SVMMA

DE EXEMPLIS ET RERVM SIMILITVDINIBVS LOCVPLETISSIMA,

VERBI DEI CONCIONATORIBVS, CVNCTISQVE LITERARVM STVDIOSIS MAXIMO VSVI FVTVRA.

Fratre IOANNE A S. GEMINIANO, ordinis Prædicatorum Auctore.

Nunc demùm post omnes alias editiones diligenti cura à Magistro Aegidio Grauatio Rocchensi Eremitano ab innumeris penè erroribus castigata & aucta.

Cui hac postrema editione SOPHOLOGIVM SAPIENTIAE D. Iacobi Magni adiecimus.

His accessit Index locupletissimus Summam & Sophologium ordine Alphabetico connectens.

LVGDVNI,

In Officina Q. Philippi Tinghi, Apud Simphorianum Beraud, ET Stephanum Michaelem.

M. D. LXXXV.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. D. HIERONYMO RVSTICVTIO SANCTAE ROMANAE ECCLESIAE

Cardinali Amplissimo, & Ecclesiæ Senogaliensi perpetuo administratori & Comiti, AEgidius Grauatius Augustinianus. S. D. P.

CVM præteritis annis Illustrissime, ac Reuerendissime Præsul, summa hæc de rerũ exemplis iam multis abhinc lustris Venetiis excusa; & à me sæpè ac diu in quamplurimis Bibliothecis sedulò requisita, tandem ad meas peruenisset manus, summo studio eam perlegere cœpi, & quùm præcipuam eius vtilitatem animaduertissem, in eaque quamplurima obscura & manca comperissem: Ad illam dilucidandam, corrigendam, necnon augendam (publicę vtilitatis gratia) plurimum consumpsi temporis & laboris At ne diutius tantum opus à me sic elucubratum obsolesceret, neq; mihi vni immo omnibus virtute præditis opem ferret, abintegrò sub tua clarissima luce proprio nitori restituendum tuoque nomine inuulgandum curaui. Id quidem iure optimo homines à me gestum esse iudicabũt. Quùm enim ipse omnium exemplar virtutum existas, meritò tibi integerrimo viro humanis, diuinisque dotibus vndequaque ornato, liber de exemplis & rerum similitudinibus est ascribendus: Vt qui librum hunc legere nequeunt, seu nolunt, saltim in te ipso, veluti in speculo, intuentes, quid boni sequendum, quidve mali fugiendum sit animaduertãt, tuaque vestigia nouiter imitentur. Et si quando animum tuum à grauioribus negociis disiunxeris, referesque ad sacrarum literarum studia (quæ te semper à prima vsque ætate delectarunt, quibus etiã haud immeritò ad sublime hoc Cardinalatus fastigium ascendisti) eo vti non indignaberis: Quem vbi per te ipsum cognoueris, profectò non indignum tuo patrocinio, tuoque hospitio iudicabis. Quid autem in hac recenti editione præstiterim, lectio faciet cunctis fidem, non mea vel ambitiosa, vel elaborata commendatio. Tantum dicam, me omnium tum librorum, tum capitulorum Epitomen adiunxisse. Indicemq; nunc primum excogitatum, & quidem refertissimum omnium eorum, quę in toto opere scitu digna habentur (ad studiosorum commodum) apposuisse, Accipe igitur hilari animo, ac læto suscipe vultu, quod omni humilitate Illustrissimæ, & Amplissimę Dominationi tuæ offero: sitque tibi ac reliquis argumentum, perpetuumque mei erga te grati animi monimẽtum: Exiguum equidem si tuę conferre vellem Amplitudini, permagnum verò si meum æstimas animum, vel rerum, quas hic liber continet, dignitatem. Nam si tibi (vt spero) perincundum esse sensero, ad maiora forsitan capessenda, tuóque nomini dicanda tuto me dirigam animo. Vale & me Augustinianamque familiam benignè complectere. Datum Venetijs Cal. Iul.

M. D. L XXVI.

INDEX ALPHABE-
TICVS TOTIVS OPERIS,

Prior numerus paginam, posterior verò paginæ columnam designat.

auellanæ

cogitationes

Fœminæ

Humanæ

Lacry

M.

Mors

Z.

TABVLÆ FINIS.

SVMMA FRATRIS IOANNIS DE S. GEMINIANO ORDINIS PRÆDICATORUM, Sacræ Theologiæ Doctóris clariſſimi.

Quæ de exemplis ac ſimilitudinibus rerum inſcribitur.

PROLOGVS

OMNIA facito ſecundùm exemplar, quod tibi monſtratũ eſt (inquit Apoſtolus. Heb. 8.) In omnibus operibus artium videmus, quòd eorum opifices diriguntur & regulantur duplici exemplari, Nam qui ſunt in arte periti, interius habent exemplar, ſcilicet formam artis, ſecundùm quam operantur: Qui verò artẽ addiſcũt, nondum eruditi in ipſa, aſpiciunt ad exemplar exterius, per aliquem artificem factum, ſicut pueri qui ſcribere diſcunt, tenent præ oculis exemplar magiſtri. Sed quẽadmodum in operibus artium, ſic etiam in moribus & actibus virtutum duplex habemus exemplum. Nam primo quidem per fidem habemus intus Chriſtum, ſecũdùm illud Apoſtoli. Eph. 3. Habitare Chriſtũ per fidem in cordibus veſtris. Et hoc eſt exemplar præcipuũ perfectæ vitæ. Vnde & ipſe ait. Ioan. 13. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Et de hoc exemplari principaliter intelligi debet verbum præællegatũ. Omnia facito ſecundùm exẽplar, ſcilicet Chriſti, quod tibi monſtratũ eſt, ſcilicet per fidem. Hoc eſt igitur exẽplar intrinſecũ exiſtens in corde per fidẽ, ſcilicet Chriſti vita. Quod exemplar Apoſtolus ſequẽs, & ei conformatus totaliter, dicebat, Gala. 2. Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Chriſtus. Sed eſt aliud exemplar extrinſecum, ſcilicet natura creata rerum, quæ ſunt extra animam, quò dirigitur humana induſtria nõ tantùm in operibus artium, in quibus (vt dicit Ariſt. 2. phyſ.) Ars imitatur naturam, inquãtum poteſt: ſed etiam in moribus & actibus virtutum: ita vt etiam de hoc exemplari poſſit dici verbum propoſitũ, Omnia facito ſecundùm exemplar, quod tibi monſtratũ eſt, ſcilicet in rerum natura. Nam ex ipſis naturæ operibus, ſumuntur ſimilitudines, & plurima exẽpla vtilia noſtris competentia moribus. Et hinc eſt, quòd venerabilis doctor Gregorius Nazianzenus, in Apolo. cuius (teſtãte Hieronymo) tanta auctoritas fuit, vt nullus vnquam eius dictis calumniã inferre præſumpſerit. Immo inſuper (vt teſtatur Rufinus) lib. 10. Hiſt. Eccl. Euſeb. tanta fuit eius auctoritas apud eccleſias Chriſti, vt eſſe putaretur hęreticus, qui illi fuiſſet auſus in aliquo cõtraire. Hic itaque tã pręcipuus doctor, hãc ſibi conſuetudinẽ fecerat, vt quicquid eius occurreret oculis de rebus exterioribus, interioribus animæ moribus adaptaret. Sic enim refert ipſe de ſe in ſuo apologetico, dicẽs, Mos mihi eſt ad meipſum ſingula quæque reuocare, præcipuè ſi quies mihi ſit & ſilentiũ, ſi vacet, animi moribus adaptare, quod videtur in oculis. Vnde & oculorum viſio eſt mihi mentis eruditio. Huius igitur exemplum laudabile ſequi oportet, ſi abundare volunt copia exemplorũ. Quæ copia illis ſi affuerit, præcipuè de rebus extrinſecis, quæ nobis ſunt in aperto, & etiam de mirandis operibus, quę continuè natura producit, vel adinuenit humana induſtria, nõ eos tantũ apud curioſos auditores faciet gratioſos, quos mira naturæ opera vel humanæ inuentionis ſtudia narrata & patefacta delectant, ſed etiam apud vulgus & ſimplices fructuoſos & acceptos conſtituet, dum per exempla ad ſenſum ſpiritualia & ſubtilia declarabunt. Prædicantiũ igitur cõmodo, curioſo deſiderio ſimpliciũ auditorũ profectui deſiderãs inſeruire, ego inter Fratres Ordinis Prædicatorum minimus nomine Heluuicus, natione Theutonicus, de multarũ rerum exemplis, quæ diuerſis hominũ moribus & actibus adaptãtur, præſens opuſculum edidi, & librum De exemplis & ſimilitudinib. rerũ, ipſum intitulaui, exẽplũ ſequi deſiderans patris noſtri beati Dominici, de quo inter alia legitur, ꝙ vbicunque conuerſabatur, ædificatoriis affluebat ſermonibus, & abundabat exemplis, quibus ad amorẽ Chriſti, ſeculiue contemptum audientiũ animi flecterentur. Non autẽ viſum eſt mihi de exẽplis hiſtorialibus aliquid in hoc opere ponere, ex eo ꝙ tã de hiſtoria Bibliorum, quàm etiam de vitis Sanctorum, & inſuper de factis gentilium, diuerſa per diuerſos opera facta ſunt ſatis ſufficienter. Intendo aũt in opere iſto, ſequi præcipuè rerum ordinem, de quibus adducentur exẽpla, nihilominus tamen materias, quibus aptabuntur exempla, reducã vt melius potero in ſingulis rerũ generibus in ordine alphabeti. Quod quidem qualiter fiat, ſubſequentibus verbis declarabitur.

Quoniã vero curioſis lectoribus varietas tollit faſtidiũ, in ponendis vel exponendis exẽplis, non ſemper eundem ordinem ſeruabo vel modũ. Nã quandoque generaliter tantùm materiæ, de qua agetur, exẽplũ adaptabitur: quãdoque vero diſtinctè proprietates plures adductæ ſimilitudinis exponentur. Huius etiã eiuſdémque rei exẽplũ aliqñ vni tantùm materiæ, qñque vero pluribus, pro eiuſdẽ rei exegetis diuerſarũ proprietatũ cõgruitas, adaptabo. Sicut Saturno tantũ aſſimilatur homo voluptuoſus. Lunæ vero aſſimilabitur non tantũ beata Maria, ſed etiã vita actiua. & ſimilẽ modũ inuenies in aliis exẽplis. Adhuc etiã in adaptationibus ipſis plerunq; ex ſacra ſcri-

piuta & nonnunquã ex dictis Sanctorũ auctoritatũ probationes apponã, quãque etiã (causa prolixitatis vitandę) adaptationes ipsas tantũmodo, prætermissis auctoritatibus scribã. Intendo etiã pleraque exẽpla per singulas suas partes exponere: & quędã solũ ex parte materiæ applicare: quia multa ad declarationem exẽpla quãque sunt necessaria, quę tñ ad adaptationẽ nil referunt. Et quia plura eidem materiæ exẽpla conueniunt, interdũ quæ in diuersis rerũ generibus continetur, oportebit, vt de eisdem materiis (sed non sub eisdem exẽplis) in diuersis tractetur locis. Sicut de gratia agetur in primo libro sub similitudine primi mobilis. In secũdo vero sub similitudine sapphiri. In tertio sub similitudine frumenti, & sic de aliis. Porro si qua in exẽplis ponẽtur præcipuè de virtutibus lapidũ vel herbarũ siue etiã interpretatiõibus aliquibus somniorũ, vel aliis qbuscunque quæ forsitan ea legentibus minus credibilia videantur, sciant me ex meo ingenio ea nõ cõfinxisse, sed magnorũ scriptis deprõpta, non vt fidẽ de talibus facerẽ, sed vt verã instructionẽ & vtilẽ elicerẽ ex eisdẽ, quibus quidẽ modo doctores sacri & etiã magni philosophi in suis doctrinis moralib⁹ incredibilibus vsi sunt exẽplis fabularũ, quæ licèt in se vera non essent, ad verã tamen disciplinã moralẽ vtiliter inflexerunt. Benè etiam diuina scriptura (de lignis expetentibus regẽ recitãdo in libro Iud. 9.) fabulã introducit, quæ à nõnullis expositoribus moribus adaptatur. Non ergo respuenda sunt exẽpla naturalia, quæ si nõ semper, vel ex toto sunt vera, ex parte tñ (vt in pluribus) vera reperiũtur. Nec debet respuere sapiens ea, quæ scripta reperit, ex eo ꝙ ipsemet talia non ꝓbauit, sed potius æstimare de talibus, ꝙ multa quæ ipse non vidit, alij sunt experti. Si qua vero de cœlestiũ corporũ effectibus inducẽtur, quæ se ad humanos actus extendere videãtur, ea prudens lector aduertat, potius referendo esse, quàm asserendo dicta, nec ea sic intelligat, tanquã ex cœlestiũ dominio corporũ vlla humanis actibus, prout ex libero ꝓcedunt arbitrio, necessitas imponatur. Nõ enim cœlestia corpora in liberũ arbitriũ hõis aut voluntatem vel intellectũ, quæ vires incorporeæ sunt, directè possunt imprimere. Sed quoniam cõplexio corporis, quã anima in pluribus sequitur, & organa corporea sensuũ, q intellectuali cognitioni deseruiunt, cæteráque corporis mẽbra, per quę interior anima actus exteriores exequitur, ipsorũ dispositioni cœlestiũ corporũ directè supponũtur. Hinc est, ꝙ actus humani (præcipuè qui per corpus explẽtur) ex variis impressionibus siderum variè disponuntur, ac etiã ex cõstellationũ virtutibus (quæ hominum corporali conceptui vel ortui dominantur) ipsi homines ad diuersa officia & mores inclinãtur. Et q̃a hoĩes non coactè sed sponte, huiusmodi frequentius inclinationes sequũtur, inde est, ꝙ de voluntariis actibus & moribus eorundẽ, nonnunquã à peritis astrologis & mira & veridica iudicia proferuntur, quanquã non sit laudabi. neque tutũ talibus inniti iudiciis, vel ea in suis tẽporibus omnibus obseruare. Bene in sacra scriptura dicit. Hieremi. A signis cœli nolite metuere. Multa ergo de proprietatib. rerũ (quas in hoc libro pro exẽplo ponemus) ex libris sacri canonis sunt assumpta. Et nonnulla collecta sunt ex rerũ experientiis, sed & ex magnorũ sapientũ scriptis plurima sunt excerpta. Nõ aũt aliquis miretur de stili deformitate, q̃ licèt concedi soleat in opere tã prolixo, ex hoc tñ specialit accidet: q̃a plura ex scriptis quorundã in hoc opere ponẽtur exẽpla, in quibus, nisi fortè truncando, vt breuiora sint, nec sensum nec verba mutabo, ne ex mutatione verborũ mihi ascribere videar, quæ iã benè sunt ꝑ alios cõscripta vel inuenta. Non solũ etiã in hoc opere, de principalib⁹ mũdi corporibus introducent exẽpla, sed & de his quæ ſm aliquẽ ordinẽ in ea reducunt, puta de motu, tpe, & lumine, & aliis consimilibus, quæ reducũtur in cœlũ. Similiter de impressionibus, aeris, grãdine, pruina, niue, & aliis quibuscũque similibus, q̃ specialiter ꝑtinere videntur ad aliqđ elementũ. Et consimilis modus seruabitur etiã in illis, quæ ꝑtinent ad aliqua corpora mixta, q̃a simul, vbi ponentur plantarũ similitudines, de frõdibus, floribus & fructibus & seminibus introducentur exẽpla. Et sic etiam fiet de aliis corporibus quibuscunque.

Notitia aũt rerũ in hoĩe triplici virtute ꝑficitur, vt dicit, Ari. 1. post. s. sensu, imaginatione, rõne. Nã ab ipsis exterioribus rebus primò fit motus in sensu, ꝓpter qđ philosophus dicit, ꝙ omnis nostra sciẽtia orit à sensu. Ab ipso aũt sensu in actu secũdo fit motus in phantasia siue imaginatione. Vnde idem dicit Arist. 3. de ani. ꝙ phantasia est motus factus à sensu ſm actũ. Et licèt Auicẽna distinguit inter imaginationẽ & phãtasiã, dicens eas diuersas potẽtias realiter distinctas, quia phãtasia ſm eum habet vltra imaginationẽ ꝙ cõponit & diuidit formas imaginatas, vt patet eũ ex forma imaginata auri & forma imaginata mõtis, cõponimus formã mõtis aurei, quã nunquã vidimus: Tñ quia ista cõpositio non apparet in aliis ab homine, in quo ad hæc sufficit virtus imaginatiua, cui ẽt hanc actionem attribuit Auerro. de sensu & sensi. Ideo, vt alij dicũt, eadẽ potentia realiter est imaginatio & phantasia. Ab ipsa aũt phãtasia siue phantasmatibus, per virtutẽ intellectus agentis perficitur intellectus possibilis ad actũ intelligẽdi. Bene dicit, ꝙ nõ est intelligere sine phantasmate. Ipse aũt intellectus ab vno in aliud discurrens, siue ex principiis cõclusiones eliciens, siue cõclusiones in principia resoluens, rõ vocat, ad quã scientia ꝑtinet, sicut dicit Arist. 2. post. ꝙ omnis scientia in ratiõe est. Vt igitur, in exẽplis ponendis, ſm præfatũ humanæ cognitionis ordinẽ procedamus, primò ponenda sunt exẽpla de sensibilibus. Secundo de imaginabilibus, Tertiò de rationabilibus, Sed de exẽplis sensibiliũ corporũ, adhuc est distinguendũ, q̃a q̃dam sensibilia corpora sunt simplicia, q̃ non cõponũtur ex aliis corporibus, sicut elementa & corpora cœlestia, quãuis in se habeãt alias cõpositiões, vt materię & formę, accidentis & substãtię, & huiusmodi, q̃dã verò sensibiliũ corporũ sunt cõposita ex ipsis elementis. Et ista adhuc distinguunt, q̃a quædã sunt inanimata, vt mineralia, vt ferrum, & æs, & alia huiusmodi, & lapides, quædã verò sunt animata, q̃ adhuc distinguuntur, q̃a quædã sunt animata tm̃ anima vegetabili, vt plãtæ, quædã vlterius anima sensibili, vt animalia bruta, quæ distinguũt in natatilia, quæ sunt in aqua, & gressibilia siue reptilia, quæ sunt in terra, & volatilia, quæ in aere volant. Quædã vlterius animata sunt anima rõnali, vt homines. Circa imaginabilia quoq; est attendendũ: q̃a quarundã rerũ imagines seu phantasmata intuemur dormientes siue somniãtes, quædã verò multa percipimus vigilantes, quẽadmodũ ꝓphetę etiã vigilãdo habuerunt imaginatias visiones. Rationabilia aũt vocari possunt, siue illa, quæ ex rõne statuunt, sicut sunt leges & iura, siue ea quæ à rõne ꝓducunt, sicut sunt artificialia. Est.n. ars recta rõ factibiliũ, vt dicit Aristo. Ethic. lib. 6. siue ẽt illa q̃ à rõne regulantur, vt mores & humana opera. Quia igit de omnibus ꝓdictis exẽpla sunt inducẽ-

da

da, totũ hoc p̃ſens opus in decẽ diſtinguitur libellos. In quorũ primo ponent̃ exẽpla de corporibus ſimplicib. ſ. de elemẽtis & corporib' cœleſtibus, & ẽt de aliq̃bus aliis q̃ aliquo ſpeciali ordine in ea reducuntur. In ſecũdo ponent̃ exẽpla de corporalibus mineralibus. ſ. de metallis, & ẽt de lapidibus. In tertio ponẽtur exẽpla de vegetabilib. i. de arboribus & plantis. In quarto ponent̃ exẽpla de natatilibus & volatilib'. i. de piſcibus & auibus. In quinto ponent̃ exẽpla de animalibus terreſtribus. i. q̃ gradiũt̃ vel repãt ſup terrã. In ſexto libro ponent̃ exẽpla de hominib. In ſeptimo de imaginib' ſomniorũ & viſionũ. In octauo verò libro ponent̃ exẽpla de legibus. In nono ponent̃ exẽpla de artificialib. In decimo ſiue vltimo libro ponentur exempla & introducent̃ de humanis actibus & morib. In ſingulis aũt p̃dictis decẽ libellis, nõ intendo particularit̃ ſequi ordinẽ exemplorũ, ſed ſolũ illas materias, q̃bus adaptãt̃ exẽpla locare ſeu ponere ſub ordine alphabeti, verbi gratia, In primo libro, vbi ponunt̃ exẽpla de corporib' ſimplicibus, nõ ſequar in eis ordinẽ ipſorũ ſimpliciũ corporũ, vt. ſ. primo ponant̃ exempla de celeſtib', poſtea de elementis, & int̃ elemẽta primo de vno, poſtea d̃ alio, ſed mixtim ponent̃ oĩa, nũc de vno, nũc de alio, ſm q̃ rebus diuerſis, quas ponã ſub alphabeti ordine, variè adaptant̃. Et idem ẽt ordo ſeruabit̃ in cæteris libellis. Si qua igit̃ in hoc ope ex mea imperitia indebitè eſſent poſita vel ineptè, relinquo atq; ſũmitto bñuolẽtię Frũm, ac ſtudio corrigenda. De his aũt q̃ bñdicta & adaptata cõgruè videbũt̃, Regi immortali, inuiſibili, ſoli Deo honor relinquetur & gloria in ſęcula ſæculorum.

In ſingulis elementorũ, corporumq; cæleſtium, oſtẽtatur naturis, ac pluribus rationibus & auctoritatibus, quãtũ ſit hominibus diſcreta ciborum abſtinentia neceſſaria, enucleatur. Cap. 1.

ABſtinentia diſcreta ciborũ q̃tũ ſit hominib' vtilis, in ſingulis ſimpliciũ corpum p̃ roſũdi naturis. Simplicia nãq; corpa duarũ ſunt naturarũ. ſ. naturæ cæleſtis, & elementaris. Primũ exẽplũ notabile de fructu ipſius abſtinẽtiæ, quo ad naturam cœleſtẽ oſtendit̃ in corpe Lunæ. Eſt. n. natura cęleſtis tãto magis lumini peruia, quanto minus in ſua ſubſtantia hẽt de groſſa & corpulenta materia. hinc igit̃ eſt, q̃ apparet in Luna q̃dã nigredinis macula, q̃a Luna, ꝓut tradit Ariſt. 2. meteor. ſicut eſt in ſitu locali magis vicina terrę, ita eſt, vt ita dicã, magis terreſtris naturæ, i. cuiuſdã ſubſtantiæ groſſæ & corpulentæ q̃ cœli, & p q̃ lumẽ Solis nõ recipit ꝓfundè ſicut aliæ ſtellæ, ſed tm in ſupficie. Et idcirco in ipſa tãtũmõ reſultat macula vmbræ. Eſt igr̃ natura hominis luminari corpi ſimilis, cui'. ſ. mens interior ad lumen ſapientię tãto eſt minus diſpoſita, quanto vent̃ corpulentior fit ciborũ affluentia. Nã multa repletio ventris obtuſitatem generat mentis. Vnde Pſalm. 73 dicit, Repleti ſunt qui obſcurati ſunt. Et hoc eſt obſcuritas Lunæ. i. eſt, vitæ delitioſæ, quæ. ſcilicet, non repletur ſplendore ſapientiæ. Sap. 13. Luna nõ ſplendebit in lumine ſuo. Oportet, ergo ad hoc vt aĩma fiat lumini ſapientiæ ꝑuia, q̃ nõ vtat̃ ſupfluè ciborũ alimonia, ꝑ q̃d Apoſtol' dicit Ro. 13. Induamur arma lucis, ſic vt in die honeſtè ambulem' nõ in comeſſationibus & ebrietatib. Eſt. n. armatura lucis, ſapientia cœleſtis, q̃ mentẽ de veritate illuſtrat & ab errorib' defendit, hæc honeſtè velut in die nos ambulare facit, q̃a lumen nobis porrigit veritatis ſequendę. Sed q̃ ſe cõmeſſationib' vel ab ebrietate nõ abſtinet, hãc armaturã lucis induere, nõ põt. Vñ Hier. cõtra Iouin. dicit, ſi quis æſtimat ſe abũdãtia ciborũ potionũq; pfrui, & poſſe vacare ſapientiæ, hũc in delitiis verſari, & delitiarũ vitiis nõ teneri, ſeipſum ſeducit. Et in eodẽ loco dicit, Sapientię opã dare nõ poſſum', ſi menſæ abũdãtiã q̃ labore nimio indiget & cura, cogitemus. Secũdũ exẽplũ abſtinẽtię quo ad elementarẽ naturã, oñdit elemẽtũ terrę. Terra. n. primo nobis oñdit, q̃ abſtinentia & attenuatio carnis impetratiua eſt gratiæ cęleſtis. Nã q̃a terra de ſui natura totalit̃ eſt ſicca & arida, ꝓuidit De' auctor naturæ, q̃ ad hoc vt fructus ꝓducere poſſit, infundat̃ cęleſti pluuia, & ita ad fructus vberes ꝓducendos efficit̃ fœcũda. Sic noſtri cordis terra ſi ab humore luxuriæ noxio p abſtinentiã cibi & potus efficiat̃ arida, ſuperfundet̃ taliter cęleſtis gratię pluuia, q̃ ad ꝓducendos fructus ſpiritualiũ operũ erit fertilis & fęcũda. Vñ dicit̃ Heb. 6. Terra enim ſępè venientẽ ſup ſe bibens imbrẽ & generans herbã opportunã illis à q̃bus colit̃, accipit benedictionẽ à Deo. Caro enim noſtra dicitur terra, qñ fit p abſtinentiã ab humore concupiſcentiæ vacua. Scriptũ eſt enim Gen. 1. q̃ vocauit De' aridã, terrã: hoc imbrẽ cęleſtẽ bibit, q̃a cęleſtis grẽ cõfortatione pingueſcit. Iſa. 55. Deſcendit imber & nix de cęlo, & inebriauit terram. Sz tũc herbã oportunã ꝓducit, cũ in meritorio opere ſpũi ſubſeruit, ex quo à Deo bñdictionẽ accipit, q̃a retributionẽ æterni p̃mij ſit cũ ipſo ſpũ finalit̃ habebit. Ergo nr̃i cordis terra tũc eſt pfectè diſpoſita, cũ areſcit ex abſtinentia, humeſcit cæleſti gratia, fructeſcit p bona opa. Ex primo vocat̃ arida eo. ſ. q̃ ab aqua ſiccitate ꝓpria ſit diſtincta, q̃d eſt qñ caro ipſa ab aq̃s delitiarũ ſeparat̃ & abſtinentiæ tenuitate ſiccat. Sed ex ſecũdo vocat̃ hum' à mari hũido cui terra cõiũgit̃, q̃d eſt ſiue qñ corp' noſtrũ cęleſtis grę particeps efficit̃, ſiue cũ lacbrymis irrigatur. Ex tertio vocat̃ tellus, q̃a tollimus fructus eius. Et hoc qñ corpus laborat in bonis opib. Item patet exẽplo terræ, q̃ abſtinentia à cibis tollit tentationes carnis, q̃a qñ prę ſiccitate nimia terra efficit̃ ſicut puluis, tũc tpis ventus nõ ſurgit, eo q̃ vapor tũc nõ hẽat cõtinuans humidũ, & ſine cõtinuatiõe eleuari nõ põt. Sed qñ p̃ abſtinentia valida terra ſiccat̃ corpis humore deficiẽte cõcupiſcẽtiæ carnalis, fit puluis, i. mortificatio humilitatis, & ceſſat ventus. i. impulſus libidinoſæ tentatiõis. Tertiũ exẽplũ abſtinentiæ apparet in elemẽto aquæ. Nã legit̃, q̃ cocodrill' q̃ in aqua oculos hebetes hẽt, extra aquã acutè videt. Ex quo exẽplo accipit̃ q̃ aqua delitiarũ, hebetat oculos mentiũ. Sed extractũ ab aquis. i. abſtinentia à delitiis, ad cõtẽplãdũ ſpiritualia acuit viſum mentis. Vñ dr̃ Eccl. 2. Cogitaui à vino abſtrahere carnẽ meã, vt animã meã transferrẽ ad ſapientiã. Itẽ aqua tãto magis eſt limpida, quanto magis eſt ſubtilis & vacua. Si verò ſit aqua groſſa & ptibus terreſtribus plena, nõ eſt ſpeculabilis vel limpida, ſed eſt immũda vel turbida. Sic caro noſtra quæ fluxibilis eſt vt aqua, & ſemper ad mare tendit. i. amaritudinem mortis, ſm illud 2 Reg. 14. Oẽs morimur, & quaſi aqua dilabimur, &c. Hæc inquã, aqua noſtra, ideſt caro, ſi à cibis per abſtinentiam reddatur ſubtilis & vacua, vt non repleat̃ ſupfluè eorũ abũdantia, manebit p cõtinẽtiã clariſſima & mũda. Sed ſi vent̃ cibis terreſtribus frequenter repleatur, efficit̃ ſicut aqua turbida & immunda, videlicet per incontinentiæ vitium, quod comitatur gula. Iere. 2. Quid tibi vis, in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? Quartũ exẽplũ abſtinentiæ oſtenditur in aere, qui quãto magis eſt vaporibus & nubibus plenus, tãto magis eſt obſcurus, quãtoque eſt magis vacuus, tanto eſt magis ſerenus. Et ideo in mõte Olympo eſt aer ſereniſſimus, qui tãtum in altũ leuat̃, vt ipſos vapores nubiũ excedere dicat̃,

secundũm illud, Lucanus.2. Nubes excessit Olympus. Et quia ibi semper est aer serenissimus, ascédebant illuc philosophi, vt viderent stellarũ cursus. Sed ibi viuere nõ potuissent, nisi spongias aqua plenas secũ portassent, vt sic per aquæ attractionẽ, aerẽ grossiorẽ hausissent. Sicut aũt obscuratur serenitas & claritas aeris ex repletione vaporis, sic obscuratur etiam sensus hominis ex nimia repletiõe ciborũ. Vnde Græcorũ fuit prouerbiũ (Hiero. refert) quòd venter pinguis non gignit sensum tenuem. Et ideo abstinẽtia cibi, facit serenitatem animi. Quintum exemplum abstinẽtiæ accipitur ab igne. Nam abstinentia, à cibis in multis est igni similis. Quod declarari potest ex septem proprietatibus ignis. Prima accipitur ex ignis officio, Secunda ex ipsius auxilio, Tertia ex mysterio, Quarta ex eius suffragio, Quinta ex dominio, Sexta ex prodigio, Septima ex eius studio. Primo igitur manifestat dictã similitudinẽ ignis & abstinentiæ, ipsius ignis officiũ, quod est triplex. Nam vtimur igne ad illuminãdum abscondita siue tenebrosa, sicut patet in lucernis accensis siue cãdelis, quorũ igneo & flammeo lumine vtimur in nocte siue per viã ambulando. Isa.50 Ambulate in lumine ignis vestri, &c. siue etiã in domo stãdo. Isa.10. Ardebit quasi ignis combustio, & erit lumen Israel in igne. Hæc autẽ illuminatio ignis virtuti abstinentiæ congruit, inquantũ per eã assequimur cõtra tenebras ignorantiæ lumen diuinæ sapientiæ. Quod euidenter apparet triũ puerorũ exemplo, de quibus dicitur Dan.1. ꝙ Malasar tollebat cibaria, & vinũ potus eorũ, dabatq́ue eis legumina. & sequitur, Deus dedit pueris his scientiã & disciplinã in omni libro & sapientia. Et ita merito abstinentiæ acceperunt lumen sciẽtiæ, merito etiã abstinentiæ, infunditur lumen reuelationis propheticæ, sic legitur Dani.10. ibi dicitur ex persona Daniel. Ego daniel lugebam triũ hebdomadarũ diebus, panẽ desiderabilem non comedi, caro & vinũ nõ introierunt in os meũ, sed nec vnguento sum vsus trium hebdomadarũ diebus. Postea subditur, ꝙ apparuit ei angelus & dixit ei, Ex primo quæ posuisti, vt affligeres te in cõspectu dei tui, exaudita sunt verba tua, & ego veni ꝓpter sermones tuos. Veni autem, vt docerem te quæ ventura sunt populo tuo in nouissimis diebus. Adhuc etiã per abstinẽtiam carnis, cõseruatur refrigeriũ & lumen castitatis, vnde in Ps.104. Expãdit nubem in protectionẽ eorũ, & ignẽ vt luceret eis per noctem. Abstinentia etenim est nubes, protectionẽ & refrigeriũ præstans contra æstũ cõcupiscẽtiæ carnalis, & ignis etiam est lumen in nobis accendens virtutem castitatis. Et ideo Aug. in ser. de ie. dicit, ꝙ abstinẽtia ieiunij, libidinis ardorẽ extinguit, & castitatis lumẽ accendit. Secundo vtimur igne ad coquendũ. Gen.11. Coquamus eos igni. abstinentia autẽ seruit nõ modicũ interiori decoctioni ciborũ etiam corporali: quia cibus temperatè assumptus, à calore naturali qui est in stomacho, faciliter coquitur & optime digeritur. E contra autem ex nimio cibo vel potu, calor ipse naturalis debilitatur vel extinguitur, sicut virtus vini ex nimia appositione aquę. Debilitato autẽ calore non fit decoctio vel digestio cibi, sed putrescit cibus, & generãtur humores corrupti, & febres putridæ, vel podagræ & huiusmodi. Et propter hoc temperantia conseruat bonam valetudinẽ, & abstinentia perducit ad ipsam. Vnde Eccl.17. dicitur, ꝙ qui abstinens est adiiciet vitã. Tertio vtimur igne ad fabricandũ. Isa.54. Ego creaui fabrum sufflantẽ in igne prunas & proferentem vas in opus suũ. Sic etiã per abstinentiã à voluptatibus carnis, non solum gulæ, sed etiam luxurię fabricatur & pręparatur vas dei: quia per hãc hõ efficitur vt vas sanctificatũ, & diuinę gratiæ receptiuũ. vnde 1. Thessa.4. Abstineatis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrũ vas suũ possidere in sanctificatione & honore. Secũdo dictã similitudinẽ declarat ignis auxiliũ. Auxiliatur enim ignis hominibus interdũ ad defensionẽ ab hostibus, sicut legitur de Alexandro, ꝙ dum esset in desertis in die iuxta stagnũ quò bestiæ cõueniebant ad potũ & timerent ipse & sui nocte de insultu leonũ & aliarũ bestiarũ ferocium: fecit in circuitu exercitus copiosos ignes accẽdi, vt esset eis ignis quasi ꝓ muro in circuitu ipsorũ. Vnde ẽt Zac.2. dicitur, Ego ero eis murus ignis in circuitu. Per ipsum ẽt ignẽ arma ęrea & ferrea fabricãtur, quibus cõiter homines ad corporum defensionẽ vel offensionẽ vtũtur. Vnde homines sedentes in equis, habentes loricas igneas, Ioãnes se vidisse testatur. Et sic tela ignea nominat Apo.9. Et Naũ.2. dicitur, Clypeus fortiũ ęreus ignit᷑. Et hęc omnia abstinentiæ cõpetunt, quæ tanquã murus vel clypeus ab asperitatũ hostiũ nos defendit insultibus, & hæc est armatura sanctorũ cõtra tentationes illorũ, ꝓpter quod inter arma iustitię, Apostolus 2. Cor.6. ieiunia nominat. Et Xp̃s ad pugnã iturus, hãc armaturã induit. s. abstinentiã. Vnde Matt.4 Ductus est Iesus in desertũ à spũ, vt tentaretur à diabolo. Et cũ ieiunasset xl. diebus & xl. noctibus, postea esuriit, & accedens tentator &c. Est. n. ieiunium quasi igneũ telũ, quo percussus inimicus repellitur. vnde Mat. Hoc genus dęmoniorum, non eiicitur nisi in oratione & ieiunio. Tertio declarat hanc similitudinẽ ignis mysteriũ quod est ad purgationẽ. Nã igne purgantur metalla, imo etiã pctã, s. in purgatorij igne, vnde Nũ.21. Quod põt trãsire per flammas ignis, purgabitur. Sed sicut ignis purgat metalla, sic abstinentia pctã. vnde Aug. in ser. de ieiu. dicit ꝙ ieiuniũ purgat mentẽ, subleuat animũ, carnẽ spũi subiicit, & cor cõtritũ & humiliatũ facit. Quæ omnia manifesta sunt satis exẽplo Niniuitarũ Ion.3. Et etiã mysteriũ ad vindictã malefactorũ non solũ in mundo isto, sed etiã in Inferno. Eccl.7. Humilia valde spiritũ tuũ, quoniã vindicta carnis impij, ignis. Quod etiã abstinentiæ cõpetit, per quã & spiritus humiliatur, secundũ illud Psa.34 Humiliabã in ieiunio animã meã. Et carnalis delectatio impij vindicatur, quia pœnitentia abstinentiæ vindicat delectationẽ gulæ & luxuriæ. Vnde & ieiunium ponitur pars satisfactionis, quia homo per abstinentiã, libidinem pctĩ preteriti, per subtractionẽ delectationis recõpensat, afflictionem etiã addens, & futura peccata impedit, concupiscentiã debilitans. Et hoc ad rõnẽ pertinet satisfactionis, quia (sicut dicit Aug. in solilo. Satisfactio pctõrũ cãs excidere, & eorũ suggestionibus consensum non præbere. Quarto manifestat dictã similitudinẽ, ignis suffragium. Suffragabatur. n. ignis antiquitus & ante legẽ & in lege Mosayca, ad impetrãdũ quod petebatur à Deo, siue ex eo ꝙ sacrificia deũ deprecãtia igne cõsumebantur, sm̃ illud Leui.6. Omne sacrificiũ sacerdotũ igne cõsumet, siue ex eo ꝙ in signũ exauditionis diuinæ, ignis super sacrificia deũ rogantiũ, de cœlo mittebatur, sm̃ illud 2. Para.21. Ædificauit altare domino, & obtulit holocausta, & pacifica, & inuocauit deũ, & exaudiuit eũ in igne de cœlo super altare holocausti. Et simile habetur 3. Reg.18 Vbi Helias dixit ad ꝓphetas Baal, Inuocate nomina deorũ vestrorũ: & ego inuocabo nomẽ Dei mei, & deus qui exaudierit ꝑ ignẽ, ipse sit deus. Similiter ergo abstinẽtia carnis multũ

suffra

suffragatur orõnib.nr̃is, vt à deo exaudiant, ꝑpter quod dixit Angelos Tobiæ Tn.:2.ꝙ bona est oró cũ ieiunio. Et 2.Esd.8.dr̃, Ieiunauimus & rogauim⁹ deũ nr̃m, & euenit nobis ꝓsperè. Quintũ quod adhuc manifestat hanc eãdẽ similitudinẽ, est ipsius ignis dõnũ. Interdũ.n.diuina virtute sic ignis p̃dominat aquæ, ꝙ eã immediate attingat, nec tñ attingat ab ea, sed potius illã extinguat, qđ est contra naturã & ĩ.virtutẽ ignis, cũ dicat Ecc.3.ꝙ ignẽ ardentẽ extinguit aqua, quod tñ diuino miraculo legit accidisse, ſm illud Sap. Quod, inq̃t, mirabile erat, aqua, q̃ omnia extinguit, pl⁹ ignis valebat, & ĩ.eod.cap.dr̃, Quodã tpe in aqua ſ.virtutẽ ignis ardebat. Sic ergo ignis diuina virtute consumebat humorẽ aquæ, ita & nũc abstinentia, diuina faciente gr̃a, cõsumit & restringit fluxũ cõcupiscentiæ. Ecc.39. Vapor ignis vrit carnes, i. carnales cõcupiscentias annihilat, & cõsumit. Septimo manifestat similit dictã similitudinẽ, ipsius ignis ꝓdigiũ. Sicut. n. esset ꝓdigiũ ꝙ frigida aqua exureret, sic ẽt miraculũ est ꝙ ignis ardens refrigeret, quod certe factũ legimus in illis tribus pueris q missi sunt in fornacẽ ignis à rege Babylonis, q̃ dr̃ Dan.3. ꝙ angelus dñi descendit cũ Azaria & sociis eius in fornacẽ, & excussit flãmã ignis de fornace, & fecit mediũ fornacis quasi ventũ roris flantẽ, & non tetigit eos omnino ignis, neq; cõtristauit, neq; quicquã molestiæ intulit. Vbi nota, ꝙ peccatores si aliqñ ieiunare cogũt, vel ex inflãmatione coleræ efficiũtur impatientes, & sic incẽduntur ira vel spũ acidiæ, efficiunt tristes, & sic cõsumunt melancolia, vel ex prandij dilatiõe efficiunt esurientes, & sic famis affligunt molestia. Sed sancti viri q ex charitate ieiunãt, in sua abstinentia ad modũ istorũ puerorũ recipiũt rorẽ diuinũ, i. refrigeriũ gr̃æ, & nec igne impatientiæ tanguntur, nec acidiæ spũ cõtristant, nec ẽt famis esurie molestãtur. Septimum in quo vltimò declarat p̃dicta similitudo, est ignis ipsius studiũ, i. qđ circa ignẽ p homines adhibet. Nã ignis ab hominibus oleo interdũ succenditur, lignis nutritur, & sub cinere reseruatur. Oleum itaque cũ sit inflãmabile, ignẽ succendit & nutrit, vñ dr̃ Exo.35. Quisq̃s vestrũ est sapiẽs, veniat & faciat quod dñs imperauit, Cãdelabrũ ad luminaria sustentanda, vasa illius & lucernas & oleum ad nutrimenta igniũ. Sicut aũt ipse ignis olei liquore fouetur, ita quoq; & abstinentia oleo pietatis impinguatur, Matt.6. Tu cũ ieiunas, vnge caput tuũ, ſ. oleo pietatis, eleemosinas faciendo. Greg. Illud ieiuniũ Deus approbat, quod ante eius oculos manus eleemosynarũ leuat. Itẽ sunt ligna ignis ꝓpriũ nutrimentũ. vnde Leui.6. Ignis in altari meo semper ardebit, quẽ nutriet sacerdos, subiiciens ligna: hæc ligna sunt bona opera sine quibus esset ieiuniũ omnino imperfectũ. Ioel.1. Sanctificate ieiunium. Vbi Grego. Ieiuniũ sanctificare, est, adiũctis bonis operibus dignã Deo carnis abstinẽtiã exhibere Item videmus ꝙ ignis ẽt modic⁹, sub cinere cõseruat. Iob.42. Agã pœnitentiã in fauilla & cinere Et facit mentionẽ de fauilla, q̃ ẽt fauilla ignis in cinere cõseruatur, & sic cõseruat meritũ ieiunij, in absconsione & detentione humilitatis. vnde Mat.6. Ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, q est in abscõdito. Vnde & in principio quadragesimalis ieiunij, cinis super capita ponitur, vt ſ. cũ abstinentia carnis, tenere studeamus intus humilitatẽ mẽtis.

Acidia Saturno, igni aeri, pruinaque, secundũ diuersos effectus, cõparatur, quantumcunque detestabile vitiũ existat declaratur, ac de cursu omniũ Planetarũ sigillatim pertractat. Ca. II.

ACidia assimilatur Saturno. Nã Saturnus qui est inter septẽ planetas supremus, est inferiorũ instigidatiuus, tardè incessiuus, & fœtuũ mortificatiuus. Est ergo primo Saturnus frigidissimus planeta, quod quidem Auer. 2. cœ. per accidens dicit esse, ſ. q̃ tardè mouetur, & ideo calorẽ nõ excitat. Sed Auicenna & alij cõiter dicũt, ꝙ Saturnus ex natura sua habet infrigidare, sicut & Mars calefacere. Similiter ergo maximè acidia infrigidat corda. Nã reddit hominẽ tardũ ad motũ boni operis, per quẽ excitatur & cõseruatur calor amoris: q̃ si operari desinerit, iã amor nõ est, sicut Greg. dicit. Hẽt ẽt hoc acidia, ſ. ꝙ infrigidat cor ex ipsa natura sua, ex eo ꝙ ſm rõnẽ ꝓpria, opponitur charitati, q̃ est calor animæ, vitalis. Et hæc oppõ manifesta est, ipsius charitatis effecto. Nã ꝓprius effectus charitatis est gaudiũ de Deo. Acidia aũt est tristitia de bono spũali, in quãtũ ẽ bonũ diuinũ. Vñ patet ꝙ acidia (ex ꝓpria rõne) charitati cõtrariat. Sicut ergo ipsa charitas animã de Deo inflãmat, sic econtrario acidia animã de deo infrigidat. Vnde acidia ab acedine dr̃, q̃ ea q̃ acida sunt, ẽt frigida sunt. Itẽ Saturnus est tardissimè incessiuus, ita ꝙ nullus planeta est ita tardi motus. ſ. ꝓpter magnitudinẽ circuli sui, cuius rotatus siue reuolutio ꝓpter magnitudinẽ tardius perficitur, qđ patet specificando in singulis. Nam luna q̃ est infima, morat in quolibet signo duobus diebus & sex horis & bisse, & cõplet cursum suũ à puncto vsq; ad punctũ. i. 27. diebus & octo horis, Alij tñ dicunt ꝙ ipsa luna cursum suũ in toto Zodiaco quousq; solẽ attingat, ꝑficit in 28. diebus cũ dimidio. In quolibet. o. signo moratur per duos dies, & dimidiũ, minus viginti minutis. Mercurius vero morat in quolibet signo per 28. dies, & 6. horas, & cõplet circulũ Zodiaci. i. 339. diebus. Venus aũt morat in signo per 29. dies. In Zodiaco vero per 348. dies. Sol moratur in signo 30. diebus, & 10. horis & semisse horæ, in Zodiaco vero 365. diebus & quadrante, id est sex horis. Mars morat in signo, per 60. dies & 21. horis, in Zodiaco vero per duos annos, Iuppiter in signo per annũ, in Zodiaco per 12. annos. Alfraganus aũt differẽtia decimasexta, dicit, quòd luna in circulo signorũ perficit cursum in 39 diebus & 11. horis & dimidia, & quartali vnius horæ ferè. Mercurius vero & Venus & sol. 365. diebus & quartali vnius diei ferè. Mars aũt in anno perfecto & decem mensibus & 16. diebus & dimidia ferè. Iupiter aũt in vndecim annis, & quatuor mensibus & 14. diebus. Saturnus aũt in vigintinouẽ annis, & quinque mensibus, & sex diebus. Et patet ex prædictis ꝙ mensis lunaris duob. modis accipit, vno mõ ꝓ spatio tpis quo luna circuit Zodia cũ ab vno puncto exiens & rediens ad eundẽ, quod sicut dictũ est, fit per 27. dies & octo horas. Alio modo cõiter accipitur mensis lunaris ꝓ spatio quo luna semel ascẽsa fuerit & reddit ad eundẽ locũ suæ ascensionis, sed cũ solẽ non inueniat q̃ sol iam ꝓcessit per vnũ signũ, ipsa luna attingit solẽ spacio duorũ dierũ & quatuor horarũ, & ſm hoc mensis lunaris cõtinet 29. dies & duodecim horas exceptis fractionib⁹ supradictis. Ex dictis manifestè patet, ꝙ Saturnus inter oẽs planetas tardius circulũ vel cursum cõplet. Sic acidia inter omnia vitia mentẽ reddit pigrã in opere diuino & spũali, siue nõ inchoãdo quod cognoscis, sicut à quibusdã dr̃, ꝙ acidia est torpor mentis bona negligẽtis, ꝓponit n. diabolus ante mentẽ acidiosi, difficultatẽ operis, vt desperans de labore, nullo mõ audeat illud inchoare, sicut patet p̃cipuè de operibus pœnitẽtiæ Vnde cõtra hoc sacra scriptura exhortat dicens. Eccl.6. Subiice humerũ tuũ & porta illã & nõ acidieris illius. Siue etiam bona inchoata nõ persequẽdo. Vnde quandoq; diabolus facit hominem aliqua supra posse assumere, vt postea ex

: nietate pōderis acidiosus effectus, ex totaliter cogatur relinquere. vnde Apostolus 2. Cor. 2. non vult ꝙ pœnitens maiori absorbeatur tristitia de peccato, ne sic eū aggrauet nimietas tristitiæ, vt eū retrahat à pœnitentiæ ope. Hinc est ēt ꝙ diabolus illo ꝑcipuè tpe abstinentē de acidia tentat, quo eū fames ieiunij magis grauat, s. circa meridiem, qñ iā incipiunt sentire ieiunantes defectū cibi & vrgere ab æstibus solis. Vnde dicit Cass. de instit. monia. li. 10. Maxime circa horā sextā monachū inquietat, vt q̄dā febris: instruens tpe ꝓstituto ardentissimos æstus accensionum suarū solitis ac statutis horis animæ inferens ægrotanti. Hoc igitur facit diabolus vt vel famis grauedine ieiuniū dimittant, vel vt ex acidia & impatientia meritū ieiunij ꝑdant. Itē Saturnus est mortificatiuus fœtuū, q sub eius nascunt dñio. Hinc est enim, vt dicunt astrologi, ꝙ pueri nati octauo mense, nō viuunt, sed citius moriunt, ꝓpterea ꝙ octauo mense dominat eis Saturnus, qui vtraq; qualitate sua frigida & sicca fœtū mortificat & extinguit. In ꝑcedentibus enim sex mensibus quilibet planeta per ordinem dominat fœtui suo mense, scilicet primo mense Saturnus secundo Iupiter, tertio Mars, quarto Sol, quinto Venus, sexto Mercurius, septimo luna, octauo aūt mense Saturni dominiū redit à capite & nono dominiū Iouis, & sic deinceps.

Vnde nascens nono mense viuit ꝓpter dñiū Iouis, qui fœtū suo tēperato calore refouet & custodit. Similiter si nascat in principio decimi mensis pōt esse natiuitas salubris & vitalis ꝓp dñium Martis, cuius calore & siccitate mēbra roborantur nascentis, vnde fœtus caloris & siccitatis beneficio egredit iā robustus. Sicut ergo Saturnus extingnit & mortificat fœtū, sic acidia mortificat spiritū & tollit boni opis meritū. Vnde Apostolus 2. Cor. 7. dicit, ꝙ tristitia sæculi mortē opatur, quæ non est nisi acidia. Cuius motus si ad rōnē ptingat, ita vt in fugā & horrorē & detestationē boni, qd est ſm Deū, consentiat, carne cōtra spiritū ꝑualente, omnino ipsum spiritum suffocat, & est peccatū mortale. Sed qñ est motus acidiæ, ꝓp repugnantiā carnis ad spiritū in sola sensualitate, nō habens rōnis consensum, tūc non extinguit spiritū, sed est veniale peccatū. Vnde etiā in viris perfectis huius acidiæ tædiū aliquando inuenitur.

Secūdo acidia assimilatur igni. Nā videmus, ꝙ adustio ignis rē dulcē in amarā conuertit, sicut cibi dulces & sapidi igne adusti nimiū efficiunt amari. Vnde ēt in corpe animalis cholera est amara, q̄ est quędā supfluitas cibalis adusta, & ideo deriuatur ad fel, & recipitur in eius cistula. Aqua etiā colata per cineres effi. it amara, ex eo ꝙ cinis immixtus, alicuius rei. s. ligni reliquia est adusta. Patet igitur ꝙ vstio ignis dulce in amarū conuertit. Hoc igitur acidiæ cōpetit, quæ dum quadā tristitiæ febre palatū animæ inficit spiritualiū delitiarū dulcedinē cōuertit, vnde ſm Isi. de sum. bo. Ex ipsa tristitia acidiæ nascitur rācor & amaritudo animæ. vnde Isa. 5. Væ qui dicitis bonū malum, &c.

Tertiò acidia assimilat aeri. Aer enim est iā mobilis ꝙ omni impellenti & subintranti, statim aperit, & cedit. Vnde aer à vaporibus terreis, idest à ventis impellit, vaporibus aqueis, idest nubibus repletur, & flāmeis ignitionib' nōnunquā in summo succendit. Quę stis ēt acidiæ congruūt. Nā acidia, sicut dicit Isidorus, ociositatē & somnolentiā generat. dum aūt anima somnolenta & ociosa pigrescit, omni prorsus tentationū impulsui facillimè aperitur & cedit. Nā omniū cogitationū malarū & tentationum inutiliū sentina receptiua est ociū. Et hinc est, ꝙ acidiosus & piger velut quidā mobilis aer impellit à vento superbiæ, replet aquis luxuriæ, succēditur igne auaritiæ. Quarto acidia assimilat pruinæ ꝓp quatuor. Primo rōne congelabilitatis: q̄a pruina est vapor cōgelatus in medio interstitio aeris ꝓ frigiditate loci & tpis, in quibus nō est aliqua pars caloris. vt Arist. 1. Mete. dicit. Sic ēt ꝑ acidię vitium dū calor charitatis extinguit, quodāmodo ipsa anima frigescit & congelatur. Vnde (sup illud Ps. 113 pcussit moros eorū in pruina) dicit gl. ꝙ pruina est vitiū quo charitas ꝓximi stultitiæ tenebris quasi nocturno tpe frigore cōgelascit. Secūdò rōne frigiditatis. Est. n. pruina dura & ꝓp magnā frigiditatē ēt rigiditatē inducit. Nā frigus aggregat ptes vaporis & cōtrahit, & pruinę substātia dura reddit. Ex nimia aūt frigiditate canescit, vel albescit, & rigiditatē in ea re q̄ ab ea tāgit, inducit. Sic acidiosus ꝑ frigus acidię efficitur durus & rigidus. vt nō moueat, neq; flectatur ad bene operandū. Exo. 15. Obriguerunt oēs habitatores Chanaā, & sequitur: Fiant immobiles quasi lapis. Ps. 115. Factus sum sicut vter in pruina: q̄a (sicut dicit glosa) nulli liquori apt' est, & sic acidiosus nulli operi. Tertio rōne marciditatis: q̄a herbas & flores sup quos pruina cadit, marcidos reddit & adurit. Sic ēt acidia oēs virtutes animæ & membra corpis per ociū & pigritiā quodāmō marcescere facit. Et quia etiā tristitiā spirit' acidia ducit, humorē de venis in anima exurit, sicut exiccatur, & consumitur humor adustæ rei. Pro. 17. Nā spiritus tristis exiccat ossa. Et sic patet, ꝙ acidiosus & piger, dū paruum laborē vel incōmodū refugit, maximū danū incurrit, ſm illud Iob. 6. Qui timent pruinā, irruet sup eos nix. Quarto rōne roriditatis q̄a pruina radiis Solis tacta, subito euanescit & in rorē redit: pruina nihil aliud est quā ros cōgelatus, vt dicit Beda. Nā pruina est ex vapore rorido, qui congelatur, antequā ex ipso resoluatur aqua. Sic interdū anima rorida, idest gratia spirituali perfusa, acidiæ gelu inuaditur, & torpescit, sed rursum calore Solis, idest feruore Spiritus sancti tacta, in rorē gratiæ redit, & in humorē deuotionis liquescit. Nā dū anima se in aridiā cecidisse cōsiderat, semetipsam per humilitatē minuit, & vilificat, & quasi dolore tundens & percutiens sollicitat: ita vt sicut nunc fuit frigus pruinę, idest acidię, ita crescat & abundet in ipsa feruor gratiæ. vnde Exo. 16. dicitur de rore, ꝙ mane ros iacuit per circuitū castrorū: & subditur, ꝙ apparuit minutum quasi pilosum in similitudinem pruinæ,

Lunæ proprietates, variaq; nomina, collisq; ac montiū Garizim & Ebal effectus recensentur quæ actiuæ vitæ iure assimilantur. Cap. III.

ACtiua vita assimilatur Lunæ propter quatuor. Primo ꝓpter officiū. Nā lunæ officiū est inferiora disponere, scilicet terrestria. Et cōpetit ei ex tribus. Primo ex vicinitate, q̄a ea q̄ nō multū distant, efficacius moueñt, luna aūt ꝓpinquior est istis inferioribus q̄ aliqđ aliud cęleste corpus, & ideo efficaci' agit in ea. Secūdo ex virtuositate: q̄a cū sit infima, cōgregatę sunt in ea oēs virtutes mouentiū superiorū. Vn̄ ex sua virtute mouet oīa humida, & ex lumine à Sole mutuato quasi quidā secūd' Sol breuiter agit & explicat in istis inferibus operationes Solis. Et dico breuiter, quia quod Sol facit in anno secundum variationem humoris & caloris, luna facit in mense. Tertia causa est ex materialitate, quia vt tactū, est supra cap. 1. Luna, vt dicit Arist. 1. cęli. & 2. cęl 32 est quasi terrestris naturæ, idest corpulentæ & materialis. Vnde ꝓ

pter conformitatẽ, terrestria magis variat quam aliquod cœlestiũ corporum. Sic etiam vita actiuorũ est circa terrena & temporalia ordinãda & disponenda. Et sicut ex dictis colligitur, luna respectu terrestrium habet vicinitatem, virtuositatem, celeritatẽ, & materialitatem, quæ omnia competunt actiuis, quia scilicet primò dicuntur esse indigẽtibus vicini siue proximi per cõpassionem. Luc. 10. Quis tibi videtur proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille ait, Qui fecit misericordiã in illum. Secundo debẽt esse superiorum virtutibus pleni per imitationem: quia sequi debent vestigia Sanctorũ, pcipuè in laborãdo, & patienter tolerãdo. Iac. 5. Exemplũ accipite fratres exitus mali & longanimitatis, laboris & patientiæ per prophetas, &c. Tertio debẽt esse festini per subleuationis celeritatem. Pro. 3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere, cras dabo tibi, cum statim possis dare. Et Eccle. 4. ne protrahas datũ angustianti, &c. Quarto, illi debent actiuæ vitæ pcipuis ministeriis deputari qui sunt magis materiales & grossi, & ad contẽplationẽ minus idonei. Eph. 6. Secularia iudicia si habueritis, cõtẽptibiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum.

Secũdò actiua vita assimilatur lunæ propter dominiũ. Nam luna specialiter macula habita humidis dominatur, & significat super ea, vt super pluuiã & aquarum inũdationes. Dicit enim Beda, quòd qñ luna apparens, in summo corniculo suo maculis quibusdam nigrescit, pluuiosum mensis prætendit exordium. Item dicit Mesalla, q̃ si eclipsis lunæ fuerit in signis aquaticis, q̃ sunt tria, scilicet scorpio, cancer, & pisces, nimiam significat abundantiam pluuiarũ. Item propter humiditatis dominiũ, significat specialiter luna super cerebrũ sicut sol super cor. Ita actiuus bonus cõpassione plenus affluit abundãtia humorũ, pluuiarum i. abundantia lacrymarum, implens illud Ecc. 8. Ne desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula. Sic enim faciebat Iob qui dicebat Iob. 30. flebam quondã super eo qui afflictus erat, & cõpatiebatur anima mea pauperi. Tertio actiua vita assimilatur lunæ ppter aspectũ, quia scilicet luna crescens vel decrescens in lumine, qñque aspicientibus apparet arcualis, qñque circularis, sic bonus actiuus ad vtrũque statũ debet se habere. Phil. 4. Scio abundare. ecce lunę crescens: & penuriã pati, ecce luna decrescẽs. Tob. 4. Si multũ tibi fuerit, abũdanter tribue, ecce augmentũ, si exiguũ tibi fuerit, libenter illud exiguum impertiri stude, ecce lunę decrementũ. Sed tunc actiuus est arcualis, quãdo se proximo per misericordiam flectit, siue parcẽdo, siue cõpatiẽdo. Tunc aũt est circularis, quãdo postquam ad exteriora exiuit, se ad semetipsum interius sollicitè reducit. Talis enim est circulatio ab eodẽ in idem. Ezec. 1. Animalia ibãt & reuertebantur. Quarto assimilatur actiua vita lunæ, ppter multiplicitatẽ nominũ habet enim luna tria nomina, secũdũ poetas. Nam vocabatur Proserpina, eò q̃ seminibus, quæ iaciuntur in terram, dicitur esse dea. Vnde dicitur q̃ quãdo luna primo incenditur, optimũ est semina iacere: quia tunc virtutes planetarum colligit, quas inferioribus influit. In hoc autem exẽplo colligitur, q̃ actiuæ vitæ congruit eleemosynarũ semina iacere, ex quibus si abũdãter sparguntur, copiosus fructus colligitur cœlestiũ præmiorũ, & ecõtrario, si iaciantur auarè secundũ illud 2. Cor. 9. Qui parcè seminat, parcè & metet. Vel hoc, quod luna semina fouet, ostendit q̃ illi qui actiuæ vitæ deseruiũt, præcipuè debent assistere seminantibus verbum Dei. Nam à quibus recipiuntur spiritualia, debent rependi temporalia. Vnde Apo. 1. Cor. 9. Si spiritualia vobis seminauim⁹, non est magnũ, si carnalia vestra metamus. Item luna vocabatur Diana, idest dea syluarum & nemorum: quia feris de nocte pascua quærentib. in nemoribus, luminis beneficium administrat. Et ideo gentiles vocauerunt lunã deã venatorum: quia venatio fit in syluis, propter quod Dianam cum arcu depingebant, eo, quòd venatores arcubus vtebantur. Et ex hoc accipitur, quòd qui vitæ actiuæ deseruiũt, præcipuè subuenire debent solitariam vitam ducentibus, vt non oporteat eos propter victũ quærendum vagari & à sua solitudine exire. In cuius rei exemplum Christus populum in solitudine pauit. Matt. 9. Item luna vocabatur Lucina, vñ per syncopã dicitur luna, de qua Vir. in Pollione, Casta lucina, &c. Nam antiquitus colebatur à virginibus & seruantibus castitatem. Ex quo etiã colligitur, quòd præcipuè meritoriũ est per actiuã vitã seruire & subuenire sacris virginibus & monialibus castè viuentibus, ne propter victũ cogantur exire & à suis claustris discurrere.

Item actiua vita assimilatur colli, primò ppter ordinẽ prioritatis. Est. n. collis pes mõtis. Nã per collẽ ascẽdimus ad mõtem, quia s. per vitã actiuã ad contẽplatiuã venimus. Iacob. n. post Liæ connubiũ, per quã actiua vita signatur, ad Rachelis peruenit amplexũ, per quã contẽplatiuæ vitæ formositas figuratur. Secundo propter fructuũ suauitatem: abundant. n. in collibus sani & sapidi fructus: propter hoc q̃ colles plus q̃ valles solaribus radiis patent, & cœlesti imbre & rore abundantius madent. Sic abundant actiui hoĩes fructibus meritorũ. Magna. n. (sicut Grego. dicit) sunt actiuæ vitę merita, quæ sunt vt fructus sani ppter intentionis sinceritatẽ. Non sunt. n. fructus corrupti, vt opera hypocritarũ. Itẽ sunt fruct⁹ sapidi per charitatis suauitatẽ. Ipsi. n. sunt qui radiis sol. i. doctrinis & exẽplis Christi illustrãtur & qui rore cęlestis gratiæ, abundãtius perfunduntur.

Tertio pp graminũ salubritatẽ, Sunt. n. (sicut Cõstãtinus dicit) in collibus salubria gramina siue herbæ, ppter aeris subtilitatẽ & puritatem. Hæc gramina virentia, sunt virtutũ multarũ exẽpla, q̃ in actiuis viris cõspicimus valde ad imitandũ salubria, habent n. puritatẽ aeris. i. mũditiam cordis, & etiam subtilitatem, s. discretionis.

Itẽ actiua vita, quę misericordiæ intendit operibus, assimilari põt monti Garizim. Nã Garizim, vt dicit Hiero. mõs est iuxta Hierico, cui ex aduerso est mõs Ebal. In his duob⁹ mõtibus maledictiones & bñdictiones pplo intrãti terrã pmissionis pmulgatæ sunt, vt per benedictiones pmouerent ad bonũ, & per maledictiones retraherẽtur à malo. Vnde sex tribus in Garizim promulgabant benedictiones, & sex alię in Ebal maledictiões. mõs ergo Garizim ex quo bñdictiones pmulgãtur, meritũ est operum misericordiæ, q̃ ad vitã actiuã ptinent. Vñ in die iudicij bñdicti pnunciabunt à Christo, sm illud Mat. 25. Venite bñdicti &c. Et cõgruè sex tribus erant, q̃ bñdictiones pnunciabãt: quia misericordiæ opa sex ibidẽ à Xpo cõputãtur, pp q̃ electi Dei paternã bñdictionẽ merent. Mat. 25. Esuriui, inqt, & dedistis mihi mãducare: sitiui & dedistis mihi bibere, hospes erã & collegistis me: nudus & cooperuistis me, infirmus & visitastis me: in carcere erã & venistis ad me. Ecõtra mõs Ebal, ex quo pnunciatæ sunt maledictiões, signat auaritiã & crudelitatem impiorũ, q opa misericordiæ subtraxerunt, quibus s. iudex dicit. Ite maledicti in ignem æternum.

De multiplici Amore, eiusque proprietatib⁹ ac differẽtiis, & ni

Q. r. amor spiritualis vterique amatores assimilantur enodatur, atque de quamplurimus solis, radij, terræq; effectibus (ipsi applicatis amori) sedulò loquitur. Cap. IIII.

AMor est multiplex, s. spiritualis, carnalis temporalis, & cōis. Amor aũt spiritualis, s. charitas, assimilatur Veneri, quę est planeta cœlestis. Vnde & à paganis Dea dicebatur amoris, ex eo ꝙ incitat ad amādum. Dicit aũt Ptolemęus, quòd sub Venere cōtinetur via, amor, amicitia, & peregrinus, & significat lucrũ & gaudiũ, quæ omnia conueniunt amori charitatis. Nam ipsa charitas via est, qua ad cœlestia gradimur, amor quo Deo cōnectimur, amicitia qua simul cōiungimur. Item ipsa est baculus peregrinātium, lucrũ negociantiũ, & gaudium Deo fruentiũ. Item amor spiritualis assimilat̃ caliditati terrę. Abundat enim sic amor diuinus in anima, sicut calor in terra, scilicet ex tribus ſm quòd ex tribus contingit, quòd vna terra sit calidior altera. Primò quidem ex radiorũ solis multiplicatione. Sol.n. plus omnibus corporibus cœlestibus emittit fortes radios ꝓpter suam magnitudinẽ corporis, & spissitudinem, magis fortem materiam habentem, & lumen magis calidum. Et quia ipse naturaliter mouet sphæram ignis, sicut sphæra stellarũ mouet terram, & sphæra lunæ mouet aquam, & sphæra aliorũ quinque planetarũ mouet aerẽ. Et ideo radij solis maximè calefaciunt, vbi multiplicantur vel reflectũtur. Quasi aũt radij solis sunt exẽpla Saluatoris, quæ scilicet nos illuminant per instructionem: qa omnis Christi actio, nostra est instructio, vt dicit Apo. Eph. 2. idest inflammant per imitationem. Vnde Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos. Sicut ergo abũdat calor in terra ex radiorum solis, alibi dicebat, multiplicatione, ita, & feruor amoris in anima ex exemplorum Christi inspectione & imitatione.

Secũdo vna regio siue terra calidior est altera ex venti inflatione. Nam quia ventus australe calidus est, aquilonaris vero frigidus, ideo locus australi vento expositus, calidior est quàm aquilonari apertus. Quasi aũt auster calefaciens & perturbans aerem, est Spiritussanctus de quo dicitur. Abac. 3. Deus ab austro veniet, qui animam fortiter cōmouens & calefacit per dilectionem, & perturbat ad cōpunctionem. Iob. 38. Nunne vestimenta tua calida sunt, cũ perflata fuerit terra austro, Tertio quoque vna terra vel locus calidior est quàm alius, ex loci situatiõe. Nam terra quę est vicinior mari meridionali, est calidior quàm terra quæ est vicina aquilonari. Similiter ille qui familiarior & propinquior est homini sancto, feruẽtior fit & melior quàm ille qui cũ peccatore conuersatur. Nam vita sanctorũ est, vt mare meridianũ. Mare quidem est, cũ amaricantur, mœrore, Ezec. 3. Abij amarus in indignatione spiritus mei Sed meridianũ est cum adurũtur amore. Ecc. 43. in meridiano exurunt terram Peccator aũt est vt mare aquilonare. Mare quidem ꝓpter inquietudinẽ cordis Isa. 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non pōt: sed aquilonare est ꝓpter subiectionem dæmonis. Est enim peccator subiectus diabolo, & obedit ei, qui dixit, Isa. 14. Sedebo in mōte testamenti in lateribus aquilonis, ascẽdā super altitudinem nubiũ, & ero similis Altissimo. Ps. 106 Ab aquilone & mari &c.

Sed est notandũ, quòd astrologi ponunt tres alias cās, quare quasdā regiones & terras dicunt calidissimas esse, Vna est ex solis appropinquatione, quæ est ex breuitate diametri. Vnde ꝓpter immensitatem caloris terra illa est inhabitabilis vltra æquinoctialẽ, quod dicũt ꝓpter eccentricitatem sphæræ solis. Et hoc pertinet ad Christi incarnationẽ, qñ scilicet ipse sol iustitiæ nobis maxime appropinquauerat diametro, nostra natura se induẽs. Vnde ibi erat breuiata maxima distātia quæ erat inter nos & Deũ, & ibi apparuit breuitas diametri, q̄ fuit verbũ abbreuiatum in carne. Et hæc ꝓpinquitas solis, idest Christi, multũ debet nos ad eius amorem inflāmare. Ro. 13. Nunc ꝓpior est nostra salus, quàm cum credidimus.

Secunda cā est ex solis mansione, vt in principio capricorni & in principio cācri, vbi propter recuruationẽ Zodiaci sol videtur stare in eodem loco. Tunc enim Zodiacus gyrans minimā partem variat de circulo æquinoctiali, ꝙ sol quasi videtur stare, ꝓpter quod calor cōfortatur in locis suppositis illis gradibus Et hæc cā refert̃ ad Christi passionem, tunc enim verus sol stetit immobile, cruci scilicet affixus. Et hæc Christi mansio fuit in duobus solsticiis, quia scilicet eius affixio duplicit̃ facta fuit, scilicet ex parte inferiori in manibus, & ex parte inferiori in pedibus. Vnde hæc affixio & mansio Christi in cruce, super oīa dẽt in nobis calorem amoris accendere: ita vt anima nostra liquescat in lacrymis. Exo. 16. Cũ incaluisset sol, liquefiebat māna, idest mens dulcedine deuotionis plena.

Tertia cā ex solis oppositione, s. qñ est oppositio solis ad Zenit capitũ, vt sub cancro, vbi sol nō declinat à capitibus. Et hoc refert̃ ad Christi resurrectionem vel ascensionem, vbi sol Christus superpositus, apparuit omnibus capitibus per potestatẽ & auctoritatem. Vñ dixit Mat. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Itẽ fuit superpositus omniũ capitib⁹ ẽt loco in ascensiõe, cũ ascẽdit sup oēs choros cęlorũ, vbi ẽt nũquā amplius declinare pōt ꝑ mortẽ, & iō amplius à capitibus. i. apostolis. qui fuerũt capita fideliũ, i. principes nō declinabit vlterius, sicut ipse dixit Mat. 28. Ecce ego vobiscũ sum omnib⁹ diebus, vsq; ad cōsummationẽ seculi, q̄ omnia debent nos in amore Xp̄i accendere. s. & incarnationis propinquitas, & affixionis acerbitas, & exaltationis dignitas.

Itẽ amatores assimilant̃ terræ, quę q̄uis sit frigida ſm naturā suā, tñ intra se ignẽ tenet inclusum. Sic amatores Dei q̄uis sint frigidi circa tp̄alia, i. negligentes & contemnentes ea, intus tñ circa Deũ & spũalia sunt ignei & feruentes. Ps. 104. Ignẽ cōburentem in terra ipsorum. Hic est ignis spiritualis cōburens & cōsumens peccata, de quo Luc. 12. Ignẽ veni mittere in terrā &c. Itẽ amor spiritualis similis est ignitioni vaporis, quæ sæpius apparet in aere. Sunt.n. decẽ modi talis ignitionis, rep̄sentantes decẽ effectus diuini & spiritualis amoris. Prima enim impressionũ taliũ vocatur colũna, siue ignis perpendicularis. Hæc.n. est quidā ignis, qui interdũ apparet in superiori regione aeris ad modũ colũnæ piramidalis, habens latitudinẽ inferius, & superius tendens in acumen. Et ratio est, qa generatur ex vapore multũ sicco & calido. Vnde transit per duas regiones aeris, scilicet infimā & mediā, qa frigus earũ nō pōt cōuertere ipsum, & ideo transit ad regionẽ supremam, & qa talis vapor est inæqualis habens inferius multas partes terrestres dilatabiles, ideo inferius in basi de necessitate dilatat̃. Et qa terrestre abũdās repugnat eleuationi & æqualitati aliarũ partiũ: & calidũ iterũ dirigẽs dilatat in reficiendo plus calidum, continuè plus & plus tendit in acutum. Vnde efficitur, sicut dictum est, vt columna pyramidalis, & propter longitudinem videtur de superiori demissum sicut perpendiculum, quod inferius habet massam, & continue vsque in sublime conũ. In hoc

igitur,

igitur, ꝙ talis colūna superius est acuta, cum acuti sit penetrare, patet quòd repræsentat propriū effectū amoris, qui est penetrare ad intima. Penetrat em̄ amans vsq; ad ī teriora amati, & ideo de Spiritu sancto q est diuin⁹ amor dicit Apo. 1. Cor. 1. quòd scrutat ꝓfunda Dei. Item in hoc, quòd talis vapor primam & secundā regionem aeris trāscendit, & in terrā se figit, repræsentat sublimitatem amoris spiritualis. Sunt em̄ quasi tres regiones, mūdus, infernus, & cœlū. Quidam igitur homines sunt qui videntur Deū diligere solū propter temporalia bona, & isti sunt in regione infima. Quidā verò diligūt Deū, vt euadant æterna supplicia, & isti sunt in regione media. Quidam diligūt Deū pp cœlestia pmia, siue ꝓpter seipsum, q a ipse erit merces nostra & isti sunt in regione suprema. Vn̄ isti habēt ignē sublimem, id est amorē excellētē. Itē in eo, ꝙ talis pyramis superius se restringit, repræsentat amorē pfectū. Nā licèt amor sanctorū inferius erga ꝓximos dilatetur, superius tn̄ in Deum se totū restringit & vnit: quia quicquid hoc inferius amant, solū pp Deū amant. Itē in eo ꝙ talis colūna nō est breuis, sed longitudinem habet, signat diuturnitatem amoris per continuitatē. Nam omni tempore diligit qui amicus est, vt dicitur Eccl. 17.

Secūda ipressio ignea vocat lācea: q̄ est quidā ignis longus subtilis, ī altū erectus. Est em̄ ex vapore multo sicco & calido & inæqualiter calido & subtili, sed subter nō habens multa terrestria, quæ dilatari possint. Vnde propter longum subtile quod prætendit figuræ, vocatur lancea: & stat erecta, acumē habens supra se, sicut ignis perpendiculatis. Huic ergo competit alius effectus amoris qui est vulnerare: lancea enim homines ad vulnerandum vtuntur. Dan. 12. Erant ambo vulnerati amore eius. Hoc vuln⁹ amoris, est fortis penetratio cordis. Hæc igitur fuit lancea, quæ cor Christi vulnerauit: siquidem ipse vulnerat⁹ est propter iniquitates nostras: quod totum fecit amor. Vide ergo ꝙ Christus ex charitate vulneratur. Vide etiā ꝙ & nos à Deo ex charitate vulneramur, & flagellis plerūq; percutimur: ipse enim vulnerat & medet: Is. 53. quia scilicet eius vulnera nō sunt ad occidēdū, sed potius ad sanandum. Et ideo Pro. 27. meliora sunt vulnera diligentis, scilicet Christi, quàm fraudulenta oscula, idest blandimenta odientis, scilicet diaboli, vel mundi.

Tertia impressio vocat candela ardens. Hæc est enim flāma quædā, quæ qn̄ apparet in aere, videt quasi rotūda & sphærica. Fit em̄ ex vapore multū calido & sicco qui est æqualiter subtilis & bene tenuis: æqualiter ascēdit in omnibus partib⁹, & est æqualiter disgregabilis calore in omnem partem dimensionis, & sic efficit latum quasi rotundum natans in superficie aeris. Vnde licèt sit latum in superficie, tamen videtur rotundum & sphæricum propter lōginquitatem nostri visus. Hic est tertius effectus amoris, scilicet inflāmare & ardere. Cant. 7. Fortis est vt mors, dilectio: dura vt ignis, æmulatio: lampades eius, lampades ignis atq; flāmarū. Talem ardorem habebat Ioannes Baptista, de quo Dominus dixit Ioa. 5. Ille erat lucerna ardēs & lucēs. Talis ardor amoris eleuat animā ad culmen perfectionis. Vnde & figuram prætendit circularē & sphæricam, quæ s̄m Ari. 1. cœli est perfectissima figurarū. Et ideo charitas ab Aplo. Col. 3. dicitur vinculum perfectionis.

Quarta Impssio siue ignitio, vocat A sub ascēdēs, fit. n. ex vapore ascēso æqualiter subtile. sed cū extēdit ad partem vnā contrahit in aliā. Aliqū aūt est vapor æqualiter subtilis, sed nō bene continuus, nec adhærēs sibi, sed vna pars eius aliquantulū est distans ab alia: & tūc videt à sub ascendens post à sub, sicut si eleuarentur scintillæ de fornace. Hic est quartus effect⁹ amoris, s. eleuare. Facit enim ascendere animam per profectum virtutū, sed iste motus siue ꝓfectus in feruentioribus est continuus, in tepidioribus est discontinuus & quasi per tempora frequenter interruptus. Psa. 83. Ibunt de virtute in virtutem.

Quinta ignitio vocat ignis diuisus. Hæc. n. gn̄atur ex vapore nō vehemēter calido & sicco, & ideo non p̄t trāsire mediā regionem aeris, q a frigidissima. & hic vapor est disgregatus, & propter calorē quem habet, quādo occurrit in aere inferiori frigida nubes fugiēdo, cōfricat partē ad partē, & ex confricatione inflāmatur: & q a disgregatæ sunt partēs, videt diuisus ignis: & quia fugit nubem frigidam tangentē se, ideo videtur disgregatim egredi, velut si stuppa exsufflerur ex cana. Hic aūt est alius effectus amoris. s. separare. Illi. n. qui sunt in amore non multū feruentes nec multum eleuari in spiritu, debent se separare à viciis, fugiendo quantū possint occasiones peccatorū, & tales sunt multi seculares boni, quos amor dei facit fugere nubē frigidā, idest malitiā carnis vel peccati. In eis aūt licèt sit ignis amoris, est tn̄ quodāmodo diuisus pp multarū rerū curas & sollicitudines, quæ illos hr̄e oportet.

Sexta impressio vocat candela descendens. Hæc enim est ex vapore similiter non multum calido & sicco, nec penetrare valente mediam regionem Est tamen talis vapor bene cōtinuus & expulsus ex frigida nube tāgēre, & est modicus, sed bene cōpactus, nec multus, sed cōtinuè cadit, sed nō diuiditur: & propter continuū casum videt quasi stella cadens. Hic est alius effectus amoris. s. humiliare. Nam licèt in sanctis Dei sit amor Dei cōtinuus, tn̄ qn̄ tangunt à tentatione carnis, vel mundi, vel diaboli, timentes se non esse cōpactos bene, i. firmos bene: & reputātes se modicos, i. nō multæ virtutis, humiliāt & deprimunt seipsos. Nihilominus tn̄ semper cōtinuant quæ bene incœperunt. Aliquādo tamen propter continuos impulsus tribulationum vel tentationū, ipsis quasi videntur timendo & dubitādo, ꝙ quasi à Deo ceciderūt: quod totū ptinet ad eorū humilitarē, ad quā amor dei eos inclinat.

Septima ignitio vocat lumen præcedens. Hęc est ex vapore continuo calido & sicco & bene continuo: in quo est multa materia conglobata & fortis, cui nihil in aere obuiat, sed accendit ex cōfricatione sui, & stat qn̄q; in aere, & hoc est quod vocant hi qui discurrunt de nocte, lumen pcedens. Hic est alius charitatis effectus, s. deducēdo illuminare quod est nobis necessariū ī via tenebrosa huius mundi. Vnde diuinus amor figuratus est in illa columna ignis, quæ populū dei præcedebat de nocte, & de qua etiā in Psa. 104. dicitur, Expādit nubē in protectionem eorum, ignē, vt luceret eis per noctē Et in eodem, Eduxit eos ī nube diei, & tota nocte illuminatione ignis.

Octaua ignitio vocatur vulgo stella cadēs, sed à philosophis à sub descēdēs. hęc. n. à sub descēdens ē ex vapore cōsimili sicut lumē pcedens, cui tn̄ occurrit aliquid desup expellēs ipsum inferius, & ideo videt cadens, siue descendens. Hic est alius effectus amoris scilicet inclinare per ministerium viræ actiuæ. Vnde necessitas proximorum occurrens, expellit siue retrahit amicos dei ab arce contemplationis, inclinans illos ad ministerium infimæ actionis, scilicet ad obsequendum proximis.

Nona impressio vocatur draco volans, & hæc est in nu

e calida ad latus vnum & frigida ad aliud. Vnde tunc ꝓp conuenientiā ad calidum attrahitur ad illud,& ibi incenditur:post primā aūt partem fumat: antequam incendit,& dilatat in medio,& incuruatur propter incēsionem partis vnius & extinctionem alterius versus humidū & frigidū.Vnde efficit velut draco volās:qa anterior pars incensa videtur velut spiramen draconis. Media aūt incuruatur per hoc ꝙ attrahit à prima parte,curuat se vt serpens,& volat semꝑ ad illud latus,vbi coruscat ipsum latus calidū,eo ꝙ simile attrahit simile,& contrariū expellit cōtrarium.Hic est alius effectus amoris,qui facit quasi volando ad Deū festinare.Nā sicut hoc draco ęreus habet vnum latus,s.anterius calidū,posterius verò frigidū, sic amatores Dei,habēt qdem feruorem spiritus,sed cū frigore,in fragilitate carnis: propter qd Dominus dixit Matth.26.ꝙ spiritus promptus est,caro aūt infirma. Feruor igit spiritus inflāmat vehemēter & suspiria ad Deū facit:sed frigus.i.infirmitas carnis incuruat,& trahit ad infima.Sed tamē ex ista pugna volare cogit anima, qa ex carnis angustia spiritus incenditur,& carnem post se violenter attrahens,in Deum velocius tendit.

Decima ignitio vocatur à sub,quādoq; apparens quādoq; non:& hoc est ex vapore sicco & inflāmabili medio modo pertingente ad regionem mediā & nō penetrante ipsam,qa ex frigore loci expellitur,& quia sub ipso nō sunt multæ nubes,ideo incendens nubem occultatur & penetrans apparet iterum:& iste est à sub tertius.Hic est alius effect⁹ amoris.s.vtrāque vitam alternando,aliquādo vacando actiuæ,aliquādo contemplatiuę,quandoque latere ad contemplandū,quandoque apparere ad obsequendum:hoc enim oportet fieri,& illa non omittere.

Item nota,ꝙ amor spiritualis crescit & minoitur, sicut cupiditas mundi crescit & decrescit.Cuius exēplū est,qa decrescente vmbra,crescit calor,& crescēte,minoitur: & sic decrescente amore temporaliū,crescit feruor charitatis,& ecōuerso eo crescēte,minuit Hiere.5. Væ vobis qa declinauit dies & ꝓlixiores factæ sunt vmbrę vesperi,& hoc est, q abundauit iniquitas, & refriguit charitas. Matth.4.Amor carnalis assimilat Veneri.Nā venus(vt dicit Ptole.)ex parte corporis disponit ad pulchritudinē,& ad voluptates tact⁹,olfactus,gustus,& audit⁹ inclinat & impellit,vestium muliebriū incisores efficit: Domus ei⁹ sunt libra & taurus:regnat in piscibus, sed in virgine regnū eius deficit & ascēdit.Sic etiam amor carnalis ad pulchritudinē corporis aspicit,sensuum voluptates exquirit,siue tactuū,siue odorum,siue ciborū, siue cantionū: ornamenta & mulieres appetit.Aliquando etiā iustos viros,qui designant in libra propter ęqualitatē iustitię,qa in libra existens Sol facit æquinoctia & viros fortes,qui designant in tauro,aggreditur & inficit.Regnat aūt maximè in piscibus,idest in hominib⁹ sub aquis delitiarum viuentib⁹:sed in virginib⁹ i.incontinentib⁹ deficit vigor eius.Amor tēporalis ꝓprietatis impedit dulcedinē contēplationis & priuat fructu boni operis.Cui⁹ exemplum apparet in rore. Cadit.n.aliquādo ros fluens,& viscosus ad modū mellis suꝑ herbas & folia arborū. Sole aūt agēte i ipsum,euaporat humidū,& terrestre siccū cōborit & efficit quasi farina sparsa, quę à sua siccitate siccat herbas & inducit sterilitatē. Quasi.n.dulcedo roris est delectatio cōtēplationis:quā calor solis.i.amor tēporalis ꝓsperitatis humidū deuotionis educens,& terrestrem affectum accendens,& mentem ad vana spargens,tollit, & à fructu boni operis animam sterilem reddit.

Item amor cōmunis prout.s.& spiritualem & sensibilem amorē includit,assimilatur radio.Primo qa radi⁹ habet penetrare.Vnde in ꝑspectiua distinguit triplex radi⁹. s.rectus cōfractus & reflex⁹. Rectus siue ꝑpendicularis est,qa corpore radioso emiss⁹,recto & lineari motu sine obliquitate aliqua petit centrū. Et huic assimilat spiritualis homo,qui totus est rect⁹.Vnde Cant.1.Recti diligunt te.Et iste petit centrum,i.cor. Deut.6.diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo,&c.

Cōfract⁹ radius siue collateralis est,q à corpore luminoso egrediens & aliquod diaphanū inueniens perfectè obediens nō rectè incedit:sed ad aliquā partē diuertit. Et talis obliquatio dicit radij cōfractio,& huic radio cōfracto assimilat amor socialis siue ciuile,qui nō est amor totaliter rect⁹,quia frequenter nō est propter Deū,siue sm Deū,sed vt plurimū habet respectū ad aliquod mūdanū. Reflexus aūt radius est,qui dū à suo principio rectè vel obliquè progredit,dū corpus densum incurrit repercutitur & repellit,nec trāsitus ei dat. Vnde cum nō pōt se diffundere in anteriora,posterius necesse est vt redeat, & se ibi multiplicet. Et talis repercussio dicitur radij reflexio. assimilat amor vtilis,q.s.reflectit ad seipsum. Vnde si ꝓximū vel aliquid diligit,nō ex hoc proficit interius,s.in Deū tendendo, sed potius retrocedendo in seipsum redeunt. Est ēt talis amor carnalis,qui solū ad corpus proximi procedit,& interius ad animam non transit,sed potius retrocedit dum alium corporaliter ad delectamentū sui vel proprium commodum diligit aut amat.

Sextò amor assimilat radio:quia radius habet colorare.Nam radius solaris dū in nube rorida Soli opposita includit,diuersos colores in ipsa nube & aere operat, sicut patet in arcu cælesti. Ita similiter & amor,qui dū anima tenera & molli intendit,diuersas ibidē passiones & affectiones operat,quib⁹ videlicet passionib⁹ ipsa anima velut quibusdā colorib⁹ tingit. Vnde sicut ipse arcus cęlestis habet colorem rubeū,iacinthinū,ceruleum & viridē (Isti eīm colores principaliter in nobis apparent.)Ita similiter ēt amore causant in anima passiones plures,sed ꝑcipuè quatuor,s.zelus,excessus,odiū,& morb⁹.Primo.n. amor habet causare zelū. Vnde beat⁹ Diony.ca.4.de diuino.dicit,ꝙ De⁹ appellat zelotes,ꝓpter multū amorē,quē habet ad entia:zelus ergo quocunq; modo sumat, ex intensione amoris causat.Manifestū est.n.ꝙ quanto aliqua virtus tendit in aliquod,tāto fortius repellit omne cōtrariū vel repugnās.Cū ergo amor sit quidā motus in amatū(vt Aug.83.quæst.dicit)intensus,amor quærit excludere omne quod sibi repugnat. Vnde in amore cōcupiscentię q intensè aliqd concupiscit,mouet cōtra omne illud, qd repugnat cōsecutioni vel quietæ fruitioni eius qd amat. Et hoc modo viri dicūt zelare vxores, ne ꝓpter cōsortiū aliorū īpediat singularitas, quā in vxore quærūt. Similiter ēt qui q̃runt excellentiā,mouent cōtra oēs qui excellere vident,quasi impedientes eorū excellētia. Et huiusmodi est zel⁹ inuidię,de quo dicit in Ps.36.Noli ęmulari in malignantib⁹,neq; zelaueris faciētes iniquitatē. Amor aūt amicitiæ quærit bonū amici,& sm hoc aliqs dicit zelare pro amico qn ea quæ dicunt vel fiūt cōtra bonū amici homo repellere studet. Et per hunc ēt modū aliquis dicit zelare pro Deo,qn ea q̃ sunt cōtra honorē vel

volũtatẽ Dei repellere pro posse conat᷑, ſm illud 3.Re.19. Zelo zelatus ſum pro Dño Deo exercituũ. Et ſup illud Io.2. Zelus domus tuæ comedit me, dicit gloſſa ꝙ bono zelo comeditur, qui quęlibet praua, quæ viderit, corrigere ſatagit: ſi nequit, tolerat & gemit.

Secũdò amor cauſat exceſſum. Vnde Dio. de diu. no. ca. 4. dicit, ꝙ amor diuin⁹ extaſim facit. & ꝙ ipſe De⁹ propter amorẽ, eſt extaſim paſſus. Dicit᷑ aũt extaſim pati eũ extra ſe ponit᷑. Quia.n. (vt dicit Aug. đ qualit. ani.) aĩa veri⁹ eſt vbi amat, quã vbi animat, qñ aliquis intẽſo deſiderio vel amore fert᷑ in aliquod extra ſe quodammodo rapitur: & ſi iſtud ſit ſupra ſe, quodãmodo ſupra ſe rapitur, ita quòd ſeipſam tranſcendit & excedit.

Tertiò amor cauſat odiũ. Nã amor cõſiſtit in quadam cõuenientia amantis ad amatũ. Odiũ ṽò cõſiſtit in quadam repugnãtia, vel diſſonãtia. prius aũt cõſiderat᷑ quod cõuenit rei q̃ qđ ei repugnat, quia per hoc aliquod eſt repugnans, qđ impedit vel corrũpit, qđ eſt conueniens. Vnde neceſſe eſt, ꝙ amor ſit prior odio, & cauſa eius. Nã nihil odio hr̃, niſi per hoc quod repugnat ei quod amatur.

Quartò amor cauſat morbũ ſiue languorẽ. Cant.2. Fulcite me florib⁹, ſtipate me malis, q: amore langueo. Nã amor peccati languidã facit animã ex eo, ꝙ facit ipſam deteri⁹ ſe habere: q̃a contrahat ipſam ad rẽ ſibi incõuenientẽ, vñ lædit᷑ & deteriorat᷑, ſm illud Oſeæ.9. Facti ſunt abominabiles ſicut ea q̃ dilexerat. Qñq; aũt ſi ſit vehemens, lędit ẽt corp⁹ ꝓpter exceſſum immutationis corporalis. Dicit᷑ ẽt amor cauſare lãguorẽ, q̃a cauſat triſtitiã de abſtinẽtia amati. Vñ Cic. li.3. Tuſc. triſtitiã ægritudinẽ nominat.

Tertiò amor aſſimilat᷑ radio, quia radius habet inflammare. Nã ex ſubito & cõtinuo motu radiorũ cõtingit aerẽ circũfuſum igniri, maximè cũ concurrũt radij in loco fractionis. Nã radij ibi multiplicati & coãguſtati dũ mutuo conculcant᷑, calor ibi in tãtũ aliqñ generat᷑, ꝙ aer circũfuſus ſæpi⁹ inflãmat᷑, vt patet in cryſtallo, ex cuius oppoſitione cõtra radios Solis ſtuppa incendit᷑ vel ignit᷑. Ita ſimiliter ex recordatione cõtinua vel viſione rei dilectæ, feruor inflãmat᷑ amoris. Et iſte ardor ab amicis Dei deriuat᷑ ẽt ad circunſtãtes, quia ſibi appropinquãtes, ad amorem diuinũ ſæpius accendũt. Pſ.17. Ignis a facie eius exarſit, carbones ſuccẽſi ſunt ab eo. Pręcipuè aũt hęc inflãmatio competit charitati, de qua dicit᷑. Cant.8 Fortis eſt, vt mors, dilectio: dura, vt ignis ęmulatio. Lampades eius, ignis lampades, atque flammatum: aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem.

Angelorum varia natura, ac excellentia ex variis cryſtallini cœli atque ignis effectibus & proprietatibus deprompta deſcribitur, exactéque dignoſcitur. *Cap. V.*

Angeli aſſimilant᷑ cœlo aqueo ſiue criſtallino. Vnde ipſi intelligunt᷑ per aquas quę ſuper cœlos ſunt. Aſſimilantur ergo illi cœlo propter tria.

Primò ratione inuiſibilitatis. Nã illud vocat᷑ propriè cęlũ, quia. ſ. eſt nobis inuiſibil & occultatu, Eſt enĩ noua ſphæra, quã nõ videm⁹. Et hoc cõpetit angelis, quorũ natura incorporea & intellectualis licèt in ſe maximè ſit cognoſcibilis tamen nobis quorũ cognitio orit᷑ à ſenſu, eſt inuiſibilis & occulta. Nã ita habet intellectus noſter ad manifeſtiſſima naturæ, cuiuſmodi ſunt naturæ angelorũ, ſicut oculus nicticoracis ad lumẽ ſolis, vt dicit Ariſt. 2. met. & Sap. 9. Quę i cœlis ſunt quis inueſtigabit?

Secũdò ratione perſpicuitatis ſiue luminoſitatis, propter, quã qñq; vocatur cœlũ cryſtallinũ, quia eſt vniformiter ad modũ cryſtalli ꝑſpicuũ & luminoſũ. Angeli aũt perſpicui ſunt per mũditiã. Vnde beatus Dio. de cęl. hier. vocat angelũ præclariſſimũ ſine macula. Item ſunt luminoſi per ſapientiã, & eſt in eis lumẽ triplicis ſapientię. Sapientiæ innatæ, quia per ſpecies innatas ſiue concreatas omnia cognoſcũt, q̃ ſunt à Deo producta (vt dicit Aug. in Enchi. Itẽ ſapientiæ inſpiratæ. Suſcipiũt enim angeli diuinas inſpirationes & illuminationes, quas beatus Augu. vocat Theophanias. Itẽ lumen ſapientiæ beatæ, quæ vocat᷑ in eis cognitio matutina ab Auguſtino. ſm quòd cognoſcunt res in Verbo, cognitionem aũt rerum in propria natura vocat ipſe Augu. cognitionem veſpertinam.

Tertio ratione mobilitatis: vocãt.n. illud aqueũ ꝓpter mobilitatẽ. Mobilitas aũt ẽt angelis attribuit᷑, quia ſicut dicit Damaſce. angelus eſt ſubſtantia intellectualis ſemꝑ mobilis. Et dicit᷑ angelus ſemꝑ mobilis ratione naturæ intellectiuę & volũtatis. Nã quippe cũ ſit creatura, habet eſſe mutabile, in quãtũ omne creatũ eſt vertibile in nihil, niſi manu Omnipotẽtis teneret᷑. Reſpectu ẽt intellect⁹ dicit᷑ ſemꝑ mobilis, accipiendo motũ æquiuocè prout intelligere motus dicit᷑, quoniã angelus ſemꝑ eſt actu intelligens, non qñq; actu, qñq; potentia, ſicut nos. Et licèt angeli quantũ ad cognitionẽ, qua cognoſcunt res in Verbo, omnia ſimul intelligant, ſicut ẽt de nobis dicit Augu. lib. 15. de Tri. ꝙ in patria nõ erũt volubiles cogitationes noſtræ ab aliis in alia euntes atq; redeuntes, ſed omnem ſcientiã noſtrã vno ſimul cõſpectu videbimus: tñ ea cognitione qua cognoſcunt res in ꝓpria natura, non oĩa ſimul intelligũt. Vnde ibi eſt viciſſitudo intelligẽtiæ. Et ideò Aug dicit, ꝙ omne ens creatũ habens intellectũ, intelligit vnũ poſt aliud, & talis ſucceſſus eſt vt motus q dã. Beatus Dio. 3. cap. de din. no. ponit triplicẽ motũ, ſ. circularẽ, rectũ, & obliquũ. Circularis eſt ab eodẽ in idẽ centrũ immobile. Et hũc motũ habent, in quantũ recipiunt illuminationes à Deo & ꝑ illas reuertunt᷑ in Deũ. Motu aũt recto tũc mouent᷑, qñ ꝓcedunt ad prudentiã ſubiectorũ rectè omnia tranſeuntes, & non reuertũt᷑ ab eodẽ in idẽ, ſed de vno in aliud. Motus aũt obliqu⁹ eſt ĩ angelis cũ ꝑ cognitionẽ inferiorũ, quib⁹ prouidẽt, reflectunt᷑ in Deũ principiũ & finẽ pulchri & boni. Itẽ in volũtate mobilis eſt angelus, quia nõ oĩa ſimul vult, ſed modò vnũ modò aliud. Dicit᷑ aũt angelus localiter moueri ęquiuocè ſicut eſſe in loco, ſ. per contactũ virtutis. Non quidẽ quia ipſe vel contactus iſte ſiue motus loco commenſuret᷑, ſicut accidit corpori: ſed dicitur moueri localiter in quãtũ ſucceſſiuè virtus eius applicat᷑ ad diuerſa loca. Vnde iſte motus pt̃ eſſe cõtinuus & diſcõtinu⁹: ſm.n ꝙ locũ diuiſibilẽ ad quẽ applicat᷑ ñ pt̃ ſimul totũ dimittere, ſed ſucceſſiuè, ſic, dicit᷑ mot⁹ diſcõtinu⁹, vel totũ ſimul dimittere & alteri loco ſe applicare, ſic dicit᷑ cõtinu⁹. Vñ ad hoc cęlorũ. i. angelorũ motus pt̃ referri illud Ioel 2. Moti ſũt cęli, & c.

Itẽ angeli aſſimilãt᷑ igni. Pſ.103. Qui facis angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem vrentem. Et iſta ſimilitudo quadrupliciter poteſt accipi. Primo ſi cõſideremus ignis ſubſtantiam. Secundo ſi conſideremus eius eminentiam, ſcilicet quo ad ſitum. Tertio ſi conſideremus eius potentiam. Quarto ſi conſideremus eius refulgentiam.

Primo enim ignis inter omnia elemẽta habet ſubſtantiam ſubtiliorem. Vnde ſubſtantia ignis propter ſuam ſubtilitatem repræſentat nobis tria de angelis.

Primò

Primo corũ immaterialitatẽ, propterea quia ignis est maxime inter elemẽta formalis. Nam minimũ habet de materia & plurimũ de forma. Angelus aũt (licèt secundũ Dio. de diu. no.) nihil de materia habeat, vt ipse dicit ꝙ intellectuales substantiæ, i. angeli vitam habent indeficientẽ, ab vniuersa corruptione, materię & generatione mundæ existentes, habent tamen aliquid loco materiæ, scilicet potentialitatẽ, cum non sint actus purus vt Deus. Vnde angelus dicit̃ esse cõpositus ex potẽtia & actu, siue ex quo est quod est. Sicut igit̃ ignis inter cætera elementa minimũ habet de materia, & plurimũ de forma, ita angelus (inter omnes creaturas intellectuales) minus habet de potẽtia & plus de actualitate. Vnde angeli quidẽ dicũtur substantię siue formæ separatæ, scilicet à materia.

Secundo ignis repræsentat angelorũ incorporeitatẽ, Nã propter suam subtilitatem ignis quasi nõ videt̃ habere corpulentiã Vnde additus alteri corpori non videt̃ ipsum augere, vt apparet in ferro, vel lapide ignito, quod tamen non videtur esse maius quam nõ ignitũ, cũ tamen omne quantũ additũ quanto, faciat ipsum maius, & omne corpus naturale sit quãtum, Nec etiã videtur ignis q̃ est in ferro aliũ locũ quam ipsum ferrum per se occupare, vel maiorem locũ simul cũ ipso corpore quàm ferrũ solum, quæ omnia cuidam incorporeitati, immo (vt verius dicam) subtilitati ipsius ignis attestantur.

Itẽ propter suã subtilitatẽ ignis est inclusibilis, q̃a (sicut dicit Dio. 15. ca. cęl. hier. Ignis nõ põt teneri, q̃a ꝓpter suã subtilitatẽ & mobilitatẽ penetrat omne corpus. Hoc igitur cõpetit angelis, ex eo ꝙ de sui natura nõ solũ sunt incorporei. Propter q̃d dicit idẽ Dio. 4. ca. cęl. hie. ꝙ angeli sicut immateriales sic incorporales, intelligunt̃ sed etiã nõ sunt corporibus alligati, vt s. in corporibus inclusi veluti animæ humanę teneant̃. Vnde angeli in scriptura, spirit⁹ nominant̃ ſm illud Heb. 1. Omnes sunt administratores spiritus, &c. Spiritus aũt carnẽ & ossa nõ habet, vt dicit̃ Luc. 24. solũ non est corpus, sed nec ẽt alicui corpori vnita est forma, quod esset naturaliter in corpore detineri. Assumũt tñ ad tẽpus (vt ex sacra scriptura patet) interdũ angeli corpora hominib⁹ apparentes, sicut Aug. 16. de ciui. Dei. testatur dicẽs ꝙ angeli in assumptis corporibus apparuerunt Abrahæ, quæ non sunt eis naturaliter vnita, in quacunq; figura appareãt, sed formãt sibi illa cũ volunt ex aere. Et assumũt sibi huiusmodi corpora cũ nobis apparẽt angeli nõ propter se, sed propter nos, s. vt familiariter cũ hominibus cõuersando demonstrent intelligibilẽ societatẽ quam homines expectant cũ eis habendã in futura vita. Itẽ hoc ipsum ꝙ angeli corpora assũpserũt in veteri testamẽto, fuit quoddã figurale indicium, ꝙ Verbũ Dei assumpturũ esset corp⁹ humanũ. Omnes enim apparitiones veteris testamenti ad illã apparitionẽ ordinabant̃, qua ipse filius Dei apparuit in carne. Est etiã notandũ, ꝙ sicut in sacra scriptura ꝓprietates rerũ intelligibiliũ sub similitudine rerũ sensibiliũ describunt̃: ita corpora sensibilia, quæ angeli assumunt diuina virtute sic formantur ab eis, vt cõgruunt ad repræsentandũ angeli ꝓprietates: & hoc est corpus assumere. Habemus ergo tres rationes, quare angeli cũ incorporei sunt, in corporib⁹ tñ nobis apparent. s. tũ ad ostẽdendũ futurã nobis societatem, tũ ad figurandũ Christi incarnationem, tum ad tradendũ nobis per sensibilia de seipsis cognitionem.

Tertiò ignis in sua sphæra ꝓpter sui subtilitatẽ, est nobis ĩuisibilis: vnde Dio. 15. cap. hier. dicit, ꝙ ignis est incõtemplabilis oculis carnalibus, i. inuisibilis ꝓpter suã subtilitatem. Nam lucidũ non vĩ à seipso nisi sit in materia spissa. Vnde dicit̃ inuisibilis, prout est in materia tenui. Et in hoc ignis repræsentat angelorũ inuisibilitatem, q̃a sicut de se sunt incorporales, ẽt sunt inuisibiles, apparent nobis visibiles, vt dictũ est de igne, prout est in materia spissa. Quod q̃dem sic verum est, q̃a tunc angeli sumunt corpora, in q̃bus visibiliter cõspectib⁹ nostris apparent. Formauit igit̃ talia corpora ex ipsa virtute diuina, quantum necessariũ est ad corporis assumendi formationem. Nam licèt aer, in sua varietate manens, figuram nõ retineat vel colorem, tñ qñ condensat̃ figurari & colorari põt, sicut apparet in nubibus. Ad ostendendam igit̃ propterea inuisibilitatem, quam angelus ex se habet, dixit angelus Raphael Tobiæ, To. 12. Videbar q̃dem vobiscũ mãducare & bibere, sed ego cibo inuisibili & potu, qui ab hominibus videri non põt, vtor. Quia enim ex eisdẽ nutrimur ex quibus sumus (sicut in secũdo de anima dicit Arist. de ani.) sicut angelus est ex natura inuisibili, ita etiam inuisibili vtitur nutrimento.

Item ignis inter oĩa elementa habet eminẽtiam altiorem. s. quo ad sitũ: vnde Dio. de cęl. hie. dicit ꝙ ignis est altus, s. quo ad locũ propriũ, q̃ est super omnia elementa. s. immediatè sub orbe lunæ. Et hęc altitudo situs cõpetit igni rõne leuitatis, q̃a loc⁹ leuiũ est sursum, sicut grauiũ deorsum. Ex hac ãt altitudine ignis, ostẽdit̃ angelorũ sublimitas quo ad sex. Primò quo ad situm localẽ, q̃a sicut sphęra ignis est locata super oẽs sphęras elementorũ, ita angelica natura creata & locata est super oẽs sphæras cœlorũ. s. in cœlo empyreo, q̃d statim factũ (vt dicit Strabus) angelis est repletũ, Cœlũ ãt emphyreũ, supremũ cœlũ est, ꝓpterea super illud Deut. 15. Dñi Dei cui est cœlũ cœli. dicit Isido. ꝙ supremũ cœlũ est cœlũ angelorũ. Nã q̃a ex creaturis corporalib⁹ & spiritualib⁹ vnũ vniuersũ est cõstitutũ, sic creaturæ spirituales, quo ad creaturam corporalem aliquem ordinem habent & toti creaturæ corporali p̃sident: vnde cõueniens fuit, q̃d angeli in supremo corpore crearent̃, tanquam toti naturæ corporeę p̃sidentes. Attendendũ est aũt quòd ignis licèt sit in summo locat⁹, tñ virtute Solis mouet̃ & descendit ad mixtionẽ aliorũ inferiorũ. Quodlibet enim elementorũ habet in cœlo aliquod mouens ipsum, sicut terra mouet̃ ab orbe stellarũ fixarũ: & ideo diuersæ rerũ species ĩ ipsa generant̃. vnde diuersæ figuræ terrestriũ respondent diuersis ĩmaginibus stellarũ. Aqua verò, ab orbe Lunæ, sicut patet in fluxu & refluxu maris. Ignis ab orbe Solis. Aer verò ꝓpter multitudinem motuũ in ipso ab aliis quinq; planetis, q̃ sunt multorũ motuũ. Sicut ergo ignis quanquã sit altus, tñ virtute Solis descendit ad mixtionem inferiorũ, sic ẽt angelorũ plurimi quanquã fuerint in cœlo creati vł locati, iussu tñ & ordinatione Dei descendũt & veniũt in mundũ ad rerũ temporaliũ administrationem, & humanę salutis ꝓcurationem. vñ Apost. Hebr. 1. dicit, ꝙ oẽs sunt in ministeriũ missi ꝓpter eos, q̃ hẽreditatẽ capiũt salutis. Ex hoc tñ q̃d Apost. dicit, Omnes, nõ accipiendũ est quòd oẽs vniuersaliter angeli mittant̃ in ministeriũ, q̃a ſm Diony. de cęl. quatuor superiores ordines. Cherubin, Seraphin, Troni & Dominationes, nũq̃ ad exterius ministeriũ mittunt̃, sed solũ quinq; inferiores, s. virtutes, Potestates, Principat⁹ Archangeli. Nihilominus tñ solũ primi tres ordines dicuntur assistentes, reliqui verò sex ordines dicuntur ministrãtes. Vñ Dominationũ ordo inter

tr· ministrantes cõputat,nõ tanquã exequẽs ministeriũ
s[illegible] ent disponẽs & mãdãs quid per alios fieri debeat: si
cu[illegible] rchitectores in ædificiis,nihil manu operant,sed
solũ disponunt & ꝑcipiunt quid alij debẽt operari. Dicit
ergo Apostolus,oẽs mitti, non quia superiores, vt dictũ
est,ad executionẽ ministeriorũ mittuntur:sed quia infe-
riores,qui mittũtur,ab eis mysteriis illuminãt. Vel intel-
ligitur,ꝙ spiritus illi qui sunt ad ministeria deputati,om
nes propter eandẽ causam sunt administratorij.i.in mini
steriũ missi,scilicet propter eos qui hereditatẽ capiunt sa
lutis,quãuis vniuersaliter oẽs angeli sint tales. Et licèt an
geli veniẽtes in mũdũ exeũt à cęlo empyreo, in nullo tñ
derogatur ex hoc eorũ dignitati,quia licèt sit eis cęlum
empyreũ ex quadã congruentia deputatũ.nihil tñ pro-
pter hoc dignitatis recipiunt ab eo:& ideo quando actu
non sunt i cęlo empyreo nihil eorũ dignitati subtrahit,
sicut nec regi quando non actu sedet in solio regali.

Item ex angelorum occupatione exteriori contẽpla-
tionis internæ puritas nullatenus impeditur:quia duarũ
operationũ,quarũ vna est regula & ratio alterius,vna nõ
ĩpedit,sed iuuat aliã. Vnde cũ angelus ꝑ solã intellectua
lem actionẽ regulat suas actiones exteriores:sequitur ꝙ
interior actio ex ipsis exterioribus actib⁹ impedimentũ
nõ habeat,sed potius iuuamẽtũ. Et ideo Greg.2.moral.di
cit,ꝙ angeli sic foras nõ exeũt, ꝙ internæ consolationis
gaudiis priuentur. Secundò ex altitudine ignis,ostendit
angelorũ sublimitas quo ad sufficientiã substantialẽ. Nã
ita sufficiẽs est sibi ignis substãtia,ꝙ absq; alicuius nutri
mẽti,vel materię extraneę subsidio ꝑ se subsistere & cõser
uari põt: vnde Dio.de cęl.hie.dicit,ꝙ ignis est altero nõ
indigẽs Hoc aũt non cõpetit igni nisi prout est in loco ꝓ
prio & altitudine sphęræ suæ. Nã extra locũ suũ indiget
aliena materia ad sui multiplicationẽ & cõseruationẽ. Si
militer igit angeli sunt formę ꝑ se existẽtes & subsistẽtes,
corporalis materię adiũctione nõ indigẽtes,sicut indiget
anima humana quo ad tria:Primo quãtũ ad speciei cõsti
tutionẽ,q licèt anima possit subsistere ꝑ se sine corpore,
sicut patet de animab⁹ separatis,nõ tñ habet cõpletã ratio
nẽ vel essentiã speciei humanę,cũ ipsa sit pars humanæ
speciei: vnde homo dr̃ quod cõpositũ est ex anima,& cor
pore. Et ideo Aug.19.de ciu.Dei cõmẽdat Varronẽ,q ho-
minẽ nec solã animã nec solũ corpus,sed animã & corp⁹
arbitrabat Sed angelus habet ẽt sine aliquo corpore per
se cõpletũ esse in specie. Et ideo cõmuniter tenetur,ꝙ in-
telligẽtia.i.angelus,nulli corpori vnitur,vt forma,sed tã
tum sicut motor,& hoc modo vnitur corpori cęlesti.

Item animæ humanæ indigẽt corporib⁹ ad sui multi
plicationẽ siue ĩdiuiduationẽ. Nã (sicut dicit Aui.) ĩpossi
bile est esse multiplicationẽ indiuiduorũ sub vna specie
nisi ex diuersitate materiæ:q a ex diuersitate principiorũ
formaliũ,sequit diuersitas speciei. Cũ igit animę non ha
beãt materiã,ex qua sunt,oportet,ꝙ in eis sit multiplica
tio ẜm diuisionẽ materiæ,in qua sunt,scilicet secundũ di
stinctionẽ corporum. Angeli autẽ quia,nec materia ha-
bent ex qua sunt,nec etiam materiã cuius sint,formę nõ
multiplicantur ẜm diuisionẽ alicuius materię : vnde est
in eis multiplicatio solũ secundũ diuisionem formalem,
ad quã sequitur ẽt diuersitas speciei. vnde perfectio natu
rę angelicę,requirit quidem multiplicationem specierũ,
sed nõ indiuiduorũ sub eadem specie & ideo patet, quòd
nõ indigent angeli corporibus ad sui multiplicationem
sicut animæ humanæ.

Tertiò indigent animę humanæ corporib⁹ ad intelle-
ctualẽ ꝑfectionẽ, ꝓpter hoc anima humana imperfecta
est de se,& in potẽtia existẽs,infima in genere intelligibi
liũ substantiarũ,nõ habẽs in natura sua plenitudinẽ sciẽ
tiæ,& ideo indiget vniri corpori,vt à rebus sensibilib⁹ ꝑ
ipsius corporis sensus sciẽtiã acquirat. Sed angeli sunt ꝑ-
fecti ĩ natura intellectuali ita, ꝙ nõ indigẽt cognitionẽ
accipere à reb⁹ sensibilib⁹: vnde nõ intelligũt ꝑ species à
reb⁹ acceptas,sed ꝑ species connaturales.i.sibi à Deo in
sua creatione infusas. vnde Dio.de di.no.cap.7.dicit , ꝙ
angeli nõ congregãt diuinã cognitionẽ à rebus diuisibi-
libus aut sensibilibus. Et ideo patet,quòd propter intelle
ctualem perfectionem seu cognitionem , non indigent
vniri corporibus.

Tertiò ostẽditur angelorũ sublimitas altitudine ignis
quo ad impassibilitatẽ corporalem. Nam ignis,vt in al-
titudine loci sui nõ est noxiarũ,vel turpiũ passionum re-
ceptiuus,sicut est terra,aqua & aer,q̃ frequẽter inficiun
tur,& fœdantur sordibus & immundiciis & fœtorib⁹ alio
rũ corporũ: vnde Dio.de cęl.hie.dicit,ꝙ ignis nõ est reci
piẽs pedestrẽ,id est ignominiosã subiectionẽ,quia cũ sit
in supremo loco,nõ pedibus cõculcat,seu terit,sicut ter
ra,quæ est in infimo:nec fiũt super ipsum immunditiæ,
sicut super terrã,vel aquã. Et nota ꝙ quanto corpus est
in loco eminentiori tãto est nobilib⁹ secundũ naturã,q a
habet plus de specie,spẽs.n.est ĩ terminis,vt dicit philoso
ph⁹,& ideo ignis ẜm altitudinẽ loci sui nõ recipit cõta-
meliã minorationis. Similiter angeli cũ sint immateria-
les & incorporei,naturã habẽt impassibilẽ,vnde corpo-
reis ac sensibilib⁹ passionib⁹ non subdũtur neq; minorã
tur. Et ideo Christus propter naturã quã suscepit passibi
lẽ,dicitur fuisse ab angelis paululũ minoratus, secũdum
illud Psal.8. Minuisti eum paulo minus ab angelis.

Quarto ostẽdit ignis,sublimitatẽ angelorũ quo ad no
titiã intellectualẽ. Nã ignis (vt Dio.de cęl.hierarch.dicit)
est sursum latus. Hoc aũt cõpetit igni,in quãtũ est extra
locũ suũ,quia naturaliter ad locũ suũ qui est sursum re-
dire conatur. Sic angeli ẜm intellectũ mouentur sursum
in Deũ,accipiendo motũ non ẜm ꝙ est actus perfecti.i.
existẽtis in potẽtia sed ẜm ꝙ est actus ꝑfecti idest inexi-
stẽtis in actu. Dicit.n.sic Dio.de diu.no.cap.4.ꝙ mẽtes an
gelicę intelligẽdo mouent:& sic angeli sursum ferũt, q a
quæcũq; intelligẽdo cognoscũt,in Deũ referũt. Distin-
guit.n.in eis Aug.sup Ge.4.& 11.de ciui.Dei duplicẽ co-
gnitionẽ rerũ,s.matutinã, ꝓut.s.cognoscũt primordiale
esse rerũ,& hoc prout res sunt in Verbo,& ꝑ talẽ cogni-
tionẽ manifestũ est,ꝙ sursum ferũtur. Itẽ vespertinã,pro
ut scilicet cognoscunt esse rerũ creatarum ẜm ꝙ in pro-
pria natura consistunt. Nã esse rerũ creatarum fluit à Ver
bo sicut à quodã primordiali principio. Et hic effluxus
terminat ad esse rerũ , quod in ꝓpria natura habent, &
hac etiã cognitione angeli beati referũtur in Deũ,q a
gnoscẽres creaturã non in ea figuntur,sed,hoc ipsum
[illegible] erũt ad laudẽ Dei,in quo sicut in principio omnia co
gnoscũt. Et hinc est ꝙ Gen 1 in creatione rerũ post vespe
rã non nominatur nox,sed mane,quia mane fit finis præ
cedentis diei & initium sequentis , cum dicitur factum
est vespere & mane dies vnus:& ad signum ꝙ ipsi angeli
cognitionem præcedẽtis operis ad laudem Dei referũt.

Quinto ostẽdit ignis, angelorum eminentiã quo ad
ad obedientiã ministerialẽ. Nã ignis (vt dicit Diony.cap.
5.de cœl.hierar.) semper mobilis,alia autem trãslatio di
cit sem

est semper motus. Semper autem moueri non competit igni secundū propriū motū, sed secundū quod est sursum in propria sphæra & mouetur motu cœli, quia nō solum est verū in orbib⁹, ꝙ inferior mouet motu superioris, sed etiā in omnibus corporibus attingit inferius motus superioris quantū pōt. Vnde quodlibet elementorū mouetur ab aliquo orbium. Ignis autē à Sole & Marte, vt dicit Rabbi Moyses. Et motus talis nō est rect⁹ sed circularis, & sic pōt esse semper nō à virtute intrinseca semper mouēte, sed à virtute extrinseca, & iste est mot⁹ innaturalis igni s̄m ꝙ est in specie sua, sed naturalis s̄m ꝙ est elementum: quia aliter non posset venire ad mixtionem, nisi ex qualibet parte deferret̄ p radios solis. Sicut ergo ignis est semper mobilis siue motus secundùm Dio. sic etiam angelus dicitur esse substantia semper mobilis, secundū Damasce. quod quidem qualiter intelligendum est, expositum est supra in principio huius capituli.

Item sicut ignis in sphæra sua mouetur motu cœli. Sic etiā angelus ad peragēda ministeria, mouet motu voluntaris Dei. vnde Psal. 102. Benedicite domino omnes virtutes eius, ministri eius q facitis voluntatē eius. Et quātū ad hāc obedientiam ministeriorū inueniuntur angeli, & si nō ex natura sua tñ ex Dei prouidētia semp mouētes & semper moti. Mouent enim orbes angeli (secundū philosophos) motu sempiterno, & sic sunt semp mouētes, sed q a hoc faciūt diuinæ volūtatis imperio, qđ semper exequūtur, ideo sunt quodāmodo semp moti eo modo quo ille, cuius imperio aliquid fit, dicitur esse mouens ad illud.

Sexto ostēdit ignis excellentiā angelorū quo ad dil parentiā visualē. Dicit enim Diony. de cęl. hie. cap. 5. ꝙ ignis est resiliēs, quod pōt intelligi tripliciter. Vno modo resiliēs à loco infimo. Videm⁹ em̄ ꝙ flāma ignis in cādela si aliquis inclinet eā deorsum, statim resilit, & flectit sursū, scilicet versus locū suū naturalē, qui est sursum. Sic etiā angeli licēt quandoq; ministrādo descendunt & visibiliter interdū appareant, cōpletis aūt ministeriis disparent, & ad summa resilire siue redire dicuntur. Vnde angelus Raphael, expleto ministerio dixit Tobiæ & filio suo, Tob. 12. Tēpus est, vt reuertar ad eū, qui me misit, Vos aūt benedicite dominū, &c. Et cū hoc dixisset, ablatus est à conspectu eorū. Alio modo pōt intelligi ꝙ ignis resilit à corpore mixto. Elementa enim sunt in corpore mixto s̄m esse primū .i. s̄m suas formas substātiales, sed nō secundū esse secundum, scilicet suarum qualitatum intensarum, quia redactæ sunt ad mediū. Sed et necesse est quādoq; ipsum mixtū dissolui & resolui in elemēta, & tunc vnūquodq; elementum redit in suam naturā & locum, & sic ignis dicitur resilire scilicet à corpore mixto, vt quidā expositores volunt. Alij tamē non consentiunt ꝙ elemēta sint in mixto actu, s. secundū formas substātiales, sed virtute tantū, & tunc est tertia expositio, ꝙ ignis resilit scilicet à cōbustibili apprehenso. Nam materiā quā apprehēdit, vsq; ad eius consumptionē non deserit, nec apprehēdit dum apprehēdit, sed cōsumpto eo in quod agit, in resilit, & ita dicitur resiliens. Sicut ergo ignis secundū [illegible] mā expositionē resilit à corpore mixto, cōpleta suę durationis periodo, ita etiā angelus resilit vel recedit à corpore assumpto, cōpleto suo officio, & tunc ipsum corpus redit in suum principiū, sic etiā ipsum mixtū redit in elementa. Non aūt hāc similitudinē sic assigno, vt dicere velim sic intelligēdo, ꝙ angel⁹ misceat corpori assumpto, sicut ignis cōmiscet elemētis aliis in mixtione, neq; ꝙ resolutio corporis assumpti fiat in angelum, sicut resolutio mixti in ignē & in alia elementa, sed ꝙ ipse angelus [illegible] maner per se dimisso corpore assumpto, sicut si i[illegible] per remaneret, terminata resolutione mixti. Sed secūdū aliā expositionē, ignis resilit à cōbustibili, non quia comprehenditur, sed potius cōprehendit ipsum, & sic etiā angelus dicitur resilire à loco, in quo est, vel vbi operatur, nō quia contineatur vel includit à loco, sed potius ipse cōtinet locū. Nam cōtineri & includi à loco cōpetit corpori locato, prout est quantum quantitate dimensiua, quæ angelo non congruit, cū sit incorporeus, sed est in eo quātitas virtualis, cuius applicatione ad aliquē locū, dicitur esse in eo, Sed tamē substantia incorporea sua virtute contingens rem corporeā, continet ipsam & nō continetur ab ea. Anima enim est in corpore vt cōtinens, nō vt cōtēta. Et similiter angelus dicitur esse in loco corporeo non vt contentus, sed vt cōtinens aliquo modo. Item ignis in tet omnia elemēta habet potentiā seu virtutē ampliorē, & hoc propter excessiuā caliditatē. Et ideo secūdū suam virtutē est inuisibilis, impalpabilis, inalterabilis, & inuincibilis. Immēsurabilis est ignis, dicit Diony de cęl. hier. cap. 15. quia s. virtus eius nō determinat ad vnū terminū vt cōmensurata illi. Videmus em̄ ꝙ in cōburendo nō extendit se virtus eius tantū ad vnū, immo quasi ad infinita, si infinita cōbustibilia inueniret. Et similiter in eodem combustibili nō habet certum terminū, vt. s. comburat tantā partē ipsius, & non plus. Vnde si esset aliquod cōbustibile infinitū, sine fine comburendo procederet. Habet etiā ignis multos alios effectus facere, Vnde licēt sit finitæ essentiæ, tamē virtus eius nō coarctat ad vnū effectū, sed in omnia genera pōt, propter quod virtus eius dicit non esse commensurabilis alicui eorum. Hoc autem cōpetit angelis, qui licēt essentiā habeant finitam & limitatam virtutem, tamen habent respectu inferiorum non limitatā vel coarctatā, sed quodammodo infinitā, in quantum scilicet virtus angeli non est ex se limitata ad vnum effectum tantùm, vel circa rem vnā tantū, ita ꝙ non possit circa aliam operari. Virtus et angeli non commensurat inferiori rei, cui applicatur, quia quilibet angelus etiā minimus, habet altiorem & vniuersaliorem virtutem, quàm aliquod genus corporaliū, & ideo virtus angeli nō est cōmensurabilis alicui eorū. vnde ꝙ angeli diuersi, diuersis rebus preponant, est non quia virtus angeli magis extendatur ad hoc corpus quàm ad illud, s̄m suam naturam, sed ex ordine diuinę sapientiæ, quę. s. diuersis rebus, diuersos rectores ꝓposuit. Dicit enim Aug. li. 83. q. quòd vnaquæq; res visibilis in hoc mūdo habet angelicam potestatē sibi præpositam. Quia tamen virtus angeli simpliciter est finita & est terminata, oportet, ꝙ quādo applicatur ad vnū, tunc nō applicet ad aliud. Et hinc est, ꝙ quia angelus per applicationem virtutis dicit esse in loco, ꝙ non pōt esse angelus in pluribus locis simul, sed tantū in vno determinatē, maiori tamē vel minori secundū ꝙ voluntariē applicat virtutē suam ad corp⁹ maius vel minus.

Item ignis (vt dicit Diony.) est incōprehensibiliter impalpabilis, idest nō cōprehenditur tactu, quia propter vehementiā & improportionem caloris soluit ꝓportionē sensus. Angelus alia ratione nō est palpabilis, scilicet ꝓpter naturam spiritualē, & incorporeā, quæ nō subiicit sensibus aut qualitatib⁹ sensibilib⁹, vt tangi, vel palpari possit. Item ignis est inalterabilis à sua caliditate, quia non pōt ignis, manēs ignis, infrigidari, sicut aqua manēs

aqua

... pôt calefieri. Sic angeli beati nõ recipiunt transmu[tationem] de bonitate, in malitiã, quãuis hoc non habuerũt pri[m]us ex natura sed ex gratia, cũ fuerint creati ĩ libertate arbitrij: & econtrario dęmones de malitia in bonitatẽ nequeũt trãſmutari. Vel ẽt angeli deſcia in obliuionẽ vel ignorãtiã minimè trãſmutant. Poſſunt tamen decipi dęmones & errare, nõ qdẽ quantũ ad ea q̃ naturaliter rei couenniunt, vel remouentur ab ea, ſed quãtũ ad ea tm̃ quę à ſupernaturali Dei ordinatione depẽdẽt: ſicut ſi cõſiderãs Lazarũ mortuũ, iudicaſſet eũ nõ reſurrecturũ. Item ignis eſt inuiſibilis, vnde Dio. dicit, ꝙ eſt ꝑ ſe potẽs oĩum. Nã ꝑ ſuã virtutẽ actiuã videm᷒, ꝙ ignis ẽt ſuꝑ oĩa iſta generabilia & corruptibilia, nec vincit ab eis: vnde & oĩa trãſmutat, ẽt ferrũ & lapides, & q̃cunq; fortia. Sic angeli hñt dñiũ & poteſtatẽ ſupra totã naturã corporalẽ ꝑꝑ qđ Aug. 3. de Tri. dicit ꝙ oĩa corpora regunt per ſpiritũ vitæ rationabilẽ. Et Greg. 3. Dial. dicit, ꝙ in hoc mundo viſibili nihil niſi per creaturã inuiſibilẽ diſponi ẽt, vnde natura corporalis ad nutũ obedit angelis quantũ ad motũ localem, licèt nõ quantũ ad alias tranſmutationes formales, niſi mediante motu locali alicuius corporis moti, vt tradit Aug. ibidẽ. Itẽ ignis inter elemẽta habet reſplendẽtẽ clariorẽ, nã ignis eſt ex ſe lucid᷒ nobis occultus, & aliorum illuminatiuus: ꝓpter primum dicit Aug. ꝙ ignis eſt omnino ſplẽdens exiſtẽs. Vbi dicit expoſitor ꝙ tã igneũ elementi q̃ igneũ cęli lucidum eſt in ſe, licèt non ſemper viſibus nr̃is ſubiiciatur ꝓpter materiã in qua eſt, vt ſtatim declarabit Similiter ẽt angeli in ſe quidẽ habẽt naturã lucidã & maximè manifeſtã, cũ ſint formæ ſeparatę & actu intelligibiles, vnde Ariſt. 2. met. vocat eos manifeſſima naturæ.

Secũdo ignis eſt nobis occultus, ideſt inuiſibilis, ſ. in ꝓpria ſphęra, vt dicit Alexãder, vñ Dio. dicit ꝙ non obſtãte ꝙ ſit in ſe lucidus, tñ nobis eſt occultus, nõ habita materia, in qua ſuã operationẽ manifeſtat, q̃ eſt lucere. Nam ꝑꝑ ſui ſubtilitatẽ & tenuitatẽ, nõ ſubiacet viſib᷒ nr̃is tũ eſſet in materia tenui, ſed ſolũ ſm quòd eſt in materia, cuius partes cõſtant & adunantur. vñ dicit Auic. ꝙ ex cõgregatione diaphani fit lucidũ, vt patet ĩ cryſtallo: & ꝓpter hoc ignis vt dictũ eſt, in materia ſua nõ lucet. Et ſi obiiciatur ꝙ ẽt prout eſt in ꝓpria ſphęra manifeſtat lumẽ eius ĩ galaxia. Dicẽdũ ẽ ꝙ galaxia nõ ẽ ex ſplẽdore ignis, qm̃ ſic ſꝑ eſſet in eadẽ parte cęli. cõpertũ eſt aũt, ꝙ mouet in cẽtũ annis gradu vno. Sed cã ẽt eſt multitudo ſtellarũ minutarũ in illa parte cęli, quarũ lumẽ vr̃ cõtinuũ. Similiter ẽt angeli nõ obſtãte, ꝙ in ſe ſint maximè intelligibiles, tñ quo ad nos ſũt occulti & ignoti, niſi in quãtũ manifeſtãt ſe nobis ĩ ſuis effectib᷒ quos agũt in iſtis ſenſibilib᷒, & hoc eſt ꝑꝑ improportionẽ intellect᷒ nr̃i, q̃ dũ cõiunct᷒ eſt ſic ſenſib᷒ vel phãtaſmatib᷒ vt dictũ eſt, ſe habet ad eos ſicut oculus nicticoracis ad lucẽ Solis. Intellectus. n. cõiunct᷒ ſenſib᷒ nõ põt intelligere niſi ad cõuerſionẽ ad phãtaſmata & ſine cõtinuo & tꝑe, Sed angelorum nõ ſunt phãtaſmata, nec tẽpori nec cõtinuitati ſubdunt: quare eos ꝓut ſũt in ſe & ſm ſuas quidditates, intelligere non valemus.

Tertio ignis eſt aliorũ illuminatiuus, dicit ãt Dio. de cęl. hie. cap. 15. ꝙ ignis eſt circũuelatis illuminationib᷒ illuminatiuus, ſic. n. hẽt antiqua trãſlatio & intelligit circũuelatis. i. circũpoſitis ſubſtãtijs ei᷒. i. à lumine cauſatis, q. d. ſ. ignis propriè ex ſe nõ habet illuminare, ſed ab exteriori ſm ꝙ cõicat cęleſti corpi, vt dicit Philoſ. Hęc ãt illuminatio cõpetit angelis, & q̃tñ ad ſeipſos ſm ꝙ ſuperiores de his quæ à Deo percipiũt, illuminãt inferiores: vñ Dio. cap. 15. cęl. hie. dicit, ꝙ vnaquęq; cęleſtis eſſentia intelligẽtiã ſibi à ſuꝑiori datã inferiori cõicat. Et poſſet ẽt ꝓ tãto dici ꝙ ſuꝑior illuminat inferiorẽ circũuelatis illuminationib᷒, q̃a ea de q̃bus illuminãt, non ita excellẽter & clarè recipiunt ab inferiorib᷒ ſicut ſũt in ſuperiorib᷒, & ideo ſuꝑior angel᷒ veritatẽ quã accipit quodãmodo, vt ita dicã, ingroſſat vt ab inferiori capi poſſit. Et ideo Dio. cap. 10. cęl. hie. dicit in ꝑdicto capitulo, ꝙ vnaquęq; ſubſtãtia intellectualis datã ſibi à ſuperiori intelligẽtiã ꝓuida virtute diuidit & multiplicat ad inferiores ſurſum ductrice analogia. Homines ãt ab angelis circũuelatis illuminationibus illuminant. quia intellectus humanus ipſam intelligibilẽ veritatem nudã capere nõ põt, cũ naturale ſit intelligere per conuerſionem ad phãtaſmata, vñ angeli intelligibilẽ veritatẽ ꝓponũt hominib᷒ ſub ſimilitudinib᷒ ſenſibiliũ. Et iõ Dio. dicit, ꝙ impoſſibile ẽ nobis aliter lucere diuinum radium, niſi varietate ſacrorum velaminum circumuelatum.

De anima humana variabili natura, quæ triplici aeris variationi ſimilis eſſe perhibetur, ac de multiformibus ſeptem planetarum in nobis effectibus per Zodiaci ſignorum coniunctionem ex Aſtronomorum ſententia. *Cap. VI.*

ANima variatur ad modum aeris. Nam aer in ſuis qualitatibus habet variationem tripliciter.

Primo ex diſtantia cęli, quia quanto aer eſt à cęlo remotior, & terræ vicinior tãto frigidior, & groſſior & terrenę qualitati ſimilior, licèt aer terræ vicinus ex reflexione radij aliquãdo incaleſcit. Sic quanto eſt à Deo anima per peccatũ longinquior, tanto eſt per malitiã frigidior & ad ſpũalia intelligenda groſſior, & ad tẽporalia ꝑ affectum terreſtrior. Cauſatur ẽt immutatio aeris per ſolis approximationẽ vel elõgationẽ, q̃a approximatio eſt cã caloris, ſed elõgatio eſt cã frigoris. Appropinquat aũt aĩę Sol iuſtitiæ Chriſtus, ꝑ grãm, qñ. ſ. ipſa anima appropinquat ſibi per pñiam Iac. 4. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis. & tunc cauſatur in anima calor & feruor amoris. elongatio autem Solis. i. Chriſti ab anima nũquam fit, niſi ex culpa. pſal. 118. Longe à peccatoribus ſalus. Et tunc fit in anima frigus, quia extinguitur affectus & feruor circa ſpiritualia.

Item ſol ſi cum Saturno frigido ſidere in frigido ſigno conuenerit, in aere frigus intẽdit Si verò cũ Marte & calido planeta concurrerit, fit in aere exceſſus caloris. Eſt aũt in anima quaſi ſol naturalis ſplẽdor & lumẽ ꝓpriẽ rationis, qui ſi cũ Saturno, ideſt corpori pigro & frigido conuenerit, id eſt cõcordauerit in ſigno frigido, id eſt in ſuo carnali appetitu, vel deſiderio, intẽditur & creſcit in anima frigus illud, id eſt peccati malitia, frigus enim eſt qualitas mortificatiua, quia ſi ſecũdũ carnẽ vixeritis moriemini, dicit Apo. Ro. 8. Sed tũc ſol rationis cõuenit cũ Marte, quando concordat rationis deliberatio ſiue meditatio cum bona & feruẽti voluntate. Et tunc creſcit deſiderij feruor, vel affectus amoris. pſ. 31. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcit ignis.

Secundò variat aer ex qualitate venti. Nam aer in mõtibus frigidior eſt, in vallib᷒ calidior. Et ratio eſt, ſecundũ Conſtantinũ, quia boreas ventus frigidus habet ortũ ab eminenti zona, vnde libere expetit loca alta, & mouetur eò, & ſubtiliat aerem, & ſic frigoris eſt cauſa. Omne. n. ſubtile dummodo exaltationem habeat, per motum infrigidatur. Ecõtra autẽ in vallibus aer eſt quietus quẽ nõ

impellit

impellit de facili ventus frigidus, & sic est calidus. Macrobius aũt aliam cãm huius assignat, dicẽs, ꝙ hoc est ex aggregatione radiorũ, qui multiplicãtur in vallibus magis quã in montibus, immo si ad mõtes veniunt, non ibi subsistunt, sed ad valles descendunt: vbi cũ vltra procedere nequeunt, ibi multiplicãtur, & conculcant, & sic calorem maximũ generant. Vnde niues in vallib⁹ liquescũt citius quã in montibus. Et huic sententiæ cõcordat Aris. 4. mete. Aer ergo montium est vita magnatum, quæ vento agitata superbiæ, abundat in frigore malitiæ. Aer aũt quietus vallium, est vita tranquilla humilium, ad quam ventus inquietudinis & superbię non ingreditur. Ibi etiã radij, idest cælestes illuminationes & consolationes multiplicantur, ex quibus amoris & deuotionis feruor plurimum augmentatur.

Tertio aer immutatur ex situ loci, q̃a in terra vicina mari septentrionali aer frigidus est ex vapore frigido à mari resoluto, vnde ibi calor est debilis: p̃p̃ q̃d illud mare parũ salsescit: & ideo ponticũ mare est quasi dulce. In mari autem australi est contrarium ex contraria causa. Mare autem septentrionale vitam peccatorum signat, quæ mare propter inquietudinem dicitur: Septentrionale autem à septem stellis frigidis arcturi, quæ ibi præsunt, idest à septem vitiis capitalibus quæ in peccatoribus dominantur, ibi est aer, idest anima frigida frigore peccati & malitiæ: vbi etiã deficit aqua salsa siue amara pœnitentiæ, & abundat aqua dulcis carnalis concupiscentiæ. E cõtra autem in australi, idest in conuersione pœnitentiæ, de qua in Psal. 125. dicitur, Conuertere captiuitatem nostrã sicut torrens in austro, consurgit vapor contritionis calidus per feruorem humilem, per lachrymarũ cõpunctionem, ex quo fit aer calidus, idest anima feruens etiam in amore. Item anima in vita ista tanto plus sentit de mundi amaritudine, quanto plus habet de terrena affectione: & econtra, tanto plus percipit de cęlesti dulcedine, quãto plus est purgata à terreno amore, & magis assidua in contẽplatione. Cuius exemplũ est, ꝙ aqua marina, quæ mixta est grosso terreo cõbusto amara est, siue salsa. Sed aqua dulcis est mixta aereo & purgata à puluere terreno. Qua si autem terreum grossum combustum, & amor terrenorum, qui animam & reddit terrenã per assimilationem, quia anima (vt dicit Hugo de sancto Victore) in illius rei quam diligit, similitudinem transformatur. Item reddit animam grossam quo ad contemplationem spiritualem, & combustam, quo ad affectionem temporalium, vt temporalia nimis ardẽter diligat. Hoc ergo amore dum anima respergitur afflictione multiplici frequenter amaricatur. Sed si fuerit anima aerea, idest spirituali amore coniuncta, & à terreni amoris puluere purgata, tunc cęlesti & spirituali dulcedine, quàm pluries erit plena. Item anima habet aspectus & affectiones similes aspectibus signorum & domorum cęli. Distinguunt enim Astrologi quinq; planetarum aspectus, scilicet coniunctum, oppositum, sextilem, tertium, & quartum. Coniunctus aspectus est, quando vnus planeta irradiat super alium in eodem signo circa quindecimum gradum, secundùm Azacelem. Et (vt idem tradit) fortissimus & pessimus dicitur, & præcipuè quando duo planetæ maliuoli (vt sunt Saturnus & Mars) coniunguntur in signo eiusdem complexionis puta in Ariete vel Tauro. Et hic aspectus signat amicitiam & concordiam malorum hominum ad inuicem conuenientium in aliquo facto: & hæc vnitas pessima est, quia sicut periculosum est, si vnitas desit bonis, ita periculosum est si adsit malis, prout Grego. dicit. Alij tamẽ Astrologi dicunt, quòd hic aspectus nõ est semper malus, sicut si Iuppiter & Venus coniungantur in libra vel in Geminis: & sic iste aspectus quãdo est ĩter beniuolos planetas, non est malus, quia bonorum concordia & conuenientia non est noxia, sed bona. Oppositus autem aspectus est quando duo planetæ sunt in oppositis signis: qui dicitur pessimus propter contrarietatem signorum, & præcipuè quando planetæ habent contrarias qualitates, puta si Venus sit in Ariete, & Saturnus in Libra. Et hic aspectus designat inimicitiam & discordiam superborum & tyrannorum ad inuicem, quæ pessima est: quia causat fortissima & periculosissima bella. Sextilis autẽ aspectus dicitur, quando inter duos planetas sunt duo signa integra, vt quando aliquis planeta (in aliquo signo ascendente) aspicit tertium ante se, & tertium post se, & hoc est à tertio in vndecimum, verbi gratia. Si aliquis planeta fuerit in initio arietis, aspicit illum, qui est in capite geminorum ante se, vel illum, qui est in initio Aquarij post se, quod est signum vndecimum. Et hic aspectus vocatur sextilis, eo quòd teneat sextam partem cęli. s. quadraginta gradus. Et talis aspectus est laudabilis, bonus, & fortunatus. Est enim signum domus dilectionis secundum Astrologos, scilicet propter concordiam signorum in vna qualitate. Talis ergo est aspectus dilectionis spiritualis proficientis, scilicet charitatis, in qua homo proficiens & ascendẽs aspicit tertium ante se, scilicet Spiritum sanctum, qui est est tertia in Trinitate p̃sona, à quo videlicet causatur ipse amor charitatis, secundùm illud Apo. Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, & tertium post se, scilicet proximum. Nam homo in se habet duo, quæ primo debet ex charitate diligere, scilicet animã suam & corpus suũ: postea debet diligere proximum suum, sicut se ipsum. Alius aspectus qui dicitur tertius est, quando duo planetæ sunt in signis similibus. Et fit à quinto signo & nono. Verbi gratia, si planeta qui fuerit in initio Arietis, aspicit eum, qui fuerit in Leone ante se, & eum, qui in Sagittario post se, quod est signum nonum. Et dicitur tertius, q̃a continet tertiã partẽ cæli. s. 120. gradus. Et hic aspectus est optimus, quia est in signo per fidem amicitiæ, vt dicit Misael. quia ibi non est cõtrarietas in qualitatibus signorum, præcipuè si fuerint planetæ in qualitatibus concordantes, vt Iuppiter & Venus. Hic repræsentat aspectum charitatis iam perfectæ, qui dicitur terti⁹: quia tria sunt, quæ debet homo p̃fecta charitate diligere, scilicet Deũ, seipsum, & proximum.

Quartus aspectus est à quarto signo & decimo. Verbi gratia, si planeta, qui fuerit in initio Arietis, aspicit illum, qui est in capite Tauri ante se, & eum qui est ĩ capite Capricorni post se, quod est decimũ signum. Vnde est aspectus quartus, quando sunt inter planetas tria signa integra. Et hic aspectus dicitur quartus, quia continet quartam partem cæli scilicet 90 gradus. Et hic aspectus dicitur esse malus: quia in illo signo sunt iræ, inimicitiæ, & inuidiæ, vt dicunt Astrologi, scilicet propter contrarietatẽ signorum: puta si Sol fuerit in Ariete, & Saturnus in Cancro. Possumus autem dicere, quòd hic aspectus malus repræsentat aspectum quatuor malarum affectionũ,

quæ

quæ semper aspectum faciunt esse malum, scilicet inuidia, ira, odium & luxuria. Malus est aspectus inuidorum, ec.14. Nequam est oculus liuidi, idest inuidi. Item iracundorũ, vnde de Saule irato cõtra Dauid dicitur, 1. Reg. 18. quòd iam nõ rectis oculis respiciebat Saul Dauid. Itẽ odientium siue inimicorum, quorum est aspectus insidiosus & fraudulentus. Eccl.12. in oculis tuis lachrymabitur inimicus, & si inuenerit tempus, non satiabitur sanguine. Item luxuriosorum, quorũ est aspectus infectus & corruptus. 2. Pet 2. Oculos habentes plenos adulteriis.

Hominum in vitiis seu virtutibus ac artibus naturalis proclinitas, ex animæ vi, corporisq; complexione ob planetarum variabilem influxum, & in corpore dominium, ortum habere declaratur.

Cap. VII.

APtitudines virtutum, vitiorum & artiũ insunt hominibus ex natura nõ tantùm, ex parte animæ, sed etiam ex parte corporis & complexionis, quam anima vt plurimũ sequitur. Nam diuersi homines sunt apti & dispositi naturaliter ad diuersas artes. Et hoc est propter vires & dominium diuersorum planetarum. Verbi gratia quantum ad virtutes vel opera virtutum, Saturnus (vt dicit Ptolemæus) disponit homines ad doctrinam, Iuppiter ad honestatem, Mars ad magnanimitatem, Venus ad amicitiã, Mercurius ad eloquentiam & sapiẽtiam. vnde (secũdùm Ptole.) Mercurius dat esse studiosos, & scientiæ numerorum amatores. Sol ad virtuosum spiritum & animã: Luna ad pudicitiam. Similiter quãtum ad vitia Saturnus, vt dicit Ptole. disponit ad pigritiam, Iuppiter ad vanam gloriam & pompam diuitiarum, & honorum & vestimentorum. vnde dicit Ptole. ꝙ sub Ioue sunt honor & diuitię & optimum indumentum. Mars ad iram, vnde secundùm Ptole. sub marte cõtinetur prælium, carcer & inimicitiæ. præest enim Mars choleræ & igni & cholericæ complexioni. vnde disponit ad audacitatẽ & animositatem & appetitum vindictæ, & ideo Mars ab antiquis Deus vocabatur bellorum. Venus disponit ad luxuriam & voluptates: Sol ad auaritiam. vnde dicit Ptole. ꝙ sub Sole continetur spes lucri, fortuna & hæres. Mercurius ad furtum & mercationum fraudes. vnde Ptole. dicit, ꝙ sub Mercurio cõtinetur fortunium, negociatio, & furtum. Luna autem secundùm Ptole. & Albumasar, existens in secundo signo post ascendens, efficit & ostendit mœrorem & tristitiam. In quarto verò & quinto & octauo efficit & designat rixam, anxietatem, fugam & mutabilitatẽ. Similiter quãtũ ad artes. Saturnus disponit homines, vt fiũt terrarũ cultores, & grauium ponderum portitores, trapezetæ, id est campsores argenti, tractatores, & scriptores. Mars verò disponit ad artes & operatiões igneas, vt furnarios & ferratios. Venus verò vt sint cãtores, musicorum amatores specierum confectores, artifices & vestium muliebrium incisores. Mercurius verò disponit ad scientiam & vsum calculi, & computationis, & ideo dicitur fuisse Deus mercatorum. Sol verò habilitat hominẽ ad omnia opera auri, si fuerit in exaltatione sua. Si verò in angulis, ad omnia opera æris habilitat & disponit. Luna vero disponit ad artes nauticas & aquaticas.

De vmbra effectibus septem, qui Auaritia vitio delectabili pluribus de causis optimis similitudinibus ascribuntur.

Cap. VIII.

AVaritia assimilatur vmbrę propter septem. Primo q̃a vmbra est luminis impeditiua, sic & cupiditas auaritiæ impedit animæ lumen gratiæ. Nam sicut vmbra terræ causat eclipsim lunæ, scilicet quando terra interponitur inter lunam & solem, ita terrenorum cupiditas causat eclipsim animæ, quando interponitur inter eam & Deum. Psa.73. Repleti sunt qui obscurati sunt terrę domibus iniquitatum. Grego. Tenebra animæ est diuitiarum cupido. Secundo, quia vmbra est caloris repressiua, vel totaliter extinctiua, & sic cupiditas siue auaritia calorem charitatis minuit vel extinguit. Minuit quidem, quia tanto minus diligitur Deus, quãto magis diligitur mundus. Si ergo amor cupiditatis sit inòrdinatus, non tamen in tantum ꝙ præferat diuitiarũ affectũ amori diuino, scilicet vt propter diuitias non velit aliquid contra Deũ vel proximum, diminuit quidẽ charitatem, sed non extinguit, quia tunc est peccatum veniale. vnde Aug. li. 83. q. dicit, ꝙ venenũ charitatis est cupiditas rerum temporalium, augmentũ eius, cupiditatis diminutio, vnde in perfectis nulla cupiditas. Si autem auaritia in tantum excrescit, ꝙ præferatur charitati, scilicet vt propter diuitiarũ affectum non vereatur facere contra amorem Dei & proximi, sic auaritia est peccatum mortale, & totaliter charitatis amorẽ extinguit. 1. Io. 2. Si quis diligit mundum, nõ est charitas patris in eo. Tertio, quia vmbra est sterilitatis inductiua, quia nihil quasi crescit, vbi est continua vmbra. Sic semina diuinorum verborũ nõ possunt crescere & fructus producere, vbi est auaritia & diuitiarũ cura solicita. Mat.13. Solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarũ suffocat verbũ. Quarto, quia vmbra est serpentium amica & colubrorum nutritiua, vnde dicitur coluber, quasi colens vmbram. Ita auaritia maximè est serpentibus infernalibus i. dæmonibus accepta, q̃a maximè per eã animas illaqueant, vnde Apost. 1. Tim. 6. dicit quòd qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueũ diaboli. Quinto q̃a vmbra est maturitatis fructuũ retardatiua. Ita tenacitas auaritiæ, fructus pœnitentiæ & si non omnino aliquando impediat, tamen retardat: quia nullũ pœnitentiæ opus homines sic difficulter vel negligenter faciũt, sicut malè ablatorũ restitutiones. Suggerit enim diabolus illud verbũ Ps.136. Beatus qui tenebit, &c.

Sexto, quia vmbra est timoris excussiua, & hoc q̃a tenebrosa est. Ita similimõ auarus semp timet, ne perdat q̃d acquisiuit, vel ne deficiat sibi quod habebat. Et ideo nõ liberè nec propriè vtitur eo. Propter quod dicit Hier. ad Pauli. Auaro tam quod habet, quàm quod non habet, deesse fatemur.

Septimò, quia vmbra est somni prouocatiua, & hoc ꝓpter frigiditatẽ. Iob. 40 Sub vmbra dormit in secreto thalami. Ita similiter auaritia inducit somnum, id est, profunditatem & immobilitatem peccati. 1. Tim. 6. Radix enim omnium malorum est cupiditas.

Aureola quæ Martyribus, virginibus, ac doctoribus, seu sacræ scripturæ prædicatoribus debentur, luminarium coronis pluribus rationibus comparantur, quare de causa sic vocẽtur, quidque sint, & vbi fiant explanatur.

Cap. IX.

AVreolæ sanctorū assimilantur coronis luminariū. Apparet enim circa solem & lunam & stellas notabilis corona quædam alba quæ Græcè dicitur halon. Et ita quidam sancti notabiles, scilicet martyres, virgines, & doctores præter cōmunem coronam gloriæ quæ aurea vocatur, adhuc dicuntur habere aureolas. Et designat aureola quoddam accidentale præmium siue gaudiū de operibus à se factis, quod habent, ratione victoriæ excellentis, quod quidem est aliud gaudium ab eo, quo de coniunctione ad Deū gaudent, quod gaudium dicitur aurea, vnde Exo. 25. Facies super auream alteram coronam aureolam. Significantur ergo aureolæ in huiusmodi coronis. Primo ratione ordinis, quia scilicet fit in eis circulus post circulum. Nam sicut lapis proiectus in aquā quietam, facit circulum post circulum, qui paulatim euanescit, Ita cùm vapor quieto tempore est in aere ratus, nōdum contractus in nubē, si radius solis, vel lunæ, vel stellæ cadat directè in centrum illius vaporis, diffunditur humi[..]m circa radium, ex hoc fit circulus post circulum, impulsum enim sequitur formam impellentis. Omne autem lumen naturaliter est rotundum, & ideo illē vapor rotundatur, & ita videtur iuxta luminare, cum sit propè terram. Ordo ergo circuli post circulum, id est coronæ in sanctis illuminatis, repræsentant ordinem aureolæ post aureā, vel vnius aureolæ post aliam in aliquibus beatis. Sicut quidam beati in cœlo habent tantùm aureā, quæ est omnibus communis, scilicet perfectum gaudium, quod habent omnes beati de perfecta coniunctione ad Deum. Et vocatur aurea siue corona, tum quia cū quadā pugna acquiritur, quia regnum cœlorum vim patitur. Mat. 11. tū quia per hoc sancti efficiūtur participes regiæ dignitatis. Vnde hic auream habet Beata Maria Magdalena. Sed vlterius quidam alij super hoc habent aureolā, id est, quod dam accidentale gaudium de aliqua excellēti virtute, pura de virginitate, sic etiā Beata Martha quæ etiā fuit virgo. Et quidam super aureolam virginitatis, adhuc habēt aliā, scilicet prædicationis & doctrinæ, sicut beatus Dominicus, qui fuit virgo, & doctor. Et quidā post hunc circulum adhuc habent alium, scilicet martyrij, sicut beatus Petrus Martyr de ordine Fratrum Prędicatorum, qui fuit virgo, doctor, & martyr, & ideo ascendit aureola triplici dotatus.

Secundo ratione temporis, quia fiunt huiusmodi coronæ tempore temperati frigoris. Nā magnus calor vaporem dissipat, & frigus intemperatum cōdensat. Est autem in mundo intemperatum frigus malitiæ, & ideo nō dantur ibi aureolæ, nec in inferno, vbi intemperatus calor gehennæ, sed tantum in cœlo, vbi est refrigerij temperamentum.

Tertio ratiōe significationis, quia hic circulus si circa peripheriam spissatur & nigrescit, vel viridescit, significat humidas impressiones casuras. Si autem attenuatur, & sic deficit, aut hoc est æqualiter, & tunc significat quietem, & serenitatem aeris, aut in vna parte, & tunc ex illis oriuntur ventus. Si vero rumpitur & laceratur in pluribus loc[is], significatur tempestas, secundum Senec. Ergo prima significatio scilicet humectatio per pluuiā doctrinæ, refertur ad prædicatores. Secunda, scilicet serenatio, refertur ad virgines, in quibus serenatur mens ad victoriā carnis. Sed tertia, scilicet ventus vel tempestas refertur ad amatores diuinæ passionis. Et in istis tribus tantum dantur aureolæ in cœlo

Fonti fluuioq; Iordanis Baptismatis sacramentum ob varias rerum proprietates, quæ hic exprimuntur, iure assimilatur

Cap. X.

BAptismus assimilatur fonti propter septem.

Primo, quia fons est sui communicatiuus. Nulli enim se fons occultat, sed æquè pauperi & diuiti se communicat. Ita similiter etiam baptismus communis est, & nulli negatur, nec puero, nec seni, nec pauperi, nec diuiti. Zac. 14. Erit fons patēs domui Dauid, in ablutionē peccatorum.

Secūdo, quia fons est sordium ablutiuus, & baptismus oēs abluit sordes peccatorum, scilicet originalis & actualis & venialis. Iud. 15. Exibat in vallem Bethuliæ & baptizabat, id est, lauabat se in fonte.

Tertio, quia fons, est locorum adiacentium sibi fœcūdatiuus. Et ita etiam simili modo baptismus se suscipientes dicitur fœcundare, in quantum fructus gratiæ, id est, virtutes confert non habenti, & auget habentibus. Vnde super illud Ps. 22. Super aquā refectionis, &c. dicit glosa, quod anima peccatorū ariditate sterilis fœcundatur per baptismum. Prou. 6. veniet vt fons messis tua.

Quarto, quia fons est aquæ multiplicatiuus. Nā quāuis in ortu suo sit paruus, tamen propter indeficientē fluxum magnorum fluuiorum est causatiuus. Nullus enim est fluuius ita magnus, quin occultè, vel manifestè à fonte aliquo nascatur. Ita similiter baptismus auget & multiplicat in adultis gratiā & virtutes. Hest. 10. Fons paruus creuit in fluuium, & in aquas plurimas redundauit.

Quinto, quia fons limpidus est rerū omniū in eo existentium ostensiuus. Quia scilicet vsque ad fundū videntur, quæ sunt in eo. Ita baptismus dirigit in visionem spiritualem interiorem & exteriorem, interiorem quidē in quantum baptismus dicitur fidei sacramentum quæ oculos mentis idoneos facit ad visionem diuinorum. Exteriorem verò, quia baptizatis conceditur inspicere sacramentum eucharistiæ, & non aliis, vt Dio. dicit, vnde baptismus (secundùm Damas. & Diony.) dicitur habere virtutem illuminatiuam. Hiere. 9. Quis dabit oculis meis fontem.

Sexto, quia fons est caloris refrigeratiuus: quia baptismus est ardoris & cōcupiscentiæ, & fomitis mitigatiuus, inquantum in baptismo confertur gratia, per quam adhibetur remedium ne fomes vel concupiscentia dominetur. Pro. 17. Fons vitæ, vt declinet à ruina mortis est cōcupiscentia, quia si secundùm carnem vixeritis, moriemini, dicitur. Rom. 8.

Septimo, quia fons est in altum ascensiuus, Nā quanto primo descendit aqua fontalis, tanto postea ascendit. Vnde q[uia] baptismalis gratia de cœlo venit. In cuius rei signū [c]œli aperti sunt super Christum baptizatum. Luc. 3. ideo [i]sta facit vsque in cœlum ascendere baptizatos, & ideo [d]icitur baptismus aperire ianuam cœli. Ioan. 4. Fiet in eo [f]ons aquæ salientis in vitam æternam.

Item baptismus est figuratus in fluuio Iordanis.

Primò, quia Iordanis lepram Naaman Syri mūdauit, & similiter aqua baptismi mundat leprā, id est infectionē peccati.

Secundò, quia Iordanis regionē Iudæorum fidelium à regione infideliū diuidit, & similiter sacramentū baptismi distinguit religionem fidelium, id est Christianorū, ab omnium infideliū populis. Iob. 28. Diuidit torrens à populo

pulo

pulo peregrinanti.

Tertiò quia Iordanis corā filiis Israel se aperuit, & ad terram promissionis siccum iter exhibuit, in quo significatur, q baptismus ianuā gratiæ nobis aperit, & ad terrā promissionis, i. ad vitam æternā viam nobis facit. Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusancto, non pōt introire in regnum Dei.

Quartò quoque, quia Iordanis ex contactu mundissimæ carnis Christi, sanctificari meruit, vnde eo mediante Christus vim regeneratiuā cōtulit aquis. Et ipsum sacramentum humanæ salutis, idest baptismū, in aqua fieri instituit. Ephe. 5. Mundans lauacro aquæ.

Quintò, quia in Iordane Ioannes Baptista cœlos apertos vidit, vocem Dei patris audiuit, filium in carne lauit, Spiritumsanctum in columbæ specie super ipsum descēdere vidit. in quibus significatur, q baptismus ianuā cœli aperit, & ad sanctæ Trinitatis notitiam & visionē apertā, in qua consistit vita æterna, fœliciter introducit.

Octo beatitudines particulatim enucleantur, quibus venti varij effectus pluribus rationibus conferuntur.

Cap. XI.

Beatitudines, quæ enumerantur in sermone Domini in monte. Mat. 5. possunt assimilari ventis. Nā primò ventus est nauigantium deductiuus & promotiuus, fortissimè enim in mari curritur, si bono & forti vēto nauicula impellatur. Hoc autem propriè competit primæ beatitudini, quæ est paupertas spiritus. Nā pauperes spiritu sunt, qui per mare huius sæculi ad portum & quietē regni cœlestis expeditè & sine impedimento perueniūt. Vnde Dominus dicit, Beati pauperes spiritu, quoniā ipsorum est regnum cœlorum. Vbi nota, quòd in mari huius sæculi tria impedimenta occurrunt, quæ nauē animæ frequenter submergunt. Vnum impedimentū est ex vndis siue fluctibus tumescentibus, & illud designat elationes & tumores honorum mundanorum. Hoc autem impedimētum tollit paupertas spiritus. Nā (sicut dicit glossa) Pauperes spiritu sunt humiles Deum timentes, & tales profecto nō ambiunt, sed fugiunt honores, vnde vnda tumescentis superbiæ minimè hos inuoluit.

Secundum impedimentū est ex scopulis occurrētibus, in quos quādoque nauis impingit. Et isti scopuli sunt curæ seculi, & cupiditates diuitiarum, à quibus etiā liberat paupertas spiritus. Vnde dicit alia glossa, q pauperes spiritu sunt, qui nihil habent & omnia possident, quorum scilicet gloria est nihil in terra possidere, & sine solicitudine viuere.

Tertium impedimentū est ex syrtibus absorbentibus. Sunt enim in mari syrtes, idest loca sabulosa, intercissē aquosa, profunda nimis. Hæc autem profunditas aquarū est voluptas illecebrarū carnis, à quo etiam impedimento paupertas spiritus liberat. vnde dicit glossa super Lucam, q pauperes spiritu sunt, qui non quærunt illecebrosa. Talibus ergo pauperibus promittitur regnū cœlorū in quo scilicet assequuntur & excellentiam bonorum & voluptatem spiritualium delectationū: de qua in Psal. 35. Torrente voluptatis tuæ potabis eos.

Secundò ventus est ardoris & æstus refrigeratiuus, sicut patet de austro & de vento frigido Aquilonari. Et huic assimilatur secunda beatitudo, quæ est mititas, cuius est refrænare passiones irascibiles, & præcipuè ardorem iræ, & furorem. Et de hac dicit Dominus, Beati mites, quoniā ipsi possidebunt terram. Mititas & mansuetudo idē sunt realiter, tamen posset dici, quòd differant, quia mansuetudo dicitur, quantum ad effectum. vnde Cassiodorus dicit super Psal. quòd mansueti dicuntur quasi manu assueti, hoc est tolerantes iniurias. Sed mititas dicitur, quantum ad effectum, vnde ille dicitur mitis, quam non afficit rācor & ira. Tales sunt beati, quoniam possidebunt terram. Et in hoc qd dicit Possidebunt, notatur securitas. in hoc verò q dicit terrā, notatur stabilitas. Vel secundùm Aug. super Mat. possessio terræ significat affectū bonū animæ quiescentis æternè, quæ per terram significatur.

Tertiò ventus est imbrium & aquarū causatiuus, sicut patet de vento australi, qui cū sit calidus & humidus aerem condensat, & turbulentiam generat, vnde dicitur auster ab hauriendo aquas. Huic assimilatur tertia beatitudo, scilicet luctus in quo imber lachrymarū effunditur. Et de hac Dominus dicit, Beati qui lugent, scilicet peccata sua, vel ēt aliena. Chrys. In Mat. Beatus qui peccata sua luget, beatior qui luget aliena. q enim aliena luget certū est, quòd sua non habet quæ lugeat.

Sequitur præmium, quoniā ipsi consolabuntur, & hæc quadrupliciter.

Primo de peccatorū remissione. Isa. 10. Conuersus est furor tuus, & consolatus est me. Secundo de pœnarū euasione. Apoc. 6. Absterget Deus omnem lacrhymā ab oculis sanctorum, & iam non erit, neque luctus neque dolor. Tertio de gratiæ & gloriæ adeptiōe. Isa. 66. Gaudete gaudio vniuersi, qui lugebatis sup ea. Quartò de vltione malorum. Psa. 57. Lætabitur iustus, cùm viderit vindictam.

Quarto ventus est ignis accensiuus, vnde fabri habent conflatoria per flatum siue ventū ignē accendentia. Hoc autem competit quartæ beatitudini, quę est esuries iustitiæ. hæc enim esuries nihil aliud est, quàm succensum, & ardens desiderium iustitiæ. Nam esurire, est cum desiderio velle, vnde esurire debemus iustitiam, vt intelligamus non semper indigere. Et ideo de hac dicit Dominus, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Et dicit qui esuriunt iustitiam, non pecuniam. Psa. 33. Diuites eguerunt, & esurierunt. Item dicit iustitiā, non sapientiam: quia de sapientibus seculi & curiosis dicit Ps. 106. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit. Item dicit iustitiam, non potentiam. Pro. 27. Leo rugiens & Vrsus impatiēs, princeps impius super populum pauperem. Item dicit iustitiā, non lasciuiam, Luc. 15 Quā ti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo. Sequitur præmium, quoniam ipsi saturabuntur, scilicet enim videtor vindictā. Isa. 65. Egredientur & videbūt cadauera eorum qui præuaricati sunt in me. Postea sequitur, Et erunt ad satietatē visionis omnis carnis. Item satiabūtur cum apparuerit gloria domini, Psa. 16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua.

Quinto ventus est seminū productiuus, nutritiuus & augmētatiuus, sicut patet de vēto australi, qui calorē causat, pluuiā & rorē administrat, poros terræ aperit, gramina [illegible] producit, nutrit & auget. Et hoc cōpetit quintæ beatitudini scilicet misericordię, quæ semina eleemosynarū. De quibus Apostol' 2. Cor. 9. loquitur dicēs, Qui parcè seminat parcè & metet, producit exhibēdo, nutrit cōpatiendo, auget cōtinuando. De his seminibus fructus æternus colligitur, dicente Apostolo, Qui seminat in benedictione, de benedictione metet vitā æternam. Hic est

gitur misericordię ventus, qui calorem amoris pluuiam & rorē gratiæ acquirit, poros terræ, i. viscera terreni hominis aperit & semina eleemosynarum producit. De hac igitur misericordia dicit Dominus, Beati misericordes, quoniā ipsi misericordiam consequentur, Aug. 9. de ciui. Dei. Misericordia est, quædam alienę miserię compassio. Hilar. in Mat. Misericordes, sunt qui in quibuslibet subueniunt miseris, quorum beneuolo affectu ad omnes, tantum delectatur Deus, vt eis misericordiam suam præstiturus sit. Et nota, quod misericordia initiatur respectu curæ suæ propriæ. Ecc. 30. Miserere animæ tuæ, placēs Deo: augmētatur respectu necessitatis alienæ, Iob 31. Si comedi buccellam meam solus. consummatur respectu iniuriæ illatæ, quando homo orat pro persequentibus.

Sextò, ventus est aeris serenatiuus, sicut patet de vēto boreali, qui cū sit frigidus & siccus, est aeris depuratiuus, pluuiarum & imbrium fugatiuus, & serenitatis inductiuus. Hoc igitur competit sextę beatitudini, quæ est mūdicia cordis, in qua est conscientiæ tranquillitas & serenitas. De hac dicit Dominus, Mat. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Dicuntur autem mundo corde illi, qui sunt mundi à vitiis, quos non arguit conscientia peccatorum, qui dicuntur beati, quoniam ipsi & non alij Deum videbunt, in præsenti per contemplationem, in futuro per fruitionem, Aug. Deus, quem non nisi mundi cernere possunt. Idem, Deus quàm clari, quàm felices, quàm beati oculi, qui te contemplantur. Ber. Delectabilis est ad videndum, suauis ad habendum, dulcis ad perfruendum.

Septimo ventus est corporū conseruatiuus & augmētatiuus, sicut patet de ventis borealibus, qui corpora cōseruant, ex eo quod aerem pestilentem sanant, & digestionem adiuuant & retentiuam confortant. Item augmentant vim regeneratiuam, vnde Aristo. 1. mete. dicit, quod sub hoc vento generantur masculi, & ideo Iacob sub hoc vēto dicitur posuisse virgas varias ante oculos ouium, vt generarent, s. sub Aquilone. Hoc autem competit septimæ beatitudini, scilicet paci, per quam pestilentiæ bellorum remouentur, virtutes confortantur, & bona tam spiritualia quàm temporalia augmentantur. Nā in pace interiori conscientiæ, cōseruantur & augentur bona spiritualia. In pace verò temporali, cōseruantur & augentur bona temporalia: quia (sicut dicit Salust.) Concordia paruę res crescunt, maximæ verò discordia dilabuntur. De hac ergo dicit Dominus, Beati pacifici quoniam filij dei vocabuntur. Et dicuntur pacifici, pacē habentes ad seipsos. 2. Cor. 13. Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum. Item dicuntur pacifici pacem facientes inter proximos, vnde Ber. Non dicit beati pacidici sed pacifici: quia non tātum pax est dicenda, sed facienda. Et sequitur præmium, quoniam filij Dei vocabuntur, tum quia ipse est Deus pacis, tum quia eius propriū est reconciliare. Item quia ipse fecit nobis pacem.

Quomodo humana vita instar terræ, & aquæ perficitur ac vitiatur. Cap. XII.

Bonitas & malitia humanæ vitæ, m[illegible] quoniam exercitio, & otio personæ. Est enim humana vita velut terra, quæ quanto plus foditur & vertitur, tanto insita ei virtus cū singulis partibus amplius permiscetur, & semper aptior redditur, vt ex ea fructus multiplex generetur. Quādo verò nimis stat otiosa, ad productionem fructuū redditur minus apta. Sic etiā vita hominis quanto bonis laboribus amplius exercetur, tanto fructus gloriosior finaliter ex ea colligitur. Sap. 3. Bonorum labor ū gloriosus est fructus. vnde consulitur Pro. 24. Diligenter exerce agrum tuum, & c. Sed econuerso, cum vita humana sine labore operis & pœnitentiæ, cultura pigrescit, nō fructus vtiles, sed noxias herbas gignit, cum secundùm illud Pro. 24. Per agrum pigri hominis transiui, & vineam viri stulti, & ecce totum repleuerunt vrticæ, Ager hominis pigri est vita hominis otiosi, quam replent vrticæ, id est vitiorum incendia. Eccl. 33. Multam malitiam docuit otiositas.

Item bonitas & malitia humanæ vitæ variatur ad modum aquæ, variatur enim aqua in bonitate & malitia secundum Auicennā, & sunt regulæ sumptæ à multis. Prima à motu, quia currentes aquæ sunt meliores stātibus. Item currentes ad Orientem sunt meliores currentibus ad Septentrionem. Currentes vero ad meridiem peiores currentibus ad Occidētem. Similiter inter homines currentes per velocitatem, & continuitatem bene operandi, vel per viam mandatorum Dei remunerantur tanquam boni, Mat. 20. Voca operarios, & redde illis mercedē suā. Ociosi verò stātes obiurgantur tanquā mali. Ibidē. Quid hic statis tota die ociosi? Vel currentes sunt feruenter amantes. Apostolus. 1. Cor. 9. Sic currite, vt cōprehendatis, sed quasi stantes sunt, qui motu amoris carent. Et hoc stare, cadere est, Apostolus. 1. Cor. 9. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Sed qui currunt ad orientem, id est, ad Christum, de quo Zach. 6. Ecce vir oriēs nomen eius, isti sunt boni, Qui verò ad septētrionem, idest, ad statum peccati, vbi abundat frigus malitiæ. Vnde significatur ipsum per septentrionem, idest, per vrsum siue per arcturum, qui cōtinet septem stellas gelidas, idest, septem capitalia vitia, quibus in anima extinguitur calor charitatis, isti inquā sunt malæ aquæ. i. malè dispositi. Item isti qui currunt ad meridiem vbi est feruor solis, idest, ad fauorem mūdanæ consolationis. s. vt velit in hoc mundo suas cōsolationes habere, peiores sunt currentibus ad occidentem, i. ad casum aduersitatis, vnde Abrahā dixit diuiti epuloni. Luc. 16. Recordare quia recepisti bona in vita tua. Ecce iste encurrit ad meridiem, & Lazarus similiter mala, & iste ad occidentem. Sequitur, Nunc vero hic consolatur, tu vero cruciaris. Melius est ergo hoc ire ad domū luctus, quàm ad domum conuiuij. Eccl. 7.

Secunda regula sumitur à quiete aquæ. Nā stantium aquarū sunt gradus. In primo enim, & maiori gradu malitiæ sunt aquæ stantes, quæ habent viscosam pellem in superficie, secundo paludales, tertio lacuales, quarto puteales, quinto fontales. Intelliguntur ergo per puteales, quæ sunt profundæ, peccata cordis, per fontales, quæ extra prodeunt peccata oris, per lacuales, quæ se latius, & patenter extendunt peccata operis, per paludales autē, quę fumositates generāt, & sunt cā corruptionis, perniciosa exēpla præcipuè prælatorū. Sed per aquas viscosam pellē habentes, inhærentiā cōsuetudinis prauæ intellige, quæ est viscosa tenaciter inhærens. Oēs ergo hæ aquæ, sunt malę, licèt plus, & minus, vt patet per se.

Tertia regula sumitur à fundo aquæ. Nā quæ habent fundum lutosum sine corruptiōe, sunt bonæ, quæ arenosum sunt minus bonæ, quæ plumbeū sunt malæ. Fundus aquæ est cor, quod est fundamentū vitæ: hoc si esset lutosum, idest immundū cū corruptione peccati, tunc oō faceret aquam bonam. i. bonā vitam, sed si sit lutosum i. humile,

mile, vt scilicet homo consideret, & cognoscat se esse, vt vas luteum, & fragile, sicut dicit Apostolus 2. Cor. 4 Habemus thesaurum istũ in vasis fictilibus, tunc quia ille lutũ siue fundum est sine corruptione peccati, facit bonam aquã .i. inducit ad bonã vitam. Sed si sit fundũ arenosum. i. cormundum: sed tamen aliquantulum graue, i. tardum & tepidũ ad spiritualia opera, est aqua. i. vita minus laudabilis. Sed si sit plumbeum. i. iniquitate grauatum, quia iniquitas grauat ad modũ plumbi. Isa. 24. Grauabit eum iniquitas sua, tunc est aqua. i. vita mala.

Quarta regula sumitur à vi minerali, per quã transeũt. Nam quæ per aurũ transeunt, minus nocent, quàm quæ per ferrum, licèt confortent interiora, sed quæ per cupri sunt pessimæ, & minus validæ. Per transitum auri accipitur cupiditas auarorum, quæ est mala, per trãsitum ferri truculentia tyrannorum, quæ est peior, per transitum aũt cupri, impuritas hæreticorũ, quæ est pessima, plus. n. nocuerunt ecclesiæ hæretici animas corrũpentes, quàm tyranni corpora perdentes.

Quinta regula sumitur à grauitate, & leuitate: nã aquę leuiores sunt meliores, vnde cocta leuior, & penetrabilior est, quàm cruda. Non. n. verũ est dictũ quorundã tudium, s. ꝙ cũ aqua coquitur, subtile euaporet, & grossum remaneat, & ideo sit grossior quàm cruda: quia solũ corpus mixtum, & compositum inspissatur decoctione, simplex autem fit rarius: quia per calidũ, quod hẽt cõgregare homogenea, separantur partes aquæ à terrestribus, quæ prius omnes mixtæ erant. Alia etiam eã est: quia aqua cũ coquitur subtiliatur, & ideo partes terrestres magis penetrant per ipsam & descendẽdo residet in fundo. Vñ oportet ꝙ aqua cocta maiorem faciat residentiam, quàm non cocta: ergo melior est aqua leuis, quã grauis, & cocta quã cruda. Et sic etiã mens tunc est bona, qñ est ab onere peccati leuiata, & à terrestri amore separata. Sed tunc econtrario mala, qñ etiã peccato grauata, & terrestritate in terreno amore respersa. Sed tũc est mẽs perfecta: qñ est igne diuini amoris decocta, vel igne tribulationis purgata, & ꝓbata: q̃a patiẽtia opus perfectum habet, sed si sit cruda igne amoris, non calefacta nec igne alicuius aduersitatis purgata tunc nec laudabilis est nec sana.

Charitati, quæ omnium virtutum forma ac perfectio existit, solis, ignis, caloris, argillæque proprietates attribuuntur.

Cap. XIII.

CHaritas assimilatur Soli propter sex.

Primo, quia sol est virtutis vnitiuę. Planetas enim vnit & conciliat in effectibus suis. Conciliat etiam contraria elementa inuicem, sic etiam charitatis effectus est vnire spiritualiter, vnde Apostolus Col. 3. vocat eam vinculum perfectionis, quia scilicet perfectè vnit & ligat animam Deo, & corda fidelium inuicem in Deo. Propter ꝙ de primis fidelibus ecclesiæ, in quibus charitas abũdabat, dicitur. Acto. 4. ꝙ multitudinis credẽtiũ erat cor vnũ & anima vna. Psa. 103 Ortus est sol & congregati sunt, scilicet fideles in vnum.

Secũdò, quia sol est virtutis viuificatiuæ, quia nihil viuit vbi sol non attingit. Vnde plantæ per absentiam solis videntur in hyeme mortuæ, approximãte sole in vere, iterum fiunt viuæ. Ita charitatis dilectio de morte transfert ad vitam, sm illud. 1. Ioa. 3. Nos scimus, quòd translati sumus de morte ad vitã: quoniã diligimus. Eec. 9. Perfruere vita cũ vxore, quã diligis cunctis diebus vitæ instabilitatis tuæ, qui dati sunt tibi sub sole. Quasi enim vir est spiritus, & quasi vxor caro. Tunc enim spirit⁹ cum vxore sua vita perfruitur, qñ simul cũ ipsa carne charitatis operib⁹ exercetur, & ipsorũ dulcedine quasi fructibus quibusdã reficitur, & hoc cunctis diebus vitæ præsentis, quæ est instabilis: quia nunquã homo in eodem statu permanet, & sub sole, id est sub charitatis feruore.

Tertiò, quia sol est virtutis eleuatiuæ siue attractiuæ, q̃a vi caloris vapores à terra & mari deducit, & eductos sursum attrahit & condensat in nubes, & sic cõdensatos inuicem in niues, grandines vel aquas resoluit. Ita charitas corda calefaciens vapores affectionum, vel orationũ, vel compunctionum ab eis educit, & sursum ad Deũ attrahit & tandem in lachrymas resoluit.

Quartò, quia sol est virtutis perfectiuæ: quia calor elementaris incipit agere generationem corporum, solaris autem calor perficit & producit ad debitũ complemẽtũ, vt dicit Alexander. Ita vitam spiritualem timor inchoat: sed charitatis amor prouehit & consummat. vnde perfecta charitas foras mittit timorem. 1. Ioa 4.

Quintò, quia sol est virtutis formatiuæ, quia scilicet ꝑ eius elongationem & approximationem facies hominũ, & corporalium disponuntur, vt dicit Isido. sicut patet in Æthiopibus & aliis cõtrariis regionibus. Ita charitas forma est omniũ virtutum, sicut dicit Ambro. & hoc apparet quadrupliciter. Primo, q̃a mouet omnes virtutes ad opera per quæ percipiuntur virtutes & merentur augeri. Secundo, quia omnes virtutes mouentur ad finem charitatis, scilicet ad bonum. Charitas enim habet bonũ pro fine tantùm. Tertio quia charitas augmentat virtutum delectationẽ, & tollit fastidium, & alleuiat onera propter ipsius boni desiderium. Quarto, quia complet animã & perficit, non quidem in esse naturæ, sed gratuito.

Sextò, q̃a sol est virtutis immutatiuæ. Immutat enim ipsos dies, quia secundum diuersam solis dispositionem, immutationem recipit dies. Nã primo rubet in mane, lucet in tertia, feruet in meridie, pallet in vespere. Vnde & quatuor equos fingitur in fabulis habuisse, primus erytheus, idest rubens, secundus athericeus, idest splendens, tertius lampas, idest ardẽs, quartus philogeus idest amãs terram. Ita charitas quosdam facit rubentes in martyrij passione: quosdã lucentes in doctrinæ instructione, quosdam feruentes in Dei affectione, quosdã pallentes in carnis maceratione.

Item charitas assimilatur igni, quo ad quatuor. Primo quo ad formalitatem, quia (vt dictũ est supra capitulo 5.) ignis inter cætera elementa est maximè formalis, Multũ enim habet de forma, parũ de materia. Sic amor charitatis quos replet, facit habere modicum de affectu materialium siue temporaliũ rerũ, & plurimũ de appetitu formalium, idest spiritualium bonorũ, vt iã nõ carnalia carnaliter, sed spiritualia spiritualiter diligat. Distinguit enim Ber. super Cant. quatuor modos diligẽdi, scilicet diligere carnem carnaliter, spiritũ carnaliter, carnẽ spiritualiter, spiritum spiritualiter. Secũdo quo ad mobilitatẽ, quia ignis sem[illegible] motu: Sic & amor charitatis eos, in qu[illegible]per [illegible] boni operis. Vnde Gregorius [illegible]cit, ꝙ nunquam est amor Dei ociosus, operatur enim magna, si est, si aũt operari desinit, iã amor non est. Tertio quo ad virtuositatem. Nã ignis habet virtutẽ inclinandi alta, & eleuandi infima, congregandi sparsa. Sic amor, sm Dio. de cęl. hie. habet vim inclinatiuã quia inclinat superiora inferioribus. Item habet virtutẽ eleuati-

uam, quia eleuat inferiora superioribus, & coadunatiuā, quia quo adunat æqualia æqualibus. Quarto quo ad proprietatem, habet enim ignis multiplicem proprietatem, vt ponit beatus Dio. in lib. de eccl. hie. ca. vlt. quatuor aliquę, cōpetunt charitati, videlicet ꝙ est sui cōicatiuus. Nā (sicut dicit ibi) ignis omnib. sibi quoquomodo approximātibus non secundùm locum tantùm, sed secundum congruētiam materiæ, vniuocè communicatiuus est. Et propter hoc licet ignis in sphæra sua tangat orbem lunæ, nō tamen imprimit in ipsum, cum eorū non sit materia visa. Sic charitas facit bona esse communia & maxime inter proximos, & domesticos: quia si quis suorum & maximè domesticorum curam nō habens, fidem negauerit, est infideli deterior, vt dicit Apostolus. 1. Tim. 5. Tenetur etiam homo ex necessitate charitatis subuenire non omnibus indigentibus, quia hoc esset impossibile vnicuique, sed tenetur subuenire sibi approximantibus, idest de proximo occurrentibus. Et non solum charitas cogit hominem communicare bona sua per subuentionem, sed etiam se ipsum in obsequium vel saltem per compassionem, secūdum illud 2. Cor. 12. Libenter impendam & superimpendar ego ipse. Item ignis est maxime actiuus, vnde inter elementa appropriatur ei esse actiuum, scilicet propter calidū cuius ignis est principium, vt dicit Arist. 2 meteor. Vnde calidum primo & per se competit igni. solum autē calidum est simpliciter actiuum inter qualitates elemētares, quia humidū, & siccum sunt qualitates passiuæ, frigidum autem non est simpliciter actiuum vel motiuum, sed mouet priuando motum: vnde etiam mouet ad centrum, vbi fit congregatio & immobilitatio & nō diffusio. Vnde licèt alia elemēta aliquo modo sint actiua, ignis tamen est magis principaliter actiuus. Et sic est charitas respectu virtutum: Vnde omnis virtutis actio perfecta, quodammodo attribuitur charitati, & ipsa dicitur esse forma omnium virtutum. Et propterea Apostolus Gal. 5. dicit, ꝙ fides per charitatem operatur. Nam quia per charitatem ordinatur actus fidei, & etiam cuiuslibet alterius virtutis ad vltimum finem, ideo ipsa dat formam actibus omniū virtutū. Vnde nulla virtus sine ea perfectoriè vel meritoriè operatur. Et ideo Greg in Hom. dicit, quòd nihil habet viriditatis ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.

Item ignis (vt dicit Dio. de eccl. hie.) adest inuisibiliter omnibus, s. mixtis, licet non actu sed virtute, & ideo inuisibiliter. Vnde videmus ꝙ ex omni fere corpore ignis per collisionem excutitur, & propterea Dioni. dicit, ꝙ est præsens omnibus inuisibiliter. Et posset hoc generaliter intelligi non tantum de corporibus mixtis, sed etiam aliquo modo de singulis ac omnibus corporibus inuisibiliter. Posset n. dici, ꝙ ignis sit primo, quidem in corporibus superioribus. s. cęlestibus per principium sui: quia cū omnis alteratio reducatur in cœlum, sicut in primum alterans, non alteratum, neque dispositum per qualitates alterabiles, oportet in cœlo esse principium omnium qualitatum actiuarum & passiuarum, sicut Mars principium calidi & sicci [illegible] rius in aliquam stellarum fixarum & similiter i[illegible]us. Est etiam ignis in corporibus inferioribus per mixtionem: & est in mixtis non actu, sed virtute, vt dicit Aris. li. de Ge in se autē est actu. Sic etiam per charitatem homo omnibus adest, scilicet per affectionem. Nā cū teneatur omnes diligere, & anima verius sit vbi amat, quàm vbi animat, vt dicit Aug. Quia per cognitionē cognitum est in cognoscente, sed per amorem econtrario est amans in amato, oportet, ꝙ per ipsam dilectionem omnibus quodāmodo, quos diligit præsens sit, vnde Apostolus dicebat. Col. 2. Et si corpore absens, spiritu tamen suum præsens.

Item ignis nunc est occultus, nunc manifestus, vnde & Dio. de eccl. hie. dicit. Cū neglectus est. i. sub cineribus occultatus, videtur quasi non esse, sed remotis cineribus, subito elucet quasi prouocatus naturaliter ad quandā vindictam suæ despectionis. sic licèt charitas ex occupationibus exterioribus seu necessitatibus quandoq; videatur tepescere, tamen subito & cito reaccenditur, & ex indignatione corporis primi amplius inflāmatur. Ps. 40. Nūquid qui dormit, non adiiciet vt resurgat. 2. Mac. 1. Refulsit sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus, vnde amor diuinus aliqñ facit latere ad contēplandum, aliquando apparere ad agendum.

Item ignis sine sui diminutiōe est sui distributiuus, & diuisiuus, vnde ad ignem vnius candelæ innumerabiles possunt accendi. Sic amor charitatis nō minuitur, sed augetur ex eo, quòd ad plures diuiditur.

Item adhuc habet ignis plures alias conditiones, quæ charitati conueniunt, quia ex se est lucidus, calidus, leuis & subtilis, quia charitas facit nos lucidos in discretione agendorum, calidos in beneuolentia proximorum, leues & mobiles in obedientia mandatorū, subtiles siue tenues in contemptu terrenorum, vel in abstinentia ciborum.

Item charitas assimilatur calori. Primo quidem, quia calor est generationis omnium principaliter effectiuus, sicut patet de calore cœlesti. Et sic charitas est quia virtutum omnium opera generantur, & ad perfectum finē perducuntur. Secundo quia calor est inferiorū ad superiora reductiuus, quia dissoluit terrestria in aquosa, & aquosa in aerea, & aerea in ignea, & sic inferiora per media reducit ad suprema. Sic charitas facit incipientem proficientem, & perficientē, & mediante etiā proximo reducit nos in Deum.

Tertio, quia est durorum remollitiuus, sicut patet in metallis, quæ dissoluit, & liquefacit etiam niues, & grandines, glaciesq́ue, & sic charitas dura corda dū apprehendit, ad pietatem emollit.

Quarto, quia est liquidorū induratiuus, sicut patet in ouis in igne positis, in quibus subtilioribus partibus resolutis remanentibus terrestribus, res durescit, & simile facit calor solaris. Sic charitas Dei mollia, & nutātia corde consolidat, & corroborat.

Quinto, quia est grossorū & densorū subtiliatiuus. Nā rem, in quam agit, dissoluit, & sui actioni idoneā facit, vñ cū rem ad simplicitatē ducere laborat, eā subtiliat, vt patet in glacie, quæ dū dissoluitur subtiliatur. Sic charitas diuites grossiores metallis, subtiliat, dū eos facit omnia dare in eleemosynas.

Sexto, quia est metallorū depuratiuus, & totius eorū rubiginis cōsumptiuus, & sic charitatis feruor omnis peccati rubiginem ab anima tollit.

Septimo, quia est grauiū alleuiatiuus, qa dū humiditatem, quæ grauitatis est cā in rebus, consumit, pondus rei diminuit. Calidū. n. facit humidū euaporare, q a vapor depuratus, & in substantiā aereā, vel leuē mutatus, rē leuiotē reddit. Corpora aūt animaliū dñr esse leuiora post prādiū, pp caloris cōfortationē, & spirituū generationē, quibus corp⁹ leuiatur, & mortua corpora sunt grauiora viuis.

nes. Sic amor charitatis omnia leuia reddit, vnde Aug. de ver. do. dicit, quód omnia sæua, & immania, tollerabilia, & prope nulla efficit amor.

Octauo, quia similiũ cõgregatiuus, & dissimiliũ disgregatiuus. Vñ si aurũ, plũbũ, ferrũ, & lapides fiãt vna massa, & proiiciantur in fortẽ ignẽ, calor vnũquodq; cõiungit cũ suo simili, vt aurũ cũ auro, & sic de singulis, si frigus omnia simul congregaret. Sic charitatis amor est, qui iustos inuicem vnit, & eos ab iniquis distinguit.

Itẽ charitas assimilatur argillæ ꝓ ꝑtria. Primo, q̃a ex argilla vasa fabricant̃. Nã argilla est terra glutinosa, & non morosa ad varia opera figulorũ apta, & est ab Argis sic vocata, apud quos primo ex tali materia vasa sunt facta fictilia. Sic per charitatẽ efficit̃ cor hoĩs vas diuinum, i. Dei cõtentiuum: q̃a qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Ioan. 4.

Secundo, quia ex argilla formantur lapides, & lateres generantur. Nam talis terra, vt dicit Isid. per actionẽ caloris liquidiores partes consumentis, & terrestriores cõsolidantis, facile in laterem commutatur. Sæpè etiã terra frigiditate humidi tandem mutatur in lapidem. Nã sicut dicit Aristo. 4. Mete. Vnctuosum tali transmutationi est valde aptum, vnde vnctuosum est mediũ inter viscosum, & euapotatiuum. Nam gratia euaporatiui, habet à calore coagulari, gratia vero viscosi nõ potest ex toto educi, sed habet amplius comprimi, & consolidari, & sic in lapidem transmutari. Sic per charitatem efficiuntur hoĩes, vt lateres solidi, & vt lapides viui, apti. s. collocari in ædificio supernæ Hierusalem. Vnde dicitur. 1. Pet. 2. Ipsi tanquam lapides viui ædificamini in domos spirituales.

Tertio, quia cum argilla fluxus sanguinis refrænatur. Nam argilla frigiditate sua est sanguinis constrictiua, vt ait Cõstantinus, vnde si cum forti aceto fuerit distemperata, & tẽporibus & fronti apposita prohibet de naribus sanguinem fluere, Sic aceũ cõpunctionis cum argilla dilectionis cohibet fluxum peccati.

Vbi, & quomodo caro spiritui vicissimq; spiritus carni interdum subijciatur, exprimitur. Cap. XIIII.

Caro in mundo videtur, vt in pluribus spiritui prævalere, & esse fortior eo, sed in cœlo econuerso totaliter spũs dominabitur ipsi carni, & caro erit ꝑ omnia spiritui subiecta. Videmus. n. q̃ quilibet planeta cœlestis, fortior est in propria, quàm in aliena domo existat, & fortius esse inde imprimit, & agit. Domus. n. planetarum dñr signa cœli. i. quibus quilibet planeta dicitur hr̃e domum suã. Nã domus Saturni, vt dicit Albumasar, prima, & propria est Capricornus: & similiter Aquarius, domus Iouis Piscis, & Sagittarius, domus Martis Aries, & Scorpio, domꝰ Veneris Libra & Taurus, domus Mercurij Virgo & Gemini, domus Solis Leo, Lunæ Cãcer. Et patet, q̃ Sol in Leone, qui est domus eius propria, fortior est, q̃ in alio signo, & simile est de alijs. Sic quia in mundo ista est ipsa caro naturaliter velut in domo propria, spũs tanq̃ã in aliena, frequenter contingit q̃ caro prævalet & dñatur spiritui. In cœlo vero vbi econuerso erit spũs, vt in propria domo, & q̃asi in aliena patria erit quodãmodo ipsa caro, ideo erit spiritui tãq̃ã potẽtiori totaliter subiecta. Vnde vocabitur secundum Apost. 1. Cor. 15. Corpus spirituale.

Carnis & spũs pugna inquietudinẽ generat cordis, & aufert trãquillitatem mentis. Nã q̃n in sublimi apparent duo venti fortes, cõtra se inuicem pugnantes, significatur tempestas maris, & tunc procella maris nõ libere trãsit ad partem vnã sed vna obuiat alteri ex ipsa pugna ventorũ, tñ qui superior est ex ipsis ventis, vincit, eo, q̃ minus est admixtus humori, & ideo minus sedabilis. Q̃m aũt duo venti cõtrarij sibi in aere, sunt duo appetitus aduersantes sibi in homine, s. spũs & carnis, de quibus dicit Aposto. 2. Cor. 4. Caro cõcupiscit aduersus spm̃, & spiritus aduersus carnem. Ex eorũ ergo pugna sequitur tempestas maris, i. inquietudo cordis, quia cor non potest se libere ad partẽ vnã trãsferre, s. spũs, carne repugnante eidem. Vnde Apostolus: Ro. 7. Video, inquit, aliã legem in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ, nec etiã ad partem carnis spiritu retrahente, vnus ergo obuiat alteri, quia sibi inuicem aduersantur. Sed pars, q̃ est in ordine naturali superior, s. spiritus, tunc carnẽ vincit, q̃n humori aqueo. i. carnali amori admixtus non existit. s. q̃n se tenet in sua puritate, tunc. n. ipse spũs quasi carnẽ, & ossa nõ hẽt, vñ Apost. Ro. 8 Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Carnis delectatio licet sit sensui dulcis, intus tñ animã occidit. Cuius exemplum est, quia aliq̃n cadit super herbas, & folia arborum ros fluens, & viscosus ad modũ mellis, & quia mel non coctũ laxat, ideo apes cõmedentes herbas illas moriuntur de dyssenteria, & inueniũtur intus erocea ꝓ p cholerã, quæ generatur ex melle. Sicut ergo dulcedo roris in herbis, est delectatio carnis in operibus voluptatis, quę dulcedo in vẽtre cholerã gignit, & auẽ extinguit, quia delectatio ipsa carnis in mente amaritudinẽ & conscientiæ remorsum relinquit, quæ est amaræ choleræ similis. Hæc etiã animę innocentiã spiritualiter occidit, vnde Aposto. Rom. 12. Si secundum carnem vixeritis, moriemini.

Atra nebulæ vitia septem enumerantur, quorum similitudinibus carnis concupiscentia vitia cognoscuntur. Cap. XV.

Concupiscentia carnis assimilatur nebulæ propter septem.

Primo, q̃a nebula est ex corruptis vaporibus resoluta. Nebula enim est impressio ex resolutiõe nubium generata, & pluuiã resoluta, vapores enim resoluit, & per singulas aeris partes dispersi, nebulam faciunt. Q̃n igitur tales vapores sunt corrupti, tunc generant pessimã nebulam, aliq̃n fœtidam, qua aer inficitur. Ita ex corruptis, & impudicis colloquijs, vel aspectib. generatur cõcupiscẽtia inordinata, & inflãmata, qua corpus incenditur, & inflammatur.

Secũdo, q̃a nebula est florũ, germinũ, & vinearũ corruptiua. Ita mala concupiscentia corrũpit flores bonarũ cogitationũ, gramina affectionũ, & fructus vinearũ. i. opera pœnitentiæ. Iob 31. ignis est vsque ad consummationẽ deuorans, & omnia eradicans genimina.

Tertio, quia nebula est multarum ægritudinum inductiua: quia ex inordinata luxuriæ concupiscentia multa oriuntur vitia. Nam (secundum Gre.) Filiæ luxuriæ, sunt cæcitas mentis, quia (secundum Aug.) ratio absorbetur. Item incõsideratio [illegible] mortis & inferni, incõstantia [illegible] aliud, nunc aliud. Amor sui, quo. s. de[illegible] longa, [illegible]. Præcipitatio, qua. s. aliquis præcipitat se ad peccandũ, exponẽs se etiã quandoq; periculo vt luxuriã expleat. Odiũ Dei, quod fit, quia Deus abstrahit se ab eis, & punit eos qui sequuntur carnis delitias, ad quas inclinat luxuria. Item affectus præsentis sæculi. s. appetitus honoris, diuitiarũ, sanitatis, fortitudinis, & huiusmodi, quibus luxuriosus

consequitur finem intentum. Item desperatio futuri sæculi quæ est diffidentia veniæ, & gloriæ consequendæ.

Quarto, quia nebula ex eo, quod vias occultat, est latronibus amica. Et sic concupiscentia luxuriæ, est dæmonibus valde grata. vnde Iob. 40. dicit de Vehemoth, per quē intelligitur diabolus, quod dormit in locis humentibus, idest, quiescit in luxuriosis.

Quinto, quia nebula est itinerātium tardatiuā. Tentationes enim concupiscentiæ homines ad æternam patriā festinantes, aut totaliter impediunt, si eis consentitur: aut saltē tardiores reddūt, dum eis resistitur: quia sine peccato saltem veniali vix aut nunquā habētur, quo, scilicet veniali peccato feruor charitatis remittitur, & via retardatur.

Sexto, quia nebula est radiorum solariū interceptiua, & aeris obscuratiua. Sic etiam concupiscentiæ nebula lumen gratiæ, vel rationis intercipit & animā tenebrosam reddit. vnde Aug. li. conf. Exhalabāt nebulę dolimosa ēcupiscentia carnis & scatebra pubertatis, & offuscabant cor meū. Et dicit. Arist. in Ethi. Concupiscentia corrūpit æstimationem prudentiæ.

Septimo, quia nebula est à calore solis passiua: vnde qñ est sursum à sole attracta, redit in nobis materiā, & tunc futuræ pluuiæ est significatiua: quia si cōcupiscentiæ motus sursum ad rationem trahātur, & per ipsam rationem refrenentur: tunc trāseunt in materiā virtutis: & tunc nō culpam generant, sed potius pluuiā diuinę gratiæ in anima augmentantur. Quando vero à solis radiis nebula repercussa deorsum cadit, in suum originem redit, & tunc penitus euanescit. Vnde dū inferius redit, futuræ serenitatis signum existit, quia scilicet si concupiscentię motibus per solem rationis in principio resistatur: tunc ipsa cōcupiscentiæ caligo deorsum pulsa, penitus annullatur, vnde & post hæc anima serenior reperitur.

Cordis nostri compunctiones à Deo & à voluntate nostra per terra pluuiæq́; similitudinem exoriri declaratur.

Cap. XVI.

Compunctiones & inspirationes sanctæ licēt insint nobis principaliter à Deo, tamen cooperante libero arbitrio. Cuius exemplū apparet in terra Nā itinera aquarum & hiatus, & vastæ voragines, quæ sunt in corpore terræ, sicut in corpore nostro sunt venæ quæ sunt vasa sanguinis, & arteriæ, quæ sunt vasa spiritus, nō sunt in ipsa terra ex natura eius, eum qualitates terræ, scilicet frigidum & siccum faciant eam totam solidam, sed sunt ibi ex calore solis & stellarum consumente humidū terræ, & per consequens relinquente fissuras magnas, sicut fiunt fissuræ magnæ in paludibus, quæ vehementer arescunt: ad quod etiā cooperatur vapor inclusus, qui vapor quidem exhalare non valens, summa violentia eleuat terram in vno loco, & addit in alio lo[illegible] Et ita fiunt specus magnæ, & montes, & receptacula aq[illegible] maxima & obscuri[illegible] cordis nostri sunt itinera aquarum, id est, compū[illegible]ones lachrymosæ, & hiatus, idest, suspirationes affectuosæ, & specus magnæ, idest, humili[illegible]tiones profundæ, quas tamē anima à seipsa non habet, sed ex virtute & actione solis, & stellarum, id est, Dei & sanctorū angelorū: cooperatur tamen ad hæc vapor inclusus, id est, interior motus liberi arbitrij, vt scilicet fiāt in nobis specus magnæ, id est, profundæ meditationes, & montes, id est, altæ considerationes, receptacula aquarū, idest, receptationes gratiarū, [illegible] compunctiones lachrymarū, & hiatus ingentes, id est, affectus feruentes. Itē compunctio lacrymarū assimilatur pluuiæ, propter quatuor.

Primo, quia pluuia calore solis dissoluitur: est enim naturale, quòd quanto plus est in nube de materia pluuiæ, tanto fit radiorū solarium fortior impressio super nubē, propter aquæ ad calorem solis cōtrarietatem. In tali igitur nube dum calor fortissimus generatur, nubes in pluuiam dissoluitur. Ita quoque in anima quanto plus est lachrymarū intimarum, tanto diuini caloris fit fortior impressio super eā, donec tota resoluatur in lachrymis, siue compunctionem totaliter lachrymosam. Vnde post acutissimum solis calorem videmus in aere sequi pluuiā vehementem: quia cum cor diuino amore calescit, amatis, & deuotis lachrymis ingemiscit, vnde Beda dicit, quod quādo fit caloris generatio circa huiusmodi nubē, ex adustione vaporis, fit nubes rubea quasi sanguis, ita, vt sanguis aliquando pluere videatur. Et sic anima deuota dum diuino calore incenditur, tota in amoris rubedinem transformatur.

Secundo, quia pluuia ad terram aliquando quidē planè, quandoque vero impetuosè vehitur. Nā quanto nubes, ex qua generatur pluuia, est à terra remotior, & cęlo vicinior, tanto suauius terrā petit, & guttis gracilioribus ad ima descendit. Et quanto ecōtra est à cœlo remotior, & terræ proximior, tanto eū grauioribus stillis, & magis impetuosè terram petere consueuit. Et hoc, quia quanto anima est perfectior, & Deo proximior: tāto secretiores, & suauiores lacrymas emittit, quanto verò se fuisse per peccatum à Deo remotiorē, & terræ, per affectum coniunctiorem anima conspicit, tāto grauiores, & vberiores lachrymas effundit.

Tertio, quia ex pluuia aer serenatur: & sic serenatur cōscientia ex compunctione lachrymosa Tob. 3. Post lachrymationem, & fletum, exultationem infundis: hęc exultatio, est ex serenatione conscientiæ.

Quarto, quia ex pluuia terra fœcundatur, præcipuè ex illa, quæ cum tonitruo cadit, eo, quòd tonitruū suo motu vaporem discutit, & sic aquam subtiliādo, puriorem reddit. Ita lachrymę impinguāt, & fœcundant animā, & reddunt eam aptam ad fructum bonorū operū, & maximè si fiunt cum tonitruo, id est, cum timore diuini iudicij, hoc enim est tonitruum quod maximè animā concutit terrore sui, & maximè eam subtiliat ad discussionem peccati, Iob. 25. Quis poterit tonitruum magnitudinis eius intueri.

Nonnullorum corporum conuersionibus, carbonibusq́; accēsis, ob varios eorum effectus peccatoris conuersio comparatur.

Cap. XVII.

Conuersio peccatoris assimilatur quinque cōuersionibus corporum, quæ metaphoricè in scripturis traduntur.

Prima est conuersio solis in tenebras. Iocl. 2. Sol cōuertetur in tenebras, hæc fit per verecundiam, & confusionem, quando homo lucens in mundo erubescit de peccatis, & confunditur. Psa. 24 Confundantur iniqua agentes superuacuè.

Secunda est lunæ in sanguinem. Iocl. Conuertetur luna in sanguinem. Iocl. 3. Et hoc fit in peccatore per displicentiam

tentiam peccati, & indignationem: luna enim est pecca tor, qui est in continua mutatione: Eccl. 17. Stultus vt luna mutatur: qui conuertitur in sanguinem, quando conuertitur zelo odij, & indignationis cõtra peccata, Psal. 18. Iniquitatem odio habui & abominatus sum.

Tertia, est petræ in stagna aquarum: hoc fit in homine per dolorem peccati & compunctionem. Psa. 113. Qui conuertit petram in stagna aquarum, id est, cor durum in abundantiam lachrymarum, quæ debẽt prouenire ex dolore & compunctione peccati. Psal. 118. Exitus aqua rũ deduxerunt oculi mei: qui nõ custodierunt legẽ tuã.

Quarta, est lapidis in æs: hoc fit per confessionẽ quando tactus diuino calore duritiam suam frangit, & sonat vox confessionis. Iob. 28. Lapis calore solutus in æs conuertitur.

Quinta, est maris in aridam, quod fit per satisfactionem. Tunc enim amaritudo peccati in ariditatem pœnalitatis & satisfactiõis cõuertitur. Iob. 7. Cutis mea aruit, & contracta est.

Item conuersi ad Deum feruenter, assimilantur carbonibus accensis.

Primò, ratione ruboris. Nam carbo extinctus habet nigredinem, sed dum ignitur, vertitur in rubedinem. Sic peccator tãquam carbo extinctus habet nigredinem peccati. Thren. 4. Denigrata est super carbones facies eorũ: sed dum in contritione accenditur in ruborem peccati totus conuertitur. Et quãto magis de peccato rubescit: tanto magis reuiuiscit: vel dum ad pœnitẽtiam inflammatur, nigredo peccati vertitur in rubedinem amoris diuini. Amor. n. diuinus dealbat & rubicat, secundũ illud Canti. 5 Dilectus meus candidus & rubicundus.

Secundo ratione vigoris, habet. n. vigorem in scintillatione, in operatione & conseruatione quidem, quia carbo accensus cum secundũ suam substantiam nõ possit ascẽdere sursum ex eo ꝙ partibus grossioribus & terrestribus admixtus violẽter in inferioribus detinetur: tamen crepitãdo & scintillãdo conatur tẽdere sursum. Sic conuersus ad Deum feruenter, quia corpore detentus non potest ire ad deum: tamen crepitando. i. vehemẽter dolendo & gemendo, scintillas ferventium desideriorũ vel orationũ vel lachrymarum ad deum mittit. Eze. 1. Et scintillæ quasi aspectus æris cãdentis: & ibidem. Aspect⁹ eorum quasi carbonum ignis ardentium.

Item habent carbones virtutem in operando, q a carbo incensus acutissimum habet ignem, & valde actiuum & penetratiuum: ita quòd remollit ipsum ferrum: sic etiam durissimum cor peccatoris quandoque emollitur viso exemplo alicuius feruẽter pœnitentis. Eccl. 31. Ignis probat ferrum durum.

Item habet vigorem in conseruando. Dicit. n. Augustinus. Hoc est mirandum in carbone, quòd est tantæ fortitudinis, vt si quis eum in aqua ponat. i. extinctum o. ni tempore in eo imputribilis perseuerat. Sic in aqua lachrymarum vel tribulationum nutritur vita pœnitentis, ac perseruatur à peccati putredine. Sap. 16. In aqua quæ omnia extinguit, plus ignis valebit.

Tertio, ratione fractionis vel extinctionis: quia deficiente humiditatis glutino quo partes sibi inuicem cohærent, faciliter frangitur: & adhuc facilius extinguitur, nisi bene custodiatur. Et sic pœnitẽs perdito glutino charitatis, facile à tẽtationib. frangitur: faciliter etiam in eo spiritus feruor extinguitur, nisi in timore Domini iugiter teneatur, s m illud Eccl. 27. Si non in timore Domini tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua. dicit. n. Greg. quòd carbo cinere inuolutus, ignem acceptum custodit, sed detectus & aeris frigiditati expositus subito euanescit.

Sic sub cinere humilitatis, vel memoria mortis, quæ timorem inducit, conseruatur gratia pœnitẽtis, sine qua si frigus malitiæ vel acidiæ ipsum inuadit, statim extinguitur & perit: Et ideo dicitur Iob 42. ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

Nebulæ ac pulueris quædam proprietates hic ponuntur, quæ corpori humano metaphoricè conuenire videntur.

Cap. XVIII.

Corpus humanũ assimilatur nebulæ propter tria. Primo, quia nebula à terra eleuatur. Hier. 10. Eleuans nebulam ab extremitatibus terræ, & sic corpus humanum de terra sumptum est. Gen. 1. Fecit Deus hominem de limo terræ, id est, quantum ad corpus: vnde & finaliter in terram resoluitur.

Secundo, quia nebula cito dissipatur, & sic vita corporis humani cito finitur. Sap. 2. Transit vita nostra tanquã vestigium pedis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggrauata.

Tertio quia nebula turbinibus agitatur: & sic humanum corpus passionibus inquietatur. 2. Pet. 2. Hi sunt nebulæ à criminibus agitatæ.

Item corporis humani infœlicitas repræsentatur in puluere. Primo ratione varietatis. Nam puluis à vento percutitur, mouetur, leuatur, & dispergitur. Sic vigor humani corporis modò vento aduersitatis percutitur, modo vento tentationis mouetur: modò vento prosperitatis erigitur, modò vento mortis dispergitur. Ps. 34. Fiant tanquam puluis ante faciem venti.

Secundo, ratione obscuritatis, quia puluis sæpe aerẽ obtenebrat, solem obnubilat, & oculos sauciat. Ita corporis concupiscentia aerem. i. sensualitatem obtenebrat, solem. i. rationem obnubilat, & oculos mentis, s. intellectum & voluntatem sauciat, scilicet per immundas cogitationes & per immũdas affectiones. Exo. 9. Sit puluis super omnem terrã Aegypti. Aegyptus. n. interpretatur, tenebrosa.

Tertio, ratione fœditatis, quia ex coniunctione pulueris & humoris generatur lutum immundum, ita dum corpori nostro iungitur humor nutrimentalis, gignitur lutum immundum luxuriæ. Iob. 7. Induta est caro mea putredine & sordibus pulueris, cutis mea aruit. Hoc puluere pascitur serpens infernalis. Isa. 65. Serpenti puluis panis eius.

Obscuris vallib⁹ atque terræmotui qui aerem obnubilat, terrenorum cupidi similes esse exprimuntur. Cap. XIX.

Cupidi dè terrenis similes sunt vallibus.

Primo, quia valles quandoque sunt sordidæ, nã ad valles co[illegible]unt sordes, & ibi diutius conseruã[illegible] Ir[illegible] sordes omnis malitiæ & peccati, qu[illegible] radix omniũ malorum est cupiditas. Ionel. 3. Multiplicata est malitia populi in valle concisionis.

Secundo, quia valles sunt obscuræ. Nam cito fumosis vaporibus obnubilantur, & densis tenebris obscurantur. Ita in cupidis est obscuritas propter vapores fumosos. i. propter desideria terrena. 2. Macha

Acceptum

Acceptum ignem de altari absconderunt in valle. Ignis altaris est lumen sapientiæ cœlestis, quæ illuminat & inflammat, quæ tamen occultatur menti in valle cupiditatis.

Tertiò, quia valles sunt à cœlo remotæ. Ita cupidi à cœlesti desiderio. Hier. 29. Quid gloriaris in vallibus, id est, in terrenis cupiditatibus. defluxit vallis tua, id est, tua mens cupida, de summis ad ima, de cœlestibus ad terrena, filia delicata, quæ confidebas in cameris tuis, &c.

Quartò, quia valles sunt infructuosæ, quia salices & infructuosæ arbores maximè in vallib. crescere comprobantur. Item in cupidis crescunt arbusta .i. opera infructuosa. Et hinc est quod 1. Para. 18. Edő (qui interpretatur terreons, & significat cupidum) percussus est in valle sallinarũ, vbi non erat fertilitas propter salsuginem. Itẽ cupiditas terrenorum mentem obscurat & animam venenat, & ideo assimilatur terræmotui, qui aerem obscurat & interdum animalia habentia ora iuxta terram venenat & necat. Et horum ratio est: quia cum terremotus fit ex vapore terrestri grosso & fuliginoso & nigerrimo, quando eleuatur à sole, opponitur soli sicut nubes magna: & ita inducit aeris obscuritatem, & si etiam terra illa fuerit ante terremotum sicca, eleuatur ex superficie eius puluis, qui reddit aerem spissum & nigrum. Et sol & lunę, & stellę, apparent ex huiusmodi puluere quasi sanguis ad nigredinem vergens. Et sic etiam hoc modo inducitur obscuritas aeris. hic etiam vapor cum sit venenosus, occidit animalia, quæ hauriunt eum habentia ora iuxta terram, vt oues. Vnde dicit Seneca, quod tempore Neronis fuit terremotus, in quo periit grex sexcẽtarum ouium. Ita ex terrenorum cupiditate tanquam ex terrestri vapore vel puluere anima obscuratur. Apo. 6. Terremotus magnus factus est, & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & luna tota facta est sicut sanguis. Terremotus magnus est inordinatus terrenorum affectus, qui solem .i. rationem, & lunam .i. voluntatem, quę mutabilis est, maculat & fœdat. Hic est terremotus qui vapore venenoso & pestilẽtiali .i. opere vel lucro doloso & iniusto animas æterna morte facit interire. Luc 21. Terremotus magni per loca erunt, & pestilentię, & fames, terroresque. Vbi nota, quod terrenę cupiditates homines reddunt inquietos & ideo vocantur terremotus. Item dolosos & fraudulentos, & ideo vocantur pestilentiæ. Item faciunt eos insatiabiles & famelicos, & ideo vocantur fames. Itẽ raptores, & tyrannos, & ideo vocantur terrores.

Quomodo causetur grãdo, & quinque proprietates ei à natura insitæ, patefiunt, quæ quibusdam de causis, bello hominumq; controuersiæ assimilantur. Cap. X X.

Discordia siue bellum assimilatur grandini propter quinque.

Primo, quia grando est frigidissima quo ad tactum. Nam grando est stilla pluuiæ frigoris & venti rigore in aere congelata (vt dicit Arist. meteor. 2.) fit enim ex vapore frigido & humido a[illegible]eriora nobis fugato per dominium caloris circunstan[illegible]ta vapor in nube [illegible] eleuatur ita alte virtute caloris, quod non cõsumitu[illegible] nubes calidissima, eo quòd multum de calore remanet in vapore. Ideo ex calore circunfuso in aere confortatur frigus, & coartatur in vnum locum, & ex calore ipsius nubis aperiente, frigus repente intrat, cõgelat, & fit grando. Ita ex calore iracundiæ dominante & ex vapore superbię cor subintrante, & ex frigore alicuius iniuriæ vel aduersitatis, generantur, discordiæ & bella, quæ corda hominum frigida faciunt expulso charitatis calore [illegible] 148. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum &c. Per ignem intellige iram, per niuem & glaciem aliquam aduersitatem vel iniuriam constringentem: per spiritũ intellige pestem superbiæ, & ex his sequuntur procellæ bellorum.

Secundo, quia grando est dura ad ictum. Nam grando fortiter percutit, ex eo quod dura existit. Vnde & grana eius in scriptura, lapides appellantur. Eccl. 43. Confracti sunt lapides grandinum. Prouenit autem duritia grandinis, ex eo quòd frigus (vt dictum est) fugiens calorem aeris ad interiora nubis se recipit, & ex sua aggregatione virtus eius inualescit. Vnde vaporem, quam in nube inuenit, sua virtutè cõstringit, & in duram substantiã cõuertit, & ideo magis quàm in hyeme fiunt grandines in æstate, quia virtus frigoris, quę est in æstate, vnitur & in vna parte aeris adunatur. In hyeme per aerem totum dispergitur quare debilior redditur nec ad congelandũ vaporem sufficiens inuenitur Ita bella & discordiæ ex calore iracundiæ, scilicet ex frigore malitiæ generatæ, corda hominum sic indurant, quòd vnus erga alium, qui aduersatur semper sæuiat: & nulla pietate seu benignitate mollescat. Vnde bellum si diu durat corda lapidea generat. Sap. 5. A petrosa ira plenæ mittentur grandines.

Tertio quia grãdo est subita siue impetuosa quo ad descensum. Nã cũ de se sit grauis, vẽto & impellẽte cũ impetu descendit. Et ita ẽt similr̃ cũ impetu iræ & violẽtiæ bella gerunt. Cũ ẽn Iac. 1. moneat, quod omnis homo sit tardus ad irã. Nã ira nõ habet misericordiã, neq; erũpẽs furor. Isa. 28. Sicut impetus grandinis turbo cõfringens.

Quartò, quia grando non est totaliter rotunda quo ad aspectum. Nam habet figuram quasi dentis vel mochi. Cuius causam quidam assignant, quia cùm vapor vnde generatur esset expansus in latus, frigus contrahens, magis traxit de materia à lateribus, quàm à superiori parte, & cum latus esset magnum, congelauit partẽ antequam alia flueret ad eam, & adhæsit ei sicut congelata gutta: & si aliquando inuenitur rotunda, dicunt quòd est per accidens. Quia descendendo per inferiorem partem aeris, quæ per reflexionem radiorum est temperatè calida, liquescit & minuitur & rotundatur. Quia ergo figura rotunda perfectionem (secundum Philosophum) importat, deficit in grandine rotunditas figuræ: quia communitèr bella & lites contingunt ex defectu charitatis, vel imperfectione. Charitas enim est vinculum pacis. Colos 3. Nam cui charitas perfectè adesset, etiam iniustè lædenti minimè repugnaret, dicente Domino Matt. 5. Qui te percusserit in vnam maxillam, præbe ei & altã. Et Apo. Ro. Non vosmetipsos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Sap. 16. Fructus inimicorum existimabat ignis ardens in grandine. Ignis quidem ardens in grandine est charitas feruens in persecutione. Et hæc frequenter inimicos exterminat, dum eos ad beneuolentiam mouat. vnde Apost. Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potũ da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius.

Quintò, quia grando est noxia quo ad effectum. Nam cum impetu terram petit, segetes, fructus, & flores plurimum lædit. vnde in Psa. 104. Percussit in grandine vineas eorum.

eorum. Interdum etiam ex grandine animalia occiduntur, secundum illud Psalm. 77. Decidit in grandine iumenta eorum: præcipuè quando est multum grossa, quia tunc grauior existit, & impetuosius ruit. Et nota quòd descendit grando maior vel minor secundum quòd ex altiori loco vel terræ viciniori cadit, quia ex maiori mota in aere calido minoratur & retardatur, ideo maior cadit à viciniori loco. Apo. 16. Grando magna sicut talentum descendit de cœlo in homines. multo autem magis per bella quàm per grandines arbores vastantur & segetes, etiam occiduntur homines, animalia rapiūtur: & bona innumerabilia dissipantur & disperguntur.

De hyperboreis montibus in septentrionali parte situatis, ac de eorum tribus præcipuis proprietatibus fit sermo, quib⁹ mortales diuitiæ comparantur. Cap. XXI.

Diuitiæ huius mundi assimilantur montib. hyperboreis propter tria.

Primo, propter preciositatem gemmarum. Sūt. n. montes Scythiæ multum locupletes, auro abundantes & gemmis. In eis. n. sunt smaragdi optimi, & crystalli purissimi. Et talia præcipuè sunt mundanarum diuitiarum materia, quibus accumulandis & possidendis cupiditas humana insistit, s. aurum & gemmæ & alia consimilia. Quæ tamen, quia amitti possunt, veræ diuitiæ nō sunt. vnde Dominus dixit: Mat. 6. Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furantur. vbi omne diuitiarum genus ostenditur amisibile esse. Nam si de pannis vel palliis sericeis vel aureis suas quis diuitias fecerit, corruptibiles diuitiæ sunt, quia possunt vastari tineis. Si vero de metallorum pecuniis, adhuc patet destructibiles esse, quas ærugo potest cōsumere. Si autem gemmæ sunt, vel alia quæcunque, quæ non possunt consumi ærugine vel tinea demoliri, saltem à furantis manibus non possunt esse secuтæ: ergo vt ibidem consulitur, thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi nec tinea demolitur, nec fures effodiunt nec furantur.

Secundo, propter asperitatē sylnarum. Nā circa illos montes vbi tales diuitiæ sunt, asperrimæ q̄dā siluæ, per quas ad dictas diuitias difficilis est accessus, reperiuntur. In quo intelligitur, quòd licet diuitiæ sint ad appetendum faciles, difficiles tñ sunt ad lucrandum & possidendum, & ideo hoīes vt eas lucrentur, maximos labores assumunt. Eccl. 31. Laborauit diues in cōgregatione substātiæ. Et idcirco inexcusabiles sunt qui pp cœlestes & perennes diuitias negligunt laborare. Et propter hoc dicit Gre. in hom quòd si qui viam laboriosam existimant, suæ desidiæ est accusatio. Si. n. tempestas pelagi nautis, plagę & vulnera militibus, glacies & frigora agricultoribus, leuia & portabilia sunt propter spem præmij tpalis, multo magis cui cęlum placet nullū debet sentire periculu, [illegible] xime. n. labores mitigat, in finē bonum venire: Ne aspicias ergo, quòd via ista aspera est, sed quò ducit. Nec alia gl[illegible]ata est, sed vbi desinit.

In hoc etiam quòd difficilis est accessus ad montes diuitiarum, ostenditur, quòd difficulter qui diues est, intrabit regnum cœlorum, vt dicitur Mat. 19.

Tertio, propter multiplicitatem ferarum. Sunt. n. in illis syluis i. circa illos montes diuersa ferarum genera, quę homines vehementer impediunt, ne ad loca di[illegible]rum accedant. Na ibi sunt Gryphones, immanes [illegible] Pardi, Tigrides, & Pantheræ. Ibi esse dñr præcipue in Albania & Hyrcania, quæ sunt Scythiæ regiones tantæ magnitudinis & feritatis canes, vt tauros premant, & leones occidant. In gryphones, qui equis & hoībus sunt infesti significatur violentia raptorum. In pardis aūt variis & maculosis, variæ intelliguntur fraudulentiæ mercatorum. In trigtibus velocissimis significatur festinata & velox substantia vsurariorum, quia vsura in paruo tpe multum multiplicatur & crescit. vnde dicitur Prou. 13. Substantia festinata minuitur, quia diuitiæ vsurariæ sicut festinanter crescunt, ita cōiter cito deficiunt. Sed in pāthetis, qui odore alias bestias ad se attrahunt, & attractas eas rapiūt & cōmedunt, intelligitur malitia quorūdam hypocritarū, qui sub quadam sanctitatis specie lucra seculi quærūt, vnde ab illis rapiunt, quos odore bonæ famæ & sanctitatis traxerunt. per canes intelligitur maliuolentia inuidorū, qui præcipuè in illis abundat, q eadem lucra q̄runt, videlicet inter illos, qui sunt eiusdē artis & inter medicos & iudices, ex eo quòd vnus putatur impedire lucrum alterius, sicut dicit Arist. Rhet. Omnes has feras. i. vitia diuitię mūdi gignūt pp cupiditatem, de qua dicit Ps. 103 In ipsa ptrāsibūt oēs bestiæ. i. oīa vitia.

De septem Tauri stellis, quas Græci Hyadas vocitare consueuerunt, ac de eorū quatuor proprietatibus, pariterq; montium quib. Ecclesiæ doctores assimilantur.

Cap. XXII.

Doctores sancti Ecclesiæ sunt similes stellis, quæ dñr hyades, De quibus fit mentio Iob. 9. vbi dicitur: Qui facit arcturū, & orionas, & hyades & interiora austri. Intelligūtur doctores in eis propter quatuor, Primo propter earum ortū. Nā hyades, quæ oriuntur in vere, sūt stellę pluuiales, i quarū ortu inūdāt pluuiæ propter hoc, quòd tūc tpis vapores à mari & à terra per caloris solaris violentiā fortius ad superiora trahuntur, qui motu hyadū in pluuiam resoluūtur. Hyades ergo à quib. est inundātia pluuiæ, doctores ecclesiæ sūt à quibus super arentes aīas effunditur imber doctrinæ. Deu. 32. Cōcrescat vt pluuia doctrina mea, & ideò dicit Greg. in past. Doctores sancti hyadū nūcupatione signantur, Græco quippe eloquio hyados vocat pluuia, & hyades nomē à pluuiis acceperunt, quoniam proculdubio imbres ferūt. Bñ igit hyadū appellatione expressi sunt, q ad statū vl'is ecclesiæ, quasi in cœli faciē deducti super arentē terrā humani pectoris sāctæ pdicatiōis ībres funderet.

Secundo, propter earū situm: quia istę stellæ hyades situm suum habēt in fronte tauri vt dicit Martia. Et in 16. gradu tauri vt dicit Misael. Ex corpore hoīs dñantur collo & gutturi. Constat autem, quòd in collo & gutture vox prædicationis formatur: vnde quasi hyades sunt in Tauro, dum sancti prædicatores prædicationis vocem formantes, dominium & auctoritatem habent in prædicando: sed sicut dicit beatus Gre. in pasto. loquendi auctoritas perditur, quando vox prædicationis ab opere non iuuatur. Vnde necesse est sicut idem beatus Grego. dicit, quòd prædicat[illegible] ais, ac plus actib. quàm vocib. intonet. & bene [illegible] cādo vestigia sequentib. imprimat, [illegible] ostendat.

Tertio, propter effectum. Nam quando oriuntur hyades, crescunt dies, & sol incipit esse feruentior: fruges ēt vberius crescunt, quia tunc à pluuiis irrigantur. Sic ēt per doctrinam & prædicationes sanctorum doctorum crescunt in audientibus dies. i. claritas cognitionis,

& feruor

& feruor dilectionis,& fructus operationis.

Quartò,propter aspectum,quia. f. constellatio hyadũ habet stellas plures,& clarissimas aspectui nostro, & etiã ordinatas per gyrum:quia. f. sancti doctores fuerunt vt stellæ incorrupti per vitam. Dan.12. Qui ad iustitiam erudiunt plurimos,erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates. Item multiplicati per gratiam.Gen.16. Inspice cœlũ & numera stellas si potes.Item clarissimi per doctrinam. Baruc.3.Stellæ dederunt lumen in custodiis suis.Item ordinati per gyrum,quasi vallantes & defendẽtes ecclesiã. Iud.5.Stellæ manentes in ordine & cursu suo aduersum Sisaram pugnauerunt.Item doctores sancti assimilantur montib.propter decem proprietates quas beatus Isido. lib.ethym.tangit.Quarum prima est,ꝙ mõtes sunt à terra eleuati.Sicut etiã sancti doctores eleuati esse dñr per contemptum terrenorũ:vnde Isa.40.Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion. vbi Gregor.in past.dicit,Qui cœlesti prædicatione vtitur,terrenorum operum infima deserens,in rerum culmine stare videatur, quo tanto facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per vitæ meritum de supernis clamat.

Secundò,montes sunt solidi & compacti. Et tales sunt doctores sancti per patientiam aduersorum. Pro.19. Doctrina viri per patientiam noscitur. Pro.8. Necdum montes graui mole constiterant.Nam doctores sancti etiam graui mole tribulationis pressi,tñ cõsistunt solidi & alti.

Tertio montes sunt à terra versus cęlum erecti,& tñ terræ radicitus cõiuncti.Et similiter sacri doctores sunt versus cœlum erecti per desideriũ & contemplationem æternorum.Phi.3.Cõuersatio nostra in cœlis est. Isti tñ montes,sunt terræ.i. corpori coniuncti radice. i.radicali & ineuitabili necessitate corporaliũ passionũ.Deut.4. Accessistis ad radices montis,qui ardebat vsq; ad cœlũ. Hic mons est eminẽtia sanctorũ doctorum quorum radix inferior,f necessitas carnis terræ coniuncta est:mẽs tamen & desiderium vsque ad cœlum ardet.Psal.103.Mõtes excelsi ceruis.i.doctorib.sanctis.

Quarto sunt montes aquarum attractiui,eo quòd terra alta,est spongiosior ad attrahendum.Ita doctores sancti attrahunt aquas gratiarum per vacuitatem siue porositatem humilium affectionum siue orationum.Psa.103. Super montes stabunt aquæ.

Quinto,sunt mõtes aquarum emissiui,fontium & fluminum causatiui.Nam voragines,quæ sunt principium indeficientium fluminum & matrices,magis sunt in altis locis,vel sub eis. Ideo maxima flumina à montibus oriuntur. Sicut de maximo in meridie mõte qui dicitur Athlas,patet. & de alio monte maximo in aquilone versus orientem. Huius. n.tanta est altitudo, ꝙ habitantes sub ipso,vident in eius cacumine radios solis in mane ꝑ quatuor horas vltimas noctis & sic in sero per 4.primas horas noctis.Et in eiusdẽ pede siue fundamento habitãt gẽtes diuersarũ linguarũ,à quo mõte oriũtur diuersa & magna flumina.Ita & sancti do[illegible] sunt aquarũ.i.doctrinarũ emissiui per exerci[illegible] tium & [illegible] per scripturas [illegible] dicationũ.Sunt.n.interius pleni profundis voraginib.i. ꝓfundis cõsiderationib⁹.Ex quib.causantur doctrinarũ profluuij.Ps.103.Rigãs mõtes de superiorib.Isa.41.Aperiã in supremis collib⁹ flumina,& ĩ medio cãporũ fõtes.

Sexto,quia montes sunt metallorum nobilium cõtentiui. Et sic sunt doctores contentiui habituũ nobilium virtutum & donorum Zac.6 Montes ærei.

Septimo sunt diuersorum fructuum & herbarum medicinalium productiui,quia.n.purioris sunt aeris q[illegible] les:fructus faciunt puriores,sapidiores & saniores:qui faciant pauciores. Ita sancti doctores producunt herbas & fructus,f.bona opera meritoria.Psal.146. Qui producit in montib.fœnum & herbam.Et eorum fructus.i.opera habent puritatem intentionis:saporem deuotionis:& sanitatem discretionis.

Octauo,montes sunt radiorum solarium susceptiui& diutius retentiui. Sic sancti doctores sunt susceptiui & retentiui radiorum solarium.i.diuinarum reuelationũ. 1.Mach.6.Resplenduerunt montes.

De nõnullis doctrinæ Christi similitudinibus ex variis aquarum effectibus depromptis. Cap. XXIII.

DOctrina Christi vera mentes credentiũ purificat. Vnde assimilat̃ illi aquę,q̃ est Macedoniæ,quę ab ouib.bibita,facit eas albas.Et sic doctrina Christi recepta in mẽtib. credentiũ,reddit eas mundas. Eze.36. Effundam super vos aquã mundã,& mũdabimini. E cõtratio aũt praua hæreticorũ doctrina, q̃ a est terrena & carnalis,corda recipiẽtiũ sordidat & denigrat,sicut aqua calida& terrestris multũ denigrat pelles aĩaliũ.Nã calor aquæ adurẽdo pellẽ priuat eã perspicuitate,& per cõsequẽs lanam:quia omne aĩal præter hoĩem variat pillũ secundum varietatem pellis. Vnde tales sunt aquæ hæreticorũ:q̃ falsitatib.& mẽdaciis aĩas denigrãt.i. obscurãt. Hier.15. Facta est mihi quasi mendaciũ aquarũ infideliũ.Itẽ doctrina X̃pi assimilatur fonti,Pro. 8.Aqua profunda verba ex ore viri,& torrẽs redũdãs fons sapientię, Eccl.1.Fons sapiẽtiæ verbum dei in excelsis.Et hoc fons tres habẽt cõditiones:prima q̃ a erudit Pro.16.Fons vitæ eruditio possidentis. Secũda q̃ a vitã adducit. Pro.17.Lex sapientis fons vitę,vt declinet à ruina mortis.Tertio,q̃ a aquas cõsolationis tribuit,Isa.12.Haurietis aquas in gaudio de fontib.Saluatoris.Hi fontes sunt Apostoli,q̃ nobis tribuerũt aquam perfectionis euangelicę. Exo.15. Venerunt in Helim,vbi erãt duodecim fontes.Item doctrina verbi dei assimilatur pluuiæ,secũdũ illud Deu.32. Cõcrescat vt pluuia doctrina mea,& hoc propter quatuor, Primo quia pluuia est aeris purificatiua & lætificatiua. Et sic doctrina verbi dei cor mundat,Io.15.Vos.n.mundi estis propter sermonẽ,quẽ locutus sum vobis.Mundando aũt lętificat,Psal.117.Lętabor ego super eloquia tua. Secundo,q̃ a est oris saporatiua. Nã secũdũ Constãtinũ, aqua pluuialis sapidior est aliis aq̃s. Est. n.(vt ipse dicit) ex se lucida, clara,subtilis,leuis, sapida,& oĩbus impuritatib.impermixta.Quæ oĩa competunt sacræ doctrinę quia.f.est lucida ad dirigendum.Apo.11.Ostẽdit mihi fluuium aquę viuę splendidum tanquam crystallum.

I.ẽ est clara ad itelligẽdũ,Ps.118.Declaratio sermonũ tuorum illuminat & intellectum dat paruulis.Subtilis ad exponẽdũ,Sap.7.Est ĩ illa spirit⁹ ĩtelligẽtię,multiplex,vnic⁹ subtilis.Itẽ leuis ad obseruãdũ,1.Io.5.Mãdata ei⁹ grauia nõ [illegible]t.Itẽ sapida ad meditãdũ,Ps.18. Quam dulcia faucib⁹ meis eloquia tua,sup mel ori meo, Eccl.6.Sapiẽtia doctrinę,fm nomẽ ei⁹:nomẽ ei⁹ est sapia à sapore dicta.Itẽ est oĩb⁹ impuritatib⁹.i.falsitatib.impermixta ad credendum,Matth.12. Viam dei in veritate doces. Tertio,quia est caloris mitigatiua, Ita doctrina sapientię mitigat ardorem carnis, Hiero.Epist. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis, Eccl.3. Ignem ardentem

zntem extingue aqua, scilicet sapientię ignem luxurię.

Quarto, quia piscium est nutritiua. Quasi enim pisces aquatici sunt homines tribulati, quos aqua doctrinę [illegible]taris nutrit, consolatur & confortat, Psal. 118. Hæc me consolata est in humilitate mea eloquium tuum viuificabit me. Et hinc est, quòd doctrina spiritualis assimilatur etiam piscinę: quia piscina propriè dicitur ad nutriendum pisces collecta, quia scilicet, spiritualis doctrina est piscium, id est, spiritualium virorum nutritiua.

Sed nota, quòd ad bonitatem piscinæ requiruntur tria, scilicet fundi soliditas: aquę influxibilitatis puritas, & influentis continnitas. Ita vt doctrina spiritualis nutriat animam, requiritur primo recipientis soliditas, scilicet vt non sit vas confractum, non retinens, secundum illud Eccl. 21. Cor fatui quasi vas confractum omnem sapientiam non tenebit. Item doctrinæ puritas, scilicet, vt doctrina pura sit, & catholica, non hæretica, vel infectiua. Item doctrinæ continuitas, quia cum ipsa sit cibus mentis, oportet quòd quotidie ipsa reficiatur.

De septem planetarum naturalibus in humanis corporibus effectibus, quibus septem charismatum dona comparantur.

Cap. X X I I I I.

Dona septem Spiritussancti assimilantur septem planetis. Quia sicut septem planetarum viribus formatur, & perficitur hominis corpus, Ita septẽ donorum gradibus formatur, & perficitur spiritus. Nã (secundum Astrologos & Medicos) Saturnus materiã conceptam in matrice mollem & fluidam frigiditate, & siccitate sua coagulat & condensat. Et hoc spiritualiter cõpetit dono timoris, qui bonitatem, & fluxibilitatẽ hominis ad peccandũ cohibet, & restringit. Nã (vt dicit Pro. 17.) Per timorem Domini declinat omnis à malo.

Iuppiter autem secundo mense spiritum & membra tribuit, in quibus, & ex quibus est postea robur operandi. Et hoc competit dono fortitudinis, quo & spiritus, & mẽbra roborant ad bene operandũ. Prou 31. Accinxit, fortitudinẽ lumbos suos, & roborauit brachiũ suũ.

Mars tertio mense subtiliat sanguinem & humorem condensat, & ordinat & componit. Et hoc competit dono consilij quo scilicet mens subtiliatur ad bene disponendum, & ordinandum actus & motus suos.

Sol quarto mense vitalem calorem, & spiritum epati, & cordi tribuit. Hoc enim competit dono sapientiæ, qua anima viuificatur, inflammatur, & Spiritussancti habitaculum efficitur.

Venus, quinto mense organa sensibilia, & officialia membra, aures, & nasum, & huiusmodi perficit & disponit, Hoc competit dono scientiæ, quo organa sensibilia, & temporalia ordinantur, & regulantur.

Mercurius, sexto mense omnia corporis foramina & porosa, & linguam, & nares componit. Hoc competit dono intellectus, quo foramina, id est, sensus corporis componũtur: nares etiam, id est, vis discretionis tribuitur: & lingua ad rhetoricè loquendum dirigitur.

Luna mense septimo suis limitib⁹ membra diuidit, & distinguit. Quod pertinet ad donũ pietatis, quo diuiduntur & distribuuntur eleemosynæ secundum exigentiam vniuscuiusque secundum illud Psa. 111. Dispersit dedit pauperibus.

De varijs Montis Sion an firmamenti proprietatibus motibus, Zodiacique signis, quibus Ecclesia Christi atque fidei articuli assimilantur.

Cap. X X V.

Ecclesia Christi assimilatur firmamento propter septem, primo quia firmamentum secũda die factum recitatur Gen. 1. Sed notandum, ꝙ supposito, ꝙ cœlum non sit de natura quatuor elementorum, sed de natura quintæ essentiæ: vt ponit Arist. 1. cę. tunc non potest intelligi factũ secunda die, quantũ ad productionem substantiæ, siue formæ suæ substantialis, quia si materia corporalium pręcessit tempore formationem suam (vt communiter Sancti ponunt) tunc sequeretur, quòd si firmamentum fuit secunda die productum quantum ad suã formam substãtialem, ꝙ materia fuit primo sub alia forma substantiali, quòd esse non potuit, quia natura cœlestis cũ sit incorruptibilis, habet materiã quæ non alteri formæ potest subesse, vnde impossibile est ꝙ sit formatũ ex materia prius tẽpe existente. Et ideo productio substãtiæ, firmamenti ad tẽpus creationis pertinet, sed aliqua formatio eius pertinet ad opus secũdæ diei, sicut ẽt Dio. de di. no. dicit, ꝙ lumen solis fuit informe in primo triduo, & postea fuit in quarto die formatum. Et sic potest dici, ꝙ firmamentum fuit à principio creatum s'm suam substantiã: sed secunda die ampliori formatione decoratũ & ornatũ. Ita etiã ecclesia fidelium fuit ab initio mũdi inchoata, scilicet in primis parentibus, vel secundum aliquos in Abel primo iusto, sed perfectè formata, & decorata fuit secunda diè, id est, in tempore plenitudinis gratiæ quando Christus venit in mundum.

Prima enim dies, id est, totũ tempus præcedẽs fuerat nubilosa, id est, sub caligine culpæ, vel figurarum vmbra: quia scilicet patres nostri oẽs sub nube fuerũt. 1. Cor. 10. Sed secunda die fuit luminosa per plenitudinẽ gratię, & per pręsentiã Christi, qui ait: quandiu sum in mundo, lux sum mũdi Et ideo prima die Christ⁹ fuit quasi informis sub obscuritate figurarũ. Sed in secũda quasi formatꝰ in pẽsentia, & veritate. Heb. 13. Iesus Christ⁹ heri & hodie.

Secundo, quia firmamentũ octaua sphæra vocatur, Nã sub eo sunt septẽ sphæræ planetarũ, & ipsum ponitur octaua sphæra. Hoc aũt ecclesię Christi competit, quæ octauã resurrectionis expectat, & octauã diem. s. dominicam celebrat, & de octauis ẽt sanctorũ festinat. Septenarius autem numerus orbium septem planetarum sub firmamento ad vetus testamentum refertur, vbi septima celebratur dies, scilicet sabbatum, vnde dicitur Eccl. 11. da partes septem, necnon & octo.

Tertio, quia firmamẽtum multis stellis decoratur, vnde dicitur Gene. 1. ꝙ Deus fecit stellas, & posuit eas in firmamento. Sicut ergo firmamẽtum habet quasi innumerabiles stellas, ita ecclesia quasi innumerabiles sanctos. Gen. 15. Inspice cęlum, & numera stellas, si potes. Notandum est, quòd stell[illegible]rum siue cœli stellati à nobis solum medietas vi[illegible]tur, quæ medietas sphæræ cœlestis [illegible] hæc medietas à nobis totaliter [illegible]tur: propter defectum visus nostri, terræ coniungi putatur. Vnde circulus vbi finitur orizon, id est visus terminatio vocatur. Sic etiam ecclesię, siue sanctorum eius pars est à nobis visibilis, scilicet hi qui sunt in terra, & pars à nobis inuisibilis, scilicet illi qui sunt in gloria.

Quarto,

Quartò, quia firmamentum inter duos polos rotatur: quorum scilicet septentrionalis nunquam nobis occidit, qui dicitur polus arcticus. Alter scilicet australis, qui antarcticus dicitur, nunquam à nobis videtur. Sunt autem hi duo poli inter quos firmamentum vertitur, quorum vnus est visibilis, & alter inuisibilis, duo testamenta quibus Ecclesia in sua fide innititur, quorum vnum scilicet testamentum vetus bona visibilia, & præsentia promittebat. aliud verò. s. nouum, futura & inuisibilia prædicat. Vel hi poli sunt duæ naturæ in Christo, scilicet, diuina & humana, circa quas est fides Ecclesię. Et vna est visibilis s. humana, & altera inuisibilis. s. diuina. Vel duo poli immobiles, quibus cælum in suo motu innititur, sunt duo charitatis præcepta, quibus immobiliter inniti debet vita fidelium ecclesiæ: quorum vnum est de dilectione Dei, qui non videtur, alterum de dilectione proximi, qui videtur dicente Ioanne, 1. Io. 4. Qui non diligit proximum suum quem videt, Deum quem non videt, quomodo potest diligere?

Quintò, quia firmamentum in xij. signa distinguitur, secundum circulum Zodiacum, qui in xij. partes distinguitur æquales, quæ sunt xij signa, quæ nobis signant in qua parte cæli sol & planetæ immorantur. Et sunt ista xij. signa xij. spatia æqualiter distincta stellis notabilibus ab astrologis denotata. Et vnumquodque signum per xxx. diuiditur gradus, & gradus per lx. minuta, & minutũ per lx. secũda. ita quòd lx. secunda minutum vnum. lx. minuta gradum vnum. xxx. gradus signum vnum faciunt. Sunt autem signa hæc animalium specialium nominibus nuncupata, quorum primũ vocatur Aries, secundum Taurus, tertium Gemini, quartum Cancer, quintũ Leo, sextum Virgo, septimum Libra, octauum Scorpius, nonum Sagittarius, decimum Capricornus, vndecimum Aquarius, duodecimum Pisces. Sicut ergo circulus Zodiaci siue firmamenti distinguitur xij. signis, ita fides ecclesiæ distinguitur xij. articulis, quorum sex pertinent ad diuinitatem, & sex ad humanitatem.

Nam primus articulus est, vt credamus diuinæ essentiæ vnitatem, id est, quòd Deus vnus est.

Secundus est, vt credamus in vna essentia esse personarum trinitatem s. Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Tertius, vt credamus rerum creationem, id est, omnia tam visibilia, quàm inuisibilia esse à Deo creata.

Quartus pertinet ad effectũ gratiæ, per quam viuificamur à Deo, scilicet, credere in vnam sanctã ecclesiam catholicam, & omnia ecclesiæ sacramenta, & remissionẽ peccatorum fieri per ea.

Quintus est credere corporum resurrectionẽ, s. quòd omnes homines resurgent cum corporibus suis.

Sextus est credere resurrectionem bonorum in vitam æternam, & punitionem malorum, scilicet in inferno.

Septimus est credere Christi conceptionem, scilicet, quòd Christus conceptus est de sancto spiritu, & eius natiuitatem ex Maria Virgine.

Octauus est credere eius pass... & mortem, scili... quòd cruci... est sub Pil... ...tuus, & sepultus.

Nonus est credere eius resurrectionem, scilicet, quòd tertia die resurrexit à mortuis.

Decimus est credere, quòd descendit ad inferos.

Vndecimus est, quòd ascendit ad cælos, & quòd sedet ad dexteram Dei patris.

Duodecimus est de aduentu ad iudicium die nouissima. Et sicut omnia xij. signa cõtinentur in Zodiac..., dicitur circulus signorum: ita omnes isti articuli c... nentur in symbolo, qui dicitur Apostolorũ, scilic..., Credo in Deum, &c. Qui dicitur in Ecclesia secretè, ex eo, quod fuit editus fide Christi nondum propalata. Et dicitur omni die in prima, & completorio, scilicet, in principio diei, & in principio noctis, ad ostendendum, quòd à fide debent omnia opera nostra incipere, & quòd ipsa fide munimur in prosperis, & aduersis.

Duodecim Zodiaci verò animalia à quibus signa denominantur, repræsentant duodecim Apostolos, qui symbolum ediderunt. Nam in ariete, quod est nomen primi signi, repræsentatur beatus Petrus, qui fuit dux Apostolorum. Aries enim consueuit esse dux gregum, vnde beatus Petrus symbolum incepit, dicens, Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ. *Ioannes* autem, secundum quosdam subiunxit, Et in Iesum Christum filium eius vnicum dominum nostrum. Iacobus autem Zebedei addidit, Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine, Andræas autem apposuit, Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus. Philippus antẽ adiunxit, Descendit ad inferos. Thomas autem dixit, Tertia die resurrexit à mortuis. Bartholomæus verò protulit, Ascendit ad cælos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Matthæus quoque intulit, Inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Iacobus autem Alphæi confessus est dicens, Credo in Spiritum sanctum. Simon autem adiungens ait, *Sanctam* ecclesiam catholicam, sanctorum communionem. Iudas verò Iacobi, qui & Thadæus addidit, Remissionẽ peccatorum. Vltimò Matthias, vel secundum quosdam, iterum Thomas concludit dicens, Carnis resurrectionem, & vitam æternam, amen. Aliqui tamen aliter prædictos articulos attribuunt Apostolis, sed non est magna vis.

Secundò, quo ad motum, quia firmamentum triplici motu mouetur. Nam secundũ Astrologos, primus motus eius est diurnus, qui est ab Oriente in Occidentẽ super polos mundi, & completur in 24. horis diurnis, & nocturnis.

Alter motus firmamenti est stellarũ fixarũ, siue signorum econtrario ab Occidente in Orientem, qui cõpletur totus in 36. millibus annis, & sic in omnibus annis per vnum gradum, quamuis hũc motum stellarum ignorasse videtur Aristoteles, qui supponit in secũdo de cœlo, cœlum sydereum esse vltimam sphæram, cui attribuit vnicum tantùm motum, & vniformem, & in eo esse stellas fixas, & immobiles asseruit sicut clauos in rota. Vnde prędictus stellarum motus adhuc non clarè patebat Astrologis contemporaneis Aristotelis. Primi enim, qui hunc perceperunt, & tradiderunt posteris, fuerunt Abrachis Felix (vt Ptolemæus refert) à quibus & ipse habuit: Et ... fuerunt post Alexandrum magnum. Dictus vero Ptolemæus fuit post tempora Christi circa tempus Adriani Imperatoris, quem ipse Ptolemæus in suo libro Alma...sti sæpius nominat.

Tertius motus firmamẽti, siue cœli stellati, est motus accessionis, & recessionis, qui fit in lxxx. annis per vnum gradum. Et ita etiam similiter fideles ecclesiæ hoc triplici motu mouentur. Primus motus, est motus naturæ, & iste est ab Oriente in Occidentem, idest à natiuitate ad mortem, & iste est cursus naturalis, quia omnes morimur.

tur. Apostolus 1. Cor. 9. Omnes quidem currũt: Secund° est pœnitentiæ, ab Occidente in Orientem, id est ab occa su p[illegible] ad ortum gratiæ, per quam efficiuntur stellæ fixæ & fulgidæ, Deu. 1. Estis hodie sicut stellæ cœli. Tertius est gloriæ, & iste est accessionis, & recessionis, quo recedimus à miseria mundi, & accedimus ad fœlicitatem paradisi. Item recedimus à corporis mortalitate, & accedimus ad vitæ æternitatem. Dan. 12. Qui docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, erunt sicut stellæ in perpetuas æternitates.

Septimo, quia firmamentum, id est, cœlum stellatum specialiter elemento terræ dominatur. Vnde in terra diuersæ res generantur, & diuersæ imagines in eis figurantur, secundum diuersitatem stellarum, & constellationũ. Similiter ecclesia dominium, & auctoritatem habet super terram super eos, id est, qui viuunt in terra non solũ spiritualem, de qua Dominus dixit Mat. 16. Quodcunque ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis. Sed insuper, vt quidam dicunt, habet potestatem temporalem, cum temporale ordinetur ad spirituale.

Item Ecclesia assimilatur monti Sion:

Primò quidem, quia mons ille fuit magnæ sublimitatis, & sic Ecclesia magnæ sublimitatis est quantum ad temporalem & spiritualem auctoritatem. Isa. 2. Erit mõs Domini, id est, Ecclesiæ auctoritas, & dominium in vertice montium.

Secundò, quia mons est magnæ fortitudinis, & firmitatis: & sic Ecclesia magnam fortitudinem & firmitatem habuit contra persequentium seueritatem. Isa. 27. Vrbis fortitudinis nostræ Sion.

Tertiò, quia fuit mons magnæ vbertatis, & sic Ecclesia propter meritorum Christi, & sanctorum fœcunditatem. Psal. 147. Lauda Deum tuum Sion, quoniam confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te.

Quartò, quia fuit mons magnæ amœnitatis. Et sic Ecclesia habet magnam amœnitatem in varietate diuersorum statuum, & sanctorum. Apocalyp. 1. Agnus stabat supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia.

Quintò, quia fuit mons magnæ securitatis: & sic Ecclesia secura & intrepida est, propter Dei & angelorum custodiam & potestatem. Et ideo dicitur Isa. 1. Noli timere popule meus, habitator Sion, &c.

Sextò, quia fuit mons magnæ sanctitatis: quod Ecclesiæ etiam competit propter sacramentorum efficaciam, & virtutem. & ideo dicitur ibi esse saluatio propter sacramenta salutis. Isa 46. dabo in Sion salutem. Et Abd. 1. In monte Sion erit Saluatio.

Septimò, fuit mons perfectæ eruditionis. Et hoc [illegible]gis Ecclesiæ competit propter Euangelicæ legis perfectionem. Isa. 2. De Sion exibit lex.

Vergiliis stellis septem ante genua Tauri, nauigationis tempus ostendentes eorum ortu, quatuor causis electi Deo comparantur, in quibus septem principales relucent virtutes. Cap. XXVI.

Electi Dei repræsentantur in constellatione istarum stellarum, quæ vocantur pleiades propter quatuor.

Primò propter numerum. Nam (secundũ Gregorium) Pleiades à pluralitate dictæ sunt. Sunt enim septẽ stellę, quæ inter genua Tauri sitæ, & vicinæ sibi sunt & diuisæ à se inuicem. Vnde per eas omnium electorum vniuersitas insinuatur, qui inter vitæ præsentis tenebras spiritus septiformis gratiæ lumine nos illustrant, qui à mundi origine vsque ad terminum diuersis temporibus missi, quasi distincti sunt, & coniuncti per intentionem mentis. Vnde Iob 38 nunquid coniungere valebis micantes stellas Pleiades. Vel septem stellis decoratur constellatio Pleiadum, quia septem virtutibus fulget vniuersitas electorum, scilicet, quatuor Cardinalibus, quæ sunt iustitia, temperantia, fortitudo, & prudentia Et tribus theologicis, scilicet fide, spe, & charitate. Quæ quidem virtutes, & si sint inter se distinctæ, adeo tamen sunt confœderatæ & coniunctæ in anima, vt nunquam possint haberi separatæ. Vnde (secundum doctrinam Stoicorum quam in hac te approbat doctrina Sanctorum) virtutes sic connexæ sunt adinuicem. vt qui vnam habet, omnes pariter habeat, & qui vna caret, omnib. carere necesse est.

Secundò propter earum ortum. Vernali enim tempore Pleiades oriuntur. & quanto aer serenior est & frigidior, tanto ab aliis stellis melius discernuntur, quia electi Dei maximè per tribulationis frigus ad virtutes consurgunt, & in eis virtutes oriuntur: meliusque quàm virtuosi sint cognoscuntur, quando tribulationum frigoribus constringuntur.

Tertiò propter aspectum, quia scilicet vna ex illis stellis latere videtur, ita quòd nec ex toto se occultat, nec ex toto se manifestat. Hæc est electorum humilitas, qua bona sua occultare desiderant, ne illa ventus vanitatis dispergat. Nec tamen ex toto occultant, sed vt tam sibi per humilitatis custodiam, quàm aliis per diuinorũ operum exempla proficiant, sic opera in publico faciũt, vt eorum semper intentio maneat in occulto.

Quartò propter effectum, quia cùm sol per Pleiades iter facit, caliditas vernalibus pluuiis temperatur, & terra tunc temporis florum pulchritudine adornatur, quia. selecti & virtuosi viri sunt diuino amore calidi, & deuotis lachrymis madidi, sempertamen sobrij, & bonorum exemplorum odoriferis floribus redimiti, & ornati.

Eleemosynæ vtilitates ac perfectiones, montisque Oliueti proprietates, quibus eleemosynarius, & misericors similis efficitur, hic describuntur. Cap. XXVII.

Eleemosynarius & misericors similis est monti Olieti. Nam mons Olieti (secundum Augustinum) fuit mons chrismatis, & vnctionis, pinguedinis, & refectionis, medicaminis, & curationis. Et hoc propter abundantiam olei ibi crescentis, quia oleum est vnctuosum virtuosum, & deliciosum.

Primò enim eleemosyna sanctificat tribuẽtem, & hoc significatur in vnctione chrismatis, de qua dicitur Exo. 40. Omnia vnctionis oleo consecrabis. Hoc enim est oleum misericordiæ, & pietatis, quo omnia consecrantur, [illegible] (sicut dicit Apostolus 1. Thess. 4.) Pietas ad omnia [illegible]let.

[illegible]

[illegible] pinguasti oleo caput meum. Et nota, quòd erat oleum quo inungebatur tabernaculum, & hoc est oleum, id est, pietas eleemosynæ corporalis, qua refouetur tabernaculum ventris siue corporis, de quo dicitur Exod. 40. Assumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum. Aliud verò oleũ erat, in quo inũgebat caput: & hoc est eleemosyna spuit

spiritualis, per quam inungitur caput mentis: de quo ibi dem præmittitur, Oleum vnctionis fundes super caput eius. Et de hoc oleo etiam habetur Hest. 2. quòd oportebat, quòd puellæ, quæ seruabantur regi, sex mensibus oleo vngerentur &c. Istæ puellę sunt animę deuotæ, quę Christo regi seruantur, quæ oleo inunguntur sex mensibus, quando solicitè insistunt sex eleemosynarum spiritualium operibus, quæ in hoc versiculo continentur.

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Tertio eleemosyna curat ęgrotantem, scilicet peccatorem, & hoc designatur in vnctionis medicamine, de quo Matt. 6. Vngebant oleo multos infirmos, & sanabantur. Sic oleo misericordiæ, & eleemosynarum sanantur, & curantur vulnera peccatorum, Tob. Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, facit inuenire vitam æternam.

Planetarum status, cursus, variique eorum effectus ac proprietates hic recensentur, quibus elati assimilantur.

Cap. XXVIII.

Exaltationem superborũ semper sequitur deiectio, secundum illud Pro. 6. Ante ruinam exaltatur cor. Vnde superbi similes sunt planetis: quia sicut planeta habet in auge sua ascensum, & exaltationem, sic in opposito augis descensum, & depressionem: vnde (sicut dicit Plinius) A centro terræ, absides altissimæ sunt, Saturno in Scorpione, Ioui in Virgine, Marti in Leone, Soli in Geminis, Veneri in Sagittario, Mercurio in Capricorno mediis partibus: & econtra ad terræ centrum humillimæ atque proximę. Alij etiam dicunt, quòd quilibet planeta sicut in aliquo vno signo habet regnum, & gloriam suam, sic in aliquo alio abiectionem, & tristitiam, verbi gratia. Nam (sicut est dictum) sol habet gloriam suam in xix. gradu arietis, & casum in eodem gradu libræ. Per Solem ergo intellige mundana sapientia refulgentes, qui extolluntur in ariete in aliorum ducatu, quòd suas opiniones & consilia multi sequuntur. Aries enim apud pastores cõsueuit esse dux gregis. Sed ista gloria annihilatur in libra, id est, in diuina sapientia, omnia recto pondere librante, & ponderante, vnde Apost. 1. Cor. 3. dicit, quòd sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.

Item Venus gloriã suam habet in piscibus. xxviij. gradibus, & casum suum siue tristitiam suam in consimili gradu signi oppositi, scilicet Virginis, Intellige ergo per Venerem eos, qui carnali pulchritudine sunt venusti, qui in piscibus, id est, in delitiis corporis gloriantur volentes, scilicet molliter viuere, in aquis delitiarum. Sed gloria eorum in Virgine deficit, quia castitas siue virginitas in ipsis delitiis perit. Bernardus, Perit humilitas in diuitiis, castitas in delitiis. Apost. 1. Ti. 5. Vidua quæ in delitiis est viuens, mortua est.

Item Mercurius in Virgine quindecim gradibus gloriatur, & cadit in Piscibus totidem gradibus. Mercurius qui gloriatur in Virgine, [illegible]ficat hominem honestum, qui superbit & extollitur de [illegible] castitate, quem quandoque Deus in piscibus aqu[illegible]um, id est, [illegible]tio nibus concupiscentiarum cadere permittit, vt humilietur. vnde Phil. 3. Gloriamini in Christo, non in carne.

Item Luna erigitur in Tauro tribus gradibus, & totidem cadit in Scorpione. Per Lunam intellige terrenam potestatem, quæ præcipuè Luna terrestribus dominans, in Tauro erigitur, dum per superbiam in tyrannidem conuertitur. *Sed in Scorpione deiicitur*, quia omnis tyrannus in fine male deprimitur. Scorpio enim cauda idest fine percutit.

Item Saturnus in Libra regnat, cadit in Ariete. per Saturnum intellige abundantiam temporalem, (Nam Saturnus à saturãdo est dictus.) Cuius vxor à paganis fingitur fuisse vocata Ops ab opulentia, scilicet, quia hanc tribuit mortalibus. hæc regnat in libra, id est in mensura, vel temperantia, quia sine temperantia, & mensura etiã si abundet, non durat temporalis substantia. Sed in Ariete, id est in morte penitus annullatur, Psal. 75. Dormierunt somnum suum & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum. Est autem mors velut aries duobus cornibus, id est modis percutiẽs, quia est mors naturalis, & violenta.

Item Mars erigitur in capricorno viginti septem gradibus, & cadit totidem in Cancro. Per Martem intellige humanam fortitudinem, quæ in Capricorno erigitur, id est in strenuitate bellorum fulget, & ascendit. Sed in Cancro, idest in tempore pacis occultatur, & marcescit. Nam Cancer non est animal belligerum, sed in cauernulis se abscondit. Vel fortitudo humani corporis in Capricorno, idest in iuuentute ascendit & claret, est enim caper animal superiora petens. Sed in Cancro, idest in senectute retrocedit, & deficit. Est enim Cãcer animal retrogradiens.

Item Iuppiter (secundum quosdam) regnat in Cancro, & in Capricorno facit descensum. Alij vero dicunt, quòd Iupiter erigitur & caput draconis in Geminis tribus gradibus, & cadit in Sagittario toridem. Per Iouẽ intellige gloriam humanam, quæ erigitur in Geminis, quia in diuitiis, & honoribus crescit. Sed in Sagittario, id est in persecutione, vel deiectione cadit, vbi etiam caput Draconis, id est superbia quæ est caput peccati deiicitur.

Item cauda Draconis erigitur in Sagitario tribus gradibus, & cadit in geminis totidem. Per caudam Draconis intellige fraudulentiam, & astutiam hominis. Hęc est enim cauda Draconis, id est quædam imitatio dæmonis, quia homines inuidi atque fraudulenti post diabolũ vadunt. Hæc in Sagittario, id est in lingua: de qua Hier. 9. Sagitta vulnerans lingua eorum, ascendit tribus gradibus. Primus est mentientium, Isa. 9. Propheta docens mendacium, ipse est cauda. Secundus est in detrahentib[us]. Apoc. 9. Caudæ eorum similes serpentibus. Serpẽti enim propriè detractor assimilatur, secundum illud Eccl. 10. Sicut si mordeat serpens in silentio. Ita nihil minus eo habet, qui occultè detrahit. Tertius gradus est in blandientibus. Apoc. 9. Habebant caudas similes Scorpionũ, Gre. in hom. Scorpiones sunt omnes blandi, & malitiosi, qui bonis quidem in facie non resistunt, sed post dorsum portant, vnde venena fundunt. Hæc cauda in Geminis, quia mala & fraudulenta lingua dupliciter obmutescit. Vno modo quãdo non auditur: Alio modo, quãdo aspere reuellitur, vel repellitur. Eccl. 28. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam. Ille spinis aures sepit, qui malè loquẽri asperis, & increpatoriis verbis resistit. Sed ille non audit, qui aurem ab ipso abducit.

Diaboli tentatio quomodo per fidelium pœnitentiam compunctionisque feruorem augeatur, per similitudinem astuorum ventorum facile exprimitur.

Cap.

Cap. XXIX.

FErunt pœnitentiæ, vel fidei suscitat furorem, & fortem persecutionem diaboli. Nam diabolus quanto videt hominem exurgere, vel agere feruentius, tanto eum persequitur acrius. Dicunt enim naturales, quòd in magno æstu fiunt fortissimi venti, sicut in diebus canicularibus, venti enim, qui tunc fiunt, licèt raro tali tempore fiant, tamen fortissimi sunt eradicantes arbores, & ędificia subuertentes. Et est ratio, quia tunc non eleuatur nisi vapor grossus, & quia calor fortis, qui tunc est, expellit à se frigus vndique ad vnum locum, ideo illud frigus impetuosè pellit vaporē, & sic tempus illud est causa fortium ventorum. Quod ergo in magno æstu fiunt fortissimi venti, repræsentat, quòd in magno mentis feruore, exurgunt contra eā persecutiones vehementissimæ, Iob. 38. Diuiditur æstus super terram, qui dedit vehementissimo imbri cursum, vehemens enim imber cum forti vēto esse consueuit. Post æstum ergo sequitur vehementia imbris: quia post feruorem mentis sequitur procella tentationis. Sed est notādum, quòd est duplex canis cœlestis, scilicet canis, qui lucet ad pedem Orionis, & alius canis est, qui lucet ad pedes Geminorum versus Cancrum ad meridiem. Et de vtroque verum est, quòd in diebus canicularibus fiunt venti. Sunt autem illi dies calidissimi cum illi canes oriuntur cum sole, quando sunt sub radiis solis, quia tunc est quadruplex causa caloris. Vna, quia Sol est in domo propria, scilicet in Leone. Alia causa est directa oppositio Solis ad habitabilem nostram. Tertia est ex reflexione circuli: quia diu radij morantur circa eundē locum circuli signorum. Quarta est ex coniunctione duarum stellarum calidarum. Alio autem tempore dicti canes oriuntur hæliacè sub radiis Solis, quando Sol præcedit eos, ita quòd mane in aurora videri possunt, hoc autē est sole existente in principio Virginis, tunc enim sunt venti naturaliter propter qualitates tēporis connaturales vento, quæ sunt frigiditas, & siccitas, nō sic impetuosi. In occasu quoque istorum canum etiam fiunt venti, sed aliter. Nam canis occidit cosmicè in hyeme, sole existente in principio Capricorni: & quia tunc frigus stringit terram magis de nocte, quàm de die, non fiunt venti nisi de die quando sol aperit terram, & eleuat vapores. Occasus autem canum helyacus est, quando in æstate occultātur sub radiis solis à visibus hominum, & tunc sunt dies caniculares. Sic ergo patet, quòd tā in ortu, quàm in occasu canum siue cosmico siue helyeo fiunt venti, & tanto fortiores quanto canes dicti sunt calidiores. In duplici ergo cane accipitur duplex feruor, scilicet fidei, qui fuit à principio nascentis ecclesię sub radiis solis, idest sub Apostolis, & discipulis Christi, & tūc flauerunt maximi venti, idest fortissimæ persecutiones fuerunt. Iterum post solis occasum, id est, post Christi tempora, & Apostolorum, adhuc fuerunt venti persecutionum in aliis fidelibus, & martyribus. Vnde dicitur de ecclesia sub similitudine domus. Matt. 7. Flauerunt venti, & irruerunt ad domum illam, & non cecidit, fundata enim erat supra firmam petram, idest Christum. Alius verò feruor est pœnitentium, & tunc etiam sole Christo aperiente terram, idest animam & eleuante vapores compunctionum, & orationum, sequuntur venti magnarum tentationum. vnde dicitur Prou. 40. Qui conturbat domum suam, possidet ventos, & est sensus, qui conturbat domum suam, idest cōscientiam suam per compunctionem peccatorum, possidet ventos, id est, impulsus tentationum. Sed præcipuè solitariis, qui occultati à visibus hominum feruent amore cœlestium, fiūt venti validi tentationum, & tribulationum quas diabolus suscitat eis. vnde Iob. 1. Ventus vehemens irruit à regione deserti. Regio enim deserti, est feruens vita solitarij, & ibi est vehemens ventus, id est, impetus tentationis diaboli.

Item feruor compūctionis assimilatur flammæ ignis, Primo quidem, quia flamma ex violentia sui motus partes materiæ, in quam agit, allidendo ad inuicem cōcutit, & ideo aliquando quendam sonitum facit. Similiter homo compunctus, dum dolenter meminit, quod per oculos, quod per os, quod per extera mēbra sua deliquit, quasi partes suæ materię ad inuicem collidit, & aliquando sonum vocis, & dolorosi eiulatus emittit, Ioel. 2. Exilient sicut sonitus flammæ ignis.

Secundo, quia flamma tenebrosa pandit, & abdita prodit. Ita homo compunctus peccata sua abscondita in cōfessione reuelat. Vnde de peccatore, qui peccata sua non cognoscit, nec de eis compungitur, nec confitetur, dicitur Iob. 18. Nonne lux impij extinguetur, scilicet, vt peccata sua non videat? Et sequitur, Nec splendebit flamma ignis eius, quia nec habet ignem feruentis compunctionis, nec etiam flammam lucentem reuelatæ confessionis.

Tertio, quòd flamma semper in motu existit. Ita etiā homo compunctus per morum bonioperis continuè satisfacere satagit. Et hęc est flamma, quæ purgat rubiginem peccati, scilicet satisfactio feruens. Num. 21. Omne quod potest transire per flammas, igne purgabitur.

Quarto, quia flāma viā cum offendiculis suis ostēdit, & homo de peccatis compunctus, ne amplius offendat, vias suas diligenter attendit, vnde Isa. 50. Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis.

Quinto, quia flāma materiā cui se coniungitur, ab infimis ad superiora trahere non desistit, Et sic compūctio feruida animas à terrenis affectibus abstrahit, & ad cœlestia desideria erigit. Et tunc anima ad pugnandū contra tentationes valentior existit. Vnde dicitur Iud. 20. Cum cernerent flāmas in sublime ferri, qui prius fugā simulauerunt, versa facie fortius resistebant.

Sexto, quia quandoque flāmā vehemens ventus extinguit, & dissipat: quia nonnunquā compunctionem tollit vehemens impetus tentationis, & ideo necessaria est magna custodia sensuum, & cautela, sicut clauduntur, & custodiuntur lāpades accensæ ne extinguātur. Can. 8. Lāpades eius, lampades ignis atque flammarum.

Septimo, quia flāma ex omni parte rei accensæ in acutū, & in conum tendit. Ita verus pœnitens à superfluis, & illicitis, immo etiam à licitis vndique quantū potest magis ac magis iugiter se restringit, Eccl. 21. Consummatio [illegible]orum flamma ignis.

[illegible]iuulo à fonte, seu flum[illegible] [illegible]o, ob varios eius effectus, Christo fides com[illegible]r.

Cap. XXX.

FIdes assimilatur riuo, quia fluit à fonte, id est à Domino per influxum reuelationis, vnde Apostolus dicit ad Ephesi. 2. quòd fides donum Dei est. Sed nota, quòd riuus est immunditiarum purgatiuus. Quia scilicet fides purgat immunditias errorum, vel terrenarum

..ectionum. vnde dicitur Act. 15. fide purificans corda eorum.

Item riuus est terræ fœcundatiuus, quia fides fœcũdat animã meritoriis operibus Heb. 11. sancti per fidẽ operati sunt iustitiam, & adepti sunt repromissiones.

Item riuus est potus animalibus administratiuus: quia fides potum veræ sapientiæ administrat animabus. Eccl. 15. Aqua sapientiæ salutaris potauit eum, Ezech. 34. Pascã eos in montibus & riuis, &c.

Item riuus est viroris & pulchritudinis in plantis conseruatiuus: quia fides cõseruat in sanctis virorem carnis. i. virginitatem & pulchritudinem sanctæ cõuersationis, sicut patet in sanctis virginibus, quæ fidei virtute armatæ corrumpi non poterant, sicut rosæ super riuos plantatæ non marcescunt. Ecc. 39. Quasi rosæ plantatæ super riuos aquarum.

Item riuus est lapillorum & arenarum congregatiuus quia fides est humilium (qui in paruis lapillis signantur) & tribulatorum sine patientium, qui signantur in arenis, quę stant sub aquis tribulationum, congregatiua, scilicet per vnitatem dilectionis & pacis. Ps. 32. Congregans sicut in vtre aquas maris. Aqua. n. maris sunt animæ, in amaritudine & tribulatione positæ, quæ tamen in vtre fidei cõgregatæ ab vnitate dilectionis & pacis minime separantur.

Item riuus est geniminum multiplicatiuus. Quia scilicet fides est multiplicatiua fidelium & credentiũ. Psa. 64. Riuos eius inebrians, multiplicans genimina eius.

Item quia riuus est penetrans & transitiuus, quia scilicet fides etiam dura corda penetrat & irrigat. Iob. 28. In petris riuos excidit.

Quæ & quot sint spiritus sancti fructus exprimitur, qui elementis ac cœli duodecim signis (ex nominum significationibus variisq; eorum proprietatibus) assimilantur.

Cap. XXXI.

FRuctus spiritus assimilari possunt signis cœli. De quibus dicitur. Hier. 10. A signis cœli nolite timere. Et hæc similitudo declarari põt tripliciter. Primo quidem per numerum signorum. Sunt enim signa cœli siue zodiaci circuli, duodecim numero. Et similiter Apo. Gal. 5. enumerat duodecim fructus spiritus dicẽs. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patiẽtia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

Sed notandum, quòd horum duodecim signorum tria dicuntur esse ignea, scilicet aries, leo, & sagittarius. Tria vero dicũtur esse terrea, scilicet taurus, virgo & capricornus. Tria vero aerea, scilicet gemini, libra, & aquarius. Tria aquea, scilicet scorpio, cancer, & pisces, & sic in 4. cęli partib. ordinantur, quia ignea sunt in oriente, aerea in occidente, in austro terrea, in [illegible] septentrione aquea. Ita et simili modo in duodecim fructib. [illegible] sunt ignei secundum [illegible] re, inflammare, & consolidare. Sunt ergo hæc tria ignea, fides illuminans, charitas inflammans, & patientia consolidans. Nam fides illuminat intellectum, charitas incendit affectum, patientia verò consolidat per aduersorum contactum, sicut solidatur incus per malleorũ percussionem. Tres etiam alij fructus sunt aerei, secundum tres aeris effectus. Nam aer lætificat, modificat, & inflãmat. Ex aere enim illuminato lætificatur affectus. vnde Tob. 5. Quale mihi gaudium erit, qui in tenebris sedeo, & lumen cęli non video? Item ex temperato modificatur corpus, quia corpus animalis modificatur secundum temperiem aeris. Si enim aer est temperatus, & corpus bene se habet, & si intemperatus, corpus se habet male. Item ex aere inflammato feruescit humor cholericus, vt patet in æstate. Sic ergo in ista tria sunt aerea, gaudiũ, modestia, & benignitas. Nã ex præsentia Spiritus sancti oritur gaudium in interioribus, sequitur modestia in exterioribus, & etiam benignitas ad subueniendum indigentibus. Benigni enim dicuntur, quos bonus ignis feruere facit ad benefaciendum proximis. Tres autem alij fructus sunt aquei, scilicet mansuetudo, continentia, & castitas. Nam aqua habet frigiditatem, lubricitatem, & coagulabilitatem. sed eius frigiditas ignem extinguit, & hoc competit mãsuetudini, quæ iracundiæ ardorem cohibet & extinguit. Nam mansuetudinis est, iram vincere & indignationes cohibere. vt dicit Ambrosius. Item lubricitas aquæ coarctatur & restringitur terminis alienis, sicut fluxus maris coarctatur littoribus, & fluxus venarum in puteis & fontibus. Est enim humidum bene terminabile termino alieno, vt dicit Arist. de gener. & cor. Et hæc coarctatio cõpetit continentiæ, quæ fluxum carnis restringit. Nam continens patitur, sed nõ deducitur, vt dicit Arist. ethic. Coagulatur etiam aqua & fit immobilis, sicut patet in glacie. Et hoc competit castitati, quia castus est qui neque patitur neque deducitur. Tres alij fructus possunt dici terrei, scilicet pax, longanimitas, & bonitas. Nã terra habet tranquillitatem, quia nõ agitatur vel commouetur, neque ab exteriori, sicut aer, qui vento agitatur, neque ab interiori sicut aqua fluctuans, vnde Ps. 92. Etenim firmauit orbem terræ, qui nõ commouebitur. Et hoc competit paci, quæ scilicet facit, vt nec ab exterioribus perturbemur, neque interioribus desideriis angustiemur. vnde Angeli dixere, Luc 2. in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Item terra habet perpetuitatem. Eccl. 1. Terra autem in æternum stat, & hoc competit longanimitati. Item terra habet bonorum fructuum vbertatem vel communicationem, & hoc cõpetit bonitati qua proximis cõmunicamus in bonis, vnde bonũ est diffusiuũ sui ipsius. Col. 1. In omni bono opere fructificantes.

Secundo declaratur dicta similitudo, scilicet signorum & fructuum per proprietatem nominum. Habet enim quodlibet signum suum nomen proprium competens alicui fructuum. Nam primũ signum vocatur Aries, quia sicut aries animal iacendo super latus vnum, æqualiter mutat vices, quia tanto tempore iacet super latus dextrum, quanto super sinistrum. Tota enim æstate dormit in latere vno, & tota hyeme in altero. Sic sol existens in illa parte circuli zodiaci, quæ dicitur Aries, facit æquinoctium & æquales facit dies artificiales & noctes. Hoc autem adaptatur fidei, per quam æquanimiter se habet homo ad diem ꝓsperitatis & ad noctem aduersitatis. Nam vera fides nec prosperitatem temporalem ambit, nec aduersitatem metuit, sicut patet de Moyse. Fide inquit Heb. 11. Moyses grãdis factus, negauit se esse filium Pharaonis filiæ, Ecce quòd prosperitatem non petiit, & sequitur magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalem habere iocunditatem. Ecce quòd aduersitatem non timuit.

Secundum

Secūdum signum vocatur Taurus: quia taurus terram sulcando fœcundat & locupletat, & tunc quando sol est in signo Tauri, terra est arabilis & congrua agriculturæ. Et hoc competit paci. Nā pacis tempore terræ coluntur, & est abundantia frugū, sic etiā dicitur. Iac. 3. Quòd fructus iustitiæ in pace seminatur.

Tertium signum vocatur Gemini, quia sole existente in illo signo, virtus ad fœcundandum inferiora geminatur, vel quia in æstate enim noctes sunt breuissimæ, quando vna pars illius cōstellationis occidit, alia pars anterior oritur & ascendit. Et ideo dicūt poetæ quòd illorum geminorum fratrum quos fabulæ vocant Castorem & Pollucem, vnus cœlos alius inferos possidet. Hæc autem cōpetunt charitati quæ in nobis Spiritusancto præcedente ad fœcundandum vitam nostram, geminatur, scilicet in dilectione Dei & proximi. Vnde pars anterior ascendit superius, scilicet amor Dei, alia posterior est inferius, scilicet amor proximi, vnde nec deus sine proximo, nec etiā vere proximus diligitur sine deo. 1. Io. 4. Hoc mandatum habemus à deo, vt qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

Quartum signū vocatur cancer. Cancer enim est animal retrogradum, & sol peragrans illam partem zodiaci, facit retrogradationem in octauo gradu cancri, & hoc competit modestiæ, scilicet vt in exterioribus motibus & ornatu debitum modū non transeat, sed potius se in ipsis in mensurā debitā retrahat. Phil. 4. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.

Quintum signum vocatur leo, quia secundum Isido. Leo est fortissimum animal & maxime caliditatis, præcipuè in parte anteriori, scilicet pectoris. Sic Sol intrans illud signum acrius igniferos radios emittit, quàm faciat in fine quando inde exit. Et hoc competit benignitati, id est, bonæ ignitati amoris, qua ad benefaciendum alius inflammatur, quæ intus in corde incipiens, plus facit hominem velle facere, quàm possit finaliter opere implere. Apost. Ephe. 4. Estote inuicem benigni.

Sextum signum vocatur virgo, & hoc propter sterilitatem, quia sol illud intrans, suo calore humores consumit & à suo fructu terra efficitur sterilis, & hoc competit castitati, & præcipue virginali, quę calori diuini amoris adiuncta humores lubricos sic in carne consumit, vt sterilis permaneat à generatione carnali, & vberior & fertilior fiat in fructu spirituali. Isaiæ. 40. Lætare sterilis, quæ non paris.

Septimum signum vocatur libra secundùm Isidorum ab isto instrumēto ponderandi: quia sol in isto signo existens, dies adæquat noctibus, sicut res æquatur pondere in lance. Vnde ibi fit æquinoctiū autumnale. Hoc autem māsuetudini competit, quæ dum iras cōprimit, mala illata à proximo æquo animo ferre facit. Eph. 8. In māsuetudine cum patientia supportātes. Vel dies nocti æquatur, quia iuxta nocumentum illatū pensatur mansuetudinis meritum.

Octauum signum vocatur Scorpio, quia scorpio rostro ferit & caudæ aculeo pungit. Sol enim existens in illo signo est causa læsionis & punctionis corporis humani, quia tunc declinans minus calescit. Vnde aer distemperatus in frigiditate cito lædit & pungit, vt dicit Isidorus. Hoc autem continentiæ competit, quæ ex distemperātia carnis tentationis aculeo quandoque acriter pungitur: & licet aliquando ex tentatione lædatur, non tamen si non consentit, occiditur. Apost. Rom. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

Nonum signum vocatur Sagittarius, quia sicut sagittarius emittit sagittas, sic sol in hoc signo existens ad nos mittit grandines, pluuias & niues. Hoc autem competit patientiæ quæ grandines persecutionum, pluuias tribulationum, & niues afflictionum suscipit atque portat.

Decimum signum vocatur Capricornus, quia scilicet caper est animal cornibus petens superiora. Nam ibi sol facit solstitium vernale, & tunc ascendere incipit versus superiorem arietem, & versus cancrum. Hoc autem cōpetit gaudio. Nam nemo habet verum gaudium, nisi qui superiora petit, verum enim gaudiū est, quod nō de creatura, sed de creatore concipitur, vnde Apost. Phil. 4. Gaudete in domino semper.

Vndecimum signum dicitur Aquarius, qui secundum fabulas dicitur fuisse pincerna deorum, manibus eorum aquam fundens: & ideo tenet vrnam. Sed secundum veritatem dicitur aquarius: quia quando sol est ibi, aer condensatur in aquas multas, & fiunt pluuiæ plusquam alio tempore, sicut dicit Isidorus. Hoc autem competit bonitati, scilicet gratiam & misericordiam abundanter effundere & pręstare, quia bonum est diffusiuum suipsius. Dio. de cęl. hie.

Duodecimum dicitur Piscis, quia illo tempore fit generatio piscium & confricatio, quia calore solis ascendēte, & humores dissoluente, solent tunc pisces effundere semen suum. Hoc autem cōpetit longanimitati, per quā homo ad modum piscis etiam in aqua tribulationis non deficit, sed viuit.

Tertio, declaratur dicta similitudo per distinctionem graduum, siue facierum. Nam quodlibet dictorum signorum dicitur habere facies, idest partes. Cum enim quodlibet signum diuidatur per xxx. grades initium primæ faciei est à primo gradu, & durat vsque ad x. gradum, secunda vsque ad xx. gradum, tertia facies vsque ad xxx. Et quælibet facies signi datur alicui planetæ, verbi gratia, prima facies Arietis, datur Marti, secunda Soli, tertia Veneri, & sic de aliis. Sicut ergo quodlibet genus signorum continet tres facies, ita quælibet 12. virtutum habet tres modos, siue tres effectus. Nam primo fides quæ assimilatur Arieti, cuius prima facies est Martis, secunda solis, tertia Veneris, est principium fortitudinis, & hæc est facies Martis. Vnde fidei ascribitur victoria Hebrę. 11. Sancti per fidem vicerunt regna. Et ibidem, Fortes facti sunt in bello. Item est principium luminis spiritualis, & hoc est facies solis. Io. 12. Credite in lucē, vt filij lucis sitis. Item est principium charitatis sicut cognitio est principium amoris, vt hæc est facies Veneris, cuius est ad amorem incitare.

Secundo pax, quæ assimilatur Tauro, cuius prima facies est Mercurij, secunda lunæ, tertia Saturni, est enim triplex. Est itaque [illegible] pax pectoris, idest conscientia, & hæc est [illegible] Mercurij, qui semper comita[illegible] [illegible] Christum, & ei adhæret. Secunda est pax temporis, & hæc est facies Saturni, quia Saturnus dicitur à saturitate & abundātia, quam tribuit pax temporis. Tertia est pax æternitatis, & hæc est facies lunæ secundum aliud Psa. 88. Luna perfecta in æternum.

Tertio charitas quæ assimilatur Gemini, cuius prima facies est Iouis, secunda Mercurij, tertia lunæ. Est etiam triplex, scilicet incipientiũ, & hæc est Iouis, quia ex parte superiori primus planeta beniuolus & calidus. Item est proficientium, & hæc est facies Mercurij, qui dicitur fuisse Deus mercatorum, propter hoc quòd natum vel conceptum sub eo disponit ad vsum computationis & ratiocinij (vt dictum fuit supra capitu. septimo.) Mercatorum enim est semper in lucro proficere. Item est charitas perfectorum. Et hæc est facies lunæ, quia luna dominatur aquis & charitas perfecta dominatur tribulationib⁹. Cant. 8. Aquæ, multæ, non potuerunt extinguere charitatem.

Quarto, modestia quæ assimilatur Cancro. Cuius prima facies est Veneris, secunda Martis, tertia Lunæ, est triplex. Prima est circa vestium apparatum, & hæc est facies Veneris. Nam Venus, vt dictum est supra in eodem capitulo septimo, dicitur disponere natos vt sint vestium muliebrium incisores, vt dicit Ptolemæus. Secunda species modestiæ est circa exteriores corporis motus. Et hæc est facies Martis, quia Mars (secundum Ptolemæ.) disponit ad mobilitatem & leuitatem. Tertia est circa ludum, & leuitatem. Tertia est circa ludum, & hæc est facies lunæ: quia luna (vt idem Ptole. dicit) existens in secundo signo pòst ascendens, ostendit mœrorem & tristitiam, per quá scilicet temperantur ludi.

Quinto benignitas, quę assimilatur leoni, cuius prima facies est Saturni, secunda Iouis, tertia Martis, est triplex. prima scilicet in supportando, & hæc est facies Saturni, qui in motu suò est tardissimus, q a homo qui benignus est, tardissimè mouetur ad iram contra alium, vnde scit supportare. Item etiam debet esse benignitas in communicando, & hęc est facies Iouis, qui omnibus dicitur prodesse & nulli nocere Item in conuersando, & hæc est facies Martis. Nã Mars dominatur cholerę. Et ille qui vult benignè conuersari, oportet, quòd dominetur iræ. Nam licet Mars sit de se incensiuus, tamen coniunctus Veneri temperatur. Et sic homo coniunctus proximo, vt bene conuiuat ei (etiam si de natura sua esset agrestis & asper) debet tamen seipsum per benignitatem temperare.

Sexto castitas, quę assimilatur Virgini, cuius prima facies est Solis, secũda Veneris, tertia Mercurij, est triplex. prima est castitas virginalis, & illa est facies solis, quia est præclarissima. Sap. 4. O quàm pulchra est & casta generatio cum claritate. secunda autem est castitas coniugalis, & ista est facies Veneris. Quia licet Venus incitet ad amorem, tamen est temperata in qualitatibus. Et taliter amor carnalis coniugum si sit temperatus & honestus castitas vocatur. Tertia vidualis, & hæc est facies Mercurij. Nam Mercurius cum sole graditur & non longe à sole recedit nunquam plus triginta gradibus distans ab eo, & dicitur præesse feminibus. vnde significat vitam vidualem, q[illegible] semper debet vacare Deo. [illegible] legitur de Sancta Ann[illegible] Luc. 1. Quòd ieiunijs & obs[illegible]ionibus erat seruien[illegible] [illegible]mino die ac nocte.

[illegible] quibus recolligitur fructus æternus. De quo [illegible] dicit Apostolus 2. Cor. 9. Qui parce seminat, parce metet.

Septimo mansuetudo quæ assimilatur libræ. Cuius prima facies est lunæ, secunda Saturni, tertia Iouis, debet esse triplex, scilicet in appetitu, vt ad vindictam non exscándescat. Ecc. 10. Fili in mansuetudine animam tuam serua. Et hæc est facies lunæ, quę temperat calorem solis in istis inferioribus, & sic mansuetudo temperat feruorem iræ.

Mansuetudo enim est temperantia irarum, vt dicit Arist. 4. Ethi. Item debet esse mansuetudo in motu siue actu, scilicet vt non impetuosè vel rapidè, sed planè & modestè opera sua perficiat. Et hæc est facies Saturni, cuius motus non est impetuosus vel rapidus, sed planus & morosus. Ecc. 4. Fili in mansuetudine opera tua perfice.

Tertio debet haberi mansuetudo in auditu, scilicet, vt ex ira veritati non contradicat, Ecc. 5. Esto mansuetus ad audiendum verbum. Et hæc est facies Iouis: quia Iupiter vt dicunt Astrologi, inuenitur veridicus in suis significationibus, & significat sapientiam, & rationem. Sapientia ènim & ratio veritati non contradicunt.

Octano continentia, quę assimilatur Scorpioni. Cuius prima facies est Martis, secunda solis, tertia Veneris, est triplex, vna est à concesso, & licito, vt cum quis continet simpliciter ab omni actu venereo, etiam à matrimonio, & talis continens oportet, quòd habeat continuum bellum cum carne, quia caro concupiscit aduersus spiritum. Gal. 5. Et hæc est facies Martis, qui disponit, & incitat ad bella. secunda est à turpi, & illicito, sicut continere à fornicatione, & adulterio, & stupro, & huiusmodi. Et ista est facies solis, cuius radius non coinquinatur immundiciis. Tertio est ab immoderato, & superfluo vsu cibi, vel matrimonij. Et hęc est facies Veneris, quę temperat malitiá, malitiã inquá, i. inordinatã concupiscentiã cibi, vel actus venerei.

Nono patientia, quæ assimilatur Sagittario. Cuius prima facies est Mercurij, secunda Lunæ, tertia Saturni, est tripliciter commendabilis. Primo quando quis patitur vtiliter, puta quando patitur propter iustitiam, quia talis patientia acquirit meritum æternæ beatitudinis secundum illud Mat. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Talis est qui sequitur Christum qui passus est propter iustificationem nostram. Hæc est facies Mercurij, qui vt dictũ est, sequitur motu suo solem. Christus enim est Sol iustitiæ. Secundo quando quis patitur libenter, id est, volũtariè 1. Pet. 4. Nemo vestrum patiatur quasi homicida, & fur, qui scilicet inuitè patiuntur, 2. Cor. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis. Et hæc est facies Lunæ, quæ suo motu eclipsatur. Talis est qui sua voluntate patitur. Tertio quando quis patitur firmiter siue longanimiter, vt scilicet non deficiat propter passionis diuturnitatem, Apos. Ephe. 3. obsecro vos, ne deficiatis in tribulationibus. Et hæc est facies Saturni, qui habet motum longum, & diuturnum, & complet cursum suum in 30. anno.

Decimò gaudium sanctorum, quod assimilatur Capricorno, cuius prima facies est Iouis, secunda Martis, tertia Solis. est triplex. Primo, quòd quis gaudeat de prosperitate proximi, sicut membrum de commoditate commembri sui. 1. Cor. 12. Si gloriatur vnum membrum congaudet omnia membra, & hæc est facies Iouis, de quo dicunt astrologi, quòd habet exaltationem, & gaudium suum in geminis, tribus gradibus Nam dum quis gaudet de bono proximi, gaudium geminatur, & hæc debet habere tres gradus, quia debet gaudere de bono proximi spirituali, corporali: temporali. Secundum est gaudere de aduersitatibus mundi, per hoc enim homo consociatur Christo. 1. Pet. 3. Communicantes Christi passionibus, gaudete. Et hæc est facies Martis, quia mars erigitur, & exaltatur in

Capricorno,& ibi est gloria sua siue gaudium,vt dictum est supra ca.xxviij.Quasi enim Capricornus est mundus, cornibus,idest,aduersitatibus suis nos impetens,& percutiens,in quo vir sanctus non conturbatur, sed gaudet.Iac. 1.Omne gaudium existimate fratres charissimi, cum in tentationes varias incideritis.Tertium est gaudere de nixu siue exercitio interioris habitus virtuosi, Pro.21.gaudium est iusto facere iudicium:& hæc est facies solis,qui gloriam luminis sui, quod valde est gaudiosum, non habet ab extrinseco,sed à seipso.Psal.44.Omnis gloria eius ab intus.

Vndecimo bonitas, quæ assimilatur Aquario, Cuius prima facies est Veneris,secunda Mercurij,tertia Lunæ, est triplex scilicet delectabilitatis,honestatis,& vtilitatis, vnde Amb.li.de offic.diuidit bonum in tria,scilicet delectabile quod solum ratione delectationis est appetibile, vnde tale quandoque potest esse & noxium & proficuum, honestum & inhonestum,sicut patet in amore coniugali, & in vsu matrimoniali:& hæc est facies Veneris. Item in bonum honestum, quod ex seipso habet rationem appetibilis sicut sapientia,& hæc est facies Mercurij,qui dicitur disponere ad sapientiam. Item in bonum vtile,quod scilicet est appetibile in ordine ad aliud,& hæc est facies Lunæ.quæ multum confert istis inferioribus, Quia sicut dicit Basilius. Ipsa est decor noctis,mater rotis,ministra humoris,& dominatrix maris.

Duodecimo longanimitas,id est, perseuerantia in bonis,quæ assimilatur Pisci, cuius prima facies est Saturni, secunda Iouis, tertia Martis, causatur ex tribus. Primo ex abundãtia virtutis, quia quanto aliquis plus habet de virtute tanto plus tolerat difficile,& hæc est facies Saturni qui,vt dictum est dicitur à Saturitate, idest abundãtia. Secundo ex temperantia operis,quia quanto quis moderatius agit,tãto diutius durat,& hæc est facies Iouis,qui est planeta temperatus in suis qualitatibus.Tertio ex magnanimitate cordis,& hæc est facies Martis,qui disponit ad animositatem.Et sic patet,quomodo fructus Spiritussancti assimilantur signis cœli, quibus scilicet fructibus per ipsum spiritum virtutes cœlorum, idest cœlestium mentium perficiuntur,& firmantur in bono.vnde Psa.32. Verbo domini cęli firmati sunt,& spiritu oris eius omnis virtus eorum.

Quid, & vbi sit beatitudo æterna, electorumq́; gloria, per septem cœli empyrei proprietates declaratur.

Cap. XXXII.

GLoriam æternæ beatitudinis repræsentat cœlum empyreum. Oportet enim locum,& locatum inuicem continuari, vnde eum cœlum empyreum sit locus gloriæ beatorum, oportet,quòd eorum statui conformetur.Et ista conformitas attenditur quantum ad septem. Nam primo cœlum empyreum dicitur proprium Dei habitaculum. de hoc enim ipse Deus dixit. Isa. 66. Cœlum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum. Hæc enim duo corpora in mundo maximè repræsentat Dei æternitatem,& immutabilitatem,scilicet corpus supremum quod vocamus empyreum,quia illud solum inter sphæras cœlestes ponimus immobile, & ideo assimilatur sedi,In qua sedens quiescit. Et corpus infimum,scilicet terra,quod à suo situ nunquam mouetur.Et ideo assimilatus scabello,quod etiam oportet esse quietũ, & firmum,Ecc.1.In æternum stat,quia in cœlo empyreo maximè refulget diuinæ virtutis operatio. Ideo specialiter dicitur ibi esse sedes Dei, & habitatio Dei,Psa.10.Dominus in cęlo sedes eius. Et hinc est, quòd homines orare volentes, manus ad cęlum leuant tãquàm ad Dominum eius.Hoc autem competit bene gloriæ beatorum, in quibus Deus immobiliter habitat ita,vt nunquam ab eis separetur,& ideo replet eos lætitia æterna,& gloria, secundum illud Psa.5.In æternũ exultabunt,habitabis in eis,& gloriabuntur in te.

Secundo cęlum empyreum est claritate lucidum,vnde empyreum dicitur cœlum igneum non ab ardore, sed à splendore.Conueniens enim est, secundum Basil.li.hexa. vt sicut damnati habent extremas tenebras, ita beati habeant extremã lucem.Et hoc etiam competit beatis quorum mens per lumen infusum gloriæ confortata, & eleuata,ineffabile & inenarrabile lumen attingit, secundùm illud Psa.35.In lumine tuo videbimus lumen.Repræsentat etiam illud splendidissimum,cęlum claritatem gloriosam, quam corpora gloriosa post resurrectionem habebunt.Sapien.3. Fulgebunt iusti sicut Sol in Regno patris eorum.

Tertio cęlum empyreum est capacitate maximũ.Nã infra se includit omnia corporalia. Et hoc etiã competit beatorum Felicitati,quæ scilicet includit, & cõtinet omnia desiderabilia,vnde Boe.de cõs.dicit,quòd beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus,& ideo ibi satiabitur solum humanus appetitus,secundũ illud Psa.16.Satiabor cum apparuerit gloria tua.

Quarto est figura sphæricum. Figura autem sphærica cum careat initio & fine, repræsentat æternitatem Dei, quam Beati participant,ipsum Deũ per essentiam videndo,secundũ illud Ioan.17.Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum verum. Et ideo beati dicuntur esse in vita æterna,idest,in vita interminabili, & perfecta.Nã æternitas est interminabilis vitæ tota simul & pfecta possessio,vt Boetius dicit. Vnde quia beati habent vitam interminabilem,& intransmutabilem non solùm secùdum esse,sed etiã vlterius secundum operationem:quia quantum ad illã operationem,qua Verbũ vident, non sunt in sanctis volubiles cogitationes, vt dicit.Aug.15.de trin Et ideo dicitur Dan.12.quòd erunt quasi stellæ in perpetuas æternitates.

Quinto est ab omni motu quietum. Nam si esset motum,motus eius deprehenderetur per aliquod corpus apparens,sicut deprehenditur motus aliarum sphærarum, quod minimè apparet, & ideo cęlum empyreum est omnino quietũ.vnde dicit,Basi.2.Hexa. quòd remuneratio, quæ pro dignis operationibus restauratur in ea luce,quę est extra mundum,quietis domicilium sortietur.Sic etiã status beatorum vltimo fini inhærentium est status omnimodæ quietis & pacis, secundum illud Psa.147. Posuit fines tuos.i.pacem.

Habent enim qui[illegible] ab omni labore, secundũ illud [illegible]o.14. Amodo [illegible] dicit spiritus,vt requiescant à labo-[illegible]

In pa[illegible] in idipsum dormiam & requiescam.

Sed nota,quòd quamuis cęlum empyreum sit immotum,habet tamen secundum aliquos , influentiam super alia corpora,quæ mouentur, sicut etiam supremi angeli qui assistunt, habent influentiã super medios & vltimos, qui mittuntur,quamuis ipsi non mittãtur. Influit autem

cœlum empyreum in primum mobile nō ad transiens,& aduenieus per motum, sed ad fixum & stabile,puta virtutem continendi & causandi,vel aliud huiusmodi ad dignitatem pertinens.Similiter beati,qui sunt in patria,influunt nobis,qui sumus in via suffragia & beneficia multa,& præcipuè spiritualia, quæ sunt fixa & stabilia bona. vnde Iob.5.hortatur hominem viatorem,dicens, Voca,si est qui tibi respondeat & ad aliquem sanctorum conuertere.

Sexto est à difformitate remotum, Est enim totaliter vniforme non habens partium difformitatem, sicut cœlum stellatum.Quod etiam competit beatitudini sanctorum,non quidem ex parte beatorū,cum beatitudo vnius sit maior,quàm beatitudo alterius, secūdum illud 1.Cor. 15.Stella differt à stella in claritate, & sic ex parte beatorū est ibi quædam difformitas graduum. propter quod dicit Christus Io.14.In domo patris mei mansiones multæ sunt. sed ex parte Dei beatificantis, qui est beatitudinis obiectum,ex cuius cognitione saluus aliquis efficitur & beatus secundum illud Aug.conf.lib.3. Beatus qui re nouit,etiā si alia ignoret, ipsa beatitudo sanctorum est simplex & vniformis.Quia licèt dicantur esse ibi congregata omnia bona, tamen illa congregatio bonorum est in Deo,non per modū compositionis, sed per modum simplicitatis: quia quæ in creaturis multiplicia sunt in Deo præexistunt simpliciter & vnitè. Et hinc est quòd diuina beatitudo vna & simplex existens, & nihilominus omnē beatitudinem complectitur.Quia quicquid est desiderabile in quacunque beatitudine vel vera vel falsa, totum eminentius in diuina beatitudine præexistit.De contem platiua enim facilitate habet certissimam & continuam contemplationem sui & aliorum omnium. De actiua vero gubernationem totius vniuersi. De terrena autem fœlicitate,quæ cōsistit in voluptate,diuitiis,potestate,dignitate,& fama secundum Boe.3. conso.habet gaudium de se & de omnibus aliis pro delectatione, pro diuitiis omnimodam sufficientiam, quam diuitiæ promittunt, pro potestate omnipotentiam,pro dignitate omne regimen, pro fama admirationem totius creaturæ.

Septimo cœlum empyreum est situ supremum,quia à centro maxime remotum. Isa.55 Sicut exaltantur cœli à terra,&c.Ita etiam beatitudo sanctorum est summū omnia bona trauscendens.Nā quantū ad obiectum,est summum bonum simpliciter,sed quantum ad actum in creaturis beatis est summum bonum non simpliciter, sed in genere bonorū participabiliū à creatura.Et tanta est excellētia illius beatitudinis,quā designat cœli empyrei excellētia localis,quod vt dicit Apo.1.Cor.1.Nec oculus vidit,nec auris audiuit.

De variis gratiæ gratumfacientis effectibus, quæ primo mobili,rori,aquæ,nonnullisque terrabilibus fontibus assimulantur,ac etiam fluuio de Paradiso egredienti in quatuor diuiso capita, quorum nomina e[illegible] eius effectus hic exprimuntur, atque ipsi gratiæ perfectis[illegible] comparantur.

Cap. XXXIII.

Gratia gratum faciēs assimilatur primo mobili propter quatuor.

Primo, quia illud cœlum est empyreo cœlo immediatū.Cœlum enim empyreū deputatū gloriæ beatorum idipsum repræsentat.Sicut ergo illud cœlū immediatè se habet ad empyreum. Ita gratia immediate se habet ad gloriā,sicut motus ad terminum,vel sicut imperfectū ad perfectum.Ro.6 Gratia Dei vita æterna.

Secundo, quia illud cœlum est in ordine cœlorū mobilium decimum.Nā secundum Prole.Mesa.l.de sphæra mota,& secundum.Alphetragium in Astrologia noua supra firmamētum,idest cœlum stellatum, quod est octaua sphæra,oportet ponere aliam sphærā nonā,quā vocamus cœlum chrystallinum, in quod reducitur motus orbis siguorum qui est ab occidente in orientem.Et similiter supra hanc oportet ponere sphæram decimam,in quam reducitur motus diurnus,qui est ab oriente in occidentem, & hæc decima sphæra,vt dicunt, est primum cœlum mobile.Hic igitur ordo siue numerus huius sphæræ quæ scilicet est decima, competit etiam gratiæ,sine qua decem præcepta decalogi non implentur. Ipsa enim est lucerna cum qua decima dragma perdita per peccatum,idest humana natura recuperatur,idest iustificatur. Luc.15. Vnde Apo.Titum 3.Iustificati ergo gratia Christi,hæredes sumus,secundum spem vitæ æternæ.

Tertio,quia hæc sphæra decima,inter omnes sphæras mobiles obtinet principatum.Est enim primum mobile, & ideo non habet nisi vnicum motum,scilicet diurnum. Oportet enim multitudinem ab vnitate causari. Et natura sicut dicit Arist.de Animal. non transit de extremo ad extremum,nisi per medium,& ideo non est saltus naturę ab eo,quod habet vnicum motum, ad aliud quod habet tres,nisi per mediū,quod habet duos.Cum ergo in sphæra stellarum fixarū deprehensus sit ab Astrologis triplex motus,vt dictum est supra capitulo. 30. scilicet diurnus ab oriente in occidētem supra polos mundi,& alter stellarum fixarum econtrario ab occidente in orientem,tertius accessionis & recessionis: patet secundum prædicta, quòd sphæra stellarum fixarum non potest esse primum mobile,sed oportet ante eam esse alias duas sphæras,scilicet vnam,quæ habet tantum duos motus,scilicet diurnum ab oriente in occidentem,& decliuum, qui est econtrario ab occidente in orientem,& ista est sphęra nona,& aliam decimam ante istam, quæ habeat tantum vnicum motum,scilicet diurnum. Illud enim quod est primum in genere corporum mobilium,non potest esse multiforme & varium in motibus, quia ab vno motore primo & simplici in eo,quod mouetur, ab ipso non potest esse nisi vnus mot⁹.Quia ergo diuina gratia est id quo anima primò mouetur ad iustitiam,rectè in cœli primo motu designatur.Est etiam motus gratiæ vnicus in quantum non inclinat nisi ad bonum.Malum enim,quia multifarie cōtingit,vt dicit Dio. de di.no. habet motus multiformes. Ipsa etiam gratia est, qua Deo vnimur,& est motus eius diurnus,id est lucidus & velox. Nescit enim tarda molimina Spiritussancti gratia.

Quarto, firmamentum siue cœlum stellatum est omnium motuum causatiuum,& mēsuratiuum.Nam illud quod est primum in aliquo genere, est causa & mensura aliorum, quare cum motus localis sit primus motus, vt probat Aristo.de cœl. & mundo. & inter motus motales gratia est primus motus omnium virtutum & motuum, qui sunt in nobis ad actus virtuosos & interiores.Omnes enim virtutes gratuitæ causantur à gratia, sicut omnes potentiæ animæ ab essentia animæ. Vnde gratia est in ipsa essentia animæ, virtutes autem sunt in potentiis tanquam in subiecto.

Item

Item gratia illuminat animam ad cognoscendum defectus suos, quos peccati tenebra occultat. Nam sicut adueniente lumine solis, fugatur tenebra noctis & pulchritudo vniuersi apparet. Ita cum gratia illuminat animam videt defectus suos, quos primo non videbat, sicut atomi in radiis solis apparent & in vmbra non. Ita minima peccata in conscientia illuminata. Ps. 33 Accedite ad eum, & illuminamini. Sed nota quòd sicut sol non illuminat caecos, quamuis oriatur super bonos & malos, Ita nec gratia peccatores, quia peccatores sunt in contraria dispositione, scilicet per obstaculum peccati. Io. 1. Tenebrae eũ non cõprehenderunt, scilicet lucẽ gratiae. ideo dicitur Ephe. 5. Exurge qui dormis.

Item gratia assimilatur roti.

Primo, quia ros ex alto manat: generatur enim ros in alto, flãte vento calido. i. austro, quia gratia descendit nobis infundente Spiritusancto. Nõ est enim ros teste Arist. Pro. 12. nisi pluuia pauca. Auster aut rorem gignit, quem aquilo sua frigiditate despergit, quia gratia, quam deus hominibus infundit, diabolus, si potest, eam corrumpit, dum culpam contrariã gratiae introducit. Dicit tamẽ Basilius, quod luna est mater roris, quia scilicet domina nostra in luna significata, totius gratiae impetratrix existit. Et iõ quicquid ros gratię in nobis facit totum potest dici opus virginis.

Secundo, quia ros serenitatem & temperiem amat. Nã ros non generatur nisi in sereno & tempore temperato, quia si non sit serenum impeditur appropinquatio solis vaporẽ eleuantis, qui est materia roris. Si autem est aestus consumitur ipse vapor subtilis, vapor enim roridus subtilior est inter vapores humidos, & ideo eleuatur ad supremum interstitium aeris exclusiuè, quia ille locus temperatus est eo, quòd medium est inter calidissimum & frigidissimum, ideo ibi aequaliter agit calor congelationem impediẽs, & frigus comprimens. Vnde ille locus strictus ab Aristo. dicitur, quia clausus est inter duo extrema. Ros ergo est diuina gratia, quae nullo modo inuenitur in anima nisi serena sit & à peccato pura. Non. n. sol lumen gratiae influens, appropinquare põt, vbi mentis serenitas deest. Item aestus concupiscentiae destruit vaporẽ gratiae, & ideo oportet, quod reprimatur remedio temperãtiae, siue abstinentiae.

Tertio, quia ros terras inebriat, scilicet, quia diuina gratia mentes à terrenis delitiis alienat.

Quarto, quia ros in seminibus medullã ampliat. Ita diuina gratia in nobis omnia bona multiplicat.

Quinto, quia ros ostreas & pisces maris impinguat, quia gratia mentes humanas per amorem charitatis dilatat.

Sexto, quia margaritam in cõchiliis generat, quia per diuinam gratiam filius Dei in vtero virginali est generatus.

Septimo, quia pullos coruinos sustentat antequam [illegible]grescãt: quia gratia animã non deserit, quam spiritualiter pascit, nisi postquã per culpã nigrescere incipit. Est er[illegible] gratia cibus spiritualis animae sicut panis est cibus materialis corporis.

Octauo, quia ros causat dulcedinem. Nam quamuis videatur insipidus, est tamẽ potestate dulcissimus & mellis in herbis & floribus causatiuus. Nihil enim sapientes mel aliud esse dicunt, quã rorem, calore digestũ in aere. Ita similiter gratia diuina, quae est in poenitẽtia modò nõ sentitur sic sapida, quãuis sit praedulcissima, sicut apparebit in patria.

Item gratia diuina assimilatur aquae.

Primo, quia aqua est ęstus refrigeratiua, est enim aqua frigida ex natura, quare in calore aestatis homines balneant se aquis, anates & anseres sunt ob hanc causam cõtinuè in aquis commorantes. Et ita etiã simili modo diuina gratia animae refrigeriũ tribuit, dum calorẽ concupiscentię inflammantis extinguit.

Secundo, ratione coniunctionis, quia est separatarum partium coniunctiua. Nam terra prae siccitate in puluerem caderet, nisi eius partes aqua connecteret. Vnde caseus caprinus, quia parum habet de humiditate, totus est interius oculatus, & discontinuatus: non sic pecorinus, quia magis humore est plenus. Ita similiter gratia diuersorum cordium est vnitiua, vt sit in diuersis voluntas vna.

Tertio, quia est viriditatis conseruatiua, quod apparet in omnibus herbis & plantis, quarum virores pendent ex aquis. Arescit enim in breui quaecunque planta, si non in virore suo per aquam fuerit conseruata. Et ita gratia Dei est in bono conseruatiua, dum in peccata cadere nõ permittit.

Quarto, quia est resistentium subuersiua. Nam omnia resistentia sibi vastat & alta in planum humiliat. Quando enim aqua terram vel aliquod aliud intrat, terram excauat, & à fundamentis omnia subleuat, & sic omnia cõplanat. Ita gratia omnia sibi resistentia in regno animae destruit, dum altissima corda conuertit, & suo dominio subiicit.

Quinto, quia est vacui repletiua. Nam replet omnes fossas sibi obuias, vt nihil esse vacuum permittat in loco, quem inhabitat. Et sic gratia est beatorum hominum repletiua, dum nihil in anima vacuum derelinquit, eo quòd omnes virtutes ibi gignit, quibus omnẽ patientiã perficiunt & ad suum complementum adducunt.

Sexto, ratione caloris, quia ab alto cadens, est caloris causatiua. Nam in alueo fluens non calescit, quia tardè mouetur, sed aqua cadens ab alto, citius mouetur, & descendit velocius. Motus enim nisi sit velox, calorem non inducit. Quasi autem aqua fluida est gratia humana. Haec enim cito labitur, quia faciliter amittitur, & hoc non calefacit, quia diuinum amorem non inducit immo frequenter oppositum. Vnde Apost. dicit Gal. 1. Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem, &c. Sed aqua cadens ab alto, est gratia veniens à Deo Et haec est aqua, quae velociter descendit, quia nescit tarda molimina Spiritussãncti gratia, sicut dicit gloss. Hieronymi super illud Act. 2. Et factus est de cęlo repẽte sonus, &c. Vnde haec etiã est aqua, quae charitatis igne animam calefacit.

Item ipsa gratia diuina superabundãs facit in quocunque homine cessare tẽtationes diaboli, sicut in multa pluuia cessant venti, [et] vapor siccus, qui est materia venti, impedi[illegible] eleuatur amplius ventus, & hoc abun[illegible] suo contrario, cum contrariũ magis forte, impedit contrarium minus forte. Quasi ergo multa pluuia in terra, est abundãtia gratię in anima, in qua cessant venti malarũ tentationũ. Eo quòd vapor, idest appetitus peccati, nõ eleuatur in corde suo cõtrario, scilicet Dei gratia ibidem abundante.

Item gratia Dei assimilatur fluuio de Paradiso egre-

dienti, qui diuiditur in quatuor capita, idest in quatuor flumina. Gen. 2. Hæc enim in diuersis quatuor habet modos. Est enim in pœnitentibus turbida. Et hæc gratia assimilatur Geon, idest Nilo, qui est fluuius Mesopotamiæ semper turbidus & circuit terram Æthiopiæ. i. mentes hominum denigratorum. Æthiopes enim nigri sunt. & descēdit per Ægyptum, idest per corda superborum, quæ sunt tenebrosa, lumine vero sapientię carentia. Ægyptus. n. interpretatur tenebra, cuius planiciem idest humilem cognitionem, Nilus, idest gratia pęnitētiæ irrigat, cumulis arenarum, idest memoriis peccatorum claudentibus ostia eius. Nam peccatorum memoria superbam mētem humiliat, & ipsa humilitas gratiam retinet, ne defluat. Hic fluuius habet cocodrillos, idest dæmones infestantes. Sed bestiola quædam quæ dicitur endros, luto se inuoluens, intrat per os in ventrem eius, & rapit omnia interiora eius, eumque occidit. Hæc bestiola humilitatem Christi significat, quæ luto carnis nostræ se vestiens diabolicum ventrem, idest virtutem dirupit, & quos sibi incorporauerat extraxit, eiusque virtutem extinxit.

Secundo, gratia Christi est in obedientibus plurima, & hæc assimilatur Physon, qui circuit terram Euilath, idest Indiam. Nam India in scriptura interpretatur nutus vel dilucidus, quia scilicet vir obediens nutu alterius, scilicet superioris, sibi dilucidato, idest offenso, monetur. Et dicitur Physon Græcè, decem Latinè, eo quòd decem in se recipit flumina, idest obseruantiam & impletionem decem præceptorum legis. Hic fluuius abundat arenulis aureis & gemmis preciosis, & in eius etiam litore crescūt aromaticæ & medicinales herbæ. Arenulæ aureæ sunt exempla speciosa, gemmæ preciosæ sunt merita copiosa, medicinales herbæ sunt vitiorum remedia virtuosa, quæ omnia abundanter inueniuntur in verè obedientibus.

Tertio, gratia Christi in patientibus est subita sine festina. Vnde assimilatur fluuio Tigris, qui ad instar Tigris animalis velocissimè currit ad modum sagittæ, (vt dicit Iosephus,) quia scilicet passiones & tribulationes pręsentes faciunt nos ad Deum currere velociter. Psa. 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelauerunt, sicut equus calcaribus percussus velocius currit. Hic pergit contra Assyrios, qui interpretantur Deprimentes, quia scilicet patientia contra persecutiones & depressiones, hominē inuictū reddit. Itē post multos circuitus intrat mare rubrum: quia q̄nque post multas passiones perducit ad martyriū, quod propter rubedinem effusi sanguinis per mare rubrum designatur.

Quarto, Christi gratia est fructifera in diligentibus. Et hæc assimilatur Euphrati, qui interpretatur frugifer, nullus. n. est fructus operis sine gratia dilectionis. Hic est fluuius Mesopotamię, quę interpretatur altitudo cuiusdam vocationis, quia scilicet altitudo Christianæ vocationis cōsistit in dilectione charitatis. Hic est copiosus in gemmis, quia charitas abundat in operibus virtuosis, & meritoriis.

Item gratia Dei assimilatur, quibusdam fontibus mirabilibus, qui inueniuntur in quibusdam [illegible] secundum v. differentias, quæ sunt in effectibus gratiæ. Refert enim Aug. de ci. Dei. & etiam Isido. quòd sunt duo fontes in Boetia, eo quorū vnus memoriam, & alter obliuionem inducit. Et hæc est prima contrarietas in effectibus gratiæ: quia gratia facit obliuionem temporalium, & memoriam spiritualium. Et hęc fuit in Apostolo dicente. Phil. 3. Quæ retro sunt, obliuiscens, scilicet temporalia: ad ea vero, quæ sunt priora, extendens me, scilicet ad spiritualia.

Secundo refert Aug. quòd est quidā fons in Ægypto, in quo faces extinguantur accensæ, & accendantur extinctæ. Et hæc est secunda cōtrarietas gratiæ, quia extinguit vitia, & accēdit virtutes, Ro. 13. abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.

Tertio dicitur quidam esse fons apud Garamātes, qui fons est tam algens de die, vt non bibatur: tam calidus de nocte, vt non tangatur. Et hæc est tertia differentia gratiæ. Quia gratia in die prosperitatis facit algidum, idest humilē ita, vt non bibatur siue absorbeatur à superbia. Et in nocte aduersitatis facit calidum, idest feruentem, & deuotum ita, vt non tangatur ab impatientia.

Quarto, leguntur duo fontes fuisse in Sicilia, quorum vnus sterilitatem faciebat, alter vero fęcunditatem inducebat. Et hæc est quarta differentia gratiæ: quia facit aliquos steriles in carnalibus, scilicet per continentiam, & fęcundos in spiritualibus, scilicet per doctrinam, & bona opera.

Quinto, legitur fuisse quidam fons in Idumæa, qui legitur tribus mensibus anni est turbidus, tribus sanguineus, tribus viridis, & tribus limpidus. Et hæc est vera differentia gratiæ, quæ in quibusdā est turbulenta, vt in tribulatis, siue actiuis, qui frequēter turbātur, sicut Dominus dixit Marthæ, Luc. 10. Turbaris erga plurima, in quibusdā verò limpida, sicut in contemplatiuis. In quibusdā verò sanguinea, sicut in martyribus. Et in quibusdā viridis, sicut in virginibus.

Item gratia Spiritussancti assimilatur aquæ puteali.

Primo ratione saporis, quia à terra circunstante saporem attrahit. Vnde nunc salsam, nunc dulcem se ostendit. Ita gratia Spiritussancti quandiu anima terreno corpore circundatur, nō vniformiter, sed variè in anima sentitur. Nā nunc est salsa in anima pęnitentis, nunc dulcis in anima contemplantis.

Secundo ratione laboris: ad hoc enim vt aqua putealis melioretur, oportet, vt sæpius vacuetur, vel hauriatur. Vnde quanto frequentius in extrahendo eam de puteo laboratur, tanto melior ex motu efficitur. Hauritur enim aqua ex puteo profundæ bonitatis diuinę, orationis assiduitate. Et ideo quanto crebrius oritur, tanto magis gratia impetratur, per quam anima proficiens melioratur.

Tertio ratione dulcoris, quia tanto aqua putealis est dulcior, quanto est terræ viuæ vicinior. Terra aūt viuentium dicitur vita beata. Psalm. Portio mea, & Huic terrę quāto magis anima propinquat per contemplationē, vel affectionē, tanto gratiā percipit dulciorem, & etiā caloris, el mundi intrinsecus refrigerationem.

Quarto, ratione caloris, quia puteus nunquam de leui in hyeme congelatur, eo ꝙ calor à suo contrario ad interiora putei repellitur. Vnde non solū non cōgelatur, idest non coarctatur à frigore, immo magis tunc feruescit, & inflāmatur. Et ita etiā simili modo est de anima, quę per gratiam in hyeme tribulationis magis in amore Dei calescit & accenditur.

Gratiæ gratis datæ variū effectus recensentur, qui cælestis sphæra circulo, assimilantur, quorum hic nomina describūtur, perfectionesque, ac proprietates patefiunt.

Cap.

Cap. XXXIIII.

GRatiæ gratis datę, assimilantur circulis cœlestis sphę ræ, de quibus meminit Salomon: Eccles. 1. Lustrans vniuersa, in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos reuertitur. Nam gratiæ gratis datæ sunt illæ, quas enumerat Apost. 1. cor. 1. Alij datur per spiritum sermo sapientiæ: alij autem sapientiæ secundum eundem spiritū, alij gratia sanitatis in vno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Prima igitur est sermo sapientiæ. Et hæc assimilatur cœlesti circulo, qui dicitur solsticialis æstiualis. Sermo enim sapienter loquentis ad tria tendit, quæ nobis ille circulus repræsentat.

Primo ad instruendū intellectū specialiter de diuinis, & spiritualibus, circa quę propriè est sapientia. Tunc autem intellectus instituitur, dum aliquis sic clare loquitur, quod doceat. Et hoc repræsentat circulus ille solsticialis, qui ideo solsticialis æstiualis dicitur, quia sole ibi existente, fit solstitium æstiuale. vbi autem existit sol præsens, omnia clarè & lucidè videntur. sic qui loquendo instruere desiderat, necesse est, vt ea quæ loquitur, clarè & lucidè ostendat. Et talibus dicitur ex persona Sapientiæ Eccl. 14. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

Secundo, qui sapienter loquitur, intendit ad mouendum affectum, vt scilicet libenter audiant verbum Dei: sed ille qui vult delectare, oportet, quòd loquatur temperatè, id est, non nimis prolixe, quia prolixa locutio non delectat, sed attedia. Et si vult mouere affectum, oportet, quod loquatur feruenter. verba enim cor inflammare nequeunt, quæ frigido corde proferuntur, vt dicit Greg. in hom. Et hoc significat circulus solsticialis æstiualis, quia est quasi coniunctiuus nostræ habitabilis, & torridæ zonæ. In nostra habitabili est temperies aeris, in torrida vero excessus feruoris. Vnde in sermone prædicantis debent hæc duo coniungi, scilicet temperamentum locutionis, scilicet à prolixitate: & feruor pronūciationis, vt scilicet per primum placeat, per secundum moueat.

Tertio, sermo sapienter prædicantis tendit ad flectendum ad actum. i. ad hoc vt auditor amet ea quæ ipse prædicans dicit, & ipsa implere velit: quod fit dum sic aliquis loquitur, quòd auditorē flectit. Ad quod quidem Spiritussanctus vtitur lingua hominis quasi quodam instrumento. Ipse autē est qui perficit operationem interius. Vnde Grego. in hom. pent. dicit, Nisi corda audientiū Spiritus sanctus repleat ad ardorem amoris, vox dicentium in cassum sonat. Et hoc etiā ostendit circulus solsticialis æstiualis, ex eo quod iste circulus tangit zodiacum in Cancro. Nam zodiacus dicitur à zoa quod est vita: quia viuificatiuus est Spiritussanctus, quia spiritus est, qui viuificat, vt dicit Saluator. Vnde tunc ęstiuali coniungitur zodiacus quando ipsius prædicatoris sermoni adiungitur Spiritussancti virtus. Quæ coniunctio fit in Cācro, vbi sol reflectitur, & retrocedit. Nam in vij. gradu Cancri sol retrogadationem facit, quia Sol in tantum extolli tur versus tumorem sphærę, scilicet nostram habitalem, & situm in terra, quod nō potest plus extolli, & tūc retrogra ditur descendendo per signa inferiora. Tunc ergo zodiacum solsticialis in Cācro tangit, quando sermo prædicatoris virtute Spiritussancti adiuncta, superbū cor peccatoris ad humilitatem pœnitentiæ flectit & reducit.

Secunda gratia gratis data, est sermo sciētiæ, idest gratia loquendi efficaciter de inferioribus, & specialiter de humanis. Et hæc assimilatur alteri circulo solsticiali hyemali. Nam ille, qui vult docere hominem scientiam non vanam sed saluciferam, debet intēdere ad tria. Primò ad instruendum, scilicet vt minuatur tenebra ignorantiæ, & crescat lumen scientiæ. Et hoc significat solsticians hyemalis, quia scilicet sole in eo existente fit solsticium hyemale, postquàm incipiunt crescere dies, & noctes decrescere. Rom. 13. Abiiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis sicut in die &c. Secundò debet intendere ad afficiendum. s. timore supplicij, & amore præmij. Et hoc significat solsticialis hyemalis, quia est ex parte torridę, & alterius habitabilis. Nam in torrida vbi est excessus ardoris, intellige suppliciū inferni. In alia habitabili vbi temperies, & amænitas est aeris, intellige suauitatē cęli. Quorum primum est timendum, reliquum appetendum. Tertio debet intēdere ad promouendū. s. vt homo per sciētiā humanorū et practice proficiat ascendendo de virtute in virtutē. Quod iterū ostēdit circulus solsticialis hyemalis: quia tangit zodiacum in Capricorno. Caper. n. est animal cornibus superiora petens. Vnde dicitur Capricornus, quia Sol ibi existēs post solstitium hyemale incipit ascendere per signa versus superiorem arietem, & versus Cancrum, vnde ascensum significat hominis per profectum virtutum.

Tertia gratia gratis data dicitur fides. Et hæc assimilatur circulo galaxiæ propter quatuor. Primo propter puritatē, quia Galaxia dicitur via lactea, in qua significat nitor puritatis quam fides facit, secundum illud dictum Petri Act. 15. Fide purificās corda eorum. Secundo propter firmitatē, quia galaxia semper stat in eodem loco cœli, (vt dicit Philosophus.) Quod intelligitur quantū ad apparētiam propter tardissimum motū, quia in rei veritate expertum est, quòd galaxia mouetur in centum annis gradu vno. Fides autem prout gratia gratis data, accipitur pro aliqua fidei excellentia, sicut pro constantia fidei, vt dicit glossa. Vnde fides dicitur Heb. 2 substantia propter firmitatem. Tertio propter claritatem. Nam galaxiæ circulus tunc est clarior quando aura nocturna fuerit frigidior & serenior: quia scilicet constantia fidei tanto amplius clarescit, quanto aura persecutionis vel frigus mūdi tenebrosi magis contra eam excrescit. Quarto propter vtilitatem. Nam galaxia propter suam claritatem & serenitatem dirigit nauigantes & itinerantes de nocte. Similiter fides vera & constans, dirigit nauigantes per mare mundi. Vnde dicitur de filiis Israel. Heb. 11. Quòd fide transierūt mare Rubrum tanquam per aridam terrā. Et etiam est fides viatorum directio, ne in tenebris ignorantiæ vel infidelitatis exorbitando pereant. Vnde dicitur: Heb. 10. Initiauit nobis viam nouam, vt post eum ascendamus cum vero corde in plenitudine fidei.

Quarta gratia gratis data est gratia sanitatū. Et hæc assimilatur circulo parallelo septentrionali, qui est diuisio nostræ habitabilis & [illegible] gidæ. Dicitur enim parallelus, id [illegible] quod est iuxtà, & allelus quod est dist[illegible] qualiter enim distat ab alio australi siue antartico parallelo. hoc autē cōpetit gratiæ sanitatū, quia omnis infirmitatis est ęqualiter & indifferēter curatiua, & non videlicet minus vnius quā alterius: quia innititur diuinę virtuti cui nihil est impossibile vel difficile. Non sic autē de virtute medicinę, ci earę, quę aliquas infirmitates curare potest, & aliquas non. Et rursus curabilium infirmitatū quasdam

quasdam tardius, & quasdam citius curat.

Item iste parallelus dicitur septentrionalis, Septētrio denominatur de stellis arcturi, quæ circa polum arcticū vertuntur. Vnde iste circulus vij stellarum, significat septem modos quibus gratia sanitatis corporalis in euangelio legitur esse concessa: in quibus etiam significātur vij. modi quibus infirmitates spirituales curantur.

Primo enim legitur fuisse concessa gratia corporalis sanitatis discipulorum oratione, sicut habetur de socru Petri febricitante, Luc 4 ꝙ discipuli rogauerāt illū pro ea, & sequitur, ꝙ stans super illam imperauit febri, &c. Et similiter ab infirmitate peccati curatur homo ꝑ orationes iustorum. Ia. 5. Oratio fidei saluabit infirmū & alleuabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittetur ei.

Secundo potestatis concessione, sicut Luc. 2. Domin⁹ mittens discipulos ad prædicandum, dedit eis potestatē, vt languores curarent, significans ꝙ verbo prædicationis curatur infirmitas peccatoris. Sap. 16. Sermo tuus domine sanat omnia.

Tertio p̄cepti expressione, sicut dixit Centurio. Mat. 8. Dic tm̄ verbo .s. percipiendo, & sanabitur puer meus: in quo significatū est ꝙ obedientia sanat morbos spirituales specialiter superbiæ, & negligentiæ sicut infirm⁹ obediens medico curatur.

Quarto appropinquatione, quia qui sic appropinquabant Christo, vt eū tangerent, sanabantur. Mat. 6. Quotquot tāgebāt eū, salui fiebāt. Iste tactus pertinet ad actiuos vel ad imitatores operū Christi, qui etiam sanantur spiritualiter.

Quinto manuum impositione Luc. 4. At ille singulis manus imponens, curabat eos. Ista manuum impositio est per pœnitentiæ absolutionem. Vel tactus manuum Christi est flagellatio Dei quæ etiam expellit infirmitatem peccati.

Sexto aquæ lotione siue sit infirmitas cæcitatis, sicut Dominus misit cęcū à natiuitate vel lauaretur ad natatoria Siloe, & abiit & lauit & vidit. Io. 9. signans ꝙ cæcitas ignorantiæ, tollitur per aquā sapientiæ. Siue sit infirmitas lepræ sicut Dominus introduxit Luc. 4. de Naaman leproso curato in lotione aquæ Iordanis. Nā lepra Naaman principis militiæ Syriæ, est corruptio in prælato, quæ curatur in descensu humilitatis. Iordanis. n. interpretatur descensus. Siue sit quæcunque alia infirmitas, sicut sanabatur vnus qui primo descendebat in piscinam. Et ista est lotio baptismi vel pœnitentiæ, quæ omne peccatum purgat.

Septimo vulnerum alligatione, sicut patet de Samaritano, qui curauit vulnera eius alligādo, vinum & oleum infundendo. Luc. 10. Hæc alligatio, est iustitiæ adhibitio per correptionē, in qua debet esse vinū mordēs & oleum liniēs: q[uia] miscēda est lenitas cū seueritate, & misericordia cum iustitia, vt dicit Gregorius. Item circulus ille parallelus diuidit nostrā hab[illegible]ilē à frigida. Dubitab[illegible]s autem sine habitatio animæ [illegible] corpore. Frigus [illegible] est qualitas mortificatiua. Vnd[illegible]m habitabilis nostra, idest corporis nostri na[illegible]idit à frigida, i. separatur & liberatur etiam à morte: quia. s. habentes hanc gratiam mortuos suscitant.

Quinta gratia gratis data est operatio virtutum. i. signorum vel miraculorum. Vnde hæc assimilatur zodiaco circulo, qui dicitur esse circulus signorū. Nā miracula quæ facultatem naturæ excedunt vocantur virtutes. Quia vero sunt ad manifestādū aliquod supernaturale, vocantur signa: propter excellentiam autē dicuntur portenta vel prodigia quasi procul aliquid ostendentia.

Sexta gratia gratis data est prophetia: Et hæc assimilatur illi circulo cœlestis sphæræ qui dicitur Colurus solstitialis, qui incipit à polo septentrionali, & per Cācrū & Capricornū circulariter procedēs, iterū redit ad suū principiū. Nā prophetia (vt dicit Greg. in hom) quādoq; incipit à præteritis, sicut de prophetia Moysi patet, qui prophetauerat de principio creationis rerum: quandoq; verò est de præsenti occulto: quandoq; de futuro, & quandoq; à futuris redit ad præterita, sicut expressè patet in libris prophetarum. Dicitur autem colur⁹ à colon vri, idest membrum, siluestris bouis. Colon. n. est mēbrum, vrus vero bos siluestris dicitur. i. cauda. s. bouis siluestris qui erigēs caudam circulum facit imperfectum. Vnde colurus quasi circulus imperfectus. Nam (sicut dicit Apostolus. 1. Cor. 13. Ex parte cognoscimus & ex parte prophetamus. Vnde prophetia imperfectionē habet.

Septima gratia gratis data est discretio spirituum. & hæc assimilatur circulo orizontis qui. s. diuidit duo hemisperia: hæc autem hemisperia, s. inferius & superius, sunt duo spiritus, s. creator & creatus. Qui autem habent hanc gratiā diuidunt & discernunt, quādo id quod suggeritur vel inspiratur est à spiritu creatore, i. à Spiritu sancto: vel à creato. i. à spiritu proprio vel maligno. vident etiam ea quæ dicuntur, quo spiritu dicantur. Vnde dicitur. 1. Io. 4 Probate spiritus, si ex deo sint. Et ibidem. Nolite omni spiritui credere.

Octaua est gratia linguarum. Et hæc assimilatur alteri circulo parallelo. s. australi. Nā paralellus (vt dictū est) dicitur æquè distans: quia. s. habentes donum linguarū, omnes linguas quātūcūq; distātes siue differentes æqualiter loquebātur, sicut patet de Apostolis. Act. 2. Sed hoc q[uo]d dixi, æqualiter, ītelligendū est quantū ad ea quæ pertinebāt ad fidei doctrinā: in quibus diuina gratia nulla linguarū distātia fuit Apostolis ignota: sed quantū ad ea quę supra adduntur humana arte ad ornatū & eloquentiā locutionis, quilibet Apostolus instructus erat in sua lingua, nō aūt aliena. Vñ Apostolus maiori facūdia vsus est in epistola ad Hebręos, quā scripsit in ꝓpria lingua, q̄ ī aliis, quas Gręco sermone cōposuit. Sicut ēt in sapiētia & scientia fuerunt sufficienter instructi, quam requirebant in doctrina fidei, non autem quātum ad omnia, quæ per scientiam acquisitam cognoscuntur, puta de conclusionibus arithmeticæ vel geometriæ, &c.

Nona gratia est interpretatio sermonum. Et ista assimilatur alteri coluro. s. æquinoctiali, qui per libram in arietem procedens, iterum redit ad suum punctum. Assimilatur autem interpretatio sermonum coluro, quia imperfectionem habet sicut & prophetia. Nā qui scit interpretari vnum, nescit quandoque interpretari aliud. Sicut Daniel 12. interpretatus est visionem siue somnium Nabuchodonosor, & tunc in alia visione quam ipsemet habuit, dixit, Ego audiui & non intellexi. Et ideo interpretatio sermonum reducitur ad prophetiam, in quantum, scilicet mens illuminatur ad intelligendum & exponendum quę sunt in sermonibus obscura, siue propter difficultatem rerum significatarum, siue etiam propter ipsas voces ignotas quæ proferuntur, siue propter similitudines rerū adhibitas, secūdum illud Dan. 5. Audiui de te, quòd possis obscura interpretari, & ligata soluere.

Hæreticorum protervitas ac doctrinarum falsitas, Antro, alluuioque pluribus eorum effectibus comparatur.

Cap. XXXV.

HAereticorum vita assimilatur antris terræ propter quinque.

Primo, quia antrum est latibulum tenebrositatis. Vnde dicitur antrum ab atro, eo, quòd atris tenebris sit infusum. Sic hæreticorũ vita cum sit animalis, & tenebrosa, latet tamen sub specie pietatis. vnde Mat. 7. Attendite à falsis prophetis, qui veniũt ad vos in vestimẽtis oniũ. & 1 Reg. 13. Absconderunt se in speluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & cisternis. Hæc enim diuersa loca, diuersi modi sunt quibus hæretici se occultant sub specia pietatis.

Secũdo, quia antrum habet intuitum capacitatis. Vnde antrum dicitur specus ad speculandum, quia in suas prædas animalia speculantur, vt dicit Isid. in li. Etym. Sic hæretici in scripturis maliciosas & sophisticas subtilitates speculantur, quibus simplicium animas rapere, & peruertere possint. Iob. 39. Quando cubãt in antris, & in speluncis insidiantur.

Tertio, quia antrum habet intemperamentum contrarietatis. Nam antrum est in æstate valde frigidum, & in hyeme valde calidum. sic hæretici in operibus charitatis sunt valde frigidi: sed in operibus iniquitatis sunt valde calidi, id est, feruentes & soliciti. Vnde in eis impletur illud Matth. 24. Quoniam superabundabit iniquitas tua, refrigescet charitas multorum. Iob. 27. Ingredietur bestia latibulũ suũ, & in antro suo morabitur, ab anterioribus egredietur tempestas, & ab arcturo frigus.

Quarto, quia habet nutrimentum vilitatis. Nam antrum est fœtibus bestiarum nutriendis aptum. Sic hæretici nutriunt filios bestiales, & carnales, concedendo eis libertatem operum carnis, dicentes fornicationem non esse peccatum, & multa alia similia: Iudic. 6 Fecerunt sibi antra, & speluncas in montibus, id est, opiniones corruptas & carnales, in montibus, id est, in exemplis & doctrinis suorum maiorum.

Quinto, quia est habitaculum infirmitatis, Nam antrum ex vaporibus, & sudoribus animalium sæpe est fœtidum, & corruptum, & ideo in eo habitare volentibus est infirmum. Si verbis & exemplis pestiferis, & corruptis ipsorum hæreticorum cohabitantes, & cohærentes eis inficiũtur, & infirmantur in fide & bonis moribus. Psal. 13. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. 2. Ti. 3. Errantes & in errorem mittentes.

Item hæreticorum doctrina assimilatur alluuioni.

Primo ratione inundationis, quia alluuio dicitur latens, & lata inundatio aquarum. Doctrina autem hæretica sub specie pietatis, & coloratę veritatis, quasi per omnes partes orbis hactenus inundauit, & se dilatauit.

Secundo ratione consumptionis. dicitur enim alluuio, ab abluendo, quia terram per quam transit, abluit, & abluendo consumit. Sic hæreticorum doctrina, licèt videatur exterius munditiam quandam prætendere, tamẽn finaliter consumit, dum animæ omnem bonam dispositionem tollit. Iob. 14 Alluuione paulatim terra consumitur. Paulatim enim hæretici decipiunt, incipiendo à bonis, & trahendo ad mala.

Tertio ratione dissolutionis. nam quanto per absconditas riparum concauitates maiori se fluxu alluuio diffundit, tanto periculosius littoris soliditatem dissoluit. Sic hæreticorum doctrina quando occultibus mentib' simplicium infunditur, tanto periculosius vitæ vel fidei in eis soliditatem dissoluit.

Quarto ratione deceptionis. Quia ripæ superficies exterius solida videtur, sed consumptio interius occultatur. Et ideo pes calcantis ripam facile labitur, quia interiori soliditate consumpta latens vacuitas non videtur, vt dicit Grego. in hom. Sic etiam faciliter simplices ab hæreticis, seducuntur, & in hæresim eorum labuntur, quia falsitas eorum & prauitas sub quadam veritatis specie, & verborũ dulcedine occultatur. 2. Tim 3. Habentes quidem speciẽ pietatis, virtutem autem eius abnegãtes.

Tres humilitatis gradus describuntur, qui circulis planetarũ similes esse videntur humiliumq; natura per aeris, terræ, ac vallium quamplurimas proprietates ostentatur.

Cap. XXXVI.

HVmilitatis gradus assimilari possunt circulis planetarum. Nam (vt Ptolemæus dicit planetis assignantur tres circuli, scilicet deferens, æquans & epicyclus. Deferens est circulus planetæ, per cuius circunferentiam semper mouetur epicyclus ipsius planetæ, dictus ideo deferens: quia defert circulum epicycli. Huic assimilatur primus humilitatis gradus, qui est subdere se maiori, non solum, quia maiori deferendum est, sed etiam, quia secundum eius imperium, & obedientiã subditus moueri, & incedere debet in omnibus, vt sic secundum circunferentiam huius circuli, idest secũdũ dispositionem prælati deferatur circulus epicycli, id est, vita & voluntas subditi, exemplo scilicet Christi, qui dicit Io. 6. Descendi de cœlo non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me.

Secundus circulus vocatur æquans, scilicet super cuius centrum mouetur deferens, quia in illo tenet vniformiter planeta cursum suum. Et huic assimilatur secund' humilitatis gradus, qui est non præferre se æquali: & ille est æquans, quia scilicet æqualitatem mensuræ homo non excedit. Eccl. 31. Noli extolli: sed esto in eis quasi vn' ex illis.

Tertius autem, qui vocatur epicyclus, est quidam paruus circulus, quem describit planeta motu corporis sui per cuius circunferentiam mouetur corpus planetę. Vnde in superiori parte sui epicycli mouetur ab Occidente in Orientem. In inferiori vero parte mouetur ab Oriẽte in Occidentem, & huic assimilatur tertius gradus humilitatis, qui est minorem non spernere, sed ei se conformare. Et ille est vt circulus minor epicycli, cum homo se paruificat obsequendo ; vel condescendendo minori sicut Christus, qui dixit Apostolis: Luc. 22. Quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? & postea subdit: Ego autem in medio vestrum sum quasi qui ministrat. Hunc circulum, & gradum humilitatis describit nobis motus corporis nostri, q scilicet docet, vt nos superbire in nullo debeamus. Et hic motus est duplex vnus in morte, & h[illegible] est ab Occidente in [illegible]rientem inquantum corpus pe[illegible] mortem redigi[illegible] in pristinam suã originem. Gen. 3. Donec [illegible] ertaris in terram de qua sumptus es. Secund' est in vita, qui continué tendit ab Oriente in Occidentẽ, id est à natiuitate ad mortem. Eccl. 1. Oritur Sol, & occidit, id est, homo primo nascit, postea moritur. Sap. 5. Nos nati continuò desiuimus esse, & postea erimus quasi nõ fuerimus.

Item assimilatur aeri propter quinque.

Primo, quia aer ex sui natura est perspicuus: sic humilis est perspicuus per sapientię susceptibilitatem, quę est lux spiritualis. Prouerb. 18. Vbi humilitas, ibi sapientia.

Secundo, quia est sui in omnem partem extensiuus: sic humilis per sui ad omnem statum coactionem. Nam sicut dictum est, humilis homo maioribus obedit, ęqualibus seruit, minoribus condescendit, & sic ad omnem partem humilitas se extendit. Glossa tamen dicit super illo verbo, Mat. 3. Decet nos implere omnem iustitiam, quod humilitas habet tres gradus. Primus est subdere se maiori, & non pręferre se æqualibus, & hæc est humilitas sufficiens. Secundus est subdere se æquali, & non præferre se minori, & hæc est humilitas proficiens. Tertius est subdere se minori, & hæc est perficiens: quia in hac humilitate tertia est perfecta iustitia.

Tertio, quia aer est cœlestis influentiæ receptiuus, quia humilis est ad diuinam gratiam recipiendam dispositus, Iac. 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Quarto, quia aer est virtutis respirandi administratiuus, per quam respirationem conseruatur vita corporalis. Vnde & aer per respirationem attractus, spiritus vocatur, secundum illud Ps. 118 Os meum aperui, & attraxi spiritum. Sic etiam per humilitatem attrahitur Spiritussanctus, per quem est, & conseruatur in anima spiritualis vita. Vnde Isa. 46. (secundum aliam translationem.) Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilē, & quietum, trementem sermones meos?

Quinto, quia aer est volatilium locus: locus autem est locati conseruatiuus, quia humilitas est hominum spiritualium, & contemplatiuorum conseruatiua. Vnde sicut aues in aere volant, sic viri virtutum in humilitate ambulant. Nam qui cæteras virtutes sine humilitate cō gregat, quasi puluerem in ventum portat, sicut dicit Gregorius. Item humilis assimilatur terræ, quia quamuis sit infima, tamen cœlestis influentię est maximè receptiua. Cum enim sit cœli centrum in omni sui parte, ab ipso influentiæ suæ capit effectum. Et ideo inter omnia mundi corpora est fœcundissima, & rerum multarum in esse productiua. Similiter & anima humilis maximè receptiua est influxus gratiæ cęlestis: & quia confluit aqua gratiæ ad concauitatem terræ, id est humilitatem animæ, ad cuius scilicet abundantiam sequitur fœcunditas vitæ per opera meritoria virtutum, sicut in plantis ad abundantiam humorum sequitur fœcunditas fructuū. Psal. 1. Erit tanquàm lignū quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructuum suum dabit in tempore suo. Et iterum Ps. 84. Terra nostra, id est, humilis anima, dabit fructuum suum.

Item humiles assimilantur vallibus.

Primo quidem, quia valles sunt aquosæ, Cum enim vallis sit terra decliuis, & depressa inter medium montium collocata, oportet, quod [illegible] aquarum desuper fluentium sit receptiua. Et talis est an[illegible] humilis, quæ d[illegible] se voluntarie inclinat, & deprimit, [illegible] est, modos superbię, quorum vnus est extolli de [illegible]tualibus, alius extolli de temporalibus, ab vtroque declinās quasi media transit, & idcirco supernarum gratiarum influxum copiosissimè recipit. Psal. 103. Inter medium mōtium pertransibunt aquæ. Abundat etiam in vallibus, id est in humilibus aqua lachrymarum. Ps. 82. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum.

Secundo, quia valles sunt fructuosę. Nam propter humoris copiam, in herbis, & floribus, & fructibus fœcundantur, frōdium & florum decore citius adornantur. Ita in humilibus abundant herbæ virtutum, fruges operū, frondes verborum, flores affectionum. Psalm. 64. Valles abundabunt frumento, id est, humiles vitę merito.

Tertio, quia valles sunt vmbrosę, quia scilicet à montibus, & collibus obumbrantur, & sic in humilibus, sunt vmbrę montium, i. exempla sanctorum, Zac. 14. Fugietis ad vallem montium meorum.

Quarto, quia sunt ęstuosę, quia scilicet fit in eis maior solarium radiorum concursus. Quia dum ibi multiplicantur, & detinentur, nec vltra eis dilatari cōceditur, maior ibi quàm in montibus calor generatur. Vnde in eis niues citius dissoluuntur ex quarum resolutione loca circumadiacentia humectantur. Similiter in humilibus diuinæ consolationes, & inspirationes, & gratię quasi radij in vallibus multiplicātur, quibus mentes eorum ad amorem supernę patrię inflammantur: vnde omne frigus acidię, vel peccati, citius quasi nix resoluta repellit. 2. Mac. 1. Acceptum ignem de altari absconderunt in valle. ignis altaris est amor spiritualis, qui absconditur, & seruatur in valle. i. in humilitate mentis.

Quinto, quia valles sunt quietæ. Nam ædificia in vallibus constituta minus ventorum impulsionibus agitantur, quàm quę in montibus collocantur. Nam montium obiectiua procellarum inundantium impetu valles defenduntur, & à terræmotibus incollæ vallium rarius molestantur, eo quòd partes terræ in vallibus magis inter se comprimuntur, quia venti illas partes difficulter subintrant, quia ergo minimæ sunt porosæ à ventis modicū agitantur, sicut dicit Philosophus. Similiter etiam humiles, sunt magis quieti, & tuti, & à ventis persecutionum, & à montibus tentationum. Vnde sicut dicitur Iud. 1. Iudas, qui habitatores montium obtinuit, habitatores vallis delere non potuit.

Cur Dei filius incarnatus sit, exprimitur, eiusque incarnatio quinque de causis rori comparatur.

Cap. XXXVII.

INcarnatio filij Dei assimilatur rori siue rorationi secundùm illud Isai. 45. Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum. hæc autem similitudo attenditur quo ad quinque. Nam filius Dei incarnatus est, vt mundum malignitate inflammatum refrigeraret. Ros enim calorem temperat, & refrigeria præstat. Ita ille ros temperauit æstum concupiscentiæ. Eccl. 43. Ros obuians ardori venienti, humilem efficiet eum, & adducet refrigerium gratiæ. Dan. 3. Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem.

Secundo incarnatus est, vt mūdum aridum impinguaret. Ros enim quosdam pisces maris impinguat. Et in aliquibus regionibus oues rore pascuntur, & impinguantur. sic ille ros mundum aridum impinguauit. Gen. 27. In pinguedine terræ & rore cœli desuper erit benedictio tua. Impinguamur enim in Christo ex consideratione suæ humanitatis: & hæc est pinguedo terræ. & etiam ex contēplatione suæ diuinitatis: & hæc est pinguedo roris.

Tertio, vt mundum sterilem fœcundaret. locus enim vbi ros non descendit, sterilis existit. Sic mundus erat sterilis à bona operatione: sed descendit ros ille in ipsum, & germinare fecit. Osee. 14. Ego quasi ros, & Israel germi-

naui

nauit quasi lilium.

Quartò, vt mundum famelicum pasceret. Numer. 11 Cumque descenderet nocte super castra ros, descendebat pariter & manna. Isto tamen rore nō pascuntur homines coruini, id est, per peccatū denigrati: sed paruuli, id est, homines mansueti per puritatem albi. Nam pulli coruorū, quàm diu habent pilos albos à parentibus relinquuntur, & tunc eleuantes capita, & aperientes rostra, cœlesti rore pascuntur. vnde in Psal. 146. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Quando autem nigrescere incipiunt à parentibus suis nutriuntur.

Quintò, vt potestatem dæmonum coerceret. Rosenim nocturno tempore cadēs, venenosa animalia arcet, & ideo venenum eorū non tantum nocet de nocte quantum de die, secundum Arist. de animal. Raró etiam pungunt serpentes, quandiu stant inter herbas roricas. Sic ille ros cœlestis ad nos veniens, malitiam dæmonis refrænauit. Isa. 26. Ros lucis ros tuum, & terram gigantum, id est superborum dæmonum detrahes in terram.

Instabilis hominis natura qualis existat, ex proprietatibus Mercurij atque aeris exactè dignoscitur.
Cap. XXXVIII.

INconstans homo assimilatur Mercurio, quia quamuis sit de se temperatæ naturæ, & diurnus, tamen frequentius variatur, quia modò masculin⁹, modò fœmineus inuenitur. Citò enim se vertit ad naturam illius planetę, cui coniungitur, vt cum bonis bonus, & cum malis malus, cum mediocribus mediocris, vel malitiosus statim efficiatur. Et talis est incontinens, siue inconstans homo, secundum prophetam dicentem. Psa. 17. Cum sancto sanctus eris, & cum viro innocente, innocens eris, & cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.

Item inconstans homo assimilatur aeri in tribus.

Primò, quia aer est substātialiter leuis, & sic homo inconstans est leuis in credendo. Eccl. 19. Qui cito credit, leuis est corde. 1. Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, Bernard. in cant. Vtrunque vitium est, & omnibus credere, & nulli.

Secundo, quia aer est faciliter mobilis. Sic homo inconstans est mobilis in operando, quia scilicet non perdurat in opere incœpto, sed faciliter dimittit vnum, & incipit aliud. Iac. 1. Vir duplex animo, inconstans est in omnibus viis suis.

Tertio, quia aer est multiplicitet alterabilis, & variabilis etiam in oppositas qualitates. Vnde ex fœtidis cito corrumpitur, dū ei vapor pestifer admiscetur, & ex odoriferis sanus, & redolens inuenitur. sic inconstans homo alteratur in conuiuendo ex bonis exemplis aliorum, vel ex malis, & ex pestifera societate inficitur. & ex bona familiaritate dirigitur. Vnde congruè assimilatur aeri, qui ad omnem ventum, vel nubium vaporem alteratur. Iob. 38 Subito aer congregatur in nubes, & ventus transiens fugabit eas.

Rationis ignorantia per similitudinem eclipsationis Solis, vmbræq; effectus variabilis, errorē, atque peccatū in animā incipit   *Cap. XXXIX.*

IGnorantia, vel error rationis inducit peccatum, sicut Eclipsis Solis inducit terræmotum. Est enim Eclipsis Solis causa & signum terræmotus eo, quòd in terra, ad quam conuertitur vmbrę Eclipsis, intenditur frigiditas, poros terræ constringens, & reflectens vaporem in se ipsum. Et verius signum in cauda, quàm in capite draconis, & tanto verius, quanto maior fuerit, & vbi spissior fuerit vmbra. Similiter quanto maior, & crassior est error, & ignorantia mentem obscurans, tanto magis mouetur anima inordinatè ad peccandum. Et præcipuè si est Eclypsis in cauda draconis, id est, si est error, vel etiā ignorantia finis, qui prior est in intentione. Vnde tunc opus sequens est inordinatum. Mat. 6. Si oculus tuus, id est, intentio nequam fuerit, totum corpus, id est processus operis, tenebrosum erit. Nam qualis est intentio, quę præcedit, tale est omne opus quod sequitur, vt dicit Gregorius, & intelligitur de intentione finis.

Item ignorantia assimilatur tenebræ.

Primo, quia tenebra est visus impeditiua, vnde dicitur tenebra à tenendo, quia ligantur, & tenentur oculi ne lumen videant. Sic ignorantia tenet oculos mentis ne videant lumen veritatis, Tob. 5. in tenebris sedeo, & lumen cœli non video.

Secundo, quia est gressus prohibitiua. Non enim tutum est in tenebris ambulare. Io. 12. Qui ambulat in tenebris, nescit quo vadit.

Tertio, quia est casus inductiua. Nam qui ambulat in tenebris, faciliter, & frequenter cadit, præcipuè vbi lubricum esset. Sic etiam ignorantia boni inducit casum peccati. Prou 4. Via impiorum tenebrosa: nesciunt vbi corruant. Frequentior autem est casus vbi est tenebra ignorantiæ, cum lubrico concupiscentiæ. Psal. 34. Fiant vię eorum tenebræ, & lubricum. Et frequenter vnus ignorans facit errare aliū. Matth. 15. Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

Quarto, quia est timoris incussiua, timet enim homo, in tenebris. Psal. 54. Timor & tremor venerunt super me & contexerunt me tenebræ. Similiter ignorantia timorem inducit. Sicut enim ignorantes artem bellandi, timent frequenter, quæ non sunt timenda, vt fragorem armorum, & similia: Similiter ignorantes viam Dei, timent frequenter, quæ nō sunt timenda. Psal. 13. Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.

Quinto, quia est verecundiæ diminutiua. Vnde qui volunt turpia facere, tenebras quærunt, vt verecundiam fugiant. Eccl. 23. Omnis homo, qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam, & dicens quis me videt? tenebræ circundant me, & parietes cooperiūt me, & nemo circunspicit me: quid vereor? Sic etiam ignorantia culpæ minuit, vel tollit ruborem pœnitentię. Ecel. 6. Confusione non sunt confusi, & erubescere nescierunt.

Dei quanta sit super peccatores futura, per Solis Iridisq; ac Lunæ nonnullas similitudines, in die nouissimo clarissimè patefiet.   *Cap. XL.*

IRa Dei quanta super peccatores sit, in fine apparebit. Nam feruor Solis sub nube tegitur: sed quando discooperitur, quanti [illegible] doris ostenditur. Sic Christus, [illegible] nunc est qu[illegible] nube misericordię, quantę fit iusti[illegible] [illegible] tentiæ manifestabit in fine. Psal. 9 Cognoscetur Dominus iudicia faciens. Item ira Dei assimilatur iridi siue arcui lunę.

Primo, ratione significationis: differt enim significatio iridis Solis, & Lunę, quia arcus Solis, vt sacra scriptura tradit Gen. 9. apparet in signum diuinę clementię. Vnde etiam Apud Grecos dicebatur arcus deimonis, id est, sapientiæ

ſapientiæ. Quia Iſiodiſtæ (qui omnia naturalia attribuebant diis) dicebant, quòd arcus ille eſt ſignum clementiæ, quia calor mixtus ex aqua & igne, ſignum eſt, quòd neque per aquam neque per ignem eueniet periculum, dæmone, id eſt, ſapientia prouidente. Vnde ante tempus iudicij, quando nos igne conflagrandi finem mundi expectamus venturum, dicũt quidam doctores catholici, quòd per xl. annos arcus non apparebit, vt oſtendat diuinam clementiam à mundo amotam, diuini iudicij ira appropinquante. Arcus autem Lunæ (ſecundum philoſophos) tempeſtatem longam, & auram inſtabilem. Et magis diuina ira aſſimilatur ei quàm clementia. Pſalm. 49. Ignis exardeſcet in conſpectu eius, & in circuitu eius tempeſtas valida.

Secundò ratione colorationis, quia (vt dicit Ariſto. 3. mete.) color lunaris iridis eſt albus, eo, quòd lumẽ in nocte videtur album: quod eſt, quia frigus noctis condenſans nubem, non ſinit radium Lunæ, cum ſit debilis, penetrare in profundum eius, ideo tantum in ſuperficie illuſtratur nubes, & ideo per conſequens non generatur niſi albedo, quæ in ſola ſuperficie habet fieri. Nam rubedo conſtituitur ex immutatione lucis in profundum humidi fumoſi, & viriditas ex lumine penetrante in humidum aqueum. Albedo ergo iridis Lunæ ſignificat claritatem, & tranquilitatem iræ diuinæ. Non. n. eo modo ſicut ī homine. ſ. vt ſit ex eo paſſio perturbãs, & offuſcãs, ſiue obſcurans iudicium rationis. Eſt ergo ira Dei alba. i. clara, & tranquilla, in nullo mentem eius offuſcans. Pſal. 7. Deus iuſtus & fortis, & patiens, nunquid iraſcetur per ſingulos dies? Et ideo (vt dicunt doctores) non eſt in Deo ira, quæ eſt paſſio afficiens, ſed ſolum ira efficiens, vt ſcilicet ipſa pœna illata à Deo puniẽte, ira Dei vocet.

Tertiò ratione apparitionis, quia cum arcus Solis frequenter appareat, arcus tamen Lunæ rariſſimè apparet. Nam (vt dicit Ariſt. 3. mete.) in quinquaginta annis non videtur niſi bis. Et ideo hoc poteſt eſſe, quia arcus talis non apparet, niſi Luna decimaquarta, & cum fuerit in ortu, vel occaſu ſuo. Luna ergo exiſtens in ſignis Aquilonaribus, nec ad Aquilonem nec ad meridiem habet illam oppoſitionem quæ requiritur ad iridem. Si autem eſt in ſignis meridionalibus, & eſt plena, ſequitur quòd Sol eſt in Aquilonaribus, & ideo tunc vix ſunt nubes in Aquilone, quæ ſint ſemen iridis. Si autem Luna decimaquarta ſit in ortu, vel occaſu. ſ. ſero, vel mane, patet, quòd Sol eſt ei oppoſitus, ideo licèt oppoſitio recta ſit, quæ requiritur, tanta ſit diſgregatio aeris, quòd vix ibi poteſt eſſe nubes in tanta denſitate & continuitate, quantam requirit, niſi hoc faciat aliqua ſpecialis ſtella, quæ fortè non eſt in tali diſpoſitione in quinquaginta annis niſi bis. Et ideo fortè hoc dicit Philoſophus, licèt quidam dicant eum hoc dixiſſe ſãtum referendo, non aſſerendo. Quod ergo arcus Solis (qui eſt ſignum clementiæ) frequentius apparet, arcus vero Lunæ (qui eſt tempeſtatis præſagiũ) apparet rariſſimè, ſignificat, ꝙ D[illegible] pronior eſt ad miſericordiam, quàm ad iram & præſta[illegible] ad parcendum quàm ad puniendum. Eze. 18. Non eſt volunta[illegible] mors impij. Et Ioel. 2. Conuertimini ad dominum Deũ veſtrũ, quoniã miſericors eſt, & pſtabilis ſuper malitia.

De duplici ira humana hic pertractatur, quarum altera rationem à rectitudine trahit, quæ canicula Stellæ, pluuiæ impetuoſæ atq; aquæ torrenti aſſimilatur, altera vero ſecũdũ rationem eſt, eamq; non eſſe cõtemnendã declaratur.

Cap. XLI.

IRa humana duplex eſt. Vna quæ rationem à rectitudine contrahit, & hæc eſt ira per vitium. Alia qua appetitus ſenſitiuus contra vitia, & mala mouetur, ſecundum ordinem rationis. Et hæc eſt ira per zelum, prout Gre. li. 5 mor. diſtinguit.

Prima ira ſimilis eſt ſtellæ, quæ canicula nuncupatur. Et hoc oſtendunt tria.

Primò caniculæ effectus: eſt enim illa ſtella in effectu feruẽtiſſima, quod competit iræ inordinatæ. De qua philoſophus dicit, ꝙ eſt accenſio ſanguinis circa cor: vnde qui ad iram alios prouocant dicuntur eſſe incendiarij diaboli, de quibus in Pſa. 71. Incenderunt igni ſanctuarium tuum, id eſt, cor quod debet eſſe deo dicatum.

Secundò hoc oſtendit caniculæ ortus. Nam (ſecundum Albumaſar) canicula oritur in xix. gradu Cancri, in cuius ortu fit magna turbatio in aere. Ita etiam dum ira exurgit, & excandeſcit, fit magna turbatio in homine. Et hæc perturbatio primò fit interius in corde, quia (ſicut dicit Gre. in mora.) cum tranquillitatem mentis ira diuerberat, dilaniatam quodammodo ſciſſamq; perturbat. Vnde per iram ſapientia perditur, vt quid quoue ordine agendum ſit, omnino neſciatur. ſicut ſcriptum eſt: Ira in ſinu ſtulti requieſcit, quia nimirum intelligentiæ lucem ſurripit, cũ mentẽ commouendo confundit. Item fit perturbatio in opere ſicut ſcriptũ eſt: Ira perdit etiam prudentes. quia. ſ. confuſus animus nequaquam explere, ẽt ſi quod intelligit: prudenter valet. Item fit per irã turbatio in corpore, quia (ſicut dicit ibidẽ Gre. in mora. 5.) Dum iræ ſuæ ſtimulis accenſum cor palpitat, corpus tremit, lingua ſe ꝑpedit, facies igneſcit, exaſperantur oculi, & nequaquam recognoſcuntur noti. iratus quidem ore clamorem format, ſed ſenſus quid loquitur ignorat. In quo itaq; iſte ab arreptitijs longè eſt, qui actionis ſuæ conſcius non eſt? Item fit per iram turbatio in conuerſatione, quia per eam (ſicut Greg. dicit,) Gratia vitæ ſocialis amittitur ſicut ſcriptum eſt: Pro. 22. Noli eſſe aſſiduꝰ cũ homine iracundo, ne diſcas ſemitas eius & ſumas ſcãdalum animæ tuæ. Quia qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt, vt beſtialis ſolus viuat. Item fit per iram turbatio in congregatione, q̃a (ſicut dicit Gregor.) per irã cõcordia rumpitur, ſicut ſcriptum eſt: Pro. 29. Vir animoſus parat rixas, & vir iracundus effundit peccata. Peccata quippe effundit, quia etiam malos quos ad diſcordiam prouocat, peiores facit.

Tertiò declarat dictã ſimilitudinẽ caniculæ tp̃s. Ab hac enim ſtella dicuntur dies caniculares, in quibus ſanguinem minuere, vel medicinam accipere, eſt valde periculoſum propter exceſſum diſtẽperãtię aeris in calore, vnde Hip. in Aphor. dicit, ꝙ ante canẽ, & poſt canẽ, & ſub cane moleſtæ ſunt purgationes, & pharmacię. Et ibi dicitur in commentu, ꝙ ante ortum, & in ortu, & poſt ortũ illius ſtatim dare potionem laxatiuam periculoſum eſt, q̃a tũc aer eſt calidus, & ſiccus, ſcilicet à calido ſigno, & à calida ſtella, ſcilicet Sole, & Leone cũ canicula exiſtẽte. Vñ ex modica medicina ſumpta corpus fieret nimis calidũ, & ſiccũ, & febris forſitã ſequeretur. Medicina ẽt iſto modo ſumpta euaporaret, & nimis ẽt operaretur, cũ corporis pori tunc ex calore aeris ſint aperti. Dicit enim ibidem Gal. in aph. ꝙ calor extraneus vires extrahit medicinæ, vnde aqua calida repugnat ſolutioni: ſed calor aeris tũc eſt fortis, propterea virtꝰ interior tũc eſt debilior, &

per

per potionem, vel minutionem plus debilitatur. Sicut ergo sub feruore caniculæ exhibenda non est potio medicinæ: Sic etiam in feruore iræ exhibenda nō est correptio disciplinæ: quia nec à furioso correptore modestè: vel ordinatè corrigitur, nec ab irato peccatore patienter, vel vtiliter sumitur, propter quod & ira viri iustitiā Dei non operatur. Iac. 1. Nam dum perturbata mens iudiciū suæ rationis exasperat, omne quod furor suggerit, rectū putat, sicut dicit Gre. li. mor.

Item impetus iræ dissipat animam sicut pluuia impetuosa destruit plantam: frigiditas enim, quæ tunc maior est in pluuia, est qualitas modificatiua. Quando vero plouia est suauis cum humido aereo, & terrestri sicco fœcundatur terra. Ita etiam ira impetuosa, rationis iudicium lædit, & ad refrænandum seipsum lentum, & frigidum reddit. Sed suauitas mansuetudinis gratiam Dei recipit, qua nostræ animæ terra fœcunda fit & pinguescit, secundum illud Prou. 3. Mansuetis dabit gratiam.

Item ira assimilatur aquæ torrentis.

Primo, quia talis aqua est impetuosa: torrens enim est aqua cum impetu veniens, & recedens. vnde dicitur torrens, quia impetu crescit, sed siccitate torrescit & arescit. Talis est ira eorum, qui subito, & multum accēdūtur, & cito reuertuntur. Vnde tales vocantur impetuosi. Isa. 34. Cōuertentur torrentes eius in picem, scilicet propter subitam inflammationem iræ.

Secundo, quia talis aqua est damnosa. Nam vias destruit, terram corrodit, & vicina loca submergit. Sic ira nimia destruit vias rationis, corrodit vires corporis, & interdum sibi propinquos iratus inuadit, & lædit. vnde de huiusmodi furioso posset etiam illud dici Isa. 30. Spiritus eius velut torrens inundans vsque ad medium collis ad perdendas gentes in nihilum.

Tertio, quia talis aqua est periculosa: Nam quia cū impetu venit, omnia sibi obuiantia diluit, quæ cum impetu sequuntur. Hæc etiam lapillos & paleas coaceruās post se vestigia derelinquit, & sic in mare descendit, vbi omnis fluuius nomen, & dulcedinem perdit. Sic etiam ira cum impetu crescit, sibi obuiantes, id est, resistentes, si potest, prosternit, & cum impetu alios sibi vnitos secum ad periculum attrahit: lapillos, & paleas, idest paruas, & leues iniurias ante oculos mentis coaceruando, id est, reminiscendo reducit, post se vestigia rationis, & mansuetudinis per obliuionem dimittit. Et hæc ira est torrens iniquitatis, quæ animam per odiū turbat. Ps. 17. Torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

Secunda est ira, & indignatio sanctorum contra mala, quæ est secundùm rationem, & quæ dicitur ira per zelū, non est contemnenda, sed valde timenda, vtpotè cuius verba & maledictiones effectum inueniuntur habentia. Et hoc apparet per exemplum in mōtibus Gelboe, quos iratus Dauid de cæde populi in ipsis facta, maledixisse legitur. 2. Reg. 1. Gelboe enim, (vt dicit Hieron.) erant montes alienigenarum, in quibus Saul cum filijs suis corruit propter quod indignatus Dauid eis maledixit, & maledicendo eos in sterilitatem perpetuam commutauit. Et ideo (vt glossa ibidem dicit.) Hi montes ante maledictionem vberes fuerūt, quos maledictioni postea subiacere testatur, eo quòd nunquam ibi pluere, vel rorem descendere reperiatur.

Quid sit iustitia, eiusq; forma ac perfectio explanatur, & terra tribus rationibus comparatur.

Cap. XLII.

IVstitiæ æqualitatem seruare docet nos terra, quæ (secundum Arist. 2. cœl.) est æquè librata in medio proprijs ponderibus Quælibet enim suarum partium suo pondere nititur ad mundi medium, & in declinatione suarū partiū singularū tota æquè librata suspenditur circa centrum, propter quod æqualiter in medio immobilis retinetur. Ex quibus patet, quòd in terra est de sui natura partium æqualitas, loci medietas, & quietis stabilitas. Est enim in suis partibus æquè librata, in medio mūdi locata, & in eodem situ perpetuo stabilita. Hæc autem tria virtus iustitiæ requirere vidētur. Nam primo virtus iustitiæ requirit æqualitatem, quod ipsum nomen demonstrat. Dicuntur enim ea, quæ adæquantur, iustificari, vnde Constantinus iurisconsultus dicit, quòd ius est ars boni, & æqui. Ius autē est, quo cognoscitur, quid sit iustum.

Secundo pertinet ad iustitiam medium tenere, vnde Arist. 5. Ethi. assignat medium iustitiæ, secundum proportionabilitatem arithmeticam, quod est medium rei. Aliis enim virtutibus moralibus assignatur medium rationis tantum, sed iustitiæ medium rei. Nam aliæ virtutes morales consistunt principaliter circa passiones, quarum rectificatio non attenditur nisi secundum comparationem ad ipsum hominem cuius sunt passiones, secundum quod irascitur, & concupiscit prout debet secundum diuersas circunstantias: & ideo medium taliū virtutum non accipitur secundum proportionem vnius rei ad alteram, sed solum secundum comparationem ad ipsum hominem virtuosum: & propter hoc in ipsis est medium solum secūdum rationem quo ad nos. Sed materia iustitiæ est exterior operatio, secundum quòd ipsa, vel res, cuius etiam vsus debitam proportionem habet ad aliam personam. Et ideo medium iustitiæ consistit in quadam proportionum æqualitate rei exterioris ad personam exteriorem. Aequale autem est realiter medium inter maius, & minus, vt dicit Ari. 10 metaph. ideo iustitia habet medium rei. Sed hoc medium rei est etiam medium rationis, & ideo in iustitia saluatur etiam ratio virtutis moralis.

Tertio iustitia requirit stabilitatem, & firmitatem. Et ideo diffinitur à viris peritis, quòd iustitia est cōstās, & perpetua volūtas ius suum vnicuique tribuēs. Ex qua diffinitione habetur, quod ille iustus est, qui est in operādo volūtarius, firmus, diuturnus, & rectus Vnde in hac diffinitione ponitur primò voluntas ad ostendendū, quòd actus iustitiæ debet esse voluntarius, Psal. Exultent & lætentur, qui volunt iustitiam meam. Secundo additur, Cōstans, ad designandū firmitatem propositi, scilicet vt in proposito faciēdū iustitiā firmiter perseueret. Iob. 17. Tenebit iustus viam suam, & mundis manibus addet fortitudinem. Tertio additur, Perpetua, ad ostendendum perseuerantiam, siue diuturnitatem. Vbi nota, quòd voluntas potest dici perp[illegible] dupliciter. Vno modo ex parte ip[illegible] actus iust[illegible] perpetuo durat: & sic solius Dei volu[illegible] est perpetua. Alio modo ex parte obiecti, quia scilicet aliquis vult perpetuò facere aliquid, & hoc requiritur ad rationem iustitiæ, quia non sufficit ad rationem iustitiæ, vt aliquis velit ad horam in aliquo negocio seruare iustitiam: quia vix inuenitur aliquis, qui velit iniustè in omnibus agere. Sed præcipuè requiritur, quòd homo habeat volūtatem perpetuo, & in om

nibus

albus iustitiam seruandi. Psal. 105. Beati qui custodiunt iudicium, & faciunt iustitiam in omni tempore. Quod autem vltimò subditur, Ius suum vnicuique tribuens, ponitur ibi actus iustitiæ pro habitu qui per actum specificatur. Item habitus reducitur ad actum. Vnde si qs vellet hanc descriptionem ad debitam formam diffinitionis reducere, diceret sic, Iustitia est habitus secundũ quem aliquis constanti, & perpetua voluntate ius suum vnicuique tribuit: & quasi est eadem diffinitio cum ea quam Arist. 5. ponit Eth. dicens, quod iustitia est habitus secundum quem aliquis dicitur operatiuus iusti. Nota etiam, quòd vnicuique reddere ius suum nõ solum pertinet ad iudicem, vel ad principem, sicut ad dirigentem, vel operantem quod iustum est, quia iudex est iustum animatum, & princeps est custos iusti: Sed etiã ad subditos, sicut ad exequentes. Hæc est igitur forma iustitiæ quam repræsentat nobis, (vt dictum est) ipsum elementum terræ. Hie. 23. Faciet iustitiam in terra.

Aquæ pluuiæ, Maris Rubri, ac denique nonnullorum animantium variæ proprietates explanantur, quibus lachrymarum compunctio cor nostrum clarificans assimilatur.

Cap. XLIII.

LAchrymarum compunctio assimilatur aquæ propter septem.

Primo quidem, quia aqua est sordium lauatiua. Nam quòd ea quæ sordidantur, per lotionem aquę mũdantur. vnde pannus lineus videtur esse sordidus, dum est à tela succisus, aquis sæpe lotus efficitur valde albus. Oues etiam antequàm tondeantur, prius in aqua lauantur. Ita aqua lachrymarum est omnium peccatorum abstersiua, mundificatiua, & dealbatiua. Iob. 9. Si lotus fuero aquis niuis, & fulserint velut mundissimæ manus meæ. Nam quasi aquæ fluentes ex resolutione niuium, sunt aquæ fluentes ex recordatione peccatorum, & hæ sunt maximè ablutiuæ. Et hanc aquarum virtutem cognoscitur etiam animalia, & huiusmodi lotionis manifesta nobis præbent exempla. Nam leęna dum adulterium committit cum pardo, tanquàm malefecerit, vicũ que offenderit, ad ipsum nullatenus redit, nisi prius lota fuerit aquis. Similiter ciconia dum cum alio masculo concubit, nisi prius se lauerit, ad comparem non redit. Cygnus alba est auis, non solùm adulterium refugit, sed etiã cum coniuge coierit, tanquàm rem turpem & fœtidam fecerit, nisi prius se lauerit, nunquàm cibum sumit. Et tamen multi miseri multis adulteriis, & sceleribus fœdati, sine lotione pœnitentiæ ad Corpus Christi accedere non verentur. Elephas cum multo rubore ad vxorem accedit, latebras quærit, videri refugit tanquam turpe, & detestandum quid fecerit: nisi prius se aquis lauerit ad socios nunquàm redit. Et habent elephantes hoc propriũ, quòd semper in Luna noua turmatim ad aquas accedunt, & ab omnibus sordibus in aqua se abluunt, & filios, quos ante se ire faciunt, semper similia facere instruunt. Sed multi miseri, relicta aqua munda pœnitentiæ, ad modum porcorum, quærunt aquam lutosam luxuriæ. Eze. 1. Non est præcisus vmbilicus tuus, & aqua non est lota in salutem.

Secũdo, quia aqua est viuificatiua. Vnde arbores, quę videntur in hyeme mortuæ ex defectu humiditatis, quæ ascendente humore iterum fiunt viuæ. Ita anima in peccatis mortua viuificatur pœnitentiæ lachryma. Et sicut etiam piscis absque aqua non viuit, sed remotus ab aquis, moritur & putrescit. Ita etiam peccator sine lachrymis viuere spiritualiter nequit. Isa. 50. Computrescant pisces sine aqua, id est, pœnitentes sine lachryma, & morientur in siti. Nam & piscis quidam, qui allec dicitur, ex sola aqua viuere perhibetur, sicut talpa ex terra, Chamaleon ex aere, & Salamandra ex igne viuere referuntur: quamuis sapientiores dicant, quòd nullum animal nutriatur, vel viuat ex puro aliquo elemento. Dicitur enim esse vnum genus plantæ, quod quantumcunque aridum fuerit, in aqua missum protinus reuiuiscit. Vnde etiam anima mortua si in lachrymarum aquis fuerit balneata, ex mortua fit viua. Et quædam auiculæ, quę miro modo ex quibusdam arboribus generantur & loco fructuum in eis nascuntur, quandiu tamen ad arborem suspenduntur nunquàm viuificantur. Sed quando ruptis tenaculis in aquam cadunt, animam cum vita recipiunt. Et est notandum, quòd hæ auiculæ modicũ valde habẽt de carne, & minus de sanguine, quare ad esum non sunt aptæ. Sed quæ est arbor producens has aues, nisi mundus producens homines? & quid est non viuificati in arbore sed in aqua, nisi quia non specialiter viuimus quandiu mundo, vel peccato inhæremus? Sed dum à mundo recedimus, & aquas deuotionis attingim⁹, tũc Deo viuere incipimus. Tales enim qui mundo adhærent, sunt carne multa, & sanguine pleni. Sed qui aquis pœnitentialibus sunt attriti, sunt carne, & sanguine quasi nulli, quia non sequuntur, quæ carnis sunt, sed quæ Dei. Apost. 1. Cor. 15. Caro & sanguis regnũ Dei non possidebunt.

Tertio, quia aqua est impinguatiua, & fœcundatiua. Dixerunt. n. philosophi, quod si terra fuerit nimium indurata, nec aquis balneata, semen nõ recipit, & receptũ non permittit erumpere, & germinare: sed vomere sæpe confracta, semina nutrit, & per aquam pluuiæ remollita, quandam in se pinguedinem, colligit, quam receptam, & in se decoctam radicibus ad productionem seminis fundit. Sic per omnia corda dura nulli sunt fructui apta, sed vomere pœnitentiæ commollita, & perfusa deuotionis aqua, fiũt pinguia & fructifera: propter quod est quidam lapis preciosus, qui dicitur enydros, q ad nostrum exemplum de se perpetuas stellat guttas. Videmus etiã, quòd nulla est terra adeo bona de se, cui si subtrahitur aqua nõ fit infœcunda, & vana, nec alicui vsui apta, quin potius resoluta in puluerem vertitur. Et econtra terra conuenientibus temporibus recipiens in se aquam, fit mollis, arabilis, ad serendum apta, & valdè fœcũda. Hoc patet in terra Aegypti, quæ non irrigatur pluuia, sed crescente Nili fluminis aqua, terram irrigat, & crescente riparum suarum flumine, irrigat vniuersa, fitque ibi sterilitas magna, & penuria, quando ex aliqua causa non ascenderit ipsa aqua, Tempore etiam Heliæ quando non fuerunt pluuiæ, perierunt præ siccitate omnia. Sed cum oraret, vt descenderet aqua, rediit rerum abundantia. Quæ etiam est arbor tam fertilis, & amara, quæ non protinus sterilescat, & ex viridi sicca fiat, si humor aquę ei deficiat? Ita etiam sine lachrymarum irrigatione nullus esse potest fructus pœnitentiæ. Iob. 12. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur.

Quarto, quia aqua est lassorum confortatiua. Nam & oues,

oues,& omnia animalia, dum calore æstuant in æstate,si aqua coactè, vel sponte trãseunt mox se excutiunt,& resumptis viribus auidius cibum sumunt,& fortiora ad opera redeunt. Cerui etiam quantumcunque lassi, à canibus fatigati, si possunt aquas intrare, & flumina transnatare, mox pristinas vires sumunt,& spretis canibus siluas petunt. Ita etiam lachrymæ mirabili modo lassos & laborantes confortant,& vires perditas reparant. Vnde anima quãtumcunque demissa, vel debilitata, miro modo confortatur his aquis balneata.

Quinto, quia aqua est durorum emollitiua. Nã paulus bis coctus, qui est natura durissim⁹, in aqua positus mollis efficitur. Ita lachryma compuncti deuotè orantis, Dei seueritatem emollit,& ad parcendum,& miserandũ flectit. Io.5. Mouebatur aqua,& sanabatur vnus.

Sexto, quia est sitis sedatiua. Nam sitis est appetitus frigidi, & humidi vnde cum aqua de natura sua frigida sit & humida, rectè sitis est extinctiua. Ita lachrymæ pœnitentiæ extinguunt ardorem culpæ. Eccl.3. Ignem ardẽtem extinguit aqua, idest, ardorem culpę compunctionis lachryma.

Septimo, quia aqua, est castrorum fortificatiua. Nam Babylonia fortissima dicitur fuisse, non tãtum, quia murus altissimus,& fortissimus, sed quia insuper vndique fluuiis vallaretur. Nullus enim locus potest esse fortis, vbi aqua deficit, sicut patet de Bethulia in Iudith. Ita lachrymæ pœnitẽtes mirabiliter protegunt cõtra impetus tentationum, & persecutionum. Exod.14. Erat aqua quasi murus à dextra eorum & læua. In tali enim aqua Ægyptij, idest hostes persequentes, summerguntur,& capita draconum, idest dæmonum tentantium vires confringuntur. Psalm. 73. Tu contribulasti capita draconum in aquis.

Item lachrymarũ compunctio assimilatur pluuię propter quinque.

Primo quidem, quia pluuia calore solis dissoluitur. Est enim naturale, quòd quanto in nube plus est de materia pluuiæ, tanto fit radiorum solarium fortior impressio super nubem propter aquę ad solem contrarietatem. In tali igitur nube dum calor fortissimus generatur, nubes in pluuiam fortem dissoluitur. Ita ergo similiter in anima, quãto plus est de lachrymarum materia, tanto diuini caloris fit fortior impressio super eam, donec tota resoluatur in lachrymas siue compunctionem totaliter lachrymosam. Iudic.5. Nubes stillauerunt aquas, idest, pęnitentes lachrymas, vnde post acutissimum solis calorem videmus sequi in aere pluuiã vehementem, quia dum cor diuino amore calescit, amaris & deuotis lachrymis ingemiscit. Vnde Beda dicit, quòd quando fit caloris exaggeratio circa huiusmodi nubem, ex adustione vaporis fit nubes rubea quasi sanguis ita, vt sanguis pluere videatur. Et sic anima deuota dũ diuino calore succenditur, tota in amoris rubedinem transformatur.

Secundo, quia pluuia terræ aliquando quidem planè, aliquãdo vero impetuosè infunditur. Nã quãto nubes ex qua generatur pluuia, est à terra remotior, & cœlo vicinior, tanto suauius terrã petit, & guttis gracilioribus ad ima descendit, & quanto econtra est à cœlo remotior,& terræ proximior, tãto cũ grauioribus stillis,& magis impetuosis terrã petere cõsueuit. Et hoc est, quia quãto anima est perfectior,& Deo proximior, tãto suauiores,& serenuiores lachrymas emittit. Quãto vero fuisse per peccatũ à Deo se remotiorẽ,& terræ per affectũ coniunctiorẽ anima respicit, tãto grauiores, & vberiores lachrymas effundit.

Tertio, quia ex pluuia aer serenatur. Ita serenatur cõscientia ex compunctione lachrymosa. Iob.3. Post tẽpestatem tranquillum facis, & post lachrymationẽ & fletum, exultationẽ infundis. Hæc enim exultatio, est ex serenatione conscientiæ.

Quarto, quia ex pluuia terra impinguatur, præcipuè ex illa, quæ cum tonitruo cadit, eo quòd tonitruum suo motu vaporem discutit, & sic aquã subtiliãdo, puriorem reddit. Ita lachrymæ impinguant, & fœcundãt animã,& reddunt eã aptã ad fructus bonorũ operum, & maximè si fiunt cum tonitruo idest, cũ timore diuini iudicij. Hoc enim est tonitruum, quod animã maxime concutit terrore sui,& maximè eam subtiliat ad discussionem peccati. Vnde hoc est tonitruum, in quo fiunt fulgura, idest, considerationes minantes,& terrentes, ex quibus sequũtur pluuiæ. i. lachrymæ animã fœcundãtes. Ps.134. Fulgura in pluuiam fecit.

Quinto, quia ex pluuia ventus quietatur. Solet enim dici, quòd ad paruam pluuiam accidit magnus ventus. Et ita modica lachryma magnam tentationem extinguit. Flammã enim suggestionum citò extinguit vnda lachrymarum.

Item compunctio lachrymarum assimilatur mari rubro, quod aliquãdo habuit magnã abundantiã aquarum, & aliquãdo habuit aquã non multã, sed paucã. Vnde primò propter aquarum abundantiã, vocatum est mare viride. Inuenitur enim q aliquãdo tota Ægyptus fuit cooperta mari,& priusquã cooperiretur, habebat aliud nomen, quàm nũc. Tunc ergo illud mare viride vocabatur, scilicet propter resistentiã caloris solis adurentis, sicut folia plantarum sunt viridia quãdiu ex humiditate resistũt calori. Postmodum autem propter paucitatem diminutę aquæ vocatum est mare rubrũ, quia propter paucitatem aquę aduritur fundus eius,& arena fit rubea, vnde modo fortè propter paucitatẽ aquæ possunt fieri fossata in mari in quibus esset nauigatio tutior, quę voluerunt quidã reges facere: sed geometricè probatum est eis, q ibi erat in tantum altior terra, quòd omnia flumina fuissent facta salsa propter mare, quod omnia flumina vicisset. Sicut ergo illud mare aliqñ habuit abundantiã aquarum, aliqñ paucitatem, Ita quoque sancti viri aliqñ habẽt copiã, aliquãdo penuriã lachrymarum, propter quod debent dari lachrymæ ad mensurã, secũdum illud Ps.79. Potum dabis nobis in lachrymis in mensura. Item lachrymæ feruidæ cõpunctionis proueniunt ex intimo cordis desiderio patriæ cœlestis. Cuius exemplũ apparet in eleuatione aquę ad ostia fluminum,& fontium: quia vapor ex motu & calore corporum cęlestium generatus, & in terra inclusus, non valens exalare calet, & sua calidit ate attrahit aquas ad concauitates terrę,& ibi retentus aperit terrã vnctione sua,& eleuat aquã. Et ideo aqua scaturit saltando, & bulliendo, sicut olla, sicut patet in ostiis fluminum, vel fontium, & exiret actu calidã, nisi frigus expulsum à calido interiori ad crustã terræ exteriorem, infrigidaret eã statim. Ita desideriũ vel affectus generatus in cordibus sanctorum ex amore & contemplatione cęlestium, dum fortiter interius incalescit, aquas lachrymarum ad concauitates oculorum attrahit & velut olla bulliens eas exterius effundit, vnde Psa.41. dicit: Sitiuit anima mea ad deũ

fontem viuum, quando veniam & apparebo ante faciem dei mei.

Item lachrymarum compunctio purificat, & fortificat, & clarificat cor nostrum. Cuius est exemplum, quãdo in fundo fluminum inuenitur gallum album: quia ibi terra vincit aquam in commixtione, & illic lapis leuiter fit calx, & induratur fortiter propter suã adustionem, & de se emittit splendorẽ quasi chrystallus, eo quòd in eo miscetur terrestre cum aqua: ergo in aqua fluminum inuenitur gallum album durum, & lucidum. Quia in aqua lachrymarum cor pœnitentis efficitur album, id est, mundum ad operandum, durum ad tolerãdum, & lucidum, & contemplandum. Sed notãdum, quòd compunctionis lachrymas æqualiter sancti viri non habent, sed aliquando quidem habent, aliquando vero carent, quibusdam fontibus similes, qui quandoque aqua sunt pleni, quandoque totaliter vacui, sicut narrat Senec. de natural. quæst. quòd sunt quidam fontes alicubi, qui senis horis sunt pleni, & senis horis vacui Cuius causa est ꝓportio vaporis aquas eleuantis, & ipsius aquæ, quæ eleuatur, quia si vapor, qui eleuat, fuerit fortior vincens aquã, tunc cito eleuat aquã iam congregatam. Sed ad hoc, vt iterum eleuet oportet intercedere tempus aliquod quo aqua iterum congregetur, & sic interrumpitur fluxus. Si autem vapor eleuans fuerit debilior, eleuabit aliquã partem aquæ suæ virtuti proportionatam, & tunc deficiet donec ipse vapor tepefiat, & confortetur ex radiis cœlestium corporum. Similiter secundum quantitatem interioris affectionis, & secundum abundantiam lachrymabilis humoris est, vel non est in homine fletus corporalis. Hiere. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum?

Campi natura explanatio cui lasciuus homo, per sacræ scripturæ verba, similis esse describitur. Cap. LXIIII.

Lasciuus homo similis est campo. Est enim campus planus, & incult⁹ nec vomere sulcatus, nec fimo impinguatus, sed deambulationi, & lusibus iuxta ciuitatum habitacula deputatus. Sic quoque lasciuus homo vomere pœnitentiæ non sulcatur. Deu. 21. Tollent vitulam de armento, quæ non traxit iugum, nec terram scidit vomere, & ducent eã ad vallem asperã atque saxosam, quæ nunquã arata est, nec sementem recepit, & cædent in ea ceruices vitulæ. Hæc vitula est anima vana, & lasciua, quã nec iugum obedientiæ domat, nec aratrum pœnitentiæ fatigat. Hanc ergo finaliter dæmones de armento trahũt, & ad asperam, & saxosam vallem ducunt, quando eam de corpore vel mundo educentes ad pœnã æternã deferunt, quæ dicitur vallis ratione profunditatis: aspera ratione acerbitatis, & saxosa ratione æternitatis: quia saxa valde durabilia sunt, & ideo ibi eius ceruices, id est, lasciuæ ceruositates penitus deponuntur. Item lasciuus homo ad modum campi fimo, id est, recognitione propriæ vilitatis non respergitur, & ideo ad fructum pœnitentiæ non impinguatur. Sed econtra homo prudens dicit de conscientia sua secundum illud Luc. 13. Fodiam circa illam, & mittam stercora. Ille terrã conscientiæ fodit, qui eam discutiendo reuoluit, sed ille stercora mittit, qui suorum peccatorum vilitatem attendit, & recognoscit, & per hoc anima diuinæ misericordiæ susceptione impinguatur, & ad fructum pœnitentiæ disponitur, & adaptatur. Item lasciuus homo velut campus discursibus circa publica loca iugiter immoratur, Vnde de muliere lasciua dicitur. Pro. 7. Garrula, & vaga quietis impatiens, nec valẽs in domo consistere pedibus suis nunc foris, nunc in plateis.

De benè maléque dicentis lingua variis effectibus per terræmotus, aerisque similitudinem pertractatur. Cap. XLV.

Lingua maledica est causa diuisionis amicitiæ, sicut terræmotus est causa scissionis terræ: sæpe enim sit terræmotus per diuisionem terræ à terra, sicut narrat Senec. de natura. quæst. quòd Sicilia quandoque adhæsit Apuliæ, & per terræmotum diuisa est, & mare fluxit in medium. Simili modo Hispania adhæsit Africæ. Ita lingua maledica commouet corda, & inducit inter amicos, & coniunctos aliquando discordiã, & ponit inter eos mare, id est, amaritudinem rancoris, & odij. Vnde hoc est vnum de septem, quod Deus plus detestatur dicitur. Prou. 6. Virum, qui seminat inter fratres discordias. Talis etiam est lingua tertia de qua Eec. 28. Lingua tertia multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem. Sed econtra lingua dulcis, & mollis frangit iram, & duritiam cordis, sicut aer quamuis sit mollis, & tenuis, tamen in tonitruo scindit ligna, & lapides, & multo magis hoc facit vapor q̃ est grossior aere Hoc autem non est à fortitudine corporis, & mot⁹. Sicut ergo mollis aer, vel vapor scindit lignũ & frangit petrã, ita mollis & dulcis responsio, siue lingua, placat & frangit irã, Sermo durus suscitat furorẽ. Ecc. 25. Lingua mollis confringit duritiam.

Per diuersarum coniunctionum Planetarũ exempla, in variis Zodiaci signis, ex quibus diuersi effectus causantur, ad varias quoque actiones spirituales homines ex diuersitate locorum adaptari declaratur. Cap. XLVI.

Loca diuersa adaptant homines ad diuersas operationes Cuius exemplum, vel similitudo apparet in planetis, ex quorum coniunctiones sequuntur diuersi effectus secundum diuersitatem locorũ, id est, signorum in quibus coniunguntur: verbi gratia si plures coniuncti fuerint in signis aquaticis, scilicet in Scorpione, Cancro, vel Pisce, in reuolutione anni sequitur multitudo pluuiarum. Si verò fuerint coniuncti in signis igneis, scilicet Ariete, Leone, vel Sagittario, signat subtilitatem, & igneum excessum caloris, & siccitatis. Si autẽ in signis aereis, scilicet Geminis, Libra, vel Aquario, signat multitudinem ventorum: sed si in frigidis siue terreis signis, scilicet Tauro, Virgine, & Capricorno, signat grauitatem frigoris & temperamentum caloris. Ita quantum ad spiritualia opera videmus, quòd etiam loca multum adaptant homines & quodammodo disponunt ad illa, sicut solitudo ad contemplandum, ecclesia ad orandum, cella ad studendum, &c. Possemus etiã moraliter dicere, quòd in signis aquaticis conueniunt incipientes, id est, pœnitentes, qui viuunt in aquis lachrymarum. Et hæc lachrymarum cõpunctio vel est in Scorpione, qui cauda pungit, id est, in consideratione mortis, vel supplicij in quibus est cauda, id est, finis peccati: quia stipendium peccati est mors. Ro. 6. Vel in Cancro, qui retrograditur, id est, in consideratione vitæ præteritæ, vel in Pisce, id est, in angustia imminẽtis tribulationis, quia piscis moratur in aqua, per aquã intelligitur tribulatio. Vnde omnes hi producunt abundãtiam lachrymarum. In signis vero aereis conueniunt proficientes, quorum profectus est in Geminis, id est, in geminata dilectione Dei, & proximi, & in geminata vita, scilicet actiua, & contẽplatiua, vel in gemino studio, scilicet scientiæ, & virtutis. Item in Libra, id est in pondere iustitiæ, vel

in pondere linguæ, de quo Ecc.21. Verba sapientis statera ponderabuntur. Itē in Aquario, idest, in lachrymis deuotionis, vel doctrina sapientię. de quo Ecc.15. Aqua sapientiæ salutaris potauit eum.

Isti tamen sic proficiētes pariuntur tempestatē ventorum, idest, persecutionem dæmonū, qui quāto hominem magis proficere cōspiciunt, tanto fortius contra ipsum insurgunt.

In signis vero igneis conueniunt perfecti in charitate feruētes. De quo numero fuit Helias. Ecc.48. quasi ignis. Vnde quidam talium sunt in Ariete, qui est dux gregis, idest, in statu prælationis, sicut Petrus Apostolus. Quidā vero in Leone, idest, in vigore, vel actu maximæ fortitudinis, scilicet in martyrio pro defensione fidei, siue veritatis, sicut fuit Ioannes Baptista, Io. 5. qui fuit lucerna ardens, & lucēs. Quidam vero in Sagittario, idest, in officio prædicatiōis. Nam prædicatores ex arcu scripturæ emittunt sagittas acutas verborum penetrantium corda auditorum. Omnes etiam isti debent esse subtiles in cōtemplatione, & ignei in dilectione, & sicci per abstinentiā in carnis afflictione.

In signis autem frigidis & terræis sunt deficientes, id est, peccatores, terreni per auaritiam, & frigidi per malitiam: & isti vel sunt in Tauro, qui terram vertit, & arat, id est, in cupiditate auaritiæ, vel in Virgine, id est, in sterilitate luxuriæ, vbi luxuria designatur in Virgine non ratione incorruptibilitatis, sed ratione sterilitatis. Nam dum Sol est in signo Virginis, terra efficitur sterilis: quia tunc fructus non producit. Sic dum luxuria viget in carne, fit spiritualium fructuum, id est, operum sterilitas in homine: quia sicut dicit Iob de luxuria Iob. 31. ignis est vsque ad cōsumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Vel sunt peccatores in Capricorno, id est, in ascensu superbiæ. Et omnes isti habent grauitatē frigoris, idest, excessum iniquitatis, & carentiā caloris, idest, defectū charitatis. Matt.23. Quoniā abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

De quibusdam luxuriæ mortiferis effectibus, qui ex variis ignis ac foueæ, nonnullarumq; aliarum rerum similitudinibus eliciuntur.

Cap. XLVII.

LVxuria assimilatur igni. Nam ignis ferrum durum, & frigidum immutat, & quasi ignem efficit. Sic mētes ferreas libido domat. Hiero. Flammigero igne percutit mulier conscientiam.

Item ex duobus lapidibus si inuicem colliduntur, exit ignis. Et quid mirum si ex contactu impudico viri, & mulieris, exit ignis concupiscentiæ, & luxuriæ?

Item si murus non cōburatur à candela apposita: tamē denigratur. Hier. Si cum viris fœminæ habitant, viscariū diaboli non deerit.

Item nix, licet frigida, tamen iuxta ignem liquescit. Sic virginitas familiaritate, & colloquiis mulierum deperit.

Item luxuria assimilatur foueæ.

Primo propter principiū: fouea enim à fodiendo est dicta, eo, quòd sit in terra fodientiū manu profundata, sic vitiū luxuriæ est profundatum, & radicatum in terra, id est, in carne humana: & præcipuè ex corrupto, & pessimo ingenio hominum adinuenientiū diuersos modos delectationis, & corruptionis huiusmodi vitij, de quibus dicitur Psa.80. Ibunt in adinuentionibus suis. Prou.23. Fouea profunda est meretrix.

Secundo propter augmentum, quia in fodiendo quāto plus terra in sua superficie cumulatim erigitur, tanto amplius interius profundatur, sic luxuriosus quanto magis visum, & intentionem dirigit, & erigit ad superficiem terræ, i. ad pellem, & pulchritudinem carnis, tanto magis interius in appetitu profundatur, & crescit ardor libidinis: & ideo Iob. dicebat 31. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec cogitarem quidē de virgine. Patet autem quod dictum est in Holoferne, & Dauid.

Tertio propter periculum, quia quanto fouea fit profundior, tanto eius trāsitus est periculosior, & ideo à principio est repellenda. Vnde Isido. dicit. Calca serpentis caput. Calca prauæ cogitationis initium, scilicet antequàm fiat fouea profunda vsque ad consensum. Hie.18. Foderūt foueam animæ meæ.

Quarto quātum ad exitum. Nam sicut Greg. dicit, Foueā homo cadendo facilè ingreditur, sed post casum non facilè egreditur. Et licet sic sit de omni peccato, tamen specialiter sic est de ipso peccato luxuriæ, tum propter corruptionem fomitis, & concupiscentię carnis, quā homo fert secum semper: tum propter fomentorum præparationem: quia tota die cōcurrunt præ oculis luxuriæ fomenta, sicut aspectus mulierū, & colloquium, & repletio ventris, & huiusmodi.

De quamplurimis sanctissimæ Virginis perfectionibus, & excellentiis, quæ hic per varias similitudines, ac Solis, Lunæ, Stellæ, Lucisq; Auroræ, nubis, Maris, terræ, & deniq; Mōtis Sinai proprietates, quam diligentissime exprimuntur.

Cap. XLVIII.

MAria mater Domini assimilatur Soli.

Primo, quia Sol habet nobilitatem in ortu. Oritur enim ex alto, & cum splendore multo. Sic beatissima Virgo Maria orta est ex alta progenie, quia scilicet ex regali stirpe, & nata cum sanctitatis splendore. Nō enim nata est infecta originali peccato sicut alij communiter nascūtur. Hinc est, q̄ ecclesia festū de ei9 natiuitate agit. Ecc.27. Sicut Sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species, &c.

Secundo, quia Sol habet sublimitatem in situ. Quia videlicet Sol est positus in medio planetarum habens tres supra se, & tres infra se. Sic Beata Maria exaltata, & sublimata est in gloria in sua assumptione, scilicet, vt supra se habeat tres personas diuinas, infra se siue sub se tres angelorum hierarchias, & per consequens totam essentiam hominum beatorum: quia homines in cęlo non facient ordinem per se, vt dicit Aug. sed assumendi sunt ad ordines angelorum, Psa.88. Thronus eius sicut Sol in conspectu meo.

Tertio, quia sol habet velocitatē in motu, vnde & satis cito perficit suum circulum, qui tamē est valde magnus, continuè enim sol mouetur velocius quàm sagitta, licet in aspectu nostro quasi non moueri videatur, Præ nimia enim claritatis intensione sicut & eius quātitas sic & eius velocitas subterfugit visum nostrum, Similiter beata virgo Maria velocitatem habuit in motu obedientiæ, quia diuinæ voluntati per angelum sibi expositæ cito consensit dicens, Luc.1. Ecce ancilla domini, &c. Item in motu beneuolentiæ, quia statim ascendit in montana cum festinatione & salutauit Elisabet. In quo dedit exem-

plum cognoscendi ad superiora per perfectionem virtutum sine negligentiæ tarditate. Item in motu pœnitentiæ: quia dolenter & solicitè filium suum requisiuit quem ex aliqua forte sui negligentia se perdidisse timuit, Luc.2. Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Quarto, quia sol habet pulchritudinem in aspectu, & propter hoc est oculis valde delectabile ad videndum secundum illud Eccl.11. Delectabile est oculis videre solem. Nã sol sicut dicit Amb. in exa. est oculus mundi, iocunditas diei, pulchritudo cœli, mensura temporum, virtus, & vigor omnium nascentium: dominus planetarum, decor & perfectio omnium stellarum. Et ideo in fabula cũ pennatis vestigiis sol depingitur & facie puerili, pp quod etiã phœbus. i. pulcher dict° est: sic & beata virgo Maria plena pulchritudine fuit, vnde Can 4. Tota pulchra es amica mea, & macula nõ est in te. Et dicit tota. s. intus & extra, ad differentiã hypocritarum, qui habent solum extra in apparẽtia pulchritudinẽ sanctitatis, sed ipsa pulchra fuit intus per puritatem, extra per virginitatem. Et ideo etiã significatur per arcam, quæ intus & extra erat deaurata.

Quinto, quia sol habet efficaciã in effectu: habet. n. virtutem calefactiuã & inflãmatiuã Nã ex motu radiorum & eorum cõfractione & multiplicatione calor generatur in obiecti corporis superficie, & maxime si corpus obiectum fuerit speculare, sicut dicitur in perspectiua, quare si circa speculum concauum stuppa ponatur, à calore generato incenditur. Sic quoque beata virgo mentes puras & sibi deuotas quæ sunt vt specula munda, inflammat ad Dei dilectionem: vnde ipsa dicitur mater pulchræ dilectionis, Ecc.24. Et hoc est inflãmatio amoris, quæ arefecit fœnum concupiscentiæ carnalis. I[a].1. Exortus est sol cum ardore, & arefecit fœnum. Item sol habet virtutem fœcundatiuã. Omnia. n. hic inferiora fœcundat, & generatiuam eorum potentiã excitat, adiuuat & confortat, vnde videmus ad sensum quòd nihil fructificat neque crescit, vbi solaris radius non attingit. Illud autem quod facit animã bonis operibus fœcundã, est timor Dei, vnde dicitur Ecc. 15. Qui timet Deum, faciet bona. Sed beata virgo Maria etiam dicitur esse mater timoris. Eccl.12. Quia. s. sibi deuotos ad Deum timendum inducit, & eis suis meritis donum timoris acquirit, ex quo eos in bonis operibus fœcundos efficit, sed oportet eã præuenire per deuotionẽ, si quis vult impetrare suæ gratiæ benedictionem. Sapi.16. Oportet præuenire solem ad benedictionem tuã, & ad ortum lucis te adorare.

Item sol habet virtutem discretiuã: quia per eius lucẽ omnia detegentem nunc calores omnes discernimus, & nigrum de albo distinguimus. Similiter ipsa est quæ mẽtibus sibi deuotis acquirit lumen discretionis & verã cognitionem vitiorum atque virtutum, vnde dicitur mater agnitionis. Hoc lumine carent illi miseri, qui reuerentiã non habent ad eã, sed potius contra eã infœlices suas linguas relaxãt blasphemãtes, qui vere possunt dicere Sap.5. Iustitiæ lumen non luxit nobis, & sol iustitiæ nõ est ortus nobis. Et illud, Ecc.6. Non vidit sol, nec cognouit distãtiã boni & mali. Item sol habet virtutem fortificatiuã. Vnde videmus quòd in eius ascensu super nostrum orizontem virtutes animalium roborãtur & fortiores efficiuntur & vsque ad diem mediã augmentantur, & quãdo sol tendit ad occasum, debilitantur, & ideo in somnum animalia resoluuntur. Vnde etiam flores in ortu solis aperiuntur qui in occasu clauduntur. Ita beata virgo Maria sibi deuotos confortat & roborat, dum eis subueniendo, ad spem & fiduciã sui mentes eorum subleuat. Vnde ipsa dicitur esse mater spei sanctæ. Ecc.24. Propter omnes ergo dictas proprietates dicitur Cant.4. esse electa vt sol, Et mulier amicta sole, Apo.12.

Item beata virgo Maria assimilatur lunæ propter septem. Nam luna (secundum Basil. in hexa.) est decor noctis, mater roris, ministra humoris, dominatrix maris, mensura temporis, æmulatrix solis, immutatrix aeris. Quæ omnia bene competunt sanctissimæ matri Christi.

Primo ergo luna est decor noctis, non solum quia noctem illuminat, sed etiam quia in nocte decor ipsius apparet, præcipuè tunc cum est plena. Ita beata virgo Maria in nocte, idest in obscuritate præsentis vitæ existens, fuit plena luce, siue luce gratiæ diuinæ (sicut angelus dixit, Aue gratia plena, &c.) siue luce diuinæ præsentiæ, propter quod subdidit, dominus tecum, dominus scilicet pater desponsans, dominus filius te impraegnans, dominus spiritus sanctus te sanctificans. Vnde ipsa fuit totius Trinitatis nobile triclinium, siue luce virginalis munditiæ, quæ candor est lucis æternæ & speculum sine macula, vt dicitur Sap.7. Propter quam lucem addidit angelus, Benedicta tu in mulieribus. Si quidem ante eã mulieres in virginitate permanentes propter sterilitatem erant male dictioni legis obnoxiæ. Sed ista in mulieribus etiam virginibus benedicta ex eo, quòd quãquã virgo, non tamen sterilis, sed diuinitus fœcunda, & ideo mater intacta. & sic patet φ beatissima virgo Maria quasi luna plena in dieb° suis lucet Ecc.50. Sed est notandum quòd luna plena non tantum habet pulchritudinem lucis, sed etiã perfectionẽ figuræ circularis, quia tunc tota est rotunda, & ideo magis pulchra, quod etiã beatæ Virgini congruit. Et ideo in Ps.88. vocatur luna perfecta in æternũ. Hæc est perfectio suæ charitatis per quam ad modum figuræ rotundæ fuit mobilissima, idest promptissima ad bene operandum, capacissima & amplissima ad omnes suscipiendum, Ecc.24. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, &c. Item sine carens, idest, indeficientissima ad perseuerãdum. vnde ibidem, Vsque ad futurum sæculum non definã, & ideo etiã dicitur perfecta in æternum. Luna enim quando plena est lucet per totam noctem, sed quando non est plena quandoque lucet in principio noctis. Et significat bene incipientes, & cito deficientes, quandoque in fine noctis & significat bene finiẽtes. Sed beata Maria velut luna plena fulsit in suo principio, quia in vtero sanctificata, in medio, quia quia filio Dei illustrata & sanctè & innocenter conuersata, in suo vltimo, quia animã & corpore glorificata, per noctem etiam significatur tribulatio & tentatio. Quidam ergo sancti adiuuant in principio, quidã in medio, quidã in fine. Ipsa autem adiuuat semper. Et in principio, dando audaciam, & in medio, conferendo perseuerantiam, & in fine, dando coronam. Hæc est etiam luna, quæ noctem, idest, peccatorum tenebrositatem lumine suæ gratiæ siue misericordiæ non desinit illustrare. Vnde & ipsa sicut luna vocatur regina cæli, quia de nocte absente sole inter sidera primatum tenet, & tãquam absente rege, idest sole, vt regina regnum gubernat. Similiter quando rex Christus ex aliqua causa faciem suam alieni abscondit, tunc Maria maximè misericordiam suam ostendit & fulget ei luce misericordiæ, quæ prius erat in tenebris culpæ. Et sic patet Cant.4 quomodo virgo beata non solum est electa, vt sol: sed etiam pulchra vt luna.

Secundò

Secundo beata virgo assimilatur lunæ, quia luna est mater roris. Nam vim suæ humiditatis aeri imprimit, & aerem subtiliter alterans & immutans, in ipsius superficie rorem gignit, vnde manifestè videmus, quòd æstiuali tempore quanto luna est serenior, tanto abundantior ros super gramina se ostendit. Rori autem assimilatur filius Dei incarnatus propter ipsius roris generationem. Nam ros generatur in interstitio medio aeris & temperatè frigido. Tria autem interstitia sunt, cœlum, mundus, infernus, Hæc ergo irroratio, idest filij Dei incarnatio non est facta in supremo interstitio, idest in cęlo: quia naturam angelicam non assumpsit, nec infimo, scilicet in inferno, quia dæmones non redemit, sed in medio idest in mundo, quia naturæ humanæ se vniuit, Ose.14. Ero quasi ros. Huius roris mater fuit beata Maria, quia inter eius virginea viscera ros iste cœlestis descendens nostræ se carni vniuit. Est enim quoddam genus piscis, qui coclea vocatur: qui tempore roris ad littus procedens, & ibi se aperiens, rorem cœlestem intra viscera suscipit & se claudens margaritam gignit. Ista coclea est Beata Virgo Maria, quæ rore cœlesti perfusa generauit de suis visceribus margaritam preciosam, de qua Matt.13. Inuenta autem vna preciosa margarita, abiit & vendidit, hæc margarita Christus est, propter quē debemus omnia vēdere, quæ habemus, scilicet terrenam substantiam, volūtatem propriam, & conuersationem mundanam, & eam emere. Istum rorem Deus totum posuit in vterum Virginis, & inde procedēs totū mundū irrigauit. Ber. sup Can. Rigaturus aerē Deus cœlesti rore, totū vellus prius infudit. Redempturus etiā genus humanum, preciū contulit in Mariam.

Tertio, quia Luna est ministra humoris, nam in augmento Lunæ, humores crescunt in corpore, crescunt enim, & humescunt in capitibus cerebella, in ossibus medullæ, & breuiter in corporibus omnis humoralis substantia. Et similiter in eius diminutione omnia diminuuntur. Ob hanc causam melius est minuere in Lunæ augmento, quàm in eius decremento. Sed ligna pro ædificiis incidere, & arbores inserere, vel plantare est melius in decremento, quàm in augmento. Cuius ratio est, quia cum augmento crescunt humores, si tunc arborem inseretes, vel plantares, humor nimius, qui in planta abundaret, quia à natura bene regi non posset, fructus faceret vermiculosos, ligna etiam tunc incisa ædificiis non sunt apta. Quia propter humiditatem inclusam ad putredinem sunt parata, à vermibus nihilominus faciliter corrodenda, & deturpanda. Beata autem Virgo humoris ministra fuit: quia scilicet suis filiis triplicem humorem infudit, scilicet conceptionis, nutritionis, & deuotionis. Conceptionis administrauit Spiritui sancto, nutritionis administrauit Christo, humorem autem gratiæ, & deuotionis cuilibet suo filio adoptiuo. Siquidem in conceptione Christi Beata Virgo Maria ex purissimo humore sanguinis sui materiam ministrauit in conceptione corporis Christi. Sed sanctus spiritus ipsum corpus organizauit, & formauit. Vnde Beata Virgo vera mater Christi fuit, quia hoc solum (secundum Philosophum) pertinet ad rationem matris, vt materiam det conceptus. Vnde Matth.1. Cum esset desponsata mater Iesu Maria. Item dedit filio humorem nutrimentalem, scilicet quando eum lactauit vbere de cœlo pleno, propter quod dicitur Luc.12. Beatus venter, qui te portauit, & vbera, quæ suxisti. Sunt etiam duo vbera, quibus lactat beata Virgo filios suos adoptiuos, scilicet ex vno infundens humorem gratiæ iustis, ex alio humorē misericordiæ peccatoribus. Et ideo ab ecclesia vocatur Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ.

Quarto, quia Luna est dominatrix maris. Nam sicut adamas trahit ferrum post se, sic Luna mouet, & trahit post se Oceeanum. Vnde in suo ortu intumescit mare, & crescit ex parte orientali, & decrescit ex parte occidentali, & ecōtra quando est in occasu, secundùm autem quòd Luna plus, vel minus proficit in lumine, ita plus, vel minus se extendit, vel retrahit ipsum mare. Et sicut dicit Maurus in Cic. lib. Oceeanus incremento lunæ retinet modum istum. Primo enim die crescentis Lunæ fit copiosior solito, & abundat in summo, sed secundo minuitur, & sic crescit vsque ad diem septimum. Deinde iterū crescit per septem dies. Ita quòd in decimaquarta die iterum est plenus in summo. Vnde in nouilunio mare est summe plenum, & in plenilunio. Mare autem moraliter accipitur tribus modis. Nam vno modo dicitur mare, huius vitæ amaritudo, & super illud mare Beata Virgo habet virtutem, scilicet, quia eius pietas ostenditur super illos, qui sunt in tribulationis amaritudine positi. Nam venti, & mare obediunt ei. Matt.8. Venti sunt aduersitates exteriores: mare sunt interiores amaritudines, vel venti sunt violentiæ tentationum, mare perturbatio tribulationum.

Secundo modo, mare vocatur peccatorum inquietudo. Isa.57. Impij quasi mare feruens, quòd quiescere non potest, sed quando ista luna oritur peccatoribus, eos luce suæ misericordiæ illustrando, tunc crescit ex parte Orientis, & decrescit ex parte Occidentis: quia scilicet eius auxilio oritur, & crescit in ipsis peccatoribus lux gratiæ, & aqua misericordiæ, & deficit casus culpæ. Sed e contra, si ista luna occideret peccatoribus, scilicet vt eis per suam gratiam non adesset, tunc cresceret ex parte occidentis, & deficeret ex parte Orientis, idest, deficeret lux gratię, & cresceret casus culpæ.

Tertio vocatur mare, mundi vicissitudo, siue mutabilitas. Sicut autem ostensum est, mare virtute lunæ habet quadruplicem mutabilitatem. Vna est repletionis, & illa est in nouilunio. Secunda diminutionis, & illa est vsque ad septimum Lunæ. Tertia augmentationis per alios septem dies, siue sex. Quarta iteratæ repletionis, & hæc in plenilunio. Similiter virtute, & auxilio beatæ Virginis peccatores in mundo existentes replentur aqua pœnitentiæ, & decrescit in eis mare culpæ, & augetur profectus gloriæ, & tandem peruenitur ad plenitudinem gloriæ.

Quinto, quia Luna est mensura temporis: quia secundum motum Lunæ accipiuntur anni lunares, qui apud Iudæos obseruabantur, vnde Ecclesiasti.43. Luna in omnibus in tempore suo, ostensio temporis, & signum æui. Et continet annus lunaris ccclinj. dies, vnde patet, quòd annus solaris superat lunarem in vndecim diebus, vnde Hebręi, & Arabes annum seruant minorem, quàm sit non iter xj. diebus præter quadrantem vnius diei.

Item secundum lunam distinguuntur menses lunares, vnde mensis dicitur à mense, quod est luna, eo, quòd Hebræi ex cursu lunæ menses vocabant. Et accipitur mensis

lunaris apud Iudæos, & Arabes secundum cursum lunæ in toto Zodiaco, donec solē attingat: quod facit in xxix. diebus cum dimidio, vt Astrologi dicunt. Dies autem lunares secundum Arabes incipiunt de sero ab occasu Solis, eo, quòd ortus Lunæ fit tempore occasus Solis. & sic (secundum eos) nox præcedit diem. Sed Græci, & Romani, & aliæ gentes, quæ non vtuntur in mensibus suis visio ne nouæ lunæ, computant diem ab ortu Solis cum nocte vsque ad ortum sequentis diei, & sic (secundum eos) dies præcedit noctem vt dicit Alfrag. differ. 1. Patet ergo, quòd Luna habet dies, menses, & annos: sed tamen menses, & annos habet breuiores. Quia scilicet Beata Virgo habet plenitudinem gratiarum, & virtutum, & donorum, sicut & Christus, qui Soli assimilatur, tamen in minori gradu, licet excesserit oēs alios Sanctos. Eccl. 33. Quare dies diem superat, & annus annum.

Sexto, Beata Virgo assimilatur Lunę, quia Luna est æmulatrix Solis. Nam aliquando ipsi Soli est ante, aliquādo super, aliquando subter. Vnde luna aut est cum Sole in coniunctione quando ascendit, aut à latere, vt quando à sole recedit, vel quando ad Solem reuertitur, aut in plena oppositione, quando scilicet totaliter soli opponitur. Sic beata virgo ante Christum, qui etiam est Sol iustitiæ, fuit quantum ad ætatem carnis, sicut mater ante filium, & hoc quantum ad humanitatem, quia quantum ad diuinitatem Christus fuit ante eam secundùm illud, Io. 1. Post me venturus est, qui ante me factus est.

Item fuit post Christum quantum ad mortem, quia Christus ante eam mortuus fuit. Nā vt quidā dicunt superuixit filio xj. annis. Erat enim vt dicunt quando Christum concepit decē, & quatuor annorū, & mansit cū eo annis xxxiij. & post mortem Christi superuixit xj. annis, & secundum hoc quando obiit, erat annorū quinquaginta octo.

Item ipsa fuit super Christū materna auctoritate, cui Christus in pueritia humiliter se subiecit, & reuerenter obediuit, secundum illud Luc. 2. Descendit cum eis, & venit Nazareth, scilicet cum Virgine, & Ioseph: & erat subditus illis.

Item ipsa fuit sub Christo non solum dignitate, sed etiam situs localitate cum esset in cruce suspensus. Tunc enim ipsa stetit inferius sub eo iuxta crucem. Ioā. 19. Sed notandum, quòd quando Luna est sub Sole ita, quòd recta diametro inter nos, & Solem sit interposita, solet esse Eclipsis, id est, defectus solis conceausatiuè. Et hoc fuit in passione Christi, quia Beata Mater sub ipso mærens stetit, & tunc ipsa Eclipsis solis, id est, mortis Christi pro tanto causatiua fuit, inquantum naturam, qua pati, & mori posset, ex ipsa Christus assumpsit. Sed notandum, quòd Eclipsis Solis accidere non potest secundum naturam, nisi in coniunctione Solis, & Lunæ, quando de nouo accedunt, & dum ipsa cōiunctio in linea Ecliptica celebratur, & hoc est semper quando Sol est in capite Draconis, & Luna in cauda, vel econuerso. Vnde dicit Albumasar lib. de mo. pla. Si luna inter nos & solem obuiat, defectū radiorum nobis facit in capite vel cauda draconis. Quid autē sit caput & cauda draconis, dicetur in capitulo lxij. Et similiter beata virgo dupliciter ipsum solem Christū quodammodo obscurauit. Primo quando ipsum concepit, & carne vestiuit: tūc enim minoratus est paulo minus ab angelis: quia exinaniuit seipsum, formā serui accipiens. Phil. 2. Vnde hoc fuit quasi in capite draconis, id est in muliere vel humana carne, quæ fuit caput id est principium peccati.

Itē in cauda, id est in morte Christi vbi fuit quodāmodo finis peccati, vbi draco infernalis suū dominium perdidit & terminauit.

Nota etiam, ꝙ quādo luna est sub sole, quamuis lumē perdat ex parte terræ: non tamen perdit ex parte cœli: vnde quādo luna ipsi soli coniungitur, nihilominus lumi nis ad terrā dirigitur. Sed tamen ex parte cœli in plena illuminatiōe permanet & insistit. Et ita similiter beata virgo, quāuis in passione videretur ex parte corporis eclipsata & obscurata per tristitię immensitatem, tamen ex parte animæ semper fulgorem tenuit per fidei firmitatem, Vnde licet alia luminaria mundi. s. Apostoli fuerunt eclipsata, tunc fidem perdendo, ipsa tamen semper luxit, fidei lumen seruando.

Item ista nostra luna tunc fuit in cōiunctione cū sole, quando innixa super dilectum suum ad cœlum assumpta fuit.

Itē Christi solis à latere stetit: quia in cœlo iuxta thronum filij locatus est thronus matris sicut legitur in figura de matre Salomonis 3. Reg 2. Fuit autem opposita soli in annunciatione, quia tunc quanto soli, id est, Deus vel angelus annuncians plus ipsam commendabat & magnificabat dicens Luc. 1. Aue gratia plena, tanto ipsa econuerso se humiliauit dicens, Ecce ancilla. Vnde quia humilitatem Deus ancillæ suæ respexit, ideo eam suo lumine repleuit, sicut luna impletur lumine, quādo est soli opposita.

Septimo, beata virgo assimilatur lunæ, quia luna est immutatrix aeris & mediante aere maxime immutat corpora humana, vnde Hippo. in prognost. de luna loquens ait. Est quoddam cœleste sidus in quo oportet medicum prouidere, cuius prouidentia est mirabilis & stupenda. & dicit Galenus in com. de die. crit. Rem certam quæ non fallit intendat medicus, quam docuerunt astrologi Ægyptiorum, quòd per coniunctionem corporis lunaris cum stellis fortunis fiunt ægritudines terminabiles ad bonum. Cum contrariis verò cōtrariæ, scilicet ad malum, & ideo cautus & perfectus medicus (secundùm doctrinam Hippocratis) aspicere debet primam lunam & quando est plena lumine: quia tunc crescunt humores in omnibus, vt dictum est. Quando ergo in febres aliquis cadit, multū necesse est videre, vtrum luna tunc exeat de cōiunctione. Tunc enim crescit infirmitas, quousque veniat oppositionis gradum, scilicet in plenilunio, & tunc si fuerit cum malo planeta, aut in malo signo, & aspexerit dominum domus mortis, quæ est signum occultū, scilicet scorpionis, vel si aspexerit mortem, quæ dicitur domus signi scorpionis, tunc de morte timendum est. Si verò fuerit cum bono planeta, & in bona domo, siue signo & aspexerit dominum domus vitæ, scilicet Mercurium & Venerem, quæ est domus Arietis siue primi signi, tunc de vita sperandum est, & sic de aliis vt patet in libro Hippocratis, quem dicitur composuisse de vitiis infirmitatis secundùm lunam. Sicut ergo luna habet dominium super infirmitates corporales, sic etiam domina nostra habet dominium super morbos tam corporales, quàm spirituales, vt faciat eos esse ad vitam vel ad mortem secūdùm hominum merita & deuotionem ad ipsam. Nam eam reuerentes, vitali aspectu aspicit & curat. Ipsam vero

rò blaſphemantes vel cōtumaces niſi per pœnitentiam redeant mortali aſpectu aſpicit,& necat.

Itē beata virgo vocatur ab eccleſia ſtella maris, ex eo, ꝙ illa cœleſtis quæ dicitur ſtella maris eſt primo quo ad ſitum altiſſima. Similiter virgo beata altiſſima eſt per gloriæ dignitatē, ſcilicet ſuper omnes choros ſanctorum & angelorū iuxta filium in gloria ſublimata. Ecc.24. Ego in altiſſimis habito.

Item illa ſtella eſt quo ad motum velociſſima. Licet enim ſtella maris, quæ vulgo dicitur Tramontana, à loco ſuo moueri non videatur, tamen in ſphæræ ſuæ circulo circulariter circumuoluitur, ſed quia circulū habet breuiſſimum, quaſi non moueri videtur. Sic beata virgo Maria quamuis in ſtatu gratiæ immobiliter permanſerit & ab ipſo per motum alicuius criminis nunquam receſſerit: motu tamen dilectionis diuinæ velociſſimè cucurrit. Dicit enim Bernardus, quòd qui amatur vehementius, currit velocius & peruenit citius. Ipſa præ omnibus ſanctis plenius & feruentius dilexit. Vnde ipſa dicitur mater pulchræ dilectionis. Fuit autem amor ſuus per modum circulationis: quia motus circularis eſt ab eodem in idē: quia ipſa Deum ſic diligebat, quòd omnia alia non niſi propter ipſum amabat, & ſic omnis amor eius à Deo incipiebat,& in Deum redibat. Eccle.24. Girum cœli, idest, cęleſtis amoris circuiui ſola. Et dicit ſola, quia nullius ſanctæ amor fuit ita in Deum totaliter directus ſicut beatæ virginis. Vnde & breuiſſimum circulum habebat, quia poſt contemplationem, omnia quæ occurrebant ſtatim referebat in Deum. Ideo dicit Aug. in quodam ſer. de ipſa. Vnū ſcimus pro certo, quòd omnis Marię vita & actio intenta fuit ſemper in domino. Item huiuſmodi ſtella, quo ad aſpectum noſtrum eſt minima, quamuis in ſe ſit valde magna. Similiter beata virgo exterius exhibuit ſe minimam per humilitatem, quamuis eſſet valde magna per ſanctitatem, vnde dixit. Luc.1. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, ecce, enim ex hoc beatam me dicēt omnes generationes. Item ſtella illa eſt quo ad effectum vtiliſſima, propterea quod ipſa eſt nauigantium directiua,& ideo vocatur ſtella maris. Nam propter ſitus ſui immobilitatem homines ad ipſam aſpicientes maximè certificat, ſic beata Virgo nauigantes per mare mundi dirigit, quibus ſcilicet lucem ſuæ miſericordiæ nūquam ſubtrahit vel abſcōdit, vnde illa ſtella vocatur polus, q̄a ſemper nobis pollet,& nunquā occidit, ſed ſemper ſuper nos exiſtit, vnde polus à pollendo eſt dictus, quia continuè mūdo pollet.

Item iſta ſtella eſt ratione ſui ſitus medij totius cœli oſtēſiua. Medium autem cœli eſt filius Dei, qui mediator eſt Dei & hominum, hunc nobis iſta ſtella oſtendit, quia eum nobis viſibilem genuit. Ad hanc etiam ſtellam aſtrologi potiſſimè recurrunt, quia per eius ſitum diſcernūtur termini & ſitus aliorum ſyderum,& cęleſtium circulorū. Sic ſancti qui ſunt veri aſtrologi, cœleſtia contemplātes, potiſſimè ad eam recurrunt & attendunt: quia ſitus ſyderum, idest manſiones beatorū quas habent in cęlo,& termini cęleſtiū circulorū, idest perfectiones angelorū per ipſam diſcernuntur, tanquā per ipſorum omnium dominam & reginam,& per ipſam etiā tanquam per cęli portā omnes qui ſaluantur, illuc introducuntur.

Item illa ſtella per gyrū arctori ſibi propinqua ab aliis ſtellis eſt diſtincta, à cuius vicinitate polus arcticus eſt vocata, vt dicit Beda. Arcturus enim eſt ſeptem ſtellarum curſus, quæ iſtam ſtellam circumeunt facientes ei quaſi circulum & coronam, Quia. ſ. beata virgo omniū ſanctorum coronis qui ad ſeptem gradus pertinent, coronatur & decoratur. Nam primus gradus eſt angelorū, ſecundus eſt patriarcharum, tertius eſt prophetarum, quartus apoſtolorum, quintus martyrum, ſextus confeſſorum, ſeptimus virginum. Notandum etiam quòd iſta ſtella ſiue polus eſt axis cœli ex vna parte receptiua ſiue terminatiua, Axis n. vocatur linea quædam imaginaria, quę ab illo polo antarctico vſque ad iſtum polum arcticum recto diametro ſicut linea à pūcto vſque ad punctum eſſet tracta. Axis ergo iſte fuit dolor paſſionis Chriſti qui ab vno polo, ſcilicet à filio cruci affixo vſque ad aliū, ſcilicet vſque ad cor ipſius matris immobile à fide & gratia, pertrāſiit, ſicut ei Simeon prædixerat, Luc.2. Tuam ipſius animam pertranſibit gladius, idest, dolor paſſionis Chriſti.

Item beata Maria aſſimilatur luci propter vij.

Primò quia lux tenebras pellit, Ioan.2. Lux in tenebris lucet, ſ. tenebras expellendo, Damaſ. Aufer lucē,& omnia in tenebris, omnia incognita remanebūt. Sic beata virgo dum verum lumen mundo effudit, cęcitatis & infidelicatis tenebras effugauit. Vnde Maria interpretatur illuminatrix, Ipſa etiā eſt illa lux, de qua dicitur.2. Reg. 23. Lux auroræ oriēte Sole mane abſque nubibus rutilat. Ipſa nāque peccatores purgat à tenebris peccatorū lumine gratiæ ſuę. Et ideo dicitur lux auroræ, quia expellit tenebras culpæ,& introducit lucē gratię. Ipſa frigidos accendit calore charitatis ſuę:& ideo aſſimilatur luci Solis Orientis, quia lux Solis calefacit. Item ipſa æſtum concupiſcentiæ refrigerat,& à nubibus carnalium paſſionum animas ſerenat. Et ideo aſſimilatur luci matutinæ, quæ eſt cum refrigerio,& luci etiam ſerenæ, ſcilicet quę eſt abſque nubibus.

Secundo lux mœrores diſſoluit. Et hoc eſt inquantum habet aſpectum lætificationum, dulce enim eſt lumen,& delectabile oculis videre ſolē, vt dicitur Ecc.11. Hoc autē cōpetit Beatę Virgini, quæ ſcilicet eſt mœrentiū conſolatrix. Nā ſpirituales conſolationes, & gaudia deuotis ſibi mentibus frequenter infundit. Heſt.8. Noua lux oriri viſa eſt, gaudium,& honor,& tripudium. Eſt enim gaudioſa incipientibus, quibus ſpirituales cōſolationes impendit, honorabilis proficientibus, quos ab omnibus impugnationibus protegit, tripudioſa eſt peruenientibus, quos in cęleſte gaudium introducit.

Tertio, quia lux inſidias prodit. Nā latebras illuſtrat, & patefacit in quibus inſidiæ abſconduntur. Sic Beata Virgo inſidias diaboli deuotis ſuis patefacit, ne ab ipſis decipiātur. Et ideo diabolus iſtam lucem multum timet Ioannis. 3. Non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

Quarto, quia lux ſecuritatem parit, vnde homines, qui de nocte pauefcunt, in die ſecuri vadunt, & hoc eſt, quia non timent offendiculum. Ioann.11. Qui ambulat in die, non offendit: quia lucem huius mundi videt. Non enim timent, qui in die vadunt, aut pedis offendiculum aut hoſtis latentis incurſum, vel phantaſmatis terrentis aſpectum. Sic qui Beatam Mariam ſequuntur, & ei per deuotionem adhærent, illuminantur, & proteguntur ab ea, vt neque peccando cadant, nec eos dæmones fallant, nec ipſos phantaſmata terreant. Ro.13. Induamur arma lucis ſicut in die honeſtē ambulem*. Arma lucis, ſunt exēpla beatæ Virginis, quæ quicunq; indutus.

fuerit, eam scilicet sequendo, tutus erit ab omnibus prædictis.

Quinto, quia lux visum pascit, & hoc propter suã pulchritudinem, in cuius aspectu anima delectatur. Prou. 15. Lux oculorum lætificat animam, sic spiritualis pulchritudo Beatæ Virginis considerata visum animæ lætificat, & pascet, Ecclesiast. 43. Pulchritudine enim decoris eius admirabitur oculus. Siquidem candor eius admirabilis fuit tam in interiori puritate, quàm in exteriori virginitate. Sap. 7. Candor est lucis æternæ, scilicet quantum ad puritatem mentis, & speculum sine macula, quantum ad honestatem carnis. In hoc speculo quilibet poterat securè respicere: quia tanta erat lux honestatis, quæ emicabat in facie Virginis, quòd vt dicit Hieronymus quicunque respiciebat in faciem Virginis huius, omnis turpis tentatio extinguebatur in eo. Iob. 29. Lux vultus mei non cadebat in terram.

Sexto, quia lux cœlestium corporum virtutes ad nos vehit, vnde (secundùm Auicennam) lux est vehiculum virtutum cœlestium, quia scilicet cœlestia luminaria mediante luce agunt, & mouent ista inferiora. Sed sciendum secundùm quosdam, quòd lux habet causare effectus naturales, inquantum motus sibi adiungitur, non quòd in motu sit virtus causatiua principaliter effectuum naturalium, sicut est in luce, sed quia per motum determinatur virtus Solis, inquantum corpus agit in corpus per cõtactum, & concretionem aeris moti. Et ideo cessante motu, quòd erit in fine mundi, lux non causabit effectus naturales, sed solum intentionales, dando esse coloribus, & se diffundendo in medio absque eo, quòd causet aliquem effectum naturalem. Habet enim corpus cœleste, inquãtum corpus, quod agat per motum, hoc enim est propriũ corporis, vt motum moueat. Et ex hac parte habet, vt moueat ad transmutationem naturæ. Sed hoc per lucem habet vlterius, quòd solum causet esse spirituale, inquantũ attingit ad ordinem substantiarum separatarum, & participat aliquid de modo ipsarum, vnde si motus auferatur, lux habebit solum se multiplicare in medio, & causare effectus spirituales in corporibus, & ex parte hac habet lux aliquam similitudinem cum forma intentionali, maximè cum fiat in medio, & tollatur ad præsentiam, & absentiam luminaris, propter quod nõ habet esse fixum, tamen sicut forma naturalis, vnde ratione debilis esse, quod lux habet in medio, & ratione effectus intentionalis, quem solùm causabit, motu cessante, posset forte aliquo modo tolerari dictum eorum, qui dicunt, quòd lux habet in medio esse intentionale. Sicut ergo mediãte luce deuenit ad inferiora virtus cœli, Ita mediante Virgine deuenit ad nos virtus Dei, idest filius Dei, de quo dixit angelus, Virgini, Virtus Altissimi obũbrabit tibi, sed hoc factũ non est nisi addito motu fidei, scilicet per Virginis consensum dicentis, Ecce ancilla Domini, & c. Mediante etiam ista luce, cœlestis gratia nobis infunditur, & deueniunt ad nos diuinæ miserationes, Vnde Ecc. 36. Miserere nostri Deus omniũ, & ostende nobis lucem miserationũ tuarum.

Septimo, quia lux diuersas res gignit. Dicit enim Dio. 4. c. de di. no. quòd lux omnibus corporibus generationẽ confert. Sic Beata Virgo genuit illum, qui multos filios adduxit secum in gloriam, quos non contemnit vocare fratres, vt dicit Apostolus Heb. 2. Omnes autẽ, qui Christi fratres sunt, possunt dici filij spirituales Beatæ Virginis, quæ mater Christi est naturalis. Vnde ipsa dicit, Ecc. 24. A generationibus meis implemini. Et ideo oẽs Christiani sunt filij huius lucis, Ioan. 12. Credite in lucẽ, vt filij lucis sitis.

Item Maria Mater Domini assimilatur auroræ, propter quatuor.

Primo, quia est noctis ac diei mediatiua, est enim terminus noctis, & initium diei, & ideo aliquid habet de obscuritate, & aliquid de claritate. Et talis fuit Beata Virgo in vtero matris: quia enim in ipsa terminari debebat nox culpæ, & initiari dies gratiæ, secundùm illud Ro. 13. Nox præcessit, dies autẽ appropinquabit. Ideo ipsa tãquàm vera aurora in ipso suo principio aliquid tenuit de nocte culpæ: quia fuit in originali peccato concepta, & aliquid de die gratiæ: quia fuit in vtero sanctificata, & per gratiã sanctificationis ab ipso peccato purgata Vnde Iob 3. dicitur de die originalis peccati, qui incepit, quando aperti sunt oculi Adam & Euæ. Obtenebrentur stellæ caligine eius, expectet lucem, & non videat, nec ortum surgentis auroræ. Stellę enim, idest sancti illo die sunt obtenebrati, quia fuerunt cum originali peccato concepti, & cum originali nati. Sed ista dies culpæ non vidit lucem, idest, Christum, quia nec in suo conceptu, nec in ortu originale habuit peccatum, ideo dicit expectet lucem, & non videat. Aurorã autem, idest, Beatam Virginem non vidit, scilicet quantum ad ortum, quia non est nata cum originali, licet viderit, quantũ ad cõceptum. Et ideo signanter dixit, nec ortum surgentis auroræ.

Secũdo, quia aurora est latronũ expulsiua. Nam latrones, qui de nocte in tenebris exeũt, auroram, idest, adueniẽte die fugiunt, & se abscondũt, Iob. 24. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis. Ita dęmones tanquàm insani, & exterriti fugiũt, cùm nostrã aurorã, idest, Virginẽ gloriosam in corde alicuius per deuotionẽ fulgere recognoscunt.

Tertio, quia aurora est roris infusiua: vnde dicitur aurora quasi aura rorãs. Ita Beata Virgo Maria diuinæ gratiæ rorem nobis abundãter infundit. Quod significatum est in lucta Iacob cum angelo. Gen. 32. Nam cum et dixisset angelus Dimitte me, quia aurora est, Respondit, Non te dimittã, nisi benedixeris mihi. & postea sequitur: quia benedixit ei in eodem loco. Hæc enim est benedictio de qua dicitur Gen. 26. In rore cœli desuper erit benedictio tua. Et hic est ros supernæ gratiæ, quem nobis hæc aurora infundit. Et iste ros auroræ est decoratiuus, & refrigeratiuus, & dulcoratiuus. Decoratiuus, quia dicitur, quòd conchæ marinæ (vt supra tactũ est) in aurora se aperiunt, & rorem suscipientes Margaritas cõcipiunt, quæ scilicet in ornamentis ponuntur. Et sic animę deuotæ, dum se isti aurorę, idest Beatæ Virgini per affectum deuotionis aperiunt, rorem gratię supernę suscipiunt, per quam Margaritas candidas, idest, affectiones purissimas concipiunt, quę sunt animę ornamenta. Et ideo isti aurorę dicitur, Ros lucis ros tuus, idest affectiones tu generas lucidas, & mundas.

Item iste ros aurorę est dulcoratiuus. Exo. 16. dicitur, quòd in aurora colligebant manna: manna quidẽ est internę dulcedinis gratia, quã his, qui tribulato sunt corde, infundit hęc aurora.

Item iste ros est refrigeratiuus scilicet ardoris feruẽtis concupiscentię, secundùm illud Ecclesiast. 43. Ros obuians ardori veniens humilem efficit eum, & toto ar-

ra est aloris temperatiua.

Quarto, quia aurora est lucis à sole impetratiua. Vnde dicitur .2. Reg. 13. Lux auroræ oriente sole mane absque nubibus rutilat. Sic ista aurora scilicet virgo beata impetrat lumen diuinæ cognitionis & inspirationis. Nota quòd ista lux auroræ, quæ est mane oriente sole, multa bona operatur. Est enim infirmorum confortatiua, auium lætificatiua, florum de nocte clausorum apertiua, herbarum de nocte depressarum erectiua. Quæ omnia hæc iam prædicta facit in nobis beata virgo Maria. Est enim ipsa aurora, quæ debiles confortat: si quidem infirmi confortantur in aurora, ex eo quòd sanguis in aurora dominatur, & ideo somnus dulcior est in aurora.

Item quia tunc virtutes animales corroborantur. Vnde secundum medicos, melius se habent infirmi: & ideo dicitur aurora, quasi aurea hora, idest optima. Ita similiter per beatam virginem infirmi spiritualiter recipiunt sanitatem: vires animæ recipiunt vigorem, sanguis dulcedinis & deuotionis recipit augmentationem.

Item in aurora aues lætificantur: & ideo ad cantandum excitantur: vnde dicitur aurora quasi auium hora, quia scilicet beata virgo est, quæ deuotos excitat ad Dei laudem. Ipsa enim est quæ flores clausos, idest mentes humilium aperit ad bene operandum, vt odorem boni exempli vndique circunfundant. Ipsa etiã est quæ depressos per mærorem erigit per spem & consolationem.

Item beata Maria assimilatur nubi propter septem.

Primo, quia nubes est omnium impressionum cælestium de facili susceptiua. Quia scilicet domina nostra receptaculum fuit omnium cælestium gratiarum. Nam cæteris sanctis per partes, Mariæ autem totam se infudit gratiæ plenitudo, sicut Hieronymus dicit: vnde angelus dicit ei. Luc. 1. Aue gratia plena: & ideo præcæteris sanctis extitit gloriosa. Exod. 16. Gloria domini apparuit in nube.

Secundo, quia nubes est sua leuitate sursum ascensiua: quia scilicet virgo beata contemnens terrena, semper erat ad cœlestia eleuata. Isa. 19. ascendet dominus super nubem leuem, idest virginem à terreno amore alleuiatam & cælesti calore sublimatã: & ingredietur Aegyptũ, idest mundum.

Tertio, quia nubes est solaris radij incorporatiua. sed tamen radius qui in ipsa nube incorporatur ipsa nube incorporatur ipsam penetrans, non eam scindit, nec ipsa nubes diuiditur. Ita ipsa domina nostra filium Dei in se recepit & carne vestiuit & sine sui corruptione etiam mundo peperit. Ezech. 31. Solem nube tegam. Act. 1. Nubes suscepit eum.

Quarto, quia est caloris mitigatiua & vmbratiua, quia scilicet virgo Maria est omnium malorum nostrorum mitigatiua, Ps. 104. Expandit nubem in protectionem eorum Mat. 18. Nubes lucida obumbrauit eos.

Quinto, quia nubes est laborantium recreatiua, & siti æstuantium refrigeratiua, quia scilicet domina nostra est omnis nostri laboris consolatiua & refrigeratiua. Eccl. 35. Speciosa misericordia domini in tempore tribulationis, quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis: ipsa enim est regina misericordiæ.

Sexto, quia nubes resoluta in pluuiã est terræ fœcundatiua, ac seminum nutritiua, impinguatiua, augmentatiua, & multiplicatiua, quia scilicet domina nostra per impetrationem gratiæ terram animæ nostræ fœcundat, bonas affectiones in nobis nutrit & impinguat, & opera nostra augmẽtat & multiplicat Isa. Nubes roris in die messis. Nam ipsa in fundẽdo diuinæ gratiæ rorem, facit nos multiplicare bonorum operum messem.

Septimo, quia nubes est amaritudinis in dulcedinem mutatiua. Nam ex marinis aquis generata in altum tamen sublimata, & contra solem suspensa solis beneficio amaritudine deposita, fit in dulcedinem tota conuersa. ita etiam domina nostra licèt amara (vt dictum est) fuerit in originali peccato generata, tamen à Spiritusancto sanctificata, & à sole iustitiæ grauidata, facta est prædulcissima & mater pia. 3. Reg. 18. Ecce nubecula parua quasi vestigium hominis ascendat de mari &c. Et dicitur beata virgo nubecula parua, qualitate humilitatis, leuitate sanctitatis, quia scilicet ab omni peccato immunis, & subtilitate paupertatis.

Item beata Maria assimilatur mari.

Primo quia mare continet amaritudinis poculum, id est, aquam amaram, cuius amaritudinis causa est (secundum Arist. 8. met.) Quia ĩ mari sunt duo vapores, scilicet humidus & siccus, siue subtilis & grossus: per calorem ergo solis & motum à mari resoluitur pars subtilior & remanet grossior, quæ nimirum calefacta fit salsa & adusta efficitur amara. Et ita in beata Maria fuerunt duo vapores, idest amores, scilicet ad filium: vnus naturalis ad illius humanitatem qui erat vt vapor grossior: alius spiritualis ad illius diuinitatem. Et secũdum hoc habebat de ipso duas cõsolationes. Vnam secundum sensualitatem, quæ erat vt pars grossior. Aliam secundum rationẽ, quę erat vt pars subtilior. In passione autẽ filij sui propter calorem solis idest propter feruorem pœnarum & dolorũ Christi & motum mortis eius, exhalauit pars subtilior, idest remissa est in ea consolatio rationis: & abũdauit vapor grossior, idest affectio naturalis, ꝓ quã intantũ calefacta & adusta est dolore, ꝙ tota facta est amara. Vñ Maria interpretatur amarũ mare. Iob. 40 Feruescere faciet sicut ollam profundum maris, i. cor Virginis, quòd quãtũ feruebat amore, vrebatur dolore. Et ideo ipsa ad modũ ollæ bullientis extra effundit aquam lachrymarum, Ruth. 1. Vocate me Mariã, hoc est amaram, quia amaritudine repleuit me Omnipotens.

Secũdo, mare est fluminũ hospitiũ. nã oĩa flumina intrãt mare, vt dicitur Eccl. 1. Et ita omnia dona spiritualia & omniũ gratiarũ charismata influxerunt in beatã Mariam. Eccl 24. In me gratia omnis vitæ, &c.

Tertio, quia mare est omniũ aquarũ principiũ. Nã mare est sui diffusiuũ, vnde tã fluminibus, quã fontib⁹ (secũdũ Hiero.) est aquæ ministratiuũ. Hoc ẽt probat Sen. li. 9. natu. quæst. scilicet ꝙ mare est principiũ omniũ fluminũ, & fontiũ. Sed Arist. & Auic. & Algazel & communiter peripatetici volũt ꝙ fontiũ & fluminũ, pluuia sit causa. Et huic sententiæ videtur attestari ꝙ crescente pluuia vt in hyeme crescunt flumina: & econtrario in æstate cõstringit. Sed positio prima magis videtur cõuenire Scripturæ. Eccl. 1. Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur. Potest tamen dici quòd quantum ad continuationẽ attractionis aquę ad aliquã vastã voraginẽ q̃ est principiũ fluminis, veri⁹ videt̃ dictũ Senecæ, scilicet, ꝙ mare sit principiũ: eo ꝙ pluuia non videtur sufficere posse ad indeficientẽ exitũ fluminis alicuius: sed quãtũ ad facili

tatem attractibus & cōgregationis aquæ, verius est fecū dum eo quod terra spōgiosior est in loco descensus pluuiæ, quā alibi i profundo, & ideo magis attractiua est: & aqua pluuialis subtilior est ab alto cadens, ideo penetrat, cū in uenit poros terræ, ad hoc aptos: & ita vtraque sententia de facili sustinetur. Sed licet terra attrahat ab vtroque scilicet, à pluuia & à mari, quia ex omni parte attrahit: tamen inde videtur copiosius attrahere. vnde continuè attrahit, scilicet à mari præcipue, cum aqua pluuialis eo quod pinea est, & raro cadēs, nec tota nec semper permeat ad locum, vnde flumen oritur. Et huiusmodi congregatio aquæ non fit solum ex attractatione ad vnum, sed ex cōcursu plurium venarum, siue per naturam siue per artem, quomodo aggregantur venæ artificialiter eum putei fodiunt. Et sic patet, quod aqua fluminum & fontiū & est à nubibus per pluuiam, & est à mari per attractionem continuam, scilicet magis continuè & abundè à mari. Vnde etiam Aristo. met. dicit, quòd mare Oceanū, est continue principium omnium fluminum. Ita similiter quæ omnis à nubibus, quæ sunt in aere, idest à sanctis qui sunt in cœlo, & fluminibus & fontibus qui sunt in terra. i. viris & mulieribus eos orantibus in ecclesia, infundat idest impetretur à Deo frequenter gratiæ pluuia, tamen à mari plenissimo, idest à beata virgine magis continuè, & abunde attrahitur aqua gratiæ. Ipsa enim (vt dicit Bernard.) sinum pietatis suæ omnibus aperit, vt de plenitudine eius accipiant vniuersi, vnde gratiæ aliorum sanctorum minime sunt respectu gratiarum eius Eccl. 18. Quasi guttę aquæ maris deputati sunt. Quarto quia mare est in necessitatibus refugium. Ita beata virgo est refugium miserorum in tribulatione positorum, vnde ipsa est spes omnium miserorum in terra habitantium. Psal. 4. Spes omnium finium terræ, & in mari.

Quinto, quia mare est itineris compendium. Ita similiter siue ad statum gratiæ, siue ad portum gloriæ, Beatæ Virginis auxilio citius peruenitur. Psalm. 76. In mari via sua.

Sexto, quia mare est laboris lucrum. Vnde negociatores ipsum maximè frequentant. Ita qui volunt cœlestis gratiæ thesauris ditari, ad Beatam Virginem sæpius ire debent, siue ad contemplandum eius exempla, siue ad salutandum, & commendandum eius præconia, siue ad impetrandum & obtinendum eius suffragia. In cuius figuram dicitur Ioan. 6. quòd perrexerunt discipuli eius ad mare.

Septimo, quia mare, est vndarum propulsiuum, & æqualitatis, & tranquilitatis reductiuum: vnde mare vocatur pelagus, quia pellit vndā. Et vocatur etiam æquor ab æqualitate: quia, & fluctus eius velut montes eriguntur: sedatis tamen tempestatibus adæquantur, vt dicit Isid. Ita Beata Maria à sibi deuotis & amicis vndas tentationum repellit: & fluctus, idest furoris persequentium, & tempestates, id est, impetus aduersantium ad æqualitatem pacis, & tranquilitatem reducit. Quod figuratum est Ion. 1. vbi dicit, quod tulerunt Ionā, & miserūt in mari, & stetit mare à feruore suo: per Ionam intellige orationē puram, & deuotam, quæ tunc in mare mittitur, quando Beatæ virgini porrigitur: & tunc mare, id est, mundus sæuiens cessat à feruore suo, id est, persecutionis furore.

Item Beata Maria assimilatur terræ propter xiij. Nā terra (secundum Basilium) est corpus infimum, orbis medium, cœli centrum, elementum maximè corpulentum, mundi fundamentum, naturaliter frigidum & siccum, quantitate minimum, qualitate obscurum, figura sphæricum, aquæ glutino manfiuum, secundum se totā quietum, licet in partibus suscipiat sæpe motum, omnium viuentium receptaculum: & pedum Dei scabellum. Primo igitur Beata virgo assimilatur terræ, quia terra est corpus infimum, scilicet inter quatuor elementa secundùm ordinem naturalem elementorum, sicut cœlum est supremum in ordine corporum. Prouerb. 25. Cœlum sursum, & terra deorsum. Ita beata virgo fuit infima omnium sanctorum per sui reputationem. Vnde, & appellauit se vilissimo & infimo nomine fœminarum, scilicet ancillam. Lucæ 1. Ecce, inquit, ancilla, &c.

Secundo, quia terra est orbis medium, quia scilicet Beata virgo est media, id est mediatrix nostra per reconciliationem. Psalm. 73. Operatus est salutem in medio terræ.

Tertio, quia terra est cœli centrum. Tale autem centrum cœli habet stabilitatem, & fixionem. Et sic Beata virgo ex dono Dei habuit stabilitatem, & fixionem in gratia & fide. Psalm. 92. Firmauit orbem terræ, qui non, &c.

Quarto terra est elementum maximè corpulentum. Ita Beata virgo fuit corpulentissima per priuilegiationem: quia corpus virgineum possedit in mundo, corpus diuinum portauit in vtero, & corpus gloriosum possidet in cęlo. 1. Pat. 4. inuenerunt terram latissimam, quietam, & fertilem. Corpus enim Beatæ Virginis fuit terra quieta à passionibus, fertilis per prolis fœcunditatem, latissima per gloriæ immortalitatem.

Quinto, quia terra est mundi fundamentum, scilicet propter immobilitatem: quia quasi omnia corpora mouentur circa eam, scilicet cœlum, ignis, aer, & aqua, sed ipsa stat sicut fundamentum immobile, Eccl. 1. Terra autem in æternum stat. Ita Beata Maria tanquam fidei fundamentum fuit semper stabilis in ea, Apostolis ab illa recedentibus tempore passionis. Item ipsa stat pro mūdo. s. peccatoribus semper assistēs, & nunquam eis deficiens. Eccl. 24. Vsq; ad futurum seculum nō desinam, id est, vsque post diem iudicij peccatoribus assistere nō cessabo.

Sexto, quia terra est elementum naturaliter frigidū, & siccum. Et ita Beata Maria fuit frigida & sicca per carnis incorruptionem, quia caruit humore luxuriæ, & ardore concupiscentiæ. Iud. 1. Terram arentem dedisti mihi. Et Deu. 23. Terram quam calcas ferrea est, ferrum enim est frigidum, & siccum.

Septimo, quia terra est quātitate minima. Et ita Beata virgo fuit per paupertatis extenuationem minimum habens de mundo. Gene. 41. Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ. Hier. 4. Aspexi terram, & ecce vacua erat.

Octauo, quia terra est qualitate obscura. Ita Beata Virgo obscurata, & turbata est in filij sui passione. Isa. 60. Ecce tenebræ, scilicet afflictionis, & doloris operient terram, id est, beatam Virginem. Et in eodem. Isa 33. Luxit & elanguit terra.

Nono, terra est figura sphærica. Et beata Virgo fuit figuræ sphæricæ, inquantum habuit plenitudinem gratiæ. Nam sicut figura sphærica probatur à philosopho esse perfectissima figurarum: & ipsa fuit perfectissima fœminarum.

fœminarum. Istud autem quod philosophi vocant sphæram terræ, sacra scriptura vocat orbem terræ. Vnde eadem est figura sphærica, & orbicularis. De qua in Psalm. 88. dicitur, orbem terræ, & plenitudinem eius tu fundasti.

Decimo, quia terra est aquæ glutino mansiua. Quia scilicet propter humiditatem aquæ tenent se adinuicem partes terræ. Et sic Beata Virgo aquæ glutino, id est, diuinæ gratiæ dono constans, & firma fuit. Vnde ipsa fuit terra rore cœlestis gratiæ madens, vt habetur Iudic. 6.

Vndecimo, quia terra secundum se tota est quieta. Et ita etiam similiter tota quieta fuit Beata Virgo Maria per mentis abstractionem, & à discursibus vacationem. Vnde & ei attributum sabbatum, quod est dies quietis, Leui. 25. Sabbatum erit terræ.

Duodecimo, quia terra est omnium viuentium receptaculum. Ita & Beata Maria omnes recipit ad se confugientes, immo ipsa inuitat, dicens. Eccl. 24. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, &c. Et hoc est, quia ipsa est plena misericordiæ, secundum illud Psa. 32. Misericordia domini plena est terra. & ideo ipsa data est in refugium. Ps. 113. Terram autem dedit filiis hominum.

Decimotertio, quia terra dicitur pedum Dei scabellum. Et sic fuit Beata Virgo per filij Dei susceptionem, quasi. n. pedes Dei quibus mediantibus stetit in eius vtero, fuerũt corpus, & anima Christi. Vnde Isa. 66. terra scabellum pedum meorum.

Item beata Virgo Maria assimilatur monti Synai propter octo. Primo, quia mõs ille fuit mons misericordiæ, & promissionis. Est enim mons Synai in prouincia Madian, cuius pars est Oreb, vbi apparuit Dominus Moysi in rubo cõpatiens afflictionẽ populi sui, & promisit liberare eum à seruitute Aegyptiorum per manum eius, vt habetur Exo. 3. Ita Beata virgo Maria tanquam misericordiæ regina, fuit promissa, & præfigurata in illo eodẽ rubo, in quo Dominus Moysi apparuit, sicut ecclesia dicit, Rubum quem viderat Moyses, &c. Et in aliis prophetiis multis expressis. Et in ea impletæ sunt promissiones factæ de liberatione humani generis à seruitute diaboli. Nam in ea descendit filius Dei, & carnẽ nostram assumpsit pro nostra liberatione. Exo. 19. Descendit Dominus super Montem Synai, &c. Secundo, quia mons ille fuit mons angelicæ frequentationis. Ibi enim frequenter angelus ex persona Domini apparuit, & locutus est Moysi. Vnde dicitur Act. 7. ꝙ apparuit ei in deserto montis Syna in igne flammæ rub. &c. Et dicitur etiã. Ibid. de Moyse. Hic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum angelo, qui loquebatur in Monte Syna, & cum patribus nostris, qui accepit verba dare nobis. Ita similiter Beata Maria fuit ab Angelo visitata & salutata, & de verbo vitæ edocta, sicut patet Luc. 1.

Tertio, quia Syna fuit luminis mons, & inflammationis, vt cum apparuit ibi dominus in flamma rubi, Exo. 3. Et iterum ibid. Exo. 19. dicitur, ꝙ mons Synai fumigabat eo, ꝙ descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo, quasi de fornace. Et hoc factũ est de Beata Virgine, quñ. s. Spiritussanctus in eam superuenit, qui est ignis. i. amor diuinus, & eam æstuantẽ deuotio fumigare fecit, & mentẽ totã ipsius illuminauit, & inflammauit. Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te, &c.

Quarto, quia fuit mons pluuiæ, & roris: & sic fuit Virgo Maria in filij Dei conceptione. Psal. 71. Descendet sicut pluuia in vellus &c. Hanc pluuiam siue rorẽ cœlestẽ meruit Beata Virgo suscipere: quia humilima fuit. Nam à superbis & elatis fugit. 2. Reg. 1. Mõtes Gelboe, nec ros nec pluuia veniat super vos.

Quinto, quia Syna fuit mons diuinæ habitationis. Nã secundum Iosephum, erat opinio hominum habitare ibi Deum, propter quod non pascebant ibi oues, nec pastores cõiter approximare audebant. Ita similiter Beata Virgo fuit habitaculum Dei. Psal. 73. Mons in quo beneplacitum est Deo habitare in eo. Et iterum Ps. 110. Dominus in eis in Syna &c. Sexto quia fuit mons sapientiæ, & eruditionis. Ibi enim data est populo lex per manũ Moysi. Leui. 26. Hæc sunt pcepta atque iudicia, & leges, quas dedit dominus inter se & filios Israel in monte Synai p manum Moysi. Ita similiter beata virgo illum mundo peperit, qui est verbum & sapientia patris, qui est dux & legifer noster, per quem reges regnant, & legum conditores iusta decernunt.

Septimo, quia est mõs iustitiæ & cõminationis. Nam beatissima virgo Maria sicut sibi deuotis & eam reuerentibus est salutis refugium, ita & contemnentibus & blasphemantibus erit ad mortis & perditionis iudiciũ. Vnde Exo. 19. dixit Moyses de monte Synai. Cauete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius. Omnis qui tetigerit montem, morte morietur.

Octauo, quia erat mons pascuæ & refectionis. Vnde dicit Ioseph. de bel. iud. quòd est mons excelsus ad pascua egregius: quamuis in aliqua parte eius, vt dictum est, pastores ante Moysem propter reuerentiam non auderent pascere oues. Sed Moyses dum approximauit, rubum ardere sine combustione vidit, & Deum sibi loquẽtem, idest angelum sibi loquentem præsentialiter ex persona Dei audiuit, vt habetur Exo. 3. Vnde dicitur ibi ꝙ cum minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Oreb, apparuitque ei dominus in flamma de medio rubi. Ita beata virgo in assumptione fuit, quando peruenit ad pascua æternæ beatitudinis: ad quæ etiam gregẽ fidelium, ad eam confugentium exemplo & auxilio iugiter introducit.

Per nonnullas aquarum proprietates, quanta vitæ præsentis tribulationes à Dei electis æquo animo sufferantur, ritè edocetur. Cap. XLIX.

Miseriæ, & tribulationes psentis vitæ assimilantur aquis, de quibus in Ps. 68. Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad ad animã meã. Istæ aquæ sunt transeundæ auxilio. s. diuinæ gratiæ, ipse enim Deꝰ dixit. Isa. 43 Cum trãsieris per aquas, tecum ero. Sed iste transitus potest fieri multipliciter. Primo calcando per fidem: sicut de beato Petro legitur. Mat. 14. Item transeundo per fortitudinem, quemadmodum legitur. 3. Reg. 19. vbi dicitur Semei cum mille viris de Beniamin irrũpẽtes Iordanẽ, qd fuit p fortitudinẽ ante regẽ, idest Christũ trãsierũt vada miseriar ñ pręsentiũ. Itẽ natãdo, quod fit p prudentiã. Quicũque enim natare vult, necesse est ꝙ habeat natãdi prudentiã, & hoc significatum est Act. 8. vbi dicitur ꝙ cẽturio iussit eos qui possent natare, mittere se in mare. Itẽ nauigando, quod fit p pœnitẽtiã: nauis enim pœnitẽtia est. Exo. 14. Trãseũtes mare p ratẽ liberati sunt. Itẽ aquas diuidendo, quod fit p virga diuinæ iustitiæ. Exo. 14. Eleua virgã tuã, & extende manum super mare, & diuide illud. Item saltando

in baculo diuini adiutorij per contemplationem, quod significatur Gen.3. vbi dixit Iacob, in baculo trãsiui istũ: Iacob contemplatiuus est qui Iordanem miseriarũ præsentium debet trãsire appodiando se baculo diuini adiutorij. Itẽ miseriæ & tribulationes licèt de se nõ sint homini gratæ vel placitæ, possunt tamen effici faciles & quasi dulces ad sustinendum. Quod patet exemplo aquarũ. Nã de se nullum habet aqua saporem, acquirit tamen saporẽ vel per colationem, quam habet in poris terræ, vel per calorem solis, qui dulcedinem facit in aqua eleuando subtilius eius, & permiscẽdo humidũ aereũ, qđ pinguescit & dulcorat: & salsedinem inducit comburendo terrestre quòd remanet. Ex his colligũtur tres modi, quibus aqua tribulationis efficitur animæ sapida, vnus est per passionis Christi inspectionẽ. Hæc enim est colatio aquæ in poris terræ. Fuit enim corpus Christi carneum & terrestre sicut corpora nostra: & ideo per poros terræ vulnera corporis Christi possumus accipere, in quibus tunc aquam nostrã tribulationum colamus: quãdo nihil esse quod patimur respectu doloris eius, quem ipse pro nobis pertulit, iudicam⁹. Et sic dulce & lene nobis fit, si pro illo parua, qui pro nobis maxima pertulit, patiamur. Heb.13. Recogitate eum, qui talem sustinuit aduersus semetipsum à peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes. Greg. in quadã epi. Si passio Christi ad memoriã reuocetur, nihil est adeò durum, quod non æquo animo toleretur.

Secundus modus est per contemplationis eleuatione... et hæc est caloris solaris in sublime subleuatio, & im...guatio. Nam calor solis idest feruor diuini amoris id quod subtilius est hominis, scilicet mentem eleuat ad contemplandum cœlestia, & tunc anima pinguescit aereo humore, scilicet spirituali deuotione, quæ ei omnem tribulationẽ dulcorat. Vnde habetur Exo.19. quòd dum incalesceret sol liquefaciebat mãna, est enim vt calor solis feruor diuini amoris qui mannã liquefacit dũ mẽtem afflictã in deuotionis dulcedinem resoluit. Tertius modus est per vrentem contritionem, & hæc est terrestris vaporis adustio, quia s. feruens cõtritio adurit, & consumit omnem terrenũ affectum, & aqua tribulationis, quæ erat peccati insipida, fit homini compunctio sapida: non quidem sapòre dulci sed salso. Est enim tribulatio homini compuncto ex vna parte sapida. i. grata, s. vt à peccato purgetur, sed est ei salsa ratione causæ, quia scilicet displicet ei commisisse vnde patiatur. Vnde hoc est mare deserti. i. pœnitentiæ, quod est mare salsissimum, vt dicitur Iosue.12.

Tres cineris similitudines nos mortis memoriam frequenter retinere hic ostendunt. *Cap.* L.

MOrtis memoria repræsentatur in cinere triplici ratione. Primo quia cinis terrã fœcundat. Ita memoria mortis ad bene operandum solicitat. Gre. in hom. Valde solicitat in bono opere qui cogitat de extremo vitæ.

Secundo, quia ignis per cinerem conseruatur & maximè si cinis est calidus: quia si frigidus, ignem extinguit. Ita memoria mortis feruenter impressa gratiã spiritussancti conseruat, sunt tamen qui frigidam memoriã habent, vt illi, qui animã cũ corpore moriturã credũt. talis memoria potius extinguit gratiam quàm conseruet.

Tertio, quia cinis maculas lauat, & similiter memoria mortis abluit omniũ peccatorum maculas, Eccle.7. Memorare nouissima tua & in æternum non peccabis. Lauat enim maculas luxuriæ, si quis consideret quale futurum est quòd diligit. Gre. li. mor. Nihil sic ad domandum carnis desideria valet, quàm ꝙ vnusquisque hoc quod diligit, quale sit mortuũ, penset. Item lauat peccatum superbiæ, si consideret, ꝙ ipse est moriturus, qui se eleuat, Eccl.10. Quid superbis terra & cinis? lauat peccatũ auaritiæ, si consideret quid finaliter de mũdo portat, Job.18. Saccum meum consui super cutem meã, & operui cinere carnem meam.

Mundus deserto marique comparatur, & instar aeris obscurari declaratur. *Cap.* *LI.*

MVndus est locus obscurus, quia obscuratur ad modum aeris fumo vanitatis, puluere cupiditatis, & nebula carnalitatis. 1. Io. 2. Omne quod est in mundo, cõcupiscentia carnis est, & cõcupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Item aer (vt dicit Isid. li. etym.) vehementius concitatus ventos, tonitrua & coruscationes efficit, contractus nubila gignit, conspissatus pluuias facit, congelatus niues & grãdines introducit. Sed rarefactus serenitatem adducit. Mundus autẽ aliquando concitatur per superbiam, & tunc generat ventos persecutionum, tonitrua comminationum, & coruscationes siue fulgura percussionum. Aliquando vero contrahitur per auaritiam, & tunc obnubilatur & obscuratur, quia (sicut dicit Gre.) Tenebra animæ, est diuitiarum cupido. Aliquando vero conspissatur & impinguatur per gulam: & tunc pluuias facit, idest fluxum luxuriæ: proxima enim sibi sunt (vt dicit Greg.) venter & genitalia. Aliquando vero cõgelatur per acidiam: & tunc si faciat opera, quæ videantur alba, idest pura vel bona, sunt tamen frigida & cito destructibilia. Quandoque vero rarescit idest subtiliatur per pœnitentiam, & tunc serenatur per gratiam.

Itẽ mundus assimilatur mari. Primo, quia mare est multorum periculorũ cõtẽtiuũ: Est enim mare periculosum. Propter motũ. Mat.8. Motus magnus factus est in mari, ꝓpter quẽ motũ mare est tẽpestuosum, ꝓcellosũ & tumultuosum. Et mare mũdi est tẽpestuosum ex cõtrouersia, ꝓcellosũ ex ĩfortuniis, tumultuosũ ex iniquitatibus & vitiis. 2. Cor.11. Periculis in mari. Secundo propter ventum est in mari impulsio contrariorum ventorum. Dan.4. Quatuor venti pugnabant in mari, nam vt ventus auster est præsens prosperitas, vt aquilo aduersitas, orientalis inspiratio gratiæ, occidentalis suggestio malitiæ. Tertio est periculosum propter defectum, tam scilicet nauis, quàm nautæ, id est, gubernantis. Nauis enim siue lignum, cum quo habemus transire hoc mare, est hoc corpus, quod est vas fragile propter passibilitatẽ, graue propter peccati onerositatem, & multis foraminibus penetrabile propter sensuum susceptibilitatẽ. Sunt enim sensus vt foramina quædam, per quæ multa mala ingrediuntur. Item est frequenter defectus nautæ periti, id est, rationis prudenter regentis. Omnia hæc pericula sentiunt homines periti in mari huius mundi. Ecclesiast.44. Qui nauigant mare, narrant pericula eius.

Secundò, mare est animãtium & multiplicium monstrorum productiuum. Vnde (secundum Rabanum) plura mõstra producit mare quàm terra. Ps.103. Hoc mare magnum est, spaciosum manibus. illic reptilia quorũ nõ

est

est numerus. Ita in mari mundi sunt animantia diuersa & monstruosa multa, non tantum corporaliter, sed etiã spiritualiter. Sunt enim in mundo homines animales, idest sensuales ad modum piscium, secũdum illud Eccl. 1. Facies homines sicut pisces maris: & dicuntur animales, idest sensuales, non sapiẽtes illa quę Dei sunt, q̃a animalis homo nõ percipit ea, quę sunt spiritus Dei. 1. Cor. 2. Item sunt monstruosi velut illæ beluę de quibus habetur Dan. 4. q̃ surgebant de mari. Nam prima quę erat similis leoni, signat superbiam vitæ. Secunda quæ erat similis vrso, signat voluptatem carnalis concupiscentiæ. Tertia quæ erat similis pardo, signat cupiditatem auaritiæ. Quarta quæ habebat dẽtes ferreos terribiles, signat credulitatem malitiæ.

Tertio, quia mare est nubium & nebulæ & ventorum generatiuũ. Et similiter & mũdus generat nebulas errorum, nubes vitiorum, ventos persecutionum siue tentationũ, ꝓpter quas præcipitãtur & suffocãtur multi. Mat. 5. Grex præcipitatus est in mare, & fuit grex porcorum, idest hominum carnaliter viuentium.

Quarto, quia mare est lunæ imitatiuum. Dicit enim Arist. de pro. ele. quòd, mare imitatur naturam lunæ. Nã sicut adamantẽ sequitur ferrũ, sic mare sequit̃ Lunę cursum, vnde semper est mare in summo augmento & vigore, q̃n luna est plena lumine, siue versus cęlũ, vt in nouilunio, siue versus terrã, vt ĩ plenilunio. Et sicut luna ĩ suo lumine plus proficit, vel deficit: sic mare crescit amplius vel decrescit, vt supra dictum est capitulo 48. Sed sicut mare ipsum imitatur lunã, ita mundus sequitur fortunam. Vnde sicut crescit, vel minuitur fortuna alicui⁹, ita multum vel parum eum appreciat mundus. vnde metricè dicitur. Cum fueris fœlix, multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Item mundus assimilatur deserto.

Primo, quia desertũ est locus infructuosus, non enim colitur nec seritur. Sic mundus, idest mundani homines, non scinduntur aratro pœnitentiæ, nec recipiunt semina doctrinę, ita vt eis applicetur, nec semẽ diuinę gratiæ, & ideò nec fructus operum producunt meritorios æternæ gloriæ. Hier. 17. Erit quasi miricæ in deserto, quę scilicet sunt infructuosæ.

Secundò, quia desertum est locus spinosus idest spinis & vepribus plenus. Et sic etiam in mũdo abundant spinæ, idest solicitudines temporaliũ, quæ mẽtẽ inquietant, vel spinæ idest punctiones tribulationum, quæ cor vel corpus cruciant, vel spinæ idest inordinationes peccatorum, quæ conscientiam pungunt & lacerant. Iud. 2. Cõteram carnes vestras cum spinis tribulisque deserti.

Tertiò, quia desertum est locus periculosus. Est enim venenosum animalium domicilium, ferarum latibulũ, & latronum habitaculum. Sic in deserto mundi sunt animalia venenosa per luxuriam. Mala. 1. Posui hæreditatẽ eius in dracones deserti. Item sunt feræ, idest feri per superbiam: vnde superbo Regi Nabuchodonosor dictum est Dan. 4. Eiiciam te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua. Item sunt in deserto mundi latrones per auaritiam. Qui enim pauperes vsuris & exactionibus & aliis tributis spoliant mundi latrones vocãtur. Periculis latronum. 1. Cor 11.

Quartò, quia desertum est locus defectuosus, q̃a est locus sitis & ariditatis, s. aqua carens. Ps. 62. in terra deserta inuia, & inaquosa: ita in hominibus mundanis est ariditas & sitis inordinati appetitus & insatiabilis circa peccata & temporalia. Ps. 106. Esurientes & sitientes, anima eorum ĩ ipsis defecit. Et hoc est, quia deficit eis aqua, scilicet gratiæ, quæ hanc sitim inordinatã extinguit. Io. 4. Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Vbi ergo hæc aqua deficit, est sitis insatiabilis. ps. 142. Anima mea sicut terra sine aqua tibi.

Quinto, quia desertũ est locus æstuosus, s. ardoribus Solis expositus. Habẽt enim mundani continuum ardorem solis, s. inordinatũ amorẽ prosperitatis, Ioel. 1. Ignis comedit speciosa deserti. Et vocat ignem ardentissimũ ardorem solis, qui est inordinatus affectus cupiditatis. De quo in ps. 20. Per diem sol non vret te, neque luna per noctem.

Sexto, quia desertũ est locus meticulosus. q̃a est loc⁹ horroris & vastæ solitudinis. Est. n. mũdus illa solitudo deserti, de qua dr̃. Deut. 8. Ductor tuus fuit in solitudine magna atque terribili, in qua erat serpens flatu adurẽs, & scorpio, & dipsas. Serpẽs flatu adurẽs est ipse mũdus, qui flatu suæ cupiditatis inficit. Scorpio in facie blãdiens, & retro pungens, est caro siue voluptas corporis. Dipsas autem lacerans interficiens, est diabolus: & hęc timorem debent incutere & horrorem.

Septimo, quia desertũ est locus deuius: locus enim est desertum deuij, & erroris. Vnde Psal. 106. Errauerunt in solitudine, in inaquoso viam ciuitatis & habitaculi non inuenerunt. Sunt enim in deserto viæ deuiæ, fruticibus plenæ, arenosæ, lapidosæ, puluerulẽtæ, fętulentæ, & aliis incõmodis onerosæ. Similiter in mundo sunt viæ deuię iracundorũ, quia præcipuè ita facit à rõne deuiare: sed frutib⁹ & vepribus plenæ sunt vię pigrorũ, secundũ illud Pro. 4. Per agrum pigri hominis transiui, & p̃ vineã viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerant superficiem eius spinę. Ose. 7. Sepiam viam tuam spinis. onerosę sunt viæ auarorum, qui aurum quærũt. Omne enim aurum tãquam arena est exigua. Sap. 7. Sed lapidosæ & scandalosæ sunt viæ superborum. Eccl. 21. Via peccantium cõplanata lapidibus. Sed viæ, puluerentę, sunt viæ gulosorum, qui nutriunt puluerem, idest corpus in puluerem reuersurum. Eccl. 12. Reuertatur puluis in terrã suam. Fœtulentę autem sunt viæ luxuriosorum, qui fœtent per carnis corruptionẽ. Omnis quippe caro corruperat viam suam. Gen. 6. De cadaueribus eorum ascẽdet fœtor. Isa. 34. Vię autẽ onerosę & difficiles, sunt viæ inuidorum, qui ex multis torquentur, Sap. 5. Lassati sumus in via iniquitatis, & perditionis: ambulauimus vias difficiles. Omnis ergo peccatorum via est sicut via deserti, de qua dicitur. 2. reg. 4. Abierunt per viam deserti tota nocte.

Item mundus est similis speluncę est enim spelunca fouea subterranea, à speculãdo dicta: habet enim ex parte lucis introitum latum, sed terminum habet acutum, vnde locus est lucidus ĩ ingressu, obscurus in progressu, sed arctus & insipidus in egressu, si tamen inueniat̃ egressus, vt dicit Damascen. Sic homo mundum ingrediens habet introitum lucidum, dum in vitam nascitur, quia vita erat lux hominum, sed habet progressum obscurũ, quia. s. in mundo viuendo, multis tenebris ignorantię, & peccatorũ inuoluitur. Sed habet egressum arctum, & insipidum, dum moritur. Nihilominus tamen mundus est locus ad speculandum. 1. Corinth. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate.

Quomodo

Quomodo spiritualis homo variè permutetur, per sex corporu species mutationum quæ hic sigillatim recensentur, exprimitur. *Cap. LII.*

MVtatur homo sex modis spiritualiter, secundum quòd sex modis mutantur res corporaliter. Sex enim sunt (secundum Arist. li. phy.) species mutationis, quæ competunt vitę spirituali, scilicet corruptio, & generatio: augmentum, diminutio, alteratio, & loci mutatio. Corruptio fit salubriter in homine pœnitente per peccati destructionem. Rom. 6. Destruatur corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato, Gen. 35. Mundamini ac mutate vestimenta vestra. ipsa enim peccati destructio, est mentis mundatio. Generatio verò fit in pœnitente per gratiæ reuocationem, quià scilicet confertur homini nouum esse gratuitum 1. Pet. 2. Quasi modò geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite. Sed quia talis gratia pendet ex Deo gratiam infundéte, dicitur in Ps. 101. Mutabis eos, & mutabuntur. Augmentum fit in proficiente per virtutum extensionē, Pro. 4. Instorū semita quasi lux splendens procedit & crescit vsque ad perfectum diem. Et quia talis profectus est per gradus vij. virtutum, vel septem donorū, dicitur Dan. 4. Septem tempora mutabuntur super te.

Diminutio fit in prudente per humilitatis reputationem, secundum illud Apo. 1. cor. 15. Ego sum minim' apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus.

Alteratio verò debet fieri in præsidente per motum mutationē: Nā præcipue ad prælationē assumptus mutare & corrigere debet mores inordinatos, sicut dictum fuit Sauli. 1. Re. 10. Mutaberis in virum alterum. Loci mutatio fit in sapiente per diuersorum contemplationem. Est enim triplex motus localis, rectus, circularis, & obliquus. Hunc enim triplicem motū beatus Dio. de diu. no. attribuit animæ, sic, Nam quia motus circularis est secūdum quem mouetur aliquid vniformiter circa idem cétrum, ideo operatio intelligibilis, quę simpliciter habet vniformitatem, dicitur esse circularis: & hoc est quando anima relictis exterioribus ad seipsam regressa, cessante discursu, figit intuitum suum in contemplationem vni' simplicis veritatis, & tandem prætermissis omnibus, in sola Dei cōtemplatione persistit. Talis enim animæ mot' dicitur vniformis, q͡a remouet̄ à triplici difformitate.

Primò à difformitate rerum exteriorum, per hoc ꝙ illis relictis anima redit ad seipsam. Et iste erat motus siue circulus sanctorum animalium Eze. 3. Animalia (inquit) ibant ad exteriora consideranda, & reuertebantur ad interiora contemplanda.

Secundo à difformitate discursuum interiorum. s. ex hoc, ꝙ relicto discursu rationis, figit intuitū suū in contēplatiōe vnius simplicis veritatis. Vñ hęc est vniformitas, de qua Dñs dixit, Luc. 11. Porrò vnū est necessariū.

Tertiò remouetur difformitas intellectus, cū prætermissis omnibus in sola Dei contemplatione persistit. Et hanc vniformitatem appetebat Philippus dicens. Io. 14. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Motui autem recto assignat beatus Diony. illam operationem intelligibilem, qua proceditur de vno in aliud, sicut qñ anima ꝓcedit ab exteriorib' sensibilibus ad intelligibilē cognitionē. Motui aūt obliquo, qui cōposit' est ex recto & circulari, assimilatur illa operatio intellectus, quæ habet aliquid vniformitatis simul cum processu ad diuersa, prout. s. aīa illuminationibus diuinis sōcināndo vtitur,

Tria precipua mala (ex Diui Pauli doctrina) secularia negocia, quæ ipsis aquarum receptaculis comparātur, nobis inferre videntur. *Cap. LIII.*

NEgocia secularia assimilantur receptaculis aquarum, & hiatibus ingētibus, quę sunt in corpore terræ, in q͡bus (vt dicit Theophrast', & Seneca refert) generantur animalia informia & tardi motus & cęca, vt plurimum, sicut sunt talpę, pisces etiam pinguissimi, generantur in illis fluminibus: de quibus quidam comederunt & mortui sunt. Sic qui negociis secolaribus implicātur, efficiūtur animales per concupiscētiā. Iudæ. 1. Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum nō habentes. Item informes per malitiam: contra quos dicit Apostulus Ro. 12. Nolite conformari huic seculo, sed reformamini. Tardi motus per negligētiam. Pro. 20. Dicit piger, Leo est in via. Item cęci per ignorātiā. Mat. 15. Sinite illos, cęci sunt. Item comedentes de talibus eos imitādo, vel eis se conformando, spiritualiter moriūtur. & propterea dicitur. 2. Tim. 2. quòd nemo militans Deo, implicat se negociis secularibus, vt ei placeat cui se probauit. vbi ostendit Apostolus, quòd negocia secularia tria mala faciunt homini.

Primū est, ꝙ impediunt Dei militiam. Vnde dicit. Nemo militās Deo. & figuratū est in Dauid 1. Reg. 17. qui indutus armis Saulis, non poterat ire ad pugnā cōtra Philisthęum, quousque exuit illa. Saulis enim arma, sunt seculi negocia, q͡bus impeditur miles Dei, ne pugnare valeat contra diabolum: vnde talia arma impediunt, non defendunt: quia arma militiæ nostræ non carnalia, sed spiritualia sunt, vt dicit Hier. in epi. ad Pau.

Secondū malū, quia implicāt humanā vitā. Vnde subdit implicat se negociis secularibus. Negocia enim seculi, hominē implicāt, & inuoluūt, & inuoluēdo detinēt, vt non possit ab eis, cū vult, exire. Faciliter enim tales à mūdo superantur. 2. Pet. 2. His rursus implicati superantur. Itē negocia secularia implicāt, & inuoluunt hominē, ita vt faciant eum in multa peccata cadere. Et propter hoc dicitur Eccl. 34. Qui implicatus est, abundabit malitia.

Tertium malum est, quia impediunt diuinam gratiā, per quam homo Deo est acceptus: & ideo subdit, Vt ei placeat, cui se probauit. quasi dicat, si se implicaret, non ei placeret. Et ratio est, quia subtrahunt hominem à spiritualibus. Hebræ. 10. Si sobstraxerit se, non placebit animæ meæ.

Superioribus sedulò parendum, planetarum exemplis, qui firmamento naturaliter obsequuntur, declaratur. *Cap. LIIII.*

OBedite superioris mandato, & cōsentire prudentioris consilio debet homo celeriter, sed proprio sensui credere, vel proprium appetitum implere tardius eum oportet. Cuius exemplum apparet in motibus planetarum, qui motu superioris orbis scilicet firmamēti, qui est ab oriente in occidentem, mouentur velocius scilicet in vnā die. Nam raptu firmamenti singulis diebus ab ortu ad occasum rapiuntur, motu autē suo quo mouentur econuerso ab occidēte in orientem, tardiori tempore perficiunt cursum suum. Nā secundum computationem astrologorum vnusquisque tanto mouetur tardius, quanto magis distans est à centro. vnde secundū eos motui lunæ deputatur tempus vnius mensis, Soli, Mercurio, & Veneri deputatur tempus vnius anni, Marti autē dantur duo anni, Ioui 12. Saturno. 30. Stellis autem fixis 36.

milia

milla aonorũ. Et sic patet, q planeta seu stella quanto altior, tanto in suo motu tardior: ita quanto aliquis est maior vel sapientior, tanto debet esse in sensu suo humilior, & in facto suo maturior, & consultior. Non enim tardè fit, quod bene fit. sicut Octauianus imperator legitur dixisse, scilicet sub aliis verbis. Satis, inquit, cito fit, quicquid bene fit. Pro. 19. Qui festinus est pedib⁹, offenditur.

Montis Libani perfectiones recensentur, quibus Prædicatorum ordo comparatur.

Cap. LV.

ORdo Fratrum Prædicatorum similis est mõti Libani, vnde in honorem patroni eius, scilicet beati Dominici legitur Euangelium Matthæi, vbi dicitur. Mat. 5. Non potest ciuitas abscondi, supra montem posita. Nam ciuitas istum montem protegens, & decorans est ipse: ergo ordo eius congrue monti Libani assimilatur.

Primò propter culmen eminentiæ. Est enim Libanus mons Phœniciæ altissimus, qui omnes mõtes illi⁹ regionis excedit. Et sic ordo Fratrum Prædicatorum omnes alios videtur excedere quodammodo ordines ex ipsa sua origine, & nomine, ex eo quòd maxime assimilatur religioni Christi, & Apostolorum. ipse enim Christ⁹ apostolos suos principaliter elegit, & religionem eorum instituit ad officium prædicandi. vnde ait Io. 15. Ego elegi vos vt eatis, & fructum afferatis, scilicet animarum &c. Nulla autem hodie alia religio, quę à suo principio fuit instituta ad hoc officiũ, nisi ordo Fratrum Prædicatorũ. Vnde fundatori ipsius ordinis scilicet beato Dominico dictum est per visionẽ ab apostolis, Petro & Paulo, quorum vnus sibi baculum & alter librum obtulit, Vade, & prædica: quoniam à Deo ad hoc ministerium es electus. quod & ipsum nomen declarat: quia ordo prędicatorum vocatur. Et ideo merito de hoc monte, idest ordine, intelligi potest illud Isa. 2. Erit mons domus Domini in vertice montium, &c.

Secundò propter libamen obedientiæ vel reuerẽtiæ, Dicitur enim Libanus à thure, quod ibi nascitur ex eo quòd thus Deo libatur, & cultui eius offertur. Similiter in ordine Fratrum Prædicatorum præcipuè reperitur libamẽ obedientiæ, per quã seipsos Deo offerunt in odorẽ suauitatis, eo modo quo dicebat Apostol⁹. 2. Tim. 4. Ego enim iam delibor. Cant. 4. Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.

Tertio, propter cãdorem cõtinentiæ. Nã Libanus, cãdidus interpretatur, q a perpetuis niuibus decoratur. Hic candor est in ordine Prædicatorũ propter obseruantiam perpetuæ castitatis, q est vt quidam candor carnis. Hier. 17. Nũquid de petra agri deficiet nix Libã? quasi dicat, nõ deficiet. Ps. 64. Niue dealbabũtur in Selmõ, mõs Dei, mons pinguis.

Quarto, propter emanationem sapiẽtiæ. Est. n. Liban⁹ mõs aquę indeficiẽtis: vnde ibi erãt putei viuẽtiũ aquarũ, quæ impetu fluebãt de Libano, vt dicitur Cant. 4. Itẽ est Libanus fons & origo fluuiorũ, ex cuius radice oriũtur duo fontes scilicet Ior, & Dan, qui simul iuncti Iordanis nomen efficiunt, vt Hieron. dicit. Ita in ordine Prędicatorum est puteus aquæ viuentis, & indeficientis, idest profunditas sapientiæ salutaris. Vnde emanant flumina doctrinæ spiritualis. sed duo eius pręcipui fontes fuerunt, duo eius eximij doctores, scilicet Frater Albertus, & Frater Thomas, qui simul iuncti non solum tempore sed etiam opinionum concordia, mirabilem fluuium sapientiæ profuderũt regioni Israelitarum. i. Ecclesiæ fideliũ, prout in eorũ libris, q sunt quasi innumerabiles, cuidentius claret. Plures etiam alij putei viuẽtis aquæ. i. doctores profundissimi pleni aquis salutaris sciẽtię in hoc Ordine fuerunt, & sunt, in quibus aqua sapientiæ huius Ordinis indeficienter perseuerat. Ios. 4. Steterunt aquæ in loco vno, & ad instar montis.

Quinto, propter suauitatẽ redolẽtiæ. Est. n. mons Libanus, mõs redolentiæ, & aromaticitatis, ꝓpter qđ dicitur Eccl. 39. Quasi Libanus odorem suauitatis habẽte, &c. Ibi enim sunt arbores thuriferę, & herbæ odoriferę plurimæ crescũt ibi. Et ita ẽt simili modo in ordine Prædicatorũ sunt arbores thuriferæ. i. plurimi Fratres magnæ deuotiõis, & multę orõnis. Nã thura siue incẽsa signant orationes sanctorum, vt habetur Apoc. 8. Item sunt ibi herbę odoriferę. i. quã plurimi Fratres magnę opinionis, odorẽ bonę famæ vndiq; diffundẽtes, Eccl. 24. Quasi Libanus nõ incisus, odor mens. vnde inter mõtes aromaticos Israel, iter religiones sanctorũ seu ordines ordo iste beati Dominici præcipuum locũ tenet. Et de his aromaticis montibus dicitur. Cant. 8. Fuge dilecte mi assimilare capreæ, hinuloq; ceruorũ super montes aromatũ.

Sexto, propter fertilitatẽ gratię. Nã propter roris abũdantiã, & pluuiarũ frequentiã, herbis abõdãt præcipuis, pascuis vberrimis, & fructib⁹ optimis. Sic in ordine Prædicatorũ abundat ros diuinæ gratiæ, pluuia spiritualis doctrinæ. Et ideo sunt ibi herbæ virtutũ, pascua scripturarũ, & optimi fructus animarũ. Ose. 14. Erũpet radix ei⁹ vt Libani. ibunt rami eius, & erit quasi oliua gloria eius, & odor eius vt libani. Conuertentes sedentes in vmbra eius viuẽt tritico, & germinabunt quasi vinea, memoria le eius quasi viuũ Libani. Vnde iste inter montes fructiferos siue herbiferos, idest ordines salutiferos, de quib⁹ dicitur Ps. 134 Qui producit in montibus fœnum, & herbam &c. pinguissimus, & fertilissimus existit: & ideo est mons eius pinguis, vt supra allegatum est.

Septimo, propter quietem confidentiæ. Nam est mõs confidentiæ, & securitatis. quia qui illoc deueniunt, à venenosis omnibus tuti sunt, quæ aromaticitate sua fugere coguntur. Ita in hoc venerabili Ordine cõfidenter requiescit ecclesia tuta scilicet ab omnibus venenosis. i. vniuersis hæreticis, quos præcipue iste in do fugauit sua sapientia & virtute. vnde iste est mons firmissimus, & securus, de quo dicitur Exo. 15. Introduces eos. & planrabis ĩ mõte hæreditatis tuæ firmissimo habitaculo tuo, quod operatus es domine.

Octauo, propter pulchritudinem, & amænitatem apparentiæ, scilicet propter viroritatem arborum. Et sic ordo Prædicatorum etiam in apparentia exterioris habitus, pulchritudinem, & decentiam habet. & hæc repræsentat pulchritudinem spiritualem, quæ debet esse in eis qui talem habitum portant, scilicet, & albedo munditiæ, & nigredo pœnitentiæ. Isa. 35. Gloria libani data est ei, decor carmeli. Isa. 52. Quàm pulchri sunt mõtes, &c.

Nono propter medicamen prudentiæ. Sunt. n. in hoc monte species, & herbæ aromaticæ contra diuersa genera morborum. Can. 4. Nardus, & crocus, & fistula, & cinamomum cum vniuersis lignis Libani. sic in ordine Prædicatorum sunt prudentissimi confessores, & consiliatores, scientes contra omnes animarum morbos debi-

ta

ta consilia, & remedia adhibere. propter quod de isto monte dicitur Gen.5. In monte te saluum fac, ne & tu simul pereas.

De monte Morian, in quo Abraham filium suum sacrificare voluit, Iacobque obdormiuit, & scalam cacumine cælum tangentem conspexit, quibus omnibus Christi passio animæ nostræ salutaris assimilatur.

Cap. LVI.

PAssio Christi assimilatur monti Morian.

Primo ratione immolationis. Nam hic fuit ille mons, in quo Abraham Isaac filium suum super arā posuit ad immolandum. Et similiter Christus in passione fuit positus in ara crucis, vt immolaretur pro nobis. Vnde dicitur, Gen. 22. Cum colligasset Isaac filium suū, posuit eum in altari super struem lignorum, extenditque manum, & arripuit gladium, vt immolaret filium suum. Si quidem Isaac, Christum Dei præfigurauit, qui fuit pro nobis ligatus à Patre, etiam pro nobis passioni expositus in altari, idest in alto aere super lignum crucis affixus, & vehementissimi doloris & passionis gladio cōfossus, & pro nostris peccatis Deo patri immolatus. Et totum hoc fuit in monte prædicto idest in altitudine diuinæ dispositionis præordinatum. Gene. 22. Tolle filiū tuum vnigenitum, quem diligis, atque in holocaustum offer eum super vnum môtium, quem monstrauero tibi.

Secundo, ratione mortis. Nam fuit ille mons, in quo Iacob dormiuit, & scalam porrectam vsque ad cœlum conspexit. Ge. 28. Dormitio autem Iacob in monte, fuit mors Christi in cruce. & quòd vidit scalam ad cœlum, ostendit quòd per humilitatem mortis in cruce meruit gloriam ascensionis in cœlum secundum illud Luc. 24. Nonne oportuit pati Christum, &c.

Item per hoc idem ostendit, quòd per passionem crucis aperta est ianua regni cœlestis.

Tertio ratione redemptionis. Nam hic est mons gratiæ, quem monente Angelo dum populus cęderetur, Dauid ab Ornan Iebuseo iusto precio emit, vbi altare instituit, & hostias immolauit, sicque placato Deo, populi plaga cessauit. 1. par. 21. In quo præfigurata est & humani generis iusto precio sanguinis Christi redemptio, & ipsa Christi immolatio, Dei placatio siue reconciliatio, & electorum liberatio.

Quarto, ratione orationis. Nam ibi Salomō domum orationis, idest templum ædificauit. 3. Re. 6. Ita ædificauit Christus multiplicium orationum genera in passione, siue pro inimicorum compunctione, Luc. 23. siue pro spiritus sui susceptione. Luc. 23. in omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hebręorum quinto. Ita passionis Christi frequēs meditatio eleuat animam à terrenis. Nā testa oui plena rore bene clausa, in calore forti, posita iuxta hastam, ascendit à terra per hastam. Oui testa est mens deuota, quæ rore plena est, quando est ad lachrymas per compunctionem parata: sed tunc est bene clausa, quando stat sub humilitatis custodia. Tūc autem iuxta hastam ponitur, quando iuxta crucem locatur, & si sit in forti calore, idest feruenti passionis Christi meditatione, vel feruenti Christi amore, scilicet vt bene contempletur, & sentiat, quàm vehementem, & ineffabilē amorem in cruce nobis Christus ostendit, tunc mirabiliter eleuabitur & rapietur à terrenis. Vnde Christus dixit. Io. 12. Ego si exaltat⁹ fuero à terra, omnia traham ad me ipsum. Nam si calor solis attrahit vaporem, multo fortius amor, & virtus Christi, attrahit mentem.

Terra stabilitas, ipsius summa passibilitas grauia æquo animo sufferre nos docet. *Cap. LVII.*

PAtienter sustinere grauia, & non perturbari ex eis, docet nos terra. Quæ (secundum Isido.) ideo vocatur solum, quia est elementum solidum, cuiuslibet ponderosi corporis sustinens totam molem: propter quod qualibet grauia sursum mota, quousque stabilem tangant terram, manent penitus inquieta, & continuant motum suum, quo incęperunt moueri: sed quietantur, cum peruenerint ad eam. Similiter fortis & patiens, solidum habet animū ad quęlibet onerosa, & grauia ęquanimiter toleranda, nec generat grauis res aliqua perturbationem vel inquietudinem in eo, qui etiam inter inquietudines solus quietus manet, & firmus. Sed istam soliditatem, & firmitatē charitas operatur in anima: quia charitas patiens est, & omnia suffert. 1. corin. 13. Nec vera sufferentia est, quæ sine charitate est: quia vera patientia est, quæ ipsum amat, quem portat. Nam tolerare & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamen furoris, sicut dicit Gre. in mor. Sed notandum est, quòd terra licèt sit summè stabilis quo ad situm, est tamen summè passibilis per affectum. Et similiter homo patiens, licèt de propria non irritetur iniuria, nec tribulatione turbetur, tamen alienæ miseriæ valde, & ex corde compatitur. Vnde Apostol⁹ 2. Cor. 11. (qui de sua infirmitate commotus non fuit) aiebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor?

Septem vitia capitalia conscribuntur, quæ igni, nubi, tonitrui, mari, lacui, & denique ipsi fonti diuersimodè comparantur.

Cap. LVIII.

PEccatum assimilatur igni triplici ratione.

Primo, ratione ardoris: est enim aliquis ignis qui maximè excedit in ardore, scilicet infernalis, aliq s excedit in fętore, scilicet sulphuris. aliquis verò in terrore, vt ignis fulguris.

Primus ignis infernalis est ignis luxuriæ. Ezec. 8. Ab aspectu lumborum eius deorsum. ignis. A lumbis enim deorsum sunt instrumenta luxuriæ: hic autem ignis est denigratiuus. Vnde infernales nigri pinguntur propter obscuritatem culpæ, & pœnæ. Ignis autem luxuriæ denigrat per fumum infamiæ. Ioel. 3. Dabo prodigia in terra deorsum, sanguinem ignem, & vaporem fumi. Terra deorsum, est caro de terra sumpta, quę est pars hominis infima, ex cuius videlicet luxuria plurimum sequitur sanguis, i. sanguinis effusio, & ignis. i. concupiscentiæ inflammatio, & etiam vapor fumi. i. famæ denigratio. Item iste est ignis consumptiuus, Iob. 31. Ignis est vsque ad consumptionem deuorans. Deuorat enim luxuria vsque ad consumptionem animæ expulsionem, vsque ad consumptionem vitæ per humoris resolutionem, & vsque ad cōsumptionem temporalis substantiæ per diuitiarum effusionem. Luc. 15. Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè.

luxuriosè. Item iste ignis est detentiuus: nõ enim ex igne inferni potèst aliquis erui nisi diuino miraculo, sicut eruтus dicitur Lazarus resuscitatus à Christo. Io. 11. Vnde dicitur quòd postea nunquam risit ex horrore illarum pęnarum inferni, quem conceperat. Sic etiam ex igne luxuriæ non potest aliquis liberari nisi diuino miraculo, & gratiæ ipsius suffragio. Sap. 8. Non possum esse continens nisi Deus det. Vnde necessaria est sanctorum oratio ad talem gratiam impetrandam, Nu. 11. Orauit Moyses, & absorptus est ignis. Item iste ignis luxuriæ est fomentorum susceptiuus, Siquidem hunc ignem luxuriæ, nutriunt & fouẽt iuuenum lasciuiæ. Psa. 77. Iuuenes eorum comedit ignis, scilicet luxuriæ. Item diuitiarũ copiæ, Ps. 117. Exarserunt sicut ignis in spinis. Spinæ enim dicuntur diuitiæ propter punctionem solicitudinum, quæ multum tamẽ luxurię præbent opportunitatem. Item deliciarũ affluẽtiæ, Iob. 29. Terra de qua oriebatur panis, scilicet deliciarum in loco suo, igne subuersa est. Item ornamentorum pompæ quæ homines alliciunt & appetitum accendunt. Isa. 11. Gloria eius succensa dabit ignem, & vermes: ignem idest ardorem concupiscentiæ & vermes, idest corruptionem luxuriæ, vel vermes, idest remorsus conscientiæ.

Secundus ignis, scilicet ignis sulphureus, est ignis auaritiæ, qui videlicet est insatiabilis. Pro. 30. Ignis nũquã dicit Sufficit. Ecc. 5. Auarus non implebitur pecunia. Item est inextinguibilis, Isa. 66. Ignis eorum non extinguetur, & propterea assimilatur igni sulphureo. Dicitur enim, ꝙ quædã cauernæ sunt in monte Æthnæ, quę semꝑ ardent, & hoc propter abundantiam sulphuris. cuius proprietatẽ tenet auaritia, quæ semper ardet. Psa. 10 Pluit super peccatores laqueos ignis, sulphur, &c. Et dicit laqueos ignis, quia per auaritiam multi illaqueãtur à diabolo. 1. Tim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli. Item iste ignis semper est augmentabilis, quia crescente pecunia, crescit etiã amor nummi. Sic etiã augmentatis lignis, crescit ignis.

Tertius ignis, scilicet fulguris, est superbiæ. Eze. 1. De igne fulgur egrediens. hic est ignis descendens siue ruens per deiectionem. Nam licèt superbus primo ascendat per eleuationem, tamen postea ruit per deiectionem. Iob. 1. Ignis cecidit de cœlo, hic ignis de cęlo cadens, fuit superbia angelorum, qui de cęlo ceciderunt per superbiã. Sicut enim vapor fulguris primò ascẽdit nube inclusus, sed postea cum impetu descendit à suo contrario expulsus. Ita accidit primo angelo superbienti. Vnde dominus dixit. Luc. 10. Videbam sathanam sicut fulgur cadentem. Item hic ignis est ardens per ambitionem Ps. 105. Exarsit ignis in synagoga eorũ. Item hic ignis est fumescens per ostentationem. Exo. 19. Mons Synai fumigabat. Mons Synai, altudo superbiæ. Item est nocẽs oculis per offuscationem. Apo. 9. dicitur ꝙ de fumo egrediẽte de puteo obscuratus est aer, & Sol.

Item peccatum assimilatur nubi propter sex.

Primò, nubes ad modum spongiæ tota est cauernosa, vana & vacua, nulla stabilitate suffulta, sed à ventis hinc inde deducta. Quia homo qui in peccato existit, omni bono est vacuus, totus in operibus est inanis, in nullo bono proprio, situ firmus, sed magis à vento, idest à tentatione diaboli vel vanitate mundi ad omnia mala deductus. Vnde in epistola Iudæ, Hi sunt nubes sine aqua, quę à vẽtis circunferuntur.

Secundo, quia nubes est ex grossis, & terrestribus vaporibus generata, quod cõpetit specialiter auaritiæ, quæ est ex terrenis, & metallicis desideriis causata. Hiere 51. Qui leuat nubes ab extremo terræ.

Tertio, quia nubes aliqñ est obscura, & ideo solarium radiorum occultatiua: quia peccatũ dum animã obtenebrat, & obscurat, videre non sinit irradiationes diuinas. Exo. 14. Erat nubes tenebrosa.

Quatro, quia nubes sicut resoluta in pluuiam, est valde proficua, sic resoluta in vẽtum est valde nociua. Quia tempestatis est in mari & in terra generatiua, & ex collisione sua aeris inflammatiua, & corruptionis. & tonitrui causatiua, & maximè illa, quæ ex vaporibus fętidis, & putridis generata valde est infectiua & corruptiua. Hęc aũt præcipuè cõperunt vitiu superbię, quæ omnia perturbat, rixas generat, corda ad mala inflammat, & conturbat, & tonitrua timoris & morũ corruptionem causat. 3. Reg. 18. Cęli obtenebrati sunt, & nubes, & ventus. & Ezec. 38. Ascendens quasi tempestas venies & quasi nubes, & operies terram. & in Psa. 17. Nubes trãsierunt, grando, & carbones ignis. Et iterum in Psa 76. Vocem dederunt nubes, s. tonitrui, secundùm illud. Vox tonitrui tui in rota. Exo. 19. Cęperũt audiri tonitrua, & micare fulgura, & nubes densissima operuit montem.

Quinto, quia nubes hominum deceptiua: quia cũ fuerit nubes ex siccis vaporibus generata, prætendit aquam esse futuram, sed in fine causatiua vẽti, & turbinis est persolutiua. Ita peccatum mortale omnes homines decipit, quia dum suauia & saporosa promittit, in fine nihil aliud quam pęnam inferni persoluit. Prou. 25. Nubes & ventus & pluuia non sequens, vir gloriosus, & promissa nõ complens.

Sexto, quia si nubes vna sit alteri cõtraria, tempestatis est causatiua: quia hominis ad hominẽ discordia est omnium malorum inductiua, Exe. 30. Dies nubis tẽpus gentium erit & veniet gladius in Ægyptum.

Item peccatum assimilatur tonitruo propter quatuor.

Primo, quia tonitruum omnia cõquassat. Ecc. 40. Substãtiæ iniustorũ sicut fluuius siccabũtur, & sicut tonitruũ magnum, in pluuia personabunt.

Secundo, quia tonitruum cerebrum perturbat, quia scilicet peccatum rationem offuscat. Psa. 17. Fulgura multiplicauit, & cõturbauit eos, fulgura cum tronitruis prodeunt. Apoca. 4. Procedebant fulgura, & voces, & tonitrua.

Tertio, quia tonitruum timorem generat. Psalm. 103. A voce tonitrui tui formidabunt. Et similiter peccatum pauorem causat. Prouerb. 10. Pauor his qui operantur malum.

Quarto, quia tonitruũ vinum in doliis mutat. Ita peccatum mutat vinum charitatis in vinum corruptum iniquitatis. Vnde fit per peccatum pessima mutatio animæ de statu gratiæ ad statum culpæ, & à spe gloriæ ad reatũ gehennæ, Isa. 29. Visitabuntur in tonitruo, & cõmotione terræ.

Item peccatum assimilatur mari.

Primo, quia est timoris incessiuum, & hoc pertinet ad peccatum auaritiæ: quia auarus si non habet, semper est in solicitudine lucrãdi, sed si habet, semper est in timore perdendi Ose. 12 Formidabunt filij maris.

Secundo, quia mare est amaritudine sua dulcedinum fluminum & fontium absorptiuum, ita luxuria amaritudine sua absorbet dulcedinem pręcedentiũ delectationũ.

Pro.5. Nouissima illius amara quasi absynthium. Apoc.8. Multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Boe. de cons. Voluptates tristes habere exitus, quisquis libidinum suarum recordari volet, intelliget.

Tertio, quia mare est appetitus cibi & potus ablatiuū. Hoc facit sacietas, & deliciositas gulæ, quia viuentes in delitiis perdunt appetitū corporalē & spiritualē. Vnde & sapientia quæ à sapore dicitur, quia facit superna sapere, secundum illud Apostoli. Col.3. Quæ sursum sunt, sapite, dicitur non esse cū mari neque inter deliciosos reperiri. Iob.28. Sapientia vbi inuenitur? & quis est locus intelligētiæ? Nescit homo preciū eius, nec inuenitur in terra suauiter viuentiū. Abyssus dicit, Nō est in me, & mare loquitur, Non est mecum.

Quarto, quia mare cū nebulas & nubes generat, est caliginis & obscuritatis in aere inductiuū. Hoc cōpetit superbiæ, qa pp ambitiones honorū & dignitatū offuscat intellectū, & rationē, vt. s. ppriā mensurā hōnō videat, nec attendat. Et ideo superbus assimilatur dormienti, qui hēt sensus vapore somni ligatos, & offuscatos. Pro.23. Eris sicut dormiens in medio mari.

Quinto, quia mare est radiorū Solis interemptiuū. Et hoc competit inuidiæ, quæ radios. i. gratias datas à Deo, impedire & intercipere conatur. Et ideo inuidi, qui aliorum grām offuscare conātur, & aliqñ hic confunduntur, & tandē ad æternas tenebras perducuntur. Vñ dicitur in epist. Iudæ, Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errātia, quibus procella tenebrarum conseruata est in æternum.

Sexto, quia mare est sui coloris immutatiuū. Et hoc cōpetit iræ, quia dū homo irascitur, mutat faciē & colorem. Eze.1. Apparuit rota vna iuxta animalia habens quatuor facies, & aspectus rotarū & opus earū, quasi visio maris. Talis rota est homo iratus, qui stridendo & clamando vadit & mouetur, & per impetū iræ sequitur animalia bruta, quia efficitur similis feris crudelibus & impetuosis. Et habet quatuor facies, & gradus: vnā put ira est in corde, aliā prout effunditur ore, s. in verbis clamorosis & cōtumeliosis, tertiā prout proditur per aliquod aliud signum siue oris siue digitorū, sicut Italici intercludunt pollicem inter duos digitos collaterales, qd vocāt facere ficū, siue filbectū, vt grāmatici dicunt, vel alio signo cōsimili. quartā cum opere perficitur percutiendo, vel occidēdo, & aspectus vultus variatur, & mutatur sicut mare. 2. Macha. Facies & color immutatus, declarabat internū animi dolorem.

Septimo, qa mare est caloris solaris repressiuū. Et hoc cōpetit acidiæ, quæ sua frigiditate reprimit calorē solarē, i. amoris spiritualis feruorē: & aliqñ acidia ipsum spiritualē & vitalē calorē, i. amorem totaliter in anima extinguit, & mortē spiritualē inducit. Apo.16. Omnis anima viuens, mortua est in mari.

Item peccatum assimilatur lacui.

Primo, rōne retentionis, quia secundū Isid. Lacus dicitur quasi locus aquæ, qa stat & non fluit. Nam aquas recipit, aliis non effundit. Et ideo pp quietem est aquis cęteris grossior, & ad potādū peior. Et hoc cōpetit peccato auaritiæ: quia auarus bona, quę recipit, & congregat, sibi soli retinere conatur, & aliis non infundit vel cōicat largiendo, vñ vult semper recipere, & nunquā tribuere. Hęc i. auaritia vel cupiditas est quodāmodo cæteris aqs deterior: quia sicut Apo. dicit 1. Ti.6. Radix omniū malorū est cupiditas. Auari ergo & cupidi, quia intendunt solum ad congregandū, & cumulandū diuitias mundi, congregabuntur ipsi & colligabuntur simul in lacu, i. pęnis inferni, vt sicut profundati sunt in lacū auaritiæ, ita profundētur in lacum miseriæ. Isa.24. Congregabuntur cōgregatione vnius fascis in lacū, & claudentur ibi in carcere. Et tāgit duplicem pœnā, quæ respondebit duplici culpæ. Nam qa fuerunt auidi ad cōgregandū, ideo congregabuntur cōgregatione vnius fascis in lacum: quia vero manum habuerunt ad largiendum clausam, ideo claudentur ibi in carcere.

Secundo, rōne indurationis. Nā in Reatinis paludibus & lacu, dicuntur iumentorū vngulæ indurari. Quasi aūt vngulæ iumentorū sunt mentes peccatorū, quæ maximè per superbiā indurantur. Dan.6. Miserunt eū in lacū leonum. Quasi. n. locus Leonū, est malitia & crudelitas superborū, & talis crudelitas & feritas indurat cor superbi. Iob.40. Cor eius indurabitur quasi lapis.

Tertio, rōne summersiōis. Nā in Iudęa est lacus, in quo nihil natat, sed omnia summerguntur, & hoc pertinet ad vitiū gulæ, quod primos parentes nostros cū tota posteritate summersit. Et multi summerguntur hodie in aquis delitiarum. Vnde gulosus similis est Dauid. 2. Reg.23. qui desiderauit aquam de lacu, i. suauitatem & deliciositatem gulæ.

Quarto, rōne ebrietatis. Nā in Italia dicitur esse lacus, qui bibētibus tædiū facit. Hoc pertinet ad irā, quæ qñ excrescit nimis, quasi vinū inebriat, & rōnē absorbet, & ideo homo iracundus est etiā sociis, & amicis in tædiū & grauamē. Quia. n. homo iratus quasi cæcus in homines impingit, ex eo q rōnis, & veritatis cōsiliū seu iudiciū nō expectat. Non expectabunt qui descendunt in lacum, veritatem tuam. Isa.38.

Quinto, rōne pfundationis. Nā in quodā lacu Iudeæ seu Palestinæ nihil viuū vel habens animā, potest mergi vel profundari. Et hoc pertinet ad vitiū acidiæ quo nō absorbetur, vel mergitur qui habet animā viuentē per charitatem: qa charitas, qua anima spiritualiter viuificatur, nūquā est ociosa seu acidiosa. Vñ qñ pręeminet in anima, nō sinit animā cadere in lacū acidiæ. Et si aliquis labitur in vitiū acidiæ, sicut crescit acidia, ita labitur & perditur ipsa spiritualis vita. Thren.4. Lapsa est in lacū vita mea.

Sexto, rōne variationis, quia in Traconitide est lacus ter in die dulcis, & totiens amarus, vt dicit Isid. Hoc aūt cōpetit inuidiæ, quæ quotiens ex vna parte dulcorat, & delectat, totiens ex altera cōtraria amaricat, & cōtristat. Lætatur. n. inuidus, & exultat de dāno pximi tripliciter. s. de dāno personæ, de dāno substantiæ, & de dāno famę, siue honoris & gloriæ. Sed ècōtrario tripliciter amaricat. s. de psperitate personæ, de augmentatione substātiæ, & de exaltatiōe famæ & gloriæ. Et ex tali varietate & tristitia, inuidia est qdā miseria, verè. n. miser est qui de aliqua miseria lętus est. Sed adhuc miserabilior censetur, qui de alterius fęlicitate torquetur. Vñ de lacu huius miserię se eductū à Deo lætabatur Propheta dicens, Psa.39. Exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miseriæ.

Septimo, rōne gñationis, qa lacus Sodomorū, dr mare mortuū. Mare pp suā magnitudinem, mortuū, quia nihil gñat viuū, vñ nec pisces habet nec volucres, & ideo illud refertur ad vitiū luxurię pcipuè sodomiticū, cuius actus nō ordinatur ad gñationē, sed solū ad delectationem. Et ideo vocatur vitiū cōtra naturā, ex eo q natura actū carnis

nis ordinauit ad generationē prolis. Et ideo est vitiū magnū prouocans irā Dei, Apo. 14 Misit in lacū iræ Dei magnum, & calcatus est lacus.

Item peccatum assimilatur fonti propter tria.

Primo propter occupationem auaritiæ, quæ circa terrena intendit. Gen. 2. Fons ascendebat de terra, irrigās &c.

Secundo propter ardorem luxuriæ, Eccl. 26. Sicut viator sitiens, ad fontem os aperit, & loquitur de muliere luxuriosa.

Tertio propter corruptionē societatis puræ, quę rumpitur per malū exemplum. Pro. 25. Fons turbatus & vena corrupta. Item peccatum in cōscientia clausum, est causa timoris & periculi, sicut vapor siccus, siue vētus inclusus in visceribus terræ, & coarctatus aliquo consimili superueniente & cōprimente ipsum, & non valens expirare, ꝓp ꝓfunditatem terræ, & soliditatem, cōcutit terrā sibi obuiantem & obstantem, sic causat terræmotū, & facit terrā tremere, & aliqñ est causa magnorū periculorū: quia qñque facit diluuia, & effusiones aquarū & hiatuū, & qñque scindit terrā, & euertit eam, & superius fit inferius. Ita similiter peccatū in cōscientia clausum, & retentum est cā terręmotus .i. timoris, Mat. 27. Viso terræmotu & his quę fiebant, timuerunt valde. Sene. Nihil timidū facit animū, nisi reprehensibilis vitæ conscientia. Est etiam periculosum, tum quia peccatū ꝙ per pnīam nō deletur, mox suo pondere ad aliud trahit, & sic est cā cadendi, sicut terręmotus facit cadere domos. Apo. 11. Terręmotꝰ factus est magnus, & quarta partis ciuitatis cecidit, tū etiā quia dū homo diutius in peccato manet. Deus eū subito percutit, & subuertit, sicut qñque terręmotus subito fit, qui commouet & subuertit. Act. 16. subito terręmotꝰ factus est magnus ita vt mouerentur fundamenta. &c. Et ideo bene cōsulitur Ecc. 5. Ne tardes conuerti ad Dominū, & ne differas de die in diē, subito enim veniet ira illius, & in tēpore vindictæ desperdet te.

Peccatores qui & fines terræ vocantur, variis rationibus, & proprietatibus Lunæ, Maris, aquæ, terræ & postremo ipsi deserto assimilantur

Cap. LIX.

PEccator assimilatur Lunæ propter quatuor.

Primo, quia luna est solis eclipsatiua siue obscuratiua, inter nos & solē interposita, qñ cōcurrunt simul in eadem linea ecliptica, & de hoc dictum est supra ca. 48. Ita similiter peccatū eclipsat & obscurat in anima lumen rationis, vel quia interponit se peccatū inter nos & Deū, tollit animæ lumen gratiæ: propter quod viæ peccatorū vocantur tenebrosæ, secundum illud Pro. 4. Via impiorū tenebrosa, & Apo. dicit, Ro. 1. Obscuratū est insipiens cor eorum Ioel. 2. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem.

Secundo, quia luna est oculorum viciatiua. Nam (secundum Pro.) luna efficit hominem male dispositum in oculis & inordinatū. Efficit enim in homine vnum oculum maiorem altero, aut strabonem siue orbum in vno oculorum. Et subdit, Homo autem in cuius cōplexione lunæ constellatio dominium habuerit, vitio in oculo nō carebit. Ita similiter peccatores in oculis mentis prauè sunt dispositi, quia oculum ad terrena habent magnum, sed ad spiritualia paruum. Et similiter hypocritæ, qui vidēt festucam in oculo fratris sui, trabem autem in oculo suo non vident. Mat. 7. habent oculum ad videndū se, paruum, & ad videndum alios, magnum. Specialiter inuidiæ vitium vel iræ, videtur facere hominem in oculis prauè dispositum. Vnde de Saule hoste Dauid dicitur. 1. Reg. 18. quòd iam non rectis oculis respiciebat Saul Dauid. Sed talē aspectū inuidiæ auferunt iustitia & pax. Nam pax remouet odium, iustitia rectificat aspectū & actum. Vnde in Psa. 71. Orietur in diebus eius iustitia & abundātia pacis, donec auferatur luna.

Tertio, quia luna est temporalium euentuum iudicatiua. Eccl. 43. Luna in omnibus in tempore suo ostēsio temporis & signum æui. Luna enim vt dicit Beda si in principio rubeat vt aurum, ventos ostendit. Si in summo eius corniculo maculis quibusdam nigrescit, pluuiosum mēsis prætendit exordium. Si vero nigrescit in medio plenilunij, serenum. Cum vero in doctrina nauigationis scintillat ad remos, in breui tēpestas futura erit. Quæ omnia peccatoribus competunt, quorum quidam sunt rubentes per ignita desideria, quidam nigrescentes per turpia opera, & aliqui scintillantes per praua eloquia. Item quidam sunt ventosi per superbiam, quidam pluuiosi siue aquosi per luxuriā, quidā vero sereni videri volunt per vanā gloriam, quidam tempestuosi, & inquieti sunt per cupiditatem, & auaritiam.

Quarto, q̄ luna est sui status mutatiua, nec vnquā in eodem statu permansiua, & est luna non solum in se mutabilis, sed etiam in effectu. Nam vt dicit Pto. In Almag. luna efficit hominem instabilem & mutabilem de loco ad locum discurrēdo. Est etiā in hominibus quadruplex mutatio, quæ adhuc designatur in luna.

Prima est naturæ secundùm quod homo variatur per quatuor ætates, Prima est augmentatiua, scilicet in iuuētute. Secunda est statiua, quę scilicet dicitur virilis. Tertia dicitur diminutiua, scilicet virtutis. Et hæc est senectus, Quarta est decrepita siue senium, quæ minuit substātiam & virtutem. Hę mutatio ętatū secundum Pto. in almag. accipitur secundum circulum lunæ quæ quadruplicites variatur Nam primo luna crescens quo vsque efficiatur dimidia, est in effectu suo calida & humida, & talis est prima ętas, deinde luna vsque ad pleniluniū est calida, & sicca, & talis est secunda ætas, in qua hominis complexio calido paulatim humidum consumente, efficitur calida, & sicca, tertio luna cadens a plenilunio quousque redeat ad medietatē est frigida & sicca, & talis est ętas tertia, in qua complexio, quia tum humido egrediente deficit calidū, efficitur frigida & sicca, quarto luna à medio vsque ad defectū est frigida, & humida, & talis est ætas quarta, in qua complexio, quia frigiditate inualescente inducitur humidum extraneū non nutriens nec augens, sed humectās extrinsecus, quod est humidū phlegmaticū, efficitur frigida per se, & humida per accidens.

Secunda mutatio est fortunę, prout homo variatur secundum diuersos euētus bonos & malos, quos etiā luna signat. Nā luna vt dicunt Pto. & Albumasar aliquando significat & efficit euentus malos, aliquando vero bonos; Nam in secundo signo existens post ascendens, merorem designat & tristitiā, & ablationem substantiæ per fures. Et etiā in quarto, quinto, & octauo rixā, fugā, & mutabilitatem. In ipso etiā signat, ꝙ qui tūc incipit regnare, cito deponetur. In xij. aūt impedimentū, rixam, duritiā, & carcerem ex parte amicorū. In omnibus aliis dominibus siue signis bonum efficit, & prætendit.

Tertia mutatio est culpæ, quam etiam sacra scriptura mutabilitati lunæ assignat. Eccl. 27. Stultus autem vt luna mutatur. Nam luna apparet parua & cornicularia, & tunc dicitur monoides, quandoque vero apparet quasi per medium secta, scilicet quando est octaua, vnde dicitur dicotomos, quandoque vero non apparet omnino plena, scilicet quando est xj. vnde dicitur amphitracos, quasi de sua plenarotunditate dubia, quandoq; vero apparet tota plena, scilicet quando est xiiij. vnde dicitur græce panselenos. Ita peccatum paruum est quando in cogitatu concipitur, medium cum consensu statuitur, integrum cum opere agitur, sed totaliter plenum cum in cõsuetudinem ducitur.

Quarto, est mutatio miseriæ secundum corporis defectum, de qua Iob. 14. Homo natus de muliere breui viuēs tempore, repletur multis miseriis, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nūquam in eodem statu permanet. Et hanc etiam luna ostendit dū minuitur cadens à plenilunio in defectum, Eccle. 43. A luna signum diei festi luminare quod minuitur in consummatione. Vnde significat vitam humanam, quæ incipit à festo, idest à gaudio, quia læte suscipitur homo cum nascitur: secundū illud Io. 16. iam nō meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est Homo in mundum, sed tandem vita humana cõtinue diminuta consumitur. Sed hæc mutatio & diminutio cessabit in futuro post resurrectionē. Isa. 40. Luna tua non minuetur, quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, & complebuntur dies luctus tui.

Item peccator assimilatur Marti. Nam Mars est planeta in effectu calidus & siccus, masculinus & nocturnus. Ita peccator est calidus, quando feruescit per iracundiā, Eccl. 23. Anima calida quasi ignis ardens, nō extinguitur, donec aliquid glutiat. Et homo nequam in ore carnis luę non desinet donec incendat ignem scilicet iræ in aliis vel in se. Item peccator est siccus dū marcescit per inuidiā. Nam (sicut dicit poeta.) Inuidus alterius rebus marcescit opimis. Inuidia sicut dicit Arist. 2. Rhet. est tristitia in alienis bonis. Et sicut dicitur Pro. 4. Spiritus tristis exiccat ossa. Item est masculus, cum resoluitur per luxuriā, & præcipuè per vicium contra naturam. Apo Ro. 1. Masculi relicto naturali vsu fœminæ, exarserunt in desideriis suis, inuicem masculi in masculos turpitudinē operātes. Item est nocturnus per auaritiam, quæ animam præcipuè obtenebrat. Item quia fures, quos facit cupiditas, præcipuè de nocte & in tenebris furantur. Thess. 5. Sicut fur ita in nocte veniet.

Item peccatorum vita assimilatur aquæ.

Primo, quia est turbida per affectū cupiditatis. Iere. 2. Quid tibi in via Ægypti, vt bibas aquam turbidam? Via Ægypti, via solicitudinis: Aqua turbida, anxietas temporalium.

Secundo, quia est immūda quantum ad lasciuiam carnis. Exod. 4. Ad percussionem virgæ Moysi, versa est aqua in sanguinem, Vnde Psalm 10. Conuertit aquas eorum in sanguinē. Moyses Christus, cuius virga diabolus, de qua Isa. 10. Væ Assur, virga furoris mei, qui cum tentat percutit, sed aqua conuertitur in sanguinem cum anima cōsentit ad carnis lasciuiā. Exo. 28. Vidi te conculcari in sanguine tuo.

Tertio, quia est sterilis per acidiam. 4. Reg. 2. habetur de aquis Hiericho, quòd sterilescebant. Et ideo vitam peccatoris significant acidiosi, qui sterilis est à fructu bonæ operationis.

Quarto, quia est frigida per inuidiæ malitiam, ardoris charitatis extinctiuā. Iere. 6. sicut cisterna frigidam facit aquam suam, sic frigidam facit malitiam suam.

Quinto, quia infidelis per præsumptionem. Iere. 15 Plaga mea desperabilis renuit curari, facta est mihi in mēdacium aquarum infideliū, scilicet foueas, & herbas occultantium.

Sexto, quia est congelata per obstinationem. Eccle. 24. Ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua. Vētus aquilo, est diabolica suggestio. Chrystallus est aqua summe congelata, & significat animam obstinatam, & induratam.

Septimo, quia est amara per iram, Apo. 8. Stella ardens cecidit in tertiam partem fluminum & in fontes aquarū, & multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Aqua amara anima peccatrix, stella ardens ira, quæ cum cadit in aquam, amaritudinem generat, idest, rancorem.

Octauo, quia est maledicta per desperationem. Nu. 5. Ingrediantur aquæ maledictę in ventrem tuum, & vtero tuo tumescente putrescat fœmur. Venter conscientia est, aquæ maledictæ, fluxibilitates peccatorum, animam desperare facientes, & ex hoc sequitur diruptio vteri, quæ signat vehementium doloris vermis interioris conscientiam corrodentis, & putredo fęmoris, in qua significatur priuatio spei, eo quòd in fœmore est vis generatiua.

Nono, quia mortua est per pœnæ ipsius illationem. Iosue. 3. Aquæ inferiores, idest peccatores ad infima peccatorum descendentes, descenderunt in mare mortuum, id est in amaritudinem mortis æternæ. Sed nota, quòd hæ aquæ, idest peccatorū fluxibilitates, sunt quadrupliciter diuidendæ.

Primo per donum fortitudinis, quod signatur Gene. 1. vbi dicitur, Fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Firmamentū est donū fortitudinis, per quam diuiduntur aquæ culpæ ab aquis gratiæ.

Secundo, per virgam pœnitētiæ, quod signatur Exo. 13. Vbi per virgam, Moysi diuisæ sunt aquæ maris. Et erat aqua quasi murus à dextris, & à sinistris, Virga est pœnitentia, & aqua à sinistris vita peccatorū, qui sinistra quærunt, idest temporalia, aqua à dextris, vita sanctorū, qui quærunt æterna.

Tertio, per arcam gratiæ. Iosu. 13. vbi dicitur, & cū portaretur arca per fluuiū Iordanis, aquæ diuisæ sunt, quia inferiores decurrebant in mare mortuum, & aquæ superiores crescebant. Arca est gratia, aquæ inferiores peccatores ad ima peccatorū defluentes, quo vsque veniant ad mare mortuū, idest amaritudinem mortis æternæ. Aquæ vero superiores, sunt viri sancti, qui semper in merito crescunt.

Quarto per palliū charitatis sicut habetur 1. Reg. 2. qđ diuisæ sunt aquæ per pallium Heliæ.

Item peccatoris cor assimilatur glebæ terræ: quia gleba si nimium fuerit indurata, semen non recipit, & receptū in germē prorūpere non permittit. Sed vomere sępe confracta, semen regit, & nutrit. & per pluuiā remollita, quādam in se pinguedinē colligit, quā ad seminis productionem radicibus circūfundit, vt dicit Greg. Sic quoque cor hominis, si fuerit per peccati consuetudinem induratum, semen spiritualis doctrinæ vel inspirationis pœnitentiæ aut non recipit, aut si recipit, fructū siue germē operis nō producit.

producit. Sed si vomere pœnitentiæ seu linguæ cõfitentis peccatum sæpe fuerit confractum, tunc semen huiusmodi in eo recipitur, & nutritur. Iob. 39. Confringet glebas vallium post te. Glebæ vallium sunt corda humiliter pœnitentium, quæ dum confringuntur aratro pœnitentiæ, suscipiũt semẽ spiritualis doctrinæ, ita ꝙ auxilio pluuię, idest diuinæ gratiæ circunfusa, radices affectionum mittunt. Hier. 17. Ad humorem mittit radices. Item in germẽ operis erumpit, Eze. 17. Plantabo illam, & erumpet in germen, & dignum fructum pœnitẽtiæ pariet. Isa. 28 Iste est omnis fructus, vt auferatur peccatum. Assimilãtur etiam peccatores finibus terræ, secundum illud Prou. 17. Oculi stultorũ in finibus terræ. Respiciunt enim homines stulti magis ad fines terræ, quàm ad mediũ, idest magis ad extrema vitiorum quàm ad medium virtutum. Vnde magis eis placẽt opera peccatorum quàm exempla iustorũ. Vocantur ergo peccatores, fines terræ, primo, quia terræ fines sunt à medio remoti. Et ita etiam similiter peccatores à medio salutis, de quo in Psal. 67. Operatus est salutẽ in medio terræ. Item quia sunt mari coniuncti, quia sci. i. cet peccatores sunt amaritudini ęternæ damnationis vicini. Item quia fines sunt vltimi. i. viles, & despecti. Item peccatoris anima assimilatur deserto, quia desertum est locus ineptus habitationi humanæ, secundũ illud Iob. 38. Absque homine in deserto, vbi nullus mortalium commoratur. Ita anima peccatoris est inepta habitationi sapientiæ diuinæ. i. filij Dei. Sap. 1. In maliuolam animã non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Cap. 11. Iter fecerunt per deserta quæ non inhabitantur. Hęc autem ineptitudo habitandi accidit in deserto, primo propter terræ vilitatẽ. Ita anima efficitur vilis propter peccati abhominationem. Eze. 19. Proiiciam te in desertum, &c. Et dicit proiiciam, tãquam rem vilem, & abhominabilem, maximè autem vilificat animam peccati reiteratio, Hier. 2. Quam vilis facta es nimis, iterans vias tuas.

Secũdo ꝑꝑ loci sterilitatẽ, quia sterilitas accidit animę per meritorũ euacuationẽ. sunt. n. peccatorũ opera à fructu meriti vacua. Hie. Erit quasi myricæ in deserto. myricæ enim infructuosæ sunt.

Tertio propter aeris intẽperiẽ, quæ intemperies accidit animę ꝑpter concupiscentiæ inflãmationem. Ioel. 9. Ignis scilicet concupiscentię comedit speciosa deserti. Et Eccl. Exurget desertum, & extinguet viride sicut ignem.

Quarto propter aquarũ defectibilitatẽ, quia scilicet in peccatoribus deficit tam aqua gratię, quàm aqua sapientię Ier. 29. Arefacta sunt arua deserti.

Quinto propter hostiũ vastitatem, quia patiuntur peccatores dęmonũ eos vastantiũ frequentem intorsionem. Thren. 4. In deserto insidiati sunt scilicet dęmones in peccato. 1 Cor. 10. Prostrati sunt in deserto.

Pœnitentia perfectio declaratur, quæ tonitruo, niui, mari, arenæ ac terræmotui comparatur, & tandem loca ipsi terræmotui apta patefiunt.

Cap. L X.

Pœnitentia assimilatur tonitruo propter septem, quæ sunt in generatione ipsius tonitrui.

Primo, est vaporis inclusio, Est enim materia tonitrui secundum Arist. de cœ. vapor siccus, & calidus, inclusus in nube aquosa, & concaua. Talis enim vapor de facili totus incenditur, & in forti calore ambo simul vapores eleuantur, scilicet vapor humidus nubis, & vapor siccus tonitrui. & quia vapor terrestris non est adeo durabilis, vt aqueus, cõstringitur in medio eius, & vapor humidus expanditur sicut corium circa ipsum. Huic itaque eleuationis vaporis assimilatur compũctio cordis. Nam tunc vapor terrestris sursum eleuatur, quando peccatum commissum ad memoriã reuocatur, sed tunc clauditur in nube aquosa, quando peccati memoriam sequitur cõpunctio lachrymosa. Eccl. 35. Sicut nubes pluuiæ in tempore siccitatis.

Secundum est inclusi vaporis inflammatio. Nam, quia contrarium fugit, interior vapor siccus fugit exteriorem humidum in profundum nubis exterioris, exterior etiã vapor nubis, loci frigiditate constringitur, & amplius interiorem exagitat, & interior exagitatus confricat partem ad partem ad latera exterioris, & ex ipso motu, & confricatione contingit ipsum igniri. Talis autem vaporis inflammatio est feruens peccati detestatio, & ad ipsum destruendum, accensio. Nam dum peccata sua homo considerat, & peccatorum delectamenta quæ iam transierũt, comparat ad maxima damna, quę reliquerũt, quasi quędam confricatio fit vnius ad aliud, ex quo mens exagitata incenditur, & ad peccati reatum tollendum vehementius ignitur. Ecc 38. Vapor ignis vrit carnes, idest feruor contritionis consumit peccata carnis. Sed attendendum est, quòd quandoque vapor inclusus deficit, & de nube egreditur, ita quòd tonitruum non facit. Et ista egressio quandoque est ante inflammationem, quãdoque post inflammationem. Ante inflammationem quidem, quando que incipit comprimi in profundum acumẽ sui, eo quòd siccus est, & penetrat nubẽ, & egreditur ad aerem, & ipsum commouet fortiter, vel debiliter secundum diuersitatem suę virtutis. Et inde est ꝙ ante tonitrua venti sunt validi, & fortes. Sic quãdo memoria peccati est sicca sine lachrymarum compunctione, & non inflammata peccati dolore, egreditur cito de nube, idest corde, ita quòd non generat tonitruum, idest confessionis sonũ, sed potius tẽtationis ventum. In inflammatione autem accidit egressio vaporis, quando vterque vapor rarus est, & debilis, & tunc quia nõ inuenit resistens, egreditur sine sono vel vẽto qui ad nostrum auditum perueniat, sicut in æstate in serotinis paruis coruscationibus. Sic quãdo tam peccati recordatio quàm ipsa cordis compunctio debilis est, & rara, & nõ feruens, sed quasi tepida, etiam multotiens deficit, & perit ipsa contritio, ita vt non sequatur tonitruũ, idest debita peccati confessio: post inflammationẽ autem fit, eo quod vapor paruus existẽs pulsando latera, parum facit soni. Sed antequam pertranseat, extinguitur, & tunc auditur sonus sine coruscatione. Sic similiter est, quando aliquis paruam contritionem habens, cõfitetur, quia bona voluntas etiam extinguitur, & non pertransit ad satisfactionem.

Tertium, est nubis aquosæ scissio. Postquã enim ignitus est vapor in nube, expellitur à cõtrario frigido nubis aquosæ, & tunc vis ignis scindit nubem aquosam Scissio autẽ nubis aquosæ, est apertio mẽtis cõpunctæ per actũ cõfessionis. Sed hæc scissio primò deber esse interius per propositũ confitendi, & tunc si aliquo impedimento legitimo interueniente, non posset quis sacerdoti alicui cõfiteri, puta morte præuẽtus, vel alias omnino impeditus, sufficeret contritio cũ ipso confitendi proposito ad peccati remissionẽ secundũ illud. Psa. 31. Dixi, scilicet in proposito cordis, cõfitebor aduersum me iniustitiam meam

domino,& tu remisisti impietatem peccati mei.

Quartum est scissę nubis sonatio, quę quidem sonatio tanta est, quòd vsque ad nos terribiliter venit. nec mirandum, cum pannus violenter scissus sic stridat, & vesica vento plena, quamuis sit parua, tamen fortiter stricta,& confracta, maximum sonitum faciat. Hic sonus est cõfessio oris facta sacerdoti, in qua nubes aquosa, idest mẽs compuncta de peccato, salubriter aperitur, & pestifer vapor peccati exterius expellitur. Sed nota φ sonus tonitrui habet triplicnet fieri. Nam quandoque fit violenta expulsio vnius vaporis ab alio,& tunc propter nubis scissuram fit in eadem nube fortissimus sonus tonitrui. Et sic quando vapor compũctionis expellit vaporem criminis, fit sonus confessionis,& sic violentia compunctionis producit sonum cõfessionis. Iob.38. Quis dedit vehementissimo imbri cursum & viam sonantis touitrui? Quãdoque vero fit iste sonus ex collisiõe alicuius nubis alterius, quia vapor paulatim scindens nubem suam, in qua est, euolans inuenit aliam nubem siccam constrictam,& spissam,& impingit in illam, & ex collisione facit sonũ. Et hic sonus sit cũ coruscatione, interdũ quandoque sine coruscatione, Psa. 76 Vocem dederũt nubes. Sic etiam sunt quidam, qui dũ cõfitentur, incipiunt quidem tepidè dicere facta sua, sed occurrente materia, interserunt aliena,& ibi collidnntur, & sonum faciũt, quia plus aliena & extranea facta, quàm propria confitentur peccata. Vnde non deberet dicere sacerdos, Absoluo te, sed absoluo eos. Quandoque vero egreditur vapor paruus, & inflammatus ex nube tenui,& non multum aquosa, & tunc videtur ille ignis sicut alba flamma per multum fumum,& non facit sonũ in propria nube, sed obuiat ei alia nubes valde aquosa & spissa,& quia debilis est flamma, extinguitur in illa aquosa nube potius susurrando quàm sonãdo, sicut susurrat ferrum ignitum ardens in aqua. Talis est susurronum confessio maligna, qui non vadunt ad confessionẽ, vt dicant peccata propria, sed potius reuelent peccata aliena, & vt malã opinionem generent in confessore, vel prælato de aliena persona, vel propter aliquã aliã violentiã, & talis confessio potius est excusatio.

Quintum est vaporis egredientis coruscatio. Nam dũ vapor ignitus,& inflammatus egreditur de nube apparet coruscatio,& fiunt tunc simul tempore coruscatio & sonus, sed nõ simul deprehenduntur, quia visus velocior est quã auditus. Vnde licet nubes prius scindatur, quã emittitur ignis, & ideo tonitruum prius fit naturaliter quàm fit coruscatio, tamẽ coruscatio prius attingit sensum visus eo, quòd visibile spiritualis est in aere, scilicet per esse magis spirituale,& intentionale,& ideo statim fit in aere. Audibile aũt in aere est, vt in propria materia, quia materia causæ soni nõ est nisi in aere, licet intentio soni,& nõ esse recipit in aere,& ideo sonus nõ fit in aere subito, sed successiue, sicut cũ mulier lauat pannos, eminus homo prius videt percussionem, quã audiat sonum, & ita est in tonitruo,& coruscatione, Eccl.43. Accelerat coruscationes emittere. Debet igitur esse in pœnitente non tãtum sonus confessionis, sed etiã coruscatio bonæ conuersationis, de qua dominus dixit, Mat.5. Sic luceat lux vestra corã hominibus, vt videãt opera vestra bona. Debet etiã pœnitẽs euidẽter vitã suã in melius mutare. Et hęc est coruscatio, quæ quanto est rubicundior, & magis ignea, idest charitate feruidior, tãto est potior,& efficacior. Sunt enim tres colores coruscationis, scilicet rubeus clarus,& albus flãmens, & fusus quasi vinosus. Primus est ex vapore non multũ sicco, humidum enim dat ei colorem rubeũ, sicut est flãma viridiũ lignorum, & est intimẽdus color ille, quia humidam continet materiam, ita quòd non spargitur,& ideo facilius,& fortius incendit, flamma autẽ albi coloris est vaporis valde sicci, sicut est flamma siccorũ lignorum, & ideo spargitur & nõ lędit, nisi facile cremabilia, vt stuppam & huiusmodi. Rufus aũt color penetrabilior est, eo φ ille est vaporis conglutinatiui valde terrestris,& multũ frequenter simul incendit,& scindit. Ex his igitur colligitur quòd vbi plus abundat humor compunctionis,& rubor, idest feruor amoris, ibi est efficacior coruscatio boni operis.

Sextum est in tonitruo, fulminis percussio. Fulmen aũt tonitrui extinguit venenũ animalis percussi. Nam percutiens serpentem, vel aliquod aliud venenosum, extinguit in eo humidũ naturale, quod est in eo venenum, licet nõ ei. Vnde huiusmodi cadauer fulminati vermiculat, quod non fieret si esset venenum, quia venenum inde prohiberet nasci vermes,& ex eo cibari. Similiter pœnitentię virtus extinguit in peccatoribus nequitiam,& venenũ peccati & producit vermes idest remorsus conscientiæ magnos, quia multum remordetur,& dolet de peccatis præteritis conscientia confitentis, sed tamen plures vermes nõ eam fœdant, sed purgant.

Septimũ est nubis aquosę in pluuiã resolutio, quia scilicet post tonitruũ nubes in pluuiã resoluitur, terrã fęcũdantem,& plantas nutrientẽ. Et hæc est satisfactio per eleemosynas, per quas pauperes nutriuntur.

Item in pluendo aer reddit terræ per nubiũ resolutionem, quod acceperat per euaporationem, in quo restitutio designatur malè ablatorũ, quę etiã est pars satisfactionis. Non enim remittitur peccatũ, nisi restituatur ablatũ, vt dicit Aug. Et hæc duo bene simul conueniunt, s. fulgur & coruscatio bonæ conuersationis, & pluuia satisfactionis, vt scilicet ipsa pœnitentis opera & sint coruscãtia ad ædificationẽ proximorũ,& pluuia ad ablutionem peccatorum. Psa.134. Fulgura in pluuiam fecit.

Item pęnitentia assimilatur niui propter septem.

Primũ est quòd nix, est malarũ herbarũ mortificatiua. Et sic per pęnitentiã mala vitiorũ incentiua extinguuntur, quæ ex terra nostræ carnis oriũtur. Pro.26. Nix in æstate, & pluuia in messe. sicut enim frigus niuis in æstate temperat incendium æstus, ita pęnitentia si est in pectore, tẽperat incendium culpæ.

Secundo quia nix est terræ impinguatiua. Nam dũ super terrã moratur, poros terræ claudit sua frigiditate,& calore reuocato interius fit humorũ attractio ad radices, vnde terra calescit, & per cõsequens impinguescit Isa.55. Descẽdit nix de cęlo,& inebriat terrã,& infundit eam. Et ita etiã similiter pęnitentia quãuis corpus attenuat, animã tamen impinguat, quia dum poros terræ i. carnis appetitus restringit, calor amoris,& humor gratiæ in radice, idest in corde interius vberius excrescit.

Tertio, quia nix est fętidorum locorũ coopertiua siue occultatiua. Etita multi, qui primo per peccatorũ infamia fętebant, per pęnitentiam, quam post ea faciunt, infamiam suam cooperiunt, & famã recuperant, sicut patet de Magdalena. Tegit & pęnitentia peccata quæcunq; fętida, vt scilicet ea non videat Deus ad puniendum. Psa.31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates,& quorum tecta sunt peccata.

Quarto,

Quartò, nix sui ipsius diffusiua est, & super terrā non cum strepitu, sed planè applicatiua, quia scilicet, pęnitentiam suam homo: vociferare non debet, vel inaniter iactare seu publicare ad ostentationem, Matth. 5. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.

Quintò, quia nix propter sui pulchritudinem est oculorum attractiua. Sic pęnitentia aspicientes ædificat & attrahit per exemplum ad imitationem. Interdū tamen nix oculos aspicientium disgregat, & similiter etiā quandoque aliquos male dispositos, quorundam pęnitentia scandalizat. Vnde clamant eos hypocritas, sicut Christus dixit Iudæis de Ioanne, Matth. 11. Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt, dæmonium habet.

Sextò, ratione proficuitatis, quia nix calore soluta, est terræ valde proficua, quia. s. eam remollit & inebriat, quam prius frigiditate sua forti indurabat, vt dicit Greg. Sic si aliquādo pęnitentiæ rigor fraternæ charitatis amore non gulæ vel corporis delectatione soluatur vel recreetur discretè, non obest, immo prodest. Nam nimia rigiditas quandoque cor indurat, sed ipsum charitatiua & discreta remissio siue recreatio remollit. Vnde Dominus cum publicanis & peccatoribus manducauit, & bibit. Luc. 17.

Septimò, quia nix est alpium siue montium dealbatiua. Psalm. 67. Niue dealbabuntur in Selmon, mons Dei.

Sicut magni peccatores, denigrati per culpā purgantur, & dealbantur per veram pęnitentiam. Psa. 6. Lauabis me, & super niuem dealbabor. Isa. 1. Si peccata vestra fuerint vt coccinum, quasi nix dealbabuntur.

Item pęnitentia assimilatur mari: primò quidem quia mare est nauseæ & vomitus ciborum prouocatiuum. Et ita similiter pęnitentia generat peccati abominationem. Nam quod primò peccatori videbatur preciosum, & delectabile, videtur pęnitenti ignominiosum & abominabile. Vnde Abac. Vomitus ignorantię super gloriā tuam. Ezech. 26. Turbabuntur insulæ in mari. i. mentes pęnitentium per peccati detestationem & abominationem.

Secundò, quia mare est doloris capitis inductiuum: sic pęnitentia facit conscientiæ remorsionem. Nā dolor capitis est tristitia mentis ex peccati recordatione proueniens. Psal. Conuertetur dolor eius in caput eius: ex tali enim dolore mens pęnitentis amaricata, vehementer sibi ipsi indignatur. Abac. 3. In mari indignatio mea.

Tertiò, quia mare est sordium reiectiuum, & sui purgatiuum, quia nihil retinet immundum, & hoc fit per pęnitentis confessionem, per quam peccata mortalia extrà conscientiā abiiciuntur, sicut mare proiicit mortuorum cadauera. Apocal. 20. Dedit mare mortuos suos, qui in eo erant.

Quartò, quia mare est durissimorum, & preciosorum generatiuum. Nam quamuis mare sit liquidum, generat tamen durissima, vt patet in piscibus, qui sunt duræ testę: & in gemmis & lapidibus quos producit. Et hoc est, quia pęnitens licet sit mollis & liquidus in lachrymarū compunctione, tamen durissima tollerat in satisfactione, vt ieiunando, & sese affligendo. Vnde etiam producit gemmas & lapides preciosos, id est, opera salutifera, & Deo grata, quæ sunt quædam diuitiæ ipsius pęnitētis. Naū 3. Aquæ in circuitu eius, cuius diuitiæ mare, aquæ muri eius.

Quintò, quia mare non est vltra sua littora progressiuum: quia licet sit liquidum, quod per se non bene terminatur & sistitur, tamen bene terminatur per aliud. Sic pęnitens facit, quando non transgreditur præcepta diuinæ legis, vel limites à discreto confessore sibi impositos, vel etiam suæ propriæ rationis. Iob 38. Circundedi mare terminis meis, & posui vectem & ostia, & dixi, Hucusq; venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.

Sexto, quia mare est pisciū nutritiuū, & conseruatiuū, quia. s. pęnitentia nō solùm peccatores purgat, sed etiam deuotos & spirituales nutrit & conseruat: quia licèt habeant amaritudinem exterius, habēt tamen dulcedinem interius. Vnde etiam homines de aqua maris suscipiunt dulces cibos pisciū siue auium quibus reficiuntur. Sap. 19. Postulauerunt escas epulationis, & in allocutione desiderij ascendit illis de mari ortygometra.

Septimò, quia est de amaritudine siue salsedine in dulcedinem conuersiuum. Dicit enim Arist. meteo. quòd ab aqua maris potest remoueri salsedo, quia si quis accipiat vas terreum nouū & crudum, & clauserit bene eius orificium, & ipsum in mare eiecerit vacuū, & dimiserit ipsum per vnum diem naturalem, aquā dulcem inueniet intra ipsum. Hoc ergo vas est cor pęnitentis, quod si fuerit terreum per humilitatem, nouū per puritatem, crudum, id est non coctum per libidinum igneitatem, & bene clausum per custodiæ sedulitatem, & vacuum à peccati fęditate, quantumcunque circundetur exterius quacunque amaritudine, implebitur tamen interius ineffabili dulcedine: quia. s. illuminabitur anima in contemplatione diuinorum operum, quæ contemplatio ipsam totā dulcorat. Psa. 106. Qui descendunt mare in nauibus, facientes operationē in aquis multis, ipsi viderūt opera Dei & mirabilia eius in profundo.

Item pęnitentiæ onus assimilatur arenæ, propter quatuor.

Primo, quia arena habet virtutem restrictiuam. Nam arenarum multitudine maris impetus sistitur, & ad eius cumulos se constringens, ne vltra assignatos à Deo terminos effluat, impeditur, vt dicit Hiero. super Hier. 5. Similiter pęnitētia coercet & restringit impetū & tentationem & fluxū peccati, ne trāsgrediatur homo mādata Dei, Psa. 103. Terminum posuisti, quem nō transgredientur, neque conuertentur operire terram.

Secundo, quia arena habet virtutē purificatiuā, purificatur enim aqua per arenā colata: & pęnitentia animam purificat, & mundat. Et ad hāc purificationem hortatur Iacobus cap. 4. dicens. Emūdate manus peccatores, & purificate corda.

Tertio, quia arena habet virtutē dulcoratiuā. Nā aqua etiā salsa per arenam colata non solū efficitur purior, sed etiam dulcior. Quod etiā pęnitentiæ congruit: quia amaritudo, & tristitia pęnitentiū, finaliter cōuertetur in dulcedinem, & gaudiū. Mat. 5. Beati qui lugent, quoniam ipsi cōsolabuntur. Vnde populo in deserto pęnitentiæ aquæ amaræ dulcoratæ sunt, Exo. 15. Iud. 5. Egressis mare rubrū deserta Synai montis occurrerūt, & post illic fontes amari obdulcorati sunt eis.

Quarto, quia aliqua arena habet virtutem tumoris expulsiuam. Dicit enim Constantinus medicus, quod arena ex subtili lapide resoluta, est metallorum purgatiua, & etiam repercussiua, deopilatiua, & tumoris expulsiua. Quæ omnia pęnitentiæ competunt, quæ purgat culpam deopilat, id est ad confessionem aperit conscientiā, reper-

contra præsumptionis audaciam, & repellit tumentem superbiam. Primum patet per exemplum in Magdalena, in qua feruens pœnitentia multa purgauit facinora, secundum illud Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa, quoniã dilexit multum. Secundum patet in Dauid: cuius cor dũ pœnitentia tetigit protinus se peccasse confessus fuit, dicens, 2 Reg. 12. Peccaui domino. Tertium quoque patuit per exemplum in publicano, qui pœnitentia humiliatus non audebat oculos leuare ad cœlũ, sed percutiebat pectus suum. Luc. 8. Quartum patet in Paulo, cuius superbia prius tumidum, & contra Christi discipulos sæuitia plenũ, expulso tumore superbiæ, per humilitatẽ pœnitẽtia paratũ se Christo obtulit, dicens. Act. 9. Domine quid me vis facere? mutata est sæuitia lupi in mititatẽ, & mansuetudinem agni.

Item pœnitentia assimilatur terræmotui, & hanc similitudinem declarãt modus, tempus, & locus terræmotus. Modi enim terræmotus secundum Arist. mete. duo sunt, quia aliquis terræmotus est sicut tremor, & hoc est quando ventus siue vapor inclusus est modicus. Quidam vero terræmotus est sicut sonus corporum confricantium se, & hoc semper est cum ruptura occulta vel manifesta. Possidonius autem dicit, quòd terræmotus est quandoque tantum sursum & deorsum: quãdoque vero est inclinatio ad alteram partem, in modum nauis. Et iste motus est periculosus, quia signum est, quòd cauerna latet, in qua terra declinat. Ideo si terræmotus tales sunt, in aliqua ciuitate, cuius est habitationem dimittere, præcipuè si aqua est ibi prope, quæ illuuione aliqua cauernã augeat, quia tunc dispositus est locus ad voraginẽ. Concomitatur autẽ terræmotum sæpius sonus, qui quandoque non quiescit donec terra sit scissa. Vnde iuxta Corinthum in quadam insula fuit terræmotus eleuãs locum in altitudinem collis & cum ventus subterraneus non cessaret, sed semper multiplicaretur, collis fuit ruptus, & exiuit inde ventus fortis, qui tantum cineris exufflauit de colle super ciuitatem illam, quòd destruxit eam & oppressit. Et ante terræmotum audiebatur sonus ex collisione ventorum in cauernis terræ ad solida corpora. Cinis autẽ fuit ex hoc, quod calor frigiditate maris conclusus, & confortatus, in [illegible] loca circa cauernas, & si fuisset ibi sulphur, & huiusmodi, fecisset incendium. Isti autem soni sunt diuersi in principio, in medio, & in fine, licèt non omnes sint in quolibet terræmotu. Patet ergo ex omnibus prędictis, quòd in terræmotibus contingunt sex, scilicet tremor, scissio, sonus, motus, ventus, & cinis. Sic pœnitens debet tremere timore. Psal 54. Timor & tremor venerunt super me.

Item debet scindi dolore. Ioel. 2. Scindite corda vestra, &c.

Item debet sonare in confessione, Psal. 54. In voce exultationis & confessionis sonus epulantis.

Item debet moueri in bona operatione siue sursum in consideratione cælestis præmij, siue deorsum ex consideratione infernalis supplicij, siue in partem alteram, id est, oppositum vitij. Nam baculus curuus non dirigitur nisi in partem contrariam flectatur, & omnis cura fit per oppositum. Rom. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationem. oportet enim pœnitentem sustinere ventum tentationis. Vnde Eccl. 2. Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Sed tamen propter hunc ventum non debet homo dimittere bonum: qui. (vt dicitur Eccl. 11. Qui obseruat ventum, non seminat. Debet etiam pœnitens incinerari, id est, humiliari ex mortis memoria. Eccl. 9. Quid superbis terra & cinis?

Secundò, assimilatur pœnitentia terræmotui quo ad tẽpus. Nam tempora apta terræmotui sunt illa, in quibus vincit humiditas siue frigiditate, sicut est ver, vel in quibus vincit siccitas siue caliditate, vt est autumnus, quando siccitas multiplicat materiam vaporis sicci, humiditas verò non permittit exire. In æstate autem calor fortis & dominãs consumit vaporem, in hyeme vero frigus dominans, euaporationem prohibet. Si tamen ista tempora, scilicet hyemale & æstiuum, ex aliquo accidente sint vt vernalia vel autumnalia, nihil prohibet in iis fieri terræmotum, imo si tunc contingat, erit magnus & diuturnus. Similiter homines sunt ad pœnitentiam apti, in quibus abundat humiditas, idest lacbrymæ: ita tamen q; sint sine frigiditate acidiæ. Et talis fuit Magdalena. Similiter in quibus viget siccitas abstinentiæ sine calore concupiscentiæ. Vbi autem vincit calor æstatis. i. feruor concupiscentiæ carnalis vel frigus hyemis. i. acidiæ torpor, ibi terræmotus nõ fit, quia in talibus pœnitentia perit. Nisi forte contingat, quòd tales ex Dei virtute tangantur, & ad temperantiam debitam reducantur.

Item nota, quòd terræmotus magis fit in nocte quam in die, quia in die Sol euocat calorem terræ exterius, & ideo non eleuat vaporem. In nocte vero clauditur, & vaporem intus multiplicat, qui multiplicatus comprimit alium ante se eleuatum, & fit motus terræ. Similiter in nocte, idest tempore aduersitatis, magis conuertuntur homines ad pœnitentiam quàm in die prosperitatis. Nã mala quæ nos hic præmunt, ad Deum nos ire compellunt. Reuocat enim aduersitas hominem interius ad seipsum, multiplicat in eo vapores, idest compunctiones.

Tertiò, pœnitentia assimilatur terræmotui quo ad locum. Nã loca terræmotui apta, sunt loca cauernosa: quia in cauernosis vapor congregatur, & ex alio superueniente coarctatur. Vnde in locis montosis sæpius fit: quia sub montibus sunt cauernæ, & loca montuosa vniuersaliter sunt porosa.

Item sunt apta terræmotui loca inundationibus alicuius aquæ propinqua: quia ipsa aqua vndiq; percutiẽs est in talib. locis causa cõgregationis vaporis & coarctationis. Vnde loca mari propinqua, ẽtsi non sunt cauernosa, non tamen sunt à terræmotibus libera, vt dicit Calisthenes: quia licet ex raritate loci vapor liberũ exitũ habeat: tamen ex percussione vndarum vnus vapor impellẽs alium, replet locum: & ideo etiã in plano loco si tangitur mari, vel montibus, fiunt terræmotus, vt in Lombardia, in cuius ciuitatibus fuit quandoque terræmotus magnus & diuturnus. Et similiter in Pistoria, quæ est ciuitas Tusciæ. Et tempore etiã Bonifacij Papæ octaui fuerunt terræmotus magni in ciuitate beatæ Mariæ, qui pluribus diebus durauerunt, existente curia Romana ibidem: quæ tamen ciuitas in plano sita est, aquis plena, & lacui vicina, & montibus propinqua.

Item sunt apta terræmotui loca quæ habent mollia latera: quia mollities oppilat poros & coarctat eos. Patet ergo ex his, q; loca terræmotuum sunt loca cauernosa, &

loca

loca vndis aquarum percussa,& loca quæ habent mollia latera. Per loca ergo cauernosa & concaua, intellige humilium corda, quæ sæpe pœnitentiæ tremoribus commouentur. Per loca ab vndis percussa, intellige homines in aduersitatibus positos: quos dum impetus tribulationum percutiunt, commouent ad compunctionem,& ad pœnitentiam festinare compellunt. Per loca autem quæ habent mollia latera, intellige homines pios, & proximos qui circa eos sunt, compassiuos, quos pietatis mollities, etiam si potentes sint, ad pœnitentiæ commotionem & vitæ mutationem disponit & perducit, Sicut patet Cornelij centurionis exemplo Act.5. quem pietas & eleemosynæ suę ad fidem,& ad baptismum perduxerũt. Et nota, quòd sunt quædam loca, in quibus raro, vel nũquam fit terræmotus, vt Aegyptus, quæ nunquam vel modicum tremuit. Quod est, secundum Pindarum, quia Aegyptus quandoque tota cooperta fuit aquis, sicut etiam Ari meteo. dicit: ideo limus paulatim aggregatus est,& ita euenit terra quasi tota liminosa,& mollis & bene continuata in partibus: ideo vapor non habet vbi coarctetur. In quo significatur, quòd illi qui sunt cooperti aquis, idest qui molles sunt & assueti deliciis, difficulter & raro ad pœnitentiam commouentur. Nam pœnitentia non inuenitur, in terra suauiter viuentium. Vnde Mat.11. Quid existis in desertum videre hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt,& non in deserto pęnitentiæ.

Item pęnitentia hypocritæ hominis est exterius in corpore, non autem in toto: quia non interius in mente: & ideo assimilatur etiam terræmotui, qui nunquam cõmouet totam terram, sed solum partem. Nam (secundum Senecam) non occupat simul locum vltra centum passus: quod est, quia vapor expellit ab vno loco ad alium: ideo non potest terra simul tremere. Sed contra talem pęnitentiam dicitur: Ioel. 2. Conuertimini ad me in toto corde,&c.

Pœnitentis purgatio, quæ purgationi Maris similis efficitur, Planetis, terræ, agris,& Monti oliueti assimilatur.

Cap LXI.

POEnitentes assimilantur planetis. Nam planetæ in suis circulis aliquando videntur retrogradi, quandoque stationarij, quandoque vero directi. directus dicitur planeta, quando directè mouetur à principio signi versus finem. Retrogradus verò quando è conuerso. tendere videtur à fine signi versus principium. Stationarius autem quando stare videtur quasi in medio, ita quod neque ad principium videtur accedere neque ad finem. Fit autem directio planetæ semper in parte epicycli superiori. Retrogradatio semper in parte inferiori, Statio fit in medio. Similiter in pęnitentia sunt quasi retrogradi ad peccatorum vtilitatem redeuntes: de quibus dicitur. 2. Pet. 2 Melius erat eis non cognoscere viam iustitiæ, quàm post cognitionem retro conuerti ab eo quod illis traditum est, sancto mandato. Contingit enim eis illud. Pro.6. Canis reuersus est ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti. Et Luc.6. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciẽs retro, aptus est regno Dei. Stationarij vero sunt in pęnitentia perseuerantes, Apo Phil.4. State in Domino charissimi Hæc statio magnam cautelam & circunspectionem requirit. Vnde 1. Cor 10. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Sed quasi directi in cursu sunt feruenter proficientes; secundũ illud Apo: Phi 4. Quæ retro sunt obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extẽdens meipsum, ad destinatum persequor ad brauium supernæ vocationis.

Item adhuc pœnitentis purgatio est vt purgatio maris. Mare enim se purgat, quia vapor eleuatur de fundo eius virtute Lunæ, quæ facit effluere aquã super litus. Hæc violentia proiicit cadauera & sordes ad litus. Sic etiã vapor cõtritionis, exurgẽs de fundo cordis, virtute Lunæ, idest diuinæ gratiæ, facit effluere aquam lachrymosæ cõpunctionis,& cadauera, idest maculas peccatorũ carnalium,& sordes peccatorũ spiritualiũ proiicit extra ad litus confessionis,& ita conscientia remanet munda interius. Iac.1. Abiicientes omnem immunditiam,& abũdantiam malitiæ.

Item pænitens assimilatur terræ. Ps.146. Humiliãs autem peccatores vsque ad terram, idest vsque ad humilitatem pænitentiæ. Nam pænitẽtes ad modum terræ primo terũtur angustiis. Dicitur enim terra, eo quod teratur.

Item humectantur lachrymis. Vnde terra vocatur humus, à mari humido, cui coniungitur.

Item abundant fructibus, idest operibus bonis. Vnde terra vocatur tellus, quia tollimus fructus eius.

Item extenuantur ieiuniis. Vnde terra vocatur arida: ex eo quòd ab aqua sit propria siccitate distincta: quia scilicet caro pænitẽtis ab aquis delitiarum separatur,& abstinentiæ tenuitate siccatur.

Item pęnitens assimilatur agris propter tria.

Primo, propter laboriositatem. Nam ager cum labore excolitur, quia vomere aperitur, ligone foditur,& euertitur: semine seritur, rastro retegitur, imbre perfunditur, sæpibus cingitur. Similiter cor pænitẽtis aperitur vomere contritionis: foditur & euertitur ligone confessionis, idest lingua confitentis: seritur semine, idest eleemosynis, retegitur rastro aspero, idest abstinentia & ieiuniis, perfunditur imbre, idest fletu & lachrymis.

Item debet vallari sæpe, idest diligenti custodia sensuum: secundũ illud Sepi aures tuas spinis. Eccl.28. Hæc est ergo agricultura, quæ persuadetur Pro.24. Præpara foris opus tuum,& diligenter exerce agrũ tuum, & postea ædifices domum tuam.

Secundò propter varietatem. Nam ager gelu hyemali constringitur, vernali tempore vestitur, calore æstinali aduritur. Similiter anima pænitentis quandoque tangitur frigore acidiæ, quandoque angustiatur feruore cõcupiscentiæ, quãdoque decoratur virore diuinæ gratiæ. Luc.12. Fęnum quod hodie in agro est, cras in clibanum mittitur. Sic enim variatur pænitens: quia nunc viret humore deuotionis, nunc vritur feruore tentationis.

Tertiò, propter continuitatem vicissitudinis. Nã ager in autumno collectis frugibus iterato proscinditur: & sic alternatis laboribus continuè lacessitur. Sic homo pænitens quàm diu viuit, debet continuare,& esse in labore pænitentiæ,& non cessare à bonis operibus. Eccle.11. Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua.

Item pænitens assimilatur monti Oliueto, quia debet in eo plantari Oliuetum pęnitentiæ: Cuius oleum (sicut dicit Hieronymus) ex radice amaritudinis surgit in pabulum luminis, in medicamen vulneris, & in refectionem esurientis. Nam pænitentia ab amaritudine contritionis incipit, lumen diuinæ gratiæ in anima nutrit, peccati vulnus sanat,& obstruit, & animã pane lachrymarum,

rum,& pauperem eleemosynarum reficit & nutrit. Vnde meritò in hoc monte pinguedinis debent firmari pedes, id est affectus pœnitentis. Zac.14. Stabūt pedes eius super monte Oliuarum.

Duabus stellis firmamenti motum sequētibus, in bono haud perseuerantes similes esse, nōnullis de causis significatur.

Cap. LXII.

PErseuerantiam in bono incepto non tenentes assimulantur duabus stellis, quę dicuntur caput & cauda Draconis, quæ scilicet mouētur cum firmamento,& consequuntur cursum suum. Vnde à Leone transeunt in Cancrum,& à Cancro in Geminos, & sic deinceps. Et si caput Draconis est in aliquo signo, semper in opposito est cauda, & venter in quarto, vt si caput fuerit in Cancro, venter erit in Ariete,& cauda in Capricorno, & sic de aliis. Et sic propter aspectum oppositum cauda est totaliter venenosa. Similiter illi qui bene inceperūt, & postea retrocedunt, transeunt à Leone in Cancrum. Nam Leonis animalis, à quo illud signum denominatur, virtus & fortitudo est in anterioribus, vt in pectore, collo,& pedibus anterioribus: & ideo signat fortiter inchoantes: sed Cancer est animal retrogradum,& ideo signat retrocedentes, Vnde, quasi à Leone in Cancrū transeunt, qui fortiter incœpta relinquūt. Sed inde transeūt in Geminos, qui retrocedentes & recidiuantes efficiuntur duplo peiores quàm primò fuissent, dicente Christo: Mat.2. Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Tales ergo homines habent eandem oppositam capiti, s. principium bonum,& finem malum. Et tales erāt illi, quib⁹ dicit Apo. Gal.3. Cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.

Prælatorum officium per Iouis ac montium præcipueq́; montis Tabor similitudines, perfectissimè declaratur.

Cap. LXIII.

PRælatus perfectus debet habere cōditiones Iouis, quo ad quatuor.

Primò, quò ad effectum. Nam Iupiter est in esse ctu suo beneuolus, calidus, humidus, diurnus, & in suis qualitatibus temperatus. Similiter prælatus debet esse beneuolus in affectione, calidus in dilectione, humidus in compassione, diurnus in conuersatione, secundum illud Rom 13. Sicut in die honestè ambulemus. & iterū temperatus in omni recreatione vel in omni correptione.

Secundò, quo ad aspectum. Nam Iupiter in colore est argēteus: sic prælatus debet esse argēteus, idest sonans p eloquentiam, candidus per munditiam, clarus per famā.

Tertiò, quo ad situm: quia Iupiter quādo in superiori parte circuli sui, circulo Saturni coniungitur, bonitate sua temperat malitiam Saturni. Sic Prælatus habet resistere & reprimere malitias luporum, gregem corrumpētium, vel dissipantium, vt hæreticorum, vel tyrannorū, vel aliorum hominum.

Quartò, quo ad iudicium: quia in iudiciis (secundum astrologos) signat sapientiam,& rationem, & est veridicus. Expedit enim Prelato sapienter agere, rationabiliter viuere, veraciter loqui,& docere. Item Iupiter quando apparet in ascendente, signat (secundum astrologos) reuerētiam,& honestatem, fidem ac disciplinam: quæ etiā Prælatum exornant, scilicet reuerentia subditorum, honestas morum,& disciplina correptionum.

Item prælati debent esse similes montibus.

Primò, quia montes sunt ad speculandum apti, s. propter altitudinem: quia scilicet prælati debent esse eleuati per contemplationem,& speculatiui per considerationem. Psal.103 Ascendunt montes, i. contemplatiui,& descendunt campi, i. actiui. Illi enim ascendunt ad considerationem æternorum, isti vero descendunt ad subuētionem proximorum.

Secundo, quia montes sunt ad defendendum tuti. Vnde quia sunt fortes,& solidi, sunt apti castrorum ædificationi: nam propter suam duritiem non de facili possunt suffodi,& propter altitudinem non facile possunt adiri. Et prælati debent esse constantes,& firmi ad defendendum. Iudit. Filij Israel non in lancea, nec in sagitta confidunt, sed montes defendunt illos.

Tertio, quia montes sunt ad pascendum fœcundi. Sunt enim in montibus gramina puriora, & nutrimenta animalium meliora, quamuis in vallibus sunt generaliter pinguiora. Humor n. quo gramina nutriuntur, subtilior est in montibus,& purior, quā qui continetur in vallibus, propter hoc quia calor cœlestis illum humorem facilius digerit.& in substantiam graminum commutat perfectius,& conuertit, tum propter illius subtilitatem, tū propter aeris ibidem puritatem. Sic etiam prælati debēt subditos sollicite pascere puris exēplis, spiritualib⁹ verbis & piis,& largis eleemosynis, Iob.39. Circunscripsit montes pascua sua.

Quarto, quia montes sunt priusquam valles cœlestiū imbrium susceptiui. Vnde aquæ à montibus deriuantur ad valles, & non econtrario. Sic prælati debent cœlesti doctrina inferiores subditos irrigare, Iob.27. Quos imbres montium irrigant,&c.

Item qualis debeat esse vita prælatorum, ostenditur per exemplum mōtis Tabor, in quo Dominus quatuor fecit, per quæ designātur quatuor opera, siue officia prælatorum. Nam in hoc monte spiritualiter docuit, in hoc monte orationis gratia pernoctauit, in hoc monte aliquando turbas pauit: in huius etiam supercilio montis se transfigurauit coram discipulis suis, & futuram gloriam suam reuelauit. In quibus scilicet instruuntur prælati, quòd eorum officium est spiritualiter docere, instāter orare, indigentibus prouidere, & futuram gloriam, non præsentem, quærere.

Quo pacto anima à peccatorum putredine præseruetur, quā plurimis rationibus, & exemplis ostentatur.

Cap. LXIIII.

PRæseruatur anima à peccati corruptione, sicut corpora præseruātur à putrefactione. Sunt enim quatuor accidentia putrefactionem prohibentia, s. caliditas, frigiditas, mobilitas,& continuitas.

Primum ergo est caliditas præcipuè intensa. Res. n. multum calidæ non putrescunt, præcipuè cum siccantur: vt piper, galanga, Zinziber autem putrescit propter innatum humidum. Similiter aqua nunquam feruet, non putrescit, quia calor ignis in ea maior est, quàm calor aeris: ideo non vincitur sed vincit. Similiter præseruatur anima à corruptione peccati,& à tentatione per feruentem orationem. Vnde dominus hortabatur discipulos: Luc.22. Orate ne intretis in tentationem.

Secundum est frigiditas si fit ab extrinseco. Nam si est frigus extrinsecum præcipuè est impediens, quia per se repugnat calido alieno & extrinseco. Vnde in hyeme,& vniuersaliter in aere frigido conseruatur corpus à putredine, quia calidum extrinsecum est paucum & frigus sibi

sibi contrarium est multum: nec in talibus apparet motus putrefactionis, nisi recedente frigore. Si autem est frigus intrinsecum, sic impedit putrefactionē, quia coagulat humidum, nec permittit illud exhalare, sicut est in omnibus metallis & aliis frigido coagulatis, in quibus frigus claudit poros, & vincit calidum extrinsecum, ne de humido aliquid exhauriat nisi parum, vt quando generatur rubigo: ideo in auro non est rubigo, & maior est in eo duratio, quia eius humidum naturale magis constat. Tanquam ergo frigus extrinsecum est tribulatio mundi, siue afflictio carnis, quæ calorem extraneum, id est ardorem concupiscentiæ, siue luxuriæ, per quem extraneam carnem concupiscit, mitigat & extinguit. Nam malitia vnius horæ, obliuionem facit luxuriæ, sicut dicitur Eccle. 11. Sed tanquam intrinsecum refrigerium est contemplatio cœlestium. Hæc enim est quæ poros. i. corporis sensus claudit: Hæc est quæ deuotionis humorem coagulat, nec exhalare permittit: hæc insuper est, quæ extraneum calorem, idest amorem mundi superat & vincit. Quia anima, sicut dicit Greg. quanto maiori studio exercetur ad summa, tanto maiori fastidio frigescit ad infima.

Tertium est mobilitas. Nam aqua vel vinum quod mouetur, impeditur putrefieri, eo quòd calor naturalis exsiccatur à motu, & non præualet ei calor extrinsecus. Vnde vinum potens efficitur melius ex motu: quia calor naturalis magis digerit subtile humidum, ex quo etiam sapor melioratur: & pendulum vinum & motum, etiam si sit corruptum, quandoque reuertitur & reparatur. Et econtra, vinum non motum, & præcipuè soli expositum, corrumpitur & conuertitur in acetum: quia dū calor exterior exhaurit calidum interius, & humidum subtile exhalat cum ipso, & perit vinum. Similiter mobilitas obedientiæ, vel motus frequens operum bonorum, præseruat à peccati putredine, ad quam pigritia & ociū inducit. Eccle. 33. Mitte illum in operationem, ne vacet: multam enim malitiam docuit ociositas.

Quartum putrefactionem impediens est continuitas. Nam mare totum non putrescit, sed diuisum per partes paludales putrescit: in naturalib⁹. n. multiplicato subiecto, multiplicatur qualitas & vir⁹: & ideo totū simul plus potest continere quàm calor aeris potest dissoluere: si tamen ipsæ partes sint in toto continuæ, alias non. Quia videmus quòd grana multa vel gramina vel germina simul adunata citius putrescunt, quàm pauca: propter hoc quòd illa grana non sunt continua: & cum sunt parua egreditur naturale calidum ab vnoquoque eorū, & trahit secum humidum, & calidum exiens fit alienū, & cum exeat à multis confortatur & corrumpit. Similiter continuitas & perseuerantia boni operis præseruat à corruptione peccati. Vnde potes colligere ex prædictis, quòd præseruat animam à putrefactione peccati caliditas charitatis, quæ excludit putredinem inuidiæ. de qua putredine dicitur Prou. 4. Putredo ossium inuidia. hanc enim putredinem charitas excludit, quia charitas nō æmulatur. 1. Cor 13. Item frigiditas castitatis, quæ excludit putredinem luxuriæ: de qua dicitur Ioel. Computruerunt iumenta in stercore suo. i. homines carnales & bestiales in fœtore luxuriæ. Sed hanc putredinem excludit castitas à cōcupiscētiæ ardoribus, velut quoddā frig⁹ resistēs. Vn̄ de pdicta caliditate charitatis, & hac frigiditate castitatis dr̄ Apoc. 3. Vtinā frigidus esses, aut calid⁹.

Item mobilitas obedientiæ excludit putredinē superbiæ, de qua dicitur Ioel. 8. Ascendit putredo eius: quia superbè egit.

Item continuitas perseuerantiæ, excludit peccatum acidiæ, de qua Iob. 41. Quasi lignum putridum es: lignū enim putridum nullum producit fructū: talis est acidiosus & qui non perseuerat, quia non peruenit ad fructū operis sui: est enim fruct⁹ vltimum, quod expectatur ex arbore: & ideo signat meritum siue præmium operis: qđ acidiosus & imperseuerans amittit. Est enim cōtinuitas gratiæ, per quam membra Christi adinuicem colligantur, & continuātur, & excludunt putredinem omnis peccati.

Ex variis similitudinibus Orionisque exemplis, Principis proprietates ac perfectiones, accuratè describuntur.

Cap. LXV.

PRincipatus secularis dominij similis debet esse Orioni quo ad 5. in quibus signantur v. virtutes, vel conditiones quæ debent esse, in bono principe. Et primum est patiētia aduersorum, & hanc designat Orionis ortus. Nam Orion est astrum tempore hyemali exortum, aquatum, & tempestatum excitatiuū. Hyems enim, quod est tempus acuti frigoris est status vitæ secularis in quo frigus malitiæ abūdat. Cui⁹ videlicer malitiæ dū erectus princeps ad obuiandum vel resistēdum, se per iustitiam præparat, sibimet tēpestates & impetus, idest persecutiones & scandala suscitat, quia scilicet superborū nequitia dum tangitur irritatur, & quasi modo ignis, dum flatum iustitiæ sentit, per impatientiam excandescit: Vnde iustus princeps necesse est vt se primo per patientiam muniat, vt propter insurgentium malorum impetus à iustitiæ rectitudine non cadat. Scriptum est Matt. 5. Beati qui persecutionem patiūtur propter iustitiam. Vnde notabile est, quod Orion in ortu suo tempestatem significat, sed post serenitatem, quia nimirū iusto principi post tempestatem aduersitatis, sequitur serenitas pacis.

Secundum quod est necessarium iusto principi est potentia armorum, qua, scilicet, possit contueri subditos, & expugnare aduersarios, & hanc designat Orionis aspectus. Nam (sicut Isidorus dicit) Gladiati militis, & accincti, etiam stellarum ordine faciem prætendit. Vnde modo armati militis pedes, & brachia extendentis disponitur: & ideo etiam Tauri, quod in terra est animal ferox, & cornibus armatum, Orion maximè fulget. Est ergo necessarium principi, vt iniquitates, quas benignitate repellere nequit, violentia, & coactione dirumpat. Vnde dicitur Eccl. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute dirumpere iniquitates.

Tertium necessarium principi est iustitia respectu subditorū. i. q̄ in suis subiectis iustitiam bene seruet, & hoc designat Orionis situs: nam Orion ab Ariete vsque ad Geminos se extendit, & totā illorū triū signorū superficiē. s. Arietis, Tauri, & Geminorum, fulgoris sui plenitudine clariorem reddit. Hic ergo fulgor Orionis, est iustitia principis. Et sicut dicit Cic. de off. In iustitia splendor est maximus, ex qua boni viri nominātur. Sed splendor Orionis per tria signa extenditur, quia. s. virtus iustitię per tria diuiditur. Na est iustitia iudicatiua in punitionibus, & debet esse in Ariete. i. æqualitate. s. vt secundum modum delicti sit & plagarum modus. Aries enim est signum æqualitatis, in quo æquinoctium fit. Item est iustitia distributiua in dispēsationib. quæ vnicuique quod suum

Septimo, quia fumus est fętorũ delatiuus, sicut quando res fętida, & corrupta fumat. Et similiter prosperitas mundi, dum vitam corrũpit, fętorẽ infamiæ inducit. Vnde isto fœtenti fumo obscurat claritas solis, & aeris, i. claritas rationis, & gloria hominis. Apo. 9. Obscuratus est sol & aer, de fumo putei.

Item prosperitas temporalis in homine peccatore signum est futuræ calamitatis. Cuius exemplum est, quia trãquillitas aeris eo tempore, & loco, quando & vbi deberet causari ventus, signũ est futuri terræ motus. Quod est quia tunc vapor ingreditur in cauernã, & non expirat extra. Sic quando homo peccator, qui esset dignus vẽto aduersitatis, & pœnæ, malo agendo habet trãquillitatẽ prosperitatis, signum est vẽturæ calamitatis. Vnde Boet. de cons. dicit, quòd fortuna, est quoddam futuræ calamitatis indicium.

Prudentiæ partes quæ sint, ac quantum homini hæc nobilissima virtus expediat per exempla montis Oliueti enucleatur. *Cap. LVII.*

PRudens homo assimilatur monti Oliueti, qui mons erat ad partem orientalem templi, & ideo mane sole oriente illuminabatur: vespere vero, & nocte ex lumine templi illustrabatur, propter quod mons trium luminum dicebatur, tũ quia sol ipsum illuminabat, tum quia lux templi ipsum de nocte illustrabat, tum quia materiam luminis, idest oleũ ministrabat. Similiter homo prudens debet hoc triplici lumine illustrari, scilicet lumine vespertino per memoriã præteritorum. Lumen enim vespertinum sequitur post diem præteritum.

Item lumine matutino solis: & hoc est per prouidentiam futurorum, quia lumen solis matutinum, futurum diem inchoat, & respicit. Debet etiã esse lucidus prudẽs homo in dispositione præsentium. Et hæc est prudẽtia, quæ à Tullio vocatur intelligentia. Et hæc designatur in oleo, quod est materia luminis: quia præsentia, quæ sensibus subiacent, materia, & origo sunt intellectualis cognitiõis. Vnde de hoc triplici lumine prudẽtis loquitur Seneca de quatuor virtu. dicens, Si prudens est animus tuus, tribus temporibus dispensetur, pręsentia ordina, futura prouide, pręterita recordare. Est ergo prudenti necessarium habere pręteritorum memoriam, ex eo ꝙ prudentia est circa contingentia agibilia, in quibus oportet dirigi ex his, quę vt in pluribus contingunt. Hæc autem per multã experientiã accipi oportet: experimẽtũ autẽ ex pluribus memoriis bñ habetur secũdum Arist. 1. metaph. Vñ maximè prudentia regitur præteritorũ memoria. Deu. 32. Memento dierum antiquorum, cogita generationes singulas.

Itẽ necessaria est ei præsentiũ intelligẽtia. Cognitio. n. præsentium siue necessariorũ, siue contingentium, dicitur intelligẽtia, siue intellectus. Et accipitur pro recta æstimatione, & acceptione finis. Omnis. n. deductio rationis, ab aliquo intellectu procedit. Prudẽtia autem est recta ratio agibilium, sicut Arist. 6. Eth. eam diffinit. Et est tertiò sibi necessaria prouidẽtia futurorum. s. vt ordinet aliqđ ad cõmodum, & expediẽs ad finẽ. Importat enim prouidẽtia respectũ quendam alicuius distãtis, ad quod ea quæ in præsenti sunt, ordinãda occurrunt. Prudentia autẽ propriè est circa contingentia agibilia, cuiusmodi sunt propriè futura: quia præsentia, & præterita necessitatem quandam habent. Et ideo præcipue ad prudẽtiam pertinet prouisio futurorum. Deut. 32. Vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

Religionis perfectio qua cauernæ assimilatur, & qualis Religiosorum status existat, variis exemplis exprimitur. *Cap. LVIII.*

REligio assimilatur cauernæ, immo diuersę cauernę diuersæ sunt religiones. Primo, q̃a cauernæ sũt pauescẽtium præsidium. Nam ad cauernas arborum, vel petrarum, fugiunt volucres, scilicet columbę, vel turtures, quando aquilam vel accipitrem timent, Cant. 2. Columba mea in foraminibus petræ, & in cauerna maceriæ. Similiter erinacij, cuniculi, lepores, fugiunt ad cauernosos lapides, quando sentiunt canum voces. Psal. 103. Petra refugium erinaciis. Pro. 30. Lepusculus, plebs inualida, q̃ collocat in petra cubile suũ. Ita similiter homines qui volunt esse tuti ab aquila regina auium, idest à superbia regina vitiorũ, vel accipitre i. ab auaritia quæ rapit, & accipit aliena, vel à cane, idest à canis immunditia quæ est luxuria, seculum relinquũt, & ad religionem (tanquam ad tutissimas cauernas confugiunt. Isa. 2. In die illa proiiciet homo idola argenti sui quæ fecerat sibi, vt adoraret talpas, & vespertiliones, & ingredietur scissuras petrarum, & cauernas saxorum. Per idola argenti auarorum diuitiæ signantur, quia auaritia est idolorum seruitus, secundum Apo. Ephe. 5. Per talpas quæ cæcitatem oculorum habere dicuntur, intelligũtur carnis illecebræ, quæ cæcitatem mentis inducunt. Sed per vespertiliones, quæ in tenebris in alto volant, intelliguntur dignitates, & gloriæ superborum, qui in tenebris huius vitæ volunt ambulare in magnis. Sed ista omnia proiicere iubetur, qui cauernam religionis ingreditur.

Secundo, quia cauernæ sunt fructificantium hospitium. Nam in cauernis arborum vel petrarum mellificant apes & nidificant aues. Isa. 7. Sibilabit dominus api, quæ est in terra Assur, & venient, & requiescent omnes in torrẽtibus vallium, & cauernis petrarum, & in frutetis, & in vniuersis foraminibus. Sic in religione fructificant actiui, qui sunt apes breues per humilitatem, soliciti per operositatem, mellifici per benignitatem, ingeniosi per discretionis sagacitatem. Item proficiunt ibi contemplatiui, qui sunt vt aues leues per paupertatem, pennatæ per virtutum multiplicitatem, veloces per charitatem, altè volantes per contemplationis sublimitatem, qui tamen post contemplationis volatum ad cauernas seu fenestras suas redeunt, ad regulares obseruantias humiliter se reducunt. Vnde Isa. 60. Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas? Iere. 48. Estote vt columba nidificans in summo ore foraminis. Summum enim os foraminis, est summum votum religionis, scilicet obedientiæ, in qua potissimè nidificat, & fructificat columba, idest spiritualis, & pura persona.

Tertio, quia cauernæ sunt nocentiũ animalium latibulum. Nam sæpe in cauernis latitant mures. Iud. 14. Egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium.

Item vermes, & serpentes, Isa. 11. In cauerna reguli, q̃ ablactatus fuerit, manum suam mittet.

Item in cauernis quãdoque subintrant venti, & includuntur vapores, & faciunt terræmotum. Vnde terra cauernosa sæpe patitur terræmotum. Sic sunt quædam in religiones dissipatæ, & dissolutæ, in quibus habitant sub habitu religionis mures, idest detractores, alios corrodentes,

dentes.& vermes,idest carnales, alios corrumpentes, & serpentes insidiosi,& inuidi latenter lædentes.& interdũ terræmotus,idest ambiciosi vel tyranni collegium vel ordinem periculosè commouentes , & plurimum perturbantes.Iob.19.In desertis habitant torrentium vel in cauernis terræ.

Cælorum numerus & ordo , stellarumq; perfectio ac natura describitur,nubiumq; ac prætorum & tandem iridis arcus proprietates apponuntur,quibus omnibus viri sancti assimilantur.

Cap. LXIX.

SAncti viri assimilantur cœlis quo ad quinque.

Primo quo ad substantiam.Nam cœlum habet in substantia simplicitatẽ,quia nõ est ex contrariis.Vnde nullam habet contrarietatem,licèt enim ponatur cõmuniter ex materia & forma compositum,tamen materia talis tota est suæ formæ subiecta ,& ab ea totaliter comprehensa. Et ideo in cœlo non est discordia (sicut Empedocles dixit)sed solum concordia.Similiter sancti viri in se contrarietatem non habent.Quia licet sit in eis materia & forma,idest caro & spiritus,tamen ipsam carnem subiiciunt spiritui,secundum illud Apo.1.Corin.9. Castigo corpus meum,& in seruitutem redigo.Nõ etiã ipsi habent cum aliis discordiam, sed omnimodam,quãtum possunt , tam in se quàm cum aliis(diuina fauente gratia)cõcordiã habere nituntur.Iob.25.Facit cõcordiã in sublimibus suis. Luc.19.Pax in cœlo,idest in homine cœlesti,& sancto,& gloria in excelsis,scilicet in beatis.

Item habet cœlum in substantia immutabilitatem: quia in cęlo non est generatio nec corruptio, nec in toto nec in parte. Et hoc competit specialiter virginibus, & illis sanctis qui continenter viuunt,qui nec carne per luxuriam,nec spiritu per aliquam mortalem culpam corrumpuntur:nec est in eis generatio carnalium filiorum. Sed licet cęlum non sit in se generabile aut corruptibile, in inferioribus tamen est generationis eorum principiũ effectiuum , & regulatiuum. Quod quibusdam sanctis aliqualiter competit: qui licet ipsi per se generationi filiorum carnalium vel matrimonio non intendant,tamẽ circa hoc alios fideles mouent,& ordinãt.Sicut patet de apostolo Paulo.1.Cor.7.qui licet ipse in se esset virgo,tamen aliis dicebat,Vxori vir debitum reddat,similiter & vxor viro.Et iterum,1.Ti.5.Volo autem iuniores nubere,& filios procreare.Non enim sancti viri,etiam continentes, matrimonium damnant in aliis,sed approbant, & commendant,licet virginitatis munditiam nuptiis,& matrimonio præferant.

Item in cęlo non est augmentum vel diminutio. Et sancti ad hoc summè student , vt non eueniat in eis vel augmentum culpæ vel diminutio gratiæ.

Secundo, sancti viri assimilantur ~~cœli~~ circularitati. Nã figura sphærica est capacissima, quia vndique æqualiter concaua,& ideo valde competit cęlo,quod est omnium corporum contentiuum.Vnde dicitur Hest.13.Tu enim fecisti cęlum, & terram , & quicquid cœli ambitu continetur.Ita similiter sancti viri per humilitatem sunt vndique concaui, & omnino diuinæ gratiæ , capacissimi.

Item figura sphærica est deitati conformis,& simillima,quæ & principio, & fine caret:& ideo competit cęlo qđ est nobilissimum corporum, vt sit sui opificis perfectioni conforme,& eius æternitatem gloriæ repræsentet.Psal.18.Cœli enarrant gloriam Dei.Ita similiter sancti viri etiam in hoc mundo diuinam perfectionem imitari conantur & quantum possunt,assimilari,& conformari,propter quod dicitur.1.Cor.15. Qualis cœlestis,tales & cœlestes.

Item figura sphærica ad motum habilissima, & aptissima,quia non habet angulum impedientem se, & detinentem,Et ideo bene competit cęlo, cuius motus est circularis,& continuus, & maximè necessarius,quia est vt vita quædam natura existentibus omnibus sicut Aristo. 8.phy dicit.Ita similiter sancti viri ad motum bonæ operationis,& ad exitum præsentis peregrinationis student quantum possunt esse habiles,& expediri.Vnde ab impedientibus quantum possunt se abstinent,& restringũt, secundum illud.1.Pet.2.Obsecro vos tanquam aduenas, & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam.

Tertio sancti viri assimilantur cœlo quo ad situm,habet.n.cęlum altitudinem situs,quia sicut nobilitate , ita & localitate præeminet omnibus corporibus. Eccl.1.Altitudinem cœli,& latitudinem terrę,& profundum abyssi quis dimensus est?Hanc altitudinem habent sancti viri in conuersatione secundum illud,Phili.3.Nostra conuersatio in cęlis est Item in contemplatione siue in oratione,secũdũ illud Thre.4.Leuem° corda nostra cũ manibus in cœlũ.Item in intentione, secundũ illud Mat.6 Thesaurizate vobis thesauros ĩ cęlo. Nã(vt ibidè subditur.)Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum, idest intentio.

Quarto,sancti viri assimilantur cęlo quo ad motum: quia motus cęli est naturalis,circularis,& incessabilis:licèt enim motus cęli fiant effectiuè à motore separato, idest ab intelligentia spirituali quæ non inhæret cęlo, vt forma,sed solum vt motor,& mouet ipsum imperio voluntatis:quia(sicut dicit Augu.3.Tri.materia corporalis quantum ad motum localem,obedit angelis ad nutum: Sicut etiam in nobis apparet,in quibus statim ad imperiũ voluntatis & imaginationis sequitur motus corporalium membrorum. Et adhuc in motu cęli (vt dicunt aliqui)supra volũtatis imperiũ additur etiã influxio virtutis illius:Tamen motus cęli dicitur naturalis,quantũ ad hoc quòd habet naturalem aptitudinem, vt tali motu,& non alio moueatur.Vnde sic ex se nõ habet aliquid impediens talem motum; & ideo etiam est figuræ circularis.Dicit ẽt Ari.12.met.quod primum mouẽs cœlum sicut concupitum,& desideratum,qđ quidã intelligi posset nõ concupitũ & desideratũ à cęlo sed ab intelligentia mouente cęlum:quæ ideo mouet cęlũ, vt assimiletur in causando,Deo.Et sic primo colligitur , ꝙ in motu cęli, est obediẽtia mouẽtis intelligẽtiæ, cuius s.imperio cœlum obedit.Itẽ aliqua influentia virtutis motiua.Et tertio desiderium assimilationis primæ causæ,& quarto ex parte cœli aptitudo naturæ ꝓpriæ. Et similiter ista sunt quibus sancti ad bene operandũ mouẽtur incessanter,s. influentia cœlestis gratiæ:& charitatis & obedientia diuinæ voluntati, quæ.s.manifestatur in obseruantia præceptorũ,& impletione diuinæ legis , qbꝰ diuina volũtas nobis innotescit.Itẽ est in eis desideriũ, & amor æternæ fœlicitatis,ĩ qua cũ ipse Deꝰ apparuerit,similes erimꝰ. 1. Io.3.Est etiã in eis aptitudo propriæ voluntatis,& liberi

arbitrij electiu ad diuinam voluntatem implendam, secundū illud Psal.142. Vt faceré voluntaté tuā Deus me' &c. Vnde in oratione dominica petere docēmur. Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra: idest vt impleatur in homine cœlesti atque sancto, sic etiam impleatur in peccatore terreno.

Item motus cœli est circularis. Circularis enim mot' est ab eodem in idem. Et hunc motum habent sancti: quia spiritum quem à Deo habent per creationem, student in ipsum reducere per finalem inhæsionem, secundū illud Eccl.12. Reuertatur puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad dominum qui dedit illum. Eccl.24. Gyrum cœli circuiui, &c.

Item motus cœli est incessabilis, & infatigabilis, propter hoc, quòd substācia mouēs ipsum, est infinitę virtutis. Quælibet enim virtus superioris ordinis licēt sit finita in se, & respectu superioris sui, est tamē infinita respectu inferiorum suorum, sicut etiam virtus solis est infinita ad respectum omnium inferiorum generabilium, & corruptibilium, per quorum productionē, etiā si infinita essent, nō minoraretur: & similiter virtus intellect' est infinita respectu formarum sensibilium. Ita & virtus substantiæ spiritualis qua mouetur cœlum, infinita est respectu motus corporalis, vnde non sequitur fatigatio. Similiter sancti viri sunt in motu bene viuendi, & bene operandi incessabilis, & infatigabilis, secundum illud Apo. Gala.6. Bonum facientes non deficiamus. & ad Hebręos 12. Nō fatigemini, animis vestris deficiētes. Et hoc habent sancti viri ex virtute Dei confortantis & impellentis, cuius virtus omnipotens & indeficiens est. Vnde Apost. Phi.4. Omnia possum in eo, qui me confortat.

Quinto sancti viri assimilantur cęlis quo ad numerū. Sunt enim decē cęli siue sphæræ mobiles, secundum modernos astrologos, Quarum prima est, incipiēdo ab inferiori, orbis Lunæ, Secunda orbis Mercurij. Tertia orbis Veneris, Quarta Solis, Quinta Martis, Sexta Iouis, Septima Saturni. Octaua cęlum stellarum. Nona cęlum crystallinum, siue aqueum. Decima est primum mobile, secundùm positionem quorūdam. Hic autem denarius omnerus competit sanctis viris per obseruationem decē præceptorum decalogi, quibus incessanter mouentur cursu suo in Deum, secundum illud Ps.119. Viam mandatorum tuorum cucurri. Sed sicut super has sphæras siue cęlos prædictos (secundum Theologos) est cęlum empyreum siue igneum, idest, splendidissimum, quod est omnium cōtentiuum: ita super omnia ista præcepta est præceptū charitatis, omnia alia præcepta continens, & includens, vt patet per Apo 1.Cor.13.

Isti ergo sunt cœli ad quos nos peccatores currere debemus, vt eorum beneficio diuinam misericordiam impetremus. Qui ipse Deus dicit. Ose.2. Exaudiam cęlos, & ipsi exaudient terram.

Item sancti viri assimilantur stellis, sicut stellæ ornant cęlum, ita ipsi ornant ecclesiam. Eccl.43. Species cœli, gloria stellarum Nam primo stellæ sunt natura purissimæ. Licet enim dicatur Iob.25. quòd stellæ non sint mundæ in conspectu eius, tamen hoc dicitur per respectum ad puritatem diuinam, respectu cuius omnis creatura est permixta, & impura. Vnde signanter dixit in conspectu eius, idest in comparatione eius, qui est actus purus: sed tamen in se stellæ vel in comparationem ad alia corpora, mundissimæ sunt naturæ. Ita similiter viri sancti sunt puri, nulla peccati fœditate turbati. Vnde de eis dicitur Mat.5. Beati mundo corde.

Secundò, stellæ sunt simplicissimæ, non ex contrariis compositæ.

Ita similiter viri sancti sunt simplices per intentionē, & non duplici corde. Prouer.10. Simplicitas iustorum diriget eos.

Tertiò, stellæ sunt incorruptæ. Et similiter sancti per virginitatem, vel mentis, & corporis integritatem. Talibus dicebat Apo.2. Cor.7. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos.

Quartò, stellæ sunt luminosæ, & radiosæ. Isa.12. Stellæ cœli, & splendor earum expandent lumen suum. Et similiter sancti spiritualiter illuminant alios per radios doctrinæ, & per fulgores, idest exempla bonæ vitæ. Mat.5. Sic luceat lux vestra coram hominibus.

Quintò, stellæ sunt figuræ sphæricæ. Et similiter sancti per paupertatem, & contemptum temporalium: quia admodum sphęræ non attingunt terram nisi in puncto, idest per solam vitæ sustentationem. Apo.1. Ti.6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

Sextò, sunt stellæ quo ad substantiam, solidæ non porosę: sic & sancti viri sunt clausi nullis vanis aperti per aliquam vanitatem vel curiositatem, sed habent mentis stabilitatē verā. Iud.5. Stellæ manētes ī ordine, & cursu suo.

Septimò, stellæ sunt quo ad superficiem planæ, non angulosæ, non asperæ. Similiter sancti viri sunt plani per mentis tranquillitatem & pacem, non angulosi per singularitatem, nec asperi per inordinatam rigiditatem, sed mites, & dulces per lenitatem.

Octauò stellæ sunt situ altissimę, à corruptione eleuatę. Similiter sancti sunt eleuati per animi magnitudinē, vel conuersationem cœlestem.

Nonò stellæ sunt motu velocissimæ. Sic etiam sancti velocissimi, & promptissimi, per obediendi velocitatem, Baru.4. Stellæ vocatę sunt, & dixerūt, Adsumus, & luxerunt ei cum iocunditate.

Decimò stellę sunt aspectu paruę, quamuis in veritate sint maximę, sed paruitas apparet ratione distantię. Similiter sancti apparent parui per humilitatem, & sunt altissimi per sanctitatē siue gratię sublimitatem, Eccl. 44. Dedit illi sicut stellas exaltare semen eius, scilicet Christi, ex cuius semine, idest doctrina, siue gratia, sancti regenerati sunt, secundum illud 1. Pet.1. Renati non ex semine corruptibili.

Vndecimò, stellę sunt nobis innumerę, soli Deo notę, qui numerat multitudinem stellarum, & eis nomina vocat. Sic etiam soli Deo cognitus est numerus electorū in supernæ fœlicitate locandus.

Duodecimò, stellæ sunt potestate maximę, & hoc patet ex multis effectibus. Nam sunt stellę, inferiorum generatiuę. Quod competit sanctis coniugatis, vel prędicatoribus, qui generant filios spirituales Deo, secundum illud Apo.1.Cor.4. Christo.n. Iesu per euangelium ego vos genui.

Item sunt tēporum immutatiuę. Sic sancti eorū orationibus quādoq; tēpora mutāt: sicut patet in Iosuē 10. qui Solem stare fecit, & diem ad bellādum prolongauit. Et in Ezechia, Isa.38. qui dies vitę orādo, & flēdo augmētauit, & in Helia, 3. Re.18. qui tempus siccitatis sua oratione in pluuiam mutauit. Vnde Iac 5. Helias homo erat similis nobis, passibilis, & oratione orauit, &c.

Item

Item sunt conseruatiuæ. Quod competit specialiter sanctis prælatis, quorum specialiter est gregem subditorum custodire, & conseruare in bono. Baruc. 4. Stellæ dederunt lucem in custodiis suis.

Item sunt radiorum emissiuæ, & hoc competit sanctis doctoribus, qui emittunt radios doctinæ. Dan. 12. Qui ad iustitiam erudiunt multos, erunt sicut stellæ.

Item sunt noctis illuminatiuæ: quia sanctis suis exēplis illuminauit in nocte peccati existentes. Sap. 10. Fuit illis in lucem stellarum per noctem.

Item sunt sui luminis occultatiuæ. Et hoc competit sanctis cum per humilitatem occultāt vitam suā. Ioel. 2. Stellæ retraxerunt splendorem suum.

Item sunt aeris purgatiuæ. Et hoc competit non solū doctoribus, qui purgant ecclesiam ab erroribus, sed etiā sacerdotibus, qui per sacramentum baptismi vel pœnitētiæ purgant animas.

Item sunt serenitatis causatiuæ. Et ita etiam similiter sancti turbationes, & scādala remouendo, & ad serenitatem pacis, & concordiæ reducendo.

Item sunt nauigantium directiuæ, quia scilicet sancti suis consiliis dirigunt fluctuantes, & dubitantes.

Item sunt sui luminis communicatiuæ: quia s. per pietatem. & charitatem communicāt se, & sua. Item & stellæ sunt in suis circulis inordinatè progressiuæ. Quia quilibet sanctus ī suo gradu, vel statu inordinatè viuere studet Hie. 21. Dat ordinem stellarum in lumine noctis.

Item sancti viri assimilantur nubibus. Nam nubium quædam sunt albæ: & hoc est quando vapor nubis est subtilis, ita quòd non spissatur: tunc enim recipit lumen superiorum in profundo, & sic fit nubes alba, quæ si reprimitur ad terram ex aliquo frigore, fit inde nebula alba. Talibus ergo nubibus albis assimilantur innocentes, qui & lumen gratiæ interius, & candorem continentiæ exterius conseruant. Apo. 14. Vidi nubem candidā, & super nubem sedentem similem Filio hominis. Hæc. n. nubes candida est innocentium vita, qui cum Christo præsident, & ei inhærent. Psal. 24. Innocentes, & recti adhæserunt mihi.

Aliquando vero sunt nubes nigræ, & hoc est quando calor circunstans expellit frigus ad interiora nubis, & per consequens inspissat, & aufert perspicuitatem luminis receptam, & fit nubes nigra. Et his nubibus nigratis assimilantur pœnitentes, qui calore contritionis calescētes, frigus malitiæ suæ introrsus ad mentis considerationem trahunt, & dum se per humilitatem diuinæ gratiæ lumine indignos aspiciunt, se ipsos etiam exterius despiciendo in oculis aliorum nigrescunt. Exod 14. Erat nubes tenebrosa illuminans. Nam pœnitentium humilitas licèt videatur obscura & despecta exterius, illuminat interius. Aliquādo vero sunt nubes rubeæ vel purpureæ. Et hoc est quando humidū nubis subtile est admixtum sicco terrestri. Tunc enim recipiendo lumen superius, fit rubea. Sed si tūc vapor humidus sit inferius iam præparatus, & ductus à sole in mane vel sero, erit nubes purpurea, & figurat pluuiā eodem die. Et talibus nubibus assimilantur patientes, & præcipuè martyres, qui fuerūt rubenti sanguine cruentati, Isa. 63. Quare rubrū est indumentum tuum? Sed tāquā nubes purpureæ sunt amici Dei fruentes amore, qui & nitent puritate, & rubent charitate. Cant. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus. & Pro. 21. Byssus, & purpura indumentum eius. ī bysso candor puritatis, in purpura feruor charitatis accipitur. Quandoque autem sunt nubes virides: quod est si nubes sit iam rorans, & conuertens se in pluuiam propter frigus conuertens eam in aquam: quia si tunc recipit lumen à superiori fit viridis. Et talibus nubibus assimilantur virgines siue continentes. est enim virginitas in carne, velut viriditas in aqua siue aquosa nube Eccl 40. Super omnem aquā viriditas. Hoc enim erit in resurrectione, quia in omni carne glorificata in corruptio erit castitatis.

Item sancti viri assimilantur pratis Nam prata aquis crescentibus irrigantur, herbis, & floribus diuersi generis decorantur, vnde & ridere dicuntur. Prata suo virore delectant visum, suo odore afficiunt olfactum, graminum sapore delectant gustum. Ita similiter sancti viri irrigantur aquis gratiarum, decorantur herbis, & florib', idest habitibus, & actibus virtutum diuersorum, delectant visum pulchritudine morum, afficiunt olfactum odore exemplorum, gustum animæ, sapore, & dulcedine verborum, Pro. 27. Aperta sunt prata, & apparuerunt herbæ virentes.

Item sanctorum vita assimilatur arcui cęlesti, qui dicitur iris, propter quinque.

Primo propter eius generationem: quia scilicet arcus cœlestis generatur de reflexione radij solaris in nubem concauam lucidam, & aquosam siue roridam, sicut nos videmus, quòd radius fulgens in aqua, relucet ad parietem, & secundum hunc modum fit in animabus sanctorum infusio gratiæ. Quia sunt vt nubes concauæ per humilitatem, lucidæ per conscientiæ puritatem, & aquosæ siue roridæ per lachrymarum irriguitatem. ideo sunt susceptiuæ radij diuinę gratiæ, & ita efficiūtur arcus Dei. Eccl 44. Vide arcum, & benedic, qui fecit illum.

Secundo propter coloritatem. Nā arcus ille (vt Beda dicit) ex quatuor elementis contrahit quatuor colores: quia ex igne contrahit rubeum in summo, ex terra viride in infimo, ex aere hyacinthinum, ex aqua cęruleū. Secūdum autem Arist. meteo. primus color, scilicet rubeus vel vinosus, ex radio fit tangente superficiem rotunditatis nubis, hunc sequitur color mixtus scilicet glaucus vel ceruleus secundum qualitatem dominantem in medio nubis. Tandem apparet color viridis, vbi vapor magis est terræstris, & inter istos colores sensim distinguere est impossibile: quia scilicet per nullam lineam potest distingui vnus ab alio, & ideo nullus pictor (vt ipse Lib. mete. dicit) potest colores arcus depingere, quia semper picta per lineam distinguitur. Redeundo autem ad quatuor colores, quos Beda accipit, distinguendo medium in duos, prout contingit ipsum medium variari secundum duas distinctiones: Dicendum est, quòd sancti viri habent admodum arcus ruborem, ex inflammatione charitatis, nitorem ex mundificatione sanctitatis, virorem ex conseruatione castitatis, siue virginitatis. Habēt etiam, & colorem cęruleum ex compassione pietatis, secundum illud Psalm. 21. Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. Ex istis ergo virtutibus refulgent sancti ad modum cœlestis arcus, secūdum illud Eccl. 45. Quasi arcus refulgens inter nebulas gloriæ.

Tertio propter figurationem. Habet enim iris figurā semicirculi, idest arcualem. Quamuis etiam Sol, cuius imago est iris, sit rotundus, quia tamen longe est altior

nubibus,

nubibus, superiorem partem nubis tangens imprimit ei figuram arcualem. Vnde quanto Sol est ortui vel occasui propinquior, tanto in parte opposita apparet arcus maior. Apparent ergo quatuor in huiusmodi arcu: figura, quã habet sanctorum vita: nam habet medium connexum, & eleuatum superius, habet extrema, idest cornua inclinata inferius: Nec est etiam extensus: quia non apparet cum corda, nec etiam est sagittarius, quia nulla ibi est sagitta. Similiter sancti viri habent medium, idest cor eleuatum semper superius ad Deum, extrema siue cornua inclinata inferius ad proximũ. Quasi enim duo cornua sunt duo studia eorum, quibus inseruiunt proximis, vnum circa salutem animarum, quod inclinatur ad proximum per eleemosynas spirituales, quæ sunt docere, pro eis orare, consulere, & huiusmodi: Aliud circa salutem corporis, & hoc inclinatur ꝑ primo per eleemosynas corporales, quæ sunt pascere famelicos, vestire nudos, & huiusmodi. Sunt etiã nõ extensi.i. sine tẽsione, & corda nimię rigiditatis, & crudelitatis, neque suis sagittis percutiũt tyrannicæ prauitatis. Sunt enim benigni ac mites plus erga alios, quàm etiã erga seipsos. Hæc est ergo figura arcus quæ apparet in nubibus cęli, idest in sanctis. & cęlestibus viris. Gen. 9. Arcum meum ponam in nubibus cęli.

Quarto propter significationem, secundum illud Psal. 13. Dedisti metuentibus te significationem, vt fugiant à facie arcus. Nam arcus iste cęlestis quandoque significat pluuiæ inundationem, & hoc est quando apparet in meridie, quandoque vero nubiũ coactionem, & hoc est quando apparet circa occasum, quia tunc significat quod tonabit, & leuiter pluet. Aliquando vero significat aeris serenationem, hoc est quando apparet in Oriente vel circa. Sic etiã viri sancti quãdo apparent, sequitur pluuia, idest abundantia doctrinæ, & tonitruũ, idest terror diuinæ iustitiæ, & serenitas animæ per purgationẽ conscientiæ, scilicet pœnitentiã, hæc student sancti viri peccatoribus assiduè impendere.

Quinto, propter operationem, quia scilicet arcus cę'estis sua interpositione Solis calorem temperat. Quia sancti viri se interponendo inter Deum, & peccatores, iram eius mitigant, secundũ illud Psa. 120. Dixit vt disperderet eos, si non Moyses electus eius stetisset in cõfractione in conspectu eius, vt auerteret iram eius.

Item arcus per sui resolutionem in pluuias, inferiora fœcundat. Et similiter sancti pro aliis orando, & se in lachrymis resoluendo, gratiam eius impetrant, qua anima fœcundatur ad fructus bonorum operum producendos.

Item arcus per suã speciẽ superiora pulchrificat. Vnde Eccl. 43. dicitur de ipso quòd valde speciosus est splẽdore suo. Et similiter sancti splendent non solum mundo, idest hominibus, sed etiã cælo, idest Deo, & angelis, ipsi etiam sunt superior, speciosior, & illustrior portio gregis Christi.

Item arcus aerem inhumidat, vnde (secũdum Bedam) per xl. annos ante iudicium non apparebit arcus, quod erit signum desiccationis elementorum. Similiter sancti viri aerem suis lachrymis molliunt, quia frequenter & vberrimè plorant, siue pro reatu culpæ, siue pro incolatu miseriæ, siue ꝓ timore iustitiæ, siue pro dilectione patriæ.

Item arcus pacem inter Deum & mũdum denunciat. Et similiter sancti viri, dum mundum & peccatores Deo reconciliant. Ecc. 44. In tempore iracundiæ, factus est reconciliatio.

Item sanctus homo assimilatur materiæ vaporali: q̃a idem corpus dicitur vapor, æther, & fumus. Nam secundum quod habet continuans, dicitur vapor, secundũ vero quod habent subtile aereũ inflãmabile, dicitur æther, secũdum vero quòd habet in se calidum adurens partes, dicitur fumꝰ, & ideo est niger. Similiter sanctus vir primò est aqueus in lachrymali compunctione, secũdo subtilis & aereus in spiritualium contẽplatione, tertio calidus, & fumans in feruenti dilectione. Sap. 7. Vapor est enim virtus Dei.

Quamplurima lucis, aquæ, ac ignis proprietates enumerãtur, quibus sanctorum beatorumq́; sapientia comparatur.
Cap. LXX.

Sapientia sanctorum assimilatur luci propter quatuor.

Primo propter munditiam vitæ. Lux enim purissima est & incoinquinabilis. Vnde per sordes trãsiens, nõ inquinatur. Hoc bene competit cęlesti sapiẽtiæ, qua sancti illuminãtur. De qua dicitur Sap. 12. quòd nihil inquinatum in illam incurrit. Candor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula. & ideo cælestis sapientia munditiam præsupponit. Vnde dicitur Sap. 1. quod in maleuolã animã non intrabit sapiẽtia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et idẽ dicit Gregorius Nazianzenus, quòd prima sapientia, est vita laudabilis, & apud Deum mens pura, per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur.

Secundo propter excrescentiam notitiæ. Habet enim lux in medio seipsam multiplicare, & augmentare, secũdum illud Pro. 3. Lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectum diem. Similiter sapientia sanctorum in vita ista semper augmẽtabilis est quousque perueniat ad perfectum diem, idest ad perfectam & claram Dei visionem: propter quod dicitur Eccles. 6. Vsque ad canos inuenies sapientiam. Et ideo dicebat Gregorius Nazianzenus. Dicta & facta, quæ ad proprietatem pertinent semper discere potius ignorans malo, quàm docere. Optabile enim mihi est & percharum vsque ad vltimam discere senectutem, quoniam nullas ætas ad discẽdum sufficere potest.

Tertio propter euidentiam iustitiæ. Videmus enim, quòd lux est radiorum emissiua, & diffusiua, sicut patet de luce solis. Sic etiam quando est lux veræ sapientiæ interius, emittit, & producit radios non solum verborum bonorum, sed etiam bonorum exemplorum exterius, secundum illud Mat. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera bona vestra. Vnde dicitur Iacob. 3. quod sapientia quæ desursum est, est plena misericordia, & fructibus bonis. Et idcirco etiam dicit Gregorius supradictus, Ille, inquit, sapiens mihi videtur, qui de virtutibus animę, pauca quidem cõmunet & proloquitur, plura autem in suis factis & moribus ostẽdit, & fidẽ verbi operum suorũ astipulatione confirmat. Clara enim sapientia est illa non quæ verbis volat, sed quæ in virtutibus constat.

Quarto propter efficaciam doctrinæ: Nam sicut lucis est aliis splendere, ita sapientis est alios docere, & sapientes efficere. Vnde dicitur de sapiente Tob. 13. Luce splen-

dida fulgebis. Hic est splendor doctrinæ procedens à luce sapientiæ. Ecc.6 Sapientia doctrinæ secundum nomen est eius. Habet autem doctrina sapiẽtiæ multos effectus lucis. Nam lux est contrariorũ conciliatiua, sic sapientes, & sancti viri student discordes pacificare & fœdere pacis eos tam Deo quàm inter seipsos vnire. Isa.24 Dedi te in fœdus populi, & in lucem gentium.

Item lux est debiliũ confortatiua, vnde multũ confortantur infirmi, dum audiunt diẽ fieri. Sic & sapientiæ proprium est confortare. Vnde Ecc.7. Sapientia confortauit sapientem super decẽ principes ciuitatis. & ideo sapientibus dicitur illud Isa.36. Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate.

Item lux est grossorum subtiliatiua: subtiliat enim lux aerem nõ solum de die, sed etiam de nocte. vnde Hippocrates dixit, quòd nisi stillaret lux de nocte, & subtiliaret aeris densitatem, destrueret omne corpus animatum. Similiter subtiliat sapientia mentes hominum simplicium ad omnia rectè diiudicãdũ Sap.7. Omniũ artifex docuit me sapientia. Est enim in illa spiritus intelligentiæ, sanctus, simplex, vnicus, subtilis.

Item lux est durorum liquefactiua, sicut patet in cera, & aqua congelata, quæ liquescunt ad calorem lucis solaris. Vnde Exod.17. Cum incaluisset sol, liquefaciebat mãna. Sic verba sapientiæ liquefaciunt corda dura. Psal. Emittet verbum suum & liquefaciet ea. Iudith.16. Petræ sicut cera liquescent. Item lux est absconditorum manifestatiua. Sic per doctrinam sapientiũ manifestantur nobis abscõdita scripturarum, secundum illud Iob.33. Profunda fluuiorum scrutatus est, & ascondita produxit in lucem.

Item est corporalis vitæ regitiua. Sic per sapientiã præsidentium, regitur vita plebium. Vnde 2. Par.c.1. Salomon orauit Deũ, dicens: Fecisti me regem super populũ tuum multũ, qui tam innumerabilis est quasi puluis terræ. Da mihi sapientiã, & intelligentiam, vt ingrediar, & egrediar coram populo tuo.

Item lux est dormientiũ excitatiua, & sollicitatiua. Nã qui de nocte dormiunt, adueniente diei luce excitantur, & surgunt. Psa.62. Ad te de luce vigilo. Sic sapientia sollicitat dormientes in peccatis, excitãs eos stimulo timoris vt e lecto peccati surgant. Vnde Ps 110. Initium sapientiæ timor domini. Timor enim domini expellit peccatum. Eccle.1.

Item sapientia sacræ scripturæ assimilatur aquæ propter septem.

Primo, quia ipsa est facierum repræsentatiua Apo.22. Ostendit mihi dominus fluuium aquę viuæ splendidum tanquam crystallũ. In aqua enim viua, & splendida facies intuentium tanquam in speculo ostenduntur. Pro.27 In aquis resplendent vultus prospicientium, & talis est sacra scriptura. Gre.2. mor. Scriptura sacra mentis oculis quasi quoddã speculum opponitur, vt ibi interna facies nostra videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra conspicimus, Ibi sentimus quantũ proficimus quantũ à profectu lõge distamus.

Secundo, quia est sordiũ mundificatiua Eze.36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini. Ioh.15. Iam vos mũdi estis propter sermonẽ quem locutus sum vobis.

Tertio, quia est sterilium fœcundatiua. Isa.44. Effundã aquas super sitientem, & fluẽta super aridã, supple, vt fœcundetur, per aridã intellige animam in suis naturalibus consideratã. Nu.11 Anima nostra arida est. Sed per sitientes intellige physicas doctrinas quæ sine aqua istius sapientiæ non proficeret.

Quarto, quia est frigidorũ calefactiua. Ge.36. Anna inuenit aquas calidas in solitudine. Hæ aquę calidæ, sunt sacræ scripturæ verba siue documenta ignita. Psa.118. Ignitum eloquium tuum vehementer.

Quinto, quia est promissorum impletiua. Isa.33 Panis ei datus est, aquæ eius fideles. Panis enim reficiens animam, est doctrina sacra, cuius aquæ, idest promissiones, sunt fideles sine fraude, & deceptione. Dicuntur enim aquæ fideles, vbi non sunt foueæ vel herbæ latentes, per quas fraudes & deceptiones verborum signantur, à quibus sacræ scripturæ doctrina penitus est munda.

Sexto, quia ab amaritudine dulcoratiua. Nam ipsa cõtinet lignum, quod fuit positum in aquas Marath. Exo.15. Ostendit eis lignum, quod cum misisset in aqua, in dulcedinem versæ sunt, hoc est lignũ crucis Ps.118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua.

Septimo, quia est inferiorum eleuatiua. Ioan.17. Aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Item sapientia humana in ista vita, siue naturalis siue fidei, est imperfecta. Et ideo assimilatur aquæ, ratione imperfectæ figuræ: quia aqua non habet sphæram completam, non enim aquæ sphæra vndique circundat terram, quia scilicet terra est in parte discooperta. Et dicunt philosophi, illud naturaliter esse, quia aqua cum nõ sit corpus ita naturale, sicut ignis, & aer, sed sit valde materialis, minus habet de loco, & de figura sphærica quàm aer, & ignis, & ideo non potest implere concauum alicuius sphæræ, cum humidũ eius fluat in seipsum, & in partes contrahatur, ideo non habet figuram sphæricam, scilicet circularem quasi semicircularem. Vnde dicit Alpetragius, quòd ignis velociter, & vniformiter imitatur circularem motum cœli, & per consequens locum. Aer vero imitatur, sed non vniformiter. Aqua vero nec vniformiter nec completè, sed semicirculariter. Terra vero in nullo imitatur, sed sphęricam figuram complet non imitando cœlum, sed recedendo à cœlo, per hoc quod partes sua grauitate comprimuntur ad centrum. Locus ergo naturalis aquæ non est tota superficies terræ, sed superficies aeris, scilicet illa quæ magis abundat in qualitatibus consimilibus aquę, scilicet in frigido & in humido, & superficies terræ sibi similis. Hæc autẽ est tantum in aquilone, vbi est purissimus locus aquæ, quo ad generationẽ, in meridie autẽ non est aqua, nisi quia illuc fluit ab aquilone. Nec est contra theologos dicentes quòd terra non apparebat in principio: quia tũc aqua erat in circuitu terræ vaporaliter, quia nondum habebat proprium locum, & distinctionem. Sicut ergo terra est tantũ ex parte cooperta aqua, ita nos in vita ista siue notitia naturali siue fidei, tantum ex parte cognoscimus. Ex parte enim cognoscimus & ex parte prophetamus. 1. Cori. 13. Vnde scientia nostra est imperfecta sicut & aquæ figura. Isa.11 Repleta est terra scientia diuina, & quasi aquæ maris operientes, scilicet non ex toto, sed ex parte: sed scientia beatorũ assimilatur igni. Isa.10 Erit lumen Israel in igne. Israel interpretatur videns Deum, & significat beatos qui Dei visione fruuntur quorum lumen, i. scientia igni assimilatur, quia velox & vniformis. Velox enim est, quia sine discursu. Non enim (vt dicit Aug.) erunt in patria volubiles cogitationes

gitationes nostræ ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram vno simul conspectu vide bimus, & sic non solum velox, sed etiam vniformis: quia vnico reali medio sine forma omnia cognoscunt beati, quæ ad eorum beatitudinem faciūt, scilicet diuina essentia. Scientia autem angelica naturalis, licet sit completa, quia omnium creaturarum habent plenam notitiam, nō tamen vniformis, quia nō per vnam speciem siue formā, sed per multas cognoscunt. Vnde dicitur in libro de causis, quòd intelligentia est plena formis, & ideo similis est aeri, qui non vniformiter imitatur cœlum, & ita nec ipsi sapientiam habent diuinā, quia quæ Deus cognoscit vniformiter, ipsi (vt ita dicam) cognoscunt multiformiter. Sed scientia hominis viatoris est vt dixi, similis aquæ: quæ nec perfecta nec vniformis, sed varia & multiformis. Illi vero qui cœlestem sapientiam fugiunt, qui dicunt Deo, Recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus, similes sunt terræ, quæ recedendo à cœlo completam facit sphæram, quia recedendo à cœlesti sapientiam completam quandam accipiunt nequitiæ figuram, quæ potius est tenebra quā lumen. Isa. 60. Ecce tenebræ operient terram. Nam sapientia huius mūdi, stultitia est apud Deum. 1. Cor. 3.

Vita solitaria perfectiones per varia Eremi exempla breuiter conscribuntur.

Cap. LXXI.

Solitaria & eremitica vita assimilatur eremo siue solitudini. Nā habet quatuor spiritualiter, quæ habet eremus corporaliter.

Primo libertatem, quia ibi feræ siluestres liberius euagantur. Sic etiam anima à curis & tumultibus seculi separata, est liberior ad contemplandum. Thren. 3. Sedebit solitarius & tacebit, & leuabit se supra se. Vnde ibi liberius percipit diuinas reuelationes, Ose. 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Ibi ergo petra Christus animæ orantí, & sitienti se aperit, & aquam sapientiæ salutaris vberius infundit. Psalmo 77. Interrumpit petram in eremo, & adaquauit eos velut in abysso multa.

Secundo, quia habet dubietatem vel deceptibilitatem. Nam propter siluestres feras, quæ in eremo commorantur, loca talia à venatoribus frequentantur, & laquei ibi, & retia occultantur. Sic etiam solitarij maximè molestantur & tentantur à dæmonibus, qui sunt venatores animarum diuersas deceptiones inuenientes. Et hinc est, quòd diabolus Christum in deserto tētauit. Vnde multo magis tētat & venatur ibi simplices homines. Ecclesiastici: Venatio Leonis Onagri in eremo. Leo enim est diabolus. Onagri vero simplices eremitæ.

Tertio habet difficultatem siue asperitatem. Nam talium locorum habitatores pluribus laboribus exponuntur, & nunc gelu, nunc frigore constringuntur, nunc æstu exuruntur, nunc rore, nunc pruina, nunc niuibus perfunduntur. Sic etiam spiritualiter solitarij, diuersorum vitiorum molestiis fatigantur: quia quādoque rigescunt gelu acidiæ, quandoque feruescunt æstu concupiscentiæ. Sed si viriliter resistunt, perfunduntur rore gratiæ, siue cōsolationis diuinæ. Vnde Deus quādoque ad horam videtur eis iratus, scilicet quando tot vitiorum tentationibus cōmouentur, sed statim videtur placatus, quia scilicet post tentationum victoriam, magnę dulcedinis consolationibus perfunduntur, Vnde dicitur. Sap. 18. Tetigit autem & iustos tentatio mortis, & cōmotio facta est multitudinis: sed non diu permansit ira tua.

Quarto habet tranquillitatem. Nam quamuis talis locus multū habeat afflictionis, multum tamen habet quietis, quia ibi habitantes raro nisi à latronibus molestātur. Similiter solitarij homines habent solum pugnam latronum, idest dęmonum. Sunt enim (vt dicit Antonius) à tribus bellis erepti, visus, auditus & locutionis, sed remanet eis pugna cordis propter dæmones infestantes. Et sic licet hæc vita ex vna parte videatur aspera, & terribilis, tamen ex partibus multis est secura & pertransibilis. Deut. 1. Transiuimus per eremum terribilem & solitudinē magnam.

Aquilonaris & Australis venti effectus, quorum alteri spiritus malus, alteri vero bonus comparatur.

Cap. LXXII.

Spiritus malignus assimilatur vento aquilonari.

Primo, quia aquilo est vētus frigidus, & hoc habet ex loco sui exitus. Et similiter spiritus malignus est frigidus, feruorē mentis extinguendo. Ecc. 43. Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua.

Secundo, quia est ventus siccus, & hoc similiter habet ex loco exitus sui: Similiter spiritus malignus siccus est, i. desiccatiuus, humorem deuotionis consumendo. Vnde Pro. 25 Ventus aquilo dissipat pluuias, idest deuotionem lachrymarum & Eccl 43. dicitur, quòd ventus aquilo flauit, &c. Et postea sequitur quod deuorauit mōtes & exuret desertum, & extinguet viride sicut ignē, scilicet desiccando deuotionis humorem.

Tertio, quia est ventus subtilis, & hoc habet, quia aquilo propter nimiā congelationem minime vaporatur, & ideo non ingrossatur ex vaporibus humidis. Similiter malignus spiritus subtilis, idest astutus est in fraudulēter decipiendo, & ideo tentatio eius propter subtilitatem, & ob securitatem assimilatur fumo, secundum illud Isa. 14. Ab aquilone fumus veniet, & non est qui effugiat.

Quarto, quia aquilo est ventus vehemens, & hoc quia exit à locis frigidissimis, & montibus sub quibus cōtinetur multus vapor terreus. Eccl. 43. tempestas aquilonis, & congregatio spiritus, &c. Similiter malignus spiritus, est vehemens & violentus crudeliter persequendo. Iob. 1. Ventus vehemens venit à regione deserti, & cōcussit quatuor angulos domus. Eze. 1. Ventus turbinis veniebat ab aquilone.

Notādum, quòd spiritus malignus & Spiritussanctus contrario modo operantur. Ille quidem in hominibus peccatoribus, & hic in iustis: sicut accidit de vento aquilonari & australi. Nam auster congregat & inspissat vapores in nubes & rorem, eo quòd aperit propter caliditatem suam, & etiam congregat propter suā tortuositatem. Sed aquilo econtrario dissipat & dispergit omnem vaporem. In Corintho tamen contingit oppositum, scilicet quòd aquilo inducit ibi vapores, & auster dissipat, quod est, quia illa ciuitas habet ad austrum terram arenosam, & desertam, cuius siccitate minimus vapor resoluitur, ecōtra habet ad aquilonē paludes & Maria, ex quibus ventus aquilo ingrossatur, & accipit tortuositatem, & generat ibi pluuias & alios vapores. Similiter in mētibus Sanctorū, auster idest Spiritussanctus, de quo dicitur Abac. 3. Deus

ab auſtro veniet: inducit ſiue cõgregat nubes & vapores, idest ſanctas cogitationes & affectiones, quas aquilo idest malignus ſpiritus diſſipare, & diſpergere conatur. Sed in peccatoribus econtra diabolus tãquam aquilo in Corintho inducit & congregat vapores, ideſt malas & terrenas vel carnales affectiones, Sed auſter, ideſt Spiritusſanctus eas diſſipat, & diſpergit, dum ad puritatem reducendo malas affectiones ab eis repellit. Et propterea aquilonem odiens, & auſtrũ, diligens ſponſa in Cant. 4. dicit Surge aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.

Item malignus ſpiritus quandoque vt deuotos, & ſpirituales viros decipiat, trãsfigurat ſe in angelum lucis: & tunc eius ſimulatio eſt ſimilis ſpeluncæ, quia ſpelunca ex parte lucis habet introitum latum, ſed terminum arctũ. Vnde locus lucidus eſt in ingreſſu, obſcurus in progreſſu, ſed arctus & hiſpidus in egreſſu, ſi tamẽ inueniatur egreſſus, vt dicit Damaſ. Sic etiã quandoque diabolus apparẽs in forma boni angeli, vt dicit Beda in principio dat ſplendorem, & ſtuporem, in progreſſu dat timorẽ, ſed in exitu dimittit errorem. Et propterea dicit Pſal. 9. quòd inſidiatur quaſi leo in ſpelunca ſua.

Quàmplurimi ignis ac nubis omniumq; ventorum effectus & ortus, quibus pulcherrimis ſimilitudinibus, Dei ſpiritus cõparatur.

Cap. LXXIII.

SPiritusſanctus aſſimilatur igni. Act. 2. Apparuerunt illis diſpartitæ linguæ tanquã ignis, ſeditque ſupra ſingulos eorum Spiritusſanctus.

Primo, propter gratiam, ſcilicet donorum, habet enim ignis vij. virtutes deſignãtes ſeptiformem gratiã ſeptem donorum Spiritusſancti. Nam Spiritusſanctus ad modũ ignis alta humiliat per donum timoris, emollit dura per donũ pietatis, illuminat obſcura per ſcientiam, reſtringit fluida per conſilium, conſolidat mollia per fortitudinem, clarificat metalla tollendo rubiginem, per donũ intellectus ſurſum tendit, per donum ſapientiæ altiſſima compræhendit.

Secundo aſſimilatur Spiritusſanctus igni propter excellẽtiam. Ignis enim excedit omnia elementa in tribus, ſcilicet in ſpecie, in ordine, & virtute. In ſpecie quidẽ, ideſt in pulchritudine ratione lucis in aſpectu. In ordine ratione ſublimitatis in ſitu. In virtute ratione vigoris in actu. Similiter Spiritusſanctus in his omnia excedit. Primo in pulchritudine lucis. Iob. 27. Spiritus eius ornauit cœlos. Ornamentum enim cœlorũ, eſt pulchritudo lucis. Pſ. 41. Expandit ignem vt luceret eis per noctem. Item in altitudine originis. Thre. 1. De excelſo miſit ignẽ in oſſibus meis, & erudiuit me. Itẽ in multitudine virtutis. Pſ. 32. Spiritu oris eius omnis virtus eorũ. Heb. 12. Deus noſter ignis conſumens eſt.

Tertio, propter violentiam. Nam ignis ex violẽtia ſua habet alta inclinare, grauia eleuare, & fluida coadunare. Et hæc tria facit Spiritusſanctus, quia inclinat excelſos ad humilitatem, eleuat infimos per ſupernorum auiditatem, coadunat inuicem diuiſos per morum vniformitatem.

Quarto, propter munificentiam. Eſt enim munificus, & vt ita dicam, liberalis, communicando ſe & ſua. Nam communicat ſuam formam, ideſt igneitatem: & ſic Spiritusſanctus per gratiam quodammodo cõmunicat ſuam deitatem. Nam qui ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt ſicut dicitur Rom. 8. Item communicat ſuam potentiam, ideſt calíditatem, quæ eſt eius virtus actiua. Et ſic Spiritusſanctus ſuam charitatem, per quam operatur magna. Apoſtolus Ro. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritumſanctum qui datus eſt nobis. Item communicat ſuam efficaciam, ideſt operationem quæ multiplex eſt. Et ſic Spiritusſanctus communicat ſuas operationes quæ multę ſunt ſecundum diuerſas gratias gratis datas. Nam alij datur per ſpiritum ſermo ſapientiæ, &c. vt dicitur 1 Cor. 12. Et poſtea ſubditur, quòd hæc omnia operatur vnus atque idem ſpiritus. Et Spiritusſancti operationes aſſimilãtur operationibus ignis Nam ignis habet alterare, ſcilicet calefaciendo, deſiccando & denigrando, & multis aliis modis tranſmutando per ſuam virtutem actiuam. Et ſimiliter Spiritusſanctus in diuerſas qualitates ſiue virtutes eos in quos venit, alterat & tranſmutat. vnde dictum fuit Sauli, 1. Regum. 10. Inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis, mutaberiſque in virum alterum.

Secundo, ignis habet renouare. Eſt enim ignis vt dicit Dio. de cœl. hierar. ca. vltimo ſui renouatiuus, in materia ſcilicet aliena ſe generando, vt per nouas generationes ſe ipſum extra ſphæram ſuam conſeruet. Nam extra ſphæram ſuam ignis ſe renouando, melius cuſtodit & conſeruat naturam ſuam in materia aliena quàm faceret ibi in materia ꝓpria, quia materia groſſa tardius euellitur per actionem cõtrarij. Sic Spiritusſanctus quamuis in ſphæra ſua, ideſt in natura ſua propria non renouetur vel immutetur, tamen in nobis exiſtẽs quodammodo renouatur per nouos effectus gratiæ, quos efficit in quibus operatur. Vnde propheta petebat dicens. Pſalm. 50. Spiritum rectum innoua in viſceribus meis. & Ezech. 36. Ecce dabo vobis cor nouum, &c. Ipſe ergo renouari dicitur, dum nos per ipſius gratiam innouamur. Pſalmo 103. Emitte ſpiritum tuum & creabũtur, & renouabis faciem terræ.

Tertio, ignis habet augmẽtari. Dicit enim Dionyſius, quòd ignis eſt latenter augmentatiuus ſui ipſius, & alia tranſlatio dicit, creſcens à ſeipſo, ideſt à propria virtute actiua, non quòd in ipſo ſit materia ſui incrementi, & ideo non creſcit niſi addito combuſtibili. Et ſimiliter Spiritusſanctus, quamquam ex ſe naturam non habeat vt creſcat vel minuatur, tamen in nobis creſcere dicitur, quia creſcere nos facit in gratia. Vnde dicitur Luc. 1. de Ioanne Baptiſta, quòd puer creſcebat & cõfortabatur ſpiritu. Sic etiã multiplicari dicitur, quia in nobis ſua dona multiplicat. Vnde Sap. 7. dicitur ſpiritus multiplex. Et Helias duplicẽ ſpiritũ, ideſt duplex donum, ſiue duplicẽ gratiã dicitur 4. Reg. 10. habuiſſe, ſcilicet ad prophetandũ, & miracula faciendum.

Quarto, ignis habet ſegregare. Vnde Dionyſius dicit, quòd ignis eſt diſcretiuus. Segregat enim ignis & diſcernit in metallis purum ab impuro & groſſum à ſubtili, vt plumbum ab argento. Aſſumit enim ſubtilia ſimilia ſibi, & reiicit groſſiora propter quod dicitur congregare homogenea ſibi. Vnde patet, quòd ignis habet congregare, & ſegregare. Habet enim congregare ſimilia, & diſſimilia diſgregare. Vtraque autem operatio attribuitur Spiritui ſancto, ſegregat enim ab aliis illos quos ſibi elegit ad aliquod ſpeciale. Vnde dixit Spiritusſanctus. Act. 13. Segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus miniſterij ad

quod

quod assumpsi eos. Item ei attribuitur bonorum cõgregatio. Ecclesiast. 43. Tempestas aquilonis & congregatio spiritus. Tempestas enim aquilonis, est cõgregatio superborum, quia est cõgregatio illius, de quo dixit Isa. 14. Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, scilicet diaboli: sed congregatio spiritus, est congregatio humilium.

Quinto, ignis habet penetrare. Vnde Dionysius dicit, quòd ignis est acutè pergens. Illud enim quod est acutũ, pergit penetrando. Ipse enim Spiritussanctus amor est. Amor autem facit penetrare amantem ad intima amati, & eius secreta perscrutari. Vnde Apostolus dicit, 1. Corin. 2. quòd Spiritussanctus omnia scrutatur etiam profunda Dei. Et ideo etiam mentes diligentium Deum perducit ad secretorum Dei contemplationem. Notandum etiam, quòd ignis acute pergit in quãtum est in materia aliena, quam successiue conuertit, & ideo conuertendo quamlibet partem post partem semper in acutum vadit. Si enim simul conuerteret, moueretur in rotundum, vel in latum. Vnde Aristo. 3. cœl. negat ignem esse acutorum angulorum, sicut quidam posuerunt: quia non dant elemẽtis secundum naturam aliquam figuram, nisi forte rotundam, quod intelligitur de elementis secundum quod statuuntur in propriis sphæris suis, & intelligit etiam quòd ignis non habet angulos permanentes, quod quidem verum est, quia semper variãtur. Sicque Spiritussanctus mentem hominis non statim totaliter perficit, sed paulatim proficere facit. Vnde Gregor. dicit, quòd nemo repente fit summus, scilicet in bona conuersatione, à minimis quis inchoat, vt ad maiora perueniat. Ideo quanto plus homo per spiritum proficit, tanto ab exterioribus amplius se restringit, sicut accidit de cœlo quòd acutæ figuræ existit, quia semper versus cuspidem strictius fit.

Sexto ignis habet se aliis incorporare, siue alia sibi vnire, quasi, vt ita dicã, sicut materia vnitur formæ, sicut patet in ferro ignito, & carbone inflãmato: in quibus ignis secundum omnes partes suas sic partibus carbonis siue ferri coniungitur, quod inter vnius, & alterius substantiam sensibilis differentia non habetur. Vnde & corpora talia dicuntur esse ignis materia, vt idem dicit Aristot. met. 4. Quia Spiritussanctus quos per suam gratiam ad se trahit, secum quodammodo vnum facit. Vnde dicitur 1. Corinth. 6. quòd qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum eo.

Septimo ignis habet eleuare. Vnde dicit Dionysius. de cœl. hie. quod ignis est sursum ferens, scilicet alia, & hoc in quantum cogit alia in quibus habet victoriam, sequi motum suum, quia sicut participant de forma eius, ita & de motu. Sic etiam Spiritussanctus quibus formam suæ gratiæ tribuit, leuat & post se trahit, Ezec. 1. Quocunque ibat spiritus, illuc eunte spiritu, & rotæ pariter leuabantur sequentes. Spiritus enim vitæ erat in rotis cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, & rotæ sequentes eum, quia scilicet spiritus vitæ erat in rotis. Vbi attende quod Spiritussanctus facit ire proficiendo, stare perseuerando, & eleuari à terra, cœlestia contemplando, vel terrena contemnendo.

Item Spiritussanctus assimilatur nubi. Primo, quia nubes à terra vel mari eleuantur. 3. Reg. 18. Ecce nubecula parua ascendebat de mari. Quia scilicet spiritussanctus quos replet, eleuat à terrenis per ipsorum terrenorũ cõtemptum. Ezech. 8. Eleuauit me spiritus inter cœlum, & terram.

Secundo, quia ex nube refrigerium præstatur: quia scilicet Spiritussanctus refrigerat etiam incentiua vitiorũ. Vnde angelus dixit virgini Mariæ: Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te & virtus Altissimi obũbrabit tibi, idest te ab omni æstu vitiorũ refrigerabit. Mat. 17. Nubes lucida obumbrauit eos.

Tertio, quia ex nube pluuia generatur. Ecclesiastic. 35. Quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis. Quia scilicet Spiritussanctus resoluit animam in abundantiam lachrymarum siue in compunctione siue in oratione. Vnde dicit Apost. Ro. 8. quod spiritus postulat pro nobis, idest postulare nos facit gemitibus inenarrabilibus.

Item Spiritussanctus assimilatur vento. Primo, quia ventus habet originem occultam. Et ista similitudo tangitur Ioan. 3. vbi dominus dixit Nicodemo, Spiritus vbi vult spirat, & vocem eius audis, sed non scis vnde veniat, aut quo vadat. Sic est omnis, qui natus est ex spiritu. Quod Chrysostomus exponit de vento, qui etiam in Psalmo 10. dicitur spiritus procellarum. Et tangit dominus primo eius potestatem, quia vbi vult spirat, idest vẽtus quo vult flat. Et si dicas ventus non habet voluntatem. Dicendum est, quòd voluntas sumitur pro appetitu naturali, qui nihil aliud est quàm inclinatio naturalis. de qua dicitur Iob. 38. Qui creauit pondus venti.

Secundo tangitur venti indicium: quia vocem eius audis, idest sonitum eius ex percussione ad aliquod corpus. Sic enim dicitur in Psalmo 76. Vox tonitrui tui in rota.

Tertio ponit venti originem quæ occulta est: quia nõ scis vnde veniat, aut quo vadat. Sed diceret aliquis, vtique scitur vnde veniat aut quo vadat. Nam auster venit à meridie, & vadit ad aquilonem, Boreas vero ventus venit à contrario ab aquilone, & vadit ad meridiem. Respõderi potest. quod principium venti potest sciri dupliciter. Vno modo in generali, eo modo scitur, quod auster venit à meridie, & vadit ad aquilonem. Alio modo in speciali, & hoc modo nemo videt eum vnde veniat, idest à qua plaga determinate incipiat, & quo vadat, idest ad quam plagam determinate terminetur. Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Quasi dicat, si ventus qui est corporeus habet sic occultam originem, & processum vt sciri non possit, vnde veniat aut quo vadat, multo magis est occulta origo, & processus regenerationis spiritualis, & adhuc multo amplius origo & processus ipsius Spiritussancti.

Secundo, quia ventus habet impulsionem inquietam, est enim vẽtus mobilis, & totus inquietus. Quod quidem spiritui sancto competit per effectum, in quãtum mouet ad bonum, & non permittit nos quiescere per ocium. Isa. 7. Commotum est cor eius, & populi eius sicut ligna siluarum ante faciem venti. Greg. Mentem quam Spiritussanctus replet in amaritudinem temporalium, & delectationem æternorum commonet. Et notandum, quòd ad modum venti Spiritussanctus multipliciter commonet. Nam ad modum venti, mare idest cor peccatoris perturbat ad pœnitentiam delictorum: aerem condensat, idest peccatorem ad se restringit & resoluit in pluuiam, idest

in abundantiam lachrymarum, ignem idest amantem inflammat per desiderium æternorum. Montes idest superbos concutit, & aperit per deiectionem, & humiliationem ipsorum. poros corporis aperit exterius calorē euaporando educit, quia oculos mentis aperit, & calorem id est amorem charitatis extrahit, idest extra propalari facit ad obsequium proximorum. Et nota quod Sapientiæ spiritus esse dicitur Sap. 7. mobilis, & stabilis. Quia videlicet spiritussanctus commouet ad benè operandū, & etiā stabilitat ad perseuerandum, vel facit mobilem ad bonū, & stabilem contra malum.

Tertio, quia ventus habet operationem fructuosam, Sunt enim diuersi venti scilicet in vniuerso xij. Quorum quilibet habet aliquid vtilitatis facere in mundo propter quod de thesauris diuinæ prouidentiæ exire vel produci dicuntur, secundum illud Psal. 134. Qui producit ventos de thesauris suis. Vnde possunt xij. ventis fructus spiritussancti quos esse facit in nobis, cōgruè adaptari. Nam licet spiritussanctus vnus sit in se, est tamen multiplex in effectu. Vnde & Sap. 7. dicitur Spiritus multiplex. Adaptantur ergo fructus spiritus ventis.

Primo in generali quo ad numerum. Sunt enim venti in numero. xij. secundum Philosophorum doctrinam. Aristo. mete. Licet enim sacra scriptura quatuor tantum ventos cœli nominet & ponat. In quatuor vētis cœli dispersi vos dicit dominus Zach. 4. Et iterum Daniel, Dan. 4. 8. & Zach. 6. & Apoc. 8. quatuor venti tantum simpliciter nominantur, qui scilicet sunt principales à quatuor mundi partibus venientes, quæ sunt Oriens, Occidens, Meridies & Septentrio. Et sumuntur prout tradunt Philosophi secundum coniugationem quatuor qualitatum, Tamen quilibet quatuor ventorum principalium duos alios habet ventos, hincinde collaterales. Nam subsolanus qui est principalis veniens ab Oriente habet à dextris ventum qui dicitur vulturnus, & à sinistris eurum. Auster vero qui est principalis a meridie habet à dextris africum & à sinistris notum. Aquilo vero qui est principalis à Septentrione habet à dextris corum, & à sinistris boream: Fauonius vero ab occidente habet zephyrum à dextris, & à sinistris circium, & sic sunt venti in vniuerso xij. quorum numerum quidam secundum numerum signorum cęli siue domorum. xij. accipiunt. Dicit enim Aristo. 2. Phy. quòd astronomia altera pars est physicæ, & Pto. dicit quòd oportet in huiusmodi consideratione cęli physicum esse Domus autem cęli. xij. hoc modo sumuntur. quia planeta dicitur signum ascendens seu emergēs ab oriēte super orizontem. Inter quod & quartum quod est in angulo, sub medio terræ, oppositū medio cęli, sunt duo, scilicet secundum & tertium. Similiter inter illud quartum & signum occidens, quod opponitur ascendēti, sunt duo scilicet quintum & sextum. Eodem modo inter septimum & illud, quod est in medio cœli super terram, quod est ab ascendente sunt duo, scilicet vndecimū & duodecimum. Hæc enim signa secūdum Ptolemæum causalitatē habeant super omnia quæ oriuntur in mundo, tamen præcipuè causant ventos, & in nullo ita cito depræhenditur motus cœli, sicut in ventis. Et ita patet quòd hæc signa vel domus ita sunt dispositæ sicut venti. Aliqui tamē sunt qui numerum ventorum accipiunt secundum diuersos ortus, & occasus solis. Est enim ortus æquinoctialis, vt cum Sol, est in ariete, & libra: quòd hic facit in vere subsolanum. Item contra hunc sunt duo, ortus scilicet, duo solsticiales, & sic sunt ab Oriente, vt dictum est tres, Opposita ratione sunt ab occidēte alij tres. A septentrione vero sunt tres, secundum, medium, & extrema, quia aquilo est medius, collaterales vero boreas & circius, vel secundum alios medius est septentrio, collaterales vero aquilo, quòd citrius similiter est à meridie. Sed Seneca, & Varro sumunt. xij. ventos secundum. xij. circulos quibus respondent totidem discrimina in aere. Nam duo coluri æquinoctiales cum duobus tropicis cum sint quinque, intersecantur ab orizonte, & sic intercepti faciunt decem partes scilicet quinque ab occidēte. Meridianus vero circulus duas partes adiicit, dum similiter in duo secatur, & ita sunt xij. Et similiter ipsi venti. Et licet in hac descriptione. Seneca, & Varro conueniant, differunt tamen in modo ponendi circulos, & sectiones eorum. Sed quicquid sit de eis, omnes tamen communiter asserunt xij. esse ventos, & in eodem etiam numero scilicet duodenario. Aposto. Gal. 5. fructus spiritus commemorat dicens: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.

Secūdo, magis in spirituali possunt prædicti venti fructibus spiritus adaptari secundum proprietates aliquas singulorum. Nam subsolanus qui est principalis, ab Oriē te veniēs, & subsolanus nominatur, quia nascitur sub radiis solis, competit primo fructui spiritussancti, scilicet charitati. Quasi enim radius qui à Sole, & eius luce emittitur, spiritus est qui ex patre filioque procedit, sub quo, & à quo charitas in nobis exoritur. Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est vobis. Hic tamen subsolanus ventus, quamuis à calidissima venit regione, temperatus tamen ad pertingit. Ita similiter quamuis charitas à spiritusancto procedit, qui est amor increatus, & immensus, tamen ipsa quæ nobis infunditur qualitas quędam est creata, & limitata, licèt quamdiu sumus in via, semper possit augeri charitas intensiue.

Secundus autem ventus à dextris subsolani, qui dicitur vulturnus eo quòd alte tonat. Vnde Lucretius poeta: Altitonans vulturnus, & auster fulmine pollens, cōpetit castitati, quæ ardua est ad seruandum, quia in carne pręter carnem viuere, angelicū est, non humanum. Hic ventus habet desiccare aeris humorem: quia castitas constringit humorem, idest lubricitatem carnalis concupiscentiæ.

Tertius ventus à sinistris subsolani, qui dicitur eurus, quasi ab eo ruens, scilicet ab Oriente, competit fidei quæ à Christo introducta est, qui visitauit nos oriens ex alto. De quo dicitur Zach. 6. Ecce vir, oriens nomen eius. Iste ventus generat nubes, quæ lumen solis obumbrant: quia per ipsam fidem non omnino claram, & apertam, sed vmbraticam, & obscuram de Deo cognitionem habemus.

Quartus ventus scilicet principalis veniens ab Occidente, dicitur fauonius eo quòd faueat eis, quę nascūtur in terra, & foueat ea, & hoc competit continentiæ, qua caro nostra de terra sumpta fouetur, & conseruatur in mundiciā, & sanctitatem. Hic etiam ventus facit nubila, sed in India serenat. Similiter continentia quamuis car-

nem

nem mortalem, quæ per mortem occidit, restringendo vel refrigerando quasi perturbet, tamen animæ serenitatē tribuit.

Quintus ventus à dextris fauonij versus meridiē, qui dicitur Zephyrus: quia scilicet flores, & germina, eius flatu viuificantur. Zoe enim idem est quòd vita, & Zain viuere: competit gaudio quod vitam conseruat, & prolongat, sicut e contrario à tristitia festinat mors. Itē iste ventus producit flores, quia scilicet animus gaudēs, ætatem floridam facit, vt dicitur Pro. 17.

Sextus ventus qui est à sinistris fauonij versus aquilonem dicitur circius, eo quòd coro sit coniunctus. Hoc competit patientiæ, per quam homo in regno cœlorum choro angelorum iungetur. Mat. 5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorū est regnum cœlorum. Vnde dixit Abbas Effrem: Patiēs homo consortium merebitur angelorum. Sub hoc vento fiunt pluuiæ, & fulgura, & tonitrua. Vnde iste ventus purgat pluendo, illustrat, fulgurando, terret, excitat tonādo, quę omnia tribulatio facit animæ si sit patiēter portata, quia videlicet eam purgat, & illuminat, & excitat ad terrorē.

Septimus ventus principalis à meridie veniēs, dicitur auster: quia scilicet aquas haurit. Et hoc competit bonitati, quæ scilicet aquas gratiarū, quas à Deo haufit, aliis abundanter communicat, & effundit. Nam bonum (secundum Dio. de sum. bo.) est diffusiuum sui. Vnde auster gignit flumina, & præbet pluuias largas.

Octauus ventus qui est à dextris versus Orientem, dicitur aphricus, scilicet eo quod frequēter in Aphrica initium accepit flandi. Hoc competit benignitati. Nam hic ventus est calidus, & est à dextris austri. In calore igitur designatur amor. in dextris vero amoris rectitudo figuratur. Vnde signat aphricus rectum amorem erga proximum: & talis amor est, qui benignum facit. Dicitur enim benignus, qui est bene ignitus, scilicet bono igne amoris ad bene faciendum proximo.

Nonus vētus qui procedit à sinistris austri versus Occidentem, dicitur nothus, qui licèt sit temperans, tamen aliquando pestilentias inducit. Et hoc competit mansuetudini, cuius scilicet est iras temperare refrenare, & cohibere. Nihilominus tamen aliquādo mansuetus prælatus zelo iustitiæ coactus percussiones, & correptiones exercet eum digna seueritate vnde Moyses, qui erat mitissimus, propter peccatum populi, qui vitulum adorauerat zelo iustitiæ accensus occidit vna die xxiij. millia de populo. Exo. 32.

Decimus ventus, qui est principalis veniens à septentrione, vocatur aquilo, quia scilicet ligat aquas, & stringit. Et hoc competit longanimitati, idest perseuerantiæ, quæ ligata, & confirmatas tenet aquas gratiarū, & virtutum in anima.

Vndecimus ventus, qui est à dextris aquilonis, dicitur corus, qui circulum ventorum quasi claudit, & ad se trahit. Hoc ergo competit paci, quæ omnes per appetitum sui trahit ad se, quia omnia pacem exoptāt. Vt dicit Aug. 19. de ci. Et Dio. 9. de di. no. Hæc etiam velut finis claudit circulum omnium virtutum, & affectionū animæ. Vnde Psal. Posuit fines tuos pacem. Hic etiā ventus infrigidat: quia pax iracundiæ accensiones reprimit, & ita cordi refrigerium tribuit.

Duodecimus ventus, qui procedit à sinistris aquilonis, dicitur boreas, quia procedit ab hyperboreis montibus. Et hoc competit modestiæ, hic enim generat niuem quæ candorem pulchritudinis habet, secundū illud Ec. 43. Pulchritudine decoris eius admirabitur oculus, per modestiam exteriorum motuum hominum, cōuersatio redditur pulchra, & grata oculis intuentiū, scilicet quando aliquis exteriores motes suos siue motus ordinat, & moderatur secundum congruentiam suam, & negociorum, & locorum, & aliarum personarū. Vnde dicit Amb. 1. de off. Hæc est pulchritudo viuendi, bene congruentia vnicuique sexui, & personæ reddere, hic ordo gestorum optimus, hic ornatus ad omnem actionem accomodatus. Sunt tamen quidam philosophi, qui ordinem istorū ventorum aliter assignant. Dicunt enim, quòd fauonius qui est principalis ad Occidentem, habet à dextris Zephyrum, qui secundum eos est idem quod aphricus, ē sinistris vero habet corum. Item auster qui est principalis à meridie, & secundum eos idem est quod nothus, habet à dextris euroaustrum, & à sinistris austru maphricum, qui sic dicitur eo, quod coniunctus sit austro & aphrico.

Item à septētrione est ventus principalis qui vocatur septentrionalis, habens à dextris aquilonem, & à sinistris circium, qui dicitur boreas. In ventis autem qui veniunt ab Oriente, non differunt à primis. Sed hæc differentia parum vel nihil refert, quantum ad moralem doctrinam siue similitudinem quam ex eis principaliter quærimus, & generaliter intēdimus de omnibus in hoc libro. Quia vero in sacra scriptura sępius spiritusSanctus (secundum expositionē doctorum) assimilatur australi vento quam aliis ventis prædictis, sicut e contrario malignus spiritus principaliter aquiloni, vt patuit in præcedenti capitulo. Est notandum, quod ista similitudo est congrua propter tres qualitates, quas habet ventus australis.

Prima est, quia ventus est calidus, & hoc nō habet ex natura sua, cum omnis ventus sit ea vapore terreo, & frigido, sed habet caliditatem ex loco exitus sui, quia procedit de locis calidis. Et hoc competit spirituisancto, in quantum mentem accēdit ad amorem cœlestis præmij. Vnde Iob 37 Nunquid vestimenta tua calida sunt, cum perflata fuerit terra austro. Vestimenta. n. calida animæ, sunt eis affectiones feruentes ab austro, idest spiritusancto inflammante.

Secunda, quia est ventus turbidus, quia scilicet aerem facit turbidū, & nubilosum. Et hoc competit spiritui sancto in quantum mentem perturbat in cognitione defectus proprij siue peccati sui. Zacha. 9. Dominus Deus in tuba canet, & vadet in turbine austri. Tunc spiritusSanctus cauit tuba in corde hominis, quando immittit ei timorem iudicij. quia dominus in iussu & in voce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, scilicet veniens ad iudicium, vt dicit Apostolo. 1. Thess. 4. Sed tunc in turbine vadit, quando mentem ipsam timore concussam, perturbat ad pœnitentiam, & ad cōsiderationē peccati sui.

Tertia est, qa est nubilosus siue pluuiosus, licet enim vapor huius venti in locis calidis vnde oritur, nō sit multum humidus, cum ibi propter siccitatem nimiam fit humiditas modica, postea tamen paulatim appropinquando ad aquilonem fit humidus, eo quòd suo calore aperiendo humidū inuentū sibi attrahit, & ideo etiā semper crescit & fit nubilosus & diluuiosus: Et hoc cōpetit Spiritui sancto in quātū facit flere & lachrymari ex cōsideratiōe præsentis exilij. Ps. 125. Cōuerte dñe captiuitatē

nostram sicut torrēs in austro, Glossa. quādo flat calidus ventus austri, soluuntur glacies, & fluunt torrentes. Similiter aspirante spiritusancto soluuntur mentes frigidæ & imi leuntur oculi aquis, & fluxibus lachrymarum.

Anni partibus, in quibus hominis vita corporalis variabilis efficitur pluribus exemplu hominis status in spirituali vita assimilatur.

Cap. LXXIIII.

Status hominis in vita spirituali distinguitur ad modum anni: Annus enim principaliter distinguitur per quatuor tempora. Habet enim hyemem in quo est frigoris asperitas, & ver in quo est pullulationis arborū nouitas, æstatem in qua solis caliditas, Autumnū, in quo fructuum maturitas. Igitur per hyemem accipitur asperitas tribulationis, per ver nouitas conuersionis, per æstatem feruor dilectionis, per autumnum maturitas perfectionis.

Primo igitur per hyemē repræsentatur status tribulationis, per quā incipit homo a malis resipiscere & ad bona disponi. Et ista similitudo patet quadrupliciter.

Primo, quia in hyeme fit in homine augmētatio phlegmatici humoris. Humor aūt phlegmaticus est frigidus, & humidus: quia videlicet in tribulatione refrigescit ardor carnaliū desideriorū, & abundat fletus, & humor lachrymarum.

Secundo, quia tempore hyemis varia est habitudo humanę complexionis, quia scilicet in hoc tempore melius se habēt cholerici, peius phlegmatici, melius iuuenes, peius decrepiti. Vnde in tali tempore proxima est infirmitas quæ fit ex phlegmate, vt febris quotidiana, minus autem illa quæ ex cholera vt tertiana. Iuuenes & cholerici calidi sunt & sicci, phlegmatici & decrepiti frigidi sunt & humidi. Qui autem adhuc peccata sua deflent nec tamē adhuc vllo amore cęlesti feruent, isti sunt vt phlegmatici, qui tempore hyemis, idest tribulationis siue tentationis corruptioni mētis faciliter subiacent. Sed illi qui spiritu feruent & carnis humore carent, isti tempore tribulationis vel tentationis similes iuuenibus, & cholericis melius se habent. proxima autem est infirmitas, quę prouenit ex phlegmate, i. ex propria mentis corruptione. Ex propria enim mentis corruptione prouenit continuus ardor carnis quasi ex corruptione phlegmatis quotidiana febris.

Tertio, quia in hoc tempore necessaria est discretio cibationis, quia in hyeme vtendū est calidis & siccis, vt scilicet amore ęternorum tempore tribulationis sint opera sancti spiritus ardore succensa, & ab humore desideriorū carnalium penitus arefacta.

Quarto, quia in hoc tēpore est intensio frigoris, quod accidit ex solis nimia remotione, tunc enim Capricornū sol intrat, quod dicitur esse inferius signum. Notemus ergo animal, vnde signum hoc nomen accepit, quia Capra similitudinem delinquentiū tenet, quia ex consuetudine peccandi peccator, vt capra fętet, quę tamen in altis rupibus pascitur, dum peccator verbis, & exemplis sublimiū virorum delectatur. In hoc ergo tempore sol Capricornum intrat, dum scilicet sol iustitiæ peccatorē sancti spiritus radiis illustrat, post Capricornum vero intrat Aquarium, vt fętorem carnis abluat lachrymis. Ascendit etiam vsque ad Piscem, quod est tertium signum, & obtinet finē hyemis, vt quasi piscis sub aquis, sic peccator viuat in lachrymis.

Secundus status animæ in nouitate conuersionis, & ille significatur in vere in quo est renouatio arborū & plātarum. Nam primo in hoc tempore fit augmentatio sanguinis, quia cum aliquis de nouo conuertitur, spirituali dulcedine multiplicius delectatur. Item in hoc tempore mala est infirmitas, quæ fit ex melancholia, & quartana, pessima, quæ fit ex sanguine, vt synocha. Ita in initio conuersionis dum delectatur animus contemplatis, scilicet ex abundantia boni operis quasi ex inundatione sanguinis nascitur tumor elationis, tunc quasi ex corruptione sanguinis nascitur synocha febris, & contingit vt sanguis qui est amicus naturæ, fiat inimicus vitæ. Dicunt enim physici synochos esse mortis amicos. Item in hoc tempore melius sē habent senes, peius iuuenes, melius decrepiti, peius pueri: quia ex natura consimilis temporis augmentatur materia infirmitatis, sicut in contrario tempore cum infirmitas contraria tempori nascitur, dolor contrarię infirmitatis leuiatur, quia contraria contrariis curantur. Similiter etiam conuersionis tempore maiori tentationis feruore impugnantur, quia senes & pueri molestius ferunt ieiunia & labores. Item in vere vtendum est frigidis, & siccis. Ne enim per desiderium vanæ gloriæ feruor sanguinis ebulliat, necesse est vt animus frigus tētationis, & sterilitatem siccitatis ad memoriam reducat. Vtatur ergo huiusmodi beneficio dixtæ, vt sanior fit in vere, ne initio conuersionis appetatur amor laudis. Nota etiam quòd in vere ex calore & humore temporis aperiuntur pori terræ, procreantur diuersi coloris herbarū, & arborum flores, & sic in anima pœnitentis conuersæ ad Deum diuersi generis virtutes oriuntur, & fit quasi nouū ver interius in mente. Vnde in Psal. 73. Ver & æstatem tu plasmasti ea: in vero intellige noniter conuersos mansuetudine temperatos, in ęstate prouectiores igne charitatis ferventes. In hoc etiam tempore sol ascendens tria signa dicitur obtinere, Arietem in initio, Cancrum in medio, Geminos in fine. Attende ergo in Ariete ducatum, in Tauro iugum, in Geminis consortium. Ducatum prælationis, iugum subiectionis, consortium cohitationis, vt scias præesse, subesse & coesse. Solet etiam hoc tempus inconstans esse, modo pluuiosum ex vicinitate hyemis, modo siccum ex vicinitate æstatis, modo eadem ratione frigidum, modo calidum, & ideo homines citius infirmantur in Martio, quia cum corpora humana aperta sint ex calore statim corrumpuntur ex subito frigore. Sic nouiter siquidem conuersi, inconstantiæ motu solent agitari, & licet corda eorum sint aperta calore dilectionis, tamen corrumpuntur quandoque subito frigore improuisæ suggestionis. Et modo inundatione præcedentium delictorum quasi pluuiis humectantur, modo vero desiderio cœlestium quasi sol radio desiccantur. Prouidēdum est autem ne infirmitas, quæ in frigore hyemis orta fuerat, in Martio, idest in initio conuersionis redeat & occidat.

Tertius status hominis est sub feruore dilectionis, & istum statum mentis signat tempus æstatis.

Primo enim in hoc tempore fit augmentatio caloris, per quam scilicet designatur ira contra peccatum. Nam quanto plus abundat charitas tanto plus odio habetur iniquitas. Item in hoc tempore melius se habent phlegmatici, peius cholerici, melius decrepiti, peius iuuenes. Senes enim & phlegmatici frigidi sunt & humidi, ideo isti

isti melius se habent, si infirmantur in æstate, idest in cōtrario tempore: citius enim possunt curari, quia contrariis contrariis curātur. Sed iuuenes & cholerici qui sunt calidi & sicci ex consimili tempore peius se habent, videlicet si nimis alta sapiant, si nimis prælationis desiderio succensi calent. Vnde in hoc tempore pessima est infirmitas, quæ venit ex cholera, minus mala quæ ex phlegmate: quia augmentatur materia infirmitatis ex consimili natura temporis. In hoc igitur tempore vtile est vti frigidis, & humidis. Vtatur ergo frigidis, idest considerationibus tumorem inducentibus ad reprimēdum nimium calorem, idest nimiā præsumptionem indiscreti feruoris. Vtendum etiam est humidis, idest considerationibus ad fletum inducentibus contra ariditatem superbiæ, quæ scilicet quandoque prouenit ex nimia confidentia sui. Vnde ad hoc valet considerare casus & lapsus sanctorū virorum, & etiam humilitatem & lachrymas eorum, vt Dauid, & Petri Apostoli, & aliorum similium. Itē in hoc tempore ascendit sol vsque ad Cancrum, & fit ibi æstiuale solstitium. Solstitium autem solis est in via charitatis summus gradus amoris, scilicet vt nihil vltra Deum siue supra diligatur. Vocatur etiam Cancer tropicum signū, idest conuersiuum, vt ab amore Dei conuertaris ad amorem proximi. Hic est enim regressus à Cancro ad virginem, à feruenti amore Dei vsque ad castū amorem proximi. Sol autem in eadem æstate tria signa dicitur obtinere, in principio Cancrum, in medio Leonē, in fine Virginem, vt habeatur charitas in Cancro ad proximum in conuersione compassionis, in leone vigilantia circūspectionis, in virgine in puritate dilectionis. Cancer vero retrograditur. Leo dormiens apertos oculos habet. Virgo est quæ carnalem commixtionē adhuc ignorat. Huius etiam temporis propriū est radices herbarum, & arborum siccare. Sicca .n. est species huius mundi, & siccantur herbarum, & arborum radices, dum nullo terrenæ delectationis humore nutriuntur fideles.

Quartus stat⁹ animæ, est sub maturitate discretionis siue perfectionis, quā designat tempus autumni. Nam primo in autumno crescit melācholia, per quā significatur tristitia de peccatis: quia quanto plus accedis ad maturitatem sensus, & ætatis, tanto magis debet crescere immēsitas doloris de defectibus, & peccatis, vnde Eccl. Qui addit scientiā, addit dolorem. Item in hoc tempore melius habēt sanguinei, peius melācholici, peius senes, melius pueri. Habuisti per sanguinem dulcedinem charitatis, habes nunc per cholerā magnā tristitiam de peccatis. In vere vitæ nouitatem, in autumno maturitatem, vt temperetur maturitas vitæ nouitate, vitæ nouitas cō filij maturitate, vt nouiter conuersus peruenire desideret ad maturitatem perfectionis. senex recogitet quàm feruens fuerit in initio conuersionis. Si ergo sic in vere, & autumno ætates humores alternando consideras in contrariis temporibus, vtrorumque naturas incolumes seruas. Item oportet in hoc tempore vti calidis, & humidis. Non .n. sufficit ad cōseruandum animæ sanitatem, siccari ab humore voluptatum, refrigerari ab æstu vitiorum, nisi etiam infundaris supernæ contemplationis rore, & sancti spiritus simul accendaris amore. Item solet in autumno sol tria signa obtinere, libram, videlicet in principio, Scorpionem in medio, sagittarium in fine. libra, in qua sol existens æquinoctium facit, æquali lance ponderat dies, & noctes, & tu æquali lance ponderes bonas, & malas operationes. scorpio vero cauda minatur, aculeo pungit, aculeus in cauda, dolor est in fine. Cum autem ad maturitatem ætatis perueneris, time periculum mortis: sagittarius autem ex duabus naturis cōstat, ferina scilicet, & humana: superior vero homini, inferior vero assimilatur animali. Qui vero rationabiliter viuunt, digni sunt cœlo: qui vero bestialiter, digni sunt inferno. arcum tenet .i. sagittam iacit. Est autē iustorum arcus, spūalis intelligentia, corda doctrina, sagitta verba doctrinæ, pharetra vero memoria. Hunc arcum tetendit dominus & parauit illum. Arcum .n. nobis parat dominus, cum sacræ scripturæ intelligentiam explanat. Ex hoc arcu mittūtur sagittæ potentis acutæ, quæ sic vulnerant vt corda transfigant. Nouit .n. dominus (vt dicit beatus Aug.) sagittare ad amorem. Hęc sagitta vulnerat cor hominis deuoti, vt dicat: Cant. 4. Vulnerasti cor meū. Vtinam percussus, per hæc iacula, morerer mundo.

Superbia multiplices effectus describūtur qui ex variis Martis, cometæ tonitruiq; ac venti exemplis peracute eliciūtur.
Cap. LXXV.

SVperbia est similis Marti, Mars (secundum Pto.) disponit natum ad mobilitatem & animi leuitatem, iram, & animositatem: quę omnia competunt superbiæ. Nam facit hominem mobilem .i. inconstantem. Est .n. (secundum Aug. de ci. Dei.) superbia peruersę celsitudinis appetitus, & ideo est sicut quidam ventus qui excelsas summitates arborum .i. elatas mentes hominum cōmouet, & eas firmas & quietas nunquam esse permittit. Item facit animum leuem. Nam sicut ligna desiccata ab humore aquæ efficiuntur leuia. Ita per superbiam consumpto humore gratiæ, efficitur mēs leuissima. & superbus est animus, velut vento plenus. Iob. 24. Leuis erit super faciem aquæ. Item facit hominem iratum & animosum, s. vt nimis audeat, & nihil sufferat: propter ꝙ dicitur Pro. 14. quòd inter superbos semper sunt iurgia.

Item superbia assimilatur cometæ propter quatuor.

Primo propter ascensum, quia cometa siue cometes nihil est aliud quàm vapor terreus & grossus, cuius partes sibi multum coniacent quia. s. est bene commixtus & viscosus ascendens paulatim ab inferiori parte aeris ad superiorem. s. vltra medium frigidæ regionis aeris ad illam partem. s. vbi aer concauitatem ignis contingit, quæ dicitur regio æstus, & ibi talis vapor diffunditur & inflāmatur & in medio remanet superspissus, & ibi etiā continuè nutritur de thesauro suo qui sub eo est. s. de ipso fumo paulatim ascendente, & ideo est in medio flamma alba valde & spissa. Illud autē quod distat à medio diffusum est ad latus alterum, & est tenue, & ideo habet flāmam tenuem ad modum nubis albæ, & hæc vocatur coma. Et hoc Constantinus dicit concordans. s. cum Aui. & Algazel. Ex his autem habetur, quòd Cometa est ex vapore terrestri multum exaltato, igne inflammato, cōtinuè eleuato, & comato siue caudato. Et talis est superbia hominis, quæ in altum se erigit, vehementer incenditur, cōtinuè ascensum petit, & caudam post se trahit. Primum est contra naturam, quia homo est naturæ terrestris tā origine q̄ resolutione, quia de terra est, & in terrā redit: terræ autem, cum sit grauis, non est ascendere, sed descendere. Ex quo patet, ꝙ non est hominis superbire, sed potius se deiiciēdo humiliare. Et ideo Eccl. 10. exprobando dī ei. Quid superbis terra & cinis? Scdm autē. s. igni,

ri, quia

ti, quia homo superbus frequenter & faciliter pro modico indignatur,& excādescit in irā. Hoc, inquā, inest ei præter naturā. Non.n.ex natura propria vapor habet cali ditatem, sed potius frigiditatem, cum terra sit elementū naturaliter frigidum : inest ergo illi incensio ex loco ad quem eleuatur. Sic homini est præter naturā q̄ feruescat in irā nimiā, cum homo sit animal mansuetum natura. Inest ergo inflammatio iracundiæ ex ipsa eleuatione superbię. Eccl.10. Nō est creata à Deo hominibus superbia, nec iracundia nationi mulierum. Est & superbiæ propriū expetere in hominibus continuum incrementum, & ideo nunquam quiescit, quia semper petit altcasum, secundū illud Ps.73. Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper. Patet etiam quòd superbia dum semper vult præire: aliorum sequelam expetit tanquam caudam vel comam habere. Nullum.n. vult se præcedere, sed omnes retro venire. Et ideo dicitur Apoc.12. quòd cauda draconis trahe bat tertiam partem stellarum cœli.

Secundo, superbia assimilatur cometę propter aspectū, quia cometes de die non apparet sed solum de nocte eō spicitur: quia.s. homo superbus dum lucem gratiæ amittit, tenebras ignorātiæ necessario incurrit. Iob.37. Immanibus abscondit lucem.i.superbis. Vnde glossa dicit ibi, quòd manes sunt qui se elatis cogitationibus extollunt quibus lux absconditur, quia veritatis eis cognitio denegatur.

Tertio propter motum, quia cometæ rotantur ad modum stellarum, & sequuntur eas quousque abscondantur, Et per hoc Albertagius in astrologia sua noua probat ignem moueri circulariter, quia.s.iste vapor incensus ei adherens in circuitu rotatur. Vnde & Pto. in centiloquio propositione tertia, vocat cometas secundas stellas, secundum expositionem Hali & Abraam & Bugafati. Sic etiam superborum est proprium inuolutiones & circuitus quærere, secundum illud Ps.11. In circuitu impij ambulant, quia dum interiora non appetunt, in exteriore labore fatigantur.

Quarto propter signum, quia cometæ signāt mortē magnorum, destructionem regnorum, & concitationē bellorum. Vnde recitat Sen.de nat.quęst.lib.3. q̄ post mortem Demetrij regis, parum ante bellū Achaicū, cometa fulsit non minor sole secundum apparentiam. Similiter ante aduentū Caroli Comitis Prouincię, & fratris Regis Franciæ, qui erat per Papā Vrbanū factus Rex Sicilię, & vocatus ab eo, vt veniret in regnum, quod.f.fuit anno Mcclxiiij sequenti anno domini Mcclxiiij apparuit cometa maximus in mense Augusti iuxta signum Cancri, paulatim procedens versus meridiem, donec ad constellationem Orientis appropinquauit, & nunc ad vnā partē, nunc ad aliam dirigebat comā, durauitque per plures menses, cuius coma se extendebat in longitudinem per quartam partem nostri hemisphærij. Et sequenti anno. s.anno domini Mcclxv. debellatus est Manfredus cū exercitu suo per dictum Regem Carolum apud Beneuentū, vbi ipse Manfredus occubuit cum magna strage gentis suæ. Ratio autem prædictæ significationis cometæ est, quia cometæ sunt de complexione Martis, & sunt ab ipso vt à primo efficiente licet coniunctio eius cum Ioue augeat hoc. Dominium autem Martis signat mortem violentam qua magis moriuntur magni quàm parui. Et quia Mars est inclinans ad iram, concitat calorem regentium populos, cuius commotio fortior est in magnis quàm in paruis. Hæc omnia signata per cometas superbiam sequuntur, scilicet, occisio magnorum, dum vnus contra alium insurgit ex superbia. Et ideo dicitur Isa.14. De Rege Chaldæorum superbo: Tu vulneratus es sicut nos, & nostri similis effectus es, detracta est ad inferos superbia tua, concidit cadauer tuum. Item destructio regnorum, quia scilicet per superbiam diuiduntur gentes, & regna, & omne regnū in se diuisum desolabitur, Luc. 11. Item concitatio bellorum. Vnde Pro.22. Arma, & gladius in manu superbi.

Item superbia assimilatur tonitruo.

Primo, quia tonitruum oua auium pullificantium lędit. Et similiter superbia opera spiritualium virorum destruit. Aug in Reg. Superbia bonis operibus insidiatur, vt pereant. Et ideo Gregor.mor.dicit, quòd perit omne quod agitur si non in humilitate sollicitè custoditur. Ps. 143. Fulgura coruscatiōes, & dissipabis eos. Fulgur enim & coruscatio fit in tonitruo, secundum illud Ps 69. Vox tonitrui tui in rota illuxerunt coruscationes, &c. Superbi enim spiritualiter dissipantur, quia tonant seipsos magnificando, fulgurant alios despiciendo, coruscant opera sua ostendendo. Et nota quòd vox tonitrui.i.superbi dicitur esse in rota, quia quicquid etiam de alijs dicit, in laudem propriam reflectit.

Secundo, quia tonitruum prægnantes abortire facit. Et similiter superbia bona proposita in corde præconcepta ne pariantur, idest ne opere compleantur efficit. vnde monetur homo Eccl.31. Age conceptiones tuas nō in delictis, & verbo superbo.

Tertio, quia tonitruum turres altas concutit, & aliquando deijcit. Quia scilicet superbia perfectissimos viros inuadit, & aliquando etiam eos vincit. Ipsa etiam deiecit angelos de cœlo & hominem de paradiso. Sap. 14. Ab initio cum perirent superbi gigantes, &c. Sunt enim gigantes omnes viri virtutibus eminētes, quos dum elatio superbiæ vincit protinus perire facit. Vnde Apo.16. Dicitur quòd facta sunt tonitrua. Et postea subditur q̄ ciuitates gentium ceciderūt, Quasi. n. quædam tonitrua sunt hominum superbientium corda, quæ tamen ciuitates deiiciunt, quia ipsa munimenta virtutum annihilāt, & destruunt.

Quarto, quia tonitruū arbores euellit. Quia scilicet superbiæ vitium etiam homines actiuos & fructuosos subuertit. Eccl.10. Radices gentium superborum arefecit Deus. Nam sicut perit fructus arboris arescente radice, ita perit virtus boni operis superbiente corde.

Quinto, quia tonitruum magis in altis locis, quàm in infimis lædere consueuit: quia videlicet elationis tentatio magis eos qui sunt in sublimi quàm eos qui sunt in humili inuadere consueuit, Isa.28. Væ coronæ superbiæ, siue accipias de corona clericorum seu prēlatorum siue de corona dominorum & regum.

Sexto, quia tonitruū diuersimodè lędit & percutit. Et ponuntur præcipue quinque modi percussionis & fulminationis tonitrui, qui satis congruè superbis, & tyrannis hominibus adaptantur.

Primus est, quia ex tonitruo quandoque egreditur sagitta quę dicitur tela tonitrui. & de huiusmodi sagittis dicitur in Ps.79. Etenim sagittæ tuæ transeunt, vox tonitrui tui, &c. Hæc autem sagitta scindit & incendit quicquid inuenit. Generatur. n. talis sagitta in nube viridi profunda ex vapore sicco ibi inflammato hoc modo, quia

vaporalis commixtio terrestris vaporis incenditur, & cũ tangit viridem nubem in qua est inclusus, quæ est iam in cõuersione ad aquam, cõglutinatur vt farina in pasta. fortissima autem incẽsio obuiat, ita φ humore nubis nõ extinguitur, & sic conglutinatus vapor fit humidus, & ideo in inferiori parte acuitur, vbi primo incipit distillare, & est grossus in parte & sic postea induratur in lapidem: qui scilicet est rubeus, & ad modum sagittæ inflammatus egrediens scindit & incendit quicquid inuenit. Quasi ergo sagitta lapidea in resolubili nube est cor tyrannicum & superbum in mortali carne. Hæc sagitta est lapidea, ignea, acuta & noxia, & talia sunt superborum tyrannorum corda & opera: scilicet lapidea per duritiã crudelitatis, ignea per ambitionem dignitatis, acuta per astutiam malignitatis, & noxia per violẽtiam potestatis, & ideo non immerito tonitruum superbiæ formidatur, tales sagittas emittens. Vnde in Psal. 103. A voce tonitrui formidabunt.

Secundus modus percussionis tonitrui est quando talis vapor terrestris est minus conglutinatus & in nube minus aquosæ: tunc enim non continuatur, sed incensus ibi egreditur cum impetu, & scindit iterum & incendit: sed non scindit nisi ligna, & non lapides nisi raro. scindit autem ex impulsu & incẽdit ex inflammatione. Et huic assimilatur illorũ superbia, qui impulsi fastu gloriæ vel malorum suggestione & inflammati impetu iræ, non lapides duros. i. non sibi resistere valentes, sed ligna mollia. i. impotentiores & sibi resistere non valentes inuadunt, Psalm. 9. Dum superbit impius, incenditur pauper.

Tertius modus est, qui scindit corpora solida, sed non rara, & hic est vapor rubeus clarus qui nunquam facit lapidem, & sua flãma nunquam separatur à vapore, & hic nunquam scindit nisi sint valde compacta corpora quæ sunt magnæ quantitatis, quia hæc resistunt & hic interficit homines & apparet in eis odor combustionis, & non videtur vulnus. Quia cum vapor sit subtilis intrat sine vulnere, & si inuenit aurum, in bursa comminuit aurũ, & non lædit bursam: quia bursa, vt rarum corpus dans locum, pertransitur de facili. Aurum autem vt compactũ resistit, & ideo quandoque minuitur in partes, quandoque in puluerem. Vnde aliquando accidit quòd perforauit gladium & non læsit vaginam Huic autem assimilatur superbia eorum, qui solum magnis & potentibus se opponunt, subiectis autem & impotentibus se opponere dedignãtur, sicut dicitur de Leone quòd fortia animalia inuadit, sed vilibus subiectis ignoscit. Talis (sicut dicit Aug.) fuit antiquitus superbia populi Romani, qui scilicet sibi voluit per poetam in laudem suam ascribi, quod nostra scriptura sacra attribuit soli Deo, scilicet sibi propriũ esse parcere subiectis, & debellare superbos, quod attribuitur ipsi Deo qui superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Iac. 4.

Est etiam eiusdem vaporis alius quidem modus, cum ex minus aquea nube egreditur, quia subintrat, & non lædit diuidendo, vel aperte incendendo, sed est coruscatio rubea valde nociua, & illa nocet vineis, sicut dicunt vinitores, & præcipue botris illis, qui sunt multis foliis cooperti, cum per aliquod foramen proiicit coruscatio illuc vaporẽ cum radio suo, eo quòd illæ vuæ læsæ euaporare non possunt. Et hæc coruscatio non adeo est nociua corporibus cum directè cadit, sed eius radius ei, quẽ attingit, est nociuus, quia corrũpit ipsum, eo quòd hoc fit de natura illius vaporis. Vnde hac de causa quidam aspicientes inflati sunt in facie, & quidam excæcati in oculis.

Huic ergo assimilatur superbia, & malitia quorũdam proditorum, qui minus habẽt de nube aquea. i. de humanitate & pietate, & habent coruscationem rubeam, idest astutiam malignam, & idcirco non manifeste sed occultè & proditoriè lædunt, & bonorum opera, quæ per fructus vineæ significantur per aliquod foramen idest per aliquem malitiosum modum calumniare impedire, & dissipare conantur, & non solum suos aduersarios directè sibi oppositos tales lædunt etiam sibi adhærẽtes frequenter lædunt & decipiunt fraudulenter: quod est quasi eos excæcare. Nam latenter alium fraudare est lumen ei agnitionis subtrahere. Quartus modus est vaporis albi qui egreditur in flamma sicca non coadunata, & ideo spargitur aere, sed tamen egreditur magno impetu propter nubem profundam in qua est, quæ est aquosa multum, & ideo scindit, & scindendo extinguitur, ita quòd ea quæ scindit, videntur alba, & nõ apparent in eis signa combustionis: & quandoque interficit, quando est benè fortis impulsus, & quandoque propter suam disgregationem percutit in loco vno, & non lædit socium iuxta eum stantem, sed percutit eum, qui stat remotè: quandoque etiam reflexus à pariete vno progreditur ad alium, & percutit illum. Et huic assimilatur superbia eorum, qui quanquam videntur albi, idest masueti & pacifici, tamen habent spiritum in naribus latentem, & ideo quandocunque reputant se inhonoratos, subito accenduntur, & cum magno valde impetu prosiliunt ad nocendũ, & quandoque ad occidendum cum fortiori, ira impellũtur, & quia ira tollit eis discretionem, quandoque non discernentes, quod faciunt, modo prosiliunt ad lædendũ vnum modo alium, & quãdoque talem qui est ab offendente remotus, & sine culpa. Sed quandoque talium ira cito post factũ extinguitur, dolent de eo quod fecerũt. Sed notandum est quòd aliquando talis vapor fulminis tam debilis est, quod pertingens ad hominem consumit vestem, vel aliquod huiusmodi, & extinguitur, & cessat eius violentia, & non lædit. Sicut ego vidi quendam in terra originis meæ. s. in Castro Sãcti Geminiani, quod est in partibus Tusciæ, propè ciuitatem Florentiæ ad viginti milliaria, qui de seipso referebat, quòd fulmine tonitrui subito percussus in terram corruit stupidus, & cũ post longã moram ad seipsum redisset, lumbare brathatũ eius, quod scilicet de corio fuerat, totaliter consumptum siue exustum reperit, in carne vero sua vel corpore nullã læsionem inuenit. Cuius ego rationem vel causam existimo extitisse, quia vapor ille fulmineus ꝓpter debilitatem suæ adustionis alterauit quidẽ siccũ, quod sibi prius occurrit, s. ipsum coriũ, humidum autẽ post ipsum inuentum, vt erat caro vel sanguis, non fuit sufficiẽs vel potẽs alterare, nisi forte quod pilos circũstãtes insensibiliter incendit, quia pili sunt valde inflãmabiles. Huic ergo vapori debili assimilatur eorũ superbia, q sicut cito indignãtur. ita cito reuocãtur: & ideo ex eorũ indignatione vel elatione parua vel nulla dãna sequũtur. Sic Dauid pronocatus cõtra Nabal Carmeli, cũ cogitasset eum extinguere & nõ derelinquere ex eius familia vsq; ad mingentem

gentem

gentem ad parietem, per vxorē eius Abigail subito est placatus, ita quod nullum damnum eidem postea fecit. 1. Reg. 25. Quintus modus est eiusdem vaporis ex nube debilitate. & ille nihil nocet, quia statim ad tactum aeris extinguitur, & retunditur, ita quod cesset incēdium ei⁹, & violentia impulsus & huic assimilatur superbia eorū qui libenter nocerent si possent, sed debilitati paupertate vel aliquo timore quiescunt, & dimittunt, nullum nocumentum inferentes.

Item superbia assimilatur vento. Primo quia ventus est aeris cōcitatiuus, turbatiuus, & obscuratiuus siue inspissatiuus. Nam superbia intelligētias mētis obscurat, corda ad malum incitat, & hominum pacem perturbat. Eze. 1. Ventus turbinis veniebat ab aquilone, idest superbia perturbās venit, & orta est à dæmone. Secundo quia ventus est in mari tempestatis generatiuus, vndarum eleuatiuus, & per consequens maris inflatiuus, & in partes contrarias extensiuus, & ideo nauigantium summersiuus. Quia superbia in mundo bella, & rixas concitat: vndas, idest affectiones humanas extollendo eleuat, mare etiam cordis inflat, & in partes cōtrarias separat, donec nauigantes in naui pœnitentiæ omnino summergat. Ioā. 6. Mare vento magis flante exurgebat. Mat. 14. Nauicula in medio mari iactabatur fluctibus, erat enim ventus cōtrarius.

Tertio, quia ventus est montium cōcussiuus, & diruptiuus, domorum subuersiuus, & arborum impulsiuus, & eradicatiuus. Videlicet, quia superbia etiam viros eminentes spiritu pulsat tentando, & subuertit assentiendo. 3 Reg. 19. Spiritus grandis, & fortis subuertens montes, domos diruit, & collegia diuidēdo, Mat. 7. Flauerūt vēti, & irruerunt in domū illā, & facta est ruina eius magna. Pro. 15. Domus superborum demolietur dominus. Arbores idest homines fructuosos, & multis gratiis ditatos aliquando eradicat destruendo, deiiciendo. Sap. 4. Si in ramis in tempore germinauerint infirmiter posita à vento commouebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur. confringentur rami inconsummati, & fructus illorū inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti, Eccl. 21. Substantiam superbi eradicabitur.

Quarto, ventus est spumæ in aqua generatiuus, vesicę inflatiuus, & extensiuus, palearum, & puluerum leuatiuus. Quia superbia quem aduersitate non deiicit in spumam vanitatis si potest adducit, & per vanam gloriam inflando, & eleuando summergit, Sap. 5. Spes impij quasi lanugo est quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quæ à procella dispergitur. 2. Cor. 12. Timeo ne inflationes, & seditiones sint inter vos. Deute. 1. Tumentes superbia ascendistis, &c. Iob. 21. Erunt sicut paleæ ante faciem venti.

Quinto, quia ventus est in aqua dissimilitudinis, & inæqualitatis inductiu⁹, & multarum ægritudinum causatiuus, quando scilicet in corpore generatur, vel ibi includitur, scilicet, quia superbia dissimilitudines voluntatū, & inæqualitates rerum procurat. Vnde multas ægritudines in animo generat, Eccl. 3. Synagogæ superborum nō erit sanitas. Eccl. 5. Mirabilis prorsus infirmitas, quomodo venit sic reuertitur. Quid ergo prodest ei, quòd laborauit in ventum?

Superborum natura ex pluribus montium, collium, fluctuūque proprietatibus ac exemplis facillime pernoscitur.

Cap. LXXVI.

Superbi assimilantur montibus.

Primo quidem, quia sunt tumidi. Mons enim, secundum Isido. est tumor terræ. Superbi enim terrenis diuitiis pręcipue intumescūt. Deu. 1. Tumentes superbia ascendistis in montem.

Secundo, quia sunt elati. Nā montes se in altū erigūt: vnde secundum Isid. dicuntur montes, quasi eminentes. Superbi enim per elationem mentis erigunt se in altum, Iob. 11. Vir vanus in superbiā erigitur. & Ps. 103. Ascendūt montes, per superbiam se extollendo.

Tertiò quia sunt terreni. i. de terrenis cupidi. mons enim pede solum terram tangit, quia superbi affectum suum solum in terrenis ponunt: sunt enim velut animæ pedes, ipsius affectiones. Ps. 35. Nō veniat mihi pes superbię. Hier. 3 Nolite eleuari, quia dominus locutus est. Date domino Deo vestro gloriam antequàm offendār pedes vestri ad montes caliginosos: expectabitis lucē, & ponet eam in vmbram mortis & caliginem. quòd si hoc nō audieritis, in abscondito plorabit anima mea à facie superbiæ.

Quartò, quia montes sunt nubium generatiui, & per consequens aeris obscuratiui. Exod. 24. Operuit nubes montem. Quasi enim nubes in mōtibus, sunt terrena desideria vel appetitus dominandi in superborum cordib⁹, & ex his aer obscuratur. i. mens & ratio errat & offuscat. Exo. 14. Erat nubes tenebrosa.

Quintò, quia sunt turbinum & ventorum & fluminū plus quam valles passiui. Quia scilicet superbi turbationes, percussiones, violentias & deiectiones frequentius patiuntur, & ideo cōtritionibus & dolorib⁹ implentur. Abac. 3. Contriti sunt montes seculi. Et in eodem, Doluerunt montes: Exo. 19. Cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura, & nubes densissima operuit montem.

Sextò, quia montes sunt niuiū diutius seruatiui. Quia scilicet superbi sūt niuis. i. frigoris malitię & peccati diutius retentiui. vnde in hoc frigore malitiæ diabolus hominem superbū ad ęternū interitum trahit. Quod figuratum est 1. Para. 10. Vbi Banaias interfecit leonem tēpore niuis. Leo significat superbū, quem in tempore niui, id est in frigore malitiæ diabolus extinguit. Vnde in mōtibus frigidis superbiæ, multi pereunt æterna morte. 2. Reg. 1. Inclyti Israel super montes tuos interfecti sunt.

Item superbientes de pulchritudine siue fortitudine corporis, assimilātur collibus. Nā collis est tumor terræ breuis: vnde & dicitur tumulus quasi tumens tellus. Nā superbi tales de vanitate intumescunt: quia de terra idest de corpore, & cito vastantur, quia breues dies hominis sunt. & ideo mors sequens hanc superbiam collium in puluerem redigit. Isa. 41. Colles quasi puluerem pones. & ideo talis superbia multum decipit & fallit gloriantes & confidentes in ea. Hier. 3. Verè mendaces colles fuerunt. Fallax enim gratia, & vana est pulchritudo. Pro. 31. & simile est de fortitudine. Vnde Hiere. 9. Non glorietur fortis in fortitudine sua.

Item superbi assimilantur fluctibus maris.

Primò, quia fluctus se mutuò, collidunt: & similiter superbi mutuo se inuadunt & lædunt. & hoc est de diuina sententia vt superbi se inuicem deiiciant & expellant. Eccl. 29. Commouit illos quasi fluctus maris, viros potentes, gigantes migrare fecit, & vagati sunt in gentibus alienis.

Secundò, quia fluctus nūc sursum nunc deorsum mu

tuo se impellunt. Similiter superbi nūc extolluntur, nūc deiiciuntur. Vnde aliquādo superbi sunt in exaltatione. Ps. 106. Exaltati sunt fluctus eius, quandoque vero in stat ctione siue deiectione. Iob. 38. Confringes tumentes fluctus tuos. Quasi enim mare tumētes fluctus suos cōfringit, cū mundus ipse sequēs, potētes & superbos opprimit.

Tertiò quia fluctus spumam & ventū gignunt. Similiter superbia gignit spumam iniquitatis & ventum vanitatis. Vnde dicitur in epistola Iudæ, Hi sunt fluctus feri maris, despumantes suas cōfusiones. Iac. 1. Similis est fluctui maris, qui à vento scilicet vanitatis, mouetur & circumfertur.

Quartò, quia fluctus arenulas inuoluunt, & superius secum ferunt, sic superbi inuoluunt alios minores secū id est ad consensum suæ superbiæ trahunt: sicut Lucifer traxit alios angelos. Exo. 14. Inuoluit eos dominus, idest inuolui permisit, in mediis fluctibus.

Quintò, quia fluctus pisces allidūt: quia superbi alios quos inueniunt molles & impotentes persequuntur & opprimunt. Vnde Iob. 30. In persona sic oppressi conqueritur dicens, Pedes meos subuerterunt, & oppresserunt quasi fluctibus, semitis suis dissipauerunt itinera mea, insidiati sunt mihi, & præualuerūt, & non fuit qui ferret auxilium.

Sextò, quia fluctus maris naues in periculo ponunt. Per naues intelligūtur ecclesiæ, quas superbi persequūtur. Mat. 14. Venti & fluctus in naui. Venti, tentationes dæmonum, & fluctus idest persecutiones superborum, in naui. i. in ecclesia Christianorum.

Septimò, quia fluctus semper in motu sunt, & quiescere non possunt, sed vel omnino deficiunt, vel se agitant & propellūt similiter superbi semper sunt inquieti in se, & etiam in aliis quousque vel ipsi deficiant, vel alios vnde, volunt propellant Isa. 57. impij quasi mare feruens quod quiescere non potest: redondant fluctus eius in cōculcationem & lutū, & non est pax, dicit dominus Deus impiis.

Item superborum scientia sicut inflat eos in corde, ita reddit eos tumidos ī locutione & ideo assimilatur aquę montanæ. Aqua enim montana quæ extra ebullit cū diu bibitur, facit gulas strumosas, & propter nimiam frigiditatem multiplicat phlegma grossum in gutture. Aqua enim montium est scientia superborum, quæ strumositatem facit in gutture. i. tumorem in voce siue locutione. Nam facit eos verba fatuosa, & ampullosa proferre, secundum illud Hora. Proiicit ampullas & sesquipedalia verba. & ideo superborū fastuosæ locutiones sunt aquis sonantibus similes, quia magnum sonitum faciunt, & nihil distinctum seu rationabile proferunt, Psa. 45. Sonuerunt & turbatæ sunt aquę eorum, Iob. 34. Verba illius nō sonant disciplinam.

Ex Mercurij tribus proprietatibus temperātiæ perfectiones eliciuntur. Cap. LXXVII.

TEmperantia assimilatur Mercurio propter tria. Primo propter dominium, quia mercurius dicitur aquis dominari. Vnde Lucan⁹ loquēs de Mercurio ait, Quem deus aquarum percussit. Similiter temperantia aquis concupiscentiæ dominatur, & fluxū carnis. i. luxuriæ lubricitatem restringit. Vnde sine temperamento virtutis huius, murus continentię ruit. Ezech. 14. Dic ad eos qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit. Illi enim absque temperatura liniunt, qui carnem suam innumeris delitiis nutriunt, & quia non eis adest temperantiæ modus, cadit protinus continentiæ murus.

Secūdo, propter effectum, quia scilicet Mercurius cōceptum vel natum sub dominio suo, disponit ad sapientiam. Vnde à sapientibus deus eloquentiæ dict⁹ est. Et ideo gentiles vocauerunt Act. 14. Paulum Mercurium, quia ipse erat dux verbi. Similiter temperantia tam ciborum quam venereorum, disponit ad sapientiam. Quod signo naturæ ostenditur seu creationis. Nam Deus corpus hominis qui præ cæteris animalibus sapientia pollet, in maximo temperamento constituit, & ad æqualitatem complexionis inter omnia corpora maxime reduxit. 1. Cor. 12. Deus temperauit corp⁹, &c. Et idcirco nos ipsum à superfluis & inhonestis temperare debemus. Dicitur etiam Mercuri⁹ fuisse Deus palæstræ (secūdū Isid.) eo q̄ cum sole luctatur volēs eū superare, semper enim iuxta solem graditur, nunquam plus distans ab eo, quā per tres gradus. Vnde raro videtur, quia ferè semper sub radiis solaribus occultatur. Hæc luctatio cum sole, est pugna carnis cum ratione volentis eam superare, hanc luctam caro excitat, sed temperantia sedat ipsam carnē, rationi subiiciens, vt eam sequatur, & iuxta eam vadat, sicut Mercurius iuxta solem.

Tertio propter principatum. Nam (secundum Prolo.) sub Mercurio sunt Gemini, regnat in virgine, in piscibus regnū eius abscedit. Sic temperantiæ subsunt gemini. i. sensus corporis, qui sunt geminati, vtpote quia duæ sunt aures, duo oculi, duæ nares. i. duo foramina narium, & sic de aliis. Habet enim temperantia sensus corporis refrenare, & castificare. regnat in Virgine quia potissima temperantiæ species est virginitas: sed deficit in piscibus, id est in his qui viuunt in aquis delitiarum. Perit enim castitas delitiis, sicut Ber. in epi. dicit.

Nonnullis venti temporisque similitudinibus, fortius atque crebrius pœnitentes quam peccatores tentari declaratur. Cap. LXXVIII.

TEntatur fortius & frequentius pœnitens quā peccatores. Et hoc apparet per similitudinem venti. Nam (sicut Sen. de na. quæ. li. 4. dicit) circa aurorā fit ventus, quia tunc vapor ventum faciens, est collect⁹, & radius solis appropinquans percutit gelidum aer. Sed in prima parte noctis raro fit ventus, quia ille vapor non est copiosè collectus. Per auroram ergo intellige pœnitentis conuersionem, per quam nox peccati expellitur, & dies gratiæ illucescit, & tunc diabolus maxime tentationis ventum suscitare conatur. Sed existente homine in tenebris, seu nocte peccati, raro fit vētus: quia parum tentat diabolus. Et ideo super illud Eccl. 2. Fili accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem, notat Greg. dicens. Non ait ad requiem, sed ad tentationem: quia hostis noster nos adhuc in hac vita positos quāto magis sibi rebellare cōspicit, tanto amplius expugnare contendit. Illos enim pulsare negligit, quos quieto iure possidere se sentit. Cōtra nos vero vehementius incitatur, cum ex corde nostro quasi ex iure propriæ habitationis expellitur. Item deficiente æstu tentationis, abundant lachrymæ compunctionis. Nam in autumno præcipuè circa finem, abundant pluuię, eo q̄ calor æstatis qui consumebat vapores remissus est, & plus eleuat quā consumit. Est enim quasi calor æstatis, feruor tentationis, quo deficiente & temperie

parte subsequente, sequuntur pluuiæ.i.abundantes compunctionis lachrymæ. Hier.8. Finita est æstas, & ita subditur, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum?

Tribus de causis timorem in sanctis viris persistere debere, quibusdam similitudinibus exprimitur.

Cap. LXXIX.

TImere debent sancti viri quadiu sunt in carne, quãtumcunque videantur spiritu feruentes.

Primo propter ipsius carnis fragilitatem. Sunt enim similes terræ, quæ licèt per naturã sit solida, igneis tamen partibus cum aeris est permixta. Sic etiam sancti viri, licet habeant ex parte spiritus soliditatem sanctitatis, & igneitatem.i. feruiditatem charitatis, tamẽ immixtam & coniunctam aeri idest fragili & passibili carni. Vnde dicitur Matth.26. Spiritus promptus est, caro autem infirma. Vnde Apo.2.Cor.4. Habemus thesaurum in vasis fictilibus.

Secundo timent Sancti propter suorum defectuum multiplicitatem: terra enim interius est cauernosa & spõgiosa. Sancti.n. cum se introrsus ad semetipsos reducũt, vident eis vita sua multis defectibus plena, non solum paruis, sed etiam magnis. Sunt enim defectus vitæ velut concauitates terræ. Cauernæ autem sunt concauitates magnæ, significantes defectus maiores. Sed velut spongiositates paruæ, sunt culpæ & defectus leuiores. Dum ergo sancti in cõspectu diuini iudicij vitam suam intrinsecus reuoluunt, velut terram concauitatibus, sic vitam suam defectibus plenam esse recognoscunt, de quibus apud iudicem vehemẽter iudicari metuũt. vnde Proph. Ps.142. dicebat, Nõ intres in iudiciũ cũ seruo tuo dñe. Similiter Hie.4. sub terræ similitudine defectus humanæ vitę considerans, dicebat: Aspexi terrã, & ecce vacua erat.

Tertio timent Sancti suarũ cogitationum & affectionum impuritatem & tentationum impetuositatem. Nã sicut terra in suis concauitatibus est diuersorum vaporum susceptiua & etiam ventorum, quorũ violentia aliquando concutitur, rumpitur & terræ motus maximi interdum generantur. Sic etiam sancti viri quandoque ex suis defectibus vapores malarum cogitationum vel immundarum affectionum sentiunt, & ventos subintrantes.i. tentationes & vehementes, per quas concutiuntur, & interdum per consensum rumpuntur, & ita fit terræ motus.i. animæ motus in peccatum. Hest.11. Apparuerũt terræmotus & turbatio super terram.

Timor mũdanorum assimilatur terræmotui, qui semper fit ad latus, & per modum tremoris, non sursum neque deorsum. Sic enim vapor ille mouetur, qui terræmotum facit. Sursum enim dicitur Deus esse, deorsum infernus: sed quasi ad latus est nobis mundus. mouetur ergo sursum, qui timet dominum, deorsum qui timet infernum: sed quasi ad latus mouentur & tremunt, qui timent mũdum & transitorias pœnas. Sed frequenter peccatores timentes & fugientes pœnas transitorias incurrunt pœnas æternas. Psal.90 Cadent à latere tuo, &c.

Tribulationes Dei amicis esse apprimè vtiles, ex terræ, marisque similitudinibus comprobatur.

Cap. LXXX.

TRibulationes & amaritudines & quæcunque concussiones, amicos Dei non dissoluunt, sed fortiores faciunt. Vnde sunt similes terrę, quę (vt dicit Beda) vndique mari cingitur, vndiq; quatitur. & tamẽ nõ dissoluitur, sed potius solidatur: quia dum eius siccitas maris beneficio humectatur, partes terræ coadunãtur, quę alias in puluerem verterentur. Sic ex tribulationum, & amaritudinum circundatione stillatur mentibus electorum humor consolationis internæ, qua anima roboratur, cõsolidatur, & sic in seipsam tota coadunatur, vt per iram vel impatientiam minime dispergatur. Psa.91. Firmauit orbem terræ, qui non commouebitur. Item tribulationis amaritudo tutiores reddit sanctos viros quàm consolationis dulcedo. Sicut nauis tutior fertur & natat in amara siue salsa, q̃ ĩ dulci aqua, ex eo quòd aqua amara siue salsa grossior & grauior est dulci. Vnde in ea natat ouum recens, & in mari Palestinæ mortuo nihil viuum immergitur. Ideo nauis (vt dictum est) tutius fertur & natat in amara aqua quàm dulci. Sic anima si habet amaram aquam tribulationis: tuta esse potest, quia aut est ei ad purgationem, aut ad augmentũ meriti. Sed in aqua dulci consolationum dubitat, ne per eas aut resoluatur, aut fortè in eis principaliter præmietur, si quid fecisset boni. Vnde Ps.76. Renuit consolari anima mea. Et iterum Sap.14. Transeuntes mare per ratem scilicet patientiæ, liberati sunt.

Item tribulatio assimilatur mari.

Primò, quia licèt mare non sit potabile vel dulce quo ad gustum, est tamen quo ad multa vtile, & proficuum. Nam multarum infirmitatum est curatiuũ. Sanat enim hydropicos, vlcerosos, & scabiosos. Ita etiam tribulatio licèt non sit delectabilis, sed pœnale carni in sensualitate, est tamẽ vtilis & proficua spiritui, videlicet quia sanat infirmitates mentis. Curat.n. hydropicos.i. auaros, vlcerosos, idest superbos, scabiosos, idest luxuriosos, qui habent pruritum carnis, quia tribulatio castigat. Vnde Miche. 7. Proiiciet in profundum maris omnia peccata.

Secundò, quia mare quamuis ex se sit salsum & amarum, pro dulcedine tamẽ venarum per quas facit transitum, est tñi saporis variatiuum. Similiter tribulatio licet videatur amara vt in præsenti, tamen propter dulcedinem & patientiam eorum qui eam temporaliter & transitorie sustinent, mutabitur in æterni præmij dulcorem. Iudit.5. Fontes amari obdulcorati sunt eis ad bibendum.

Tertiò, quia mare licèt sit inquietum, est tamen propter continuum suæ substantiæ, à sua corruptione conseruatiuum. Sic tribulatio licet inquietet mentẽ vel carnem, tamen conseruat eam à corruptione luxuriæ. Eccl. 11. Malitia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ. Iob.14. Recedunt aquæ de mari, & fluuius vacuefactus arescat. Aquæ enim.i. concupiscentiæ carnis, recedunt de mari.i. de amaritudine tribulationum, & tunc vacuefactus sit fluuius. luxuriæ fluxus.

Item tribulatio feruentem spiritum compunctionis gignit, & ventum vanitatis excludit. Cuius exemplum est, quòd tẽpore æstatis in parte septentrionali generatur spiritus multus, & vapor coarctatur, qui facit terram tremere. Ibi.n. iuxta mare quasi quotidie terra tremit, & tã fortis est ibi motus equi vel hominis ita q; vasa plena liquoribus effunduntur. Vnde quidam perforauit terrã septentrionalem lancea longa, & exiuit ventus tantus quod ferè diruit magnam domũ. Per terram septentrionis intelligitur anima peccatoris frigida à calore charitatis. Est.n. sub acẽs septẽ capitalib' vitiis quæ tamẽ ęstate charitatis calescente concipit spiritũ multũ contritionis,

nis, vaporem compunctionis, & tremorem humiliationis, ita quòd vas cordis plenum liquore peccati: euacuetur effusione confessionis & interdum dum terra.i. corpus perforatur lancea longa attractione diuturnæ macerationis & afflictionis, excluditur & exit ab homine ventus omnis peccati & vanitatis.

In singulis creaturis tum corporeis, tum etiam incorporeis, supra cælestibus & sublunaribus, sanctissimæ trinitatis repræsentari vestigia, pulcherrimis similitudinibus ostentatur. Cap. LXXXI.

TRinitas diuinarum personarum in vnitate essentię repræsentatur generaliter in omnib⁹ creaturis. Et hæc repræsentatio in creaturis irrationalibus, vestigium appellatur. Quælibet enim creatura subsistit in suo esse, & habet formã per quam determinatur ad speciem, & habet ordinem ad aliquod aliud. Per primum repræsentat Patrem, per secundum filium, per tertiũ Spiritumsanctum.

Item in magnitudine creaturarum cognoscitur potẽtia patris, in dispositione, filij sapiẽtia, in ornatu, bonitas spiritussancti.

Item in quolibet indiuiduo inuenies vnitatẽ, speciẽ, & vtilitatem, quorum primum conuenit patri, secundũ filio, tertium spirituisancto.

Item scriptura dicit Sap. 11. quòd omnia construit de⁹ in numero, pondere, & mensura. In omni enim creatura est vnitas, veritas, & bonitas, siue modus, species & ordo: vt sic in omni creatura quo vna: ostenderetur principij vnitas, & quo trina, personarum trinitas.

Itẽ inuenitur in omni creatura quod est, quod discernit, & quod congruit. Sed omnes istę distinctiones siue assignationes vestigij, ad personarum trinitatem reducũtur, vt per se est manifestum.

Itẽ apparet repræsentatio Trinitatis in omnibus substantiis. Nam in omni substantia creata (secundum Dio. de diuin. nom.) inuenitur essentia, virt⁹, & operatio, quorum primũ conuenit patri, scdm filio, tertium spirituisancto. Specialiter autem reperit sanctæ Trinitatis repręsentatio in substantiis incorporeis & immaterialibus, scilicet in animabus, & in angelis. Generaliter autem in tres diuiditur species, quæ sunt vegetabilis quæ est in plãtis, sensibilis quæ est in brutis, & rationalis quæ est in hominibus. Sed omnibus tribus competit vna ratio animæ cõmunis. Et in vna communi animæ ratione repræsentatur vnitas essentiæ, sed in triplici animæ distinctione repræsentatur personarum distinctio. Sed excellentior adhuc repręsentatio Trinitatis est in anima rationali, scilicet propter modũ imaginis. propter quã dicitur, ꝙ homo ad imaginẽ dei factus est. Nã sicut sunt in vnitate essentiæ diuinæ tres personæ, ita ĩ vna essentia rationalis animæ tres potentiæ sunt, s. memoria, intelligentia, & voluntas. imago enim Trinitatis diuinæ, non inuenitur in homine, nisi secundum mentem: in aliis vero partibus ostẽditur ibi repræsentatio solùm per modũ vestigij. Sed adhuc Trinitatis imago attẽditur in mente, & magis secũdum actus dictarum potẽtiarum, quàm secundum potẽtias ipsas. Propterea quia personæ diuinæ distinguũtur secundum processionem verbi à dicente, & processionẽ amoris vtrunq; cõnectentis. Verbum autem in anima sine actuali cognitione nõ potest esse, Aug. dicit. Vñ principaliter attẽditur imago trinitatis in mente secundum actus, prout scilicet ex notitia rei quam habemus cogitando interius verbum concipimus, & ex hoc in amorẽ prorumpimus. Sed quia principia actuum sunt habitus, & potentiæ, vnumquodque autem est virtualiter in suo principio, secundario & quasi ex consequenti imago Trinitatis potest attendi in anima secũdum potentias & habitus prout in eis actus virtute existunt. Sed adhuc attẽde, quod imago non attenditur in notitia, vel amore sui vel alterius rei, sed per respectũ ad hoc quod est Deus: quia scilicet mens potest meminisse, intelligere & amare deum, à quo facta est, vt dicit Aug. Quia (sicut dictũ est) diuinæ personæ distinguũtur secundum processionẽ verbi à dicente, & processionẽ amoris. Verbum autẽ dei nascitur de deo secũdum notitiam sui ipsius, & amor procedit secundum quod se ipsum amat. & manifestum est, quod diuersitas obiectorũ diuersificat speciem verbi & amoris: quia non est idem verbũ de lapide & equo conceptum. Vnde attenditur diuina imago secundum verbum conceptum de dei notitia, & secundum amorẽ exinde deriuatũ. Ipsa enim rationalis anima tribus theologicis virtutibus perficitur, scilicet fide, spe, & charitate, in via. Ipsa autem in patria tribus dotibus dotabitur, quæ sunt visio succedens fidei, inhæsio succedens spei, & fruitio correspondens charitati. Vnde patet ꝙ in anima rationali est sanctissima repræsentatio Trinitatis & secũdum esse naturæ & secundum perfectionem gratiæ & secundum statum gloriæ. Adhuc autem expressior, & nobilior repræsentatio Trinitatis est, quæ in angelis reperitur. Vnde secundum. Greg. Angelus dicitur signaculum similitudinis, quia in eo similitudo diuinæ imaginis illuminatur expressa: & hæc similitudo inuenitur in quolibet angelo. Repræsentant etiã angeli sanctissimam Trinitatẽ in cõmuni, quia distinguũtur omnes per tres hierarchias, & quælibet hierarchia adhuc tres ordines continet. Vnde deus est in Thronis vt maiestas, in cherubin vt veritas, in seraphin vt charitas, p quæ notatur trinitas personarum: & similiter inuenitur in aliis hierarchiis. Item apparet repręsentatio Trinitatis in substantiis corporeis & materialibus. Nam in omni corpore (secundũ Philosophos) tres dimensiones existũt, scilicet longitudo in linea, latitudo in superficie: spissitudo siue profunditas dicitur esse in corpore, quia est eius dimensio propriè propria. linea est tantum producens, & ideo competit patri qui est principium non de principio. Linea enim (secundum Aristotelem secund. cœl.) dicitur esse producẽs, quia est principium à quo superficies fluit: sed dicitur esse non producta, quia licet dicatur fluere à puncto vsque ad punctum, quod non est in continuo nisi lineam ducere, tamen non potest habere à puncto aliquam quantitatem, cum punctum sit indiuisibile. Vnde linea prout continua diuiditur in puncta, sed in partes continuas. Et ideo physicus non considerat puncta, cum istæ dimensiones non fluant à puncto, sed à materia. Corpus vero est tantùm productum, quia profundum quod est proprium corpori, fluit à superficie. Alioquin idem produceretur à seipso, si in plano essent plures superficies. sed tamen dicitur corpus non esse producens, quia non intelligibilis vltra corpus alia species magnitudinis differens ab istis. Vnde profunditas siue corpus congruit Spiritui sancto, quia ab aliquo procedit principio, scilicet patre & filio. sed nulla alia diuina persona procedit ab ipso. De quo etiam dicit Apo. 1. Cor. 2. scrutantur profunda dei. Superficies autẽ

producens

producens & producta est, producitur enim à linea, & ipsa simul cum linea producit ipsum corpus siue profunditatem: & ideo competit filio qui nascitur ex Patre, & ab eo simul & Patre Spiritussanctus procedit.

Item beata Trinitas repræsentatur in naturis. Competit enim ternarius numerus omnibus rebus naturalibus. Et quia secundum Pythagoram esse completum in natura habet principium, medium, & finem: ideo Pythagoras docuit deum naturæ proprietatibus eminentem colere ter in die. Quia ipsa cognitio quæ de possibili est, perficitur tribus, scilicet sensu quo manuducimur, imaginatione qua indagamus verum ex his quæ nos manuducunt, & intellectu quo conspicimus inuentum. Ideo etiam honoramus deum ter, secũdum Termegistum secundum triã puncta hemisphærij, idest mane, meridie, & vespere: vnde lex Pythagoricorum & Christianorũ adorat ad Orientem. Lex Termegisti & Machometi ad meridiem: lex Moysi ad Occidentem.

Item posita sunt à philosophis magnis in cultu Dei tria, scilicet adoratio propter reuerentiam, thus propter distributionem suauissimæ cognitionis diuinæ & virtutum cœlestium, terrestrium, hymnus, secundum Pythagoram, propter concentum cœli.

Item est repræsentatio Trinitatis in cœlis. i. in corporibus cœlestibus. Computantur enim ab Apostolo tres cœli, quia dicit se raptum ad tertium cœlum, propterea quia in sphæris cœlorum triplex est differẽtia. Quia est aliquod cœlum mobile & stellatum, sicut firmamẽtum, cum quo etiam computantur septem planetarum orbes, qui sunt sub eo. Aliquod vero est mobile, sed nõ stellatum sicut cristallinum, vel si quod aliud supra ipsum quod sit primum mobile, secũdum astrologos. Tertium autem quod nec est mobile nec stellatũ, sicut empyreũ, quod est beatorum locus. In cœlo etiam relato ad terrã inuenitur triplex dimensio: sunt enim tres viæ continuæ, scilicet longitudo à sursum in deorsum vel econuerso: latitudo à dextro ad sinistrũ: Altitudo ab ante ad retro. Igitur in cœlo ad terram relato, relatio circũferentiæ ad centrum causat longitudinem ascendendo & descendẽdo. Ordo vero signorum in circulo obliquo facit altitudinem, quia ab Occidente in Orientem facit ante, sed retro est ab Oriente in Occidentem. Alius vero mot' facit latitudinem. i. dextrum ad signum.

Item repræsentatio sanctæ Trinitatis in planetis est. Assignatur enim eis triplex circulus, scilicet deferens, æquans, & epicyclus.

Item in eorum cursu dicitur esse triplex gradus. Quia quandoque planeta est retrogradus, quandoque direct', quandoque stationarius. Nam quasi stationarius pater à nullo est procedens: sed quasi retrogradus est filius, carnem assumens: tũc enim sol retrocedit vsque ad decimã lineam, vt figuratum est Isa 38. ad humanam naturam, quæ quasi decima est post nouem ordines angelorum: & in decima dragma figurata. Luc. 15. Sed quasi directus est Spiritussanctus, qui missus est ad directionem fidelium. Vnde Ps. 142. Spiritus tuus bon' deducet me in terram rectam. Sed præcipuè sancta Trinitas repræsentatur in sole, qui est maximus planetarum. In eodem sole secundum Aug. tria hæc consideramus, quod est, quod lucet, quòd calet. Primum competit Patri a quo fili' habet esse & spiritussanctus, Secundum filio, Tertium spiritui sancto.

Item est repræsentatio Trinitatis in locis. Est. n. triplex locus deputatus creaturæ rationali, scilicet locus summus idest cœlum, vbi sola lætitia, & est infimus, s. infernus, vbi sola tristitia, & est medius, hoc est mundus, in quo sunt summa speranda, & infima timenda. Vnde Phi. 2. In nomine Iesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestium & infernorum. In nomine Iesu (vt dicit Ambr.) tota Trinitas repræsentatur: quia Iesus interpretatur vnctus, in quo intelligitur vngens, & vnctio, & ipse vnctus. Vngens pater, vnctus filius, & vnctio spiritussanctus. Et ideo in nomine Iesu olim in apostolorum temporibus credentes baptizabantur, hodie in nomine Trinitatis.

Item repræsentatur trinitas in elementis quæ distinguuntur (secundum Philosophum) tripliciter: quia sunt simpliciter leuia: vt est ignis, vel simpliciter grauia, vt est terra: vel media grauia & leuia, sicut aer, qui est grauis respectu ignis, leuis autem respectu aquæ: & aqua quæ est leuis respectu terræ, grauis autem respectu aeris. Itẽ in elementis inuenitur quædam alia trinitas respectu loci: quia solum tria elementa se contingunt in loco generationis, scilicet, aer, aqua, terra. Aer enim non plus habet de natura grauis quàm aqua de natura leuis. Specialiter autem ignis repræsentat sanctam trinitatem, quia ignis apparet tripliciter, in flamma, luce, & carbone. Itẽ quia ignis habet triplex esse, est enim ignis purus in propria sphæra, ignis coniunctus rei combustibili, scilicet ĩ aliena materia, & est ignis mixtus, s. in re elementata, in qua (secundum quosdam) ignis & etiam alia elementa sunt actu non quo ad esse primum, scilicet formarũ substantialium, sed quo ad esse secundum, scilicet qualitatum suarum, quæ sunt reductiuæ ad medium: & ideo sunt ibi sicut extrema in mediis, & secundũ aliquos nullo modo sunt ibi actu, sed sunt ibi virtute. Repræsentatur etiam trinitas beata in aere, qui distinguitur per tria interstitia, supremum quod dicitur æthereum, & mediũ ac infimum quod dicitur aereum. In supremo est calor & lux propter ignis & solis propinquitatem. Similiter in infimo per repercussionem radiorum à terra. In medio autem ad quod non potest pertingere reflexio radiorũ, est frigiditas & obscuritas. Aqua etiam repræsentat personas trinitatis, quia inuenitur aqua triplex, scilicet cõdensata vt in nube, vel congelata vt in glacie, vel liquida vt in fonte vel flumine. Est enim aqua vnum ex illis tribus quæ testimonium dant in terra ipsi Trinitati beatissimæ. Io. 5. Tres sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis: spiritus in quã sanctificationis, aqua ablutionis, sanguis redemptionis. Terra quoque repræsentat beatam trinitatem. Dicitur enim Isa. 54. Quis appendit tribus digitis molem terræ: per quos tres digitos intelligi possunt tres personæ diuinæ in orbe terræ repræsentatæ. Vnde & terra quæ inhabitatur trifariè à sapientibus est diuisa. Vna dicitur Asia, altera Europa, tertia Aphrica est. Et est Asia mundi totius pars media à meridie per orientem vsque ad aquilonem protensa, à quadam muliere sic vocata, quæ apud antiquos regnum tenuit Orientis, vt dicit Isid. Etym. Europa verò à septentrione vsque ad occidentem est extensa, quæ sic vocata est ab Europa filia regis Libiæ, quam Iuppiter rapiens ab Aphrica duxit in Cretam, hanc tertiam partem orbis vocauit Europam. Et sic in Europa. li. iij. gentes sunt, vt dicit Chrysostomus. Aphrica vero ab occidente vsque ad meridiem est protensa siue porrecta, & secundũ quosdam

dam dicta Aphrica quasi aprica, eo quod soli omnino sit aperta & nulli quasi frigori sit subiecta, vt dicit Isido. Aliqui aũt dicunt ab Afer filio Abraam ex certa causa esse dictã, qui versus Lybiã dicitur duxisse exercitũ, & ibi victis hostibus consedisse, & Aphrica cũ Europa est totius orbis medietas. Quidã vero dicunt quod has tres partes mundi tres filij Noe diuiserũt postquam egressi sunt de arca, ita vt Sem cũ sua posteritate futura occuparet Asiã, Iaphet Europã, & Chã possideret Aphricam, sicut dicit glossa Gen. x. & idem dicunt Chrysosto. & Isido. Plinius, & alij plures concordant cum eis.

Itẽ beata Trinitas repręsentatur in motibus. Est enim motus secundùm locum triformis, rectus, circularis, & obliquus. Item distinguitur motus secundum aliquos in naturalem, cuius principium est natura, & violentum, cuius principium est ab extra, & animalem, cuius principium ab intra, quia ab anima quæ mouet multipliciter.

Item in numeris est repræsentatio Trinitatis. Nã primum impar est ternarius numerus, in quo perfectio primi repręsentatur, scilicet Dei, qui trinus est & vnus. Ideo omnis res, quæ habet ista tria, scilicet principium, mediũ & finem, dicitur esse perfecta, vtpote quia in trinario numero finis conformatur principio, & ideo sic dicit philosophus secundum translationem Arabicam. Arist. 1. cœl. Per hunc numerum scilicet ternarium, adhibuimus nosmetipsos magnificare vnum Deum eminentem, proprietatibus eorum quæ sunt creata. Vnde & Hermes trimegistus ponit mundum perfici in tribus, imarmene, quod est impulsio vel implexio causarum, necessitate quæ est exæquatio causarum per motum ad esse, & ordine qui est distributio cuiuslibet producti in locum & officium suum.

Item numerus diuiditur in tria, quia numerorum (secundum Isido.) aliùs linealis, alius superficialis, alius vero solidus. Linealis est qui ab vnitate incipiens ordinatè procedit vt vnus duo tres, & sic in infinitum. Superficialis vero numerus est ductus in se vel in aliũ semel, vt bis duo, bis tria. Solidus autem est qui ducitur in se, vel in alium semel, & postea semel ducitur in totum, vt cum dicitur, Bis duo bis, ter tria ter, & sic de aliis. Vel alia distinctio numeri per tria est, quia numerorum alius digitus, alius articulus & alius compositus. Digitus enim continet numeros simplices ab vnitate vsque ad decem. Articulus continet decem, & alios denarios, vt viginti, triginta, quadraginta, & sic de singulis. Compositus vero vtrunque complectitur, vt vndecim, duodecim, tredecim, &c.

Item repræsentatur Trinitas in figuris. Nam prima figura dicitur rectilinea. Hæc est triãgulus habens tres angulos ęquales duobus rectis. Cui comparatur anima vegetabilis, quę habet tres vires, nutritiuam, & generatiuã. Est ergo triangulus tribus lineis inclusus, in tribus angulis extensus, & per tres species diuisus, qui sunt secũdum Philosophum, æquilaterus, qui habet omnia latera ęqualia: Isocheles qui habet duo latera tantum æqualia: & gradaium qui habet latera inæqualia Figura circularis repræsentat Trinitatẽ: quia Deus est circulo similis. Dicit enim Hermes supradictus, quòd monas gignit monadem, & in se suum reflectit amorem. Quod quo ad nostrum intellectum trahẽtes, dicimus quòd pater vnus vnicum generat & genuit filiũ ab æterno, cum quo etiã

simul ab æterno spirat Spiritumsanctum, qui est nexus, & amor amborum. Nam Deus pater ab æterno se perfęcte intelligit, & intelligẽdo se diligit, quam dilectionem extra se ad alium non extendit, sed in se reflectit, ipsa ad intelligentem & intellectum, ad patrem & filium, à quibus procedit ipsa dilectio ad modum circuli in seipsum reflectit. Vnde omnino Deus in essentia vnus pater intelligens, & amor ab vtroque procedens, vt in vtrumque se referens & reflectens. Propter quod Trimegistus fuit interrogatus quid esset Deus, respondit: Deus est sphæra intelligibilis, cuius centrũ est vbique, circunferentia vero nusquam. Nam quia Deus corpus non est, nec etiam esse potest, eo quòd summè simplex est, quia omne perfectissimum oportet esse simplicissimum, eo quòd posterius componentibus sit omne compositum: ideo ad differentiam sphæræ corporalis dicit, quòd est sphæra intelligibilis. Vnde in centro, quod est quid minimum & simplicissimum circunferentiæ comparatum, diuinam simplicitatem intellige: sed per circunferentiam quæ est maxima, immensitatem diuinam accipe. Est ergo sensus descriptionis prędictæ, Deus est sphæra, idest, principio carens & fine: multo magis quàm circulus, siue sphæra, vt sic eius notetur æternitas, Intelligibilis, vt notetur eius immaterialitas. Cuius centrum, idest indiuisibilis & simplex essentia, vbique tota est, sed circũferentia eius, idest eius immensitas, nusquam est, quia à loco comprehendi non potest, sic etiam circũferentia primi cęli dicitur minime loco contineri: quia si primum cœlum esset in loco cum locus sit terminus corporis continentis (vt dicit Aristo. Physi.) extra cœlum aliud corpus esset, quod cœlũ includeret & sic sequeretur, quæstio de illo alio corpore, & sic de aliis, & ita procederetur in infinitum, quod est inconueniens. Vnde secundum Alexandrum, vltima sphæra nullo modo est in loco: sed Auerroys dicit quòd licet vltimum cœlum non sit in loco per se, idest secundũ circunferentiã, est tamen in loco per accidens ratione centri circa quod mouetur: quia ipsum centrum habet fixionem in loco. Sed rationabilius videtur dictum Themistij, scilicet quòd vltima sphæra etiam secundum circunferentiam dicitur esse in loco ratione partium, quia partes mutant locum substantia & ratione, licèt nõ actu, sed potentia tantùm, cum nõ sit pars actu diuisa. Si enim esset pars cœli actu diuisa, tũc esset actu in toto sicut in loco. Vnde quia aliquid dicitur de toto ratione partium, in quantum partes vltimę sphæræ sunt in loco in potentia, tota vltima sphæra est in loco per accidens ratione partium, quod sufficit ad motum circularem. Quicquid autem sit de sphæra corporali, de Deo tamen qui est sine quantitate immensus & omnino indiuisibilis, hoc est verum, quòd nullo apprehendatur loco. Sic ergo Deus dicitur sphæra propter suam æternitatem, intelligibilis propter suam immaterialitatem, & dicitur habere centrum propter suam simplicitatem, vbique totus propter suam indiuisibilitatem, & dicitur esse nusquam, idest à nullo loco comprehensus propter suam immensitatem.

Item repræsentatur Trinitas in consonantiis musicis. Sunt enim musicæ tres partes, scilicet harmonica, rithmica & metrica. Item harmonica fit tripliciter. Nam (secundum Isid.) omnis sonus harmonicus aut voce editur scilicet per fauces, aut flatu scilicet per fistulas, aut pulsu sicut per tympana, psalterium & citharam, & huiusmodi. Pulsus importat potentiã patris, vox refertur ad sapien-

tiam filij, flatus ad bonitatē viuificatiuam spiritussancti. Sic patet quia beatissima Trinitas in omnibus, licèt vario modo, repræsentatur suis effectibus, quia Deus omniū auctor est nō solū, vt vnus, sed etiā vt trinus, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, cui semper sit honor & gloria, & erit in secula.

Varia verbi Dei similitudines, ac vtilitates, quæ ex lumine, solis radio, scintilla, gutta, & stilla roris & pluuiæ eliciuntur. Cap. LXXXII.

VErbum Dei assimilatur lumini, iuxta illud Psalm. Lucerna pedibus meis, verbum tuum, & lumen semitis meis: & hæc similitudo attēditur quantū ad septem.

Primo, quia lumen est diuersorum corporum diuersimodè penetratiuū. Vnde auctor perspectiuæ dicit, quòd lumen est triplex, scilicet reflexum, fractum, & directū. Reflexum fient à speculo, & aliis politis corporibus, quę lumen à se receptum reiiciunt. Et tales sunt qui verbum Dei audiunt, sed ipsum auditum reiiciunt vel contradicendo, vel contrafaciendo, secundū illud Iob. 34. Ipsi fuerunt rebelles lumini, vel reiiciunt illud obliuiscendo, secundum illud Iac. 1. Comparabitur viro cōsideranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Psal. 49. Proiecisti sermones meos retrorsum. sed Luc. 1. dicitur, Beati qui audiūt verbum Dei, & custodiunt illud. Aliud est lumen fractū, sicut quando lumen venit ad corpus aliquantulum densum, vel durū. Tale enim corpus lumen in se recipit, sed propter materiam quæ omnino non obedit, vt transire lumen possit, lumen non rectè incedit, sed ab incessu recto diuertit, & talis incessus dicitur fractio radij. Sic frāgitur verbum Dei in his, qui audiendo ipsum suscipiunt, sed non obediunt faciendo. Vnde nec rectè ipsum suscipiunt. & ideo dicitur Ia. 1. Estote factores verbi, & nō auditores tantum, fallentes vosmetipsos. Mat. 6. Vide, ne lumen quod in te est, tenebræ sit. Nam res, quam radios nō penetrat, licet ex vna parte vbi lumen recipit, sit illuminata ex alia, tamen ad quā non transit, remanet tenebrosa. Vnde tales licèt illuminentur in eo, quòd audiunt, tamen tenebrosi sunt in eo, quod non faciunt. Tertium lumen dicitur directum, quando non repellitur, nec materiam inobedientem reperit, sed libere transit, & operationes perfectas facit. Sic simili modo etiam verbū Dei est cum diligenter & perfectè auditur ac deuotè, quia tunc memoriter retinetur, & obedienter ac solicitè impletur. Vnde tunc perfectam operationem facit, quia ad æternā beatitudinem perducit: secūdum illud Iac. 1. *Si quis perspexerit in lege perfectæ libertatis, non auditor obliuiosus factus, sed factor operis, vel verbi, hic beatus in facto suo erit.* Psal. Deducet quasi lumen iustitiam tuam. Nam lumen huiusmodi, trāseundo deducit à principio ad medium, & de medio ad extremum. *Sic* verbum Dei quando auditur aure, retinetur corde, perficitur opere, tunc iustificat hominem & dignum reddit æternæ beatitudinis.

Secundo, quia lumen est formarū vel figurarū declaratiuum & manifestatiuū: sic verbum Dei manifestat nobis formas & figuras vitiorū & virtutum. Eph. 5. Omne, quod manifestatur, lumen est.

Tertio, quia lumen est oculorū lætificatiuum. Eccl. 11. Dulce lumen. & delectabile est oculis videre solē. Sic verba Dei interiores oculos animæ illumināt, ipsamque lætificant & delectant. Pro. 15. Lux oculorum lætificat animam.

Quarto, quia lumen est ægris oculis odiosum, & molestiæ illatiuum. Similiter verba Dei in hominibus prauè dispositis sunt molesta. Io. 3. Dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem: erant enim eorum opera mala.

Quinto, quia est pigritiæ excitatiuū. Nā lumē Dei adueniens, excitat mentē ad surgendū à lecto peccati, & ēt ad bene operandū. Isa. 60. Surge, illuminare Hierusalem, &c. sunt enim verba bona quasi stimuli. Ecc. 12. Verba sapientum quasi stimuli.

Sexto, quia lumē est formarum & specierum in superficie speculi vel alterius corporis politi impressiuum. Nā lumen politæ materię superficiem pertingens, in angulis æqualibus se reflectit, & omnium subiectorum formas imprimit. Vnde quod est extra substantiam, in superficie colloeat speculi per imaginem & figuram. Sic etiam per verba Dei imprimuntur mentibus hominum diuersę cogitationes & affectiones quasi diuersæ imagines. Nam quandoque verbum Dei auditū, mentes audientium eleuat in contemplationem & amorem cœlestium, quādoque etiam imprimit timorem suppliciorum infernaliū, quandoque etiam contemptum & despectum omnium mundanorum, quandoque fugam & odium omnium vitiorum.

Et hæc præcipuè facit verbū Dei in mentibus politis, & à peccatorū rubigine tersis. Vnde hoc est lumen sapiētiæ, quod mentes multipliciter informat. *Sap. 6.* Diligite lumen sapientiæ.

Septimo, quia lumen secundum dispositionē materię, quam subintrat, est variationis susceptiuum. Nam eius claritas intenditur in materia perspicua & pura, & remittitur in materia fœculenta. Sic verbum Dei in mente pura & tersa à vitiis, lumen sapientiæ plurimū inducit. *Sed* in mente impura & fœculenta peccatis, lumen sapientiæ vel gratiæ non immittit. Item in diaphana materia, quia obstaculum nō inuenit, ideo per eam irradians proprios fulgores exprimit & ostendit, vt Dio. de eccl. hierar. dicit, & quanto perfectius in illa profundatur, tanto latius ex ea refusa ad alia deriuatur. Dum autem lumen materiæ grossæ infunditur, imperfectè ab ea recipitur. Vnde solū se diffundit extrinsecus. Sic verbum Dei in mente pura non habente opacitatem vel grossitiem materialis amoris, fulget vel splendet, secundum illud Tob. 13. Luce splēdida fulgebis. i. non solum in te splendida eris, sed etiam aliis per doctrinam vel bonorum operū exempla fulgebis, secundum illud Mat. 5. *Sic* luceat lux vestra corā hominibus, vt videant opera vestra, &c. Vnde de talibus dicitur Baruc. 4. Stellæ dederunt lumen in custodiis suis. Stellæ enim sunt mundissimæ substantiæ, & lumen à sole percipiunt, quod aliis refundunt. *Sed* in mente vbi est densitas amoris materialis & temporalis, lumen diuini verbi solū exterius in auditu percipitur, & si aliquo modo ad cor transeat, nō ibi figitur vel aliquid operatur sed citius à contrario facti sine affectus repellitur. *Sic* lumē à grossis vel compactis corporibus repulsam patitur, nec ad interiora admittitur, etiam in superficie esse videtur,

Item verbū Dei assimilatur ipsi radio solari, ex cuius reflexione generatur flamma ignis, vt dicitur 2. Mach. 1. *Sol* refulsit, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus. Ita frequenter diuinum verbū generat in mēte

hominis

hominis mirabilem flammam amoris. Ps.104. Eloquium domini inflammauit eum. Et nota quòd radius inflammationem causans, oportet quòd sit à corpore terminato, solido, & firmo. i. permanente. Vnde radius solis in aqua fluente, inflammationem vel ignitionem causare nõ potest, ex eo quòd huiusmodi aqua nõ est solida, nec permanens nec etiam terminata, & ideo nullam formam retinens: posset tamen fieri in aqua contenta in aliquo vase valde rotundo & solido & terminante, & quiescente, puta in ampulla, vel huiusmodi. Et ita similiter etiã ad hoc vt ex verbis diuinis cor hominis inflammetur, oportet, quod sit terminatum per inquirendi sobrietatem, scilicet vt non plus velit sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem. Ro.12.

Item oportet ꝙ sit solidum. i. non confractũ sine obliuiosum, vt scilicet quod ex vna parte recipit, ex alia parte effundit. Vnde dicitur Ecc.21. Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit. Vel debet esse solidum. i. non molle: quia quodcunque molle est, sicut faciliter impressionẽ recipit, ita faciliter amittit. Et talis etiam sicut faciliter ad verbũ Dei accenditur, ita faciliter extinguitur.

Item oportet, quod sit permanens, vt non ad tẽpus credat, & in tempore tentationis recedat, secundũ illud Io.5. Si manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis. Cor eo quod habet stabilitatem & soliditatẽ, vehemẽter inflammatur & incenditur per diuini eloquij, idest sacræ scripturæ radiũ, Luc.24. Cor nostrũ ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis in via.

Item verba Dei frequenter prædicata assimilantur scintillis.

Primo, quia scintillæ habent igneitatem. Nã scintilla est modica ignis particula ex materia ignita, caloris impetu resoluta. Quia scilicet ex mente cœlestis desiderij, vel superni zeli igne accensa, verbũ deuote prædicationis egreditur cũ impetu feruoris, quo mentes audientiũ succenduntur & inflammantur, secundum illud Eze.1. Scintillæ quasi aspectus æris candentis, vt dicit Gre. vita prædicatorium sonat & ardet, ex quo scintillæ prodeũt, idest verba ignita.

Secundo, verba Dei frequenter audita assimilantur scintillis ratione mobilitatis, quia habent mobilitatem: quia scintilla mox vt resoluitur, sursum mouetur, sed dum ex partibus terrestribus grauatur, ad centrum iterum reclinatur, & ideo scintillæ discurrunt, nunc ascendendo nunc descendendo, Sapien. 3. Tanquam scintillæ in arundineto discurrent. Sic sancti prædicatores nitũtur per suum verbum corda audientium ad cœlestia eleuare, & tunc eorum verba sunt vt scintillæ ascendentes, sed interdum propter auditorum imbecillitatem coguntur ipsa verba quæ prædicant, temperare, & ea potius auditorũ fragilitati quàm suæ auiditati concordare, & tũc eorum verba sunt quasi scintillæ descendentes, sic faciebat Apostolus Ro. 8. Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Interdum etiam ea temperant propter infirmitatem propriã, secundũ illud Cor.12. Parco autem, ne quis existimet aliquid esse supra, id quod videt in me, aut audit ex me.

Tertio, quia scintillę habẽt luminositatem, sic sanctorum prędicatorum verba illuminant audientiũ corda ad considerandum Dei opera, Ecc.42. Desiderabilia omnia opera eius, & tanquam scintilla, quæ est considerare.

Quartò, quia scintillæ, habent virtuositatem. Ex modica enim scintilla fit sæpe maximus ignis. Ita similiter ex breui prędicatione, immo aliquando ex breui sermone sequitur magnus fructus. Eccl.11. Ab scintilla vna augetur ignis. Vnde Act.10. dicitur, quòd prædicãte Petro, cecidit Spiritussanctus super omnes qui audiebant verbũ Dei, Sapi.2. Sermo scintillæ ad cõmouẽdũ cor nostrũ.

Itẽ verba Dei assimilantur guttis & stillis roris & pluuiæ. Vnde Deute.32. Concrescat vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina. Eccl.1. Guttas pluuiæ, idest verba doctrinę cœlestis quis dinumerauit? Nam sicut sapientiæ eius non est numerus, ita nec verborũ eius. Guttæ etiam siue stillæ terrã humectant, radices ingrossant, semina fœcundant, plantas & arbores vegetant, pisces in mari recreãt, ostreas impinguant, ac in eis margaritas generant, insuper etiam lapides cauant. Ita similiter etiam verba diuina audita deuote vel lecta, animam humectãt deuotione, radices cordis, idest cogitationes & affectiones ingrossant augmentatione semina, idest bona proposita fęcundant operatione, plantas & arbores, idest nouiter conuersos & pęnitentes qui debent fructus dignos pęnitentiæ facere, vegetant, idest confortant spirituali refectione, pisces in mari. i. positos in amaritudine & tribulatione, recreant interiori cõsolatione, ostreas, idest claustrales & inclusos impinguãt religionis obseruatione, ac in eis margaritas puritatis generant, solicita castificatione & emendatione. Item lapides. i. lapidea & dura secularium corda & peccatorum emolliunt & cauant, idest ad compunctionem & pœnitentiam disponunt frequẽti auditione, sicut, Gutta cauat lapidem non bis, sed sæpe cadendo.

Virginum virginitatisque decor ac perfectio, qualis quantusque existat, ex pluribus Galaxia similitudinibus.

Cap. LXXXIII.

Virginum sanctarum perfectio assimilatur circulo Galaxiæ propter quatuor.

Primò, propter decorem & pulchritudinem. Nã galaxia est circulus cęlestis cęteris circulis pulchrior. Et similiter de virginitate dicit Cyprianus, quòd est flos ecclesiastici germinis, decus atque ornamẽtum gratiæ spiritualis, & illustrior portio gregis Christi. Et Amb. lib. de virgi. de ipsa dicit, Pulchritudinem quis potest æstimare maiorem decore virginitatis? Quæ amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur à domino, consecratur à Deo, semper sponsa, semper innupta. Vnde nec amor fratrem habet, nec damnum pudor.

Secundo propter honorem. Est enim virginitas tanto honorabilior, quanto sublimior. Eius autem sublimitatẽ ostẽdit galaxiæ situs, quæ medium tenet inter duas partes cęli ęquales, virginitas similiter mediũ cęli tenet. Nãque angelis debetur, & hominibus, inter quos quasi media est virginitas habens cum hominibus communẽ carnis fragilitatẽ. Sed cum angelis habet cõmunem & quasi supra homines incorruptionis integritatẽ. Propter quod dicit Hiero. quod in carne præter carnem viuere, angelicum est, non humanũ. Damascenus dicit, quòd abstinentia à nuptiis, est angelorum imitatio. Dicit n. Prole. lib. 8. Alma. quod circulus galaxiæ duplex est. Vnus quasi intra alium, & ille qui est intra, continuus videtur incipiens à pedibus Geminorũ & regirans in Geminos per principiũ Sagittarij. Et alter est supra illũ non vbique cõiunctus ei,

sed in aliquibus partibus coniunctus est, & in aliquibus distinctus ab eo: & iterum ille exterior circulus non videtur omnino continuus ab aliquo puncto in punctum idem, sed in multis locis videtur intersectus. Similiter etiam duplex est pfectio siue incorruptio virginalis. Vna interior in proposito mentis, & hæc cõtinua & perpetua debet esse. Alia est extra, virginitas scilicet carnis, & hæc interrumpitur seu corrumpitur per violentiam absque consensu mentis, & tunc non amittitur meritum virginitatis, sicut dixit sancta Lucia. Si me inuitã feceris violari, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Hæ autem duæ integritates in quibusdam inueniuntur coniunctæ, quia vtranque habent, in quibusdam disiunctæ, idest integritas carnis sine integritate mentis, vel econuerso.

Tertio, virginitas assimilatur galaxiæ propter candorem. Nam galaxia quendam candorem habet, & ideo vocatur via lactea, siue circulus lacteus, & iste candor competit virginitati, quæ est candor lucis æternæ, vt dicitur Sap. 7. Quædam sunt quæ habent lucem & incorruptibilitatem æternam, idest interminabilem, vt Sol & stellę. & sic habebunt corpora Sanctorum post resurrectionem, quæ erũt sicut stellæ in perpetuas æternitates, vt dicitur Daniel. 12. Huius autem æternæ lucis & incorruptibilitatis est quidam candor virginitas carnis in qua nihil coinquinatum incurrit, vt habetur Sap. 7. Est enim in carne corruptibili perpetuæ incorruptionis meditatio, vt dicit Aug. Ecc. 43. Pulchritudinẽ decoris eius admirabitur oculus.

Quarto, propter splendorem. Nam galaxia inter omnes circulos cœlestes meliorem habet claritatem. In locis enim illis, vbi videtur galaxia, sunt stellæ multæ paruæ quasi contiguæ, in quibus diffunditur lumen solis, omnino luminosę. & magis refulget fulgor ille, & ibi materialis est pars orbis, idest spissior, & ideo aptior ad tenendum lumen, & terminandum visum: & ideo apparet locus iste magis radiosus. Similiter virgines in cœlo habent singularem splendorem gloriæ. Nam virginitati debetur aureola. Vnde corpus virgineũ est in cęlo sicut circulus splendidissimarũ stellarum. Isa. 13. Stellæ cœli, splẽdor earum.

Quinto, propter fixionem. Nam galaxia, vt dicit Aris. lib. 1. Meteo. non recedit ab vno loco orbis, quod intelligitur quantum ad apparẽtiam propter motum tardissimum, quia in rei veritate compertum est, quòd galaxia mouetur motu stellarum fixarum, scilicet in cẽtũ annis vno gradu. Et hæc immobilitas competit virginibus sacris, quæ ita inhæserunt Christo, quòd nunquam ab eo potuerunt separari, vt ait Apo. Ro. 8. Quis nos separabit à charitate Christi.

De Arcturi proprietatibus, eiusque stellarum numero, ac de septem planetis, quibus similitudinibus multis, virtutum perfectio comparatur.

Cap. LXXXIIII.

Virtutum perfectio dicitur similis arcturo, de quo Iob. 9. Qui facit arcturum, & Orionas. Nam arcturus à septẽ stellis in axe fixis & in se reuolutis cõstituitur, vt dicit Isido. Hoc ergo signũ septem stellarũ, significat in anima perfectionẽ septem virtutũ propter quinque.

Primò, propter numerum: quia vt septem sunt stellæ, illud signũ decorantes, ita sunt septem virtutes, animam perficientes, scilicet secundum septẽ, quæ in nobis regẽda sunt, tria ex parte animæ, & quatuor ex parte corporis. Anima enim constat ex tribus potentiis, corpus vero ex quatuor elemẽtis. Nam ex parte animæ prima est vis rationalis, quæ illustratur fide ad cognoscẽdum verum. Secunda est vis irascibilis, quæ erigitur spe ad malum declinandum. Tertia est vis concupiscibilis, quæ incẽditur charitate ad diligendũ bonũ. Sed quo ad quatuor elemẽta ex quibus constituitur corpus.

Primo in igne fulgente accipe iustitiam, de qua dicit Arist. 2. Eth. quod est præclarissima virtutũ. Et sicut ignis purgat fæces metallorum, ita iustitia purgat vitia malefactorum. In aere vero illustrante, & viam, qua eundum est, ostendente, accipe prudentiam dirigentem: In aqua ardorem refrigerante, & terram ne dissoluatur in puluerem suo humore continente, accipe temperantiã, ardorẽ concupiscentiæ restinguentem, & carnis continentiam conseruantem. In terra percussa vndique aquis & tamen immobiliter permanente, accipe fortitudinẽ in periculis roborantem. Iste ergo girus arcturi est, quem nulla hominum potest violẽtia dissipare. Iob. 38. Nunquid girum arcturi poteris dissipare?

Secundò, repræsentatur harum virtutũ perfectio propter situm. Nam secundum Greg. inter omnes circulos superiores, altior est circulus arcturi, & polo stellis altissimis stellæ eius sunt vicinæ: & nos per altitudinẽ dictarum virtutum maximè approximamus Deo, & angelis beatis, qui sunt in cœlis.

Tertiò, propter aspectũ. Apparent enim stellæ illæ radiosæ & rutilantis formæ: Quarũ quatuor anteriores in modum quadranguli alternis lateribus ordinãtur. Tres verò sequentes stellę in modũ semicirculi ordinantur & disponuntur. Similiter & hæ virtutes, quãdo in homine sunt, euidentium operum radiis se ostendunt. Sed primæ quatuor quadrangulares, sunt quatuor cardinales virtutes, quibus humana vita ex quatuor lateribus ordinatur & roboratur. Nam prudentia dirigitur in eligendis, temperantia disponitur in vtendis, fortitudine roboratur in sustinendis, iustitia verò in distribuendis. Aliæ vero tres quæ quasi semicirculũ faciunt, sunt tres virtutes Theologicæ, quæ nos in præsenti vita respectu perfectiõis patriæ non ex toto, sed ex parte perficiunt, & ideo non totũ circulum sed quasi semicirculũ faciunt. Nã ex parte fide cognoscimus, spe imperfectè tenemus, charitate diminutè diligimus.

Quartò, propter motum. Nam illæ stellæ sub polo circa axem locatæ, semper (sicut dicit Greg.) vertuntur circa axem, sicut vrsa circa stipitẽ. Et hinc est quòd ille circulus vocatur vrsa maior, sicut Macrobius dicit. Itẽ sicut dixit Greg. ille circulus semper vertitur, & nunquam ad ima demergitur. Et quãdo tres stellas eleuat, quatuor ad ima declinat. Et econuerso, cum quatuor sursum erigit, tres alias ad ima submittit: qa videlicet hæ virtutes semper circa rectũ se vertunt, & nũquam ab eo recedere vel ad ima seu obliqua vitiorũ ruere permittũt. Et quia tres ad contẽplationẽ, scilicet theologicæ, quatuor vero cardinales ad actiuã vitã pertinent, cũ illæ dimittuntur, istæ leuantur, & econuerso, quia quanto magis contemplatiuæ insistimus, tãto magis remittimur in actiua, propter quod dicit Beda, quòd contẽplatiua est ab omni actione quiescens.

Quintò, virtutes assimilantur arcturo propter effectum. Nam arcturus dicitur ab arctando: quia suo frigo-

re arctat & constringit terram. Vnde dicitur. Iob.37. Ab interioribus egreditur tēpestas, & ab arcturo frigus. Ipsa enim parte surgit frigus propter elongantiā à calore solis, frigore vero pori terræ arctantur. Similiter etiam qui in istis virtutibus est perfectus, totaliter refrigescit cōtra terrena, & coarctat quantum potest poros terræ. i. necessitates corporis, secundùm illud Apo. 1. Tim 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus.

Item septem virtutes assimilantur septem planetis. Nā in Luna, quæ est primus planeta versus terram, & partim vmbrosa, noctis tamen illuminatiua & roris generatiua, repræsentatur fides, quę est omniū virtutū prima. Et licèt sit ænigmatica, est tamen intellectus ab erroris tenebris purgatiua, & roris. i. doctrinę cęlestis administratiua, vel roris, idest diuinæ gratiæ impetratiua.

Veneri autem, quæ præcedit solem & etiā diem, & ex diei approximatiōe habet ęgros erigere, assimilatur spes: quæ nunc præcedit verū solem & æternum diem, & confortat animum deficientem quousque perueniemus ad patriam.

Soli autem inflāmanti, & omnia decoranti assimilatur charitas, qua corda inflāmantur, & opera Deo deuota & accepta efficiuntur.

Mercurio, cuius dicitur esse animā disponere ad sapiētiam & eloquentiam, assimilatur prudentia.

Marti, cuius dicitur esse ad animositatem disponere, & sic animam deiectā erigere: & ad bella præparare, assimilatur fortitudo, cuius est tentationes constanter & viriliter ferre.

Ioui, cuius est omnibus prouidere, assimilatur iustitia quæ omnibus prodest, dum bonos defendit, & malos corrigit, & refrenat à noxiis.

Saturno autē qui est planeta frigidissimus, & cuius est calorē firmamenti vel solis in istis inferioribus temperare, assimilatur temperantia, quæ habet æstuantes passiones & complexiones in corpore humano temperare.

Item de quatuor virtutibus cardinalibus siue de vsu ipsarum, instruit nos tēpus. Nam primo quidem instruit nos tempus de vsu prudentiæ. Est enim homini prudētia tripliciter necessaria.

Primo: in agendo. quia sicut dicit Arist. 6. Ethi. prudētia est recta ratio agibilium. Pertinet igitur ad prudentiā ea quæ agit mensurare secundum mensuram debitæ rationis, & de hoc nos instruit tēpus, sicut dicit Alchindus de quinque essen. quia est mensura rerum mutabilium. Vnde quia omnis actio hominis est cum tempore & mēsura, debet prudens in actionibus suis se tēpori conformare, vt s. omnia faciat cum debita mensura.

Item docet nos tempus ordinate operari vnum post aliud: quia tempus sicut dicit Aristo. 4 Phy. est numerus motus secundum prius & posterius, & hoc ad prudentiā pertinet, s. non omnia simul velle agere, sed ordinatè vnū post aliud. Vnde Ecc. 11. Fili, ne in multis sint actus tui. Et ideo metricè dicitur pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Secundò, necessaria est prudentia in disponēdo. Et hāc docent nos habere tres partes temporis, quibus tres partes prudentiæ adaptantur. Diuiditur enim tēpus in præsens, præteritum, & futurum Et secundum hoc assignat Tullius tres partes prudentiæ, s. memoriam in recordatione præteritorum, intelligentiam in ordinatione præsentium, & prouidentiam in prouisione futurorum. De quibus Deut. 32. Vtinam saperent. s. præterita, & intelligerent præsentia, ac nouissima prouiderent, id est futura.

Tertio, necessaria est prudentia in cauendo s. futura pericula: & ad hoc solicitat nos temporis alterabilitas. Nam tempore nihil alterabilius, & ideo corpori nihil est periculosius. Quia dicit Hippocrates: Mutationes temporum maxime generant morbos. Subita enim mutatio caliditatis in frigiditatem, corpora alterat, & mutat: ideo quia natura non patitur repentinas mutationes: subita mutatio temporis est causa infirmitatis. Sunt enim præcipuè quatuor temporis qualitates, quarum distemperātia causa est suo modo tam corporalis quàm spiritualis infirmitatis: à quibus quia moderna tempora præcipuè abundare videntur, summe debet cauere homo sapiens, videlicet calidum, frigidū, humidum, siccum. Quæ quia his modernis temporibus, exemplariter loquendo omnia simul inordinatè abundant, videntur adesse tempora, de quibus prædixit Apo. 2. Ti. 3. Instabunt tempora periculosa. Æstuat enim tempus nunc ardore inordinato. i. desiderio peccandi. Isa. 9. Succensa est quasi ignis impietas. Item abundat frigiditas malitiæ & iniquitatis ex defectu caloris vitalis & ordinati, s. charitatis. Mat 24. Abūdabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. 2. Tim. 3. Erunt homines seipsos amantes, vix hodie amatur aliquid propter Deum, sed propter proprium commodum. Vnde omnis amor est reciprocus in seipsum: & ideo oportet, vt remittatur in proximum & in Deum.

Item est superabundantia siccitatis, quæ fit per ingratitudinem quæ desiccat humorem vitalē in mundo. Vnde secundum Ber. Ingratitudo est ventus vrens rorē gratiæ, fluenta misericordiæ, venas pietatis exiccans. 2. Ti. 3. Erunt homines ingrati scelesti, sine affectiōe & ideo mūdus est hodie in pede statuæ vbi coniungebatur ferrū, testæ. Dani. 2. Quia. s. circa finē mundi, erunt homines sine fœdere, & sicci ab humore gratiæ.

Item est intemperantia noxij humoris voluptatū carnalium, in quibus homines pro posse abundant. 2. Tim. 3. Erunt homines magis amatores voluptatū, quàm Dei.

Secundò, tempus inducit nos ad iustitiā, cuius est cōmunitatem seruare sine personarū acceptione. Hanc cōmunitatem iustitiæ tempus præcipuè seruat: quia nihil est eo communius, & omnibus æqualiter est commune. Vnde nequissimi sunt vsurarij, qui eo quod Deus fecit commune, vtuntur vsurariè, dum tempus aliis vendunt. Sunt autem qui nihil cōmune esse vellent, vt cupidi. Alij vero, qui & si quandoque communia distribuant, tamen amore pecuniæ vel personæ distributionis & iustitiæ æqualitatem non seruant: quos omnes redarguit temporis communitas & æqualitas.

Tertio, tempus inducit nos ad fortitudinem. Pertinet enim ad virum fortem non otio vel ignauia torpescere, nec propter difficultatem aliquam ab opere virtutis desistere. Sed si aliquando remitti contingat, continuò reuiuiscere: quæ omnia tempus docet. Nam tempus nunquam quiescit, & vicissim cursum peragit. In quo scilicet docet nos pigritiam & ociositatem vitare. Ad quod insuper solicitat nos ipsius temporis preciositas. Nam sicut dicit Augu. nihil est tempore preciosius. Quia de omni possessione simul duo haberi possunt, sed duo momenta simul haberi non possunt. Vnde tempus recuperationem non recipit: & ideo perdi à nobis per otiū non debet. Solicitat enim nos temporis breuitas. Quia licèt tempus sit

longũ, nobis tamen est curtũ. Quia perexiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ: & ideo solicitè & nõ pigrè operandũ est. Ad hoc quoq; solicitat nos tẽporis incertitudo & imperceptibilitas: quia vt dicit Isid. tempus per se non dignoscitur, sed solũ per actus humanos, Itẽ vbi deficit, ibi incipit: quia Nunc, quod est finis præteriti, est initiũ futuri, vt homo dicat semper illud. Ps. 76. Ego dixi nunc cœpi.

Item tempus si in hyeme senescit, in vere reuiuiscit, vt si homo quandoque remittitur, continuo renouetur.

Quarto, inducit nos tempus ad temperantiã, quæ maxime necessaria est ad conseruationẽ sanitatis, & gratiæ spiritualis. Quod etiam tẽpus indicat: quia moderato tẽpore in suis qualitatib⁹ tẽperato, corpori nihil salubrius. Vnde dicit Hip. in Aphor. Si tẽpora tẽporaliter se habuerint, boni erũt status & maxime bonæ enunciationis fiũt ægritudines, & hoc tẽporaliter & spiritualiter accidit de medio & temperamento delectationũ: quia confert temperantia salutem corporis & animæ.

Virtuosorum perfectiones quæ sint, ex multis stellarum perfectissimis similitudinibus extrahuntur. Cap. LXXXV.

VIrtuosi assimilantur stellis quo ad tria.

Primo, quo ad stellarũ essentiam. Nã stellæ ſm suã essentiam sunt puræ, sunt altæ, sunt sphæricæ: Quia virtuosi viri sunt puri per continentiã, alti per patientiam, & sunt sphærici per obedientiam.

Secundò quo ad stellarũ permanentiam. Quia stellæ sunt incorruptibiles, infatigabiles & ineclipsabiles. Sic virtuosi viri sunt incorruptibiles per toleratiã, infatigabiles per constãtiam, ineclipsabiles per perseuerantiam.

Tertiò quo ad apparentiã: quia stellæ sunt paruæ, sunt pulchræ, sunt proximæ. Et virtuosi viri sunt parui per humilitatem, pulchri per honestatem, proximi per amoris vnitatem siue charitatem.

Quartò, quo ad influentiã: quia stellæ sunt virtuosæ, operosæ, & luminosæ. Similiter viri virtutũ sunt virtuosi per gratiam. Ecc. 54 Homines diuites in virtute, pulchritudinis studium habentes.

Item operosi per iustitiã. Hebr. 11. Sancti per fidẽ vicerunt regna, operati sunt iustitiam.

Item sunt luminosi per doctrinã, Matt. 5. Vos estis lux mundi, &c.

Hominis corporalis vitæ breuitas & instabilitas ex quamplurimis fauillæ, vaporis, fluuijque ac venti similitudinibus perfectissime declaratur. Cap. LXXXVI.

VIta hominis naturalis, seu corporalis, assimilatur vmbræ.

Primo propter causam. Quia vmbra sicut dicit Greg. ex lumine formatur & corpore. Est enim obiectio corporis opaci ad luminosum. Sic vita humana causatur ex cõiunctione animæ intellectiuæ, & corporis humani. Anima autem intellectiua prout intellectualis est, lumini cõparatur. Vnde & Ari. 3. de ani. Intellectum agentem qui est in anima, dicit esse vt lumen, & de hoc etiã dicitur in Ps. 4 In lumine tuo videbimus lumen. Item signatum est super nos lumen vultus tui domine. Et ideo vita humana ex vna parte habet nobilitatem, scilicet ex parte luminis. i. animæ intellectiuæ, à qua oritur. Ioã. 1. Vita erat lux hominũ. Ex alia vero vilitatem, scilicet ex parte corporis, quod viuificat: de cuius origine dicitur Ge. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ. Et hæc duo tangit. Ps. 143. quasi admirans tã disparium coniunctionẽ. Domine inquit quid est homo, quia innotuisti ei? aut filius hominis: quia reputas eum, scilicet quantũ ad animã. Nã quantum ad corp⁹, ibi subditur, Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra prætereunt.

Secundo humana vita assimilatur vmbræ ꝑꝑ figuram. Qñq; enim vmbra hẽt figurã latam, qñq; rotundã, qñq; acutam. Nã si corpus luminosum min⁹ sit quàm corpus obiectum, tunc facit vmbrã tendentem in latum ad modum calathi. Et tali vmbræ assimilatur vita peccantium, quæ est vita vitiosa. Hæc est lata porta & spaciosa via, quæ ducit ad perditionem, vt dicitur Mat. 7. Et hoc accidit: q2 luminare est minus quam corpus obiectũ, quia. s. minus põt in talibus anima quàm corpus. Vnde caro in eis dominatur. Si vero corpus luminosum corpi obiecto est æquale, facit vmbrã æqualẽ & rotundã. Talis vita est perfectorũ, quæ est vita virtuosa & ꝑfecta. Vnde assimilatur vmbræ rotundæ propter perfectionem figuræ rotundæ, siue figuræ circularis, quæ ſm philosophũ est perfectissima figurarũ. Talis vita est eorũ, in quibus luminare parificatur corpori obiecto. i. in quibus caro spiritui conformatur, vt ambo pariter seruiãt iustitiæ & virtuti. Si vero luminare sit maius corpe obiecto, tunc facit vmbrã tendentẽ in acutũ. Vñ cum sol maior sit terra, facit vmbram pyramidalẽ. Et huic vmbræ quæ incipit à lato & tendit in strictũ, assimilatur vita hominũ imperfectorũ, qui adhuc sunt in pugna, & licet aliquid sentiant de latitudine vitiorũ, tñ pugnæ non succũbunt, quia. s. se coarctant per pœnitentiã, scientes ꝙ arcta via est, quæ ducit ad vitã. Mat 7.

Tertio assimilatur vmbræ ꝑꝑ fugam secundum illud Iob. 14 Fugit velut vmbra, & nũquã in eodẽ statu permanet. Nã vmbra ad motũ corporis mutatur, similiter & ipsa vita. Nã nõ est eadem sanitas corporis mane & vespere, & hoc ꝑꝑ varietatẽ humorũ, in quorũ adæquatione sanitas consistit. Est autem sciendũ, ꝙ vmbra est corporum insequentiũ fugitiua, fugientiũ insecutiua. Quia plurimi qui plus vitã suam diligunt, citius eam perdunt. Et de talibus erat, q dicebat, Præcisa est velut à texente vita mea, &c. Isa. 38 E conuerso etiam plurimum accidit: ꝙ qui plus cupiũt mori, illi diuti⁹ viuũt. Et de talib⁹ erat q dicebat, Heu mihi q2 incolatus meus prolongatus est, &c. Ps. 119.

Quarto, assimilatur vmbræ propter mensuram, Quia quanto dies est maior, tanto vmbra est minor. Quod fit, quia tũc sol est in cœlo altior, & capitibus nostris proximior. Vnde corpus minus lumini opponitur, & ita fit vmbra minor. Et ideo si sol directe super nos esset, nulla super nos vmbra appareret. E contra, quanto dies est minor, tanto vmbra fit maior, quod est, quia tunc sol à nobis est remotior, sicut quando est in Occidente, vel Oriente. Sic etiam accidit in hominibus. Quia quanto dies prosperitatis est altior, tanto vitæ vmbra fit breuior, ſm illud Ecc. 10. Omnis potẽtatus, breuis vita. Quòd accidit vel ex inuidia, quia plures inuident magnis, quàm paruis, & idcirco frequentius occiduntur ab æmulis. Vel quia immoderatius deliciis viũtur, & ideo quanto citius infirmantur, & moriuntur Vel hoc etiam prouenit ex diuina prouidẽtia, vt ostendat diuitias, & potentias humanas esse contemnendas Sicut Petrus Rauennensis dixit, de vita summorũ Pontificum, reddens rationẽ, quare parum viuunt communiter cum summo gradu dignitatis. E cõtrario autem, quibus deficit temporalis prosperitas, prolixior vita videtur, & talis erat ille qui dicebat. Tædet animam meam vitæ meæ. Iob. 10.

Item

Item vita hominis assimilatur fauillę propter tria. Primo propter principiũ. Nam fauilla vt dicit Isid. Ety. est cinis modic⁹ ex extinctiõe scintillatis materię derelictus. Tanquã enim scintillæ fulgentes fuerũt primi parentes, ex quorũ materia propagata sunt nostra cinerea corpa. Sed ex eorum extinctione, scilicet peccati transgressiõe, relicta est nobis fauilla modica. i. breuis vita. Quia p vnũ hominẽ intrauit peccatũ in mundũ, & p peccatũ mors, vt dicit Apo. Ro. 5. Io. 34. Assimilat⁹ sum fauillę, & cineri.

Secundo pp effectum. Nam fauilla inhærens carboni ignito, fulgorẽ eius occultat. Tanquã autẽ carbo igneus, est spiritus purus, qui ex fauilla, & cinere, i. ex corporeæ vitæ necessitate minoratur primo in conceptione, Sap. 9. Homo infirmus, & exigui temporis minorat intellectũ.

Item in operatiõe, quia Mat. 25. spiritus promptus est, caro aũt infirma. Isa. Erit fortitudo nostra, vt fauilla stuppæ, & opus nostrum, quasi scintilla.

Tertio, propter motũ. Repræsentat enim scintilla triplicem motũ. Primo motum naturæ, quia fauilla, vt dicit Greg. ad modicũ ventũ dispergitur, qua dispersa, puluis nunquam colligitur.

Ita humana vita à modico contrario destruitur, & in puluerẽ mortis dispergitur, sed tamen mortuus homo vix ad vitam reducitur. Iob. 21. Erunt sicut paleæ ante faciem venti, & sicut fauilla, quam turbo dispergit.

Secũdo, motũ culpæ, quia fauilla de facili inflãmatur, sed subito propter defectũ nutrimẽti extinguitur. Sic homo viuens in carne luxuriæ, vel auaritiæ igne, vel cuiuscunque peccati ardore, de facili inflãmatur, sed cito labẽte materia cum vitiis vita finitur. Isa. 2. Erit sicut fauilla pertransiens, multitudo eorum.

Tertio, motũ gratiæ, quia fauilla, dũ est ignita, vẽti raptũ sursum tendit. Sed derelicta, proprio pondere tendit ad ima. Sic anima hominis in hac vita posita, calore charitatis inflammata, vel flatu Spiritussãcti eleuata, sursum ad cœlestia tẽdit. Sed sibi relicta, proprio pronitatis pondere, & corruptibilis corporis mole aggrauata, semp ad ima descendit. Vel quãdoque anima sursum ascendit per orationem feruentem, & quandoque ad ima descẽdit per pœnitentiã humilem. Iob. 12. Me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.

Item vita humana assimilatur vapori ,ppter quatuor.

Primò, ratione eleuationis. Sicut enim probatur in li. de crepusculis, vapores in aere non ascendũt longius tribus miliaribus. Vel saltẽ distinguuntur tres regiones aeris, in quas eleuantur vapores. Quarũ vna est calidissima, s. suprema propter ignis vicinitatẽ. Alia frigidissima, scilicet media. Tertia temperata, s. infima. Tales etiã sunt tres ætates, quibus humana vita deducitur.

Primo, est augmentatiua, quæ scilicet durat vsque ad vigintiunũ annum secundum augmẽtum longitudinis, vel vsque ad 25. & hæc (secundum quosdam) est ætas calidissima.

Secunda aũt ætas statiua, & hæc est ab anno 21. vel 25. vsque ad 40 si sit homo bonæ cõplexionis. Et hic, secũdũ aliquos, est magis temperata ętas, quàm prima, quanquã alij contrarium dicunt.

Tertia defectiua est, & hæc est vsque ad finẽ, & hæc ætas est frigida. Sed sicut quidam vapores resoluuntur aliquando in principio suæ eleuationis, s. in primo aeris intersticio, sicut patet in nebulis, & aliis vaporibus humidis, quandoque in medio, sicut patet in nubibus, quandoque vero in supremo, sicut patet de vaporibus siccis. Ita etiam de hominibus accidit, quia quidam moriuntur in adolescentia, siue iuuentute, quidã in media ætate, quidã in senectute. Vnde mors ætati nõ parcit. Et ideo Beatus Ambrosius dicit, ꝙ mors est senibus in ianuis, & iuuenibus in soliis. Et ideo stultus est, qui perpetuitatẽ de vita confidit.

Secundò, assimilatur vapori, ratione distinctionis. Distinguitur enim triplex vapor. s. siccus siue terreus, & humidus, siue aqueus, & tertius ex vtroque mixtus. Solùm enim aqua, & terra, sunt vaporabilia elemẽta. In his ergo tribus vaporibus tres modos accipere possumus hominum malè viuentium. Quorũ videlicet quidã sunt terreni per auaritiã, quidã vero aquei per luxuriã. & quidã ex vtroque mixti per superbiã. Nã multi sunt superbi, qui idcircò status altos, & dignitates q̃runt, & vt terrena possideãt, & vt voluptatibus affluãt. Io. 2. Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscẽtia oculorum, aut superbia vitæ.

Tertio, assimilatur humana vita vapori, ratione durationis, quia vapores durãt parũ in aere, & cito resoluuntur. Sic homines paruo tempore viuunt in corpore, & cito moriũtur. Iac. 4. Quæ est vita nostra, vapor est ad modicum parens. Dicitur enim decurtatus humanę vitæ decursus secundum augmentum peccati. Nam à principio mundi quando non erat peccatum adhuc multiplicatũ, homines viuebãt diutius, sicut patet de prima ætate, quę fuit ante diluuium, in qua homines diutissime viuebant, vel vixerunt. Nam Adam vixit nongentis 30. annis. Seth eius filius nongentis 12. annis, cuius filius, Enos nõgentis quinque annis. & Cayn eius filius vixit nongentis annis, & x & sic de aliis. Postmodũ vero multiplicato vehemẽter peccato tempore Noe induxit deus diluuium, & abbreuiari voluit deus deinceps tempus humanę vitæ, dicens ad Noe. Gen. 5. Non permanebit spiritus meus in homine in ęternũ, quia caro est. Erũtque dies illius cẽtum, 20. annorum. Quamuis Augustinus hoc verbũ exponit, quia tantum tempus fuit abinde, quòd hæc Deus dixit Noe, vsque ad diluuium. Vnde erũt dies illius, scilicet ad pœnitentiam indulti, si quis redire voluerit centum & viginti annorum, scilicet antequam inducam diluuium. Primus tamẽ sensus adhuc satis potest tolerari, quia certum est, quòd post diluuium homines minus vixerunt. Adhuc autem vlterius, quia à tempore diluuij semper invalescente peccato, amplius decurtata est, intantum, vt Dauid dicat Psal. 89. Dies annorum nostrorũ in ipsis 70. anni. Si autẽ in potentatibus 80. anni. amplius eorum labor, & dolor.

Quarto rõne resolutionis, quia scilicet diuersi vapores diuersimode resoluũtur, & sic diuersi homines à diuersis vitiis absorbentur. Nam quidam vapores sunt qui resoluunt, siue cõuertuntur in ignẽ, sicut illi qui ascẽdũt sursum ad supremã aeris regionẽ, quæ dicit regio ęstus, qui incẽduntur, & in ignẽ conuertunt. Et tales sunt multi ad statum dignitatis eleuati qui vel incẽdunt, igne iracũdiæ, & sęuitiæ, sicut Nero qui fuit crudelissimus & iracundus, vel auaritię, sicut de rege Antigono Seneca dicit, ꝙ fuit rex auarissimus, vel igne cõcupiscẽtię, & luxurię, sicut de Sardanapalo refert Orosius, qui fuit rex Assyriorum luxuriosissimus. Quidam vero vapores sunt qui resoluuntur in aerem, siue ventum, & iste ventus quãdoque eleuatur in altum, & generat in aere, vel in mari tempestatem, &

talis est vita quorũdam inquietorum, qui semper in iurgiis, litigiis, & seditionibus delectantur, & pacem videntur odio habere. Sicut dicitur, quòd Alexander cuidam quærenti, quare mundum ita infestaret, & in pace stare non posset? respondit, quoniam pax ei esset bellum, si adesset. Quandoque vero ventus per cauernas, & foramina terræ ingressus, facit terræ motus, qui faciunt terram tremere. Et sic quorundam vita, ita tyrannica est, & terribilis, quòd faciunt alios tremere, & in hoc quasi ponunt beatitudinem suam, vt potentes reputentur, necnon terrori habeantur. Sicut dicit Seneca. lib. de benefi. de Alexandro, quòd ducebat summum bonum terrori esse, ignorans, quòd ignaua quæque animalia timentur ob virus malum, sicut scorpiones, & serpentes, & huiusmodi.

Alij autem sunt vapores, qui in altum eleuati efficiũtur nubes. Et talibus assimilatur vita iustorum, qui à terrenis per affectum eleuati sunt, & segregati: & ideo ad velociter eundum ad dominum parati, & expediti. Etenim ideo dicitur Isa. 6. Qui sunt isti, qui vt nubes volant? Vnde sicut ex nubibus sunt pluuiæ, fulgura, siue sagittæ, & tonitrua: ita ex talibus sunt doctrinæ, correctiones asperæ, & quandoque manifesta miracula. Tales nubes habent intus igneum vaporem, idest feruorem spiritus, ex quo proueniunt talia. Et est sciendum, quòd tales vapores nubium quandoque eleuantur, & trahunt aliquãdo secum paleas, pilos, ligna, vel lapides, propter quod postea quandoque talia pluunt, & non est hoc, quia talia fuerunt in nubibus generata, sed cum eis eleuata. Et sic sunt cupidi, qui volunt omnia rapere, & secum trahere. Sed sicut nubibus resolutis omnia talia cadunt. Sic quãdo huiusmodi homines per mortem resoluũtur, necesse est hęc omnia descendere, & hic remanere. Iob. 22. Diues cum dormierit, nihil secum afferet.

Item vita humana assimilatur aquæ fluuij propter septem.

Primo, quia fluuius habet cõtinuitatem in fluxu. Vnde à fluendo dictus est. Non est enim (vt dicit Isidorus) aliud fluuius, quàm perennis, & continuus aquæ fluxus. Et nos ad modum fluuialis aquæ fluendo continuè labimur, ad mortẽ tendentes. Iuxta illud Ouidij: Prætereunt anni more fluentis aquæ. 2. Reg. 14. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram.

Secundò, habet amaritudinem in ortu, & in exitu: quia à mari omnes fluuij oriuntur, & ad mare reuertuntur. Sic etiam humana vita, & à planctu incipit, & in luctu finitur. Plorando enim homines nascuntur, & plorando moriuntur. Eccles. 1. Ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur.

Tertio, habet volubilitatem perpetuã in rotatu, & velocitatem in cursu, vel motu. Et quid est aliud omnis vita nostra, quàm quidam fluxus in rota, in qua semper rotata, & nunquam ad modicum manens fixa vita continuo diminuta, & semper de ea aliquo subtracto, ad mortẽ currimus cursu velociori, quàm fluuius absque mora? Ioel. 2. Fluuius circundedit me. Inter omnes enim motus, motus vtique cœli est velocissimus, ex quo causatur omnis alius motus. Vnde fluuij rotatus illi motui comparatus, est quasi nullus. Sed Vita nostra in fluxu motum cœli sequitur. Vnde omni die de vita nostra minuitur: ergo multo fortius, quàm fluuius ad mare vita nostra currit ad mortem.

Quartò ratione profunditatis, & pulchritudinis: habet enim aqua profunditatem in situ, & pulchritudinem in aspectu. Quia vita nostra, & si nunc apparet pulchra, & aspectu venusta, tanquã tamen in imò, siue profundo status vanissimi constituta, vana tota est, sicut spuma, & sicut via nauis in aqua, & auis per aera, cuius post trãsitum nulla est apparentia.

Quinto, habet dulcedinẽ in transitu ex processu: quia s. vita hominis in medio suo esse videtur dulcis, dum homo est sanus, & iuuenis. Sed, quia medium non concordat cum extremis, ideo nec recta consistit. Rectum enim (vt dicit philosophus) est cuius medium non exit ab extremis. Quare si vita nostra esset recta, qualis est in ortu, & exitu, talis deberet esse in transitu, scilicet luctuosa.

Sexto, ratione circulationis. Flumen enim habet circularitatem in motu, dũ à mari exit multa circuit, & ad mare vltimo redit. Sic simili modo etiã vita à doloribus incipit, dolores decurrit, & doloribus definit.

Septimo, habet virtuositatem in impetu: quia fortiter in omne resistẽs impingit, omnia frangit, nihil ei resistit, sed dum ad mare redit, penitus nomen perdit. Sic, & homo omnia in mũdo disponit omnia volnit, omnia rumpit, & frangit, nullum interdum resistens inuenitur, sed ad mortem dum venit, omne superbiæ nomen amittit. Isa. 69. Quasi fluuius violentus vita quem spiritus domini cogit.

Item vita humana assimilatur vento propter quatuor.

Primò propter infimum ortum, quia oritur materialiter ex vapore terrestri, scilicet sicco: & huius signũ est, quòd venti fortes, præcipuè sunt in autumno Sole existẽte circa æquinoctium hyemale: quia tunc Sol comburẽdo exiccauit elementa, & ideo vapor tunc eleuatus magis est siccus, & terreus, propter quod in autumno dominatur complexio terræ, s. frigida, & sicca. Sicut igitur est vẽtus materialiter ex fumo terræ, sic etiam est homo materialiter ex terræ limo. Gen. 1. Fecit Deus hominem de limo terræ. Nec obstat, quòd corpus humanũ dicitur esse compositum ex quatuor elementis: quia fit denominatio à prędominãte elemẽto. Vnde dicitur homo, quasi ab humo. i. terra. Apparet ergo similitudo aquæ in humoribus, virtus ignis in calore naturali, connaturalitas aeris in respiratione, soliditas & grauitas in carnibus, & ossibus. Ex quo patet, quòd in compositione humani corporis, multum posuit Deus de terra, parum de aliis elemẽtis. Parum quidem de igne posuit: vt homo parum haberet de ardore concupiscentiæ, & de incensione iræ, & de vredine auaritiæ. Parũ de aere, vt homo parũ haberet de eleuatione superbiæ. Parũ de aqua vt parum haberet de mobilitate incõstantiæ: Multum autẽ ponit illi de terra, qui habet frigiditatem contra æstũ auaritiæ, infirmitatẽ contra eleuationem superbiæ, & stabilitatem contra motum inconstantiæ.

Notandũ est autem, quòd vapor siccus non potest vẽtum causare, nisi eleuetur à Sole. Nam calor Solis eleuãs vaporem siccum terrestrem, & non consumens ipsum est etiam causa venti. Calor igitur Solis, est vigor animæ rationalis, quæ ipsum humanum corpus quanquam graue & terrestre viuificat, & erigit sursum. Vnde solus homo est rectæ staturæ, caput habens sursum. Vnde Augu. de hoc loquens, ait, Beluas prostratas in faciem Deus fecit, pastum quærentes de terra, te autem in duos pedes erexit de terra, faciem suam sursum haberi voluit,

non

non ergo diſcrepet cor tuum à facie tua, vt facies tua ſit ſurſum, & cor tuum ſit deorſum.

Secundò, humana vita aſſimilatur vento propter obliquum morum. Non enim talis eſt vapor venti, qui habet motum rectum, ſed obliquum, & tortuoſum, nunc ſcilicet deſcendendo, nunc aſcendendo. Cuius ratio eſt. Quia talis vapor terreſtris, & ſiccus, eleuatur à calore Solis ad mediam aeris regionem, quæ ſcilicet eſt maximi frigoris. Vnde cum talis vapor ſit per naturam frigidus, & grauis, obuians ei frigus loci, quod etiam ipſum inſpiſſat, & grauat, facit ipſum deſcendere aliquantulum: ſed calor Solis, qui eſt in ipſo, cum non ſit ab ipſo facile ſeparabilis, quia magis conſeruatur in ſicco terreſtri, quàm in vapore humido, iterum teleuat ipſum, & inde ſit inuoluta impulſio aeris, quæ ventus vocatur. Nam ſuperior pars vaporis cũ ſit grauis de ſe, & inſpiſſata ex frigiditate loci, deprimitur valde vehementer: & cum ſit lariſſimus vapor, & inſpiſſatus à frigore, multum agitat aerem, & dat flatum donec deſcendat conuerſio ſuperioris extremitatis ipſius ſuper inferiorem ferè. deinde reſurgit calor ex radio. Et interim calido radio ſicco iterum eleuante iterum ipſum, & ſubminiſtrante materiã ex eleuatione pluris vaporis in ipſum: & ideo confortando iterũ dat aſcẽdendo alium flatum fortiorem. Fortior autem eſt flatus deſcenſionis venti, quàm aſcenſionis propter hoc, quòd ſuperior extremitas inſpiſſata à frigore loci, deſcendit, & ſpiſſum fortius impellit aerem, quàm rarum. Patet ergo, quod motus venti non eſt rectus, ſed tortuoſus, ſcilicet per medium deſcenſus. Nam vna flatio deſcendit, & alia aſcendit: & quia non eſt motus continuus, ſed interruptus. Nam in omni motu reflexo, oportet interdicere quietem. vt probat Ariſt. phyſi.

Item patet, quòd vna flatio debilior eſt altera, ſcilicet aſcendens, quàm deſcendens. Et hæc omnia competunt humanæ vitæ. Nam homo in corpore viuens, nunc aſcẽdit per augmentum ſcilicet in iuuentute: nunc deſcendit per decrementum naturæ, & virtutis, ſcilicet in ſenectute, & prolixius eſt tempus ſenectutis, quàm iuuentutis, & ideo maior eſt deſcenſus, quàm aſcenſus, nec vnũ tempus continuatur alteri, quia ætas ſtatiua.i. virilis, eſt intermedia.

Item homo in corpore viuens, nunc aſcendit per proſperitatem, nunc deſcendit per aduerſitatem: nunc aſcendit per ſuperbiam & gloriam, nunc deſcendit per confuſionem, & ignominiam.

Item, nunc aſcendit viuens, nunc deſcendit moriens.

Tertio aſſimilatur vẽto propter incertum terminũ. Nã ventus parũ durat, nec ſcit homo, quando flat, vbi, vel quando quieſcere debeat, ſecundum illud Io. 4. Spiritus vbi vult ſpirat, & neſcis vnde veniat, aut quo vadat. Hoc enim ſecundum Chryſ. Chriſtus dixit de vento, cuius initium, & finis, nobis occulta ſunt. Similiter vita hominis parũ durat. Iob. 7. Memento mei domine, quia vẽtus eſt vita mea. Neſcit enim homo vbi, vel quãdo finiatur, ſecundum illud Eccl. 9. Nam nihil eſt certius morte, & nihil incertius hora mortis. Vult enim Deus, ſicut dicit Greg. ꝙ hora mortis ſit nobis ĩcerta, & ſemper ſit nobis ſuſpecta, ſecundum illud Mat. 25. Vigilate, quia neſcitis diem, neque horam.

Notandum tamẽ ꝙ ſunt tres cauſæ abſciſſion's, quæ etiam ſuo modo abſcindunt vitam humanam.

Prima eſt intenſum frigus, quod terram vehementer conſtringens, vaporem venti eleuari non ſinit.

Secunda eſt intenſus calor, qui vaporem eleuatum conſumit.

Tertia eſt magna pluuia, quę aerem infrigidans, vaporem grauat, & intantum deſcendere facit, quòd non poteſt ſubito à calido eleuari.

Item terram, & vaporem ſuperficiei conſtringit, vt nõ poſſit alius vapor eleuari ad augendum materiam venti: & omnis vapor cito deficit, niſi cõtinuè aliquid generetur. In iſtis etiam ſignantur tres cauſæ mortis humanæ. Quia in intenſo frigore intelligitur malitia trãſgreſſionis: quia frig⁹ ſignat malitiã peccati: malitia enim animam frigeſcere facit, dum calorẽ charitatis extinguit. Vnde dicitur Hier. 6. Sicut ciſterna frigidam facit aquã, ita frigidam facit malitiã ſuã. Hoc ergo frigus eſt, ſcilicet peccatum, quod mortem introduxit, ſecundũ illud Apo. Rom. 5. Per vnũ hominem intrauit peccatũ in mundum, & per peccatum mors. Intenſo vero calore accipitur diſtemperantia complexionis, quæ eſt naturalis cauſa humanæ infirmitatis, & mortis, vt patet præcipue in febribus. Sed per pluuiam ſupercadentem intelligitur iuſtitia diuinæ ordinationis, per quam (ſicut dicit Apoſtolus. Heb. 9.) Statutum eſt hominib⁹ ſemel mori. Vel per pluuiam ſuperuenientem, intellige occiſionem hominis violentam, dum vnus per alium percutitur, & occiditur.

Quarto, aſſimilatur humana vita vẽto, propter flationis ſonitum. Eſt enim ſonitus vẽti per modũ vndarũ cõfringentiũ ſeſe, eo, ꝙ vna inundatio vincit aliã, & extendit ſe ſuper eam, Ventus ergo dum perflat fortiter, ſonat, ſed ſonando tranſit, & nullum ſui poſt ſonitum veſtigiũ derelinquit. Sic quantumcunque homines in mundo viuentes magnum ſonitum faciunt, ſiue magnas dignitates adipiſcendo, ſiue bellorum victorias aſſequẽdo, ſiue magnas diuitias cumulãdo, ſiue magnæ ſapiẽtiæ nomẽ habẽdo: omnia tamen cito prætereũt, ſicut & ſonitus vẽti. Et poſt hæc ita ſunt ac ſi quaſi nunquã fuiſſent, Vnde dicit Prophe Pſ 9. Periit memoria eorum cum ſonitu.

Humana moralis vita nonnullis ſimilitudinibus ad inſtar aqua varietates variare comprobatur.

Cap. LXXXVII.

VIta hominis moralis ſiue bonæ, ſiue malæ diſpoſitionis ſit, ſicut aqua, ſit boni, & mali ſaporis. Variatur enim ſapor aquarum ſecundum Sen. li. de nat. q. ex quatuor. ſ. ex principio, ex loco, ex conſortio, & ex ſpiritu. i. aere in aquã transformato. Variatur enim aqua ex originali principio. i. ex re, à qua oritur, vt aqua rolacea ex roſis, & ſic de ſimilibus. Et ſic etiam homo ex origine (ſecundum philoſophum) contrahit diſpoſitiones quaſdam ad quaſdam paſſiones, & vitia. Vnde narrat in Ariſto. Ethi. 7. ꝙ ex patre iracũdo naſcitur etiam interdũ filius iracundus. Et ſimiliter ſecundum fidẽ catholicam nos omnes ex primo parente peccatũ originale cõtraxim⁹. ꝑꝑ qđ Apoſtol⁹ dicit, Eph. 2. ꝙ eram⁹ filij iræ natura.

Secundo, variatur ex loco, ſcilicet vnde ipſa aqua trãſit, vt patet in aquis ſulphureis, & in Cicilia inuenitur aqua habens ſaporem aceti, qua vtuntur incolæ pro aceto. Similiter etiam ſecundum loca, & regiones varias, in quibus homines habitant, videmus variari etiã mores eorum. Vnde etiã in ſacra ſcriptura viri iuſti à locis malorum hominum, infectarum regionum recedere iubẽtur. Sicut iuſſus eſt Abraham de Vr i Chaldæorum exire, & de regione Sodomorum Lot deſcendere. Neſtes (inquis

quit angelus) in omni circa regione. Et loca quædam solitaria, ad diuinas reuelationes disponere, vel adaptare, videntur, secundum illud Ose. 1. Ducam eam in solitudine, &c.

Tertio, variatur ex vitioso consortio, i. ex vitio, & natura, quā acquirit ex re vicina, vel ex mala vicina, etiam si non cōmisceatur sibi, vt aqua posita iuxta amphoram sapit de amphora, licet nō tetigerit eam. Similiter familiaritate, & consortio bono, vel malo efficiuntur multi mali, vel boni. Mores enim (secundum Tullium) formantur ex conuictu. Pro. 13. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit: amicus autem stultorum efficietur similis illis. Ps. 17. Cum electo, electus eris: & cum peruerso, peruerteris.

Quarto, variatur (sicut ibidem Seneca dicit) ex spiritu in aquam transformato, i. ex diuersitate aeris immutantis. Vnde dicit, quod sunt aquæ quædam ita venenosæ ex spum li materia minerali, & ideo magis actiuæ, quod statim bibitæ interficiunt. Et in Macedonia sunt aquæ, quæ ab auibus bibitæ, faciūt albas. Iste spiritus siue aer est doctrina moralis, siue spiritualis, quia aliquis informatur: quæ si bona est, bonum facit recipientem: si vero praua, generat prauos mores. Vnde doctrina hæreticorum venenosa statim animam credentis occidit. Apo. 1. Ti. 2. Sermo eorum vt cancer serpit.

De vita tum actiua, tum contemplatiua hominis spiritualis quæ venti proprietatibus, & aeris comparatur.

Cap. *LXXXVIII.*

Vita hominis spiritualis assimilatur vento. Primò, ratione augmentabilitatis. Nam omnis ventus est à principio debilis, sed postea fortificatur secundum quod materia eius crescit, & secundum quod fortiori frigido repercutitur. Similiter in vita spirituali primo homo est debilis, & imperfectus: postea efficitur fortis, & perfectus. Primum animale, postea quod spirituale. 1. Corin. 15. Crescit autem homo in spiritu secundum augmentum materiæ. i. bonorum operum. Et iterum repercussio frigoris, i. tribulationis, & aduersitatis est etiā sanctis viris causa crescendi, & proficiēdi: quia virtus in infirmitate perficitur. 2. Cor. 12.

Secundò, ratione obliquitatis. Quia sicut omnis ventus mouetur obliquè, siue tortuosè, ita omnis homo viuit defectuosè. Tunc enim homo habet tortuosum motum, quando declinat ad peccatum. Ps. 13. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Est autem triplex ratio, quare omnis ventus mouetur tortuosè.

Prima est, quia vētus imitatur corpora cœlestia, sicut effectus causam. Iuppiter enim specialiter mouet ventos Aquilonares, Sol Orientales, Luna Occidentales, Mars Australes. Ideo etiam Aries, Leo, Sagitarius dicuntur triplicitas ignea, quia mouent ventos orientales, & illa signa sunt calida, & sicca: Taurus vero, Virgo, & Capricornus frigida, & sicca, quę mouent Australes: Alia vero calida, & humida dicuntur triplicitas aerea, quæ mouent Occidentales: Alia frigida, & humida, quæ mouent Aquilonares. Sicut ergo cœlestis virtus causat in ventis motum tortuosum, ita cœlestis spiritus, i. diabolus, qui de cœlo cecidit, causat in homine peccatū. Propter quod Sap. 2. dicitur, quòd inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Ipse est, qui suis tentationibus mouet hominem ad peccandum, siue inflammando ad auaritiam, siue iram, vel ad luxuriam, quæ est triplicitas ignea, vel aerea, siue infrigidando, per inuidiam, acidiam, & pusillanimitatem, quæ est triplicitas terrea, vel aquea, & sic de aliis.

Secunda causa, siue ratio obliquitatis ventis, est ex loco suæ generationis. Nam ventus inferius habet calorē, qui expellit ab eo frigus: similiter superius est æstus, idē faciens. Vnde cum ventus agitetur à frigore, oportet quòd agitetur à loco frigoris circulariter, vt supra, & infra claudatur, vt dicunt quidam. Similiter homines à loco suæ generationis. i. à mundo tentantur, & alliciuntur ad peccandum, vel ad peccatum, vt scilicet non rectè ambulent, neque viuant. Nam mundus superius prosperitatibus, inferius vero aduersitatibus nos obsidet, & concludit.

Tertia causa est, quia ipse vapor terrenus, qui est materia venti inferius impellitur à calore eleuante: superius vero à frigore inspissante. Iste igitur vapor terrenus signat carnem, quæ aut calore concupiscentiæ, aut frigore, siue corpore accidiæ & tristitiæ hominem ad peccatum impellit. Ergo istæ sunt tres causæ, quare homines non rectè ambulant. s. diabolus, caro, & mundus: quæ suis tentationibus homines ad vniuersa vitia impellūt.

Tertio, assimilatur vento vita spiritualis ratione discontinuitatis: quia ventus non est continuus, vel continui flatus, sed vna exufflatio est post aliam: quia frigus non continue repellit, sed cum semel deprimitur tunc confortatur calore loci inferioris, & assumptione pluris materiæ, & eleuatur iterum, & iterum secundo repercutitur, & sic alterando vices ascendendo, & reflectendo, paulatū deficit. Similit' vita spiritualis nō est semper vniformiter continua, sed aliquando sancti viri eleuantur ad contemplationem, aliquādo deprimuntur ad actionem: & sic vices alternando continuant, donec moriendo deficiant.

Quartò, ratione inæqualitatis: quia ventus non est æqualis sufflationis, cum frigiditas repercutiens sit maior, & minor, & vapor inæqualiter spissus, & rarus. Inter duos etiam flatus fortes sunt multi debiles. Similiter sancti viri sunt diuersis temporibus magis, & minus deuoti quantum ad deuotionem actualem: fortius, & debilius operantes quantum ad vitam actiuam, vel aliquando debiliores, aliquando fortiores ad toleranda aduersa.

Item aliquando frequentius, aliquando rarius aliqua operantur.

Item vita hominis spiritualis diuiditur per actiuā, & contemplatiuam. Et vtraque repræsentatur in aere: quia aer habet partem sui (sicut dicit Beda) quæ communicat cum natura cœlesti. Est enim pura, quieta, & clara: & ideo repræsentat vitam contemplatiuam. Est enim aer superior purus, quia nullis terrenis exalationibus est infectus. Similiter vir contemplatiuus ad cœlestia eleuat', terrenis affectionibus non inficitur: secundum illud Col. 3. Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terrā, & Greg. in Ezec. dicit, quod vita contemplatiua ad quādam mentis libertatem transit, temporalia bona non cogitans, sed æterna.

Item ille aer est quietus, i. nullo vento commotus, Sic vir contemplatiuus ventis. i. commotionibus curarum

rum secularium non impellitur. Vnde Christus, de Ioan. Baptista dixit Mat. 11. quòd non erat arundo vento agitata. & ideo Greg. dicit ibidem, quod vita cōtemplatiua, calcatis curis omnibus, ad videndum faciem Creatoris suî inardescit. Psal. 45. Vacate & videte: vacate. s. à curis, & actionibus exterioribus cessando. videte. s. contemplando. Nam, sicut dicit Aug. de c. 1. Dei. Otium sanctum quę rit charitas veritatis.

Item ille aer est clarus, quia cœlesti lumine perfusus. Sic aer contemplatiuus cœlestis inspirationis lumine frequenter perfunditur. Vnde dicit: Contemplatiua amabilis valde dulcedo est, quæ super semetipsam animam trahit, cœlestia aperit, & spiritualia mentis oculis patefacit. Alia vero (vt Beda dicit) est pars aeris inferior, quæ propinquat ad naturam terrestrem: & ideo est grossa, turbulenta, & terrenis vaporibus plena, multarum tamen rerum generatiua, vt pluuiæ, grandinis, & huiusmodi. Et huic assimilatur vita actiua. Vita enim actiua est grossa: quia mētem ingrossat, & hebetat circa intelligibilia. Vnde Grego. super Ezec. dicit, quod Lya, quæ actiuam vitā designat, lippa est, & fœcunda, quia dum occupatur in opere, minus videt.

Item actiua vita est turbulenta: quia s. perturbatur circa agibilia. Vnde Matthæ, quæ vitam actiuam designat, dixit Dominus, Luc. 10. Solicita es, & turbaris erga plurima.

Item actiua vita est terrenis vaporibus. i. solicitudinibus plena: quia occupat animam circa terrena ministeria. Et ideo dicitur Luc. 10. quòd Martha, quæ scilicet vitam actiuā elegerat, satagebat circa frequēs ministeriū.

Item est vita multorum meritorum generatiua, siue acquisitiua. Et ideo, vt dictum est, designata est per Lyā, quæ multos filios peperit. Vnde etiam Greg. dicit in eodem loco, quòd magna sunt vitæ actiuæ merita.

Septem capitalia vitia, prauique eorum defectus recēsentur, quibus septem planetarum extrema proprietates metaphoricè ascribuntur.

Cap. LXXXIX.

Vitia capitalia, quæ sunt septem, assimilantur septē planetis. Nam primo in Sole præ cæteris gloriosius incedente, nota superbiam, quæ semper appetit gloriosa: Psal. 120. Per diem, scilicet prosperitatis. Sol scilicet superbiæ, non vret te.

Secundo, in Mercurio, qui est colore argēteus, & semper iuxta Solem incedit, accipe auaritiam, quæ argentū quærit, & semper superbiam sequitur: Quia dum superbus appetit gloriosa, non potest assequi, nisi abundet metallina materia, aurea, vel argentea, & ideo se totum dat ad acquirendam pecuniam. Similiter & auari diuitiis pleni semper, vt in pluribus, sunt superbi, & quærunt ab aliis honorari. Vnde Aposto. 1. Tim. 6. Diuitibus huius seculi præcipe non sublimè sapere. Augustinus: Vermis diuitum superbia.

Tertio, in Luna inspissante aerem, quandam semper vmbram, siue obscuritatem in se habente, intellige acidiam. quæ menti ingerit quandam nigredinem per quā inspissat, & conturbat animæ rationem. Hæc præcipuè cauenda est in nocte aduersitatis. Psal. 120. Neque luna per noctem. i. acidia per tempus aduersitatis, vret te, supple.

Quarto per Martem sanguinem circa cor accendentem, accipe iram, quæ est accensio sanguinis circa cor vt dicit philosophus.

Quinto, in Ioue qui quātum in se est, prodest, cum sit planeta benevolus, accipe gulam, quæ de se, necessaria est omnibus ratione vitæ, nec vlli inuenitur obesse, si eā sciuerit debitè cohibere. Sed sicut Iuppiter ex cōiunctione nocentium alio efficitur noxius: sic etiam quando necessitati voluptas coniungitur, vitium gulę incurritur, quod obest.

Sexto quidem in Venere, quæ ad luxuriam disponit, peccatum carnis intellige.

Septimo, in Saturno, qui est stella colore plumbeo, siue liuido, accipe inuidiā, qui est quidam liuor de bono proximi plumbeam, & grauem faciens animam.

Item vitia assimilantur arenæ propter septem.

Primo, propter ariditatem. Nā arena ab ariditate est dicta, & hoc pertinet ad superbiā. Superbia. n. dum pluuiam, seu rorem diuinæ gratiæ impedit, quia deus superbis resistit, animę ariditatem inducit. Hāc ariditatem patiebantur qui dicebant. Nu. 11. Anima nostra arida est. Et sicut arena si manu pressa fuerit, præ nimia siccitate, vel ariditate stridorem facit. Similiter superbus qualitercunque pressus, vel tactus, stridorem quendam impatientiæ statim producit. Eccles. 25. Ascensus arenosus in pedibus. i. affectibus veterani. i. Adam, quando audiuit Eritis, vt dij.

Secundo propter ponderositatem. Nam arena est pōdere grauissima: & sic ponderositas refertur ad iram, per quam homo efficitur aliis importabilis. Prou. 27. Graue est saxum & onerosa est arena, sed ira stulti vtroque grauior.

Tertio, propter aquæ vicinitatem, quæ refertur ad incontinentiam. Inuenitur. n. arena sub aquis, ŭcut in fluuiis, aut iuxta aquas, sicut in littorib. maris. Sic sunt incōtinentes, quorum quidam sub aquis voluptatum, & fluxu peccatorum carnalium viuunt, & immorātur, vt fornicarij, adulteri, & huiusmodi. Quidam vero ad modum arenæ, quæ est in littore maris, & si aqua non inundantur, tamen eā aliquando fluctuante infunduntur, & tales sunt coniugati: qui licèt matrimonio licitè possunt vti, tamen inundant in eis concupiscentia in ipso carnali opere, quandoque sordidantur.

Quarto, propter partium discontinuitatem. Non. n. arena habet partes, quæ possunt conglutinari, & continuari. Et hinc est quod ex arena non fit lapis. Nam arenā in aquis maris ab omni lutea viscositate absoluitur. Vnde vincens in ea siccitas, in lapidem coagulari non patitur, vt dicit Ari. Et sicut dicit Ari. de proprietatibus elementorum. Terra pura non fit lapis: quia siccitas vincens, nō facit partium terræ continuationem: sed potius dissolutionem, propter quod non vertitur in lapidem. Et multo fortius hoc est in arena: cum sit terra naturaliter & substantialiter siccior, & durior. Hæc autem diuisio, & discontinuatio arenarum partium ad inuidiam pertinet, quæ glutinium charitatis excludens, tenet homines abinuicem diuisos, vt etiam lapidi singulari Christo incorporari non possint.

Quinto, propter sterilitatem. Est enim arena sterilis, & infœcūda, tum propter defectum caloris, & humoris, tum propter dominium siccitatis & frigoris. Vnde imbre superueniente non diffunditur, nec dissoluitur. sed magis cōprimitur, & induratur. Hæc sterilitas pertinet ad acidiam,

acidiam, quæ calorem charitatis, & humorem deuotionis excludens, ariditatem mentis, & frigiditatem inducens, animam sterilem, & infœcundam reddit, a fructu bonorum operum non produeat.

Sextò, propter mineralitatem. Habet. n. arena virtutẽ mineralem, vel saltem ei similem. Vnde inter arenas fluuiales, & marinas inueniuntur arenæ aureæ, & lapides politi, & gemmæ preciosæ. Hoc autem pertinet ad auaritiam, quæ circa metalla aurum, scilicet, & argentum, & huiusmodi insudat. Sap. 7. Omne aurum tanquam arena est exigua.

Septimò, propter obstantiã. Obstant enim arenæ quandoque fluminibus, ne intrent mare. Nam cumulatæ arenæ, & in maris hostiis siue fluuij adunatæ, quamuis sint paruæ, quia tamen sunt multæ, flumen impediunt, & retardant, ne intret mare: & ideo faciunt flumen interdum retro redire, & per campos spargere, sicut pater de Nilo qui hoc modo irrigat totam terram Ægypti, sicut dicit Hiero. super Amos. 8. Hoc autem pertinet ad vitium gulæ. Nam gula, flumen plenum aquis. i. peccatorem mollem & assuetum delitiis detinet, & retardat, ne intret mare pœnitentiæ, & religionis. Et aliquando etiam si ingreditur, ipsum retroire. i. quam cito facit exire, & redire ad seculum. Isid. tamen dicit quod nilus Aquilonis flatibus repercussus, aquis retro luctantibus intumescit, & inundationem facit Ægypti, s. à medio Augusti, vsque ad mediũ Septembris. Hanc vero dicunt inundationem fieri virtute stellarum. Sicut etiam virtute stellarum fit, vt in Ægypto nunquam pluat, sicut dicit Pla. Tim. Et sicut videm⁹ etiam, quod virtute stellarum certis temporibus vbique tẽpestates fiunt in mari, vt circa festum omnium Sanctorum. Vnde nautæ tunc maxime portum quærunt. Aliqui vero attribuunt diuinæ virtuti, ex quo talis dispositio data est specialiter illi regioni, sicut etiam impetum maris. Ambro. n. attribuit diuinæ virtuti sic disponenti in prima creatione.

Voluptas quæ est diaboli laqueus, seu vir voluptuosus, diuersimode ipsi Saturno assimilatur.

Cap. XC.

Voluptuosus homo similis est Saturno. Nam Saturnus à saturãdo est dictus, vt dicit Isid. Cuius vxor ops dicta est, ab opulentia, quam tribuit mortalibus. In Saturno. n. delectatio gutturis, in vxore delectatio significat carnis, in quibus delectationibus corporis voluptas consistit. Sed adhuc ostẽdunt voluptuosum hominem esse Saturno similem, voluptatum exitus, effectus, tempus, & affectus. Exitus quidem, quia Saturnus pingebatur olim mœstiss⁹. Cuius causam assignãt fabulæ, quia filio suo Ioue fingitur fuisse castratus: quod propterea forte dicitur, quia planeta Iupiter impedit, & remperat malitiam Saturni. Sed verior causa tristitiæ est, quia (vt dicit Pro. li. de iud. astror.) Saturn⁹ dat hominem sub eius dominio natum vel conceptum esse tristem, raro hilarem, vel ridentem. Vnde etiam in iudiciis mœrorem, & tristitiam designat. Hæc autem tristitia competit fini voluptatis, quia (vt dicit Boe.) Voluptas tristes habet exit⁹: secundum illud Prou. 5. Nouissima illius amara quasi absinthium.

Secundò, si consideretur effectus. Nam Saturnus est effectu frigidus, & siccus, & ponderosus: & sic etiã in fabulis pingitur. Quæ omnia cõgruunt voluptati, quæ infrigidat, spiritualis affectionis calorẽ extinguendo: deficcat, humorem deuotionis consumendo, & grauat, mentem ad inferiora deprimendo.

Tertio, quantum ad tempus. Nam Saturnus, dicitur planeta nocturn⁹, quia voluptas carnis quærit tenebras noctis. Iob. 24 Oculus adulteri obseruat calliginem.

Quarto, tenet similitudinem, si consideret voluptuosi affectus. Nã sicut dicit Ptole. Nati sub Saturno, turpia, & immunda non abhorrent vestimenta, & alia etiam diligunt fœtida. Quod totum moraliter competit luxurioris, qui non abhorrent notam infamiæ exteriorem. Insuper diligunt opera fœtida, & immunda.

Item voluptas generat tẽtationes carnis, sicut pluuia suauis generat vermes. Nam quando pluuia est suauis, miscetur cũ humido aereo, & terrestri sicco, ex quo formatur corpus aquaticum, cui statim virtute stellarum datur anima. Humidum enim benè commixtum cum terrestri ex ipso aere fit viscosum. Et fit sicut pellis, in qua continuè pulsans calidum, facit spiritum: cui tanquam proprio subiecto dat anima sensibilis. Quasi autẽ suauitas pluuiæ est voluptas deliciosæ vitæ, quę vermes in terra generat, quia in carne tentationes suscitat.

Item voluptas, & abundãtia diuitiarum, & delitiarũ est pedica, & laqueus diaboli, qua hominem quem persequitur capit. Vnde Labam persequẽs Iacob in monte Galaad eum comprehendit. Mons enim Galaad fertilissimus, & delitiosissimus esse dicitur in pascuis, frugibus, & fontibus, In mõte ergo Galaad, à Labam Iacob capitur. Gene. 31. Quia in fertilitate, & abundantia delitiarũ, homo à diabolo tentatur, & illaqueatur.

Preclaris similitudinibus ac exemplis, Christo, Dei filio, Solis, Lucis, Montisque Olympi proprietates, quàm doctissimè conferuntur.

Cap. XCI.

Christus assimilatur Soli: q̃a Sol excedit omnia luminaria cœlestia corpora ĩ quatuor. Primo in quãtitate. Nam (secundum traditionem Alpht. dist. 11. Sol dicitur maior omnibus corporib⁹. post illum. x⁹. stellæ, quæ in prima magnitudine inter stellas fixas ponuntur ab ipso, tertio Iuppiter quarto Saturnus, quinto omnes stellæ fixæ suis ordinibus positæ, quas Pto 7 distinct. & Alphraganus differentia. 19. in sex gradus magnitudinis diuidunt: sexto loco Mars, septimo Terra, octauo Venus, nono Luna, decimo Mercurius. Sicut autem Dion. dicit in his, quæ nõ mole sunt magna, idem est magnum esse, quod bonum, & idem maius, quod melius. Vnde sicut Sol excedit omnia alia corpora in magnitudine quãtitatis: ita Christus excessit omnes sanctos, in magnitudine bonitatis, nõ inquantum Deus, sed etiam inquãtum homo: quia habuit ipse plenitudinẽ gratiæ præ omnibus sanctis. Vnde dicitur habuisse spiritum nõ ad mẽsuram, idest totaliter, non particulariter, quãtum ad omnes gratiæ effectus. Vel non ad mensuram, super omnẽ proportionem respectu aliorum hominum.

Secũdò Sol excedit in claritate: q. in aliis est luminis principiũ, vt dicit Aris. de propri. elemẽ. & cũ eo concordat Auic. & Pto. & Mesalaeh, Dicũt enim, quod sicut omniũ calidorũ est vna prima causa, scilicet ignis, ita oportet, quod omniũ luminosorũ sit vnũ principiũ. Et hoc non erit, nisi Sol, & ideirco vocatur Sol. i. Solus lucẽs. Sicetiã in homine, qui est vt minor mũdus, vnũ mẽbrorũ fluit oib⁹, scilicet cor. Oportet ergo, quod Sol cũ sit principiũ luminis, pl⁹ habeat de lumine, q̃ aliqđ aliud corp⁹ sicut

cut ignis plus habet de calore, & cot de vitali virtute. Si militer ergo Christus, qui est principium vitæ spiritualis, vel luminis sapientiæ, de quo Io.1. Erat lux vera, &c. Et Eccl.1. Fons sapientiæ, Verbum Dei: oportuit vt præ omnibus aliis sapiētiæ splendore fulgeret. Eccl.17. Quid lucidius Sole? idest, quid sapiētius Christo? de quo dicit Aposto. Col.2. quod in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi.

Tertio, Sol excedit in dignitate. Vnde Sol dicitur esse vas admirabile secundum illud Eccl.43. Sol in aspectu annuncians in exitu, vas admirabile, opus Excelsi. in meridiano exurit terram, & in conspectu ardoris eius quis poterit sustinere? Similiter & Christus excedit etiam in dignitate: quia in quantum Deus, est æqualis patri, in dignitate naturæ: in quantū homo, excedit omnes sanctos in dignitate Gloriæ, Io.1. Vidimus gloriam eius, &c. Et ad Hebr.1. Sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, tāto melior angelis. &c.

Quarto, Sol excedit in potestate. Nam maioris virtutis est, & plus influit in inferiora: immo Sol habet quandam potestatem & virtutem super omnia corpora, dum omnia illuminat, & superiora, & inferiora. Vnde omnia respicere dicitur, Eccl.24. Sol illuminans per omnia respexit. Similiter Christ⁹ dixit Mat.28. Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra. Specialiter autem Sol habet virtutem illuminatiuam. Et ipse Christus dixit Io.8. Ego sum lux mundi. Item virtutem inflammatiuam. Eccl.43. Tripliciter Sol exurēs montes, radios igneos exufflans. Et de Christo dictum est, Luc. 34. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis? &c.

Item renouatiuam: quia dum poros terræ aperit virtutem latentem in radicibus adactum producit, & quod mortuum videbatur reuiuiscit, & renouatur, quod vero state tabuit. Et ita similiter per Christum renouamur, & regeneramur in nouam vitam, secūdum illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, &c. Hic enim nouus homo, Christus est.

Item virtutem purgatiuam. Nam tenebras fugat, & fœtores cōsumēdo purgat. Sic Christus purgat tenebras ignorantiæ, & fœditates peccatorum. Hebr.1. Purgationem peccatorum faciens.

Item virtutem nutritiuam. Quia dum suo calore, terræ humiditatem resoluit: vi sua attractiua, quod radicibus est simile, de illa attrahit, & in terræ nascentium nutrimentum conuertit. Sic Christus nutritor fidelium dixit, Ego sum pastor bonus. Qui calore amoris resolutus in mortem, corpus suum nobis simile, tradidit in cibum, & sanguinem in potum. Et ideo ipse dicit, Io.6. Caro mea vere est cibus, &c.

Item Sol habet virtutem conciliatiuam, vnde virtute sua conciliat in corporibus animalium quatuor elementa. Sic Christus reconciliauit nos Deo per mortē suam, secundum illud: Ro.5. Reconciliati sumus Deo per mortem filij sui.

Item Sol habet virtutem immutatiuam. Nam secundum quòd ascendit, & descendit per Zodiaci signa, sic variat, & immutat tempora. Nam existens in nostro hæmisphærio, diem facit, existens in alio, noctem inducit. Similiter Christus existens per gratiam in anima, illuminat eam, & diem ibi facit. Sed recedens ab ea per culpam, tenebrosam & nocturnam dimittit.

Item Sol habet virtutem distinctiuam. Quia secūdū 4 versiones distinguit 4. tempora anni. Quia existens in Ariete, ver facit: ascendens ad Cancrum æstatem efficit: ad Libram, autumnum constituit. sed dum ad Scorpionem, hyemem introducit. Vnde Eccl.1. Oritur Sol & occidit, &c. Quod (secundum Hugonem de Sancto Victore) sic exponitur Oritur, quādo scilicet per vernale æqui noctium ingrediens nostrum polum, consurgit. Occidit, quādo per autumnale exiēs ad inferiora, descendit. Girat per meridiem, quando in hyemalibus signis commoratur. Flectitur ad Aquilonem, quando in æstiuis signis, quæ polo boreali viciniora sunt, circumfertur. Similiter Sol spiritualis Christus ortus est per incarnationem: Ps. 103. Ortus est Sol, & congregati sunt. Occidit per passionem. Vnde Psalmus. Sol cognouit occasum suum. Ad locum reuertitur per ascensionem. Vnde Abac.3. Sol, & Luna. i. Christus, & triumphans ecclesia, steterunt in tabernaculo suo, scilicet in cœlo Flectitur ad aquilonem per suam ad iudicādum reuersionem. Iet.1. Ab aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ, quā tū ad peccatores. In iudicio stabit Christus sicut Sol in medio cœli. & Iosu.10. Stetit Sol in medio cœli. & dicit Stetit: quia non p'us flectetur, nec prece, nec precio.

Item Christus assimilatur luci. Quia lux est altissima in ortu, velocissima in motu, speciosissima in aspectu, & efficacissima in effectu.

Primo, dico, quòd lux est altissima in ortu: quia causatur, & oritur de cœlo, scilicet à Sole, & stellis, quę sunt altissima corpora situ, & dignitate. Eccl.14. Ego feci in cœlis, vt oriretur lumē indeficiens. Nam sicut calor est qualitas actiua consequens formam substantialē ignis. Ita lux est qualitas actiua consequens formam substantialem Solis, vel cuiuscunque alterius corporis à se lucentis, si aliquod tale est, Cuius signum est: Quia radij diuersarum stellarum habent diuersos effectus, secūdum diuersas naturas corporum. Sed sicut lux oritur de substantia Solis, vel corporis à se lucentis. sic Christus filius Dei genitus est de substantia Altissimi, scilicet Dei patris. Eccl.34. Ego ex ore Altissimi prodij, idest de substantia patris. Nam sicut verbum sapientiæ nostræ spiritualiter, siue inuisibiliter procedit ab ore, ita filius à patrē. Vnde sicut lux est coæterna, & coæua Soli: quia quā cito fuit Sol, fuit lux sua, ita, quòd si Sol fuisset ab æterno, fuisset etiam lux ab æterno: ita filius est coæternus patri, vt dicit Aug. li. de Tri. Nec obstat, quòd in Gene.1. dicitur fuisse producta lux, postea Sol quarto die: quia (secundum Beatum Dio. c.4. de diui. no.) illa lux primo die creata fuit lux Solis, sed informis, quantum ad hoc, quòd iam erat substantia solis, & habebat illuminatiuā virtutem in communi, sed postmodum data est ei specialis, & determinata virtus ad particulares effectus.

Secundo, filius Dei assimilatur luci: quia lux est velocissima in motu. Videmus enim, quod Sole apparente in puncto Orientis, fit illuminatio totius hemisphærij nostri, vsque ad punctum oppositum. Ex quo patet, quod lux non est corpus: quia si lux esset corpus, illuminatio esset motus localis. Nullus autem motus localis corporis alicuius potest esse in instanti: quia omne quod mouetur localiter, necesse est vt prius veniat ad medium magnitudinis, quàm ad extremum, illuminatio autem fit in instanti: quia quando subiectum alicuius formæ susceptiuum,

susceptiuum,est in vltima dispositione:tūc forma introducitur in instanti si autē subiectum esset indispositum, tunc quidem requireretur tempus,non quidem ex parte formæ introducendæ, sed ex parte subiecti susceptiui: sed aer in quantum diaphanus,est in vltima dispositione ad lumen: & ideo illuminatio fit in instanti.

Item,quia illuminatio non est tantùm motus,sed terminus,Terminus autem motus localis, & cuiuscunque motus,semper est in instanti:sicut generatio,quæ est terminus alterationis,fit in instanti.Hoc autem competit filio Dei , per quem omnia creata sunt. Creatio enim est productio instantanea. Vnde sicut à luce in instanti fit aeris illuminatio,ita à filio Dei est ī instāti facta rei creatæ productio, Ioan. 1. Erat lux vera, quæ illuminat,&c. Vel per subitam incorporationem , vel receptionem luminis in aere,possumus intelligere ipsam incarnationē Verbi quæ quantum ad hoc,fuit in instanti: quia ipsum corpus Christi fuit in ipso suæ conceptionis exordio in instanti formatum & organizatum.Non enim erat conueniens,quod illius Dei corpus assumeret , nisi formatum.Si autem ante perfectam formationem tempus aliquod conceptionis præcessisset, non posset tota conceptio attribui filio Dei, quæ non attribuitur ei,nisi ratione assumptionis,& per hoc filius Dei cōceptus dicitur: quod aliter dici non posset. Et ideo ipsa distinctio membrorum,& formatio , in instanti facta est propter infinitam virtutem,agentis,& formantis. Vnde Grego.super Iob. dicit,quod angelo nunciāte,& Spiritusancto superueniente,mox Verbum in vtero,mox intra vterum Verbum caro,Localis tamen motus sanguinis ad locum generationis,qui conceptionem præcedit,non fuit in instāti,nec etiam augmentum,corpori se conformans,quod sequitur conceptionem. Quia hoc est contra rationem motus localis,& augmenti,quod etiam non fit sine motu locali.s.quod fiat in instanti. Nota igitur,quòd filius Dei aliquando vocatur lux,secundum illud Ioan.7.Ego sum lux mundi:aliquando vero splendor: Hebr.5.7.Qui cum sit splendor gloriæ.Aliquando lumen,secundum illud Ioan 1.Non erat ille lux, sed vt testimonium perhiberet de lumine.Lux autem proprie dicitur,prout est in Sole,lumen prout recipitur in aere : sed splendor prout resultat ex polito,& terso corpore,secundum illud Mach.6. refulsit Sol in clypeos aureos, & resplenduerunt montes ab eis. Similiter filius Dei proprie dicitur lux, prout est in patre.1.Tim.6 Lucem habitat,&c.Sed lumē prout est in carne.Isa 40. Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum:sed splendor appellatur , prout exiuit de Virgine.Isa.42.Donec egrediatur,vt splendor, iustus eius.Scriptura tamen varie,& diuersimodè his interdum vtitur nominibus.

Tertiò, filius Dei assimilatur luci:quia est speciosissima in aspectu,immo etiam sine luce , nil apparet plenū. Vnde Ambro.dicit,quod lux est plenitudo omnis creaturæ visibilis.Cuius est maxima gratia,quod in suo conspectu omnia mundi corpora laudibus facit digna. Sic etiam filius Dei,de quo dicitur Sap.7. Speciosior est Sole,& super omnem stellarum dispositionem est pulchritudo,& ornamentum omnis creaturæ, non tantum visibilis,sed etiam inuisibilis.Et ideo nota,quòd secundum Dio.c.4.de diui.nominib.filius,qui & verbum Dei dicitur,habet pulchritudinem substantiuam,causatiuam,& excessiuam.Primo filius Dei non habet pulchritudinem accidentalem,sed substantiuam,& essentialem.Nam pulchritudo eius non est ab alia re causata, vel participata. Et ideo dicimus ipsum non tantùm pulchrum : sed ex pulchritudinem. In creaturis enim differunt pulchritudo,& pulchrum,sicut causa,& causatum, & sicut participans,& participatum:quia pulchrum dicitur,quod participat pulchritudinem: pulchritudo enim creaturæ,est quędā participatio causæ omnia pulchrificantis.& ideo creatura dicitur pulchra,sed non pulchritudo,sed Deus qui est essentialiter pulcher, & non per participationem alicuius,alterius,dicitur pulchritudo.

Secundo,habet pulchritudinem excessiuam. Dicitur enim verbum Dei pulchrum , sicut pulcherrimum, & superpulchrum (vt dicit Diony.) quia pulchritudo eius excedit in pluribus omnem pulchritudinem.

Primò,in veritate:quia nō est pulchritudo eius ficta, vel artificiata,sed naturalis, & vera. Itē in perpetuitate, quia nunquam destruitur, nec ipse Deus aliquando sua pulchritudine destituitur.

Item in vniformitate , quia pulchritudo sua non augetur,nec diminuitur.

Item in totalitate,siue vniuersalitate,quia non vno respectu pulcher,& alio turpis: neque hic pulcher , & illic non , neque aliquib. pulcher & quibusdam nō pulcher. sicut ipse secundum seipsum,cum seipso semper existēs vniformiter pulcher : & sicut præsens in semetipso, excedens formam , & pulchritudinem omnis pulchri.

Tertio pulchritudo ei⁹ est pulchritudo causatiua omnis pulchritudinis tripliciter.

Primò,efficienter:quia s.pulchrificat omnia existētia secūdum ipsorum propriam proportionem:& causat vniuersalem armoniam, & claritatem , iuxta significationē solaris luminis cum fulgorem emittit, & vniuersitatem rerum pulchrificans distributione sui fontani radij. Vnde istud pulchrum est,sicut principium effectiuum omnis pulchritudinis.

Secundo,exemplariter.Omnis enim pulchritudo , & omne pulchrum vniformiter,& causaliter præexistit in simplici & supernaturali natura omnium pulchrorum, & ipsa est causa exemplaris omnium in Verbo,quia secundū ipsum omnia denominantur. propter quod Boe. de cons.3 Mundum mente gerens,similique potētia formans pulchrum pulcherrimus ipse.

Item tertiò. Quia. s.finis est omnium pulchrorum: omnia enim sunt,causa pulchri,& propter hoc pulchrū, idem est quod bonum : quia omnia desiderant pulchrū & bonum.

Quarto,Christus assimilatur luci ex eo, quòd lux est efficacissima in effectu. Vnde Dio. de di. no.dicit, quod lux omnibus corporibus cognitionem confert,& vitam, & mortē.Et quicquid in istis inferioribus causatur, mediante luce producitur.Et hoc etiam dicit Auicenna.Ex quo etiam concluditur,& arguitur,quod lux non habet in aere tantùm esse intentionale,sed etiam reale, ex eo, quòd intentiones non causant transmutationes naturales.Nec obstat, quòd nimia albedo , vt in niue, oculum transmutat:& ita videtur, quòd intentio si fortis sit, possit transmutari realiter.Dicendum, quod albedo quantumcunque

tumcunque magna, non habet oculum realiter trāsmutare, ratione qua color, vel ratione, quia intētionem suā multiplicat in medio, sed ea ratione, qua aerem facit lucidiorem, sive lucem adauget, propter quod reddit visui obiectū improportionatum ratione nimiæ claritatis, & aer sic fortiter illuminatus, oculum contingit realiter, & ita ipsum transmutare potest ratione excellentis lucidi, & non ratione intentionis coloratæ. Possumus ergo esse ctus lucis filio Dei adaptare: cuius existere in carne humana non fuit intentionale, & phantasticum, vel imaginarium, sed verum, & reale, sicut & lucis esse est reale in aere. Fuit enim verus Deus, & verus homo. Et ideo ipse est similis luci.

Primo, quia lux est rerum generatiua, quod quidem habet lux inquantum instrumentaliter agit in virtute corporum cœlestium ad producendas formas substantiales.

Ita etiam similiter per ipsum Verbum, i. per filiū Dei, omnia producta sunt, secundum illud Ioā. 1. Omnia per ipsum facta sunt. i. creata, & sine ipso factū est nihil. Sed intelligendum per ipsum non sicut per instrumentum. Vnde in hoc est simile de Luce, sed intelligendū est omnia esse facta per Verbum, sicut artificiata dicuntur esse facta per artificem. i. per rationem artis præconceptam. Nunquam enim aliquis faceret aliquid, nisi præexisteret actualis præconceptio suæ sapientiæ, quæ est forma & ratio rei factæ: sicut forma arcæ in mente artificis prę concepta est ratio arcæ faciendæ. Et similiter Deus pater nihil operatur, nisi per conceptum sui intellectus, qui est sapientia ab æterno concepta, s. Dei verbum, & Dei filius, & ideo impossibile est, quod aliquid faciat nisi per filium. Et ideo Augustinus dicit, quod Verbum est ars plena rationum viuentium. Dicit etiam patrem per filium omnia fecisse, inquantum filius ab ipso patre habet, quòd sit causa omnium factorum, & ideo non sequitur, quòd sit, vt instrumentum, vel minister patris: quia eandem numero, & æqualem virtutem, quam pater habet, & filius ab ipso habet, per quam operatur.

Secundò, quia lux est sui luminis omnibus communicatiua. Ita Christus quantum in se est, lumen gratiæ, vel misericordiæ suæ communicat vniuersis. Ioā. 1. Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Chryso. super Io. dicit, quòd illuminat quantum de se est omnem hominem, quia ex parte sua nulli deest, immo vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. Timo. 3. Vnde si quis non illuminatur non est ex parte Dei, sed ex parte hominis auertentis se à lumine illuminante. Sicut etiam homo non illuminatur à Sole, vel quando in domo tenebrosa se includit, vel quādo obstaculum interponit. Sic etiam spiritualiter non illuminatur à Christo, vel qui in tenebris ignorantiæ voluntariæ se claudit. Iob. 24. Ipsi fuerunt rebelles lumini. vel qui oculos animæ, intellectum scilicet & voluntatē Deo non aperit. Dan. 13. Declinauerunt oculos suos, vt non viderent cœlum, neque recordarentur iudiciorum iustorum. Vel qui peccati mortalis obstaculum interponit: Psalm. 57. Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.

Tertiò, quia lux est errantium, siue deuiantium directiua, & Christus est dux & director, quem sequentes errare non possunt. Ioan. 8. Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, scilicet dubij, vel erroris. Non enim sequens Christum ambulat in tenebris ignorantiæ, quia ipse est veritas: neque in tenebris culpę: quia ipse est via: neque in tenebris damnationis æternæ, quia ipse est vita.

Quartò, quia lux est occultorū manifestatiua. Hoc autem Christus faciet in vltimo iudicio, quando illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium 1. Cor. 4.

Item Christus similis fuit mōti Olympo, qui est mōs Macedoniæ ita excelsus, vt nubes sub eo esse dicantur. Tantæ enim altitudinis est, quod omnes aeris turbines, & impressiones excedit: quem philosophi ascendentes, vt cursus stellarum inspicerent, ibi viuere non poterant, nisi spongias plenas aqua portarent, vt sic, per aquæ attractionem aerem grossiorem haurirent, vt dicitur in historia. Hæc autem omnia Christo competunt, qui omnes nubes, idest sanctos excessit altitudine vitæ, omnes turbines passionum, vel tribulationum altitudine patientiæ, omnes philosophos altitudine sapientiæ, nec altitudinē suæ diuinitatis philosophi contingere potuerunt, nisi cum spongiis, idest creaturis plenis aqua ipsius cœlestis sapientiæ, Omnes enim creaturæ (vt prius dictum est) diuinam sapientiam repræsentant. Dominus enim illam effudit super omnia opera sua. Eccl. 1. Et ipsi philosophi non cognouerunt Deum, nisi ex creaturis. Ro. 1. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta cōspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius, & diuinitas.

Quomodo Christiani, Iudæi, Sarracenique in Religionem à se inuicem dissentiāt, exemplis planetarum quibusdam aperitur, lexque Mahometica aliquantisper commendatur.

Cap. XCII.

CHristiani, Iudæi, & Sarraceni differūt ad modum planetarum. Nā planetæ aliqui sunt boni, qui nulli nocent, sed tam suos quorum natiuitati dominātur, quam non suos adiuuare dicuntur. Tales ergo dicuntur Christiani, quibus Apost. dicit 2. Cor. 6. Nemini dantes vllam offensionem. Vnde tam suis, quàm nō suis benefacere iubētur. Luc. 6. Diligite inimicos vestros: benefacite his, qui oderunt vos. Quidā vero planetæ sunt mali, vt Mars, & Saturnus, qui non suis obsunt, suis tamen prosunt. Tales hodie Iudæi qui licet suis non fęnerentur, tamen fęnerantur non suis, vt Christianis, & aliis nationibus. Item dicunt se secundum legem suam ad diligendum amicos teneri, & ad odiendum inimicos. Vnde ad illud præceptum: Diliges amicum, vel proximū tuum: addiderunt in suis traditionibus, Et odio habebis inimicum, quam additionem correxit dominus Mat. 5. Quidam planetę vero mediocres sunt, vt Sol, Luna, Mercurius. Nam suis bona ingerunt: non suis modo bona, modo mala. Tales autem videntur esse Sarraceni, quia non solum inter se sunt misericordes, sed etiā interdum Christianis misericordiā impendunt, licèt eos tamē frequenter impugnēt. In hoc tamen sunt minus mali Sarraceni, quā Iudæi: quia Christū reuerētur, quē Iudæi blasphemāt. Confitentur enim Sarraceni Christū ex Maria virgine sine viri semine natū. Hoc est certū, & ego qui inter eos fui frequēter, hoc audiui ab eis & à suis Sacchariis, q religiosi sunt dicti, apud eos, & Muschetis, idest, q eorū ecclesias officiāt. Vnde in libro qui dr̄ Alcorā, idest lex, quā cōdidit Machomet, proponitur quæstio vna sic.

Quæ

Quæ fœmina de masculo tantum, & quis masculus de fœmina tantum? Et respõdet: Eua ex Adam, Christus ex Maria Virgine.

Item quærit, Quæ sunt tria, quæ sine seminis commixtione edita fuerunt? Respõdet, Adam, aries Abrahæ, & Christus.

Item cõfitentur Sarraceni Beatam Mariam fuisse per Angelos commendatam, & de Christo nasciturо fuisse edoctam, & certificatam. Et in eodem libro primo sic dicitur: Angeli Mariam alloquẽtes inquiunt. O Maria omnibus viris, & mulieribus splendidior, mundior atque lætior: soli Deo perseueranter studens, ipsum cum humilibus gentibus Deo flectentibus adorãs, & nequaquam in terrenas sordes proiicientibus, & curam agentibus, quis Mariæ custos efficeretur? Hæc arcana secretissima committo Angelis dicentibus. O Maria, cui summi nuncij gaudium cum Verbo Dei, cuius nomẽ est Iesus Christus filius Mariȩ, qui est facies omnium gentium in hoc sæculo, & futuro, senes & infantulos cunabula seruantes conueniens: prȩses sapiens, vir optimus ab vniuersitatis creaturæ, mittitur? Respondet illa: O Deus, cum virum non tetigerim, quomodo concipiam? Respondent angeli: Deo nihil occurrit impossibile, omnia prout vult operatur. Cuius mandatum: omne suum placere perficit, ipseque filium suum cum diuina virtute venientem, librũ legiferum, omnisque magisterij peritiam, & testimoniũ ac euangelium mandatumque filiis Israel, edocebit. Ille namque formis volatilium luteis, ac compositis insufflans, volare faciet. Cæcos, & mutos curabit, morpheaticos, & leprosos mundabit, mortuos, creatore cooperante, viuificabit: quicquid cõiecturis, quidue disputatione deputatum sit, propalabit, similiter cuncta, quæ in Deũ credentibus mirabilia censentur.

Item confitetur eadem lex Sarracenorum Christum fuisse summum omnium prophetarum apud Deum. Vnde in eodem libro Mahumet introducit Deum loquentem, & dicentem: Omnium prophetarum alio super aliũ per me sublimato, & eorum quibusdam cum Deo locutis, Christo Mariæ filio, animam nostram propriè conferentes, vim, atque virtutem præ cæteris præbuimus.

Item confitentur Christum esse Verbum, & virtutem Dei: & ideo Ibidem dicitur, quòd quando Deus iudicabit mundum, clamabunt homines ad eum, & dicent: Iesu Christe spiritus, & Verbum Dei, & virt⁹ Dei, moueat te pietas tua, intercede pro nobis. Et tunc dicet eis: Esuriui, &c. sicut est in Euangelio per omnia.

Item commendat idem liber legem, & Euangelium Christi, & dicit tres leges esse à Deo, in quibus rectæ viæ traduntur, scilicet legem Moysi, & Euangelium, & suam Alcoranum. Et ideo dicitur in primo libro Deus pius, & misericors viuus, & altissimus, qui prius testamentum, deinde Euangelium rectam viam hominibus tradidit: postremum veracissimum Alcoram desuper præbuit.

Item in eodem introducit Deum sibi loquentem, & dicentẽ sibi præcepta legum, & mores, sicut Noe, & Abrahæ, & Moysi, & Christo tradidimus.

Item confitetur eadem lex, quòd in resurrectione generali omnes perfecti in forma Christi resurgẽt. Vnde dicit perfecti omnes i statu Adȩ, & forma Christi resurgẽt, nunquam incrementum, aut decrementum patientes.

Item eadem lex vsurarios detestatur. Vnde ibidẽ dicitur. Boni viri, Deum timere, & fœnerari prætermittite. De fœnore enim homines viuentes, nõ nisi quasi dæmoniaci resurgent.

Hæc omnia magnifica de Christo, Euangelio, & Virgine scripta sunt in Alcorã. i. in lege Sarracenorũ, quã eis Machometh dedit. Quæ, licèt multa falsa contineat, & immunda, tamen etiã multa testimonia perhibet nostræ fidei veritati, vt supra paruit. Quæ oĩa introduxi ad exaggerandum infidelitatem Iudæorum, Christũ blasphemantium, cùm tamen scripturæ eorum testimonia perhibuerunt Christo, sicut dixit eis: Io. 5. Scrutamini scripturas, quia illæ testimoniũ perhibẽt de me, & tamẽ cæci negãt quẽ Sarraceni ignorãtes scripturas, venerãt, & adorant.

De Zelus quid sit, & qualis esse debeat, ex tribus aeris regionibus, eorumq; variis similitudinibus exprimitur.

Cap. XCIII.

Zelus Dei assimilatur aeri, qui habet tres regiones, quarum suprema, quȩ igni coniuncta est, rara est, & vehementer calida propter vicinitatẽ ignis, & propter radios stellarum, & lumen, quæ sibi sunt vicinіora. & illa pars est locus inflammationis per se, & dicitur regio æstus. Huic similes sunt, q magno zeli ardore feruescunt. Psal. 68 Zelus domus tuæ comedit me. Glossa: Zelus, est bonus feruor animi, quo mens pro defensione accenditur, eo, quod quælibet praua, quæ videt, corrigere satagit, si nequit, tolerat, & gemit. Iste zel⁹ causatur in Sanctis ex inflammatione ignis Spiritussancti, vel charitatis diuinæ, & ex radiis stellarum. i. exemplis Sanctorũ patrũ, sicut Phinees, Heliæ, & aliorum qui multũ zelanerũt pro Deo, & lege eius. Mach. li. 2. Phinees, pater noster zelando zelum Dei, accepit testamẽtum sacerdotij æterni. Helias dixit. 3. Reg. 19. Zelo zelatus sum pro Domino.

Secunda regio aeris, siue media zona, est locus frigoris, quia illa nõ habet calorem ex vicino igne, sicut regio superior, nec ex reflexione radiorũ, sicut regio inferior, eo, ꝙ radij non reflectuntur ad transparens siue peruiũ, aut ad multum diaphanum, sed tantùm ad solidum planum, & plus, si fuerit tersum, est aquæ superficies, vel speculi, vel alio modo positum, vel planũ. Huic aeri similes sunt qui sunt totaliter frigidi, ita, vt in zelo Dei tangantur: quia nec igne diuini amoris incẽduntur, nec radiis, exemplis Sanctorum tanguntur. & ideo aufert ab eis diabolus zelum bonum. Tales sunt prælati mali, qui de gregis sui dissipatione non curant. Isa. 11. Auferetur zelus Effraim. Effraim interpretatur augmentum, vel fertilitas, & signat prælatos, qui cogitant de temporalium augmẽtatione, & nihil de animarum perditione.

Tertia regio aeris est tepida, vel temperata, suscipiens aliquod de superiori, & aliquod ab inferiori: est tamen intemperatè calida, secundum quòd vincitur ab inferioribus quibusdam temporibus, & intemperate frigida secũdum ꝙ vincitur à superioribus quibusdam temporibus aliis. Huic similes sunt qui zelum Dei habent vel inordinatum. Nã aliquando vincuntur ab inferioribus passionibus, ira, vel odio: & tũc nimia incãdescũt. quãdo [illegible], vero superiorũ, vel potentiorũ timore perterriti, omnino à zelo tepescũt, & frigescũt: Tales habẽt zelũ, sed nõ [illegible] scientiã. i. discretionẽ. Ro. 10. Patet ergo, ꝙ zelus frigi[illegible]s cum sit, nullus est dãnabilis, tepidus reprehensibilis, feruidus, & charitatiuus, laudabilis, q meretur cœleste præmiũ. 1. Mac. 2. Helias dũ zelat zelũ legis, recept⁹ est in cœlũ. Ad qđ nos perducat Christ⁹, q est benedictus. Amen.

Explicit Liber Primus.

LIBER SECVNDVS, IN QVO DE METALLIS, atque lapidibus variis, varia dicenda proponuntur.

PROLOGVS.

HABET argentum venarum suarũ principia, & auro locus est in quo conflatur, ferrum de terra tollitur, & lapis calore solutus in æs conuertitur inquit Iob.27. Diuinæ prudentiæ largitas, à qua quæcũque creata sunt, connexionis mirabilis ordine gubernantur, rationali creaturæ.i. homini sic corpora inferiora subiecit, vt ei in subsidium adessent infirmitatis, & documentum insuper porrigerent veritatis, & in exemplũ illi fierent etiã bonitatis. Nam ex vsu vario sensibilium corporum, humani corporis labilitati succurritur, quod ex eisdem ex quibus constat corporibus, enutritur, ex eorundem quoque corporum speciebus informantur sensus, & ratio eruditur, vt sic humana conditio à sensu sumat initium, & non per se res sensibiles, idest per suas substãtias, & essentias, sed tantùm per suas species animæ illabũtur, ex quibus humana ratio dum hinc inde inuestigando discurrit, rationes format quamplurimas, ex quibus intelligibiles elicit varietates, non solum de rebus infirmis, sed etiam de supremis. Sic enim inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur. Rom.1. Quia vero opus naturæ, est opus intelligentiæ, ex eo, quòd corporalia mediantibus angelis à Deo gubernãtur, etiam ex ipsis corporibus humana dirigitur ratio, ex motibus eorum & ordine exempla sumens, & regulas suarum actionum non tantùm artificialium in quibus ars imitatur naturam, sed etiam moralium operum directiua. Et quoniam inter cætera talia potissime mineralia corpora, vt sunt ferrum, vel argentum, vel aurum, & alia quæcunque metalla, & cum eis etiam lapides humanæ necessitati deseruiunt, scriptura sacra diuinitus inspirata, in qua testante Apostol. Roma.15. Quæcunque scripta sunt ad nostram doctrinam scripta sunt, de eis frequentius legitur, vt non tãtùm ad commodum corporis illa concessa putemus, sed etiam ad morum exemplum inspicere studeamus. Quapropter Iob diuersas metallorum origines in verbis præmissis declarat, siue describit. Ex quibus beatus Grego. lib. mor. perutiles moralitates assumit. Ait enim beatus Iob. 27. Habet argentum venarum suarum, &c. In quibus verbis pensandum est, quòd nequaquam tam sanctissimus vir, aut de minera argenti, aut de loco conflationis auri, aut de ferri origine, aut de solutione lapidis, & de æris formatione, tam seriosè tractasset si talia ad nostram doctrinã proficere non nouisset. Et ideo beatus Gregorius libr. mor. dicit, per argentum significari prædicatorum doctrinam, cuius venarum principium est sacræ scripturæ pagina. Nam qui ad veræ prædicationis verba se præparant, necesse est, vt initium à sacræ scripturæ pagina sumant. In auro vero significatur Martyrum patientia cuius conflationis, idest probationis locus, catholica est ecclesia: quia non nisi in catholica ecclesia veri martyres sunt ex eo, quòd sine fide, spe, & charitate, quibus membra iunguntur ecclesiæ, non habet passio meritum, sicut in hæreticis patet. Vnde Aposto. 1. Cor. 13. dicit, Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. In ferro autem accipitur bonum operandi potentia, seu fortitudo Sanctorum, quod ferrum de terra tollitur, quia fortiores viri à terrena, quã prius tenuerant, actione separantur, & pugnatores ipsius ecclesiæ ac pugiles deputantur. In lapide vero significatur interior cordis duritia, & in ære, charitatis constantia. Vnde tunc lapis calore soluitur, quando cor durum, & à diuini amoris igne frigidum, feruore spiritus tangitur, & ad amorem mollit, & tunc in æs conuertitur, quãdò charitate solidatum ad bona opera roboratur, vt sicut prius durus fuerat in amore seculi, ita se postmodum fortem exhibeat in amorem Dei. Et, quia de aliis huiusmodi talibus metallis, seu lapidibus, de quibus in scriptura legitur, frequenter, & in pluribus locis est idem æstimãdum, videlicet quòd ad nostram conferant disciplinam. Est nostræ intentionis propositum post exempla simplicium corporum, quæ iam sunt in primo libro adducta, in hoc secundo libro de metallis atque lapidibus, tam preciosis, quàm communibus, & de aliis mineralibus exempla introducere varia, & moribus adaptare, eundem seruando ordinem, quem scilicet in principio tenuimus, tam in capitulorum materiis, quàm in exemplis.

Lapidum proprietates octo, quibus electi Dei sui perfectionibus charitate pleni assimilantur.

Cap. I. 1

AMatores Dei assimilantur lapidibus propter octo.

Primo quidem, quia lapides sunt naturaliter frigidi, & sicci, eo, quod ex partibus terræ solidis, & compactis lapidis substantia generatur. Verum est tamen (vt dicit Aristo. 4. Mete.) ex sola terra non fit lapis, quia vincens in ea siccitas non permittit, vt in lapidem coagulari possit. Sed ex commixtione terrę, & aquę fit lutum, quod inter terram, & petram est medium, quoddum per partium suarum fortiter coagulationem constringitur, in lapidem mutatur. Vnde tali transmutationi lutum vnctuosum est aptius. Habet ergo lapis ex terra siccitatem, & ex aqua simul, & terra frigiditatem. Vnde est naturaliter, sicut dictum est, frigidus, & siccus. Et ista competunt spiritualiter amicis Dei, quos charitas facit frigidos ab insatiabili auaritia. Charitas enim non quærit, quæ sua sunt, sicut dicitur, 1. Corint. 13. Item facit eos siccos à fluxu concupiscentiæ: quia virtus diuini amoris restringit lubricum carnis, sicut patet in Magdalena. Et tales sunt lapides sancti, qui sunt affectione carnis, & mundi. Zach. 9. Lapides sancti eleuantur super terram eius.

Secundo, lapides sunt substantialiter compacti. Quia sancti sunt in seipsis coagulati vinculo, siue coagulo dilectionis, & gratiæ. Vnde charitas dicitur esse vinculũ perfectionis.

Tertio, quoque lapides sunt mirabiliter duri, & amici Dei sunt duri per soliditatem patientię, quia charitas pa-

tiens est. Vnde sicut lapis à sua duritia ex aquæ infusione non soluitur, Sic amicus Dei ex tribulationis concussione à sua patientia non mouetur. Iob. 41. Cor eius indurabitur quasi lapis.

Item sancti sibiipsis duri sunt per austeritatem pœnitentiæ. Item quandoque duri sunt aliis per correctionem, & seueritatem iustitiæ, qua tanquam virga ferrea alios regunt. Deuterono. 8. Cuius lapides ferrum sunt.

Quarto, quia lapides sunt grauiter ponderosi, Sic amici Dei sunt graues, & ponderosi per grauitatem morum, & deliberationem prudentiæ, siue in factis, siue in dictis, secundum illud Ecclesi. 21. Verba sapientum statera ponderabuntur, & talium opera, vel verba sunt magis grata bonis. Psalmo 101. Placuerunt seruis tuis lapides eius.

Quinto, quia lapides sunt virtualiter igniti: quamuis enim lapis ex se sit frigidus, ignem tamen emittit si fortiter fit percussus. Nam ex forti, & violenta aeris collisione in superficie ferri, & lapidis, subito aer allisus ignitur, & scintillando de lapide egreditur. Sic & amatores Dei quanquam sint frigidi ab æstu amoris mundani, cum tamen ab ipso mundo fortiter alliduntur, tunc diuino amore fortius igniuntur. Vnde præcipuè in tribulationibus, & persecutionibus positi ignitis scintillis, vel operum emicāt, vel verborū, & talium opera sunt sacrificia Deo accepta. 2. Mac. 10. De ignitis lapidibus igne concepto, sacrificium obtulerunt.

Sexto, quia lapides sunt infimi loci petitiui. Quia amici Dei infima petunt per humilitatem. Luc. 14 Recumbe in nouissimo loco. 2. Corint. 3. Ministratio mortis deformata in lapidibus, fuit in gloria. Hæc ministratio lapidū, est humilium abiectio, cuius est ministrare obsequia, mortificare vitia, deformare eorum corpora, quia humiles nec corpora sua ornant, nec colunt. Vnde apparent in corpore despecti, & ideo signantur per lapides impolitos. Iosue. 13. Ædificant altare, idest altitudinem ecclesiæ de lapidibus impolitis, idest de hominibus despectis, & incultis. Item eius est glorificare, Prouerbiorum 29. humilem spiritu suscipiet gloria.

Septimo, quia lapides sunt terræ compressiui: quia scilicet amici Dei terram corporis sui comprimunt, & domant per laborem patientiæ, & abstinentiæ, secundum illud 1. Corin. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo. Ecclesi. 14. Lapides grandes desuper irruentes. Sunt enim amatores Dei lapides grandes quo ad spiritum, desuper irruentes per corporis dominium, quia spiritus in eis carnem sibi subiugat potenter, & violenter.

Octauo, quia lapides sunt diuersarum partium terræ ne dilabantur vnitiui. Vnde Ambro. dicit, quòd lapides sunt ossa terræ, quia hoc in terra probantur facere, quod faciunt ossa in corpore. Similiter amici Dei, dum homines terrenos adinuicem discordes ad concordiam & pacem reducunt, quasi quidam lapides medij diuersas partes terræ adinuicem coniungunt. Immo etiā sicut in muro mediante calce lapides connectuntur, ita etiam amatores Dei mediante charitate inuicem coniunguntur, 1. Macha. 10. Ionathas dixit facientibus, Extruite muros in monte Syon, & in circuitu de lapidibus quadratis. Isti lapides quadrati sunt amici Dei, qui Deum quadrupliciter diligunt, scilicet ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, & ex omnibus viribus. sicut dicitur Luc. 10. Et est intelligendum ex toto corde, idest ex tota intentione, vt scilicet tota nostra intentio feratur in Deum, ex tota mēte, idest intellectu, scilicet vt intellectus ei totaliter subdatur, ex tota anima, idest voluntate, scilicet vt appetitus secundum ipsam regularetur, ex omnibus viribus, scilicet quòd omnis actus noster interior ei obediat, & propter ipsum fiat.

Animæ rationalis perfectiones, quæ & quales esse debeant, ex vitri septem proprietatibus nōnullis similitudinibus declaratur.

Cap. II.

Anima debet assimilari vitro. Primò, quia vitrum est summe perspicuum. Nam in aliis vasis metallicis quicquid intus ponitur, visui occultatur. In vitro autem quilibet liquor positus, qualis est intus, talis exterius oculis repræsentatur, vt dicit Isido. lib. 7. Hæc perspicuitas fit in anima pœnitētis, quando quicquid est intus in conscientia extra per confessionem proditur iudicio sacerdotis. Matth. 8. Vade, & ostende te sacerdoti, Prouerbiorum 22. Splendet in vitro color eius, scilicet vini, & similiter cuiuslibet alterius liquoris immissi.

Secundo, quia vitrum est totaliter lumini peruium. Nam massa vitrea, quę nunc fit ex cineribus arborum, & herbarum per fortissimam ignis conflagrationē, ex quibus cineribus fit vitrum, sicut cum nunc vtrumque admiscetur, cum in fornace fuerit liquefacta, & perfectè depurata, contrahit substantiæ puritatem, & perspicuitatem, propter quam totaliter à lumine penetratur. Similiter anima per munditiam puritatis, & perspicuitatē simplicitatis, efficitur lucis diuinæ gratiæ plenissimè susceptiua. Apo. 25. Plateę ciuitatis aurum mundum, & tanquā vitrum perlucidum.

Tertio, quia vitrum est imaginum, & vmbrarum repræsentatiuum, nulla enim alia materia est sic specularis, vt ista. Vnde de vitro præcipuè cōficiuntur specula. Hæc autem repræsentatio animæ cōuenit tripliciter, vno modo secūdum naturam: quia scilicet inter omnes naturas, siue formas materiæ vnitas, magis repræsentat ipsa anima in se imaginem trinitatis licet hæc repræsentatio sit secundum partem intellectualem, qui non est actus materiæ alicuius in quantum huiusmodi. Vnde Dicitur Gene. 1. Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram. Sed adhuc anima secundum naturam est repræsentatiua alicuius vmbræ, quia (vt dicunt philosophi) creata est in vmbra intelligentiæ. Alio modo competit hæc repręsentatio animæ secundum notitiam, quia anima cognoscit res exteriores, non quidem quòd ipse res sint in anima: sed per ipsarum rerum imagines, siue similitudines, quas ipsa anima recipit ab eis, primo quidem in sensu, postea in intellectu per abstractionem intellectus agentis à phantasmatibus. Vnde dicit Arist. 3. de anima. quòd lapis non est in intellectu, sed eius species. Vnde quasi ad modum speculi vitrei est imaginum, siue specierum suo modo receptiua, licet aliter sit & aliter in intellectu: & per consequens est ipsarum rerū repræsentatiua, & cognoscitiua: est etiam repræsentatiua vmbrarum, idest naturarū spiritualium, quas non nisi per natu-

ras

ras sensibiles,& phantasmata capit quodammodo inumbratas.

Tertio hæc repræsentatio imaginum competit animę secundum gratiam. Quia scilicet anima per memoriam debet sibi sępe reprę sentare imaginem, idest exempla virtutum, & vmbras vitiorum, & propriorum defectuum ad deferendum, siue alienorum ad cōpatiendū, vel corrigendum, vel vitandum.

Quarto, quia vitrum est summe ductile, sicut liquidū. Tantam enim recipit ductibilitatem, quòd facile ad flatum artificis in formas varias, & figuras contrarias subito transformatur. Aliquando etiā corio tegitur, aliquando argenti more sculpitur, sicut Isido. dicit. Sic anima debet fieri ductibilis per obedientiam, vt per flatum, idest ad instinctum, vel per mandatum Dei, vel superioris sui moueatur, & transmutetur, & velociter obsequatur, etsi diuersa, & varia iniungantur, & alterius voluntate potius, quàm propria, tanquam corio circundatur, & argēti more quamlibet sculpturā, sibi impressam, idest quodlibet iuxta normam sibi traditam iussum suscipiat, & firmiter teneat.

Quinto, quia vitrum summe frāgibile est, cum est frigidum. Sic anima per peccatum calore charitatis extincto frigescit, & à quibuslibet tentationibus faciliter frāgitur.

Sexto, quia vitrum non est reparabile, nisi fuerit iterū liquefactū, quamuis antiquitus dicatur aliquem sciuisse vitrum fractum reparare per malleationem. Vnde fialā tali de vitro factam Tyberio Cæsari ipse artifex in terrā proiecit, quam non ruptam, sed malleo plicatam emendauit, quem Cæsar decollari fecit, Considerans quòd si tale sic reparabile fabricetur, aurum pro luto haberetur, & ideo precium aliorum metallorum omnino perderetur, & hoc est commune dictū. Quidam tamen Alchimistæ dicunt, quòd potest etiam hodie fieri vitrum malleabile, & flexibile si cum puluere basilici aspergatur super ipsum, quādo liquescat in fornace, quod verum verū sit, ignoro. Sed secundum primum dictum, quod est magis commune, dicimus, quòd sicut hodie vitrum fractū non est reparabile, nisi iterū liquescat: ita anima per peccatum fracta non est reparabilis ad gratiā, nisi liquescat per pœnitentiam.

Septimo, quia vitrum est omnium colorum susceptiuum. Omni enim colore tingit, vt hyacinthino, vel smaragdino, & omnes lapides imitatur, scilicet in colore, licet non in valore. Et ideo dicit Auicenna, quòd vitrum est inter lapides, sicut stult' inter homines. Declinat enim ad omnem tincturam. Sic anima ad omnem fortunam, vel statum quem Deus vult dare, debet se humiliter inclinare, & Sanctorum colores. i. virtutes imitari, nec curare si hoc ad stultitiam reputatur: quia quod stultū est Dei, sapientius est hominibus, deridetur enim iusti simplicitas ab hominibus, sed non deridetur à Deo.

Quæ & quot vitia ex auaritia oriantur per varias lapidis onychini similitudines apertè monstratur.

Cap. III.

AVaritia assimilatur onychino. Primo propter aspectum. Nam onychinus Indicus habet aspectum, & similitudinem vnguis. Et ideo vocatur onyx, siue onychinus: quia Græci vnguem onycem dicunt, sicut dicit Isido. lib. Etym. Habet enim colorem permixtum ad similitudinē humani vnguis. In hoc ergo quòd onychinus habet similitudinem vnguis, designatur auarorū rapacitas, quia aues vngue p̄ rædā rapiunt, & ideo, quę sunt rapaces habent nigros vngues. Sed onychinus Arabicus est nigri coloris cum candidis zonis: quod competit diuitum auaritiæ, quia diuites auari, licet tingantur exterius zonis albis, idest honoribus, & prosperitatibus mūdi, interius tamen habēt nigredinem, & deformitatē peccati, propter quod dominus dixit eis Luc. 6. Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram in hoc mundo.

Secundo propter effectum. Nam secundum Dioscori. Onychini zona collo vel manu portata, tristitiam excitat, timores multiplicat, animos commouet ad lites, & rixas. Sic etiam prosperitas mundi quam appetunt auari, si in collo gestetur, hoc est ad pectus pendens, siue manu, idest siue habeatur in effectu cordis, quia cor infra pect' concluditur, siue in effectu operis, quod est gestare manu, vtroque modo excitat tristitiam. Et ideo Gen. 2. dicitur, quòd lapis onychinus inuenitur in terra Euilath, quod interpretatur dolens. Nam mundi substantia non habita, sicut in cupidis, generat tristitiam, si acquiri non possit, scilicet iræ, quia ipse non assequitus. Ira & tristitiam inuidiæ, qua tristatur, tamen si aliquis assequatur. Si autem actu habeatur, vt est in diuitibus auaris, adhuc excitat tristitiam iræ si perdatur, vel minuatur, & inuidiæ, si ab alio superetur, vel pacificetur. In vtrisque multiplicat timores, quia cupidi timent ne eis lucrum impediatur. Auari timent, ne eis id, quod habent auferatur. Item animos commouet ad lites. Quia cupidus litigat, vt accipiat, auarus autē, vt teneat. Vnde auaritia, siue cupiditas mater est litium, & causarū & quęstionū. Item rixæ, & bella ex cupiditate, & auaritia, vt plurimū oriuntur: propter hoc Sene. dicit, quod quietissime viuerēt homines si hæc duo pronomina, scilicet Meū, & Tuum, de medio tollerētur. Meum enim, & Tuum omnes quęstiones, & lites generant auarorum.

Tertio, propter remediū. Nam onychinus in pręsentia Sardij nocere non potest. Nam Sardius, qui mentē acuit cum flammei, siue rubei est coloris, designat amorē Christi, qui mentem acuit ad æterna cōsideranda, & etiam inflammat ad ea desideranda, & ideo facit vilescere omnia temporalia. Nā sicut dicit Greg. 1. hom. vilescunt temporalia, cum desiderātur æterna. Quod ergo onychinus nō nocet in præsentia Sardij, est, quia illum auaritia non inficit, in quo est amor Dei, quia vbi est amor Dei, non habet locum amor mundi: & ecōuerso, 1. Io. 2. Siquis diligit mundum, non est charitas Dei in eo.

Diuersorum marmorum proprietates describūtur, ex quibus bonorum virorum perfectiones prudentiaq; partes, pluribus similitudinibus patefiunt.

Cap. IIII.

BOni viri assimilantur marmoribus, quia marmor alijs lapidibus est solidius, compactius, vtilius, & pulchrius. Boni enim viri sunt solidi per patientiam, siue fortitudinem, benè compacti per temperantiam, pulchri per prudētiam, & vtiles per iustitiam. Vnde ipsi sunt columnæ marmoreæ, idest virtuosæ personæ, quibus tētoria per curiā regis, i. ecclesiæ Christi fulciuntur. Hest. 1. Assimilantur ergo primo boni, & virtuosi viri marmoribus ratione soliditatis. Marmor enim solidum est: nam

propter sui soliditatem difficilè rumpitur. Similiter boni viri solidi, idest fortes, & constantes, ira, vt aduersitatibus non cedant, & sculpturas, idest impressiones violentas, & iniuriosas, quę sunt, odium, ira, tristitia, & huiusmodi nō faciliter suscipiunt. Notandum est de soliditate marmoris, quod mirabilissimū accidit: quod marmorei lapides, nec chalybe, nec ferro, vel sers, vel maleo per violentiam edomantur, sed per laminam plumbeam asseribus mollibus interfertam. Plumbo enim, & non ferro lapides marmorei diuiduntur, & secantur inter asseres, & æquantur. Similiter fortitudo quorūdam nec chalybe fortis inuasionis, nec ferro duræ percussionis, nec serra dentata dentibus detractionis, nec malleo violentæ percussionis, nec violentia cuiuscunque tribulationis frangitur, nec vincitur. Et tamen plumbum, idest vita voluptuosa, quæ in aquis concupiscentiæ summergitur, secundum illud Exod. 15. Summersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus, inter asseres mollissimos carnis, omnem duritiam marmoris frangit, idest omnem mentis fortitudinem eneruat, & destruit. Vnde probissimi viri, & fortissimi bellatores, qui nunquam vinci potuerunt belli asperitate, victi tamen & debilitati sunt luxuriæ voluptate, sicut patet de Samsone, Dauid, & de multis aliis.

Secundo, boni viri assimilantur marmori ratione cōpactionis. Sunt enim marmora valde compacta corpora, quorum partes sunt ad inuicem colligatæ, vel conglutinatæ, vel constructæ. Et hanc compactionem facit esse in bono viro virtus temperantiæ. Hæc enim est, quæ efficit, vt caro spiritui, & sensualitas rationi concordet, & confœderetur, quæ, scilicet temperantia remota, valde sibi inuicem aduersarentur, & mutuo diuiderentur. Vnde temperantia est, quæ tenet has partes hominis adinuicem concordes, & conformes, quæ scilicet concordia & conformitas est, vt quædam salubris compactio, quæ est in bonis viris.

Tertio, boni viri assimilantur marmori ratione speciositatis, siue pulchritudinis. Inueniuntur enim marmora pulcherrima diuersorum colorum, & generum, sicut dicitur 1. Parali. 29. Diuersorum colorum omnem lapidem preciosum & marmor parani abundantissimè. Hæc autem pulchritudo, & varietas competit prudentiæ: quia omnium prudentium opera, grata videntur, & pulchra. Diuersa autem genera, & colores marmorum, sunt diuersæ partes prudentiæ, & diuersi modi prudētiæ. Inueniūtur enim marmora communiter octo colorum. Quia inuenitur marmor album, nigrum, & rubeum, & varium, siue serpentinum & hæc quinque modorum, quoddam molle candidum, & nigrū, quoddā durum, quod dicitur purpureticum, eo quod, vt purpura rubeum est, candidis tamen interuenientibus punctis, & hoc est ex Ægypto. Est aliud corallicum in Asia repertum non habēs vltra duos cubitos in dimensione, & mensura: & tale marmor est candidum, sicut ebur, tamen habet quasdam maculas, quasdam proportiones diuersas, & nigras. Est & aliud genus Thebaicum, aureis guttis tinctum, est & Caristeum viride optimum, quod valde gratum habent, qui gemmas sculpunt, eo quòd eius viriditas oculos reficiat. Etiam similiter assignantur à doctoribus octo partes integrales prudentiæ, quarum quædam ad prudentiam pertinet, secundum quòd est cognoscitiua agibilium, & quædam secundum, quòd est operatiua, secundum enim quòd cognoscitiua est, si consideratur ipsa cognitio, aut est præteritorum, & sic est à Tullio vna pars prudentiæ præteritorum memoria: aut est cognitio præsentium, siue necessariorum, siue contingentium, & hæc est alia pars prudentiæ, quæ ab eodem intellectus vocatur, siue intelligentia. Si vero consideratur cognitionis acquisitio, aut fit per disciplinam, & sic est tertia pars prudentiæ, quæ à Macrobio super sententias Platonis Plotini vocatur docilitas, aut fit per inuentionem, & sic est quarta pars, quā Aristo. 7. Ethi. vocat eustochiam, idest bonam coniecturationem, cuius pars (vt dicitur in eodem) est solertia, quæ est post vera coniecturatio medij, vt dicitur. Arist. Si vero consideratur cognitionis vsus, secundum scilicet quòd ex cognitione aliquis procedit ad aliā cognoscenda, vel iudicanda, sic pertinet ad aliam partem prudentiæ, quæ vocatur ratio per Macrobium. Secundum vero, quòd prudentia est operatiua, siue operis præceptiua.

Primo necessarium est, vt ordinetur ad commodū, vt ad finem: & hoc pertinet ad aliam partem prudentię, quā Tullius prouidentiam vocat.

Secundo, vt attendat circunstantias negotij: quod pertinet ad aliam partem prudētiæ, quam Macrobius vocat circunspectionem.

Tertio, quòd vitet impedimenta, quod pertinet ad octauam partem prudentiæ, quā vocat Macrobius cautionem. Sunt ergo octo partes prudentiæ dictæ, scilicet memoria, intelligentia, docilitas, solertia, ratio, prouidētia, circunspectio, & cautio.

Quarto, boni viri assimilantur marmori ratione vtilitatis. Nam marmor propter suam frigiditatem, & vnguentorum aromaticorum cōuersationem, vtilissimum inuenitur. Et hanc vtilitatem boni viri faciunt per iustitiam. Nam quasi vnguenta fouentia, & recreantia sunt bona opera, in quibus vnus homo alteri communicat, ad quæ rectè facienda, & conseruanda ordinatur homo per virtutem iustitiæ, cui inter alias virtutes proprium est, vt ordinet hominem in his, quæ sunt ad alterum. Importat enim iustitia æqualitatem, quandam vt ipsum nomen demonstrat. Dicuntur enim vulgariter ea, quæ adæquantur, instari, æqualitas autem ad alterum est. Aliæ autem morales virtutes perficiunt hominem in his, quę sunt secundum seipsum. Et hoc ergo sunt illa marmora, scilicet sancti viri, quibus pauimentum templi, idest interior ecclesia, scilicet militans, sternitur, in lio. Par. 3. manifestatur.

Charitatis excellentia & perfectio quanta sit, ex bituminis, Sardij lapidis, Iaspidisque similitudinibus demonstratur.

Cap. V.

CHaritas assimilatur bitumini. Primo ratione igneitatis, quia bitumen est (secundum Isido.) quædam terra glutinosa iuxta lacum mortuum, cuius natura est ardens, & ignita. Sic charitas est quædam virtus conglutinatiua, & vnitiua, cuius quasi locus est proprius cor mortuum, & mortificatum peccato & mūdo: quia siquis diligit mundum, non est charitas Patris in eo, vt dicitur 1. Ioan. 2. Hæc etiam virtus spiritualiter ardens ab igne sancti spiritus est deriuata, secundum illud Cant. 8. Lampades eius, lampades ignis, atque flammarum Lampades enim Dei, sunt mentes hominum, & puræ sancti spiritu

xitus contemplatione & flāmis charitatis succensæ. Gen. 14. Vallis Syluestris habebat multos puteos bituminis. Vallis, est mens humilis, quæ si est Syluestris, & à tumultu mundi, & affectu remota, habet multos puteos bituminis, idest multos & profundos, siue altos affectus charitatis.

Secundò, ratione tenacitatis. Nam bitumen est tantæ tenacitatis, vt nec aqua, nec ferro dissolui possit, sed sanguine menstruali. Sic charitatis glutinum tam tenax est, vt nec aqua tribulationis, nec gladio percussionis soluatur. Cant. 8. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem. Et ideo Arca Noe, vt esset fortis cōtra aquas diluuij, bitumine liniri eam Deus præcepit Gen. 6. Bitumine linies intrinsecus, & extrinsecus. Arca enim Noe, idest mens iusti, debet contra aquas diluuij, scilicet contra tribulationes mundi bitumine, idest charitate liniri intrinsecus quo ad Deum, extrinsecus quo ad proximum. Ferrum, siue gladius persecutionis charitatis bitumen separare non potest, secundum illud Apost. Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Christi? an angustia? an nuditas, an tribulatio? an fames? an gladius? Soluitur tamē, & tollitur bitumē charitatis sanguine mēstruali, idest peccato mortali, quod ab intimo fluit ad modum sanguinis, & ad modum menstrui, & abominabile & infectiuum existit.

Tertiò, ratione vtilitatis. Est enim bitumen vtile ad multa, quia multiplicem habet effectum. Nam habet virtutem compaginandi lapides. Vnde lapides viui, idest viri iusti, hoc glutino compaginantur ad inuicem in fabricam Ecclesię, & etiam lateres, idest peccatores ad Deum cōuersi, & igne doloris, seu cōtritionis excocti, hoc glutino coniunguntur. Gene. 11 Faciamus lateres, & coquamus eos igni, habuerūt lateres pro saxis, & bitumen pro cęmento. Similiter ligna, & tabulæ nauium alicubi bitumine compaginantur: per quas naues aliorum onera portantes intelliguntur prælati, quibus ne dissoluantur aquis cōcupiscentiarum, & vndis tribulationum, necessarium est glutinum, & iuuamen charitatis.

Item habet bitumen virtutem attrahendi, cōsumendi, & consolandi, si puluerizetur, & super vulnus ponatur, si etiam fumus naribus attrahatur, multum theuma in capite consumitur, vt dicit Plato. Ita charitas ad Deum attrahit, secundum illud Eze. 11. In funiculis Adam traham te, in vinculis charitatis. Item malos humores, idest malas affectiones Et reuma capitis, idest fluxum mētis, scilicet malarum cogitationum consumit. Item ipsam mētis mollitiem consolidat, dum timorem seruilem foras mittit. Nam perfecta charitas foris timorem mittit. 1. Ioan 4.

Item charitas assimilatur lapidi sardio, qui (sicut dicit Isido.) vocatur Sardius: quia in Sardis fuit primo inuentus: quia hæc similitudo est competens.

Primò, ratione coloris, quia scilicet Sardius est rubei coloris. Rubeus autē color est, sicut igneus color, & prætendit dominium calidi in permisto, & attribuitur amori, & præcipue charitatis, quæ est, vt quidam ignis diuinus, mentem feruere faciens, & rubere, Cant. 5. Dilectus meus candidus, & rubicundus. Candidus propter puritatem carnis, rubicundus propter inflammationem mētis, Apocal. 4. Qui sedebat, similis erat aspectu lapidis iaspidis viridis, intellige virginitatem carnis, est enim iaspis viridis coloris: sed in rubore sardinis, intellige amorem charitatis, quo mens ignita rubet.

Secundò, ratione virtuosæ operationis, quia (vt dicit Diosco.) hic lapis gaudium accendit, timorem pellit, audacem facit, & mentem acuit, & se gestantem ab incantationibus & maleficiis tutum reddit, quæ omnia suo modo competunt charitati. Hæc enim est, quæ de præsentia amati, scilicet Dei, in anima gaudium generat. Gal 5. Fructus spiritus sunt, gaudium, & cætera. Quia sicut charitas est à spiritusancto, ita gaudium à charitate deriuatur. Item hæc est, quæ timorem pellit: & per consequens fortem, & audacem facit. 1. Io. 4. Timor non est in charitate. Item hæc est, quæ mentem acuit ad cœlestia cōtemplanda, & ideo est similis igni, qui habet figuram pyramidis superius acutam. Vnde mens hoc igne flammescens, ingreditur in ipsum. 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & cætera. Hæc est etiam, quæ dæmonum incantationibus, idest blādis tentationibus, & maleficiis eorum resistit: quia fortis est, vt mors dilectio. Cant. 8.

Tertio ratione resistentiæ, & vigoris: quia tanti vigoris est hic lapis, quòd onix, eo præsente lædere non potest. In onyce enim qui dicitur tristitiam excitare, potest intelligi quodcunque aduersum. Onyx ergo sardio præsente, non obest: quia vbi charitas adest, nulla aduersitas nocet. Nam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, sicut dicit Apostol. Romanorum 8.

Ex sapphiri Zimethique naturalibus effectibus, vitæ cōtemplatiuæ statua, virginitatisque perfectio exploratur.

Cap. VI.

Contemplatio assimilatur sapphiro. Primo propter aspectum coloris. Est enim sapphirus gemma cærulea cœlo sereno in colore simillima. Similiter contemplatiui viri habent colorem, idest conuersationem serenam, & cœlestem, secundum illud Phi. 4. Nostra conuersatio in cęlis est. Ezec. 1. Supra firmamentū, quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri.

Secundò, propter excessum valoris, quia sapphirus inter gemmas est summe preciosa, & regum digitis magis apta, & inter omnes melior est, maximè Iudica, quando habet quosdam pulueres aureos intermixtos. Similiter & inter vitas vita contemplatiua est preciosissima. Est enim maioris meriti, dulcioris exercitij, quietioris animi. Vnde Maria optimam partem dicitur elegisse. Luc. 10 Hoc maximè competit regibus, idest prælatis, & rectoribus, vt sicut aliis præeminent honoris dignitate, ita etiam aliis præemineant mentis sublimitate. Est autem contemplatio optima, quæ sic mentem eleuat ad cœlestium eminentiam, quod tamen ei non tollat propriæ fragilitatis memoriam, vt scilicet contemplatiui animus & sit per contemplationem sublimis, & per sui cognitionem semper remaneat humilis. Et talis est sapphirus, qui habet pulueres aureos intermixtos. Est enim propriæ fragilitatis, vel mortis introitus, velut quidam puluis aureus, puluis per humilitatem, aureus per vtilitatem, quia seruat animam à peccato corrumpatur, sicut aurum dicitur conseruare à lepræ corruptione, si eius puluis, vel limatura sumatur in cibo, vel potu, vel medicina, vt dicit Plato. Iob. 28. Locus sapphiri lapides

eius,& glebæ illius,&c. Ecclesiast. 8. Memorare nouissima,&c.

Tertiò, propter defectum fulgoris. Est enim sapphirus depressus non pellucidus, vt dicit Isido. Sic contemplatio præsentis vitæ, non est lucida, sed obscura: quia videmus nunc per speculum,& in ænigmate. Cor. 13. Ezec. 10. Vidi,& ecce in firmamēto quod erat super caput cherubin, quasi lapis sapphirus per firmamentum intelligitur firmitas & stabilitas gloriæ cœlestis: quæ dicitur super caput cherubin, quia scilicet omnem mentē,& scientiam transcendit: & est quasi lapis sapphirus, quia scilicet contemplationis eius intuitus in hac præsenti vita, quantumcunque sit nobis delectabilis, & gratus nobis, tamen non est purus, & clarus, sicut sapphirus est aspectui quidem gratus, sed tamen condensus non lucidus. Et ideo philosophus dicit de proprietat. animæ. quòd de diuinis in vita ista parum possumus in contemplando proficere. Tamen illud modicum non est negligendum: quia delectabilius est adhuc, quā aliqua alia omnia, quę apud nos sunt.

Item contemplatio cœlestiū assimilatur zimeth, idest venæ terræ, de qua fit lazurium.

Primò, ratione coloris. Quia lapis hic est tāto melior, quanto colori cœlesti similior. Et habet quædam corpuscula, quasi aurea intersersa: Ita contemplatiui viri, tanto sunt meliores, quanto cœlestibus ciuibus sunt in contemplatione,& conuersatione similiores. Vnde virginitas coniugio præfertur, quia incorruptioni vitæ cœlestis similius conformatur. Luc. 20. In resurrectione, neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlo.

Secundò, ratione cōmunionis. Nam hic lapis sine terra valet contra syncopim: sed nunquam patienti datur, nisi subtilissimè conteratur,& multoties abluatur:& est signum perfectæ ablutionis, quando aqua in qua abluitur, parum, aut nihil coloratur, nec debet dari cum decoctione, quia descenderet ad fundum, sed ante, vel post detur,& hoc cū sero, vt dicitur in lapidario. Nota, quòd serū est liquor, qui fluit de recenti caseo cum premitur, vt dicit Catholicon. In quibus significatur, quod ea, quæ sancti viri per altitudinem contemplationis percipiunt, hæc, vt inferioribus prosint, debent eis communicare lucidè. Vnde oportet, quòd subtilissimè cōterantur, idest diligenter exponantur. Item discretè, vnde non cum decoctione, idest non cum illo feruore cum quo ab eis recipiuntur, sed secundum conuenientiam inferioris. Item mundè sine administratione phātasiarum, siue errorum: & ideo oportet, vt frequenter abluantur. Item sic dari debent, vt possit qui accipit, faciliter capere: & ideo cum sero quod est lacteum,& facile ad degluttiendum. Apostol. 1. Corint. 3. Tanquam paruulis in Christo lac vobis dedi.

Tertiò, ratione curationis. Valet enim miro modo talis puluis, siue potio ad soluendum, & curandum quartanam: quia ea, quæ sancti viri ex cœlestium contemplatione percipiunt, aliis (vt dictum est) debito modo data, idest communicata soluunt ab eis quartanam, idest acidiam. Nam quartana ex putredine humoris frigidi,& melancholici procedit, quæ etiam ad acidiam disponit: sed verba cœlestia audita mentem frigidam accēdunt,& sic acidiæ frigus repellunt. Hæc requies,& dulcedo contemplationis habetur post certamina laborum,& subiugationem passionum. Vnde vita contemplatiua assimilatur cerraneo, qui est lapis crystallo similis, cæruleo colore infectus, vel refertus, & hic apud Germaniam est. Alius est Hispanicus rutilans, sicut flamma. Vnde per primum qui est crystallo similis, designatur cordis puritas, per secundum quidem flammeum designatur charitas. Et hæc duo maximè ad contemplationem disponunt. Sed notandum, quòd vtriusque virtus dicitur esse ad prælia & causas vincendas, & valent etiam ad dulces somnos, sicut in lapidario dicitur. In quo significatur, quòd post prælia superata laborum, & tentationum, post causas deuictas etiam passionum in quibus caro sub iudicio rationis aduersus spiritum contendit, sequitur dulcis somnus, idest requies contemplationis.

Margarita atque chalybis naturales proprietates, quibus continentes & virgines comparantur, Christum que, ac Beatam virginem veram esse margaritam declaratur.

Cap. VII.

Continentes,& præcipue virgines assimilantur margaritis.

Primò, ratione geniture, siue generationis: quia margarita generatur ex cœlesti rore, quem certo tempore anni conchæ hauriunt. Et dicitur margarita, quia in conchis maris inuenitur. Et dicitur in lapidario, quòd quando margarita generatur ex rore, quanto rore[illegible] aeris haustum plus fuerit, tanto roratio maiorem generat margaritam. Et dicitur, quòd cum margarita incipit generari, si coruscatio, vel tonitruum superueniat,& cōcha claudatur, quod sic abortum patitur. Quod ergo margarita ex cœli rore generatur, significat, quod continentia castitatis ex dono cœlestis gratiæ possidetur. Vnde dicitur Sapient. 8. Non possum esse continens, nisi Deus det. Et ideo dicebat Augusti. lib. confes. Da quod iubes, & iube quod vis, impetans nobis continentiam. Et ideo quanto plus hauritur de gratia, tanto maior & purior est continentia, sic quanto plus hauritur de rore tanto maior generatur margarita. Quod autem in conchis maris inuenitur significat, quòd continentia non in delitiis reperitur, secundum illud Iob. 24 Non inuenitur in terra suauiter viuentiū. Bern. Humilitas per[illegible] diuitiis,& castitas in delitiis: sed in conchis reperitur, idest in duris & amaris potius conseruatur. Quod autem tonitruo,& coruscationi se claudens abortit, signat, quòd cōtinens, nisi diuinæ magnitudinis timori, seu inspirationi, quæ in tonitruo designatur, se per humilitatem aperiat, interior margarita, id est interior puritas non integra seruatur, sed perditur. Vnde Ecclesiastici 16. Nisi timore Dei tenueris te instanter, cito subuertetur domus tua.

Secundò, ratione excellentiæ: quia quædam Margaritæ sunt aliis excellentiores. Quædam enim vniones vocantur, eo, quòd tantum vna, & non plures simul reperiantur,& in his designatur prærogatiua continentiæ, siue virginitatis Christi,& matris eius. Quia Christus tantum vnus inter homines,& mater eius tantum vna inter mulieres, est vera, & perfectissima margarita propter

pter singularem & perfectissimam continentiæ puritatem. Vnde Matth. 8. Inuenta vna preciosa margarita, &c. Communiter autem inter margaritas sunt meliores candidæ, quàm quæ aliquo modo sunt flauæ. Nam iuuentus, aut matutini roris conceptio facit claras, has vero senectus, vel ros vespertinus reddit obscuras, vt dicit Isid. Margaritæ ergo candidæ sunt virgines, quasi autem flauæ, sunt viduæ continentes: sed melior, & clarior est continentia virginalis, quæ ab ipsa iuuentute, quasi matutino rore, idest tempestiua gratia decorata, virginitatis decorem retinuit, quam quæ in senectute, quæ quasi vespertino rore, idest tarda gratia superfusa continentiam incepit. Inueniuntur quædam naturaliter perforatæ, & illæ adhuc meliores sunt aliis, & tales sunt virgines fideles, quæ scilicet verbo fidei perforatum habent auditum: Nam fides est ex auditu, & auditus per verbū Dei, quod penetrabilius est omni gladio ancipiti. Sunt ergo illæ margaritæ præ aliis eligendæ, quæ sunt albæ, claræ speculares, & rotundæ. Quia illæ continentes sunt aliis meliores, quæ sunt albæ per carnis virginitatem, claræ per mentis puritatem, speculares per conuersationis sinceritatem, & rotundæ, idest mobiles per operositatem: quia corpus rotūdum motui est aptum. Non enim oportet virgines manere ociosas. Prou. 31. Panem ociosa non comedit.

Tertio, ratione apparentiæ: videntur enim, & sunt margaritæ paruæ in quantitate, vt nec vltra se inuicem crescere vnquam putentur, sed tamen sunt magnæ in valore. Sic virgines, & continentes decet esse paruas per apparentiam humilitatis, exemplo illo summæ Virginis, quæ dixit Luc. 1. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: sed tamen debent esse magnæ, per existentiam, & valorem virtutis.

Quarto, ratione efficaciæ, quia habent virtutem malorum humorum abstersiuam: fluxus ventris, & sanguinis restrictiuam, & etiam cordis confortatiuam, vnde valent contra cardiacam, & syncopim. Sic virgines, & continentes debent in seipsis malos humores, idest malas affectiones, siue immundas cogitationes expellere, fluxum carnis, & sanguinis, idest peccati per abstinentiam, & honestatem restringere, & spiritualibus, & piis operibus, scilicet orationibus, & elemosynis sui cordis debilitatem confortare, ne pusillanimitate deficiant ex aliqua tribulatione, vel tentatione.

Item continens assimilatur chalybi.

Primo, quia chalybs est substantia purior ferro, quia ferrum est magis terrenum in substantia, & habet terrestre lutulentum, & non parum. Et econtrario chalybs habet minus de terreno, nec ita lutulentum est, sed magis purum. Tanquàm ferrum ergo impurum homo incontinens est, habens lutulentiam carnalis immunditiæ, sed tanquam chalybs est homo continens, habens parum de terrestri, idest de concupiscentia carnis, & sine lutulentia, idest carnali immunditia.

Secundo, quia chalybs est ferro compactior, & ideo etiam solidior. Similiter etiam continens est bene compactus, idest bene compositus in moribus, & solidior idest stabilior. Sed econtra incontinens incompactus est, idest incompositus, sed mollis magis ad cedendum tentationibus, sicut ferrum facilius mollificatur ab igne.

Tertio, quia est durabilior, quia ferrum propter impuritatem citius rubiginem contrahit, quæ ipsum consumit. Similiter homo incontinens citius senectutem incurrit, quæ ipsum corporaliter debilitat, & consumit, sed homo continens diutius viuit, quia non cito senescit.

Quarto, quia ignis citius adurit ferrum, quia minus compactum citius penetrat. tanquam ergo ignis adurens est mulieris pulchræ consortium, vel conuictus: quæ cor hominis incontinentis cito penetrat, & inflammat, Hieroni. Flammigero igne percutit mulier conscientiam, & inflammat. Sed continens est, sicut chalybs, in quem ardor carnalis amoris non faciliter intrat.

Zigniti lapidi correptor, cotique correptio quibusdam exemplis assimilatur, vtrique correptoris munus exprimitur.

Cap. VIII.

CORreptio delinquentis debet esse similis lapidi, qui dicitur Cos dicitur enim sic, eo, quòd ad incidendum ferrum acuat. Cos enim Græcè, incisio Latinè dicitur. Quia scilicet correptio debito modo facta, etiam à mente ferrea, & dura, non tantum vitia amputat, & incidit, sed ad bona eam aptat, & acuit. Sed quædam cos est, vt dicit Isido. quæ ad acuendum indiget oleo, quædam aqua. Quia videlicet discreta correptio, quandoque indiget oleo lenitatis, secundum illud. Gal. 6. Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, corripite huiusmodi in spiritu lenitatis. Etiam quandoque indiget aqua austeritatis. Nam (sicut idem Isido. dicit) Oleum coti additum leuem, aqua vero acerrimam aciem reddit. Hoc autem agendo cos proprium habet, quòd dum acuendo alteri seruit, se paulatim consumit, vt Gregor. dicit. Et talis est prælatus malus, vel prædicator, qui dum aliis prædicando, vel corrigendo proficit, seipsum male viuendo, vel se non emendando amplius condemnat, & destruit. Debet ergo esse, vt cos, iustitia, vel zelus rectoris, qui dum linguam vel manum mouet ad corrigendum vitia delinquentis, quasi ferrum acuit ad incisionem vlceris. Corrigere volens delicta, debet intendere ad estirpandum vitiorum radices, idest illa principalia vitia cohibere, ex quibus quasi omnia delicta præcipuè oriuntur, sicut sunt superbia, auaritia, luxuria. Et ideo corrector vitiorum debet esse similis lapidi zigniti. Zignites enim dicitur lapis quasi vitrei coloris esse, qui gestatus ad collum (sicut dicit Diosco.) sanguinem stringit, mentis alienationem expellit, & applicatus ligno ardenti, flammam eius. Fluxus sanguinis refertur ad luxuriam, proxima enim sibi sunt secundum naturam sanguis, & semen, mentis alienatio refertur ad superbiam, qua quis à vera sui cognitione alienatus, æstimat de se, quod non est. Sed flamma ligni designat cupiditatem, & ardentem auaritiam animi. Vnde cum ista refrenantur, omnia vitia cum eis cohibentur.

Secundò, ratione distinctionis (sicut enim Isid. dicit) æs si mixtum fuerit aliis metallis, colorem, & virtutem commutat. Vnde quoddam est album, ad modum argenti, quoddam fuluum ad modum auri est. Et aliud est genus æris, quod ex ductibili ære attenuatum in laminas, & felle tauri vnctũ, speciem auri prætendit, & poni consueuerat in histrionum coronis, propter quod coronarium est vocatum. Similiter est triplex eloquentia, quędam spiritualis, vt prædicatorum, & hæc præcipuè intendit ad animarum purgationem, & dealbationem, vnde assimilatur æri, quod est album, ad modum argenti. Psalm. 11. Eloquia domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. Prouer. 10. Argentum electum lingua iusti. Alia verò est eloquentia secularis, sicut rhetorum, & aliorum prolocutorum secularium, quæ vt plurimum ordinatur ad lucrum auri, vel commodum alicuius rei temporalis, auro appreciabilis: vnde non incongruè assimilatur illi æri, quod fuluum est ad modum auri.

Tertia verò est eloquentia iocularis, quæ est ad delectandum, & solatiandum, sicut poetæ hactenus faciebant: & hæc assimilatur illi æri quod ponitur in histrionum coronis. Quocunque ergo modo sit eloquens, habet aspectum siue similitudinem æris, secundum illud, Ezech. 40. Cuius erat species, quasi species æris.

Tertiò, ratione corruptionis, quia æs cito rubiginatur, nisi oleo perfundatur: Vasa enim ærea fiunt rubiginosa, nisi confricentur arena. Ex quo accipitur, quòd omnis eloquens, & linguosus contrahit & tenet peccati rubiginem. Iob 40. Est quasi lignum putridum æs, nisi præseruetur gratię, siue charitatis vnctione: propter quod dicebat Apost. 1. Corin. 10. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut ęs, &c. vel nisi ab hac rubigine purgetur asperitate pœnitentiæ: Et ideirco (vt Hierony. dicit) melius est habere rusticitatem sanctam, quàm eloquẽtiam peccatricem.

Quartò ratione sonationis: quia æs maximè conuenit officio campanarum, & tubarum propter sonoritatem. Quasi autem campanæ optime sonantes, & à remotis partibus audibiles fuerunt Sancti Apostoli: quia in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ, vt dicitur in Ps. 18. Sed quasi tubæ ereæ sunt doctores, & prædicatores, alij. Prædicatori enim dicitur Isa. 58. Clama, ne cesses, & quasi tuba exalta vocem tuam, Hiere. 46. Vox eius quasi æris sonabit.

Quintò ratione curationis, quia æs contra infirmitates multas virtutem habet. Nam (sicut dicit Plinius & Dios.) æs exustum, & puluerizatum habet virtutem dissoluendi, & consumendi, extenuandi & purgandi noxios humores, vulnera sanat, caliginem oculorum purgat, superfluas carnes corrodit, & vlcera crescere non permittit. Sic eloquentia, & lingua prædicatoris si fuerit adusta. i. igne Spiritussancti ignita, & inflammata, & puluerizata. i. diligenter, & subtiliter declarata: quia quasi æs dusum conteritur, dum verbum difficile, vel obscurum diligenter exponitur. talis inquam eloquentia habet virtutem dissoluendi duritiam cordis, & consumendi humorem carnis. i. luxuriam, extenuandi plenitudinem diuitum, dum eos mouet ad diuitiarum largitionem & mundi contemptum: Item purgandi noxios humores. i. noxios affectus hominum peccatorum: sanat etiam plurimum vulnera. i. vitia tentationum, purgat caliginem errorum, corrodit superfluas carnes. i. ingluuiem gulosorum, & etiam eas retinet ne crescant, per abstinentiæ, & temperantiæ remedium. Omnia enim hæc sancti prædicatores operantur frequenter in conuersione peccatorum. Et ideo ipsi sunt instrumenta curationis, & absolutionis peccatoris. Exod. quadragesimo. Præcepit dominus fieri labrum æneum, ad lauandum: per quod labrum eloquentia signatur, seu doctrina prædicatorum, quæ ablutiua, & mundificatiua est vitiorum, & sordium hominum peccatorum.

Eucharistiæ similitudines quædam quæ ex varijs diacletis, esdrytisque lapidis proprietatibus excipiuntur.

Cap. XI.

Evcharistiæ sacramentum assimilatur lapidi, qui dicitur diacletes, qui est pallidus, lucens, vt beryllus: qui (vt dicitur in lapidario) si mortuo applicetur, statim solitas perdit vires. Sanctus enim hic lapis est, & quem mors sternit, abhorret: sic eucharistiæ sacramentum abhorret eum, qui est in peccato mortali, à quo si assumatur, non ei prodest, sed obest. Non enim iste cibus est cibus mortuorum, sed viuorum. Io. 6. Qui manducat me, & ipse viuet.

Item Christus sub cibo sacramentali contentus similis est illi lapidi, qui dicitur eschites, qui inuenitur in nidis Aquilarum, de quo dicitur, quòd si de veneni fraude aliquis suspectus fuerit, si reus fuerit, & hic lapis sub cibo positus, quærit cibum, cum deglutire non sinit: sed si subtractus fuerit lapis mox eum deglutiet. Si Christus, qui inuenitur in nidis Aquilarum. i. in cordibus contemplatiuorum virorum positus. i. contentus sub cibo sacramentali, reum veneni, idest peccati mortalis, glutire non sinit, vel reum fraudis: idest hypocritam, vel fictum, ipsum cibum deglutire non sinit, scilicet spiritualiter. Nã licet fictus, vel in peccato mortali existens manducet ipsum sacramentaliter, non tamen spiritualiter, vel saltamẽ ei ipsius percipiat effectũ. Vnde spiritualiter quo ad animam ipsum non deglutit. Et ideo sicut Apostolus dicit, 1. Cor. 11. Probet se homo vnusquisque, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

Christianæ fidei perfectio atque dignitas, ex perfectione naturaliq; carbũculi virtute, pluribus similitudinibus aperte monstratur.

Cap. XII.

Fides Christiana assimilatur lapidi carbunculo.

Primò ratione fulgoris. dicitur enim carbunculus, quia videtur quasi carbo ignitus non ardore, sed splendore, cuius fulgor est tantus, quòd nec nocte vincitur: lucet enim in tenebris, adeo vt flammas ad oculos vibret. Sic fulgor fidei Christianæ tantus est, quòd nocte idest tenebrositate hæreticorum, vel obscuritate persecutionum, vel caligine peccatorum, vinci, vel extingui non potest. Nam in omnibus huiusmodi tenebris sic fides catholica fulget, vt flammas interdum execæcantes, interdum verò illuminantes, ad oculos interiorum mẽtium vibret. Nam de lumine fidei aliqui excæcantur, scilicet non rectè credentes, vel quod credunt, non tamen facientes. Quidã vero illuminatur, vt veri & viui fideles,

qui

h bent fidem per dilectionem operantem. Ecclesiast. 32. Gemmula carbunculi in ornamento auri,&c. Nam per ornamentum aureum intelligitur charitas,per gemmam verò carbunculi.fides. Vnde carbunculus ponitur in auro,cum fides catholica charitatiuè operatur,&hęc est,quæ verè illuminat,& ad salutem operatur.

Secundò,ratione distinctionis. Sunt enim duodecim genera carbunculi fulgentis, & radios ad modum ignis emittentis,& candida zona præcincti,vt dicit Isidor. in quibus duodecim significantur articuli, quibus ipsa fides distinguitur: de quorum distinctione dictum est supra, in primo libro,capit.25.Qui articuli omnes duodecim mirabilibus radiis veræ cognitionis eorum, quæ ad nostram salutem pertinent,nos illuminant.Sed quasi zona alba,est simplex fidei veritas,qua intellectus credentis astringitur, vt vnicuique articulo firmiter inhæreat, etiam si rationem non videat.

Tertiò,ratione variationis, quia carbunculi propriũ est.quòd proiectus in ignem velut inter mortuos carbones extinguitur, sed aqua perfusus exardescit. Sic fides quasi in ignem proiicitur,quando fidelis quisque in peccatum mortale prolabitur:quia peccatum perpetratum appetitum peccandi non extinguit, sed amplius accendit,sicut lignum appositum igni. Et propter hoc peccatum assimilatur igni,quod dum opera fidei cessare facit, ipsam fidem mortificat,& extinguit: quia fides sine operibus mortua est.Iac.2. Sed tunc carbunculus aqua perfunditur,& reuiuiscit, quando fidelis mens ad pœnitentiam reuertitur,& lachrymarum aqua perfunditur. Tũc enim redeunte diuina gratia,& reparata charitate amissa, restituitur etiam fidei vita, id est, vigor operandi, quia fides per dilectionem operatur.

Quartò,ratione valoris, vel comparationis: quia est quædam species carbunculi, in qua inter lucidos ignes apparent quædam guttæ aureæ:& hæc gemma respectu aliarum est precij incomparabilis. Quasi autem gutta carbunculi aurea in lucido igne,est patientia fidelis hominis in tribulatione sua,& persecutione quam patitur, præcipuè pro ipsa fide, & hæc vocatur probatio fidei, quæ est quasi incomparabilis pretij, secundum illud. 1. Petr.primo. Vt probatio fidei vestræ multò preciosior sit auro.

Quintò,ratione vigoris,quia carbunculus sculptuiis & simulacris resistit,siue idolorum, quia fides idololatriam horret,siue auarorum:quia auaritia est idolorum seruitus.

Item fides sanctorum assimilatur lapidi, qui dicitur, amiathon,à quo,vt dicit Isido.si vestis tacta fuerit,contra ignem resistit:& si supra ignem posueris, non ardebit,sed splendore accepto,nitidior erit.hic omnibus maleficiis magorum resistit.Nam fides sanctorum est,quæ igni,id est,persecutionis feruori,siue persequentium furori à principio ecclesiæ resistit, & finaliter ipsum superans vicit,secundum illud Heb.11.Sancti per fidem vicerunt regna,& ita extinxerunt impetum ignis.Et hæc est etiam,quæ splẽdorem miraculorum accepit, & quæ per processum temporis nitidior& purior apparuit : & hæc insuper est, quæ omnia magorum præstigia & maleficia repulit,& dãnauit,quib.totus mundus erat ferè plenus.

Dei gratiæ perfectiones,quæ ex variis Iaspidis,Sapphiri,onychini,vitri saliuq; similitudinibus eliciuntur, quemadmodum in corde conseruentur,exprimitur.

Cap. XIII.

GRatia Dei assimilatur iaspidi.

Primo,ratione gratiositatis, quia iaspis est lapis viridis,smaragdo similis,sed est grossioris coloris. Color autẽ viridis super omnes colores est gratior oculis. Vnde dicitur Ecclesiast.40.Gratiam, & speciem desiderabit oculus:sed super hęc omnia viridem. Et similiter gratia Dei super omnia facit animam magis gratam,& placidam,& pellucidam,coram oculis Dei:& ideo vocatur gratia,quasi gratum faciens. Vnde sicut iaspidis aspectus est gratus oculo humano, sic aspectus hominis, in quo est gratia,gratus est oculo diuino.Apo.4. Qui sedebat,similis erat aspectui lapidis iaspidis.

Secundò,ratione diuersitatis: habet enim iaspis diuersitatem specierum:quia sicut dicit Isido.sunt.28.species iaspidis.

Item habet diuersitatem colorum,quia quamuis præcipuus color eius sit viridis, multos tamen habet alios colores intermixtos. sic gratia Dei habet multos modos,& varios in hominibus facit affectus. 1.Pet.4. Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Et Aposto. 1.Cor.12.Diuisiones gratiarum sunt,&c.

Tertio,ratione vtilitatis:quia valet ad multa.Nam primo iaspis febrem refrenat Et similiter gratia Dei reprimit morbum febrilem.i. inordinatum cupiditatis ardorem, qui est vt febris animæ dans ei sitim insatiabilem, quam tamen diuina gratia reprimit,& extinguit.

Item iaspis hydropisim iuuat,quando defert à patientibus castè. Similiter gratia Dei valet contra superbiam, quæ est hydropisis quædam.i.inflatio animi,præbens cõtra eam medicinam humilitatis,quæ præcipue est necessaria virginibus,& continenter viuentibus,ne per superbiam virginitatis perdant eminentiam. Nam quandoq; (sicut dicit Greg.)Deus punit occultam mentis superbiã per manifestam carnis ruinam.

Item iaspis inter pericula facit hominem tutum. Iuuat etiam parientem:quæ etiam competunt gratiæ contra vitium acidię:quia frequenter acidiosus,& piger bona refugit, timens difficultatem, & periculum vbi non oportet,Prou.20.dicit piger,Leo est in via, &c.Sed hũc timorem gratia Dei expellit,&ideo facit hominem tutũ, & solicitum.Quandoque etiam homo piger, & acidiosus,licet bonum opus concipiat.i.facere proponat,tamẽ ipsum nimis tardat,&ideo similis est mulieri, quæ concipit quidem,sed tempore debito non parit.Cõtra quòd gratia Dei modo iaspidis iuuat ad pariendũ,idest ad bonum propositum opere complendum.

Item iaspis interiorem ardorẽ refrigerat: quia gratia Dei mitigat iram,quæ interius accendit,& vrit.

Item iaspis luxuriam coarctat: & multo magis hoc agit gratia ,à qua continentiæ donum manat, secundum illud Sapien.8.Non possum esse continens, &c.

Item iaspis pulueriżatus, & cum lacte datus, vlcera inueterata sanat. Vlcera autem inueterata, sunt gulæ vitia, siue damna, quæ in ipso mundi exordio in nostris primis parentibus incœperunt, & nunquam plenè sanari potuerunt.Hoc etiam gulæ vitium, siue vulcus cum quolibet homine ab infantia nascitur, & semper est

eo crescit, & nutritur. Vnde nec hoc vlcus sic inueteratũ sanatur, nisi per gratiam Dei.

Item iaspis sordes oculorum purgat. Oculorum autẽ sordes pertinẽt ad inuidiam, quia nequam est oculus inuidi: vt dicitur Ecclesiast. 14. Etiam inuidenti, & murmuranti de gratia aliis facta, dictum est à patrefamilias, Mat. 20. An oculus tuus, nequã est, quia ego bonus sum? Hanc ergo nequitiam, & impuritatem oculorum purgat diuina gratia, quia inuidiam expellit, dum qui non æmulatur charitatem, infundit. Et sic patet quòd murus virtutum protegens ab insultu omnium vitiorum ex gratia Dei constituitur: & ideo congruè, vt dictum est, iaspidi assimilatur, de quo dicitur Apo. 21. Structura muri eius, scilicet ciuitatis animæ ex lapide iaspide. Vnde ĩ ea oportet principaliter animam esse fundatam, si vult euadere vitiorum ruinam, Apoc. 21. Fundamentum primum iaspis.

Item gratia Dei assimilatur sapphyro, quia generat in nobis septem virtutes secundum 7. conditiones sapphiri.

Primò, quia sapphirus habet scintillam relucentem, per cuius relucentiam indicatur virtus eius. Similiter anima existens in gratia Dei, habet veram relucentiam fidei: quia in peccatoribus gratia Dei carẽtibus, fides est nõ verum lumẽ, sed mortuum, vel extinctum: vnde fides talis est sine operibus meritoriis, & gratuitis: & fides sine operibus mortua est, Iac. 2.

Secundò, dicitur sapphirus habere virtutem firmandi animum in bonis. Et hoc competit gratiæ, quæ in nobis causat spem futuræ vitæ, quam Apostolus Heb. 6. assimilat anchoræ, quia animam firmam tenet in mari pœnitentiæ, & propter hanc firmitatem dicitur fundamentum. Apo. 21. Secundum fundamentum sapphirus, & dicitur spes secundum fundamentum, respectu fidei, quę est primum.

Tertiò, dicitur habere virtutem timorem expellendi. quod competit etiam gratiæ, inquantum in nobis generat, & perficit charitatem: cui beatus Ioannes 1. Io. 3. attribuit expellere timorem, vnde in hac anima firmatur, & solidatur contra mundanum timorem. Ideo dicitur Eze. 10 Ecce, in firmamẽto, quod erat super caput cherubin, quasi lapis sapphirus. In firmamento, hoc est in Deo, in quo omnia stabilita sunt, & firmata sunt, quod caput cherubin .i. omnem sciæ subtilitatem transcendit, est quasi sapphirus lapis, quia scilicet in ipso Deus nos collocat, & firmat gratia charitatis, & quasi ei similes per firmitatem, & fortitudinem facit. 1. Io. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Et ideo in tam tuto loco positus, nihil timere potest, seu debet.

Quartò, sapphirus habet vim vulnerum sanatiuam, si puluerizatus, & lacti admixtus superponatur. Quod etiam competit gratiæ propter zelum correctionis iustitiæ, qua vulnera vitiorum, dum puniuntur, purgantur, & curantur. Sed etiam debet rigor iustitiæ lactis suauitati misceri, i. misericordiæ, seu lenitatis dulcedini, quia misericordia superexaltat iudicium: vt dicitur Iaco. 3.

Quintò, quia sapphirus vegetat, & integra membra præseruat. Quod etiam competit gratiæ, inquantum in nobis generat temperantiam, per quam non solum anima, sed corpus vegetatur, & in sanitatis omnium membrorum integritate seruatur, Can. 5. Venter tu⁹ eburne⁹ distinctus sapphiris. Sunt. n. quasi distincti sapphiri in vẽtre, diuersæ partes temperantiæ in carne, vt sobrietas, abstinentia, & castitas, &c.

Sextò, sapphirus audacem, & victorẽ facit, quod etiã facit gratia, inquantum in nobis fortitudinem generat, quæ contra pericula facit audere, & saltem animo vincere.

Septimò, quia quandoque sapphirus inuenitur in venis minerarum, in quibus inuenitur laxurium. In quib⁹ etiam venis, quasi in medio, sicut in quodam ventre, quędam species carbunculi inuenitur: vnde à multis sapphirus mater carbunculi creditur, eo quod in eius venis generetur. Sic gratia in nobis generat carbunculum fulgẽtem .i. prudentiam nos in agibilibus dirigentem & illuminantem. Hæc autem prædictæ virtutes, quæ sapphiri conditionibus congruunt, sunt velut fundamentum in quibus fabrica mentis erigitur. Isa. 54. Fundabo te in sapphiris. Item ipsæ eædem sunt lapides, ex quibus domus Dei cõstruitur. Iob. 28 Loc⁹ sapphiri, lapides eius, To. 13. Portæ Hierusalem ex sapphiro.

Item gratia Dei assimilatur onychino.

Primò ratione coloris Onychinus. n. Arabicus est nigri coloris cum candidis zonis, quia gratia Dei, licèt de nigret per aspectum humilitatis, tamen circuncingit zonis puritatis. Nam vna zona alba est continentia carnis, alia puritas mentis. Can. 1. Nolite me considerare, quòd fusca sim: quia decolorauit me Sol. & in eodem, Nigra sum, sed formosa: nigra per humilitatẽ, formosa per puritatem.

Secũdò ratione virtutis, quia onychinus Arabicus, secundum Diosc. tristitiam excitat, timores multiplicat, animos commouet ad lites & ad rixas. Similiter diuina gratia excitat tristitiam pœnitentiæ in hoĩe, multiplicat timores mortis iudicij, & gehennæ, animos commouet ad lites, & rixas iustitiæ. Ex diuina enim est gratia, cum homo pœnitẽs cum seipso rixatur, & litigat, vt de se ipso iustitiã faciat. Apostolus 1. Cor. 11. Si nosmetipsos diiudicaremus non vtique à domino iudicaremur. Et hinc est, quòd in rationali positi sunt lapides onychini: quia dum hominis mens rationalis diuinæ gratiæ radiis perfunditur, ad se ipsum diiudicandum, vel puniendum protin⁹ excitatur. Exo. 25. Accipere debetis lapides onychinos ad ornandum ephot, & rationale. Tã enim ex gratia præueniente, quàm ex subsequente rationale hominis .i. mens hominis, seu anima rationalis ornatur.

Item gratia Dei conseruatur in corde, sicut vnguẽtũ in alabastro. Nam ex alabastro sunt vnguentaria vasa, eo, ꝙ seruet vnguẽta omni tpe incorrupta, vnde Mat. 26. dr̃, ꝙ accessit ad Iesum mulier habẽs alabastrũ vnguẽti ꝓciosi. Est enim alabastrũ solidũ, frigidũ, cãdidũ, & variis coloribus tinctũ. Et tale dẽt esse cor hoĩs, vt sit grãæ diuinæ cõseruatiuũ, scilicet cãdidũ ꝑ mũditiã, solidũ ꝑ patiẽtiam, frigidum, ꝑ continentiam, & variis coloribus tinctum per bonarum cogitationum, siue affectionum copiam.

Item gratia Dei assimilatur nitro, de quo Salomon loquitur. Prouer. 25. dicens: Acetum nitro, &c. Nam nitrũ secundũ Plini. & Diosc. mundificat saniẽ stomachi, & intestinorum ex apostemate procedentem: saniem etiam capitis detergit, spuma eius corrosionibus & inflammationibus subuenit. Vnde etiam hydropicis proficit, & cũ melle mixtum caliginem oculorum detergit, venenũ repellit,

pellit, & paralysim linguæ potentes dissoluit. Similiter diuina gratia mundificat saniem stomachi, & intestinorum. i. vitium gulæ. Item tergit saniem capitis, i. superbiam mentis expellit. Item nitri spuma. i. gratia Dei feruor corrosionibus, & inflammationibus iræ subuenit hydropicis. i. his in quibus exuberat fluxus inordinatus humoris aquosi. i. lubricum luxuriæ, proficit: sed mixta cũ melle. i. cum amoris dulcedine, caliginem oculorum abstergit, i. cæcitatem mentis, quam inducit inuidia, scilicet bona opera videri mala, & venenum charitatis. i. cupiditatis repellit. Dicit enim August. quod veneuũ charitatis, est cupiditas. Item paralysim linguæ. i. impedimentum confessionis tollit.

Item gratia Dei assimilatur sali, propter multas virtutes salis, quas Auicenna ponit.

Primò, quia sal habet virtutem dissoluendi: quia scilicet diuina gratia plerumque dissoluit duritiam hominũ auarorum, & ad pietatem & compassionem emollit corda eorum.

Secundo, quia habet virtutem mũdandi, quia scilicet gratia purificat immunditiam luxuriosorũ. Habet enim sal virtutem, putridas carnes corrodendi, maxime quando est exustũ, & hoc est, quia gratia remouet putredinẽ luxuriæ.

Tertiò, quia habet virtutem ventositatem extenuandi, & diuidendi, maximè si puluerizatum, & coctum, & calidum super stomachi orificium sacelletur. Aqua etiã salinata tumores, & inflationes, & hydropicas passiones soluit. Quia diuina gratia vanas gloriosorum ventositates extenuat, eos humiliando, & tumiditates, & inflationes etiam superborum soluit aqua salinata. i. tribulatione morte etiam aspera, eos implendo.

Quartò, quia habet virtutem humores putridos & corruptos consumendi, quia scilicet diuina gratia putridos, & corruptos affectus consumit inuidorum. Dicitur enim Prouerb. 14. quòd putredo ossium, inuidia.

Quintò, quia habet virtutem humiditatem naturalem coadunandi, & seruandi, & innaturalem resoluendi, & abstergendi. Quasi autem virtus naturalis, est virtus mansuetudinis, quia homo est animal mansuetum natura, econtra autem innaturalis est huiusmodi iracundia, quæ mansuetudini opponitur: vnde diuina gratia, quæ est naturæ completiua, mansuetudinem hominis coadunat, vt eam diuersa perturbantia non dispergant, & conseruat eam, ne superetur ab ira. Econtra autem inordinatam iram, quæ humanæ naturæ non congruit, resoluit, cor humiliando, & abstergit per patientiam, & tristitiam, & impetum iræ refrenando: vel resoluit, idest annihilat iram in corde, & abstergit ne crescat, vel impleatur in opere.

Sextò, quia habet virtutem ventrem remolliendi, & superfluitatem educendi, & maximè salgemma, quod clarum est sicut gemma. Hoc autem competit diuinæ gratiæ, inquantum ten- acet vitium gulę, à qua est vitiũ & superfluitas vent. .s.

Septimò, quia sal habet virtutem venenoso humori resistendi. Vnde sal cum melle & cum pane, sanat anthracem, vt Auicen. dicit. Quasi ergo venenosus humor sua frigiditate calorem cordis extinguẽs, est vitium acidiæ, quod sua frigiditate. i. pusillanimitate vigorem, & calorẽ cordis, qui est ex charitate, extinguit. Sed hoc acidiæ venenum, sal, idest diuina gratia, cum melle, idest cum dulcedine contemplationis, & cum pane doctrinæ spiritualis, siue cum pane lachrymosæ compunctionis, penitus expellit, propter omnia prædicta. dicitur Luc. 1. Bonum est sal, &c. Col. 4. Sermo vester gratiæ semper sale conditus.

Vera humilitatis exempla quæ ex magnetis, & allectoriæ lapidis effectibus variis accipiuntur, patefiunt.

Cap. XIIII.

Humilitas assimilatur magneti.

Primo, quia magnes habet virtutẽ attractiuã. Nam adeo attrahit ferrum (secundum August.) vt catenam faciat amoueri. Et vt idẽ dicit, tãta est eius vis, ꝙ si quis eundem magnetem sub aureo, vel æneo vase tenuerit, ferrumque desuper posuerint admodum desubter lapidis ferrum, desuper mouebitur. Sic etiam est tanta humilitatis virtus, vt etiam mentes ferreas, & diuisas aliquando moueat, & placet, & attrahat ad dulcedinem, & miticatem. Sic etiam humilitas, & benignitas Dei sustinẽtis, cor peccatoris etiam durum deberet mouere, & ad pœnitentiam attrahere, Roma. 2. An ignoras, ꝙ benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit? Etsi vas aureum, idest cor sapiens, vel vas æneum. i. os loquens, se medium interponat, tunc maximè magnes. i. humilitas visa mouebit mentem duram. Vnde humilis vita prædicãtis adiuncta ei sapientia cordis, & eloquẽtia oris, quasi omne ferrum, idest omne cor durum mouebit. Sed notandum, quòd in Æthiopia est alia species magnetis, quæ ferrum non attrahit, sed fugit, & respuit, sicut & apud nos videmus, quòd aliquãdo idem magnes in vno angulo ferrũ attrahit, & in alio à se pellit. Ex quibus accipitur, ꝙ homines superbos expedit quandoque humiliter & dulciter attrahere, quandoque vero expedit eos sagaciter fugere, & declinare, quandoque expedit eos violenter expellere, & fugare.

Secundò, quia magnes habet virtutem reconciliatiuam. Quia secundum Diosc. reconciliat maritos vxoribus: quod siue verum sit, siue non de magnete, de humilitate plerumque verissimum esse contingit: quia per humiles responsiones, vel blanda verba mulier maritũ suũ durum vel iratum frequentiùs emollit, & placat. Sic anima peccatrix sponsum suum Christum pro peccatis offensum per humiles lachrymas placat, & caro aduersa spiritui per humiles abstinẽtias ipsum sibi humiliter cõfœderat.

Tertiò, quia magnes habet virtutem gratificatiuam: auget enim (vt dicunt) gratiam, & pulchritudinem in sermone: quod quidem de humilitate verissimum esse constat, quia humilitas prædicantis auget ei gratiam sermonis. Nam Deus superbis resistit, &c. Iac. 4.

Quarto, quia magnes habet virtutem curatiuam. Nã cum mulsa valet ad curandum hydropisim, splenem, & alopeciam. Sic humilitas curat hydropisim. i. inflationẽ superbiæ, & splenem. i. dissolutionem ineptæ lætitiæ: quia dicitur, quòd splene ridemus, sicut felle irascimur, & alopeciam, quæ capillos cadere facit, siue fluere ex capite. i. casum, siue fluxum spiritualium virtutum ex mente: quia humilitas virtutes conseruat in mente, pro

te, pro

te, propter quod dicit Greg. quòd qui virtutes cæteras si ne humilitate congregat, quasi pulverem in ventū portat. Item prælatorum humilitas assimilatur cuidam gēmæ, quæ dicitur allectoria. Est enim lapis, qui invenitur in ventriculis gallinaceis, cuius magnitudo est ad fabæ quantitatem. Hic, vt Diosc. dicit, venenum excitat, gratum facit, & constantem, victorem, discretum, & oratorem, amicos reformat, & sitim mitigat. Hæc autem de illo lapide, sive vera sint, sive non, tamen humilitati verissimè competunt. Hæc enim, scilicet humilitas invenitur in ventriculis gallinaceis. i. in cordibus prælatorum, & imitantium Christum, qui se gallinæ comparavit, vt dicitur Matth. 23. Quoties volui congregare filios tuos quēadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, &c. Hic, inquam, licèt parvæ sit quantitatis per reputationē, tamen est eutativæ virtutis, quæ licet venenum excitet dæmonum, vel iram invidorum, tamen facit prælatum gratum in conversatione, constantem in persecutione, victorem in tentatione, discretum in correptione, oratorem. i. facundum, & gratiosum in exhortatione, amicabilem in reconciliatione: & mitigat etiam sitim, idest appetitum ambitiosum dominandi. Hæc omnia facit humilitas vera in bono prælato.

Lapidis chelidonij variatio, origo, virtus, cui viri humiles suis perfectionibus assimilantur.

Cap. XV.

Humiles homines assimilātur chelidoniis Nam humiles plerumque, quanto in apparētia videntur minores, tanto sunt in virtutibus excellentiores, & in operibus efficaciores. Sic enim accidit de chelidoniis, qui sunt lapilli de ventre hirundinis extracti, quorum vnus est niger, & alter rufus: qui licèt sint parvi, & deformes, in virtutibus tamen multis aliis sunt maiores. Nam rufus valet contra lunaticam passionem, contra insaniam, & contra antiquum languorem, & facit hominem facundum, placētem, & gratum. Niger vero valet contra noxios humores, iras, & febres, & lotus aqua sanat oculos, vt dicitur in lapidario, vnde in illis duob' lapillis duplex humilitas repræsentatur.

Primò, sapientium: quia sicut dicitur Prou. 11. vbi humilitas, ibi sapientia. vnde Pro. dixit, quod inter sapientes sapientior est, qui humilior existit. Hęc est ergo, quę valet contra lunaticam passionem. i. mutabilitatem stultitiæ, quia sicut stultitia facit mentem instabilem, & variabilem ad modum lunæ, ita sapientia facit hominem stabilem ad modum Solis, qui semper est in se vniformiter lucidus. Et ideo dicitur Eccelesiast. 26. quod homo sanctus in sapientia sua manet, sicut Sol: stultus vero sicut luna mutatur. Item valet contra insaniam. Idest contra furorem iracundiæ: quia homo dum sapienter respondet, & humiliat se furenti, & humiliter cedit ei, frangit furorem irę eius, vel saltem euadit. Item valet humilitas contra antiquum languorem, idest contra inveteratum odium, quia freqūēter sapientes humili & dulci lingua, vel opere, antiqua etiam odia conciliant. Hæc etiam est, scilicet sapientis humilitas, qui sicut facit verbum facundum, sic etiam & gratum.

Secūdò autem chelidonius, qui est niger, repræsentat humilitatem pœnitētium. Hæc est enim, quæ noxios humores. i. nocivas affectiōes purgat, iras frēnat, & febres. i. carnis calores refrigerat, & etiam oculos mentis à cæcitate superbiæ sanat.

Inferni ignis, quomodo inextinguibilis semper maneat, rationibus, exemplisque naturalibus approbatur.

Cap. XVI.

Ignem gehennæ inextinguibilem, & semper durabilē esse, non est incredibile, & præcipue per divinam potentiam, cum legatur, secundùm naturam, asbeston, qui est lapis Archadiæ ferrei coloris, & ab igne sic dictus, quia semel accensus, nunquam extingui potest. Vade in quodam templo Dianæ erat lucerna ex huiusmodi lapide semper ardens, ita, vt nulla tempestate nullo imbre extingui posset, sicut Isidor. refert. Vnde pagani maximum suæ Dianæ miraculum esse arbitrabantur. Ergo si hoc fieri potest virtute naturæ in materia lapidea, ita vt non amplius ignis succēdatur, nec vnquam extinguatur? quanto magis fieri hoc potest virtute Dei in alia qua cunque materia, vt scilicet ignis inextinguibilis perpetuo conservetur? Vnde Gregorius dicit exponens illud Iob. 20. Devorabit eum ignis. Ignis corporeus, qui nunc succenditur, vt vltra corporeis indigeat fomentis, nec valet, nisi succensus esset, & nisi refotus subsisteret: ac cōtra gehennæ ignis cum sit corporeus, & in semetipso reprobos corporaliter exurat, nec studio humano succēditur, nec lignis nutritur, sed datus semel durat inextinguibilis, & succensione indiget, & ardore non caret. Ratio huius diversitatis est: quia ignis iste, qui apud nos est qui lignis nutritur, & ab homine succenditur, est artificialiter, & per violentiam in alienam materiam introductus, sed ignis ille lignis non indiget, qui bus foveatur, vel quia est in materia propria existens, vel in materia aliena non per violentiam, sed per naturam à principio intrinseco, sicut etiam accidit in sulphure. vnde non est accensus ab homine, sed à Deo, qui illam naturam instituit, & hoc est, quod dicitur Isa. 30. Flatus domini, sicut torrens sulphuris accendens eam.

Hypocritarum iniquitas qualis existat, ex auricalchi lapidisque chrysolenij natura explanatur.

Cap. XIX.

Hypocrita assimilatur auricalcho.

Primo, quia auricalchum est alieni coloris ostētativum: habet enim auro similem colorem, sed eius non habet valorem, Similiter homo hypocrita habet quidem exterius apparentiam sanctitatis, sed tamen nō habet interius existentiam veritatis, vnde dicitur hypocrita ab hypo, quod est sub, & crisis, quod est aurum, quasi aliquid habens sub auro, idest, sub apparentia auri, scilicet sub apparentia sanctitatis, malitiam iniquitatis. Matth. 23. Vos quidem à foris apparetis hominibus iusti, interius autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Tales abundabūt in fine mundi, in ecclesia, quando multi etiam descendent, & declinabunt, à vera sanctitate ad fictam religionem. Vnde legitur 3. Reg 7. quòd vasa, quę fecit Iram, de auricalcho erant. Iram enim interpretatur civitas descēdens, & signat statum ecclesiæ in fine descēdentis, & declinantis à cœlestibus ad terrena, cuius vasa erunt de auricalcho, s. clerici, & religiosi hypocritę, ficti.

Secundo, quia aurichalcum interiorū est infectivum. Nam cibaria nimis diu in vasis de auricalcho servata, vitio eorum saporem horribilem contrahunt, & odorem. Et sic desideria, & verba iniqua, quæ diu hypocritæ in cordibus absconditā tenuerunt, quando ea producere, & opere

epere exequi possent, inueniunt horribilia, & hoc est, quod hypocrisis interiores affectus corrumpit. Apoc. 1. Pedes eius i. affectus, similes aurichalcho: quia scilicet sunt per hypocrisim infecti, & simulati.

Tertio, quia aurichalchū est suæ vilitatis paulatim derectiuum. Nam vasa ex aurichalcho facta in sui nouitate sunt tam pulchra, vt videantur aurea, sed paulatim à fulgore primo hæbetantur, & quasi rubiginātur, & sic semper quasi in peius, tam odore, q̃ colore cupream suam originem protestantur. Aurichalcum.n. fit ex cupro, sed ex commixtione æris, & stagni, & auripigmenti, & quibusdam alijs mediātibus producitur in igne ad colorem auri, vt dicit Isido. Sic hypocrita, cum sit vere malus, in quibusdam actionibus, & conatibus prætendit quādam exterius spēm sanctitatis: ita, vt primo, quādo ab aliquo nouiter videtur, vel de nouo incipit inter aliquos cōuersari, videatur eis sanctissimus: sed, quia nihil fictū est durabile, si diu ibidē permaneat, paulatim ex cōtrariis operibus seipsum manifestat. Et ideo dominus dixit: Mat. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos. Quidā tamen ita cooperti sunt, vt vix vel nunq̃ cognosci possint, & tales cū sint aurichalchum, frequenter recipiuntur pro auro: econtra autem illi qui sunt, vt verum aurum, ab ipsis reputātur vt aurichalchum, qui dicūt eos esse hypocritas. Ecclesiastici. Collegisti, quasi aurichalchum, aurum.

Item homo hypocrita assimilatur lapidi chrysolenio, qui est species quædam lapidis chrysoliti. Hic.s. chrysolenius est colore aureus, sed de mane est pulchrioris aspectus. postea hæbetatur, & est ignis capacissimus. Vnde si igni approximatur, citius inflammatur, vt dicit Isid. ety. Similiter hypocrita colore est aureus, quia sanctitatem prætendit, & de mane apparet pulchrior, quia feruenter incipit: sed postea hæbetatur, quia prosequendo deficit. ignis est capacissimus: quia inflammationes tētationum facillimè, & delectanter recipit.

Iustitia perfectio atque necessitas ex quamplurimis ferri similitudinibus, absolutè describitur. Cap. XVIII.

IVstitia bene regentium assimilatur ferro. Primò propter duritiam. Ferrum enim (vt dicit Isid. li. etym.) dictum est à feriendo, quia scilicet duritia sua feriendo domat omnia genera metallorum. Et iustitia regētis domare, & ferire debet omnia genera rebellium, & superborum, & reipublicæ pacem turbantium. Ps. 2 Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas, &c. Prou. 20. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat propter temperiem: nam ferramenta mos est cum oleo temperare, ne frigiditate aquę, nimium indurentur, vt dicit Isid. Sic & plerumque temperanda est seueritas iustitiæ cum oleo misericordiæ, vnde Luc. 10. oleum infudit, & vinum. Vinum autem mordens significat seueritatem iustitiæ, sed oleum leniens suauitatem misericordiæ. Et in arca Moysi, quæ gerit typum regiminis, non tantum fuit virga percutiens, sed & manna dulcescens: vt per virgam rigor iustitiæ, per manna vero dulcedo misericordiæ significaretur. Ecclesiast. 39. Initium necessariæ rei vitæ hominum, aqua, ignis, ferrum, & lac. In aqua accipe molitiem misericordiæ, in igne feruorem iustitiæ, in ferro correptionis asperitatem, in lacte remissionis suauitatem: quę omnia necessaria sunt regentibus, vt subditorum vita pacifice gubernetur.

Tertio propter rubigibem: rubigo enim (vt dicit Isid. li. etym.) est vitium rodens ferrum: & hoc accidit sibi ex suæ substantiæ impuritate, siue ex terræ contractu, & vicinitate, siue ex sanguinis, vel cuiuslibet infecti vaporis qualitate. Et addit ad hæc Isido. quod à ferro sic humanus sanguis vlciscitur, quia nullius alterius rubigine sic ferrum consumitur, sicut quando humano sanguine maculatur. Simili quoque modo iustitia præsidentis rubiginatur, idest corrumpitur, & maculatur, quādoque quidem ex malitia, & impuritate regentis, quia non habet puram intentionem in facto, scilicet non intendens ad bonum reipublicæ, sed potius ad aliquid proprium: quādoque vero ex cōtractu terræ, idest acceptione, vel spe alicuius muneris terreni, & lucri temporalis: quandoque vero ex infectione sanguinis, vel alicuius vaporis, idest ex ira, vel odio, vel alia inordinata passione, siue affectione, sed nulla deterior est, vel maior corruptio, q̃ si peruerso iustitiæ iudicis iudicio sanguis fundatur innoxius. Num. 35. Si quis percusserit ferro, & mortuus fuerit, qui percussor est, reus erit homicidij, & ipse morietur.

Quarto propter vtilitatem multiplicem. Nam vsus ferri magis est vtilis, & magis necessarius, quàm vsus auri, licet aurum amplius ab auaris diligatur. Nam sine ferro respublica tutè non agit, non acquiritur, nec secure seruatur, nec sine ferro ab hoste defenditur: ferro regitur communis potentia, defenditur innocētia. tuta sunt regna, & reprimitur malorum superbia. Item sine ferro nullum mechanicum opus quasi perficitur, nullum quasi opus, vel ædificium erigitur, agricultura non exercetur, vestis non inciditur, panis nō editur, & breuiter quasi in humanis rebus sine ferro nihil ad perfectionem adducitur. Omnia autem hæc magis competunt iustitiæ, q̃ ferro: quia horum non potest esse perfectio, vbi iustitia non seruatur. Nam neque reipublicæ, neque communi potentiæ, neque bonorum innocentiæ, neque regno seu patriæ ibi potest esse tutela, vbi non viget iustitia. Neque enim sine iustitia aut malorum proteruiæ reprimūtur, aut artes mechanicę liberè exercentur, ab agricolis terræ vtiliter excoluntur: quia vbi non seruatur iustitia, ibi omnia bona pereunt, & omnia vigent mala.

Iustorum genera tria, qui & tribus electri generibus variis rationibus comparantur. Cap. XIX.

IVstorū vita assimilatur electro. Primo ratione distinctionis, sunt enim tria genera electri: vnum, quod de piro fluit arbore, quod, dicitur siccum. Nam primo quando fluit de arbore est gummi liquidum, postea induratur calore ac frigore in duritiam lapidis perspicui, vt crystalli. Nam prius minuitur humidum operatione calidi: quia cum humiditas indigesta expellitur ab arbore, tunc calor continue resoluit humidum subtile, & ita viscosa efficitur, & postea humidum paucum remanens extra premitur frigido: & sic coagulatio eius completur frigore. Huic ergo assimilantur iusti incipientes, sicut pęnitentes qui à principio, quando de arbore, idest de mūdo, vel peccato exeunt, sunt molles & teneri timore. sed postea paulatim calore charitatis crescente, mollicies timoris excluditur, & refrigerio ab æstu carnis superueniente solidātur in fortitudine spiritus mirabiliter velut lapis, & efficiuntur perspicui in cōscientiæ munditia, & vitæ sinceritate. Ezec. 1. Deorsum ignis à lumbis eius, & sursū quasi aspectus splēdoris, & visio electri. In quo ostē

ditur,

ditur, quòd viri sancti & iusti, inferius ardent, vt ignis in dilectione proximi, superius splendẽt, vt electrum in contemplatione Dei.

Secundum genus electri metallum dicitur, quod in precio melius inuenitur, & habetur, & hoc cum sit magis serenosum, quàm primum, competit proficientibus in soliditate, & in gratia doctrinæ.

Tertium autem fit de tribus partibus auri, & vna argenti. Et huic assimilantur perfecti. In auro enim significatur anima in qua est Sanctæ Trinitatis imago, vnde tres partes auri in electro ponuntur, sed minima pars, quæ est argenti, corpus repræsentat, quod licet sit vilius, tamen auro iungitur, id est, animæ rationali. Quod ergo in electro multum de auro ponitur, & parum de argento, significat, quòd perfecte iusti multum de anima curant, de corpore vero parum. Secũdo ratione ostensionis. Electrum enim (vt dicit Isido.) in conuiuio clarius cunctis metallis fulget, & venenũ prodit, si adsit, stridorem facit, & in colores varios ad modũ cœlestis arcus mutare se subito consueuit. Sic anima iusti est fulgida per gratiam, & si aliquando venenum peccati adest, siue in pugna tentationis, siue in lapsu operationis, statim stridore luctus & confessionis prodit ipsum, & in varios colores, scilicet confusionis ruborem, timoris pallorem se mutat. Vel varij colores ad modum arcus sunt variæ compũctiones, quæ sunt quatuor, quasi quatuor iridis, idest arcus cœlestis colores. Primus, de perpetratione culpę, vel protractione. Secũdus, de incursione miseriæ. Tertius, de reatu pœnæ: Quartus, de amissione gloriæ.

Tertio, ratione commixtionis. Dicit enim Grego. in Eze. quòd in electro aurum cum argento miscetur: argẽtum quidem ad auri claritatem excrescit, aurum vero cum claritate argenti temperatur, suam virtutem non perdit, sed à decore ex admixtione argenti aliquantulũ expallescit. Ita similiter in viro iusto sensualitas rationi cõiuncta velut argentum auro in electro ad claritatem auri excrescit, quia scilicet per participationem efficitur rationalis, vt dicit Philosophus. 1. Eth. Et dicitur sensualitas rationalis quia eius passiones, & motus regulãtur, & modificantur: & tunc ipsa ratio velut aurum ex tali commixtione sensualitatis in sua cõtemplatione remitti videtur, nõ tamen suæ virtutis detrimentum patitur, quia per ipsas virtutes morales modificatas ad contemplandum amplius adaptatur. Quarto, ratione attractionis, quia electrum verum, si manu teneatur, vt à digitis calorem recipiat, rapit ad se omnia folia, & paleas, & vestimentorum fimbrias (vt dicit Isido.) Sic vir iustus per bona opera desiderio proficiẽdi calefactus, quicquid videt, vel audit, ad suum profectũ assumit, siue folia idest verba, siue paleas, idest etiam leuia bona exẽpla, dũmodo ipsum inflammare possint, siue sunt fimbriæ vestimẽtorum. i. extrema opera virtutum. Eze. 1. Et de medio ei᷒ quasi species electri.

Luxuria obscœnitas, ex nonnullis sulphuris proprietatibus ac effectibus hic descriptas. aperte declaratur.

Cap. XX.

LVxuria assimilatur sulphuri. Primo, ratione ardoris. Nam sulphur est vena terræ aereitatis, & igneitatis multum habens in cõpositione. vnde sulphur dicitur, quasi solum vrens, vt dicit Isid. vrere enim ignis dicitur. Vnde sulphur secundum Auicennam est calidũ, & siccum, in quarto gradu, & est terra partibus aqueis, & terrestribus in igneas transeuntibus in naturã sulphuris transmutata. Eius autem ignea virtus ab aquis feruentibus sentitur. Sicut autem sulphur est vena terræ, ita luxuria est carnis terrestris vitium, & corruptela, quæ quidem multum habet igneitatis, quia multum corpus calefacit, & appetitum delectationis incendit, ita, vt tam partes aquæ, scilicet humores corporis. q̃ etiã terrestres partes, scilicet caro, & mẽbra, videãtur trãsire in igneas. i. vehemẽter accendi. & est in quarto gradu caloris, quia luxuria est quartum vitiũ, cui ardor, & calor appropriatur. Nã primus gradus, est ardor auaritiæ, quę mundi appetitũ insatiabiliter incendit. Vnde Pro. 30. ipsa est ignis qui nũquam dicit, Sufficit. Boetius, de cõ. li. 5. Sed seuior ignibus Aethnæ Feruens amor ardet habendi.

Secundus est ardor iræ, quę secundum philosophum, 1. Rhet. est accensio sanguinis circa cor. Tertius est gulæ, cui attribuitur ardor, tũ quia delectatio cibi, & potus appetitum accendit, & acuit, in cuius delectationis inordinata concupiscentia vitium gulæ cõsistit, tum, quia gulæ sacietas libidinem inflammat. vnde Hier. dicit, ꝙ sine Cerere & Baccho friget venus. i. per abstiẽntiam cibi, & potus refrigescit luxuria. Quartus gradus ardoris, & caloris, est ignis consumptionis omnium virtutum. Ps. 10. Ignis, sulphur &c. ignis, scilicet auaritiæ, sulphur luxuriæ, & spiritus superbiæ.

Secũdo, ratione fœtoris. Nam aquæ per venas sulphureas transeuntes, ex vi ignea sulphuris contrahunt calorem, saporem, efficaciam, & fœtorem. Aquæ autem sulphureæ, idest personæ luxuriosæ, contrahunt calorẽ in cogitatione, saporem in delectatione, efficaciam. i. affectum in operatione, fœtorem plerunque infamiæ in publicatione. Ideo de luxuriosis dicitur Isa. 34. De cadaueribus eorum ascendet fœtor.

Tertio, ratione coloris: Nam sulphur aliquando est album, purum, clarum, & cum hoc subtile. Aliquando vero est feculentum, & crassum, quandoque vero mediocre. Opus enim carnale, cum intra limites matrimonij & rationis continetur, tunc est album, quia famam non denigrat, purum, quia mentem non fędat, clarum, quia rationẽ non offuscat, & subtile, quia rationem regulat, vt non sequatur appetitum delectationis, sed sinceritatẽ intentionis. Sed si fiat extra matrimoniũ, tunc est fœculentum per immundam operationem, crassum, per inordinatam delectationem, grossum, siue spissum, per nimiam frequentationem, vel mentis hæbetationem. Quando vero fit inter coniuges, sed non cum debito modo, vel debita moderatione, tunc, quasi mediocre participat de vtroque. Nam inquantum infra matrimonium fit, sic est excusabile, tamẽ magis, vel minus secũdum, ꝙ plus, vel minus receditur ab ordine rationis.

Deiparæ Virginis excellentia atque perfectiones, ex quamplurimis chalcedonij smaragdi, lapidisque sardonycis virtutibus & similitudinibus describuntur.

Cap. XXI.

MAria mater Domini assimilatur chalcedonio. Primo ratione generationis: quia chalcedoni᷒ (vt dicit Isid.) diuturno imbre generatur. Sic Beata Virgo fuit generata imbre, idest gratiæ diuinæ operatione, scilicet ꝑ miraculũ ex parẽtibus sterilibus, sicut legit᷒ ex eius natiuitate Apoc. 21. Fundamẽtũ tertiũ chalcedoni᷒.

Tria

Tria enim sunt humanę productionis principia, seu fundamenta. Primum est gratia, sicut in his, qui producti sunt immediatè à Deo, vt Adam per creationem, & Eua per miraculum de costa, quod fuit de gratia liberali. Secundum principium, siue fundamentum est natura, sicut in his, qui producuntur per viam generationis absque miraculo, sicut Seth & Cain & sequentes. Tertium est mixtum ex gratia & natura, sicut hi qui producuntur ex viro, & muliere, tamen sterilibus, & ideo partim per naturam, & partim per miraculi gratiã, sterilitatem remouentem, sicut fuit cõcepta beata virgo Maria: & ideo ipsa fuit chalcedonius, habens tertium fundamentum.

Secundo, ratione inuẽtionis: quia chalcedonius (vt idem Isid. dicit) ad repercussum Lunæ plenæ inuenitur. Quasi enim plenitudo Lunę, est plenitudo temporis gratiæ, in quo beata Virgo est data, & mater Saluatoris inuẽta, propter quod dicit Apost. Gal. 4. quod quãdo venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum de muliere.

Tertio, ratione colorationis, quia chalcedonius pallido colore est coloratus. Pallor autem conuenit timenti: quia timentes pallescunt, & etiam multum conuenit abstinenti: propter quod dicit Isaac Abbas li. de vi. sol. quod decor monachi, est pallor, & macies. Quod dicit, quia monachus debet esse abstinens: & macies, & pallor ex abstinentia causatur, vtrunque pallorem, idest palloris causam habuit beata Maria, scilicet timorem domini: Ecclesiast. 24. Ego mater pulchræ dilectionis, & agnitionis, & timoris, &c. & etiam abstinentiæ, quia ipsa nõ vacauit deliciis.

Quarto, ratio vigoris: quia hic lapis sculpturę resistit. Nam tantæ soliditatis est, vt non sit incisionis, & extraneæ impressionis susceptiuus. Similiter beata virgo Maria nullius carnalis impressionis, seu corruptionis susceptiua fuit, quia scilicet virgo ante partum, & post partũ. Item dicit Diosco. quod hic lapis tanti vigoris est, & efficaciæ, quod perforatus ad collum ligatus, facit vincere causam, & contra illusiones dæmonum adiuuat, & virtutem conseruat. Hæc autem, siue vera sint, siue non de chalcedonii virtute, verissimè tamen competunt beatæ Mariæ, quia ipsa est aduocata nostra, & ideo apud summum Iudicem pro causis nostris assistit, ipsa est nostra protectrix, & ideo ab illusionibus dæmonum nos frequẽter defendit. Ipsa etiam est mater nostra, & ideo pie filios suos virtute & bonitate custodit.

Item beata Maria assimilatur smaragdo.

Primò, ratione coloris: nam smaragdus (vt dicit Isid. li. ety.) Gemmarum omnium viridium obtinet principatum. Nulli enim gemmæ, vel herbæ maior inest viriditas, quàm smaragdo, vnde viriditate sua virides herbas superat. Quasi autem gemmæ, vel herbæ virides sunt sacratissimæ virgines, quæ carnis virorem semper conseruant inter quas beatissimas Beata Virgo Maria obtinet principatum. vnde Ps. 44. Adducentur regi virgines post eam. dicit non tantum de ordine, sed etiam de dignitate, quia scilicet virginitati eius nullus vnquam potuit coæquari. decebat nimirum Reginam virginum, vt tanta puritate niteret, qua maior sub cœlo nequit inueniri, vt dicit Anselmus: vnde eius virginitas, & humilitas, ita Deo gratæ extiterunt, quòd fuerũt quasi duæ portæ per quas Christus in eam intrauit. s. virginitas summa in carne, humilitas profunda in mente, & ideo dicitur Tob. 17. Portæ Hierusalem ex sapphiro, & smaragdo ædificãtur. Nam per sapphirum qui habet tumorem sedare, intelligitur eius humilitas, qa virtus humilitatis soluit tumorem elationis: sed per smaragdum viridis coloris, virginitatem intellige carnis.

Secundo ratione nitoris, quia tantus est nitor smaragdi, q̃ nec in Sole aliquo modo obumbratur. Et similiter tantus fuit nitor virginitatis, & nitor puritatis virginis Mariæ, q̃ Solem iustitiæ Christum gignendo, vel pariendo, in nullo eius integritas, vel virginitas, siue virginitatis nitiditas fuit diminuta.

Tertio, ratione generationis, quia scilicet corpus smaragdi si tersum fuerit, & politum, ad modum speculi imagines reddit. Item smaragdus ex se generat radium qui suo nitore tingit aerem circumfusum. Beata autem Virgo primo habuit corpus suum ab originali peccato politum, scilicet in vtero matris in sua sanctificatione. Secundo habuit ipsum politum à Spiritusancto, scilicet in filii conceptione, quia tunc Spiritussanctus superuenit, & virtus Altissimi obumbrauit ei, vt Angel⁹ Dei prædixerat: Luc. 1. Et ideo ad modum speculi imaginem reddidit diuinam & humanam: quia Verbum incarnatũ genuit, quod, inquam, Verbum est imago patris, & figura spiritus eius, & secundum carnem, siue humanitatẽ est (vt ita dicã) imago matris, scilicet homo in homine in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus, vt homo. Phili. 2. Vel beata virgo, quę speculum politum, & tersum per suã maximam puritatem repræsentat nobis imagines omnium virtutũ, vt eas imitemur. Itẽ genuit ex se radium, s. Dei filium: quia sicut sydus radium protulit, virgo filium pari forma: quia neque sydus radio, neq; mater filio fuit corrupta, quo filio sua viriditate idest sua virginali carne qua ipsum vestiuit, nõ tantum circũstantes, & proximos eum Iudæos, sed etiam totum mũdum tinxit tinctura baptismali. Nã Christus tactu suæ mundissimæ carnis, quã scilicet de Virgine traxit, vim regeneratiuam contulit aquis, quibus. s. fideles tinguntur, idest baptizantur.

Quarto ratione virtuosæ operationis. Nam smaragd⁹ (vt dicit Diosco.) opes augmentat. sic beata Virgo spirituales opes, siue diuitias nobis augmentat, dum gratias multiplices impetrat, vel cum nos ad benè operandum, & merita cumulandum iuuat.

Item smaragdus collo suspẽsus morbum caducum sanat. Hoc beata Virgo nobis facit, non tantum per auxilium, sed etiam per exemplum, scilicet suæ virginitatis, & honestatis.

Item smaragdus valet cõtra illusiones, & phantasmata dæmonum: quod de beata Virgine magis est certum.

Item smaragdus memoriam perditã reparat. Sic beata Virgo, quæ cõseruabat facta sancta, & verba pueritię Christi, conferens vniuersa in corde suo, & postea creditur sanctis Euangelistis (& præcipue beato Lucæ) plurima enarrasse, quæ ipsi de Christo scripserũt, videlicet de eius desponsatione, annunciatione, purificatione, Christi natiuitate, & Magorum adoratione, & multis aliis, quibus, nec ipsi Euangelistæ per se interfuerant, nec etiã per hystoriarum scripturas, vel forte per aliam personã, quàm per beatam Mariam virginem scire tunc temporis poterant.

Item smaragdus visum confortat. Similiter beata Virgo spiritualem visum nostrum confortauit, producendo

veram

lucem, Christum qui illuminat totũ mundum vel omnẽ hominem venientem in hunc mundum.

Item smaragdus tempestatibus resistit. Et sic ipsa contra mundi tempestates, seu adversitates benignè auxiliũ impendit. Vnde etiã ab Ecclesia vocatur stella maris: quia nos in huius maris mundi, scilicet tẽpestatibus, seu fluctibus dirigit, & defendit.

Item dicitur Maria, id est dominatrix maris: quia velut pia domina in omni casu amaritudinis nobis inuocãtibus deuotè impetrat remedium iocundæ consolationis. Vnde dicitur Ecclesiasti. 32. Sicut in fabricatione auri signum est smaragdi, sic numerus musicorum in iocundo, & moderato conuiuio. Quasi enim in auro signũ smaragdi est beata Virgo Maria, refulgens, vt gemma in gloria cœlesti. De quo etiã signo dicitur Apocal. 12. Signum magnũ apparuit in cœlo mulier amicta Sole, &c. Ex quo videlicet signo prouenit, quòd nobis in amaritudinibus positis infunditur aliquando musicalis iucunditas modulationis. Et hoc est, quando per vocem, seu sonum alicuius exhortationis ea procurante infunditur nobis dulcedo alicuius consolationis. Aliquando vero propinatur nobis iucunditas per eam internæ refectionis, puta quãdo ea impetrante infunditur cordi nostro gratia internæ inspirationis, seu alicuius dulcedinis animã consolantis, & reficientis: & hoc est conuiuium iucundũ quidem, sed tamen moderatum.

Item beata Maria assimilatur lapidi sardonyco.

Primo ratione colorationis. Nã sardonys, vt dicit Isid. lib. Etym. ex Sardio, & onyce nomen suscepit. Constat enim ex tribus coloribus: nam niger est in imo, candidus in medio, & rubeus quasi vinum in supremo. Sic beata virgo Maria fuit nigra in imo per humilitatem, secũdum illud Cant. 1. Nigra sum, sed formosa, &c. Sed candida in medio per puritatem mentis, & virginitatem carnis. Ecclesiastici. 27. Pulchritudinem candoris eius admirabitur oculus. Item rubea in supremo per feruentem charitatem. Pro. 35. Purpura indumentum eius: purpura enim rubeum habet colorem.

Secundo ratione sigillationis, quia hæc sola gemma in sigillatione, de substantia ceræ nihil euellit: & sic sola beata Maria generando, de corruptione carnis, vel peccati nil accepit.

Tertio ratione virtuosæ actionis, propter quã iste pręciosissimus appellatur. Iob. 28. Nec lapidi sardonyco, &c. Nam hoc lapis luxuriã repellere dicitur, humilẽ efficit, & pudicum. Sic domina nostra, deuotos suos docet esse castes in corporibus, humiles in cordibus, & etiam pudicos in moribus.

Quæ nobis bona misericordiæ opera conferant, ex lapidis iridis natura pulcherrimè perspicitur.

Cap. XXII.

Misericordia assimilatur illi lapidi, qui vocatur iris.

Primo ratione figuræ, quia hic lapis est ex sex angulis vt dicit Isid. Qui sex anguli competũt sex operibus misericordiæ, quæ Christus enumerat. Mat. 25. Esurivi, & dedistis mihi manducare, &c.

Secundo ratione tincturæ, siue resplendentiæ: propterea enim dicitur iris, quia sub tecto positus, & Sole percussus, colores iridis, id est cęlestis arcus in proximos parietes repræsentat. Similiter homo misericors, sub tecto, id est sub tegumento humilitatis positus, & sole, id est luce diuinæ gratiæ perfusus, colores arcus cœlestis, id est affectus, siue effectus Christi in proximos sibi pauperes repræsentat.

Tertio ratione efficacię, quia hoc lapis cooperatur parienti, vt citius pariat, vel vt saltem dolores partus facilius ferat, & non tantum de periculo timeat. Consimili modo misericordia, siue misericordiæ operatio cooperatur pœnitẽti, vt citius satisfaciat, vel saltem, vt angustiã, & laborem pœnitentiæ facilius ferat, & de tentationum periculo minus timeat. propter primum, dicitur Daniel. 4. Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum, propter secundum dicitur in Psa. 40 Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem: & postea, Dominus opem ferat illi super lectum doloris eius, propter tertium, dicitur Ecc. 29. Cõclude eleemosynam in sinu pauperis, & hæc pro te orabit ab omni malo. Et postea: Super scutum potẽter, & super lanceam aduersus inimicum pugnabit.

Gemmæ Alabandinæ virtus, boni operis perfectionem per similitudinem quandam demonstrat.

Cap. XXIII.

Opus bonum assimilatur illi lapidi, qui dicitur alabãdina. De quo dicit Diosc. quòd est gemma clara, & subrufa, vt sardis, cuius est virtus sanguinem augmentare, & prouocare. Similiter opus bonum debet esse clarum, id est factum cum claritate, hoc est cum munditia conscientiæ, & intentionis puritate. Pro. 21. Qui mundus est, rectum est opus eius. Grego. In cassum exterius opus agitur, si non pro eo interius innocentię victima in ara cordis immoletur. Vnde econtrario, opera cum immunda conscientia, vel non recta intentione facta, erunt opera tenebrosa: de quibus dicitur Rom. 13. Abiiciamus opera tenebrarum. Item debet esse subrufum, & hoc per feruorem dilectionis. Eccl. 3. Bibe cum gaudio vinũ tuũ, quia Deo placent opera tua, vbi innuit, quod tunc Deo grata sunt opera nostra, quando cum vino charitatis, & gaudio deuotionis fiunt. 1. Cor. 3. Cuiuscunque opus, quale sit, ignis probabit. Tunc est enim opus probatũ, quando est igne charitatis inflammatum. Sed ad litterã exponatur de igne purgatorij. Item debet esse sanguinis prouocatiuum, & augmentatiuum, id est deuotionis. Sanguinis humor est calidus, & humidus: quia scilicet deuotio boni operis, in mẽte auget caliditatem, id est spiritualem feruorem, sicut nutritio olei auget ignem, & auget etiam humorem, id est lachrymarum compunctionẽ, sicut operationis vehementia producit sudorem.

Auri, chrysopassique naturales effectus describuntur, quibus patientiæ perfectiones assimilantur.

Cap. XXIIII.

Patientia assimilatur auro.

Primò, ratione soliditatis: quia auro quo ad substãtiam nihil solidius, aut compactius. Vnde in igne positum, nec euaporat, nec in pondere minuitur, neque consumitur, sed quando vi caloris dissoluitur, si quid habet impuritatis admixtũ depuratur, & tunc fulgidius inuenitur. Similiter vere patiens tantam habet mentis soliditatẽ, quòd in igne tribulationis positus neque euaporat per irã, neque in pondere virtutis minuitur per diffidentiã, neque consumitur per acidiam, sed potius depuratur per pœnæ tolerantiã, & fulget per virtutis euidentiam. Ecc. 1. Quasi vas auri solidum. Pet. 1. Modicum nunc

si oportet cõtristari in variis tribulationibus, vt fides vestra multo preciosior sit auro, quod per ignem transit.

Secundò, ratione ductibilitatis, quia auro nihil ductibilius. Nam, tam ductibile est, quod inter incudẽ & malleum sine diuisione, sine interruptione patriũ in tenuissimas laminas dilatatur. Eodem modo perfectè patiens, persecutioni nõ resistit: sed se duci, & malleari permittit, ita vt non rumpatur per inconstantiam, nec diuidatur etiam à persequente per maleuolentiam: & ideo dilatatur in charitate per patientiam. Vnde de tali auro fiunt vasa Domini, de quibus Exo. 25. Vniuersa ductibilia, de auro purissimo facies. Tale enim fuit aurum candelabri, idest patientia Christi, vnde in eodem dicitur, facies candelabrum ductibile, de auro purissimo, scilicet Christũ, qui tanquam ouis ad occisionem ductus est.

Tertiò, ratione tranquillitatis: nam auro inter metalla nihil quietius, quia percussum nõ resonat, sicut facit æs, vel argentum. Et consimili modo homo patiens non resonat, nec murmurando, nec maledicendo, detrahendo vel contra contumacem linguam rixando, sicut de Christo legitur. 1. Pet. 2. Qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, nõ comminabatur, &c. Talis etiam fuit martyrum patientia, qui percussi & mortificati tota die, per patientiam non resonabant, aut resistebant: Vnde ipsi erant, quasi mortariola templi, de quibus 1. Par. 2. Facta sunt mortariola, à mortificatione tunsionũ, idest passionum. Psa. 43. Propter te mortificamur tota die.

Item patientia assimilatur lapidi chrysopasso, qui est lapis Æthiopicus, quem lux celat, & obscuritas manifestat: de nocte enim igneus, de die vero apparet aureus, vt dicit Isid. In die enim vt ipse dicit est euanescens, & splẽdorem amittens, velut aurũ expallescit. Similiter patientia cordis in luce prosperitatis absconditur. Vnde Greg. dicit, quod improuidus miles est qui se fortem in pace gloriatur: quia scilicet fortitudo vera non ostenditur, tẽpore pacis, nec etiam tempore prosperitatis patientia. Et ideo patientia in tenebris aduersitatis agnoscitur, quia qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat, vt ibidem Greg. dicit. Psa. 138. Nox scilicet aduersitatis, illuminatio mea: nam ibi illuminatur anima, vt cognoscat qualis sit.

Item si est vera patientia in nocte aduersitatis efficitur ignea, idest in amore diuino magis feruida, & lucida: sed in die prosperitatis pallescit, idest efficitur timida. Nam viri perfecti in aduersitate per patientiam feruent, de prosperitate timent. Psal. 55. Ab altitudine diei timebo, idest prosperitatis.

Ex sapphiri, ligurij, crystalli, nitri, auripigmenti, tandemque margaritæ gemmæ multiplicibus virtutibus, ac naturalibus perfectionibus, quemadmodũ vera pœnitentia sit expultrix vitiorum explanatur.

Cap. XXV.

Pœnitentia est omnium vitiorum capitalium, quæ sunt septem, expulsiua. Et ideo assimilatur sapphiro eius virtutes. Nam primo sapphirus (vt dicit Dios.) habet virtutem sudoris & sanguinis restrictiuam. Et hoc conuenit pœnitentiæ, inquantum restringit vitium gulæ, ex qua prouenit superfluitas sanguinis, & sudoris.

Secundò, habet virtutem castitatis amatiuã. Nam omnes auctores consentiunt, quòd hæc gemma amatrix est castitatis, & ideo ne eius virtus per immundiciã portantis impediatur, oportet eam portãtem castè viuere. Hoc etiam competit pœnitentiæ, inquãtum tollit vitiũ luxuriæ, & castitatem seu continentiam diligit, & requirit, quamuis aliam in coniugatis, aliam in viduis, aliã in virginibus.

Tertiò, habet virtutem tumoris & inflaturæ sedatiuã. Vnde & apostemata reprimit, si in principio noxiæ collectionis cito appositus fuerit. Et hoc competit pęnitẽtiæ, inquantũ expellit tumorẽ, & inflaturam superbiæ, & maxime si in principio antequàm superbia inueterascat, ad humilitatem pęnitentiæ omnino conuertatur.

Quartò, habet virtutem caloris febrilis repressiuam, si iuxta venas cordis pulsatiles suspẽdatur. Est autem auaritia inordinatus ardor, velut quidam febrilis calor, qui quietem omnium tollit, & sitim inextinguibilem gignit. Hunc calorem pęnitentia mirabiliter extinguit, vt patet de Euangelista Mattheo, quem fecit relinquere propria, qui rapere solebat aliena, vt dicit Beda. Mat. 1.

Quintò, habet virtutem venenositatis, & antractis expulsiuam, & ideo veneno contrariam habet virtutem, & virtutis eius penitus extinctiuam. Vnde si araneam in pixidem posueris, & verum sapphirum super eius orificiũ aliquantulum tenueris, eius virtute aranea subito morietur, vt dicit Diosc. Similiter pęnitentia expellit, & extinguit venenum inuidiæ, quę facit hominem venenosum, & calorem charitatis extinguit.

Sextò, dicit, Diosc. quòd habet virtutem discordiũ reconciliatiuam. Nam plurimum dicitur valere eius præsentia ad pacem inter aliquos reformandam. Quod quidem competit pęnitentiæ, non solùm in quantum animã reconciliat Deo, sed in quãtum de cordibus pęnitentiũ, iram, & odium fugat, & ad remittendum offensas receptas, & per consequens ad pacem inclinat. Vnde etiã dicitur ad literam, quod sapphirus se portantem, reddit benignum & mitem, quod de pęnitentia magis certũ est, quàm de sapphiro. Hæc enim fuit, quę lupum sęuissimũ, idest Paulum, cõtra Christianos ferocissimũ, mutauit in mansuetissimum agnum.

Septimò, sapphirus habet virtutem cordis lætificatiuam, & confortatiuam. Vnde valet contra cardiacam, & melancholicam passionem. Et istud pęnitentiæ competit, inquantum expellit accidiã, quæ animam reddit tristem, & grauem. Vnde ea expulsa anima lætificatur.

Item pęnitentia assimilatur ligurio.

Primo, ratione generationis. Notandũ est enim, quòd plerunque mala nascuntur ex bonis: sicut de prosperitate nascitur inuidia, & de virtute nascitur superbia. Quãdoque econuerso, de malis nascuntur bona, sicut de tribulatione patientia, & de peccato pęnitentia: & hoc est, quod repræsentat generatio ligurij, scilicet originem pęnitentiæ ex corruptione culpæ. Nam ligurius sicut dicit Isid. lib. Etym. Qui in colore est electro similis, sic vocatus est à lynce bestia, quia scilicet ex eius vrina inter arenulas generatur. Sicut ergo ligurius, quamuis sit gemma preciosissima, generatur tamen ex vilissima materia, scilicet ex animalis vrina. Ita pęnitentia quamuis sit preciosissima, tamen oritur, & causatur ex corrupta materia, scilicet ex hominis culpa. Nam nisi præcessisset culpa, nõ sequeretur pęnitentia.

Secundo, ratione virtutis, quia ligurius (vt dicit Dios.) palcas attrahit, sedat dolorem, fluxum ventris restringit.

perditum

perditum colorem restituit. Sic ad pœnitentiam attrahuntur paleæ, idest pauperes, qui exonerati à diuitiarum mundi sarcina, leuiores sunt ad modum conuersionis. Diuites enim ad patriam tarius, & difficilius conuertuntur. Luc. 18. Quàm difficile, qui pecuniam habent in regnum Dei intrabunt.

Item pœnitentia dolorē ventris. i. remorsum conscientiæ, qui est ex recordatione peccati, sedat, dū ipsum peccatum tollit, & purgat.

Item pœnitentia fluxum, idest pronitatem, & labilitatem peccandi restringit: quia facit præterita peccata plangere, & plangenda non committere. Colorem. i. gratiam, & meritum, in quibus consistit animæ pulchritudo, perdita per peccatum restituit.

Item pœnitentia assimilatur crystallo.

Primò, per aspectum. Nam crystallus est clarus, & ita peruius, quòd litterarum omniū, quæ sub eo sunt est manifestatiuus Hæc ergo claritas fit in pœnitente per confessionis mundiciā; nam dum præsentia, quę in conscientia latebant peccata, manifestat: ipsam miro modo purificat, & clarificat.

Item crystallus est luminis susceptiuus: quia anima per præsentiam luminis gratiæ fit susceptiua.

Item est colore aqueus, sic pœnitens est ploratiuus, & lachrymosus. Apoc. 22. Ostendit mihi flumen aquæ viuæ, splendidum, tanquam crystallum.

Secundo, propter generationis modum. Generatur enim crystallus ex aqua, quæ per multa annorum spacia in chrystalli duritiam vertitur. vnde vt Gregor. dicit, habet ex aqua fluxibilitatem, sed per frigoris virtutem in chrystalli vertitur firmitatem. Ecclesiastic. 4. Gelauit chrystallus ab aqua. Non tamen (vt dicit Diosco.) sola vi frigoris, sed etiam ratione terreæ siccitatis. Sic pœnitentes, licet sint à principio molles, & fluxibiles, & proni ad relabendum, propter quod oportet, quòd semper sint pauidi, tamen postea per perfectam perseuerantiam in pœnitentia efficiuntur fortes & solidi. Vnde dicit Grego. quòd in via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem perueniatur. 1. Corint. 15. Prius quod animale est, deinde quod spirituale. Hæc enim soliditas præcipue fit vi frigiditatis, idest continentiæ, quæ refrigerat ardorem libidinis & restringit fluxibilitatē carnis. Item fit virtute terreæ siccitatis, idest abstinentiæ corporalis, quæ desiccat humorem ventris.

Tertio, propter virtutis effectum. Nam crystallus habet virtutem inflammatiuam, repletiuam, sitis extinctiuam, & dolorum viscerum expulsiuam. Inflammatiuam quidem, quia si exponatur radiis Solis, adeo flammam rapit, vt fungus aridus siue stipula ibi posita incendatur, vt dicit Isidor. Sic & cor pœnitentis radiis solis, idest Christi exemplis, vel verbis, vel inspirationibus sic aliquando incenditur, vt aliquos sibi per exemplum proximos sibi incendat. Repletiuam virtutem habet, quia si tritus bibatur, vbera lacte replet, vt dicit Diosco. Similiter vbera mentis, scilicet intellectum, & affectum pœnitentis gratia pœnitentiæ adimplet lacte dulcedinis & consolationis. Vnde de August. ad pœnitentiam conuersolegitur, quòd non satiabatur illis diebus præ dulcedine mirabili considerare altitudinem consilij super salutem generis humani. Item habet etiam crystallus, sitim sedare, vt dicit Dioscor. Sic pœnitentia sitim extinguit inordinati appetitus vitiorum. Item crystallus valet etiam portatus contra cholicam, & viscerum passionem, si non adsit constipatio. Similiter pœnitentia remorsum, & amaritudinem interiorem conscientiæ expellit, postquam ipsum peccatum purgauit, nisi adsit constipatio, idest duritia, & dilatio satisfactionis.

Item pœnitentia assimilatur nitro. Nitrum enim (secundum Diosc.) est quasi lapis subalbidus, & perspicuus cuius virtus est dissolutiua, & attractiua, ac absterliua, & humoris superflui consumptiua. Et similiter pœnitentia duritiem peccati dissoluit, gratiam Dei attrahit, sordes cōscientiæ abstergit, & superfluos humores in abstinentia consumit. Item secundum Plin. nitrum est vena terræ, & est calidum, & siccum, leue, rubeum, & album, vel citrinum. Quæ etiam omnia pœnitentiæ competunt per effectum: quia pœnitentia mētem inflammat, & ideo calida: corpus extenuat, & ideo sicca: conscientiam exonerat, & ideo leuis, verecundiam causat: & ideo rubea, cōscientiam mundat, & ideo alba, vultum deformat, & aliquando etiam ad litteram citrinat per ieiunium. quia ieiunare in æstate secundū medicos inter alia, quæ facit, est quòd vultum citrinat: & ideo citrina.

Item pœnitentia assimilatur auripigmento.

Primò, quia auripigmentum habet virtutem dealbatiuam. Habet enim, vt dicit Diosc. fulgoris naturam, scilicet, calefactiuam, & desiccatiuam. Vnde si aliquod metallum apponatur, ipsum sua virtute in album transmutat. Similiter pœnitentia, dum cor calefacit per offensæ meditationem, secundum illud Psalm. 38. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione exardescet ignis. Et desiccat per tristitiæ consumptionem, quia spiritus tristis exsiccat ossa, vt dicitur Prouer. 17. Dealbat conscientiam per culpæ purgationem. Isa. 1. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, velut lana alba erunt.

Secundò, quia habet virtutem curatiuam, nam auripigmentum (vt dicit Plin.) conuenit medicinæ. Habet enim virtutem dissoluendi, attrahendi & mundificandi. Vnde valet malum anhelitum habētibus, si fumus eius capite inclinato accipiatur. Sic etiam pœnitentia curat peccatorum infirmitates, dissoluit corda dura, & attrahit ea ad bona opera, mundificat animæ intima. Et si quis inclinato capite, id est mente humili, & deuota, fumum eius, id est, pœnam satisfactoriam iniunctam sibi recipit, anhelitum malum, id est, malam vitam, vel malum peccandi vsum corrigit, & rectificat.

Tertiò, quia habet virtutem depilatiuam. Nam ex auripigmento fit vnguentum depilatorium, quando cum calce & vino decoquitur. Similiter pœnitentia cum calce, id est, cum feruore, & puritate: quia calx est alba, & feruorem ignis in se continet. Et cum vino compunctionis lachrymosæ. de quo in Psal. 59. Potasti nos vino compunctionis. aufert pilos, id est, desideria carnis extinguit. Pilos enim ex carne procedentes, designant appetitus carnales.

Quartò, quia vim habet vnguium tenuatiuam. Habet enim auripigmentum naturam incisiuā, & corrosiuam. Vnde & vngues facit cadere deformes, vt crescant meliores. Quasi autem vngues deformes sunt inordinati mores, qui ex vsu quasi inseparabiliter inhærent peccatori, sicut vngues tenaciter inhærent carni.

Sed tanta est veræ pœnitentiæ virtus, quòd vngues veteres.i. pristinos mores deformes facit derelinquere,& in meliores immutare,secundū illud. Ro.6.In nouitate vitæ ambulemus.

Item pœnitentia assimilatur illi gemmæ, quæ dicitur argarites,quæ est argento similis. Habet.n. stigmata aurea:cuius forma quadrangulata est, & habet fortitudinē adamantis:& putat vulgus tale nomē sibi impositum,eo, quòd frenet iras,& impetus animorum. Sic homo pœnitens debet esse argenteus per conscientiæ claritatem,sed stigmata tribulationum habere aurea per patientiæ pretiositatem,formam quadrangulatam, per operationum pluralitatem. Habet enim pœnitentia quatuor angulos.i. quatuor opera exteriora.s.confiteri,ieiunare,orare,& eleemosynas dare.

Item debet fortitudinem habere.i.constantiæ firmitatem. Et talis pœnitentia est,quę frenat,& placat irā Dei,& impetum furoris,scilicet iudicij sui.

Pœnitens qualis esse debeat,adamanti, lapidi absintes,quibusdamq; metallis comparatus,ostenditur.

Cap. XXVI.

Poenitens debet assimilari adamanti.

Primo ratione paruitatis:quia est lapis paruus,& modicus. Nūquā enim in magnitudine nuclei auellanæ inuenitur.Sic pœnitens debet esse paruus per humilitatē,scilicet reputatione sui se paruificādo. Matt.18.Nisi conuersi fueritis,& efficiamini,sicut paruuli,non intrabitis in regnum cœlorum.

Secundo,ratione claritatis. Nam adamas licet habeat colorem ferrugineū, tamen habet splendorē cristallinū. Sic homo pœnitens,licet sit despectus in colore.i.in apparentia exteriori,habet tamē mundiciæ interioris,& gratiæ splendorem.

Tertio,ratione soliditatis.Nam tantæ soliditatis est,q̧ nulli violentiæ cedit:quia nec ferro frangitur, nec igne soluitur,immo nec vnquam calescit. Et cum sit inuictus ignis ferrique contemptor, rumpitur sanguine hirci calido,& recenti.Sic pœnitens debet esse ita constans,vt nec ferro.i.violentia frangatur aduersitatis,nec igne.i.calore prosperitatis soluatur tamen sanguis hirci.i. Christi pro peccato mundi immolati.Etenim hircus in lege pro peccato immolabatur,dum recenter,& feruenter ad memoriam reducitur,debet cor pœnitentis calefacere,& in lachrymas deuotionis, seu cōpassionis dissoluere, vel hoc signat,q̧ virtute sanguinis Christi soluitur duritia peccati in peccatore pœnitente.

Quarto, ratione contrarietatis. Habet enim iste lapis cōtrarietatem,quandā ad magnetem: quia positus iuxta ferrum,non patitur attrahi à magnete, immo iam attractum quadā violentia retrahit.Sic pœnitens retrahit animam,ne attrahatur à peccato, & iam attractā adhuc habet virtutem retrahendi,& reducendi ad gratiam.

Quinto,ratione vtilitatis,quia adamas vt dicit Isid. dicitur venena reprimere,metus expellere, magicis artibus resistere,& secundū Diol.habet etiam separata connectere.Est enim gemma,vt ipse dicit Diosc.reconciliationis, & amoris.Et ideo dicit, quòd si vxor fuerit viro odiosa, vel ab eo separata,per virtutem adamantis in eius gratiā faciliter reuocatur. Sic pœnitētia venenum peccati reprimit,& abiicit,timorem etiam humanum,quo quis timet aspera pati expellit,quia voluntarie homo pœnitens aspera assumit.

Item anima per peccatum à Christo sponso suo separata virtute pœnitentiæ,ad eius amorem, & gratiā reuocatur.Habet etiā magicis artibus.i. diabolicis tētationibus,quas diabolus quadā fallaci arte ingerit, resistere,& obuiare.

Item pœnitens debet esse similis lapidi absintes,qui est gemma nigra,ponderosa,venis rubentibus distincta,quę igne calefacta septem diebus calorē seruat:vt dicit Isido. Sic anima pœnitentis debet esse nigra per pœnitentiā,pōderosa per prudentiam,venis rubentibus distincta per amoris,& charitatis flammam, & septem diebus calorem amoris ignitum seruare per perseuerantiam, per septem enim dies septimanæ, totum tempus vitæ præsentis debolsuitur,vnde vitæ præsentis, septem diebus calorē seruat, qui scilicet in Dei amore omni tempore perseuerat.

Item pœnitens assimilatur quibusdam metallis,quorū quædam sunt,quæ nunquā funduntur sicut lapides.quod est propter dominium terrei,& defectum humidi aquei. Et his assimilantur homines obstinati,qui nunquam pœnitentia emollescunt.Iob.41 Cor eius indurabitur,quasi lapis. Quędam vero totaliter funduntur, vt metalla,& his assimilātur veri pœnitentes, qui toto corde ad Deum conuertuntur secundū illud Ioel.2.Conuertimini ad me in toto corde vestro.Quędam vero partim funduntur,& partim non,vt almacrasia, quæ est lapis,qui calore soluitus,in æs conuertitur, eo quòd habeat in se venas minerales.Huic assimilantur hi,qui partim pœnitent,& partim non,scilicet qui de vno peccato pœnitent, & de alio non, vel qui plangunt præteritum, & non vitant futurum.Ferrum autem mollescit ad ignem,sed non funditur, nisi per aliquod sibi adiunctum,vt arsenicum.Et huic assimilantur,qui per tribulationem immutantur, sed non tamē vt peccata dimittant,sicut faciebat Pharao,qui imminente plaga, populum dimittere promittebat, sed ea cessante, retinebat.Sed si arsenicum,idest virtus diuinæ gratiæ infunditur, tunc omnino cordis duritia soluitur, & mundatur.

Argenti,ac gemmæ, quæ astrion nuncupatur, multiplices perfectiones,quibus Dei concionatores assimilantur.

Cap. XXVII.

Prædicator debet esse similis argento. Nam argentū est purum,clarum,durum, sonorū, igne liquefactibile.Sic prædicator verbi Dei debet esse purus quoad conscientiā.Mala.3.Sedebit conflans,& emundans argentū·debet enim prædicator conflare aliis ex verbis sacræ scripturę salutifera documēta,& emundare conscieētiā,propria abiiciendo peccata.Apo.1.Ti.4.Attende tibi, & doctrinæ.

Item debet esse durus per patientiam,Isa.6. Pro ferro afferam argētum,per duritiam ferri,sortitudo secularium, per soliditatem argenti, constantia prædicantiū intelligi potest.

Item debet esse clarus per sapientiam,præcipue per sapientiam diuinorum eloquiorum,de quibus.Psa.11.Eloquia domini,eloquia casta,argentum igne examinatum probatum terræ,purgatum septulum.

Item debet esse sonorus per doctrinam.Pro.10.Argentum electum lingua iusti.

Item debet esse liquefactibilis per compassionem & misericordiam.Zac.13. Nostrum æs sicut argentū vitr

Argen

Argentum enim dum vritur, liquatur. Sicut vrebatur, & liquebatur ille prædicator Paulus cum dicebat. 2. Cori. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor, quis ſcādalizatur, & ego non vror?

Item debet eſſe ductibilis per obediētiam. Nu. 10. Fac tibi duas tubas argēteas ductiles. Tubas, per ſonum doctrinæ, argēteas, per munditiam vitæ, ductiles, per motū obedientiæ.

Item argentum eſt balſami conſeruatiuum, & virtutis in iaſpide cuſtoditiuum. Vnde maiorem virtutem habet iaſpis in annulo argenteo, quàm aureo. In quo ſignatur præcipue, quòd prædicator debet intendere ad cōſeruādum odorem bonæ famæ, & honeſtatem vitæ. Nam virtus iaſpidis eſt honeſtas hominis, vel continentia carnis: & odor balſami, ſuauitas boni exempli, & nominis.

Item argentū ex tactu terræ rubiginem contrahit, ſed ex confricatione ſalis, & arenæ, priſtinum colorem reſumit. Similiter prædicator quandoque cogitando, vel tractādo terrena, contrahit rubiginem alicuius cupiditatis. Sed ex confricatione ſalis, id eſt contemplatione, ſiue ſtudio ſapientiæ, quæ æternorum nobis ſaporem repræſentat, cuius comparatione temporalia viléſcūt: & etiam ex confricatione arenæ, id eſt ex innundatione pœnitentiæ, quæ ratione grauedinis, arenæ aſſimilatur ad priſtinā reſtituitur puritatem affectionis.

Item qui digne vult exequi officium prædicādi, debet effici ſimilis cuidam gemmæ, quę dicitur aſtrion, quę eſt cryſtallo propinqua, & in centro lucet, vt ſtella fulgore plenæ lunæ. Vnde ſic eſt dicta ab aſtris, eo, quòd fulgorē eorum in ſe rapit, vt dicit Iſido. lib. Etym. Sic prædicator cryſtallo debet eſſe ſimilis per conſcientiæ puritatem lucere in centro, id eſt in corde per ſapientiæ claritatem, aſtrorum, id eſt ſanctorum, & perfectorū fulgorem, id eſt doctrinæ, vel vitæ in ſe rapere per ſtudiū, & viuendi conformitatem. Dan. 12. Qui ad iuſtitiam erudiūt plurimos, erunt velut ſtellæ.

Lapidis hyacinthi varij naturales effectus, quibus prudentia virtus variis ſimilitudinibus comparatur.

Cap. XXVIII.

PRudentia aſſimilatur hyacintho.

Primò, propter fulgoris mediocritatē. Nam hyacinthus, qui eſt ſapphirei coloris, ille eſt optimus, ſicut ille, qui in Æthiopia inuenitur, nec nimis eſt clarus, nec nimis obſcurus, ſed mediocriter fulgidus. Similiter prudētia hominis requirit menſuram quandam mediocritatis. Prou. 23. Prudentiæ tuæ pone modum. ſ. vt neque plus ſapias, quàm oportet, nec plus ignores, quàm quod ſcire nō debes. Quamuis alij dicant, quòd hic Salomonis dictum non eſt ſic intelligendum quòd ipſa prudentia ſit in ſe moderāda. Sed, quia ſecundum prudentiam eſt aliis modus imponendus. Opus enim prudentis ſic medium tenet rectę rationis, vt neque excedat, quod eſt nimis ſapere, vel fulgere, vel deficiat, quod eſt quaſi ignorare, vel obſcurum eſſe. Can. 5. Manus illius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis. Hę manus ſunt opera prudentiæ, quę ſunt plena hiacinthis, id eſt moderationibus debitæ rationis.

Secundo, propter ſculpturę ſuſceptibilitatem. Quia licet hyacinthus ſit ad ſculpendum duriſſimus, non tamen eſt inuictus, quia ab adamāte ſculpitur, & ſignatur. Similiter homo prudens, licet non ſit faciliter ad credendum omni verbo, & omni dictri induecēdus, ſed ad multa credenda ſit durus, id eſt, ita vt non à quolibet informetur, tamen veraciter, & rationabiliter loquenti, ſiue corripienti etiam ſi dura dicat, nihilominus credit, & eius impreſſiones humiliter ſuſcipit. Et talis impreſſio eſt ſicut adamātis. Nā adamas eſt lapis duriſſimus, qui nullo metallo cedit. Talis debet eſſe facies prædicantis, ſeu corripientis. Eze. 4. Vt adamantem, & ſilicem dedi faciem tuam.

Tertiò, propter aeris conformitatem. Nam (ſicut dicit Dioſco.) hyacinthus aeri ſe maxime conformat, vt ſit in nubilo nubiloſus, & in ſereno ſeren⁹. Similiter homo prudens conformet ſe decenter ſtatui aliorum, cum quibus habet conuenire, ſcilicet vt ſciat gaudere prudenter cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Hoc enim dicebat Apoſt. 2. Cor. 9. Omnibus omnia factus ſum, ſed ſicut dicit quædam gloſſa, prudens, & diuinus Apoſtolus, ita omnibus ceſſit, quòd formam verę honeſtatis nunquam exceſſit.

Quartò, propter effectus vtilitatem. Eſt enim hyacinthus efficax, & vtilis ad multa. Nam hyacinthus (vt dicit Dioſc.) habet lætificare, quod conuenit prudenti, inquātum vitat inuidiā, quę eſt triſtitia in bonis alienis, vt dicit philoſophus. Sed prudens de alienis bonis econtrario, lætatur. Item hyacinthus habet melancholicam qualitatem fugare, & hoc competit prudenti, in quantum vitat acidiam, quæ ad modum melancholici humoris infrigidat charitatis feruorem, & deſiccat deuotionis humorē. Melancholia enim eſt frigida, & ſicca. Sed econtra homo verè prudens conatur eſſe feruens, & deuotus.

Item dicitur, quòd hyacinthus facit ſuſpiriōes vitare, & hoc competit prudenti inquantum vitat ſuperbiā. Superbus enim ſuſpicioſus eſt: quia cum pax eſt, & ſecuritas ille ſuper inſidias ſuſpicatur. Item hyacinthus habet diuerſis peſtilentiis aeris obuiare, & hæc competit prudenti, inquantum vitat iram, quæ facit hominē multipliciter peſtilentem.

Item hyacinthus habet mēbra vigorare, & neruos vegetare. Et hoc cōpetit prudenti, inquantum vitat vitium gulæ, & intemperantiæ, quę membra faciunt econtrario debilitari, atque infirmari.

Item quantū etiam vitat vini ebrietatem, quæ neruos ſpecialiter lædit, & etiam læſos eneruat.

Item hyacinthus habet dulcem, & ſaluciferum ſaporē dare: & hoc competit prudenti, inquantum vitat luxuriam, quæ licet videatur dare ſaporem, id eſt delectationem, tamen ille ſapor, ſiue delectatio non eſt ſalutifer ſed damnabilis, & finaliter ſentitur non dulcis, ſed amarus, ſecundum illud Pro. 5. Nouiſſima illius amara, quaſi abſinthium.

Item hyacinthus, qui eſt bene ſimilis ſapphiro, habet venenum expurgare. Et hoc competit prudenti inquantū vitat cupiditatem, & auaritiam. Nam ſicut dicit Aug. venenum charitatis eſt cupiditas.

Coralli proprietates patefiunt, quibus cordis purgatio aſſimilatur, quod veluti ferrū à peccatorū rubigine expurgatur.

Cap. XXIX.

PVrificatio cordis aſſimilatur corallo.

Primo, ratione generationis, quia corallus naſcitur, & generatur in mari, maxime in rubro. Similiter purgatio peccati, maxime in mari rubro. i. in amaritudine contritionis, & rubore confeſſionis reperitur.

Secundo, ratione tranſmutationis: quia corallus quādiu tegitur ſub aquis, lignū eſt, ſiue herba habens ramos

candidos, & molles, & statim dum abstrahitur de aquis, & aere tangitur, in lapidem induratur. Vnde tunc rami eius rubescunt, & durescunt. Ita pœnitens, quandiu manet sub aquis pœnitentiæ, vel tribulationum, est vt lignū ramiferum per operositatem, & candidum per cordis, & operis puritatem: & molle per flexibilitatē. i. ad bonum flexibile. Si aūt ab huiusmodi aquis extrahatur, statim tegitur rubedine peccati. & infectione. Vnde dicitur Isa. 1. Si fuerint peccata vestra quasi vermiculus rubra, &c.

Item induratur per peccati obstinationem.

Tertio, ratione distinctionis, quia corallus duplex est, rubeus, & albus, possumus enim coralli rubedinem inflectere in bonam partem, vt scilicet corallus albus repræsentet puritatem innocentiæ, rubeus vero ruborem pœnitentiæ siue confessionis. Pœnitentia enim quanto magis est verecunda, tanto validior: quia erubescentia cum sit pœna, magna pars est satisfactionis, secundum Aug. Vtrūque aūt corallū dicitur magis valere contra fulmē, eique resistere. Quia scilicet vtrunque dictorum, scilicet puritas innocentiæ, & purgatio pœnitentiæ, valet cōtra fulmen, idest contra impetum irę dei, siue pestilentię. Nā de puritate innocentiæ, patet in Sodomitis: quia Dominus aperuit Abraę, quia si fuissent inter eos decem tantū innocentes inuenti pepercisset omnibus illis. Gen. 11. De purgatione pœnitentiæ, patet in Niniuitis, quibus Deus pepercit pœnitentia à plaga, quā per Ionam prophetam prædixerat, Ionæ 3. quia pœnitentiā egerunt ad prędicationem illius.

Quarto, ratione virtuosæ operatiōis. Nam corallus & maxime rufus valet contra omnem fluxū sanguinis, cōtra epilepsiam, contra diabolica monstra, fructus multiplicat, fines & principia negotiorum abbreuiat. Quę siue vera de corallo sint, siue non, purgationi tamen pęnitentiæ competunt verissime, quia ipsa restringit fluxū sanguinis. i. refrenat odia, & rixas, quæ sunt causa effusionis sanguinis. Ipsa valet cōtra epilepsiam, siue morbū caducum, quia à casu peccati præseruat: ipsa diabolica monstra. i. diabolicas illusiones, siue deceptiōes fugat: fructus Ipsa meritorum multiplicat. Ipsa principiū vitæ spiritualis, & finē, quæ est gloria æterna, abbreuiat: quia. s. breuis pœnitentia & innocētiam restituit, & gloriam æternam acquirit.

Item purgatur homo à peccato, sicut ferrū à rubigine, scilicet per ignis decoctionem, vel per limæ corrosionē, vel per lapidis duri & aspersionis arenæ confricationem. Ignis decoquens, est dilectio feruida, Luc. 7. Remittūtur ei peccata multa, quoniā, &c. Greg. Tanto amplius peccati rubigo consumitur, quāto peccatoris cor magno charitatis igne crematur. Lima corrodens, correptio aspera. Pro. 20. Liuor vulneris abstergit mala criminis. Lapis autem est tribulatio dura. Ber. Quod facit fornax auro, hoc facit tribulatio iusto. s. purgat, sed grauis arena est pula. Act. 3. Pœnitemini & conuertemini, vt deleantur peccata vestra.

Topazij natura, pulchritudo, & perfectio eiusq; quamplurimi vtiles exprimuntur effectus, ex quibus singulis, quemadmodum Christus à fidelibus quæri debeat explanatur.

Cap. XXX.

QVærendus est Christus sicut topazius, siue topazion. Nam traditur, quòd in Tracoitide, dū incolæ loci fame maxime laborarent, & radices herbarum euellerēt, gemmam effoderunt, quam in lingua sua topazion vocauerunt, quod sonat idem, quòd quærere, quia eam multi quærunt ex eo, quòd est omnium gemmarum præclarissima, licet in effectu variabilissima, & est etiam vtilissima, propter quæ omnia quærendus est Christus.

Primo ergo quærendus est Christus multo amplius, quàm topazius propter suā maiestatem. Dicit. n. Plinius hanc gemmam. s. topazion tantæ magnitudinis fuisse repertam, vt ex ea Philadelphi facerent statuā quatuor cubitorum. Hæc autē magnitudo competit etiam Christo homini, qui omnium hominum maximus fuit. i. sanctitate, & potestate, dignitate, & felicitate. Vnde Christiani merito de ipso faciunt statuā, & eius adorant imaginem crucifixi: quia per Crucē maximè ostensa est virtus eius. Et hæc est statua quatuor cubitorum, immo potius fuit quatuor signorū, ex eò, quòd virtus eius per mundi quatuor partes se diffundit, scilicet orientem, occidentē, meridiem, & septentrionem.

Secundo, quærendus est Christus propter suam claritatem. Nam topazius est gemma præclarissima, eo, quòd ex virenti genere, omnique colore est resplendens, vnde sic lucet, quādo tangitur radiis solis, vt omniū gemmarū aliarum superet claritatem. Hanc si polis, eam obscuriorem facis: sed si suæ naturę relinquis, clariorem. Similiter autem & Christus, ex genere virenti. i. ex carne virginali est progenitus, & omni colore. i. omni gratia, siue virtute splendnit. Et tactu solaris radij. i. ex vnione ad Verbū tāta claritate, & splendore gratiæ & sapientiæ, plenus fuit, vt omnium gemmarū. i. omnium electorū claritatem excesserit siue in miraculis siue in virtutibus, siue in meritis, siue in doctrinis. Hic passionibus pęnarum expositus scilicet in morte, in cordibus apostolorum, & oculis Iudæorum obscurior factus est. In cuius signum tunc obscuratus est sol: sed suæ naturæ diuinæ relictus per resurrectionem clarior est effectus.

Tertiò, quærendus est Christus quēadmodū topazius propter preciositatem, est enim topazius gemma preciosissima, quia nihil ea in thesauris regū preciosius inuenitur, eò autem pręciosior quò rarior. Et habet duos colores, scilicet ex auro, & ex aerea claritate, & tantæ est perspicuitatis, quòd gemmarū sibi obiectarum in se recipit claritatem. Sic Christo in thesauris regum in spiritualibus diuitiis. i. hominū bene seipsos in hoc mundo regentium, siue pręmiis in cœlo iam regnantium nihil preciosius, nihil clarius possidetur. Vnde sancti vt istum lucri faciant, omnia alia, vt stercora reputant. Et merito, quia in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei abscōditi: vnde iste est thesaurus, de quo dicitur Mat. 13. Simile est regnum cęlorum thesauro abscondito in agro, quem qui inuenit homo, abscondit. Hic est etiam thesaurus rarus, immo singularis, & solus, cui similis nullus alius inuenitur, Psa. 140. Singulariter sum ego, &c. Ecc. 4. Virum de mille vnum reppert. i. Christum, qui fuit vnus. i. singularis in perfectione, quā millenarius signat numerus. Hic etiam habet duos colores. s. aureū deitatis, & aereū mundissimæ humanitatis, hic aliarū gemmarū claritatē in se recipit, quia quæ aliis suis membris siue fidelibus fiunt, sibi ipsi adscribit. Mat. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vel in se eorū claritatem recipit, quia scilicet eorū meritis seipsum pręmiū tribuit. Gen. 15. Ego merces tua magna nimis.

Notandum est aūt, quòd licet topazius sit gēma preciosissima

tiosissima: etiam si à luna passiua: sentit enim motu lunæ, & cursum, vnde dicitur valere cōtra lunaticā passionem. Sed maiorem dicitur habere effectum, secundū, quod luna recipit incrementum. Per lunæ motum siue cursum, accipe humanæ naturæ passibilitatem, & motum quem Christus in se sentit, dum nostram mortalitatē, & pœnales passiones assumpsit. Assumpsit enim passiones pœnę, & abstulit passiones culpæ. Et isto modo topazius valet contra passiones lunaticas. i. contra peccatum, ipsum scilicet à nobis tollendo, secundū illud Io. 1. Ecce qui tollit peccata mundi. Sed virtus eius secundum augmentū gratiæ, dicitur dupliciter, vno modo, quia Christus natura mutabili assumpta, quæ per lunam designatur, secūdum incrementa ætatis plus, & plus aliis de sua virtute ostendit, secundum illud Luc. 2. Iesus autem proficiebat sapiētia, & ætate, & gratia. Ætate etiam crescebat secundū veritatem, sed sapiētia, & gratia secundùm ostensionē, licet etiam in veritate profecerit in sapientia experimentali. Alio modo secundum augmentum lunę, virtus eius crescit, vt per lunæ mobilitatē, eius passibilitas exprimatur: quia quanto plus passus fuit, tanto plus nobis meruit, & tanto plus exaltatus fuit. Phil. 2. Christus factus est pro nobis obediens vsque ad mortem: mortē autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum.

Quartò, quærendus est Christus quemadmodum topazius propter vtilitatem. Nam topazius est gemma vtilissima. Hæc est enim vt dicitur in lapidario quæ feruentes vndas compescit ebullire. Sic Christus feruentes persecutiones contra suos fideles extinxit, & eas contra eos præualere non permisit. In cuius signum dicitur Mat. 7. Imperauit ventis & mari, & facta est trāquillitas. Hic est, qui fluxum sanguinis, idest lapsum peccati restringit, dicens: Vade, & amplius noli peccare, Io. 7. Et non solū hoc facit per documentū, sed etiā per auxiliū, dando contra peccata, & peccādi pronitatē remedia oportuna. Hæc est etiam gemma, quæ secundū Dios. iram sedat. Sed quis sic iram sedat, vt Christus, qui ait, Mat. 10. Ego autē dico vobis, quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit, &c.

Item hæc est gemma, quæ tristitiā fugat, quia & Christus ait, Mat. 6 Nolite fieri sicut hypocritæ tristes.

Item est, quæ noxios motus sedat: quia Christus non tantū actus peccatorū exteriores, sed etiam motus interiores condemnat, dicens: Mat. 5. Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est.

Item hæc est, quę phrenesim curat, quia Christus stultam, & inutilem locutionem, sicut est phreneticorū, vel insipiētiū solet reprimere, dum etiā de ocioso sermone. i. inutili iudicandos esse homines dicit, Mat. 12. De omni verbo ocioso, quod fuerint locuti homines reddent de eo in die iudicij rationem. Hęc etiam vt dicitur, mortem subitaneā vitat: quod etiā si quis non esse verū, vel possibile de lapide hoc crederet: tamen de Christo verum esse patet, quia nos ad vigilandum, & mortem præueniēdum sollicitat, dicens. Mat. 25. Vigilate, quia nescitis diem, neque horam. Et hoc dicit, ne sit nostra mors subitanea, & improuisa. Patet ergo, quòd Christus est quærēdus sicut topaziū, res maxima, res pulcherrima, res preciosissima. Ideo ait Psa. 118. Dilexi mandata tua super aurum, & topazion. Sed si certe sua mandata, multo magis mandantem diligere debemus, id est, Christum, qui dicit. Ioann. 13. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis vos inuicem.

Gemmarum varietas, virtus, & perfectio, quibus sancti viri plurium virtutum respectu, varie exemplum comparātur. Cap. XXXI.

Sancti viri assimilantur gemmis.

Primò, ratione nominis, quia vocantur gēmæ pretiosæ, siue lapides pretiosi. Dicuntur enim pretiosæ, quia raræ. Quod enim rarum est, dicitur pretiosum, sicut dicitur 1. Reg. 4. Sermo domini erat pretiosus, idest rarus. Vnde sancti, & electi sunt pretiosi, q̄a sancti, & electi pauci sunt, & rari. Nam arcta via est, quæ ducit nos ad vitam, & pauci sunt, qui ambulant in ea, vt dicitur Math. 7. Via enim ista sancta est, & vir pollutus non transibit per eam, vt dicitur Isa. 38. Sequitur, quòd sancti pauci sunt & rari. Dicūtur etiam gemmæ pretiosæ, idest virtuosæ, vt in lapidario dicitur. Vnde Isid. dicit, nulli esse debet dubium, quin sit sua virtus diuinitus insita gemmis. Et in lapidario dicitur: Ingens est herbis virtus, & maxima gemmis, quæ virtutibus abundāt gratuitis, & diuinitus sibi collatis. Nam virtus vt dicit Aug. est bona qualitas mētis, qua rectè viuitur, qua nemo male vtitur, quā in nobis dominus operatur. Talibus virtutibus sancti homines abundant, & diuites fiunt, secundum illud Eccle. 43. Homines virtutis in virtute studium habentes.

Secundò, ratione originis. Nam gemmarum pretiosarum quædam tantū ex venis terræ cū metallis effodiuntur, quædam vero ex profundo maris ad littora proiiciūtur: quædā vero ex corporibus animalium reptilium extrahuntur. Et in his tribus ostenditur triplex origo virtutum, quæ in diuersis sanctis reperitur, scilicet hominibus, prima est, ex naturæ aptitudine, secunda ex gratiæ plenitudine, tertia ex perfectorū similitudine. Sunt enim variæ aptitudines ad virtutes, sicut venæ terræ ad preciosos lapides. Vnde sicut diuersæ mineræ, siue venæ terrarum, sunt diuersæ complexiones corporū. Et ideo sicut diuersę venę generant diuersas gemmas, & pretiosos lapides, ita diuersæ complexiones bonæ, quæ diuersas cōstellationes sequuntur, adaptant, siue disponunt ad virtutes diuersas, sicut econtrario diuersæ complexiones malæ inclinant ad diuersa vitia. Et signanter dico, quòd cōplexio naturæ bonæ ad virtutes aptat, non autem quòd per se virtuosum efficiat, quia sicut probat philosophus. Arist. 2. Ethi. virtutes nec totaliter à natura in nobis sunt, nec præter naturam, est enim in nobis quædam naturalis aptitudo, & dispositio ad suscipiendum; & acquirendum virtutes, earum autem perfectio, fit completa ex consuetudine, & loquitur de virtutibus moralibus, hæc tamen aptitudo, de qua loquitur, non tantum pendet ex anima, sed etiā ex corpore, tamen, quia anima sequitur in pluribus complexionē corporis, tum quia opera virtutū scilicet, ex quibus taliū habitus generatur in nobis, cōmuniter per corpus explentur.

Quartò, origo virtutū est ex gratiæ plenitudine, quæ manifestior apparet in conuersione pœnitentiū, per quā plurimum videmus sceleratissimos peccatores effici virtuosissimos homines, vnde ipsi sunt velut lapides, qui de profundo maris, idest de profundo vitiorū virtute lunę, idest cœlestis gratiæ mouentis, & aperiētis euomuntur, & ad littora pœnitentiæ solitudinis vel soliditatis deducuntur, scilicet vitæ, & inter pręciosissimos lapides colliguntur.

Tertiò, origo virtutū siue virtuosorū est ex perfectorum similitudine. Nā sępe per exempla, vel verba sancto-

rum,& perfectorum virorum,quę,ut quędam imagines, & repræsentationes sunt interioræ perfectionis eorū, alij ad virtutes accendantur,& virtuosi, & sancti similiter ef ficiuntur. Et isti sunt lapides pretiosi, qui de animalium corporibus,scilicet,reptilium, & volatilium extrahūtur, sive quantum ad vitam actiuam, quæ est reptilium, vel animalium gressibilium super terram,quia.s.activitate nis rebus dispensandis insistunt, sive quantum ad con- templatiuam,quæ pertinet ad volucres cœli,id est,ad homines meditantes cœlestia.

Tertiò,sancti viri assimilantur gemmis ratione incertitudinis.Quia (sicut dicit Isido.) in quibusdam gemmarum similitudinibus,aut generibus, veras à falsis discernere est magna difficultas. Eo,quòd sæpè,quæ falsæ sunt, & sophisticæ, veris videntur similes. Quia (ut ipse dicit) quidam pro smaragdo vitrum arte inficiunt,& oculos videntium fallunt. Fallit enim sæpe mortales similitudo rerum. Quia enim inter sanctos viros,qui habent veras virtutes,sæpè sunt admixti hypocritæ, qui habent solas virtutum imagines,valde difficile est per similitudinem mo rum exteriorū inter utrosque cognoscere, eo,quòd frequenter hypocritæ similia vel maiora signa exteriora sanctitatis,& devotionis sanctis viris ostendunt: propter quod frequenter fallitur humanum iudicium,& præcipuè simplicium circa tales. Et ideo Dominus dixit Mat.7. Attendite à falsis prophetis,qui veniunt ad vos in vestimentis ouium,intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Sicut igitur de lapidibus huiusmodi non est ad oculum iudicādum: quia plus virtutis est sæpe in paruo adamante ferrugineo,& obscuro,quàm vitro lucidissimo, & in parua margarita,quàm beryllo. Sic etiam de hominibus non est iudicandum,sicut Dominus dixit Ioan. 7. Nolite iudicare secundum apparētiam exteriorem, sed iustum iudicium iudicate.

Item viri sancti assimilantur lapidi resten, qui secundum Auicen.est lapis inuentus in capite cancri. Et hæc similitudo attenditur primò ratione coloris:quia aliquando albus,& aliquādo flauus. Similiter sancti viri aliquando sunt albi per innocentiam interius,exterius autem flaui per temperantiam. Nam secundum Auic.color flauus generatur in materia temperata, scilicet, respectu coloris viridis: unde folia arborum,quæ primò quando multum abundat humiditas,sunt viridia, in autumno diminuta,& temperata humiditate,scilicet,à calore eleuante, sed non totaliter assumpta,efficiuntur glauca, siue flaua. Et ita humor,& vigor carnis per temperantiam quidem minuitur,sed non funditus extinguitur, quo diminuto, caro mansuescit spiritui,& ei humiliatur.

Secundò, ratione humoris, quia hic lapis resten, est frigidus & humidus. Et similiter viri sancti sunt frigidi à mundi amore, & humidi in lachrymarum deuotione.

Tertiò, ratione vigoris, quia dicitur valere hic lapis contra morsum scorpionum & mustellæ,si contritus modo emplastri superponatur, & etiam contra morsum canis rabidi,si puluis eius bibatur. Per scorpiones, qui retro pungunt,intellige occultè detrahentes. Per mustellam,apertè maledicentes: Sed per canes rabidos, tyrannicè persequentes. Contra quos omnes valet vti emplastris,id est,Sanctorum exemplis,& puluere,id est,eorum humilitate,qua contra detractores vsi sunt, linguæ placabilitate: contra maledicentes, loquelæ taciturnitate, contra tyrannos, veræ patientiæ firmitate.

Auri generatio, virtus, & perfectio, lapidique corneolo, multis similitudinibus, vera sapientia similis esse declaratur.

Cap. XXXII.

SApientia assimilatur auro quadruplici ratione. Primo ratione claritatis. Habet enim aurum inter alia metalla maiorem claritatem,& splendorē. Vnde aurum dicitur obrizum,eo,quòd splendore radiet & fulgore. Similiter sapientia præclaros homines & præfulgidos reddit non solum apud seipsos, sed apud alios. Vnde dicitur de sapientia. Sap.8. Habebo propter hanc claritatem ad turbas,in multitudine videbor bonus. De hoc auro dicitur Dan. 10. Ecce vir vnus vestitus lineis,& renes eius accincti sunt auro obrizo,& corpus eius quasi chrysolithus. Et nota quòd aurum amplius fulget luce alia repercussum: & hoc naturale est omnibus metallis. Mach. 6. Refulsit sol in clypeos aureos,& resplenduerunt montes. Similiter homo sapiens sapientior efficitur. Aliquando sapientes audiendo, secundum illud. Prou.1. Audiens sapiens, sapientior erit, &c. Et tunc sapiens aliena luce repercutitur, quando contra dicta sua subtiliter obiicitur, & tunc lucem suæ sapientiæ magis ostendere cogitur. Prouerb.9. Da occasionem sapienti,& addetur ei sapientia.

Secundo, sapientia assimilatur auro,& hoc ratione ponderositatis. Est enim aurum ponderosius argento. Et huius ratio est,quia sicut dicit philosophus, Meth. vlt. Aurū sicut alia metalla procreatur materialiter ex sulphure subtili & rubeo,& ex viuo argēto subtili & albo. Plus tamen concurrit ad eius compositionem de soliditate sulphuris, quam de aereo aquoso viui argenti,& ideo aurū est solidius,& ponderosius,quàm argētum,quia in auro plus est de sulphure, quàm de argento viuo. In argento econtrario est. Sicut ergo aurū multā habet ponderositatem,sic homo sapiens habet pondus grauitatis,& maturitatis. Non enim sine pondere loquitur, nec sine pōdere gradiatur,nec sine pondere debito aliquid operatur.

Tertio, ratione vtilitatis: nam inter metalla nihil efficacius est auro. Habet.n. aurum vt dicit Plinius virtutē confortatiuam: vnde etiam aurum comestum confortat omnia membra, quāuis non nutriat illa. Hoc enim facit sua asperitate ea purgādo,& à superfluis abstergēdo, vnde etiam habet virtutem superfluitatū corporū corrosiuam,siue extersiuā, & ideo valere dicitur plurimū cōtra lepram.

Item aurum calefactum positū super membrum,pilos ab eo tollit,& vltra crescere non permittit. Et similiter sapientia habet virtutē confortatiuam. Vnde dicitur Ecc.2. Sapientia confortat sapientē super decem Principes ciuitatis.

Item est superfluitatū remotiua,propter quod dicitur Sap.7. quòd sapientia sobrietatem docet.

Itē est lepræ,idest infectionis peccati impeditiua,quia sicut dicitur Pro.13. Sapiens timet & declinat à malo. Ipsa etiā remouet pilos,idest opera carnis, quia pili in carne,& ex carne nascuntur. Vnde dicitur Prouer.7. Dic sapientiæ, Soror mea es & prudentiam voca amicam tuā, vt custodiat te à muliere extranea. Ex quibus patet, quod sapientia vtilior est auro quia quod aurū facit corporaliter, vtilius sapientia facit spiritualiter. Et ideo dicitur Pro.16. Posside sapientiam,quæ auro melior est.

Quarto,

Quartò, ratione incorporabilitatis: nam aurum quanq̄ melius,& nobilius,tamen eſt ſociabile,& incorporabile argento. Sic ſapiens,cum ſit humilis, non dedignatur condeſcendere paruulis,& ſimplicibus,& quandoque ſociare ſe eis. Sed notandum q argentum per malleationē non poteſt incorporari auro,niſi præcaueatur à tribus, ſcilicet à puluere, vento,& humore. Nam quodcunque ſe interponat nō poteſt fieri vnio. ex quo accipitur,quòd ſimplex non poteſt fieri ſapiens, nec poteſt quis ſapienti vera amicitia, vel conformitate vniri, niſi remoueatur puluis auaritiæ, ventus ſuperbiæ,& humor luxuriæ: vnde amicitia,quæ eſt inter auaros,vel ſuperbos,vel luxurioſos non eſt ſapientium amicitia,nec amicitia vera.

Item ſapientia aſſimilatur lapidi corneolo. De quo in lapidario dicitur,q collo ſuſpenſus, vel in digito portatus,in diſputando proficit,ſurgentes mitigat iras,& ſanguinis fluxum ex quolibet mēbro ſiſtit,maximè in mulieribus. Quæ quidem ſiue vera ſint, ſiue non de corneolo,tamen de ſapientia veriſſima ſunt. Nam ſapientia ad omnem veritatis diſputationem proficit. Quia ſapientis eſt ſcire omnia, & difficilia per certitudinem, & cauſas, vt philoſophus dicit. Ari.1. Met. Et ideo qui talis eſt, ſcit de omni veritate differere.

Item ſapientia iras comprimit. Secundum enim Stoicos,nulla perturbatio cadit in ſapientem. Sed ſecundum Ariſt. in Ethi. cadit quidem ira in ſapientem, ſed non inordinata. Vnde dicit,q non iraſci,quando oportet, & ſicut oportet, inſipientis eſſe videtur. Ex quo patet,q ſapientia iras totaliter non euellit, ſed ſub rationis moderamine cohibet,& reſtringit:& hoc pertinet ad virtutem manſuetudinis.

Item ſapientia fluxum ſanguinis.i.peccandi voluntatem,ſiue pronitatem ſiſtit,& impedit. Eccl.3 Sapiens cor & intelligibile,abſtinebit ſe à peccatis,& in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.

Achatæ gemmæ triplex variatio, & diuerſitas, cui humana ſapientia comparatur. Cap. XXXIII.

SApientia, vel ſcientia humana aſſimilatur lapilli ſiue gemmæ,quæ dicitur achates. Quia hæc gemma ſecundum Dioſco. triplicis generis reperitur. Nam quædam eſt, quæ eſt nigra, habens venas albas, & hæc creditur valere magicis artibus, quia cum ipſa tempeſtates conuertunt,& ſiſtunt,vt dicitur:& ſecundum Dioſc. valet etiam ad regum formas, & ſimulacra monſtranda ſomniorum. Talis ergo repræſentat ſuperſtitioſam ſcientiam Necromanticorum, quæ ad modum huius lapidis nigra eſt deformitate, & obſcuritate peccati, ex eo quòd ſemper eſt cum aliqua dæmonum reuerentia expreſſa, vel occulta, vt dicit Auguſt. Habet tamen venas albas, quia in quibuſdam necromanticis actibus ad decipiendum homines quædam obſeruātiæ ſiunt, vel ieiuniorum,vel orationum,& huiuſmodi,quæ videntur prætendere quandam albedinem. i. quandam puritatem illius artis,& ſic quandam ſpeciem ſanctitatis,ſicut in arte notoria, & multis aliis necromanticis operibus, ſiue ſint circa quædam aquarum,& fluuiorum,& aliorū corporum,quæ mirabiles apparent, ſiue circa diuinationes per ſomnia,vel alios modos varios,qui pertinent ad diuinos. Secundum genus achatis eſt cū venis carneis. Et hoc genus,ſecundum Dioſc. vitat pericula,& placentē,& perſuaſorem,& facundum facit,& vires confert. Et hæc gemma ſignat ſcientiam fructuoſam eorum,qui venas quidē carneas habent.i.neceſſitates,ſiue infirmitates corporales,ſed tamen ſecundū carnem non militant, quin ſciant pericula vitiorum in ſerenitate & tranquillitate conſcientiæ per pœnitentiam vel cautelā vitare, Deo per omnia placere,alios facundè,& vtiliter dirigere, & bona quæq; opera conſtanter,& viriliter agere.

Tertium genus achatis eſt cum guttis ſanguineis variorum,quod viſum fouet,contra ſitim prodeſt, & accenſio eius odorifera eſt. Et talis eſt quorundam ſcientia delitioſa,quam beatus Auguſt. de quant. ani. vocat miſerandam ſiue miſerabilem. Diſtinguit enim ibi triplicē ſcientiam, ſcilicet ſuperſtitioſam,& vtilem, & mirabilem. Et hæc vltima eſt, quæ mirabili ſagacitate diſcernit cibos odore. Vnde ſcientia ſiue peritia hæc illos cibos & potus approbat,& commendat,qui viſum refouent colore, & ſitim ſeu famem mulcent ſapore, & cerebrum ſiue olfactum recreant odore. Et talem ſcientiam Apo. vocat prudentiam carnis, dicens, Prudentia carnis mors eſt, ſcilicet animæ.

Ebrietatis turpitudo, vinique ſobrietatis perfectio deſcribitur,quæ lapidi Dionio aſſimilatur. Cap. XXXIIII.

SObrietas potus aſſimilatur lapidi, qui dicitur Dionius,quod (vt dicit Iſid.) eſt niger, ſiue rufus, rubeis venis aſperſus,qui aquæ mixtus, vt vinum fragrat: tamen,quod mirum eſt,ebrietati reſiſtit. Et ſic patet, quòd iſte lapis admixtionem aquæ requirit, odorem reddit,& ebrietati reſiſtit. Quod etiam competit ſobrietati. Hæc enim in vino potenti aquæ temperamentum exigit, maximè in eo,qui habet debile cerebrū, & etiam in viro religioſo, in quo etiam deformior eſt nota ebrietatis. Et ideo ipſi præcipuè debent vti temperamento vini, & in qualitate,& in quantitate. Vnde dicit Benedictus in regula ſua: Legimus vinum non eſſe monachorum, ſed quia monachis noſtri temporis hoc perſuaderi non poteſt, ſaltem ſic in hoc conſentiamus, vt non vſque ad ſaturitatem bibant.

Item ſobrietas odorem,id eſt, honorem non impedit. Eſt enim ſobrietas honorabilis,ſicut ebrietas vituperabilis. Et ideo ſobrietas & abſtinentia vini inducitur his,qui gradu honoris,& dignitatis exiſtunt,ſcilicet epiſcopali. 1.Ti.3. Oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, vnius vxoris virum, ſobrium,prudentem,&c.

Item regibus. Prou.31. Nolite regibus dare vinum.

Item ſobrietas ebrietatem impedit, quia ei contrariatur,vt patet ab ei⁹ nominib⁹. Etenim ebrietas dicitur ab e,quod eſt extra,& bria,quod eſt menſura, ſcilicet, quia ebrius bibit extra menſuram debitam: ſed ſobrietas dicitur,quaſi briam ideſt mēſuram ſeruans. Vnde Eph.5. Nolite inebriari vino,in quo eſt luxuria.

Quantum ſit ſuperbia vitium deteſtabile, ex quamplurimis viui argenti, magnetiſque ſimilitudinibus explanatur. Cap. XXXV.

SVperbia aſſimilatur argento viuo.

Primò, quia argentum viuum non eſt adhæſibile. Eſt enim argentum viuum ex ſubſtantia aquea ſubtili terreo mixta mixtione forti, & indiſſolubili, & hoc habet ex magna ſiccitate terrea, nec adhæret tangenti,ſicut illud,quod eſt liquidum. Similiter homo ſuperbus ex magna ſiccitate, ideſt ex magna inconſideratione ſuæ vilitatis, non conſiderans ſe eſſe terram,& cinerem,.i. nō liqueſcit in ſuperficie plana,id eſt nō vult ſe cor-

tung

iungere, vel conformare, scilicet viliori, vel minori personæ, nec inhæret tangenti, idest non consociabilis conciui, vel cohabitanti tali. Cum enim præferat se cæteris, eos socios habere contemnit.

Secundò, quia argentum viuum non est coagulabile, hoc.n. proprium est ei, quòd non coagulatur per se, nisi cum sulphure, & plumbi substantia coaguletur: propter quod argentum viuum cum sulphure, est materia omnium metallorũ, sicut dicit philosophus Met. Similiter homo superbus non est per se coagulabilis coagulo vnitatis. Non enim diligit vnitatis pacem, sed potius discordiam, & diuisionem: sicut patet de superbientibus angelis, qui se ab angelorũ societate diuiserunt: propter quod Prou. 13. dicitur, ꝙ inter superbos semper sunt iurgia. Si tamen superbiæ sequatur cum sulphure. i. charitatis amore (quia sulphur est inflammabile, quòd competit charitati) & cum plumbo. i. humilitate, (quia plumbum est coloris cinerei, & competit humilitati, qua quis se in plũbum. i. in cinerem, & in puluerem redigẽdum cognoscit) coaguletur, tunc est homo coagulabilis. i. ad vnitatem reducibilis.

Tertiò, quia argentum viuum non est admiscibile. Nam est tanta cohærentia eius, & fortitudo, ꝙ nulli rei potest admisceri, nisi primitus extinguatur: extinguitur autem cum saliua, quando cum ea fricatur, & maximè cum cinis saliuæ additur, & præcipue quando cinis ossis pstpiæ prædictis associatur. Similiter non est superbus commiscibilis aliis. i. aptus ad conuiuendum aliis, nisi eius primo superbia extinguatur, ad quam extinguendam valet confricatio saliuæ, i. redargutio sapientiæ, scilicet ꝙ homo superbus sapienter redarguatur, & ad sui notitiã reducatur, & pcipuè, si addatur cinis, i. memoria mortis, vel propriæ vilitatis, sicut dicit Ecclesia. Memẽto, ꝙ cinis es, & in cinerẽ reuerteris, & præcipue ad hoc valet cinis ossis pstpiæ, idest diuisio, vel consideratio mortis alienius potentis, vel alicuius notabilis viri.

Quartò, quia argentum viuum est cito euaporabile cuius fumus multum nocet astantibus, eo, ꝙ paralysim, & tremorem inducit relaxando neruos, & remolliendo. Similiter homo superbus cito vaporat per iram, & impatientiam, cum aliquid fit, vel dicitur in eius displicentiã. Vnde Ps. 143. Tange montes, & fumigabunt, i. superbos, & eorum ira quandoque terret astantes faciens eos tremere, & stupere.

Quintò, argentum viuum semper est mobilẽ, immo quasi nunquam quiescit, & propterea vocatur viuum (sicut Plini. dicit) quia à seipso, & circulariter mouetur, ex eo, ꝙ humidum nititur ascendere super terreum stabile, quod retinet ipsum. Similiter homo superbus, leuis, & inconstans est, & inquietus semper: quia appetitus dominandi, semper impellit ipsum ad ascensum, & contra repugnantes sibi commouetur, & inquietatur.

Sextò, quia argentum viuum est ad penetrandum subtile. Est enim argentum viuum calidum, & humidum in quarto gradu, quamuis aliqui contrarium dicant non rectè. Quia quod sit calidum, probatur per eius effectum, eo, ꝙ penetrat, dissoluit, & incidit. Et maximè in vitreis seruatur vasis: quia alias materias penetrat & incidit. Sicut ergo argẽtum, viuum penetrat corpora, ita superbiæ venenum subtiliter intrat corda, sicut insidiator malignus. Nam bonis spiritualibus insidiatur, vt peccaui, sicut dicit Aug Reg.

Quintò, quia argentum viuum non est substabile, nec etiam rei ponderosæ. Tantæ est enim virtutis, ꝙ si super sextarium argenti viui centum saxa superponas, statim resilit. Sic superbus tantæ est superbiæ, vt nihil sibi graue sustinere velit. Et ideo statim resilit, & se grauanti resistere nititur, vel saltem eum effugere.

Item superbia assimilatur magneti propter tria.

Primò, quia magnes eleuat grauia. Nã si magnes quãtitatis æqualis sursum teneatur, eleuabit attrahendo ferrum, quod erit inferius. Vnde dicit Augu. ꝙ in quodam templo simulacrum erat de ferro, ita stans per seipsum suspensum, vt in aere pendere videretur: & hoc propter testudinem de magnete, quæ ipsum circunstabat. Ferrea namque simulacra, sunt auarorum corda. Nam auaritia (secundum Apostolum) est simulacrorum seruitus. Ferrea enim sunt, quia grauia, & dura: grauia quidem esse ostenduntur, dum ima petũt per affectum cupiditatis: sed dura, dum non mollescunt per aliquam pœnitentiã, vel per affectum pietatis. Hæc ergo simulacra ferrea, licèt auaritiæ grauitas deorsum premat, superbiæ tamen vanitas sursum leuat.

Secundò, quia magnes inuoluit cerebrum: quia si arsura pulueris eius per quatuor angulos domus aspergatur super carbones, existentibus in domo, videtur subito domus ruere ex cerebri vertigine, & commotione. Quasi ergo arsura magnetis, quæ est reliquia ignis, est cogitatio, & existimatio, quę relinquitur ex operibus superbiæ. Hę enim reliquiæ per quatuor angulos, idest per quatuor modos, super carbones, idest super ardentes appetitus, & ambitiones quæ in eis sunt, aspergũtur. Nam sicut dicit Greg. quatuor sunt species, quibus arrogantibus omnis tumor superbiæ demonstratur. Cum bonum à semetipsis habere existimant. Aut si hoc datum desuper credunt, pro suis se meritis accepisse putant. Aut certè cum iactant se habere, quod non habent. Aut cæteris despectis singulariter videri appetunt habere, quod habent. Sic ergo per hos quatuor angulos aspersos in domo mentis superbia sensum peruertit, & decipit: vt videatur id esse, quod non est, & timeat ne videatur esse, quod est, & timeat, quod non est timendum.

Tertiò, quia magnes dissoluit nauigia. Nam ex hoc lapide montes in mari sunt, qui naues ad se trahunt, & dissoluunt, & à se amplius separari non sinunt. Sic in mari pœnitentiæ quandoque sunt montes magnetum, idest tumores, & eleuationes superbiæ, qui naues, idest pœnitentium opera, quibus ad portum gratiæ, vel gloriæ tendant, ad se trahunt, scilicet, vt non fiant ad deletionẽ culpæ, sed ad denuntiationem superbiæ, & lucrum laudis humanæ, eo, quòd ad modum nauis dissipantur, & vanitati ac iactantiæ inseparabiliter sociantur, scilicet, vt nihil tale fiat nisi ad vanitatem, & iactantiam.

Stanni compositio, amethistiq; variatio recensetur, quorum proprietates multis similitudinib⁹ tẽperãtia attribuitur.

Cap. XXXVI.

TEmperantia assimilatur stanno.

Primò, ratione compositionis. Nam stannũ (secundum Arist.) componitur ex argento viuo bono, & sulphure malo. Et hæc duo non sunt bene mixta, sed tanquam peruersè composita, propter quod secũdũ colorem imitatur argentum, sed non eius soliditatem.

Similiter

Similiter temperantia componitur ex argento viuo bono.i.ex moderatione, & vigore rationis regulantis, & sulphure malo.i.delectatione, & volūtate carnis. Vnde Tullius dicit, Rheto. ꝙ temperantia, est rationis in libidinē atque in alios non rectos impetus firma, & moderata cohibitio. Nam temperantia principaliter pertinet ad impetus animi in delectationem luxuriæ, & gulæ, quæ dicūtur delectationes tactus, vt ratione regulentur: secundario etiam aliarum concupiscentiarum, scilicet impetus habet moderare. Sed, quia rationis, & sensualitatis non fit perfecta commixtio, quin semper sit ibi aliqua dissensio: ideo licet temperantia participationem habeat rationis, si stannum colorem argenti, ad perfectam tamen puritatem rationis non pertingit, sicut nec stannum ad soliditatem & puritatem argenti. Hæc enim reseruatur homini in resurrectione beata, vbi stannum efficietur argētum.i.corpus animale resurget spirituale, quia erit totaliter subiectum spiritui, & erit sensualitas totaliter rationi conformis.

Secūdò, ratione fractionis. Vnde dicit Her. li. 6. Alch. ꝙ stannum omnia metalla, & corpora frangit quibus admixtum fuerit. Et hoc propter nimiam siccitatem, quæ ductibilem naturam in eis destruit. Sic temperantia, & abstinentia continuata frangit superbiam, & rebelliones omnes corporis. Vnde Ecclesia dicit in hymno: Carnis terat superbiam potus cibique parcitas.

Tertiò, ratione téperiei perfectionis & confectionis. Nam ex stanno specula temperantur, & cerussa sicut ex plumbo, ex eo conficitur, vt dicit Isid. Ex quibus signatur, ꝙ temperantia corporis valet & adiuuat ad speculationem sapientiæ.i.contemplationem mentis, & ꝙ etiā in contemplatione, & speculatione sapientiæ oportet habere quandam sobrietatem temperantiæ, secundum illud Ro. 12. Nō plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem.

Item, quia valet ad conseruationē innocentiæ, & puritatis, quod in cerussa alba significatur.

Quartò, ratione corruptionis, quia si quis argentum viuum cum stanno miscuerit, stridorem eius tollit, & albescit: sed postmodum ad nigredinem ducit, & corrumpit. Potest autem in hoc loco assimilari hypocrisi, quæ licet ex apparentia sanctitatis videatur argentea.i. præclara & pura: tamen in veritate adhuc viuit in peccato immundo. Vnde est hypocrita argentum ratione apparentiæ, sed viuum.i.non mortificatum ratione culpæ. Hoc igitur quod est hypocrisis si misceatur stanno scilicet tēperantiæ, siue abstinentiæ, vt scilicet ex hypochrisi aliquis se temperet, & ieiunet, finaliter tamen denigrat, & corrumpit ipsum ieiunium. i. tollit ieiunij sanctitatem, & meritum. Vnde dicitur Matt. 6. Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritę tristes. de quib[us] postea subdit. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.i. perdiderunt.

Item temperantia assimilatur amethisto, quod patet ex colore, & ex distinctione, & valore, est enim bonus amethistus duplicis coloris mixtione ornatus, quia est colore purpureo, & violaceo permixtus, quasi rosa nitēs, & leniter fundens quascunque flammas & emittens, vt dicit Isid. Et sic etiam simili modo temperantia ad hoc, vt sit hominibus proficua, oportet quòd sit duobus coloribus.i. duabus virtutib[us] ornata, scilicet charitate, quæ designatur in colore purpureo, & humilitate, quæ designatur in colore violaceo. Nam hæc virtus temperātiæ, siue abstinentiæ, sine charitate, & humilitate modicum valet, quia corporalis exercitatio ad modicum vtilis est. sicut Apost. 1. Ti. 4. dicit. Sed charitas est, quæ facit, vt q[uo]d homo sibi per temperantiam subtrahit, alteri largiatur, & humilitas, ne de sua abstinentia, vel continentia in superbiam eleuetur.

Secundò, patet hæc similitudo ex distinctione, quia Isidorus dicit, ꝙ quinque sunt species amethisti, quibus. s. designātur quinq; partes temperātiæ principales. Quarum prima est circa cibum.i.cibi moderationem, scilicet abstinentia: secunda est circa potum, scilicet sobrietas: tertia circa actum verecundiæ, principaliter circa coitū vt castitas: quarta circa delectationes circunstantes, puta quæ fiunt in obscuris tactibus, & amplexibus, & huiusmodi, vt prudentia: quinta autem circa alios motus, & corporales actus moderationem facit, & vocatur modestia.

Tertiò, ex efficacia & valore, quia virtus amethisti, scilicet purpurei, quæ est omnibus nobilior, est efficax ad quinque, vt Diosco. dicit, Primo, contra ebrietatem: & hoc competit sobrietati, quæ est temperantia spiritualiter: contra potum non quemcunque, sed eum qui sua fumositate natus est caput perturbare, sicut vinū, & omne, quod inebriat, vel inebriare potest, cuius. s. vsus moderatus multum confert, & modicus excessus multum lædit, quia impedit vsum rationis, & etiam excessus cibi. Vnde dicitur Ecc. 3. Sanitas est animæ, & corporis, cibus sobrius, & potus.

Secunda virtus amethisti est, quia dicitur facere vigilem, & hoc competit abstinētiæ, quæ dum cibos subtrahit, fumositates capitis, & per consequens somnum minuit, & vigilantiam crescere facit.

Tertiò, dicitur amethistus malam imaginationē, seu cogitationem tollere, quod siue verum sit, siue non, competit tamen temperantiæ veræ, quæ dum impudicos fugit tactus, & aspectus, malas per consequens imaginationes, & cogitationes auertit, secundū illud Iob. 31. Pepigi fœdus cū oculis meis, vt nec cogitarē quidē de virgine.

Quartò, dicitur habere dispositionem amethistus ad bonum intellectū. Et hoc cōpetit spiritualiter sanctitati castitatis, ex eo, ꝙ actus venereus, & eius dilectio vehemēs in tantū rationē absorbet, ꝙ impossibile est aliquid intelligere in ipso, vt Phi. Ethi. dicit, & Hier. etiā dicit, ꝙ in illo actu etiam matrimonialiter facto sanctus spiritus nō tangebat corda prophetarum. Ex quo argui potest, ꝙ castitas multum confert econtrario.

Quintò, dicitur amethistus mollis ad sculpēdum. Et hoc competit modestiæ, quæ reddit hominem mollem. i. facilem, & accommodum ad omnem pulchram sculpturam, i. ad omnem bonam informationem, & compositionem, seu actionem. Vnde Amb. lib. de offi. dicit, quod in modestia consistit pulchritudo viuendi, & ornatus ad omnem actionem accommodus.

Timoris diuersitas, viriq; Deum timentis perfectio, & berylli similitudinibus ostentatur. Cap. XXXVII.

Timens Deum assimilatur beryllo.

Primò, ratione coloris, quia licet beryllus lapis viridis sit viriditate sua smaragdo sit similis: tamen decē sunt genera eius, vt dicit Diosc. & ꝙ inter beryllos qui magis pallet, melior est. Et, q[ui]a homines timore subito percussi pallescere cōsueuerūt, ideo significatꝰ, ꝙ sicut inter beryllos ille est melior q[ui] magis pallet, sic īter bonos

homines

homines ille est melior, qui magis timet Deum.s.timore filiali, qui est timor reuerentiæ.

Secundò, ratione vigoris, quia virtus berylli est, vt dicit Diosco. quod contra pericula hostium inuictum reddit hominem, & eum facit mitem. Sic timor domini erga bonos reddit hominem mitem: sed contra spirituales hostes facit eum inuictum, & terribilem. Timor enim, secundum Greg. secundum viam seculi facit hominem debilem, secundum viam Dei, facit hominem fortem.

Tertiò, ratione agnitionis, quia beryll⁹ facit bonū ingenium, quod competit timori domini, qui dicitur esse initium sapientiæ, Psal. 112. Initium sapientiæ est timor domini.

Quartò, ratione humoris, quia beryllus sanat oculos humidos. Humor enim oculos excæcans est peccatum, siue peccandi affectus, quem timor domini expellit, Eccle siast. 1. Timor domini expellit peccatum.

Quintò, ratione coloris, quia beryllus manum gestantis exurit, si radio solis opponatur. Sic timor domini cū radio solis. i. cum amore Christi, incalescit. Vnde si fit timor domini cum amore, manum gestantis exurit, sic quod faciet eum feruentissime operari: ita vt nihil negligat. Eccle. 7. Qui timet Deum, nihil negligit.

Sextò, ratione honoris quia beryllus, vt dicitur, hominem magnificat. Quod de timore domini verius puto quàm de beryllo: quia qui timet Deum, alia timent eū. Eccl. 45. Magnificat eum in timore inimicorum.

Septimò, ratione amoris. Maxime. n. beryllus diligere, & fouere dicitur copulam coniugalem, quia timor domini necessarius est coniugatis. Prou. 31. Mulier timens Deū, ipsa laudabitur. To. 6. Accipies virginem timore Dei, & amore filiorum magis, quàm libidinis ductus.

Plumbi generatio, virtus, & perfectio describitur, cui tribulatio, & vera patientia multu exemplu comparantur.

Cap. XXXVIII.

Tribulatio assimilatur plumbo.

Primò, ratione genituræ quia aliquando plumbum, siue materia eius gignitur, & inuenitur cum auro, quandoque per se solum in suo loco proprio. i. venа. Nam in aurifodinis cum materia auri quandam lapilli nigri inueniuntur, qui ab auro per se separatim conflantur, & in plumbum totaliter per se resoluuntur. Et inde est (secundum Isid.) quod tanta est ponderositas auri, vt plū bi: plumbum vero quod est nigrum, aut ex sola vena fun ditur, aut cum argento nascitur, mixtumque conflatur. Et in illa conflatione primo procedit stannum, deinde argentum, tertio vero quod remanet per conflationem, est plumbum nigrum. Tunc autem spiritualiter inuenitur plumbum cum auro, quādo grauis est tribulatio, & portatur cū quodam gaudio. Hoc enim facit sola charitas, quæ auro assimilatur: cuius proprium est lætificare cor. Et huius signum est, cum ex iniuria, quam patitur, cōtra inferentem nō irritatur, sed eum diligere desierit. Et hæc duo simul iuncta, scilicet iniuriæ passio, & iniuriātis dilectio, quæ sunt in coniunctione auri & plumbi, perfectā patientiam faciunt. Vnde perfecta patientia est, quæ & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, & odire, non est virtus mãsuetudinis, sed velamentum furoris. Vnde charitas (secundum Apostolum. 1. Cor. 13.) non solum patiēs est: sed etiam benigna. Sed plumbum inuenitur cum argento, quando ipsa tribulatio portatur sapienter. Nā argentum claritate sapientiam signat, de qua dicitur, quod clara est, quæ nunquam marcescit sapientia. Sap. 6. Sapiē tis enim est constanter ferre aduersa, & non deficere animo in eis. Tunc aut inuenitur plumbum per se solum, & in vena sua, quādo ipsa totaliter grauis est in peccatore, qui destitutus est omni honore, vel virtute: & tunc ipsa tribulatio portatur insipienter, & est in vena sua: quia vena, & causa tribulationum, communiter est peccatum. Ro. 2. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum. Prima ergo tribulatio sanctorū, quæ scilicet portatur lætanter. Secunda fuit philosophorum, quorū quidam tribulationes portauerunt valde sapienter. Tertia est peccatorum, quæ portatur insipienter. i. impatienter.

Secūdò, ratione tincturæ, quoniam plumbum aliquā do albescit, quandoque rubescit, quādoque nigrescit. Albescit quidem, quia, sicut dicit Her. li. 6. Alch. si plūbum super acetum effundas, condensat ipsum. Nam acetum eius penetrabit substantiam, & in puluerem conuertet, & in colorem album ipsum cerussæ commutabit: sed si super ipsum plumbum acetum fuderis, albescit: & tunc acetum destruitur. Tunc autem super acetum plumbū effunditur, quando grauis tribulatio, quam patitur quis pariter ab ipso patienter pro pœnitentia peccati sui suscipitur, & portatur, scilicet, vt reputet & acceptet se pro peccato suo pati. Nam sicut per plumbum grauis tribulatio, sic per acetum fortis & compunctiua pœnitentia designatur. Et talis pœnitentia, quæ tribulationem amplectitur, plumbum conuertit in puluerem. i. ipsam tribulationem in animæ humilitatem, & in albedinem cærusæ, i. in purificationē, & claritatem conscientiæ, vel animæ claritatem. Sed tunc econtratio super plumbum effunditur acetum, quando ipsa pœnitentia pro tribulatione reputatur, sicut est in accidiosis, quibus pœnitentiæ onus graue est, & pœnosum. Vnde pœnitentia videtur eis magna tribulatio, & tædium. Et ideo tunc virtus aceti destruitur, quia talis pœnitentia in angaria portata inutilis efficitur. Tunc autem plumbum bene rubescit, quando igne Inceditur. Nam plumbum adustum colorem vermileum, & obscurum generat. Tunc autem plū bum aduritur, quando patiētis cor diuino amore incenditur: & tunc ipsum plumbum generat colorem vermileum, & feruorem igneum: quia feruentior & inflammatior ex ipsa tribulatione efficitur: quāuis iste feruor propter sensualitatis pœnam semper aliquid obscuritatis habeat admixtum. Tunc autem nigrescit plumbum, quando in sua vena generatur. Nam secundum Arist. Meteo. plumbum generatur ex sulphure grosso non depurato, sed fœculento, & argento viuo nō puro. Vnde ex immū ditia sulphuris contrahit nigredinem, & quandam humiditatem: ex cuius cōtractu manus tangētis inficitur. Et hæc immunditia ad horam per abstersionem aliquā tulā à plūbo remoueri pōt: sed ex toto remoueri nō pōt. Quia quātūcunq; plūbū abstergatur, vt etiā argentū esse videatur: naturā tñ ei⁹, qđ est plūbū, nō immutat. Plūbū aūt in sua vena est, qñ peccator tribulatur, ppter sua peccata. Et hoc est ex sulphure fœculētо. i. ex immūditia peccatorū suorū carnalium, & argēto viuo. i. fuorū peccatorum spiritualium: vt superbia, inuidia, & vana gloria, & huiusmodi, in quibus ipse peccator tribulatus per sistit, tūc plūbum ipsum denigrat, & inficit: quia tribulatio quę omnino ad pœnitētiā nō mutat, amplius corrūpit, & fœdat, q̃ a dato, quod pœna occupat⁹ ab actu peccati desistat,

sistat, tamen tentatione, & euasione pœnæ habita, statim redit ad pristina, & adhuc ad deteriora.

Tertiò, ratione efficaciæ. Nam plūbum habet primo virtutem dissolutiuam.

Dicit enim Hermes, ꝙ plumbum in sua ebullitione omnium corporum solidorum duritiam soluit etiam adamātis. Sic tribulatio feruens frequenter dura corda emollit etiam magnorum peccatorum.

Item habet virtutem refrigeratiuam. Vnde secundum August. Cōtra vstionem ignis, & apostema calidum miro modo valet. Qu. si autem vstura ignis incensa, est cōcupiscentia carnalis, & quasi apostema calidum, est feruens delectatio carnis, contra quæ tribulatio grauis miro modo est efficax, & vtilis. Nā malitia vnius horæ obliuionem facit luxuriæ maximæ, vt dicitur Eccl. 2.

Item plumbum habet virtutem conseruatiuam, & purificatiuam: quia (sicut dicit Hermes) plumbum quibus miscetur partes homogeneas congregat, & heterogeneas separat, & mundificat. Et ideo cum argento ponitur in fornace, vt argentea sā consumptione præseruat, & sua consumptione argentum purgatur. Hoc idem dicit Hieron. super illud Hier. 5. Consumptum est plumbum, &c. Similiter tribulatio patienter portata animam ad seipsam colligit, & congregat, mala desideria ab ea separat, ipsamque à malo purgat, & in bono conseruat.

Virginitatis quiditas, & perfectio, quæ lapidi, qui Asterites nuncupatur, assimilatur.

Cap. XXXIX.

Virginitas assimilatur lapidi illi, qui vocatur asterites. Hæc gemma inclusam in se continens lucem, sicut stellam intus ambulantem, reddit radios candidantes. Similiter virginitas exterius est cādida per carnis incorruptionem, lucida per gratiæ splendorem. Vnde intus in mente est, vt stella, quæ habet incorruptibilitatem, & luminositatem, & mobilitatem. Similiter mens interior virginum, debet esse incorruptibilis per virginitatis amorem. i. quia virginitas est in carne corruptibili perpetuæ incorruptionis meditatio, & fulgēs per Dei agnitionem, & mobilis per orationis frequentationem. Mouetur enim mens, & ascendit per orationem in Deū secundùm Damascenum. Item radios. i. cōsiderationes, & contemplationes rationis debet facere candidos. i. mundos, Virginitas enim multum confert ad contemplationis puritatē. Vel virgo carne debet habere interius lumen diuinæ gratiæ in mente; quod reddat eam, vt stellam in se incorruptam per castitatem fulgidam aliis per morum honestatem, & mobilem ad operandum. i. ad bonorum operum studiositatem, scilicet, vt ocio nō resoluatur.

Omnium metallorum perbreuis descriptio, quibus septē principaliores virtutes similitudinibus variis assimilantur.

Cap. XL.

Virtutes septem assimilantur septem speciebus metallicis. Primò enim argento viuo, quod est elemētum (secūdū philosophū) siue materia omniū metallorū, assimilatur fides: quia secūdū Apost. Heb. 11. fides substātia. i. fundamētū omnium virtutū. quæ tunc est, vt viuum argentum, quando bonorum operū, habet continuū motum. Fides. n. sine operibus, mortua est. Iac. 2. Secundò, æri assimilatur spes ratione duritiæ, siue soliditatis. Est. n. ꝓp suā duritiā, & soliditatem maximè durabile. Lapis. n. qui per decoctionem educitur maximæ duritiæ esse probatur. Sed æs interdū ꝑ decoctionē maximi caloris producitur. Nā lapis solutus calore in æs conuertitur, vt dicitur Iob. 27. quāuis æs cōiter frigido coaguletur, nec æs de facili frangitur. Hanc soliditatem facit esse in homine spes cœlestium præmiorum, vt tribulationibus, & persecutionibus minime frangatur: propter quod dicitur Iob. 37. ꝙ cœli. i. cœlestium præmiorū spē terram habentes. quasi ære solidissimo diffusi sunt.

Tertiò, charitas assimilatur auro, q a præeminet aliis virtutibus, sicut aurum cæteris metallis. Nam inter metalla nihil est pulchrius, & preciosius, vel in virtute efficacius auro: sic etiam charitatem præfert Apo. 1. Cor. 13. cæteris virtutibus, dicens. Nūc autem manet fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem horum est charitas. Et si præeminet virtutibus theologicis, multo magis aliis.

Quartò argento solido assimilatur iustitia ratione claritatis, quia argentum album est, & clarum: est enim post aurū, omnium metallorum clarius. Quòd bene iustitię competit, de qua philosophus dicit Ethi. 5. ꝙ est præclarissima virtutum, quòd neque Lucifer, neque hæsperus est ita clarus.

Item argentum quamuis sit durum, est tamen liquabile, & ductibile. Sic est homo iustus, qui quamuis sit rigidus, tamen per correptionem est flexibilis, & ductibilis per compassionem. Nam secundum Gregorium, vera iustitia compassionem habet, falsa vero indignationem.

Quintò stanno assimilatur prudentia, quia stannū est inter metalla separatiuum, & discretiuū. Ab auro enim, & argento æs diuidit, & plumbū discernit. Sic enim prudēter habet distinguere, vel discernere, quæ sunt magis, vel minus bona, aut conferentia aut vtilia.

Item prudētiæ discretio omnes virtutes alias dirigit, & custodit: quia omnis virtus sine discretione periret, sicut etiam stannum alia metalla ab igne defendit. Vnde cum natura æris, & ferri sit durissima, si tamen absque stanno igni apponantur, vruntur, & cremantur. Vnde si stanno vasa ærea superstannantur, malitia eorum cōpescitur, & cib⁹ in eis gratiosior efficitur. Similiter oīa opera efficiūtur grata, cum sunt prudenter & discretè facta.

Sextò ferro assimilatur fortitudo. Nam ferrum à feriēdo dicitur: q a sua fortitudine & duritia feriendo domat omnia metalla. Sic vir fortis vbi expedit, suo vigore aggreditur, & vincit omnia genera periculorum.

Septimò temperantia assimilatur plumbo. Nā plumbum secundum Constantinum cum sit humidū, & frigidum in secundo gradu, venerem prohibet, si plumbi lamina duobus lumbis apponatur. Et ideo frater Ambro. de Senis de ordine Prædicatorum, singulari gratia præditus apud omnes, & ad cuius sanctitatem, & merita declaranda multa post mortem eius Dominus miracula ostendit: inuētus fuit portasse in morte lumbare de plūbo: omni enim īgenio vsus est ad suā virginitatē dño cōseruādā. Nec suo fraudatus est voto: quia prout eius cōfessores testati sunt, integram, & illibatā cordis virginitatē ac virginitatē carnis suæ omni tpe custodiuit. Quia igitur ad temperātiā pertinet libidinē, & venerem prohibere: vnde castitas est pars temperantiæ, patet, quòd non incongruè temperantia plumbo assimilatur.

Item secundum eundem Constantinū ictus scorpionum, & draconum mitigat. Et sic temperātia carnis etiā dæmonis tentationes mitigat, & eas superare facit.

Quam

Quamplurimæ ipsius Christi perfectiones, quæ similitudine quadam ex lapidis chrysolitique naturalibus proprietatibus & vtilitatibus dicuntur. *Cap. XLI.*

CHristus assimilatur petræ, secundum illud Apo. 1. Cor. 10. Petra autem erat Christus. Nã in Petris cõsideratur substantiæ soliditas, materiæ puritas, figuræ diuersitas, virtutis speciositas, & multiplex vtilitas. Quæ omnia cõpetunt Christo, quia ipse fuit solidus per patientiã, purus per innocentiam, virtuosus per efficaciam, præcipue miraculorum, speciosus per apparentiã, diuersas figuras habuit, diuinam, & humanam. Heb. 10. Cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius.

Item multipliciter vtilis per vitã, & doctrinam. Sunt enim petræ vtiles in ædificiis cõstruendis, in plateis sternendis, in pontibus faciendis, in hostibus expugnandis, in lupis, & canibus effugandis, pro infirmitatibus variis sanandis, pro turribus regis ampliandis, pro castris & ciuitatibus muniendis, pro hostibus feriendis, & se defendendis. Quæ omnia Christus fecit. Ipse enim in mundũ veniens spiritualis ecclesiæ ædificium construxit, cuius ipsemet angularis lapis, & fundamentum fuit. Ipse etiã plateas, i. latitudines populorum, vel humiles, & planas mentes fidelium diuersis lapidibus, idest donis, vel virtutibus strauit. Ipse quoque pontem pœnitentiæ ad flumẽ peccati pertrãseundum fecit. Ipse hostes spirituales pro nobis expugnauit. Ipse lupos, idest hæreticos, & canes, id est persecutores effugauit. Ipse autẽ infirmitates varias tam carnales, quàm spirituales sanauit. Ipse turres regis idest potentias bene regentium ampliauit. Ipse etiam ciuitates, & castra idest fidelium habitacula, Angelorum scilicet custodia muniuit. Ipse etiã à dæmonibus, & quibuslibet tentationibus nos protegit, & defendit.

Christus etiã assimilatur chrysolito, qui est lapis Ægyptiacus, vt aurum lucens, sicut ignis scintillans, & mari similis ad viritem declinans. Ita dominus noster Iesus Christus fuit sicut aurum lucens per sapientiæ splendorem, scintillans per doctrinæ feruorem, mari similis per passionis dolorem, ad viriditatem incorruptionis tendens per carnis resurrectionem. Item dicit Diosco. quod chrysolitus in auro positus, & in sinistro lacerto portatus, terrere, & fugare dæmones dicitur, & contra timores nocturnos iuuat, & melancholiam euacuat. Quæ siue vera sint, siue non, tamẽ per similitudinem verissimè Christo competunt. Qui tunc ponitur in auro, quando præ cunctis diligitur: quia sicut aurum præcedit omnia metalla, ita amor Christi debet excedere omnes alios amores. Sed tunc in sinistro lacerto portatur, quando aduersitas & tribulatio pro eo patienter sustinetur. Vel qñ in tribulatione eius exemplum præ oculis habetur, vel ipsius auxilium inuocatur. Ipse enim deuote inuocatus fugat dæmones, idest tentationes manifestas, & timores nocturnos, idest tentationes occultas, quæ magis sunt timendæ, & euacuat melãcholiam, idest tristitias, & acidias s. consolationes infundendo.

Ipse enim electos suos hic refouet per gratiæ consolationẽ, sed in futuro replebit eos perfecta consolatione æternæ gloriæ. In qua ipse cum patre, & sancto Spiritu viuit, & regnat Deus, & nunc, & semper in secula seculorum. Amen.

FINIS SECVNDI LIBRI.

PROLOGVS LIBRI TERTII, IN QVO DE vegetabilium, & plantarum metaphoris pertractare proponit.

VIdere ficulneam, & omnes arbores cũ producũt iam ex se fructum, scitis, quoniam propè est æstas, ita & vos cum videbitis hæc fieri scitote quoniam propè est regnum Dei. Luc. 21. verbum æterni patris, & Dei vnigenitus filius, nostræ perditioni compatiens, & prouidens saluti, sicut nobis similis fieri voluit in natura, q. s. exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuẽtus, vt homo, ita etiam nobis se conformauit in doctrina. Nam sicut Verbum caro factum est, & verus homo est, sic hominum doctor effectus est, & modo humano nos docuit. Naturalis namque modus est hominum, quorum intellectiua cognitio à sensu sumit initium, ex sensibus intelligibilia capere, & per visibilium similitudines corporũ, etiam in inuisibilium, & spiritualium notitiã deuenire. Quem modum factor hominum, vt homines instrueret, tenens, cum nos de spiritualibus docere voluit, frequentissimè de corporalibus rebus tam naturalibus quã politicis metaphoras introduxit, sicut in Euangeliis patet. Has autem similitudines rerum Christus tanto moderamine tradidit, vt in eis non tantum rudes facillimè informaret, sed & quorumcunque excelsa ingenia sublimiter exerceret. Quapropter in verbis propositis plantarum seu arborum exemplum introduxit ad regni Dei tempora designãda. Videte (inquit) ficulneam, & omnes arbores, &c. Vbi non ociosè Domin⁹ inter omnes generaliter arbores de ficulnea solum curauit facere mentionem, vtpotè de cuius singulariter foliis leguntur primi nostri parentes post transgressionem præcepti nuditatis suæ ignominiam contexisse. Nam dicitur: Aperti sunt oculi amborum, scilicet Adæ, & Euæ. Cumque cognouissent se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Vult ergo non incongruè domin⁹, quòd sicut ficulnea in mundi principio humanæ transgressionis primum extitit tegumentum, ita quoque in mundi termino fiat vicinæ humanæ reformationis indicium. Cum producunt (inquit) ex se fructum, scitis, quoniam propè est æstas. Vbi nota, quod non incongruè dominus per fructificationem communiter arborum, quę tempore fit æstatis, Regni Dei, & iudicij vltimi præsentiam designauit. Quia cum illud iudicium venerit, bonitas Dei apparebit in sanctis. Nam virtus radicum in hyeme non videtur, quia ramos vacuos foliis, & fructibus dimittit: quæ tamen in æstate apparet, cum easdem, videlicet arbores fructibus, & frondibus replet. Similiter in communi iudicio bonitas virtutis Dei in sanctis apparebit, cum

bit, cum eos omni infirmitate & penuria deposita, decorabit. Ita (inquit) cum vos videritis hęc fieri, scitote, quoniam propè est regnũ cœlorum. Regnum vtique, de quo dicet Mat. 25. Venite benedicti patris mei, percipite regnũ. Hoc quippe regnum in quo conformabit saluator corpus humilitatis nostrę configuratum corpori claritatis suæ, ita, vt regnum Dei etiam intra nos fit. Sed, quia nos generaliter dominus ad omnes arbores considerandas inducit. Videte (inquit) non solum ficulneam, sed & omnes arbores, &c. vt hãc ipsius doctrinam melius nos implere possimus, in hoc tertio huius operis libro expletis mineralibus, de plantis, & arboribus, ac de ipsarũ partibus, & variis proprietatibus earundem introducemus exempla, quibus non de vltimis temporibus tantùm, vt introducit in verbis præfatis domin᷒ instruamur: sed in nostris magis actibus, & moribus dirigamur.

Virum spiritualem temporalia abdicantem in dies magis proficere posse, ex similitudinibus putationis arborum, ex actè cognoscitur. Ca. I.

ABdicatio temporalium assimilatur putationi arborum.

Primò, quia putatio arboris facit arborem magis crescere. Videmus enim, quod arbor amputatis inferioribus ramis circunstantibus, magis crescit in directũ superius, quia humor, qui tendebat ad ramorum nutrimentum, totus conuertitur in arboris augmentum. Sic etiam simili modo amputatis temporalibus curis, per assumptionem videlicet volũtariæ paupertatis, dum totus animus ad spiritualia trahitur, miro modo in spirituali gratia ꝓficit, & augetur. Vnde Gen. 41. dicitur. Crescere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

Secundò, putatio arboris facit eam magis virescere. Videmus enim, quòd arbores interdum, dum multum veterascunt, efficiuntur aridæ, & suam viriditatem amittunt, ex eo, quòd postquam planta senuit, decrescit cortex eius, & ex frigiditate claudũtur pori radicis eius, ita, ꝙ humorem, qui plantam nutrit, ingredi prohibet, & sic ipsa arbor arescit: sed si tunc præscinduntur, & putantur rami arefacti superius, & scindatur radix inferius, multo firmius trahit succum per lignum radicis, & non per corticem, & sic incepit emittere surculos, & ramos virentes. Sic etiam simili modo sollicitudo, & occupatio temporalium velut quoddam animæ senium corticem arboris, idest exercitium extrinsecum viri spiritualis facit decrescere: quia tanto minus excitatur quis in spiritualib᷒, quanto plus occupatur in temporalibus.

Item radicem cordis infrigidat. & poros eius, idest affectus claudit. Quia quanto plus curæ temporaliũ crescunt, tanto spirituales affectiones in mente frigescunt, & deficiunt. Et ergo necessaria (vt arbor reuiuiscat) amputatio ramorum, idest abdicatio temporalium occupationum. Et postquam radix cordis cultello compũctionis se Deo multis scissuris, idest considerationibus, & affectionib᷒ deuotis aperuerit, fiet nouæ pullulatio gratiæ, & apparebit noua viriditas, i. noua conuersatio plãtæ, hoc est spiritualis personæ. Et de hac renouatione viriditatis loquitur Aposto. Ephes. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, &c.

Tertiò, quia putatio arboris facit eam magis fructescere, ex eo, quòd per putationem purgatur à superfluo humore aquoso, qui impedit humorem vnctuosum, ex quo fructus producuntur. Nam humor vnctuosus est materia fructuum, ex qua producuntur fructus, sicut humor aquosus est materia foliorum. Vnde Io. 15. Omnem palmitem, qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat. Ita etiam similiter amputatis & abdicatis temporalibus curis, humor aquosus deficit, idest mundanus amor, qui est materia foliorum, idest vanitatum, & leuitatum, & humor vnctuosus, idest amor gratuitus, & spiritualis proficit, qui fructus bonorum operum facit abũdare, Col. 1. Ambuletis digne Deo, per omnia placentes, & omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei.

Exemplo balaustia mali punici floris, abiectos, à mundóque despectos, à Deo benignè recoligi declaratur. Cap. II.

ABiecti à mundo, recolligũtur à Deo. Cuius exemplum apparet in balaustia, quæ est flos malogranatæ, quæ dum cadit ab arbore siue ramo, recolligitur à medico. Est enim hic flos frigidus, & siccus, & habet virtutem restringendi, & desiccandi humorem. Vnde valet contra dyssenteriam, & sanguineum fluxũ ventris: vomitum etiam cholericũ stringit, si coctus in aceto super furculam pectoris apponatur. Illi autem quasi de arbore cadunt, qui à mundo despiciũtur, & abiiciuntur, sicut pauperes qui sunt frigidi ab æstu auaritiæ, & continentes, qui sunt sicci ab humore & fluxu luxuriæ, & mites, qui restringunt vomitum choleræ, id est, impetum iræ. Nam pauperes despiciuntur ab auaris, tanquã homines inutiles, cõtinentes despiciuntur à carnalibus, tanquam homines steriles, & agrestes. Mites vero despiciuntur à superbis, tanquam homines pusillanimes. Sed licet tales eiiciantur ab arbore, id est, à mundo tanquã inutiles, tamen recolliguntur à medico, id est, à Christo, tanquam preciosissimi flores. Vnde Apost. 1. Cor. 1. dicit, Quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt cõfundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea, quæ sunt, destrueret: vt nõ glorietur omnis caro in conspectu eius. Vnde patet, quòd hæc abiectio mundi bona est: propter quod dicebat Psalm. 83. Ego elegi abiectus esse in domo Dei mei, quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

Abstinentia perfectiones & vtilitates, ex similitudinibus Agni casti, & Pini eliciuntur. Cap. III.

ABstinentia assimilatur arbori, quæ dicitur agnus castus. Quæ scilicet, est arbor calida & sicca, vnde flos eius, siue semen poros corporis aperiendo, spiritus euaporando, humiditatem naturalem consumendo, castitatem inducit. Et ideo flos eius maximè agnus castus dicitur, quia suo odore & vsu (vt dicit Diosco.) homines castos reddit. Similiter etiam abstinentia & afflictio carnis, certum est, quòd castitatem inducit, & etiã custodit, tum quia vigorẽ carnis mitigat, tum quia materiam luxuriæ, scilicet, humorem seminalem, qui ex cibo causatur, subtrahit. Nota ergo, quòd agnus cast᷒ tria facit, sine quibus abstinentia parum valet.

Primum est, quòd poros aperit, quasi autem pori animæ, sunt sensus corporis, qui ad spiritualia, & vtilia debent aperiri, scilicet oculi ad videndum vtilia, ad plorandum peccata, & ad legendũ spiritualia documenta: item

pares ad

nares ad attrahendum odores, idest bonorum exempla: & os ad confitendum peccata, & ad instruendum proximum ad laudandum Deum, ad percipiendum cibum sacramentalem.

Secundum est, quia agnus castus spiritus euaporando educit. Sic similiter ab anima ieiunantis euaporati spiritus debent. hoc est progredi spirituales meditationes, spirituales affectiones, & spirituales orationes.

Tertio, ratione minutionis: quia agnus castus humorem nutrimentalem minuit, siue consumit. Hic est humor cibalis, ex quo luxuriæ materia fluit, quem dum abstinens subtrahendo minuit, luxuriæ fluxum consumit: propter quod dicit Hieronymus, quòd sine Cerere, & Baccho, idest sine cibo, & potu, friget Venus. Et redditur homo ita per abstinentiam corpore castus, & spiritu mansuetus, vt rectè agnus castus dicatur. Item abstinentia à delicijs corporalibus præseruat spiritum vitiorum passionibus. Cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus diu durat, si à suis corticibus fuerit spoliata, eo quod inter lignum & corticem vermes fiunt, qui lignum corrodunt. Quasi enim exteriores cortices arboris, sunt exteriores delitiæ carnis, ex quibus inter carnem, & spiritū. s. in sensualitate vermes, idest carnalium desideriorū passiones generantur, quibus spiritus vehementer corroditur idē molestatur, & dissipatur. Sed corticibus idest delitijs amotis huiusmodi, vermes idest carnis passiones pereunt, & cessant, & tūc spiritus quasi liber à carnis corruptela, incorruptibilis conseruatur. Apostolus: Coloss. 3. Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis.

Nonnullis florum, pirique exemplis, aduersitates plurimum prodesse, & prosperitatem abesse, ac Dei gratiam fideles nutrire declarat. Cap. IIII.

Aduersitas mundi plerumque hominem ad seipsum reducit, sicut prosperitas ecōuerso educit hominem à seipso. Cuius exemplum apparet in floribus, qui frigore noctis cōtrahuntur, & calore diei foras euocantur. Quasi enim frigus noctis, est rigor aduersitatis: hic florem contrahit, dum hominem tangit, ad seipsum redire, seq; recognoscere cogit. Sed quasi diei calor est prosperitas fauoris, qua dum homo inaniter extollitur, extra seipsum vagatur. Item aduersitas seculi sicut homini habenti gratiam Dei prodest, sic non eam habenti nocet. Cuius exemplū apparet in piro, quia pirū post cibum comestum prodest, ex eo, quod laxatiuum est. Nam comprimit cibaria ad locum decoctionis, & neruos orificij stomachi confortat. Sed ante prandium sumptum cōstipat. Et si quis multa & sæpe ex eis comedat, vermes in ventre generant, & cholicam passionem duram, & incurabilem prouocāt. Cibus autem, & nutrimentum animæ, est gratia Dei. Nam sicut dicit philosophus, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. Sumus enim spiritualiter per gratiam Dei, secundum illud Apostoli 1. Cor. 15. Gratia Dei sum id quod sum. ergo ex gratia Dei nutrimur. Si quis ergo ex hoc cibo, siue nutrimento refectus sit, scilicet quòd gratiam Dei habeat in se, vtiliter pirum sumit, quia nō obest, sed prodest, si tribulationem incurrit. Quia licet tribulatio grauis sit ad portandum, tamen laxat, id est purgat peccatum, & confortat etiam animā ac roborat in bonum. Nam virtus in infirmitate perficitur, sicut Apostol⁹. 2. Cor. 12. dicit. Sed si quis esset ab hoc nutrimento vacuus: & ieiunus, scilicet gratiā non habēs, tunc ei tribulatio nocet. ex eo, quod generat ei plerunque aut constipat rationem idest duritiam mentis, & desperationem, aut vermem, idest impatientię inquietationē, aut cholicā idest implacabilem iracundię passionem.

Ex iuniperi, piri, Zingiberis, petroselini q; variis proprietatibus ac similitudinibus, Dei amoris feruorem in carnis asperitate, mentisque humilitate conseruari explanatur. Cap. V.

Amoris diuini ignis conseruatur in asperitate carnis, & humilitate mentis: cuius exemplum apparet in iunipero, quæ est arbor aspera, & aculeata habens folia, signans asperitatem pœnitentiæ. Iuniperus etiam igne in conseruat: quia si accenditur, vix extinguitur, in tantum, vt si prunæ eius sub cineribus operiantur, vsque ad annum minime extinguantur, vt dicit Isid. In asperitate ergo iuniperi, accipe asperitatem carnis, in cineribus vero eiusdem, intellige humilitatem mētis: in quibus diutius perseuerat diuini feruor amoris. Item amor charitatis etiam mala conuertit in bona. Nam sicut dicit Apostolus. Rom. 8. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Huius exemplum apparet in piro, quia pira immatura, quę sunt pontica, & dura, & grossa, & ad esum mala, per decoctionem ignis efficiuntur bona. Sic per decoctionem, & vigorem ignis charitatis, etiam magnæ, & grossæ aduersitates cedunt homini in bonum saltem animæ per patientiam, quam charitas generat. Nam patiens est charitas, sicut dicit Apostolus. 1. Cor. 13.

Item amor charitatis assimilatur zingiberi, quod radix est herbæ calidum, & humidum, & valet contra frigidas causas pectoris, & pulmonis, stomachi dolorem, & intestinorum mitigat, vētositates extenuat. Quanto autem albius, & recentius, tanto acutus, & melius. Sicut zingibet igitur radix est herbæ, sic charitas est radix iustitię, & sanitatis animæ. Eph. 3 In charitate radicati, & fundati. Ipsa etiam cum sit ignis spiritualis, est calida, quia facit mentem feruere, & nihilominus est humida, faciēs lachrymas fundere. Psal. 65. Transiuimus per ignem, & aquam & eduxisti in refrigerium. Ignis, est charitatis feruor, aqua lachrymarum humor. Ex quibus duob⁹ in anima refrigerium magnum relinquitur Hęc est quæ repellit frigus acidiæ causantis in pectore, idest, in intellectu frigidas cogitationes, & in pulmone, idest, in voluntate frigidas affectiones. Hæc est etiam, quæ mitigat dolores interiores impatientię, vel iræ, & extenuat ventositates, & inflationes vanæ gloriæ, & superbiæ, 1. Cor. 8 Scientia inflat, charitas ædificat. Similiter amor Dei etiam tanto melior, & acutior, quanto albior idest, mundior, & recentior, idest feruentior, ne scilicet vetustate tepescat.

Item charitatis amor assimilatur petroselino.

Primò, propter originem, quia maxime in petris, & in locis petrosis oritur, & propterea dicitur petroselinum. Loca autem petrosa, sunt corda imitatorum Christi. De quo dicit Apostolus, 1. Cor. 10. quod petra erat Christus. Et in talibus inuenitur verus charitatis amor. Vnde ipse dixit, Io. 5. Hoc est pręceptum meum, vt diligatis inuicē, sicut dilexi vos.

Secūdò, propter odorem. Nam petroselinum est odoriferum, quia scilicet amatores Dei etiam proximos per bonorum operum recreant odorem, sicut Apostolus dicit, 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus.

Tertiò

Tertiò, propter calorem, quia petroselinum est herba calida, & sicca, diuretica, & apertiua, diuisiua, & consumptiua, stomachi confortatiua, & appetitus excitatiua. Similiter charitatis amor mentem calefaciendo, & inflammando habet virtutem apertiuam, quia cor Deo aperit: & diuisiuam quia à mundo per contemptū diuidit. Item cōsumptiuam, quia humorem, id est amorem peccati cōsumit. Item confortatiuam, quia confortat ad bene operādum, & appetitus excitatiuā, quia scilicet mentē excitat ad cœlestia appetendum.

Auaritiam valde detestabilē esse, ex cepe insquiamique exēplo comprobatur. *Cap. VI.*

Auaritia assimilatur cepe. Primò, propter complexionis frigiditatē, quia cepe (secūdum Diosc.) est frigidæ, & viscosæ naturæ, maximè, quod est oblōgum, & illud quod est rufum, & illud quod est crudum. Similiter auaritia, & inordinatus amor temporalium, animam infrigidat, calorem charitatis excludendo. Item inuiscat eam fortiter capiendo, & tenēdo, & præcipue si sit oblonga, id est diuturna, scilicet in homine inueterata, quia tunc semper crescit. Item si rufa, id est inflammata ex paupertatis necessitate. Item si cruda, id est non cocta tribulationis igne, quæ aliquādo purgat animam, vel saltem minuit amorem mundi.

Secundo, propter nutrimenti modicitatem, quia cepe crudum, modicum, imo nullum quasi nutrimentum corpori tribuit, vt dicit Diosc. Similiter accumulatio auri, modicum nutrimentum frequenter confert auari corpori, quia multi propter auaritiam secūdum corpus miserè, & tenuiter viuunt, sed animæ penitus nullum, quia viliter pro anima sua auarus sua bona non tribuit.

Tertiò, propter nocumenti multiplicitatem. Nā cepe crudum, & comestum cholericos offendit, quia videlicet auaritia iram ad quā cholera inclinat, incendit. Item huiusmodi cepe inflationem gignit, quia diuitiarum abundantia, quam auaritia colligit, inflationē superbiæ inducit. Item acumine suo caput percutit, & nimis comestum insaniā facit, & terribilia somnia ostendit. Sic nimia prosperitas diuitiarum, quam auari habēt, facit eos infatuari. Item ad literam habent quandoque auari somnia terribilia, somniātes latrones, & prędones: vel quia post somnum mortis faciliter eorum diuitiæ tanquam vana somnia euanescūt. Iob. 27. Diues cum dormierit, nihil secum affert: aperiet oculos suos & nihil inueniet. Item suo odore facit lachrymari. Quia frequēter auaritia est causa fletus, & doloris, quia quādo auarus perdit, quæ diligit, cruciatu suo, & dolore cogitur lachrymari.

Item auaritia assimilatur iusquiamo, quæ est herba venenosa, & mortifera: propter quod dicitur insania. Et hæc (vt dicit Diosco.) habet virtutem constringendi, & somnum prouocandi. Similiter auaritia veneno cupiditatis extinguit vitalem calorem charitatis, & ita est causa mortis spiritualis. 1. Ioa. 2. Si quis diligit mundum, nō est charitas patris in eo. Item constringit cor auari ad nō subueniendū pauperi, & bursam ad non restituendum. Hæc etiam est, quæ causat circa spiritualia pigritiæ & negligentiæ somnum, Psalm. 75. Dormierunt somnium suum, &c.

Bonæ arboris boni effectus varij, & eius impedimenta, crociq; perfectiones describuntur: quibus multis similitudinibus boni viri comparantur. *Cap. VII.*

Bonus homo assimilatur arbori bonæ. Bona enim arbor illa iudicatur in qua est fructuum maturitas, fructuum pluralitas, & fructuum suauitas. Et hæc tria tanguntur Mat. 6. Bona arbor fructus bonos facit. In eo, quod dicit, Facit fructus, tāgitur fructuū maturitas. Sed in eo, quòd dicit fructus in plurali, tangitur fructuū copiositas. In eo, quod dicit Bonos, intelligitur fructuū suauitas. Quædam ergo arbores sunt, ex quibus nullus nascitur fructus, propter defectum humoris, & sunt homines ociosi & inertes, qui propter defectum amoris, nihil boni operantur. Vnde arbores huiusmodi, ne ociosè terram occupent, exciduntur, & in ignem mittuntur. Quędā vero faciunt fructum, sed paucū, quod est propter paucitatē humoris, & caloris. Et tales sunt, in quibus est modicus humor compunctionis, & modicus calor dilectionis inuenitur sine frequentia bonę operationis. Sunt etiā quatuor causæ alię, quare scilicet arbores aliquę sunt sine fructum modicum facientes.

Prima est, quando sunt nimis frondosæ, quia humor, qui deberet transire ad fructus, cōuertitur ad folia. Et tales sunt, qui delectātur tantum in foliis verborum. Vnde assimilantur ficulneæ, cui dominus maledixit. Mat. 21.

Secunda causa est, quādo nimis sunt proceræ. Humor enim à radice ascendens per arboris altitudinem, & latitudinem latè se diffundit, & ad ramos transiens paulatim euanescit. Magni enim viri, & prælati aliquando sunt infructuosi, quia ea quæ deberent dare pauperibus, expendūt in suis vanitatibus. Amb. dicit. Auis se sociat auibus, & pecus pecoribus, pisces piscibus, solus tu homo cōsortem excludis, feras includis, parietem vestis auro, & pauperem nudas vestimento, panem petit pauper, & non accipit: equus tuus aurum sub dentibus mandit.

Tertia causa est, quando sunt nimis vetustæ, quia tunc vt dictū est supra capitulo primo, radix induratur, & frigiditate cōstringuntur pori radicis, ita, quòd humor ingredi non pōt, quo planta nutriatur, & fructificet. Sed si perforetur radix, aut scindatur, & illi scissurę immittatur lapis, tūc trahitur succus per lignum radicis, & purificatur & fertilior efficitur, sicut dicit philosophus. de veg. & plā. de amygdalo antiqua, si perforetur radix eius. Quando igitur aliqs est vetulus in peccato, tria foramina siue scissuras in corde suo oportet facere, primum per dolorem contritionis, secundum per pudorem confessionis, tertiū per laborem satisfactionis.

Quarta causa est, quando arbor non amputatur, quia tunc humor, qui conuerteretur in fructum, conuertitur in ramusculos superfluos, & inutiles. Vnde arbor melius fructificat, si homo ab eo superflua remoueat, eo, quod humor, qui transit in nutrimentum superfluorum, illis remotis transit in fructum. Ioan. 15. Omnem qui facit fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat. Et ideo purgationi plantarum in vere est insistēdum. Similiter si homo resecat à se superfluitates cibi potus, & somni, & aliorum huiusmodi, efficitur aptus ad magis abundandum in spiritualibus fructibus, & pęnitentiæ operibus. Et nota, quòd rami arborum quāto plus sunt onusti fructibus, tanto magis inclinantur: quia sancti viri quāto plus abūdant bonis operibus, tanto magis humiliantur.

Quædam autē arbores sunt, quæ licet fructus multos habeant, non tamen faciunt eos malos. Matt.7. Mala arbor fructus bonos facit. Quandoque tamen contingit, quòd arbor mala à sua malitia transmutatur in arborem bonam, & quod bonos fructus producens efficitur. Sed ad hanc transmutationem arboris sunt quatuor necessaria.

Primò labor. Nam, sicut Aristoteles dicit de veg. & plā. arbores siluestres per debitam culturam efficiuntur hortēses: & ponit exemplum de amygdalo, quæ si est amara, per culturam efficitur dulcis. Sic homo debet cor suū colere, & purgare, & tunc bonos fructus faciet.

Secūdò necessarius est locus. Dicit enim philosophus, quod quædam plantæ in vno loco faciunt fructum perniciosum, quæ transplantatæ faciunt fructum bonum. Et ponit exemplum de iusquiamo, quia quod in Persia est natum translatum in Ægyptum est perniciosum, sed in Hierusalem translatum fit comestibile, & bonum. Similiter animus hominis per translationem pœnitentiæ, de malo statu in bonum conuertitur. Vnde in Ægypto, idest in tenebris peccati positus, est perniciosus, & malus: sed in Hierusalem, idest in pace iustitiæ, & conscientiæ per pœnitentiam transplātatus, efficitur bonus, & salutiferus. Nota tamen, quòd peccatori non prodest transmutatio loci sine mutatione animi. Nam sicut dicit Ber. Nec lucifero profuit locus cœli, nec Adæ locus paradisi, nec Loth locus montis excelsi, nec filiis Israel locus deserti. Vnde interrogatus Socrates à quodā, cur locorū mutatio nihil prodesset ad mutationem vitiorū, respōdit, Non est mirum, si mutando locū non mutas vitium, quia circunfers semper teipsum.

Tertiò necessariū est tēpus. Dicit.n. Ari. de veg. & plan. quòd plures plantæ plantantur in vere, in autumno paucæ, pauciores in hyeme paucissimæ in æstate. Plantatio ergo spiritualis cōuenientius fit in vere, idest in tempore iuuentutis, quā in autumno maturę ætatis, vel in hyeme senectutis, vel in æstate. i. in feruore malæ cōsuetudinis, vbi totus humor deuotionis & gratiæ desiccatur.

Quartò necessarius est surculus, qui trunco insertus totam eius virtutem trahit ad suam qualitatem. Et significat verbum Dei, quod animam sic immutat, quòd quę primo faciebat fructus amaros , & noxios, postea facit fructus dulces, & salutiferos. Iac.1. In māsuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.

Itē nota, quòd bonus homo malo associatus nonnunquam eius malitiā impedit, aut tollit. Cuius exemplum apparet in piris, quia hoc habent pira proprium maxime syluestria , quòd cum fungis malis accepta omnē ab eis auferunt læsionem, puluis etiam piri siluestris bibitus valet similiter contra fungos. Quid autem per syluestre pirum, nisi hominem intelligimus bonum à malorum hominum quidem consortio, & cōtagio semotū, & orationum solitudini deditum, vel in sepe pœnitentiæ positum? Huius tamē societas, & pœnitentia, fungi malitiam. i. hominis mali nequitiam suis plerunque, aut exemplis aut monitis, vel meritis impedit, vel tollit, eius etiā puluis, idest humilitas visa, vel puluis. i. mors, eius corpus inritetans, & animam glorificans, etiā quandoque malitiam peccatorū immutat. Nam etiā post mortem sancti nonnunquam peccatores conuertunt, & euellunt.

Itē nota, quòd bonus homo assimilatur croco. In quo primo possumus notare bonitatis indicium. Quia crocum, est optimum, quod est recens, odoris boni, longum purum, album, integrum, in spiramine bonū, & cum tangitur tingit manum, & leniter est acutū. Similiter ille est inter bonos & sanctos viros optimus , qui est recens & feruens in opere, odoriferus, idest redolēs in hominum opinione. Item longus, idest perseuerans in bona cōuersatione, albus idest, purus in intentione, integer, idest castus sine carnis corruptione, & bonus in spiramine, idest in conuersatione, siue exhortatione, coloratiuus manus tangētis, idest impressiuus suæ virtutis in sui adhæsione. Ille enim manum tangentis se suo colore tingit, qui sibi adhærentē ad imitationē suorū operum, vel suarum virtutum trahit. vel ille manum tangentis se suo colore tingit, qui se lædenti beneficiū porrigit: quod pertinet ad viros perfectos.

Item qui est acutus leniter in aliorū correctione, siue increpatione. Debet enim esse acutus in pungēdo, sed leuis in percutiendo. Est enim necessarium in correptione delinquentis acumen seueritatis cum dulcore lenitatis.

Secūdò, notamus in croco natiuitatis locū. Nam sicut dicit Dios. orientalis melior est, quàm occidentalis, quia scilicet cōtemplatiuus melior est quàm actiuus, ex eo, quod contemplatiuus melior est, calore solis, idest amore Christi magis calefactus, & splendore, idest sapientia eius magis illustratus , sicut pars orientalis excedit in calore, & splendore.

Tertiò, notamus in croco floritatis aspectum: producit enim crocum florem caput habentem ad violæ modum, & in medio tres ramulos. Quasi autē flos croci, est conuersatio viri boni, quę debet esse purpurea per charitatem, violacea per humilitatem, & triplicata per fructificationē, scilicet vt fructificet Deo, sibi, & proximo. Vel sicut dicit Bern. vt viuat humiliter Deo , ordinatè sibi, & socialiter proximo.

Quartò, notamus in croco complexionis temperamētum : est enim calidum & siccum in primo gradu, in suis qualitatibus temperatū. Sic etiā bonus homo, & prudēs, & in caliditate. i. spirituali feruore, & in siccitate. i. in abstinentię extenuatione temperatus est, secundū debitū gradum, idest discretionis modum.

Quintò, notamus in croco vtilitatis effectū Nam crocum multum est confortatiuū, & valet contra debilitatē stomachi, & contra cordis defectum: quia boni multum alios confortant, debiles, idest trepidos, & corde deficiētes. i. pusillanimes vigorando suis consiliis, exhortationibus, & exemplis.

Quemadmodum quo ad semen, flores, frōdes, fructusq; , ac ratione loci, plantæ inter se naturaliter differre videntur, sic quadam similitudine boni viri à malis moraliter distinguuntur. *Cap. VIII.*

Boni à malis , vel etiam inter se inuicē differunt moraliter, sicut differūt inter se plātæ naturaliter. Differunt inter se plantæ, vel arbores à se inuicem primò in seminibus: quia quędā earum ex semine bono generātur, quædā verò ex malo. Et dicit Albumas: quòd ex malo semine non proueniunt de facili bonæ plantæ, nec ex bono de facili malę: quamuis in animalibus, & potissime in hominibus sępe videatur contrarium. Cuius ratio est, vt idem dicit, quia planta est terræ affixa, propter quod vniformē à terra recipit nutrimentum: animalia verò nō sic, tum propter varietatē cōplexionis, tum propter volu

bilitatem

bilitatem volūtatis. Similiter ergo inter homines illi homines ex malo semine nascuntur qui malorum exempla imitantur. Sed qui bonorū imitantur vestigia, illi ex bono semine oriuntur. Malum enim semē, est semen vitiorum, quod seminauit diabolus. Nam superbiam seminauit in Adam, inuidiam in Cain, incontinentiā in Lamec, gulā in Esau, auaritiam in Balaam, iram in Saul, accidiā in Achitophel. Vnde qui in huiusmodi vitiis illos imitātur, hi sunt, qui ex malo semine nascuntur. Vnde dicitur in epistola Iudæ: De illis, qui in viam Cain abierūt, & errore Balaam seducti sunt. Bonum autem semen est quod seminauit Christus, scilicet humilitatem in matre, fidem in Centurione, abstinentiā in Ioanne Baptista, continentiam virginitatis in Ioanne Euangelista, & sic de aliis virtutibus, in quibus qui eos imitantur, ex optimo semine nascuntur. Nota tamen quòd arbor siue planta ex malo semine nata, bona effici potest auxilio culturæ. Vnde dicit Arist. de veg. & plan. quòd si scindatur radix arboris, & illi scissuræ immittatur lapis, fœcunda fiet, si erat sterilis. Cuius ratio est, secūdum Albumasar, quia per scissuram fit grossi & noxij humoris euaporatio, & caloris aeris extranei attractio, cuius virtute fit illius mali humoris consumptio, & quædam plantæ innouatio. Ipse etiā Philosophus dicit malogranata stercore porcino fimata, & aqua dulci rigata, meliorescūt. Sicut ergo de malitia mutatur in bonitatem auxilio culturæ, ita malus homo efficitur bonus auxilio pœnitentiæ. Sed debet fieri scissio, id est apertio radicis, i. cordis per contritionem, & oris per confessionem, & immitti lapis, id est perseuerantię firmitas, vel constantiæ soliditas apponi, & fimus humilitatis cū aqua compūctionis, vel doctrinę spiritualis, quæ dulcis est: vel aqua hæc apponēda, est eleemosina: quia ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.

Secundò, differūt plantæ, siue arbores quo ad locum, siue situm, secundū quod inuenitur in eis triplex differētia. Vna est quo ad abundantiā humoris, quia quædā plātæ nascuntur in terra, quædam in aqua, quædā in petra, non tamen omnino sine terra, quædā vero in arena. Sed, quæ in petra, parum crescunt, quia humor est paucus, & cito arescunt, nisi per appositionē humoris, & terrę ab hominibus adiuuentur. Sic quidā homines spirituales sunt plantati in terra, i. humilitate fundati. Terra enim est elementū infimū, & stabile, & ideo designat humiles, & bene ꝓficiūt: quia omnis, qui se humiliat, exaltabitur. Luc. 14. Quidam vero plātati sunt in aqua gr̄æ, vel pœnitentię, vel sapientiæ: & isti etiā crescūt vel ꝓficiunt. Psa. 1. Erit tanquā lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum.

Quidam vero in petra, i. in corde duro & parū deuoto, & isti cito deficiūt. Nam petra est dura, & parū humorosa. Luc. 7. Aliud cecidit supra petrā, & exortū aruit, quia non habebat humorem. Quidā sunt plantati in arena: in quibus scilicet nullus est humor gratię diuinę, Nā arena dicitur ab ariditate. Isti sunt peccatores quorum fructus vani, & inutiles sunt: Nota ergo, sicut dicit Arist. de veg. ꝙ plantæ, quæ nascuntur in locis aridis, sunt paruę quantitatis propter paucitatē humoris: Quę vero in locis humidis fluuialibus, & maritimis, sunt maioris quātitatis ꝓpter abundantiā humoris. Illæ tamen, quæ crescunt iuxta ripas mariū salsorum, non multum crescunt propter arenarum multitudinē, & attracti humoris siccitate. Sed sicut idem philosophus dicit, iuxta mare rubrū hoc fallit, vbi arbores magnæ fiunt propter abundātiam humoris, & caloris. Ex quibus patet quòd in hominibus sicut in arboribus tanto magis fit augmentū (in arboribus quidem corporale, in hominibus vero spirituale) quāto magis abundat calor, & humor, scilicet in hominibus calor dilectionis, & humor deuotionis. Sed cauēdum est, ne sit humor falsus, i. deuotio tristis, & sicca, sicut hypocritarū, de quibus dominus dixit Mat. 6. Nolite fieri sicut hypocritæ tristes, sed debet esse deuotio læta, & dulcis, nisi esset forsitan tristitia proueniens vel ex pœnitētia, hoc est peccati recordatione, vel ex passionis Christi cōpassione, quæ quidē ambo per mare rubrū designātur. Quia vtraque cōpunctio, seu deuotio licet salsa vel amara sit, tamē animam impinguat, & auget.

Secunda differentia localis attenditur in plantis respectu caloris solaris. Nā plātæ, quæ sitæ sunt versus Oriētē, citius conualescunt propter aspectū solis, & sufficientiam caloris. Sed versus occidentē ecōtrario se habent, ꝓpter defectū caloris solis, vt dicit Arist. Ex quo habetur, quod anima citius conualescit in spiritu, si sit in ea aspectus solis, i. discretio rationis, sufficientia caloris, i. debita mensura dilectionis. De qua dicitur Mat. 22. Diliges dominū ex toto corde tuo, &c.

Tertiā differentia localis attenditur in plantis secūdū temperiē aeris. Nā sicut dicit Albumasar, si aer vbi nascitur planta, fuerit nimis calidus, poris apertis calor naturalis euaporabit, & ita planta siccabitur. Si vero frigidus nimis, plantā suffocabit: sed tēperies eius nutriet, & conseruabit. Sic plantationē pœnitentiæ in homine ardor luxuriæ, vel gulæ euacuat, frigus acidiæ dissipat: Sed temperata abstinentia nutrit, & conseruat. Nota ergo, quòd secundū Arist. planta quatuor indiget, scilicet semine terminato, & in sua specie perfecto, maturo, & à putredine seruato. Item loco plantæ congruo.

Tertiò, humore moderato, & dico moderato: quia ex humoris temperie magis seruatur plantæ nutrimentū. Quia si humiditas fuerit nimia pororum, oppilatio fit, per quos nutrimentum fit ad incrementum arboris. Et eodem modo siccitas si superabundauerit, pororum & viarum constrictio erit, & sic vtroque modo impedietur nutritio arboris. Sed si contemperatio fuerit caloris, & humoris, erit processus plantæ ordinatus, & vtilis.

Quartò, indiget planta, vt dictum est, aere mediocriter temperato. Eodem modo anima pœnitentis indiget semine spiritualis doctrinæ. De quo Lucæ 6. Semen est verbum Dei, & istud semen debet esse terminatum, & mensuratum, secundum capacitatem audientium, & secundum regulas fidei catholicæ. Item semine eleemosynæ. de quo Apostolus 1. Cor. 2. Qui seminat in benedictionibus, &c. Et hoc semen debet esse in sua specie perfectum, per charitatem, scilicet, vt eleemosyna in charitate fiat: dico in sua specie, quia plures sunt eleemosynarum species, & modi, siue corporalium siue spiritualium. Item indiget semine operationis bonæ. De quo Eccl. 11. Mane semina semen tuū, & vespere ne cesset manus tua, id est, bona opera operari ne desinas, & in mane iuuentutis, & in vespere senectutis. Hoc semen debet esse maturum ad discretionem, vt scilicet, cum debita maturitate, & discretione bonum opus fiat. Item semine diuinę gratiæ, sine quo alia nihil valerent. Et de hoc semine dicitur 1. Ioan. 3. Semen eius, id est, gratia, in eo manet, hoc semen debet conseruari à putredine peccati, cum qua esse non potest.

Secundo, indiget plātatio pœnitentię, loco sibi cōgruo. Nam alius locus competit ploranti, vel oranti, scilicet secretus, alius eleemosynā facienti, quia publicus, vbi sint, vel conueniant pauperes, sed non publicus ad ostentationem, & similiter alia loca competūt actiuis, sic alia contemplatiuis.

Tertio indiget humore, s. nutrimentali, & cibo temperato, vt sit quędam abstinentia, sed tamen discreta.

Quarto indiget aere mediocriter temperato. In aere enim, qui multarum varietatum est susceptiuus, pęuirens intelligitur spiritus, qui temperatus esse mediocriter debet: quia nec nimis calidus, vt aliquid sibi supra vires assumat tanquam præsumptuosus, nec nimis frigidus, vt. s. spiritualia & sibi congruentia negligat tanquam sit acidiosus: sed debet esse per discretionem ordinatè temperatus.

Tertio differunt arbores in partibus, scilicet partium suarum multitudine, & paucitate, magnitudine, & paruitate, fortitudine, & debilitate. Cuius diuersitatis causa est diuersitas humoris, qui in aliquibus est lacteus, vt in ficubus, & talis in latum, & in longum est ad se diffundendū idoneus. In quibusdam vero est viscosus, vnde nec ad extensionem aptus. In quibusdā vero est acutus, qui ex sua fortitudine ad multam extensionem est aptus. Et raritas accidit propter insufficientiam humoris: spissitudo verò propter sufficientiam caloris ad cōdensationem humoris. Quasi autem humor lacteus quo paruuli. i. incipientes nutriuntur, est deuotio actiuorum. Sed quasi humor acutus, & subtilior, est contemplatiuorum, in quibus etiā est caloris charitatis abundātia. Et ideo tales habent partes idest ramos operū plures, per frequētiā maiores, idest longiores propter perseuerantiā, & fortiores propter cōstantiam siue patientiam. Sed quasi humor viscosus, est amor proprius auarorū, qui ab eis non separatur, nec faciliter ad alios extēditur. Vnde deficit in eis calor, & charitas, quia charitas non quærit, quæ sua sunt. Et ideo eorū partes, & rami. i. opera siue dona, sunt pauciora, minora, & debiliora.

Quarto differunt arbores in frondibus. Et primo in frondium variatione: quia quædam arbores siue plantæ habent folia aspera propter dominium terrestreitatis, & siccitatis. Quædam vero habēt folia lenia propter æqualitatem aquæ humectantis, & proportionem debitā caliditatis. Sic superbi, in quibus dominatur amor terrestris, & siccitas: quia carent humore pietatis, habēt folia, idest verba aspera, hoc est contumeliosa, & alios asperātia. Sed illi, qui humectantur aqua diuinæ sapientiæ, in quibus existit debita caliditas charitatis & beneuolentiæ, hi habent folia, idest verba lenia, & dulcia.

Item differunt arbores in foliorū duratione: quia quibusdam arboribus folia cito cadunt propter humorē rarum, nō vnctuosum, & cito siccabilem. In quibusdā vero permanent diu propter causam contrariam. Similiter in illis quibus deest vnctuosus humor gratiæ, & deuotionis, cito cadunt folia, quia cito deserunt promissa. Nam sicut faciliter verbis promittūt, ita faciliter, & cito à promissis deficiunt. Sed illi, in quibus ecōtrario est gratia, & deuotio, firmi sunt in promissis, & isti sunt sicut arbores, ex quibus folia non cadunt. Psa. 1. Et folium eius non defluet. Vnde tunc folium defluit, quando facit cōtrarium eius, quod aliis dicit.

Item folia arborū differunt in figuratione. Quia quarundam arborum sunt folia stricta, quarundam lata, quarundam acuta, quarundam rotunda, quarundam scissa, quarundam solida, quæ omnia variantur secundum varietatē humoris magis, vel minus terrestris, vel viscosi, & propter calorem æqualiter, vel inæqualiter humorē extendentem.

In hoc autem significatur, quòd verba siue corrigētium, siue docentium, siue consulentium, non semper debent esse vniformia, sed diuersificari debēt non solùm in substantia, sed etiā in modo proferendi, secundū exigentiam personarum, negociorum, locorum, & temporum.

Quintò, differunt arbores in floribus. Quia quædam arbores florent, quod est propter puri & subtilis humoris existentiam in medulla. Quædam verò sunt, quæ non florent propter nimiam viscositatem humoris, eo, quod subtiliari non possit, nec propter suam vnctuositatem in subtilem florum substantiam dilatari, vt patet in ficu. Quædam etiam non habēt flores, propter liquiditatem, quæ non potest in florum substantiam coagulari, vt patet in palma, & similibus, de quibus exemplificat Philosophus. Per flores ergo, qui ex subtili, & puro generātur liquore, intelliguntur subtiles meditationes, & puræ, & considerationes contemplantium, quæ requirunt puritatem affectus, & subtilitatem intellectus. Vnde non in omnibus hominibus etiam bonis, hęc inueniuntur: ex eo, quod in quibusdam licet sit humor vnctuosus deuotionis, & gratiæ, tamen est grossus. Quia licet quidā habeāt mentem deuotam, tamen habēt eam simplicem & grossam, & ideo non aptam ad subtiliora contemplanda: & licet non habeant flores, tamen possunt habere dulces fructus, id est, opera, sicut habēt istæ arbores, ficus, & palma.

Illi autem in quibus abundat liquidus & fluidus humor carnis, id est, amor carnalis, multò minus apti sunt ad flores contemplationis habendos. Sexta differentia est in fructibus. Quia quædā arbores sunt infructuosæ, quæ fructus non producunt, sed folia tantum emittunt. Et talibus assimilantur mali Christiani, verba confessionis fidei habent, sed opera fidei non habent. Apostolus 1. Timot. 1. Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.

Item mali doctores & prælati, qui solùm habent verba doctrinæ, sed non opera vitæ. Mat. 23. Dicunt enim, & non faciunt.

Item illi, qui verbis promittunt, vel vouent, sed facto promissa vel vota nō implent. De quibus dicitur Ecclesiastic. 5. Melius est non vouere, quàm post promissa vota non reddere. Displicet enim deo infidelis & stulta promissio.

Quædam vero arbores sunt fructuosę. Circa quod notandum, quòd arbor ad fructificandū indiget triplici exteriori fomento, scilicet humore terræ nutriente. Nā secundum philosophū, terra est mater plātarum, eo, quòd suo humore plantam more matris nutriat, ex quo etiam nutrimento, & humore fructus producitur. Indiget etiā Sole, humorem situm in medulla digerente, & præparāte, quia humor nutrimentalis non potest in planta transire ad materiam fructuum, nisi prius calori ipsius plātæ adiuncto calore solis decoquatur, & digerātur, & ad locū emissionis fructus, attrahātur. Et hinc est, quòd in vere, quando calor solis incipit augeri, plantæ, folia & fructus incipiunt emittere, quia sol suo calore partes plantæ, & humores strictos à frigore procedente resoluit, & digerit, &

rit, & ad loca debita attrahit, & deducit. Et hinc est etiam quòd in locis multū à sole remotis, plantæ paucę sunt, & non fructificant, vt dicit Arist. Cuius ratio est secundum Albumasar, quia illi, qui sunt directè sub septētrione, diē habent per dimidium annum continuè, & per aliū dimidium annum habent noctem. In æstate igitur non potest ibi crescere planta, propter nimium calorem, nec in hyeme propter maximum frigoris continuationem: propter quod sicut dicit Arist. planta ibi generata nō habet vires ad fructus producendos, deficiēte causa. Nam calor, qui est causa plantarum, & fructuum, in vna parte anni omnino modum excedit, in alia vero parte omnino deficit.

Tertio indiget planta tēpore, Indiget enim hyeme ad humoris seminalis aggregationem, & vere ad humoris emissionem: tunc enim non est frigus vehemens humorem comprimens: nec calor vehementer adurēs, vel humorem consumens. Indiget etiam æstate ad fructuū maturationem, & autumno ad fructuū repletionem, & collectionem. Sicut ergo planta his tribus indiget ad fructificandum, sic etiam homo ad bene operandum, & pręcipuè in operibus actiuæ vitæ, s. calore charitatis cū humore pietatis, & discretione siue opportunitate tēporis. Omni enim operi siue rei tempus est, vt dicitur Ecc. 8. Vel ad fructificandū per opera pœnitētię, indiget homo his tribus, scilicet humore cōpunctionis, qui scilicet est plantæ idest animæ plangentis quoddā nutrimentū, scilicet humor lachrymarū secundū illud Psa. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte.

Item feruore dilectionis, per quem mens, quæ primò fuerat peccato constricta, resoluitur, humor deuotionis attrahitur, & decoquitur dum feruens efficitur, ad bonorum operū productionem perducitur. Sed attende, quòd feruor pœnitentis, vt bene fructificet, debet esse temperatus. i. discretus. vt etiam dictū est superius, ita, vt neq; deficiat per acidiam frigus, neque excedat per indiscretionem. Indiget enim hyeme, idest tēpore suo quo se ab exterioribus ad interiora recolligat, & vere, idest tempore quo abundanter humorem pietatis per opera misericordiæ emittat. Item æstate, in qua per contemplationis meditationem, vel orationem seipsum ad feruorem accendat, vt sic fructus maturos, idest opera perfecta exhibeat, quousq; finaliter sequatur autumnus, idest mortis tempus, quo suæ vitæ, & totius tēporis fructus, i. præmia colligat.

Charitatis excellentia, perfectiones atq; vtilitates, ex radicis cypressi cassiæ, fistulæ, calamenti, cericæ, & denique menta quamplurimis similitudinibus apertè intelliguntur.

Cap. IX.

CHaritas assimilatur radici.

Primò ratione originis. Quia ex humore de terra accōmodato, & caloris cœlestis beneficiu radix generatur, & à calore cœlesti tota penetratur, nutritur, & cōseruatur. Similiter ex humore deuotionis attracto per feruorem orationis, & beneficio cœlestis caloris. i. superni & increati amoris, qui est Spiritussanctus generatur. i. diffunditur radix charitatis, & ab ipso calore cęlesti, idest Spiritusancto nutritur, & conseruatur. Vnde Apostoli in oratione vnanimiter perseuerātes, & cum deuotione expectantes, Spiritumsanctū acceperunt, per quē charitas diffusa est cordibus eorū & nutrita, & conseruata. Hie. 17. Ad humorem mitti radices.

Secundò rōne firmitatis, siue profunditatis: quia quāto matrici terrę profundius se infigit, tanto fortius arboris solidius, & firmius fundamentū existit: sic quāto charitatis amor inest cordi profundius, & infixius, tanto spiritualis homo firmius est, & solidius fundatus. Vñ Apost. Ephe. 4. In charitate radicati, & fundati.

Tertiò ratione virtutis, quia quamuis radix sit in substantia mollis, tamen fortissimos lapides vi caloris penetrat, & effodit. Sic charitatis amor, quamuis per patiētiā sit mollis. Nam molle nō resistit tangenti, & sic perfectus non resistit lædenti, scilicet iniuriam pro iniuria reddendo, sed potius ei parcit. Item quamuis sit per mansuetudinem dulcis, quia charitas patiens est, & benigna est, tamen fortissimos lapides. i. immanissimas persecutiones, seu cruciatus virtute Spiritusancti superat, & vincit, immo radices diuini amoris in petris duris magis condensantur. Quia scilicet charitatis affectus, & effectus in duris & asperis passionibus magis multiplicātur. Iob. 8. Super aceruum petrarum radices eius densabuntur.

Quartò, ratione actualitatis, quia charitas omni tempore agit, & crescit. Nam radix tempore hyemali calorē, & humorem in se colligit, quem vernali tempore foras effundit. Sic charitas tempore aduersitatis in semetipsa pinguescit. Sed prosperitatis tempore aliis se effundit, & per vigorē operis proximis reuiuiscit. Ose. Erūpet radix eius, vt Libani. Aug. Radix omnium bonorū est charitas, radix omnium malorum est cupiditas.

Quintò, ratione viroris, quia scilicet sicut ex radice est viror arboris, ita ex charitate meritū operis. Vnde Greg. dicit, ꝙ sicut multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic virtutes multæ ex vna charitate generantur. Nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si nō manet in radice charitatis. Hie. 12. Plantasti eos, & radicē miserunt, proficiunt, & faciunt fructū. Greg. Quisquis in charitatis radicem se inserit, nec à viriditate deficit, nec à fructu inanescit.

Item charitas assimilatur Cypresso.

Primò, ratione substantiæ. Etenim substantia similis Cedro, quia sua substantia est imputribilis, & semper sua permanet firmitate. Videmus autem, quòd ligna putrefiunt ex humore aqueo superabundante. Sed hoc modo charitas putrefieri, vel corrumpi non potest, quia aquosi-ras. i. vehementia tribulationis non præualet cōtra eam. Cant. 8. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatē.

Secundò charitas assimilatur cypresso, & hoc ratione figuræ, quia cypressus in rotundum eius se erigit, vnde etiam eius fructus figuram imitatur, & ideo cypressi coniferi appellantur. Rotunditas autem figurę, perfectionē charitatis significat. Quia figura rotunda siue circularis, secūdum Arist. de cœl. est perfectissima figurarum. Vnde rotunditas cypressi, est perfectio charitatis. Et ideo secūdum Apostolum, Charitas est vinculū perfectionis. Hæc enim virtus est quæ mentem Deo ligat, & iungit, & coniūgendo perficit. Quod autem figura cypressi sursum tēdit, signat, quòd charitas sursum trahit. Ecc. 50. Quasi cypressus in altitudinem se tollens. Quod autem figura cypressi in conū se stringit & acuit, significat quòd diligentes Deum quanto plus in charitate proficiunt, semper magis se restringunt, scilicet ab illicitis, à superfluis & etiam à necessariis. Sic ergo ex figura cypressi ostenditur, quòd charitas hominem perficit, perficiēdo erigit, & eri-

gendo stringit, & vnit.

Tertio ratione redolentiæ. Est enim cypressi lignũ, secundum Isid. suauissimũ in odore, vnde folia habet licet amara, tamẽ odore violenta, vt dicit Plinius. Similiter odor charitatis tam suauis est Deo, vt sine ipso nihil redoleat. Nam neque eloquentia, neque eleemosyna, neque sciẽtia, neque fides, neque prophetia, neque quodcũque opus, siue donum, habet charitate deficiẽte meritũ apud Deum, sicut expressè explicãdo per singula Apost. 1. Cor. 13. ostendit dicens, Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, &c. Aug. Charitas est, sine qua nihil valent omnia, & quæ vbicunque fuerit, ad se trahit omnia. Charitas ergo tota est odorifera, ita, vt eius folia idest verba, licet amara, & aspera videantur interdum esse in delinquentiũ correptione, tamen odorifera sunt in corripientis intentiõe, & medicinalia sunt in correpti emẽdatione. Et ideo Pro. 17. dicitur, ꝙ meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis. Nam diligens non vulnerat, nisi vt medicus, qui solummodo, vt sanet ægrotum, incidit, & percutit vlcus, vel quod cypressus habet folia amara, sed odorifera, significat, quòd ille qui ex charitate diligit, debet delinquentem amaricare, ad pœnitentiam inducendo, & pusillanimem odore recreare, benigne cõsolando.

Quartò ratione vmbræ, quia cypressus vt dicit Plinius habet vmbram multũ gratiosam, hæc vmbra gratiosa ad quiescendum est gratiosa mors, & requies Deum diligẽtium, de qua dicit Psa. 126. Cum dederit dilectis suis somnum, &c. Vel hæc vmbra cypressi, est refrigerium animæ, in quo per charitatem extincto vitiorũ, & passionũ æstu, dulciter quiescit anima in sui dilecti fiducia. Cant. 2. Sub vmbra illius, quem desiderabam, sedi. Vel vmbra charitatis, est protectio diuina, quam dilectio Dei, & proximi, quæ sunt quasi alæ charitatis acquirunt. Psa. 16. Sub vmbra alarum tuarum protege me.

Item charitas assimilatur cassiæ fistulæ.

Primo ratione productionis: quia scilicet fructus est ex arbore productus. Arbor igitur est Spiritus sanctus. Ipse enim est arbor vitæ in medio paradisi, i. media in Trinitate persona, cuius est per gratiã viuificare animam sm illud. Io. 6. Spirit' est qui viuificat. Huius arboris fructus est charitatis Gal. 6. Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium, &c.

Secundo ratione augmentationis: quia scilicet cassia fistula producit longa semina, quæ ingrossantur in actione caloris, exterius condensantur, medulla interius existẽte nigra, dulci, & humida, & ad modum faui mellis interius distincta. Sic quoque etiam charitas producit longa semina, idest diuturna & vsque in finẽ continuata opera. Quæ etiam ingrossantur per augmẽtum deuotionis, & condensantur dum feruenter frequentantur, sicut ingrossantur membra, cum per pinguedinem augentur interiùs, & illa dicuntur esse condensa, vbi sunt multa, & frequentia, sicut dicitur cõdensa sylua, vbi sunt multa, & frequentia ligna. Sed medulla interior, idest intẽtio, & mẽs, ex charitate operantis debet esse nigra per humilitatem. Nam nigrum est, quod parũ ostendit de claritate. Quia Bona intentio operantis non debet esse ad sui ostentationem, etiam si opus sit publicum: sicut nigrum etiam ad lucem deductum, non prætendit claritatem, sed obscuritatem. Vnde, vt dicit Gregorius, sic opus sit in publico, vt intẽtio semper maneat in occulto. Item debet esse dulcis per benignitatem: quia charitas est benigna, vt dicit Apo. 1. Cor. 13. Item debet esse humida per pietatem, scilicet vt sit interius compassibilis, & exterius faciliter effusibilis ad subueniendum. Quia humidum est passibile, & ad exteriora faciliter fluxibile. Item charitas debet esse distincta, & ordinata præcipue in eleemosynis dandis? Cant. 2. Ordinauit in me charitatem.

Tertio, ratione electionis: quia illa cassia fistula est eligenda, quæ est grossa, quia signat multam humiditatem sibi inesse. Vnde leuis & sonora reiicitur, quia vana esse dicitur. Eodẽ modo vera est, & probata charitas, quæ est grossa per patientiam. Nam id, quod est grossum, non resonat, sed subtile: grossum est metallum, & ferrum. Et sic charitatem habens, licet patiatur, non tamen resonat alicuius impatientiæ sonum, vel vocem reddendo. Itẽ, quæ est ponderosa, i. firma per constantiã. Nam vera charitas est patiens, & constans.

Quarto, ratione operationis, quia cassia fistula multa operatur. Nam habet virtutem mollificandi: & hoc competit charitati, quæ inquam emollit dura, & crudelia superborum corda. Vnde assimilatur etiam igni, cuius carbones sunt beneficia eius, inimico duro & superbo impẽsa, secundum illud Ro. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitit, potũ da illi: hæc enim faciẽs, carbones ignis congeres super caput eius: idest hæc erunt super caput eius, hoc est mentem eius duram, tanquã carbones ignis ad molliendũ eius duritiam. Item cassia fistula habet virtutem mundificãdi: quia charitas cor èmundat à rubigine peccati, & præcipuè auaritiæ. Grego. Tanto amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris mens magno charitatis igne crematur. Item habet virtutem seruorem sanguinis mitigandi: quia charitas iram mitigat, quæ est feruor sanguinis circa cor, secundum philosophum. Nam charitas non irritatur. Item habet virtutem choleram etiam purgandi: quia charitas luxuriam purgat, quam calor choleræ incitat, & inflãmat. Item habet virtutem gulæ apostemata dissoluendi: quia charitas gulæ delectamentum dissoluit, & abiicit. Item habet virtutem sanguinis purificandi: quasi enim impurus sanguis, est sanguis inuidorum, qui semper cõtra proximum maliuoli, & turbulenti sunt. Vnde per hoc significatur, quod charitas inuidiam purgat. Nam charitas non æmulatur. Vel, quia sanguis impurus, & grauis, & turbulentus, est sanguis melãcholicus. Per hoc, quod purgat sanguinem impurum, significatur quòd purgat acidiam, & tristitiã, & grauedinem spiritus, & facit eum leuem, & solicitum. Item ch[ari]tas assimilatur calamento, quod est quædam herba similis mentæ, & hanc similitudinem declarat, primo eius gradus, quia est calamentum calidum, & siccum in tertio gradu. Et sic simili modo etiam à sacris doctoribus charitatis gradus tres esse ponuntur. Quia est charitas incipientium & proficientium, & perfectorum, & in quolibet gradu, licet non vniformiter, tamen aliquo modo est calida, & sicca in effectu, quia calefacit mentem, & desiccat carnem, idest carnales fluxus.

Secundo, declarat illam eius virtus, quia calamentum habet virtutem dissoluendi, & consumendi: Similiter & charitas dissoluit mentis duritiam ad bonum suscipiendum, consumit humoris mollitiem, idest fluxibilitatem ad malum. Vnde per charitatem efficitur m[en]s humana mollis, & facilis ad bona & dura, & difficilis ad m[a]la.

Tertiò, hoc ostendit eius effectus. Nam calamentum superfluitates humidas in corpore desiccat, & hoc competit charitati, in quantum excludit vitium gulæ.

Item calamentum libidinem frenat: quod multo magis competit charitati, quæ castitatem diligit, & libidinem odit.

Item intestinorum, & stomachi dolorem sanat, quod competit charitati, in quantum sedat vitium iræ, quod est cum interiori dolore. Item morsus reptilium curat, quod competit charitati, in quātum resistit morsibus inuidorum, & detractorum. Item cōtra rheumaticas, & frigidas causas iuuat, quod competit charitati, in quantum expellit ab anima humana frigus acidiæ. Item contra lepram: hæc lepra est auaritia, quæ ferè omnia membra ecclesiæ inficit. Nam à minori vsque ad maiorem omnes auaritiæ studēt, & hoc est ex defectu charitatis, quia qui diligit mundum non est charitas Patris in eo. 1. Ioā. 2. Itē calamentū venenum ad exteriora euocat, quod competit charitati, quæ venenum nociuum superbiæ de corde extrahit, & abiicit. Item charitas assimilatur caricæ, quæ est ficus sicca à copia sic vocata.

Primò, quia carica confert senibus. Nam caricæ à senibus in cibum sumptæ, dicuntur eos defendere, ne rugetur eorum cutis. Ratio huius est, quia rugositas accidit in senibus, quia membra, à naturali humido desiccata intrinsecus, contrahuntur, & obrigescunt, & pellis corrugatur frigore, & induratur. Sed carica humida est, & calida, & propter humiditatem non permittit membra cōtrahi, & propter caliditatem non permittit à frigore constringente corrugari. Per senes autē intelliguntur illi, qui diu peccata continuant, in his destituti ab humore deuotionis, & abundāte in eis frigore iniquitatis, scilicet propter defectum caloris charitatis, non solum interius contrahuntur membra per retractionem à bonis, sed etiam pellis, idest conuersatio exterior corrugatur, deformatur, & immutatur. Sed charitas repellendo frigus malitiæ, & replendo animam deuotionis pinguedine, prohibet contractum membrorum, idest retractionem à bonis, & rugositatem pellis, idest deformitatem exterioris conuersationis.

Secundò, quia carica confert debilibus, habet enim debiles confortare, & ratione saporis, quia est inter fructus dulcior & ratione complexionis bonæ, quia calida & humida. Sic charitas inter omnes virtutes plus debilitatem animæ [illegible], & confortat. Et ipsa etiam enumeratur ab Apost. Gal. 5 inter fructus spiritus. Inter omnes illos dulcior reperitur. Ipsa etiam est calida per inflammationem, & humida per compassionē, vel lachrymarū deuotionem.

Tertiò, quia carica confert tenuibus, idest macilentis: quia ficus siccæ multum sanguinem grossum generāt, & multum impinguant. Similiter charitas multum sanguinem, idest multum meritum generat, idest adiicit animæ, Vnde & multum impinguat eam. Quia diligentibus Deum, omnia cooperātur in bonum. Rom. 8. Quartò, confert vocibus, quia carica pectus mundificat, tussim sedat, & vocem clarificat. Similiter charitas pectus, idest cor mundificat, & tussim spiritualem sedat, & vocem elarificat, siue in confessione peccati, siue in laude Dei, siue exhortatione proximi. Item charitas assimilatur mē[tæ], quæ licet frigida sit & sicca, tamē habet virtutem dissoluendi, confortandi, & appetitum promouendi. Similiter charitas frigida est, inquantum extinguit ardorem auaritiæ, & sicca inquantum desiccat humorem luxuriæ. Vnde habet virtutem dissoluendi, scilicet amoris mundi vincula, & confortandi corda debilia, & promouendi desideria sancta. Item menta cocta in aceto, fœtores, minuit, purgat gingiuas putridas, matricem mundificat & confortat. Item decocta in vino, dolorem viscerum, & renum placat. Dicit enim Isaac, quòd abominationem amputat, & singultum sedat. Quæ etiam omnia congruunt charitati, quæ tollit fœtorem oris, idest vitium gulæ, & mundat matricem, idest vitium luxuriæ, & placat dolorem viscerum, idest vitium iræ, & amputat abominationem, idest vitium acidiæ, quæ spirituales delicias abominatur, & fastidit. Item sedat singultum, idest vitium inuidiæ. Nam ille cui aliquis inuidet, dicitur esse in singultum, idest in displicentiam, & in scādalum. Psa. 118. Pax multa diligētibus legem tuam, & nō est illis in scandalum.

Humanæ carnis fragilitas ex fœno, eiusque vitiatæ naturæ proteruitas ex arbore Taxo, quibusdam similitudinibus aperitur.

Cap. X.

Caro humana assimilatur fœno, secundum illud Isa. 40 Omnis caro fœnum, & c. Dicit ibidem glossa. quòd fœnū in nascendo habet virorem, crescendo habet decorem, & habet vltimo florem, sed tandem siccatum Solis ardore, redigitur in puluerem.

Item præcisum & siccum nutrimento est aliquanto deputatum. Similiter humana caro nascendo habet virorem vitæ, crescendo decorem formæ, & post augmentum quandoque florem fortunæ & temporalis gloriæ. Sed Solis ardore, id est, grauis tribulationis, vel infirmitatis feruore siccata, id est, exhausta, redigitur in puluerem, vel mortis, vel infimæ deiectionis.

Item hoc fœnum, id est, corpus per mortem præcisum, & per totalem priuationem vitæ præsentis siccatum, sicut quando est in sepulchro elatum, vel humatū, ipsum efficitur nutrimentum animalium, id est, esca vermium. Eccle. 10. Cum morietur homo, hæreditabit serpentes, bestias, & vermes. Vnde dicitur: Post hominem vermis, post vermem fœtor, & horror. Sic in non hominē vertitur omnis homo. Bern. super Cant. Cur carnem preciosis rebus impinguas, & adornas, quam post paucos dies vermes deuorabunt in sepulchro, & animam tuam bonis operibus non adornas, quæ etiam Deo & Angelis præsentanda est in iudicio? Cur animam tuam vilipendis, & ei carnē præponis? dominam ancillari, & ancillam dominari magna est abusio.

Item caro assimilatur taxo, quæ taxus est arbor venenata, ex cuius succo fiūt venena, & cuius vmbra dormientibus sub ea, est mortifera. Dicit enim Diosc. quòd lignū hoc si ignem arripiat, inextinguibilem ignem seruat. Habet enim taxus principaliter hæc tria. Venenosum succum, mortiferum vmbraculum, inflammabile lignum. Succus taxi, est carnis delectatio, quæ animam venenat: sed vmbra taxi, est carnalis vita siue conuersatio, quæ animam necat secundum illud Roman. octauo. Si secundum

carnem vixeritis, moriemini. Sed igniriora xi, est concupiscentiæ, vel fomitis inflãmatio, quæ in perpetuũ durat. Potest enim in hac vita fomes peccati mitigari, sed non extingui, dum scilicet homo est in carne corruptibili. Licèt in Beata Virgine ex priuilegio gratię primò quidẽ in sua sanctificatione, scilicet in vtero matris suæ fomes dicatur fuisse non secundum essentiam extinctus, sed mãsisse ligatus: Deinde in cõceptione filij credẽdũ sit, quòd totaliter fuit extinctus. In aliis tamen hominibus cõmuniter semper viget: propter quod semper est in eis aliqua repugnantia carnis ad spiritũ. Et ideo dicebat Apo. Ro. 7. Inuenio aliam legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ. Hier. in epi. Nos gestamus laqueum nobiscum, circunferimus inimicũ, carnem nostram loquor, de peccato nutritam, corruptũ nimis ipsa origine, sed multo amplius praua consuetudine vitiatam Hinc est, quòd tam acriter aduersus spiritum concupiscit, quòd assiduè murmurat, & impatiens est disciplinæ, quòd illicita suggerit, quòd nec rationi obtemperat, nec vllo timore inhibetur.

Castitatis, virginitatis, viduitatisque perfectio explanatur, quæ ex varijs cinnamomi, Balsamique naturalibus perfectionibus pulcherrimu exemplu optime colligitur.

Cap. X I.

Castitas continentiæ assimilatur cinnamomo.

Primò propter genituram. Nam cinnamomũ verum inter arbores, & tribulorũ vepres, & rupes densas gignitur, & ideo cum magna difficultate colligitur. In quo significatur, quod continentia carnis non in mollicie delitiosæ vitæ gignitur, vel seruatur, sed in asperitate pœnitentiæ, & in austeritate abstinẽtiæ, Vnde dicebat Apo. 1. Cor. 9. Castigo corpus meũ, & in seruitutẽ redigo. Isid 2. de su. bo. Sex sunt, quæ incorruptam seruant castitatem, scilicet sobrietas, operatio, asperitas cultus, cohibitio sensuum cautra, sermonis honestas, euitatio oportunitatis. Vnde patet quòd cum magna difficultate continentia cõseruatur, vel habetur. Nã sicut dicit Aug inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis. Nam ibi continua pugna, & rara victoria. Vnde dominus Mat. 29. cũ discipuli dixissent ei, Si ita est homini cum vxore, non expedit nubere: Nõ omnes capiunt verbum istud, sed quibus datũ est. In quo arduitatem continentiæ dominus ostendit, quia ab eius consecutione deficit hominum virtus communis.

Secundò, propter staturam, quia cinnamomũ est virgultum in india vel Æthiopia tantummodo duorũ cubitorum. Subtiles enim, & replicatos habet culmos crocei, vel nigri coloris. Duo ergo cubiti cinnamomi, signant duos gradus continentiæ: vnus est continere se ab illicito coitu, qui omnibus competit etiã inconiugatis. Alius est abstinere à licito, scilicet etiam à coniugio, vel cõiugali vsu: & ista cõtinentia non est omnium, sed paucorũ, vt patet ex verbo Domini supradicto, Quia non omnes capiũt verbum istud. Culmi autem cinnamomi subtiles, & replicati, qui sunt crocei, vel nigri, & terminatio arboris, & ramorum, sunt perfectiones continentium. Consistunt ergo perfectiones continentium in subtilitate contẽplationis, in replicatione dilectionis, vt scilicet habeãt dilectionẽ Dei, & proximi, ita vt amor proximi inde reflectatur in Deum: quòd est cum ipse proximus propter Deũ diligitur, & iterũ amor Dei in proximũ rependatur, scilicet, vt qui diligit Deum, diligat & fratrẽ suum. Item nigredine humilitatis, quia scilicet niger color virtutem habet visum congregandi: quod respectu aliarum virtutum competunt humilitati Quia qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerem in ventum portat, vt dicit Greg. Sed præcipue humilitas debet castitati adesse, quia sicut Greg. dicit, Nulla est castitas carnis, quã nõ commendat humilitas. In croceitate feruor deuotionis significatur, ex eo, quòd color croceus intensionem caloris demonstrat. Vnde aues, quæ calidissimæ complexionis sunt, extrema habet crocea, vt pedes atque rostra, quod accidit ex abundãtia humoris sicci & calidi, quem natura eiicit ad extrema, & propter hoc sic colorãtur. Et similiter color croceus interius signat intensionem caloris ex distemperantia sanguinis in epate. Ergo moraliter illi habent colorem croceum, qui habent feruorẽ intensum, scilicet ad Deum, & ad proximum: & hic est charitatis color, sine quo nihil castitas valet. Nam sicut dicit Bern. castitas sine charitate est lampas sine oleo: subtrahe oleũ, lampas non lucet: tolle charitatem, castitas nõ placet. Ex omnibus ergo colligitur, quòd illorum cõtinẽtia est perfecta, qui sunt casti in carne, subtiles in contẽplatione, replicati in dilectione, nigri & despecti in sui humiliatione, & feruidi in deuotione.

Tertiò, propter fracturam, quia quando cinnamomũ frangitur, quoddam de eo spiramen ad modum nebulæ emittitur. Vnde culmi eius fracti, reddunt visibile spiramentum. Fractio autem cinnamomi. i. castitatis, est peccatum luxuriæ, in quo est spiramentum sensibile: quia. s. in actu luxuriæ euaporat sensibiliter de corpore multũ de spiritu, & naturali calore, & ideo coitus debilitat corpus, vt physici dicunt. Sed multo magis ab anima, dũ per peccatum luxurię castitas frangitur, euaporat ab anima, & perditur spiritualis gratia, & calor charitatis. Et ideo post peccatũ anima remanet debilis, ita vt tentationibus carnis postea superuenientibus resistere non possit.

Quarto, propter siccaturam, quia scilicet cinnamomũ nõ redolet nisi siccũ. Vnde oportet, quòd arescat ad hoc, vt odorem reddat, vt dicit Plinius. Similiter nisi caro arescat per abstinentiã ab humore luxuriæ, non reddit Deo odorem continentiæ. De hoc odore dicitur Ecc. 24. Sicut cinnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedi. Balsamum enim cõiungitur cinnamomo, quia sicut per cinnamomum cõtinentia, ita per balsamum abstinentia signatur Nam balsamũ corpora mortua incorrupta seruat, quia quantum dissoluit, tantum cõsumit: & ideo abstinẽtiam recte signat, quæ à multiplici corruptione tam infirmitatũ, quàm superfluitatum corpora mortalia conseruat, & quantum resoluit de humore pinguedinis, tantum cõsumit de humore, & vigore libidinis. Vnde cinnamomo balsamum subiungitur, quia castitati abstinentia obsequitur.

Quintò propter collecturam, quia cinnamomũ cum magna difficultate colligitur. Ante. n. Solis ortũ vel post solis occasum, nulla licentia colligẽdi admittitur, nec datur. Vñ nõ colligitur in nocte, sed solũ in die. Collectum aũt cum fuerit, sacerdos metam diuidit, & partẽ Deo deponit, reliquã mercator emit. Quod aũt cinnamomũ nõ de nocte, sed tantũ de die colligitur, significat, ꝙ cõtinentiã diligens non amat latibula tenebrositatis, q̃ a hæc luxuria quærit. Iob. 24. Oculus adulteri obseruat caligin Nã sicut hẽt caliginosum animũ, ita quęrit tenebrosũ

locum

locum. Sed continens diligit diem honestatis, secundum illud Ro.13. Abiiciamus opera tenebrarum,& induamur arma lucis, vt sicut in die honeste ambulemus.

Sextò, propter mensuram. Attenditur enim in cinnamomo duplex mẽsura, scilicet quantitatis,& qualitatis. Quantitatis quidem, quia summa bonitas est in summitate virgultorum ad lõgitudinem vnius palmi: quod autem duorum est modicum valet, quia modicum habet corticis, in quo bonitas eius cõsistit. Similiter summa bonitas & perfectio continẽtiæ, est in summitate virgultorum.i. in virginum puritate: quia virginitas tenet in carne summitatem, idest extremitatem. Est enim quasi radix coniugium medium viduitas, sed extremum & summum virginitas. Vnde hæc extremitas est tantum vnius palmi ad differentiam coniugij, quod est quasi duorum palmorum, quod scilicet in vtroque coniuge mensuram exigit debitæ honestatis. Item viduitas est duorum palmorum. quasi enim vnum palmum habuit, dum in coniugio fuit, aliũ vero oportet, quod habuerit dum vidua remansit. Nam in vtroque statu debita quædam mensura requiritur habendæ honestatis, quamquam aliter, & aliter. Sed virginitas vnum solum habet, quia videlicet honestatis mensuram in summo semper vniformiter tenet. Alia est cinnamomi mensura in qualitate duplici, quam habet, quia cinnamomum (vt dicit Plato.) est calidum in tertio gradu,& siccum in secũdo. Similiter in cõtinentibus, vt se conseruare possint, oportet esse triplicẽ gradum caliditatis, idest triplicem amoris. Nam tres latrones thesaurum, quem habemus in vasis fictilibus, idest in fragilibus corporibus, tollere moliuntur, scilicet mũdus, qui persequitur, caro, idest carnis appetitus, qui blanditur,& diabolus, qui latenter decipere,& innuiscare nititur. Sed contra hæc omnia defendit amor Dei: si tamen (vt dicit Bernardus) sit amor fortis, vt scilicet non frangatur à mundo persequente.

Itẽ amor dulcis, vt non attrahatur à carne blandiẽte.

Item amor sapiens, vt non decipiatur à diabolo insidiãte. Et est triplex grad⁹ caliditatis cinnamomi, sed adhuc necessarius est triplex gradus siccitatis, idest duplex modus abstinẽtiæ corpus desiccãtis, vn⁹ qui desiccet carnis humorẽ, subtrahendo ei cibũ, scilicet ieiunium: alius subtrahẽdo, siue tẽperando potũ,& hic est sobrietas. Nã luxuriosa res est vinũ,& ideo subtrahendũ, sicut dicit Valerius Maximus, ꝙ vini vsus Romanis fœminis olim incognitus fuit, ne scilicet in aliquid deterius prolaberentur. Proximus enim intẽperãtiæ gradus à Libero patre ad incõcessam venerẽ esse cõsueuit, vel saltẽ est tẽperãd⁹, s[ecundu]m illud Apost.1.Ti.5. Modico vino vtere ꝑꝑ stomachũ.

Septimò, propter electuram. Nam illud cinnamomũ est eligẽdum, q[uo]d est subtile,& acutũ, habens saporẽ dulcedinis intermixtum cũ multa aromaticitate, & colore subrufum. In quibus significatur, quod electorũ continẽtia est cũ subtilitate abstinentiæ, cũ acumine prudentiæ, cum sapore,& dulcedine deuotionis internæ, cum aromaticitate,& odore munditiæ,& cum rubedine charitatis inflammante.

Item, quia castitas amat tenuitatẽ cibi,& sobrietatem potus, assimilatur lẽti, quæ amat terrã tenuẽ magis, quã pinguem,& aet siccũ magis q̃ humidũ. Similiter.n. castitas magis diligit vict⁹ tenuitatẽ, q̃ deliciarum pinguedinem: quia perit castitas in delitiis, sicut Bernardus dicit.

Item potius sobrietatem potus, quam nimiã vini humiditatem, vt dictum est supra. Et ideo Nazarei domino consecrati, nõ solum mente, sed carne vinum nequaquã bibebant.

Animam contemplatione, atque oratione perseuerãtem similitudinibus multis oliuæ, mandragoræ, ficus, nucisq; muscatæ summopere perfici demonstratur.

Cap. XII.

Contemplationis, & orationis continuatio animã in melius prouehit,& à casu peccati protegit. Cuius exemplum apparet in oliuis, de quibus dicit Plinius, ꝙ quandiu sunt in arbore, non pereunt, sed quãto diutius, ibi sunt, tãto meliores fiunt. Semper enim nouas vires resumunt,& difficilius inde cadunt: Quasi autẽ oliua suspensa in arbore est anima leuata in contemplatione, vel oratione, quæ quanto diutius ibi potest persistere, tanto manifestius est eam magis in Deo proficere, quantoque ibi melior fit, tanto difficilius cadit in peccatum, vel quanto aliquis continuat quietem contemplationis, tanto difficilius inde cadit. i. tanto molestius recedit.

Item contemplatio assimilatur mandragoræ. Primo propter suauitatem odoris. Mandragora enim sic est dicta, eo, ꝙ mala. i. poma habeat miræ redolentiæ, Can.7. Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris. Hanc herbã quidã fingunt habere radicẽ humanę personæ similẽ, sed contrariũ dicitur in Platone. Quasi autẽ poma mãdragoræ, sunt studia contemplatiuæ vitæ, quæ multum redolent Deo. Et ideo Ge.30. Rachel quæ cõtẽplatiuam vitam signat, mãdragoras à Lia accepit,& sibi viri thorum,& filiorum partum concessit. Quia scilicet vita actiua, quę per Liam signatur viro suo, idest Deo in laboribus,& doloribus præsentis vitæ fructificat, qui ꝑ partum filiorum significantur, pro quibus Rachel mandragoras obtinet, quia scilicet cõtemplatiua vita suauia Deo,& grata valde studia possidet: Et ideo dicit Prosp. de vita cont. Actiua vita habet sollicitum cursum, contemplatiua gaudium sempiternũ. In hac acquiritur regnũ, in ista percipitur, hæc facit pulsare bonorum operum, velut quibusdam manibus ianuam, ista vocat consummandos in patriam. In hac contemnitur mundus, in illa videbitur Deus.

Secundò, propter insensibilitatem saporis, quia huius herbæ cortex vino immixtus & potatus, hominem insensibilem facit. Vnde illis quorum corpus incidendum est, datur, ne dolor sentiatur. Nam (sicut dicit Diosco.) illa potata (vt dictũ est) ita dormire facit, quòd omnes dolores compescit, ita vt nec ferri, nec temporis lenitate dolorem quis possit. Sic diuinæ contemplationis intuitus cum vino etiam diuini amoris, atque æternæ consolationis admixtus, abstrahit animam quãdoque à sensibilibus, sicut secundum Aug. fuit abstractus Paulus in raptu. Et ideo ipse dixit.2.Corin.12. Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. Vnde ipsa contemplatio est, quæ sanctos martyres dum secarentur,& vrerentur, & mortibus afficerentur variis, ita insensibiles fecit, vt nihil de illis pœnis curarent, tanquam si eas nullatenus sentirent. Aspiciebant enim per contemplationem Deum remuneratorem.

Tertiò, contemplatiua vita assimilatur mandragoræ propter fœcunditatem prolis, quia (secundum Constantinum, & Plinium) mandragora dicitur præbere fœminis virtutem ad concipiendum,& hoc si ex nimia calore

matrix sit impedita, quia cum hæc herba frigida sit, & sicca, matricem ad conuenientiam reducit, & sic ad conceptum disponit, propter, quod mulieres frigidas nō iuuaret, sed potius impediret. Sic contemplatio cœlestis præmij, dum bene operādum solicitat, ipsa animam fructibus meritorum fœcundat, si tamen non sit in cōtemplando anima per acidiam, vel negligentiam frigida. Item contemplatiua vita, actiuæ addita fœcūdiorem eā facit, scilicet operibus bonis, & facit etiam eam perfecti⁹ operari. Cuius exemplum est in ficu, quia ficus, sicut Isidorus dicit, remedio cuiusdam arboris, quæ vocatur caprificus dr̄ fœcūdari. Est enim caprificus ficus nunquā maturescens, sed quod in se non habet, aliis tribuit. Nā si caprifici surculus cortici ficus infixus fuerit, eam fœcūdam efficit, & citius, maturescere facit. Caprificus ergo siue ficus syluestris, est contemplatiua vita, quæ syluas, & solitudines diligit. Sed velut ficus domestica, quæ ad manus hominum existit, & nutrimētorum fructus tribuit, homo actiu⁹ est, qui per misericordiæ opera tribuit pauperibus vitæ nutrimenta, & in frequentia, & multitudine hominum est eius habitatio, & vita. Sed si radici eius, idest cordi surculus caprifici, idest contemplationis affectus, & sanctæ orationis studium inseratur, ad fruct⁹ bonorum operum producēdos, fœcundior & maturior efficitur, idest perfectior, quia plura, & magis completa operatur. Nam fructus est completus, quando maturus. Sed adhuc notandum est, ꝙ contemplatiui custodiendi sunt maximè ab acidiæ frigore. Et in hoc iterum assimilantur arbori fici: quia ficus est arbor tenera, & delicata, & ideo facile à frigiditate læditur, præcipue quando incipit germinare, propter quod versus aquilonem raro, vel minus proficiunt, & citius arescunt, timētes aquilonaria frigora. Sic quia contemplatiua vita facit cor tenerum per affectionem amoris, & delicatum ex nutrimento cœlestis consolationis, facile læditur à frigore aquilonis. i. ab acidia, quam malignus spiritus immittit, qui dixit: Sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis. Hæc enim vbi cor subintrauerit, rigidum, & frigidū facit: Rigidum quidem, idest inflexibile ad compassionem, & frigidum ad operationem.

Item contemplatiua vita assimilatur nuci muscatæ.

Primò propter continentiam. Quia est circūdata quadam pellicula tenuissima, infra quam eius cōtinetur substantia: Sic simili modo etiam vita ac mens contemplatiua oportet, ꝙ captiuetur, & includatur in fide, idest notitia, quæ tamē tenuissimè attingit diuina & superna: & ideo est tenuissima pellicula, idest tenuissima notitia diuinorum, sed nihilominus est sufficiens ad saluandum animam. Secundo propter excellētiam: quia nux muscata tanto est melior, quanto est ponderosior, & in odore suauior, & sapore acutior. Sic contemplatiuus homo tanto est melior, quanto est ponderosior per mentis stabilitatem, quia grauia, & ponderosa difficulter mouentur, & firmilius stabiliuntur, & quanto odore suauior per cōuersationis sanctitatem, & quanto sapore acutior per sapientiæ subtilitatem.

Tertiò, propter efficaciam, quia nux muscata habet virtutem calefaciendi, & stomachum confortandi, ventositates extenuandi, dolorem capitis auferendi. Similiter contemplatio inflammat amantem, confortat operātem, expellit ventum. i. vanitatem, & aufert dolorem exteriorem, infundendo interiorem consolationem. Iuxta illud Ps. 93. Secundum multitudinem dolorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

Viri spiritualis cor quale esse debeat, ex radicis seminisq́; Rosæ perfectionibus eorū similitudinibus varie enucleatur.

Cap. XIII.

COr hominis spūalis, debet assimilari radici. Nam radix, vt arborem nutriat, debet esse viua, fixa, solida, & humida. Similiter cor hominis, vt ipsum spiritualiter nutriat, debet esse viuum per fidem, quia iustus ex fide viuit. Heb. 10. Vnde dicitur Pro 4. Omni custodia custodi cor tuum, quoniam ex ipso vita procedit. Secundo debet esse fixū per spem. Ps. 107. Paratū est cor eius sperare in domino, &c. Item debet esse solidum per charitatem, Apo. Eph. 3. in charitate radicati, & fundati. Stulti autem peccatores extra charitatem existentes, habent cor confractum. Eccl. 21. Cor fatui quasi vas confractū, &c. sed charitas exigit integrum, & solidum, Luc 10. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus virib⁹ tuis. Item vt sit humidum per deuotionem, vel pietatis cōpassionem. Hie. 17. Ad humorem mittit radices suas. Isa. 1. Omne cor virens, &c.

Item cor serui debet esse sicut semē rosæ. Nam in medio rosæ, est semen minutum, croceum, & valde odoriferum. Hoc semen in medio rosæ, est gratia Dei in corde, quod est minutum per humilitatē, Mat. 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis in corde. Greg. Semper cōsciētia secundum Deum humilis, & tristis debet esse, vt scilicet per humilitatem non superbiat, & per vtilem mœrorem cor ad lasciuiam non dissoluat. Item debet esse croceum per charitatem. Deut. 30. Circundet dominus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas eum toto corde tuo.

Item debet esse valde odoriferum per orationis, & deuotionis suauitatem. Apo. 5 Habētes phialas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. Isid. Oratio cordis est, non labiorū tantum. Iste fumus siue odor orationis procedens ex feruore cordis, mirabiliter virtutem dæmonis confringit. Tob. 6. Cordis eius particulam si super carbones posueris, fumus eius extricat omne genus dæmoniorum.

Quemadmodum fraterna esse debeat correctio, cardui similitudinibus patefit.

Cap. XIIII.

COrrectio seuera peccati, assimilatur carduo.

Primo rōe figuræ, qa cardu⁹ herba est aculeatas habēs hastas, & in summo capitella habens spinosa. Per hastas aculeatas intellige correctionē grauiorē flagellorū, & huiusmodi. Sed per capitella spinosa intellige correptionē asperorū verborū. s. pūgitiuorū, quæ scilicet mētē delinquētis excitando ad propriū sensum reducit. Ecc. 22. Qui pungit cor, profert sensum. Itē Ecc. 12. Verba sapiētum sicut stimuli, & quasi claui in altū defixi. Greg. in reg. Clauis atque stimulis verba sapientum comparātur, quia culpas delinquētiū nesciūt palpare, sed pūgere.

Secundò ratione efficaciæ, quia succus cardui capillorum fluxum curat. Similiter seuera correctio capillos capitis, idest virtutes mentis conseruat, & confirmat. Nam dum vni⁹ vitium seuerè corrigitur alter ne defluat timore seruatur. Idemque qui flagellatur dum de vno vitio corrigitur, ab alio præseruatur. Iob. 10. Visitatio tua custodiuit spiritum.

Tertio ratione medicinæ. Etenim cardui sunt matrici perutiles: quia, scilicet correctio aspera ad pœnitentiæ gratiam

gratiam reuocat, quæ scilicet est matrix in qua peccator pœnitens iterato concipitur,& formatur esse spirituali. Item carduus mulieres plurimum iuuat, & ad literam correctio aspera necessaria est omnino mulieribus iostu nitis. Et adhuc talis correctio necessaria est mulieribus, idest mētibus, quæ nimis molles & fragiles sunt ad peccandum. Nam sicut dicit Cassio. super Psal. 38. iniquitas mortalium sine fine vagaretur, si eam medicinalis increpatio minime resecaret. Et ideo sicut idem Cassio. Occurrendum est, ne tractu temporis intemperata malitia cōualescat,& vires iniquitati dissimulatio, vel indulgētior gratia sumministret. Sed clarꝰ audita correctio doceat imperitiam,& compescat audaciam.

Cupiditatem omnium malorum radicē esse radicu asseritur.

Cap. XV.

CVpiditas assimilatur radici.

Primò, quia per radicē arbor terræ inhæret, & ab ea humorem accipit quo nutritur. Vnde secundum Philosophum, radix habet oris officium, quia per eam planta suscipit nutrimentum, sicut animal per os. Si militer per cupiditatem anima inhæret terrenis. Et sicut planta mediante radice nutritur terræ humido, sic cor hominis mediante cupiditate pascitur terreno lucro. Vnde cupiditas est os cordis insatiabile. Prou. 30 Tria sunt insatiabilia. Infernus, & os vuluæ &c. Sen. epi. 15. Vidisti aliquando canem frusta panis aperto ore captantem, quicquid acceperit: protinus integrum deuorat,& semper ad spem futuri hiat. Idem euenit nobis, quicquid ex pe... ...ibus fortuna proiecit, id sine vlla voluptate dimittimus, statim ad rapinam alterius erecti, & attoniti in epicureorum illud chaos incidimus, quod inane, & sine termino est.

Secundò, quia radix sequitur complexionem terræ, in ... nascitur, & sic cupiditas sequitur cōditionem hominis, in cuius corde concipitur. Vnde diuersa est in diuersis Nam auarus est cupidus de diuitiis, superbus cupidus de dominiis, curiosus de rebus vanis,& sic de aliis. Nam in omni peccatore est cupiditas immoderata, alicuius rei,& isto modo considerando cupiditatem, siue malum, est quoddam virium generale, quod includitur in omnibus vitiis. Et ideo dicit Aug. de lib. ar. quod auaritia, quæ græcè philargyria dicitur, non solum in argento, vel nummis: sed in omnibus rebus, quæ immoderatè appetuntur, intelligēda est. Et Gregorius dicit in Homi. quod auaritia non solum pecuniæ, sed tam scientiæ,& altitudinis est, cum supra modum sublimitas ambitur.

Tertio, quia radix est causa diuersarum pullulationū. Nam virtute radicis pullulant stipes, rami, frondes, flores,& fructus. Nil enim est in arbore, quod prius nō fuerit in radice. Eodem modo multa sunt mala, quæ pullulant ex radice cupiditatis. Apost. 1. Ti. 6. Radix omnium malorū est cupiditas. Super quo verbo dicit Basilius ho. quòd cupiditas est transgressionis mater, magistra nocendi, primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, sicarja virtutum, ... editionis origo, fouea scandalorum. Dicitur ergo cupiditas pecuniarū,& diuitiarum, de qua proptiè Apo. 1 ... 6. loquitur, sicut patet ex eo, quod præmisserat: Qui volunt diuites fieri, &c. Iccirco dicitur esse radix omniū malorum, non quia non omnia mala ex cupiditate semper oriantur, sed quia nullum malum est, quod non interdum ex auaritia, siue cupiditate nascatur. Nā sicut dicit Innocentius, hæc est, quæ sacrilegia committit, & furta,& rapinas exercet,& prædas & bella gerit,& homicidia, simoniacè vendit, & emit, inique petit,& recipit, iniustè negotiatur,& fœneratur, instat dolis, imminet fraudibus, dissoluit pactum,& violat iuramentum, corrūpit testimonium,& peruertit iudicium.

Deuotionis fructus, ex pluribus olei proprietatibus, exemplis clarissimis declaratur.

Cap. XVI.

DEuotio assimilatur oleo. Primò, quia oleum habet virtutem illuminatiuam, & ideo infunditur in luminaribus.& propter hoc significat deuotionem, in puritate & claritate conscientiæ. Et hoc est oleum, qd præcipitur offerri Exo. 25. ad luminaria concinnanda, quia deuotio puritatis, & claritatis conscientiæ nutrit in nobis reuelationes diuinas.

Secundò, quia oleum habet virtutem alleuatiuam,& ideo medetur doloribus. Vnde oleum designat deuotionem in toleratiam præsentis miseriæ. Deuotio etiam passionis Christi consideratione alleuiat nobis pōtestri bulationes, Cāt. 1. Oleū effusum nomen tuum, adolescentulæ dilexerunt te nimis, idest feruenter, vt exponit Ber.

Tertiò, habet oleum virtutem enatatiuam, & ideo superfertur liquoribus: propterea signat deuotionem ex p gustatione cœlestis gloriæ. Psal. 44. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuꝰ oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Et est notādum, quod oleum iccirco aliis liquoribus superfertur, videlicet, quia modicum habet terrestreitatis, multum aereitatis, idest aereæ leuitatis. Et sic deuotio interna, tāto magis animā eleuat ad cœlestia destugāda, quāto minus habet de terrena cupiditate,& plus abundat in aerea leuitate, idest diuina charitate. Nā charitas amor est, qui animā alleuiat, & sursum leuat. Vnde dicit Aug. super Ps. 38. Non putrescit cor, si leuetur ad Deum. Frumētum tuum si haberes in inferioribꝰ, ne putresceret, leuares illud ad superiora. Frumento tuo immutare quæris locum,& cor permittis in terra putrescere: frumentū leuares ad superiora, cor leua in cęlū. Et vnde, inquit, possum? qui funes, quę machinæ, quæ scalæ opus sunt? Gradus affectus est, iter tuum voluntas tua est, amando ascendis, negligendo descēdis: stans in terra, in cœlo es, si diligis Deum.

Quantum ambire dignitates in illisq; persistere periculum sit, arborum similitudinibus haud dubie patebit.

Cap. XVII.

DIgnitatis status quanto altior, tāto aduersitatibꝰ & molestiis plenior. Vnde in dignitatibus positi assimilantur arbori. Flagella enim (vt dicit Isid.) dicūtur viriū,& arborū summitates, eo, quod sæpe ventis, turbinibus flagellātur. Sūt autē quasi summitates arborū, altitudines dignitatū quibus qui sublimati sunt multatū ad uersitatū vētis, frequentiū anxietatū turbinibus flagellātur. Et ideo nō incōgrue de statu dignitatis posset suggeri illud prouerbiū. 1. Mac. 3. Si quē habes hostē, &c. emitte illuc,& recipies flagellatū. Tullius, Quo celsior es, eo magis te solicitū,& auxtu esse oportet. Vnde Ps. 55. Ab altitudine diei timebo, idest ab altitudine tēporalis dignitatis. Itē ad dignitatis gradū ambitiosus homo quandoque paulatim exaltatur, sed subito deiicitur: sicut arbor cū difficultate eleuatur, sed subito, vi vētorū deiicit. Vnde dicit Greg. Paulatim ascendisti, sed non paulatim descendes, sed tāquā fulgur,& sicut Sathan. Item dignitatis

altitudo

altitudo quanto minus est in humilitate fundata, tanto minus crescit,& minus durat. Cuius exemplum patet in fœno,de quo dicitur in Ps.128. Fiant sicut fœnum tectorum,quod priusquam euellatur exaruit. vbi dicunt Glossæ,ꝙ quanto fœnum altius stat,& minus profundè radices suas inferius deprimit,tanto minus crescit,& citius arescit. Sic homo quãto est in altiori statu,si radices cordis non profundantur in humilitate,idest sui humili cognitione,& custodiæ sedulitate, parum proficit, & cito deficit. Ps.36. Vidi impium, idest superbum superexaltatum,& eleuatum, sicut cedros libani.& transiui, & ecce non erat.

In diuitiis cor apponendum non esse,quæ spinis comparantur, variis auctoritatibus,ac exemplis declaratur.

Cap. XVIII.

Diuitiæ assimilantur spinis Primò quidẽ,quia spinæ etiam sub flore sunt se carpẽtium pungitiuæ: & similiter diuitiæ etiam in flore mundanæ gloriæ se assequentes, pungunt punctione laboris in acquirendo,timoris in possidendo,& doloris in perdendo. Vnde Petrus Rauennen. dicit in quodam sermone, Auri custos,seruator argenti,securitatem non habet,nescit quietem,& cui deest securitas,quies perit:pœna diues est ille, non censu. Innocentius dicit, In superfluitate resoluitur, iactantia effrænatur,currit ad libidinem,& corruit ad illicitum:& fiunt ei instrumentum pœnarum,quę fuerũt oblectamenta culparum:labor in acquirendo, timor in possidendo,dolor in amittendo, mentem eius semper fatigat,sollicitat,& affligit.

Secundò,quia spinæ sunt vestium laceratiuę. Sic diuitiæ lacerant interiores vestes virtutum. Vnde Greg. Ho. 20. dicit: Diuitiæ,spinæ sunt,quia cogitationum suarum punctionibus mentem humanam lacerãt, & eum vsque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant. Tertiò,quia sunt serpentum communicatiuæ,scilicet occultatiuæ: propter quod Eccl.10. dicitur: Qui dissipat sepem,mordebit eum coluber,scilicet,qui latitat inter spinas. Sic diuitiæ latibulum sunt serpẽtium infernalium,1. Ti.6. Qui volunt diuites fieri,incidunt in tentationem,& in laqueum diaboli,& in desideria multa & inutilia,quæ mergunt hominem in interitum. Quartò, quia spinæ sunt sui inuicem complexiuæ. Sic enim se mutuo complectuntur,quòd facilius fasciculus spinarum exuritur,quàm partes separẽtur. Sic diuitiæ habitæ,difficulter bene dispensantur:& ideo cõsultius est totum simul onus deponere, secundum illud Mat. Vende omnia,quæ habes,& da pauperibus.

Quintò,quia spinæ sunt ignis incẽsiuæ. Diuitiæ enim sunt materia ignis cupiditatis in præsenti. Ps.117. Exarserunt, sicut ignis in spinis, & ignis infernalis in futuro. Isa 34. Sapientiæ congregatæ igni comburentur.

Sextò,quia spinæ sunt seminum suffocatiuæ. Nã propter suam densitatem radios Solis intercipiunt,& roriflnas cœli guttas ad ea,quæ sub eis sunt descendere nõ permittunt:& ideo quæ iuxta spinas,vel iusta seminantur,non de facili coalescũt. Vnde Luc.8. Aliud semen cecidit inter spinas,& simul exortæ spinæ,suffocauerunt illud. Similiter diuitiæ suffocant sua sollicitudine fructum seminis verbi Dei. Et ideo:dicitur ibidem: Quod autem in spinis cecidit,hi sunt,qui audierunt,& à sollicitudinibus,diuitiis,& voluptatibus vitæ suffocantur,& non referunt fructum.

Item diuites,quando abundant diuitiis, visitantur, & frequentantur:quando vero sunt pauperes,contemnuntur,& abiiciuntur:sicut arbor, quæ diligenter seruatur, & custoditur,quando fructus est in ea: sed ablato fructu negligitur,& exponitur: vt patet in vineis,quæ clauduntur,& custodiuntur tempore fructus, sed postea exponũtur. Pro.9. Diuitiæ addunt amicos plurimos, à paupere autem,& hi quos habuit,separantur.

Sacrarum Scripturarum doctrina quantum expediat, Apij similitudinibus cognoscitur,quibúsve armis diaboli tentationibus resistendum sit optimè edocetur.

Cap. XIX.

Doctrina Sacræ Scripturę assimilatur Apio.

Primò,quia Apiũ est herba, q̃ splenis,& epatis oppilationes,idest vias oppilatas aperit. Per epar autem,& splenem,quæ sunt duo membra intrinseca, & multum vtilia corpori,intelligimus duas intimas,& vtilissimas potentias animę,s. intellectum,& affectum. Et sicut splen attrahit nutrimentum ab epate,s. humorem quo nutritur,sic volũtas ab intellectu trahit præsens obiectum, à quo mouetur. Nam bonum appræhensum in intellectu,est voluntatis obiectum, & mouens ipsam: vtriusque autem potentiæ vias aperit doctrina sacræ scripturæ:quia intellectui aperit viam ad Deum cognoscendum,& voluptati ad Deum diligendum. De quibus viis dicitur Prou.4. Viæ eius,viæ pulchræ,&c.

Secundò,quia apij vis,semen,& radix morsibus venenatis succurrit, vt dicit Diosco. Morsus venenosi sunt tẽtationes diaboli,quib⁹ verba sacræ doctrinæ optimè docent hominem obuiare. Vnde Mat.4. dominus à diabolo in deserto tentatus,sacræ scripturæ verba in qualibet tẽtatione opposuit. Induxit etiam contra eum tria testimonia de lege,quibus ipsum vicit,& repulit, sicut figuratũ fuerat,in Dauid,1. Re.18. qui Goliam prostrauit trib⁹ lapidibus de torrente:& sic Christus diabolum superauit tribus testimoniis, de lege, vt dicitur in glo. Quo exemplo etiam nos docemur,sacræ scripturæ verbis repellere tentatorem. Nam si tentat te de superbia,& appetitu honorum,responde ei: Scriptũ est Eccl.9 Quid superbis terra,& cinis?& iterũ, Eccl.17. Noli quærere ab homine ducatum,neque à Rege cathedram honoris. Si tẽtat de appetitu diuitiarum,respõde: Scriptum est,1. Ti.6. Nihil intulimus in hunc mundum haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Et iterum: Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem diaboli. Item si tẽtat de appetitu deliciarum carnaliũ,respõde ei 1. Co.15. Caro,& sanguis, regnum Dei non possidebunt: Glossa Per carnem & sanguinem,venter,& libido in peccata carnalia designãtur.

Tertiò,quia apium tristitiam expellit, & lætitiam inducit. Nam est quoddam genus apij,quod dicitur apiũ risus,eo,ꝙ humoris melancholici sit purgatiuum,tristitia expulsiuum,& lætitiæ inductiuum: imo dicitur,ꝙ si quis ipsum in magna quantitate reciperet, ridendo eũ occideret. Sic doctrina sacræ scripturæ melancholiam id est tædium expellit: Vnde Sap.3. Non habet amaritudinem conuersatio illius,nec tædium conuictus ipsius. Itẽ tristitiam interdicit, Matth.6. Nolite fieri tristes. Item ad lætitiam inducit. Psalm.99. Seruite domino in lętitia. Vnde libri sacræ scripturæ magnum solatium præbent contra huius miseriæ incolatum. 1. Mac,14. Habentes solatio libros sanctos,

Quo

Quo pacto eleemosyna sit pauperibus eroganda, qualemq; fructũ fidelibus afferat, similitudine cardamomi, & seminis exemplo describitur. Cap. XX.

ELeemosyna assimilatur cardamomo.

Primò ratione originis: quia cardamomum est semen arboris, quæ quasdam rumorositates facit, in quibus semen continetur. Arbor ergo est pœnitentia, quæ in intimis cordis radicata in terra, id est, in corpore nostro, proficere, & fructificare debet. Vel in terra hæc arbor fructificare debet, quia supra terram, id est, in cœlo, vel etiam sub terra, id est, in inferno, pœnitentia locum non habet. Nam in cœlo non est locus pœnitudinis, vbi nullum angit conscientia criminis. In inferno verò non habet pœnitentia fructum, vbi non potest expiari delictum. Ex hac ergo pœnitentiæ arbore producitur semen eleemosynæ. Etenim eleemosyna opus satisfactionis, quodquidem ad pœnitentiam pertinet. Sed ideo semen vocatur, quia in aliena terra, scilicet, indigentis proximi carne seminata, mirabiles fructus affert. Hoc autem semen eleemosynæ ab arbore, id est, à pœnitentia, in quibusdam rumorositatibus, id est, cordis compassionibus producitur: quia tota virtus eleemosynæ est ex cordis compassione. In affectu cordis pensanda est eleemosyna tribuentis. Et idcirco Greg. mor. dicit, Ille perfectè tribuit, qui cum eo, quod afflicto tribuit, afflicti quoque animũ in se sumit, vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem ipsius per ministeria concurrat.

Secundò, ratione coloris: quia illud cardamomi semẽ est melius, quod subrufum est aliquantulum. Rufedo etiam eleemosyna est ex dilectionis feruore: nec dubium quin tanto melior fit eleemosyna, quanto plus rubet ex charitatis flamma. Vnde sine charitate eleemosyna est omnino infructuosa Apostolo dicente 1. Cor. 13 Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Tertiò, ratione saporis: quia illud etiam est melius, quod est acutum, & dulcedini intermixtum. Debet enim dari eleemosyna cum acumine, i. cum subtilitate discretionis, & cum dulcedine allocutionis: quia interdum verbum est melius, quã datum. Aug. in epist. Caue præuidens discretionem eleemosynæ, ita, vt vtriusq;, dantis, & accipiẽtis, sit solatiũ. Quarto ratione virtutis, quia habet virtutem cõfortandi cor, cerebrum, & stomachum: in corde quidem est dilectio, in cerebro sensificatio, in stomacho vero nutritio: quia scilicet ex eleemosyna prouocatur recipiẽtis dilectio: in ea etiam demõstratur largientis sensus, & discretio, ex ea etiam prouenit vtriusque partis nutritio: quia dãtis quidem per meritum eleemosynæ, refouetur spiritus, sed recipientis per oportunum auxilium refocillatur corpus.

Item eleemosyna assimilatur semini: quia bonitas seminis (s̃m Pliniũ) consideratur ex tribus. Primo ex tẽpore, quia illud semen est bonũ ad seminandũ, qđ est bimũ, vel trimũ. Quædam est eleemosyna, quæ disponit hominẽ ad vnũ, s. ad hoc, vt liberet à culpa, sicut eleemosyna peccatoris. Dan. 4. Peccata tua eleemosynis redime. Et ista est quasi semẽ anniculũ. i. vnius anni tm̃. Quædã vero eleemosyna valet ad duo, s. ad satisfactionẽ culpæ, & redẽptionẽ pœnæ, vt eleemosyna pœnitẽtis, To. 4. Eleemosyna liberat à morte, s. culpæ, & nõ patitur animã ire in tenebras, s. pœnæ. & ista est, vt semẽ bimũ. Quædã aũt valet ad tria, s. ad præseruandum à culpa, ad euadendum supplicia, & ad intrãdum pręmia, sicut eleemosyna iusti: & est quasi semen trimum.

Secundo consideratur bonitas seminis ex pondere, q͛a illud optimum, quod est grauissimũ: pondus autem eleemosynæ, & cuiuslibet boni operis, est ex charitatis affectu, quia tanto eleemosyna plus valet danti, quanto cum maiori charitate datur.

Tertio consideratur ex colore, quia illud semẽ meli⁹ est qđ magis albũ interi⁹ est. Sed quasi medulla alba, est intentio pura. Vnde illa eleemosyna est bona, quæ datur cum intentione pura. Matt. 5. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid facit dextra tua.

Verùm enimuerò eloquentiæ varietas ac exitus qualis existat, quamplurimis auctoritatibus arborumq; frondositatis similitudinibus explanatur. Cap. XXI.

ELoquentia sapientum assimilatur frondositati arborum.

Primò, ratione gratiositatis: quia viriditas, & copiositas foliorum, reddit arborẽ gratiosam aspicientib⁹. Similiter efficacia, & affluentia verborum, reddit sapientem gratiosum audientibus. Ps. 44. Diffusa est gratia in labiis tuis.

Sed nota hic, ꝙ ad gratiosam eloquentiam plura requiruntur. Nã s̃m Valeriũ Maximũ, doctrinæ, & eloquẽtiæ ornamẽta, & pronũciatione apta, & conuenienti corporis gestũ consistunt. Quibus qui se instruxerit, tribus modis homines aggreditur, aures penetrando, oculos demulcẽdo, & animos inuadẽdo, sicut etiã Sen. In epist. dicit. De apta autẽ pronũciatione verborũ loquitur Cassio. in Ps. 73. Eloquẽs est ille, qui scit parua summissè, media temperatè, magna granditer dicere: qui scit inuenire præclarè, enunciate magnificè, disponere aptè, figurate variè. Idem etiã dicit, ꝙ bonus doctor procœmiat aptè, narrat aperte, arguit acriter, colligit fortiter, ornat excelse, docet, delectat, & afficit.

Secundò, ratione vtilitatis: quia folia tenellos fructus ventis, pluuiis, & caumatibus muniunt, & pro eis tãquã scutũ ictus recipiunt. Sic sapientũ verba tenellos homines, i. spũ debiles, siue pusillanimes, à ventis persecutionũ, & à pluuiis. i. impetu inundantium tribulationũ, & à caumatibus internarũ tentationum, cõfortãdo, instruẽdo, minãdo, muniunt & defendunt. Et interdum etiã sapientes, & eloquentes viri pro patria, seu ciuibus suis, siue aduersantibus cõtradicẽdo, siue salubriter consulendo, siue versutias & nequitias detegendo, inuidentiũ, vel hostiũ ictibus. i. odiis, & persecutionibus se exponũt. Isa. 49. Posuit os meum dominus quasi gladium acutũ. Vnde contra eos, qui hoc nõ faciunt, dicitur Eze. 13. Nõ opposuistis vos murum pro domo Israel. Cice. Rheto. Qui ita se armat eloquentia, non vt oppugnet commoda patriæ, sed vt & pro his pugnare possit, is mihi videtur, & suis, & publicis rebus vtilissimus, atque amantissimus.

Tertiò, ratione firmitatis: quia folia cito à vento mouẽtur, & hincinde quassantur, sed propter abũdãtiã humoris, non facilè ab arbore diuiduntur. Similiter gratiosi in verbis, licèt à vento vanæ laudis, & fauoris hominũ plerũque agitẽtur: tamen si habẽt abundantiã humoris, i. diuini amoris, siue internę deuotionis, non faciliter ab arbore Christo, vel ab arbore virtuosæ vitæ p elationẽ, vel vanã gloriam separantꝰ. Ps. 1. Foliũ eius non defluet, & omnia quæcunq; faciet prosperabuntur. Vel tunc folia propter ventũ ab arboribus cadunt, quando viri eloquẽ-

tes,

tes, propter metum obmutescũt. Sed hoc amicis Dei nõ accidit, quia eos intimi amoris virtus ab omni timore defendit Actuum 4. Petrus, & Ioannes hoc humore. i. amore spũs confortati, principibus sacerdotum prohibentibus, ne docerent in nomine Iesu: responderunt, Non possumus, quæ audiuimus, & vidimus, nõ loqui. Quarto ratione fructuositatis, quia fructus sub foliis sunt primo virentes, tãdem maturescunt, & calore Solis dulces fiũt, qui prius amari fuerunt. Sic sapientes viri sub foliis verborum producunt fructus operũ: q fructus apparent virides. i. gratiosi aspicientibus, & maturi. i. discreti discutiẽtibus, & dulces. i. sapidi suscipientibus Faciunt. n. viri sapientes opera gratiosa, discreta, & fructuosa, vel eorũ fructus. i. actus sunt, virides per fidẽ, maturi per spẽ, dulces per charitatem. Et hic est calor Solis. i. amor Christi, qui omnia facit dulcescere, etiam amara quæque. Cant. Fructus eius dulcis gutturi meo. Et attende, ꝙ sicut modici precij est in arbore frõdositas sine fructibus, ita modici valoris verbositas sine operibus: propter quod dicit Greg. 6. mor. ꝙ ille bene loquendi facundiam percipit, q sinũ cordis per rectè viuendi studia extendit, nec loquẽtem conscientia præpedit, cum linguam vita antecedit.

Quintò ratione mutabilitatis, quia quarundam arborũ folia in æstate viridia & decora sunt, in autumno pallescunt, sed in hyeme cadunt, & in terra putrescunt. Sic eloquentia sapientium seculi, in æstate, idest in tempore fauoris virescit per vigorem, sed in autumno Sole decrescente. i. deficiente humano fauore pallescit. i. debilitatur per timorem: In hyeme autem. i. persecutionis tempore cadit. i. penitus deficit per obmutionem: & aliquando in terra putrescit per mali commendationem, & approbationem, siue fauorationem. Et tunc dicendum est eis illud Isa. 40. Væ vobis, q dicitis bonũ malũ, & malũ bonũ.

Ad bene agendum, malumq; dimittendum cohortatio, qua ratione sit salubriter peragenda, ex ficus sterilitatis medicina demonstratur. Cap. XXII.

EXhortatio ad bene faciendum, vel ad malum dimittendum diuersimode debet, secundũ diuersam qualitatem eorum, quos hortari oportet. Cuius exemplum apparet in ficu. Nam ficus sterilescit aliquando ob defectum humoris aliquando vero propter nimiam abũdantiam humoris: sed si accidit ob defectum humoris, subuenitur ei per cõuenientem fimum, & aquam dulcẽ, sed si superabundat humor, arborem clauis perforant, & sic humorem euacuãt. Illi autem homines sterilescũt, i. à fructu bonorum operum deficiũt, & hoc est propter defectũ humoris, i. propter defectum vigoris, qui vitio subiecti sunt pusillanimitatis, & timoris: & isti iuuandi sunt cum fimo, qui plantam calefacit, i. cum doctrina, vel exhortatione inflammante, & accendente ad bonũ. & cum aqua dulci. i. cum dulcedine doctrinæ, & verborum, vt attrahantur ex ipsa dulcedine exhortationis ad humorem bonitatis. Nã si contra tales pusillanimes quis vteretur asperitate verborum, potius desperarẽt, quàm proficerent: & ideo, qui talis est (sicut dicit Prosper 2. de vita contẽ.) leniter castigatus reuerentiam exhibet castiganti: Asperitate autẽ nimiæ increpationis offensus, nec correctionẽ recipit, nec salutem. Patet ergo, ꝙ in exhortatione talium si appareat calor amoris impellens, & dulcedo verborum demulcens, sequitur bonorum operum fœcunditas crescens. Illi autem ad modum ficus sterilescunt propter humiditatis excessum, qui bona opera ex superbia dimittunt, vel ex nimia abundantia temporalium, quæ inducit ad superbiam, & contemptum spiritualium; & tales perforandi sunt clauis, idest terribilibꝰ, & asperis verbis. Eccl. 12. Verba sapientium, sicut stimuli, & quasi claui in altum defixi.

Exemplo pini, quomodo diuini amoris feruor in nobis augescat, aperte explanatur. Cap. XXIII.

FEruor diuini amoris augetur in afflictione carnis, & abundantia deuotionis: cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus, quæ exterius habet durum & grossum corticem, sed interius multum humorẽ pinguẽ, de facili multum inflammatur, si igni aliquo casu applicatur. Ille ergo exterius habet durum corticem & asperum, qui carnem suam per duram abstinẽtiam, vel asperos labores affligit. Ille interius habet multum pinguedinis, q multam habet deuotionem mentis, & hic per diuinum amorẽ faciliter & fortius inflammatur, dum alicui ignitæ, i. affectuosæ rei applicatur, siue affectuosa verba audiẽdo. Ps. 104. Eloquium domini inflammauit eum, Siue deuotas scripturas intelligẽdo. Luc. vltimo. Nonne cor nostrũ ardẽs erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas? Siue de passione Iesu Christi meditando: quia ibi ostensus est singularis amor Saluatoris, scilicet in opere nostræ redemptionis, & ideo maximè debet in nobis accendere ignem amoris. Vnde Ber. super cant. ser. 20. dicit, Dilexit nos Deus dulciter, sapienter, & fortiter. Dulciter nempe dixerim, ꝙ carnem induit, sapiẽter, ꝙ culpam vitauit, fortiter, ꝙ mortem sustinuit: sed super omnia reddit te mihi amabilem bone Iesu, calix, quẽ bibisti opus nostræ redemptionis. Hoc enim omnino amorem nostrum vendicat tibi, hoc inquam nostram deuotionem blandius allicit: iustius erigit, arctius stringit, & vehementius afficit.

Fidei excellentia atque perfectio, ex quàmplurimis Amygdali, castaneæ sinapisq; similitudinibꝰ rectè fit perspicua. Cap. XXIIII.

FIdes assimilatur amygdalo: quia amygdalus est ante omnes arbores floritiua, omnibus enim arboribus prior se floribus vestit, & ad fructum ante cæteras arbores se disponit. Similiter virtus fidei debet in corde hominis ante omnes virtutes florere. Nã fides est sicut dispositio mentis ad charitatem, & ad alias virtutes. Vnde sicut flos est dispositio ad fructum, ita actus fidei, qui est credere, est dispositio ad actus charitatis, & cæterarũ virtutum. Ex qua re patet, ꝙ dum fides credendo præuenit, ante omnes virtutes florescit, & ad fructus virtutum, idest opera se ante ipsas disponit. Vnde Apost. Heb. 2. Fides, inquit, est sperandarum substantia rerum, &c. Nam sicut substantia natura antecedit, & accidentia consequũtur quodam ordine substantiam, ita fides antecedit spẽ, & cæteras virtutes. Et ideo ipsa fides à sanctis fundamẽtum vocatur virtutum tam infusarum, quàm acquisitarum, super quod construitur totum ædificium spiritualium virtutum. Et etiam assimilatur radici ex qua tota arbor exurgit. Et ideo Aug. super Io. Sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis spẽs, tamẽ quicquid est in arbore pulchritudinis, vel decoris, ex illa procedit: Sic ex fidei humilitate, quicquid meritj, quicquid beatitudinis anima susceptiua est, ex fidei fundamento procedit.

Secũdò, quia amygdalus est culturæ exposcitiua. Nã, vt dicit Arist. hæc arbor cultura indiget maximè: cũ an-

tiqua est, & plus fructificat antiqua, quàm nouella, præcipue, si sit bene culta. Vnde, vt possit magis esse fructifera, clauis est in radice perforanda. Similiter fides indiget cultu, & custodia boni operis. alioquin est infructuosa, & vt arbor mortua, vt patet Isa. 2. Fides autem quasi nouella fuit in patribus antiquis, qui fuerunt ante Christi aduentum, & ideo minus fructifera. Sed nunc in nobis, qui sumus in quos fines seculorum deuenerunt, est quasi antiqua, & tamen nostra fides post Christum, si studiosis operibus fuerit culta, est meritorum fructibus magis copiosa: sed in radice cordis clauis timoris, & amoris perforanda, vt timore excitetur, & amore operetur. quia fides per dilectionem operatur, vt dicitur Gal. 5. Aug. Cũ dilectione fides Christiani, sine dilectione fides dæmonis. Qui autem non credunt, peiores sunt quàm dæmones, & tardiores.

Tertiò, quia amygdalus est morborũ curatiua. Dicit enim Diosc. quod tota arbor amygdalorum est medicinalis. Habet enim medicinale solidũ, i. radicem: quia radix eius elixata & trita, maculas vultus purgat. Sic fides elixata charitatis calore, & tribulationum perpessione, purgat maculas faciei, idest conscientię. Act. 15. Fide purificans corda eorum.

Item habet medicinalem c[illegible]nam, i. corticem, & frondes: quia cortex eius, & folia [illegible] etiam mundificatiua, & sanatiua. Cortex autem, & folia fidei sunt verba confessionis fidei, quibus interior fides exterius ostenditur: & hæc etiam sunt sanatiua, quia sicut dicit Apo. Ro. 10. Corde creditur ad iustitiam, orẽ autem confessio fit ad salutem.

Item habet amygdalus medicinale oleum: quia oleũ de amygdalis contra multas valet infirmitates. Nam vermes & lumbricos in corpore necat, menstrua purgat, cõtra surditatem efficaciter iuuat, & aurium saniem mundat, si auri tepidũ instilletur. Flores etiam eius decocti in oleo, caducos, & lethargicos curant, cum melle triti, morsibus obuiant, & vlcera sanãt. Oleum autem fidei, est oleum sacramentale. Lunctionis extremæ, quod etiã in virtute fidei valere contra infirmitates corporales, & spirituales. Vnde dicitur Iac. 5. Infirmatur qs ex vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuabit eum dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.

Item habet medicinalem fructum. Nã fructus amygdali homini proficit, quia de dulci amygdalo dicit Diosc. ꝙ si recẽs cum suo folio comedatur, stomachum cõfortat, & ebrietati resistit. Et tñ dicit, ꝙ si vulpes amygdala comederit, morietur. Quia sæpe, quod est medicina homini, est venenum alteri animali, & econuerso. Similiter fructus, id est opera fidei ostensa, & folia, i. verba fidei audita, stomachum, i. appetitum hominis, scilicet fideliter, & deuotè recipientis, confortant, & accendunt ad bonum, & ebrietati, i. & stultitiæ, & deuotioni hæreticæ prauitatis resistunt: vulpes, i. fraudulentus hæreticus, inde moritur. Quia dum ex verbis fidei, vel exemplis occasionem, & fomentum erroris assumit, vnde fidelis vitam accipit, ipse mortem incurrit.

Item fides assimilatur castaneæ.

Primò, ratione ædificationis, quia ex hac arbore sumuntur ligna solida, & fortia ad domos construendas. Hæc ligna fuerũt Apostoli, & eorũ discipuli solidi ꝙ vitam, fortes per patientiam, vel solidi in sustinendo, fortes in operando, ex quibus domus Dei. i. ecclesiæ primitus constructæ fuerunt.

Secundò, ratione pullulationis, quia hæc arbor (vt dicit Isidorus) vt excisa fuerit, tanquam sylua pullulare cõsueuit. Sic accidit beatis martyribus, quia quanto opprimebant eos hostes, tanto magis crescebant.

Tertiò, ratione castrationis. Dicitur. n. castanea à castrando, eo, ꝙ fructus eius, dũ assantur castrari est necessarium. In fide autem Christi multi sunt, qui vt diuino amore magis inflammentur, & vt ad regnum cœlorum introducantur semetipsos castrant, non ferri violentia, sed voluntaria continentia, sicut Christus dixit Matt. 19. Sunt & eunuchi, qui semetipsos castrauerunt propter regnum cœlorum.

Quartò, fides assimilat castaneæ, ratione administrationis. Quia castanea administrat nobis primo ex suo ligno carbones ardentes, quibus fabri vtũtur ad emolliẽdum ferrum. Isti carbones sunt fidei exẽpla feruẽtia, quibus ẽi peccatorũ corda dura & ferrea inflammantur, & emolliũtur ad bonũ. Item ex suo fructu dat nobis alitus dulces. Et ita sunt doctorum sanctorũ fidei dulcia verba, quæ mentes audientium delectabiliter nutriunt.

Item ex suo cortice, siue foliis habemus medicinales virtutes. Nam cum sale trita, & cum melle temperata, morsus canis rabidi sanat. Hæc sunt fidei sacramenta quibus morsus canis rabidi, idest mors peccati, quã diabolus ex inuidia in hominem impressit, curatur. Item fides assimilatur sinapi, secundum illud, Luc. 17. Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, &c.

Et primò, ratione complexionis, quia est calida, & sicca in quarto gradu. Quia. s. fides debet quadrupliciter calescere, & feruere: primo in corde assentiendo, Rom. 10. Corde creditur ad iustitiã. Item in ore prædicando. Ro. 10. Ore autem confessio fit ad salutem. Item in opere se manifestãdo. Iac. 2. Ostendã tibi ex operibus fidem meã. Item oratione non hæsitando, Iac. 1. Postulet autem in fide, nihil hæsitans.

Secundò, ratione purgationis, quia comesta ad cerebrum fumat, & ipsum mirabiliter purgat. Vnde Aug. de tri. Mentis humanæ acies inualida in tam excellenti luce non figitur, nisi per iustitiam fidei emundetur.

Tertiò, ratione curationis, quia dicitur valere contra multas infirmitates. Valet enim hydropicis, epilepticis, lethargicis, & paralyticis. Nam poros aperit, & humores neruos oppilantes dissoluit. Sed fides multo magis valet ad omnem infirmitatem, tam corporalem, quã spiritualem sanandam. Mat. 9. Fides tua te saluum fecit.

Quartò, ratione multiplicationis, quia ex minimo grano sinapis, multa grana producuntur, quæ fronde, flore, & semine in immensum declarantur. Et ita etiã hæc herba se multiplicat, vt vbi semel seminatur, vix locus inde vlterius liberatur. Similiter fides Christi, quamuis fuerit principio parua per humilitatem, & in paucis seminata, tamen postea est in immensum augmentata, & dilatata in fidelibus, & in prædicationibus, & in virtutibus.

Vbi quomodo ve filij patres debeant imitari, exemplo rosæ ostenditur Cap. XXV.

Filius licet sit à patre secundum naturam, non tamen debet imitari eius malitiam: cuius exẽplum apparet in rosis, quę ex spina dura oriunt, sed naturã spinarũ non sequuntur. Nam spina nõ est odorifera, nec pulchra,

nec est mollis, sed aspera, nec etiam ad medicinam reperitur valida. Sed econtrario rosa suo odore olfactum efficit, suo decore visum pascit, suauitatis mollitie tactum lenit. Sed virtute sua multis languoribus rosa succurrit. Sic filius si habuit patrem per infamiam fœtentem, debet ipse studere, vt habeat famam redolentem. Et si habuit patrem moribus displicentem, debet ipse studere, vt habeat morum pulchritudinem complacentem. Item si habuit patrem asperum, & pestilentem debet ipse conari, vt habeat conuersationem mitem, & lenem. Item si habuit patrem lingua vulnerantem, debet ipse conari, vt habeat linguam medentem. Vnde patet, quod parentes in eo, quod mali sunt, à filiis sequendi non sunt, nec etiam diligendi, quia in quantum mali sunt, summo patri contrarij sunt, & sicut dicit August. Amandus est generator, sed præponendus est creator, & Apo. Heb. 12. Patres carnis habuimus eruditores, & reuerebamur eos. Num multo magis obtemperabimus patri spirituum, & viuemus?

Fortunæ instabilitas quanta sit ex fœni varietate facillimè perspici potest. Cap. XXVI.

Fortuna assimilatur fœno. Fœnum enim, quàm diu viret, & frondet mõtes, & prata vestit, & ornat, & sua venustate intuentium oculos reficit, & delectat. Sed feruente Sole humiditas eius consumitur, & herba, quæ florendo ridere videbatur, à gloria totaliter spoliatur, & pabulum ignis efficitur. Similiter fortuna hominis viret, quando est cum corporis incolumitate, vel venustate frondet, quando est cum vbertate diuitiarum, vel quando est cum consanguineorum, seu amicorum circunstãtium pluralitate. Sed tũc montes vestit, quando est cum honore, & dignitatum sublimitate. Tũc enim vestit prata, quando est cum famæ dilatatione, & claritate. Talem autem fortunæ venustatem vniuersorum oculi cum admiratione intuentur, in eius intuitu amici reficiuntur, & delectantur. Sed feruente Sole, idest, forti persecutione deiiciente, vel aduersitate deprimente, vel vehementi infirmitate consumente, humiditas eius, idest naturæ, vel fortunæ consumitur vigor, & à sua gloria per priuationem honoris, vel ruinam mortis totaliter spoliatur, & pabulum ignis, idest furoris persequentis, vel gehennę alumnus infernalis efficitur, Iac. 1. Exortus est Sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperit. Sen. In Epist. Hãc Imaginem animo tuo propone, ludos facere fortunam, & etiam hanc mortalium curam, honores, diuitias, gratiam excutere, quorum alia inter rapientium manus scissa sunt, alia infidi à societate diuisa, alia magno detrimento eorum, in quos deuenerunt, protensa.

Quemadmodum Dei gratia in nobis conseruetur, eiusq; perfectio qualis existat, ac vnctio multiplex oleiq; natura exprimitur, cui diuina gratia comparatur, quoue pacto hæc ipsa in nobis conseruetur, & varij ipsius effectus per similitudines frumenti, cepæ, pini, cucumeris, & denique delectamenti patefiunt. Cap. XXVII.

Gratia Dei assimilatur oleo.

Primò ratione conseruationis, quia diuisiuæ, & penetratiuæ est virtutis, & ideo in vasis vitreis vel vitreatis melius, quàm in ligneis conseruatur. Vasa nãque lignea porosa sunt, & difficilius mundantur à sordibus, quàm vitrea, quę sunt omnino solida. Sic gratia Dei in vasis vitreis, idest in cordibus mundis, & solidis esse habet. Requirit enim animam mundam per innocentiá, vel saltem per pœnitentiam, & solidam per sapientiam: quia cor fatui, quasi vas confractum, vt dicitur in Ecclesiastic. 21.

Secundò, ratione effusionis. Nã si in aqua se quis miserit, & oleum in ore posuerit, ipsumque in aquas effuderit, aquas adeo claras facit, vt ea, quæ sunt in fundo videri possint. Sic homini in aqua tribulationis posito, oleũ diuinæ gratiæ ipsam aquam. i. tribulationem ei claram facit, vt scilicet ex ea illuminetur ad sui cognitionem, vel Dei contemplationem. Posset etiam hoc referri ad gratiam doctrinæ, quæ est in sanctis prędicatoribus, qui oleo ex ore effuso. i. gratia, & dulcedine sermonis, siue doctrinæ, aquam sapientię salutaris ignorantibus, vel errãtibus dilucidant, & declarant. Vnde talibus ipsa sapientia præmiũ promittit, dicens, Eccl. 24. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt.

Tertiò, ratione vnctionis. Est enim multiplex vnctio olei diuersos effectus, vel modos gratiæ repræsentãs. Est enim quędam vnctio dignitatis, sicut est vnctio regum, de qua dicitur 3 Reg. 1. Assumpsit Sadoch Sacerdos cornu olei de tabernaculo, & vnxit Salomonem, & cecinerunt buccina, & dixit omnis populus, Viuat rex Salomõ. Hæc est ergo vnctio gratiæ, quæ ad illos pertinet, qui se, vel alios per iustitiam bene regunt. Esa. 32. Ecce in iustitia regnabit rex. Item est quædam vnctio sagacitatis, sicut erat olim vnctio pugilum, quę fiebat ad cautelam. ad quam referri posset vnctio, quæ habetur 1. Reg. 16. Qua Samuel vnxit Dauid in medio fratrũ, & directus est spiritus Dei in eo die illa. Hæc est illa vnctio gratiæ, quæ pertinet ad omnes, qui per astutam pugnam vincunt alios.

Item est quædam vnctio iocunditatis: & hæc vnctio est mulierum, quæ se ad iocunditatem, & pulchritudinẽ vngũt. Dan. 16. Dicit Susana, Afferte mihi oleum & smigmata, &c. Et hæc est vnctio spiritualis lætitiæ, quæ pertinet ad nitorem, & decorem conscientiæ.

Item est vnctio sanctitatis, sicut Sacerdotum: De qua dicitur, Exo. 37. Composuit, & oleum ad sanctificationis vnguentum, &c. Et hæc est vnctio deuotæ orationis, quę competit non tantùm sacerdotibus, sed omnibus deuotè orantibus.

Item est vnctio credulitatis, idest fidei, sicut vnctio baptizatorum, quæ est ad fidei susceptionẽ: de qua vnctione dicit Rabanus: In vnctione baptismi descendit Spiritus sanctus ad habitationem Deo consecratam. Hoc igitur pertinet ad omnes illos, qui fidem susceptam bene conseruant.

Item est vnctio firmitatis, sicut vnctio confirmatorũ: vt dicit Episcopus: Cõsigno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis. Hæc pertinet ad omnes, qui sunt confirmati, & solidati per charitatem.

Item est vnctio sanitatis, sicut est extrema vnctio infirmorum. De qua Iac. 5. Vngentes eum oleo sancto, &c. Hæc pertinet ad omnes, qui se infirmos per humilitatẽ reputant.

Item gratia Dei conseruatur in asperitate, & in humilitate. Vnde assimilatur frumento. Cuius proprium est includi, & conseruari in thecis asperis habentibus in summitate spicas pungentes contra incursum auium munientes: Vnde ab illis spiculis spicam defendentibus, spica dicitur: quibusdam quoque foliis, seu variis culmis ambitur, & fulcitur, ne fructus põdere incuruetur. Quasi

enim

enim ſpicæ aſperæ, vel quaſi ſpinæ pungẽtes, ſunt aduerſitates, & tribulationes pręſentes, in quibus per patientiã gratia cõſeruatur, ne ab auiculis, ideſt tentationibus diabolicis auferatur, vel ſpicæ, & ariſtæ aſperæ, ſunt opera pęnalia pęnitentiæ, in quibus etiã gratia cõſeruatur. Vagina autẽ includens, & tenens granum ſeminis, ne cadat, eſt humilitas cordis, ſine qua gratiæ ſemen minime ſeruaretur.

Item gratia Dei aſſimilatur cepæ.

Primò, quia cepe comeſtum ſecundũ Dioſ. venenum educit: & hoc competit diuinæ gratiæ, in quãtũ de corde hominis extrahit venenũ cupiditatis. Nam cupiditas rerum temporalium, ſecundũ Auguſtinum, eſt venenũ charitatis.

Secundò, quia ſuccus eius caliginem oculorum detegit. Hæc caligo eſt cæcitas, ſiue obſcuritas ſuperborum, qui euaneſcunt in cogitationibus, & obſcuratur inſipiẽs cor eorum. Sed hanc caliginem, cepæ ſuccus, ideſt diuinę gratiæ virtus, ſiue lux detergit, & expellit.

Tertiò, quia cepe comeſtum, faſtidiũ tollit. Quod cõpetit diuinæ gratiæ, in quantum excludit acidiam, quæ faſtidium ſpiritualium delitiarum inducit.

Quartò, quia cepe comeſtum præcipue coctum, oris fœtorem minuit, ventrem mollit, & cibos condit. Quæ omnia competunt gratiæ, inquantum refrænat vitium gulæ: quia guloſitas facit os fœtidum propter cibi ſuperflui in ſtomacho corruptionem. Item quandoque facit vẽtrem durũ propter ſuperflui cibi indigeſtionem. Item cibum facit inſipidum propter nimiã ſaturationem: quia anima ſaturata calcabit fauum, vt dicitur Prouer. 22. Vnde gratia iſta remouet, & inducit contrarium, dum gulam excludit: quia per cibum parcum, & temperatum, nec os fœtet, nec venter induratur, nec cibus deſipit, ſed ſapit, & maxime cõdimento famis, quod abſtinentia immittit.

Quintò, quia cepe comeſtum viſcoſos humores incidit. Quaſi enim viſcoſi humores ſunt luxurioſi amores, quos diuina gratia præcidit, & tollit.

Sextò, quia ſuccus cepæ auribus inſtillatus cum lacte mulieris, eius dolorẽ minuit. Quia ſcilicet diuina gratia mitigat dolorẽ iræ, quæ præcipue generatur in auribus, ideſt in auditu verborum diſplicentium: ſed ad hoc etiã adiuuat lac mulieris. i. dulcedo linguæ excuſantis ſatisfacientis, auribus inſtillata irati.

Septimò, quia morſum canis rabidi extinguit, & curat. Morſus enim canis rabidi, eſt detractio hominis inuidi, quem gratia diuina extinguit, inuidiã expellendo, vel ſaltem contemnendo.

Item gratiæ diuinæ abundantia eleuat ad contemplãdum, & corroborat ad patiẽdum, confortificat ad perferendum. Cuius exemplum apparet in pino, quæ eſt arbor valde abundãs in pinguedine humoris, creſcit tamen in locis montuoſis, valde aridis, & lapidoſis. Et item nullo calore, vel frigore tacta deponit virorem, vel folia. Ille autem abundat in pinguedine, in quo eſt abundantia gratiæ, ſicut perfecit Pſal. 62. ad Deum dicens. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Et talis in monte, ideſt in altitudine cõtemplationis creſcit, & loca aſpera, & lapidoſa diligit, ideſt aduerſa non refugit, & virorẽ virtutum, nec calore proſperitatis, nec frigore aduerſitatis deponit.

Item gratia Dei aſſimilatur cucumeri.

Primò, quia cucumer habet virtutẽ refrigeratiuã. Eſt enim humoroſus, & frigidus natura. Vnde datur febricitantibus. Sic gratia Dei refrigerat animã ab inordinato ardore vitiorũ, ſiue auaritiæ, ſiue iræ, ſiue cuiuſcunq; inordinati appetitus.

Secũdò, quia habet virtutem purgatiuam ex eo, quòd ſoluit ventrem, & per conſequens purgat. Sic gratia Dei ſoluit mentem peccatoris, & purgat per fluxũ compunctionis, ideſt per lachrymas pœnitentiæ.

Tertiò, quia habet virtutem ſanatiuam. Nam folia cucumeris, ſi fricentur: medẽtur vulneribus, quæ impreſſit caninus morſus. Caninus enim morſus, tentatio prima fuit diaboli inuidẽtis, qui nobis in primis parentibus impreſſit, vt Beda dicit, quatuor vulnera, ſcilicet ignorantiã, concupiſcẽtiam, infirmitatem, & malitiam. Sed hæc vulnera folia cucumeris, ideſt ſacramenta gratię remouent, atque curant. Nam contra ignorãtiam, eſt ſacramentum Ordinis, cuius vna clauis, eſt ſciẽtia diſcernendi. Contra concupiſcentiam eſt ſacramentum coniugij: cõtra infirmitatem valet Confirmatio. Contra malitiam vero, valet Euchariſtia, quæ eſt ſacramentum charitatis, quæ per ſe opponitur malitiæ. Valent enim hæc folia gratiæ ad ſanandum generaliter omnium peccatorum vulnera: quia ab originali ſanat baptiſmus, ab actuali mortali pœnitẽtia, à veniali extrema vnctio. Apoc. 22. folia ligni ad ſanitatem.

Quartò, quia cucumer habet virtutem confortandi, quibus animus deficit, odore ſuccurrit. Sic gratia deficiẽtibus intẽtione, vel tribulatione ſuccurrit. Hæc enim eſt, quæ tribus pueris in camino ardenti poſitis, fecit mediũ fornacis, quaſi ventum roris, qui ipſius flammæ calorem repreſſit, vt habetur Dan. 4. Vnde Apoc. 1. Cor. 10. Fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis: ſed faciet etiã cum tentatione prouentũ, vt poſſitis ſuſtinere.

Item gratia Dei aſſimilatur dictamno, quæ eſt herba eiiciens partum, cõſumens venenum, & excutiens ferrũ. Nam primo quidem dictamnus habet virtutem diſſoluendi, attrahendi, & conſumendi venenum.

Item hanc herbam primò ceruæ oſtenderunt. Nam eã manducant, vt facilius pariant: & ſi ſagitta fuerint percuſſæ, quærunt dictamnum quo ferrum in vulnere inflictũ excutiant, ſicut Baſi. & Amb. dicunt. Similiter gratia Dei conſumit venenum auaritiæ. Hoc enim eſt venenum, vt ſupra dictũ eſt, quod ſua frigiditate calorem cordis, ideſt charitatem extinguit.

Item educit partum, ideſt expellit luxuriæ peccatum, quia partus concipitur ex opere luxuriæ.

Item excutit ferrum, ideſt duritiam ſuperbiæ.

Per quercus, coriandriq; ſimilitudines, variè gulæ vitium nõ natura, ſed voluptatis culpa introductum declaratur.

Cap. XXVIII.

GVlæ delitias non introduxit natura, ſed voluptatis culpa. Cuius exemplũ apparet in quercu: quia quercus dicitur à quærendo, eo, quod antiqui ad eſum glandes quercus quærebant. Et ſic ieiunium non carnibus aut delitiis, ſed ſola glande ſoluebant, vt dicit Boe. de conſo. Vnde humanum genus in tota prima ætate fuit ſine carnibus, & delitiis variis ciborum, & ideo mirandũ eſt, quomodo voluptas tantum creuit, quæ à tanta parcitate inchoauit. Eze. 29. Initium vitæ hominis panis, &

aqua,& tamen hodie, sicut Innocentius dicit, de vilitate conditionis humanæ, gulosis non sufficit fructus arborum, non grana leguminum, non etiam radices herbarũ, non pisces maris, non bestiæ terræ, nõ aues cœli: sed quęruntur pigmenta, parãtur aromata, & nutriuntur altilia, capiuntur obesa, quæ studiose parantur ante cocos, quæ lautæ præparantur officio ministrorum: alius tundit, & colat, alius confundit, & conficit, substantiam conuertit in accidens, naturam mutat in famem, vt saturitas transeat in esuriem, reuocat appetitum ad irritandum gulam, non ad sustentandum naturam, non ad necessitatem supplendam, sed ad auiditatem explendam.

Item gulę vitiũ assimilatur coriandro ꝓpter quinque.

Primò, quia eius semen, quod est minutum, & candidum, in vino dulci datum, homines ad luxuriam proniores facit. Similiter gula per splẽdidum cibum, & dulcem potum, inclinat ad luxuriæ actũ. Hieronymus in quodã sermone. Semper saturitati iuncta lasciuia est, vicina sunt sibi vẽter, & genitalia, pro membrorum ordine ordo vitiorum.

Secundò, quia si quis ex coriãdro nimis accipit, amẽtiã, & phrenesim incurrit. Similiter per superfluitatẽ gulæ, & præcipue quãtum ad potum homo per ebrietatem efficitur velut amens, & phreneticus. Nam sicut dicit Petrus Rauen. vbi regnat ebrietas, ratio exulat, intellectus obtunditur, consilia deuiant, iudicia subuertuntur.

Tertiò, quia hæc herba cum suo semine canibus venenosa existit. Canes enim contra lupos latrantes, & linguam medicinalem habentes, prædicatores sunt, quibus gulæ vitium præcipue est nociuum. Vnde dicebat Apostol. 1. Corin. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: ne forte cũ aliis prædicauero, ipse reprobus efficiar.

Quartò, quia coriandrum in cibo sumptum calefacit, & somnum inducit. Similiter gulæ vitium inducit somnum corporis, & somnulentiam, idest pigritiam mentis. 3. Reg. 19. Comedit, & bibit, rursum obdormiuit.

Quintò, quia hæc herba, licet integra sit, & odorifera, tamẽ fricata manibus fœtida fit. Sic etiam gulæ materia, scilicet cibus, quãuis primo odoriferus, & optime sit paratus, postea tamen efficitur fętidus in exitu de ventre. Et ideo sicut dicit Algazel, Cuiuscunque cura, vel sollicitudo versatur, circa id, quod ventrẽ ingreditur, eius valoris est, quod inde egreditur.

Humilitatis perfectio, qua elatus homo ac immanis sedatur præcipuè tribulationibus agnoscitur, eiusq; vis quãta existat, similitudinibus fraxini, Bdelij, cassia, hyssopi, & anethi apertè monstratur.

Cap. XXIX.

HVmilis homo, & dulcis ferocitatem mitigat hominis superbi, & crudelis. Cuius exemplũ apparet in ficu, quia si tauri ferocissimi ad arborem fici ligentur, protinus, ac repente mansuescere comprobãtur. Per ficum enim, quæ habet interius lacteum humorẽ & vnctuosum, & exterius producit dulcem fructum, intellige hominem, qui intus habet mentem humilem, extra vero conuersationem mitem, sicut Christus dixit. Matt. 11. Discite à me, quoniam mitis sum, & humilis corde. Nam lacteitas interioris humoris designat humilitatem mẽtis, ex eo, quod lac esse cõsueuit cibus paruulorum, qui generunt typum humilium, sed dulcedo, & mititas fructus exterioris mansuetudinem signat operis, & conuersationis. Et hæc duo bene inuicem cõueniunt, quia sicut dicit Hugo de Sancto Victore lib. 3. de claus. animæ. Coniũgi oportet mel humilitatis cum dulcedine mansuetudinis, quia sicut mel cõcordat in confectione medicinæ, cum omnibus diuersitatibus specierũ, sic & humilitatis dulcedine condiuntur omnia genera virtutum. Sed vnctuositas humoris signat affectionem pietatis. Et ita patet, quod ficus repræsentat hominem paruum reputatione, pium in affectione, mitem & dulcem in conuersatione. Sed per taurum accipe hominem elatum, & ferocem, cui dicitur. Ecc. 6. Non te extollas in cogitatione animę tuę, velut taurus, &c. Quod ergo mansuescit taurus ferox ad arborẽ fici ligatus, signat quòd superbus humili associatus mitigatur. Nam eius humilitas vincit illius ceruicositatem, eius pietas cõfundit illius crudelitatem, sed eius mititas lenificat illius asperitatẽ. Vnde Cassiodorus, dicit super illud Psa. 118 Humiliatus sum vsquequaq. Per humilitatem membra Christi sciunt diaboli vincere superbiam. Per hãc fideles supra regna proficiunt: per hanc superbi tyranni superantur, per hãc deiecti, & infimi exaltantur; per hanc in æternum martyres coronantur, nec potest dici perfectus, qui hanc virtute est priuatus.

Itẽ humilitas in asperitatibus & tribulationibus magis excrescit, & dæmonibus maxime inimica existit. Vnde assimilatur fraxino, quæ est arbor alta, & rotũda, vt pinea in locis altis & montanis crescens: cuius arboris tãta est vis, vt serpentes eius vmbram matutinam, vel vespertinam attingere nõ audeant. Vnde si inter ignem, & folia fraxini ponantur, prius ad ignem, quàm ad folia fugere comprobatur. Tanquam igitur loca montana & aspera, sunt aduersitatum, & tribulationum contingentium discrimina, in quibus crescit fraxinus, idest humilitatis virtus: quia tribulationes magis mentem humiliant, & ideo tribulatio, & deiectio humiliatio vocatur. Vnde Bern. in Epist. tribulatio via est ad humilitatem, sicut patientia ad mansuetudinem, sicut lectio ad scientiam. Si lucem appetis humilitatis, viam non refugias humiliationis. Vmbra autem fraxini matutina est humilitas pœnitentis in iuuenili ætate: sed quasi vespertina est humilitas pœnitẽtis tardiori ætate: & vtranque infernales serpentes, idest dæmones odiunt, & detestantur. Vmbra etiam matutina potest dici humilitas in prosperitate: sed vmbra in vespere est humilitas in aduersitate. Quamlibet autem humilitatem serpens, idest diabolus, tãtum odit, quòd ipse pro se potius vult æterno igne gehennæ cruciari, quàm ipse elegerit pęnitendo humiliari. Vnde ipse dixit Beato Machario, quod in re nulla alia superabat eum, nisi in humilitate, quam nullo modo poterat habere.

Item humilitas assimilatur Bdellio.

Primo, ratione coloris, quia secundum Plinium, Bdellium est arbor nobilissima, nigra in foliis, & ligno oliuæ simillima. Similiter humilitas pœnitentis profert folia, idest verba, de se quidem nigra, idest sui despectiua, & accusatiua. Nam iustus, idest humilis, prior est accusator sui. Prouerb. 19. Nomine enim iusti, siue iustitiæ, quandoque significatur humilitas, secundum illud Matt. 30. Decet nos implere omnem iustitiam, idest omnem humilitatem.

Secundo, ratione humoris, quia Bdellij lachryma, siue gutta est trãslucida, gustu amara, bene odorifera, sed maxime

xime

xime aromatica, quãdo est vino infusa. Sic lachryma humilis et pœnitentis est amara, quia mentem perturbat, est etiã lucidissima, quia mẽtem serenat, est odorifera, quia Deũ delectat: est aromatica, & medicinalis: quia morbos vitiorum sanat.

Tertio, ratione vigoris. Vigent enim in tali gũmi Bdellij mirabiles virtutes. Nã valet contra apostemata, tã etiã interiora, quàm exteriora si fuerint ex eo perũcta. Habet etiam substantiã glutinosam cõstrictiuã, & attractiuã, & ideo multum stringit dysenteriã ex acuta materia factã, & etiã fluxũ ex fortissima formacia, morsibus etiã reptilium occurrit. Sic humilitas pœnitẽtis apostemata interiora .i. peccata cordis, & exteriora .i. peccata carnis curat, & purgat fluxũ dysenteriæ, & pharmaciæ .i. pronitatẽ peccãdi, siue sit ex propria inclinatione, siue ex exteriore timore refrenat.

Item morsus reptilium, idest detractorũ verba curat.

Item humilitas assimilatur cassiæ.

Primò, propter locũ generationis: quia nascitur cassia in locis aquosis, vbi multum crescit: & bonũ odorẽ reddit. Sic humilitas nascitur in cordibus eorum, in quibus est aqua veræ sapientiæ. Dicitur enim Prouer. 16. Vbi humilitas, ibi sapientia: vel quia nascitur humilitas in aqua tribulationis, & crescit in aqua compunctionis, & reddit etiam Deo bonum odorem. Vnde multum est Deo grata. Can. 1. Nardus mea dedit odorem suum. Nardus enim quæ est herba breuis adhuc humilitatem signat, Hieron. Nihil est, quod nos, ita hominibus gratos, & Deo facit, quàm si vitæ merito magni, humilitate vero infimi simus. Glossa tamen super Psalm. dicit, quòd cassia, quæ crescit in aquis, est fides, quæ crescit in baptizatis.

Secũdò, designatur humilitas in cassia propter successum varij coloris. Dicit enim Plinius, quod cassia primò canescit, secundo rubescit, tertio nigrescit. Sic humilis canescit, per prudentiam, quia senes, & cani propter experientiam longi temporis consueuerunt esse prudentes.

Item rubescit per pœnitentiam, & nigrescit per cõpassionis tristitiã, quæ est quædã mentis nigredo & obumbratio.

Tertiò, propter modum probationis: quia bona cassia probatur per odorem, per colorem, & per vigorem. Nam cassia nobilis est subdulcis, & acuti saporis, & iocundi odoris, & subnigri coloris, & ponderis grauioris, & maxime laudatur, quæ de facili non frangitur, sed primò flectitur. Similiter, qui vere humilis est, habet dulcedinẽ in conuersatione, odorem iocundum in fama & opinione, & subnigrum colorem in sua despectione, quia claritatem suam non ostendit, sed abscondit. Nec frangitur tribulatione quacũque, sed flectitur compassione, & discretione.

Quartò, per effectum curationis: quia cassia rheuma purgat, cerebrumque capitis confortat, & fœtorem oris amputat. Sic humilitas pœnitentiæ, rheuma, idest peccati fluxum purgat, cerebrum, idest sensum confortat: quia humilitas reddit hominem magis sensatum, idest sapientem.

Item fœtorem oris, idest iactantiam sermonis amputat, quam homo discretus odit, sicut naris fœtorem, eo, quod laus in proprio ore sordescit, & ideo odor famę perditur per iactãtiam commendationis propriæ, sicut narrat Valerius Max. de Mario, quòd cum multa fecisset vana sui iactatione gloriam famæ perdidit: & quia sibi præsumpsit ascribere, quòd ex ore alieno debuerat captare, publicæ commendationis vota demeruit.

Item humilitatis clausura debet se homo munire, post quam diuinas cõsolationes recepit. Cuius exemplum est in elitropio, quæ scilicet est herba, quæ in Solsticio æstiuali florem incipit. Vnde solsequiũ vocata est à Latinis, eo, quòd Sole oriente flores suos apperit: sed ipso occidẽte iterum se recludit. Tũc enim Sol Christus quasi alicui oritur, quãdo scilicet ei consolationis suæ lumen infundit, & tunc debet homo quantum potest flores suos, idest effectus Deo aperire. Tunc autem Sol ei occidit, quãdo ipsa consolatio transit, & tunc debet se homo sub custodia humilitatis claudere, ne latro, idest vana gloria subintret. Vnde dominus post transfiguratione descendens de monte mãdauit discipulis, dicens. Mat. 17. Nemini dixeritis visionem.

Item humilitas, sicut dicit Cassiodorus, assimilatur hyssopo.

Primò, ratione staturæ, quia est herba breuis, & modica, quia videlicet humilis est modicus in sui reputatiõe. Vnde Greg. dicit, ꝙ humilitas vera est, qua quis de se parua æstimat, & bona alterius, sine inuidia, & liuore commendat.

Item homo humilis est breuis in locutione. Vnde secũdum beatum Benedictum, in regula sua, Vnus de duodecim gradibus humilitatis, est pauca, & rationabilia verba loqui, & non in clamosa voce.

Secundò, ratione inhærentiæ, quia hyssopus in terra petrosa crescit in radicibus petræ solidæ se infigens. Similiter humilitas crescit in terra petrosa, idest in anima amore Christi solidata. Vnde humilis homo mediante charitatis radice, solidæ petræ, idest Christo inhæret. 2. Regum 22. Dominus petra mea, & robur meum.

Tertiò, ratione efficaciæ, quia pulmonem, & omnia vitia pectoris ex causa frigida, purgat, si scilicet cũ ficubus siccis in vino coquatur. In pulmone, sicut dicit Cassiodorus, sunt inflationes superbiæ, quam purgat humilitas, & purgat pectus, quia cohibet inflãmationes iræ, præcipue sociata cum vino charitatis, & ficu dulci, scilicet mansuetudinis. Psa. 50. Asperges me domine hysopo & mundabor.

Item humilitas assimilatur anetho.

Primo, quo ad partiũ pluralitatem. Nam anethum est herba habens radicem, semen, & herbã. In quibus triplex humilitas designatur. Nã radix est humilitas cordis, herba humilitas oris, semen humilitas operis.

Secundò, quod ad virtutis multiplicitatẽ. Habet enim radix anethi viridis virtutẽ apertiuam ventositatis, & inflationis extenuatiuam, & torsionis ventris mitigatiuã. Simili etiã modo humilitas cordis, quę est, vt radix Deo, vt mentem aperit, & ad eius gratiæ susceptionem præparat, & disponit, ventositatẽ vanæ gloriæ, & inflatione superbię expellit, & torsionẽ ventris, idest turbationẽ, & indignationem mentis excludit. Tertiò, quo ad valoris varietatẽ, quia radix anethi viridis, alicuius est valoris, eo, quòd cõpacta diuidit, calculũ frangit, & singultũ ex plenitudine abscindit. Sed postquam fuerit radix anethi siccata, nullius est ponderis. Tunc autẽ radix anethi .i. humilitas cordis est viridis, quãdo nutritur, & fouetur humore diuini amoris, & tunc timor Dei mentem humilians, cor frigore peccati cõpactum per compunctionẽ diuidit.

calculum.i.duritiã peccati frangit,& singultũ.i.indignationem superbam,& turbationem repellit. Sed remota viriditate diuini timoris, tunc siccatur.i.euacuatur humilitas mentis,ita,vt nullius sit valoris,vel virtutis.

Item humilitas cõtinet gratiam,ne defluat sicut psyllium dicitur continere vinum. Nam si psylliũ misceatur vino,calor vini pellit frigiditatem psyllij ad superficiem, & viscositas eius pellit viscositatẽ eius in circuitu,& nõ exibit vinum etiam sine vase. Similiter humilitas reddit hominem circunspectum, vt non effundatur gratia eius per aliquã fatuitatem:propter,quod dicit Greg. Qui cæteras virtutes sine humilitate congregat,quasi puluerem in ventum portat.

In bonis incæptis haud perseuerantes, sycomoro, & lactuca, varijs similitudinibus comparantur.

Cap. XXX.

INconstãs homo assimilatur sycomoro. Sycomorus.n. est fatua ficus,in folijs moro similis. Et dicitur à sycos, quod est ficus,& moros,quod est fatuus,quasi fatua ficus. De qua dicit Dios.quòd fructus facit subdulces,sed nunquã ad maturitatem veniẽtes. Quasi autem fatua ficus est hominis instabilis animus. Vnde Eccle.27. Stultus autem,vt luna mutatur. Hic licèt aliquos fructus.i. bona opera facere incipiat,in eis tamen vsque ad maturitatẽ.i. vsque ad finẽm debitum non perseuerat.

Item inconstantes,& imperseuerantes,qui bona incæpta non continuant,assimilantur lactucæ. Nam lactuca, quãdo est tenera,& iuuenis habet multas,& magnas virtutes:quia cum sit frigida,& humida,répercatæ & subtilis substantiæ, & facile digestibilis stomachi calorem sedat, sanguinem buliẽtem refrigerat, insomnietatem placat, capitis dolorem ex fumo cholerico sanat:in masculis venerís motum refrænat, lac in mulieribus multiplicat,& sanguinem augmentat,&in qualitate perfecta bonũ sanguinẽ generat. Sed quando antiquatur, & induratur,humiditas nimium amaricatur. Quare ex eius vsu sanguis pessimus generatur,& virtus ex ea visiua debilitatur. Nã ex sua ponticitate sensum animalem mortificat,& naturalem spũm suffocat. Vnde talis lactuca generare volentibus plurimum est nociua. Hæc omnia dicit Isaac in dictis particularibus. Eodem modo,quidã à principio suæ conuersationis,vel in iuuentute sunt optimi,& videntur magnas virtutes habere,& multas, qui postea in processu in senectute efficiuntur pessimi,& indurãtur in malis, vt efficiantur pleni multis & magnis vitiis. Apost.Gal.4. Cum spiritu cœperitis,nunc carne consummamini.

Intentio opus,velutì radix fructus,corrumpit & perficit.

Cap. XXXI.

INtentio assimilatur radici.

Primò,quia radix est totius herbæ,vel arboris principium. Et sic intentio est principium totius verbi,vel operis.

Intentio enim est ipsius finis. Finis enim licèt sit vltimum in opere, est tamen principium in intentione:quia finis mouet agentẽ, vt dicit philosophus.12.Metaph. Vnde finis,secundum eum,dicitur causa causarum.

Secundò,quia radix expetit latibulũ,Nam radix,quãdiu subterra latuerit,nutritur,& proficit. Sed si euulsa fuerit,moritur,& arescit. Ita intentio si cum humilitate latuerit opus bonum nutrit,& crescit. Sed si per ostẽtationem euulsa fuerit, ab humilitate extinguitur,& deficit. Vnde Greg.dicit,Sic opus fit in publico, vt semper intẽtio maneat in occulto.

Tertiò,ratione effectus:quia radix est initium bonitatis,& malitiæ arboris causatiuum. Nam bonitas,& malitia radicis ad ramos ascendit,& sæpe apparet in fructu & flore qualis est humor in radice: quia nõ potest alium humorem ramis infundere, quàm in se habet. Sic etiam bonitas, & malitia operis ex intentione procedit. Apost. Rom.11. Si radix sancta,& rami sancti. Luc.11.dicitur. Si oculus tuus,idest intentio,fuerit simplex, totum corpus tuum,idest opus,lucidum erit: & si oculus tuus nequam fuerit,etiam corpus tuũ tenebrosum erit. Amb. Intentio tua operi tuo nomen imponit. Greg.1. mor. Si semel cor intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas,& terminus ab hoste callido securè possidetur,quoniam totam arborem sibi fructus ferre conspicit,quã veneni dente in radice vitiauit.

Hypocritarum fraus,& calliditas multis Arundinis proprietatibus vmbraq; nucis effectibus perfectè declaratur.

Cap. XXXII.

HYpocrita assimilatur arundini.

Primo,quia arũdo in arena radicatur: quia scilicet hypocrita radicem amoris habet in terrenis. Illud enim,quod in arena plantatum est,vel fundatum tria timet,scilicet ventũ,pluuiam,& flumen, vt habetur Mat. 6. Per ventum,qui ab aere procedit, & venit intelligitur tẽtatio dæmonis,qui in aere commoratur,per pluuiam, quæ de cœlo descẽdit,intelligitur aduersitas,quæ à Deo venit:per flumen quoque,quod per terram fluit, intelligitur persecutio, quam tyrannus infligit. Ex quo patet, quod ille est, vt arundo in arena fundata, qui vel vento tentationis frangitur,in pluuia aduersitatis per impatiẽtiam corrumpitur: vel flumine mundanæ persecutionis eradicatur:quæ omnia contingunt hypocritis.

Secũdo,quia arundo à vento agitatur,Mat.11. Sed quid existis videre:arundinem vento agitatam? Sed hypocrita est inconstans, quia modò vento aduersitatis inclinatur ad iracundiam,modò vento prosperitatis erigitur in superbiam. Isa.1. Vir duplex animo,inconstans est in omnibus viis.

Tertio,quia arundo medullæ plenitudine non solidatur. Vnde est exterius pulchra,& interius vacua. Sic hypocrita non habet soliditatem, & plenitudinem interioris gratiæ,sed solum pulchritudinem exterioris apparẽtiæ. Vnde dominus dixit,Mat.2. Væ vobis scribæ,& pharisæi hypocritę,& post, Vos quidem à foris apparetis hominibus iusti. Gregor.mor. Quid est vita hypocritæ,nisi quædã visio phantasmatis,quæ hoc ostendit in imagine, quod non habet in veritate?

Quarto,quia arũdinis viriditas breui tempore terminatur. Nam cito crescit,& cito arescit. Nã arundo ab ariditate nomen accepit. Sic hypocritę gloria parum durat, Cito enim crescit,& cito decrescit. Iob.20. Gaudiũ hypocritæ ad instar puncti.

Quinto, quia arundini manus innitentis perforatur, quia scilicet hypocrita decipit,& lædit adhærentem sibi. Isa.35. Ecce confidis super baculum arundineum confractum,&c.

Item hypocritarum pœnitẽtia assimilatur vmbræ nucis. Nux enim facit vmbram in apparentia gratam,sed in existentia,

existentia, & effectu nociuam. Vnde nux à nocendo est dicta, quia rebus nocet eius vmbra. Vnde ipsa est dormiētibus sub ea nociua, & multarum infirmitatum generatiua. Similiter hypocritarum pernigritia, licet in apparētia exteriori videatur pulchra, tamen intrinsecus est mala, & multorum vitiorum in homine generatiua. Matt. 7. Veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autē sunt lupi rapaces. Vñ hypocrisis est vmbra mortifera, de qua Luc. 1. In vmbra mortis sedent.

Variis palmæ arboris effectibus peroptabiles iusti perfectiones ostenduntur.

Cap. XXXIII.

IVstus assimilatur palmæ.

Primò, quidem, quia palma in radice inferius habet asperitatem, & similiter iusti habent asperitatem laboris. Apost. 2. Cor. 11. In laboribus plurimis, &c.

Secundò, quia superius in coma habet venustatem, scilicet, quia iusti superius in cœlo habent venustatē, & pulchritudinem gloriæ immortalis. Psal. 91. Iustus, vt palma florebit in domo domini.

Tertiò, quia palma in fructu habet tarditatem. Nam cum difficultate, & tarditate peruenitur ad eius fructū. Non enim ante centum annos fructum facit, & tunc primo perfectè vires accipit, vt fructificare possit. Vnde quāto palma est annosior, tantò eius fructus est melior. Hoc autem significat, quia iusti viri post diuturnitatē laboris perueniunt ad fructum consolationis. Iaco. 5. Ecce agricola expectat pretiosum fructum, &c. Et quanto diutius expectant, tanto copiosiorem recipiunt fructum mercedis.

Lacrymarū vis quanta in vere pœnitentibus existat, ex multis aloes, lupinorū, pini, porriq; exemplis monstratur, ac eas vinum Angelorum esse, atque effectum dilectionis, & patientiam in tribulationibus causare comprobatur.

Cap. XXXIIII.

LAcryma pœnitentis assimilatur succo aloes.

Primò ratione materiæ. Dicitur enim aloes succus, qui ex quadam herba exprimitur, ad ignem decoquitur, & postmodum ad Solē deponitur, vt siccetur. Hic succus est lacryma pœnitentis, quæ ex amara herba, idest compunctione exprimitur, & ad ignem interioris doloris decoquitur: sed Solis calore, idest charitatis ardore siccatur: quia cum timor est in amorē Christi conuersus, iam lacrymę timoris, & doloris siccantur. i. cessant, & restringuntur, quia in quadam securitatis fiducia anima solidatur. Et huiusmodi lacrymas significauit Ioā. 2. aqua in vinum conuersa. Vnde Ber. in Can. Illas lacrymas vere in vinum mutari dixerim, quę fraternę compassionis affectu in feruorem prodeunt charitatis: pro qua etiā ad horam tui ipsius immemor sobria quadam ebrietate videris. Vnde patet, quod aqua in vinum conuertitur, quādo siue timor de seipso, siue dolor & luctus de proximo prodit in charitatis effectum.

Secundò ratione excellentiæ: quia tanto de sui natura pœnitentis lacryma debet esse amarior, quanto plus habet de fœtore peccati. Et ideo simpliciter loquēdo lacryma pęnitentis, tanto dulcior & melior est, quanto minus amara, & fœtida, idest quāto minus habet de amaritudinis materia, siue causa, idest de fœtore peccati.

Tertiò ratione efficaciæ. Nam lacryma pœnitētis omne peccatum abluit: quod significat efficacia aloe: quia aloes, licet sit amarum, tamen est multipliciter salutiferū.

Primò, quia visum clarificat, quod competit lacrymis pęnitentiæ inquantum purgant vitiū auaritiæ, quæ mētis visum obscurat, sicut puluis terræ oculos corporis. Ps. 73. Repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus, idest ex affectu terrenorum.

Item aloes ab hydropisi præseruat, & in principio curat: quod competit lacrymis pęnitentiæ, inquantum mētem humiliant, & tumorem siue inflationem superbiæ curant.

Item aloes melancholiam mundificat: quod competit lacrymis pœnitentiæ, inquantum purgant vitium acidiæ.

Item aloes caput à dolore releuat: quod competit lacrymis pęnitentiæ, inquantum expellunt vitium inuidiæ: quæ causat capitis dolorem, idest mentis tristitiam: quia inuidia est tristitia in alienis bonis, vt dicit philosophus.

Item aloes choleram purgat: & hoc cōpetit pęnitētiæ, inquantum mitigat vitium iræ, ad quod valde cholera inclinat.

Item aloes membrorum genitaliū vlcera sanat, si eius puluis cum melle sumatur, quod lacrymæ pęnitētis præstant, dum vitium luxuriæ curant.

Item idem puluis aloe cum melle, vermes ventris necat. Et similiter lacryma humilis pęnitentis cum dulcedine deuotionis, necat vermes ventris: dum gulę inordinatus motus, siue appetitus restringit. Omnia namq; illa apparent in pęnitente, postquam bene ablutus est lacrymis pęnitētiæ. & ideo Cassio. dicit, in illud Psa. 41. Fuerūt mihi lacrymæ meę panes die, ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, vbi &c. quòd fletus est cibus animarū, corroboratio sensuum, absolutio peccatorū, refectio mētium, lauacrum culparum.

Item lacrymæ pęnitentis amaritudinem conscientiæ cōuertunt in dulcedinem gratiæ: cuius exemplum est in lupinis, quæ cum sint legumina amara, per madefactionem in aqua efficiuntur dulcia, sicut dicit Isaac. Similiter aqua lacrymarū amaritudinem peccati conuertit in dulcedinem gaudij. Ps. 125. Euntes ibant, & flebant, mittētes semina sua, venientes autem venient, cum exultatione, &c. Ber. super cant. Lacrymæ pęnitentium, vinū sunt angelorum, quia in illis odor vitę, sapor gratię, & gustus indulgentię, sanitas redeuntis innocentię, reconciliationis iucunditas, & serenatæ conscientiæ suauitas.

Item lacryma compunctionis, causat affectū dilectionis, & patiētiam tribulationis: cuius exemplum apparet in pino. Nām arbor pini est per sudorem, siue lacrymam, picis generatiua. Et iterum de pino in Germania gignitur lacryma, quę dum fluit, calore, vel frigore indurescit, & gemmam facit: quam esse electrū, Isid. dicit. Sic lacryma compunctionis, dum mentem, & affectum accendit, generat picem, i. glutinū dilectionis: & dum amor lacrymam emittit, ipsa anima amplius inflammatur calore amoris diuini, & frigescit ab amore mūdi: & sic solidatur, & firmatur, & vertitur lacryma amoris, in gemmam patientiæ, & fortitudinis.

Item lacryma veri pęnitētis animam à malis operibus refręnat, & in bonis operibus fęcūdat. Cuius exemplum apparet in porro, cuius succus, vt (dicit ipse Dios. & etiā Macer) valet cōtra vomitum sanguinis. Vnde hunc solū

Hippocrates dedisse dicitur cuidam sanguinem vomẽti. Valet etiam contra sterilitatem, si à puellis sæpius comedatur, quasi ergo porri succus, est pœnitentis fletus: qui sanguinis vomitum .i. peccati fluxũ restringit, & sæpius à pœnitẽte fusus animã à bonis operibus sterilem ad eorũ fœcunditatem reducit.

Omnia capitalia crimina, quibus mediantibus hypocrita, cæteriq; mali homines cognoscuntur, pluribus zizaniæ exemplis exprimuntur. Cap. XXXV.

MAli homines assimilantur zizaniis.

Primò per aspectum deceptiuũ: quia zizania .i. loliũ, quæ est fœminini generis, in singulari, sed neutri, in plurali, vt dicit Isid. inter triticum nascitur: nec quandiu in herba est, à tritico plene discernitur. Et ideo decipit aspicientes, vt putetur esse triticum, cum sit loliũ. Vnde ei assimilantur hypocritę, qui inter bonos conuersantes & bonitatis & sanctitatis speciẽ extrinsecus ostendentes, creduntur esse boni, cum sint mali. Vnde quãdiu sic viuunt, zizania in herba similis tritico se ostendunt.

Secundò propter cõsortium infectiuum: quia zizania tritico mixta, aliquãdo ipsum suffocat, nisi ab eo cautius separetur. Et similiter plerunque hypocritę, in bonorum collegio incogniti commorantes, inficiunt quoſdã simplices, & ad suas nequitias, occulte seducendo, pertrahẽtes, spiritualiter eos suffocant.

Tertiò propter iudicij dilationem: quia enim propter similitudinem, quã habere zizania cum tritico videtur, sępe, dum zizania euelli credit, triticum pro ea euellitur. est separatio prorogãda quamdiu sunt ita similia, vt cognosci non possint, & tẽpore messis zizania colliguntur, per fasciculos componuntur, & igni traduntur: triticum autem in horreũ reconditur, vt habetur Matt. 13. Ex quo habetur, quòd mali tolerantur quamdiu sunt occulti, vel quamdiu extirpari non possunt sine periculo tritici, idest sine scandalo bonorum, & damno. Sed adueniente messe diuini iudicij, tũc fiet vniuersalis separatio malorũ à bonis: & ad modum zizaniorum mali aligabũtur fasciculis ad comburẽdũ igni, quia .s. in igne gehennæ similes associabuntur similibus, vt eadem eos retineat pęna, quos similis tenuit culpa. Sed triticum, idest bonorum collegiũ recondetur in horreo cœli.

Quartò propter effectum nociuũ. Nam zizania habet vim acutam, quodammodo venenosam, inflatiuã, & ventosam, vnde ebrietatem inducit, mentẽ percutit, & caput lædit, panẽ, cui admiscetur, inficit. De quo, si quis comedat in magna quãtitate, non solũ eum grauiter lædit, sed etiam occidit. Igitur inquantum habet vim acutã, repręsentat vitiũ auaritiæ, quia auari sunt valde acuti ad decipiendum. Vnde Psa. 51. Sicut nouacula acuta fecisti dolũ. Inquantum vero habet vim venenosam, significat luxuriam, quę est venenum aspidũ insanabile, vt dicitur Deu. 32. Inquantum vero habet vim ventosam, & inflatiuã, significat vanã gloriã, siue superbiã. Pro. 10. Qui innititur mendaciis, hic pascit ventos. Inquãtum vero ebrietatem inducit, significat vitium gulæ. Contra quod dicitur ad Eph. Nolite inebriari vino, &c. Sed inquãtũ mentẽ lædit, & caput percutit, significat irã, quę caput rationis perturbat, & claritatẽ mentis offuscat. Inquantũ aũt panem inficit, significat acidiã, quæ gustũ animæ lædit, & spiritualem panem verbi insipidum reddit. Sed inquãtũ grauiter lædit, & occidit, significat inuidiã, quæ inuidentem corporaliter & spiritualiter occidit, Iob. 5. Paruulum occidit inuidia.

Mitis homo quo pacto in iniuriis sibi illatis agnoscatur, similitudinibus variis explanatur, iracundus ligno spinoso assimilatur. Cap. XXXVI.

MAnsuetus non probatur, cui nulla iniuria dicti, vel facti irrogatur. Arbor enim, quæ nullo vento flãte agitatur, nõ propterea immobilis reputatur. Sicut nec lignum, quod non arderet absente igne, diceretur incõbustibile. Eodẽ modo, non debet homo mansuetus appellari, dum nulla iniuria fit ei. Vnde Ber. dicit, Sunt quidam mites, dũ nihil fit eis, vel dicitur, nisi pro eorũ arbitrio. Patebit autem, quia longe sunt à mansuetudine, si leuis oriatur occasio.

Item mitis homo, & deuotus, linguas maledicorũ pũgentium nõ formidat. Cuius exemplum est: quia maluæ succus oleo admixtus, tãtæ virtutis esse dicitur, vt si quis eo perunctus fuerit, à punctoris apum, & aranearum, & scorpionũ, tutus fiat, sicut dicit Plinius. Malua enim, quæ est herba mollis, mãsuetudinem signat. Vnde maluę succus, est mansuetudinis virtus: cui si admixtum fuerit deuotionis oleum, ita cor hominis liniendo corroborat, vt neque apum, idest pungitiuorum, qui aculeos figunt, neque aranearum .i. impostorũ, quæ telas texunt, & venenũ ferunt, neque scorpionum, i. detractorũ, qui retro percutiunt punctura linguarum formidet. Vnde Greg. super Ezec. dicit. Cum linguæ detrahentiũ, vel opprobria irrogantium corrigi nequeũt, æquanimiter per omnia tolerandæ, nec obtrectationis sermo timendus est: ne dũ peruersorum lingua metuitur, recti operis via deseratur.

Iracũdus autem homo similis est ligno spinoso, quod pungit amplectentẽ se. Nam licèt homo amet omnes arbores, quæ sunt in horto suo, spinosas tamen declinat, & fugit, ne laceret eum. Sic licèt omnes homines sunt amãdi, familiaritas tamen iracundorũ declinanda est. Pro. 22. Noli esse amicus homini iracundo.

Deipara Virginis mirum in modum corporis, animiq; dotes ac excellentia describuntur, quæ quamplurimis naturalibus cedri, cypressi, cinnamomi, nardi, oliuæ palmæ, platani, virgæ, viti, & denique balsami exemplis patefiunt. Cap. XXXVII.

MAria, Mater Domini, assimilatur cedro. Eccle. 24. Quasi cedrus exaltata sum in Libano. Sunt enim duo genera cedrorum: quia sunt cedri, quę nascũtur in Libano, quæ sunt valde proceræ, & odoriferę, quarum odor fugat serpentes, & interficit vermes. Libanus autem, vbi nascuntur, candidatio interpretatur. Alię sunt cedri maritimæ, quæ sunt paruæ, sed fructuosæ, quarum poma cedrina triplicem habent substantiam.

Prima est calida, media temperata, vltima frigida. Per vtrãque cedrũ Beata Maria significatur. Ipsa enim instar primæ cedri fugat serpentes .i. dæmones, extinguit vermes, idest prauas cogitationes, & reddit candidas mẽtes. Similiter instar secundę cedri fructũ protulit benedictũ, scilicet Christum, in quo fuerunt tres substantiæ, scilicet deitas, anima, & caro.

Prima .s. deitas, est valde calida: quia omniũ vitiorũ cõsumptiua, & omniũ sanctorũ cordiũ inflammatiua. Heb. 12. Deus noster ignis consumens est. Media, .s. anima, fuit valde temperata, quia omnes virtutes in ea suum mediũ tenuerunt, & illa nunquàm declinauit ad aliquod extrẽmum. Vltima, scilicet caro, fuit frigida: quia fuit ab omni

concu

concupiscentia penitus aliena.

Item assimilatur cypresso Eccl.24. Quasi cypressus in monte Sion. Nã cypressus dicitur esse arbor tota medicinalis, s. in cortice, foliis, & fructu. Quia quicquid in Virgine extitit, totũ virtuosum, & medicinale fuit: & cortex, i. exterior conuersatio sancta, & folia, idest verba suauia, & fructus, idest opera vtilia.

Item assimilatur cinnamomo. Ecc.24. Sicut cinnamomum aromatizans odorẽ dedi. Nã hæc planta est sicca, calida, & aromatica. Ipsa enim Beata Virgo fuit sicca in carne per tẽperantiã, & parcitatẽ, calida in anima per feruorem, & charitatẽ, & aromatizans in vtroq; per munditiam, & puritatem.

Item assimilatur nardo. Can.1. Nardus mea dedit odorem suũ: quòd dicit Ecclesia de Beata Virgine. Quia nardus est herba modica, & calida, odorifera, & spicosa. Similiter Maria fuit modica per humilitatẽ, cum dixit Luc.1. Ecce ancilla domini, &c. Calida per charitatẽ, odorifera per puritatẽ, & spicosa per fœcũditatẽ. Nam spica, quam produxit ista nardus, fuit dominus Iesus Christus. Spica enim nardi, vt dicit Diosc. habet virtutem cõfortandi cerebrum, scilicet naribus applicata.

Item confortandi stomachũ, quia valet contra stomachi debilitatem.

Item confortat cor, quia valet contra cordis defectũ. In cerebro est sensus, in stomacho appetitus, sed in corde amoris affectus. Christus ergo quasi spica nardi, sensum nostrũ confortauit per fidem, appetitũ excitauit per spẽ, affectũ inflãmauit per charitatẽ: docuit enim nos cognoscere diuina, appetere superna, diligere æterna, vel q̃ docuit nos i Deũ credere, de Deo cõfidere, & Deũ diligere.

Item nota, quòd nardus, siue spica eius masticata, humorem linguæ desiccat.

Itẽ surditatẽ auriũ sedat: & q̃a est incisiua, & diuisiua, vsq; ad intima penetrat, vnde & lapidẽ frangit. Et hoc cõpetit beatæ Mariæ, quę suo exẽplo nos docuit linguã cõticere, aures Deo aperire, & gladio doloris animã penetrare. Siquidẽ ipsa pauca, & rõnabilia verba dixit, aures Angelo diligenter aperuit, & tẽpore passionis filij sui eius animã gladius doloris pertransiit. In primo docuit nos humorẽ linguæ desiccare, i. lubricitatẽ loquacitatis refrenare. In secũdo etiã Dei verba auriũ cordis surditatẽ fugare, ne forte dicatur nobis, Psa.134. Aures habent & nõ audient. Sed in tertio docuit nos gladio verbi Dei, vel dolore cõtritionis animã perforare, ita, vt lapis, idest vt cordis duritia frangatur.

Item assimilatur oliuæ, secũdũ illud Ecc.24. Quasi oliua speciosa in campis.

Primò quia oliua in arbore, siue ligno habet soliditatem. Nam lignũ oliuæ est cõpactæ soliditatis, imputribilis puritatis, & in medulla multæ humorositatis. Nã Beata Virgo fuit cõpacta & solida in fide, imputribilis & purissima in carne, & plena humore gratiæ in mente, secundum illud Luc.1. Aue gratia plena, &c.

Secundò, quia oliua habet in frõde viriditatem. Nam folia oliuæ semper virent, Sic folia Mariæ semper fuerũt viridia. i. virtuosa. In omni enim verbo suo vigor virtutis apparuit, siue virtutis prudentiæ in inquirẽdo, sicut quãdo dixit angelo, Quomodo fiet istud, &c. siue humilitatis in cõsentiendo, vt cum dixit Luc.1. Ecce ancilla domini, &c. siue deuotionis in laudando, vt cum dixit, Magnificat anima mea dominũ, &c. siue dilectionis in conquerẽdo, vt eũ dixit. Luc.2. Fili, quid fecisti nobis sic? siue pietatis in cõpatiendo, vt cum dixit, Vinum nõ habent, &c.

Tertiò, quia oliua habet in flore suauitatem. Nã eius flores suauiter redolent. Flores Mariæ, fuerunt eius mores, qui odore honestatis plurimũ redolebant. Nã tanta pollebat beata Maria morũ honestate, vt solũ in eius aspectu omnis ab aspiciente tentatio, sicut testatur Hieronymus, fugaretur.

Quartò, quia oliua habet in fructu vnctuositatem. Et nota, quòd oliuæ quanto sunt nigriores exterius, tãto & ipsæ sunt maturiores interius, & ad exprimẽdũ ab eis oleũ sunt aptiores. Similiter fructus, i. operationes Mariæ, quamuis essent exterius nigræ, i. per apparentiam humiles, tamen interius vnctione deuotionis, & gratiæ erant plenæ. Vnde Mariæ virginis opera fuerunt nigra per humilitatem, vnctuosa per pietatem.

Quintò, quia oliua in liquore habet vtilitatem. Nam liquor oliuæ est oleum, cuius vsus est multũ vtilis mortalibus. Nam oleum vt dicit Isid. est in pabulũ luminis, in medelam vulneris, & in refectionem esurientis. Nam in lucerna ponitur ad ignem nutriendũ, lãguidis membris apponitur ad medelam, & cibis additur ad comedendũ. Oleum ergo oliuæ, est misericordia, & pietas Mariæ. Nã ipsa illuminat tenebrosos homines in Dei agnitione. Vnde mater agnitionis vocatur. Ecc.24. Ipsa lãguidos curat solidando in Dei timore. Nã timor domini expellit peccatum, quod est languor animæ. Vnde etiã ipsa dicitur mater timoris.

Item ipsa etiã cibat, & nutrit sibi deuotos multiplici consolatione. Vnde ipsa inuitat eos, dicens. Ecc.24 Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.

Itẽ Beata Maria assimilatur palmæ. Can.7. Statura tua assimilata est palmæ.

Primò, quia palma habet radicis profunditatẽ. Habet enim palma radicem terra multũ defixam. Sic beata Maria habuit radicis profunditatem. i. cordis profundã humilitatem Luc 1. Quia respexit humilitatẽ ancillæ suæ.

Secundò, quia habet stipitis firmitatem. Est enim truncus eius miræ & imputribilis firmitatis, Sic truncus Virginis, id est, corpus Virginis, habuit imputribilem firmitatem, id est, incorruptibilem virginitatem: quia virgo ante partum, virgo in partu, & virgo post partum.

Tertiò, quia palma habet viroris perpetuitatem. Nam diuturnis vestitur foliis, sine vlla successione ea conseruans tempore hyemis, & æstatis. Similiter beata Maria virorem fidei semper tenuit. & eam nunquam amisit: nõ solum tempore æstatis, id est. prosperitatis, sed etiã tempore hyemis, id est, aduersitatis, scilicet, passionis, quando discipuli & alij fideles eam perdiderunt.

Quartò, quia palma habet culminis sublimitatẽ, quia est arbor magnæ proceritatis, & altitudinis: sed cedri altitudinem non pertingit: quia beata Virgo, licet magnã habuerit altitudinem meritorum, & etiam præmiorum, Vnde Eccle.24. Ego in altissimis habitaui. non tamen sicut Christus: & ideo nõ peruenit ad altitudinem cedri. i. Christi, Ecc.24 Quasi palma exaltata sum in Cades.

Quintò, quia palma habet fructus suauitatem, scilicet, dactyli. Cuius fructus tanto dulcior, & sapidior esse probatur, quãto immediatius Solis radiis exponitur. Cãt. 7. Ascendam in palmam, & apprehendam fructus eius. Suauissimus autẽ fructus Mariæ virginis ille est, de quo

Elisabeth ei dixit. Lu. 1. Benedictus fructus vētris tui. Iste fructus fuit dulcissimus, & sapidissimus, quia radiis Solis, i. diuinis splendoribus immediate coniunctus, immo ipse est splendor gloriæ, & figura substantiæ diuinæ.

Item beata Maria assimilatur platano, secundū illud. Ecc. 24. Quasi platanus exaltata sum iuxta aquas.

Primò, ratione dilatationis. Et enim arbor latitudine foliorū sic dicta, eo, quòd patula, & ampla, & plana. Nam Platos Græci vocant planum, vt dicit Isido. Folia autem Mariæ, fuerunt eius virtutes, quibus ornata fuit eius vita. Et hæc folia fuerunt patula per exemplum, & ampla per meritum. Et tamē plana, idest humilis per despectū, quia quantumcunque esset gratia & virtutibus plena, tamen semper se humiliabat, & despiciebat, ancillā Dei se vocans.

Secundò, ratione complexionis, quia platanus est arbor frigida, & sicca. Quia beata Maria fuit ab omni feruore auaritiæ frigida, & ab humore cōcupiscentiæ sicca, quia terrena toto corde despexit, & nihil in se cōcupiscētiæ habuit.

Tertiò, ratione curationis. Nam folia platani ad curādum causas calidas, & humiditas infirmitatū sunt valde vtilia, quia humorem desiccant, & calorem temperant, rheuma restringunt, & contra tumorem calidum oculorum iuuant. Nam folia Mariæ fuerunt non tantum eius exempla, sed etiam verba, quæ quandoque ardorem auaritiæ temperant, sicut quando dicit in suo cantico, Luc. 1. Esurientes impleuit, &c. quandoque vero humorem luxuriæ desiccant, sicut quando dixit Ange. Luc. 1. Quoniā virum non cognosco. quandoque vero fluxus rheumatum, idest cogitationū coarctant, nam velut rheuma capitis ad inferiora fluens, ast cogitatio mētis ad inferiora tendens, quam Beata Virgo suo verbo, & exemplo ad superiora reuocat, & restringit, dicens, Luc. 1. Magnificat anima mea dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. in Deo, non in mundo.

Item contra tumorem. i. superbiā adiuuat, cum dicit, Fecit potentiam in brachio suo, &c.

Item beata Maria assimilatur virgæ.

Primò ratione nominis, quia virga dicitur à virtute. Nam virtus, quæ latet in radice, se prodit in vigore virgæ. Vnde Beata Virgo rectè virgæ assimilatur, in qua omnis virtutis perfectio reperitur, Ecc. 24. In me omnis spes vitæ, & virtutis. In eius etiā vigore, ac fructu refulsit omnis virtus radicis. Radix. n. ex qua hæc virga est producta, fuerūt Patriarchæ, in quibus quicquid gratiæ, & virtutis fuit, totum in Beata Virgine eminentius apparuit. Vnde in eius natiuitate cātat Ecclesia Euangelium Beati Mat. 1. in quo scribuntur genealogiæ Patriarcharū. Nota etiam, quòd in virga inuenitur triplex virtus, secundum quòd virga cōponitur ex triplici substantia, scilicet cortice, ligno, & medulla. Mediante ergo medulla nutritur, mediante ligno sursum erigitur, & mediante cortice cōtra omnes exteriores iniurias defensatur. In beata igitur Virgine tanquā medulla nutriens fuit eius interior gratia, de qua Angelus dixit ei Luc. 1. Aue gratia plena. Sed lignum erigens, cōtemplatio assidua. Can. 3. Quæ est ista, quæ ascendit, quasi virgula, &c. Et nota, quòd virgula ex quo ascēdit, semper sursum tendit, & suam summitatem versus cęlū dirigit, & quanto magis à terra recedit, & sursum tendit, tāto semper subtilior fit. Similiter Beata Virgo sursum tendebat intētione, & affectione. Vnde Odilo Cluni. in quodā sermone, Vnum quippe scimus pro certo, quòd omnis Mariæ vita & actio semper fuit in Domino.

Item summitatem. i. mentem ad cęlum dirigebat, scilicet in oratione, & cōtemplatione, & quanto à terra per despectionē recedebat, tanto subtilior in contemplando erat. Tanquam cortex defensans exterius, fuit in Beata Virgine diligens sui custodia, propter quā Can. 4. Vocatur hortus cōclusus. Igitur ipsa fuit, vt virga virtuosa de qua Ps. 109. Virgā virtutis tuæ emittet Dominus ex Sion,

Secundò, assimilatur virgę ratione germinis. Nascitur enim siue germinatur ex virga flos, & flos ipse de virga egrediens, virgam non violat, sed fęcundat. Virga enim non accipit fęcunditatis gratiam, nec germinandi potētiam ex aliqua seminis cōmixtione, sed solū à calore Solis, & cęlesti rore. Similiter ex virga nostra. i. Virgine Beata egressus est flos, Christus, incarnādo, & nascendo sine vteri eius aliqua violatione. Vnde sic est fęcundata, quòd tamen non violata. Nam & ante partum virgo extitit, & post partū virgo permansit. Neque enim ex materiali semine habuit generandi potentiā, sed ex rore cęlestis gratiæ, & ex Solis calore. i. Spiritussancti opere. Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Isa. 11. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini.

Tertiò, assimilatur virgę ratione culminis. Vtuntur enim virga præcipue, qui sunt positi in culmine dignitatis, vel alicuius officij, sicut reges, & domini. Vnde nota, quod vsus virgæ est ad quatuor.

Primo ad dominij ostēsionē, & sic virga vtūtur reges, & principes. Et hoc modo beata Maria dicitur virga, quia data est nobis, tāquā domina, & regina. Et ideo Maria interpretatur dominatrix, Psal. 44. Virga directionis, virga regni tui.

Secundo ad defensionē, siue percussionē, & sic vtuntur virga bellatores. Et hoc modo beata Virgo data est nobis ad percutiendū, & repellendū hostes spirituales, s. dęmones. Nu. 24. Cōsurget virga de Israel, & percutiet Duces Moab.

Tertio ad regimē, & directionē, sicut vtūtur pastores, Sic deus per Beatā Virginē nos dirigit, & ad pascua vitæ perducit, Mic. 5. Pasce populū tuū in virga tua, vt sit verbum patris ad filium, in virga tua, id est in Virgine.

Quarto, ad sustentationē, sicut vtūtur virga, siue baculo infirmi, & debiles. Sic similiter etiā Beata Virgo data est ad fulcimētū. Ps. 22. Virga tua, & baculus tuus ipsa me cōsolata sunt. Ipsa. n. est, vt virga ad expeliēdū dęmones. Ipsa quoq; est, vt baculus ad sustētādū męstos, & debiles.

Item assimilatur viti.

Primò, in radice. Nam vitis, vt fructificet bonū liquorē, debet esse plantata & radicata in loco, vbi sit calor Solis, puritas aeris, & dulcedo humoris. Calor enim Solis, viti necessarius est, quia quanto directiua, & diuturnius respicit Solem, tanto exhibet fructum dulciorem.

Item vitis dicitur diligere aerem purum, & clarum, & odire nebulosum.

Itē dulcē, & non amarā diligit terrā. Vñ in collibus bñ altis Soli expositis, rōne dulcis humoris, & fortis caloris vineis locus aptus existit. In huiusmodi loco hæc nostra vitis. i. Beata Virgo Maria habuit radicē cordis s. in feruore charitatis, in nitore puritatis, & in dulcore benignitatis.

tis. Ipsa.n.habuit feruorē charitatis in mente, nitorē puritatis in carne,& dulcorē benignitatis in cōuersatione.

Secundò fuit similis viti in stipite. Stipes enim, siue lignū vitis, inter arbores crescit multum. Vnde super domos,& arbores,& circa villas circunduci potest. Sic Beata Virgo super omnes Sanctos,& Sanctas magis creuit in merito,& gratiæ cumulo. Pro.31. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu autem supergressa es vniuersas.

Tertiò fuit similis viti in palmite. Palmes enim vitis, est natura flexibilis. Et illud, quod apprehēdit, quibusdā capreolis, quasi quibusdā brachiis constringit, quod que ad miniculo in altum erigit,& à ventis,& à pluuiis tutus cōsistit. Sic animus etiam Beatæ Virginis fuit per fidem ad consentiendum flexibilis, cum dixit Angelo, Luc.1. Ecce ancilla domini,&c.

Item Christum filium suum non solum brachiis carnis dulciter strinxit,& tenuit, sed etiam brachiis animæ, scilicet intellectu per fidem,& affectu per charitatē, ita quod Christum nunquam dimisit. Cant.3. Tenui illum, nec dimittam. Vnde, nec vento persecutionis, nec pluuia tentationis ab eius fide,& dilectione recessit.

Quartò est similis viti in fronde. Frondes enim, siue folia vitis vulnera mundant,& ipsa mundata sanant. Sūt igitur, sicut folia vitis, verba Beatæ Virginis, quæ vulnera vitiorum mundant,& sanant. Nam, vt iam supra tactū est, mundare volens vulnus superbiæ, dixit Luc.1. Deposuit potētes de sede,& exaltauit humiles. Sed vulnꝰ auaritiæ volens curare, ait dicēs: Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit.

Item, vt mūdaret vulnus luxuriæ, dixit: Quoniā virū non cognosco.& sic de aliis.

Quintò, fuit similis viti in flore. In æstate enim vitis flos,& odor florētis vitis, omne venenosum expellit. Vnde fugiunt serpentes, dum vinea floret. Tanquam igitur flores vitis, fuerunt mores Beatæ Mariæ, qui tanti odoris.i.tantæ honestatis fuerunt, quod omnes serpentes.i.venenosas tentationes à cordibus aspicientium effugabant. Dicitur enim, quod eius facies tanta pudicitia & sanctitate pollebat, vt quisquis eam tentatus aspiceret: mox omnis ab ipso tentatio fugaretur, Ecc.24. Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris,& flores mei, fructus honoris, & honestatis.

Sextò, assimilatur viti in liquore. Habetur enim ex vite primò liquor aquæ, quia vite putata,& abscissa, exit aqua ad modum lachrymæ. Nam cum vitis vulneratur tempore veris, lachrymam de se emittit. Fuit autem Beata Virgo in passione filij vulnerata, quando suam ipsius animam gladius pertransiuit,& tunc lachrymas emisit, quæ tantæ fuerunt, quod ad compassionem filium suum inclinauerunt. Vnde eam ex compassione discipulo commendauit dicens in cruce Ioan.19. Fili ecce mater tua.

Item ex vite habetur liquor vini: qui cum sobrietate sumptus, plus corpora omni liquore confortat, cor lætificat, morbos euacuat,& nutrimentum corpori præstat. Quæ omnia Beata Maria suis facit deuotis, quia confortat deficientes, lætificat merentes, curat languētes,& nutrit deuotos,& feruentes.

Item Beata Virgo Maria assimilatur balsamo. Eccl.24. Sicut cinnamomū,& balsamū,&c. sicut dicit glossa super illud Cāt.1. Botrꝰ Cypri, dilectus meꝰ mihi,&c. Olim balsamum in Engadi nascebatur,& instar vineæ colebatur, scilicet in duobus regiis ortis, quorū maior viginti iugerū erat. Sed sicut legitur in quadam historia, Cleopatra Regina illas vites in Ægyptum transtulit,& in quodam campo, iuxta septem fontes illas plantauit. In quorum fontium vno Virgo, dum in Ægyptum fugeret, dicitur puerum balneasse. Vnde dicuntur illæ vites non ferre fructum, nisi à Christianis solummodo excolantur. Sicut dicit glossa super verbo præallegato, etiam omnia, quæ in balsamo sunt, virtuosa sunt. Per lignum namque intelligitur eius corpus virgineum, per corticem eius conuersatio exterior, per semen eius anima benedicta in terra munda, idest in carne virginea seminata: per liquorē vero, qui dicitur opobalsamum, intelligitur eius filius preciosus, quæ omnia plena fuerunt cœlesti virtute,& odore. Eccl.24. Quasi balsamum non mixtum odor meus.

Martyrum excellentia qualis, martiriiq́; perfectio, in viris ac mulieribus Palmæ exemplis posse reperiri asseritur.

Cap. XXXVIII.

MArtyres assimilantur Palmis.

Primò propter signum: quia palma est signum victoriæ. Est enim arbor victorialis sic dicta: quia manus victorū se palmis ornabant, vel quia similis est in foliis palmæ manus. Vnde recte pertinent ad Martyres, qui fuerunt gloriosissimi victores. Apo.7. Palmæ in manibus eorum. Palmas etiam manuum suarum frequentissime & largissime ad pauperes extenderunt, sicut patet de beato Laurentio,& multis aliis. Pro.31. Manum suā aperuit inopi,& palmas suas extendit ad pauperem.

Secundò propter fructum, refert enim palma suauissimos fructus, quos appellant dactylos, sic dictos, quasi ad similitudinem digitorum manus hominis, qui sunt saporis dulcissimi,& purissimi. Vnde significant merita Martyrum, ex pugna variorum tormētorum acquisita, de quibus in Psa.17. Qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum. Manus ecclesiæ pugnantis fuerunt sancti Martyres, in quibus fuerunt diuersi digiti.i.diuersorum suppliciorum modi, quibus diuersas victorias,& gloriosas consecuti sunt coronas.

Tertiò propter sexum: sunt enim palmæ & mares,& fœminæ, de quibus dicit Arist. de plan. quod fœmina nō fructificat sine masculo, nisi sit ita propinqua, vt mediante vento saltem odore masculi perfundatur. Quādoque vero ex coniunctis simul seminibus eorum masculus simul & fœmina generantur, qui tādem sibi mutuo cohærentes, quasi ad modum retium miro naturæ artificio se connectūt. In hoc autem significatur, quod ad martyrij palmam & gloriam, non tantum viri, sed etiam fœminæ peruenerunt. Sed tamen ipsæ fœminæ ad tantam fortitudinem,& constantiam minime peruenissent, nisi fragilitati fœminæ virilem,& masculinum animū coniunxissent, & sicut dicitur 2. Mach.7. De illa sancta matre septē fratrum Machabæorum, quod repleta sapientia,& fœmineæ cogitationi masculinum inserens animum, dixit ad eos: Nescio qualiter in vtero meo,&c.

Misericordia vis, eiusq́; opera qualia esse debeant ex variis olei virtutibus lucide dignoscitur. Cap. XXXIX.

MIsericordia assimilatur oleo tripliciter: nam primo assimilatur olei expressioni. Primo quidem, quia quanto oleum de torculari egreditur,& exprimitur citius, tanto iudicatur melius.

Item tanto nobilius, quanto recentius, quia per vetustatem vitiatur, vt dicit Plin. In quibus duobus significatur, quod opus misericordiæ, scilicet eleemosynæ, requirit

celeritatem

celeritatem dationis. Tempore enim indigentiæ tanto eleemosyna melior efficitur, quanto ind géri citius porrigitur: & quasi recens oleum, est acceleratum donum, sed quasi antiquum oleum, est diu detentum datum: vel illud quod datur frequentius postulatum, quod non ita indicatur gratum, & acceptum.

Item secundo, vt idem Plini. dicit, melius in torcularibus oleum eliquatur, si oliua prius aqua calida perfundatur. Ex quo accipitur, quod in opere misericordiæ, scilicet in eleemosynæ, debet præcedere affectuositas cópassionis: quia quasi aqua calida est cordis compassio feruida: quæ rñe oliuæ. i. eleemosynæ cum magna compassione datur.

Item tertio, oleum tanto pinguius, & suauius est, quã to eũ terrestritate admiscetur minus. Ex quo accipitur, quòd in misericordiæ opere, siue eleemosyna, requiritur puritas intentionis, vt nõ admisceatur intentio terrena, scilicet, vt non detur eleemosyna intuitu alicuius terrenæ retributionis. Vnde eleemosyna, tanto est pinguior. i. cœlesti merito plenior, & Deo suauior, quanto est à terrena intentione remotior. Mat. 5. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Nã per dextram cœlestis intentio, per sinistram vero terrena significatur intentio.

Secũdò assimilatur eleemosyna olei effusioni, quia cũ oleũ effunditur, quiete, & nõ cũ sonitu cadit, sicut aqua, vel vinum, & hoc ratione aereæ leuitatis, propter quam etiam omni liquori superfertur, & subesse aliis dedignatur. In hoc autem instruimur, quod opera misericordiæ, scilicet eleemosynæ fieri debent non cum sonitu vanæ ostensionis, sed cum silentio humilis intentionis. Vnde Mat. 5. Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te. Quod autem oleum superfertur omnibus liquoribus, ostendit, quòd sicut dicit Apost. 1. Ti. 4 pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ: quasi pietas, seu misericordia quandam potestatẽ, & excellẽtiam habeat in omnibus bonis, scilicet præsentibus, & futuris. Vel refertur hoc ad misericordias dei: Ps. 144. miserationes eius super omnia opera eius.

Tertiò, misericordia assimilatur olei operationi: habet enim oleum multiplicem operationem. Nam oleũ contractos relaxat. Quasi contracti se iuuare non valentes sunt existentes in purgatorio: sed opera misericordiæ per eis hic facta, eos relaxant, & liberant à pœna.

Item oleum apostemata dura mollificat. Quasi enim dura apostemata corda sunt in peccato indurata: quæ tamen assiduitate eleemosynarum emolliuntur, & ad pœnitentiam disponuntur.

Item oleum corpora lassa confortat: quia eleemosyna confortat corpus recipientis, & animá dantis, & etiã impugnantis diaboli vires prohibet.

Item oleum purum ferrum politum à rubedine seruat, & si fuerit corruptum, & aquosum cum fęce mixtũ ipsum corrumpit, vt Plinius dicit. Similiter eleemosyna cum pura intentione facta, animæ munditiam cóseruat. Vnde dominus dixit Iudæis Luc. 2. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Sed si fiat eleemosyna cum intentione corrupta, vel cum fęce peccati: puta de rapina, vel simonia, vel huiusmodi: tunc amplius fœdat, & corrũpit. Aug. de ver. domi. De iustis laboribus facite eleemosynas. Non enim corrupturi estis iudicem Christum, vt non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis.

Nolite velle eleemosynas facere de fœnore, & vsuris.

Varij mortis morientisque effectus, per similitudines colloquintidæ scitissimè describuntur. *Cap. XL.*

MOrs hominis assimilatur colloquintidæ, quæ est agrestis cucurbita.

Primò ratiõe amaritudinis. Est enim hæc herba amara, immo quasi amarior omni herba, & simpliciter amarissima. Similiter mors est per sui memoriá amara diuiti & auaro. Eccl. 41 O mors, quã amara est memoria tua, huiusmodi diuiti.

Item est amarior per sui experientiam huiusmodi luxurioso, Eccl. 7. Inueni amariorem morte mulierẽ. Hæc mulier est voluptas carnis, quæ mortem amariorem reddit. Et si ducit hominem ad mortem gehennæ, est amarior morte naturæ.

Item mors est amarissima propter cõsequentiam homini superbo, & impio, cui. s. erit durius iudicium, & terribilior occursus dæmonum, & profundior vorago pœnarum. Deut. 32. Deuorabunt eos aues morsu amarissimo. Hic morsus, est mors, quæ partem tollit. s. animam, & partem in terram dimittit. s. cadauer, sicut mordet pomum. Ratione ergo amaritudinis maximè mors assimilatur colloquintidæ. Vnde 4. Reg 4. Filij prophetarũ propter colloquintidas missas in ollá, cum gustassent, & cibum amarissimum inuenissent clamauerũt ad Elisæum, Mors in olla vir dei.

Secundò ratione latitudinis: quia colloquintida, quasi ad modum vitis, iuxta terram ramos expandit. Vnde 4. Reg 4. dicitur, quòd egressus est in agrum, vt colligeret herbas agrestes, inuenitque vitem agrestem, & collegit ex ea colloquintidas. Rami colloquintidæ, sunt vires mortis, siue modi moriendi, quos ita super terram expãdit, vt null9 eam effugere possit. 2. Reg. 14 Omnes enim morimur, & quasi aqua in terram, &c.

Tertiò, ratione solitudinis: quia sicut dicit Diosc. si herba hæc inuenitur sola venenosa est, & mortifera, sicut cepæ marinæ, sed cum multis inuenta, non ita per omnia est nociua, eius autem medulla in medicina est optima. Manifestum est autem, ꝙ si homo moriens solus sine socio esset, ꝙ corporaliter male moreretur, & multo magis male moritur, cuius mortem debita consortia non comitantur. Si enim mors sit sola, vt non comitetur eã vel pura confessio, vel vera pœnitentia, & alia etiã debita Ecclesiæ sacramenta, mors vertitur homini in deterius, quàm venenum, scilicet in æternum suppliciũ. Sed si hæc morienti assistant, mortis malitiã mitigant, vt animam salutem non perdat. Colloquintidæ autem medulla, est ipsius mortis memoria, seu meditatio intima, quæ viuenti homini plurimum est proficua. Eccl. 7. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Quartò mors hominis assimilatur colloquintidæ, ratione bonitatis: quia illa colloquintida est bona, & laudabilis, quæ est alba, & cui sunt semina secundum Macrũ, bene inserta. Sed parum est attendenda, quæ cum concutitur, multum sonat. Similiter mors est melior, & laudabilior quæ est albior, idest mundior & clarior. i. in qua ipse moriens purior, & mundior recedit, & cui semina bonorum operum sunt magis inserta. Apo. 14. Opera enim illorum sequuntur illos. Illorum autem mors, in quorũ obitu, vel sepultura multæ campanæ, vel voces resonãt, parum est attendenda: quia periit memoria eorum cum sonitu.

Quintò,

Quintò, ratione valetudinis, & virtutis: q̄a coloquintida valet ad multa. Nam ab amaritudine habet virtutē dissoluendi, & consumendi, & subtilitate substantiæ, diuidēdi, & multas alias habet virtutes. Similiter ipsa mors dissoluit naturalem colligationem, scilicet animæ & corporis, & consumit corporalem perfectionem, siue fortitudinis, siue pulchritudinis, siue valetudinis.

Item diuidit, idest separat ab homine temporalē possessionem, siue possideat honores, siue amicos, siue diuitias, siue delitias: omnia ab eo morte diuiduntur, & separantur. Ps. 48. Homo cum interierit, nō sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.

Mundo mortuos, & in humilitate fundatos, tribulationes minimè formidare, Pini exemplo asseritur.

Cap. XLI.

Mortuus mundo, & in humilitate fundatus, tribulationes, & aduersitates non metuit, quia ei non nocent, cuius exemplum apparet in pino. Nam pinus sub terra profundè coopertus, etiā si aqua sit mersus, in duritiem conuertitur, & immunis à corruptione seruatur. Sed si super terram ponitur, & pluuiæ exponitur, cito corrumpitur. Ille ergo est sub terra profundatus, qui est omnino mūdo mortuus, quia mortui sub terra absconduntur. Apost. Col. 3. Mortui enim estis, & vita vestra abscōdita, &c. Talis est, qui corde, & profundè humilis, vt non curet esse abiectus. Talis, inquam, in quandam duritiā versus, aquam tribulationis non timet quātumcunque sit in ipsa immersus, sed ab omni corruptione peccati manet penitus illæsus. Sed ille, qui super terrā exaltari quærit, à pluuia tribulationis superueniente facilitet corrumpitur, & deficit. Et ideò Isa. 2. consulit, dicens: Ingredere petram, idest Christum, & abscondere in fossa humo. i. profunda humilitate, mundo morere.

Quemadmodum bona opera sint agenda, vt meritum potiantur, ex quamplurimis tum seminis, tum etiam germinis, bonorumq; fructuum exemplis, & perfectionibus subtiliter edocetur. *Cap. XLII.*

Opera bona non sunt ostendenda, sed potius occultanda. Nam semina, quæ non sunt operta humo, tollunt aues, & comedunt. Sic diabolus tollit bona opera. Luc. 8. Aues cœli comederunt illud, scilicet semē, quod cecidit in via. Greg. Deprædari desiderat, qui thesaurū publice in via portat. Isid. Occulta, quod agis, inquātum vales: quod ex toto non vales, sit in animo occultandi voluntas, & non erit ostentatione vlla temeritas. Notandum etiam, quòd opera humilia tunc præcipue efficiuntur vtilia, quando sunt feruenter & affectuosè facta. Quod apparet in seminibus milij. Nam milij semina, licèt sint valde minuta, & de se parum nutritiua, quia frigida sunt & sicca, assata tamen, & igne calefacta, torsionem ventris sedant. Quasi ergo milium assatum, & igne calefactum, est op⁹ humile cum feruore & deuotione factum: quod fugat torsionem ventris, quia expellit tristitiam, siue acidiam nostræ mentis.

Item sunt hominum bona opera, velut quædam plantarum germina.

Primò ratione continentiæ, quia germen plantæ multum calorem & humorem continet in se. Vnde secundū Isido. germen est prægnans succulus à gignēdo, vel à gerendo dictus. Continet enim germen in se tria inuicem coniuncta: quia est in eo humor nutrimētalis, & humor seminalis, & viget in eo calor naturalis. Quasi enim humor nutrimentalis, est deuotio fidei. quia iustus ex fide viuit. Heb. 10. sicut planta, vel germen viuit ex nutrimento humoris. Sed quasi humor seminalis, est motus spei, q̄a ille, qui seminat, seminat in spe fructus, & alias semē nō proiiceret. Sed quasi calor naturalis, est charitas. Vbi ergo sunt ista tria, s. fidei vigor, spes præmij, feruor amoris, sequitur germinatio fœcunda boni operis. Vel notā, quod humor nutrimentalis, est lachryma pœnitentis, secundum illud Psa. 41. Fuerunt lachrymæ meæ panes die ac nocte. Humor autē seminalis, est gratia, de qua 1 Io. 3. Semen ipsius in eo manet. i. gratia, vt exponit glossa, sed quasi calor naturalis, est charitas. Et vbi concurrunt ista tria, scilicet diuina gratia, cōpunctio lachrymosa, & charitas feruida copiosa, sequuntur & fœcunda pœnitentię germina.

Secundò, opera bona sunt velut plātarum germina ratione consequentię. Sunt enim in germinantibus plura, sed successiuè cōsequentia, Prima enim est radix, ex qua erumpit ipsum germē, ex germine stipes, ex stipite flos, ex flore fructus. Radix ergo gratia, germē est virtus præcipuè charitatis, stipes est intentio finis, flos actus, fruct⁹ meritum operis. Igitur ex radice gratiæ procedunt germina virtutum, & ex germine charitatis procedit stipes rectæ intentionis, & ex rectitudine intentionis procedit flos, idest puritas & suauitas operis, & ex opere puro prouenit mercedis pulchritudo. Ecc. 58. Operamini opus vim ante tempus, & dabit vobis mercedem vestram in tempore suo.

Tertiò, ratione perseuerantiæ, & continuitatis, & profectus bene operādi qui est ex gratia Dei. Nā calor cœlestis penetrās ad medullam radicis, partes liquidiores, & vnctuosiores, & puriores, superius ad se trahit, easq; coagulat, & cōiungit, & coagulatas per terræ poros inducit, & in substantiam germinum eas cōuertere non desistit. Similiter gratia cœlestis penetrās ad medullam cordis, cogitationes, & affectiones liquidiores, idest magis compūctas ad flendum, & vnctuosiores, idest magis deuotas ad inflammādum, & puriores ad exequēdum, trahit superius ad Deum, & coagulat, & coniungit eas coagulo & vinculo charitatis, scilicet dum disponit homo suas bonas cogitationes, siue affectiones implere propter amorem Dei, & vtilitatem proximi, & sic eas per poros terræ, idest per sensus, vel membra corporis inducit, & in substantiam germinū non desistit conuertere, dū eas opere perficere perseueranter non desinit. Nam, quia non cessat attractionis humoris cōtinuatio in radice, nō cessat augmentum in germine, quousque ad debitum perueniat, idest ad perfectam quietem beatitudinis æternę.

Quartò, ratione redundantiæ. Nam confortato calore in medulla incluso radicis, humorem attrahit necessarium sibi radix ex virtute ipsius caloris. Quod autem de humore necessarium non existit, à se exterius repellit, quod autē ex calore incluso sursum leuatur, in materiā germinis transmittitur. Sic ex calore charitatis incluso in corde, homo de bonis quæ habet, humorem. i. nutrimentum corporis sibi necessarium sumit, quod vero necessarium nō est, sed superfluum, ad nutritiones exteriorū germinum. i. pauperum per pias eleemosynas mittit: quod pertinet ad redundātiam pietatis, & charitatis. De qua dicitur Luc. 10. Quod superest, date eleemosynam.

Quintò, ratione custodię: quia germen primò emittit

frondes

frondes mutuo se nectentes, quod natura facit innati ea loris ad conseruationem germinis. Nam cùm tenera sit eius substantia, ab aere frigido facile læditur, nisi tutela frondium muniretur. Aliter autem non solum à frigore, sed à grandine, & à vento, & à noxio rore siccaretur faciliter. Sic germen boni operis vastaretur faciliter, siue à frigore acidiæ, siue à grandine superbiæ, siue à vento vanæ gloriæ, siue à noxio rore fraudis, & deceptionis diabolicæ, nisi debitis circunstantiis vndique vestiretur, & cautelis & custodiis vndique muniretur.

Sextò, ratione efficaciæ: nam quãuis germen sit modicæ quantitatis, est tamen maximę virtutis: nam virtus radicis transit in substantiam germinis: & ideo herbæ quã diu sunt in germine, & viget in eis humor trãsfusus à radice: maximè conueniunt medicinæ. Similiter quamuis opera, quæ sancti viri faciunt, videantur eis modica propter humilitatem, & tamen maximæ virtutis sunt apud alios per exemplum, & apud Deum per meritum: nã virtus radicis, idest charitatis, de qua dicit Apost. Eph. 3. In charitate radicati, & fundati, transit in substantiam germinis, idest in soliditatẽ, & bonitatem operis. Et propter hoc huiusmodi opera, quandiu manet in ipsis humor deuotionis & affectionis, transfusus scilicet à radice charitatis, medicinalia fiũt non solum ipsi operanti, quẽ perũgunt, sed etiã peccatori intuenti, quẽ ad iustitiã ꝓuocãt.

Item opera bona assimilantur fructibus bonis.

Primò, ratione generationis, generatur.n. fructus ex humore arboris, & calore Solis: & generatur fruct⁹ bon⁹ ex nobiliore humore, q̃ sit in arbore. Similiter opera bona ex timore, & amore generantur: nam timor ad bene operandum sollicitat. Ecc. 15. Qui timet Deum, faciet bona. Et præcipue timor reuerẽtiæ, siue filialis, quia iste est nobilior timor, qui possit esse in homine. Amor vero ad bene operandum fructificat, ita vt nunquam sit ociosus, sicut Greg. dicit.

Secũdò, ratione defensionis, quia fruct⁹ generat⁹ cooperculo foliorũ defenditur. Hoc coopercelum est humilitas, quę bonorum operũ fructũ interdum abscõdẽdo cõseruat. propter quod dominus dixit. Mat. 5. Attẽdite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Nota etiam, ꝗ fruct⁹ omnes generaliter in loco sicco melius conseruantur, & in humido citius corrumpuntur. Similiter in humido, i. in mollitie delitiarum bona opera corrumpũtur, dum homines in delitiis resoluuntur, & carnales efficiuntur: in sicco vero abstinẽtiæ melius conseruantur.

Tertiò, ratione maturationis, maturatio enim fruct⁹ à calore est, nam calore exteriore interiorem confortante, & humore terreum dissoluente, & dirigente fructus crudi fiunt maturi. Sic calor amoris, interior animæ confortatus ab exteriori calore, vel alicuius verbi auditi, vel alicuius exempli visi, vel alicuius huiusmodi talium, dissoluto, siue expulso timore, vel amore terreno, producit fructus operum ad maturitatem. i. ad cõplementum. Et nota, ꝗ illi fructus citius maturescũt, qui altius in ramorum summitatibus crescunt, eo, quod radiis Solis directius se opponũt. Summitates. n. ramorum, sunt affectiones contemplantiuorum, qui quanto solis calore. i. Christi amore directius accẽduntur, tanto bona opera solicitius & perfectius operantur. Item nota, ꝗ signum maturitatis fructuum mutatio coloris viridis in pallidum vel rubeũ, & mutatio saporis insipidi, vel amari in dulcẽ, & gustui suauẽ. Ipse etiam tactus discernit aliquando inter fructus, & illum iudicat maturum, quem digitis cõpressum cedere inuenit, & qui mollẽ se esse ostendit, vt dicit Isaac in dictis particularibus. Ex quibus colligitur, ꝗ illi fructus maturi sunt. i. opera completa, & perfecta, quæ sunt pallida. i. cũ timore facta. Iob. 9. Verebar omnia opera mea. Item, quæ sunt rubea. i. cum amoris feruore. Itẽ, quæ sunt sapida, & dulcia. i. cum deuotione, & delectatione, non cum acidia, & aggrauatione. Item, quæ sunt mitia, siue mollia. i. cum mansuetudine facta. Eccl. 3. in mãsuetudine opera tua perfice. Et nota (prout dicit Isaac ibidem) quòd fructus dulces sunt in quatuor qualitatibus alios excedẽtes. Sunt enim temperatiores, calidiores, suauiores, & nutribiliores. Ex quib⁹ collige, ꝗ opera nostra tanto sunt Deo dulciora, quanto sunt magis temperata per discretionem, calida per dilectionem, suauia per deuotionem, & nutribilia per confortationem.

Quartò, opera bona assimilãtur fructib⁹ ratione multiplicationis: nã quędã plantæ paucos, quædã vero multos fructus faciunt. Et ista etiã multitudo diuersificatur: quia quædã fructificãt tãtũ semel in anno, quædam vero pluries, sed nõ maturãt fructus vltimi, sed remanẽt crudi, eo, ꝗ vicinitate frigoris hyemalis calor ad dirigendum non sufficit. Vnde semel fructificare perfectè magis vtile est, & consonum plus naturæ.

Item quædã arbores sunt fertiles omni anno per multa tempora, propter abundãtiam caloris, & vnctuosi humoris, sicut ficus. Et quædam fructificãt vno, & quiescũt alio, vt oliuæ. Cuius ratio est, quia in anno quietis pristinum humorem perditũ reparant, quem in anno fructificationis perdiderunt, & sic ad fructificãdum se renouãt, vt tempore quietis, & suæ refectionis multos producãt ramos, & folia, licet modicum fructum. Quod ergo quædam plantæ paucos, quædam multos fructus faciunt, significat, quod quidam homines multa bona opera faciũt, & multa merita acquirunt: quidam vero pauca, quod vero quædam pluries in anno, sed imperfectiores, quędam vero semel in anno tãtum, sed perfectiores fructus producunt, signat, quòd melius est facere opera pauciora, sed perfectiora, quàm plura, & defectiua, præcipue si defect⁹ sit in fine operis, sicut est in fructibus vltimis, qui nõ maturantur. Quod autem quædam aliquo tempore fructificant, & aliquo tempore quiescunt à fructificatione, significat, quòd quies, & intermissio laboris continui, necnõ recreatio moderata ab operibus pręcipue exterioribus, est vtilis & necessaria, sed quod plãtæ etiã tempore quo quiescunt à fructu, non sunt propterea omnino ociosæ, quia producunt ramos, & folia, significat, ꝗ requies sanctorũ virorũ ab exteriorib⁹ & corporalibus operibus nõ est propter hoc ociosa à spiritualibus operib⁹. Vacat igitur in eorum operibus corpus, sed non est animus ociosus. Vnde Sen. dicit, Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato, sed ipsa requies plena sit sapiẽtia, & bonis cogitationibus.

Itẽ quædam arbores sunt in iuuentute fœcundiores, eo, ꝗ plus abundãt in caliditate, & siccitate. Quædã vero sunt magis fœcundæ in senectute, quàm in iuuẽtute, q̃a dũ in iuuẽtute nimis abundãt in humiditate, calor naturalis non potest eam digerere, sed in senectute minorata humiditate fit bene digestibilis p calorẽ, & hoc in amygdalis, & piris patet, sicut exemplificat Arist. Sic & quidã homines ad literam in iuuenili ætate meliores sunt, & bona

& bona opera plura faciunt,quàm in senectute.quidam vero econuerso.Vel in iuuentute,idest in principio conuersionis,quidã feruentiores,& in bonis operibus solicitiores sunt,quàm in senectute,idest in progressu,& cõsummatione:quidam autem econuerso:quia in principio debiliores,in fine vero fortiores sunt. Item nota, ꝙ vna planta iuuat aliam ad fructificãdum si sit ei vicina, sicut syluestres,vt dicit Ari.de veg. iuuãt ortenses, si eis ex opposito complantentur.Similiter malogranatæ oliuis conferunt si plantentur cũ eis,eo quòd abundant in calore,naturæ oliuarum conueniente.Ex hoc autem instruimur,quòd vnus homo debet iuuare alium sibi proximum in bene operando,quod vtile est consociare,& vicinare se bonis,siue viris spiritualibus, & contemplatiuis,qui designantur per arbores syluestres,siue actiuis qui designantur in malogranatis.Item dicit Aristo.ꝙ arbores,quę fructificãt omni anno,fiunt cito senes,& quę nimium faciunt fructum,cito desiccantur, eo quòd humor,qui deberet nutrire plantam,transit in fructum.In quo ostenditur, quòd nimia exercitatio & lassitudo in exterioribus laboribus, est aliquando causa debilitatis, non tantum corporis,sed spiritus, & quãdoque inducit acidiam,quæ desiccat humiditatem deuotionis æternę.

Quantum pœnitentia opera ritè confecta proficiant,per arborum fructuum, præcipuéque oliuarum similitudines perspicuè declaratur. Cap. XLIII.

Opera pœnitentium assimilantur fructibus arborũ. Primo,quo ad fructuum productionẽ,Producuntur enim,& nascũtur fructus ex arboribus quibusdam retinaculis alligati, & huiusmodi retinaculo mediante fructus natus arbori adhæret,sicut fœtus per vmbilicum cum matrice sic tenet,& hoc retinaculum primo est debile,& laxum,vnde tunc de facili fructus excutitur, si fortioris venti impulsu feriatur,sed paulatim calore humorem desiccante,retinaculum primò debile induratur. Vnde tũc fructus de facili non vincitur.Hoc retinaculum,quo mediante fructus.i. meritum boni operis,ab arbore.i.à pœnitente retinetur, est amor charitatis,sine quo nec meritorium opus agitur, nec etiam facti operis meritũ retinetur:Vnde charitate perdita omnia cum ea perduntur præteritorũ operum merita. Hoc ergo amoris retinaculũ in principio pœnitentiæ adhuc est laxum,& debile,quia scilicet imperfectũ: quia timorem seruilem habet admixtum,& ideo à vento fortioris tentationis nouitij pœnitentiæ,& religionis faciliter frãguntur. Et ideo consanguineis,vel occasionibus peccatorũ,seu tẽtationibus nõ sunt faciliter exponendi, sed diligenter custodiendi,postmodum antẽ calore charitatis proficiente,& humorem. i.timoris mollitiẽ desiccãte.i.depellente,(etenim perfecta charitas foras mittit timorem)fortificantur,& solidantur.

Secũdò,quo ad fructuũ colorationẽ, Sunt.n.fructus diuersorum colorũ, scilicet quidã albi,quidã nigri,quidã rubei. Nam secũdum Ari.de veg.ex humore frigido terrestri & melãcholico nigrescunt, ex humido & frigido albescunt,ex calido rubescunt,vt dicit Albumasar. Talia debent esse opera pœnitentiũ, scilicet nigra per tristitię obscuritatem,alba per conscientię puritatem,rubea per charitatis feruiditatem. Vel fruct⁹ albi sunt opera innocentium,nigra vero opera peccantium,rubea opera pœnitentium,qui de culpa perpetrata erubescunt.

Tertiò,quo ad fructuũ nutritionem:licet enim generaliter dicat Galenus,ꝙ herbæ,& fructus parum nutriũt, tñ specialiter quidam sunt fructus qui minus nutriunt, quàm alij. Nam quemadmodum experiẽtia docet,& auctores tradunt,plantæ aromaticæ,siue medicinales, ad vescendum sunt minus delectabiles,& ad digerendũ fructibus aliis duriores,& hoc propter vehementem coagulationem per calorem agentem in humiditatem. Vnde secundum Aris. fructus tales non sunt multum nutribiles. Vnde etiam dicit Albumasar, ꝙ planta quãto magis est medicinalis,tanto minus nutrit.Plantæ igitur medicinales,sunt pœnitentiæ partes,scilicet contritio,cõfessio,& satisfactio,quibus animarum nostrarũ morbi curãtur,horum fructus.i.opera,& præcipuè satisfactionis, non sunt delectabilia,neque facilia,sed dura & difficilia ad faciendum.Vnde plus ordinantur in peccatore ad tollẽdum morbi effectum.i.peccati reatum.i.ad satisfactionem debiti,ꝙ̃ nutrimentum,vel augmentum meriti.

Quartò,quo ad saporis mutationẽ.Nã aliquando fructus primo sunt pontici,vel amari,& postea efficiuntur dulces,quod est propter humoris primo attracti grossitiem,& terrestreitatem,quasi propter indigestionem nõ possit habere dulcedinem. Sed tempore procedente, cõfortato calore,& augmentato humore, digeritur, & in dulcedine conuertitur. Vnde,& iterum Aristoteles dicit, ꝙ amarum & acerbum missum in ignem,dulcescit,sicut patet in piris acerbis,in aqua elixatis. Aliquãdo vero fructus primo sunt dulces , & postea efficiuntur amari, vel pontici propter nimiam adustionem superuenientem,sicut sunt mirabolani.Cuius causa est(vt Philosophus dicit)magna raritas fruct⁹. Vnde hora digestionis cũ meatus sint magni,subintrat calor sufficiẽs,& humorẽ digerit,& dulcẽ efficit,sed post calor humorẽ consumit,& siccitatem inducit,& sic poros constringit, vt calor,vel humor ad fructum peruenire non possit, & sic iterum fructum in ponticitatem conuertit propter dominium siccitatis. Sed tandem calor innatus vigoratur,& ad locum fructus eleuatur à calore Solis auctus,vnde frigiditatẽ vincit,& immensam caliditatem & siccitatem inducit,& sic fructus in amaritudinem vertit.

Primis igitur fructib⁹,ꝗ primò sunt amari,postea dulces assimilãtur opa pęnitẽtiũ,ꝗ̃ incipiũt ab amaritudine luct⁹,& terminãtur in dulcedinẽ gaudij,f.m illud Mat.5. Beati qui lugẽt,qm̃ ipsi cõsolabũt.Itẽ tales sunt dolores, vel labores patientiũ,qui primo habẽt amaritudinẽ pœnæ,sed pariũt vltimò præmiũ gloriæ. Io.16. Tristitia vestra vertetur in gaudiũ, & hoc totũ est virtute caloris.i. diuini amoris. Illis autẽ fructibus, qui primò sunt dulces,& postea amari,assimilantur opera peccantium,quę in actu,dũ fiũt, habent dulcedinẽ miseriæ delectationis: sed post factum inducunt amaritudinem conscientiæ, vel sequentis punitionis.

Item assimilãtur talibus fructibus cõsolationes gaudentium,& prosperantium in mũdo: quæ licèt nũc dulces sint, postea tamen ad infernalem amaritudinem perducunt,sicut patet Luc.16.de diuite epulone. Et hoc totum contingit, vel propter constrictionem auaritiæ,vel propter nimiam intentionem concupiscentiæ.

Item pœnitẽtiæ operã,si debito modo fiant,sunt valde proficua. Cuius exemplum apparet in oliuis. Nam sicut dicit Isaac, oliuæ cum sint rubeæ, non bñ maturæ, si cum aceto,vel aqua salsa fuerint præparatæ,sunt comestæ, valde confortatiuæ,constrictiuæ & appetitus excitatiuæ

tiuæ, licet ad digerendũ duræ. Similiter pœnitentium opera, si sint rubea per charitatis feruorem nondum matura.i.non diu dilata, vel tardata, & fuerint præparata cũ aceto cõpunctionis, & lachrymarum salsedine, quæ sunt vt aqua salsa, etiam si talia opera videantur ad faciendũ dura.i.difficilia, sunt tamen valde vtilia, quia confortant ad faciendum bona, restringunt, vt non fiant mala, & excitant appetitum, ad habendum cœlestia.

De variis fructuum figuris, præcipuéque piramidali, cui proficientium opera multis exemplis comparantur.

Cap. XLIIII.

Opera proficientium in vita spirituali assimilantur fructibus habentibus pyramidalem figuram. Inueniuntur enim fructus diuersarum figurarum. Nã quidam fructus sunt pyramidati, quidam rotundati, quidam angulati. Piramidales fructus duorum sunt modorum: quidam pyramidati ex vna parte tãtùm, scilicet ex parte inferiori, quidam ex vtraque parte habẽt conum, & in medio dilatantur. Nam si pori plantæ in principio humoris, ampli & rari fuerint, seu postea frigiditate, aut siccitate constringuntur, fructus & folia ingrossabuntur superius, & inferius gracilabuntur, & pyramidabuntur: si vero virtute caloris, & raritate humoris superior particula leuiatur, & ex parte inferiori caliditate existẽte, humor in medio diffunditur, fructus & folia in medio dilatantur, & propter dominium caloris in vtraque extremitate in conum ducuntur, & subtiliantur, & sic in pyramidem transformantur.

Primis ergo fructibus, qui ex parte inferiori tantum pyramidantur, & superius dilatantur, assimilantur opera gradatim proficientium, quæ quidem in principio sunt gracila.i.debiliter incepta, sed postea vsq; in finẽ crescũt, & dilatãtur proficiendo. Greg. Nemo repente fit summ⁹, sed in bona conuersatione à minimis quis inchoat, vt ad maiora perueniat.

Secundis aũt fructibus, qui ex vtraq; parte pyramidãtur, & in medio tãtummodo dilatãtur assimilãtur opera quorundã, quæ tã in principio, q̃ in fine sunt gracila, & parua, licet aliqñ in medio visa sint dilatari, & ꝓsperari.

Quidam vero fructus sunt, qui rotundã habent figurã propter æqualem materiã humoris, & æqualem actionem virtutis & caloris, per quã mediæ partes extenduntur æqualiter, & à medio vsq; ad circunferentiã vniformiter protenduntur. Hæc igitur figura propter æqualitatem, & vniformitatem extensionis vndique, cõpetit operibus iustitiæ, quæ exigit, vt omnibus sine personarũ acceptione æqualiter, & vniformiter reddatur, quod suum est vnicuique. Et dico æqualiter non secundum æqualitatem quantitatis, sed proportionis. Alij autem fructus sunt, qui angulares sunt ex contraria causa.i. propter inæqualem extensionem materiæ. Et ideo significant opera iniustitiæ, quæ.s. inæqualiter fiunt, & cũ personarũ acceptione. Et hæc opera hominem non proficere, sed potius deficere faciunt. Vnde Dauid petebat, & dicebat. Ps. 118. Non dominetur mei omnis iniustitia.

Contemplantium in contemplationéque perseuerantium perfectiones & dona ex variis fructuum maturorum effectibus claris similitudinibus cognoscuntur.

Cap. XLV.

Opera contemplãtium, & perseuerãtiũ assimilantur fructib⁹ maturis. Dicit enim Ari. de veg. ꝙ in terra montuosa, quia dulcis est, & dulcẽ continet humorem fructus citius maturantur, & sapidiores, & salubriores inueniũtur. Hæc ergo terra montuosa, est vita contẽplatiua, quæ montuosa dicitur, propter ascendendi difficultatem, & propter cælestium veritatẽ, & propter quietis securitatẽ, ibi quoque reperitur humor dulcis internæ cõsolationis. Vnde & fructus.i. opera cõtẽplãtium, citius maturescũt, i. citius cõplentur, propter charitatis calorem, quæ facit opus accelerare, & consummare.

Item magis sapiunt: quia supernis consolationibus admiscentur. Sunt etiã huiusmodi fructus, i. opera saniora: quia magis à vitiis remota. Et nota, ꝙ maturationẽ fructuum habet principaliter planta à calore igneo naturali & interiori, & etiam ab aere cooperante exterius. Nã sicut dicit Aris. de veg. planta habet tres vires, quia à terra habet fixionem, ab aqua coadunationem, ab igne consolidationem, & partium terminationem, fructuum completionem, & maturationem, & hoc propter aeris cooperationem. Sic simili etiam modo, anima habet fixionẽ, i. firmitatem in Deo à terra. i. à fide: quia sicut terra est immobilis, & aliis quietem & stabilitatem tribuit, & concedit, sic etiã veritas fidei, & in se manet immobilis, & animã stabilem reddit. Vnde Dio. de di. no. dicit, ꝙ fides est perfecta credentium stabilitas, quæ eos stabilit in veritate. Sed coadunationem habet ab aqua.i. à spe: quia sicut omnis aqua recolligitur, & coadunatur in mari, ita diuina spes debet recolligi, & collocari in deo. Ps. 61. Sperate in domino omnis congregatio populi. Sed soliditatẽ patientiæ habet ab igne, & aere, i. ab amore dei, & proximi: quia charitas patiens est, 1. Cor 13. Nam quasi calor ignis interior est amor dei.i. diuin⁹ sed vt calor aeris exterior: est dilectio & amor proximi. Similiter à charitate, tã dei, quàm proximi, est perseuerantia boni operis, scilicet vsq; ad impletionẽ maturitatis, i. vsq; ad cõplementũ finis.

Ex fructuum situationibus similitudinibusq; diuersis, an varia docentium opera magis minusue perfecta existant, cognoscitur.

Cap. XLVI.

Opera docentium assimilãtur situationibus fructuũ in arbore, fructus.n. in diuersis arborib. hñt diuersam situationem, siue positionẽ: quia vt dicit Aris. de plant. quædã arbores sunt, quæ producunt fructus super folia, & hoc accidit per fortitudinem fructus, & indigentiam solaris caloris humorem digerentis. Quædã vero habent fructus sub foliis, & hoc propter debilitatem fructus ne calore nimio, vel frigore corrumpãtur. Quædã vero aliæ sunt, quæ habent fructus ad stipitem suspẽsos, quod accidit propter insufficientiam humoris, & caloris, ipsum ad extremitates expellere non valẽtis. Illi ergo hñt fructus super folia, qui plus curant factis ostendere, quã verbis docere. Vnde superat in eis cura faciendi, studiũ loquendi, & hæc est sapientis doctoris proprietas. Vnde Greg. Nazian. dicit. Ille videtur mihi sapiens, q de virtutibus aiæ pauca q̃dẽ cõmonet, & proloquit, plura autẽ in suis factis, atque operibus operatur, & ostendit, & fidẽ verbi in operum suorũ astipulatione confirmat. Clara est illa sapiẽtia, non quę in verbis volat, sed in virtutib⁹ cõstat. Illi verò habẽt fructus sub foliis, quorũ verba superãt facta. Si quidẽ in foliis verba, in fructibus opa designãtur. De talibus aũt dicit Bern. ꝙ monstruosa res est, lingua magniloqua, & manus ociosa. Illi autẽ habẽt fructus in stipite sine foliis, qui habẽt opera sine verbis, scilicet qui faciũt, & nõ dicũt. Vel nota, ꝙ illi sunt spiritu fortes, qui nõ indigẽt ꝑꝑ timorem vanæ gloriæ abscondere

scondere opera sua,& isti sunt fructus, qui non sunt sub foliis, vel inter ramos absconditi, sed super folia.i.in manifesto. Illi vero, qui sunt debilioris virtutis,& timent ne eorum opera vel frigore persecutionis inuidorum, vel fauori,& gloriæ propria calore corrumpantur, abscondunt ea:& isti sunt fructus sub foliis, vel ad stipitem absconditi.

Orādi modus, orationisq; perfectio ex quamplurimis guttæ, Rutæ, ac thuris similitudinibus breuissime explanatur.

Cap. XLVII.

ORatio assimilatur guttæ

Primò, ratione natiuitatis. Est enim gutta lachryma cuiusdam arboris, siue herbæ, cuius ramusculi diebus æstiuis ab incolis incidūtur, & lachrymātur: q̄ egreditur gutta, siue armoniacū appellatur. Ista ergo gutta arboris est lachryma orationis, siue oratio lachrymantis, quæ produci debet æstiuo tēpore, idest in cordis feruore. Et iuste vocatur armoniacum: quia in oratione vocali debet esse quædam armonia, idest quædam consonantia,& concordia, scilicet cordis & vocis, per attentionē, prout dicit Aug. Reg. Hymnis,& psalmis cū oratis ad Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore.

Item consonantia vocis,& manus, per operationem scilicet, vt cum aliquis orat Deum voce, studeat ipsum etiam munere placare, idest eleemosynæ largitione, vel bono opere. Et hinc est, quód orantes manus etiam leuant ad cœlum. Sic ergo in eo, quod gutta est lachryma arboris, signat, quod oratio debet esse lachrymosa. Vnde Aug. ad Dios. Plerūq; hoc negotium, s. orationis, plus gemitibus, quàm sermonibus agitur, plus fletu qua afflatu.

Item in eo, q̄ gutta egreditur in calido tempore æstatis, signat q̄ debet esse affectuosa,& feruida. Nam feruidus affectus orantis, est quasi thus redolens in diebus æstatis Ecc. 50. Sed ratione nominis: quia vocatur armoniacum, significat, quod debet esse attenta,& operosa. Et ideo Cassio in Ps. 100. Ipsa est suauissima virtus armoniç, quando vox cognoscitur operibus cōsonare. Nam si hæ res discrepabili sibi varietate dissentiant, nequaquā possunt psalmodiæ efficere cantilenam: nec ad aures domini veniet, quod sese mutua contrarietate confundit.

Secūdò, ratione puritatis: quia illa gutta est nobilior, quæ est purior,& fæculentiæ impermixtior,& quæ in pinguedine & candore thuri est similior. Sed Dios.& Plini^9 dicunt, quod illa est melior, quæ habet odorem castorio similem,& subamarum saporem. Similiter oratio tanto melior est quanto purior, & fœculentiæ peccati impermixtior. Vnde Aug. in Ps. Orationis puræ magna est virtus,& velut fidelis nuncius mandatum peragit,& penetrat, quæ non peruenit. Et in vitis patrum dicitur, q̄ oratio si munda & casta fuerit, cœlos penetrans, vacua non redibit.

Item illa est melior, quæ pinguior est, idest deuotior, & quç candidior, idest cum mundiori intentione. Debet enim esse non tantum puritas, in orantis affectione, sed etiam candor munditiæ in eius intentione. Vel puritas debet esse in affectu,& candor, idest claritas fidei in intellectu. Iac. 1. Postulet in fide, nihil hæsitans.

Item illa est melior, quæ odore castorij,& amaræ cōpunctionis est plenior. Nam compunctio, licet oranti videatur amara, tñ Deo est odorifera. Vnde Beatus Greg. dicit, quód veraciter orare est amaros in compunctione gemitus, & non composita verba resonare. Et ita patet, quod in oratione perfecta debet esse puritas affectionis. pinguedo deuotionis, candor, i.claritas intentionis, & odor, idest amaritudo compunctionis.

Tertiò ratione vtilitatis, quia gutta habet virtutem dissoluendi, necnon relaxandi, vt dicitur in Platone,& inflationes sedandi. Similiter lachrymosa,& deuota oratio dissoluit peccati vincula, relaxat debita,& sedat tumida, quia expellit tumorem superbiæ. Vnde & glossa dicit super illud, Myrrha,& gutta,&c. q̄ gutta est humilitas, quç ad modum guttæ expellit omnes inflationes superbiæ, quod maxime facit humilitas in oratione, quia sicut dicit Hugo de Sancto Victore. Oratio est piæ mētis,& humilis conuersio, fide, spe,& charitate suborta.

Item oratio assimilatur rutæ.

Primò ratione complexionis. Est enim ruta naturæ feruentissimæ,& plus agrestis, quàm domestica. Vnde dicit Plini^9, quod habet virtutem muscatæ, calidam,& siccam. Sic oratio, oportet quod sit feruida per deuotionē, vt mentē calefaciat,& inflammet ad dilectionē,& desiccet humorem, idest fluxum cogitationum.

Secundò, ratione nutritionis, quia ruta gaudet siccitate,& vult nutriri cinere, vt erucis possit carere. Amicitia magna est tibi cum fico, vnde nunquam sic conualescit, sicut sub ficu, & iuxta ficum facit. Similiter gaudet oratio abstinentiæ siccitate, & nutritur humilitatis cinere, propter primum dicit Beatus Gre. super Mat. quód antiqui patres quoties orare voluerunt, ieiunium cum oratione iunxerunt. Vnde Tob. 12. Bona est oratio cum ieiunio. Propter secundum dicitur Ecc. 35. q̄ oratio humiliātis, nubes penetrat,&c. Diligit etiā societatem fici.i.eleemosynæ: quia ficus est fructus mitis,& dulcis,& ideo significat eleemosynam, quæ dari debet cum mansuetudine, & dulcedine pietatis Gre. in Mat. Infirma est oratio, quç eleemosynarum largitate non est munita.

Tertiò, ratione munitionis, quia ruta munit, & defendit contra animalia venenosa: Vnde sicut dicit Isid. Rutam contrariari venenis mustela primo docuit. Nam quando bellatura est cum serpente, primo rutam comedit,& eius odore,& virtute contra venenum se munit,& sic ad bellum secura procedit: immo, vt dicunt Dioscor. Plin.& Constan. tanta est vis rutæ, quód post eius esum, mustella etiam Basiliscum secura inuadit,& eum occidit. Mustella quæ pugnat cum serpente, est anima tentata à dæmone, quæ si vult securè euadere, munit se feruenti oratione. Matth. 26. Orate, vt non intretis in tentationem. Est enim oratio deuota, quasi flagellum quo tentator percutitur. Vnde Aug. dicit in quodā sermone, quòd oratio est oranti subsidium, Deo sacrificium, dæmonibus flagellum. Basiliscus autem, qui visu interficit, est luxuria, quam etiam extinguit oratio deuota. Vnde sicut dicitur Matth 17. Hoc genus dæmoniorum, scilicet, de luxuria tentantium, non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio. Hieron. in Epist. Ieiunio pestes corporis: oratione veró pestes sanandæ sunt mentis. Et generaliter valet oratio contra omnem tentationem, sicut dicitur ruta valere contra omnem punctionem. Dicit enim Plinius, quód succo rutæ inuncti à scorpionibus, araneis, vespis, & apibus non punguntur. Quasi enim punctio scorpionis, qui non ante, sed retro pungit, dici potest tentatio carnis, quæ primò delectat, sed postea cruciat. Sed punctiones aranearum, quæ muscas insidiosè capiunt, sunt tentationes dæmonum, quæ insidio-

se cap

se capiunt animas. Puncturæ vero vesparum, & apum, sunt impugnationes mundi, siue per aduersitates, quas designant vespæ, siue per prosperitates quas signát apes, quæ mel faciunt & aculeum infigũt, à quibus omnibus defenditur anima deuota per studium assiduę orationis. Vnde Hiero. in Epi. hortatur, Egredientes de hospicio armet oratio, regredientibus de platea, occurrat antequá sessio, nec prius corpusculum requiescat, quàm animam oratio pascat.

Item oratio assimilatur incenso, siue thuri. Ps. 104. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Incensum. n. siue thus bonum probatur candore. & carbone. Candore, quia illud incensum, siue thus est optimũ, quod est album, & mundum. Carbone vero probatur, si statim ardeat, & flammas emittat. Similiter oratio illa est valida, quæ fit cum candore puritatis. Amb. in offi. Sit oratio tua pura, & simplex, dilucida, atque manifesta, plena grauitatis, & ponderis, non affectata elegátia, sed non intermissa gratia. Dicitur enim, q Arabes vbi thus nascitur, nolunt huiusmodi recolligi, nisi à personis religiosis & mundis, idest mulieribus non pollutis, vnde, & si mundiciam requirit collectio thuris, multo magis deuotio orationis. Et ideo etiam de cantu, & oratione vocali clericorum immundorum, dicit August. quòd plus placet Deo latratus canum, mugitus boum, grunitus porcorum, quàm cantus clericorum luxuriantium.

Item valida oratio est, quæ cum ardore, idest feruore fit charitatis. Hæc enim est ignis, qui fumum thuris, idest affectũ orationis dirigit ad Deum. Ecclesiastici 5. Quasi ignis effulgens, & quasi thus ardens in igne.

Omnium delictorum capitalium praui effectus multiplices describuntur, qui ex obnoxiis fructibus, eorumque similitudinibus eliciuntur.

Cap. XLVII.

Opera mala assimilãtur malis & illaudabilibus fructibus. Sunt enim plerique fructus insipidi, vel amari, vel põtici, indigesti, vel frigidi, crudi, & duri, & quidam etiam corrupti, vel putridi. Vnde tales fructus moraliter ad diuersa vitia referuntur. Nam fructus insipidi minus cunctis valent, quia stomachum non cõfortãt: quia in eis dominatur humiditas aquosa, & ideo abominationem generát. Vnde insipidi fructus ad luxuriosos referuntur, in quibus aquositas, idest carnalitas abundat, & quibus spiritualia insipida, & abhominabilia sunt, vnde Apostolus 1. Cor. 2. dicit, quod animalis, id est carnalis homo, nõ percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Et Psa. 106. Omnem escam abominata est anima eorum. Et ideo fructus carnalium hominum, idest opera eorũ, sunt insipida per affectum: quia faciunt spirituales delitias, tanquam insipidas, & abominabiles eos fastidire.

Secundò fructibus amaris assimilantur opera inuidorum: quia inuidi habent zelũ amarũ, de quo Iac. 3. Quòd si zelum amarum habetis inter vos. In cuius signum Iudæi, qui per inuidiam Christum tradiderunt fellis amaritudine eum potauerunt. Psalm. 38. Dederunt in escam meam fel, &c.

Tertiò, fructus pontici referuntur ad iracundos: quia ira cor pungit, & alios frequenter pungere facit, sicut põtica & acerosa pungunt.

Item fructus pontici sunt duri, stiptici, & constrictiui, sed stomachi confortatiui, & appetitus excitatiui. Similiter iracundorum, quidam sunt stiptici, qui fecem de ventre non emittunt, idest iniuriam de memoria, vel corde non expellunt. Vnde stiptici sunt, qui difficiles ad iniurias obliuiscendum. Quidam vero, sunt duri ad dimittẽdum, & constrictiui ad vindicandum, nunquam relaxantes offensas. Sunt etiam omnes motus iræ excitatiui appetitus ad vindicandum. Sed nota, q si fuerint fructus acetosi modico terrestri compositi, acumen choleræ extinguunt, quia si fuerit in homine offenso aquosum pietatis, & terrestre humilitatis, extinguitur acumen iræ, & cito ad tranquillitatem debitám reducitur talis homo.

Quartò, fructus indigesti referuntur ad gulosos: quia frequenter indigestio prouenit ex gulæ superfluitate. Itẽ cibus indigestus est impurus, quia per digestionem cibus purus ab impuro separatur. Et similiter gula immũditiam, & impuritatem generat corporis, & animæ.

Quintò, fructus frigidi referuntur ad acidiam, quæ animam reddit frigidam in Dei dilectione, & pigram in bona operatione. Prouer. 20. Propter frigus piger arare noluit.

Sextò, fructus crudi referuntur ad auaros, qui sunt crudi, i. crudeles, & feroces, & incompassibiles, erga pauperes. Et nota, q fructus crudi, sunt malorum humorũ nutritiui. Similiter auaritiæ opera malos humores, idest malas affectiones interiores, siue desideria nutriunt: qa sicut dicit 1. Ti. 6. Qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationem, & in laqueum diaboli, in desideria mala & inutilia.

Item motus auaritiæ corrumpunt gustum animæ, vt non sapiant auaris spiritualia. Vnde humor temporaliũ excludit amorem spiritualium. Item debilibus, & imperfectis maximè nocent occupationes temporalium, quia auaritia multiplicat.

Septimò, fructus duri referuntur ad superbos, quorũ corda, propter defectum pluuię, & roris, idest propter defectũ pietatis, & gratię, arida sunt, & dura. Superbis enim sub typo montium dicitur. 2. Re. 1. Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniat super vos.

Item peccatorum opera assimilantur fructibus corruptis. Quidam enim fructus non conseruantur, sed quãdoque antequam compleantur, corrumpũtur, & efficiũtur vermiculosi: & hoc aliquando accidit ex vitio plantationis arboris, quia scilicet, non fuit congruo tempore plantata. Nam in plantatione arboris, multum obseruanda est ætas lunæ, quia illæ plantæ, quæ in recto plenilunio inseruntur, siue plantãtur, non conualescunt, & si cõualuerint vermiculosum faciunt fructum, & tales fructus citius computrescunt, propter humorem nimium, qui ad lunæ præsentiam in omnibus augmentatur. Vnde etiam arbores, quæ tali tempore præciduntur, minus durabiles esse probantur, & citius, à vermibus corroduntur, vt dicit Constá. Per lunam auté, quæ est semper mutabilis & variabilis, mens intelligitur peccatoris, qui per peccati inquietudinẽ instabilis, & variabilis fit, secundũ illud Thren. 1. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Plenilunium ergo significat plenitudinem peccati, quæ est in consensu, vbi ratio peccati mortalis impletur, & perficitur. Si ergo planta, i. voluntas, & propositum alicuius boni operis faciendi, in plenilunio plantetur, idest dum ipsa mens est in peccato mortali, vel in consensu, & in voluntate peccandi, tunc talis

planta

planta inficitur, & fructus, id est opus corruptum, & vermienlosum, i. vitiosum producitur, ita vt fit à merito vacuum. Vnde in peccatorũ operibus vel inuenitur vermis auaritiæ, vel luxuriæ, vel superbiæ, vel inuidiæ, vel alicuius alterius vitij, seu defectus, qui fructus medullã corrodit, & corrumpit, i. qui boni operis substantiale meritum tollit.

Quantum Christi passionis meditatio nobis afferat vtilitatis, ex nonnullis Piperis, moriq; exemplis fit perspicuum. *Cap. XLIX.*

PAssionis Christi meditatio feruida remouet diuini amoris impedimenta. Cuius exemplum apparet in pipere. Nam syluas, quæ dicuntur esse Caucasi montis serpentes ibidem custodiunt. Sed incolæ, eum syluæ maturescunt, eas incendunt, & sic serpentes interimunt, vel expellunt, & ex hac combustione piperis grana, quæ sunt naturaliter alba efficiuntur nigra. Sic ergo patet, quod combustio ignis expellit serpentes, vel extinguit, qui impediunt, ne colligantur fructus piperis. Piper autẽ, quod est calidum & siccum in quarto gradu, significat charitatem, quæ quatuor gradus requirit in diligendo Deũ, scilicet, vt diligatur ex toto corde, & ex tota mẽte, & ex tota anima, & ex tota fortitudine. Sed hoc piper, ne à nobis habeatur, serpentes, id est dæmones nos impediunt, vel peccata quantum possunt. Sed combustio ignis, i. passionis Christi feruens meditatio, de qua dicit Psa. 38. In meditatione mea exardescet ignis, ipsos serpentes, id est dæmones, & eorum tentationes fugat, & ad amandũ Christum vehementer mentem inflammat. August. super Io. Fratres, vt à peccato sanemur, Christum intueamur, quo niam qui intuebantur serpentem æneum in deserto, non peribant morsibus serpentũ, Sic qui intuentur fide Christi mortem, sanantur à morbibus peccatorum.

Item crux Christi assimilatur moro.

Primò ratione fructuum. Fructus enim mori fuit corpus Christi cruci affixũ. Quia fructus mori, vt dicit Ambro. primo albet, deinde viret, tertio rubet, vltimo nigrescit, & lucet. Sic corpus Christi fuit album, id est purum, & candidum, in conceptione, quia de Spiritu sancto conceptum, post viride, id est virtuosum in cõuersatione, vsque ad passionem, postea rubrum, id est sanguine rubrica tum in passione: postea nigrum in morte, lucidum autem in resurrectione. Et nota, quòd ex fructu mori (vt dicit Rabanus) sirputus nobilis, quẽ elephantes potantes fiũt animosiores ad bellum. Vnde dicit 1. Mac. 6. quod ostenderunt elephantis sanguinem vuæ, & mori, ad acuẽdum eos in prælium. Iste potus est sanguis Christi, qui per modum potus in sacramento sumitur ad ipsam passionem rememorandum. Vnde iste sanguis, siue rememoratio debet multum accẽdere cor nostrum, & animare ad bellandum contra vitia, & ad tolerandum quæcunque pericula.

Secundò ratione seminum, quia secundum Diosc. seminum mori sunt tres virtutes, solutiua, s. & purgatiua, & fœcundatiua. Semim mori. i. passionis Christi nobis relicta, sunt ecclesiæ sacramẽta, quia sicut virtus mori remanet, & seruatur in seminibus, ita virtus passionis Christi remãsit, & seruatur in sacramentis, vnde sacramenta omnia operantur in virtute passionis Christi. Et ista sunt semina, ex quibus plantæ spirituales, i. filij Dei regenerantur, sicut præcipue patet in sanctis. Omniaque hæc semina, id est sacramẽnta habent virtutem purgatiuã mentis, quia omnia conferunt gratiam, & gratia sanctificat animam. Sed aliquod sacramentum specialiter purgat, ab originali, vt baptismus, aliquod ab actuali mortali, vt pœnitentia, omnia alia purgant à veniali, licet etiam habeant maiores alios effectus.

Tertiò, ratione frondiũ, nam sicut dicit Amb folia mori superiecta serpenti ipsum interimunt. Folia mori sunt exempla crucifixi, quæ omnẽ serpentẽ, id est diaboli suggestionem interimunt. Nam si teneas de auaritia, cõsidera Christi crucifixi paupertatẽ, & nuditatem. Si de superbia, obijce eius humilitatem, si de luxuria pensa pœnarũ corporis eius acerbitatem, & sic extinguetur omnis tentatio. Et hoc figuratum fuit in serpente æneo, in deserto exaltato. Nu. 21. cuius aspectus à venenosis serpentũ mor sibus liberabat.

Patientia quid, & vbi sit ad exercitium ac virtutu præmiũ, quæq; eius materia, & vtilitas existat capparis illiusq; exemplis aperitur. *Cap. L.*

PAtientia assimilatur cappari.

Primò, quia cappans, vt dicit Diosc. est herba spinosa. Et hoc competit patientiæ ratione materiæ. Nam materia patientiæ, sunt spinę. i. punctiones tribulationũ, & aduersitatum. Ro 5. Tribulatio patientiam operatur.

Secundò, quia est herba frondosa super terram expansa. Hoc competit patientiæ, quæ non est in cęlo, vbi nulla molestia, nec sub terra. i. in inferno, vbi pęna inuoluntaria, & infructuosa, sed tantum super terram, vbi tribulationes abundant, vires suas extendit, quia tantũ super terram tribulationes sunt ad virtutis exercitium, & ad laboris præmium, & hoc est, per patiẽtiam, sine qua tribulationes, nec ad virtutem, nec ad meritũ pertinẽt. Et ideo Ber. in ser. dicit, In hoc mundo quasi in cãpo certaminis positi sumus, & qui ibi dolores, & plagas, aut tribulationes non susceperit, in futuro ingloriosus apparebit. Et Petrus Ra. in Epi. quod omnis cordis, & corporis vitrus citra meritum, & fructum salutis est, sine cõdimento patientiæ.

Tertiò, quia est herba vnctuosa, est. n. vnctione plena. Quod competit patientiæ propter vnctionẽ gratiæ, quã continet, qua omne durum mollitur. Vnde etiam vnctio cappari dicitur virtutem splenis sua virtute super omnia iuuare.

Itẽ hac vnctione omnis dolor lenigatur. In cuius exẽplum capparis dolorem dentium dicitur mitigare. Hæc etiã est, quæ inuidorum detrahentium, & mordentiũ nequitiam dicitur sedare. In cuius signum succus capparis, aurium vermes necat. Hæc etiam est virtus, s. patientia ex qua cibus animæ, & medicina præparatur. Medicina enim est, qua animi affectus purgatur, & rectificatur. Nã flores capparis, postquã sunt aperti, habent virtutẽ digerendi humorem, in ore stomachi existentem, quia scilicet tribulationes præsentes virtute patientiæ humorẽ, id est affectum mundanum digerunt, & in affectum Dei conuertunt. Itẽ ipsa est cibus, vel salsa quo gustus mentis confortatur, & excitatur ad appetitũ spiritualiũ, & cęlestium bonorum. In cuius signum idem flores habẽt virtutẽ appetitũ excitãdi, vt dicitur à Platone. Et hinc est, quod desideria sanctorũ in ipsis tribulationibus crescũt, & eorum appetitus magis accenditur circa ęterna, quãdo eos atterunt temporalia flagella. Et ideo Greg. 16. lib. Mo. dicit, quòd electorum mentes æternitatis præmia præsto-

Sum. de Exempl. m

lantes, vires ex aduersitatibus sumunt, quia crescente pugna gloriosiorem sibi non ambigunt manere victoriam. Electorum ergo desideria, dum præmuntur aduersitate, proficiunt, sicut ignis flatu præmitur, vt crescat, & quãdo quasi extingui creditur, inde roboratur.

Item patientia assimilatur ilici. Et primo ratione radicalitatis. Nã ilex est species quercus, quæ est arbor grossæ, & profundæ radicis. Hæc radix, & grossa, & profunda patientiæ, est charitas. Vnde dicit Apost. Cor. 13. quòd charitas est patiens: quia patientẽ efficit. Et ideo sicut arbor contra ventum firmatur per radicem, ita patientia cõtra iniuriæ impetũ, firmatur per charitatẽ. Et propterea dicebat. Apo. Eph. 4. In charitate radicati, & fundati. Vnde nõ est patientia sine charitate, sicut nec arbor sine radice. Gre. super Eze. ho. 7. Patientia vera est, quę & ipsum amat quem portat. Nam tolerare, & odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris.

Secundò ratione fœcunditatis. Est. n. arbor glandifera, & huius arboris fructum antiqui habuerunt in cibũ, antequã haberent frumenti vsum. Sic patientia multum est fructuosa, & magni meriti, & multũ viguit in antiquis, vt patet, in Iob, & Thobia, & multis aliis. Vnde Iudę. 8. Omnes qui placuerunt Deo per multas tribulationes trãsierunt fideles.

Tertiò ratione vmbrositatis, quia ilex habet vmbram iocundam. Similiter patientia gratã vmbrã. i. refrigerium in ęstu tribulationũ pręstat, propter quod dicitur Ecc. 51. In medio ignis non sum æstuatus. Cass. super Ps. Patiẽtiá religiosi viri est laborum, ac dolorũ omniũ spe futurarũ rerum, & amore domini grata tolerantia.

Quartò ratione soliditatis, quia ilex est solidissimi ligni, & durissimi corticis. Vñ in aquis lignũ eius est multũ durabile, & quasi imputribile, & ideo dũ profunde sub aquis ponit, quasi in lapidis soliditatẽ cõuertitur. Et quãto per tẽpora longiora in locis humidis immoratur, tãto amplius induratur. vnde & Cice. de fin. dicit, ꝙ patientia est honestatis, & vtilitatis causa rerũ, & arduarũ, & difficilium voluntaria, ac diuturna perpessio, & ideo posset ad patientẽ referri, quod dicitur Iob 41. Cor eius indurabitur, quasi lapis, & constringetur, quasi malleatoris incus.

Quo pacto pauper spiritu cognoscatur ex multis abietis similitudinibus declaratur. Cap. LI.

PAuper spiritu assimilatur abieti.

Primò, quia abies ipsa sublimiter augmentatur, vnde secũdum Isid. dicitur abies ab eundo, eo quòd præ cæteris arboribus in altũ eundo porrigitur. Est. n. expers terrestris humoris, & ideo arbor est leuis. vnde secũdum Aris. de pla: quia arbor est subtilis humoris, ideo calor eius naturalis fortificatus à calore Solis humiditatẽ illam sursum trahit, & conuertens illam in substantiã arboris, arborem altã facit. Similiter ille, qui est pauper spiritu, expers terreni amoris, qui animam grauat, efficitur spiritualiter leuis ad ascendendũ, & subtilis ad contẽplãdum, vnde diuino amore confortatus, & sursum tractus, miro modo crescit, & exurgit in altum, Gen. 41. Crescere me fecit deus in terra paupertatis. Pertingit enim paupertas spiritus, vsque ad regnũ cęlorũ, Mat. 5. Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorũ est regnũ cęlorũ. Isa. 55. Pro saliũca ascendet abies.

Secũdò, quia rectilinealiter eleuatur. Est. n. arbor nihil quasi habens tortuositatis, & hoc propter virtutem caloris attrahentis, & humoris obedientis. Similiter qui pauper est spiritu, recto itinere ad cœlum scandit, ita, quòd in nullam partem retorquetur, s. neque ad dexteram prosperitatis, neque ad sinistrã aduersitatis, quia ex quo mũdum cõtẽnit, nec eius aduersa metuit, nec prospera quærit. Nam calor diuini amoris cũ ad superna trahit, cuius attractioni animus, eius per terrenum affectũ nõ resistit, imo sequitur, & obedit, & ideo directo spũ sursum tẽdit. Vnde Chry. super ep. ad Heb. dicit, ꝙ paupertas est manuductrix quædã in via, quæ ducit ad cœlũ, vnctio anctentica, exercitatio quędam magna, & admirabilis, & portus tranquillus.

Tertiò, quia abies est faciliter inflammabilis. Nã quia eius humiditas vnctuosa est, igni applicata facile inflammatur. Sic quoq; pauper spiritu habet humiditatem vnctuosam, i. affectionem mẽtis deuotã. Et ideo igni diuini eloquij, vel ipsius spiritussancti applicatus, statim inflammatur, secundum illud Psa. 104. Eloquiũ domini inflammauit eum.

Peccatorem non natura, sed naturæ vitio malũ esse, exemplo lentis demonstratur. Cap. LII.

PEccator est per naturã bonus, sed per culpam malus. Vnde assimilatur lenti, quæ sicut dicit Isaac, in medulla est bona, sed in cortice mala. Nam sine cortice comesta, valet hydropicis, & calidis, & etiã humidis aliquãdo prodest, ex eo, quòd ipsa calida, & sicca sit, vt idem Isaac dicit. Sed in cortice habet acumen, cuius virtute vẽtrem soluit, torsiones generat, stomachũ grauat, meatus corporis oppilat, cerebri substantiã desiccat, humiditatẽ oculorum distemperat, & pessimas passiones in corpore generat, maxime si quis eam quotidie comederit. Quasi ergo medulla lentis est natura hominis peccatoris, quæ cũ à Deo sit creata, bona est. Aug. Quia Deus bonus est, cuius factura sumus, & in quantum sumus, boni sumus. Sed quasi cortex mala, est ipsa hominis culpa. Aug. Sent. Prospe. Peccatũ non est natura, sed vitium naturæ appetentis, quod non est sui ordinis, & hęc cortex. i. culpa, seu vitium soluit ventrem in luxurioso, torsiones generat in iracũdo, stomachũ grauat in guloso, oppillationem facit in auaro, desiccat per tristitiã in acidioso, quia Pro. 17. spiritus tristis exsiccat ossa: oculos mentis distemperat in superbo, pessimas passiones corporis generat in iracũdo. Nam sicut Hie. super Iob. dicit. Est ira, quæ iustitiam Dei non operatur, & furori proxima, mẽtem impotentẽ facit in tantum, vt labia trement, dentes concrepent, vultusq; pallore mutetur. Et Gre. lib. 5. Mor. dicit. Iræ suæ stimulis accensum cor palpitat, corpus tremit, lingua se prępedit, facies ignescit, exasperantur oculi, & nequaquam recognoscuntur noti.

Quanta ex peccatis, præcipueq; capitalibus, mala oriuntur quamplurimis absynthij hedera, genesta, lactuca caprina, piri maturi, porri, rhamni, salicis, ac spinæ, miris similitudinibus explanatur. Cap. LIII.

PEccatum assimilatur absynthio.

Primò, quidẽ rõne amaritudinis, primò, quia absynthiũ sua amaritudine lædit gustũ. Gustus animæ, est intellectualis appetitus, qui ita ex peccato inficitur, vt ei dulcia & suauia, s. spirituales delitię, quę de se sunt dulcissimæ, amaræ videãtur, & asperę, sicut gustui carnis absynthij amaritudine infecto etiam dulcia, quæ postea amara esse videntur. Isa. 5. Væ vobis, qui dicitis bonũ malum, ponentes dulce in amarum.

Secundò,

Secundò, quia absynthiū suo forti odore offendit olfatū. Et sic peccatū nō odore, sed potius fœtore mali exēpli offendit olfatū proximi interiorem, i. quia scādalizat eum. Exo.5. Fœtere fecisti odorem nostrum.

Tertiò, quia in amaritudinem redigit lac, & vinum, & omne dulce, cui fuerit admixtū. Vnde apes, quæ frequentant absynthium, faciunt mel amarum, vt dicit Diosc. Similiter peccatum amarum rem delectabilem, cui admiscetur, vertit tandem in amaritudinem, s. conscientiæ remordentis, vel pœnæ affligentis, sicut patet in luxuria, & voluptate carnis, quę maximè videntur delectabiles. Vnde Pro.5o. Fauus distillās, labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: Nouissima autem illius amara quasi absynthium.

Item peccatum assimilatur hederæ.

Primò ratiōe frigiditatis: quia hedera, cum frigidę sit naturæ, terram, vbi crescit, frigidā esse indicat. Similiter peccatum frigidæ naturæ est, ita, vt calorem diuini amoris excludat: & vbi peccatum crescit, certissimū indicium est, quòd ibi calor diuini amoris non sit, sed quod talis anima sit frigida à diuino amore penitus destituta.

Secundò, ratione contrarietatis, quia vmbra eius est noxia, & tamen serpenti est gratissima. Sic peccatū quanuis homini sit summæ noxiū & dānosum, tamen serpenti infernali, i. diabolo est gratissimū. Et ideo vbi talis est vmbra peccati, libēter requiescit. Iob.5?. Sub vmbra dormit, &c.

Tertiò, ratiōe separabilitatis: separat. n. vinū ab aqua: nam sicut dicit Plinius, mira est hederæ natura frigida ad expiandum vina. Nam vinum ex vase fluere, & aquam, si qua vino mixta fuerit, remanere certū est. Similiter peccatum trahit de vase cordis vinū diuinæ cōsolationis, & relinquit ibi aquā tribulationis. & ideo de peccatoribus vere potest dici illud Io.3. Vinū non habent. s. consolationis internæ.

Item peccatū assimilatur genestæ, quia genesta crescit in locis incultis, & saxosis. Loca autem inculta sunt, peccatorū corda, quæ patientiæ studio, vel labore non excoluntur, & saxosa loca sunt corda dura, quæ nullo cōpunctionis humore molliuntur, & in talibus peccatū multiplicatur, & crescit. Item genesta est signū sterilitatis. Et similiter peccatū sterilitatis fructuū. s. meritorū non solū est significatiuum, sed etiam causatiuū. Item genesta est saporis amari, quia, s. peccatū conscientiam amaricat, & insuper vt dictū est inducit amaritudinē pœnæ sequētis. Ita genesta est nigri seminis, quia plerunque peccatū inducit, & relinquit infamiæ denigrationē. Vel nigra semina sunt exempla deformia, ex quibus alij nigri & deformes pctōres generātur. Item peccatū mortale. i. corde generatum, extinguit omnia merita, & omnes virtutes formatas. Vnde assimilatur cuidā lactucæ sponte nascenti, quæ dicitur caprina, de qua dicit Plinius, quòd si in mari proiiciatur, omnes pisces, qui in vicino sunt, moriuntur. Mare est autem cor humanū: in quod si peccatū ingreditur, omnia merita, & virtutes occidit. Vnde Iac.1. Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem, s. virtutum animæ. Item licet peccatū animæ habeat in se quādam transitoriā dulcedinem, tamen multa mala in anima facit. Cuius exēplū apparet in piro maturo, quod habet in gustu quandā aquosam dulcedinē, tamen eius substātia est frigida, & sicca, & stiptica: sic peccatū habet dulcedinem aquosam, idest delectationem transitoriā. Aquosum enim & humidum cito fluit, & faciliter transit: tamē postea peccatū infrigidat, in anima calorē charitatis extinguendo, desiccat humorem gratiæ, vel deuotionis cōsumendo, & constipat, sordes cōscientiæ detinendo, vt. s. peccatum inductū, nec faciliter de corde per pęnitētiam emittatur.

Item peccatum assimilatur porro, quia porrum nimis sæpe comestū (vt dicit Plinius) inflationes generat, quod pertinet ad superbiā, quæ animos tumidos facit. Itē sitim generat, quod pertinet ad auaritiā, quæ sitim, i. ardorem habēdi inextinguibilem gignit. Item somnum prouocat: quod pertinet ad acidiā, quæ pigros & somnolentos reddit. Item acies oculorū hebetat: quod pertinet ad inuidiā. Ecc.?. Nequā oculus inuidi. Item sanguinem inflammat: quod pertinet ad irā, quæ sanguinem circa cor accendit, vt dicit Dama. Item Venerem stimulat, i. luxuriā excitat: Item ventrē mollificat, quod potest referri ad gulā, quia gulosi circa ventrem insistunt, & sibi mollia & delicata quærunt.

Item peccatū assimilatur rhāno, quæ est herba à principio mollis, sed quāto plus crescit, tanto durior fit, & in acutiorem aculeū indurescit: Sic peccatū à principio, vt suaue, sed postea quāto plus crescit, plus in eo induratur, & in fine per illud aculeus æternæ punctionis inducitur. Item rhamnus vt dicit Iosephus proprium habet ignem ex se proferre, Nam eius folia postquàm cadunt, & desiccantur, multæ siccitatis, & cuiusdā vnctuositatis esse dicuntur.

Ideo quādo adest fortis impressio caloris solaris, rhānus inflāmatur. Cuius occasione vicina sæpe nemora incenduntur. Similiter peccatum profert ex se ignem, idest inordinatū ardorem, ita, quòd folia eius. i. cogitationes, vel delectationes peccati, postquā ceciderunt in consensum operis, tunc desiccātur ab humore gratię. & efficiūtur vnctuosæ. i. lubricę, quia vnctuosa lubrica sunt, ita, quod ad fortem impressionem, siue feruorem tentationis facilè appetitus hominis inflammatur, & omnes vires animæ incendūtur, & etiam omnes corporis partes. Iudi.9. Egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani.

Item peccatum assimilatur salici.

Primo ratione augmenti, quia cito crescit. Vnde dicitur secundū Isid. quia cito in altum salit. Sic peccatū hominis breui tempore multum crescit, quia secundū Gre. peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit, sicut ex crapula nascitur luxuria, &c.

Secundò, ratione ligamēti, quia salicibus vtuntur homines ad ligandū vites: sic peccata ligant mentem. Isa.5?. Quasi vinculum plaustri, peccatum.

Tertiò, ratione impedimenti: quia semen salicis dicitur hanc virtutem habere, vt si quis illud in poculo hauserit, generare non poterit, vt idem Isid. dicit. Sic peccatū impedit, ne opera meritoria homo gignere, i. facere possit. Sumus autē nos principia nostrorū operū, quēadmodum natorū. i. filiorū, sicut dicit Arist. Eth. & ideo opera nostra filiis comparantur.

Quartò, ratione fundamēti: quia omnis salix, tāto est in ramis fœcundior, quanto est terræ propinquior. Item salices si binis pedibus à terra putentur, coarcentur ne in altum crescant, sed in latitudinem se diffundunt. Sic peccator, quanto magis rebus terrenis appropinquat per affectionem, & occupationem tanto magis in peccatis

abundat. Item quasi salix duorum pedum est peccatum operis vsque ad delectationis cõsensum, puta cum homo consentit immorari in ipsa delectatione cogitationis. Tunc tamen licèt non ascendat vlterius per cõsensum operis, tamen dũ per morosæ cogitationis consensum in ipsa delectationis latitudine se diffundit peccatũ mortale committit.

Septimò, ratione detrimenti: quia salix ex antiquitate temporis patitur detrimentum putredinis. Nam postquã antiqua fit, cito putrescit, & à medulla putrescere incipit. Vnde sæpe, dum exterius viridis videtur, & pulchra, interius est vacua, caua, & putrida, in cuius concauitate sæpe latent animalia venenosa, vnde iuxta salices dormire, res est periculosa. Sic cũ aliquis diu continuat permanens in peccato, putrescit per omnimodam corruptionẽ malitiæ: quam licet hypocrita conetur exterius cooperire, tamen ab interioribus eam non curat abiicere. Et ideo licèt exterius ipse aliquando appareat iustus, interius tamẽ est vacuus à virtute, cauus cupiditate, & putridus malignitate. i. malitia corruptus. Vnde in eius concauitate. i. cordis cupiditate, sunt animalia venenosa. i. cõceptiones, & desideria fraudulenta, & periculosa, propter quæ periculosum est iuxta eos dormire. i. de eis confidere, vel eis adhærere.

Item peccatum assimilatur spinæ: quia quando spinã caro vulneratur, nõ recedit dolor, quãdiu spina totaliter non extrahitur. Sic quando est anima peccato vulnerata, semper mordetur, & cruciatur, quãdiu ipsum peccatũ in consciẽtia detinetur. Et ideo necesse est, vt per pœnitentiã extrahatur.

Inferni pœna quantum acerba existat, ex Rhamni varijs similitudinibus declaratur. Cap. LIIII.

Pœna inferni assimilatur rhãno, vt dicit glossa super Psa. 86. quia rhamnus est herba multũ dura, nodosa, ramosa, & spinosa. Nam folia habet aculeata, spinis acutissimis in lateribus consita. Similiter pœna inferni, est dura propter suam acerbitatem, nodosa propter suam indissolubilitatem. Nam nodus fortis ligni, est quasi indissolubilis. Vnde signat illam pœnã indissolubilem, & interminabilem, quia dãnatus, sicut nunquã absoluitur à culpa, sic nec à pœna.

Item est ramosa, propter pœnarum multiplicitatem, & spinosa, siue aculeata per subtilitatẽ: quia sicut spinę subtiles, & aculeatæ penetrant, sic illæ pœnæ penetrãt intima animæ. Sed miser ille peccator, dum est sub spinis peccati, antequam aduertat, quòd ducant eum ad duriores & maiores aculeos ramni. i. pœnæ inferni. permittit se à peccato totaliter absorberi, secundũ illud Psa. 86. Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnũ, sicut viuentes, sic in ira absorbet eos.

Pœnitentium perfectiones in quibus consistãt actionibus multis arborũ aromaticis mali punici, & sambuci exemplis lucidè demonstratur. Cap. LV.

Pœnitentes assimilantur arboribus medicinalibus, siue aromaticis. Et est causa aromaticitatis in arboribus (vt dicit Albumasar) terreum subtile cõmixtum aqueo subtili. Tãquam ergo arbores aromaticæ, & medicinales, sunt homines pœnitentes: quia pœnitentia habet medicinales virtutes ad curandũ animarũ lãguores. i. vitium. & in istis est subtile terreum. i. attenuatio carnis, hoc commixtum subtili aqueo. i. cõpunctioni cordis. Illi autem in quibus hæc deficiũt, scilicet maceratio carnis, & cõpunctio cordis, non sunt aromatici. i. vere pœnitẽtes. Et nota, quòd arbor aromatica aliquãdo habet aromaticitatẽ in cortice, aliquando in flore, aliquando in fructu, vt patet in cinnamomo, qđ est cortex, & in mace, qui est flos, & in muscata, qui est fructus. Sic pœnitentiam quidã habent tantũ in cortice. i. in exteriori ostensione, quidam tantũ in flore. i. in mẽtis affectione, quidã in fructu, idest operis executione.

Item pœnitentes assimilantur malogranatæ. Primò, propter augmentum: nam malogranata, scilicet arbor, plus in latum, quàm in altum se diffundit. Sic pœnitens debet esse humilis, non vt quærat crescere in altitudinẽ dignitatis, sed in latitudinem charitatis. Psal. 118. Ambulabam in latitudine.

Secundò, propter impedimentum: quia maximè impeditur à frigore. Est enim arbor frigoris impatiens. Vnde in pruina citò pereunt flores eius. Similiter homini pœnitẽti maximè nocet frigus acidiæ. Et ideo pruina, id est, negligentia, destruit flores eius, id est, bonas affectiones.

Tertiò, pœnitentes assimilãtur malogranatæ propter fructum: quia quædam faciunt poma dulcia, quædã acetosa: acetosa sunt frigida & sicca, dulcia verò calida, & humida. Et ideo dulcia magis conueniunt medicinæ, vt dicit Isaac, & etiam Diosc. Quasi autem poma acetosa sunt opera pœnitentis facta ex timore: sed quasi dulcia sunt opera facta ex amore: & ista magis prosunt ad sanitatem animæ. Vel acetosa sunt opera hypocritarum, dulcia verò sunt opera veraciter pœnitentium. Dicit enim Isid. quòd negant medici corpora nostra mali punici cibo nutriri. Et dicunt, quòd plus congruunt medicinæ, quàm corporis alimento. In quo significatur, quòd pœnitens debet plus intendere ad sanandum mentem, & non ad implendum vel impinguandum ventrem.

Item pœnitentium afflictio assimilatur sambuco, de quo dicunt Plato, Diosco. & Plinius, quòd si cortex eius medius radatur versus superius, purgat ventrem per partem superiorem: si verò radatur versus inferius, purgat per partem inferiorem. Tunc autem sambuci cortex versus inferius raditur, quando pœnitentis caro timore infernalis supplicij affligitur, qui timor dum à peccatis reuocat, quasi à parte inferiori purgat: sed tunc versus superius raditur, quando spe, vel desiderio præmij maceratur: & dum sic carnẽ macerando abstergit pœnitens sordes peccati quasi à se purgat à parte superiori.

Quæ ad peccatoris conuersionem requirantur, quæue pœnitẽtiæ radix, gradus & perfectio existat, explanatur, quæ arboribus varijs, ac Hellebore, Myrrhæ nucis, cauli, paliuro, arbori Aloes, Absynthio, Beta, cymino, cucurbita, centaurea, & demum hedera quamplurimis perspicuisque exemplis assimilatur. Cap. LVI.

Pœnitentia assimilatur arbori.

Primò, propter arboris generationem. Sunt enim secundum Arist. de veg. quinque species siue modi generationis arboris, siue plantæ. Vnus est ex semine, alius ex putredine, tertius ex aquæ humore, quartus ex plantatione, quintus ex insertione. In eis designantur quinque, quæ summè valent ad generationem pœnitentiæ. i. ad conuersionem peccatorum. Primum est, verborum Dei auditio, & hoc designatur in semine: quia semẽ est verbum, vt dicitur Mat. 13. Secundum est mortis meditatio: & hoc designatur in putredine, quia per mortem corpus in putredinem resoluitur. Iob 17. Putredini dixi,

Pater

Pater meus es. Tertium est eleemosynarũ largitio, & hoc designatur in aquæ humore, quia (vt dicitur Eec.30.) Ignẽ ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. Quartũ est religionis ingressio, & hoc designatur in plãtatione, quæ maxime competit iuuenibus. Psa.127. Quorũ filij, sicut nouellæ plãtationes in iuuentute sua. Quintum est bonorũ societas, & conuersatio. Nam quãdoque peccator iusto adiunctus, trahitur ab eo, & cõuertitur, & hoc designatur in insertione, Apost. Ro.11. Tu autẽ cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius pinguedinis & radicis oliuæ factus es.

Secundò propter radicis infixionem. Nã arbor vt dicit Isid. ab aruis nomẽ accepit, eo quòd fixis radicibus terræ inhærere consueuit. Oportet ergo ad hoc, quòd arbor sit firma, vt radices eius in terra profundentur: & quãto arbor radicem profundius figit, tanto attrahit, plus humoris, & si fructificatura sit, plus abundat in foliis, fructibus, atque ramis. Item oportet quòd radices arboris ipsi terræ cohæreant, & cõglutinentur. vnde dicit Arist. quòd lutum vnctuosum, & tenax cito producit plantam, & facit eam esse durabilem. Sicut ergo arbor immobiliter per radicem est infixa terræ, ita pœnitentia per humilitatem, & charitatem oportet quòd sit immobiliter infixa animæ, siue cordi, & perseueranter, ita vt pœnitens præterita mala plangat, & iterum plangenda non committat. Profundatur autem radix pœnitentię in corde per humilitatem, in qua quanto profundius descendit, tanto de humore gratiæ plus attrahit, & per eã maiorem copiam bonorũ operũ, & meritorũ producit: sed conglutinatur patientiæ radix cordi per charitatem, quæ est glutinũ vnctuosum, per quam cito patientia augetur, perficitur, & conseruatur. Vnde Apostolus Ephes. 3. In charitate radicati, & fundati.

Tertiò, propter animę vegetabilis informationẽ. Nam secundum Aris. de veg. In arboribus & plantis nõ est anima sensibilis, sicut in brutis, propter quod arbores, & plãtæ sensibilibus passionibus non afficiuntur, quia nec percussæ sentiunt, nec scissæ dolent, nec quando cibantur delectantur, nec spirant, nec respirant, nec dormiunt, vel vigilant, nec aliis passionibus subiacẽt, quę sunt animę sensitiuæ. Est ergo in ipsis arboribus, & plantis informatio solius vegetabilis animę secundũ quam est in eis generatio, cibatio, augmentatio, & renouatio, quæ omnia cõpetunt suo modo pœnitenti. Nam primò necessarium est pœnitenti, vt passiones sensitiuas, vitiosas scilicet & inordinatas à se omnino remoueat, scilicet, vt percussus iniurias non sentiat per impatientiam, & scissus, vel laceratus verbis nõ doleat per iracundiam, quæ scilicet eũ ad odiũ, siue vindictam inclinet: nec etiã quando cibatur in cibo delectationem voluptatis, sed solũ sustentationẽ necessitatis quærat. Augu. 10. conf. Hoc me docuisti domine, vt quemadmodũ medicamenta, ita & alimenta sumpturus accedam. Item non debet spirare, nec respirare. i. vel in se indignationem attrahere, vel ex se furorem emittere eo modo, scilicet quo dicitur de Saulo, Act. 9. Saulus adhuc spirans minarum, & cędis in discipulos domini, &c. Item non debet dormire per negligẽtiam, nec etiã vigil esse ad cogitandam, vel explẽdam malitiã. Sed debet in pœnitẽtibus esse generatio virtutũ, siue bonorum operum, cibatio lachrymarum, vel diuinorum verborũ, augmentũ laborum & meritorum, & etiam renouatio cõuersationis, & morum.

Quartò, propter fructuũ defectionem. Sunt enim quædam arbores, scilicet quæ habent solum folia, & non fructus, quod accidit propter abundãtiam humoris aquosi, qui est materia foliorum. Et propter defectum humoris vnctuosi, qui est materia fructuum. His ergo assimilãtur falsi pœnitentes, qui habent solum apparentiam frondiũ, idest exteriorum morũ, sed nõ vtilitatem fructuum, idest verorum operum. Possent etiam talibus assimilari, qui habẽt solũ folia, idest verba, & non fructus, idest opera, sicut doctores mali qui habent doctrinam sine vita: quod est propter abundantiam amoris mundani, & defectũ amoris diuini. Quædam vero arbores sunt quæ faciũt fructũ ante folia: quod accidit (sicut dicit philosophus) propter abundãtiam humoris vnctuosi: quem cum calor naturalis digesserit cum auxilio caloris solaris, cito ad maturationem adducit. Vnde talis humor vnctuosus abundans prohibet humorem aquosum, qui est foliorum materia, ne ascendat ante fructum in tali planta. Istis sunt similes illi qui student bona opera facere prius quàm bona verba docere: ita vt bona vita præcedat bonã doctrinã, vel illi qui prius intendunt operibus actiuæ vitæ, quàm refrigerio, vel decori vitæ contemplatiuæ, si quidem cõtemplatiuorum internæ meditationes animam decorãt, & vmbræ refrigerium præstant, sicut & plantarum folia. Opera autem actiuæ vitæ laboriosa quidẽ sunt, tamen fructuosa: vnde actiuæ vitæ merita fructibus cõparantur. Et ideo tales si habeant abundantiam humoris vnctuosi. i. compassionis & pietatis, & caloris naturalis, idest, amoris proximi ad quem etiam natura inclinat, ex tunc à calore Solis, i. amore Christi citius efficiũtur in vita actiua perfecti per fructus bonorũ operũ: & ideo postea cõgruentius producunt folia verborũ. Quædã tamẽ arbores sunt, quæ simul producunt fructus, & folia, sicut illæ, quæ prædictos humores habẽt proportionabiles: quibus similes sunt illi, qui in humore mẽtis deuotæ, & in humore aquoso salubris sciẽtiæ positi abundãtes simul dicũt & faciunt. Act. 1. Cœpit Iesus facere, & postea docere. Sunt etiam, & aliæ quædã arbores, quæ citius producũt folia quàm fructus, & hoc propter abundantiã humoris aquei, & defectũ humoris vnctuosi: quia calor humorẽ aqueum citius attrahit ad locũ productionis foliorum, quàm vnctuosum ad productionem fructuũ. Similiter illi qui habent multam scientiã, & paruã deuotionẽ, facilius, & citius dicũt verba quàm producant opera.

Item pœnitẽtia interior si sit cum debita præparatione, & moderatione, & exercitatione, purgat, & sanat animã: cuius exemplũ apparet in helleboro, qui à fluuio, vbi nascitur, sic est dictus: quia dicitur habere virtutem mẽtem motam reducendi ad sanitatem.

Itẽ purgat corpus: quia lignũ, quod radices habet albas, humores phlegmaticos purgat: lignũ vero, quod radices habet nigras, purgat cholerã nigrã: sed tamẽ nullus debet eo vti nisi prius materia digesta sit, & temperata, & tunc etiã cũ cautela: quia virtus eius nimis est intẽsa, & præcipue radix alba multũ laxat superius, & inferius. Vnde sæpe nimia virtus hellebori est mortis inductiua.

Item debet qui accepit elleborũ se mouere, & à somno abstinere. vnde Hippoc. dicit. Si vis elleborũ ducere, moue corpus, ne somnus accedat. Similiter pœnitentia ad hoc vt animã in peccato desipientẽ, & insanientẽ ad debitũ sensum reducat, & purget à corruptis, & superfluis humoribus. i. affectionibus, oportet præcedere interiorem,

digestionem, & præparationẽ in feruenti cõtritione sine qua pœnitentia exterior non est valida.

Item oportet in exteriori pœnitẽtia vti cautela, & moderatione. Debet enim atteri, sed nõ occidi per immoderatam afflictionem.

Item oportet mouere corpus in bonorũ operũ exercitatione, & à somno negligentiæ & ocij abstinere.

Item pœnitentia assimilatur myrrhæ.

Primò, ratione eminentiæ: quia myrrha est arbor in Arabia (vt dicit Isid.) quinque cubitis alta, in quibus accipere possumus quinque pœnitentię gradus: primus est in contritione, secundus in confessione, tertius in oratione, quartus in eleemosynarum largitione, quintus in ieiunij afflictione. Et isti tres vltimi gradus pertinẽt ad satisfactionem.

Secundò, ratione effluentiæ: quia de arbore myrrhæ gutta effluit amara, multũ aromatica, & ista vocatur myrrha, & (vt dicit Plinius) illa gutta, quæ per se manat non expressa, magis est preciosa, & minus vtrq; valet illa, quæ de cortice precioso est abstracta. Hæc ergo amara gutta, est compunctionis lachryma ex cõtritionis amaritudine procedens. Hæc est deo multũ odorifera, secũdum illud. Eec. 24. Quasi myrrha electa dedi suauitatem odoris.

Item est multũ aromatica, idest medicinalis. Exod. 30. Sume tibi aromatica myrrhæ primæ. Habet. n. hæc myrrha virtutem dissoluendi, & consumendi quasi ęqualiter, & etiam confortandi. Et similiter pęnitentis lachryma amara dissoluit peccata, cõsumit mala desideria, & confortat corda debilia, sed illa est per se expressa, quæ est volũtaria, & non coacta, & talis pœnitentia est valida, non autem illa quam solus metus, seu coactio causat.

Tertiò, ratione efficaciæ: quia myrrha habet virtutem conseruandi corpora mortua ex ea peruncta imputrida, & incorrupta. Similiter pœnitentia mortificatos corpore, sed spiritu viuificatos conseruat à corruptione, & putredine peccati. Vnde Io. 18. in huius signum venit Nicodemus ad corpus Christi mortuum, ferens mixturam myrrhæ.

Item pœnitentia assimilatur nuci, quæ quidem exterius habet durum & amarum corticem, & interius habet nucleum dulcẽ, & vtilem. Vnde his qui temperatæ complexionis sunt, & nucibus temperatẽ vtuntur, proficiunt, quia omnibus cibis venenosis obsistũt. Et similiter est de pœnitentia, quia quamuis eius opera exteriora videãtur dura & pœnosa, vt ieiunia, & huiusmodi, & interius etiã requirat amaritudinẽ cõtritionis, tamen conscientia per ipsam purgata, inuenitur fructus eius dulcissimus, & efficacissimus ad resistendũ omni cibo venenoso. i. peccato, dũmodo exterioribus operibus pęnitentiæ, vt abstinẽtia, & huiusmodi, pęnitentes vtantur temperate. i. discrete.

Item pęnitentia assimilatur cauli.

Primò, ratione transplantationis: quia oportet caules transplãtari, vt possint in suo esse perfici. Sic peccatorem oportet trãsferri de statu culpæ ad statũ iustitiæ per transplantationem pœnitentiæ, vt possit spiritualiter perfici.

Secũdò, ratione decoctionis. Oportet enim caules coqui, & elixari: in qua decoctione, licèt materia. i. caulium substantia sit minus bona, cum sit grossa, & dura ad digerendum, ius tamen ipsorum caulium est colatiuũ ventris humectatiuum, & laxatiuum: sed substantia sine iure est constipatiua. Sed multum de ipsorum malitia tollitur, si illa aqua proiiciatur, & in alia decoquantur, & optime pinguedine condiantur, vt dicitur in diætis. Sic etiam in pęnitentia necessarium est decoctionem peccatorũ fieri per contritionis feruorem. Et quãtumcunque peccata de se grossa sint & dura, ius tamen, idest compunctio ipsorũ peccatorum lachrymosa & feruida, est mentis laxatiuũ, & purgatiuũ. Vnde caulis substantia sine iure, i. memoria peccati sine compunctione, potius est constipatiua, idest induratiua ad peccatum retinendũ quàm ad emittẽdum per confessionem. Et sicut ad tollendum caulium malitiã fit duplex elixatio, ita, quòd aqua primæ elixaturę proiicitur, ita ad tollendum malitiam peccatorum, duplex fit in pęnitẽte compunctio: quia prima prouenit ex timore pęnæ, secunda autem ex amore iustitiæ, & hæc est perfectior. Vnde adueniente secunda, prima proiicitur: quia s. Io. 4. perfecta charitas foras mittit timorẽ, sed debet addi optima pinguedo, scilicet contemplationis, & orationis deuotio.

Tertiò, ratione electionis: quia caules debent eligi & accipi magis teneri, & meliores efficiũtur, quãdo à pruina primitus decoquũtur: quia dũ calor ad cauliũ intima reuocatur, melius substantia eorũ digeritur, & mollior, & sapidior inuenitur. Similiter illi pęnitentes sunt magis electi, qui sunt magis teneri. i. molliores ad flendũ, vel ad amandũ, vel cõpatiendũ. Meliores etiã, & feruẽtiores efficiuntur, qui primo à pruina, ab aduersitate mundana, & à tribulationũ vehemẽtia sunt tacti, & excocti, quia mala quæ nos hic præmunt, ad Deũ nos ire compellunt, vt dicit Greg.

Item pęnitentis quanto asperior, tanto magis valet ad frangendũ corda dura, & expellendum venenosa diaboli tentamenta. Cuius exemplũ apparet in paliuro, qui quãuis sit crudus, asperrimus, & spinosus, tamen habet quædam capitella spinosa in quibus sunt semina ad calculũ frangendum, & contra morsus venenatos valentia, vt dicit Diosco.

Item pęnitentia est similis arbori aloes, quæ est arbor aromatica in India nascens.

Primò, enim aloe est arbor gustus amaricatiua, quia lignum eius, licet sit aromaticũ, tamen gustus eius est subamari saporis. Hoc autẽ pęnitentiæ cõpetit ratione contritionis, quæ amaricat gustũ animæ ex ipsa recognitione culpæ. Isa. 38. Recogitaui tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Pro. 7. Aspersi cubile meũ myrrha, & aloe Hoc cubile est conscientia, quod est aspergẽdum myrrha. i. amaritudine ex memoria culpæ, & aloe. i. amaritudine ex consideratione offensæ.

Secundò, aloe ore masticata, est cerebri immutatiua. Nã odor eius tũc maxime sentitur, cum ore masticatur: quia tunc odor aromaticus statim cerebrũ tangere videtur. Tunc autem peccatum per pœnitentiam masticatur, quando oris confessione diligenter, & apertè narratur, & tunc ipsius confessionis odore, & vigore cerebrũ immutatur, dum ex eius resolutione confitentis facies lachrymis irrigatur, debet enim confessio esse lachrymabilis.

Tertiò, aloe est humoris desiccatiua, est enim (vt dicitur in Platone) calida, & sicca. Et hoc pęnitentiæ cõpetit ratione abstinentiæ, per quam humor luxuriæ in corpore arescit, & amor spiritualis in mente accenditur, & calescit.

Quartò, est aloe odoris emissiua. Est etenim odoris suauissimi, atque fumi, cuius particula loco thymiamatis in altaribus adoletur, & hoc competit pœnitentiæ ratione

oratio

orationis: quia cum pure,& deuote oratur, quasi quidam fumus,& odor suauissimus Deo ministratur. Huius ergo particula prima est oratio mentalis, quia alia eius pars est, oratio vocalis. Prima ergo particula, dum in altari cordis feruenter imolatur, ex ea ipse Deus velut ex suauissimo thymiamate recreatur.

Quintò, est aloe corporis confortatiua. Nam lignum eius stomachum cōfortat,& vinum decoctionis eius bibitum debilitatem cordis,& cerebri maxime iuuat. Similiter pœnitentia confortat stomachum animæ, idest mētem ad suscipiendum, & retinendum cibū spiritualis doctrinæ.

Item vinū decoctionis. i. feruor, cōfortat cor debile ad largam dationem corporalis eleemosynæ, confortat etiā cerebrum ad emissionē abundātis lachrymę, vel cōfortat cerebrum, idest sensum ad cautelam,& discretionem cōscientiæ.

Item pœnitentia assimilatur absynthio.

Primò, quia absynthium habet virtutem amaricatiuā. Est enim tantæ amaritudinis, quòd etiam ipsum mures, & vermes horrēt. Et hinc est, quod libros,& pannos à vermibus,& muribus tutos seruat, si quis eum eis in cistula sua absynthium ponat. vt dicit Dios. Sic in corde pęnitentis debet esse contritio amarissima. Et hæc est, quæ repellit mures,& vermes. Mures sunt tentationes diabolicæ, vermes remorsus cōscientiæ, quos remouet, & extinguit amaritudo pęnitentiæ.

Secundò. quia habet absynthium virtutem laxatiuā. s. propter caliditatem,& amaritudinē. Vnde si inuenit materiam digestā, eam dissoluit,& expellit. Et hoc competit cōfessioni pęnitentis, quia ex caliditate. i. feruore,& amaritudine confitentis, ipsa confessio habet virtutem laxatiuam. i. emissiuā, & purgatiuā peccati, quia culpā quā per contritionem inuenit iam digestam, idest ad purgationem,& eiectionem paratam, dum confitetur emittit,& eiicit.

Tertiò, habet virtutem restrictiuā. dicitur enim in Platone, quòd absynthium virtutes habet contrarias, scilicet laxatiuam,& constrictiuam. Nam sicut laxat ex caliditate,& amaritudine, ita restringit ex ponticitate, & grossitie substantiæ suæ, vnde si materiam compactā inuenit, cōpactiorem eam facit. Hoc autem competit pęnitentiæ ratione satisfactionis, per quam dum peccatorum materiæ,& causæ subtrahuntur, ab ipsis peccatis pęnitens restringitur. Est enim satisfactio secundum Augu. peccatorum causas excidere,& eorum suggestionibus aditū non præbere.

Item pęnitentia assimilatur betæ, quæ est herba canis. Primo, propter coloris apparentiā, eius enim spēs est duplex, vna est alba, & alia nigra. Quasi autem pœnitentia alba est pœnitentia innocentium, sicut Ioannis baptistæ. Sed quasi nigra, est pœnitentia peccatorum, sicut Mariæ Magdalenæ. Vtriusque tamen betæ sut cus naribus instillatus, vt dicit Diosc. caput purgat, quia vtriusq; pęnitentiæ virtus mentē purificat, siue à venialibus, vt pęnitētia innocentium, siue à mortalibus sicut peccatorū: vel vna præseruando à culpæ defectione, alia expiando à culpæ contagione. Secundo, propter virtutis efficaciā. Est enim eius virtus in humore, in fronde,& in radice. In humore siue succo est eius virtus ad conseruādū capillos, vt dicit Dios. Sic,& pęnitentiæ virtus,& lachryma, capillos capitis, i. virtutes mētis reparat perditas, & cōseruat habitas.

In frōde vero est virtus: quia foliū eius tunsum, & morbo appositum ignem saluaticum extinguit. Quasi enim betæ folia sunt diuersa pęnitentiæ opera, vt ieiunium, eleemosyna,& oratio. Ignis autem saluaticus est ardor vitiorum, siue auaritiæ, quem extinguit eleemosyna, siue luxuriæ, quem extinguit ieiunium: siue abiectionis,& superbiæ, quem extinguit oratio mentem humiliando. In radice vero est virtus, quia sicut dicit Aristo. super radicē betæ sicut & super raulē pōt inseri surculus, qui corroborat radicem,& in arborem transmutat. Radix betæ. i. initiū pęnitentiæ, est timor, quia pęnitentia ex timore gignitur. In qua radice si surculus amoris inseratur, idest vt timor pœnitentis sit cū amore charitatis, proficit pęnitens in magnam arborem, idest in virum perfectum.

Item pœnitentia assimilatur cymino.

Primò, ratione complexionis: quia secundum Macrū, & Persium, cyminum est calidum, & siccum in secundo gradu. Pœnitentia enim est calida,& sicca: quia per compunctionem incendit mentem,& per abstinentiam desiccat carnē:& vtrunque est in secundo gradu: primus enim gradus, siue respectus est propter satisfactionē peccati, secundus propter cautelam futuri. Secundo, ratione decolorationis: quia nimius vsus, siue frequentia eius (vt dicunt Diosco.& Pla.& Plinius) faciei discolorationem inducit: quia scilicet per indiscretam pęnitentiam siue abstinentiam, corpus infirmatur, & facies discoloratur: & pallescit facies corporis propter diminutionē calidi sanguinis,& etiam facies animæ propter diminutionem feruoris.

Tertio, ratione operationis, scilicet quoniam cyminū habet virtutem fumositatis subtiliatiuam, & digestionis confortatiuam. Quod facit pęnitentia dum per abstinentiam subtrahit superfluitatem cibi,& potus, quæ pertinēt ad vitium gulæ.

Item habet virtutem ventositatis subtiliatiuam,& inflationis ventris restrictiuam. Quod competit pęnitentiæ, inquantum ventum vanæ gloriæ subtiliat. i. anihilat, & inflationem superbiæ fugat.

Item dolorem stomachi mitigat, quod competit pęnitentiæ, inquantum mitigat iram.

Item habet virtutē cū baccis lauri frigidi, rheumatis curatiuam. Et hoc competit pęnitentiæ inquantum expellit frigidum humorem acidiæ.

Item habet virtutem sanguinis coagulati in oculo mixtum in cera munda dissolutiuam. Quod competit pęnitentiæ in quantum refrænat luxuriam: cuius impudicitia maxime in oculis congregatur,& ostenditur.

Item habet virtutē liuoris carnis cū cera bene mixtum, & sæpe appositum. totaliter ablatiuam. Et hoc habet pęnitentia, inquantum tollit liuorem inuidiæ.

Item habet virtutem faucium sanatiuam. Quod competit pęnitentiæ inquantum sanat vitium auaritiæ. Sunt enim auari quasi quædam fauces insatiabiles, quorū dolor & cruciatus est, quia non possunt habere quæ cupiūt: quem dolorem insatiabilis appetitus vera pęnitentia sanat.

Item pęnitentia assimilatur cucurbitæ. Primo, ratione extensiōis. Nā herba cucurbitæ in ramos,& folia pariter, & flagella ad modum vineæ, se distēdit,& quibusdā ligamentis se vndique connectit. Similiter pœnitentia ramificatur in compūctione, vbi sunt diuersi rami diuersi cōpunctionis modi. Item habet folia, idest verba vtilia in

confessione, & flagella.i. opera pęnalia in satisfactione. In quibus omnibus verus pęnitens se proficiẽdo distenditur, sed nihilominus oportet, quòd vndique se quibusdã ligamentis.i.firmis cautelis, & adiutoriis cõnectat, ita, vt in peccatum amplius non cadat.

Secũdò, ratione floritionis. Habet enim quosdam flores albidos quos emittit præcipuè cõtra noctem. Hi flores albi sunt mundæ affectiones, quæ oriuntur in corde pęnitentis, præcipue contra noctem peccati. Psalm. 6. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis, &c.

Tertiò, ratione fructificationis. Vbi nota, ꝙ cucurbita ad bene fructificãdum indiget calore. Vnde in terra calida maxime fructificat. Item humore, idest aquæ irrigatione, quia sæpe aqua rigari cupit.

Item appodiatione: quia sine appodiatione florere quidem potest, sed fructificare vix potest immo tũc fructus eius vel deficit, vel putrescit, quando non sursum à terra erigitur, & in lignis, vel virgulis se suspẽdit. Similiter pęnitentia bene fructificat, quãdo est radicata in charitatis amore. Hæc enim terra calida, est anima charitate succensa.

Item quando est rigata frequenti exhortatione, vel lachrymarum crebra effusione.

Item quãdo est appodiata sanctorum virorũ familiaritate, vel cohabitatione, qui suis exẽplis, vel auxiliis pęnitentem erigant, & sustentent.

Quartò, ratione complexionis, quia cucurbita, secundum Pla. est frigidæ & humidæ cõplexionis, & qualitatis temperatę. Et pęnitentia frigefacit, ardorem cõcupiscentiæ extinguendo, specialiter per abstinentiã, & humectat in lachrymas resoluendo, sed in vtroq; oportet esse temperamentum, & in ieiunio, & in fletu.

Quintò, ratione augmẽti, & corruptionis, quia cucurbita cito crescit, & cito decrescit, & in terra sicca nõ proficit, & prima cortex eius mollis est, sed postea cũ ad maturitatẽ venit, ad modũ ligni indurescit. Sic pęnitẽtię feruor in quibusdã cito crescit, & similiter deficit, sicut flãma pruuarũ. Pro. 13. Substantia festinata cito minuetur.

Item non proficit pęnitentia in anima, quæ est arida, siue ab aqua sapiẽtiæ, siue ab humore compunctionis lachrymosæ, siue ab humiditate pietatis affectuosæ.

Item pęnitẽs, licẽt à principio sit mollis, & pauidus, tamen charitate solidante efficitur fortis, & firmus.

Sextò, ratiõe curationis, quia cucurbita est febris acutæ purgatiua. Est enim cucurbita elixata febrem acuta patientibus cibus, & medicina. Nam febris materiam per vrinam purgat. Quasi enim acuta febris, quæ corpus incendit, & vehementem sitim gignit, est auaritia, quæ appetitum inflammat, & insatiabile ad habenda desiderium causat, sed hanc febrem pęnitentia purgat, & extinguit.

Item cucurbitæ succus valet contra tumorem oculorum, pęnitẽtię humilis lachryma valet cõtra superbiam, quæ oculos mentis, quasi tumidos reddit.

Item cucurbita elixata calorem sedat, quia. s. pęnitẽtia calorem concupiscentiæ, & luxuriæ mitigat.

Item pęnitentia assimilatur centaureæ, quæ est herba amarissima, & cum amaritudine habet quandam dulcedinem admixtam. Vnde dolorẽ ventris sedat, visum clarificat, paralysim curat, vermes ventris cum melle necat. Sic pœnitentia ex vna parte debet esse amarissima: debet enim pœnitẽs esse amarus, quia merita sua perdidit, amarior, quia infernum meruit, amarissimus, quia cœlum sibi clausit. Sed cum ista amaritudine est dulcedo admixta de spe veniæ, quæ innititur bonitati diuinę misericordiæ. Ipsa ergo pęnitentia dolorem, siue tristitiam mẽtis prouenientẽ extra, siue inuidia restringit, visum interiorem obscuratum per superbiã, siue per auaritiæ puluerem, clarum facit, paralysim, id est acidiæ, siue negligẽtiæ frigiditatẽ, & immobilitatem expellit, vermes vẽtris, id est corruptiones gulæ, vel luxuriæ extinguit. Itẽ pęnitentia quãto magis est amara, tãto est abũdãtioris gratię causatiua. Cuius exemplum apparet in hædera, quę licet sit sapore amara, tamen est vberum lacte repletiua. Vnde hedera, vt quidam dicunt, dr̃ ab hædo, quia sumpta in cibum à capris lac multiplicat, vnde hędi nutriũtur. Sicut ergo hedera amara multiplicat lac caprarum in vberib⁹, ita amara pęnitentia multiplicat gratiam, & virtutes animæ in pęnitentibus.

Quemadmodum ipsa pœnitentia perficitur, per nonnullas arboris proprietates, quæ & partibus animalis cõparantur, eruditè demonstratur.

Cap. LVII.

POenitentia diuersis virtutibus perficitur, sicut arbor siue plãta diuersis partibus integratur. Habet enĩ planta in se partes aliquas proportionabiles partibus animalis. Habet enĩ radicẽ loco oris, medulã loco vẽtris, q̃ a in ea fit humoris decoctio, antequam transferatur in substantia foliorũ, vel fructuũ, vel ramorũ, vt dicit Ari. lib de arb. Quidã tamẽ vocant medullam matricem, vt ipse Philosophus dicit, q̃a in ipsa humor plãtæ seminati⁹, sicut fętus in matrice continetur. Et quidã vocãt medullã viscera, quia in ipsa separatio fit puri ab impuro, sicut fit in animalium intestinis. Quidam autem vocant eam cor arboris, quia ex ea procedit motus vitæ vegetabilis, sicut vita animalis procedit ex corde. Item habet arbor nodos loco neruorum, quia per eos partes inuicem colligantur. Item habet venas. i. rimulas in quibus naturalis humiditas custoditur, & ad partes arboris deriuatur.

Item habet corticem loco corij. scilicet ad interioris ligni defensionem. Vnde facit cortex in corpore arboris, quod facit corium in corpore animalis. Rami autẽ sunt sicut brachia, & ramusculi sicut digiti. Fructus autem, & folia sunt sicut partes superfluæ, sicut capilli, & vngues. Vnde cadunt ab arbore subtracto humore, sicut cadunt pili de corpore animalis. Omnia autem prædicta instrumenta sunt etiam sub modo pęnitentibus necessaria. Oportet enim pęnitentem habere medullam, id est cõpunctum, per cuius compunctionem spiritualiter viuificetur. Eze. 33. Vita viuet, &c. Item radicem, id est os, vbi fit confessio, per quam etiam nutrimentum spiritualis gratiæ attrahitur. Psal. 118. Os meum aperui, & attraxi spiritum, idest gratiã spiritualem animæ vegetationẽ. Nam non intraret per os animæ spiritualis gratia, nisi primo per cõfessionẽ esset purificata. Oportet ẽt ꝙ habeat ventrem, idest mentem, in qua fit dilectio, per quã spirituale nutrimentum decoquitur. Sicut enim nutrimẽtũ corporale non applicatur corpori, nec ei prodest, nisi fit per calorem naturalem primo digestum, ita nullum spirituale nutrimentum, idest opus de genere bonorũ, põt prodesse, nisi fit per charitatis dilectionẽ decoctũ. 1. Cor. 13. Si di

strib

ſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas,& tradidero corpus meũ,ita vt ardeã,charitatẽ aũt non habuero,nihil mihi prodeſt.Item debet habere matrẽ,ideſt humilitatem in qua fœtus conceptus,ideſt bonũ propoſitum,vel bona intentio claudatur,& conſeruetur:quia ſicut dicit Gre.perit omne,ꝙ agitur,ſi nõ in humilitate cuſtoditur.Item oportet habere viſcera.i.conſiderationes,ſiue cogitationes,in quibus ſit prudentia diſcernẽs purũ ab impuro,& vtile à nocino. Nam prudentia ſicut dicit Aug.Mor.eccl.eſt amor ea quibus iuuatur ab his, quibus impedit ſagaciter eligens.Et dicitur prudentia eſſe amor nõ eſſentialiter, ſed in quãtũ amor mouet ad actũ prouidẽtię.Vnde amor dicitur diſcernere, in quãtũ mouet mẽtem ad diſcernendũ.Itẽ habere debet neruos,ſiue nodos, ideſt vnitatis & pacis colligatiões.Et venas,ideſt eleemoſynas,in quibus cõſeruatur naturalis humiditas,ideſt miſericordiæ pietas, quæ debet quaſi naturaliter ineſſe homini, ſecũdũ illud Iob.31.Ab infantia mea creſcit miſeratio mecum,& de vtero matris meæ egreſſa eſt mecũ, & etiam per eas ad membra nutrienda, ideſt ad proximos ſuſtentandũ defertur. Debet enim habere corium durũ ad defenſionem interiorum,ideſt patientiam in aduerſis, quæ ab intrinſeco eueniunt. Nam patientia, ſicut dicit Greg.eſt cuſtos omnium virtutum. Debet habere ramos, ideſt brachia,& digitos ad ſatisfaciẽdum,& ad opera meritoria diſcretè operandum.

Item debet habere ornatum foliorum, ſiue capillorũ ideſt modeſtiam,vel compoſitionem morum exteriorũ.

Pruni exemplo qualia pœnitentia opera eſſe debeant, breuiter explanatur. Cap. LVIII.

POenitentiæ opera quanto magis ſunt humilia, & auſtera,& compungitiua, tãto magis valẽt cõtra peccata,cuius exemplum apparet in prunis, quia illa quæ ſunt nigra aliquantulum,& acida,qualia ſunt damaſcena, ſunt ſtomacho meliora.Sunt.n.frigida, quando ſunt bene matura.Vnde,qui bene infrigidant,& humectant, valent contra febrilem calorem,& ventris conſtipationem. Sic pœnitentię opera, quæ ſunt nigra per apparentiam humilitatis Can.Nigra ſum,ſed formoſa,dicit anima pęnitens nigra,per humilitatem,formoſa per charitatem.

Item dura per auſteritatem, Pſalmus 6. Laboraui in gemitu meo.

Item acida per compunctionem mentis, Pſal.4.In cubilibus veſtris compungimini. Talia,inquam,opera reſtigerant calorem febrilem.ſ.inordinatum peccandi appetitum extinguendo,Ecc.20. Ignem ardentem extinguit aqua,ideſt ardorem peccandi compunctio lachrymoſa,& conſtipationem.i.duritia obſtinatę mẽtis ſoluendo, Eze. Auferam de carne veſtra cor lapideum,& dabo vobis cor carneum.

Boni operis propoſitum facilius in Religione quàm in huius ſeculi vanitatibus perfici,per oliua exemplum declaratur. Cap. LIX.

PErficere non poteſt bonum propoſitum homo ſtando in ſeculi vanitate:cuius exẽplũ apparet in oliuis, quia oliuæ ſecũdũ Ariſto.nũquã perfectè matureſcũt in arbore:&ſi per plures annos ibi cõtingeret eas ſtare.Vnde debẽt colligi de arbore,& per plures dies coaceruari in vnam congeriem,& ſic per mutuam compaſſionẽ confortato calore ad plenam perducuntur maturitatem. Quaſi autem oliua ſuſpenſa in arbore eſt homo poſitus in ſeculi vanitate.Hic etiam ſi boni propoſiti liquorem intus contineat,ipſum tamen ad debitam maturitatẽ,ideſt ad debitũ finem ibi ſtando,nunquã plene perducit.Sed ſi inde ſeparãtur,ſcilicet à ſeculi impedimento,& in cõgerie.i.in cõgregatione alicuius ſanctæ religionis, ſeu ſocietatis locetur,quia tales in operibus ſpiritualibꝰ ſe mutuò fouent,cõfortato ſpirituali feruore,citius matureſcet.i.ad boni propoſiti finẽ perueniet.Et ideo Ioan. Chry.in Mat.de hoc ipſo loquens ſub ſimilitudine ſici dicit,qđ ſicut difficile eſt immo omnino impoſſibile ficulneam iuxta viam poſitam vſque ad maturitatem perducere groſſos ſuos:ita difficile eſt hominem in ſeculo remanentem vſque ad finem boni propoſiti peruenire.

Electi Dei perfectiones per quàm plurimas Gith,nucu muſcata,oliua,granię; piperis proprietatibus lucidè pateſiũt. Cap LX.

PErfecti viri aſſimilantur gith,quod genus leguminis,colore nigrum,quantitate paruum,ſ.ad modũ gummi.Itẽ dulcedine ſapidum,& ideo in pane dulcorando ſpargitur. Sic ſancti,& perfecti viri ſunt colore nigri per diuini amoris adustionẽ.Nã ligna aduſta remanent nigra:ſed iſta nigredo, ſ.diuini amoris nõ cauſat deformitatẽ,ſed formoſitatẽ.Cã.1.Nigra ſum,ſed formoſa.

Item ſunt quãtitate parui per ſui reputationem.Apo. 1.Cor.15.Ego ſum minimus apoſtolorum.

Item ſunt dulcedine ſapidi per contemplationẽ,Pſ.30. Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine,&c.

Item perfecti viri dicuntur eſſe ſimiles nuci muſcatę, quia inter nuces muſcatas ſunt pro optimis eligendæ, quæ ſunt graues,& ſolidæ interius,quę cum franguntur non puluerizantur,& ſubrubicundi coloris eſſe oſtẽdũtur,cum odore ſuaui,& forti.Sic illi ſunt perfecti,& electi viri,qui ſunt graues per prudentię maturitatem ſolidi.i.pleni interius per virtutum veritatem : qui non puluerizantur cum franguntur.i.cum perſecutionem,& violentiã patiuntur per inconſtantię leuitatem, quia puluis leuis eſt,& à vento mobilis.

Item,qui ſunt rubicundi per amoris feruiditatem : & ſuauiter, & fortiter redolent per bonę famę ſuauitatem.

Item perfecti viri aſſimilantur oliuę, primo propter lignum.Nam lignum oliuę in radice habet amaritudinẽ, in cortice habet duritiem,in medulla habet pinguedinẽ, & in ramis multitudinem.Sic viri perfecti habent in radicibus cordis,vel amaritudinem compũctionis erga defectus proprios,vel amaritudinem compaſſionis erga proximos afflictos,vel amaritudinem indignationis,& zeli contra impios.

Item habent in cortice,ideſt in corpore duritiem patiẽtię,ſ.in laboribus plurimis,ſed in medulla animę habent pinguedinem gratię.

Item abundant in multitudine ramorum, ideſt bonorum operum.

Secundò propter locum. Requirit enim oliua primo quidem locum temperatum, ſ. nec nimis calidum, nec nimis frigidum,magis tamen ſe habentem ad calorem, quàm frigus.

Item requirit locum macilentum: quia non vult plantari in loco nimis pingui,ſed macro.

Itẽ reqrit locũ Soli expoſitũ: multum enim diligit cęli rorẽ,& aeris ſerenitatẽ.Similiter in viris perfectis inuenitur tẽperamẽtũ.i.moderamẽ prudentię,& macredo abſtinẽtię, & Solis calor.i.feruor amoris, & deuotionis intimæ.Ipſi.n. maxime appetunt rorem cœleſtis gratiæ,

& in

& in omnibus semper habere serenitatem conscientiæ.

Tertio, propter fructũ: habet n. oliua fructẽ pinguem, dulcẽ, & vtilẽ. Similiter viri perfecti habẽt opera pinguia dulcia, & vtilia: pinguia. s. propter deuotionẽ. & dulcia respectu sui per delectationẽ. & vtilia respectu proximi per sustentationẽ. Opera. n. sanctorũ virorũ sunt Deo pinguia, vt sacrificium, ipsismet dulcia propter meritũ, proximis vtilia propter exẽplũ. Vel quia opera perfectorũ virorũ fiũt cũ pinguedine pietatis, cũ dulcedine charitatis, cum plenitudine vtilitatis. Vnde ex persona viri perfecti dicitur in Ps 51. Ego sicut oliua fructifera in domo Dei.

Itẽ perfectus homo assimilatur grano piperis. Nã granũ piperis est exterius nigrũ, & interius albũ: sapore acutũ, odore aromaticũ, quantitate modicũ, virtute magnũ, actu frigidũ, potentia calidũ: cuius virtus nõ sentitur, dũ est integrũ, sed postquã masticatũ fuerit, vel contritum. Similiter homo perfectus est exteri⁹ niger, despectus, per apparentiam, vel niger. i. decoloratus per pœnitentiã, sed interius albus per innocentiam.

Item in sapore acutus, per subtilitatem sapientiæ: odore aromaticus, per suauitatẽ famę. Itẽ quãtitate modic⁹, per reputatiõẽ humilitatis: & apparet virtute maxim⁹ per efficaciã operis: actu frigidus circa tẽporalia, potẽtia siue potẽter calidus circa spũalia. Cuius virtus nõ sentitur dũ est integer. i. ab iniurijs intactus, sed cũ fuerit masticatus per iniuriarũ oppressionẽ, & contritus per aduersitatũ, & tribulationum passiones, tunc maxime per patientiam ostendit suæ virtutis perfectionem: patientia. n. opus perfectum habet, vt dicitur Iac. 1.

Perseuerantiæ virtus quãta nobis cõferat dona exẽplo lauri breuissime præmonstratur. Cap. LXI.

PErseuerantia assimilatur lauro.

Primò, ratione viriditatis, eo quod suo virore, nec hyeme, nec æstate hæc arbor spoliatur. Sic ergo debet homo perseuerare in bono, vt nec hyeme aduersitatis, nec æstate prosperitatis virorem virtutis amittat.

Secundò ratione securitatis. hic. n. arbor esse dicitur quæ securat à fulminibus, à phantasmatibus, & à vermib⁹. Propter primũ dicitur in historia Scholastica, q̃ Tiberius Cæsar cœlo tonante laurum in capite solitus erat ferre, ne posset lædi à fulmine. Propter secundũ dicitur in eodẽ libro, q̃ Rebeca propter morem gẽtium quẽ in patẽtibus viderat serta lauri capiti suo imposuit, & ramis herbæ, quæ Agnus castus dicitur, incubuit: vt visiones veras videret, & phantasticas non sentiret. Quantum ad tertiũ dicit Diosc. q̃ folia eius viridia sunt, quæ multum odorifera, si contrita & apposita fuerint puncturã apũ, & vesparum, & omnẽ tumorẽ sedãt: libros, & vestes, cum quibus ponuntur, à tineis, & vermibus tutos seruant. Similiter perseuerantibus in bono, nec fulmina aduersitatum, nec phantasmata dæmonum, nec puncturæ infirmitatum nocent, sed omnia finaliter eis prosunt.

Tertiò ratione dignitatis, Laurus. n. dicitur à laude, eo, quod eius ramis, & folijs cum laudibus victorum capita olim coronabantur, vt dicit Isidor. Sic sola perseuerantia est quæ laudem, & coronam meretur. Nam sine perseuerantia (vt dicit Gre. in mor.) nec pugnans victoriam, nec victor accipit palmam.

Prælatorum quale sit officium, ac dignitas, ex varijs mali similitudinibus edocetur.

Cap. LXII.

PRælatus debet esse similis malo.

Primò, quia est arbor satis magna, quia quilibet animarũ prælatus est etsi non ratione personæ, saltem tamen ratione officij satis magnus, & honorandus. Vnde Aug. in reg. Honore coram nobis prælatus sit nobis: timore coram Deo substratus sit pedibus nostris.

Secundo, quia malus est arbor ligno solida: quia prælatus esse debet animo solidus per constantiã, vt nec prosperitate corrumpatur, nec aduersitate frangatur. Talis. n. fortitudo requiritur in eo, qui ad prælationẽ eligitur. Isa. 40. Forte lignũ, & imputribile eligit artifex sapiens.

Tertiò malus est ex cortice rugosa, & nodosa. Cortex autem rugosa est humilis prælati apparentia: quia nõ decet prælatum ecclesiasticum esse seculariter pomposum.

Quartò quoque, quia malus est frondium densitate vmbrosa: est autem quasi densitas, & vmbrositas frõdiũ, affluentia & gratiositas verborum, quæ debet esse in prælato ad exhortandum.

Quintò quoq;, quia malus est florum varietate decora. Hic autem decor florum est pulchritudo, & decentia morum, quę debet esse in prælato, vel quasi flores odoriferi, & attractiui, sunt bona exẽpla prelati, in quibus abũdare debet secundum illud 1. Ti 4. Exemplum esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate.

Sextò, quia malus est fructuum fœcunditate gratiosa. fœcunditas autem fructuum est abundantia bonorũ operũ, & præcipuè eleemosynarũ tã corporaliũ quàm spiritualiũ: Apo. Col. 1. In omni opere bono fructificãtes.

Si imperfectus homo in dies proficere voluerit, quid agere debeat, exemplo Hederæ, plantæq; gradibus septem, scitè declaratur. Cap. LXIII.

PRoficere si velit homo imperfectus, & crescere in spũ, debet perfectioribus adhærere. Cuius exemplũ apparet in hedera, quæ secundũ Isid. dicta est hedera, eo, q̃ arboribus hæreat. Vnde multum in altum se extendit, q̃diu murum, vel arborem inuenit, cui appodiari possit, & hincinde serpit, donec ad summum peruenit. Sic homo, qui vult spiritualiter crescere, debet talibus adhærere qui sint ei pro muro ad defensionem, & arbore ad fructuum productionem, i. vt eorum exhortationib⁹, & orationibus, à tentationibus protegatur, & etiam eorum exemplis, quasi quibusdam fructibus reficiatur. Vnde illis homo debet adhęrere, de quorum verbis, vel exẽplis spiritualem fructum capere possit. Et tũc hincinde. i. modo hoc verbum, modo hoc exemplum ad se capięndo, citò ad summum perueniet proficiendo.

Item pœnitens, vel imperfectus homo gradatim deficiendo perficitur, sicut arboris corpus nõ subito, sed paulatim, & gradatim augetur. Nam primo semen in herba erumpit. Deinde herba, in arborem crescit, dum herba in duritiẽ trãsit, & in arborem conualescit. Vnde dicitur arbusta quasi arboris hasta. Similiter etiam pęnitens non fit in continenti perfectus: sed proficit gradatim. Psal. 83. Ibunt de virtute in virtutem, vnde Bern. Nolo repente fieri summus, sed paulatim proficere volo. Et ideo pęnitens à principio quidem est herba mollis, quia incipit, cum timore, sed postea solidatur, & proficit in dilectione. Et nota, q̃ in corpore plantæ sunt septem gradus augmẽti, qui debent esse in proficiente.

Primus gradus est in radicibus: habet enim planta radices loco oris, vt dicit Arist. de veg. & pl. quibus s. mediãtibus humor trahitur ad totã substãtiã arboris: & quãto

plu s

plus augetur,tanto plus de humore attrahitur. Radices autem pœnitentiæ sunt timor, & dolor:quia dolet pœnitens de offensa,& timet de pœna. Et quãto est maior dolor,& timor,tanto magis abundat meror. i. lachrymarũ humor:quæ sunt pœnitenti animæ,vt cibus, & nutrimẽtum,secundum illud,Ps.79. Cibabis nos pane lachrymarum,& potum dabis nobis,in lachrymis.

Secũdus gradus est in stipite siue ligno quod est pars arboris fortior, solidior, & substantialior, quod à radice exiẽs vsq; ad summũ arboris se extẽdit.Et iõ ſm ei⁹ augmentũ siue quantitatẽ iudicatur arbor magna,vel parua: Hoc lignũ in ꝓficiẽte,vel pœnitẽte,est charitas : quę est virtus substãtialior ad merẽdũ,fortior ad aggrediẽdũ,& solidior ad substinẽdũ. Vñ secũdũ eius quãtitatẽ,& eius augmentum, iudicatur aliquis apud Deum magnus,vel paru⁹.Vnde Aug.de ci.Dei. dicit,Si vis scire quãtus iste est,scias quantũ diligit iste. Si enim multum diligit,magnus est:si parum diligit, paruus est : si nihil diligit nihil est. Si.n.charitatem non habuero,nihil sum.1,Cor.13.

Tertius gradus est in cortice exteriori quæ est ad defensionem ligni. Vnde eius augmentũ oportet,ꝙ sit proportionatũ,& cõmensuratum ipsi ligno interiori,secundũ eius extensionẽ & exigentiã. Vnde aliquæ arbores habẽt corticẽ subtiliorẽ,aliquæ graciliorẽ secundum ligni possibilitatem maiorẽ,vel minorem. Hæc autẽ cortex in pœnitente est exterior abstinẽtia,& custodia,per quã defenditur spũs à tẽtationibus multis: sed tamẽ abstinẽtia oportet,ꝙ sit mẽsurata,& discreta,s.maior, vel minor secundũ exigentiã spiritus,& valetudinẽ corporis , & non omnibus eadem abstinentia competit, sed diuersa.Aug. Reg.Distribuatur vnicuiq; vestrũ victus , & tegumentũ non æqualiter omnibus,quia nõ æqualiter valetis omnes,sed potius vnicuique,sicut cuique opus fuerit.

Quartus gradus est in ramis, per quos intelliguntur opera pœnitentię,quæ debent procedere ex charitate ad hoc,vt sint fructuosa.i.meritoria,sicut rami fructificantes pullulant stipite.Et nota,ꝙ quanto humor est abũdãtior,& calor fortior,tanto arbor est ramosior.Sic quãto, in pœnitente plus abũdat calor dilectionis, & humor cõpunctionis siue compassionis ad proximum,tanto est ramosior.i.operosior.

Quintus gradus est in foliis.i.in verbis.Dicit.n. Arist. de vege.ꝙ folia sunt propter fructum:quia etiã verba debent esse talia,ꝙ prosint ad meritum , & in talibus foliis bonum est abũdare,& incrementum suscipere:sicut sunt verba diuinæ laudis, confessionis,& orationis,vel exhortationis.

Sextus gradus est in floribus,per quos intelligunt̃ bonæ cogitationes,& affectiones, quæ in pœnitentibus debent abundare.

Septimus grad⁹ est in fructibus.i.in meritis.Arbor.n. multum,vel parum fructificat,non secundum multitudinem,vel paucitatem ramorum , vel secundum augmẽta temporum,sed secundũ abundantiã,vel defectũ caloris, & humoris.Sic est homo pœnitẽs,proficit in meritis,nõ secundũ numerositatem operum,vel diuturnitatem tẽporũ,sed secundũ quantitatẽ humoris,& caloris.i.deuotionis,& charitatis. Vnde dicit Aug. ꝙ non numerositas operum,non diuturnitas temporum:sed maior charitas melior,quàm voluntas,auget meritum.

Rerũ tẽporalium prosperitatu effectus per multas faba proprietates summatim recensentur. Cap. LXIIII.

PRosperitas tẽporalis assimilatur Fabæ,quæ humorem grossum,& inflationem gignit,stomachum lędit,grossum sanguinem facit, & fumum,qui caput offendit,& somnia terribilia & vana inducit.Sic temporalis prosperitas inducit inflationem superbiæ, voracitatem gulæ,per quam etiã ad litterã stomachus frequenter læditur.Vel venter in quo nutrimentum spũalis doctrinæ recipitur,& retinetur est memoria,quam prosperitas temporalis lædit inducendo obliuionem Dei.

Item fumus vanægloriæ caput,i.mentem offendit,replẽs eã fumositate vanitatis:vnde nimia prosperitas temporalis infatuat,& inquietat caput rationis. Et ideo dicit Sen.epi.37.Res inquieta fœlicitas tẽporalis: se exagitat, mouet cerebrum, non vno genere alios in aliud irritat, hos in potentiam: alios in luxuriam,hos inflat,hos inflãmat,hos mollit,& hos resoluit.Ipsa etiam gignit terribilia somnia.i.terrores phantasticos,vt frequenter timeãt, qui in prosperitatibus sunt,ea,quæ non sunt timenda,sicut somniantibus accidit.Ps.12.Illic trepidauerunt timore,vbi non erat timor.

Animæ humanæ pulchritudo ac nonnullorum hominum perfectio in quo cõsistat ex pulcherrimis arborũ plantaq; perfectionibus facilè cognoscatur. Cap. LXV.

PVlchritudo animæ assimilatur pulchritudini arboris.Nam pulchritudo arboris cõsurgit ex quatuor: primo ex staturæ proceritate,videlicet quoniam arbor est alta,& est recta,& ramorum densitate debito modo conserta.Sic pulchritudo animæ primò in hoc consistit,ꝙ sit recta per intentionem , alta per contemplationem,& ramis variis circunsepta per variarum virtutum adornationem, vel diuersorum bonorum operum multiplicationem. Dan.4. Arborem sublimen vidisti atque robustã,altitudo pertingit ad cęlum:aspectus eius ingẽs erat,& rami eius pulcherrimi.

Secundò consurgit pulchritudo arboris ex partiũ ordinabilitate:videmus.n. in diuersis arboribus,quod partes earum,& rami diuersimode ordinantur, & secundũ ꝙ magis sunt ordinati,& inuicem proportionati, ita arbor redditur pulchrior vel minus pulchra. Isti autẽ rami possumus dicere,ꝙ sint sensus,& partes hominis exterioris,qui quanto magis sunt ordinati,& in suis moribus modesti,tanto redditur hominis cõuersatio & aspectus,& conuictus pulchrior,& gratiosior.Dan.4.Magna arbor,& fortis,& proceritas eius contingens cœlũ,aspectus illius erat vsque ad terminos vniuersæ terræ,folia eius pulcherrima.

Tertiò,consurgit ex figuræ congruitate siue formositate:variantur.n.arbores in figura : quia quædam partes arboris tendunt sursum,quędam deorsum,quædam vero tenent medium:Illæ enim , in quarum medulla viget humor subtilis,quem calor ad superiora ducit,pyramidãtur in modum flammæ,quæ ascendit.Sed illæ in quibus est humor grossus,& aquosus,inferius deprimuntur , & angustantur:Illæ vero,in quibus est humor medius,medium tenent. Vnde pars alia ascẽdit, & est causa eleuationis,alia descendit , & est causa ingrossationis. Sicut ergo in arbore est triplex humor , sic in homine est triplex amor: vnus, qui eum eleuat , & iste est amor subtilis.i. spiritualis. Alius,qui ipsum deprimit,& grauat,& iste est grossus,& aquosus, idest terrenus,& carnalis. Tertius est quasi medi⁹,scilicet amor naturalis, vel amor socialis,& animalis,qui de se non deprimit per peccatum , nec eleuat

uat per meritũ. Et nota hic, ꝙ duplex humoris digestio fit in planta: prima in radice, quæ fit in plantæ augmentatione, secunda fit in medulla plantæ propter eius cõpletionem, maturationem, dilatationem, & conseruationem, & sufficit hæc duplex digestio ad plantæ perfectionem: vnde digestio tertia in solis animalibus inuenitur sicut Aris. de Anim. dicit: Sic etiã duplex digestio. i. purificatio oportet quod fiat in anima, primo in radice, i. in intellectu per puras cogitationes, & ista valet ad augendum feruorem spiritualis, Psal. 38. In meditatione mea exardescit ignis. Secundo oportet, quod fiat in medulla, idest ĩ affectu. s. vt habeat puras affectiones, & hoc facit ad maturationem morum, & ad completionem operum, & ad dilatationem meritorum, & ad conseruationẽ virtutum, & donorum.

Item quartò, consistit pulchritudo arboris siue plantæ in coloris viriditate. Nam planta quanto viridior, tanto pulchrior. Sed nota, ꝙ quædam plantæ sunt, quæ semper virescunt: sicut arbores, quæ compactam, & solidam habent substãtiam, & in quibus est sufficientia humoris. Quædam vero arbores sunt, quæ viriditatem suã aliquando amittunt. Sunt. n. frondosæ, & virides in æstate: sed sine frõdibus, & viriditate in hyeme: sicut illæ, quæ raram, & porosam substantiam habent, quod est etiam propter defectum humoris: quia quando humor nutrimentalis non sufficit, natura illum subtrahit à partibus non necessariis: puta à foliis, ne deficiat necessariis. Quædam vero sunt, quæ aliquando virescunt. s. in æstate: quandoque vero pallescunt, s. in hyeme, folia tamen sua non perdunt. Nam fortem habent calorem sibi incorporatum: & dum ipse calor ad interiora arboris fugit, à facie frigidi aeris exterior facies arboris maxime in foliis glauca fit, & pallescit. Non tamen planta talis expoliatur foliis propter viscositatem sui humoris, & intensionem caloris. Plantis ergo illis, quę semper virescunt assimilãtur virgines, quę summum virorem carnis semper tenent. i. virginitatem. Plantis vero, quæ aliquando viriditatem foliorum seruant, aliquando vero eam perdunt, assimilantur coniugati, qui quandiu matrimonij seruant honestatem, virides aliquo modo possunt dici. i. continentes: vnde vocatur continentia coniugalis: Sed quando fidem thori nõ seruant, vel matrimonio indebitè vtuntur, præcipue in casu, vbi fit peccatum mortale: tũc e s totò viriditatem perdunt. i. continentiæ honestatem. Plantis autem quæ vno tempore pallescunt, & alio virescunt, similes sunt viduę. Nam in quibusdam inuenitur tam fortis calor interioris amoris, & tam viscosus. i. tam tenax humor deuotionis, ꝙ in matrimonio licèt aliquo modo pallescunt, vt in vsu matrimonij delectationem carnis sentiendo: tamen propter hoc foliis, siue foliorum viriditate non expoliãtur: quia nõ ratione libidinis, nec etiam indebito modo ipso matrimonio vtuntur: sed iterum reuirescunt quando sunt postea viduatæ, quia continentiam seruant, & gratiam Dei per bona opera conseruare & multiplicare procurant.

Religionis, Religiosiq; perfectio quo pacto agnoscatur, & conseruetur à Pineæ, Rosæq; proprietatibus perspicuo definitur exemplo. *Cap. LXVI.*

RElgio assimilatur pineæ, quæ est pini fructus. Primò, ratione apparentiæ siue figuræ. Nã fructus pini, quanto in imo iuxta stipitem apparet grossus, & in rotundum dilatatus: tãto magis in summo pyramidalis est, & acutus. In quo figuratur, ꝙ religiosi quanto se dilatant, & distendunt circa inferiora, tanto plus muniuntur circa superiora, vel in hoc significatur, ꝙ religiosus circa inferiora debet esse simplex & grossus, & circa superiora subtilis, & acutus. Secundò ratione cõtinentiæ: quia pinea est nux magna continens in se multa grana: testis valde duris inclusa, quę per ordinem sunt inuicem coniuncta, quibusdam tamen testarum folliculis, quasi quibusdam parietibus sunt distincta: & licèt testa sit multum dura, fructum tamen dulcissimum in se claudit. Hæc nux magna, religio est, quæ est magna propter magna vota, vel propter magna opera, in qua contineri debent multa pretiosa grana. i. multæ deuotæ personæ: valde autem durę testes quibus includuntur, sunt difficiles obseruantiæ regulæ quibus obligantur: quæ si nõ essent duræ, non essent conseruatiuę. Et hęc grana debẽt inuicem glutino charitatis, & pacis, & regularis vnitatis esse coniuncta, & tamen in suis actibus, & moribus ordinata, & distincta non tantum cellis, & hospitiis, sed officiis, & temporalibus operibus cõgruis. Et licèt testa. i. exterior regula, vel institutionum obseruantia videatur esse dura, non tamen est fugienda: quia dulcissimum tã gratiæ in præsenti, quàm gloriæ in futuro includit in se fructum, Vnde dicitur. Heb. 12. Omnis disciplina in præsenti quidem non debetur esse gaudij, sed mæroris, in fine autem exercitatis per eam dulcissimum fructum reddit iustitiæ.

Tertiò ratione adhærẽtiæ, quia scilicet pinea est adhærentiæ valde fortis, & magnæ glutinositatis, quandiu recẽs existit, suam pinguem humorositatem vetustate nõ perdit, sed postquam ille humor eius cõsumitur, sic facile aperit. Similiter etiã religiosi debẽt tã Deo q̃ sibi mutuo per amorem, & concordiam fortiter inhærere: ita, ꝙ diabolus non possit eos aperire, nec ab inuicem diuidere. Et talis fortis inhærentia est in pinea. i. religione, quãdiu est ibi pinguis humorositas deuotionis, & gratiæ, sicut erat in principio quando religiones incœperunt. Vnde tunc sic erant clausæ diabolo, ꝙ non inueniebat locum ingrediendi in eis. Sed nunc quasi per vetustatem temporis illa bona humorositas nimis diminuta videt. Et ideo quandoque diabolus eas aperit, & diuidit ab inuicem faciliter, per discordias, & inuidias, & inscissuras & partialitates pessimas. Et ideo hodie religiosos multos diuersis vitiis dissipat, & maxime ambitionibus, superbiis, inuidiis, & multis aliis.

Itẽ religionẽ nouiter ingrediẽs assimilatur propagini. Propago enim secundũ auctores, idest nouella vitis. Nã secũdu Isid. propaginare, est palmitem terræ immersum sternere, & inde nouã vitem producere. Nã palmes sub terra mersus, terræ admiscetur, & in radicẽ conuertitur, qua nutrimẽtũ attrahitur, ex quo vitis propagatur, & nutritur, & augetur. Ille aũt qui religionẽ ingreditur, quasi palmes terræ immergitur. Terra. n. est religionis humilitas, in qua velut mundo moriens, qui ingreditur, sepelitur, sed ibi abscõditus radicem charitatis mittit, per quã nutrimentum virtutũ, & bonorũ operum, & diuinorum verborum ad se trahit, ex quo nutritur, & proficit, quousque perficiatur etiam ad fructus aliis producendos.

Itẽ religio sine disciplinæ studio non cõseruatur, sed efficitur similis seculo. Cuius exemplum apparet in rosa domestica, q̃a rosa domestica plantat, & colit sicut vitis, & iõ si inculta remãserit, efficit sicut siluestris, siluestris autem

autem transplantata, si bene culta fuerit, efficitur bona rosa. Quasi.n.rosa domestica est religionis status. Nã pręcipue religiosis dictum est Eph.2. Estis ciues sanctorum, & domestici Dei. Sed hæc, si negligit, vt studio,& correptione disciplinæ non colatur, efficitur syluestris, idest similis statui seculari. Si autem econuerso rosa syluestris, idest homo secularis, in religione planterur: vbi diligenter cultu disciplinæ regatur, efficitur rosa Deo domestica, Angelis grata, & hominibus odorifera.

Qualis Religiosus esse debeat, & quomodo à laico differat, ex Anisi, Rosæ, Arborumq; syluestrium, & hortẽsiũ proprietatibus, plurimis similitudinibus apertè declaratur.

Cap. LXVII.

REligiosus debet esse similis aniso, quod est herba. Primò, quia semẽ anisi est quantitate minimũ, quia,s.religiosus debet se per per humilitatem minimum reputare: exẽplo Pauli, qui dicebat.1.Cor.15. Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus: quia persecutus sum ecclesiam Dei.

Secundò, quia est figura rotundum: quia.s. religiosus debet se reddere ad motum obediẽtiæ promptum. Nam corpus rotundum est motui maximè aptum, sicut patet in cœlo, quod ideo factum est sphæricum & rotundum, vt esset aptum reuolui & moueri. Matt.8 Dico huic, Vade,& vadit,& alio, veni,& venit. Sic debet religiosus obedire suis prælatis.

Tertiò, quia est sapore dulcorosum.i. dulcedine plenum. Sic religiosus debet esse dulcis per mansuetam & benignã conuersationem: debet enim habere dulcẽ animum, id est, dulcem linguam,& dulcem vitam, vt possit de ipso laudari Deus, & dici, Præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.

Quartò quoque, quia est in effectu virtuosum. Nam habet virtutẽ calculum frangẽdi, oppilationes splenis & hepatis aperiendi, dissoluendi, consumendi, & ventositates expellendi: quia.s.religiosus debet in se frangere calculum.i.peccati duritiem per contritionẽ, & oppilationes intrinsecas aperire per confessionem, impietatis colligationes dissoluere per satisfactionem, humorem carnis & luxuriæ consumere per abstinentiæ subtractionẽ, ventositates vanitatis expellere per sui abiectionem.

Item religiosus debet differre à seculari, sicut rosa domestica à syluestri. Differunt.n.inter se primò in foliorũ multitudine: quia syluestres rosæ habent folia pauciora, sed folia hortensis sunt multa. Tanquam ergo folia rosæ sunt dona.& virtutes animæ, quæ plus debent abundare in religioso, quàm in seculari, vel vt folia rosæ sunt verba sacræ doctrinæ, quibus affluere debet religiosus præcipue ille, cui competit prædicare.

Item differunt in colore, quia folia hortensis sunt omnino rubea, vel omnino alba: Sed syluestres sunt modico rubore admixta. In quo significatur, ꝙ religiosis competit omnimoda charitas, quæ significatur, in rubedine, & omnimoda puritas, quæ significatur in albedine. Vnde in vtraque debent religiosi seculares quosq; etiã bonos excedere.

Item differunt in odore, quia rosæ syluestres sunt minus odoriferæ, quàm hortenses: quia religiosi magis debent, quàm seculares exemplis bonorũ operũ redolere. Item differunt in virtute: quia hortenses sunt in sapore quodammodo mordicantes, & magnæ efficaciæ in medicina. Sic religiosorum, & præcipuè prædicãtium ora, licet mordeant peccatorum vitia, tamen sunt eis valde medicinalia.

Item religiosi debent differre à secularibus, sicut arbores hortenses à syluestribus: syluestres enim dicũtur, quæ nascuntur in syluis, hortenses vero quæ plantantur in hortis: hortenses etiam excoluntur, syluestres vero sibi relinquuntur. Vnde dicit Arist. ꝙ domesticæ, siue hortenses, si non fuerint cultæ, fiunt, vt syluestres, & ecõuerso syluestres per debitam culturam fiunt vt hortenses. Et sicut ipse dicit, arbores syluestres magis fructificant, quàm hortenses, propter maiorem humoris abundantiã parum vnctuosi. Vnde etiam fructus hortenses sunt maiores, meliores,& dulciores. Dicit enim Ari. ꝙ syluestres conferunt hortensibus, quando eis ex opposito complãtãtur: quia syluestres sunt calidiores,& sicciores: & ideo excitant calorem hortensium,& confortant.

In hominibus ergo quasi syluestres arbores, q̃ sibiipsis.i.proprio arbitrio relinquũtur, sunt ꝑsonæ seculares. Sed quasi hortẽses, quę sub cura,& cultura hominũ sunt plãtatæ, sunt ꝑsonæ religiosæ, q̃ sub cultura obediẽtię,& cura,& gubernatione sunt positæ ꝓlatorũ. Vnde si hmõi hortẽses.i.religiosi nõ fuerint culti.i.à suis prælatis corripi,& à suis excessibus refrænati, efficiũtur vt syluestres.i.seculares. Ecõtra aũt syluestres.i.seculares, & peccatores per culturã pœnitẽtiæ efficiunt vt hortẽses.i.religiosi,& frequenter meliores, q̃ multi ex eis. Isa.33. Erubesce Sidon ait mare. Gre. Quia ex actione quorundam secularium confunditur vita religiosorum.

Item syluestres.i.seculares, quamuis faciant plures fructus.i.plures eleemosynas, vel plures filios carnales, vel plures fruct⁹ temporales,s.per lucrum diuitiarum, q̃ religiosi pauperes,& continẽtes,& non corporaliter negociantes: tamen fructus.i.opera spũalia hortensium,i.religiosorum sunt maiores.i. maioris meriti propter obedientiam.& meliores.i.melius perfecti propter diligentiam. Cum enim sunt pauperes,& expediti à curis huius mũdi, possunt diligentius intendere operibus Dei,& sic melius facere.

Itẽ sunt dulciores propter cõtinẽtiã. Et quãto aliquis plus abstrahit à delectatione carnis, tãto pl⁹ percipit de dulcedine spirit⁹. Animalis enim homo nõ percipit ea, q̃ sunt spiritus Dei. 1.Cor.2. In hoc etiã, ꝙ syluestres faciũt plures fruct⁹, q̃ hortenses, instruimur, ꝙ nõ debemus respicere ad operum multitudinẽ, sed ad operũ bonitatẽ.

Itẽ syluestres, idest seculares, suo calore.i.suo tẽporali subsidio,& fauore cõferũt hortẽsibus.i.prosunt ipsis religiosis, eis tẽporalia cõferẽdo,& q2 ẽt ipsi religiosi proficiunt sibi quo ad meritum, ipsos seculares ad spiritualia attrahendo.

Quo pacto fraterna facienda sit correctio, propriæq; ac alienæ vtilitati vacandum, porri exemplo breuiter exprimitur.

Cap. LXVIII.

SAluti, & perfectioni propriæ debet homo primum intẽdere, deinde vtilitati & saluti alienæ. Cuius exẽplum apparet in porro: quia in primo anno semen non producit, sed in secundo: quasi in primo anno intẽdat solum propriæ perfectioni, sed in secundo producẽdo semẽ videbitur quasi intendere aliorũ propagationi. Similiter prædicator primò debet intẽdere sibi per profectum vitæ: deinde vtilitati aliorũ per semina doctrinę. Vnde Apo.1.Ti.4. Attende tibi,& doctrinæ. In cuius rei exẽplũ etiam Helias dixit mulieri viduę 3 Reg.17. Vade,

& fac mihi primū subcinericium panem, & filio tuo, deinde tibi: quia charitas hominis incipere debet à seipso. Vnde & iste ordo etiam in semine eleemosynæ est seruandus. Aug. in Enchi. Qui vult ordinatè eleemosynā dare à seipso incipere debet, & eā primo sibi dare: est enim eleemosyna opus misericordiæ: verissimeq; dictū est. Eccl. 12. Miserere animæ tuæ placens Deo. Idem etiam ordo in correctione seruandus est, scilicet, vt qui vult corrigere aliū, prius corrigat seipsum, quia (vt dicit Greg. 6. Mor.) Mūdus esse debet à vitiis propriis, q curat aliena corrigere: quo tanto perspicacius in aliis fugienda, videat, quanto hæc ipse per scientiam, & vitam verius declinat. Quia nequaquā pure in membris maculam considerat oculus, quem puluis grauat, & superiectas sordes tergere non valent manus, quæ lutū tenent. Et similiter Isid. de su. bo. dicit, q non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vitiorū cōtagionibus fuerit inuolutus. Improbū enim est arguere quidquā in alio, qđ adhuc reprehēdit in seipso.

Christi passionis sanguinisq; ipsius efficacia quanta sit quæq; in nobis beneficia conferat per plurima Balsami, opobalsami, carpobalsamiq; virtutes, perspicuè intelligi potest.

Cap. LXIX.

SAnguis Christi assimilatur opobalsamo, idest liquori balsami. Primò ratione originis. Sciēdū enim, q proprie arbor tota dicitur balsamum: lignum vero carpobalsamum, semen autem & succus opobalsamum, ex eo, quod ferreis vngulis cortex ligni percutitur, & per corticis vulnera quasi per cauernas egreditur. Quod totum Christo competit ratione suæ passionis, cuius liquor, idest sanguis, per cauernas corticis, idest per vulnera corporis, ferreis clauis impressa effluxit. Ber. in ser. Scio, q merita mea mihi non sufficiunt: & quod mihi deest, audacter vsurpo ex visceribus Christi, quæ misericordia effluunt, nec desunt foramina per quæ defluāt. Patet enim arcanū cordis p foramina corporis, patēt viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit nos, oriens ex alto.

Item Bernar. Ex consideratione remedij: periculi mei quātitatē cognosco, filius Dei iubetur occidi, vt pretioso sanguinis illius balsamo meis medeatur vulneribus.

Secundò, ratione ponderis. Nam balsamum in aqua positum, mox fundum petit, si verum & non sophisticatum fuerit. Similiter sanguis Christi, & gloriosa eius passio posita per meditationē in aqua tribulationis nostræ, mox fundum petit, quia grauiorem se omnibus tribulationib⁹ nostris ostendit. Et sic tribulationes nostras grauitate sui pōderis leues, & tolerabiles reddit. Greg. Si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durū, quod nō æquo animo toleretur. Vnde Apost. Heb. 12. Recogitate eum, qui talem sustinuit aduersus semetipsum à peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes.

Tertio, ratione incisionis. Nā in balsamo sola exterior cortex inciditur. Lignū autem nullo modo tangitur ferro. Sic etiam in Christo sola caro incisa est & læsa ligno, diuinitatis nullā passionē, vel læsionem sentiente, vel suscipiente. Nota etiam, quod tempore æstiuo cum cultello osseo rami ipsius balsami leniter inciduntur, ne lignum interi⁹ lædatur, & sub cortice inciso vitreæ ampullæ ponuntur, in quibus guttæ stillantes colliguntur. Istę ampullæ vitreæ, sunt mētes puræ, & humiles: scilicet vacuæ per humilitatem, & etiam vitreæ per puritatem, quæ recolligunt rememorando, & compatiendo guttas sanguinis Christi, & pœnas corporis eius.

Quartò, ratione odoris, quia (secundum Plinium) omnibus odoribus præfertur balsamum. Balsamum enim illud est optimum, quod est odoriferum, ponderosissimū, semine maximum, mordens gustum, atque in ore feruidum, & colore rufum. Licet enim arbor balsami siue eius frutex, quæ nunquam crescit vltra altitudinem duorum cubitorum, sit viti similis, & in foliis sit similis rutæ, sed albioribus semper manentibus, tamen liquor rufus est. Omnia autem prædicta habet sanguis, siue Christi passio. Est enim odoriferus per attractionis suauitatem. Vnde Christus dixit Ioan. 12. Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.

Item ponderosissimus, idest grauissimus per doloris immensitatem. Thre. 1. Attendite si est dolor similis, sicut dolor meus.

Item est semine maximus per propagationis fœcunditatem: quia multi filij Dei ex sanguine Christi, tanquam fruges ex quodā semine in terram sparso progeniti sunt. Vnde Christus Io. 12. assimilauit se grano frumēti in terrā cadēti, & morienti, quod multum frumentum affert.

Item debet mordere gustum animæ per dolorem cōpassionis, & debet feruere in ore per verbum prædicationis, scilicet, vt frequenter Christi passio prædicetur. Apostolus: Nos prædicamus Christum crucifixum, &c. Est enim sanguis Christi colore rufus: quia charitatis ardore, & cruciatus dolore vehementer excoctus, & est valde mirabile, q balsamum quamuis sit rufum, tamen vestē mundam non polluit, vt dicit Isid. Sed longe amplius est mirabile, quod sanguis Christi rubeus non solum nō polluit, immo etiam immundos abluit Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.

Quintò, sanguis Christi assimilatur balsamo, & hoc ratione valoris, valet enim balsamum ad multa: Nam fœtum mortuum educit: & hoc significat, quia sanguis, seu passio Christi, mediante pœnitentia, peccatum mortale de conscientia extrahit. Nam pœnitentia, & cætera sacramenta in virtute passionis Christi operantur. Item balsamum mortua corpora incorrupta custodit: quia quantum dissoluit, tantum consumit. Similiter exemplū passionis Christi carnem quidem, i. carnalia vitia mortificat, sed mortificatam carne à peccatorum corruptione conseruat. Nam Gal. 5. qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis. Item balsamum morsibus venenosis occurrit: quia passio, & crux Christi valde tentationibus dæmonum obsistit. Et ideo figurata fuit Nu. 21. in serpente æneo, cuius aspectus à morsibus serpentum liberat.

Sanctorū virorū similitudines, ac perfectiones breuiter enarrantur: quæ ex variis florum garyophyllorum palmitum lignorumq; thinorum proprietatibus colliguntur.

Cap. LXX.

SAncti viri assimilantur floribus. De quibus dicitur. Cant. 2. Flores apparuerunt in terra nostra, idest in Ecclesia, vel in carne humana. Sunt enim ad modum florum multi odoris in exemplis, quibus alios attrahunt. Apost. 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus. Can. 2. Vineæ florentes odorem dederunt, & vox, &c.

Item sunt dulcis saporis in verbis, quibus audientiū mentes reficiunt. Psalm. 118. Quam nos dulcia faucibus meis. Prouerb. 16. Dulcia eloquia maiora reperiet.

Item pulchri coloris, idest gratiosi aspect⁹ in morib⁹ suis & honestis,& modestis, quibus intuentium oculos alliciunt,sicut dicitur Act.6. de Beato Stephano,quod in tuentes in eum,omnes qui sedebant in concilio,viderūt faciem eius tanquam faciem angeli.

Itē sunt sicut flores maximæ virtutis scilicet in miraculis,& signis,quæ supra naturam ostendunt,sicut Christus dixit Mar.16. Signa autem eos qui crediderunt hæc sequentur,In nomine meo dæmonia eiicient,&c.

Itē flores campos sylvas,& hortos sua pulchritudine exornant,& vestiunt. Nam in campis lilia,& in hortis rosæ,& in sylvis violæ inveniri consueuerunt. Tanquā ergo lilia agri sunt virgines,quę in agro corporis sui virginitatis candorem,& odorem Deo exhibuerunt: tanquā vero rosæ rubentes sancti martyres,quorum vita fuit velut hortus,spina sæpe hoc est multitudine pœnarum,& suppliciorum Christi amore circundatus in quibus velut rosæ albescentes puritatem intuerūt,& velut rosæ rubeę sanguine suo purpureo rutilarunt.Sed tanquam violæ sylvarum fuerūt Confessores, quorum plurimi in sylvis,seu hæremis,Deum cōtemplantes,latuerunt:& omnes velut violæ odore bonæ vitæ redoluerunt:& per mētis humilitatē præcipuam inclinata semper capita Deo reuerunt,sicut viola circa florem a'iquantulum incurvatur.

Item sancti viri assimilantur garyophylis,quorum illi sunt electi,qui habent nigrum colorem,acrum saporem, suauem odorem, & qui manu compressi emittunt aliquem humorem.Sic viri sancti, & perfecti sunt colore nigri per apparentiæ despectionem, sapore acri per sapientiæ cōtemplationem,odore suaues per gratię,vel gratā conuersationem,complexione humidi per lachrymarum emissionem. Nam compressi iniuriis plus inuāt se lachrymis,quàm vindictis. Vnde Ambrosius,de se dicebat aduersus milites Gothos: Arma mea , lachrymæ meæ fuerunt.

Item garyophyli cerebrum,& virtutē animalē cōfortant, quod faciūt sancti suis consiliis,cordis pauorem releuāt suis exemplis,& virtutem naturæ deficiētis in proximis adiuuant suis eleemosynis,vel beneficiis.

Item sancti viri assimilantur palmitibus. Primo,ratione nutritionis:quia palmites à vite nutrimentum suscipiunt. Et ideo mala tam diu viuunt,& fructificant,quam diu viti permanent vniti. Nam nutrimentum,quod à vite suscipiunt,solum quantum necesse est retinent: quod vero superfluit in materiam germinis,frondis, floris,& fructus transmittunt. Vnde palmites à vite separati,non fructus faciunt,sed arescunt. Sic similiter etiam modo sancti viri quādiu per gratiam, vel charitatem viti Christo, qui dixit Io.14. Ego sum vitis vera,sunt vniti viuunt, & spirituales fructus faciunt:sed ab eo per peccatum separati,non faciunt fructus vitæ,i.opera vitæ æternæ digna. Et ideo dixit ipse Christus,Io.15. Ego sum vitis, vos palmites:& sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite,sic nec vos nisi in me manseritis.

Secundò,sancti viri assimilantur palmitibus,& hoc ratione insertionis: quia surculus vnius palmitis,siue vitis inseritur in alio palmite siue vite,& fructificat in eo. Vnde docentur homines ex eadem vite facere vuas diuersi coloris,quia si dum vitis inseritur viti,fiat insertio in tribus ramis procedentibus ab vno ramo ipsius vitis, & cū vno surculo insertionis colorem rubeum apposueris,& cum alio albū,& cum tertio colorem croceum, vel etiā alium singuli palmites ex prædictis ramis procedentes, tales vuas facient quales appositi sunt colores. Et similiter etiam posset fieri in aliis plantis suo modo. Sicut autem palmites,vel rami vitis inuicem incorporantur per insertionem:ita fideles Christi debent inuicē vniri,& incorporari per charitatis dilectionē.Et tunc vnusquisque facit vuas diuersorū colorum,quia scilicet participabit merita singulorum. Ps.118. Particeps ego sum omnium timentium te,& custodientium mandata tua.

Tertiò,sancti viri assimilātur palmitibus ratione protectionis:quia palmites pampinis vestiuntur,quorū subsidio ab ardore,& frigiditate defenduntur. Hi pampini, sunt virtutes,quæ nos defendunt & à calore prosperitatis,& à frigore aduersitatis. Nam in prosperitate ardet luxuria,& gula,in aduersitate vero frigescit inuidia,& acidia.Sed à luxuria protegit pampinus continentiæ,à gula pampinus abstinentiæ,ab inuidia pampinus charitatis, acidia pampinus spei, quia spes præmij multum sollicitat,& confortat. Sed nota, ꝙ quilibet pampinus(vt dicit Ambro.) est alicubi intercisus,vt solis calorem ad maturitatem fructus admittat.Et similiter quælibet virtus ad hoc,vt eius fruct⁹ sit cōpletus, i.vt faciat meritoriū op⁹, oportet,ꝙ admittat calorē solis, i.amorē charitatis, sine quā nullū opus esset meritoriū,& nulla virtus perfecta.

Quartò, sancti viri assimilantur palmitibus ratione colligationis.Nam palmites vitis quædam de se vincula emittunt,quorum adminiculo turbinibus ventisque resistunt,& suos fruct⁹ melius sustinere possunt. Multum enim à principio sunt graciles illi,& ideo huiusmodi retinaculis indigent quousq; fiāt solis beneficio fortiores. Similiter etiam illi qui sunt imbecilliores,& imperitiores,vel minores in via dei,debent se maioribus atq; peritioribus quibusdam obedientiæ,vel familiaritatis,& disciplinæ, vinculis obligare,& cōiungere,vt sustententur ab eis,& eorum exemplo,consilio , & auxilio protegentur à turbinibus tribulationū,& ventis tētationū,quousque diuinæ gratiæ beneficio ipsi efficiantur perfecti.

Quintò,sancti viri assimilātur palmitibus ratione putationis,videlicet, quia palmites singulis annis volūt putari,& magis fructificant, & si diu putati non fuerint,degenerant,& in labruscę speciem se commutant.Et similiter homines qui volunt proficere, & in meritis dilatari, nec degenerare à iustis,ne efficiantur peccatores,debent cogitatus & actus suos sæpe cum gladio linguæ per confessionem putare,& pronunciare:sed saltem semel singulis annis tenetur homo confiteri ex præcepto ecclesię, & debet putare vineam conscientiæ , siue vitæ suæ.Ioā.15. Omnem palmitem qui fert fructū,purgabit eum,vt fructum plus afferat.

Item sancti viri sunt similes lignis thinis.

Primò, qa talia ligna sunt spinosa,& albæ spinæ simillima.Similiter etiam viri sunt in hac vita spinosi,i.cōpunctionibus,& afflictionibus pleni,cum spinis tamen,i. afflictionibus carnis, habent albedinem innocentiæ,& puritatis mentis.

Secundò, sancti viri assimilantur lignis thynis,quia ligna thyna sunt imputribilia:quia,vt quidam dicunt,nec in igne comburuntur, nec in aqua resoluuntur. Sic sancti viri sunt per constantiam solidi,ꝙ nec igne aduersitatis vruntur,nec aqua voluptatis resoluuntur.Ps.65.Trāsiuimus per ignem,& aquam.

Tertiò,

Tertiò, sancti viri, sunt similes lignis thyinis. Quia talia ligna sunt specularia, sunt enim valde fulgentia, & ad modum speculi polita sine ad modum vnguis. Vnde in eis resultant imagines sicut in vngne. Similiter sancti habent se per modum speculi. In quorum vita velut in quodam speculo quilibet conspicere potest vitam suam, vel quàm sit fœda si ab ea dissentiat, vel quàm sit pulchra si in ea conueniat. Ex his autem verus Salomon Christus fecit in domo ecclesiæ gradus: quia ex eorum exemplis conspicimus qualiter ad vitam æternam scandere debeamus. Fecit etiam ex his fulcra, i. sedilia: quia ex eorū quoque virtutibus colligere possumus quales nos esse oportet, vt in nobis velut in suis sedibus resideat deus.

Sapientia vera q; sapiētia viæ ac sacræ scripturæ dignitas quāta existat, per plurima Amomi, Buxi, Radicis Hebeniq; exempla satè declarantur.

Cap. LXXI.

Sapientia assimilatur amomo, de quo fit mentio in Apo. 18. Cinnamomum, & amomum, & odoramentorum, &c. Amomum est herba nascens in Syria, cui sapientia assimilatur.

Primò, propter odorū varietatē. Est enim herba odorifera habens odorem sicut cinnamomum. Item est colore subrufa habens folia coniuncta, & semina copiosa, & album florem, vt viola, sicut dicit Diosco. Similiter sapientia est odorifera, quia generat honestatem, & colore subrufa, quia inflammat charitatem, & habet folia, id est verba coniuncta in quantum suadet vnitatem, & in semine copiosa per verborum affabilitatem, vel affluibilitatem. Nam semen est verbum dei, quo sapiens affluit. Item habet florem album per contemplationis puritatem, quia quasi albi flores sunt puræ meditationes.

Secūdò sapientia assimilatur amomo propter proprietatum eligibilitatem: quia illud amomum est eligendū, quod est recēs, longum, album, semine plenum, super virgas purpureas expansum maximè odoriferum, & ponderosum. Vnde propter omnes istas conditiones doctrina sapientiæ. i. sacræ scripturæ, est inter doctrinas maximè eligenda. Nam ipsa est semper recens propter expositionum nouitatem, ipsa longissima per temporis diuturnitatem, ipsa enim cœpit tradi, (vt dicit Aug.) ab exordio generis humani, & durabit vsque ad finē. Et ideo ipsa de se dicit Ecc. 24. Ab initio, & ante secula creata sum, & vsque ad futurum seculum non desinam. Item ipsa est alba propter sermonis puritatem, in qua nulla includitur obumbratio, vel permixtio falsitatis: semine plena propter verborum fœcunditatem. Nam verba dei quæ in ipsa cōtinentur quasi quædam semina sunt, quibus filij spirituales in fide Christi generantur. Iac. 1. Volūtariè enim genuit nos verbo veritatis. Item est super virgas purpureas, i. super mentes doctorum, & martyrum expansa. Ipsi. n. fuerunt virgæ propter transgressorum correptionē, propter errantium directionem, propter debiliū sustētationem. Fuerunt etiam purpurei per amoris inflammationem, per sanguinis effusionem, vel propter tegiminis prælationem: nam purpureus quidem color est regalis color. Item odorifera propter honestatē. Honestas enim assimilatur odori propter attractionem, quia honestum est, quod sua virtute nos trahit, vt dicit Tullius. De sapiētia dicitur. Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cū illa, & innumerabilis honestas per manus illius. Item ipsa est pōderosa per sententiarum grauitatem, Isa. 33. Verba legis ponderans.

Tertiò, propter virtutis multiplicitatem. Habet enim amomum multas virtutes, videlicet scorpionum ictibus resistendi, oculos fouendi, & dolorem intestinorum sedandi. Sic sapientia ictibus scorpionum, i. deceptionibus obuiat hæreticorum, oculos mentis illuminando cōfortat, & in doloribus consolatur, & lætificat.

Item sapientia assimilatur buxo.

Primò, propter substātiæ soliditatem. Est. n. arbor hęc solidæ substantiæ, & compactæ, & humiditatis viscosæ, propter quod lignum est ponderosum, & in aqua positū mox petit fundum, quia poros apertos non habet in quibus subintret aer: propter hoc super aquam natare non potest. Similiter sapientia vera, & spiritualis, reddit hominem solidum, i. patientem in aduersis, & compactū. i. constantem in periculis, & humidum. i. abundantem in lachrymis. Nam Eccl. 7. cor sapiētis, vbi tristitia. Item viscosum in amicitiis. Nam viscus illud, quod ei adhæret, non tantum capit, sed & tenet. Quia. s. homo sapiens tenax. i. firmus est in amicitia quam accipit. Item facit ponderosum in verbis. Ecc. 21. verba sapientium statera ponderabuntur.

Item profundum in scripturis. Nam petere aquæ fundum, est penetrare profunditatem scripturæ, secundum illud Iob. 21. Profunda fluuiorum scrutatus est, & abscōdita produxit in lucem.

Secundò propter materiæ lenitatem. Nam tabula buxea propter lenitatem materiæ, optime politur, & tergitur. Et illud vere comperit sapienti, habere mentem politam & tersam ab omni vitio & macula. Vnde Greg. Nazianzenus dicit, quòd prima sapiētia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur.

Tertiò, propter viroris continuitatem, quia buxus habet folia semper virentia: & dicitur hæc buxus arbor, & hoc buxum pro ligno, vnde quidā dixit. Hæc buxus crescit, hoc buxum crescere nescit. Folia igitur eius non de leui causa cadunt, sed dum vnum cadit alterum crescit. Et ideo buxus semper virens est, & quia color viridis est maxime gratus oculis. Quod buxus habet folia semper virentia, significat, quòd homo sapiēs semper habet verba grata, & amabilia. Eccl. 20. Sapiens in verbis amabilem se facit.

Item sapiētia assimilatur radici. Nā radix licet sit visa hispida, tamen est mollis in substantia. Sic sapiens quamuis exterius ostēdat se hispidum, & rigidum, tamen corde est benignus & mollis. Sap. 1. Benignus enim est spiritus sapientiæ. Item radix est porosa: pori autem sunt subtilissima corporis foramina, siue viæ. Vnde in hoc signat multas & subtiles vias, quibus sapiens in bonis agendis vel malis amouēdis seu impediendis abundat. Item ꝙ incedit tortuosè, nunc exit versus latus vnum, nunc in latus oppositum, quod etiam sapiens facit siue in iudicio, dum merita personarum seu partium discutit, vel in se ipso dum vtrunque oppositum attendit. Nam in die bonorum non immemor est malorum, & econuerso, & sic vtrunque latus ad modum rei tortuosæ vnum tenendo, & aliud considerando occupat, & tangit.

Item sapiens verus assimilatur hebeno, quod est lignum æthiopicum, colore nigrum, tactu lene & planū, durum, & ponderosum. Vnde propter compactionē pororum, in aqua positū mox fundum petit, vt dicit Aris. li. de c

lib. de veg. & tamen si igni appositũ fuerit, ipsum rapit, & suauẽ de se odorẽ, & fumũ emittit. Similiter homo verè, & secundũ deum sapiens, est coloris nigri, idest apparentia despectus per humilitatem. Non enim homo sapiens est sui ostentatiuus. Vnde Gregor. Nanzianzenus dixit, Hoc ipsum philosophatus sum, ne philosophari viderer, sciens, quòd velle videri sapientẽ, hoc est omnino nõ esse sapientem.

Item est tactu planus. i. mansuetus per conuersationis lenitatem, durus per iustitiæ seueritatẽ, ponderosus per prudentiæ maturitatẽ. Fundi aquæ. i. scripturæ, vel sapiẽtiæ, vt ita dicã est petitiuus per intelligentiæ profunditatem: Igne inflammabilis per charitatis feruiditatẽ, boni odoris emissiuus per boni exempli suauitatẽ: nã 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus, vt inquit Apostolus.

Illius herba ortus & virtutes, quæ fumus terræ vocatur recoluntur, ex cuiusq; similitudinibus scientia humana vis, & delectatio declaratur.

Cap. LXXII.

Scientia humana assimilatur illi herbæ, quæ dicitur fumus terræ. Quod patet primo ipsius generatione: propterea enim sic dicitur, quia est generata ex quadam fumositate grossa resoluta à terra. Quasi antẽ fumositas à terra resoluta est sensitiua cognitio per abstractionẽ à materia, & ex hac fumositate generatur hæc herba, scilicet ex sensitiua cognitione sciẽtia intellectiua. Vnde Aris. 1. Phy. 1. Post. dicit, quòd omnis nostra cognitio oritur à sensu. Nihil enim secundũ eũ, est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, licèt alio modo sit in sensu, & alio modo in intellectu.

Secundo patet ex cõparatione, quia hęc herba est tãto melior, quanto viridior. Vnde dum siccatur, nullius valoris efficitur. Sic est in scientiis: nam herba quanto est viridior, tanto magis delectat aspectũ: vnde illa scientia est, vt herba viridior, quæ magis delectat intellectũ: talis scientia est cæteris melior, sicut scientia diuina, vt Aris. de partib. ani. dicit, quòd licet de diuinis possumus minus scire, quàm de aliis rebus, tamẽ illud modicũ delectabilius est, quàm omnium aliorum cognitio, quæ apud nos sunt. Itẽ herba est tanto viridior, quanto humorosior, & illa scientia est viridior, quæ est humorosior. i. affectuosior. In quo omnes alias scientias excedit scientia Theologica: quia maxime est affectiua. i. ad amorem, & affectũ boni inflãmatiua. Hiere. Nonne verba mea quasi ignis?

Tertiò patet ex purgatione: quia hæc herba purgat melancholiam. Est. n. calida in primo gradu. Sic scientiæ studium releuat tristitiæ tędiũ, quòd melancholiã, idest acidiã fugat: sed præcipue hoc facit Scriptura, quæ maxime in tristitiis consolatur. Vnde 1. Mach. 12. Habentes solatio libros sanctos.

Quartò patet ex inflatione: quia hæc herba est inflatiua, & vẽtositatis generatiua, vnde cum aniso, vel fœniculo est miscenda. Sic scientia est occasio inflationis superbiæ, dicente Apost. 1. Cor. 8. Scientia inflat, & ventositatis vanæ gloriæ, nisi cum aniso, vel fœniculo. i. dei timore vẽtum vanitatis expellẽre misceatur. Vnde Greg Nanzianzenus dicit, quòd sciẽtiæ desideriũ, & inquisitio quæstionum, nisi timor dei præcesserit, effrenatos animos in pręceps ducit.

Ipsius sacræ Scripturæ præstantia, atq; vtilitas ex multis sagi nucisq;, ac Auellanæ similitudinibus pulcherrimè aperitur, Cap. LXXIII.

Summa de Exempl.

Scriptura sacra nutrit nos in verbis, & ædificat in exẽplis, & purificat in memoriis. Vnde ipsa assimilatur fago, cuius glandes sunt exterius triangulæ leni cortici inclusæ, & sunt dulces, & nutribiles: vnde de eis homines antiquitus viuebant. Sic sacræ Scripturæ verba sunt triãgularia, in quãtum instruunt nos de fide beatissimæ Trinitatis. Vel in quantum nos de tribus virtutibus Theologicis informant. Vel quia continet sub litera triplicẽ sensum, mysticum scilicet, anagogicum, allegoricum, & tropologicum, siue moralem. Et sunt spirituales sacræ scripturæ intelligentiæ sub leni cortice. i. sub facili litera interclusæ, & sunt dulces valde secundum illud, Ps. 118. Quã dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Et sunt spiritus nutritiuæ, idest spiritualis vitæ cõseruatiuę, Mat. 4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ab ore dei. Vnde Moyses in monte quadraginta diebus cum isto solo cibo permãsit, scilicet allocutionis diuinæ sine aliquo corporali cibo: & similiter alij antiqui patres hoc cibo spirituali aliti sunt.

Item fagus est arbor ædificiis, & asseribus valde apta. Sic ex sacra scriptura trahuntur asseres, scilicet sanctorũ patrum exempla, ex quibus construuntur spiritualiũ virtutum optima ædificia.

Item fagus est arbor, cuius substantia pura à vermibus non corrosa est arti vitreæ valde necessaria, quia ex eius cineribus cum aliis adiunctis vitrũ maxime fit. Cinis autem fagi est memoria mortis, ad quam nos sacra scriptura inducit, & ex hoc fit vitrũ puritatis. Et huiusmodi memoria hominẽ à peccatorũ sordibus præseruat, secũdum illud, Ecc. 7. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Item sacræ scripturæ doctrina assimilatur nuci. Quia fructus nucis, vt dicit Isid. tãtam vim habet, vt missus iuter fungos, & cibos venenosos, quicquid in eis est virulẽtũ, effundat, rapiat, & extinguat. Sic sacra scriptura, quicquid est virulentum vel noxium in humanis disciplinis siue scientiis, corrigit, & condemnat. Vnde de ipsa sacra scriptura dicit Aug. de Doct. Christ. 2. lib. quòd quicquid homo didicerit, si noxium est ibi dãnatur, si vtile, ibi inuenitur.

Item scriptura assimilatur auellanæ.

Primò ratione communitatis, quia (sicut dicit Isid.) ex eo, quòd in publico loco quasi in sylua oritur, & ab omnibus euellitur, ideo auellana vocatur. Similiter sacra scriptura ita publicè, & communiter docetur, vt ab omnibus participari, & haberi possit. Vnde præcipuus eius auctor & doctor Christus discipulis suis præcepit: Mat. 16. Prædicate euangelium omni creaturæ.

Secundo ratione difficultatis, & etiam vtilitatis. Quia auellanæ sunt quidem ad digerendũ duræ, sed si sunt bene digestæ, multũ sunt nutritiuæ. Similiter sententię mysticæ sacræ scripturæ licèt sint ad digerẽdum duræ, idest difficiles, tamen bene intellectæ, vel expositæ, sunt spiritus mirabiliter nutritiuę: propter quod dixit dominus, vt supra allegatum est. Matt. 4. quod non in solo pane viuit homo, &c.

Tertiò ratione obseruabilitatis: quia auellanæ si cũ exteriori pellicula fuerint mãducatæ sunt nociuæ, quia multæ inflationis, sunt generatiuę: & ideo sunt à pellicula spoliandæ. Sic quędam sunt in sacra scriptura, quę si secundũ exteriorem pelliculam, idest secũdum literã fuerint obseruata, non prodessent obseruãtibus, sed plurimum no-

cerent, sicut cæremonialia, & figuralia veteris legis, quæ non licet ad literam obseruare, quia iam corũ veritas quã figurabant, impleta est per Christũ. Vnde Aposto. dicit 2. Cor. 3. Obseruandæ sunt, non litera sed spiritu: quia litera occidit, spiritus autem viuificat: & ideo detrahẽda, & abijcienda est ab huiusmodi exterior pellicula, i. sensus literę exterior. & accipiendus est sensus mysticus interior.

Per ipsius oleastri exemplum, quantum sanctorum virorum societas prosit peccatoribus, breui explanatur.
Cap. LXXIIII.

SOcietas sanctorum virorum multũ quãdoque prodest homini peccatori. Cuius exemplũ apparet in oleastro, qui est syluestris olea sic dicta, eo, quòd oleæ sit simillima, licet eius folia magis lata, & est arbor inculta, sterilis, & amara. Sed si ramus eius oliuæ insertus fuerit, vim mutat radicis, & in propriam suam cõuertit qualitatem. Quasi autẽ oleaster homo peccator est, qui licèt in natura, siue in hypocrisis figura sit similis viro iusto, nõ tamen in vita vel anima, quia est incultus per verã pœnitentiã, & sterilis ad opera meritoria, & amarus in consciẽtia. Si tamen inseratur oliuę, i. si sancto viro societur, mutabitur vis radicis. i. affectus cordis, & cõuertetur verbis, & exemplis illius, & trahetur ad vitam cõsimilem. Apost. Ro. 11. Tu autem cũ oleaster esses, insertus es in illis, & c. Senec. in epi. Nulla res magis animos induit honestos, & in prauum inclinabiles reuocat ad rectum, quàm bonorum virorũ conuersatio. Paulatim enim descẽdit, & vim præceptorũ obtinet frequenter aspici, frequenter audiri.

Homo spiritualis, vt ocium fugiat, quid efficere debeat exẽplo ficus Aegyptiacæ demonstratur. Cap. LXXV.

SPiritualis homo non debet vacare ocio, sed vno bono opere cõpleto, debet ad aliud se parare: cuius exẽplum apparet in ficu & præcipuè Ægyptiaca. Est. n. ficus illa arbor quæ per singulos annos fructũ facit, & vno maturescente statim oritur alter: vnde ficus est dicta à fœcũditate. Sic quædã sunt opera, quæ homo ex necessitate præcepti per singulos annos facere tenetur: quædam quidem saltem semel omni anno, sicut confiteri in Quadragesima, & cõicare in Pascha. Hoc. n. est præceptũ ecclesiæ, & si pluries hoc fecerit aliquis, melius faceret, quã vis ex præcepto non teneatur. Quædã vero tenetur quis facere pluries in anno, sicut ieiunare, &, seruare ieiunia ab ecclesia instituta, q̃ in anno pluries occurrũt, sicut Quadragesima, & quorundam Sanctorum siue festiuitatũ vigiliæ, & ieiunia. Quatuor temporũ, quæ quater in anno occurrũt. Quædã alia sunt quæ homo debet facere quotidie, vt sunt eleemosynæ, & orationes, & huiusmodi. Et in talibus vno bono opere facto & cõpleto statim deberet homo cogitare de alio faciẽdo: quia in via dei nõ progredi, regredi est, vt dicit Ber. & Apost. Col. 1. Fructificantes, & crescentes in scientia Dei.

Tactus & oscula quando peccatum in animam causent vrticæ exemplo breuiter exprimitur. Cap. LXXVI.

TActus lasciui, & dissoluti concupiscentiã excitãt, & inflammant. Vnde assimilãtur vrticæ quæ cũ sit naturæ igneæ & feruidæ, est se tangentiũ vstiua. Talis ergo est caro humana, quæ semper secũ portat ignẽ concupiscentiæ. Vnde nõ sine periculo tãgitur: propter quod vt refert Gre. in dial. dixit quidã sanctus homo infirmus, & quasi in extremis positus mulieri ipsum tangenti, Mutolle paleã, quia adhuc igniculus viuit. Et nota, quòd dicũt doctores, ꝙ licèt tactus & oscula, amplexus & huiusmodi possint bono animo fieri, & sine peccato. s. propter cõsuetudinem patriæ, vel propter aliquã necessitatẽ, aut rationabilẽ causam, tamen quãdo fiunt ex libidine, i. propter delectationẽ carnis, sunt peccata mortalia. Quia nõ solum consensus in actũ luxuriæ illicitũ, vel cuiuscũque alterius peccati mortalis est mortale peccatũ, sed etiã cõsensus in delectationem ipsius peccati mortalis, est mortale peccatum. Eccl. 13. Qui tetigerit picem, coinquinabitur ab ea. Hæc enim pix est caro mulieris inflãmabilis, & inflammans.

Quantas Dei timor nobis dona elargiatur, ex virtutibus fœniculi rectissime edisciteur. Cap. LXXVII.

TImor dei assimilatur fœniculo.

Primò propter virtutẽ apertiuã, quia fœniculus (vt dicit Plat.) habet virtutẽ diureticã, & apertiuã. Similiter timor Dei aperit viam amori. Vnde dicit Aug. quòd timor introducit amorem sicut seta in corium calcificis introducit filum.

Secundò, quia habet virtutem incisiuã. s. ex subtilitate substãtiæ suæ, & suis qualitatibus. Similiter timor dei incidit vinculum affectus amoris mundi. Nã sicut. Io. Cas. de ins. mon. dicit, De timore dei nascitur cõpunctio salutaris, & de compũctione cordis, abrenunciatio, i. nuditas, & contemptus omnium facultatum.

Tertiò, propter virtutẽ renouatiuã quia fœniculi gustu, vt fertur, serpẽtes oẽm senectutẽ deponũt. Sic homo dei timore cõpunctus, senectutẽ non tẽporis, sed peccati per confessionẽ annuatim deponit. Quia saltem semel in anno, (vt supra dictum fuit) tenetur homo ex præcepto Ecclesiæ confiteri. Eccles. 1. Timor domini expellit peccatum.

Quartò, propter virtutem illuminatiuam, quia etiam fœniculi gustu ipsi serpentes caliginem oculorum detergunt, vt Plinius dicit. Vnde & hominũ intellectum, & caliginem oculorum dicunt ex eo maxime releuari, & ideo ex eius succo fit collyrium oculis valde aptum. Similiter timor domini, oculos mentis purificat, & caliginẽ superbiæ fugat, & lumine vero sapientiæ mentem illustrat, & ideo dicitur Iob. 28. quòd timor domini, ipsa est sapiẽtia.

Quintò, propter virtutem defensiuã. Quia semen fœniculi cum vino potatum, valet contra morsus serpentũ, & contra ictus scorpionũ: & radix eius cocta cũ vino, canis morsum sedat. Hæc enim omnia operatur fœniculus hortensis, & adhuc fortius operatur fœniculus agrestis. Similiter timor dei, & præcipue agrestis, i. fortis resistit morsibus serpentum, idest tentationibus diabolicis.

Item ictibus scorpionum, i. motibus carnaliũ tẽtationum, quæ ante delectant, & retro cruciant, sicut scorpio ante palpando incedit, sed retro cauda ferit: vt dicit Greg. Item morsibus canis, i. tentationibus mundi blandientis, vel persequentis. Quia canis aliquibus cauda blanditur, aliquibus vero latrat, & eos morsibus lędere molitur. Vñ Grego. dicit, quòd in via dei timor fortitudinem gignit, scilicet contra carnem, diabolum, & mundum,

Tribulationes in hoc mundo iustis magnas afferre vtilitates, ex plerisq; chelidonia, ficus Aegyptiaca, lactuca, radicis, rhãniq;, ac ruta virtutibus eruditis exemplis edocetur.
Cap. LXXVIII.

TRibulatio assimilatur chelidoniæ, quæ est herba, cuius succo oculi hirundinum stercore læsi ad statum

tum pristinum reuertuntur,vt Isido.& Plinius dicunt.Similiter,(vt dicit Greg.) oculos quos culpa claudit,pœna aperit.

Item tribulatio non nocet humilianti,sed potius eum exaltat.Cuius exemplū apparet in ficu Ægyptiaca,cuius lignum in aqua missum,contra naturam aliarum ficuum mox fundum petit, & postquā fuerit aqua plenum,vnde magis debet esse ponderosum,tunc redit ad summum,vt dicit Aug. Similiter homo positus in aqua tribulationis, si fundum petierit.i.si profunde se humiliauerit,restituetur ad summum gradum,& etiam interdū talis exaltatur ad summū.Vnde de Christo dicitur Phi. 2.quòd humiliauit seipsum factus obediens patri vsque ad mortē,mortē autem crucis,propter quod deus exaltauit illum.

Itē,quòd tribulationis flagellū aperiat oculos cordis, vt iam est supra dictū,eo,quòd tollat cæcitatē inductam per peccatum,paret etiā per lactucæ (quæ à quibusdam erat chea dicitur)similitudinem,& exemplū. Huiusmodi enim lactucæ folia sunt breuia & rotunda,cuius succum accipitres herbam scalpendo extrahunt, & tangentes eo oculos,cæcitatem discutiunt,cum senescunt.

Succus ergo lactucæ talis, est acerbitas tribulationis, quæ scilicet cæcitatem accipitrū.i.hominū peccatorū,& præcipue tyrannorū fugat.Vnde tribulatio figurata est in illo pisce.Tob.6.cuius fel,i.amaritudo valet ad inungendos oculos. Apoc.3.Collyrio,i.tribulationis asperitate,inunge oculos tuos,vt videas.

Item amaritudo tribulationis causat dulcedinem cōsolationis:cuius exemplū apparet in radice,quia quādoque amara radix dulcem fructum producit,sicut in vitæ, & oliua natura ostendit,in quibus & consimilibus amaritudo radicalis humoris digeritur,& dulcescit beneficio aeris,& caloris cœlestis,materiam penetrantis.Sic dolor cordis,vel tribulationis , beneficio aeris circunstantis,i. alicuius boni viri,vel angeli assistētis,& beneficio gratiæ cœlestis,animam per ipsam tribulationem purgātis,vertitur in magnam dulcedinem cōsolationis. Ps.93. Secundum multitudinem dolorū in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

Item tribulatio assimilatur rhamno,quæ licèt sit arbor multæ amaritudinis, & in radice,& in foliis,& in ramis, multū tamen est medicinalis.Nam ex succo radicis,medicamentum fit oculos claros reddens,semen etiā secūdinas ex vtero trahit. Sic tribulatio,licet sit,amara, & in radice cordis ad considerandū, & in foliis.i.in verbis ad audiendum,& in ramis.i.in factis ad tolerandum,tamen medicinalis est contra peccata,& præcipue, quia oculos cordis clarificat,vt supra dictū est:quod præcipue radix tamen facit,i.consideratio causæ ipsius tribulationis,scilicet,quòd aliquis consideret , & reputet se pati propter peccata sua manifesta,vel occulta.

Itē deuotio mentis secundinas.i.delectationes,& concupiscentias voluptatum educit:quia malitia vnius horę obliuionem facit luxuriæ,vt dicitur Eccl.11.

Item tribulatio humiliter portata,assimilatur rutæ.

Primò,quia ruta habet vim purgatiuam,purgat enim immunditiam matricis,& inde fœtum mortuum educit. Sic tribulatio dum hominem ad pœnitentiam humiliat, immunditiam mentis purificat,& inde virtute pęnitētiæ mortale peccatū euacuat.Vnde Aug.super Ps.dicit,quòd flagellum tribulationis excitat torpentē,humiliat superbientem,purgat pœnitentem,& coronat innocentem.

Secūdò,quia ruta habet virtutem illuminatiuā.s.quia ruta cruda cōmesta visum acuit. Sic etiā tribulatio acuit visum mentis,quia intellectum tribuit,Isa.28. Tantummodo vexatio dabit intellectum.

Tertiò,quia ruta habet vim mortificatiuā,debent enim mulieres grauidæ ab esu rutæ abstinere, quia fœtum occidit in ventre.Quasi autem fœtus in ventre, est peccatū conceptū,quod tribulationis vis pœnitens extinguit,Ecc. Ignem ardentē,idest incentiuū peccādi, extinguit:aqua, scilicet tribulationis.

Quartò,quia ruta habet vim serpentum & bufonū expulsiuam,vnde debet plantari.i.hortis : quia ab eis omne venenosum depellit,& debet iuxta saluiam plantari,quia eam serpentes diligunt,& bufones, per saluiam ergo calidam,& humidam,appetitū intellige sensitiuū, qui sensualitas nominatur.Serpentes,autem sunt motus inordinati, & passiones virtutis irascibilis : bufones vero sunt passiones concupiscibilis,& hęc omnia in saluia fouētur: quia omnes huiusmodi motus in sensualitate nutriūtur. Sed hæc omnia reprimit ruta,i.tribulatio humiliter portata.Nam bufones,i.concupiscibiles passiones,puta gaudium,delectationē,& huiusmodi,extinguit vis tribulationis,Sed serpētes,i.motus irascibilis,puta odium,iram,& huiusmodi,reprimit vis patientiæ,& humilitatis.Mar.16. Serpentes tollent:& si mortiferum quid biberint, nō eis nocebit.

Verbi dei perfectiones,hic per varias ipsius seminis similitudines exponuntur.

Cap. LXXIX.

Verbum dei assimilatur semini,secundū illud Luc.8. Semen est, verbum dei.

Primo propter virtutem attractiuā: quia sicut semen attrahit ad se humorem terræ,ita verbum dei attrahit affectionem animæ. Et sic attrahebatur Dauid dicens Ps. 118.Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.Et Petrus dicens Io.16.Domine,ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes.

Secundo propter virtutē mūdificatiuā.Propter semē enim terra mundatur,& ipsam & terram mundat trahendo ad se humorem,qui aliàs in malas herbas conuerteretur.Similiter & verbū dei mundat,& purgat animā.Heb. 1.Verbo virtutis suæ purgationem faciens.Iob.15. Vos iam mundi estis propter sermonem.&c.

Tertio, ꝑpter virtutem assimilatiuā: quia nō ex quolibet semine quodlibet generatē,sed ex simili semine, vt dicit Ari.Phy sicut ex tritico triticū,& ex ordeo ordeū, & sic de aliis.Vnde quia verbum dei,semē dei est, ideo facit homines similes deo, Io.10. Illos dixi deos,ad quos sermo dei factus est.

Quarto,propter virtutē germinatiuā. Isa.61.Sicut hortus semen suū geminat, Sic generatio & natiuitas spiritualis habet fieri per verbū dei. Vnde 1.Pe.1.Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbū dei.

Quinto,propter virtutē promotiuā:quia illud, quod semine gignitur paulatim, & ex virtute, quæ est semine semper perficitur & augetur. Mar.14. Germinat semē, & increscat.Vltro enim terra fructificat,primū herbam,deinde spicam,deinde plenum fructum in spica.Semen est verbum dei,fructificat herbam in incipientibus,spicam in proficientibus,plenum fructum in perfectis,sine perseuerantibus.

Sexto,propter virtutem multiplicatiuam:quia ex vno

grano seminis multa generantur. 2.Cor.9. Multiplicabit semen vestrum. Et similiter verbum dei, secundum illud Mat.14 Audiũt verbum,& suscipiunt,& fructificant, vnũ triginta, aliud sexaginta,& vnum centesimum.

Virginitas quantũ cæteris præstet virtutibus, ipsiq; Deo grata existat ac præmietur, quamplurimus cedri, ordei, Rosa, Violæ & tandem lilij exemplis sacræq; scripturæ authoritatibus fit perspicuum. Cap. LXXX.

VIrginitas assimilatur cedro.

Primò, quia cedrus est arbor gratissimi viroris, est enim aspectu pulchra, semper tenens viridia folia. Est autem continentia carnis, quasi quidam viror arboris. Gratus autem est deo viror cõtinentiæ coniugalis gratior autem cõtinentiæ vidualis, sed gratiosissimus est ei viror cõtinentiæ virginalis. Ecc.40. Gratiã,& speciem desiderabit oculus,& super hæc virides sationes. Desiderabile est oculis dei videre gratiam continentiæ cõiugalis,& speciẽ pudicitiæ vidualis, sed super hæc virides sationes, idest sacratissimas virgines.

Secũdò ratione iocundissimi odoris. Odor enim cedri serpentes fugat,& homines recreat. Odor autẽ virginitatis dęmones fugat,& angelos delectat, quia virginitas cognata est angelis, prout Hieron. dicit.

Tertiò, ratione efficacissimi vigoris, quia tanti vigoris est cedrus, vt nunquã à tinea, vel aliquo alio verme corrodatur. Vnde & huius arboris gũma, quæ dicitur cedra, est ad librorum conseruationem summe necessaria: quia libri ex ea liniti, nec à tineis roduntur, nec tempore senescunt. Corpora etiã mortua, in ligno cedrino reposita,& eius lachryma peruncta, ab omni putredine pręseruãtur. Quasi autẽ tinea in panno, vel vermis in ligno, est cõcupiscẽtia in carne, à cuius corrosione. i. corruptione virginitas perpetuo se præseruat. Vnde Aug. dicit, quòd virginitas est in carne corruptibili, perpetua incorruptionis meditatio. Nec perditur senio virginitas in corpore sicut vires corporis perduntur. Corpora autẽ mortificata per abstinentiam melius in cedro. i. in virginitate incorrupta seruantur.

Quartò, ratione suauissimi saporis: habet enim cedrus in suo fructu triplicẽ saporẽ. Nam in medio circa grana eius pomũ est acetosum, in superficie vero circa corticẽ est dulce, in medio vero medullæ est tẽperatũ inter vtrũque saporem, quasi mediũ tenens. Sic etiã sacræ virgines debent esse dulces, & mites exterius in conuersatione, sed interius acetosæ i. timidę,& sollicitæ. In medio aũt. i. in corpore debent esse quodãmodo temperatæ, vt neque acetositate nimiæ asperitatis infirmẽtur, neque dulcedine deliciositatis soluantur.

Item virginitas assimilatur ordeo, primo rõne ordinis quia s̃m Plin. ordeũ inter frumenta primũ seritur, & primum recolligitur. Sic inter semina virtutũ hæc quasi primùm seminata fuit in humana natura & carne, s. virginitas, Vnde nec primus homo, nec prima mulier fuerunt producti per actum generationis, aut per corruptionem carnis: quia corpus Adæ fuit ex virginea terra sumptũ,& corpus Euæ ex virginea costa productum similiter fuit primo recollectum,& in horreo paradisi locatũ, quia prima caro Deo vnita, fuit caro virginea, sicut caro Christi, quæ & ipsa virgo fuit, & etiam de virgine sumpta,& ipsa primo fuit beatificata,& in cœlo locata. Tenetur etiam cõiter, q̃ tria virginea corpora sunt, iã ante messem generalẽ aliorũ corporũ, in horreo cœli locata. s. Christi,& beatæ Virginis Mariæ,& Beati Ioannis Euãgelistæ. De alijs autem, qui cum Christo resurrexisse leguntur, tenet Augu. quod iterum mortui sunt, ita, quod non sunt in cęlo, nisi eorũ animæ: quãuis aliqui doctores contrariũ dicãt.

Secundò, ratione seminis. Ordeum enim nõ vult seri, nisi in terra sicca,& solida: quia virginitas requirit soliditatem mentis,& siccitatem carnis, s. per abstinentiam cibi & potus, quia sine Cerere, & Baccho friget Venus, vt dicit Teren. in Eu. i. sine abundãtia cibi, & potus. Et ideo merito significatur virginitas in ordeo, Quod secundũ Isido. dicitur ordeum, quasi aridum: quod etiam est frigidum,& siccum, quia scilicet virginitas animam refrigerat ab ardore cõcupiscentiæ,& desiccat ab humore gulę.

Tertiò, ratione roboris. Nullum enim frumentum est magis à corruptione remotum, quàm ordeum, eo quod citius recolligitur, & crescat, quàm ipsum corruptio vel rubigo inuadat. Hoc autem virginitati competit, ob cuius amorem plurimæ elegisse leguntur, vt potius per martyrium,& violentam mortem recolligerentur ad Deum, quàm inhonestæ corruptionis rubiginem paterentur.

Quartò, ratione corporis: quia totum corpus ordei habet quandam excellentiam. Nam inter omnia frumenta validiorem habet palcam, humiliorẽ stipulam,& laudabilem multum medullam, si debito modo sit parata,& farinam acceptissimam, seu polentam, vt Plinius dicit, Quæ omnia competunt virginitati, quæ est valida in proposito, humilis in animo, laudabilis in exemplo, & acceptissima in merito. Vel valida in carne, humilis in mente, laudabilis in certamine, acceptissima in mercede. Vel valida contra mundum, humilis contra diabolum, laudabilis quo ad Angelum, acceptissima quo ad Christum.

Item virginitas assimilatur rosæ: quia ipsa est flos, de qua dicitur, Ecc.24. Quasi flos rosarum in diebus vernis. Quod patet primò ratione decoris, quia sua pulchritudo visum pascit. Sic virginitas in oculis Dei, & Angelorum maximam pulchritudinem habet. Sap.40. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate.

Secundò, ratione odoris: quia suo odore olfatũ afficit. Ipsa autẽ Virginitas tota odorifera est, eius odore replet domus conscientiæ. Io.12. Domus impleta est ex odore.

Tertiò, ratione suauitatis: quia rosa suauitatis mollitie tactum lenit. Specialiter Ioannes inter Apostolos tanquam Virgo purissimus Christum merebatur tangere,& ei intimius & familiarius præ cæteris adhærere. Vnde & in cœna recubuit supra pectus eius: quia virgines quadã speciali vnione Christo cæteris in cœlo familiarius inhærent,& circa ipsum sunt sicut suauissimæ rosæ. Vnde de virginibus dicitur Apoc.14. quòd sequuntur agnum quocunque ierit.

Quartò, ratione virtutis. Nam sua virtute multis languoribus rosæ succurrunt, quia, scilicet, virginitatis honestas à multis tribulationibus liberat, quas coniugati patiuntur, vt Apo. 1. Cor.7. ostendit.

Item virgines assimilantur violis, quæ sunt frigidæ, aquosæ,& odoriferæ. Sunt enim virgines frigidæ à concupiscẽtia carnis, aquosę per lachrymas deuotionis, odoriferæ per exempla honestatis. Et nota, quòd viola suo odore cerebri caliditatem mitigat, spiritum animalem confortat,& somnum prouocat. Sic virginitas suo odore ardorem carnis refrigerat, spiritum confortat,& recreat,& ad somnum, id est, quietem contemplationis disponit,& præparat,

Item

Item virginitas assimilatur lilio, Cant. 2. Sicut liliũ inter spinas, sic amica mea, &c. Et hæc similitudo primò congruit ratione decoris. Est enim flos miræ pulchritudinis, & decoris, quem habet ex cãdore, siue rubore. Nam lilia communiter sunt alba, sed quãdoque rubea & purpurea, habet enim virginitas candorẽ .i. puritatẽ carnis. Eccl. 40. Pulchritudinẽ decoris eius admirabitur oculus. Sed aliquæ virgines habuerunt ruborem passionis, scilicet suo sanguine rubricatæ. Isa. 43. Quare rubrũ est indumẽtum tuum, idest corpus?

Secundò ratione odoris. Nã flos lilij, quãdo integer, & intactus est, multũ permanet, & suauiter redolet: sed cõfractus, & cõfricatus, plurimũ fœtet. Similiter hominum caro, dũ intacta & integra per virginitatẽ permanet, tam Deo, quàm hominibus redolet. Ecc. 24. Fructificaui suauitatem odoris. Sed dũ per luxuriæ vitiũ confricatur, vel frangitur virginitatis signaculũ, tam spiritualis, quã corporalis fœtor egreditur.

Tertiò, ratione fulgoris: quia in lilio quædã aurea grana fulgent, quę septẽ hastulis sustentantur. Vnde ex septẽ foliis cãdidissimis simul continuis flos iste cõponitur, & septem granis aureis decoratur. Hæc septem folia candidissima inuicem continua, sunt septẽ virtutes animę, quę fuerunt in sacris virginibus inuicem cõnexæ, scilicet iustitia, temperantia, fortitudo, prudentia, fides, spes, charitas. Sed adhuc cum istis septem virtutibus habuerũt septem grana aurea .i. septem sancti Spiritus dona, scilicet sapientiæ, scientiæ, intellectus, consilij, fortitudinis, pietatis, & timoris. Vnde & vere fuerunt virgines sacræ ecclesiæ, quasi lilia, quæ sunt in transitu aquæ, vt sacra testatur scriptura.

Præstantiores hic virtutes recensentur, quarum perfectiones per Allij fabeq; naturales effectus multu similitudinibus patefiunt. *Cap. LXXXI.*

Virtutes assimilantur alliis.

Primò, quia allium (vt dicit Discorides) habet virtutem omne venenosum repellendi. Et hoc cõpetit virtuti fidei, quæ venenosa dogmata, scilicet hæreticorum depellit, in quibus est venenũ falsitatis, & prauitatis. Repellit etiam fides, & vincit venenũ mundi .i. cupiditatem, vel rabiem tyrannorum persequentiũ. 1. Ioan. 5. Hæc est victoria, quæ vincit mũdũ fides nostra. Item valet contra venenũ diaboli. Eph. 6. In omnibus sumentes scutũ fidei, in quo possitis omnia tela ignea Nequissimi extinguere.

Secũdò, quia allium habet virtutem dolorem iliorum mitigãdi, scilicet si cum oleo coctum, & tritum super locum doloris ponatur. Et hoc competit spei: quia ipsa spes cœlestis præmij mitigat dolores præsentis exilij, præcipue si adsit peccatorum contritio, & cœlestis gratiæ vnctio.

Tertiò, quia habet virtutẽ diuidẽdi, & humores grossos incidendi, & consumendi: & hoc competit charitati, quæ nos à mundo diuidit. Vnde qui diligit mundũ, non est charitas Patris in eo, vt dicitur 1. Ioan. 2. Cui poeta cõsonat, dicens: Non bene concordant, nec in vna sede morantur, Vanus amor mũdi, verus amorque Dei. Vnde charitas humores grossos .i. affectus terrenos à mente separat, & consumit.

Quartò habet virtutem vulnera sordida purgandi: & hoc competit iustitiæ, quia purgat malefìcia, & scelera in alterutrum commissa, quibus interdum vulnerantur corpora, vel saltem vulnerantur damnabiliter suscipientium corda.

Quinto, habet virtutem dolorem & tumorem à loco tollendi, si coctum cum aqua fontana apponatur. Et hoc cõpetit prudentiæ, quæ tollit dolorẽ, dum consulatur in aduersis, & sedat tumorẽ superbiæ, humiliãs in prosperis.

Sexto, habet virtutẽ morsum canis rabidi curãdi, si cũ sale, ruta, & nucibus sit admixtum, & positum super vulnus. Et hoc cõpetit fortitudini, quæ defendit à morsu canis rabidi .i. à terrore aduersitatis, vel persecutiõis mũdi, si tamẽ ipsa fortitudo sit cũ sale discretionis, cũ ruta acutæ cõtemplationis (quia ruta dicitur reddere visum acutũ) & cum nuce .i. custodia humilitatis. Nam nux dulcedinẽ nuclei sub arida testa cęlat, & custodit. Et sic quoque homo humilis sub asperitate pœnitentiæ, vel carnis, cęlat vel custodit dulcedinem mentis.

Septimo, quia alliũ habet vim hydropisim euacuandi, quia humorem subcutaneũ desiccat. Habet etiã vim vermes ventris occidendi, si cũ pipere, & succo mẽtæ, & aceto ad salsæ modũ offeratur. Et hęc duo cõpetunt temperãtię, quę hydropisim curat .i. luxuriã in qua fluxus carnalis humoris exuberãt, quẽ ipsa temperantia per virtutẽ continentię & abstinentię euacuat. Item temperãtię vermes ventris .i. appetitũ, & pruritus gulæ inordinatos, qui etiã ventrẽ replent, & mordent, necat, si tamen abstinẽtia cum pipere calido diuini amoris, & cũ succo mentę, idest deuotione mentis, & cum aceto compunctionis fuerit sociata. Quia abstinentia, & cõpunctio, dilectio, & deuotio optimam salsam faciunt animæ, per quam omnis inordinatus motus carnis constringitur, & abscedit.

Item virtutum theologicarum perfectio repræsentatur in faba. Nam faba habet hastam, quę crescit angulosa, & repręsentat fidem, quę creuit per quatuor angulos, idest per doctrinam quatuor Euangelistarum, vel per angulos, idest per quatuor partes mundi. De quibus dicitur Gene. 28. Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem.

Item faba habet florem odoriferum, multum ab apibus frequentatum, & hic flos significat spem: quia cum flos apparet, spes est de futuro fructu: per spem enim iã incipimus futuræ vitæ gaudia odorare, ac sapere: hanc frequentant apes .i. actiui soliciti, & argumentosi, quia in spe fructus vitæ ęternæ seminant semina eleemosynarum, & operum misericordiæ.

Item faba producit in hasta thecas, quæ scilicet interius diuersis sunt distinctæ domunculis, in quibus fabæ per ordinẽ sunt locatę. Istæ thecæ sunt charitatis gradus, diuersas domunculas .i. diuersos modos habentes, in quibus sunt fabarum grana .i. charitatis opera quodam ordine distincta. Nã debet esse charitas ordinata, & gradata, & interius in affectibus, & exterius in effectibus. Cant. 2. Ordinauit in me charitatem.

Plantarum distinctio per masculinas, & femininas quadruplici cognoscitur modo, atque ex earum exemplis virtuosorum vitiosorumq; hominum diuersitas manifestatur.

Cap. LXXXII.

Virtuosi homines differunt à vitiosis, sicut plantæ, siue arbores masculinæ à fœmininis. Dicit autem Aristot. de veg. quod diuersitas plantarum distinguitur per masculinas, & fœmininas, & inuenitur inter vtrasque quadruplex differẽtia. Prima sumitur ex cõple-

xione, quia masculina planta spissior est, durior, siccior, densior, & ramosior, quã fœminina. Similiter inter hoĩes, quidã sunt masculini.i.viriles contra vitia, & constantes contra aduersa: quidã aũt sunt fęminini.i.molles & incõstãtes. Vñ masculini.i.virtuosi sunt magis spissi per gratię plenitudinẽ, sunt magis duri per patiẽtiæ fortitudinẽ, magis sicci per abstinentię ariditatẽ, magis densi per virtutũ multitudinẽ, & sunt magis ramosi per bonorum operum solicitudinem.

Secũda differẽtia sumitur ex foliorũ distinctione: quia masculina arbor habet folia aspera, minora, & strictiora, propter dominiũ siccitatis. Et dicit Aris. de veg. & plan. ꝙ si folia, vel puluis foliorũ, vel cortex masculinæ plãtæ foliis fœmininæ cõponatur, vt simul cohæreant, citius maturabuntur fructus fœminę, & prohibent casum foliorũ, & fructuũ, donec fuerit cõpleta digestio. Cuius ratio est secundũ Alphredũ, quia masculina planta aere deferente auget calorẽ fœmininæ, & sic fit potẽtior in operatione. Et dicit etiã idẽ Alphredus, ꝙ si folia masculinæ plantæ coniungãtur foliis fœmininæ, sic inuicẽ cohærebunt, ꝙ vix possunt separari ab inuicẽ. Similiter prælatus qui est masculinus.i. virilis, & prudẽs, habet folia.i. verba aspera in corripiendo, pauca in pręcipiendo, stricta in seruãdo, effeminatus autẽ.i. timidus prælatus, habet verba lenia in corrigendo, multa in adulando, & larga in relaxando. Sed, quia nimia seueritas aliquando frangit, & nimia leuitas aliquando dissoluit, expedit coniungere aliquando in correctione, & cõponere verba fęminina cum masculinis, idest miscere verba blanda duris: quæ tamen sic debent coniungi, vt ab inuicem non separentur. s. vt neque verba blanda careant seueritate, neque seuera careant lenitate.

Tertia differẽtia est in pullulatione: quia prius pullulat masculina, quàm fęminina propter fortiorẽ calorem. Sic homo virtuosus, & virilis bonũ facere non tardat, qđ expedit, sed tumidus, & tepidus, qui minus habet de calore charitatis, negligit, & postponit.

Quarta differẽtia est in fructificatione: q̃a fructus masculinæ plantæ est breuior, & etiã maturior, quã fęmininæ. Cuius est ratio, quia in masculina, propter abũdantiã caloris & siccitatis, partes eius fortius cõstringuntur ad inuicem, & faciunt arborẽ spissiorẽ. Sic ergo ipsa strictura, & soliditas venarũ prohibet humorẽ multũ emitti ad vnum locũ, vt cõuertatur in fructũ, propter quod fructũ habet breuiorẽ, vt dicit Albumasar. Paucitas aũt humoris, & abundãtia caloris, faciũt, quòd ipse fructus sit magis maturus. Vnde etiã dicit Arist. de veg. quòd si ventus deferat odorem masculinæ ad fęmininã, maturabitur citius eius fructus. Ergo viri masculini.i. virtuosi, & prudẽtes, faciunt fructus breuiores.i. opera humiliora, vel breuiora.i. nõ diu dilata, & maturiora.i. discretiora, quàm timidi, & imprudentes, qui faciũt opera tarda, & indiscreta. Sed odor masculini.i. consiliũ, & exhortatio hominis magnanimi, & prudentis, multũ prodest fęminæ.i. homini remisso, & debili, & reddit eum magis solicitũ ad expediendum illud, quod faciendum est.

Alliorum in corporibus humanis septem detrimenta ponuntur, quibus septem quoq; capitalia vitia assimilantur.

Cap. LXXXIII.

Vitia assimilantur alliis.

Primò, quia alliũ visum damnificat, quia oculos offendit. Vnde cõmunis versus dicitur. Allia, vina, venus, puluis, ventus, faba, fumus. Ista nocent oculis, sed vigilare magis. Hoc autem competit vitio superbiæ, quæ visum mentis obscurat. Iob. 37. In manibus.i. superbis abscondit lucem. Greg. Tumor mentis, est obstaculum veritatis.

Secundo, quia stomachum turbãt: & hoc competit inuidiæ, quæ de aliena felicitate mentem perturbat.

Tertiò, quia corpori appositum ipsum vlcerat. Et hoc competit gulæ, per cuius superfluitates frequenter ex nimiis humoribus corpus vlceratur, & apostematur, & multo magis anima.

Quarto, quia sua caliditate nimia vẽtrem desiccat. Et hoc competit luxuriæ, quæ corpus nimis inflammat, & bonam humiditatem educendo desiccat.

Quinto, quia nimis comestum corpus inflammat, ꝙ cõpetit iræ, in qua fit ebulitio sanguinis, & totius inflammatio hominis.

Sexto, quia lepram generat: quod competit auaritiæ, quæ est lepra diuitum, sicut dicitur. 3 Reg. 5. de Naaman, ꝙ erat diues, & leprosus. Hæc etiam admodum lepræ est vniuersalis infectio, siue corruptio, quia radix omnium malorum est cupiditas.

Septimo, quia choleram adustam multiplicat: nimia autem adustio choleræ melancholiam generat. Vnde melancholia dicitur cholera nigra, per quam designatur acidia, quia vtraque, scilicet melancholia & acidia, grauedinem, & tristitiam causat, illa in corpore, ista in mente.

Variũ florum effectus naturales, quibus non absurde nõnullis similitudinibus vita comparatur humana.

Cap. LXXXIIII.

Vita præsens humana assimilatur flori.

Primo, ratione generatiõis: quia flores in zephyro vento generantur, quod significat, ꝙ homo in humilitate, & mansuetudine oritur. Nam ventus zephyrus (sicut dicit Boetius) est ventus mitis, & suauis, sicut boreas econtrario est rigidus, & tumultuosus: homo enim mitior, & humilior nascitur omnibus animalibus, proptẽ quod dicitur, ꝙ homo est animal mansuetum natura. In cuius signum omnia animalia præter hominem, quasi armata nascuntur, vel horribilibus pilis, vel vnguibus retortis, vel calcibus duris, vel saltem dentibus acutis. quia dicit Auicenna, ꝙ omnia animalia, quæ non carent dentibus, nascuntur dentata præter hominem.

Secundo, ratione dissolutionis: quia flores in austro vento dissoluuntur. Auster enim calidus, significat ĩfirmitatis feruorem, quæ incolumitatem, vel prosperitatem humanæ vitæ dissoluit. Iob 13. Quasi flos egreditur, & cõteritur. Flores enim dum humore modico nutriũtur, subito Solis incendio desiccantur, & omnis eorum pulchritudo deperditur, & conteritur, & deletur. Et similiter accidit de corporibus humanis.

Tertio, ratione diuisionis: quia flores in vento borea diuelluntur. Ventus boreas asper & fortis. est mors, per quam humana vita totaliter diuellitur. Item flores dicuntur, quasi flores, quia cito defluunt, & ad materiam primariam redeunt. Sic hominum vita cito defluit, & per mortem humanum corpus in propriam materiam, scilicet terram redit. Iac. 1. Flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit.

Christus qua ratiõe serpẽti cõparetur per dracõtea herba similitudines exponitur per varios flores veris etiã Christi perfectiones commemorantur. *Cap. LXXXV.*

Christus

CHristus assimilatur illi herbæ, quę dicitur dracôtea, ex eo, quòd hæc herba habet similitudinem serpentis, & tamen non est venenosa, immo est serpentibus contraria. Nam eius hasta ad modum colubri maculis est respersa, habens similitudinem viperæ, vel draconis. Florem habet purpureum diuisum, & apertum, sicut os serpentis, de cuius medio procedit quasi lingua serpentis nigra, & rotunda. Hæc autem herba odore suo serpentes fugat, vt dicit Dios. Sic Christus habuit similitudinē serpentis, in quantum habuit similitudinem carnis peccati: sed tamen in rei veritate non habuit venenū, idest peccatū, quod serpens antiquus. i. diabolus sua tentatione humanæ naturæ immisit. Heb. 4. Non enim habemus pontificem, qui non possit cōpati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Vnde Christus suæ passionis odore, ipsos serpētes, i. dæmones, fugauit nos ab eorū veneno, i. peccato liberauit. Vnde ipse fuit figuratus in illo serpente æneo, quē Moyses fecit, qui figuram serpentis habebat, & tamē veneno carebat. Lingua autem, i. doctrina Christi, fuit serpētina, idest prudentissima. Nā prudentia serpenti ascribitur. Mat. 10. Estote prudentes, sicut serpentes.

Item nigra, quia humillima. Vnde ipse dixit. Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, vel nigra, quia ardētissima: res enim adustæ nigredinē habent. Luc. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dū loqueretur in via.

Item rotunda, quia perfectissima. Nam rotunda figura perfectissima figura à philosopho indicatur. Ioā. 7. Nunquam sic locutus est homo.

Item Christus assimilatur flori.

Primò, propter generationē: quia flos generatur ad calorem Solis, & infusionē roris, & sine lęsione & apertione arboris. Sic ad Christi conceptionē calor sancti Spiritus se infudit, qui ipsam conceptionem fecit. Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi, Ros diuinæ gratiæ superuenit, per quam virgo Deo placuit. Luc. 1. Aue gratia plena, dominus tecū. Nullam apertionem. i. corruptionē pertulit, sed virgo concepit. Isa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filiū. & Isa. 11. Egredietur virga de radice Iessæ.

Item (sicut dicit Pythagoras) flos habet in cœlo patrē, scilicet Solem, in terra matrem, scilicet plantā: & ita prout ipse Origenes dicit, in cęlo est sine matre, & in terra sine patre, & ex hoc similitudinē habet cum Verbi conceptione, quæ fuit in cœlo sine matre, secūdum natiuitatē, In terra vero sine patre, secundum natiuitatem temporalem.

Secundò, Christus assimilatur flori propter delectationē: quia iste flos delectat visum sua pulchritudine. 1. Pe. 1. In quē desiderant angeli prospicere. Delectat olfatū sui odoris suauitate, vt quilibet clamare possit, Trahe me post te. Delectat tactum sua lenitate. Psa. 85. Quoniā tu domine suauis, & mitis. ad Titum 3. Apparuit benignitas. Delectat auditum, & etiā gustū per spem futuri fructus, quia quando flores suaues audimus, speramus fructus. Multū enim debet auditum nostrum delectare, quādo audimus istum nostrum florem Christum esse nostrū mediatorē. Nam sicut flos est medium inter ramum, & fructum, sic ipse est mediator inter nos, & Deum. Delectat etiā gustū in spe fructus, quia per ipsum, tanquàm per florem venturi sumus ad illos fructus. Cant. 2. Fructus illius dulcis gutturi meo.

Tertiò, propter odorationem. Habuit. n. iste flos odorem Deum patrem afficientē. Gen. 27. Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni.

Item odorem dæmones expellentē ad modū myrrhæ, quæ fugat serpentes. Ecc. 24. Ego quasi myrrha dedi suauitatem odoris.

Item odorem hominem à peccati corruptione seruātem, ad modū odoris cedri. Et nota, quòd flos habet odorem, quasi indeficientem, quia auulsus, arefactus, & attritus, odorem suum non perdit. Similiter dominus noster Iesus Christus auulsus in morte, arefactus in cruce, attritus in flagellatione, odorem suauitatis non perdidit, sed adauxit. Vnde Amb. 3. li. de spi. san. dicit: Flos odorem suū, & succisus reseruat, & contritus accumulat, nec auulsus amittit. Ita & dominus in patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec auulsus euanuit, & illa lanceæ compunctione succisus sacro speciosior fusi cruoris colore vernauit: mori ipse nesciens, & mortuus æternæ vitæ munus exhalat.

Quartò propter variationem: varia namque florū genera sunt gratiosa. Et dominus noster Iesus Christus fuit vt viola per humilitatem, vt lilium per puritatem, vt rosa per charitatem, per quam pro nobis se sanguine rubricauit. vnde meritò dicitur. Ecc 50. Quasi flos rosarū in diebus vernis. Psa. 102. Tanquàm flos agri, sic efflorebit.

Verus coniugum zelus qualis esse debeat, vt sit Deo gratus, nonnullis cepæ marini hic manifestatur exemplis.

Cap. LXXXVI.

ZElus carnalis, & matrimonialis, qui est inter cōiuges assimilatur cepæ marino.

Primò ratione nocumenti, quia huiusmodi cepæ, quando inuenitur solum, est mortiferum, & venenosum. Tunc. n. talis zelus est solus, quādo est sine dei timore, vel sine prudentiæ discretione, quibus omnis virtus & passio debet esse sociata. Vnde zelus, qui est sine eis, generat suspiciones, & tribulationes mortiferas & venenosas: & ad literam sequuntur quandoque veneficia, & mortes. Ioa. 3. Si zelus amarum habetis, &c.

Secundò, ratione medicamenti: quia reprimitur eius malitia, si in vino & oleo aliquantulum dimittatur, vt sic in medicinis apponatur: quia si amor coniugalis sit cum vino charitatis, & cū oleo lenitatis, nō nocet, sed prodest multum. Et de tali amore loquitur Apost. Eph. 5. Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus ecclesiam.

Tertiò, ratione temperamenti: quia in tali cepę debent interiora, ac exteriora abiici: quia interiora propter caliditatem nimiā, exteriora vero propter siccitatem multū, sunt mortifera: sed media sunt temperata, & multū medicinę accommoda Sic à zelo matrimonij debet remoueri illud, quod est vitiosum interius, s. amor inordinatus, & carnalis. Itē illud quod est vitiosum exterius, vt indiscreta custodia, quam vnus cōiugū alteri ponit Sed amor, siue zelus temperatus, & medium tenens, laudabilis est, & bonus. Et hic zelus facit eos concordes in bono, & ideo gratus est Deo. & hominibus. Vnde Ecc. 25. In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata corā Deo, & hominibus: Concordia fratrum, amor proximorū, vir & mulier sibi bene consentientes.

¶ Explicit liber tertius.

PROLOGVS LIBRI QVARTI, IN QVO de Natatilibus, & volatilibus exempla, similitudinesque quàmplurimas dicere aggreditur.

INterroga iumenta, & docebunt te, volatilia cœli, & indicabunt tibi: loquere terræ, & respondebit tibi, & enarrabũt pisces maris. Iob.12. Creator cœlorum, & dominator aquarũ vniuersæque Rex & dominus creaturæ, specialem curam gerens de homine, quem sua insignitum imagine, ad sui fruitionem creauerat, taliter omnia, quæ produxit, humanis deputauit obsequiis, vt non tãtum ex eorum aspectu solatia capere posset, sed ex eorum insuper vsu, vel famulatu varia illi commoda vndique prouenirent. Verum inter ista magnifica suæ prouidẽtiæ dicta, volatilia cœli, & pisces maris, vt ex sacra scriptura colligitur, quodam præcipuo munere ad humanæ vitæ commoda tripliciter ordinauit. Nam primò ea cõstituit in obsequium subiectionis: & hoc ex verbis scriptoræ clarius intimatur, vbi Deus hominibus loquens, dicit. Gen.9. Dominamini piscibus maris, & volatilibus cœli. Decebat, nanque, vt animalia cætera illi subiicerẽtur, qui naturalis rationis fastigij & prouidentiæ gubernaculo omnibus præeminebat. Habent enim animalia cætera per æstimationẽ vniuersalis, & naturalis prudentiæ, quę omniũ agibiliũ est ratio, naturalẽ quãdã participationẽ: in homine vero viget per se vniuersalis, & naturalis prudentia, quæ omnium agibilium est ratio directiua. Omne autem, quod est per participationem, subditur ei, quod est per essentiam: quare conueniens fuit, quòd omnia animalia homini subderentur, Vnde Ps.8. ait, omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues vniuersas, &c. vsque ad semitas maris.

Secundò, quia dominus pisces maris, & volatilia cœli hominibus concessit in edulium refectionis. Siquidem ante tempus diluuij herbas tantum, & fructus arborum hominibus, & aliis animalibus Deus concessit in cibum, dicens eis. Gen.1. Dedi vobis omnem herbam afferẽtem semen super terram, & vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam, & cunctis animantibus terræ. Sed postmodum peracto diluuio, animalium cõcessus est esus, sed cum dominus dixit. Ge.9. Omnes pisces maris manui virẽtię traditi sunt, & omne, quod mouetur, & viuit, erit vobis in cibũ: quasi olera virẽtia tradidi vobis omnia, excepto, quòd carnem cum sanguine non comedetis. Hoc indultum igitur concessit dominus, tum propter hominis fragilitatem, ne videlicet prosterneretur in tãta vastatione rerũ, tũ propter terræ infœcunditatem, causatam ratione diluuij, tum etiã propter aeris differentem varietatẽ: quia (sicut Alcuinus testatur, qui fuit magister Caroli Magni,) ante diluuij tẽpora super terrã non cecidit, nec extitit pluuia, sed aquis fontium, & rore copioso terra irrigabatur. Vnde herbæ suauiores erant, & maioris efficaciæ ad nutriendũ, quàm fuerunt post tempora diluuij, quãdo aer ventis, ac nubibus, & pluuiis ac passionibus aliis distemperatur, ac perturbatur, sed pro tãto prohibuit dominus esum carnium cum sanguine mixtũ, vt dum homo assumere vitaretur sanguinem bestiarum, multomagis horreret effundere sanguinem humanum. Vnde subditur, in eodẽ cap. Quicunque fuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis illius.

Tertiò dedit dominus volucres cęli, & pisces maris, in magisterium instructionis, quod ex verbis Iob suprapositis euidenter cõprobatur, dicitur.n. Interroga iumenta, & docebunt te, Tunc.n. aut iumẽta, aut volatilia cęli, aut pisces maris quærimus, cũ eorũ naturas, aut mores subtiliter indagamus. Sed interrogata nos docent, loquũtur, aut respondent, cum ex eorũ cõsideratione percipimus, qualiter nostros actus cõponere debemus. Et ideo de piscibus maris loquẽs beatus Amb. in hexa. li.1. dicit, quòd insignum sunt facti, vt in his nostrorum morũ vitia videremos, & caueremus ea. Quapropter post herbarũ, & arborum inductas similitudines, restat consequenter, vt in hoc quarto nostri operis lib. de auibus, atq; piscibus aliqua introducãtur exempla, vt nostro stylo moribus adaptentur, Non aũt mihi licuit de speciebus singulis, vel auium, vel pisciũ in hoc tã breui tractatulo facere mentionem, ex eo, ꝙ innumera sunt natatiliũ, atq; volatiliũ gñа, quis.n. vt de volucribus taceã, & marinorũ natatiliũ, spẽs dinumerare posset, aut eas suis nominibus singulas designaret? Vñ Ps.103. ait, hoc mare magnũ, & speciosum manibus; &c. Et ſm Amb. plura sunt in mari genera piscium, quàm in terra sunt animaliũ. Ex quo patet, ꝙ volatilium, & magis natatiliũ spẽs, quæ à nobis cognoscũtur, parua quidẽ particula sunt respectu eorũ, quæ ignorãtur. Ergo exẽpla, & si nõ de omnibus, de aliquibus saltẽ magis famosis, & notis inducemus, perstringẽtes materias singulas, quibus adaptabuntur exẽpla ſm modũ in præcedentibus habitum sub ordine alphabeti.

Ex Aquila pullis exemplis, à mundo despectos, ad sanctamq; pœnitentiam venientes suscipi atque à Deo benignè nutriri & trahi declaratur. Cap. I.

ABiecti, & despecti à mundo suscipiuntur, & nutriũtur à Deo, cuius exẽplũ apparet in pullis Aquilæ, quia cũ multa grauedine Aquila pullos nutrit, aliquando si tres pullos habuerit, vnũ abiicit, quem tamen alia auis, quę fulica dicitur accipit, & nutrit, vt dicit Ambro. Tunc aquila pullũ proiicit, cũ mundus suũ amatorẽ persequitur, & affligit, quẽ tamẽ alia auis. s. Christi gratia misericorditer amplexatur, à mũdo etiam coactus recedens, sponte ad pęnitentiã venit. Vnde (sicut Greg. dicit) mala, quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire cõpellunt. Eze.34. Quod abiectum erat reducam.

Item abiectos, & despectos à mũdo, Deus, licet excelsus, non tñ abhorret vel despicit, sed eos de excelso ꝓspectãs potius ad se trahit. Quod iterũ exẽplo Aquilæ patet, quæ s. est tam limpidi visus, vt cũ in aere super mare feratur, vt vix videatur, inde tamen pisciculos in mari contẽplatur, & instar lapidis imũ petit, pisciculos rapit, attrahit & comedit. Sic Deus, cuius oculis nuda sunt oĩa & aperta, quãuis in altitudine suæ lucis nobis sit inuisibilis, quia 1. Ti.6. habitat inaccessibilẽ, quẽ nemo hominũ videre pñt: ipse tñ pisciculos paruos in mari existentes, i. despectos & humiles spiritu in mundo fluctuãtes non despicit, sed ꝓspicit in imo, ad eos venit suo lumine illustrãdo, eosq; ad se trahit suo amore inflãmãdo, & quasi cibũ comedit

cos

eos sibi per familiarem gratiam coniungendo,& in corporando, Ps.112. Quis sicut dominus Deus noster qui in altis habitat,& humilia respicit in cœlo,& in terra?

Cur bona opera ab homine facta sint celanda, Pauonis, atque gallinæ exemplu solerter enucleatur. *Cap. II.*

ABscondere debet homo opera bona sua, vt non illa diabolus per inanem gloriam, & ostentationem corrũpat. Est.n. diabolus pauoni similis, qui oua gallinæ suæ perquirit, vt frangat,& comedat, vt liberius libidini vacet: sed gallina ipsa oua abscondit, vt seruet. Sic, quia diabol⁹ bona nostra conatur auferre, nos debemus illa per humilitatem abscondere secũdũ illud Mat.5. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Sed quidã sunt, sicut gallina domestica, quæ statim cũ ouum emisit, clamat,& reuelat, & ideo amittit. Isa.39. Omnia, quæ in domo mea sunt viderunt: non fuit res, quam non ostẽderim eis, dixit Ezechias de nunciis Babylonis, & postea dictum est ei, quòd omnia amitteret.

Item, quod homo debeat bona opera sua abscondere, propter timorem superuenientis elationis, vel tentationis inanis gloriæ, patet etiam exemplo ceti, siue balenæ, quæ non parit oua, sicut multi alij pisces, sed parit viuos fœtus, sicut dicit Ambro. Quos quidem postquam pepetit, secum tenet,& ducit: sed statim cum aliquid, quod illis possit esse obnoxium, vel terribile superuenire sentit, eos aperto ore in ventrem suũ recipit,& abscõdit, quousque transierit omne periculum vel abscesserit,& tũc eos quasi iam securos viuos, & incolumes euomit, sicut idẽ Ambro. dicit. In quo quidem aperte docemur, quòd bona nostra, quæ agimus, etiã propter timorem gloriæ, aliquando debemus abscondere,& propter aliorum vtilitatem nonnunquam propalare. Vnde & dominus noster, qui discipulis alicubi dixit Matt.5. Attendite ne iustitiã vestram faciatis coram hominibus. Ipse etiam dixit, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona,&c. in eodem capitulo.

Abstinentiam à cibis moderatam maximopere bonis viris necessariam, esse vnico Pauonis exemplo demonstratur.
Cap. III.

ABstinentia discreta à cibis liberat hominem à putredine,& ardore libidinis. Est.n. homo abstinens similis Pauoni, cuius caro, tam dura est, vt vix putredinem sentiat, nec facile coqui valeat, sicut dicit Isid. Hanc profecto duritiem, moraliter carnis discreta abstinentia facit,& causat, vt nec putredinis resoluatur fœtore, nec libidinis vratur ardore: cessat resolutio putredinis subtracta materia seminis, scilicet alimentis,& frigescit flamma carnis, ciborum remotis fomẽtis, sicut etiã lignis subtractis extinguitur feruor ignis. Pro.26. Cũ defecerint ligna extinguitur ignis. Io. cas. de inst. mona. Nũquam, inquit, poterit ardentes concupiscentiæ & stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare non queat. Et Ambr. ser. de gula dicit, quòd fames amica virginitati est inimica lasciuiæ, saturitas vero castitatem perdit,& nutrit illecebram.

Secunda in rebus temporalibus ac frequens fortuna peccatorũ vulnera haud sentire sinit, quod & ceti similitudinib. aperit. *Cap. IIII.*

ABundantia prosperitatis sentire prohibet vulnera mentis. Cuius exemplum appatet in cete,& in pisce balena, qui tantæ est pinguedinis, quòd quãdo percutitur, vulnera non sentit, nisi pinguedo eius totaliter perforata fuerit, sed quando caro interior læditur, facile capitur, quia amaritudinem aquæ non sustinens, litus petit,& moritur cito. Velut autẽ pinguedo piscis, est abundantia prosperitatis, quæ quidem, dum peccãtibus affluit, mentis vulnera, sine damna sentire nõ permittit. Vnde dominus contra Hierusalẽ dicit. Luc.19. Nunc quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, sed abscõdita sunt ab oculis tuis. Sed tunc peccator intrinsecus tangitur, cũ temporali aduersitate percutitur. Sunt enim mentiũ vulnera peccatoribus, quasi extrinseca, ex eo, quod spiritualia, in quibus læduntur, quasi reputãt extranea. Sed cum in temporalibus, quæ magis diligunt læduntur, quasi in intimis vulnerati affliguntur, cuius interdum vulneris amaritudinem non ferentes, vel compuncti à suis peccatis litus pœnitentiæ quærunt, vel lapsi in desperationis barathrum æternam mortem incurrunt.

Pulcherrimis nonnullorum piscium exemplis acidiam concupiscentiaq; æstum humanæ animæ valde obesse breuiter in hoc loco explanatur. *Cap. V.*

ACidiæ vitium,& concupiscentiæ ęstus maxime nocẽt animæ. Cuius exẽplũ apparet in quibusdã piscibus, quos (vt dicit Ari. 7. lib. de ani.) ĩmoderatus calor nimiũ lædit. Vñ dicit, ꝙ sunt pisces, qui apud ascensum caniculę moriũtur præ calore. Vnde pisces in æstate fugiũt à litoribus calidis in profundũ mare. Similiter nocet eis magnũ frigus & maxime habẽtibus lapidẽ in capite, sicut cãcri,& huiusmodi. Nã talis lapis ex frigore cõgelat,& sic de facili moriũtur. Quasi ergo calor æstatis, feruor,& flãma est cõcupiscẽtiæ carnalis, quæ nisi extinguatur interimit: ideo fugiendũ est in profundũ maris. i. ad abundantiã lachrymarũ prouenientiũ ex amaritudine cordis, vt lachrymarum refrigerium extinguat concupiscentiæ æstum. Quasi hyemis vero frigus vigens, est acidia spiritus: quæ habentibus lapidem in capite. i. duritiẽ in mente, præcipue est mortalis Nam, si cor de se durum est, per acidiæ frigus amplius indurat. Et ideo satis faciliter mortem cuiusdam desperationis inducit, & induratum obtenebrat. Zach.14. Non erit lux, sed frigus,& gelu.

Quæ ad actiuæ, ac cõtẽplatiuæ vitæ perfectionẽ in vnoquoque hominũ gradu requirãtur, per quãplurima scitaq; diuersorum auium,& piscium exempla edocentur. *Cap. VI.*

ACtiua vita frequentiã hominũ & societatem requirit: cõtẽplatiua vero solitudinẽ diligit. Vnde tã actiui, quã cõtẽplatiui similes sunt auibus. Quatũ quædam societatem amant humanã, vt gallinæ, galli, anseres, colũbæ, ciconiæ, hirũdines,& huiusmodi. Nã gallinis quidẽ assimilãtur præsidẽtes. i. prælati quorũ est subditos cõgregare,& defensare, quemadmodũ gallina cõgregat pullos suos sub alas, vt Christ⁹ de se dixit Mat.23. Anseribus aũt assimilãtur seculares potentes, quorum est iustitiam,& reipublicæ salutẽ diligẽter custodire. Nã anseres, vt dicit Ambr. in hexa. 17. sũt optimi locorũ custodes. Sed anatibus assimilãtur claustrales, qui quasi anates morari debẽt in aquis pęnitẽtię,& aquã lachrymarũ, vel sapiẽtię scripturarum frequentare. Columbis autem, qui cum simplicitate habent fœcunditatem, frequenter pullificantes, assimilantur coniugati, qui pure ac simpliciter coniugalem vitam ducunt: Ciconijs autem, quæ certo tempore congregantur, maria transuolando, assimilantur peregrinantes,& præcipue, qui transmarinam peregrinationem frequentant, s. ad Terram sanctam. Hirundinibus

dinibus autem clamosis, & garrulosis assimilantur prædicatores: qui contra peccatores clamant, & garriũt. Omnes enim huiusmodi, & alij cõsimiles hominum frequẽtiam volunt, & non solitariam vitam.

Quædam vero aues sunt, quæ hominum societatem, & cohabitationem fugiunt, nec suos nidos homines scire volunt, vt aues, quæ vocantur syluestres. Talibus similes sunt Anachoritæ, & viri contemplatiui, qui hominũ frequentiam fugiunt, & mundo sunt absconditi, in latibulis, & in solitudinibus morantur. Psa. 54. Ecce elongaui fugiens, & quasi mansi in solitudine.

Item actiui mouentur motu piscium: sed contemplatiui motu auium. Nam dum piscis natat in aqua, contracto corpore in longitudinem minorem se colligit, & iterum se extendens aquæ innititur, quo nixu repellente aquas, in anteri⁹ se propellit. Vnde vtitur quibusdam pẽnulis in natando, sicut auis in volãdo, sed tamen alio modo: quia piscis natans, pennulas mouet à parte posteriori in anterius, & quasi quibusdam brachiis, siue remis aquam amplectens in anterius se extẽdit. Auis vero mouet pennas sursum, & collectum aerem per expressam alarum amplitudinem cogit exire per partem posteriorem. Vnde dum aer à posteriori repellitur, corpus in anterius mouetur. Piscis autem natans in aqua, est homo solicitus, & operosus in actiua vita, qui tunc in longitudinem se contrahit, quando se ad humanitatem reducit, dicens, & sentiens cum Aposto. 1. Cor. 15. Ego sum minimus omnium, & c. Sic & dominus discipulos monuit, dicens. Luc. 17. Cũ oĩa benefeceritis, dicite, Serui inutiles sumus. Sed nihilominus nõ dimittat, quin adhuc post talem contractionem, idest humilitatem ad benè agendũ se extendat. Nam tali nixu, idest humilitatis & laboris, propellente diuina gratia, mirabiliter ad anteriora proficiet: Vnde istæ sunt duæ pennulæ, quibus actiuus proficit, scilicet humilitas, & operositas: dummodo ea, quæ retro sunt obliuiscens, ad interiora se disponit, atque extendit, vt sic ad modum piscis natantis à posteriori in anterius proficiendo incedat. Sed tanquàm auis volans in aere, est homo eleuatus in contemplatione: qui tũc alas, siue pennas intellectus, & affectus sursum erigit, cũ cogitatione & auditate ea, quæ sursum sunt sapit. Tunc autem aerem, per expressionem alarum collectum posterius emittit, quando ex dulcedine, quam contemplatione, & affectione gustauit, ad posteriora, idest temporalia contẽnenda intendit, & dum aer à posteriori repellitur, in anterius corpus mouetur: quia dum mundus plenè despicitur, animus in spiritualibus semper proficiendo progreditur.

Item actiui assimilantur auibus, quæ morantur in aquis. In quibus (vt dicit Arist. de na. ani.) natura ingenita est, vt pedes haberent latos & clausos, non inter digitos diuisos, propter natandi necessitatem: vt scilicet latitudine pedum aquam propẽdẽs pulsent, vt sic pulsis retro aquis, quasi remigando in anterius se extendant. Caudas autem breues habẽt, ne in natando ex adsfactione caudæ se impediant. Sic simili etiam modo actiuis, qui proximorum necessitatibus per pietatis opera seruiunt, competit habere pedes latos, idest affectus expansos ad omnem pauperem, clausos ad peccarum, vel ad mundani fauoris appetitum, & in digitos non diuisos, idest, sine dissensione, & discordia operum. Vel debent habere homines actiui digitorum distinctionem, tamẽ sine scissione eorum: idest debent habere operum discretionem, tamen sine discordia, & dissensione: quanto autem latiori pede, idest largiori affectu aquam tribulationis, & necessitatis proximorum ab eis propellere nituntur, tanto ipsi copiosiori fructu in proficiendo gradiuntur. Caudam etiam debent habere breuem, idest celerem expeditionem agendorum, vt non protrahant dandum angustiato. Vnde dicitur. Prou. 3. Ne dicas amico tuo, idest Christo, vel pauperi eius, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare.

Item actiua vita requirit maximè puritatem intentionis, quod patet exemplo merulæ, quæ cum vbique sit in pennis nigra, in Achaia inuenitur candida. Achaia, quæ interpretatur soror laborans, actiuam vitam designat, quæ requirit germanitatem cõtemplationis. Duæ enim sorores fuerunt Rachel & Lia, quarum prima contemplatiuam, secunda vero actiuam significat vitam. Et aliæ duæ sorores in euangelio, scilicet Maria Magdalena, & Martha, hoc idem figurare dicuntur. Habet etiam actiua vita laborem actionis Vnde Luc. 10. & satagebat Martha laborans circa frequens ministerium: erat. n solicita erga plurima, & c. Est autem velut cãdida merula, actionis intentio munda: & ideo candida merula Achaiæ, munda intentio est in operibus vitæ, quam dominus mundandam esse docuit, cum dixit Mat. 26. Munda prius, quod intus est calicis, & paropsidis: quia enim calice potatur sitiens, paropside vero esuriens reficitur: meritò quidẽ in calice, & paropside designantur eleemosynæ, & opera vitæ actiuæ: Sed id, quod intus est calicis, & paropsidis, est latens intentio eleemosynam facientis, quam quidem prius mũdare debet, quam dare eleemosynã. Ante enim lauatur paropsidis, quàm fiat immissio cibi. Et ante mũdandus est calix, quàm fiat infusio vini, & aquæ. Iuxta dictum Hora. in epist. Sincerum nisi sit vas quodcunque infundis, acescit. Sic quoque mundanda est intentio ante exercitium boni.

Item actiuus homo assimilatur pisci tymalo. Est enim tymalus (sicut dicit Ambr.) quidam piscis quem Ticini fluuij vnda nutrit: sic dictus à tymo, eo, quod redoleat ad modum floris tymi. Vnde de eo, qui suauiter redolet facetè dictum est, aut florem redolet, aut piscem: quia eõ similis odor est illius floris, & piscis. Vnde in Apo. 5. Phialæ plenæ odoramentorum, dicuntur orationes Sanctorum. Sed actiuus redolet proximo ad modum piscis. Nã ille tymal⁹ piscis, & redolet, & reficit. Et similiter homo actiuus redolet exemplo, & reficit ex dato.

Heretici qui more adulatorum loquũtur, varijs marinis belluis, cicadæq; comparantur. Cap. VII.

ADulatores, seu heretici, qui suauibus verbis, ac dulcibus, quosdam simpliciores seducunt, quibusdam marinis belluis possunt assimilari. Dicit enim Iosaph. lib. de anima, quòd est bellua quædam in mari, quæ de faucibus suis aquam expirat: cum vapore odore pleno. Vnde pisces sequuntur ipsum odorem sentientes, & intrant odoris gratia in fauces eius, quæ protinus ipsos deglutit, & sic ex eis se pascit. Est etiam piscis alius sastẽ dictus, in cuius ore aqua hausta dulcescit, quem pisces minores sequentes, & eius os intrantes, subito deglutiũtur ab eo. Quia igitur scriptum est Prou. 18. Aqua profunda, verba ex ore viri. Tanquam aqua odorifera, vel dulcis ex

cis ex ore piscis,sunt verba blanda, necnon adulantis hę retici quibus attractus simplices, quasi in ventrem trahiciendo deglutit, dum eos decipiendo seducens,ad internam nequitiam trahit.

Item adulatio blanda interdum mentes vanas occidit, quibus aspera & vera locutio reddit vitam. Cuius rei exemplū apparet in cicada,quæ,si eam,oleo perfundis,statim necatur,eo,quòd poris obstructis spirare minime valet,sed statim,si superfundatur acetum, ilico reuiuiscit,eo,quòd poros aperit , quos virtus obstruxerat olei:& hoc idem per omnia beat' Ambrosius dicit.Tūc ergo oleo cicada perfunditur cum mens vana adulatione linitur,& tunc obstructis poris necatur, quando suis sibi clausis & occultatis defectibus, in superbiam eleuatur , sed aceti pungentis asperitas eidem vitam reddit, quia hanc increpatio aspera ad veram sui notitiam , & vitalem humilitatem reducit. Vnde bene Psal.140.dicit: Corripiet me iustus in misericordia,& increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Triplex amicitia vtilitatis causa contracta defectus,& quā diu perseueret,multis auctoritatibus accipitrisq; exemplo apertè monstratur. Cap. VIII.

AMicus,qui propter vtilitatem est assumptus, tam diu honoratur,vel in precio habetur,quandiu vtilitas durat.Cuius exemplum apparet in accipitre. Qui quandiu est ad prædam aptus, à domino suo diligitur,manu gestatur,in cauda & in pectore replauatur,sed dum moritur,vel quando inutilis ad prædā redditur, nō pascitur,quia proiicitur,& tanquā si nunquā fuerit contemnitur, & abiicitur.Similiter(prout Sene.dicit) Amicus,qui vtilitatis causa assumpt' est,tādiu placebit, quā diu vtilis fuerit.Nā facultate & vtilitate remotis,contēnitur,& abiicitur. Vnde nota,quòd talis amicitia triplicem habet defectum.

Primus est, quia non est vera,quia ille,qui propter vtilitatem diligit,non ipsum amicum diligit.sed rem amici.Et ideo potius seipsum diligit solum, qui amici bona appetit.Et ideo Aug.in Serm.dicit, Non propterea amare debes amicum , vt aliquid tibi præstet, vt pecuniam, vel aliquid commodi temporalis,non enim illum amas, sed id,quod tibi præstat.Amicus gratis amandus est,propter se, non propter aliud.Vnde Petrus Blasce. de amic. dicit,quòd vera amicitia eodem oculo respicit amicum diuitem,& mendicum fortem,ac debilem,sanū,& ægrū, humilem,ac sublimem.

Secundus defectus est,quòd talis amicitia nō est fidelis.Nam sicut dicit Isi. 3.li.de sum. bono.non sunt fideles in amicitia quos munus non gratia copulat:nam citò deserunt,nisi semper acceperint,dilectio enim,quæ munere conglutinatur,eo suspenso dissoluitur.

Tertius defectus est,quia talis amicitia non est firma, nec permansura diu. Vnde Cic.de ami. dicit , Si vtilitas amicitias conglutinaret,& eadem commutata,dissolueret,sed quia natura mutari non potest, idcirco veræ amicitiæ sempiternæ sunt.Pro.17.Omni tempore diligit,qui amicus est.

Auaritia defectus , auaritiq; diritas terminatur , qui etiam auibus prædæ aptis,& Gryphibus, montes gemmis ornatos custodientibus , suibusq; marinis,variis comparatur exemplis. Cap. IX.

AVaritia reddit homines insociales,& crudeles,non solum ad extraneos , sed ēt ad suos domesticos. Cuius rei exemplum apparet in auibus prædæ: in quibus repræsentantur auari affectu,vel effectu rapaces. Omnes enim tales aues,vt dicit Ari. 2.de ani.solitudinē diligunt, & cum aliquo sociorum habitare non possunt. Nam sicut charitas quærit communicationem, & societatem, ita cupiditas appetit solitudinem, & proprietatē. Vult enim cupidus solus habere, & ideo suspectum hēt, cum socio manere. Vnde possessio temporalium est mater dissensionum:propter quod de Abraham,& Lot dicitur Ge.13.q erat substantia eorum multa,& non quibant habitare communiter.Vnde facta est rixa inter pastores Abraham,& Lot.

Itē tales aues prædæ,vt idē dicit, pullos suos, postquā volare possūt, à se pellūt, & secū viuere non permittūt, quia scilicet plerūq; auari ēt suos domesticos,& filios abiiciūt,& graue sibi reputāt,si eis expēsas debitas īpēdāt.

Itē auari assimilātur Gryphibus,qui custodiūt mōtes, in quibus gēmæ preciosæ sunt,nec eas inde auferri permittūt,vt dicit Isido.& propter hāc causam,rarus est illuc hominū accessus.Nā viuos homines deglutiunt, & equitem armatū,cū equo rapiunt.sed tamen de gemmis illis, quas ita acerrime custodiunt,ipsi pro se nullam vtilitatē sumūt.Sic similiter est de auaris quibusdā, qui thesaurus ita cupide custodiūt,vt si quis eis,vel modicū q̄d aufert, ipsum si possent viuū deglutirent.Ad tales diuites pauperes homines accedere non possunt, quia turpiter eos repellūt:& ideo timēt pauperes accedere ad eos. Verūtamē ipsi de his, quæ sic tenaciter possident etiā pro se expendere nō audent,sed alij post eos de illorū diuitiis gaudent.Psa.38. Thesaurizat,& ignorat cui congregabit ea. Et Eccl.5.Qui amat diuitias,fructum non capiet ex eis.

Item auarus, qui in diuitiis appetitus sui satietatem quærit,est porco marino similis.Nam piscis ille marinus qui porcus dicitur (sicut Isidorus dicit)more terrestris porci arenam fodit, & in ea cibum suum & satietatem quærit. Quia igitur omne aurum tanquam arena est exigua.Auarus quisque, dum in auro, vel argento satietatē quęrit,quasi porcus in arena cibum,quo repleri possit,effodit,cum tamen scriptum sit Eccl.5.Auarus non implebitur pecunia.

Blasphemia quando veniale seu mortale sit peccatum definitur,& Deum ac Sanctos blasphemātes cornicibus assimilantur. Cap. X.

BLasphemantes Deum,vel Sanctos,similes sunt cornicibus.Nam cornix aquilam, & alias aues prædæ, quas tangere formidat,garritu suo infestat, sed aliquando nō lucrum inde reportat, quia post simulationē longam eam percutit,& occidit.Sic etiam blasphemi nephariij,Deum,& Sanctos,quos factis non possunt lędere maledictis nituntur impetere:quos aquila. i.Deus, siue Christus postquam diu eorum insaniam per patientiam tolerauit,eos nōnunquam in corpore monstruosis infirmitatibus percutit,sed tandem si nō eos pœnitet,æternæ mortis supplicio eosdem affligit.Et nota,sicut dicit quædam Glossa super Isa.18. Omne peccatum blasphemiæ comparatum leuius est. Vnde blasphemia etiam ex surreptione, & absque deliberatione prolata potest esse peccatum mortale, quamuis aliquando potest esse veniale. Nam cum aliquis subito ex aliqua passione in verba inimaginata prorumpit , quorum significationem,

& fac mihi primũ ſubcinericium panem, & filio tuo, deinde tibi: quia charitas hominis incipere debet à ſeipſo. Vnde & iſte ordo etiam in ſemine eleemoſynæ eſt ſeruandus. Aug. in Enchi. Qui vult ordinatè eleemoſynam dare à ſeipſo incipere debet, & eã primo ſibi dare: eſt enim eleemoſyna opus miſericordiæ: veriſſimeq; dictũ eſt, Eccl. 32. Miſerere animæ tuæ placens Deo. Idem etiam ordo in correctione ſeruandus eſt, ſcilicet, vt qui vult corrigere aliũ, prius corrigat ſeipſum, quia (vt dicit Greg. 6. Mor.) Mũdus eſſe debet à vitiis propriis, q curat aliena corrigere: quo tanto perſpicacius in aliis fugienda, videat, quanto hæc ipſe per ſcientiam, & etiam verius declinat. Quia nequaquã pure in membris maculam conſiderat oculus, quem puluis grauat, & ſuperiectas ſordes tergere non valent manus, quæ lutũ tenent. Et ſimiliter Iſid. de ſu. bo. dicit, ꝙ non debet vitia aliena corripere, qui adhuc vitiorũ cõtagionibus fuerit innolutus. Improbũ enim eſt arguere quidquã in alio, qđ adhuc reprehẽdit in ſeipſo.

Chriſti paſſionis ſanguinisq; ipſius efficacia quanta ſit, quæq; in nobis beneficia conferat per plurima Balſami, opobalſami, carpobalſamiq; virtutes, perſpicuè intelligi poteſt.

Cap. LXIX.

SAnguis Chriſti aſſimilatur opobalſamo, ideſt liquori balſami. Primò ratione originis. Sciẽdũ enim, ꝙ proprie arbor tota dicitur balſamum: lignum vero carpobalſamum, ſemen autem & ſuccus opobalſamum, ex eo, quòd ferreis vngulis cortex ligni percutitur, & per corticis vulnera quaſi per cauernas egreditur. Quod totum Chriſto competit ratione ſuæ paſſionis, cuius liquor, ideſt ſanguis, per cauernas corticis, ideſt per vulnera corporis, ferreis clauis expreſſa effluxit. Ber. in ſer. Scio, ꝙ merita mea mihi non ſufficiunt: & quod mihi deeſt, audacter vſurpo ex viſceribus Chriſti, quæ miſericordia effluunt, nec deſunt foramina per quæ defluãt. Patet enim arcanũ cordis ꝑ foramina corporis, patet viſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus viſitauit nos, oriens ex alto.

Item Bernar. Ex conſideratione remedij: periculi mei quãtitatẽ cognoſco, filius Dei iubetur occidi, vt precioſo ſanguinis illius balſamo meis medeatur vulneribus.

Secundò, ratione ponderis. Nam balſamum in aqua poſitum, mox fundum petit, ſi verum & non ſophiſticatum fuerit. Similiter ſanguis Chriſti, & glorioſa eius paſſio poſita per meditationẽ in aqua tribulationis noſtræ, mox fundum petit, quia grauiorem ſe omnibus tribulationib᷒ noſtris oſtendit. Et ſic tribulationes noſtras grauitate ſui põderis leues, & tolerabiles reddit. Greg. Si paſſio Chriſti ad memoriam reuocetur, nihil eſt adeo durũ, quod nõ æquo animo toleretur. Vnde Apoſt. Heb 12. Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit aduerſus ſemetipſum à peccatoribus contradictionem, vt non fatigemini, animis veſtris deficientes.

Tertiò, ratione inciſionis. Nã in balſamo ſola exterior cortex inciditur. Lignũ autem nullo modo tangitur ferro. Sic etiam in Chriſto ſola caro inciſa eſt & læſa ligno, diuinitatis nullã paſſionẽ, vel læſionem ſentiente, vel ſuſcipiente. Nota etiam, quod tempore æſtiuo cum cultello oſſeo rami ipſius balſami leniter inciduntur, ne lignum interi᷒ lædatur, & ſub cortice inciſo vitreæ ampullæ ponuntur, in quibus guttæ ſtillantes colliguntur. Iſtę ampullæ vitreæ, ſunt mẽtes puræ, & humiles: ſcilicet vacuæ per humilitatem, & etiam vitreæ per puritatem, quæ recolligunt rememorando, & compatiendo guttas ſanguinis Chriſti, & pœnas corporis eius.

Quartò, ratione odoris, quia (ſecundum Plinium) omnibus odoribus præfertur balſamum. Balſamum enim illud eſt optimum, quod eſt odoriferum, ponderoſiſſimũ, ſemine maximum, mordens guſtum, atque in ore feruidum, & colore rufum. Licet enim arbor balſami ſiue eius frutex, quæ nunquam creſcit vltra altitudinem duorum cubitorum, ſit viti ſimilis, & in foliis ſit ſimilis rutæ, ſed albioribus ſemper manentibus, tamen liquor rufus eſt. Omnia autem prædicta habet ſanguis, ſiue Chriſti paſſio. Eſt enim odoriferus per attractionis ſuauitatem. Vnde Chriſtus dixit Ioan. 12. Ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.

Item ponderoſiſſimus, ideſt grauiſſimus per doloris immenſitatem. Thre. 1. Attendite ſi eſt dolor ſimilis, ſicut dolor meus.

Item eſt ſemine maximus per propagationis fœcunditatem: quia multi filij Dei ex ſanguine Chriſti, tanquam fruges ex quodã ſemine in terram ſparſo progeniti ſunt. Vnde Chriſtus Io. 12. aſſimilauit ſe grano frumẽti in terrã cadẽti, & morienti, quod multum frumentum affert.

Item debet mordere guſtum animæ per dolorem cõpaſſionis, & debet feruere in ore per verbum prædicationis, ſcilicet, vt frequenter Chriſti paſſio prædicetur. Apoſtolus: Nos prædicamus Chriſtum crucifixum, &c. Eſt enim ſanguis Chriſti colore rufus: quia charitatis ardore, & cruciatus dolore vehementer excoctus, & eſt valde mirabile, ꝙ balſamum quamuis ſit rufum, tamen veſtẽ mundant non pollunt, vt dicit Iſid. Sed longe amplius eſt mirabile, quod ſanguis Chriſti rubeus non ſolum nõ polluit, imo etiam immundos abluit Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.

Quintò, ſanguis Chriſti aſſimilatur balſamo, & hoc ratione valoris, valet enim balſamum ad multa: Nam fœtum mortuum educit: & hoc ſignificat, quia ſanguis, ſeu paſſio Chriſti, mediante pœnitentia, peccatum mortale de conſcientia extrahit. Nam pœnitentia, & cætera ſacramenta in virtute paſſionis Chriſti operantur. Item balſamum mortua corpora incorrupta cuſtodit: quia quantum diſſoluit, tantum conſumit. Similiter exemplũ paſſionis Chriſti carnem quidem. i. carnalia vitia mortificat, ſed mortificatos carne à peccatorum corruptione conſeruat. Nam Gal. 5. qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcentiis. Item balſamum morſibus venenoſis occurrit: quia paſſio, & crux Chriſti valde tentationibus dæmonum obſiſtit. Et ideo figurata fuit Nu. 21. in ſerpente æneo, cuius aſpectus à morſibus ſerpentium liberat.

Sanctorũ virorũ ſimilitudines, ac perfectiones breuiter enarrantur: quæ ex variis florum garyophylorum palmitum lignorumq; thurorum proprietatibus colliguntur.

Cap. LXX.

SAncti viri aſſimilantur floribus. De quibus dicitur. Cant. 2. Flores apparuerunt in terra noſtra, ideſt in Eccleſia, vel in carne humana. Sunt enim ad modum florum multi odoris in exemplis, quibus alios attrahunt. Apoſt. 2. Cor 2. Chriſti bonus odor ſumus. Can. 2. Vineæ florentes odorem dederunt, & vox, &c.

Item ſunt dulcis ſaporis in verbis, quibus audientiũ mentes reficiunt. Pſalm. 118. Quam nos dulcia faucibus meis. Prouerb. 16. Dulcia eloquia maiora reperiet.

Item pulchri coloris, ideſt gratioſi aſpect⁹ in morib⁹ ſuis & honeſtis,& modeſtis, quibus intuentium oculos alliciunt,ſicut dicitur Act.6. de Beato Stephano,quod intuentes in eum,omnes qui ſedebant in concilio,viderũt faciem eius tanquam faciem angeli.

Itẽ ſunt ſicut flores maximæ virtutis ſcilicet in miraculis,& ſignis,quæ ſupra naturam oſtendunt,ſicut Chriſtus dixit Mar.16. Signa autem eos qui crediderunt hæc ſequentur,In nomine meo dæmonia eiicient,&c.

Itẽ flores campos ſyluas,& hortos ſua pulchritudine exornant,& veſtiunt. Nam in campis lilia,& in hortis roſæ,& in ſyluis violæ inueniri conſueuerunt. Tanquã ergo lilia agri ſunt virgines,quę in agro corporis ſui virginitatis candorem,& odorem Deo exhibuerunt: tanquã vero roſæ rubentes ſancti martyres,quorum vita fuit velut hortus,ſpina ſæpe hoc eſt multitudine pœnarum,& ſuppliciorum Chriſti amore circundatus in quibus velut roſæ albeſcentes puritatem intuerũt,& velut roſæ rubeę ſanguine ſuo purpureo rutilarunt.Sed tanquam violæ ſyluarum fuerũt Confeſſores, quorum plurimi in ſyluis,ſeu hæremis,Deum cõtemplantes,latuerunt:& omnes velut violæ odore bonæ vitæ redoluerunt:& per mẽtis humilitatẽ præcipuam inclinata ſemper capita Deo tenuerunt,ſicut viola circa florem aliquantulum incuruatur.

Item ſancti viri aſſimilantur garyophylis,quorum illi ſunt electi,qui habent nigrum colorem,acutum ſaporem,ſuauem odorem, & qui manu compreſſi emittunt aliquem humorem.Sic viri ſancti, & perfecti ſunt colore nigri per apparentiæ deſpectionem, ſapore acuti per ſapientiæ cõtemplationem,odore ſuaues per gratię,vel gratã conuerſationem,complexione humidi per lachrymarum emiſſionem. Nam compreſſi iniuriis plus iuuãt ſe lachrymis,quàm vindictis. Vnde Ambroſius,de ſe dicebat aduerſus milites Gothos: Arma mea, lachrymæ meæ fuerunt.

Item garyophyli cerebrum,& virtutẽ animalẽ cõfortant, quod faciũt ſancti ſuis conſiliis,cordis pauorem releuãt ſuis exemplis,& virtutem naturæ deficiẽtis in proximis adiuuant ſuis eleemoſynis, vel beneficiis.

Item ſancti viri aſſimilantur palmitibus. Primo,ratione nutritionis:quia palmites à vite nutrimentum ſuſcipiunt. Et ideo mala tam diu viuunt,& fructificant,quandiu viti permanent vniti. Nam nutrimentum,quod à vite ſuſcipiunt,ſolum quantum neceſſe eſt retinent: quod vero ſuperfluit in materiam germinis,frondis, floris,& fructus tranſmittunt. Vnde palmites à vite ſeparati,non fructus faciunt,ſed areſcunt. Sic ſimili etiam modo ſancti viri quãdiu per gratiam, vel charitatem viti Chriſto, qui dixit Io.14. Ego ſum vitis vera,ſunt vniti viuunt, & ſpirituales fructus faciunt:ſed ab eo per peccatum ſeparati,non faciunt fructus vitæ.i.opera vitæ æternæ digna. Et ideo dixit ipſe Chriſtus, Io.15. Ego ſum vitis, vos palmites: & ſicut palmes non poteſt ferre fructum niſi manſerit in vite,ſic nec vos niſi in me manſeritis.

Secundò,ſancti viri aſſimilantur palmitibus,& hoc ratione inſertionis: quia ſurculus vnius palmitis,ſiue vitis inſeritur in alio palmite ſiue vite,& fructificat in eo. Vnde docentur homines ex eadem vite facere vuas diuerſi coloris,quia ſi dum vitis inſeritur viti,fiat inſertio in tribus ramis procedentibus ab vno ramo ipſius vitis, & cũ vno ſurculo inſertionis colorem rubeum appoſueris,& cum alio albũ,& cum tertio colorem croceum, vel etiã alium ſinguli palmites ex prædictis ramis procedentes, tales vuas facient quales appoſiti ſunt colores. Et ſimiliter etiam poſſet fieri in aliis plantis ſuo modo. Sicut autem palmites,vel rami vitis inuicem incorporantur per inſertionem:ita fideles Chriſti debent inuicẽ vniri,& incorporari per charitatis dilectionẽ. Et tunc vnuſquiſque facit vuas diuerſorũ colorum,quia ſcilicet participabit merita ſingulorum. Pſ.118. Particeps ego ſum omnium timentium te, & cuſtodientium mandata tua.

Tertiò,ſancti viri aſſimilãtur palmitibus ratione protectionis:quia palmites pampinis veſtiuntur,quorũ ſubſidio ab ardore,& frigiditate defenduntur. Hi pampini, ſunt virtutes,quæ nos defendunt & à calore proſperitatis,& à frigore aduerſitatis. Nam in proſperitate ardet luxuria,& gula,in aduerſitate vero frigeſcit inuidia,& acidia. Sed à luxuria protegit pampinus continentiæ,à gula pampinus abſtinentiæ,ab inuidia pampinus charitatis, acidia pampinus ſpei, quia ſpes præmij multum ſollicitat,& confortat. Sed nota, ꝙ quilibet pampinus(vt dicit Ambro.) eſt alicubi interciſus,vt ſolis calorem ad maturitatem fructus admittat. Et ſimiliter qualibet virtus ad hoc,vt eius fruct⁹ ſit cõpletus, i.vt faciat meritoriũ op⁹, oportet,ꝙ admittat calorẽ ſolis, i.amorẽ charitatis, ſine qua nullũ opus eſſet meritoriũ,& nulla virtus perfecta.

Quartò, ſancti viri aſſimilantur palmitibus ratione colligationis. Nam palmites vitis quædam de ſe vincula emittunt,quorum adminiculo turbinibus ventiſque reſiſtunt,& ſuos fruct⁹ melius ſuſtinere poſſunt. Multum enim à principio ſunt graciles illi,& ideo huiuſmodi retinaculis indigent quouſq; fiãt ſolis beneficio fortiores. Similiter etiam illi qui ſunt imbecilliores,& imperitiores,vel minores in via dei,debent ſe maioribus atq; peritioribus quibuſdam obedientiæ,vel familiaritatis,& diſciplinæ, vinculis obligare,& cõiungere,vt ſuſtententur ab eis,& eorum exemplo,conſilio, & auxilio protegentur à turbinibus tribulationũ, & ventis tẽtationũ,quouſque diuinæ gratiæ beneficio ipſi efficiantur perfecti.

Quintò,ſancti viri aſſimilãtur palmitibus ratione putationis,videlicet, quia palmites ſingulis annis volũt putari,& magis fructificant, & ſi diu putati non fuerint,degenerant,& in labruſcę ſpeciem ſe commutant. Et ſimiliter homines qui volunt proficere, & in meritis dilatari, nec degenerare à iuſtis,ne efficiantur peccatores,debent cogitatus & actus ſuos ſæpe cum gladio linguæ per confeſſionem putare,& pronunciare:ſed ſaltem ſemel ſingulis annis tenetur homo confiteri ex præcepto eccleſię, & debet putare vineam conſcientiæ , ſiue vitæ ſuæ. Ioã.15. Omnem palmitem qui fert fructũ,purgabit eum,vt fructum plus afferat.

Item ſancti viri ſunt ſimiles lignis thinis.

Primò,q a talia ligna ſunt ſpinoſa,& albæ ſpinæ ſimillima. Similiter etiam viri ſunt in hac vita ſpinoſi,i.cõpunctionibus,& afflictionibus pleni,cum ſpinis tamen.i. afflictionibus carnis, habent albedinem innocentiæ,& puritatis mentis.

Secundò,ſancti viri aſſimilantur lignis thynis,quia ligna thyna ſunt imputribilia:quia,vt quidam dicunt,nec in igne comburuntur, nec in aqua reſoluuntur. Sic ſancti viri ſunt per conſtantiam ſolidi,ꝙ nec igne aduerſitatis vruntur,nec aqua voluptatis reſoluuntur. Pſ.65. Trãſiuimus per ignem,& aquam.

Tertiò,

Tertiò, sancti viri, sunt similes lignis thynis. Quia talia ligna sunt specularia, sunt enim valde fulgentia, & ad modum speculi polita siue ad modum vnguis. Vnde in eis resultant imagines sicut in vngue. Similiter sancti habent se per modum speculi. In quorum vita velut in quodam speculo quilibet conspicere potest vitam suam, vel quàm sit fœda si ab ea dissentiat, vel quàm sit pulchra si in ea conueniat. Ex his autem verus Salomon Christus fecit in domo ecclesiæ gradus: quia ex eorum exemplis conspicimus qualiter ad vitam æternam scandere debeamus. Fecit etiam ex his fulcra, i. sedilia: quia ex eorũ quoque virtutibus colligere possumus quales nos esse oportet, vt in nobis velut in suis sedibus resideat deus.

Sapientis veraq; sapiẽtia vis ac sacræ scripturæ dignitas quãta existat, per plurima Amomi, Buxi, Radicis Hebeniq; exempla scitè declarantur.

Cap. LXXI.

Sapientia assimilatur amomo, de quo fit mentio in Apo. 18. Cinnamomum, & amomum, & odoramentorum, &c. Amomum est herba nascens in Syria, cui sapientia assimilatur.

Primò, propter odorũ varietatẽ. Est enim herba odorifera habens odorem sicut cinnamomum. Item est colore subrufa habens folia coniuncta, & semina copiosa, & album florem, vt viola, sicut dicit Diosco. Similiter sapientia est odorifera, quia generat honestatem, & colore subrufa, quia inflammat charitatem, & habet folia, id est verba coniuncta in quantum suadet vnitatem, & in semine copiosa per verborum affabilitatem, vel affluibilitatem. Nam semen est verbum dei, quo sapiens affluit. Item habet florem album per contemplationis puritatem, quia quasi albi flores sunt puræ meditationes.

Secũdò sapientia assimilatur amomo propter proprietatum eligibilitatem: quia illud amomum est eligendũ, quod est recẽs, longum, album, semine plenum, super virgas purpureas expansum maximè odoriferum, & ponderosum. Vnde propter omnes istas conditiones doctrina sapientiæ. i. sacræ scripturæ, est inter doctrinas maximè eligenda. Nam ipsa est semper recens propter expositionum nouitatem, ipsa longissima per temporis diuturnitatem, ipsa enim cępit tradi, (vt dicit Aug.) ab exordio generis humani, & durabit vsque ad finẽ. Et ideo ipsa de se dicit Ecc. 24. Ab initio, & ante secula creata sum, & vsque ad futurum seculum non desinam. Item ipsa est alba propter sermonis puritatem, in qua nulla includitur obumbratio, vel permixtio falsitatis: semine plena propter verborum fœcunditatem. Nam verba dei quæ in ipsa cõtinentur quasi quædam semina sunt, quibus filij spirituales in fide Christi generantur. Iac. 1. Volũtariè enim genuit nos verbo veritatis. Item est super virgas purpureas, i. super mentes doctorum, & martyrum expansa. Ipsi n. fuerunt virgæ propter transgressorum correptionẽ, propter errantium directionem, propter debiliũ sustẽtationem. Fuerunt etiam purpurei per amoris inflammationem, per sanguinis effusionem, vel propter regiminis gubernationem: nam purpureus quidem color est regalis color. Item odorifera propter honestatẽ. Honestas enim assimilatur odori propter attractionem, quia honestum est, quod sua virtute nos trahit, vt dicit Tullius. De sapiẽtia dicitur. Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cũ illa, & innumerabilis honestas per manus illius. Item ipsa est põderosa per sententiarum grauitatem, Isa. 33. Verba legis ponderans.

Tertiò, propter virtutis multiplicitatem. Habet enim amomum multas virtutes, videlicet scorpionum ictibus resistendi, oculos fouendi, & dolorem intestinorum sedandi. Sic sapientia ictibus scorpionum, i. deceptionibus obuiat hæreticorum, oculos mentis illuminando cõfortat, & in doloribus consolatur, & lætificat.

Item sapientia assimilatur buxo.

Primò, propter substãtiæ soliditatem. Est. n. arbor hęc solidæ substantiæ, & compactæ, & humiditatis viscosæ, propter quod lignum est ponderosum, & in aqua positũ mox petit fundum, quia poros apertos non habet in quibus subintret aer: propter hoc super aquam natare non potest. Similiter sapientia vera, & spiritualis, reddit hominem solidum, i. patientem in aduersis, & compactũ. i. constantem in periculis, & humidum. i. abundantem in lachrymis. Nam Eccl. 7. cor sapiẽtis, vbi tristitia. Item viscosum in amicitiis. Nam viscus illud, quod ei adhæret, non tantum capit, sed & tenet. Quia. s. homo sapiens tenax. i. firmus est in amicitia quam accipit. Item facit ponderosum in verbis. Ecc. 21. verba sapientum statera ponderabuntur.

Item profundum in scripturis. Nam petere aquæ fundum, est penetrare profunditatem scripturæ, secundum illud Iob. 21. Profunda fluuiorum scrutatus est, & abscõdita producit in lucem.

Secundò propter materiæ lenitatem. Nam tabula buxea propter lenitatem materiæ, optime politur, & tergitur. Et illud vere competit sapienti, habere mentem politam & tersam ab omni vitio & macula. Vnde Greg. Nazianzenus dicit, quòd prima sapiẽtia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur.

Tertiò, propter viroris continuitatem, quia buxus habet folia semper virentia: & dicitur hæc buxus arbor, & hoc buxum pro ligno, vnde quidã dixit. Hæc buxus crescit, hoc buxum crescere nescit. Folia igitur eius non de leui causa cadunt, sed dum vnum cadit alterum crescit. Et ideo buxus semper virens est, & quia color viridis est maxime gratus oculis. Quod buxus habet folia semper virentia, significat, quòd homo sapiẽs semper habet verba grata, & amabilia. Eccl. 20. Sapiens in verbis amabilem se facit.

Item sapiẽtia assimilatur radici. Nã radix licet sit visu hispida, tamen est mollis in substantia. Sic sapiens quamuis exterius ostẽdat se hispidum, & rigidum, tamen corde est benignus & mollis. Sap. 1. Benignus enim est spiritus sapientiæ. Item radix est porosa: pori autem sunt subtilissima corporis foramina, siue viæ. Vnde in hoc signat multas & subtiles vias, quibus sapiens in bonis agendis vel malis amouẽdis seu impediendis abundat. Item quod incedit tortuosè, nunc exit versus latus vnum, nunc in latus oppositum, quod etiam sapiens facit siue in iudicio, dum merita personarum seu partium discutit, vel in se ipso dum vtrunque oppositum attendit. Nam in die bonorum non immemor est malorum, & econuerso, & sic vtrunque latus ad modum rei tortuosæ vnum tenendo, & aliud considerando occupat, & tangit.

Item sapiens verus assimilatur hebeno, quod est lignum æthiopicum, colore nigrum, tactu lene & planũ, durum, & ponderosum. Vnde propter compactionẽ pororum, in aqua positũ mox fundum petit, vt dicit Arist.

li. de

lib. de veg. & tamen si igni appositũ fuerit, ipsum rapit, & suaue de se odorẽ, & fumũ emittit. Similiter homo verè, & secundũ deum sapiens, est coloris nigri, idest apparentia despectus per humilitatem. Non enim homo sapiens est sui ostentatiuus. Vnde Gregor. Nauzianzenus dixit, Hoc ipsum philosophatus sum, ne philosophari viderer, sciens, quòd velle videri sapientẽ, hoc est omnino nõ esse sapientem.

Item est tactu planus. i. mansuetus per conuersationis lenitatem, durus per iustitiæ seueritatẽ, ponderosus per prudentiæ maturitatẽ. Fundi aquæ. i. scripturæ, vel sapiẽtiæ, vt ita dicã est peritiuus per intelligentiæ profunditatem: Igne inflammabilis per charitatis feruiditatẽ, boni odoris emissiuus per boni exempli suauitatẽ: nã 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus, vt inquit Apostolus.

Illius herba ortus & virtutes, quæ fumus terræ vocatur recoluntur, ex cuiusq; similitudinibus scientia humana vis, & delectatio declaratur.

Cap. LXXII.

SCientia humana assimilatur illi herbæ, quæ dicitur fumus terræ. Quod patet primo ipsius generatione: propterea enim sic dicitur, quia est generata ex quadam fumositate grossa resoluta à terra. Quasi autẽ fumositas à terra resoluta est sensitiua cognitio per abstractionẽ à materia, & ex hac fumositate generatur hæc herba, scilicet ex sensitiua cognitione sciẽtia intellectiua. Vnde Aris. 1. Phy. 1. Post. dicit, quòd omnis nostra cognitio oritur à sensu. Nihil enim secundũ eũ, est in intellectu, quod prius non fuerit in sensu, licèt alio modo sit in sensu, & alio modo in intellectu.

Secundo patet ex cõparatione, quia hęc herba est tãto melior, quanto viridior. Vnde dum siccatur, nullius valoris efficitur. Sic est in scientiis: nam herba quanto est viridior, tanto magis delectat aspectũ: vnde illa scientia est, vt herba viridior, quæ magis delectat intellectũ: talis scientia est cæteris melior, sicut scientia diuina, vt Aris. de partib. ani. dicit, quòd licet de diuinis possumus minus scire, quàm de aliis rebus, tamẽ illud modicũ delectabilius est, quàm omnium aliorum cognitio, quæ apud nos sunt. Itẽ herba est tanto viridior, quanto humorosior, & illa scientia est viridior, quæ est humorosior. i. affectuosior. In quo omnes alias scientias excedit scientia Theologica: quia maxime est affectiua. i. ad amorem, & affectũ boni inflãmatiua. Hiere. Nonne verba mea quasi ignis?

Tertiò patet ex purgatione: quia hæc herba purgat melancholiam. Est. n. calida in primo gradu. Sic scientiæ studium releuat tristitiæ tędiũ, quòd melancholiã, idest acidiã fugat: sed præcipue hoc facit Scriptura, quæ maxime in tristitiis consolatur. Vnde 1. Mach. 12. Habentes solatio libros sanctos.

Quartò patet ex inflatione: quia hæc herba est inflatiua, & vẽtositatis generatiua, vnde cum aniso, vel fęniculo est miscenda. Sic scientia est occasio inflationis superbiæ, dicente Apost. 2. Cor. 8. Scientia inflat, & ventositatis vanæ gloriæ, nisi cum aniso, vel fęniculo. i. dei timore vẽtum vanitatis expellẽte misceatur. Vnde Greg. Nanzianzenus dicit, quòd sciẽtiæ desideriũ, & inquisitio quæstionum, nisi timor dei præcesserit, effrenatos animos in pręceps ducit.

Ipsius sacræ Scripturæ præstantia, atq; vtilitas ex multis fagi, nucisq;, ac Auellanæ similitudinibus pulcherrimè aperitur,

Cap. LXXIII.

SCriptura sacra nutrit nos in verbis, & ædificat in exẽplis, & purificat in memoriis. Vnde ipsa assimilatur fago, cuius glandes sunt exterius triangulæ leni cortice inclusæ, & sunt dulces, & nutribiles: vnde de eis homines antiquitus viuebant. Sic sacræ Scripturæ verba sunt triãgularia, in quãtum instruunt nos de fide beatissimæ Trinitatis. Vel in quantum nos de tribus virtutibus Theologicis informant. Vel quia continet sub litera triplicẽ sensum, mysticum scilicet, anagogicum, allegoricum, & tropologicum, siue moralem. Et sunt spirituales sacræ scripturæ intelligentiæ sub leui cortice. i. sub facili litera interclusæ, & sunt dulces valde secundum illud, Ps. 118. Quã dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo. Et sunt spiritus nutritiuæ, idest spiritualis vitæ cõseruatiuę. Mat. 4. Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit ab ore dei. Vnde Moyses in monte quadraginta diebus cum isto solo cibo permãsit, scilicet allocutionis diuinæ siue aliquo corporali cibo: & similiter alij antiqui patres hoc cibo spirituali aliti sunt.

Item fagus est arbor ædificiis, & asseribus valde apta. Sic ex sacra scriptura trahuntur asseres, scilicet sanctorũ patrum exempla, ex quibus construuntur spiritualiũ virtutum optima ædificia.

Item fagus est arbor, cuius substantia pura à vermibus non corrosa est arti vitreæ valde necessaria, quia ex eius cineribus cum aliis adiunctis vitrũ maximè fit. Cinis autem fagi est memoria mortis, ad quam nos sacra scriptura inducit, & ex hoc fit vitrũ puritatis. Et huiusmodi memoria hominẽ à peccatorũ sordibus præseruat, secũdum illud, Ecc. 7. Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.

Item sacræ scripturæ doctrina assimilatur nuci. Quia fructus nucis, vt dicit Isid. tãtam vim habet, vt missus inter fungos, & cibos venenosos, quicquid in eis est virulẽtũ, effundat, rapiat, & extinguat. Sic sacra scriptura, quicquid est virulentum vel noxium in humanis disciplinis siue scientiis, corrigit, & condemnat. Vnde de ipsa sacra scriptura dicit Aug. de Doct. Christ. 2. lib. quòd quicquid homo didicerit, si noxium est ibi dãnatur, si vtile, ibi inuenitur.

Item scriptura assimilatur auellanæ.

Primò ratione communitatis, quia (sicut dicit Isid.) ex eo, quòd in publico loco quasi in sylua oritur, & ab omnibus euellitur, ideo auellana vocatur. Similiter sacra scriptura ita publicè, & communiter docetur, vt ab omnibus participari, & haberi possit. Vnde præcipuus eius auctor & doctor Christus discipulis suis præcepit: Mat. 16. Prædicate euangelium omni creaturæ.

Secundo ratione difficultatis, & etiam vtilitatis. Quia auellanæ sunt quidem ad digerendũ duræ, sed si sunt bene digestæ, multũ sunt nutritiuæ. Similiter sententię mystiræ sacræ scripturæ licèt sint ad digerẽdum duræ, idest difficiles, tamen bene intellectæ, vel expositæ, sunt spiritus mirabiliter nutritiuę: propter quod dixit dominus, vt supra allegatum est. Mat. 4. quod non in solo pane viuit homo, &c.

Tertiò ratione obseruabilitatis: quia auellanæ si cũ exteriori pellicula fuerint mãducatæ sunt nociuæ, quia multæ inflationis, sunt generatiuę: & ideo sunt à pellicula spoliandæ. Sic quędam sunt in sacra scriptura, quę si secundũ exteriorem pelliculam, idest secũdum literã fuerint obseruata, non prodessent obseruãtibus, sed plurimum no-

ceteut, sicut cæremonialia, & figuralia veteris legis, quæ non licet ad literam obseruare, quia iam cotũ veritas quã figurabant, impleta est per Christũ. Vnde Aposto. dicit 2. Cor. 3. Obseruandæ sunt, non litera sed spiritu: quia litera occidit, spiritus autem viuificat: & ideo detrahẽda, & abijcienda est ab huiusmodi exterior pellicula, i. sensus literę exterior. & accipiendus est sensus mysticus interior.

Peripsius oleastri exemplum, quantum sanctorum virorum societas prosit peccatoribus, breui explanatur.
Cap. LXXIIII.

SOcietas sanctorum virorum multũ quãdoque prodest homini peccatori. Cuius exemplũ apparet in oleastro, qui est syluestris olea sic dicta, eo, quòd oleæ sit simillima, licet eius folia magis lata, & est arbor inculta, sterilis, & amara. Sed si ramus eius oliuæ insertus fuerit, vim mutat radicis, & in propriam suam cõuertit qualitatem. Quasi autẽ oleaster homo peccator est, qui licèt in natura, siue in hypocrisis figura sit similis viro iusto, nõ tamen in vita vel anima, quia est incultus per verã pœnitentiã, & sterilis ad opera meritoria, & amarus in conscientia. Si tamen inseratur oliuę, i. si sancto viro societur, mutabitur vis radicis. i. affectus cordis, & cõuertetur verbis, & exemplis illius, & trahetur ad vitam cõsimilem. Apost. Ro. 11. Tu autem cũ oleaster esses, insertus es in illis, &c. Sene. in epi. Nulla res magis animos induit honestos, & in prauum inclinabiles reuocat ad rectum, quàm bonorum virorũ conuersatio. Paulatim enim descẽdit, & vim præceptorũ obtinet frequenter aspici, frequenter audiri.

Homo spiritualis, vt ocium fugiat, quid efficere debeat exẽplo ficus Aegyptiaca demonstratur. Cap. LXXV.

SPiritualis homo non debet vacare ocio, sed vno bono opere cõpleto, debet ad aliud se parare: cuius exẽplum apparet in ficu & præcipuè Ægyptiaca. Est. n. ficus illa arbor quæ per singulos annos fructũ facit, & vno maturescente statim oritur alter: vnde ficus est dicta à fœcũditate. Sic quædã sunt opera, quæ homo ex necessitate præcepti per singulos annos facere tenetur: quædam quidem saltem semel omni anno, sicut confiteri in Quadragesima, & cõicare in Pascha. Hoc. n. est præceptũ ecclesiæ, & si pluries hoc fecerit aliquis, melius faceret, quã uis ex præcepto non teneatur. Quædã vero tenetur quis facere pluries in anno, sicut ieiunare, &, seruare ieiunia ab ecclesia instituta, q̃ in anno pluries occurrũt, sicut Quadragesima, & quorundam Sanctorum siue festiuitatũ vigiliæ, & ieiunia. Quatuor temporũ, quæ quater in anno occurrũt. Quædã alia sunt quæ homo debet facere quotidie, vt sunt eleemosynæ, & orationes, & huiusmodi. Et in talibus vno bono opere facto & cõpleto statim deberet homo cogitare de alio faciẽdo: quia in via dei nõ progredi, regredi est, vt dicit Ber. & Apost. Col. 1. Fructificantes, & crescentes in scientia Dei.

Tactus & oscula quando peccatum in animam causent vrtica exemplo breuiter exprimitur. Cap. LXXVI.

TActus lasciui, & dissoluti concupiscentiã excitãt, & inflammant. Vnde assimilatur vrticæ quæ cũ sit naturæ igneæ & feruidæ, est se tangentiũ vstiua. Talis ergo est caro humana, quæ semper secũ portat ignẽ concupiscentiæ. Vnde nõ sine periculo tãgitur: propter quod vt refert Gre. in dial. dixit quidã sanctus homo infirmus, & quasi in extremis positus mulieri ipsum tangenti, Mu- tolle paleã, quia adhuc igniculus viuit. Et nota, quòd dicũt doctores, ꝙ licèt tactus & oscula, amplexus & huiusmodi possint bono animo fieri, & sine peccato. s. propter cõsuetudinem patriæ, vel propter aliquã necessitatẽ, aut rationabilẽ causam, tamen quãdo fiunt ex libidine, i. propter delectationẽ carnis, sunt peccata mortalia. Quia nõ solum consensus in actũ luxuriæ illicitũ, vel cuiuscũque alterius peccati mortalis est mortale peccatũ, sed etiã cõsensus in delectationem ipsius peccati mortalis, est mortale peccatum. Eccl. 13. Qui tetigerit picem, coinquinabitur ab ea. Hæc enim pix est caro mulieris inflãmabilis, & inflammans.

Quanta Dei timor nobis dona elargiatur, ex virtutibus fœniculi rectissime edisci tur. Cap. LXXVII.

TImor dei assimilatur fœniculo.

Primò propter virtutẽ apertiuã, quia fœniculus (vt dicit Plat.) habet virtutẽ diureticã, & apertiuã. Similiter timor Dei aperit viam amori. Vnde dicit Aug. quòd timor introducit amorem sicut seta in corium calcificis introducit filum.

Secundò, quia habet virtutem incisiuã. s. ex subtilitate substãtiæ suæ, & suis qualitatibus. Similiter timor dei incidit vinculum affectus amoris mundi. Nã sicut. Io. Cas. de ins. mon. dicit, De timore dei nascitur cõpunctio salutaris, & de compũctione cordis, abrenunciatio, i. nuditas, & contemptus omnium facultatum.

Tertiò, propter virtutẽ renouatiuã quia fœniculi gustu, vt fertur, serpẽtes oẽm senectutẽ deponũt. Sic homo dei timore cõpunctus, senectutẽ non tẽporis, sed peccati per confessionẽ annuatim deponit. Quia saltem semel in anno, (vt supra dictum fuit) tenetur homo ex præcepto Ecclesiæ confiteri. Ecclesi. 1. Timor domini expellit peccatum.

Quartò, propter virtutem illuminatiuam, quia etiam fœniculi gustu ipsi serpentes caliginem oculorum detergunt, vt Plinius dicit. Vnde & hominũ intellectum, & caliginem oculorum dicunt ex eo maxime releuari, & ideo ex eius succo fit collyrium oculis valde aptum. Similiter timor domini, oculos mentis purificat, & caliginẽ superbiæ fugat, & lumine vero sapientiæ mentem illustrat, & ideo dicitur Iob. 28. quòd timor domini, ipsa est sapiẽtia.

Quintò, propter virtutem defensiuã. Quia semen fœniculi cum vino potatum, valet contra morsus serpentũ, & contra ictus scorpionũ: & radix eius cocta cũ vino, canis morsum sedat. Hæc enim omnia operatur fœniculus hortensis, & adhuc fortius operatur fœniculus agrestis. Similiter timor dei, & præcipue agrestis, i. fortis resistit morsibus serpentum, idest tentationibus diabolicis.

Item ictibus scorpionum, i. motibus carnaliũ tẽtationum, quæ ante delectant, & retro cruciant, sicut scorpio ante palpando incedit, sed retro cauda ferit: vt dicit Greg. Item morsibus canis, i. tentationibus mundi blandientis, vel persequentis. Quia canis aliquibus cauda blanditur, aliquibus vero latrat, & eos morsibus lędere molitur. Vñ Grego. dicit, quòd in via dei timor fortitudinem gignit, scilicet contra carnem, diabolum, & mundum,

Tribulationes in hoc mundo iustis magnas afferre vtilitates, ex plerisq; chelidonia, ficus Aegyptiaca, lactuca, radicis, rhãniq;, ac ruta virtutibus eruditis exemplis edocetur.
Cap. LXXVIII.

TRibulatio assimilatur chelidoniæ, quæ est herba, cuius succo oculi hirundinum stercore læsi ad statum

tum pristinum reuertuntur,vt Isido.& Plinius dicunt.Similiter,(vt dicit Greg.) oculos quos culpa claudit,pœna aperit.

Item tribulatio non nocet humilianti,sed potius eum exaltat.Cuius exemplū apparet in ficu Ægyptiaca,cuius lignum in aqua missum,contra naturam aliarum ficuum mox fundum petit, & postquā fuerit aqua plenum,vnde magis debet esse ponderosum,tunc redit ad summum,vt dicit Aug. Similiter homo positus in aqua tribulationis, si fundum petierit.i.si profundè se humiliauerit,restituetur ad summum gradum,& etiam interdū talis exaltatur ad summū.Vnde de Christo dicitur Phi. 2.quòd humiliauit seipsum factus obediens patri vsque ad mortē,mortē autem crucis,propter quod deus exaltauit illum.

Itē,quòd tribulationis flagellū aperiat oculos cordis, vt iam est supra dictū,eo,quòd tollat cæcitatē inductam per peccatum,patet etiā per lactucæ (quæ à quibusdam tarchea dicitur) similitudinem,& exemplū.Huiusmodi enim lactucæ folia sunt breuia & rotunda,cuius succum accipientes herbam scalpendo extrahunt, & tangentes eo oculos,cæcitatem discutiunt,cum senescunt.

Succus ergo lactucæ talis, est acerbitas tribulationis, quæ scilicet cæcitatem accipitrū.i.hominū peccatorū,& præcipue tyrannorū fugat.Vnde tribulatio figurata est in illo pisce.Tob.6.cuius fel,i.amaritudo valet ad inungendos oculos.Apoc.3.Collyrio,i.tribulationis asperitate,inunge oculos tuos,vt videas.

Item amaritudo tribulationis causat dulcedinem cōsolationis:cuius exemplū apparet in radice,quia quādoque amara radix dulcem fructum producit,sicut in vitæ, & oliua natura ostendit,in quibus & consimilibus amaritudo radicalis humoris digeritur,& dulcescit beneficio aeris,& caloris cœlestis,materiam penetrantis.Sic dolor cordis,vel tribulationis , beneficio aeris circunstantis,i. alicuius boni viri,vel angeli assistētis,& beneficio gratię cœlestis,animam per ipsam tribulationem purgātis,vertitur in magnam dulcedinem cōsolationis. Ps.93. Secundum multitudinem dolorū in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

Item tribulatio assimilatur rhamno,quę licèt sit arbor multæ amaritudinis, & in radice,& in foliis,& in ramis, multū tamen est medicinalis.Nam ex succo radicis,medicamentum fit oculos claros reddens,semen etiā secūdinas ex vtero trahit. Sic tribulatio,licèt sit,amara, & in radice cordis ad considerandū, & in foliis.i.in verbis ad audiendum,& in ramis.i.in factis ad tolerandum,tamen medicinalis est contra peccata,& præcipue, quia oculos cordis clarificat,vt supra dictū est:quod præcipue radix ramni facit,i.consideratio causæ ipsius tribulationis,scilicet,quòd aliquis consideret , & reputet se pati propter peccata sua manifesta,vel occulta.

Itē deuotio mentis secundinas.i.delectationes,& concupiscentias voluptatum educit:quia malitia vnius horę obliuionem facit luxuriæ,vt dicitur Eccl.11.

Item tribulatio humiliter portata,assimilatur rutæ.

Primò,quia ruta habet vim purgatiuam,purgat enim immunditiam matricis,& inde fœtum mortuum educit. Sic tribulatio dum hominem ad pœnitentiam humiliat, immunditiam mentis purificat,& inde virtute pęnitētiæ mortale peccatū euacuat.Vnde Aug.super Ps.dicit,quòd flagellum tribulationis excitat torpentē,humiliat superbientem,purgat pœnitentem,& coronat innocentem.

Secūdò,quia ruta habet virtutem illuminatiuā.s.quia ruta cruda cōmesta visum acuit. Sic etiā tribulatio acuit visum mentis,quia intellectum tribuit,Isa.28. Tantummodo vexatio dabit intellectum.

Tertiò,quia ruta habet vim mortificatiuā,debent enim mulieres grauidæ ab esu rutæ abstinere, quia fœtum occidit in ventre.Quasi autem fœtus in ventre, est peccatū conceptū,quod tribulationis vis pœnitus extinguit,Ecc. Ignem ardentē,idest incentiuū peccādi, extinguit:aqua, scilicet tribulationis.

Quartò,quia ruta habet vim serpentum & busonū expulsiuam,vnde debet plantari.i.hortis: quia ab eis omne venenosum depellit,& debet iuxta saluiam plantari,quia eam serpentes diligunt,& busones, per saluiam ergo calidam,& humidam,appetitū intellige sensitiuū, qui sensualitas nominatur.Serpentes,autem sunt motus inordinati, & passiones virtutis irascibilis : busones vero sunt passiones concupiscibilis,& hęc omnia in saluia fouētur: quia omnes huiusmodi motus in sensualitate nutriūtur. Sed hæc omnia reprimit ruta,i.tribulatio humiliter portata.Nam busones,i.concupiscibiles passiones,puta gaudium,delectationē,& huiusmodi,extinguit vis tribulationis,Sed serpētes,i.motus irascibilis,puta odium,iram,& huiusmodi,reprimit vis patientiæ,& humilitatis.Mar.16. Serpentes tollent:& si mortiferum quid biberint, nō eis nocebit.

Verbi dei perfectiones sic per varias ipsius seminis similitudines exponuntur.

Cap. LXXIX.

VErbum dei assimilatur semini,secundū illud Luc.8. Semen est,verbum dei.

Primo propter virtutem attractiuā: quia sicut semen attrahit ad se humorem terræ,ita verbum dei attrahit affectionem animæ.Et sic attrahebatur Dauid dicens Ps. 118.Quam dulcia faucibus meis eloquia tua.Et Petrus dicens Io.16.Domine,ad quem ibimus?verba vitæ æternæ habes.

Secundo propter virtutē mūdificatiuā.Propter semē enim terra mundatur,& ipsam ēt terram mundat trahendo ad se humorem,qui aliàs in malas herbas conuertetur.Similiter ēt verbū dei mundat,& purgat animā.Heb. 1.Verbo virtutis suæ purgationem faciens.Iob.15. Vos iam mundi estis propter sermonem.&c.

Tertio, ꝓpter virtutem assimilatiuā: quia nō ex quolibet semine quodlibet generatē,sed ex simili semine,vt dicit Ari.Phy sicut ex tritico triticū,& ex ordeo ordeū, & sic de aliis.Vnde quia verbum dei,semē dei est, ideo facit homines similes deo, Io.10. Illos dixi deos,ad quos sermo dei factus est.

Quarto,propter virtutē germinatiuā.Isa.61.Sicut hortus semen suū geminat. Sic generatio & natiuitas spiritualis habet fieri per verbū dei. Vnde 1.Pe.1.Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbū dei.

Quinto,propter virtutē promotiuā: quia illud, quod semine gignitur paulatim, & ex virtute, quæ est in semine semper perficitur & augetur. Mat.14.Germinat semē, & increscat.Vltro enim terra fructificat,primū herbam,deinde spicam,deinde plenum fructum in spica.Semen est verbum dei,fructificat herbam in incipientibus,spicam in proficientibus,plenum fructum in perfectis,siue perseuerantibus.

Sexto,propter virtutem multiplicatiuam:quia ex vno

grano seminis multa generantur. 2.Cor.9. Multiplicabit semen vestrum. Et similiter verbum dei, secundum illud Mat.14 Audiũt verbum, & suscipiunt, & fructificant, vnũ triginta, aliud sexaginta, & vnum centesimum.

Virginitas quantũ cæteris præstet virtutibus, ipsiq; Deo grata existat ac præmietur, quamplurimis cedri, ordei, Rosæ, Violæ & tandem lilij exemplis, sacræq; scripturæ auctoritatibus fit perspicuum. Cap. LXXX.

Virginitas assimilatur cedro.

Primò, quia cedrus est arbor gratissimi viroris, est enim aspectu pulchra, semper tenens viridia folia. Est autem continentia carnis, quasi quidam viror arboris. Gratus autem est deo viror cõtinentiæ coniugalis gratior autem cõtinentiæ vidualis, sed gratiosissimus est ei viror cõtinentiæ virginalis. Ecc.40. Gratiã, & speciem desiderabit oculus, & super hæc virides sationes. Desiderabile est oculis dei videre gratiam continentiæ cõiugalis, & specieẽ pudicitiæ vidualis, sed super hæc virides sationes, idest sacratissimas virgines.

Secũdò ratione iocundissimi odoris. Odor enim cedri serpentes fugat, & homines recreat. Odor autẽ virginitatis dęmones fugat, & angelos delectat, quia virginitas cognata est angelis, prout Hieron. dicit.

Tertiò, ratione efficacissimi vigoris, quia tanti vigoris est cedrus, vt nunquã à tinea, vel aliquo alio verme corrodatur. Vnde & huius arboris gũma, quæ dicitur cedra, est ad librorum conseruationem summe necessaria: quia libri ex ea liniti, nec à tineis roduntur, nec tempore senescunt. Corpora etiã mortua, in ligno cedrino reposita, & eius lachryma peruncta, ab omni putredine pręseruãtur. Quasi autẽ tinea in panno, vel vermis in ligno, est cõcupiscẽtia in carne, à cuius corrosione.i. corruptione virginitas perpetuo se præseruat. Vnde Aug. dicit, quòd virginitas est in carne corruptibili, perpetuæ incorruptionis meditatio. Nec perditur senio virginitas in corpore sicut vires corporis perduntur. Corpora autẽ mortificata per abstinentiam melius in cedro.i. in virginitate incorrupta seruantur.

Quartò, ratione suauissimi saporis: habet enim cedrus in suo fructu triplicẽ saporẽ. Nam in medio circa grana eius pomũ est acetosum, in superficie vero circa corticẽ est dulce, in medio vero medullæ est tẽperatũ inter vtrũque saporem, quasi mediũ tenens. Sic etiã sacræ virgines debent esse dulces, & mites exterius in conuersatione, sed interius acetosæ i. timidę, & sollicitæ. In medio aũt.i. in corpore debent esse quodãmodo temperatæ, vt neque acetositate nimiæ asperitatis infirmẽtur, neque dulcedine deliciositatis soluantur.

Item virginitas assimilatur ordeo, primo rõne ordinis quia s̃m Plin. ordeũ inter frumenta primũ seritur, & primum recolligitur. Sic inter semina virtutũ hæc quasi primùm seminata fuit in humana natura & carne, s. virginitas, Vnde nec primus homo, nec prima mulier fuerunt producti per actum generationis, aut per corruptionem carnis: quia corpus Adæ fuit ex virginea terra sumptũ, & corpus Euæ ex virginea costa productum similiter fuit primo recollectum, & in horreo paradisi locatũ, quia prima caro Deo vnita, fuit caro virginea, sicut caro Christi, quæ & ipsa virgo fuit, & etiam de virgine sumpta, & ipsa primo fuit beatificata, & in cœlo locata. Tenetur etiam cõiter, q̃ tria virginea corpora sunt, iã ante messem generalẽ aliorũ corporũ, in horreo cœli locata, s. Christi, & beatæ Virginis Mariæ, & Beati Ioannis Euãgelistæ. De alijs autem, qui cum Christo resurrexisse leguntur, tenet Augu. quod iterum mortui sunt, ita, quod non sunt in cęlo, nisi eorũ animæ: quãuis aliqui doctores contrariũ dicãt.

Secundò, ratione seminis. Ordeum enim nõ vult seri, nisi in terra sicca, & solida: quia virginitas requirit soliditatem mentis, & siccitatem carnis, s. per abstinentiam cibi & potus, quia sine Cerere, & Baccho friget Venus, vt dicit Teren. in Eu. i. sine abundãtia cibi, & potus. Et ideo merito significatur virginitas in ordeo, Quod secundũ Isido. dicitur ordeum, quasi aridum: quod etiam est frigidum, & siccum, quia scilicet virginitas animam refrigerat ab ardore cõcupiscentiæ, & desiccat ab humore gulę.

Tertiò, ratione roboris. Nullum enim frumentum est magis à corruptione remotum, quàm ordeum, eo quod citius recolligitur, & crescat, quàm ipsum corruptio vel rubigo inuadat. Hoc autem virginitati competit, ob cuius amorem plurimæ elegisse leguntur, vt potius per martyrium, & violentam mortem recolligerentur ad Deum, quàm inhonestæ corruptionis rubiginem paterentur.

Quartò, ratione corporis: quia totum corpus ordei habet quandam excellentiam. Nam inter omnia frumenta validiorem habet paleam, humiliorẽ stipulam, & laudabilem multum medullam, si debito modo sit parata, & farinam acceptissimam, seu polentam, vt Plinius dicit, Quæ omnia competunt virginitati, quæ est valida in proposito, humilis in animo, laudabilis in exemplo, & acceptissima in merito. Vel valida in carne, humilis in mente, laudabilis in certamine, acceptissima in mercede. Vel valida contra mundum, humilis contra diabolum, laudabilis quo ad Angelum, acceptissima quo ad Christum.

Item virginitas assimilatur rosæ: quia ipsa est flos, de qua dicitur, Ecc.24. Quasi flos rosarum in diebus vernis. Quod patet primò ratione decoris, quia sua pulchritudo visum pascit. Sic virginitas in oculis Dei, & Angelorum maximam pulchritudinem habet. Sap.40. O quàm pulchra est casta generatio cum claritate.

Secundò, ratione odoris: quia suo odore olfatũ afficit. Ipsa autẽ Virginitas tota odorifera est, cui⁹ odore replet domus conscientiæ. Io.12. Domus impleta est ex odore.

Tertiò, ratione suauitatis: quia rosa suauitatis mollitie tactum lenit. Specialiter Ioannes inter Apostolos tanquam Virgo purissimus Christum merebatur tangere, & ei intimius & familiarius præ cæteris adhærere. Vnde & in cœna recubuit supra pectus eius: quia virgines quadã speciali vnione Christo cæteris in cœlo familiarius inhærent, & circa ipsum sunt sicut suauissimæ rosæ. Vnde de virginibus dicitur Apoc.14. quòd sequuntur agnum quocunque ierit.

Quartò, ratione virtutis. Nam sua virtute multis languoribus rosæ succurrunt, quia, scilicet, virginitatis honestas à multis tribulationibus liberat, quas coniugati patiuntur, vt Apo.1.Cor.7. ostendit.

Item virgines assimilantur violis, quæ sunt frigidæ, aquosæ, & odoriferæ. Sunt enim virgines frigidæ à concupiscẽtia carnis, aquosę per lachrymas deuotionis, odoriferæ per exempla honestatis. Et nota, quòd viola suo odore cerebri caliditatem mitigat, spiritum animalem confortat, & somnum prouocat. Sic virginitas suo odore ardorem carnis refrigerat, spiritum confortat, & recreat, & ad somnum, id est, quietem contemplationis disponit, & præparat.

Item virginitas assimilatur lilio, Cant. 2. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea, &c. Et hæc similitudo primò congruit ratione decoris. Est enim flos miræ pulchritudinis, & decoris, quem habet ex cādore, siue rubore. Nam lilia communiter sunt alba, sed quādoque rubea & purpurea, habet enim virginitas candorē. i. puritatē carnis. Eccl. 40. Pulchritudinē decoris eius admirabitur oculus. Sed aliquæ virgines habuerunt ruborem passionis, scilicet suo sanguine rubricatæ. Isa. 43. Quare rubrū est indumētum tuum, idest corpus?

Secundò ratione odoris. Nā flos lilij, quādo integer, & intactus est, multū permanet, & suauiter redolet: sed cōfractus, & cōfricatus, plurimū fętet. Similiter hominum caro, dū intacta & integra per virginitatē permanet, tam Deo, quàm hominibus redolet. Ecc. 24. Fructificaui suauitatem odoris. Sed dū per luxuriæ vitiū confricatur, vel frangitur virginitatis signaculū, tam spiritualis, quā corporalis fętor egreditur.

Tertiò, ratione fulgoris: quia in lilio quædā aurea grana fulgent, quę septē hastulis sustentantur. Vnde ex septē foliis cādidissimis simul continuis flos iste cōponitur, & septem granis aureis decoratur. Hæc septem folia candidissima inuicem continua, sunt septē virtutes animę, quę fuerunt in sacris virginibus inuicem cōnexæ, scilicet iustitia, temperantia, fortitudo, prudentia, fides, spes, charitas. Sed adhuc cum istis septem virtutibus habuerūt septem grana aurea. i. septem sancti Spiritus dona, scilicet sapientiæ, scientiæ, intellectus, consilij, fortitudinis, pietatis, & timoris. Vnde & vere fuerunt virgines sacræ ecclesiæ, quasi lilia, quæ sunt in transitu aquæ, vt sacra testatur scriptura.

Præstantiores hic virtutes recensentur, quarum perfectiones per Allij fabæq; naturales effectus multis similitudinibus patefiunt. Cap. LXXXI.

Virtutes assimilantur alliis.

Primò, quia allium (vt dicit Discorides) habet virtutem omne venenosum repellendi. Et hoc cōpetit virtuti fidei, quæ venenosa dogmata, scilicet hæreticorum depellit, in quibus est venenū falsitatis, & prauitatis. Repellit etiam fides, & vincit venenū mundi. i. cupiditatem, vel rabiem tyrannorum persequentiū. 1. Ioan. 5. Hæc est victoria, quæ vincit mūdū fides nostra. Item valet contra venenū diaboli. Eph. 6. In omnibus sumentes scutū fidei, in quo possitis omnia tela ignea Nequissimi extinguere.

Secūdò, quia allium habet virtutem dolorem iliorum mitigādi, scilicet si cum oleo coctum, & tritum super locum doloris ponatur. Et hoc competit spei: quia ipsa spes cęlestis præmij mitigat dolores præsentis exilij, præcipue si adsit peccatorum contritio, & cęlestis gratiæ vnctio.

Tertiò, quia habet virtutē diuidēdi, & humores grossos incidendi, & consumendi: & hoc competit charitati, quæ nos à mundo diuidit. Vnde qui diligit mundū, non est charitas Patris in eo, vt dicitur 1. Ioan. 2. Cui poeta cōsonat, dicens: Non bene concordant, nec in vna sede morantur, Vanus amor mūdi, verus amorque Dei. Vnde charitas humores grossos. i. affectus terrenos à mente separat, & consumit.

Quartò habet virtutem vulnera sordida purgandi: & hoc competit iustitiæ, quia purgat maleficia, & scelera in alterutrum commissa, quibus interdum vulnerantur corpora, vel saltem vulnerantur damnabiliter suscipientium corda.

Quinto, habet virtutem dolorem & tumorem à loco tollendi, si coctum cum aqua fontana apponatur. Et hoc cōpetit prudentiæ, quæ tollit dolorē, dum consolatur in aduersis, & sedat tumorē superbiæ, humiliās in prosperis.

Sexto, habet virtutē morsum carnis rabidi curādi, si cū sale, ruta, & nucibus sit admixtum, & positum super vulnus. Et hoc cōpetit fortitudini, quæ defendit à morsu canis rabidi. i. à terrore aduersitatis, vel persecutiōis mūdi, si tamē ipsa fortitudo sit cū sale discretionis, cū ruta acutæ cōtemplationis (quia ruta dicitur reddere visum acutū) & cum nuce. i. custodia humilitatis. Nam nux dulcedinē nuclei sub arida testa cęlat, & custodit. Et sic quoque homo humilis sub asperitate pęnitentiæ, vel carnis, cęlat vel custodit dulcedinem mentis.

Septimo, quia alliū habet vim hydropisim euacuandi, quia humorem subcutaneū desiccat. Habet etiā vim vermes ventris occidendi, si cū pipere, & succo mētæ, & aceto ad salsæ modū offeratur. Et hęc duo cōpetunt temperātię, quę hydropisim curat. i. luxuriā in qua fluxus carnalis humoris exuberāt, quē ipsa temperantia per virtutē continentię & abstinentię euacuat. Item temperātię vermes ventris. i. appetitū, & pruritus gulæ inordinatos, qui etiā ventrē replent, & mordent, necat, si tamen abstinētia cum pipere calido diuini amoris, & cū succo mentę, idest deuotione mentis, & cum aceto compunctionis fuerit sociata. Quia abstinentia, & cōpunctio, dilectio, & deuotio optimam salsam faciunt animæ, per quam omnis inordinatus motus carnis constringitur, & abscedit.

Item virtutum theologicarum perfectio repræsentatur in faba. Nam faba habet hastam, quę crescit angulosa, & repręsentat fidem, quę creuit per quatuor angulos, idest per doctrinam quatuor Euangelistarum, vel per angulos, idest per quatuor partes mundi. De quibus dicitur Gene. 28. Dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & Septentrionem, & Meridiem.

Item faba habet florem odoriferum, multum ab apibus frequentatum, & hic flos significat spem: quia cum flos apparet, spes est de futuro fructu: per spem enim iā incipimus futuræ vitæ gaudia odorare, ac sapere: hanc frequentant apes. i. actiui soliciti, & argumentosi, quia in spe fructus vitæ ęternæ seminant semina eleemosynarum, & operum misericordiæ.

Item faba producit in hasta thecas, quæ scilicet interius diuersis sunt distinctæ domunculis, in quibus fabæ per ordinē sunt locatę. Istæ thecæ sunt charitatis gradus, diuersas domunculas. i. diuersos modos habentes, in quibus sunt fabarum grana. i. charitatis opera quodam ordine distincta. Nā debet esse charitas ordinata, & gradata, & interius in affectibus, & exterius in effectibus. Cant. 2. Ordinauit in me charitatem.

Plantarum distinctio per masculinas, & fœmininas quadruplici cognoscitur modo, atque ex earum exemplis virtuosorum vitiosorumq; hominum diuersitas manifestatur. Cap. LXXXII.

Virtuosi homines differunt à vitiosis, sicut plantæ, siue arbores masculinæ à fœmininis. Dicit autem Aristot. de veg. quod diuersitas plantarum distinguitur per masculinas, & fœmininas, & inuenitur inter vtrasque quadruplex differētia. Prima sumitur ex cōple-

xione, quia masculina planta spissior est, durior, siccior, densior, & ramosior, quā fœminina. Similiter inter hōies, quidā sunt masculini.i. viriles contra vitia, & constantes contra aduersa: quidā aūt sunt fœminini.i. molles & incōstātes. Vñ masculini.i. virtuosi sunt magis spissi per gratię plenitudinē, sunt magis duri per patiētiæ fortitudinē, magis sicci per abstinentię ariditatē, magis densi per virtutū multitudinē, & sunt magis ramosi per bonorum operum sollicitudinem.

Secūda differētia sumitur ex foliorū distinctione: quia masculina arbor habet folia aspera, minora, & strictiora, propter dominiū siccitatis. Et dicit Aris. de veg. & plan. ꝙ si folia, vel puluis foliorū, vel cortex masculinæ plātæ foliis fœmininæ cōponatur, vt simul cohæreant, citius maturabuntur fructus fœminę, & prohibent casum foliorū, & fructuū, donec fuerit cōpleta digestio. Cuius ratio est secundū Alphredū, quia masculina planta aere deferente auget calorē fœmininæ, & sic fit potētior in operatione. Et dicit etiā idē Alphredus, ꝙ si folia masculinæ plantæ coniungātur foliis fœmininæ, sic inuicē cohærebunt, ꝙ vix possunt separari ab inuicē. Similiter prælatus qui est masculinus.i. virilis. & prudēs, habet folia.i. verba aspera in corripiendo, pauca in præcipiendo, stricta in seruādo, effeminatus autē.i. timidus prælatus, habet verba lenia in corrigendo, multa in adulando, & larga in relaxando. Sed, quia nimia seueritas aliquando frangit, & nimia leuitas aliquando dissoluit, expedit coniungere aliquando in correctione, & cōponere verba fœminina cum masculinis, idest miscere verba blanda duris: quæ tamen sic debent coniungi, vt ab inuicem non separentur.s. vt neque verba blanda careant seueritate, neque seuera careant lenitate.

Tertia differētia est in pullulatione: quia prius pullulat masculina, quàm fœminina propter fortiorē calorem. Sic homo virtuosus, & virilis bonū facere non tardat, qđ expedit, sed tumidus, & tepidus, qui minus habet de calore charitatis, negligit, & postponit.

Quarta differētia est in fructificatione: q a fructus masculinæ plantæ est breuior, & etiā maturior, quā fœmininæ Cuius est ratio, quia in masculina, propter abūdantiā caloris & siccitatis, partes eius fortius cōstringuntur ad inuicem, & faciunt arborē spissiorē. Sic ergo ipsa strictura, & soliditas venarū prohibet humorē multū emitti ad vnum locū, vt cōuertatur in fructū, propter quod fructū habet breuiorē, vt dicit Albumasar. Paucitas aūt humoris, & abundātia caloris, faciūt, quòd ipse fructus sit magis maturus. Vnde etiā dicit Arist. de veg. quòd si ventus deferat odorem masculinæ ad fœmininā, maturabitur citius eius fructus. Ergo viri masculini.i. virtuosi, & prudētes, faciunt fructus breuiores.i. opera humiliora, vel breuiora.i. nō diu dilata, & maturiora.i. discretiora, quàm timidi, & imprudentes, qui faciūt opera tarda, & indiscreta. Sed odor masculini.i. consiliū, & exhortatio hominis magnanimi, & prudentis, multū prodest fœminæ.i. homini remisso, & debili, & reddit eum magis solicitū ad expediendum illud, quod faciendum est.

Alliorum in corporibus humanis septem detrimenta ponuntur, quibus septem quoq; capitalia vitia assimulantur.

Cap. LXXXIII.

Vitia assimilantur alliis.

Primò, quia alliū visum damnificat, quia oculos offendit. Vnde cōmunis versus dicitur. Allia, vina, venus, puluis, ventus, faba, fumus. Ista nocent oculis, sed vigilare magis. Hoc autem competit vitio superbiæ, quæ visum mentis obscurat. Iob. 37. Immanibus.i. superbis abscondit lucem. Greg. Tumor mentis, est obstaculum veritatis.

Secundo, quia stomachum turbāt: & hoc competit inuidiæ, quæ de aliena felicitate mentem perturbat.

Tertiò, quia corpori appositum ipsum vlcerat. Et hoc competit gulæ, per cuius superfluitates frequenter ex nimiis humoribus corpus vlceratur, & apostematur, & multo magis anima.

Quarto, quia sua caliditate nimia vētrem desiccat. Et hoc competit luxuriæ, quæ corpus nimis inflammat, & bonam humiditatem educendo desiccat.

Quinto, quia nimis comestum corpus inflammat, ꝙ cōpetit iræ, in quā fit ebulitio sanguinis, & totius inflammatio hominis

Sexto, quia lepram generat: quod competit auaritiæ, quæ est lepra diuitum, sicut dicitur. 3 Reg. 5. de Naaman, ꝙ erat diues, & leprosus. Hæc etiam admodum lepræ est vniuersalis infectio, siue corruptio, quia radix omnium malorum est cupiditas.

Septimo, quia choleram adustam multiplicat: nimia autem adustio choleræ melancholiam generat. Vnde melancholia dicitur cholera nigra, per quam designatur acidia, quia vtraque, scilicet melancholia & acidia, grauedinem, & tristitiam causat, illa in corpore, ista in mente.

Varij florum effectus naturales, quibus non absurde nōnullis similitudinibus vita comparatur humana.

Cap. LXXXIIII.

Vita præsens humana assimilatur flori.

Primo, ratione generatiōis: quia flores in zephyro vento generantur, quod significat, ꝙ homo in humilitate, & mansuetudine oritur. Nam ventus zephyrus (sicut dicit Boetius) est ventus mitis, & suauis, sicut horeas econtrario est rigidus, & tumultuosus: homo enim mitior, & humilior nascitur omnibus animalibus, proptē quod dicitur, ꝙ homo est animal mansuetum natura. In cuius signum omnia animalia præter hominem, quasi armata nascuntur, vel horribilibus pilis, vel vnguibus retortis, vel calcibus duris, vel saltem dentibus acutis. quia dicit Auicenna, ꝙ omnia animalia, quæ non carent dentibus, nascuntur dentata præter hominem.

Secundo, ratione dissolutionis: quia flores in austro vento dissoluuntur. Auster enim calidus, significat īfirmitatis feruorem, quæ incolumitatem, vel prosperitatem humanæ vitæ dissoluit. Iob 13. Quasi flos egreditur, & cōteritur. Flores enim dum humore modico nutriūtur, subito Solis incendio desiccantur, & omnis eorum pulchritudo deperditur, & conteritur, & deletur. Et similiter accidit de corporibus humanis.

Tertio, ratione diuisionis: quia flores in vento borea diuelluntur. Ventus boreas asper & fortis. est mors, per quam humana vita totaliter diuellitur. Item flores dicuntur, quasi flores, quia cito defluunt, & ad materiam primariam redeunt. Sic hominum vita cito defluit, & per mortem humanum corpus in propriam materiam, scilicet terram redit. Iac. 1. Flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit.

Christus qua ratiōe serpēti cōparetur per dracūtea herba similitudines exponitur per varios flores veris etiā Christi perfectiones commemerantur. *Cap. LXXXV.*

Christus

CHristus assimilatur illi herbæ, quę dicitur dracōtea, ex eo, quòd hæc herba habet similitudinem serpentis, & tamen non est venenosa, immo est serpentibus contraria. Nam eius hasta ad modum colubri maculis est respersa, habens similitudinem viperæ, vel draconis. Florem habet purpureum diuisum, & apertum, sicut os serpentis, de cuius medio procedit quasi lingua serpentis nigra, & rotunda. Hæc autem herba odore suo serpentes fugat, vt dicit Dios. Sic Christus habuit similitudinē serpentis, in quantum habuit similitudinem carnis peccati: sed tamen in rei veritate non habuit venenū, idest peccatū, quod serpens antiquus, i. diabolus sua tentatione humanæ naturæ immisit. Heb. 4. Non enim habemus pontificem, qui non possit cōpati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Vnde Christus suæ passionis odore, ipsos serpētes, i. dæmones, fugauit, nos ab eorū veneno, i. peccato liberauit. Vnde ipse fuit figuratus in illo serpente æneo, quē Moyses fecit, qui figuram serpentis habebat, & tamē veneno carebat. Lingua autem, i. doctrina Christi, fuit serpērina, idest prudentissima. Nā prudentia serpenti ascribitur. Mat. 10. Estote prudentes, sicut serpentes.

Item nigra, quia humillima. Vnde ipse dixit. Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, vel nigra, quia ardētissima: res enim adustæ nigredinē habent. Luc. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dū loqueretur in via.

Item rotunda, quia perfectissima. Nam rotunda figura perfectissima figura à philosopho iudicatur. Ioā. 7. Nunquam sic locutus est homo.

Item Christus assimilatur flori.

Primò, propter generationē: quia flos generatur ad calorem Solis, & infusionē roris, & sine læsione & apertione arboris. Sic ad Christi conceptionē calor sancti Spiritus se infudit, qui ipsam conceptionem fecit. Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi. Ros diuinæ gratiæ superuenit, per quam virgo Deo placuit. Luc. 1. Aue gratia plena, dominus tecū. Nullam apertionem, i. corruptionē pertulit, sed virgo concepit. Isa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filiū. & Isa. 11. Egredietur virga de radice Iessæ.

Item (sicut dicit Pythagoras) flos habet in cœlo patrē, scilicet Solem, in terra matrem, scilicet plantā: & ita prout ipse Origenes dicit, in cęlo est sine matre, & in terra sine patre, & ex hoc similitudinē habet cum Verbi conceptione, quæ fuit in cœlo sine matre, secūdum natiuitatē, in terra vero sine patre, secundum natiuitatem temporalem.

Secundò, Christus assimilatur flori propter delectationē: quia iste flos delectat visum sua pulchritudine. 1. Pe. 1. In quē desiderant angeli prospicere. Delectat olfatū sui odoris suauitate, vt quilibet clamare possit, Trahe me post te. Delectat tactum sua lenitate. Psa. 85. Quoniā tu domine suauis, & mitis. ad Titum 3. Apparuit benignitas. Delectat auditum, & etiā gustū per spem futuri fructus, quia quando flores suaues audimus, speramus fructus. Multò enim debet auditum nostrum delectare, quādo audimus istum nostrum florem Christum esse nostrū mediatorē. Nam sicut flos est medium inter ramum, & fructum, sic ipse est mediator inter nos, & Deum. Delectat etiā gustū in spe fructus, quia per ipsum, tanquàm per florem venturi sumus ad illos fructus. Cant. 2. Fructus illius dulcis gutturi meo.

Tertiò, propter odorationem. Habuit. n. iste flos odorem Deum patrem afficientē. Gen. 27. Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni.

Item odorem dæmones expellentē ad modū myrrhæ, quæ fugat serpentes. Ecc. 24. Ego quasi myrrha dedi suauitatem odoris.

Item odorem hominem à peccati corruptione seruātem, ad modū odoris cedri. Et nota, quòd flos habet odorem, quasi indeficientem, quia auulsus, arefactus, & attritus, odorem suum non perdit. Similiter dominus noster Iesus Christus auulsus in morte, arefactus in cruce, attritus in flagellatione, odorem suauitatis non perdidit, sed adauxit. Vnde Amb. 3. li. de spi. san. dicit: Flos odorem suū, & succisus reseruat, & contritus accumulat, nec auulsus amittit. Ita & dominus in patibulo crucis, nec contritus emarcuit, nec auulsus euanuit, & illa lanceæ compunctione succisus sacro speciosior fusi cruoris colore vernauit: mori ipse nescius, & mortuus æternæ vitæ munus exhalat.

Quartò propter variationem: varia namque florū genera sunt gratiosa. Et dominus noster Iesus Christus fuit vt viola per humilitatem, vt lilium per puritatem, vt rosa per charitatem, per quam pro nobis se sanguine rubricauit. vnde meritò dicitur. Ecc. 50. Quasi flos rosarū in diebus vernis. Psa. 102. Tanquàm flos agri, sic efflorebit.

Verus coniugum zelus qualis esse debeat, vt sit Deo gratus, nonnullis cepæ marinæ hic manifestatur exemplis.

Cap. LXXXVI.

ZElus carnalis, & matrimonialis, qui est inter cōiuges assimilatur cepæ marino.

Primò ratione nocumenti, quia huiusmodi cepæ, quando inuenitur solum, est mortiferum, & venenosum. Tunc. n. talis zelus est solus, quādo est sine dei timore, vel sine prudentiæ discretione, quibus omnis virtus & passio debet esse sociata. Vnde zelus, qui est sine eis, generat suspitiones, & tribulationes mortiferas & venenosas: & ad literam sequuntur quandoque veneficia, & mortes. Ioa. 3. Si zelus amarum habetis, &c.

Secundò, ratione medicamenti: quia reprimitur eius malitia, si in vino & oleo aliquantulum dimittatur, vt sic in medicinis apponatur: quia si amor coniugalis sit cum vino charitatis, & cū oleo lenitatis, nō nocet, sed prodest multum. Et de tali amore loquitur Apost. Eph. 5. Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus ecclesiam.

Tertiò, ratione temperamenti: quia in tali cepę debent interiora, ac exteriora abijci: quia interiora propter caliditatem nimiā, exteriora vero propter siccitatem multū, sunt mortifera: sed media sunt temperata, & multū medicinę accommoda. Sic à zelo matrimonij debet remoueri illud, quod est vitiosum interius, s. amor inordinatus, & carnalis. Itē illud quod est vitiosum exterius, vt indiscreta custodia, quam vnus cōiugū alteri ponit. Sed amor, sicut zelus temperatus, & medium tenens, laudabilis est, & bonus. Et hic zelus facit eos concordes in bono, & ideo gratus est Deo, & hominibus. Vnde Ecc. 25. In tribus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata corā Deo, & hominibus: Concordia fratrum, amor proximorū, vir & mulier sibi bene consentientes.

¶ Explicit liber tertius.

PROLOGVS LIBRI QVARTI, IN QVO de Natatilibus,& volatilibus exempla,similitudinesque quàmplurimas dicere aggreditur.

INterroga iumenta,& docebunt te, volatilia cœli,& indicabunt tibi:loquere terrę,& respondebit tibi,& enarrabũt pisces maris. Iob.12. Creator cœlorum, & dominator aquarũ vniuersæque Rex & dominus creaturæ, specialem curam gerens de homine, quem sua insignitum imagine, ad sui fruitionem creauerat, taliter omnia, quæ producit, humanis deputauit obsequiis, vt non tãtum ex eorum aspectu solatia capere posset, sed ex eorum insuper vsu, vel famulatu varia illi commoda vndique prouenirent. Verum inter ista magnifica suæ prouidẽtiæ dicta, volatilia cœli,& pisces maris, vt ex sacra scriptura colligitur, quodam præcipuo munere ad humanæ vitæ commoda tripliciter ordinauit. Nam primò ea cõstituit in obsequium subiectionis: & hoc ex verbis scripturæ clarius intimatur, vbi Deus hominibus loquens, dicit. Gen.9. Dominamini piscibus maris,& volatilibus cœli. Decebat, namque, vt animalia cætera illi subiicerẽtur, qui naturalis rationis fastigij & prouidentiæ gubernaculo omnibus præeminebat. Habent enim animalia cætera per æstimationẽ vniuersalis,& naturalis prudentiæ, quę omniũ agibiliũ est ratio, naturalẽ quãdã participationẽ: in homine vero viget per se vniuersalis,& naturalis prudentia, quæ omnium agibilium est ratio directiua. Omne autem, quod est per participationem, subditur ei, quod est per essentiam : quare conueniens fuit, quòd omnia animalia homini subderentur, Vnde Ps.8. ait, omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues vniuersas, &c. vsque ad semitas maris.

Secundò, quia dominus pisces maris, & volatilia cœli hominibus concessit in edulium refectionis. Siquidem ante tempus diluuij herbas tantum, & fructus arborum hominibus,& aliis animalibus Deus concessit in cibum, dicens eis. Gen.1. Dedi vobis omnem herbam afferẽtem semen super terram,& vniuersa ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, vt sint vobis in escam,& cunctis animantibus terræ. Sed postmodum peracto diluuio, animalium cõcessus est esus, sed eum dominus dixit. Ge.9. Omnes pisces maris manui virẽtię traditi sunt, & omne, quod mouetur,& viuit, erit vobis in cibũ: quasi olera virẽtia tradidi vobis omnia, excepto, quòd carnem cum sanguine non comedetis. Hoc indultum igitur concessit dominus, tum propter hominis fragilitatem, ne videlicet prosterneretur tãtãta vastatione rerũ, tũ propter terræ infęcunditatem, causatam ratione diluuij, tum etiã propter aeris differentem varietatẽ: quia (sicut Alcuinus testatur, qui fuit magister Caroli Magni,) ante diluuij tẽpora super terrã non cecidit, nec extitit pluuia, sed aquis fontium, & rore copioso terra irrigabatur. Vnde herbæ suauiores erant,& maioris efficaciæ ad nutriendũ, quàm fuerunt post tempora diluuij, quãdo aer ventis, ac nubibus,& pluuiis ac passionibus aliis distemperatur, ac perturbatur, sed pro tãto probibuit dominus esum carnium cum sanguine mixtũ, vt dum homo assumere vitaretur sanguinem bestiarum, multomagis horreret effundere sanguinem humanum. Vnde subditur, in eodẽ cap. Quicunque fuderit sanguinem humanum, fundetur sanguis illius.

Tertiò dedit dominus volucres cęli,& pisces maris, in magisterium instructionis, quod ex verbis Iob suprapositis euidenter cõprobatur, dicitur.n. Interroga iumenta, & docebunt te, Tunc.n. aut iumẽta, aut volatilia cęli, aut pisces maris quærimus, cũ eorũ naturas, aut motus subtiliter indagamus. Sed interrogata nos docent, loquũtur, aut respondent, cum ex eorũ cõsideratione percipimus, qualiter nostros actus cõponere debemus. Et ideo de piscibus maris loquẽs beatus Amb. in hexa. li.1. dicit, quòd insignum sunt facti, vt in his nostrorum morũ vitia videremus,& caueremus ea. Quapropter post herbarũ,& arborum inductas similitudines, restat consequenter, vt in hoc quarto nostri operis lib. de auibus, atq; piscibus aliqua introducãtur exempla, vt nostro stylo moribus adaptentur, Non aũt mihi licuit de speciebus singulis, vel auium, vel pisciũ in hoc tã breui tractatulo facere mentionem, ex eo, ꝙ innumera sunt natatiliũ, atq; volatiliũ gña, quis.n. vt de volucribus taceã,& marinorũ natatiliũ spẽs dinumerare posset, aut eas suis nominibus singulas designare? Vñ Ps.103. ait, hoc mare magnũ, & speciosum manibus; &c. Et ſm Amb. plura sunt in mari genera piscium, quàm in terra sunt animaliũ. Ex quo patet, ꝙ volatilium, & magis natatiliũ spẽs, quæ à nobis cognoscũtur, parua quidẽ particula sunt respectu eorũ, quæ ignorãtur. Ergo exẽpla, & si nõ de omnibus, de aliquibus saltẽ magis famosis,& notis inducemus, perstringẽtes materias singulas, quibus adaptabuntur exẽpla ſm modũ in præcedentibus habitum sub ordine alphabeti.

Ex Aquilæ pullis exemplis, à mundo despectos, ad sanctamq; pœnitentiam venientes suscipi atque à Deo benignè nutriri & trahi declaratur. Cap. I.

ABiecti,& despecti à mundo suscipiuntur,& nutriũtur à Deo, cuius exẽplũ apparet in pullis Aquilæ, quia cũ multa grauedine Aquila pullos nutrit, aliquando si tres pullos habuerit, vnũ abiicit, quem tamen alia auis, quę fulica dicitur accipit,& nutrit, vt dicit Ambro. Tunc aquila pullũ proiicit, cũ mundus suũ amatorẽ persequitur,& affligit, quẽ tamẽ alia auis. s. Christi gratia misericorditer amplexatur, à mũdo etiam coactus recedens, sponte ad pęnitentiã venit. Vnde (sicut Greg. dicit) mala, quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire cõpellunt. Eze.34 Quod abiectum erat reducam.

Item abiectos,& despectos à mũdo, Deus, licet excelsus, non sñ abhorret vel despicit, sed eos de excelso ꝓspectãs potius ad se trahit. Quod iterũ exẽplo Aquilæ patet, quæ s. est tam limpidi visus, vt cũ in aere super mare feratur, vt vix videatur, inde tamen pisciculos in mari contẽplatur,& instar lapidis imũ petit, pisciculos rapit, attrahit & comedit. Sic Deus, cuius oculis nuda sunt oĩa & aperta, quãuis in altitudine suæ lucis nobis sit inuisibilis, quia 1. Ti.6. habitat inaccessibilẽ, quẽ nemo hominũ videre põt: ipse cñ pisciculos paruos in mari existentes, i. despectos & humiles spiritu in mundo fluctuãtes non despicit, sed ꝓspicit in imo, ad eos venit suo lumine illustrãdo, eosq; ad se trahit suo amore inflãmãdo, & quasi cibũ comedit

eos sibi per familiarem gratiam coniungendo,& in corporando, Ps.112. Quis sicut dominus Deus noster qui in altis habitat,& humilia respicit in cœlo,& in terra?

Cur bona opera ab homine facta sint celanda, Pauonis, atque gallinæ exemplis solerter enucleatur. Cap. II.

ABscondere debet homo opera bona sua, vt non illa diabolus per inanem gloriam, & ostentationem corrũpat. Est.n. diabolus pauoni similis, qui oua gallinæ suæ perquirit, vt frangat,& comedat, vt liberius libidini vacet: sed gallina ipsa oua abscondit, vt seruet. Sic, quia diabol⁹ bona nostra conatur auferre, nos debemus illa per humilitatem abscondere secũdũ illud Mat. 5. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. Sed quidã sunt, sicut gallina domestica, quæ statim cũ ouum emisit, clamat,& reuelat, & ideo amittit. Isa.35. Omnia, quæ in domo mea sunt viderunt: non fuit res, quam non ostẽderim eis, dixit Ezechias de nunciis Babylonis, & postea dictum est ei, quòd omnia amitteret.

Item, quod homo debeat bona opera sua abscondere, propter timorem superuenientis elationis, vel tentationis inanis gloriæ, patet etiam exemplo ceti, siue balenæ, quæ non parit oua, sicut multi alij pisces, sed parit viuos fœtus, sicut dicit Ambro. Quos quidem postquam peperit, secum tenet,& ducit: sed statim cum aliquid, quod illis possit esse obnoxium, vel terribile superuenire sentit, eos aperto ore in ventrem suũ recipit,& abscõdit, quousque transierit omne periculum vel abscesserit,& tũc eos quasi iam securos viuos, & incolumes euomit, sicut idẽ Ambro. dicit, In quo quidem aperte docemur, quòd bona nostra, quæ agimus, etiã propter timorem gloriæ, aliquando debemus abscondere,& propter aliorum vtilitatem nonnunquam propalare. Vnde & dominus noster, qui discipulis alicubi dixit Matt.5. Attendite ne iustitiã vestram faciatis coram hominibus. Ipse etiam dixit, Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona,&c. in eodem capitulo.

Abstinentiam à cibis moderatam maximopere bonis viris necessariam, esse vnico Pauonis exemplo demonstratur. Cap. III.

ABstinentia discreta à cibis liberat hominem à putredine,& ardore libidinis. Est.n. homo abstinens similis Pauoni, cuius caro, tam dura est, vt vix putredinem sentiat, nec facile coqui valeat, sicut dicit Isid. Hanc profecto duritiem, moraliter carnis discreta abstinentia facit,& causat, vt nec putredinis resoluatur fœtore, nec libidinis vratur ardore: cessat resolutio putredinis subtracta materia seminis, scilicet alimentis,& frigescit flamma carnis, ciborum remotis fomẽtis, sicut etiã lignis subtractis extinguitur feruor ignis. Pro.26. Cũ defecerint ligna extinguetur ignis. Io. cas. de inst. mona. Nũquam, inquit, poterit ardentes concupiscentiæ & stimulos inhibere, quisquis desideria gulæ refrenare non quærit. Et Ambr. ser. de gula. dicit, quòd fames amica virginitati est inimica lasciuiæ, saturitas vero castitatem perdit, & nutrit illecebram.

Secunda in rebus temporalibus ac frequens fortuna peccatorũ vulnera haud sentire sinit, quod & ceti similitudinib. aperit. Cap. IIII.

ABundantia prosperitatis sentire prohibet vulnera mentis. Cuius exemplum apparet in cete,& in pisce balena, qui tantæ est pinguedinis, quòd quãdo percutitur, vulnera non sentit, nisi pinguedo eius totaliter perforata fuerit, sed quando caro interior læditur, facile capitur, quia amaritudinem aquæ non sustinens, litus petit,& moritur cito. Velut autẽ pinguedo piscis, est abundantia prosperitatis, quæ quidem, dum peccãtibus affluit, mentis vulnera, siue damna sentire nõ permittit. Vnde dominus contra Hierusalẽ dicit. Luc.19. Nunc quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, sed abscõdita sunt ab oculis tuis. Sed tunc peccator intrinsecus tangitur, cũ temporali aduersitate percutitur. Sunt enim mentiũ vulnera peccatoribus, quasi extrinseca, ex eo, quod spiritualia, in quibus læduntur, quasi reputãt extranea. Sed cum in temporalibus, quæ magis diligunt læduntur, quasi in intimis vulnerati affliguntur, cuius interdum vulneris amaritudinem non ferentes, vel compuncti à suis peccatis litus pœnitentiæ quærunt, vel lapsi in desperationis baratrum æternam mortem incurrunt.

Pulcherrimis nonnullorum piscium exemplis acidiam concupiscentiæq; æstum humanæ animæ valde obesse breuiter in hoc loco explanatur. Cap. V.

ACidiæ vitium,& concupiscentiæ æstus maxime nocẽt animæ. Cuius exẽplũ apparet in quibusdã piscibus, quos (vt dicit Ari. 7. lib. de ani.) imoderatus calor nimiũ lædit. Vñ dicit, quod sunt pisces, qui apud ascensum caniculæ moriũtur præ calore. Vnde pisces in æstate fugiũt à litoribus calidis in profundũ mare. Similiter nocet eis magnũ frigus & maxime habẽtibus lapidẽ in capite, sicut cãcri,& huiusmodi. Nã talis lapis ex frigore cõgelat,& sic de facili moriũtur. Quasi ergo calor æstatis, feruor,& flãma est cõcupiscẽtiæ carnalis, quæ nisi extinguatur interimit: ideo fugiendũ est in profundũ maris. i. ad abundantiã lachrymarũ prouenientiũ ex amaritudine cordis, vt lachrymarum refrigerium extinguat concupiscentiæ æstum. Quasi hyemis vero frigus vigens, est acidia spiritus: quæ habentibus lapidem in capite. i. duritiẽ in mente, præcipue est mortalis. Nam, si cor de se durum est, per acidiæ frigus amplius induratur. Et ideo satis faciliter mortem cuiusdam desperationis inducit, & induratum obtenebrat. Zach.14. Non erit lux, sed frigus,& gelu.

Quæ ad actiua, ac cõtẽplatiua vitæ perfectionẽ in vnoquoque hominũ gradu requirãtur, per quãplurima sitaq; diuersorum auium,& piscium exempla edocentur. Cap. VI.

ACtiua vita frequentiã hominũ & societatem requirit: cõtẽplatiua vero solitudinẽ diligit. Vnde tã actiui, quã cõtẽplatiui similes sunt auibus. Quarũ quædam societatem amant humanã, vt gallinæ, galli, anseres, colũbæ, ciconiæ, hirũdines,& huiusmodi. Nã gallinis quidẽ assimilãtur præsidẽtes. i. prælati quorũ est subditos cõgregare, & defensare, quemadmodũ gallina cõgregat pullos suos sub alas, vt Christ⁹ de se dixit. Mat.23. Anseribus aũt assimilãtur seculares potentes, quorum est iustitiam,& reipublicæ salutẽ diligẽter custodire. Nã anseres, vt dicit Ambr. in hexa.17. sũt optimi locorũ custodes. Sed anatibus assimilãtur claustrales, qui quasi anates morari debẽt in aquis pœnitẽtiæ,& aquã lachrymarũ, vel sapiẽtiæ scripturarum frequentare. Columbis autem, qui cum simplicitate habent fœcunditatem, frequenter pullificantes, assimilantur coniugati, qui pure ac simpliciter coniugalem vitam ducunt: Ciconijs autem, quæ certo tempore congregantur, maria transuolando, assimilantur peregrinantes,& præcipue, qui transmarinam peregrinationem frequentant. s. ad Terram sanctam. Hirundinibus

dinibus

diuibus autem clamosis, & garrulosis assimilantur prædicatores: qui contra peccatores clamant, & garriũt. Omnes enim huiusmodi, & alij cõsimiles hominum frequẽtiam volunt, & non solitariam vitam.

Quædam vero aues sunt, quæ hominum societatem, & cohabitationem fugiunt, nec suos nidos homines scire volunt, vt aues, quæ vocantur syluestres. Talibus similes sunt Anachoritæ, & viri contemplatiui, qui hominũ frequentiam fugiunt, & mundo sunt absconditi, in latibulis, & in solitudinibus morantur. Psa. 54. Ecce elongaui fugiens, & mansi in solitudine.

Item actiui mouentur motu piscium: sed contemplatiui motu auium. Nam dum piscis natat in aqua, contracto corpore in longitudinem minorem se colligit, & iterum se extendens aquæ innititur, quo nixu repellente aquas, in anteri⁹ se propellit. Vnde vtitur quibusdam pẽnulis in natando, sicut auis in volãdo, sed tamen alio modo: quia piscis natans, pennulas mouet à parte posteriori in anterius, & quasi quibusdam brachiis, siue remis aquam amplectens in anterius se extẽdit. Auis vero mouet pennas sursum, & collectum aerem per expressam alarum amplitudinem cogit exire per partem posteriorem. Vnde dum aer à posteriori repellitur, corpus in anterius mouetur. Piscis autem natans in aqua, est homo sollicitus, & operosus in actiua vita, qui tunc in longitudinem se contrahit, quando se ad humanitatem reducit, dicens, & sentiens cum Aposto. 1. Cor. 15. Ego sum minimus omnium, &c. Sic & dominus discipulos monuit, dicens. Luc. 17. Cũ oĩa benefeceritis, dicite, Serui inutiles sumus. Sed nihilominus nõ dimittat, quin adhuc post talem contractionem, idest humilitatem ad benè agendũ se extendat. Nam tali nixu, idest humilitatis & laboris, propellente diuina gratia, mirabiliter ad anteriora proficiet: Vnde istæ sunt duæ pennulæ, quibus actiuus proficit, scilicet humilitas, & operositas: dummodo ea, quæ retro sunt obliuiscens, ad interiora se disponit. atque extendit, vt sic ad modum piscis natantis à posteriori in anterius proficiendo incedat. Sed tanquàm auis volans in aere, est homo eleuatus iu contemplatione: qui tũc alas, siue pennas intellectus, & affectus sursum erigit, cũ cogitatione & auiditate ea, quæ sursum sunt sapit. Tunc autem aerem, per expressionem alarum collectum posterius emittit, quando ex dulcedine, quam contemplatione, & affectione gustauit, ad posteriora, idest temporalia contẽnenda intendit, & dum aer à posteriori repellitur, in anterius corpus mouetur: quia dum mundus plenè despicitur, animus in spiritualibus semper proficiendo progreditur.

Item actiui assimilantur auibus, quæ morantur in aquis. In quibus (vt dicit Arist. de na. ani.) natura ingeniata est, vt pedes habeant latos & clausos, non inter digitos diuisos, propter natandi necessitatem: vt scilicet latitudine pedum aquam propensius pulsent, vt sic pulsis retro aquis, quasi remigando in anterius se extendant. Caudas autem breues habẽt, ne in natando ex adefactione caudæ se impediant. Sic simili etiam modo actiuis, qui proximorum necessitatibus per pietatis opera seruiunt, competit habere pedes latos, idest affectus extensos ad omnem pauperem, clausos ad peccatum, vel ad mundani fauoris appetitum, & in digitis non diuisos, idest, sine dissensione, & discordia operum. Vel debent habere homines actiui digitorum distinctionem, tamẽ sine scissione eorum: idest debent habere operum discretionem, tamen sine discordia, & dissensione: quanto autem latiori pede, idest largiori affectu aquam tribulationis, & necessitatis proximorum ab eis propellere nituntur, tanto ipsi copiosiori fructu in proficiendo gradiuntur. Caudam etiam debent habere breuem, idest celerem expeditionem agendorum, vt non protrahant dandum angustiato. Vnde dicitur. Prou. 3. Ne dicas amico tuo, idest Christo, vel pauperi eius, Vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare.

Item actiua vita requirit maxime puritatem intentionis, quod patet exemplo merulæ, quæ cum vbique sit in pennis nigra, in Achaia inuenitur candida. Achaia, quæ interpretatur soror laborans, actiuam vitam designat, quæ requirit germanitatem cõtemplationis. Duæ enim sorores fuerunt Rachel & Lia, quarum prima contemplatiuam, secunda vero actiuam significat vitam. Et aliæ duæ sorores in euangelio, scilicet Maria Magdalena, & Martha, hoc idem figurare dicuntur. Habet etiam actiua vita laborem actionis. Vnde Luc. 10. & satagebat Martha laborans circa frequens ministerium: erat. u solicita erga plurima, &c. Est autem velut cãdida merula, actionis intentio munda: & ideo candida merula Achaiæ, munda intentio est in operibus vitæ, quam dominus mundandam esse docuit, cum dixit Mat. 26. Munda prius, quod intus est calicis, & paropsidis: quis enim calice potatur sitiens, paropside vero esuriens reficitur: merito quidẽ in calice, & paropside designantur eleemosynæ, & opera vitæ actiuæ: Sed id, quod intus est calicis, & paropsidis, est latens intentio eleemosynam facientis, quam quidem prius mũdare debet, quam dare eleemosynã. Ante enim lauatur paropsidis, quam fiat immissio cibi. Et ante mũdandus est calix, quàm fiat infusio vini, & aquæ. Iuxta dictum Hora. in epist. Sincerum nisi sit vas quodcunque infundis, acescit. Sic quoque mundanda est intentio ante exercitium boni.

Item actiuus homo assimilatur pisci tymalo. Est enim tymalus (sicut dicit Ambr.) quidam piscis quem Ticini fluuij vnda nutrit: sic dictus à tymo, eo, quod redoleat ad modum floris tymi. Vnde de eo, qui suauiter redolet faceté dictum est, aut florem redolet, aut piscem: quia eõ similis odor est illius floris, & piscis. Vnde in Apo. 5. Phialæ plenæ odoramentorum, dicuntur orationes Sanctorum. Sed actiuus redolet proximo ad modum piscis. Nã ille tymal⁹ piscis, & redolet, & reficit. Et similiter homo actiuus redolet exemplo, & reficit ex dato.

Heretici qui more adulatorum loquũtur, variis marinis belluis, cicadæq; comparantur. Cap. VII.

Adulatores, seu heretici, qui suauibus verbis, ac dulcibus, quosdam simpliciores seducunt, quibusdam marinis belluis possunt assimilari. Dicit enim Iosaph. lib. de anima. quod est bellua quædam in mari, quæ de faucibus suis aquam expirat: cum vapore odore pleno. Vnde pisces sequuntur ipsum odorem sentientes, & intrant odoris gratia in fauces eius, quæ protinus ipsos degluit, & sic ex eis se pascit. Est etiam piscis alius factẽ dictus, in cuius ore aqua hausta dulcescit, quem pisces minores sequentes, & eius os intrantes, subito deglutiũtur ab eo. Quia igitur scriptum est Pro. 18. Aqua profunda, verba ex ore viri. Tanquam aqua odorifera, vel dulcis ex

cis ex ore piscis, sunt verba blanda, necnon adulantis hæreticis quibus attractos simplices, quasi in ventrem traijciendo deglutit, dum eos decipiendo seducens, ad interitam nequitiam trahit.

Item adulatio blanda interdum mentes vanas occidit, quibus aspera & vera locutio reddit vitam. Cuius rei exemplũ apparet in cicada, quæ, si eam, oleo perfundis, statim necatur, eo, quòd poris obstructis spirare minime valet, sed statim, si superfundatur acetum, illico reuiuiscit, eo, quòd poros aperit, quos virtus obstruxerat olei: & hoc idem per omnia beatus Ambrosius dicit. Tũc ergo oleo cicada perfunditur cum mens vana adulatione linitur, & tunc obstructis poris necatur, quando suis sibi clausis & occultatis defectibus, in superbiam eleuatur, sed aceti pungentis aspecitas eidem vitam reddit, quia hanc increpatio aspera ad veram sui notitiam, & vitalem humilitatem reducit. Vnde bene Psal.140. dicit: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.

Triplex amicitiæ vtilitatis causa contractæ defectus, & quã diu perseueret, multis auctoritatibus accipitrisq́; exemplo apertè monstratur. Cap. VIII.

AMicus, qui propter vtilitatem est assumptus, tam diu honoratur, vel in precio habetur, quandiu vtilitas durat. Cuius exemplum apparet in accipitre. Qui quandiu est ad prædam aptus, à domino suo diligitur, manu gestatur, in cauda & in pectore replanatur, sed dum moritur, vel quando inutilis ad prædã redditur, nõ pascitur, quia proijcitur, & tanquã si nunquã fuerit contemnitur, & abijcitur. Similiter (prout Sene. dicit) Amicus, qui vtilitatis causa assumptus est, tãdiu placebit, quã diu vtilis fuerit. Nã facultate & vtilitate remotis, contẽnitur, & abijcitur. Vnde nota, quòd talis amicitia triplicem habet defectum.

Primus est, quia non est vera, quia ille, qui propter vtilitatem diligit, non ipsum amicum diligit, sed rem amici. Et ideo potius seipsum diligit solum, qui amici bona appetit. Et ideo Aug. in Serm. dicit, Noo propterea amare debes amicum, vt aliquid tibi præstet, vt pecuniam, vel aliquid commodi temporalis, non enim illum amas, sed id, quod tibi præstat. Amicus gratis amandus est, propter se, non propter aliud. Vnde Petrus Blasce. de amic. dicit, quòd vera amicitia eodem oculo respicit amicum diuitem, & mendicum fortem, ac debilem, sanũ, & ægrũ, humilem, ac sublimem.

Secundus defectus est, quòd talis amicitia nõ est fidelis. Nam sicut dicit Isi. 3. li. de sum. bono. non sunt fideles in amicitia quos munus non gratia copulat: nam cito deserunt, nisi semper acceperint, dilectio enim, quæ munere conglutinatur, eo suspenso dissoluitur.

Tertius defectus est, quia talis amicitia non est firma, nec permansura diu. Vnde Cic. de ami. dicit, Si vtilitas amicitias conglutinaret, & eadem commutata, dissolueret, sed quia natura mutari non potest, idcirco veræ amicitiæ sempiternæ sunt. Pro. 17. Omni tempore diligit, qui amicus est.

Auaritiæ defectus, auariq́; diritas terminatur, qui etiam auibus prædæ aptis, & Gryphibus, montes gemmis ornatos custodientibus, suibusq́; marinis, varius comparatur exemplis. Cap. IX.

AVaritia reddit homines insociales, & crudeles, non solum ad extraneos, sed & ad suos domesticos.

Cuius rei exemplum apparet in auibus prædæ: in quibus repræsentantur auari affectu, vel effectu rapaces. Omnes enim tales aues, vt dicit Ari. 2. de aui. solitudinẽ diligunt, & cum aliquo sociorum habitare non possunt. Nam sicut charitas quærit communicationem, & societatem, ita cupiditas appetit solitudinem, & proprietatẽ. Vult enim cupidus solus habere, & ideo suspectum hẽt, cum socio manere. Vnde possessio temporalium est mater dissensionum: propter quod de Abraham, & Lot dicitur Ge. 13. quia erat substantia eorum multa, & non quibant habitare communiter. Vnde facta est rixa inter pastores Abraham, & Lot.

Itẽ tales aues prædæ, vt idẽ dicit, pullos suos, postquã volare possũt, à se pellũt, & secũ viuere non permittũt, quia scilicet plerũq; auari & suos domesticos, & filios abijciũt, & grave sibi reputãt, si eis expẽsas debitas ĩpẽdãt.

Itẽ auari assimilãtur Gryphibus, qui custodiũt mõtes, in quibus gẽmæ preciosæ sunt, nec eas inde auferri permittũt, vt dicit Isido. & propter hãc causam, rarus est illuc hominũ accessus. Nã viuos homines deglutiunt, & equitem armatũ, cũ equo rapiunt, sed tamen de gemmis illis, quas ita acerrime custodiunt, ipsi pro se nullam vtilitatẽ sumũt. Sic similiter est de auaris quibusdã, qui thesauros ita cupide custodiũt, vt si quis eis, vel modicũ quid aufert, ipsum si possent viuũ deglutirent. Ad tales diuites paupe res homines accedere non possunt, quia turpiter eos repellũt: & ideo timẽt pauperes accedere ad eos. Verũtamẽ ipsi de his, quæ sic tenaciter possident etiã pro se expendere nõ audent, sed alij post eos de illorũ diuitiis gaudent. Psa. 38. Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Et Eccl. 5. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.

Item auarus, qui in diuitiis appetitus sui satietatem quærit, est porco marino similis. Nam piscis ille marinus qui porcus dicitur (sicut Isidorus dicit) more terrestris porci arenam fodit, & in ea cibum suum & satietatem quærit. Quia igitur omne aurum tanquam arena est exigua. Auarus quisque, dum in auro, vel argento satietatẽ quærit, quasi porcus in arena cibum, quo repleri possit, effodit, cum tamen scriptum sit Eccl. 5. Auarus non implebitur pecunia.

Blasphemia quando veniale seu mortale sit peccatum definitur, & Deum ac Sanctos blasphemãtes cornicibus assimilantur. Cap. X.

BLasphemantes Deum, vel Sanctos, similes sunt cornicibus. Nam cornix aquilam, & alias aues prædæ, quas tangere formidat, garritu suo infestat, sed aliquando nõ lucrum inde reportat, quia post simulationẽ longam eam peremit, & occidit. Sic etiam blasphemi nephari, Deum, & Sanctos, quos factis non possunt lędere maledictis nituntur impetere, quos aquila. i. Deus, siue Christus postquam diu eorum insaniam per patientiam tolerauit, eos nõnunquam in corpore monstruosis infirmitatibus percutit, sed tandem si nõ eos pœnitet, æternæ mortis supplicio eosdem affligit. Et nota, sicut dicit quædam Glossa super Isa. 18. Omne peccatum blasphemiæ comparatum leuius est. Vnde blasphemia etiam ex surreptione, & absque deliberatione prolata potest esse peccatum mortale, quamuis aliquando potest esse veniale. Nam cum aliquis subito ex aliqua passione in verba inimaginata prorumpit, quorum significationem,

non

non considerat, tunc est veniale peccatum: sed quãdo advertit hoc esse blasphemiam, considerans significata verborum, tunc non excusatur à peccato mortali, sicut ille, qui ex subito motu aliquem occidit iuxta sedentem.

Apum perfectio naturalisq; prudentia multifariam decernitur, ac eis per varia exempla scitaeq; rationes boni, & virtuosi viri comparantur.

Cap. XI.

BOni, ac virtuosi viri assimilãtur apib⁹, quo ad tria. Primò quo ad innocentiam. Nam apes dictæ sunt eo, q̃ sine pedibus nascuntur. Boni viri ergo, quiq; recti sunt, similes apibus, qui sunt sine illis pedibus, de quibus scriptum est Pro. 10. Pedes illorum ad malũ currunt. Sunt enim pedes animæ peccatricis, quibus ad malum currit, ipsæ interiores nequitiæ, & affectus malignitatis. Secundò, quo ad solertiam, & prudentiã, quia apes (sicut dicit Isido.) valde solertes sunt in gignendo mella, & fauum, & sua domicilia mira arte componũt, & ex variis floribus mirabili artificio fauum recolligũt. Sic viri boni solertes, quidem sunt, & mella gignunt, solertes quidẽ sunt, i. subtiliter, & cito perpendentes qualiter est agẽdum, vel loquendum, est enim solertia facilis, & prompta coniecturatio circa inventionẽ medij, vt tradit Aris. 1. post. & ideo cum ea, quæ dicunt, per debita media ostẽdunt, & illa, quæ operantur per debitas vias perficiunt, quasi apes solertes, aliis mella gignunt, quia. s. melliflua verba loquendo audientibus proferunt, & etiam melliflua facta verbi operando ostendunt. Domicilia quoque sua. i. conscientias proprias, vel proprias familias mira prudentiæ arte, siue sagacitate componunt: quia si sciũt componere, vel ordinare aliena, multo magis propria. Vnde ex odoriferis florib⁹. i. ex placidis, & gratiosis aliorum factis, vel dictis colligũt fauum. i. doctrinam. & modum, quo suas thecas, siue habitacula, idest conscientias, vel domos ordinant, & componant.

Apparet etiam in apibus prudentia mirabilis tripliciter. Primò respectu temporum, quia prudẽtes discernũt tempora laboris, & quietis. Nam hyemis tempore latẽt, quia scilicet vires non habent quibus ventis, niuibus, & pluuiis resistere possint: ex quo innuitur, quod maxime persecutionis tempore licet debilioribus fidelibus persecutionem declinare, & latere, secundum illud Domini Mat. 10. Si vos persecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. In tempore autem veris apes exeunt, nec in illo ociosæ sunt, sed primo fauos constituunt, ceram fingũt, cellulas faciunt, & sobolem tandem, & mella conficiũt. Ex quo videlicet erudimur, quòd tempore prosperitatis, & pacis, ocio non vacemus, sed in variis exercitiis viriliter laboremus. Tunc scilicet constituendi sunt faui, id est actus exercendi virtutis, quibus ad cœlestis hæreditatis dulcedinem perueniamus. Dicitur enim Eccl. 24 Hæreditas mea super mel, & fauum. Tunc quoque fingenda est cera, idest cõponenda conscientia, quæ scilicet velut cera ad diuersas suscipiendas figuras vitiorum, & virtutum est apta. Psa. 22. Factum est cor meum, tanquã cera liquescens.

Tunc etiam faciendæ sunt cellulæ, idest sensus corporis, vel internæ vires animæ disponendæ: Tandem autẽ intendendum est vel ad bonorum operum sobolem per actiuam vitam, vel ad mellis obtinendam dulcedinẽ per vitam contemplatiuam.

Item apes de nocte vsque ad mane quiescant, donec vna omnes excitet vno, vel triplici bombo, sicut aliqui dicunt: & tunc peruolãt vniuersæ, si dies fuerit mitis: sed si futuros viderint imbres, vel ventos, tunc se continent in theca, atque aduesperascente domos intrant, & strepunt, donec qui eas excitat, eodem signo ad quietem inuitat. Quo exemplo nos instruit, quòd videlicet nocturno tempore quies præstetur corpori, die tamen incipiẽte lucescere, à lecto somni & pigritiæ est surgendum, secundum illud Ro. 13. Nox præcessit, dies autem appropinquauit, abiiciamus ergo opera tenebrarũ. Nã post quietem noctis surgendum est ad opera laboris, sed post noctem culpæ, illucescente die gratiæ, surgendũ est ad opera pœnitentiæ, ad quæ quidem prælatus, vel prædicator triplici bombo, idest triplici modo, debet alios excitare, scilicet exhortationis verbo, conuersationis exemplo, & etiam orationis suffragio, secundum illud 1. Tim. 4. Exẽplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate. Aduesperascente vero, idest adueniente nocturno tempore, vel tenebrosa tentatione, debet se ad domũ recolligere, siue corporalem, vt quiescat, & honestius maneat, siue ad domum mentis, ne eum hostis tentans foris vagantem capiat, ibique debet strepere, vel legendo, vel orando, peccata confitendo, & alia huiusmodi faciendo, quousque tentatione repulsa, tempus quietis adueniat. Quod autem audito signo, aut tumultu cessante, religiosos admonet claustrales, vt quietis tempore, vel audito signo ad hoc statuto, suum silentium teneant, ita vt volẽtes quiescere, vel orare, tumultu suo non impediant.

Item apes locum frigidum quærunt in æstate, & calidum in hyeme, docentes bonos tempore prosperitatis refrigerio se tueri humilitatis. Et tempore aduersitatis calore se defendere charitatis: quia charitas patiens. 1. Cor. 13.

Item apes inueniuntur prudentes respectu operũ. Primò quantum ad materiam, quia ex floribus recentibus materiam colligunt, ex qua mella & ceram colligunt, & conficiunt: & quando flores vicini consumpti sunt, speculatores mittunt ad alia pascua requirẽda, & si eas nox apprehendat, supinè excubant, vt alas suas à rore, & à pluuia protegant, & facto mane absque impedimẽto volare valeant: Quasi ergo flores nascentes in arboribus, sunt affectiones bonæ crescẽtes in cordibus, ex quibus, dum sunt recentes, ab apibus mel, & cera colligitur: quia dum sunt nouæ, & feruentes, à viris sollicitis dulciter & faciliter implentur opere. Mel enim dulce est, & cera faciliter formatur: sed completis vicinis floribus, alios ad pascendum explorant: quia postquam sua bona proposita opere compleuerint, adhuc an alia restent, quæ ab eis fieri debeant, cum magna cura perquirunt, sed nocte superueniente, supinè excubãt, vt alas à pluuia, vel rore defendant: quia se prosternendo, orando ante Deum se humiliant, vt humilitatis merito, & orationis suffragio alæ suorum affectuum, vel operum, & à pluuia tentationum carnalium, & à rore, idest subtiliori pugna vitiorum spiritualium protegantur: & facto mane, idest, redeunte serenitate, possint ad ea, quæ cœperant liberius euolare.

Itẽ apes inueniuntur prudentes, respectu impedientiũ. Primo quidem, quia thecam aluearis succis arborũ gummosam vim habẽtium & amarã per totum liniunt, & contra hostes se muniũt prout possunt. Quasi autem

gummi,

gummi, vel amari succi arborum, afflictiones sunt, vel lachrymæ pœnitentium, quibus apes, idest sanctæ personæ suarum mentium alueatia liniunt, atque amaritudine fletuum contra hostium suggerentium dulcia maligna tentamenta, defendunt.

Item apes gerulę, quando ventum timent, volant iuxta terram, vt onustæ cito redeant, nec flatu impediantur aliquo, & aliquando lapillis se onerant, vt à vento moueri non valeant. Similiter illæ personæ, quæ actiuæ vitæ pondera, siue labores portant, si ventum vanæ glorię metuunt, vel vêtum, idest conatum alicuius impedientis, debent iuxta terrã volare, idest humiliter, & latéter facere, quod intendunt.

Item onerare se lapillis, idest sanctorũ humilibus exẽplis, & cautelis, vt illorum firmati pondere à ventis tentationum minime moueantur.

Tertiò, apes repræsentant bonos viros, propter socialem vitam. Diligũt enim boni viri semper communem, & socialem vitam, & fugiunt singularitates, quod quidẽ inuenitur in apibus: quia apes (secundum Ambro.) vnã communem eligunt mansionem, vnius portæ clauduntur limine, communis labor est omnibus, communis cibus, commune opus, communis vsus, communis fructus, & communis volatus. Et talis communitas maxime competit claustralibus, & regularibus, in congregatione viuentibus, scilicet non se à communibus obseruãtiis, vel operibus subtrahere, siue quãtum ad locum, siue quãtũ ad cibum, siue quãtum ad labores, vel quo ad obsequia charitatis, & opera humilitatis, siue quantum ad vsum, vel socialem conuictum, siue quantum ad volatũ, idest promptum, vel velocem obedientiæ motum.

Diuinæ laudis cantica cordialiter affecta quibus Angeli miro in modum lætantur, quantum boni nobis gerant, breui terminatur. Cap. XII.

Cantica diuinæ laudis, & Ecclesiastici officij, si cum deuotione cordis, & mentis attentione fundantur, delectant etiã angelos, sicut cantus, & armoniæ hominum dicuntur delectare delphinos. Dicit enim Isidorus, quod delphini ad voces hominum sequuntur, & ad vocem symphoniæ congregati conueniunt, & in armonia plurimum delectantur.

Sic etiam angeli faciunt de canticis & armoniis deuotè Deum laudantium non quidem ratione vocis, sed ratione deuotionis, propter quod dicitur in Ps. 97. Præuenerunt principes coniuncti psallentibus, &c. quod Beat. Bern. de angelis exponit. Vnde etiam Basi. in hexa. dicit, quod psalmodia dæmones fugat, & angelos in adiutorium salutis inuitat.

Itẽ cantica diuinæ laudis valent ad subleuandũ tędiũ vitæ præsentis, & etiam ad alleuiandum laborẽ prolixæ tentationis: quod patet exẽplo lusciniæ. Nã luscinia (sicut dicit Amb.) dũ oua sua peruigili custodia fouet, lõgę noctis laborẽ cantilenæ suauitate subleuat: Ille namque ad modum lusciniæ peruigili custodia oua fouet, qui bona in nido mentis concepta, implere operecũ cautela, & sollicitudine studet. Sed quasi labor longę noctis prolixitas, & tædium est tentationis insurgentis, vel laboriosa prolongatio incolatus vitæ præsentis, de qua Ps. 119. conqueretur dicens, Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, sed hunc laborem lusciniæ cantilenæ suauitas subleuat, quia mentem, vel tentationis, vel præsentis exilij tædio fatigatam, diuinæ laudis deuotio recreat. Vnde idem Basi. dicit de cantu Psalmodiæ, quòd est securum in nocturnis terroribus, & diuinorum requies laborum: tutela pueris, iuuenibus ornamentum, solamen senibus, mulieribus aptissimus decor, desertas habitare facit vrbes, sobrietatem docet, incipientibus primum efficitur elementum, proficientibus nutrimentum, perfectis stabile firmamentum.

Homines carnales vulturibus, lasciuæq; mulieres hirundini comparantur, quóve pacto carnales à spiritualibus discrepent, per Marin ac Fluuiã piscium exemplu elucidatur. Cap. XIII.

Carnales homines sunt vulturibus similes. Nam vultur cum sit immundus, & fœdus, de facili pro cadauere terram petit, & cum descenderit, non de facili inde surgit, sed vix sursum ascendit, vt Hiero. dicit, & addit, quòd in alto volans, cadauer in infimo conspicit, & pro amore cadaueris sublimitatem aeris derelinquit, & ad infima se summittit: & quando se erigit, contra ventũ alas percutit, & se venti adminiculo plus quàm robore proprio ab infimis in aerem se extollit. Sic quoque carnales homines, cum sint immundi in cogitationibus, & fœdi in affectionibus, de facili pro cadauere terram petunt: quia pro carnis delectatione ad turpia, & immunda opera faciliter descendunt, & postquam talibus operibus se dederint, non faciliter ab eis recedunt, & vix sursum vel per desideriũ surgunt. Et si etiã homo carnalis sit in culmine dignitatis, nihilominus miserabile cadauer in infimo conspicit, quia. s. ad carnalia opera cogitanda vel facienda, & cor suum inclinat, & oculos conuertit, & suæ dignitatis altitudinem velinquens. i. non attendens, in turpia, & infima ruit. Vnde Psal. 48. dicit, Cum homo in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Cõtingit tamen quandoque, quod talis, etiã postquã cecidit, à Spiritussancti vẽto. i. interno spiraculo excitatus, si ad ventũ ipsum. i. Spiritussancti instinctum ala mẽtis, & ala operis, per pœnitentiam percutit, quod iterum se in altum leuat & surgit, sed plus auxilio venti, idest, gratia Spiritussancti, quàm ex suo proprio merito, vel labore.

Item carnis cura quanto plus crescit in homine, tanto magis ad bona opera animam tardam reddit, quod quidem in vulturibus apparet: quia vultur propter multitudinem carnis tardius volatib. pergit, sic miserũ corpus, quod corrumpitur, aggrauat humanã animã. ex ipsa enim assidua corruptibilitate carnis anima nostra compellitur insistere curis carnis, & sic ex corruptione grauata, & curarũ multiplicitate detenta, ad virtuosa, & spiritualia opera redditur valde pigra.

Item carnales differũt à spiritualib. sicut pisces marini à fluuialibus. Nã pisces in mari nascẽtes, squamas habẽt duras, & grossas, propter aquæ salsæ siccitatẽ: e conuerso autẽ fluuiales pisces squamas habẽt subtiles, & spissas, & molles. Quasi autem squamæ in corpore piscis, sunt, quæ tunc nascuntur in mẽte hominis. Circa igitur spiritualia & diuina, in hoc carnales à spiritualib. differũt: quia carnales, quique habent mentes. i. mentis considerationes duras ad percipiendum spiritualia, secundũ illud 1. Cor. 2. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

Item grossas ad intelligendũ. Vnde carnalibus adhuc discipulis Dñs dixit Mat. 15. Adhuc & vos sine intellectu estis? Sed spirituales viri habẽt mẽtes molles. i. habiles ad percip

percipiendum, subtiles ad intelligendum, & spissas. i. frequentes considerationes diuinorum.

Item carnis lasciuia assimilatur hirundini, quæ est auis vaga, clamosa, & picturata: sic carnales, & lasciuæ mulieres sunt vagæ in discurrendo & in circunspiciẽdo, sunt clamosæ in cantando, vel contendendo: sunt etiam se picturantes componendo, & ornando: De quibus recte sapiens loquutus est dicens Pro. 7. Et ecce occurrit mulier ornatu meretricio, &c.

Homines, per carnales magis quàm per spirituales cogitationes, à Diabolo capi, per Auium prope terram volantiũ similitudines demonstratur. Cap. XIIII.

Cogitationes terrenæ faciunt incidere animam in laqueum Diaboli. Nam aues ad escam descendentes, & circa terram volantes, citius capiuntur, quã illæ, quæ in alto volant. Sic homines per carnales, & terrenas cogitationes, citius capiũtur à diabolo, quã per cœlestes. Pro. 1. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Glossa, Laqueos diaboli facile euadit in terris, qui oculos semper habet in cœlis.

Item cogitationes immundæ abũdãt in cordibus peccatorum, sed non in cordibus iustorum. Sicut enim maior multitudo muscarũ solet residere super scabiosum, quàm super sanum, ita cogitationes immundæ magis super peccatores, quàm super iustos.

Item cogitationibus immundis maximè infestantur homines deuoti. Nam vnctum locum inuadunt moscæ, & inquinant. Sic dæmones illos, quos vident habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus: Ecc. 10. Muscæ morientes, idest cogitationes immundę perdunt suauitatem vnguenti, idest meritum bonorum operum, siue deuotionem orationis.

Item apes super flores resident, & inde attrahunt mel. Sic iusti de æternis bonis cogitant, & tamen attrahunt dulcedinem. Sed muscæ loca immunda frequentant, deturpant: & sic immundæ cogitationes homines peccatores.

Coniux quo pacto sit quærenda, coniugijq́; honestas, ac dilectio conseruanda, & denique quantum contra naturam vitium sit detestabile, multis pluriũ Auium exemplis discrete enucleatur. Cap. XV.

Coniugij honestatem quærere, & seruare, docent exẽpla auium, inter omnia enim animalia, volucres in generationis ordine sequuntur maximè honestatẽ. Nam mares cum solicitudine fœminas quærunt, inuẽtas diligunt, pro ipsis pugnant, & periculis exponunt, & eis coniugali quasi tãtum fœdere se coniugũt, & fœtus ab ipsis procreatos solummodo pascũt. Ex quibus quidem colligitur, q̃ circa coniugalem statũ nos aues quinque modis instruũt. Primò enim exẽplo auiũ, debent viri: qui vxorari voluñt, fœminas bonas solicite quærere in vxores, quia scriptum est Pro. 18. Beatus est, qui inuenit mulierem bonã, quam scilicet, cum quis vult inuenire, debet eam quærere, non sicut lasciuus & vanus, qui non quærit, in vxore, nisi pulchritudinem. Est enim pulchritudo in muliere, si sit sine prudentia & bonitate, plus contemnenda, quàm appetenda. Quia, vt dicitur Prou. 10. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatua, & ideo in hominibus, quamuis vtrunq; sit onerosum, scilicet pulchrã seruare, & turpẽ habere, tñ magis est tolerabile turpẽ habere, quàm pulchrã seruare. Nam (sicut dixit Aureol[9] philosoph[9]) pulchra cito adamatur, turpis facile cõtemnitur. Difficile est custodire, quã omnes amant: molestum est possidere, quã nemo dignatur habere. Minori tamen miseria deformis habetur, quàm formosa seruetur.

Item, qui vult inuenire bonam, debet eam quærere, non sicut auarus, qui non quærit, nisi diuitias in vxore. Quamuis dicat Theophrastus, quòd pauperem vxorem alere difficile est: diuitem vero, ferre est tormentum. Tamen Salomon dicit Pro. 21. q̃ melius est ducere vxorem pauperem & pacificam, quàm diuitem & litigiosam. Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa, & in domo communi. Vnde etiam Chrys. super Matth. dicit, Tu iuuenis, quando vxorem ducere vis, noli quærere diuitẽ, sed bene morigeratam: quia boni mores diuitias semper acquirunt. Diuitiæ autem bonos mores nũquam fecerunt, gloriosior est paupertas fidelium, quàm diuitiæ peccatorum. Vnde cum interrogasset quidam Themistidem philosophum, cuinam filiam suã daret in vxorem, an pauperi, sed scientia & moribus ornato: an locupleti parum probato: Respondit malo hominem indigentem pecunia, quàm pecuniam indigentem homine. Debet igitur, qui bonam vxorem cupit inuenire, quærere eam, sicut prudens, & discretus, scilicet attendendo ad mulieris bonitatẽ. Eccl. 26. Mulieris bonæ beatus vir. non dixit mulieris pulchræ, vel diuitis, sed bonæ.

Item attendendo ad mulieris prudentiam, & discretionem Pro. 19. Domus, & diuitiæ dantur à parentibus, à domino autem propriè vxor prudens.

Item attendendo ad mulieris progeniẽ: dicit Chrys. super Matth. quod ille, qui vult vxorem accipere, debet cõsiderare, si habet ambos parentes bonos, vel ambos malos, vel vnum bonũ, vel alium malum. Si ambo sunt boni, securè eam accipiat, si ambo mali, omnino eam dimittat: Si vero alter bonus, & alter malus, quid facturus sit timeat. Veruntamen, si pater eius sit bonus, & mater mala, magis conuenit timere. Si vero e conuerso, minus: propterea, quia pueri magis consueuerunt conuersari cum matribus, quàm cum patribus, & per consequens magis imitari mores maternos, quam paternos.

Secundò, docent aues cõiuges honestè diligere, sicut ipsæ aues compares mutuo se diligũt, sed cauendum est in coniugibus, ne sit amor nimius, vel inhonestus. Nam (sicut dixit Sextus in sententiis) adulter quidẽ est in sua vxore amator, ardentior: in aliena, quippe vxore omnis amor turpis, & in sua nimius: nihil turpius, quàm amare vxorem, quasi adulteram.

Item, ne sit amor nimius zelotypus. Eccl. 9. Ne zeles mulierem sinus tui. Et Ecc. 26. Dolor cordis, & luct[9], mulier zelotypa. Debet igitur esse amor honestus, & ordinatus Ephes. 6. Viri diligite vxores, sicut Christus ecclesiam.

Tertiò instruunt aues coniuges tueri, & defendere. Nam aues pro eis pugnant, & periculis se exponunt. Debent autem se mutuo defendere coniuges: non solum ab iniuriis corporalibus: sed etiã à vitiis, & inhonestatibus, quod fit quãdo vnus coniugũ aliũ malè viuẽtẽ corripit, & castigat. Si enim vxor sit malè morigerata (sicut dicit Chry. in Mat.) tribus modis à viro castigari debet primo docendo ipsam secundũ Deũ. Si autem timorẽ Dei non sentit, improperando, vt vel hominẽ erubẽscat, si autem nec pudorem sentit frequẽter confusa, faciat illi, quod præcipit Salomon Ecc. 3. Cor durum in baculo percute.

Quia

Quia igitur dicit Chrysostomus, sæpe proficit doctrina iustitiæ. Primò admone, deinde confunde, quoniam frequenter pudor est frenum vitiorum: tertiò iustum est, vt castiget tanquam ancilla, quæ erubescere nescit, vt libera. Si autem vir male se habeat: tunc (vt docet Aug. li. so. ho.) vxor sua debet eum quatuor modis coercere. Primò admonendo. Secundò obiurgando, vt si non prosint charitatiuæ admonitiones, faciat duras obiurgationes. Tertiò, si hoc non valeret, ecclesiam interpellando, scilicet prælati, vel episcopi auxilium requirendo, maximè, si peccatum ipsum notorium est. Quartò ad Deum recurrendo per viros spirituales, & orationes: quia saluabitur vir infidelis per mulierem fidelem, vt dicitur 1. Co. 7.

Quartò, aues docēt qualiter se debēt coniuges ad matrimonialem actum coniungere, scilicet tantū in coniugali fœdere & affectu, scilicet intentione & causa prolis procreandæ. Hac enim sola de causa aues adinuicem sociantur, s. ad generationem: & hinc est, quòd aues, quasi solum generationis tēpore videntur esse in amore. Hinc est, quòd solum etiam in coniunctione carnali inter sexum & sexum diiudicant, exceptis perdicibus, quæ sexū non seruant, sicut dicit Ari. 6. de ani. Vnde surgit in perdicibus masculus in masculum, fœmina in fœminam. Sed ex tali coitu non fiunt oua pullificatiua: Immo faciunt oua vento plena, & addit, quòd ex tali coitu malus fœtor exoritur. In quo videlicet exemplo ostēditur vitium contra naturam triplici de causa detestabile.

Primò, propter infructuositatem, quia nō est ad generationem. Vnde in perdicibus ex tali coitu non generantur oua pullificantia.

Secundò, propter insatiabilitatem, quia facit oua plena vento, Ventus enim, licet repleat, non tamen reficiendo satiat. Sic in huiusmodi operibus, licet quis suum malum desiderium impleat, non tamen satiat.

Tertiò, propter fœtoris fœditatem, quia producit malum fœtorem infamiæ vel mali exempli.

Item aues in opere generationis obseruant temporis congruitatem, s. tempus veris: in quo ostenditur, quòd non omni tempore est vacandum operi coniugali. Nam in diebus festis, vel ieiuniorum, huiusmodi non est vacādum amplexibus. Eccle. 3. Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus.

Item aues tempore generationis nutibus & vocibus ad amorem mutuum se inuitant: ex quo ostenditur coniugale debitum persoluendum esse vxori, siue voce, siue nutu petenti.

Item aues pullificant, & pullos generatos educānt: quia tenentur parentes filios alere naturales: & si nō fortè secundum rigorem iuris ciuilis, vel positiui, tamen ex iure naturali.

Item aues vsque ad iteratum generationis tempus, si binou appropinquant: quia scilicet post impregnationē quousque peperit mulier, abstinendum est ab vxore.

Quintò, docent aues fœtus educare: quia fœtus ab ipsis procreatos, tantummodo pascunt communiter. In quo ostenditur periculū adulterij: præcipue ex parte mulieris, quia mulier ex adulterio occulto generans, statuit viro suo filios non suos, & facit eum alere non genitos à se, de quo, sicut de furto, ad restitutionem tenetur.

Item coniugij honestatem seruare ciconiatum exempla nos docent: in quibus viuente fœmina, nunquam masculus causa coitus cum alia se associat, sed suæ fœminę, quo ad nidum, & prolem seruat fidem, sed si in fœmina adulterij concubitum persenserit, vltra cum ea non habitat, immo ipsam si potest transfuerberat, & necat, sicut dicit Aris. de anima.

Item mas fęminam alibi, quàm in nido non calcat: ex quo exemplo coniuges apertè monentur fidem thori diligenter obseruare: adulterinos concubitus horrere, & euitare, & carnalis operis debitum cum quadam honestate præstare.

Aspera abstinentia ac vita contemplatiua, in quibus designetur, quibusq; Auibus contemplatiui comparentur, cōtēplationisq; perfectio qualis sit, varijs definitur exēplis. Cap. XVI.

Contemplatiua vita, & aspera abstinentia signantur, in illis piscibus, seu natantibus, quorum esus concessus est in lege Moysi. Dicitur enim Leui. 11. Omne, quod habet pennulas, & squamas, tam in mari, quàm etiam in fluminibus & stagnis, comedetis: quicquid autem pennulas, & squamas non habet, eorū, quæ in aquis mouentur, & viuunt, abominabile vobis, execrandumq; erit. Ad litterā, huiusmodi, natatilia, scilicet anguillæ, & similia prohibita fuit Iudæis, propter excessum humiditatis. Et pisces, alij concessi sunt, tanquam sicciores. Sed moralis causa, siue figuralis fuit, quia per pennulas signatur vita subtilis, vel contemplatio: per squamas autem signatur vita aspera, quorum vtrūque necessarium est ad munditiam spiritualium.

Item contemplatiui viri similes sunt auibus modulantibus, quæ syluas amant, in arboribus, & fructiferis nidificant, dulciter modulantur, & cantant, super oua sollicitè cubant, & pullos diligenter educant: & tales sunt Philomenæ, merulæ, & consimiles. Sic perfecti, & contemplatiui viri loca solitaria diligunt, nidum mentis, & contemplationis quietem in fructeris, & in arborum ramis, idest humilium, & piorum exemplis, & in magnorū sanctorum actibus, & vestigiis ponunt, diuinas laudes dulciter, vel voce, vel saltem corde quotidie modulantur, & concinunt, sancta quoque desideria mentis cum calore deuotionis fouendo, vsque ad complemētum operis perducunt, quasi super oua cubantes, & à suo calore fouētes vsque ad pullorum natiuitatem persistunt. Sed tunc quasi pullos diligenter emittunt, cum cœpta bona non deserunt, sed ea congruentibus modis, quasi nutrientes, & alentes, ad debitam perfectionem perducunt.

Item contemplatio hominis in carne viuentis, nō potest esse diuturna, propter grauediuē corporis. Est enim homo mortalis aui perdici similis, quæ scilicet est multæ carnis, & paucæ pennositatis: & ideo pauci volatus. Nam in volando parū à terra se erigit, & statim post paululum terram petit. Similiter, quia homo habet in vita ista multum de corporis grauitate, & imbecillitate, & parum de pennositate, idest, de virtutum spiritualium leuitate, & si aliquando à terrenis ad cęlestia capienda per contemplationis volatum surgere nititur, corruptibilis tamen carnis pondere, vel infirmitate grauatus, post modicum ad inferiora reuertitur. Vnde dicitur. Sap. 3. Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio, sensum multa cogitantem.

Item contemplatio diuinorum, tentationum impulsus fugat, & sæuientis seculi procellos sedat, quòd patet

Alcyonis

Alcyonis exemplo. Alcyone enim (vt dicit Ambrosius) auis maritima est, quæ quasi in medio hyemis, quando magis scilicet mare ventorum, ac fluctuum tempestatibus sæuit, oua sua in litore maris & arena facit, & ibidē versus mare respiciens, per sex dies super ea incubando persistit: post quos nascuntur pulli: quibus naris ad eos nutriendos, alios septem dies adiungit: & per omnes hos xiiij. dies mare tranquillum permanet, & securum. Vnde industria nautæ hos xiiij. dies serenitatis ad nauigandū obseruant, & eos alcyonidas vocant, vt dicit Ambrosius. Si est ergo tanta virtus auiculæ, vt suæ contemplationis intuitu mare sæuiens tranquillum efficiat, quanto magis, si rationalis anima ad imaginem Dei facta, ad æternum, ac immutabile bonum interiores oculos contemplando, vel orando direxerit: mare siue cordis fluctuantis, siue mundi sæuientis tranquillū protinus, atque pacatum habebit, Iob. 8. Tu quoque si diluculo cōsurrexeris ad Deum, & omnipotentem fueris deprecatus, statim quoque euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iustitiæ tuæ. Docet & nos hęc auicula, vt propter persecutiones, vel tentationes surgentes, neque bona timeamus aggredi: nec etiam, vsque ad perfectum ea negligamus prosequi. Non enim auis hæc, quia mare procellosum viderat, aut se ponere ad oua cubandum in litore metuit, ant etiam vsque ad debitam pullorum nutritionem recedit.

Luxuriæ deformitas, quæ ue ob ea detrimenta, atque à castimonia continentia oriantur bona, eloquēter explanatur.
Cap. XVII.

Continentia castimoniæ confert ad longitudinem vitæ. Quod in vulturibus patet, quos dicunt concubitu nullo commisceri, & sine omni concubitu pullos generare, & centum annis viuere, vt dicit Isidor⁹. Ex quo colligitur, ꝙ diutius viuunt, qui à carnalis operis resolutionibus se restringunt. Nam (secundum Arist. de anima.) animalia, quæ sunt multi coitus, vt passeres, & huiusmodi, sunt breuioris vitæ. Vnde nota, ꝙ luxuria minuat vitam corporalem, dehonestat vitam ciuilem, & necat vitam spiritualem, propter primū dicitur. Luc. 15. de iuuene prodigo, & lasciuo, qui dissipauit substantiā suam, non tantum personalem: sed etiem temporalem, viuendo luxuriosē. Est. n. in actu luxuriæ euacuatio humidi, & expiratio calidi, in quibus duobus vita conseruatur. Et ideo ex frequentatione actus venerei, vigor, & vita corporis eneruatur. Vnde Hugo de Sancto Victore. Luxuria, inquit, est immoderata carnis petulātia, dulce venenum, importuna lues, perniciosa potio, quæ humanum corpus debilitat, & virilis animi robur eneruat. Et Innocentius dicit de vilitate cōditionis humanæ: O, inquit, extrema libidinis turpitudo, quæ non solum mētem effœminat, sed corpus eneruat: & non solum fœdat animam, sed fœdat personam. Omne namque peccatum quodcūque fecerit homo, extra corpus suum est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat: semper illā pręcedunt ardor, & petulantia: semper comitantur fœtor, & immunditia: semper sequuntur dolor, & pœnitentia.

Item luxuria dehonestat vitam ciuilē: quia tollit hominis gloriam, inferens ignominiam & infamiam. Vnde dicitur de luxuriosis. Isa. 34. De cadaueribus eorum ascendet fœtor, scilicet infamiæ. Vnde Vale. li. 9. dicit, de vitiis carnalibus loquens Quid, inquit, his vitiis fœdius: quid etiam damnosius: quibus virtus atteritur, victoriæ relanguescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur, animi & corporis vires expugnantur, adeo, vt nescias, an ab hostibus, an ab illis capi perniciosius habendū sit.

Item luxuria perimit vitam spiritualem. Ro. 8. Si secūdum carnem vixeritis, moriemini. Hier. Qui luxuriatur viuens, mortuus est. Etiam ferreas mētes libido domat, quæ maiorem in virginibus patitur famem, dum dulci⁹ putant esse, quod nesciunt.

E conuerso autem castitas, siue continentia dies vitæ multiplicat. Iob. 29. Quasi palma multiplicabo dies meos. Per palmam intellige victoriā carnis, quæ per cōtinentiam habetur.

Item vitam ciuilem exornat, & nobilitat. Vnde Cyprianus. abu. Pudicitia, inquit, est ornamētum nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo vilium, solamen mœrentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus religionis, minoratio culpę, multiplicatio meritorum, creatoris omnium Dei amica.

Item corroborat, & conseruat vitam spiritualem. Ro. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

Conuersionis prolixitatem maxmopere à Deo plectendam esse, tum exemplo, tum etiam sacra Scriptura comprobatur testimonio. *Cap. XVIII.*

Conuersio non est differēda. Nam auis, videlicet quę videt arcum tensum, & sagittam paratam, non differt euolare. Sed sicut sagitta parata est auem percutere, si steterit, sic Deus nolentem conuerti. Psal. 7. Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit, arcum suum tetendit, &c. Sed multi faciunt, sicut auis stulta, quæ cū differt euolare, percutitur. Sic multi, dum differunt euolare, & proponunt conuerti, subito moriuntur. Isa. 30. Subito, dum non speratur, veniet contritio eius, Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diē: subito enim veniet ira illius, &c. Ambro. dicit, Aurum tibi offeram, non mihi dicis, Cras veniam: sed iam exigis, nemo differt, nemo excusat: redemptio animæ promittitur, & nemo festinat. Et nota, quòd peccator, quando nō conuertitur, quanto magis expectatur, tanto grauius iudicatur. Vnde Valer. Max. li. 1. dicit, quòd lento gradu ad vindictam sita diuina procedit, tarditatemque supplicij grauitate compensat.

Quo pacto sit cor hominis præparādum, vt fiat ipsius Dei habitaculum, piscium exemplo fit perspicuum.
Cap. XIX.

Cor hominis prius est innouandum, & deuotarum orationum odoribus imbuendum, quàm intra sui thalamum possit suscipere Deum. Cuius exemplū apparet in piscibus Nam piscis in odoriferis naturaliter delectatur. Dicitur enim ab Arist. 4. de ani. quòd quædā genera piscium odorant, & audiunt: ideo ad noua vasa citius, quàm ad antiqua piscis accedit: immo vbi fuerit nouum, rato accedit ad vasculum antiquum. Sic Deus cordis humani vasculum non ingreditur, quod non pri⁹ nouum per pœnitētiæ innouationem efficitur. Vnde Dāuid petiit hanc nouitatem dicens. Psa. 50. Cor mundum crea in me Deus, & spiritū rectum innoua in visceribus meis: nec etiā in cordis hospitio De⁹ delectabiliter habitat, de quo nō odor suauis deuotæ orationis expirat. Sed quidem phialæ plenæ odoramento, sunt orationes Sanctorum. Apo. 5.

Immanes homines vulturibus, cubitibusq; comparantur, & qualis eorum sit exitus, definitur. *Cap. XX.*

CRudeles homines & raptores, communiter moriũtur famelici & mendici. Sunt enim vulturibus similes, qui exercitũ sequuntur, vt de cadaueribus equorum, & hominũ satientur. Et ideo dicuntur, aliquo naturæ sensu præsentire bellum: & signũ futuri belli præexistere, quando constat eos circa exercitũ conuenire. Cum autem senescit vultur, elongatur eius rostrum superius, & recuruatur in fine, & moritur tandẽ fame. Sic homines rapaces, qui vt lucrentur & rapiant, diligũt bella, sicut faciunt stipendiarij milites, & quidã tyranni potentes: licèt forte in iuuentute, vel aliquo tempore lucrẽtur, & abundent: in senectute tamen, vel aduersitate, seu infirmitate cum rapere non possint, dum rostrũ, idest oris sui victus necessitas crescit, & lucrum deficit, ad paupertatẽ, & mẽdicitatẽ deueniunt, & fame moriuntur. Iob. 4. Tigris periit, idest raptor, eo, quod non haberet prædam.

Item crudeles, debilium hominum sanguinẽ sitientes incidunt frequenter ipsi in manus maiorũ, & potentiorũ. Vnde tales assimilantur culicibus, qui dum aliorum sanguinem sitientes sugere volunt, in rostra hirundinũ incidunt, quæ ipsos occidunt, & comedunt. Talibus ergo similes sunt, qui dum minores occidere quærũt, vel expoliare, ipsi maiorum præda, vel occisionis victima fiunt. Cuius exemplũ manifestius in libro Hester habetur. 4. 5. 6. scilicet de Aman, qui dum propter Mardochæi æmulationem Iudæos crucifigere voluit, ipse à rege Assuero in patibulo est suspensus.

Dei arcanorum scrutatores curiosi, quam pœnam accepturi sint, culicum exemplo notabili edocetur.

Cap. XXI.

CVriosi, & præsumptuosi perscrutatores, culicibus assimilantur. Nam culex, quę est idẽ, quod cynifes, lucipeta est, quia lumen candelæ, vel lucernæ libenter videt: sed dum in lumen minus caute irruit, seipsam cõburit. Similiter, qui diligunt lumen diuinæ, vel humanæ sciẽtiæ, interdũ nimis curiosè, vel pręsumptuosè perscrutando, dum in ipsum lumẽ impingunt, per alicuius erroris, vel elationis incursum, quasi se ipsos occidunt. Vnde Prou. 25. dicitur, quod qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. Et ideo (sicut dicit Greg. Nazianzenus.) Sciẽtiæ desideriũ, & inquisitio quæstionũ, nisi timor Dei præcesserit, effręnatos animos in pręceps ducit. Vbi vero timor Dei est, ibi obseruatio mãdatorũ, ibi carnis expurgatio, quæ. s. caro se velut densa quædã, & obscurior nubes animæ obiiciens, cõsiderare eam diuini radij lumina non sistit.

Diaboli vis eiusq; astus, ac caliditas quãta sit, bubonis, nycticoracis, Pauonisq; exemplis aperte monstratur.

Cap. XXII.

DIabolus assimilatur buboni.

Primò quidem, quia bubo stercoribus pascitur. Sic delectatur diabolus immundiciis peccatorum. Thren. 4. Qui volutabantur in croceis, scilicet dęmones, antequã caderent, amplexati sunt stercora, idest immunda peccata, in quibus nunc delectantur.

Secundò, quia bubo ad templa de nocte vadit, vt lampadarum oleo satietur. Templa enim Dei dicuntur quilibet sancti viri: quorum scilicet lãpades, sunt eorundem sanctorũ mentes, quę plenę sunt oleo, nocte, i. latenter, & occultè sanctorum mentes diabolus satagit vacuare. s. vt aduenicnte sponso non habeãt oleũ secũ in lampadibus: & sic ab æterni regis nuptiis excludãtur, sicut accidit virginibus fatuis. Mat. 25.

Tertiò, quia bubo ab auibus oditur, & ab eis deplumatur. Volant enim circa ipsum de die, & eum deplumãt. Sic diabolus oditur à sanctis, tanquã aduersarius: quẽ aues. i. sancti viri & prudentes de die deplumant, quando eius machinationes malignas clarius cognoscentes, eas & detegunt, & reuelant. Vel quasi plumæ ei adhærentes sunt, eius imitatores, quos sancti viri deplumant, dum tales ad pœnitentiam reuocant.

Quartò, quia bubo pugnat cum monedula, quæ est auis coruini generis. Nã illa de die destruit oua bubonis, & bubo de nocte comedit oua eius. Est ergo auis, velut monedula, humilis pœnitẽtia: cuius oua dici possunt laboriosa pęnitẽtis opera. Sed velut oua bubonis sunt peccata, ad quæ oua induxit dæmon. Monedula ergo de die destruit oua bubonis, quia humilis pœnitentia illucescẽte die gratiæ, destruit peccata, quę pœnitens ex dęmonis suggestione commisit. E contra de nocte deuastat bubo oua monedulę: quia irruẽte peccati tenebra destruit ipse diabolus omnia pœnitentiæ opera.

Item diabolus assimilatur nycticoraci, quæ scilicet est auis, quæ lucem fugit, tenebras diligit, Solem sustinere non potest, sepulturas mortuorũ inhabitat, in locis ruinosis nidificat, oua columbarum deuorat, & cum eis pugnat: de die quasi cæca est, de nocte acutè videt. Nã splẽdor Solis eius visum hæbetat. Sic diabolus fugit lucem gratiæ, diligit tenebras culpę, nequit sustinere Solem iustitiæ, idest Christum. Vnde dicebant ei dæmones: Quid nobis, & tibi Iesu, &c. Vel nequit etiam sustinere Solem, idest, bonum clare incedentẽ, & viuentẽ: sepulchra mortuorũ. i. fœtida, & carnalibus desideriis plena corda peccatorum, inhabitat.

Item in locis ruinosis, idest in eis, qui tẽtationibus statim consentiunt, & ad cadendum in peccatũ habiles sunt & proni nidificat, cõtra columbas. i. simplices pugnat: & oua eorum, idest opera libenter dissipando deuorat, circa bona est cæcus, in malis acutus. Splẽdor autem doctrinæ Christi eius visum hebetat, quia subtilitatis eius malitiã totaliter annullat, & ideo dicit 1. Pet. 5. Cui resistite fortes in fide, & Ecc. 43. Refulgens radiis suis obcæcat oculos.

Item diabolus assimilatur pauoni. Pauo enim habet caput serpentinum, sed cristatum, incessum occultũ, collum modicum, pectus erectum, & sapphirinum, & caudã oculatam. Sic diabolus caput, idest suæ tentationis principium, habet ad modum serpentis: quia serpens, vbi caput immittit, postea tot9 illabitur (vt dicit Hieronymus) quia vbi principium tẽtationis eius recipitur, difficulter in processu repellitur: sed habet in capite cristam, inquãtum in principio prætendit alicuius boni apparentiam. Non enim posset malum immittere, nisi sub alicuius boni specie, quia nullus intendens ad malum operatur: habet etiam latentem incessum: quia occulte trahit hominem ad interitum: collum etiam habet curuum, quia si capit hominem, cito deglutit ipsum, quia cito facit hominem, qui ei consentit, ruere in peccatorum profunditatem: pectus, idest appetitum, habet erectum, scilicet superbiam, quæ semper excelsa apetit. Habet etiam caudã oculatam, quia pręcipue ad finem respicit, vt ibidem hominem decipere possit. Gene. 3. Tu insidiaberis calcaneo eius, idest, fini.

Deum summopere diligentibus omnia aduersa, etiamq; peccatorum virus, in bonum conuerti, per passeris exemplum, breuibus ostenditur verbis.

Cap. XXIII.

Diligentibus feruenter Deum nō obsunt, sed potius prosunt quæcunque aduersa. Vnde assimilātur passeribus, de quibus dominus mentionem fecit. Mat. 10. Multis inquit, passeribus meliores estis vos. Nam passeres calidissimæ sunt naturæ, & semina venenosa iusquia mi sine læsione comedunt. Quasi. n. calidissimi passeres sunt Deum feruenter amantes, à quibus etiam venenosa semina insquiami, idest aduersa & periculosa mala mūdi, sine alicuius læsione periculi patienter suscipiunt, immo tanta est diuinæ dilectionis virtus, vt hominibus cōuertat in bonum, etiam peccati virus. Ro. 8. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. Omnia dicit, quia prospera, & aduersa, prospera ad vsum, aduersa ad exercitium: vel omnia, scilicet bona, & mala, & non rārum mala pœnæ, sed & culpæ, dum scilicet ex eis humiliores, & cautiores, atque solicitiores resurgunt.

Quatuor rationibus verbi dei concionator gallo comparatur, eiusq; officium quale esse debeat, variis modis declaratur.

Cap. XXIIII.

Doctrina sanctorum prędicatorum eripit homines à deceptionibus dæmonum. Legitur enim, quòd cerebrum galli in potu sumptū, valet contra morsus serpentum, quia demit eorum venenum. Per Gallum prædicator intelligitur, vt super illud Iob. 38. Quis dedit Gallo intelligētiam? In cerebri autem partibus præcipue radicata est sensitiuæ cognitionis virtus. Est itaque velut cerebrum Galli, sensus prædicatoris sancti, qui dum per doctrinę potum ab audientibus capitur, serpētis morsus, seu venenum fugatur: quia antiqui hostis deceptio detegitur, & vitatur.

Item gallus repræsentat sanctorum prædicatorū doctrinam, etiam in cantu, tripliciter.

Primò propter discretionē temporis. Nā gallus prius horam noctis discernit, & postea vocē excitationis emittit. Quia. s. prædicator sanctus, in suis auditoribus. s. in tenebrosis peccatoribus, prius qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendum congruam vocē format. Non enim eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos per morum qualitas cōstringit. Sæpe autem aliis obsunt, quæ aliis prosunt Nā plerunque herbę quędā animalia reficiunt, alia occidunt. Leuis sibulus equos mitigat, & catulos instigat Et medicamentū, quod hunc morbum minuit, alteri vires iungit Et panis, qui vitā fortiū roborat, paruulorū necat, pro qualitate igitur audiētium formari debet sermo doctorum, vt Greg. dicit.

Secūdò, propter variationē vocis, quia gallus (vt dicit Greg.) in profundioribus horis noctis valētiores, & profundiores educere cantus solet, sed circa matutinū tempus leniores, & mitiores format voces Sic prædicator sapiens, quando loquitur peccatoribus profundatis, & obscuratis in tenebris peccatorum, loquitur terribilius, & austerius, aut de diuinis iudiciis, aut de mortis angustiis, aut de inferni suppliciis. Sed quādo loquitur illis, qui iam illuminantur à Deo, & sunt Dei gratiæ coniunctē, loquitur lenius, & subtilius, & dulcius. s. aut de diuinis miserationibus, aut de internis retributionibus, & similibus.

Tertiò propter percussionem lateris: quia gallus cum se ad cantādum præparat, prius alas excutit, & latera sua feriens, se vigilantiorem reddit. Sic prædicatores sancti cū alios verbis sanctæ exhortationis monent, prius exercitent se in sanctis actionibus, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce: sed ante se per sublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendū alios solicitiores reddunt, prius cogitationū alis semetipsos feriūt, quia quicquid in se inutiliter torpet, solicita inuestigatione deprēdunt, districta animaduersione corrigunt, & emendāt: qa antequā verba sanctæ exhortationis proferant, omne qd locuturi sunt, operibus clamant. Et sic patet, quod sicut gallus alas excutit, se ipsum percutit, & vocē emittit: Sic prædicator sanctus se excutit à malis, se percutit. i. solicitat in bonis, & postea vocē emittit. s. prædicando aliis. Ergo ex prædictis omnibus habes quatuor ratiōes, quibus prædicator sanctus assimilatur gallo. s. propter vigorem medicaminis. propter discretionē temporis, propter variationem vocis, & propter percussionem corporis.

Eleemosynas pauperibus, præcipueq; ex ecclesiæ bonis erogandas esse, Aquilæ exēplo ac multis auctoritatibus, aperitur.

Cap. XXV.

Eleemosynas pauperibus saltem de superfluis facere, docet exemplum Aquilæ, quæ vt dicit Plinius tantæ liberalitatis extitit, quòd prædā, nisi nimis sit famelica, sola non comedit, sed auibus eā sequentibus, quasi communē exponit sua recepta primitus portione: Vnde eam semper aues aliæ insequuntur, & partē de præda sua sibi præstolantur dari. Vultur vero econuerso, ea, quæ rapit, solus comedit. Efficitur detestabilis auarus, qui cibū quem abundāter habet, comedere vult solus, contra quē Beatus Iob. 35. dicit Si comedi buccellam meā solus, & nō comedit pupillus ex ea. Saltem enim miserabilis homo, postquam saturatus est cibo, esuriētes pauperes pascere deberet de reliquo. vnde Luc. 9. dicitur: Quod superest date eleemosynam. Et ad hæc præcipue tenētur clerici, quibus bona ecclesiastica commissa sunt, nō ad abutendum pro suis consanguineis, sed potius ad fideliter dispensandum, secundū illud 1. Cor. 9. Dispensatio mihi tradita est, & ideo de eis dicit Cesarius, quia non solum decimæ nō sunt nostræ, sed ad ecclesias deputatę, verū quicquid amplius, quā nobis opus est à Deo accipimus, pauperibus erogare debemus. Et si, quod eis deputatū est nostris cupiditatibus, vel vanitatibus reseruamus, quanti pauperes in locis, vbi nos sumus fame, vel nuditate mortui fuerint nouerimus nos rationem de animabus illorū in die iudicij reddituros Sed nota, quod non semper peccat mortaliter, qui nō dat pauperibus, quod superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando aūt sit talis necessitas, quæ obliget ad peccatū mortale, nō potest ratione determinari, sed cōmittitur prudentiæ, vel fidei dispensatoris. Vnde si bona fide det, quāto sibi videtur expedire, immunis est à peccato, alioquin mortaliter peccat.

Cur diabolus interdum hominem (Deo permittente) exaltet, cornicula aquilæq; exemplis apertè exponitur.

Cap. XXVI.

Exaltat aliquando diabolus hominē, vt in altitudine dignitatis frangat, quē in humilitate superare nō potuit. Cornicula enim, quando nō pōt frangere nucē, in altū portat, vt fortius cadat, & frangatur: & simile facit aquila de testudine. Vnde hoc modo occisus fuit Æschylus poeta, sicut narrat Valerius, quia dum sederet sub di-

uo,

uo, capite discoperto, aquila in alto testudinē ferens, candore capitis eius decepta, quia credidit, quòd esset lapis quidam, tandem super ipsum testudinem directo diametro cadere, vt frangeret, permisit: & sic dum testudinem frangere voluit, cerebrum illius cōtriuit. Sicut ergo aquila testudinem, vel cornix nucem sic diabolus in dignitatē eleuat aliquem quē vincere aliter non poterat, vt ipsum in peccatū deiiciat. & ideo Mat. 4. statuit Christū super pinnaculū templi. Iob. 30. Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me valde.

Quomodo fidelis in aduersitatibus stabilis persistere queat, vero Christi exēplo Echineiq; piscis similitudine demōstrat.

Cap. XXVII.

EXemplū humilitatis, & patientiæ Christi, contra omnes aduersitatis procellas animū fortē reddit. Cuius exemplum apparet in quodā pisciculo, qui Echinus est vocatus, de quo Amb. dicit, quod dū procellas vētorū sentit, calculum validum arripit, & tanquā ancorā ne excutiatur fluctibus, trahit: & sic non suis viribus liberatur, sed pondere alieno munitur, & contra futurā tempestatē lapidis auxilio stabilitur: qd nautæ attendentes, sibi præcauēt ne eos turbo præueniat imparatos. Sic qui procellas euadere vult. i. aduersitates seculi sæuientis, atripiat calculum validum humilitatis, scilicet patientiæ Christi exemplo, qui ait Ioā 20. Si mundus vos odit, scitote, quia me priorē vobis odio habuit. vnde 1. Pet. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquēs exemplū, vt sequamini vestigia eius. Et ideo, qui hunc lapidem angularē. s. Christum accipit in exemplū, nullus ei nocere potest impetus tempestatis, nam si passio Christi ad memoriā reuocetur, nihil est adeo durū, quod nō æquo animo toleretur, sicut Greg. dicit.

Item exempla sanctorum, qui nos præcesserunt, docent nos diuitias mundi contemnere. Legitur enim quod ossa gallorum, & gallinarum funt antro venenū. Vnde si auro liquescenti ossa huiusmodi misceantur, ab eis consumitur. Sunt autem velut gallorum, & gallinarū ossa Sanctorum, & Sanctarum, qui mortui sunt, exēpla, quæ quasi aurum destruunt, dum nos viuentes ad ipsum cōtemnendū inducunt. Ecc. 31. Beatus, qui post aurum nō abiit. & dixit Petrus. Act. 3. Argentum, & aurum non est mihi.

Prælatos malo exemplo subditorum animos inficere vnica Gallisexu similitudine explanatur.

Cap. XXVIII.

EXempla mala prælatorum si foueantur, corrumpunt, & inficiūt mores subditorum. Cuius exemplum est gallus: quia vt Plinius dicit, gallus in vltima senectute ouū quædā facit paruū, rotūdū, & quasi liuidū: maxime si talia oua ab aliquo venenoso verme, puta bufone vel huiusmodi, in diebus canicularibus foueantur, basiliscus procreatur, qui tātæ venenositatis est, quòd solo aspectu inficit: & occidit. Quasi ergo senex gallus est quilibet antiquus prelatus, vel princeps in reuerentia habitus: cuius venenosa oua, sunt praua eius opera, ex quibus oritur, basiliscus aspectu interficiens, idest exemplum pestiferū subditos corrumpēs, præcipue si foueantur ab aliquo venenoso verme, idest si suadentur fieri ab aliquo pestifero, & maligno suggestore. Augustinus lib. Past. Omnis, qui male viuit in conspectu eorum, quibus præpositus est quantum in ipso est occidit, & forte qui imitatur moritur, & qui non imitatur viuit, tamen quantum ad illum pertinet ambos occidit.

Quantum deuotæ mentis feruor in tentationibus prosit, hic breui clarum efficitur.

Cap. XXIX.

FEruor deuotę mentis insurgentes tentationes expellit: quod patet exemplo vulturis, qui sicut dicit Plin. in tantum contrariatur serpentibus, quod si pennæ eius vrantur, ex odore serpentes fugantur. Tunc quippe pennæ vruntur vulturis, cum incenduntur & feruescunt meditationes, & affectiones cordis, secundum illud Psa. 38. In meditatiōe mea exardescet ignis. Et tunc quoque serpentes fugiunt, quia tunc dæmonū suggestiones abscedunt. Vnde Greg. Mora. Si nos virtus deuotionis in infirmis afficit, omnis strepitus prauæ suggestionis obmutescit. Virtus enim deuotionis, est ipse feruor affectionis. Vnde Hugo de Sancto victore dicit, quod deuotio est feruor bonę voluntatis, quē mens cohibere non valens, certis manifestat indiciis.

Filios erga parentes fore omni tempore pientissimos, per varia nonnullorum auium exempla scitu digna terminatur.

Cap. XXX.

FIlios esse pios circa parentes, præcipuè in senectute, vel debilitate eorum, docent nos aues coruini generis. De quibus ait Arist. de anim. & Basil. quòd pascūt pullos suos in iuuentute sua, & iuuenes pascunt parentes in senectute sua, & quando debilitantur seniores, in humeris suis eos ferunt iuniores. Mira igitur auium talium pietas, vt erubescat suis parentibus auxilium nō præstare homo, à quibus beneficia tanta suscepit, vt dicit Amb. & Eccl 3 Fili suscipe senectam patris tui, &c.

Item filios erga parentum defectus pietatis exercere officia inducūt cornicis exempl. Nam (sicut dicit Amb.) erga parentes suos miranda est cornicis clementia: quia cum parentes plumis & alis in senectute nudari contingit, cornices iuniores pennis propriis eos fouent, & collecto cibo nutriunt, & fulto alarū suatum subleuant, & ad volandum exercitant, vt scilicet in pristinos vsus membra dissueta reducant. Sic filij hominum suos parentes deberent pennis propriis nudos, si alios nō habeient, induere. Primò, victu, vel labore famelicos nutrire, fulto brachiorū suorum eos infirmos, vel debiles subleuare, & ad eundū, vbi oporteret iuuare. Sed nota, quod inordinatus amor parentum ad filios, est etiam ipsis parentibus causa perdendi virtutes. Cuius quidem rei exemplū apparet in ciconiis. Nā ciconia (sicut dicit Amb.) nimio affectu pullos suos diligit, & custodit, ita quòd ex cubatione assidua super eos, pennas perdit: sic parentes, qui filios suos inordinate diligunt, frequenter propter nimiam curā, vel lucra illicita, quæ faciunt propter illos, pennas virtutum amittunt. In hoc tamen ipsę ciconiæ reddūtur imitabiles, quod quantum ex pendunt temporis in fœtibus educandis, tantum ab eis vice reciproca educātur, vt dicit Amb. vt videlicet filij hominum quos parentes in infantia eorum eum magna cura educant, etsdē in senectute sua vicariam opem reddant. Consimilem quoque pietatis speciē vpupæ erga suos parentes senes seruare reperiuntur. Nam cum vpupa senuerit, ita vt videre, vel volare non possit, pulli eius euellunt ei pennas inualidas, liniunt oculos eius quibusdam herbarum succis, & suis etiam fouent sub alis, donec plumæ creuerint, & clare viderint, in quo exemplo innuitur, quod filij à parentibus senibus, vel infirmis debent, quantum possunt, mala &

molesta remouere, curas necessarias eorum infirmitatibus adhibere, obsequiis propriis & personis confouere, siue seruire, nec eos deserere debent, quousque eos viderint suis obsequiis, vel auxilijs non amplius indigere.

Tribulationes, ac afflictiones interdum malos ad vitam spiritualem inducere, apum similitudinibus edocetur.

Cap. XXXI.

FLagellum tribulationis, & afflictionis, aliquando etiam terrenos, & lasciuos cõuertit in fructuosas spirituales vitas: quod ostenditur per exemplum in apibus. Dicunt enim experti, quod apes sæpe de boum cadaueribus generantur. Dum enim vituli occiduntur, carnes verberantur, & sic de putrefacto cruore vermes generantur, qui receptis alis, apes efficiuntur. Quid autem per boues, vel vitulos, nisi terrenos homines accipimus, & superbos: Boues enim terram arant, & vituli, siue tauri ceruicosi sunt, siue indomiti. sed occiduntur boues, vel vituli, & carnes verberantur: quia dum tales tribulantur à mundo, vel verberantur in carne, idest corpore infirmantur, extinguitur auaritia, & superbia iugulatur. Occisi autem vituli vermes gignũt, quia extincto superbiæ spiritu, humiles fiunt: qui alis receptis apes efficiuntur, quia pennis virtutum ornati, tam in contemplatiua, quã in actiua vita perficiuntur. Apes enim, & volando se sublenant, & aliis mella fructificant, quia videlicet viri sancti, & in altum per contemplationem ascendunt, & aliis melliflua opera, vel etiam verba fundunt. Eccl. 11. Breuis in volatilibus est apis, & initiũ dulcoris habet fructus illius. Apis breuis, est homo humilis, qui est breuis per humilitatem: volatilis per contemplationem, dulcorosus & fructuosus per pietatis subuentionem.

Dæmonum, Hæreticorumq́; ac Hypocritarum astus, atq; fraus quanta sit, perdicis polypi piscis & cancri, certis definitur exemplis. *Cap. XXXII.*

FRaudulentia dæmonum, vel hæreticorum assimilatur perdici. Est enim perdix fraudulenta auis, quia oua rapiens aliena, fouet ea, sed de hac fraude sua, nullum suscipit fructum, sed damnum, quia perdit laborem suum. Nam pulli nati, mox, vt vocem propriæ genitricis audiunt, putatiuam matrem penitus derelinquunt, vt dicit Ambrosius hinc Hiere 17. inquit: Perdix fouet, quæ non peperit. Sic etiam diabolus, vel hæreticus, quasi aliena oua rapit, dum sanctæ Ecclesiæ filios callidè decipiens ad se trahit Sed frequentius laborat in vanũ, quia frequenter sic decepti, dum veram & catholicam audiũt ecclesiæ veræ matris doctrinam, perfidiam, vel peccatum relinquũt, & ad veram matrem ecclesiam accedunt, vel ad diuinam gratiam per veram fidem, vel pœnitentiam redeunt. Io. 10. Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me.

Item fraudulentus, & hypocrita assimilatur pisci polypo, qui est fraudulentus piscis. Nam (vt dicit Ambrosius) polypus in vadoso litore, petræ alicui se coniungit, & ita illi inhæret, vt tam coloris similitudine, quàm figuræ petra quidem vel ipsius saxi pars aliqua esse videatur. Vnde pisciculi decepti, dum sub ipso, tanquam sub lapide, vel saxo latere volunt, postquam ingressi sunt latibulum corporis sui, eos polypus intercipit, & includit, atque inclusos deuorat, & deglutit. Huic ergo pisci assimilatur fraudulentus & nequam, qui alteri adhærens, & huius modum & mores assumit, & se conformare studet, vt de eo magis confidatur, & facilius decipiat: & de talibus dixit Christus. Mat. 7. Venient ad vos in vestimẽtis ouium. Vel talis est hypocrita, [illegible] petræ idest Christi in exteriori apparentia speciem [illegible] tẽdit, cum tamen sit piscis vorax.

Item fraudulentus homo assimilatur cancro, qui volens comedere ostreas, cum propter duras testas quibus clauduntur non valeat, obseruat tempus. s. quando ostrea radiis Solis se aperit, scilicet tempore quieto à ventis, & tunc vt ostrea recludi non valeat, clanculo aliquẽ lapillũ accipit, & latenter immittit, post ꝙ immissa securè tela, siue brachia ipsam diripit, & comedit. Huic ergo similis est homo fraudulentus, qui quem superare nõ potest, callida fraude decipit, & de eius erumna se pascit, vt dicit Amb. Psa. 51. Sicut nouacula acuta fecisti dolum.

Garruli homines, qui semper inanibus abundant verbis, quinque effectibus Graculo comparari explanatur.

Cap. XXXIII.

GArrulus, & gulosus homo, assimilatur graculo: quod patet ex eius cantu. Nam cantus eius, quidẽ est eius garritus. Vnde (sicut dicit Basilius) à garrulitate vocis graculus est dictus. Homo autẽ qui gulositati studet, post cibum rumores libenter refert, libenter detrahit, & nonnunquã contendit. Vnde talis nõ immerito designatur in graculo.

Secundò, patet ex trãsitu, siue volatu: quia graculus in syluis degens, de arbore vna in aliam garriendo transit: & hoc est, quia homo garrulus, de his cum quibus habitat, etiam turpia, quæ de eis nouit, aliquando enarrare non cessat.

Tertiò ex conspectu, quia cum graculus aliquã auem transire aspicit, garrit, & cũ aliquos oculos reperit, similiter facit. Quia. s. garrulus homo nõ tantũ detrahit secularibus, sed etiam eis, quos religionis occultat locus.

Quartò ex affectu: q̃a aliquãdo graculus captus clauditur, vt articulata verba loqui doceatur. Similiter aliquãdo garrulus secularis cum ad cõuersionem venit, & religionem ingreditur, verba religionis addiscit, vt lingua volucris, lingua loquatur hominis. i. vt qui inordinate loqui consueuerat, ordinatè loqui deinceps assuescat.

Quintò in exitu. Nam aliquãdo contingit, ꝙ graculus qui tenebatur clausus, de ipsa clausura exiens liber euadit, & qui prius garrulus fuerat per egressionẽ, magis clamat. Et eodẽ modo garrulus cũ vitã religionis arripit, vix linguã suã deserit. Sed si forte relicto habitu foras exierit, bonum religionis in malum garriendo. s. detrahendo conuertit. De tali ergo persona dicitur. Pro. 7. Garrula & vaga, quietis impatiens.

Quando anima gratia reficiatur diuina, quos in ea operetur effectus. ac finalis impœnitentia, quæ & peccatum in Spiritum sanctum dicitur grauitas quanta sit, pullorum coruorum, Galli, caladrijq; exemplis demonstratur.

Cap. XXXIIII.

GRatia cœlesti non reficitur anima, nisi quandiu est à peccatis mũda, quod patet exẽplo coruorũ. De quibus glossa dicit super illud Psa. 146. Qui dat iumẽtis escam ipsorum, & pullis coruorũ inuocantibus eũ, quòd quandiu pulli coruorum habent plumas albas, à parentibus relinquuntur, & tunc rore cœlesti pascuntur, quãdo autem

autem nigrescere incipiũt, tunc corui eos pascunt. Quid autem sunt pulli pluma albi, nisi homines mundi corde? hi cœlesti rore pascũtur, quia cœlestis gratię pinguedine nutriuntur: sed ... facti, pascuntur à coruis, quia peccatis obscurati, à dæ...nibus reficiuntur.

Item gratia cœlestis ...utelam, & fortitudinem pręstat contra prosperitates, & contra aduersitates. Legitur. n. de gallo, si quis eius pinguedine inunctus ...erit, à pãtheris, & leonibus tutus erit. Potest enim Chri...us per gallũ nõ incongruè intelligi, qui nos in noctis nostræ caligine excitat, atq; solicitat voce doctrinæ suæ: Est ergo pinguedo galli, gratia ipsius Christi, cuius. s. sacratissima ipsius vnctio, de qua dicitur. 1. Ioan. 2. Vos vnctionẽ habetis à sancto, tam contra pantheræ malitiam, quàm contra leonis sæuitiam nos defendit. Aduersarius nãque malignos, vel nos tentando delectabilibus allicit, pantheræ, videlicet more, quæ os aperiẽs odore animalia attrahit, quæ deuorare cupit, vel eos persequẽdo aduersitatibus frãgit, sicut leo sæuiens, & fugiens circuit quærendo, quẽ ipse comedere possit. Sed galli vnctio ab vtroque defendit, quia. s. Christi gratia, & cautos nos facit in prosperis, & fortes, ac intrepidos in aduersis: & ideo hãc galli pinguedinem Psa. 62. petebat, dicens: Sicut ex adipe, & pinguedine repleatur anima mea.

Item gratia Dei non respicit, quem finalis impœnitẽtia ad mortem æternam ducit, cuius manifestũ exemplũ apparet in caladrio. Nam caladrius, vt Aris. de anim. dicit, albi coloris est, nihil nigredinis habens, cuius natura est talis, quòd quãdo quis graui infirmitate detentus fuerit, si ęgritudo ad mortem fuerit, caladrius ab eo faciem suã auertit, & tũc homo de morte certus existit: Si autẽ infirmus curãdus sit, & tunc visum in ipsum figit, & quasi applaudens in eum intendit. Et differt iste caladrius à calãdra, quæ est auis canora, sicut dicit Glossa super Deut. 14. Hęc ergo auis totaliter alba, est Spiritussancti gratia, quę est munda, & nullius nigredinis. i. culpæ admixtione infecta. Quasi autem infirmus grauiter omnino moriturus homo desperatus est, & finaliter impœnitens ad æternæ mortis supplicium peruenturus. Vnde Spiritussancti gratia hunc nunquam respicere potest, quia finali pœnitẽtia & remissione caret. Ipsa etenim esse dicitur Spiritussancti blasphemia, qui neque remittitur in hoc seculo, neque in futuro, prout Aug. lib. de verbis do. Vnde Io. Est peccatũ ad mortem: pro isto non dico, vt roget quis. Quasi autem infirmus curandus, est ipse peccator pęnitentiam agens, in quem respectus diuinæ gratię lætanter, & perseueranter intendit, quousque ipsum à peccatis purgando, ad plenam sanitatem perducit.

Gulosi, qui ventri semper indulgere intendunt, cigno, locustis, miluoq; assimulantur, omniq; tempore ad contemplãdum inepti redduntur. Cap. XXXV.

GVlosus, & ventri deditus, ociosus est, & ad contemplandum ineptus. Quod patet exemplo cygni. Nam cygnus est multæ carnis, & ideo quietẽ diligit, & raro volare contendit, quia ponderosi est corporis. Illi autẽ multę carnis sunt, qui multã de suo corpore curã gerunt, & hi quietem nimis diligunt, & insuper ad cõtemplationis volatum minime apti sunt. Nã Sapi. 9. corpus, quod corrumpitur, agrauat animam.

Item gulosi, & voluptuosi assimilantur locustis. Nam locusta, quasi tota vena est, & ideo insatiabilis est. Os habet quadrangulatum, & habet vnum intestinum, quod fame, & immunditia semper est plenũ, quãdiu viuit, semper esurit, & si quid viride inuenit, rodere non desistit. Similiter quidã gulosi, sic totaliter sunt dediti ventri, quòd nil præter ventrem suum esse videntur. Vnde Apo. de talibus dicit Phili. 3. Quorum Deus venter est. Tales insatiabiles sunt, qui vno prãdio habito, ita solicitantur de alio. Pro. 30. Venter impiorum insatiabilis est. Os etiã habẽt quadrangulatum, quia quatuor modis offendunt in comedendo cibum, scilicet, vel quia sumũt superfluum, vel quia quærunt cibum delicatũ & preciosum, vel quia nimis curiosè paratum, vel quia sumunt per modum inordinatũ, vel nimis ardẽter, vel quia præueniunt tempus.

Item eorum intestina, quando sunt referta, sunt plena immunditia: sed quãdo sunt ieiuna, idest vacua, sunt inedia & fame cruciata, & quia semper circa cibũ intendũt, quicquid sibi gratum inueniunt, habere & comedere satagunt.

Item gulosi quidam assimilantur miluis. Nam miluus propter gulositatem immundis vescitur, & pro modico ventris pastu, tota die circunfertur. Sic aliqui gulosi sunt, qui propter gulam, quæ aliis, vel inconsueta sunt, vel immunda communiter vidẽtur, auidè comedunt, vt carnes canum, vel serpentum, vel ranarum, & huiusmodi, quæ propter immunditiam suam cõmuniter in vsu non sunt: Et insuper etiam aliqui modo milui circa coquina, & cacabum tota die circunferũtur. Psa. 58. Famem patientur, vt canes, & circuibunt ciuitatem.

Qua via heretici, atq; hypocritæ aspectu, ac eorũ afflatu multos decipiant, Ceti quadam similitudine clarum efficitur. Cap. XXXVI.

HÆretici, vel hypocritæ, sicut decipiũt alios ex aspectu sanctitatis simulatę, ita quoque eos subuertunt ex afflatu falsæ doctrinæ, seu locutionis falsitate, Vnde assimilantur ceto. i. pisci balenæ, de quo dicit Iora. lib. de anima. quod maxime quando senescit propter magnitudinẽ corporis, adunatur puluis in dorso eius, & cõdensatur, intantum, quod herbę, & fructices ibi crescunt, ita vt insulę similis videatur: ad quẽ si nauigantes incautè appropinquant, sine periculo vix euadunt: nam aquam in tanta quantitate de ore eiicit super nauẽ, quòd aliquãdo eã subuertit. Sicut ergo cetus ex aspectu simulato attrahit, siue decipit, & aqua ex ore emissa, lignũ nauis subuertit: Sic etiã hæretici, vel hypocritæ plurimum ex aspectu attrahũt alios simulata sanctitate: sed mentiũ naues aqua oris subuertunt, idest doctrina, & exhortatione falsitatis. Vnde de eis dominus dixit. Mat. 7. Attẽdite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimẽtis ouiũ, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.

Humilitatem præcipuè ex peccati consideratione, ac ex carnis corrupta memoria oriri summopereque nos ad Deum cõtemplandum idoneos reddere, ceti, Echini, Aquilæq; oculorum exemplu redditur perspicuum. Cap. XXXVII.

HVmilitatis virtus nascitur in spiritu, dum infirmitas, & corruptio carnis ad memoriã reuocatur. Cuius exemplum apparet in ceto, de quo dicit Iorach, quod abũdat in spermate, & post coitum eius, quod superfluit supernatat, quod collectum desiccatur, & in ambræ lapidis substantiam conuertitur. Quid ergo in superfluo

spermate, nisi carnalis corruptio peccati designatur. Cuius desiccatio, est eiusdem peccati pœnitudo. Tunc ergo carnis corruptio desiccata colligitur, quando eum mētis pœnitudine ad memoriam reuocatur. Et tunc mollities spermatis in soliditatem conuertitur lapidis, quia ex cōpunctione corruptionis carnis, nascitur humilitas mentis, quæ dum mentē tāgit, ambræ soliditatē prætendit. Sic Dauid ex cōsideratione suæ iniquitatis, deductus est in compunctionē humilitatis, dicēs. Psa. 50. Quoniā Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meū contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum corā te feci, vt iustificeris, &c.

Item humilitas confirmat animū hominis contra fluctus superbiæ, & mūdanæ vanitatis. Vnde assimilatur cuidam pisciculo, qui Echinus vocatur, qui quidē est paruus piscis, & vix semipedalis in longitudine, ab hærendo sic dictus, eo, quòd licet sit exigui corporis, est tamē admirandæ virtutis: Nā nauis, cui adhæret, licet feruente mari multæ procellæ sæuiant, tamen quasi radicata stare videtur, nec aliquo modo mouetur. Similiter humilitas cordis, quāuis hominem apud se faciat paruæ reputationis, reddit tamen immutabilem nauē mentis à vento procelloso superbię, & fluctibus vanitatis. Ecc. 15. Firmabitur in illo, & non flectetur, & continebit illum, & non confundetur, &c.

Item humilitas mentis, maximè eā perspicacē reddit ad contemplationē diuinæ claritatis, sicut econtra superbia hæbetem eam facit. Cuius exēplū est sicut dicit Auicenna: quia oculus aquilæ paruus est, & tamē ad videndū lumen Solis perspicacissimus: & econtra oculus nycticoracis magnus est, & tamen lucē Solis Intueri non potest. Oculus ergo animæ, mens est, quę quanto fuerit humilitate minor, tanto erit ad diuinę lucis claritatem contemplandam perspicatior: sed quanto ecōtra fuerit superbiæ reputatione grandior, tanto erit ad contēplandū obscurior. Vnde Mat. 11 Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Homines ad bonum peragendum inconstantes, Auibus in cauea clausis, mutationiq; Miluorum esse similes edocetur.
Cap. XXXVIII.

Inconstans & leuis homo, similis est aui incarceratæ, quæ quiescere non potest, sed semper per caueolā entrat modo huc, modo illuc, Hier. 14. Hæc dicit dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes suos, & nō quieuit, & Domino non placuit.

Item imperseuerātia quorundā feruenter incipientiū, assimilatur mutationi miluorum. Nam miluus in iuuētute differre à prædæ auibus nō videtur, sed quanto plus viuit, magis se semper degenerē ostēdit. Vnde secundū Arist. de ani. quoddam genus est milui, quod in principio aues capit, tandem vix muscas & vermiculos capit, & demum fame perit. Tales sunt, qui in iuuētute sunt boni, & senectute efficiuntur peiores. Efficiuntur etiam miluo similes, qui à suo cōuersionis principio aues capiunt, idest sanctorum virtutes imitari incipiunt: sed ab incepto feruore post modicū paulatim deficientes, vix muscas capiunt, idest vix minima quæque bona facere satagunt, & tandem à gratia deficiētes, omnino deuotionis spiritum totaliter amittunt. Et talibus dicebat Apost. Gal. 3. Cum spiritu cęperitis, nunc carne consummamini.

Ingratitudinis culpa filios quoque exhæredari, Insigni ipsius pelicani exemplo præcisè definitur.
Cap. XXXIX.

Ingratitudo filios etiam excludit à paterna hęreditate. Vnde pelicanus auis scilicet fœminea, quæ super filios suos à serpente occisos, percussa pectore primò ad eos viuificandos sanguinē fundit, quo effuso sanguine in tantū debilitatur, quòd pulli pro cibo exire coguntur. Et illos pullos, qui naturali affectu ipsam pascunt, postquam resumpsit vires, tenerrimè diligit, & solicitè nutrit. Sed illos, qui de ipsa tanquam degeneres nullam gesserant curam, tanquam ingratos deiicit, etiam secum viuere non permittit. Ex quo patet, quòd grati filij à parentibus nutriendi & diligēdi sunt: Ingrati vero etiam secundū leges à parentibus repelli & exhæredari possunt. Vnde etiā pelicanus iste Christum repræsentat, qui ait Psa. 101. Similis fact' sum pelicano solitudinis: ipse enim homines, quos creauerat, tanquam ad imaginem, & similitudinem suā à serpēte antiquo veneno peccati occisos proprio sanguine viuificauit. Vnde gratos filios, qui eum in suis pauperibus nutriunt, finaliter secum ad suā hæreditatē admittet, dicens. Venite vos benedicti. Ingratos autem, & crudeles excludet dicens. Mat. 25. Ite maledicti, &c.

Singularibus apum exemplis gulosi ociosque vacātes, durè esse plectendos, plenè demonstratur.
Cap. XL.

Inertes, & gulosi, sunt durè castigādi, & à sua gulositate cohibendi. Nā apes, vt dicit Arist. de ani. inertes durè castigāt, & cessantes ab opere morte condēnant. Et habentes magnū ventrē, & qui nimis comedunt, expellūt, vel occidunt, si possunt: Sic castigantur inertes & dānantur inutiles homines etiā à Deo. Mat. 25. Seruū inutilem proiicite in tenebras exteriores. Similiter gulosi, q Christo domino non seruiunt, sed suo ventri, non solum expelluntur à regno, sed etiā æternæ mortis deputabuntur supplicio. Dicetur. n. homini guloso, & vētris deliciis dedito illud, Apoc. 18. Quantū glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date ei tormentum & luctum.

Inter apes ergo nulla est ociosa, sed quædā certāt, quasi in bello cāpestri cōtra apes alias: quædā circa victū inuigilāt, aliæ flores futuros explorant, aliæ ceras floribus fugunt, aliæ cellulas nec rotundas, nec quadras mira cōnexione, & æqualitate cōponunt. Et inter tā diuersa opera, nulla alterius operibus insidiatur, nullo raptu victum quærunt, sed proprio labore conquirunt, quod inter herbas, & flores recolligunt. In quibus nos instruūt ocia fugare, in officio, vel opere sibi congruo quęlibet laborare, nulli in suo opere, vel cōmodo insidias parare, nō vi rapinæ, sed suo labore victū sibi procurare, item mūdit à in omnibus operibus amare. Nā inter flores, & mūdas herbas ipsæ, vt dictum est, colligunt fructum suum.

Delphini exemplo notabili Innocentium persecutores belluis immaniores existere declaratur. *Cap. XLI.*

Innocentiū persecutores crudeliores sunt beluis marinis: dicit. n. Iora. li. de ani ꝙ delphini sentiūt per odorem si homo mortuus in mari, vnquā comedit de delphino: quòd si comedit, ipsum comedunt, si autē non comedit, ipsum ab aliorū pisciū morsibus custodiunt, & eū ad litus perducunt. Ecce igitur, quòd belluæ maris, quāquam vindicent receptā iniuriā, nō tamen persequuntur, sed tuentur innocentiam: sed tamen humana crudelitas tanta est, vt quandoque atrociter lædat eos, à quibus nullam

nullam iniuriam, vel læsurā vnquā recepit. Vnde Æsopus dicit: Nocent innocuo nocui, causamque nocendi inueniunt.

Inobedientiæ varie[illegible] ipsiusq; culpæ grauitas, & deniq; quā acriter inobediens p[illegible]datur, apum exemplo aperitur.

Cap. XLII.

INobedientię culpā esse acriter puniendā, exemplo suo apes ostendunt. Nā apes, quæ regi no[illegible] obediunt, de se ipsis vltionē expetunt, & aculei sui vulnere se occidunt. Multo ergo magis, qui cœlestis Regis mādatis inobedientes fuerint, pœnitentiæ debēt aculeū in sua corda infigere, & ipsam inobedientiæ culpā in semetipsis extinguere. Et quanto fuerit inobedientia maior, tanto ad ipsam extinguendā requiritur acrior dolor. Habet.n. inobediētiæ culpa gradus suos. Ibiq; est grauior cuiuslibet inobediētiæ actus, vbi periculosior est contēptus: grauius est peccatū Deo nō obedire, quàm homini, nisi in hominis pręcepto dei pręceptum includatur: grauior etiā inobedientia est, vbi maius præceptū cōtemnitur. Præeminet enim præceptum præcepto, quia præfertur dilectio Dei dilectioni proximi: grauior est etiā inobedientia, in qua pręcipientis persona contemnitur, quàm vbi eius mādatum tantùm respuitur. 1. Reg. 15. Peccatū ariolādi, est repugnare: & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere. Similes enim sunt culpæ idololatria, & inobediētia: quia vtraque ex Dei contēptu est proueniens. nō tamen æquales sunt, sed est idololatria grauior.

Inuidiæ prauitas inuidiosiq; natura describitur, qui & Pauoni vnico exemplo comparatur.

Cap. XLIII.

INuidus abscondit bona, ne alius inde fructum habeat, etiā si illis ipse nō indigeat. Vnde similis est pauoni, qui fimum suū, qui valde medicinalis est, abscōdit, vt inueniri vix possit, quasi inuideat vtilitati hominis. Ex quo patet, quòd inuidia bonorū cōmunicationē excludit. Vnde dicit Aug. super Io. Tolle inuidiā, & tuū est, quod habeo: tollam inuidiam, & meum est, quod habes.

Item hoc exemplo patet, quòd propriū est minorum maioribus inuidere. Pauo enim inferior est homine: Vnde Iob. 5. Paruulū occidit inuidia, quamuis & inter pares & dispares inuidia esse possit. Vnde dicit Aug. in ser. Inuidia est odiū alienæ felicitatis, rerum inferiorū, ne sibi adæquentur, rerum superiorum, quia eis non æquatur, rerū parium, quia sibi æquantur. Vnde Cain inuidit Abel prosperitati, Rachel Liæ fęcunditati, Saul Dauid fęlicitati, per inuidiā procuratus est lapsus mundi, & mors Christi.

Hypocrita struthioni, cygno, aliisq; nonnullis animantibus cōparatur, talium que exemplis ipsius malignitas hypocrisis rectissime demonstratur. *Cap. XLIIII.*

HYpocrita assimilatur struthioni, qui sicut dicit Isid. corpus habet animalis, sed pennas & rostrū habet auis, licet propter pondus in aera leuari non possit. Vnde sicut dicit Greg. penna struthionis similis est pennę herodij in colore, sed non in virtute. Nam eius similitudinem pennæ habet, sed volatu caret, ad volandū, alas erigit, sed tamen à terra non surgit: raris enim pennis induitur, magno corpore prægrauatur. Sic hypocrita est animalis i. carnalis occultè apud se, sed tamen pennas, atque rostrū prætendit auis, quia mores pętendit, & verba spiritualis hominis. Vnde ipsius penna. i. exterior apparētia, videtur pēna herodij. i. ad modum vitæ alicuius perfecti viri: caret tamen volatu eius, scilicet contēplationis, vel dilectionis, quibus mens volat ad Deū. Vnde quāuis alas erigat. i. brachia ad cœlum extendat, cor tamen à terra nō separat. i. à terrenorum affectu. Habet.n. pennas rariores, idest paucas virtuosas affectiones, & habet graues carnes i. carnales appetitus animā grauantes, qui eū sursum ad Deum ascendere non permittunt.

Item hypocrita assimilatur cygno. Nam cygnus pennā habet exterius cādidissimam, omnino nigredine impermixtā, sed carnem interius habet nigrā, & ad digerēdum duram. Et sic hypocrita, licet exterius sit apparens albus, idest innocens, & mundus, intus tamē vitiorū nigredine niger est, & obscurus. Vnde væ vobis hypocritę, qui similes estis sepulcris dealbatis, intus autē pleni estis hypocrisi, & iniquitate, dicit Dominus. Mat. 23. Est etiā hypocrita erga proximū nō largus, vel pius, sed mente durus.

Item hypocritę, & duplices homines, qui nūc spiritualia sectari videntur, nunc terrenis actionibus, & negotiis inuoluuntur, similes sunt quibusdā piscibus, siue animalibus, quæ nunc in aquis, nūc in terris cōuersantur. Vnde ab Isidoro appellantur dubia, eo, quòd non solū sunt natatilia, sed etiam gressibilia per naturā, & talia sunt phocæ, Cocodrilli, castores, & equi fluuiales, & huiusmodi, quæ cōmuniter sunt animalia sæua, vel maligna. Sic etiā tales homines dubiū videtur, vtrum sint Dei, vel mundi, cōiter tamen inueniuntur finaliter deceptores, & iniqui. Isa. 9. Omnis hypocrita est, & nequā. Vnde Apo. 2. Tim. 2. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat, cui se probauit.

Proximi odium, in anima mortis aculeum infigere Apum exemplo edocetur. *Cap. XLV.*

IRa, siue odiū proximi, tollit dulcedinē mansuetudinis, & etiam vitam mētis. Cuius exemplum est, quia apes, quando pungunt, tunc efficiuntur ad mellificandū inutiles, vel paulo post moriuntur, vt dicit Arist. de nat. aui. maxime, si aculeum totū infixerint, eo quòd impossibile aculeum totum infigere, quin cum eo exeat intestinum. Similiter, qui proximū odit, & iratus lædere, vel pungere contendit, saltem in cōsensu, anima aculeū infigit, sed ex ipsa mentis ira, vel odio, quasi apis ex proprio aculeo, & mel, i. dulcedinē mansuetudinis amittit, & intestinū charitatis eiiciens, animæ vitam perdit. Vnde scriptum est. 1. Io. 3. Qui odit fratrē suū, homicida est, scilicet animæ suæ occisor.

Hominem exterius nequaquam fore iudicādum, vnica ipsius accipitris similitudine palam fit.

Cap. XLVI.

IVdicandus nō est animus hominis secundū apparentiā carnis, quia qui quandoque est despectus in corpore, magnus est in virtute. Cuius. s. rei exemplū apparet in accipitre. Est.n. accipiter auis regia, quæ plus animo, quā vnguibus, est armata. Vnde quod ei natura corporis in quātitate denegat, hoc in virtute animi, & audacia recōpensat, vt dicit Isid. Sic quandoque in multis hominibus quicquid, vel ex defectu naturæ, vel ex accidētali infirmitate despectū apparet in corpore, siue ex naturali sagacitate, siue ex diuina gratia speciali munere suppletur, & recōpensatur in mēte. propter quod & dominus dixit: Nolite iudicare secundū faciē, maxime enim secūdū Deum temerariū est tale iudiciū. 1. Reg. 16. homines vident, quæ parent, Deus autem intuetur cor.

Tentationis pugna, quæ ex cõpunctionis lachrymis crebro oriri compertum est, orationis feruore sedatur: quod Mergilli animaliumque aquatilium exemplo indicitur.

Cap. XLVII.

Lachrymas compunctionis sequitur pugna tentationis, cui opponendus est clamor orationis. Cuius videlicet rei exemplũ in mergulo apparet, de quo dicit Isid. quòd sæpè demerso in aquam capite, aurarum signa sub fluctibus cognoscit, & futuram tempestatem præsentiens ad litus cum clamore fugit. Vnde certissimum indicium est futuræ tempestatis, cum ad litus merguli fugiũt cum clamore. Ille igitur in aqua caput mergit, qui mẽte cõpunctus, se ad sua deflenda crimina conuertit. Sed malignus spiritus eum perdere timens, mox aurã cõtra cum tentationis suscitat, vt à tentationis feruore frigescat. Sed cauta, & prouida mens cum surgentis tempestatem tentationis præsentit, mox ad litus humilitatis cum clamore orationis recurrit, attendens .s. quod dominus dixit. Mar. 26. Orate, ne intretis in tentationem.

Item lachrymarum aqua animam pœnitentis nutrit, & in ea ardorem, & æstum tentationum, & vitiorum extinguit. Cuius rei exemplũ est in animalibus aquaticis, quæ secundum Auicennam, duplici ex causa attrahunt ad se aquam. Nam quædam eorum sunt, quæ aquam in ventrẽ recipiunt, solum per modum nutrimenti, & nõ per viam respirationis, sicut conchæ marinæ. Et talibus assimilantur pœnitẽtes, qui ex lachrymarum aqua, quasi quodam nutrimento pascuntur, secũdum illud Psa. 4. Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte. Super quo verbo Cassiodorus dicit, quòd fletus est cibus animarũ, corroboratio sensuum, absolutio peccatorum, refectio mentiũ, lauacrum culparũ. Sed quædã animalia aquatica sunt, quæ aquam recipiunt per modum respirationis, scilicet attrahendo, & emittendo, scilicet ad euentationem interioris caloris, ad expellendum superfluum calidum: & talibus assimilantur, qui plorant, vt lachrymarum aqua ardorem tentationis extinguant. Psa. 65. Transiuimus per ignẽ, idest per ardorem tentationis, & per aquã compunctionis, & deuotionis, & eduxisti nos in refrigerium.

Quando laus diuina clarior ac laudabilior existat cicadæ exẽplo declaratur. *Cap. XLVIII.*

Laus diuina tanto clarior est, & laudabilior, quãto ex feruentiori, & pulchriori mẽte procedit: quod patet per exemplum cicadæ, quæ in medio æstus, quando alia quasi ardent, tanto cantum reddit clariorem, quanto tunc aerem attrahit puriorẽ. Similiter vox laudis diuinæ tanto clarior, & acceptior redditur, quanto cum feruentiori & puriori spiritu canitur, vel formatur. Vnde trium puerorum laus, & hymnus, quo Deum in camino laudauerunt, magnis commendatur præconiis, quoniã in pueris puritatem prætendit cordis, in camino vero affectum & feruorem deuotionis. Dani. 3. Ambulabant in medio flammæ, laudantes, & benedicentes Dominum.

Varia sacræ Scripturæ exemplis, Delphiniq; similitudine choreas fore fugiendas lucidè demonstratur.

Cap. XLIX.

Ludi hominum, & chorearũ saltus inordinati, communiter sunt præsagium, vel causa exitus mali: cuius exemplum ostenditur in delphinis, de quibus Isido. dicit, quòd in mari nihil velocius eis. Nã plerunque salientes vndas transuolant: saltus tamen eorũ, & ludus futuram indicat tempestatem: & simile accidit de ludis humanis. Nam Exo. 32. Israeliticus populus in deserto lusit: sed tandem peracto ludo magnam sui stragem suscepit. Post ludum quoque puerorum, Dau[i]d, & Isboseth, secutum est bellum graue. 2. Reg. 2. Sic post Samsonis ludũ, secutum est Philistinorum exci[di]u. Et rursus Mat. 6. post puellæ saltus, amputatur Ioannis caput. Chryso. quoque dicit, quòd vbi saltatio, ibi diabolus, neque Deus ad hoc nobis dedit pedes, vt cum camelis saltemus, sed vt cũ angelis chorum faciamus. In saltibus lætantur dæmones, & exultant ministri dæmonum.

Luxuriosi prolis conceptioni in muliere impedimentum inferentes, pauoni comparantur.

Cap. L.

Luxuriosus, qui impedire conatur in muliere conceptionem prolis, vt securius, vel diutius libidini vacare possit, similis est pauoni: pauo enim auis est nõ diligens fœtum. Vnde masculus persequitur fœminam, vt vbi oua faciat, inuestigat, vt ea frangat, vt sic luxuriæ magis vacare valeat. Talis fuisse dicitur Gen. 38. Onan secũdogenitus Iudæ. Qui introiens ad vxorẽ fratris sui, semẽ fundebat in terrã, ne liberi fratris nomine nascerentur, & ideo percussit eum Dominus, eo, quòd rem detestabilem faceret. Licet nõ credatur hoc fecisse ex libidine, sed potius ex liuore inuidiæ, cum nõ posset habere filios, de propria vxore.

Malorum hominum insidiæ ex columbarum variis similitudinibus plurium auctoritate Doctorum approbatis, patefiunt. *Cap. LI.*

Mali aliquãdo assimilãtur columbis, secundũ illud Ose. 7. Factus est Effraim, quasi columba seducta. Primò, quidem ratione dolositatis: quiã inuenitur columba, quæ ad deceptionem auiũ est instructa. Nã se associat aliis & ad rete eas ducit, & prima quasi intrat rete aucupis, & cũ eis inuolui se permittit: & sic sub amicitiæ specie, dum ad pascua allicit eas, ad interitũ trahit. Sic etiam ad litteram, faciunt quidã fraudulenti lusores, qui ludendo fictè cum quibusdam imprudentibus, in societate & in participatione lucri acquirendi se ponunt. & sub societatis specie eos in manus verorum suorũ sociorũ deducunt, & quãdoque se vinci & expoliari ab illis permittunt, donec per ipsos imprudentes illi nõ veri socij totam suam pecuniam, amiserit. Similiter etiã faciunt socij quorundam prædonum, qui cum viatoribus se ponunt, & sub societatis specie, in manus spoliantiũ deducunt, & quandoque simul cum eis ab aliis se spoliari permittunt, ne alij fraudẽ aduertant. & talibus similia faciũt multi alij deceptores.

Secundò, ratione curiositatis Nam colũba est curiosa, quia super arborẽ sedens multũ circunspicit, super quem ramũ scandere possit, vel velit, & quasi deliberando collũ vndique circunflectit, sed sæpe, dũ tantũ deliberat, antequàm volatũ arripiat, eã sagitta perforat, & ideo volatũ non perficit: quia quod diutius facere potuit tẽpore, quo potuit nõ fecit, vt ait Greg. Sic accidit peccatoribus illis, qui quanquã de ramo arboris. i. de actu, vel conscientia alicuius criminis recedere proposuerunt, & ad meliorẽ ramum. i. statum. per pœnitentiã se trãsferre decreuerint, tamẽ tñ procrastinãdo deliberãt. & aduersa circũspicientes implere propositũ tardant. quia mortis sagitta, vel vindictæ diuinæ eos subito non solũ in corpore, sed etiam in anima multotiẽs perforat: & ideo cõsuluit Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad Dõm, & ne differas de die in diẽ: subito

enim

enim veniet ira illius, & in tẽpore vindictæ dispe[r]det te.

Tertiò, ratione humanæ humilitatis Nam in Syria, (vt dicit Amb.) do[cet]ur colũba, vt literarum sit gerula, & prouinciæ ad prouin[c]iam internuncia. Nam ligatur ei littera sub ascela, quæ sic [e]missa eleuat se in aera, & sic redit ad propria, vt fuit edocta, sed quandoque ab hostibus cognita impetitur sagitta, & occiditur pro littera. Homo ergo indoctus, vel simplex, simil[is] est columbæ, cui tunc littera ad deferendum committitur, quādo ad prædicandum aliis sacras scripturas exponitur: & ĕt tūc littera sub ascellis ligatur, quando ei prædicatio ex officio imponitur, qui litteras deferens se in aere subleuat: quandoque ipse non intelligit, aliis exponere tentat. quē nisi ad propria humilitas citius reducat, versutus hostis sagitta erroris enecat.

Vitam solitariam Monachis necessariam esse, vnica piscium similitudine confirmatur. Cap. LII.

MOnachi & solitarij assimilantur piscibus. Dicit enim Ambr. quòd magna inter pisces & aqua vicinitas, & cognatio est. Nam extra aquas viuere nō possunt diu. Sed quod est piscib. aqua, hoc est monachis & solitariis cella. Vnde beatus Antonius dicit, sicut habetur in vitis patrum, quòd sicut pisces sine aqua si tardauerint in sicco, citò moriuntur, ita etiā monachi tardantes extra cellam, vel cum viris secularibus immorantes, à quietis proposito resoluuntur. Vnde dicitur etiā Isa. 50. Cōputrescent pisces sine aqua, id est, monachi sine cella.

Quantopere mortis iudicijq; memoria extremi nobis prosit, hic galli, Pauonis, nonnullorumq; animantium exemplis, clarissimum fit. Cap. LIII.

MOrtis & iudicij timorosa memoria, siue consideratio debet nobis præ oculis iugiter esse. Nā gallus timens aquilam & accipitrem prædones terræ, cùm sint acuti visus, vnum oculum ad victum inferius deprimit, alterum in aera dirigit, vt aduentum aquilæ, vel vulturis, scire possit, sicut Plin. de anim. dicit. Aquila signat Christum, & accipiter signat mortem. Vtriusque ergo aduentum. s. Christi ad iudicium, & mortis ad interitum, vir sanctus timere debet, qui in gallo designatur. Vnde & corpus reficiens, & corporis interitum timeat, ad ipsámque destructionem corporis oculum mortis intendat. & aduentum quoque districti iudicis pauida consideratione respiciat. Vnde Hiero. dicit, loquens de die iudicij, Quotiens diem considero illum, corde contremisco. siue.n. comedo, sine bibo, siue aliud aliquid facio, semper illa terribilis tuba sonare videtur in auribus meis, Surgite mortui, venite ad iudicium.

Item mortis memoria annihilat omnis pulchritudinis gloriā, quod exēplo pauonis patet. Pauo.n. dū pennarum suarū pulchritudinē cernit, caudā erigit, & ad modū rotis vel areus per gyrū capiti eā imponit: sed dum inter hæc desormitatē pedū circumspicit, plurimum erubescit, & obliuiscens suæ pulchritudinis, caudam deprimit, & deponit. Pes ergo, quo mediante corpus terram contingit, mortem hominis signat, per quam corpus in terram redit. Quicunque ergo gloriatur de aliqua pulchritudine corporis, respiciat corporis pedem. i. ipsius finem: quia si bene respici[a]t quale post mortem corpus fuerit, potius sibi aderit tristitia, quàm gloria. Vnde dicitur Ecclesi. 10. Quid superbis terra, & cinis?

Item mortis memoria animam dirigit, & à tentationibus defendit: Nam aues & pisces regunt se cauda sua. Iumenta autem, & boues se à muscis cum cauda sua defendunt. Sic homines vitam suam dirigunt, & tētationes excutiunt, mortis memoria. Iob. 12. Interroga iumenta, & volucres quoque cęli, & indicabunt tibi, & enarrabunt pisces maris.

Mentis munditiem iugiter ab homine cust[o]diendam fere exēplo suo apes ostendere docetur. Cap. LIIII.

MVnditiam mentis, quā debet homo diligere, exēplo suo apes ostendunt. Nam mira inter apes mūditia est, quia nullas spurcitias dimittunt in opera sua: foras enim egerunt, quando possunt, egestiones quas intus fecerunt, quędam in vnum locum congerūt, & postea foras eiiciunt, quia nullum fętorem sustinere possunt. Sic homo debet facere opera munda, i. sine peccati spurcitia, & cum acciderit, quòd alicuius peccati immunditia intus sit polluta conscientia, erectis per pęnitentiam sordibus solicite purganda, vt nullius peccati fętorem intus sustineat anima. Iac. 1. Abiicientes omnem immunditiam.

Christum nonnunquā percussionis flagello, interdum etiam rerum temporalium subtractione nostram expellere ignauiam, Aquilę, accipitrisq; exemplis demonstratur. Cap. LV.

NEgligentia, & pigritia animæ aliquando expellitur flagello percussionis diuinæ, & quandoq; subtractione temporalis substantiæ: quod patet exēplo aquilæ. Nam aquila (vt dicit Amb.) pullos suos adultos ad volandum prouocat, super eos volitando: & si ad exeundum pigri fuerint, eos rostro percutit, cibum subtrahit, & sic exire compellit. Sic aquila rex auium, idest Christus, qui est rex regum, & dominus dominantium, pullos suos, idest homines à se creatos, vel fideles suos, baptismate regeneratos, tam verbis, quàm exemplis prouocat ad volandum, i. ad Deum feruenter amandū. Nā amor Dei, & proximi, sunt duæ alæ animæ, quibus ad vitam volat æternam, vel prouocat ad volādum. i. ad bene, & sollicite viuendum, & agendum. Nam non locis, sed actionibus bonis tendimus ad Deum, secundum Augustinum. Ipse volitat super eos, vt volare exēplo doceat, quia eos ad bene agendum suis exemplis informat. Vnde Deut. 37. Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans. Sed dum ad exeūdum, siue de nido peccati, siue nido otij pigritantes inuenit, rostro flagelli percutit, quia eos iusta sua sententia aduersitatis iaculo ferit: quibus etiā cibum subtrahit, quia subtractis diuitiis eos ad temporalis inopiæ nonnunquā extrema perducit: qui dum ex parte vna aculeo aduersitatis punguntur, ex parte vero alia paupertatis nuditate confunduntur, de nido suæ pigritiæ saltem coactionis, vel vtilitatis confusione trahuntur. Quod bene ille prodigus filius, ad extremam paupertatē deductus, in se indicauit, dicēs. Luc. 15. Quāti mercenarij in domo patris mei abūdant panibus, ego autem hic fame pereo?

Item negligentes & pigros subditos debent eorū prælati disciplinis, & abstinentiis corrigere ad laborem. Cuius correctionis exemplum apparet in accipitribus, de quibus Basilius dicit, ꝙ cum eorum filij sunt ad volādū habiles, cibum eis subtrahunt, eos rostro percutiunt, & de nidis expellunt. Hoc (vt dicunt Ambro. & Beda) non faciunt ex crudelitate, sed vt eos ad prædandum exerceant, ne forte torpescant ocio, & cibum quærere negligant. Sunt ergo à prælato subditi, tanquam ab accipitre filij,

filij, de ocij, vel negligentiæ nido non verbor ... cum percussione, sed cibum etiam furtracti ... m, vt panem suum non in ocio, sed in oper... manduce: Apost. 2. Ti 3. S. quis non vult oper... nec manducet. Prouer 31. Panem ociosa non comedit.

Quid religiosus ut Deo sit gratus creatori suo offerre debeat par turturum columbarumq; significatione, & actiua contemplatiuaq; vita perfectio recte explanatur.

Cap. LVI.

Offerre debet homo religiosus seipsum totū Deo, scilicet corpus per castitatem, & animam per charitatem. Vnde, & in lege Moysi de auibus turtur, & columba iubebantur offerri: quia in turture castitas, in columba vero charitas designantur. Sed turtur quandoq; in lege depilata iubebatur offerri, sicut patet in purificatione puerperę. Leu. 12. vbi iubebatur à pauperibus offerri par turturum, aut duo pulli columbarum, vbi nota quo ad litteram, q̄ non dicit duos pullos turturum, sicut duos pullos columbarum: quia pulli columbarum semper inueniuntur, pulli turturum autem non semper, nec etiam dixit par columbarum, sicut par turturū, quia columba est auis libidinosa, & ideo eam in sacrificio suo Deus noluit offerri: turtur autē est pudica auis. Duplex autē turtur Deo offerri iubetur, vt duplex castitas in homine designetur. s. mentis, & corporis. Vel, quia castitas duo requirit, s. continentiam carnis, & humilitatem cordis. Vnde & non solum in Beata Virgine Christo placuit abstinētia carnis, sed eius etiam humilitas cordis. Iuxta verbum eius Luc. 1. Quia respexit, & c. Nam (sicut dicit Greg.) nulla est castitas carnis, quam non commendat humilitas mentis. Et hinc est (sicut idem Grego. dicit) q̄ cum de ipsa continentia mens elatione tangitur, plerumque omnipotens Deus superbiam destruens in immunditiam operis hanc cadere permittit: immo etiam Aug. super Mat. ho. 54. dicit. Audeo dicere continentibus expedit cadere, vt in eo ipso, in quo se extollunt, humilientur. Quid enim prodest, si cui adest continentia, & dominetur superbia? Duo autem pulli columbarum, duplicem significant affectum ex charitate diligentium, s. Dei, & proximi. Aliqui tamen dicunt, q̄ illi offerunt turturem, quæ est auis solitaria, qui sectantur vitam contemplatiuam. Illi autem offerunt columbam, quæ est auis gregatim volans, qui sectantur vitam actiuam. Et vtraque bina ponitur, & vtraque pro cantu gemitum habere perhibetur: bina quidem ideo ponitur, quia vita contemplatiua debet habere duplicem oculum, & vita actiua duplicem habet actum. Debet enim contemplatiuus habere vnum oculum, quo contempletur cœlestia ad desiderandum, alium quo ad temporalia ad contemnendum. Item actiuus debet exercitari erga se ad sui correctionem, & erga proximū ad eius ædificationē, & sustētationē. Vtraque etiā vita in hac valle miseriæ, in gemino gemitu eo solatur. Gemit enim cōtēplatiu⁹ ex amore pro desiderio cœlestis patriæ, & ex deuotione p cōsideratione passionis dominicæ. Gemit actiuus ex cōpūctione pro peccatis propriis. Ps. 6. Lauabo per singulas noctes lectū meū lachrymis meis, stratum meum rigabo. Item ex compassione peccatis, vel miseriis alienis Hie. 9. Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?

Ocium præcipue ab hominibus ad male agendum accensis, nō quam non fugiendum fore, struthionis exemplo aperitur.

Cap. LVII.

Occupatio aliqua licita, vel ... periculosa hominibus tentatis, vel ad male agendum accensis, danda est, vt videlicet circa eam detenti, vitent magis pernicio sa. Et huius rei quidem exemplum natura struthionis ostendit, ... natura dedit, secundum Auic. maxima oua facere, & durissimæ testæ, vt circa eorum generationem calor occupatus tēperetur in eis, ne eo incēso citr⁹ moreretur. Sic homini calido multum, idest vehemēter ad peccandum accenso, siue fortiter tentato, sunt magna & dura oua, idest fortia & difficilia exercitia, vel officia imponenda, vt ex difficili occupatione, illorum vitiorū refrigescat incendium, & feruor tentationum. Vnde Eccle. 33. Mitte illum in opera sua, ne vacet: multam enim malitiam docuit ociositas.

Pulcherrimo Aquilæ exemplo fidem ac charitatem in operibus meritoriis omnimode necessariis existere breuiter edocetur.

Cap. LVIII.

Opera meritoria non possunt ab anima exire sine fide, & dilectione: quod patet exemplo aquilæ, quæ duos lapides preciosos nomine eschites in nido suo ponere dicitur, sine quibus parere nequit. Hi ergo duo preciosi lapides, qui ponuntur in nido Aquilę, vt possit pullos parere, duæ virtutes sunt, scilicet fides, & charitas, quæ nisi in nido mentis fuerint, s. fides in intellectu, & charitas, in affectu, nō potest aliquod opus Deo acceptum parere. Nam sine fide impossibile est placere Deo, vt dicitur, Hebr. 11. & fides per dilectionem operatur. Gal. 5.

Quo pacto nonnullorum opera infructuosa remaneant, milui similitudine exprimitur.

Cap. LIX.

Opera remissa & mollia, licēt sint laboriosa, tamen parum sunt fructuosa: quod apparet per exemplū in miluis Miluus, licēt sit auis patiens laboris, tamen volatus est mollis. Vnde miluus quasi molliter volans est dictus, quia molli pēna & quasi immobili super aera fertur, & leui tactu aerem mouere videtur. hic cibū quærens, & terram respiciens, volando per aera molliter circuit, & famem quam sæpe patitur, querula voce prodit. Est ergo quasi miluus homo mollis, & in opere tepidus, qui licēt in modico cibo. i. paruo opere multum patiatur laboris, tepiditas tamen & mollities eius impedit mercedem operis: sicque fit, vt dum multum circuit, & parum fructificat, quasi miluus famem patiens, i. mēdicus semper & quesulus incedit. Vnde per Salomonem dicitur. Pro. 18. Qui mollis, & dissolut⁹ est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

Quam pauperis ac diuitis sit exitus dispar, accipitris gallinæque vnico exemplo monstratur. Cap. LX.

Pauperes, sicut in hoc mundo contemnuntur, ita in alio glorificantur: sed diuites econtra. Nam gallina iuuenis, in domo diuitis vilipenditur ita, q̄ si intrauerit domum, turpiter eiicitur: sed accipiter, vel falco honorabiliter in domo super perticam ponitur: & soliditē de bonis morsellis nutritur: sed si gallina mortua fuerit, eum reuerentia magna & lumine coram domino portatur: sed accipiter post mortem in sterquilinium proiicitur. Sic pauperes, & simplices, in mūdo vilipenduntur, & deprimuntur,

deprimūtur,sed post mortē ab angelis ad mēsam Regis, cū honore deportātur. Sed econuerso diuites hic honorātur, sed post mortē in sterquilinium inferni eiiciūtur. Lu.16. Mortuus est mendicus,& portatus in sinū Abrahæ.& in eodem. Mortuus est diues,& sepultus est in inferno.

Iurgia inter domesticos serentes à societate penitus seiungendos esse Apum exemplo comprobatur.

Cap. LXI.

PAcem communem perturbantes,& mutuæ societatis dulcedinem auferre volentes,omnino esse cohibendos, vel ab ipso congregationis collegio remouendos, exemplo suo apes ostendunt:quæ (sicut Arist.de anima.dicit) apes alias pacem dissoluentes, & mella sua detrahere cupientes, mortaliter feriunt, vel omnino à se repellunt. Talibus enim apibus similes existunt, qui sua inquietudine, vel scissura pacem proximorum separant, siue tollunt. Item, qui dulcia amicorum cōsortia, vel obsequia, quæ per mella signantur, aliqua arte malitiæ diripere contendunt. Tales ergo meritò sunt, vel asperis verborum puncturis, vel asperis correctionum aculeis feriendi, & ab omnibus tanquam pestiferi insuper repellendi. Apost. Gal.5. Vtinam abscindantur, qui vos conturbant.

Peccati, quod profectò naturæ vitium existit, peruersitas quanta sit ex Ephimeræ piscis, cuiusdamq; Delphini ac Turturæ marinæ natura, haud dubiè percipitur.

Cap. LXII.

PEccatum assimilatur pisci ephimeræ, qui nascitur sine coitu: de quo ait Ioachim libr.de ani. q; post tres horas diei, quo nascitur, moritur. Quasi enim dies illuminans animam, pœnitentia est, per quam respicimus gratiam:& huiusmodi diei tres horæ post quas ephimera moritur, sunt tres pœnitentiæ partes, per quas peccatū extinguitur, s. cōtritio, confessio, & satisfactio. Quod autē ephimera sine coitu, s. ex putrefactione generatur, significat, q; peccatum præter naturæ ordinem, ex appetitus corruptione contrahitur. Vnde Aug. dicit, q; peccatum non est natura, sed vitiū naturæ appetentis id, quod non est sui ordinis.

Item peccatum, licèt antè delectet, postea tamen mentem lacerat,& necat. Et ideo assimilatur cuidam generi delphini, quod est in Nilo. Sunt enim ibi quidam delphini dorso serrato, qui interna vētrum secantes interimūt cocodrillos. Delphinus, ergo non anteriori pectore, sed posteriori dorso serrato, cocodrilli lacerat ventrem, peccatum repræsentat mortale, quod non antè.i. in principio, sed posterius inficit peccatoris, lacerat ac perimit mētem Pro.23. Ingreditur blandè sed in nouissimo mordebit, vt coluber.

Item peccatum in sola affectione existens, potest esse mortale: cuius exemplum apparet in turture marina, de qua dicit Ambrosius, q; siquis eam etiam mortuā calcauerit, venenosum & mortiferum ei aculeū infigit. Quid est enim turtur mortua, nisi mortalis culpa: quæ siquis pede affectionis ei inhæserit, proculdubio reatus mortiferum ei aculeum immittit?

Peccatorum omnium capitalium varietas, grauitas, & malignitas ex equis fluuialibus, murenulæ, & serpentis, canis quoque maris aquilarum, corui, cygni ac cynomyiæ, vespertilionis proprietatibus quamplurimis, clarè demonstratur.

Cap. LXIII.

PEccatores assimilantur piscibus, qui ita naturaliter sunt gulosi, & ad cibum auidi, q; non aduertunt laqueum siue hamum. Sed quod facit in piscibus natura, hoc facit in hominibus praua concupiscentia. s. vt ita audè attendant ad delectationem peccati, quòd non aduertant diaboli hamum, vel laqueum, qui pertrahit ad dolorem supplicij. Vnde dicitur Eccl. 9. quòd sicut pisces capiuntur hamo, ita capiuntur homines tempore malo.

Item peccatores similes sunt equis fluuialibus, quos Nilus fluuius gignit: qui sic vocati sunt ex eo, quod equis terrestribus in dorso, & iuba assimilantur. Hi de die in aquis morantur, sed per terram de nocte euntes, segetes depascuntur. Talibus ergo equis sunt similes, qui in die prosperitatis positi, sub aquis deliciarum viuentes, efficiuntur voluptuosi, sed ad noctem aduersitatis, & paupertatis educti, prædones efficiuntur, & noxij. Vnde in nullo tempore bene viuunt, quibus vel abundantia voluptatis, vel rapacitatis penuria occasiones fiunt.

Item peccator non potest gignere, id est, facere opus meritorium, nisi deponat peccatum. Cuius exemplum est in murenula,& serpēnte. Murenula enim (vt Isido. dicit) non inuenitur nisi in fœminini sexus Coit autē cum serpente,& ex eo generat aliam murenulam, sed (vt idem dicit) serpens venenum deponit antequam coeat cū murenula, sed post coitum resumit venenum: propter quod murenula, nec à serpente læditur, nec generat aliquid venenosum, vel serpentinum, vel simile natura. Quasi igitur serpens venenosus, est homo peccato infectus: qui si venenum peccati non deponeret, murenulam bonam, id bonam actionem & meritoriam non gigneret, quia aliàs cum matre eius, id est, gratia vel charitate, quæ mater est omnis boni operis, coniungere se nō posset. Hoc tamen non imitabile, sed detestabile potius existit, quòd post murenulæ coniunctionem, serpens venenum resumit, i. post receptionem gratiæ quis ad peccatū redit. 2.Pet.2. Canis reuersus ad vomitū, & sus lota in volutabro luti.

Item peccatores quidam similes sunt canibus maris. Nam sicut canis est animal mordens, & nociuum in terra, sic etiam in mari piscis canis terribilis est. Vnde (sicut Ambros. dicit) Canes & in mari & in terra cauendi sunt. Tales sunt peccatores, qui non solum in terra, id est, in tranquillitate pacis, sed etiam in mari, id est, in commotione belli & litis, periculosi & nociui sunt aliis. de quibus Apost. Phil.3. Videte canes, videte malos operarios. Vel similes canibus terrestribus sunt prædones, qui nocent in terra, sed tanquam canes marini, sunt piratæ, qui nocent in mari, vnde Apost.1.Cor.9. Periculis in terra, periculis in mari.

Item peccatores assimilantur aquilæ. Nam quoddam genus aquilæ est, quod rapit in aere, & tale generaliter timēt oēs aues. Talis aquila repræsentat superbiā. superbi enim in alto rapiunt, quia gloriæ,& honoris celsitudinē, quæ soli Deo debetur, sibi rapere & vsurpare cōtendunt. Vnde ipsi eripiunt Deo, quod Deus sibimetipsi reseruauit. s. gloriam, iuxta illud Isa.42. Gloriam meam alteri non dabo. Hanc aquilam. s. superbiam, omnes aues, id est omnes viri spirituales, timere ac fugere deberent: quia Aug. in Reg. dicit. Alia quæcunque iniquitas exercetur in malis operibus vt fiant:, superbia verò etiam in bonis operibus insidiatur, vt pereant. Quædam verò sunt aquilæ, quæ rapiunt in terra. Talibus assimilantur auari, qui circa terrena lucra tantummodo intendunt, & interdum aliis rapiunt etiam violēter. Quædam autem aquilæ rapiunt in aqua. Et istis assimilantur luxuriosi, qui

se im

se immergunt in aquis voluptatum. Et dicit Arist. de ani. quòd talis aquila timet vulturem, & cum eum videt venientem, fugit ad aquam, quam si exiret, vultur raperet eam. Talis autem aquila vnum pedem habet latum ad modum anseris, cum quo in aqua se regit: alium habet diuisum cum vnguibus acutissimis, quo prædam rapit. Sicut autem hæc aquila timet vulturem, ita luxuriosus timet reprehensorem, & detectorem, vel vulturem. i. mortem rapientem, siue flagellum percussionis diuinæ: quod quidem si vult euadere oportet, quod recurrat ad aquā pœnitentiæ. Pes autem latus ad natationes aquæ, est affectus ad delectationem luxuriæ. Sed pes cum vnguib' ad rapiendum cibum prædæ, est appetitus ad delectationes gulæ: & vterque pes est in voluptuosis.

Item peccatores assimilantur coruis. Primo, quia corui sunt clamosi, & voces diuersas variant. Hoc competit superbis qui cum clamore imperant, blasphemāt, garriunt, contendunt, & vituperant, & sic multis modis incongruis varias voces formāt. Secundo, quia corui sunt dolosi, furtiuè res capientes, & abscondentes. Et hoc cōpetit auaris, qui dolis, & fraudibus aliena decipiunt. Psa. 51. Sicut nouacula acuta fecisti dolum. Tertio, quia corui sunt immundi, scilicet cadaueribus insidentes, & ex fœtidis cibum quærētes. Et hoc competit luxuriosis, qui delectantur in carnis operibus fœtidis, & immundis. Isa. 34. De cadaueribus eorum ascendit fœtor.

Itē peccator qui de peccato gaudet, cygno similis dici potest. Nam cygnus instante morte, penna in cerebro infixa, canit, & cōtra morem omnium animaliū pro gemitu cantum reddit, sicut Ambrosius dicit. Nam tūc penna cerebro infigitur, quando suggestioni prauæ peccati corde consentitur, & tunc anima completius moritur, cum ipsum peccatum opere perpetratur. Illi ergo ad modum cygni quasi cantant in mortis casu, qui Pro. 2. lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus pessimis.

Item peccatores assimilantur cynomyis. i. muscis canis: de quibus loquitur Ps. 104. dicēs: Dixit & venit cynomyia & cynifes in omnibus finibus eorū. Nam talis musca est corpore magna, & ventre lata, & paruioris volatus quàm alia musca.

Item est multum pūgitiua carnis & vlceratiua, necnō corrosiua: insuper est multum sanguisuga. Corpore ergo magni possunt dici superbi, qui in carnalibus volunt magnificari. Vnde superbi homines gigātibus comparātur. Sap. 14 Ab initio cum perirent superbi gigantes, &c. Ventre autem lati, sunt gulosi, qui ventrem implentes dilatant, & extendūt. Parui volatus, sunt pigri, & acidiosi, qui parua & rara bona operantur. Fœtidi, sunt luxuriosi qui fœtoribus vitiorum carnalium pascuntur, & delectantur: multum pungitiui sunt iracundi: sed corrosiui & vlceratiui, sunt detractores & inuidi. Isid. Musca carnem sanā transit, vlceri insidet: sic dæmones, & detractores. Sanguisugæ autem sunt auari & vsurarij, qui expoliando dulciter pauperes, sanguinem eorum sugunt. Pro. 30. Sanguisugæ duæ sunt filiæ dicentes affer affer.

Item peccatores sunt similes vespertilionibus. Vespertiliones enim (sicut dicit Gl. super illud Isa. 50) In die illa proiiciet homo idola argēti sui, & simulacra auri sui, quæ fecerat sibi, vt adoraret talpas & vespertiliones, & e lucē fugiunt. Et quantum ad hoc signant luxuriosos, qui latibula & tenebrosa quærunt. Iob. 24. Oculus adulteri obseruat caliginem.

Item puluerem lingunt: & quātum ad hoc signāt auaros, qui terrena diligunt. Ps. 71. Inimici eius terrā lingēt.

Item oleum de lampadibus fugū[illegible] h[illegible] significāt inuidos, qui ore detrahendo, bo[illegible] gratiam auferre contendunt: Per oleum enim [illegible], per lampades vero viri præclari signantur. Inui[illegible] homines quasi oleū de lampadibus fugunt, cum ore viris præclaris detrahendo gratiā au[illegible] contendunt. Vnde inuidus homo gaudet de malo alterius, & dolet de bono alieno. Iuxta illud Horatij, inuidus alterius rebus marcescit opimis: sic ergo conatur bonis viris gratiam eorum occultè detrahendo auferre.

Item in rimis parietum se de die abscondunt: & ideo signant superbos, & tyrannos, qui malignas & occultas vias quibus possunt alios lædere rimantur.

Item de die quasi sicut talpæ cæci sunt & signant iracūdos, in quib' rationis ocul' ex nimio furore cæcatur.

Item frigidissimæ naturæ sunt. Vnde sanguis vespertilionis linitus super palpebras, non sinit crescere pilos (vt dicit Constantinus) quod ex frigiditate poros claudēte creditur euenire: in quo signat acidiosos, qui efficiuntur in spiritu frigidi, ita vt pili oculorum, idest bona desideria mentium in eis non procedant.

Vera pœnitentia quā plurima bona recensentur, quæ ex Phœnicis, Merguli, & denique tractæ piscis natura lucidissimis exemplis eliciuntur. Cap. LXIIII.

POenitentiæ feruor, & humilitas, peccatorem mortuum resuscitant: quod ostenditur exemplo phœnicis. Est enim phœnix auis, quæ (secūdū Arist. de ani.) postq̄ trecentis, vel quingentis annis vixit, cum suū defectum sentit, nidum ex lignis aromaticis facit in tantū siccis, vt vento calido accendantur: quibus quidem accēsis, sponte nidum ingreditur, & inter ligna ardentia incineratur. Et ex hac cinere infra triduum quidam vermiculus nascitur, qui paulatim plumas recipiēs, in volucrē transformatur. Est aūt auis pulcherrima, pauoni simillima in pennis, solitudinem amans, & ex mundis fructib' cibum quærens. Sic peccator postq̄ diutius vixit in suis peccatis, & suæ vitæ, vel status defectum siue per mortis metum siue per aliquod aduersum cognoscit, debet ex consideratione offensæ, ex contemplatione diuinæ iustitiæ, & insuper ex timore gehennæ, atq; mortis incertitudine, tanquā ex aromaticis lignis struere nidū mentis: & hi respectus tā sicci. i. validi debēt esse, vt Spūssancti dat' faciliter possit accendere nidum mentis: tunc ad cor suū pœnitens spōtaneus ac cito introeat, & in prædictis timoribus positus, se per feruentem cōpunctionē adurens, in humilitatis, cinerē redigat: ex hac. n. humilitate infra triduū pœnitētiæ. s. cōtritionis, cōfessionis, satisfactionis, nouus nascetur vermiculus. i. mūdus, & animus humilis, q plumas virtutū paulatim recipiēs, in cōpletam transformabitur volucrē. i. in virū perfectū atq; contemplatiuū, habentem. s. pulchritudinem in aspectu sanctæ contemplationis, item habentem varietatem colorum in pēnis. i. varietatem virtutum, & gratiæ multiformis, amantem solitudinem sanctæ orationis, & quærentem cibū mundum sacræ lectionis, vel mundæ operationis.

Item pœnitentia liberat, & defendit à tentationibus sine deceptionib' dæmonū: quod patet per exēplū in mergulo. Nā qn̄ rapaces aues mergulos persequūtur, ad aquā confugientes submersionis beneficio liberantur Tunc rapaces aues mergulum inuadunt, quando dæmones animam

animam hominis tentando circumuenire satagnut, sed si anim[illegible] ad aquas pœnitentiæ, & se in eis humiliando submergo[illegible] eratur à fraudulentia dæmonum. Psa.73. Tu contribula[illegible] capita draconum, idest tentationes dæmonum in aquis [illegible]œnitentiæ.

Item pœnitentia facit opera hominis esse viua, & meritoria. Cuius exemplum apparet in vari[illegible] maioribus piscibus, qui dicuntur troctæ, qui oua in a[illegible] faciunt, & ipsa aquæ fouenda committunt, & aqua tanquam blanda mater ea suscipiens, animat, & creat, & pisces ex eis format. Sunt ergo opera hominũ bona tãquã quædam oua troctarũ, quę tũc in aqua prodeũt, qũ in vera pœnitẽtia fiunt, atq; ex ipsa in aqua, i. puræ lachrymosæ & cõpũctiuę lachrymis, viua, i. gratuita & fœtosa, i. meritoria fiũt.

Pœnitentes in eorum vera pœnitentia quales esse debeant, multorum animantium in terris ac in aquis variabilis natura, præcipueq; coturnicis, ciconiæ, ac turdi, similitudinibus non paucis artificiosè palam fit.

Cap. LXV.

POenitẽtes qui tepidè & ociosè viuunt, faciliter ad putredinem peccati redeunt: cuius exemplum apparet in piscibus. Nã cum aqua vbi sunt pisces, nõ mouetur, nec renouatur, cito in putredinem vertitur. Vnde in ea pisces corrumpuntur. Similiter, qui sunt in aqua pęnitentiæ, si non renouantur, nec mouentur per bonorũ operũ solicitudinẽ, facile à tẽtationibus corrũpuntur, & à peccatorum putredine iterum inficiuntur. Apostolus Eph.4 Renouamini spiritu mentis vestræ.

Item pœnitentes virtute pœnitentię mutant mores. Vnde assimilantur quibusdã animalibus, de quibus Ambrosius dicit, ꝙ contrariam naturam habent in terra & in aqua, sicut patet de Leone. Nam Leo, cum sit terribilis in terris, in mari tamen est dulcis, scilicet piscis leo. In quo signatur, ꝙ aqua maris, idest pœnitentia amara hominem immitem & ferocem transmutat, & conuertit in dulcem.

Item rana, quæ est horrenda in paludibus, in aquis tamẽ est decora, & omnibus ferè præstat alimentis. In quo signatur, ꝙ aqua pœnitentię homines horrendos & impios facit gratissimos, & pię aliis acceptos.

Itẽ mustelę odor grauis in terris, suauis in aquis est: in quo accipitur, ꝙ fœtentes per malam famã, in aquis pœnitentię efficiuntur redolentes per gratiam.

Item lepus est animal timidum in terris, in mari vero formidabile: quia lauacrum pœnitentię homines pusillanimes & pauidos, magnanimes facit & fortissimos.

Item lupus est in terris animal rapiens, in aquis autẽ animal impotens. Vnde hos nescit lupos agnus timere. Sic per pœnitentiam homines terribiles & rapaces efficiuntur benigni & misericordes.

Item porcus in terra animal est immundum, in mari vero est animal mundum. Vnde porci marini (vt dicit Ambrosius) etiã Iudæis sunt grati, qui tamen terrestres non comedunt. In quo signatur, quòd aqua pœnitentię purgatur omnis immunditia culpę, & ideo etiam immũdi per peccatum luxurię, in aquis pœnitentię efficiũtur mundi per continentiam.

Item terrestris scorpio percutit, & venenũ immittit: scorpio vero marinus non percutit, sed reficit. In quo significatur, quod detractores, & inuidi alios retro percutientes, immutantur in aqua pœnitentię, & efficiuntur benefactores.

Item coruus terrestris habet carnis duritiem, marinus verò coruus habet carnis teneritudinem. In quo significatur, quod pœnitentiæ mare cor aridum & durum facit molle & deuotum & pium.

Vnde pœnitentia facit de corde lapideo & rigido cor carneum, & flexibile. facit enim de homine superbo humilẽ, de homine crudeli, & truculento mitem, &c.

Item pœnitentes quales debeant esse exempla coturnicum demonstrant. Coturnix enim mare transiens, cum lassatur, in aquam descendit, & vnam alam erigens velum facit. Coturnices, etiam accipitrem timent, nec de terra surgunt, quandiu eum vident. Sic quoque peccator trãsiens per mare huius seculi, cum se lassum sentit ex grauedine peccati, debet si vult euadere, se humiliando descendere in aquam pœnitentiæ, & cum vna ala. s. timoris in ista aqua, idest pœnitentia se tenere, aliã vero, scilicet, spem, sursum ad Deum erigere: quia sicut debet timere de iustitia, ita debet sperare de misericordia, & hæc ala spei, erit velum ducens eum ad pia opera. Debet autem peccator pœnitens præcipue & timendo cauere accipitrem. i. diaboli seueritatem, quia tunc maximè cõtra hominem sæuit, cum sibi rebellasse cognoscit. Et ideo cum eius præsentiam pęnitens tentatus aduertit, debet in terra manere. i. humilitate se tenere. Sola enim humilitas (vt dixit beatus Antonius) est quæ euadit diaboli laqueos. Vel non debet de terra surgere, idest ab humili oratione.

Itẽ coturnices per terrã citissime currũt, speciẽ suã diligũt, & vociferando se mutuo requirunt, vt dicit Ambrosius. Illi ergo per terrã citissime currũt, qui licet in terra positi, vehementer tamen cęlestia diligunt. Nã qui amat vehemẽtius, currit velocius, & peruenit citius, sicut dicit Bernar. Ille vero diligit suã speciẽ, qui diligit quemlibet hominẽ. Nã participatione speciei plures homines sunt vnus homo, sicut Porphyrius dicit. Vbi ergo est naturę vnitas, debet ẽt simul esse vnitas charitatis, & cõcordię. Debet ẽt diligenter homo suũ quilibet requirere proximũ, quem sentit errando periisse, siue vociferando ad ipsum per prædicationis vel exhortationis clamorem, siue pro ipso vociferando ad Deum per perfectæ orationis feruorem.

Item coturnices pro gratissimo cibo habent semina venenosa: comedunt enim elleborum, quod aliis est perniciosum: & patiuntur etiam coturnices morbum caducum sicut homo. Quasi autem venenosa semina ellebori sunt opportunitates & occasiones peccandi, quibus si pęnitens pascitur, scilicet vt in eis delectetur, morbum caducum patietur, idest residiuum peccati.

Item pœnitẽtes debẽt esse similes ciconijs: primo quidem, quia ciconia est ad se purgandũ ingeniosa. Nã quãdo cibo grauari se sentit, aquã marinã ĩ rostrũ recolligit, quã ad interiora transmittit, & sic cibũ induratũ [illegible]lit, & intestina mũdando superflua eiicit. Sicut aũt cibus superfluus, vel malus grauat stomachum, ita & peccatũ grauat, vel angustiat animã. Qui ergo se purgare desiderat, aquã marinã habeat. i. ita purgetur interi[illegible], vt amaras lachrymas effundas, quam necesse est vt etiam rostro recolligat, sic vt ad ventrem purgandum eam ad intestina transmittat, idest in ore suo peccata sic compunctus confiteatur & dicat, vt confessio sua humilis ad purgãdas peccati fęces compunctionis aquam, idest lachrymarum virtutem ad inferiora mentis transmittat.

Secundò

Secundò, quia ciconia est ad se nutriendum virtuosa. Nam serpentum vescitur ouis: & ex eis escam dat gratissimam pullis suis: quamuis autem venenosa comedat, venenum tamen eorum ipsius naturam non superat, nec imitatur, sed est ei nutrimentum, quod tamen multis animalibus est venenum. Nam vi caloris qui in ea dominatur, virtus veneni in ea extinguitur. Quasi autem oua serpentum, tentationes sunt malignorum spirituum, quę licet animalibus. i. hominibus carnaliter viuentibus sunt venenum, spiritualibus autem præbent proficuum nutrimentum. Nam vi amoris, qui in eis accenditur, tentantis nequitia penitus superatur.

Tertiò, quia ciconia est contra serpentes vigorosa: nā eos rostro percutit, occidit, & comedit. Serpentes quippe rostro ciconia percutit, quia frequenter orando, confitendo humiliter, malignos spiritus pœnitens confundit. Tunc verò illos occidit, cum feruore pœnitentiæ lachrymarum inundatione tentationes penitus eorum extinguit. Vnde Psal. 73. Tu contribulasti capita draconum in aquis: quia videlicet in aquis lachrymarum extinguuntur tentationes dæmonum. Sed adhuc serpentes ciconię comedunt: quia videlicet ex tentationibus dæmonum nutritur, & conualescit humilitas pœnitentium.

Quartò, quia ciconia est humanæ societatis amatrix: & ideo in domibus hominum nidum ponit. Sic etiā quilibet pœnitens amare debet societates hominum. i. rationabiliter, & māsuetè viuentium. Est enim homo animal rationale, & mansuetum natura: nil ergo bestialius homine rationem habente, & ratione non vtente. Similiter qui crudeliter viuit, non homo dici debet, sed feris & beluis similis existit. Et ideo quicunque cum talibus habitādo, vel conuiuit, non nidum in domibus hominum, sed inter bestias ponit, secundum illud Iob 30. Frater fui draconum, & socius struthionum. & Ezech. 2. dictum est, Cum scorpionibus habitas.

Quintò, quia ciconia nidi sui, vel loci est diligēter conseruatrix. Nam nidum vel locum, quem prius accipit, de facili non dimittit, sed quando circa hyemem recedit, nidum terra operit. & virgulas, & spinas cum luto coniungit, ne à vento dissipari possit. In reditu autem suo eundē locum occupat, & contra occupare volentes pugnando eum defendit. Similiter pœnitens nidum mentis diligenter custodit. Nam in eodem loco, idest, eodem humilitatis respectu, quem prius accepit, persistit, vel quia prius acceptam gratiam nunquam deserendo amittit. Sed si hyems aduersitatis immineat, ita vt circa exteriora contendens, ad tempus eum exire oporteat, terra humilitatis operit nidum mentis, virgultas, & spinas. i. abstinētias asperas cum luto corporis iungit: quia iungit asperitates carnis cū luto humilitatis: ne. s. à vento superbiæ, vel à tentatione concupiscentiæ dissipari possit. Cum verò ab exterioribus curis reuertitur ad secreta cordis, eundem locum occupat. i. nidum humilitatis, quē etiā circa superbos dæmones ipsum nitentes diripere, viriliter defendit.

Item pœnitentes semper debent respicere ad meliorū exemplum, & in humilitate pœnitentiæ semper abscondere sua opera: & exemplum istius doctrinæ apparet in struthione. Nam struthio quando venit tempus vt oua ponat, ad pleiades oculos leuat: non enim oua ponit, nisi quando illa ascendit constellatio. Cum autem hanc stellam oriri viderit, arenam maris fodit, oua ibi ponit, & sabulo operit: & statim obliuiscitur vbi ea posuit, & nunquam ea vlterius quęrit: sed calefacta arena feruor Solis oua excoquit, & in ipsis pullos producit. [illegible] fracta testa educti fuerint, tunc mater eos recolligit, & tāquam filios recognoscit.

Item struthio naturaliter [illegible] equum: ita vt equus eū sine terrore videre non possit: sed si equus ei occurrit, tāquam contra [illegible] alas erigit, & alarum strepitu fugere ipsum cogit. Sicut ergo oua ponēs struthio aspicit ad pleiades ascendentes, ita pœnitens operando aspicere debet ad maiores. i. magis proficientes, secundū illud 1. Cor. 12. Æmulamini charismata meliora. Et cum viderit horum exempla more pleiadum stellarum fulgentia; tūc debet in arena maris ponere oua sua. i. in pœnitentia graui & amara perficere opera, & debet illa sabulo operire. i. in humilitate custodire & non vlterius illa videre. i. ad superbiendum vel ostendendum aspicere, & tunc calefacta arena. i. feruescēte pœnitētia, feruor Solis. i. amor Dei illam incendit, & fœtus inde multorum bonorum operū producit, quos cum testa fracta. i. carne mortua ante conspectum districti examinis fuerint producti, tūc eorum mater. i. anima pœnitentis clarius recognoscit: & tanquā suos fructus recolliget gloriosos: debet tamen hic struthio. i. pœnitens, equum. i. peccatum. quo anima portatur ad mortem, velut suum hostem pestiferum fugere, virtutum alas contra ipsum erigere atque earum strepitu. i. conatu & actu ipsum in fugam vertere. i. à se repellere.

Item pœnitentibus reuertentibus ad Deum maxime dęmones tēdunt laqueos tentationū: quod patet per exēplum in turdis. Nam turdi (sicut dicit Ambrosius) in fine autumni, & hyemis confinio, quasi exacta æstate se referunt. i. ad nos redeunt, quibus nos molimur insidias, & diuerso genere nunc insidia sæpe decipere, nunc visco fallere, nūc laqueis eos captare contendimus. Similiter pęnitentibus ad Deum, & ad iustitiam redeuntibus dæmones velut homines turdis diuersi generis moliuntur insidias, & nunc eos insidia sæpe. i. tentatione dignitatis & superbię decipere, nunc visco luxurię fallere, nunc laqueis auaritiæ eos cōtendūt capere. propter quod qui ad Deū accedit monetur ab Eccl. 2. Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Militia enim est vita nostra super terram. Habemus enim tres hostes. s. carnem, mundum & dæmonem.

Irrationalia animalia, quæ charitatis præcepta penitus ignorant, legem tamen charitatis interdum adimplere nos erudiunt. Cap. LXVI.

PEregrinos & viatores esse in suo itinere pia charitate iuuandos, milui ostendunt. Nam miluus (vt dicit Isidorus) cuculos in spatulis suscipit, & ne deficiant propter longa spatia itineris à partibus Hispaniæ secum ducit. Si ergo milui hoc auibus illis faciunt, quæ secū eiusdē speciei non sunt, quanto magis ergo debet hoc homo facere homini, & Christianus Christiano non solū eiusdem naturæ, sed & fidei eiusdem consorti? Ecce irrationales volucres tā rationis quā virtutis iura nescientes, legē tñ charitatis adimplēt, de qua Apost. Gal. 6. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Nō igitur conuiatorē tuū etiam minorē, vel debiliorē cōtēnas aut derelinquas, sed magis eius debilitati compatiēs, curā habeas, vt sis saltem similis illi Samaritano, que ēc euāgelica narratio cōmēdat, qui iuuenē in via vulneratū iumento suo imposuit, in stabulum duxit, vulnera curare stu

te studuit,& tandem stabulario eum precio commendauit. ... 10. Ecce enim quàm multa habes charitas obsequia, ... & supernæ compassionis exempla, vt tuquoque simili ... facere satagas.

Viri perfecti qui sint, q... agant, ac agere debeant, dum vitam ducunt, optimor... m piscium auiumque præda atque Ardea natura multis aperitur exemplis.

Cap. LXVII.

Perfecti viri assimilantur optimis piscibus. Nam (secundum Auicennam) illi sunt optimi pisces qui morãtur in aquis altis, ppter quod de marinis illi sunt laudabiliores, qui non alibi quàm in altissimo pelago cõuersantur.

Itẽ qui in aquis discoopertis vbi perflant liberè venti, meliores sunt aliis, qui contrario modo se habent, & meliores sunt illi, qui sunt in aquis fortissimè agitatis, quã in aquis non motis. Ex quibus collige, q illi pisces sunt optimi qui morãtur in aquis multis discoopertis fortissimè motis. Similiter illi viri sunt perfecti, & optimi qui sunt alti p contẽplationis sublimitatẽ. Isa. 52. Ecce intelliget seru⁹ me⁹, exaltabitur, & eleuabit, & sublimis erit valde.

Item qui sunt discooperti per conuersationis simplicitatem: quia in hominibus fictis, & coopertis per hypocrisim non perflat ventus Spiritussancti. Sap. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.

Item qui sunt agitati per operationis mobilitatẽ, scilicet qui non ocio vacant, sed in bonis operibus assiduè laborant. Eccl. 9. Quodcunque potest facere manus tua, instanter operare.

Itẽ perfecti & viri spirituales similes sunt auibus prædæ, quæ (sicut Ari. 2. de ani. dicit) sunt volantes altissimi & velocissimi, & visus acutissimi, & animositatis permaximæ, sicut patet in aquila, falcone & huiusmodi. Similiter etiam viri perfecti sunt altissimi per conuersationẽ, Apo. Phi. 3. Nostra conuersatio in cœlis est.

Item velocissimi per dilectionem: quia qui amat operatur velocius, & peruenit citius, vt dicit beatus Ber.

Item sunt acutissimi per cõtemplationem. Iob. 41. Omne sublime vident.

Item sunt animosissimi per spũs vigorem. Nam iustus quasi Leo cõfidens absque terrore erit, vt dicitur Pro. 28.

Itẽ perfectus homo assimilatur ardeæ. Primo propter volatũ. Nam ardea vocatur quasi ardua propter altos volatus. Formidat enim imbres, & volat super nubes, vt scilicet procellas imbrium sentire non possit. Cum autẽ volauerit, significat tempestatem, hanc autem quidam Tantalum vocant. Similiter perfecti viri timentes ne instigãte diabolo procellis persecutionum inuoluantur, intẽtionem suam supra omnia temporalia collocant, & in serenitatem cœlestis patriæ, vbi facies Dei conspicitur, mentes locant. De talibus viris fuit Greg. in dial. qui de se ipso refers, quòd talis erat eius animus, dum in monasterio fuerat, quòd illi labentia cuncta suberãt, & rebus omnibus quæ voluuntur eminebat, & nunquam nisi cœlestia cogitare consueuerat. Apo. Col. 4. Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.

Secũdò, propter nidũ: quia licet auis ardea in aquis cibum quærat, tamen in syluis, & altis arboribus nidũ locat. Quia perfectus quisque licèt secundũ corpus pascatur rebus labentibus & transitoriis, tamen speciẽ suã ponit in supernis & spiritualibus. Vnde Psalmista dicebat, Ps. 72. Mihi adhærere Deo bonum est: ponere in dom. no Deo spem meam.

Tertiò, propter zelum. Nã ardea pro pullis zelat, & ne ab aliis auibus de nido rapiatur, defendendo laborat. Sic viri perfecti pro subditis laborant, ne à prauis penetrentur, & de nido fidei catholicæ seu à rectitudine iustitiæ subtrahantur, Ioã. 10. Bonus pastor animam suã dat pro ouibus suis. Quilibet etiam vir perfectus toto posse pugnare debet, ne conceptus vel affectus virtutum quos habet in nido animæ, à dæmone vel ab alio rapiantur. Eccles. 4. Pro iustitia agonizare pro anima tua.

Quartò, propter colorẽ: quia quædã ardeæ habent colorem albũ, quędã cinericium. In quorũ primis mũditia, in secũdis vero pœnitẽtia designatur. Nã spirituales viri, & intus mẽte mũditia, & extra in carne pœnitentia decorantur. Sic Iob. 16 qui de puritate iam dixerat: Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Vltro de pœnitẽtia addidit Iob 42. Ago pœnitẽtiã in fauilla, & cinere.

In bonis actionibus perseuerantia, Apum exemplo, multisque auctoritatibus, ipsis dei electis magnopere prodesse comprobatur.

Cap. LXVIII.

Perseuerantia in bono opere est habenda, & multiplicitas, siue varietas operis est plerumque vitanda: & hoc exẽplo apis. Quia scilicet apes (vt Aris. de anim. dicit) quando extra exit, siue volat, ad diuersos flores nõ intendit, nec vnum florem dimittit, & ad alium vadit, donec in illo flore inuenit, quod quærit. Et sic etiam ... modo in variis actibus homo se occupare nõ debet: iuxta illud Eccl. 11. Fili, ne in multis sint actus tui. Nam animus quidẽ hominis (vt dicit Gregorius) dum cõfusa mẽte diuiditur ad multa & varia, fit minor ad singula: ergo in illo opere videlicet bono, quod incepit, tamdiu homo debet persistere, quãdiu illud inuenit proficuum, & salubre. Seneca: Fastidientis stomachi est multa degustare, & sic est fastidientis animi multa opera inchoare. Apostolus Phi. 1. Qui cœpit in vobis opus bonũ, ipse perficiet. Et Mat. 10. Qui perseuerauerit vsque ad finẽ, hic saluus erit.

Quo pacto spiritualiter ipsa intellectiua anima pinguescat, vnica Merguli similitudine demonstratur.

Cap. LXIX.

Pinguedo animæ interior per ipsam penuriæ asperitatem augetur, & per abundantiæ vbertatem minuitur. Cuius rei quidem exemplum in mergulo monstratur: qui in hyeme, quãdo est tempus penuriosum & asperum, plurimum impinguatur: quod accidit propter motus paucitatem: sed in æstate, quando est tempus fructuum, vbertate refertum, carnibus & pinguedine spoliatur: quod accidit propter volatus frequentiam. Mens enim Deo dedita, dum ex exteriorib⁹ rebus per paupertatem eximitur, ab interioris solicitudinum quietatur ... ribus: quantoque magis sibi quiescens intendit, tanto diuina gratia vberius pinguescit. Cum vero volubilis m... s rebus exterioribus affluit, hanc ipsa cura rerum & iniquæ ... na sæpe sollicitudine, & extrinseca occupatione confo... ... atque ita paulatim fit, quòd ex ipsa inquietudine m... ... tis, diminuta deuotionis pinguedine aĩa macrescit. Vnde Ge. 41. Post annos fertilitatis secuti sunt immediatè anni sterilitatis, quia similiter post abundantiã corporis, sequitur attenuatio mẽtis. Iob. 18. Attenuetur fame robur ei⁹.

Prædicatorum munus, ac partes quæ sint, vt Deo gratis esse queant, per Auium præda, necnon aquatilium, ac Spiri piscis naturam variis aperitur exemplis.

Cap. LXX.

Prædicatores

PRædicatores quales esse debeant in vita & doctrina & prudentia, ostenditur in auibus prædæ, quib⁹ (vt Aris. de anima dicit) natura rostrum eurtuum & & teurum dedit, vt prædam fortius retinerent, & carnes facilius lacerarent. Tales etiam sunt paucæ carnis, & pēnositati, vt sint volatus velocioris. Caudam habent subtilem, & longam, & tenuem, qua se in volando regunt, si cut gubernaculum regit nauē. Prædicatores itaque tūc habent rostrum, idest os curuum, quādo ad seipsos reflectunt, quod aliis dicunt, scilicet, vt ipsi impleant opere, quod aliis suadent sermone. Nam id quod curuatur, versus seipsum reducitur, & hoc necessarium est ad prædam, quam ceperūt, idest ad gratiam vel mercedem, quā prædicando acquisierunt non præbendam sed conseruandam.

Item debent habere rostrum, idest os acutum, idest penetratiuum, & incisiuum ad percutiendum corda carnalium, & ad lacerandum siue amputandum vitia eorum. Isa. 9. Posuit os meum dominus vt gladium acutum.

Item debent esse paucæ carnis, idest parum de carne curare, & multæ pennositatis, idest in pennis virtutum abundare.

Item debent esse velocis volatus, idest obedientię prōptæ. Vel ille velocius volat, qui feruentius amat.

Item debent habere caudam. i. discretionis prudentiam, quæ caudæ assimilatur: quia prudentia exitum respicit. Vnde Boetius: Rerum exitus prudentia metitur. Hæc autē cauda tota vita gubernatur, & regitur: sed debet hęc cauda idest hominis prudentia esse longa quo ad præteritorum memoriam, subtilis quo ad præsentiū intelligentiam, sed non nisi tenuis esse potest quo ad futurorum prouidentiā: quia Sap. 9. cogitationes mortaliū timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ.

Item nota, quod prædicatur qui est mundus in opere, & portat Christum in corde, timetur etiam à dæmone. Nam gallus preciosum lapidem quendam nomine allectorium in ventriculo secum portat, propter quem eum leo formidat, & maxime si pennis albus ipse sit, vt dicit Plinius. Gallus ergo qui lapidem portat in ventre, est prędicator sanctus qui Christum portat in corde, quem si in pennis fuerit albus, idest in operibus mundus, etiā Leo timet ipsum, idest malign⁹ spiritus: de quo dicitur 1. Pet. 5. Aduersarius noster diabolus tanquam leo rugiens circuit, &c.

Item prædicatores debent esse similes aquaticis auibus, quæ habent rostra lata, vt gramina & radices aptius carpāt. Quasi enim latitudo rostri, est dilatatio verbi. Ad hoc enim prædicatores auditoribus verba declarando, & inculcando, dilatant, vt vitiorum gramina, & radices peccatorum de cordibus eorum euellant.

Item habent colla longa, vt de profundo aquæ facili⁹ victum trahant, ex longo quippe collo vocalis spiritus non statim emittitur: quia per arteriæ longitudinem trāsiens, aliquantulum immoratur. Vnde quasi vocis sonus ex collo longo egreditur, cum prædicantis verbum cum solerti meditatione profertur. Vnde Ps. 36. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudiciū. Per ipsam longitudinem autem colli de aquæ profunditate vict⁹ faciliter trahitur: quia per cogitationem morosam quasi de profundo aquæ, idest intimo sensu scripturæ, illa qua mens fidelium pascitur, doctrina prædicantis educitur.

Item prædicator debet esse similis pisci scaro, [illegible] o dicit Ambrosius, quod solus inter pisces rumin[illegible]. Quod propriè cōuenit prædicatori, scil[illegible] aeræ scripturę verba per meditationem cōtinua[illegible] ruminare. Vnde Ps. 1. In lege eius meditabitur die ac [illegible]cte.

Quid prædonibus nonnunquam eueniat, nonnullorum pisciū exemplo describitur. *Cap. LXXII.*

PRædan[illegible] alios, efficiuntur ipsi frequēter præda aliorum. Vnde sunt similes piscibus. Nam (sicut Ambrosius dicit) quidam pisces se mutuo deuorant, & fit sæpe esca minor maioris. Rursum dum ille maior deuorat alium, ipse postmodum ab alio deuoratur. Vnde Arist. 6. anima. dicit, quod carabo vincit pisces magnos, & eome dit. Sed pulripes vincit carabonem, & ipsum comedit. Vnde Isa. 43. dicebat. Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis.

Prælati partes in subditos quales esse debeant, cete natura, illius quàm variis similitudinibus ostenditur.

Cap. LXXII.

PRælatus debet de subditis velut de spiritualib⁹ filiis diligentissimam habere ac gerere curam: & hoe exēplo videlicet ceti Balenæ piscis, qui scilicet suos catulos mira cura perhibetur souere. Nam miro amore eos diligit, & in pelago secum lōgo tempore circumducit: & si eos ab arenarum cumulis impediri contigerit, aquæ multitudinem in ore colligit, & super eos effundit, & sic eos à periculo liberans ad pelagus reducit, contra omnia pericula se pro eis exponit, & semper eos inter se, & mare in loco tutiori ponit, & quando tempestas inualescit, filios adhuc tenellos in ventrem sumit, quos serenitate facta sine aliqua læsione emittit. sicut dicit Isidor. Similiter etiam debet prælatus subditos velut filios magno amore diligere, & eos per huius vitæ pelagus procellosum sollicita dilectione deducere: eos si arenarum cumulis. i. diuitiarum, vel rerum temporalium curis videat impediti, oris sui aqua. i. exhortatiōis, vel correctionis doctrina studiosius adiuuare debet, etiam pro eorū salute se periculis quibusque exponere: q a bonus pastor ponit aiam suam pro ouibus suis. Debet etiam eos de dubus, in tutiori parte ponere, & locare, & si exurgat persecutionis tempestas, illos quos magis tenellos. i. magis debiles viderit, debet in ventrem. i. mentis affectū vel intimę solicitudinis cura colligere, & tenere, eos suis monitis, & auxiliis roborando, & securando, quousque tranquillitas redeat. Sic etiam Paulus faciebat qui dicebar, Gal. 4. Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, & ad Phil. 1. Eo quod habeam vos in corde meo.

Quantum superbi, qui falconibus, ab humilibus, qui muscardis comparantur inter se differant, aperitur.

Cap. LXXIII.

PRæsumptuosi, & superbi semper altiora sequuntur: prudentes & humiles ad congrua sibi tendūt. Cuius rei exemplum apparet in falconibus & muscardis, siue alietis. Nam falco est auis multum animosa. Inuadit enim ipsa aues longe se maiores: pectore & pede eas percutiens: cui similis est homo præsumptuosus, & audax, qui ad ea quæ se excedunt, intendit: contra illud Eccle. 3. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Sed muscardus quem aliqui dicunt alietum, cum sit auis parua, paruulas capit aues: & ideo signat sobrietatem humilium. De quorum numero fuit Psalmista: Ps. 130. Neque

...ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus super me. ... præsumptuosi qui nimia & laboriosa assumunt, cito deficiunt ... sicut dicit Aris. li. 6. de animali. gallinæ, quæ multum o... cito moriuntur. Quid enim sunt gallinæ multum ouantes ... nisi præsumptuosi quidam nimios labores assumentes, & plurima opera & magna inchoantes. *Hi* nimirum cito deficiunt, ... & si vires eis ad inchoandum adsint, ad prosequendam tamen, seu ad perficiendum non suppetunt & ideo consulitur. Eccl. 11. *F*ili ne in multis sint actus tui.

Hominum peccatorum prosperitas, quoddam futura calamitatis indicium esse, exemplo vnico Bubonis demonstratur.

Cap. LXXIIII.

PRosperitates diuitum hominum & peccatorum, assimilatur cuidam aui quæ bubo dicitur: Bubo enim auis est onusta plumis, sed pigritia detenta & debilis ad volandum, in sepulchris mortuorum die ac nocte moratur, & fertur futurum malũ prætendere: & loci vbi habitat, solitudinem nunciare, vt dicit Isidorus. Quasi ergo bubo onustus pennis, est peccator abundans diuitiis, & hoc quia piger est valde ad exercitium bonorum operum, & etiam debilis ad contemplationis volatum, manensque in sepulcris mortuorum. i. fœtore operum, seu peccatorum carnalium est ei ipsa sua prosperitas futuræ desolationis prognosticum, & æternæ damnationis indicium. Vnde Luc. 6. Væ vobis diuitibus, qui habetis consolationem vestram in hoc mundo. ac si apertius dicat, Ipsa vestra consolatio quam nũc in præsenti recipitis, æque vobis super venturum significat æternæ damnationis. Boetius fortuna est quoddam futuræ calamitatis indicium.

Prudens homo quid agere debeat, vt sapienter tempora dispenset ac mensuret.

Cap. LXXVI.

PRudens homo tempora diuidit: quia partem quieti mentis contemplationi, & orationi, & partem necessitatibus corporis per actionis laborem distribuit & concedit. Est enim vulturi similis, De quo dicit Arist. de animal. venatur à meridie vsque ad noctem, & ab ortu solis vsque ad meridiẽ in silentio requiescit: vt eius exẽplo videlicet homo instinctus partim vacet quieti orationum, & partim intendat venarui. i. procurationi necessariorum. Vnde Haimo de Paulo Apostolo refert, quod (vt tradunt sancti doctores) à mane vsque ad horam quintam labori manuum insistebat, vt inde victum acquireret: & inde vsque ad vesperam intendebat publicæ dispu tationi

Quemadmodum contra diabolum sit pugnandum, Ceti contra Cocodrillum pugna nos instruit.

Cap. LXXVI.

PVgnandum est contra diabolum, sicut pisces contra cocodrillum. Nam cum cocodrillus pugnat contra cetũ, fugiunt pisces ad caudam ceti, & ipse pugnat pro se, & pro eis: & videns cocodrillus, quod vincere nõ possit, fœtidissimũ fumum emittit in aquam. Sed econtra cetus odorifero fumo de ore emisso fœtidum illum beluæ odorem repellit. Si ergo aliquos cocodrillus. i. diabolus persecutionibus impugnat, ad caudam ceti. i. ad vltimum vitæ Christi. s. ad exemplũ crucis, & passionis Christi fugiant: quia si passio Christi ad memoriam reuocetur, nihil est adeo durum, quod non æquo animo toleretur. Ipse enim contra diabolum pro nobis pugnauit & vicit. si vero fœtore carnis & de carnalibus illecebris infestet, odore oris. i. virtute deuotæ orationis repellatur. Et notandum, quòd quidam dicunt idem esse cetum, & balenam: sed Isidorus distinguit inter ea per hoc, quòd balena est piscis miræ magnitudinis, quæ aquam emittit in altum: quod non facit cetus.

Religionẽ ingredi, in eaq; laudabiliter permanere quærentes, quonam pacto eorum prælati seipsos atque alios regere debeãt plurium auium exẽplo, multisque Anserum, & Gruis similitudinibus sapienter edocetur. Cap. LXXVII.

REligionem intrare volentes, vel statum mutare quærentes, illam religionem, vel statum magis eligere debent, qui magis competit eorum dispositioni, & conditioni: videlicet exemplo auium, quæ secundum varias cõplexiones sibi varia habitacula quærunt. *V*nde quæ magis sunt frigidæ, & humidæ, paludes, & flumina inhabitant, propter ciborum assignationem, & pullificationẽ, vt sunt merguli, anates, & cygni, per quos intelliguntur homines qui corpore, vel spiritu infirmiores sunt, quorum est assumere status humiliores, siue propter nutrimentum si sunt corpore debiles, vel infirmi, vel propter nidum, idest habitationis locum. Quia interdum, etiam periculosum est quibusdam spiritualiter in aliquibus locis manere. siue quo ad pullificationem, i. ad regularium operum laborem. *V*olatilia vero, quæ calidioris sunt naturæ, montuosa loca, & rupium concaua inhabitant: per quæ significantur illi, qui sunt fortiores corpore, & spiritu feruentiores, qui securius assumere etiam possunt status altiores, & difficiliores.

Item religiosi in congregatione viuentes, debent esse similes gruibus, vel anseribus præcipue syluestribus. Hæ enim simul vadunt, simul comedunt, speciem suam diligunt, regem sibi cõstituunt. Hæ etiam grues, vel anseres syluestres, ordinatè volant, & si aliquando inter se pugnant mox reconciliatæ simul volant, & à societate pristina non declinant. Hæ etiam futuram tempestatem cognoscunt. Quia imminente tempestate, clamant, vigilias ordinant, & in vigilando voces earũ alternant, vt dicunt Basilius & Ambrosius. Arist. 2. de ani. tamen addit, quod illa quæ vigilat, lapillũ in pede tenet, vt sic, si fortità dormiret, casu lapilli se excitaret. Dicit etiam idem Aristo. quod rex earum semper se deponit primo, & semper primo de terra se erigit, & circunspicit, si quem venientem viderit, clamare incipit, & eas ad custodiam munit. In eo ergo, quod simul vadunt, & comedunt, docentur religiosi & in congregatione viuentes, communitatem diligere, & singularitatem fugere siue in cibo, siue etiam in aliis. *D*ebent enim religiosi viuere sine propriis, sed omnia cõmunia erũt, sicut *A*postolis omnia legitur cõmunia fuisse. *S*ed in eo, quod speciẽ suam diligunt, docentur religiosi suam congregationẽ & religionẽ præcipue diligere. *I*n eo autẽ, quod regem sibi constituunt, docentur sub obedientia viuere. *I*n eo vero, quod ordinatè volãt, docentur modeste & ordinatè incedere. *E*t in hoc, quod cito recõciliãtur, & iterũ cõsociantur, docẽtur iras seu lites, si aliquando accidãt citius terminare, & per remissionẽ, vel obliuionẽ iniuriarũ, pacẽ & charitatẽ pristinã reformare celerius. *E*t in eo quoque, quod tempestates sentiunt, docentur futura pericula vel tentationes solicitè præcauere, & eis ingruentibus ad *D*eum clamare. *E*t in eo etiam, quod vigilãt, & vigilãdo voces earum alternãt, docentur, quod debent se vigilanter custodire, & pro mutua conseruatione

successiuè laborare. Prælatus autem qui pro omnibus debet sollicitos esse, debet lapillum.i. humile Christi exemplum, (qui fuit lapis angularis) semper in pede.i. in affectu mentis, vel aspectu habere. Christus enim dixit Io.10. Ego sum pastor bonus:& bonus pastor ponit animā suam pro ouibus suis. Vnde sonu istius lapilli idest cōsideratione, vel imitatione istius exempli, fugatur omnis somnus,& negligentia prælati.

Item ipse etiam prælatus debet, quanquam sit maior cæteris omnibus ratione dignitatis, tamen se primo deponere, idest primus esse omniu in operibus humilitatis.

Item de terra se erigere, scilicet per studium sanctæ orationis & contemplationis: vel primus esse in contemptu terrenæ cupiditatis, præcipuè autē quādo in pascuis sunt subditi.i.in consolatione corporis, debet circumspectionem mentis prælatus circa eorum custodiam erigere & habere, & si aliquid aduersum, vel obnoxium eis accidere senserit, monendo & corripiendo clamare.

Multis Aquilæ similitudinibus, Accipitrisque eruditissimis exemplis, quomodo anima hominis spiritualiter instauretur, enucleatur. Cap. LXVIII.

Renouatur anima spiritualiter, sicut aquila. Vnde ps.102. Renouabitur sicut Aquilæ iuuētus tua. Dicit enim Ang.super ps.quòd aquila in senectute patitur caliginé in oculis,& grauedinē in alis, propter quod fontem aquæ quærit super quē volando quātum potest ascendit, & sic ex labore, & calore aeris stomachus incalescit fortius, & ita poris,& pēnis laxatis, subito in fontem se cadere permittit, vbi mutatis plumis,& caligine purgata in oculis, quasi renouata vires resumit. Et(sicut dicitur super Psa.) Cum senuerit, Incuruatur eius rostrū, ita vt vix possit sumere cibū.petram igitur quærit, supra quā rostrū percutit & allidit & sic onus rostri deponit, cibū capit,& resumptis virib. innouescit. Sic anima p peccatū vetusta, cæcata & aggrauata, si aliquādo exurgat ab actionibus terrenis, & altius in seipsam eleuetur, statū suæ mentis, suā perpēdens miseriā, accēditur in ea fortior calor cōpunctionis,& tūc si se proijciat in fontē lachrymarū, renouabitur, & purgabit vetustas peccatorū. & si rostrū, idest os cordis grauatur:& ita ad terrena incuruatur, sic vt spiritualem escā sumere nō possit, percutiat illud ad petrā Christū, cōsiderando exemplum, quo omnia cōtemnere docuit, & tunc rostri curuitudo frangetur, idest affectus terrenus corrigetur,& diriget ad Deū.

Itē renouatur à vitiis anima, sicut accipiter in plumis. Iob.39. Nunquid per sapiētiam plumescit accipiter? Tria enim sunt quæ faciūt ad eius renouationē, scilicet vētus, Sol, & cib°. Habet enim accipiter propriū, quod quādo senescit,& grauari se sentit, alas suas cōtra radios Solis expādit, flante scilicet austro, vt sic repēte aura, & calore resoluente, aperiātur pori, quib° apertis, se exeutit, & sic veteres pēnæ exiliūt, & nouæ crescūt, & sic ex nouitate pēnarū statū aptior fitad motū. Sic domestico accipitri, qui, vt renouetur, in mutatorio cōseruatur, cib° de carne venenosa aliquātulū datur, vt facilius immutetur,& sic patet, φ flatus austri, calor cæli, idest solaris radij, & vis veneni faciūt ad renouationem ipsius. Per flatū ipsius austri intellige Inspirationem gratiæ, per calorē vero accipe feruorē pœnitētiæ, sed per carnē venenosā percussio nē alicui° aduersitatis vel infirmitatis corporalis, quæ frequenter peccatorē impellūt, vt renouet per pœnitētiam. Dicit etiā Beda, quod accipiter à fumo miro modo læditur. Vnde eorum mutatoria à locis fumiferis penitus remouentur. Quasi autem quidam nociui fumi, sunt tētationes peccandi, qui fumi maxime surgunt. vbi [illegible] occasiones, & etiā opportunitates peccati. [illegible] sunt pœnitētes à talib° quasi accipitres à locis fu[illegible]eris penit° elōgādi.

Item nota, quòd dixta acci[illegible]tris nō nimis lata debet esse, sed mediocris, quia ex nimia pinguescit, & pinguis factus vocatus [illegible] redit, si vero nimis est tenuis, deficit, vt volare nō p[illegible]. Sic debet esse discreta dixta pœnitētis, vt nec ex nimietate eius impīguarō corpus animæ nō obediat, secūdū illud Deu.32. Incrassatus est dilectus,& recalcitrauit. nec etiam ex abstinentia nimia debilitetur corpus, ita vt inutile fiat. Apostol. Ro.12. obsecro, vt exhibeatis corpora vestra Deo, hostiam viuentē sanctā, Deo placentem. viuentem dicit, non occisam.

Sanctorum virorum perfectiones quamplurimæ, ex columba, falconis, vulturisque, varijs similitudinibus deprompta connumerantur. Cap. LXIX.

Sancti & perfecti viri assimilantur columbis, secundū illud Isa.60. Qui sunt isti, qui vt nubes volāt, & quasi columbæ fenestras suas? nā columba quidē est pacis nuncia. vnde in signū pacis & reconciliationis, ramū oliuæ ad arcā detulit. Sic etiā sancti viri pacē prædicādo annūciāt. Isa.52. Quàm pulchri super mōtem pedes euāgelizātis pacē. Annūciāt etiā prædicatores sancti pacē peccatoris, idest cōscientiæ pœnitentibus, pacem temporis diligētibus,& pacē æternitatis persistentibus,i.perseuerantibus.

Secundò, colūba est simplicitatis forma, Caret enim felle malitiæ. Sic etiā sancti viri sunt simplices, idest sine plica malitię, siue duplicitatis. secūdum illud Mat.10. sim plices sicut columbæ.

Tertiò, natura est mūda, non enim immūda comedit, sed munda grana eligit. Sic sancti viri student in omnib° esse mundi, secundū illud Io.3. Mūdam seruaui animā meā. Vnde mūdiora grana, i.opera, vel exempla sumūt, immūda vero fugiunt, secundū illud 2.Cor.7. immundū ne tetigeritis. Quartò est prole fœcunda. Nam columbæ in regione calida omni tēpore pullificant semel in mēse. Vnde Arl.de anima.6.lib. dicit quòd decē vicibus ouāt in anno cōmuniter,& quādoque vndecim, vel duodecim, ideo sunt valde fęcundæ. Sic sancti viri fęcundi esse studeant, siue in pullificatione spiritualiū filiorum, quos Deo generantes scientię euangelicæ doctrina, secundum illud 1.Cor.4 In Christo enim Iesu per euangelium ego vos genui, vel saltem fęcundi sunt, fęcunditate bonorum operum. Sumus enim domini nostrorum operum, quemadmodum & natorum: sicut dicit Aris. in Ethi.

Quinto, colūba est pietatis æmula. Nam circa pullos suos magnum pietatis & sollicitudinis ostendit affectum: alienos insuper pullos nutrit, columbas autem alias errantes associat & recolligit. Quæ omnia ex pietatis affectu faciunt sancti viri. Ipsi enim de suis subditis, vel domesticis sollicitam curam gerunt,& insuper etiam ad extraneos beneficia charitatis extendunt, errantes etiam quosque vel vagos recolligunt,& dirigunt, secundum illud Isa.58. Egenos vagósque induc in domum tuam.

Sextò, columba est societatis amica. Sunt enim columbæ suam speciem amantes, & societatem hominum diligentes: quia sancti viri sibi similes diligunt, & rationabilitet & ordinatè viuentium societatem quærunt.

Septimò, columba est obliuiosa. Vnde sublatis pullis, damni immemor in eodem loco nidificat (vt dicit Hieron.) Similiter sancti viri sunt iniuriarum immemores, neque

.. propter dāna illata à nido charitatis recedūt, sed fructu . . . ipsis nocentibus velut præmia impendunt.

Item sancti & pe. . . i viri sunt falconi simillimi, primò, quia falco quæd. . . avis est paucæ carnositatis: nā sancti viri paucam curā habent de carne sua, qa nō eius desideria implent, sed potius eā torq . . . t. Vnde Apo. 2. Cor. 10. In carne āmbulātes, non secundū c. . . ně militamus.

Secundò, quia falco est magnæ animositatis. Sunt enim sancti viri animosi, i. magnanimi, & secūdū illud Pro. 28. Iustus quasi leo confidens, absque timore erit.

Tertiò quoque est multæ pēnositatis, quia sancti habent pēnas multarum virtutum. Eccl. 44. Homines diuites in virtute.

Quartò, quia est magnæ agilitatis, & ideo altè volat in aere. u. m. (sicut dicit Grego.) modicum habet de eo quod grauat, & multum de eo quod sursum leuat. Sic sancti viri modicum habent de grauedine, id est, de amore cupiditatis, & voluptatis, & multum de læuitate, id est, de amore charitatis, & ideo in altum volant, siue contemplatione, siue conuersatione. Esa. 52. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur.

Quintò, viri sancti & perfecti assimilantur falconi, quia est magnæ generositatis: nam si primo, vel secundo, prædam non attipit, quasi vindictam de se expetit, & de facili tunc præ verecundia ad manum non redit, sed per aera vagus incedit. Nam deuictum, & quasi degenerem se extimat, quando de aue quam impetit, non triumphat, vt dicit Greg. Ille igitur primo, vel secundo prædam non arripit, qui vel benefaciendo, vel bene prosequendo ad finem boni operis non pertingit. & talis nimirum à Christo degenerē se ostendit, qui ait Mat. 24. Non qui inceperit, sed qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Talis quidem cum verecundia pœnitentiæ debet ad Christum redire, & manus eius auxilium humiliter procurare. Sextò, quia est magnæ pietatis, scilicet non solum erga pullos suos, sed etiam erga alienos. Nam eodem sedulitatis officio quo filios pascit, pullum ab aquila derelictum nutrit, & cum suis recipit, vt quidam dicunt. Similiter etiam sancti viri, nō solum de suis curam gerunt domesticis, sed etiam de extraneis & de miserabilibus pupillis, maximè ab alijs derelictis. Iac. 1. Religio munda & immaculata apud Deum, & patrem hæc est, visitare pupillos. Vnde Iob. 31. Si comedi buccellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.

Septimò, sancti viri & perfecti assimilantur falconi ratione puritatis, quia est magnæ puritatis, siue munditiæ in cibo capiendo. Nam cadauera fugit, & in vehementia famis putridas carnes non tangit, sed patienter expectat quousque præ famē sibi cōgruā inuenit, vt dicit Greg. In quo redarguūtur nō tamū illi qui nociua sibi cibaria comedūt, vt gulæ satisfaciāt, sed etiā oēs illi q̄ fœtidis cadaueribus id est fœtidis carnis operibus delectātur.

Itē sancti viri & in hoc mundo quēdam odorē sentiūt eorum quæ sunt in cœlo. Vnde assimilantur vulturibus. Nā in vulture (vt Plinius dicit) maximè viget olfactus. Vnde existēs vltra mare, sentit odores caruium ex alia parte, & econuerso. Sancti autem qui sunt in cœlo iam huius mundi mare transierunt. Nos autē in vita ista mortali adhuc circa mare sumus. Et tamē nihilominus quæ sunt vltra, id est quæ sunt in alia vita, si boni, & mūdi sumus, contemplando, & amādo delectabiliter odoramus.

Similiter vultures qui vltra mare sunt, id est sancti qui in cœlo consistunt, nostrarum orationum odores cū quadā auiditate percipiūt. Vnde phialæ plenæ odoramētorū dicuntur orationes Sanctorum.

Vnico Apum exemplo, Dei sapiētia tantum à iustis perfectè adipisci, declaratur. Cap. LXXX.

SApiētiā cœlestē nō potest percipere, nisi mundus à sordibus culpæ, quod patet per exemplū in apibus. Apes nō potant nisi aquam clarā nec potāt nisi prius fœces eiiciāt: vt dicit Auic. Aquam igitur claram potant quicū que superuæ sapientiæ adēptioni inuigilant: de ipsa enim dicitur Ecc. 15. Aqua sapientiæ salutaris potabit illum. & rursus. Sap. 6. Clara est quę nūquam marcescit sapientia: sed tamen nullus hāc aquā clarā cœlestis sapientiæ bibit, nisi prius à semetipso peccatorū fœces eiecerit, sicut scriptum est Sap. 1. In maliuolam animam non intrabit sapiētia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.

Simplicis columbæ naturales proprietates, & qua de causa Spiritus sanctus sub hac forma apparuerit, aperitur. Cap. LXXXI.

SPiritussanctus in columbæ specie apparuit in Christi baptismo, quæ licèt verè animal fuerit (vt dicit Augustinus) ex suis tamen proprietatibus significabat spirituales effect', quos ipse spiritussanctus facit in baptizatis. Nam primo colūba, vt dicit Glossa super Can. 2. gemitum pro cantu habet: quia videlicet spiritussanctus peccata gemere facit. Isa. 59. Quasi columbæ meditantes gememus. Rom. 8. Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus, i. nos postulantes facit & gementes.

Itē colūba felle caret, quia Spiritussanctus irę amaritudinem aufert, & benignitatis dulcedine replet. Sap. 7. O quā bonus, & suauis est domine spiritus tuus in nobis. Et in eodē vocatur spiritussanctus suauis, & benignus, & human', qa suauet, benignos, & humanos nos efficit, suaues in sermone, benignos in corde, humanos ī cōuersatione.

Item columba in petræ foraminibus manet, quia scilicet Spiritussanctus facit nos in Christi vulneribus, & eius passionibus frequentes mente stare. Vnde Can. 2. dicit Spiritussanctus, Colūba mea in foraminibus petræ: glossa i. in Christi vulneribus.

Item columba iuxta fluenta residet, quia s. spiritussanctus fideles suos insistere facit circa scripturarum fluenta. Gen. 1. Spiritus domini ferebatur super aquas, scilicet scripturarum.

Itē columba vmbrā accipitris timet, & abscōdendo laterquia. s. spiritussanctus facit sanctos diaboli tentamenta perpendere, & per fugam mundi & absconsionem humilitatis euadere. Quasi enim accipitris vmbra, est ipsa tentatio diabolica. Vnde Mat. 4. ductus est Iesus in desertum, id est in deserti latibulum, vt quasi ibi absconditus mundo, facilius vinceret tentamenta.

Per piscium comparationem diuersis in locis commorantium, varietas pariter virorū spiritualium per eorum diuersa bona opera: multis similitudinibus demonstratur. Cap. LXXXII.

SPirituales viri similes sunt piscibus, quorum aliqui in solo mari viuentes, alij in stagnis & fluuiis commorātes: Alij vero quandoque in mari, quādoque in aquis dulcibus. pisces autē à mari ad dulciores aquas egredientes, in earum dulcedine delectantur, & impinguantur: & econtrario. Vnde t. lesio aqua nunc dulci nunc in mari sunt commanētes, quia dum vnum cōtratiū experiūtur,

magis in reliquo delectantur. Sed quidam sunt fluuiales pisces sic allecti dulcibus aquis, vt maris amaritudinem non ferentes mox aquam salsam gustantes, subito moriuntur. Similiter quamuis omnes boni, & spirituales viri in aquis pœnitentiæ viuere debent, quidam tantum in mari commorâtur. i. exercitio & inquietudine vitę actiuæ, in qua more maris frequenter turbantur, sicut dixit dominus Marthæ, Luc. 10. Sollicita es, & turbaris erga plurima. Nihilominus tamen boni sunt & laudabiles pisces marini. i. boni & commendabiles homines actiui. Qui iam verò alij sunt qui semper esse volunt in aqua dulci, i. à contemplatiuæ vitæ dulcedine minimè separari, & de talibus erat Magdalena. Luc. 10 quæ sedens secus pedes domini, audiebat verbum illius. & ideo dominus dixit, eam optimam partem elegisse Dicit enim Auicenna, quòd pisces qui morantur in locis petrosis, & in aquis dulcibus currentibus, in quibus non sunt sordes, dulciores, & meliores sunt aliis. Illi autem morantur in locis petrosis, qui contemplantur Christi opera, & verba, quia petra erat Christus, vt dicit Apostol. 1. Corinth. 10. Sed illi in aquis dulcibus, & currentibus qui contemplantur bona cælestia, & diuina, quæ licet in se semper maneat, dulcedo tamen contemplationis eorum in nobis raptim transit, & currit, dum in hac vita sumus. Illi verò manent in locis à sordibus mundis, qui contemplatiui sanctorum exempla, qui fuerunt pleni munditia. Tales igitur contemplatiui viri plus habent de dulcedine, & de vitæ puritate q̃ primi, & ideo meliores. Sed alij sunt qui vtrobique successiuè morantur, quandoque in mari, quandoque in aqua dulci, quandoque sunt in exercitio actionis, quandoque in dulcedine contemplationis. Et isti sunt pisces, qui magis impinguantur, i. in vitæ merito magis dilatantur, quia non solum sibi prosunt per contemplationem, sed etiam multis aliis per multiplicem actionem. Vnde Apo. 1 Cor. 10. Non quærens, quod mihi vtile est, sed quod multis profic. Sunt tamen quidam sancti, ita contemplationis deli ijs totaliter dediti, vt si quis eos poneret in exercitio actionis, in spiritu vel corpore perirent. Vnde tales Dominus eligit (sicut dicit Greg.) vt seruiant ei in vita solitaria.

Superiorum electio quo pacto sit agenda, qualisque subditorum obedientia ac dilectio esse debeat, clarissimum desumitur apum exemplu. Cap. LXXXIII.

SVbditi qualiter se habeant ad prelatum suum, ostendi tur exemplo apum. Nam apes sibi regem creant, ipsæ sibi populos ordinant, & licet sint subiegæ, sunt tamen liberæ, & quem regem faciunt, naturali affectu diligunt, & summa protectione defendunt, & pro eo mori pulchrum esse credunt: & ipsi regi tantam reuerentiā exhibent, vt nulla earum exire de domibus audeant, nec prodire ad pastus, nisi rex fuerit egressus, & volatus sibi vendicauerit principatum. Eligunt sibi illum in regem, quem magnitudine corporis vident magis insignem, & quod in rege præcipuum est, mansuetudine clariorem. Vnde nullum aculeum habet, vel si habet non vtitur ad vindictam. Miranda est earum circa regem obedientia. Nam cum procedit, totum conglobatur examen, & regem circundat, vt tunc videri non valeat. Singulæ tunc obsequio regis se offerunt, & ei proximæ esse contendunt, & fessum subleuant humeris, & aliquando totum portant. vbicunque vero rex federit, ibi totus exercitus castra figit, rege viso, totus animatur exercitus, ipso quo que amisso, examen dilabitur, quia sine rege esse non possunt. Cum ergo pars apum in labore est, ... à labore immunis est, & intus solus sedet, cir... què semper adsunt quædā apes, fortem aculeum h... ntes, tanquā lictores regem custodientes, & offende... es puniūt: & raro rex foras exit. Vnde si quis tunc te...poris alam regi præscinderet exercitus n... ...xiret. Quando autem rex moritur, circa ipsum conglobantur, & more funerantiū tristitia tot pent, & plebs tota mœret, nō comedunt, nou procedunt, tristi murmure omnes gemunt: non luctus minuitur, immo fame se mori permittunt, nisi corpus regis de medio subtrahatur.

Ex his ergo omnibus colligitur, quòd rector, & prælatus est virtuosus, & mansuetus eligēdus, & à populo siue subditis non coactis, sed liberè, i. voluntariè obedientibus, affectuosè diligendus, summè defendendus, cū reuerentia expectandus, & ei obtemperandum ab omnibus, & sponte seruiendum, in laboribus adiuuandus, in defectibus suis supportandus, communiter imitandus, præ oculis habendus, à seruilibus laboribus eximendus, cautè, & honorificè custodiendus, circa extrinseca raro occupandus, in morte autem eum tristitia debita reuerenter sepulturæ tradendus. & hæc omnia in vno includens, 1. Pet. 2. dixit Regem honorificate.

Superborum actiones, locustarum similitudinibus quibusdam, breui patefiunt. Cap. LXXXIIII.

SVperbi assimilantur locustis. Nam locustæ in saliendo se erigunt, sed in erigendo mox cadunt, à vento australi generantur, & conduceuntur, sed in aquilonari moriuntur.

Idem mutuo se comedunt, nec maiores minorib. parcunt. in æstate quoque apparent, & in hyeme latent. Sic superbi saliendo temporaliter, se erigunt mentaliter, vt eo ipso se probiores reputant, quo se honorari amplius videntur: sed se erigentes cadunt, quia eo ipso, quòd grandes apud se sunt apud Deum nihil sunt. Sequitur etiam plerunque post elatum ascensum superbiæ, inopinatæ casus ruinæ. A vento australi, qui calidus est, oriuntur: quia ex calore temporalis prosperitatis, superbi efficiuntur, sed ipsi in aquilonari frigore moriuntur, quia ex aduersitatis rigore demuntur. mutuo etiam superbi sese consumunt, & potentiores debilioribus non parcunt. in æstate, i. in prosperitate apparent mirifici, Sed in hyeme i. aduersita te latent despecti.

Mugilis exemplo, tentationum laqueos vitare edocemur. Cap. LXXXV.

TEntationum laqueos cùm homo aduertit, debet sagaciter fugere, & ab earum occasionibus se velociter elongare. Cuius exemplum apparet in pisce mugile, qui quidem est piscis mirabiliter agilis. hic dum insidias piscatorum sentit, statim retrocedit, & ita transilit, vt volasse astantibus videatur. Ille igitur piscis insidias sentit, qui insurgentes tentationes perpendit: & tunc quasi retrocedit, eum ab occasionibus tentationum se subtrahit, & tunc velociter transilit, quando in ipso tentationis principio, mox animum ab eadem auertit. Vnde Isidorus dicit, Cum te titillat cogitatio, eū tibi aliquid suggerit illicitum, non ibi teneas animum, calca serpentis caput, ealeā prauæ cogitationis initium.

Tyrannorum peruersitas, ac immanitas quāta sit, Aquila Miluique exemplu, ac sacra scriptura monstris, lucidè describitur. Cap. LXXXVI.

Tyranni assimilantur aquilis. Nam aquila, quia in calore & siccitate excedit, est nimis iracunda. Ira ... in fortis non est, nisi corporibus multum siccis: vt dicit Aristo. li... de ani. Est etiam, & aquila auibus in nocentibus Inimica ... infesta, quas vngue rapit, & rostro percutit, & occidit.

Item aquila societatem non habet, sed fugit: vt Aristi. de ani. dicit. Est etiam crudelis filiis d... eos abiicit, dũ rostro percutit, & à nido exire compellit. Omnia hæc cõpetunt tyrannis, primo, quia communiter sunt iracundi, & furiosi. Vnde de quodam tali dicitur 2. Mac. 4. Animũ crudelis tyranni, & feræ beluæ iram gerens.

Item, quia malis hominibus fauent, & bonis & innocẽtibus sunt infesti, & inimici: & ideo persequũtur illos, vel eorum bona diripiendo, vel in personalędendo, & interdum vita priuando: sicut 3 Reg 21. fecit Achab Naboth Iezraelitæ, cuius personam occidit, & vineam possedit.

Item non diligunt tyranni, neque volunt in dominio, vel honore, vel diuitiis socios, vel pares habere. Vnde etiã student omnes depauperare, ne possint contra eos insurgere, vel eis parificari. Interdum etiam tyranni tantę crudelitatis existunt, vt etiam suis non parcant. Nã etiã proprios filios quandoque à se abiiciũt, quãdoque vero eos percutiunt, quandoque vero non solum de domo, sed & de patria eosdem exulare compellunt, immo, (quod est execrabilius) quandoque eos occidunt, sicut legitur de Herode, qui filios primo expulit, postea occidit, propter quod Romanorũ Imperator de illo dixisse fertur, quòd maluisset esse Herodis porcus quàm fili⁹, quia Herodes cum esset proselytus in lege Iudæorum, porcis parcebat, sed filios occidebat.

Item tyranni quidã similes sunt miluis. Est enim miluus auis rapax, audax in minimis, sed timida in magnis. Nã syluestres aues inuadere non audet: sed pullos domesticos paruos rapere non timet. Similiter quidã tyranni, licet ex auaritia sint rapaces, & contra debiles & impotentes sint audaces: contra tamen potentiores, vel eorquales, & eos, qui sibi resistũt, pusillanimes & pauidi sunt, immo superantur interdum etiam per minores. Nam miluus à niso impetitur, & propter suam pusillanimitatem à minore superatur.

Tribulationes Dei electi maximoperè expedire per piscium in Aquilonari pelago commorantium, similitudinem efficitur manifestum. Cap. LXXXVII.

Tribulationum, & tentationum impetus melius eõ seruat iustos, quã consolationum applausus. Cuius exemplum apparet in piscibus, qui meliores sunt, & conseruantur magis in pelago aquilonari, & orientali, quàm in australi, quia ex illorum ventorum impetuoso flatu, aquæ amplius commouẽtur, & melius depurãtur, propter quod pisces qui in eis morantur, magis à superfluis mundantur. Per ventum igitur aquilonis qui asper est, asperitatem intellige aduersantis & tribulãtis, sed per orientalem, qui calidus est sua origine, feruorem accipe irruentis tentationis. Ex quorum impetu anima velut aqua ad bonum sollicitat seu impellitur & à malo purgatur, si fortiter resistat, & sic piscis homo iustus proficit, & saluatur. Iob. 10. Visitatio tua custodiuit spiritum meũ. Sed per australem vẽtũ, qui mitior est, & suauior, intellige suauitatem temporalium consolationũ, ex quibus pisces, i. homines in aqua pœnitentiæ, vel iustitiæ viuentes frequenter per negligentiam resoluunt. Et ideo minus conseruantur, & magis deteriorantur.

Animæ cibum verbum Dei esse, auctoritate Sacrarum scripturarum atque pulli gallinarum similitudine definitur. Cap. LXXXVIII.

Verbo Dei anima nutritur, secundum illud Deu. 1. Non in solo pane, &c. Cuius ratio est, quia ex eisdem nutrimur ex quibus sumus, sicut Arist. de ani. 7. dicit. Nã pullus qui nascitur ex ouo, nutritur ex ono. Dicit enim Arist. ꝙ pullus nascit ex albugine oui, & nutritur ex vitello. Cum ergo ex verbo Dei sumus in fide spiritualiter geniti, secundum illud Iac. 1. Voluntariè genuit nos in verbo veritatis, ideo ex verbo veritatis etiam nutrimur. Vnde Greg. dicit, qđ cib⁹ mẽtis est sermo Dei.

Nonnullarum mulierum vetularum malignitas, quæ vulgò striges nuncupãtur, manifestatur, quæ & cornicibus comparantur. Cap. LXXXIX.

Vetulæ quædam mulieres inueniuntur cornicibus similes. Nã cornices (sicut dicit Isidorus) sunt aues annosæ, garrulæ, impiæ, & his vbi habitant noxię, in senectute licet eis albescãt plumæ, intus tamen in eatenus quanto plus viuũt, tanto magis efficiuntur nigræ. Itẽ dicuntur cornices suo garritu, seu volatu, mutationis tẽporis esse præsagæ siue nunciæ.

Item (vt dicit Ambro.) cornices sunt ... duces, & sociæ, quia cũ ciconiæ transuolãt mare, cornices ipsas pręcedẽdo deducũt, & cõtra infestas aues pro eis bella cõmittũt. Hęc igit omnia cõpetũt quibusdã malignis, & vetulis mulieribus, quæ si annosius viuunt, assiduè garsiunt, impiæ & crudeles puellis existunt, etiã h...s, vbi habitãt, lædunt, quia pueros fascinãdo inficiũt, sicut dicit Glossa super illud Apost. O insensati Galatæ, qs vos fascinauit?

Item quãto plus per ætatis prouectẽ canicię albescũt, tanto plus per peccati caliginem interius nigrescunt.

Itẽ sunt ꝑcurattices dęmonũ, quæ interdũ ciconias, idest mulieres etiam honestas ad adulteria, & inhonesta opera callidè seducendo associant, & deducunt. Ipsæ quoque sunt quæ se striges mendaciter esse dicunt, & tãquam prophetissæ diaboli futura diuinare præsumunt.

Ex pluribus Turturis proprietatibus, quale sit Viduarum munus laude dignum, ac Deo gratum, elicitur. Cap. XC.

Vidualis cõtinẽtia, qualiter sit seruanda, turtures ostẽdũt. Nã turtur est auis castissima, eo ꝙ dũ parẽ suũ perdit, alterius vlterius copulã non requirit, sed solitaria sẽper incedit, & memor ꝑdite societatis sem per gemit: solitudinem diligit, & hominũ cõsortia valdè fugit ad hortos, & agros descendit, vbi cibũ quærat: sed tibe obtẽto, iterũ solita loca plãgẽtibus apta requirit. In his ergo mouẽt viduæ, vt maneãt viduæ, vt sint solitarię.

Item cõsortia noxia, & vana spectacula fugere, & sumptis necessitatibus victus, se ad orationis & cõpunctionis loca colligere.

Itẽ turtur in hyeme plumas perdit, & tunc in concauitatibus arborũ se abscõdit, sed tempore veris plumis resumptis de locis vbi latuerat, exit, & loca cõgrua ad pullificandũ quęrit, sicut Arist. de animalib. dicit. In quo figurat, quòd viduę tẽpore hyemis, i. tentationis, vel aduersitatis, vel depositis plumis ornamentorũ debent iacere in cõcauitatibus arborũ. i. humiliter manere in domib⁹ suis, vel perditis plumis delitiarum seu diuitiarũ, debent morari per meditationẽ animi, in cõcauitatibus arborũ, in exẽplis humilitatis & paupertatis Sanctorum, sed tẽpore veris, i. prosperitatis, quãdo habent plumas diuitiarum, debent exire ad pullificandũ, & fructificãdũ opera

ficut fecit sancta Elisabeth filia regis Vngariæ post mortē viri sui, dans se eleemosynis, & seruitijs pauperum.

Itē turtur sup rē fœtidam non descendit, neque super cadauer: quod fit, quādo mulier vidua turpi tentationi non consentit, & carnalis operis turpitudinē non committit.

Item turtur pro se, & pullis suis pauca & munda grana eligit, & in locis mūdis colligit, vnde viuit: quia scilicet mulier vidua tam pro se, quā pro filijs suis, paucis & licitis sumptibus debet esse contenta.

Peccatorum viæ Auium vijs in volando assimilantur, quod quidem earum naturalibus similitudinibus confirmatur. Cap. XCI.

VIæ peccorū sunt similes vijs auiū in volando. Aues enim in volādo, nō hēnt determinatas vias. Vō fm Isidorū dictæ sunt aues, quasi deuiæ in volando, qa fine via cōstat eas incedere, eo q eatū viæ non sunt determinatæ in aere. Sic peccatores in suis actibus, non sequuntur tōne, q hēt humanis actibus terminos virtutis imponere, ppter qd dicit Arist. in Eth. q virtus est habitus electiuus, in medietate consistens determinata tōne, put vtique sapiens determinabit. Iō dicuntur indeterminatæ, & in errando vagabundæ modò ascēdendo p superbiā, modò descendendo per auaritiam, modo diuertēdo ad dexteram, id est, ad delectationes gulæ, & luxuriæ, delectationes enim ad dexteram pertinere dicuntur fm illud Psal. 15. Delectationes in dextera tua. modo diuertendo ad sinistram per impatientiam, & itā s in aduersis: modo ante procedendo per præsumptionem, modo retrocedendo per pusillanimitatem vel desperationem.

Item aues motu alarum aerem diuidunt, sed mox se claudente nullū signū sui transitus derelinquunt. Sic peccatorum vita, & prosperitas, ipsis mortuis, & in sepulchro clausis, totaliter deficit. Vnde ex persona eorum dicitur Sap. v. Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquā auis, quæ transuolat in aere.

Virginitatis statum, omnem alium mulierum præcellere, multis apum exemplis terminatur. Cap. XCII.

VIrginitatē carnis seruare cū fœcunditate spirituali docemur, exemplo apum. Nam integritas carnis, vel corporis virginalis oībus apibus est cōmunis: quoniā nullo concubitu miscentur, nulla libidine resoluuntur, nec partus patiuntur dolorem, & tamē maximū examen filiorum constituunt. Nam cum aliæ aues semel in anno singulos edant fœtus, apes geminos creant, & duplici cæteris Fœcunditate præponderant. Sic quoque mulieres sanctæ, quæ suorum corporum integritatem custodiunt, immunes sunt à libidinosæ resolutionis fœtorib. exemptæ sunt à partuum doloribus, nihilominus Deo multum fructificant in spiritualibus operū fœtibus. Duplici enim fœcunditate coniugatas mulieres, virgines sacræ præcelluut, quia illæ tantū carne fructificant, hę aūt carne ac spiritu. Illæ carne fructificant, mundo corruptibilem prolem generādo, istæ corpore fructificant in cœlo, incorruptibilem promerendo gloriam. Erunt, inquit Dominus, Matth. 22. sicut angeli in cœlo, vbi neque nubent, neque nubentur. generant quoque nonnunquam virgines sacræ Domino, & si non filios carnales, tamen spirituales. Nam omnes quos trahunt ad Deū siue exemplis operum, siue orationibus, vel etiam suis verbis, eorum spirituales filij dici possunt.

Item licet coniugati fructificent interdum etiam Deo per opera vitæ actiuæ, virgines tamen liberius possunt el parere fœtus tam operum vitæ contemplatiuæ, q̄ e[illegible] actualis. Ex quo patet quod dicitur Isai [illegible] de sertæ magis, quàm eius quæ habet [illegible] virginis, quàm coniugatæ.

Itē virgines præcipuè iuuen[illegible] habēt cōtēplationē dulciorē. In cuius signū apes iuuenes, & virgines, faciūt melius mel, vt Au[illegible] cit. Sic in virginibus ac iuuenibus sanctis, mel. i. dulc[illegible] do contemplationis supernæ, tantò suauius generatur, quāto caro in eis spiritu fortius subiugatur. Vnde lib. Iud. dicitur, De forti egressa est dulcedo.

Quatuor cardinales virtutes hominibus valde necessarias esse, per multas hirundinum similitudines aperitur. Cap. 13.

VIrtutes cardinales docent nos habere exempla hirundinum. Nam primò hirūdo docet habere temperantiam præcipuè in cibo. Hirundo enim (vt dicit Isid.) ab euodo est dicta, eo q cibos secēdo nō aequirat, sed volando. Ita, & homo cibum suum necessarium corpori, transeundo ad necessitatem, & non insistēdo ad voluptatem, accipiat. Exod. 12. Comedetis festinanter. Ille enim q festināter comedit, nec magnam delectationē in comedendo, nec etiā multū cibum accipere consueuit.

Secundò docet nos habere prudentiam.

Primò, ex eo, q nidum tam artificiosè cōponit, q vix sufficeret humana industria facere de nouis materia. Vnde quidam crediderunt eas habere intellectum (sicut Arist. 2. Phys. dicit.) Quod licet verum non sit, docent tamen nos esse prudentes, vt secundum prudētiam nidum mentis virtutibus componamus.

Docent hirundines & nos purgare nidum conscientiæ nostræ, ex eo, quòd ipsæ instruunt pullos suos stercora extra nidum eijcere, vt & nos conscientias nostras purgare discamus à fæcibus peccatorū. Item hirundo habet prudentiam in discernendo tēpora & loca. Nam tēpore frigoris calidas regiones requirit, & ideo mare transit, in æstate verò transit, & cætera tempora in veniendo custodit, & prænuncia est imminentis æstatis, vt dicit Ambr. Similiter viri prudentes tēpora discernunt, & prout temporibus congruunt, negotia dispensant. Sunt etiam loca mutanda, vel quærenda prudenti, prout videtur cōgruere tempori. Solet etiam homo prudens futuri esse prænuncius, ex eo, quod rerum exitus prudentia meritur, prout Boet. dicit. Tertiò, docet seruare iustitiam, præcipuè puniti uam siue indictiuam, quæ dum sanguinem malefactoris effundit, aliorum oculos aperit, & ad cautelam instruit. Vnde dicit August. quòd sanguis dextræ alæ hirundinis qui exit, columbæ medetur oculis infirmis. Nam ala dextra hirundinis est iusta sententia principis, ex qua dum sanguis vinus effunditur, aliorum oculi ad sibi cauendum illuminātur. Nā oculos quos culpa claudit, pœna aperit, vt dicit Gre. & non solum pœna propria, sed etiam aliena illuminat frequenter, & iuuat.

Quartò quoque docet hirundo habere fortitudinem, quia dicitur esse quoddam genus hirūdinum, quòd omnes aues timent, ita vt aquila eam fugiat tanquam hostem, nec illa visa, audat super prædam irruere, eo quòd morsus eius fortè est venenosus, vt dicit Plinius. Tales hirundines, sancti sunt, quorum fortitudinem, & virtutem timent aues omnes, idest vniuersi dæmones, & aquila, quæ est rex auium, idest ipse sathan, qui est rex super omnes filios superbiæ. Nam morsus talis hirundinis, i. oratio sancti hominis patien-

tis

s & humilis,quasi venenosus est eis,s. laemooib⁹,& val de ... midabilis. Virtutũ quoque plenitudo & abundãtia non agg... nam,sed potius alleuiat,& ad ascendendum in cęlũ habili... Vnde est, ꝙ aues quanto plus abundant pennis, tanto fa... sursũ leuãtur,& velocius vadũt,sicut patet in auibu... prędæ,quæ sunt volatus altissimi. Aer enim inclusus intra pennarum ... cauitatem, auẽ leuiat,& vt sursum feratur habilitat. Si... iam pennis virtutum Sancti leuãtur, & ad contempla..., vel appetenda cœlestia sublimiter eleuantur. Vnde has pẽnas,& volatũ desiderãs Proph. dicebat Psa.54. Quis dabit mihi pẽnas sicut colũbæ,& volabo,& requiescam? Econtra autem ex virtutum carẽtia,anima grauis relinquitur,vt auis sine pẽnis. Vnde dicit Aug. de Deo,à quo sunt virtutes: Cum tui plenus non sum,oneri mihi sum.

Hominum vita spiritualis,qua via perficiatur, per volatiliũ, eorumq́; pullorum vitam naturalem, plurib similitudinibus naturalibus demonstratur. Cap. XCIIII.

Vita spiritualis hominum proficit,& perficitur,sicut vita volatilium. Dicit enim Aris.6.de ani. ꝙ post decẽ dies generationis,completur pullus secundum omnes partes suas, & tunc habet caput maius toto corpore,& habet caput inclinatũ super crus dextrum, & alas expãsas supra caput,post hoc rumpitur testa die decima octaua,vel vigesima, & exeunt pulli iam viuificati, & aliquando gemelli,sed inter gemellos vnus est maior alter, minor. Prima ergo pulli completio fit in x.diebus,quia prima hominis formatio in vita spirituali,fit per obseruãtiam decẽ præceptorũ. Vnde dixit dominus. Matth.19. Si vis ad vitam ingredi,serua mandata:& tunc caput corp⁹ excedit,quia tunc ratio corpori dominatur,scilicet vt sit homo non animalis, sed magis spiritualis, inclinatur etiã caput,idest mens,non solũ per obediendientiam,sed etiã per humilitatem nõ fictã,sed veram, & hæc inclinatio est super crus dextrũ. *E*st enim,qui nequiter se humiliat(vt dicitur. *E*cc.19.) & iste in sinistrã partem se inclinat. alæ etiam intellectus scilicet & affectus,per fidẽ, & dilectionem supra caput,idest supra naturalis rationis cõprehensionẽ extẽduntur, vt incipiat iam homo terrestris mẽte ad cœlestia erigi. *S*ed ad secundam pulli cõpletionẽ adduntur 8. vel x.dies,scilicet, vt fit dierũ.xx vel 18. Quia si quis vult verè perfectus esse oportet,vt ad obseruãtiã veteris legis,i.x. præceptorũ,addat obseruantiã nouæ legis,i.consiliorum Christi,sicut est illud Mat.19. Si vis perfectus esse, vade,& vende omnia, quæ habes,& da pauperibus.& consimilia,quæ continentur in Euangeliis. perfectioni enim nouæ legis, idest euangelij,competit octonarius numerus propter octauum diem resurrectionis Christi,idest Dominicã, quam celebramus, sicut Iudæi celebrant diem septimũ. Vel propter diem octauũ resurrectionis nostræ, quam expectamus, in qua rupta testa oui,s. finita hac vita mortali,tanquam pulli nouiter viuificati,exibimus gemelli,i. in anima,& corpore glorificati, erit tamen gemellus vnus maior, quia maior erit gloria animæ,quàm corporis.

Item perfectioni euangelij, competit additio numeri denarij,quia præter obseruantiam decalogi, necessaria sunt sacramenta nouæ legis cum fide Trinitatis vel 7. dona spiritussancti cum tribus virtutibus theologicis. septem enim & tria, denarium numerum constituunt,postquam rupta est testa timoris,vel amoris vitæ corruptibilis,exeunt gemelli,i. tam carne,quàm spiritu in vita spirituali perfecti,licet in regimine vitę,& dulcedinę cœlestis conuersationis spiritus carnẽ antecedat. Plus enim cupit spiritus,quàm possit ferre corpus,vel quia plus percipit spiritus de dulcedine,quàm corpus sustineat de labore.

Itẽ vita mortalis similis est vitæ naturali volatilium. Quædam enim aues sunt,quæ pascuntur carnibus, sicut accipitres,& aues prędę:& his assimilantur homines qui carnaliter viuunt,propter qđ dicit Roma. Debitores sumus non carni,vt secundum carnem viuamus. Quædam vero pascuntur herbis,vt anseres,& similia : & talibus similes sunt pœnitentes,qui de nouo incipiunt,qui adhuc molliora requirũt, solidum videlicet cibum capere non valentes. Eze.33. Requiescent in herbis virẽtibus. Quędã autẽ pascũtur granis,& seminibus,vt columbæ, & huius modi:quibus assimilantur perfecti,& spirituales viri,perfectorum enim solidus est cibus(sicut dicit Apo.) Nam cõtemplatiui pascuntur seminibus diuinorum. Semen enim verbũ Dei est Luc.8 sed actiui pascuntur seminib. bonorum operum præcipue eleemosynarum. Gal.6. Quę seminauerit,&c. pascuntur etiam seminib. lachrymarum p cõpunctiones,Ps.125. Euntes ibãt,& flebant,mittentes semina sua,quę scilicet semina pascũt,& reficiũt animas secundum illud Psa.79. Cibabit nos pane lachrymarum.

Plurimorũ volatilium species enumerantur,varia figurãtes peccata,quæ præfecta in veteri lege à Deo prohibebantur, eiuscemodiq; rei diuersæ rationes assignãtur. Cap. XCV.

Viria diuersa Iudęis in lege Moysi,sub figuris diuersorum volatilium, prohibita fuerunt. Leu. 11. Fuit enim prohibitus esus aquilæ, in qua, ex eo quod altè volat,prohibetur,& figuratur superbia.

Itẽ gryphis, in quo quia equis,& hominibus infestus est,crudelitas potentium prohibetur.

Item alieti,in quo,quia pascitur auibus, signantur illi qui sunt pauperibus molesti.

Item milui,in quo,quia maxime insidiis vtitur,signantur fraudulenti.

Item vulturis, quo quia sequitur exercitum spetans comedere de cadaueribus mortuorum, signantur illi qui mortem & occasiones affectant hominum, vt lucrentur.

Item prohibita sunt animalia coruini generis,in quib. signantur aliqui,qui expertes bonæ affectionis,non redeunt,quia coruus emissus ab arca,nunquam redijt.

Item struthio,quæ cũ sit auis,& volare non possit,sed semper circa terra moratur, ideo signat militantes, & se negociis secularibus implicantes.

Item nycticorax,quæ in nocte est acuti visus,in die autẽ nõ videt:& ideo signat eos,qui in tẽporalibus sunt astuti,& in spiritualibus sunt inertes.

Item larus,qui natat in aqua,& volat in aere:& ideo signat eos,qui circuncisionem, & baptismum venerantur: vel signat eos qui per contemplationem volare volunt,& tamen viuunt in aquis voluptatum.

Item accipiter,qui deseruit hominibus,ad prędam,& ideo signat eos,qui ministrãt potentibus ad prędãdum pauperes.

Itẽ bubo,qui in nocte quærit pastũ, de die vero latet, & ideo signat luxuriosos,qui occultari quęrũt in noctis operibus,quæ agunt.

Item mergulus,cuius natura est sub vndis diutius morari:& ideo signat gulosos,qui in aquis delitiarum se mergunt.

Itē ibis, quę est auis Africa habens longū rostrū, & pascitur ex serpentib. & forte idē est, quod cicouia: & signat inuidos, qui de malis aliorū quasi de serpentib. reficiunt.

Item prohibitus est cygnus, qui est coloris candidi, & longo collo, quo ex profunditate terrę vel aquę cibum trahit: & potest signare homines, qui per exteriorem iustitię candorem lucra terrena quęrunt.

Itē onocrotalus, qui est in partibus Orientis, longo rostro, q in faucib' hēbet quosdā folliculos, ī quib' primò cibū repouit, & post botā ī vētrē mittit: & signat auaros immoderata solicitudine vitę necessaria congregantes.

Item porphyrio, qui pręter naturā aliarū auiū habet vnum pedē latum ad natandū, & aliū fissum ad ambulandū: quia in aqua natat, vt anates, & in terra ambulat, vt per dies, solo morsu bibit omnem cibum aqua tingens: & signat eos qui nihil ad arbitrium alterius facere voluut: sed solum quod fuerit tinctum aqua proprię voluntatis.

Item prohibitus fuit esus herodionis, qui vulgariter faleo dicitur: & signat illos, quorum pedes veloces sunt ad sanguinem effundendum.

Item prohibuit etiam lex caradon, quę est auis garrula, lignans loquaces.

Itē prohibita est vpupa, q̄ nidificat in stercoribus, & fœtēti pascitur fimo, & gemitū in cantu simulat: signās tristitiā seculi, quę hominibus immundis mortem operatur.

Item vespertilio, qui circa terram volat, signans illos qui secułari scientia prędıti solùm terrena sapiunt.

Item qui vitium aliquod indebitè fugit, aliquando in aliud cadit. Nam perdix nisum timens, & eum fugere volens, dum eum in aere esse sentit, à terra non surgit, sed sæpe dum circa terram quasi secura fugit, in rete, vel laqueum se immittit, sic quandoque aliquis nisum superbię, vel tyrannidis fugere volens, dum se ad terram nimis humiliando, vel indiscrete mitescendo dimittit, aut in pusillanimitatis laqueum incidit, vel nimię remissionis retibus se inuoluit.

Item vitia tria magis generalia repręsentantur in vpupa, s. auaritia, luxuria, & superbia. Nam vpupa humana comedit stercora, auis est omnino immunda: sed cristis capite extensis galeata. Humana quippe comedit stercora, qui inhiat ad temporalia lucra, de quibus Apo. ait Phil. 3. Omnia detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christum lucrifaciam Immundus autem est, qui luxuriosę vitę pollutionibus subiacet, De quo Eph. 5. ait. Omnis fornicator, aut immundus, &c. Sed tunc cristam gerit in capite, cū superbia dominatur in mēte, cōtra illud Tob. 4. Superbiā in tuo sensu nunquā dominari pmittas.

Vitę voluptates, quę in tertium Aquilę ouum designantur, tanquā noxias esse abijciendas, edocemur. Cap. XCVI.

Voluptates, & superfluitates exemplo aquilę abijcere docemur, Nam aquila ad plus tria oua facit: sed tertium proijcit, eo quod incubando multum grauatur, in tantū enim tunc debilitatur, vt quasi venari nō possit. Tria igitur oua aquilę, tres sūt apetitus animę. Aliquid enim aliquando appetit anima, quod pertinet ad ipsius salutem, & istud est primum ouum. Aliquid. n. appetit, quod pertinet ad corporis necessitatem: & hoc est secundum. Aliquid vero, quod pertinet ad vitę voluptatem: & istud est tertium, quod. s. tanquam superfluum & noxium abijciendum est. Grauat. n. mentem frequenter superfluitas voluptatis: & eam in tantum debilitat, vt spiritualia venari non possit. Vnde dominus discipulos monuit dicens Luc. 20. Attendite ne grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate.

Vsura, quę & plumis Aquilę assimilatur, quantum sit hominibus damnosa, declaratur. Cap. XCVII.

Vsura assimilatur plumę, quę peuuis aquilę, quę sicut Plinius dicit, habent ... laudā virtutē corrosiuā. Vnde posit... cum aliarū auiū plumis, eas corrodit. Sic vsurariū eū ... bono lucro admixtū, ad nihil ipsum deducit. Vnde dicitię vsurarię etiam eū alijs mixtę, communiter parum durant. Habet enim vsura virtutem corrosiuā, quia eius qui mutuo accipit, facultatem cito consumit. Est. n. vsurarium mutuum apud debitorem, similitudo illorum vermium de quib. dicebat Iob. 30, Qui me comedūt, non dormiunt, & à multitudine eorum consumitur vestimentum meū, quia ex multiplicatione vsurę, quandoque etiā vestimētum in pignus datum consumitur, & transit ad creditorem.

Leprosi quando in veteri lege mundati dicebātur. At Christū passeribus leprosis oblatis, Gallinęq; multis pulcherrimis similitudinib. comparari, explanatur. Cap. XCVIII.

Christus pręfiguratus fuit in passeribus, qui offerebātur in purificatione leprosi in lege Moysi Leu. 14. Leprosi. n. purificari dicebātur, quādo cōsortio hominum iudicio sacerdotis restituebantur, & cultui diuino reddebantur. Contingebat tñ qñq; vt diuino miraculo, per ritum legis carnalis lepra mundaretur: quādoque etiam sacerdos in iudicio decipiebat. Vnde primo iudicabatur mundus & postea restituebatur tanquam mundus cōsortio hominū, & cultui diuino, scilicet post 7. dies, in prima autē purificatione offerebat pro se leprosus mūdatus duos passeres viuos, & lignum cedrinū, & vermiculum, hyssopū, hoc modo, vt filo coccineo ligarent passeres, & hyssopus simul cum ligno cedrino, ita q lignū cedrinū eēt quasi manubriū aspersorij, hyssop' vero, & passeres, erāt id, qd de aspersorio tingebat in sanguine alterius passeris immolati in aquis viuis. Hęc autem 4. offerebantur, contra. 4. defectus lepræ. Nā contra putredinē offerebatur cedrus, quę est imputribilis: contra fœtorem hyssopus, quę est herba odorifera, cōtra insensibilitatem passeres viui: contra turpitudinem coloris vermiculus q habet viuum colorem. Passer viuus auolare vero dimittebatur in agrū, quia leprosus restituebatur pristinę libertati. In octaua vero die admittebatur ad cultum diuinū, & restituebatur consortio hominū, primò tamen rasis pilis toti' corporis, & vestimētis lotis, eo quod lepra pilos corrodit, & vestimenta inquinat, & fœtida reddit: & post modum sacrificium offerebatur pro delicto eius: de sanguine autem sacrificij vngebatur extremum auriculę eius, qui erat mundatus, & postea pollices manus dextrę, & pedes: quia in istis partibus primum lepra dignoscitur, & sentitur. Adhibebantur aūt huic ritui tres liquores. s. sāguis cōtra sanguinis corruptionē, oleū ad designādum sanationē morbi, & aqua viua ad emundādū spurcitiā. Per duos ergo passeres significabant singulariter diuinitas, & humanitas Christi, quorū vnus, s. humanitas immolatur in vase fictili super aquas viuentes, quia. s. per passionem Christi aquę baptismatis consecrantur. Alius autē, s. passibilis diuinitas, viuus remanebat qa diuinitas mori nō potest. Vnde & auolabat, qa passioni astringi nequit. hic autē passer viuus simul cū ligno cedrino, & cocco vermiculo, & hyssopo. i. fide, spe, & charitate, mittit in aqua ad aspergēdū, qa in fide Dei, & hominis baptizamur. La

uat

...stem homo per aquam baptismatis, vel lachrymarum ve... ...i.opera,& omnes pilos. i.cogitationes radet. Tinget ...iam extremum auriculæ dextræ eius, qui mundatur de ...guine & oleo vt eius auditus muniatur contra corrum... ...otia verba: pollices autē manus dextræ,& pedis tingu... ...r, vt si... ...us actio atque affectio sancta.

Item Christus assimilauit se gallinæ, *Ma. th.23.* Quoties, inquit, volui cōgregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos sub alas *G*allina enim (vt dicit ibi glos.) est circa pullos suos piissima. *N*am sub ...lis eos gregat eos, contra miluum defensat, pro labore & ...more filiorum ægrotat, plus de pullis, quàm de se curat, eos magis quàm se pascit,& satiat, inuēta esca eos vocat, pro illorum defensione hominem impugnat, pro ipsorū quasi amore tabescit,& vocem mutat, plumas deponit,& tota hispida fit,& demissis alis incedit. *H*æc autē omnia Christo congrua sunt. Nam ipse ad pullos suos. id est, fideles, magnum affectum pietatis gerit, eos sub alis protectionis suæ in vna fide & ecclesia congregauit, contra miluū, id est, mundū sæuientem eos defensauit, pro labore,& amore nostro in cruce totus languidus apparuit, plus de nobis, quàm de se curauit, non tantum pane materiali, sed etiam sacramentali,& spirituali suæ doctrinæ nos pauit: inuenta esca nos inuitat dicens, Venite ad me omnes qui onerati estis,& ego reficiam vos. Matt.11. pro nostra defensione diabolum expugnauit: in cruce amore languens,& voce deficiens, raucus factus fuit, secundum illud *P*sal.68. Raucæ factæ sunt fauces meæ. *I*bi etiā plumas,& vestimenta deposuit. i. corpore flagellatus, totus hispidus factus fuit.& diuinitatis suæ potentiam abscondēs, alis. i. viribus suis dimissis incessit. Hæc igitur omnia Christus pro nostro amore fecit. Qui cū Patre,& Spiritu sancto viuit & regnat *D*eus in secula seculorum. *A*men.

Finis *L*ibri Quarti.

PROLOGVS LIBRI QVINTI, IN QVO PLVrima de animalibus terræ, videlicet, bestiis, reptilibus, ac iumentis, exempla introducere, eáque moribus adaptare proponit.

FEcit Deus bestias terræ iuxta species suas,& iumenta,& omne reptile terræ in genere suo. Gen.1. Deus hominem in rerum primordio in hac dignitate creauit, vt animalia terræ omnia ei subiecta forent, quādiu sine transgressione præcepti, quod illi dederat, in innocentia permaneret. *V*nde scriptura sacra testatur, tanquā trinū & vnum, de homine dixisse creando. *Gen.1.* Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram,& præsit piscibus maris,& volatilibus cœli,& vniuersis animantibus, quæ mouentur in terra. *E*t vt ipsa quoque animalia homini obedirent ad nutum, mox primis creatis parentibus super cadem animalia terræ dominium concessit, dicēs, Crescite,& multiplicamini,& replete terram,& subiicite eam,& dominamini piscibus maris,& volatilibus cœli,& vniuersis animātibus, quæ mouentur super terram. Et vt homo eorūdem pro libito seruitio vti posset, Deus ante conspectū ipsius oīa congregauit, vt ea nominibus variis iuxta vniuscuiusq; pprietatē naturę singula designaret, vt patet ibidē. *V*erum postmodū interueniente peccato prædictorum primorum parentum ex diuini transgressione mandati, quamq̄ præfatū dominium hoīum super animalia bruta fuerit diminutū, vt sui vindex inobediētia hominis inobedientię causa fieret & in iumētis, nō tñ, miserāte auctore, fuit ex toto sublatum: quia sic seueritatem iustitiæ misericordia temperauit, quod prædictorum animalium terræ quædā conuersa sunt ad hoīs suppliciū, quædam vero relicta sunt hominis infirmantis remedium. Hoc est ergo, qd in verbis propositis Moyses animalia terræ tripliciter noīauit. *N*am nominauit bestias, reptilia,& iumenta. Fecit, inqt Deus bestias terræ iuxta species suas,& iumenta,& omne reptile terræ in genere suo. Nam quæ sunt ad suppliciū hoīs, bestias nominauit, quia bestia (fm *I*sido.) dr̄ quasi vastia, à vastando, prout sunt leones,& vrsi,& animalia agrestia, quæ homines quandoque immaniter lacerant & deuastant. *V*nde dicitur *Ecc.39.* Omnia hęc ad vindictam creata sunt, bestiarum dentes,& scorpij &c. Quæ verò præstant remedia, reptilia nuncupauit. Nam ex tyris,& alijs, quę reptant super terrā, quanq̄ venenosa existant, salutifera tñ antidota confici docētur à medicis, quę venenis & morbis varijs salubriter obsistunt. Cæterum animalia illa, quæ in obsequiis,& vsibus variis homini famulātur, Moyses in verbis propositis iumenta nominauit. Quæ rectè (vt dicit Basil.) iumēta dicta sunt, quasi hominis iuuamenta prout equi, vel boues,& alia cōsimilia. quæ hominibus in necessitatibus auxiliū præbent. *N*on tantum autē hæc iumenta omnibus præbent corporalia iuuamēta: sed insuper eis porrigunt spūalia documēta: propter, quod eorum doctrinam reqrere iubemur, Iob.12. docebunt te: non qdē documento verbi, sed potius exēpli. eo videlicet mō, quo Sapiens in Prou.6. dicit. Vade ad formicam piger,& considera vias eius,& disce sapientiam. Porro. quia scriptura diuina non tantum de iumentis huiusmodi, sed etiam de animalibus alijs, vt bestijs,& reptilibus ad informationē nostram exempla introducit, sicut Salomō fortitudinem iusti *L*eoni assimilauit dicēs, Pro.28. iustus quasi leo confidens, absque terrore erit. Et Dominus serpentis prudentiam nos imitari mandauit, dicens Mat.10. *E*stote prudentes sicut serpentes: propositum meum est in hoc quinto libro generaliter de animalibus terræ,& bestijs, ac reptilibus,& iumentis exempla introducere plurima,& ea (licet breuiter) moribus adaptare, librorum præcedentium ordinem in materijs,& capitulis conformiter prosequendo, ad illius videlicet laudem & gloriam, qui docet nos super iumenta terræ: qui est *D*eus benedictus in secula seculorum.

Abstinentiam, ieiuniúque valdè hominibus prodesse, varijs canis ac serpentis exemplis, sacrorumque Doctorum auctoritatibus confirmatur.

Cap. I.

ABstinentia inpluribus hominib. irā, vel impatientiam generat. Nam sicut canis famelicus, si nimis fame excrucietur, conuertitur in rabiē, sic etiam homo

homo gulosus, si paululũ abstineat, & ieiunet, efficitur impatiens, & furiosus, quia delitiis assuetus, non potest famem pati. Et tales erant Iudæi ieiunantes, quibus dominus dixit. Isa. 58. Ecce ad lites, & cõtentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie, contra quod dixit Maximus in sermone d... ...ali, Ieiunium pacem debet nutrire, non iurgia. Quid ... est autem, quod nõ vesceris carnibus, & de ore tuo omni esca sordidius egreditur maledictum?

Item abstinentia deuota diabolum fugat. Nam sicut fames valida expellit lupum de nemore, ita abstinentia deuota diabolum expellit ab homine. Mat. 9. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio. Dicit Ambr. in ser. quod homo ieiunus sputo suo serpentem corporalem interficit: quanto ergo magis ieiuniũ deuotũ spiritualem: Judith. 3. post ieiuniũ caput Holofernis amputauit. Hiero. Sagittas diaboli ardentes ieiuniorum, & vigiliarum frigore restringere debemus. Psa. 34. Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam.

Item abstinentia plurimum est vtilis ad deponendam vetustatem prauæ consuetudinis. Nam serpens, quando senio se grauatum sentit, & pellẽ veterem cupit deponere, vt renouetur, primo à cibo abstinet pluribus diebus, vt sic pellis eius faciliter relaxetur. Quid autẽ est vetusta serpentis pellis, nisi praua & vetus consuetudo carnalis corruptionis? quã si quis deponere appetit, oportet, quòd primo abstineat à cibis, & delicijs. Vnde Leo Papa ser. de ieiu. dicit, quòd per voluntarias afflictiones abstinentiæ, caro concupiscentiis moritur, & spiritus virtutibus renouatur. Item superfluæ delectationes gulæ vindicandæ sunt per afflictiones abstinentiæ. Nam leo cum se nimis ingurgitasse sentit, per plures dies non manducãs abstinet à cibis. Sic quoque superfluitas, & voluptas cibi expianda est in cibi subtractione, & afflictione ieiunij. Greg. Caro læta traxit ad culpã, afflicta reducat ad veniam. Vnde Bern. dicit. Per hoc, quod à licitis abstinem', ea nobis, q̃ prius cõmisim', illicita cõdonãtur.

Illis qui Canis rabidi morsum passi sunt, acidiosi comparãtur, quod pluribus similitudinibus demonstratur. Cap. II.

ACidiæ tentatio, similis est morsui canis rabidi. Nam qui mordentur à cane rabido terribilia somniant, & timent in somno, & conturbantur, sine causa fiũt stupidi, omnes respiciunt, & à nullo respici volunt, & etiã si passio inualuerit omnem potũ respuunt, aquam timẽt, & latrant vt canes, & ita timidi fiunt: vt præ timore cadant, & tales cito moriuntur, nisi eis citius succurratur. Ille igitur mordetur à cane rabido, qui tentatur de acidiæ vitio, & tales somniant terribilia, & timent sine causa. Quasi enim terribilia somniant, quia ea, quæ facilia sunt, difficilia æstimant. & ideirco sine causa illa aggredi, vel persequi formidant. Somniãs, n. aliquod terribile, timent vbi nullum periculum imminet: quia illud, quod per somnum cernit, nõ vera res, sed imago rei existit. Est enim somnium (prout dicit Arist. de som. & vig.) phantasma aliquod extrinsecus apparens in somno. phantasma autem est similitudo rei imaginatæ, & non ipsa res. Talis. n. acidiosus homo est: cũque aliquod laboriosum occurrit faciendum, deficiens spiritu, quasi stupidus fit.

Item omnes laborantes intuetur, & ipse piger existẽs, piger tamen videri, vel reputari non patitur. Et si in ipso acidiæ passio inualescit, omnem potum, idest perceptionem doctrinæ saluiferæ renuit: aquã pœnitentiæ timet & refugit, & præ tedio vitæ, vt canis latrat, quia in omnibus impatiens semper conqueritur, & murmurat ... ...rualia autem, & virtuosa, ita acidiosi ... timidi & pusillanimes sunt, quod omnia d... ...ttentes, in desperationem ruunt, ... opter quod ... es amissa diuina gratia, citius moriũtur, ...ima, nisi ... adhibeatur aliquius spiritualis remedi... ...t quod exciten-, debita medicina. Et ideo Apo. 2. C... ... dicit: Tristitia seculi, i. acidia, mortem operatur, s. animæ. Vnde sicut mortuo corpori impossibilis est omnis animalis motus, ita acidioso animo impossibile vide... esse om... e laboriosum opus. Vnde Sen. in Ep. 92 dici... Non putant acidiosi posse fieri quicquã, quod facere non possunt ex infirmitate sua. de virtute ferunt sententiam. Nam hæc ad quæ imbecilles sumus, dura atque intolerandã credimus tormenta, i. putantes mortifi ceri, ac prima luce excitari, nũ ista difficilia sunt, sed nos fluidi, & exiles sumus.

Ex similitudinibus naturalibus carnium animalium, aduersitates hominibus elatis prodesse rerumq; temporalium prosperitates nonnullis obesse, necnon aliquibus prodesse, explanatur. Cap III.

ADuersitas hominibus superbis & aridis magis prodest, quàm prosperitas. Nam carnes animalium, in quibus caliditas & siccitas dominatur, vt sunt camelinæ, in æstate sunt malæ, sed in hyeme sunt optimæ. Est autẽ velut calor æstatis fauor prosperitatis, qui plures malos efficit, dum in superbiã extollit, sed quasi asperitas hyemis, est afflictio tribulationis, quæ dũ ad humilẽ sui recognitionem mentem reducit, ad optimi dispositionẽ perducit. Greg. dicit, quòd præsentis vitæ prosperitas innocentiæ testis non est, multi ad perennem vitam per flagella redeunt, & plerique ad infinita supplicia perducendi sine flagello moriuntur. Plerũque ergo de hominibus accidit, quod facit hyems aduersitatis bonos, quos fecerat æstas prosperitatis malos.

Item prosperitas temporalis aliquibus prodest, & aliquibus obest, secundum defectũ, vel abũdãtiã charitatis. Nã carnes animalium, sunt calidæ & humidæ, vt pecorinæ, in hyeme sunt bonę. & in autumno possunt cõpetere, sed frigidæ, & siccæ, sicut caprinæ, & frigidæ & humidę, vt porcinæ, à medio æstatis vsque ad finem sunt optimæ in hyeme pessimæ. Similiter etiam homines, qui sunt charitatis amore calidi, & lachrymarum deuotione humidi, tempore hyemis. i. aduersitatis, sunt boni, quia 1. Cor. 13. charitas patiens est, & non irritatur. Sed etiam in autumno. i. abundantia prosperitatis, quia autũnus abũdat fructibus, tales congruenter se habent, quia sciunt abundare, & penuriam pati. Sed illi qui sunt frigidi, calore, s. charitatis carentes, & sicci, humorem gratiæ non habentes, vel frigidi ad spiritualia, & humidi, i. fluxiles ad carnalia. isti sunt pessimi, & in hyeme i. in aduersitate, quia asperitatem aduersitatis nequeunt sustinere, possent tamẽ esse boni à media æstate in prosperitate, quia si prosperitate mediocriter, & temperatè vterentur, non eis obesset, sed potius prodesset. Est enim in prosperitate, vt sit proficua, necessaria temperantia, alioquin est nociua. Vnde Sen. epi. 85. dicit, quod ipsa fœlicitas nisi temperatur, premit vel p...æterit, multarum vrbium in ipso flore luxuriosa imperia ceciderunt. Et quicquid virtute partum erat, intemperantia corruit.

Corporis nimiam debilitatem exẽplo Taxi, etiam animæ vires frangere erudimur. Cap. IIII.

Afflictio

AFflictio carnis indiscreta plus obest animę, quàm prosit, vt patet exemplo taxi. Nam (sicut dicit Ari.) de ... quædam species taxi, quæ cum sua fœmina cibos contrahit, ... nem colligit: sed postea timens, ne deficiat, fœminã vsq; ad ... tricatẽ come... te non permittit. At illa patientiam fin... t, & masc... o cedens cauernã exit, & per partem alterã ... latibulu... intrat, masculo ignorãte, cibos deuorat, & consumit. Su... quasi taxus, & fœmina, spiritus & caro humana, & dum ... ani spiritus plus quàm necesse est subtrahit, quamuis corpus ad tempus sustineat tamen per alterã partẽ, s. per imi... itatẽ aliquam, vel debilitatẽ virtutis, quã incurrit, plus ... prout dè spiritui subtrahit, & sibi assumit, quàm illi spi... ns antè subtraxerit, & sic indiscrete abstinens, vel laborans, vnde credit lucrari, perdit. Et ideo Greg. 1 Hom. dicit, Plerunq; dũ plus iusto caro restringitur, ab operis boni enervatur, vt ad orationem, vel prædicationem non sufficiat, dum incẽtiua vitiorum in se funditus suffocare festinat.

Ambitionẽ nõ mediocriter hominẽ in periculo detinere, quidq; ambitiosis eueniat, canũ similitudinib. aperitur. Cap. V.

AMbitio sic tenet hominem in statu periculoso, vt ipsum propter periculum dimittere non velit. Sicut enim canis os carneum, inuitè dimittit, & etiã carnes calidas ad ignem quantuncunque ei noceant, vel minis expellatur. Sic etiã ambitiosus nõ vult dimittere dignitates, quantumcunque occasione illarum angustias multas, & pericula sustineat. Pro. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient. Puer enim difficiliter ascendit equum, sed dum patrem equitauit, non potest deponi, donec cadit subito: sic ambitiosus vix dignitates derelinquit, donec subito moritur, Psa. 36. Vidi impium super exaltatum, &c.

Item ambitiosis accidit sicut canibus, comestis enim carnibus, os canibus projicitur. Magni canes osse relicto, inter se litigãt. interim alius paruus canis veniens os inuenit, & comedit in pace, magnis de eo certantibus, & nihil inde habẽtibus. Sic vacante magna præbenda, dũ vnus ex vna parte, alius pro ipsa præbenda surgit ex altera ad illã adipiscendã, ad Papam appellant, & præbenda relicta super eam litigant, & causantur. Et interim Deus confert alicui illam simplici, & bono, qui eam nõ expectabat, nec curam adhibebat, Luc. 2. Deposuit potẽtes de sede, & exaltauit humiles.

Improborum Amicorum vsus qualis existat mirificis vulpiũ, siterũ canumq; ac Murium exemplis declaratur. Cap. VI.

AMicus fraudolentus, q̃ solũ vtile sibi intendit, deficiẽte vtili efficitur aliquando inimicus. Nã pulli vulpiũ quando non inueniunt lac in matris vberibus, mordent dẽtibus, & lacerãt, & tanquàm extraneam repurãt. Sic amici fraudulenti, nisi (vt solebant) dederint in ore eorũ quippiã, suscitant bellũ super eos, vt dicitur Mich. 3.

Item patet, q̃ amicos, qui est causa vtilitatis, tandiu stat, quandiu vtilitas durat. exemplo canis, qui diligit os carneũ & amplectiť, & conseruat, quãdiu inuenit in eo, q̃d rodat, sed nudũ sine carne relinquit. vnde Seneca, Qui vtilitatis causa assumptus fuerit, tam diu placebit, quàm diu vtilis erit.

Item amici vtiles assimilãtur muribus, qui in plenilunio crescunt, sicut quædam marina faciunt, sed decrescente luna minuuntur. Sic amici qui sunt causa vtilitatis, crescunt crescente luna, id est fortuna, sed ea diminuta minuuntur, vt Poeta dicit, Cum fueris fœlix multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Spiritualis, carnalisq; amoris discrimen, & effectus, ex forma bruti ac hominis exẽplo agnoscitur, amoremq; spiritualẽ animæ vitã esse, & sanctis viris summopere prodesse pluribus animaliũ similitudinib. ostenditur. Cap. VII.

AMor spũalis trahit ad superna, sed amor animalis & carnalis trahit ad terrena: quod appatet exemplũ in formatione animalium. Nam formatio in animali bruto & cõpleto, faciẽ habet reflexã ad terrã, soli hoĩ faciẽ erectam natura seruauit. Vnde Oui. in Meta. Pronaque cũ spectẽt animalia cætera terrã, Os hoĩ sublime dedit, cœlũque videre. Vnde Basilius dicit. Pecudes oẽs terrenæ sunt, ideo curuanť ad terrã. Sed est alia plantatio cœlestis, hõ, quæ tantum habitu figuræ, tantum dignitate distat à brutis. Illorum est facies deorsum, tuum vero caput in sublime erigiť. Sed si te fœdaueris corporis voluptate, comparatus es iumentis insipientibus, & similis factus es illis. Ps. 48. Sic ergo, cũ per amorẽ fiat quædam spiritualis formatio, qa animalia in illius rei, quã diligit, similitudinem trãsformatur; ille qui habet amorem spũalẽ, & rõnalẽ, habet caput. i. mẽtẽ eleuatam ad superna, sed ille, qui habet amorem animalẽ, i. voluptuosum, vel carnalẽ, habet eam tanquã brutum animal inclinatã solum ad infima. Apost. Col. 3. Quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram.

Item amor spũalis, in quo consistit vita animæ, tantũ diutius cõseruať quãto hõ min' hẽt de terrenæ cupiditatis ardore. Nã ceruus, qui (vt dicit Pli.) nunquã febrẽ sentit, diutissimè viuit, s. plus q̃ cẽtũ annis. & hoc cõpertũ est in ceruis Alexãdri post ei' mortẽ captis per centũ annos, qui habebãt annulos aureos in naribus ab eo sibi missos. Quid. n. est æstuãs febris, nisi ardor cupiditatis? Qui ergo hac febre caret, diuti' in vita morať, quia qui caret cupiditate, lõganimiter cõseruať in charitate. Amor. n. charitatis est calor animę vitalis. Vnde Hugo de sancto Victore. Scio, inquit, anima mea, quia amor est vita tua. Vnde 1. Io. 4. Scimus quoniã trãslati sumus de morte ad vitã, quia diligimus. Hãc autẽ vitã amoris extinguit virus cupiditatis. Vnde Aug. dicit, q̃ charitatis venenum est cupiditas.

Itẽ amor spũalis facit sanctos viros non sentire ruinã, vel aduersitatẽ rerũ tẽporaliũ. Nã ceruus, quando ab alto cadit, super anteriores pedes se recipit, & vix per casum aliquã læsionem sentit vel incurrit. Sic sancti viri, cũ per aduersitatis incursum cadunt ab alto prosperitatis in temporalium recolligunt se super anteriores pedes. i. dest firmant se in affectibus spiritualium. Sunt enim anteriores animę pedes spiritualiũ affectiones quasi antè posteriores, sunt affectus tẽporales, Aposto. Phil. 3. Quę retro sunt obliuiscẽs, ad anteriora me extendens. Et ideo sancti viri casũ temporaliũ tanto minus sentiunt, quanto in amore spiritualium vehementius inardescunt.

Itẽ amor charitatis est ignis spiritualis, qui animã nõ vastat, sed renouat. Vnde mentes Deum amantiũ similes sunt cingulis quibusdã, qui sũt de corio salamãdrę. Est enim quoddã genus Salamandrę, cuius pellis villosa admodũ pellis vituli marini, ex qua ad vsus regũ fiunt cingula, & hi cinguli post multã vetustatẽ, in ignẽ proiecti, nõ exuũtur, sed renouanť Apo. Phil. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ.

Anima rationalis quo magis humiliatur, & à terrenis seiungitur, eo magis exercitijs spiritualib. aptior efficitur: quod per araneã ipsiusq; telæ artificiũ singularib. similitudinib. elucidatur. Cap. VIII.

ANima quãto est humilior, & ab amore terreno magis vacua, tanto est in spiritualibus exercitijs magis ingeniosa, & operosa. Nam aranea est corpore parua, & tamen ad faciendum telam est mirabiliter operosa. Et est valde admirandum, quomodo tantam materiam de ventre suo trahat. Dicit enim Auicenna, & etiam Dioscor. quod aranearum telæ naturæ artificio ex earum visceribus generantur, cum tamen (vt dicunt quidã) semper eius venter inueniatur vacuus à tali materia. Est igitur in aranea paruitas corporis, vacuitas ventris, & nihilominus mirabilis ars siue studiositas operis. Nam (sicut dicit Plinius) moderato vngue rotundum filum educit, & miro artificio fila connectit, quæ ab imo vsq; ad summum, & transuersaliter de puncto ad punctũ reducit quadã lineari distantia, & omnes lineares tractus in pũcto medio æquali distantia à centro cõiungit, & ipsius telæ interualla, seu spatia inter fila miro artificio nũc sunt quadrata, nunc oblonga, nunc rotunda, & tanto latiora quanto extremis proximiora, quo modo autem filum filo tã indissolubiliter coniungat, visus nõ indicat, & rationis iudicium vix affirmat. Miro etiam modo per fila tam subtilia vix visui peruia, se leuiter eleuat, & inclinat, vt volare videatur. Paruitas ergo corporis, significat humilitatem mentis: vacuitas vẽtris, carẽtiam terreni amoris. Ingeniositas artificij, prudẽtiã operis, qua sancti viri spiritualia opera faciunt mirabili modo ordinata, cõnexa, distincta, formata, & firma, se aliquando humiliter deprimendo per condescensionẽ, aliquando sublimiter eleuãdo per cõtẽplationẽ. Similes videlicet illis angelis, quos vidit Iacob Genes. 28. in scala ascendentes, & descendentes.

Item animæ inferiores vires disponũtur per superiores. Respõdẽt enim in anima vires inferiores superioribus, sicut animali vngues respõdẽt cornibus. Tãta enim est affinitas inter vngulas & cornua, quod iubet Arist. vaccã patiẽtẽ in vngulis, cũ oleo inter cornua perungi. Per cornua vero accipe vires superiores, s. voluntatem, & rationem; sed per vngulas vires appetitus sensitiui inferiores, s. irascibilem, & concupiscibilẽ, quę tunc à morbis passionum inordinatarũ temperantur, & curantur, quando ipsæ superiores vires oleo diuinæ gratiæ perũguntur. & talis anima similis est illi vineę, de qua dicitur, Isa. 5. Vinea facta est dilecto meo in cornu filio olei.

Quibus armis spiritualibus cõtra inimicos, dei electi seipsos tueri debeant, per naturales animalium terrestrium armaturas instruuntur. Cap. IX.

ARmatura spiritualis hominum assimilatur armaturæ naturali animalium terrestrium. Nam in animalibus ingenita est natura, vt cõtra læsionẽ aliquid semper habeat munimenti, vt cerui ad suam defẽsionem habẽt cornua, apes aculeos, leones vngues, lupi dẽtes; & minuta animalia, quæ se defendere non possunt, agilitatẽ ad fugiendum receperunt, vt lepores, & huiusmodi. Similiter contra corpus, id est cõtra tentationes carnis, cerui, idest spirituales viri iuuant se cornib. duobus; s. oratione qua fugãtur cogitationes interiores, & ieiunio quo fugantur mot⁹ carnis exteriores. Vnde hoc gen⁹ dæmoniorũ, s. carnaliũ tentationum, non eijcitur, nisi in oratione, & ieiunio. Matth nono. Diabolus autem sępe trahit homines ad peccatum, à quo debet homo resurgere, & de manu diaboli exire, iuuando se dente, quo cibus teritur, in quo signatur contritio peccatorum. Vnde quasi lupus conterens, est peccator, in mente contritionem habens.

Idem debet se iuuare vngue, quo scilicet scindit & aperit, & aperiẽdo, quod intus est, prodit, & [illegible] confessionẽ, qua peccatum in conscientia late[illegible] ad salutem aperitur.

Item debet [illegible]iuuare aculeo [illegible]apis. i. solicitudine satisfactionis. Nam [illegible]asi aculeus pungens, est memoria offensæ, ad satisfa[illegible]ionẽ impellens. Vel apes, i. pœnitentes, p bona ope[illegible] [illegible]dificãtes, debẽt habere aculeũ pũctionis. i. timorem d[illegible]uini iudicij, vel memoriam mortis. Sed contra mundum siquis non est ad resistendum fortis, debet iuuare se [illegible]ga, sicut fecerunt sancti Patres antiqui, persecution[illegible] declinantes, ad deserta confugientes Psa. 54 Ecce ele[illegible]gaui fugiens, & mansi in solitudine. vel saltẽ fugamentali fugere debẽt, s. cor à mundanis remouendo. Psa. 26. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.

Auaritiæ damna, auarique praui effectus sanguisuga Apum Aranea Simia, varijsq; tãdem formica exẽplis demõstrantur. Cap. X.

AVaritia assimilatur sanguisugæ, quæ os triangulare habet, & fistulam in ore, cum qua sanguinem bibit, & carni applicata sanguinem sugit; & cum nimiũ repleta fuerit, illum euomit, vt iterum sugere possit, sicut Isid. dicit. Similiter auaritia habet os triangulare, quia. s. tres habet modos præcipuos male acquirendi, per rapinã, furtũ, & vsurã, cuius fistula irreplebilis, est cupiditas insatiabilis. Hæc sanguinem pauperum sugit, sicut manifestè apparet in vsurarijs, qui omnibus ad vitam necessarijs suos quãq; debitores expoliant, & ex vsurario lucro cũ repletã bursam habuerit vsurarius, adhuc illud euomit, idest adhuc illud lucrum receptum ad vsuram tribuit, vt iterum lucretur. Pro. 30. Sanguisugæ duæ filiæ sunt dicentes, Affer, affer.

Item auarus est sicut canis, ad cumulum fœni iacens, fœnum custodiẽs, nec inde aliquid comedens; sed latrãs, nihil inde amouere permittens. Et idem dicuntur facere quidã serpentes, q balsamũ custodiunt; nihil deferri permittũt, licet ipsi nõ vtantur. Et etiã sũt similes auari apib⁹ quę mel per flores colligũt, & ipsę in fecib. mellis moriũt.

Item auarus homo similis est araneæ, quæ exiguo tẽpore lõga trahit fila, & telæ semper intenta nunquam desinit laborare, perpetuũ sustinet in opere suo dispendiũ, q ad modicũ ventũ, vel pluuiam tela rumpitur, in qua diutius laborauit. Sic auarus in modico tẽpore magnas diuitias acquirit, & texturiæ. i. augmentationi earũ semp intẽtus à labore nunquã desinit, sed freqnẽter postquàm magnã telam. i. magnam substantiã cõgregauit, ad modicum ventum, i. incursum alicuius belli insurgentis, vel tyranni diripientis, vel etiam ad modicã pluuiam alicuius infortunij contingentis, aufert subito illud, quod cũ magno diutius labore est congregatum. Isa. 59. Telas araneę texuerunt.

Item auarus assimilatur simiæ, quæ quando duos habet fœtus, filium quem magis diligit, in brachijs portat, alium vero in humeris gestat. Sed quando sibi fugiendi necessitas instat, dilectũ filium eijcere cogitur, quę dum ab alio, quem humeris gestat, premitur, facilius capitur. Simia ergo est auarus, filius autem quem diligit, est mundus, quem brachijs. i. affectionibus stringit, & gerit: filius autem quem minus diligit, est spiritus suus, quem quasi post dorsum portat, quia parum de ipso curat. Sed cum post mortẽ hinc fugere siue exire cõpellitur, tunc filium dilectũ. i. mundũ dimittere cogitur, & spiritus de quo non

curat

surat, peccato grauatus à dæmonibus, & capitur, & ad æternum inferi... ducitur. Luc. 16. Mortuus est diues, & sepultus est in infer...

Item auari similes su... formicis m... quæ dicũtur indicæ ab ipsis historiogr... his, quæ a... rum mira cupiditate custodiunt, & pro eo defendendo ...ntra homines bella sumunt, & tamen inde nullum cõm... ...suscipiunt. Dicit. n. Solinus, φ formicæ illę sunt magnæ, & cornutæ, & est illis mira feritas propter amorẽ auri. Sed homines in æstiuo tempore illuc vadunt, quando propt... caloris æstũ morant in latibulis, & sic aurũ furantur, & ... Sed formicæ eos odore præsentiunt, foras exeũt, eos inuadunt, & aurum pro posse defendũt, & tamẽ de ipso auro nec comedunt, nec bibũt, nec aliquid inde faciunt. Simile accidit multis auaris, qui die noctuq; pro auro laborant, nec inde bonum habent. Eccl. 6. Vir, cui Deus dedit diuitias substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus, vt comedat ex eo, sed homo extraneus deuorabit illud: hoc vanitas, & magna miseria est.

Vnico Elephantis exemplo mites feras sedare, vniceq; Deum amare edocemur. Cap. XI.

Beneficentiæ obsequiis deminitur feritas mentis: quod patet in elephãtibus, qui capiuntur hoc modo (vt dicit Solinus) fit fouea subterranea in via per quã assueuerint ire, in quam elephas incidit ignorãter, ad quẽ veniens vnus venator, percutit eũ, & pungit ipsum, alter autem venator dum venit percutientem ipsum percutit, & eũ expellit, & dat ei ordeũ ad comedẽdũ. Cũque fer, vel quater sic fecerit, bestia liberantẽ se diligit, & ei obediẽs mansuescit, ex quo patet, φ sicut dicit poeta, Omne fœtox animal placat amica manus, sed si brutum animal sic diligit se deceptorẽ defendentem, vel demulcentem, seu de fouea extrahentem, quanto magis anima debet Christum diligere, qui eam veraciter à diabolo defendit, cœlesti pabulo reficit, & baratro peccati educit? Vnde quilibet Christianus debet dicere. Psal. 115. Quid retribuam domino pro omnibus, quæ tribuit mihi?

Scorpionum natura describitur, qui hominibus blandis assimilantur peccatorésque blanditiis timere prohibetur. Cap. XII.

Blanditores assimilantur scorpionibus. Scorpio. n. sicut dicit Gregor. blandiendo incedit, sed cauda ferit, nec mordet in facie, sed à posterioribus nocet. Vnde dicit scorpio à scorte, quod est dulce, & poreo, quod est fingere, eo φ in anteriori parte blanditias fingit, & posteriore pungit. Scorpiones ergo sunt omnes blandi, & malitiosi, qui bonis in facie non resistunt, sed post dorsum portant vnde venena fundant.

Item peccatores delinire blãditiis, malum est magnũ, Vnde præcepit dominus. Exo. 23. Non coques hædum in lacte matris suæ. per hædum enim peccator, in lacte vero blãditiæ designantur, de quibus Prou. 1. Fili mi, si te lactauerint peccatores, non acquiescas eis. hædum quidem in lacte coquere, est peccatorem hominem blanditiis delinire. Aliter autem hædus signat Christum propter similitudinem carnis peccati, qui erat à Iudæis coquendus, i. occidendus, in lacte matris in tempore infantiæ suæ.

Bonitatem atque hominum malitiam ex tribus augeri, praci puèq; ex volũtate manare, variis exemplis naturalibusq; brutorum affectibus aperitur. Cap. XIII.

Bonitas, & malitia hominũ, dependẽt multũ ex loco vbi morãtur, & ex societate, cũ qua cõuersantur, & exercitio, in quo occupantur. Nã (sm Hippocratẽ) ad cognitionẽ bonitatis animaliũ pr ... ... cibũ hominũ, cõfert scire & pascua vbi nutriũt, φ illa quæ pascuntur in mõtibus, i. locis siccis, meliora, & sapidiora sunt ad esum, q̃ ea q̃ in vallibus humidis, & aquosis. In quo ẽt signat, φ ẽt pœnitẽtibus meliora sunt loca penuriosa, quã delitiosa. Eccl. 16. Hęc fuit iniquitas Sodomę sororis tuę, abundantia, & saturitas panis. Itẽ prodest ẽt scire aerẽ humidũ, & sic eũ quo cõuersant. Quasi. n. aer, quo homo circundatur, est collegiũ in quo homo conuersatur. de quo multum refert verum sit humidus, vel siccus, idest verũ deuotus, vel indeuotus, & aridus.

Itẽ confert scire quantitatẽ quietis, & motus eorũ. Animalia autẽ domestica pauciores motus sunt, & ideo maioris humiditatis, quã syluestria, propter quod carnes domesticorũ sunt meliores, & ad digerendũ faciliores, nã ex multa quiete pori clauduntur, & calor intus includitur, propter quod grossi humores dissoluũtur, & sic carnes mollescũt, & attenuãtur. Sed quia nimiũ comedunt, & bibũt, humorũ superfluitates augẽt, & in pinguedines multiplicant, & ideo taliũ animaliũ carnes plurimũ nutrire probant. Sic viri spũales, & cõtẽplatiui magis quieti, & minus operatiui sunt, quã carnales, vel actiui, & ideo secum morãtes magis sunt per lachrymarũ cõpunctionẽ humidi, i. quibus etiã ex multa quiete mẽtis clauduntur pori. i. sensus corporis, & dissoluunt grossi humores, i. dissipãt in eis terrenæ cogitationes & affectiões, mollescũt pietate, & attenuant cibi, & pot⁹ parcitate. Sed quia spũalib⁹ nutrimentis intrinsecus abundantius perfruuntur, ideo cõsolationis, & gratiæ pinguedine replẽtur, de qua Ps. 62. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea.

Itẽ bonitas, & malitia moris sequit in hominibus ex bonitate, & malitia voluntatis, sicut in brutis prouenit ex bonitate, & malitia cõplexionis. Nã quod facit in brutis naturalis complexio: hoc in hominibus facit voluntatis dispositio: propter quod dicit Augustinus φ voluntas est qua peccatur & rectè viuitur, quod autem mores varientur brutorum sm varias complexiones eorum, ex multis exemplis apparet. Hinc est enim, φ licet omnib. animalibus insit motiua, & sensitiua virtus, tamen sm magis, & minus: Nam quædam sunt sensus viuacioris, æstimationis fortioris, & sagacitatis subtilioris. Hinc est φ bos est pigritia plenus, & tardus ad motũ, asinus stolidus. equus ad concupiscentiã pronus, Lupus indomitus, canis gratificus & fidelis amicus. Et hoc etiam similiter prouenit (vt dicit Aris. de na. ani.) φ quędam animalia sunt magnę mansuetudinis, vt vacca, & ouis. quędã indomitæ feritatis, vt vnicornis: quędã magnæ audaciæ, vt leo; quędam astutę fraudationis & multæ malitiositatis, vt lupus, & vulpes. Hinc ẽt est (vt idẽ dicit) φ quędã animalia diligũt societatẽ, & turmatim vadũt, vt cerui, ouage, & cameli, & hõi: Et quędã societatem fugiunt, sicut illa, quæ de rapina viuũt. Aui. añt dicit, φ inter omnia animalia homo non põt viuere solus, & grues, formicæ, & apes in hoc cũ homine cõcordãt. Vt ergo huiusmodi mores, q̃ insunt diuersimodè brutis, ex diuersitate cõplexionis cõpetũt, ẽt suo mõ hominib⁹ ex diuersa dispositione voluntatis. Debent. n. primo omnibus hominib. inesse cõiter sensus discretionis, & mot⁹ boni operis, pręlati, & maiores debẽt esse sensus. i. agnitionis viuacioris in respectu Dei, æstimationis fortioris & veritatis respectu sui, & sagacitatis maioris respectu proximi. vel debet esse in eis sensus excellẽs in cõtẽplatione diuinorũ, ęstimatio vehemẽs in prouisiõe

futurorum

tiæ, per incinerationem tamē.i. per mortificationem pœnitentiæ humiliata efficitur animæ medicina, quia.s. per eius afflictionem, & mortificationē vitia luxuriæ extinguitur, meritum per peccatorum prius perditum, restauratur, nerui.i. virtutes animæ consolidantur, & roborantur, & vulnera tentationum curantur, & sanantur.

Item carnis vitia remouentur assiduitate laboris, cuius exemplum apparet in capreolo, quia (sicut dicit Constantinus) in velocitate motus, & assiduitate discursus, caro capreoli à superfluitate expurgatur, & saporis fœtidoris grauitas ab eorū carnibus amputatur, & tenerior & digestibilior efficitur. Sic etiam ex solitudine boni operis, & assiduo motu laboris, caro nostra à vitiorum carnalium passionibus expurgatur, quorum nutrimentum est otiū. Eccl. 33. Mitte seruum.i. carnem in operationem, ne vacet, multam enim malitiam docuit ociositas.

Item carnis vitium siue tentatio melius fugiēdo, quā resistendo euaditur, sicut capreolus nō vngue neque dēte, sed sola velocitate fugæ à canibus se defendit. Vnde Apos. 1 Cor 6. Fugite fornicationem.

Castitatem seruantes multa suscipiunt bona, & à multis liberantur curis quod quidem per bouis castrationem, & caloris similitudinem aperitur. Cap. XVII.

CAstitas hominis assimilatur castrationi bouis. Nam bos post castrationē proficit in robore & virtute, & efficitur magis domitus, & maturus, & quietus, & ad laborem magis aptus, & grauioris incessus, in quibus significat, quod per castitatem voluntariè & integrè seruatā, quā castratio significat, (de qua dominus dixit Math. 19. quòd sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum) homo disponitur ad augmentum gratiæ, ad suscipiendū mansuetus iugum disciplinę, ad maturitatem pœnitentiæ, ad quietem conscientiæ, ad laborem quoque obedientiæ, & ad grauitatem modestiæ.

Item castè viuētes liberantur à multis curis & periculis, quæ cōiugati patiūtur, & illaqueant. Et ideo continētiam vouentes, & cōtinenter viuētes, sunt similes castori, qui sentiēs se à venatorib⁹ propter testiculos quæri, quos habet medicinæ aptos, dum ipsos venatores præsentit testiculos sibi abscindit, & venatorib⁹ derelinquit, & sic se ab eis redimit: & ideo castores, à castrando vocantur. Et hoc testificantur de castore Isidor. Cicero, Iuuenalis, Physiologus, & Plinius. Quidam autē auctores hoc negant, quia forte tamen ipsorum in aliqua est species quæ hoc facit. His ergo similes sunt continentiam vouentes. s. qui semetipsos non carnaliter, sed spiritualiter castrant propter regnū cœlorū, & ne per desideria, & voluptates carnis capiātur à venatoribus infernalibus.i. à dæmonibus:

Sanctorum virorum prudentia quanta sit, panthera vnico demonstratur exemplo. Cap. XVIII.

CAutelis, & circunspectionibus multis sancti viri abūdant, maxime in exterioribus. Vnde sint similes pantheræ, quæ est in pelle exteriori minutis orbiculis superpicta, ita vt ex macularum varietate tota videatur exteri⁹ oculata, Sicut de sanctis animalibus dicitur Apo. 4. quod erant plena oculis ante & retro. Et isti oculi, sunt enim prudentissimæ cautelæ, & circunspectiones prouidæ, quibus vident quomodo sit caute ambulandum in omnibus, vt dicitur ibidem, quòd isti oculi sanctorū animalium erant ante, & retro. Nam ante est cautela multiplex, & circunspectio virtutum: sed retro cautelæ, & circunspectiones vitiorum, vel ante habent oculos.i. cautelas in prouisione futurorū, & retro ex memoria præteritorū. Vel ante habēt oculos in cōtēplatione spiritualiū: retro vero habēt oculos.i. cautelas multas in dispēsatione tēporaliū. Vnde subtiliter cōtēplātur æterna, quæ sunt ante, & prudenter dispensant temporalia, quæ sunt retro.

Mentis cæcitatem, lacerta pulcherrimo exemplo, à nobis expellere ac per pœnitentiæ partes lumen gratiæ recipere erudimur. Cap. XIX.

CÆcitatē mentis fugare nos docet lacerta. Est.n. quædam lacerta saura dicta (vt dicit Isido.) cuius oculi dum præ senectute caligant, foramen intrat parietis, & contra solem oculos aperiēs, lumen recipit. Quasi lacerta caligans ex vetustate, est peccator cæcatus ex lōga peccandi consuetudine. Hic si vult lumen gratiæ diuinæ recipere, oportet, quòd intret foramen parietis, idest amaritudinē pœnitentiæ, vel regularis obedientiæ, & ibi oculos mentis.i. intellectum per orationem, & affectum per deuotionem Soli, idest Christo aperiat. vel aperiuntur oculi animæ lumini cœlestis gratiæ, per contritionem, & confessionem in foramine parietis, idest in arctitudine satisfactionis, & tunc recipitur lumen gratiæ cœlestis. Isa. 35. aperientur oculi cæcorum.

Cameli singulari exemplo, verbum, quod profectò cibus animæ est, dignè suscipere instruimur. Cap. XX.

CIbus spiritualis doctrinæ qualiter sit recipiendus, ostenditur exemplo cameli. Nā camelus habet plures ventres, primo recipit cibū in vētre primo, quē incipit digeri in secundo, & melius in tertio, & eius digestio consummatur in quarto. Sic cibus spiritualis doctrinæ requirit quatuor receptacula. Nam primò oportet, quòd recipiatur in aure, s. vt attētè audiatur. Ioan. 8. Qui est ex Deo, verba Dei audit.

Secundo in corde, vt intelligatur, vt memoriter teneatur. Iac. 1. Non auditor obliuiosus factus. & ibi incipit digeri per affectionem, s. in corde, in qua tamen digestione non transmutatur verbum, sed transmutat.

Tertio, in manu, i. in opere, vt impleatur. Iac. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum: & hoc modo melius digeritur: quia plus applicatur homini, & plus assimilatur ipsi. Iac. 1. Factor operis hic beatus in facto suo erit. Sed quarto recipitur in ore. vt sapienter doceatur: & hæc est completa verbi digestio, i. vtilitas communis. cū s. perficit discentem. Vnde Mat. 5 Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum.

Vita claustralis commendatur quæ & testudini non immeritò assimilatur. Cap. XXI.

CLaustraliū vita assimilatur tortugæ. Nam tortuga testa clauditur, & illa quę est fluuialis, est venenosa, & mortifera. Sed terrestris, quæ habitat in domib⁹, vel syluis est bona. Huius carnes ethicis, & consumptis sunt bonæ, quia sunt virtutis reparatiuę Sic vita religiosi testa includitur, i. clausura claustri. & obedientię, & cōtinentiæ. Sed si sit fluuialis, i. laxa, vel fluxa, & nullo freno disciplinæ coercita, sicut sunt monasteria quędā, tunc est venenosa, & mortifera. Mortifera, s. eis, & venenosa illis imitantibus eos. Sed terrestris, i. illa, quæ disciplinæ debitæ terminis stabilitur, siue sit cœnobitarum in ciuitatibus morantium, siue heremitarum in syluis degentium bona est, & laudabilis. Hæc ethicis, i. consumptis, i. his, qui sunt à mundo deiecti, vel debilis virtutis ad euadendum pugnas mundi, vel diaboli, est vtilis, & proficua

ad

ad assumendum: quia reparat, & confert eis virtutes spirituales. Psa. 54. *Ecce elongaui fugiens*, scilicet à mundo, & mansi in solitudine.

Peccata illicò confiteri, canis exemplo, ac ne per verecundiam confitendi in grauioribus à diabolo illaqueemur peccatis, leonis similitudine admonemur.

Cap. XXII.

Confiteri, & purgari peccata canes docent, qui quando infirmantur, comedunt radicem cuiusdam herbæ, vt euomant, & sic curantur. Et dicit Plinius, quod euacuationes, & purgationes primo ostenderunt canes, qui repleti noxio cibo, gramen comedunt, & vomendo se purgāt. Si quis habet infirmitatem peccati, si comedat radicem herbæ. i. si habeat cōtritionem, quæ est radix pœnitentiæ, inducet eum ad confessionis vomitum, per quā purgabitur animus emittendo peccatum: per gramen igitur pœnitētiæ euomitur peccatum in confessione, quod erat venenosum nutrimentum animæ, & ita fit purgatio conscientiæ. Eccl. 31. Vome, & refrigerabit te.

Item confessio peccati facienda est, dum adhuc peccatum recens est, quia tunc e pœnitentem efficacius liberat, cum sit antequam peccatum per consuetudinem inualescat. Nam catulus lactens apertus, & ictibus serpentium appositus, venenum extrahit, do oti subuenit, & membrum totum sanitati restituit, cum aliis remediis quæ fiunt, vt Plin. li. 5. dicit. Quasi enim catulus lactens, est peccati nouitas delectās & demulcens, quæ tunc aperitur, & ictui serpentis apponitur, quando cum compunctione in confessione exponitur. Quasi enim ictus serpētis est ipse casus tentationis, qui & venenum culpæ per consensum, & dolorem conscientiæ per remorsum inducit. Sed per confessionem peccatum adhuc recens detegitur, quasi lacteus catulus, & apertus vulneri adhibetur, quo & venenum culpæ abstrahitur, & dolor conscientiæ tollitur, & cum adhibitis remediis satisfactionis mentis salus integraliter reparatur.

Sed notandum, quod verecundia confitendi tenet hominem in peccato, & facit eum teneri, & illaqueari à diabolo sicut tenetur & capitur ab homine leo. Ad capiendū. n. leonem fit duplex fouea: vna continua iuxta aliam, & ouis ponitur in prima, sed quædam cista, quæ faciliter clauditur, ponitur in secunda. Veniens ergo leo propter ouem, salit in primam, & videns se non posse exire de ea ductus verecundia, vt lateat, intrat in secundam, & sic incidit in decipulam. Postmodum à secunda in primam à venatore inducitur, & tandiu ibi tenetur donec dometur, vt tangit Hiero. super Ez. Similiter est duplex fouea ad capiendum, & illaqueandum peccatorem, prima est, quando peccatum committitur, secunda est, quando peccatum retinetur, siue cōtinuatur. In prima ponitur ouis. i. delectatio bestialis, propter quā peccator seipsum præcipitat. In secunda est cistula se claudens. i. peccati consuetudo quæ quasi inclusum tenet peccatorem vt vix exire possit, & peccator ex prima intrat secundam propter verecundiam, s. vt lateat, quia postquàm homo cecidit in peccatum in carnum verecundatur confiteri, & timet ne sciatur, quod potius permanet in ipso peccato. Sed quia dum vnum peccatum retinetur, trahit ad aliud, ideo ex prima fouea transit ad secundam, quia opere peccati, transit ad consuetudinem peccandi, propter quam homo fortiter & diutius à diabolo detinetur, ita quod ab ipso nunquā dimittitur, postquam ab eo inclusus est per prauam consuetudinem.

Item accidit peccatori sicut cani. Est enim quædam rana quæ missa [illegible] os canis, ipsum ob[illegible] mutescere facit. Canis ergo est pecca[illegible] immundus, & rana idest humana verecundia obmu[illegible]escere facit [illegible] confessionem peccati. Et similiter rana id[illegible] mor[illegible] [illegible]dans facit obmutescere eandem, i. præd[illegible] torem à vitiorum redargutione. Isa. 56. Canes mut[illegible] non valentes latrare.

Sanctorum confidentia Leonis exemplo spiritualiter in capite [illegible] sto, & in pectore, idest corde persistere edocetur.

Cap. XXIII.

Confidentia sanctorum virorum non est in exteriori apparatu, sed in interiori spiritu, & in Christi auxilio, & virtute. Sunt enim similes leonibus, quorū tota virtus est in pectore, & firmitas in capite, sic virtus Sāctorum est in pectore, idest intus in corde, quia cor in pectore clauditur. Aposto. Eph. 3. Det vobis corroborari per spiritum eius in interiori homine.

Item firmitas eorum est in capite. i. in Christo. Psa. 32. Verbo domini cœli firmati sunt, scilicet sancti. Ipse enim Christus est verbum Dei, est caput sanctorum. 1. Ecclesiæ. secundum illud Aposto. Ephes. 1. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam quæ est corpus eius. Prouer. 28. Iustus quasi leo confidens absque terrore erit.

Quemadmodum contriti peccatores aliquove infortunio afflicti, subleuentur, miro elephantis exemplo demōstratur.

Cap. XXIIII.

Compassionem, & auxilium debent homines impendere ei qui cecidit in peccatum, vel in aliquod graue infortunium, exemplo, s. elephantum. Dicit enim Arist. de ani. cum elephas quietis gratia arbori, & maximè palmæ se appodiat quandoque arborem frangit, & in terram cadit, qui casum suum irrecuperabilem vidēs, miro modo barrit, ad cuius barritum multitudo iuuenū accedit subito elephantum, qui seniorem pro viribus releuant, & vt eum erigant, miro affectu se inclinant. Tūc autem homo quiescere volens, arbori se appodiat, quando mundo, vel delectationi peccati inhæret, vt desiderio suo satisfaciat, sed arbore fracta cadit, quia vel mundo deficiente, vel delectatione transeunte, in aduersitatem, vel peccatū ruit. Et tunc casum suum miserabile agnoscens debet, barrire, idest aliorum auxilium flebiliter implorare clamando ad sanctos vel ad homines pios, & humiles, & tunc alij fortiores, vel potentiores debent ei eō pati, & iuuare pro posse, vt subleuetur. Eccl. 4. Si vnus ceciderit ab alio fulcietur.

Tentationum sagittas, quadam capreoli singulari similitudine expellere erudimur.

Cap. XXV.

Compunctionis humilitas repellit tentationum sagittas. Dicit. n. Arist. lib. de ani. de capreolo, quod quando vulneratur eyminum quærit, & comedit, quo sagittas de corpore suo eiicit. Quasi autem sagittarum iacula, sunt tentationum incendia, quibus cum se aliquis percussum videt, eyminum comedere debet. Et tunc aliquis eyminum comedit, cum ad compūctionis humilitatem sollicite se reducit. hæc. n. est quæ tumorē elationis reprimit, sicut eymini semen ventris inflationem restringit. Hæc igitur compunctionis humilitas dum cor forti custodia munit, tentationū sagittas longius repellit Grego. in quadam ho. Si compunctionis virtus nos in intimis afficit, omnis strepitus prauæ cogitatiōis obmutescit.

Homi

Hominis domus interior quæ sit, quamq; solerter à nobis sit ædificanda, paranda, custodienda, Bombicu exemplo aperitur. Cap. XXVI.

Conscientiæ suæ domũ debet homo quilibet ædificare ante omnia, deinde aliis In[ten]dere, exemplo bombicis, i. illius ve[r]mis, ex cui[us] textura bombicinum conficitur. Hic. n. pri[mo] do[mum] fabricat, in qua habitat, & in qua contra frigus se defen[dit], deinde vero telas texit more aranearum. Domus interior hominis, cõscientia est, quam sapientia ædificat, pœnitentia purgat, charitas ornat: & talibus ante omnia homo intendere debet. Eccl. 32. *Percurre prior in domum tuam,* &c. Hæc domus cum est bene præparata, efficitur Dei habitaculum, pacis domicilium, deliciarum cœlestiũ refectoriũ, & contra frigus, idest contra asperitatem cuiusque aduersitatis fortissimum propugnaculum. Hac ergo domo prius composita, potest secure homo telas exterius texere, idest exterioribus rebus intendere ordinandis ad aliorum vtilitatem.

Item domus conscientiæ cum labore ædificatur, sed faciliter deuastatur. Vnde assimilatur aranearum telæ, quæ cum labore multo componitur, & tamen faciliter dissipatur. Sic conscientia per vnum actum peccati mortalis. Iac. 2. Qui offendit in vno, factus est omnium reus.

Præcipuus contemplationis, seu orationis locus vbi sit, eiusdemq; effectus & vtilitates, animalium nonnullorum exẽplis naturalibusq; rationibus declaratur. Cap. XXVII.

Contemplatio, & oratio congruit per similitudinẽ habitationi animalium terrestrium, quorum quædam vt dicit Auic. habitant in montibus, vt ceruí, & huiusmodi. Ps. 103. Montes excelsi ceruis. quædam vero in cauernis, vt vulpes, & talpæ, & huiusmodi Mat. 7. Vulpes foueas habent. quædam vero in campis, & planis locis, vt oues, & huiusmodi. Psa. 8. Oues, & boues vniuersas in super & pecora campi. Sic vita contemplatiua, vel orantium, requirit montẽ, i. altitudinem conuersationis. Isa. 2. Venite ascendamus ad montem domini. In cuius signũ, dominus orare volens, montem ascendit. Matt. 14. Item requirit cauernam, i. latibulum securitatis, & solitudinis. Matt. 6. Tu cum oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso hostio ora patrem tuum.

Item planitiem, & latitudinem dilectionis, vel planitiem, i. bassitudinem humilitatis, vel planitiem, i. temperiem sobrietatis, scilicet vt contemplator nõ plus sapiat, quã oportet sapere: & ideo non debent in præsumptionẽ ascendere, sed se in humilitate tenere, Eccl. Altiora te ne quæsieris.

Item contemplationis quies animas impinguat, sicut somnus impinguat glires. Glires. n. sunt longi mures, quos somnus efficit pingues. Tota. n. hyeme dormiũt, & requiescunt quasi mortui. Significant ergo eos qui sunt in contemplatione diutius persistentes, qui sunt introrsus in semetipsis ab exteriorib[us] tumultibus semoti diutius in contẽplatione persistunt, quasi longo somno quiescentes, interna consolatione pinguescunt, & dum exterioribus curis & actibus moriuntur, mirabili pinguedine gratiæ interius imbuuntur.

Item cõtemplatio, vel oratio facit nos cognoscere statum mentis nostræ, & eius defectũ. Nam onager, quando nescit vbi fœmina sua sit, in montem altum ascendit, & solo flatu percipit vbi sit. Sic homo, qui vbi. i. in quo statu sit mens sua, vel conscientia nescit, debet per contẽplationem & orationem in altum ascendere, & ibi illuminatus, & si non visione. i. certa cognitione, saltem tamẽ quodam odore. i. quadam probabili coniectu ratione perpendet, & cognoscet de statu, vel de defectu animæ suæ. Isa. 52. Ecce intelliget seruus meus exaltabitur, & eleuabitur, Tunc seruus Dei intelliget qualis sit, cum in altũ contemplationis exurgit.

Vera contritionis vis qua culpæ venenum est, immunditiæ mostris pulcherrimo exemplo comparantur. Cap. XXVIII.

Contritio humilis trahit de corde peccatoris venenum culpæ, & mitigat morsum & tristitiam consciẽtiæ, sicut muscæ contritæ, & super morsum araneæ venenosæ appositæ venenum extrahunt, & dolorem leniunt, vel alleuiant. Nam contritio muscarum immundarum, est contritio, & pœnitentia actionum: Morsus autem venenosæ araneæ, est consensus, vel perpetratio actionis, seu tentationis malæ. Vnde circa hoc exemplum quòd musca viua sit araneæ esca, mortua autem, & contrita sit morsus araneæ medicina. In quo figuratur, quòd peccatum in homine viuens diabolum pascit. Sed eũ per pœnitentiam, & contritionem mortificatur, virtus diaboli euacuatur. Vel musca mortua & contrita, est caro vitiis mortificata, & pœnitentiæ, afflictionibus, attrita: quę aranearum morsibus obsistit, quia dæmonum tentamẽta repellit.

Diabolum, qui sui assimilatur, prauam cordis hominis intentionem magnifacere pluribus rationibus demonstratur, Araneaq; exemplo qua via reparetur anima peccatrix edocetur. Cap. XXIX.

Cordis vitium diabolus, super omnia diligit, immo vt ipsum nutriat, interdum omnia vitia extinguit extrinseca. Et ideo diabolus similis est sui. Nam sus (sicut dicit Plini.) interdum viginti filios parit, & quandoque omnes deuorat præter primum, quẽ præ cæteris amat, & primo primã mammillã dat. Similiter diabolus quamuis in homine multa vitia quasi multos filios pariat, tamen quia prima radix omnium est in corde, ideo corruptionẽ cordis super omnia fouet & amat, propter ipsam conseruandam, & nutriendam etiam alia vitia extinguere non curat: quod maximè apparet in hypocritis, quorum quasi omnia vitia oriuntur ex intentione cordis sinistra. Ad quam nutriendam, & conseruandam in eis nõ curat, immo gaudet diabolus, quòd omnia vitia exteriora restringat, scilicet quòd vitiũ gulæ restringat per abstinentiam, vel luxuriæ per continentiam, vel linguæ per doctrinam sanctam, vel auaritiæ per eleemosynam: & sic de aliis omnibus non curat diabolus, dummodo cordis intentio, quæ est, vt primogenita eius, permaneat, & conseruetur corrupta. Scit. n. diabolus bene, si est praua intentio, quæ præcedit, quòd peruersum est omne opus, quod sequitur: quamuis rectum esse videatur, sicut Grego. dicit.

Item debet primo cor reparari, deinde exteriora opera reformanda, vel ordinanda sunt. Vnde aranea fracta tela non egreditur ad venandum, nisi prius illa reformata, quam semper à medio incipit reparare, nihil extrema te putans, quandiu medium est fractum. Sic animam siue vitam per peccatum fractam, primo debet homo reparare per pœnitentiam incipiendo à medio. i. à corde antequam egrediatur ad opera exteriora facienda, quia remanente interius fractura peccati, non essent meritoria

opera exteriora. Matth. 23 Munda prius, quod intus est. Greg. in Moral. Si semel cor intentione corrūpitur, sequē tis actionis medietas & terminus ab hoste callido sceuré possidetur. Quoniam totam arborem sibi fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiauit.

Quantum sit immanis hominis peruersa natura, canis similitudine fit manifestum. Cap. XXX.

Crudeles homines sunt similes canibus qui percussum canem, & vlulantem omnes lacerant, & persequūtur: Ita etiam hominem aduersitate percussum crudeles non adiuuant, sed potius detrahendo lacerant, dicendo, quod bene meruit. Ps. 68 Super dolorem vulnerum meorum addiderunt Boet. Hic malis nostris cumulus accedit: quod cū miseris aliquid grauitatis infligitur, quæ perferant meruisse creduntur. Aliquando etiam tales crudeles homines non tantum maledictis, sed etiam factis, & iniutiis persequuntur: secundum illud Ps. 108. Persequutus est hominem inopem, & mendicum.

Quod Christus sua cruce, rubeis humanitatis indutus vestimentis, dæmonem deceperit atque vicerit ipsius bouis sylvestris mirabili explanatur exemplo. Cap. XXXI.

Crux Christi diabolum ligauit, & eius virtutem prostrauit. Cuius exemplum habetur in boue sylnestri, qui odit, & persequitur omne rubeum, & ideo venator se rubeis induit, & sic eum ad se inducit. Cum autē sibi appropinquare viderit, post magnam arborem se abscondit. Ac bos ita fortiter arborem ferit cornibus, quod ea sic in ligno infigit, vt extrahere illa non possit: & sic dum alium occidere quærit, se ipsum occidit. Hic ergo bos syluestris gerit similitudinem dæmonis, qui omne rubeum odit: quia sanctorum sanguinem fundere sitit. Sed Christus venator cælestis venit, & rubeo se induit, quando passibilem carnem induit, & assumpsit, quę ex purissimis sanguinibus beatę Virginis formata fuit, vt dicit Damas. Vel tunc rubeo indutus fuit, quando eius sanctissimum corpus sanguine rutilauit, sicut in oratione, & flagellatione, & crucifixione Isa. Quare rubrum est indumentum tuum? Videns autem Christus tempore passionis magis propinquum sibi diabolum persequentem, post magnam arborem se abscondit, quando scilicet (occultando suæ deitatis potentiam) cruci se affigi permisit, quem dum diabolus crucifigi crudeliter procurauit, in ipsam crucem fortiter impegit, & sic dum tenere, & prosternere credidit, ipse deterus & prostratus fuit. Hoc enim (sicut dicit Ecclesia) ordo nostræ salutis depoposcerat, multiformis proditoris ars, vt artē falleret, & medelam ferret inde hostis, vnde læserat.

Leopardi exemplo singulari auaritiæ cupiditatem maiorem in medum fore vitandā manifestatur. Cap. XXXII.

Cupiditas auaritiæ perducit ad interitum animæ. Est n. cupidus similis leopardo: qui dum comederit aliquid venenosum, tunc quærit stercus humanum, vt eum eo extinguat venenum: vnde venatores simum illum super arborem in vase suspendunt, in quem leopardus saliens, vt stercus acceipiat, interim ipsum venatores interficiunt. Tunc ergo leopardus veneno inficitur, cum auarus cupiditate accenditur: quia venenum charitatis est cupiditas, vt Aug. de cōsi. viti. dicit. Sed tūc ad expellendum venenum quærit humana stercora, quādo ad satiandum cupiditatem sectatur temporalia lucra. de quibus Apost. Phi. 3 ait: Omnia detrimentum feci, & arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciam: sed tunc, venatores hæc stercora super arborem suspendūt, quando cupidæ menti dæmones, vt eam inflammēt, tēporalium diuitiarum magnificentiam ostendunt. Sic fecit diabolus Ch. [illegible] Mat. 4. quando dixit eum in montem excelsum, & [illegible] endit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & po[illegible] dixit, [illegible] omnia tibi dabo: &c. quod ergo fecit C[illegible] uper[illegible] sione, hoc facit frequētius homini cui[illegible] occenita suggestione: vnde cum cupidus ad capiēdu[illegible] temporalium diuitiarum stercora per lucra non lici[illegible] nititur, à venatoribus, idest dæmonibus vita anim[illegible] priuatur, vnde Apost. 1. Ti. 9. Qui volunt diuites fie[illegible] incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & de[illegible] seria multa, & inutilia, quæ mergunt animas in interitum, & perditionem.

Inordinatam rerum temporalium occupationem Bombicis exemplo hominem ab interiori virtute penitus priuare monstratur. Cap. XXXIII.

Cura, & occupatio temporalium multa, euacuat hominem à virtute interiori. Cuius exemplum apparet in bombice. i. in illo vermiculo, ex cuius textura bombicinum conficitur: qui telas texit ad modum aranearum. Sed sicut dicit Isid. Dum fila aggerit euacuatur, & nihil in eo remanet nisi aer. Ille enim ad telas texendas fila aggerit qui ad temporalium rerum dispositiones, & occupationes vitæ suæ studia conuertit: quia dum seculi negotiis totaliter implicatur, interius virtutibus penitus euacuatur. Vnde Apost. 2. Ti. 4. dicit: Quòd nemo militans Deo, negotiis secularibus se implicat, vt ei placeat, cui se probauit.

Hominus curiositate Diabolū Animas sæpenumero inficere, Cerui syluestris exēplo cōfirmatur Cap. XXXIIII.

Curiositas nouitatum, est instrumentum diaboli ad animas occidendas. Sunt enim curiosi homines syluestribus ceruis similes, qui tantæ simplicitatis existunt, quod omnem mirātur, & stupent nouitatē, & equo vel bubalo, ad eos accedēte non eum respiciunt, quòd hominem iuxta se venientem & sagittis eos impetentem, non aduertunt. Ita curiosæ mentes, cum circa quasdam nouitates inutiles, sed eis admirabiles occupantur, iaculo erroris, vel elationis, vel alterius alicuius peccati à diabolo feriuntur. Aposto. 1. Timo. 6. dicit prophanas vocum nouitates deuita. Sic curiosi fuerunt Athenienses, de quibus dicitur Actuum 12. quod ad nihil aliud vacabant, nisi vt aliquid noui dicerent, vel audirent.

Peccati delectationem mortem inferre menti, vnico muris, atque Vrsi naturali exemplo manifestatur. Cap. XXXV.

Delectatio peccati occidit mentem, sicut potus murem. Dicit enim Ari. de ani. quod mus non potat, & si potauerit moritur. Tunc enim delectatio peccati potatur, quando in eam consentitur. Psal. 108. Intrauit sicut aqua in interiora eius, & tunc anima occiditur, quia peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem.

Itē delectatio est causa mortis animæ, sicut dulcedo mellis est causa mortis vrsi. Namque vrsus aliquando altissimas arbores scandit, & fructus, & mel ibi quærit, & sæpe dum esurit, ad eundem locum redit: Vnde venator circa pedem arboris funes atque palos acutissimos vndique circum cingit, & ante aperturam, vnde exit mel, malleum ponderosum enin fune suspendit: veniens ergo vrsus esuriens, & mel de arbore trahere cupiens, per malleum impeditur, tunc ille malleum à se abiicit: sed quanto fortius eum pellit, tanto grauius rediens caput eius

eius percutit,& sic tādiu sit quousque ex frequenti ictu caput eius debile deficit, eadem ergo super palos ruit,& sic propria stultitia se occidit. Similiter dum homo dul cedinem,siue delectationes peccati qu[illegible]it,malleus diui ni sermonis de quo Hier. 14. Verba [illegible] quasi malleus conterens petras. peccat[illegible] ipsum p[illegible] hibens ei resistir. quem dum peccator abi[illegible] [illegible]cit, secundum il lud Psal. 49. Proiecisti sermones meos [illegible]trorsum, in ipsum fortius impingit, & finaliter deficie[illegible] in peccatum ruit, quod ad æternum interitum trahit.

Quod charitas cum bono cordis desiderio semp[illegible] [illegible]beat copu-lari,vt meritum suscipiat: singulari bouis fi[illegible]udine de monstratur. Cap. XXXVI.

DEsideria cordis bona, tunc habent efficaciam, & perducunt ad bona opera, quando sunt charitate informata. Boues enim illæ sunt excellentes ad ope ra,quæ habent cornua lata, nigra vero, & parua cor-nua habentes reputantur ad opus inertes. Quasi enim cornua capitis, sunt desideria mentis, quæ tunc dila tantur,quando boues charitate informantur, & tunc ta-les idest, huiusmodi homines excellenter operātur,quia amor Dei nunquam est ociosus, operatur enim magna si est. Psal. 68. Placebit Deo super vitulum nouellum cor-nua producentem. Sed boues nigri,idest homines in pec cato obscuri, quia extensione carent, habent parua cor-nua,idest parua boni desideria. Et ideo ad benè operan-dum pleni sunt omni inertia. Vnde in tali boue,deficien te calore charitatis,& abundāte frigore iniquitatis, abū dat pigritia arandi, idest fructuosi operis secundum il-lud Pro. 20. Propter frigus piger arare noluit.

Detractoris natura breuiter aperitur, qui tribus rationibus serpenti comparatur. Cap. XXXVII.

DEtractor assimilatur serpenti. Primò,quia serpens silenter morsum infigit, sicut dicitur de dypsa, quod prius occidit quàm sentiatur,nequetristitiam mo ritruo induit. Talis est detractor occultus. Eccle. 10. Si mordeat serpens in silentio. ita nihil minus habet qui oc culte detrahit. Secundo, quia serpens non rectè, sed tortuose incedit. Vnde secundum Isi.lib.12. vocantur an-guis,quasi angulosus, quia nunquam incedit rectè, & talis est detractor fraudulentus,qui incipit à commēda tione,vt non rectè credatur ex odio dicere, sed post re-commendationem retorquetur ad vituperationem.

Tertio,quia serpens terram comedit. sicut enim qui-dam serpentes qui latitant in cauernis, & lingunt pulue rem, & sugunt terræ humorem, vt dicit Plinius, talis est detractor insidiosus,& maliuolus, qui actibus aliorum insidiatur latenter,& solum illud quod videt terrenum. i.mordendo,& detrahendo dicit:bona autem,si qua no uit,occultādo supprimit. Isa. 65. Serpēti puluis panis ei.

Hominis deuotio quo pacto perficiatur naturali animalium exemplo docetur. Cap. XXXVIII.

DEuoti homines quanto magis à se remouent de-lectabilia carnis,tanto magis proficiunt in bonita te,& sapore mentis. Nam animalia naturaliter hu mida,sunt meliora, & magis sapida,quanto magis sunt à lacte remota,sicut patet in carnibus porcinis Sic mul-tis lachrymis humidi. i. homines deuoti,quanto plus à lacte ipsius carnalis dulcedinis elongantur, tāto magis in sapore internæ consolationis augmentantur. Psa. 78. Renuit consolari anima mea, scilicet in carnalibus.& ideo sequitur, Memor fui Dei, & delectatus sum. Isa. 28. Quem docebit scientiam & quem intelligere faciet au-ditum ablactatos à lacte,auulsos ab vberibus.&c.

Permultas naturales Draconis,serpentis,colubri,lupi, Vul pis,taxi,tandemq; Cati proprietates, Diaboli maligni-tas,ac qua via hominem decipiat,quóue pacto homo ei re sistere debeat,non obscuris similitudinibus variis expli-catur. Cap. XXXIX.

DIabolus assimilatur draconi, de quo Ps. 103 Draco iste quem formasti ad illudendum ei. Nā draco ha bet malum sibilū, quia sibiliando flatum conta-giosum emittit,& aerē inficit,& sic morbum pestilētem gignit. Sic diabolus habet malum sibilum.i. malam sug-gestionem,quam immittendo cor inficit, & morbum pe stilentem peccati per delectationem induit.

Itē draco habet malū morsum. Dicit.n. quod cū morsus draconis sit venenosus & malus, pisces qui ab eo mordē tur,subito moriuntur. Iste morsus draconis,i. dæmonis, est in consensu peccati,in quo mox anima moritur.

Item diabolus est similis serpenti, qui timet hominē nudum & insilit in vestitum, sic diabolus timet hominē pauperem,temporalium contemptorem,& illaqueat ho minem diuitem temporalium possessorem. Apostolus, Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.

Item diabolus assimilatur colubro. Primo,quia vm-bram colit, vnde dicitur coluber quasi colens vmbram.i. corda vmbrosa & obscura peccatis. vel vmbras. i. men tes in peccatis sopitas,quia vmbra somnum inducit. Iob 40. In vmbra dormit.

Item coluber fugit ceruam,& diabolus fugit animā solicitam in operibus bonis, diligit enim mentem ocio-sam,& odit solicitam, quæ in ceruа significatur, quæ est ad currendum expedita.

Item quia coluber leonem occidit,& diabolus interi mit hominem superbum, quia superbia est proprium eius iaculum.

Item,quia rutam odit.i. pœnitentiam amaram.

Item quia pellem deponit.i.apparentem nequitiam, & hoc est,quando transfigurat se in angelum lucis.

Item,quia nemora, & concauitates arborum diligit. Nemora enim sunt corda studiis rationalibus destituta, & bestialibus desideriis plena. Nam nemora sunt habi-tacula non hominum,sed bestiarum. Concauitates au-tem arborum sunt ipsæ mentes horū virtutibus vacuæ, quas diabolus multum diligit. Item lac libentissimè bi-bit.i. dulcedinem carnis vel peccati ad sumendum auidè inducit.

Item, quia cauda lædit.i. in fine subuertit. principio. n. blandè,& astutè ingreditur. Pro 23. ingreditur blandè, & in nouissimo mordebit, vt coluber.

Item venenum fundit.i. peccati.

Item quia canes fugit.i. prædicatores, quia eius nequi tiam detegunt, vnde ab audiendis prædicatoribus mul-tos trahit.

Item, quia muscas comedit, quia diabolus pascitur cogitationibus immundis.

Item puluerem lingit, quia auaros demulcet,& io ma lis ineris eis prosperitatem tribuit.

Item diabolus maximè insidiatur fini hominis, quia si in fine hominem decipit, animam, & corpus occidit. Vn de assimilatur cerasti serpenti, qui in semitis insidio-sè manens insidiatus equiti vt mordeat vngulam eq[illegible]

Nam (ſicut dicit glo. ſuper Geneſim) Ceraſtes eſt ſerpens regali tantæ perniciei, quòd ſi eius venenum tantum vngulam equi tãgat, equum & equitem ſubito perimit. Hic ergo eſt diabolus, qui occultis modis inſidiatur homini. Eſt enim homo ſimilis equiti, cuius equus eſt corpus, ſeſſor autem ſpiritus, vngula autem quę eſt finis corporis, ſignat diem mortis. In quo ſi poteſt diabolus, venenum nequitię ſuæ immittere, & equum, Id eſt, corpus, & equitem, id eſt, animam, ad æternum interitum inducit. Ceraſtes in ſemita mordens vngulas equi, vt cadat aſcenſor eius retro. Gen. 49.

Item diaboli nequiſſima voluntas niſi refrænaretur per diuinam potentiam, & prouidentiam, homines non poſſent euadere. Eſt enim diabolus ſimilis cuidam beſtiolæ, quæ dicitur eſſe apud Aethiopes omnibus membris iners, & caput pergrane habens, ſemper illud inclinatum ad terram deferens, Deo hominibus prouidente: quia eam omnes, qui vident eius oculos, mox expirent, ſi caput eleuatum ferret, omnes occideret. Hæc beſtiola diabolus eſt, cuius membra ſunt omnes iniqui, quos diabolus omnes inertes reddit ad motum bonorum operũ. Caput eius, id eſt mens, prægrauata eſt multiplici iniquitate. Vnde ipſum caput ſemper defert inclinatum ad terram, quia ad hoc eius ſtudium, & tota eius contemplatio tendit, vt electorum animas à ſupernis trahat & ad infima mergat. Vel diuina prouidentia, caput deflexum portat, quia, ſcilicet contra homines non tantum erigere permittitur caput, quãtum optat. vnde licet afflictionem iuſtorum ſemper velit, tamen ſi à Deo poteſtatem nõ accipit, ad tentationis articulum nullatenus conualeſcit. Nam ita ſubtiles ſunt oculi eius & venenoſi, id eſt, malitioſi eius conceptus & aſtutiæ contra homines, quòd nullus ab eo euaderet, ſi circunducẽdi eos. i. liberè exequẽdi poteſtatem prout vellet haberet.

Item diabolus aſſimilatur lupo.

Primò, ratione nominis, dicitur enim lupus quaſi leo pes (vt dicit Iſid. lib. Etym.) eo quod quaſi leonis pedibus ſit ei virtus. vnde quicquid preſſerit non viuit. Pedes igitur diaboli ſunt delectationes peccati, per quas in hominem ingreditur, in quibus eſt tantæ virtutis, vt ſi eis mentem conſentientem preſſerit, eam finaliter occidat. Prou. 1. Pedes illorum ad malum currunt.

Secundò ratione fraudis. Legitur enim, quòd lupus aliquando voces emittit quaſi hominis, aliquãdo latratum canum fingit, vt ſic paſtores & oues decipiat. Sic aliquando diabolus aliquam ſuggeſtionem immittit, quæ habet aliquam ſpeciem boni, vt ſic homines fallat. 2. Corinth. 11. Sathanas transfigurat ſe in angelum lucis. Tunc enim in angelum lucis ſe transfigurat, quando videtur ea ſuggerere quæ boni angeli conſueuerunt perſuadere. Dicit enim Ariſt. quòd inuidia eſt quidam lupus qui habet faciem hominis, & caudam ſcorpionis. Nam diabolus, qui à principio quaſi rationabilia ſuggerit in fraude, poſtea venenum infundit.

Item lupus vt capras capere poſſit, ſub foliis ſe abſcondit, & magis aſtutia quã potentia eas vincit. Sic diabolus decipit ſe abſcondendo ſub foliis. i. ſub apparentia bonorum. Eſt enim verſipellis malitiis plenus, ſicut in Æthiopia dicuntur eſſe lupi ita varij, vt nullos color eis deeſſe videatur, ita nec deeſt diabolo aliqua via fraudis.

Tertiò, ratione tyrannidis, quia diabolus fortius tentat hominem, quando magis videt eum aduerſitatibus fatigatum. Legitur enim, quòd lupus quando ad ouile vadit, contra ventum pergit, ne canes eius odorem ſentiant. Per ventum autem intelligitur aduerſitas. Vnde diabolus contra v... tum vadit, quando hominem in aduerſitate exiſtentem, ... tum tentando inuadit. Sæpe enim, iuſtitia Dei permi... e, homini ... bulato ex ablatione ſubſtantiæ addit aff... corpore, & deinde tentationem in mente ... ſic ad impatientiam & deſperationem inducat, ſicut ... et in Iob, cui primo res abſtulit, deinde filios extin... , deinde graui vlcere percuſſit, tandem per vxorem & ... amicos graues tẽtationes in cor eius immiſit. Sed ille ... n ſuperauit in omnibus. Et nota, quòd diabolus plu ... entat, & perſequitur iuſtos, quàm peccatores. Dicit enim Phyſiologus, quòd lupus non venatur circa locũ, vbi nutrit catulos ſuos, ſed venatur à remotis. Quaſi autem loca vbi nutriuntur catuli eorum luporũ, ſunt malorum corda, in quibus nutriuntur delectationes, & afflictiones peccatorum: ibi ergo diabolus non venatur, quia tales diabolus tentare non conatur. Greg. Illos diabolus pulſare negligit, quos quieto iure poſſidere ſe ſentit, ſed quaſi loca ab ipſo remota ſunt iuſtorum corda, quæ. ſ. ei contradicunt: & ideò præcipuè tales diabolus perſequitur, & moleſtat. Greg. Hoſtis noſter nos in hac vita poſitos quanto magis ſibi rebellare conſpicit, tanto amplius expugnare contendit.

Quartò, ratione delectationis ludi, quia lupus valde diligit ludum, vt dicit Pli. & ideo ſi poteſt rapere puerũ, cũ eo ludit, & poſtea eum comedit. Qualiter autem diabolus cum peccatore ludit, oſtẽdit Greg. Paſt. dicens, diabolus facta aliorũ modo grauiora, modo nihil eſſe quod perpetratum eſt, modo miſericordẽ Deum loquitur, modo adhuc tempus ſubſequẽs ad pœnitentiam pollicetur, vt dum per hoc mens decepta ducitur, ab intruſione pœnitentiæ ſuſpendatur. Prou. 14. Stultus illudit peccatum, id eſt diabolus, qui eſt cauſa peccati. Poſtquam autẽ cum peccatore luſerit, eum comedit. Ambro. Serm. Diabolus non diligit filios ſuos, ſed odit: ſic enim eos amat, vt perdat, ſicut amat gluto murſellum, vt comedat.

Quintò, ratione fortitudinis. Nam lupus habet magnã fortitudinem in capite, & in collo: inteſtina autem habet debilia, ſcilicet. quia tota vis diaboli eſt in principio tentationis, quia ſi in principio ſibi reſiſtitur, poſtea debilis efficitur. Dicit Amb. quòd homo vocem perdit, ſi lupus eum primò viderit, ſed ſi homo lupum ante conſpexerit, audaciam perdit, & caudam deponit. Tunc lupus, id eſt, diabolus, hominem videndo præuenit, quando eum in principio non reſiſtentem conſpicit. Sed econtra tunc homo prius lupum cernit, cum ſe armat & præparat ad repellendum tentationis principium. Nam poſtea diabolus perdit audaciam, & caudam deponit, quando tentare dimittit, & ad finem intentum ipſam tentationem non pertrahit. Chryſoſt. in Matth. in primis grauis, & intolerabilis eſt impetus diaboli, quem ſi quis fortiter ſuſtinuerit, in ſecundo inueniet infirmiorem. quanto enim plus repercuſſus fuerit, tanto magis refrigeſcit.

Sextò, ratione breuitatis temporis. Nam legitur apud Ariſt. in libr. de animal. ꝙ quando lupus ſeneſcit. quia non poteſt prædari, vadit de nocte iuxta ciuitates, & inſidiatur hominibus. ſic diabolus ſciens tempus ſuũ eſſe breue, iã de hominibus beſtialibus non curat, ſed bonos deuorare feſtinat. Iſid. de ſum. bo. Tunc contra eum quem poſſidet diabolus acrius ſæuit, quando ſe diuina virtute ab eo

expellend

expellendum cognoscit: Apost. Væ terræ,& mari, quia venit ad vos diabolus habens iram magnam.

Septimò, ratione formidinis: Lupus [enim] multum formidat ignem, vt dicit Homerus.

Item lapides multum [t]iment. Si[c di]abolus multum timet igneam orationem, [& la]pides.i.eleemosynas. Vnde dicitur, q̄ si quis duos lap[id]es simul collidit, lup⁹ audaciam perdit. Duos lapide[s] sunt duplex eleemosyna,i.corporalis,& spiritualis: &c. [v]traq; fiat, est diabolo valde formidabilis.

Item diabolus decipit hominem sicut vulp[es] decipit taxum. Nam taxus vulpem odit, sed videns [vu]lpes, quòd eum expugnare non possit propter ipsius duritiem pellis fugam capit,& dum taxus prædam quærit vulpes eius latibulum intrans, & immundiciis vrinæ, & aliis taxi lectum inficit, cuius fœtorẽ taxus non ferens inde recedit,& aliam foueam sibi quærit. Vulpes ergo, quia est animal fraudulentum, aduersarium callidum signat. Taxus autem hominem bonum, sed incautum, quem diabolus tentando impotens, cum videt propter ipsius constantiam se in nullo posse proficere, fugit, quia scilicet ad tempus ei tentationes subtrahit. Dúmq; illius animus incauta securitate interna cura dimissa circa exteriora se occupat, fraudulentus aduersarius interiorem conscientiæ lectũ alicuius peccati immunditia, vix eo perpendente, cõmaculat. Ex cuius ille fœtore, vel displicentia cum perpendit, interdum præ impatientia, vel desperatione quadam, etiam bonum ipsum dimittit, quod incœperat.

Item diaboli manum nõ potest homo effugere quã diu non abiicit à se peccatum, vel mundi affectum. Cuius exemplum apparet in boue syluestri. dicit.n. Arist. de anima. q̄ est quædã species boũ syluestrium, qui habent magnitudinem tauri: qui cum videt, q̄ de manu venatoris, vel canum euadere non possit, proiicit ex se stercus per quatuor passus: dúmq; canes stercus odorant, & circa odorem huius detinẽtur, bestia ab eis fugiendo elongatur & euadit. Tanquam venatores dæmones sunt, quorum canes eorum sunt fallaces tentationes siue mordaces persecutiones, à quibus anima nõ euaderet, nisi stercus ex se. i. immunditiam peccati abiiceret per quatuor passus, primus est in contritione, secundus in confessione, tertius in satisfactione, quartus autem in perseuerantiæ cõtinuatione: vel stercus est gloria, vel prosperitas temporalium rerum, de quibus Apostolus Phi. 3. dixit: Omnia arbitror, vt stercora. 1. Mach. 2. A gloria viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius stercus, & vermis. Hanc debet homo abiicere per quatuor passus. primus est si habitam dimittit, secundus si non habitam non quærit, tertius si oblatam respuit, quartus si corde contemnit, & talis diaboli manus liber,& securus effugit.

Itẽ diabolus insidiatur hominibus, sicut Catus muribus. Nã cautè insidiatur eis,& in abscondito inuadit. Cũq; ipse catus murẽ cœperit, pri⁹ cũ eo ludit, postea occidit,& cõmedit. Sic diabolus astutè hominem obseruat, scilicet vt videat in qua dispositiõe facilius possit eum decipere, & capere in obscuro cũ inuadit, occultãdo: scilicet ei in tentatione omne illud, quod retrahere posset à peccato, & ostẽdendo, vel suggerẽdo solum illud, q̄ delectet,& placeat: Vel in obscuro inuadit, qñ tẽtat sub specie boni: & cũ hominẽ per cõsensum cœperit, ludit cũ eo. i. illudit, ei ostẽdẽdo peccatũ esse leue, q̄ Deus est misericors,& quod est impossibile non peccare,& q̄ faciliter poterit exire,& pœnitere, & huiusmodi. Et postquã sic illusit trahẽdo ad opus, spiritualiter occidit,& per prauam consuetudinem comedit, sic eum sibi incorporando.

Hominem cunctis animantibus esse prælatum, ipsiúsque dignitas ac miseria non absque ratione demonstratur. Cap. XL.

DIgnitas,& infirmitas hominis cognoscitur ex animalib. brutis. omniũ enim animaliũ genera propter vsum hominũ sunt creata (vt dicũt Phi. & Damas.) Nã quædã sunt homini data ad esum, vt pecudes,& huiusmodi: quædã ad ministeriũ, vt equi, & huiusmodi: quædã ad solatiũ, vt simiæ, & huiusmodi: quædã ad exercitiũ vt homo suã infirmitatem cognoscat, sicut pulices,& huiusmodi: quædã verò ad infirmitatis remediũ, vt viperæ,& theræ, ex quibus fit theriaca,& sic de aliis ad multiplices medicinas. Nam illa quæ vidẽtur aliqñ noxiora, sunt vtiliora, sicut dicit Ascel. li. de occultis. vir. mẽ. Patiẽs hæmorrhoides curatur, si sederit super pellẽ leonis. Et dicit etiã, q̄ qui corpus suũ vnxerit sepo tenũ leonis, lupus ab eo fugit,& similiter qui inũguntur eius fimo.& cõsimiles legũtur virtutes de diuersis mẽbris,& partibus multorũ animalium. Appare[t] ergo hominis dignitas ex eo q̄ omnibus animalibus est prælatus, & omnia deseruiunt vsibus vitæ suæ. Sed patet eũ dignitate infirmitas ex eo, q̄ se videt homo vilioribus indigere, nec bene posse vitam ducere sine eorum nutrimento, vel sine eorum ministerio, vel sine eorũ solatio, vel sine eorũ remedio.

Panthera vnico exemplo, quid homo odisse diligeréue debeat, breuiter declaratur. Cap. XLI.

DIligere debet homo omnes homines & peccatũ odire, exẽplo pãtheræ, quæ ideò panthera à pan Græcè quod est totũ Latinè est dicta, quia omnibus animalibus est amica, soli draconi est inimica. Sic hominibus debet homo esse amicus, soli autẽ peccato inimicus. Sene. Pacem cũ hominibus habebis, bellum cum vitiis. Vnde (sic Aug. in sen. prosperi. dicit) Sic sunt diligendi homines, vt eorum non diligantur errores. Aliud est.n. amare, quod sũt: aliud odisse, quod faciũt.

Publici doctoris partes, quæ existant, quantaq; diligentia Sanctorum doctrina sit sequenda, onagri ac cerui non absurda similitudine definitur. Cap. XLII.

DOctrinas Sanctorũ debemus diligẽter quærere, & in eis delectari,& immorari. Nã onager in mõtibus altis virẽtes herbas quærit, quas cũ inuenerit præ gaudio statim rugit & quandiu virentia gramina inuenit ibi, à loco nisi pulsus non recedit. Quid autem sunt montes alti, nisi doctores sancti, quorum virẽtes herbæ, sunt gratiosæ doctrinæ? Ipsi enim sunt mõtes per eminentiã vitę; alti per contẽplationẽ sapiẽtiæ, herbiferi per refectionẽ doctrinæ, quia doctrinarũ suarũ pabulo velut herbarum fœno proximorũ animas pascunt. Has herbas quærunt onagri. i. simplices & deuoti viri,& cum eas inueniunt gaudentes,& exultantes mugitu aliis produnt, quia ad sanctarum doctrinarũ studia etiã alios prouocãt & attrahũt: & quãdiu inueniunt pabula, mentẽ recreando reficiũt, ab eis non discedunt. Vel virtutes herbæ montiũ, sunt virtutes & exẽpla perfectiora virorũ, q̄ onagri. i. imperfecti

i quærunt,& inuestigando inuenalunt imitando, prodiunt prædicando,& immotantur cum tundando. Apostolus 1. Cor. 12. Æmulamini charismata meliora.

Item doctoris publici, vel prælati officium assumere. & appetere non debet ille, qui virtutibus caret, vel in eis solidatus non est. Cerui enim quandiu carent cornibus, vel non habent illa adhuc solidata, non procedunt in publicum. Vnde non de die, sed de nocte vadunt ad pascua: de die autē exponūt ea ad solem, vt indurentur,& cum tunc illa indurata esse cognoscunt, ad pabula in aperto procedunt. Qui ergo caret: se sentiunt cornibus virtutum, nequaquam exire audeant ad publicæ doctrinæ pabulum ministrandum: Qui autē adhuc imperfecti,& imbecilles sunt, oportet, q calore solis. i. feruore diuini amoris solidentur, & roborentur: & cum per virtutum spiritualis robur fuerint solidati, tunc ad pabulum procedere poterunt spiritualis documenti. Abacu. Splendor eius vt lux erit, cornua in manibus eius. Debet enim in sancto doctore simul apparere splendor doctrinæ, lux scientiæ, & exempla vitæ. Cornua enim sunt virtutes, quæ tunc in manibus geruntur, quando operibus ostenduntur.

Hominis dolosi ac proditoris malignitas, hypocritarumque infecta simulatio recensetur, quos cum Migalitum Vulpi comparatur. Cap. XLIII.

DOlosus homo assimilatur migali, quod est vnū paruum animal ad modum mustelæ, & est animal dolosum. Vnde aliquā mansuetū se fingit, cū aliquē appropinquare viderit: sed mox ī eū insilit,& venenū infundit. Sic multi dolosi homines,& proditores faciunt, fingentes se amicos, vel pacificos cum nō sint. & obseruātes tempus in quo nocere possunt. Eccl. 11. Multæ insidiæ sunt dolosi.

Item dolosus assimilatur vulpi, quia vulpes est animal fraudulentum, deceptioni assuetum, & nunquam rectis, sed tortuosis incedit anfractib. Et ideo dicitur, vulpes quasi volubilis pedibus.

Itē dū escam nō rapit, mortuā se fingit,& sic aues descendentes ad cadauer rapit,& comedit, vt dicit Isido.

Item pellem habet pilosam, & caudā magnā, quam dum canis capere putat, os eius pilis impletur. Et dicit Plinius, q quando multū arctatur à canibus, caudā inter crura recolligit, & vrinam inter pillos caudæ emittit, quā superaspergit; cuius fœtorem non ferens canis, aliquantulum ei cedit, quæ omnia inueniuntur in dolosis. Nam dolosi quidā sunt qui in fraudibus & deceptionibus assueti nunquam rectè & simpliciter incedunt, sed semper malitiosis viis alios innoluere & decipere quærunt.

Itē quidam hypocritæ mortuos se fingūt, vt alij magis adhæreant & credant,& sic aliquod temporale cōmodum ab eis obtineant,& etiam habent pellem pilosam, idest pœnitentiæ apparentiam magnam, sed post se trahunt caudam idest finalem intentionē, sine operationē aliquā pilis idest insidiis siue deceptionibus plenam. Si qui autē eos comprehendere conentur, respergunt eos vrina, idest fœtore infamiæ, infamādo eos, ipsos ex inuidia persequuntur. Sicut quandoque quidā deceptores hypocritæ, vel hæretici de religiosis, vel inquisitoribus, quādo volunt eos cognoscere, vel detegere, dicūt secularibus, q fiat ex inuidia: propter quod tanes, idest prædicatores aliquando eis cedunt, notam metuentes. Mat. 8. Vulpes foueas habent. i. hypocritæ, vel hæretici profundas astutias quibus suam nequitiā abscondunt.

Quo pacto m[...]tis domus, quæ busq; virtutibus sit edificanda pariter [...] castrorum exemplo edocetur: & quot modis Dei domus capiatur, describitur. Cap. XLIIII.

DOmum mentis suæ debet homo solidè ædificare[...] vitæ suæ finem sæpius considerare; exemplo scilicet Castorum: qui subtilitate multa habitacula sibi parant. Nam de lignis, quæ dentibus præcidunt in extremis aquarū rupibus faciunt: domos suas bicameratas: vel tricameratas per solaria distincta. & aqua crescente: superiora loca inhabitant, sed decrescente: in parte inferiori se locant: & per quoddam foramen ex industria præparatum in quolibet solario caudam quæ est pisceæ naturæ: mittunt in aquam: quia extra aquam diu sine corruptione non viuerent. Sic homo quilibet debet animæ suæ habitaculum de lignis: idest operibus solidis virtutum: construere et ædificare: sed in rupibus aquarum: idest in studiis scripturarum ædificatur domus sapientiæ: & hæc est bicamerata: quia scilicet debet esse practica: & speculatiua: idest actiua: & contemplatiua: vel in rupibus aquarū: idest in compunctionibus lachrimarum ædificatur domus pœnitētiæ: & hæc domus est tricamerata: quia tres pœnitentiæ partes sunt: scilicet contritio: confessio: & satisfactio. Crescente autem aqua sapientiæ: eleuatur anima in superiorum contemplationem: vel quanto plus crescit aqua compunctionis: vel tribulationis: tanto plus ascendit anima ad perfectionem puritatis: & virtutis: & quanto plus decrescit: tanto plus inferius cadit.

Item crescente aqua tribulationis: debet anima ad superiora scandere orando: Decrescente vero tribulationis inundatione: debet ad inferiora se trahere; se ipsam in humilitate seruando: semper vel sæpe per foramen mentis debet caudam in aquam mittere: idest finem vitæ suæ sapienter considerare. Nam per aquam sapiētiam: per caudam verò finem accipimus vitæ. Vnde ille caudam in aquam mittit: qui finem vitæ suæ sapienter attendit. Sic enim præseruatur à peccati corruptione: secundum illud. Eccles. 7. Memorare nouissima tua: & in æternum non peccabis. Nota: quòd domus Dei multipliciter accipitur.

Primò modo tota mundi machina: Iuxta illud Baru. 3. O Israel: quàm magna est domus Dei.

Secundò modo cœlestis patriæ aula. Ps. 121. Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi: in domum domini ibimus.

Tertio modo domus Deo dicata: Isa. 56. Domus mea: domus orationis vocabitur.

Quarto modo cuiuslibet viri iusti anima: vt hic hic. Hebr. 3. Quæ domus sumus nos.

Quinto modo militās Ecclesia. Ti. 3. In magna domo non solum sunt vasa aurea, &c.

Sexto modo: Virgo beata Psa. 92. Domum tuam domine decet sanctitudo.

Septimo: caro à Verbo assumpta: Pro. 9. Sapientia ædificauit sibi domum.

Quale sit cor obstinatū, mensq; dura, quæ Cocodrillo comparatur, Pharaonis ostenditur exemplo. Cap. XLV.

Dura

DVræ mentes nō emendantur flagellis. Vnde sunt similes cocodrillo. Nam tãta duritia est cocodrilli, vt quamuis fortium lapidum ictus in tergo recipiat; nihil curat. Talis fuit Pharao, cuius cor ita induratū erat, vt per multas plagas nollet dimittere populum. Sic peccator durus [illegible] flagellatus nō dimittit peccatum; & de [illegible] dicit Ber. Cor durum ipsum est; quod nec compunctione scinditur; nec pietate mollitur; nec mouetur precibus; minis non cedit; flagellis induratur: ingratum est ad beneficia; infidum ad consilia; sæuum ad iudicia; [illegible] dum ad turpia, impauidum ad pericula; inhumanum ad humana. temerarium ad diuina; præteritorum obliuiscens; præsentium negligens, futura non prouidens: Ipsum est; cui præteritorū; præter solas iniurias; nihil omnino non præterit; præsentium omnino nihil nō petit: futurorū nulla; nisi forte ad vleiscendū; prospectio est.

Electorum Dei perfectio, eorúmque vera innocentia quanta sit, ex pluribus ouium naturalibus proprietatibus, quàm rectissime colligi potest.

Cap. XLVI.

ELecti assimilantur ouibus.

Primò propter innocentiam. Ouis enim est animal innocens; idest nulli nocumentum inferens. Et hinc est; quòd nullam natura dedit ei armaturam; quia nec cornua ad feriendum; nec vngues ad scindēdum; nec dentes ad mordendum; licèt vocentur bidētes; quia cum duobus dentibus nasci dicuntur. Sed dētes earum non sunt ad mordendū; sed ad pascendum. Hæc innocentia competit electis Dei; qui nihil faciūt; vnde alijs nocere intēdant; vnde dicitur 2. Reg. 4. Isti qui oues sunt; quid fecerunt: quasi dicat, Isti qui innocentes sunt in seipsis; quid fecerūt scilicet mali alijs? vt sic notetur in eis duplex innocentia; scilicet respectu sui, & respectu proximi. Aug. Vera innocentia est; quæ nec sibi; nec alijs nocet.

Secūdò propter patientiam. Psal. 43. Propter te mortificamur tota die; æstimati sumus sicut oues occisionis. Vbi patientia sanctorum primo commendatur ex causa, quia propter te, scilicet Deum, non propter furtum; vel homicidiū. Psa. 68. Propter te sustinui opprobrium. Secūdò ex pœna: quia mortificamur; scilicet à nobis ipsis per pœnitentiam tota die; idest per totā vitam. Apost. 1. Cor. 8. Quotidie morior; scilicet vitijs.

Item ab alijs æstimati sumus, sicut oues occisionis; idest digni occisione. Et verè vt oues erāt sancti Martyres; dū occidebantur, scilicet sequētes illum, de quo dictum est. Isa. 53. Quasi ouis ad occisionem ducetur. quæ scilicet mansuete vadit, & sine rebellione se occidi permittit.

Tertiò propter abundātiam; secundū illud Ps. 143. Oues eorum fœtosæ abundātes in egressibus suis. Electæ enim oues abundant in fœtibus, & in egressibus idest in lacte quod egreditur ab vberibus earum.

Item quæ abundant in bonis velleribus; de quibus Iob. 31. De velleribus ouium mearum calefactus est; scilicet pauper. Sic electi Dei; abundant in fœtibus idest in meritis, & vberibus; idest in doctrinis & velleribus; idest in exemplis; vel eleemosynis. Et nota; quòd quatuor sunt quæ faciunt ipsas oues in fœtibus abundare, scilicet ventus; potus; pastus; & motus. Ventus quidem; quia sicut dicit Aris. de animal. si oues impregnantur versus ventum septentrionalem; pariunt mares; si autem versus meridionalem; fœminas. Per ventum septentrionalem intellige inspirationem gratiæ septiformis; quæ notatur per septentrionem. Vbi etiam septem stellæ sunt circa polum; designantes septem dona Spiritussancti: & hic est ventus qui facit electos Dei parere fœtus masculos idest opera virtuosa. Sed per meridionalem ventum calidum intellige inflāmationem spiritus maligni; qui facit parere fœminas; idest opera vitiosa & defectiua. Secūdum est potus; quia idem Aristoteles dicit; quòd oues impinguantur bibendo aquam. Vnde dant eis comedere salem; vt magis sitiant; & plus bibant. Hæc est aqua sapientiæ salutaris; quam potantes electi Dei, & sancti; facit eos abūdare fœtibus bonorum operum. Apostolus. Col. 1. Fructificantes; & crescentes in scientia. Dei. Tertium est pastus. Nam pastus præcipuè in fine diei iuuat eas ad generandum, & etiam motus; quod est quartum iuuamentum. & sic cibus, & pastus lachrymarum; de quo. Psa. 79. Cibabis nos pane lachrymarum; & motus obedientiæ: vel charitatis etiam sunt sanctis causa fœcunditatis meritorum.

Item Sancti abundant in lacte doctrinæ; in quo lacte (secundùm Constan.) est triplex substantia; scilicet serosa butyrosa; & caseosa; prima scilicet aquosa vel serosa est mundificatiua; & subtiliatiua; secunda butyrosa; vel vnctuosa est mollificatiua, & extensiua, & extersiua: tertia caseosa est grossa; & oppilatiua. Sic doctrina omnium Christi est subtiliatiua; quando loquuntur sapientibus est mollificatiua idest compunctiua; & in bonum extensiua & à malo extersiua; quando loquuntur proficientibus. Est autem grossa; & oppilatiua; idest malarum viarum clausiua; siue restrictiua; quā do loquuntur incipientibus. Aposto. Tanquam paruulis in Christo lac vobis dedi.

Item ab ouibus Christi habentur vellera diuersorum colorum idest exempla diuersarum virtutū; quibus anima vestitur; & ornatur; & calent in diuino amore. Ouis (sicut dixit Beatus Martinus) docet nos seruare dominicum præceptum: quia cum habeat duas tunicas, scilicet corium; & lanam; vnam retinet sibi; & aliam dat non habenti; scilicet lanam homini.

Quartò electi Dei assimilantur ouibus propter obedientiam: audiunt enim oues & sequuntur sibulum; & vocem pastoris. Et viri sancti audiunt; & sequuntur doctrinam; & vocem Christ. Io. 10. Oues meæ vocem meam audiunt; scilicet aure auscultando; corde credendo, & opere implendo; siue obediendo. Psa. 77. In auditu auris obediuit mihi.

Item electi Dei; & sancti viri: qui sunt de familia eius: à tentationibus dæmonum non læduntur: sed reprobi qui sunt tanquam progenies adulterina statim ab eis vincuntur: & venenantur: sicut dicit Plinius: quòd est quædam gens siue familia: cui aspis non nocet. Vnde illi pueros quos de se natos habent suspectos obijciunt aspidi: quibus non nocet si ad eos spectant. Si autem adulterini sunt; mox eos occidit. Psal. 90. Super aspidem: & basiliscum ambulabis.

Euangelistarum dignitas & officium per equorum, qui & sonipedes vocantur, plures similitudines naturales ac etiam caballi etymologiam clarè ostentatur.

Cap. XLVII.

Evangelistæ fuerunt Christi equi: nam equi dicti sunt, quia in quadrigis equantur, & pariter componuntur. Hæc quadriga, in qua sancti Euangelistæ sunt à sancta Ecclesia æquati, & pariter recepti, est doctrina siue scriptura quatuor euangeliorum, in qua ipsi à Christo instructi nobis salutis nostræ subsidia portauerunt. Vnde Hiero. ad Pau. Matthæus (inquit). Marcus, Lucas, & Ioannes quadriga domini, & verum cherubin quod interpretatur scientiæ plenitudo, per totum corpus oculati sunt.

Item caballi Christi ipsi fuerunt, quia caballus à cauo pede est dictus eo, quod pressa vngula terrã cauat. vt dicit Isid. li. ety. Hęc cauitas pedis, siue terrę cauatio euacuatio est terreni amoris, quia omnia propter Christum contempserunt, & ipsum pauperem secuti sunt. Mar. 9. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.

Item ipsi fuerunt sonipedes Christi. d. cuntur. n. sonipedes, eo quòd pedibus sonant. Nã ipsi sonuerunt prędicando, nõ tantùm sono verborum, sed etiam gressu operum, vel pedibus sonabant, quando de loco ad locum discurrendo prædicabant. Ps. 18. In omnem terrã exiuit son⁹ eorũ, & in fines orbis terræ verba eorũ.

Omnes cum excommunicatis in casibus non concessis versantes, effici excommunicatos rabidi canis, exemplo & auctoritate probatur.

Cap. XLVIII.

Excommunicatio assimilatur morsui canis rabidi: quia omnia animalia morsa à cane rabido efficiuntur rabida, & furiosa. Et sic omnes participantes excommunicato in casibus non concessis, efficiuntur excommunicati saltem minore excommunicatione. Vnde excommunicati ad modum canum de ecclesia expellendi sunt. Apoc. 22. Foris canes. & ad modum canis rabidi sunt omnibus euitandi. Thes. Ne commisceamini cum illo, scilicet cum excommunicato.

Sanctorum exempla, qui interdum à Dei gratia ceciderũt, & postea surrexerunt, eorum bonis actionibus imitantibus maiorem in modum prodesse, malique prælati exempla subditis valde obesse musco capreolisque ac candela extincta exemplis declaratur.

Cap. XLIX.

Exempla sanctorum qui à gratia eeciderũt, & postea resurrexerũt, sunt aliis valde proficua. Vnde assimilantur musco. dicitur. n. quòd in montibus Iudię sunt quidã capreoli, qui herbis aromaticis pascũtur, in quorum vnguibus sunt cõcauitates, in quibus colligũtur humores ad apostema, sed propter motum, & discursum franguntur: & ille humor collectus cum pilosis folliculis abstrahitur, & substantia illa, quæ infra folliculos continetur, summè est odorifera, & inter aromata est maximè preciosa, & in medelis plurimum virtuosa (vt dicit Dias.) & illud vulgariter vocam⁹ muscum. Quasi autem capreoli sunt quique homines humiles, & solliciti, qui quasi aromaticis pascuntur, quia frequẽter multis donis, & gratiis diuinis replẽtur. Sed tamen quandoque contingit, quòd in eorũ vnguibus. i. in sensibus siue affectibus remanent quædam concauitates. i. defectus quidam siue pronitates ad quædam vitia: in quibus interdum humores. i. affectiones ex incautela, vel negligentia paulatim multiplicantur in tantum, quòd generatur in eis apostema alicuius peccati grauis: in quo ruere permittuntur, sed postea propter morum compunctionis, & exercitium boni operis, siue per discursum internæ considerationis, & pœnitudinis mentis, frangitur, talis peccati affectus, & in pulsis folliculis ... etis, & afflictiuis exercitiis trahitur à corde. Exempla autem pœnitentiæ, & humilitatis, & patientiæ, quod talibus ... tionibus ostendunt, & imitationis ... efficit aliis muscus odoriferus per exemplum. Cuius visus, vel per considerationem, vel ... tationẽ, efficitur aliis medicina vel præseruatiua ... iustis. s. ad timendum, & se custodiendũ secundũ illud. Cor. Qui se existimat stare, videat ne cadat ... peccatoribus ad pœnitendum, & se corrigendum, sicut dixit Beatus Amb. Theodosio Imperatori, qui allegauit ei exemplum Dauid peccantis, si inquit secutus es errantem, sequere corrigentem.

Item exẽplum prælati mali extinguit in subdito bonum propositum: nã candela extincta olfacta ab equa prægnante eam facit abortire. Tunc enim candela extinguitur, quando prælatus aliquis, vel doctor in manifestum peccatum labitur: quasi autẽ equa prægnãs, est anima bonum propositum gestans, quæ dum peccatum prælati, vel magistri sui imitando olfacit, bonũ, quod ceperat, extinguendo abortit.

Cur fatuus non sit sapienti sociandus ratione & auctoritate patefit.

Cap. L.

Fatuus non est sociandus sapienti, vnde præceptũ fuit Deu. 22. non arabis in boue, & asino, per bouem enim intelligitur sapiens, per asinum stultus, per arare vero prædicatio designatur. asinus ergo boui in arando non est iungendus, quia fatuus in prædicatione non est sapienti sociãdus, ne scilicet ex fatuitatis discordia impediatur sapientis gratia.

Carnis lasciuiam per spiritus feruorem consumi, Cameli exẽplo monstratur.

Cap. LI.

Feruor spiritus consumit lasciuiam carnis, sicut feruor naturalis caloris consumit pinguedinem corporis: quod apparet in camelo, de quo dicit Constantinus, quòd animal calidissimum est ex natura, & id macilentum, eo, quòd calor consumit sanguinis vnctuositatem. Similiter calor charitatis, & feruor deuotionis consumit viscositatem siue lubricitatem luxuriæ, & cõcupiscentiæ carnalis. Ecc. 38. Vapor ignis vrit carnes i. feruor spiritualis amoris consumit desideria carnis. Iac. 1. Exortus est sol cum ardore & arefecit fœnum. i. carnem. Isa. 40. Omnis caro fœnum.

Fictè pœnitẽtis, qui vitam in bonum interdum mutare videtur, simulatio, necnon hypochritarum in fallendo malignitas, Rubetæ exemplo aperitur.

Cap. LII.

Fictè pœnitens similis est boraci, quæ rubeta dicitur genus ranæ venenosæ, quàm dicunt vetustam pellem deponere pastu quarundam herbarum, venenum autem suum nõ deponit, sed custodit. Sic fictè pœnitens ostentatione cuiusdam exterioris fictæ pœnitentiæ vitam videtur mutare, vt peccati vetustatẽ deposuisse credatur, venenum tamen retinet interius malæ voluntatis, & ipsum ad tempus tantum occultando custodit. Et dicitur, quòd rubeta quot maculis sub ventre respergitur, tot modis venenum eius noxium dicitur esse, quia scilicet fictus & hypocrita quot in se habet nocendi, vel fallendi vias: & ideo talẽ merito Spiritussanctus fugit, secundùm illud. Sap. 1. Spiritussanctus disciplinæ effugiet fictum.

Quid

Quid nobis praestet fides, fideliumque spes in quo consistat, unico ceruorum exemplo edocetur. Cap. LIII.

FIdes ad inuisibilia quaerenda nos trahit, quae tamē intellectus viatoris nō capit. Sunt enim fideles ceruis similes, qui maria transeuntes non visu, sed odore tamen terras petunt. Sic autem terram viuentium .i. soliditatem aeternorum bonorum odore quodam fidei quaerimus, quae tamen in transitu huius maris positi prout in se ipsis sunt cernere nō valemus, vnde Apostolus 1. Cor. 2. Quod oculus nō vidit, nec auris audiuit, &c. Sed licet iste odor videatur debilis, tamē est valde suauis, & attractiuus, vnde Cant. 1. Trahe me post te: curremus in odore, &c. vnde & hoc odore beatus Ioannes Euangelista attractus legitur Deo dixisse in quadam sua oratione: Odor tuus in me concupiscētias aeternas excitauit.

Filios erga parentes fore pientissimos, glirium instruuntur exemplo singulari. Cap. LIIII.

FIlios debere parentibus obsequia pietatis impendere praecipue in necessitate, glires docent, qui insigni pietate genitores suos in senectute nutriendo adiuuant, & eis alimenta ministrant. Erubescant ergo miseri homines, qui suis parentibus sunt crudeles: quia dum eis in necessitate deficiunt se gliribus, & muribus crudeliores esse ostendunt. Eccl. 3. Suscipe senectam patris tui.

Dei gratiae effectus ipsi cordi variis similitudinibus comparatur, quod membrum radicale esse iure optimo affirmatur. Cap. LV.

GRatia Spiritussancti assimilatur mēbro radicali. Nā sicut dicit Aris. de anima. in omni animali est mēbrum radicale, quod est principium omniū virtutum naturalium, & spiritualiū: & hoc est cor, vel aliquid loco eius, à cuius radice (vt dicit Auic.) incipit animalium creatio, & formatio, & figuratio, hoc ergo radicale principium, est gratiae Dei donum, à qua omnes virtutes procedunt, & dona gratuita à quibus perficitur anima. Ab hoc principio incipit virtutum creatio, formatio, & figuratio: nam creatio virtutū est per habituum acquisitionem: quia virtus (vt dicit Philosophus) est habitus electiuus, sed formatio earum est per charitatis dilectionē, quia charitas est formatio virtutū, sicut dicit Amb. Sed figuratio virtutū est per actuū productionem: quia actus configurantur habitibus, à quibus procedunt habitus: vnde in actibus manifestatur sicut res figurata in sua figura. Sed omniū istorum radicale principiū est ipsa diuina gratia: vnde Apostolus totum esse suum spirituale gratiae Dei attribuit, dicens. 1. Cor. 15. Gratia Dei sum id, quod sum.

Item grām diuinam ad suas consolationes non recipit homo quandiu peccatū in conscientia gerit. Nam pullus equae, qui cum quodā nigro folliculo in fronte nascitur, quādiu abscissus non fuerit, ad vbera matris non admittitur. Pullus igitur gerens nigredinē in fronte, est homo peccatū habens in mente, quod quandiu per penitentiā non amouerit, mater virtutum gratiae, eū ad consolationis suae vbera non admittit. Sap. 7. Nihil inquinatum in illa incurrit.

Panthera pulcherrimo exemplo, grates semper benefactoribus esse reddendas admonemur. Cap. LVI.

GRatos esse benefactoribus exēplū pantherae nos docet, quae quāuis sit bestia valde saeua, suis tamē benefactoribus nullis est ingrata. Vnde narratur de quodā qui catulos eius de quadā fouea liberauit, quòd panthera eum associauit, & blandiens ei cauda, & facie vsque extra deserta duxit. Si ergo sic grata est benefactoribus crudelium ferarū natura, quanto magis decet homines, quibus mansuetudo naturaliter inest & rationalis cēsura? Vnde Apostolus: Grati estote.

Gulae damna enarrantur, voracisque natura per vrsi ac cocodrilli naturalem vsum in edendo: quoue pacto gula vitium curetur, exprimitur. Cap LVII.

GVlosus homo assimilatur vrso: quia vrsus (secundùm Aris. de anima.) indifferenter cōmedit omnia: vnde pro fructibus ascēdit arbores, & aluearia pro melle confringit, & cancros & formicas pro medicina comedit. Sic gulosus aliquando sub specie necessitatis, aliquando ex dulcedine voluptatis, aliquando sub praetextu infirmitatis, voluptuosas delectatiões exquirit, & accipit. Eccle. Omnem escam manducabit venter .s. gulosi.

Item gulosus assimilatur Cocodrillo, qui herbas libenter comedit, inter quas enydros serpens paruulus, qui eius inimicus est, se inuoluit, vt dum herbas carpit, serpentem transglutiat, qui dū in ventre existit ipsum occidit, & illaesus exit. Sic gulosus homo bonos & sapidos morsellos libenter comedit, cum quibus frequenter venenum voluptatis, & peccati per delectationem transglutit, quod mentem eius occidit.

Item gula perducit hominē ad luxuriam & incōtinentiam. Nā cerui, quando nimis pingues se sentiunt, latebras quaerunt: quia nec bene fugere, nec cursum continuare possunt: sed nūc fugiunt nunc subsistunt, & retro respiciunt. sic etiam pinguedo gulae quaerit latebras luxuriae. Et homo etiā gulae deditus incōtinens effectus, nec tentationes carnis fugere, nec cursum poenitentiae cōtinuare potest: sed nunc cōscietia punctus fugit .i. fugere proponit, nūc subsistit .i. tentationes expectat, & suscipit, nunc retro respicit, quia ad turpitudinē desiderio, vel opere redit. Vitium itaque gulae curandum est afflictione abstinentiae, ariditas autem animae irriganda est lachrymarum compunctione. Nam (secundùm Isaac) carnes pingues animalium assandae sunt: quia dum assantur earum humiditas illaudabilis desiccatur, sed siccae carnes potius sunt lixandae, quia aqua eas temperat, & humectat. carnes porcinae, & pecorinae laudabiles sunt assaturę, caprinae vero, & bouinae meliores sunt lixatae. Nam per lixationē siccae carnes humectātur, & per assationem humidae carnes siccātur: est ergo caro pinguis .i. caro assueta delitiis, quae igne assanda est .i. abstinētiae adustiōe. Famis ardore siccanda, vt sic delectationes gulae compescat afflictio abstinentiae, sed quasi siccae carnes sunt aridae .i. indeuotę mentes: quę tunc bullienti aqua elixantur, quando feruenti, & lachrymosa compunctione irrigantur.

Temporalium rerum exuberantia, quantum hominibus diuitiis abutentibus obsit, pinguia animantia ad esum pessima, valde hominis stomachū dissoluentia, naturali quadam similitudine ostentant. Cap. LVIII.

HAbentes abundantiam tēporalium assimilantur pinguibus animalibus. Animalia nimis pinguia sunt ad esum pessima, nocent enim digestioni, quia super cibum natant, & cibum inflant, & villos stomachi emolliunt, & lubricitatem stomachi inducunt, vnde pinguedo nimia stomachum dissoluit, deficiente virtute contentiua, conformatiua, & expulsiua. Ex

pinguedine etiam stomachus incenditur sicut ignis, quando pinguedo in eum proiicitur. Quasi autem pinguedo carnis est abundantia temporalis, de qua Psal. 72. Prodiit quasi ex adipe iniquitatis eorum. i. ex abundantia, & plenitudine temporalium. Hæc igitur nocet animæ sicut pinguedo stomacho. Inducit enim inflammationem, siue elationem superbiæ, mollitiem, & lubricitatem luxuriæ. Dissoluit. n. virtutem continentiæ, excludit consolationem, siue conformationem gratię, non curat de expulsione vitiorum per confessionem præsentiæ, hæc etiam non extinguit, sed potius accendit ignem auaritiæ, sicut abundantia lignorum non extinguit, sed potius auget ignem. Eccl. 28. Secundum ligna syluæ exardescit ignis.

Item abundantia nimia temporalis consolationis generat vitia mentis. Nam ligna quæ in plenilunio resecantur, vel plantantur quia tunc humor in corporibus abundat, propter eius superfluitatem non valent regi à natura, & ideo corrumpunt, & generant vermes à quibus corroduntur, & in puluerē redigūtur. Est autem quasi humor arboris ipsa cōsolatio, siue repletio carnis, quæ si abundans sit, corruptionem nō tantum corporis, sed etiam animæ gignit, & vermes producit vitiorum, quibus virtutes animæ penitus dissipantur. Hinc est (vt dicit Greg.) quòd princeps cocorum scilicet Nabuzardam, destruxit muros Hierusalem, quia venter cui coci deseruiunt, sua repletione destruxit virtutes animæ.

Diuersorum animalium diuersa natura, eorúmque naturales proprietates egregiè describuntur: quibus non pau cis nec obscuris exemplis homines tam boni, quàm mali iure comparantur. *Cap. LIX.*

HOmines tam boni quàm mali assimilantur animalibus terrestribus. Nam sicut dictum fuit suprà in principio huius quinti libri, ponit Moyses tria genera animalium. Iumenta, reptilia, & bestias, & secundùm Basilium sunt iumenta quæ cōperunt vsui hominum nuncupata, & quædam, ex eis sunt ad laborandum, vt equi, boues, & asini: quædā ad lanificandū, vt oues, & consimilia, quædā ad vescendū, vt porci, & huiusmodi. Per iumēta igitur intelliguntur actiuī, qui sint in adiutorium proximorum soliciti, vnde dicūtur iumenta, quasi iuuamenta: quorum quidā laborant in operibus obediētiæ, vt claustrales, & isti sunt, vt equi: Equus enim homini subditur, ab eo infrenatur, & secūdùm eius voluntatem mouetur & circumfertur, & sic est subditus respectu prælati. Iac. 3. Equis frena in ora mittimus ad consentiēdum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Hæc fræna sunt regularia præcepta siue instituta, vel prælatorum correctiones. Quidam vero laborāt in opere doctrinæ: & isti sunt, vt boues, cū quibus terra aratur scilicet prædicatores, à quibus terra animæ aratur vomere linguæ, & seritur semine doctrinæ. Alij verò laborant in opere patientiæ, scilicet in cura regiminis, vt prælati, qui assimilantur animalibus humilioribus, aliorum onera ferentibus, scilicet camelis, asinis, & huiusmodi, quia quāto sunt maiores, tanto debēt esse humiliores, & pro subditis onera portantes. Psa. 72. Vt iumētum factus sum apud te. Iumēta enim huiusmodi. s. asini & cameli, licet sint magna corpore, sunt tamen vilia reputatione, & magnæ sarcinæ grauantur onere. Similiter prælatus, licet sit magnus in dignitate, debet tamē esse apud seipsum vilis, & humilis reputatione. Est etiam magni ponderis sarcina grauatus, cum habeat pro suis subditis Deo reddere rationē: vnde Greg. dicit: Grandis honor, sed graue onus. Illi [illegible] qui intendūnt ad pauperes vestiendos, assimilantur [illegible] ibus, qui quasi mandatum domini implētes (vt fecit [illegible] Ma[illegible]aus) Cum duas tunicas habeant, scilicet [illegible], vnā dant non habenti, scilicet lanæ homini. Qui vero pauperes pascūt suis cibis, & elee[illegible]osynis, sunt similes animalibus vtilibus ad cibum [illegible] arietibus hœdis & porcis, & huiusmodi, quibus [illegible]icet assimilantur, non ratione vilitatis, sed vtilitat[illegible] Reptilia vero illa sunt, quæ corporis contractione, & extensione repunt, & mouētur, vt vermes: colubri, & serpētes. Per reptilia verò possunt intelligi perfecti, & contemplatiui viri, quorum est se cōtrahere. i. ab exterioribus ad interiora reducere ad Deū contēplandum, & nihilominus se extendere ad proximū diligendum. Vnde debent esse, vt vermes per reputationem humilitatis, vt colubri per refrigeriū carnis, quia dicitur coluber quasi colens vmbram.

Itē debent esse, vt serpentes per prudentiā discretionis, Mat. 10. Estote prudentes sicut serpētes. Vel debēt esse, vt vermes: quia eorū est Deū frequenter laudare. Vermes enim, vt bruci, & hmōi ore se trahunt. Psa. 33. Semper laus eius in ore meo. Vel vt serpentes, quia eorum est carnem per abstinentiam attenuare. Serpētes enim vi costarū se rapiunt. Iob: Inuadat media costas eius. Nam maxime in costis apparet tenuitas ieiunantis. Debent etiam esse vt lacertæ, quia in bonis debent affectibus æstuare. Lacertæ enim pedibus repūt, & pedes animæ sunt eius affectiones, quibus tāto velocius currunt, quanto feruentiores existunt. Bestiæ autē dicuntur quasi vastiæ eo, ꝙ deuastāt omnia sua feritate. Nam sunt sæuæ, & impetunt, nunc vngue nunc cornu, nunc dēte, vt apri, leones, & lupi: & ideo talibus bestiis peccatores assimilanť, quia omnia bona sua deuastāt. Nam bona naturalia diminuunt, gratuita repellūt, cœlestia contemnunt, temporalia amittunt. Ipsi sunt sæui sibi ipsis, multo fortius aliis quos lædunt, & impediūt aut dente inuidiæ detractionis, aut cornu superbiæ dominationis, aut vngue violentiæ direptionis. Et quidā sunt vt apri per carnis voluptatem, quidā vt leones per superbiæ potestatem, quidā vero sunt, vt lupi per auaritiæ rapacitatem & sic de aliis similibus. Eccl. 3. Dixi in corde meo de filiis hominū, vt probaret eos dominus, & ostenderet similes esse bestiis.

Elephantis in coitu admiranda natura, homines coniugalē pudicitiam conseruare erudit. *Cap. LX.*

HOnestatem & pudicitiam operis coniugalis elephantes conseruare nos docēt, in quibus est pudicitia quædā admiranda maximè respectu aliorum animalium. Non. n. se cognoscunt, nisi in abdito, & hic non, nisi in duobus annis, quando masculus habet quinque annos, & fœmina decē, & in istis duobus annis non nisi quinque diebus sexto raro adiuncto. In quo exemplo docentur homines coniugali opere honestè vti quantum ad locum, & quātum ad tempus, & quantum ad charitatem. Vnde Tobias iunior dixit vxori suæ. To. 8. Exurge; & deprecemur hodie dominū; & cras, & secundùm cras: quia his tribus noctibus iungimur Deo; tertia autem transacta nocte in nostro erimus coniugio: filij quippe sanctorū sumus; & nō possumus ita coniungi sicut & gentes; quæ ignorāt Deum.

Humilis

Humilis hominis natura quæ syluestri capræ aliquibus exemplis assimilatur, atque humilitatis virtus quantum fidelibus prosit, Deoq; grata existat, pluribus rationibus naturalibus aperitur. Cap. LXI.

HVmilis homo assimilatur damulæ, i. syluestri capræ quæ est animal [illegible] imbecille; neque scit se defendere: nisi beneficio fugæ: habet.n. pro armis membrorum agilitatem: & fugam. Vnde (secundũ Isid. l. etv.) dicitur damula eo: quod de manu effugiat: montuosa & nemorosa diligit: gramina aromatica comedit: & ramusculorum extremitates carpit: quando vulneratur: dracõteã mãdit: & sic telum de corpore excutit. Dammulã serpentes oderunt: & eius anhelitũ sustinere non possunt: sic quoque homo humilis semper timet Dei offensam: & imbecillem se reputat ex virtute propria: defendit se vitiorum fuga: armat se agilitate obedientiæ: & superbię fuga: & sic effugit manus tentationis diabolicæ diligit montem contemplationis: nemus solitudinis: & quasi graminibus aromaticis pascitur sãctorũ exẽplis. Ramusculorũ extremitates. i. humilia opera carpit. Vulneratus peccato: draconteã quę est herba medicinalis. i. pœnitentiam mandit: & sic telum tentationis: vel peccati de corde trahit. Serpens quoque infernalis. i. dæmon: maximè hũc odit: & eius anhelitum. i. voluntarium despectum sustinere non potest. Eccl. 13. Abhominatio est superbo humilitas.

Item humilis sui recognitio liberat hominem à peccato. Nam pardus: quando infirmitatem incurrit; fimũ humanum comedit: & euadit. quid. n. est hominis fimus: nisi abominabilis peccati actus: fimus quidẽ propter vilitatem: humanus propter proprietatem: quia solius hominis inter animalia propriũ est peccare? Hũc ergo fimum cõmedit: qui turpidinem peccati sui humiliter recognoscit: & talis ab infirmitate mortifera euadit: ex eo: quod apud piũ iudicem est impetratio veniæ: ipsa recognitio culpæ: vt dicit Greg. in illud Ps. 50. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.

Item profunda humilitas animi: & diligens auditus verbi Dei: iuuant homines contra tentationes diaboli; cuius exemplum est: quia (sicut dicunt Arist. & Auic.) Coruus valde odit asinum: & tentat eum rostro excæcare: sed iuuat asinum profunditas oculorum: & spissitudo corij superciliorum: cum quo tegit visum. Cui etiam valet proceritas: & mobilitas aurium: cũ quibus se defendit. Coruꝰ est diabolus: asinus homo simplex: & Dei seruitio deputatus: cui diabolus insidiatur: vt eruat oculos. i. bonã fidem: & bonã voluntatẽ; sed si habeat eos profundos. i. in humilitate fundatos & abscõsos suo spino: & duro corio. i. sub despecto; & grosso habitu: vel exteriori aspectu; & si habeat aures magnas, & mobiles. i. ad auditum diuini sermonis prolixas: & ad motum implendi: & obediendi paratas; euadit ab eius malitia. Item humiles; & pauperes sunt prõptiores ad bene operãdum; quã magni; & diuites; sicut dicit Arist. de ani. ꝙ araneæ paruæ sunt acutæ, & velocis motus; sed magnæ: & nigræ tardiores; & hæ solent texere iuxta terram; & foraminibus semper latent; donec in rete suum aliqua bestiola cadit; quã comprehendit, & fugit; & quãdoque reponit; donec famen habuerit. Sic qui parui sunt; reputatione propria; sicut humiles: vel reputatione aliorum sicut pauperes sunt ad benè operandum acuti. i. perspicacis & velocis motus. i. solliciti: & prompti. Nam perspicaces ad prouidendum & considerãdum facit eos humilitas: sed veloces: & expeditos facit paupertas. Sed magni & diuites: qui apud mundum magni reputantur; sunt ad bene operandum tardi & circa terram texunt quando solum ad terrena disponenda; vel cõgreganda intendunt bestiolas. i. simplices fraudulenter & insidiosè decipiunt; & eorum bona diripientes sibi in suum vsum assumunt vel pro futuro tempore reponunt.

Item humilitas mentis: & restrictio carnis perducũt hominem ad magnum culmen contemplationis. Nam formicæ cum sint paruæ & strictæ circa ventrem crescentes fiunt pennatæ & volant. Sic qui est apud se ipsum paruus per humilitatem & circa ventrem per abstinentiam strictus crescit in spiritu & pennis virtutum efficitur pẽnatus & tũc sequitur cõtẽplationis volatus.

Item humilitas plus fructificat quàm superbia. Nam animalia parui corporis sunt plurium filiorum quàm illa quæ maximi. Opera.n. Deo placẽtia sunt opera humilia quàm maximi idest superbi facere dedignantur; & ideo permanent steriles.

Inferni ignem miro Salamandræ exemplo perpetuò humana corpora post iudicij diem fore cruciaturum, eaq; nunquam consumpturum adaptatur Cap. LXII.

IGnis inferni post diem iudicij humana corpora cruciabit; & tamen non occidet neque consumet; neq; incinerabit. Cuius exemplũ apparet in Salamandra; quæ in medio ignis viuit. Et de corio cuiusdam generis Salamandræ fiunt lychnia in lampadibus & lucernis quæ nullo incendio consumuntur sed perpetuò ardere probantur & si hoc fit potentia naturæ; quanto magis in damnatorum corporibus fieri poterit diuina virtute? Isa. 66. Ignis eorum non extinguetur.

Equi cameliq; exempla hic apposita, incesti graue peccatum quantopere sit fugiendum nos erudiunt.

Cap. LXIII

INcestum abhorrere equus docet: qui maternũ coitum summè refugit. Vnde narrat Aristo. ꝙ rex Septẽtrionis habuit equam pulcherrimam quæ peperit ei equum pulcherrimum: ex quibus duobus volens extrahere equum alium; cooperuit vultum equi ne matrem agnosceret. Qui tandem discoopertus matrem se cognouisse videns fugit & seipsum ab alto proiecit: & mortuus est. Quantum ergo debet abhorrere rationalis homo incestuosam sui sanguinis commixtionem quando brutum animal sic abhorret? Itẽ Camelus coitum cum matre tãtum abhorret: vt dicit Ari. de ani. ꝙ cum in quadam ciuitate cooperta à posterioribus mater esset camelus eam non cognoscens super eam ascẽdit: sed tandem eam matrem sentiens mox coitum nõ complens descendit & ingeniatorem inuasit quẽ mordens dentibus occidit. Erubescat homo infœlix: qui iudicio fultus est rationis: non solum tale quid egisse: sed nimirũ facere cogitasse. Deute. Maledictus qui dormit cum vxore patris sui.

Hyenæ in sexu naturalis variatio: cui non incongruè inconstans homo comparatur, breui declaratur.

Cap. LXIIII.

INconstans homo similis Hyenæ est: cuius natura dicitur esse: vt vna & eadem sexum mutet: vnde nunc masculus nũc fœmina inuenitur. Similiter homo incõstans inuenitur aliquando masculus; idest robustus

in proposito, sed postea inuenitur fœmina in facto. Vel masculus, idest virilis in principio, sed fœmina, idest debilis in progressu. Luc. 14. Cœpit ędificare, & nō potuit consummare. Sed nota, quod prędictam mutationem sexus dicunt quidam fieri solum apparenter, ex eo, quod (vt dicunt) hyæna semper habet vtrunque sexum sicut hermaphroditus: sed aliquando vnus est occultus, & alter manifestus. Et hoc forte variatur secundum tempora: propter quod aliquādo apparet masculus aliquando fœmina. Vnde dicunt quidam, quòd hyæna cōcipit sine mare, sed Arist. de anim. hoc negat.

Quantum sit coniugalis incontinentia euitanda, ceruorum exemplo, doctorumq; auctoritate admonemur.

Cap. LXV.

INcontinentiam coniugalem euitare cerui nos docent, de quibus dicit Plini. quòd à tempore conceptus fœminæ à maribus discedūt donec à partu purgentur. Et tamen tanta est quorundam hominum libido, vt à grauidata vxore interdum abstinere non valeant. Et nota hic aliquid exigente materia, quamuis non sit pulchrum audire, tamen est vtile scire: scilicet quamuis matrix post imprægnationem claudatur, tamen ex delectatione (vt Auicenna dicit) mouetur, & aperitur, & ex hoc imminet periculum abortus. Et ideo Hieronymus vituperat accessum viri ad vxorem prægnantem, non tamen ita, quòd semper sit peccatum mortale, nisi forte probabiliter timetur de periculo abortus.

Infirmitatem corporalem multum interdum homini ad vitia cohibenda prodesse, Leonis exemplo, qualiue pacto sit ritè curāda elephantis similitudine naturali erudimur.

Cap. LXVI.

INfirmitas corporis aliquando est medicina cordis: quia scilicet cohibet vitia. Nā leo (vt dicit Solinus) quartanam omni tempore patitur. Et hunc morbū Deo prouidente ideo patitur, vt eius iracundia temperetur. Similiter in hominibus diuersæ infirmitates corrigunt diuersa vitia: propter quod dixit Sen. in episto. infirmitati meæ gratias ago, quæ cogit me non posse, quæ non debeo velle.

Item infirmus homo debet suæ infirmitatis remedium præcipuè à Deo requirere, & etiam medicinalia cum oratione, & diuinæ virtutis inuocatione recipere. Nam elephantes quando ægrotant, colligunt quasdam salutiferas herbas, & antequam eas edant, erecto ad cœlum capite etiā herbas ad cœlum leuant, & quasi quadam religione à Deo auxilium postulant. Multo ergo magis homo cum patitur, à Deo debet auxilium petere, & medicina vtens ab oratione inchoare. Iac. 6. Oratio fidei saluabit infirmum.

Ingenium nonnunquam plus valere, quàm vires, vnico Leopardi leonem insidiantis exēplo ac quemadmodum Diabolus sit ab homine superandus, edocetur.

Cap. LXVII.

INgenium aliquādo plus valet, quàm vires, quod patet in leopardo: quē leo mirabiliter odit. Vnde leonem timens, quia minor illo est, foueam facit orificium duplex habentem, vnum, per quod intrat, & alterum per quod exit: & est fouea in vtroque orificio valde ampla, sed in medio stricta: Veniente ergo leone, per foueam fugit, quem leo insequens cum ipso foueā intrat: sed ad medium veniens, & foueam strictā reperiens transire nō potest neque retro se vertere valet. Vnde leopardus exiens per aliam partem, & post eum ingrediens ipsum à tergo mordet, & sic sæpe de eo arte triumph... de quo triūphare viribus nequibat. Leopardo ergo ... milatur homo cuius fouea est præsens vita, hæc hab... ... gressum per mortē & vtrobique est larga humilit... ...e hominis principium cōsideres, sine f... ... sed in medio debet esse stricta arctitudine ...nitentiæ: quam cum leo. i. diabolus inuenit in ho...ne, non potest progredi, vt vlterius hominē decipi... ...ec retrocedere, vt per pręterita peccata, quę iam ... pœnitentiam deleta sunt, ipsum teneat. Vnde leo... ...n leopardus exiens retro mordens occidit, quia postera vita, vel pęnitētia eius nequitiā in se extinguit.

Impatiens ac iracundus, quemadmodum sit edomandus, Vrsi exemplo monstratur.

Cap. LXVIII.

IMpatiens assimilatur vrso. Est enim vrsus animal impatiens, & iracundum volens se de singulis vindicare. Vnde cum aliquem inuaserit, si alius eum tangit, statim primum dimittit, & in alium currit: sed quando capitur aspectu peluis ardentis excæcatur: catena ligatur, & verberibus edomatur. Sic homo impatiens, & iracundus de singulis iniuriis se vindicare appetit: neque propter vnum inimicum dimittit quin contra alium bellum suscipiat: sed tanquam peluis ardens, est ira furens ad quam excæcatur, quia ita oculum rationis perturbat, quē furia, & infamia pœnitus excæcat: sed furiosus est catena ligandus, vel verberibus edomandus.

In bonum peragendum non perseuerantes variis similitudinibus satyris, & faunis: necnon leopardo assimilari demonstratur.

Cap. LXIX.

IMperseuerantes qui bene incipiunt, & in fine deficiunt similes sunt illis animalibus monstris, quæ satyri dicuntur siue fauni: De quibus dicit Isid. quòd habet cornua in frontibus, & sunt similes capris in pedibus. Et tale fuit mōstrum, quod beatus Antonius inuenit in solitudine: & dum interrogaretur quid esset, respondit, Mortalis sine vnus ex accolis hæremi: quos errore delusa gentilitas faunos, & satyros colit, quid autem est, cornu, frontis? nisi robustum principium operis? & quid pes caprinus nisi finis defectuosus: ille ergo qui viriliter incipit, sed postmodum ad debitum finem bene incœpta non perducit, quasi satyro mōstro similis existit: & tales erant illi quibus Apost. Gal. 3. dixit. Cùm spiritu cœperitis, nunc carne cōsummamini.

Item imperseuerantes, & impatientes similes sunt leopardo, qui saliendo non persequendo capit prædā. quam si tertio, vel quarto saltu non cœperit, præ indignatione desistit, & quasi victus retrocedit. Tales sunt qui non diutius laborando, sed quanto citius obtinendo volunt assequi, quod intendunt: Vnde si non statim obtinent, & non inueniunt, quod volunt, quasi tædio victi, à bene incœpto opere retrocedunt, non attendētes, quòd labor improbus omnia vincit, vt dicit Virgilius. Vnde etiam perseuerantia orantis obtinet à Deo, quod cupit. Lu. Si perseuerauerit pulsans, dabit ei quot erit necessarium.

Chamaleontis natura describitur, cui quidem rationabiliter inconstans homo assimilatur.

Cap. LXX.

INstabilis, & inconstans homo assimilatur chamæleonti, quæ est bestia parua diuerso varietatis colore respersa. Cuius corpusculū ad varios colores quos videt, facile variatur nullū. n. inuenitur animal quod sic

recipiat oppositorum sibi colorum mutationes, vt dicit Isid. Sic animus paruus pusillanimitate, vel paruus in virtute, facile suspicionem amoris, vel timoris, vel gaudij, vel doloris, vel tristitiæ, recipit ex or ...ibus, quæ sibi occurrunt: & ideo stabilitatem non h... ...t, quia immutatur, & deducitur per varias affectiones ...lac.1. Vir duplex animo, inconstans est in o... ...is.

Inuidiæ malum virus, inuidiosorumq; natura per quamplurimas Indiæ serpentium, Cerui, Vrsi, Sy...a, Salamandræ, lincis, Draconis, ac tandem Papilion. similitudines dilucide aperitur. Cap. LXX.

INuidi sunt similes quibusdam serpentibus In...e, qui statim fugiunt quando vident florere arbores aromaticas, quas etiam corrodere dicuntur ne floreant, eo, quod odorem florum sustinere non valeant. Sic inuidi prosperitatem proximorum sustinere non possunt, & de ipsorum infortunio gaudent. Eccl.27. Laqueo peribunt qui delectantur in casu iustorum.

Item inuidi dolent si aliquis vtilitatem de bonis eorum capit, etiam de his quibus non indigent. Sunt enim similes ceruis, qui quando cornua eiiciunt, absondunt propter inuidiam, & dolere videntur si aliquis ex illis accipiat medicinam.

Item inuidus assimilatur vrso. Nam vrsus cerebrum habet venenosum, & ideo caput & spatulæ comburuntur, ne gustantes de eius cerebro in vrsinam rabiem convertantur. Nulli enim animali est tanta solertia ad malè faciendum, sicut vrso, vt Plin. dicit. Sic inuidus habet caput venenosum. i. mentem veneno odij, & maleuolentiæ infectam. Vnde necessarium esset, vt vreretur igne charitatis, quæ non æmulatur: & sic nemini noceret. Et ideo nullum vitium facit hominem ira solertem ad male faciendum, & nocendum aliis sicut inuidia. Vnde per inuidiam diaboli mors intrauit in omnes homines. Sap.2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

Item inuidus similis est syrenæ, quæ tempestate lætatur, & in sereno tristatur. Sic est inuidus dum gaudet de alterius aduersitate, & tristatur de prosperitate.

Item inuidus similis est salamandræ.

Primo ratione temporis. Nam salamãdra, quæ habet figuram similem lacertæ, non apparet nisi in magnis imbribus, & in sereno deficit omnino. Per magnos imbres intellige magnas tribulationes, vel aduersitates alicui contingentes. Tunc inuidus, & maliuolus se manifestat ad insultandum, & nocendum ei, sicut fecit Saul Dauid. 1.Reg.16. Sed in sereno. i. dum videt hominem in prosperitate, tacendo deficit, & tristitia consumitur.

Secundo, ratione frigoris. Nam tanti est frigoris, vt ignem extinguat, sicut glacies. Sic inuidia extinguit ignẽ charitatis.

Tertio, ratione oris. Nam ore venenum euomit, scilicet quandam saniem lacteã, quæ si corpus hominis tetigerit, inde pilos continue fluere facit: Similiter inuidus venenum euomit ore detrahendo, & infamando. Psa. 13. Venenum aspidum sub labiis eorum.

Item inuidus vbi alteri nocere credit, quandoque prodest, & ideo assimilatur lynci, cuius vrina in gemmã preciosam conuertitur, & ipse hoc sciens, & quasi homini inuidens, & dolens si gemmam hanc inueniret dum vrinam emittit, eam sub terra abscondit, & tamen fallitur, quia ibi (vt dicit Plinius) in lapidem citius commutatur.

Item inuidus assimilatur draconi. Nam draco venenũ suum habet in lingua, & in felle. di... ...enim Plinius, quod ex vi veneni semper lin... ...qua eius erigitur, & ex calore flatus sui aer in... ...flammatur, vt aliquando incendi videatur. Vim habet in cauda, & plus nocet verbere, quam ictu: quiequid autem cauda ligauerit occidit, raro dormit, & visum acutissimum habet vnde à remotis prædam suam videt. Similiter homo inuidus habet venenum odij in felle, idest, interius in mente, & in lingua, idest, in detractione, & lingua erigitur ad maledicendum, & superbè loquendum, & ad odia inflammandum, & incendendum. Habet enim vim in cauda, quia scilicet retro percutit per occultam detractionem: & occidit per infamationem, raro dormit, i. raro quiescit à nocendo, & machinando, & habet acutissimum visum circa defectus proximi, ita quod à remotis videt quid de seipso capere possit.

Item inuidus homo frequenter vnde credit lædere alium, lædit seipsum: Vnde est similis papilioni, qui dum lumen extinguere nititur, in flammam irruens, ipse cõburitur, Psal. Conuertetur dolor eius in caput eius, & in verticem ipsius iniquitas eius descendet.

Hypocritarum defectus & fallacia per varias Cocodrilli, panthera, erucæ, ac etiam Papilionis similitudines, rectè, & apposite patefiunt. Cap. LXXII.

HYpocrita ei quem lædit, falsam cõpassionem ostendit, ne ex crudelitate lædere credatur. Vnde assimilatur cocodrillo, de quo Physiol. dicit, quod si hominẽ iuxta litus in...enit, eum occidit, sed postea eum plorat, & tamen eum deuorat. Talis fuit Ismael filius Nathaniæ de quo habetur Hiere. quod cum amicis Godoliæ cum ipse occiderat incedens, & plorans ibat, & tamen etiam illos cum quibus sic ibat, occidit, vt dicitur ibidem.

Item hypocrita, vel hæreticus assimilatur panthera, quam propter pulchritudinem exterioris pellis, vel varietatem colorum, & odorem, quem ex ore emittit, omnia animalia solicitantur videre, sed toruitate capitis deterrentur: vnde ipsa caput occultat, & dum ei animal appropinquat ipsum accipit, & manducat, sic propter apparentiam exterioris sanctitatis, & varia spiritualia opera, quæ hypocrita, vel hæreticus exterius prætendit, & aliquando propter famam doctrinæ, quæ est, vt odor oris, multæ deuotæ & simplices personæ desiderãt eum videre, vel ei adhærere, quibus ipse caput suę malitiæ, idest malignam intentionem, vel corruptam fidem à principio abscondit. Sed cum ei aliquis credendo familiariter adhæserit, tunc ipsum decipiendo capit, & manducat. i. eum sibi incorporat, hoc est corrumpendo assimilat.

Item hypocrita assimilatur erucę. Eruca enim est vermis noxius, quia in foliis oleum crescens pampinos fructibus frondes, & flores corrodit. Vnde ab erodendo dicta est eruca, vt dicit Isid. Sic quoque hypocrisis vitium omnem fructũ spiritualem, & bonum hominis destruit, scilicet, & florum. i. affectionum, & fron...ium. i. locutionum, & fructuum. i. operationum, quia in omnibus intendit hypocrita solum humanum fauorem. Secundo, quia est vermis ingeniosus scilicet ad se conseruandum contra asperitatem. Nam, sicut dicit Pli. Eruca extremitatibus arborum consumptis, foliis & fructibus te...r de suis visceribus telas morearaneartum, quibus se per totã hyemem inuoluit, custodiens pestiferum semen suum. Egerit enim quædam oua, de quibus in vere erumpentibus gemmis, nascitur multa proles. Sic etiam homo hypocrita

poctic... tatis hyeme.i.asperitate alicuius aduersitatis, vel ... bulitionis ac ... visceribus suis.i.ex propriis,& oculis malitiis suis texit telas.i.ordinat mirabiles,& astutas vias,quibus se inuoluere,id est, cooperire, vel defendere possit. Et in talibus viis se inuoluens,id est,cooperiens,custodit pest. ferum semensuum.id est, malignū affectum. Et egerit quædam oua,id est,facit quædam secreta opera,ex quibus quandoque oriuntur mala multa.

Tertiò, quia est vermis maculosus, est enim eruca mollis,& saniosa,diuersis coloribus distincta, de nocte lucens,vt stella, in die desormis apparens. Sic hypocrita est mollis,id est,delitiosus,vel mollis, id est, cedens tentationibus.Molle enim tangenti non resistit,sed cedit.

Item est saniosus,id est,putredine peccatorum siue humore luxuriæ plenus,& diuersis coloribus, id est, vitiis, siue malitiis maculatus,vel diuersis coloribus,id est, diuersis ostentationibus sanctitatis tinctus,quia multis modis conatur apparere bonus. Sed licet de nocte,id est,obscuritate præsentis vitæ luceat vt stella, scilicet per claritatem famæ,vel exterioris apparentię,tamen adueniente die mortis,siue die claritatis diuini iudicij,in quo illuminantur abscondita tenebrarum,& manifestantur consilia cordium,tunc deformitas eius apparebit.

Quartò, quia eruca est vermis monstruosus in transformando se.Nam ad modum bombicis sericum faciens tis,formam mutat, & se reptilem in volatilem transformat.Alas enim tenues,& latas suscipit,quibus volitando in aera se extollit, & quot colores in corpore habet, tot in alis ostendit.Et tale volatile papilio vocatur , vt dicit Isid.Et ideò,vt ipse dicit,ex erucis papiliones fiunt, & ex papilionum stercoribus erucæ iterum generantur, & quando volant,minus noxia sunt, quàm quando reptāt. Tunc enim eruca accipit formam volatilem , siue papilionis,quando hypocrita ascendit ad gradū prælationis. Tunc enim ad modū bombicis sericum facientis ,aliam formam assumit,quia ad modum sancti viri multa bona se factorum prætendit.Alas tenues & latas suscipit,quibus in aera se extollit:quia quædam opera, quæ apparenter videntur mira , sed existenter sunt valde debilia, inchoat,& assumit,quibus iactanter se eleuat,& in regimine magnificat.Et sicut ex erucis papiliones fiunt,quia sic ex hypocritis superbi,& vanè gloriosi exeunt. Ex quorū stercore,id est temporali gloria:quia viri peccatoris gloria vermis,vt stercus est,vt dicitur 1.Macha.4. iterum generantur erucæ,quia scilicet alij ambitiosi videntes hypocritarum temporalem gloriam,sequi conantur etiam eorum fictam vitam:sed in hoc minus noxij sunt hypocritæ volantes,quàm reptantes:quia minus latet eorum hypocrisis in statu dignitatis. Nam principatus ostendit virum,& quanto hypocrisis est minus occulta, tanto minus est noxia.

Item in statu dignitatis hypocrita sibi magis cauet,ne perdat nomen,vel honorem sanctitatis.

Ira damna iratorū mque praua natura aperta monstratur, quibus Apri Canes rabidi , cyrogryllique per plures eorum similitudines naturales iure comparantur.

Cap. LXXIIII.

IRa impellit frequenter hominem ad pericula mortifera propter appetitum vindictæ: Vnde iracundus est similis apro,id est,siluestri porco.Qui (secundū Auic. & Pli.)est animal sæuum , & tantæ feritatis , vt mortem paruipendat,contra ferrum venatoris intrepidè se opponat,imò ferro confossus vires contra vulneratores suos resumit,& ip... cū cultris suis inuadit. Sic homines frequenter,vt se ... inimicis vindicēt,ex ipsa ira periculum mortis paruipe... ... ntes,etiam in aciem ferream se immittunt intrepidos,nequ... ... fugiunt,sed maiore furore in suos vulnera... ... insurgunt.Iob 5.Virum stultum interficit iracu... ..a.2 Machab.quarto, Feræ beluæ iram gerens.

Item ir... ... ndus similis est cani rabido, qui semper solinagus ... ... ipsum enim alij canes fugiunt tanquam pestē, vadi... ... nquā cadendo,vt ebrius,& currit aperto ore lingua... pendente,saliua defluēte,oculos habet rubicondos, quos licet ferat apertos,in omne tamen obiectum impingit, ac si cæcus esset: contra omnem rem repugnat, & contra vmbram suam latrat. Et dicit Constantinus,quòd canis est calidus & siccus,cui nigra cholera dominatur, quæ dum corrumpitur,canis in rabiem vertitur. Similiter etiam homo iracundus est solinagus,quia nec amicum,nec socium potest sustinere , propter quod dicitur, Prouer.22. Noli esse amicus homini iracundo. Meritò ab omnibus fugiendus est tanquam pestis , quia nemini parcit. Item aperto ore currit , quia verba maledicta proferre non desinit. Vnde ei lingua extra os pendet, quia eum cohibere non potest, eorum enim spiritum suum profert stultus , cui saliua sapientiæ,seu discretionis defluit,quia si quid sensus habet iratus,ex furia totum perdit. Oculos autem ad literam rubicundos habet propter feruorem sanguinis,qui vaporaliter ascendit ad faciem & ad oculos hominis irati. Est enim ira naturaliter ... ullitio sanguinis circa cor, vt Damasce. dicit, propter ... ammationem spirituum visibilium.Sed quasi cæcus in omne quod audiendo, vel videndo sibi resistit, impingit.Nam in omni verbo,vel risu, vel alio gestu offenditur,& ideo contra omnia,quæ audit,vel videt repugnat,& apud seipsum etiam solus existens, murmurat,& sic ad modum rabidi canis contra vmbram suam latrat, maximè autem tunc in rabiem faciliter accenditur,quando nigra cholera,id est, melancholia corrumpitur, quia quando est in aliqua acidia , vel melancholia homo iracundus , tunc ex leui causa facile accenditur in furiam, quia tunc est maximè pronus ad iram ex cōceptione, vel imaginatione alicuius rei contristantis.Iustè ergo debet homo conari ne ab ira superetur,ex qua tanta rabies oritur.Iob.37.Non te superet ira.

Item iracundus vel impatiens, cum aliquod contrarium occurrit, etiam quod bene fecerat destruit. Vnde similis est Cyogryllo, quod est idem quod Hericius, excepto,quòd est maior. Iste ex vinea vel arbore vuas vel poma deiicit , & super ea voluens se pinnulis infigit , & in ore semper vnum assumit , sed dum ea ad n... dom portat,si ei aliquid ceciderit,iratus omnia excutit,& iterum ad arborem vt se oneret,redit.

Item irati quæcunque faciunt , dum sunt in impetu iræ , communiter & vt plurimum faciunt defectuosè. Cuius exemplum naturale est , quia animalia i... eunda pariunt fœtus imperfectiores , sicut canis catulos cæcos, & vrsus parit frusta carnis per lineamenta ind... stincta,quæ souet sub ascella sicut gal... in... oua, quibus l... mbendo induit debi... m formam... Simili... ... ... us, in ipso suo impetu , facit opera cæca , rationis consilio non

non præuenta, & iterum opera confusa, & inordinata, nisi postea per mansuetudinem sapientiæ reparentur, & formentur. Et ideo bene Sene. dicit: Nihil tibi liceat, eũ irasceris.

Item iracundi homines similes sunt [illegible] ibusdam animalibus, de quibus Ari de ani. dicit, q̃ r [illegible] suent entona si eut sorteulas. & sunt in teg[illegible] quæ (sicut dicit Auicenna) fuit regio ipsius Aristo. est enim tot is con iunctio entnonum magis eum eute, quàm et [illegible] osse. Similiter iracundi, qui quolibet verbo audito co[illegible] ario, statim mouentur ad lædendum. Et qui isti sunt, [illegible] ∙uẽt eor nua sicut aures: aures enim ad audiẽdum, & corn[illegible] sunt ad percutiendum In eis æquè parata, & furor tali[illegible] a sic subito erumpens, non habet misericordiam, secundum illud Prou. 27. Ita non habet misericordiam, nec erumpens furor.

Hominem secundum exteriora non esse, nec in bonum, nec in malum omnino iudicandum, minimumq; peccatum fore fugiendum, Hœdi Tyriq; serpentis exemplo confirmatur. Cap. LXXIIII.

IVdicandum non est de homine secundum apparentiam sensus exteriorẽ. Nam hœdus quo ad tactum pellem habet siue pilum agno asperiorem, & tamen carnem habet meliorem, & præcipuè masculus, cuius carnes sunt optimæ, & suauissimæ propter suam temperiẽ. Sic in hominibus aliquando ille, qui videtur hispidus & despectus exterius, est optimus interius. vnde Ioã. 7. nolite iudicare secundum faciem. Non solum autem in bonis, sed etiam in malis huiusmodi iudiciũ fallit: quia frequenter, qui in apparentia minor est, in malitia est maior. Nam Tyrus est serpens in apparentia paruus, & tamen in veneno magnus serpentes excedit. Vnde inueniatur Tyrus paruus (sicut Aristo.) quem magni serpentes timent & fugiunt: & habet talis Tyrus pilos. Inuenitur etiam Tyrus, contra cuius morsum nullum est remediũ. Sic malum, vel peccatum debet homo timere quantuncunq; videatur modicum. Apos. 1. Cor. 5. Modicum fermentum totam massam corrumpit.

Peccata, vitiorũq; pruritus per pœnitentiæ lachrymas facillimè ablui, Elephantium naturali proprietate probatur. Cap. LXXV.

LAchrymis pœnitentiæ peccata abluere elephantes docent, qui (secundum Plinium) in noua luna gregatim conueniunt, & in flumine se abluunt, & sic ad locum suum redeunt. Tunc autem quasi apparet noua luna, quando superuenit hominibus aliqua mutatio siue aduersitas noua, & tunc more elephantorum debent ad aquas doctrinæ siue prædicationis gregatim eos fluere, & in flumine pœnitentiæ, & lachrymosæ compunctionis peccata sua lauare, vt peccatis amotis amoueantur flagella. Etiam tunc gregatim ad aquas currunt, quãdo processionaliter ad diuinam misericordiam impetrandam, cum letaniis, & orationibus vadunt. Quod etiam fieri debet adueniente noua luna, idest nouæ aduersitatis mutatione. Et cum elephantes taliter vadunt, & iuuenes suos in eundo, & redeũdo ante se etiam ire faciunt, quos custodiunt, & instruunt ad similia facienda. Et sic in supradictis, debet fieri etiam ab hominibus in pueris, & in iuuenibus eorum. Iohel. 2. Congregate paruulos, & sugentes vbera, vnde & Christus cum esset xij. annorũ, fuit ductus cum aliis ad festa in Hierusalem. Luc. 2. Itẽ lachrymarum luctus extinguit vitiorum pruritus, sicut aqua marina, vel salsa extinguit pediculos sic aqua lachrymarum, cum sale discretionis, & aceto compunctionis extinguit pruritus vitiorum, & specialiter carnis. Ps. 73. Contribulasti capita draconum. i. pruritus, seu principia tentationum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Humanas leges magni viri facile transgrediuntur, quod similitudine Aranearum telæ iure optimo fulcitur. Cap. LXXVI.

LEges humanæ (vt dicit Anacharsis) similes sunt telis aranearum: quia in eis parua quidem, & imbecillia animalia inuoluuntur, & capiuntur, vt muscæ, & huiusmodi: sed magna, & potentia, vt aues, & huiusmodi, eas optimè transeunt, & dirumpunt, sic magni transgredientes legem, non puniuntur, sed solum imbecilles, & parui.

Onagri in eorum siti tolerantia, patienter debitas pœnas sufferre nos erudiunt. Cap. LXXVII.

LOnganimiter, & patienter tolerare defectum, & pœnam quousque sit tempus congruum subleuationi, & impletioni, onagri nos docent, quia est animal valde impatiens sitis: diu expectat quousque potum inueniat sibi aptum. Cupidi autem tanquàm sitientes, & impatientes sitis, quærunt impleri aquis turbidis, & immundis. i. temporalibus diuitiis, quæ & animæ quietem turbant, & scientiam maculant, nec auferunt eis sitim. Sed sancti viri tanquam onagri patienter expectant, quousque veniant ad illum fontem vitæ, vbi erit plena satietas Ps. 103. Expectabunt onagri in siti sua.

Luxuria damna quàm plurima, luxuriantiumq; natura atque defectus per naturales Hirci, Porci, Beracis, Elephãtis, & denique Tineæ proprietates & similitudines clarè cognoscuntur. Cap. LXXVIII.

LVxuriosi assimilantur hircis. Primò ratione lasciuiæ, quia hircus, (secundum Isid.) est animal lasciuum, & ferẽs ad coitum. Sic luxuriosi lasciui sunt, & feruent ad opera lubrica. Hiere. Ollam succensam ego video à facie Aquilonis. Facies Aquilonis, quàm videbat propheta, est suggestio maligni spiritus, fuerẽdent ollã, idest carnem, in qua feruescit aqua carnalis concupiscentiæ.

Secundò, ratione petulantiæ. quia hircus (vt Isid. dicit) est animal petuleũ, Vnde eius oculi ad libidinem in transuersum respiciunt. Sic luxuriosi habent aspectum transuersum, & impudicum repræsentantem impudicũ animum, quia (sicut dicit Aug. in Reg.) impudicus oculus impudici cordis est nuncius.

Tertiò ratione infamiæ: quia hirci sunt fœtidi, & sic luxuriosi fœtent per infamiam. Vnde Dominus super Sodomam pluit sulphur, & ignem: quia in peccato carnis ardet ignis concupiscentiæ, & fœtet sulphur infamiç. Quarto ratione inhærentię: quia. s. hic vitium intorrigibilius inhæret (sicut dicit Democritus, & refert Plinius) quòd hircus nunquam est sine febre. Est. n. hircus tantę caliditatis, vt adamantem, quem neque ferrum, neque ignis domare potest eius cruor calidus molliat, vt dicit Isid. Vnde patitur febrem continuam, & sic quidam tam lubrici sunt, vt semper sint in ęstu malę concupiscentię. Sed attendendum, q̃ cornu hirci adustum dicitur fugare r

sei[illegible] n

serpentes. Cornu ergo hirci, est vigor corporis luxuriosi, quod si aduratur igne afflictionis, recedunt serpentes, i. venenosæ tentationes carnis.

Item eius fel dicitur clarificare visum, quia amaritudo, & tribulatio carnis interdum visum aperit animæ, & claritatem reddit.

Item luxuriosus assimilatur porco. Primo quia porc^9 quasi sputeus est dictus, quia in sputeis, & fœtidis semper quiescit. Sic luxuriosus in spurcitiis, & fœtoribus carnalium peccatorum quiescit, vnde Hiere. 48. Moab requieuit in fœtoribus suis. Secundo quia porcus nascitur dentatus (vt dicit Pli.) dentes peccatorum, quibus mentem detinent, sunt delectationes, quæ ab ipsa sui origine siue radice insunt peccato luxuriæ, s. in ipsa cogitatione. Nõ sic autem est de peccato iræ, quę potius vindicat. Tertio, quia porcus amisso oculo, cito moritur. Sic quia oculus impudicus, & vagus est incitamentum, & fomentum luxuriæ, amoto eius vitio luxuria faciliter cessat, Iob 31. Pepigi fœdus cum oculis meis vt ne cogitarem quidem de virgine. Quarto, quia porci volutati in luto plus iacent in latere dextro, quàm in sinistro, quia, s. plus iacet homo in luto luxuriæ, dum est in dextro prosperitatis, quàm in sinistro aduersitatis, quia malitia vnius horæ oblinionem facit luxuriæ, vt dicitur Eccl. 11.

Item luxuriosus assimilatur botaci, i. rubetæ, quæ est gen^9 ranę venenosum. Hęc. n. oculos habet quasi igneos. & tanto est perniciosior quanto eius aspectus est ardentior. Aspectum solis odit, & tenebras quærit. Herbas dulces diligit, & earum radices comedit, sed comedendo eas inficit. Et ideo in hortis ruta inimica ei plantari consueuit. Loca fœtida, & limosa diligit, & odorifera odit, vnde fugit, dum vinea florere incipit. Sic similiter luxuriosus quasi habet oculos igneos igne. s. interioris concupiscentiæ inflammatos, & quanto oculus ardentior, tanto animus deterior in concupiscendo. 2. Pet. 2. Oculos habentes plenos adulteriis. Hic ad literam, lucem odit, & tenebras quærit. quia oculus adulteri obseruat caliginem. Iob 24. Vel odit aspectum solis. i. manifestationem peccati sui, & quærit tenebras. i. occultationem. Herbas diligit, i. delectationes voluptatis, quæ dulces sunt carni, & radices earum comedit, i. cogitationibus earum interioribus pascitur, quia si eas opere implere non potest, saltẽ in corde reuoluit, & ita sibi ipsi fœtidas & immũdas cogitationes gignit. Sed si ruta, i. aliqua amara tribulatio ibi plantari posset, tales infectiones cessarent. Diligit etiam luxuriosus loca fœtida & limosa, i. inhonesta, & infamia, vt lupanaria, & huiusmodi: honesta autem loca, & consortia odit, & fugit. Et ideo vbi vineam pœnitentiæ florere videt, non appropinquat, sed fugit, & elongatur. Vnde notandum, ꝙ luxuriæ siue concupiscentiæ feruor extinguitur afflictione dotæ pœnitentiæ. Cuius adhuc exemplum apparet in botace siue rubeta. Tradunt enim auctores (vt dicit Plin.) ꝙ in dextro latere rubetæ est os oculum, quod in aquam feruentem missum subito feruorem facit stare, nec osse in ea stante potest vltra feruere. Et dicunt illud quartanam fugare. Quasi vero rubeta est humana vita cuius latus sinistrum, est status culpæ, sed dextrum est status pœnitentiæ. In hoc latere est os. i. dura afflictio carnis, quæ debet onerati. i. non ad ostentationem fieri, vt facinus hypocritæ. Hæc extingnit feruorem aquæ. i. ardorem concupiscentiæ, & fugat quartanam. i. luxuriam quæ quadrupliciter ardet, s. in cogitatione, in affectione, in aspectu, & in tactu.

Item gulæ, vel luxuriæ vitium dominatur in magnis, & potentibus viris, quia per voluptatem carnis, maximè eos diab[illegible]s vincit. Sicut vnicornis, cum elephante sæpe bellan[illegible]rens, cum elephantem in ventrem percutit, eum pro[illegible]mit. Habet enim elephas mollem ventrem, Per vni[illegible]itur diabolus, cuius cornu significat potestatem sibi à Deo permissam ad tentandum, vel a[illegible]ersequendum homines. Hic elephantes, i. magnos v[illegible]s, & in dignitatibus constitutos præcipuè percuti[illegible] ventre: quia per vitia, quæ ad ventrem pertinent, [illegible]er gulam, & per luxuriam eos vincit, ad quæ ipsi po[illegible]mè sunt molles, i. proni, propter delitias, quibus continuè vtuntur, & propter libertatem, quam habent. Vnde Ari. in Ethi. dicit, ꝙ multi eorum, qui sunt in potestatibus constituti similia pati videntur Sardanapalo, s. qui fuit rex Assyriorum totus lubricus, & luxuriosus, & deliciosus.

Item luxuriosus assimilatur tineæ. Est enim tinea vermis vestis, sic dicta eo, ꝙ vestem teneat, & tam diu ei insistit quousque eam corrodat. Quid autem est vermis vestimentis, nisi vitium carnis, quod propter delectationis insatiabilitatem appetitui hominis tam diu inhæret, vt ipsum omni bono euacuet? Vnde luxuria, sicut dicitur Iob 31. est ignis vsque ad consumptionem deuorans, & omnia eradicans genimina.

Quemadmodum domini matrem diligere ac venerari debeat peccatores, vt recreentur, insigni catulorum canum exemplo explanatur.

Cap. LXIX.

Matiam matrem domini diligere, & quærere debent etiam peccatores, & ad eam recurrere sicut ad matrem misericordiæ. Nam canum catuli matrem diligunt, & adhuc cæci voce, & odore agnoscunt, mammas quærunt, & dentium acumine comprimentes, vberibus lac effundere cogunt: quando vero esuriunt, querula voce materna vbera petunt. Sunt autem velut canes, i. dæmonum catuli, homines peccatores, qui diaboli non natura, sed imitatione, & malitia sunt filij. Hi tamen misericordiæ matrem tenereri debent, & diligere, quia ipsa peccatores non desinit adiuuare. Et licèt ipsi sint intus cæci, vt ipsius virginis bonitatem, & gloriam non videant contemplando, voce & odore tamen eam cognoscere debent, & audire vocem ipsius vocantis, & dicentis, Eccl. 24. Transite ad me omnes, qui concupiscitis me, & à generationibus meis implemini.

Item odorem eius attrahere. De quo ipsa dicit, Eccl. 24. Ego quasi vitis fructificaui odorem suauitatis. Et item sicut cinnamomum, & balsamum, &c. Vel debent agnoscere eius vocem, in verbis, vt cum dicit, Magnificat anima mea dominum. Similiter in aliis verbis ipsius, quæ in euangelio leguntur: quæ omnia salubriter nos erudiunt.

Item debent agnoscere eius odorem exemplis, quæ nobis reliquit omnium virtutum. Debent quærere eius mammas. Habet. n. vnam mammam ad exhibendum lac gratiæ, i. iustis, & aliam ad exhibẽdum lac misericordiæ, s. peccatoribus. Ideo mater gratiæ dicitur. Et etiam acutis dentibus, i. importunis orationibus premere, vt vberibus eis subueniat, & si esuriunt, idest si ex animo appetunt suæ salutis remedium, querula voce, i. dolorosa cõfessione, & oratione debent præfata vbera sæpius postu-

late

lare. Prou. 5. Vbera eius inebrient te in omni tempore.

Hyena sana natura, variabilis, & monstruosa, cui mors comparatur, quonè pacto eamet, quò ad cu' m. & quo ad pœnam in hominem intrauerit, mortis [illegible]dicatio quantum prosit aperitur. Cap. XXX.

MOrs assimilatur cu[illegible] anim[illegible]: quod dicitur Hyena: quæ habet [illegible] com[illegible]lephantis dorsum: fingit voces hominum: in qu[illegible]itate & voracitate repræsentat lupum: in pilis colli [illegible]tum: & variat vt dicitur sexum: quia nunc masculus: [illegible]nc fœmina eadem inuenitur. Sic mors assimilatur vip[illegible]e propter celeritatem: quia frequenter moriuntur ho[illegible]ines inopinatè: & ante tempus præcipuè per mortes violentas: sicut accidit viperæ: cui cum tempus pariendi aduenerit: filij non expectantes naturæ operationem: eius latera rodunt: & cum matris interitu exeunt. Sic & multi disrumpuntur per mortem ante tempus: s. senectutis: & mortis naturalis. Elephanti verò assimilatur propter bellicositatem: quia elephas est animal aptum ad bellum sed bellum siue pugna mortis est maxima, Est. n. ibi pugna naturæ: quæ per morbum dissoluit. Est etiã ibi pugna animæ: quæ exire de domo propria: & in regionem sibi ignotam ingredi compellitur. Est etiam ibi pugna conscientiæ: quæ supra se habet iudicem iratum: si sit homo peccator: & intra se peccatorũ remorsum: & sub se infernum præparatum: & iuxta se aduersarium truculentum: & venire terribile est ad tale iudicium siue ad talem pugnam. Vocem autem hominis fingit propter fallacitatẽ: fallit. n. hominem propter incertitudinem: nescit. n. homo finem suum. Lupo assimilatur propter voracitatem: homines. n. deuorat: & nunquam satiatur. Collum equi habet propter refrenabilitatẽ: quia imponit frænum: & terminum nequitiæ humanæ: Sexum autem variat: quia nunc fœminas nũc masculos asportat. 2. Reg. 9. Omnes morimur: &c.

Item mors tam naturæ: quàm culpæ intrauit in hominem procuratione: & tentatione serpentis antiqui: i. diaboli. Cuius signum est: quia sicut dicit Hip. de medulla spinæ hominis mortui serpẽs nascitur: quod quidem (vt dicit Isi.) meritò accidit: vt sicut per serpentem mors hominis euenit: sic per mortem hominis serpens de ipso procederet moriturus. Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.

Item mortis memoria facit hominem citius & facilius à mundo: vel peccato exire: & ideo assimilatur illi herbæ: quæ dicitur draconțea: quam ceruæ: quia difficulter pariunt comedunt: vt facilius fœtus exeat. Est enim quasi in ventre fœtus: homo in peccato positus: vel in mundanis inuolutus: qui difficulter educitur nisi mortis timore impellatur. Vnde mortis meditatio: & timor faciunt faciliter egredi de ventre mundi: vel peccati. Facilè enim contemnit omnia: qui semper se cogitat esse moriturum sicut Hier. dicit. Et iste egressus est sicut partus: qui fit dolore pœnitẽtiæ. Ioan. 16. Mulier. i. gratia cum parit: s. nouum hominem in iustitia, tristitiam habet: s. pœnitentiæ: & hæc tristitia facit eũ egredi de peccato quod dimittẽdũ impellit memoria mortis. Eccl. 7. Memorare nouissima tua: & in æternum nõ peccabis.

Item memoria mortis cum compunctione cordis: resistit veneno tentationis carnalis. Sicut cinis scorpionis potatus in vino: remedium est homini percusso ab eo. Quasi percussio scorpionis est ipsa tentatio carnis. Scorpio enim ante palpando incedit: & retro cauda ferit: & sic caro primo delectat postea cruciat: ergo homini à scorpione percusso. i. à carne tentato: remediũ est cinis scorpionis cum vino. Quid enim est cinis scorpionis: nisi resolutio carnis: quę cum vino cõpunctionis potata. i. attento animo considerata: liberat à venenosa punctura scorpionis. i. à venenosa tentatione carnis: Aug. li. exhor. Nihil sic reuocat à peccato: quàm frequens mortis meditatio.

Animantia in veteri lege ad esum concessa ac etiam prohibita, quæ mentis munditiam seu immunditiam signare videntur, manifestantur: ac cur à Deo id factum sit, rationes assignantur. Cap. LXXXI.

MVnditia mentis signantur in munditia illorum animalium quæ concessa sunt ad esum in lege Moysi. Dicitur Leui. 11. Omne: quod habet diuisam vngulam: & ruminat de pecoribus: comedetis. Quod autem ruminat: & habet vngulam: sed non diuidit eam: sicut camelus: non comedetis. Cyrogryllus: qui ruminat: vngulámque non diuidit immundus est. Lepus quoque: nam & ipse ruminat, sed vngulam non diuidit. Et sus, quæ cum vngulã diuidat non ruminat: horum carnibus non vescemini.

Item dicitur in eodem: Omne de volucribus, quod graditur super quatuor pedes abominabile erit vobis. Quicquid autẽ ambulat super quatuor pedes, sed habet lõgiora retro crura, per quæ salit super terram, comedere debetis. vt est brucus in genere suo, & attacus atque ophiomachus atque locusta, singula iuxta genus suum. Vbi nota, quòd animal quod ruminat, & findit pedes. i. vngulas conceditur vt mundum, vt dicit Aug. ex quadã significatione. Quia, s. scissio vngulæ signat distinctionem duorum testamẽtorum, vel patris, & filij, vel duarum naturarum, in Christo, vel discretionem boni & mali. Ruminatio autem signat meditationem scripturarum, & sanum intellectum earum. Cuicunque autem alterum illorum deest spiritual ter immundus est, & ideo prohibetur tãquàm animal immũdum, quod altero illorum caret. Volatilia verò, & quadrupedia, quæ crura posteriora longiora habent, vt saltare possint, comeduntur. Alia verò, quæ magis terræ adhærent, prohibentur, quia illi, qui abnuntur doctrina quatuor Euangelistarum, vt per eam in altum non leuentur, immundi reputantur.

Muneribus sæpe Iudices, seu Principes placari ac corrumpi, Catuli exemplo probatur. Cap. LXXXII.

MVnera mitigãt animum iudicis, & prælati, & frequenter corrumpunt. Nam aliquando catulus latrans, currit contra aliquem, vt videatur eum mordere. sed si proiiceret ei vnum frustum panis acciperet, & sileret. Sic aliquando prælatus aliquis venit ad aliquẽ subditum cum tanto latratu, vt videatur, eũ velle deuorare, sed ille proiicit eidem vnam marcam argenti, & aufert ab eo loquelam. Eccl. 20. Xenia & dona excæcãt oculos iudicũ, & quasi mutus, in ore auertit correptiones eorum.

Per Cameli nominis interpretationem eiusq; naturam, liberter obedientiam seu pœnitentiam fore à fidelibus subeundam paucis demonstrat verbis. Cap. LXXXIII.

OBedientiæ, vel pœnitentiæ onus humiliter suscipere, & patienter portare cameli nos docent. Nã cameli (vt dicit Isidor.) vocabulum à græco nomine sunt sortiti eo, quòd quando onerantur, se inclinantes coram hominibus humiliantur, & super genua incuruantur. Came. enim græcè humile, vel breue dicitur Latinè. Sunt enim animalia ad onera apta, & ad portandum mansueta: Sic ergo debet homo onus obedientiæ à superioribus iniunctum pœnitentiæ impositæ humiliter suscipere, & mansuetè & patiẽter illud ferre. Vnde etiã de malis prælans subditis dicitur. Matt. 23. Quæcunque dixerint vobis seruate, & facit.

Tria sacrificiorum genera veteris legis, necnon animalia in his sacrificiis oblata rerumq; modus ac significatio declaratur: quibus omnibus modus vero Deo se dedendi aperitur. *Cap. LXXXIIII.*

OFferre se debet homo ad Dei seruitium eo modo, quo animalia in lege Moysi offerebantur in sacrificium. Fiebat enim triplex genus sacrificiorum. Nam quoddam erat, quòd comburebatur. Vnde dicitur holocaustum, quasi totum incensum: Huiusmodi. n. sacrificium offerebatur Deo ad reuerentiam maiestatis illius: & ad amorem bonitatis illius, & conueniebat perfectorum statui in impletione cõsiliorũ: & ideo totum comburebatur, vt sicut totũ animal in vapore sursum ascendebat, ita etiam signaretur totum hominem, & omnia quæ ipsius sunt, Dei dominio esse subiecta, & ei esse offerenda.

Aliud erat sacrificium pro peccato, quod offerebatur ex necessitate remissionis peccati: & conueniebat statui pœnitentium in satisfactione peccatorum, quod diuidebatur in duas partes. Nam vna comburebatur, alia verò cedebat in vsum sacerdotis, ad designandũ, quòd expiatio peccatorum fit à Deo per ministerium sacerdotum, nisi quando offerebatur pro peccato totius populi, aut specialiter pro peccato sacerdotis: tũc totum comburebatur. Non. n. debebant in vsum sacerdotum venire ea, quæ pro peccatis eorum offerebantur, vt nihil peccati in eis remaneret, & quia hoc non esset satisfactio pro peccato. Si enim cederent in vsum eorum, pro quorum offerebantur peccato, idem videretur, ac si non offerrentur.

Tertium sacrificium vocabatur hostia, quæ offerebatur Deo vel pro gratiarum actione, vel pro salute, & prosperitate offerentium ex debito beneficij accepti, vel accipiendi. Et conuenit statui proficientium in impletione mãdatorum. Et istud diuidebatur in tres partes. Nam vna pars incendebatur ad honorem vnius Dei. Alia pars cedebat in vsum sacerdotum. Tertia verò pars in vsum offerentiũ. Ad designandum, quòd salus hominis procedit à Deo dirigentibus ministris, & co operantibus ipsis hominibus, qui saluantur. Hoc autẽ generaliter obseruabatur, quòd sanguis, & adeps nõ veniebat in vsum sacerdotum, neque in vsum offerentium. Sed sanguis offerebatur ad crepidinem altaris in honorem Dei, adeps autem adurebatur in igne. Prohibebatur autem eius sanguinis ad hoc, vt horrerent humani sanguinis effusionem. Vnde dicitur Gen. 9. Carnem cum sanguine non comedetis: sanguinem enim animarum requiram. Vsus verò adipum prohibebatur eis ad vitandum lasciuiam. Vnde dicitur Ezech. 44. Quod crassum erat comedebatis. Vel per hoc significabatur effusio sanguinis Christi, & pinguedo charitatis, per q[...]m se obtulit pro nobis. De hostiis autem pacificis ced[e]bant in vsum sacerdotum pectusculum, & armus dex[te]r, ad excludendum quandam diuinationis speciem, q[uæ] [vo]cabat[u]r spatulamantia, quia. s. gentiles in spatu[l]is animalium immolatorum diuinabant; & in osse pectoris, & ideo ista offerentibus subtrahebãtur. Per h[oc] etiam figurabatur, quòd pectus, quod est tegume[nt]um cordis, & etiam fortitudo ad sustentandum [pr]oximos seruiet, qui significatur par armum dextrũ. Et nota, quòd qui non poterat habere animal quadrupes, saltem debebat offerre farinam, vel spicam. Cuius figuralis ratio fuit, quia panis significat Christũ, qui est panis viuus. Qui quidem fuit sicut in spica, in statu legis naturæ: sed in fide patrũ fuit sicut in simila. In doctrina vero legis, & prophetarum sicut in pasta, fuit autem sicut panis formatus post humanam naturam assumptam: Coctus in igne, idest formatus à Spiritu sancto in clibano vteri virginalis. Qui etiam fuit coctus in sartagine per labores, quos in mũdo sustinuit: in cruce vero velut in craticula adustus. Similiter etiã omnis alia oblatio quę fiebat, Christum aliquo modo figurabat, siue essent de terræ nascentibus, quæ sunt in cibum, vt panis: siue in potum, vt vinum: siue in cõdimentum, vt oleum, & sal, siue in medicamentum, vt thus, quod est aromaticum: & consolidatiuum. Nam per panem figurabatur caro Christi, per vinum sanguis eius per quem redempti sumus: per oleum gratia Christi per sal eius scientia, sed per thus oratio. In offerentibus autem panis azymus significabat sinceritatem: & veritatem vitæ. In sale vero designabatur discretio sapientiæ: vel mortificatio carnalis concupiscentiæ. Thus autem offerebatur ad designandum deuotionem mẽtis quæ est necessaria offerentibus: & ad designãdum odorem bonæ famæ. Nam thus & pingue est & odoriferum. In sacrifitio vero zelotypiæ thus non offerebatur quia zelotypia non procedit ex deuotione sed ex suspitione.

Occasiones peccatorum esse à nobis remouẽdas, Elephantiũ exemplo, Christique præcepto admonemur. *Cap LXXXV.*

OCcasiones peccatorum, & tentationum debet homo abscindere, sicut faciũt Elephantes de dẽtibus suis. Nam Elephas duos dentes habens eburneos, quãdo à venatoribus premitur, simul ambos percutit, & confringit, vt dum ebur perditur, nõ eum amplius persequantur. Hanc enim periculi sibi sentiũt esse causam. Similiter nos docuit dominus etiam quæ chariora nobis sunt abscindere, ne. s. per illa periclitemur in anima. Matt. 9. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum; & proijce abs te. Pœta, Ferre minora volo, ne grauiora feram.

Cur bona opera sint à fidelibus secretò facienda, Elephantum similitudine declaratur. *Cap. LXXXVI.*

OCcultare bonum opus; ne illud diabolus per inanem gloriam rapiat, Elephas docet, qui in aqua, vel sylua pariens, vbi parit, ibi fœtum dimittit propter dracones, qui eis insidias ponunt. Sic qui bonum opus facit, siue in aquis pœnitentię, vel sapientiæ, vel in sylua; i. in solitudine contemplatiuæ vitæ, si non vult à draconibus; i. dæmonibus insidiantibus

illud rapi, sicut in occulto illud facit, ita non exigente necessitate occultum illud teneat, & non in publicum per ostentationem adducat. Mat. 6. Ne videaris hominibus ieiunans, sed patri tuo, qui est in abscondito.

Quemadmodum diuina officia sint à Religiosis dicenda, omnia[q]; bona opera perficienda, ac aequi[...] vltium vnde ortu[m] habuerit, & denique [...]um variatio ac significatio scitè enucleatur.

OFficium Ecclesiæ solicitè, & integrè dicere. Comnes horas diurnas, & nocturnas, om[...] nos monet exemplum: de quo Physiologus dicit, quod semper rugit in die totiens quot horas dies habet, & similiter facit in nocte. Ex quo perceperunt Philosophi æquinoctium, quia tunc duodecies rugit in die, & totiens in nocte. Ergo si onager non dimittit horas, ita multo minus ecclesiasticus facere debet. Nā Elephas: qui in tota vita sua quæ quadringentis annis dicitur prolongari, semel tantum generat, & vnum filium tantum, antequam pareat biennio fœtum portat; Sic homo illud bonum, quod semel tantum fieri potest, antequam illud faciendo pariat, diu in viero mentis per deliberationē tenere debet. Vnde Sene. Deliberandum est diu, quod faciendum est semel.

Item etiam opera fortia sunt à merito æternæ retributionis vacua, nisi fiant cum puritate mentis; & cum vtilitate charitatis. Nam omne animal cornutum cornu suum habet vacuum, præter ceruum; & vnicornē. Quid enim per animal cornu producens ex capite, nisi homo intelligitur, qui facit aliquod opus notabile, & virile: Exit enim opus virtuosum à ratione, sicut cornu à capite. Hoc autem cornu est plenū in ceruo. i. in homine puro. Ceruus. n. qui est animal simplex (secundū Aristo. & Auicennam) cistā fellis in ventre non habet, & mundum pastum diligit, signat hominem simplicem carentē felle iniquitatis, qui se purū à peccato custodit.

Item est plenum in vnicorne. Est. n. velut vnicornis quicunque seruat vnitatem spiritus in vinculo pacis. Hic. n. dum se in his, quæ agit, ab vnitate fraterni amoris non diuidit, vnum tantum cornu producit. Solum igitur talium cornua; idest opera virtuosa, & fortia, plena sunt osse, idest soliditate gratiæ, & fructu mercedis æternę: econtra autem de operibus peccatoris dicitur. Apoc. 3. Non inuenio opera tua plena.

Scytalis, atque ophitis discoloris necnon Catæ naturales proprietates, & similitudines apponuntur, quibus Compta mulieres comparantur.

Cap. LXXXVIII.

ORnatus mulierum similis est scytali serpenti, qui (vt dicit Isid.) tanta pręfulget dorsi varietate, vt in sui admirationem inducat intuentes. Et quia piger est, quos cursu inuadere nequit, sui admiratione intuentes rapit, & quanto magis est discolor: tanto in veneno est deterior. Sic mulier ornata oculos & corda intuentium ad se trahit, & stupida & insensa reddit, & ea per concupiscentiam rapit, & veneno mali consensus extinguit. Et ideo quanto ornatior, & pulchrior, tanto perniciosior. Similiter ophites est serpens maculis respersus; quæ tot habet nocendi modos, quot colores varios. Et sic mulier diuersis coloribus picta; vel variis ornamentis induta. Vnde Hieronym. dicit. Quòd si vir, vel mulier se ornauerit, & vultus hominū ad se prouocauerit, & si inde nullum sequatur damnū: iudicium tamen patietur æternum, quia venenum attulit, si fuisset qui bibisset. Prou. 7. Occurrit illi mulier ornatu meretricio præparata.

Item ornatæ, & pulchræ mulieres similes sunt catis. Cata. n. quando pulchram pellem habet, de ipsa gloriatur, & propter hoc quandoque vaga efficitur. Cui tūc si ipsa pellis exuritur in tecto commoratur. Sæpe tamen dum de pelle gloriatur propter ipsius pulchritudinem capitur, & mactatur. Sic mulier sentiens sibi in facie pulchram pellem, vel in dorso pulchram vestē, de ipsa gloriatur; libenter discurrit, vt ipsam ostendat aliis. Sed si pellis eius febre, vel alia infirmitate exuratur, vel deformetur; siue vestes eius deuastentur, tunc firmior in domo moratur.

Item dum de fragili veste, vel pelle gloriatur, à diabolo capitur per vanam gloriam, & lasciuiam; & aliquādo ad turpitudinem peccati perducitur, & tandem aliquando subita, vel mala morte mactatur, & insuper pœna æterna cruciatur. Vnde Cyprianus dicit; quod serico, & purpura indutæ; Christum sincerè induere nō possunt; auro & argento, & margaritis adornatæ, & monilibus, ornamēta corporis & animæ perdiderunt. Hinc est etiam, quòd diues ille Luc. 16. qui purpura induebatur; & bysso; in inferno sepultus est.

Paschalis Agni Christi passionem præfigurantis, Immolatio, quibus in veteri lege perficiebatur ceremoniis, eorúmque perfecta significatio artificiosè explanatur.

Cap. LXXXIX.

PAssio Christi præfigurata fuit in immolatione paschalis agni; de qua habetur Exo. 12. Nam ipsa immolatio agni signat immolationem Christi. Secundum illud. 1. Cor. 5. Pascha nostrū immolatus est Christus. Sanguis vero agni liberans ex exterminatore, linitus in superliminaribus domorum, signat passionem Christi in corde, & in ore fidelium, per quā liberamur à peccatis, & æterna morte. Secundum illud 1. Pet. 1. Redempti sumus precioso sanguine agni immaculati. Comedebantur autē carnes illæ; ad significandum ipsum esum corporis Christi in sacramento. Erant autē assæ igni, ad significandū passionē, & charitatē Christi. Comedebantur autem cum azymis panibus; ad significandum puram conuersationem fidelium corpus Christi sumentium; secundum illud 1. Cor. 5. Epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis. Lactucæ autem agrestes addebantur in signum pœnitentiæ peccatorum, quæ necessaria est sumētibus corpus Christi. Renes autem accingendi sunt cingulo castitatis, calciamenta autem pedum, sunt exempla mortuorum patrum. Baculi habendi in manibus, signant pastoralem custodiam. Præcipitur autem, quòd in vna domo agnus paschalis comedatur, idest in Ecclesia Catholicorum, non in conuenticulis hæreticorum.

Deum leuem benignumq. existere in sustinendo: ac denique durum esse in peccatorem puniendo, teredinis exēplo probabile monstratur. *Cap. XC.*

PAtiētia Dei est mollis in sustinēdo, sed seuera & dura in puniēdo, vnde assimilatur teredini. i. lignorū vermi; quia teredo rodit lignū, vt dicit Isi. lib. ety. Hic licet sit mollis in substātia, cōminuit durissima ligna, & in subtiliorē puluerē redigit; quàm possit facere ipsa lima.

Sic etiam diuina patientia quamuis diu peccatorē hominem molliter, & leniter ferat, ipsum tamen finaliter conterit, & seuerissimo supplicio mulctat. Ro. 2. secundum duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ. 2. Reg. 15. Ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui. s. est dū tāgitur lenissimus, sed dū tāgit, seu rodit durissimus. Sic Deus lenis in sustinēdo, durus in puniēdo. Ps. 21. Ego sum vermis, & nō homo.

Pulcherrimo Onagri exemplo patientia ac perseuerantia homines coronari confirmatur.

Cap. XCI.

Patientia, & perseuerantia facit hominem victorē. Nam onager, cum sit animal imbecille solo euadens beneficio fugæ, leonem tamen in eremo superat, & similiter lupum: Nam tantum in fuga durat, vt illa in persequendo deficiant, sic sancti mundum, vel peccatum superant fugiendo, & in laborum tolerantia perseuerando. Psa. 54. Ecce elongaui fugiens, & mā si in solitudine. Cassiod Patientia est, quæ omnia vincit aduersa non colluctando, sed sufferendo. Item Ber. in in epi. Absque perseuerantia, nec qui pugnat victoriā, nec palmam victor consequitur.

Peccatores Satyris ac Faunis monstris, etiāq; canibus, Capris, Asinis, cocodrillis Ranis, & Talpis comparantur: quorum naturalibus similitudinibus diuersis, delictorū omnium grauitas, delinquentiumq; praeceps status planè declaratur.

Cap. XCII.

Peccatores similes sunt illis animalibus monstruosis, quæ dicuntur satyri siue fauni: sunt enim quædam bestiæ monstruosæ, effigiem hominis habentes, sed non sunt rationis participes, nec arte nec natura ad loquendum dociles: ferum enim, & beluinū animum habent, & bestię appetitum. Vnde in venerem in tantum sunt proni, vt mulieres in coeundo occidant, si quas in nemoribus comprehendant. vnde dicti sunt satyri eo, q nequeant libidine saturari, vt dicit Isid. lib. Ety. Sic peccator monstruosus est habens. s. hominis faciem, & animum bestialem siue vitam brutalem. Quid autem bestialius homine rationem habente, & rationę non vtente: vt dicit Bern. Tales sunt præcipuè superbi, qui habent animum crudelem, & ferinum, & insipiētes, qui nulla arte induci possunt, vt dulciter, & rationabiliter loquantur, sicut fuit Roboam. Ita tales sunt voluptuosi, quia appetitum habent gulæ bestialem, & luxuriæ insatiabilem. Omnes tales Psa. 48. comparantur iumentis insipientibus, & similes facti sunt illis.

Item peccatores assimilātur canibus, Primò propter gulam, Est enim canis gulosus, Vnde quando nimis comedit, reiicit, & iterum assumit: in quo etiam repræsentat illos, qui per recidiuum redeunt ad immunditiam cuiuscunque peccati. 1. Pet. 2. Canis reuersus ad suum vomitum, &c.

Item per luxuriā: Est. n. canis libidinosus. Vnde nec matrem, nec sororem discernit. Ideo apud antiquos talis erat oblatio canis, qualis meretricis, quæ omni libidini se exponit. Ec. 36. Omnē masculū excipiet mulier.

Item propter iracundiam: Est. n. canis iracundus, & malitiosus: Vnde lapidem, eum quo percutitur sæpe dētibus mordet, vt se de eo vindicet, & tamen non lapidem, sed proprium dentem lædit. Sic frequenter homo iracundus vnde credit alium lædere, seipsum lædit. Ps. 7. Conuertetur dolor eius in caput eius.

Item propter superbiam, Nam canis inter notos est audax, & animosus, inter ex raneos timidus. Sic etiam superbus apud domesticos, & in domo sua est sicut Leo, sed a[illegible] alijs magis timet.

Canis etiam [illegible]aculos odit, & timet lapides: quia. s. superbus odit co[illegible]ectionem & timet duras increpationes. Non enim [illegible] superbus, seu peccatū agnoscit. Sen. Qui peccare se nescit, corrigi non vult.

Item pro[illegible]ter inuidiam, quia canis inuidus est. Vnde dicit A[illegible]c. q occultè herbas legit, quib. se purgat, dolens [illegible]ius inde medicinam accipiat. Dolet etiam si alius ad domum suam veniet timens, ne gratiam inueniat: & sibi aliquid depereat: & sic etiā homo inuidus dolet de aliorum vtilitate, vel gratia. Arist. 2. Rhet. Inuidia est tristitia in alienis bonis.

Item propter auaritiam. Nam canis tanquam auarus, quæ comedere nequit, studiosè reponit, nec dare vult alijs, sed defendit. Sic etiam auarus facit reponendo, & custodiēdo. Luc. 12. Anima mea habes multa bona reposita in annos plurimos.

Item propter acidiam: quia canis quando est annosus, est piger & desidiosus, Vnde tota die dormit etiam inter muscas, & licet muscæ perforent eius aures, adeo tamen piger est, vt non se nisi raro excutiat, vt eas longius à se pellat. Sic homo acidiosus est piger ad incipiēdum, & desidiosus ad operandum, somnolētus ad orādum, vel ad resistendum. s. tentationibus, quæ per muscas impor[illegible]nas intelliguntur. Vel per muscas perforātes intellige increpationes, & verborum pūctiones quibus non excitatur, nec emendatur. Sunt etiam tanquā muscæ pungentes necessitates, vel voluntates quas habet homo piger, quæ tamen pigrum non emendant, se consumunt, quia potius consumitur desiderijs siue indigentijs, quàm velit laborare. Pro. 21. Desideria occidunt pigrum.

Item canis vltimo post multa seruitia fune ligatur, & eo longius ducitur ad mortem, & in aqua necatur, vel per ripam deijcitur: nec ei pellis detrahitur nec caro manducatur, sed vermibus corrodēdus exponitur. Sed peccator post multa seruitia mundi, vel peccati, à diabolo fune ligatur. i. consuetudine peccādi, & ea trahitur. i. vsque ad mortem corporis detinetur: Et necatur in aqua. i. deficit defectu naturali vitæ defluentis. 2. Reg. 14. Omnes morimur & quasi aqua dilabimur: vel per ripā. i. per casum mortis violētæ deijcitur, in fossatum inferni. s. secundum animam, Corpus autē mortuum remanet omnino inutile. De alijs. n. animalibus postquā sunt occisa remanent vel carnes quæ sunt vtiles ad comedendum, vel saltem pellis, quæ vtilis ad induendum, vel calciandum: sed humana caro mortua, vel occisa ad nihilum valet vltra nisi quòd vermibus relinquitur in escam.

Item peccatores assimilantur capris: primo propter superbiam. Nam capra sursum semper tendit: vt summitates carpat, & comedat foliorū: vt dicit Iſi. lib. Ethy. Sic sunt superbi qui semper ad superiores status inhiant, vt summitates foliorum. i. dignitates & honores maiorum, quos ipsi summos reputant diripere valeāt: & habere. Ps. 37. Superbia eorum, qui te oderunt, ascēdit semper.

Item propter luxuriā, Nā (sicut dicit Ph.) Capræ propter caliditatem nō abundant pinguedine: & raro sine

febre

febre ſunt, & ideo in eis eſt ardens concubit⁹, & non minus videre dicuntur de nocte, quam de die. Iſta cõpetunt luxurioſis in quibus propter v… inveneris, tam pinguedo corporis, quàm mentis de…ſtatur, ſine febre etiam ardenti concupiſcentiæ …o inueniuntur, & ipſo carnis opere ardenti delectatione fœdatur. Nõ minus etiam luxurioſi a… …pera obſeruant noctem quàm diem. Iob. 24. Oculus adulteri obſeruat caliginem.

Item per auaritiam. Nam capræ (vt iâ… …er) rodunt extremitates, quibus paſcũtur oues vſque …d radices. Vnde capra à carpendis virgultis eſt dicta. Sic etiã auari ſunt, qui ſemper ad carpendum intendunt, & extremitates quibus paſcũtur oues .i. bona temporalia, quibus boni, .i. ſpirituales viri ad ſuum victum, & ad ſuam ſuſtentationem vtuntur, ipſi vſque ad radices euellũt, quia frequenter ita expoliant pauperes, quòd nihil eis relinquunt.

Item peccator aſſimilatur aſino, qui eſt animal naturaliter ponderoſum; tardum, & pigrum, & timidum, ſtolidum, & oneri aptũ; & patiens laboris plurimũ. Sic peccator eſt ponderoſius ad cadendum: tardus ad pœnitendum, piger ad operandum, timidus ad temporale damnum, ſtolidus ad prouidendum, aptus ad onus peccati, vel æterni ſupplicij portandum, & patiens ad laborem mundi infructuoſum ſuſtinendum.

Item peccator decipitur à peccato, ſicut cocodrillus ab illa auicula, quæ dicitur rex auium. Nam dũ cocodrill⁹ iacet iuxta littus, ſuperuenit illa auicula, & volat circa os eius, qui aperit auiculæ fauces, & illam intrare permittit. At ipſa primo leniter, eũ vnguibus ſcalpit, ita, quòd belua ex dulcedine ſtatim obdormit, & cum auicula eum dormire ſentit ſtatim in eius ventrẽ deſcendit, & eum per ventrem perforat; & occidit. Eſt. n. cocodrillus in ventre valde mollis. Quaſi ergo cocodrillus in littore iacens, eſt homo ocio torpens. Auicula autem ad os eius veniens eſt tentatio peccati imaginationem ingrediens: cui tunc os aperit, quando in cogitatione, & in delectatione recipitur. Et tunc leniter ſcalpit: quia pruritum delectationis gignit: & ſi tũc homo dormiat, vt per negligentiam tentationi non reſiſtat, ingreditur in mentem, & eum per conſenſum perforat, & necat. Item peccator aſſimilatur ranæ, quæ eſt limoſa, & clamoſa, ventoſa, & odioſa, ſub ventre maculoſa, linguoſa, & non ſolum viuens in aqua, ſed etiam in terra. Sic etiam peccator eſt limoſus per luxuriam, i. immundus, clamoſus per iram, & ventoſus per ſuperbiam, odioſus hominibus per auaritiam: nam (ſicut dicit Boe.) odioſos auaritia, claros vero largitas facit. ſub ventre maculoſus per gulam, linguoſus per inuidiam: Nam rana (ſicut Ari. de ani. dicit) linguam habet, & os coaxans. Sic inuidus, & linguoſus detrahendo.

Item viuit in terra, quæ eſt grauis, & frigida per acidiam, quæ animam grauem reddit, & frigidam.

Item peccator aſſimilatur talpæ.

Primò, quia talpa ſicut porcus, roſtrum habet, & talis eſt peccator per immunditiam luxuriæ, vel gulæ, & cum tali roſtro talpa radices de terra extrahit. Quia. ſ. per peccata carnis euacuantur, & extrahũtur affectiones mentis. Vnde Iob. 31. de luxuria dicitur, quòd eſt omnia eradicans genimina.

Secundò, quia talpa terram fodit, nec extracta à terra diu viuit. Et ideò dicit Plin. melius audiũt talpę terra coopertæ, quàm extractæ, & talis eſt peccator per vitium auaritiæ: Cuius ſtudium eſt terrena reuoluere, & ſine terrenis implicationibus non credit ſe poſſe viuere, & ſolum de terrenis vult tractare, & audire, Ioã. 3. Qui de terra eſt de terra loquitur.

Tertiò, quia talpa Solẽ odit, & hoc peccator habet ex vitio ſuperbiæ. ſ. vt odiat Deum, qui eſt verus ſol, ſecundum illud pſ. iam ſupra allegatum. Superbia eorum qui te oderũt, &c. Nam ſuperbia ſe Deo maxime opponit: propter quod Deus ſuperbis maximè reſiſtit: & quantum ad hoc odiunt eum, vel odiunt ſolẽ ſuperbi. i. manifeſtantem, vel redarguentem vitia eorũ. Vnde de ſuperbus, Ioan. 3. non venit ad lucem, vt nõ arguantur opera eius.

Quartò (ſicut dicit Ari. de ani.) talpa non habet oculos apertos, ſed ſub corio latentes, quos in morte ſolũ aperit, quos in tota vita clauſos tenuit. Sic peccator, qui in tota vita ambulat vt cæcus, errando & cadendo in peccato, in morte velit nolit cogitur oculos aperire, & peccata ſua recognoſcere ante tribunal Dei, & pœnas etiam experiri quas viuens conſiderare neglexit. Grego. Oculos. n. quos culpa claudit, pœna aperit.

Peccati grauitas ac malitia, omniumque delictorum variatio per cuiuſdam monſtri Indiæ naturam, muliq́; , ac Salamandræ Bureſtis, Formicæ, Baſiliſci, Aſpidis, Cocodrilli, Muſcæ bouinæ, nonnullorumque ſerpentium naturales effectus, veneniq́; proprietates, multis perſpicuis exẽplis manifeſtatur. *Cap. XCIII.*

PEccatum aſſimilatur cuidam monſtruoſo animali, quod dicitur eſſe in India, ſimile vrſo in corpore, leoni in crine, & homini in facie, & habet caput rufum, & os magnum & rotundum, & in vtraque mandibula tres habet ordines dẽtium, cuius extremitates ſunt, vt leonis, cauda eius, vt ſcorpionis, & percutit pilis ſuis ſicut porcus agreſtis ſuis ſetis, & vox eius ſicut tubæ, & eſt velocis curſus, & comedit homines, & nulla beſtia illa crudelior. Similitudo ergo vrſi pertinet ad peccatum iræ, quia vrſus eſt animal impatiens. Similitudo autem leonis ad peccatum ſuperbiæ. Similitudo hominis ad peccatum auaritiæ: quia ſolus homo ex auaritia congregat, quæ etiã facit caput rubeũ, ideſt mentem igneam, & ardentem ad habendum, vel quia eſt cauſa homicidij, & effuſionis ſanguinis. Magnitudo vero oris refertur ad gulã, cui diuerſi ordines dentium, ideſt diuerſi ordines miniſtrantiũ deſeruiũt, vt agricolæ, macellarij, coquinarij, & huiuſmodi. Cauda ſcorpionis refertur ad inuidos, qui detrahendo maximè retro pungunt, i. in abſentia detrahunt. Similitudo aũt porci refertur ad luxurioſos propter immunditiam. Vox autem tubæ, peccatum eſt manifeſtũ, & publicum: ſed velox curſus eſt in delectatione peccati, quæ cito tranſit, homines autẽ comedit dũ eos per delectationẽ capit, per cõſenſum deglutit, & in ſe per operationẽ ſiue cõſuetudinẽ cõuertit, nulla beſtia inuenitur crudelior, quia nulla res inuenitur nociuior homini.

Item peccatũ aſſimilatur mulo. Primo ratione innaturalitatis, quia mul⁹ generatur cõtra ordinẽ naturæ, ſcilicet ex commixtione duarũ ſpecierũ, ſ. ex equa, & aſino, vel ecõuerſo. ſ. ex aſina, & equo, burdo generatur. Et dicit Iſido. quod Naat nepos Eſau fuit primus, qui aſinis equas ſuppoſuit, vt cõtra naturã muli naſcerentur. Sic

etiam peccatum, vt dicit Aug. de du. ani. non est ex natura, sed vitium naturæ appetentis id, quod nõ est sui ordinis. Et sicut mulus generatur ex eo, qđ asino equa supponitur: sic etiã nascitur peccatum, & peruertitur ordo naturæ, cũ ratio sensualitati subiicitur, ita, vt nõ rationi sensualitas subiiciatur, sed potius rationi sensualitas dominetur. Ecc. 10. Vidi seruos i equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram.

Secundò, ratione sterilitatis, quia mulus sterilis est natura ab eo suum beneficium retrahente: quia quasi in eius iniuriam contra naturam producitur. Sed Aristo. dicit, quòd mulus sterilis est propter excessum frigiditatis in ipso dominãtis. Sic peccatum est sterile, id est absque fructu, & fœcũditate meriti, vel præmij glo riosi. Excessus autem frigiditatis est in anima propter defectum charitatis, quæ scilicet est, vt calor animæ vitalis, sine qua opus meritorium vitæ æternæ non producitur, Mat. 24. Quoniam superabundauit iniquitas refrigescet charitas multorum.

Tertiò, ratione vertibilitatis. Nam mulus à molẽdo est dictus, eo, quod iugo pistorum subactus, ducat in giro molas, sicut Isido. dicit. Sic peccator dũ ab vno peccato in aliud trahitur, quasi gyrando ad molas circumuoluitur. Psa. 11. in circuitu impij ambulant.

Itẽ peccatũ assimilatur salamandræ, quæ est animal venenosum. Vnde dicit Pli. quod fructus arborum inficit, aquas corrumpit, & si eius saliua solum pedẽ hominis tetigerit, totum corpus corrumpit. Sic peccatũ est pessimum venenum quod fructus arborum, idest bona opera, vel merita inficit. Itẽ aquas, idest gratias corrumpit, & si eius saliua, idest delectatio pedẽ, idest affectionem animæ per consensum tetigerit, totum hominem perdit. Vnde dicitur 2. Cor. 6. Immundum ne tetigeritis.

Itẽ peccatum assimilatur veneno: dicitur enim venenum, quia per venas vadit ad cor. Sic peccatũ per venas cogitationis, & delectationis transit ad cõsensum cordis, vel per venas, idest per sensus corporis subintrat in arcana mentis. Hier. 9. Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras.

Itẽ venenum non lædit, nisi quando sanguinẽ tãgit. Vnde Lucanus, Noxia serpentum est admixto sanguine pestis. Sic non nocet venenum peruersæ suggestionis, si non admisceatur sanguis delectationis. Ose. 4. Sanguis sanguinem tetigit: quia delectationem cogitationis sequitur delectatio operis.

Item venenum omne frigidũ existit. Sic omne peccatum mortale infrigidat, dum calorem charitatis exterminat.

Item peccatũ assimilatur buresti, qui (vt dicit Plin.) est animal paruũ simile scarabo, qui inter herbas, quas bos diligit, se abscondit, quẽ bos accipit, dum herbas carpit: qui deuoratus à boue iecur eius, sic inflammat, vt eum eũ cruciatu maximo tandẽ rumpat. Sic malitia peccati sub delectationib⁹, quas hõ diligit, se abscondit: quã homo non aduertens cum delectationem exterius accipit intrinsecus inducit, quæ & appetitũ inordinatè incendit, & mentis solid:tatẽ frangit, & vltimo cruciatum conscientiæ, vel pœnæ inducit. Isa. 66. Vermis eorum non morietur.

Item assimilatur muscæ bouinæ, quę quousque sub cauda vaccæ vel eius corpori manet affixa, eã quiescere non finit, sed cauda erecta miro modo infaniẽs per campos vndique currit. Similiter quandiu peccatũ in hæret consc...ntiæ, anima non potest quiescere: & tũc per diuersa v...tatur, quærens, & non inueniens requiẽ quandiu pecca...um nõ fuerit amotum per pœnitentiã.

Itẽ peccati f...tore debet homo odire, & fugere exẽplo formicæ. I... ...fist. de ani. q in formicis est sensus olfactus, & odiunt omne fœtidum. Vnde si quis domos e...um subfumigauerit aliquo fœtido, eas deserunt. S... debet homo omnia dimittere, & fugere, in quibus est fœtor peccati. Eccl. Fuge peccata.

Item peccatũ assimilatur regulo serpẽti. i. basilisco, qui olfactu suo necat, & visu suo interficit omne viuũ, ad cuius aspectum nulla auis illæsa pertransit: & si procul fuerit, ore eius comburit, & deuoratur, à mustelis con uincitur. Vnde ab hominibus ad eius cauernã deferũtur, nihil enim altissimus absque remedio dereliquit. Vnde basiliscus, visa mustela, fugit, quẽ insequitur, & occidit, maximè si prius pasta sit ruta (vt Arist. & Auicẽ. dicunt.) Similiter peccatũ occidit animã, vel per odoratum morosæ delectationis in cogitatione, vel per visum, idest consensum operis. Vnde aues, idest hominũ mentes solo visu. i. consensu etiam, si longè sint ab opere, occiduntur, & deuorantur à peccato. Sed remediũ contra peccata, est mustela ruta refecta, idest pœnitentia amaritudine plena, quæ ipsum visa fugit, quia pœnitentia solum in contritione, vel in proposito habita quandoque peccatum purgat. Psa. 31. Dixi scilicet in proposito cordis, confitebor aduersum me iniustitiã meam domino, &c. Sed tamen opere completa ipsum perfrœns scilicet peccatum extinguit. Act. 13. Cõuertimini, & pœnitemini, vt deleantur peccata vestra.

Itẽ peccatum assimilatur aspidi. Nam aspis autẽ obturat, vt vocẽ hominis incantantis non audiat nec ei obediat: & hoc pertinet ad peccatũ superbiæ, quia superbus vocem Dei non audit, & eius mandatis obedire contemnit. Psa. 47. Sicut aspidis surdæ, & obturãtis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium.

Item aspis, interfecto compari suo, idest cõiuge suo miro furore interfectorẽ persequitur, & illum siue solum siue inter multos aggreditur, nec periculum curare videtur, vt suum comparem vlciscatur: & hoc pertinet ad vitium iræ, quia iratus propter appetitum vindictæ præcipiti furia omni periculo se exponit.

Item est quædam species aspidis, quæ dicitur situla, ex eo, q à se percussũ siti occidit: & hoc ptinet ad auaritiam. Cuius sitis, idest appetitus fit inextinguibilis.

Itẽ est quędã alia aspis, quę d citur vipera bilis, quę. s. somno interficit, hanc dũ Cleopatra sibi apponeret, somno resoluta est: & hoc pertinet ad accidiæ vitium, quæ pigritia, & somnolentia animam occidit.

Item est alia, quę dicitur, hæmorrois, quia percussus ab ea, dissolutus venis fluxu sanguinis vitam finit, hoc ptinet ad luxuriosos, quia s. luxuria fluxu seminis corpus resoluit, & ad æternũ interitum animam inducit.

Itẽ est alia serpens, quæ dr̃ pester, qui semper ore patente emittens virus incedit, sed ab eo percussus distenditur, & necatur, hoc pertinet ad vitium gulę, quia gulosus ore patente. i. parato ad cibũ semper incedit, & virus, idest vitium gulæ patenter ostendit.

Itẽ aspis hẽt oculos in tẽporibus non in frõte. Vnde nõ directè respicit, & ideo aduersariũ persequitur magis au

gis auditu, vel olfactu, quàm visu. Nam si non sic esset (vt dicit Pli.) vix homo ab eo euaderet, & hoc pertinet ad inuidum, quia inuidus non rectè, sed toruo, & maliuolo respicit oculo, & ex auditu, vel ex opinione sua solum detrahendo persequitur, tanquam re se visa, vel certa, vnde Psalm. Venenū aspidum sub labiis eorū.

Item peccatum, quàm diu manet, semper multiplicatur, & crescit. Vnde assimilatur cocodrillo, qui quamdiu viuit, semper crescit. Nam peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccatum plus inualescit, & abundat in prosperitate, quàm in aduersitate, sicut serpentes plus abūdant, & lædūt in æstate, quàm in hyeme, & in die, quā in nocte. Omnes enim generaliter serpentes frigidæ sunt naturæ, nec percutiunt nisi cum calescunt. Vnde venena eorum plus nocent de die, quā de nocte, quia sunt frigida nocturno rore. In hyeme se in nidis inuoluunt, & torpescunt, sed in æstate se dissoluunt, & ad nocendum exeunt. Quid autem per frigiditatem serpentini veneni, nisi in malitia accipitur peccati? quæ dum cor per consensum attingit, calorē protinus charitatis extinguit: per calorem verò diei, & æstatis feruor minor & maior intelligitur mundanæ prosperitatis, sicut frigus econtrario noctis, vel hyemis breuiorem, vel leuiorem signat cursum aduersitatis, sed in æstate, vel in die venenum magis lædit, quia ex ipso prosperitatis feruore peccatum pernitiosius crescit. Vnde Ps. 55. Ab altitudine diei timebo, idest prosperitatis.

Item peccata carnalia sunt magis manifesta, & infamia, quàm spiritualia, sed tamen spiritualia sunt magis nociua. Vnde assimilatur serpentibus: dicuntur enim quidam esse maximi serpentes corpore ita, vt boues integros deuorent. Vnde in Punico bello narrat, Titus Liuius à Regulo romanorum duce interfectus est serpens basiliscus, C.xx. pedum longitudinis, Cuius pellis, & maxillæ fuerunt suspensæ ante quoddam templum Romæ. Sub Claudio etiam Cæsare fuit serpens in Italia interfectus in cuius aluo puer integer est inuentus. Sunt autem alij serpentes ita corpore parui, vt vix videri possint, sed sunt maximi in potestate nocendi, sicut dypsa, quæ prius occidit, quàm sentiri possit. Tyrus etiam vt dicit Ari. modicus est, & tamen contra eius venenum nullum remedium est. Serpentes ergo magni significant peccata carnalia, quæ sunt magnæ apparentiæ, & infamiæ, sed quasi serpentes aspectu parui, & magis noxij, sunt peccata spiritualia, quæ licet sint minus manifesta, & minoris infamiæ, sunt tamen maioris culpæ, vt patet de luxuria, & superbia, Vnde Greg. Mor. 33. Aliquando, inquit minus est in corruptionem cadere quam cogitatione tacita deliberata elatione peccare, sed cum minus turpis superbia creditur minus vitatur, luxuriam eo magis erubescūt homines quo simul omnes turpē nouerunt. Vnde fit plerunque, vt nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiam maiora corrigāt cum prostrati in minimis grauiter confunduntur.

Satisfactoria pœnitētia modus, ac partes, ipsiusq; vis, & fructus multiplex, per quāplurima leonis, pāthera sanguisuga, Leontophoni nonnullorumq; aliarū rerum naturaliū exemplaquam rectissimè manifestatur. Cap. XV.

Pœnitentia lachrymosa facit Deum dissimulare peccata, Nāleo. qui coitum leenę cum pardo odore cognoscit, in adulteræ surgit pœnā: sed si leena pòst coitum in flumine lauatur, nihil tunc à leone percipitur. Sic si anima sponsa Christi diabolo peccando coniungitur, ipse Christus qui est leo de tribu Iuda ad vindictam contra eam merito prouocatur. Sed si anima in flumine lachrymosæ pœnitentiæ lauetur, ab ipso Christo peccatum dissimulatur, & parcitur. Ambro. Quod defendi non potest ablui potest, lauant lachrymæ delictū, quod voce pudor est confiteri lachrymæ veniam postulant, & merentur.

Item panthera, quæ (vt dicit Philos.) draconē odit, & draco eam fugit, quæ pasta in spelunca se recondit, & per tres dies aliquando dormit, tunc surgens magnam vocem emittit, & ab ore eius aromaticus odor exit supra modum suauis: quare tunc omnia animalia sequuntur eam solus draco fugit, & eius odorem non ferens, in seipso deficit. Sed sicut panthera draconem, ita pœnitentia odit peccatum, & peccatum ipsam pœnitentiam fugit, quæ in spelunca, idest in corde pœnitēs inclusa postquā per tres dies, scilicet cōtritionis, cōfessionis, & satisfactionis perseuerauerit exurgens à statu culpæ, emittit vocem laudis, solutum se sentiens à somno peccati vnde in vocem laudis prorumpens dicit illud Ps. 115. Dirupisti vincula mea tibi sacrificabo hostiā laudis, & nomen domini inuocabo. Qui vel sicut, vt dicit Cass. tantæ dicitur esse virtutis, vt quisque eū in morte terna confessione dixerit, omnia peccata sibi soluantur. Tunc enā ex ore suo pœnitens suauem emittit odorem videlicet suauis, & deuotæ orationis, quam omnia animalia sequuntur, idest omnes virtutes, & omnia merita per hoc restituuntur ipsi pœnitenti, & draco, idest peccatum deficit, & perit.

Item pœnitentia satisfactoria requirit mensurā discretionis, & feruorem compunctionis. Vnde assimilatur sanguisugæ, quæ apponitur corpori, vt corruptum sanguinem detrahat: sed quia quandoque in fidet venenosis, quādo quis eam sibi apponit, prius est inuoluenda in sale, & in vrticis, vt euomat si quid venenihauserit. Similiter pœnalis pœnitentia imponitur, vt à peccati corruptione, quod est tanquam sanguis corruptus, anima expietur, vel vt affectus peccandi ab anima extrahatur, sed vt nihil noxium inferat pœnitenti apponenda, vel assumenda est cum sale discretionis, vt prudenter consideretur, & qualis, & quāta, & cui apponatur.

Itē necessaria est in suscipiente vrtica, quæ s. & vrit, & pungit, & ideo designat feruorē cōpunctionis, quæ omnē pœnitentiā leuiter ferre facit, & ad hoc idem facit, quod si quis sanguisugæ aquā calidā superfundat, citius se membro applicat. Est n. velut aqua calida lachrymarum compunctio feruida, quæ cito membro sanguisugam apponit, quia iniunctam pœnitentiam prompto animo suscipere facit.

Item tentationes pœnitentia extinguit. Vnde assimilatur cuidam bestiolæ paruæ, quam leones timent, & fugiunt, quæ vocatur leontophonus. Nam quoddam venenum portat in ore, quòd statim eos necat. Vnde hæc bestiola capitur, & exuritur, & incineratur, ex quibus cineribus dum carnes asperguntur, & in capitibus viarum ponuntur, leones trāseuntes dum eas

comedunt moriantur, vt dicunt Isidorus, & Auicen. hæc ergo bestiola repræsentat humilem pœnitentiam quam leones, i. dæmones timent & fugiunt. Hæc portat venenum in ore: cum peccatum dicitur in confessione. & hoc venenum occidit leones, i. tentationes dæmonum. Hæc bestiola capitur in peccatorum recordatione: exuritur in contritionis dolore, incineratur in mortis meditatione: recolens quomodo per mortem caro dissoluatur in cinerem: vel in humili satisfactione. Iob 42. Ago pœnitentiam in fauilla, & cinere. & dum caro ex hoc cinere aspergitur: vt scilicet satisfaciendo affligatur. & præcipuè in capitibus viarum, i. in principiis tentationum: vel sensibus corporis: qui sunt principia viarum: per quas peccata intrant in animam. Vnde tunc cinis in capitibus viarum aspergitur: quando ipsi sensus corporis humiliter custodiuntur: vel affliguntur: vt oculi ploreut: & os abstineat, aures audiant increpationes: & sic de aliis. Et sic tunc leones ex his occiduntur: quia dæmonum tentationes non præualent sed cito extinguuntur.

Item pœnitentiæ amaritudinem diabolus odit: & abhorret, sicut canis abhorret, vt non comedat intestina cerui propter amaritudinem, quæ est in eis. Nam (secundum Aristo. & Auic.) ceruus non habet fel nisi forte in intestinis. Vnde eius intestina sunt amara, & fœtida, ita vt canis ea non comedat, nisi supra modum famescat. Sic cũ interiora mentis sunt fœtida. s. per memoriã turpitudinis culpæ, & amaritudine respersa per dolorem pœnitentiæ, dæmones qui pascuntur delectatione, & dulcedine peccantium, illa tangere abhorrent.

Item pœnitentia liberat à grauedine peccati, & post mortem liberat animam à pœna. Vnde assimilatur cuidam lapidi, quem ceruæ (vt dicit Pli.) cum sentiunt grauitatem deuorant, qui eas adiuuat & postquã moriuntur in earum ventre inuenitur & iste lapis miro modo adiuuat mulieres prægnantes, & facit eas etiam absq; dolore parere. Sic anima quando sentit grauedinem peccati, debet assumere lapidem. i. pœnitentiam durã, & asperam, quæ non solum liberat in vita à peccatorũ grauitate, sed etiam post mortem eius virtus inuenitur in anima, liberãs eam à pœnarum acerbitate. Hæc etiam est, quæ iuuat mulieres prægantes, scilicet animas bonum conceptum. i. bonum propositum portãtes ad pariendum, in opere perficiendum: quia aspera pœnitentia carnem refrenat, ne bonis operibus effectum impediat.

Item pęnitentia amara extinguit remorsus conscientiæ, sicut absinthium occidit pulices. Est enim eorũ venenum, vt Constan. dicit: Quid enim sunt pulices mordentes, nisi peccatorum actus conscientiam molestãtes quos absinthium. i. amara pœnitentia purgãdo extinguit, & cessare penit' facit. Et similiter folia persicorum, quæ amara sunt, pulices occidunt, & eadem ratione valet contra eos coloquintida si trita, & mixta cũ aqua, per locum vbi sunt, aspergatur. & signat contritionem peccatorum amaram cũ lachrymis admixtã.

Nõnullæ ipsius tygridis stellionis, Cerui, ac leonis proprietates naturales annotantur: quibus verè pœnitentes plũribus exemplis assimilantur. *Cap. XCV.*

POenitentes assimilantur tygridi, quòd est animal ad modum sagittę in cursu, velocissimũ, variis maculis distinctũ, vt dicit Isidorus: de quo etiam Pli. dicit, quod cum catuli eius rapiuntur, odore raptorẽ persequitur, qui equo velocissimo trãsportatur: & audiẽs strepitũ bestiæ persequentis, in via specula post se proiicit: quæ illa videns, & suam imaginem intuens, & filium esse credens sistit, & filium accipere cupit, & interim venator [illegible] Tygris ergo velociter currẽs peccator est feruenter, vel celeriter pœnitens, qui diuersis maculis distinguitur: cum diuersis peccatis compungitur: qui tãquã raptos catulos insequitur: quando bona per peccata deperdita per pœnitentiam recuperare conatur. Cui venator diuersa specula, quibus detineatur, proiicit, quia diuersa sibi impedimenta diabolus, quibus impediatur opponit.

Item pœnitentes assimilantur stellioni Primo, quia stellio in corio renouatur, dicit enim, quòd stellio mutat coriũ sicut serpens. Sic pœnitens debet renouare conuersationem, & vitam, exuendo vetustatem peccati, & induendo iustitiæ nouitatem. Apos. Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, &c. Secundo quia stellio manibus graditur. Est enim stellio (vt dicit Pli.) genus lacertę, quatuor habẽs pedes latos ad modum manus, quibus repit ad domorũ rimas, in quibus facit suam cauernã. Vnde Pro. 30. Stellio manibus nititur, & moratur in domibus regũ. Sunt igitur quatuor manus, siue pedes stellionis, quatuor virtutes pœnitentis, quarũ operibus graditur ad mansiones regales. i. cœlestes: scilicet iustitia qua vtitur, scilicet satisfaciẽdo: temperãtia qua vtitur in abstinendo, fortitudo qua vtitur cõtinuando, vel tẽtationibus resistendo: & prudẽtia qua vtitur à nociuis sibi cauẽdo. Hæ quatuor virtutes similes sunt pedibus, quãdo habentur in affectione, sed tunc sunt velut manus, qñ habẽtur in vsu siue operatione. Tertiò, quia stellio in visu hebetatur. Nã in hyeme latet, & visus eius hebetatur. Est. n. tẽpus hyemis asperitas tentationis, in qua pœnitentes se abscondunt in secreto orationis, vel in latibulo humilitatis: sed tamen esse non potest, quin ex tenebra tentationis visus hebetetur mentis, quia saltem dum homo tentatur offuscatur, & remittitur intuitus contemplationis.

Quartò, quia stellio in visu clarificatur. Nam in verẽ exiens, & visum hebetatum inueniens locum quærit vbi Solem orientem respicere possit: in quem dũ respicit desiccatur humor, qui erat in oculis, & sic lumẽ respicit, sicut innuit glo. Sic pœnitens in vere. i. in tempore tranquillitatis, postquã abiit hyems tentationis, debet per contemplationẽ mentis, & orationẽ respicere ad Solẽ Christũ, qui visitauit nos oriẽs ex alto, & eius intuitu affectus mẽtis inflãmatur, omnis humor, siue affectus indebitus ex tentatione relictus purgatur, & sic mentis ipsius visus miro modo clarificatur.

Item pœnitentes assimilantur leonibus, qui in principio nascuntur informes, & parui ad modũ mustelæ: sed postea cum crescunt, efficiuntur fortissimi. Sic pœnitentes incipientes à timore seruili, sunt parui in virtute, & informes: quia nondũ in charitate, sed postea crescentes per charitatem, roborantur, & fortissimi efficiuntur. Vnde Gre. dicit, quod in via Dei à timore incipitur, vt ad fortitudinem veniatur.

Item pœnitentes assimilantur ceruis, quia (sicut dicit Isi.) cerui sunt inimici serpentum, & cum sentiunt se grauatos, spiritu nariũ attrahunt eos de cauernis, &

superata veneni pernitiæ, corũ pabulo soluti reddunt. Serpentes igitur sunt peccata quæ odienda, & fugienda sunt tanquã venenosi serpentes, [illegible]cundum illud. Ecc. 15. Quasi à facie colubri fuge peccatũ. Cũ ergo per remorsum conscientiæ aliqui sentiunt in se grauamẽ culpæ, tunc spiritu n[illegible]e pœnitentiæ. (Nam in spiritu intelligitur feruor, & dolor compunctionis, de quo Psal. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus. In naribus vero discretio satis[illegible]tionis accipi) extrahunt eos de cauernis. i. de latibul[illegible] conscientiarũ. s. cum peccata ad lucem deducũt confitendo, & accusando. Vnde virus peccati depellitur, & fit eis memoria peccatorum nutrimentum lachrimarum quib⁹ à peccatorum reatu soluuntur, & purgantur.

Item cerui herbã diptãni primitus prodiderunt, cuius pastu sagittas quibus vulnerantur excutiunt. Cerui. n. sagittis percussi, sunt homines tẽtationibus deuicti. Per diptãnum verò quæ est herba habens virtutem dissoluendi, attrahendi, & consumendi venenum: pœnitentia intelligitur, quæ venenũ peccati dissoluit in contritione, attrahit in cõfessione, & consumit in satisfactione. Vnde hæc cum à ceruis, idest peccatoribus sumitur, sagittæ tentationum repelluntur, peccatorũ vulnera miro modo sanantur.

Miro siquidem Elephantis scorpionisq; exemplo peregrinos ac alienigenas dirigere & tueri æquè admonemur.

Cap. XCVI.

PEregrinos, & viatores dirigere, & defendere nos docent elephantes. Nam elephas si hominem in via inuenerit errantem, primo ne eum terreat, de via aliquãtulum exit, & gradũ figit, & paulatim ipsum præcedens ei viam ostendit, & si draco eis occurrerit, pro defensione hominis draconi se opponit, eúmque defendit. Sic homines magni præcipuè, & potentes, debent peregrinos viatores non expoliare, vt multi faciunt, cum ad territorium eorum veniunt, sed potius per se vel suos dirigere, & à malis hominib. defendere.

Item lædentes peregrinos, & hospites eos expoliãtes peiores sunt quàm venenosi scorpiones. Tradit. n. Arist. de ani. in quodam monte à scorpionibus hospites non læd[illegible] sed indigenas occidi, & lædi.

Aurium hominum immobilitate naturali, nos firmiter in bona doctrina persistere erudimur. Cap. XCVII.

PErseuerare debet homo, & esse firmus in doctrina bona, quam audiuit. Nam omne animal habens aures, eas mouet præter hominem. In quo significatur, quod illi qui in bona doctrina quã audiunt nõ perseuerant, nec sunt stabiles, similes sunt brutis animalibus quæ aures mouent, quia ab eo, quòd audierunt cito mouentur: sed qui stabiliter perseuerant in audita doctrina, sunt homines verè rationales. Io. 8. Si vos manseritis in sermone meo, veri discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem.

Canis naturalis vsus varius & admirabilis necnon Castoris, equi atque vrsi aliquæ proprietates naturales patefiunt, quibus non absque ratione verbi Dei concionatores assimilantur. Cap. XCVIII.

PRædicator assimilatur cani. Primo ex eo, quia canis dominum suum diligit. Et similiter prædicatorem verbi oportet esse amicum Dei. Vnde prædicator, qui dominum nõ diligit, non est dignus annũciare verba Dei. Vñ Ps. 49. Peccatori dixit Deus. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

Item quia canis domini sui custodit domum, & defendit. Hæc domus domini est ecclesia, quam prædicator catholicus ab hæreticis defendit. Vel hæc domus est conscientia propria, quam debet prædicator sollicitè custodire, sicut fortis armatus custodit atrium suũ, vt sint in pace omnia, quæ possidet.

Item quia canis pro domino suo morti se exponit, sicut legimus Celoncum venatorem Placentiæ ab armatis inuasum, canem eum defendisse, nec vulnerari potuisse, nisi prius cane perempto. Sic sancti prædicatores pro fide Dei, & veritate martyrio se exponunt, vt patet in Apostolis, & Martyribus.

Item quia canis voluntariè cum domino suo ad prędam currit. Est. n. prædicatio quasi quædã venatio spiritualis, in qua omnis anima Deo acquisita est, vt quædam præda capta. sed canis ad prædam non vadit, si à domino suo nõ ducitur, vel sociatur: quia scilicet prædicator infructuosè prędicaret, nisi eum deus iuuaret, & sociaret: Apos. Non autem ego, sed gratia Dei mecum. & 2. Cor. 15. Adiutores Dei sumus. Debet igitur prędicator cum ipsum Deum habeat secum consortẽ, non refugere, sed libenter discurrere ad prędicationis laborem. 1. Cor. 9. Sic currite, vt comprehendatis.

Item quia multotiens canis corpus domini sui etiã mortuum non derelinquit, sicut legimus de cane Titij Sabini, qui ipsum dominum suum captum Romæ etiã in carcere non dereliquit: quo insuper mortuo, canis mæstos edens vlulatus, nec mortuum deseruit: qui cũ quidam ei panem proiecisset ad os defuncti deportauit, & cũ ille non manducaret, nec ipse manducauit: cadauere autẽ in tyberim proiecto, canis, vt corpus sustentaret in Tyberim se proiecit multitudine concurrente, vt videret spectaculum fidi animalis. Similiter prædicatores corpus Christi mortuum deserere non debent, quia de morte, & passione Christi debent iugiter memoriam habere, & de ea prædicare frequenter: exemplo Apostolorũ, ex quorũ persona Beatus Paulus dicebat: Nos autẽ prędicam⁹ Christũ crucifixũ, &c.

Item, quia canis prædam, quam rapit, non sibi comedit, sed domino suo relinquit. & similis est prædicator qui de opere fructuoso non propriã laudem quærit, sed gloriam, & honorem Deo relinquit. Io. 8. Ego gloriam meam non quæro.

Item quia canis nobilis, dato, q; de præda à se capta nihil percepit, nõ propter hoc infidelis existit, nec prędã aliã insequi propter hoc omittit. Sic quanquã prædicator ex prædicatiõe sua nihil tẽporale suscipiat: nõ propterea à prædicatione cessat, nec minus fideliter prædicat.

Item quia canis locũ suum cognoscit. Locus enim noster finalis, & permansibilis, non est in vita præsenti, quod Apo. recognoscebat dicens. Heb. 13. Nõ habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Et nota, q; canes itinera quamuis longa ad memoriam reducunt, & ad propria domicilia per longa terrarum spacia redire consueuerunt: quod prædicatores non corporaliter solum faciunt, dum per loca varia prædicando discurrunt, & postmodum ad sua claustra, vel habitacula redeunt, sed etiam spiritualiter, quia quanquam pro proximorum salute, seu pro-

uisione ad exteriora negocia, vel officia plerũque exire cogantur, tamen sollicitè ac prouidè ad proprium mẽtis domiciliũ redeũt, secundũ illud: Animalia ibãt & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscãtis.

Item quia interdum canis fortissimas, & magnas bestias inuadit audacter. Sicut legimus de canib⁹ Indiæ. Solent enim Indi (vt dicit Isido.) caniculas nocte ligatas in syluis dimittere, vt à tygribus cognoscantur, ex quibus canes adeo acerrimi oriuntur, vt leones prosternant. Vnde quidam canis sic natus à rege Albano Alexandro magno missus, primo in eius præsentia leonem occidit, tandem elephante deducto videns eius magnitudinem, primo obstupuit, & ingenti latratu insonuit, quem tamen inuasit, & tandem afflixit, quod cũ ad terram prostrauit. Sic sancti prędicatores diuino zelo, & spiritu accensi, interdum magnos tyrannos, & peccatores audacter reprehendendo aggrediuntur, sicut Ioan. Herodem. Vnde Herodes metuebat Ioannem, & audito eo, multa faciebat. Mat. 6.

Item canis vento, & odore etiam per aquas bestias fugientes insequitur, & earum deprehendens latibula, latratu, & mussitatu ea prodit. Sic prædicatores sancti vento. i. spiraculo diuino impulsi. & odore. i. desiderio supernæ salutis attracti, etiã per aquas tribulationum insequuntur bestias. i. peccatores bestialiter viuentes, vt trahant eos ad pœnitentiam, & eorũ latibula. i. vitia in quibus latere volunt, redarguẽdo produnt.

Item canis humanam societatem diligit. Sic sancti prædicatores humana consortia, in quibus fructificare possunt minime fugiunt, sequentes. s. exemplum illius, qui dicit. Prou. 8. Deliciæ meæ esse cum filiis hominum.

Item prædicator debet similis esse castori qui (sicut dicit Isido.) cum quadrupedibus viuit in terra, & cum natatilibus stat in aquis. Est enim in magnitudine ad modum parui canis; pedes posteriores quasi caninos habens, quibus principaliter ambulat: pedes autem anteriores habet quasi anserinos: quibus natat in aquis. Sic prædicatores non solum debent per terram discurrere per vitam actiuam quæ competit quadrupedibus. i. his qui perfecti sunt in quatuor virtutibus; sed etiam versari debent in aquis scripturarum cum natatilibus. i. contemplatiuis, & debent esse sicut canis per latratum prædicationis; sed parui in humilitate mẽtis: posteriores autem pedes sunt occupationes corporales pertinẽtes ad pietatem: & ideo sunt; vt animalis terrestris: sed anteriores pedes sunt meditationes spirituales, & ideo sunt sicut natatilis quibus. s. natat in aqua sapientiæ.

Itẽ prædicator curiosus est similis equo, qui aquã, quam potat, si clara est, pede perturbat. Similiter prædicator curiosus aquam claram. i. scripturam, & doctrinam planam, & apertam, pedes. i. affectu placẽdi, & vt reputetur sciens, Philosophicis rationibus inuolutis perturbat. i. offuscat, vt vix intelligatur, Vel aqua clara', est tribulatio patienter exterius potata, quam patiens tunc pede perturbat cùm interiori affectu iniuriantem non amat. Greg. super Ez. Perfecta patiẽtia est, quæ ipsum amat quem portat. Nam tolerare, & odisse non est virtus mansuetudinis, sed fulcimentum furoris. Eze. 34. Cum purissimam aquam biberitis, reliquam pedibus vestris turbabatis.

Item prædicator etiam assimilatur vrso. Nam quia vrsus sic interpretatus, & dictus est, quòd ore suo formet fœtus (v[...] [...]icit Isid. lib. ety.) Auic. etiam dicit quandam carnem [...]asci quam mater lambẽdo in membra componit. Sic etiam prædicator doctrina oris sui, format Deo spiritu[...] [...] filios. Quasi enim more matris in his quos [...] [...], lingua officio virtutum spiritualium membra componit. Vnde Apo. Gal. 4. Filioli mei q[...] [...] iterum parturio, donec formetur Christus in vo[...]

Veri prelati precipuum munus, ipsiusq; partes laude digne que sint, vt merito præsit, per quamplurima Arietis, leonis, Chamelopardalis, Ceruæ, aliorumq; animantium cornua habentium clarissima exempla demonstratur.

Cap. XCIX.

PRælatus debet esse similis arieti: quia aries dux est gregis, & ouium princeps, Sic prælatus debet esse dux subditorum. s. sicut auctoritate præsidendo, ita bonæ vitæ exemplo præcedendo.

Item quia natura arietem fecit fortissimum, secundum Isido. Vnde dicitur veruex à viribus, eo, quod tã quam vir ouium sit cæteris bidentibus virtuosior. Vel dicitur veruex, vt ipse dicit: quia vermem portat in capite, cuius pruritu sæpe fortissime caput mouet. Dicitur autẽ aries, quia hoc animal immolabatur in aris, sicut patet in lege Moysi, quæ omnia competunt prælato. s. fortitudo operis, sollicitudo mentis, quæ est, vt vermis in capite. de qua Apost. 2. Cor. 11. Instãtia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum.

Item immolatio carnis, de qua Apost. Ro. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiã viuentẽ, Sanctã Deo, &c.

Item prædicator bonus debet clamore prædicationis, & gemitu orationis subditos dormientes, siue in peccatis mortuos suscitare, exemplo leonis, cuius catuli, quando nascuntur, tribus diebus, & tribus noctibus dormire, vel mortui esse reputantur, & tunc patris rugitu, & clamore suscitari dicuntur. Tunc super catulos mortuos leo fortiter clamat, quando peccantes subditos prælatus, vel prædicator prædicando, vel corripiendo fortiter increpat: & tunc rugitum emittit, cum pro eis orando fortiter gemit. Vnde sicut clamor, & gemitus leonis dicitur suscitare mortuos catulos, ita clamor prædicationis, & rugitus orationis suscitat subditos in peccatis. Isa. 5. Rugitus eius vt leonis rugiet, vt catuli leonum, &c. Sed cum prælatus, vel prædicator loquitur bonis, debet loqui dulciter. In cuius signum dicitur Iudicum Ecce examen apũ in ore Leonis, & fauus mellis. Apis. n. pungit, & mel componit: quia prædicator debet pungere lentos, & dulcorare deuotos.

Item prælatus debet esse similis camelopardi; quod secundum Isido. est animal, Aethiopicum, caput habẽs cameli, collum equi, crura & pedes bubali, & maculas pardi. Est enim bestia albis maculis rutilum colorem emittẽtibus superspersa: & ideo à capite cameli, & à maculis pardi tali nomine est vocata (vt dicit Pli.) est autem bestia magis aspectu quã feritate cõspicua, tantũ mãsueta, vt quasi ouis nomẽ acceperit. Omnia autẽ hæc sunt prælato cõgruentia moraliter accepta:

præ: quia caput cameli ore ruminat, & ruminatio significat sacræ scripturæ meditationem. Collum equi flexibile est, quia curuatur ad tractum fræni. Et hæc flexibilitas refertur ad misericordiam, & pietatem prælati. Pedes autem bubali vngulas diuidunt, & maturè incedunt; & hoc refertur ad discretionis prudentiam. Albæ autem maculæ extra rutilantes, sunt pura opera, & exempla quæ exterius aliis apparent. Sic ergo prælatus debet habere caput cameli per notitiã sacræ scripturæ, Collum equi per flexibilitatẽ misericordiæ, crura vel pedes bubali per discretionem prudentiæ, Albas maculas pardi. i. operum puritatẽ, & plus in aspectu quã in facto debet habere seueritatẽ. Vnde debet esse aspectu ferus, sed animo vel opere mansuetus.

Item prælati debẽt se habere ad subditos sicut ceruæ ad filios. Ceruæ enim post partum vtũtur duabus herbis. s. como, & samole, quibus pastæ redeũt ad suũ fœtum, & illarum herbarum succo imbutæ filiis lactis exhibent nutrimentum: filios autẽ ad cursus exercẽt, & fugere eos docẽt, & ad prærupta eos ducunt, & saltandi modum eis ostendunt. Duæ ergo herbæ quæ faciunt ceruam ad nutriendũ filios lacte abundare, duæ virtutes sunt, quæ faciunt prælatos subditos suos debito alimento nutrire. s. sapientia quæ facit eos abundare lacte spiritualis doctrinæ: & misericordia, quæ facit abundanter dare nutrimenta corporalis eleemosynæ, debent etiam eos ad currendum per viam mandatorum. i. ad velociter obediendum instruere.

Item ad peccata fugienda inducere, præcipitia tentationum eis nota facere, & modum saltandi eis. i. euadendi ostendere.

Item sicut prælati præsunt in dignitatibus, ita debẽt præesse in virtutibus. Cuius exemplum est, quia omne animal cornutum est quadrupes, excepto quodã serpente in Aegypto qui dicitur cerastes, quod. s. intelligẽdum est si cornua sunt de natura ossis: præter testudines, siue limaces cornua mollia habentes. Per animal ergo cornutum intellige hominem in dignitate leuatum: signant enim cornua capitis, eminentiam dignitatis. Tales debẽt habere quatuor pedes; scilicet iustitiã temperantiam, fortitudinem, prudentiam. Cerastes autem siue serpens cornutus. i. hypocrita in dignitate positus, cornua sine pedibus habet, quia dignitatem tenet, & virtutibus caret. Similiter limax habẽs cornua mollia, signat prælatum carnalem habentem remissa opera: qui etiam pedibus caret, quia inferiores virtutes non habet.

Item prælatus virtuosus tunc faciliter ad contemplationem diuinorum erigitur cum se abstrahit à tẽporalibus curis. Cuius exẽplum est; quia animalia, quę dentes non habent in superiori mandibula, sunt cornuta: quia materia transit in cornua. Per animal verò cornibus munitum, prælatũ intellige in virtutibus ornatum. Cuius inferior mandibula est terrenorũ dispẽsatio prouida, in qua est multitudo dentium. i. multiplicitas laboriosorum operum, & durorum, sed quasi mandibula superior, est diuinorum contemplatio altior; quæ debet esse vacua dentibus. i. à temporalium curis, & laboribus semota. Vtraque tamen debet vti pro tempore, qui vult virtuosè præesse.

Item prælationis honore digni non sunt, qui solũ, quæ sua sunt, quærunt. Vnde nullũ animal habens dentes recuruos (vt aper) habet cornua, eo, quòd illa materia transit in culmos. Ille quippe prælatus suos dentes recuruat, qui ea quæ agit ad semetipsum reflectit & replicat: sed nõ est dignus cornibus dignitatis, qui alios negligens tantum seipsum pascit. Eze. 34. Væ pastoribus, qui pascunt semetipsos.

Hominem quemq; viui commodè, proficere in virtutibus posse, serui exemplo perspicacissimè confirmatur.

Cap. C.

PRoficere, & crescere potest homo virtutibus quã diu durat præsentis vitæ tempus. Ceruis. n. crescunt cornua vsque ad septimum annum, quia vsque ad septẽ annos omni anno pullulant eius cornua vnum ramum. Vnde eorũ ætas deprehenditur per cornua. Quia ergo septemnarius est numerus vniuersalis temporis scilicet quo vniuersum tempus vitæ nostræ voluitur, sicut patet in septem diebus septimanæ, accipiamus in septennario annorum totum tempus dierũ nostrorum. Scriptum est. n. Eze. 4. Diem pro anno dedi tibi. & Psa. 89. dicit, Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Septẽnarius. n. per denarium multiplicus. i. 70. cõsurgit: vt innuatur, quod totum tempus annorum nostrorum debemus dedicare profectui virtutum, quem signat augmentatio cornuum, & hoc fit per septemnarium virtutum: quia sunt quatuor virtutes cardinales, & tres theologicæ, vel per septẽnarium operum misericordiæ cum obseruatione decalogi.

Prudentia virtus quãtum nobis expediat ac quo modo ea homines vti debeant, Hericij, formicæ serpentis, multorumq; animalium naturali sagacitate clarissimis similitudinibus exprimitur.

Cap. CI.

PRudẽtiam docet nos habere hericius tripliciter. Primò, contra insultum tentationum: Nam hericius, dum se infra corium durũ spinis asperis vndique circumseptum includit, se ab inuadentibus protegit. Nam mox cum aliquid sentit, se in globum conuertit, & ferienti spinas opponit. Est itaque dura & spinosa pellis;. aspera pœnitentia, & dura afflictio carnis, in quam dum homo se per humilitatem abscondit, & eam tentationi opponit, eius tentationes euadit, vnde Ps. 34. Ego autem cũ mihi molesti essent; induebar cilicio, humiliabam in ieiunio animam meam.

Secundò docet nos habere prudentiam quantum ad nutrimentum operum. Est enim hericij talis prudẽtia, quia ascendit vitem vel aliam arborẽ, & vuas, & poma deijcit, & postea se super illa inuoluit, & suis spinis infiguntur, & sic portat escas filiis, sicut Isi. dicit. Ille ergo vites, vel arbores ascendit, qui ad sanctorum virtutes, vel vitas considerandas per mentis contemplationem se erigit. Et tunc ex eis poma deijcit, quando ex eorum comparatione suos defectus agnoscit; Quasi enim poma de arboribus deijciuntur, cum maiorum facta minoribus comparantur. Sed tunc ea velut hericius quis spinulis suis infigit, & dorso deferenda suscipit, quando illa pro posse sequi acutis affectibus disponit: & tunc idem filios pascit, quãdo ex eorum imitatione sua opera dirigit, & nutrit.

Tertiò

Tertiò docet nos esse prudentes circa varietatem temporum, Dicit.n.Aris.de ani.quòd hericij faciunt foramen vnũ contra ventos septentrionales, ad quod confugiunt in calore: & aliud cõtra australes; ad quod confugiunt, dum frigus sentiunt. Vnde dicitur, quòd quidam fuit in Constantinopoli, qui per hericium quem habebat, prædicebat omnes ventos futuros; nec sciebat aliquis, vnde hãc scientiam haberet. Sic homo prudens in calore prosperitatis debet refugere ad ventũ septentrionalem frigidum.i.ad memoriam aduersitatis, vt.s.per timorem à superbia & intemperantia liberetur. Sed in tempore frigoris.i.aduersitatis, debet refugere ad ventum australem calidum.i.ad memoriam prosperitatis ne à tristitia.s.nimia absorbeatur. Ecc. 11. In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum.

Item prudentiæ exemplum habemus in formicis.

Primò, in prouidendo, prouidẽt. n. tempora futura. Nam in æstate congregant, vnde in hyeme viuant. Sic nos debemus in via prouidere nobis de tẽpore mortis. Prou. 6. Vade ad formicam ô piger & cõsidera vias eius, & disce sapientiam; quæ cum nõ habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat.

Item in congregando. Congregat triticeum granũ, non curans ordeum. Sic homo debet congregare spiritualia, & æterna, & non curare de temporalibus & pereuntis. Mat. 13. Triticum cõgregare in horreũ meum.

Item in conseruando, Nam quando pluuia super eius triticum descendit, illud Soli exponit, vt iterum desiccetur. Sic quando aliqua tẽtatio, vel corruptio in nobis accidit, quę possit triticum.i.nutrimentum, vel meritum nostrum spirituale corrumpere, & perdere, debemus illud reparare calore Solis.i.feruore contritionis, vel manifestatione cõfessionis quia illud quod soli exponitur, in lucem producitur, vel per fauorem orationis.

Item in custodiendo primo suum cibum. Nam (sicut dicit Pli.) formicæ grana colligunt, cumulos cõponunt, & in secretiori parte domicilij abscondunt, ne ab auibus rapiantur, vel à vento dispergantur, ista grana sunt Dei verba, quibus anima nutritur, & pascitur: sicut formica de granis, de quibus in secretiori parte animæ, s.in memoria debemus cumulum ponere, scilicet de his, quæ audiuimus; plura memoriæ commendando; & ibi occultare per humilitatem; ne ab auibus rapiantur.i.à dæmonibus; sicut semen, quod cecidit in [illegible]; & volucres cœli comederunt illud. Vel ista grana sunt bona opera; vt eleemosynę, & huiusmodi quæ debemus cumulare multiplicando & abscondendo per humilitatem nec iactantes ostendendo, ne à vento vanæ gloriæ dispergantur, vel ab auibus.i.ipsis dæmonibus auferantur.

Item inueniuntur prudentes in custodiendo aurũ. Nam in Aethiopia dicuntur esse formicæ ad formam canis: quæ arenas aureas pedibus eruunt: & ne auferãtur custodiunt: quasi arenæ aureæ sunt virtutes spirituales animæ; quas pedibus.i.affectionibus, vel gressibus bonorum operum debemus eruere, & cum omni studio custodire, ne à nobis auferantur.

Item prudentia serpentum est in exemplum nobis multipliciter.

Primò; quia serpens docet nos Christũ diligere. Nã serpens super omnia caput custodit; quia in ipso præcipue eius vita consistit. Vnde dicit Pli. quod si caput serpentis cum duobus digitis euaserit, nihilominus viuit; propter quod totum corpus pro seruãdo capite ferienti opponit. [illegible] vt scilicet nos caput nostrum in nobis custodiamus [illegible] pro ipso à quo habemus vitam gratiæ, & gloriæ, omnia alia negligamus, secundũ illud, Or[illegible]a detrimẽtum feci; & arbitror vt stercora; vt Chr[illegible]um lucri faciam.

Secũdò, docet nos peccatum abiicere. s.per innouationem pœnitentiæ. Nã serpens (sicut dicit Aris. de anima.) quando sentit se senio grauatum, pluribus diebus abstinet a cibo; vt sic pellis eius faciliter relaxetur. deinde gustata herba quadam amara prouocatur ad vomitum, & euomit humorem virulentum, qui erat causa suæ infirmitatis: tandem vt cutem rigidam tẽperet in aqua se balneat, & quærens angustam rimam in petra per eam intrat, & per violentiam transiẽs ab exuuia se denudat, idest à pelle, quę vocatur exuuia ab exuendo, quia eam exuit & deponit: & tandem se soli exponẽs, desiccat, & nouum corium reparat, & sic, resumptis viribus; videt clarius, incedit fortius, & comedit auidius. Hoc idem dicit Auicen. & Plinius scilicet de innouatione. Nos igitur exemplo serpẽtis debemus vitam innouare per opera pœnitentiæ.

Primò, ieiunãdo nõ tantũ à cibis sed magis à vitiis.

Item amaram herbam contritionis cordis gustando, venenum peccati per confessionẽ euomẽdo, aqua lachrymarum, vel doctrinę nos abluendo. In arcto foramine pœnitẽtiæ exuuias veteris hominis, idest malæ consuetudinis deponẽdo ad calorem Solis.i. amorem Christi, mollitiem, & pronitatem peccandi desiccãdo, & nouum corium.s.hominem qui secũdum Deũ creatus est, induendo. Vires bene agendi resumendo. Clarius spiritualia contemplando: fortius Deum & proximũ diligẽdo, & quę spiritũ nutriũt, auidius assumẽdo

Tertiò docet nos serpens diabolo resistere. Dicit enim Isid. li. 19. quod aspis serpens cum incipit incantatorem audire, vnam aurem in terram premit, & alterã cauda claudit, & sic vocem incantantis effugit, & incãtanti non obedit. Sic etiam nos debemus incantatori.i.tentatori resistere.s.cum cauda, & terra.i.cum memoria finis nostri qui designatur in cauda, & terrenæ fragilitatis, qui designatur in terra, tentationes repellẽdo, Ps. 47. Sicut aspidis surdæ obturantis aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium.

Quartò docet nos carnem subiicere. Nam serpens calcaneo mulieris insidiatur & inimicatur. Genes. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & tu insidiaberis calcaneo ei9. Sic nos debemus insidiari carni, & calcaneum.i.finem eius attentè considerare. Aug. Nihil tantum valet ad domandum desideria carnis, quàm cogitare qualis ipsa sit futura.

Quintò docet nos mundum fugere. Nam serpens propter inimicitias, quas habet cum homine fugit, & sub spinis latitat, & in desertis habitat. Sic sancti viri propter odium mundi, & insidias, fugiunt in desertis claustri, & latitant sub asperitate pęnitẽtię. Dicitur.n. quod serpens fugit hominẽ nudũ, & insilit in vestitũ: quia s.diabolus timet pauperem, & se ab affectu temporaliũ denudãtẽ: sed vestito.i.diuitiis munito præualet, &

ideo

ideo qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem & in laqueum diaboli. 1. Ti. 6.

Sexto docet delicias abhorrere: quia serpés dum natat in aqua: caput eleuatum portat ne eo submerso suffocetur. Sic sancti viri cauent ne caput rationis submergatur præsentibus delitiis.

Septimò docet nos humilitatem tenere. Isa. 65. Serpenti puluis panis eius. Ita vir sanctus etiã se reficit cogitando: quod est puluis & cinis humiliando se cum Abrahã. Gene. 8. Loquar ad dominum meum cum sim puluis & cinis.

Item prudenter viuere & operari animalia quædam terrestria nos docent. Nam sicut nos docet Augu. 11. de ciui. Dei. Est admiranda in brutis quædam prudentia: in quibus cum nulla sit propriè loquendo scientia, quædam tamen in eis similitudo scientię inuenitur: eui dentem. n. habent solertiam in fœtuum educatione in latibulorum ædificatione & nutrimentorum acquisitione in vulnerum medicatione in nociuorum euitatione in mutationis temporum præcognitione suorũ comparium dilectione. Docent itaque homines primo prudentes esse non solum in nutritione carnalium filiorũ quibus sicut dederunt naturæ fundamentum ita & dare debent documenta disciplinę & alimenta vitæ: sed etiam in promotione spiritualium desideriorum: quæ cum in corde exorta fuerint velut spirituales sunt soboles confouendæ.

Item in habitaculi constructione non tantum exterioris in quo quiescat corpus: sed magis interioris: vt domum conscientiæ construas: in qua resideat Deus.

Item in nutrimenti procuratione non tantum quo caro reficiatur, sed magis quo spiritus alatur. Nõ enim Mat. 4. in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, &c.

Item in vulnerum curatione, non tantum corporalium iaculorum, sed magis viciorum, seu tẽtationum. Docent etiam te prudenter noxia euitare, nõ tantum quæ lædunt corpus, sed magis quæ spiritum inficiunt: & insuper tua pericula te præcauere monent, & opportuna futuris temporibus remedia præparare. Quod autem omnibus his dulcius est, non tantum coniugalis fœderis suadent te diligere comparẽ, sed & socialis vitæ amare consortem.

Quando ac qua via filij sint à parentibus educandi: Aranearum exemplo sacræq; scripturæ testimonio edocetur.

Cap. CII.

PVeri, & puellæ sunt in pueritia bonis & congruis operibus, & studiis assuefaciendi, exemplo aranearum, quæ ex ouis procreatæ, quando mox natæ, texturas ascendere incipiunt, & operari ac si in ventre essent edoctę: sic fuit Beatus Iob circa opera misericordiæ, Vnde dixit: Iob 31. Ab infantia creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecũ. Sicut & fecit Tobias Tob. 1. filio suo quẽ ab infãtia timere Deũ docuit, & abstinere ab omni peccato. Vnde Eccl. 30. Tunde latera eius, dum infans est.

Quantum mentis puritas sit à fidelibus conseruanda ac diligenda naturali animalium exemplo in fœtu perspicitur.

Cap. CIII.

PVritas mentis est inter omnia magis diligenda. Nã omne animal faciens multos fœtus, primũ magis diligit, & reputat sibi magis naturalẽ. Et ideo quædam animalia fœtus suos deuorant præter primũ. Primũ autem, quod oportet in nobis esse, & omnia nostra opera præuenire, est puritas mentis. Vnde est præ omn. b. diligẽda & cõseruãda. Et ideo dicit de ea Greg. Nazianzenus. Prima sapiẽtia est vita laudabilis, & apud Deum pura mens, Per quam puri puro iunguntur, & sancti sancto sociantur.

Quatuor Dromedarij naturalibus affectibus præcipuis, quẽadmodum Religiosi vitam agere debeant, aperitur.

Cap. CIIII.

REligiosi d cũt similes esse dromedariis, siue dromedis. Nã propriè loquendo animal dicitur dromedius. Custos autẽ talium animaliũ dicitur dromedarius. Debet ergo religiosus assimilari dromedis quadrupliciter. Primo propter continentiam. Castrãtur. n. dromedi à iuuentute (sicut Auic. dicit) vt sint cursui aptiores. Similiter religiosi debẽt à iuuẽtute se per votum continentiæ in mundicitia carnis seruare. Mat. 19. Sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum Dei. Secundò, propter abstinentiã. Sunt. n. dromedi parui cibi, & fœnum, & cortices, & ossa dactylorũ valde diligunt. Sic non debent religiosi delitias quęrere, sed potius grossa cibaria. Tertiò, propter obedientiã, in qua velunt dromedi debent esse veloces, & prompti. Sunt enim dromedi velocissimi. Vnde dromos græcè velox cursus dicitur Latinè. Nam centum milliaria, & amplius pergunt in die. Debẽt etiã esse in obedientia laboriosi, & continui. Sicut dromedi habent crura longa, & neruosa multum ad laborandũ fortia, & ad continuãdum firma. Quartò, propter humilitatis mẽsuram. Sunt enim dromedi non magni corpore: quia minoris staturæ, quã cameli: quia scilicet religiosi non debent esse magni in sua reputatione, sed humiles, & abiecti. Apo. Gal. 6. si quis se existimat aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

Potissima sanctorum virorũ virtutes animiq; dotes per quã plurimas, Agni. equi, elephantis leonis leporis, Taxiq; naturales, ac promiscuas proprietates, excellenter patefiant.

Cap. CV.

SAncti viri assimilãtur agnis. Primò, propter innocentiam. Nam agnus inter animalia omnia est maximè mãsuetus, & innocẽs. Vnde nec dẽte lędit, nec cornu impetit, nec vngue scindit, nec calce percutit. Et ideo (sicut dicit Isid.) cætera animalia armauit natura, solum agnum dimisit inermem. Hæc autem innocentia, quæ est in agno, principaliter fuit in Christo, quæ scilicet nunquam alicui aliquid malefecit: quod etiam vnus ex latronibus in cruce cognouit, dicẽs, Nos quidem digna factis recipimus, hic autem nihil mali fecit.

Secundario autem talis innocentia competit etiam aliis Sanctis, qui fuerunt imitatores Christi, & ideo tãquã agni neminem lædebant, nec dente inuidæ detractionis, & nec tyrãnicæ dominationis, nec vngue violẽtę direptionis, nec calce iniuriosę despectionis, siue percussionis. Apost. 2. Cor. 7. Neminem læsimus, &c. Et idcirco etiam alios ad hæc monebat dicens. 2. Cor. 6. Nemini dantes vllam offensiónem. Secundò propter iustitiam: pertinet enim ad perfectam iustitiam, non solũ neminem lædere, sed etiam aliis omnibus, si potest fieri prodesse. & hanc iustitiam agnus ostendit, quia quicquid in se habet, hominibus vtiliter præbet. Nam pellis eius est vtilis ad varium vsum, pili ad indumentum, fimus ad terræ cõdimentũ, cornu & vngula ad medicamentum.

mentum,& carnes eius ad esum. Hæc autẽ omnia cõpetunt Christo principaliter, quia ipse suam pellem.i. suam conuersationem exteriorem, siue sua vellera.i. exempla, seu opera reliquit nobis ad indumentum.i. ad imitationis exemplum eo modo; quo dicit Apos. Ro.13. Induimini dominum nostrum Iesum Christũ.

Item suum fimum.i. humilitatem dedit ad cõdimẽtum.s. scilicet omnium virtutum; & operum. Vnde ipse dixit. Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et hæc humilitas est condimentum, sine quo nullum opus placet Deo. Vnde Christus dixit apostolis. Luc. 17. Cum omnia benefeceritis dicite serui inutiles sumus. In cornu autẽ propter vnctiones, quæ cum eo fiebant, vt patet 1. Reg. 16. significatur potestas Christi, in institutione sacramentorum: sed in vngula agni diuisa, discretio doctrinæ Christi. Et hoc omnia nobis ad medicinam dedit, scilicet, & sua sacramẽ menta, & sua verba insuper Christus tanquã agnus, & suam carnem reliquit nobis in cibum.s. in sacramento eucharistiæ: sicut dixit ipse. Io. 6. Caro mea verè est cibus, &c. Competunt etiam secũdario sanctis viris prædictæ vtilitates agnorum: quia ipsi sancti in varijs vsibus; & obsequijs proximis seruiunt. Nam nudos vestiunt: pauperes cibis impinguant: & cõdiunt, & ad infirmorum fomentum; & curam frequenter ex compassione intendunt.

Tertiò: propter prudentiam: Nam agnus dicitur ab agnoscẽdo. Duo.n. sunt: quæ agnus naturaliter discernit: & agnoscit. Primò matrem: Nã inter innumerabiles greges solo balatu matrem agnoscit. Eodẽ modo Christus dicitur esse agnus ab agnoscẽdo. quia in cruce existens matrem agnouit, de ea specialẽ curam habendo: & Ioanni ipsam commẽdãdo: qñ dixit. Ioan. 19. fili: ecce mater tua. Quod exemplum sequentes sancti viri de parentibus suis vsque ad mortem curam & diligentiam gerunt. Nos etiam exemplo Ioannis studere debemus, vt ipsam beatam Virginẽ matrem habeamus. Agnus.n. balatu matrem quærit: inuenta autem ea caput erigit: mãmas quærit: quas dum sugit: poplites flectit: & vt mater ei plus de lacte præbeat: capite matris vbera præmit. Sic etiã vir deuotus balatu.i. voce orationis sanctæ matrẽ misericordiæ inquirit: & ad eam caput.i. mentẽ per cõtemplationẽ erigit: mãmas suæ pietatis: & consolationis requirit: deuotẽ etiam: & sæpe salutando sibi genua flectit; atque capite.i. mẽte feruẽter desiderãdo & importunè postulando: quodammodo quasi præmit vt suæ consolationis gratiam largius infundat. Secundò: quia agnus naturaliter suũ hostem agnoscit: scilicet lupum. Nam etiam si eũ nunquã viderit: statim cũ primo videt: agnoscit. Similiter etiam Christus suos crucifixores agnouit non odiendo: sed pro eis orãdo. Luc. 22. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. In qua oratione aduerte: quòd patrem pro eis orando inuocauit cum dixit pater.

Item eis ignosci postulauit. Ignosce illis: inquit.

Item illos excusauit: quia nesciunt quid faciunt: & hæc tria faciunt etiã ipsi sancti: ipsum agnũ sequentes erga aduersarios suos: scilicet ꝙ pro eis orãt: eis indulgent: & non solum non accusant: sed etiam excusant.

Quartò: propter patientiam: quia ligatus à carnifice nõ se defendit: siue expolietur vellere siue cute. Et dum portatur ad victimam non plorat; non clamat: nõ murmurat: non recalcitrat: sed placido vultu suum respicit occisorẽ: ac si eum portaret ad pascua. Similiter etiam Christus captus: & ligatus in horto non se defendit. Similiter in flagellatione expoliatus veste: lacerata cute: & similiter etiã expoliatus ad crucẽ se nõ defendit: nec crucifix⁹ recalcitrauit: nec murmurauit: vnde Hie. 11. Ego quasi agnus mãsuetus: qui portatur ad victimã. & Isa. 53. Quasi agnus corã tondente se: obmutescet: & non aperiet os suũ. Vnde etiam sancti viri hoc exemplũ patientiæ: & mãsuetudinis quãdiu possunt imitari conantur. Apo. 14. Hi sequũtur agnum, quocunque ierit.

Quintò: propter mũditiã. Nã agn⁹ quasi animal mũdũ immolabatur: & victimabatur in lege: ad figurãdũ Christũ: qui tanquã agnus fuit pro peccatis nostris in ara crucis immolatus. Vnde Ioãnes Baptista de eo dixit: Io. 1. Ecce agnus Dei: qui tollit peccata mũdi. Sic etiã sancti & immaculati viri faciũt Deo victimã de se ipsis eo modo quo Apos. dixit: Exhibeatis corpora vestra hostiã viuentẽ; sanctã: Deo placẽtẽ: Et nota: ꝙ immolabatur in lege agnus anniculus: immaculatus: ad significandũ: ꝙ ille qui vult de se facere gratum sacrificiũ Deo: debet esse agnus per patientiã; immaculatus per munditiã: anniculus per cõtinentiã. Dicebatur.n. anniculus cũ esset vnius anni cõpletus: quia tũc est optimus: eo ꝙ agnus tanto melior est quanto à lacte remotior. Vnde est ille vt anniculus: qui est remotus à lacte.i. à carnali delectatione: scilicet per continentiam.

Item sancti viri assimilantur equis:

Primò, ratione viuacitatis: quia equus est animal viuax: quia in cãpis exultat; bellũ à remotis odorat: tubis ad prælium excitatur ad cursum prouocatur. dolent equi cũ victi fuerint: gaudent cũ vicerint. Sic sancti viri in cãpis.i. in aduersitatum: vel tentationum prælijs exultant secundum illud Iac. 1. Omne gaudium existimate fratres: cum in tẽtationes varias incideritis.

Itẽ bellũ tentationis vel bellũ mortis procul odorãt.s. in prouidẽdo: & præparãdo se tubis.i. vocib⁹ prędicatorũ: vel tubis diuinorũ iudiciorũ excitantur ad bellũ vitiorũ. Hæc tuba excitatus beatus Hiero. dicebat: Siue comedã: siue bibã: siue quicquid aliud faciã: semper auribus meis intonare videtur illa terribilis tuba: surgite mortui: venite ad iudicium. Item ad cursum.i. velocitatẽ bene operandi: vel obediendi; de qua dr̃. Ps. 118. Viã mãdatorũ tuorũ cucurri; prouocãtur.

Itẽ si vincũtur tẽtatione: vel negligẽtia: dolore pœnitentiæ purgãtur: & in victoria tentationum: & vitiorũ lætantur. Secũdò ratiõne sagacitatis: quia quidã equi sagaciter recognoscunt dños suos: & alios super se ascẽdere nõ permittũt. Sic sancti viri recognoscũt dñm nõ tantũ in beneficijs: sed ẽt in flagellis: & aliũ dñm.i. diabolũ: vel peccatũ super mentis sellã ascendere nõ permittunt secundũ illud Eph. 5. Nolite locũ dare diabolo. Tertiò: ratione pietatis: quia aliqui equi in morte dñorum lachrymas fundunt. Et sic sancti viri plorãt cõsiderãtes legendo: vel audiẽdo passionem Dñi: sciẽtes: quod sicut fuerunt socij passionum: sic erunt & cõsolationum. Item sancti viri quãuis magna vitia vitãt; frequenter tamen paruis vitijs terrentur. Vnde sunt similes elephantibus qui domiti sunt in bellis optimi. Nam acies proferunt: armatos ferunt: nec armatorũ acies expauescunt: nec suorum rumores fugiunt.

Item super eos turribus ligneis collocatis: de eis tā quam de muro tela ignea emittūtur: & cum sint tales; tamen de mure timent. Sic sancti viri quamuis magna tentationum bella vincant; & magnarum virtutum arma ferant, nec tribulationes; nec persecutiones expauescant, nec linguas calumniantium, seu detrahentiū fugiant: tamen aliquando aliquis minimus defectus; vel molestia relinquitur eis, qui semper eos in timore; & cruciatu tenet. Sic Paulus 2. Cor. 6. ad tertium cœlū raptus. & omnium tribulationum pericula expertus, omnibus gratiis & virtutib⁹ plenus: tamē stimulo carnis præmitur, & timens ac orans, vt amoueri debeat; minime exauditur.

Item sancti viri assimilantur leonibus in multis. Primo in audacia siue magnanimitate. Apparet. n. magnanimitas leonis in triplici actu.

Primus est, quia cum venatores eum sequuntur, nō latitat, nec se occultat, sed videri se optat, & in mediū campum vadens ad pugnam se præparat, & abscondere, & fugere magnā verecūdiam reputat. Similiter sancti viri, & perfecti tribulationes, & persecutiones, cū opportunum est, non refugiunt, immo quādoque persecutores incitando, vel expectādo præueniunt, & persecutiones cum eueniunt, cum magno gaudio suscipiunt. Act. 5. dicit, quòd ibant Apostoli gaudentes à cōspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.

Secūdum ostensiuum magnanimitatis leonis est (secundùm Isi. lib. 6. Ety.) quia venatores intuetur, vt ipsis visis minus terreatur: sed amplius animetur. Econtra autem est in animalibus pauidis, vt est ceruus, & lepus: quia quanto plus aspicerent venatores, tanto plus expauescerēt. Vnde Pro. 30. Leo fortissimus bestiarū, ad nullius pauebit occursum. Sic sancti, & perfecti viri inter suos persecutores positi, dum eos sæuire vidēt intuentur, & considerant quàm sit eorum potestas, & ita breuiter transitoria, & quomodo eorum perfidia sit æternum supplicium receptura. Et quomodo ab illis sibi fabricatur sempiterna corona. Et ideo dum sic intuentur eos, magis crescit in ipsis virtus, & patientia. Simile etiam faciunt de tribulationibus, & infirmitatibus considerando quàm breues, & vtiles sunt: & ideo ex eis fortiores efficiuntur. Apo. 2. Cor. 12. Cum infirmor, tunc fortior sum. Tertium ostensiuum suæ magnanimitatis est: quia cum insequitur, saltu vtitur: sed cum fugit non vtitur, sed potius lento passu graditur. Sic sancti insequuntur spiritualia bona saltibus amoris, & feruoris. Phili. 3. Sequor autem si quo modo cōprehendam. Cant. 2. Ecce iste venit saliens in montibus, sed in persecutione & pœna positi non saltando per impatientiam, vel impetum furoris incedunt, sed cum suauitate patientiæ & mansuetudinis transeunt: propter quæ omnia dicitur Pro. 28. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit. Sed nota, quòd quamuis leo sit ita securus: tamen quędam sunt quę dicitur timere, quæ etiam sancti viri timent.

Primum est strata publica, & hęc strata est mors, per quam omnes oportet pertransire. Ps. 110. Timor mortis cecidit super me. Secundum est quoddā animal paruum, & venenosum, quod dicitur leontofonus, quod signat peccatum. Cuius venenum fugiunt sancti viri sicut venenum serpētis. Ecc. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum.

Tertium est strepitus rotarū. i. comminationes scripturarum. Et quasi duæ rotæ sunt duo testamenta, vel duæ fortunæ: sicut prosperitas, & aduersitas, quarum strepit⁹ formidabilis est, quia status periculosus vtriusque fortunæ.

Quartum est quoddam animal ferox, quod dicitur lazaimi, à cuius ferocitate vix potest aliqua bestia esse tuta, & signat feritatem & seueritatem summi iudicis. Ps. 118. A iudiciis enim tuis timui.

Quintum est ignis. s. gehennæ, vel purgatorij.

Sextum est decipula, vel laqueus venatoris: & hæc est tentatio, vel fraudulentia dęmonis, quam etiā Sancti timent.

Septimum est flagellum. Timet enim leo, quando videt verberari catulum: & sic timenda sunt flagella præsentia.

Secundo assimilantur sancti viri leoni in iustitia, primo distributiua. Nam prædam, quā rapit, solus comedere erubescit, & ideo sæpe à remotis bestiis alus sequentibus de sua præda aliquid relinquit. Hæc est illa iustitia de qua dicitur in Ps. Dispersit, dedit pauperib⁹, iustitia eius manet in seculum seculi. Hāc habuit Beatus Iob, dicens Iob. 31. Si comedi bucellam meam solus, & non comedit pupillus ex ea.

Item leo vtitur iustitia vindicatiua, siue punitiua erga se, & erga alios: se enim punit, quādo exardescit in ira, quia iratus terram cauda verberat, & eadem cauda seipsum flagellat in tantum, vt sanguis fluat. In quo dat exemplum, vt homo iram suam in seipsum deprimat, & nō in alium refundere quærat; quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit. Matt. 5.

Item erga alios vtitur leo Iustitia vindicatiua.

Primò, quia vim vi repellit, quasi cum moderamine inculpatæ tutelæ. Nam si quis contra eum telum emiserit, si non eum tetigerit, vtique eum inuadit, sed non ipsum vulnerat, nec lædit, quod est contra illos qui in sua defensione vindictæ moderamine non vtuntur.

Tertio sancti viri assimilātur leoni in prudentia, primo, quia leones, quando ambulant sua cauda delent vestigia, ne à venatoribus valeant inueniri. Sic sancti viri posteriori pœnitentia delent peccata præcedētia, vt dici possit de eis Psa. 31. Beati, quorum remissę sunt iniquitates, &c. Signum etiam cautelæ: & prudentię, videtur esse in leone; quòd dormit apertis oculis. Vnde videntur eius oculi vigilare. Similiter sancti viri quasi dormiendo vigilant, secundùm illud Can. 5. Ego dormio & cor meum vigilat. Est enim quasi quies somnus contemplationis; qua ab exterioribus actibus vacantes interius vigilant circa spiritualia; & cœlestia oculos mentis aperientes.

Item est somnus mortis in quo sancti dormiunt. i. æternæ pacis quietem accipiūt, vbi in Dei visione oculos mentis aperiunt ita, vt nunquam claudantur. Et licet etiam peccatores propter quietem siue dispositionem carnis in sepulchris in morte dormire dicuntur; Psa. 75. Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerūt omnes viri diuitiarum suarum in manibus suis. Tamen ipsi dormiunt oculis clausis. i. moriūtur, quia maximè in morte excæcantur, & sensum perdunt.

Quartò sancti viri assimilantur leoni in temperātia siue abstinentia. Nā leo quando semel satiatur, duob⁹, vel tribus

vel tribus diebus abstinet: si autem eum fugere oporteat, & nimis sit plenus cum branchia carnes de vẽtre extrahit, & sic leuis fit. Et iterum leo diutissime viuit, quod per dentium comprehenditur consumptionem.

Sic sancti viri abstinentes sunt à cibis corporalibus, & quicquid carnalitatis in se sentiunt, quod eos in spiritu grauet, cum branchia. i. cũ violentia asperę pœnitentiæ, vt leuiores fiant, euacuare laborant. Quod autẽ leo diutissimè viuit signat, quòd sicut dicitur Eccle. 71. Qui abstinens est, adiiciet vitam.

Quintò sancti viri assimilantur leonibus in clementia siue pietate, Nam contra hominem ab eo nõ læsus nequit irasci, sed est hominu naturaliter pius. Nam si non nimia fame vincatur, prostratis parcit, captiuos obuios abire permittit, nec hominem, nisi in magna fame comedit, vel occidit (vt Isido. dicit) Fœminas etiã non tangit, & tãto infantes, nisi magna fame compulsus. Similiter sancti viri sunt aliis mãsueti, vt non irascãtur inordinatè, vel de facili contra eos.

Item sunt pij hominibus præcipuè miserabilibus, cuiusmodi sunt captiui, mulieres viduæ, pueri pupilli, & huiusmodi.

Item prostratis. i. se humiliantibus parcunt etiã ab iniuriis propriis. Ostendit etiam leo pietatem ad seipsum maximè in morte. Nam leo quando moritur, terram comedit, & mordet, & lachrymatur. Et sic homo debet in morte esse pius animæ suæ, remordendo per compunctionem vitam suam terrenam, & lachrymando, siue flendo peccata, vnde August. tempore mortis suæ, contra lectum in pariete fecit sibi scribi psalmos pœnitentiales. Et pluribus diebus eos legendo plorabat.

Item sancti viri assimilantur leporibus.

Primo ratione velocitatis. Est. n. lepus animal velox ad currendum. Vnde dicitur lepus, quasi leuipes, quia currens leuiter mouet pedes. Nam contra omne nociuũ dedit natura salubre remedium, vt dicit Aui. Vnde Lepori data est mẽbrorum leuitas, cursus agilitas, & sub pedibus pilorum villositas, vt dum fugere oporteat pedes nõ lædat. Sic sancti viri sunt veloces ad mãdatorum Dei obedientiam vel audiẽtiam, secundum illud Iaco. 1. Sit autem omnis homo velox ad audiendum.

Item sunt currentes ad mandatorum obseruãtiam secundùm illud Psa. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri, &c. Gratia. n. Dei quę potiora remedia tribuit quàm natura, dat eis membrorum leuitatem per continentiam, cursus agilitatem per charitatem feruidam, quæ omnia facit agilia & leuia.

Item pedum villositatem per pœnitẽtiam asperam, quæ pedes affectionum custodit illæsos.

Secundò, ratione timiditatis: quia lepus est animal pauidũ. Sic sancti viri sunt semper pauidi siue de diuinis iudiciis, secundùm illud Psa. 118. A iudiciis. n. tuis timui. siue de præteritis peccatis. Eccl. 5. De propitiatu peccatorum noli esse sine metu, siue de tentationũ præcipitio. Pro. 28. Beatus hõ qui semper est pauidus.

Tertiò ratione mititatis. Est. n animal mite & imbelle. Vnde nulla defensione vtitur, nisi præsidio fugæ. Sic sancti viri sunt mites in conuersatione, imbelles. i. sine proximorum offensione fugientes vitia & temporalia commoda, & iurgia siue litigia. Et nota, quòd lepus fugiens canes naturale habet quòd fugiat contra montes: habet. n. crura posteriora longa, vt facilius corpus eleuet, quando per montem ascendit. Vnde facilius eũ canis inuadit, quando de monte descendit. Tunc. n. nõ benè currit, sed quasi cadendo incedit. Vnde quando potest, montem circuit [illegible] monsque versus montem erigit, & sic sæpe canes effugit. Sic sancti viri fugientes tẽtationes, fugiunt ad montem. i. ad Christum. Prou. 30. Lepusculi plebs inualida, in petra. i. in Christo collocat cubile suũ. Ipse. n. est mons de quo Isa. 2. Erit mõs domus domini in vertice montium. Ipse etiam idem est petra, de qua Apost. 1. Cor. 10. Petra autẽ erat Christus, vel ad montem. i. ad contẽplationem paradisi. Habent. n. sancti longa crura posteriora. i. magna sequentis vitæ desideria. i. eorum quæ post istam vitam sequẽtur. Et talib. desideriis eorum mens in contemplatione illius celsitudinis faciliter eleuatur. Quando verò de monte cœlestis contemplationis ad terrena pertractanda, vel cogitanda, anima descendit, tunc faciliter in peccatum cadit, & canis. i. diabolus eã facilius capit. Et ideo sancti contemplando citeuerunt, quousque ad illius supernę dulcedinis aliquam gustationem assurgunt.

Quartò ratione vtilitatis. Est. n. animal, vtile quò ad cibum, quò ad vestimentum, & quò ad medicamentum: nam eius oculi valent contra venenum. Sic sancti viri alios pascunt suis doctrinis, vel eleemosynis, vestiunt exemplis. Quasi. n. eius pellibus. i. virtutib. induitur cum aliquis exempla imitatur.

Item medentur suis consiliis, vel suarum orationum auxiliis.

Item sanctus vir assimilatur taxo.

Primò ratione pœnitẽtiæ: quia taxus habet pellem valde hispidam, & villosam, quæ melota dicitur. Quid autem est pellis villosa, & hispida? nisi corporis pœnitẽtia humilis & aspera. Talem pellem Ioannes habuit, cui cibus fuit locusta, & mel syluestre, & vestimentum de pilis camelorum.

Secundò ratione prouidentiæ: quia Plinius dicit, quòd quãdo à canibus persequitur, anhelitum retinet, & sic cutem inflat, & morsus canum deuitat. Similiter sanctus homo, quando persequentes, & iniuriantes patitur, in se per patientiam spiritum suum cohibet, vt per impatientiam, vel iracundiam extra nullatenus exeat, & sic morsus canum. i. læsiones persequẽtium euadit, vt animæ suæ saltem non noceant.

Tertiò ratione prouidentiæ. Futuram. n. taxus præuidet tempestatem. & ideo cauernam sibi parat diuersos exitus habentem. Et quando flat ventus aquilonis, obturat cauda foramen aquilonare, quãdo australis claudit australe. Sic sanctus homo vento aquilonari flante. i. aduersitate ingruente, foramen cauda claudit. i. finis breuis considerationem opponit, & leue æstimat omne quod patitur ex quo breui transitu finitur. Nã omnia breuia tolerabilia esse debent etiam si sint magna, vt dicit Tullius. Similiter austro flãte. i. prosperitate arridente clausuram caudæ vir sanctus obiicit. i. memoriã mortis quia facilè contemnit omnia qui semper se cogitat esse moriturum.

Item taxus in suis latibulis contra hyemen congregat cibũ, & si deficit cibus supplet sommo: & hoc pluribus animalibus accidit, vt patet de glire & mure. Sic

sanctus

sanctus vir prouidet sibi in hyeme, i. pro tempore mortis, congregando merita bonorum operum per vitam actiuam. Et si deficiat cibus, i. exercitium, vel voluntas merendi per actiuam, iuuat se somno, i. cum tranquillitate, & quiete vitæ contemplatiuæ. Vnde sancti viri tempora quibus vacant à laboribus vitæ actiuæ, non ociosa ducunt: quia tunc apud seips... sanctis meditationibus quiescunt.

Sapiens quid agere debeat, vt suam ostentet sapientiam, quadam aranea similitudine edocetur. Cap. CVI.

SApiens homo similis est araneæ, quæ stans in telæ medio subiecto muscam sentit, quam si obtinuerit eam filis suis multipliciter circumuoluit. Cuius caput primo abscindit, & sic omnē eius humiditatem sugit. Sic sapiens in medio telæ, i. in contemplatione rationis, cuius medium est Dei minare in actibus virtutum moralium consistit. Et inde muscas volantes in formas sensibilium ad suos sensus, vel imaginationem venientes rapit, & ad examen rationis ipsius intrinsecus reducens, multis considerationibus circumuoluit, & capite absciso, id est, exteriorum sensuum iudicio excluso, quod fuit initium cōgregationis, interiorem veritatem extrahit, & in suum cibum, id est, in suū documentum, seu profectum conuertit. Ezec. 17. Aquila tulit medullam cedri: Nam aquila est homo sapiens, & intelligens qui de cedro tulit medullam, quando de re sensibili trahit veritatem intelligibilem.

Homines aliqua scientia præditi, voluptatibúsque vacantes, Onocentauris ac Hippocentauris similes iure efficiuntur Cap. CVII.

SCientia cum mala vita facit homines similes monstrosis animalibus Onocentauris, & Hyppocentauris. Dicit enim Physiolog. quòd Onocentaurus est animal ab asino hominéque compositum: nam ab vmbilico sursum habet effigiem humanam. Vnde medius est inter hominem & asinum: sicut hypocentaurus inter hominem & equum, vt Isid. dicit. Talis est homo literatus, & voluptuosus: quia ex vna parte est rationalis, & ex altera bestialis. Cognitione spiritualis, opere carnalis.

Hæreticorum schismaticorúmque peruersitas, qui Lupus, Leunculus, Viperæ filius, ac Panthera catulus assimilantur, planis declaratur exemplis. Cap. CVIII.

SChismatici & hæretici sunt similes leunculis, qui vterum matris laniant, & ideo non sæpè parit. Vnde dicit Arist. de ani. primò leenam quinque catulos parere, postea quatuor, & sic omni anno vno minus quousq; sterilescat. In hoc ergo schismatici sunt leunculis similes, qui vnitatem matris ecclesiæ & fidei in qua sunt spiritualiter geniti, scindunt & dirumpunt.

Item schismatici similes sunt filiis viperæ: dicitur enim vipera, eo quòd vi pariat. Nam cum tempus pariendi aduenerit, filij non expectantes naturæ operationem, eius latera rodunt, & cum matris interitu exeunt. Sic schismatici in vtero matris ecclesiæ geniti non expectantes, nec sustinentes eius correctionem, rebellando exeunt: & dum eius vnitatem scindunt, quantum in se est, ad interitum ducunt.

Item schismatici & hæretici assimilātur catulis pantheræ, qui odientes matrem vngula lacerant eius aluum tanquam eorum egressui resistentem. Vnde nō parit panthera nisi semel. Sic schismatici, & hæretici vnguibus, id est, malignis studiis, & doctrina sanctæ matris ecclesiæ lacerant vnitatem, quia eorum perfidiæ resistit.

Item hæretici assimilantur lupis. Primo ratione infectionis. Nam lupus lanam ouis, quam occidit morsu inficit, & vestem ex tali lana factam, pediculosam reddit, vt dicit Isid. Sic hæreticus morsu, vel ore lanam ouis, id est, simplicitatē conuersationis hominis, quam falsa doctrina specialiter occidit, corrumpit, & eam pediculis, id est, corruptis operibus abundare facit.

Item cordula facta de intestinis lupi adiuncta cordulis citharæ factis de intestinis ouis, eas destruit & corrumpit. Cordulæ de intestinis luporum, prauæ doctrinæ sunt hæreticorum. Sed cordulæ de intestinis ouium sunt cogitationes, & opiniones simplicium. Sed si hæc duo simul coniungatur, scilicet, vt praua doctrina, vel falsa opinio hæreticorum à simplicibus recipiatur, tūc simplicitas & sinceritas fidei totaliter euacuatur.

Contemplatiui pluribus exemplis Capris syluestribus comparantur. Dæmonésque solitariis insidiari declaratur. Cap. CIX.

SOlitarij & contemplatiui, qui scilicet perfecti sunt in vita anachoretica, similes sunt capris syluestribus.

Primò, quia talis capra est asperrima in victu, Vnde capra à carpendo est dicta, eo, quòd carpat aspera loca: & sic anachoretici viri in desertis, aut locis asperis commorantes, oportet, quòd asperum victum carpāt, sicut patet in Ioanne Baptista.

Secundò, quia est altissima in aspectu. Vnde tales capræ vocantur ibices, quia ad modum illarum auium quæ ibices dicuntur, ardua loca scandunt, ita quòd vix patent humanis obtutibus, vt dicit Isido. Et tales sunt viri perfecti cum ad summa & inuisibilia per contemplationem leuantur. Apost. 2. Cor. 4. Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: quę enim videntur temporalia sunt: quę autem non videntur, æterna.

Tertiò, quia talis capra est acutissima in aspectu. Nā in altissimis montibus tales capræ commorantes, de longinquo venientes cōspiciunt venatores, & in petris diruttis stantes, cùm homines vel feras aduenire præsentiunt, de altissimis saxorum acuminibus se præcipitantes in suis cornibus suscipiuntur illæsæ. Sic sancti viri in altissimis contemplationibus illuminati de longinquo tempore præuident tentationes futuras, & dæmonum deceptiones malignas, quas cum vitio instare sentiunt, de petris altissimis, id est, à contemplatione sublimium se in imum proiiciunt: quia se ad considerationem propriæ infirmitatis per mentis humilitatem reducunt, & per intimæ humilitatis custodiam superborum dæmonum laqueos euadunt.

Quartò, quia talis capra est velocissima in cursu. Et similiter viri perfecti in operibus spiritualibus nō sunt tardi, seu pigri, sed solliciti & festini: & tanto currunt amplius, quanto amant feruentius: nam qui amat vehementius, currit velocius, præuenit citius, sicut dicit Bernard. super Cant.

Quintò, quia capra syluestris est sagacissima in pastu. Nam visu, gustu, olfactu discernit in pastu. Et similiter sancti viri spiritualem pastum discernunt visu. i. legendo, & meliora & vtiliora præeligendo. Item gustu contemplando, quia cœlestia auidè trāglutiunt, temporalia verò cōtemnendo fastidiunt. In olfactu, imitādo, quia odores ciborum. i. exempla virtutum sequuntur. Fœtores verò. i. vitiorum exempla fugiunt, & abhominantur.

Sextò, quia syluestris capra est sanissima in potu: Dicit. n. Pli. Si quis lac huius capræ bibat, languorem euitat. Ita lac. i. spiritualis doctrina talium perfectorū virorum bibitum. i. deuotè, & auidè sumptum facit mentem vitare languores vitiorum.

Item solitariis, & spiritualibus insidiantur dæmones præcipuè, & maximè præualent negligentibus, & somnolentis. Vnde assimilantur dæmones quibusdam serpentibus, qui morantur in syluis, qui comedunt volucres, & bestiolas, earum humorem sugētes, vt dicit Aris. de anima. & tales insidiantur dormientibus, & si eorum ora inuenerint aperta, subintrant eorum corpora, amantes calorem naturalem, & odorē. Sed contra hos pugnat lacerta, quæ dicitur saura, quæ sentiens pœnitentiam serpentis, saltat super faciē dormientis, & pedibus scalpit, vt eum excitare possit, sicut dicit Auic. Per volucres itaque; qui morantur in syluis, intelliguntur viri spirituales, & contemplatiui: & per bestiolas intelliguntur homines grossiores, & simpliciores solitariam vitam ducentes, quos serpentes. i. dæmones comedunt, cum eos ad suæ iniquitatis consensum trahere; & inflectere possunt. Quibus, & si aliter nocere non possunt, saltem humorem deuotionis, & compunctionis abstrahere conantur. Insidiātūr autem maxime dormientibus. i. negligentibus & ociantibus. Et si per incautelam, vel negligentiam, eorū sensus inueniunt apertos, & circa exteriora vagantes, validius intrant in eos, vt tollant eis calorem dilectionis, & odorem deuotionis: & ita eos spiritualiter extinguunt. Sed eis, vt plurimum auxiliatur lacerta. i. angelica custodia, eorum negligentiam excitans; vel lacerta ista est sacræ scripturæ doctrina præcipuè Saluatoris, qui nos ad vigilandum, & orandum sollicitat. Matth. 26. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. Et similiter Petrus nos excitās, ne serpens ingrediatur in nos, dicit. 1. Petr. 5. Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus, &c.

In via Dei proficere volentes, malorum societatem debere omni tempore effugere: Ceruæ parturientis vnico exemplo aperitur.

Cap. CX.

SOcietatem malorum debet fugere, qui propositū salutis prosequi vult, & perficere, exēplo scilicet ceruarum. Cerua. n. cum est paritura, elongat se à semitis feris notis, & appropinquat semitis ab hominib⁹ tritis. Vnde (sicut dicit Aris. li. de ani.) Iuxta viam parit, vbi præ timore hominum ferum animal non accedit. Sic ergo, qui vult parere. i. perficere bonum propositum conceptum, debet se elongare à feris. i. à malis, & iniquis, & appropinquare, siue adhærere hominib. i. rationabiliter viuētibus, quorū beneficio tutior esse possit. Sed dæmones quem volunt corrumpere, ab hominibus. i. à bonis recedere faciunt, & cum feris. i. cū malis cōuersari, vel habitare secundū illud. Dan. 4. Eiicient te ab hominibus, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua.

Quod pasti sacra scriptura studiis nauare studiosi quasque partes habere debent animalium ruminantium pulcherrima similitudine admonentur.

Cap. CXI.

STudens in sacra scriptura prius debet quærere sensum literalem, deinde inuestigare sensum spiritualem, Quod ostenditur exemplo animalium ruminantium: quia omne animal ruminans habet duos vētres vnum magnum, & alium paruum. Cuius causa est digestio multiplex, nam & talium cibus est siccus, & non bene à principio masticatus, propter auiditatem edendi: vnde oportet iterum masticari: de maiori igitur ventre ad os trahitur: & sic secundo ibi masticatus ad secundum transmittitur, vt ibi perfectè digeratur. Ruminatio autem escæ, est meditatio sacræ scripturæ, quæ prius reducēda est ad magnum ventrem. i. ad sensum literalem, qui est primus, & generalis sensus toti⁹ sacræ scripturæ. Deinde ducenda est per meditationē ad paruum ventrem. i. ad spiritualem sensum, qui quidem paruus dicitur, quia humiliter, & sobriè est quærendus: quia non nisi paruulus datur scripturæ sacræ mysticus intellectus. Ps. 118. Illuminat, & intellectum dat paruulis.

Item paruus dicitur, quia in vita ista parum ab homine de æternis, & spiritualibus capitur Nam 1. Cor. 13. ex parte cognoscim⁹, & ex parte prophetamus. Hic tamen cibus perfectè digeritur, quando vita, & opere impletur.

Item sacræ scripturæ profundus prædicator, cuius est hostes fidei expugnare, cum discretione & sobrietate perscrutari: & discere debet. Nā illi equi apti sunt duci ad bella, qui in bibendo profundius nares infigunt: quia tales (vt dicunt) vrina non grauantur in cursu. Per equos ergo aptos ad bellum prædicatores catholicos, seu doctores intellige, qui habent contra hæreticos disputare: quia nares discretionis in aquam sacræ scripturæ profundè debent infigere, idest cum discretione studere, vt sensum scripturæ profundè hauriant, & intelligantur, & sic in cursu vrinæ, idest erroris conceptione. vel obstaculo minimè lædentur.

Item studium spiritualis doctrinæ in tribus consistit. s. in adiscendo, eligendo, & retinendo, quod patet per exemplum in dentibus animalium. Nam quædam animalia sunt quæ habent dentes ad capiendū, vt canes: & animalia prædæ, & ideo habēt dentes diuisos, & acutos; vt possint melius capere prædā. Quædā verò habent dētes ad pascendum, vt camelus, & vacca, & huiusmodi; & ideo habent eos æquales; & cōtinuos; vt melius herbas præcidant: Quædam vero habent dentes ad cibum retinendum; sicut pisces

sces. Nam pisces præter modum aliorum animalium habent plures ordines dentium, quàm duos, quia præter dentes quos habent serratos, & durantes, habent etiam interius dentes mixto modo insitos, cum quibus (vt dicit Aris.) recolligunt cibos, ne aquæ lubricitate de eorum faucibus eruantur. Illi autem habent dentes ad capiendum cibum spiritualis doctrinæ, qui sunt apti, & studiosi ad discendum. Sed, quia non omnes æqualiter eadem discenda sunt apti, ideo isti dentes sunt diuisi, & tanto ad discendum sunt magis idonei, quanto ad intelligendum, quæ legunt, vel audiût, magis inueniuntur acuti. Animalia verò, quæ dẽtibus herbas pascendo præcidunt, quod eis melius vĩ, capiunt, & alia dimittunt, & ideo pascendo meliora eligunt. Vnde illi habent dentes ad pascendum, qui de his, quæ audiunt vel legunt, studiosi sunt ad meliora, & vtiliora eligendum, & memoriæ, vel etiam scripturæ aliquando commendandum: sed illi habent dentes ad retinendum, qui sunt soliciti, & studiosi non tãtum ad audiendum vel legendum, sed etiam ad repetendum, & recogitandum, quia frequens meditatio saluat memoriam, secundum Arist. de me. & remi. Vnde sine repetitione crebra, memoria inuenitur labilis & lubrica.

Mali superborum mores ferinaq́; vitia ex pluribus Tauri, Draconum Baracis, Bubaliq́; naturalibus effectibus planè cognoscantur.

Cap. CXII.

SVperbus assimilatur tauro.

Primò, ratione ferocitatis. sunt. n. tauri ferocissimi, quamuis sub arbore fici ligati dicuntur fieri mansueti (vt dicit Isid.) Sic superbi feroces sunt, & proni ad iniuriandum, & lædendum alios, nisi ligentur sub arbore fisci. i. restringantur sub dominio alicuius viri probi, qui fit mitior, & dulcior. Iudit. 6. Ligauerunt Achior ad arborem: nam Achior, qui interpretantur montanus, signat superbiarum: dum, quia mons est tumor iræ, qui ligandus est ad arborem. i. restringendus ad arbitrium superioris.

Secundò, ratione singularitatis, dicit n. Arist. de anim. ꝙ taurus pascitur solus nisi tempore amoris: & sic superbus vult esse solus in honoribus, & dignitatibus, quibus pascitur, nisi fortè aliquibus amicis communicet. Ps. 79. Singularis ferus depastus est eam.

Tertiò, ratione inflationis: quia siquis de corio taurorum modicum sciderit, & cum fistula sufflãdo parum cutem à carne subleuauerit, impinguabitur. Etiã impinguatur cum ficubus, & vuis passis: sic superbi impinguantur, siue inflantur cum inflatione fistulę, idest ex verbis blandientis, & laudantis. Et cum ficubus, & vuis passis, idest quando dicuntur, & offeruntur eis dulcia, quæ delectent. Sed contra eorum inflationem dicitur, Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus Eccl. 6.

Quartò, ratione crudelitatis: habẽt enim tauri cor durum, & crudele. Et dicit Aris. de anima. quòd in corde tauri sæpe os durum inuenitur, quod scilicet designat duritiam cordis superborum. Eccl. Cor durum malè habebit in nouissimo.

Item superbus assimilatur draconi.

Primò: quia draco est venenosus: Et ideo quando per aerem fertur, aer concitatur, per eum etiam mare intumescit, propter eius venenum. Tale est etiam venenum superbiæ, quod interius cor tumefacit, & exterius rixas velut tempestates aeris concitat, & inducit.

Secũdò, quia est insidiosus. Insidiatur enim elephãti, & sitit sanguinem eius. Vnde elephas videns draconem super arborem, nititur eam frangere, vt occidat eum. Draco autem insilit in eum, & nititur eum mordere inter nares, impetitque oculos eius, & aliquãdo eum excæcat. Et aliquando insilit super eum à tergo: & mordet eum, & sugit sanguinem eius. Et post longum conflictum ex subtractione sanguinis debilitatur elephas in tantum, quòd super draconem cadit, & moriens suum occisorem occidit. Causa autem quare draco sic eius sanguinem appetit, est frigiditas sanguinis, quo suum incendium refrigerari quærit, vt dicit Isid. sicut ergo draco insidiatur elephanti, sic superbus, & ambitiosus insidiatur maiori, & regnanti, interdum sanguinem eius sitit vt ipse regnare possit. Vnde & ipsum inuadit aliquando à fronte. i. apertè & manifestè. Aliquando à tergo. i. latenter, & occultè, & quandoque ipsum prosternit, & extinguit: & nonnunquam ex eo, vel propter eum etiam ipse perit, sicut frequenter in principibus mundi accidere videmus.

Tertiò draco est ventosus, quia scilicet ventum sequitur, & diligit. Dicit enim Solinus, quòd draco est animal ita sitibundum, quòd quasi aqua satiari non possit: Vnde os contra ventum aperit: vt sic suum incendium mitigari possit. Vnde sæpe impetus eius in velum, subuertit lignum. Sed nautę dum draconem præsentiũt, quòd ex tumore maris aduertunt, statim vela deponunt, & sic periculum draconis euadunt. Similiter superbus non satiatur aquis delitiarum, sed adhuc sitit ventos vanitatis, & honorum. Vnde sequitur vela nauium idest glorias, & vestigia magnorum, quos etiam quandoque subuertit: dum eorum ventum, & honorum gloriam sitit. Vnde tutius esset vela honoris deponere, quàm dracones tales contra se habere. Iob 30. Frater fui draconum, & socius struthionum.

Item superbus assimilatur baraci idest rubetæ, quæ est rana venenosa: quæ sicut dicit Plin. habet duplex iecur. Vnum summè venenosum: aliud vero est contra venenum remedium: & datur pro antidoto contra noxium. Vnde ad cognoscendum: quòd sit bonum, & quòd sit malum: proiiciunt illud in nidum formicarum: quæ statim venenosum fugiunt & aliud petunt. Sic in homine superbo est aliquando æstimatio: vel excellentia alicuius gratiæ: seu probitatis: & ista est venenosa: quia cõtinet venenũ elationis.

Sed ex alia parte inest defectus et, vel infirmitas carnis, & hæc est medicina humilians. s. animum, & repellens. s. elationis venenum. Vnde Apost. ne venenoso re core necaretur superbiæ, antidoto alterius muntum se asserebat dicens: 2. Cor. 12. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, &c. Vnde formicæ. s. prudentes viri à suæ magnitudinis æstimatione se auertunt, ne veneno superbiæ inficiantur, & ad suam infirmitatem sollicitè respiciũt, vt per humilitatem saluentur.

Item superbi assimulantur bubalis: quorum ferocitas, & fortitudo domari non potest, nisi aculeo ferreo in naribus eorum infixo. Sic superborum ferocitas, & præsumptuosa fortitudo non subiicitur nisi forti tribulatione, & oppressione. Vnde dicitur cuidam superbo: 4. Reg. 19. Ponam circulum in naribus tuis.

Dæmonum in variis peccatis insidiantiũ, fraudulentas tẽtationes, eorumq; calliditates monet, vtut quóne pacto tentati seipsos tueri debent, ex Cerui, Apri, Cameli, Hædi formicæ, Vrsi, ac diuersorum serpentum naturalibus effectibus, multisq; exemplis terminatur.

Cap. CXIII.

Tentationes fraudulentas dæmonũ sancti viri humiliter metuunt, prudenter fugiunt, efficaciter repellunt. Sunt. n. virtuosi quodammodo sicut cerui, Dicuntur. n. cerui timere vocem vulpis. Qui. n. est vox vulpis, nisi fraudulenta suggestio dæmonis? Sed cerui magnis cornibus muniti, sunt viri magnis virtutibus fulti. timent ergo cerui vocem vulpis, quia sancti viri semper metuunt fraudulentiam, & astutiã dæmonis. Eccl. 3. Sta in iustitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.

Item ceruus quando canis ipsum insequitur, si inuenit binium, non rectis currit vestigiis, sed nunc huc nunc illuc transuersaliter saltus mutat. tunc. n. conatur transire per contrarios passus, vt sic in eius vestigiis canes decipiantur. Similiter quoque sancti viri cũ eos diabolus tentando persequitur, non rectis vestigiis, sed transuersaliter currunt: quia cum de superbia pulsari se sentiunt: mox nõ ad considerationem suæ virtutis, sed suæ infirmitatis recurrunt. Et cùm obiecta infirmitate de pusillanimitate tentantur, quasi per saltum transuersum quoque sua fortia opera ad memoriam reducere satagunt. Sic. n. beatus Iob, ne magnitudo virtutum eum extolleret, ad suam fragilitatẽ considerandum cucurrit dicens, Parce mihi domine: nihil. n. sunt dies mei: quid est homo, quia magnificas eum, aut apponis erga eum cor tuum? Et rursus ne ex calamitatum suarum multitudine desperet, ad suam innocentiam pensandã saltauit dicens, Iob 7. Non peccaui, & in amaritudinib. morabitur oculus meus? Et rursus. Iob 6. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas quam patior, in statera. Quasi. n. arena maris hæc grauior appareret. Quasi ergo contrarios, & transuersales saltus dabat, qui nunc, vt sibi parceretur rogabat, nunc aũt se non peccasse dicebat, vt neque in elationem superbiæ innocentia duceret, neque in disereparionem animæ eum calamitas traheret.

Item ceruus quando canes eum insequuntur, si potest fugit ad fluuiũ, vbi ex aquæ frigiditate viribus resumptis, trãsnatando aquam venatorem effugit. Tũc autem canes insequuntur ceruum, quando importunæ cogitationes, vel tentationes molestant, & stimulant animum: qui tunc ad fluuium fugit, quãdo ad sui considerationem cum timore rediens copiosas lachrymas fundit, d... deo & orans: Deus meus es tu, ne discesseris à me, quoniam tribulatio proxima est, & nõ est qui adiu[...]et: quoniam. circumdederunt me canes multi, & co[n]silium malignantium obsedit me. Oratio. n. lachrymosa sic animum fortificando corroborat, vt non solum canes. i. tentationes euadat, sed etiam extinguat. Psa. 73. Tu contribulasti capita draconum. i. tẽtationes dæmonum, in aquis, scilicet lachrymarum.

Item ceruus quando capitur, mugit, & lachrymas fundit. Vnde etiam homo à tentatore per consensum captus statim emittat mugitum dolorosæ confessionis, & lachrymas effundat copiosæ compunctionis, antequam pertrahatur ad prauitatem operis, vel ad illaqueationem malæ consuetudinis.

Item tẽtationes dæmonum assimilantur incessibus serpentum. Nam quidam serpentes incedunt sine serpunt semper flexuosè, & tales sunt dæmones qui tentant insidiosè, & sub specie boni, incipientes à recto, & declinantes ad curuum. Quidam verò semper incedunt rectè, vt centrix, Vnde Lucanus ait, Est semper recto lapsurus limine centrix, & tales sunt, qui directè, & aperte suggerunt mala, vt adulterium, & homicidiũ, & huiusmodi. Alij autem sunt qui semper curui super pectus incedunt: & hi sunt dæmones tentantes de auaritia, & incuruantes cor hominis ad terrena desideria. Alij qui autẽ serpentes à pectore sursum erecti vadũt: sicut quidam serpens terrenus, & aquaticus nomine chelydrus: & hic serpens quãdo currit, creparet si se torserit. Tales ergo sunt dęmones tentantes de superbia. quæ erigit cor ad alta per elationem. Et potius creparent quidam superbi moriendo, quàm se flecterent humiliando.

Item quidam serpentes sunt, qui tardè mouentur. Et isti sunt dæmones tentantes de negligẽtia, & pigritia, quæ ad acidiam pertinent.

Item sunt quidam tantę velocitatis, vt volare videantur. Vnde & quidam serpens iaculus dicitur, qui vt iaculum volare putatur. Et hic arbores exilit, & si obuiã quicquam habuerit, statim illud perimit. Tales sunt dęmones tentantes de ira, cuius motus velox est non expectans rationis consilium, & sibi obuiates. i. resistentes percutit. Sunt etiam in Arabia serpentes alati: qui syrenæ sunt dicti, qui plus currunt, quàm equi, & ideo volare feruntur: quorum tantum est virus, vt prius homo moriatur, quàm dolor aliquis sentiatur. Tales sunt dæmones de luxuria tentantes: quæ velociter volare dicitur, quia eius delectatio cito labitur: sed prius animam delectando occidit, quàm eius dolor sentiatur.

Item quidam sunt fraudulenti, & insidiosi, sicut cerastes, qui serpens cornutus, qui sub arena se abscondit, & tantum cornua ostendit, quæ habet ad modum arietis: ad quem dum animal, vel auis accesserit, ipsum nõ arietem, sed anguem pessimum inuenit. Tales sunt dæmones tentantes de inuidia: quia inuidus dolosè, &

fraudulenter

fraudulenter capere,& subuertere conatur. Itē est serpens boua dictus, qui greges sequitur, armentorum & bubalorum vberibus se suspendit,& dum lac bibit, animal occidit. Vnde à bobus siue à bubulis nomen accepit,vt dicit Isido.de sum.bono. Tales autem sunt dæmones de gula tentantes. Vnde sequuntur greges armentorum, id est hominum bestialiter viuentium, & in gustu lactis,id est,in delectatione gulæ percutiūt animam,& occidunt.Prouerb.23. Ingreditur blandè, & in nouissimo mordebit vt coluber.

Item tentationes dæmonum similes sunt venationibus animalium,de quibus in Psa.91.Ipse liberauit me de laqueo venantium.Nam(secundum Auic.) venantur quædam animalia de nocte,vt quidam lupi:quædā de die,vt canes,& vrsi, & huiusmodi: quædam verò de die & de nocte,vt etiam quidam lupi. Sic etiā quidam dæmones tentant de nocte,id est,occultè, & sub specie boni:& iste est timor nocturnus,de quo dicitur in Psalm.90.Non timebis à timore nocturno,& à negotio perambulante in tenebris. Suggerit enim interdum abstinentiam,vt inducat impatientiam. Suggerit dare bonum exemplum aliis,vt inducat ad vanam gloriam,& similia.Quidā verò tentant de die,id est,apertè,& manifestè mala suggerendo, vt quando tentant de luxuria,homicidio,furto,& simil.bus.Et ista est sagitta volans de die. Quidam verò de nocte & de die: quia quandoque dæmon tentat vtroque modo. Nam primò tentat subtiliter,& quasi rationabiliter ingreditur,sed postea facit ruere in apertum malū. Vnde diabolus similis est manticori animali monstruoso, quod dicitur habere faciem hominis,sibilum serpentis,caudam scorpionis,velocitatem auis volantis, & tres ordines dentium:carnes autem humanas appetit ad edendum.Caput ergo habet hominis,& sibilum serpentis: quia primò tentat subtiliter,& quasi rationabiliter.habet tres ordines dentiū,quia de tribus tentat. s. de concupiscentia carnis,de concupiscentia oculorum,& superbia vitæ.Corpus autem habet leonis, quia fortiter detinet:caudam verò scorpionis,quia in fine nequiter pungit,vt auis velociter discurrit,hominum carnes appetit,id est,vt carnales homines violet,&trucidet.Hęc ergo tertia tentatio vocatur dæmonium meridianum, quia,scilicet ,tanquam media participat primas duas, scilicet,primam,& secundam.

Item sancti viri tentationes irruentes muniunt se, sicut aper contra venatores.Nam aper tribus modis se munit:primò,duriorem partem corporis opponendo. Nam in latere suo dextro locum durissimum habet, quem,scilicet semper opponit venabulo persequentis, & tanquam clypeum validum illum locum semper obiicit.Sic etiam sancti viri contra tentationum impetus,duritiem,id est,asperitatem corporis obiiciunt,secundum illud Psalm.34.Ego autem cum mihi molesti essent,induebar cilicio, humiliabā in ieiunio animam meam.

Item aper se munit,culmos suos,id est, dentes longos ad arbores acuēdo.Sciens enim sibi imminere periculum,acuit culmos ad arbores eos fricans,& fricando eos probat,si bene incidunt,quibus postea pro gladius vtens,omne quod ferit,laniando dirumpit.Hi ergo culmi sunt virtutes pœnitentis,quæ acuuntur,cum ad arbores fricantur:quasi enim culmos suos ad arbores fricare,est suas virtutes proprias sanctorum & fortium virorum virtutibus comparare: quibus illorum exemplo,& ad opus feruentiores, & ad bellum acutiores reddantur.

Item aper se munit origanum masticando. Nam si dentes fricando ad arbores hebetes eos inuenerit,herbam origanū quęrit, cuius virtute masticando dentes acuit,vt Auic.ait. Origanum itaq; est verbum Dei,cuius masticatione,id est,consideratione contra tentationes anima præmunitur:viuus est enim sermo Dei, & efficax,& penetrabilior omni gladio ancipiti:vel origanum est diuina protectio,quam orando quærere debemus, vt eius virtute vires nostræ contra tentationes astutiores,& fortiores reddantur.

Item tentationes carnis expugnare debemus,exemplo cameli. Nam camelus tēpore amoris solitudinem diligit,& nullus præter pastorē audet appropinquare ei.Et iterum quando fœminam appetit, supra genua incuruatus incedit,& parum tunc comedit. Sic homo quando carnali amore succendit,seu tentatione,debet se ad solutionē orationis reducere,& soli pastori Christo se feruenter recommendare,&genuflexionibus devotis corpus fatigare,& cibi,& potus parcitate carnem castigare,vt,scilicet,carnis erat superbiam, potus cibique parcitas.

Item tentationes carnales etiam repelluntur,& vincuntur pœnitentia,& feruore meditationum, & orationum. Cuius exemplum apparet in hœdo,quia eius pellis, quæ hispida est (sicut dicit Plin.) sanat morsus venenosos, si calida superalligetur: & pili eius exusti suo odore fugant serpentes.Quid autem pellis hispida hœdi,nisi austera pœnitentia hominis tentati? hœdus enim qui est animal iocabundum, & lasciuum, signat hominem carnaliter tentatum:eius igitur hispida pellis,id est,aspera pœnitentia carnis,si calida, id est; ex charitate facta,quæ est calor animæ vitalis superponatur, id est,contra ipsas tentationes obiiciatur, morsus eorum venenosos,id est mortiferos sanat.Vnde Psalm. hoc remedio vtens dicebat,Ego autem cum mihi molesti essent,induebar cilicio.Sed quasi pili procedentes ex pelle,sunt cogitationes procedentes ex mente: vel quia pili qui ex superfluitate corporis generantur ,significant eleemosynas,quæ saltem de superfluo dari debent,secundum illud, Quod superest date eleemosynam,vnde isti pili.i.cogitationes feruentes, vel eleemosynæ factę cum charitatis amore,fugant serpentes i.dæmones,vel eorum tentationes. Vnde de eleemosyna dicitur Eccl.29.Super scutum potentis,& super lanceam aduersus inimicum tuū pugnabit pro te. Et de feruore meditationum dicitur Tob.6.Incenso iecore. i.mente per feruentes cogitationes siue orationes, fugabit dæmonium.

Item nota,quòd tentationes aliquos dissipant,& aliquos purgant.Vnde sunt similes formicis,quæ plantas vastant,& vrsos purgant. Nam formicæ flores,& germina corrodendo violant,fructus concauant,& manducant,& hominibus nocumentum præstant. Similiter tentationes aliquando corrumpunt & dissipant

flores cogitationum, germina affectionum, & euacuant à merito fructus operum. & sic sunt homini incauto, & nescienti causa multarum læsionum: Attamen formicæ vrsos iuuant. Vnde dicit Ph. quòd quando vrsi ægrotant, quærunt formicas, & deuorant, & sic salutẽ recipiunt. Sic hominib. sanctis tentationes sunt ad profectum, & ad purgationem siue liberationem vitiorum Vnde Iac. 1. Beatus vir, qui suffert tentationem.

Item nota, quòd tentatio diaboli à principio est debilis, & facilis ad resistendum: sed postea in processu, difficilis est, & fortis. Assimilatur. n. diabolus vrso, qui habet caput inualidum, sed brachia habet fortissima. Est ergo velut caput vrsi ipsa suggestio diaboli: sed quasi eius brachia sunt ipsa peccati opera, quæ si hominem capiunt, difficilimè dimittunt, ps. 109. Côquassabit capita, quia s. conferenda sunt ipsa tentationum vitia.

Pœnitentiam incipere metuentes, Asino aquam intranti seu bibenti, rationabili profectò exemplo comparantur. Cap. CXIIII.

Timens incboare penitentiã similis est asino, qui valde timet intrare aquam & pedem ibi ringere, vel per eam transire, imo etiam non libenter asini transeunt per pôtes, & maximè si possint ibi quas conspicere, eo, quòd facilè patiantur vertiginem propter capitis debilitatem, propter quam timent de ponte cadere. Nec bibunt de facili, nisi ad locum vbi sunt bibere assueti, ad quem possunt ire sicco pede. Ille timet aquam intrare, vel transire, qui timet pœnitentiam incboare, vel in ea perseuerare. Sed ille timet per pontem aquam vidẽs transire, qui timet ad religionem eius asperitatem considerans, ire. Quod contingit propter debilitatem capitis. i. propter defectum scusas: & ideo talis non vult ab assueta aqua, i. dest vita discedere, nec pœnitentiam recipere nisi quam faciliter possit ferre. Iudic. nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructúsque suauissimos?

Tyranni qui immaniter viribus imperij abutuntur, Vnicorni, Chamæleonti, Simiæ, Gryphoni, ac Lupo assimilantur: ex quorum similitudinibus eorum pariter vita ac exitus non inculte demonstratur. Cap. CXV.

Tyrannus similis est vnicorni, de quo Plin. dicit, quòd est similis elephanti ĩ capite, & equo in corpore in cauda vero assimilatur apro. mugitum emittit grauem, & vnum cornu magnum habet in fronte duorum cubitorum. Hanc feram viuam capi posse negatur, sed violenter. Sic tyranni in capite, i. in mente, sunt vt elephantes, s. per magnitudinem superbiæ, in corpore vt equi, s. per fluxum luxuriæ, & in cauda, i. vt apri propter breuitatem potentiæ. Nam aper tur pem, & curuam caudam habet. Et similiter potentia tyrannica, & dominium côiter habet finem celerem, & turpem, Mugitus grauis, est graue imperium, quia s. talis grauia, & importabilia imperant. Cornu magnum, est seua persecutio quam inferunt bonis præcipue his, qui eorum malignitati non consentiunt. Viui autem capi non possunt propter impatientiam. Est. n. (sicut dicit Greg. super ps.) vnicornis fera omnino indomita, vnde si fuerit captateneri nequit, quia tanquam impatiens morte deficit. Sic tyranni, & superbi potius aliquando consentiunt occidi, quàm velint subijci alijs: vt patet de Hannibile, qui bibit venenum, & occidit seipsum, ne veniret in dominium Romanorũ. & Cato similiter se occidit, ne Cęsari subderetur.

Item tyrannus præsidens est similis chamæleonti, de quo Ari. de ani. dicit, quòd habet faciem sicut animalis ex por-o, & simia: alteratur color eius quando in sufflatur in orium eius. & dicit Ph. quòd nullum animal est eo pauidius: & ideo sic mutatur sicut color eius: & dicit quòd præ infirmitate mansuetum se fingit, cũ tamen sit crudele. Dicit etiam quòd huic animali magna vis contra accipitres est data. Nam volantes eos ad se trahit, & præbet eos alijs auibus lacerandos. Dicit etiam Aristo. quòd in morte est turpis coloris, quamuis in vita sit magnæ venustatis. Sic quoque tyranni similitudinem habẽt porci propter immunditiam vitę, similitudinẽ vero simiæ, ꝓpter simulationẽ iustitiæ. Nã simiæ corp⁹ à facie hominis incipit, sed in cauda. i. in fine defectu caudę suã turpitudinẽ ostẽdit. Sic tyrãnus in principio regiminis, vel operis mansuetudinem, & iustitiam fingit, & sic incipit à facie hominis: sed i cauda. i. in fine operis suę, tyrãnidis, & malitię turpitudinẽ detegit, & ostendit, & quando contra aliquos aliquid auribus eius insufflatur, color eius satis velociter immutatur, & inflãmatur. & hoc, vt plurimum ex timore procedit, quia omnes tyranni sunt pauidi, scientes se à multis odio haberi, aliquando tamen præ timore, vel impotentia fingunt mansuetudinem, cum tamen semper in corde gerant crudelitatis rabiem. His enim ex diuina permissione data est vis contra accipitres. s. contra raptores, vel vsurarios, & huiusmodi, quia frequenter illi, qui multos alios violenter, vel iniustè expoliauerunt, ab aliquo tyranno insurgente, & eos capiente, ipsi expoliantur, & insuper nonnunquam ab eo inhumaniter lacerantur. Licet autẽ tyrãnus dum viuit & dominatur, magnificus, & potens appareat: i morte tamen turpitudinem habet: quia communiter tyranni turpi morte moriuntur.

Item tyrannus assimulatur formicaleoni, quod scilicet est animal paruum, formicis infestũ, comedens granum earum: vnde dum eis victum subtrahit, occasionaliter eas occidit, & ideo formicaleon dicitur, qa formicis est, vt leo. sed quem formica expugnare non potest, sed persecutorem; & expugnatorem patitur; ipse ab aliis animalib. deuoratur. Et similiter quãdoq; tyranni; qui sunt humilium personarum, & pauperum oppressores; & expoliatores; diuino iudicio ab alijs opprimuntur; & præda fiunt eorum. Isa. 33. Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?

Item tyranni similes sunt gryphonibus. Nam gryphus est animal pẽnatum? & quadrupes in hyperboreis montibus nascẽs; ex omni parte corporis simile leoni; sed in alis aquilæ assimilatur, & habet vngues tãmagnos; quòd inde fiunt cyphi qui regum mensis apponuntur. Similiter tyrãni sunt similes leoni in crudelitate & aquilę i rapacitate; vñ magnitudo vnguium est magnũ eorum, & multiplex studium ad rapiendum. Psal. 10. Insidiatur, vt rapiat, &c.

Itē tyrāni sunt similes lupis. Sunt. n. quidam lupi matutini, quidam meridiani, qui adhuc non multum esuriunt, partem ouis comedunt, & partem relinquunt. Tales sunt multi tyranni, qui bona pauperum rapiūt, sed partem eis dimittunt. Lupi verò meridiani, qui vsque ad meridiem non comederunt, quia multū esuriunt, & propter æstū multum sitiunt, totam ouem comedunt, & sanguinem eius bibunt. Tales sunt multi qui totam supellectilem auferunt, & insuper possessiones, quas cum multo sudore acquisierunt, diripiūt. Isid. Iudices praui Inporum more cuncta diripiunt, & vix pauca pauperibus derelinquunt. Lupi autem vespertini, qui vsque ad vesperam non comederunt, adeo esuriunt, quòd carnes ouium comedunt, & sanguinem bibunt, & pellem scindunt ossa frangunt. Sic sunt multi tyrāni, qui à pauperibus pecuniam exhauriunt, possessiones diripiunt; & domos tollunt, vestes auferunt, personas opprimunt. Soph. 4. Iudices eius lupi in vespere non relinquunt in mane.

Peccatoris cor quo pacto aperiatur, cyrogrylli, Herityq; similitudine declaratur, quantumq; peccatoris mentē excitet, humiliet, ac inflammet tribulatio, orytis exemplo planum agitur. Cap. CXVI.

TRibulatio fortis, vel prædicatio feruida aperit cor peccatoris. Est. n. peccator similis cyrogryllo, siue hericio magno, qui tanta fortitudine se in corium constringit, vt salua cortice aperiri vix possit: sed si aqua calida aspergatur, continuo aperit. Sic cor peccatoris ita interdum in peccato se includit, vt nisi per mortis fractionē aperiri vix possit, sed aqua calida. i. tribulatio feruida, & fortis, vel aqua calida. i. prædicatio feruēs, & affectuosa; ipsum cor peccatoris aperit; dum fortiter, & vbertim perfundit. Hanc cordiū apertionem desiderabant prædicatores, qui dicebant, 2. Mac. 1. adaperiat dominus cor vestrum.

Item tribulationes, & persecutiones vehementes compellunt peccatores ad Deum per spontaneam pœnitentiam redire, sicut dicit Plin. q; ceruus dum nimis vrgetur à canibus, ad hominem sponte fugit. Nā quasi canes persequentes sunt tribulationes imminentes, quæ dum peccatorem fortiter premunt, ad dominum redire compellunt. Ps. 82. Imple facies eorū ignominia, & quærent nomen tuum domine.

Item tribulatio fortis mentem excitat, & humiliat: vnde assimilatur oryci, quæ (secundum Plin.) est fera, quæ in ortu caniculæ stat contra stellam, quasi velit cā adorare, & hoc postquam diu dormiuit. Quid est canicula feruens, nisi tribulatio vehemens: in cuius ortu siue occursu bestia dormiens. i. mens peccatoris pigrescens excitatur: & quasi ad adorandum paratur. i. ad pœnitentiam, & deuotionem humiliatur. Psa. 104. Humiliauerunt in compedibus pedes eius, ferrū pertrāsiit animam eius. Per pedes enim, & ferrum, tribulationes intelliguntur, quibus dum peccator restringitur, & grauatur, humiliatur eius affectus, & anima ad pœnitentiam vulneratur.

Vnde inanis gloria ortum habeat, quantumq; sit à fidelibus fugienda, tineæ proprietatibus aperitur. Cap. CXVII.

VAna gloria assimilatur tineæ.

Primò, quia tinea etiam ex bono panno nascitur, dum. s. vestis in aere grosso inexcussa tenetur, vel vento non perfunditur. Eccl. 42. De vestimēto procedit tinea. Similiter ex bono opere nascitur tinea inanis gloriæ. Et hic fit dum mens in aere grosso manet. i. dum se non subtiliter, nec suos defectus spirituales aduertit, vel corrigit, nec etiam vēto perfunditur internæ aspirationis.

Secundò, quia tinea quasi insensibiliter progreditur. Nam quasi insensibiliter ipsam superficiem consumit. Et cum animal sit in ipsa substantia se abscondit, vt videri non possit. Sic etiam inanis gloria est vitium tam subtile, & occultum, vt prius mentem tenear, & meritum hominis destruat, quàm homo incōsideratus aduertat, & ideo vix ab ea aliquis est immunis. Nam (sicut dicit Valerius Maximus) Nulla est prorsus tanta humilitas, quæ aliqua dulcedine gloriæ nō tangatur. Iob 27. Aedificauit, sicut tinea domum suā.

Tertiò, quia tinea amaris & odoriferis fugatur. Vnde si folia lauri, vel cedri, vel cipressi, & huiusmodi ponātur cum vestibus, & etiam cum libris, non possunt à tinea lædi, vt dicit Constantinus. Similiter inanē gloriam excludit vel amaritudo tribulationis, vel odor cœlestis gloriæ, Matth. 6. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo, vbi nec erugo, nec tinea demolitur. Nam odor. i. intentio cœlestis gloriæ excludit tineam vanæ gloriæ.

Vera fides quid in nobis operetur, quibusq; virtutibus sit copulanda vt opus bonum ad finem perducatur, ceruæ ac formicæ exemplis redditur manifestum. Cap. CXVIII.

VIrtus fidei bonum propositum concipit, humilitas custodit, sed charitas operæ perficit. Et ideo hæc virtus quibusdam herbis, quibus ceruę post conceptionem vtuntur, assimilatur, quibus. s. iuuantur, & ad fœtum in vtero retinendum, & etiam ad facilius pariendum. Fœtum quippe in vtero gignit, qui fide illuminatus bonum propositum concipit: quod quidem in vtero mentis non perit, nec inde inaniter exit, si hoc discrecia humilitas ad tempus occultū custodit. quod tandem charitas perficit: quia quodā feruotis impulsu quasi quodam violento partu exire in opus cōpellit. Et ideo Apost. Gal. 6. ait, quòd fides per dilectionem operatur: quia. s. illud, quòd fides concipit, dilectio opere perficit.

Item virtus, & prudētia mentis recompensat in aliquibus defectū corporis. Nam formicæ (vt dicit Solinus) maiora sæpe ferūt onera, quàm sint eorum corpora. Vnde recompēsant paruitatem corporis per magnitudinē virtutis, morsu pondera gerunt, & quæ præ magnitudine ore ferre non possunt, nituntur voluere pedibus, & sic etiam homo virtuosus ingeniatur, vt quod vna via facere nō pōt, faciat alia. In quo etiā maior est existentia virtutis quā sit apparētia foris, & onus proximi fert ore cum ad patientiam eum inducit sua exhortatione. Et si ore facere non sufficit, saltem pedibus. i. compassione affectuum voluit.

Quemadmodum vita spiritualis alatur, ac quibus virtutibus perficiatur: per nonnullorum animalium naturalia instrumenta, eorumq; significationes diuersas edocetur.
Cap. XIX.

Vita spiritualis paucioribus indiget, quã vera corporalis. Et huius exemplum appatet in instrumẽtis, quibus animal mouetur. Nã (sicut dicit Aui.) Omne animal habens sanguinem nobilem quatuor mouetur instrumentis. s. vel quatuor pedibus, vt bruta, vel duobus pedibus. & duabus manibus, vt homines, vel duobus pedibus, & duabus alis, vt aues. Sed quædam animalia sunt quę habent plures quàm quatuor pedes, vt patet in cancris, & in quibusdam vermibus, & quædam plures alas, vt patet in papilionibus, & apibus, & similibus. Sed hoc ex defectu, & paucitate sanguinis accidit: propter quam causam efficacius operatur quatuor organa in primis, quàm multiplicia in secundis. Ille ergo habet in se nobilem sanguinem, qui habet gratiæ humorem. n. Nam anima. i. vita omnis carnis in sanguine est, vt dicitur Leui. Vnde deficiente sanguine, deficit vita corporis. Ita deficiente gratia, defic. t vita spiritualis. Nam (sicut dicit Philosophus) viuere est viuentibus esse: sed esse spirituale est per gratiam secundum illud Apostoli, 1. Cor. 15. Gratia Dei sum id, quod sum. Ergo anima per gratiam habet spiritualem vitam.

Quatuor pedes quibus quilibet habẽs gratiam recte viuendo graditur, sunt quatuor morales virtutes sic cardinales, scilicet prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia.

Item duos pedes volantium, quibus ad bona opera tẽdunt, duo amores sunt. s. Dei, & proximi. Sed qua si duplex ala, duplex est doctrina duorum testamentorum, quæ eleuat volando, i. cõtemplando in vera Dei contemplatione. Vel duę alæ, sunt oratio, & ieiunium: quarum vna leuatur anima, altera leuatur corpus. Vel vt duos pedes spirituales hominis, sunt intellectus, & affectus, quorum vnus per fidei viam, alter verò per viam dilectionis in Deum tendit. Duæ autem manus, sunt bene operari in prosperis, quod pertinet ad dexteram: & bene operari in aduersitate, quod pertinet ad sinistram, vel benefacere amico, & inimico. Alia autẽ ignobilia quæ ex defectu virtutis multis instrumentis vtuntur, significant peccatores gratia & virtutibus destitutos, qui multis instrumentis. i. multis curis, & occupationibus inuoluuntur, quod est ex defectu naturæ corruptæ per vitia, & non fręnatæ per gratiam, vel virtutibus regulatæ. Natura. n. integra, & virtutibus modificata paucis minimisque contenta est, secundũ Boe. de conso. Vnde accidit, quòd carnales plura vitæ fomenta exquirunt quàm viri spirituales: & quietius viuunt spirituales cum paucis bonis, quàm carnales cum multis bonis, & diuitiis.

Ex peccato vno capitali plura pariter vitia oriri, vnumq; vitium aliud crebro comprimere, veluti etiam venenũ vnius antidotum est alterius, scorpionis aliorumq; animalium venena fundentium, multis perspicuis similitudinibus affirmatur.
Cap. CXX.

Vitia assimilantur scorpionibus. Nam sicut scorpiones se inuicem pariunt, ita se inuicem occidunt. Dicitur. n. quòd scorpio parit vndenos fœtus, quos omnes occidunt matres præter vnum. Sed ille vnus supra matrem ascendit; & interficit: & victor est fraterni sanguinis. Et hoc fecit Deus, ne progenies illa pestifera cresceret nimis. Sicut autem ex vno scorpione multi filij nascũtur, ita ex vno capitali vitio multæ filiæ. i. v[illegible] a generantur. Nam ex auaritia, sicut dicit Gre. 31. m[illegible]. oriũtur proditio, fraus, fallacia, periuria, inquietudo, violentia, contra misericordiam induratio: sed eadem mater auaritia hæc vitia quæ gignit extinguit. nõnunquam enim cupidus mercator, quia eo amplius se lucrari cernit quo ab hominibus alijs magis habetur fidelis, ex ipsa cupiditate lucrãdi, & à proditione, & à fraude, & à fallacia, & à periurio, & à violentia se summè custodit. Ostendit se etiam interdum per eleemosynas misericordem, & pium, vt sic non creda[n]tur esse alienorum fraudator, qui suorum pius est largitor. Interdum etiam vna ex filiabus prædictis ipsam suam matrem auaritiam extinguit, scilicet inquietudo mentis, quia interdum aliquis temporalium rerum anxia solicitud. ne & inquietudine fatigatus, eorum sarcinam abiicere appetit, & ex inquietudinis molestia aliquando mundum fugit. Et simile his posset ostendi in alijs capitalibus vitiis, si quis perscrutari vellet.

Item vitia quæ corrigere debemus in nobis, significantur in illis animalibus, quæ in lege Moysi poterant immolari: nam de quadrupedibus offerri poterant in sacrificium de tribus generibus animaliũ, scilicet boũ, ouium & caprarum, vt patet in Leui. Vnde offerebatur præcipuè vitulus, agnus, & hœdus. Et sicut dicitur in gl. Leui. 1. vitulum offerimus, dum carnis superbiam vincimus, agnum cum irrationabiles motus corrigimus, Hœdum verò dum lasciuiam superamus: referuntur etiam hæc animalia ad Christum, vt dicitur in eadem glossa: nam Christus in vitulo offertur propter virtutem crucis, in agno propter innocentiam, in ariete propter principatum, in hirco propter similitudinem carnis peccati. Hæc enim animalia in lege immolabãtur. Sed nota, quòd hæc animalia non viua, sed occisa Deo offerebant, vt per occisionem horum animalium significaretur occisio peccatorum, & quòd homines peccatores digni erant occisione, ac si illa animalia loco eorum occiderentur, ad signandum expiationem peccatorum: per occisionem etiam horum animalium figurabatur occisio Christi.

Item vnũ vitiũ quandoq; fręnum est alterius, sicut accidit de serpentibus, quia quandoque vnus serpens remediũ est cõtra alterum. Nam pinguedo colubri (vt dicit Pli.) valet contra morsum Cocodrilli. Quasi enim Cocodrillus, est homo gulosus: quia cocodrillus tantum se replet, quòd postea iuxta litus iacet ructans prę repletione. Sed coluber qui puluerem terræ lingit, signat auarum, qui terrena diligit. Coluber autem contra morsum cocodrilli valet, quia plerunque auaritia gulã restrænat, & cohibet: quia homo nimis auarus frequentius non quantum appetit comedit, secundum illud Eccl. 6. Est vir, cui dedit Deus diuitias, & substantiam,

tiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo.

Item vnum venenum est medicina alterius. Dicit. n. Pli. quòd quem draco, vel aspis vulnerat, caput viperæ appositum sanat, & econuerso cum aliquem vipera pũgit, caro aspidis venenum ad se pertrahit, & sic percusso subuenit. Per draconem, qui est inter venenosa maximus, & aspidem qui est serpēs morsu & veneno pernitiosissimus, intelligitur superbia, quæ est maximum, & pernitiosum vitiũ: sed caput viperæ intelligitur luxuria, quia vipera est valde luxuriosa. Vnde masculus ore misso in ore fœminæ semen ei transfundit, & illa præ voluptate libidinis in rabiem versa caput maris præcidit. Est ergo vipera draconis, vel aspidis medicina: quia quandoque ruina luxuriæ est medicina superbiæ: Vnde Gre. 33. mor. dicit, Fit plerunque, vt nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiam maiora corrigant cum prostrati in minimis confunduntur: Et Aug. in Epist. dicit, ꝙ deiicit Deus occultã mentis superbiam per manifestam carnis ruinam. Sed adhuc econuerso, aspis contra viperam remediũ præstat, quia nonnunquam superbia luxuriam refrænat. Nam dum appetit superbus gloriam, infamiã metuẽs declinat luxuriam: sed potius sunt ista remedia operis, quàm intrinsecæ voluntatis.

Voluptatis partes quæ luxuria, & gula existũt, voluptuosiq; defectus, per Amphibena serpentis, limacisq; proprietates atque eorum naturalia exempla quàm latissimè declarantur.

Cap. CXXI.

VOluptas carnis assimilatur Amphibenæ serpenti. Habet enim huiusmodi duo capita, vnũ in principio, & aliud in cauda, currens ex vtroque capite. Ideo dicit Isid. ꝙ hydrus est serpens plurium capitum. Hic etiam solus inter serpentes frigori se committit. Sic voluptas habet duo capita. i. duo capitalia vitia. s. luxuriã & gulam. Et hoc voluptuosus minus inter omnes videtur curare de frigore. i. de asperitate futuri supplicij, De quo dicitur, Ibunt ab aquis niuium, &c. Iob 24. Item voluptuosus assimilatur limaci, quæ est vermis limi, vnde semper est sordidus, & immundus, & est valde tardi motus. Etiam quandam conchã in dorso gerit intra quam se includit, & quibusdam cornibus viam quærit, quia debilis visus existit, & si quod fiat obuiam præsenserit, statim cornua retrahit, & in conchulam incluserit. Sic voluptas est vermis limi. i. corruptio carnis, siue carnalis appetitus, & ideo voluptuosus est sordidus per gulam, immundus per luxuriam, & tardi motus per pœnitentiã: & concha, quã gerit, intra quam se includit, est consuetudo mala quã accipit, & deponere nescit. Hæc etiam hebetat visum mentis. s. ad spiritualia, & iterum voluptuosus quibusdam cornibus. i. quibusdam studiis viam sibi quærit ad delectationes carnis; quæ. s. studia pertinent ad prudentiam carnis. Vnde quicquid carni obuiat, refugit, & ad prauam consuetudinem se reducit.

Item limax quamuis lento passu incedat, ad arborũ tamen summitates ascendit, quarum folia depascit: & vbicunque serpit, immunda post se vestigia derelinquit. Similiter voluptas carnis paulatim excrescit, & magnarum arborum summitates ascendit: quia quandoque magnos viros occupat, & vincit. Sicut gulam vicit Adam, luxuria Dauid, & Salomonem, & folia. i. ornamenta virtutum deuastat in eis, vbicunque autem serpit, immunda vestigia, idest, exempla turpia & infamia post relinquit.

Vsurarij vita, ipsiusq; pecuniæ breuitas, ex pigmei, aspidisq; morsus exemplo, ritè demonstratur.

Cap. CXXII.

VSurarij, & alij, qui sunt ex iniquo mammona diuites, assimilantur pigmeis, qui cito crescunt, & cito deficiunt. Nã pigmei, qui sunt statura cubiti, vnde à Græcis à cubito sunt dicti habitantes in mõtanis Indiæ iuxta Oceanũ (sicut dicit Aug.) in tertio anno sunt perfectę ætatis quinquennes pariunt, & in septimo anno senescunt. Sicut ergo pigmei breui ætate cito veniunt, & cito recedunt, sic diuitiæ malè acquisitæ vsurariorum, & aliorum, cito crescunt, & cito deficiunt. Cito enim efficiuntur diuites, & cito pauperes. Prou. 13. Superbia festinata minuetur.

Item (sicut dicit Chrys. in Mat.) Similis est pecunia vsuraria morsui aspidis. Percussus enim ab aspide quasi delectantes vadit in somnum, & per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenum latenter per omnia membra decurrit. Sic qui sub vsura accipit, sub tempore quasi beneficium sentit. Sed vsura per omnes facultates eius decurrit, & totum conuertit.

Rhinoceroti, Vacca rufa, aqua expiationis, nonnullisq; animantibus in veteri lege immolandis Dei iussu, Christus perspicuis figuris ac exemplis scitè assimilatur.

Cap. CXXIII.

CHristus assimilatur rhinoceroti, idest, vnicorni, de quo dicitur, quòd habet vnum cornu in frõte, vel in loco nariũ, quo omnia perforat: quod est indomabile animal, & crudelissimum nisi dometur, & mansuescat. Venatores autem, vt dicitur, qui volunt hoc animal capere, virginem aliquam nudam ligant ad arborem, iuxta quam illud animal debet transire, quod transiens dum sentit virginei odoris fragrãtiam, ita immutatur, quòd omni ferocitate deposita in eius gremio recumbit: & vbera eius lambit: & sic quasi agnus mansuetus factus ligatur, capitur, & tenetur. Sic Deus, qui ante aduentum erat seuerissimus, attractus odore Beatæ virginis, de quo Cant. 5. Dum esset rex &c. Virginis, dico nudatæ à terrenis delitiis, & ligatæ voto perpetuæ castitatis, in gremio vteri illi⁹ descẽdens, ita humanus, & mansuetus est factus, vt possit teneri ligari, & occidi. Iob 39. Nunquid volet rhinoceros seruire tibi?

Itẽ Christus figuratus est in illa vacca rufa, de qua fiebat aqua expiationis in lege Moysi. Nam immunditia eorum, qui tetigissent aliquod animal immũdũ, expiabantur per aspersionem cuiusdam aquæ, mandatur enim à domino, quòd accipiant vaccam rufam, &

& occidant,& comburant extra castra, & intingebat sacerdos digitum in sanguine eius & aspergebar contra fores sanctuarij septem vicibus:cōburebatur autem vacca illa igne cum pelle,& carnibus,cum sanguine,& fimo flammæ traditis. Adiungebatur etiam combustioni, lignum cedrinum, Hyssopus coccusque bis tinctus. Cinis autem cōbustionis colligebatur totus, & in aqua ponebatur ad expiandum. Sed comburens, & cineres colligēs,& ille qui aspergebat aquas in quibus cinis ponebatur, immundi reputabantur. Sed ab hac immunditia purificabantur per solam ablutionē vestmentorum: nec indigebant aqua aspergi. Per istam vaccam rufam figuratus est Christus secundum infirmitatem assumptam, quam fœmineus sexus designat:sanguinem autem passionis eiusdem designabat vaccæ color. Debebat autem illa vacca esse ætatis integræ:quia omnis operatio Christi est perfecta, in qua etiam nulla esset macula, nec portasset iugum: quia Christus non portauit iugum peccati. Præcipiebatur autē duci ad Moysen,quia Christo imponebatur trāsgressio legis Moysi ī violatione sabbati. Præcipiebatur etiam tradi Eleazaro sacerdoti:quia Christus occidendus in manus sacerdotum traditus est. Immolabatur autē extra castra:quia extra portā Christus passus est. Intingebant autem sacerdotes digitum in sanguine eius:quia in discretione, quam digitus signat,ministerium passionis Christi est considerandum, & imitandum. Aspergitur autem contra tabernaculū,per quod synagoga signatur,videlicet ad condemnationem Iudæorum non credentium. Et hoc septem vicibus, vel propter septem dona Spiritussancti: vel propter septē dies in quibus omne tempus intelligitur. Sunt autem omnia, quæ ad Christi incarnationem pertinent,igne cremanda, id est,spiritualiter intelligenda. Nam per pellem,& carnem, exterior Christi operatio designatur:per sanguinem eius subtilis, & interna virtus exteriora viuificans Per fimum lassitudo sitis,& omnia huiusmodi pertinentia ad infirmitatem. Addebantur autem tria,scilicet cedrus, quæ signat altitudinem spei, vel contemplationis. Hyssopus, qui signat humilitatē, vel fidem,coccus bis tinctus, qui signat geminam charitatem. Per hæc autem debemus Christo passo adhærere. Cinis autem colligebatur à viro immundo: quia reliquiæ passionis peruenerunt ad Gentiles, qui fuerunt culpabiles in Christi morte. Apponebatur autem in aqua ad expiandum,quia ex passione Christi baptismus sortitur virtutem emendandi peccata. Sacerdos autem imolans,& comburens, & colligens cineres,& aspergens immundi erant,quia Iudęi facti sunt immūdi ex occisione Christi, per quem peccata nostra expiantur. Et hoc vsque ad vesperum,idest vsque ad finem mundi, quando reliquiæ Israel conuertentur. Vel quia illi,qui tractant sancta, intendentes ad emundationem aliorum, ipsi econtra aliquas immundicias contrahunt; vt Greg.in past.dicit:Et hoc vsque ad vesperum, idest vsque ad finem præsentis vitæ.

Item Christus fuit figuratus in illis animalibus,quę pro peccatis sacerdotum immolabantur in lege Moysi. Nam primo sacerdos offerebat pro se ipso vitulum, & pro peccato arietem in holocaustum. Deinde offerebat pro populo duos hircos, quorum vnus immolabatur ad expiandum peccatum multitudinis. Et huius hirci immolati sanguis inferebatur simul cum sanguine vituli in sancta sanctorum: & aspergebatur ex eo totum sanctuarium. Corpora verò hirci, & vituli,qui immolati erant pro peccato,comburebantur extra castra. Hoc enim fiebat,quando offerebatur sacrificium pro aliquo graui peccato, vel pro multitudine peccatorum. Alter verò hircus emittebatur in desertum. Imponebat verò sacerdos manum super caput eius confitens peccata filiorum Israel, acsi ille hircus portaret ea in desertum, vt à bestiis comederentur:quasi portans pœnam pro peccatis populi, vel legebatur super caput eius aliqua cædula, vbi scripta erant peccata. Christus igitur significatur per vitulum propter virtutem crucis,& per arietem, quia ipse est dux fidelium,& per hircum propter similitudinem carnis peccati. Et ipse Christus immolatus est pro peccatis sacerdotum,& populi:quia per eius passionem,& maiores,& minores à peccato purgantur. Sanguis autem vituli,& hirci,infertur in sancta sanctorum per sacerdotem,quia per sanguinem Christi patet nobis introitus ad regnum cœlorum. Comburebantur extra castra, quia extra portam Christus passus est. Heb. 13 Per hircum qui emittebatur, significabatur diuinitas Christi,quæ in solitudinem abiit humanitate Christi patiēte,non quidem locum mutans,sed virtutem cohibēs: vel signatur concupiscentia mala, quam debemus à nobis abucere, virtuosos autem motus domino immolare.

Coniugis Zelotypiam semper fore à viris fugiendam, vnica Onagri similitudine sacraq; scriptura auctoritate ostēditur.

Cap CXXV.

ZElus carnalis, scilicet viri de cōiuge,facit ruere in stultas suspitiones, & crudeles operationes, Vnde tales similes,sint Onagris, quorū masculi zelo ducti, fœminarum filiis testiculos amputant, quia habent eos suspectos etiam de matribus. Vnde matres hoc scientes abscondunt eos,sicut dicit Pli. Sic multi propter zelotypiam,etiā propinquos suspectos habent de vxoribus, ex qua suspitione nonnunquam vulnera,&alia crudelia opera sequuntur. Eccl. 8. Ne zeles mulierem sinus tui,debes enim inter coniuges esse non zelus suspitionis, sed amor religiosus, de quo Apost. Eph. 5. ait. Viri diligite vxores,sicut Christus ecclesiam, quam scilicet in præsenti fide desponsauit,& ad æternæ gloriæ nuptias introducit. Vbi vna cū Patre, & spiritusancto viuit, & regnat in secula seculorum.

Explicit Liber Quintus.

PROLO

PROLOGVS LIBRI SEXTI, IN quo quidem de humano corpore, ac de eius tum exterioribus, tum etiam interioribus partibus, & accidentibus ratiocinari proponit.

LICET is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem, inquit Apost. 2. Corin. 4. Antiquorum Philosophorum de homine tres fuerunt generales sententiæ.

Quidam hominem esse substantiam tantum corpoream tradiderunt, sicut Democritus & Leucippus, & Philosophi Epicurei, qui posuerunt animam esse corpus, & per consequens totum hominem esse corporeum.

Alij solum incorporeum, id est, animam, hominem vocauerunt, vt Plato, & alij Stoici, qui solam animam, quam incorpoream ponunt, voluerunt ad substãtiam hominis & speciem pertinere, corpus verò quoddam instrumentum esse, velut est nauta nauis.

Alij autem ex vtroque compositum, tanquam ex essentialibus partibus, anima, & corpore, velut ex forma & materia, hominem tradiderunt, vt Aristot. & sui sequaces; qui sunt Peripatici dicti. Huic verò velut veriori sententiæ Apostolus Paulus consentiens, vtrunq; in verbis propositis, scilicet corpus, & animam appellauit, vt vtrunque ad essentiam hominis ostenderet pertinere. Licet, inquit, is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. Non tantùm corpus, vel animam perfectum esse hominem credidit, sed vtrique parti per figuram synecdochen totius nomen attribuens, vtranque partem hominis, hominem appellauit: imò corpus non simpliciter hominẽ, sed exteriorem hominem, & animam non simpliciter hominem, sed hominem interiorem vocauit, & corpus insuper corruptibile dixit, animam verò non corruptibilem, sed renouabilem esse ostendit. Ac si vetustas, & corruptio corporis ad renouandum saltem animam nos inducat. Sed notandũ est, quòd homo interior habet exteriorem adiunctum, scilicet anima corpus tanquam subiectum, siue materiam in qua indiuiduatur, tanquam instrumẽtum quo operatur, tanquam speculũ in quo contemplatur, tanquam stimulũ quo humiliatur, & etiam tanquã exemplum quo rectificatur.

Primò ergo inhæret corpori anima velut materiæ forma. Vnde Arist. 1. de ani. dicit, quòd anima est actus corporis, id est, forma. Sed sicut materia per formam perficitur, & specificatur, ita forma per materiam contrahitur, & indiuiduatur. Et quanquam rationalis anima, quæ est humani corporis forma, sit in se immaterialis, videlicet vt nullam habeat materiam ex qua fiat, habet tamen extra suam essentiam, materiam quam informat. In qua scilicet dum creatur, recipitur, & indiuiduatur anima rationalis.

Secũdò interior homo exteriorem coniunctum, videlicet corpus vt instrumẽtum proprium quod mouet, & per quod agit. Et idcirco membra varia corporis, diuersis animæ viribus, vt organa coniuncta deseruiunt ad suas operationes explendas, à quibus tamen intellectus excipitur, qui fantasmate (non vt organo) indiget, sed tantùm, vt obiecto, secundum quod Philosophus tradit. Quia igitur eget anima corpore, vt artifex instrumento, vel organo ad agendum, non incongruè Philosophus dicit, diffiniendo animam, quod anima est actus corporis organici. Nam omnia corporis membra sunt ipsius animæ organa ad diuersa, & necessaria opera facienda. Et quia operum exteriorum, quàm plurima præcipuè manu fiunt, vocatur à Philosopho manus organum organorum.

Tertiò eget anima corpore, vt interiori ipsius oculo, id est, menti, vel intellectui exteriorum rerum imagines, velut quoddam de propinquo speculum repræsentet. Nam sensus hominis in corporeis organis exteriorum rerum imagines & phantasmata intellectui repræsentat. Ex quibus per abstractionem intellectus agentis in animæ intellectu possibili vniuersales & intelligibiles species reponuntur. Vnde phantasmata in corporeo organo, velut quidã colores in speculo interiori visui animæ repræsentantur. Et iccirco Aristot. 2. de Ani. dicit, quòd phantasmata se habent ad intellectum, sicut colores ad visum.

Quartò quoque, ne tam nobilis anima, vt est rationalis, ex aliquo sibi munere dato naturali vel gratuito extolllatur, infirmi corporis stimulum patitur, secundum quod Aposto. 2. Corinth. 12. dicit. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ. Portat ergo onus corporis anima, vt eius ponderis repressa grauedine, ad id quod supra se est, inaniter non leuetur. Vnde dicitur Sapien. vndecimo, Corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum.

Aduerte igitur, quòd ex corpore anima, vt in superbiam eleuari non possit, plurima grauamina patitur. Nam portat anima corpus sicut hostem, sicut pestem, sicut carcerem, & sicut comitem. Sed est hic periculosus hostis, pestis, siue morbus pernitiosus, carcer pœnalis & angustiosus, comes siue consors grauis & onerosus. Aduersatur nanque caro spiritui, vt hostis periculosus, vtpote cuius pugna grauis & continua: nam Apost. Gala. 5. Caro concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ. Hæc enim sibi inuicem

cem aduersantur. Et propterea (vt dicit Hieronymus) Nos gestamus laqueum, nobiscum circumferimus inimicum, carnē nostram loquor; de peccato natam, in peccato nutritam; corruptā nimis ipsa origine: sed multò amplius praua cōsuetudine vitiatam. Hinc est, quòd tam acriter aduersus spiritum concupiscit: quod assiduè murmurat, & impatiens est disciplinæ, q̄d illicitè suggerit, quòd nec rationi obtemperat, nec timore vllo inhibetur.

Item est corpus animæ, vt pestis perniciosa. Et ideo Apostolus Gal. 5. conquerebatur dicens, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nā caro animam cruciat, debilitat, & exterminat. Cruciatur siquidē anima ex corporis amore, qa sicut dicit Io. Cassia. de inst. mon. Corporis nimius amor nos inquietat, solicitudinibus onerat, contumelijs afficit.

Itē cruciatur anima ex corporis languore. Nam (sicut Seneca dicit) multa nos incommoda exagitant, q̄ malè conueniat nobis huiusmodi corpus, nunc de capite, nunc de ventre, nunc de pectore, aut de faucibus conquerimur, aliquando nerui nos, aliquando pedes vexant, nunc contractio, nunc distillatio, aliquando superest sanguis, aliquando deest: hinc atque illinc tentamur, hoc euenire solet in alieno habitantibus, hoc enim corpus non domus, sed hospitiū. Debilitas quoque corporis, animæ debilitatem inducit. Nam (sicut beatus Hier. in epist. dicit.) Corporis debilitas nimia etiam vires animæ frangit, mentis quoque ingenium marcescere facit.

Itē caro nutrita delitijs, & voluptatum illecebris dedita, penitus exterminat spiritum, & vitam eius extinguit. Vnde Apostolus Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Aug. super Io. Spiritus deficit vbi caro requiescit: vt enim caro mollibus, sic spiritus duris nutritur: illam blanda refouent, hunc aspera exercent. Est insuper corpus animæ velut carcer pœnalis, & angustiosus, in tantū, vt Psalmista clamaret dicēs, Ps. 141. Educ de carcere Deus animam meam, vt confiteatur nomini tuo, me expectant iusti donec retribuas mihi. Alia autem litera habet, Educ de custodia animam ad confitendum nomini tuo. In quibus verbis Propheta ostendit, quòd à carcere corporis cupiebat educi triplici de causa.

Primo quidem, vt assequeretur montis iocunditatē, In isto enim carcere sancti sunt semper in tristitia, sed exeuntes semper erunt ī lętitia. Et ideo propheta postquam dixit, Educ de custodia, siue de carcere, statim subiunxit, vt confiteatur nomini tuo, idest, vt laudet, & glorificet nomen tuum, in qua laude erit maximus iubilus, & læticia. Isa. 51. I Sion cum laude, & lætitia sempiterna super capita eorum.

Secundo, vt assequeretur sanctorum, & proborum virorum perpetuam societatem: vnde subdidit, Me expectant iusti, à quibus ipsi expectati etiam cum magna lætitia colligūtur. Pro. 10. Expectatio iustorum lætitia.

Tertio, vt assequeretur cœlestis mercedis plenam facultatem. Ideo adiunxit donec retribuas mihi. Psalm. Retributio multa. Licet autem anima habeat corpus in suis operibus comitem, & consortem, est tamen eius societas vilis, & onerosa. Vnde Hug. de cla. an. Nihil aliud est caro cum qua tanta est societas, nisi spuma caro facta, fragili decore vestita. Sed erit quandoque cadauer miserum, & putridum, & cibus vermium. Sed si diligenter consideras, quid per os, & nares, & cæteros corporis meatus egrediatur, vilius sterquilinium nunquam vidisti. Si singulas eius miserias enumerare velis, quàm sit onerata peccatis, irretita vitijs, pruriens concupiscentijs, occupata passionibus, prona semper in malum, & in omne vitium procliuis, plenam tantum confusione, & ignominia inuenies. Sed quanquam corpus animæ sit ita vilis ac onerosus socius, est tamen ei à Deo non ociosè vnitum, videlicet tribus de causis, quarum duas primas ponit Gregor. Nazianzenus, & prima earum est, vt anima in corpore, seu in carne, & per carnem merita multa acquireret: Plura enim sunt quibus per carnem anima meretur, in quibus sine carne vel corpore per se sola mereri non posset, sicut est contra carnales concupiscētias decertare, ieiunare, peregrinationem facere, & martyrium sustinere.

Secunda est, vt anima ipsam carnem tanquam fidelem conseruam custodiret, & eam in supernis sedibus collocaret. Caro enim sola per se beatitudinis susceptiua non est, nisi mediante anima stolam immortalitatis indueret.

Tertia est, vt Deus suum vniuersum perficeret. Cum enim sit quædam creatura purè corporalis, sicut creatura sensibilis, quædam purè spiritualis, vt Angelus, oportuit ad hoc, vt Dei vniuersum compleretur, quòd alia fieret creatura, quę carne & spiritu esset composita, sicut est homo. Deu. 32. Dei perfecta sunt opera.

Quartò, habet anima corpus velut exemplar quoddam, & ex quo homo in sui regimine informatur, & regulatur. Nam ipsa dispositio corporis, atque membrorum figura patenter ostendunt homini qualiter membra eadem ab anima sunt regenda. Cur enim lingua est inferius lata, & superius acuta: nisi vt ostendatur ad euacuandum, & vulnerandum cor esse facilis, & parata. Vt quid etiam est in humido, id est, in saliua posita nisi ad loquendum monstraretur esse labilis, & lubrica? sed quare est intra dentes & labia inclusa, nisi, vt esse noscatur diligenter custodienda, iuxta illud Mich. 2 Diligenter custodi claustra oris tui. Idem quoque de membris cæteris pariter est æstimandum. Ex ipsis membrorū igitur figuris, & dispositionibus, etiam physonomi iudicāt ad quos bonos, vel malos mores anima inclinetur. In diuersis quoque corporis, membris naturales reperiuntur virtutes, spirituales virtutes animæ per quandam similitudinem designātes. Accidunt, & varij morbi in diuersis partib⁹ corporis, diuersis animæ vitijs plurimum assimilantur. Nihilque reperitur in corpore humano, quod vel vacuum sit ab officio, vel vacans ab exemplo. Et ideirco post exēpla inducta in libris præcedentibus, & irrationabilium animalium varijs speciebus, consequenter est nostrū propositū in hoc sexto huius operis libro, de corpore humano, & partibus, & accidentibus eius moralia exempla inducere. Interdum siquidem introducentur exempla de his ex quibus corpus humanum naturaliter generatur, siue efficienter, vt sunt masculus, & fœmina: quanquam fœmina generationem efficiat materiam ministrando, siue materiali-

tes

ter, vt sunt quatuor elementa. Quandoque verò inducētur exempla de partibus, ex quibus corpus integratur, videlicet de interioribus, & de exterioribus membris. Interdum quoque de his ex quibus corpus complexionatur, vt sunt quatuor humores: aliquando autem de his, ex quibus ipsa complexio corporis variatur, vt sunt ætates temporis ipsius vitæ humanæ. Non nunquam verò de his, ex quibus status hominis nobilitari, vel ignobilitari videtur, vt sunt conditiones seruitutis, & dominij. Quādoque verò de his ex quibus vita corporis testatur, & cōseruatur, vt sunt cibus, & potus, & somnus, & similia. Et de his quoque introducentur exempla, ex quibus ipsum corpus humanū corrumpitur, & vastatur, vt de morbis, & doloribus varijs, & etiam de morte. Cæterum materiæ singulæ quibus hęc adaptantur exēpla, secundū ordinē in superioribus habitū, sigillatim per capitula varia sub alphabeti literis distinguentur, ad honorem scilicet illius, & gloriam, qui formauit hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, qui est trinus, & vnus Deus in secula benedictus.

Acidia mala, acidiosorumq́; defectus sedulo exprimuntur, quibus melancholici ac melancholia quamplurimis comparantur exemplis, idque multis auctoritatibus confirmatur.

CAPVT I.

ACidia assimilatur melāncholiæ. Est enim, secundum Auicennam, quædam species melancholiæ, vt plurimū eueniens in Februario quæ quatuor mala accidentia causat in homine.

Primū est, quia facit eum solitariū. Facit enim, vt homo patiens eam, diligat fugere ab omnibus hominibus viuis, & cupiat appropinquare mortuis, & sepulchris. Vnde talis de nocte vadit, & de die se abscondit: quod solum facit, quia diligit solitudinem, & elongationem ab hominibus. Similiter acidia facit fugere ab hominibus viuis, idest ab hominibus sollicitis & operosis, & appropinquare mortuis, idest desidiosis, & ociosis, qui sunt tanquā mortui, & nihil operatur boni.

Item acidiosus homo de nocte vadit, idest tempore quietis est sollicitus & inquietus, sed in die, idest tempore operandi est occultus, & somnolentus. Nam tēpore quietis inquietatur mente, & tempore operis pigrescit corpore. Iob 17. Noctem verterunt in diē. Cōpetunt etiam hæc generaliter peccatoribus, & malis: quia malus homo fugit viuos, & iustos, Deo viuentes, & quærit mortuos in peccatis, & iniquos, scilicet tanquam similes sibi. Eccle. 13. Omnis caro ad simile sibi coniugetur, & omnis homo simili sui sociabitur. Diligunt etiam sepulchra, vbi sunt cadauera fœtida, idest opera carnis corrupta.

Item odit peccator diem, & diligit noctē: quia omnis qui malè agit, odit lucem. Io. 3. Dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem.

Secundò melancholia prædicta facit hominem inquietum, quia scilicet patiens eam, nō quiescit in vno loco plusquam vna hora: immo non cessat discurrere, & ambulare incessione diuersa, ignorans quo vadat. Similiter acidiosus homo propter tristitiam aggrauantem animum eius, in omni loco cito attædiatur. Et ideo statim cupit locum mutare, sperans habere ex mutatione loci subleuationem tędij. Et ideo efficitur girouagus scilicet similis illi spiritui, de quo dicitur Mat. 12. Ambulat per loca arida, & inaquosa, quærens requiem, & non inuenit: Seneca, Aegri animi est ista iactatio discurrere, & locorum varietatibus inquietari: sed quia in omni loco suum tædium secum portat, nō inueniens alicubi requiē, nescit, quo pergat. Hęc quoque instabilitas loci, vel animi, etiam generaliter competit peccatoribus propter multiplicitatem desideriorum quibus æstuant, & impellūtur interius. Isa. 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest.

Tertiò, melancholia prędicta facit hominem suspitiosum, & incautum. Nam aliquando talis cauet sibi ab hominibus quandoque autem non cauet, negligēs hoc, & parum discernens id, quod videt, & ei fit præsens. Homo autem acidiosus, quandoque etiam appetit occultare pigritiam & tristitiam suam hominibus, & ideo aliquando sibi ab eis cauet: quandoque etiam tanta est pigritia, quòd negligit hæc, & non veretur neque curat, quod ab eis cognoscatur.

Quartò, facit hominem pauidum: & ideo talis, quādo vadit, videtur semper esse quasi in fuga, sed fuga eius est absque ordine. Vnde assimilatur illi vermiculo, qui natat in superficie aquæ secundum Auicennam, dicitur cuributh, qui dum mouetur in superficie aquæ, modo vadit huc, modo illuc, & mouetur ad diuersas partes absque ordine, & quando aliquid obuiat, vel occurrit ei, fugit ab eo, & iterum statim apparet. Eodem itaque modo fuga, & incessio prædictam melancholiam patientis diuersa est & incerta, quasi ignorantis in qua parte ire debeat, & est quasi fugiens ab aliquo sibi apparente & obuiante: & iterum apparente sibi altero, adhuc fugit ab illo. Quæ omnia satis congruunt acidioso homini, quia omnia opera imminentia refugit tanquam difficillima, vel impossibilia, & ideo nescit quid faciat, quia quando aliquid faciendum ei occurrit, statim expauescit, & refugit, timens ne sit nimis difficile. Et quando occurrit aliud adhuc facit simile, & ita non operatur aliquid certum, Sed modo incipit facere vnum, modo aliud, & nihil prosequitur, vel ad perfectū deducit. Sed contra hæc dicitur Eccle. 5. Esto firmus in via domini. Senec. Certis ingeniis immorandum est. Eccl. 11. Fili mi ne in multis sint actus tui.

Pulcherrimis siquidem exemplis tum actiuæ tum etiam cōtemplatiuæ vitæ perfectio aperitur Tribusq́; præcipuis rationis, actiui, & contemplatiui mandibulis assimilatur.

Cap. II.

ACtiui, & contemplatiui sunt similes mandibulis propter tria.

Primò, quia mandibulæ sunt situaliter distinctæ. Nam mandibularum alia superior, alia inferior. Sunt enim, sicut duæ molæ ad molendum, & conferēdum cibum continuè se mouentes. Vnde mandibulæ nutrimentum toti corpori subministrant. In superiori

igitur

igitur mandibula, dentes superiores infiguntur, in inferiori verò inferiores radicantur. Mandibula ergo superior est vita contemplatiua, quæ circa superiora intendit, sicut circa cœlestia. Inferior verò est vita actiua quæ inferiora ministrat. s. temporalia. Per vtramq; enim cibus ministratur quo corpus ecclesiæ sustentatur. Per contemplatiuã enim vitam disponitur & præparatur cib⁹ spiritualis. s. doctrinæ, & orationis, & aliarum eleemosynarum spiritualium, quibus etiam proximorum animæ sustentantur & nutriuntur. Per actiuam verò dispensatur & ministratur, & nutrimentum corporale. s. cibi & potus & aliarum eleemosynarum corporalium, quibus corpora vegetantur. Dentes autem superiores sunt viri contẽplatiui, & perfecti, quorum conuersatio in cœlis est. Inferiores verò dentes, sunt viri puri & fortes, qui proximorum vtilitatibus inseruiunt. Vbi attendendum est, ꝙ mãdibula superior omni animali est fixa, & immobilis, ad designandũ ꝙ vita contẽplatiua, quæ est circa æterna, & immobilia bona, attendit, & requirit stabilitatem & quietem ab exterioribus exercitiis. Aug. Ocium sanctum quærit charitas veritatis. Psal. 33. Vacate, & videte. Bern. Absit vt qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrũ officialium vitam. Mandibula verò inferior. i. actiua vita, tam per cõpassionem animi, q̃ per actũ ministerij necessariò mouet, ita vt possit dici deseruientibus Deo in laboribus vitæ actiuæ illud Iob. 4. Ecce qui seruiũt ei non sunt stabiles. Cocodrillus enim contra naturã omnium animalium mandibulam superiorẽ mouet, & inferiorem fixam tenet, Sicut dicit Ari. de ani. Et talis est homo peccator, qui temporalibus corde affigitur, circa spiritualia verò nulla stabilitate firmatur. Thre. 1. Peccauit Ierusalẽ, proptereà istabilis facta est.

Secundò, mandibulæ sunt ex duris partibus cõpositæ. s. ex duris ossibus, & duris neruis & lacertis: & hoc fuit necessarium propter motus continuitatẽ, & apertionis & clausionis necessitatem, vt dicit Constant. In osse itaq; duro & forti, intellige fidem, de qua 1. Pet. 5. Cui resistite fortes in fide. In lacerto verò siue musculo, in quo est virtus motiua, vnde etiam in quolibet membro est quasi loco cordis, significatur spes, quę. s. monet ad bene operandum, sicut spes precij ad bene laborandum. In neruo autem colligante, intellige charitatem, quæ secundum Apostolum, est vinculum perfectionis. Et hæc tria necessaria sunt. tã ad continuandum opera vitæ actiuæ, quàm contemplatiuæ.

Tertiò, quia mandibulæ suor plurib. munimẽtis circundatæ. s. gingiuis: & labiis. Gingiuæ dicuntur à dentibus gignendis, quia in eis dẽtes gignuntur, nutriuntur, & stabiliuntur. Labia etiã apposita sunt ad decorẽ exteriorem, & etiam ad defensionem tam illarũ, quàm dentium ab exteriorib nocumẽtis, gingiuæ ergo referuntur ad humiles, sed labia ad Deũ laudãtes. Nã sicut in gingiuis dẽtes firmãtur, ita in humilitate sancti roborant. Vnde tã actiuis, q̃ contẽplatiuis vtrũq; necessarium est. s. vt de se humilia sentiãt, & vt ẽt ea q̃ faciũt in Dei laudẽ referãt, scdm illud Ps. 62. Labia mea lau. &c.

Veræ pœnitentiæ partes, vt Deo grata existat, septem esse debent, quæ per ipsius fellis septem similitudines liquidò cognoscuntur. *Cap. III.*

Amaritudo pœnitentium assimilatur felli propter septem.

Primò, quia fel est maximè amaritudinis contentiuum, & hoc est propter dominium choleræ ex nimia intensione caloris. Est enim fel membrum calidum, & siccum, epatis globo suppositum, proprium choleræ rubeæ receptaculum: sicut ergo est maxima amaritudo fellis: ita etiam debet esse maxima amaritudo pœnitentis, qui nihil peccato deterius ei accidere potuit. Isa. 37. Amaritudo mea amarissima. Deut. 39. Vua eorum, vua fellis, & botrus amarissima. In cuius signum Christus pro nostris peccatis est felle potatus. Psalm. 50. Dederunt in escam meam fel.

Secundò, quia fel est sui humoris dupliciter emissiuum. Nam fistula fellis est quædam pellicula habens duos folliculos, & per vnum ad intestina cholera deportatur, per alterum verò deportatur ad stomachũ. Cistula ergo fellis est mens amara hominis pœnitentis, cuius duo folliculi sunt, primus dolor de peccatis præteritis, & hic vadit ad intestina ad purgandum fæces cibi. i. ad conscientiam ad intestina, ad purgãdum fæces peccati. Alius verò est propositum abstinendi à futuris. Vnde hoc vadit ad stomachum, per quem cibi ingrediuntur ad ventrem: quia maximè debet cautela adhiberi circa sensum, vnde malę suggestiones, seu cogitationes primitus oriuntur, & transeunt ad mentem. Vnde Aug. in reg. Vbi sibi aliquis nostrum viderit aliquid deesse, doleat de præterito, caueat de futuro. Nam sicut dicit Greg. in hom. Pœnitentiam agere, est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, vt tamen alia committat adhuc, pœnitẽtiam agere aut ignorat, aut dissimulat.

Tertiò, quia fel est visus clarificatiuum, & præcipuè fel accipitris, & aliarum auium viuentium de pręda, vt dicit Constan. & ideo fel in collyriis oculorum est necessarium, propterea, quia fel sua subtilitate est grossorum humorum incisiuum, & sua siccitate consumptiuum. Tob. 6. Fel eius valet ad inung[e]dos oculos. Sic ex amaritudine pœnitentium fit spirituale collyrium quo oculi animæ interiores purgantur, & clarificãtur. Apoc. 3. Collyrio, scilicet pœnitentiæ, inunge oculos tuos vt videas.

Quartò, quia fel est decoctionis ciborum iuuatiuum. Nam cholera à cista fellis ad stomachum deportata, sua caliditate virtutem adiuuat digestiuam. Et sic pœnitentia suo feruore præparat, & iuuat mentem ad nutrimentum spirituale verborum Dei, vel corporis Christi dignè recipiendum, vt sic ei applicetur, & proficiat ad meritum. Et talis præparatio vel dispositio respectu cibi spiritualis est quædam digestio. Prou. 27. Anima esuriens, amarum pro dulci sumet: quia scilicet, nõ potest anima percipere dulcedinem spiritualis cibi & alimoniæ, nisi præcedat amaritudo pœnitentię.

Quintò; quia fel est ad expellendum superflua excitatiuũ. Nã cholera à cista fellis ad intestina deportata, est sua subtilitate penetratiua, & suo acumine pungitiua, & intestinorũ mordificatiua. Vnde virtus expulsiua cõfortatur; & ad expellendas fæces ciborũ excitat. Sic pœnitẽtiæ dolor intus ad mentem peccatoris pertransit, suo acumine conscientiam compungit. & cum

eam

eam continuè mordere non desinit,ad expellẽdas peccatorum fæces per viam confessionis cõpellit, sicut ex dolore compellitur parturiens citius dimittere partum Psa. 47. Et dolores,vt parturiẽtis. Sextò,quia fel est per accidens dulcedinis causatiuum. Nam in aīalibus fel habentibus,quod est sub felle,est valde dulce,quia dũ amaræ partes ad locum aliquem colliguntur,partes vicinæ,quæ remanẽt,magis dulces redduntur. Et sic sub amaritudine pnīæ maxima dulcedo continetur: quia quantum pœnitens dolet de culpę perpetratione,tantũ gaudet de eius remissione,& adhuc amplius de gratię recuperatione.Iud. 14. De forti egressa est dulcedo:qa scilicet de forti amaritudine pœnitentiæ sequitur dulcedo miserationis,& gratiæ.

Septimò,quia fel est sanguinis à cholera separatiuũ, &mundificatiuũ. Sanguis.n.ex præsentia cholerę incenderetur, nisi in custodia fellis eius superfluitas locaretur. Sic etiam pœnitentia coarctat,&restringit ardorẽ cõcupiscentiæ, quæ est velut vstio choleræ tenens ipsamconcupiscenciã sub custodia rationis.& ita humor sanguinis.i.affectio spiritualis amoris,in quo vita animæ conseruatur, sicut vita animalis cõseruatur in sanguine,remanet non infecta,sed pura. Et hæc est puritas sanguinis.i.sinceritas spiritualis amoris,de qua dicitur Gen. 8. Carnem cum sanguine ne comedetis. i. carnalem amorem cũ spirituali dilectione nõ miscebitis. Vnde Dñs Mat. 17. voluit bibere vinum cum felle mixtũ. Est enim vinum amor spiritualis:sed tanquam fel amaricatiuum,est affectio carnalis,de qua dicitur: Prou. 5. Nouissima illius amara quasi absinthium.

Item amaritudo pœnitentiæ assimilatur choleræ rubeę propter quatuor. Primo ratione naturalis proprietatis, quia est naturaliter calida;& sicca. Sic pœnitentię amaritudo calida est feruore bonæ voluntatis, & sicca ab humore fluxæ cogitationis. Ecc. 31. Vigilia,& cholera, & tortura viro infrunito. Nam pœnitentia debet esse cauta,& ideo requirit vigiliam.i.mentis attentionem. Item debet esse feruida,&ideo requirit choleram,idest contritionis ardorem. Item debet esse pœnosa: & ideo requirit torturam.i.satisfactionis afflictionẽ. Eccl. 33. Seruo maliuolo,idest peccatori siue carni, tortura & compedes. Secundo,ratione effectiuæ cãlitatis, quia p complexionẽ cholericam efficiuntur homines iracundi,ingeniosi,leues,& acuti. Sic pœnitẽtia facit homines iracũdos contra vitia,ingeniosos ad destruendum diaboli machinamenta,leues, vt audita cito percipiant,acutos vt subtiliter de rebus sentiant. Sap. 8. Per hanc iuuenis,& acutus inueniar in iudicio. Tertio,ratione similitud.naturæ conformitatis: quia cholera est similis igni,& æstati,& calidæ iuuentuti. Hæc.n.omnia calidæ & siccæ naturæ sunt,vt habeas ex cholera rubea amaritudinem contra peccatum : ex iuuentute fortitudinem contra diabolum,ex igne claritatem intelligentiæ ad cognoscendum Deum, ex æstate verò habeas amorem dilectionis ad proximum. Et inde est, ꝙ vicinitas æstatis.i. pœnitentia fraterni amoris manifestatur ex fructu operis. Luc. 21. Cum arbores producunt ex se fructum, scitis quoniam prope est ęstas. Grego. homi. Probatio dilectionis,exhibitio est operis. Quintò, ratione purgatiuæ effusibilitatis : qa humor cholericus purgatur,& emittitur,siue effunditur per aures. Dum enim libenter audis quid facere debeas,per aures cordis superfluitates cholerę rubeæ purgas: vel per aures purgaris, dum sacerdos in confessione te audit, Vnde Iac. 5. hortatur dicens: Confitemini alterutrum peccata vestra. Leo in ser. Non remanet in iudicio condemnandum, quod fuerit in confessione purgatum.

De charitate Dei ac proximi excellenter pertractatur, quæ egregijs similitudinibus hominum pedibus quo ad omnes eorum partes propriósque effectus coaptatur. Cap. IIII.

AMor charitatis assimilatur pedi. Sunt.n.vt duo pedes aīæ,quib.ad Deũ accedit amor Dei,& proximi,quia ita sibi connexi sunt,vt alter sine altero currere nõ possit. Io. 20. Currebãt autẽ duo simul. hæc autem similitudo pedis,scilicet, & amoris, ex multis proprietatibus patet.

Primò, quia pes est vltimũ corporis.ad integritatis eius pertinens perfectionẽ. Et similiter vltima eius virtus,quæ aīa est in hac vita perficitur,est charitas. vnde Apost. Col. 3. plurib. enumeratis virtutib. subdit, Super hæc oīa charitatẽ habẽtes vinculũ perfectionis. Vel sicut pes est finis corporis humani, ita charitas finis est mãdati. 1. Tim. 1. Finis præcepti charitas.& dr̃ charitas finis præcepti:quia oẽs actus virtutũ,de quib. pręcepta dantur,ad hunc finem generaliter ordinantur, vt aīa vniatur Deo:quod fit per charitatẽ, vnde actus aliarũ virtutum non coniungunt animam Deo nisi mediante charitate. Quia vero pes est extrema pars corporis, põdus totius corporis portat, 1. Cor. 13. & sic etiam de charitate ipse Apost. dicit,quòd charitas omnia suffert. Grego. homi. Tantũ quilibet portat proximum, quãtum amat. Si.n.amas portas:sed si desistis amare, desistis & tolerare.

Secundò, quia pes longus est, & planus, & concauus propter fortiorem vestigij impressionem ; sic amor charitatis debet esse longus ad perseuerandum. Prouerb. 17. Omni tempore diligit, qui amicus est. Bernard. lib. 5. de conside. Ama perseueranter, & longanimiter,& habes longitudinem: dilata amorem tuum vsque ad inimicos,& latitudinem tenes : esto in omni solicitudine timoratus,& sublime &profundum apprehendisti.

Item debet esse planus, id est æqualis & leuis ad facilius onera portandum, id est, proximorum defectus. Apostol. Ephes. 5. Supportantes inuicem in charitate.

Item debet esse concauus,ad suscipiendum,scilicet, per hospitalitatem. Apost. Rom. 15. Suscipite inuicem, sicut & Christus,suscepit vos.& ex his relinquitur fortis impressio vestigiorum,id est,exemplorum.

Tertiò, quia pes est digitis distinctus ad meliorem incessionem : incessio enim animæ in via Dei est per mandatorum obseruationem. psalm. 129. Viam mandatorum tuorum cucurri. Distinctio autem digitorum est distinctio mandatorum, vnde sicut sunt decem digiti pedis, ita sunt decem præcepta Decalogi; sed sicut digiti vniuntur in dilectione. vnde Gregor. in homil. dicit,quòd præcepta Dominica sunt multa per diuersitatem operis ; vnum in radice ipsius charitatis.

Quartò,

Quartò:quia pes est neruens & osseus ad maiorem durationem:charitatis autē amor est neruεus ad fortiter colligandum,& est osseus ad alia supportandum, & ideo fortissimus ad nunquam deficiendum.Apostolis.1.Cor.13. Charitas nunquā excidit, Et nota,quòd secundùm Const.pes componitur ex ossibus 44. quorum duo sunt calcaneorum, duo manicularum, x.pedum,& 30.dig torū.In calcane s, itaque intelligimus morientes, quia calcaneus est posterior pars pedis,à calcando sic dictus,quia eo terræ vestigia imprimuntur,vt dicit Isido.vnde signat mortem, per quam homo terræ infoditur,& in terram redigitur. Sicut ergo calcaneis necessaria sunt duo ossa,ita morientibus duo sacramenta sine quibus male morerentur,vnum scilicet quo ad paruulos scilicet baptismus,aliud quo ad adultos.i.pænitentia.In maniculis vero accipimus pœnitētes quod est posteriora obliti ad anteriora se extendere.Maniculæ.n.sunt anterius,quibus necessaria sunt duo ossa ad sui fortificationem, scilicet timor offensæ,& spes veniæ. In pedibus verò quibus mouemur,accipimus obedientes,quibus necessaria est compago decem ossium, id est, obseruatio decem præceptorum:in digitis verò intelligimus rectores,& doctores,quibus necessaria est compago xxx.ossium, id est, maturitas ætatis, quæ videtur communiter competere ætati xxx.annorum,sicut Christus, quando se propalauit & docere post baptismum cœpit,erat xxx annorum.VndeGreg.Nazianzenus dicit:Obserua tu qui præes,quòd xxx. annorum erat Iesus. Forsitan autē & Ioannes aliquid plus habebat ætatis, & tu antequam adolescas,antequam genas barbis vestias, vis docere senes,& magister fieri antequā discipulus cupis, quod certè ideò leue, & facile putas, quia illud penitus ignoras?

Quintò,pes est necessarius propter ambulationem & corporis eleuationem:nam amor charitatis mouet, & ambulare facit per operationem.Vnde Apost.Ephe. 5. Ambulate in dilectione, scilicet bene operando.& eleuat per contemplationem,& cœlestium affectionē, sicut calore Solis eleuantur vapores. Et nota (sicut dicit Galenus)quòd mulier in vtero habens, iunctis, & compositis pedibus,si subito vocata fuerit, si masculū habuerit,primò ad ven endum dexterum pedem mouebit:si verò fœminam gestauerit, primò mouebit sinistrum. Per masculum ergo conceptum, intelligitur bona dispositio mentis, per fœminam verò accipitur dispositio mala:per pedem autem dextrum amor spiritualium,per sinistrum verò temporalium amor significatur.Illa ergo anima quæ concepit masculum,i.quę est bene interius disposita per bonum affectum,& propositum,præmittit pedem dextrum sinistro.i.præponit amorem spiritualium omnibus temporalib. Sed quæ concepit propositum fœmineum.i.vitiosum, præmittit pedem sinistrum. i. præponit affectum temporaliū spiritualibus.

Sextò,in multis animalibus pes est ad defensionem. Sic pede charitatis percutienda est frons, vel fraus tētentationis.Charitas enim est munimen egregium contra tentationes.

Septimò,in volatilibus scissi pedis, & curui vnguis, pes est ad victus acquisitionē, sed in volatilibus clausi pedis,est ad sui in aquis gubernationē,& hoc est,quia charitate reficimur,& in aquis tribulationum gubernamur,& defendimur,ne.s.submergamur. Psal.65. In flumine pertransibunt pede:quia.s.inundationem tribulationum securè pertransi. pes dilectionis. Cant.5. Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatē:nam charitas,sicut dicit August.nus, in aduersitatibus tolerat,in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis,in bonis operibus hilaris,in tētatione tutissima, in hospitalitate latissima, inter veros fratres lætissima, inter falsos prudentissima.

Hydropisis tres species annumerantur, quibus inordinatus sui ipsius atque diuitiarum amor, & propriæ excellentiæ appetitus,pluribus similitudinibus comparatur.

Cap. V.

AMor sui inordinatus assimilatur hydropisi propter tria. Primò,propter exuberantiam humoris:Est enim hydropisis causa,exuberans materia(vt Auic.dicit) sed tanquam exuberantia humoris in hydropici corpore, est distemperantia amoris proprij in peccatoris corde. Ex qua sequitur tumefactio hydropici,id est,superbia & contemptus Dei:quia superbia amor est propriæ excellentiæ,vt dicit Augu.de verbis Domini.

Secundò,propter repletionem corporis, nam (sicut dicit Auicen.) Talis exuberans materia ingrossat,& tumefacit membra, aut membra omnia manifestē, aut loca porrum vacua in quibus continentur humores, & regimen nutrimenti. Sic inordinatus amor sui, replet omnia corporis membra,id est,occupat omnia ipsius peccatoris opera,& loca etiam corporis vacua, id est,eius desideria.Nam quicquid desiderat,vel agit ad seipsum tātummodo homo reflectit:quia in omnibus suis studiis solam propriam vtilitatem attendit.Apost. 2.Tim.3.Erunt homines seipsos amantes.

Secundò, propter distinctionem languorum. Nam languor siue morbus hydropisis in tres distinguitur partes ac species,quarum vna vocatur hyposarcha,secunda alchites,tertia timpanites.Prima,scilicet,hyposarcha, prouenit ex materia phlegmatica penetrante in membra cum sanguine,ex qua apparet inflatio corpore quasi toto,sicut accidit in corpore mortuo. Vnde hæc hydropisis pinguedinem in membra inducit: sed inter membra potissimè facies ad pinguedinem est de cliuis,cuiusque digitis corpus præmitur, in omni loco deprimitur,ex quo non carnis solidæ, sed fluidæ,& mollis esse pinguedo illa ostenditur.Hyposarcha ergo procedens ex exuberanti corporis humore,auaritiæ vitiū est,proueniens ex sui inordinato amore : quia ex eo, quod peccator se diligit inordinatè plus secundū corpus, quàm secundum animam, diuitiarum abundantiam appetit, vt commodius viuere possit, ex quarum diuitiarum inordinato amore,cupidus,& auarus efficitur,& tunc est hyposarcha,prouen.ens ex materia phlegmatica:nam exuberantia materiæ phlegmaticæ est abundantia temporalis substantiæ: quia huiusmodi materia.i.phlegmatica,est fluida, est frigida, est obliuionis & pigritiæ causatiua. Nā phlegmatici sunt fluidi,

fluid.,sunt obliuiosi,sunt pigri,vel tardi:quę omnia in peccatoribus causat abundantia temporalis. Nam ipsa in se est fluida,i. labilis & transitoria: & necesse est,vt qui labēti innititur,etiam cum labente labatur. Pro. 11. Qui confidit in diuitiis suis,corruet;hæc est etiam quę facit homines frigidos ad amādum spiritualiter. 1. Io. 2. Si quis diligit mundum,nō est char.tas patris in eo.

Item facit obliuiosos ad recognoscēdum beneficia. Gen. 40. Succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui. Sic qui prosperatur in diuitiis,obliuiscitur Dei.

Item facit pigros, & tardos ad operandum opera meritoria. Vnde fallacia diuitiarum,& solicitudo seculi,suffocat verbū,ne scilicet opere impleatur. Tūc ergo exuberat in ventre phlegmaticæ materiæ humor, quando crescit in corde hominis temporalis substantiæ amor:qui tūc cum sanguine penetrat ad membra, cum sub obtentu necessitatis trahitur ad operum studia. Est enim humor sanguinis quasi nutrimentum corporis,& necessarium sustentamentum naturæ, in tantum, vt dicatur Leu. 18. quòd anima,i. vita omnis carnis in sanguine est. Ergo accipiamus per sanguinē appetitum necessitatis, in exuberante autem phlegmate appetitum cupiditatis: vnde tunc phlegma cum sanguine transit, quando sub obtentu necessitatis,impletur appetitus cupiditatis: & tunc penetrat in membra,quando transit ad lucrandi studia,ex quibus sequitur impinguatio.i.diuitiarum repletio.sed ex pinguedine tumefactio sequitur,quia ex diuitiarum plenitudine superbia causatur:& ideo Aug. in ser. 31. Morbus diuitiarum est superbia. Nam grandis animus est qui inter diuitias isto morbo non tentatur. maior animus diuitias suas vincens contemnendo: magnus est diues qui non se ideo magnum putat,quia diues est superbus & egenus est,in carne crepat,in corde mendicat, inflatus est non plenus. est etiam præcipuè in facie ad pinguedinem, & ad tumorem decliuis: quia præcipuè in exteriori apparentia, suam superbiam, & pompam ostendit. sed quia plenitudo eius non est solida plenitudo virtutis, comprimitur, dum tangitur digitis, quia dum tentationibus impetitur, cedit, & dum aduersitatibus premitur,deficit. Iob. 4. Venit super te plaga, & defecisti. Secunda species hydropisis, s. aschites, prouenit ex materia aquosa effusa in spatium ventris inferioris, & quę sequūtur ipsum. Vnde est in alchite grauitas sensibilis in ventre: & cum percutitur venter non est sonitus: sed quando commouetur,auditur sonitus aquæ commotæ. Aschites ergo proueniēs ab exuberantia humoris, luxuriam designat prouenientem ex inordinato amore propriæ carnis, vnde nascitur ex aqueo humore. i. ex carnali amore, & ad inferiora ventris diffunditur: quia luxuria carnis per inferiora membra expletur. Hæc sensibilem grauitatem ventri ingerit,quia sensibile cōmotionis ardorem in ipso vētre diffundit, huiusmodi aquositas ventris cū percutitur non sentitur:quia flagellum tribulatio carnis motum cōcupiscentiæ sedat,& restringit,sed tamē cum mouetur: sentitur,quia cum tentatione agitatur, protinus excitatur,& deordinatur.

Tertia species hydropisis, scilicet timpanitis, est ex materia ventosa sparsa in alias partes, & non est in tympanitide grauitas neque pinguedo membrorum, sed potius extenuatio ipsorum, neque enim tumefactio pedum, sed est inflatio ventris, & tensio quasi chordę,& cum pulsatur venter,auditur sonitus ventris in quo est inflatio, vt vtris pleni aqua. Est ergo velut tympanitis tumor elationis,qui est exventosa materia. i.ex humoris excellentia quæ animum inflat non satiat. Vnde eius abundantia, tympanitidem inducit: quia excellentia honoris superbiam & elationem gignit, qua animus in flatu extenditur: vt si quis eum iniuria tāgat,statim per impatientiam resonat,&ad vindictam intendit. Isa. 16. Venter meus ad Moab quasi cythara sonabit.

Angelos quamplurimis rationibus corporeis membris iure solere antiquitus depingi, ostentatur.
Cap. VI.

Angeli licet sint incorporei, tamen in figura humani corporis apparere leguntur,& sic etiam depinguntur. vnde & varia membra corporis etiam in diuina scriptura per quandam similitudinem eis attribuuntur, in quibus variæ actiones eorum inuisibiles exprimuntur. Depinguntur siquidem angeli primo cum lōga coma, & reflexis capillis:vt per hæc eorum mentales affectiones,& ordinatæ cogitationes significant,& etiam affectiones quæ nascuntur ex radice mentis. Item aures dicuntur habere, quando diuinam inspirationem recipiunt,quam vtique iudicant & discernunt.

Item nares eis pictores attribuunt,quia peccata velut fœtida fugiunt, & virtutes quasi quædam odorifera diligunt,& inter mūda,& immunda fœtida & aromatica sagacissimè diiudicant,& distinguunt.

Item ora,linguas,& labia habere etiam sæpius memorantur:quia diuina secreta quasi nobis loquendo proferunt, & diuinis laudibus quasi continue intendunt.

Item imberbes pinguntur,vt quasi iuuenes, neque viribus,neque senio deficere ostendantur.

Item dentes habere dicūtur,quia gratiam quam à Deo accipiunt aliis cōicare, i.quasi commolendo diuidere consueuerunt. Vnde in dentibus eorum potestas actiua & communicatiua merito designatur.

Itē brachia,&manus habent,quia virtute sua actiua & permansiua, nostras infirmitates sustinent, & vsque in finem ab electorum defensione, & supportatione non desistunt.

Item cor & pectus habere finguntur,quia cū deiformem habeant vitam, de susceptione deiformis vitæ, & gratiæ, nobis manifestissimè cooperantur.

Item costas,& latera habent:quia omnia gratiarum munera in se tuta continent,&per ipsorum custodiam in electis hominibus omnino tuta manent.

Item lumbos,&femora habere dicuntur,sed vestib. occultata, quia gratiam, & virtutem in se habent quæ hominibus carnalibus sunt occulta.

Item habent pedes,sed naturaliter denudatos:quia liberos habent affectionum motus in Deum,ab omni carnali concupiscentia denudatos.

Item deſcribuntur pennati, & alati: quia ſunt à cogitatione terrena penitus alieni, contemplationis rapti ad diuini amoris intima intellectu, & affectu ſunt penitus eleuati.

Sanctorum animæ perfectiones quæ puellis, necnon animarum peccantium defectus multiplices, quæ mulieribus præcipuè prægnantibus ſimiles eſſe videntur, lucidiſſimis exemplis conſcribuntur. Cap. VII.

Animæ ſanctorum virorum ſimiles ſunt puellis. Nam primò: puellæ, ſecundum complexionem ſunt calidæ, & humidæ, quia ſcilicet animæ ſanctæ ſunt calidæ per dilectionem, & humidæ per deuotionem. Vnde frequenter ex deuotione lachrymis abundant, in quas deuotionis lachrymas præcipuè reſoluuntur audiendo, vel legendo, vel meditando verba diuina. Cant. 5. Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. Nam in liquefactione animæ notatur calor dilectionis reſoluens, & humor deuotionis decurrens.

Secundò puellæ ſecundum cordis diſpoſitionem ſunt tenellæ, graciles, flexibiles, & pulchræ: ſimiliter animæ ſanctæ ſunt tenellæ per beniuolentiam, flexibiles, per obedientiam, graciles per abſtinentiam: pulchræ per munditiam, ſicut erat pulchra cui dicitur Cant. 4. Pulchra amica mea, & macula non eſt in te. Heſt. 2. Quærantur regi puellæ virgines atque ſpecioſæ: virgines ſcilicet per continentiam carnis, ſpecioſæ per munditiem mentis.

Tertiò, quia puellæ ſecundum mentis affectionem, ſunt verecundæ, timidæ, & iucundæ. Sic ſancti ſunt verecundi de delictis, timidi de ſuppliciis, iucundi de obſequiis: lætantur enim, & iucundè ſe offerunt ad Dei ſeruitia. Pſa. 44. Adducentur regi virgines poſt eam, proximæ eius offerentur in lætitia, & exultatione.

Quartò puellæ ſecundum exteriorem compoſitionem ſunt diſciplinatæ in ſermonibus, in veſtibus delicatæ. Nam (vt Sen. in epi. dicit) Veſtis decentia pudicas decent. Sic ſanctæ perſonæ ſunt diſciplinatæ in motibus, tacitæ à noxiis locutionibus, & delicatæ in virtutum veſtibus. Pro. 31. Fortitudo, & decor indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo. Et in eodem: Stragulatam veſtem fecit ſibi, byſſus & purpura indumentum eius.

Quintò, quia ſecundum nominis ſignificationem ſunt paruæ, integræ, honeſtæ, & puræ. Nã (ſicut dicit Iſid.) Puella eſt nomen ætatis, nomẽ integritatis, & nomen honeſtatis. Dicitur enim puella quaſi pura, ſicut pupilla. Sic animæ, ſiue perſonæ ſanctæ ſunt paruæ per humilitatem, integræ per virginitatem, honeſtæ per caſtitatem, puræ per ſinceritatem vel paruæ in ſui æſtimatione, integræ ſine carnis corruptione, honeſtæ in moribus, puræ in operibus.

Item anima ſancta debet aſſimilari mulieri.

Primò quidem, quia mulier eſt naturaliter pia: Nam mulier maioris pietatis eſt quàm vir, vnde cito lachrymas fundit, Et ſic anima ſancta debet eſſe pia, & ad lachrymas compunctionis prona. Talis fuit anima Iob. 30. qui dicebat, Flebam quondam ſuper eum qui afflictus erat: compatiebatur anima mea pauperi.

Secundò, quia mulier eſt vehementer amatiua: magis enim diligit quàm vir. & ſic anima debet feruenter amare Deũ, ſecundum illud Can. 5. Si inueneritis dilectũ meum annuncietis ei, quia amore langueo.

Tertiò, quia mulier eſt circa fœtum ſolicita. Et ſic anima ſancta debet eſſe ſolicita circa bona opera, quæ ſunt quaſi fœtus quos Deo parit. Talis erat Martha cui Dominus dixit Luc. 10. Martha Martha ſolicita es.

Itẽ anima peccatrix aſſimulatur mulieri, Primò, quia mulier habet mentis inconſtantiã, & mobilitatem: & ſimiliter anima peccatrix eſt inconſtans in bono, & mobilis & labilis ad malum. Adeo enim mulier eſt volubilis, quòd poſtquam ſæpe à viro decepta fuerit, adhuc tamẽ ei credit, & ſe ei ſubmittit. Sic anima peccatrix inconſtans in bono, etiam poſtquàm ſæpè à diabolo ſe deluſam, & confuſam ſentit, adhuc tamen ei credit, & eius tentationi conſentit. Vnde in hoc aſſimilatur Samſoni quem Dalida toties decepit, quòd in manus Philiſtinorum tradidit. Iud. 16. Et ſic peccator totiens decipitur, quod ad manus tortorum infernalium deducitur.

Secundò, quia mulier habet mentis & corporis fragilitatem. Nam ſecundum Ariſt. 7. de anim. In omnib. generib. animaliũ, fœminæ ſunt debiliores maribus, præter vrſam & leopardam, quæ ſunt fortiores & audaciores q̃ ſint mares. vnde mulier quaſi mollis aer dicitur. Sic anima peccatrix mollis eſt & fragilis ad cedendum tentationibus, ſiue carnalibus ſiue ſpiritualibus. Vnde ſicut mulier fornicaria recipit omnes maſculos, ita anima peccatrix omnis tentationis motum. Eccleſ. 36. Omne maſculum excipiet mulier.

Tertiò, quia mulier appetit habere corporis venuſtatẽ. Nam (ſecundum Ariſt. de an.) omnis fœmina habet generaliter flexibiliorem capillum, & molliorem, q̃ vir, & ceruicem habet longiorem, colorẽ albiorem, faciem læuiorem, & carnem molliorem. Vnde maximè in his partib. mulieres oſtendunt laſciuiam. ſ. in capillis, in ceruice, in facie, in colore, & in reliqua carne. In quib. omnib. cõiter plurimi peccatores offendunt, qa animũ habẽtes effœminatũ, ad prædictũ ornamentũ intẽdunt. Vnde nota, q peccatores habẽt capillos capitis. i. cogitationes, vel affectiones mentis flexibiles ad malitiã, & ſunt ceruicoſi p ſuperbiã, & colorati, vel dealbati per hypocriſim, & exteriorẽ apparẽtiã, & etiã carne molles p gulã & luxuriã Hie. 31. Mulier circũdabit virũ. i. malitiã fœmininã animus induet maſculin⁹.

Quartò, quia mulier habet vocis tenuitatem: quia. ſ. peccatores tenuẽ & modicã vocẽ ad Deũ habent laudandũ, vel peccata ſua confitendũ: vnde poteſt dici de tali peccatore illud 4. Reg. Non erat vox, neq; ſenſus.

Quintò, quia mulier habet linguæ volubilitatẽ, & ſermonis facilitatẽ. Sic peccatores ſunt faciles ad malè loquendum, & mentiendum, & detrahendum, & ſimilia. Pſal. 13. Linguis ſuis doloſè agebant.

Sextò, quia mulier habet motus tarditatem, & inceſſus breuitatem, quia. ſ. peccator tardè mouetur ad pœnitentiam, & parum proficit in via. Sap. Pedes eorum pigri ad ambulandum.

Septimò, quia habet ad iram pronitatẽ: ſic peccator faciliter turbatur. Pſal. 115. Peccator videbit, & iraſcet.

Octauò, quia mulier habet odii tenacitatem. Sic peccatores nimis portant odium in corde. Et hinc eſt,

quod

quod à Deo non inueniunt misericordiam, aut peccatorum medicinam. Eccl. 18. Homo homini seruat irã, & à Deo quærit medelam.

Nonò, quia mulier habet inuidiæ liuiditatem: & sic peccatores inuicem sibi inuident. Apostolus Gal. 5. Inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Decimò, quia mulier habet laboris impassibilitatẽ, est enim impatiens laboris. Sic peccator delitiosus refugit laborem pœnitentiæ. Psa. 71. In labore hominũ non sunt.

Vndecimò, quia habet libidinis concupiscibilitatẽ, hic etiam pertinet ad quoslibet peccatores luxuriosos, quibus dicitur Iac. 4. Concupiscitis, & nõ habetis.

Duodecimò, quia mulier habet malitiæ immensitatem. Nam malitia mulieris maior est quàm viri, & per peccatum homo efficitur nõ sapiens, sed malitiosus, & subdolus. Ps. 40. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos.

Decimotertiò, quia mulier habet spei modicitatẽ. Sic peccator parum confidit in Deo, sed magis ponit spem suam fallaci mundo, vnde finaliter cogentur dicere illud Isa. 28. Posuimus mendacium spem nostrã.

Decimoquartò, mulier habet mendacij loquacitatem, frequenter enim mendacia loquitur: & sic peccatores sunt proni ad mẽtiendum. Ps. 57. Filij alieni mentiti sunt.

Decimoquintò, quia mulier habet inuerecũdiæ infirmitatem. Nam mulier postquam verecundiam deponit, sine verecundia existit, & sic qui peccato assuescit: efficitur infrunitus. Hie. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.

Item anima operantis malum assimilatur mulieri prægnanti.

Primò ratione conceptionis, quia (sicut dicit Arist. de gen.) fœmina quæ masculum concipit, minus grauatur, & pulchrioris est coloris, & mundioris, & motus leuioris, quàm si fœminam portaret. Per masculũ ergo intelligitur opus bonum, per fœminã verò opus malum. Nam opus bonum est pulchrius ad intuendũ, mundius ad cogitandum, leuius ad faciendum maximè existenti in charitate, quæ omnia facit facilia, & leuia. Econtra autem fœmina .i. opus malum, est immundum, fœtidum & onerosum. Vnde anima operãtis malum est similis mulieri gignenti filiam fœminam. Iac. 1. Concupiscentia cum peperit parit peccatum.

Secundò ratione imprægnationis. Nam (secundum Arist.) signa imprægnationis sunt, quia mulieres prægnantes res diuersas desiderant, colores mutant, sub oculis liuescunt, vbera turgescunt, & ventres intumescunt, nauseam, & vomitum patiuntur, grauedine premuntur, in laboribus affliguntur, in partu clamare cõpelluntur, & sæpe periclitantur. Sic anima peccatrix, & malè disposita, diuersa appetit per auaritiam, colorem mutat, apparentem oculis exterius nouitatem assumit per luxuriam, sub oculis liuescit per inuidiam, turgescit & intumescit pro superbiam, nauseam, & vomitum patitur propter gulã & crapulam, grauedine præmitur, & in labore affligitur per acidiã, clamat, & interdum periclitatur per iram.

Tertiò ratione parturitionis, quia mulier cum voluptate concipiat, tamẽ cum dolore parturit. Peccatum enim concipit, dum actu committitur, & tunc habet delectationem: sed parturit dum punitur, & tũc habet dolorem. Io. 16. Mulier cum parit, tristitiam habet. Ps. 47. Dolores, vt parturientis.

Animæ appetitus spiritualis pluribus ex causis veluti & appetitus corporalis destrui, similitudinibus diuersis demonstratur, quantumq; ambitio & auaritia hominibus obsit, quáue via temporalia subtrahantur, declaratur.

Cap. VIII.

Appetitus spiritualis nutrimenti .s. eorum quæ nutriunt, spiritum, destruitur ex multis. Sicut etiã ex multis causis destruitur appetitus corporalis. Nam appetitus spiritualis perditur quandoque ex carnali affectione, sicut appetitus cibi quandoque perditur ex viscoso phlegmate, vt dicit Auic. Est.n. quandoque multum phlegma viscosum comprehensum in ore stomachi, quod non refugit à cibo, nisi in quo sunt caliditas, & acuitas: sed postea ex acceptione illius acuitur, & fit inflammatio, & extensio, & nausea, & non quiescit, nisi cum euacuatione. Est autẽ velut humor phlegmatis, affect⁹, siue amor carnalis, qui stomacho .i. animo velut viscus separabilis hæret. Vnde Apostolus dicit Ephe. quòd nemo carnem suam vnquã odio habuit. Hic ergo dum orificium stomachi, idest gustum animi, imbuit, nauseam inducit. Vnde carnali amore plenus spiritualia fastidit. Pro. 27. Anima saturata calcabit fauum, & talis nausea siue fastidium periculosum est animæ, & fere mortiferum. Ps. 106. Omnẽ escam abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Aug. in ser. 15. Sicut periculosum est corpori corporeas escas non posse percipere, ita periculosum est animæ spirituales delitias fastidire.

Secundò destruitur appetitus spiritualium ex honoris ambitione, sicut (secũdum Auic.) perditur appetitus cibi ex catarrho descẽdente à capite. Nam ex assiduitate catarrhi à capite defluentis, idest ad stomachũ venientis, fit interdum appetitus destructio, sed velut catarrhus capitis est elatio, & superbia mentis, quæ tunc ad stomachum vadit cum appetitum honoris, & ambitionem dignitatis inducit. Tunc enim spiritualiũ appetitum quem induxit humilitas, superbiæ vacuitas penitus excludit. Et nota quòd (secundum Auic.) ex tali catarrho à capite defluente, plura nocumenta in mẽbris ad quæ descendit, aliquando generantur: Nã aliquando descendit ad guttur, & spargitur ad palatum, & ad pulmonem, & ad stomachũ, & quandoq; vulnerat ea, & quandoq; descendit ad neruos vsque ad longinquiora mẽbra, & generatur ex eo aliqñ sanies, & pleuresis & extenuatio, & præcipuè cũ catarrhus est acutus, & calidus, & dolores stomachi & fluxus, ventris, & rasura intestinorum, cum est salsus, & acetosus. Sicut ergo ex catarrho capitis generantur (vt dictum est) multa nocumenta in corpore, sic etiam ex ambitione cordis, & appetitu honoris causantur plurima vitia in homine, de quibus Beatus Bernard. in serm. quadra. sic dicit, Ambitio subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, liuoris parens,

vitiorum origo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordiũ, ex remediis morbos causans, ex medicina languorẽ generans.

Item Inn. de vilit. hu. condit. hoc idem ostendit, dicens, Ambitiosus statim vt est ad honorem promotus, in superbiam extollitur, in iactantiam effrenatur, nõ curat prodesse, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem quia cernit se superiorem, priores dedignatur amicos & notos, non curat extraneos, comites cõtemnit antiquos, vultum auertit, ceruicem erigit, fastum ostendit, grandia loquitur, sublimia meditatur, subesse non patitur, præesse molitur, subditis onerosus, omnibus infestus, præceps, molestus, arrogans, grauis, & importunus.

Tertiò quoque destruitur appetitus spiritualis ex auaritiæ retentione, sicut destruitur appetitus cibi ex nulla, vel ex pauca corporis resolutione. Nam hic accidit quando non fit resolutio in corpore, vel quãdo fit pauca, sicut fit in febribus in quibus tantum natura laborat ad expellendum morbum, quod refugit ab attractione: vnde si fugit humiditatẽ cibalem ex venis neq; verè ex stomacho, & ideo toleratur diminutio cibi tempore extẽso. Propter istam etiam causam vrsus, et cæt. & plura animalia in hyeme abstinent à cibo, & non comedunt tempore extenso: quia tunc natura occupatur in rectificando illud, quod est in corporibus eorum ex humoribus crudis, & administrãdo ipsum loco eius, quod resoluitur: sed ad vltimum necessitatis cibi inducitur; vt suppleat locum eius, quod resoluitur. Cum autem non est resolutio, aut resolutio parua, non est necessarius cibus exterior. Est ergo auaritia velut quædam febris ardentissima, quæ ita animam occupat, vt nulla resolutio fiat. Nõ enim anima auari patitur nisi per eleemosynarum largitionem, vel liberalitatis dationem sua pecunia, vel temporalis substantia resoluatur. i. exponendo, vel consumendo minuatur. Est enim in corde auari morbus cupiditatis: circa cuius impletionem tãtum laborat auarus congregando, quod omnino refugit distractionẽ in dando. Vnde quia anima eius est sic occupata temporalium affectionibus, destruitur in ipsa spiritualiũ appetitus. Sunt enim in auaris crudi humores. i. crudeles, & impiæ conceptiones, quæ ita replent, & occupant animam, vt omnem ab eis excludant pietatis, & charitatis affectum. Prouerb. 12. Viscera impiorum crudelia.

Quartò prouenit destructio appetitus spiritualis ex amoris remissione, sicut ex debilitate epatis debilitatur virtus appetitiua, vt Auic. dicit. Nam velut debilitas epatis tepiditas est amoris, quæ appetitum minuit, quia quanto quis Deum tepidius diligit, tãto minus spiritualia attingit ac appetit: Et tanto magis afficitur anima spiritualium sapore, quanto magis incalescit diuina dilectione. Nam & aqua tepida inducit abominationem, & vomitum ciborum. Apoc. Quia tepidus es, incipiam te euomere. Vnde sicut tepiditas aquæ, ita & tepiditas animæ nauseam & abominationem inducit ciborum spiritualium.

Quintò quoq; destruitur ex sollicitudinum multiplicatione: quia sicut perditur appetitus corporalis propter vermes existentes in ventre, ita perditur appetitus spiritualis propter sollicitudines temporaliũ existentes in mente. Nam vermes huiusmodi (vt dicit Auic.) nocent intestinis, quibus communicat stomachus, & ideo mouent stomachum, ad vomendum non ad commedendum, & attrahendum. Sic temporales sollicitudines in corde existentes potius mouẽt ad expellendum affectum spiritualium, quàm ad appetendum ea. Grego. quanto actiori cura anima inardescit ad infima, tãto tempore damnabili refrigescit à summis.

Sextò destruitur etiam appetitus spiritualis ex rancoris conceptione, sicut destruitur appetitus corporalis propter imprægnationem, & retẽtionem mẽstruorum. Nam quasi mulier prægnans, & portans conceptum in ventre, est homo tumidus, & indignãter portans rancorem in corde. Et quasi sanguinem retinet menstruum, qui effundendi sanguinem alterius appetitum, vel studium habet. Vel refertur imprægnatio ad luxuriam, & corruptionem carnis, & præcipuè tollit spiritualium delectationum appetitum, Apost. Animalis. i. carnalis homo, non percipit ea quæ sunt spiritus Dei.

Septimò destruitur appetitus spiritualium delectationum ex indiscretione pœnitentiæ, sicut propter nimium exercitium & laborem inordinatum (secundũ Auicẽ.) destruitur appetitus corporalis cibi. Similiter ex inordinato labore pœnitentiæ, vel abstinentiæ, vel exercitij spiritualis, plerunque incurritur grauedo, & lassitudo acidiæ, quæ sic animæ appetitum deuastat, vt nil amplius boni ei agere libeat, Vnde sicut Cic. de offic. dicit, in omnibus negotiis priusquam aggrediaris, adhibenda est discretio. Considera ergo ne nimis capias, Nam Pro. 15. dicitur. Qui nimis capit, parum stringit, & proueniens enim est onus sub quo in via deficias, iuxta illud, Qui plus Posse putat, sua quàm natura ministrat, posse suum superans se minus esse potest.

Item appetitus mũdanæ fœlicitatis assimilatur dolori capitis.

Primò ratione pœnæ, Nam sicut dolor capitis sic, & fœlicitas prosperitatis non est sine pœna, ex eo, quod quæritur cum labore, possidetur cum timore, amittitur cum mœrore. Et sicut Aug. in epist. dicit. Prospera huius mundi asperitatem habent, iucunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem, durum laborem, timidam quietem, rem plenam misericordia, spem beatitudinis inanem.

Secundò ratione causæ. Quia hic dolor aliquando nascitur ex calore, aliquando ex timore, Calor, est nimiæ cupiditatis ardor, vel mali desiderij feruor: vnde dolor capitis ex calore nascitur, quando mens desiderio rerum temporalium anxiè cruciatur. & talis homo clamare potest illud 4. Reg. 4. Caput meum, doleo, caput meum doleo. Torquetur enim mens cupidi, vel si assequi non possit, quod appetit, vel si aliquãdo amittit, quod diligit. Tumor autem capitis est elatio mẽtis. Vnde dolor capitis ex tumore nascitur, quoties ex abũdantia boni operis animus gloriatur. Psalmus. Conuertetur dolor eius in caput eius.

Tertiò,

Tertiò,ratione curæ. Nam,vt iste dolor capitis curetur,oportet primo,quod morbi materia subtrahatur. Materia namque mundanæ fœlicitatis, quæ appetitum deordinat,temporalia sunt,quæ dupliciter subtrahuntur: Vno modo actu.s. dum pauperibus erogãtur:alio modo ab animo,dum de eis non solicitatur, & vtroque modo inordinato appetitui resistitur: sed si dolor prouenit ex calore, adhuc oportet,quòd caput oleo rosaceo inungatur, quia huiusmodi oleum est frigidum & signat cruorem Martyrũ. Et ideo dum passiones sanctorum martyrum legis,in quibus maximè contemptus mundi viguit, quasi oleo rosaceo caput vngis,sed antequam oleum infundas, oportet vt caput radas,superflua resecando, & sic materiam morbi destruis:& fomento frigidi olei feruorem caloris tepr.mis. Debes etiam æstum fugere, & vmbrã quærere diuinæ protectionis, vt dicas cum prophe. Domine Deus salutis meæ, obumbrasti super caput meum in die belli. Sed si sit dolor proueniens ex tumore:tunc debes oleo violaceo caput vngere, vt possis dolorem mitigare tumoris. Viola est humilis herba, quæ dum de terra nascitur,non procul à terra procetitate separatur. Oleum ergo humilitatis placat superbiam mentis:sed caue ne oleum peccatoris impinguet caput tuum. Oleum peccatoris,est blandimẽtum adulationis: hoc autem oleum tumorem capitis non destruit,sed nutrit. Vnde vtendum est oleo Salomonis dicẽtis, Oleum de capite tuo ne deficiat. Grego. Oleum de capite.i.charitas de mente.

Apostolorum,ac eorum qui eos insectantur. perfectiones recensentur, quæ ex laterum naturalibus similitudinibus eliciuntur, ossiumq; ipsorum enumeratio,& tandem spiritualis significatio aperitur.

Cap. IX.

APostolorum perfectio, & aliorũ qui secuti sunt eos,assimilantur lateri. Eis.n.prom.sit Christus, quòd erunt assessores, & collaterales sui in iudicio,vt dicit glossa super illud Psal. 90. Cadent à latere tuo mille. & hæc similitudo apparet congrua triplici ratione.

Primò ratione discretionis: distinguitur etenim in corpore duplex latus. s.sinistrum, & dextrum. Ex qua distinctione intelligitur duplex perfectio eorum,vna quantum ad vitam præsentem,& hoc pertinet ad latus sinistrum. Sinistrũ.n.latus est,quod ex clypeo munitur,quod gladio,vel ense accingitur,quod ponderibus portandis subiicitur:vnde & leua vocatur à leuando,eo quod sit aptius ad leuandum aliquid; & portandum. Et hic omnia bene competunt Apostolis, & eorum sequacibus:quia ipsi scutum fidei fortiter tenuerunt;ense,vel gladio verbi Dei fortiter pugnauerunt,& tribulationum,& laborum,& persecutionum onera longaminiter portauerunt. Est alia perfectio eorũ quantũ ad statum gloriç,& id significatur per latus dextrũ,quod est potius sinistro,vnde dextera Dei vocatur vbi sunt potiora bona.s.gloriæ: & ideo Christus ibi dicitur sedere. Hanc duplicẽ perfectionẽ petiuit pro filiis mater filiorum Zebedæi,cum dixit Mat. 20.dic,vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam,& alius ad sinistram:de qua tamen,quia non rectum intellectum habebant, dixit Christus: Nescitis quid petatis,& postea subdit, Sedere autem ad dexteram vel ad sinistram,non est meum dare vobis,sed quibus paratum est à Patre meo.

Secundò,ratione compositionis:Nam partes laterũ,quæ dicuntur costæ,quia interiora custodiunt,cõponuntur ex ossibus:sunt.n.in costis(vt dicit Const.) 14.ossa,septena,& septena ex vtroqne latere collocata. Septem ossa,quç sunt in latere sinistro, siue costæ, sunt septem virtutes.s.tres theologicç,& quatuor cardinales,quibus in pœnitenti vita Apostoli, & eorum sequaces instituti,& muniti fuerunt. Vel fortè repræsentant perfectionem septem donorum Spiritussancti. Sed septem costæ in latere dextro, signant septem dotes.s.tres animç,quæ sunt, visio,quç succedit fidei, inhæsio,quç succedit spei:& fruitio,quç succedit charitati. Et quatuor erunt corporis glorificati.s.claritas, quæ respõdet prudẽtiæ,subtilitas.i.spiritualitas, quæ respondet iustitiæ:erit enim corpus spirituale totaliter subiectum spiritui:agilitas,quæ respondet temperantiæ:impassibilitas,quæ respondet fortitudini.

Tertiò,ratione passionis:quia licet latus multipliciter patiatur ex ventositate,tamen ex ciborum multitudine generata,miro modo comprimitur,ita,vt sæpe homo moriatur. Sic quamuis Sancti multa patiantur aduersa,tamen eis ventus superbiæ;vel vanæ gloriæ maximè est timendus:quia maximé spirituales viros infestat. Et dicit Hippo.in pro.ꝙ in acutis ægrũ iacere in latere, & præcipuè dextro, bonum signum est:quia significatur,quòd loca vicina cordi non sunt opilata neque malo modo oppressa,sed ad se dilatata: sic bonum est signum iacere in latere sinistro insistendo vitæ actiuæ;sed melius in dextro,insistendo contẽplatiuæ. Gre.in ser.magnç sunt vitæ actiuæ merita,sed cõtẽplationis potiora:vnde neque auferri vnquã Mariæ pars dicitur: quia actiuæ vitæ opera cum corpore transeunt,contemplatiuæ vero gaudia,melius ex fine conualescunt. Et similiter beatus Bern.hoc idem opinans dicit,Bonũ acquirit gradum,qui bene ministrauerit proximo:fortè meliorẽ qui benè vacauerit Deo: optimum autem qui perfectus est in vtroque.

Auaritiæ detestatio,ipsiusq; damna, explicatè conscribũtur:quæ quidem rationabiliter ipsius lepræ quatuor speciebus comparantur.

Cap. X.

AVaritia assimilatur lepræ.

Primò,ratione corruptionis,quia scilicet in lepra,est vniuersalis humorum corruptio, & infectio membrorum:& similiter ex auaritia:& cupiditate omnes humores:idest affectiones animæ corrumpũtur. Leo in quodam serm.dicebat; Amore pecuniæ vilis est omnis affectio: & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit:nullũmque est iustitiæ in illo corde vestigium: in quo sibi auaritia fecit habitaculum:& hac omnia ecclesiæ membra inficiuntur, scilicet laici;clerici:prælati; & subditi. Hier. 8. A mino-

re vsque ad minorem, à propheta vsque ad sacerdoté, omnes auaritiæ student, Vnde Rab. super Matt. O pestis maligna auaritia semper bonis animis decertanda: quem illæsum, quem inconcussum dimittis, genus humanum confudisti, tu discipulum comité Christi: ab Apostolatu præcipitasti: tu milites custodientes sepulchrum captiuasti. Nunquid non bene dictũ est, Eccl. 10. Pecuniæ obediunt omnia?

Secundo, ratione distinctionis. Distinguitur à medicis quadruplex cõmuniter lepra, quæ dicitur elephantia, quæ fit melancholia inficiente sanguinem. Et dicitur elephantia, quia sicut elephas diuersis distinctus est maculis. Sic, & patiens hanc speciem lepræ, diuersis maculis respergitur in cute, siue in pelle. Ita etiam homo auarus repletur diuersis maculis, id est, diuersis vitiis: quia (vt dicitur. 1. Tim. 6.) radix omnium malorum cupiditas. Petrus Rauennas in quodam sermone, Malorum radix, cupiditas, transgressionis est mater, magistra nocendi, & primipilaria iniquitatis, auriga malitiæ, sicaria virtutum, seditionis origo, fouea scandalorum. Et ideo etiam Grego. 20. lib. Mor. dicit. Quod auaritia latenter oritur in mente, sed punctis omnes peccatorum omnium patenter producit in operatione.

Secunda species lepræ dicitur leonina, quæ fit de cholera inficiente sanguinem: hæc multum inficit oculos, vnde præcipuè cognoscitur per depilationem superciliorum. Ita auaritia oculos inficit, dum ea quæ videt auarus, malè concupiscit: vnde 1. Io. 2. auaritiæ cupiditatem, concupiscentiam oculorum vocat: omnia auarus inuisibilibus spretis sola visibilia quærit. Psal. 16. Oculos suos statuerunt declinare in terram, quia scilicet non intendunt auari nisi ad terrena conquirenda.

Tertia species lepræ dicitur tyria, siue serpentina à tyro serpente: quia sicut serpens ille facilè deponit corium, ita, qui laborat hac lepra, deponit cutem, & cito putrescit cutis, & caro propter corruptionem flegmatis. Huius etiam quædam signa sunt, putrefactio gingiuarum, & labiorum, & raucedo vocis, & ingrossatio extremitatum digitorum manuum, & pedum, & vnguium casus. Similiter auaritia homines expoliat per rapinas, carnes putrefacit per delitias: quia multi auari postquam diuati sunt, delitiis affluunt, & voluptatibus putrescunt. Ioel 1. Computruerunt iumenta, id est, peccatores; ratione non vtentes, in stercore suo, id est, in temporali lucro: de quo Apostolus Phil. 3. Omnia arbitror, vt stercora, vt Christum lucrifaciam. Nã post lucrum temporalium putrescunt turpitudine voluptatum: ergo putrescit in eis caro per vitium luxuriæ, & gingiuæ per vitium gulæ: sicut patet in auaro illo diuite, qui epulabatur quotidie splendidè. Luc. 16. ad quod etiam sequitur raucedo vocis, & putredo labiorum, id est, turpiloquium, & stultitia verborum, quæ in conuiuiis, & delitiis solent abundare. Nota ergo, quòd auaritia expoliat per rapinã, putrefacit per inuidiam, quia auari inuident aliis de lucris temporalibus. Pro. 14. Putredo ossium inuidia.

Item auari morientes expoliantur in domo, putrescunt in sepulchro.

Item in eis putrescunt labia, ne confiteantur peccata, & ingrossantur digiti, vt non restituant aliena.

Quarta lepra est, quæ vocatur allopecia, id est, vulpina: quia sicut allopeces id est, vulpes habent supercilia depilata, ita depilantur: & hi qui hanc patiuntur leprã. Vnde esset opportuna mulieribus quæ sibi ea depilant: quia tunc non indigerent ad depilandum ea ferreo instrumento. Et huiusmodi leprosis facies intumescit: Sic in auaris diuitibus oritur supercilium, & tumor superbiæ contra quod Apostolus diuitibus huius seculi præcipit, non alta sapere. Aug. Difficile est, vt non sit superbus, qui diues est: tolle superbiam, & diuitiæ non nocebunt.

Ea, quæ auditus exterior in homine expediunt, singula, & interiori conuenire pulcherrimis demonstratur similitudinibus, ac quemadmodum verbum Dei sit audiendum, & docendũ, auriumq; tandem natura scitè explicatur.
Cap. XI.

AVditus interior, & perceptio verbi Dei, similis debet esse auditui corporis. Nam ad perfectionem auditus corporalis, quinque sunt necessaria, quæ suo modo requiruntur ad auditum interiorem.

Primum est potentia sentiens. scilicet virtus animalis auditiua. Sic oportet, quòd sit interius in anima virtus spiritualis gratiæ, quæ faciat ipsam animam spiritualiter sentire, & auidè percipere quæ dicuntur, Vnde Gre. in quodam ser. dicit, quòd nisi spiritussanctus auditorum corda impleat, ad aures corporum vox docentiũ incassum sonat. Formare. n. vocem magistri exterius possunt, sed hanc imprimere interius nõ valent. Quia igitur hæc virtus à Deo est sicut virtus auditiua ab anima, ideo dicitur. Io. 8. Qui est ex Deo, verba Dei audit.

Secundum instrumentum conueniens (secundum Constantinum) est quoddam os porosum, siue cartilaginosum, quod est concauum, siccum, & durum. Concauum, quidem est vt sua concauitate spiritum contineat, & aerem. Tortuosum est, ne stupor ex subita, & vehementi allisione spiritum lædat audibilem, & ideo organi circularitate sonus temperatè susceptus spiritum audibilem non reuerberat, ~~sed~~ delectat Durum etiam est, vt in eo mollior fiat aeris collisio, vt sic sonitus maior fiat. Vnde tympanum melius resonat flante borea, qui est ventus frigidus & siccus, quàm flante austro humido atque leni (vt ait Constan.) Similiter etiam interior animus, vt sit doctrinæ auditæ efficaciter receptiuus, oportet primò, quod sit concauus per humilitatem. Greg. in homi. Via domini ad cor dirigitur, cum sermo veritatis humiliter auditur

Item oportet, quod sit tortuosus per ruminationẽ, scilicet vt verbum receptum, quod cibus mentis est, non subito transeat: sed diutius siue frequentius ruminet, vel reuoluat. Illud enim, quod vadit per tortuosum meatum, non subito, sed lentè, & tractim gyrando pertransit. Sic etiam verbum auditum non debet homo dimittere, sed frequẽter in corde cõferre, & reuoluere: sicut de beata Virgine dicitur. Luc. 2. quod cõseruabat omnia verba hæc, cõferens in corde suo.

Item

Item debet esse durus, & siccus per retentionem. Nam res dura,& sicca melius retinet, & custodit id, quod recipit,quã tenera,& mollis.Luc. 21.Beati, qui audiunt verbum Dei,& custodiunt illud.Sed secundũ Arist.li.de sen.& sen organum auditus est aer,qui cõtinetur intra aures inclusus in miringa,idest in quadã pellicula:& ille aer oportet quòd sit firmus, qui si haberet proprium motum,vel sonnum, non perciperet sonum exteriorem.Sicut patet in his,quibus ex motu talis aeris tinniunt aures. Sic anima hominis debet doctrinam verbi recipere in interiori memoria,& firmiter perseuerare in ea.Ioan. 14.Si verba mea in vobis manserint,&c.Gregorius super Ezechielem.Multi legunt,& ab ipsa lectione ieiuni sunt. Multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui recedunt. Quorum si venter comedit, viscera non replentur. Quia,& si mente intellectum sacri verbi recipiunt,obliuiscendo,& non seruando;quæ audierũt: hoc in cordis visceribus non reponunt.Iac.1.Non auditor obliuiosus factus.

Tertium est necessarium medium ordinatè sensatum deferens,Defertur enim sonus ad aurem (secundum Cõstantinum)hoc modo,quod duo nerui ab anteriori parte cerebri procedentes in ossibus aurium infiguntur,per quos spiritus audibilis ad prædicta ossa defertur,quibus exterior aer formam soli referens immediatè cõiungitur.Vnde aer percussus illa ossa collidit,& spiritus in eis existens secundum proprietatẽ existentis ibi aeris, & neruos allidentis immutatur, qui sic immutatus,recurrens suam cellulam phantastícam immutat onem repræsentat, & sic auditum causat.Sicut igitur sonus rei corporalis defertur ad aurẽ mediante exteriori aere:Ita,& sonus doctrinæ spiritualis transfunditur ad audientis intellectum,mediante exteriori doctore,vel præd catore. Vnde Apost.dicit Ro.10.quod fides est ex auditu, & auditus per verbum Dei.Et ideo de apostolis prædicantibus dicitur in Psa.In omnem terram exiuit sonus eorum,propter quod qui vult impleri diuina sapientia,oportet,quòd frequentet prædicationes, & scholas.Pro.15. Cor sapiẽs,quærit doctrinam,propter quod etiam dicit Hugo de sancto victore,quòd prudens auditor omnes libenter audit,omnia legit,non scripturam,non personam,non doctrinam spernit,ab omnibus indifferenter,quod sibi deest, idest,deesse videt,quærit:non quãtum sciat,sed quantum ignorat considerat.

Quartum est anima intendens:quia cum anima intenta est circa vnum,non bene intendit ad aliud. Vnde sæpe homo intendens aliis,campanam pulsantem non audit.Sic etiam verba Dei homo interiori auditu non percipit,nisi circa ea intentionem apponat.Vnde dum est in prædicatione,non debet cogitare de aliis,neque debet intendere ad sonum verborum tantum,vel ad ornatum,sed magis ad spiritualẽ sensum, cuius contrarium multi faciunt.Vnde Sen.in epi.Quidam veniunt,vt audiant, & nõ addiscant.Sicut in theatris voluptatis causa ad delectandas aures oratione, vel voce,vel fabulis ducuntur.Magnam partem auditorum videbis cui philosophiæ schola diuersorium ocij fit.Non illud agunt,vt aliqua illic vitia deponant, vt aliquam legem vitæ accipiant,quæ mores suos etigat,sed vt oblectamento aurium perfruantur. Aliqui etiam cum pugillaribus veniunt vt res accipiant,sed verba,quæ tam sine fructu alieno discunt, quàm sine suo audiunt.

Quintum est obiectum temperatum,& proportionatum:quia auditus,& vniuersaliter omnis sensus,in extremis cõtristatur,& in mediis delectatur: Vnde nimis fortis sonus corrumpit,& tollit auditum. Et ideo dicit Amb.in hexa.quòd incolæ regionis illius,vbi Nilus fluuius oritur,sunt auditu priuati propter nimiũ strepitum ipsius fluuij,de monte cadentis. Sic doctrina,spiritualis debet esse proportionata auditorum capacitati,vt.s.secundum qualitatem,& capacitatem auditorum formetur sermo doctorum. Vnde quibusdã adhuc rudibus Apo.1.Cor. 4.dicebat.Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi,non escam.

Item auditus verborum Dei qualis esse debeat,ostenditur ex ipsis auribus.

Primò,quia ipsæ aures semper sunt apertæ: non.n. aliquando claudũtur sicut ipsi oculi,vel os:ex quo ostenditur, quòd homo ad audiendum verba Dei debet esse semper paratus.Iac. 1. Sit homo velox ad audiẽdum.Vnde aures(secundum Isi.li.ety.)dicuntur ab hauriendis vocibus.

Secundò,quia aures sunt chartilaginosæ,quod duabus de causis sunt necessarium.

Primò propter defensionẽ. Defendit enim ne quid nociuum decidat in auditum.

Secundò,propter iuuamen,quia.s.vox percussi aeris cum ad chartilaginem venerit,ibi fortis adunatur intra foramina auditus: & sic vnitus melius percipitur sonus. Quod ergo aures sunt chartilaginosæ, signat,quòd id,quod homo audit, ne postea per obliuionem perdatur, debet in charta scribere: stultum enim est propter confidentiam memoriæ nihil scripturæ commendare: sicut Hiero.dicit,& Eccl. 38.Sapientiam scribe in tempore vacuitatis.

Tertiò quoque,quia aures sunt perforatæ,sed sunt hæc foramina sicut torcular trãsuersa, ne frigidus aer nimis cito intrans interiores panniculos lædat, & ne nociuum aliquod accidat, quod auditum impediat, vt dicit Constan.In quo signatur,quòd qui verba Dei audiunt,debent transuertere meditando, & recitãdo frequenter:verba audita trãsuertunt,qui ea corde perscrutando discernunt,& in effectu operis vlterius cõuertunt.Vnde Bern.in epist.dicit, quod auris bona,& quæ libenter audit vtilia, prudenter discernit audita: obedienter operatur intellecta.Psal.17.In auditu auris obediuit mihi.

Quartò quoque:quia aures sunt multipliciter passiuæ: Nam aliquando patiuntur ex apostematione: & hoc spiritualiter accidit:quando homo ex aliquo verbo relato: vel iniuriosè dicto; concipit contra aliquem odium: vel rancorem. Tunc enim odium conceptum est; vt apostema auris interioris. Aliquando verò auris patitur ex vermium subintratione; & hoc est; quando ex aliquibus corruptis verbis subintrant

tentationes,& concupiscentiæ carnales, sicut Apost. 1.Cor.15.dicit,quòd corrumpunt mores bonos colloquia praua. Aliquando verò patitur ex humorum coadunatione:quasi autem corrupti humores ad aurem cōfluentes,sunt falsæ opiniones ex doctrinis hæreticorum prauæ docentium generatæ. Aliquando verò patitur auris ex mala nerui dispositione,seu cōtractione:& hoc est,quando aliquis ex alicuius verbis,&suggestionibus retrahitur à bono faciēdo:quia retractio operis boni,est vt quædam contractio nerui. Aliquando verò auditus non habetur ex defectu foraminis,sicut eū in puero procreato natura instrumentum auditus perforare neglexit,quod vtique esse potuit,vel propter naturæ defectionem, vel propter inobedientiam materiæ.Sic etiam aliquando deficit aliquis circa verbum Dei:quia illud,quod audit,non penetrat ad cor eius:quod est,vel ex defectu naturalis intellectus,scilicet,quia non intelligit, quod audit: sicut Dominus dixit discipulis adhuc rudibus. Mat. 15.Adhuc & vos sine intellectu estis?Vel quia non recipitur ab affectu,& voluntate obediendi,vel faciendi:contra quod dicitur Iac. 1.Estote factores verbi,& non auditores tantùm,fallentes vosmetipsos.

Quintò,quia aures hominis sunt paruæ, Nam(sicut Arist.de ani.)homo inter omnia animalia habet aures immobiles,& breuiores,sed ad audiendum maximè efficaces, & hoc est propter bonitatem complexionis.In quo quidem signatur, quòd homo debet esse audiendo firmus,& quietus, sicut Maria Magdalena,quæ sedebat secus pedes Domini,& audiebat verbum illius.Et hoc signat auriū immobilitas:sed Martha econuerso mouebatur in ministrando.

Item significatur in breuitate aurium,quòd homini delectabilis & competēs est non prolixa,sed breuis doctrina:vnde prædicationes, & lectiones non debent esse longæ,sed breues,& succinctæ,quæ audītū delectent,& animum non grauent. Vnde Hug. li.5. in didasc. dicit.quòd lectio duobus modis animo fastidium ingerere solet, & affligere spiritum,& qualitate videlicet,si obscurior fuerit,& quantitate,si prolixior extiterit. In vtroque magno vti moderamine oportet,ne quod ad refectionem quæsitum est sumatur ad suffocationem. Vel in eo, quòd homo haber aures breues,sed efficaces,signatur,quòd ex paucis auditis debet multa conijcere:quia sicut terra bona ex paucis seminib.plurima gramina producit: sic sapiēs ex paucis verbis audit s plurimas sentētias colligit : propter quòd Prouer.14.dicitur, quòd pauca verba sapienti sufficiunt.

Summus Beatorum fœlicitas,æternaq; fœlicitatis immensitas,decem cœnæ solemnis conditionibus ac sanctorum patrum authoritatibus subtiliter & copiosè ostenditur.

Cap. XII.

Beatorum,qui sunt in cœlo, refectio siue satietas, assimilatur cœnæ secundum illud Apoc.19. Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.Nam in cœna solemni cuiusmodi fuit illa quam fecit rex Assuerus Hest.1.ista esse consueuerunt,primo temporis congruitas,Luc.14.Misit seruum suum hora,scilicet congrua cœnæ,dicere inuitatis, vt venirent.Sic ad æternam refectionem Sancti congruo tempore aduocantur,scilicet post famem,& laborem seculi,post pōdus diei,& æstus.Apoc. 14.Amodo iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis.Et Isa.49.Nō esurient, neque sitient amplius,&c.

Secūdò loci amœnitatis, scilicet cœli empirei.Apost.2.Cor.5. Scimus, quòd si terrestris domus nostra dissoluatur, domum nō manufactam habemus in cœlis.vnde de illa amœna regione cœlesti dicit Bern.in ser.O beata regio paradisi, o beata regio deliciarum, ad quam suspiro de valle lachrymarum:vbi sapientia sine ignorantia,vbi memoria sine obliuione,vbi intellectus sine errore:vbi ratio sine obscuritate fulgebit. Ibi etiam(sicut dicit Aug.li.medit.)fulget, quod non capit locus, sonat quod non capit tempus,olet quod non spergit flatus, sapit, quod non minuit edacitas, hæret quod non diuellit satietas. Ibi videtur stultitia sapientia Salomonis,ibi esset deformitas pulchritudo Absalonis,ibi tarditas esse velocitas Azahel,ibi debilitas iudicaretur fortitudo Samsonis,ibi esset mortalitas longa vita Matusalem, ibi paupertas esset regnū Augusti.Ibi etiam, vt idem Augustinus dicit,nihil obest,nihil deest,nihil extra,quod appetatur,nihil deest, nihil extra,quod appetatur,nihil intus affluit,quod fastidiatur.

Tertiò inuitātis hilaritas, scilicet Christi dicentis: Mat.11.Venite ad me omnes,qui laboratis, & onerati estis,&ego reficiam vos.Et iterum:Luc.22.Ego dispono vobis,sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt edatis,& bibatis super mensam.Et de hac mensa,si de cibo ad quam te Christus inuitat,loquitur Ber. in ser.O verè fœlix,& gloriosa fæ etas,o sacrum conuiuium,o desiderabiles epulæ,vbi omniū anxietas nulla,nullum poterit esse fastidiū, quinimo sacietas summa,& summum mentis desideriū,De potu illius quoque mensæ loquitur Greg.in mor.dicens,Cum ad ipsum fontem vitæ venerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque sacietas: sed longè aberit à siti necessitas,longè à sacietate fastidium:quia sitientes saturabimur,& satiati sitiemus. Et nota,quòd hilaritas,& lætitia,& gloria ipsius Christi inuitantis & reficientis,debet esse nobis maximè desiderabilis, ita, quòd(sicut Chrys.de rep.lap.dicit.)Si quotidie oporteret nos tormenta perferre,si ipsam gehennam paruo tempore tolerare pro eo, vt Christū videre possemus in gloria venientem,& sanctorum eius numero sociari,non erit dignum pati omne, quod triste est modo: vt tanti boni,tantæque gloriæ participes haberemur.

Quartò ferculorum diuersitas,idest gaudiorum,& præmiorum varietas. Nam tot , & tāta sunt ibi gaudia,quod omnes Arithmetici huius mundi non possent ea numerare, omnes Geometræ non possent mēsurare,omnes Grammatici,Rhetorici,Dialectici non possent ea sermonibus explicare.Etenim 1.Cor.2.nec oculus vidit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se.Isa.35.Gandium, & lætitiam tenebunt , & fugiet dolor,& gemitus,Greg. in hom.

in homil. Quæ lingua, & quis intellectus capere sufficit illa supernæ ciuitatis quanta sint gaudia angelorum choris interesse, cum beatissimis spiritibus conditoris gloriæ assistere, præsentem Dei vultum cernere, & incircumscriptum lumen videre, nullo metu mortis affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari. Ibi ergo (sicut dicit Bernardus) gaudium erit iusto intus & extra, gaudium sursum, & deorsum, gaudium circumcirca, vbique gaudium plenum. Et possunt hæc verba sic intelligi, quòd sancti gaudebunt intus, scilicet, intra se de animæ & corporis glorificatione, & extra se de hominum & angelorum associatione, sursum, scilicet supra se de Dei visione: deorsum, scilicet infra se de cœli & aliarum creaturarum corporalium pulchritudine, & circumcirca de omnium sensuum delectatione, & refectione: cùm ipse Deus omnium sensuum spiritualium obiectum sit futurus: erit namque speculum visui, cithara auditui, mel gustui, balsamum olfactui, flos tactui, ibi erit candor lucis æstiualis, amœnitas vernalis, abundantia autumnalis, requies hyemalis. Erit quoque ibi (& si non respectu obiecti, id est, Dei beatificantis: tamen respectu beatorum ipsorum) quædam distinctio, & varietas præmiorum, propter quam Dominus dixit, Ioan. 14. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Vnde Gregorius 4. dial. dicit: Si dispar retributio in illa beatitudine æterna non esset, vna potius mansio, quàm multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus & si distincti bonorũ ordines propter meritorum variorum consortium communiter lætentur: vnum tamen denarium omnes laborantes accipiunt, qui in multis mansionibus distinguuntur, quia vna est beatitudo quam illic percipiunt, & dispar retributionis qualitas, quam per opera diuersa consequuntur.

Quintò, ministrorum vrbanitas, scilicet angelorum. Hebr. 1. Omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi. Ministrant enim nobis in hoc mundo angeli; quia, sicut dicit Bernardus, Credimus sanctos angelos astare orantibus, offerre Deo vota, & preces hominum. si sine deceptione leuari pias manus perspexerint. Vnde etiam Isidorus dicit, quòd boni angeli ad ministerium humanæ salutis deputati sunt, vt cuncta administrent mundi, & regant omnia iussu Dei. In alia autem vita (saltem in hac) hominibus ministrant, quòd animas sanctorum de corporibus exeuntes, ad illius cœnæ dulcedinem perducunt: quod patet exemplo Lazari Lucæ 16. Factum est autem vt moreretur mendicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Bernard. Tu si vis habere ministerium angelorum, fuge consolationes sæculi, & tentationibus resiste diaboli.

Sextò, discumbentium grata societas, scilicet, beatorum cum angelis incorruptibili vita gaudentium, secundum illud, Neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlo. Grego. Intuere cœtum non solùm ex hominibus, sed ex angelis, atq; archangelis, thronis, & dominationibus, principatibus, ac potestatibus conuocatum. De rege autem eorum, qui medius residet, dicere vox nulla sufficeret. Effugit enim omnem sermonem, atque omnem sensum humanæ mentis excedit decus illud, illa pulchritudo, illa virtus, illa gloria, illa magnificentia, illa maiestas. Et dicit etiam Prospe. de vita contempl. Illa ciuitas, quæ est angelorum sanctorum, omnium congregatione beata meritis fulgentibus micat. Vbi æterna salus exuberat, veritas regnat, vbi neque fallit quisquam, neque fallitur: vnde nullus beatus eiicitur, vbi nullus miser admittitur.

Septimò, instrumentorum iocunditas, id est; melodia canticorum. Isa. 51. Audietur in ea gratiarum actio, & vox laudis. Apoc. 14. Et vocem quam audiui, quasi citharœdorum citharizantium in citharis suis. Gregor. in moral. In illa æterna patria, quando iustorum mens in exultatione capitur, lingua in canticum laudis eleuatur. Aug. super Ioan. Ibi hymnici angelorum chori, ibi societas supernorum ciuium, ibi dulcis solẽnitas à peregrinationis huius tristi labore redeuntium, ibi festiuitas sine fine: æternitas sine labe, serenitas sine nube.

Octauò luminarium copiositas, scilicet corporum gloriosorum. Matth. 13. Fulgebant iusti sicut sol, &c. Apocaly. 21. Ciuitas illa non eget lumine solis neque lunæ, sed claritas Dei illuminabit illam.

Nonò, cœnæ diuturnitas, id est, æternitas bonorum. Psalm. 5. In æternum exultabunt, & habitabis in eis. Est enim æternitas (secundum Boetium) diuturnitas sine fine, & carens omni mutabilitate) sed Dei æternitas non solùm fine caret, sed etiam initio.

Decimò, quietis suauitas. Isa. 32. Sedebit populus meus in plenitudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Vnde in illa beata vita (sicut dicit Prospe. de vi. con.) est certa securitas, secura tranquillitas, fœlix æternitas; æterna fœlicitas, vbi est amor perfectus, timor nullus; dies æternus, alacer motus, & vnus omnium spiritus.

Item omnium malorum immunitas. Psal. 90. Non accedet ad te malum, & flagellum, &c. August. Quanta erit ibi fœlicitas, vbi nullum erit malum: nullum latebit bonum: vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus.

Charitatis perfectiones per ipsius hominis dorsi, sensusque tactus, ac manus plurimas naturales proprietates, non vulgaribus exemplis patefit, & qui sit verus amor, quidue principaliter sit amandum, clarè definitur.

Cap. XIII.

CHaritas assimilatur dorso propter quatuor.

Primò, quia dorsum onerum portatiuum: vnde dorsum à duritia est dictum, eo quod sit forte & durum ad onus portandum, & durabile ad diutius sustinendum, vt dicit Isid. lib. etymol. Et dorsi cutis spissior & durior est, quàm in cæteris partibus animal. Hæc omnia competunt charitati; de qua Apost. 1. Cor. 13. dicit, quòd omnia suffert, scilicet onera pro Christo. August. Sarcina Christi quæ infirmitati grauis est; leuis efficitur charitati. Cantic. 8. Fortis est vt mors dilectio. Et ideò dorsum charitatis, faciliter portat onus tribulationis. vnde Psalm. 65. Posui tribula-

tiones in dorso nostro. Sed nota, quòd dorsum in homine etiam vocatur tergum, eo quod illo resupini in terra iacemus, quod nullum animal facit, nisi homo. Vnde bruta in ventre, aut in latere iacent. Sed homo resupinus dum tergo terræ inhæret, oculos ad cœlum habet, quæ etiam charitati conueniunt, quæ & terrena bene dispensat per actiuam, & cœlestibus semper intendit per vitam cõtemplatiuam. Ad primum enim horum inclinat amor proximi, ad secundum verò facilius erigit amor Dei. Vnde Apost. Ephes. 3. dicit, In charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profunditas. Est enim charitatis sublimitas in altitudine contemplationis. Est verò charitatis profundum in humilitate actionis.

Secundò, quia dorsum est omnium aliorum ossium fundatiuum: quia omnia fundamenta sunt supra ipsum, sicut supra carinam nauis: & sic charitas est fundamentum quoddam omnium virtutum: & primus lapis huius fundamenti est Christus: quia ipse exemplum & mandatum primum attulit perfectæ charitatis. Vnde dicit Ioan. 15. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, &c.

Secundi verò lapides huius fundamenti fuerunt Apostoli, & Prophetæ etiam per fidem Christi venturi in fundamento ecclesiæ collocati, & super hos postea aliorum fidelium ecclesiæ fabrica est erecta. Vnde Apostol. Ephes. 2. dicit eis, Estis ciues sanctorum, & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ipso summo angulari lapide Iesu.

Tertiò, quia dorsum est viscerum defensiuum, & operatiuum. Viscera fæcem & turpitudinem continentia, sunt peccata, quæ charitas operire dicitur in homine pœnitente. 1. Petr. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum. Prouerb. 10. Vniuersa delicta operit charitas. Ipsa etiam charitas peccata excusando, & purgando defendit apud iudicium Dei: vel ipsa defendit viscera, id est, interiores virtutes, in quibus nutrimentum animæ continetur, ne à tentationibus, vel persecutionibus lædantur. Gregor. Charitas sancta cor pacificat, & mentem in tentationibus corroborat. Glos. Nullum permittit Deus cadere, qui ei seruit vero amore.

Quartò quoque, quia dorsum est multarum læsionum susceptiuum. Dorsum enim patitur verberationem, & excoriationem, & multa alia mala. Sic sancti propter dilectionem Dei & proximi sustinuerũt & excoriationem, sicut patet de beato Bartholomæo Apostolo: & verbera, secundum illud Hebræ. 11. Alij ludibria, & verbera experti, & multa alia mala, vt subditur ibidem. & multa etiam ex charitate pro aliorum peccatis sustinuerunt. Psalm. 128. Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores.

Item charitas assimilatur sensui tactus propter quinque.

Primò ratione organi. Nam organum tactus (sicut dicit Aristot. 2. de anim.) non est caro, quia in nullo sensu potest fieri sensatio si tangatur organum: vt si quid aliquod corpus ponat album in superficie oculi non videtur, sed tactus sentit sensibilia posita supra carnem: & ideo caro non est organum tactus: & idcirco (sicut Aristot. de sen. & sen. dicit) organum sensus tactus est aliquod intrinsecum circa cor: organum enim tactus, & si non possit esse à qualitatibus tangibilibus totaliter denudatum, propterea, quia huiusmodi qualitates sunt elementorum, ex quibus ipsum organum componitur: tamen oportet ipsum esse medium temperatum, vt sit in potentia ad obiecta tangibilia, sicut medium ab anima. Vnde quanto animal habet complexionem magis reductam ad medium, tantò est melioris tactus: oportet ergo quòd organum tactus sit multum terrestre: quia terra minus inter elementa habet de virtute intellectiua, & oportet, quòd sit positum in loco calidissimo circa cor, ex cuius caliditate terræ frigiditas ad temperiem reducatur. Sicut ergo organum, & principium tactus, non est caro, sed aliquid circa cor: cuius signum est, quia si læsio accidat in locis circa cor, est maximè dolorosa. Sic etiam amor charitatis non est amor carnalis, sed spiritualis in corde radicatus, secundum illud Deuter. 6. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Vnde circa cor videtur esse proprium organum charitatis: propter quod dicit Aposto. Rom. 5. quòd charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. August. in regu. Non autem carnalis sed spiritualis inter vos debet esse dilectio: ergo organum spiritualis amoris non caro est, sed cor.

Secundò, ratione medij. Medium enim in sensu tactus (vt dicit Aristot. de anim.) est duplex. vnum intraneum, & connaturale, scilicet, caro: aliud extraneum, & accidentale, scilicet, aer, & aqua.

Nam ea, quæ se tangunt in aqua, tangunt se mediante aqua, quia illud quod est in aqua, oportet esse humectatum, & illa humiditas, cùm sit qualitas aquæ, non potest esse sine subiecto, quod est aqua. Et simile est de his, qui se tangunt in aere, cùm etiam aer sit humidus: sed magis latet nos de aere, quàm de aqua, quòd sit medium propter hoc, quòd continuè sumus in aere. Et ideo imperceptibiliter inhæret nobis. Sicut etiam de aqua latet animalia, quæ sunt in aqua, quia scilicet, non percipiunt aquam quæ est inter ipsa, & corpora tangentia.

Item magis latet de aere, quia subtilior est, & minus sensu perceptibilis. Similiter in amore charitatis diuinæ, medium, scilicet, naturale & intrinsecum est caro & humanitas verbo Dei assumpta: quia per incarnati Verbi mysterium noua mentis nostræ oculis lux diuinæ claritatis infulsit: vt dum visibiliter Deum cognoscimus, per hunc in inuisibilium amorem rapiamur. vt Gregorius in præfatione dicit, Vnde hortatur Augustin. libro de cathe. rub. dicens, Ama amorem illius, qui amore tui amoris descendit in vterum Virginis, & ibi amorem suum amori tuo copulauit: humiliando se, sublimando te, coniungendo lumen suæ æternitatis, limo tuæ mortalitatis.

Propter Beatus Bernardus in Canticis dicit, quòd quicquid blanditur de carne propria, vel aliena, sacrosanctæ carni Domini nostri Iesu Christi amori postponere debemus.

Et secund

Et secundũ eundem Bern. Ipsa carne sua mediante, Christus dilexit nos sapienter fortiter, & dulciter. Dulciter, quia carnem induit: sapienter, quia vitia carnis curauit: fortiter, quia in ea mortem sustinuit. Sed quasi medium extraneum est proximus, vel aliæ creaturæ visibiles, quibus mediantibus ducimur ad diuinæ bonitatis notitiam, & amorem. Vnde Aug. li. conf. dicit, Cœlum, & terra, & omnia quæ in eis sunt, ecce mihi vndique dicunt, vt amem te Deus, neq; cessant dicere omnibus ita, vt inexcusabiles sint. Intellige per aquam, grossiorem creaturam corporalem visibilem. Per aerem, subtiliorem, & imperceptibilem: quibus omnibus mediantibus, in Dei amorem manuducimur.

Tertiò ratione instrumenti, quia licet tactus fiat per quodlibet membrum corporis, tamen inter omnia membra exteriora manus videntur propria instrumenta ad palpandum, & tangendum quas natura temperatas hac ratione composuit, vt calida & frigida facilius sentirent. Et sunt concauæ, & neruosæ, & temperatæ. Concauæ, vt melius tangenda percipiant, & tenenda fortius teneant: neruosæ, vt sint fortiores, & vt ibi vigeat sensibilitas: quia omne neruosum sensibile est.

Temperatæ verò fuerunt, vt à re qualibet facilius immutentur.

Sicut ergo sensus tactus viget in manibus, ita amor charitatis in operibus: manibus enim præcipuè nos operamur, 1. Ioan. 3. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere. Greg. in ho. Nunquam est amor Dei ociosus, operatur enim magna, si est, si autem operari desinit, iam amor non est.

Sed attende quales sunt manus, id est, opera charitatis, quia concauæ ad operandum humiliter, neruosæ ad operandum fortiter, & temperatæ ad operandum delectabiliter: quia temperata delectant, extrema verò conturbant.

Quartò ratione subiecti, quia scilicet sensus tactus videtur esse subiectum & fundamentum omnium aliorum sensuum, sine quo non inest animalibus aliquis sensus, sed non econuerso. Vnde sensus tactus de necessitate inest omnibus animalibus, sine quo nullum animal esse potest, vt probat Arist. 3. de ani. Alij autem sensus non insunt de necessitate, sed sunt de bene esse. Neque est instantia de gustu, quamuis nullum animal possit viuere, sine alimento: quia gustus prout susceptiuus est alimenti, est quidam tactus: prout autem distinguitur à tactu sic est discretiuus saporum, qui faciunt alimentum delectabile, vel triste, vt accipiatur faciliter, vel refutetur. Sicut ergo tactus est aliorum sensuum fundamentum, ita vt nullus sine eo esse possit. Sic quoque, & charitas est omnium virtutum forma & complementum, ita vt sine ea nulla vera virtus & perfecta esse possit. Et ideo Aposto. Eph. 3. dixit, vt suprà allegatum est: In charitate radicati, & fundati. Grego. in ho. Vt multi arboris rami ex vna radice prodeunt, sic multæ virtutes ex vna charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis.

Quintò, ratione obiecti. Est enim tactus discretiuus & perceptiuus qualitatum tangibilium: qualitates autem tangibiles, sunt calidum, frigidum, humidum, & siccum, durum, & molle, & quædam huiusmodi, vt graue, & leue, acutum, & hebes, & similia: quæ etiam omnia adaptantur charitati, quæ facit hominem calidum, & frigidum: calidum circa spiritualia, & frigidum circa temporalia: humidum & lachrymosum, compatiendo: siccum abstinendo, durum ad tolerandum, mollem ad pascendum, grauem & maturum in moribus, leuem & promptum & velocem in operibus: vel grauem in corripiendo, leuem, id est, velocem in obediendo: vel quia amor omnia facit leuia & facilia.

Item acutum in contemplando, & hebetem in maligndo. Nescit enim amicus de alijs malignari. 1. Cor. 13. Charitas non cogitat malum.

Quo pacto spirituali cibo qui verè verbum Dei est, vti debeamus, vt anima perfectè alatur. Stomachi similitudinibus, ubique cordialis exemplis multis planum efficitur: ac elementorum qualitates, huiusmodi rem magis explicandam, aptè apponuntur. & denique Christi corpus pariter animæ alimentum esse demonstratur.

Cap. XIIII.

Cibo spirituali qualiter nutriendus sit spiritus: ostenditur exemplo stomachi.

Primò quia stomachus est ciborum receptiuus. Vnde stomach' Græcè dicitur, os Latinè, eo quòd sit ostium ventris ad cibum recipiendum, vt dicit Isid. li. ety. Est etiam stomachus figuræ rotundæ factus, vt cibum recipiat quantitatis amplioris. Stomachus autem humanus in superiori parte est strictus, in inferiori latus: & hoc necessarium fuit. Nam cum homo inter cætera animalia sit erectus, cibus eius semper ad inferiora descendit, & ideo perutilis fuit inferior latitudo, vt in ea cibi possit recipi multitudo: quæ omnia ostendunt stomachum esse receptaculum ciborum. Sic homo cibum spiritualis doctrinæ, de quo Mat. 4 Non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo: quod procedit de ore Dei: siue lachrymosæ pœnitentiæ. de quo Psal. 79. Cibabis nos pane lachrymarum: siue cœlestis obedientiæ, de quo Io. 4. Meus cibus est, vt faciam voluntatẽ eius, qui misit me. debet diligenter suscipere; primum cum prædicatur; secundum cum inspiratur; tertium cum impetratur. Act. 9. Cum accepisset cibum; confortatus est.

Secundò stomachus est retentiuus ciborum. Et hinc est; quòd stomachus interius est factus asper, & villosus; vt cibum melius retinere possit. Nam si esset lubricus; & in superficie planus; cibus ab eo recederet indigestus. Sic anima spiritualis cibi non solum receptiua esse debet; sed etiam retentiua; præcipuè cibi sacræ doctrinæ; id est; verborum Dei; quæ non solum recipi debent ad audientiam, vel intelligentiam, sed etiam retineri per memoriam. Ioann. 15. Si verba mea in vobis manserint; &c. Grego. hom. Verba Dei; quæ aure percipitis; mente retinete.

Cibus

Cibus enim mentis sermo Dei est. Et quasi receptus cibus stomacho languente reiicitur, quando sermo auditus in ventre memoriæ non retinetur: sed quisquis alimenta non retinet, huius profectò vita desperatur. Aeternæ ergo mortis periculum formidate, si verba vitæ, & alimenta iustitiæ, quæ aure percipitis, in memoria non retinetis.

Tertiò, quoque stomachus est ciborum digestiuus. Vnde stomachus factus est in fundo carnosus, vt confortetur in eo digestio. Caro enim est calida, & humida, ex quibus qualitatibus maximè digestio confortatur. Per digestionem autem corporalem nutrimentum transmutatur, alteratur & efficitur simile nutrito. Vnde alimentum, quod in principio digestionis est dissimile, in fine omnium digestionũ efficitur simile nutrito, vt dicit Arist. 2. de ani. Sed de cibo spirituali est econuerso, quia nō transmutatur verbum Dei in mentem, sed potius mens in similitudinem verbi. Interdum enim verbum est dissimile, & contrarium menti. Nam verbum humilitatis menti superbæ contrariatur, menti luxuriosæ verbum castitatis: & menti crudeli verbum pietatis: quando ergo verbum auditum est tantę efficacię, vt possit mentem alterare, & ad se conuertere; puta vt mens superba efficiatur humilis, luxuriosa casta, crudelis pia: tunc digestio verbi facta est. Et ad digestionem hanc similitudine alia hortatur Dominus dicens Matt. 5. Esto consentiens aduersario tuo. Aduersarius enim iste (vt Augu. exponit) sermo diuinus est, qui peccatori aduersatur, peccatum prohibendo, vel iustitiam suadendo, siue præcipiendo. Cui peccator consentire debet, & obedire, si non vult in ęternum perire. Notandum etiam; quòd sicut digestio corporalis cibi fit mediante calore naturali (propter quod Arist. 4. meteor. dicit, quòd digestio est completio humidi à proprio naturali calore facta ex contraiacentibus passionib⁹, quæ scilicet sunt in ipso humido.) Sic digestio, siue transmutatio spiritualis ipsius animi, fit mediante amore ipsius verbi auditi: quia nisi homo afficiatur ad ea, quæ audit, non transmutatur ab eis. Verba. n. quæ non placent animum non mouent: ideo dicit Aug. quòd doctor agere id debet, vt non solum intelligatur, verum etiam, libenter, & obedienter audiatur.

Item stomachus ab epate circundatur, vt ad ciborum digestionem ei maior copia caloris ministretur. Epar enim suis quinque frustulis, siue linguis stomachum circumcingit, & ei calorem dum tribuit, succositatem vnde sanguis generatur quasdam venulas ab eo recipit. Quinque ergo frustulę, siue fibræ, quæ sunt extremitates epatis, quinque opera sunt præcipua nostri Redemptoris, quę animum nostrum calefacere debent, & ad eius verba amplectenda plurimum inflammare, scilicet incarnatio, passio, descensus ad inferos, resurrectio, & in cœlum ascēsio: vel fortè sunt quinque vulnera ipsius Saluatoris, ad quę dum homo animi deuotionem dirigit, humorem quendam lachrymosi amoris, & deuotionis ad epar, i. ad Christum mittit.

Quartò stomachus, est secundum diuersam complexionem diuersorum ciborum appetitiuus, & diuersimodè digestiuus. Nam (secundum Constan.) si stomachus fuerit naturaliter calidus, cibos grossos bene digerit, delicatos verò consumit, & plus digerit, quàm eius appetitus sit: & propter similitudinem cibos calidos maximè appetit, nec tamen sustinere potest.

Econtrà verò frigidus non bene cibaria grossa digerit, grauatur ex eis, & ea in humores corruptos, & acidos cito conuertit. Stomachus verò siccus cito sitit, & parum ei aquæ sufficit. Vnde si superfluũ biberit, rugitum ei in ventre facit. Si autem stomachus fuerit humidus, non sitit, humidum cibum appetit, sed parum digerit. Ille igitur habet stomachum calidum calore naturali, qui habet animum feruidum amore spiritus li. & hic grossa, & solida cibaria, i. alta & difficialia dogmata bene capit, & intelligit, quæ sunt perfectorum cibus: secundum illud Heb. 5. Perfectorum solidus est cibus. Delicata verò id est, mollia, & facilia pro nihilo quasi ducit, Sed semper similia sibi, i. feruentia, & ignita eloquia concupiscit, & plus potest opere capere, quàm præsumpserit corde, nec potest desiderium sustinere ociosum. frigidus autē, & imperfectus animus grossa, id est, perfecta, & magna dogmata non potest capere, secundum illud Heb. 5. Facti estis quasi lacte opus sit non solido cibo. Vnde si alta, vel difficilia talibus proponantur, grauantur audire ea, quæ non intelligunt. Vnde plerunque talia documenta vertuntur eis vel in corruptionem erroris, vel in accidiam mentis. Animus autem aridus ab humore deuotionis, & si aliquando fortè fuerit aquam salutaris doctrinę, cito tamen cum audierit, & de modico satiatur: & si talibus prædicator sit fortè prolixius, rugiunt murmurando: qui verò habet humidum animum carnalis concupiscentiæ humore, non sitit aquam spiritualis doctrinæ, sed tantum appetit cibum humidum, idest fluxum operis luxuriæ, de quo frequenter accidit, quòd multum appetit, & parũ assequitur. Psa. 58. Famem patientur, vt canes.

Quintò, quia stomachus est multipliciter passiuus, patitur enim euomitionem, indigestionem, abominationem, inflammationem, eructationem, & multa huiusmodi. Sic interdum animus contra sanctam doctrinam patitur euomitionem, cum ipsam per memoriam non custodit: Indigestionem cum ipsam non diligit: Abominationem cum ipsam audire refugit. Inflāmationem verò patitur, qui contra ipsam dedignatur, vel qui de ipsa (quando discit, vel docet) superbit. Apost. 1. Cor. 8. Scientia inflat. Sed eructationem, id est, stomachi euentationem patitur, qui ex ipsa ventum ostentationis quærit. Patitur autem ista stomachus quandoque ex maligna complexione, quandoque ex nimia exinanitione, quandoque ex nimia repletione, quandoque ex vigoris defectione, quandoque verò ex expulsiuæ virtutis debilitatione. Quasi autem inordinata complexio humorum in stomacho, est inordinatio passionum, puta amoris, vel odij, vel iræ, & similia, ex qua frequenter accidit, quòd homo est malè dispositus ad audiendum verbum Dei. Ex nimia etiam paupertatis inanitione, vel diuitiarum repletione, quia vtraque sollicitudinem nimiam tribuit, vel occupationem, frequenter retrahuntur plurimi ab auditu, vel fructu verborum Dei. Vnde. Pro. 30. Mēdicitatem, & diuitias ne dederis mihi. Plures antem alij sunt qu. bus, & si absit sollicitudo ad audiendum, deficit tamen vigor.

Quidam

ad id,quòd audiunt,opere implendum.Quidam verò verbum Dei cum magna deuotione audiunt,ſed dũ contrariæ tentationes inſurgunt, quia in virtute expulſiua ipſarum tentationum deficiunt tẽtationibus deuicti,nihil ex auditis proficiunt: quia ſcilicet venit diabolus,& tollit verbum de cordibus eorum, vt dicitur.Luc.8.

Item cibus ſpiritualis doctrinæ requirit quatuor virtutes,quæ ſunt in hominis corpore,ſcilicet appetitiua,retentiua,digeſtiua, & expulſiua.Oportet enim, vt cibum ſpiritualis doctrinæ anima primo appetat:ſicut appetebat Daniel,qui propter appetitum ſcientiæ Dei,vocatus eſt Dan. 11.vir deſideriorum. Et ſponſa etiam in Cant.hunc cibum ſpiritualis doctrinæ appetebat , & expetebat dicens , Sonet vox tua in auribus meis.Vnde anima,quæ hunc cibum faſtidit,ad mortẽ tendit.Pſa.103. Omnem eſcam abominata eſt anima eorum, & ap.vſq; ad por.mortis.Aug.ſuper Pſa. Sicut noxium eſt corpori corporeas eſcas non poſſe percipere , ita periculoſum eſt animæ ſpirituales eſcas faſtidire.

Item oportet, quòd anima audita retineat.Nam ſicut non prodeſt corpori,quòd ſtomachus cibum recipiat,ſi receptum ſtatim euomat.Sen.in epiſt.Non prodeſt cibus neque accedit corpori,qui ſtatim ſumptus emittitur. Similiter nec verbum auditũ, prodeſt ſi ſtatim obliuioni tradatur.

Item oportet, quòd mens auditum,& retentum digerat,& in bonos humores,id eſt,in bonos mores cõuertat.

Item oportet, ꝙ non ſolum digerat, ſed etiam expellat,ſcilicet ea,quæ bonis moribus non congruunt, reſpuat,& abiiciat :nam ſi intus retinet, quod expelli debuerat, etiam bene digeſtis corruptionem præſtat.Notandum autem,quod ſecundum quoſdam prędictæ quatuor virtutes ex quatuor elementis contrahũt ſibi vires.Vnde ignis, qui eſt calidus,& ſiccus;correſpondet virtuti appetitiuæ:terra frigida & ſicca retentiuæ,aer calidus & humidus digeſtiuæ,aqua frigida & humida expulſiuæ.Oportet enim,vt quod ignis attraxit,terra ex ſua natura retineat:& quod terra retinuit,aer diſſoluat:& quod aer diſſoluit, aqua emolliat.Ita quoque ſpiritualiter ignis,id eſt, intelligentiæ claritas appetitum excitat.Nam cum intellectus ſublimiter,& delectabiliter cœleſtia cogitat, appetitum ſpiritualem in mente cauſat,& fit deſiderium in corde hominis , vt auidè quærat cibum ſanctæ exhortationis.Tertia verò,id eſt,ſtabilitas mentis,cauſat retẽtionem:quia quod appetitus per intellectum attraxit, ſtabilitas animi firmiter cuſtodit:ſed aer, id eſt,puritas mentis cauſat digeſtionem,quia quod animus firmiter conſeruat, puritas mentis fideliter ordinat.Sed aqua,id eſt,diſcretionis mobilitas facit expulſionem: quia quod ſuis moribus non congruit, diſcretio remouet,ſeparat & expellit,& ſic à temperamento animus non recedit,ſed temperamentum ſeruans , peccati morbo non ſuccumbit.

Item cibus ſacramentalis , de quo dominus dixit, Caro mea verè eſt cibus,&c. operatur ĩ anima ad modum cibi corporalis.Nam nutrit animam gratiam pręſtando : augmentat,virtutes multiplicando : calorem innatum temperat , concupiſcentiam refrænando: in ſenibus verò calorem naturę confortat,charitatem inflammando;deperdita reſtaurat,vires animæ reparãdo:& cuſtodit hominem ne pereat:à peccatis præſeruando.Ioan.6.Hic eſt panis de cœlo deſcendens,vt ſi quis manducauerit ex ipſo,non moriatur.

Per varias capillorum naturales proprietates, noſtrarum quoque cogitationum diuerſitates nonnullis ſimilitudinibus Auctor hic prodere nititur.

Cap. XV.

COgitationes aſſimilantur capillis propter tria.

Primò,quia capilli dicuntur quaſi capitis pili (vt dicit Iſi.lib.etym.)Sicut ergo capilli,& ſpecialiter pulchri ſunt ornamentum capitis:ita cogitationes præcipuè bonæ & ornatæ,ſunt ornamentum mentis.Vnde Greg.dicit,ꝙ quaſi capilli in capite ſunt cogitationes in mente, Luc. 21. Capillus de capite veſtro non peribit: quia nulla bona cogitatio mentis ſine retributione tranſibit.Vnde Greg.20.mo. dicit, ꝙ ante Dei oculos vacuæ non tranſuolant cogitationes noſtræ,& nulla momenta temporis per animum trãſeũt ſine ſtatu retributionis.

Secundò, quia capilli ſunt cerebri defenſiui.Nã inuant caput, & cerebrum contra extrinſecas læſiones, & ideo capilli ſunt multi, & duri.Capillus enim ſecundum Conſtant.ex fumo groſſo, & calido naſcitur,qui ex igneis,& incenſis humoribus per capitis poros egreditur, & ab aere extrinſeco deſiccatur,& ſic in ſubſtantiam capillorum conuertitur : vnde hoc humore creſcente,capilli creſcunt,eo etiam deficiente euaneſcunt.Et ſecundum qualitatem talis fumi,qualitas eſt capilli.Et ideo ſi fumus eſt multus,capilli ſunt multi. Si paucus pauci,ſi niger nigri,& ſic de aliis.Sicut ergo capilli ſunt ad defenſionem cerebri , ita cogitationes bonæ ſunt ad defenſionem animi: quia dum feruent in animo cogitationes bonæ,non ingrediuntur in ipſum cogitationes prauæ, Vnde dicebat Caſſ.coll.2.Incipiamus bonas cogitationes diligere, & ſtatim ab illis;quæ malæ ſunt dignabitur nos Dominus liberare, Quaſi autem fumi capillos nutrientes cauſantes,ſunt exteriorum ſenſuum receptiones:quia de his,quę ſenſibus recipiuntur interiores cogitationes formantur, vnde ſecũdum modum fumi eſt qualitas capilli.Quia ſecũdum ordinationem,vel deordinationem exteriorum ſenſuum,ſequitur ordinatio,vel deordinatio cogitationum:propter quod dicitur,Iob 31.Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine.

Tertiò, quia capilli ſunt multipliciter paſſiui. Nam capilli inciduntur:vnde cæſaries capillorũ à cædendo eſt dicta, quæ ſolum virorum,eo quod viro tondi decens eſt,ſed mulieri eſt indecens.

Item capilli diſcriminantur, vnde dicuntur crines mulierum, quia vittis diſcriminantur,ſicut dicit Iſid. lib.ety.

Item capilli decaluantur ſcilicet deficiente humore pingui,quo nutriuntur capilli. Et ſi humor talis nõ

deficit,

deficit, sed cum humor alius inficit, vel impedit, non caluicies simpliciter dicitur, sed est quædam caluicies specialis, quæ etiã alopecia vocatur à medicis, in qua nutrimento corrupto, capillorum cõgeries euanescit.

Item capilli dealbantur, scilicet cum canescunt: Hæc omnia conueniunt cogitationibus nostris, quæ aliquando sunt superfluæ, & tũc sunt præcidendæ. Vnde Greg. li. 5. mor. Magno studio superfluæ cogitationes amputandæ sunt: sed tamen amputatæ funditus nequaquam possunt: semper enim ex ero superflua generat, quæ Spiritussanctus ferro sollicitudinis abscindat. Aliquando verò cogitationes nostræ sunt dubiæ, vel inordinatæ & tunc sunt discriminandæ .i. diligenter discernendæ, & componendæ. Et hoc fit quando homo ad mẽtem suam per rationis intuitum redit. Quia (sicut dicit Greg. mor.) Si à domo mentis ad momentum ratio discedat, quasi absente domina, cogitationum se clamor velut garrula ancillarum turba multiplicat, vt autem ratio ad mentem redierit, mox confusio tumultuosa conquiescit, & quasi ancillæ se ad iniũctum opus tacitè reprimunt, dum cogitationes protinus curis propriis ad vtilitatem subduntur. Aliquando sunt omnino prauæ, & noxiæ, & tunc sunt pœnitus decaluandæ, idest totaliter à radice, idest à principio euellendæ. Isa. Auferte malum cogitationum vestrarum. Vnde Hier. dicit, Est tutissimum atque perfectũ, vt assuescat anima solliciti semper & peruigili cura ac custodia discernere cogitationes suas, & ad primum animi motum probare, vel improbare, quod cogitat, vt vel bonas cogitationes alat, vel statim malas extinguat. Hic namque fons est boni, & origo peccãdi: ibi maximè oportet obseruare peccatum, vbi nasci solet, statimque ad primam tentationis faciem, & malũ antequam crescat, restinguere, dum adhuc est in cogitatione. Aliquando verò sunt nigræ, & fœdæ, & tũc sunt per pœnitentiam dealbandæ. Psal. 50. Lauabis me, & super niuem dealbabor. Nam pœnitentiæ ardor quasi capitis capillos dealbat, dum mentis cogitationes purificat, vnde Greg. li. 13. mor. dicit, quòd electorum mentes si quas in se carnales cogitationes inueniunt, pœnitentiæ ardore cõsumũtur, nec cogitationes suas dilatari carnali voluptate permittunt: quia eo semetipsos iudicantes subtilius feriunt, quo districtum iudicẽ præstolantur vicinum. Vel etiam alia ratione dealbat pœnitentia caput mentis, videlicet, quia ardorem libidinis frigefacit, & sic fumosas, & noxias carnales cogitationes repellit. Nam albedo caniciei (secundum Constan.) accidit ex nimia infrigidatione nutrimentalis humoris, qui materia capillorum existit. Nam plegmatis frigidi humidi: que dominium caniciel est generatiuum. Ex fumo enim albo & frigido efficiuntur albi tam capilli, quàm pili. Et hinc est etiam (secundum Arist. de eon.) quod capilli temporum citius canescũt, quàm alij propter humoris paucitatem, & ossium frigiditatem. Vnde pœnitentia humorem nutrimentalẽ infrigidari facit, dum minuit, & ita caniciem mentis, idest honestatem inducit. Potest etiam dici, quòd canicies designat ætatis maturationem, libidinis extinctionem, vitiorum puerilium mortificationem, vitæ præsentis, & futuræ instantem innouationem.

Somni naturales effectus septem, visionisq́; naturalis proprietates octo eruditè describũtur, quib. singulis variis rationibus, & exemplis contemplatio non immerenter comparatur: & quamplurima de corporali spiritualiq́; visione dilucidantur.

Cap. XVI.

Contemplatio assimilatur somno.

Primò, quia somnus est animalium virtutum quieratiuus, s. sensitiuæ, & motiuæ. Quiescunt enim sensus in somno ab exterioribus mutationibus, sensibilium, & corpus immobilitatur. Similiter contẽplatiua requirit quietem ab exterioribus motibus, & actionibus. Vnde Beda dicit, quòd contemplatiua vita est ab omni exteriori actione quiescere, & soli deũ deo conditoris inhærere. Vnde Maria, per quam contemplatiua vita designatur, describitur Luc. 10. quieta sedens, & à corporali ministerio vacans.

Secundò, quia somnus est naturalium virium confortatiuus. Vnde (secundum Arist. de som. & vig.) somnus est quies animalium, virtutum cum intensione naturalium. Naturalis enim virtus in somno fortius operatur. Vnde in dormiente virtus digestiua intenditur, tum propter reuocationem caloris ad interiora, tum quia anima quiescit ab actionibus sensitiuæ, & motiuæ potentiæ, & ideo vehementius operatur virtus naturalis. Similiter in contemplatione cum anima retrahitur ab exterioribus occupationibus, vigor mẽtis ad interiora reducitur. Vnde vis rationalis, quæ est naturalis & propria virtus hominis, fortius operatur, & affectiua vehemẽtius inflammatur, & intellectiua altius eleuatur, secundum illud: Thr. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, & leuabit se supra se.

Tertiò, quia somnus est spiritus restauratiuus. Dicit. n. Auic. quod somnus est reditus spiritus ab instrumentis sensuum cum profundatione, vt digeratur nutriẽs, vt patet in somno se exercitãtiũ in quib. somnus est profundus propter superfluitatẽ resolutionis spiritus. Natura enim desiderans additionem, & restaurationem in substantia spiritus, profundat ipsum in interioribus, & facit ipsum latere ab exterioribus, vnde fit in eis profundior, & lõgior somnus, & sic dormiũt qui per medicinam euacuati sunt. Nam dum purgantur, plurimum in talibus de substantia spiritus cum superfluitate dicitur: sed per somnum spiritus reparantur, & suæ virtuti redduntur. Sic etiam feruor spiritus, qui per peccata etiam venialia faciliter sæpe minuitur, per profunditatem somni, id est per contemplationem intimam recrescit, & reparatur.

Quartò, quia somnus est etiam exteriorum partiũ corporis infrigidatiuus, Nam (secundum Aristot. de somn.) calor naturalis aliter se habet in vigilante, quàm in dormiente: nam in vigilante procedit ab interioribus ab exteriora, sed in dormiente è contrario retrahitur ab exterioribus ad interiora, scilicet ad stomachum, & partes illas. Et ideo exteriora corporis remanent frigida, & propter hoc indiget homo magis cooperiri dormiens, quàm vigilans. Similiter contemplatio reuocat hominem ad seipsum, & inflammat ipsum circa cordis interiora.

interiora, id est, circa spiritualia, secundum ordinem illud Psalm. 38. In meditatione mea exardescet ignis, sed frigefacit eum circa temporalia, vt non curet de eis, neque diligat ea.

Quintò, quia somnus est humorum reparatiuus, & clarificatiuus. Nam si somnus fit moderatus, cibus bene digeritur, corpus impinguatur, calor naturalis augmentatur, humores reparantur, & omnes clarificantur. Sic etiam per cõtemplationem sobriam & discretam, quæ non plus quærit sapere, quàm oportet, cibus fidei & spiritualis doctrinæ bene intrinsecus gubernatur & operatur, mẽs deuotione impinguatur, calor & charitas augmentatur, & humores.i. affectiones, & cogitationes interiores reparantur, & clarificantur. Vnde ipse est somnus de quo dicitur, Sõnus sanitatis in homine parco.

Sextò, quia somnus est virtutum vnitiuus: quia virtus in vigilia dispersa, in somno vnitur, dum ad intima reuocatur in corpore dormientis, vt Aui. dicit, Sic anima contemplantis tota ad seipsam, & in seipsam recolligitur, & vnitur, & ideo circa spiritualia fortis reperitur. Vnde Dominus de contemplatiua vita loqueas, dixit Matthæ Luc. 10. Porro vnum est necessarium.

Septimò, quia somnus est ægrotantiũ alleuiatiuus. Nam infirmo si somnus in quantitate & qualitate fuerit temperatus, ęgrotum alleuiat, & futuram victoriam contra morbum annunciat. Qui autem fortiter tentatur, quodammodo infirmatur: talis si vult alleuiari & sanari, det se orationi & contemplationi: quia maximè per hanc victoriam obtinebit. In huius figura de Lazaro infirmato discipuli dixerunt Christo, Domine, si dormit, saluus erit.

Item contẽplatio assimilatur visioni corporali. Nam vt colligitur ex perspectiua lib. 3. ad visionem corporalem requiruntur octo.

Primum est sanitas, siue bona dispositio organi visualis, id est, oculorum. Quasi autem duo oculi animæ sunt intellectus & voluntas. Oculus igitur intellectus tunc est sanus, quando ab erroribus mundus: sed oculus affectus seu voluntatis tunc est incolumis, quando est à rerum temporalium inordinatis cupiditatib. immunis, vt dicit Aug. Vtraque ergo puritas est necessaria Deum contemplari volentibus, propter quod dicitur Matth. 5. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Et quia vtrunque oculum fides purificat, scilicet, intellectum ab erroribus, & affectum à cupiditatibus, vnde dixit Petrus Act. 15. fide purificans corda eorum: ideo fides necessaria est ad Deum contemplandum, sicut oculorum sanitas, & puritas ad videndum: propter quod Aug. dicit, quòd humanæ mentis acies inualida in tam excellenti luce non figitur, nisi prius per iustitiam fidei mundetur.

Secundum est oppositio visibilis circa visum. Sed nota, quòd quando res visa directè opponitur visui, tunc species illius rei venit super lineas rectas cadentes in centrũ oculi, quæ lineæ omnes directæ à singulis partibus rei faciunt vnam pyramidem, cuius conus est in pupilla, & basis in re visa, ex quo patet, quòd talis pyramis ex parte rei in se habet latitudinem, ex parte verò oculi arctitudinem. Sic etiã quando diuina & æterna ante oculos mentis contẽplando deducimus, quia ea prout sunt in seipsis capere nequimus, sed de eorum magnitudine modicũ quid attingimus, quasi eorum latitudo in oculis nostris quodammodo coarctatur: quia quanquam in se maxima sint, nos tamen parum capimus. Vnde dictum est Moysi Exod. 33. Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. In visione enim faciei, notitia est perfecta: in visione verò posteriorum, notitia accipitur modica & confusa.

Item videmus communiter, quòd tria genera visibilium visui opponuntur, scilicet, lumina, & specula, & corpora colorata. Lumina igitur, sunt spirituales naturæ, specula diuinæ scripturæ, corpora colorata corporales creaturæ. Et circa hæc versatur Sanctorum contemplatio, scilicet, vel circa spirituales naturas, vel circa diuinas scripturas, vel circa corporales, & visibiles creaturas: propterea, quia inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur. Rom. 1.

Tertium est, distantia proportionalis. Nam si res poneretur super oculum non videretur. Et si nimis esset à longe, nullo modo videretur, aut malè. Oportet igitur, quòd à visu distet secundum aliquam proportionem, intra quam non æqualiter, sed magis & minus videtur, secundum modum distantiæ. Sunt autem rebus diuinis quorundam oculi propinqui, & vicini, scilicet, beatorum, & ideò isti clarè, & apertè illa conspiciunt: quorundam verò valdè remoti, sicut oculi damnatorum. In cuius signum dicitur de diuite damnato, Lucæ 17. Eleuans oculos, scilicet, mentis, cum esset in tormentis, vidit Abraham à lõge, & Lazarum in sinu eius. Vnde tales de gloria Dei, & beatorum quasi nihil, vel parum vident, quia damnati gloriam beatorum vident non distinctè, sed confusè, sicut illud quod à remotis videtur. Non enim cognoscunt qualis eorum gloria sit, sed solùm cognoscunt eos esse in gloria quadam inæstimabili, & ex hoc torquentur, tum propter inuidiam, tum quia ipsi talem gloriam amiserunt: sed post diem iudicij omnino beatorum visione priuabuntur, secundum illud Eccl. 8. Tollatur impius, ne videat gloriam. Quorundam verò oculi, vt viatorum partim sunt distantes, partim appropinquantes: quia licet distent per naturam, appropinquant tamen per gratiam. Et ideò ipsi diuina magis, vel minus contẽplando percipiunt, secundũ quod per gratiã magis, vel minus eleuantur secundum illud Isa. 52. Ecce intelliget seruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde. Oportet ergo (vt patet ex dictis) quòd eius, quod videtur ab oculo, sit situs terminatus, scilicet non nimis à base visuali elongatus, quia illud quod multũ à base visuali elõgatur, licet visui opponatur, nõ tamẽ distinctè videtur: sicut autem visus corporalis non benè videt illud quod est multum elongatum à base visuali: sic intellectus noster in hac vita imperfectè cognoscit, & contemplatur id quod multum elongatum est à natura sensibili, eo quod nihil sine phantasmate intelligit anima (vt dicit Aristoteles de anim.) Phantasma autem est similitudo rei sensibilis: vnde ea quæ sunt omnino à sensu remota, sicut sunt res intellectuales, à

les à nobis cognosci non possunt, nisi in quantum se nobis per aliquos effectus sensibiles manifestant: & ideo contemplatio nostra circa talia, modica est, sed tamen delectabilissima: vnde Aristote. 1. de partibus anim. dicit, accidit circa illas honorabiles existentes & diuinas substantias minores nobis existere theoricas. Etsi secundum modicum attingamus, tamen propter honorabilitatem cognoscendi, delectabilius aliquid habent, quàm quæ apud nos omnia.

Quartum est soliditas rei: quia si rès non est densa, sed visui peruia, non videtur propter quam causam aërem non videmus. Sic contemplatio nostra non debet esse circa peruia, id est, circa transitoria, & temporalia, sed circa solida, & stabilia, & æterna. Apost. 2. Cor. 4. Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ verò non videntur, æterna sunt.

Quintum est magnitudo debita rei visæ: quia si nimis esset parua, non videretur quacunque distantia. Visus enim non perficitur nisi per pyramidem ad oculum venientem: quæ si fuerit valde parua, occupabit partem visus valde paruam, sed visus non sentit visibile, nisi quando pars suæ superficiei debita quantitate visibilis fuerit immutata. Spiritualiter autem beatus Augu. de ci. Dei, distinguit tria genera bonorũ, scilicet minima, prout sunt bona fortunæ: media, prout sunt bona naturæ: & maxima, prout sunt bona gratiæ, vel gloriæ. Non ergo nostra contemplatio esse debet circa bona minima: immo ea per affectum propter sui modicitatem respicere non debemus, sed debet esse circa maxima, scilicet bona gratiæ, vel gloriæ.

Sextum est raritas medij, quia si medium fuerit nimis densum, non fiet per ipsum multiplicatio speciei, & species venire non poterit ad pupillam. Hoc medium in cõtemplatiuis viris est sensus, siue corpus, sine quo neque consistere, neque contẽplari possunt: quod si fuerit densum, id est, grossum, & plenum, & delicijs enutritum, contemplationem spiritus impedit. Nam venter pinguis non gignit sensum tenuem, sicut Hierony. dicit. Sed si fuerit per abstinentiam tenue, spiritum aptiorem ad contemplandum efficiet. Gregor. Nazianz. Caro se velut grossa quædam & obscurior nubes animæ obijciens, considerare eam diuini luminis radios non sinit.

Septimum est lux: quia species non immutat medium, vel visum, nisi cum luce. Similiter ad contemplandum diuina, necessaria est lux fidei vel gratiæ, vel scripturæ sacræ. Psalm. 33. Accedite ad Deum, & illuminamini.

Octauum est tempus: quia visio fit in tempore, sicut probatur in perspectiua. Nam quamuis visibile subito obijciatur visui, non tamen distinctè apprehenditur, nisi aliqua animæ habita deliberatione, quę indiget tempore. Et ideò attētio animæ est necessaria cum prædictis. Sic etiam contemplatio requirit sua tempora: Nam quædam tempora aptiora sunt cõtemplationi diuinorum, vt tempora magis quieta, vel quibus homo magis est sobrius. Vnde Psal. 5. Mane astabo tibi, & videbo. Et iterum, Psal. 62. In matutinis domine meditabor in te. Et etiam tempora quibus homo non habet occupari circa exteriora. Psalm. 118. Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Otium eorum sanctum quęrit charitas veritatis, vt August. 19. de ciuit. Dei.

Item dulcedo contẽplationis assimilatur sanguini.

Primò, ratione principij fontalis: quia secundum Arist. de anim. sedem habet in corde: quia dicit, quòd cor est principium sanguinis, sicut & venarum, vt manifestum esse dicit per anathomiam. Sed secundum Gale. sedes sanguinis est in epate sicut in suo fonte: quia in calore epatis est locus secundæ decoctionis, & inde sanguis per membra dirigitur, & eorum calore tertiò decoquitur. Prima enim decoctio fit in stomacho, secunda in epate, tertia in omnibus mẽbris. Posset autem dici, vtramque opinionem concordando, quòd epar est principium sanguinis quo ad materiã: quia materia sanguinis est ab epate, sed cor quantum ad formam: quia in corde illa materia accipit formam sanguinis. Moraliter autem per calorem, siue epatis, siue cordis, ardorem accipimus amoris. Ex ardore nanque dilectionis, quasi ex calore epatis, vel cordis profluit dulcedo, & suauitas spiritualiter contemplantis. Psalm. 33. Gustate, scilicet, per amorem, & videte, scilicet, per contemplationem, quoniam suauis est Dominus.

Secundò ratione qualitatis naturalis. Est enim sanguis calidæ & humidę naturæ: calor ex amore, humor ex timore debet prouenire, quæ duo crescere, & delectari reuerenter, & sobriè faciunt contemplantem: vnde Psal. 118. ex persona Christi dicentis patri: Qui timent te, scilicet amore filiali, qui est ex reuerentia & amore, videbunt me, scilicet in contemplatione, & lætabuntur interna delectatione.

Infantis nuper nati modus custodiendi ac alendi edocetur, qui lucidissimis exemplis his qui recenter ad Deum conuersi sunt, adaptatur. Cap. XVII.

CONuersi nouiter ad Deum, oportet, vt gubernentur & foueantur ad modum infantis nouiter nati: Infans enim nouiter natus diligenter gubernandus est: quia cum caro eius sit fluida & tenella, sunt ei adhibenda remedia, & fomenta, & sicut docet Constant. plura fomenta sunt ei adhibenda.

Primũ est, vt in rosis sale tritis inuoluatur, vt membra fluida confortentur, & à viscosa humiditate purgentur. Quasi autem rosę redolentes, sunt sanctorum virorum exempla, & virtutes, quibus infans inuoluitur, quando nouiter conuersus ad imitandum prouocatur, sed debent ei cum sale teri, id est, cum discretione exponi, & suaderi. Non enim adhuc debili debent persuaderi exempla nimis austera, ne forte desperet, vel ne fortè assumat supra posse suum. Vnde debent proponi exempla competentia sibi, quibus ad proficiendum confortetur: & à peccati viscosa consuetudine, seu infectione purgetur, & liberetur. 1 Pet. 2. Quasi modo geniti infantes lac cõcupiscite. Facilium exemplorum informationem, siue imitationem. & sequitur,

sequitur, Rationabiles sine dolo, vt in eo crescatis.

Secundum est, vt palatum, & gingiuæ cum digito melle vncto fricentur, vt interiora oris mundificentur, & confortentur, & dulcedine mellis appetitus infantulo prouocetur. Tunc autem pœnitens digito fricatur: quando leue opus, siue onus, & non graue, & importabile sibi imponitur. Vnde contra nimis austeros sacerdotes Dominus dixit Mat. 23. Alligãt onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeris hominum: digito autem suo nolunt ea mouere. Sed adhuc oportet, quòd digitus melle vngatur, ita quòd etiã cum quadam dulcedine pœnitentia iniungatur: quia tunc pœnitens libentius recipit, & magis confortatur, & prouocatur appetitus eius ad faciendum: & quanto libentius facit, tanto plus ei valet ad interiorem purgationem.

Tertium est, vt sæpe balneetur, & oleo myrtino ac rosaceo inungatur, & omnia eius membra fricentur. Per frequentem autem balneationem accipe frequentem lachrymarum compunctionem. Psal. 6. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Per oleum myrtinum intellige doctrinam temperantiæ. Et per oleum rosaceum doctrinam patientiæ: quia myrtus temperantiam, rosa verò patientiam significare consueuit. Et isto duplici oleo debet pœnitens præcipuè liniri, id est, ad patientiam, & temperantiam præcipuè moueri, scilicet ad patientiam aduersorum, & ad temperantiam delectabilium, quæ temperantia debet esse in omnibus membris.

Quartum est, vt in loco obscuro somnus prouocetur, vt lumen in oculis eius congregetur, & ne nimio lumine oculi tenelli lędantur, vt non lusci efficiantur. Sic nouiter conuersi potius in quadam obscuritate, siue simplicitate fidei sunt tenendi, vel permittendi quiescere, quàm eis subtiliora, & altiora sint proponenda, & dilucidanda: quia talia quantumcumque per verba declarata, debiles oculos mentis eorum potius læderent, quàm illuminarent. Vnde talibus Apostolus dicebat, Heb. 5. Facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo, id est, facili fidei doctrina non sublimi, & difficili.

Quintum est, vt super omnia caueatur ne corrupto lacte nutriantur, quia ex hoc infirmitates pessimæ generantur paruulis: nec est danda medicina paruulis dũ ægrotant, sed nutrix cõueniẽti medicina dietãda est, vt defectum infantis suppleat virtus nutricis, sicut Constant. dixit. Ex bona enim dispositione lactis fit bona consistentia prolis. Similiter ergo cauendum est, vt nouiter ad fidem, vel pœnitentiam conuersi, non nutriantur doctrina praua, vel hęretica: quia ex hac generarentur in eis pessimæ opiniones. Vnde, regula, vel medicina eis necessaria tradenda est de sanctorum virorum instructionibus & exemplis: quia ex illorum informatione bona vel mala pendet nouitiorum vita & forma: propter quod dicebat quibusdam Doctor gentium & magister Apo. Phi. 3. Obseruate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

Sextum est quòd infantuli fascijs sunt ligandi: eo scilicet, quia membra infantilia sunt tenella, & ad diuersarum susceptionem formarum sunt disposita, & ideo fascijs sunt liganda, ne fiant deformia, siue torta. Sic quia nouiter conuersi, & præcipuè iuuenes, sunt faciles ad suscipiendum omnem informationem sibi datam: ideo sunt sub certis legibus, & regulis limitandi, & certis & discretis personis commendandi, ne ex alicuius malis exemplis, vel verbis deformentur.

Septimum est, quod quia infantuli multum capiunt nutrimenti, indigent multo somno, vt si calor ad interiora reuocetur, & digestio celebretur. Valet etiam eis ad hoc si mitius moueantur: & sic ex motu calor interior confortetur, & vt somnus per fumositatum resolutionem cerebro prouocetur. Valet etiam eis ad hoc si cantetur, vt infantuli sensus ex vocum dulcedine delectentur. Similiter quia conuersi nouiter & præcipuè iuuenes, sunt multum auidi, & apti capere nutrimentum doctrinæ spiritualis, indigent somno, id est vacatione, & quiete contemplationis, & meditatione, vt calor diuini amoris in eis accendatur: ita vt doctrina qua informatur ei magis placeat, & proficiat. Debent etiam moueri in cunis. i. facilibus obedientiæ operibus occupari, ne ociosi sint: quia ex talibus operibus calor amoris, & somnus. i. quies contemplationis in eis accenditur & appetitur. Valet etiam eis, vt cantus diuinæ laudis audiant, si sunt laici, vel dicant si sunt clerici. Vnde legitur de beato Aug. quòd tempore cõuersionis suę flebat vberrimè & crebertimè suaué sonantis ecclesiæ vocibus vehementer affectus. Voces illę influebant auribus eius, & eliquabatur veritas in cor eius & fluebant lachrymæ, & bene illi erat cum eis.

Tempora quæ in capitis partibus sita sunt humanorum corporum conditiones quatuor rationibus indicant, carnis quę natura quemadmodum corpus à spiritu gubernari debeat similitudinib. multis declaratur. Cap. XVIII.

CORporum humanorum conditionem partes capitis, quæ dicuntur tempora, repræsentant quò ad quatuor. Primo quia illę duæ partes capitis quæ Tempora dicuntur sunt membra valde mobilia, Et ideo (vt dicit Isi. li. ety.) tempora dicta sunt, quia sui mobilitate continua quasi interuallis temporum immutantur. Sic etiam humana corpora secundum decursum tẽporum iugiter immutantur & alterantur. Vnde de homine quo ad corpus, dicitur Iob. 14. Nunquam in eodem statu permanet. Apparet etiam ex hoc dicto Isidori, quòd istę duæ partes capitis denominantur à temporibus, & ideo non debent vocari tempera vt quidam idiotæ proferunt, sed tempora, & hoc etiam dicunt Hugo. & Brito.

Secundò tempora sunt valdè vtilia: Nam per tempora mediantibus neruis ad instrumenta sensuum spiritus defertur, & per eadem spiritus vitalis per quasdam arterias à corde ad cerebrum demandatur. Sicut ergo tempora deseruiunt sensui & vitæ, sic corpus datum est homini vt spiritui obsequatur, vt in sensu, in cognitione perficiatur: & vt vitam æternam etiam mereamur. Vnde Apostolus. Ro. 12. Obsecro vos per misericordiam Dei vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem.

Tertiò, quia tempora sunt valde passibilia, & ad læsionem facilia Nam propter neruorum sensibilium, & arteriarum venarùmque pulsatilium in loco temporum colligantiam, tempora sunt valde passibilia, & ad læsionem facilia: Vnde animal ibi percussum de facili moritur, sicut dicit Ari. 19. de ani. & hoc etiam accidit, quia humor qui est in temporibus, cito egreditur propter ossium tenuitatē: propter quod tempora cito canescunt propter humoris paucitatem, & siccitatem in eis dominantem, & propter eorum conuertibilitatem ad naturam frigiditatis. Sic etiam naturaliter corpus humanū inter omnia corpora est valde passibile, & ex leui percussione interdum ducitur citius ad mortem, continuè etiam calore, & humore in eo deficiente ad senium, & canitiem tendit. Apost. 1. Cor. 5. Quotidie morior, & ad mortem tenditur senescendo. Nam quod antiquatur, & senescit, prope interitū est. Heb. 8.

Quartò, quia tempora sunt valde humectabilia: sunt enim interius aliquantulū villosa, vt humorē à cerebro venientē recipiant & somnū oculis inducant, & si illi villi fuerunt compressi per liquationem compressi humoris, oculos lachrymari faciunt. Similiter quoque corpus nostrum humorem cibalem quotidiè recipit, qui concupiscentiam frequenter intendit, & somnum peccati induerit. Est insuper corpus frequentius ex sua passibilitate, & grauitate causa lachrymationis, & luctus. Vnde Apostol. Rom. 8. Ipsi inter nos gemimus, expectātes redemptionem corporis nostri.

Item qualiter corpus debeat à spiritu gubernari, ipsa natura carnis ostendit.

Primò ratione nobilitatis. Nam caro humana est priuilegiata eo, quòd sit nobilissimæ formæ vnita, scilicet animæ rationali, quæ est Dei imagine insignita: immo quod super omnia mirabilissimum est, caro humana Dei caro est facta, & verbo Dei vnita, propter quod est super omnia exaltata, ex quo dedignari debet homo carnem sic nobilitatam, & exaltatam alicui vtilitati, seu fœditati exponere. Vnde Leo Papa in quodam ser. dicit, Agnosce ô Christiane dignitatem tuam, & diuinæ consors factus naturæ, noli degeneri conuersatione tua in pristinam vilitatem redire.

Secundò, ratione vtilitatis, quia (secundum Constan.) caro cùm sit calida & humida, est caloris naturalis fomentum, ossium, neruorum, & lacertorum cooperimentum, & frigiditatis temperamentum. Et ad hęc omnia valet corpus à spiritu regulatum, quia est amoris spiritualis nutrimentum. Eccles. 38. Feruor ignis, id est, feruor diuini amoris vrit carnes eius.

Item est virtutum & gratiarum spiritualium absconsiuum. Nam grossities & infirmitas corporis, abscondit dona mentis, & abscondendo per humilitatem, custodit. Apostol. 2. Corin. 4 Habemus thesaurum istum in valis fictilibus, id est, frag libus corporibus. Interdum etiam dum corpus atteritur, frigus mentis, id est, pigritia, expellitur. Psal. 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.

Tertiò, ratione varietatis: est enim triplex caro, siue triplex species carnis. Vna neruis, & musculis admixta, vt lacertus. Alia, inter durum & molle temperata, vt caro chartilaginosa: tertia inter hæc media, vt caro communiter dicta. In quo significatur, quòd ipsum corpus nostrum aliquando est cum duritia & frigiditate domandum: quod signat caro neruis admixta. Aliquando cum mollitie & lenitate fouendum: quod signat caro communiter dicta. Semper autem est cum temperantia nutriendum, & regendum: quod signat caro chartilaginosa. Apostol. Rom. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, hostiam vitia mortificando: sed viuentem naturam conseruando: & hæc duo temperantia facit, quia naturam conseruat, & vitia resecat.

Quartò, ratione quantitatis. Dicit enim Aristot. 13 de animalib. quòd aues paucas carnes habentes, veloces sunt, vigorosę, & boni volatus. Sed aues multas carnes habentes, sunt pigræ, & vix à terra valent se erigere. Sic homines, qui à carnalibus delitiis, & delectationibus abstinent, sunt circa spiritualia vigorosi, & ad ascensum per volatum contemplationis idonei. Sed homines carnosi, id est, carni vel ventri dediti, econtrariò sunt, ad spiritualia pigri, & à terrenis affectibus nequeunt separari. Vnde Aristot. t. 2. de anim. dicit, quòd caro nimis abundans, impedit spiritus operationes. Et ideo creatio capitis ex multa carne non fuit, vt esset homo sensus melioris, intellectus perfectioris. Aristo. lib. 1. de anim. dicit, etiam quando locus qui est circa oculos, est multæ carnis, malitiam signat dispositionis, & prauæ formationis, & defectum formatiuæ virtutis. Vnde ex multa carne, & debili virtute non valente illam regere, monstruosæ generantur in corpore passiones, sicut ipse Aristo. 16. de anim. dicit. Quæ omnia ostendunt, quòd temperantia necessaria est ad sanitatem mentis, & ad validitatem corporis. Vnde de sobrietate, quæ est temperantiæ pars, scilicet quo ad potum, dicitur Eccles. 23. quòd sanitas est animæ & corporis potus sobrius.

Pastorum munus in eorum cura gerenda quale existat, quamplurimis mammillarum mulierum similitudinibus terminatur.

Cap. XIX.

Cura pastoralis assimilatur mammillæ.

Primò, quia mammilla in muliere est membrum duplicatum, quia duo sunt præcipuè pastori necessaria, scilicet, vita & doctrina, vt scilicet ad nutrimentum subditorum ex altero fluat lac exempli, ex altero verò verbi. Apostol. 1. Tim. 4. Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, &c. Vel duo vbera, sunt duæ virtutes necessariæ rectori, scilicet, iustitia, & & clementia. Prouerb. 20. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius Gregor. Inesse rectoribus debet, & iusta patiens misericordia; & piè sæuiens disciplina. Dicit tamen Aristo. 6. de animal. quòd animalia multorum vberum, multorum sunt filiorum, & habent vbera à parte inferiori diffusa, vt patet in canicula & porca. Et cum peperit porca, primo filio dat primam mammillam, & secundo secundam, & sic de aliis. Animalia autem pauca vbera habentia, habent paucos filios. Vnde videtur,

tur, quòd natura non errante non debet aliquod animal plures filios generare, quàm habeat mammillas in corpore, aliàs esset inuenire diminutum, & superfluum in natura, quod pro inconuenienti habet Philosophus. Sicut ergo animalia multorum filiorum, multorum quoque sunt vberum; & econuerso, quæ paucorum sunt vberum, paucorum sunt filiorum. Sic pastores quanto plures habent spirituales filios pascere, & nutrire, tanto pluribus eos vberibus, id est, virtutibus, oportet abundare, quibus bonorum operum præbeant alimenta, id est, exempla, vel iuuamenta. Et ideò (sicut dicit Greg. in past.) virtutibus vacuus ad regimen nec coactus accedat.

Secundò, quia mammilla est membrum ad nutrimentum fœtus necessarium: Sic pastolaris cura est necessaria, vt subditi velut filij nutriantur, & pascantur verbo, & exemplo, & etiam temporali subsidio. 1. Pet. 5. Pascite qui in vobis est gregem Dei. Thren. 4. Lamiæ nudauerunt mammas, & lactauerunt catulos suos. Nam Lamiæ mammas denudant, quando pastorum mentes internas suas virtutes ad subditorum profectum operibus demonstrant, videlicet sapientiam docendo, pietatem subueniendo, & sic de aliis.

Tertiò, quia mammilla est membrum lactis administratiuum: Lac autem (vt dicit Aristote.) est sanguis decoctus, digestus non corruptus: Nam sanguis menstrualis ad mammillas opere naturæ repellitur, & ibi decoquitur, & digeritur. Sunt autem in pectore mammillæ situatæ, vt cordi essent vicinæ, vt propter caloris cordis decoctionem, sanguis in lactis naturam facilius verteretur. Digestus autem sanguis ex albedine glandularum mamillarum in candoris speciem transformatur (vt dicit Constant.) Caro enim mammillæ cauernosa, & porosa est, vt spongia, & glandulosa, & mollis, & alba, & ideò ad generationem lactis est apta. Lac autem bene digestum est dulce, quod necessarium est propter cibationem animalis, eò, quòd cibus omnium animalium non est nisi dulcis, & valde digestus, (vt dicit Constant.) Ex quibus omnibus colligitur, quòd membrum mammillæ est sanguinis depuratiuũ, digestiuum, dulcoratiuum, & inspissatiuum: Prælatus igitur ad modum mammillæ debet præbere sanguinem, id est, doctrinam sapidam, & vitalem, quam tamen primò debet depurare legendo, digerere meditando, dulcorare disponendo, inspissare siue ingrossare proferendo, ita vt faciliter & auidè ab auditoribus capiatur.

Quartò, quia mammilla est membrum cordis, & pectoris defensiuum: Nam mammillæ sua carnositate pectus cooperiunt, & frigiditatem eius osseam temperantes, à frigiditate aeris protegunt, & defendunt. Sic cura pastoralis non debet tantum intendere subditis, quin pectus siue cor suum custodiat, siue defendat à vitiis. Vnde sicut mammillæ primò pectus armant: deinde autem lac propinant: ita pastores primò debent intendere sibi, deinde gregi prouidere. Actuum quarto cap. Attendite vobis, & gregi vniuerso.

Quintò, quia membrum mammillæ est concepti fœtus indicatiuum. Nam (sicut dicit Arist. 6. de anim.) si imprægnatio fuerit masculi, apparet dextra mammilla maior sinistra: si verò fœmina fuerit, est sinistra maior. Et hoc signum apparet, quando primò fœtus incipit se mouere. Sic in correctione prælati mamilla dextra est rigor disciplinæ, sed sinistra, dulcor misericordiæ. Si ergo dulcor misericordiæ excedat rigorem disciplinæ, facit filios fœmineos, id est, subditos dissolutos: sed si vigeat rigor disciplinæ, masculinos, id est, viriles, & virtuosos. Quandoque autem ex nimia mollitie præsidentis vita omnino corrumpitur, & perditur delinquentis: & econtrà, quandoque ex rigiditate, siue duritia cõseruatur. Et ideo dicitur super Amfot. quòd quando mulieres pariturae sunt abortiuum, mammillæ mollescunt. Cuius ratio est, (secundum Galenum) quia gracilitas mammillæ paucitatem lactis signat. Vnde cùm fœtus debitum nutrimentum non habeat, necesse est vt abortiat. Si verò fuerint vbera dura, sanum esse fœtum designant. vnde docet Isido. Qui blando verbo castigatus non corrigitur, necesse est, vt arguatur. Cum dolore sunt abscindenda, quæ leuiter sanari non possunt.

Mentis curiositas dolori verticis comparatur, & quæ ei sint adhibenda remedia, aliquibus doloris verticis medicaminibus declaratur.

Cap. XX.

Curiositas mentis assimilatur dolori verticis.

Primò ratione diuisionis: quia dolor verticis hoc modo fieri solet, vt videatur caput in plures partes diuidi. In plures ergo partes caput scinditur: quia hominis curiosi mens in diuersa partitur: quærunt enim curiosi varia & diuersa, & noua, contra illud Eccles. 4. In pluribus operibus eius ne fueris curiosus.

Secundò, ratione curationis: quia oportet primò, vt caput infirmi vitta, id est, lineo panno stringatur, & sic mens curiosi stringenda est vita, id est, corrigenda est doctrina. Sic sua vita, id est, doctrina, ligauit Paulus caput Timothei, id est, mentem, dicens, 2. Tim. 2. Stultas & sine disciplina quæstiones deuita, sciens quòd generant lites: seruum autem Dei non oportet litigare, sed esse mansuetum ad omnes. Oportet etiam, vt huic infirmitati auxilium medicinæ non desit: quoniam huiusmodi morbus veluti cancer serpit. Vnde Apost. ibid. Prophana & inutilia deuita, multum enim proficiunt ad impietatem: & sermo eorum vt cancer serpit.

Tertiò, ratione læsionis, quia solet talis infirmitas verticem dolentium lædi per multiloquium. Et ideo curiosis & garrulis litigatoribus remedium est, vt oti ipsorum silentium imponatur. Nam Prouerb. 10. In multiloquio peccatum non deerit.

Pinguedinis varietas ac natura describitur, cui spiritualis deuotio quatuor rationibus similis esse demonstratur.

Cap. XXI.

Deuotio assimilatur pinguedini.

Primò quidẽ, quia pinguedo sua vnctuositate est ignis, & caloris vitalis nutritiua. Et similiter mẽtis deuotio ignẽ diuini amoris, & calorẽ, i. feruorem charitatis, quo aia spiritualiter viuit, in ipsa anima souet, & nutrit. 1. Reg. 2. Incendatur primũ iuxta morem

hodie adeps. Adeps enim incenditur cum ex ipsa deuotione animus inflammatur.

Secundò, quia pinguedo est sua aerea leuitate superficiei petitiua: quia scilicet, mentis deuotio etiam exterius protumpit, siue per lachrymas, siue per voces diuinæ laudis, & alia huiusmodi. Vnde Ioann. Cass. in Collat. dicit, quòd deuotio est feruor bonæ voluntatis, quem mens cohibere non valens, certis manifestat indiciis. Psalm. 62. Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea: & sequitur, Et labiis exultationis laudabit os meum.

Tertiò, quia pinguedo est vacuitatis corporis repletiua: & sic deuotio replet, & complet defectus animæ. Vel vacuitas corporis est humilitas mentis, quæ repletur pinguedine: quia mens humilis repletur deuotione. Iob 21. Viscera eius replebuntur adipe.

Quartò, quia pinguedo est diuersarum partium impinguatiua, vnde & habet diuersa nomina. Nam (sicut dicit Isido. aruina est pinguedo adhærens cuti: & ista signat deuotionem exteriorem, quæ ostenditur in effectu. Iob 15. De lateribus eius aruina depêdet. Adeps autem est pinguedo intestina inuoluens, & membra interius custodiens: & hæc designat deuotionem interiorem, quam Deus præcipuè requirit. Leuit. 3. Omnis adeps Domini erit. Pinguedo autem communiter dicitur de vtraque, licet strictè dicatur pinguedo, quæ adhæret cuidam pelliculæ, quæ dicitur zirbus: ergo pinguedinem largo modo sumptam habet, qui tam interius, quàm exterius est deuotus: vel quòd pinguedo inuenitur in diuersis partibus signat, quòd deuotio inuenitur in diuersis rebus. Vnde sicut Bernard. in Cant. dicit, Non omnibus eodem modo data est gratia, ista scilicet, deuotio. Porrò Thomas in latere, Ioannes in pectore, Petrus in sinu, Paulus in tertio cœlo secreti huius gratiam assequuti sunt.

Cùm Deo metaphoricè in Scripturis humana membra adscribantur, huius rei significatio singulatim aperitur.
Cap. XXII.

DEo in sacra Scriptura attribuuntur humana mêbra. & hòc fit secundum metaphoram, sicut Damasc. lib. cap. 2. dicit, Simplex enim Deus est, & non figurabilis. Oculus enim palpebras, & visum habere describitur, quia habens virtutem vniuersorum consideratiuam, nihil eum latere potest. Aures quoq; & auditum habere describitur, quia apud eum propitiationem fore, & deprecationis susceptionem non timemus. Per hunc enim sensum nos mites ostêdimus, quando deprecantibus aures fauorabiliter inclinamus. Os, fauces, & labia habere dicitur, quia illud velut loquendo per inspirationem nobis reuelat, quod hominum cognitio per huiusmodi organa exprimit, & ostendit. Guttur, & gustû habere dicitur: quia in nostræ iustitiæ operib. tanquã in gustu delectatur. Nares & olfactum habere dicitur: quia tanquam odor suauissimus domino placet quicquid deuotionis affectus ei exhibet. Faciem verò habere dicitur, quia per ipsius opera virtutem perpendimus. Nam personam præsentem per faciem cognoscimus. Manus repræsentãt eius sublimitatem, & inuisibilem operationem: quia nos digitis, & manib. & brachiis subtiliora, & fortiora operamur. Quando verò scriptura dextram Dei commemorat, chariora Dei & digniora insinuat. Vnde & iurare per dexteram dicitur, quando intransmutabiliter eius consilium perhibetur. Sed frequenter pauperibus & indigentibus subuenit, & ideò pedes habere dicitur, dum sæpè ostendit in effectu, quod solent operari homines pedibus, vel incessu. Cor & pectus habere dicitur, propter cognitorum iugem recordationem. Ventrem verò, & viscera propter compassionem quam se habere in nobis ostendit. Irasci dicitur propter odium malitiæ, & eam quam adhibet vltionem. Etiam dormire & obliuisci dicitur propter iniuriæ dissimulationê. Quia ergo tot modis per sua beneficia nostrã supplet indigentiam, more humano dicitur habere membra diuersa.

Veræ dilectionis officium, necessitas, atque perfectio, ex quinque menti naturalibus proprietatibus, haud dubiè potest cognosci.
Cap. XXIII.

DIlectio assimilatur mento.

Primò, quia mentum fuit necessarium propter mandibularum originem. Nam inferior mandibula ex mento oritur, & in eo fundatur. Sed mandibula hæc inferior vitam præsentem designat: cuius est duplex pars. s. dextera, quæ pertinet ad spiritum, cuius exercitium est in vita contemplatiua: & pars sinistra, quæ pertinet ad corpus, circa cuius ministerium intendit vita actiua, sed vtriusque origo est ex mento. i. ex dilectione charitatis: quia contemplatiua est ex dilectione Dei, actiua verò ex dilectione proximi. 1. Io. 3. Qui non diligit, manet in morte.

Secundò, mentum fuit necessarium propter dêtium inferiorum radicationem. Inferiores enim dêtes, id est, Sancti in hoc mundo viuentes, sunt radicati in mento, id est, in dilectione Dei, secundum illud Eph. 3. In charitate radicati, & fundati.

Tertiò fuit necessariû propter oris apertionem. Nam ossa ipsius menti in suis extremitatibus duas habêt furculas, vt dicit Const. vna est acuta, cuius acumini ligamen quoddam inseritur, quod à latere temporû protenditur, per quod bucca clauditur & aperitur. Altera verò furcula grossa est, & rotunda, cuius rotunditate mentum fit mobile. Sic etiam necessaria dilectio charitatis, vt os aperiri possit, siue in prædicatione: quia 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorû charitatem autem non habeam, &c. siue in oratione, siue in confessione, quæ etiam sine charitate validæ non sunt. Psal. 131. Os meum aperui, & attraxi spiritû, quia mandata tua desiderabam. Hoc enim desiderium mandatorum charitas faciebat: quia sicut calor facit iustitiam, quæ in obseruatione mandatorum existit, sine qua neque confessio est salutifera, neq; omnino impetratiua, secundû illud Pro. 21. Qui obturat aurê suam ad clamorê pauperis, clamabit ipse, & nô exaudietur.

Quartò, fuit mentum necessariû propter faciei complectionem, & consummationem: vnde si sit fronti proportionatum totã faciê exornat; & si nimis excedat eã, totam faciem dehonestat. Sicut igitur mentum proportionatum est ornamentum faciei & complementum: ita amor ordinatus, sicut est charitatis dilectio (secûdû illud

illud Cant. 2. Ordinauit in me charitatem) est ornamentum,& complementum animæ. Vnde. Mat. 24. per nuptialem vestem charitas designatur, ex eo, quòd animam exornat,& decorat.

Quintò mentum necessarium est ad animalis fortificationem. Nam in mento est animalis maxima fortitudo propter duritiam ossis, & ideo bruta se tangi per mentum faciliter non permittunt. Nam mento confracto, tota eorum feritas quasi armis perditis enervatur. Vnde dicitur 1. Reg. 17. quòd Dauid fracto mento vrsi, eruit ouem de ore eius. Sic maxima fortitudo animæ consistit in amore: quia Fortis est, vt mors dilectio. Cant. 8. Sextò fuit necessarium mentum ad amoris ostensionem. Vnde mentum hominis tangere; signum est amoris. Et ideo dicitur. Reg. 2. Tenuit Ioab mentum Amasę. Per mentum enim amor, sed per tactum opus amoris exprimitur. Vnde ille mentum tangit qui amorem opere ostendit. & hæc est vera probatio dilectionis charitatis, secundum illud 1. Ioan. 3. Non diligamus verbo, neque lingua, sed opere,& veritate.

Quatuor rationibus diuitiæ pilis comparantur: per quas quidem bonus malusq; diuitiarum vsus, & auaritiæ detestatio explanatur. *Cap. XXIIII.*

DIuitiæ assimilantur pilis.

Primò ratione natiuitatis: quia pili nascuntur ex fumo calido & sicco: dum enim fumus subtilis per poros egreditur, dum ab aere tangitur, exiccatur. Similiter ex fumo calido & sicco, id est, ex auaritia desiderium hominis inflammante, & humorem pietatis exiccante, procedit diuitiarum accumulatio. Hic fumus id est, amor cupiditatis, per diuersos poros, id est, per diuersas vias, & modos lucrandi, & rapiendi proditur, & cum ab exteriori aere, id est, ab exteriori mundi necessitate tangitur, pili, id est, nummi siue diuitiarum cumuli multiplicantur, & crescũt, præcipuè illi quibus multiplicantur filij coguntur accumulare. Eze. 16. Multiplicata es, & grandis effecta, & ingressa es, & peruenisti ad mundum muliebrem, vbera tua intumuerunt, & pilus tuus germinauit. In multiplicatione, vel tumore vberum, intellige augmenta familiæ, & filiorum, & tunc laborat, vt germinet pilus, id est vt fiat, & crescat diuitiarum cumulus.

Secundò ratione vtilitatis, quia pili sunt non solum ornamentum, sed etiam iuuamentum corporis, sicut patet in capillis. Similiter diuitiæ, sunt ad ornamentum dignitatis, & adiuuamentum necessitatis. Vnde Aris. in Ethic. dicit, quòd diuitiæ, sunt organa felicitatis. Et ideo Ambr. super Luc. dicit, Diuites discant non in facultatibus crimen haberi, sed in his qui vti nesciunt. Nam diuitię sicut impedimenta sunt improbis, ita bonis sunt adiuuamenta virtutis.

Tertiò ratione qualitatis, Nam vbi in cute sunt ampli pori, pili exeuntes, sunt grossi: vbi autem pori sunt stricti, tenues erunt pili. Sic homines habentes animos largos, siue amplos, faciunt magnas expensas: Sed habentes animos strictos, id est, auaros, tenuiter, & miserabiliter expendunt. Hieronymus. Qui diuitiarum seruus est, diuitias custodit, vt seruus. Qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit, vt dominus.

Quartò ratione varietatis, quia pili variantur secundum ætatem. Vnde quando animalia senescunt, pili indurescunt sicut plumæ auium induruntur, quia deficiente humore, necessario desiccantur. Sic homines (secundum philosophum) in senectute efficiuntur illiberales, & duri ad largiendum: & hoc est quando deficit eis bonus humor, id est, bonus amor charitatis. Et hæc auaritia senilis (sicut dicit Sen.) monstruosa est: Monstro, inquit, similis est auaritia senilis. quid enim sibi vult non intelligo. Nam quid absurdius (vt dici solet) quàm quo minus restat viæ, eo plus viatici quærere, & via deficiente viaticum augere? Huiusmodi ergo pilos, id est, mundi diuitias, Leuitæ iubentur Num. 8. radere, id est, viri perfecti, & religiosi contemnere.

Doctrinam spiritualem ad modum cibi fidelibus tradendam esse, ex pluribus in cibo receptione conditionibus necessarijs, quæ hîc apponuntur edi scitur: & ex diuersitate ciborum doctrinarum pariter ac recipientium varietatem perpenditur, necnon prædicantis doctrinam similem esse voci modulantis aperitur. *Cap. XXV.*

DOctrina spiritualis assimilatur cibo corporali, in quo necessaria sunt 8. scilicet præparatio, masticatio, in loco digestionis receptio, eius in liquorem mutatio, liquoris in humorem conuersio, ipsius per membra distributio, cum membris assimilatio, & incorporatio, siue in naturam corporis conuersio. Sic cibus spiritualis doctrinæ à prædicatore præparatur dum legitur, masticatur, dum in meditatione disquiritur, in loco digestionis recipitur, dum in memoria reconditur: In liquorem mutatur, dum diligenter exponitur: In humorem liquor conuertitur, dum deuotè differitur: Distribuitur per membra, dum diuersis auditoribus secundum eorum exigentiam prędicatur: Assimilatur, dum attentè, & affectuosè recipitur: Incorporatur & conuertitur dum opere perficitur. De hoc cibo dixit Dominus Ioan. 6. Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Hieron. Discamus in terris, quorum scientia nobiscum perseueret in cœlis.

Item doctrina spiritualis debet tradi ad modum cibi, In quo (secundum Gale.) consideranda sunt quatuor.

Primò cibi substantialitas. Nam aliquis cibus est ex sui natura nutrimentalis, & naturæ iuuatiuus. Et huic assimilatur doctrina sana, & catholica; quæ animam spiritualiter sustentatur, & iuuatur ad salutem. Aliquis vero est pestilentialis; & corporis corruptiuus; sicut cibus venenosus. Et huic assimilatur doctrina praua; vel hæretica; qua mores; vel fides corrumpuntur. Oportet ergo ciborum scire naturam; & doctrinarum discernere qualitatem; ne homo venenum loco cibi accipiat; ne quis falsitatem pro veritate credat. Vnde Eccl. 35. Non te effundas super omnem escam. Ioan. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate; an spiritus ex Deo sit.

Secundò attendenda est tibi qualitas, scilicet vtrum temperatus sit, vel excedat. Est enim aliquis cibus subtilis, qui de facili digeritur (secundum Auicen.) ex eo generatur sanguinis, qui cito resoluitur à membris, & ideo parum nutrit. Et sic est doctrina multum subtilis rudi populo prædicata, quia parum eos in deuotione nutrit, & male intelligitur, & cito à memoria labitur.

Item est cibus grossus, qui tardius digeritur, & pars eius modica multum nutrit: ex quo scilicet grossus generatur sanguis, qui tardius resoluitur à membris. Sic doctrina grossior, & vulgarior homines simplices magis reficit & in deuotione nutrit, & diutius in memoria persistit.

Item est alius à substantia temperatus, & talis laudabilis est, quia medium tenet: huic assimilatur doctrina, quæ neque est nimis rudis, neque nimis subtilis. Talis enim laudabilis est, quia simplicibus, & sapientibus satisfacit. Rom. 1. Sapientibus, & insipientibus debitor sum.

Tertiò attendenda est cibi quantitas, vt non sit nimia, neque nimis pauca, sed inter hæc media. Nam cibus nimius naturam grauat, stomachum inflat, torsiones generat, malos humores generat & augmentat, vomitum & fastidium prouocat, calorem naturalem suffocat, ossium & neruorum contractionem causat, vlcera, scabiem, & apostemata procurat, senium & mortem accelerat. Et fit dum homo manducat, vt mortem fugiat, inde citius moriatur. Quando verò cibus nimis est paucus, naturam debilitat, visum & sensum hebetat, fluxum capillorum, & caniciem generat, thisim ethicam accelerat, corpus extenuat, & peiores infirmitates, quàm repletio causat. Vnde dicit. Hipp. in apho. quòd in tenuibus dietis maximè peccant ægrotantes: Cibus ergo si medium inter hoc teneat, rem perditam restaurat, virtutem conseruat, sanguinem augmentat, calorem temperat, ingenium acuit, vires operandi tribuit, sanitatem perficit & custodit, & salubrem somnum inducit. Similiter quoque accidit de doctrina spirituali, si sit nimia, id est, nimis prolixa, vertitur in tædium & multiplex animæ nocumentum. & ideo poeticè dicitur. Quicquid præcipies esto breuis, vt cito dicta Percipiant animi dociles, teneantque fideles. Omne superuacuum de pleno pectore manat. Similiter etiam defectus doctrinæ spiritualis multiplex malum inducit, & magis adhuc nocet, quàm eius nimietas. Vnde & in pœnam hominum peccatorum Deus per prophetam comminatur dicens. Amo 8. Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei. Et Hier. Tre. 4 hunc defectum deplorauit dicens, paruuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Ergo discreta, & temperata doctrina multipliciter animæ prodest, & ideo fidelis, & prudens seruus quem constituit Dominus super familiam suam vt det illis in tempore tritici mensuram.

Quartò consideranda est assumentis necessitas. Nam alius cibus debetur sano, alius ægro, alius iuueni, alius seni, alius debili, alius forti, alius laboranti, alius quiescenti. Nam multa sunt salubria sano, quæ sunt mortifera infirmo.

Item est differentia in sanis. Nam piper, & alia quæ alicui phlegmatico sunt in remedium, alicui cholerico sunt venenum: & iusquiamus, qui est mors homini, est cibus gratissimus passeri, vel coturnici, vt dicit Galenus. Variatur etiam cibus secundum qualitatem morbi: Nam alius cibus salubris est in quartana, qui est mortiferus in acuta: & aliquis qui est vtilis in morbi principio, est nociuus in medio, vel quádo infirmitas est in summo. Ex quibus patet, quòd cibus variandus est secundum diuersitatem morbi, & virtutem infirmi, & secundum substantiam, & qualitatem cibi: quæ omnia obseruanda sunt in doctrina spirituali, per quam diuersa vitia debent diuersimodè corripi. Vnde Grego. Nazian. dicit, quòd sicut non vna medicinæ species omnibus adhibetur, ita neque idem sermo vniuersis congruit. Et iterum secundum qualitatem auditorum formari debet sermo doctorum, sicut Grego. in past. dixit, Et iterum, Alia & alia doctrina alios, & alios auditores requirit. Nam grossa doctrina, & facilis, competit rudibus, id est, insipientibus, secundum illud. 1. Cor. 3. Tanquam paruulis in Christo lac potum vobis dedi. Sed doctrina subtilis & difficilis congruit perfectis. 1. Cor. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Heb. 5. Perfectorum est solidus cibus. Debet ergo prædicator diligenter attendere, & ad quid dicat, & quid, & quibus dicat.

Item doctrina prædicantis debet esse similis voci modulantis, & dulciter cantantis. Nam primo debet esse cordis lætificatiua secundum illud. Can. 2 Sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, scilicet cordi. Ps 118. Lætabor ego super eloquia tua.

Secundò debet esse amoris excitatiua. Nam sicut aues vociferando, & cantando excitant se, scilicet mutuo ad amorem libidinosum, ita prædicatores vocibus, & verbis suis, debent excitare ad amorem spiritualem, sicut de Christo dicit sponsa. Cant. Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est. Et Luc. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via & aperiret nobis scripturas? Et nota, quòd aues parui corporis plus vociferantur, quàm aues magni corporis, maximè tempore amoris. Aues enim parui corporis, sunt humiles, id est despecti, vel qui paruam curam hàbent de corpore suo. Hi sunt magis apti ad vociferandum; id est, ad prædicandum; & excitandum alios ad amorem spiritualem: quàm illi; qui sunt magni corporis; id est, superbi; vel voluptuosi prædicatores Hinc est; quòd Doctor gentium & prædicator dicebat. 1. Cor. 15. Ego sum minimus Apostolorũ. Et 1. Ti. 6. admonebat; dicẽs Habentes alimenta; & quibus regamur, his contenti simus.

Tertiò debet esse passionũ animæ expressiua. Passiones enim; & morbi animę, vitia sunt, quæ prædicatoris vox debet exprimere, notificando, & redarguendo, vt curentur: secundum illud. Isa. 58. Clama ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam: annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.

Quartò debet esse bonæ dispositionis ostensiua. Bona enim dispositio animæ est per pœnitentiam, & virtutes: quia virtus (secundum Aristo. in Ethi.) est dispositio perfecti ad optimũ: Prædicatoris igitur vox non

solùm

olùm vitia debet ostendere, sed etiam ad curam pœnitentiæ inducere, & insuper ad virtutes. Ad vtrumque enim hortabatur Apost. dicens, Roma. 13. Abijciamus opera tenebrarum, scilicet peccata, & induamur arma lucis, scilicet virtutes. Psal. 28. Vox Domini in virtute.

Quintò debet esse laboris subleuatiua, sicut vox musica & armonia ea, quæ est naturæ consona, quæ non solùm delectat homines, sed etiam iumenta, sicut patet in bobus, quæ ad laborem magis cãtu, quàm stimulo excitantur. Talis erat vox Christi dicentis Matth. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Apoca. 9. Audiui vocem de cœlo dicentem mihi, Scribe. Beati mortui, &c. Amodo enim iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis.

Sextò, debet esse tædij ablatiua: sic enim vox musica attædiatos, & accidiosos recreat, & lætificat. Hiere. 33. Audietur vox gaudij & lætitiæ. Econtra autem vox terribilis & horribilis non delectat, sed attædiat. Vnde dicit Const. in quòd interrogatus quidam, quare homo horribilis grauior esset ad audiendum, quàm aliquod pondus corporeum: respondit, Homo horribilis est animæ pondus, sed alia pondera grauant corpus. Sic sunt quidam prædicatores, qui siue ex nimia prolixitate, siue ex inepta prolatione, siue ex vocis ineptitudine, siue ex incongruitate materiæ, non delectant, sed grauant auditores.

Septimò, debet esse ætatis & sexus discretiua. Nam videmus, quòd animalia secundum diuersitatem sexus & ætatis habent diuersitatem in voce. Vnde Arist. 9. de animal. dicit, quòd causa acuminis, & altæ rationis vocis, est secundum alterationem ætatum. Vnde vox iuuenum animalium est acutior voce senum, & vox mulierum est acutior, quàm virorum. Vnde (sicut ipse dicit) mulræ fœminæ, & multi iuuenes vocē ferant voce acuta. Grauitas autem vocis sequitur tarditatem motus, quia scilicet aer multus tarde mouetur. Mares autem & senes mouent multum aerem, & ideò sunt grauioris vocis. Neruos & arterias habent fortiores masculi, quàm fœminæ, & senes, quàm pueri, & non castrati, quàm castrati, eo quod propter debilitatem mouent paucum aerem. Et quod paucum est, mouetur velocius, & vox velox est acuta, & ideo propter debilitatem neruorum, sunt voces castratorum similes fœminarum vocibus. Dicit etiam Arist. 3. de ani. quòd fœminæ sunt acutioris & subtilioris vocis, quàm masculi, præter vaccam, quæ habet vocem suo masculo grossiorem. Sicut igitur sonus vocis naturalis est discretiuus ætatum, & sexuum, sic etiam sonus, seu vox, prædicantis debet discernere ætatem, & sexum: quia aliter admonendi sunt iuuenes, aliter senes, & aliter viri, aliter mulieres, sicut docet Greg. in Past. Apocaly. 8. Audiui vocem aquarum multarum, id est, doctrinam.

Octauò debet esse laudis acquisitiua, non tamen sui, sed Dei. Psal. 25. Vt audiam vocem laudis tuæ.

Nonò debet esse affectionis auditorum immutatiua, sicut facit vox musica & armonica, per cuius dulcem armoniam interdum infirmi, dæmoniaci, & freneticí ad sensum mentis reuocantur. Sic vox prædicantis frequenter malas affectiones facit conuerti in bonas, sicut refert Constant. quòd Orpheus poeta, & modulator optimus dixit, Imperatores ad conuiuia me inuitant, vt se ex me delectent: sed in illis ego delector, cum quibus possum animos eorū deflectere ab ira ad mansuetudinem, de tristitia ad lætitiam, de auaritia ad largitatem, de timore ad audaciam.

Sacri doctores quinque renum naturalibus proprietatibus comparantur quidque hepar sanguis, & dorsum significent, explanatur

Cap. XXVI.

Doctores sancti assimilantur renibus.

Primò quia renes sunt calidi, & naturalis caloris conseruatiui. Sic sancti doctores, sicut in seipsis sunt feruidi, ita etiā sunt in alijs sua doctrina ignea spiritualis feruoris accensiui, & conseruatiui. Talis erat doctrina Christi, de qua dicitur Luc. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur nobis?

Secundò, quia renes sunt frigiditatis dorsi temperatiui. Vnde sunt renes pinguedine cooperti, ne ex frigiditate ossium dorsi sustineant læsionem. Per dorsum autem intelliguntur homines duri, vel homines rebus sæcularibus quæ retrò sunt totaliter deditis, quorum frigiditas, id est malitia, aliquando nimis excresceret, nisi sanctorum virorum doctrina vel argutio temperaret. Vnde de Herode habetur Matth. 6. quòd metuebat Ioannem, & audito eo multa faciebat. Psal. 15. Increpuerunt me renes mei.

Tertiò, quia renes sunt à concauitate hepatis aquosi humoris attractiui. Vnde & facti sunt carnosi, & porosi, propter faciliorem aquosæ humiditatis attractionem. Concauitas autem hepatis, est profunditas scripturæ sacræ. Ex hepate enim quatuor humores materialiter oriuntur, & sic ex scriptura sacra quatuor sensus trahuntur, scilicet literalis, allegoricus, moralis, & anagogicus. Ex hac ergo hepatis concauitate, id est, profunditate trahūt sancti doctores, & hauriunt aquā doctrinæ, quam populis effundunt abunde. Sed quia hanc suam doctrinam, & omnem suam intelligentiam sub fide metis doctores sanctæ Ecclesiæ temperant, dicitur Isa. 11. Erit fides cinctorium renum eius.

Quartò quoq; quia renes sunt sanguinis colatiui: dicit enim Const. quòd ad hoc sunt facti, vt ab hepate aquaticum sanguinem sugentes, cum depurent, & eius colamentum, id est, vrinam, ad vesicam deportent. Et hoc etiam dicit Arist. 8. de anim. In sanguine itaque intelligitur vita hominis, quia sine sanguine homo nō viueret: quam in alijs sancti doctores suis doctrinis purificant, dum peccatores conuertunt, & eos à peccatorum fæcibus faciunt separari. Vnde Hier. 15. Si separas preciosum à vili.

Quintò, quia renes sunt seminabilis humoris generatiui. Vnde continent lumbos, in quibus dicitur esse causa venereæ voluptatis. quasi autem humor seminabilis est doctrina spiritualis, quæ Deo generat filios nō carnis, sed spiritus: qui humor per sanctorum doctorum ora infunditur. Vnde Apostolus dicit 1. Cor. 4. In Christo Iesu per Euangeliū ego vos genui. Vnde doctores Ecclesiæ ab ipso capite Christo suo mystico corpore, tāquam renes in carnali corpore vtiliter possidētur. Vnde ab ipsa sancta Ecclesia ei dicit. Ps. 138. Tu posse-

dnti tenes meos. Quos etiam ad aliorũ salutem inflam mari petebat, dicens, Vt tenes meos, & cor meum.

Quot partes dominus habere debeat, vt meritò subditis dominari queat, ac quæ vitia tyrannum efficiant, breuiter patefit.

Cap. XXVII.

Dominari laudabiliter subditis docet ipsum nomen Domini. Nam hoc nomen Dominus, videtur importare quinque conditiones.

Primò enim videtur esse nomen potestatis. Vnde à Deo, à quo est omnis potestas, dominiũ est statutum. Aliter enim non staret respublica, neque humana societas esset tuta, neque hominum scita essent pacifica, vel quieta: Sublata enim de medio iustitiæ potentia, libera esset malitia, neque innocentia esset tuta (sicut dicit Isido.) Iusta ergo dominatio subditos non opprimit, nec repellit.

Item bonus Dominus seruos non deserit, sed pro eis aduersariis se opponit, vt dicit Greg.

Secundò, hoc nomen, Dominus, est nomen æquitatis, Psal. 10. Iustus Dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Vnde iustus Dominus per viam iuris & æquitatis, lites & causas inter subditos dirimit, & vnicuique quod suum est tribuit, contra malitiam gladium trahit, pro innocentia defendenda titulum iustæ tuitionis opponit: Maleficos punit, viduas & orphanos de manu opprimentis eripit: prædones, & fures impetit: & per acceptam à Domino potestatem, non secundum impetum voluntatis, sed secundum dictamen rationis, & secundum legis imperium vniuersa disponit.

Tertiò Dominus est nomen liberalitatis. Nam boni Domini sunt liberales & pij. Hest. 13. Cum, inquit, totum orbem meæ ditioni subiugassem, nolui potentiæ abuti magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos. Bonus Dominus plus amari, quàm timeri appetit, non hominibus, sed bestialiter viuentibus, se præesse agnoscit. Vnde dicit Gregor. super Ezech. Homo, inquit, nõ rationabilibus, sed irrationabilibus animalibus est prælatus, vt non ab hominibus, sed ab animalibus timeatur. Omnes enim homines natura gignit æquales, sed pro varijs meritis alios alijs dispensatio diuina præposuit, vt saltem propter humanam potentiam peccare timeant, qui diuinam iustitiam non formidant.

Quartò hoc nomen Dominus, est nomen nobilitatis. Vnde dicitur Deuter. 1. Tuli de tribubus vestris sapientes, & nobiles, & posui eos Dominos: debẽt enim Domini esse, & anima & carne generosi. Nam (vt dicit Ambros.) natura in animalibus nobiliores & fortiores præponit aliorum reges, & duces: ergo quod seruatur in iumentis & animalib. non seruabitur in hominibus?

Quintò, quia Dominus est nomen timoris, & honorabilitatis. Eph. 5. Serui obedite Dominis vestris carnalibus cum timore. Vnde per bonum Dominũ tota patria timetur & honoratur, eo quod cuncta pacificat, & discordes sedat, & aduersarios procul pulsat.

Item nota, quòd tyrannicum dñium 4. vitia faciunt. Primò auaritia. Nã tyrãnus & mal⁹ Dñs subditos nõ iuuat, sed spoliat. Mic. 3. Qui violẽter tollitis pelles, &c.

Item propter munera iustitiam violat, & pauperi, & viduæ non iudicat. Mich. 3. Audite principes Iacob, & duces domus Israel, nunquid vestrum est scire iudicium?

Item exactionibus populum sæpè vexat. Isa. 3. Populum meum exactores spoliauerunt.

Item occasiones quærit vt rapiat. Isa. 52. Absque causa calumniatus est eum.

Secundò, tyrannidem facit iniustitia, quia subditos pœnis flagellat. Isa. 19. Dabo Aegyptum in manu dominorum crudelium.

Item statuta iniqua ordinat. Isa. 10. Væ qui condunt leges iniquas.

Item aliena tanquam propria vendicat, & sua esse omnia putat. 1. Reg. 3. Filios vestros, & agros tollet.

Item malorum dictis fidem accommodat, Prouerb. 29. Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habebit impios.

Item fidem nulli. 1. Mach. 16. Iurauit illis rex, &c.

Item suos fideles malè remunerat: exemplum de Laban. Gen. 31.

Tertiò, facit tyrannum superbia, quia tyrannus timeri, non amari curat.

Item nullius seruitium acceptat sed omnia ex debito sibi fieri putat. Iudit. 3. Nec tamen ista facientes ferocitatem eius, &c.

Quartò, tyrannicum vitium est intemperantia, quia aliis laborantibus ipse comestionibus vacat. Eccle. 10. Væ tibi terra cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt.

Ecclesiæ fides quinque rationibus cuti assimilari, ipsiusque necessitas quanta sit, non obscuris sacræ scripturæ etiam demonstratur exemplis.

Cap. XXIII.

Fides ecclesiæ assimilatur cuti siue pelli propter quinque.

Primò, ratione inclusionis. Nam cutis est superficies corporis, quæ carnem & ossa continet, & includit. Sic in fide catholica fortiores sunt, qui designantur per ossa, & imbeciliores, quæ signantur per carnes. Vnde etiam cutis vocatur corium, eo, quòd corio caro tegatur. Iob 10 Pelle & carnibus vest sti me, ossibus, &c.

Secundò, ratione defensionis: Nam cutis omnia interiora munit & defendit. Vnde cutis pro defensione totius corporis omnibus periculis, & passionibus se exponit. Vnde (secundum Constan.) habet tenuitatem, ne nimis corpus impediat: habet soliditatem, vt melius quod est intra, contineat, & facilius exteriori læsioni resistat. Vnde etiam vocatur pellis, eo, quod à corpore exteriores pellat iniurias, ventos, & pluuias, frigiditatis & caloris perferre iniurias. Rectè ergo fides est cutis: quia omnia membra ecclesiæ fide proteguntur, & ab iniuriis persecutorum, & à ventis tentationum, & à pluuiis, id est falsis doctrinis hæreticorum. Vnde Aposto. Ephes. 6. In omnibus assumentes scutum fidei.

Tertiò, ratione imitationis. Nam cutis secundũ variam mẽbrorum dispositionem ac necessitatem, nunc se contrahit, nunc se extendit. Sic fideles tempore persecutionis, secundum variam fidelium vtilitatem, seu necessitatem, quandoque contrahebant fidem suam,

suam,persecutionem declinando, siue fugiendo;quã doque verò extendebant,persecutoribus se offerendo:& hoc faciebant viri coelestes,& perfecti,sicut Apostoli,& consimiles. Ps. 105. Extendes coelum sicut pellem.

Quartò ratione purgationis. Est enim cutis tota plena poris,& maximè in parte capitis,propter expressionem fumosæ superfluitatis per calorem. Dũ enim pori aperiuntur superfluitates intercutaneæ per vapores,& sudores purgantur. Sic fides catholica habet ad modum cutis multos poros,id est,multas vias, & modos ad purgãdum animam à peccatis; scilicet per poenitẽtiam,per eleemosynam, per baptismum,& huiusmodi. Act. 15. Fide purificans corda eorum.

Quintò ratione passionis;quia cutis,siue pellis multipliciter patitur. Nam patitur incisionem,excoriationem,verberationem,& multa alia quasi innumerabilia : quæ omnia etiam sancti martyres pro fide passi sunt,sicut patet. Heb. 12. Alij verò ludibria, & verbera experti,&c.

In quibus virorum spiritualium præcipua animi fortitudo consistat quinque ipsius barbæ naturalibus similitudinibus rectissimè declaratur.

Cap. XXIX.

FOrtitudo virorum spiritualiũ assimilatur barbæ. Vnde pili barbæ; sunt opera fortia perfectorũ, quod patet ex multis.

Primò,quia barba est faciei virilis ornatiua:& similiter ex fortitudine martyrum. Vnde & aliorum sanctorum tota facies immo totum corpus ecclesiæ decoratur,& ornatur. Vnde de ipsa ecclesia dicitur. Prouer. 31. Fortitudo,& decor indumentum eius.

Secundò,quia barba est maxillarum iuuatiua. Nã sua villositate neruos maxillares tuetur, etiam à nimia frigiditate defendit, quasi autem maxillæ Ecclesiæ sunt prædicatores,qui c bum spiritualis doctrinę alus conterunt exponendo; & prænarrant prædicando, vt inde fideles cæteri nutriantur: isti dicuntur habere barbã.i.fortitudinẽ boni operis, vel fortitudinẽ contra tentationes, qua frigus peccati repellatur ab eis,ne scilicet cum alus prædicauerint,ipsi reprobi efficiantur. Debent esse barbati.i.pilis fortium operum abundare.vt scilicet, quod verbis suadent, operibus corroborẽt. Vnde sine robore talis barbæ non congruè non laudabiliter exitur ad opus doctrinæ. Vnde 1 Reg. 10. Dauid mandauit nunciis suis : Manete in Hiericho,donec crescat barba vestra.

Tertiò,quia barba est caloris, & vigoris naturalis indicatiua,propter quam causam vir solus barbã nutrit,non autem mulier:quia mares calidiores sunt naturaliter foeminis, & maioris vigoris,& ideo in maribus fumus, qui est pilorum materia, magis,quàm in foeminis,augmentatur. Vnde accidit etiam quandoque mulieribus calidæ,& humidæ complexionis,quę videntur barbescere. Sic illi , qui abundant in calore, & vigore dilectionis,habent animum virilem,& ideo inest eis fortitudo, & ad peccata resistendum , & etiã ad bene operandum: propter quod dicitur Cant. 8. quia fortis est,vt mors dilectio. Siquidem mors sic est fortis;quòd ei nullus potest resistere, & compellit etiam peccatorem multa bona facere, quæ nunquam dum vixit,facere voluit. Econtrario autem illi,qui sunt frigidi à calore charitatis,habent animum foemineum, id est,debilem. Vnde caret barba fortitudinis ad operandum,vel ad resistendum tentationibus.

Quartò quoque; quia barba est diuersarum figurarum susceptiua. Nam sicut Ari. 19. de ani. dicit, si humor vnde barba generatur , fuerit calidus, fumosus, & siccus erunt pili barbæ sicut & capilli crispi, & in se reflexi ; & inuoluti. Et hoc accidit ; quia per duas vias vadit contrarias. Nam pars terrestris mouet inferius,calor verò mouet superius,& sic inuoluuntur pili,& fiunt crispi. Talis est fortitudo inchantium cum carne,vel mundo:qui licèt ex parte spiritus habeant calorem charitatis,ex parte tamen mundi habent fumum vanitatis,ex parte carnis siccitatem,sine ariditatem deuotionis. Et ideo sicut ex feruore spiritus trahuntur superius , ita ex infirmitate carnis trahuntur inferius. Et sic efficiuntur aliquo modo reflexi ; sive crispi.i.non vniformes , sed varij. Et de hac varietate loquitur Apost. Rom. 7. dicens: Inuenio aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Si verò vapor ex quo generãtur pili,fuerit humidus multum,erunt pili leues,& longi. Sic etiam in illis,in quibus est humor multum deuotionis & gratiæ,pili; id est,opera eorum fortia sunt, eis leuia,id est,suauia ad faciendum,& longa ad continuandum, & hoc est vnguentum,scilicet deuotionis, & gratiæ,quod(sicut dicitur.Ps. 132.)descendit in barbam Aaron.

Quintò,quia barba est multipliciter defectiua: Nã in aliquibus non crescit, sicut in pueris: quia quamuis sint humidi, & calidi,tamen quia fumosa illa substantia,quæ est pilorum materia,transit in augmentum puerorum,ideo non superfluit,vt conuertatur in pilos. Tales sunt,qui licet sint iuuenes,& fortes, tamẽ fortitudine sua non vtuntur ad Dei seruitium , vel in operibus bonis,sed potius pro mundo,& in peccatis. In aliquibus verò barba canescit,sicut in senibus propter debilitatem ipsius caloris,& abundantiam frigiditatis. Et sic etiam accidit tepescentibus in calore diuini amoris,quia etiã pili barbę,id est, exteriora poenitentiæ opera in eis immutantur , & debilitantur. In aliquibus verò barba defluit ex caloris,& humoris interceptione,vt in castratis: vel ex humoris corruptione,vt in leprosis. Intercipitur autem calor amoris, & humor deuotionis per peccata spiritualia,& corrumpitur per peccata carnalia ; & ideo vtrobique deficit barba,id est,fortitudo vera.

Quoniam Dei gratia potissimum humilibus est parata, idcirco hic rite ipsi medullæ quinque insignibus est assimilata exemplis.

Cap. XXX.

GRatia Dei assimilatur medullæ.

Primò ratione suæ generationis: quia medulla in concauitatibus ossium generatur. Sunt autem concauitates ossium humilitates mentium , quibus solis gratia Dei infunditur; secundum illud Iac. 4. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Secundò ratione complexionis, quia medulla, (vt dicit Constã.) est calida, & humida, sic gratia Dei est calida inquantum inducit, & accendit charitatem, & humida, inquantum emollit ad pietatem: facit enim eos in quibus est feruẽtes ad Deum; & pios ad proximum. Sap. 4. Apud Deum nota est, & apud homines: apud Deum, scilicet per charitatẽ, apud homines per pietatem.

Tertiò ratione irrigationis, quia ossa irrigat, & confortat, & eorum frigiditatem temperat. Nam sua caliditate temperat eorum frigiditatem, & sua humiditate eorum siccitatem. Anima enim sine gratia sicut terra sine aqua, scilicet frigida, & arida: vnde Ps. 142. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Sed gratia Dei non solum sicut aqua tollit eius ariditatem, id est, operis boni sterilitatem, sed etiam, vt ignis, vel Sol tollit eius frigiditatem, id est, constrictionem & immobilitatem peccati constringit, & immobilitat, sicut patet de frigore corporali in aqua congelata: Vnde gratia Dei multum confortat animam: generat enim in ea, (secũdum Ber. de li. arb.) odiũ præteritorũ peccatorũ, contemptum præsentium, & desiderium bonorum futurorum.

Quartò ratione nutritionis, quia medulla, (vt dicit Constan.) nutritur ex purissimis partibus, & vnctuosis humoribus: sic gratia Dei nutritur ex purissimis operibus, & deuotis orationibus. Bern. in Cant. Gratia balsamum purissimum est, & ideo purum: & solidum, & profundum vas requirit.

Quintò ratione mutationis, quia medulla, (vt dicit Varro) mutatur, vt luna. Nam crescente luna, ipsa crescit, & decrescente decrescit: & hoc tam in animalibus, quàm in arboribus patet, quorum medulla in plenilunio augmentatur, & in alio tempore minoratur. Per lunam igitur, quæ est planetarum infima, humilis intelligitur anima, in qua secundum augmentum, vel diminutionem humilitatis minuitur, & crescit gratia salutaris. Quia quanto quis efficitur humilior, tãto, & gratia plenior, & quanto magis superbus, tanto magis à gratia vacuus. vnde Ber. in Cant. dicit. In veritate didici nil æquè efficax esse ad gratiam promerendam, retinendam, & recuperandam, quàm si omni tẽpore coram Deo inueniaris, non altum sapere, sed timere. Altum enim sapere, ad superbiam pertinet; timere vero ad humilitatem. Ad hoc etiam facit, quod dicit Chrys. in epist. ad Heb. Aliquando, inquit, plerique vitam habentes mundam, non accipiunt gratiam, ne in superbiam eleuentur, ne inflentur ventositate iactãtiæ, ne altitudo muneris negligẽtiores efficiat. Eccl. 3. Quanto maior es, humilia te in omnibus, & corã Deo inuenies gratiam.

Gulæ vitium quantum hominibus obsit, quantumq; detestabile sit, ex multis gutturis naturalibus actionibus, ipsiusq; pinguedinis læsionibus facilè perspici potest.

Cap. XXXI.

GVlositas, & voracitas assimilatur gutturi.

Primò, quia guttur est cibi, & potus in stomachum inductiuum: Habet enim guttur duplicẽ concauitatem, habet vnam ad attrahendum aerem, & anhelitum perficiendum, & aliam ad cibum recipiẽdum. Et hæc duplex via in quodam operculo, quod epiglottum dicitur, distinguitur. Quod vtique se habet in superficie gutturis ad modum vestis ad vtrunque foramen gutturis æqualiter se habẽtis. Sicut igitur guttur est cibi, & potus receptiuum, & stomachi impletiuum, ita homo vorax & gulosus ad hoc principaliter intendit, vt cibum, & potum accipiat, & ventrẽ suum impleat. Vnde de tali homine dici consueuit, Ipse est totus gula. Psal. 5. Sepulchrum patens est guttur eorum. gl. propter voracitatem. Quia sicut sepulchrũ aperitur ad suscipiendum cadauera, ita vorax semper inhiat ad cibaria recipiendum.

Secũdò, quia guttur est delectationis ciborum perceptiuum. Est enim delectatio cibi in modico transitu gutturis: propter quod dicit Arist. in Ethi. quòd quidam multiuorax affectabat habere collum gruis, scilicet, vt diutius duraret cibi delectatio ex longo transitu gulæ. Homo enim gulosus in cibo solam delectationem quærit, non necessitatem, vel vtilitatem. Et de talibus dicit Apost. Philip. 3. Quorum Deus venter est.

Tertiò, quia deglutitio cibi, vel potus, spiritus, id est, aeris attractionem impedit. Nam cùm natura cibum deglutit, foramen anhelitus claudit, & aliud foramen ad recipiendum cibum aperit, cum autem aerem attrahit, foramen cibi penitus claudit. Nam si de cibo, vel potu subintrauerit aliquid foramẽ aeris, via spiritus clauditur: & nisi à natura citius repellatur, animal suffocatur. Nihil enim sic timetur in omnibus passionibus gutturis, sicut amissio ipsius aeris, à quo non potest animal per xx. partem vnius horæ sine periculo abstinere. Sicut igitur deglutio cibi in gutture impedit spiritum, id est, aeris attractionem, ita gulositatis delectatio impedit spiritualium consolationũ perceptionẽ. Vnde Apost. 1. Cor. 2. dicit, Animalis homo, id est, gulositas, & voluptuositas non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Delicata est enim, (vt dicit Bern.) diuina consolatio, & nõ datur nisi amittentibus alienã.

Item gulæ vitium quantum nociuum sit animæ, & corpori, ostendit pinguedo corporis.

Primò quidem, quia pinguedo nimia, est pessimorũ morborum generatiua. Nam (sicut dicit Const.) Pinguia corpora, & nimia adipe plena, sunt pessima, & morbis pessimis præparata, eo quod calor naturalis sæpè in talibus suffocatur, & via spiritus pinguedine clauditur, & sic ad regimen corporis, vt spiritus influat, denegatur. Et addit, quod corpora omnia pinguia propter humorum superfluum abunda[illegible] incurrunt sæpe infirmitatem prolixam, & tardissimam curam. Nam pondere pinguedinis pressa, non se [illegible]ercitant, non laborant, & sic nec superflua minuuntur, nec congelata pinguedo dissoluitur. Vnde calor naturalis suffocatur, & subito mors inducitur, nisi ei citius succurratur.

Secundò, quia pinguedo est actionum animæ, scilicet sensus, & intellectus impeditiua. Vnde Hieron. dicit, quod venter pinguis non gignit sensum tenuem; & ideo abstinentia confert intellectui.

Tertiò,

Tertiò,quia est complementi generationis animalis tardatiua. Vnde dicitur in Aphoris. quòd mulier ni mis pinguis non concipit,si non macrescit, eo, quòd pinguedo matricis semitam intercludit.

Humilitatis virtus quæ genibus comparatur quæ bona no bis conferat quatuor demonstratur exemplis,cui etiam sapientiam fore coniungendam ad Deum ritè placandum,edocetur.

Cap. XXXII.

HVmiles assimilantur genibus.

Primò quidem,quia humilitas est mater con cordiæ, & hoc significatur in genibus. Quia genu (vt dicit Isido.)sunt coniunctiones femorum,& crurum. Vnde secundum eum femora extenduntur ab inguinibus vsque ad genua.Per femora autem possunt intelligi fœminæ,eo quòd in illa parte fœminæ discernuntur à viris:per crura verò,quæ fortiora sunt, possunt intelligi viri,vel per femora intelliguntur superiores:per crura verò inferiores.Nō igitur potest esse cōcordia,siue inter superiores,& subditos ,nisi mediante humilitate. Nam per humilitatē superiores inferioribus inclinantur.Et iterum per humilitatem inferiores superioribus obediunt,& subduntur. Inter superbos verò ecōtrario semper sunt iurgia. Vbi verò sunt humilitatis genua, ibi pacis & vnitatis concordia.

Secundò,quia humilitas est soror sapientiæ:& hoc etiam signatur in genibus, quæ mira fraternitate oculis coniunguntur.Nam cum quis gignitur,ita formatur,vt genua sursum ad oculos teneantur,quorum cō iunctione foramina oculorum causantur. Et ideo est, quòd dum homines genua flectunt, facilius lachrymas fundunt.

Item dum oculi coram iudicibus plorant,genua se flectunt.Oculis autem assimilantur sapientes,quia ge nua oculis coniunguntur.Et quòd ibi locantur oculi, vbi genua infiguntur, signat,quòd vbi humilitas , ibi sapientia.Pro. 11.Et vtrunque est necessarium in cō-punctione,& ad placandum summum iudicē Deum, scilicet sapientia,quæ mentem compungat, & ad flen dum moueat,& ex cognitione culpæ,& offensæ,& etiam humilitas , quæ mentem , & corpus inclinet ad satisfactionem iustitiæ.

Tertiò,quia humilitas est opposita superbiæ.Nā ge nua sunt vocata eo,quòd in vtero sunt genis opposita,& à genis,sunt genua dicta.Per genas autem , quæ maxillas continent conterentes,superbi significantur superiora petentes & alios per violentiam conterentes:Et sunt duæ genæ,idest duo modi superbiæ , vna est de spiritualibus,alia de temporalibus,quibus opponuntur duo genua.i.duo modi humilitatis:Primus est paupertas spiritus quæ est , vt homo recognoscat se spiritualibus indigere:& ea à se non habere , alius est temporalium despectus.

Quartò quoque,quia humilitas est amica abstinētiæ:Nā per abstinentiam caro humiliatur,sicut Amb. in hym.dicit: Carnis terat superbiam potus cibique parcitas. Et hæc abstinentia signatur in genibus quæ sunt depauperata à carnositate & pinguedine propter motus continuat onem. Nam in tum carnosa, & pinguia de facili opilantur,& sic actio virtutis sensibilis impeditur.In quo etiam significatur , quod per abundantiam,& vsum delitiarum, impeditur & actio virtutis,& continuatio laboris.

Peccatores incorrigibiles esse penitus à bonorum societate expellendos,dentium vnico manifestatur exemplo.

Cap. XXXIII.

INfectiui aliorum,& incorrigibiles , sunt eradicandi. Cuius exemplum apparet in dolore dentium: quia (secundum Auicen.)quando dens dolorosus non recipit omnino curam,quia quocunque fomento mitigetur, statim post modicum redit,& lædit etiā alios dētes,propter illud quod ex ipso transit ad eos, & non inuenitur via ad eius rectificationem;tunc cu ra eius est sola eradicatio. Sic cum homo est malus,& non recipit curam. i. correctionem,quia dato , quòd verbo aliquo vel pœna ad modicum cohibeatur,statim tamen redit ad pristinam malitiam, immo etiam alios inficit,& trahit:tunc etiam talis per mortem,vel expulsionem est omnino eradicādus.Apost. Gal.5.Ab scind utur,qui vos conturbant. Et iterum de fornica tore incorrigibili loquens dicit 1. Cor.5. Expurgate vetus fermentum.Vnde Hier.& 24.q.3.dicit, Secandæ sunt putridæ carnes & scabiosa ouis à caulis repel lenda,ne totius corporis massa oues, & pecora ab ea corrumpantur,& putrescant,& intereāt.Augu.In Ale xandria vna scintilla fuit,sed quoniam non statim op pressa est,totum orbem eius flamma populata est.

Valetudinarius puerorum exemplo , corporis infirmitatem nonnunquam animam ipsam perficere , à peccatisq; custodire confirmatur.

Cap. XXXIIII

INfirmitas corporalis interdum præseruat hominē à peccatis,sicut pueri quibus in partibus capitis accidunt vlcera, & apostemata,& adest fluxus narium, præseruantur ab epilepsia(vt dicit Auicē.)quia sic pur gatur humiditas cerebri,quæ si non purgaretur indu ceret epilepsiam.Sic etiam per infirmitatem corporis purgantur , & remouentur interdum tentationes, & malæ dispositiones mentis,quæ facerent hominē(nisi sic purgaretur) ruere in peccatum. Sen. Infirmitati meæ gratias ago, quæ cogit me non posse quod non debeo velle.Apost.2.Cor.12.Virtus in infirmitate perficitur.

Immunditiæ corporalis varietas, & quales in veteri lege reputabantur immundi , eorumque significatio multiplex clarè definitur.

Cap XXXV.

IMmunditiæ spirituales vitiorum assimilantur immunditiis corporalium morborum. Nā in lege veteri reputabantur immundi leprosi, & patientes fluxum sanguinis, & patientes fluxum seminis: cadauer etiam

...m hominis mortui reputabatur immundum, & quicunque aliqua immunda tangebant, immundi reputabantur. Per immunditiam ergo lepræ significabatur immunditia hæreticæ doctrinæ, tum quia hæretica doctrina cōtagiosa est, sicut & lepra, tum quia nulla falsa doctrina est quæ vera falsis non admisceat, sicut in superficie corporis leprosi apparet quædam distinctio quarundā macularū ab alia carne integra. Per immūditiam verò mulieris sanguifluæ designatur immunditia idololatriæ propter immolantium cruorē. Per immunditiam autem seminiflui significabatur immunditia vanæ locutionis, eo quòd semen est verbū Dei. Per immūditiam coitus, & mulieris parientis, designabatur immunditia peccati originalis, per immunditiam mulieris menstruatæ designabatur immunditia mentis per voluptates emollitæ: per immunditiā verò cadaueris cuiusque, signatur immunditia peccati mortalis, quod est mors animæ. Per immunditiam verò contractus rei immundæ, designatur immunditia consensus in peccatum alterius. Vnde, & Isa. Exite de medio eorum, & separamini, & immundum ne tetigeritis.

Acidiosis ac voluptuosis impatiētia, præcipuè aliquid sufferendi contingere ex tribus dorsi doloris causis atque exemplis non difficulter cognoscitur.

Cap. XXXVI.

Impatientia tolerandi, vel sustinendi onera, & grauia præcipuè inuenitur in acidiosis, & voluptuosis, & opulentis. Cuius exemplum est in dolore dorsi. Nam dolor dorsi, licet possit ex pluribus causari, tamen (secundum Auic.) causæ eius præcipuæ sunt tres, quia aliquando accidit propter frigus complexionis, & phlegmatis crudi, aliquando verò propter repletionem magnæ venæ, quæ est supra dorsum. Quia igitur dorso feruntur onera, congruè per dolorem dorsi impatientia accipitur incommoda, & onerosa sustinendi. Nam cui dorsum dolet, onus sustinere non potest. Sed frigus, quòd est huius doloris causa, refertur ad acidiosos, in quibus refriguit spiritus feruore charitatis expulso. Vnde in corporalibus cibis ea quæ acerba sunt, communiter frigida sunt. Coitus verò frequentia pertinet ad voluptuosos; qui carnis delectationes sequuntur, plenitudo autem venæ magnæ pertinet ad diuites opulentos, qui domos plenas habent temporalibus diuitiis. In his ergo est dolor dorsi. i. impatientia, & impotentia grauia tolerādi, quia acidiosi, & pigri non possunt pati laboriosa propter defectū caloris charitatis quæ facit omnia leuia. Voluptuosi nō possunt pati pœnosa propter mollitiē carnis, quia est delectabilibus assueta. Sed opulenti diuites nō possunt pati iniuriosa propter elationem mentis quam facit diuitiarum affluentia. Nam diuitiæ sicut dicit Arist. in Rhet. faciunt homines elatos, & cōtumeliosos.

Inuidia malignitas inuidorumq; tristitia vnde ortum habeat, per tres ipsorum dentium defectus dolorem causantes, manifestatur.

Cap. XXXVII.

Inuidia assimilatur dolori, siue putrefactioni dentiū. Vnde dicitur Pro. 14. Putredo ossium, inuidia. Dolor nanque dentium (secundum Auicen.) causatur ex tribus, quia causa dolorem faciens, aliquando est in ipsa substantia dentium: quandoque verò in neruo quæ est in radice eorum, quandoque verò in gingiua, vbi etiam quandoque fit apostema, & additio carnis malæ, in ea in qua recipitur materia, quæ omnia sunt doloris dentium causa. In his ergo designatur triplex causa tristitiæ, seu doloris inuidorum. Nam aliquando inuidet vnus alteri de personali bonitate, aliquando verò de honoris dignitate, quandoque verò de lucri, vel diuitiarum prosperitate. Quando igitur dolor inuidi est de persona, tunc est velut dolor dentis radicatus in substantia. Quando verò de dignitate, vel honore, tunc est sicut dolor proueniens ex neruo. Nam quasi radix dentis est virtus probi hominis cui neruus coniūgitur, quia virtutem probi hominis sequitur præmium honoris, vnde neruus radicis est honor virtutis, ex quo sequitur dolor dentis, idest tristitia inuidentis. Quasi autem gingiuę quæ dentes circundant, & vestiunt sunt temporales diuitiæ, quibus homines circundantur, & fulciuntur: quibus quandoque iungitur apostema, idest putrefactio inuidiæ, quia scilicet præcipuè diuitibus ab aliis inuidetur, vel tunc apostema nascitur ex gingiuis, quando auaritię, vel superbię pestis nascitur ex diuitiis, quandoque etiam caro adnascitur, scilicet cum filij generantur, quę omnia sunt dentibus, idest ipsis inuidentibus causæ doloris, & tristitiæ. Est enim inuidia tristitia in alienis bonis, prout Arist. 2. Rhe. dicit.

Iusti perfectique viri quemadmodum in iustitia conseruentur. à peccatis purgentur, & eorum perfecta compunctio oriatur: pluribus hepatis proprietatibus ac exemplis insigniter explanatur.

Cap. XXXVIII.

Iusti, & perfecti viri assimilantur hepati.

Primò quidem, quia hepar est stomachi iuuatiuum. Nam in hepate sunt quædā extremitates, quæ dicuntur fibræ, quæ sunt, vt quædam eminentes linguæ quibus hepar amplectitur stomachum ei calorē exhibens ad digestionem ciborum, stomachus ergo qui totius corporis communi vtilitati inseruit repræsentat nobis ipsam rem publicam, siue commune bonum, quod sancti, & iusti viri præcipuè amplectuntur, & fouent, siue linguarum consultatione, siue cuiuslibet fauoris calore. Communia enim propriis iusti viri, & non propria communibus anteponunt.

Secundò, quia est puri ab impuro separatiuum. In hepate enim fit secunda digestio, & separatio, & depuratio cibi, prima facta est in stomacho. Hepar enim succositatem primæ digestionis per quasdam venas in suam

in suam concauitatem trahit; & per ebullitionem fortioris caloris celebrata digestione, siue depuratione secunda, in massam sanguineam, & quatuor humorũ materiam illam conuertit. Cuius digestionis, impuritas emittitur, per vrinam quæ initium sumit ab hepate, sed in renibus complementum vbi substantiam recipit, & colorem. Et inde per poros vritides transmittitur ad vesicam. Ex ipsa autem massa sanguinea quatuor humorum materia, quod calidum est, & humidum, transit in materiam sanguinis, cuius receptaculum sunt venæ, licet (secundum Arist. de ani.) formatio eius sit à corde. Quod autem calidum est, & siccũ trãsit in materiam choleræ, cuius receptaculum est cista fellis, quod autem frigidum est, & siccum transit in materiam melancholiæ, cuius receptaculum est Cistula splenis. Quod autem frigidum; & humidum trãsit in materiam phlegmatis, cuius receptaculum proprium est pulmo. Digestio ergo hepatis, quæ purũ ab impuro secernit, est viri iusti compunctio, qua à quotidianis maculis sæpe purificare se satagit, & hæc est secũda digestio, siue depuratio. Nam prima est à mortalitatibus per pœnitentiam: hæc autem secunda est à venialibus per compunctionis iustitiam, ex qua quatuor humores proueniunt, quia quatuor compũctionum sunt genera, quibus viri iusti mens vehementer afficitur, sicut dicit Greg. in Mor. vel quando considerat vbi fuit; scilicet in peccato, vel quãdo respicit vbi est, scilicet in mundo, vel quando attendit vbi erit, scilicet in iudicio, vel quando pensat vbi non est, scilicet in cœlo. Istis considerationibus viri sancti ad fletum prouocantur, & lachrymando, & flendo ab omni impuritate purgantur.

Tertiò, quia hepar est multarum passionum susceptiuum. Nam hepar aliquando patitur ex nimia caloris incensione, quãdoque ex pororum nimia apertione, & per consequens caloris euaporatione, & aliquãdo ex infrigidatione, propter quam homo sæpe hydropisim incurrit, quia nihil est aliud hydropisis, nisi error digestiuæ virtutis in concauitate hepatis: hæc ergo cauenda sunt multum iustis, & spiritualibus viris. Primò caloris nimia incensio. i. indiscreti feruoris præsumptio. Secundò pororum apertio. i. sensuum circa exteriora nimia patefactio, & occupatio; vel suarum virtutum ostentatio.

Tertio caloris euacuatio. i. feruoris spiritus per negligentiam diminutio.

Quartò nimia per acidiam infrigidatio, est etiam summè vitanda superbiæ tumefactio quæ est hydropisis inflatio. Vnde superbienti dicitur: Iob 15. Quid tumet contra Deum spiritus tuus?

Vnico asseritur epilepsiæ exemplo, adolescentium vitia facilius corrigi, quàm virorum.

Cap. XXXIX.

IVuenum vitia corriguntur facilius quàm prouectorum. Cuius exemplum apparet in epilepticis. Nam epilepsia (vt dicit Auicen.) accidit infantibus, & pueris ante pubertatem, & post pubertatem etiam accidit adolescentibus. Sed ab infantibus, & impuberibus si in regimine eorum sit rectitudo, remouetur, & non remanet. Sed si accidit adolescentibus præcipuè post xxv. annũ non remouetur, sed remanet vsque ad mortem. Similiter vitia morum à iunioribus si benè regãtur, facilius, remouẽtur: sed si non benè regantur ita, vt adolescant, & crescant in prauis moribus, perseuerant in eis semper. Pro. 22. Adolescẽs iuxta viam suã, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.

Ex quinque ipsius corporalis exercitij conditionibus, quamplurimisq; eiusdem vtilitatibus, quemadmodum pœnitentium labor esse debeat, vt meritum recipiat, nullo labore colligitur.

Cap. XL.

LAbor pœnitentium assimilatur labori & exercitio corporali, in quo attendenda sunt quinque.

Primò vt non sit nimis intensus, vel remissus, sed temperatus. Sic etiam labor exterioris pœnitentiæ non debet esse intensus, ita, vt naturam prosternat, & corrumpat: neque debet esse remissus, ita vt cõcupiscentiam, & superbiam carnis non vincat: & talis est labor militum Christi. de quo apost. 2. Ti. 2. ait. Labora sicut bonus miles Christi Iesu.

Secundò in exercitio corporali est attendenda qualitas, vt non sit nimis velox aut tardum, sic pœnitens non debet esse nimis velox per præsumptionem, vt scilicet statim credat effici summus, & perfect⁹, Vnde dicebat Beatus Ber. nolo repente fieri summus, sed paulatim proficere volo: quia sicut Deo placet verecundia peccatoris, ita sibi displicet imprudentia pœnitentis.

Item non debet esse tardus per negligentiam, vel dilationem. Apost. Rom. 12. Solicitudine non pigri.

Tertiò attendendum est tempus. s. vt maximè fiat ante cibum, vt superfluitates lubricæ in corpore resolutæ per exercitium expellantur, ne cibus superueniens corrumpatur. Sic etiam purgatio; & labor pœnitentiæ debet præuenire cibum Eucharistiæ, & expellendo superfluitates peccatorum, ne ex cibo sacro superueniente lædatur. Post cibum etiam valet exercitium temperatum, quia calorem augendo cooperatur digestiuæ virtuti: sic etiam per cibum eucharistiæ non est cessandum ab operibus pœnitentiæ: quia cooperantur ad cibi. i. sacramenti profectum & operationem, calorem charitatis augendo, & conseruando.

Quartò attendendus est locus, quia aliquis locus exercitij corporalis est aquosus, vt locus piscatorum, & talis locus infrigidat, & humectat. Talis est labor compunctorum, & plorantium, quia infrigidat ardorem carnis, & humectat fletu, & lachrymis. Ps. 6. Laboraui in gemitu meo. Aliquis verò loc⁹ exercitij est siccus, & nemorosus, vt locus venatorum, & talis ratione discursus calefacit corpora, & desiccat. Talis est labor abstinentium qui inflammat mentem; & desiccat carnem.

Quintò attendendus est corporalis exercitij, siue laboris fructus, de quo ait Fulgentius super illud Prouer. vltimo, Panem ociosa non comedit. Honestus, inquit, labor est humanæ vitæ fida custodia, dormientis naturæ stimulus: sopiti caloris lima, superfluitatis consumptio: vitiorum fuga; morborum mors: languorũ medicina; lucrum temporis; iuuentutis debitum, adolescentiæ

lescentiæ disciplina, senectutis gaudium, salutis auxilium, nutrix omnium bonorum, destructrix vitiorum, ocij inimica: Et addit ille. Ergo solus se ab exercitio retrahit qui fœlicitatis gaudio vult carere. Omnia autem hæc proprijssimè competunt labori pœnitentium. Nam pœnitentiæ labor vitam animæ custodit, dormientem .i. pigritantem pungit, sopitum calorem .i. tepefactum amorem incendit, superfluitates .i. excessus affectionem consumit, vitia expellit, morbos tentationum extinguit, languoribus passionum medicina existit, luctum temporis .i. meritum parit, hoc debetur iuuenibus ne pigrescant, & adolescentibus ne lasciuiant, hic labor portatus est gloriatio senum, & saluatio animarum, hic omnia bona spiritualia nutrit, omnia mala destruit, & tandem etiam talis labor ad æternam fœlicitatem perducit vnde hi sunt labores, de quibus dicitur: Sap. 3. Labor bonorum gloriosus est fructus.

Sex laborum naturalia officia interpretantur, quibus egregiè modum ipsum lepidè loquendi edocemur.

Cap. XLI.

LOqui qualiter debeamus, labia ostendunt.

Primò, quia labia sunt dentium custoditiua, vt ille qui vult, loqui verba sua custodiat ad tempus oportunum, secundum illud Mal. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam. Hinc est, quod Dauid petebat dicens, Pone domine custodiam ori meo, & ostiũ circunstantiæ, &c. Ostium.n. (vt dicit Greg.) neque semper clauditur, neque aperitur, quia nec est semper loquendum, neque semper tacendum, sed vtrunque discretè faciendum.

Secundò temperantia, quia labia sunt duritiei dentium temperatiua, & ideo facta sunt mollia, & carnosa. Sic verba prædicantis debent esse talia, vt mollificent, vel temperent duritiem peccatoris.

Item quia labia mollia dulciter respondẽtis temperant iram furentis, secundum illud. Pro. 15. Responsio mollis frangit iram. Et iterum. Eccl. 6. Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.

Tertiò, quia labia sunt vocis articulatæ formatiua. Vox autem articulata, est vox significatiua, aliquem sensum exprimẽs. Et in hoc instruimur, vt loquamur verba pensata, non autem verba ociosa, & insensata, vel stulta.

Quartò, quia labia sunt aeris frigidi, vel calidi interceptiua. Nam aeri frigido, vel calido se opponunt, & ipsum retinendo depuratum interioribus reddunt. In quo instruimur, quod verba inflammantia ad iram, vel inducentia frigus malitiæ, qua homo retrahitur à bonis, si audiamus, nõ debemus referre, sed potius nos opponere, & si referre oporteat, puriora ea, & placabiliora reportare.

Quintò, quia labia sunt virtutis interpretatiuæ propria organa, & talia sunt labia doctorum, & expositorum qui sacras scripturas interpretantur, & exponũt, sicut de ipso domino dicitur. Luc. 24. Qui interpretabatur illis in omnibus scripturas.

Sextò, quia labia sunt passionum animæ, scilicet odij, amicitiæ, doloris, & tristitiæ, expressiua. Vnde dicitur, quòd tremor labiorum in phrenesi in morbis acutis mortem prætendit. Talia autem sunt labia confitentium, & exprimentium morbos vitiorum, & passiones malas animæ suæ, Vnde qui est in acutis morbis, scilicet in grauibus peccatis, & tremunt ei labia. i. ex timore aliquo vel verecundia confiteri omittit, incurrit mortem æternam. Pro. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.

Ex quamplurimis ipsius ventris nominibus ac dispositionibus quibus memoria comparatur, qua via pariter ipsamet memoria adiuuetur, exprimitur.

Cap. XLII.

MEmoria assimilatur ventri.

Primò ratione receptionis. Est.n. venter nutrimenti totius corporis receptaculum. Vnde secundum Isid. li. ety. venter dicitur, quia venit per eũ cibus ad totum corpus. Sic cibus spiritualis notitiæ, qua spiritus nutritur, in receptaculo memoriæ reponitur; & locatur. Vnde & dispositio ventris, quæ est rotũda propter liberiorem ciborum collocationem, & oblonga propter ipsius cum superioribus coniunctionem. & diuersis panniculis circundata propter interiorum conseruationem. Sic memoria tunc est bene disposita, cum est rotunda. i. larga per capacitatem & longa per diuturnitatem, & diuersis panniculis. i. diuersis adminiculis fulta per studiositatem. Sunt.n. quatuor (secundum Philosophum) quæ iuuant hominem ad benè memorandum.

Primum est, vt illa quorum benè vult recordari, aliquo ordine disponat. secũdum est, vt circa ea affectũ adhibeat, tertiũ est, vt ea ad aliquas similitudines non omnino consuetas reducat, quarum est, vt illa per frequentem meditationem repetat.

Secundò ratione purgationis. Nam venter vocatur aluus, sicut dicit Isido. quia cibum recipit, & purgari consueuit. Sic homo, & cibum spiritualis doctrinæ suscepit in memoria, & se etiã purgare debet: & ista purgatio peccati ex memoria nascitur: quia dolor contritionis quo anima purgatur, dum cõpungitur, ex peccati recordatione concipitur. Apoc. 2. Memor esto vnde excideris, & age pœnitentiam.

Tertiò ratione conceptionis. Nam venter mulieris vocatur vterus, eo quod fœtu impleatur, sed sicut ex vtero concipitur fœtus carnis, ita ex memoria, idest ex specie memoria seruata, cõcipitur verbum mentis, quod est quasi quædam proles ipsius. Psal. 109. Ex vtero ante luciferum genui te.

Quatuor humani pectoris naturales proprietates quæ principem locum tenent hoc in loco apponuntur, quibus mediantibus cum corporis compositione phlegmatisq; natura quo pacto mens humana sit regulanda ac constituenda, erudimur.

Cap. XLIII.

MEns hominis assimilatur pectori.

Primò quidem, quia pectus est duabus concauitatibus distinctum. Sunt enim cõcauitates in pectore,

in pectore, quibusdam inter se pelliculis separatæ, & fuit necessaria hic diuisio pectoris, vt si flatus in vna parte aliquo casu impediretur, in parte alia seruaretur; ne anhelitu intercluso, animal moreretur. Duæ ergo concauitates pectoris, sunt duæ vires mentis, scilicet intellectus, & affectus siue voluntas. Et vtraque necessaria est menti ad conseruationem spiritus, idest vitæ spiritualis, scilicet intellectus, qui viuificat per fidem, Psal. 144. Intellectum da mihi, vt viuam. Et affectus qui viuificat per dilectionem. 1. Io. 3. Qui non diligit, manet in morte.

Secundò, quia pectus est mammillarum fundamentum. Nullum autem animal habet mammillas in pectore præter hominem, & elephantem, vt dicit Arist. de ani. Quasi autem duæ mammillæ quibus mens humana propinat exterius lac sapidæ doctrinæ, sunt sapientia, & eloquentia, & ambæ habẽt fundamentum in mente. Vel duæ mammillę quæ debent inhærere pectori lactantis, idest menti doctoris, est peritia duorũ testamentorũ, scilicet legis Euangelij. & Cant. 7. Duo vbera tua, sicut duo hinnuli.

Tertiò, quia pectus est quandoque mult's passionibus subiectum, & passiones pectoris omnes sunt periculosæ multum propter cordis vicinitatem, siue patiatur constrictionem, siue humoris consumptionem, siue nimiam humorum repletionem, siue vocis raucedinem, siue apostemationem, siue suffocationem. Pectus ergo, quod cor in se continet, & Deum in corde habet, omni diligentia est seruandum, ne patiatur cõstrictionem auaritiæ, neque humoris consumptionem, propter defectum eleemosynæ, neque humorum repletionem, propter congregationem pecuniæ, nec vocis raucedinem per omissionem laudis diuinæ, neque apostemationem per timorem superbiæ, neque suffocationem per desperationem veniæ. Istis enim modis patitur pectus corporaliter, & similiter spiritualiter. Propter quod dum pro peccatis mea culpa dicitur, præcipuè pectus percutitur ratione cordis, quod in ipso continetur.

Quartò, quia pectus congruè est figuratum. Est enim pectus latum, & aliquantulum in medio eleuatũ, & ipsa eleuatio animositatis, & virtutis est signum. Aues (vt dicit Arist. 2. de anim.) habent pectus acutũ ad aerem diuidendum, & maximè, quæ sunt ad prædandum. Vnde acutas pectoris in auibus est signum generositatis. Qui ergo habent pectus amplum ad Deũ amandum, & proximum amplectendum, & acutum ad omne malum, quod occurrerit, repellendum summæ generositatis deferunt secum signum.

Item mentis constitutio moralis debet esse similis constitutioni corporis naturalis. Nam corpus humanum ex quatuor elementis componitur, ex quatuor humoribus construitur. Quatuor elementa, sunt, ignis, aer, aqua, & terra. Similiter mens humana debet habere sua elementa scilicet pro igne prudentiæ claritatem, pro aere temperantiæ mediocritatem, pro aqua iustitiæ puritatem: pro terra fortitudinis stabilitatem. Vel sicut aliqui dicunt, vt ut mens humana pro igne, intellectus subtilitate, pro aere conscientiæ puritate, pro aqua ingenij mobilitate, pro terra animi stabilita te. Habet etiam mens humana suos quatuor humores, quia pro sanguine vtitur dulcedine, pro cholera rubea amaritudine, pro cholera nigra contristatione, pro phlegmate mentis compositione. Dicunt enim Physici sanguineos esse dulces, cholericos esse amaros, melancholicos tristes, plegmaticos corpore compositos, vt sit dulcedo in contemplatione, amaritudo de peccati recordatione, tristitia de perpetratione, cõpositio in emendatione.

Item mentis compositio assimilatur phlegmati.

Primò ratione residentiæ radicalis: quia phlegma debet habere sedem in pulmone, per quem signatur discretio, quia sicut pulmo aerem attrahit, & emittit, ita discretio, quod bonum est retinet, & quod malũ est expellit. In pulmone ergo est sedes phlegmatis, quia compositio mentis, beneficio iuuatur discretionis.

Secundò, ratione proprietatis naturalis, quia phlegma est naturæ frigidæ, & humidæ. Compositio igitur mentis requirit frigus, quo refrigeretur ab æstu vitiorum, & humorem compunctionis, quo mundetur à sorde peccatorum.

Tertiò, ratione efficaciæ animalis, quia ex complexione phlegmatica sunt homines tardi, obliuiosi, somnolenti, tardi ad operandum malum: obliuiosi ad affectum temporalium, & somnolenti per contemplationis transitum. Psal. 4. In pace in idipsum dormiam, & requiescam.

Morum ac motuum exteriorum corporis ordinatio, necnon superciliorum dispositio, eorumq; cõgrua seu incongrua forma, bonam, vel prauam interiorem dispositionem repræsentat.

Cap. XLIIII.

Modestia siue moderatio, & compositio morũ, & motuum exteriorum corporis assimilantur superciliis.

Primò, quia supercilia data sunt ad oculorum tuitionem. Vnde, & pilorum multitudine sunt vestita, vt sint oculis munimenta ad repellendum humorem à capite defluẽtem. Sunt ergo supercilia oculorum munimenta ne quid nociuum eis ab extra eueniat, vt Isido. dicit. Sic modestia, & compositio extremorũ seu suum, & membrorum valet ad custodiam mentium: quia frequenter ex sensuum dissolutione subintrant cogitationes malæ. Hie. 9. Intrauit mors per fenestras nostras, ingressa est domus nostras.

Secundò, quia supercilia sunt ad decorem: quia nullus sine eorum præsentia decoratur. Sic modestia, & compositio morum reddunt hominem in aliorum conspectu decorum, & gratiosum. vnde Ambr. de off. dicit, quod in modestia, consistit pulchritudo viuendi, & ornatus ad omnem actionem accommodatus.

Tertiò, supercilia sunt ad repræsentationem. Habent enim quandam vim latentem passionem animæ indicantem: vt dicit Aristoteles de animalibus, quòd cum fuerint supercilia recta sicut lineæ, prætendunt fœmineam mollitiem; vel animi leuitatem. Si verò

verò fuerint demissa, & nimis pressa, signant inuidum, si verò fuerint eleuata, & in pilis pressa, animositatem prætendunt: depauperata verò à pilis, & oblonga timiditatem. Si autem fuerint spissa, & pili longi, excessum caloris important: si autem fuerint multæ carnis, & paucæ pilositatis, sensum durum significant, & obtusum, in membris principalibus dominantem: si verò pilis fuerint spoliata, significant sanguinis corruptionem, vt in leprosis aut naturalis humoris cōsumptionem, vt in ethicis, & similibus aut meatuum oppilationem, vt in castratis. Sicut igitur dispositio superciliorum congrua, vel incongrua repræsentat bonam, vel malam dispositionem interiorem: sic compositio, seu modestia, vel inordinatio, & dissolutio exteriorum motuum, siue morum, repræsentant bonam, vel malam dispositionem interiorē, vel dissolutionem, & inordinationem mētis, Vnde Eccle. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & incessus hominis, enunciant de illo siue bonus siue malus sit.

Tres somni proprietates annotantur, quæ profectò aliqualem cum sanctorū morte similitudinem habere videtur.

Cap. XLV.

MOrs sanctorum assimilatur somno propter tria.

Primò, propter quietis suauitatem, quia nullorum laborum dormiens meminit, sed tunc dulciter requiescit. Et sic sancti per somnum mortis requiem à laboribus capiunt, secundum illud Apoc. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur: amodo iam dicit spiritus, vt requiescāt à laboribus suis. Et ad æternæ pacis dulcedinem perueniunt, secundum illud, Psa. 4. In pace id ipsum dormiam, & requiescam.

Secundò, propter dormientis firmitatem: quia dū homo dormit, nullius aduersarij potentiam pertimescit. Sic sancti per somnum mortis de omnium aduersantium manibus eripiuntur, & æternæ securitatis fiducia perfruuntur: vnde dominus dicebat. Matth. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus: & post hoc non habent amplius quid faciant. Sic igitur in hoc cōueniunt mors, & somnus, quia vterque securitatem tribuit: sed in hoc differunt, quia securitas somni est ex insensibilitate, sed securitas mortis est ex libertate. de qua Ps. 123. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Ioan. 11. Si dormit saluus erit.

Tertiò, propter figuræ dormientis mutabilitatem, quia exterius videtur mortuus, qui maximè interius viuit: & sic sancti cum mortui, secūdum carnem sint, veram vitam viuunt. Ps. 126. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini, &c.

Quemadmodum superioribus sit iugiter parendum id nobis hominis crura tribus similitudinibus patefiunt.

Cap. XLVI.

OBedientes debent assimilari cruribus, propter tria.

Primò quidem debent obedire velociter, & hoc significant crura, quæ à currendo sunt dicta, quia per ea currimus, & gressum facimus, vt significetur obediendi velocitas. Psal. 147. Velociter currit sermo eius: tunc enim sermo imperatis currit velociter, quādo ab obediente impletur celeriter. Ber. in lib. de præ. Verus obediens non procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam voci, pedes itineri, manus operi, & se totum intus colligit, vt mandatum peragat imperantis.

Secundò, quia debent obedire fortiter, scilicet ne retrahantur ex operis difficultate: & hanc fortitudinem significant crura, quia habent ossa fortia, & etiā sunt neruosa, vt ad motum sint habiliora. Sic obedientes debent esse ossei. i. fortes ad exequendum, & tolerandum grauia, & neruosi, idest durabiles ad cōtinuādum difficilia. Ber. in ser. In ipsa obediētiæ via, cui fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, vt accipias interdum nonnulla, quæ licet salubria sint, minus tamen videntur, hæc si molestè cœperis sustinere, si diiudicare prælatum, si murmurare in corde, si etiam exterius impleas, quòd iubetur, non est virtus patientiæ, sed velamen malitiæ.

Tertiò, debent obedire dulciter, quòd significant crura, quorum ossa medulla sunt plena, vt medullæ humectatione ossium siccitas irrigetur. Hæc ergo medulla est interior deuotio, qua irrigati interius veri obedientes omnia dulciter, & sine murmure exequuntur, quia non obediunt timore, sed amore. Grego. in 12. mor. Obedientia non seruili metu, sed charitatis affectu seruanda, est non timore pœnæ, sed amore iustitiæ.

Quatuor ad occasiones peccatorum tollendas necessaria maximoperè existere, per nonnulla ipsius vmbilici exempla declaratur.

Cap. XLVII.

OCcasiones peccandi assimilantur vmbilico propter tria.

Primò, propter nutritionem. Nam (sicut dicit Gregorius) vmbilicus est, quo fœtus in vtero alitur, sicut arbores per radices terræ humore nutriuntur. Vnde vmbilicus (secundum Constant.) ex venis, & neruis, & arteriis compositus est, quo mediante ipse fœtus sanguinē subtilem sibi attrahit, & sugit, & per has arterias spiritum recipit. Sic etiam fœtus peccati interius in mala voluntate cōceptus per actiones exteriores nutritur, & augetur, & fouetur. Ezech. 16. Non est præcisus vmbilicus tuus.

Secundò, propter situationem, quia in vmbilico sita sunt genitalia mulierum sicut in lumbis genitalia virorum, secūdum illud Iob 4. Virtus in lumbis eius, & fortitudo illius in vmbilico ventris eius. In hoc significatur, quòd mulieres sunt viris occasio peccandi, & luxuriandi.

Tertiò, propter præcisionem, quia consuetudo est mulierum præcidere infantibus vmbilicum. Sed nota, quòd vmbilicus (vt dicit Constā.) rumpitur iuxta matricem, dum fœtus egreditur: & cum fœtu exit, quod obstetrices ligant quatuor digitorum longitudine: & ex hac ligatura fiunt rotunditates vmbilici, postea præcidunt eum. Sicut ergo vmbilicus stringitur, & rūpitur, & præciditur. Sic peccatorum occasiones sunt

strin

stringendæ, rumpendæ, præcidendæ. Occasiones enim peccatorum quandoq; sunt importunæ, & tunc sunt per violentiam rumpendæ: quandoq; vero sunt oportunæ, & quasi necessariæ, & tunc sunt per temperantiam restringendæ: quandoque vero sunt superfluæ, & omnino noxiæ, & tunc sunt penitus præcidendæ. Dicit autem Hieronym. in Ezec. 16. quòd necesse est infantibus primò ortis vmbilicum præcidi.

Deinde ad abluendum sanguinem aqua lauari.

Tertiò, humorem eorum Sole siccari.

Quartò, tenera corpora pannis stringi, ne membra fluxibilia delaxentur. Sic ab homine per pœnitentiam nouiter generato primò præcidendus est vmbilicus, idest auferenda omnis occasio peccandi. Deinde lauari eum oportet aqua lachrymarum: tertio sole idest feruore spiritus, & amoris desiccandus est humor noxius, idest fluxibilitas, & habilitas ad peccandum.

Quintò, restringendus est ligatura abstinentiæ, & continentiæ salutaris.

Manuum compositio, ornamentá, ac officium, digitorumq; significatio, ac omnium partium declaratio, atq; pulchræ similitudines tres eruditè apponuntur, quibus singula humana opera, virtutes principales hominibus expedientes, multis adaptantur exemplis.

Cap. XLVIII.

Opera humana assimilantur manibus propter quatuor.

Primò, propter numerū. Sunt enim duæ manus, scilicet dextra, quæ signat opus bonum, & sinistra, quæ signat opus malum. Mat. 5. Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua, vt scilicet sit opus purè bonum, cui nihil admisceatur mali. Pertinet ergo ad dextram operari liberaliter, quia dextra à dādo est dicta.

Item concorditer, quia ipsa signum pacis datur.

Item fideliter, & salubriter, quia ipsa fidei, & salutis testis adhibetur. Vnde in veteri testamento habetur, quòd petebant dextras sibi dari: &, Apostolus Gal. 2. Dextras dederunt mihi, & Barnabæ societatis.

Item operari feruenter. Est enim manus dextra fortioris, & maioris siccitatis, quàm sinistra, & ideo ad operandum est habilior, quam sinistra. Mala autem operatio non est facienda, sed potius dimittenda. Vnde sinistra à sinendo. Vel sine dextra dicitur, quia scilicet opus malum est quod debita rectitudine caret: quæ in dextra signatur. Posset enim vtraque manus accipi in bonum: Nam quia manus dicitur quasi munus, ideo duplex manus duplicis muneris signat dationem. Est enim munus spirituale cuius datio refertur ad dextram, temporale cuius datio refertur ad sinistram. Habet igitur homo dextram, idest spiritualem gratiam ad porrigendum eleemosynas spirituales. Et sinistram idest potentiam, & virtutem ad porrigendas temporales. Prou. 3. Longitudo dierum in dextra eius, & in sinistra illius, diuitiæ & gloria. Quanquam enim eleemosyna spiritualis manu non porrigatur, ad dextram tamen refertur: & corporalis ad sinistram, quia spiritualis eleemosyna est potior corporali. Nam illa scilicet corporalis, sustentat corpus moriturum. Sed spiritualis animam in æternum victuram. Vnde signanter dixit Salomon, Longitudo dierum in dextra, quia scilicet eleemosyna spiritualis, animæ subuenit, quæ nunquam esse definit. Vnde potior est corporali, sicut dextra manus potior est sinistra. Posset etiam dici, quòd dextram manum habet qui bene operatur in prosperitate, sinistram vero qui operatur bene in aduersitate. Quidam autem sunt ambidextri sicut dicitur Iud. 20. de Gabaonitis, quòd erant ita sinistra, vt dextra præliantes. Et istis assimilatur quidam, qui tam in aduersitate, quàm in prosperitate fortiter operantur.

Secundò, propter motum. Nam manus vocantur, quia aperiuntur, & clauduntur. Sed extēsa manus vocatur palma, & dicitur per similitudinem palmæ ab expansis ramis. i. digitis. Clausa verò manus pugnus dicitur: & pugnus à pugillo. In hoc ergo docet nos manus aliquādo esse dandum, quod significat nobis manus extensio, & aliquando tenendum, siue accipiendum, quod significat nobis clausio. Vnde dicitur. Eccle. 4. Non sit manus tua porrecta ad accipiendum, & ad dandum collecta.

Tertiò, propter munimentū. Est enim manus quinque digitis munita, in quibus quinque virtutes designantur, quæ necessariæ sunt homini, vt opera eius sint perfecta. Nam primus digitus qui grossior est, vocatur pollex, eo quòd inter cæteros virtute plus polleat. Vnde in hoc digito designatur iustitia, quæ inter alias omnes virtutes morales plus pollet. Vnde dicit Arist. 5. Ethi. quòd iustitia est præclarissima virtutum, & nec Lucifer nec Hesperus est ita clarus. Et ideo etiam Auic. 3. li. med. dicit, quòd iste digitus scilicet pollex est iustitia omnium digitorum, quia scilicet omnes alij digiti cum ei applicantur, & ad quandam æqualitatē reducuntur. Vnde illi manus pollicem habent, quæ iusta operantur. Ideo iste digitus, & quilibet alius componitur ex tribus ossibus (vt dicit Constantinus) in quibus designatur triplex iustitiæ modus. Nam est iustitia distributiua, commutatiua, & vindicatiua. Ad primam pertinet, quod dicitur Mat. 25. Vnicuique secundum propriam virtutem largitus est. Ad secundam, quod dicitur Mat. 20. Ite, vos in vineam meam, & quod iustum fuerit dabo vobis. Ad tertiam pertinet illud, Dentem pro dente; oculum pro oculo.

Secundus digitus vocatur index quia per ipsum res indicamus, & demonstramus: & hoc pertinet ad prudentiam, quæ nobis, quæ agenda sunt demonstrat, & ordinat. Et hic etiam ex tribus ossibus est, quia ad prudentiam tria pertinēt, scilicet memoria respectu præteritorum, intelligentia respectu præsentium, & prudentia respectu futurorum.

Tertius digitus, qui est medius, dicitur impudicus, ex eo quod dum manus aliquid turpe tangit, hic digitus cum sit maior cæteris prius attingit. Hic ergo digitus signat temperantiam, quæ impudicitiam, & voluptatem carnis tangit reprimendo, & moderādo: & hic etiam ex tribus est ossibus: quia temperantiæ triplex est modus. Est enim vna pars temperantiæ circa cibum scilicet abstinentia: alia circa potum, scilicet

sobrietas: tertia circa coitum, scilicet continentia, siue castitas.

Quartus digitus vocatur annularis: quia in ipso annulus defertur. Sic autem annulus in digito est fortitudo in opere, quæ necessaria est præcipuè in continuando, & perseuerando. Est enim annulus sicut corona digiti, quia sola perseuerantia coronatur. Et nota, quod digiti habent hoc proprium quod grossiores sunt ante cibum, quàm post. Vnde annulus, qui vix ante cibum de digito trahitur, facile post cibum egreditur sicut dicitur super Aphorism. Sicut ergo digitus ieiunus fortius tenet annulum quàm refectus: Ita homo abstinens, & sobrius, fortior est ad perseuerandum in bono, quàm gulosus, & delitiosus. Hic etiam digitus est ex tribus ossibus: quia triplex est necessaria huiusmodi fortitudo, scilicet in aggrediendo, quod pertinet ad fiduciam: in sustinendo, quod pertinet ad patientiam: in consummando, quod pertinet ad perseuerantiam.

Quintus digitus auricularis dicitur, quòd cum eo aures scalpimus: & hoc signat obedientiam, quia scriptum est, In auditu auris obediuit mihi. Et hic etiam est ex tribus ossibus: quia obedientia est homini tripliciter necessaria.

Primo, respectu Dei scilicet, vt homo obediat diuinæ voluntati.

Secundo, respectu proximi, scilicet, vt obediat superiori potenti.

Tertiò, vt obediat propriæ rationi, scilicet vt sit caro spiritui subiecta.

Quarto, humana opera assimilantur manibus, propter ornamentum, scilicet vnguium: vnguis enim in hoc digito, charitatem signat, quæ est finis præcepti. Vnde sicut sunt decem digiti manuum, ita sunt decem præcepta decalogi. Sicut ergo sunt vngues ornamenta digitorum, ita charitatis præcepta sunt ornamenta operum humanorum. Sed notandum, quòd vngues in quibusdam animalibus sunt in decoris ornamentum, & firmamentum sicut in hominibus. In quibusdam verò sunt ad defensionis munimentum, sicut in leone, & huiusmodi. In aliquibus verò sunt calciamentum, vt in equo, & mulo, & consimilibus, quæ omnia competunt charitati, quia ipsa est, quę exornat, iuuat, defendit, & calceat etiam pedes affectionum ne lapide offensionis allidantur.

Item operatio hominis assimilatur pulsui propter tria.

Primò, quia pulsus à corde oritur. Est enim pulsus cordis, & arteriarum motus secundum dilatationem, & constrictionem. Cùm enim cor continuo motu à centro vsq. ad circũferentiam vi sanguinis, & caloris, & impulsu vitalis spiritus moueatur, ex tali motu vsq; ad suas extremitates dilatatur. Quandoque verò econuerso, ab extremitatibus ad centrum mouetur, & stringitur. Cordis igitur dilatatio ad frigidum aerem attrahendum, & constrictio ad fumosum aerem expellendum, sunt causa pulsus. Sic ergo pulsus à corde incipit & per arterias ad extremitates corporis se diffundit. vnde statum corporis ostendit. Eodem modo operatio hominis bona, vel mala, à corde, id est à mente procedit: cuius dispositio bona, vel mala à mente per arterias, & venas, id est, per affectiones, & cogitationes ad exteriora se diffundit per locutiones, & actiones, Mat. 15. de corde exeũt cogitationes malę, &c. & Luc. 6. Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum.

Secundò, quia pulsus à medicis tangitur Ad hoc enim pulsus necessarius, vt per eum dispositio spiritualis virtutis intelligatur, & eius operatio cognoscatur Sic etiam per operationes bonas, vel malas cognoscitur bona, vel mala compositio spiritus interioris. Mat. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

Tertiò, quia præcipuè in brachiis pulsus quæritur. Nam in quibusdam partibus non posset plenè discerni propter venarum elongationem à corde. In quibusdam propter cordis regentis occultationem. In quibusdam verò propter ossium constrictionem: & ideo sapientes ad cognoscendum pulsum arterias brachij elegerunt. Nam hoc fuit facilius: quia brachia arterias non occultant. Et vtilius, quia illæ arteriæ magis cordi appropinquant, & honestius, quia nec ægro, nec medico verecundiam generant. Indecens enim esset plura membra corporis denudare. Sicut ergo brachia sunt instrumenta pulsus, sic etiam nos brachiis, & manibus operamur, sed talia debent esse opera nostra, quod congruant honestati, vtilitati, & facilitati, & tunc faciliter bene operamur, quando ex amore operamur: quia amor (secundum Augustinum) omnia facit facilia.

Deo semper gratias à nobis fore agendas orationibusq; iugiter insistendum ac modum orandi, ipsiusq; orationis vtilitas, quatuor anhelitus exprimuntur similitudinibus.

Caput XLIX.

ORatio cum gratiarum actione habet similitudinem cum anhelitu.

Primò, quia in anhelitu est motus vicarius. Nam per anhelitum aer attrahitur, sed attractus postmodum emittitur, & sic vicario motu aer recipitur, & redditur. Similiter ergo debet homo gratiam, quam recipit à Deo, reddere eidem gratias agendo. Paralipome. Quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Sed attende, quod anhelando plus de spiritu attrahitur, quàm foras emittitur, quia pars non parua in nutrimentum transit spiritus vitalis. Similiter plus à Deo de gratiis, & beneficiis recipimus, quam reddere possumus.

Secundò, quia anhelitus est corpori multipliciter proficuus. Est enim anhelitus aeris attractiuus: quia scilicet per orationes deuotas, & gratiarum actiones attrahitur Spiritussancti gratia. Vnde quanto quis plus orationi, & gratiarum actioni insistit tanto sibi diuina gratia plus multiplicatur, & crescit. Augmentum beneficij, est beneficij eiusdem memoria, & continua gratiarum actio. Vnde etiam Gregorius dicit, quod non est dignus dandis, qui non agit gratias de datis.

Item

Item anhelitus est cordis, & innati caloris refrigeratiuus. Innatus enim est homini carnalis concupiscentiæ calor, quem sicut ex parte carnis reprimit ieiunium, ita ex parte mentis refrigerat oratio. Et ideò Dominus dixit Matth. 17. quòd hoc genus dæmoniorum, scilicet carnaliter tentantium, non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio.

Item anhelitus est fumosi vaporis purgatiuus. Fumosus autẽ vapor sursum tendens est superbia, quam oratio purgat, quia mentem humiliat (vt dicit Hieronymus) vel vapor fumosus est quælibet suggestio, siue cogitatio praua, quam etiam oratio deuota purgat, & expellit. Isido. Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit.

Item anhelitus est spiritus animalis nutritiuus: quia sanctis orationibus nutritur & vegetatur spiritus. Vnde August. in serm. dicit, Oratio refectio est ieiunorũ, duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine oratione non potest perfectè animam nutrire.

Item anhelitus est status membrorum spiritualium ostensiuus: sic etiam per assiduitatem & delectationem orationis ostenditur, quòd homo sit verè spiritualis: quia sicut auis sæpè exurgit ad volatum, ita spiritualis homo sæpè ad orandum. Vnde legitur de Beato Martino, quòd nunquam vlla hora, momentúmque præterijt, quo non aut orationi, aut lectioni insisteret: inter legendum tamen, & operandum, nunquam animum ab oratione laxabat: nam vt fabris ferrariis moris est, quòd inter operandum pro quodam laboris leuamine incudem feriant: ita Martinus dum aliquid ageret, semper orabat.

Tertiò, quia anhelitus quandoque est diminutus: & quando anhelitus est paruus, & frigidus in peracutis febribus signum est mortis, eo quòd significet extinctionem caloris naturalis, & defectum virtutis. In acutis verò febribus, id est, in fortibus tẽtationibus, si anhelitus sit paruus, & modicus, id est, si parum cum frigido corde oretur, timendus est casus mortis, id est, mortalis peccati, ex eo, quòd prætendat extinctionem charitatis. Vnde Dominus dicebat Matth. 14. Orate, vt non intretis in tentationem.

Quartò quoq; quia anhelitus quandoq; est corruptus, & fœtidus: quod accidit ex interiorum membrorum corruptione: sicut in leprosis, quorũ anhelitus est fœtidus & corruptus, & aliorũ infectiuus. Nam inficit aerem vicinũ sibi, sicut sibilus basilisci, quia aues supra se volantes occidit. Sic ex mala dispositione, & corruptione animæ interioris, oratio, vel gratiarum actio aliquando est execrabilis, sicut fuit oratio, & gratiarum actio Pharisæi dicentis Luc. 8. Gratias tibi ago domine quia nõ sum sicut cæteri hominum, &c. Hæc enim erat corrupta per superbiam, fœtida per iactantiam, & lætiua aliorum per infamiam: quia alios infamabat dicẽs, Adulteri, raptores, &c. Et etiam vicinum publicanum percutiebat, dicens, Velut etiam hic publicanus.

Otium magnopere esse fugiendum, idque quantum hominibus obsit: & corporis recreatio ac quies quo pacto sit agenda, vt prosit, aliquib. naturalib. rationib. edocetur.

Caput L.

OCiositas, & recreatio hoc facit animæ, quod quies facit corpori: nam quies corporis, aut est nimia, aut nimis pauca, aut sufficiens & temperata. Si sit quies nimia, est multorum humorum generatiua, conseruatiua, & multiplicatiua, & tandem corruptionis inductiua. Vnde etiã aquæ quæ nimis quiescunt putrescunt. Similiter quoque ociositas, & recreatio, si est superflua, generat, & conseruat, & multiplicat humores, id est, malas affectiones, & cogitationes, Eccl. 33. Multam malitiam docuit ociositas. Vnde tandem facit animã in corruptiones ruere peccati. Ber. in serm. Hæc ociositas mater est nugarum, nouerca virtutum. Ipsa enim est, quæ virum fortem fortissimè præcipitat in reatum. Facit enim suffocare virtutẽ, nutrire superbiam, & viam construere ad gehennam. Si autem quies corporis fuerit nimis pauca naturam laxat, non recreat, debilitatem non reparat, & consumptionem deperditi non restaurat. Similiter si nullam, vel nimis modicam recreationem, vel quietem quis animo suo tribuat anima tædio lassatur, debilitas, id est, tepiditas mentis non reparatur, quòd per negligentiam est deperditum non suppletur: quia lassatus animus acidior & pigrior, quàm antè esset efficitur. Si autem quies corporis fuerit temperata, calorem naturalem confortat, sensus reparat, digestionẽ emendat, & corpus mediocriter purgat. Sic moderata recreatio, seu quies animi calorem charitatis confortat: sensus, id est, considerationes sensatas reparat, digestionem, id est, spiritualis cibi, & doctrinæ operationem roborat, & modificat, & animam ab acidia & tædio purgat. Et ideo Sen. in epist. dicit: Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo quietem dato.

Item ociositas, & voluptas sunt causa doloris, & dissipationis animæ & corporis. Cuius exemplũ est: quia (secundum Aui.) quies corporis, & tranquillitas, & dimissio exercitij, coitus plurimus, & præcipuè coitus si per repletionem cibi, frequentia ebrietatis, & præcipuè vinum plurimum in ieiunio ante cibum, quod maximè lædit neruos, sunt præcipuè causa doloris iuncturarum, & podagræ, & sciaticæ: Quies ergo spiritualiter refertur ad somnolentiam, tranquillitas ad pigritiam, dimissio exercitij ad imperseuerantiam, coitus ad luxuriam, repletio verò & ebrietas ad gulam. Hæc ergo sunt illa vitia, quæ primò lædunt animæ iuncturas: sunt enim in anima vis irascibilis, & concupiscibilis, & etiam rationalis, quas oportet esse in anima inuicem coniunctas per participationem, & colligantiam rationis: quod est, quando passiones irascibilis, & concupiscibilis à ratione ordinantur. Et ideo vocantur à Philosopho irascibilis & concupiscibilis virtutes rationales: sed has virtutes lædunt, & disiungunt vitia supra dicta: quia per ociositatem & quietem hebetantur passiones irascibiles: sed per gulam & luxuriam distemperantur passiones concupiscibiles, & sic soluitur colligatio & iunctura rationis. Vel per læsionem iuncturarum intellige læsionem omnium virtutum, quia omnes virtutes (secundum Sanctos, & secundum Philosophos) sunt inuicem connexæ & coniunctæ. Sed tamen prædicta vitia earum

iuncturas dissoluunt: quia per ocium, & somnolentiam, & imperseuerantiam :olluuntur, & separantur virtutum actus: sed per gulam, & luxuriam eradicantur etiam virtutum habitus. Vnde dicitur Iob. 31. de luxuria, quod ignis est vsque ad consumptionem deuorās, & omnia eradicans genimina.

Item hæc vitia inducunt podagram, quæ est læsio, & vastatio pedum: quia scilicet lædunt & dissipant bonas animæ affectiones. Sunt enim affectiones animæ, quidam spirituales pedes, quibus anima mouetur, & vadit ad ea, quæ diligit.

Item sciaticam, quæ lædit anchas, quibus, scilicet fit sessio corporis: quia scilicet huiusmodi vitia etiam impediunt animæ quietem, & stabilitatem, & ita prædicta vitia disiungunt virtutum colligationem, extinguunt animæ affectionem, & auferunt animæ quietationem.

Virtutis patientia bona quæ, & quanta sint: per splenis tres naturales effectus, paucis sed claris aperitur exemplis.
Cap. LI.

PAtientia sanctorum assimilatur spleni.

Primò quidem, quia splen est defectus sinistræ partis suppletiuus. Vnde splen (vt dicit Isido. libro Etym.) dicitur à supplendo, quia partem sinistram iecori contrariam supplet ne vacua maneat, & vt ex opposito ad confortationem stomachi iecori respondeat. Vnde est inter costas, & stomachum positus, propter sinistræ partis infrigidationem, vt per quandam temperantiam factam conseruet stomachi calefactionem. Per sinistram igitur partem aduersitas intelligi potest: in qua virtus hominis euacuaretur, & penitus deficeret: si bonum patientiæ non haberet. Hæc igitur est, vt splen, qui in sinistra parte, id est, furori irascibilis se opponit, vt calefactio stomachi, id est, bonus feruor animi conseruetur. Et hinc est, quòd charitas, quæ est vitalis calor animæ, præcipuè per impatientiam perditur. Vnde Grego. in past. dicit, quòd ipsa quæ mater est omnium, custósque virtutum, per impatientiæ vitium virtus charitatis amittitur.

Secundò, quia splen est sanguinis purificatiuus. Dicitur enim splen duas habere venas, per quarum vnam humorem ad stomachum mittit ad eius confortationem, quantum sufficit eius appetitui, per aliam verò sanguinis fæces, id est, choleram nigram, seu melancholiam ab hepate sibi attrahit. Et ideo substantia splenis est rara & spongiosa propter faciliorem humoris fæculenti attractionem. Et est etiam ipse splen niger propter melancholiæ, cuius est receptaculum, assimilationem: propter hoc est etiam durus, ne facile ab humore fæculento lædatur. Sic quoque patientia fæces, quæ generantur ab hepate, id est, vitia quę proueniunt ex iniuriæ illatione (vt iram, & odium, & inuidiam) attrahit, placando, & sedando, & sic sanguis, id est bonus feruor charitatis remanet purus. Vnde Cassiodorus dicit, quòd patientia est, quæ totius voluptatis fæces abstergit, ipsa est, quæ limpidas animas Deo reddit. Est ergo patientia ad modum splenis nigra, id est, obscura in pœnæ susceptione, sed dura, id est, fortis in pœnæ tolleratione. Vnde etiam Cassiodo. dicit, quòd patientia est, quæ omnia vincit aduersa, non colluctando, sed sufferendo, non murmurando, sed Deo gratias agendo.

Item patientia spongiosa est, id est, attractiua ex consideratione: quia videndo, & considerando patientiam alicuius, & iratus attrahitur ad placationem, & inuidus, vel inimicus ad eius dilectionē. Vnde (sicut Chrysostomus dicit) nihil ita confusionem facit ingerenti mala, sicut fortis tolerantia patientis, & neque verbo, neque opere reddere vindictam.

Tertiò quoque, quia splen est risus causatiuus. Communiter enim dicitur, quòd felle irascimur, corde sapimus, iecore amamus, cerebro sentimus, sed splene ridemus. Sic quoque fortitudo, & luctus patientiæ præsentis, erit nobis causa risus, id est, æternæ lætitiæ, secundum illud Prouerb. 31. Fortitudo, & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo. Ioan. 16. Tristitia vestra vertetur in gaudium.

Peccati miseria multiplex, quæ senis miseria comparatur, ac phlegmatis, hydropisia febris paralysia, epilepsia ac demique lethargia morbi vitia quamplurima describuntur: quibus non obscurè tota peccati malignitas pluribus auctoritatibus & exemplis declaratur.
Cap. LII.

PEccatum assimilatur senio.

Primò quidem, quia senex multis miseriis subditur. Nam sicut dicit Cyp. de abusu sæc. Senectute confectus homo ad interitum properat, oculi caligant, aures grauiter audiunt, capilli fluūt, facies in pallorem mutatur, dentes lapsi numero minuuntur, cutis arescit, flatus non suauiter olet, pectus suffocatur, tussis cachinnat, genua trepidant, talos, pedes tumor inflat, humor interior euanescit, his omnibus aggrauatur. Et hæc omnia ruituram iam iámque domum corporis cito prænunciant. Similiter etiam per peccatum homo multis miseriis suppeditatur. Prouerb. 14. Miseros facit populos peccatū: vnde peccator ad modum senis ad æternum interitum properat. Hebr. 8. Quod antiquatur & senescit, prope interitum est.

Item in homine peccatore caligāt oculi interiores per ignorantiam. Psal. 68. Obscurentur oculi eorum, ne videant. Obsurdescunt aures per inobedientiam. Act. 25. Auribus suis grauiter audierunt.

Item capilli fluunt ex capite, id est, bonæ cogitationes à mente per malitiam. Facies, scilicet, interior, id est, conscientia, pallescit, id est decoloratur per immunditiam. Thren. 4. Mutatus est color optimus. Dentes, id est, boni viri, siue amici ei adhærentes, ab eo separantur, & minuuntur per infamiam. Cutis, id est, exterior cuta pauperum arescit per auaritiam deficiente humore charitatis. Iob 7. Sordibus pulueris cutis mea aruit.

Item peccatoribus pectus suffocatur, quia videlicet sputis, & tussibus grauatur. Sputū est immunditia, quę per os proiicitur: vnde signat in peccatore verba inordinata, vel turpia, quæ peccatores sine angustia retinere non possunt. Iob 4. Conceptum sermonem tenere quis poterit? Et Eccles. 19. Sagitta infixa fœmori canis, sic

nis,sic verbum in corde stulti. Canis enim non quiescit, quandiu saggitta femori eius infixa non exierit: & sic stultus, quandiu verbum non emiserit. Tussis autem est angustia pectoris,& significat in peccatoribus angustiam conscientiæ,vel pœnæ. Rom. 1. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum.

Item est etiam in peccatoribus tremor genuum,id est,timor cordium. Pro. 10.Pauor his , qui operantur malum.

Item tumor pedum,id est,superbia appetituum appetendo glorias,& pompas, quæ omnia conscientiam grauant , & futuram animæ in æternum supplicium ruinam prænunciant.

Secundò peccatum assimilatur senio,quia senex tædio afficitur:sic peccatū,quia deordinat animū,& grauat per pœnam & tædium. August. confess.lib. 1. Iussisti domino, & sic est , vt pœna sibi sit omnis inordinatus animus. Iob. 10. Tædet animam mea vitæ meæ.

Tertiò,quia senex morbis grauatur. Sic peccatores morbis grauantur diuersarum passionum;vt nunc afficiantur tristitia, nunc inuidia,& cæteris talibus Psal. 15. Multiplicatæ sunt iniquitates eorum,&c.

Quartò , quia senex tristitia præmitur. Psal 18. Si autem in potentatibus , octoginta anni , amplius eorum , labor & dolor. Similiter peccatores, siue ex remorsu conscientiæ , siue ex vindicta culpæ , scilicet, quando præmuntur ab hominibus, vel à Deo, siue ex conuersione pœnitentiæ , oportet similiter tristes effici. Ps. 11. Tribulationem,& dolorem inueni.

Quintò,quia senex piger efficitur,quia vires corporis ei minuuntur. Similiter peccatum inducit defectum virtutum , & pigritiam spiritualium laborum. Pro. 10. Propter frigus , scilicet malitiæ, piger arare noluit,id est,noluit bonis operibus laborare.

Sextò , quia in sene calor naturalis extinguitur , & sic extinguitur in peccatore calor charitatis , quia refrigescit,& paulatim ad extinctionem tendit. Mat. 24. Et abūdabit iniquitas,& refrigescet charitas multorū.

Septimò,quia in sene humor dissoluitur:& sic dissoluitur humor luxurię , & fluxus concupiscentiæ in peccatoribus. Ezechiel. 22. Sicut fluxus equorum, fluxus eorum.

Octauò,quia in sene virtus regitiua corrūpitur, virtus autem regitiua est rationis prudentię,cuius rectam æstimationem (secundum Philosophum) corrumpit in peccatoribus carnis concupiscentia. Dan. 16. Species decepit te, & concupiscentia subuertit cor tuum.

Nonò in sene caro consumitur,quod etiam ad literam nonnunquam in luxuriosis cōtingit, quorum corpora frequenter minuuntur , vel consumuntur ex nimia emissione humoris nutrimentalis , siue seminalis. Luc. 15. Dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè. substantiam , scilicet non tantum temporalem (vt diuitias,) sed etiam naturalem,scilicet carnis suæ.

Decimò in sene nerui contrahuntur , & ideo senes curui efficiuntur. Sic per cōtractionem auaritię incuruatur anima ad suspectum terræ , id est ad appetitum, siue cogitatum terrenorum bonorum. Psal. 17. Miser factus sum ego,& curuatus,&c.

Vndecimò , in sene cutis rugatur , id est exterior conuersatio in peccatore deformatur. Iob. 16. Rugæ meæ testimonium perhibent contra me.

Duodecimò in sene omnis virtus corporis annullatur. Et sic præcipuè omnis virtus animæ vacuatur Psal. 37. Dereliquit me virtus mea.

Decimotertiò, quia senex ab hominibus vilipenditur. Et sic peccator quandoque efficitur infamis,& ab omnibus despectibilis. Psalm. 21. Ego autem sum vermis,& non homo,opprobrium hominum, & abiectio plebis.

Decimoquartò,quia senex omnibus hominibus onerosus efficitur : & hoc specialiter facit vitium iracundiæ,& præcipuè in homine stulto, secūdum illud: Pro. 27. Graue saxum, & onerosa arena , sed ira stulti vtroque grauior.

Item peccatum assimmilatur somno.

Primò,ratione voluntatis, quia , scilicet voluntariè aliquis ad dormiendum se ponit,& propriæ voluntatis arbitrio etiam in peccatum ruit. Ose. 10. Confunditur Israel in voluntate sua. Aug. de duabus anim. Peccatum adeo est voluntarium, quod si non esset voluntarium,non esset peccatum.

Secundò ratione breuitatis , quia quisquis ad dormiendum se ponit,non diu dormire intendit , sed tamen frequenter decipitur,quia non quando vult excitatur. Sic quanquam ille qui peccato consentit, proponit cito de peccato exire , tamen vt plurimum decipitur,quia diutius à peccato tenetur:& quādoq; etiam in eo moritur : sicut moritur lethargicus dormiendo. Ioan. 8. Moriemini in peccato vestro. Iudit. 4. Soporem morti socians.

Tertiò ratione sensibilitatis,quia scilicet somnus ligat , & immobilitat sensum. Nam in sommo (secundum Aris. de som.& vig.) interiora loca calent,& exteriora frigent,quia fit reuocatio caloris ad interiora. Et tunc fumus plurimū in stomacho generatur, qui dum ad cerebrum ascēdit,& vias sensuum ibi claudit,organum primi sensus communis oppilatur,cūmque ab eo omnes sensus particulares oriantur , dum ille ligatur, omnes alij à suis actionibus retrahuntur. Sicut ergo somnus ligat & immobilitat sensus corporis , ita quoque peccatum ligat,& immobilitat sensum mētis, scilicet vt peccator nō rectè sentiat,quod oporteret, aut non eligat facere,quod sentit,vel cognoscit esse faciendum. Vnde tolit peccatum virtutem cordis operatiuam, siue motiuam ad benè operandum,scilicet charitatem. Nam fides per quam est cognitio boni per dilectionē operatur. Sicut Apo. dicit Gal. 5. Et in hoc etiam peccatum assimilatur somno : quia sicut dicit August. de quā. anim. dum humor extrinsecus temperatus vi caloris resoluitur in fumū,petit cerebrum, & ibi resolutus distillat inferius frigidus , licet illuc ascenderit calidus : & sic distillando remittit calorem cordis , & per consequens processum operationum impedit , eo quòd cor sit principium omnis operaminis. Eodem etiam modo peccatum sua frigiditate mortificat calorem cordis,id est amoris, seu amorem charitatis, & sic impedit processum omnis boni operis. Vnde peccatori dicitur, Prouerb. 6. Vsquequo piger dormis? scilicet, bene operando.

Quarto, ratione falsitatis. Frequenter. n. somniant dormientes, & somniando decipiuntur per somnia illusiua, & falsa: & sicut somnus inducit in dormientibus somnia falsa, & deceptiua, ita peccatum in hominibus inducit falsas æstimationes, & temeraria & non vera iudicia. Pro. 14. Stultis illudit peccatum.

Item peccati corruptio assimilatur corruptioni phlegmatis, ex qua fiunt homines tardi, obliuiosi, & somnolenti. Similiter ex peccato fiunt homines tardi ad operandum bonum, obliuiosi vt non recogitent Deum, secundum illud: Oblitus es domini creatoris tui.

Item somnolenti, id est, pigri, vel tepidi in prosequendo inceptum. Imitatur etiam phlegma naturam aquæ hyemis, & decrepitę ætatis. Similiter status peccati habet naturam aquæ, quia inundatione periculosus, fluctuatione turbidus, & motibus instabilis. Nam impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, vt dicit Isa.

Item habet naturam hyemis: quia tempestatibus, id est, tentationum procellis lacessitur.

Item habet naturam decrepitæ ætatis, id est veteris hominis, scilicet Adæ defectum, & inobedientiam.

Itē phlegma per os purgatur: quia ipsa peccati corruptio per oris confessionem expiatur. 1. Cor. 5. Expurgate vetus fermentum. & Ro. 10. Ore confessio fit ad salutem.

Item peccatum assimilatur hydropisi.

Primò, quia in omni hydropisi est ægritudo hepatis secundum Auicen. Non enim, vt ipse dicit, accidit hydropisis absque ægritudine hepatis propria, vel communicata, licet quandoque ægrotet hepar, & non sequatur hydropisis. Et pręcipua causa, & quasi cōiuncta hydropisis est debilitas digestionis hepaticę, per quam purum ab impuro separatur. Et ideo non incongruè hepar rationem designat, in qua discretio est, bonum à malo separans, & discernens. Quod ergo in omni hydropisi cōmunicat ęgritudo hepatis, ostendit, quod in omni peccato accidit ignorantia aliqua, vel error rationis. Vnde. Aris. in Ethi. Omnis malus ignorans. quod autem non omnem ægritudinem hepatis comitatur hdyropisis, est, quod non omnē rationis ignorantiam sequatur peccati malitia. Nā est aliqua ignorantia inuisibilis, in qua est nullū peccatum. Debilitas an hepaticæ digestionis, quæ est causa coniuncta hydropisis, est effectus, siue inconsideratio rationis circa particulare eligibile quæ est proxima causa peccati. Licet enim ratio dictet omnem fornicationem esse malam, & cauendam: tamen quando particulariter tentatur homo de hac fœmina, illud generale dictamen rationis non curat, neque attendit, vnde quòd eligit, vt tunc fornicari, est rationis debilitas, & defectus non considerantis malitiam huius actus.

Secundò, quia inest in hydropicis corruptio complexionis, ex qua (vt Auicen. dicit) mutatur color corporis, & faciei ad albedinem, & citrinitatem. Vnde est signum commune hydropisis mutatio coloris. Sic autē bona complexio corporis consistit in debita ordinatione, siue temperantia humorum, qui sunt in ipso corpore. Sic bona complexio animæ consistit in debito ordine, & moderamine passionum, quæ sunt in appetitu sensitiuo. Vnde sicut corruptio complexionis corporis est ex distemperantia humorum, sic corruptio complexionis spiritualis est ex distemperātia, & inordinatione passionum: puta iræ, vel timoris, gaudij, vel similium. Quod ergo ī hydropico est corruptio complexionis ex distemperantia humorum, ostendit, quòd in peccato, siue peccatore est corruptio sensitiui appetitus ex distemperātia passionum. Sed per faciei, siue corporis exteriorem calorem accipe hominis conuersationem, qui scilicet in hydropico mutatur, quia scilicet in homine peccante ex ipsa inordinatione interiori etiam exterior conuersatio & vita deformatur: vnde ipsa dehonestatio cōuersationis exterioris: commune signum est ægritudinis interioris. Eccle. 19. Amictus corporis: & risus dentium, & ingressus hominis, enunciant de illo.

Tertiò, quia est in hydropicis corruptio digestionis. Vnde etiam est in eis, vt plurimum paucitas appetitus cibi propter vehementiam appetitus aquæ. Quandoque etiam fit in hydropisi fortis appetitus (vt Auicen. dicit.) quia igitur per digestionem paratur cibus, vt apponatur corpori, & prosit ei. cibus autem mentis est sermo Dei, accipere per cibi digestionem verbi Dei memoriam, & affectionem.

Per hanc enim doctrinā verbi paratur, vt impleatur opere, & in perfectum nutrimentum animæ conuertatur. Quod ergo in hydropico corrumpitur digestio cibi, ostendit quòd in peccante homine deficit affectio verbi Dei, quia scilicet non debitò modo afficitur ad doctrinam spiritualem, & ad ea quibus anima pascitur: vnde tantus fit in eo appetitus aquæ, id est, amor transitoriæ substantiæ, quòd debilitatur appetitus cibi, id est, deficit amor verbi, & spiritualis nutrimenti. Quandoque tamen accidit eis post peccatum compunctio, & vehemens appetitus boni.

Quartò quoque est in hydropisi exuberantia humoris, qua scilicet, replentur membra vel loca vacua nutrimenti. Et hæc exuberantia humorum est in homine peccatore intemperantia illiciti amoris. Fertur enim peccatoris dilectio, aut ad carnis delectabilia, quod pertinet ad membra, & talis est amor luxuriosi: aut ad gulæ cibaria, quod pertinet ad loca vacua nutrimenti, & talis est amor gulosi: aut temporalia, vt diuitias, aut honores: quod pertinet ad humores q fluidi sunt, & instabiles, sicut & hæc temporalia. 1. Io. 2. Mundus transit, & concupiscētia eius & talium rerum amor est amor auari, & superbi.

Quintò inuenitur in hydropisi tumefactio corporis, quæ (secundum Auic.) quādoque incipit à femore, aliquando à pedibus, aliquando à dorso, aliquādo à renibus. Similiter in peccatore inuenitur tumor superbiæ, & inobedientiæ quæ est initium omnis peccati, & hoc aliquando est à femore. i. ab humore filiorum, quia ex femore præcipuè egreditur generatio filiorū. Exod. 1. Fuerunt omnes animæ quæ egressæ sunt de femore Iacob &c. Multi enim propter carnalem filiorum amorem peccata multa faciunt, & Dei mandata transgredi præsumunt.

Aliquando verò ex pedibus. i. ex affectibus tēporalium

lium siue diuitiarum, siue bonorum. Sunt enim velut animæ pedes, quib. bene vel malè curritur, ipsius animæ affectiones. Nam auari & ambitiosi his pedibus ire præsumunt contra mādata Dei. Prou. 1. Pedes illorū ad malum currunt. Aliquando est à dorso. i. ab impatiētia tolerandi aliquid onerosum vel graue. Nam dorso feruntur onera: & hoc est in acidiosis, qui contra Deum intumescunt, vel contra superiorem imponentem, vel mandantē aliquid onerosum. Iob 15. Quid tumet contra Deum spiritus tuus? Quandoque verò ex renibus, id est ex appetitu voluptatum gulæ, vel luxuriæ: quia ex renibus materia fluit voluptatis & delectationis carnalis. Psal. 140. Corruperunt me renes mei.

Sextò, in hydropisi est deformatio coloris propter corruptionem cōplexionis, & declinat color hydropici, vt suprà tactum est, aliquando ad albedinē, aliquando verò ad citrinitatem, aliquando ad adustionem, & nigredinē, sicut in pleuretico, aliquando declinat ad viriditatem, vt cum procedit hydropisis ex apostemate calido splenetico. Similiter in peccatoribus ex malitia interiori deformatur color. i. apparentia, & cōuersatio exterior. In quibusdam quidem dealbatur per apparentem iustitiam, sicut in hypocritis, quibus Christus dixit Matth. 23. Væ vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis. In quibusdam verò denigratur per publicam infamiam. Thr. 4. Denigrata est super carbones facies eorum. In quibusdam citrinatur iracundia, & sæuitia. Nam (sicut dicit Ioannicius) cum humores frigidi calesiūt, mutatur color albus in citrinum, vel rubeū: Sic hypocritæ, qui primò videbantur frigidi. i. mites, in altitudine potestatis positi efficiuntur iracundi, & sæui. Et sic qui videbātur albi & frigidi. i. puri, & mansueti, calescentes iracundia apparent citrini, & ignei. 2. Mac. 3. Facies & color immutatus, &c. Quidam verò etiā peccatores virescunt aliquando per popularem gratiam, & famam. Nā color viridis est color maximè gratus oculis, sed tamen talium gratia fallax est, & vana, secūdum illud Prouerb. 31. Fallax gratia, &c.

Septimò, in hydropisis inuenitur sitis magnitudo: proprium enim est hydropicis (sicut Beda dicit) vt quanto amplius bibunt, tanto amplius sitiant: quod est (secundum Auic.) propter complexionē in hepate facientem sitim: aut propter opilationem, propter quam non attrahit ad hepar aliquid quod sitim sedat: aut propter aliam aliquā causam sitim facientē, quę ex potu non remouetur, nisi fortè per accidēs: sicut accidit in terra originis meæ. s. in Castello Sancti Geminiani, quod est in partibus Thusciæ, x. miliaris distans à ciuitate Senarum. Ibi enim fuit quidam vir nobilis & pauper, qui factus est hydropicus, & toto ferè corpore tumidus. Cumque siti insatiabili cruciaretur, nec potus ei petenti ab aliquo porrigeretur: cū iaceret prope locum, vbi quoddam ædificabatur palatium, quadam die cùm solus esset, vidit ibi tinam magnam aqua plenam, in qua veteres lateres mollificabantur, vnde ex admixtione calcis lateribus adhærentis, aqua dealbata erat, ad quam aquam ille accedens in magna quantitate bibit, & post potum in lecto se ponens, & paululum obdormiens, post somnum ex virtute illius aquæ, seu ex calcis adustione, tā magno fluxu ventris solutus est, vt hydropisis euacuata sua materia & causa, penitus ab eo tolleretur, & etiā sitis cū ea. Est autē inordinata sitis hydropici, inordinatus appetitus peccādi, qui in omni quasi peccato insatiabilis inuenit. Vnde Ps. 106. Esurientes & sitiētes, anima eorū in ipsis defecit. Sed specialiter hæc sitis insatiabilis (vt dicit Beda) appropriat auaris: quia non satiantur oculi eorum diuitiis. Eccles. 4.

Item peccatum assimilatur febri: quod patet primò de febris descriptione. Nam febris (secundum Aui.) est calor extraneus accensus in corde, procedens ab eo, mediantibus spiritu, & sangine per arterias, & venas in totum corpus, & inflammatur in eo inflāmatione, quæ nocet operibus naturalibus. Similiter peccatum calor est extraneus homini, id est, non naturalis appetitus, qui est contra rationem. Vnde August. dicit, quod peccatum non est naturale, sed vitium naturæ appetentis id quod non est sui ordinis: & accēditur in corde: quia de corde exeunt cogitationes malę, &c. Matt. 15. Vnde à corde procedit peccatum, mediantibus spiritu & sanguine, i. cogitatione & delectatione: per arterias & venas, i. per locutiones & operationes, siue verba & opera, & impediuntur operationes naturales, i. virtuosæ, & rationales, quę propriè competunt homini, secundum naturam suam, quæ rationalis est. Vnde de homine peccante dicitur Ps. 48. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus.

Secundò, patet dicta similitudo ex febris distinctione. Nam (sicut ipse Auicen. tradit,) Aliqua febris procedit ex membris radicalibus, vt ethica: aliqua ex humoribus, vt putrida: & quædam ex spiritualibus, vt ephimera: Ethica enim febris prima accensione sua accenditur in membris radicalibus, puta in corde. Caliditas enim hepatis non est ethica, sed aliquando perducit ad ipsam: & similiter pulmonis & stomachi. Et est exemplum accensionis huius febris, sicut si aliquis calefaciat aquam per parietes balnei, aut per ollam coci, aut per follem ferrarij. Per hanc ergo febrem signantur peccata prælatorum & clericorum, qui sunt quasi radicalia, & originalia membra ecclesię, ex quibus bona & mala proueniunt cæterorum. Est ergo triplex species ethicæ, designans triplex vitium clericorum.

Prima est, quæ consumit humiditatem nutrimentalem, iam sparsam & vnitam in membris, & proximam coagulationi, quæ vocatur ros, & est sicut oleum in lucernam infusum. Et hæc species febris est amor inordinatus carnalis, scilicet, suuptius, vel consanguineorum, & nepotum, qui communiter inueniuntur in clericis, desiccans in eis amorem pietatis, quæ expandi deberet in membris, id est, in indigentibus, & pauperibus subditis. Nam ea, quæ debeant dare pauperibus, sibi, aut auarè retinent, aut malè consumunt, aut consanguineis largiuntur, vt magnificentur, & ditētur. Vnde Bern. in Can. Timeāt ministri ecclesiarū, q in terris sanctorū, quas possidēt, tam iniqua gerunt, vt stipēdiis quæ sufficere debeant, minimè contenti, superflua, quibus egeni sustentandi essent, impiè sacrilegéq; sibi retinent, & in vsus suæ superbiæ atque luxuriæ, victum pauperum consumere non verentur duplici profectò iniquitate peccātes, qui & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

Sextò, clericus, vt idem dicit, cui concessum est, vt ad necessitatem viuat, de altario non superbiat, nó luxurietur, nec intendat, vt de clericatu ditior fiat: non sibi de bonis ecclesiæ ampla palatia fabricet, mutans quadrata rotundis: neque loculos inde congreget, neque in vanitate, & superfluitate dispergat, non extollat de facultatibus ecclesiæ, consanguineos, aut nepotes, ne filios dixerim.

Secunda species ethicæ consumit humiditatem iam attractam ad locum nutritionis, & propinquam permutationi, siue conuersioni: quæ scilicet, humiditas est sicut oleum inhibitum in corpore lycni, & vocatur eam bium. Et hæc designat in clericis vitium carnale, quo destruitur in eis humor deuotionis spiritualis, quo nutriri deberent, & esse pleni. Vnde tales non sunt digni Domino ministrare, præcipuè in sacramento Eucharistiæ. Vnde Bernard. ait: In multis multipliciter regnat fornicatio, qui putitatis auctori, impuro corde & corpore ministrantes, non verentur stare ante angelum Dei, qui secet medios, & disperdat: sed omnino audent agni immaculati sacras contingere carnes, & intingere in sanguine Saluatoris manus nepharias, quib. paulò ante (proh dolor) in meretrices attrectauerant. Et sic altaria circuire, sic & ecclesias frequentare: cùm tamen eis huiusmodi laus execrabilis, & oratio fiat in peccatum.

Tertia species ethicæ consumit humiditatem, cum qua continuantur partes membrorum similium partium à principio creationis: vnde vocatur glutem, & est sicut humiditas cui continuantur partes totum, de quo factum est bitumen, & per destructionem talis humiditatis partes membrorum veniunt ad separationem: & hæc febris designat in clericis peccatum simoniæ. Talis enim humiditas gratiam spiritualem designat, quæ est glutem quo partes membrorum similium partium, id est fidelium mentes, qui vnius fidei, & charitatis participes sunt, adinuicem connectuntur: sed hanc humiditatem gratiæ simoniaca prauitas consumit, dum ipsius gratiæ cœlestis dona illicitè vendit, vel emit. Alia autem febris est putrida, ex humorum putrefactione causata, & hac febre æstuant laici in quibus sunt humores putridi, id est affectus corrupti, quorum quidam laborāt continua, scilicet auaritia, cuius scilicet appetitus est cōtinuum lucrum: vellet enim auarus lucrum suum nunquam terminari. Vnde Secundus Philosophus Adriano quærenti, Quid est quod nunquam finit hominem esse lassum? Respondit, quòd lucrum, præcipuè autem vsura die ac nocte continuè multiplicat lucrum: quidam verò laborant quotidiana, id est, gula in qua quotidie peccatur: vnde signatur per Pharaonem, qui omni die exigebat certam mensuram laterum, vt habetur in Exod. 5. Quidam verò laborant tertiana, id est iracūdia, quæ ad modum febris cor accendit, & inflammat. Est enim ira inflammatio sanguinis circa cor, secundum Damascenum, sed tertiana propter tres gradus iræ, quos Dominus assignauit, cum dicit Matth. 5. Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, qui autem dixerit, Racha, reus erit consilio: qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ.

Vnde attendendum, quòd sicut crescit gradus culpæ, sic & creuit ordo sententiæ. vnde rectè ira sine voce, consilio ira cum voce contumeliæ, gehennæ ignis mancipatur (secundum August.) in primo enim ira tantùm, in secundo ira & vox: in tertio ira & vox cum expressione irrisionis. Dicit enim Gregorius, quòd iudicium est etiam discussio, consilium sententiæ diffinitio, gehenna ignis sententia excommunicationis. Quidam verò laborant febre quartana, id est acidia, quæ scilicet, est febris tardior cæteris, habet enim tempus suum, scilicet diem determinatum, & horam suæ accessionis. Vnde Ioan. Cassia. de instit. monac. 10. lib. dicit, Acidia circa horam sextam maximè monachum inquietat, vt quædam febris ingruens tempore præstituto, ardentissimos æstus accensionum suarum solitus ac statutis horis animæ inferens ægrotanti.

Istæ ergo sunt febres, quibus socrus Petri id est, Iudæorum synagoga, vel peccatrix anima laborabat, siue secularis matrimonio iunctus. Luc. 4. Socrus autem Petri tenebatur magnis febribus.

Tertia febris ex spirituum calefactione proueniens, dicitur ephimera, ab ephimero pisce, qui modico tempore viuit, vt suprà 4. Libro. Et similiter huiusmodi febris modico tempore durat. Hæc ergo febris designat peccata religiosorum, quia febris ephimera habet eausam aliquādo ex parte animę, scilicet ex passionibus, vt ira, gaudio, vel huiusmodi, aliquando verò ex corpore, scilicet ex nimio labore, vel vigilia, & huiusmodi: quandoque verò ab exteriori aere, scilicet distemperato nimio frigore, vel calore Solis & huiusmodi. Similiter vitia religiosorum sunt, vel ex passione interioris tentationis, vel ex inordinatione indiscreti feruoris, qui frequenter facit eos assumere supra posse in vigiliis, abstinentiis, & aliis laboribus, ex quibus nonnunquam incurrunt, vel acidiam, vel desperationem, vel amentiam, & huiusmodi. Vel ex parte exteriori, scilicet ex assiduitate, & familiaritate secularis conuersationis: quia incautè & assiduè cum secularibus conuersando, & eorum se negotiis implicando, multa vitia incurrunt.

Item peccatum assimilatur paralysi, quo ad quatuor, Primò, quantum ad subiectum: quia paralysis secundum Auicennam, quandoque est in toto corpore præter caput, quandoque est in vno latere tantùm.

Item peccatum assimilatur paralysi quo ad quatuor:

Primò, quantum ad subiectum, quia paralysis, secundum Auicennam, quandoque est in toto corpore præter caput, quandoque est in vno latere tantùm, quandoque in vno membro tantùm, sic inter peccatores illi sunt quasi ex toto paralytici, qui totum tempus vitæ suæ male expendunt, excepto capite, id est, tempore innocentiæ, scilicet, ætate puerili post baptismū. Quidam enim statim cum attingunt ad annos discretionis, incipiunt facere mala, & semper continuant in peius vsque ad mortem, & tales sunt potius dicendi dæmones, quàm homines: quia (secundum Hiero.) humanum est peccare, sed diabolicum est perseuerare. Sed quasi in vno latere paralytici sunt q licet aliquā partē vitę expendant in peccatis, tamen postea conuertuntur, & bene viuunt in residuo tempore, vt Magdalena.

Sunt

Sunt autem duo tempora vitæ quasi duo latera in corde. Nam vt dextrum, est tempus iuuentutis: vt sinistrum verò, tempus senectutis. In quibusdam ergo paralyticatur dextrum, scilicet in his qui malè viuunt in iuuentute: sed sinistrum in his, qui malè viuunt in senectute. Sed quamuis in corpore periculosius sit perdere dextrum quàm sinistrum: in tempore tamen est econtrario, quia peius est male viuere in senectute quàm in iuuentute. Nam tanto culpa senis damnabilior est, quanto sit morti propinquior, vnde Hug. 2. li. de cla. ani. dicit: inter abusiones seculi huius, sola maior est senis obstinatio, qui morti proximus, mortis non abhorret aduentum, qui quasi ad ostium huius mundi positus, foris spectat, non tamen vitæ præsentis attendit egressum, nec futuram considerat: audit nuncios mortis, & credere non vult eis. Tres enim sunt nuncij mortis, casus, infirmitas, & senectus. Casus nunciat mortem latentem, infirmitas apparentē, senectus præsentem ex incertitudine mortis, timor, ex infirmitatis grauitate dolor, ex certitudine senectutis non obstinatio, sed afflictio, & humilitas sequi debet. In vno verò membro tantum paralytici sunt, qui licèt aliquando peccent, tamen cito redeunt, sicut fecit Petrus.

Secundò assimilatur peccatum paralysi propter effectum, quia paralysis aliquando tollit sensum, faciēs scilicet membrum stupidum, & insensibile: aliquādo verò tantùm tollit motum aliquando verò vtrunque. Similiter peccatum, aliquando tollit sensum. i. visum rationis, sicut in luxuriosis, in quibus quasi ratio absorbetur à voluptate carnis. Dan. 14. dicitur de senibus luxuriosis, Auertunt sensum suum, vt non recordarentur iudiciorum iustorum. Aliquando verò tollit motum, scilicet boni operis, vt in acidiosis. Exod. 15. Fiant immobiles quasi lapis. Aliquando verò tollit vtrunque, sicut in hæreticis, qui neque rectè sentiunt neque operantur.

Tertiò assimilatur peccatum paralysi quo ad pulsum. Nam pulsus paralytici (secūdum Aui.) est tardus, rarus, & debilis. Pulsus autem cum procedat à corde, & detinetur ad manū siue ad brachium, designat bonum propositū cordis, quando opere impletur. Hoc similiter in peccatoribus accidit tardè, aut rarò, aut debiliter fit, quod præcipuè apparet in vsurariis. Quia licèt aliquando compungantur, & restituere proponant, tamen rarò perueniūt ad hoc, vt bene restituāt: quia aut tardè restituunt, differendo vsque ad mortē: aut si restituunt citius, debiliter tamen; quia cum tristi corde, & non vera intētione cum remissionis astuta procuratione.

Quartò assimilatur peccatū paralysi, quoad signationem, quia legitur in Euangelio dominus tres paralyticos curasse, vnum qui iacebat in multitudine languētium. Io. 5. Alium qui iacuit in grabato. Mat. 9. Alium qui fuit seruus Centurionis, qui iacebat in domo. Mat. 7. Per primum autem signantur malè retinētes, per secundum malè expendentes, per tertium malè acquirentes, vt sunt vsurarij qui etiam iacendo in domo malè acquirunt.

Item peccatū assimilatur epilepsię propter tria. primo, quia in epilepsia (secundum Aui.) est sensus, & motus priuatio, quæ tamen priuatio sensus & motus fit non totaliter, sed in parte. Et est ratio, quia materia quæ est causa epilepsiæ, interiori ventriculo cerebri facit oppilationem non completam, & ideo impedit trā situm virtutum sensus & motus in membris integrè fieri, non tamen totaliter intersecando. Similiter peccatum tollit quidem peccatori sensum. i. discretionē boni, & mali, scilicet prudentiam, sed non totaliter, quia licet tollat ei prudentiam, & sapientiam spiritualem secundum illud Deut. 32. Gens sine consilio est, & sine prudentia: non tamen tollit prudentiam secularem, vel astutiam naturalem, siue experimentalem, immo in huiusmodi sensu magis vigent peccatores quā iusti, secundum illud Luc. 16. Filij huius seculi prudētiores filiis lucis sunt in generatione sua. Vnde facit diabolus peccatoribus, quod voluit facere Naas Amonites viris Iabes Galaad, quia petiuit eruere oculos eorum dextros, non curans relinquere sinistros, quasi enim dexter oculus est prudētia spiritualis, sed quasi sinister, est prudētia, siue astutia secularis: Apost. Rom. 11. Cæcitas ex parte contingit in Israel: Similiter tollit peccatum motum boni operis: sed non totaliter: quia licet quo ad meritum, non tamen quoad exercitium. Quia etiam multi peccatores faciunt plurima opera de genere bonorum, sicut eleemosynas & huiusmodi, quę, licet in peccato facta non valent quo ad vitam æternam: tamen valēt ad euadendum flagella temporalia, & disponunt etiam ad pœnitentiam, & ad plura alia.

Secundò est in epilepsia corporis prostratio. Nam epilepsiam præcedit spasmus propter nocumentum oppilationis iam dictæ. Vnde non est possibile (vt dicit Auicen.) quòd epilepsiam patienti remaneat erectio corporis. Similiter peccatum prosternit hominē à rectitudine iustitiæ, & vnum peccatum facit ipsum cadere in aliud, ita, vt sit impossibile ipsum cum peccato diu stare, quin cadat, Vnde Gregor. in ho. dicit, quod peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.

Tertiò epilepsia est tremor, & exagitatio, licèt fortior, & minus fortis secūdum quantitatem humoris. Similiter peccatum reddit hominem tremulentum, & timidum. Pro. 10. Pauor his qui operantur malū. Est enim timida nequitia, sicut dicitur Sap. 17. Seneca, Nihil timidum facit animum, nisi reprehensibilis vitæ conscientia.

Item peccatum exagitat hominem: quia reddit eum instabilem, & inquietum. Thre. 1. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est.

Item peccatum assimilatur lethargiæ propter tria: primo, quia morbus lethargiæ inducit febricitationē: est enim lethargia (sicut dicit Auic.) apostema phlegmaticum factum intra craneum capitis. Et quòd fit ex humore phlegmatico patet, quia generatur ex potu eo, quod potius generat humorem phlegmaticum, in quo sunt euaporatio, & putrefactio. Vnde vt plurimum generatur ex comestione cæparū, & repletione nimia stomachi, & à multitudine potus, & à multitudine comestionis fructuū. Sic ergo lethargia est apo-

stema ex humore phlegmatico putrefacto, &(sicut Auicen. dicit) in apostemate facto ex humore putrefacto communiter fit febris lenta: & ita patet, quòd in lethargia fit febricitatio. Sed quid est istud apostema in craneo, nisi peccatum in ani ma? Hoc comitatur febris, quæ est innaturalis, & intemperatus calor, quia communiter sequitur peccatum aliquis intemperatus, & irrationabilis amor. Nam peccator à creatore auersus, inordinato amore ad creaturam conuertitur, sicut auarus ad pecuniam, superbus ad excellentiam, luxuriosus ad delectationem voluptuosam, ad quæ peccator quanto ardentius inhiat, tanto periculosius & fortius febricitat.

Secundò lethargia causat dormitationē, præcipuè (vt dicit Au.c.) cum lethargia est in substantia cerebri fit subeth fortior. & difficultas motuum est maior. dicitur autem subeth somnus superfluus, & grauis, vnde talis vix potest ad horam excitari. Sic peccatum aliquando ita infigitur cerebro. i. animo, vt faciat peccatorem dormire. i. in statu peccati immobilē permanere: & si aliquando molestatus. i. aliqua aduersitate angustiatus, vel arctatus ad horam excitetur, scilicet vt malum statum suum videat, & consideret, tamē statim ad solitum somnum. i. immobilitatem suam, & negligentiam redit: surgere contemnens. Vnde contra eum clamat Salomon dicens. Pro. 6. vsquequo piger dormis. Tertiò lethargia causat obliuionem. Est. n. obliuio corruptio memoriæ, quæ, vt plurimum, accidit ex frigiditate, quandoque. n. fit ex apostematibus cerebri, & propriè frigidis, vnde cum lethargia sit apostema cerebri phlegmaticum, & per consequens frigidum, ideo memoriam corrumpit, & obliuionem inducit. Sed quid est frigidum apostema, nisi peccati malitia, quæ calorem charitatis extinguens animam frigefacit, & Dei obliuionem inducit? Talem lethargiam patiebatur ille, cui scriptura dicit. Deu. 32. Deū qui te genuit dereliquisti, & oblitus es domini creatoris tui.

Peccatorem qui & Diaboli seruus iure nuncupatur seruo malo ac putre, necnon leproso, corporisq; visceribus, & nonnullis monstris comparari declaratur, quorum exēplis, quamplurima etiam peccatorum delicta describuntur. Cap. LIII.

Peccator assimilatur seruo malo. Primò quia malus seruus solet esse ebriosus & tunc bona domini negligit, vel furtim subtrahit. Prou. 19. Operarius ebriosus non locupletabitur, hoc est, peccator qui vino. i. delectatione carnis, vel seculi inebriatus est, negligit spiritualia, quæ ad honorem Domini sunt, vel si nō negligit furatur, & sibi vsurpat, nō inde Dei, sed suam propriam gloriam quærendo, contra boni serui dicunt. Ps. 113. Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Secundò, quia seruus malus est ociosus, & tempus quo laborare debet, inutiliter expendit, & perdit: vnde paterfam lias dixit seruis. Matth. 20. Quid hic tota die statis ociosi? & Eccl. 33. Mitte seruum in operationem; ne vacet. S c n. decet illū. Peccatores aut ociosi sunt, qui totum tempus quo in peccato viuunt, quantum ad meritum perdunt, & inutiliter expendunt.

Tertiò, quia malus seruus de bonis domini sui est prodigus, & vniuersa consumit. Mat. 19. Diffamatus est villicus, quod dissipasset bona domini sui, Tūc autem peccator de bonis Dei est prodigus, quando eis nō vtitur ad honorem Dei, & salutem animæ suæ, sed tātum ad gloriā mundi, vel commodum corporis sui.

Quartò, quia malus seruus est piger, & somnolentus negotia domini negligit. Eccl. 38. Cum seruo pigro tracta de opere: & Lu. 18. de seruo, qui abscondit talentum domini sui. Peccator autem somno peccati detētus, bona quæ facere posset, omnino negligit. Auarus etiam bona temporalia non aliis tribuit, sed sibi soli abscondit. Multi etiam ex pusillanimitate talenta. i. gratias sibi traditas, seu creditas. i. concessas, abscondunt; quia non vtuntur eis ad proximorum vtilitatem.

Quintò, quia seruus malus proteruus, & ceruicosus supra dominum se extollit. Ecc. 10. Vidi seruos in equis, & Pro. 19. Per seruum cum regnare cœperit, sic peccator super dominum superbit, quando humilitatem domini videt, & ipse contemnit eam. Videt enim dominum suum afflictum & ipse vult esse in delitiis. Videt dominum pauperem, & denudatū, & ipse vult fulciri delitiis ac diuitiis. Videt dominum abiectū, & contemptum, & ipse vult honorari.

Item seruus contra dominum se extollit, quando cato contra spiritum præualet. Io. 15. Non est seruus maior domino suo.

Sextò, quia malus seruus cupidus existēs, bona domini in proprium vsum vertit. Exemplum de seruo Elisei. 4. Reg. 5. & hoc pertinet ad simoniacos, qui bona domini. i. dona Spiritussancti pro sua vtilitate temporali emunt, & vendunt.

Septimò, quia præsumptuosus imperia domini paruipendit. 2. Reg. 19. Seruus meus contempsit me: & Iob 19. Seruum meum vocaui, & non respondit mihi. Sic est peccator cum Dei mandata contemnit, vel cum à Deo vocatus redire per pœnitentiam spernit. Pro. 1. Vocaui, & renuistis.

Octauò cum sit malus, & durus gratiam sibi fieri appetit. Mat. 20. Serue nequam, omne debitum dimisi tibi: quoniam rogasti me, sic est peccator, qui malè agendo gratiam à Deo, vel finalem pœnitentiam expectat.

Nonò, quia obliuiosus est, & quod redditurus sit de omnibus rationem, ad memoriam non reducit: quod etiam peccator facit respectu Dei Luc. 12. Si dixerit seruus, Moram facit dominus meus, &c.

Decimò, quia iracundus, & seditiosus totā familiā turbat, & lædit. Lu. 12. Si cœperit seruus percutere seruos; & ancillas, &c. Talis est qui lædit sanctos, & religiosos viros, vel pauperes; qui sunt de familia Christi.

Vndecimò, quia maledicus, & linguosus etiam domino detrahit, vel ei maledicit. 2. Reg. 16. de S. ba, qui accusauit dominum regi. Ecc. 7. Cunctis sermonibus qui dicūtur ne accommodes aurem tuā, ne fortè audias seruum tuum maledicentem tibi. Talis est maledicus, & blasphemus, præcipuè qui contra dominum linguam suam relaxat.

Duodecimò, quia delitiosè nutritus contra dominum

num recalcitrat, & resistit. Pro. 19. Qui delicatè nutrit seruum suum, postea inueniet eum contumacem. Et ideo non decent seruum delitiæ. Sic caro rebellat spiritui, cū delicatè nutritur, vel hoc pertinet ad ingratos, qui multis bonis à Deo receptis, recalcitrant contra eum, secūdum illud Deu. 43. Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit.

Decimotertiò, quia cum sit fraudulentus, domino suo insidias ponit. 4. Reg. 21. Tetenderunt ei insidias serui sui; reputat autem dominus sibi insidiari, cū quis insidiatur pauperi, vel hoc ad hypocritas pertinet, qui opera domini faciunt fraudulenter.

Decimoquartò, seruus domino existēs iniuriosus, ab eo fugit. 3. Reg. 2. Factum est, vt fugerent serui semel, & 1 Reg. 16. Hodie increuerunt serui, qui fugiūt dominos suos. Talis est etiam peccator, qui cum Deū peccando offenderit, pœnitentiæ remedium refugit, & ad Deum redire contemnit.

Decimoquintò cum sit flagitiosus punitur nec sic se compescit, Talis est peccator qui propter aduersitates se non emendat. Ecc. 23. Seruus interrogatus assiduè, scilicet cum tormentis, à liuore, i. à liuoris crimine nō minuitur, sed magis ad odium prouocatur.

Decimosextò est ingratus, & gratiam sibi factam nō recognoscit. Talis est qui post pœnitentiam, & veniam recidiuat. Ecc. 23. Laxa manus seruo, & quærit libertatem.

Decimoseptimò criminosus existens, non nisi verberibus emendatur. Ecc. 24. seruo pessimo latus sanguinare, glossa seruus qui verbis non corrigitur vulneribus corrigatur. Talis est peccator, qui se non emēdat; nisi fortiter, & intimè tangatur.

Decimooctauò, quia est astutus, cū vocatur, dormire se fingit. Prou. 39. seruus non potest erudiri, quia quod dicis, intelligit, & respondere contemnit. Talis est, qui verbum Dei audit, & intelligit, sed opere implere negligit. Luc. 12. Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens; plagis vapulabit multis.

Item nota, quòd seruus peccati dicitur esse homo tripliciter, secundum quod est triplex genus seruorum. Nam quidam vernaculi, siue originarij, qui. s. in seruitute sunt nati. Et tales multis pœnis legalib. subiciuntur, quia sua non possunt vendere, neque alienare, nec contrahere, nec dignitatis officium sumere, neque testimonium ferre nisi de domini voluntate. Hoc modo nascimur omnes serui originalis peccati. Ex qua seruitute multæ pœnæ seu dāna secundū diuinæ legis iustitiā homini proueniunt, nisi ab ea per baptismum liberetur. Alij verò sunt emptitij, qui ab hominibus capti, vel empti, iugo sunt seruitutis astricti. Sic efficitur homo seruus per peccatum actuale, siue quia captus sit, & illaqueatus ab hostibus per tentationis consensum, siue ex nimia malitia sua venūdatus sit, vt faciat malū: sicut Achab. 3. Reg. 21. Tertij serui sunt cōductitij, qui nō ex necessitate, sed ex volūtate seruiūt sub spe lucri. Et hi à famulādo propriè dicti sunt famuli, quoq; spiritualiter seruos facit homines auaritia. Vnde & Apost. dicit Col. 3. ꝙ auaritia est idolorū seruitus. Exponens hoc dicit, ꝙ sicut idololatria seruit simulacro; sic auarus seruit thesauro. Nā ille cultū idololatriæ diligenter ampliat, & iste cumulū pecuniæ libenter augmentat. Ille cū omni diligētia colit simulacrū, & iste cū omni cura curat, seu custodit thesaurum, ille spem ponit in idololatria, & isti spē cōstituūt in pecunia: ille timet mutilare simulacrum, & iste timet minuere thesaurum, vnde dicit Sen. in prouer. Pecuniæ oportet imperare, non seruire: si vti scias, ancilla est, si nescias, est domina.

Item peccatores assimilantur pueris.

Primò, quia ad modum puerorum sola præsentia curant, & futura non cogitant.

Item, quia vanitatem amant, & lucris, scilicet spiritualibus intendere recusant.

Item, quæ sunt minima & vilia, magna æstimant. scilicet terrestria: & quæ sunt maxima, nihil reputāt, scilicet cœlestia.

Item sibi noxia sæpè optant, scilicet temporalia cōmoda, vel peccata: & contra vtilia clamant, scilicet cōtra correptiones, & flagella.

Itē plus de pomo amisso. i. de vili re transitoria, quā de patrimonio perdito. s. hæreditatis cœlestis, plorant.

Itē beneficiū sibi factum. s. à Deo, vel ecclesia ad mentē non reuocāt, recognoscēdo, vel gratias agēdo.

Itē omnia, quæ vident affectant, & manu. s. operis, vel laboris, & voce locutionis ea postulāt, & appetāt.

Item puerorum solum. i. sibi similium consilia amant, & consortia sapientium secundū Deū deuitāt.

Itē nullū secretū occultāt: sed omnia recitāt, & hi sunt detractores, & proditores. Item sæpè garriūt, & & cachinant, & clamant ita, vt vix dormientes sileant, hoc faciunt dissoluti, querulosi, & linguosi. Itē loti à sordibus mox iterū se inquināt: & dum lauantur, pro posse repugnant. Hoc faciunt recidiuantes, pœnitentiā recusantes, vel correptioni resistentes. Itē sola, quæ ventris sunt, cogitāt, & proprij ventris mensurā ignorāt: & in manducando nullū ordinē seruāt, sed mox, vt à lecto se eleuant cibum postulant: quæ omnia faciunt gulosi. Item pudibunda detegere, vel monstrare non curāt; quod pertinet ad luxuriosos. Itē sola iocosa appreciātur, & amāt. i. solatia, & delectabilia mūdi. Itē sæpe ex infectis parentibus generati, etiā ipsi infecti generātur, & perdurant: sic frequenter imitātur filij scelera patrū, & perseuerant in eis. Itē omnia laboriosa repudiant, sic peccatores recusant ferre labores pœnitētiæ. Itē peccatores assimilātur quibusdā monstruosis hominib', qui dicūtur esse in quibusdā regionibus. Nā (sicut dicit Aug. 16. de ciu. Dei.) prout gentiū narrant historiæ, perhibentur quidā homines vnū oculū tantū habere in fronte media, & isti vocātur Cyclopes, quibus assimilātur auari, qui habēt respectū solū ad tēporalia. Nā temporalia sunt media inter æterna bona, & æterna mala, & ideo participāt ex vtroq;, quia quibusdā sunt vtilia, quibusdā noxia, propter quòd Ari. in Eth. dicit, ꝙ habēt errorē hæc bona. s. temporalia, quia multis contingunt detrimenta ex illis. Alij enim sunt, qui habent plantas versas post crura. & octenos digitos in plantis, & hi in desertis libiæ commorantur: quibus assimilantur retrogradientes in via Dei, qui tripliciter deteriores sunt, quàm alij peccatores, sicut habens octo digitos in tribus

digitis

digitis:& excedit alios, qui habent tantum quinque. Primò,quia ante non processerunt, secundò quia retro redierunt, tertiò quia contra propriam notitiam fecerunt. Pet. Melius fuerat illis viam veritatis non agnoscere,quàm post agnitam retrouersum conuerti. Alij dicuntur esse, qui ora non habent, sed tantum per nares alimentum sumunt; quibus assimilantur alienorum factorum bonorum, vel malorum factorũ curiosi perscrutatores,qui bonorum factorum odorem percipiunt,sed ipsa opera imitando non gustãt. Alij verò esse perhibentur,qui iacẽtes in terra resupini vmbra se pedum contegunt, & sunt tantæ celeritatis, quod in cursu canibus comparantur: quibus illi assimilantur quibus sensualitas, quæ significatur per pedes siue plantas rationi prædominatur,quæ significatur per caput.Ideo enim sensualitas significatur per pedes quia ad modum pedum inhæret terræ.i. corpori,& sunt quasi duos pedes, duplex eius appetitus.s. concupiscibilis,& irascibilis. Ille ergo plantam capiti superponit qui sensualitatem præfert rationi. Et talis licet sit ad ea quæ sunt carnis, vel mũdi velocissimus, tamen ad spiritualia est tardissimus. Alij autem dicuntur esse sine ceruice habentes oculos in humeris,qui bus assimilantur illi,qui attẽdunt solum ad grauia, & onerosa,quæ sibi fiunt. Vnde habent oculum,idest respectum in humeris, idest in grauaminibus impositis:humeris enim feruntur onera. Vnde tales non recordantur beneficiorum, sed iniuriarum. Alij verò sunt cynocephali canina capita habentes, quos ipse latratus magis esse bestiales, quàm homines confitetur. Et isti sunt iracundi,& garrientes, qui tota die latrant,& garriunt: eorum latratus, idest garritus sunt ratione carentes, & ideo canini, & bestiales sunt. Alij verò habẽt planam faciem,& labium oris inferius ita prominens, vt in Solis ardoribus totam ex eo faciem cooperiant dormientes: hos sine linguis esse dicunt solis nutibus pro verbis vtentes. Istis assimilantur homines incauti,& imprudentes,qui in facie, idest in exteriori conuersatione carent nutibus,idest discretione non vtuntur. Excessus autem labij inferioris significat loquacitatem nimiam indiscretam de inferioribus,& terrenis,sed carentia linguæ refertur ad indiscretam taciturnitatem, & ideo repræsentat illos qui nec discretè loqui, nec discretè tacere sciunt: q̃ autem loquuntur nutibus,non est,quia sint de ordine cisterciensium. Sed refertur hoc ad inquietos,& indiscretos corporis, vel membrorum motus,sicut dicitur de apostata homine,quòd annuit oculo, terit pede,digitis loquitur, & cætera. Quidam verò sunt modo simili ita magnas habentes aures, vt eis contegant totum corpus. Et his assimilantur qui sollicitè,& multum audiunt,sed de auditis nihil faciunt. Iaco.1. Qui auditor est verbi,& non factor, &c. alij verò sunt in Aethiopia proni ambulantes, vt pecora non se valentes sursum erigere:quibus assimilantur cupidi,qui solum terrenis intendunt,de cœlestibus verò non curantes, cõtra quos dicit Apost. Col. 3. Quæ sursum sunt, sapite,non quæ super terram.

Item peccatores assimilantur visceribus,primo propter multiplicationem vitiorum. Nam sicut in corporibus siue ventribus sunt multa viscera,ita in peccatoribus sunt multa vitia. In ventre enim superius,primo est quoddam intestinum subtile, quod vocatur duodenum,quia in sua longitudine secundum mensuram cuiuslibet hominis est 12.digitorũ,& hoc super dorsum erigitur,& ad nullam partem aliam retorquetur. Hoc intestinum est superborum, qui super dorsum, idest,super homines humiles,& patientes se erigunt, & se per humilitatem, vel pietatem nõ retorquẽt, nec flectunt. Hoc enim habet. 12.digitos,idest duodecim gradus. Duodecim enim gradus superbiæ beatus Bernardus ponit,qui sunt curiositas,mentis leuitas,inepta lætitia,iactantia, singularitas,arrogantia,præsumptio,peccatorum defensio,simulata confessio, rebellio,libertas, peccandi consuetudo:quorum primi sex sumuntur secundum iniuriam proximi,qui debet esse par:quatuor alij sumuntur secundum iniuriam hominis superioris: Duo verò vltimi propriè secundum iniuriam Dei,quæ scilicet immediatè fit ei. Et vocantur gradus,quia fit progressus à minori malo ad maius. Nam mala est iniuria respectu paris, peior respectu superioris,sed pessima respectu Dei.

Secundum intestinum vocatur ieiunium,quia semper à cibis est vacuum:dicit autem quidam sapiens, quod ideo sic est vacuum,quia à se reiiciens omne acceptum,nullum apud se retinet nutrimentum. Et hoc pertinet ad prodigos,qui quantuncunque lucrentur, vel recipiant,tamen semper sunt vacui,idest indigentes,quia omnia emittunt inutiliter & nihil seruant,& ideo semper egent:vt patet per exemplum in filio prodigo. Luc. 15.

Tertium appellatur secũdo simillimum, nunquam tamen sine cibi corpulentia est inuentum. Hoc pertinet ad gulosos,qui nunquam sunt sine sollicitudine cibi,& cura corporis sui. Inferius autem sunt tria alia grossa,quorum primum vocatur orbum,idest viduatum altero orificio. Cum enim cætera viscera duo habeant orificia hoc habet vnum solum,vnde se habet ad modum sacci, quia multa recipit, & pauca eiicit: hoc pertinet ad illiberales, & auaros, quorum bursa habet solum vnum foramen, scilicet ad recipiendum: multa enim recipiunt lucrando, sed pauca, vel nulla eiiciunt expendendo. Aliud verò quod est sub orbo dicitur ilion: eo quod in eo iliaca passio fieri consueuit, hoc pertinet ad inuidos, qui aliorum fœlicitate torquentur. Nam passio iliaca valde torquet, quia est dolorosa. Vltimum autem intestinum, & infimum dicitur colon, quod immediatè cũ orificio totius corporis est coniunctum, hoc pertinet ad vitium luxuriæ, quæ circa infimam corporis partem viget, & exercetur,quæ eidem orificio est vicina. Vnde hoc vitium vilius, & turpius reputatur cæteris.

Item peccator assimilatur leprosis. Primò ratione distinctionis:distinguuntur enim septem genera peccatorum penes septẽ species lepræ, vel penes septem modos leprosorum, qui in sacra scriptura leguntur. Nã significatur in carnis tumore superbia, & hæc est

lepra

lepra Oziæ.Para.26.Postquam eleuatum est cor eius exorta est lepra in fronte eius. In exustione signatur iracundia & hæc est lepra Simonis. Mat.26. Cũ esset Iesus in domo Simonis leprosi.In siti auaritia,& hæc est lepra Iezi.4.Reg.5. In põderositate accidia,& hæc est lepra Moysi.Exo.3.qui cũ misisset manum in sinũ, protulit leprosam.In pinguedine gula, & hæc est lepra virorum quatuor in introitu portę.Nu.12.In putredine inuidia;& hæc est lepra Mariæ. Pro.14.putredo ossium inuidia.In fœtore anhelitus luxuria,& hęc est lepra domus Iacob.2.Reg.3.Secundò,ratione mũdationis.Nam isti leprosi mundatur quinque modis. Primò ablutione, per quam significatur contritio. 4. Reg.5.dictum est Naamã, Lauare septies in Iordane.

Item ostensione per quam significatur confessio. Luc.17.Ostendite vos sacerdoti, qui dum irent,mundati sunt.

Item separatione.per quam signatur excommunicatio,Num. 12.legitur de Maria,quæ fuit extra castra septem diebus.

Item inclusione, per quam religio significatur, vt manus Moysi mundata est inclusione.Exo.4.Item tactu per quem tribulationum perpessio.Mat.7.Tetigit eum dicens, Volo, mundare, & confestim mundata est lepra eius.

Item peccatores assimilantur apoplexicis,idest his, qui apoplexiam patiuntur.

Primò (quia secundum Auicennam) in apoplexia fit membrorum ociositas. Vnde dicit, quod apoplexia est ociositas membrorum à sensu,&motu propter oppilationem contingentem in ventriculis cerebri, & meatibus spiritus sensibilis, & motui. Hæc ociositas membrorum inuenitur in accidiosis,& in pigris,quia nihil boni volunt operar:.Pro.19.Abscõdit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam. Et quidam quidem sunt pigri,& ociosi circa speculabilia,puta circa studium scientię. Vnde tales priuãtur sensu,idest adeptione scientiæ. Quidam verò circa operabilia,& tales carent motu, idest profectu virtutis,vel meritorĩ operis.

Secũdò,quia in apoplexia est anhelitus difficultas. Nam sic euacuãtur instrumenta motus, & anhelitus, aut debilitantur,vt non fiat facilis anhelitus:immo illic est spuma, & est habens vicissitudinem sicut strangulatio,aut sicut vox strangulati, quandoque tamen non apparet anhelitus; neque vox neque spiritus,& hoc est peius.Et hæc difficultas anhelitus,idest respirationis,est in gulosis,& luxuriosis,qui quærunt delectationes carnis, quia tales spirituales inspirationes difficulter recipiunt.vnde Apost.1. Cor.2.dicit,quod animalis, idest carnalis non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

Tertiò, est in apoplexia morbi insanabilitas. Nam sicut dicit Hippoc.quando apoplexia est fortis,habẽs eam non sanatur:si verò debilis eius sanatio non est facilis. Hæc insanabilitas inuenitur in auaris.vnde Arist.in Eth.dicit,quod illiberalitas,quæ pertinet ad auaritiam est insanabilis. Hie.30.Insanabilis facta est plaga tua.Sen. dum cœtera vitia senescunt in homine,sola auaritia iuuenescit.

Quartò,in apoplexia est mortis desformitas: quia aliquando accidit:vt habẽs apoplexiam sit euitatus: & non sit differentia inter ipsum, & mortuum: ita vt nõ appareat in ipso aliquis anhelit⁹ deinde reuiuiscit, & sanatur.Et in talibus anhelitus quidem non apparet,sed ipsorum pulsus nõ integrè cadit: propter hoc volunt medici, quod tardetur sepultura,donec perpẽdatur eius dispositio,neq; fit minus lxxij.horis.Inuenitur autem quædam mortis conformitas in inuidis,quia corpus mortuum putrescit:sicut dicitur Pro.14.quod putredo ossium,idest virtutum,vel virorum fortium,inuidia.

Quintò,quia in apoplexia est mala resolubilitas: quia apoplexia,si resoluitur; vt plurimum resoluitur in paralysim.Hæc mala resolubilitas inuenitur in superbis,& iracundis: quia superbia resoluitur,vt pluri mum in iram,& ira desinit in stultitiam, & iacturam. Pro.5.Virum stultum interficit iracundia.

Vera pœnitentia tum interioris tum exterioris partes ac merita,per aliquas pulmonis,palpebrarumq; ac mortis corporalis proprietates numerantur, quòue pacto hoc Sacramentum hominem spiritualiter gignat per ipsius naturalem conceptionem ac generationem aperitur,electorũmque gradus breuiter declarantur.

Cap. LIIII.

Pœnitentia assimilatur pulmoni.

Primò quidem, quia pulmo aerem attractum interius depurat:& pœnitentia cor interius infectum mundificat,scilicet per contritionem.Iac.4.Purificate,corda duplices animo.

Secundò,quia pulmo vocem format:sine pulmone enim vox formari non potest:neque anhelitus reddi valet,vt dicit Ari.14.de ani.Sic etiam pœnitentia cor dis exterius format vocem confessionis. Psa.31.D.xi. confitebor aduersum me iniustitiam meam.

Tertiò, quia pulmo humorem fumosum generat. Est enim pulmo de molli carne,& aerea,& spumę coagulatæ simillimus, vt dicit Constan. & ideo generat consimilem humorem, scilicet spumosum.Quasi autem humor spirituosus, est feruida lachrymarum cõpunctio,quam ipsa pœnitentia generat, & producit Psa.6.Lauabo per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo.

Quartò,pulmo cor refrigerat. Nam ipse pulmo vndique cor circundat, & aerem frigidum ad eius temperiem ministrat. Vnde inter cor, & guttur est medius,vt subito ad cor aerem mittat, & ipsi gutturi ad vocem formandam tedat. Sicut igitur pulmo calorem cordis refrigerat,ita pœnitẽtia tam interior,quã exterior ardorem concupiscentiæ,mitigat. Eccles.3 Ignem ardentem extinguit aqua,idest, ardorem concupiscentiæ reprimit pœnitentiæ lachryma.

Quintò pulmo à motu nõ cessat. Cum enim sit,vt cordis flabellum, aerem ad temperiem cordis attrahens continuè,& emittens,oportet necessario, quòd se dilatando, & constringendo semper in motu consistat.Sic etiam homo pœnitens, à motu boni operis nullo

t. i o tempore cessare debet, neque ocio vacare. Eccle. 9. Quodcunque potest facere manus tua, instanter operare.

Sextò pulmo spiritui vitali nutrimentum continuum præstat. Nam caro pulmonis est mollis, & concaua, & leuis, vt aer in suam naturam de facili immutetur, & sic vitalis spiritus in ventriculum cordis ad conseruationem vitæ animalis facilius transeat. Sic per opera pœnitentiæ nutritur saterius spiritus, siue per auditum prædicationis, siue per studium orationis, siue per fletum compunctionis, secundum illud Psalm. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte.

Septimò, pulmo cordis regionem ab instrumentis sensibilibus separat: & sic pœnitentia separat cor pœnitentis à delectationibus sensibilibus, & carnalibus. Isid. de sum. bon. Pœnitentia non mensium ac temporum cursu pensatur, sed pœna qua anima cruciatur, & mortificatur caro.

Octauò, pulmo aerem ad supplementum caloris in suis folliculis & poris reseruat, Vnde tam diu potest animal sub aqua sine suffocatione viuere, quàm diu potest recollectum aerem retinere. Sic pœnitens debet in secretis studiis, & affectibus conseruare propositum non peccandi, & tam diu viuit anima sub aqua gratiæ, quandiu potest tale propositum retinere.

Item pœnitentia assimilatur palpebris propter tria. primo propter officium. Nam palpebrarum, siue ciliorum est triplex officium. Sunt enim positæ ante oculos.

Primò ad custodiendum, vnde dicuntur cilia, quia suo motu continuo aerem intercidunt, & sic oculos ab aeris læsione custodiunt. Talis erat pœnitentia Pauli, quam faciebat ad suam custodiam, ne scilicet caderet à gratia. Vnde dicebat. 1. Cor. 9. Castigo corpus meum, &c.

Secundò, palpebræ sunt ad operturam. Nam; quia natura oculi est aquea, & humida, ad sui fortificationem, & defensionem indiget opertura. Sed sicut palpebra est opertorium oculi, ita pœnitentia est operimentum peccati: operit enim peccatum, ne videatur ad iudicium. Ps. 31. Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata & talis fuit pœnitentia Magdalenæ. Sed nota, quod quædam animalia tegunt, siue claudunt oculum cum palpebra superiori, sicut omne animal quadrupes (sicut Ari. 1. 2. de ani.) Quædam cum palpebra inferiori sicut aues: quia quidam se affligunt in pœnitentia amore æterni præmii, & hæc est palpebra superior: qui iam timore supplicii, & hæc est inferior.

Tertiò, palpebræ datæ sunt ad apparentiam, id est, ad pulchritudinem, & ornamentum faciei. Et talis fuit pœnitentia Ioannis Baptistæ, & aliorum sanctificatorum, quæ non fuit necessaria ad purgationem, vel custodiam vitiorum, sed potius fuit ad decentiam, & ornamentum virtutum.

Secundò pœnitentia assimilatur palpebris propter concursum. Duæ enim sunt in homine palpebræ, quę assiduè ad inuicē concurrunt, vt reficiant assiduo motu obtuitum, (vt dicit Constant.) (quæ dicuntur palpebræ, quia palpitando semper mouentur. Sicut igitur duplex est palpebra, ita duplex est pœnitentia, quæ sibi inuicem in pœnitente assiduè debent concurrere, & inuicem quasi se tangere. f. interior, & exterior. Nā exterior sine interiore est infructuosa, vt patet in hypocritis: sed interior sine exteriori non est fructuosa, sicut patet in negligentibus, & pigris ad satisfaciēdū.

Tertiò propter munimentum. Nam palpebræ munitæ, sunt villis pillorum, vt apertis oculis si quid occurrerit repellat, & inuolutis oculis in ipsis securius dormiatur, vt dicit Constan. Habent autem palpebræ pilos non omnino erectos, sed in extremitatibus mediocriter reflexos & hoc factum est, vt se habilius, & fortius clauderent, & si quod impedimentum eis occurreret, ei efficacius obuiarent. Quasi autē villi pillorum, sunt exempla sanctorum, qui de statu peccatorū præcipuè carnalium ad Deum conuersi sunt. Nam pili ex superfluitate quidem carnis nascuntur, sed carnei non sunt, sed aridi, & tenues: vnde signant Sanctos ad Deum conuersos, qui licet primo fuerunt carnales, tamen post conuersionem effecti sunt spirituales, & cœlestes. Horum ergo pilorum villos, id est, exēpla doctorum, debet pœnitens ad se ipsum reflectere per imitationem, si vult se contra tentationes claudere, & securè dormire in morte.

Item pœnitentia concipit, & parturit hominem in esse spirituali, sicut parturitur, & concipitur in esse naturali, quod patet ex quatuor.

Primò ratione conceptionis. Nam ad conceptionē infantis requiritur materia conueniens, locus expediens, & causa efficiens. Materia ergo conueniens, humor est menstrualis, siue seminalis fœminæ. Causa verò efficiens (secundum Philosophum) est semen viri. Instrumentalis causa est calor naturę, virtutem corpori influens, & disponens. Locus autem cōueniens est matrix. Similiter dum aliquis ad pœnitentiam conuertitur, & quasi spiritualiter Deo concipitur velut locus cōueniēs in anima, est mēs, siue memoria, quæ est, vt matrix, in qua velut humor menstrualis est peccati recordatio, quæ est velut materia pœnitentiæ. Sed causa efficiens huius conceptionis est timor Dei, secundum illud Isa. 26. A timore tuo Domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Et nota, quòd si materia fœtus in parte dextra fuerit adunata, in naturam cedit maris, si verò in sinistra, in naturam mulieris. Et hæc diuersitas accidit propter dominium caloris, qui in dextra consistit. Similiter quādo calor diuini amoris dominatur in mente pœnitentis, concipitur quasi in dextra masculus, id est, spiritus compunctionis viribus & fortis: sed quasi in sinistra, vbi defectus caloris, id est, in corde tepidè pœnitentis, concipitur fœmina, id est, spiritus debilis, & instabilis.

Secundò ratione formationis. Nam corpus infantis in vtero matris non subito formatur, sed ordinatè, & gradatim: & iste ordo consideratur ex tribus. Primò ex conceptis partibus, siue membris. Quia primò formantur membra principalia, scilicet cor, cerebrū, & hepar, quæ aliorum omnium sunt fundamenta. Et ista quando sunt simul in sanguinis massa, sibi vicinantur, & postea ab inuicem diuiduntur. De istis tribus

fundamentis

fundamentis alia tria nascuntur, scilicet nerui & nucha dorsi à capite, arteriæ à corde, venæ ab hepate, secundum Galenum. Arist. de som. & vig. tamen dicit, quòd principium venarum est cor. His autem sic formatis tanquam omnium fundamentis format natura ossa horum custoditiua, scilicet craneum ad defensionem capitis, ossa pectoris ad munimen cordis, & costas lateris ad tutelam hepatis, & sic de aliis. Post ista producuntur membra secundaria, scilicet manus, pedes, brachia, & similia, sed ista non simul, sed successiuè formantur. Similiter in pœnitentiæ statu non est homo statim à principio perfectus, sed proficit gradatim secundum illud Ps. 83. Ibunt de virtute in virtutem: Vnde possumus per tria membra principalia, scilicet cor, cerebrum, & hepar, intelligere tres virtutes theologicas, scilicet fidem, spem, & charitatẽ. Per membra verò secundaria, seu defensoria, quæ his adiciuntur virtutes intellectuales, sed per officialia virtutes morales, in quibus omnibus homo non perficitur subito, sed gradatim. Secundò consideratur ordo formationis & conceptionis gradus: quia infans dum concipitur, quatuor habet gradus. Primus est cũ adhuc est lacti vicinus, secundus est cum iam semen sanguini se commiscet. Tunc enim cor, vel cerebrum nondum perfecta sunt, sed est quædam massa ex semine sanguinéque commixta. Tertius est gradus, cũ corde, & cerebro, & hepate iam formatis, alia membra indistincta sunt. Quartus est quando corpus est completum, & organizatum, & ad animæ susceptionem dispositũ. Cui dum anima desuper datur, in ventro mouetur, & si est fœmina, in sinistra parte plus sentitur, si verò masculus, in dextra parte plus mouetur, vt dicit Galenus. In istis quatuor gradibus formationis corporis, designantur quatuor gradus formationis pœnitentis, quorum primus est in peccati recogitatione. Et hæc assimilatur lacti; quia lac est faciliter conuertibile, & in bonos; & in malos humores, sic recordatio peccati faciliter conuertitur, vel in bonum animæ nutrimentum, puta, quando ex recordatione peccati nascitur dolor compunctionis: vel in nutrimentum malum, quando ex peccati recordatione nascitur delectatio, vel voluntas reiterandi. Secundus gradus est in peccati detestatione. Tunc enim semẽ cognitionis, & recordationis peccati, immiscet se cum sanguine, id est cũ dolore, & abominatione peccati. Tertius gradus est in peccati confessione, vbi quædã mẽbra sunt distincta, scilicet cor, cerebrum, & hepar, per quæ tria intelligitur triplex genus peccatorum, quæ homo tenetur distinctè confiteri, præcipuè mortalia, scilicet commissa in Deum, proximum, & in se ipsum, vel commissa corde, ore, & opere. Alia verò membra sunt indistincta, quia vltimò fieri debet pœnitentis confessio communis in qua indistinctè; id est, generaliter se accuset de venialibus, & mortalibus, quæ per obliuionem omisisset, vel ignorantiam distinctè confiteri. Quartus gradus attenditur in satisfactione, in qua consistit perfecta pœnitentia, seu pœnitentis dispositio, siue ad supernæ gratiæ susceptionem, siue ad fœtus, id est, boni operis motionem. Sed nota, quòd fœtus interior, id est, dispositio vel propositum interius conceptum de pœnitentia exterius facienda, in quibusdam est fœmineus, id est, defectiuus, & non verus, sicut in fictis, & hypocritis: & tunc est motus exterioris pœnitentię, siue operis in sinistra, quia. s. hypocrita, & fictus exteriora opera pœnitentiæ facit cum sinistra intentione. In quibusdam verò interior fœtus, id est, contritio cordis est masculinus; id est, perfecta, & vera, & rectè est motus in dextra, quia scilicet verè contritus facit opera pœnitentiæ cum recta intentione. Vnde dicitur: Mat. 6. Nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua.

Tertiò attenditur ordo formationis ex conceptionis diebus, quia in gradu lactis est infans per sex dies: in gradu sanguinis per nouem, in gradu massæ carnis xij. diebus existit. In quarto verò gradu ante plenam perfectionem est per xviij. dies, vnde à die conceptionis vsque ad diem completionis, & viuificationis, sunt xlvj. dies, ita, quod primus, & vltimus cõputetur. Nam in tot diebus communiter viuit fœtus. Et secundum hunc numerum Aug. super Io. cap. 6. cõputat ædificationem templi, cui comparat perfectionem corporis Christi, non quia talis processus fuerit in formatione dominici corporis, cum perfectionem habuerit in instanti: sed quia in tot diebus potuit mẽbrorum distinctio comprehendi. In hoc igitur processu dierũ intelligitur quadruplex gradus electorũ. Primus est incipientium, & isti sunt, sub forma lactis, qui est paruulorum cibus. Est igitur eorum inceptio in operibus vitæ actiuæ: vnde assignantur eis sex dies, id est sex opera misericordiæ, quæ enumerauit Dominus Mat. 25.

Secũdus est proficientiũ, & isti sunt sub forma sanguinis, idest sub certamine passionũ, tentationũ, & tribulationum. Vnde quibusdã, qui nõdum istum gradum attingebãt, dicebat Apost. Heb. 12. Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis, & istorum profectus debet esse in vita contemplatiua. Vnde assignantur eis ix. dies propter nouem Angelorum ordines, quibus assimilantur viri contemplatiui.

Tertius gradus est perfectorum, qui iam habent completam naturam carnis, idest, debitam formam perfectionis. Tales sunt quorum vita conformatur vitæ Apostolicæ: Vnde assignantur eis duodecim dies propter numerum duodecim Apostolorum.

Quartus gradus est beatorum; quorum perfectio quantũ ad corpus erit in octaua resurrectionis, quæ iã inchoata est in Christo, qui. s. resurgẽs ex mortuis, iã non moritur. Rõ. 6. Perfecta autẽ resurrectio & plena erit in fine seculi, qñ decima drachma perdita, tunc reinuenta i. electorũ ecclesia totaliter resuscitata. Vnde vltimæ consummationi x. dies assignantur propter numerum completum electorum, qui signantur in decima drachma prius perdita, postea reinuenta. Luc. 15.

Tertiò ratione completionis ex eo, quod quorundam infantium formatio citius, quorundam verò tardius completur. Sunt enim quidam, qui dicunt, quod quidam in xxx. diebus complentur, & tales sexto mense nascuntur, & tales propter teneritudinem non viuere posse dicuntur. Quidam verò xxxv. die perficiun

gratia multos innocētes. Septimò, quia mors est collatiua fœlicitatis æternæ. Et similiter per pœnitentiam acquiritur æterna gloria.

Secundò pœnitentia assimilatur morti ratione varietatis. Distinguitur enim triplex mors, quæ designat tres partes pœnitentiæ. Est enim mors acerba, quæ est infantium, immatura quæ est iuuenum, & matura quę est senum. Sic pœnitentia debet esse acerba in contritione: matura, id est, infestina in cōuersione: & matura, idest debita in satisfactione, vbi scilicet debitum soluitur pœnæ, quam meruit ex illatione offensæ.

Tertiò ratione qualitatis, quia mors est incerta quo ad tempus, Augustinus, Nil certius morte, & nil incertius hora mortis.

Item quo ad locum, quia nescit homo vbi sit moriturus. Sen. li. epist. Mors vbique te expectat, tu quoque si sapiens fueris, vbique expectabis eam.

Item quo ad modum, quia nescimus qualiter morituri sumus. Aug. li. de ciu. dei. Non est multum curandum necessario morituro, qua morte moriatur: sed curandum est, quo post mortem ire compellatur: quia mors non est dicenda mala, quam bona vita præcessit. Sic ergo mors habet aliquid certitudinis, scilicet, quòd omnino est ventura: & aliquid incertitudinis, vt dictū est. Similiter pœnitentia habet quidem: si vera sit (certitudinem veniæ) sed an peccatur ad peccatum rediturus sit, an in pœnitentia perseueraturus, incertum est, quia non est in eius potestate, Non est enim volentis, neque currentis sed miserentis Dei. Rom. 1.

Item, quia mors est amara. Eccl. 41. O mors quàm amara est memoria tua. Sic memoria peccati debet esse cum amaritudine animi. Vnde Isa. 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

Otium spiritualibus viris maximopere obesse, per plurima ipsius superflui somni detrimentu, facile definitur. Cap. L I.

Pigritia, siue ocium spiritualium virorum, assimilatur superfluo somno, siue dormitioni. Nam intemperatus somnus est caloris naturalis extinctiuus: quia per somnum immoderatum humores amplius resoluuntur: quos dum calor naturalis egreditur, ab eis minuitur, & extinguitur: & ideo potionatis, præcipitur ne dormiant, ne per somnum humores amplius resoluantur, & sic calor, qui est in talibus diminuatur, & debilitetur, & suffocetur. Similiter per ocium, & pigritiam humores id est, malæ affectiones, & noxiæ cogitationes multiplicantur, ex quibus calor, id est, feruor amoris spiritualis minuitur, & aliquando totaliter extinguitur, propter quod dicit Apostolus 1. Tim. 5. Non dormiamus, sed vigilemus, & sobrij simus.

Secundò, quia intemperatus somnus est animalis virtutis destructiuus. Vnde dicit Constant. quòd si somnus fuerit nimius, animalis deficit virtus: eo quod nimis humectatur, & infrigidatur corpus, Sic ocium, & pigritia dum abundare facit humorem concupiscentiæ, inducit in animam nimium frigus malitiæ, quia multam malitiam docuit ociositas, vt dicitur Ecclesi. 38. & extinguit funditus, destruit virtutem ipsius animę. 1. Re. 3. Dormiēs oppressit eum, scilicet virtutis actum, siue habitum.

Tertiò, quia nimius est egestatis causatiuus, ex eo quòd est operationis, & per consequens lucri impeditiuus, vnde Prou. 6. Vsque quo piger dormis? quando consurges de somno tuo? paululum dormies, paululum dormitabis: paululum conseres manus tuas, vt dormias: & veniet tibi quasi viator egestas. Sic pigritia, & ocium dum à bene operando retrahit, egestatem gratiæ, & spiritualium diuitiarum inducit. Pro. 10. Egestatem operata est manus remissa.

Principes, quibus virtutibus praditi esse debeant vt iusti habeantur: ac quale eorum in regimine existat officium, quatuor ipsorum armorum potissimis similitudinibus clarum efficitur. Cap. LVI.

Principes assimilantur humeris secundum illud Isa. 9. Factus est principatus super humerum eius.

Nam primò humeri sunt ad spiritualium membrorum defensionem: vnde humeri sunt ex varijs ossibus compositi, quorum præcipua duo spatulæ dicuntur. Et fuerunt necessaria hæc ossa, vt pectus & costas defenderent, ne à posteriori læsionem acciperent. Et in illis duabus spatulis sunt duæ concauitates, quæ vocantur oculi, vnde vocantur spatulæ oculorum, quod nomen ex officio assumpserunt: nam sicut oculi totius anterioris corporis sunt defensores ne ab aliquo lædatur: Sic isti à posteriori pectus, & costas defendūt. Principes ergo ad modum humerorum spiritualium, & religiosorum virorum præcipuè esse debent patroni, & defensores, ne ab aliquo lædantur, & debent constare ex varijs ossibus, id est, fulciri varijs virtutibus, sed præcipuè iustitia, & clementia debent vigere in eis, quasi duæ spatulæ in humeris, vna ad dextram, scilicet iustitia, altera ad sinistram, scilicet clementia. Et has habēt duos oculos, quia iustitia respicit culpam, clementia verò naturam. Ex istis virtutibus principes firmati, sunt validi, & potentes ad subditorum defensionem, secundum illud. Pro. 20. Misericordia, & veritas custodiunt regem, & roboratur clementia thronus eius. Psalm. 138. Nimis confortatus est principatus eorum.

Secundò humeri sunt ad brachiorum, & costarum pectoris defensionem, & ossium concatenationem: vnde duæ spatulæ habent retro duo acumina, per quæ eadem spatula furculæ est connexa, ne à superiori totum suum exeat. Interius verò ad hoc nomen ponit alterum, ne subitus exiret acumen armorum, furculæ autem ad hoc fuerunt necessariæ, vt armos ligarent, & à pectore differre facerent, quorum ossa sunt rotunda exterius, interius verò concaua, & cum tenerituine pectoris ante colligata, retro verò cornu rostro: & sunt eorum ligamenta ossa chartilaginosa, quæ vocantur spatularum capita: ad hoc tamen posita, vt facerent concatenationem armorum, siue humerorum. Prælati ergo ad modum humerorum ad hoc studere debent vt brachia, id est, viros artifices, & laborantes & costas pectoris, id est, mulieres, quia mulier ex costa

viri formata est, & ossa, id est, maiores & fortiores ad inu cem concatenata teneant, scilicet in catena pacis, & veritatis.

Tertiò humeri sunt ad ossium spondylium, & colli supportationem. Ossa autem colli, vel spõdylium, sunt prælati, & clerici, & viri ecclesiastici, qui sunt medij inter Deum, & populum, sicut collum inter caput, & corpus: quos Principes seculares nõ opprimere, neque persequi debent, sed benignè supportare, & revereri.

Quartò, quia humeri sunt ad ponderum diversorum supportationem. Licet enim post caput, & collum alijs membris supereminennt, omnium tamen onera portant, & pro aliorum offensa sæpe spatulæ verberatur. Sic quanquã seculares principes post caput Ecclesiæ, quod est Papa, & collum, id est, prælatos ecclesiasticos ipsis in secularibus, & tẽporalibus principentur, tamen pro omnibus sibi subditis debent viliter laborare, & pro eis tuendis, & regendis onera laborum, & expẽsarum portare: ipsi etiam pro suis subiectis habent Deo respondere, & frequenter ab eo pro ipsis flagellantur.

Brachiorum numerus, partes, officiaque naturalia ac diversa, duplicem hominis potestatem pluribus exemplis indicare videtur. Rẽmque publicam cordi comparari non immeritò asseritur.

Cap. LVII.

Potestas humana assimilatur brachiis. Nam sicut duo sunt brachiã dextrum & sinistrum, ita duplex est potestas, scilicet spiritualis, quæ est, vt brachiũ dextrum, & temporalis quæ est vt sinistrum. Videmus autẽ, quod brachia primò quidem sunt valde fortia, ex omni enim parte fortitudinem habent, scilicet superiori, quia scilicet cum armo superiori brachium fortissimis neruis connectitur.

Item ex parte interiori sunt ossa brachiorum grossa, & dura, & medulla plena. Ex parte verò exteriori non nimium sunt carnosa, vt ossibus, & neruis compacta essent fortiora.

Item in cute musculis, & lacertis sunt intermixtæ. Vnde in brachijs maxima est hominis fortitudo. Psa. 17. Posuisti, vt arcum æreum brachia mea. Sic illi qui sunt in potestate temporali vel spirituali constituti, debent cum suis superioribus, & maioribus, scilicet cum Deo, & hominibus, esse per obedientiam, & beneuolentiam fortiter colligati.

Item interius in seipsis grossis ossibus, idest magnis virtutibus fulciri, exterius parum carnosi, idest non delitiosi, vel voluptuosi, musculis, siue lacertis, idest solicitudinibus semper ad benè operandum mouentibus intermixti. Et quãdo isti sic se habuerint, vt brachia erunt fortissimi. De tali enim brachio dici potest: Luc. 1. Fecit potẽtiam in brachio suo. Sextò videmus, quòd brachia sunt valde vtilia, valent enim brachia ad eleuandum, ad portandum ad stringendum, & ad cepellendum, ad impugnandum, & ad operandum. Sic illi qui sunt domini, & in potestate constituti, debent leuare humiles, portare debiles, stringere, idest amplecti viles, repellere nocentes, impugnare hostes, & bene operari in omnes. Greg. in past. Potestas cum habetur, cogitanda est ad vtilitatẽ, quatenus is qui vtitur, vt prodesse debeat, posse se sciat.

Tertiò videmus, quòd brachia sunt valde flexibilia. Sunt enim brachia flexibilia in tribus iuncturis, scilicet circa armum, circa cubitum, & circa manum. Similiter illi qui sunt in potestate constituti, debent esse flexibiles circa armos, id est circa superiores per obedientiam, & humilitatem.

Item circa cubitos, idest circa medios per beneuolentiam, & affabilitatem, circa manus, idest circa infimos subuentionem, & pietatem.

Quartò videmus, quòd brachia sunt valde compassibilia. Nam quia à capite beneficium sensus & motus recipiunt, ingrata non sunt, sed pro ipso capite defendendo contra ictus ferientium, liberaliter se exponũt. Ita principes debent esse grati capiti nostro idest Christo, à quo habent & sensum discretionis, & motum boni operis. Et ideo pro fidei suæ, seu ecclesiæ eius defensione, deberent ipsi, cum necessarium esset, personas suas exponere.

Item in tantum compatiuntur brachia alijs membris, quod pro eis sæpe in minutionibus vulnerantur, vt illa illæsa, & sana reddantur, vel in sanitate habita cõseruentur. Vnde pro aliorum membrorum custodia vulnerari, & percuti nõ refugiunt sed spõte se offerunt. Similiter debent facere principes pro salute suorum subditorum, & maximè pro salute spirituali. Ioan. 10. Bonus pastor animam suam ponit pro omnibus suis.

Quintò, quia brachia sunt cordi valde cõformia. Nã per quasdam arterias ab ipso corde spiritũ, & pulsum recipiunt. Et ideo statum ipsius cordis lucidum nobis produnt. Cordi autem quod est membrum commune, ex quo procedit vita omnium membrorum, assimilatur respublica, siue communia bona, ex cuius prosperitate pendet salus omnium singularium personarum. Huic igitur debent se principes totaliter conformare, ab ipso pendet spiritus, & pulsus eius, idest vigor spiritualis, & corporalis. Vnde eius statum, quar do defectiuus esset, debet brachium, idest Princeps ipse prodere medicis idest sapientibus consiliarijs, vt reparetur. tanta etiam dilectione sunt brachia cordi coniuncta (secundum Gale.) quod hoc habent inter omnia membra proprium, vt quod cor diligit, & amat, brachia diligunt, & in eius amplexum voluntariè se extendunt. quod enim à corde diligi sentiunt, quãtò vicinius possunt cordi astringunt, in tantum, vt totum directum amantis cordi imprimerent, si valerent. Sic etiam boni principes illos præcipuè diligunt, & amplectuntur quos vident cordis idest reipublicæ, & boni communis magis esse amicos, & promotores: & ad hoc toto studio tendunt, vt omnes quantum possunt cordi astringant, idest amorem reipublicæ trahant.

Sextò, quia brachia, quandoque sunt mortis indicatiua. Nam sicut habetur in prognosticis, denudatio brachiorum, & inquietatio eorum in acutis est mortiferum signum. Similiter si principes, & rectores sunt interius

interius denudati virtutibus,& inquieti exterius, pacem subditorum destruentes, signum est in republica mortis & ruinæ. Prouerbio. 28. Regnantibus impiis, ruinæ hominum.

Triplex corporis potus triplici pariter animæ potationi perspicuis similitudinibus adaptatur.

Caput LVIII.

Potatur anima ad modum corporis tripliciter. Est enim potus inanis, medicinalis, & nutrimentalis. Nam (secundum Constan.) est aliquis potus, qui tantum est potus, vt aqua, quæ, scilicet, non est per se corporis nutritiua. Et huic assimilatur curiositas, & vanitas scientiæ secularis, qua non nutritur anima in spiritu, vel deuotione.

Item est potus, qui est potus & cibus, vt vinũ, quod (secundum Constan.) per omnes partes corporis portat cibum, nutriens, & calefaciens spiritum, & confortans naturalem calorem. Huic assimilatur dulcedo sapientiæ salutaris, scilicet sacræ scripturæ, qua omnes sensus animæ nutriuntur, spiritus calent, & inflammantur, & charitatis amor crescit, & confortatur. Prou. 2. Bibite vinum quod miscui vobis. Aposto. Cor. 10. Bibebant autem de spirituali, &c.

Item est potus medicinalis, qui non datur secundum viam potus, sed secundum regulam medicinæ, vt syrupus, & similia. Talis est potus compunctionis pœnitentialis, qua anima purgatur, & sanatur. Psalm. 79. Potum dabis nobis in lachrymis in mensura.

Verbi Dei concionatoris dignitates, partes, ac officia, per quatuor oris, oculorúmque septem proprietates, ac vtriusque telæ visionisque formationem, ac denique pupillæ perfectionem, pluribus exemplis & rationibus, vberrimè explanantur.

Caput LIX.

Prædicator verbi Dei assimilatur ori propter quatuor.

Primò, propter nutrimenti susceptionem: nullum enim membrum in animali nutritur, nisi prius cibus in ore ponatur, & masticetur: & propter hoc fuit os humidum interius, vt cibi siccitas eius humiditate immutaretur. Fuit neruosum, vt cibi saporositas sentiretur. Fuit etiam durum, ne cibi duritie læderetur. Fuit concauum, & rotundum, vt cibus assumptus hinc inde facilius moueretur. Sicut ergo cibus in ore disponitur, qui postmodum ad membra nutrienda trahitur: sic cibus spiritualis doctrinæ à prædicatore disponitur, & traditur, quo membra ecclesiæ, id est, fideles nutriuntur: vnde prædicatorem ad modum oris oportet esse humidum per pietatem, neruosum per charitatem, quæ est vinculum perfectionis, sicut neruus ligamentum ossium.

Item durum per firmitatem.

Item concauum per humilitatem: & rotundũ, id est motui aptum per operositatem. Hiere. 15. Si separaueris pretiosum à vili, &c.

Secundò, propter aeris attractionem. Nam aer primò in ore immutatur, & subtiliatur, & sic ad cordis refrigerium per canalem pulmonis transmittitur. Sicut ergo os attrahit aerem respirando, sic prædicator debet gratiam spiritualis doctrinæ attrahere orando. Psalm. 118. Os meum aperui, & attraxi spiritum. Augustinus 4. de doct. Christia. Prædicator laboret, vt intelligenter, vt libenter, vt obedienter audiatur. Et hoc se posse magis pietate orationum, quàm oratoris facultate non dubitet, vt orando pro se, ac pro illis, quos est allocuturus, sit prius orator quàm doctor. Et in ipsa hora accedens, prius quàm exerat proferentem linguam, ad dominum leuet animam sitientem, vt ructet, quod biberit, vel quod impleuerit fundat.

Tertiò, propter vocis formationem. Ad hoc enim est palatum vocis concauum, vt linguæ plectrum facilius moueatur, & ad vocem formandam expeditè eleuetur, & deprimatur. Similiter ad hoc vt vox doctrinæ in ore prædicatoris rectè formetur, oportet eum habere palatum cordis concauum, & vacuum ab amore mundi, & ab omni infectione peccati. 1. Reg. 2. Recedant vetera de ore vestro, id est, O vos prædicatores à vestro affectu recedant temporalia, quæ tempore veterascunt. Prouerb. 4. Remoue à te os prauum. 1. Pet. 2. Peccatum non fecit, neque inuentus est dolus in ore eius.

Quartò, propter superfluitatum à pulmone & cerebro venientium eiectionem, & membrorum à superfluis exonerationem. Sæpè enim dum stomachus grauatur, per oris vomitum expurgatur. sic prędicator eiicere à se debet superfluas affectiones, quæ sunt vt superfluitates venientes à pulmone, & superfluas & noxias cogitationes, quæ sunt superfluitates descendentes à cerebro: debet etiam per oris confessionem vomere peccati grauedinem. Eccles. 31. Surge de medio, & euome illud. Apocalyp. 3. Incipiam te euomere ex ore meo.

Notandum etiam, quòd os patitur ex corruptis humoribus aliundè fluentibus. Nam si sit homini societas mala, si mens corruptionibus plena, si peccauerit in lingua, patitur os eius. Matt. 12. Ex abundantia cordis os loquitur.

Item prædicatores assimilantur oculis propter septem. Septem enim prædicatori sunt necessaria. Primũ est intentionis humilitas, videlicet, vt non prædicet ad scientiæ ostentationem, sed potius ad Dei laudem, & animarum vtilitatem. vnde oculi (secundum Isido.) dicti sunt quasi occulti, quia scilicet, suum lumen intus occultant, & conseruant: vel quia tegmina oculorum eos occultant, ne aliquibus iniuriis lædantur. Sic prædicatores ne lædantur à superbia, vel vana gloria, se ipsos, vel lumen sapientiæ, saltem quantum ad intentionem debent occultare, id est, non ad ostentationem prædicare. Greg. in serm. Sic opus sit in publico, vt intentio semper maneat in occulto. Psalmo 24. Oculi mei semper ad dominum, scilicet per rectam intentionem.

Secũdò, est necessaria discretionis sagacitas, vt scilicet, sic medici spirituales animarum morbos sagacter

discernant,& ostendant, ac curas debitas adhibeant, sicut maximè in oculis repræsentantur, & iudicantur animæ passiones. Nam oculi inter omnes sensus sunt animæ viciniores. Vnde in eis omne iudicium mentis apparet,siue anima fuerit hilaris siue tristis,similiter amor & odium,& omnes animæ passiones in oculis expressè apparent.

Tertiò,docendi studiositas. Dicuntur enim oculi lumen,quia lumen quod ab exterioribus accipiunt,interioribus refundunt:& similiter prædicatores lumen sapientiæ quod acceperunt, siue à Deo inspirante, siue ab homine docente,siue à scriptura instruente,alus studiosè,& copiosè tradere,& refundere satagunt: vnde Apostolus 1. Corinth. 15. Tradidi enim vobis, & hoc quod accepi.

Quartò est necessaria officij societas: requirit enim prædicationis officium ex quadã honestate, siue commoditate, vt prædicatores non soli vadant, sed simul combinati,vel sociati:vnde primos prædicatores quos Christus instituit,binos ante faciem suam misit,vt dicitur Luc.10 Vnde oculi capitis qui prædicatores designant Christi geminati sunt,vt si fortè vnus læderetur eius defectus per alium suppleretur.Eccles. 4. Væ soli quia cum ceciderit,non habet subleuantem.& ideo religiosi combinati incedunt.Matth.18. Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo,ibi ego sum in medio eorum. Et dicit duo,quia eorum est duo testamenta prædicare,& duo præcepta charitatis seruare. & addit,vel tres: quia eorum est sanctæ trinitatis fidem diuulgare,& tribus theologicis virtutibus, scilicet fide, spe,& charitate vitam suam adornare.

Quintò necessaria est circa crucem Christi deuotionis singularitas, vt prædicator quisque cum egregio prædicatore dicat,Mihi absit gloriari,nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Vnde nerui qui ad oculos spiritum visibilem deferunt,sunt in modum crucis dispositi. Nam à prora cerebri exeunt duo nerui,qui in substantiam crystallini humoris oculis se infigunt. Et hi nerui transuersaliter in modum crucis infiguntur in oculis, & in puncto contactus inuicem se contingunt: & hoc ingeniosè factum est, vt altero oculorum clauso,vel penitus excæcato, spiritus visibilis ad alterum totum transitet,& suam ibi perficeret actionẽ. Vnde tunc pupilla,& actus videndi confortatur propter virtutis visiuæ coadunationem,vt patet in sagittariis,qui vno oculo directius sagittam emittunt.

Item ideò se cõtingunt puncto, ne quodlibet vnum duo esse videatur.Semper enim vna res duo esse appareret,si vterque oculus suum idolum videret. Necesse ergo fuit vt virtus diuisioa continuaretur ad organũ in quo esset virtus vna fontalis deriuatiua in pupillis: sicut auctor Perspectiuæ dicit. Sunt ergo nerui oculi in figura crucis dispositi,vt prædicator cum Christo confixus sit cruci,& non seipsum, sed crucifixum Christũ studeat prædicare,secundum illud 1. Cor. 1. Nos autem prædicamus Christum crucifixum.

Sextò,necessaria est scientiæ luminositas: quia sicut oculo siue pupillæ necessarium est lumen ad videndũ: ita prædicatori necessaria est sciẽtia sacræ scripturæ ad prædicandum.Debet enim esse prędicatoris mẽs velut pupilla oculi,quæ interius immutatur à spiritu veniente à cerebro,& exterius à lumine refulgente:nam mediante lumine speciem rei exterius recipit,& receptam animæ iudicio transmittit. Sic prædicatoris mens, vt rectè speculetur,quæ sunt docenda,oportet quòd illuminetur interius à Spiritu sancto inspirante. Et etiam exterius ex sacræ scripturæ lectione instruente:& ideò oportet,quòd sit ad modum pupillę in qua est puritas, paruitas,dignitas,& sui per reflexionẽ visibilitas. Propter primum dicitur pupilla,quasi pura,& puella: & sic prædicatoris mens debet etiam esse pura,vt à Deo illuminetur.Sed cauendum est,ne hæc pupilla,id est,puritas mentis tollatur per mortem peccati non solùm exterioris oculi operis, sed etiam interioris consensus, vel delectationis morosæ. Dicunt enim Physici ipsas pupillas per triduum ante mortem morituros homines non habere: quibus non visis certa desperatio est de ægro.

Item pupilla est parua, & ideo sic dicitur eo, quòd paruuli pupilli esse dicuntur. sic prædicatorum mentes debent esse per humilitatem paruæ.Et hoc etiam multum valet ad recipiendum lumen diuinæ sapientiæ,secundum illud Psalm.18.Sapientiam præstans paruulis: vnde pupilla licèt parua in quantitate,est tamen maxima in virtute,& ideo maxima comprehendit.

Item pupilla est magnæ dignitatis:quia (vt dicit Hali)omnia quæ in ipso oculo sunt,aut sunt pupillam adiuuantia, aut pupillæ vt seruientia, ipsa verò sedet in medio quasi omnium regina.Similiter omnia quę sunt in peccatore,debent subdi menti & rationi eius.Quædam ad seruiendum,vt corporis membra:Quædam verò ad iuuandum,sicut sensus,& aliæ vires.Quasi etiam in signum dignitatis pupilla circa se habet quendã circulum,quæ corona dicitur,quo discreta nigredine,albæ partes oculi à pupilla separantur. Et in hoc signatur gloria,& corona, quæ fideli prædicatori seruatur, secundum illud Apostoli 2.Tim. 4. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.

Item pupilla cum omnia iudicet,& discernat, se ipsam non videt. Et si contingat per accidens se videre, hoc est per radiorum reflexionem,scilicet,quando species sua vadit ad speculum, & à speculo reflexio fit ad visum.Et hoc fortè est causa quare visus in speculo delectatur, quia per reflexionem radiorum in se ipsum reuersus, coadunatur, & per consequens fortificatur. Sic si prædicator nescit se ipsum cognoscere, vel videre,accedat ad speculum scripturæ,& reflectat applicando ad seipsum quæ legit,vt ex reflexione radiorum, id est, diuinorum verborum, siue exemplorum, quæ ibi reperiuntur possit & suos defectus, & etiam profectus intueri.

Septimò,est necessaria prædicatori virtutũ,& donorum varietas.Nam oculus est cõpositus ex trib. humoribus, quorum primus dicitur albugineus, secundus chrystallinus,tertius vitreus.Qui non dicuntur humores,quia sunt liquidi,vel fluxibiles, sed propter mollitiem quam habent vltra cætera membra. sed in hos humores, solus chrystallinus est instrumentum visus. In his igitur tribus humoribus designantur tres virtutes theologicę,quas prędicator debet habere,sed prę-

cipuè charitatem, quæ cæteris præeminet, sicut humor chrystallinus. Apostolus 1. Cor. 13. Nunc manent fides, spes, & charitas, tria hæc: horum autem maior est charitas. Vnde prædicator sine ea nihil est, secundum illud ibidem. 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, &c.

Item oculus habet septem tunicas. i. septem pelliculas siue telas, quę circundant illos humores, & ab inuicem distingunt, scilicet quatuor à parte anteriori, & tres ab interiori: nam interius immediatè iuxta chrystallum, est tunica, quæ dicitur retina à venis & arterijs piæ matris, idest subtilioris cerebri panniculi, qui pia mater vocatur, exorta & contexta in modum retis, quæ portat spiritum visibilem ad vitreum humorem, & cum suis neruis sensum ad chrystallinum. Post retinam sequitur secundina, quæ ab ipsa pia matre est generata, vt retinam defendat, ne aliquo casu lędatur. Tertiò sequitur sclirotica tunica valde dura, quæ à dura matre, i. à superiori, & grossiori panniculo cerebri procedens, omnia alia est defendens, & est quasi ligamentum oculorum. A parte verò anteriori immediatè iuxta chrystallinū humorem est tela aranea, sic propter suam subtilitatem dicta, vt sit spiritu visibili peruia ex subtilioribus partibus retinæ tunicæ generata: & hæc tunica inter albuginem, & chrystallinum humorem est collocata, ne simul commisceantur, & hæc tunica coniuncta cum interiori retina facit primum orbem. Nam hæ duæ tunicæ in se claudūt chrystallinum humorem. Hanc sequitur vuea, sic dicta, quia vuæ nigræ est in colore simillima, quia enim omnia prædicta in compositione oculi erant clara, & alba, & visum disgregantia, ideo necessaria fuit tunica vuea, quæ sua nigredine lumen in oculo aggregaret. Hæc autem tunica ad modum spongiæ est, quodammodo porosa, & villosa, neruorum continens fila, & chrystallinum humorem ab humiditate superflua depuraret, & spiritum visibilem alijs circunstantibus ministraret. Hæc tunica vuea à parte anteriori cum secundina coniungitur, & faciunt secundum orbem claudendo albugineum humorem. Hanc sequitur tunica cornea sic dicta: quia cornu lucido est similis. vnde & peruia est spiritui visibili ratione suæ transparentiæ, & tamen ratione aliquantulæ densitatis, est aggregationis visus aliquantulum operatiua, & ratione suæ fortitudinis & cohærentiæ ab exterioribus nocumentis est interius defensiua. Hæc autem cornea sclirotice interiori coniuncta, tertium facit orbem, dum vitreum humorem circulariter intra se claudunt. Vltimò autem in superficie oculi exteriori ponitur tunica, quę dicitur coniunctiua: quæ à cranco descendens non totum regit oculum, sed consistit in angulis oculorum eos ligans, & retinens, vt in sua maneant fixione. Per has ergo septem tunicas, quę oculum vestiunt, septem dona Spiritussancti repræsentantur quæ mentem prædicatoris ornare debent: de quibus dicitur. Isa. 11. Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritu scientiæ, & pietatis, spiritus consilij & fortitudinis, & replebit eum spiritus timoris domini. Vbi aduertendum, quòd sicut primæ sex tunicæ in tribus ordinibus oculi connectuntur: ita prima sex dona in tribus gradibus spiritus combinantur.

Primus gradus est spiritus sapientiæ, & intellectus vbi sapientia combinatur intellectui: sicut in primo orbe oculi aranea tunica connectitur retinæ.

Secundus est spiritus scientiæ, & pietatis, in quo scientia pietati combinatur: sicut tunica vuea coniungitur secundinæ.

Tertius gradus est spiritus consilij, & fortitudinis, vbi consilium combinatur fortitudini: sicut cornea tunica sclirotice copulatur in tertio oculi orbe. Sed donum timoris ponitur per se, alteri dono non combinatur. Et replebit, inquit eum spiritus timoris domini, sicut etiam septima tunica oculi quæ dicitur coniunctiua alteri tunicæ non connectitur.

Capitis constitutio, sensuùmque tum interiorum, tum exteriorum declaratio, & colli, tibiarùmque naturales effectus, ac nutricis proprietates dispersè recēsentur: quibus singulis non paucis similitudinibus prælati comparātur, eorumdémque partes perfectiones, ac officia, & demq, sacra scriptura dignitates clarè aperiuntur.

Cap. LX.

PRælatus assimilatur capiti propter septem.

Primò propter suam situationem. Nam quia caput est inter exteriora mēbra pars hominis principalis, ideo propter dignitatem locatum est in corporis supremo. Et etiam propter necessitatem, scilicet vt possit inferiora membra regere, & quæ sub ipso sunt vniuersa disponere. Sic prælati positi sunt in altitudine dignitatis, & auctoritatis, vt possint sibi subditos congruentis regere, & gubernare. Sed tamen sicut eminēt dignitate, ita conari debent, vt emineant sanctitate, humilitate, & operositate. Vnde beato Petro dixit Christus, Tu vocaberis Cephas, quòd dicitur caput: antiquitus enim capita lauabantur. Vnde Christo dicenti, Ioan. 13. Si non lauero te &c. Petrus repondit, Domine non tantum pedes meos, sed & manus, & caput. & figurabatur in lotione capitis, quòd prælati debent esse mundi.

Item capita inungebantur secundum illud Mat. 6. Vnge caput tuum. In quo significabatur, quòd prælati debent esse pij, oleo, scilicet misericordiæ pleni.

Item capita cinere aspergebantur. Thre 2. Asperserunt cinere capita sua: in quo figurabatur, quòd debēt esse humiles.

Item super capita manus imponebantur, Exo. 29. Imponent Aaron, & filij eius manus super caput illius. in quo significabatur, quòd debent esse actiui, & operosi.

Secundò prælatus assimilatur capiti propter sensationem. Nā omnis sensus apparet in capite. Vnde dicit Isi. lib. ety. quòd caput dicitur à capiendo eo, quòd omnis sensus, & nerui ab eo initium capiunt: vnde caput est sedes omnium sensuum. Sunt enim in eo sensus tam exteriores quàm interiores. Exteriores enim sunt visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus: qui sensus omnes mysticè competunt prælatis, scilicet visus contemplationis, auditus cōfessionis, vel consultatio-

tus gustus diuini amoris, quo anima spiritualium delitiarum saporem percipit, odoratus discretionis, & tactus boni operis.

Sensus interiores sunt quatuor.

Primus est sensus communis, qui positus est in anteriori parte cerebri, vbi concurrunt nerui sensitiui quinque sensuũ, qui locus medullosus, & humidus est.

Secundus est virtutis imaginatiua, & hęc etiã in anteriori parte cerebri ponitur post sensum communem, & ibi est magna durities ex frigiditate cerebri proueniens. Hæc eadem virtus dicitur phantasia, vt vult Auerro. Sed imaginatiua vocatur inquantum imagines rerum sensibilium in ea reseruantur; vnde etiã vocatur thesaurus formarum: sed fantasia dicitur inquantũ huiusmodi imagines, siue formas componit, vel diuidit: vt cum apprehendit aliquid esse album & frigidum & similia.

Tertius est virtus æstimatiua, sed in homine vocatur ratio particularis, & hæc virtus est in media cellula cerebri, quæ callida est ex motu multi spiritus ad ipsam. Vnde in homine media cellula cerebri, rationalis, siue logistica dicitur.

Quartus est virtus memoratiua quę cõiter ponitur in posteriori parte ac cellula capitis. Istę quatuor virtutes designant quatuor perfectiones, quæ debent esse in prælato.

Prima est peritia diuinarum scripturarum, & istam designat sensus communis. Nam sensus communis est (vt dicit Algazel) à quo omnes sensus proprij deriuantur, & ad quem omnis impressio eorum renuntiatur & reducitur, & in quo coniunguntur omnes, & sic sunt quasi suggerẽtes ipsi. Sicut ergo à sensu communi deriuãtur sensus proprij, ita à diuina sapiẽtia quę traditur in sacra scriptura, deriuantur omnes scientię seculares & physicæ. Vnde Cassio. dicit quòd omnis splendor rhetoricæ eloquentiæ, omnes modi locutionis poeticæ, quælibet varietas pronunciationis decoræ, à diuinis scripturis sumpsit exordium. Et iterum, sicut omnis sensuum impressio ad ipsum sensum communem reducitur, ita omnes scientiæ aliæ ad sacrã scripturam reducuntur, sicut ad regulam dirigentem.

Item, quia quia finis eius est vltimus finis, ad quem fines aliarum scientiarum ordinantur, scilicet beatitudo æterna: etiã quantum ad hoc omnes aliæ scientiæ coniunguntur in ea. Nam quælibet scientia est quædam perfectio hominis, & quælibet perfectio hominis ad vltimam perfectionem eius ordinatur, quam principaliter ista scientia recipit, scilicet fœlicitatem æternam. Vnde Auic. dicit, quòd omnes scientiæ communicant in vna vtilitate, quæ est acquisitio perfectionis animæ, præparantis eam ad futuram fœlicitatem.

Item sicut omnes suggerunt sensui communi .i. expectant complementum cogitationis ab ipso circa particulare, quod est in sensu: ita etiã per sacram scientiam omnis humana cognitio recipit complemẽtum: propter quod dicitur. Sap. 13. quòd vani sunt omnes homines quibus non subest scientia Dei.

Secundò debet esse in prælato cura, & custodia animarum, quã designat virtus imaginatiua quæ est conseruatiua, & custoditiua sensibiliũ formarum. Insuper ad modum phantasię debet subditos adinuicem sociare, vel abinuicem separare prout eorum saluti videtur expedire.

Tertiò debet esse in eo prudentia, & discretio rerum agendarum, vt scilicet omnia cum discretione, & ratione agat: & hanc designat virtus logistica, idest rationalis.

Quartò debet esse in eo iugis memoria, seu recordatio suorum defectuũ, & culparum, que, scilicet eum in puritate, & in humilitate conseruet: & hanc designat virtus memoratiua.

Tertiò prælatus assimilatur capiti propter capitis dispositionem. Dispositio enim capitis (secũdum Ari.) ex tribus cognoscitur, scilicet ex quantitate, ex figura, ex capillis. Ex quantitate quidem, quia caput debet esse mediocre inter paruum, & magnum, membris alijs in quantitate proportionatum. Nam caput nimis paruum signat defectum materiæ, & debilitatem virtutis formatiuæ. Sed nimis magnum signat superfluitatem materiæ, & defectum virtutis operatiuæ. Sic prælatus neque debet esse nimis magnus per superbiæ elationem, neque etiã nimis paruus per pusillanimitatis deiectionem: sed vt vtroque vitio careat, magnanimus, & humilis esse studeat, vt scilicet ex vtraque virtute quoddam medium, & temperamentum conficiat.

Item cognoscitur dispositio capitis ex figura, quia figura capitis est rotunda, tum propter læsionis, & passibilitatis amotionem; tum propter medullæ cerebri ampliorem receptionem. Et tamen debet esse aliquantulum oblongum, & circa tempora aliquãtulum planum. Nam perfecta dispositio capitis est, quando in rotunditate disponitur ad similitudinem globi cerei inter manus, vel duo ligna compressi. Talis enim globus est figura rotundus, & tamen aliquantulum in vtroque latere planus: in parte tamen anteriori in vtraque parte erit acutum, aliquantulum eleuatum, & hoc necessarium fuit ad retinendum ventriculum cerebri in prora .i. in anteriori parte capitis, ex qua quinque nerui procedunt, quinque sensus facientes. Simili modo parum acuitur à posteriori propter retentionem alterius ventriculi in puppi .i. in posteriori parte, ex qua procedunt medullę spondiles, & nerui motum voluntarium facientes. Debet ergo ad modum capitis prælatus esse rotundus .i. iustus, vt nõ sit in eo aliquis angulus iniquitatis, aliquam partem retinens, præcipuè in iudicio, vbi partem, vel personã accipere nõ debet.

Item debet esse oblongus per lõgam discussionem, & deliberationem, s. vt non cito præcipitet sententiã: quia velox consilium sine iudicium sequitur pœnitentia. Debet etiam esse ex vtroque latere planus, idest firmus, scilicet tam in prosperis quàm in aduersis. Illud enim, quod planum est, vbi applicatur, vel ponitur, residet firmum: sed non sic, quod est sphæricum: sed debet etiam esse acutus ante in prouisione futurorum: & retro in recordatione præteritorum, & in medio eleuatus, præsentia sublimiter disponendo.

Item cognoscitur dispositio capitis ex capillis, quia secundum eorum quantitatem, & qualitatem, & cadendi velocitatem siue tarditatem de complexione capitis iudicatur. Quasi autẽ capilli adhærentes capiti,

sunt

sunt officiales,& familiares, vel consiliarij, vel amici ipsius prælati qui ei iugiter adhærent ex quibus multum pendet,& ostenditur qualis prælatus sit. Capilli enim bene dispositi quamdiu adhærent capiti, ipsum custodiunt, ornant, & defendunt: ablati verò, vel male dispositi ipsum turpe reddunt. Et simile accidit de amicis vel consiliariis,& familiaribus prælati: quia si boni sunt, ipsum custodiunt,& honorabilem reddunt, si verò praui ipsum corrumpunt, vel saltem infamem, & odiosum efficiunt.

Quartò, prælatus assimilatur capiti propter eius compositionem. Nam primò quidem caput est ex multis ossibus constitutum, & hoc propter cerebri defensionem. Nam substantia cerebri tenera est, & mollis, vnde de facili læderetur, nisi esset interpositio cranei & ossium aliorum, per quæ ab extrinseca læsione seruatur.

Ossa autem ista quæ debent esse in prælato, vt ipsum defendant & custodiant, sunt misericordia, iustitia, clementia,& cæteræ virtutes. Prouerb. 20. Misericordia,& veritas custodiunt regem,& clementia roboratur thronus eius.

Item caput habet aliquid de carnositate, & hoc fuit necessarium ad temperamentum ossium,& neruorum, ne fortè nimium ossium frigiditate teneritudo cerebri occasionaliter læderetur. Similiter in prælato est infirmitas carnis, siue passibilitas ad humilitatem scilicet, & custodiam virtutum. Nam (sicut dicit Apostolus 2. Corinth. 12.) virtus in infirmitate perficitur. Habet tamen caput parum de carnositate, & pinguedine respectu aliorum membrorum: & hoc propter viuacitatem sensus, & iuuamentum intellectus (sicut dicit Aristote. de anim.) Fortè ratio huius est, quia spiritus in neruis sensibilibus per carnis grossitiem, & nimiam pinguedinem in suo transitu impediretur, & sic sensus hebetaretur, & intellectus obtunderetur. Vnde Hieronym. dicit, quòd venter pinguis non gignit sensum tenuem. In hoc ergo signatur, quòd prælatus non debet esse deliciosus, neq; intendere ad impingnandum corpus, sed paruam curam debet habere, vel impēdere carni suæ.

Item debet prælatus parum habere de carne, id est de amore carnali consanguineorum, id est, vt non intendat ad ditandum, vel impinguandum eos de patrimonio Crucifixi, id est, de bonis ecclesiæ.

Item caput, quamuis multam videatur exterius habere duritiem, multam tamen habet intus mollitiem in medulla, ita vt ipsius mollitie irrigetur totus corporis machina. Sic prælatus quamuis se debeat quandoque durum ostendere in corripiendo exterius, tamen in compatiendo mollis debet esse interius.

Item caput multum est neruosum,& hoc fuit necessarium, propter ossium adinuicem coniunctionem,& propter sensus & motus operationem. Nam per neruum medium anima in corpore omnem motum operatur, & sensum, neque sine neruo descendente à cerebro membrum coniungitur membro. Isti ergo nerui sunt bona verba, & exempla prælati, quibus subditorum sensus informantur, & ad bene operandum mouentur,& pacis, id est, vnitatis consortio inuicem connectuntur. Vnde si virtus fluens de capite per neruos impediatur, corporis corruptio sequitur, & omnis compactio dissoluitur: quia si virtus doctrinæ, vel bonæ vitæ prælato subtrahitur, subditorum vita quoque corrumpitur, & vnitatis per consequens concordia dissipatur.

Quintò, propter cerebri inclusionem. Nam intra caput cerebrum est inclusum, quod est corpus album, sine sanguine de spiritu & medulla habens multum, & in tribus cellulis est distinctum, & intra duos panniculos, scilicet, piam matrem, & duram situ naturali est contentum. Est autem album, vt cuiuslibet similitudinis coloris sit facilè susceptiuum. Habet multum de spiritu, vt multus in eo sit motus. Habet multum de medulla, vt acumen caloris, qui ex eius motu generatur, temperaretur. Parum habet de sanguine, ne eius colore inficeretur, & sic omne apprehensum videretur rubeum. Ideò etiam fuit humidum sine sanguine, vt citò in naturam sentiendi mutaretur. In tribus autem cellulis est distinctum, quæ ventriculi appellantur. In anteriori cellula formatur imaginatio. In media sensibilis ratio. In vltima, memoria siue recordatio.

Hæc omnia competunt prælato, scilicet, vt sit albus per puritatem,& sine sanguine, id est, sine inordinato consanguineorum amore, scilicet, vt non ædificet Sion in sanguinibus: & debet habere etiam multum de spiritu, id est, multum esse spiritualis.

Idem de medulla humorosa, scilicet deuotione animæ, vel de pietate compassionis. Distinctio autē trium cellularum, seu virtutum, signat tres partes prudentiæ; quarum vna est posterior, scilicet, memoria præteritorum: alia anterior, scilicet, prouisio futurorum: tertia media, scilicet intelligentia præsentium. Debet etiam ad modum cerebri esse inter duram, & piam matrem inclusus. Istæ enim duæ matres, sunt duo panniculi ad defensionem cerebri positi: vnde vocantur matres cerebri: vnus est grossus, & ideo dicitur dura mater: hic autem craneo supponitur, sed in medio cerebri ingrossatur,& ad maiorem fortitudinem solidatur, non tamen immediatè cum craneo coniungitur, sed potius ab eo suspenditur,& huc atque illuc circa cerebri substantiam dilatatur. Hęc dura mater fuit necessaria, vt piam matrem, quæ est ea tenerior, à duritia cranei defensaret:& vt venas,& arterias cerebri colligaret, & vbi essent spatia vacua illa impleret, ac pia mater duræ matri supponitur,& ipsa mollior inuenitur. Et ideò substantiam cerebri circumuoluit, & dictas cellulas inter se diuidit,& distinguit. Neque superfluit hic pia mater: quia cerebri interius venas recolligit, & ne cerebrum sua liquiditate defluat, coadunando custodit: cerebrum cooperiens, & amplectens, ipsum à dura matre defendit. Istæ ergo duæ matres debent esse in prælato: dura enim mater est pœnitentia, pia mater misericordia: debet enim esse sibi per pœnitentiam austerus, sed per pietatem esse aliis largus,& benignus: vel debet esse dura mater in correctione iustitiæ. & pia mater in compassione misericordię. Nam disciplina sine misericordia multum destituitur, si vna sine altera teneatur: vt dicit Gregor. Vtraque tamen dicitur esse mater ex dilectione charitatis mota.

Sexto, prælatus assimulatur capiti propter fumositatum receptionem. Est enim caput totius corporis caminus, & tectum, & ideo multarum fumositatum à stomacho ascendentium est receptiuũ: & ideo fecit Deus illud porosum, & foraminibus plenum, vt per poros occultos, & foramina manifesta excerneretur superfluum, ne fieret receptaculum naturæ mortiferum. Istæ multæ fumositates ad cerebrum ascendentes, sunt multæ sollicitudines, & anxietates, quas oportet prælatum habere: sed tamen superfluas curas, & anxietates debet abiicere: siue per secretas considerationes, & orationes, siue per manifestas & vtiles occupationes.

Septimo, assimilatur capiti prælatus, propter ipsius capitis læsionem, siue passionem. Patitur enim caput multipliciter: aliquando quidem ex sua complexione, aliquando verò ex nimio fumo à stomacho ascendente, aliquando verò ex aeris intemperie, & aliquando ex aliorum membrorum associatione, aliquando ex nimia repletione, aliquando ex nimia inanitione: aliquando ex nimia fatigatione, aliquando ex nimia dormitione: quæ omnia conueniunt malis prælatis, qui aliquando deprauantur ex mala complexione inclinante: aliquando ex fumo superbiæ ascendente: aliquando ex intemperantia dissoluente: aliquando ex malorum familiaritate inficiente: vel ex aliorum malignitate deficiente: aliquando ex nimia repletione ciborum, vel temporalis prosperitatis, aliquando ex nimia inanitione expensarum suæ necessitatis: quandoque etiam ex nimia fatigatione infirmantur, & inutiles efficiuntur: aliquando verò ex nimia dormitione negligentiæ, & pigritiæ detinentur.

Item prælatus assimilatur collo.

Primò, ratione situationis. Nam collum situatum est inter caput, & corpus: quia prælatus mediator est inter Deum, & populum. Vnde debet esse coniunctus Deo per puritatem, & populo per charitatem, & pietatem. Vnde dixit Moyses, Deuter. 5. Ego sequester & medius fui inter vos, & Deum. Et quamquam prælatus suprà assimilatus sit capiti, non propterea est inconueniens, quòd etiam assimiletur collo: quia licet ipse sit vt caput respectu populi: tamen est vt collum respectu Christi, qui est principale caput ecclesiæ: secundum illud Ephes. 1. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus eius.

Secundò, ratione compositionis. Nam collum componitur ex duabus partibus, scilicet, anteriori, quæ dicitur gula, & posteriori, quæ dicitur ceruix, sicut dicit Isido. Et istæ duæ partes colli significant duas perfectiones prælati. Quia gula, siue guttur significat auctoritatem doctrinæ: quia, scilicet, in gutture vox formatur. Ceruix verò significat soliditatem vitæ. Ceruix enim non est concaua, vt gula, sed solida est & plena. Sed nota, quòd licet vox in gutture formetur: tamen si est vox significatiua, & articulata, & literata, quæ propriè dicitur locutio, requirit plura alia instruméta. Vnde (secundum Constan.) Organa vocis sunt plura. s. pulmo, arteriæ, guttur, vuula, & dentes, labia, atque lingua. Horum enim organorum quædam sunt vocis ordinatiua, vt gula, quæ (secundum Constan.) vocem pulchram reddit, & fortem, quando proportionabiliter se habet ad alia nutrimenta. Nam aerem introeuntem temperat, & ne nimis impetuosè exeat, detinet, & refrænat.

Item à receptione pulueris guttur & arterias conseruat. Quædã verò sunt vocis emissiua, vt canales pulmonis, & arteriæ, quæ sunt quasi quædam fistulæ, quæ si sint mundæ, lenes, & temperatæ, dulcem, & lenem, & temperatam faciunt ipsam vocem. Si verò sint asperæ, aut plus debito latæ, vel strictæ, aut distortæ, grauem, vel exilem, dissonam & inæqualem vocem emittunt. Quædam verò sunt vocis distinctiua, id est, verborum distinctè formatiua, sicut lingua labia, & dentes, & huiusmodi.

Igitur prima organa, quę sunt vocis ordinatiua, admonent prælatũ & doctoré vt loquatur ordinatè, & tẽperatè. Illa verò quæ sunt emissiua admonent, vt loquatur apertè: quia in emissione vocis fit oris apertio. Alia verò quæ sunt vocis distinctiua, admonent, vt loquatur distinctè: Pars verò posterior quę dicit' ceruix, designat vitã prælati. Cõstat enim ex carne, & ossibus, & neruis, & est ossea ad caput fortius sustinendũ, sed neruosa ad motum voluntariũ faciẽdum, & sensum ad partes corporis deferendum. In quibus designatur, quod prælati quantum ad vitam debent esse carnei per mansuetudinis lenitatem, & ossei per fortitudinis firmitatem, & neruosi per dilectionis colligationem, & extensibilitatem.

Tertò, ratione proportionis. Nam debet collum esse proportionatum corpori, ne excedat in paruitate, vel in magnitudine modum. Tunc autem prælatus excedit in magnitudine modum, quando est nimis seuerus: tunc in paruitate, quando nimis remissus. Dicit autem Aristot. 14. de anim. quòd in quadrupedibus ipsis corporis, & crurum mediocrium, collum est curtum, & grossum, & huiusmodi animalium in collo est maxima fortitudo, sicut patet in bobus, bubalis, & vrsis, & lupis. Tali collo fortissimo, scilicet, grosso, & curto, assimilantur prælati, qui debent esse fortissimi in operando, curti, & breues in expediendo, grossi, & pleni, vel pingues in subueniendo, & largiendo.

Item prælati debent esse similes tibiis, quia primò debet esse in eis fortitudo patientiæ, & hoc designatur in tibiis, quæ scilicet intrinsecus sunt ex ossibus fortibus factæ, quæ etiam sunt tanquam columnæ ad corpus portandum habiles. Sic prælati debent esse columnæ per debilium sustentationem, & fortes & patientes in portando subditorum onera.

Secundò, debet esse in eis compassio misericordiæ, & hoc signatur in tibiis, quarum ossa interius sunt medulla plena: vnde sunt exterius duræ, & interius molles: & sic ipsi prælati, vt & videantur exterius duri per correptionem iustitiæ, & sint intrinsecus molles per compassionem misericordiæ.

Tertiò debet esse in eis mansuetudo cõuersationis extrinsecæ: & hoc significatur in tibiis quę sunt carnositate vestitæ, & in cõplicatione earũ cũ femorib. neq; ab eis recipiunt neq; inferunt offensam. Vnde tãquam culcitra ad mollem corporis supportandam, carnositate ipsarum à parte superiori est interius locata. Sic prælati cum se aliis complicant, siue applicant cum eis conuersando, debent esse sic mansueti, & temperati, vt

neque

neque ipsi illos offendant conuersationis asperitate, neq; ipsi offendantur ab eis nimiæ familiaritatis, vel dulcedinis contemptibilitate: debent autem omnes subditos, vt culcitra scilicet dulciter, & leuiter supportare.

Quartò debet esse in eis longitudo perseuerantiæ, quæ etiam significatur in tibiis siue coxis, quę sunt lõgæ. Vnde ideo dicuntur tibiæ, quia similes sunt tubis in specie, & longitudine; (vt dicit Isid. li. Ety.) quia scilicet ipsi prælati longanimes, & perseuerantes esse debent in sui officij solicitudine, & labore.

Item prælatus similis est nutrici.

Primò, quia nutrix puero gaudenti congaudet, & condolet patienti, ita debet prælatus erga subditos secundum illud Ro. 12. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

Secundò, quia nutrix subleuat puerum cadentem. Sic prælatus cadentem in peccatis subleuare debet, reducendo benignè ad pœnitentiam, vel cadentem in paupertatem, exhibendo ei misericordiam.

Tertiò, quia nutrix lactat puerum plorantem, quia prælatus afflictum subditum debet consolari.

Quartò, quia nutrix deosculatur cadentem: quia scilicet prælatus debet osculo amoris, & pacis fouere subditum patientem.

Quintò, quia nutrix ligat puerum nolentem: quia scilicet prælatus debet restringere inuitum subditum insolentem.

Sextò, quia nutrix abluit puerum se sordidantem: quia prælatus purgare debet per correptionem iustitiæ subditum delinquentem, & sese per culpam sordidantem.

Septimò, quia nutrix pascit recusantem: quia scilicet prælatus subditum nolentem audire verba Dei, vel studere in sacris doctrinis, quibus anima pascitur, debet compellere ad audiendum, vel ad studendum.

Octauò, quia nutrix instruit nescientem: quia prælatus debet instruere subditum ignorantem.

Nonò, quia nutrix balbutit, & linguam frangit, vt facilius instruat non loquentem. Sic prælatus subditum nescientem confiteri, debet instruere de confessione quõdamodo se cum eo peccatorem accusando.

Decimò, quia nutrix medicinam accipit, vt sanitati restituat paruulum ægrotantẽ. Sic bonus prælatus libenter pœnitentiam recipit pro subditis liberandis.

Vndecimò, quia nutrix nunc manu, nunc genu eleuat puerum vagientem. Et sic prælatus nũc manu operis, nunc genu orationis eleuat subditum laborantẽ, vel tribulationes seu tentationes patientem.

Duodecimò, quia cibũ ipsa masticat, vt reficiat famescẽtẽ. Sic prælatus, vel prædicator verba Dei disponit, & ordinat, vt melius instruat, & reficiat audiẽtes.

Decimotertiò, quia sibilis, & cantilenis demulcet puerum dormientem. Ita prælatus deuotis recõmendationibus, & officiis debet iuuare subditum moriẽtẽ, vel quia officiis, & canticis ecclesiasticis debet prouocare subditos ad somnum, idest ad quietẽ intimæ contemplationis.

Item prelati debent excedere subditos sicut mares fœminas excedunt. Masculus enim in quatuor fœminam excedit.

Primò quo ad complexionem: quia masculus calidus est, & siccus: fœmina verò frigida, & humida. In quo signatur, quòd prælat' debet excedere subditos, & in calore diuini amoris, & in siccitate, idest castitate carnis: carens, scilicet humore seu fluxu concupiscentiæ carnalis.

Item in masculo vigent virtutes formales, & actiuæ. In fœmina verò materiales, & passiuæ. Vnde Arist. 15. de ani. dicit, quòd vir se habet ad modum formæ, & mulier ad modum materiæ. In quo signatur, quòd prælati debent magis esse actiui, idest magis operosi quàm subditi, & magis solliciti operibus virtutum, & præcipuè in operibus pietatis: quæ pertinent ad vitã actiuam.

Secundò præualet masculus quo ad naturæ operationem. Nam in masculo maior est virtus. Vnde vir ab eminentia virium dictus est, (vt dicit Isid. lib. Ety.) Et ideo nerui virorũ, ossa, & lacerti sunt fortiora, & grossiora, & omnia membra in viris sunt solidiora, & ideo ad opera aptiora. In quo signatur, quòd prælati debẽt magis quàm subditi abundare virtutibus interioribus & in bonis operibus exterioribus, & in tolerantia laborum, & etiam passionum.

Tertiò præcellit quo ad sensus discretionem: quia in omni genere animalium masculus in præcauendis insidiis, & fugiendis nociuis, solicitiorem habet animum fœminis, & prudẽtiorem (vt dicit Ari. 5. de ani.) In quo signatur: quòd prælatus debet excedere subditos in discretione prudẽtiæ, & in cognitione sciẽtiæ.

Quartò quoque præcellit masculus quo ad potestatem, & dominationem: vnde 1. Cor. 6. docendi auctoritas viris conceditur, sed fœminis denegatur. Gen. 3. dictum est mulieri, Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Sic prælati excedũt subditos, & doctrinæ auctoritate, & regiminis potestate, & dominij dignitate.

Humana prudentia, quid, & qualis esse debeat, quásque partes in se contineat pluribus odoratus similitudinibus ostenditur. Cap. LXI.

PRudẽtia, & discretio assimilatur odoratui, & hoc patet ex quinque.

Primò ex parte principij effectiui. Nam virtus animæ mediante spiritu animali perficit odoratum, sic & anima mediante Spiritussancti lumine, & gratia, efficitur prudens ad discernendum proficua, vel nociua. Vnde Apost. 1. Cor. 2. dicit; quòd spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Et 1. Corin. 12. q; per Spiritumsanctum datur discretio spirituum. Vnde vera prudentia non potest esse nisi in bonis, & spiritualibus viris, & ideo etiã Ari. 6 Ety. dicit, quòd impossibile est prudẽtem esse non entem bonũ.

Secundò ex parte organi receptiui. Organũ enim odoratus est aliquid circa cerebrum, sed in hominib' requiritur ad odorandum perfecta dispositio natiũ, in quibus sunt duæ carunculæ siue cauernulæ ad modum mammillarum dependentes, quæ videntur esse propria organa odoratus, & recipiunt spiritum animalem per quosdam neruos à cerebro venientes. Nares enim nõ sunt propria instrumenta olfactus, quod

patet, quia ipsis abscissis non priuatur animal odoratu. Nos etiam per loca fœtida transeuntes si flatum repressserimus, aerem fœtidum nares intrantem in nullo sentimus, & hoc est, quia illæ carunculæ quasi quodā motu voluntario sunt obstructæ. Sunt etiam carunculæ huiusmodi concauæ, & spongiosæ: concauæ quidē vt in sua porositate concaua fumū recipiant à re odorabili resolutum. Spongiosæ verò sunt, vt in eis virtus attractiua sit. Sicut autem sunt duæ carunculæ velut instrumenta odorandi: sic sunt duæ virtutes, quæ sunt quasi animæ instrumenta nociua a proficuis discernendi.

Prima est intelligētia, siue ratio vniuersalis animæ, quæ, scilicet per prudentiam perficitur, vt se rectè habeat circa ea quæ sunt ad finem, vtilia, scilicet à nociuis generaliter discernendo. Vnde Aug. li. 83. quęstio. dicit, quòd prudentia est cognitio rerum appetendarum, & fugiendarū. Alia est æstimatiua, quæ in homine dicitur ratio particularis, quæ est collatiua intentionum particularium, sicut ratio vniuersalis est collatiua vniuersaliū. Et hæc æstimatiua etiā in brutis est, per quam ouis fugit lupum sicut inimicum, quamquam hoc per sensum non percipit: per hanc etiam mouetur auis ad colligendum paleas tanquam vtiles ad nidum. Vnde per hanc etiam ipsa bruta dicuntur participare aliquid prudentiæ: sicut patet per Arist. 8. de hist. ani.

Tertius ex parte medij delatiui. Nā (sicut dicit Ari. 2. lib. de ani.) olfactus immutatur ab odorabili per medium, scilicet aerem, aut aquā. Nam animalia, quæ respirant, per aerem odorant. Dixerunt autem quidā, quòd à corpore vaporabili quædam fumalis euaporatio resoluitur, quæ est subiectum odoris, & peruenit vsque ad sensum olfactus. Et hinc est, (vt dicebāt,) quòd contrarij odores in medio se impediunt. Sed cōtra hoc est, quia odor cadaueris, à vulturibus vsq; ad quingenta miliaria sentitur. Impossibile autem videtur, ꝙ aliqua corporalis euaporatio cadaueris vsque ad tātum spacium diffundatur. Sed ad hoc respondēt, ꝙ talis euaporatiò ad tam remotum spacium defertur per ventos. Sed contra hoc est: quia sensibile immutat medium vndique secundum eandem distantiam, nisi impediatur. Non autem sufficeret ad occupandum tātum spacium, etiam si totum cadauer resolueretur in fumalem euaporationem, cum sit certus terminus rarefactionis, ad quem corpus corporale peruenire potest, quæ est raritas ignis: & præcipue cū per huiusmodi odorem cadauer ipsum appareat immutatum. Et ideo dicendum, quòd ab odorabili resolui potest fumalis euaporatio, quæ tamen non pertingit vsque ad terminum, vnde odor percipitur: quia immutatur medium spiritualiter vlterius quàm prædicta euaporatio pertingere possit. Vnde etiam homines non sentiunt odorem sine respirationibus. Animalia autem aquatica, & quæ nō respirant, sicut sunt quæ sanguine carent, cum enim odores sentiūt (quod patet, quia quædam eorum de longinquo veniunt ad alimentum, quod non esset, nisi prouocarentur odore) oportet quòd odorent mediante aqua. Per aerē igitur qui subtilioris naturę est, intelliguntur spiritualia. Vnde quandoque aer spiritus vocatur. Per aquam verò quæ grossior, & fluxibilis est, intelliguntur temporalia, seu corporalia quæ continuè transeunt. Vnde sicut ad odorandum necessarij sunt animalibus aer: & aqua, ita ad rectè viuendum, vel operandum necessaria est hominibus duplex prudentia, scilicet spiritualium, & temporalium, scilicet vt prudenter sciant vtraque disponere, sicut decet.

Prima ergo prudentia siue industria est circa spiritualia, quæ pertinent ad salutem, & inuenitur in omnibus habentibus gratiam: quia vnctio docet eos de omnibus, vt dicitur, in 1. Io. 3. sed secunda, scilicet ea quæ est circa tēporalia, quam scilicet sibi & aliis quis potest prouidere, non solum de his, quæ sunt necessaria ad salutem, sed de quibuscunque pertinentibus ad humanam vitam, non est in omnibus gratiam habentibus.

Quartò ex parte officij discretiui. Est enim odoratus officium odores fœtorésque discernere, sed odores percipit diligendo, fetores verò horrendo, & hoc est, quia odoribus tanquam conuenientibus adiuuatur, fœtoribus verò tanquam corrumpentibus impeditur, & ista prudentię competunt, de qua Aug. de mo. ri. eccl. dicit, quòd prudentia est virtus, ea à quibus adiuuatur, ab eis quibus impeditur, sagaciter eligens.

Prælatorum regimen, quod propter expressionem, dispositionem, significationem, repræsentationem, duritiem, aliásque naturales proprietates fronti, neruis, ac chartilaginis assimulatur, quas partes habere debeat, & à quo potestas omnis deriuetur, exprimitur. Cap. LXII.

REgimen principantium, & prælatorum assimilatur fronti propter quatuor.

Primò propter expressionem. Hæc enim statū mentis nostræ sua specię exprimit, dum nunc sit læta, nunc tristis. Similiter in statu regiminis maxima notificatio fit. Vnde quidam Philosophus dixit, quòd principatus virum ostendit. Est etiam status regiminis maximè variabilis, quem nunc tristitia deprimit, nūc verò lætitia extollit. Sed tunc viri prudentes in hoc statu existentes plus mœroribus afficiuntur quā risibus. Eze. 11. Signū thau super frontes virorum gemētium.

Secundò propter dispositionem, quia (secundū Cōstantinum) frons est os semicirculare neque multum durum, neque nimis molle. Nam necessarium fuit, vt esset sic temperatum, ne læderetur vicinitas oculorū. Sic prælatus, vel princeps, licet debeat in se esse fortis ad modum ossis, aliis tamen neque debet esse nimis durus, ne sit crudelis, neque nimis mollis, ne sit remissus. Et ideo (sicut dicit Bern.) miscenda est lenitas cū seueritate, & faciendum est quoddam ex vtraque tēperamentum.

Item frons est modicæ carnositatis, & paucæ pinguedinis, quia (secundū Philosophū) talia impediunt intellectū. Vnde signat, ꝙ Princeps non debet carnalibus intendere, neq; delitiis insistere ad corpus impinguandū, nisi parum quantū requirit necessitas. s. secūdum decentiam status. Eccles. 10. Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes mane comedunt.

Tertiò

Tertiò propter repræsentationem, quia totius animalis virtuositas lucet in fronte. Frons enim (vt Philosophus dicit) est sedes verecundiæ, & honoris. Vnde personæ inuerecundæ dici solet, Tu deposuisti frontem. Hier. 3. Frôs mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. Sic virtuositas plebis lucet in qualitate rectoris: propter quod dicitur. Eccl. 10. Qualis rector ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Sedes enim regiminis maximè est sedes verecundiæ vel honoris. Nam si laudabiliter tenetur, tunc reddit dignũ honore. Eccl. 10. In medio fratrum rector illorum in honore, si verò malè tenet, opprobrio, & verecundiæ patet.

Quartò propter significationem, vt dicit Arist. ani. Lib. 1. quod quãdo frons fuerit magna, significat stultitiam, quando mediocris, significat bonitatem complexionis, quando nimis eleuatur, & in superficie rotundatur, excessum significat choleræ & caloris. Sic si princeps velit videri magnus per ostentationem, est signum stultitiæ mentis. Et si eleuatur per superbiæ elationem, signat excessum propriæ reputationis, & interioris inordinationis: sed si mediocriter se habet, vt neque per superbiam se extollat, neque contemptibilem per ignominiam se reddat, tunc est signum bonæ dispositionis interioris.

Item Rectores, & prælati debẽt esse similes neruis.

Primò quidem, quia nerui à cerebro originem sumunt. Non autem à cerebro immediatè procedunt, sed quidam ab eo nucha mediante descendunt. Et tale mediũ fuit necessarium, ne, si immediatè à cerebro omnes venirent, aut se rumpendo læsionem incurrerent, aut propter longitudinem viæ à principio sensus ad actum sentiendi potentiam non haberent. In hoc autem signatur, quòd quorundam rectorum institutio, seu potestas est immediatè à Deo, sic Moyses, & Aarõ, & Apostoli instituti sunt à Christo, præcipuè Petrus. alij prælati, & rectores, vt episcopi, & reges, & huiusmodi eliguntur ab hominibus, vel potestatem habent à Deo, homine mediante, sed siue immediatè, siue mediatè, non est potestas nisi à Deo, sicut Aposto. Ro. 13. dicit.

Secũdò, quia nerui motum à spiritu accipiunt quẽ membris refundunt. Sic prælati, & rectores in omnibus, quæ faciunt debent moueri à Deo, vt videlicet ea, quæ faciunt, propter eum operentur, & non propter fauorem hominum. Tunc enim dicuntur moueri à Deo, sicut finis mouet agẽtem. Apost. 1. Cor. 10. Omnia in gloriam Dei facite.

Tertiò, quia nerui in sua concauitate spiritum recipiunt, & custodiunt. Sic prælati in mentis suæ humilitate debent spiritum Dei habere, & custodire. Vnde in Isa. 11. secundum aliam translationem dicitur. Super quem requiescet spiritus meus nisi super humilem? &c.

Quartò, quia nerui partes diuersas recolligunt, & annectunt: quia scilicet prælatorum est subditos discordantes ad priorem reducere concordiam, & vnire. Eph. 4. Solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.

Quintò, quia nerui in suo exitu sunt molles, sed in fine se duros ostendũt. Sic prælati leniter in princ. p o incipiẽdo semper ad perfectiora, & arctiora subditos trahere debent. Apo. 1. Cor. 15. Prius, quod animale, deinde quod spirituale.

Sextò, quia nerui sua mollitie & flexibilitate ossa inflexibilia flectunt. Sic prælati suæ mansuetudinis exemplo debent duros & rigidos flectere ad mititatem, secundum illud Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Et talis rector erat Moyses, qui fuit vir mitissimus, & superpositus est populo duræ ceruicis, sicut neruis alligantur ossa. Iob in persona Ecclesiæ habenti mites prælatos, & duros subditos, dicit. Iob 10. Ossibus, & neruis compegisti me.

Item modificatio regentis debet esse ad modum chartilaginis.

Primò, quo ad temperantiam, quia chartilaginosa sunt ossibus molliora, sed carnibus duriora. In quo significatur, quòd rector (vt suprà tactum est) non debet esse nimis durus, neque etiam nimis mollis, & pius, sed quasi quodam medio temperatus. Vnde in arca testamenti virga fuit simul cum manna, vt in rectoris iustitia sit virga, id est asperitas correctionis, simul cum manna, id est cum dulcedine compassionis.

Secundò ratione efficaciæ. Nam chartilago vestit extremitates ossium, ne ex nimia cõfricatione in suis iuncturis exasperentur, & vt facilius ossa cum carnibus iungerentur. Per ossa intelliguntur subditi fortiores, & maiores, quorum extremitates sunt eorum defectus, nemo enim est tam perfectus, qui non habeat aliquos defectus saltem extraneos, & paruos, ex quibus contingit, quod inter fortes, & probos viros non nunquam, & collisiones scandalorum, & exasperationes verborum procurante diabolo oriuntur. Sed ista extrema, id est parua subditorum vitia, vnde scandala oriuntur, ne ex nimia confricatione, id est ex assidua simul conuersatione, in iuncturis, id est in locis, vel officiis, vel operibus quibus simul coniunguntur, se inuicem ossa, id est subditi, exasperent, id est inordinatè perturbent, chartilagine sunt vestiẽda, id est prouida, & honesta prælati industria reprimenda & præcauenda. Tunc enim extremum subditi prælatus vestit, & cooperit, quando ipsum ne ad alios turbandum prodeat reprimit, vel tunc chartilaginis mollicies extrema ossium vestit, dum dominorum, & perfidorum subditorum extrema, id est parua vitia quædam dissimulãdo, vel patiendo prælatus pertransit: ex quo quandoque accidit, q; dum subditus sic se patienter, & benignè in suis defectibus à maioribus tolerari conspicit, ipse à confratrum iniuriis, & exasperationibus facilius se compescit. Ipsa etiam chartilaginis mollities ossa cum carnibus iungit: quia benignitas, & mansuetudo prælati etiam firmiores & fortiores in pacis vnitate connectit. Sic ergo per chartilaginis mollitiem, & ossa simul, & carnes cum ossibus sine læsuris coniunguntur: quia sub benigno & modesto prælato omnes ad inuicem subditi tam fortiores, quàm infirmiores sine scandalis, vel iniuriis in pace custodiuntur.

Tertiò ratione deficientiæ, dicit enim Arist. lib. de ani.

...quod chartilago præcisa non recrescit: quia præcisa, vel ablata operis moderatione nō perficitur opus, sed deficit à sua perfectione. Vnde bene poeticè scribitur. Semper ad omne, quod est mensurā ponere prodest. Nam sine mensura non stabit regia cura

Dentibus ob varios eorum naturales effectus, Religiosi tum boni, tum mali comparantur, quemadmodum autem vitam degere debeant, vt Deo grati existãt, multis puerorum exemplis clarum redditur.

Cap. LXIII.

Religiosi assimilantur dentibus.

Primò; quia dentes in carne radicati sunt, & tamen terminos carnis excedunt. Sic religiosi quãuis in carne sint politi, tamen præter carnem viuere debent, secundum illud 2. Cor 10. In carne ambulãtes, non secundum carnem militamus.

Secundò, quia dentes nihil inter se, vel in se esse patiuntur. Sic religiosi nihil inter se, vel in se pati debēt, quod sit charitatis eorum, seu vnitatis diuisiuum, vel ablatiuum. Ro. 12. Charitatem fraternitatis inuicem diligentes.

Tertiò, quia dentes superiores ad inferiores reuertũtur, & sibi inuicem mutuò coaptantur. Sic inter religiosos superiores debent redire ad inferiores per cōpassionem, & humilitatem, & per charitatem. Et inferiores debent coaptare se superioribus reuertendo, & obediendo. Vel quia sola maxilla inferior in homine mouetur, debent econuerso inferiores cum offenderint, redire ad suos superiores pœnitendo, & veniã humiliter petendo, & superiores inferioribus se debent coaptare misericorditer recipiendo, vel inferiorum infirmitatibus discretè condescendendo. Apost. Ro. 12. debemos nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere.

Quartò, quia dentes ordinatè inuicem componuntur, sic religiones vocantur ordines, quia omnia debent in eis esse ordinata, secundũ illud 1. Cor. 5. Omnia honestè & secundum ordinem fiant in vobis.

Quintò, quia dentes ad formationem vocis cooperantur. Sic etiam à religiosis formari debet vox laudis quoad diuinum officium cantantes, & vox prædicationis quoad prædicantes. Etiam cooperantur quoad vocem confessiones audientes.

Sextò, quia etiam dentes toti corpori obsequuntur. Et sic religiosi seruiunt vniuersali ecclesię, per exēplum conuersationis, per verbum prædicationis per suffragium orationis, & etiam per ministerium sacramentalis administrationis Cant. 4 Dētes tui sicut greges tonsarum, conuentus religiosorũ sunt ex quibus est lac, idest doctrina prędicationis, balatus, idest vox laudis, vel orationis & fœtus, idest fructus multiplicis administrationis.

Septimò, quia licèt non ex se, tamen ex adiunctis patiuntur. Nam licet substantia dentium ossea, & insensibilis sit de se impassibilis, tamen dolorem trahit ratione societatis carnis, vel nerui, qui ei sunt coniuncti. Sic religiosi propter amorem nimium quem habent interdum ad suos consanguineos carnales, vel etiam ad aliquos seculares, sibi familiariter iunctos, de eorum malis dolorem sentiunt, quem per se non haberent, vel interdum religiosi, qui ex se boni sunt, tamen ex incautis, & non bonis secularium familiaritatibus, inficiuntur, & maculantur, & dolores, seu scãdala patiuntur.

Octauò, quia dentes ab inuicē distinguuntur. Sunt enim in masculis 32. quorũ quatuor in anteriori parte pares, quadrupli vocantur, qui lati sunt, & acuti. Vnde & incisores à medicis sunt vocati, eo, quòd ad cibi incisionē sunt apti, & quicquid ore capitur primo ab eis capitur, & mordetur. Mordendo autē cibum auferunt, quod est necessarium: & relinquunt, quod est superfluum. Sunt & duo alij, qui canini sunt appellati quadruplis coniuncti in summitate acuti, & duris cibis commolendis apti, & rotundiores, & propter hoc canini dicuntur, quia canum dentibus assimilantur. Et sunt canini dentes præcisoribus fortiores, acutiores, longiores, & rotundiores. Sunt istis collaterales grossi, & lati, qui dicuntur molares eo, quòd ad molendum cibum sunt conuenientes: nam quæ à prioribus sunt confracta, istis tanquam molis traduntur molenda. In primis ergo dentibus præcisoribus, vel qui tollunt, & præcidunt partem necessariam, & reliquam dimittunt, possunt intelligi religiosi, & minus perfecti, qui seruant tantum ad quæ necessario tenentur ex voto, vel debito. Per caninos verò, qui duriora conterũt, intelliguntur quidam feruentiores, qui duriorem, & austeriorem vitam ducũt. Per molares verò latissimos intelliguntur perfecti, qui habent latitudinem charitatis, constantiam firmitatis, latebram humilitatis, efficaciam vtilitatis. Nam molares dentes sunt lati, firmi, occulti, & vtilissimi.

Nonò, quia dentes multa patiuntur. Nam patiũtur putredines, fœtores, perforationes, mutationes, dolores, & alias consimiles passiones, quæ omnes sunt ex corruptis passionibus, & humoribus descēdentes. Ista omnia cōpetunt malis religiosis, qui perforantur per tentationum iacula, putrescunt per luxuriam: fœtent per infamiam, mutantur aliquando per apostasiã, torquentur, & dolent per punitionis iustitiam.

Itē religiosi debent esse similes pueris. Primò, quia pueri sunt ablactabiles. Vnde propriè puer dicitur cũ est à lacte remotus. Sic religiosus debet se à seculo velut infans ab vberibus alienare, sicut dicit Isaac de vimona. Sicut ablactatus est super matrē suã. Secũdò, quia pueri sunt disciplinabiles: quia dicit aliquis puer cum doli capax efficitur, & disciplinæ aptus habetur. Vnde sub tutoribus positus, disciplinæ subesse cōpellitur. Sic religiosi debēt esse sub disciplina patris spũalis. i. prælati. Pro. 13. Noli subtrahere à puero disciplinã. Tertiò, quia sunt motus venerei inexperti: quia in hac ætate motus venerei homines cōmuniter non inuadunt, eo, quòd viæ adhuc strictæ sunt. Vnde ab hac puritate pueri dicti sunt. Sic religiosi debent se ipsos restringere, & sibi vias præcludere quibus possent à carnis illecebris superari, & in puritate non tantũ mētis, sed etiam carnis manere. Apost. 1. Cor. 14 Nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, scilicet, vt non sit in vobis malitia carnis, & spiritus.

Quartò, quia sunt ad motũ flexibiles. Et sic religiosi debent esse flexibiles per obedientiã ad exequendũ

motum

motum voluntatis superioris, vt possit prælatus dicere illud Nee. 5. Omnes pueri mei congregati erant ad opus. s. per promptitudinem obedientiæ.

Quintò, quia sunt corpore leues. s. vt non sint religiosi pigri, vel graues, per acidiā sicut erat ille de quo Mat. 8. Puer meus iacet, &c.

Sextò, quia sunt animo dociles, quia. s. religiosi debent esse dociles Dei. Sap. 8. Puer eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam.

Septimò, quia sunt pueri sine solicitudine vitam ducentes: quia. s. veri religiosi nihil in terra appetunt, & sine solicitudine viuunt sicut de Apostolis dicit quædam glosa super Actus Apostolorum, quòd gloria Apostolorum erat nihil in terra possidere, & sine solicitudine viuere. Tales. n. pueri solum Deum quærunt. 2. Par. 34. Cū adhuc puer esset, cœpit quærere Deum.

Octauò, quia nullum periculum sunt magis, quàm virgam timentes: Et sic religiosi timent virgam flagelli diuini. Plus enim timere debent flagella Dei, quàm hominis. Iud. 8. Timebat, quia adhuc puer erat.

Nonò, quia sunt neque laudes, neque vituperia aliquid reputantes. Ita religiosi vt Deo placeant, vituperia debent, & laudes hominum paruipendere, sicut dicebat Apost. 2. Cor. 4. Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer. 3. Reg. 3. Ego autem puer paruulus sum, idest humilis.

Decimò, quia sunt iniuriarum immemores. Et sic religiosi debent iniuriarum obliuisci parcendo, exēplo Christi, qui dixit. Luc. 22. Pater dimitte illis, &c. Vnde & ipse vocatur puer. Act. 4. Conuenerunt enim verè in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum, Iesum.

Vndecimò, quia verberati à matre statim sunt reuertentes, nec se de iniuria vindicantes. Ita religiosi etiam si affligantur in religione, non debent propter hoc suam religionem relinquere, vel ipsam accusare, & vituperare. Et de talibus pueris pater Religionē dicere illud Isa. 8. Ecce ego, & pueri mei, quos mihi dedit Dominus, &c.

Cordis generatio, virtus forma, omnisq; ipsius perfectio eruditissimis verbis pluribusq; sententiis circumscribitur; quæquidem omnia sanctis viris pluribus exemplis adaptantur, omnesque eorum perfectiones patefiunt.

Cap. LXIIII.

Sanctorum virorum perfectio repræsentatur in corde.

Primò, quia cor est exterius carneū. Et sic sancti viri sunt exterius carnei. i. lenes per mansuetudinē conuersationis, vel habent sancti viri cor carneū per disciplinæ susceptibilitatem, vel carneum per compassibilitatem, non lapideum, idest durum per impietatem. Eze. 36. Auferā cor lapideum de carne vestra, & dabò vobis cor carneum.

Secundò, quia cor est interius concauum, & hoc necessarium fuit (sicut dicit Constan.) propter caloris conseruationem, quia cor est totius caloris corporis fontale principium. Sic sancti viri sunt cōcaui per humilitatem. Nam sicut calor naturalis conseruatur in concauitate cordis, ita calor charitatis in humilitate mentis, & hanc concauitatem habuit cor Christi. Vnde dicebat. Mat. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis, &c. Est etiam cor caloris charitatis fontale receptaculum: quia gratia Dei diffusa est in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, vt dicitur. Rom. 5.

Tertiò cor est substantialiter solidum, & durum, & hoc necessarium fuit ne de facili læderetur. Et sic sancti viri sunt solidi in se per patientiæ firmitatem, & sunt interdum etiam aliquando duri per iustitiæ seueritatem.

Quartò, cor est figuraliter rotundum, & etiam oblongum. Rotundum quidem est, vt abundantia spirituum in eo recipiatur. Oblongum verò in forma piramidis, vt scilicet rēdens in acutum tanquam in conum, actio naturalis caloris fortior fit. Sic etiam sancti viri habent cor rotundum, idest valde capax spiritualium virtutum, & etiam oblongum per continuitatem feruoris, & bonorum operum.

Quintò cor semper est in motu, & mouetur cor secundum diastolem, & sistolem, idest secundum, dilatationem, & constrictionem: cuius motus, & si ad horā cessaret, statim animal deficeret, vt Arist. li. de ani. dicit. Et nota, quòd per dilatationem frigidus aer attrahitur, per constrictionem verò calidus, & fumosus expellitur: & sic calor cordis temperatur, & complexio adæquatur. Sic sancti viri continuè mouentur, & sollicitantur ad attrahendum gratiam: vnde cōtinuè dilatantur per augmentum in gratia, & constringuntur per abstinentiam à culpa, vel quia se cohercent in pœnitentia.

Sextò, quia cor est pulmoni vicinum, vt eum ita incenditur, huiusmodi pulmonis remedio temperetur. Sic sancti viri impetum iræ sciunt temperare remedio rationis per virtutem mansuetudinis.

Septimò, quia cor est spiritu, humore, & calore plenum: est enim primo cor fontale, principium spiritus. Habet enim cor duas concauitates, vnam sinistrā, quæ ad cacumen tendit, & dextram, quæ infrà subsistit. Et hæ concauitates dicuntur ventriculi cordis. Et dicit Augu. quòd in ventriculo cordis dextro, plus est de sanguine, quàm de spiritu. In sinistro verò econuerso, quia ibi spiritus vitalis generatur ad viuificādum animal, qui per quasdam arterias diffusus vndique dilatatur. Sic in cordibus sanctorum est plenitudo spiritussancti sicut de Apostolis dicitur. Act. 2. quòd repleti sunt omnes Spiritusancto: vt postea per ipsos tanquam per arterias, idest prędicatorum ora ad alios deriuaretur. Sed quod in sinistro est, plus de spiritu, quā de sanguine, & in dextro econuerso, signat, quòd in aduersitate est plus de amore spirituali, quàm de corporali, sed in prosperitate econuerso, sicut in Apostolis, qui postquam ablatus fuit ab eis sponsus, & fuerūt in luctu tribulationum, plus abundauit amor spiritualis, & gratia Spiritussancti quàm primo, quia primo plus diligebant Christum corporaliter. Vnde dixit. Io. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos.

Item cor est fontale principium humoris, scilicet sanguinis

sanguinis. Vnde Arist. li. 2. de ani. dicit, quòd in corde est principium venarum, & prima virtus creans sanguinem, & eius sanguis est mundus, clarus, calidus, & maioris sensus, & conueniens intellectui. Sic cor Sanctorum est plenum humore sanguinis, idest affectione diuini amoris, vel deuotionis. Nam affectus, seu deuotio eorum non est immunda & impura, sicut hypocritarum, qui Matth. 23. similes sunt sepulchris dealbatis, quæ foris apparent alba, & intus sunt nigra, & fœtida.

Item est clara, non obscura, vel tenebrosa sicut hæreticorum.

Item calida, idest feruens, non tepida sicut imperfectorum.

Item sensata, nõ fatua, vel indiscreta sicut præsumptuosorum.

Item est fontale principium caloris. Vnde dicit Arist. 16. de ani. quod propter calorem cordis, posuit natura menbrum frigidum ex opposito cordis. s. cerebrum. Vnde in generatione animalis statim creatur caput post generationẽ cordis. Sicut ergo cor est plenum calore, ita sancti viri sunt pleni amore. Sed calor cordis à cerebro temperatur: quia feruor amoris sapientia regulatur. Vult enim Deus diligi sapienter, quia & ipse neminem diligit, nisi eum, qui cum sapiẽtia inhabitat, vt dicitur. Sap. 7.

Octauò, quia cor est membrum primo formatum. Vnde Philosophus dicit ibidem lib. 12. ꝙ cor animalis est complementum primo à natura creatum, idest ante omnia alia membra formatum. In quo signatur, ꝙ homo primo intendere debet ad compositionem & sanctificationem cordis interius, & postea ad componendum, & ordinandum mores, & facta exteriora. Mat. 23. Munda prius, quod intus est.

Nonò, quia cordi accidit multiplex nocumentum. Nam quandoque patitur ex aliorum membrorũ colligantia, quandoque ex propria distemperantia, quãdoque ex deficientis regiminis causa. Sic etiam spirituales læduntur quandoque ex prauis socijs, quandoque ex proprijs vitijs, quandoque à defectiuis prælatis: patitur etiam cor ex virtutis suæ dissolutione, ex spiritus euaporatione, ex nimia repletione, & ex venæ concauę oppilatione. Dissoluitur autem cordis virtus spiritualis per luxuriam, euaporat spiritus per superbiam, fit repletio nimia per gulã, oppilatur vena misericordię per auaritiam. Accidit etiam cordi timor sic, quòd patienti videtur, quòd cor de loco suo moueatur, hunc timorem facit acidia circa spiritualia. Nam acidia facit cor frigidum nimis, & omnia opera reddit mollia, & dissoluta. Dicit autẽ Haly super quẽdam textum Galeni, ꝙ si cor fuerit nimis frigidum, & nimis humidum, & pulsus mollis, homo virilitate, & audacia priuatus erit, piger, & timidus apparebit.

Decimò, quia vigor cordis ostenditur per multiplex signũ. Dicit. n. Galenus, ꝙ virtus, & cõplexio cordis ostenditur per magnitudinẽ respirationis, per velocitatem pulsus, per virilitatem festinam ad actionẽ, per iram, audaciam, & feruorem: per amplitudinẽ pectoris, & pilositatem, hæc omnia calorem dominantem in corde significant. Hæc ergo cordis virtus, debet apparere in pœnitentibus per magnitudinem cõtritionis, per quam anima etiam incipit respirare per nouam attractionem spiritualis gratiæ.

Item per velocitatem confessionis, quæ est similis pulsui, per hoc, quod indicat spirituali medico infirmitatem animæ interius latentem.

Item per festinam & virilem actionem satisfactionis: & per iram, contra proprias transgressiones: per audaciam, contra tentationes, per feruorem, cõtra omissiones, per amplitudinem pietatis, & pilositatẽ austeritatis. Nam caro pilosa est asperior non pilosa. Genes. 26. Nosti, ꝙ Esau homo pilosus sit, & ego lenis. Et ideo Ioannes Baptista pro asperitate pœnitentiæ portabat vestimentum de pilis camelorum. Hæc ergo omnia ostendunt calorem amoris diuini in corde dominantem.

Vndecimò, quia cor quanto animosius, tãto magis paruum. Vnde animalia parui cordis in quantitate, sunt maioris animositatis propter maiorem adunationem virtutis. Omnis enim virtus quanto magis adunata, tanto potentior: & quanto magis diuisa, tanto est debilior, vt in lib. de causis ostenditur. Sic spiritualiter tanto, quis plus habet de magnitudine virtutis, quanto plus habet de paruitate humilitatis. Hæc enim est, quæ omnes virtutes vnitas & concatenatas tenet. Vnde Greg. hom. 6. dicit, quod qui cæteras virtutes sine humilitate congregat, quasi puluerẽ in ventum portat.

Vera sapientia dignitas locus. initium. & efficium. ipsiusq; instrumentum quo aliis manifestatur, per gustus, ac lingua tum etiam saliua plurimos effectus, quã doctissime, explanatur. *Cap. LXV.*

SApientia assimilatur gustui propter quinque.

Primò ratione officij: quia. s. gustus est propriè saporum perceptiuus. Et dico propriè, quia gustus est propriè gustus prout est discretiuus saporum: sed gustus prout est quidam tactus, quia. s. tangẽdo percipit suum obiectum, sic habet discernere qualitates tangibiles. s. alimenta, cuius sensus est tactus. Sicut igitur gustus est, quo sapores ciborum percipimus: sic quoque sapientia est per quam quæ sursum sunt sapimus: & ideo sapientia dicitur à sapore. Eccl. 6. Sapientia doctrinæ secundum nomen est eius.

Secũdò ratione principij. Nã principiũ effectiuum gustus est virtus animalis. s. i. virtus quædã animæ sensitiuę. Instrumentale autẽ quoddã principiũ est spiritus animalis, qui per quosdã neruos ad linguã defertur. Sic etiam est duplex principium spiritualis sapientiæ, vnum essentiale. s. fides, quæ est prima virtus necessaria animæ intellectiuæ. Nam sicut initium artis secundum essentiam eius sunt principia eius ex quibus procedit: sic initium sapientiæ secundum eius essentiam sunt articuli fidei. Vnde fides dicitur esse initium sapientiæ. Sed principium sapientiæ instrumentale est illud, quo anima disponitur ad sapientiam, & hoc est timor Dei, secundum illud Ps. 110. Initium sapientiæ est timor Domini. Dicitur autem timor initium sapiẽtiæ quantum ad eius effectus. Nam sicut dicitur initium artis, vnde ars incipit operari, sicut si dicatur, ꝙ fundamentum sit principiũ artis ædificatoris, quia ibi in-

cipit

cipit ædificator operari: sic dicitur, quòd ad effectū timor initium sapientiæ, inde sapientia incipit operari. Et hoc modo timor seruilis dicitur initium sapientię, sicut principiū extra disponens ad sapientiā, in quātū aliquis timore pœnæ recedit à peccato, secundū illud Eccl. 1. Timor domini expellit peccatum, & per hoc habilitatur ad sapientiam. Sed timor filialis, & castus, initium sapiētiæ, sicut primus sapientiæ effectus: Cū enim ad sapientiam pertineat, ꝙ humana vita regulетur per rationes diuinas, oportet sumere principiū, vt homo Deum reuereatur, & subiiciatur ei. Sic enim consequenter in omnibus secundum Deum regulabitur.

Tertiò ratione organi. Organū enim, & instrumentū gustus, (vt Aui. de sen. & sen. dicit) est aliquod intrinsecum circa cor, & similiter, organum tactus. Nā ad tres sensus deriuatur virtus sensitiua, & corde mediante cerebro, ita quòd à corde primo venit ad cerebrum, & à cerebro postea ad ipsos sensus. Tactus autem, & gustus referuntur ad ipsum cor per medium, coniunctum, quod est caro. Sed Constantinus dicit, ꝙ proximum, & manifestum instrumentum gustus prout est discretiuus saporum, est lingua, quæ spiritū animalem ad perfectionem virtutis gustabilis defert. Fit. n. gustus, sicut ipse dicit, hoc modo: quia duo nerui linguæ medio infiguntur, qui in multos ramos in extremis lateribus linguæ disperguntur, & per eos, (vt dictum est) spiritus animalis ad linguam defertur. Cū ergo res gustanda subintrat linguam, spiritus animalis, qui ibi est immutatur secūdum proprietates eius, quas postea iudicio animę repræsentat. Sicut ergo circa cor est primum gustus instrumentum, ita in corde dicitur esse primum sapientiæ habitaculum, secundū illud Pro. 14. In corde requiescit sapientia prudentis: sed proprium instrumentum sapientiæ quo alus manifestatur, est lingua. Psa. 36. Os iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius, &c. Sed duo nerui infixi, sunt duæ cantelæ, quæ debent esse in lingua sapientis: vna ad loquendum, & alia ad tacendum secundum tēpus opportunum, vel significant duplex opus sapientis. s. veritatem defendere, & falsitatem repellere. Pro. 8. Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea detestabuntur impium. Et nota, ꝙ lingua secundum suam complexionem est cōcaua, porosa, humida; & insipida. Cōcaua vt bene quodlibet retineret. Porosa facta est, vt quod grossum, vel subtile de re gustanda esset, neruos linguæ facilè subintraret, & virtus actiua ad perficiendum eandem plus vigeret. Humida verò est, vt humiditas cooperetur ad acceptorum dissolutionem; vt si aliqua dura, vel sicca palato applicarentur humiditate linguæ facilè soluerentur. Facta est etiam insipida, vt cuiuslibet saporis sit facilè susceptiua. Nā si determinatum saporem haberet, qualitatem alterius saporis percipere non valeret. Hæc etiam omnia competunt linguæ, prout est instrumentum sapientiæ.

Primò, vt sic concaua ad retinendum, & custodiendum verbum vsque ad tempus opportunum loquendi. Mal. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, scilicet vsque ad tempus docendi.

Item vt sit porosa ad grossa, vel subtilia prout decet dicendum, & disponendum. Nam humidum in re porosa per diuersa foramina minutim diuiditur.

Item vt sit humida, scilicet, vt dicta, & acta ad dissoluendum dura, idest obscura, vel dubia, quæ sunt difficilia ad intelligendum: sicut durum est difficile ad comedendum, humeret idest declaret, & exponat.

Item est insipida ex se, suscipiens saporem aliundè, quia, scilicet sapientiam loquendi ex se non habet homo, sed à Deo, secundum illud Luc. 21. Ego dabo vobis os, & sapientiam, Aug. Quòd sapienter loquamini ab illo est, non nostra sapientia. Contra quod superbi philosophi dixerunt, Labia nostra à nobis sunt.

Quartò ratione medij. Nam gustus, (vt dicit Ari. de ani.) non fit per medium extraneum, sicut visus fit mediante aere: sed tamen sicut non fit visio sine medio, vel sine lumine, ita non fit gustus sine humido. Nullū enim saporosum facit sensum sui saporis sine humiditate. Vnde sicut color fit actu visibilis per lumen, ita sapor fit actu gustabilis per humidum, & ita oportet, quòd gustabile, vel actu habeat humiditatem aqueā sicut vinum, & huiusmodi, aut sit potentia humectabile sicut illud, quod sumitur per modum cibi. Et ideo oportet, quòd sit saliua in ore, quæ bene liquida est, & etiam liquefactiua: per quam ea, quæ sumuntur etiā humectantur, vt eorum sapor percipi possit. Sicut ergo gustui ad percipiendos sapores necessaria est humiditas vel saliua, ita etiā similiter ipsi homini ad percipiendam veram sapiētiam, necessaria est Christi doctrina. Cum. n. Christus sit caput ecclesiæ, (vt dicit Apost. Eph. 5.) quasi saliua fluens à capite, est doctrina deriuata à Christo, & hæc per quam veræ sapiētiæ gustus habetur, quia ipse verbum Dei est, qui est fons sapientiæ, vt dicitur Ecclesiast. 1.

Quintò ratione obiecti, quod est propriè humidū saporabile. Enumerat autem Arist. de ani. saporū species ad quas omnes aliæ reducuntur. s. dulce, & amarum, pingue, & salsum, acetosum, austerum, & acutū. Hos itaque sapores sicut corporaliter per gustum, sic etiam spiritualiter per sapientiam degustamus. Facit enim nos sapientia degustare dulce in contemplatione cœlestis gloriæ. Amarum in consideratione æternę pœnæ. Pingue in refectione æternæ gratiæ. Salsum in consideratione præsentis miseriæ, Acetosum in recognitione culpæ, & compunctione conscientiæ. Austerum in assumptione exterioris pœnitentię. Et acutum in intelligentia scripturæ.

Item sapientia assimilatur saliuæ propter quatuor.

Primò propter saporis perceptionem. Nam (secundum Constan.) saliua est inter gustum, & eius obiectū media. Nihil enim gustu percipit, nisi cuius sapor mediante saliua gustui præsentatur. Sic quoque per sapiētiam superna degustamus, eorúmque saporem sentimus, secundum illud. Col. 8. Quæ sursum sunt sapite, non quæ supra terram.

Secundò propter eius humectationem, sine qua humectatione lingua non bene volueretur, neq; loqueretur. Sic etiam per sapientiam cordis os ad rectè loquēdum disponitur & dirigitur, secundum illud Pro. 16. Cor sapientis erudit os eius.

Tertiò

Tertiò propter digestionis præparationem: ciborũ enim siccitatem lautia temperat, & eorum succositatem augmentat, vt melius possint à caloribus conteri, & facilius digeri. Sic quoque sapientia facit verba Dei, quæ sunt cibus animæ, conterere per expositionem, & digerere per discussionem, & considerationem.

Quartò propter superfluitatum cerebri, & pulmonis faciliorem euacuationem. Sic sapientia euacuat superfluitates cerebri, i. inordinatas, & phātasticas imaginationes, quas sapientes vel non habent, vel eis non inhærent.

Item superfluitates pulmonis, i. superfluas, & inordinatas locutiones. Nā sine pulmone locutionis vox formari non potest, neque anhelitus reddi valet, sicut dicit Ari. 14. de ani. Non autem homo sapiens, aut superflue, aut inordinate loquitur: omnia verba eius sunt ponderata. Eccl. 21. Verba sapientum statera ponderabuntur.

Quinque nasi proprietates annotātur, quibus humana sciētia diuersimode comparatur: necnon scientiarum distinctio & perfectio, naturalisq; hominum appetitus in illis acquirendis manifestatur.

Cap. LXVI.

SCientia hominis assimilatur naso.

Primo propter eius sensibilitatem. Nam per nares odorifera sentimus, & per eas inter odorifera, & fœtida discernimus. Est autem verum intellectui, sicut res odorifera odoratui. Vnde scientia per quam verum à falso discernimus, rectè assimilatur naribus, & hinc est, quod nescij, & imperiti vocātur ignari, idest sine nare.

Secundò propter continuitatem. Habet enim nasus duas cōcauitates siue duo foramina, quæ per quādam chartilaginosam substantiam ad inuicem sunt distincta, & vnum horum foraminum ad concauitatē palati tendit, alterum sursum ad cerebri pelliculas vadit, vt aerem attrahat cerebro, & spiritum deferat naribus animalem ad sensum odoratus perficiendū. Primum ergo foramen fuit necessarium ad eiiciendas superfluitates de cerebro euenientes. Aliud verò ad spiritum attrahendum, & odoratum perficiendum. Duo ergo foramina narium, sunt duo modi scientiarum. Est enim scientiarum alia speculatiua, quæ ad superiora tendit, alia practica, quæ inferiora disponit. vna, scilicet practica superfluitates eiicit, sicut patet de scientia medicinæ, quæ docet expellere superfluitates humorū, & de morali quæ docet reprimere, & expellere excessus, & extrema vitiorum. Altera, scilicet speculatiua spiritum attrahit, idest spiritualem, & intellectualem perfectionem.

Tertiò propter necessitatem. Nam (secundum Constant.) nasus fuit necessarius ad aerē attrahēdū. Et sic est necessaria sciētia naturalis ad attrahendū aerē, id est ad acquirēdam notitiam respectu sensibilium. Nā aer præcipue est medium, per quod sensibilia deferuntur ad sensum, sicut patet in olfactu, & etiam auditu, & visu, qui sunt sensus, qui præcipuè deseruiunt scientiæ & sicut aer per attractionem recipitur in naribus, ita species sensibilium per abstractionem recipiuntur interius primo in sensu, postea in intellectu, sicut aer attractus primo recipitur in naso, postea in pulmone.

Item est necessarius nasus ad cerebrum expurgandum, & sic est necessaria scientia moralis, scilicet ad expurgationem animi à vitijs per contrarias virtutes.

Item est necessarius nasus ad calorem in ventriculis cerebri temperandum, quasi enim calor cerebri, est desiderium naturale. Vnde dicit Ari. 1. met. Omnes homines naturaliter scire desiderant, hoc desiderium nō totaliter satiat, sed tamen quodammodo perficiendo temperat, præcipuè scientia metaphysicalis, quæ est circa maximè intelligibilia, quibus intellectus magis reficitur, non tamen calor iste extinguitur, quia per nullam scientiam humanam sciendi desiderium satiatur.

Item est necessarius nasus ad resolutum odorem à quacunque substantia discernendum, quod competit scientijs resolutiuis siue demonstratiuis, quæ scilicet conclusiones in principia resoluendo diiudicāt, & discernunt, sicut sunt scientiæ Mathematicæ. Fuit etiam necessarius nasus ad decorandum, & honestandum. Nam (secundum Gal.) nasus est faciei maximum ornamentum, & ipsius carentia faciem maximè dehonestat. Sic quoque per scientiam homo honestatur, & ornatus, & honorabilis redditur: propter, quod Arist. 1. de ani. scientiam inter bona honorabilia computat.

Quartò propter nasi quantitatem. Debet enim dispositio nasi mediocris esse, ita, quod & longitudine, & latitudine, & altitudine modum debitum non excedat. Sic quantum ad scientiæ studium excessus longitudinis est in his, qui longo tempore scholas exercuerunt, & parum, vel nihil proficiunt: de quibus 2. Tim. 4. Semper quidem discētes, & nunquam ad sciētiam veritatis peruenientes. Excessus autem latitudinis attenditur ad numerum scibilium: & hoc excessus prohibetur cum dicitur. Ro. 12. Non plus sapere, quā oportet sapere, & Ecc. 4. In superuacuis reb' noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Sed excessus altitudinis prohibetur, cū dicitur. Eccl. 3. Altiora te ne quæsieris.

Quintò, propter nasi passibilitatem, quia (secundū Constan.) nasus quandoque impeditur ex mala cerebri dispositione, & ex eadem causa etiam impeditur sciētia: quia ex mala dispositione cerebri naturali, vel violenta, efficitur homo malè dispositus ad scientiā: & læsis etiā organis interioribus cerebri, scilicet phantasiæ, vel memoriæ, perditur vsus scientiæ. Aliquando verò impeditur ex nerui oppilatione quasi autem oppilatio nerui, est grossitudo, & durities ingenij, quæ etiam scientiam impedit. Quandoque verò ex humorum fœtidorum repletione: & hoc pertinet ad fœditates carnalium peccatorum, quæ à studio, & scientia retrahunt, & nostri intellectus acumen obtundunt, vel humores fœtidi sunt errores immissi, quibus aliquis repletus lumine veritatis caret, & veram scientiā non habet. Aliquando verò ex carnis superflua generatione, & hoc impedimentum est in gulosis: quia vēter pinguis non gignit sensum tenuem, vt Græcorum

prouerbium

prouerbium dicit. Aliquando ex humorum à capite dissolutione: & hoc impedimentum est in superbis: quia superbia est initium & caput omnis peccati, à qua descendunt humores, idest cogitationes, vel affectiones tumefacientes oculos mentis, vt lumen veritatis conspicere non possit. Aliquando verò ex nimia constrictione: & hoc est in illis, qui studium suum coarctant solum circa scibilia alicuius scientiæ, & vlterius discere non curant.

Serui Dei, qui, & hominum serui boni nonnullis rationibus assimilantur, qua mente præditi esse debeant pluribus venarum exemplis aperitur.

Cap. LXII.

SEruorum Dei mentes debent esse similes venis.

Primò, quia venæ sunt concauæ: quia scilicet mentes seruorum Dei sunt humiles, & ad diuinæ gratiæ receptionem habiles. Prou. 5. Sit vena tua benedicta, scilicet benedictione gratiæ.

Secundò, quia venæ in corpore hominis sunt sanguinis cameræ, siue vasa: quia scilicet mentes seruorum Dei sunt diuinæ gratiæ non solum receptiuæ, sed etiam contentiuæ, & reseruatiuæ: sanguis enim quo vita corporalis sustentatur, & viuificatur, signat diuinam gratiam, per quam etiam anima viuificatur, & nutritur, Apost. Cor. 6. Gratia Dei sum id quod sum.

Tertiò, quia sancti sunt ministri sanguinis, & baiuli: quia scilicet Dei gratiam quam habent, etiam alijs ministrare, & communicare student secundum illud 1. Pe. 4. Vnusquisque qui accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes.

Quartò, quia venæ sunt sanitatis, & infirmitatis nuntiæ. Sic serui Dei alijs infirmitates vitiorum, & sanitatem virtutum annunciant, & demonstrant, Isa. 58. Annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Et de virtutibus. 1. Pe. 1. Vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris nos vocauit in admirabile lumen suum.

Item seruus Dei bonus ad modum serui mundani ex multis proprietatibus ostenditur.

Primò, quidem, quia docilis est, & ingeniosus ad intelligendum. Eccl. 7. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua.

Secundò, quia est humilis, & obsequiosus ad seruiendum, Ps. 115. O domine quia ego seruus tuus.

Tertiò, quia est hilaris, & iocosus ad conuiuendum. Ge. 47. Læti seruimus regi, & Isa. Serui mei lætabunt.

Quartò, quia affabilis, & gratiosus ad loquendum. Vnde dicitur de Dauid, quòd seruiebat Sauli. 1. Reg. 18. Acceptus erat Dauid in conspectu vniuersi populi, & maximè seruorum Saul.

Quintò, quia est virilis, & animosus ad se contra aduersarios domini sui ponendum, 1. Reg. 12. Non concidat cor cuiusquam in eo, ego seruus tuus.

Sextò, quia est in commisso fidelis, & studiosus ad exequendum. Lu. 19. Euge serue bone &c. Et Nu. 12. Seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est.

Septimò, quia ingeniosus, & vtilis ad lucra domini procurandum. Luc. 19. Vocatis seruis, &c.

Octauò, quia solicitus existit ad seruiendum. Luc. 12. Quis vestrum habens seruum, &c. Vnde commendatur Vrias, qui dixit 2. Reg. 11. Dominus meus Ioab, & serui domini mei habitant in campis, & ego, &c.

Nonò, quia patiens ad expectandum. Luc. 12. Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus, &c.

Decimò, quia est vigilans ad dominum suum custodiendum. Vnde Dauid redarguit seruos Saul dormientes, & dominum suum non custodientes. 1. Reg. 26.

Vndecimò, quia semper habet oculos ad dominum contemplandum. Psal. 122. Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum.

Duodecimò, quia semper studet ad placidè, & mundè seruiendum. Psalm. 100. Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.

Decimotertiò, quia castigatus non aperit os ad murmurandum. Eccl. 10. Viro sensato liberi seruient, & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus.

Quibus ritè vigilia conueniat, quantúmque spiritualis cura prosit, & temporali solicitudini superflua obsit, paucis hic atque claris demonstratur rationibus.

Cap LXVIII.

SOlicitudo & cura spiritualium assimilatur vigiliæ. Hæ enim sunt vigiliæ quæ conueniunt laborantibus, id est, bene operantibus, vt meritum augeant: conueniunt speculatiuis, i. contemplantibus, vt dominum venientem recipiant: conueniunt medicinam sumentibus, i. pœnitentibus, vt non se lædant: cōueniunt ægrotantibus, i. tentatis, vt citius conualescant: conueniunt itinerantibus, i. per exiliū huius vitæ, ne per somnum pigritiæ dietam amittant: conueniunt & gregem pascentibus, i. prælatis, ne damnum gregis per lupos, i. per hæreticos, & malos homines, aut dæmones incurrant: conueniunt etiam orantibus, vt coronam promissam vigilantibus, nō amittāt. Mat. 26. Vigilate & orate.

Item solicitudo & superflua cura temporalium assimilatur maximè inordinatæ vigiliæ. Vigilia enim si fuerit nimia (vt dicit Constan.) calorem augmentat. Et similiter solicitudo nimia temporalium, æstum auaritiæ augmentat.

Item corpus desiccat. Et similiter solicitudo superflua desiccat animam ab humore pietatis, & etiam corpus ratione inordinati laboris.

Item oculos grauat. Et similiter solicitudo auaritiæ grauat oculos mentis deprimens ad terram, i. terrena.

Item visum hebetat. Et sic solicitudo temporalis hebetat visum contemplationis spiritualis.

Item dolorem capitis generat, id est, impatientiam, & turbationes mentis. Vnde Dominus dixit Marthæ, Luc. 10. Solicita es, & turbaris erga plurima.

Item totum corpus debilitat, & eneruat. Et similiter superflua solicitudo eneruat totius animæ virtutem: propter quod Dominus admonet, dicens Luc. 12. Noli te solicitè esse, &c.

Triplicem in humano corpore spiritum existere, diuersimodéque singulos gigni, ac in varijs corporis partibus naturaliter persistere explanatur, ex quibus varia eliciuntur paradigmata, quæ multis Spiritussancti effectibus & perfectionibus adaptantur.

Cap. LXIX.

Spiritussanctus tria operatur in anima. Nam est cõseruator naturæ, largitor vitæ, & inspirator sapientiæ. Et secundum hæc tria assimilatur triplici spiritui qui est in humano corpore. Est enim in corpore humano spiritus naturalis, vitalis, animalis. Naturalis habet sedẽ in hepate, vitalis in corde, animalis in capite. Spiritus enim naturalis habet sic generare, dum enim per calorem agentem in sanguinem fortis in hepate fit ebullitio, fumus resoluitur, qui ex neruis hepatis subtiliatus & depuratus, in quandam subtilem, & spiritualem substantiam siue naturam aeream commutatur, qui spiritus naturalis dicitur eo, quòd sua potentia naturaliter sanguinem subtiliat, & sua leuitate ipsum ad singula membra impellit. Iste ergo spiritus, est virtutis naturalis regitiuus. Similiter quoque spiritussanctus est omnis esse conseruatiuus, & omnis virtutis regitiuus secundum illud, Psalm. 32. Spiritu oris eius omnis virtus eorum. Spiritus verò vitalis fit, quia spiritus naturalis prædictus in hepate generatus per venas quasdam ad cor mittitur, vbi per collisionem, & motum partium cordis adinuicem, magis depuratur, & in naturam subtiliorem conuertitur. Et tunc spiritus vitalis dicitur, eo, quòd à corde per arterias ad membra totius corporis se diffundit, & spiritualem vitam augmentans, eius operationes rectificat, & custodit. Similiter spiritussanctus veniens in animam, spiritualem vitam gratiæ in eam infundit, & ad singula membra animæ, id est ad singulas eius potentias suas virtutes spirituales diffundit, quibus operationes hominis producuntur, & rectificantur. Sed quædam arteria è sinistro cordis ventriculo exiens in suo motu mox in duos diuiditur ramos, quorum vnus tendit ad inferiora in plurimos ramos diuisus, quibus mediantibus spiritus vitalis ad omnia membra interiora viuificanda portatur. Alter verò ramus tẽdit ad superiora, & in tres ramos iterum diuiditur, quorum dexter ad dextrum brachium, sinister ad sinistrum æqualiter se diffundit: & sic vitalis spiritus per totum corpus transfunditur, & vitalem pulsum in arterijs operatur. Medius verò ramus ad cerebrum se extendit, & superiora viuificans, vitalem spiritum in omnibus circunfundit. Sicut ergo spiritus vitalis viuificat, & perficit inferiora, & superiora membra corporis: sic etiam Spiritussanctus viuificat vita gratiæ, & perficit inferiores idest actiuos per dilectionẽ proximi; & hic habet diuersos ramos, idest diuersa opera vitæ actiuæ, & superiores, idest contemplationis in dilectione Dei. Et iste diuiditur in tres ramos secundum tres modos diligendi, quos ponit beatus Bernardus. Diligunt, enim sancti viri Deum fortiter, sapienter, & dulciter: fortiter quo ad patrem, sapienter quo ad filium, dulciter quo ad spiritum sanctum. Vel fortiter contra mundum, sapienter contra diabolum; dulciter contra carnem. Vel diuiditur spiritus superiora petens in tres partes: quia spiritussanctus superiores, idest sublimiores viros, & contemplatiuos perficit tribus virtutibus, scilicet fide, spe, & charitate. Vel, quia eleuat eos ad tres contemplationis gradus quos beatus Dio. 4. c. de diui. no. ponit, scilicet rectum, circulare, & obliquum. Spiritus verò animalis fit, quia idem spiritus ventriculos cerebri penetrans, ibidem magis digeritur, & magis subtiliatur: vt in essentiam animalis spiritus, qui cæteris subtilior est, transmutetur. Iste autem animalis spiritus in anteriori ventriculo cerebri generatus particulatim, diffunditur per organa sentiendi, ex quo quinque sensus perficiuntur. pars tamen in eisdem cerebri ventriculis remanet, vt sensus communis, & vis imaginatiua formetur: deinde transit ad medium ventriculum, scilicet ad cellulam logisticam ad perficiendum intellectum. Deinde transit ad cellulam memoriæ, vt impressiones factas in alijs cellulis ibi condat, & postea inde per medulam spinæ dorsi quæ dicitur nucha transit, & penetrat ad neruos motiuos, vt sic motus voluntarius in omnibus inferioribus partibus corporis generetur. Sicut ergo animalis spiritus seruit sensui, intellectui, & motui. Sic quoq; Spiritussanctus acuit sensum ad discretionem, eleuat intellectum ad contemplationem, & mouet affectum ad dilectionem.

Item sicut animalis spiritus perficit tam sensus interiores quàm exteriores: sic quoque Spiritussanct⁹ perficit, & illuminat ad discernendum, & diiudicandum tam interiora propria, quàm exteriora aliena. Vnde Apostolus. 1. Co. 2. dicit, quod spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur.

Nonnullæ ipsius hominis sponsæ optimè partes numerantur, per quas Christi sponsæ perfectiones breuiter patefiunt.

Cap. LXX.

Sponsa Christi debet in se habere illa quæ etiam reperiuntur in bona sponsa hominis, scilicet vt sit frequens ad orandum, & deuota quo ad Deum, subiecta quoad maritum, idest Christi obsequium, affabilis, & benigna, scilicet quo ad miseros, pacifica quo ad vicinos, vel quoscunq; consocios, circunspecta quo ad filios, scilicet quo ad suos mores & actus, quorum nos sumus principia sicut partes natorum. (sicut Ari. in Eth. dicit) mansueta quo ad subditos, idest quo ad sensus proprios quos debet sponsa Christi mansuetè refrenare.

Item patiens in tolerandis, sedula & diligens in agendis, modesta, in habitu, sobria, in motu, tacita in affatu, pudica in visu, honesta in gestu, matura in sensu, verecunda in publico, hilaris marito siue Christo, cõtinens in occulto, scilicet loco, vel corde. Talis ergo est laudanda quæ plus moribus quàm carnis delitijs, plus virtutibus quàm splendidis vestibus studet placere marito siue Christo: & plus causa prolis, idest boni operis quàm libidinis, idest quàm delectationis, vel commodi temporalis, in bonis matrimonij, idest in spiritualibus exercitijs conseruatur: & plus curat habere filios gratiæ, quàm naturæ.

Quot Epilepsia stomachique dolor in humano corpore mala operetur, exprimitur: ex quorum cognitione ipsius etiam superbiæ damna non obscurè cognosci declaratur.

Cap. LXXI.

Superb

SVperbia inducit ruinam, sicut ventositas inducit epilepsiam. Dicit enim Auicenna, quòd multoties sentit epilepticus aliquid eleuari in police pedis sui, quod est sicut ventositas frigida, & tendit versus cerebrum ipsius: cùm ergo peruenit ad cor, & ad cerebrū ipsius, incurrit epilepsiam. Hęc ergo ventositas frigida, est elatio superba, quæ mentem tumefacit, & feruorem spiritus extinguit. hæc surgit ex police pedis, id est ex præexcellentia honoris. Nam pollex cæteros digitos præcellit grossitie, & ordine, quia est inter digitos primus, & magis corpulentus. Et ideò tanquam pollex in pede est homo honoratior, & opulentior in plebe: ex quo ventositas surgit, quando de excellentia superbit, & hæc cor tangit, quando delectatur in prærogatiua honoris. Sed tunc ad cerebrum pertingit, cum ad sensum eius, & rationem peruenit, vt scilicet, se cæteris eo æstimet meliorem quo se præ cunctis videt tecipere honorē. sed ex hoc incurritur epilepsia, quia nonnunquam ex occulta mentis superbia sequitur manifesta ruina. Nam in epilepsia est casus, & prostratio corporis. Prouerbiorum decimosexto, Ante ruinam exaltatur spiritus.

Item superbiæ tumor aliquando etiam pœnitentes, & Dominū diligentes inuadit, & occidit. Cuius exemplum apparet in dolore stomachi. Nam sicut dicit Auicen. quando apparet cum dolore stomachi super pedem dextrum aliquid simile vesicæ, patiens moritur in xxvij. diebus. Est enim quasi dolor stomachi, pœnitentia, & dolor peccati. Nam sicut dolor cruciat stomachum, sic conscientia peccati remordet, & cruciat animum. Est enim velut pes animæ amor eius: sed tanquā pes sinister, est amor temporalium, tanquam verò dexter pes est amor spiritualium: ergo anima pœnitens debet habere dolorem, quo purificetur, & pedē dextrum, id est, amorem spiritualium quo promoueatur. Sed inter hæc cauenda est vesica, id est, timenda est superbia. Est enim tumor superbiæ velut eleuatio vesicæ: quæ tunc in pede dextro nascitur, quādo de spiritualis operis profectu aliquis extollitur, sed hoc patiens ad mortem appropinquat: quia omnis intumescens superbia ad ruinam peccati festinat. Prouer. 17. Qui altam facit domum suam, scilicet mentis, quærit ruinam.

Incubus quid cuiúsque rei signum existat, atque quemadmodum causetur, & ex diuersis ipsius effectibus varie partiter diabolum hominem in peccatu tentare, triáque præcipua mala ex peccato oriri explanatur.

Cap. LXXII.

TEntatio peccati assimilatur incubo.

Nam incubus (secundum Auic.) est ęgritudo in qua homo sentit cum in somnū ingreditur phantasma graue super se cadens, & comprimens ipsum, & angustiatur eius spiritus, & intersecatur vox eius, & motus eius fortasse præfocatur, propter porotum oppilationes, & cū ab ipso separatur, excitat eum subito. Talis enim incubus tentationem peccati designat, propter nonem.

Primò, quia talis ægritudo dormientē occupat, accidit enim in somno. Est autem dormienti similis, qui tentationibus resistere negligit. Vnde, quòd hæc ægritudo accidit dormienti, & non vigilanti, significat, quòd tentatio præualet negligenti, non autem solliçitè resistenti. Vnde Matth. 26. Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.

Secundò, quia hæc ægritudo phantasiando grauat. Videtur enim qui hoc patitur phantasma quoddam graue sentire quasi super se cadens, & ipsum comprimens, cum tamen non sit quod videtur: quia non est pondus exterius, sed interior ægritudo, sed nihilominus ipsum grauat vt pondus. In quo significatur, quòd etiam in tentatione diabolus peccatorem deludit, vt videatur peccatum esse id, quod non est, scilicet magis delectabile, vel magis vtile esse, vel minus periculosum, quàm postea inueniatur. Et sic illudendo inducit ei pondus, & grauedinem peccati. Aliquando etiam tentatio peccati est, vt phantasma terreus, vt quando diabolus tentando persuadet dicens, Nisi feceris hoc, tale malum accidet tibi, puta nisi fęnus exercueris, ad paupertatē & miseriam deuolueris, & similia. Et superinducit peccatum, quo postea conscientia plurimum grauatur. Psal. 37. Iniquitates meę supergressę sunt caput meum, & sicut onus graue grauatę sunt me. Pro. 14 Stultis illudit peccatum Mat. 6. Putauerūt phantasma esse.

Tertiò, quia incubus spiritū angustiat: angustiatur enim valdè spiritus hoc patientis, & sic homo postquā tentationi consensit, & peccatum fecit, angustiatur ex remorsu conscientiæ spiritus eius. Ro. 2. Tribulatio, & angustia in omnem animam operantis malum.

Quartò, quia incubus hominem voce priuat: Non enim potest loqui, qui hoc patitur, & hoc facit in peccante verecundia peccati, quia. s. & tollit vocem confessionis. Luc. 1. Eris tacens, & non poteris loqui.

Quintò, quia corpus immobilitat: quia talis non potest membra mouere, & sic postquam peccator cadit in peccatum, non habet motum vitæ, vel operis interioris meritorij. Exo. 12. Fiant immobiles quasi lapis.

Sextò, quia quandoque ipsum præfocat scilicet propter pororum oppilationes: & hoc est quando diabolus omnem porum, idest omnem viam seu meatū peccatori præcludit, ne possit de peccato exire. Thr. 3. Cōclusit vias meas lapidibus.

Septimò, quia ægritudines periculosas prænunciat. Nam, (vt dicit Auicen.) Talis incubus antecessor est periculosarum ægritudinum, aut apoplexiæ, aut epilepsiæ, aut maniæ: quia scilicet postquam homo in tentationem cadit, & peccatum perficit, tria mala consequitur, scilicet debilitatem, ociositatem, præcipitabilitatem. Siquidem ex vnius peccati mortalis consensu, vel opere sic anima debilitatur, quòd se tenere nō potest, nisi in aliud cadat. Hanc debilitatē designat epilepsia in qua est corporis prostratio. Non enim est possibile (sicut dicit Aui.) vt patienti actu epilepsiam, remaneat erectio corporis. Vnde necesse est ipsum cadere, nec habet possibilitatē postquā cecidit, erigendi se. Et sic etiā peccatori accidit postquā in peccatu cecidit, quia non est in eo vnde se erigere possit. Psalmo septuagesimo septimo, Spiritus vadens, & non, &c. scilicet sponte in

peccatum,& non rediens à peccato, nisi per diuinum auxilium.

Item priuatur homo propter peccatum omni opere meritorio vitæ æternæ quandiu manet in eo. Et sic quantum ad meritum efficitur ociosus. Et hoc designatur in apoplexia, in qua (vt dicit Auic.) est membrorum ociositas, propter priuationem sensus, & motus.

Item propter peccatum efficitur homo vt maniacus qui est furiosus, & præceps, & sic peccatum facit hominem præcipitem, vt frequenter operetur absque consilio rationis. Deut. 32. Gens absque consilio est, & sine prudentia.

Octauò, quia subito excitat. Nam cum incubus tali à dormiente separatur, subito excitat eum. Sic quando desinit, & separatur ab homine delectatio peccati, tunc homo excitatur, & perpendit, quàm male fecerit vel quando separatur ab homine possibilitas peccandi per mortem, tunc excitatur anima misera, quæ prius in peccato dormiebat: quia tunc oculos pœna aperit, quos culpa claudebat. vel postquam per pœnitentiam separatur à culpa, tunc anima exitatur à sua negligentia.

Nonò, quia hanc infirmitatẽ multiplex causa generat. Nam, secundum Auicen. quandoque ex grosso vapore, quandoque ex subito frigore, quandoque ex debili complexione. Est enim primò, vt ipse dicit huius ægritudinis causa, vt plurimũ vapor materiatum grossarum sanguinearum, aut phlegmaticarum, aut melancholicarum eleuatus ad cerebrum subito in dispositione quietis, & motus, & vigiliarum resolutus. Et in hoc signatur tentatio proueniens à carne, quæ nunc ex humore sanguinis intendit ad luxuriam, nunc ex phlegmatico ad pigritiam, nunc ex melancholico ad gulam siue tristitiam. Sunt enim melancholici edaces (vt dicit Arist. de som. & vig.) & iterum sunt tristes. Quãdoque verò fit incubus ex frigore vehementi irruenti in caput subito apud somnum. Et hæc est tentatio diaboli, qui tunc quasi frigus subito irruit, cùm hominem dormientem, id est, negligentẽ cernit. Vnde Hiero. Semper aliquid boni facito, ne diabolus te inueniat ociosum.

Item incubus (vt Auic. dicit) fit propter debilitatem cerebri, aut à caliditate sua, aut à malitia complexionis quam habet: sic tentatio quæ est à mundo, inducit debilitatem cerebri, id est, animi, quia præcipuè in cerebro vigent virtutes animales. Et hanc debilitatem animi inducit tentatio mundi, aut calore prosperitatis, aut malitia aduersitatis. 1. Io. 5. Totus mundus in maligno positus est. Aug. dicit, Duplicem aciem producit mundus contra milites Christi, blanditur vt decipiat, terret vt frangat, non vos teneat voluptas propria, non vos terreat crudelitas aliena, & victus est mundus: ad vtrosque aditus occurrit Christus, & non vincitur Christianus.

Superbiam diuturna tribulatione domari, vnico febris longa epilepsiam resoluentis, confirmatur exemplo.

Cap. LXXII.

TRibulatio diuina domat, & excludit superbiam, sicut febris longa excludit epilepsiam, dicit Aui. quòd epilepsia multoties resoluitur per febres quas tolerat patiens eam, & propriè per febres longas, vt quartanam, propter vehementiam fortitudinis suæ, & propterea, quòd d gerit materiam melancholicam. Sed quid est febris longa, nisi afflictio diuturna, quæ sua fortitudine elationem mentis prosternit, & sua diuturnitate: corpus consumit, & atterit superbiam.

Melancholiæ qualitas, principium, dominium, multiplexque effectus, & stomachi doloris, diuersitati pariter doloris peccatorum pœnitentis adaptari demonstratur.

Cap. LXXIIII.

TRistitia pœnitentiæ de peccatis perpetratis assimilatur choleræ nigræ, id est, melancholiæ.

Primò, ratione dominij: quia melancholia dominatur in latere sinistro, quia scilicet tristitia de peccatis, vitiis animi subiicitur, quæ sunt in sinistra parte,

Secundò, ratione principij, quia sedem habet in splene: quia licet contristentur de perpetratione culpæ, tamen gaudent in spe de consecutione veniæ. Nam (vt dicunt Physici) de splene generatur risus, ex qua vicinitate sequitur, quòd melancholici aliquando rideant, aliquando fleant.

Tertiò, ratione qualitatũ: quia melancholia frigida est & sicca, & frigus, & siccitas aliquando in bona significatione accipiuntur, aliquando in mala. In mala significatione accipitur frigus in Can. 2. vbi dicitur, Hyems transiit, imber abiit, & recessit. vt scilicet in frigore hyemis accipiatur torpor tentationis. Sed in bona significatione accipitur in Psal. 65. vbi dicitur, Transiuimus per ignem, & aquam, & eduxisti nos in refrigerium, vt post æstum & dissolutionem transeamus ad requiem: ignis enim vrit, aqua dissoluit. vrit enim tribulationis aduersitas, dissoluit blandientis mundi prosperitas. vas autem igne solidatum aquam non timet: post trãsitum verò tribulationis educet nos dominus in refrigerium mentis. Similiter & siccum duobus modis accipitur: quandoque in bonum, sicut Psal. 94. ait, Siccam manus eius formauerunt: siccam enim vocat cordis nostri terram, à malis humoribus exiccatam. Aliquando verò in malum, sicut dicitur Nume. 11. Anima nostra arida est, id est, rore carens gratiæ cælestis. ergo tristitia pœnitentiæ ad modum melancholiæ est frigida, id est, refrigeratiua à vitiorum ardore, & sicca, id est, à vitiorum humoribus, siue fluxibus, siccatiua, & restrictiua.

Quartò, ratione effectuum: quia melancholia facit homines iracundos, quandoque timidos, quandoque vigilantes, quandoque dormientes. Similiter tristitia pœnitentię facit homines irasci sibi ipsis. Psalm. 4. Irascimini & nolite peccare.

Item facit pauescere, & timere diuinum iudicium. Psa. 118. A iudiciis tuis timui.

Item quandoque facit vigilantes, id est, intentos cælestibus desideriis, quandoque dormientes, id est, grauatos curis.

Quintò, ratione similitudinum: quia similis est melancholicus autumno, terræ, & senectuti: vt intelligamus in autumno maturitatem, in terra, stabilitatem, in senectute motum grauitatem.

Sextò

Sextò ratione purgationum: quia purgatur per oculos. Et similiter ab his vitiis, de quibus tristamur, si per confessionem eiecta fuerint, lachrymis purgamur.

Item tristitia, & dolor peccati assimilatur dolori stomachi. Nam, secundum Auicennā, in dolore stomachi inuenitur quadruplex diuersitas: quia quidā sunt quibus accidit dolor stomachi, non quidem quando comedunt, sed in fine spacij comprehensionis cibi in stomacho, & post horam decimam quæ sequitur eam. Et tali quidem dolori assimilatur tristitia peccantis: quæ prouenit ex remorsu conscientiæ: quia licet peccator dum comedit, idest dum actu peccatum agit, non tristitiam, sed delectationem sentiat de peccato, tamen in fine spacij comprehensionis cibi, i. in fine completionis peccati, scilicet post consensum, vel post peccati actū, sequitur tristitia animi ex remorsu conscientiæ, & reatu peccati. Vnde Arist. t. cęl. dicit, quod beati replentur pœnitudine, & bene post decem horas, quia in transgressione decalogi, idest decem præceptorū legis omne peccatum perficitur. Vnde Ambrosius dicit, quod peccatum est transgressio diuinæ legis, & cęlestium inobedientia mādatorum. Alij verò sunt quibus accidit dolor stomachi dum comedunt, & sedatur post digestionem. Et huic dolori assimilatur tristitia pœnitentium, qui dum comedunt. i. dum peccata sua considerant, vel comedunt. i. dum verbū prædicationis, quod est cibus mentis, audiendo percipiunt, compūguntur, & contritionem concipiunt. Sed cōtritionis dolor post digestionem sedatur. Quia sicut est triplex digestio cibi, in stomacho, in hepate, & in membris, sic etiam est triplex purgatio peccati, scilicet in corde, in ore, & in opere, idest in contritione cordis, in confessione oris, & in satisfactione operis. Vnde post digestionem completam, stomachi dolor sedatur, quia post plenam purgationem peccati, pœnitentis dolor mitigatur. Alij autem sunt, quorum dolor non cessat quousque euomāt quoddam, sicut acetum ex quo bullit, deinde sedatur dolor eorū. Talis est dolor, & pœna in purgatorio existentium, qui nō cessat, i. non deficit quousque euacuetur, & expietur peccati reatus, qui rectè assimilatur aceto bullienti, scilicet ad modum aceti pungit dolore, & bullit ardore. Est enim vehemens dolor ex dilatione præmij, & vehemens ardor ignis existentis ibi. Quia (sicut dicit beatus Augustinus) licet ille ignis æternus nō sit, tamen est miro modo grauis, in tantum, quod excedat omnes pœnas quas vnquam in carne aliquis passus fuit. Alij verò sunt, quorum dolor sedatur, non cū vomitu, sed cum descensione cibi, & talis est tristitia irascentis: qui licet non euomat, idest licet iram à corde non abijciat, neque iniuriam remittat, tamen cum cibus à stomacho descendit, idest cum memoria iniuriæ ab animo discedit, tristitia & ira sedatur.

Bonorum ac malorum hominum verba, lingua, sputo, ac saliua pluribus rationibus assimilantur quorum origo, effectus, naturalesque virtutes manifestantur, ac quando quoque pacto sit loquendum seu silendum edocetur.

Summa de Exempl.

Cap. LXXV.

Verba bonorum hominum debēt esse similia linguæ. Nam lingua est influentiæ spiritus receptiua, & talis fuit lingua prophetarum, & Apostolorum, qui Spiritusancto inspirati locuti sunt. Mat. 10. Nō enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.

Secundò, quia lingua est de tenera & molli materia, scilicet de carne, quia interdum loqui debemus mollia, & placabilia verba. Pro. 25. Lingua mollis confringet duritiam. & Pro. 15. Lingua placabilis, lignum vitæ.

Tertiò lingua est in complexione calida, & humida: & sic lingua bonorum est feruida, & deuota.

Quartò, quia lingua in dispositione est tenuis, & lōga, & talis est lingua doctorū, scilicet tenuis, idest subtilis ad exponendū, & longa ad continuandum, & multiplicandum.

Quintò, quia lingua est ad similitudinem gladij facta: & hoc est, vt sit ad defensionem veritatis, & expugnationem erroris. Isa. 49. Posuit os meū domuius qua si gladium acutum.

Sextò, quia lingua est in corio rubricūda, vt scilicet verecundetur proferre verba inhonesta, & indecentia.

Septimò, quia est vocis, & modulationis formatiua: & ideo est in concauo posita, vt sit suauis, & dulcis, sicut & est modulatio musica.

Octauò, quia lingua est saporis discretiua, vt scilicet sit sapida & discreta ad loquendum.

Nonò, quia est conceptionum animæ interpretatiua: vt scilicet loquatur verba deliberata, & prius in anima limata.

Decimò, quia est labiis, quasi clausto duplici circūsepta, scilicet vt sciat se claudere tacendo, & aperire loquendo.

Vndecimò, quia lingua est oris humectatiua. Nam (secundum Constantin.) in latebribus ligamentorum linguæ sunt quædam venæ vocatæ saliuales, quæ saliuam linguæ administrant, initium verò linguæ vnde exeūt hæ venæ, est caro glandulosa, & alba ipsius saliuæ generatiua, quæ linguam humectat, & ciborum siccitatem temperat, & eorum succositatem augmentat. Istæ autem duæ venæ, quæ administrant linguæ saliuam sapiētiæ, idest sapotosæ doctrinæ, sunt vita, & scientia.

Duodecimò, quia est lingua grauidorum animaliū, & fętuum significatiua. Nam (sicut dicit Ari. 6. de ani.) qualis est vena sub lingua talis est fętus generatus ab ea. Oues enim aliquando habent sub lingua venas albas, & tunc pariunt fœtus albos, etsi habuerint nigras, pariunt nigros, & si varias pariunt varios. Venæ autem sub lingua existentes, vel ad linguam venientes possunt etiam dici cogitationes, & affectiones quæ lingua exponuntur. Et quales sunt in homine cogitationes, & affectiones, tales etiam sunt linguæ locutiones, & tales etiam sunt fœtus, idest operationes, scilicet vel nigræ, idest malæ, vel albæ idest puræ, vel variæ, idest mixtæ, sicut opera hypocritarum.

Item verba malorum assimilantur linguæ.

Primò, quia lingua est in lubrico posita. Et sic mali

habent linguam lubricam, idest labilem ad verba inhonesta,& mala.

Secundò, quia lingua est acuta, & maximè lingua quorundam serpentium. Ita mali ad modum gladij habent linguas acutas ad percutiendum, & diuidendum proximos, Psal. 139. Acuerunt linguas suas, sicut serpentes. Et iterum, Lingua eorum gladius acutus.

Tertiò, quia quorundam animalium lingua est venenosa,& mortifera, sicut serpentis,& draconis,& rabidi canis, cuius lingua semper apparet iuxta os, & distillat venenum, & inficit aquam si cadat in eam, de qua si quis bibat, vt dicit Auic. efficitur rabidus. Hæc lingua venenosa, est lingua inficiens,& alios corrumpens vel lædens: siue per detractionem. Et hæc est lingua serpentis mordentis,& tortuosè incedentis: siue per malam suggestionem Et hæc est lingua draconis infernalis, idest dæmonis, cuius est mala suggerere. Vnde etiā homines qui hæc faciunt, sunt quasi lingua eius: vel etiam per malam doctrinam corrumpendo fidem sicut hæretici faciūt. Et hæc est lingua canis rabidi, cuius venenum inficit aquam sapiētiæ salutaris, idest sacræ scripturæ per falsas expositiones, ita vt bibens ex ea, idest eorum doctrinam recipiens, spiritualiter efficiatur tabidus,& infectus.

Quartò, quia aliqua lingua est in colore varia, sicut (secundum Aris. de anima) Serpentium linguæ, sunt nigræ, siue liuidæ, subrubræ, maculosæ, & ad motum velocissimæ, ita vt cum sint in motu bifurcari videantur, tam velociter agitantur. Linguæ ergo liuidæ sunt inuidorum, subrubræ adulatorum, quia sub rufedine, idest sub dulcedine verborum. Nam rufedo est color mellis, immittunt aculeum deceptionis. sed maculosę sunt linguæ infamatorum qui aliorum famam maculare sæpissimè conantur, ad modum autem linguæ velocissimæ, sunt linguæ relatorum qui verbum auditum, vel conceptum retinere non possunt quin statim proferāt. Bifurcatæ autem sunt bilinguium. Omnes autem tales linguas optabile esset, quod De⁹ siccaret & abscinderet, quia tunc cessaret venenū de quo dicitur in Psa. 13. Venenum aspidum sub labiis eorum. Dicitur enim quod lingua aspidis, quamuis in corpore serpentis viuentis sit plena veneno mortifero, tamen ab eius corpore separata & siccata venenū amittit,& alterius serpentis venenum prodit. Vnde præsente veneno sudare consueuit.

Item verba hominum assimilantur sputis.

Primò quidem, quia sputum venenosis animalibus resistit. Nam dicit Ambr. in ser. de Leui. quod sputum hominis est venenum animalibus venenosis, & maximè si homo ieiunus sit. Sic verbum hominis sobrij, & placati mitigat, vel extinguit venenum hominis irati, & intemperati. Nam responsio mollis, frangit iram. Pro. 15.

Secundò, quia sputum superfluitatem reumatis minuit. Vnde dicit Galenus, quod ptysicis vtile est spuere. Vnde dum spuunt se à superfluitate exonerant, qua retenta suffocati moriuntur. Sic quoque per verba cōfessionis exonerat se peccator à superfluitate peccati, qua anima suffocatur,& occiditur.

Tertiò, quia sputum aliquando quidem digestum aliquando verò indigestum existit: & hoc pertinet ad verborum varietatem, quia aliquando loquitur homo consultè,& præmeditate,& tunc loquitur sapienter, aliquando verò præcipitanter,& inconsiderate, & tūc etiam, vt plurimum loquitur ineptè. Vnde ponitur differentia inter sputum,& saliuam: quia saliua est superfluitas naturalis nutrimenti pectoris,& generatur digesta. Sed sputum est illud, quod ad pectus aduenit secundū diuersitatem cursus naturalis, vel præter naturam, nec est semper digestum (secūdum Galenum.) Per saliuam ergo quæ semper est digesta, intelligitur sapientis locutio, quæ semper est præmeditata,& ordinata: sed per sputum, quod quandoque est digestum: quandoque non, intelligitur communis locutio aliorum hominū, quæ aliquando est considerata, aliquando non.

Quartò quoque, quia sputū interiorem corruptionem ostendit, Dicit enim Galenus, quòd in sputo tria sunt attendenda, scilicet color, odor, & sapor. Nam si sputum est in colore liuidum, cordis significat læsionē: si sanguinem saniei admixtum pulmonis significat vlcerationem: si fuerit verò in odore fœtidum interiorum significat corruptionem: & si in sapore fuerit amarum, vel acidum, humoris significat corruptionem in stomacho & in pulmone. Quidam enim sunt, qui habent verba liuida,& maliuola: & hoc significat læsionem cordis per inuidiam. Quidam verò habent verba sanguinolenta, idest comminatoria,& contumeliosa admixta sanie, idest rabie,& furore: & hæc ostendunt lęsionem pulmonis per iracundiam. Nam pulmo est cordis flabellum, quia ad temperamentum,& refrigerium continuè aerem attrahit,& emittit Vnde pulmo potest dici quoddam refrigerium cordis. Sed ita dum sanguinē circa cor incendit,& ebullire facit, cordis refrigerium impedit etiam corpore. Dicit enim Damascenus, quòd ira est feruor eius qui circa cor est, sanguinis, ex euaporatione fellis fiens. Et quia iracundia cor incendit, ideo iracundi proferunt verba sanguinolenta,& comminatoria,& maledica. Quidam verò proferunt, verba fœtētia, idest infamantia: quia infamia comparatur fœtori, vel fœtida sputa sunt verba turpia, idest carnalia, & immunda, quæ signa sunt interioris corruptionis, illa quidem odij, hæc verò luxuriæ. Quidam verò proferunt verba amara,& fellea, significantia corruptionem in stomacho, idest in memoria per reminiscentiam iniuriæ receptæ. Est enim memoria receptaculum cognitorum sicut stomachus ciborum, sed tamen memoria est etiam conseruatiua receptorum.

Virginum perfectiones femoribus comparari tribus eorum proprietatibus asseritur.

Cap. LXXVI

Virgines assimilantur femoribus

Primò, quia femora sunt ex magnis ossibus composita, vt dicit Constan. quod necessarium fuit, quia omnium ossium corporis sunt fundamenta, vel quia portant maiores neruos, vel lacertos, per quos fit pedum motio voluntaria. Sic virgines indigent magnis ossi

guis ossibus, idest viribus, quia (sicut dicit Aug.) inter omnia certamina Christianorum, duriora sunt prælia castitatis. Ps. 44. Accinge gladio super femur tuum. gladio enim super femur accingitur, qui contra tentationes carnis vniuersaliter præliatur.

Secundò, quia femora sunt tota à parte superiori cōcaua. Et sic virgines à parte superiori, idest à parte mentis debent esse concauæ, idest humiles, vt sint ad diuinam gratiam recipiendam, & conseruandam habiles, sine qua nihil valet virginitas. Aug. Quid prodest cuique continentia, si dominetur superbia? quasi diceret nihil.

Tertiò, quia femora à parte anteriori sunt gibbosa, duo habentia acumina. Vnde sunt exterius fortia, vt ibi locum habeant lacerti, & nerui: qui si essent intrinsecus, læderentur. Sic virgines debent esse fortes cōtra exteriora prouocantia, & impellentia ex parte carnis, vel mundi, & sunt necessaria duo acumina, scilicet oratio, & abstinentia. Vnde sunt etiam femora ex parte superiori grossiora, sed inferius graciliora: quia per orationem ingrossatur, & impinguatur spiritus, & per abstinentiā attenuatur, & coarctatur pars inferior, idest caro.

Animam humanam quinque præcipuis virtutibus, veluti corpus quinque sensibus ac ossibus regulari & gubernari, eorumque non obscuris similitudinibus disertè ostentatur.

Cap. LXXVII.

Virtutes interiores animæ, quinque sensibus, corporis adaptātur. Nam visus animæ, est fides qua quicunque caret, cæcus est: & assimilatur illi qui erat cæcus à natiuitate, quia scilicet omnes sine fide nascuntur. Illum cæcum eum Dominus illuminaret, expuit in terram, & fecit lutum de sputo, & liniuit super oculos eius: quia tunc illuminatur mentis oculus cum fidem Verbi incarnati suscipit intellectus. Et quod fides illuminat satis ostenditur Mat 10. quando curauit Dominus Barthimæum cæcum, à quo cum Dominus quæsiuisset, Quid vis, vt tibi faciam? Respondit, Domine vt videam, & dix t ei. Respice, fides tua saluum te fecit, & confestim vidit. Ac si diceret fides est quæ te illuminat.

Auditus autem est obediētia. Psa. 17. Populus quem non cognoui, seruiuit mihi, in auditu auris, obediuit mihi. & Leu. 22. dicitur, Si inueneris ouem, & bouem, aure, & cauda amputatis volūtariè offerre poteris. Votum autem ex his solū non potest. Auris amputatio, est obedientia imperfecta, quæ si seculari sufficit, qui voluntariè offert, non tamē claustrali, qui, ex voto obedire tenetur.

Odoratus, est spes. Vnde ille odoratu caret, qui spē non habet. In Ezechiele comminatur Dominus mulieri adulteræ: Præcidam aures tuas, & nares tuas. Aures enim nar. bus in præcisione iunguntur, quia à quibus mandatorum obedientia tollitur frustra de vita æterna speratur.

Gustus, est charitas, Iob 34 Guttur escas gustu diiudicat. Prudentia enim mundi habens palatum infectū, temporalia bona iudicat: dulcia tanquam vera bona sed gustus charitatis illa respuit, nec libenter suscipit, quia meliora bona esurit. Pro. 27. Anima esuriens amarum pro dulci sumet.

Tactus est humilitas, quia tactus maximè nobis adhæret, vt potè sine quo animal viuere non potest, talpa enim viuit sine visu, musca sine auditu, & simile inuenitur de aliis sensibus, sed nullum animal viuit sine tactu, immo aliquod viuit solo tactu, vt ostrea, & concha. Humilitas igitur ad modum tactus maximè dicitur adhætere, quia nihil ex nobis habemus vnde superbire debeamus: Ecclesiast. 10. Quid superbis terra, & cinis. & Mich. 6. Humiliatio tua in medio tui, sed quia tactus duas habet manus, etiam patientia quæ humilitatis comes est tactui comparatur. Hæc enim est qua filij Dei probantur. Gen. 27. Dixit Isaac, Accede huc, vt tangam te, & probem, an tu sis filius meus.

Item virtutes assimilantur ossibus.

Primò, quia ossa sunt totius corporis solidamenta, eo, quòd in ipsis robur est animalis. Vnde cum sint omnium stabilimenta ab exterioribus defendunt interiora. Ita etiam ex virtutibus est totum robur, & soliditas animæ sine quibus anima ab exterioribus tentationibus minime se defendere potest: & ideo animæ velut arma defensionis, de quibus Ph losophia Boetij loquitur dicens, Talia ibi contuleramus arma, quæ ni prior abiecisses, inuicta te firmitate tuerentur. Iob 10. Ossibus, & neruis compegisti me.

Secundò, quia ossa sunt in corpore multiplicata, & hoc propter motus leuiorem facilitatem, & ad vitandum corporis passibilitatem, tanta enim est inter membra colligantia, vt vno patiente omnia sint compatiua. Vnde natura ferè duplicauit omnia membra, vt si vnū illorum deficeret, alterum eius effectū suppleret. Vbi ergo oportuit plura ossa compegit. Sic vt anima ad diuersa, oportune, & meritoria opera faciliter moueatur, & vt contra diuersorum passiones tueatur, necessariū ei est, vt diuersarum virtutum habitibus muniatur. Et ideo necessarium est animæ non vnā tantùm, sed multas virtutes habere, vt quod per vnam non potest, per aliam suppleatur, Eze. 37. Dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus. Talis, enim campus est anima virtutibus plena.

Tertiò, quia ossa sunt dispatia, & diuersimodè figurata: dispatia quidē sunt, quia in magnis membris magna, & in paruis parua, diuersimodè etiā figurata, quia quædam sunt longa quædam rotunda, quædam concaua, & quædam solida. Similiter, & virtutes non sunt in omnibus pariter, vel æqualiter, sed secūdum maius, & minus insunt diuersis hominibus, siue eędem virtutes, siue diuersæ. Dicuntur, enim virtutes longæ inquātum faciunt bonum continuare, sicut constantia, perseuerantia, & huiusmodi. Rotundæ verò sunt in quantum habent nos ad superiora ab inferioribus eleuare. Nam secundum mathemathicos, Rotūdum, siue sphæricum sic est vndique eleuatum, quòd non tangit planum suppositum, nisi in puncto. Sic homines virtuosi non hærent inferioribus, & temporalibus, nisi in puncto necessitatis, vndique scilicet superiora petentes,

& hoc præcipuè faciunt virtutes Theologicæ, scilicet fides, spes, & charitas. Concauæ verò sunt, inquantum semper sunt aptæ suscipere augmentum, concauum enim est benè receptiuum. Solidæ verò sunt, in quantū, scilicet firmant hominem in bono. Ossa enim solida facta sunt propter maiorē firmitatem. Iob 40. Ossa eius vt fistulæ æris.

Quartò, quia omnia sunt inuicem colligata. Sunt enim quibusdam neruis inuicem stricta, ne motu soluerentur, & vt sibi inuicem cooperentur. Nam minora super maiora radicātur, & maiora minoribus mito naturæ artificio coaptantur. Similiter virtutes omnes sunt inuicem connexæ, & colligatæ, ita vt vna sine altera inesse, vel haberi non possit, & minores virtutes in maioribus radicantur, sicut dicit Apostolus. Eph. 3. de charitate. Vt in charitate radicati, & fundati, &c. Omnes etiam virtutes sibi inuicem coaptantur, vnde Gregorius, dicit, quòd omnes virtutes vicaria ope se subleuant. Eze. 37. Accesserunt ossa ad ossa.

Quintò, quia sunt intrinsecus medullata, vt scilicet ex ipsa medulla nutriantur: vnde propter euaporationem medullæ per poros ossium, carnes quæ magis ossibus sunt vicinæ, magis sunt saporosæ. Quasi ergo medulla intrinseca, qua virtutes nutriuntur, & sine qua cō seruari non possunt, est gratia diuina quæ per ipsas virtutes operans, circunstantes proximos afficit, & saporat. Iob 21. Medullis ossa illius irrigantur.

Fidelium vnitas per charitatis vinculum ordinata qualis esse debeat, vt Deo iocunda existat, septem membrorum corporis humani similitudinibus redditur clarissimum. Cap. LXXVIII.

VNitas fidelium Ecclesiæ debet esse sicut vnitas membrorum in corpore quo ad septem.

Primò quidem, quia membra quadam proportione quasi armonica sunt inuicem coniuncta, & fideles ecclesiæ debent esse simul coniuncti per charitatis amorem diligentes se inuicem secundum debitam proportionem, quia non omnes sunt æqualiter diligendi.

Secundò, quia membra sibi inuicem sunt administrātia, & suarum virtutum & operationum mutuo cōmunicatiua. Sic fideles ecclesiæ debent sibi inuicem seruire, & bona sibi mutuo communicare, secundum illud 1. Pet. 4. Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes. Vnde, sicut superiora membra administrant inferioribus influentiam & gubernationem, inferiora verò superioribus supportationem, media verò impendunt vtrisque cooperationem: Sic maiores, & superiores debent inferiores, & simpliciores dirigere, & gubernare, sicut oculi inferiora mēbra dirigunt, & rectificant. Inferiores verò debent superioribus obedire, & eos supportare, sicut pedes, & crura pondus superiorum supportant. Alij verò quasi medij debent vtrosque iuuare, sicut manus, & brachiam superiora quàm inferiora membra defensant, & iuuant.

Tertiò, quia membra quandiu reguntur ab anima, permanēt sana, & ad completionem suæ actionis sunt sufficientia: sed regimine spiritus priuata, toti corpori sunt nociua. Similiter quoque fideles, quandiu reguntur à Spiritussancto, scilicet dum sunt in vnitate ecclesiæ & charitate, sunt spiritualiter sani: sed quando regimine Spiritussancti priuantur, scilicet per schisma, vel per peccatum mortale, tunc potius sunt corpori ecclesiæ pestiferi, & nociui.

Quartò, quia tanta est vnio inter mēbra, quòd propter mutuam inter se colligantiam, sibi sunt inuicem compassiua. Vnde vnū membrum ab alio patiens non se vindicat, sed potius illud iuuat. Et ideo si vnum mēbrum fuerit læsum ad ipsum confluunt humores aliorum membrorum. Sic etiam fideles Christi debent sibi mutuo compassionem impendere, de iniurijs, vel offensis non vindictam expetere, sed potius sibi remittere: & dum aliquis patitur, alij debent occurrere ad iuuandum.

Quintò, quia membra sunt per patientiæ exemplū sui mutuo confortatiua: nam dolor maior alicui membro superueniens, dolorem minorem alterius membri mitigat, & eius passionem alleuiat, vt non sic grauiter suum malum sentiat, dum malum commembri participat, sicut patet in freneticis: quibus dum brachia, siue crura fortiter stringuntur, dolor capitis alleuiatur. Sic passio Christi, & aliorum sanctorum considerata, debet dolores, & labores nostros alleuiare.

Sextò, quia quanto membra sunt nobiliora, tanto vehementius & citius sentiunt cuiuslibet læsionis molestiam. Vnde oculus grauius læditur modico puluere, quam manus magno vulnere. Vnde læsio, quæ fit in iuncturis, maxime est læsiua, eo quòd per impedimenta talium impeditur maxime vis motiua, & resoluitur totius corporis armonia. Sic peccata vel delicta maiorum, & grauiora, & periculosiora sunt quàm aliorum, tum propter statum, tum propter scandalū, quod enim à maioribus delinquitur, facilè trahitur à subditis in exemplum.

Septimò, quia membra sunt pro inuicem se periculis exponentia. Nam tāta est membrorum dilectio, vt sæpè vnum vulneretur, vt aliud liberetur, sicut in cauterijs in cocturis in phlebotomijs & incisionibus mēbrorum ostenditur, sicut Dominus noster qui est caput nostrum pro salute nostra se morti exposuit. Et sic dicitur. 1. Io. 3. Christus pro nobis animam posuit, & nos debemus pro fratribus animam ponere.

Amor patris in filios, coniugisq; erga vxorem, qualis ac quantus esse debeat edocetur: quorum exemplo, quàm maximo Christus suos fideles prosequatur amore, breuiter enucleatur. Cap. LXXIX.

CHristus habet se ad Christianos sicut pater ad filios. Nam primò pater filios generare naturaliter appetit. Desiderat, enim speciem multiplicare in filijs, vt naturam quam non potest in se seruare, seruet in filijs. Sic Christus nos appetit [illegible] spiritualiter generare, & ideo Ioā. 1. dedit eis pot[illegible] dei

fieri his qui credunt in nomine eius. Item deſiderat nos ĩ fide multiplicare: quia vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. Ti. 2. ſed hanc generationem, ſeu multiplicationem filiorum non appetit Deus propter defectibilitatẽ naturæ ſuæ, ſicut eſt in homine, immo propter ſuam bonitatem, quam vult quãtum eſt in ſe, omnibus communicare.

Secundò, quia pater ad filiorum generationem de ſua ſubſtantia transfundit, & tamẽ ſuam naturam nõ minuit: quia ſcilicet Chriſtus, vt nos filios Dei faceret ſine diuinæ naturæ ſuæ minoratione ſeipſum nobis dedit.

Tertiò, quia pater tenerrimè filios diligit. Vnde ſæpè ſibi neceſſaria ſubtrahit, vt filium ſuum paſcat. ſic Chriſtus (vt dicit Apo. 2. Cor. 8.) Cum eſſet diues, propter nos factus eſt egenus. Et maximè pater filium diligit, quem ſibi magis ſimilem conſpicit, & in ipſum ſæpè oculum iacere conſueuit. Sic Chriſtus magis illum diligit, qui ei per ſimilitudinem gratiæ magis appropinquat: & illum oculis amoris, & gratię frequentius reſpicit, qui ſibi per fidem formatam conformior exiſtit. Pſa. 100. Oculi mei ad fideles.

Quartò, quia pater filium erudit, & verbis inſtruit. Sic Chriſtus, & verbis, & exẽplis nos erudiuit. Act. 1. Cœpit Ieſus facere & docere: ad Tit. 2. Apparuit gratia Saluatoris noſtri Dei, in omnibus erudiens nos.

Quintò, quia pater ex amore filium verberibus corrigit. Sic Chriſtus flagellat omnem filium, quem recipit, vt dicitur. Heb. 12. Et ideo omnes qui volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. 2. Ti. 3.

Sextò, quia pater filium ſub cuſtodiam tutorum cõſtituit. Et ſic Chriſtus fideles ſuos ſub cuſtodia prælatorum. Gal. 4. Quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cum tamẽ ſit dominus omnium, ſed eſt ſub tutoribus, &c. Talis debet eſſe bonus Chriſtianus, ſcilicet hæres futurus cœleſtem gloriam ſperando, paruulus ſe humiliando, ſeruus autem mandata Dei cuſtodiendo, dominus omnium, ſcilicet temporalium, ea contemnendo, ſub tutoribus, id eſt ſub prælatis ſe voluntariè ſubiiciendo.

Septimò, quia pater filiis hæreditatem acquirit, ſic Chriſtus acquiſiuit nobis cœleſtem hæreditatẽ. Gal. 4. Si filij, & hæredes.

Item Chriſtiani debent ſe habere ad Chriſtum ſicut filij ad patrem.

Primò, quia pater filiis eſt honorãdus. Exo. 20. Honora patrem tuum. Sic Chriſtus eſt honorandus, & venerandus magis quàm pater carnalis, quia ipſe eſt pater ſpirituũ. Mal. 1. Si pater ego ſum vbi eſt honor meus?

Secundò, quia pater eſt ſuſtentandus, aliàs propter ingratitudinem eſſet filius exhæredandus. Nam nulla maior ingratitudo eſſe dicitur quàm ſi pater à filio relinquitur, & nõ ei neceſſitatis tempore ſubuenitur. Sic Chriſtus eſt ſuſtentandus in paupere, alioqui priuabitur, qui hoc prætermiſerit, cœleſti hæreditate, dicente Chriſto. Mat. 5. in iudicio talibus ingratis filiis, Diſcite à me, &c. Eſuriui enim, &c.

Tertiò, quia pater eſt à filio ſupportandus. Ille autẽ Chriſtum ſupportat, qui pro eo tribulationes ferre non recuſat.

Quartò, quia pater eſt à filiis exaudiendus. Et Chriſtiani debent exaudire Chriſtum admonentem, vel Chriſtum, id eſt pauperem in nomine Chriſti petẽtẽ.

Quintò, quia pater eſt à filiis imitandus, vnde dixit Chriſtus, Si filij Abrahæ eſtis, &c. Sic chriſtiani, vt filij debent imitari Chriſtum. Epheſ. 5. Eſtote imitatores, &c.

Item Chriſtus ſe habet ad eccleſiam ſicut vir ad vxorem: quia tanta eſt coniunctio viri cum vxore, vt propter eam omnia pericula ſubeat. Et ſic Chriſtus per eccleſiam ſubiit omnia pericula dolorum, & paſſionum.

Secundò, quia tãtus eſt amor viri ad vxorẽ, vt amorem eius amori matris præferat, & propter eam patrẽ, matrem, & patriam derelinquat. Iuxta illud domini, Quamobrem relinquat homo, &c. Gen. Sic Chriſtus, tantũ dilexit eccleſiam vt relinqueret quodammodo patrem: quia cum in forma Dei eſſet, id eſt æqualis patri, exinaniuit ſemetipſum, &c. quanquam Chriſtus, nec à patris natura ſe dimiſerit, nec eam in ſe minorauerit ex natura humana. Reliquit matrem ipſam, ſcilicet deſerans moriendo.

Item reliquit patriam; ſcilicet cœleſtem, in mundum deſcendendo; vt dicatur cœlum reliquiſſe, inquantum naturam cœleſtem, vel angelicam non aſſumpſit.

Tertiò, quia maritus vxorẽ ex zelo magno corripit, & caſtigat. Sic Chriſtus caſtigat eccleſiam tribulationibus eam exponendo: quod totum eſt ex amore; vt ſic proficiat; & adulterino amore mũdo nõ adhæreat.

Quartò, quia maritus vxori cuſtodias ponit, & dat: ſic Chriſtus eccleſiæ dat cuſtodias angelorum, & prælatorum.

Quintò, quia maritus vxoris geſtus, affatus, aſpectus, ingreſſus, & egreſſus diligenter conſiderat. Et ſic Chriſtus conſiderat opera, mores, & vias fidelium, vt eandẽ pro qualitate ſua remuneret, vel puniat. Et dico ſpecialiter fidelium, quia alij non habebunt iudiciũ. Nam qui non credit iam iudicatus eſt. Debent ergo ad ipſius ſponſi gloriam introire, vt ibi ſemper regnare valeant.

Explicit liber Sextus.

PROLOGVS LIBRI SEPTIMI, IN QVO de viſionibus imaginariis,& ſomniis in ſacra collectis ſcriptura Auctor pertractare intendit: ac de variis conſimilium ſomniorum ſignificationibus exempla inducere,& haud aſſerendo, quin potius diſtinctiones,& notulas referendo, quamplurima ſcitu digniſſima inſerere ſpopondit.

SI quis fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, aut per ſomniũ loquar ad illum dicit Dominus. Nu. 12. Quia à Deo homo conditus eſt ad quendam finem ſupernaturalem, qui cõprehenſionem rationis excedit, ſecundum illud Iſa. 64. Oculus non vidit, Deus, abſque te, quæ præparaſti expectantibus te. Finem autem eſſe præcognitum his qui habent actiones ſuas dirigere in ipſum. Pluraque alia cognoſci oportet, quæ ad dictum finẽ expediũt, vt ſunt articuli fidei, vel gratiæ ſacramenta, ad quorũ etiam comprehenſionem non ſufficit ratio naturalis. Neceſſarium prorſus fuit homini ad ſalutẽ, vt de huiuſmodi tam ſublimibus rebus erudiretur à Deo, Vnde dicitur Eccl. 3. Plurima ſupra ſenſum hominis oſtẽſa ſunt tibi. Sed, quia lex diuinitatis eſt ſanctiſſima, pront beatus Dionyſius docet, oportet, ꝙ reducantur infima per media in ſuprema. præfatorum myſteriorum notitia non eſt immediatè quibuſlibet à Deo inſpirata, ſed quibuſdam primum ſublimioribus viris, qui Prophetæ vocati ſunt, & eis mediantibus, ad alios deriuata. Vnde prophetæ olim Videntes vocabãtur, quia videbãt quædam quæ cæteri non videbant. Modus igitur inſpirationis propheticæ, quo ſcilicet de præfatis myſteriis diuinitus ſunt edocti, duplex iu verbis propoſitis fuiſſe declaratur. Nam aut eis vigilantibus per viſionem innotuerunt oracula: quemadmodum tangit primo cũ dicit: Si fuerit inter vos propheta domini per viſionem apparebo ei, aut eis dormientibus per ſomniorum apparuere phantaſmata, quemadmodum ſubiungit dicens, Aut per ſomnium loquar ad illum. Porrò illa, quæ per viſionem oracula vigilantibus apparuere prophetis, quandoqne quidẽ per quaſdã formas ſenſibiles exterioribus repræſentabãtur aſpectibus, & ſic ad ſenſum Danieli apparuit, ſicut & Baltaſar manus quædã in pariete ſcribẽs. Dan. 5. Quandoque verò per imaginarias formas eis oſtenſa ſunt, ſiue omnino diuinitus impreſſas, & nõ per ſenſum acceptas, vt puta ſi alicui cœco nato imprimerẽtur in imaginatione colorum ſimilitudines. Aut etiam ordinatas diuinitus ex his, quæ ſunt à ſenſibus acceptæ, ſicut Iere. 1. vidit ollã à facie Aquilonis ſuccenſam. Quandoque verò per intelligibiles formas mentibus eorum impreſſas illis innotuerunt vt in illis præcipuè patet, qui ſcientiam, vel ſapientiam infuſam à Deo acceperunt, velut Salomon, & Apoſtoli. Et hinc eſt, quòd Auguſt. diſtinguit triplicem viſionem, ſcilicet ſenſibilem imaginariam, & intellectualẽ. Sed notãdum eſt, quòd in viſione ſenſibili, vel intellectuali Prophetæ, ſiue Videntes ipſi nequaquam abſtrahebantur à ſenſibus, cum aliquid per ſenſibiles ſpecies menti repræſentabatur prophetæ: ſiue huiuſmodi ſpecies eſſent ad hoc ſpecialiter diuinit9 formatæ, ſicut fuit rubus ardens oſtẽſus Moyſi, ſiue per alias cauſas eſſent in eſſe productæ: ſed ſecundum prouidentiam Dei ad deſignandum Propheticè aliquid ordinatè, ſicut per arcam Noæ Chriſti ſignificabatur Eccleſia. Similiter non erat neceſſe, vt alienatio fieret ab exterioribus ſenſibus, per hoc, quòd prophetæ mens illuſtrabatur intelligibili lumine, aut informabatur ſpeciebus intelligibilibus, quia in nobis perfectum iudicium intellectus habetur per conuerſionem ad ſenſibilia, quæ ſunt prima noſtræ cognitionis principia Sed cum reuelatio fiebat prophetica per formas imaginarias, neceſſe erat fieri abſtractionẽ à ſenſibilibus, vt talis apparitio phãtaſtica nõ referretur ad ea, quæ exterius ſentiebant. Sed adhuc abſtractio talis a ſenſibilibus ſic quandoque fiebat perfectè: vt ipſe propheta abſtractus nihil penitus perciperet ſenſibus. Quandoque verò imperfectè fiebat, ita vt aliquid ſenſu perciperet, ſed non plenè diſcerneret ea quæ percipiebat exterius ab his, quæ imaginabiliter intrinſecus videbat. Vnde Aug. 12. ſuper Gen. dicit: Sic videntur quæ ſpiritu ſunt imagines corporum, quemadmodũ corpora per corpus, vt ſimiliter cernatur, & aliquis homo præſens, & abſens alius tanquam oculis. Talis tamen alienatio ſenſuum non fiebat in ipſis cum aliqua inordinatione naturæ, ſicut in furioſis, vel arreptitiis accidit, ſed cum modeſtia debita, & ordine fiebat, aliquãdo propter cõtemplationis vehementiam, ſicut de Petro legitur. Act. 10. quòd dum ipſe oraret in cœnaculo, factus eſt in exceſſu mentis. Al. quando verò fiebat diuina virtute, ſecuudum illud Eze. 1. Facta eſt ſuper eum ibi manus domini. Circa illa verò, quæ per ſomniorum phantaſmata hominibus innoteſcunt, eſt in ſuper attendendum, quòd ſomnia9 ſeptem ex cauſis generaliter in hominibus fiunt. Quandoque enim cõtingunt ſomnia ex diuina reuelatione. Deus enim angelorum miniſterio nonnunquam quædam in ſomnis hominib9 reuelat. Vnde Iob 33. Dicitur quòd per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tũc aperit aures virornm, & erudiens eos inſtruit diſciplina. Et aduertendum eſt, quòd huiuſmodi ſomnia quãdoque oſtẽduntur expreſſa, & aperta, ſicut dicitur Mat. 1. quòd Angelns domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge, & accipe puernm, & matrẽ eius, & fuge in Aegyptum. Quandoque verò ſunt metaphorica ſub quibuſdam

busdam similibus visa, sicut patet de somnio cuiusdā in castris Madiam, quod Gedeon audiuit, in quo, vt ibidem exponitur sub similitudine ordeacij panis ipsius Gedeonis gladius est ostensus. Dicit autem beatus Grego. quòd sancti viri talia somnia quæ in eis diuinitus fiunt, à somniis aliis quæ vel fiunt ex illusionibus dæmonum, vel ex alia causa proueniunt quodā sapore intimo, vt non decipiantur, discernunt. Quandoque autem contingunt somnia ex dæmonum immissione: quia nonnunquam operatione dæmonum aliquæ phantasiæ hominibus apparent in quibus eis aliqua reuelātur interdū quidē de spiritualibus, interdū verò de corporalibus, quæ tamē interdū ipsis hominibus cōmuniter sunt occulta, & non solū de præsentibus, sed etiā de futuris, & præcipuè illis hominibus, qui cū eis habēt pacta illicita tacita, vel expressa. Cū n. intellectus dæmonū sit ordine naturæ superior quàm intellectus humanus, quædam cognoscūt dæmones sua naturali notitia, quæ sunt ab hominū cognitione remota, & talia nonnunquam hominibus per somnia reuelant. Aliquando quidē illa futura quorum, scilicet ipsi idem postea sunt causa, vel ea quorū signa prænoscunt, quæ tamen hominibus sunt occulta. Immittunt quoque dæmones interdum quædam somnia vera, vt magis eis fides præstetur: aliquando verò somnia falsa & deceptoria, quibus scilicet confidentes illis turpiter illuduntur propter quod dicitur: Ecc. 24. quòd multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes illis. Quandoque autem causantur somnia ex cœlesti impressione. Cum enim cœlestia corpora causæ sint effectuum naturalium, qui in istis inferioribus fiunt per motum suum, & lumen, relinquuntur ex impressione ipsorum quædam dispositiones in aere similes illis effectibus, qui postea contingunt: quæ quidem dispositiones in somno mediante eodem aere ad caput dormientis perueniunt, eiúsque imaginationem immutant, ita, vt impressione huiusmodi à corporibus causata cœlestibus eidem dormienti aliquæ phantasiæ appareant, cœlestium dispositioni conformes. Et sic à dormientibus ex impressione cœlestium corporum, futuri quidam somniantur euentus, qui scilicet ex virtute ipsorum causari naturaliter possunt, vt sunt scilicet tempestates. & pluuię, & humanorum ęgritudines corporum, & etiam terū sterilitates, cæteráque ipsis similia quę cœlestium casua i tati subduntur. Percipiūtur autem immutationes prædictæ præcipuè in somno: quia tunc sopitis actionibus sensuum, & intellectus operatione vacante, ac etiam tumultu, vel strepitu exteriorum occupationum cessante, phātasia magis viget. Patet igitur, quod hæc somnia ab his, quæ fiunt ex inspiratione diuina dupliciter distinguuntur.

Primò quidem, quia hæc non possunt esse vera signa, nisi tantum illorum euentuum quorum ipsa cœlestia corpora causæ sunt: sed illa quæ causantur à Deo inspirante, possunt esse de quibuscunque.

Secundò, quia illa etiam quandoque deficiunt, pręcipuè circa actus humanos, siue quia actus humani ex libero procedunt arbitrio, quod cœlestium dominationi non subditur: siue homo sapiens per prouidētiam suam interdum etiam potest ipsarum causarum cœlestiū impressionibus obuiare. Vnde Ptolo. in Centiloquio. dicit, ꝙ animus sapiētis iuuat, & impedit cœlestem effectū. Sed illa somnia, quę immittūtur à Deo, deficere non possit: hæc enim ad prophetiam pertinēt, de qua Cassiodorus dicit, ꝙ prophetia est diuina inspiratio, rerū euentus immobili veritate denuntiās.

Quandoque quoque somnia hominum ex præcedentibus cogitationibus, siue locutionibus oriuntur: occurrunt enim dormienti phantasmata conuenientia, vel similia eis circa quæ eius cogitatio, vel locutio fuit in vigilia immorata, & quia talium somniorū causa non est causa futurorum euentuum, ideo huiusmodi somnia per accidens se habent ad ipsos euentus futuros. vnde si simul concurrant, erit quid casuale. Sed notandum, quòd interdum in somnio præcedēti cogitatui hominis reuelatio diuina respondet, ita quòd (secundum Gre.) quandoque fiunt homini somnia ex cogitatione simul, & reuelatione, & tale fuit somnium Nabuchodonosor. Dan. 2. quod habuit de statua. Vnde Daniel dixit ei. Tu rex cœpisti cogitare in strato tuo quid esset futurum post hæc: & qui reuelat mysteria ostendit tibi quæ ventura sunt. Et tunc huiusmodi somnia vera sunt, & inter prophetiæ mysteria computantur, quanquam ille qui talia somniat, propheta non dicatur.

Quandoque verò somnia fiunt ex intrinseca affectione, siue talis affectio sit circa spiritualia, sicut studiosus somniat de lectione, vel disputatione, siue sit circa corporalia, sicut auarus de pecunia somniat, & homo famescens de cibo, & sic de similibus. Et huiusmodi somnia consimiliter, sicut & præcedentia per accidens se habent ad ipsos futuros euentus, & casu aliter occurrunt cum eis, quia solum indicantia sunt extrinsecas affectiones præexistentes.

Quandoque autem somnia causantur ex studio, & exercitatione. Nam artifices & officiales frequenter habent somnia de artificiis, vel officiis suis. Nam quādo dispositio aliquarum operationum præcedit in vigilia, tunc motus dispositionis eiusdem etiam in somno aliquādo præostendunt, vel repræsentāt ipsam operationem, & ad hunc modum etiam somnia referūtur quæ ex aliqua præcedenti solicitudine generātur, sicut de mulieribus, quę de viris abeuntibus multum solicitantur, nonnunquam accidunt somnia de reditu ipsorum, & ita de similibus.

Quandoque verò contingunt somnia ex corporali dispositione. Nam ex interiori dispositione corporis formatur aliquis motus in phantasia dormientis eidem dispositioni conueniens, sicut nonnunquam homini, in quo frigidi humores abundant, occurrit, & apparet in somniis, quòd sit in aqua, vel niue; & propterea dicunt medici, ꝙ ad interiorē dispositionē corporis cognoscendā est attendendū ad somnia. Possent igitur huiusmodi somnia verā significationē habere non solum de dispositione præsenti, sed etiā de euentu infirmitatis, vel sanitatis futuræ, seu etiā effectus cuiuslibet, ad quē huius causæ virtus se extendere potest. Quia igitur in præcedētibus libris sunt de rebus sensibilibus exempla introducta: restat nunc secundum

dum ordinem à principio libri promissum de rebus imaginabilibus aliquas similitudines ponere. Et quia omnia generaliter somnia per formas imaginarias fiunt, quia nihil sunt aliud somnia quàm phantasmata apparentia, idest quàm formæ rerum imaginariæ intrinsecus apparentes, & quædam etiam visiones (vt dictū est) per formas huiusmodi fiūt, vnde visiones imaginariæ à doctoribus appellātur: Idcirco in hoc 7. lib. de visionib. imaginariis, & somniis, quę diuina scriptura tetigit exempla inducentur, quanquam enim ex visionibus falsis, & ex somniis plerumque fallacibus multi decipiantur: propter quod Dicitur Eccles. 34. Vana spes, & mendacium insensato viro, & somnia extollunt imprudentes. Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum, sic & qui attendit ad visa mendacia. Illæ tamen visiones, vel somnia quæ sacra scriptura refert, cum ex diuina reuelatione prouenerint, fallaciam, vel vanitatem non continent, sed veritate & vtilitate sunt plena. Quia verò (vt ex dictis apparet) ex diuersis aliquando causis, de quibusdam futuris effectibus tam vera quàm methaphorica somnia præmōstrantur: Idcirco à peritis Philosophis de interpretandis huiusmodi somniis per modum artis, regulæ sunt inuentæ, quæ etiam à sacris doctoribus in aliquibus approbantur. Vnde etiam Arist. de diuina. somn. breuibus licet verbis ostendit, quis est artificiosissimus iudex ad somnia exponēdum. Quare nos inter somniorum exempla quæ de sacra scriptura ponemus, etiam de significationibus variis consimilium somniorum non asserendo, sed referendo tantum distinctiones aliquas, & notulas inferemus. Nam interpretationes apertę similitudinariarum somniorum, etiam si quis illas credere non velit, ad hoc tamen prædicatoribus vtiles esse possunt, quòd eis viam & modum aperiant ad sacræ scripturæ metaphoras aptius exponendum, cū tam scripturarum quàm somniorum metaphoræ per adaptiones quasdam congruas exponantur. Sicut etiā in sacra scriptura appaset de illis somniis quę Ioseph, & Daniel interpretati sunt. Licet igitur interpretationibus talibus communium somniorum non sit quo ad res somniatas fides adhibenda de facili, modū tamē adaptationis attēdere, qui fit per similitudines sacræ scripturæ, doctoribus vtile reperitur. Modum autem in superioribus habitum in his etiam exemplis seruabimus, exempla scilicet sub capitulis variis, & capitula vel materias sub alphabeti literis ex ordine collocantes.

Angelorum, qui firmamento, & crystallo comparantur, officium, pulchritudo, fortitudo perpetuáque beatitudo per duas imaginarias visiones sacrorum arcanorum plenas, lucide panditur. Cap. I.

1 Angeli quędam de diuinis secretis nobis reuelāt, & quædam nobis occultant: quod ostēditur ex visione imaginaria Isa. 6. Vbi vidit Dominum sedētē super soliū excelsū, & eleuatū, & plena erat omnis domus maiestate eius, & ea quæ sub ipso erant replebant templum, & seraphin stabant super illud sex alæ vni, & sex alteri: duabus velabant faciē eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant. Hęc enim visio a beato Hieronymo allegoricè exponitur, volente per sedentem super solium excelsum Christum significari. Per solium autem excelsum, & eleuatum, significari angelos in quibus dicitur Deus sedere secundum illud Ps. 79. Qui sedes super Cherubim, &c. Per domum autem superiorem, ecclesiam triumphantem quæ Dei maiestate impletur. Per templum verò inferius significantur inferiores creaturæ, scilicet corporales quę inferiori modo participant diuinitatem. Huius autem sedentis super thronum facies diuinam signat essentiam, & ea quæ in æternitate fuerunt ante mundi constitutionem. Per pedes verò significantur ea, quæ post mundi consummationem erūt in gloria beatorum, & in pœnis damnatorum. Per media verò ea quæ in cursu temporis medij aguntur. Seraphin ergo faciem & pedes sedentis super thronum velare dicuntur, quia mysteria æternæ Deitatis, & futuræ beatitudinis, & miserię æternæ damnationis, nobis ad plenum non reuelant. Sed duabus alis medius volare dicuntur: quia de his quæ medio tempore agūtur, nos quantum opus est, ministerio angelorum instruimur, inter quos Seraphin primatum tenent. Volatus ergo eorum, processum reuelationis in nos demonstrant, quem etiam rectum motum ipsorū Dio. c. 4. de di. no. nominat.

Item angeli assimilantur firmamēto, & crystallo, de quo habetur in visione imaginaria. Eze. 1. vbi dicitur: Similitudo super capita animalium firmamenti quasi aspectus crystalli horribilis, & extenti super capita eorum desuper. In qua quidem visione de angelis (secundum expositionem Greg.) ostenduntur

Primum est eorum celsitudo, ex eo, quòd dicuntur esse super capita animalium, idest super mentes hominum sensu vtentium. Sumus enim in præsenti vita in cognoscendo animales, idest sensuales, quia omnis nostra cognitio oritur à sensu. Aristot. 1. de anima. Nec etiam est intelligere sine phantasmate. vnde quia ipsi angeli qui sunt penitus incorporei neque sensu apprehenduntur, neque etiam phantasmatibus, idest, imaginariis formis repræsentari habēt. Hinc est, quod eorum naturæ super capita animaliū sunt. Vnde de ipsis Aris. 2. Metaph. dicit, quod ita se habet intellectus noster ad eos, sicut oculus nycticoracis ad lumen Solis: quia scilicet prout sunt in seipsis, nobis qui animales sumus, idest qui sensuales existimus, incognoscibiles sunt, quanquam in se manifestissimi sint.

Secundò ostenditur eorum pulchritudo. Habent enim angeli duplicem pulchritudinem: vnā ex natura, aliam ex gratia, propter pulchritudinem ergo naturæ, habent similitudinem firmamenti: vnde & appellantur hic similitudo firmamenti. Firmamentū enim, idest cœlum stellatum habet, iuxta eum, claritatem, & incorruptibilitatem. Et in his tribus consistit naturalis pulchritudo angelorū, scilicet in puritate substantiæ, in claritate intelligētiæ, & perpetuitate vitę. Vnde propter primū à beato Dionysio vocātur angeli specula: propter secūdū vocantur lumina: tertium verò habet angelus, quia est intellectualis substantia: quia (sicut dicit Dionysius) intellectuales substantiæ vitā habēt indeficiētē ab vniuersa corruptione materię, & generatione

ratione mundæ existentes. Sed adhuc propter plenitudinem gratiæ angeli assimilantur crystallo. Et ideo dicit quasi aspectus crystalli. Licet enim crystallus ex fluida,& mobili aqua sumatur, perpetua tamen vigoris duritie solidatur. Sic licet angelica natura primò per liberum arbitrium fuerit nobilis creata, in his tamen qui non ceciderunt per conditoris gratiam immobiliter confirmata.

Tertiò, quoque ostenditur eorum fortitudo, cum additur Horribilis, fortitudo enim angelorum tanta est, vt merito nobis in corruptione positis horribilis dicatur, idest expauescenda,& terribilis (sicut Gre. exponit.) Nam peccatoribus ab eis percutiendis non solum timenda, sed etiam exhorrenda, sed sicut est exhorrenda,& dura malis, sic inuenitur larga,& benefica bonis. Et ideo subditur. Et extēti, scilicet ad iustos. Dicuntur etiam esse velut crystallus extenti, scilicet, quia eorum virtus extendit se ad omne tempus, non enim minoratur eis ex longo tempore, siue ex senio, sicut debilitatur fortitudo humana.

Itē extendit se ad omne corpus, quia omnia corpora quoad motum localem angelis obediunt ad nutū, vt Aug. dicit.

Quartò, innuitur etiam eorum beatitudo, ex eo, q super capita animalium adhuc esse memorantur. Bis enim propheta hoc dicit, vt ex primo ostendatur sublimitas naturæ, vt suprà ostensum est, ex secundo incomprehensibilitas gloriæ. Quis enim (vt Greg. in ho. dicit) in carne corruptibili positus mente comprehendere valeat, quæ est angelorū ineffabilis, & sine fine lætitia, quæ beatitudo sine defectu, vultū videre creatoris, atq; in eius delectatione sine immutatione persistere? super capita ergo animalium sunt, quia nunc eorum gaudia sensum nostrarum mentium excedūt.

Pseudochristiani locustis, equisq; ad bellum paratis, in Ioānnis mysteriosa visione descriptis, pluribus assimilantur rationibus, necnō ipsorum Antichristianorum duodecim praua conditiones recensentur.

Cap. II.

ANtichristiani, qui Antichristum sequētur, erūt similes illis locustis de quibus habetur in visione beati Ioannis. Apoc. 9. Vbi dicit, q vidit similitudines locustarum, quæ erant similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquam coronæ similes auro,& facies earum sicut facies hominum, & habebant capillos, sicut capillos mulierum: & dentes earum, sicut leonum erant,& habebant loricas, sicut loricas ferreas: & vox alarum earū, sicut curruū equorum multorum currentium in bellum: & habebant caudas similes scorpionibus: & aculei erant in caudis earum: potestas earum nocere hominibus mensibus quinque,& habebant super se regem angelum abyssi,& cui nomen Hebraice Laabadon, Græcè autem apollyon,& latinè habens nomen exterminans, In hac enim visione tanguntur duodecim conditiones Antichristianorum.

Prima erit desiderium nocendi. Vnde dicit, quòd illæ locustæ, scilicet imaginariæ per quas repræsentabātur Antichristiani erāt similes equis. Qui primo ideo locustæ vocantur, quia salient in altum per superbiā, & cadent in terram per auaritiam. Plus enim diligunt terrena quàm cœlestia, quòd significant crura locustarum quæ sunt retro longiora. Tales sunt modo in ecclesia multi doctores,& prædicatores, vnde Nau. 3 Custodes tui quasi locustæ,& paruuli tui quasi locustæ locustarum. Iohe. 1. Residuum erucæ comedit locusta. per erucam etiam intelligitur humana corruptio, quæ mores deprauat: & quidam non corrumpentur malis moribus, sed decipientur ab Antichristianis prædicatoribus. Qui prædicatores ad modum locustarum altè saltabunt, sed cito cadent: quia per Heliam,& Enoch destruetur praua doctrina eorū: in cuius rei significationem, Ioannes Baptista, qui est Helias vt dicitur Matth. 11. comedebat locustas. Et hinc est, quòd virga Moysi virgas Magorum deuorabat. Exo. 7. Istæ ergo locustę dicit, quòd erāt similes equis paratis in prælium: quia erunt cum impetu, & sine discretione currentes in cōculcationem electorum. Equi enim æqualiter currunt,& irruūt in hostes,& in ciues: & sic illi non attendent quos oppriment,& conculcent dummodo non faciant eorum voluntatem. Erunt ergo similes equis propter velocitatem, atrocitatem,& impetuositatem, quæ omnia ostendunt desiderium nocendi,& exaltandi nomen Antichristi. Secunda cōditio erit gloria triumphi. Vnde dicit super capita earum, idest super doctores, siue principes eorum tanquam coronæ, idest præmia, vel honores pro victoria habita contra ecclesiam, tanquam fuerit vera victoria inimicorum: sed reuera erūt coronæ, idest gloria, seu victoria de præcipitatione Sanctorum similes auro, idest veræ sapientię: quasi diceret, Suis doctoribus victorias attribuent, & ipsi eis præmia æterna promittent: de hoc, quòd per suam sapientiam ecclesiam vicerint. Sed reuera, nec doctores eorum victoriam, nec ipsi præmium æternū recipient, sed vtrique æterna supplicia sentient.

Tertia conditio erit studium apparendi per hypochrisim: dum dicit, Et facies earum, sicut facies hominum, quia scilicet exterius apparebunt boni, sed interius erunt mali. Sunt autem in facie hominis tria: scilicet oculi, nares, & os in quibus notantur intelligentia, discretio, & eloquentia: quibus isti videbuntur posse; propter quod etiam multos seducent. Vnde facies eorum antichristianorum prædicatorum sicut facies hominum, idest intelligentes discreti,& eloquentes apparebunt: sed tamen non verè erunt: quod notat hæc dictio Sicut. Quarta conditio erit conatus malitiam suam abscondendi. Vnde dicit, quòd habebant capillos, sicut capillos mulierum, idest habebant crines fœmineos molles, in vita lucentes,& apparentes, & ad terram dependentes: in quo notatur auaritia. Collum tegentes, in quo est fallacia: quia sicut capilli tegunt turpitudinem, ita isti suorum morum abscondent impuritatem.

Item capilli eorum sunt minores, quos adhærentes sibi decipient, subtrahentes sibi vigorē fidei & virtutum, subtiles in malis sibi inuicem cohærentes, & adinuicē se defendentes. Quia omnes tales erunt mol

les, &

l.s.& flexibiles in omne vitiū,sicut mulieres: & ideo dicit,& habebant,idest habuerunt capillos, idest discipulos adhærentes sibi, sicut capilli adhærēt capiti, qui sicut capilli mulierum molles efficientur & flexibiles ad omne malum.

Quinta conditio erit crudelitas apertè persequendi.Vnde subditur.Et dentes earum sicut dentes leonum erant,quasi dicat.Si per boni falsi ostentationē, & veri mali occultationem lædere non poterunt,tūc aperte sequent in electos,laniantes eos,& deuorantes quasi leones sine vlla contradictione. Vel per dentes locustarum intelliguntur etiam doctores eorum, qui exponent eis scripturas, & incident eas per nem mendacii.De istis dentibus dicitur. Iob 29. Conterebam molas iniqui,& de dentibus illius auferebam prædā, & Eze.22.Et dentes leonis dentes eius,interficientes animas hominum.

Sexta cōditio est obstinatio in malo perseuerandi. Vnde dicit,quòd habebant loricas ferreas, idest corda in malo obstinata sententiis deceptorum munita. Habebunt enim corda ita dura, vt sagittis sacræ scripturæ penetrati non possint.Iob 41.Cor eius indurabitur quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.& postea subditur. Reputabit quasi paleas ferrū, & quasi lignum putridum æs:non fugabit eum vir sagittarius.Ecc.43.Sicut lorica induit se aquis,idest cordibus frigidis, & gelatis, idest pecca o obstinatis: & dicit loricas in plurali, propter duritiam intellectus ad credendum verum,quę dicitur tarditas,& propter duritiam affectus ad amandum bonum, quæ dicitur frigiditas.

Septima conditio est inordinatio clamandi. Vnde sequitur.Et vox alarum earum,idest rationes eorum, quibus quasi quibusdam alis eleuabuntur, vt iusti,& sapientes credātur à multis:sicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum: quia sicut diuersi currus diuersis viis, & à diuersis equis tracti cū impetu currunt in bellis cōtra eandem personam, sic Antichristiani diuersis erroribus intentis,& diuersis rationibus præmuniti current vnanimiter contra ecclesiam expugnandam,quorum vox clamosa,& impetuosa,& irrationabilis erit,& multiplex erit:vnde Iud.15. signatur per multas caudas vulpium inuicem ligatas, sed habentium facies diuersas.

Octaua conditio erit astutia decipiendi.Vnde subditur,quòd habebant caudas similes scorpionibus,id est doctrinas blandas,& deceptorias.Isa.9. Propheta dicens mendacium,ipse est cauda , Vel caudas vocat principes eius temporis, qui ad modum caudarum blādiēdo,& terrendo multos peruertent:quas caudas Antichristian.sibi associabūt cōtra ecclesiam pugnātes.

Nona conditio est violentia malum defendendi, quod fiet per potentiam principum, & astutiam pseudoprædicatorū.Vnde sequitur. Et aculei erant in caudis earum,idest in principibus illius temporis,vel aculei in caudis,idest blanditiæ,argutiis,& astutiæ in fine prædicationis eorum.Sicut enim aculeis pungitur equus, vel asinus ne recalcitret. Sic prædicatores falsi Sanctos illos, qui tunc temporis erunt angustiis, & blanditiis pungent,quibus possint mouere eos à recta via,& à recto tramite facere,sed frustra nitetur tere ante oculos pennatorum. Pro.1. Decimo ostenditur in quo habebunt potentiam nocendi. Vnde sequitur, Potestas nocendi hominibus,scilicet carnalibus mensibus quinque,secundum quinq; sensus corporis quibus peccant. Alia tamen litera habet mensibus sex,id est sex ætatibus sæculi in quibus Dei permissione etiam electi tribulantur. In septima autem erunt securi.Deut.15. Cum sex annis seruierit tibi, in septimo dimittes liberum. Vndecima conditio est instigatio siue suggestio diaboli.Ipso enim procurante,& instigante,facient hæc Principes,& pseudoprædicatores.Vnde consequenter ostenditur quales erunt peccatores, & ad quid tendent,scilicet ad oppressionem Sanctorū quodquidem poterunt diaboli auxilio. Vnde subdit; quod habebant supra se regem,non quia ipse eos regat,sed quia eis dominabitur. Iob 41.Ipse est rex super omnes filios superbiæ, angelum abyssi, idest diabolum,qui est de abysso inferni, idest sine bysso,id est côte omnis boni,& si aliquando se transfigurer in angelum.2.Cor.12. Cui nomen Hebraice Laabandon, aliqui libri habent Habadon, sed litera est, Laabadon. Vnde Hieronymus dicit, quòd Laabadon Hebraicum est,& interpretatur exterminans.Et ideo debet dici Laabadon,& non Habadon: Græcè autem Apollion,quòd interpretatur Latinè exterminans.Vnde tres linguas præcipuè ponit,vt in omni lingua versutia diaboli intellecta vitetur.Et hoc præcipuū est, quia in illa triplici lingua Euangelica doctrina scripta est:Matthæus enim in lingua Hebraica,Lucas,& Ioānes in Græcā,Marcus verò in Latina scripserunt euāgelia,Vnde Ioan.19. & titulus crucis hac triplici lingua scriptus fuit. In omni autem lingua nomen diaboli dicitur exterminans , quia de omnibus aliquid exterminat, idest extra terminos Catholicæ fide: ponit,& in terram extermini, idest in infernum quasi exules à patria sua relegat.Psa.79. Exterminauit eum aper de sylua, idest Antichristus , qui dicitur aper propter ferocitatem, syluaticus autem siue syluester dicitur propter inhumanitatem.Sapien 3.Ab itinere iusto abierunt in exterminium,idest in infernū.

Prima Zacharia visio admirabilis mirificè interpretatur: cuius admiranda mysteria Christo, Apostolis cæterisq; Apostolicis viris non obscura similitudine adscribuntur. Cap. III.

Apostoli,& Apostolici viri assimilātur illis equis, qui describuntur in visione imaginaria,quæ habetur in Zacha.1.vbi dicitur, Vidi per noctem, & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta: quæ erant in profundo, & post eum equi rufi,& varij,& albi. Hanc enim visionē glosa sic exponit.Dicit enim, quòd per noctē,in qua cernitur visio, significatur mysteriorum obscuritas. Vir autē super equum rufum, Saluator noster est,cuius vestimenta, idest caro rubea est sanguine passionis,qui sicut hic adhuc passibilis in equo rufo ostenditur,ita in Apocalypsi iam resuscitatus in albis demonstratur.Hic stat inter myrteta,idest angelicas potestates quæ erant in profundo, quia adhuc eidem in carne posito ministrabant. Post eum fuerunt autem

equi,

equi, idest Apostoli, & Apostolici viri, qui totum mundum, idest orbem peragrabant. Quorum alij martyrio rufi, alij vita doctrina, & signorum diuersitate varij: alij vero virginitate, & doctrinæ integritate, & cordis puritate albi extiterunt.

Deiparæ Virginis excellentia ac gratiæ plenitudo, ipsiusq; admiranda Assumptionis mysteria, per mulierem Sole amictam, Lunam sub pedibus, stellasq; duodecim in capite habentem, à Diuo Ioanne præuisa, non obscurè patefiunt.

Cap. IIII.

Assumptio beatæ Mariæ describitur in apparitione illius mulieris, de qua agitur in visione imaginaria beati Io. Apoc. 12. dicitur. Signū magnū apparuit in cęlo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarū duodecim. Vbi ostenditur, quòd Beata Maria fuit assumpta vtiliter, sublimiter, mirabiliter, & honorabiliter. Vtiliter quidem si consideres officium, quod, scilicet ostenditur in signo. Signum, inquit, magnum apparuit: ergo Beata Virgo apparuit in cœlo, idest assumpta est, vt esset nobis in signum. Sunt enim signa directiua, sicut cruces in biuiis, & signa distinctiua, sicut termini in agris: & ostensiua, sicut circuli in tabernis. Vnde Beata Virgo fuit signum magnum, idest magna significans, ipsa enim nos dirigit sicut stella maris dirigitur nauigantes: ipsa nos à peccatis diuidit, sicut facit aurora quæ diuidit diem à nocte. Ipsa etiam pro nobis filio pectus, & vbera ostendit. Vnde ipsa est vt altera Hester, quæ apud Regem pro nobis assistit.

Secundò fuit assumpta sublimiter, si consideres situm, quia apparuit in cœlo, scilicet empyreo, & hoc fuit in assumptione. Psal. 8. Eleuata est magnificentia tua, idest virgo te magnificans, super cœlos, idest super Angelos. Et apparuit in cœlo tanquam regina in throno ad congregandum scilicet filio suo: quod figuratū fuit 3. Reg. 2. Vbi dicitur, quòd positus est thronus matri Salomonis, quæ sedit ad dexteram eius.

Item apparuit tanquam aduocata in curia ad interpellandum scilicet pro mundo. Vnde figurata est in illa sapiente muliere Thecuitę, quæ intrauit ad interpellandum pro Absalone.

Item apparuit tanquam hospita ad recolligendum scilicet ingredientes: & ideo in assumptione eius cantatur Euangelium de Martha, quæ Christum recepit hospitio suo. Intrauit, inquit. Luc. 10. Iesus in quoddā castellum, & mulier quædā Martha nomine excepit illum in domum suam. Sic Beata Virgo hospita est cœlestis, & recolligens, & excipiens eos qui saluantur, qui scilicet significantur in Iesu ingrediente in castellum.

Tertiò assumpta est mirabiliter, quod apparet si eō sideremus sexum, quia mulier. Mirum enim est valde, quod mulier appareat in cœlo, quę hominem expulit de paradiso. Sed nota, quòd Beata Virgo dicitur mulier discretione sexus, non corporis fractione. Eccles. 26. Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius. Ornamentum enim domus ecclesiæ, est exemplum virginitatis eius, vel sicut sol oriens in alto existens illuminat mundum, sic Maria in assumptione ascendens illuminauit cœlum, quod dicitur domus Dei. Vnde Maria interpretatur illuminatrix.

Item dicitur mulier prolis fœcunditate, non mentis fragilitate: ideo ipse Christus eam mulierem vocauit, quā in cruce pendens dixit. Io. 19. Mulier, ecce filius tuus.

Item non ex peccatorum multiplicitate, sicut mulier quæ erat in ciuitate peccatrix, sed potius ex virtutum singularitate. Iud. 11. Non est talis mulier super terrā in aspectu, in pulchritudine, & in sensu verborū.

Quartò fuit assumpta honorabiliter, quod patet si consideres ornatum siue corporis, quia amicta sole, siue pedum, quia Luna sub pedibus eius, siue capitis, quia in capite eius corona stellarum duodecim. Ascēdit enim vt piè creditur in cœlum amicta sole, idest cum corporis glorificatione, quæ cōsistit in quatuor dotibus eius, scilicet claritate, agilitate, subtilitate, & impassibilitate, quæ omnia in sole significantur, cuius radius est clarus, & agilis, vnde subito ab oriente ad occidentem volat. Item subtilis, quia intrat vitrum sine eius læsione.

Item impassibilis, quia nec gladio, nec lapide potest lædi: propter quod dicitur Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut Sol. Vbi dicit beatus Bern. Quis erit splendor animarum quando Solis splēdorem habebit lux corporum? Fuit etiam Beata Virgo in cœlo militātis ecclesiæ amicta sole, i. maxima castitatis claritate: habuit enim castitatem nobilissimam, & sanctissimam. Clara enim est, & alta, si bene seruetur continentia cōiugalis: sed clarior, & altior continentia vidualis: clarissima, & altissima est virginalis continentia. 1. Cor. 15. Alia est claritas solis, alia lunæ, alia stellarum. Claritas. n. solis est continentia virginalis. Lunæ continētia vidualis. Stellarum continētia coniugalis. Omnes tamen has habuit Beata Virgo. Fuit enim coniugata, fuit viduata, fuit virgo. Vnde ipsa dicit. Eccl. 24. In me omnis gratia, scilicet & virginitatis, & coniugij, & viduitatis.

Secundò describitur ornamentum pedum cum dicitur. Et Luna sub pedibus eius, idest omnis defectus, & imperfectio. Sunt enim quatuor quæ generant defectum boni.

Primum est superbia. Ps. 9. Inimici defecerunt frameæ in finem. Iste defectus designatur in Luna: quia dicebatur Regina cœli à paganis. Hier. 8. Vt facerent placentas reginæ cœli. Superbia enim vult placentia audire, & appetit regnare. Hanc Lunam idest defectū superbiæ suppeditauit Beata Virgo per veram humilitatem, de qua dicitur. Luc. 1. Quia respexit humilitatem ancillæ suæ. Secundum est impatientia. Iob 4. Venit super te plaga, & defecisti. Hoc vitium designatur in Luna, cum dicitur, quòd Luna conuertetur in sanguinē, scilicet per impatientiam, & iracūdiam, in qua sanguis ebullit, vel per quā sanguis effunditur. Hanc Beata Virgo suppeditauit, quæ tota patiens, & mitis fuit. Vnde ipsa dicit Eccl. 24. Spiritus meus super mel dulcis.

Tertium est auaritia. Isa. 40. Deficient pueri, & laborabūt. i. auari, qui ad modū puerorū plus diligunt bonum temporalium quàm regnum cœlorum. Hic defe

ctus

ctus significatur in Luna, quæ eclipsatur ex vmbra terræ.i. in hia,vel ecclesia ex auaritia terrenorū.Mat. 13.Luna non habet splendorem suum:sed hunc defe ctum Beata Virgo suppeditauit per paupertatem, & contemptum terreorum.Cant.4.Tota pulchra es amica mea,& macula terrenæ auaritiæ non est in te.

Quarto est vanit. gloriæ.Ps.77. Defecerunt in vanitate dies eorum. Hic defectus designatur in lunę mutabilitate:quia temporalis gloria instabilis est.Eccl.27.Stultus sicut Luna mutatur. Hanc supplantauit Beata Virgo quia nunquam gloriam despexit. Despexit enim omnem gloriam exteriorem, quærens solum interiorem,scilicet conscientię Psa.44.Omnis gloria eius filiæ regis ab intus,&c.Nota etiā, quòd quatuor sunt,quæ impediunt defectum.

Primum est patientiæ. Iac.1. Patientia,opus perfectum habet:vt sitis perfecti,& integri,in nullo deficientes.

Secundum est spei constantia.Isa.40. Qui sperant in domino mutabunt fortitudinem,assument pennas sicut aquilæ,current,& non laborabunt,ambulabūt, & non deficient.

Tertium est memoria dominicę passionis.Heb.12. Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem,vt non fatigemini animis vestris deficientes.

Quartum est desiderium inquirendi Deum.Ps.33. Inquirentes autem dominum,nō deficient omni bono,secundum aliam literam.Gal.4.Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.Et hæc omnia fuerunt in Beata Virgine.

Tertiò describitur ornamentum capitis:quia in capite eius corona stellarum duodecim. In quo notatur plena animæ beatitudo, quæ consistit in duodecim gaudiis paradisi, quæ intelliguntur per duodecim stellas, & Apo. 22.signantur per duodecim fructus ligni vitæ:ergo corona duodecim stellarum est perennitas duodecim gaudiorum,quorum duo oriuntur à Deo:scilicet gaudium de visione deitatis,& gaudium de visione humanitatis. Alia duo à loco,scilicet cœlo empyreo,quod est beatorum locus:vnū de spaciositate,aliud de speciositate.Duo à consortio: vnū de consortio angelorum, aliud de consortio hominum. Alia duo à mundo: vnum de creaturarum pulchritudine,aliud de stabilitate.

Iterum alia duo ab inferno : vnum ab euasione,aliud de clausione.

Item alia duo à seipso:vnum de stola animæ,aliud de stola carnis.Vel per has duodecim stellas coronæ intellige duodecim prærogatiuas gratiæ, quas habuit beata Virgo, quarum quinque conueniunt sibi singulariter.

Prima est spiritualis electio Dei patris ad opus filij sui.Gen.24. Virgo quæ egreditur ad hauriendum aquam,&c.ipsa est quam præparauit Dominus filio domini,idest Christo.Ps.131.Elegit eam Dominus in habitationem sibi.

Secunda est filij Dei spiritualis desponsatio.2.Cor. 12.Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo.In veteri enim testamento summus pontifex non ducebat vxorem nisi virginem.

Tertia Spiritussancti fœcundatio.Matth.1.Inuenta est in vtero habens de Spiritusancto.

Quarta filij Dei conceptio,& parturitio.Esa.7.Ecce virgo concipiet, & pariet filium,& vocabitur nomen eius Emanuel,idest nobiscum Deus : hoc est in humana natura Deus.

Quinta est Dei refectio. Cant.2.Dilectus meus mihi,& ego illi,qui pascitur inter lilia; idest inter virgines,vel inter vbera siue brachia virginis.

Sexta est Dei meditatio.1.Cor.7. Mulier innupta, & virgo,cogitat quæ sunt Domini:vt sit sancta corpore,& spiritu.

Septima est in libro vitæ inscriptio. Apoc.3.Habes pauca nomina in Sardis;idest in virginibus quæ non inquinauerunt vestimenta sua, idest corpora, & non delebo nomina eorum de libro vitæ.

Octaua est cœli ornatus, & pulchritudo. Eccl.43. Species cœli,gloria stellarum,idest virginum quæ dicuntur stellæ:quia de die non lucent,sed in vespere incipiūt apparere:idest in præsenti latent,sed in fine apparebūt quid sunt.1.Io.3.Filij Dei sumus, sed nondū apparuit quid erimus.

Nona est perfecta Christi assimilatio.Apo.17. Virgines enim sunt, & sequuntur Agnum, quocunque ierit.

Decima est noui cantici decantatio, quod solæ virgines decantabunt.Apo.13. Cantabunt Sancti canticum nouum.Psal.136.Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? idest in carne corrupta.

Vndecima est maioris fructus promissio.Nam fructus trigesimus permittitur coniugatis: sexagesimus viduis:centesimus autem virginibus.Matth.20.

Duodecima est duplicis coronę adeptio.Nam ipsis debetur aurea,& aureola.1.Mac.4. Ornauerūt faciē templi coronis aureis.Facies quę est nobilior,&altior pars corporis signat corpus virginale,quod est nobilius, & altius membrum ecclesiæ : quam ornauerunt non tantùm corona vna, sed coronis aureis. Auream enim pro charitate,& aureolam pro virginitate recipiunt,hæc licèt competant etiam aliis virginibus,tamen singulariter competunt etiam Beatæ Mariæ. Et ideo tales stellæ dicuntur esse in corona duodecim capitis eius, quia ipsa est omnium virginum primiceria,& Regina.

Auari proteruitas, Auaritiaq; malignitas, Diaboli rapacitas, superbia grauitas aperitur, quæ singula in Amphoram plumbi talentum in ore continentem in mulieres milui alas habentes à Diuo Zacharia præscriptæ ostenduntur.

Cap. V.

Auaritia assimilatur illi amphoræ quam per visionem imaginariam.Zach.5.propheta vidit,cum propheta petiuisset ab angelo. Quid est hoc, hoc,quod egreditur, angelus respondit,Hæc est amphora egrediens,& dixit,hæc est oculus eorum in vniuersa terra,& ecce talentū plumbi portabatur,& ecce mulier

mulier vna sedens in amphoræ medio, & dixit, hæc est impietas. & proiecit eam in medio amphoræ: & misit massam plumbeam in os eius. Et ecce duæ mulieres egredie͂tes & spiritus in alis earũ, & habebãt alas quasi milui, & leuauerunt amphoram inter cœlum, & terram, & infrà subditur, Istæ deferunt amphoram, vt ædificetur ei domus in terra Sennaar. Et stabiliatur, & ponatur ibi super basem suam. Hæc, enim visio moraliter secundùm verbum Greg. sic exponitur, quia per amphoram intelligitur auaritia, quæ. s. velut amphora per cupiditatis ambitum os cordis apertum tenet. hęc etiã dicitur oculus eorum in vniuersa terra. Tum quia auaritia intēdit solũ circa visibilia, & terrena. Psa. 16. Oculos suos statuerunt declinare in terram. Tum, quia auaritia habet oculos apertos circa terrena, sed circa cœlestia clausos. Vnde licet sint hebetes, & cæci in bonis: tamen in malis sunt peruigiles, & astuti. Per talentũ autem plumbi intelligitur auaritiæ grauitas. Aggrauat enim auaritia grauiter & vehementer cor auari. Psa. 4. Filij hominum vsquequo graui corde, &c. Quod autem mulier, idest impietas in medio amphoræ sedere dicitur, significat, quòd auaritiæ semper impietas tenetur. Sed quòd massa plumbea in os eius mittitur, signat, quòd impietas auaritiæ peccati sui pondere grauatur. vel forsan significat, quòd in auaris vitium linguæ dominatur: quia propter lucrum dicunt mendacia, & periuria, & huiusmodi. Per duas autem mulieres intelligũtur duo vitia impietati auarorum coniuncta, scilicet superbia, & vana gloria: quæ in alis, idest operibus suis dicuntur habere spiritum malignum, quia scilicet in actionibus suis, Sathanæ voluntati deseruiunt. de quo dicitur in Mat. 12. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca inaquosa, quęrens requiem. Vnde earum alæ dicuntur esse sicut milui, qui semper student rapinæ pullorum, & ideo Diabolum designat, qui semper intendit ad rapinam bonorum, & captiuitatem paruulorum, idest humilium siue debilium. Vnde superbi, & vana gloriosi habent alas ad modum milui, quia scilicet eorum opera similia sunt operibus diaboli. Quod autem hæ mulieres eleuauerunt amphoram, significat, quod superbia, & vana gloria eleuant animã ad appetitum, & ambitionẽ bonorum, & dignitatum, & sublimium. Dicit autem, quòd tenebant amphoram inter cœlum, & terram, quia illud, quod inter cœlum, & terram est, ima deserit, sed ad superna minimè pertingit. Et ideo superbia, & vana gloria ita mentem eleuãt, vt quoslibet proximos quasi despiciendo deserãt, & alta g oriãdo petant, ita quòd nec in proximis æqualitatem fraternitatis tenent, nec ad summa pertingere præualent. Per hoc autem, quòd ei domus in terra Sennaar constituitur, fœtor siue abominatio ipsius significatur: quia Sennaar interpretatur siue vocatur Fœtor eorum. Nam sicut bonus odor ex virtute, ita econtrà erit fœtor ex vitio. 1. Tim. 6. Radix enim omnium malorum est cupiditas. Vnde quia quodlibet malum per auaritiam generatur: idcirco dignũ est, vt domus auaritiæ in fœtore constituantur.

Item Sennaar vallis est latissima, quæ pro confusionementium, & linguarum Babylon dicta est. Vnde, quia per auaritiam, & impietatẽ omnia mala certum est exurgere, merito hęc in Babylone perhibentur habitare.

Equis in Diui Ioannis visione descriptis, carnales homines comparantur, eorúmque significationes præclarissimè interpretãtur, & tandem malorum principum mores, & luxuria damna describuntur.

Cap. VI.

CArnales homines assimilantur equis in visione beati Ioannis imaginaria, quæ habetur Apocalypsis 9. vbi dicitur. Vidi equos in visione, & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas, & capita equorum erant tanquã capita leonum, & de ore ipsorum procedebãt ignis, & fumus, & sulphur. ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne, & fumo, & sulphure, qui procedebant de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est, & in caudis eorum. Nam caudæ eorũ similes serpentibus, habentes capita, & in his nocent. Per equos istos intelligũtur homines carnales, qui nõ rationem, sed sensualitatem sequuntur, & carnem. Vnde Psa. 31. Nolite fieri sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus. Equites autem sedentes super eos, sunt dæmones, qui dicuntur habere loricas igneas, inquantum inflammant ad auaritiam, & designatur auaritia per loricam: quia totum corpus ecclesiæ quasi tegit. Nã à maiori vsque ad minorem, à propheta vsque ad sacerdotem omnes auaritiæ student. Iere. 6.

Item hyacinthinas, inquantum eleuant ad vanitatis superbiam, hyacinthus enim colorem habet aereum, & designat vanitatem.

Item sulphureas inquantum inficiunt per fœrentẽ luxuriam. Et benè hæc lorica. i. vitiorum armatura dicitur esse equitum, i. dæmonum: quia talibus vitiis ecclesiam impugnant, vnicuique suggerendo id ad quod ipsius animũ magis vident esse procliuum. Consequenter describuntur peccata maiorum, s. principũ & prælatorum carnalium: quia dicit, quòd capita equorum, idest principes, & rectores malorum, erant tanquàm capita Leonũ. Glossa, quia laniant, & fœtẽt: laniant per crudelitatis violentiam, fœtent per carnis luxuriã. Sũt enim mali rectores carnales, & crudeles: sed quia non solum in se mali sunt, sed etiam subiectos ad malitiam impellunt, & cogunt, subditur, quòd de ore ipsorum, s. vel imperando, vel suadendo, vel comminando, vel requirendo, procedit ignis auaritiæ, fumus superbiæ, & sulphur luxuriæ. Et ab his tribus plagis, idest vitiis, occisa est spiritualiter tertia pars hominum, idest omnes reprobi. Nam prima pars est innocentium: secũda pœnitentium: tertia reproborum, in peccatis istis perseuerantium, & hi soli occiduntur siue de igne auaritiæ, siue de fumo superbiæ, siue de sulphure, i. fœtore luxuriæ: etiam dato, quòd de ore ipsorũ procedat, idest quã quam etiam ad talia à maioribus inducantur siue verbis, siue exemplis: his enim duobus modis possunt etiam maiores inficere minores siue verbis præcipiendo, aut etiam suadendo. Et ideò subdit, quòd potestas equorum in ore ipsorum est, scilicet principum præcipientium, aut suadentium, siue exemplis post se tra-

bendo,& quantum ad hoc subdit, & in caudis eorum, idest in exemplis, vel ore, dicit quantũ ad maiores pręcipientes, & monentes: in caudis quantum ad minores ostendentes, & eos sequentes. Vel per os intelligitur gula. Eccl. 7. Omnis labor hominis in ore eius, sed eius anima non implebitur. Per caudam verò intelligitur luxuria. Vnde legitur Iud. 15. quòd Sanson accepit trecẽtas vulpes, & caudas eorum ligauit ad caudas, & faces ligauit in medio, quas igne incendit, dimisitque, huc, & illuc discurrentes. In his duobus vitiis multum cõsistit potestas diaboli, & ministrorum eius, quia per hæc duo vitia præcipuè corrumpuntur. Sed subditur, quòd caudæ eorum similes erant serpentibus: quia luxuria à principio habet voluptatem, sed postea pœnitudinem: & ideo assimilatur serpentibus, qui vt dicit glosa, blandiuntur in facie, & occultè immittunt venenum, sed istæ caudæ habent capita in quibus nocent. Et hæc sunt exempla maiorum, quibus minores corrumpuntur, & occiduntur sequentes, siue in luxuria, siue in auaritia, siue in quocunque alio vitio.

Merces dignè operantibus parata, qualis quantáque existit in quatuor Abrahæ promissionibus magnã ac tutissimã esse auctoritatibus, & exemplis perspicitur, ac quemadmodum virtutibus sit vacandum, definitur.

Cap. VII.

Confortat Deus hominem ad bene operandum, promittendo præmium, & certificando de eo. Cuius exemplum apparet in illa visione Abrahę Gen. 15. In qua primo promittitur præmiũ, quia dicit, quòd factus est sermo Domini ad Abraham per visionem dicens, Noli timere Abrahã, Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Dixitque Abraham Domine deus quid dabis mihi? ego vadam absque liberis, filius procuratoris domus meæ iste damascus Eliezer. Addidítque Abraham, Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus hæres meus erit, Statímque, sermo Domini factus est ad eum, dicens, Non erit hic hæres tuus: sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitque eum foras, & ait illi, Suspice cœlum, & numera stellas, si potes, & dixit ei, Sic, erit semen tuum, dixitque ad eum. Ego dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum vt darem tibi terram istã, & possideres ipsam. In quib⁹ verbis aduerte, quòd dominus ad confortãdum Abraham fecit ei quatuor promissiones, de quibus Gal. 3. ait: Abrahæ dictæ sunt promissiones, &c.

Prima fuit de mercede operis, cum dixit, Noli timere, &c.

Primò eum confortat, excludẽdo timorem, Noli inquit timere.

Secundò cum securat, promittendo protectionem. Ego, inquit, protector tuus. Psal. 4. Esto mihi in Deum protectorem. & verè timere non debent, qui talem protectorem habent. Psa. 55. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Tertiò cùm lætificat proponendo mercedem. Sed attende qualem mercedem promittit benè operanti in persona Abrahæ: quia mercedem certã: Quia ego, scilicet qui decipere, vel fallere non possum.

Item mercedem propriã, quia merces tua. Sic enim est omnium generaliter, vt sit etiam cuiuslibet singulariter.

Item mercedem copiosam, quia magna nimis. Nam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligẽtibus se. 1. Cor. 2.

Secunda promissio fuit de successione hæredis: quia dixit ei dominus: Qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. In quo figuratur, quòd datur vnicuique illa hæreditas ex propriis meritis non ex alienis. Nam meritum hominis est ei sicut filius, cui debetur, hæreditas. Vnde Apostolus 1. Cor. 3. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secũdum suum laborem, & loquitur de adultis, secus est de paruulis.

Tertia promissio fuit de multiplicatione seminis. Dixit enim Suspice cœlum, & numera stellas, si potes, sic erit semen tuũ. Per stellas cœli possunt intelligi angeli, qui sunt in cœlo. Per semen verò meritũ vitæ, ex quo, scilicet recolliguntur fructus mercedis ecclesiæ. Tunc enim semen hominis ad modum stellarum cœli multiplicatur, quando homo per vitæ meritum in cœlo angelis coæquatur. Vel quia stellæ cœli sunt incorruptæ, lucidæ, magnæ, & tamen in apparentia paruę. Tũc enim semen hominis ad modum stellarum cœli multiplicatur, quando meritum operum eius est incorruptũ per intentionem, lucidum per discretionem, magnum per dilectionem, sed apparentiæ paruæ per humilitatẽ.

Quarta promissio fuit de terra promissionis. Vnde dixit, Ego dominus, qui eduxi te de Vr Chaldæorum, & dabo tibi terram istam. Terra ista, est corpus, quod tunc pacificè possidet vir iustus: quando per diuinam gratiam est de Vr Chaldæorum eductus, idest de incẽdio carnis. Chaldæi enim sunt motus carnis: quorum Vr, idest incendium est concupiscentiæ inflammatio: à qua nisi homo diuina gratia eruatur, non potest terrã corporis sui pacificè possidere.

Secundò Abraham certificatus est per sacrificium, scilicet de promissione implenda. Petiuit enim signum non ex diffidentia promissionis, sed scire volens modũ impletionis, dicens: Vnde scire possum, quod possessurus sim eam? Et tunc iussit, vt offerret sacrificium, vt in ipso sacrificio signum acciperet. Vnde præcepit ei, vt immolaret vaccam, & capram, & arietem, & omnia trima, & insuper turturem, & columbam. qui sequẽti mane accepit omnia hæc, & diuisit per mediũ, & vtrasque partes contra se altrinsecus posuit, aues autem non diuisit: descenderúntque volucres cœli super cadauera, & abigebat ea Abraham. Cúmque Sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum, & illud fuit aliqua pars signi dati. Hoc ergo est sacrificium iustitiæ. quod Deo offerri debet. Nam in vacca significatur obedientia. & hæc debet esse trima, siue triennis, scilicet per subiectionem triplicis humilitatis, videlicet superiori, pari, & inferiori. Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. In capra verò significatur pœnitẽtia, quæ etiam debet esse triennis, secundum tria, in quibus consistit pœnitentia, scilicet in dolore contritionis, in pudore confessionis, & in labore satisfactionis. In ariete verò intelligitur simplicitas, quæ etiam debet esse trima, quia est triplex genus simplicitatis contra triplex genus duplicitatis,

scilicet

scilicet hæresis,& hypocrisis,& ambitionis. Duplicitas hæresis miscet falsa veris. Duplicitas hypocrisis, bona malis, honesta inhonestis. Duplicitas ambitionis tēdit ad duplicem finem, scilicet lucri temporalis, & præmij cœlestis, volens duobus dominis seruire, sed diuisit Abraham ea per medium. Nam obedientia diuidenda est, vt fiat in his, scilicet quæ sunt secundùm Deum, non contra Deum. Similiter pœnitentia est diuidenda, vt fiat cum discretione, ita, vt sit rationabile obsequiū nostrum,& occidatur Hædom in Valle salinarū, vt sic occidatur cōcupiscentia, quòd nutriatur natura. Nam omnis victima est sale salienda: quia in omni opere est discretio adhibenda.

Item simplicitas diuidenda est, vt non sit fatua, sed religiosa, vt sit sanctitas, non fatuitas, vt sit simplicitas columbæ cum astutia serpētis, ne sit sicut equus,& mulus, in quibus nō est intellectus. Psa. 31. Sicut enim mulus cui insidebat Absalon, ipsum detulit in suspendiū: sic fatua simplicitas multos præcipitat in infernum. In columba autem designatur charitas: quia columba felle caret,& gregatim volat. In turture verò designatur castitas. Sed has aues Abraham non diuisit: quia charitati & castitati ab omnibus, & omni tempore est insistendum. Nam castitas competit nō solùm virginibus & viduis, sed etiam suo modo coniugatis. Vel ideò fit d[illegible]o animalium,& nō auium. Quia per animalia intelliguntur, actiui, quorum solicitudo diuiditur ad multa: sed per aues intelliguntur contemplatiui, quorum tota intentio fertur in vnum. Psal. 26. Vnam petij à domino,&c. Vnde Dominus dixit Marthæ Luc. 10. Turbaris erga plurima: hoc quantum ad actiuā. Porrò vnū est necessarium: hoc quantum ad contemplatiuā. Vel in turture significatur vita solitaria, quia turtur soli vaga in solutione gemit, sic solitarius debet gemere in fletu pœnitentiæ. Hie. 15. Non sedi in consilio ludentiū & gloriatus sum à facie manus tuæ sedebā solus: quoniam comminatione replesti me. habens enim preciosum balsami liquorem in vase fragili, non debet se ponere in pressura hominū. Sene. Vbi plus est populi, ibi plus est periculi: cum inter homines fui, minor homo redij. Ose. 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Moysi locutus est Deus non in palatio, sed in deserto. Cœcus à domino extra turbam illuminatur. Puella mortua in thalamo e[illegible] turba resuscitatur. Non enim in commotione domus. Clausæ erant ones in arca, quia opera spiritualia debent claudi in consciētia. In columba verò, quæ gregatim volat, significatur [illegible] in congregatione viuentium, qui debēt ad modum columbæ carere felle inuidiæ.

Item non rostro detractionis percutere, nec venenum infamationis siue litis in ore, sed ramum oliuæ, id est verbum pacis portare ad chorum, refectorium,& alia communia gregatim simul incedere, iuxta riuos aquarum, id est scripturarum residere, & ibi vmbram accipitris, id est tentationem diaboli præuidendo declinare. Hæc columbina simplicitas intantum Deo placet, vt Spiritus sanctus in specie alterius animalis noluerit apparere. In hac autem duplici aue, id est vita, consistit omnis perfecta religio. Vnde cuidam quærēti quā religionem deberet intrare, respōdit quidam: Nescio, an esse velis turtur, ac columba. Sed in vtraque vita cauendum est ne diuidatur, & dispergatur per vanā gloriam, scilicet ne opus volet ad Deū, & intentio ad mūdum est. Vnde in Leuitico præcipitur, si offeratur turtur, vel columba, quòd confringatur ascella, ne possit euolare: quia si qua sunt in religiosis opera virtutum, occultanda sunt: non ad fauorem hominum propalanda. Vnde si ex operibus bonis supercrescit inanis gloria, opera illa quasi alas sumunt ad euolandum,& fugiunt vt nobis non proficiant: sed eas confringere debemus dicentes nobis, Quid habes, quod nō accepisti? Super hoc autem sacrificium dicit, quòd descenderunt volucres, sed abigebat eas Abraham. Sic tu ad auferēdum impedimenta spiritus sacrificij, scilicet orationis deuotæ, abige aues, id est importunas cogitationes. Vnde Grego. Sæpè in ipso nostræ orationis sacrificio importunæ cogitationes se ingerunt, quæ hoc, quod Deo placentes offerimus, maculare cōtendunt. Vnde Abraham dum sacrificium obtulit, insidiantes aues pertulit, quas studiosè abegit. cuius nos exemplo dum vota cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis cogitationibus hoc custodiamus. Sed attendendum est, quod sequitur: quia dum occubuisset Sol, sopor irruit super Abraham,& horror magnus,& tenebrosus inuasit eum. Sæpè enim post sacrificium boni operis, vel deuotæ & feruentis orationis (ne per elationem mens eleuetur) occidit Sol, id est extinguitur feruor deuotionis, & irruit in animam sopor corporis, ita, vt anima quasi seipsam magno stupore horrescat, & quasi quædam tenebra timoris & dubitationis eam inuadat. Et hoce facit Deus, vt ipsam in humilitate conseruēt, ne fructū sacrificij, id est boni operis meritum per elationem perdat.

Scala Patriarchæ Iacob (cui contemplatio iure assimilatur) mysteria omnia patefiunt, ex quibus contemplatiuorum virtus contemplationisque gradus, & perfectio demonstratur, atque Dei visiones diuersimodè interpretari declaratur.

Cap. VIII.

Contemplatiua vita qualis esse debeat ostenditur per exemplum in somnio Iacob, quod describitur Gene. 28. Vbi dicitur, quòd vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangēs cœlum,& angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam: & dominum innixum scalæ dicentem sibi, Terram, in qua dormis, tibi dabo,& semini tuo. Eritque semen tuum quasi puluis terræ, & dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & septentrionem,& Meridiem.

In quo quidem somnio primò tangitur contemplatiuorum virtus, quæ est charitas.

Hæc enim scala est per quam ad cœlos ascenditur: hæc ex vna parte stat super terram, scilicet quantum

ad amorem proximi. Alia autem scilicet summitas attingit cœlum, scilicet amor Dei: vtraque enim pars pertinet ad vitam contemplatiuā. Vnde Beda dicit, quòd contemplatiua vita, est amorē Dei, & proximi tota mēte retinere. Vel hæc contemplatiua scala, est scriptura diuina, quæ quidem stat super terram inquantum est practica instruens de humanis: sed summitas attingit cœlum inquantum est speculatiua instruēs de diuinis. Vel tangit terram quantum ad testamentum vetus, in quo promittebantur temporalia. Cœlum verò attingit quantum ad nonum, in quo promittuntur cęlestia. Huius scalæ duo latera, sunt sensus literalis, & spiritualis. Sunt etiam huius scalæ duodecim interscalaria, quę oportet prædicatores siue contemplatores ascendere, scilicet confessio, oratio, gratiarum actio, intellectus, perscrutatio, dubiorum inquisitio, literę expositio, prędicatio, prædicandi discretio, scilicet prouectis alta, rudibus infima, æternæ pœnæ comminatio, gloriæ promissio, prædicationis obseruatio, cōstantiæ fortitudo, in prosperis, & aduersis. Huic scalæ innixus est Dominus sicut suo spiraculo, quia scilicet ab eo inspirata. Apost. 2. Ti. 3. Oīs scriptura diuinitus inspirata, &cæ. Vel sicut suo speculo in quo à contemplantibus aspicitur, & cognoscitur. 1. Cor. 13. videmus nūc per speculum, &c. Quidam autem dicunt, quòd scala per quam maximè ascendunt viri contemplatiui, & deuoti homines, est crux Christi: hæc licèt fuerit super terram materialiter erecta, virtualiter tamen fuit vsque ad cœlum porrecta: quia per ipsam nobis est cœli ianua aperta. Duo autem latera scalæ huius, fuerunt duo principalia ligna eius, vnum per altum, aliud per transuersum. Gradus huius scalæ sunt pœnæ, quas Christus sustinuit, scilicet in capite, spinarum coronationem, in facie sputorum fœdationem, in manibus clauorum cōfixionem, in dorso & corpore flagellorum verberationem, in latere lanceæ aperitionem, in pedibus clauorum perforationem: in quibus omnibus anima deuota, & prudens miranda contemplatur huic scalæ innixus est Dominus in passione: sicut homo nititur suo cubito, quia in ea dormiuit post mortem. Vel scala hęc, vt quidam exponunt, est claustralium pœnitentia, cuius duo latera sunt vilitas, & asperitas, per vilitatem, nec gloriam affectant, nec ignominiam formidant, per asperitatem verò mollia contemnunt, & molestias paruipēdunt. Hęc scala stat super terram habitatione, & attingit cœlum conuersatione: gradus eius autem sunt septem virtutes, quæ enumerantur. 2. Pe. 1. Vos, inquit, curam omnem sub inferentes ministrate in fide vestra virtutem. In virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem fraternitatis amorem, in amore autem fraternitatis charitatem. Huic scalę innititur dominus, sicut exemplar suo exemplato: quia ipse dedit exemplum viuendi in paupertate, obedientia, & castitate. Alij autem exponunt, quòd hęc scala est beata Virgo, quæ super terram fuit per contemptum mundanorum cœlum attingens suscipiendo Deum. Tunc enim inclinauit cœlos, & descendit. huius scalæ latera sunt humilitas, & obedientia gradus fuerunt in ea donorum, & virtutum, huic infixus est dominus sicut suo thalamo in incarnatione. Psa. 18. Ipse tāquam sponsus procedens de thalamo suo.

Secundò tangitur in hoc somnio Iacob contemplatiuorum motus, Motus enim contemplationis triplex est secundum Dionysium, rectus, & obliquus, & circularis. Rectus ergo motus tangitur per angelorū, idest contemplatiuorum ascensum, obliquus tangitur per descensum, quia ille, qui ascendit sursum, cum descendit, motum suum reflectit, & obliquat à sursum in deorsum. Motus autem circularis tangitur, cum subditur, Dilataberis ad orientem, & occidentem, septētrionem, & meridiem. Per has quatuor partes cœli circulariter sol mouetur. Igitur isti angeli sunt contemplatiui, & spirituales, qui sunt quasi homines cęlestes, & angeli terrestres: hi ascendunt contemplando, & descendunt se humiliando, & sicut dicit Ambrosius. Qui vult per scalam ascendere, oportet, quòd manibus, & pedibus se teneat: manus opera, pedes cogitationes, & affectiones. Vel, vt aliqui exponunt, Isti angeli sunt prælati, qui ascendunt per contemplationem, & descendūt per actionem. Vel angeli sunt prædicatores, qui quandoque debent ascendere prædicando sublimia, quandoque descendere prædicando humilia. Sequitur motus tertius, quia dilataberis ad orientē, scilicet per originem virtutum, & occidentem occasum vitiorum, ad meridiem per feruorem affectionum, ad septentrionē siue aquilonem per expugnationē diabolicarum suggestionum.

Tertiò, tangitur contemplatiuæ vitæ fructus, cum dixit dominus, Terram in qua dormis, tibi dabo, Terra enim hæc cœlestis patria est, in qua erit perfecta quies secundum illud Psal. 4. In pace in idipsum dormiā, & requiescam. Vnde in hac terra debet caput nostrum, idest mens tanquam in puluinari se ponere, vt quiescat à temporalium cura. Hāc dabit nobis deus, si in ea per contemplationem, & desiderium peregrinamur, & conuersamur. Ge. 17. Dabo tibi terram peregrinationis tuæ. Quia verò in prædicto somnio dicitur, quòd Iacob vidit innixum scalæ dicentem sibi, &c. Notandum est, quod (sicut dicunt somniorum interpretes) apparitio domini in somniis potest habere variam expositionem, vel significationem. Nam dominus per somnium aliquando apparet vt tacens, aliquando verò vt loquens, aliquando verò vt patiens. Quādo igitur alicui per somnium dominus apparet, vt tacens, & nihil loquens, si ille, q hoc vidit peccator est, significat, quòd conuertetur ad Deum, & finiet in præsentia dies suos. Si verò sit iustus, & sanctus, significat, quòd glorię eius augmento apud Deum proficiet, gaudium habiturus. Si verò talis qui hoc videt sit homo in potestate constitutus, puta rex, vel princeps, significat; quòd inueniet gaudium, & victoriam de inimicis. Quandoque verò dominus per somnium apparet, vt alicui loquēs; & tunc siue loquatur aliquid pertinens ad futurorum promissionem; sicut locutus est hic Iacob; siue aliquid pertinens ad conuersionem, sicut aliquando loquitur peccatoribus; siue ad confortationem; sicut aliquando loquitur iustis tribulatis; & in afflictionib⁹ positis, vel alio quocunque modo loquatur, quicquid dicit, tenendum est. Quandoque verò dominus in somniis

apparet,

apparet, vt crucifixus, vel imago ipsi crucifixi, & tunc, (vt dicunt) signat patientiam, & victoriam in tribulationibus. Vnde si quis videat in somnio se adorare imaginem domini nostri Iesu Christi, aut osculetur, aut deprecetur, si quidem rex est, & ipse inueniet victoriam de inimicis, & gaudium in gloria sua. Nã crux post crucifixionem Christi maximas victorias designat, & omnis calamitatis amissionem. Quod si aliquis de populo videat hoc, consequitur gaudium, & pro quo interpellauerit obtinebit. Sed si solùm videatur imago Christi absque cruce, minus erit gaudium, vel victoria. Et nota etiam hic de imaginibus, quòd illæ, quæ in somnio apparent sine auro, significant euẽtum rerum potiorem. Nam illæ, quæ apparent cum auro, quandoque tribulationem portendunt. Hæc dicunt somniorum interpretes, quæ ego referendo tantum, non asserendo hic pono: an vera vel falsa sint, fateor me nescire, Dicit Arist. de som. & vigi quod neque est eis totaliter credendũ, neque totaliter discredendum Et ideo euenientia somnia (vt ipse dicit) neque idoneum est cõtemnere, neque oportet ab eis facilè persuaderi, præcipuè quia spiritus mendax plerunque in visione, vel somnio, vt possit decipere hominem in forma Christi legitur apparere. Sic enim beato Martino per exteriorem visionem sensibilium in forma Christi apparuit purpuratus, quẽ tamen ille per spiritum cognouit atque confudit. In vitis quoque patrum refertur, quòd monachus quidam audiẽs facta magna Moysi, cordis spiritu cœpit eum præferre Christo, qui sequente nocte per somnium vidit Moysen cum choro angelorum stantem in vestibus albis, Christum verò nigris indutum vidit in choro hominum: propter quod insipiens monachus à fide Christi desciuit, & factus est Iudæus.

Corporis Christi in sacramento, quod siquidem illi libro intus, & foris scripto à Diuo Ioanne praeuiso, comparatur, septem arcana maximam admirationem afferentia naturalibus exemplis elucidatur.

Cap IX.

CORpus Christi sub sacramẽto assimilatur illi libro quem vidit Ioannes. Apo. 5. Vidi, inquit, librũ, qui erat scriptus intus, & foris, signatum sigillis septẽ. Dicitur corpus Christi liber intus scriptus, quia videlicet in se continet cõsolationes, & suauitates notabiles, & mirabiles. Et iterum scriptus foris, quia sacramentis visibilibus tegitur, signatum autem sigillis septem, ponitur propter septem mirabilia, quæ sunt ibi.

Primum est, quòd fit de pane non mutatum, sed manens idem, & ponitur à quibusdam exẽplum, sicut cognitio mea, mediante voce, fit tua, manens mea.

Secundum est, quòd tanta magnitudo sub tam parua specie tota latet. Et ponunt quidam exẽplum, sicut in parua pupilla oculi totus mons magnus recipitur, vel videtur.

Tertium est, quòd totum corpus per os hominis intrat non diminutum eadem potentia, (vt quidam dicunt) qua clauso vtero de Virgine exiuit, & etiam de sepulchro.

Quartum est, quòd comeditur non consumptum, & nõ diuisum. Et ponunt aliqui exemplum in sensu visus, sicut viror herbæ ab oculo videntis quasi quidam eius cibus suscipitur, nec tamẽ ipsa herba minuitur, vel diuiditur.

Quintum est, quòd ab immundis tangitur sine contagione sui, sicut lumen Solis recipitur in re fœda, nec tamen fœdatur.

Sextum est, quòd à pluribus sumitur, & in pluribus locis conficitur, nec tamen augetur, vel minuitur: sicut si multæ candelæ ab vna accendantur, illa vna propter hoc non minuitur, nec augetur.

Septimum est, quòd est ibi quantitas sine quãto, cuius exemplum propriè non est in natura dare, vel alicubi reperire.

Dæmonum (qui iure locustis in Diui Ioannis visione descriptis assimilantur) elatio, tentatio permissa eorum à Domino potestas, malitiæ refrenatio, signique Thau, & quatuor Angelorum super quatuor terræ Angulos assistentes significatio, mirè explicatur.

Cap. X.

DÆmones assimilantur illis locustis, de quibus agitur in visione Sancti Ioannis in Apoc. 9. Vbi dicitur v disse, quòd exierunt locustæ in terrã, & data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terræ: & præceptum est illis ne læderent fœnũ terræ, nec omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. Vbi primo nota dæmonum elationem per similitudinem locustarum: assimilantur enim dæmones locustis, & propter ascensum superbiæ, quia locustæ in altum saliunt, & sic dæmon per superbiam Isa. 43. In cœlum conscendam, &c.

Item propter casum ruinæ: quia locusta post saltum nimium cadit. Isa. 14. Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, &c.

Item propter continuationem malitiæ, quę notatur in lõgitudine crurum posteriorum, quia semper in malitia perseuerant.

Secundò attende dæmonum tentationem: quia exierunt in terram, scilicet ad tentandum homines. & dicũtur exire, scilicet à Dei ordinatione, Deus, enim tentationes nostras ordinat in bonum nostrum, & profectũ: sed ab hac intentione diabolus exit, quia in suis tentationibus non nostrum profectum, sed casum, & detrimentum intendit. Exierunt etiam de cœlo, vbi creati fuerunt, scilicet de empyreo: quando fuerunt eiecti per superbiam in terram, idest ad tẽtandum homines, qui habitãt in terra. eos enim, qui sunt in cœlo tentare vel molestare non possunt. Vnde pars eorum relicta est in hoc aere caliginoso ad tentandum nos, qui sumus in terra.

Tertiò considera diuinam permissionem, quia data est illis potestas, s. tentandi permissiuè. Greg. Licèt diabolus afflictionem iustorum semper appetat, tamen si ab Auctore nostro potestatem non accipit ad tentationis articulum, nullatenus conualescit. Sequitur, Sicut habent potestatem scorpiones terræ. Scorpiones (sicut glossa dicit) facie blandiuntur: sed cauda pungunt oc-

cuntur esse à dextris, quædam verò à sinistris. sed super has debet esse rat o eas modificans, & regulans: & ideo facies aquilæ dicitur esse desuper. Et nota, quòd istæ facies dicuntur extentæ desuper, quia in omnibus intentio, & contemplatio sanctorum super se tendit, sicut dicit Grego.

Item describitur figura eorum quantum ad manus, quia habebant manus ad modum hominis. Vnde dicit, quòd manus hominis sub pennis eorum. Vbi nota, quòd quilibet doctor debet habere manus hominis, id est opera bona, scilicet vt non solùm bona dicat, sed etiam faciat, secundum illud Act. 1. Cæpit Iesus facere, & postea docere. Grego. Prædicator quisque plus actibus quàm vocibus intonet, & bene viuendo vestigia sequacibus imprimat, quàm loquendo quà gradiantur ostendat, sed debent esse manus hominis, idest opera secundum rationem facta. Apostolus Ro. 12. Rationabile obsequium vestrum, sed dicuntur manus esse sub pennis, quia debet esse virtus operis sub volatu contemplationis, scilicet vt sub contemplatiua sit etiam actiua. & debent esse manus in quatuor partibus, quia, scilicet quatuor modis per opera vitæ actiuę proximis seruitur, scilicet vel quantum ad animam, vt docendo, cõsulendo, & alias spirituales eleemosynas impendendo: vel quantum ad corpus viuum, scilicet reficiendo, vestiendo, & alia necessaria ministrando, vel quantum ad corpus defunctum, scilicet componendo, & sepeliendo, & huiusmodi. vel quantum ad res temporales exteriores, sicut defendendo temporalia iura ecclesiæ, vel aliarum personarum, & huiusmodi. Vel (secũdum Gre. super Eze.) dicuntur esse in quatuor partibus, quia sancti Euangelistæ, qui fuerunt primi doctores noui testamẽti, opus exterioris doctrinæ per quatuor partes mũdi diffuderunt, scilicet per orientem, occidentem, meridiem, & septentrionem.

Item describitur eorũ figura quo ad pedes: quia pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi plãta pedis vituli. In pedibus (sicut dicit glossa) intelliguntur gressus operum, ita, vt sicut per manus intelliguntur opera, quæ ordinantur ad proximum, ita per pedes intelliguntur opera hominis, quantum ad se ipsum. Sicut enim animal gressibile pedibus pergit ad locũ, ita etiam homo spiritualis operibus tendit in Deum. Vnde Augu. dicit, quòd Deo, qui vbique est, non locis appropinquamus, sed bonis studiis boni sque actionibus. Et ideo sicut sine pedibus corpus hominis non pergit. Sic etiã fides hominis sine operibus non proficit. Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. Sed in istis pedibus, idest operibus debet esse rectitudo intentionis, scilicet vt recta intentione fiant. Vnde dicit, Pedes eorum pedes recti, scilicet per rectam intentionem, quia qualis est intentio, tale est opus. Ecc. 51. Ambulauit pes meus iter rectum.

Item debet esse in eis maturitas moderationis: quia cum quadam maturitate, idest grauitate, & modestia debent exequi, & perficere opus intentum. Vnde dicit, quòd planta pedis eorum quasi planta pedis vituli. Vituli enim sine boues (vt dicit Gregorius) cum quadã maturitate siue grauitate incedunt. Vel etiam in planta pedis vituli signatur fortitudo laboris, quia vituli siue boues fortes habent pedes; vt ipse Greg. in Ezech. dicit.

Item in hoc signatur discretio circumspectionis, ex eo, quòd in pedibus vituli, est vnguiũ discretio. Ex quibus patet, quòd opera docentium debent esse recta, grauia, fortia, & discreta.

Tertiò, hæc animalia describuntur etiam esse pennata: vnde dicit, Quatuor pennæ vni. Vbi circa eorũ pennas nota quatuor, primò distinctionem, quia quatuor pennæ vni, scilicet ad modum alarum. Istę quatuor pẽnæ, sunt quatuor conditiones, quæ necessariæ sunt cui libet contemplanti, vt per volatum contẽplationis possit ad diuina leuari. Prima penna est mentis virtus, per quam scilicet anima ad volatum contemplationis disponitur. Est enim animæ contemplanti necessaria virtus moralis, ex eo, quòd virtutes morales vehementiam passionum reprimunt, & sedant exteriorum occupationum tumultus, quibus abstraheretur intentio eius ab intelligibilibus ad sensibilia. Ecc. 44. Homines diuites in virtute pulchritudinis, studiũ habentes. Studium enim pulchritudinis, est studium contemplationis, quòd competit hominibus virtutibus abundantibus.

Secunda penna, est mentis actus, quo scilicet contemplatio incipitur. Et talis actus est lectio, oratio, & meditatio, & huiusmodi. Nam in lectione mens informatur, in oratione eleuatur, in meditatione autem inflammatur, secũdum illud Psa. 38. In meditatione mea exardescet ignis.

Tertia penna, est gradus cõsiderationis, quo scilicet ordinatè anima contemplando progreditur. Et nota, quòd habet contemplatio diuersos gradus, quibus scilicet anima in Dei cognitionem ascendit, secundum illud Psa. 83. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. Vnde Richardus de Sancto Victore sex gradus contemplationis distinguit quibus mens per creaturas mundi in Dei contemplationem ascendit.

Primus gradus est secũdum solam imaginationẽ, cũ attendimus solum res corporales. Vnde in hoc gradu ponitur solum perceptio sensibilium.

Secundus gradus est in imaginatione secundum rationem, prout, s. sensibilium ordinem, & dispositionem consideramus. Vnde in hoc gradu fit progressus à sensibilibus ad intelligibilia.

Tertius est in ratione secundum imaginationẽ, quãdo, scilicet per inspectionem rerum visibilium ad inuisibilia subleuamur. Vnde in hoc gradu ponitur diiudicatio sensibilium secundum intelligibilia.

Quartus gradus est in ratione secundum rationem, quando scilicet animus intendit inuisibilibus, quæ etiam imaginatio non nouit. Vnde in hoc gradu ponitur absoluta consideratio intelligibiliũ, in quæ per sensibilia deuenitur.

Quintus est supra rationem, quando diuina reuelatione cognoscimus, quæ humana ratione comprehendi non possunt.

Vnde in hoc gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quę per sensibilia inueniri non possunt, sed tantum per rationem capi possunt.

Sextus est supra rationem, quñ scilicet ex diuina reuelatione cognoscimus ea, quæ humanæ rationi repugnare

gnare videntur,sicut ea,quæ dicuntur de mysterio trinitatis.Vnde in hoc gradu ponitur consideratio intelligibilium,quæ ratio nec inuenire, nec etiam capere potest.

Quarta penna,est Dei intuitus,idest ipsa contemplatio diuinæ veritatis:& in hac contemplantis volatus finitur. Quia huius contemplatio finis est totius humanæ vitæ.Vnde Aug.1.de Tri.dicit,quòd contẽplatio Dei promittitur nobis, vt actionũ omnium finis atque æterna perfectio gaudiorum.hic autem cõpetit nobis imperfectè,videlicet per speculũ in ænigmate,& ideo est quædam inchoatio illius beatitudinis.Sed nota,quod dicit,quòd istarum quatuor pennarum duæ tegebant corpora animalium,quia quamdiu sanctorum Doctorum animæ corporibus teguntur,idest quamdiu sunt in hac vita,indigent ad contemplatiuam vitam duobus prædictorum,scilicet virtute morali.Nam à corpore exuta anima,nec sensibilibus passionibus, nec rerum corporalium tumultibus inquietabitur,vel impedietur. Et ideo non indigebit virtutibus moralibus,quæ habent huiusmodi impedientia reprimere,vel sedare.

Item indigent gradu considerationis, quia scilicet in hac vita non potest anima immediatè leuari in cõtemplationem diuinæ veritatis,sed potius per quosdã gradus in ipsius contemplationem consurgit. Duę autem aliæ pennæ inuicem iungebantur,quia scilicet in alia vita videbitur Deus sicuti est, & erit actus,& contemplatio mentis,cum vno intuitu diuinæ veritatis. Vnde Augustinus dicit,quòd non erunt in patria cogitationes nostræ volubiles ab aliis in alia euntes atque redeuntes,sed totam scientiam nostram vno simul conspectu videbimus. Duabus ergo pennis corpora reguntur, quia scilicet virtus, & gradus contemplãtibus necessaria sunt quamdiu anima mortali hoc corpore tegitur.Duæ verò pennę iunguntur, quia scilicet in visione beata mentis actus,& contemplatio vnico & simplici intuitu diuinæ veritatis perficitur.Vel istæ quatuor pennæ, quibus in contemplatione leuatur,sunt illæ quatuor contẽplationes,quas beatus Bernardus in libro de consideratione ponit; quarum prima est admiratio maiestatis. Secunda est consideratio iudiciorum Dei. Tertia est recognitio beneficiorum.Quarta est consideratio promissorum. Quarum duæ dicuntur corpora tegere,quia operta, & recta sunt animæ,quamdiu manet in corpore, scilicet immensitas diuinæ maiestatis,& abyssus iudiciorum Dei:duæ verò inuicem iunguntur, scilicet promissa,& beneficia. Nam promissio beneficiorum fit, & beneficia promissa conferuntur,sed promissio promittitur ad consolationem, beneficium verò subsequitur ad satisfactionem.Sed secundum beatum Gregorium,quatuor istæ pennæ sanctorum animalium, sunt amor,& spes,& istæ duæ inuicem coniungũtur, quia scilicet sancti viri,& amant,quæ sperant, & sperant quæ amant.Aliæ verò duæ sunt timor, & pœnitẽtia:& istæ duæ tegunt, quia timor, & pœnitentia ab omnipotentis Dei oculis mala præterita abscondent.

Secundò nota pennarum situationem, quia habebant pennas in quatuor partibus. Nam penna amoris est in cœlo,penna spei est in Deo,penna pœnitentiæ habet locum in mundo,penna timoris est de inferno.Sed attende, quod manus dicitur esse sub pennis in quatuor partibus, quia nec amor,nec spes,nec timor, nec pœnitentia est sine opere efficax. Nam amor ex facto ostenditur, spes ex merito concipitur, pœnitentia ex debito satisfacit, timor à malo retrahit,& insuper ad bonum compellit, secundum illud, Qui timet Deũ faciet bona. Vel si per pẽnas intelligãtur considerationes mentis,tunc sunt in quatuor partibus,quia aliquando Sancti considerant vbi fuerunt, scilicet in peccato, & sic replentur mœrore,aliquãdo verò vbi sunt,scilicet in mundo, & sic affliguntur dolore:quandoque verò considerant vbi erunt, scilicet in iudicio,& tunc sollicitantur timore : Quandoque autem vbi non sunt,scilicet in cœlo,& ex hoc inflammantur amore. Et ista (secundum Gregorium in mora.)sunt quatuor genera compunctionum, quibus mentes sanctorum hominum vehementer afficiuntur.

Tertiò nota pennarum connexionem,quia iunctæ erant pennæ eorum,alterius ad alterum scilicet,secũdum Gregorium,quia prædicatorum virtus,& sapientia charitatis, & concordiæ pace sociantur: Quamuis enim sancti viri diuersitatem habeant siue etiam distinctionem pennarum,idest diuersa virtutum munera,vel dona gratiarum,tamen dum vnusquisque alteri de virtutis dono,quod habet obsequitur,& econuerso,penna alterius ad alterum mutua vtilitate connectitur,Nam contemplatiuus pro actiuo orat, actiuus verò contemplatiuo necessaria corporis administrat,& sic de aliis.Vnde ad hanc connexionem pennarum hortatur Beatus Petrus dicens.1.Pet.4.Vnusquisque gratiam, quam accepit,in alterutrum illam administrantes.

Quartò considera pennarum extensionem,quia facies eorum,& pennæ eorum extentæ desuper.In facie intellige Sanctorum intentionem, quam semper ad Deum vertunt,contra quod de peccatoribus dicitur.Hie.32.Verterunt ad me terga,& non facies,facies enim est pars anterior,& ideo significat intentionem finis,quæ opus præcedit. Tergum verò siue dorsum,est pars posterior, & ideo significat opus, quod ipsam intentionem subsequitur. Tergum ergo, & nõ faciem ad Deum conuertit,qui opus quidem de genere bonorum facit, sed ad Deum intentionem non dirigit.Sed in pennis,quibus volatur in altum, intelligitur Sanctorum contemplatio, de quarum pennarũ volatu Psalm.54.dicit, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ:& volabo,& requiescam.Facies ergo,& pẽnas animalium extentas desuper Propheta vidit:quia intentio,& contemplatio Sanctorum semper super se tendit,vt cœleste bonum assequi,& obtinere possint, sicut interlinearis glossa dicit.

Quartò hæc animalia erant mota,& impulsa à spiritu.Vnde dicit, quòd vbi erat impetus spiritus illuc gradiebantur. Vbi aduerte, quòd sancti doctores à Spiritu sancto mouentur,impetuosè,continuè,& cautè.Et propter primum dicit, vbi erat impetus spiritus.

tus. Vbi dicit glo. quòd sicut in malis est impetus earuis,ita in bonis est impetus spiritus: & hunc impetum (secundum Greg.) charitas facit: quæ post spiritum ire compellit. Psal. 45. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Aqua fluminis est gratia Spiritussancti, qui mediante charitate, animam impellit ad bonum, & perducit ad ineffabile gaudium.

Item continuè, quòd notatur cum subditur, quòd non reuertebantur, cùm ambularent. Nam sicut glossa dicit, cum ambularent ad bona, non reuertebantur ad mala, & ideo in bono perseuerando, & continuando mouebatur. Matth. 10. Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Sed quia illud verbū bis ponitur, alia glossa quædam exponit de motu recto. Cum ambularent ante, scilicet ad spiritualia, non reuertebantur retro, scilicet ad temporalia, Vnde non erat in eis motus reflexus, sed rectus. Apostolus Phi. 3. Quæ retro sunt, obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendens me. Hieronymus, Qui stiuam aratri tenet, non respiciat retro, non imitetur vxorem Loth ne pereat, sicut Heli, qui aliorum vitio Deum offendit. Sed videtur esse contra, quòd alibi dicitur, quòd animalia ibant, & reuertebantur in similitudinem fulguris corruscantis. Sed dicendum, quòd ibi loquitur de motu contemplationis, sed hoc de imitatione vitæ siue de motu amoris. Vnde illud exponitur, quod ibant scilicet per mentis contemplationem, sed non diu in ea esse valentes, reuertebantur ad actionem: sed quia ex contemplatione ipsa anima inflammabatur, & illuminabatur. Ideirco subditur, quòd reuertebantur in similitudinem fulguris corruscantis, idest inflammãtis, & illuminantis. Nam per eos à contemplationis arce descendentes, cœleste lumē nobis spargitur, vt glossa dicit.

Item mouentur cautè: quòd notatur, cum dicit, quòd vnumquodque eorum coram facie sua ambulabat, scilicet semper sibi præsens, semper diiudicās, quid bonum, vel quid malum, in quo crescat, in quo decrescat, Apostolus Phi. 5. Videte quomodo cautè ambuleris.

Quintò quoque hæc animalia describuntur, vt inflammata, & ostenduntur sancti doctores inflammati quatuor modis, scilicet ad modum scintillarum, ad modum carbonum, & ad modum lampadarum, & fulgurum. De primo enim dicit, & scintillæ quasi aspectus æris candentis, quod secundum glossam refertur ad sanctorum prædicatorum doctrinam, quorū verba sunt subtilia, & ideo sunt, vt scintillæ.

Item sonantia vt æris.

Item feruentia, & ideo candentia. Vel potest exponi, quòd ex sanctis doctoribus emicant scintillæ exemplorum, auditus verbum, & est in eis candor affectionum, vel scintillant orationibus, sonant in prædicationibus, excandescunt in affectionibus. Glossa quasi æris candentis, quia plus ardent desiderio, quàm proferant verbo.

Secundò sancti Doctores inflammantur ad modū carbonum. Vnde dicit, quòd similitudo animalium, & aspectus eorum, quasi carbonum ignis ardentium. Carbonibus enim ardentibus assimilantur sancti Doctores, quia ipsi, & in se ardent per desiderium, & alios sibi adhærentes accendunt etiam ad diligendum Deum. Vnde glossa dicit, Si carbonem tetigeris, accēderis, & cum sancto sanctus eris. Vnde isti sunt carbones, qui vastant incinerando, idest ad pœnitentiā humilian[do]. Psa. 119. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis, vel vastatoribus secundum aliā literam. Item qui sanctificant purificando, secundum illud, Sanctificabit eos in igne. Psalm. 139. Cadent super eos carbones, in ignē deiicies eos, in miseriis nō subsistent.

Item qui adiuuant inflammando, secundum illud, habens carbones ignis, sedebis super eos, & erunt tibi in adiutorium.

Tertiò inflammantur ad modum lampadarum. Vnde subditur, Et quasi aspectus lampadarum. In lampadis enim requiritur munditia vasis, & ideo fit de vitro: copia liquoris, vnde impletur oleo, euidentia fulgoris, & ideo suspenditur in alto: quæ tria signant in sanctis viris puritatem carnis, deuotionem mentis, & claritatem siue fulgorem sanctæ opinionis. Vnde glossa dicit, quod sanctorum aspectus est quasi lampadarum: quia opinionem bonam à lumine aliorum, longè lateque diffundunt. Cant. 8. Lampades eius lampades ignis atque flammarum.

Quartò sunt inflammati ad modum fulgurum, & ideo subditur. Et erat visio discurrens in medio animalium splendor ignis, & de igne fulgur egrediens. Sic in medio animalium idest in cordibus Sanctorū: quia medius locus attribuitur cordi secundum illud Psal. 21. Factum est cor meum tanquam cera liquescens in medio ventris mei. Est visio contemplationis Dei non per simplicem mentis intuitum, sicut est in patria, vbi Deus immediatè videtur: sed est visio discurrens per rationis discursum, prout Rom. 1. inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, vnde discurrūt ex creaturis, quæ sunt effectus Dei procedendo in contemplationem creatoris, & in tali contemplatione est splendor, & ignis, & fulgur: quia scilicet contemplatione sanctorum fulget splendor diuinæ cognitionis. Psalmus 138. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis. Isa. 63. Implebit splendoribus animam meam.

Itē ardet ignis diuinæ dilectionis. Psal. 38. In meditatione mea exardescet ignis.

Item fulgurat zelus fraternæ saluationis. Nam in sancto viro illuminato, & inflammato in contemplatione accenditur zelus etiam fraternæ salutis. Vnde egreditur fulgur, idest verbum prædicationis, vel exemplum conuersationis proximorum corda terrens, illuminās, percutiēs, & accendens sicut fulgur. Vel nota, quòd in medio animalium, idest in Sanctorum cordibus est splendor ignis, cum ardent in amore Dei, & splendor fulguris, cum in dilectione feruentur proximi. Vel (secundum glossam) est in Sanctis visio discurrens, cum meditantur scripturas, quia dum historias discurrendo percurrūt, Spiritussancti sacramenta

menta cernunt,sed est in illis splendor ignis,dum cō templantur res diuinas: quia in tali contemplatione mens inflammatur charitate, & illustratur veritate, sed splendor fulguris est in eis dum considerant res: vnde Greg. dicit: Quamcunque creaturam inspicimus,Dei notitiam fulgurat,dum in creaturis se creatorem manifestat.

Item doctor ecclesiasticus assimilari debet illi angelo forti,de quo habetur in visione Ioannis Apo. 10. vbi dicitur: Vidi alium angelum fortem descendentē de cœlo amictum nube, & iris in capite eius;& facies eius erat sicut Sol,& pedes eius tanquam columna ignis,& habebat in manu sua librum apertum, & posuit pedem dextrum suum super mare, sinistrum verò super terram. Vbi notantur octo,quæ doctor ecclesiasticus debet habere.

Primum est obedientia,per quam assimiletur angelo,Nam præcipua est in angelis obedientia creatori, Psal. 102. Benedicite domino omnes angeli eius, potentes virtute qui facitis verbum eius ad audiendum vocem sermonis eius. Vbi nota, quòd ex obedientia dura iniuncta quidam prouocantur ad iram,& murmurant,& maledicunt. contra quod dicit, Benedicite Domino. Quidam verò ad implendum se impotētes,& infirmos dicunt, & asserunt, contra quod dicit,potentes virtute. Quidam verò,quòd audiunt implere differunt, & negligunt,& contra hoc additur, Qui facitis verbum eius. Iac. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantùm. Alij quandoque se excusant:quòd non intellexerunt siue audierunt: contra, quod subinfertur, ad audiendum vocem sermonis eius.

Sunt ergo veri obedientes ad modum angelorum, intenti ad audiendum, prompti ad obediendum virtuosi ad exequendum, mansueti ad sustinendum. Et talis angelus debet esse doctor ecclesiasticus, Mal. 2. Legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est.

Secundum est patientia. Vnde dicitur,forte scilicet in tolerando, vel fortem in operando, & expugnando sicut fuit Iudas Machabæus, de quo dicitur. 1. Machab. 2. Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua, sit nobis princeps militię,& ipse aget bellum populi.

Tertium est humilitas, quæ notatur cum dicitur. Descendentem scilicet per humilitatem de cœlo,idest de altitudine superbiæ, de qua dicitur. Isa. 14. In cœlum conscendam, & super astra cœli. exaltabo solium meum,vel per descendentem de cœlo,idest altitudine contemplationis ad ministerium actionis.

Quartum est misericordia,quæ notatur cum dicitur,Amictum nube. Assimilatur enim misericordia nubi,eo quòd refrigerium præstat, secundum illud Eccl. 35. Speciosa misericordia domini in tempore tribulationis,quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis.

Quintū est iustitia, vnde dicit,Et iris in capite ei⁹. Et sicut in iride est cæruleus color adiunctus igneo, ita in doctore,vel prælato debet misericordia iustitiæ sociari. Psa. 84. Misericordia,& veritas, obuiauerunt sibi. Hæc ergo iris misericordiæ,& iustitiæ debet esse in capite,idest in prælato siue principe.

Sextum est sapientia,quæ notatur cum dicitur, Et facies eius sicut sol. Assimilatur enim sapiens, soli nō solum ratione claritatis, sed etiam ratione firmitatis secundum illud Eccl. 27. Homo sanctus in sapientia sua manet sicut sol. Attribuitur etiam sapiētia faciei, quia sicut dicitur Eccl. 24. Sapientia hominis lucet in vultu eius.

Septimum est affectionum rectitudo,quæ notatur ibi. Et pedes eius sicut columna ignis. Notātur enim affectiones in pedibus,sed erectio domus,& aliorum sustentatio in columna:sed feruor,& incēsio in igne, scilicet amoris,& ideo ex his colligitur, quòd doctor ecclesiæ debet esse affectuosus, ad cœlestia erectus, aliorum sustentatiuus,& ad spiritualia feruidus, Eccl. 48. Surrexit Helias quasi ignis,&c. Octauū est perfecta doctrina,quæ requirit tria,scilicet vt doctor sit eruditus videlicet in sacra scriptura, quod notatur per hoc,quod habebat librum apertum.

Item,quod sit operosus, vt quod de ore prædicat, opere impleat,quod notatur per hoc, quod habebat in manu.

Item,quod sit discretus, quia aliter debet prædicare carnalibus, & peccatoribus, qui significantur per mare:& aliter iustis,firmis,& fructuosis, qui significātur per terram:vel per mare seculares,per terram verò religiosi significātur:vel per mare existentes in aduersitate,per terram existentes in prosperitate: quibus omnibus diuersa exhortatio congruit. Vnde angelus alium pedem supra mare, & alium supra terram dicitur posuisse:vel pes dexter est amor Dei,quo calcatur mare; idest amaritudo, & aduersitas seculi:pes sinister est amor proximi,qui debet calcare terram,idest omnia terrena,proximorum saluti postponere. Prouer. 12. Qui negligit damnum propter amicum,iustus est.

Item doctor Ecclesiasticus debet esse similis illi cādelabro,quod describitur in visione Zach. 4. dicētis: Vidi,& ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius,& septem lucernæ eius super illud,& septem infusoria lucernis:quę erant super caput eius,& duæ oliuæ super illud, vna à dextris lampadis,& alia à sinistris. Sic quoque ecclesiasticus doctor esse debet vt candelabrum luminosum per sapiētiam,aureum totum per iustitiā:sed lampas Christus, super caput eius per obedientiam:vel super caput eius, idest mentem fulgens per gratiam:septem autem lucernæ,sunt septē virtutes, scilicet tres theologicæ, & quatuor cardinales:septem verò infusoria sunt septem Spiritussancti dona, quibus septem lucernis,id est septem virtutibus oleum gratiæ siue perfectionis infunditur. Nam dona perficiunt virtutes,duæ oliuæ sunt duæ vitæ fructuosæ,idest meritoriæ, scilicet contemplatiua à dextris, & actiua à sinistris, quæ omnia debent esse in perfecto Ecclesiæ.

Item doctrina catholicorū doctorum differt à doctrina hæreticorum,sicut differebant illi duo calathi: qui describūtur in visione. Hie. 24. vbi dicitur, Ostēdit mihi Dominus,& ecce duo calathi pleni ficubus, positi ante tēplū Domini, Calathus vnus ficus bonas

habebat nimis, vt solent ficus primi esse temporis: & calathus vnus habebat ficus nimis malas, quæ comedi non poterant, eo quod essent malæ: Isti enim duo calathi, sunt doctrina catholica, & hæretica: sed doctrina catholicorum doctorum est calathus bonis ficubus plenus, idest bonis verbis, & sinceris, quales solent esse fructus primi tēporis, idest similes doctrinis, & verbis prophetarū, qui fuerunt tēpore prioris testamenti. Nam doctrina noui testamenti non discordat à veteri secūdum intellectum mysticum. Vel fructus primi temporis, sunt documenta Apostolorum, & discipulorum, qui fuerunt in ecclesia primitiua, à quibus moderni doctores catholici non discordant. Sed calathus alius, est hæreticorum doctrina continens pessimas ficus, idest pessimas, & erroneas opiniones. Vnde à catholicis viris comedi, idest recipi, vel acceptari non possunt, eo quòd pessimæ sunt. Sed ambo calathi dicuntur esse ante templum Domini: quia vtraque doctrina propalata est in ecclesia Christi, quāquam vna acceptata, & altera reprobata fit.

Spiritussancti dona septem eorumque opposita vitia capitalia per Pharaonis somnij lucidam interpretationem clarè describuntur, plurimorumque somniorum explanatio congrua affertur.

Cap. XII.

Dona Spiritussancti sunt septem, quæ à septem oppositis vitiis euacuantur: & hoc ostēditur ex somnio Pharaonis, quod habetur Genes. 41. vbi dicitur, quòd vidit Pharao somniū: Putabat enim se stare super fluuium, de quo ascendebant septē boues pulchræ, & crassæ nimis, & pascebantur in locis palustribus. Aliæ quoque septem emergebant de flumine fœdæ, confectæque macie, & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis vberrimis virentibus, deuorauerūntque eas, quarum mira species, & habitudo corporū erat. Moraliter, fluuius est Spiritussanctus, de quo Apoc. 2. Ostendit mihi fluuium aquæ vinæ splendidū tanquam crystallum, procedentem de sede Dei, & Agni, idest de substantia patris, & filij: de hoc flumine ascendunt septem boues, idest septem dona: quæ dicuntur ascendere, quia nos ascendere faciunt, & designantur in bobus, quia scilicet faciunt nos bonorum operum fructibus abundare, sicut bones terram. Dicuntur autem pulchræ, inquantum animam spiritualiter informant. Nimis autem, idest valde crassæ dicūtur, eo, scilicet, quòd animam mirabili dulcedine, & virtutum abundantia implent. Loca autem palustria in quibus pascuntur, sunt humilium corda, de his septem donis dicitur, Isa. 11. Requiescet super eum, scilicet Christum humilem, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus scientiæ, & pietatis, spiritus consilij, & fortitudinis, & replebit eum spiritus timoris domini. Per septem autem boues tenues & fœdas intelliguntur septem vitia: quæ designantur in bobus, qui terram vertunt, quia scilicet cor deprimunt, & terrenis actionibus inuoluunt: hæc emergunt de flumine, idest de instabilitate & fluxibilitate mētis humanæ. sensus enim, & cogitatio humani cordis prona sunt in malum ab adolescentia sua. Dicuntur autem fœdæ, quia mentem scilicet hominis maculant, & cōuersationem deformant.

Item sunt confectæ macie, quia euacuant pinguedinem gratiæ, & virtutum.

Item pascuntur in ripa amnis. Amnis enim continuè fluens, est vita humana, cuius duæ ripæ sunt, spiritus, & caro, in quibus sunt loca vberrima, & virentia, scilicet diuersæ potentiæ animæ, & diuersæ partes corporis, in quibus est viror, idest vigor virtutis, sicut in intellectu virtus cognoscitiua, in voluntate virtus appetitiua, & sic de aliis, similiter in partibus corporis sitæ sunt vires animæ, vt in oculis vis visiua, in auribus vis auditiua, & sic de aliis, nec est aliqua particula corporis in qua non sita sit aliqua animæ vis. Vnde ista sunt loca virentia, idest viribus spiritualibus plena.

Item sunt loca vberrima per abundantiam actionū. Nam in intellectu abundant cogitationes, in volūtate affectiones, in phantasia imaginationes, & sic de aliis. In istis ergo partibus, seu viribus pascuntur septem vitia, quia auaritia pascitur in visu. Vnde vocatur. 1. Io. 2. concupiscentia oculorum.

Item gula pascitur in gustu, luxuria in tactu, superbia in appetitu. Est enim superbia appetitus propriæ excellentiæ, & sic de aliis variis.

Item deuorat boues speciosas, idest spiritussancti dona. Nam plenitudinem sapientiæ deuorat luxuria, quia facit spiritualia desipere. Nam animalis, idest carnalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, donum verò intellectus deuorat gula, quia generat hebetudinem sensus circa intelligibilia, vt dicit Gre. 31. Moral. Donum verò scientiæ deuorat auaritia, quia peruertit rectum iudicium, dum auarus iudicat temporalia esse æternis preponenda, in eis finem suum cōstituens, sed donum pietatis deuorat inuidia beneuolentiam excludens. Donū autem consilij deuorat ira, quæ ad omnia præcipitanter ducit, quod est contra consilium, sed donū fortitudinis deuorat acidia, quæ reddit mentem debilem, & grauem. Donum autem timoris deuorat & excludit superbia, quæ præsumptuosum, & audacem facit. Sed secūdum Greg 2. Moral. aliter accipiuntur ista donis opposita, quia sapientiam deuorat stultitia, intellectum hebetudo, scientiā ignorantia, pietatem duritia mentis, consilium præcipitatio, fortitudinem torpor, timorem verò superbia, siue præsumptio. Sed notandum circa prædictum somnium, quòd sicut dicunt somniorum interpretes, somnia quæ apparent hominibus de bobus, ad variā referuntur significationem. Nam aliquando referuntur ad hominum potestatem, vnde in somnio (vt dicunt) boues masculini generis principes plerumque significare solent. Et ideo si quis somniet, quòd sedeat super bouem rubri coloris, inueniet potestatē; sed ægrotabunt filij eius, & vxor.

Itē si somniet quis, quòd in alia regione pascat boues tricornes, aut quadricornes, princeps intrabit terram

ram illam,& subiugabir eam sibi tot annis, quot erãt cornua. Aliquando verò referuntur ad temporũ qualitatem sicut ex somnio præfato,scilicet Pharaonis apparet,quod Ioseph interpretatus est,dicens,quòd per septem boues pingues , significabantur septem anni vbertatis,per septem verò macilentas septem anni sterilitatis. Vnde dicunt somniorũ interpretes, ꝙ si quis in somnio inuenerit vnum pinguem bouem, aut plures,& boni,& vberes,anni eum complectẽtur, & proficiet in opere suo. Si verò vitulum macrum , aut bouem eiusdem modi, subdideritque eos , sibi annum, vel annos malos inueniet,& famem, & detrimẽtum, & paupertatem,secundum tenuitatis rationem. Quãdoque autem referuntur ad diuitiarum prosperitatẽ. Nam si quis se somniet lac bouinum comedere,inueniet incrementum,& diuitias maiores. Et si quis somniet,quod coriũ bouis inuenerit,aut tulerit , diuitias magni principis hæreditabit. Et si quis somniet,quod bouem in domo sua occiderit pro quantitate carnis inueniet thesaurum principis cum timore.

Item siquis somniet se tollere de sanguine bouis, aurum inueniet principis,hæc dicunt somniorum interpretes. Sed quia id , quod dicunt ratione non fulciunt, eadem facilitate contemnitur à plerisque qua dicitur:secus tamen est de somnio Pharaonis,de quo (teste scriptura) certũ est quòd fuit immissum à Deo. Dixit autem Ioseph Pharaoni. Gen. 40.audito prædicto somnio , Somnium regis vnum est : quæ facturus est Deus:ostendit Pharaoni.

Quatuor Euangelistarũ nonnullæ figuræ in numero quaternario designatæ enarrantur,ac declarantur,eorumque excellentia demonstratur: qui iure optimo fideliũ doctores, sustentatores,custodes,protectores,ecclesiæq; fabri nuncupantur.

Cap. XIII.

EVangelistæ figurati sunt per illa quatuor animalia,quę in visione imaginaria sunt ostensa Beato Ioãni Apost. vbi dicitur. In medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo , & tertium animal habens faciem quasi hominis , & quartum animal simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia singula eorum, habebãt alas senas. Vbi nota congruitatem similitudinis.

Primò propter locum: quia in medio,& in circuitu sedis. Per sedẽ intellige cœtum pręlatorum,in quibus Deus residet alios per eos dirigens,& iudicans. Ps. 46. Regnabit Deus super gentes , Deus sedet super sedẽ sanctam suã. Quatuor igitur animalia, idest quatuor Euangelistæ dicuntur esse in medio , & in circuitu istius sedis: quia scilicet eorum doctrina ipsi prælati fulciuntur,& proteguntur. Sed si in medio sedis erãt, quomodo in circuitu,vel si in circuitu , quomodo in medio? Adhoc dicitur,quod sedes in planitiem latam & amplam habere videbatur, vt dicit glosa. Et super planitiem sedis erant animalia,quasi doctores præsidentes,vel subtus,quasi columnæ sustentantes:in circuitu,quasi excubiæ custodientes,& protegentes sedem,& hoc tangit glossa. Ex quibus colligitur , quòd ipsi Euangelistę sunt fidelium doctores, sustẽtatores, custodes,& protectores.

Secundò nota congruitatem metaphoræ propter numerum:quia quatuor animalia erant,& hoc competit euangelicæ conscriptioni,quia quatuor euangelia conscripserũt. Vnde ipsi sunt quatuor fabri, qui arma ecclesiæ fabricauerunt,quibus se muniant , & hostes expugnent,de quibus Zach. 1. Ostendit mihi Dominus quatuor fabros & dixi: Quid isti veniunt agere? Qui ait dicens, hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam.

Item competit eorum numerus euangelicę diuulgationi:quia scilicet eorum euangelia sunt per quatuor partes mũdi diuulgata,& portata. Vnde ipsi sunt quatuor equi varij,rufi, albi,& nigri, quos misit Dominus,vt perambularent terram. Zach. 1.

Item quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium. Zach. 6.

Item ipsi sunt vectes,& quatuor circuli aurei,quibus arca domini portabatur,& mensa.

Tertiò competit eorum numerus euãgelicæ instructioni:quia scilicet eorum euangelia instruunt nos de quatuor,scilicet de credendis,de faciendis,de fugiendis,& de appetendis. Credenda enim sunt articuli fidei,sacramenta,& testamenta, operanda sunt præcepta,consilia,& misericordiæ opera:fugienda sunt peccatum infernus,& purgatorium:appetenda sunt virtutes,sapientia,& vita æterna. Vnde ipsi quatuor euangelistæ sunt quatuor columnæ quæ sustentant velũ, idest ecclesiam.

Tertiò est cõgrua hæc similitudo propter aspectũ; quia plena oculis ante,& retro,idest habentia cognitionem de his quæ Deus fecit in principio , & de his, quæ facturus est in fine:vel ante & retro , idest veteris,& noui Testamenti. Vel humanitatis , & deitatis Christi:vel virtutum,& vitiorum:vel bonorum,& malorum:vel gaudiorum cœli,& suppliciorum inferni. Omnium enim istorum vnum ante , & alterum retro debet esse:vel quia alterum altero dignius, vel alterũ fugiendum,& alterum appetendum, Phil. 3. Quæ retro sunt,obliuiscens,ad ea quæ sunt priora, extendẽs me ipsum,ad destinatum persequor,ad brauium æternæ vocationis.

Quartò,est similitudo congrua propter distinctionis modum:quia animal primum simile leoni. s. Marcus:& Secundum animal simile vitulo, scilicet Lucas: & tertium animal habẽs faciem hominis, scilicet Matthæus: quartum animal simile aquilæ volanti,scilicet Ioãnes:cuius expositionis ratio dicta est supra ca. xj. in visione Ezechiel. Si quæritur, cum Ezechiel primo ponit hominem,secũdo leonem tertio vitulum, quarto aquilam,quare Ioannes hunc ordinem non seruauit? Ad quod dicendum,quòd Ezechiel seruauit ordinem historiæ. Christus enim primo fuit natus; vt homo postea terribiliter prædicauit,vt leo , deinde immolatus est,vt vitulus, tandem ascendit in cœlum, vt aquila. hunc ordinẽ præuidit Ezechiel spiritu prophetico illustratus. Et ideo sic ordinauit animalia sua. Ioã

res verò, quia hæc omnia impleta vidit, non iam ordine ui gestæ rei narrare voluit, sed magis ad fidem populum inuitare, & non vitulum, non hominem, non aquilam, sed leonem præposuit: vt cognita fortitudine Christi per fidem resurrectionis ascendát securius ad vitulum, idest ad fidem passionis, postmodum ad hominem, idest ad fidem naturalis, ad vltimum ad aquilam, idest ad fidem ascensionis Christi, & deitatis ipsius. Nota ergo, quod debet vir euangelicus similis esse leoni in liberalitate, & magnanimitate.

Item vitulo in carnis mortificatione, & laborum perpessione, similis homini in mãsuetudine, & discretione, & similis aquilæ volanti in cœlestium contemplatione, & temporalium despectione.

Quintò est congrua propter volatus instrumentũ. Instrumentum enim volatus, est ala, quæ multiplex erat in quolibet. Nam quatuor animalia singula eorũ habebant alas senas: sex alæ, sunt sex opera misericordiæ spiritualis, quæ in hoc versiculo continentur. Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora. Debet etiam doctor euangelicus habere sex alas, idest sex opera instructionis, quibus scil. ret instructus reddatur ad prædicationis officium exercendum.

Prima ala, est lex naturalis, secunda lex Moysi, tertia prophetarum, quarta doctrina euangelica, quinta doctrina apostolica, sexta expositorum doctrina. Possunt etiam istæ sex alæ referri ad vitam actiuam, scilicet ad sex opera misericordiæ corporalis, qui notantur Mat. 25. Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Istis enim alis volatur in cœlum. Vel per sex alas intellige cognitionẽ & contemplationem operum sex dierum, quibus anima volat in altum, quia per ipsas creaturas eleuatur in cognitionem Dei, & contemplationem secundum illud Rom. 1. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

Christi fides in primo Angelo figurata quantum peccatori profit vt ad pœnitentiam reducatur, mirifica Ioannis visione declaratur.

Cap. XIIII.

Fides generat pœnitentiã, & hoc ostẽditur ex visione Beati Ioãnis quę habetur Apo. 8. vbi dicitur Primus angelus tuba cecinit, & facta est grãdo, & ignis mixta in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborũ concremata, & omne fœnum viride combustum est.

Primus angelus potest dici fides, quæ est prima virtus, vnde Prud. Prima petit campum dubia sub sorte duelli, Pugnatura fides, & hęc duo facit, scilicet grandinem & ignem. Per grandinem significatur timor inferni, per ignem dolor & contritio peccati. Et hæc duo facit fides, quando miscetur sanguine, idest peccato. Nam anima illuminata per fidem cognoscit pœnã peccati, idest quòd obligatur pœnis inferni, vnde timet, & dolet. Sed quia hæc duo quodammodo ex libero arbitrio oriuntur, ideo dicit tuba cecinit, idest ex voluntate pœnitentis hæc duo produxit. Et hoc est, quod sequitur, quòd tertia pars terræ, & tertia pars arborum, & omne fœnum viride combustum est. Per terram intellige terrena bona, quorum tres sunt partes: Prima est pietatis in proximum, secunda necessitatis in seipsum, tertia est voluptatis in corpus proprium: hęc tertia pars comburitur in verè pœnitente, per arbores vero status contemplatiuorum intelligitur ac designatur. Cuius tres sunt partes, prima est desiderium orationis, secunda studium lectionis, tertia exercitium actionis, & hæc comburitur. Per fœnũ verò viride signatur voluptas carnis, iuxta illud. Isa. 5. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Vnde omne fœnum comburi dicitur, quia omnis voluptas carnis per dolorem pœnitentiæ abijcitur. Apo. Gal. 5. Qui Christi sunt, carnem suam cruci fixerunt cum vitijs, & concupiscentijs.

Torrentis aquas iuxta Ezechielis visionem, beatorum gaudia designare edocetur, trésque illi millenarij quid significent, diuersimodè aperitur.

Cap. XV.

Gaudia beatorum designantur in illis aquis, quas per visionem vidit Eze. Dicitur enim, Ecce aquę redundantes à latere dextro cũ egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos, & traduxit me per aquas, vsque ad talos. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mensus est mille torrentem, quem non potuit pertransire; quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari. Per aquas redundantes torrẽtis, intellige delectationes gaudiosas, & copiosas quibus sancti viri in cęlo fruuntur. Vnde in Ps. 35. Torrẽte voluptatis tuæ potabis eos. Et dicuntur redundantes, quia interius animam replebunt, & ex ea corpora redundabunt. Dicuntur etiam à latere dextro, per quod intelligitur cœlestis patria, sicut per latus sinistrum vita præsens. Can. 5. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Tres autem primi millenarij signant tria gaudia electorum in patria quę finita sunt, & aliquatenus possunt à sanctis comprehendi. primum venit ab inferius, vbi vident iustitiam Dei adimpleri, de quo multum gaudium est eis secundum illud Psa. 57. Lætabitur iustus cum viderit vindictam. Isa. 66. Egredientur, vt videant cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me, & erit vsque ad satietatem visionis omni carni.

Secundum venit à mundo de pulchritudine creaturarum. Isa. 60. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum.

Tertium venit de cœlo, de iucunda, & grata societate. Isa. 65. Exultabo in Hierusalem, & gaudebo in populo meo. Sed quartum millenarium, quòd non potest transuadari, est gaudium ineffabile de diuinæ maiestatis visione. Isa. 64. Oculus nõ vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.

Aliqui tamen exponunt, quòd tres millenarij, qui transuadari possunt, & mẽsurari; sunt tres sensus scripturæ, scilicet historicus, allegoricus, & tropologicus. Sed quartus millenarius qui non potest transuadari, est quartus sensus, scilicet anagogicus, qui est de secre

tis

tis cœlorum,quæ non possunt in hac vita comprehendi. Vel secundum alios, per primum millenarium aquę pertingentis ad talos,intelligitur gratia incipientium,quia in talis est hominis inchoatio:per secundū millenarium aquæ pertingētis vsque ad genua,intelligitur gratia proficientium,quia in genibus est ambulatio,scilicet per profectum virtutum. Ps. 13. Ibunt de virtute in virtutem.Per tertium millenarium,qui erat vsque ad renes, intelligitur gratia prædicantium qui tanquam viri perfecti debēt Deo spirituales filios generare.Nam ex renibus est generatio. Apost. Ephe. 6. In Christo enim Iesu per Euangelium ego vos genui, sed per torrentem qui non potest transuadari,intelligitur gloria beatorum,quæ ineffabilis est.

Hæreses ortum præcipuè à diabolo habuisse,in Ioannis ardentem stellam de cœlo cadentem Absinthium vocatam, aquas dulces amaras facientem demonstratur. Hæreticorumque iniquas malignitas aperitur.

Cap. XVI.

HAereses à diabolo procedunt,& hoc ostenditur visione Beati Ioannis quæ habetur,Apoc. 8. vbi dicitur,Cecidit stella de cœlo magna ardens tāquam facula,& cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, nomē stellæ dicitur absinthiū, & facta est tertia pars aquarum in absinthium,& multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt.Hæc stella magna fuit diabolus qui cecidit de cœlo,idest de loco angelorum vbi creati sunt.Isa. 14. Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui mane oriebaris? Et quāuis iste casus fuerit à principio,tamē hic introducitur vbi de hæreticis agitur qui diu postea fuerunt in ecclesia, ex eo, quod casus suus de cœlo causa est,propter quā ipse inducit hæreses, & de peccatis tētat,vt scilicet impediat homines ne illuc vadāt vnde ipse cecidit:& sic in casu hæreticorū,& peccatorum,casus ipse diaboli quodammodo renouatur,sicut causa in effectu.Vel ideo dicitur cadere,quia tūc, quando scilicet hæreses introduxit,contra ecclesiam acrius incepit desæuire. Vnde tunc apparuit malum eius.Luc. 10.Videbam sathanam,sicut fulgur de cęlo cadentem.Diabolus autem dicitur stella propter sciētiam,sed dicitur magna propter potentiam,& potestatem ardens autem tanquam facula propter inuidiā. Sapien. 2.Inuidia diaboli, mors introiuit in orbem terrarum, & cecidit in tertiam partem fluminis & in fontes aquarum dicitur diabolus cadere dum homines cadere facit. Fontes sunt magistri, & doctores hæreticorum, qui dicuntur hæresiarchæ: Flumina sunt discipuli eorum. Flumina enim à fontibus oriuntur,& postea currūt in mare.Et sic ab hæresiarchis discipuli nascuntur,qui postea sequētes magistros suos corruūt in [illegible] num. Aquæ fontium, sunt populi ab eis decepti [illegible] credentes doctrinis eorum.Apo. 18. Aquas quas [illegible] isti vbi meretrix sedet populi sunt, & gentes,& linguæ. Fontes igitur,& flumina sunt omnes hæretici,& mali Christiani, qui sub tertia parte hominum continentur. Nam prima pars est totaliter infidelium,puta paganorum, vel Iudæorum quantū ad fidem Christi.Alia est totaliter fidelium,puta catholicorum:tertia,ipsorum hæreticorum, qui partim sunt fideles, & partim infideles. Nam quidam confitentur vnum articulum, & negant alium, & partim de Christo benè sentiunt, & partim malè. Et in istam partem diabolus cecidit, quia scilicet per eos doctrinas errorum seminauit, sed quia doctrina eorum peruersa est, & ad infernum ducit,ideo subditur,Et nomen stellæ dicitur Absinthium, quæ est herba amarissima:& ideo per eam rectè significatur hæreticorum doctrina, quæ in se amara est propter falsitatem quam continet,& ad amaritudinem inferni trahit:& facta est tertia pars aquarum in absinthium,id est hæretica doctrina,& diabolica.Et multi homines mortui sunt ex aquis, idest de hæreticorum doctrina,quia amaræ factæ sunt per illos hæreticos malè exponentes:& reuera mortui non tantum morte animæ,sed etiam corporis; quia multi combusti. Et nota,quod aqua, idest doctrina sacræ scripturæ amarescit per falsam expositionem. 4.Reg. 2. Ecce habitatio huius ciuitatis optima est,idest sacræ scripturæ,sed aquæ pessimæ sunt,idest expositiones hęreticorum per uersæ.Sed nota quòd hæ aquæ sacræ scripturæ possunt dulcorari per falsis appositionem, idest per veræ sapientiæ elucidationē. Vnde 4.Reg. 2. Egressus Heliseus ad fontem aquarum misit in illum sal,& ait, Hęc dicit dominus,Sanaui aquas has, & non erit eis vltra mors,neque sterilitas,hoc etiam signatum fuit Exo. 15. Vbi dicitur,Murmurauit populus cōtra Moysen, dicens,Quid bibemus?at ille clamauit ad dominum, qui ostendit ei lignum;quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt,per lignum autem vera sapientia designatur. Prouer. 13. Lignum vitę est his,qui apprehenderent eam,& qui tenuerit eam,beatus.

Ioseph somnium aliaque nonnulla scitu digna describuntur per quæ humilitatem sanctis maximopere prodesse asseritur.

Cap. XVII.

HVmilitas facit Sāctos proficere,& crescere multipliciter: quod ostenditur ex somnio Ioseph Genes. 37. Vbi dicitur, quod vidit somnium, quod narrans fratribus ait: Vidi per somnium quasi solem,& lunam, & stellas vndecim adorare me. In Ioseph intellige augmentum,& profectum boni,quia sic interpretatur.s. augmentū& in adoratione ostenditur humilitas,in sole autē accipitur feruor dilectionis.Vnde dicitur Iud. 5. Qui diligunt te,sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent, sed in stellis intelligitur splendor,siue gratia prædicationis.Dan. 12. Qui ad iustitiam erudiunt plurimos,erunt sicut stellæ: sed per luna maximè agit & potest in istis inferioribus. Quòd ergo Luna,Sol,& Stellæ adorando subduntur,signat, quòd in sanctis viris, & feruor dilectionis, & gratia prædicationis, & vigor bene agendi per inclinationem humilitatis proficiunt, & augentur. Iaco. Deus superbis resistit humilibus autem dat gratiam, scilicet & diligendi, & prædicandi,& bene operandi. Notandum autem circa prædictum somnium

ctus significatur in Luna, quæ eclipsatur ex vmbra terræ, id est ma, vel ecclesia ex auaritia terrenorū. Mat. 13. Luna non habet splendorem suum: sed hunc defectum Beata Virgo suppeditauit per paupertatem, & contemptum terrenorum. Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula terrenæ auaritiæ non est in te.

Quartum est vanitas gloriæ. Psal. 77. Defecerunt in vanitate dies eorum. Hic defectus designatur in lunæ mutabilitate: quia temporalis gloria instabilis est. Eccl. 27. Stultus sicut Luna mutatur. Hæc suppeditauit Beata Virgo quia mundi gloriam despexit: Despexit enim omnem gloriam exteriorem, quærens solum interiorem, scilicet conscientiæ. Psal. 44. Omnis gloria eius filiæ regis ab intus, &c. Nota etiā, quòd quatuor sunt, quæ impediunt defectum.

Primum est patientia. Iac. 1. Patientia opus perfectum habet: vt sitis perfecti, & integri, in nullo deficientes.

Secundum est spei constantia. Isa. 40. Qui sperant in domino mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt, ambulabūt, & non deficient.

Tertium est memoria dominicę passionis. Heb. 12. Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersus semetipsum contradictionem, vt non fatigemini animis vestris deficientes.

Quartum est desiderium inquirendi Deum. Psal. 33. Inquirentes autem dominum, nō deficient omni bono, secundum aliam literam. Gal. 4. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Et hæc omnia fuerunt in Beata Virgine.

Tertiò describitur ornamentum capitis: quia in capite eius corona stellarum duodecim. In quo notatur plena animæ beatitudo, quæ consistit in duodecim gaudiis paradisi, quæ intelliguntur per duodecim stellas, & Apo. 22. signantur per duodecim fructus ligni vitæ: ergo corona duodecim stellarum est perennitas duodecim gaudiorum, quorum duo oriuntur à Deo: scilicet gaudium de visione deitatis, & gaudium de visione humanitatis. Alia duo à loco, scilicet cœlo empyreo, quod est beatorum locus: vnū de spaciositate, aliud de speciositate. Duo à consortio: vnū de consortio angelorum, aliud de consortio hominum. Alia duo à mundo: vnum de creaturarum pulchritudine, aliud de stabilitate.

Iterum alia duo ab inferno: vnum ab euasione, aliud de clausione.

Item alia duo à seipso: vnum de stola animæ, aliud de stola carnis. Vel per has duodecim stellas coronæ intellige duodecim prærogatiuas gratiæ, quas habuit beata Virgo, quarum quinque conueniunt sibi singulariter.

Prima est spiritualis electio Dei patris ad opus filij sui. Gen. 24. Virgo quæ egreditur ad hauriendum aquam, &c. ipsa est quam præparauit Dominus filio domini, id est Christo. Psal. 131. Elegit eam Dominus in habitationem sibi.

Secunda est filij Dei spiritualis despōsatio. 1. Cor. 12. Despondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo. In veteri enim testamento summus pontifex non ducebat vxorem nisi virginem.

Tertia Spiritussancti fœcundatio. Matth. 1. Inuenta est in vtero habens de Spiritusancto.

Quarta filij Dei conceptio, & parturitio. Esa. 7. Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel, id est nobiscum Deus: hoc est in humana natura Deus.

Quinta est Dei refectio. Cant. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia, id est inter virgines, vel inter vbera siue brachia virginis.

Sexta est Dei meditatio. 1. Cor. 7. Mulier innupta, & virgo, cogitat quæ sunt Domini: vt sit sancta corpore, & spiritu.

Septima est in libro vitæ inscriptio. Apoc. 3. Habes pauca nomina in Sardis, id est in virginibus quæ non inquinauerunt vestimenta sua, id est corpora, & non delebo nomina eorum de libro vitæ.

Octaua est cœli ornatus, & pulchritudo. Eccl. 43. Species cœli, gloria stellarum, id est virginum quæ dicuntur stellæ: quia de die non lucent, sed in vespere incipiūt apparere: id est in præsenti latent, sed in fine apparebūt quid sunt. 1. Io. 3. Filij Dei sumus, sed nondū apparuit quid erimus.

Nona est perfecta Christi assimilatio. Apo. 17. Virgines enim sunt, & sequuntur Agnum, quocunque ierit.

Decima est noui cantici decantatio, quod solæ virgines decantabunt. Apo. 13. Cantabunt Sancti canticum nouum. Psal. 136. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? id est in carne corrupta.

Vndecima est maioris fructus promissio. Nam fructus trigesimus permittitur coniugatis: sexagesimus viduis: centesimus autem virginibus. Matth. 20.

Duodecima est duplicis coronę adeptio. Nam ipsis debetur aurea, & aureola. 1. Mac. 4. Ornauerūt faciē templi coronis aureis. Facies quę est nobilior, & altior pars corporis signat corpus virginale, quod est nobilius, & altius membrum ecclesiæ: quam ornauerunt non tantùm corona vna, sed coronis aureis. Auream enim pro charitate, & aureolam pro virginitate recipiunt, hæc licèt competant etiam aliis virginibus, tamen singulariter competunt etiam Beatæ Mariæ. Et ideo tales stellæ dicuntur esse in corona duodecim capitis eius, quia ipsa est omnium virginum princeps, & Regina.

Auari proteruitas, Auaritiaq; malignitas, Diaboli rapacitas, superbia grauitas aperitur, quæ singula in Amphoram plumbi talentum in ore continentem in mulieres milui alas habentes à Diuo Zacharia præscriptas ostenduntur.

Cap. V.

Avaritia assimilatur illi amphoræ quam per visionem imaginariam. Zach. 5. propheta vidit, cum propheta petiuisset ab angelo. Quid est hoc, hoc, quod egreditur, angelus respondit, Hæc est amphora egrediens, & dixi, hæc est oculus eorum in vniuersa terra, & ecce talentū plumbi portabatur, & ecce mulier

mulier vna sedens in amphoræ medio,& dixit, hæc est impietas.& proiecit eam in medio amphoræ: & misit massam plumbeam in os eius. Et ecce duæ mulieres egredie̅tes & spiritus in alis earu̅,& habebãt alas quasi milui,& leuauerunt amphoram inter cœlum,& terram,& infrà subditur,Istæ deferunt amphoram,vt ædificetur ei domus in terra Sennaar.Et stabiliatur,& ponatur ibi super basem suam.Hæc,enimvisio moraliter secundùm verbum Greg.sic exponitur, quia per amphoram intelligitur auaritia,quæ.s.velut amphora per cupiditatis ambitum os cordis apertum tenet.hęc etiã dicitur oculus eorum in vniuersa terra.Tum quia auaritia inte̅dit solu̅ circa visibilia,& terrena.Psa.16. Oculos suos statuerunt declinare in terram.Tum,quia auaritia habet oculos apertos circa terrena, sed circa cœlestia clausos.Vnde licet sint hebetes,& cæci in bonis: tamen in malis sunt peruigiles,& astuti. Per talentu̅ autem plumbi intelligitur auaritiæ grauitas.Aggrauat enim auaritia grauiter & vehementer cor auari.Psa.4.Filij hominum vsquequo graui corde,&c. Quod autem mulier,idest impietas in medio amphoræ sedere dicitur,significat,quòd auaritiæ semper impietas tenetur. Sed quòd massa plumbea in os eius mittitur, signat, quòd impietas auaritiæ peccati sui pondere grauatur. vel forsan significat, quòd in auaris vitium linguæ dominatur:quia propter lucrum dicunt mendacia, & periuria,& huiusmodi.Per duas autem mulieres intelligu̅tur duo vitia impietati auarorum coniuncta,scilicet superbia,& vana gloria:quæ in alis, idest operibus suis dicuntur habere spiritum malignum, quia scilicet in actionibus suis,Sathanæ voluntati deseruiunt. de quo dicitur in Mat.12.Cum immundus spiritus exierit ab homine,ambulat per loca inaquosa,quærens requiem. Vnde earum alæ dicuntur esse sicut milui, qui semper student rapinæ pullorum,& ideo Diabolum designat, qui semper intendit ad rapinam bonorum,& captiuitatem paruulorum,idest humilium siue debilium. Vnde superbi,& vana gloriosi habent alas ad modum milui, quia scilicet eorum opera similia sunt operibus diaboli. Quod autem hæ mulieres eleuauerunt amphoram, significat,quod superbia,& vana gloria eleuant animã ad appetitum,& ambitione̅ bonorum, & dignitatum, & sublimium. Dicit autem,quòd tenebant amphoram inter cœlum,& terram,quia illud, quod inter cœlum, & terram est,ima deserit, sed ad superna minimè pertingit.Et ideo superbia,& vana gloria ita mentem eleuãt,vt quoslibet proximos quasi despiciendo deserãt, & alta gloriãdo petant,ita quòd nec in proximis æqualitatem fraternitatis tenent,nec ad summa pertingere præualent.Per hoc autem,quòd ei domus in terra Sennaar constituitur, fœtor siue abominatio ipsius significatur: quia Sennaar interpretatur siue vocatur Fœtor eorum.Nam sicut bonus odor ex virtute, ita econtrà erit fœtor ex vitio.1.Tim.6.Radix enim omnium malorum est cupiditas. Vnde quia quodlibet malum per auaritiam generatur:ideirco dignu̅ est,vt domus auaritiæ in fœtore constituantur.

Item Sennaar vallis est latissima, quæ pro confusione mentium,& linguarum Babylon dicta est. Vnde, quia per auaritiam, & impietate̅ omnia mala certum est exurgere,merito hęc in Babylone perhibentur habitare.

Equis in Diui Ioannis visione descriptis, carnales homines comparantur, eorúmque significationes præclarissimè interpretãtur,& tandem malorum principum mores,& luxuriæ damna describuntur.

Cap. VI.

CArnales homines assimilantur equis in visione beati Ioannis imaginaria,quæ habetur Apocalipsis 9.vbi dicitur. Vidi equos in visione, &,qui sedebant super eos,habebant loricas igneas, & hyacinthinas,& sulphureas, & capita equorum erant tanquã capita leonum,& de ore ipsorum procedebãt ignis,& fumus,& sulphur.ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum,de igne,& fumo,& sulphure, qui procedebant de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est,& in caudis eorum. Nam caudæ eoru̅ similes serpentibus,habentes capita, & in his nocent. Per equos istos intelligu̅tur homines carnales, qui no̅ rationem,sed sensualitatem sequuntur,& carnem. Vnde Psa.31.Nolite fieri sicut equus,& mulus, in quibus non est intellectus.Equites autem sedentes super eos, sunt dæmones,qui dicuntur habere loricas igneas,inquantum inflammant ad auaritiam,& designatur auaritia per loricam:quia totum corpus ecclesiæ quasi tegit.Nã à maiori vsque ad minorem, à propheta vsque ad sacerdotem omnes auaritiæ student.Iere.6.

Item hyacinthinas,inquantum eleuant ad vanitatis superbiam, hyacinthus enim colorem habet aereum, & designat vanitatem.

Item sulphureas inquantum inficiunt per fœtente̅ luxuriam.Et benè hæc lorica.i. vitiorum armatura dicitur esse equitum,i.dæmonum: quia talibus vitiis ecclesiam impugnant,vnicuique suggerendo id ad quod ipsius animu̅ magis vident esse procliuum. Consequenter describuntur peccata maiorum,s. principu̅ & prælatorum carnalium:quia dicit, quòd capita equorum, idest principes, & rectores malorum, erant tanquàm capita Leonu̅.Glossa,quia laniant,& fœte̅t:laniant per crudelitatis violentiam,fœtent per carnis luxuriã. Su̅t enim mali rectores carnales,& crudeles: sed quia non solum in se mali sunt,sed etiam subiectos ad malitiam impellunt,& cogunt,subditur,quòd de ore ipsorum,s. vel imperando,vel suadendo,vel comminando, vel requirendo,procedit ignis auaritiæ, fumus superbiæ, & sulphur luxuriæ.Et ab his tribus plagis,idest vitiis,occisa est spiritualiter tertia pars hominum,idest omnes reprobi.Nam prima pars est innocentium:secu̅da pœnitentium:tertia reproborum,in peccatis istis perseuerantium.& hi soli occiduntur siue de igne auaritiæ, siue de fumo superbiæ,siue de sulphure,i.fœtore luxuriæ:etiam dato,quòd de ore ipsoru̅ procedat,idest quãquam etiam ad talia à maioribus inducantur siue verbis,siue exemplis: his enim duobus modis possunt etiam maiores inficere minores siue verbis præcipiendo,aut etiam suadendo.Et ideò subdit, quod potestas equorum in ore ipsorum est, scilicet principum præcipientium,aut suadentium, siue exemplis post se tra-

hendo,& quantum ad hoc subdit,& in caudis eorum, idest in exempl. vel ore,dicit quantū ad maiores præcipientes,& monentes: in caudis quantum ad minores offendentes,& eos sequentes. Vel per os intelligitur gula.Eccl.7.Omnis labor hominis in ore eius,sed eius anima non implebitur. Per caudam verò intelligitur luxuria.Vnde legitur Iud.15.quòd Sanson accepit trecētas vulpes,& caudas eorum ligauit ad caudas,& faces ligauit in medio,quas igne incendit , diuisitque, huc,& illuc discurrentes. In his duobus vitiis maximum cōsistit potestas diaboli,& ministrorum eius, quia per hæc duo vitia præcipuè corrumpuntur. Sed subditur, quòd caudæ eorum similes erant serpentibus:quia luxuria à principio habet voluptatem, sed postea pœnitudinem:& ideo assimilatur serpentibus , qui vt dicit glossa,blandiuntur in facie, & occultè immittunt venenum , sed istæ caudæ habent capita in quibus nocent. Et hæc sunt exempla maiorum, quibus minores corrumpuntur,& occiduntur sequentes,siue in luxuria,siue in auaritia,siue in quocunque alio vitio.

Merces dignè operantibus parata, qualis quantáque existit in quatuor Abrahæ promissionibus magnā ac tutissimā esse auctoritatibus,& exemplis perspicitur,at quem admodum virtutibus sit vacandum,definitur.

Cap. VII.

CONfortat Deus hominem ad bene operandum, promittendo præmium , & certificando de eo. Cuius exemplum apparet in illa visione Abrahæ Ge.15.In qua primo promittitur præmiū , quia dicit, quòd factus est sermo Domini ad Abraham per visionem dicens,Noli timere Abrahā, Ego protector tuus, & merces tua magna nimis.Dixitque Abraham Domine deus quid dabis mihi?ego vadam absque liberis,filius procuratoris domus meæ iste damascus Eliezer. Addiditque Abraham,Mihi autem non dedisti semen , & ecce vernaculus meus hæres meus erit,Statimque,sermo Domini factus est ad eum,dicens,Non erit hic hæres tuus:sed qui egredietur de vtero tuo, ipsum habebis hæredem. Eduxitque eum foras,& ait illi, Suspice cœlum,& numera stellas,si potes,& dixit ei,Sic, erit semen tuum,dixitque ad eum.Ego dominus , qui eduxi te de Vr Chaldæorum vt darem tibi terram istā, & possideres ipsam.In quib9 verbis aduerte , quòd dominus ad confortādum Abraham fecit ei quatuor promissiones,de quibus Gal.3.ait: Abrahæ dictæ sunt promissiones,&c.

Prima fuit de mercede operis,cum dixit,Noli timere,&c.

Primò eum confortat,excludēdo timorem,Noli inquit timere.

Secundò eum securat, promittendo protectionem. Ego,inquit,protector tuus.Psal 4.Esto mihi in Deum protectorem.& verè timere non debent,qui talem protectorem habent.Psal.55.Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo.

Tertiò cùm lætificat proponendo mercedem. Sed attende qualem mercedem promittit benè operantibus in persona Abrahæ:quia mercedem certā:Quia ego, scilicet qui decipere,vel fallere non possum.

Item mercedem propriā,quia merces tua. Sic enim est omnium generaliter , vt sit etiam cuiuslibet singulariter.

Item mercedem copiosam,quia magna nimis.Nam nec oculus vidit,nec auris audiuit,nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligētibus se.1.Cor.2.

Secunda promissio fuit de successione hæredis:quia dixit ei dominus:Qui egredietur de vtero tuo , ipsum habebis hæredem.In quo signatur, quòd datur viuenti quæ illa hæreditas ex propriis meritis non ex alienis. Nam meritum hominis est ei sicut filius , cui debetur, hæreditas.Vnde Apostolus 1.Cor.3. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secūdum suum laborem, & loquitur de adultis,secus est de paruulis.

Tertia promissio fuit de multiplicatione seminis.Dixit enim Suspice cœlum , & numera stellas,si potes, sic erit semen tuū.Per stellas cœli possunt intelligi angeli,qui sunt in cœlo Per semen verò meritū vitæ,ex quo , scilicet recolliguntur fructus mercedis ecclesiæ. Tunc enim semen hominis ad modum stellarum cœli multiplicatur,quando homo per vitæ meritum in cœlo angelis coæquatur.Vel quia stellæ cœli sunt incorruptæ,lucidæ,magnæ,& tamen in apparentia paruę.Tūc enim semen hominis ad modum stellarum cœli multiplicatur,quando meritum operum eius est incorruptū per intentionem,lucidum per discretionem, magnum per dilectionem,sed apparentiæ paruæ per humilitatē.

Quarta promissio fuit de terra promissionis. Vnde dixit,Ego dominus,qui eduxi te de Vr Chaldæorum, & dabo tibi terram istam. Terra ista, est corpus,quod tunc pacificè possidet vir iustus : quando per diuinam gratiam est de Vr Chaldæorum eductus,idest de incēdio carnis. Chaldæ. enim sunt motus carnis : quorum Vr,idest incendium est concupiscentiæ inflammatio:à qua nisi homo diuina gratia eruatur , non potest terrā corporis sui pacificè possidere.

Secundò Abraham certificatus est per sacrificium, scilicet de promissione implenda.Petiuit enim signum non ex diffidentia promissionis,sed certè volens modū impletionis,dicens:Vnde scire possum,quod possessurus sim eam?Et tunc iussit,vt offerret sacrificium, vt in ipso sacrificio signum acciperet. Vnde præcepit ei,vt immolaret vaccam,& capram,& arietem, & omnia trima,& insuper turturem,& columbam.qui sequēti mane accepit omnia hæc,& diuisit per mediū,& vtrasque partes contra se altrinsecus posuit,aues autem non diuisit : descenderúntque volucres cœli super cadauera, & abigebat ea Abraham. Cúmque Sol occubuisset,sopor irruit super Abraham,& horror magnus, & tenebrosus inuasit eum, & illud fuit aliqua pars signi dati. Hoc ergo est sacrificium iustitiæ. quod Deo offerri debet. Nam in vacca significatur obedientia. & hæc debet esse trima, siue trennis, scilicet per subiectionem triplicis humilitatis,videlicet superiori,pari, & inferiori.Sic enim decet nos implere omnem iustitiam.In capra verò significatur pœnitētia , quæ etiam debet esse triennis,secundum tria,in quibus consistit pœnitentia, scilicet in dolore contritionis, in pudore confessionis, & in labore satisfactionis. In ariete verò intelligitur simplicitas,quæ etiam debet esse trima,quia est triplex genus simplicitatis contra triplex genus duplicitatis,

scilicet

scilicet hæresis, & hypocrisis, & ambitionis. Duplicitas hæresis immiscet falsa veris. Duplicitas hypocrisis, bona malis, honesta inhonestis. Duplicitas ambitionis tēdit ad duplicem finem, scilicet lucri temporalis, & præmij cœlestis, volens duobus dominis seruire, sed diuisit Abraham ea per medium. Nam obedientia diuidenda est, vt fiat in his, scilicet quæ sunt secundùm Deum, non contra Deum. Similiter pœnitentia est diuidenda, vt fiat cum discretione, ita, vt sit rationabile obsequiū nostrum, & occidatur Hædom in Valle salinarū, vt sic occidatur cōcupiscentia, quòd nutriatur natura. Nam omnis victima est sale salienda: quia in omni opere est discretio adhibenda.

Item simplicitas diuidenda est, vt non sit fatua, sed religiosa, vt sit sanctitas, non fatuitas, vt sit simplicitas columbæ cum astutia serpētis, ne sit sicut equus, & mulus, in quibus nō est intellectus. Psa. 31. Sicut enim mulus cui insidebat Absalon, ipsum detulit in suspendiū: sic fatua simplicitas multos præcipitat in infernum. In columba autem designatur charitas: quia columba felle caret, & gregatim volat. In turture verò designatur castitas. Sed has aues Abraham non diuisit: quia charitati & castitati ab omnibus, & omni tempore est insistendum. Nam castitas competit nō solùm virginibus & viduis, sed etiam suo modo coniugatis. Vel ideo fit diuisio animalium, & nō auium. Quia per animalia intelliguntur actiui, quorum solicitudo diuiditur ad multa: sed per aues intelliguntur contemplatiui, quorum tota intentio fertur in vnum. Psal. 26. Vnam petij à domino, &c. Vnde Dominus dixit Marthæ Luc. 10. Turbaris erga plurima: hoc quantum ad actiuā. Porrò vnū est necessarium: hoc quantum ad contemplatiuā. Vel in turture significatur vita solitaria, quia turtur soli vaga in solutione gemit, sic solitarius debet gemere luctu pœnitentiæ. Hie. 15. Non sedi in consilio ludentiū & gloriatus sum à facie manus tuæ sedebā solus: quoniam comminatione replesti me. habens enim preciosum balsami liquorem in vase fragili, non debet se ponere in pressura hominū. Sene. Vbi plus est populi, ibi plus est periculi: cum inter homines fui, minor homo redij. Ose. 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Moysi locutus est Deus non in palatio, sed in deserto. Cœcus à domino extra turbam illuminatur. Puella mortua in thalamo eiecta turba resuscitatur. Non enim in commotione domus. Clausę erant omnes in arca, quia opera spiritualia debent claudi in consciētia. In columba verò, quæ gregatim volat, significatur religio in congregatione viuentium, qui debēt ad modum columbæ carere felle inuidiæ.

Item non rostro detractionis percutere, nec venenum infamationis siue litis in ore, sed ramum oliuæ, idest verbum pacis portare ad chorum, refectorium, & alia communia gregatim simul incedere, iuxta riuos aquarum, idest scripturarum residere, & ibi vmbram accipitris, idest tentationem diaboli præuidendo declinare. Hæc columbina simplicitas intantum Deo placuit, vt Spiritus sanctus in specie alterius animalis noluit apparere. In hac autem duplici aue, dest vita, consistit ... perfecta religio. Vnde cuidam quærēti quā religionem deberet intrare, respōdit quidam: Necesse est esse tecū turtur, ac columba. Sed in vtraque vita cauendum est ne diuidatur, & dispergatur per vanā gloriam, scilicet ne opus volet ad Deū, & intentio ad mūdum est. Vnde in Leuitico præcipitur, si offeratur turtur, vel columba, quòd confringatur ascella, ne possit euolare: quia si qua sunt in religiosis opera virtutum, occultanda sunt: non ad fauorem hominum propalanda. Vnde si ex operibus bonis supercrescit inanis gloria, opera illa quasi alas sumunt ad euolandum, & fugiunt vt nobis non proficiant: sed eas confringere debemus dicentes nobis, Quid habes, quod nō accepisti? Super hoc autem sacrificium dicit, quòd descenderunt volucres, sed abigebat eas Abraham. Sic tu ad auferēdum impedimenta spiritus sacrificij, scilicet orationis deuotæ, abige aues, idest importunas cogitationes. Vnde Grego. Sæpè in ipso nostræ orationis sacrificio importunæ cogitationes se ingerunt, quæ hoc, quod Deo placentes offerimus, maculare contendunt. Vnde Abraham dum sacrificium obtulit, insidiantes aues pertulit, quas studiosè abegit. cuius nos exemplo dum vota cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis cogitationibus hoc custodiamus. Sed attendendum est, quod sequitur: quia dum occubuisset Sol, sopor irruit super Abraham, & horror magnus, & tenebrosus inuasit eum. Sæpè enim post sacrificium boni operis, vel deuotæ & feruentis orationis (ne per elationem mens eleuetur) occidit Sol, idest extinguitur feruor deuotionis, & irruit in animam sopor corporis, ita, vt anima quasi seipsam magno stupore horrescat, & quasi quædam tenebra timoris & dubitationis eam inuadat. Et hoc facit Deus, vt ipsam in humilitate conseruēt, ne fructū sacrificij, idest boni operis meritum per elationem perdat.

Scala Patriarchæ Iacob cui contemplatio iure assimilatur, mysteria omnia patefiunt, ex quibus contemplatiuorum virtus contemplationisque gradus, & perfectio demonstratur, atque Dei visiones diuersimodè interpretari declaratur.

Cap. VIII.

Contemplatiua vita qualis esse debeat ostenditur per exemplum in somnio Iacob, quod describitur Gene. 28. Vbi dicitur, quòd vidit in somnis scalam stantem super terram, & cacumen eius tangēs cœlum, & angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes per eam: & dominum innixum scalæ dicentem sibi, Terram, in qua dormis, tibi dabo, & semini tuo. Eritque semen tuum quasi puluis terræ, & dilataberis ad Orientem, & Occidentem, & septentrionem, & Meridiem.

In quo quidem somnio primò tangitur contemplatiuorum virtus, quæ est charitas.

Hæc enim scala est per quam ad cœlos ascenditur: hæc ex vna parte stat super terram, scilicet quantum

ad amorem proximi. Alia autem scilicet summitas attingit cœlum, scilicet amor Dei: vtraque enim pars pertinet ad vitam contemplatiuã. Vnde Beda dicit, quòd contemplatiua vita, est amorē Dei, & proximi tota mẽte retinere. Vel hæc contemplatiua scala, est scriptura diuina, quæ quidem stat super terram inquantum est practica instruens de humanis: sed summitas attingit cœlum inquantum est speculatiua instruẽs de diuinis. Vel tangit terram quantum ad testamentum vetus, in quo promittebantur temporalia. Cœlum verò attingit quantum ad nouum, in quo promittuntur cęlestia. Huius scalæ duo latera, sunt sensus literalis, & spiritualis. Sunt etiam huius scalæ duodecim interscalaria, quę oportet prædicatores siue contemplatores ascendere, scilicet confessio, oratio, gratiarum actio, intellectus, perscrutatio, dubiorum inquisitio, literę expositio, prędicatio, prædicandi discretio, scilicet prouectis alta, rudibus infima, æternæ pœnæ comminatio, gloriæ promissio, prædicationis obseruatio, cõstantiæ fortitudo, in prosperis, & aduersis. Huic scalæ innixus est Dominus sicut suo spiraculo, quia scilicet ab eo inspirata. Apost. 2. Ti. 3. Oĩs scriptura diuinitus inspirata, &cæ. Vel sicut suo speculo in quo à contemplantibus aspicitur, & cognoscitur. 1. Cor. 13. videmus nũc per speculum, &c. Quidam autem dicunt, quòd scala per quam maximè ascendunt viri contemplatiui, & deuoti homines, est crux Christi: hæc licèt fuerit super terram materialiter erecta, virtualiter tamen fuit vsque ad cœlum porrecta: quia per ipsam nobis est cœli ianua aperta. Duo autem latera scalæ huius, fuerunt duo principalia ligna eius, vnum per altum, aliud per transuersum. Gradus huius scalæ sunt pœnæ, quas Christus sustinuit, scilicet in capite, spinarum coronationem, in facie sputorum fœdationem, in manibus clauorum cõfixionem, in dorso & corpore flagellorum verberationem, in latere lanceæ apertionem, in pedibus clauorum perforationem: in quibus omnibus anima deuota, & prudens miranda contemplatur huic scalæ innixus est Dominus in passione: sicut homo nititur suo cubito, quia in ea dormiuit post mortem. Vel scala hęc, vt quidam exponunt, est claustralium pœnitentia, cuius duo latera sunt vilitas, & asperitas, per vilitatem, nec gloriam affectant, nec ignominiam formidant, per asperitatem verò mollia contemnunt, & molestias paruipẽdunt. Hęc scala stat super terram habitatione, & attingit cœlum conuersatione: gradus eius autem sunt septem virtutes, quæ enumerantur. 2. Pe. 1. Vos, inquit, curam omnem sub inferentes ministrate in fide vestra virtutem. In virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem fraternitatis amorem, in amore autem fraternitatis charitatem. Huic scalę innititur dominus, sicut exemplar suo exemplato: quia ipse dedit exemplum viuendi in paupertate, obedientia, & castitate. Alij autem exponunt, quòd hęc scala est beata Virgo, quæ super terram fuit per contemptum mundanorum cœlum attingens suscipiendo Deum. Tunc enim inclinauit cœlos, & descendit. huius scalæ latera sunt humilitas, & obedientia gradus fuerunt in ea donorum, & virtutum, huic infixus est dominus sicut suo thalamo in incarnatione. Psa. 18. Ipse tãquam sponsus procedens de thalamo suo.

Secundò tangitur in hoc somnio Iacob contemplatiuorum motus, Motus enim contemplationis triplex est secundum Dionysium, scilicet rectus, & obliquus, & circularis. Rectus ergo motus tangitur per angelorũ, id est contemplatiuorum ascensum, obliquus tangitur per descensum, quia ille, qui ascendit sursum, cum descendit, motum suum reflectit, & obliquat à sursum in deorsum. Motus autem circularis tangitur, cum subditur, Dilataberis ad orientem, & occidentem, septẽtrionem, & meridiem. Per has quatuor partes cœli circulariter sol mouetur. Igitur isti angeli sunt contemplatiui, & spirituales, qui sunt quasi homines cęlestes, & angeli terrestres: hi ascendunt contemplando, & descendunt se humiliando, & sicut dicit Ambrosius. Qui vult per scalam ascendere, oportet, quòd manibus, & pedibus se teneat: manus opera, pedes cogitationes, & affectiones. Vel, vt aliqui exponunt, Isti angeli sunt prælati, qui ascendunt per contemplationem, & descendũt per actionem. Vel angeli sunt prædicatores, qui quandoque debent ascendere prædicando sublimia, quandoque descendere prædicando humilia. Sequitur motus tertius, quia dilataberis ad oriente, scilicet per originem virtutum, & occidentem occasum vitiorum, ad meridiem per feruorem affectionum, ad septentrionẽ siue aquilonem per expugnationẽ diabolicarum suggestionum.

Tertiò, tangitur contemplatiuæ vitæ fructus, cum dixit dominus, Terram in qua dormis, tibi dabo, Terra enim hæc cœlestis patria est, in qua erit perfecta quies secundum illud Psal. 4. In pace in idipsum dormiã, & requiescam. Vnde in hac terra debet caput nostrum, idest mens tanquam in puluinari se ponere, vt quiescat à temporalium cura. Hãc dabit nobis deus, si in ea per contemplationem, & desiderium peregrinamur, & conuersamur. Ge. 17. Dabo tibi terram peregrinationis tuæ. Quia verò in prædicto somnio dicitur, quòd Iacob vidit innixum scalæ dicentem sibi, &c. Notandum est, quod (sicut dicunt somniorum interpretes) apparitio domini in somniis potest habere variam expositionem, vel significationem. Nam dominus per somnium aliquando apparet vt tacens, aliquando verò vt loquens, aliquando verò vt patiens. Quãdo igitur alicui per somnium dominus apparet, vt tacens, & nihil loquens, si ille, q hoc vidit peccator est, significat, quòd conuertetur ad Deum, & finiet in præsentia dies suos. Si verò sit iustus, & sanctus, significat, quòd glorię eius augmento apud Deum proficiet, gaudium habiturus. Si verò talis qui hoc videt sit homo in potestate constitutus, puta rex, vel princeps, significat; quòd inueniet gaudium; & victoriam de inimicis. Quandoque verò dominus per somnium apparet, vt alicui loquẽs; & tunc siue loquatur aliquid pertinens ad futurorum promissionem; sicut locutus est hic Iacob; siue aliquid pertinens ad conuersionem, sicut aliquando loquitur peccatoribus; siue ad confortationem; sicut aliquando loquitur iustis tribulatis; & in afflictionib' positis, vel alio quocunque modo loquatur; quicquid dicit; retinendum est. Quandoque verò dominus in somniis apparet;

apparet, vt crucifixus, vel imago ipsa crucifixi, & tunc, (vt dicunt) signat patientiam, & victoriam in tribulationibus. Vnde si quis videat in somnio se adorare imaginem domini nostri Iesu Christi, aut osculetur, aut deprecetur, si quidem rex est, & ipse inueniet victoriam de inimicis, & gaudium in gloria sua. Nã crux post crucifixionem Christi maximas victorias designat, & omnis calamitatis amissionem. Quod si aliquis de populo videat hoc, consequitur gaudium, & pro quo interpellauerit obtinebit. Sed si solùm videatur imago Christi absque cruce, minus erit gaudium, vel victoria. Et nota etiam hic de imaginibus, quòd illæ, quæ in somnio apparent sine auro, significant euētum rerum potiorem. Nam illæ, quæ apparent cum auro, quandoque tribulationem portendunt. Hæc dicunt somniorum interpretes, quæ ego referendo tantum, non asserendo hic pono: an vera vel falsa sint, fateor me nescire. Dicit Arist. de som. & vigi quod neque est eis totaliter credendũ, neque totaliter discedendum. Et ideo euenientia somnia (vt ipse dicit) neque idoneum est cõtemnere, neque oportet ab eis facilè persuaderi, præcipuè, quia spiritus mendax plerunque in visione, vel somnio, vt possit decipere hominem in forma Christi legitur apparere. Sic enim beato Martino per exteriorem visionem sensibilium in forma Christi apparuit purpuratus, quẽ tamen ille per spiritum cognouit atque confudit. In vitis quoque patrum refertur, quòd monachus quidam audiẽs facta magna Moysi, cordis spiritu cœpit eum præferre Christo, qui sequente nocte per somnium vidit Moysen cum choro angelorum stantem in vestibus albis, Christum verò nigris indutum vidit in choro hominum: propter quod insipiens monachus à fide Christi desciuit, & factus est Iudæus.

Corporis Christi in sacramento, quod siquidem illi libro intus, & foris scripto à Diuo Ioanne praeuiso, comparatur, septem arcana maximam admirationem afferentia naturalibus exemplis elucidatur.

Cap. IX.

CORpus Christi sub sacramẽto assimilatur illi libro quem vidit Ioaunes. Apo. 5. Vidi, inquit, librũ, qui erat scriptus intus, & foris, signatum sigillis septẽ. Dicitur corpus Christi liber intus scriptus, quia videlicet in se continet cõsolationes, & suauitates notabiles, & mirabiles. Et iterum scriptus foris, quia sacramentis visibilibus tegitur, signatum autem sigillis septem, ponitur propter septem mirabilia, quæ sunt ibi.

Primum est, quòd fit de pane non mutatum, sed manens idem, & ponitur à quibusdam exẽplum, sicut cognitio mea, mediante voce, fit tua, manens mea.

Secundum est, quòd tanta magnitudo sub tam parua specie tota latet. Et ponunt quidam exẽplum, sicut in parua pupilla oculi totus mons magnus recipitur, vel videtur.

Tertium est, quòd totum corpus per os hominis intrat non diminutum eadem potentia, (vt quidam dicunt) qua clauso vtero de Virgine exiuit, & etiam de sepulchro.

Quartum est, quòd comeditur non consumptum, & nõ diuisum. Et ponunt aliqui exemplum in sensu visus, sicut viror herbæ ab oculo videntis quasi quidam eius cibus suscipitur, nec tamẽ ipsa herba minuitur, vel diuiditur.

Quintum est, quòd ab immundis tangitur sine contagione sui, sicut lumen Solis recipitur in re fœda, nec tamen fœdatur.

Sextum est, quòd à pluribus sumitur, & in pluribus locis conficitur, nec tamen augetur, vel minuitur: sicut si multæ candelæ ab vna accendantur, illa vna propter hoc non minuitur, nec augetur.

Septimum est, quòd est ibi quantitas sine quãto, cuius exemplum proprè non est in natura dare, vel alicubi reperire.

Dæmonum (qui iure locustis in Diui Ioannis visione descriptis assimilantur) elatio, tentatio permissa eorum à Domino potestas, malitiæ refrenatio, signique Thau, & quatuor Angelorum super quatuor terræ Angulos assistentes significatio, mirè explicatur.

Cap. X.

DÆmones assimilantur illis locustis, de quibus agitur in visione Sancti Ioannis in Apoc. 9. Vbi dicitur v dixe, quòd exierunt locustæ in terrã, & data est illis potestas sicut habent potestatem scorpiones terræ: & præceptum est illis ne læderent fœnũ terræ, nec omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis. Vbi primò nota dæmonum elationem per similitudinem locustarum: assimilantur enim dæmones locustis, & propter ascensum superbiæ, quia locustæ in altum saliunt, & sic dæmon per superbiam Isa. 43. In cœlum conscendam, &c.

Item propter casum ruinæ: quia locusta post saltum nimium cadit. Isa. 14. Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, &c.

Item propter continuationem malitiæ, quę notatur in lõgitudine crurum posteriorum, quia semper in malitia perseuerant.

Secundò attende dæmonum tentationem: quia exierunt in terram, scilicet ad tentandum homines. & dicũtur exire, scilicet à Dei ordinatione, Deus enim tentationes nostras ordinat in bonum nostrum, & profectũ: sed ab hac intentione diabolus exit, quia in suis tentationibus non nostrum profectum, sed casum, & detrimentum intendit. Exierunt etiam de cœlo, vbi creati fuerunt, scilicet de empyreo: quando fuerunt eiecti per superbiam in terram, idest ad tẽtandum homines, qui habitãt in terra. eos enim, qui sunt in cœlo tentare vel molestare non possunt. Vnde pars eorum relicta est in hoc aere caliginoso ad tentandum nos, qui sumus in terra.

Tertiò considera diuinam permissionem, quia data est illis potestas, s. tentandi permissiuè. Greg. Licèt diabolus afflictionem iustorum semper appetat, tamen si ab Auctore nostro potestatem non accipit ad tentationis articulum, nullatenus conualescit. Sequitur, Sicut habent potestatem scorpiones terræ. Scorpiones (sicut glossa dicit) facie blandiuntur: sed cauda pungunt oc-

culté Et ita faciunt dæmones tentantes: quia à principio porrigūt delectationem, & in fine inducunt cruciatum, & afflictionem: & sicut non sentitur punctio acus, sic nec punctio scorpionū, sed postea paulatim diffunditur per totum corpus, & moritur punctus. & similiter decepti à dæmonibus quando peccant, non sentiūt deceptionem, sed tandē miserabiliter puniuntur. Prou. 5. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem illius amara quasi absynthiū.

Quarto nota diabolicæ malitiæ refrænationē, quia præceptum est illis, ne læderent, &c. Et hoc præceptū, est dæmonum refrænatio, ne tantum noceant quātum vellent, vel quantū possent si permitterentur, quia nullus eis posset resistere. Restringitur autem eorum potestas contra electos, & saluandos: quorum quidam sunt incipientes, & isti intelliguntur per fœnum: quidam verò proficientes, & isti per viride. quidam verò perfecti, & isti per arborem designantur. Et nota, quòd non dixit, ne eos percuterent siue tangerent: sed ne eos læderent: quia Sancti, & percutiuntur interdum exterius, & tanguntur, interius, scilicet dum tentantur, sed non læduntur in mentibus, scilicet vt peccatis cōsentiant: vel vt finaliter pereant. Iob 2. Dixit dominus ad Sathā, Ecce in manu tua est: veruntamen animam illius serua. Et per ista tria designantur tres ordines saluandorum, scilicet Noe, Daniel, & Iob, idest coniugati, qui terræ adhærent, & designantur per fœnum: Et continentes, qui virorem corporis seruant, & ideo designantur per viride. Et prælati, qui designantur per arbores quarum rami refrigerium præstant aliis. Est ergo sensus. Præceptum est illis, s. dæmonibus, idest coarctata est potestas eorum, ne læderent fœnum terræ, idest coniugatos in anima, sed in corpore affligant, & interdum corporalia auferant: neque omne viride, idest continentes, virorē pudicitiæ virentes: neque omnem arborem, idest prælatos foliis verborum suorum alios sanantes, & fructibus operum satiantes, vmbra exemplorum, vel consolatione alios recreantes: nisi tantùm homines ab humo dictos, idest carnales. 1. Cor. 3. Cum sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis? qui non habent signum Dei in fronte sua, idest in aperto hoc signum est Thau, quod habet figurā crucis, & est vltima littera in alphabeto Hebræorum, & nominatur siue interpretatur confirmatio. Vnde significat ipsam finalem pœnitentiam, quæ confirmat hominem in bono: hoc autē signo liberantur omnes, qui illud habent. Ezec. 9. Signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium super cunctis abominationibus, quæ fiunt. Et infra: Omnem super quem videris Thau, ne occidatis. Et hoc signum debet haberi non solum in corde, sed etiam in fronte, vbi est locus erubescentiæ, & etiam locus manifestus, vt scilicet non erubescat homo facere pœnitentiam aperte, & nomen Christi aperte prædicare.

Item dæmones conantur maximè impedire prædicatores, quod ostenditur ex visione beati Ioannis, quæ habetur in Apoc. 7. vbi dicitur, Vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terræ, ne flarent super terram, neque supra mare, neque supra vllam arborem. Per illos quatuor angelos intelliguntur vniuersi dæmones, qui dicuntur quatuor propter naturam numeri, quia quaternarius multum diuisibilis est, & ipsi nō intendunt nisi diuisionem facere.

Item quaternarius non est numerus solidus, sed superficialis.

Item suggestio dæmonum superficialis est, non habens soliditatem.

Item dicuntur quatuor, quia Euangelia impugnant, & quatuor vitia præcipuè suggerunt dum tentant. vel quia per quatuor partes mundi fideles tentant. Vnde sequitur, stantes super quatuor angulos terræ, idest in quatuor partibus mundi immorantes, vt omnes tenrēt. vel hoc dicitur, quia ipsi dæmones laborant, vt ponāt homines in angulis, idest in sordibus peccatorum. Nā in angulo sunt sordes, vel in angulo duplicitatis. Sequitur, Tenentes quatuor ventos, idest tenentes, & impedientes omnes prædicatores ecclesię, qui dicuntur quatuor, quia debent habere quatuor virtutes, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, & prudentiam: vel doctrinam quatuor Euangeliorum, quæ significatur, Gen. 2. per quatuor flumina paradisi, vel quia debent prædicare per quatuor climata mundi. & dicuntur venti, quia nubes, idest peccatores in pluuias lachrymarum dissoluunt.

Item quia terræ humiditates desiccant, idest carnis voluptatem, & mentis cupiditatem, & de his quatuor ventis dicitur Iob 28. Qui facit ventis pōdus, & aquas appendit in mensura. Sequitur, ne flarent super terram, idest super illos, qui ad modum terræ sunt arabiles vomere prædicationis, & susceptibiles diuini seminis, neque super mare, idest super fluidos, & instabiles, neque super vllam arborem, idest super illos, qui ad fructificādum sunt habiles: quasi dicat dæmones conati sunt, & nunc conantur quotidie impedire prædicatores, ne prædicent neque bonis, neque malis, neque ad exercitationem bonorum, neque ad reuocationem malorū. Sciunt enim dæmones, quòd nil adeo prodest sicut prędicatio verbi Dei. Glossa, in tempore tribulationis nihil magis necessariū, quàm prædicatio verbi Dei. Ideo nititur diabolus eam detinere in omni loco. Econtra autem dominus sub similitudine etiam quatuor ventorum vocat prædicatores, vt prædicent. Eze. 37. A quatuor ventis veni spiritus, & insuffla super interfectos istos, & reuiuiscant.

Veri ac contemplatiui Ecclesiæ Doctores, Christique imitatores, quatuor animalibus ab Ezechiele descriptis, ac forti Angelo à Ioanne, nec non candelabro aureo à Zacharia præuiso, per doctissimas variásque eorum expositiones comparantur, quásque conditiones sapientes, ac prælati habere debeant, aperitur.

Cap. XI.

Doctores noui testamenti assimilantur illis animalibus, q describuntur in prima visione libri Ezec. 1. Vbi dicitur, Et de medio eius similitudo quatuor animalium, &c. In cuius visionis serie introducuntur hæc animalia, vt copulata, vt figurata, vt pēnata, vt mota, & vt inflammata. Ostenduntur ergo primò fuisse copulata, quia quatuor. Vnde dicit, quòd de medio ignis,

ignis, sicut Grego. exponit, quia supra præmiserat, Et ignis inuoluens similitudo quatuor animalium.

Primò ergo considera tria, primò locũ, qui congruit sanctorum doctorum probationi. Locus enim originis siue egressionis sanctorũ Doctorũ, est de medio ignis, scilicet tribulationis siue persecutionis. Ecc. 27. Vasa figuli, idest Doctores Christi probat fornax tribulationis, sic enim æstuant, vt per impatientiam non destituãtur, Ecc. 41. In medio ignis non sum æstuata, dicit Doctorum ecclesia. Et ideo dicit in Pro. 19. quòd doctrina viri, idest virilis Doctoris per patientiã noscitur, Greg. Tanto minus vnusquisque ostenditur doctus, quanto minus patiens, neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si viuendo nescit aduersa æquanimiter tolerare. Perfecti enim Doctoris est sic aliorum hominum improbitatem patienter sufferre, vt se nouerit ab iniquis sapiẽter obseruare: neque enim propria mundıtia sine tolerantia sufficit, neque tolerantia sine mundıtia valet. Vel de medio ignis, idest ex intimo feruore amoris sancti Doctores procedunt ad opus prædicationis.

Secundò tangitur numerus, qui competit Doctorũ eruditioni, quia quatuor, siue propter doctrinam quatuor Euangeliorum, quam prædicant, siue propter quadruplicem intellectum scripturarum quas explanant, siue propter quatuor mundi partes quas suis doctrinis illustrant, quæ etiam significantur per quatuor quadrigas. Zach. 6.

Tertiò ponitur tropus, idest similitudo quæ competit eorum perfectioni, quia similitudo erat animalium. In animalibus enim est perfectio motus, & sensus, quia scilicet sancti Doctores vigẽt sensu discretionis, & motu boni operis, Ipsi enim sunt animalia, quibus dominus manum suæ largitatis aperit, & eis benedictionem suæ gratiæ affluenter infundit. Psa. 194. Aperis tu manum tuam, &c.

Secundò introducuntur hæc animalia, vt figurata: habebant enim quantum ad communem figuram similitudinem hominis. Et præmittitur, quòd similitudo hominis erat in eis, siquidem in sanctis Doctoribus est similitudo hominis, idest Christi. Vnde Greg. super Eze. dicit, quod sancta animalia hęc nõ essent, nisi Christi similitudinem habuissent. Competit ergo omni sancto Doctori, vt assimiletur Christo homini secundum illud Mat. 13. Omnis scriba doctus in regno cœlorum similis est homini patrifamilias, idest Christo. Debet enim Christum imitari, & ei assimilari in viuendo sicut Paulus faciebat, qui dicebat Gal. 2. Viuo autem iã non ego, viuit vero in me Christus.

Item in docendo siue prædicando, sicut idem dixit. 1. Corinth. 1. Nos prædicamus Christum crucifixum, &c.

Item faciẽdo 1. Cor. 11. Imitatores mei estote, sicut ego Christi.

Item in patiendo. Vnde idem Paulus dixit: Galat. 2. Christo confixus sum cruci. Deinde describitur horum animalium figura specialiter, quo ad partes eorum, scilicet quo ad facies, quo ad manus, & quo ad pedes.

Primò enim quo ad facies ponit, quod erat in eis quadruplex figura, scilicet hominis, & leonis à dextris, vituli siue bouis à sinistris, sed aquilæ desuper. Per has ergo quatuor facies dicunt quidam mysticè præfiguratos quatuor Euangelistas, scilicet per faciem hominis Matthæum, qui ab humana Christi generatione euangelium inchoauit, dicens Mat. 1. Liber generationis Iesu Christi, &c. Per faciem verò leonis Marcum, quia à rugitu deserti euangelium incœpit, dicẽns: Mar. 1. Vox clamantis in deserto. per faciem autem bouis, Lucam, quia à sacerdotio Zachariæ incœpit principium, dicẽs. Luc. 1. Fuit sacerdos quidam, &c. Nam sacerdotis erat boues immolare, sed per aquilæ faciem, Ioannes accipitur, qui cæteris altius contemplando volauit, suum euangelium ab æterna Verbi generatione inchoando, dicens Ioan. 1. In principio erat Verbum, & verbũ erat apud Deum, &c. Dicit autem, quòd quatuor facies vni, quia omnes quatuor euangelistæ locuti sunt de vno, scilicet de Christo, vel illæ quatuor facies competunt vni, idest Christo. Qui (sicut dicit glossa.) Natus est, vt homo, passus est, vt vitulus: resurrexit, vt leo, ascendit, vt aquila. Et ideo (secundum Greg.) homo, & leo dicũtur esse à dextris, quia Christi natiuitas, & resurrectio erunt omnium generaliter lætitia, quæ per dexterã intelligitur, sed vitulus dicitur esse à sinistris, quia mors Christi apostolis tristitia fuit, quæ tristitia pertinet ad sinistram quia sinistrum dicimus, quod aduersum deputamus (vt dicit glossa.) Aquila autem dicitur esse desuper, quia ascensionem Christi significat in altum, secũdum illud Psa. 67. Ascendisti in altum. Iob 30. Nũquid ad præceptum tuum leuabitur aquila? Moraliter autẽ doctor ecclesiasticus debet esse, vt homo secundum rationem viuendo. Secundum rationem dico à Deo per fidem illuminatam, & secundum diuinà præcepta regulatam, Iuxta illud Psa. 93. Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum.

Item debet esse, vt leo tentationibus resistendo, & aduersa non metuendo. Pro. 28. Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit.

Item vt vitulus seipsum sacrificando. de talibus vitulis dicitur in Psal. 50. Tũc imponent super altare tuum vitulos.

Item debet esse, vt aquila sublimia contẽplando, vel alios ad contemplationem & amorem Dei prouocando. Deu. 32.

Sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos. Vel dicitur doctor esse, vt homo per prudentiam, vt leo per fortitudinem, vt vitulus per temperantiam, & vt aquila per iustitiam.

Quidam verò (vt dicit Hieronymus) per quatuor facies intellexerunt quatuor elementa, quæ dicũntur in esse vna, quia in vno corpore hominis vniuntur. Vnde quamuis in mundo maiori sint distincta, in mundo tamen minori, idest in homine sunt vnita.

Alij verò per has quatuor facies, quatuor principales accipiunt animæ passiones, idest gaudium, tristitiã, spẽ & timorẽ, quorũ quædã sunt de bono, vt gaudiũ de præsenti bono, & spes de futuro. Aliæ sunt de malo, s. vel pꝛ̃senti, vt tristitia, vel futuro, vt timor. Et ideo q̃dã di.

cuntur esse à dextris, quædam verò à sinistris. sed super has debet esse ratio eas modificans, & regulans: & ideo facies aquilæ dicitur esse desuper. Et nota, quòd istæ facies dicuntur extentæ desuper, quia in omnibus intentio, & contemplatio sanctorum super se tendit, sicut dicit Grego.

Item describitur figura eorum quantum ad manus, quia habebant manus ad modum hominis. Vnde dicit, quòd manus hominis sub pennis eorum. Vbi nota, quòd quilibet doctor debet habere manus hominis, id est opera bona, scilicet vt non solùm bona dicat, sed etiam faciat, secundum illud Act. 1. Cœpit Iesus facere, & postea docere. Grego. Prædicator quisque plus actibus quàm vocibus intonet, & bene viuendo vestigia sequacibus imprimat, quàm loquendo quà gradiantur ostendat; sed debent esse manus hominis, idest opera secundum rationem facta. Apostolus Ro. 12. Rationabile obsequium vestrum, sed dicuntur manus esse sub pennis, quia debet esse virtus operis sub volatu contemplationis, scilicet vt sub contemplatiua sit etiam actiua. & debent esse manus in quatuor partibus, quia, scilicet quatuor modis per opera vitæ actiuę proximis seruitur, scilicet vel quantum ad animam, vt docendo, consulendo, & alias spirituales eleemosynas impendendo: vel quantum ad corpus viuum, scilicet reficiendo, vestiendo, & alia necessaria ministrando, vel quantum ad corpus defunctum, scilicet componendo, & sepeliendo, & huiusmodi. vel quantum ad res temporales exteriores, sicut defendendo temporalia iura ecclesiæ, vel aliarum personarum, & huiusmodi. Vel (secũdum Gre. super Eze.) dicuntur esse in quatuor partibus, quia sancti Euangelistæ, qui fuerunt primi doctores noui testamẽti, opus exterioris doctrinæ per quatuor partes mũdi diffuderunt, scilicet per orientem, occidentem, meridiem, & septentrionem.

Item describitur eorũ figura quo ad pedes: quia pedes eorum pedes recti, & planta pedis eorum quasi plãta pedis vituli. In pedibus (sicut dicit glossa) intelliguntur gressus operum, ita, vt sicut per manus intelliguntur opera, quæ ordinantur ad proximum, ita per pedes intelliguntur opera hominis, quantum ad se ipsum. Sicut enim animal gressibile pedibus pergit ad locũ, ita etiam homo spiritualis operibus tendit in Deum. Vnde Augu. dicit, quòd Deo, qui vbique est, non locis appropinquamus, sed bonis studiis bonisque actionibus. Et ideo sicut sine pedibus corpus hominis non pergit. Sic etiã fides hominis sine operibus non proficit. Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. Sed in istis pedibus, idest operibus debet esse rectitudo intentionis, scilicet vt recta intentione fiant. Vnde dicit, Pedes eorum pedes recti, scilicet per rectam intentionem, quia qualis est intentio, tale est opus. Ecc. 51. Ambulauit pes meus iter rectum.

Item debet esse in eis maturitas moderationis: quia cum quadam maturitate, idest grauitate, & modestia debent exequi, & perficere opus intentum. Vnde dicit, quòd planta pedis eorum quasi planta pedis vituli. Vituli enim siue boues (vt dicit Gregorius) cum quadã maturitate siue grauitate incedunt. Vel etiam in planta pedis vituli signatur fortitudo laboris, quia vituli siue boues fortes habent pedes; vt ipse Greg. in Ezech. dicit.

Item in hoc signatur discretio circumspectionis, ex eo, quòd in pedibus vituli, est vnguiũ discretio. Ex quibus patet, quòd opera docẽtium debent esse recta, grauia, fortia, & discreta.

Tertiò, hæc animalia describuntur etiam esse pennata: vnde dicit, Quatuor pennæ vni. Vbi circa eorũ pennas nota quatuor, primò distinctionem, quia quatuor pennæ vni, scilicet ad modum alarum. Istę quatuor pẽnæ, sunt quatuor conditiones, quæ necessariæ sunt cuilibet contemplanti, vt per volatum contẽplationis possit ad diuina leuari. Prima penna est mentis virtus, per quam scilicet anima ad volatum contemplationis disponitur. Est enim animæ contemplanti necessaria virtus moralis, ex eo, quòd virtutes morales vehementiam passionum reprimunt, & sedant exteriorum occupationum tumultus, quibus abstraheretur intentio eius ab intelligibilibus ad sensibilia. Ecc. 44. Homines diuites in virtute pulchritudinis, studiũ habentes. Studium enim pulchritudinis, est studium contemplationis, quòd competit hominibus virtutibus abundantibus.

Secunda penna, est mentis actus, quo scilicet contemplatio incipitur. Et talis actus est lectio, oratio, & meditatio, & huiusmodi. Nam in lectione mens informatur, in oratione eleuatur, in meditatione autem inflammatur, secũdum illud Psa. 38. In meditatione mea exardescet ignis.

Tertia penna, est gradus cõsiderationis, quo scilicet ordinatè anima contemplando progreditur. Et nota, quòd habet contemplatio diuersos gradus, quibus scilicet anima in Dei cognitionem ascendit, secundum illud Psa. 83. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. Vnde Richardus de Sancto Victore sex gradus contemplationis distinguit quibus mens per creaturas mundi in Dei contemplationem ascendit.

Primus gradus est secũdum solam imaginationẽ, cũ attendimus solum res corporales. Vnde in hoc gradu ponitur solum perceptio sensibilium.

Secundus gradus est in imaginatione secundum rationem, prout, s. sensibilium ordinem, & dispositionem consideramus. Vnde in hoc gradu fit progressus à sensibilibus ad intelligibilia.

Tertius est in ratione secundum imaginationẽ, quãdo, scilicet per inspectionem rerum visibilium ad inuisibilia subleuamur. Vnde in hoc gradu ponitur diiudicatio sensibilium secundum intelligibilia.

Quartus gradus est in ratione secundum rationem, quando scilicet animus intendit inuisibilibus, quæ etiam imaginatio non nouit. Vnde in hoc gradu ponitur absoluta consideratio intelligibiliũ, in quæ per sensibilia deuenitur.

Quintus est supra rationem, quando diuina reuelatione cognoscimus, quæ humana ratione comprehendi non possunt.

Vnde in hoc gradu ponitur contemplatio intelligibilium, quę per sensibilia inueniri non possunt, sed tantum per rationem capi possunt.

Sextus est supra rationem, qñ scilicet ex diuina reuelatione cognoscimus ea, quæ humanæ rationi repugnare

quare videntur, sicut ea, quæ dicuntur de mysterio trinitatis. Vnde in hoc gradu ponitur consideratio intelligibilium, quæ ratio nec inuenire, nec etiam capere potest.

Quarta penna, est Dei intuitus, idest ipsa contemplatio diuinæ veritatis: & in hac contemplantis volatus finitur. Quia huius contemplatio finis est totius humanæ vitæ. Vnde Aug. 1. de Tri. dicit, quòd contēplatio Dei promittitur nobis, vt actionū omnium finis atque æterna perfectio gaudiorum. hic autem cō petit nobis imperfectè, videlicet per speculū in ænigmate, & ideo est quædam inchoatio illius beatitudinis. Sed nota, quod dicit, quòd istarum quatuor pennarum duæ tegebant corpora animalium, quia quam diu sanctorum Doctorum animæ corporibus teguntur, idest quamdiu sunt in hac vita, indigent ad contemplatiuam vitam duobus prædictorum, scilicet virtute morali. Nam à corpore exuta anima, nec sensibilibus passionibus, nec rerum corporalium tumultibus inquietabitur, vel impedietur. Et ideo non indigebit virtutibus moralibus, quæ habent huiusmodi impedimenta reprimere, vel sedare.

Item indigent gradu considerationis, quia scilicet in hac vita non potest anima immediatè leuari in cōtemplationem diuinæ veritatis, sed potius per quosdā gradus in ipsius contemplationem consurgit. Duę autem aliæ pennæ inuicem iungebantur, quia scilicet in alia vita videbitur Deus sicuti est, & erit actus, & contemplatio mentis, cum vno intuitu diuinæ veritatis. Vnde Augustinus dicit, quòd non erunt in patria cogitationes nostræ volubiles ab aliis in alia euntes atque redeuntes, sed totam scientiam nostram vno simul conspectu videbimus. Duabus ergo pennis corpora teguntur, quia scilicet virtus, & gradus contemplātibus necessaria sunt quamdiu anima mortali hoc corpore tegitur. Duæ verò pennę iunguntur, quia scilicet in visione beata mentis actus, & contemplatio vnico & simplici intuitu diuinæ veritatis perficitur. Vel istæ quatuor pennæ, quibus in contemplatione leuatur, sunt illæ quatuor contēplationes, quas beatus Bernardus in libro de consideratione ponit; quarum prima est admiratio maiestatis. Secunda est consideratio iudiciorum Dei. Tertia est recognitio beneficiorum. Quarta est consideratio promissorum. Quarum duæ dicuntur corpora tegere, quia operta, & tecta sunt animæ, quamdiu manet in corpore, scilicet immensitas diuinæ maiestatis, & abyssus iudiciorum Dei: duæ verò inuicem iunguntur, scilicet promissa, & beneficia. Nam promissio beneficiorum fit, & beneficia promissa conferuntur, sed promissio pro mittitur ad consolationem, beneficium verò subsequitur ad satisfactionem. Sed secundum beatum Gregorium, quatuor istæ pennæ sanctorum animalium, sunt amor, & spes, & istæ duæ inuicem coniungūtur, quia scilicet sancti viri, & amant, quæ sperant, & sperant quæ amant. Aliæ verò duæ sunt timor, & pœnitētia: & istæ duæ tegunt, quia timor, & pœnitentia ab omnipotentis Dei oculis mala præterita abscondent.

Secundò nota pennarum situationem, quia habebant pennas in quatuor partibus. Nam penna amoris est in cœlo, penna spei est in Deo, penna pœnitentiæ habet locum in mundo, penna timoris est de inferno. Sed attende, quòd manus dicitur esse sub pennis in quatuor partibus, quia nec amor, nec spes, nec timor, nec pœnitentia est sine opere efficax. Nam amor ex nato ostenditur, spes ex merito concipitur, pœnitentia ex debito satisfacit, timor à malo retrahit, & insuper ad bonum compellit, secundum illud, Qui timet Deū faciet bona. Vel si per pēnas intelligā tur considerationes mentis, tunc sunt in quatuor partibus, quia aliquando Sancti considerant vbi fuerunt, scilicet in peccato, & sic replentur mœrore, aliquādo verò vbi sunt, scilicet in mundo, & sic affliguntur dolore: quandoque verò considerant vbi erunt, scilicet in iudicio, & tunc solicitantur timore: Quandoque autem vbi non sunt, scilicet in cœlo, & ex hoc inflammantur amore. Et ista (secundum Gregorium in mora.) sunt quatuor genera compunctionum, quibus mentes sanctorum hominum vehementer afficiuntur.

Tertiò nota pennarum connexionem, quia iunctæ erant pennæ eorum, alterius ad alterum scilicet, secū dum Gregorium, quia prædicatorum virtus, & sapientia charitatis, & concordiæ pace sociantur: Quamuis enim sancti viri diuersitatem habeant siue etiam distinctionem pennarum, idest diuersa virtutum munera, vel dona gratiarum, tamen dum vnusquisque alteri de virtutis dono, quod habet obsequitur, & econuerso, penna alterius ad alterum mutua vtilitate connectitur, Nam contemplatiuus pro actiuo orat, actiuus verò contemplatiuo necessaria corporis administrat, & sic de aliis. Vnde ad hanc connexionem pennarum hortatur Beatus Petrus dicens. 1. Pet. 4. Vnusquisque gratiam, quam accepit, in alterutrum illam administrantes.

Quartò considera pennarum extensionem, quia facies eorum, & pennæ eorum extentæ desuper. In facie intellige Sanctorum intentionem, quam semper ad Deum vertunt, contra quod de peccatoribus dicitur. Hie. 32. Verterunt ad me terga, & non facies, facies enim est pars anterior, & ideo significat intentionem finis, quæ opus præcedit. Tergum verò siue dorsum, est pars posterior, & ideo significat opus, quod ipsam intentionem subsequitur. Tergum ergo, & nō faciem ad Deum conuertit, qui opus quidem de genere bonorum facit, sed ad Deum intentionem non dirigit. Sed in pennis, quibus volatur in altum, intelligitur Sanctorum contemplatio, de quarum pennarū volatu Psalm. 54. dicit, Quis dabit mihi pennas sicut columbæ? & volabo, & requiescam. Facies ergo, & pē nas animalium extentas desuper Propheta vidit: quia intentio, & contemplatio Sanctorum semper super se tendit, vt cœleste bonum assequi, & obtinere possint, sicut interlinearis glossa dicit.

Quartò hæc animalia erant mota, & impulsa à spiritu. Vnde dicit, quòd vbi erat impetus spiritus illuc gradiebantur. Vbi aduerte, quòd sancti doctores à Spiritu sancto mouentur, impetuosè, continuè, & caute. Et propter primum dicit, vbi erat impetus spiritus.

tũs. Vbi dicit glo. quòd ſicut in malis eſt impetus carnis, ita in bonis eſt impetus ſpiritus: & hunc impetum (ſecundum Greg.) charitas facit: quæ poſt ſpiritum ire compellit. Pſal. 45. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Aqua fluminis eſt gratia Spiritusſancti, qui mediante charitate, animam impellit ad bonum, & perducit ad ineffabile gaudium.

Item continuè, quòd notatur cum ſubditur, quòd non reuertebantur, cùm ambularent. Nam ſicut gloſſa dicit, cum ambularent ad bona, non reuertebantur ad mala. & ideo in bono perſeuerando, & continuando mouebatur. Matth. 10. Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. Sed quia illud verbũ bis ponitur, alia gloſſa quædam exponit de motu recto. Cum ambularent ante, ſcilicet ad ſpiritualia, non reuertebantur retro, ſcilicet ad temporalia, Vnde non erat in eis motus reflexus, ſed rectus. Apoſtolus Phi. 3. Quæ retro ſunt, obliuiſcens, ad ea quæ ſunt priora, extendens me. Hieronymus, Qui ſtiuam aratri tenet, non reſpiciat retro, non imitetur vxorem Loth ne pereat, ſicut Heli, qui aliorum vitio Deum offendit. Sed videtur eſſe contra, quòd alibi dicitur, quòd animalia ibant, & reuertebantur in ſimilitudinem fulguris corruſcantis. Sed dicendum, quòd ibi loquitur de motu contemplationis, ſed hoc de imitatione vitæ ſiue de motu amoris. Vnde illud exponitur, quod ibant ſcilicet per mentis contemplationem, ſed non diu in ea eſſe valentes, reuertebantur ad actionem: ſed quia ex contemplatione ipſa anima inflammabatur, & illuminabatur. Ideirco ſubditur, quòd reuertebantur in ſimilitudinem fulguris corruſcantis, ideſt inflammãtis, & illuminantis. Nam per eos à contemplationis arce deſcendentes, cœleſte lumẽ nobis ſpargitur, vt gloſſa dicit.

Item mouentur cautè: quòd notatur, cum dicit, quòd vnumquodque eorum coram facie ſua ambulabat, ſcilicet ſemper ſibi præſens, ſemper diiudicãs, quid bonum, vel quid malum, in quo creſcat, in quo decreſcat, Apoſtolus Phi. 5. Videte quomodo cautè ambuletis.

Quintò quoque hæc animalia deſcribuntur, vt inflammata, & oſtenduntur ſancti doctores inflammati quatuor modis, ſcilicet ad modum ſcintillarum, ad modum carbonum, & ad modum lampadarum, & fulgurum. De primo enim dicit, & ſcintillæ quaſi aſpectus æris candentis, quod ſecundum gloſſam refertur ad ſanctorum prædicatorum doctrinam, quorũ verba ſunt ſubtilia, & ideo ſunt, vt ſcintillæ.

Item ſonantia vt æris.

Item feruentia, & ideo candentia. Vel poteſt exponi, quòd ex ſanctis doctoribus emicant ſcintillæ exẽplorum, auditus verbum, & eſt in eis candor affectionum, vel ſcintillant orationibus, ſonant in prædicationibus, excandeſcunt in affectionibus. Gloſſa quaſi æris candentis, quia plus ardent deſiderio, quàm proferant verbo.

Secundò ſancti Doctores inflammantur ad modũ carbonum. Vnde dicit, quòd ſimilitudo animalium, & aſpectus eorum, quaſi carbonum ignis ardentium. Carbonibus enim ardentibus aſſimilantur ſancti Doctores, quia ipſi, & in ſe ardent per deſiderium, & alios ſibi adhærentes accendunt etiam ad diligendum Deum. Vnde gloſſa dicit, Si carbonem tetigeris, accẽdetis, & cum ſancto ſanctus eris. Vnde iſti ſunt carbones, qui vaſtant incinerando, ideſt ad pœnitentiã humiliando. Pſa. 119. Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus deſolatoriis, vel vaſtatoribus ſecundum aliã literam. Item qui ſanctificant purificando, ſecundum illud, Sanctificabit eos in igne. Pſalm. 139. Cadent ſuper eos carbones, in ignẽ deiicies eos, in miſeriis nõ ſubſiſtent.

Item qui adiuuant inflammando, ſecundum illud, habens carbones ignis, ſedebis ſuper eos, & erunt tibi in adiutorium.

Tertiò inflammantur ad modum lampadarum. Vnde ſubditur, Et quaſi aſpectus lampadarum. In lampadis enim requiritur munditia vaſis, & ideo fit de vitro: copia liquoris, vnde impletur oleo, euidentia fulgoris, & ideo ſuſpenditur in alto: quæ tria ſignant in ſanctis viris puritatem carnis, deuotionem mentis, & claritatem ſiue fulgorem ſanctæ opinionis. Vnde gloſſa dicit, quod ſanctorum aſpectus eſt quaſi lampadarum: quia opinionem bonam à lumine aliorum, longè lateque diffundunt. Cant. 8. Lampades eius lampades ignis atque flammarum.

Quartò ſunt inflammati ad modum fulgurum, & ideo ſubditur. Et erat viſio diſcurrens in medio animalium ſplendor ignis, & de igne fulgur egrediens. Sic in medio animalium ideſt in cordibus Sanctorũ: quia medius locus attribuitur cordi ſecundum illud Pſal. 21. Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens in medio ventris mei. Eſt viſio contemplationis Dei non per ſimplicem mentis intuitum, ſicut eſt in patria, vbi Deus immediatè videtur: ſed eſt viſio diſcurrens per rationis diſcurſum, prout Rom. 1. inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, vnde diſcurrũt ex creaturis, quæ ſunt effectus Dei procedendo in contemplationem creatoris, & in tali contemplatione eſt ſplendor, & ignis, & fulgur: quia ſcilicet contemplatione ſanctorum fulget ſplendor diuinæ cognitionis. Pſalmus 138. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcet nimis. Iſa. 63. Implebit ſplendoribus animam meam.

Itẽ ardet ignis diuinæ dilectionis. Pſal. 38. In meditatione mea exardeſcet ignis.

Item fulgurat zelus fraternæ ſaluationis. Nam in ſancto viro illuminato, & inflammato in contemplatione accenditur zelus etiam fraternæ ſaluus. Vnde egreditur fulgur, ideſt verbum prædicationis, vel exemplum conuerſationis proximorum corda terrens, illuminãs, percutiẽs; & accendens ſicut fulgur. Vel nota, quòd in medio animalium, ideſt in Sanctorum cordibus eſt ſplendor ignis, cum ardent in amore Dei, & ſplendor fulguris, cum in dilectione feruentur proximi. Vel (ſecundum gloſſam) eſt in Sanctis viſio diſcurrens, cum meditantur ſcripturas, quia dum hiſtorias diſcurrendo percurrũt, Spiritusſancti ſacra-

menta

menta cernunt,sed est in illis splendor ignis,dum cō templantur res diuinas: quia in tali contemplatione mens inflammatur charitate, & illustratur veritate, sed splendor fulguris est in eis dum considerant res: vnde Greg. dicit: Quamcunque creaturam inspicimus,Dei nouitatem fulgurat,dum in creaturis se creator manifestat.

Item doctor ecclesiasticus assimilari debet illi angelo forti,de quo habetur in visione Ioannis Apo. 10. vbi dicitur: Vidi alium angelum fortem descēdentē de cœlo amictum nube, & iris in capite eius:& facies eius erat sicut Sol,& pedes eius tanquam columnæ ignis,& habebat in manu sua librum apertum, & posuit pedem dextrum suum super mare.sinistrum verò super terram. Vbi notantur octo,quæ doctor ecclesiasticus debet habere.

Primum est obedientia,per quam assimiletur angelo,Nam præcipua est in angelis obedientia creatori, Psal. 102. Benedicite domino omnes angeli eius, potentes virtute qui facitis verbum eius ad audiendum vocem sermonis eius.Vbi nota, quòd ex obedientia dura iniuncta quidam prouocantur ad iram,& murmurant,& maledicunt. contra quod dicit, Benedicite Domino.Quidam verò ad implendum se impotētes,& infirmos dicunt, & asserunt, contra quod dicit,potentes virtute. Quidam verò,quòd audiunt implere differunt, & negligunt,& contra hoc additur, Qui facitis verbum eius.Iac. 1.Estote factores verbi, & non auditores tantùm. Alij quandoque se excusant:quòd non intellexerunt siue audierunt: contra, quod subinfertur, ad audiendum vocem sermonis eius.

Sunt ergo veri obedientes ad modum angelorum, intenti ad audiendum, prompti ad obediendum virtuosi ad exequendum, mansueti ad sustinendum. Et talis angelus debet esse doctor ecclesiasticus, Mal. 2. Legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est.

Secundum est patientia. Vnde dicitur,forte scilicet in tolerando, vel fortem in operando, & expugnando sicut fuit Iudas Machabæus, de quo dicitur. 1. Machab. 2. Iudas Machabæus fortis viribus à iuuentute sua,sit nobis princeps militiæ,& ipse aget bellum populi.

Tertium est humilitas, quæ notatur cum dicitur. Descendentem scilicet per humilitatem de cœlo,idest de altitudine superbiæ, de qua dicitur. Isa. 24. In cœlum conscendam, & super astra cœli exaltabo solium meum,vel per descendentem de cœlo;idest altitudine contemplationis ad ministerium actionis.

Quartum est misericordia,quæ notatur cum dicitur,Amictum nube. Assimilatur enim misericordia nubi,eo quòd refrigerium præstat, secundum illud Eccl. 35. Speciosa misericordia domini in tempore tribulationis,quasi nubes pluuiæ in tempore siccitatis.

Quintū est iustitia, vnde dicit,Et iris in capite ei⁹. Et sicut in iride est cæruleus color adiunctus igneo, ita in doctore,vel prælato debet misericordia iustitiæ sociari. Psa. 84. Misericordia,& veritas, obuiauerunt sibi. Hæc ergo iris misericordiæ,& iustitiæ debet esse in capite,idest in prælato siue principe.

Sextum est sapientia,quæ notatur cum dicitur, Et facies eius sicut sol. Assimilatur enim sapiens, soli nō solum ratione claritatis, sed etiam ratione firmitatis secundum illud Eccl. 27. Homo sanctus in sapientia sua manet sicut sol. Attribuitur etiam sapiētia faciei, quia sicut dicitur Eccl. 24. Sapientia hominis lucet in vultu eius.

Septimum est affectionum rectitudo,quæ notatur ibi. Et pedes eius sicut columna ignis. Notatur enim affectiones in pedibus,sed erectio domus,& aliorum sustentatio in columna:sed feruor,& incēsio in igne, scilicet amoris,& ideo ex his colligitur, quòd doctor ecclesiæ debet esse affectuosus, ad cœlestia erectus, aliorum sustentatiuus,& ad spiritualia feruidus,Eccl. 48. Surrexit Helias quasi ignis,&c. Octauū est perfecta doctrina,quæ requirit tria,scilicet vt doctor sit eruditus,videlicet in sacra scriptura, quod notatur per hoc,quod habebat librum apertum.

Item,quod sit operosus, vt quod de ore prædicat, opere impleat,quod notatur per hoc, quod habebat in manu.

Item,quod sit discretus, quia aliter debet prædicare carnalibus, & peccatoribus, qui significantur per mare:& aliter iustis,firmis,& fructuosis, qui significātur per terram:vel per mare seculares,per terram verò religiosi significātur:vel per mare existentes in aduersitate,per terram existentes in prosperitate: quibus omnibus diuersa exhortatio congruit. Vnde angelus alium pedem supra mare, & alium supra terram dicitur posuisse:vel pes dexter est amor Dei,quo calcatur mare; idest amaritudo, & aduersitas seculi:pes sinister est amor proximi,qui debet calcare terram,idest omnia terrena,proximorum saluti postponere. Prouer. 12. Qui negligit damnum propter amicum,iustus est.

Item doctor Ecclesiasticus debet esse similis illi cādelabro,quod describitur in visione Zach. 4. dicētis: Vidi,& ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius,& septem lucernæ eius super illud,& septem infusoria lucernis:quæ erant super caput eius,& duæ oliuæ super illud,vna à dextris lampadis,& alia à sinistris. Sic quoque ecclesiasticus doctor esse debet vt candelabrum luminosum per sapiētiam,aureum totum per iustitiā:sed lampas Christus, super caput eius per obedientiam:vel super caput eius,idest mentem fulgens per gratiam:septem autem lucernæ,sunt septē virtutes, scilicet tres theologicæ, & quatuor cardinales:septem verò infusoria sunt septem Spiritussancti dona, quibus septem lucernis,id est septem virtutibus oleum gratiæ siue perfectionis infunditur. Nam dona perficiunt virtutes, duæ oliuæ sunt duæ vitæ fructuosæ,idest meritoriæ, scilicet contemplatiua à dextris, & actiua à sinistris, quæ omnia debent esse in perfecto Ecclesiæ.

Item doctrina catholicorū doctorum differt à doctrina hæreticorum,sicut differebant illi duo calathi: qui describūtur in visione. Hie. 24. vbi dicitur, Ostēdit mihi Dominus,& ecce duo calathi pleni ficubus, positi ante tēplū Domini, Calathus vnus ficus bonas habebat

habebat nimis, vt solent ficus primi esse temporis: & calathus vnus habebat ficus nimis malas, quæ comedi non poterant, eo quod essent malæ: Isti enim duo calathi, sunt doctrina catholica, & hæretica: sed doctrina catholicorum doctorum est calathus bonis ficubus plenus, idest bonis verbis, & sinceris, quales solent esse fructus primi tēporis, idest similes doctrinis, & verbis prophetarū, qui fuerunt tēpore prioris testamenti. Nam doctrina noui testamenti non discordat à veteri secūdum intellectum mysticum. Vel fructus primi temporis, sunt documenta Apostolorum, & discipulorum, qui fuerunt in ecclesia primitiua, à quibus moderni doctores catholici non discordant. Sed calathus alius, est hæreticorum doctrina continens pessimas ficus, idest pessimas, & erroneas opiniones. Vnde à catholicis viris comedi, idest recipi, vel acceptari non possunt, eo quòd pessimæ sunt. Sed ambo calathi dicuntur esse ante templum Domini: quia vtraque doctrina propalata est in ecclesia Christi, quā quam vna acceptata, & altera reprobata sit.

Spiritussancti dona septem eorūmque opposita vitia capitalia per Pharaonis somnij lucidam interpretationem clarè describuntur. plurimorūmque somniorum explanatio congrua affertur.

Cap. XII.

Dona Spiritussancti sunt septem, quæ à septem oppositis vitiis euacuantur: & hoc ostēditur ex somnio Pharaonis, quod habetur Genes. 41. vbi dicitur, quòd vidit Pharao somniū: Putabat enim se stare super fluuium, de quo ascendebant septē boues pulchræ, & crassæ nimis, & pascebantur in locis palustribus. Aliæ quoque septem emergebant de flumine fœdæ, confectæque macie, & pascebantur in ipsa amnis ripa in locis vberrimis virentibus, deuorauerúntque eas, quarum mira species, & habitudo corporū erat. Moraliter, fluuius est Spiritussanctus, de quo Apoc. 22. Ostendit mihi fluuium aquæ viuæ splendidū tanquam crystallum, procedentem de sede Dei, & Agni, idest de substantia patris, & filij: de hoc flumine ascendunt septem boues, idest septem dona: quæ dicuntur ascendere, quia nos ascendere faciunt, & designantur in bobus, quia scilicet faciunt nos bonorum operum fructibus abundare, sicut boues terram. Dicuntur autem pulchræ, inquantum animam spiritualiter informant. Nimis autem, idest valde crassæ dicū tur, eo, scilicet, quòd animam mirabili dulcedine, & virtutum abundantia implent. Loca autem palustria in quibus pascuntur, sunt humilium corda, de his septem donis dicitur, Isa. 11. Requiescet super eum, scilicet Christum humilem, spiritus sapientiæ, & intellectus, spiritus scientiæ, & pietatis, spiritus consilij, & fortitudinis, & replebit eum spiritus timoris domini. Per septem autem boues tenues & fœdas intelliguntur septem vitia: quæ designantur in bobus, qui terram vertunt, quia scilicet cor deprimunt, & terrenis actionibus inuoluunt: hæc emergunt de flumine, idest de instabilitate & fluxibilitate mētis humanæ. sensus enim, & cogitatio humani cordis prona sunt in malum ab adolescentia sua. Dicuntur autem fœdæ, quia mentem scilicet hominis maculant, & cō uersationem deformant.

Item sunt confectæ macie, quia euacuant pinguedinem gratiæ, & virtutum.

Item pascuntur in ripa amnis. Amnis enim continuè fluens, est vita humana, cuius duæ ripæ sunt, spiritus, & caro, in quibus sunt loca vberrima, & virentia, scilicet diuersæ potentiæ animæ, & diuersæ partes corporis, in quibus est viror, idest vigor virtutis, sicut in intellectu virtus cognoscitiua, in voluntate virtus appetitiua, & sic de aliis, similiter in partibus corporis sitæ sunt vires animæ, vt in oculis vis visiua, in auribus vis auditiua, & sic de aliis, nec est aliqua particula corporis in qua non sita sit aliqua animæ vis. Vnde ista sunt loca virentia, idest viribus spiritualibus plena.

Item sunt loca vberrima per abundantiam actionū. Nam in intellectu abundant cogitationes, in voluntate affectiones, in phantasia imaginationes, & sic de aliis. In istis ergo partibus, seu viribus pascuntur septem vitia, quia auaritia pascitur in visu. Vnde vocatur. 1. Io. 2. concupiscentia oculorum.

Item gula pascitur in gustu, luxuria in tactu, superbia in appetitu. Est enim superbia appetitus propriæ excellentiæ, & sic de aliis variis.

Item deuorat boues speciosas, idest spiritussancti dona. Nam plenitudinem sapientiæ deuorat luxuria, quia facit spiritualia desipere. Nam animalis, idest carnalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei, donum verò intellectus deuorat gula, quia generat hebetudinem sensus circa intelligibilia, vt dicit Gre. 31. Moral. Donum verò scientiæ deuorat auaritia, quia peruertit rectum iudicium, dum auarus iudicat temporalia esse æternis præponenda, in eis finem suum cō stituens, sed donum pietatis deuorat inuidia beneuolentiam excludens. Donū autem consilij deuorat ira, quæ ad omnia præcipitanter ducit, quod est contra consilium, sed donū fortitudinis deuorat acidia, quæ reddit mentem debilem, & grauem. Donum autem timoris deuorat & excludit superbia, quæ præsumptuosum, & audacem facit. Sed secūdum Greg. 2. Moral. aliter accipiuntur ista donis opposita, quia sapientiam deuorat stultitia, intellectum hebetudo, scientiā ignorantia, pietatem duritia mentis, consilium præcipitatio, fortitudinem torpor, timorem verò superbia, siue præsumptio. Sed notandum circa prædictum somnium, quòd sicut dicunt somniorum interpretes, somnia quæ apparent hominibus de bobus, ad variā referuntur significationem. Nam aliquando referuntur ad hominum potestatem, vnde in somnio (vt dicunt) boues masculini generis principes plerumque significare solent. Et ideo si quis somniet, quòd sedeat super bouem rubri coloris, inueniet potestatē, sed ægrotabunt filij eius, & vxor.

Itē si somniet quis, quòd in alia regione pascat boues tricornes, aut quadricornes, princeps intrabit terram

ram illam,& subiugabit eam sibi tot annis, quot erāt cornua. Aliquando verò referuntur ad temporū qualitatem sicut ex somnio præfato, scilicet Pharaonis apparet, quod Ioseph interpretatus est, dicens, quòd per septem boues pingues, significabantur septem anni vbertatis, per septem verò macilentas septem anni sterilitatis. Vnde dicunt somniorū interpretes, q si quis in somnio inuenerit vnum pinguem bouem, aut plures,& boni,& vberes, anni eum complectētur, & proficiet in opere suo. Si verò vitulum macrum, aut bouem eiusdem modi, subdideritque eos, sibi annum, vel annos malos inueniet,& famem, & detrimētum, & paupertatem, secundum reuuitatis rationem. Quādoque autem referuntur ad diuitiarum prosperitatē. Nam si quis se somniet lac bouinum comedere, inueniet incrementum,& diuitias maiores. Et si quis somniet, quod coriū bouis inuenerit, aut tulerit, diuitias magni principis hæreditabit. Et si quis somniet, quod bouem in domo sua occideret pro quantitate carnis inueniet thesaurum principis cum timore.

Item siquis sumniet se tollere de sanguine bouis, aurum inueniet principis, hæc dicunt somniorum interpretes. Sed quia id, quod dicunt ratione non fulciunt, eadem facilitate contemnitur à plerisque qua dicitur: secus tamen de somnio Pharaonis, de quo (teste scriptura) certū est quòd fuit immissum à Deo. Dixit autem Ioseph Pharaoni. Gen. 40. audito prædicto somnio, Somnium regis vnum est: quæ facturus est Deus: ostendit Pharaoni.

Quatuor Euangelistarū nonnulla figura in numero quaternario designata enarrantur, ac declarantur, eorumque excellentia demonstratur: qui iure optime fidelū doctores, sustentatores, custodes, protectores, ecclesiæq; fabri nuncupantur.

Cap. XIII.

Evangelistæ figurati sunt per illa quatuor animalia, quę in visione imaginaria sunt ostensa Beato Ioāni Apost. vbi dicitur. In medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem quasi hominis, & quartum animal simile aquilæ volanti. Et quatuor animalia singula eorum, habebāt alas senas. Vbi nota congruitatem similitudinis.

Primò propter locum: quia in medio, & in circuitu sedis. Per sedē intellige cœtum prælatorum, in quibus Deus residet alios per eos dirigens,& iudicans. Ps. 46. Regnabit Deus super gentes, Deus sedet super sedē sanctam suā. Quatuor igitur animalia, idest quatuor Euangelistæ dicuntur esse in medio, & in circuitu istius sedis: quia scilicet eorum doctrina ipsi prælati fulciuntur,& proteguntur. Sed si in medio sedis erāt, quomodo in circuitu, vel si in circuitu, quomodo in medio: Ad hoc dicitur, quod sedes in planitiem latam & amplam habere videbatur, vt dicit glosa. Et super planitiem sedis erant animalia, quasi doctores præsidentes, vel subtus, quasi columnæ sustentantes: in circuitu, quasi excubiæ custodientes,& protegentes sedem,& hoc tangit glossa. Ex quibus colligitur, quòd ipsi Euangelistę sunt fidelium doctores, sustētatores, custodes,& protectores.

Secundò nota congruitatem metaphoræ propter numerum: quia quatuor animalia erant,& hoc competit euangelicæ conscriptioni, quiā quatuor euangelia conscripserūt. Vnde ipsi sunt quatuor fabri, qui arma ecclesiæ fabricauerunt, quibus se muniant, & hostes expugnent, de quibus Zach. 1. Ostendit mihi Dominus quatuor fabros & dixi: Quid isti veniunt agere? Qui ait dicens, hæc sunt cornua quæ ventilauerunt Iudam.

Item competit eorum numerus euangelicę diuulgationi: quia scilicet eorum euangelia sunt per quatuor partes mūdi diuulgata,& portata. Vnde ipsi sunt quatuor equi varij, rufi, albi,& nigri, quos misit Dominus, vt perambularent terram. Zach. 1.

Item quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium. Zach. 6.

Item ipsi sunt vectes,& quatuor circuli aurei, quibus arca domini portabatur,& mensa.

Tertiò competit eorum nūmerus euāgelicæ instructioni: quia scilicet eorum euangelia instruunt nos de quatuor, scilicet de credendis, de faciendis, de fugiendis,& de appetendis. Credenda enim sunt articuli fidei, sacramenta,& testamenta, operanda sunt præcepta, consilia,& misericordiæ opera: fugienda sunt peccatum infernus,& purgatorium: appetenda sunt virtutes, sapientia,& vita æterna. Vnde ipsi quatuor euangelistæ sunt quatuor columnæ quæ sustentant velū, idest ecclesiam.

Tertiò est cōgrua hæc similitudo propter aspectū: quia plena oculis ante,& retro, idest habentia cognitiouem de his quæ Deus fecit in principio, & de his, quæ facturus est in fine: vel ante & retro, idest veteris,& noui Testamenti. Vel humanitatis, & deitatis Christi: vel virtutum,& vitiorum: vel bonorūm,& malorum: vel gaudiorum cœli,& suppliciorum inferni. Omnium enim istorum vnum ante, & alterum retro debet esse: vel quia alterum altero dignius, vel alterū fugiendum,& alterum appetendum, Phil. 3. Quæ retro sunt, obliuiscens, ad ea quæ sunt priora, extendēs me ipsum, ad destinatum persequor, ad brauium æternæ vocationis.

Quartò, est similitudo congrua propter distinctionis modum: quia animal primum simile leoni. s. Marcus:& Secundum animal simile vitulo, scilicet Lucas: & tertium animal habēs faciem hominis, scilicet Matthæus: quartum animal simile aquilæ volanti, scilicet Ioānes: cuius expositionis ratio dicta est supra ca. xj. in visione Ezechiel. Si quæritur, cum Ezechiel primo ponit hominem, secūdo leonem tertio vitulum, quarto aquilam, quare Ioannes hunc ordinem non seruauit? Ad quod dicendum, quòd Ezechiel seruauit ordinem historiæ. Christus enim primo fuit natus; vt homo postea terribiliter prædicauit, vt leo, deinde immolatus est, vt vitulus, tandem ascendit in cœlum, vt aquila. hunc ordinē præuidit Ezechiel spiritu prophetico illustratus. Et ideo sic ordinauit animalia sua. Ioānes

nes verò, quia hæc omnia impleta vidit, non iam ordinem gestæ rei narrare voluit, sed magis ad fidem populum inuitare, & non vitulum, non hominem, non aquilam, sed leonem præposuit: vt cognita fortitudine Christi per fidem resurrectionis ascendā: secundus ad vitulum, idest ad fidem passionis, postmodum ad hominem, idest ad fidem naturalis, ad vltimum ad aquilam, idest ad fidem ascensionis Christi, & deitatis ipsius. Nota ergo, quod debet vir euangelicus similis esse leoni in liberalitate, & magnanimitate.

Item vitulo in carnis mortificatione, & laborum perpessione, similis homini in mãsuetudine, & discretione, & similis aquilæ volanti in cœlestium contemplatione, & temporalium despectione.

Quintò est congrua propter volatus instrumentū. Instrumentum enim volatus, est ala, quæ multiplex erat in quolibet. Nam quatuor animalia singula corū habebant alas senas: sex alæ, sunt sex opera misericordiæ spiritualis, quæ in hoc versiculo continentur. Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora. Debet etiam doctor euangelicus habere sex alas, idest sex opera instructionis, quibus scilicet instructus reddatur ad prædicationis officium exercendum.

Prima ala, est lex naturalis, secunda lex Moysi, tertia prophetarum, quarta doctrina euangelica, quinta doctrina apostolica, sexta expositorum doctrina. Possunt etiam istæ sex alæ referri ad vitam actiuam, scilicet ad sex opera misericordiæ corporalis, quæ notantur Mat. 25. Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Istis enim alis volatur in cœlum. Vel per sex alas intellige cognitionē & contemplationem operum sex dierum, quibus anima volat in altum, quia per ipsas creaturas eleuatur in cognitionem Dei, & contemplationem secundum illud Rom. 1. Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.

Christi fideles in primo Angelo figurata quantum peccatori prosit vt ad pœnitentiam reducatur, mirifica Ioannis visione declaratur.

Cap. XIIII.

Fides generat pœnitentiā, & hoc ostēditur ex visione Beati Ioānis quę habetur Apo. 8. vbi dicitur Primus angelus tuba cecinit, & facta est grādo, & ignis mixta in sanguine, & missum est in terram, & tertia pars terræ combusta est, & tertia pars arborū concremata, & omne fœnum viride combustum est.

Primus angelus potest dici fides, quæ est prima virtus, vnde Prud. Prima petit campum dubia sub sorte duelli, Pugnatura fides, & hęc duo facit, scilicet grandinem & ignem. Per grandinem significatur timor inferni, per ignem dolor & contritio peccati. Et hæc duo facit fides, quando miscetur sanguine, idest peccato. Nam anima illuminata per fidem cognoscit pœnā peccati, idest quòd obligatur pœnis inferni, vnde timet, & dolet. Sed quia hæc duo quodammodo ex libero arbitrio oriuntur, ideo dicit tuba cecinit, idest ex voluntate pœnitentis hæc duo produxit. Et hoc est, quod sequitur, quod tertia pars terræ, & tertia pars arborum, & omne fœnum viride combustum est. Per terram intellige terrena bona, quorum tres sunt partes: Prima est pietatis in proximum, secunda necessitatis in seipsum, tertia est voluptatis in corpus proprium: hęc tertia pars comburitur in verè pœnitente, per arbores vero status contemplatiuorum intelligitur ac designatur. Cuius tres sunt partes, prima est desiderium orationis, secunda studium lectionis, tertia exercitium actionis, & hæc comburitur. Per fœnū verò viride signatur voluptas carnis, Iuxta illud. Isa. 5. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Vnde omne fœnum comburi dicitur, quia omnis voluptas carnis per dolorem pœnitentiæ abiicitur. Apo. Gal. 5. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis.

Torrentis aquas iuxta Ezechielis visionem, beatorum gaudia designare edocetur, trésque illi millenarij quid significent, diuersimodè aperitur.

Cap. XV.

Gaudia beatorum designantur in illis aquis, quas per visionem vidit Eze. Dicitur enim, Ecce aquę redundantes à latere dextro cū egrederetur vir ad Orientem, qui habebat funiculum in manu sua, & mensus est mille cubitos, & traduxit me per aquas, vsque ad talos. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad genua. Rursum mensus est mille, & traduxit me per aquam vsque ad renes. Et mensus est mille torrentem, quem non potuit pertransire; quoniam intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transuadari. Per aquas redundantes torrētis, intellige delectationes gaudiosas, & copiosas quibus sancti viri in cęlo fruuntur. Vnde in Ps. 35. Torrēte voluptatis tuæ potabis eos. Et dicuntur redundantes, quia interius animam replebunt, & ex ea corpora redundabunt. Dicuntur etiam à latere dextro, per quod intelligitur cœlestis patria, sicut per latus sinistrum vita præsens. Can. 5. Leua eius sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. Tres autem primi millenarij signant tria gaudia electorum in patria quę finita sunt, & aliquatenus possunt à sanctis comprehendi. primum venit ab infernus, vbi videat iustitiam Dei adimpleri, de quo multum gaudium est eis secundum illud Psa. 57 Lætabitur iustus cum viderit vindictam. Isa. 66. Egredientur, vt videant cadauera virorum, qui præuaricati sunt in me, & erit vsque ad satietatem visionis omni carni.

Secundum venit à mundo de pulchritudine creaturarum. Isa. 60. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum.

Tertium venit de cœlo, de iucunda, & grata societate. Isa. 65. Exultabo in Hierusalem, & gaudebo in populo meo. Sed quartum millenarium, quòd non potest transuadari, est gaudium ineffabile de diuinæ maiestatis visione. Isa. 64. Oculus nō vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te.

Aliqui tamen exponunt; quòd tres millenarij, qui transuadari possunt, & mēsurari; sunt tres sensus scripturæ, scilicet historicus, allegoricus, & tropologicus. Sed quartus millenarius qui non potest transuadari, est quartus sensus, scilicet anagogicus, qui est de secre

tis cœlorum,quæ non possunt in hac vita comprehendi. Vel secundum alios, per primum millenarium aquę pertingentis ad talos,intelligitur gratia incipientium,quia in talis est hominis inchoatio:per secundú millenarium aquæ pertingẽtis vsque ad genua,intelligitur gratia proficientium,quia in genibus est ambulatio,sc[illegible]cet per profectum virtutum. Psl.13.Ibunt de virtute in virtutem.Per tertium millenarium,qui erat vsque ad renes, intelligitur gratia prædicantium qui tanquam viri perfecti debẽt Deo spirituales filios generare.Nam ex renibus est generatio. Apost. Ephe.6. In Christo enim Iesu per Euangelium ego vos genui, sed per torrentem qui non potest transuadari,intelligitur gloria beatorum,quæ inestabilis est.

Hæreses ortum præcipuè à diabolo habuisse, in Ioannis ardentem stellam de cælo cadentem Absinthium vocatam, aquas dulces amaras facientem demonstratur. Hæreticorúmque iniqua malignitas aperitur.

Cap. XVI.

HAereses à diabolo procedunt,& hoc ostenditur visione Beati Ioannis quæ habetur,Apoc.8.vbi dicitur,Cecidit stella de cœlo magna ardens tãquam facula,& cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum, nomẽ stellæ dicitur absinthiũ, & facta est tertia pars aquarum in absinthium,& multi homines mortui sunt de aquis, quia amaræ factæ sunt. Hæc stella magna fuit diabolus qui cecidit de cœlo,idest de loco angelorum vbi creati sunt.Isa.14. Quomodo cecidisti de cœlo lucifer, qui mane oriebaris? Et quamuis iste casus fuerit à principio,tamẽ hic introducitur vbi de hæreticis agitur qui diu postea fuerunt in ecclesia, ex eo, quod casus suus de cœlo causa est,propter quã ipse inducit hæreses, & de peccatis tẽtat,vt scilicet impediat homines ne illuc vadãt vnde ipse cecidit:& sic in casu hæreticorũ,& peccatorum,casus ipse diaboli quodammodo renouatur,sicut causa in effectu. Vel ideo dicitur cadere,quia tũc, quando scilicet hæreses introduxit,contra ecclesiam acrius incepit desæuire. Vnde tunc apparuit malum eius.Luc.10.Videbam sathanam,sicut fulgur de cęlo cadentem.Diabolus autem dicitur stella propter sciẽtiam,sed dicitur magna propter potentiam,& potestatem;ardens autem tanquam facula propter inuidiã. Sapien.2.Inuidia diaboli,mors introiuit in orbem terrarum, & cecidit in tertium partem fluminis & in fontes aquarum. Sic enim diabolus cadere dum homines cadere facit. Fontes sunt magistri, & doctores hæreticorum, qui dicuntur hæresiarchæ: Flumina sunt discipuli eorum. Flumina enim à fontibus oriuntur,& postea currũt in mare.Et sic ab hæresiarchis discipuli nascuntur,qui postea sequẽtes magistros suos corruũt in [illegible]num. Aquæ fontium, sunt populi ab eis decepti [illegible] credentes doctrinis eorum. Apo.18. Aquas quas vidisti vbi meretrix sedet populi sunt, & gentes,& linguæ. Fontes igitur,& flumina sunt omnes hæretici,& mali Christiani, qui sub tertia parte hominum continentur. Nam prima pars est totaliter infidelium,puta paganorum, vel Iudæorum quantũ ad fidem Christi.Alia est totaliter fidelium,puta catholicorum:tertia,ipsorum hæreticorum, qui partim sunt fideles, & partim infideles. Nam quidam confitentur vnum articulum, & negant alium, & partim de Christo benè sentiunt, & partim malè. Et in istam partem diabolus cecidit, quia scilicet per eos doctrinas errorum seminauit, sed quia doctrina eorum peruersa est, & ad infernum ducit,ideo subditur,Et nomen stellæ dicitur Absinthium, quæ est herba amarissima:& ideo per eam rectè significatur hæreticorum doctrina, quæ in se amara est propter falsitatem quam continet,& ad amaritudinem inferni trahit:& facta est tertia pars aquarum in absinthium,idest hæretica doctrina,& diabolica.Et multi homines mortui sunt ex aquis, idest de hæreticorum doctrina,quia amaræ factæ sunt per illos hæreticos malè exponentes:& reuera mortui non tantum morte animæ,sed etiam corporis; quia multi combusti. Et nota,quod aqua, idest doctrina sacræ scripturæ amarescit per falsam expositionem. 4.Reg.2.Ecce habitatio huius ciuitatis optima est,idest sacræ scripturæ,sed aquæ pessimæ sunt,idest expositiones hęreticorum peruersæ.Sed nota quòd hæ aquæ sacræ scripturæ possunt dulcorari per salis appositionem, idest per veræ sapientiæ elucidationẽ. Vnde 4.Reg.2.Egressus Heliseus ad fontem aquarum misit in illum sal,& ait,Hęc dicit dominus,Sanaui aquas has, & non erit eis vltra mors,neque sterilitas,hoc etiam signatum fuit Exo.15.Vbi dicitur,Murmurauit populus cõtra Moysen, dicens,Quid bibemus?at ille clamauit ad dominum, qui ostendit ei lignum;quod cum misisset in aquas, in dulcedinem versæ sunt,per lignum autem vera sapientia designatur.Prouer.13.Lignum vitę est his,qui apprehenderunt eam,& qui tenuerit eam,beatus.

Ioseph somnium aliáque nonnulla scitu digna describuntur per quæ humilitatem sanctis maximopere prodesse asseritur.

Cap. XVII.

HVmilitas facit Sãctos proficere,& crescere multipliciter: quod ostenditur ex somnio Ioseph Genes 37. Vbi dicitur, quod vidit somnium, quod narrans fratribus ait: Vidi per somnium quasi solem,& lunam, & stellas vndecim adorare me. In Ioseph intellige augmentum,& profectum boni,quia sic interpretatur.s. augmentũ & in adoratione ostenditur humilitas,in sole autẽ accipitur feruor dilectionis.Vnde dicitur Iud.5.Qui diligunt te,sicut sol in ortu suo splendet, ita rutilent, sed in stellis intelligitur splendor,siue gratia prædicationis.Dan.12.Qui ad iustitiam erudiunt plurimos,erunt sicut stellæ: sed per luna maximè agit & potest in istis inferioribus.Quòd ergo Luna,Sol,& Stellæ adorando subduntur,signat, quòd in sanctis viris, & feruor dilectionis, & gratia prædicationis, & vigor bene agendi per inclinationem humilitatis proficiunt, & augentur. Iaco. Deus superbis resistit humilibus autem dat gratiam, scilicet & diligendi, & prædicandi,& bene operandi. Notandum autem circa prædictum som-

nium

nium, quòd ſicut dicunt ſomniorum interpretes, ſomnia, quæ apparent hominibus de ſtellis ſuperioribus, variam habere noſcuntur ſignificationem. Nam aliquando referuntur ad hominis dignitatem. Quia magnæ Stellæ ſomniatæ, ſapientes, & potentes deſignant: Prauæ verò, & obſcuræ, viles & inſulſas perſonas. Si cui autem videatur per ſomnium ſe dominũ eſſe ſtellarum, pro quantitate, & qualitate ſtellarum dominabitur populis. Et ſi eſt aptus, & decẽs, erit rex: & huic interpretationi conſonat prædictum ſomniũ Ioſeph. Aliquando verò referuntur ad hominum aduerſitatem, quia ſtellæ cadentes in mare, perditionem populi à rege fieri demonſtrant. Stellæ verò cadentes in terram, aduerſitatem ſignificant, & mala plurima. Stellæ autem deficientes in cœlo, diuitum paupertatem, & defectum ſignificant. Nam cœlum ſimile eſt domui videntis, ſtellæ verò ſubſtantiam, & homines habitantes in ea ſignant.

Quadruplex hypocriſis ſpecies iuxta quadruplicem perſonarum ſtatum in Ioannis viſione ſub Solis Lunæ ſtellarum dieique ſignificatione deſcriptam annotantur, eorúmque diſcrimen aperitur.

Cap. XVIII.

HYpocriſis quadruplex eſt, ſcilicet prælatorum, clericorum, religioſorum, & laicorum, quæ deſcribuntur Apo. 8. in viſione Beati Ioannis, vbi dicitur Percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars eorum, & diei nõ luceret pars tertia, & noctis ſimiliter. Per Solem intelligũtur prælati: quia ſicut ſol totum mundum illuminat, ſic prælati totam Eccleſiã debent illuminare. Mat. 5. Vos eſtis lux mundi.

Item Sol non variatur per crementa, vel decrementa, ſed ſtabilis manet. Sic prælati ſtabiles eſſe debent, vt nec aduerſitate, nec proſperitate, nec detractione, nec adulatione moueantur. Eccl. 28. homo ſanctus in ſapientia ſua manet, ſicut Sol. Horũ tertia pars percutitur, ſed nõ deciditur: quia fidem informem retinẽt, ſed in moribus læduntur. Horũ enim tres partes ſunt. Quia prælatorum quidam ardent & lucent, & hi ſunt prima pars. Alij ardent & non lucent, & hi ſecunda: tertij lucent, ſed non ardent, & hæc pars tertia percuſſa eſt, quia lucet exterius ſimulata ſanctitate, ſed non ardet interius habita charitate, hanc percuſſit dominus. Mat. 23. Vbi dixit Væ vobis Scribæ, & Phariſæi, hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mort[illegible]orum, & omni ſpurcitia, ſic & vos quidem foris apparetis iuſti hominibus, intus autem pleni eſtis hypocriſi, & omni iniquitate. Vel iſtæ tres partes accipiuntur, ſecundum tres conditiones Solis. Sol enim eſt corpus magnum, in quo notatur prælatorum poteſtas.

Item corpus latum, in quo prælatorum fides.

Item corpus calidum ſaltem in effectu in quo prælatorũ charitas. Et hæc eſt tertia pars quæ ferè in omnibus percuſſa eſt: quia & ſi poteſtatem habent, vel ſi deum retinent, feruore tamen charitatis carent. Per Lunam verò deſignantur clerici: quia ſicut à Sole lumen Luna recipit: ſic à prælatis clerici informantur, & quales ſunt prælati, tales ſunt clerici. Eccl. 10. Qualis rector eſt ciuitatis & tales & inhabitantes in ea. Horũ autem tres ſunt partes, quidam nanque ſunt ſcholares, qui frequentant ſcholas: quidam ſunt chorales qui ſequuntur chorum. Alij enim curiales qui ſequuntur curias principum, & regum & prælatorum. Hæc tertia pars percuſſa eſt vitio ſimulationis, & ambitionis. Per ſtellas verò intelliguntur religioſi. Stellæ enim paruæ videntur, & magnæ ſunt, ſicut religioſi parui videntur exterius mundo, magni autem interius coram Domino.

Item ſtellæ noctem illuminant, & religioſi eccleſiam. Philip. 2. Inter quos lucetis ſicut luminaria in mundo.

Item ſtellæ fixæ ſunt, & religioſi ſtant in clauſtro, niſi pauci officiales qui procurãt exteriora negocia. Iudic. 5. Stellæ manentes in ordine, & curſu ſuo, &c. Horum ſunt partes tres, iuxta tria vota quę vouerunt omnes, ſcilicet obedientiam, continentiam, & paupertatem. Prima, & ſecunda partes non ſunt adhuc ita percuſſæ, ſed tertia pars, ſcilicet paupertas iã omnino, & ferè vbique percuſſa eſt, ita vt dicat Apoſt. Phi. 2. Omnes quæ ſua ſunt, quærunt, non quæ Ieſu Chriſti, & hoc eſt, quia refrixit & defecit caritas: cõtra quod dicitur, Non quæ ſua ſunt ſinguli cõſiderantes: ſed quæ aliorum.

Item tres partes, religioſorum ſunt, prælati, officiales, & clauſtrales, & hæc tertia pars pro magna parte percuſſa eſt, & læſa vitio ſimulationis: quia multi ſimulant ſanctitatem donec ſint officiales, vel prælati. Et ſequitur, ita vt obſcuraretur tertia pars eorum, ideſt amitteretur interius lumen illuminans eos ad Dei, & ſui cognitionem.

Quarta hypocriſis eſt laicorum, & hæc tangitur cũ dicitur, Et diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter. Nam nomine diei ac noctis laici intelliguntur, quia ſicut dies à Sole, & nox à Luna, & ſtellis lumen recipit, ſic laici à prælatis clericis, & religioſis recipiunt doctrinam, & informationem. Horum autẽ tres ſunt partes, prima principantium, ſecunda ſeruientium, vt ſunt ruſtici, & huiuſmodi: tertia medium tenentium, qui primis ſubſeruiunt, vt vltimis dominantur: tamen vna iſtarum trium, ſcilicet ſeruientiũ maximè eſt percuſſa, quia ſcilicet omnes illam expoliant, & opprimũt. Vel tres partes laicorum ſunt, quia quidam vidẽtur boni, & ſunt: quidam verò videntur, & non ſunt. Et iſta pars, licet ſit diei quantum ad apparentiam, eſt tamen noctis quantum ad exiſtentiam. Et ideo percuſſa eſt, plaga hypocriſis, & fictæ ſimulationis.

Dei inſpirationem in ſuis electis contemplantibus inuiſibiliter, tenuiter, terribiliter, inſtabiliter, incomprehenſibiliter, & denique vtiliter fieri, per mirabilis Eliphas viſionis exemplum lucida explanatione demonſtratur.

Cap. XIX.

INſpiratio Dei interior qualiter fiat in viris contemplatiuis oſtenditur per exemplũ in viſione Eliphas, quæ habetur Iob 4. Vbi dicitur: Porrò ad me dictũ eſt verbum abſconditum, & quaſi furtiuè ſuſcepit auris mea

ris mea venas susurri eius in horrore visionis nocturnæ, quando enim solet sopor occupare homines, pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt, & dum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meæ, & stetit quædam, cuius non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis, & vocem quasi auræ leuis audiui, Nunquid homo Dei cõparatiõe iustificabitur, aut factore suo purior erit vir. In hac enim visione primo ostẽditur, quòd diuina inspiratio fit inuisibiliter, & ideo vocatur verbum absconditum. Verbum, quia mentem informat: sed absconditum, quia non sensibili locutione, sed inuisibili inspiratione ac perceptione sentitur. Et dicit Gregorius, quòd sentitur per hoc, quòd humanam mentem contingendo subleuat, & temporales cogitationes deprimens æternis hanc desiderijs inflammat, vt nihil etiam, nisi quæ superna sunt libeat, & cuncta quæ inferius de humana perstrepunt corruptione contemnãt. vel dicitur absconditum, quia quale sit non potest sciri, nisi qui percipit. Apoc. 2. Vincenti dabo manna absconditum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Vel alia de causa dicitur verbum absconditum. Namquia pauci sint illi, qui percipiunt dicitur verbum absconditũ quasi paucis inspiratum.

Secundò ostenditur, quòd interior inspiratio percipitur tenuiter Cum subditur, Et quasi furtiuè suscepit auris mea venas susurrij eius. & est sensus quasi furtiuè, idest raptim, & occultè suscepit, idest suscipiendo cognouit auris mea, scilicet interior cordis, venas susurrij eius, idest modos, siue effectus occultæ locutionis, siue inspirationis eius, quæ dicitur susurrium propter tenuitatem: quia susurrium, non plena voce, sed tenui flatu emittitur. Nam quando Deus se nobis plenè, & apertè manifestabit, tunc nobis quasi plena voce loquetur: sed nunc, quia tenuiter se nobis manifestat, quasi susurrando loquitur. Non autem ait susurrium, sed venas susurrij: quia diuina inspiratio diuersis venis, idest diuersis modis, siue causis cordi infunditur, Vnde Gregorius: Quasi venas susurrij aperit nobis Deus, cum latenter insinuat quibus modis ad nostræ intelligentiæ aurem veniat, aliquando enim nos amore, aliquandò terrore compungit, aliquando præsentia quàm mala sunt ostendit, & ad æterna diligenda desiderium erigit: aliquando prius æterna indicat, vt post temporalia vilescant: aliquando mala nostra aperit nobis, & ad hoc vsque, quòd etiam doleamus de alienis malis extendit: aliquando aliena mala nostris obtutibus obijcit, & compunctos mirabiliter à nostra prauitate nos corrigit.

Tertiò fit terribiliter, & ideo subdit, in horrore visionis nocturnæ, &c. Vbi nota causam timoris, Primò ex tempore, quia in horrore visionis nocturnæ De nocte enim homo magis timet, quàm de die. Sed moraliter sicut dicit Greg. Horror nocturnæ visionis, est pauor occultæ contemplationis. Humana etenim mens quo altius eleuata, quæ sunt, æterna considerat, eò de factis temporalibus grauius tremefacta formidat: quia tanto se ream verius cernit, quanto se ab illo lumine discrepasse, quod super se intermicat conspicit: sicque fit, vt illuminata plus metuat: quia magis aspicit à veritatis regula, per quam tam discordat, eámque graui formidine suus ipse profectus quatiat, quæ prius quasi securius nil videbat. Nota etiã, quòd id quod in hoc mundo de diuinis contẽplando aspicimus, nocturna visio dicitur propter obscuritatem: quia modicum, & cum obscuritate de illo summo lumine videmus, & nihilominus propter excessum eius respectu nostri in contemplatione eius inhorrescimus. Vnde Apostolus 1. Cor. 13. videmus nunc per speculum.

Secunda causa timoris potuit esse ex sopore. Vnde dicit, Quando solet sopor occupare homines, pauor tenuit me, & tremor. Homo enim qui soporari ac dormire incipit, facilius terretur quàm ille homo qui plenè vigilat. Sed moraliter per soporẽ intelligitur quies mentis ab exterioribus sollicitudinib⁹, & occupationibus, à quibus quanto magis abstrahitur, ad contemplandũ superna liberior & aptior inuenitur. Cant. 5. Ego dormio, & cor meum vigilat. vnde Gregor. dicit, quòd sancta mens quo magis se à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit: & tanto alacrius ad intima vigilat, quanto se ab exteriori inquietudine occultat. Et hinc est, quòd Iacob in itinere positus, caput ad lapidem posuit, & dormiuit: & tũc habuit visionem de scala Gen. 28. vnde etiam Dominum, & angelos vidit: in quo significatur, quòd in itinere huius vitæ ille est aptus ad diuinas reuelationes, & contemplationes, qui caput ad lapidẽ ponit, idest qui mente Christo inhæret, & dormit, idest ab appetitu visibilium mentis oculos claudit, & à rerum temporalium amore quiescit. Sed sequitur, pauor tenuit me, & tremor, & omnia ossa mea perterrita sunt. Ille enim qui illuminatur ad contemplandam celsitudinem diuinę potentiæ, & rectitudinem diuinæ iustitiæ, pauet considerando diuinam immensitatem, tremit intuendo suam deformitatem, & tetrenuit eius ossa, quia scilicet expauescit etiam de his, quę fortiter se egisse crediderat, scilicet, quando considerat diuinæ iustitię seueritatem. Vnde hoc terrore percussus Dauid dicebat Psalm. 142. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, &c. Nã omnis humanæ vitæ rectitudo ad illam rectissimam diuini iudicij regulam deducta, multipliciter inuenitur obliqua, sicut baculus qui videtur ad oculum rectus, rectissimæ alicui lineæ appositus, statim apparet distortus.

Quartò diuina inspiratio fit instabiliter. & ideo sequitur, Dum spiritus me præsente transiret, inhorruerunt pili carnis meę. Homine præsente, idest ad cõtemplandum Deo assistente, spiritus transit, quia id quod de spiritualibus dulciter videtur non stabiliter, sed in quodam transitu percipitur: quia in illa suauitate non diu mens figitur, eo quod ad semetipsum immensitate luminis reuerberata reuocatur. Sed sequitur, Inhorruerunt pili carnis meæ. Pili carnis sunt quilibet minuti defectus, siue cuiuslibet superfluitatis tenues excessus, qui etiam in iustis, & cõtemplatiuis viris ex carnis eorruptibilitate reperiuntur: sed isti pili spiritu transcũte inhorrescunt: quia dũ homo in arce spiritualis contemplationis eleuatur, etiam huiusmodi tenues defectus, siue excessus perhorrescit, & de illis mente cruciatur. Vel pili qui sunt superfluitates carnis, sunt superfluę

cogitationes meus. Vnde præceptum fuit per Moysen in lege Leuit. 14. quod Leuitæ radetent omnes pilos carnis suæ. Leuitæ quippe assumptus vocatur. oporret ergo Leuitas omnes pilos carnis radere, quia hi qui in diuinis obsequiis assumuntur, debent ante oculos Dei à cunctis carnis cogitationibus mundi apparere. Transeunte ergo spiritu, pili pertimescunt: quia ante compunctionis vim cogitationes superfluæ fugiunt, vt nil fluxum, nil iam temissum libeat: quia afflatam men tem etiam contra semetipsum vtilitationis intimæ seueritas inflammat, vt dicit Gregorius.

Quintò diuina inspiratio fit incomprehensibiliter, quia scilicet non ita fit, vt per eam Deus comprehendatur, idest, vt aperte per essentiam videatur. Et ideo sequitur, Stetit quidam, cuius non agnoscebam vultum. mens enim contemplantis Deum, vsque ad hoc quidē eleuari potest, vt cognoscat Dei immutabilitatem, quā significat per hoc, quod dicit, Stetit quidam. Creatura enim ex se non habet, quod stet: quia sicut ex se nihil est, ita ex se in nihilum tenderet, si eam virtus Dei non teneret. Vnde omnis creatura, quia dependens est à Deo secundum illud Arist. de cœl. & mund. A Deo depēdet cœlum, & tota natura. & secundum illud eiusdem, Ab hoc quidem ente, scilicet Deo, singulis deriuatum est esse, & viuere, his quidem clarius, illis verò obscurius. Ideo ex se nō habet stare, sed fluere. Stare ergo est propriè solius creatoris, qui nulla mutatione variatur. Iac. 1. Apud quem non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio. Vnde ipse immobilis stabilisque manens dat cuncta moueri. Licèt ergo mens contemplantis pertingere possit ad cognoscendam Dei immutabilitatem, scilicet, vt cognoscat ipsum semper stare sicut plerique Philosophi probauerunt primum principium esse immobile, & æternum, tamen ad hoc in hac vita nunquam naturaliter pertingere potest, vt videat Dei faciē, idest vt cognoscat ipsius quidditatē. & ideo subditur, Cuius non agnoscebam vultum. Exo. 33. Posteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris. Posteriora Dei dicuntur eius effectus, ex quibus de Deo cognoscimus potius quid non sit, quàm quid sit, quod esset faciem videre. sed licet ipse Deus in se videri non possit, in sua tamen imagine, idest in suo filio se nobis visibilem tribuit, sicut ipse filius dixit Io. 14. Qui videt me, videt & patrem meum. Vnde subditur Imago coram oculis meis. Ipse enim Dei filius, qui est imago Dei secundum illud Sap. 7. Cādor est lucis æterne, & imago bonitatis illius, mortali nostra carne assumpta etiam coram oculis carnis visibilis nobis apparuit. Ex his, ergo manifestè colligitur, quòd quicquid de Deo per contemplationem attingitur, valde tenuiter, & imperfectè conspicitur. Et ideo subditur, Et vocē quasi auræ leuis audiui. Ista vox auræ leuis est Spiritus sancti inspiratio, quæ, quia secundum modum nostræ capacitatis, & imbecillitatis fit in nobis, ideo est ad modum auræ leuis, idest temperata, & tenuis. Vnde Gregorius: Vox Dei quasi auræ leuis auditur, quia in hac adhuc vita positis contemplatoribus sus nequaquam se diuinitas, sicut est, insinuat: sed sapientibus adhuc mē tis nostræ oculis claritatem suam tenuiter demonstrat.

Sextò, diuina inspiratio fit vtiliter: quia per hanc homo, de Dei æquitate, & de sua humilitate instruitur. Et ideo subditur, quod per istam vocē audiuit, Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur? Quia enim opposita iuxta se posita magis elucescunt (vt dicit Arist. 1. elen.) propter, quod accidit (vt dicit Gregorius) quòd tanto quisque subtilius de tenebris iudicat, quanto ei clarius veritas lucis constat. Ideo eleuatus in Dei contemplationem, quanto melius conspicit rectitudinem iustitiæ diuinæ, tanto clarius cognoscit obliquitatem vitæ suæ. Vnde tunc apertè videt homo, quòd in Dei cōparatione iustificari non potest, quia vt dicit Gregorius Humana iustitia diuinæ iustitiæ comparata, iniustitia est: quia lucerna in tenebris fulgere cernitur, sed in Solis radio posita, tenebratur: tunc etiam cognoscit, quòd si aliquid patitur, iustè patitur, ita quòd de flagello Dei murmurare non debet. Et ideo subditur, Aut factore suo purior erit vir. Gregorius, Quisquis de percussione murmurat, quid aliud quàm iustitiam ferientis accusat? puriorem ergo se vir factore suo extimat, si cōtra flagellum querelā parat: eique se proculdubio præponit, cuius iudicium de sua afflictione redarguit, signanter autem dicit, Factore suo, quia non debet aliquis credere, quod creator creaturam suam quam de nihilo fecit ipse affligere velit, quòd tunc, vt dicit Gregor. Elyphas didicit cum vocē auræ lenis audiuit: quia in consideratione diuinæ maiestatis discitur quàm humiliter in sua animaduersione timeatur, & qui superiora degustat, inferiora æquanimiter tolerat: quia plene intus conspicit quanti æstimet, quod for.s agit.

Hic plures eleganter explanantur Sanctorum visiones, variaque figura conscribuntur, quæ Dei virginem rationaliter designare videntur: cuius prerogatiuæ, dignitates, ac merita ipsiusq; assumptionis mysteria pluribus auctoritatibus ac exemplis patefiunt

Cap. XX.

MAria mater Domini assimilatur illi sedi, quæ per visionem imaginariam ostensa fuit Beato Ioan. Apo. 4. Vidi (inquit) & ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens: & qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis, & sardi, & iris, in circuitu sedis similis visioni smaragdinæ, huic enim sedi assimilatur Beata Virgo.

Primò ratione artificij, quia ad modum, & formam sedis fuit artificiata. Nam sedes est à terra eleuata, inferius clausa, & aperta superius. Sic ipsa fuit eleuata à mundo, clausa peccato, & aperta Deo. Psa. 44. Sedes tua Deus in sæculum sæculi.

Secundò ratione loci, quia posita erat in cœlo, scilicet empyreo, vbi posita erat affectione, & contemplatione, & nunc est ibi glorificata etiam habitatione. Psa. 102. Dominus in cœlo sedes eius. vel posita, idest per fidem firmiter stabilita in cœlo, idest in ecclesia militante.

Tertiò ratione obsequij, quia super sedem sedens, scilicet Christus, qui licet super eam fuerit dignitate, tñ in ea sedit, & quieuit incarnationis humilitate. Eze. 44. Princeps ipse sedebit in ea. Ostendit ibi etiam Beatus Ioannes

Ioannes qualis erat ille sedens, quia qui se. er.simil.as. la.ia.& sar. Duplici lapidi assimilatur saluator noster Christus,ad designandam duplicem naturam in eo,scilicet diuinam,& humanam. Diuina natura in lapide iaspidis designatur quia iaspidis viridis est coloris,qui inter omnes colores magis confortat, & delectat visum, & diuinitatis species super omnia intelligibilia magis delectat,& confortat intellectum. Humana verò natura designatur in lapide sardinis, qui est coloris rubei, quia Christi humanitas rubricata fuit sanguine passionis. Isa. 44 Quare rubrum est indumentum tuum. In visione, seu cognitione harum duarum naturarum totus homo glorificatur. Vnde siue ingrediatur per intellectum ad conspiciendam diuinitatē, siue egrediatur per sensum ad videndam humanitatē in suo Saluatore, pascua inueniet intus in aspectu diuinitatis, foris in aspectu humanitatis.

Quartò ratione ornamenti, quia iris in circuitu sedis ti. vi. sma. Et hic circuitus etiam competit Beatæ Virgini, quæ suam protectionem, virtutem, & gratiam vndique extendit, vniuersam ecclesiam protegens, & adiuuans. Eccl. Gyrum cœli circuiui sola, Duo autem colores principales iridis, scilicet igneus, & ceruleus, sunt duæ virtutes beatæ Virginis, quia igneus est charitas, cæruleus est castitas. Sapi. 4. O, quàm pulchra est casta generatio cum charitate. Pro. 31. Byssus, & purpura indumentū eius. Dicitur etiam esse smaragdo similis propter virorem fidei, quæ in ea nunquam emarcuit.

Item iris est signum clementiæ, & reconciliationis Dei ad genus humanum. Vnde propriè conuenit beatæ Mariæ virgini. Genes. 9. Arcum meum ponam in nubibus cœli, & erit signum fœderis inter me & terrā.

Item iris est arcus sine corda ad nos inclinans cornua in signum, quòd non vult ferire, sed parcere. Vnde etiam significat beatæ Virginis pietatem, & misericordiam, quæ semper filium ad parcendum, & non ad feriendum inducit, dicens illud Ioe. 2. Parce domine, parce populo tuo.

Itē beata Virgo assimilatur illi signo quod vidit Beatus Ioannes apparere in cœlo. Apo. 12. Vbi dicitur, Signum magnum apparuit in cœlo, Mulier amicta Sole, & luna sub pedibus eius, in capite eius corona stellarū duodecim, & in vtero habens, & clamabat. Vbi dignitas matris domini nostri quadrupliciter declaratur.

Primò ex antiquitate in eo, quòd dicitur signum magnū, quia scilicet fuit in antiquo in magnis rebus præfigurata.

Secundò ex natiuitate, quia apparuit, in cœlo, idest in ecclesia militante, scilicet quando nata est.

Tertiò ex claritate, quia amicta Sole, & Luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum.

Quartò ex fœcunditate, quia in vtero habens, & clamabat.

Primò, ergo Beata virgo dicitur signum magnum, quia scilicet fuit ab antiquo magnificè præfigurata. Fuit enim præfigurata Beata Virgo in signo cœli, regni, & in signo belli. De primo dicitur Genes. 9. Arcum meum ponam in nubibus cœli, & erit signum fœderis inter me, & terram. Et assimilatur illi arcui quo ad quatuor præcipuos colores, qui videntur respondere quatuor elemētis, sicut dictum est supra. Ipsa enim habuit colorem igneum in feruore charitatis.

Item hyacinthinum in nitore sanctitatis, cœruleum in compassione pietatis, & gramineum, siue viridem in nitore virginitatis. Est etiam aliud signum in cœlo, cui assimilatur Beata Virgo. Solet enim secundum computistas, Sol in medio mensium ingredi nouum signum. In medio autem Augusti signum Virginis ingreditur: Sol autem, quando est in signo in quo creatus est, maximos dicitur habere effectus. Et ideo in assumptione quæ celebratur in medio Augusti, Sol iustitiæ ingressus est in signum Virginis gloriosæ: quia qui in virgine conceptus fuerat per incarnationem, in assumptionis die ingressus est in eam per glorificationem. & ideo in eam, & per eā magnos effectus imprimit gratiæ, ita vt omnes possint ad eam confidenter accedere.

Item fuit præfigurata in signo regni, idest in sceptro, siue virga aurea Assueri. Nam sicut legitur Hest. 5. Cū rex Assuerus Iudæis esset iratus, Hester regina ad intercedendum se contulit: & rex auream virgam pro signo clementiæ ad eam extendit, & placatus fuit. Hæc virga aurea, est mater nostra virgo Maria, qua mediante Deus humanæ naturæ, siue peccatoribus placatus est. Vnde ipsa data est nobis in signum clementiæ, & misericordiæ, ad quam fugientes liberantur.

Item præfigurata fuit in signo belli, de quo 2. Mac. 8. Dato, inquit, signo adiutorij Dei commiserunt cum Nicanore, & vicerunt. Sic Iudæi, idest confitentes, scilicet, qui Christum, & Beatam Virginem confitentur, & laudant, habent signum adiutorij Dei, scilicet gloriosam Virginem adiutricem, cuius ope diabolum vincunt, & in fugam conuertunt, vnde Proph. hoc signum petens dicebat Psā. 85. Fac mecum signum in bonum, vt videant qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu domine adiuuisti me, & consolatus es me.

Secundò describitur ex natiuitate, quia apparuit in cœlo, idest in ecclesia militate. Tunc enim primò apparuit, quando in mundo nata fuit. Sed nota, quòd beata Virgo apparuit sicut flamma, sicut rota, sicut stella, & sicut fœmina. De primò dicitur Exo. 3. Apparuit dominus in flamma ignis de medio rubi. Hæc flamma fuit beata Virgo diuino amore inflammata, in qua dominus apparuit, dum incarnatus fuit.

Item apparuit sicut rota. De qua Eze. 1. Apparuit rota vna super terram iuxta animalia, quatuor habens facies. Hæc rota fuit Virgo beata. ipsa enim fuit rota dæmonibus terribilis Dicitur enim, quòd leones terrentur, quando audiunt strepitus rotarum. Hæc fuit super terram, idest à terrenis eleuata cogitatione, affectione & conuersatione: iuxta animalia, idest iuxta Euangelistas tempore, & familiaritate: vnde multa eos edocuisse creditur de Christo filio suo, præcipuè beatum Lucam, vnde ipsa habuit quatuor facies, idest notitiam, & fidem omnium quæ quatuor Euangelistæ de Christo scripserunt. vel quatuor facies, idest quatuor virtutes cardinales, scilicet iustitiam, prudentiam, fortitudinē, & temperantiam. Vel quatuor facies, idest quatuor aspectus, quarum vnam ad Deum vertit pro nobis in-

tercedendo. Aliam ad paradisum, idest ad beatos eos lætificando. Lætificantur enim Sancti qui sunt in cęlo, non solum de aspectu regis, sed etiam Reginæ, qua mediante saluati sunt.

Tertiam vertit ad mundum miserando, & protegendo. Quartam vertit ad diabolum exterrendo, & expellendo. Vnde dicitur esse dæmonibus terribilis, vt castrorum acies ordinata.

Item apparuit, vt stella, Mat. 4. Diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuerat eis. Est enim vt stella matutina quæ diem, idest Christum adduxit.

Item, vt stella marina, quę nauigantes per mundi pelagus, ad portum salutis dirigit. Vnde Matt. 4. & stella antecedebat eos vsque dū veniēs staret supra vbi puer erat, scilicet Iesus, qui salus interpretatur.

Item, vt stella vastatiua, scilicet vitiorum. Nume. 24. Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel, & percutiet duces Moab, vastabitque omnes filios Seth.

Item apparuit, vt fœmina. 4. Reg. 7. Apparuit fœmina, cuius filius mortuus erat. Maximè enim in morte Christi filij sui fœmineum & maternum ostendit affectum dolendo, & plorando. Patet igitur, quòd beata Virgo tanquam flamma accendit, & calefacit frigidos in dilectione charitatis, & tanquam stella illuminat dubios in cognitione veritatis: & tanquam rota perstrepens exterret leones, idest superbos timore humilitatis. & tanquam fœmina pia confortat, & securat pusillos in spe suæ pietatis. Et de istis quatuor loquitur Ecclesi. dicens: Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & sanctæ spei.

Tertiò describitur ex claritate: quia mulier amicta sole: vbi ostenditur beata Virgo esse clara, & luminosa à parte inferiori, quia Luna sub pedibus eius.

Itē à parte superiori, quia in capite eius corona stellarum duodecim. Dicit ergo primò, Mulier amicta Sole, idest fulgore gratiæ Spiritussancti. Et hæc gratia fuit septiformis secundum septem dona Spiritussancti, quę fuerunt in ea, quæ scilicet repræsentantur in septem effectibus Solis.

Primus effectus est calefactio, & hic ex dono sapientiæ, quæ calefacit in amore Dei, sui, & proximi. Ecc. 44. Tripliciter Sol exurens montes, idest excelsas mentes inflammans triplici amore, vt dictum est. Vel aliter in amore Dei tripliciter, scilicet toto corde, tota anima, & tota mente, radios igneos exsufflans, idest calidas affectiones immittens. 2. Mach. 1. Refulsit Sol, qui prius erat in nubilo, & accensus est ignis magnus. Spiritus enim gustans Deum per donum sapientiæ, inardescit in amore ipsius. Augustinus: Gustaui, & esurio ac sitio: tetigisti me, & exarsi in concupiscentiam tuam. Ecc. 24. Qui edunt me, adhuc esurient.

Secundus effectus est illuminatio, quæ pertinet ad donum intellectus. Ecc. 42. Sol illuminans per omnia respexit, idest omnia respicere facit in cęlo summa gaudia, in inferno summa supplicia, in mundo pressuras, & angustias, in seipso peccata & negligentias. 1. Mach. 6. Refulsit Sol in clypeos aureos, idest in Christum, & Mariam, & resplenduerunt montes ab eis, idest electorum mentes.

Tertius effectus Solis est denudatio, quia facit vestes exuere: & hoc ad donum consilij refertur: quia docet veterem conuersationem, & secularem vitam deponere. Cant. 1. Nolite me considerare, quod fusca sim, quia decolorauit me Sol.

Quartus effectus Solis est consolidatio: & hæc ad donum fortitudinis pertinet, per quod mens solidatur. Ecc. 27. Homo sanctus in sapiētia sua manet, sicut Sol, idest firmus.

Quintus effectus Solis est regulatio totius vitæ humanæ: & hoc pertinet ad donum scientiæ, per quod scimus conuersari in medio nationis prauæ, vt dicit Augustinus. Vnde Apostolus: Inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo.

Sextus effectus Solis est liquefactio: & hic ad donum pertinet pietatis, quo liquescit anima in compassione proximi. Exo. 16. Cum incalesceret Sol, liquefiebat mānna. Sap. 16. Quod igne non poterat exterminari: statim exiguo radio Solis tabescebat. Flabit spiritus eius, & fluent aquæ.

Septimus effectus Solis est desiccatio humidorum: & hoc ad donum pertinet timoris, quo carnalis concupiscentia desiccatur, Vnde Iaco. 1. Exortus est Sol cum ardore, arefecit fœnum, idest carnem: quia Isa. 40. omnis caro fœnū, & omnis gloria eius quasi flos agri. Propter hos septem Solis effectus dicitur, Lux Solis septēpliciter erit sicut lux septem dierum. Et propter hos septē Solis effectus saluatur homo, & ideo dicitur, Cras erit nobis salus cum incaluerit Sol. 1. Reg. 11.

Secundò Beata Virgo ostenditur fuisse etiam illuminata à parte inferiori: quia Luna sub pedibus eius. Vbi per Lunā designatur mutabilitas quæ est quadruplex: vna naturæ quæ etiam est in Angelicis spiritibus, qui sunt mutabiles per naturam, & immutabiles per gratiam. Iob 4. Ecce qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatem.

Secunda est fortunæ in rebus temporalibus. Eccl. 1. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Tertia est culpæ in peccatoribus, scilicet de culpa in culpam. Os. 3. Sanguis sanguinem tetigit, idest vnū peccatum ad aliud traxit.

Quarta est miseriæ in humanis corporibus. Iob 14. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis, &c. nunquam in eodem statu permanet. Hæc quadruplex Luna, idest mutabilitas fuit sub pedibus Beatæ Virginis.

Primò mutabilitas creaturæ cęlestis, quia scilicet Angeli eius subduntur imperio. Vnde competit ei illud Genes. 37. Vidi per somnium quasi Solem, & Lunam, & stellas vndecim adorare me. Vt per Solem intelligatur suprema angelorum Hierarchia, per Lunam Hierarchia media: per stellas verò Angeli infimæ Hierarchiæ: qui omnes Beatam Virginem adorant, & venerātur. Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas fortunæ. sui infimæ hierarchiæ: qui omnes Beatam Virginem adorant, & venerantur. Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas fortunæ. Eccles. 27. Stultus, vt Luna mutatur: quia secundum quòd bona temporalia fluunt, & refluunt, mutatur animus eius. Istam Lunam Beata Virgo sub pedibus habuit: quia omnia temporalia calcauit per paupertatem volūtariam, quam elegit.

Si enim ista temporalia calcaremus pedibus,& non tãgeremus affectibus, veraciter nostra essent. Deut. 11. Omnis locus,quem calcauerit pes vester,vester erit.Luna tamen quanto magis Soli coniungitur tanto magis luce priuatur:& quanto magis se à Sole elongat, tanto maiore luce coruscat:quia multi prælati quanto magis appropinquant ad Deum per aliquam dignitatem,tanto magis obtenebrantur per iniquitatem: & quãto magis elongantur,dignitates fugiendo,tãto magis illuminantur lumen gratiæ recipiendo.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas culpæ, Vnde dicitur de viro sancto,& perfecto Psalm. 120. Per diem Sol non vret te,neque Luna per noctem.quia anima sancta neque in die prosperitatis cadit in peccatum per amorem malè inflammantem, neque in nocte adversitatis per timorem malè humiliantem. Istam Lunã Virgo Maria sub pedibus habuit:quia nulla culpa in ea vnquam præualere potuit.Et ideo in Psalm. 88.non dicitur Luna simpliciter, sed Luna perfecta in æternum. Luna autem tunc perfecta erit,quãdo sine macula erit, quando scilicet verificabitur,quod dicitur Isa. 30. Erit lux Lunæ sicut lux Solis.Fuit igitur sicut Luna perfecta quia sine omnis peccati macula tam mortalis,quàm etiam venialis.

Nomine etiam Lunæ intelligitur mutabilitas miseriæ.Psa.71.Orietur in diebus eius iustitia,& abundantia pacis, donec auferatur Luna.glossa, idest mutabilitas,quæ per Lunam significatur. Sicut enim Luna crescit,& decrescit,sic & humanum corpus multiplici mutabilitati subditur.Ro.8.Vanitati creatura subiecta est. Et,quia ipsa mutabilitas miseriæ tolletur in resurrectione die nouissimo,subditur ibi, Ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis.Istam Lunam Beata Virgo sub pedibus habet,quia perfectam corporis immortalitatem possidet,& super omnes angelorum ordines in anima,& in corpore glorificata manet. vnde Psalm.17. Caligo,idest humana mortalitas sub pedibus eius,ascẽdit super Cherubin, & volauit vo.super pen.ven. Ipsa igitur Virgo Beata Lunam sub pedibus habuit, scilicet cœlestem naturam ei præsidendo,prosperitatem humanam eam despiciendo,omnem culpam ipsam pœnitus vitando, & humanam miseriam, immortalitatem induendo.

Tertiò fuit illuminata à parte superiori, quia in capite eius corona stellarum duodecim.Istæ duodecim stellæ sunt duodecim eius prærogatiuæ super omnes mulieres, quarum quatuor habuit ex parte corporis, & animæ.

Prima fuit vteri sanctificatio, secunda Angeli salutatio,tertia Spiritussancti superuentio, quarta filij Dei conceptio.

Alias quatuor habuit ex parte animæ.

Prima fuit eius humilitas,quia dixit Luc. 1.Ecce ancilla Domini,&c.

Secunda eius prudentia, quia quæsiuit, Quomodo fiet istud,&c.

Tertia fuit erubescentia, qua turbata est in sermone Angeli.

Quarta fuit charitas, qua seruiuit cognatæ, & quia vino deficiente in nuptijs dixit filio Io. 2. Vinum non habet.Alias quatuor habuit ex parte corporis,quæ fuerunt maternitas sine corruptione, virginitas cum fœcundatione,grauitas sine grauamine, & partus sine dolore.Fuit ergo Mater incorrupta , Virgo fœcunda,sine grauamine grauida,sine dolore puerpera.Et stellæ duodecim,sunt nouem ordines Angelorum , & tres ordines Beatorum,scilicet Martyres,Confessores,&Virgines,qui eam coronant , quia ipsam perpetuò venerantur,admirantur, & laudant. Seraphin enim admirãtur, & laudant in ea charitatem tam succensam:Cherubin sapiẽtiam tam profundam,Throni pacem, & quietem in Deo sic tranquillam , Dominationes tantam super Angelos præeminentiam,Virtutes tãtam miraculorum efficaciam,potestates tantam super dęmones potentiã. Principatus tantam de omnibus regnis prouidentiam, Archangeli tantam de omnibus locis diligentiam, Angeli tantam de singulis personis custodiam , Martyres tantam in tribulatione constantiam, Confessores tantam sobrietatem,& temperantiam,Virgines tãtam puritatem,& mundiciam.

Quartò eius dignitas ostenditur ex eius fœcunditate:quia in vtero habens filium Dei conceptum,scilicet in annunciatione clamabat spiritu, Deum magnificando,quando dixit Luc. 1. Magnificat anima mea dominum.Sed nota,quòd habuit in vtero paternum splendorem.Heb. 1.Qui cum sit splendor gloriæ,&c.

Item niueum candorem.Sap.7.Candor est lucis ęternæ,& speculum sine macula.

Item diuinum odorem,Eccle. 24.Ego quasi vitis fructificaui suauitatem odoris.

Item suauem dulcorem.ibidem. Spiritus meus super mel dulcis,& hæreditas mea super mel,& fauum.

Item cæleste ignem.He. 12. Deus noster ignis consumens est. Ex hoc ergo , quòd habuit in vtero paternũ splendorem, fuit in ea mirabilis claritas , Ambr. Quid mirabilius matre Dei?quid splendidius ea,quam splendor elegit?quid castius ea,quæ corpus sine corporis cõtagio generauit? Quia verò habuit niueum candorem siue splendorem,remansit ibi mirabilis puritas.Can. 4. Tota pulchra es amica mea,& macula non est in te. Ausculmus.Decebat,vt virgo ea puritate niteret, qua maior sub cœlo nequit intelligi.Quia verò diuinum odorem habuit, remansit ibi mirabilis suauitas. Vnde clamabunt adolescentulæ,Trahe me post te,curremus in odore vnguentorum tuorum.Eccle. 24.Sicut cinamomum,& balsamum aromatizans odorẽ dedi. Sed,quia habuit suauem dulcorem , remãsit ibi mirabilis pietas. Vnde ipsa dicitur mater gratiæ,mater misericordiæ. Quia verò habuit cœlestem ignem, remansit ibi mirabilis charitas,per quam diabolum succendebat.Iudi. 9. Percuties eum ex labiis charitatis meæ:per hanc enim omnia aduersa superabat. Can.8. Aquæ multæ non potetrunt extinguere charitatem.

Item Maria mater Domini assimilatur arcæ testamẽti in visione beati Ioannis,quæ habetur Apo. 11. vbi dicitur,quòd visa est arca testamenti Domini in templo eius,& facta sunt fulgura,& voces, & terremotus. Vbi primò nota aspectũ dignitatis , quia visa est arca Dñi.

Secundò situm sanctitatis, quia in loco sancto scilicet in templo.

Tertiò effectum potestatis, quia facta sunt fulgura. Et circa primum nota, quod per arcam Domini intelligitur virgo Beata Maria. Et hoc patet ex tribus, scilicet ex materia, ex mensura, & ex continentia. i. ex ipso contento. Si quidem materia arcæ veteris testaméti, de qua fabricata fuit fuerunt ligna Sethim sicut patet Exo. 25. secúdum autem Hiero. ligna sethim inter cætera ligna habent leuitatem, pulchritudinem, & fortitudinem, & imputribilitatem. Per quæ intelliguntur quatuor virtutes Mariæ. Nam leuitas competit eius paupertati, per quam fuit à terrenis affectibus, & sollicitudinibus exonerata, & alleuiata, Isa. 19. Ascédet Dominus super nubem leuem, idest Mariam pauperem: quæ nubes quidé fuit, quia ex terra nata: sed tamen fuit leuis à mundi affectibus, & solicitudinibus exonerata. Pulchritudo verò cópetit eius puritati, per quam immunis fuit ab omni deformitate peccati. Can. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula nó est in te. Fortitudo aut competit eius stabilitati, scilicet in fide, & patientia Pro. 31. Fortitudo, & decor indumentum eius. Ecc. 26. Columnę aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris. Imputribilitas competit eius virginitati. Sap. 6. Clara est, quæ nunquam marcescit.

Secundò illa arca figurabat Beatam Virginem ratione mensuræ, quia sicut dicitur Exo. 25. Longitudo arcę habebat duos cubitos, & semis, latitudo cubitum, & dimidium, altitudo similiter cubitum, & semis. Iosephus autem dicit, quòd facta est arca quinque palmorum lõgitudinis: quia scilicet Beata Virgo quinque sensus ab initio vitæ vsque ad finem in omni sanctitate longanimiter custodiuit, & seruauit.

Trium autem palmorum erat latitudo, quia restaurationem angelorum, & redemptionem hominum, & totius vniuersi renouationem auidissimè procurabat. Cubitum, & semissem habebat altitudo, quia eius contemplatio plena erat in fide, semiplena in comprehensione. vel certe, quia eius celsitudo humanam, & angelicam naturam excellebat: sed vsque ad filij excellentiam minime ipsa attingebat.

Tertiò figurata est Beata Virgo per arcam ratione continentiæ: quia in arca continebantur tabulæ testamenti. Deuteronomium, & virga Aaron, vrna aurea in qua erat manna. Quæ omnia competunt Beatæ Marię. Custodiebat enim Virgo Beata rigorem disciplinę, qui designatur per virgam, legem decalogi, quæ per tabulas, euangelium Christi, quod per Deuteronomiũ, quæ est lex secunda, & ipsum Christum, qui per vrnam plenam mãna. Vel per ista quatuor intelligitur Iesus Christus, qui in ista arca habitauit. in quo quatuor fuerunt, scilicet diuinitas dulcissima, quæ per manna, anima sapientissima, quæ per Deuteronomium siue secundã legem, caro mundissima, quæ per virgam Aaron, quæ floruit, & spiritus humanus sapientissimus, qui per tabulas testamenti in quo erant scripta Dei mandata, significantur. Templum autem in quo hæc arca fuit, est triplex, primum in quo fuit fabricata, & sanctificata, & illud fuit vterus matris suæ scilicet Annæ beatæ. Dicitur enim tertij Regum octauo. quòd intulerunt arcam Domini in locum suum, in oraculum templi in Sancta Sanctorum. Hæc arca fœderis Domini fuit Beata Maria, quam Deus sterilitatem parentum auferens, & Angelus promissionem deferens, & Ioachim generationi operam præbens, introduxit in locum suum, id est, in vterum Beatæ Annæ, de qua subditur, in oraculum templi. Ipsa enim Anna Beata, templum Dei fuit, cuius oraculum fuit mens ipsius Deo deuota, & orationi dedita: in cuius etiam vtero Beata Virgo post concept omnem sanctificata fuit, vt esset Sancta Sanctorum, id est, super omnes sanctos sanctificata, vel vt ipsa Beata Virgo etiam in vtero matris prępararetur ad generandum Sanctum Sanctorum.

Secundum fuit templum, in quo fuit purificata, templum, scilicet Salomonis, in quo etiam obtulit filium suum, obuiante sancto Simeone. Luc. 2. Venit in spiritu in templum, & cum inducerent puerum Iesum, &c. vt scilicet, nos studeamus animam nostram, dum est in templo corporis, vel mundi, sollicitè purgare, scilicet, per pœnitentiam, & spiritum nostrum Deo offerre, scilicet, per orationem deuotam.

Tertium est templum in quo fuit glorificata: & hoc fuit in assumptione, cùm scilicet, ingressa est templum cælestis gloriæ. Et de hoc templo dicitur, Dominus in templo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius. Ad hoc igitur celebre templum deducta fuit arca. i. Beata Virgo cum honorabili societate, cum ineffabili iocunditate, cum admirabili claritate, & cum terribili potestate.

De primo dicitur figuratiuè 2. Regum. vbi legitur 2. Reg. 6. quòd Dauid, & omnis Israel ducebant arcam Domini cum gaudio, & erant cum Dauid septem chori. Per Dauid intelligitur Christus, per septem choros vniuersitas angelorum: vel tres chori fuerunt ante nouum testamentum, scilicet, Angeli, Patriarchæ, & Prophetæ, & quatuor in nouo, scilicet, Martyres, Confessores, & Virgines, & ipsi Apostoli, qui nutu Dei ad literam interfuerunt eius exequiis. De ista honorabili societate cantat Ecclesia, V. di speciosam sicut columbam, &c. & sicut dies verni circundabant eam flores rosarum, & lilia conuallium. Per flores rosarum (secundum Hieron.) intelliguntur omnes martyres sanguine rubricati. Per lilia omnes Angeli, Confessores, & Virgines.

Secundò, assumpta est cum ineffabili iocunditate, quod significatum est 2. Reg. 6. vbi dicitur Dauid, & omnis Israel deducebant arcam testamenti Domini in iubilo, & clangore buccinæ. Et ibidem, Dauid autem, & omnis domus Israel ludebant coram Domino in omnibus lignis fabrefact is, & cytharis, & lyris.

Circa quod notandum est, quòd (sicut dicit August. super Psalmos, & Hugo de sancto Victore.) Triplex est sonus musicus, Vnus, qui fit cum voce, sicut in cantu. Alius cum flatu, sicut in buccina: tertius cum pulsu, sicut in cithara. Sonus ergo vocis tãgitur cum dicitur, In iubilo, quia iubilatio est cantus modulatio. Sonus flatus cum dicitur in clangore buccinæ. Sonus pulsus in lignis fabrefactis, & citharis. Vnde per hoc dat intel-

ligere, quòd in deductione huius arcæ in templo cœli fuit omnis modulatio siue suauitas musica.

Tertiò, fuit assumpta cum mirabili claritate. Cant. 6. Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgēs? in quo ostenditur, quòd ascendit cum claritate corporali, s. corporis gloriosi, deposita. s. omni obscuritate corporeæ corruptionis, sicut aurora noctem relinquit, & diem adducit. sequitur, Pulchra, vt Luna. Et in hoc ostenditur, quòd cum claritate spirituali, id est, cum anima beata. Sicut enim Luna post Solem saltē quantū ad apparētiam maiorem habet claritatem, sic ipsa post Christum, maiorem secundum essentiam & veritatem, habuit beatitudinem. Sequitur, Electa, vt Sol. In quo ostenditur, quod ascendit cum claritate supersubstantiali, id est, cum filio suo sibi occurrente, qui est verus Sol. Et sequitur adhuc, Terribilis vt castrorum acies ordinata. In quo ostenditur, quòd ascendit cum claritate intellectuali, id est, cum luce Angelica, quia totus Angelorum exercitus ad ipsam venit, & ipsam vsque ad cœlum associauit. Et ideo dicitur, vt castrorum acies ordinata: quia quidam eam præcedebant sicut domicelli, quasi viam tantæ dominæ præparantes: quidam comitabantur sicut baiuli, quasi ipsam ad æthera deducentes: quidam subsequebantur tanquam famuli, quasi eius obsequiis famulantes. Omnes igitur associabant sicut ioculatores deuotis laudes dulcissimas modulātes.

Tertiò, sequitur effectus potestatis: quia facta sunt fulgura, & voces, & terræmotus. Dum enim sic triumphaliter ascenderet, facta sunt fulgura, id est, terrores dæmonum, scilicet, fugientium, & voces Sanctorum iubilantium, & terræmotus, id est, commotio Iudæorum concurrentium: de qua scilicet Iudæorum commotione multa narrantur in libello de Assumptione, quem transtulit Beatus Hieronymus.

Mare vitreum à Ioanne præuisum vitam hanc miseria plenam, quo ad omnia peccata significare affirmatur.

Cap. XXI.

MVndus assimilatur illi mari vitreo, quod Ioannes vidit per visionem imaginariam Apoc. 4. vbi dicitur: Vidi in conspectu sedis tanquam mare vitreum simile crystallo. Est enim mundus mare tumidum per superbiam, liuidum per inuidiam, feruidum per iracundiam, profundum per auaritiam, inquietum per accidiam, spumosum per luxuriam, absorbens per castrimargiam, vbi etiam maior piscis minorem deuorat. Aba. 1. Facies hominis sicut pisces maris. Psal. Hoc mare magnum & spaciosum manibus, &c. Dicitur autem vitreum, propter fragilitatem. 1. Ioan. 2. Mundus transit, & concupiscentia eius. 1. Cor. 6. Præterit enim figura mundi huius. Dicitur etiam simile crystallo propter frigiditatem, & malitiam obstinationis. Eccles. 43. Gelauit crystallus ab aqua.

Christi passiones in Ioseph manipulo figurata, ipsiusque merita, cæterorum Sanctorum merita, & passiones, in fratrum manipulis designata, plurimum excedere definitur.

Cap. XXII.

PAssio, & perfectio Christi excessit passiones, & perfectiones omnium Sanctorum, quod ostensum est per somnium Ioseph, quod habetur in Gen. 37. Audite somnium meum, quod vidi: putabam colligere nos manipulos in agro, & quasi cōsurgere manipulum meū, & stare, vestrósque manipulos circunstātes adorare manipulum meum. Manipulus enim Ioseph, est collectio contumeliarum, & passionum Christi, quæ Amos vlt. fasciculus vocatur, qui ædificat in cœlo ascensionē suam: & fasciculum suum super terram fundauit. Nam Christus per fasciculum passionum sibi fecit gradus ascensionis in cœlum. Manipuli autem fratrum Ioseph, significant collectiones pœnarum, & passionū aliorum Sanctorum. Quòd igitur manipuli eorum manipulum Ioseph adorauerunt: nihil aliud est quàm recognoscere ꝙ passiones eorū nihil sunt respectu passionis Christi, & quòd eorū passiones ex Christi passione virtutem & meritum habent. Vel quia manipulus dicitur à manu. Per manipulum Ioseph intelligimus virtutem, & perfectionem operum Christi: per manipulos verò fratrum eius, intelligimus merita siue fructus operum aliorum Sanctorum, de quibus Ps. 125. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Quod igitur manipuli eorum illius manipulum adorant, est quod merita eorum in comparatione illius, deficiendo se humiliant. Quia vero in prædicto somnio fit mentio de agro cum dicitur, Putabam colligere nos manipulos in agro.

Notandum est, quòd, sicut dicunt somniorum interpretes, ager somniatus diuersam habet significationem. Nam aliquando refertur (vt dicunt) ad somniantis malignitatem, sicut referunt, quòd quidam de principibus venit ad magnum somniorum interpretem, qui vocabatur Serim, & dixit ei. Vidi per somnium in agro spatioso, & plano me stare, qui primum quidem apparuit densus, & herbidus, postea nudus, & aridus, cui respōdit interpres hoc infidelitatem, & versutiam protendit somniantis. & verè sic erat in re, sicut dicit, Onirocritis, ideò somniorū discretor, vel iudex. Vnde varietas agri somniata ad versutiam, & instabilitatem refertur somniantis. Quandoque verò ager somniatus refertur ad loci fertilitatem, sicut in supradicto somnio Ioseph, ager significabat terrā fertilem Aegypti, in qua Ioseph à fratribus suis erat adorandus.

Principis Pistorum Pharaonis somnium interpretatur: per quod peccati grauitas, ipsiusque quo ad principium ac finem malus effectus ostenditur: quod pariter per librum in visione à Ioanne deuoratum terminatur.

Cap. XXIII.

PEccatum primò hominem ligat, & per obstinationē includit: deinde ad inferni patibulū deducit. quod ostenditur ex somnio pistoris Pharaonis, quod habetur. Gen. 15. vbi dicitur, ꝙ Pistorū princeps ait, Ego vidi somnium, ꝙ tria canistra farinæ haberem super caput meum, & in vno canistro, quod erat excelsius, portare me putabam omnes cibos, qui fiunt arte pistoria, auésque comedere ex eo. Respōdit Ioseph: Hæc est interpretatio somnij: tria canistra tres adhuc dies sunt, post quos auferet Pharao caput tuum: ac suspendet te in

eruec, & lacerabunt volucrés cœli carnes tuas. Iste pistor significat peccatorē, qui moritur in peccatis. Tria enim canistra farinæ, tria peccata suot, scilicet cordis, oris, & operis, quæ tunc suot super caput, quando dominantur menti. Vel ista tria, sunt tria vitia magna, & principalia, scilicet auaritia, luxuria, & superbia, quorū excelsius est superbia, io quo omnia cibaria quodammodo sunt, idest omoia peccata quibus mali pascuntur, quia Eccl. 10. f. initium omnis peccati est superbia. Aues autem quæ de hoc canistro pascuntur, dæmones sunt, quorum proprium vitium superbia est. Tres autē dies sunt tempus natiuitatis, tempus vitæ, & tempus mortis peccatoris, post quos peccator educitur à carcere muodi, vel corporis. Vode tunc aufertur caput, idest rationalis mens secundum quam anima à corpore separatur, quæ in homine priocipare debuit, & suspenditur misera anima in tormento gehennæ, vbi aues lacerant eius carnes, idest dæmones delectantur in pœois quas anima sustinet pro peccatis, quæ gessit in carne. Quia igitur in prædicto somnio Ioseph per tria canistra intellexit tres dies, post quos somnium implendū erat, notandum est, quòd (sicut dicunt somniorum interpretes) tempus impletionis somnij accipitur dupliciter. Aliquādo quidem ex numero, & ordine rerum, quę in somnio apparent, sicut in somnio Pharaonis Ioseph per septem boues, vel spicas intellexit septē annos, & quòd post septē pingues, vel plenas boues siue spicas veniebant septem tenues; intellexit, quòd septem annos vbertatis sequerentur septem anni sterilitatis. Similiter in somnio pincernæ per tres propagines accepit tres dies, post quos somnium implēdum erat. Et io hoc somnio pistoris, (vt dictum est) per tria canistra intellexit tres dies, aliquando verò (vt dicunt) determinatur tempus impletionis somnij ex hora qua quis somniū videt. vnde dicunt, quòd somniorum, quæ apparent à noua hora noctis vsque ad initium auroræ, non differtur impletio osi vsque ad annum, vel sextum mensem, vel tertium, vel decem dies. & illa sunt veriora, & validiora, quæ fiunt ante lucem. somnia verò, quæ fiuot in luce auroræ vltra tertium diem non protenduntur.

Item peccatum licèt io fieri habeat delectationem, tamen in fine habet amaritudinem dum assimilatur illi libro de quo agitur in visione beati Ioannis Apo. 10. vbi dicitur, Accepi librum, & deuoraui illum, & erat io ore meo tanquam mel dulce: & cum deuorassem eum, amaricatus est venter meus. Ille liber repræsentat peccatū: quod vocatur liber, quia scribitur illa scriptura, de qua dicitur Hie. 17. Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in vngue adamantioo, exaratum super latitudinem cordis eorum. Tunc autem deuoratur: quando cum delectatione impletur, & tunc habet io gustu, idest in fieri dulcedinem mellis, idest vehementiam delectationis, sed post deuorationem, idest post transitum delectationis amaricatur vēter animæ, idest memoria; seu cōscientia pœnitudine repletur. Vnde philosophus dicit, quòd mali replentur pœnitudine. Prou. 5. Nouissima illius amara quasi absynthium.

Pœnitentiam hominem à peccati carcere eruere ac in gratiam restituere, per Pincernarum præpositi somnium à Ioseph explanatum ostenditur: quæ etiam panis subcinericio ex ordeo confecto in castra Madian descendenti comparatur, ipsiusq; partes, & perfectiones clarè indicantur.

Cap. XXIIII.

Pœnitentia liberat hominem à carcere peccati, & restituit hominem ad gratiam Dei: quod ostenditur ex somnio Pinceroæ pharaonis de quo habetur io Gene. 40. vbi dicitur, quòd narrauit præpositus piocernarum somoium suum, Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, crescere paulatim gēmas, & post flores vuas mature scere, calicémque Pharaoois io maou mea. Tuli ergo vuas, & expressi in calicem, quem tenebam, & tradidi poculum Pharaoni. Respondit Ioseph. Hæc est interpretatio somoij, tres propagines, adhuc tres dies sunt post quos recordabitur Pharao ministerij tui, & recipiet te in gradum pristinū, dabisque ei calicem iuxta officium tuum, sicut antè cō sueueras: tantum memeoto mei, cum bene tibi fuerit. Iste pincerna reus, & in carcere positus, & postea liberatus significat eos, qui, & si peccant, tamen per pœnitentiam liberantur. Vitis autem est pœnitentia, cuius tres propagioes suot contritio, confessio, & satisfactio, ex quibus producuntur gemmę bonarum cogitationum, & flores bonarum affectionum, & fructus maturi perfectarum operationum, quæ etiam exprimūtur per tolerantiam passionum, vt conformetur passioni Christi, quòd est exprimi in calicem regis. Ad hoc idem refertur interpretatio, quia tres propagines suot tres dies, id est tres animæ illuminationes, vnus io peccati recognitione, alius in peccati propalatione, tertius io peccati redemptione, primum facit contritio, secundum confessio, tertium satisfactio. Post quos Pharao, idest Deus recordabitur peccatoris, & pristinæ innocentiæ eius per misericoidiam, & restituet eum ad pristinum statum gratiæ: Quod autem Ioseph subdidit, Memeoto mei, dum bene tibi fuerit, est verbum, quod potest Christus dicere ei, qui percussus tribulatiooe, vel infirmitate est, memor eius, & redit ad cor, & pœnitet, vt liberetur. Ps. 77. Cum occideret eos quærebant eum, & reuertebantur, & diluculo veniebant ad eum.

Sed tamen quandoqoe tales postquam liberati sunt & ad sanitatem, vel prosperitatem reducti, oō amplius recordantur Dei, nec bonum, quòd incœperunt prosequuntur, sicut de isto pincerna scribitur, quod postquam liberatus est, succedētibus prosperis oblitus est interpretis sui. Aliqui autem sic exponunt, quòd in hac vite somniata significatur Christus, vel ecclesia. Tres autem propagines in vitæ sunt tres gradus fidelium ecclesiæ, scilicet coniugatorum, qui sunt in mora operationis, contioentium, qui sunt in lecto cōtemplationis, & Virginum siue rectorum, qui suot in agro prædicationis. Hi sunt tres status iocipientium, proficientiū, & perfectorum, quos Christus exprimit in Euangelio.

Est ergo sicut palmes io vite fidelis in vnitate Ecclesiæ, extra quam nullum fructum meritorium æternæ vitæ, potest facere. hic palmes primò germinat in bona voluntate, secundò floret in bona operatione,

tione, tertiò maturescit in perfectione, quartò virum exprimit in persecutione, sed præcipuè cauendú est in flore, idest in initio bonæ operationis, quia tunc maximè læditur vinea, & faciliter corrumpitur si nepluuia temporalis superfluitatis, siue ardore cupiditatis, siue vento vanitatis. Vel hęc vitis producit gẽmas in cognitione, floret in deliberatione, maturitatẽ vero habet in operis cõsummatione: cuius vinũ soli domino propinabitur, quasi soli Deo honor & gloria.

Item pœnitentia assimilatur illi pani subcinericio, qui per somnium videbatur descendere in castra Madian, de quo habetur Iudi. 7. vbi dicitur, quòd narrabat aliquis somnium proximo suo, & in hunc modũ referebat, quod viderat, Vidi somnium, & videbarut mihi quasi subcinericius panis ex ordeo volui, & in castra Madian descendere: cùmque peruenisset ad tabernaculum percussit illud atq; subuertit, & terræ funditus coæquauit. Vbi primo attende exemplum, quia subcinericius panis ex ordeo, subcinericius quo ad cocturam, idest sub cinere coctus. In cinere autem intelligitur humilitas mentis prouenieus ex memoria mortis, quæ corpus hominis in cinerem redigit. Ecc. 10. Quid superbis terra, & cinis? Sub hoc cinere debet esse animus pœnitentis, & excoqui igne doloris. Psa. 42. Ago pœnitentiam in fauilla, & cinere.

Item videbatur panis quo ad formam: pœnitentia namque est panis doloris, quo reficitur animus pœnitentis, de quo Psa. 41. Fuerunt mihi lachrymę meæ panes die ac nocte. Hæc enim est aqua refectionis, qua anima mirabiliter educatur. Per hunc panem cõpunctionis, & aquam refectionis incipit anima viuere iustitiæ, quæ prius erat sub morte culpæ: propter quod dicitur Eccle. 39. quòd initium vitæ hominis panis & aqua, scilicet panis doloris, & aqua lachrymationis. Sed videbatur iste panis ex ordeo quo ad materiam. Ordeum enim semen habet asperum, & aridum. Vnde ordeum ab ariditate est dictum, & signat asperitatem pœnitentiæ, & ariditatem abstinentiæ, quę debent esse exterius in carne, tum ad satisfactionem, tũ ad vitiorum mortificationem, secundum illud Col. 3. Mortificate membra vestra.

Secundò in hoc somnio considera motũ, quia iste panis videbatur volui, & descendere in castra Madiã. Id quod rotatur, & voluitur, secundum omnes partes suas vicissim gradiendo vertitur. Similiter pœnitens proficere debet, scilicet secundũ omnes partes suas successiuè verti: Debet enim modo verti memoria ad obliuiscendum iniurias, & recolendum culpas: modo intellectus, vt non iudicet aliena, sed subtiliter discutiat propria. modo voluntas, vt detestetur culpam, & diligat iustitiam. Debet verti oculus, vt nõ aspiciat vanitatẽ, sed deploret iniquitatẽ. Et simile debet fieri de omnibus aliis partibus, & etiam membris, vt voluantur eo modo quo docet Apost. Rom. 6. Sicut exhibuistis membra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete mẽbra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Sed quidam non sic voluuntur, qui sunt similes Effraim, de quo Ose. 7. Factus est Effraim quasi panis subcinericius, qui nõ reuersatur. Tales sunt, qui habẽt memoriam, & aliquando deplorant peccata sed tamen non mutant opera.

Item videbatur descendere in castra Madian. Madian interpretatur iniquitas, vnde castra Madian sunt iniquitatis arma, scilicet diuersorum modorum, quasi diuersatum acierum vitia, & peccata, quæ terram Israel, idest animas fidelium vastant. Ad hoc igitur panis pœnitentiæ descendit, cum scilicet animus dolens ad ea discutiẽda, & flẽda humiliter se ponit. Vel quia Madian interpretatur iudiciũ, debet panis pœnitentis, idest compũctus animus in castra Madian descendere, idest ad sua vitia pœnitenda quodam quasi proprio iudicio humiliter sedere, Nam (vt dicit Apost. 1. Cor. 11.) si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique à domino iudicaremur.

Tertiò cõsidera effectum, quia cum peruenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subuertit, & terræ funditus coæquauit. Tabernaculũ diaboli, est cor peccatoris, quod pœnitentia percutit in contritione, subuertit in confessione, terræ coæquat in humili satisfactione. Est enim in satisfactione humilitatis inclinatio, & iustitiæ coæquatio: quia secundum mensurã culpæ debet esse satisfactio pœnitentiæ.

Tyrannorum crudelitas, societas, potestas, & persecutio cõtra Sanctos, per visionem equi rufi, Hæreticorumq; prauitas inuicem sacræq; scripturæ intelligentia, per equi nigri, necnon hypocritarum malignitas per equi pallidi Beati Ioannis visionem apertè designatur. Cap. XXV.

Persecutio tyrannorum contra sanctos designatur in illo equo rufo, quem vidit Ioãnes in Apo. 6. vbi dicitur: Exiuit alius equus rufus: & qui sedebat super illum, datum est ei, vt sumeret pacem de terra, & vt inuicem se interficiant, & datus est illi gladius magnus. Vbi primò nota tyrannicam crudelitatẽ, quæ significatur in equo rufo. Hic enim equus est tyrannorum Principatus, rufus idest crudelis, & sanguinolentus sanguine Sanctorum cruentatus, Zac. 1. vidi per noctẽ, & ecce vir ascendẽs super equũ rufum.

Secundò attende tyrannorum societatem, habent enim secum Diabolum, qui deduxit eos, Vnde dicit, Qui sedebat super eum, scilicet diabolus, qui tyrannos regit & ducit in mortem, & oppressionem Sanctorum. Vnde quilibet eorum potest dicere Diabolo illud, Nu. 22. Nonne animal tuum sum, cui semper insidere consueuisti?

Tertiò nota tyrannorum potestatem, quam nõ habent nisi à Deo permittente, & præcipuè super Sanctos. Vnde dicit, quod datum est ei, idest permissum à Domino, vt sumeret pacem de terra, idest quietẽ mẽtis tolleret à terrenis. Greg. Israel recepit Sabbatum in munere. Aegyptus verò percutitur muscarum multitudine. Isa. 44. Non est pax impiis, dicit Dominus. Vel sic expone: vt sumeret pacem de terra, idest illatis persecutionibus, mẽtes hominum ab amore terrenorum auelleret, Greg. Cum mundus tot calamitates ingeminat, quid nisi, vt non diligatur clamat? Luc. 12. Putatis, quia pacem veni dare in terram: nõ dico vobis pacem, sed separationem. Et vt inuicem se interficerent, Deo permittente, & Diabolo suggerente. Matth. 13. Tradet autẽ frater fratrem in mortẽ, & pater filium, & exurgent filij in parentes, & morte afficiẽt eos. Vel

inuicem se interficerent gladio prauæ persuasionis, quo mutuo se occidunt multi. Iud. 7. Mutua se cæde truncabant. Sequitur, & datus est illi gladius magnus, & potestas magna persequendi, & occidendi Sanctos, & dicitur magnus præ multitudine occisorum, quia multos occiderunt tyranni principio nascentis fidei, & multos occident in fine tempore Antichristi. vnde Thren. 2. dicit ecclesia ad Dominum, Iacuerunt in terra foris puer, & senex, virgines meæ, & iuuenes mei ceciderunt gladio in die furoris tui, idest tẽpore quo permisisti tyrannos facere contra Sanctos, & dicitur dies illud tempus: quia tunc exierunt Sancti de tenebris præsentis vitę ad lucem æternæ gloriæ, & etiam, quia tribulatio illuminat. Isa. 28. Sola vexatio tantum modo dabit intellectũ auditui. Vide ergo, quia Deus permittit malos dominari bonis ad eorum profectũ. Et hac eadem ratione permittit etiam in hac vita, ꝙ mali sint semper sociati bonis: sicut patet, & notũ est in multis binariis, quos ponit Clemens in itinerario suo. Nam sic sociati fuerunt Cain & Abel, Noe & Gigantes, Isaac & Ismael, Iacob & Esau, Moyses, & Magi, Dauid & Saul, filius Dei, & Iudæi, Petrus, & Simon Magus, Christus, & Antichristus.

Item persecutio Hæreticorum, & prauitas designatur per illum equum nigrum, quem vidit Ioannes in Apoc. 6. Ecce, inquit, equus niger, & qui sedebat super illum habebat stateram in manu sua, & audiui tãquam vocem in medio quatuor animalium dicentiũ, Bilibris tritici denario, & tres bilibres ordei denario: & vinum, & oleum, ne læseris. Vbi describitur Hæreticorum prauitas tripliciter.

Primò respectu vitæ, cum dicitur, Et ecce equus niger, idest Hæreticorum cætus sordibus peccatorum denigratus, sed rigore pœnitentiæ exterioris, ne possit perpendi eius malitia, palliatus. Vnde bene dicitur equus niger, quia nigredo prouenit ex labore exteriori, & carnis mortificatione, per quam naturalis calor extinguitur: quia ipsi omnibus modis nituntur extinguere fidem in aliis, quæ est spiritualiter calor naturalis viuificans hominem interiorem. Abac. Iustus in fide sua viuit.

Secundò ostenditur Hæreticorum prauitas respectu scripturæ: quia qui sedebat super eũ, scilicet Diabolus, qui regit illos, & ducit quò vult, habebat statheram in manu sua, idest peruersam scripturæ expositionem, quæ statheræ cooperantur: quia sicut stathera sine pondere de facili mouetur huc, & illuc, sic scriptura sacra non habet pondus catholicæ expositionis, fluctuat huc atque illuc, & sicut stathera per astutiam falsi mercatoris potest malè inclinari, sic scriptura per astutiam falsi expositoris potest malè exponi, sed bonus Doctor sequitur Sanctorum expositionẽ. Signanter autem dicitur, quod habebat statheram: quia hæretici scripturam habent, & non habentur ab ea. Nam superbè et dominantes suo sensui coaptant: econtra verò catholici Doctores non habent, sed habentur ab ea, quia humiliter se illi subiiciunt, captiuantes intellectum suum ad obediendum Christo.

Item dicit, In manu sua: quia seipsos macerãdo iuxta superficiem literæ operando affligunt: sed totum hoc faciunt, vt videantur boni, & sic facilius decipiãt credentes sibi. Ose. Canaam in manu eius stathera dolosa.

Item stathera quam Diabolus habet in manu sua, est tribulatio, qua domino permittente bonos, & malos affligendo ponderat, ibique cito cognoscitur, qui sint grauioris ponderis, vel leuioris: quia hi, qui deteriores ex tribulatione fiunt, sunt ponderis leuioris, & defectiui: qui verò ex tribulatione proficiunt, sunt ponderis grauioris, & iusti.

Tertiò ponitur eorum peruersitas respectu intelligentiæ. Non enim possunt hæretici habere veram intelligentiam scripturarum, quia hæc nõ datur nisi his, qui rectam fidem habent secundum illud, Isa. 7. Nisi credideritis, non intelligetis. Vnde dicit Beatus Ioannes, quòd audiuit tanquam vocem, idest Christum, vel Christi existentis in medio quatuor animaliũ. i. in medio prædicatorũ, & doctorũ, dicentiũ idẽ quod angelus: quia Angelus loquitur in animalib. bilibris tritici. Bilibris, ad literam, est vas continens duos sextarios, vel duas libras, & significat intelligentiam sacræ scripturæ, quæ habet duos sensus, scilicet literalem, & spiritualem. Triticum autem quia est cibus nobilium, nouum signat testamentum. Bilibris ergo tritici est intelligentia duplex noui, literalis, & spiritualis, quæ sunt quasi duæ libræ. Ordeum verò, quia est cibus rusticorum, & iumentorum, & duritiam habet in cortice, & medullam habet interius dulcem, signat vetus testamentum, quod datum est rudibus Iudæis, & exterius in litera prætendit duritiam, sed intus continet suauem intelligentiam, bilibris ergo ordei, est duplex sensus veteris testamenti, scilicet literalis, & spiritualis: sed numerantur hic tres bilibres ordei, quia continentia veteris testamenti tripartita est apud Hebræos, scilicet in legem, prophetas, & agiographa. Per denarium autem accipitur vnitas perfectæ fidei, denarius enim Regis habet imaginem, & superscriptionẽ: Imago enim ad deitatem, superscriptio verò ad humanitatem pertinet, de quibus est fides: quia ergo vtrumque testamentum vnitatem veræ fidei continet, rectè dicitur vel vendi, vel emi denario, & bilibris tritici, & tres bilibres ordei, idest vera intelligentia vtriusque testamenti secundum vtrunque sensum emitur, vel venditur denario, idest vnitate perfectæ fidei acquiritur, & merito idem precium vtrobique, quia eadem est intelligentia spiritualis in vtrobique testamento, quia rota est in medio rotæ. Ezec. 1. Cum igitur hęretici non habeant istum denarium, idest veritatem Catholicæ fidei: manifestum est, quòd non possunt habere veram intelligentiam scripturæ. Sequitur vinum, & oleum, idest sanctos prædicatores, qui malè viuentes mordaciter increpant, & pusillos frequenter consolantur: sicut Samaritanus infudit oleum vulneribus sauciati. Luc. 1. Sequitur, Ne læseris, & intelligitur de læsione animæ, cui reuera nullus potest nocere si ipsa vult: corpus lædi potest, & occidi iuxta permissionem Dei. Vel per vinum, & oleum intelligitur vetus testamentum, & nouum, quod præcepit Dominus non lædi: quia licet Hæretici malè exponant, tamen veritas manet incorrupta. Vel bilibris tritici, idest intelligen-

tia veteris, & noui testamenti emitur à discipulis, & venditur à magistris, pro denario, idest pro vita æterna, de quo Matth. 20. Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno. vnde aliam mercedem, scilicet temporalē, vel Doctor, vel auditor sacræ scripturæ quærere non debet. Pro. 22. Noli vēdere sapientiam, & doctrinam, & intelligentiam. Tres bilibres ordei, quæ eodem denario comparantur, idest fides Trinitatis operantis per dilectionem Dei, & proximi: pro qua etiam denarius, idest vita æterna recipitur, quamuis in hac vita non intelligatur, vnde non tritico, sed ordeo comparatur: quia ad eius medullam, idest intelligētiam in hac vita minimè peruenitur. Vel bilibris tritici est vir iustus, qui habet libram iustitiæ, & sapiētiæ: & dicitur triticum, quia tribulationibus triturantur: quia multæ tribulationes iustorum. Cant. 7. Venter tuus sicut aceruus tritici. Tres autem bilibres ordei, sunt fideles imperfecti, qui habent quidem sanctę Trinitatis fidem, sed tamen cum imperfectione vitæ: quia habent velut ordeum paleam tenacem, idest tēporalem amorem: vterque tamen denario empti sunt, idest sanguine Christi. Et sequitur, Vinum, idest pœnitentes, & oleum, idest misericordes, ne læseris: quia tales ex eo, quod vincunt peccatum, vel mundum non læduntur, secundum illud Apoc. 2. Qui vicerit, non lędetur à morte secunda, licèt tangatur præsenti tribulatione, quæ dicitur mors prima.

Item persecutio hypocritarum assimilatur illi equo pallido, quem vidit Beatus Ioannes in Apoca. 6. Ecce inquit, equus pallidus, & qui sedebat super illum nomen illi Mors, & infernus sequebatur eum, & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, & fame, & bestiis terræ. Vbi primò nota hypocritarum fictionem, quæ assimilatur equo pallido. Nam hypocritę, vt de religione laudētur, ieiuniis, vigiliis, & aliis corporalibus exercitiis coram hominibus se affligunt. Vnde vigore subtracto, & sanguine diminuto, quasi moribundi pallescunt. Et ideo de ipsis dicitur. Matth. 6. Exterminant facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes. Et ideo dicit hic; Ecce equus pallidus, idest hypocritarum cœtus religione fallaci palliatus. Iob 15. Congregatio hypocritarum sterilis.

Secundò nota hypocritarum subiectionem: quia subduntur morti. Vnde qui sedebat super illum quasi ductor, & rector nomē illi Mors. Sap. 2. Inuidia Diaboli mors introiuit in orbem terrarum, imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius, & infernus, idest cōgregatio hypocritarum, & cæterorum peccatorum, qui sunt inferno deputati sequebatur, idest imitabatur cum culpa, & pœna. Apo. 20. Infernus & mors, idest peccator, & Diabolus missi sunt in stagnum ignis: vel infernus dicitur sequi Diabolum, quia quos ille decipit, ipse recipit.

Tertiò nota diuinam permissionem, quia data est illi, scilicet à Deo permittente fortè propter hypocrisim hominum, potestas, sed non mala voluntas, super quatuor partes terræ, idest quatuor genera hominū, quę sunt in terra, scilicet Iudæos, Hęreticos, Gentiles, & malos Christianos. Vel super quatuor partes terræ, idest quatuor partes hominum, qui in quatuor partibus mundi scilicet Oriente, Occidente, Septentrione, & Meridie morantur. Vel super quatuor partes, idest super illos, qui quatuor cordis affectiones, scilicet timorem, amorem, gaudium, & dolorem ponunt in terrenis: de quibus dicit Bern. timent vbi nō oportet, amant, quæ non decent, gaudent vanè, delectantúrque vanis. Iob 2. Terra data est in manu impij, idest terreni in potestate Diaboli interficere gladio. i. infixione peccati, & fame, idest defectu verbi, & morte, idest mortifera doctrina, & bestiis terræ, idest bestialibus, & crudelibus principibus mundi, qui omnes deuorant, vel interficere gladio peruersæ persuasionis, & fame, idest terrena cupiditate, & morte, scilicet peccati, quæ animam à Deo separat, & bestiis terræ, idest bestialibus prælatis.

Zachariæ visio de quatuor quadrigis pluribus referta mysteriis scitè elucidatur: per quam Prædicatorum Euangelij gradus, excellentia, & altitudo demonstratur, qui etiam in equo albo septémque Angelis, à Ioanne descriptis designantur, quibus septem præcipuæ conditiones adscribuntur, quamplurimaq; mysteria aperiūtur. Cap. XXVI.

PRædicatores Euangelij assimilantur illis equis quos vidit Zacharias, dicit enim Zach. 6. Vidi, & quatuor quadrigæ egrediebātur de medio duorum montium, & montes ænei. In quadriga prima equi rufi: & in secunda equi nigri, & in quadriga tertia equi albi: & in quarta equi varij, & fortes, & infrà subditur, quod qui erant robustissimi exierunt, & quærebant discurrere per omnem terram. Hæc visio, (vt glossa tangit) sic exponitur per quatuor quadrigas, intelliguntur quatuor Euangelia, quási autem duo montes sunt natura diuina & humana, quorum medium fuit Christus, quia mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. 2. Timot. 2. Vnde quatuor quadrigæ de hoc medio egrediūtur, quia quatuor Euangelica de ipso mediatore, & nostro Redemptore loquūtur. Sed dicuntur montes ænei, quia nulla possunt vetustate consumi. Natura enim diuina immortalis est, secundum autem naturam humanam licet Christus semel mortuus fuerit, resurgens tamen ex mortuis iam non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Per equos verò intelliguntur Christi prædicatores, quorum alij fuerunt rufi martyrio: alij obscuri, & nigri profunditate, & cognitione mysterij: alij albi gratia virginali: alij varij, & fortes, gratiam curationum, & diuersarum virtutum habentes. Sed robustissimi, idest Apostoli in omnem terram exierunt. Psalm. 18. In omnem terram exiuit sonus eorum, &c. Vel secundum alios per equos rufos intellige Apostolos, & alios religiosos siue prædicatores fidei primitiuos, qui fuerunt rufi, idest ignei ardore Spiritussancti, vel rubricati sanguine martyrij. Per equos nigros intellige præfiguratos fuisse monachos nigros, & per equos albos monachos albos, & per varios & fortes intellige religiosos, & pauperes, nec

in communi,nec in speciali possessiones habentes, vt potè Prædicatores,& Minores,& cõsimiles inter quos præcipuè Prædicatorum ordo habet equos varios in habitu,fortes in spiritu,& discurrentes per mundum pro animarum fructu.

Item prædicator debet esse similis illi equo albo qui describitur in visione beati Ioan.Apo.6. vbi dicitur:Ecce equus albus, & qui sedebat super illum,habebat arcum,& data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret. Vbi ostenduntur septem, quæ sunt necessaria prædicatori.Primùm est audacia,quæ notatur in equo.Equus enim non trepide, sed audacter pergit,& vadit ad prælium. Et sic prædicator Christi debet habere audaciam securitatis contra tentationum , & tribulationum siue persecutionum insultus.Vnde nota,quod equus est audax ad occurrendum , fortis ad portandum , velox ad currendum. Et talis debet esse prædicator,scilicet audax ad occurrendum hostibus. Iob 39.Audacter in occursum pergit armatis.

Item fortis, & patiens ad portãdum labores,& persecutiones. Iob 39.Nunquid præbebis equo fortitudinem?Et infrà,Contemnit pauorem, nec cedit gladio,scilicet persecutionis.

Item velox ad currendum. Isa.40. Velociores pardis equi eius,idest prædicatores velociores hæreticis.

Secundò est necessaria munditia,& ideo dicitur equus albus. Hæc albedo est puritas mentis,vel carnis,in qua ambulare debet prædicator : hæc albedo inchoatur in ablutione baptismi.Psa.50.Lauabis me, & super niuem dealbabor.Sed reparatur per pœnitentiam.Isa.1.Si fuerint peccata vestra,vt coccynum,velut nix dealbabuntur,scilicet per pœnitentiam.

Tertiò est necessaria obedientia, quæ notatur cum dicitur,Et qui sedebat super illum. Oportet enim, vt prædicator sit subditus Christo,sicut equus sessori,vt scilicet Christus sit dux,& rector eius.Et nota , quòd homo nõ bene sedet in equo,nisi habeat frænũ,sellã, & calcaria.Sella ergo huius equi prædicatoris,est iustitia,quæ parat locum ipsi sessori, idest Christo.Psal. 88.Iustitia,& iudicium præparatio sedis tuæ.Hest.6. Homo quem rex cupit honorare , debet indui vestibus Regis,& poni super equũ, qui de sella Regis est. Frænum autem, quo ducitur equus iste huc atque illuc,est obedientia.Iac. Frænos equis in ora mittimus ad consentiendum nobis.Vel fræni equorum sunt exépla Sanctorum,quæ debent prædicatores in ore portare,& secundum ea ambulare.Calcaria verò,quibus stimulatur equus,est timor,& amor.2. Cor.5.Charitas Christi vrget nos.

Quartò necessaria est scientia,scilicet sacræ scripturæ:quod notatur:quia habebat arcum,idest scripturam sacram,qua defenditur Ecclesia, & inimici eius vulnerantur,si tamen teneatur in manu, scilicet vt nõ solùm verbo dicatur,sed opere impleatur.Iob 28.Arcus meus in manu mea instaurabitur. Arcus enim fit ex duob⁹,ex ligno duro,& chorda molli,& licet chorda sit mollis,tamen durum lignum inflectit. Lignum ergo,est duritia veteris testamenti, & chorda gratia noui;vel chorda est misericordia, lignum iustitia. Iaco.1.M.[illegible] superexaltat iudicium.Sed qui debeant iustum arcum portare ostẽditur.Gen.9.vbi dicitur,Arcum meum ponã in nubibus cœli , idest in his,qui per contemptum mundanorum , & desideriũ æternorum à terra sunt eleuati, per compunctionem lachrymarum aquosi,per contritionem lucidi,per cõtemplationem alti,per prædicationem pluidi,per bonam operationem coruscantes : & per communicationem tonantes:qui talis non est,non debet portare arcum,idest prædicationis officium.

Quintò est necessaria perseuerãtia , sine qua nemo coronabitur,& hoc notatur in eo,quod dicit , quòd data est ei corona:sola enim perseuerantia coronatur,vnde Apost. 2.Tim.4.postquam dixit cursum con summaui,continuando subdit,in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ.

Sextò est necessaria prudentia , qua sagaciter sciat ab implicantibus, & impedientibus secedere.Vnde dicit,& exiuit, scilicet de mundo per contemptum ipsius.Sed nota, quod homo debet exire integraliter: quidam exeunt de mundo corpore , sed relinquunt ibi cor,idest affectum suum ita,quod corpore sunt in claustro,& corde & cogitatione suos in mundo. Et tales significantur per vxorem Loth, quæ post exitum de Sodomis retrospiciens mutata est in statuam salis. Gen.19.Statua enim figuram hominis habet , sed nõ veritatem.Vnde 1.Reg.6. Nuncij Saul credentes inuenire Dauid in lecto, idest monachum in claustro , nõ inuenerunt nisi statuam,& pellem capræ.idest habitũ monachalem sine monacho.Similiter Petrus,& Ioannes credentes Iesum inuenire in sepulchro,non inuenerunt nisi sudariũ.Ioan.20. Debet ergo homo exire de mundo non tantùm corpore, sed etiam corde. Vnde Abrahæ iã egresso de Chaldæa, iussit dominus. Gen.12.Egredere de terra tua, &c.Et dicit Aug.quòd iam egressus erat corpore,sed adhuc detinebatur ibi mente.

Item debet homo exire totaliter,ita scilicet quod de mundo nihil sibi retineat. Quidam nanque exeũt de mundo quo ad diuitias , non tamen quo ad delitias:quia adhuc cor eorum occuparat delitiis mundi,& sæpè quidem recogitando delicias quas in mundo habuerunt,pœnitet eos exiuisse,& tales significantur per Iudęos,qui suspirabant in deserto ad ollas carnium Aegypti,vnde Numer.11.dixerunt,Quis dabit nobis carnes ad vescendum ? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto,gratis in mentem veniunt nobis cucumeres, & pepones porrique, & cæpæ , & alia. Aliqui etiam exeuntes de mundo portant secum multa de mundo. Quidam honores ipsius , quos adhuc ambiunt in religione , alij diuitias, alij delectationes , alij mores mundanos. Verbi gratia,modum eundi seculariter , modum loquendi,modum comedendi, & alios actus seculares. Et tales signi ficantur per Rachel,quæ furabatur idola Laban , & abscondit subter stramentum Cameli, idest sub pannis claustri,vt dicitur Gen.43.

Item debet homo de mundo exire triũphaliter.s.ipsum mundum vincendo,& suppeditando, vnde dicitur in hac visione beati Ioannis, ꝙ exiuit vincens. Talis est cui mundus crucifixus est, & ipse mũdo,quem non

non vinceret,nisi exiret,nec exiret, nisi vinceret. Vel tunc exit quando ipse moritur mundo, tunc vincit, quando mundus moritur ei. Gal. 6. Mihi mundus cru cifixus est;& ego mundo.

Septimò est necessaria potentia,scilicet vt ipse vincat non tantùm mundum,sed etiam carnem, & Diabolum, & ideo additur, vt vinceret. Diabolus vincitur humilitate,caro castitate,mundus paupertate. Apoc. 3. Qui vicerit,faciam illum columnam in templo Dei. Et dicit columnam,idest rectum,altum,firmum, planum,rectum in viuendo, altum in contemplando, firmum in resistendo siue sustinendo, planum in conuersando.

Item prædicatores assimilantur Angelis in visione beati Ioannis,quæ habetur Apoc. 8. vbi dicitur, Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei, datæ sunt illis septem tubæ. Per septem Angelos intelligitur vniuersitas prædicantium. Nam septenarius est numerus vniuersitatis,vel quia septem donis debent esse perfecti, & septem vitia prædicando eradicare, & septem virtutes plantare, & septem sacramenta annunciare, vel septem dicuntur,quia fidem Trinitatis prędicant, & per quatuor partes mundi.

Describitur autem eorum perfectio.primo quantū ad vitam in eo, quod vocātur Angeli. Vbi nota, quod vocantur Angel primo, quia non debent esse carnales,sed spirituales. Psalm. 103. Qui facit Angelos suos spiritus.

Item quia non debent esse elati,sed humiles, scilicet seruiendo,& non apparentes, vt alij seruiant eis. Heb. 1. Omnes sunt administratorij spiritus,in ministerium missi.

Item quia debent esse contemplantes. Matth. 28. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris. Dicuntur etiam stantes,idest securè laborantes, non timore corruentes,vel ocio tepentes,vel stantes,idest parati obedire,ire,& pugnare,vel stantes,quia prædicatores aliquando stando prædicant populo,quia Dominus stans turbis, discipulis verò sedendo prædicauit. In quo notatur,quod claustralibus est prædicandum ocium contemplationis,& ideo eis prædicatur sedendo,laicis verò est prædicandus labor actionis. Sequitur. In conspectu Dei.actiuè,vt ipsi Deum aspiciant,& alios docendo ad Deum conspiciendum perducant. In primo notatur puritas intentionis,vt ad Deum tantum oculum intentionis dirigant. In secundo fructus prædicationis,vt alios ad Deum conspiciēdum perducant nunc per fidem,postea per speciem. Vel potest accipi passiuè,quia quicquid dicant,vel faciant conspiciuntur ab eo. Boetius, Magna vobis,si dissimulare non vultis,probitatis indicta est necessitas, cum agatis ante oculos iudicis cuncta cernentis. 2. Reg. 18. Viuit in cuius conspectu sto.

Secundò describitur eorum perfectio quantum ad doctrinam. Quia datæ sunt illis septē tubæ,idest prædicationis officiū,quod per tubam designatur,sed dicuntur septem, quia eorum est contra septē vitia prædicare,quæ sunt velut septē funes, quibus ligatus fuit Samson. Iud. 15. Vel ideo septem,quia ipsorum est septē mūdi munitiones destruere,& hoc figuratum est Iosue 6. in captione, & ruina Hierico per quam figuratur mundus. Nam sicut habetur ibi, Sacerdotes tulerunt septem tubas,quarum vsus erat in iubileo, & clangendo circuierunt septies ciuitatem, scilicet per septem dies,& in septimo circuitu tubis clangētibus, muri Hierico funditus corruerunt. Sacerdotes igitur tubis clangētes,typum gerunt prædicatorum,qui debent manu tenere tubas, & clangere,idest ore proferre,& opere implere,quod prædicant. Act. 1. Cœpit Iesus facere,& docere,septem autem tubis debent clangere,idest contra septem mundi munitiones, seu vitia prædicare. Prima munitio est amor diuitiarū,secūda amor delitiarum,tertia ambitio honorum, quarta amor suorū,quinta obliuio Dei,sexta ignorātia sui,septima immemoria iudicij. Septē autem circuitus Hierico,sunt septem considerationes mundi, quas si homines haberēt,frequenter in chorde,& prædicatores in ore,muri Hierico in seipsis corruerēt, & postea in aliis corruere facerent. Prima est consideratio vanitatis, quia vana sunt omnia,quæ sunt in mundo. Eccl. 1. Vanitas vanitatum;& omnia vanitas. Secūda est cōsideratio vilitatis. Phi. 3. Omnia arbitratus sum, vt stercora. Tertia est consideratio breuitatis. 1. Io. 2. Trāsit mundus,& concupiscentia eius. Quinta est consideratio instabilitatis per quam assimilantur mari, Isa. 57. Quasi mare feruens,quod quiescere non potest. Sexta est consideratio infidelitatis,quia nulla fides,vel fidelitas inuenitur. Hier. 9. Vnusquisq; à proximo suo se custodiat,& in omni fratre suo non habebit fiduciam. Septima est consideratio falsitatis,seu hypocrisis,quia mundus aliud est, & aliud apparet. Iob. 20. Gaudium hypocritæ ad instar puncti. Vnde Naum. 3. Qui viderunt te,resilient à te.

Prælatorum Religiosorum clericorúmque status qualis futurus sit, per Solem nigrùm factum ac Lunam sanguineam stellasq; cadentes edocetur, huiusq; Beati Ioānis metaphoricè cuncta explanantur mysteria.

Cap XXVII

PRælati,& clerici, & religiosi qualiter futuri sunt circa vltima tempora,ostenditur Apo. 6. Sub metaphora Solis,& Lunæ,& stellarum,& cœli vbi dicitur,q Sol factus est niger tanquam saccus cilicinus, & Luna facta est tota sicut sanguis, & stellæ cœli ceciderunt super terram,sicut ficus mittit grossos suos cū à vento magno mouetur,& cœlum recessit sicut inuolutus. Per Solem intelligitur prælatorū cœtus,qui debet splendore suo alios illuminare ad cognitionem fidei, & calore suo inflammare ad amorem Dei, & amorem proximi. De quo Sole dicitur, Isai. 30. Lux Solis erit septempliciter, sicut lux septem dierum,idest lucem omnium subditorum superabit lux prælatorum:quia sicut pręsunt,aliis dignitate,sic etiā præcedere debent scientia,& sanctitate, vel lucere debent prælati septēpliciter per septē opera misericordiæ,quæ continentur in hoc versu. Visito,poto,cibo, soluo,tego,colligo,cōdo. vel per dispensationem septē sacramentorū,quæ in hoc versu continentur, Tingo,firmo,doleo,cibo,iungo,clericus,vngo. Iste ergo Sol,prælatorum scilicet cœtus, factus est niger terrenorum negotiorum solicitudine. Thren. 4 Denigrata est super

... super carbones facies eorum. Facies est dignior pars & altior hominis, & ideo signat prælatos. tanquã saccus cilicinus, qui est totus pilosus, & dicitur cilicinus à cilicia, vbi primo inuentus fuit, & in hoc innuitur magna cupiditas prælatorum, scilicet in pilositate. Isa. 13. Replebuntur domus eorũ draconibus. i. detractoribus, & habitabunt ibi struthiones, idest hypocritæ, & pilosi saltabunt ibi, idest cupidi, & auari officiales, & respondebunt vlulæ in ædibus eius, idest ioculatores, & saltatrices, & syrenæ in delubris voluptatis, idest adulatores. Isa. 34. In domibus eius spinæ, id est diuitiæ, & vrticæ, idest delitiæ, quæ generãt carnis putredinem ac pruriginem, & paliurus in munitionibus, idest auarus præ(l)atus, & erit cubile draconum, & pascua struthionum, & occurrent dæmonia. Onocentaurus, & pilosus clamabunt alter ad alterum, scilicet voluptas ad auaritiam. Et Luna facta est tota sicut sanguis, idest Ecclesia tota facta est carnalis, fundata non in sanguine Christi, & Apostolorum, sed nepotulorum, & consanguineorum procedentium per successionem sanguinis: quia ferè vbique nepos auunculo, & consanguineus consanguineo succedit in beneficio. Exo. 4. Dicit Moysi vxor sua, Sponsus sanguinum tu mihi es, sic potest dicere Ecclesia, Ose. 4. Sanguinẽ tetigit, idest nepos nepoti succedit. Ioel. 3. Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus, & terribilis. Vnde abundantia sanguinis ecclesiæ, signum est appropinquantis iudicij. Et stellæ cœli, idest claustrales viri, de quibus Eccl. 43. Species cœli, gloria stellarum, de cœlo ceciderunt super terram, idest de cœlesti vita ad terrenam, vel de claustrali ad mundanam. Matth. 24. Stellæ cadent de cœlo; idest monachi exibunt de claustro discurrentes per mundum propter diuitias terrenas. Exod. 5 Dispersus est populus per Aegyptum ad colligendas paleas, sicut ficus mittit grossos suos, idest inutiles fructus suos, qui non firmiter adhæserunt ramis arboris, quasi dicat, ita claustrum emittit inutiles, & instabiles monachos ad peragenda terrena negocia, & causas tractandas, cum à vẽto magno mouetur, idest dum aliqua turbatio oritur. econtra autem de claustralibus in claustro residẽtibus, & terrenis negotiis non se implicantibus. Vnde dicitur Iud. 5. Stellæ manentes in ordine, & cursu suo aduersus Sisarã pugnauerunt. Et cœlum, idest cœtus clericorum, quorum conuersatio deberet esse cœlestis, recessit à professione sua in susceptione ordinum, quando dixit, Ps. 15. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, &c. Quare ergo non sunt contenti clerici hac portione, causa est, quia recesserunt ab illa promissione, sicut liber inuolutus, vbi nulla eruditio, vel doctrina potest haberi, vel litera videri. Sic in clericis pro magna parte nullum exemplum boni potest videri, nec verbum eruditionis audiri. Isa. 34. Complicabuntur, sicut liber, cœli, idest clerici, qui debent esse libri laicorum.

Qualiter peccatores à Deo in hac vita, & in alia diuersimodè puniantur, per Hieremiæ visionem in Virgam vigilantẽ Ollámque succensam id significantẽ, ostẽtatur. Cap. XXVIII.

PVniũtur peccatores à Deo aliter in præsenti, vt corrigantur: aliter in futuro, si non emendãtur. Quod ostenditur in visione Hier. 1. Vbi dicitur, Quid vides Hieremia? Et dixi, Virgam vigilãtem ego video, & infrà, Quid tu vides? Et dixi; ollam succẽsam ego video. Vbi nota, ꝙ præsentis vitæ correptio assimilatur virgæ, sed futuræ vitæ supplicium assimilatur ollæ. Verè.n. vt virga est punitio vitæ præsentis: quia percutit ad corrigendum, & non ad occidendũ. Pro. 23. Si percusseris eũ virga, non morietur, vnde percussio hęc nõ est odij, sed amoris. Pro. 13. Qui parcit virgæ odit filium. Et Eccl. 30. Qui diligit filium, assiduat illi flagella. Sed notandum, quòd alia translatio habet loco virgæ baculum nuceum, & bene flagellum præsentis vitæ assimilatur nucẽ baculo siue virgæ, de qua Psal. 22. Virga tua, & baculus tuus, &c. Ad hoc enim corripit Dominus, vt emẽdet. Nux autem (sicut gloss. dicit) habet corticem amarissimum, & testam durissimam, & vt detractis duris & amaris, fructus dulcissimus reperiatur. Sic omnis correctio, & labor continẽtiæ amaræ sunt ad præsens, sed fructum pariunt dulcissimum, vnde vetus testamẽtum quo ad literam est cortex amarus, sed spiritualiter intellectum habet fructus dulces.

Item assimilatur correptio Virgæ vigilanti, quia excitat peccatorẽ à somno culpæ, & iustũ à somno negligẽtiæ. 1. Cor. 16. Euigilate iusti, & nolite peccare. Vnde Angelus Act. 12. Percusso latere Petri excitauit eũ.

Secundò puniuntur peccatores, qui nõ emendãtur virga præsentis flagelli ardore æterni incendij, de quo ardore dicit: Ollã succensam ego video. Vbi nota, ꝙ in olla carnes includuntur, & ideo signat locũ inferni, in quo includuntur damnati propter peccata, quæ in carne viuentes commiserunt, sed ollę incensio designat gehennæ incendium. Iob 41. De naribus eius procedit fumus sicut ollæ succensæ atque feruentis.

Quo pacto sancti viri in humilitate, mortificatione, dilectione, ac oratione Christum sequi & imitari debeant, per Ioannis de quatuor animalibus ac vigintiquatuor senioribus coram Agno cadentibus, visionem apertè figuratur, ac declaratur. Cap. XXIX.

SAncti viri imitari conantur Christum Redẽptorem: quod ostenditur in visione Ioannis Apoc. 5. vbi dicitur, quòd quatuor animalia, & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes singuli citharas, & phialas plenas odoramentorum, quę sunt orationes Sanctorum: ita quod per quatuor animalia accipiantur omnes prædicatores euangelicæ doctrinę, quæ in quatuor Euangeliis continetur, sed per vigintiquatuor seniores intelliguntur vniuersi fideles se exercentes in sex operibus misericordiæ secũdum regulam, & doctrinam quatuor euangeliorum: quia sex per quatuor ducta faciunt vigintiquatuor Hi ergo omnes Agnũ. i. Christũ pro nobis immolatũ sequũtur, & imitantur in quatuor. Primò in humiliatione, quia ipse Christus formã serui accipiens, se humiliauit. Phi. 2. & ideo ipsi Sancti se humiliant propter ipsum. Et ideo dicit, quòd ceciderunt coram Agno, scilicet de se humilia sentientes, Deum magnificantes, ab ipso viuificari humiliter postulantes. Ceciderunt dicit non

cit non

eit non deſcenderunt: quia humilitas eum ſemper in imo ſit, neſcit deſcenſum. In hoc verò, quod dicit, Coram agno, nota differentiam inter caſum humilitatis, & caſum peccati, ſicut Heli cecidit retro. 1. Reg. 3. Retro enim cadit, qui ad peccata redit, vel retro cadit quicunque ad ſpiritualia, quæ ſunt ante, non proficit, ſed ad temporalia, quæ ſunt retro tantum intendit, cõtra illud Apoſtoli. Quæ ſunt retro, obliuiſcens. Sed qui coram Agno cadit, videt Agnũ, & videtur ab eo, & ita in hoc notatur rectitudo intentionis.

Secundò imitantur eum in carnis mortificatione. Chriſtus enim pro eis mortuus eſt, & ipſi propter eũ ſeipſos mortificant: quod notatur cum dicitur, Habẽtes ſinguli citharas, ideſt carnis mortificationem, in cithara enim lignum eſt, & chorda, lignum eſt crux, chorda eſt caro Sanctorum, quæ tunc quaſi chorda ligno citharę coextenditur, quando diuerſis ſe pœnis affligentes, & mortificantes ipſam crucẽ imitantur, ſecundum illud Apo. Gal. 5. Qui autem ſunt Chriſti, carnẽ ſuã crucifixerunt cum vitiis, & concupiſcẽtiis. Iſa. 16. Vẽter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit. in hac cithara tot ſunt chordæ, quot ſunt mẽbra in homine, quia omnia membra, quæ peccauerunt, omnia debent in pœnitentia puniri, vel ipſis vitiis mortificari. Rom. 8. Sicut exhibuiſtis mẽbra veſtra ſeruire iniuſtitiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea, ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem.

Tertio imitatur eum in amoris dilatatione. Chriſtus enim ex amore pro Sanctis mortuus eſt, & Sancti ſimiliter propter ipſius amorem morti ſe exponunt, quod notatur cũ dicitur, Et phialas aureas, ideſt corda lata, & lucida, lata per charitatem, 2. Cor. 6. Os noſtrũ patet ad vos ò Corinthij, cor noſtrum dilatatum eſt, dilatamini & vos. item lucida per caſtitatẽ, Sap. 4. O quam pulchra eſt, & caſta generatio cum claritate. ſed aurea per ſapientiam cœleſtem. Apo. 3. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum, &c. Hoc aurũ eſt cœleſtis ſapientia, quæ nõ tantum ſplendet intellectui, ſed etiam ardet affectui. Pſa. 118. Ignitum eloquium tuum vehementer.

Quartò, imitantur eum in oratione: orant. n. pro ſe inuicem, & Chriſtus orauit pro inimicis: quod & Sancti ſimiliter faciunt, & ideo dicuntur phialas habere plenas odoramentorũ, quę ſunt orationes Sanctorũ, ideſt plenas piis orationibus, & deuotis deſideriis, quales ſunt orationes Sanctorum. Et cõparatur deuota oratio odori circunquaque diffuſo, qui omnibus ſe communicat: quia. ſ. Sanctorum oratio ad omnes ſe extendit: & quanto odor intenſior, tanto diffuſior: quia oratio quanto deuotior, tanto carior, & fructuoſior, vt dicit Greg. Vnde Paulus pro omnibus docet orare. 1. Ti. 2. Obſecro primo omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, pro his, qui in ſublimitate ſunt conſtituti. Itẽ odor aſcẽdit, & ſic deuota oratio. Cant. 6. Aſcendit per deſertũ quaſi virgula fumi ex aromatibus.

Sacra ſcriptura libro, Rota, voluminiq; comparatur, cuius auctoritas, copioſitas, obſcuritas, intelligibilitas, ſenſuum varietas, excellentia, & varietas, per tres Sanctorum pulcherrimas viſiones lucidè enucleatur. Cap. XXX.

SCriptura ſacra aſſimilatur illi libro, qui in viſione oſtenſus eſt Ezechieli, de quo habetur Eze. 2. vbi dicitur, Ecce manus miſſa ad me, in qua inuolutus liber, & expandit illum coram me, qui erat ſcriptus intus, & foris, & ſcripta erat lamẽtationes in eo, & carmen, & væ. in hac ſiquidem viſione oſtenduntur ſex conditiones ſacræ ſcripturæ.

Prima eſt eius auctoritas, quia de manu Dei eſt habita, Vnde dicitur, Ecce manus miſſa eſt ad me. i. reuelatio Dei inſpirata eſt mihi, ſed litera ſeptuaginta Interpretũ habet. Extenta eſt, quod idẽ eſt, quod miſſa. Tunc. n. manus Dei ad aliquẽ extẽditur, vel mittitur, cũ id, quod fieri debet reuelatur. Quia igitur ſacræ ſcripturæ præcepta ſunt à nobis non tantũ aure audienda, ſed etiam opere implenda. Iac. 2. Eſtote factores verbi, non auditores tantũ. Iccirco ipſa ſacra ſcriptura per inſtrumentum manus dicitur eſſe miſſa. Iob 27. Docebo vos per manum Dei, ideſt per reuelationẽ Dei, vel quia ſicut per manũ ſcriptoris ſciẽtia alicuius ſcribitur in charta, ita per reuelationẽ cõditoris hæc ſcientia inſpirata eſt, & ſcripta in eccleſia. Dan. 5. Apparuerũt digiti quaſi manus ſcribentis, hi digiti fuerũ: ſcriptores ſacri canonis. Ex hoc igitur, ꝙ ſcriptura ſacra eſt à Deo inſpirata prouenit, (ſicut dicit Aug.) ꝙ maior eſt eius auctoritas, quã omnis humani ingenij perſpicacitas.

Secunda conditio eſt eius copioſitas, propter quã vocatur non cedula, vel charta continẽs pauca, ſed liber. ſ. continẽs multa. Nulla. n. ſcriptura humana reperitur ita copioſa, vt ſacra doctrina, in qua (dicit Aug.) omnis quodãmodo continetur ſcriptura. Vndẽ Apo. 2. Ti. 3. Omnẽ ſcripturã eam appellat, dicens, Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, &c. Et ideo Hiero. dicit, ꝙ neſcit literas, qui ſacras ignorat. Vnde propter grãdem ſcientiæ copiã, quæ continetur in ea, liber grandis vocatur. Iſa. 8. Sume tibi librũ grandẽ, &c. & rectè liber grandis dicitur, in quo. ſ. omnis ſcientiæ forma, & finis includitur. Vnde Aug. ad Voluſianum. Hic, inquit, philoſophia, quoniam omnium naturarum cauſæ ſunt in Deo, Hic Ethica, quoniam vita bona, & honeſta non aliundè ſumitur, quàm cùm ea, quæ diligẽda ſunt diliguntur, quomodo ſunt diligenda, hoc eſt Deus, & proximus. Hic eſt logica, quoniam veritatis lumen animæ rationalis non niſi Deus eſt. Hic laudabilis reipublicæ ſalus, nec enim cuſtodiuntur optimè ciuitates niſi fundamento, & vinculo fidei fraternæque cuſtodiæ.

Tertia conditio eſt eius obſcuritas, propter quam vocatur liber inuolutus, Greg. Liber inuolutus, eſt ſacræ ſcripturæ eloquium obſcurum, quod profunditate ſententiarum inuoluitur, vt non facilè ſenſui omnium pateat, Iob 38. Quis eſt inuoluens ſententias? vel dicitur inuolutus: quia ſtylus eius eſt metaphoricus, & figuratiuus, & ideo ad intelligendum obſcurus. Dan. 12. Clauſi ſunt ſignatique ſermones. Et Iſa. 29. Erit nobis viſio omniũ quaſi verba libri ſignati.

Hæc autem inuolutio, & obſcuritas ſacræ ſcripturæ plurib. de cauſis vtilis, & rationalis eſt: quarũ vna eſt, quia ſacra ſcriptura ex hoc copioſior eſt in ſententiis vnde

tiis vnde

tis.vnde Aug. 12. de ci. Dei. dicit: Sermonis obscuritas etiam ad hoc vtilis est, quia plures sententias parat, & in lucem sententiæ prodeunt, dum alius eã sic, & alius eam sic intelligit.

Secunda causa est, vt lateat studere negligentibus, & indignis, vnde Greg. in Mat. 23. Non abscondita est in scripturis veritas, vt non inueniant, qui quærunt eam: sed vt non videant, qui quærere eam nolunt.

Tertia causa est, vt detur ex hoc materia exercitij studiosis. Vnde Aug. li. 83. quæst. q. 53. Deus ad salutẽ animarum in Spiritusancto sic diuinos moderatus est libros, vt non solum manifestis pasceret, sed etiã obscuris velet.

Quarta ratio est, vt non vilescat curiosis, vnde August. in libro contra mendacium, Lectiones actionésque propheticæ propterea figuris, velut quibusdam amictibus obteguntur, vt sensum piè quærentiũ exerceant, & ne nuda ac prompta vilescaut.

Quarta conditio est eius intelligibilitas; quæ notatur cum dicitur. Expandit illum coram me, idest mihi eius mysteria aperuit, & me ipsum intelligere fecit. Greg. Expandit, dum ænigmata exposuit. Luc. 24. Aperuit illis sensum, vt intelligerent scripturas.

Quinta cõditio est sensus duplicitas, quia erat scriptus intus, & foris, intus scilicet per sensum spiritualem: foris verò per sensum literalem. Vel (secundum Greg.) intus scriptus est, quia instruit nos de rebus inuisibilibus, idest de mysterus cœlestibus, foris verò in quantum instruit, nos de rebus visibilibus, scilicet de rebus terrenis disponendis, & de exterioribus actionibus, prima scriptura pertinet ad contemplatiuos, secunda ad actiuos. Ioan. 10. Ingredietur, & egredietur, &c.

Sexta conditio est scripturæ varietas, quia erãt scriptæ lamentationes in eo, & carmẽ, & væ. Continet enim lamentationes scriptura; & tristitias pœnitentiũ. Ioel 2. Cõuertimini ad me in ieiunio, & fletu, & planctu. Et continet etiam carmen laudis, & lætitiæ beatorum. Psal. 83. Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te.

Item continet væ tristitiæ, & pœnæ damnatorum. Luc. 23. Ibi erit fletus, & stridor dentium. Isai. 13. Væ impio in malum, &c.

Item scriptura sacta assimilatur illi rotæ: quæ describitur in visione Eze. 1. vbi dicitur, Apparuit rota super terram iuxta animalia, habens quatuor facies, vbi scilicet de sacta scriptura sex conditiones tanguntur. Nam primo ostẽditur esse alta ex origine in eo, quòd apparuit. Non enim hæc est scientia ex humana ratione inuenta, sicut aliæ scientiæ, sed diuinitus reuelata, scilicet mediante aliqua apparitione, & ideo dicit Apparuit. Nam traditio veteris legis facta est ab Angelo apparente ex persona Dei in monte, secundum illud. Act. 7. Hunc scilicet Moysen misit Deus principem, & redemptorem cum manu Angeli, qui apparuit ei, Et infrà. Hic est, qui fuit in ecclesia in solitudine cum Angelo, qui loquebatur in monte Synai: & cum patribus nostris, qui accepit verba vitæ dare nobis. reuelatio etiam doctrinę propheticæ facta est communiter per apparitionem in somnio, vel visione, secundum illud, Num. 12. Si fuerit inter vos Propheta Domini, in visione apparebo ei, aut per somnium loquar ad illum. Eruditio autem doctrinæ euangelicæ facta est ex gratia Christi in carne apparentis secundum illud. Ti. 2. Apparuit gratia Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, &c. Vel ideo de sacra scriptura dicit, quòd apparuit: quia quamuis ea quæ in sacra scriptura traduntur (vt sunt mysteria fidei) non habent apparentiam siue euidentiam rationis, quia fides est argumentum rerum nõ apparentium, vt dicitur He. 11 habent tamẽ apparentiam, & certitudinem adhæsionis, quia plus videtur Theologo, quòd debeat credere illa: quæ in sacra scriptura traduntur, & indubitabilitas eis inhæret, quàm his, quæ secundum rationem apparent, & hæc est apparentia fidei, de qua dicitur Sapien. Apparet autem his, qui fidem habent in illum. Nam solis Dei fidelibus apparet scriptura esse indubitabilis, apud quos (vt dictum est suprà) maior est huius scripturę auctoritas: quàm omnis humani ingenij perspicacitas.

Secundò ostenditur esse perfecta ex similitudine, quia assimilatur rotæ: Apparuit inquit rota, Rota enim habet figuram, & motũ circulare, & vtrique Philosophus attribuit quandam perfectionem. Nam figura circularis perfecta est, quia ex nulla parte potest ei fieri additio, quod etiam cõpetit sacræ scripturæ, quæ nihil continet superfluum aut minus, quàm expediat humanæ saluti, ideo ei quantum ad hoc in hac vita nihil addi oportet. Apoc. Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas, &c.

Item motus circularis probatur à Philosopho inter omnes motus perfectior. Nam finem coniungit principio: quod etiam sacta scriptura facit, dum Deũ omnium rerum principium, & finem esse ostendit. Vnde & ex persona Dei dicit Apo. 1. Ego sum alpha, & o, principium, & finis. Et de hac similitudine rotæ dicitur in Psa. 76. Vox tonitrui tui in rota. Vox enim tonitrui Dei, est manifestatio suæ magnitudinis, de qua dicitur Iob 26. Tonitruum magnitudinis eius quis poterit intueri, & hæc manifestatio fit in rota, idest in sacra scriptura. Vnde glossa hic super Ezech. dicit, ꝙ rota dicitur sacra scriptura: quæ ad auditores omni parte voluitur inter prospera, & aduersa.

Tertiò ostenditur esse connexa ex vnione. Vnde dicitur rota vna, quamuis enim duo testamenta contineat, tamen sic inuicem cõnectuntur, vt vnum, & idẽ videantur continere. Et ideo nouum testamentum includitur in veteri, secundum Berna. sicut figuratum in figura, & econuerso. Vnde Ezech. 1. dicitur, quòd aspectus earum, & opera quasi si sit rota in medio rotæ. glossa, idest nouum testamentum in veteri. Vbi nota, quòd scientia sacræ scripturæ dicitur vna tripliciter, scilicet vnitate attributionis, in quantum omnia quæ considerat, quanquam inter se diuersa sunt, tamen omnia considerat per attributionem siue relationem ad vnum, scilicet Deum, puta inquantum referuntur ad ipsum, vt ad principium, vel finem & huiusmodi.

Item est vna vnitate luminis, cui innititur: quia in omnibus innititur eidẽ lumini supernaturali, scilicet fidei·

fidei: quæ est sicut quædam impressio diuinæ sciétiæ, quæ est vna,& simplex omnium.

Item est vna vnitate rationis,quia omnia cósiderat sub vna formali ratione, scilicet inquátum sunt diuinitus reuelata.

Quartò ostenditur etiam necessaria ex trásgressione:quia super terram illam scilicet,secúdum Greg.cui dictum est:Terra es,& in terram ibis.Omnipotens enim Deus super corda peccantium legem posuit, scilicet sacræ scripturæ: quæ dicitur lex , quia præceptis, & documentis salubribus mentes ligat , ne transgrediantur peccando.Apostolus Ro. 2. Lex propter trásgressores posita est. vel dicitur esse super terram , quia super terrena mentes eleuat,dum eas ad contemplandum,& diligendum cælestia inflammat,secundum illud:Col. 3.Quę sursum sunt sapite,non quæ super terram. & Mat.6.Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra,&c.

Quintò ostenditur esse congrua ex ordine , quia iuxta animalia.congruus enim ordo humanæ doctrinæ est , vt per sensibilia erudiatur de intelligibilibus. Nam omnis nostra cognitio(secundum Arist. t.post.) oritur à sensu. vnde rota diuinæ scripturæ dicitur esse iuxta animal.a.i.iuxta sensum:quia sensitiua cognitio propria est animalium. Tradit enim diuina scriptura communiter nobis spiritualia sub quibusdam sensibilibus signis & similitudinibus:vel quia homo (secundum Apostolum)primo est animalis,id est patuus , & imperfectus,deinde spiritualis grandis,& perfectus in gratia. Aliquando rota diuinæ scripturæ dicitur eleuari secundùm spiritum,secundùm illud Eze. 1.Quocunque ibat spiritus , illuc eunte spiritu, & rotæ pariter eleuabantur,sequentes eú. Aliquando verò dicitur stare,vel apparere iuxta animalia: quia,scilicet diuina scriptura & scit spirituales de sublimibus erudire,secundú illud. 1.Cor. 2. Sapiétiam loquimur inter perfectos.Et iterum ibidem,Spiritualia spiritualibus comparantes:& scit etiam animales,&paruulos leuioribus cautrire,secundum illud. 1.Cor 3.Tanquam paruulis in Christo lac vobis potum dedi,& ideo sic iuxta spiritum eleuat spirituales. quòd tamen secundum literam non deserit animales. Ro. 1.Sapientibus , & insipientibus debitor sum. Eze. 1.Cú ambularent animalia ambulabant pariter & rotæ iuxta ea..

Sextò ostenditur esse distincta in effigie , quia habens quatuor facies. & dicitur habere sacra scriptura quatuor facies,id est quatuor sensus, quia maximè in facie hominis sensus vigent, & sunt in ea quatuor distincti,scilicet visus in oculis,auditus in auribus,odoratus in naribus,&gustus in ore,tactus autem non est distinctus ab aliis in aliquo organo. Quatuor ergo sensus scripturæ sunt,historicus siue literalis , tropologicus,idest moralis, allegoricus,& anagogicus. Vel quia quadrupliciter tradita est,scilicet per legem, per prophetas,per euangelistas, & per Apostolos,vt dicit Gre.super Ezech.

Item scriptura sacra assimilatur illi volumini,quod describitur in visione,quę habetur Zach.5.Vidi,& ecce volumen volans,lógitudo eius viginti cubitorum, & latitudo eius decem cubitorum. & dixit ad me,

Hæc est maledictio , quæ egreditur super faciem omnis terræ.Hanc enim visionem Grego.exponens dicit: Quid est volumen volans , nisi scriptura sacra , quæ dum de cęlestibus loquitur ad superiora mẽtis nostræ intentionem leuat? quia dum illa supra nos esse cóspicimus ima attendere,&concupiscere deuitamus.Quę latitudinem cubitorum decem , longitudinem verò viginti tenere perhibetur , quia latitudo operationis nostræ simpla est,& longanimitas spei in duplum tenditur quando pro bono opere & hic requies mentis, & illic gaudia æterna præparantur,attestante veritate, Si quis reliquerit domum , vel agros,&c. centuplum accipiet,&vitam æternam possidebit.Matth. 19.Centenarius enim numerus decies multiplicato denario fit perfectus. Hic itaque centuplum accipit, qui & si nihil habuerit, ipsa tamen perfectione meritis iam in hoc seculo habere nihil quærit. quia ergo per hanc duplam pro simplo nobis redditur,rectè hoc volumẽ per viginti cubitos in longitudinem tenditur , quòd per decem dilatatur. Sed , quia hęc sacra ipsa eloquia ad æternam damnationem sunt eis qui illa vel scire nolunt , vel certè sciendo contemnunt, rectè de hoc volumine dicitur:Hæc est maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ.

Item scriptura sacra assimilatur illi libro de quo habetur in visione Ioannis. Apo. 10. vbi dicitur Abij ad Angelum dicẽs ei,vt daret mihi librum,& dixit mihi: Accipe librum , & deuora illum , & faciet amaricare ventrem tuum:sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. In hac siquidem visione ostenditur , quòd liber sacræ scripturæ primò requirit discipulum,vel lectorem expeditum : & ideo dicit,Abij,scilicet à curis mundi vel carnis:quorum scilicet occupatio impedit &studium, & fructum sapientiæ.Solicitudo enim seculi,& falacia diuitiarum suffocat verbum.Mat. 13. Itẽ requirit auditorem deuotum non tam lectione quàm oratione sacræ scripturæ intelligentiam quęrat.Vnde dicit,Abij ad Angelum, idest Christum, dicẽs ei,scilicet orando, vt daret mihi librum idest intelligentiá scripturæ.Sap. 7.Optaui,&datus est mihi sensus:inuocaui,&venit in me spiritus sapientiæ.

Item requirit hominem studiosum. Primò ad capiẽdam,scilicet doctrinam sacræ scripturę, quam capere debet audiendo,&legẽdo.Apo. 1.Beatus,qui audit,& qui legit verba prophetiæ, idest libri huius.Oportet esse studiosum etiam ad audiẽdum , scilicet in memoria:vnde dixit,Et deuora illú, scilicet memoriæ commendando,& opere implendo, & hoc cum quadam auiditate,quæ notatur in verbo deuorandi.

Item requirit hominem vigorosum,qui propter amaritudinem seu laborẽ qui est in discendo , siue intelligẽdo,vel implendo non omittat eá : quia sicut ex vna parte videtur esse difficilis & amara,ita ex alia est dulcis & sapida. Est enim difficilis ad intelligẽdum,& amara,i.pęnosa ad opere implẽdú.Et ideo dicit,faciet amaricare vẽtrem tuú i. carnalitatem sine humilitatẽ tuá, quę est mollis, & fragilis. Et ideo graue est ei , & pęnosum scripturæ monita iplere. Facit & liber diuinæ scripturæ amaricare ventrẽ animæ.i.mentẽ,inquátú ducit hominẽ in cognitionẽ propriorum defectuũ,

& quibus amaricatur. Deducit etiam in contéplationem diuinorum, & cœlestiũ: & quã'o ei fit dulce, quod intus videt, tantoin amaritudiné vertitur omne, quod foris sustinet. Sed ex alia parte scriptura dulcis est, & sapida. Vnde subditur, Sed in ore tuo erit dulce, æquã mel, quia scilicet sacra scriptura, licèt sit difficilis ad intelligendum, & pœnosa ad implẽdum, tamen est delectabilis ad prædicandum. Ps. 113. Quàm dulcia faucibus meis eloqu a tua, super mel ori meo.

Spes, quæ secunda Theologalis est virtus, in secundo Angelo à Ioanne prævisa figurata, quanta verè pœnitentis bona afferat, breui demonstratur. Cap. XXXI.

SPes multa bona facit in anima. Et hoc ostenditur in visione beati Ioãnis: quæ habetur Apoc. 8. Vbi dicitur quod secundus Angelus tuba cecinit, & mons magnus igne ardens missus est in mare, & facta est tertia pars maris sanguis, & mortua est tertia pars creaturæ, quæ habebat animas in mari, & tertia pars nauium interiit.

Secundus Angelus est spes, quæ est secunda virtus theologica. hæc tuba canit, quando pœnitenti veniam promittit, & tunc mõs magnus, idest animus subleuatus, igne ardens, idest charitate feruẽs, mittitur in mare, idest in amaritudinem timoris, & doloris: & tunc fit tertia pars maris sanguis: prima pars est amaritudo timoris, secunda doloris: ex his duabus aliquando sequitur tertia, scilicet amaritudo desperationis: sed hãc omnino excludit securitas spei, & cõuertit i sanguinẽ. i. in pœnitentiæ asperitatem, & carnis morficationem.

Item prima pars eorũ, qui habent animas in mari, est timor pœnæ mundi, secũda timor purgatorij, tertia timor pœnæ inferni, & hæc moritur: quia hũc timorem spes salutis excludit.

Item prima pars nauis humanæ mẽtis sunt cogitationes necessariæ quæ sunt circa illa, quæ sunt de necessitate salutis.

Secũda pars sunt cogitationes perfectæ: quæ sunt circa opera supererogationis, quæ non sunt de necessitate, sed de pfectiõe: Tertia pars sunt cogitationes vanæ circa vanitatẽ, hęc tertia pars interit canẽte tuba secũdi Angeli. i. spe pmittente veniã miser. cordia Dei. Psa. 47. In spiritu vehemẽti cõteres naues tharsis. i. cogitationes quærentes vana huius mundi.

Virorum spiritualiũ conditiones quinque numerãtur, quæ figuraliter ex Ezechielis visione mysteriosa eliciuntur: quamplurimaq; alia de hac re explanantur. Cap. XXXII.

SPirituales viri assimilãtur illis rotis, quæ describũtur Eze. 1. vbi dicitur, qđ statura erat rotis, & altitudo, & horribilis aspectus, & totũ corpus plenũ oculis in circuitu ipsorũ quatuor in quibus verbis quinq; cõditiones spiritualiũ virorum exprimuntur.

Prima est rectitudo iustitiæ, quæ figuratur i statura rotarũ: quia. n. stare dicimus id, ꝙ firmũ est, vel rectũ: non. n. dicitur stare ille qui iacet, vel ille qui vadit. Ideo statura importat rectitudinẽ, & firmitatẽ, quæ duo cõpetunt spiritualibus viris, i. his qui spiritu Dei agũtur, i. rectitudo operis secundum illud, Ps. 142. Spiritus tu9 bonus deducet me in terram rectam & stabilitas voluntatis, quæ est ex robore Spiritussancti, secundũ illud. Eph. 3. Det nobis corroborari per spiritum eius in interiori homine. Hoc enim stabilitatis robur gratia Spiritussancti facit. He. 13. Optimũ est gratia stabilire cor. Et de hac statura spiritualis viri dicit. Can. 7. Statura tua assimilata est palmæ, quæ scilicet directè crescit & diutissimè viuit.

Secunda est prõptitudo obediẽtiæ, quia assimilatur rotis. Nam sicut rota vndiq; est parata ad motum, ita spirituales viri sunt in omnibus parati ad obediẽdũ, secundũ illud. Ps. 107. Paratum cor meũ Deus, paratũ cor meum. Hanc promptitudinem obedientiæ facit spiritus humilitatis, qui est intus eis. Vnde dr. Eze. 1. Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabãt, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, & totæ sequẽtes ea, quia spiritus vitæ in rotis.

Tertia & altitudo sapientiæ, s. in cõtemplatione cœlestium & diuinorum. Vnde dicit, quòd altitudo erat rotis. Nam sapientis est considerare altissimas causas, vt dicit. Aristo. Met. 1. Isa. 13. Extollam te super altitudinem nubium, idest rerum mutabiliũ, quia nubes maximè sunt instabiles, & continuè transmutantur.

Quarta est trepidatio vindictæ semper. n. aut peccata præterita, aut delicta pręsentia etiã parua, ex ista districti iudicis in se feriri metuũt, & æternæ gehennæ supplicium formidando attendunt. Vnde dicit, Et horribilis aspectus. vbi Greg. Horribilis aspect9 est terror gehennæ quæ sine fine reprobos cruciat, & semper in cruciatu cõseruat. Vnde tãta est illius pœnæ acerbitas, & profunditas, quòd est horror non solum sustinentibus, sed etiã aspicientibus. Iob. 12. Terrã tenebrosam, opertam mortis caligine, terram miseriæ, & tenebrarũ, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhab tat.

Quinta est circunspectio prudentiæ, quia torũ corpus plenũ erat oculis in circuitu ipsorũ quatuor. Per istos. n. oculos intelliguntur cautelæ, & circunspectiones prudentium, quibus Sancti, & spirituales viri tanquam verè prudentes in omnibus abundãt. Nam spiritualis homo diiudicat omnia. & isti oculi dicũtur esse in circuitu: qa diabolus nos suis laqueis vndiq; circumcingit, propter quod de eo dicit. 1. Pe. 5. ꝙ tanquã leo rugiens circuit quærens quẽ deuoret, & ideo contra eum ex omni parte necessaria est cautela. Sed ideo dicũtur esse in circuitu ipsorum quatuor. s. animaliũ, secundum Gre. in Ezec. hom. 7. Vel ipsarum quatuor scilicet facierum. Nã supra præmiserat, ꝙ apparuit rota vna habens quatuor facies, quæ videbantur quasi quatuor rotæ, quia. s. Sancti viri præcipuè in quatuor partibus habent cautelas, & circumspectiones, scilicet retro circa præterita per memoriã, ante scilicet ad futura per prouidentiam, à dextris idest ad prospera per despectum, à sinistris, id est ad aduersa per exercitium. Nam prospera mundi recipiendo despiciũt, & aduersa ad virtutis exercitium suscipiunt. Vel habent oculos retro, scilicet ad mala ne inficiant: & ante; idest ad bona ne deficiant. Gregor. Corpora animalium idcirco plena oculis describuntur, quia sanctorum actio ab omni parte scilicet circumspecta est, bona desiderabiliter prouidens, mala solerter canens. Est enim necessarium oculos habere ad mala, idest ad vitia: quia vitia plerumque se palliant sub specie virtutum.

Nam

Nam superbia fingit se esse libertatem, tumor fingit se humilitatem, tenacitas, siue auaritia fingit se esse parsimoniam, prodigalitas fingit se esse largitatem, vel misericordiam. vnde sicut dicit Grego. Hoc est laboriosus vbi mens Sanctorum inuigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant.

Item necessarium est habere oculos antè scilicet ad bona ne deficiant. Nam plerumque, dum homo intendit ad quędam bona, negligit quædam alia: & vbi negligimus, ibi procul dubio oculum non habemus, quod patet exēplo Pharisęi Luc. 2. qui habuit oculos ad gratitudinē dicens, Gratias ago tibi, &c. Ad abstinentiam, Ieiuno bis in sabbato. Ad misericordiam, Decimas do omniū quæ possideo: Ad institiam, Quia non sum sicut cæteri hominum, iniusti, raptores. ad continentiam, & adulteri, &c. Sed ad mentis custodiā. i. humilitatem oculum non habuit, quia se cæteris hominib. prætulit. Greg. Quid prodest q̄ cōtra hostiū insidias tota ciuitas cautè custoditur, si vnum foramem apertum relinquitur, vnde ab hostibus intretur.

Item Sancti viri habēt oculos & à dextris, i. ad beneficia ne officiant. Nam valde cauendum est ne vnde homo proximo suo prodesse intēdit, inde magis ei noceat. Vnde Apostolus dicebat: Si cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donaui, si quid donaui, propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur à sathana non. n. ignoramus cogitationes eius. Ecce circumspectus magister sic donare, id est parcere voluit vt non displiceret, nec scandalum daret discipulis: quia sciebat q̄ sathanas inde solet cordi alterius scandalum immittere. vnde alterum conspicit pietatis negocium fecisse, & ideo multum attendendum est, vt etiam bonum, quod fit vtiliter, & cautè fiat.

Item debēt etiam esse oculi à sinistris, idest ad scandala, ne veniant scilicet ex culpa sua: quāuis. n. necesse sit, vt veniāt scandala, Væ tamē homini, per quem scandalum venit: quod intelligendū est de scādalo actiuo, quod est ex culpa propria, scilicet vel bonum omittendo vel malum agendo, vel studiosè nocendo, & huiusmodi. Sed de scādalo passiuo, quod est ex culpa alterius, non est tantum curandum, quod propter hoc bonum dimittatur, præcipuè bonum, ad quod homo tenetur si sine huiusmodi scandalo fieri non posset. Vnde dominus non curauit de scādalo pharisæorum, & tamen curauit de scādalo gentilium petentium ab eo tributum, vt habetur apud Mat. 7.

Varia tentationum genera, nonnullorumque peccatorum detrimenta eorumq; remedia ponuntur Quoque pacto nos diabolus fortiter, & grauiter tentet, & ei sit resistendū, vt finibus, & somnijs quibusdam ex sacra scriptura collectis huc; lucide explanatis erudimur. Cap. XXXIII.

Tentatio occulta in cordis cogitatione est sicut pollutio somnij in dormitione. dicitur. n. Deu. 23. Si fuerit inter vos homo q̄ nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad vesperum lauetur aqua, & post Solis occasum regredietur in castra. In quibus verbis primò intellige somn. j pollutionem, cum dicitur, si fuerit inter vos. ho. qui no. pol. si. so. Nam (sicut dicit Greg.) nocturnū somnium est tentatio occulta, per quā tūc homo polluitur, quando tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur, quod tamen corporis opere nō expletur. Et causa quare aliquādo spirituales viri talibus cogitationibus, vel tentationibus molestantur, est (sicut Gregorius dicit) quòd libenter se occupant in aliquibus actibus terrenis etiam licitis: quia cum vel in minimis terrena actio per desiderum tangitur, crescente cōtra nos antiqui hostis fortitudine, mens nō minima importunitate tentationis inquinatur.

Secundò cōsidera polluti exclusionem cum subditur, Egredietur extra castra. Gregorius. Dignum est, vt qui immunda cogitatione polluitur indignum se cæterorū fidelium societatibus arbitretur, culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se æstimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi cogitatione laborantē sese ex continentium comparatione despicere.

Tertiò aduerte exclusi purgationem, cum subditur, Et non reuertetur quousq; ad vesperum lauetur aqua. Greg. Ad vesperum aqua abluitur, cū defectum suū cōspiciens ad pœnitētiæ lamēta cōuertitur, vt fletibus diluat omne quod animā occulta inquinatio accusat, Psal. 29. Ad vesperū demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Et hinc est, quod Leuit. 1. mandatum fuit, quòd membra hostię in frusta conscissa, & caput, & cuncta quæ adhærent iecori igne comburerentur: pedes verò & intestina prius aqua lauarentur. Ista hostia est homo qui seipsum offert ad seruitium Dei, cuius membra tunc conciduntur in frusta, cum eius vitæ opera sunt virtutibus distincta. Et tunc super ignē ponuntur, quando eum feruore amoris & deuotionis Deo offeruntur. Caput autem, & ea quæ iuxta iecur continentur incendimus, cùm in sensu nostro quo omne corpus regitur, atque in occultis desideriis flamma diuini amoris ardemus. Pedes autem qui terram tangunt, sunt terrenæ occupationes. Intestina verò, in quibus portantur, sunt cogitationes immundæ. Vnde Greg. Cum cogitationes nostras immunda cogitatio inquinat, quid aliud quàm intestina hostiæ stercus portant. Habet ergo pedes & intestina ille, qui dum terrenum aliquid agit, nonnulla etiam illicita in corde conspicit: sed hæc, vt comburi debeant, lauentur: quia nimirum necesse est, vt ante immundas cogitationes timoris fletus diluat quàm in acceptione sacrificij supernus amor incendat, vt tanto suauius in conspectu sui spectatoris ardeat, quanto cum ei assistere ceperit, nil terrenum secum vel lubricum in actu suæ orationis imponit, vt dicit Greg.

Quartò nota purgati reuersionem, cū subinfertur, Et post occasum Solis regredietur in castra. Tunc Sol occumbit, cum ardor tentationis per lachrymas pœnitentiæ deferuescit. Et tunc qui pollutus fuerat, ad castra reddit: quia tunc in societate bonorum confidit. Vnde Greg. Post aquam quippe occumbente Sole ad castra reuertitur, qui post lamenta pœnitentiæ frigescente flamma cogitationis illicitę ad fidelium merita præsumenda reparatur, vt iam se à cęteris longe esse non ex timet, qui mundum se per habitum iutum ar doris gaudet.

Item tentatio, triplex est, quæ describitur in pri-

ma visione Ezech. vbi dicitur, Vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis inuoluens, & splendor in circuitu eius, & de medio eius quasi species electri. Vbi primò notatur tentationis periculum ex tempestate veniente, secundò remedium ex splendore circunstante, tertiò præmium ex electro apparente. Periculũ ostenditur triplex, secundum triplicem tentationis gradum, quorum primus pertinet ad tentationem superbiæ, cum dicitur, Ecce ven.tur.ve.ab aqui. Greg. Ventus est tentatio mentis: propria autem mentis tentatio, est tentatio superbiæ, quæ habet cor eleuare. vnde assimilatur vento, quia sicut ventus eleuat corpora leuia, ita superbia eleuat corda vana. Iob 7. Vir vanus in superbia erigitur. Sed nota, quòd qui vento flante ascendunt, eo quiescente ruunt. Sic qui superbia vel fortuna blandiente extolluntur, ea cessante corruunt, & elidũtur. Vnde Iob 30. Eleuasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me validè. Sed quia superbia est mentis non solùm eleuatiua, sed etiam perturbatiua, ideò tẽtatio superbiæ vocatur ventus turbinis: quia sicut turbo obscurat, & turbat aerem, sic etiam ipsa superbia obscurat & turbat mentem. vnde Iob 3. Noctem illam tenebrosus turbo possideat. Turbo possidet noctẽ, cum superbiæ tentatio cæcat mentem. Et dicitur tenebrosus: quia oculum cordis obscurat Bern. in c. de humi. Superbia oculum mentis obscurat, & veritatẽ obumbrat. Turbo autem dicitur: quia turbat. s. superbiẽtis animum: quia facit ipsum amarum, rancorosum, inquietũ. Psal. 45. Conturbati sunt montes. i. superbiæ. Hugo de sancto Victore in lib. de arra animæ. Signa superbiæ sunt clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, honestas in imagine, inhonestas in actione, rancor in reprehensione. Et quoniam ista tentatio est quasi diaboli propria, quia superbiæ vitium ab eo accepit initium, & ideò subditur, ꝙ iste ventus veniebat ab Aquilone, id est, à diabolo superbo. Ipse enim superbiens dixit, Isa. 14. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendã super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo. Vnde Hugo de sancto Victore dicit in libro prædicto, Superbia in cœlo nata est, sed velut immemor qua via inde ceciderit, illuc redire non potuit.

Secunda tentatio est luxuriæ, siue carnis & hęc vocatur nubes magna: quia rationẽ offuscat. Sicut enim nubes densa offuscat aerem, lumen Solis intercipiendo, sic concupiscentia carnis offuscat mentem, lumen rationis obumbrando. Vnde Grego. Nazianz. dicit, ꝙ caro velut nubes quædam grossa se animæ obiiciens, considerare eam radios diuini numinis non sinit. Eze. 32. Solem. i. rationis lumen, nube tegam. Aug. lib. confes. Exhalabant nebulæ de limosa concupiscentia carnis, & scatebra pubertatis, & offuscabant atque obnubilabant cor meum, ita vt nõ discerneretur serenitas dilectionis à caligine libidinis. Sed magna dicitur ratione generalitatis: quia generaliter quasi omni homini inest pugna carnis. Nam omnes de carnis peccato propagati sunt. vnde omnes intra semetipsos gerunt vnde certamina sentiunt. Greg. In hoc mundo cũ nostris tentationib. nascimur, & caro aliquãdo nobis adiutrix est in bono opere, aliquando seductrix in malo.

Itẽ est carnis tẽtatio magna continuitate. Hieron. in epist. Quocũq. pergimus, nobiscũ inimicum, i. carnẽ portamus, & ideo pugna ineuitabilis est, & cõtinua.

Item est magna difficultate. Aug. in ser. Inter omnia certamina Christianorum duriora sunt castitatis pręlia. Nã ibi continua pugna, & rarior victoria. Est enim ipsa caro inimicus familiaris, de quo Boetius dicit, quòd nulla pestis efficacior est ad nocendum, quàm familiaris inimicus.

Tertia tentatio est auaritiæ, & hæc est à mundo: & hæc dicitur ignis inuoluens, ignis. s. propter insatiabilem ardorẽ, quia sicut ignis nõ satiatur lignis, secũdũ illud Pro. 30. Ignis nunquã dicit sufficit: ita nec auarus pecuniis. Eccles. 30. Auarus non implebitur pecunia.

Inuoluens autẽ dicitur propter implicationẽ. Multę enim sunt inuolutiones, & implicationes hominum auarorum. Iob 6. Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum. Inuoluunt enim se multis curis, multis negotiis, multis peccatis. 1. Tim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli.

Secundò, ponitur tentationum remedium, Quia splendor in circuitu eius. Circunstat enim hominem tentatum, ne à tentatione vincatur, triplex splendor. s. splendor scripturæ ipsum informans, splendor angelicæ custodiæ ipsum confortans, & splendor diuinæ iustitiæ vincẽtẽ coronãs. 2. Ti. 6. postquã dixit, Bonũ certamen certaui, addidit, In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Isa. 50. Implebit splendorib. animã tuã.

Tertiò, ponitur tentatorum & victorũ præmium, quia de medio eorum species electri, de me. e. s. vẽ. tu. & ignis: quia. s. ex tentationũ pugna trahitur coronæ materia, quæ in electro signatur. Vel in electro secundum Greg. significatur Christus, qui est tentatorũ, & victorum pręmium. Electrũ enim (sicut Greg. dicit) ex auro est, & argento: dum autẽ miscetur argentũ, crescit in claritate: aurum verò à fulgore suo pallescit. Sic dum humanitas Christi in maiestatis gloriam excreuit, diuinitas à proprii fulgoris potentia se humanis oculis temperauit. Et ita in Christo quasi dum pallescit aurum, fulget argẽtum, ergo electrum de medio, Christus est qui iam exiuit, & triumphauit de pugna tentationũ. Ipse enim tentatus fuit à carne famescente, quia cùm ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit.

Itẽ à diabolo persuadente, quia accedẽs tentator dixit ei, &c. Item à mundo alliciente, cum ostendit ei omnia regna mũdi, & gloriã eorũ, & dixit, Hæc omnia tibi dabo. Matt. 4. Sed tamen Christus de omnib. triũphauit, & ideo hoc electrũ de medio harũ tentationũ iam ereptũ inducitur in exemplum, immo etiã in pręmium, siue in pretium, si ipsas tentationes vicerimus. ita vt ex hoc electro fabricetur, & moneta quæ dabitur in pretium laboris, & corona quæ reseruatur in præmium victoris, & lætificabimur si quidẽ ex splendore auri, & insuper ex candore argenti, quia tam ex visione deitatis q̃ humanitatis Christi delectabimur, & reficiemur in patria, vt dicit Aug. super Io. 10. super illud, Ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

Item tentat, & impugnat nos diabolus aliquãdo de

vana

vana gloria, aliquando de superbia, aliquando de inuidia, aliquando de luxuria. Et hæc pugna tentationum figuratiuè exprimitur in visione somnij, quę habetur Dan. vbi dicitur, quod Daniel somnium scribens breui sermone comprehendit, summatimq; perstringens, ait: Videbam in visione mea nocte, & ecce quatuor venti pugnabant in mari magno, & quatuor bestiæ magnæ ascendebant diuersæ inter se.

Prima quasi leæna, & quasi alas habebat aquilę, aspiciebam donec euulsæ sunt alæ eius, & sublata est de terra, & super pedes quasi homo stetit, & cor eius datum est ei. Et ecce bestia alia similis vrso in parte stetit, & tres ordines erant in ore eius, & in dētibus eius, & sic dicebāt ei, Surge, comede carnes plurimas. Post hoc aspiciebam, & ecce alia quasi pardus, & alas habebat auis quatuor super se, & quatuor capita erant in bestia, & potestas data est ei. Post hoc aspiciebam in visione noctis, & ecce bestia quarta terribilis atq; mirabilis, & fortis nimis, dētes ferreos habebat magnos comedens atque comminuēs, & reliqua pedibus suis conculcans. Dissimilis autem erat cæteris bestiis quas videram ante eam, & habebat cornua decem.

Primus ergo ventus, est ambitionis tētatio, qui flat ab Oriente, id est, ab originis nobilitate, quæ frequenter est ambitionis occasio. Bestia autem hoc flatu excitata, superbia est, quæ est quasi leæna habens alas aquilæ, quæ sunt sublimitas, & potestas. Et hæc bestia tunc euellitur, quādo homo superbus à statu suo deiicitur. Et tunc hęc bestia stat super pedes suos, quia tūc iam non stat vel in equo, vel super alios homines. Et tunc cor datur ei, id est, vera cognitio suæ fragilitatis, & vilitatis.

Secundus ventus est tentatio inuidiæ, quæ flat à meridie: quia de prosperitate bonorum dolet inuidia. Est enim in regione meridiana abundātia bonorum. Bestia hæc flatu excitata est detractoria lingua, quæ bestia est similis vrso, qui libēter mel comedit, quia dulce est in ore inuidi mala de aliis loqui. Vnde delectatur inuidus cum videt aliena mala, sicut dolet & tristatur cum videt aliena bona. Iuxta illud Horatij poetæ: Inuidus alterius rebus marcescit opimis. Propterea est ei dulce loqui de malis proximi. Hęc bestia in parte stetit, quia inuidus quādoq; hominem in parte laudat. Tres ordines dentium habuit: quia inuidus habet tres modos detrahendi, scilicet, mala augendo, bona minuendo, & indifferentia, vel dubia peruertendo.

Tertius ventus est tentatio luxuriæ flans ab occidente. i. à carne iugiter ad occasum, siue mortem tendente. Quotidie enim appropinquamus morti, iuxta illud, Omne, quod est genitū tendit ad interitum. Bestia hæc vento excitata est carnis concupiscentia, quę similis pardo dicitur, qui est varij coloris propter varietatem desideriorum. Hæc habet quatuor capita, scilicet ciborum, suauitatem vestium, & consimilium, delectabilitatem epularum, & carnale opus. Quatuor autem alæ qui eam erigunt, sunt iouentus, sanitas, pulchritudo, & nobilitas. Et hæc sunt, vt alę milui, quibus volatur ad sordes carnales.

Quartus ventus flans ab Aquilone, est tētatio crudelitatis, quæ est in potentibus respectu subditorū, ad quā pertinet quarta bestia, quæ est cæteris crudelior, quæ cætera cōminuit, & conculcat. Cornua eius sunt præpositi, & satellites, & ministri suæ crudelitatis, qui quos cōculcare non præualent, saltem accusando lædere nituntur. Quia autē in prædicto somnio dicitur, quod quatuor venti pugnabant in mari magno: Notandum est, quod mare somniatum, sicut dicunt somniorum interpretes, quandoque refertur ad regnorū mutabilitatem, sicut in hoc somnio Danielis, vbi per mare grande, intelligitur vniuersale imperium mundi, & per quatuor ventos pugnantes in eo, intelliguntur angelicæ potestates laborantes pro ipsis imperiis, & regnis mundi, vt exponunt Glos. Aliquando verò refertur ad hominum prosperitatem. Vnde dicūt somniorum interpretes, quòd si quis viderit per somnium, quod in mari cęperit pisces hamo, inueniet diuitias à rege, secūdū rationē captionis. & similiter, si retib. per rectū obsequiū ditabitur ab eo, secundū rationē captionis.

Itē dicunt, quod si quis somniet, quod secus littus maris ambulando lauet pedes, appropinquabit regi, & gratiā inueniet penes illū secundū rationē ambulationis: & si mare intrauerit vsq; ad fęmora, & lauerit, familiaris efficietur regi, & lætabit secundū rationē ablutionis.

Item dicunt, quod si quis per somniū de proximo mare videat tranquillum, omnem tristitiā abiiciet, & gaudebit. Quandoq; verò refertur (vt dicunt) mare somniatum ad hominum aduersitatē. Nam si quis in somnio mare intrauerit vsq; ad verticem, solicitudine, & tribulatione & necessitate maxima vexabitur per regem: terminabitur autem hoc secundum rationē absentiæ eius à terra. Nam si parum distet, minor, si multum, vehementior afflictio erit.

Item si quis somniet secus litus maris se ire, & pedes inquinauerit, tribulabitur à rege secundum ratio nem inquinamenti.

Item si rex per somnium videat mare perturbatum, perturbabitur in regno suo.

Itē, quia in præfato somnio Danielis dicitur, quòd secunda bestia quę est similis vrso, habebat in ore tres ordines. s. dentium. Notandum, quod secundum interpretes somniorum dentes somniati variam habent significationem. Nam aliquando referuntur (vt dicunt) ad principū vel regnorum dignitatē: & sic accipiendo in hoc somnio Dan. quia illa secunda bestia vrso similis, regnū Persarū signat, quod vrso simile perhibetur propter patientiā laboris, & parcitatē victus. Nā pro pulmēto sale vtebatur & cardamomo: sed assimilatur vrso nō in toto, sed in parte, quoniā cōtra populū Dei nihil crudeliter egit. tres autē ordines dentiū habuit. i. à principio tria regna. s. Persarū, Medorū, & Chaldęorū, Vel tres dentium ordines, tres principes super centum viginti sattrapas habebat.

Quādoq; verò dētes somniati, vt dicūt, communiter referuntur ad consanguineorū somniantis varietatē. Nā duo dentes anteriores significāt filios, parētes, seu fratres, aut magis proximos de consanguineis. Qui verò sequuntur anteriores quatuor, cōsobrinos, & remotiores Cognatos. Caninus dens firmamentū domus significat, & generis hominū. Molares verò significant pueros, & superiores quidē masculos, inferiores verò

fœmininũ sexum. Passiones ergo dentium somniatæ, ad plurum consanguineorum referuntur aduersitatem. Nam siquis intuitus per somniũ fuerit aliquos de inferioribus dentibus moueri ac denigrari, ac scaterere vermibus, signat, quod aliquis ex his quos diximus per anteriores dentes significari, ægrotabit, & si aliquem illorum dentium viderit cecidisse, morietur propinquior de linea consanguinitatis. Si verò aliquẽ de dentibus, qui sequuntur anteriores, viderit motum fore, aut contractum, aut aliquid passum cladẽ signat alicuius cognatorum prædictorum. Si verò erutus videatur, portendit mortem. Si vero caninum dentem quis viderit confractum, maior domus, vel generis eius periclitabitur. Si autem viderit eum denigrari, vel vacillare, ægrotabit ille, & tribulabitur.

Item si videat, quòd caninus dens elongatus fuerit in tantum, quod impediat comestionem, & os claudere, maior domus suæ, & generis erit impedimentum cunctis, & prohibitio; sed tamẽ suscipit correptionẽ, cùm dentis excessus habens radicẽ facilè possit coæquari. Hęc dicunt somniorum interpretes, sed ego interpretationibus talibus communium somniorum fidem esse ponendam non existimo, quia nulla ratio mihi claret quare huiusmodi somniorum imagines humanarũ rerum euentus tales regulariter consequãtur. Secus autem de illis somniis sentio, quæ diuina scriptura refert, quia hominib. ad eruditionem ipsorũ à Deo illa esse immissa nulli venire debet in dubiũ Christiano. Vnde Iob 33. Per somnium in visione nocturna, quando irruit sopor super homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit aures virorum, & erudiens eos instruit disciplina. Item tentat diabolus homines multipliciter fraudulẽter, & instãter, quod ostẽditur in Apoc. 12. vbi dicitur, Ecce draco magnus rufus, habẽs capita septẽ, & cornua decẽ, & in capitibus eius septẽ diademata, & cauda eius trahebat tertiam partem stellarũ cœli, & misit eas in terrã, & draco stetit ante mulierem quæ erat paritura, vt cũ peperisset, filiũ eius deuoraret. Iste draco diabolus est, latenter animabus hominũ insidiãs. Ipse enim dicitur leo, vbi apertè sæuit, sed draco, vbi occultè decipit: ideò duo sunt cõtra eum necessaria, patientia cõtra sæuitiã leonis: & prudẽtia cõtra fallaciã draconis. & per ista duo Sancti illudunt ei. Ps. 103. Draco iste, quẽ formasti ad illudendum ei. Dicitur autẽ magnus propter potestatem nocẽdi, præcipuè quã habebit in fine. Iob 41. Nõ est potestas super terrã, quę comparetur ei. Rufus dicitur propter malitiã, qua sanguinẽ & mortẽ hominis ab initio sitiuit. Io. Ille homicida erat ab initio. Dicitur autem habere septẽ capita, in quantũ suggerit & mouet ad septẽ capitalia vitia. Dicitur etiã habere cornua decem, in quantũ inducit ad contemptũ, & transgressionem decalogi. i. decem præceptorũ legis diuinæ. Et in capitibus eius septem diademata, propter septiformẽ tentationẽ, per quam victores eius coronantur. Sunt enim (vt dicit Bernardus) septẽ genera tentationum.

Prima est importuna, quæ procaciter insistit, vt saltem vincat. Iob 14. Mõs cadẽs defluit, & saxũ trãsfertur de loco suo, lapides excauant aquæ, & alluuione terra paulatim consumitur. Secunda est dubia, quæ animam ambiguitatis nubibus inuoluit. Iob. 20. Cogitationes meæ variæ succedunt sibi, & mens in diuersa rapitur. Tertia est subita, quæ Iudicium rationis præuenit. Th. 3. Velociores fuerũt persecutores mei aquilis cœli. Quarta est occulta, quę deliberationis cõsiderationem prætersugit. Vnde Iob. 13. Quantas habeo iniquitates, & peccata, scelera mea atque delicta, ostende mihi Iob. 41. Quis reuelauit faciem indumenti eius, & medium oris eius quis intrabit. portas vultus eius quis aperiet; id est, quis aperiet occultas eius cogitationes? Quinta est violenta quæ vires animę, siue mentis transcendit. Iob. 30. Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me, & ad meas miserias deuoluti sunt. Sexta est fraudulenta, quæ animam seducit. Pro. 14. Est via quę videtur homini recta, nouissima autem eius ducunt ad mortem. Septima est perplexa quæ variis vitiis simul impellit Iob. 39. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum, & vlulatum exercitus. Sequitur, quòd cauda eius, id est, finalis intentio eius, vel simulata deceptio, quæ malitiã regit, sicut cauda regit turpitudinem. Isa. 9. Propheta loquens mendacium, ipse est cauda trahens tertiã partem stellarum, id est, reprobos, qui nec sunt de parte innocentium, nec de numero pœnitentium: sunt tamẽ de numero stellarum propter lucem, id est, cognitionem fidei, quam habent saltem informẽ. Et misit eos tractos, & allectos in terram id est, in amorem terrenorum, vt plus ea, quàm cœlestia diligant. Sequitur, quod draco id est, ipse diabolus stetit, sed incessanter insidiando ante mulierem, id est, anima quæ erat paritura, id est, opere impletura conceptum propositi boni. Cum enim grauida sit anima in conceptu boni propositi, statim in partu insurgit diabolus, vt impediat partum.

Somnia duo Nabuchodonosor, alterum de statua alterum verò de Arbore maximis plena arcanis mirificaque de Vase Petri visio scitissime interpretantur per quæ quidẽ vita spiritualis ac corporalis hominis qualis esse debeat & quẽadmodum vitietur ac perficiatur diffusè explanatur. Cap. XXXIIII.

Vita hominis spiritualis assimilatur illi statuę, quã somniauit Nabuchodonosor in qua dicitur Da. 2. Tu rex videbas, & ecce quasi statua vna grãdis: statua illa magna, & statura sublimis stabat contra te, & intuitus eius erat terribilis: huius statuę caput ex auro optimo erat, pectus autem & brachia de argento, porrò venter, & fœmora ex ære. Tibiæ autem ferreæ, pedum autẽ quędã pars erat ferrea, & quædam fictilis. Videbas ita, donec abscissus est lapis de mõte sine manibus, & percussit statuã in pedibus eius ferreis, & fictilibus, & comminuit eos, & tunc contrita sunt pariter ferrũ, testa, æs, argentũ, & aurũ, & redactæ quasi in fauillã æstiuæ areę, & rapta sunt à vẽto, nullúsq; locus inuẽtus est eis. Lapis autẽ q percusserat statuã, factus est mõs magnus, & repleuit vniuersam terrã. hoc est somniũ. In hoc somnio satis describitur humanæ vitæ spiritualis varietas. Primò quantum ad dignitatẽ cõditionis. Ecce statua grandis, &c. Secũdo quantũ ad facilitatẽ corruptionis huius statuæ, Caput &c.

Tertio

Tertiò quantū ad difficultatem reparationis, videbas .ta,do nec abscissus est lapis,&c.Dignitas cōditionis describitur:quia statua hęc erat grandis,sublimis, & terribilis.Sic vita spiritualis hominis iusti est grandis per fidē.Hebr.11.Fide Moyses grādis factus, &c. Est sublimis per spem.Dan.4. Proceritas,siue sublimitas eius cōtingens cœlū,scilicet per spē cęlestium.Sed est terribilis hostibus per charitatem.Cant.6.Terribilis,vt castrorū acies ordinata. Ordinātur enim castra virtutū per charitatem,Cant.2.Ordinauit in me charitatem.vel grandis in actiua,sublimis in contemplatiua,terribilis in aduersariorum pugna, quam scilicet habet in vtraque vita,vel magna est eius correctio, sublimis eius reparatio,terribilis est eius perditio,siue dānatio.ergo magnitudo est statuæ in consideratione gratiæ,terror in cōsideratione pœnæ.Sed sequitur,Stabat cōtra te.Hæc statua tūc stat contra hominē,quādo fœditatē,infirmitatem,& calamitatē mentis intuetur,& qualis sit,& qualis esse possit ex hoc ei ostenditur.Ps.49.Arguā te,& statuā contra faciē tuā.

Secūdò describitur vitæ spiritualis corruptio. i.casus mentis à sublimitate virtutū ad ima vitiorū,cum dicit:Caput huius statuæ ex auro,&c.vbi ostenditur, q̄ huius statuæ prima pars erat aurea,secunda argentea,tertia ærea quarta ferrea,quinta testea , paulatim in deterius fit descensus:quia nemo repente fit turpissimus,sed gradatim deficiēdo,quia qui minima negligit,paulatim deficit,vel defluit.In auro ergo significatur charitas,quæ cæteras virtutes supergreditur,sicut aurū cæteris metallis antefertur.In argento veritas, quia argentū quo frequētius vsu atteritur,eo vtique clarius redditur.Sic veritas vehemēti discussione quo magis discutitur,eo melius cōmendatur:sic & veritatis consilia experiētiæ vsu quo trituora sunt,eo clariora.Charitatis ergo claritatē fulgor auri exprimit,quæ cœlestis desiderij igne flāmescit. In ære simulatio.æs. n.argentū imitatur in sono,sed tamē multum distant in precio. Sic simulatio suauē dulcedinis cantū habet in sermone , & suauiter reboat & dulciter resultat in ore:sed quantū per verbū, & exercitium demulcet exterius,tantū per consiliū,& desideriū pallet intrinsecus.In ferro crudelitas.Ferrum.n.cætera metalla comminuit,& domat.Vnde conuenienter crudelitatis violentiam designat,quæ resistētia quæque premat,& opprimat.In testa fictili fragilitas.Fictile.n.de facili frangitur,& ideo per eam rectè impatiētiæ fragilitas designatur.Illi ergo habent caput aureum, qui incipiūt à feruenti charitate,vt qui sunt spiritu feruentes,in tribulatione patientes,& soliciti in opere , assidui in lectione,deuoti in oratione.Charitas enim patiens,benigna est,nō inflatur,nō æmulatur,nō quærit quæ sua sunt,&c.Sed tales aliquando ex auro in argentū mutātur,quia refrigescente charitate operā ur ex veritate,siue bona deliberatione,sed multū interest inter vtrūq; statū:quia aliud est operari bonū ex desiderio, aliud ex cōsilio:aliud operari cū magna delectatione, aliud ex sola deliberatione. Hæc conditio adhuc est bona.Cooperari ex veritate,secundū illud Io 3. Qui facit veritatē,venit ad lucē:sed prius erat optima.s.operari ex feruēti charitate.Apoc.Scio opera tua, & laborē,& patiētiā tuā,sed habeo aduersum te pauca,quia charitatē pristinā reliquisti.age ergo pœnitentiā,& prima opera fac.Sed adhuc mens negligētior facta ex argēto mutatur in æs,quia.s.bonū opus quod faciebat ex veritate,ad laudē hominū resolutus postmodū actitat pro humano fauore.Qui igitur blandū se exhibet in sermone,& bene gnū in facie,sed peruersum in opere,& volūtate,iste profectò abiecto argēto iā operatur in ære. Aeris.n.more suauiter tinnit extrinsecus, sed volūtatis deprauatione pallescit intrinsecus. Tali dicitur Apo.3.Scio opera tua,quia nomē habes quod viuas,& mortuus es.Sed deterior est mutatio tertia, quia ex ære mutatur in ferrū. Interdū.n.dū ficti hominis ignominia reuelatur,incipit sordescere, & vilescere à quibus antea laudabatur.Et tūc cōtra eos despectus irascitur,& indignatur, & detestatur eos aliquādo,& in eo,q̄d pōt crudeliter persequitur,quib.quibus antea placere conabatur,& sic æs in ferrū mutatur,i.leuitas in crudelitatē conuertitur,& mutatur.

Sequitur quarta mutatio,seu cōiunctio ferri,& testæ:quia sicut sunt prōpti & audaces ad mala inferēda,sic post illa sunt pusillanimes,& impatientes ad tolerandū illata,vt rectè mirari possis quomodo conuenire possit ferrū cū testa,i.tanta crudelitas cū tāta impatientia.Ecce statua nostra in qualē finē desinit,quia post caput aureū plātas fictiles accipit.Th.4. Filij Sion incliti amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea:Sic ergo patet,q̄ in capite aureo intelligitur deuotio in mēbris argenteis discretio,in æreis simulatio,in ferreis indignatio.Itē nota,quod in capite intelligitur intētio,qua totū opus in bonū,vel in malū finē deducitur,quia totū corpus capite regitur. In pectore verò consiliū,quia ibi cor latet:in brachiis operatio:in vētre obsequiū cōpassionis, quia vēter est tenerior pars corporis,& velamentū fœtoris:in fœmore humilitas,quæ ad vilia,& indigna inclinatur , fœmur.n.pudendis subiicitur.in tibiis rigor seueritatis, quia tibiæ cæteris mēbris ossa rigidiora, & robustiora portāt.per pedes necessitas vitæ.Pedes.n.terrā tāgūt, & quācūq; mēs se ad cœlestia extēdat nunc tu etsi vitæ subsidiis necessitatē suā nō sustētat. Ergo patet q̄ per caput intelligitur intētio,per pectus deliberatio, per brachium exercitatio,per ventrem cōpassio , per fœmur humilitas,per tibiam seueritas, per pedē necessitas. Vel per caput desiderium intentionis,per pectus studium deliberationis , per brachium exercitiū actionis,per ventrem obsequium pietatis,per fœmur seruitium subiectionis , per tibiam flagellum seueritatis,per pedem subsidium necessitatis. S. ergo caput intentio,& aurum deuotio,quid aliud est aureum caput nisi deuota intentio? Si pectus deliberatio , brachium actio,argētum discretio?quid aliud est pectus, & brachia argentea,quàm consilia, & opera discreta. Si in ventre compassio,fœmore subiectio, in ære simulatio,quid aliud est venter, & fœmora ærea nisi pietas,& humilitas ficta?& si per tibiam seueritas,per ferrum crudelitas , quid aliud in tibiis ferreis nisi seueritas crudelis, & si pes necessitatem, testa voluptatem,quid planta testea nisi superfluitas voluptuosa? pes ex parte testeus , & ex parte ferreus describitur,

quia delicata mens, nunc in eorum odium adducitur, ignique reſtringitur, nunc verò cum tempora ſuppetunt, in eorum luxu reſoluitur. Eſt ergo (vt patet ex dictis) fulgor capitis aurei deuota intentio cœleſtis deſiderij, claritas pectoris, & brachij argentei, certitudo recti conſilij, & rectitudo operis certi, ſonoritas æreí ventris, & fœmoris, blandimentum falſæ pietatis, & fictæ humilitatis: robur ferreæ tibiæ rigor immoderatæ diſciplinæ: fragilitas teſtei pedis, effrenatio ſuperfluitatis. Caput itaq, aureum ſancta deſideria faciũt, pectus, & brachium argenteum, & conſilia, & opera recta: ventrem, & fœmur æreum, obſequia, & ſeruitia ficta, tibias ferreas flagella ſeua, plantam teſteam, ſubſidia delicata.

Tertiò, deſcribitur deſtructæ vitæ reparatio. Sæpe enim, quem nó corrigit manus humana percutit ſententia diuina, vel inſpiratio interna. Vnde de monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & percuſſit ſtatuam, &c. quia feroces, & induratas mentes potius corrigit inſpiratio diuina, quàm corrigant flagella humana. Eſt ergo lapis abſciſſus ſine manibus, timor diuinitus inſpiratus, in cuius ictu ſtatua deijcitur, ideſt monſtruoſa vita peccatoris deſtruitur. Vnde percuſſio ſtatuæ, & comminutio compuncti cordis eſt contritio, & humiliatio, & in pedibus, ideſt in inferioribus ſtatua concutitur, quando mens elata, atque peruerſa, per ſpiritum timoris domini ad iniquitatis, & infirmitatis ſuæ conſiderationem reuerberatur, & poſtquam ferrum concutitur cætera conteruntur.

Tunc contrita ſunt, inquit, pariter ferrum. te. ęs. ar. & au. &c. Vnde quia totius boni fundamentum eſt humilitas, prius erubeſcimus vera mala, quàm ficta bona, nouiſſimè, etiam vera bona cum ſint imperfecta, & inconſummata. In ferri itaque contritione damnamus mala, quę per iniquitatem commiſimus. In teſta autem illa, quæ per infirmitatem contraximus. Aeris autem contritio eſt ſimulati boni reprobatio, in argẽteis membris hoc diſplicet, non quòd ſunt bona, ſed quod non ſunt optima. In aureo autem opere, ſolum hoc eſt reprehenſibile, quòd optimi operis inchoatio vſque ad debiti finis terminum non perducitur. In argenti itaque contritione boni operis imperfectio, in auri verò confractione arguitur optimi operis intermiſſio. Sequitur, Et redacta quaſi in fauillam æſtiuæ areæ. Per æſtiuum tempus feruor ſpiritus, per aream ſpiritualis prudentia ſignificatur: fauillę nigredo, verecundiæ eſt confuſio. Has fauillas adhuc in conſcientia tolleramus quamdiu de præteritis culpis confuſi, vel ſuſpecti ſumus. Vnde peccata in fauillam vertuntur, quia erubeſcimus, in quibus delectari conſueuimus. Sed flante, vento, fauillæ tolluntur, cum per Spiritusſancti aſpirationem reatus noſtri formido omnis aquæ ſuſpicio abſorbetur. Pſa. 38. Proiecisti poſt tergum tuum omnia peccata mea. Sic peccata Prophetæ erant in fauillam redacta quãdo dicebat: Tota die verecundia mea contra me eſt, & confuſio faciei meæ cooperuit me. ſed quaſi à vẽto rapta, cum dicebat, gratias agendo, exultando, Benedic anima mea domino, & omnia, quæ intra me ſunt, nomini ſancto eius. Sed raptis fauillis nullus eis locus inuenitur: quia poſt impetratam veniam, mens contra ſimilium corruptionum detrimenta inſuperabilis redditur, quia ad ſimilem corruptelam nec ſenſus decipi, nec affectus poteſt corrumpi.

Sed nota, quod lapis comminuens ſtatuam, creſcit in montem magnum & eminentem: quia charitas per augmenta proficiens eleuat ad confidentiæ immenſitatem, de qua dicitur in Pſa. 124. Qui confidunt in domino ſicut mons Syon, &c.

Item vitæ ſpiritualis varietas deſcribitur in illa arboré, quam ſomniauit idem Nabuchodonoſor, de qua dicitur, Da. 4. Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & latitudo eius nimia, magna arbor, & fortis, & proceritas eius cõtingens cœlum: aſpectus eius erat vſq; ad terminos vniuerſæ terræ, folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius, & eſca vniuerſorum in ea, ſubter eam habitabãt animalia, & beſtiæ, & in ramis eius conuerſabantur volucres cœli, & ex ea veſcebatur omnis caro. Videbam in viſione capitis mei ſuper ſtratum meum, & ecce vigil, & ſanctus de cœlo deſcendit, & clamauit fortiter: & ſic ait: Succidite arborem, & precidite ramos eius, & excutite folia eius. & diſpergite fructus eius, & fugiant beſtiæ, quæ ſubter eam ſunt, & volucres de ramis eius. Veruntamen germen radicum eius in terra ſinite, & alligent vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris ſunt & rore cœli tingatur: & cum feris pars eius in herba terræ. Cor eius ab humano commutetur, & cor ferum detur ei, & ſeptem tempora mutentur ſuper eum. In ſententia vigilum decretum eſt, & ſermo ſanctorum, & petitio, donec cognoſcant viuentes: quoniam dominatur Excelſus in regno hominum, cuicunque voluerit dabit illud, & humillimum hominum conſtituet ſuper eum. Hoc ſomnium vidi ego Nabuchodonoſor. Deſcribitur in ſomnio hoc vita ſpiritualis tripliciter. Primò, quantum ad ſtatum gratiæ: Ecce arbor, &c.

Secundo, quantum ad lapſum culpæ: Et ecce vigil, &c.

Tertiò, quantum ad remedium pœnitentiæ: Veruntamen germen, &c. Quantum ergo ad primum nota, quod hæc arbor magna, eſt anima exiſtens in gratia; & ipſa magnitudo arboris, eſt immẽſum robur virtutis: magna arbor eſt, qui fortia opera facit. In medio quoque terræ, quia intima bona deſiderat: altitudo nimia, quia de ſublimibus ſubtiliter ſentit. Hæc eſt arbor magna ad bona agenda, fortis ad mala toleranda, procera ad ſublimia contemplanda. Vnde proceritas eius cœlum tangebat, quia inueſtigationis eius ſubtilitas cœleſtia penetrabat, magna ergo in actionibus, fortis in tribulationibus, ſublimis in inueſtigationibus. vel altitudo nimia, inueſtigatio ad præſumptuoſa, quæ eſt cauſa ſucciſſionis. aſpectus eius, ideſt famæ ſeu nominis celebritas vſque ad terminos vniuerſæ terræ, vt à bonis diligatur, & à malis timeatur. Ergo In arbore notatur virtus, in aſpectu virtutis notitia. vel aſpectus vſque ad terminos vniuerſæ terræ, quando propriæ virtutis experientia, nec in magnis, nec in minimis latet. folia eius pulcherrima, & fructus nimius, in foliis verba, in fructu ſcientia, in eſu doctrina: nam eſca vniuerſorum in ea. Folia itaque pulcherrima,

rima, sunt verba discreta. Fructus copiosus, sensus eruditus, multiplex intellectus. Esca vniuersorum, plena eruditio omnium, discreta admonitio singulorum, fo his enim fructus vestitur, & verbis compositis sententia ornatur. Fructus bonus sapit, & pascit, & scientia spiritualis per sacras admonitiones suauiter reficit, solus abundabat Iob. 29. dicens: Qui me, inquit, audiebant expecta, &c. Fructu autem sapiens ille, qui dicebat: Mihi autem dedit omnium, quæ sunt scientiam. &c. Sap. 7. Escā vniuersis dabat, qui dicebat Rom. 1. Græcis ac Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitor sum, vel est fructus nimius scientia curiosa. Eccl. 3. In rebus superuacuis noli scrutari multipliciter, subter eam habitabant animalia, & bestiæ, &c. Per animalia intellige mentes voluptati deditas. Per bestias mentes iracundas. Per volucres accipe spirituales bonorum studiorum, & Sanctorum desideriorum alas ad cœlestia volantes, subter eam ergo habitabant animalia, & bestię, eo, quod huiusmodi mentes per concupiscentiam, & iracundiam dissolutę, iustè quidem premi debent rigore disciplinæ, sed in ramis superioribus conuersabantur volucres cæli, eo, quòd viri contemplatiui cœlestibus desideriis accēsi merito debeāt & auctoritate erigi, & digno honore sublimari. Et ex illa velcebatur omnis caro. Ex illo omnis caro vescitur, cuius virtutum exēplo omnes ędificantur, cuius consolationibus omnes fouentur, cuius beneficiis omnes recreantur, cuius consiliis omnes roborantur & doctrina reficiuntur. Vel per volucres intelliguntur subtiles cogitationes, per animalia & bestias carnales affectiones. Per arborem ergo, vt dictum est, accipimus robur fortitudinis: per ramos opera, & exercitia virtutis, ex quibus ramis meritorum bonorum fructus tempore suo colligimus. rami ergo volatilia cœli suscipiunt, quia scilicet bona opera ad sublimes cogitationes deducunt, sed subter animalia, & bestiæ habitant, quia carnis impetus deorsum premūt, Apos. Cor. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum ali. præ. ipse repro. effic. Debent ergo aues pro tempore ad cœlestia eleuari, & in æternorum contemplatione suspendi, & iterum post sublimes volatus ad arboris suæ ramos reuerti; ibiq; immorari cogitationes cordis ad morum operūmque suorum considerationem frequenter reuocare, & eorum circumspectioni frequentius insistere.

Secundò agitur de vita spirituali quantum ad lapsum culpę, cum dicitur, Ecce vigil, i. Angelus. Angeli enim vigiles sunt, quia ad nostram custodiam, & protectionem impigrè insistunt: quibus somnus erroris & obliuionis circa nostram custodiam nunquam subrepit. Et Sanctus, vt intelligatur Angelus bonus, non malus. De cœlo descēdit, quia huiusmodi sententiam de cœlo cognouit, & in terra disposuit. Hoc enim est Angelos de cœlo descēdere, ꝙ in summis discunt in terra disponere. Et cla. for. & sic ait prec. ar. Boni Angeli bona per seipsos faciunt, mala autem per malos fieri permittunt. Vnde Angelus hic, quia rectitudinis statum subuertere malū esse cognouit, arborem præcidere noluit. Veruntamen, quia hic vnius meritum, vel vniuersitatis bonum exigere cognouit, fieri permisit. Vnde ꝙ dicit, Arborē præcidite, permissionem intellige non præceptionē. Vnde nō est per hoc sp. r. ribus malis obedientia iniuncta, sed licētia indulta. Et dicitur, quòd fortiter clamauit, vt notetur distantia inter voluntatem siue intentionem spiritus boni, & mali: quia nos fortiter clamamus cū longè positis aliquid innotescere volumus. Sed ex his accipe, quia non possunt nos mali Angeli pro sua voluntare n. si accepta licentia quia permittantur, perturbare: alias autem nemo posset eorum impetum tolerare. Nam arborem succidere potuissent, & tamen non nisi permissi succiderunt, quia sine Dei permissione nil faciunt. Sed nisi arbor ista nimis alta fuisset, & de sua virtute intumuisset, sententiam succisionis nō accepisset. Arbor itaque succiditur, quando constantiæ virtus tentationibus paulatim attenuatur, tandémque funditus tollitur. Psal. 37. Dereliquit me virtus mea. Succisa arbore rami præciduntur, qa virtute animi deficiente, bona opera paulatim subtrahuntur, Arbor succiditur, & rami præciduntur, quando virtus in occulto, & virtutis opus deficit in aperto. Prius igitur subtrahitur virtus animi, postmodum autem subtrahitur etiam facultas & occasio benè operandi. Et succisa arbore, arboris, ramisq; præcisis folia excutiuntur, fructúsq; disperditur: quia deficiente virtutum proposito & virtutum exercitio, prius gratia bene loquendi tollitur, tandem etiam gratia rectè intelligendi subtrahitur. Et rectè postquā deficit studiū bonæ operationis, subtrahitur facundia sermonis: quia scandalizare magis quàm ædificare audiēres potest omnis castigatio, vel exhortatio deprauati prædicatoris. Foliorum ergo gratia excutitur, quando ex suspitione infami prius habita, facundia loquendi, vel auctoritas amittitur. Fructus dispergitur, quando eius doctrina contemnitur, quæ quamuis per sensus consilij vtilis forsitan videatur, per prauum tamen vitę exemplum facile conculcatur. Fructus dispergitur quando importuna variarum cōcupiscentiarum in inuectione studium meditationis dissipatur: & subtilitas, inuestigandíque facultas cogitationū euagatione confunditur. Sequitur. fugiant bestiæ, quæ sub ea sunt. Hoc fit quando amissis virtutum ramis, & fructu consilij, & honestate vitæ, & auctoritate doctrinæ subiecti eius ipsius obedientiam detractant: & carnales quiq; eius magisterium contēnunt. volucres quoque cœli de ramis eius fugiūt quia etiam spirituales viri consortiū eius declinant, & infamiam horrescunt. Psal. 17. Elongasti à me amicum, & proximū, & notos meos à miseria. Vel subter habitantes bestiæ fugiūt, cū vigore animi tentationibus exhausto iā nō valet mēs carnales impetus cohibere, vel quælibet irrationabilia desideria sub rationis magisterio coercere. Auium quoque habitationem amittimus, cum subliminm inuestigationum iocunda spectacula phantasmatum occursione turbati exercere nō valemus. Vel in ramis suis inhabitātes volucres eæ li arbor amittit, cum meditationes suas circa assuetā morū suorū circūspectionem exercere iā nequit. Contubernia taliū volucrū nos amisisse sæpius dolemus, cū cogitationes nostras ab inepta euagatione restringere non valemus. Tertiò describitur vita spiritua-

his quantū ad remediū pœnitentiæ, vel diuinæ misericordiæ. Magna.n. est admiratione dignū, ꝙ diuina miseratio, nec tales homines sæpè funditus deserit, nec post tantē lapsum tantamq; ruinā penitus destruit, sed adhuc tales sæpè ad correctionē expectat, & ad pœnitentiā reseruat. Vnde subditur, Veruntamē germen eius radicū sinite in terra, vnde possit iterū reparari, & ad pristinā pulchritudinē reformari. Tūc arbor radicitus euellitur, quādo post perpetrata mala in desperationē præcipitatur. Quasi.n. radices suas arbor amittit, quādo omnē correptionē perdit, & in desperationē cadit: ergo hoc est huius arboris germen radicum post ruinā remanere, quēlibet post peccati lapsum pœnitentiæ propositū habere, & pœnitentiæ fructū de diuina pietate sperare, sed aliquādo post multa, & maxima, & diuturna mala, aliqui spē, vel propositū resipiscē di amittunt. Vnde subditur, Alligetur vinculo ferreo, & æreo in herbis, quæ foris sunt. Vinculū ferreum, est peruersitatis indomabilis consuetudo. In ferro nota audaciam, in ære pertinaciā, in herbis bona infima & terrena. Quasi ergo in vinculo ferreo, & herbis terræ mens deprauata alligatur, quando carnaliū voluptatū amore ex praua cōsuetudine obduratur. Ferrū enim, quod cætera metalla domat, audacia est, quæ neminē formidat. Vnde quādo mēs suis desideriis audacter & pertinaciter insistit quasi vinculo ferreo, & æreo ligata existit. & rore cœli perfundatur.i. per subtiles suggestiones Diaboli erroribus imbuatur. Nam ex contumeliarū suarū exhalatione tantā incurrit caliginē errorū, vt ei bonū malū, & malū bonū videatur: ergo qui in herbis terræ foris ligatur, rore cœli perfunditur, quia post deprauationē morū sensus deprauatur, & multis erroribus fascinatur, & implicatur. Sequitur, Et cum feris pars eius in herba terræ. Feræ terræ sunt homines crudeles. Vnde feræ à ferocitate dicuntur: herbæ terræ, sunt oblectamēta vitæ. Vnde cū feris est pars eius quādo id, quod nō potest per industriam, satagit per violentiā, & rapinā. cor ab humano cōmutatur, quādo nulla cōpassione mouetur, vel humanitate.

Itē cor feræ accipitur quādo sponte sæuit, & gratis in apertā malitiā erūpit. Notandū est autem, quia de huiusmodi somniis, quæ de arboribus apparēt in hominibus, somniorū interpretes dicunt, ꝙ aliud signāt ratione situs, aliud ratione partiū, aliud ratione fructuū. De situ autē arborū exemplū adducitur, quia si quis viderit per somniū arbores ortas in mari, aut petra, aut aliis locis, quæ nō recipiūt arborū germinationē, viros inconsuetorū habituum in loca illa intraturos præstoletur secundū rationē multitudinū arborum. De partibus quoq; arborū exemplū adducūt dicentes, quòd somnia, quæ de arboribus apparent ad hominum conditiones referuntur: quia robur trunci, quod in altum porrigitur, vt dicunt, orationem signat, stipites autem siue rami ad folia referuntur: fructus autem referuntur ad fidem, vel diuinas: sed folia ad sensum. Nam in somnio folia, quæ bene videntur virere, & bene nutriri, rectitudinē sensus significant, languida verò labentia, succoq; destituta, sensus protendut imbecillitatē. De fructibus autē dicunt, ꝙ aliud repræsentant ratione saporis, aliud ratione temporis, aliud ratione arboris. Quantū.n. ad saporē dicunt, ꝙ omnes fructus acetosi, & stiptici in somnio visi, referuntur ad malū euentū. Vnde si alicui videatur in somnio, ꝙ colligat ex palmeto fructū acerbum, tribulabitur, & cruciabitur secūdū rationē excerpti fructus: eo, ꝙ stipticus sit. Itē si quis arborem oliuæ complexus, fructus excerpserit, à viro hilari, ac miti amaritudinem, & tribulationē accipiet, eo, ꝙ fructus stipticus sit. Econtra autē fructus dulces, & suaues ad bonū referuntur euentū. Vnde si cui in somnio videatur, ꝙ ex palmeto excerpat fructus maturos, adipiscetur aurū, & diuitias secundū rationē exceptionis. Si autē de theca femini acceperit fructus palmarū, inueniet gaudium apud filiū nobilis mulieris. Itē si quis se conspicatus fuerit nucē cōcutere, & accipere de fructu eius, acquiret à viro sene diuitias cum labore, quas ille nouiter possederat. De tempore verò fructuū dicunt, ꝙ aliud repræsentant fructus in tempore suo visi, quā tamen extra tempus. Vnde referunt, quod quidā veniens ad somniorū magnū interpretē qui dictus est Serim, interrogauit eū multis astantibus dicēs: Vidi per somnium, ꝙ in arborē ascendens: quæ dicitur vericolea, comedebam de fructu eius. Qui respondit. A domine viro beneficiū adipisceris. Et iterū, post dies multos venit alius multis astantibus, & eandem quæstionem proposuit dicens. Ascendi arborem, quæ dicitur vericolea, & comedi de fructu eius. & ait Serim, Tribulatio expectat te cū tortura. Et mirati qui aderant quomodo eiusdē somnii diuersa esset interpretatio. Et respōdit primo tēpus fructuum erat. Secundò interrogante fructus abierant, ideóque permutatū est iudicium. Et percontantes inuenerunt in vtrisq;, vt dixerāt interpres. Ratione verò arboris variatur, & mutatur significatio: quia si quis videat, ꝙ volens colligere mala punica adhæserit vestis eius truncis ipsius arboris scissaq; fuerit, significat, ꝙ cū viro locuplete contendet. Et si post complicationē ramū superit victoria potietur. Hæc dicunt somniorū interpretes: quæ quia naturalis rationis fundamentū non videntur habere, plus à plerisque prudētibus fabulosa reputantur, quā vera.

Item vita hominis variatur secundum statum naturæ, & culpæ, & pœnitentiæ: & hæc varietas ostenditur in visione Petri Act. 10. Dicitur enim ibi, ꝙ Petrus vidit vas quoddam velut linteū magnū quatuor initiis submitti de cœlo in terrā, in quo erāt omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli, & facta est vox ad eum, Surge Petre occide, & manduca. ait autē Petrus, Absit à me Domine, quia nunquam manducaui omne cōmune, & immundū, & iterū vox secūdo ad eū, Quòd Deus purificauit, tu ne cōmune dixeris. Hoc autē factū est per ter, & statim receptū est vas in cœlū.

Primò hic describitur vita hominis quantū ad statum naturæ: quia homo maximè ex parte animæ est velut quoddā vas magnū, capax quodammodo omniū. Vnde Arist. 3. de ani. dicit, ꝙ anima est quodammodo omnia. Omnia enim capit per sensum, vel intellectū, imo est quodammodo capax Dei, vnde nihil minus Deo eam implere potest. Sed est homo quasi linteum propter mortalitatem carnis, quia linteis mortuorū corpora hactenus inuoluebantur.

Item

Item quatuor initiis submissum. i. quatuor elemẽtis compositum. Sed de cœlo in terram submittitur: quia de cœlo spiritus, caro verò de terra originatur. Vnde homo de cœlo in terram submittitur, cũ spiritus carni unitur. Vel describitur homo quantum ad lapsum culpæ, ex eo, quod vas submittebatur de cœlo in terram, idest, de gratia in culpam, vel de cœlo in terram peccatorum submittitur, qui a dimisso spiritu carnem sequitur, & ideo sunt in eo quadrupedia. i. peccatum carnis quasi quatuor pedibus graditur: quia. s. quatuor actibus siue gradibus perficitur, scilicet suggestione, delectatione, consensu, & opere.

Item serpentes qui terræ inhærent, ventre. i. peccata auaritiæ, quibus rebus terrenis inhæremus mente.

Item volatilia, quæ in altum volant: per quæ signãtur appetitus siue peccata superbiæ.

Tertiò describitur status pœnitentiæ: quia facta est vox ad eũ Surge. s. à peccatis auaritiæ: quæ intima petit Occide delectationes luxuriæ, quæ in carne viuit: mãduca. i. contere appetitus superbiæ, quæ protęruè se erigit. Sed, quia superbus iustus quandoque iactanter se cõmendat, & despicit cæteros, & contungi renuit humili pœnitẽti sicut pharisęus, qui dicebat. Luc. 18. Non sum sicut hic publicanus, subditur, Nunquã manducaui omne commune, & immundum: Sed hæc iactantia reprimitur, cum dicitur: Quod Deus purificauit scilicet per pœnitentiã, tu ne commune. i. immũdum dixeris. Nam pœnitentia omnem immũdum purificat. Sed pœnitẽtia necessaria est triplicitet. s. in corde per contritionem, in ore per confessionem, in opere per satisfactionẽ. Et ideo additur, quòd hoc factũ est per ter. Et talis pœnitentia etiam in cœlis acceptatur, & approbatur. Vnde subinfertur, quòd statim receptum est vas in cœlum. Vel hoc dicitur, quia talis pœnitentia ianuam cœli aperit, & ipsum pœnitentia in cœlestem gloriam finaliter introducit.

Virtutes principales, vitiaq; eis opposita in somnio Pharaonis de septem spicis figurata, quæ quod æqualia sint, nec non quatuor Cardinales virtutes, quatuor fabris à Zacharia descriptis assimilari definitur.

Cap. XXXV.

Virtutes principales sunt septem, quibus septem vitia opponuntur: quod patet ex somnio Pharaonis, quod habetur Ge. 41. Vbi dicitur, quod Pharao dormiuit, & vidit somnium: septem spicæ pullulabãt in culmo vno, plenæ atque formosæ: Aliæ quoque totidẽ spicæ tenues, & percussæ vredine oriebantur deuorantes omnem priorum pulchritudinem. Per septẽ aũt spicas plenas possunt intelligi septẽ virtutes.

Primò propter numerũ, quia septe erãt spicæ, & septẽ sunt virtutes animæ principales, ad quas cæteræ reducuntur. s. tres theologicæ, vt Fides, Spes, & Charitas. Et quatuor Cardinales, vt Iustitia, Temperantia, Fortitudo, & Prudentia. Nã fide ordinatur rationalis, spe confortatur irascibilis, charitate ordinatur concupiscibilis: temperantia gubernatur corpus, iustitia regitur mundus, fortitudine vincitur diabolus, prudẽtia dirigitur, & perficitur omne opus. Est enim prudentia (secundum Arist. ethic.) recta ratio agibilium.

Secundò propter exemplum, quia rectè assimilantur spicis: quæ dicũtur spicæ à quibusdã spiculis quibus sunt munitæ exterius. Sic & qualibet virtus habet spicula sua, & tela quibus defendit se. Nam habet fides spicula miraculorũ, spes spicula orationũ, charitas spicula eleemosynarum, iustitia spicula suppliciorum siue punitionũ, tẽperantia spicula ieiuniorũ, fortitudo spicula præmiorum: quia consideratio præmii minuit vim flagelli, prudentia autẽ spicula habet verborum, quia verba sapientium quasi stimuli.

Tertiò propter fundamẽtũ siue principiũ: quia pullulabant in culmo vno. Iste culmus, a quo omnes virtutes oriuntur, & in quo fundãtur, & vniũtur, est gratia Dei. Vnde sicut omnes potẽtiæ animæ oriuntur ab eius essentia, ita omnes virtutes oriuntur a gratia.

Quartò ratione cõtẽti: quia erãt plenæ, Plenæ. n. virtutes sunt granis, & seminibus meritorum, ex quibus etiã suscipiũtur fructus præmiorum. Quintò propter aspectum, quia formosæ. i. pulchræ in aspectu. Sic virtutes reddũt vitã hominis pulchrã, & gratã ad imitãdũ. Per septẽ autẽ spicas tenues intelligun tur septẽ vitia capitalia, ex quib. cætera vitia oriũtur. Primò propter numerũ, quia totidẽ erãt sicut spicæ plenæ. s. septẽ. Et similiter principalia vitia septẽ sunt. s. superbia, auaritia, gula, luxuria, ira, inuidia; & acidia. Superbia quærit excellentias. Auaritia quærit diuitias, Gula expetit delitias, Luxuria quęrit delectari, ira vult vindicare, per inuidiam contristatur prospera. s. aliena. Acidia fugit laboriosa. Secundò propter exemplum, quia assimilatur spicis. s. quæ dicuntur à spiculis punctionum, quia. s. conscientiam pungunt. Ro. 8. Tribulatio, & angustia in omnẽ animam operantis malum: tribulatio scilicet pœnæ, & angustia conscientię. Tertiò propter defectum, quia tenues erãt. Carent. n. vitia pinguedine gratię, plenitudine iustitię, & fructu mercedis æternæ. Quartò propter incendium: quia percussæ vredine. s. inflãmatione suggestionis diabolicæ. Ipse. n. diabolus est ventus vrens virtutes vastans, & vitia inflãmans. Iob 26. Tollet eum ventus vrens.

Quintò propter effectum, quia deuorabant omnẽ priorum pulchritudinẽ, quia. s. vitia dissipant omnem pulchritudinẽ virtutum Nam pulchritudinẽ fidei vastat auaritia, quę est idolorum seruitus: pulchritudinẽ spei vastat acidia, quę dum laborem refugit quasi euacuat spem mercedis: pulchritudinẽ charitatis destruit inuidia, pulchritudinem iustitiæ superbia, pulchritudinem temperantiæ deuorat gula, pulchritudinem prudentiæ ira, pulchritudinem fortitudinis luxuria.

Item quatuor virtutes cardinales assimilãtur quatuor fabris, qui describuntur in visione, vt habetur Zacha. 1. vbi dixit, Vidi, & ecce quatuor cornua, & dixit Angelus: hæc sunt cornua, quæ ventilauerunt Iudam, & Israel, & Hierusalem. Et ostendit mihi Dominus quatuor fabros, & ait Angelus: Venerunt isti, vt deiiciant cornua.

Quatuor ergo cornua (secundũ glossam) sunt quatuor passiones animam impugnantes, & perturbantes, scilicet timor, amor, dolor, & gaudium: his cornibus ventilantur, & dissipantur Iuda. i. pœnitentium cõfessio, & Israel, idest contemplantiũ speculatio, & Hierusalem. i. actiuorum pacifica conuersatio. Nam Iuda confessio,

confessio, Israel Deum videns, Hierusalem pacifica interpretatur. Sed contra hæc cornua .i. vitia quatuor fabri, quasi quatuor boni medici non cernuntur à Propheta, sed ostenduntur à Deo. s. quatuor virtutes, vt prudentia, iustitia, fortitudo, & temperantia: hæ enim virtutes ædificant quicquid vitia destruunt. Vnde fortitudo deiecit cornu timoris, iustitia cornu inordinati amoris, prudentia cornu doloris, & temperantia cornu gaudij, & delectationis. Psalm. 108. Cornua peccatorum confringam.

Duæ ipsius Ioannis visiones adamussim exponuntur: in quibus tota Christi vita, Leoni ac libro aperto comparata, ipsius potissimáque mysteria in septem libri signacula figuratas, eruditè patefiunt. *Cap. XXXVI.*

CHristus vocatur Leo in visione beati Ioannis, quę habetur Apo. 5. Vbi vnus de senioribus, qui in visione apparebat, dixit: Ecce vicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. Vbi primò expressit Christi præsentiam, cum dicit, Isa. 33. Ecce dicetur in illa die, Ecce Deus noster, expectauimus eum. Est enim Ecce, aduerbiū demonstrādi. Vnde ecce vicit, quasi visibilis est, qui vicit.

Secundò expressit Christi victoriā, quia vicit. s. mundum contemnendo. Io. 16. Cōfidite, ego vici mundū.

Item vicit diabolum eiiciendo. Ioan. 12. Nunc princeps huius mundi eiicietur foras.

Item vicit carnem crucifigendo. Rom. 6. Vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus peccati.

Tertiò, expressit eius potentiam, quia Leo. Christus enim fuit vt Leo in natiuitate. Dicitur enim, quod Leo cauda delet vestigia sua, vt non comprehendatur. Sic Christus cauda humanitatis vestigia deitatis abscondit, ne diabolus eum inueniret. Isa. 11. Leo quasi bos paleas comedet .i. fragilitates, & humilitates nostræ humanitatis assumet, vt diabolo suam diuinitatem abscondat.

Item fuit, vt Leo in prædicatione, audacter, & sine humano timore arguebatur maiores. Ose. 11. quasi Leo rugiet, quia ipse rugiet, & formidabūt filij maris.

Item fuit vt Leo in passione: quia tunc diabolū propriè vicit, & prædam de manu eius tulit. Genes. 49. Catulus Leonis, Iuda, ad prædam ascēdisti fili mi requiescens accubuisti vt Leo.

Item, vt Leo fuit in resurrectione: quia mortuus tertia die virtute patris quasi virtute vocis eius suscitatus fuit. Nu. 26. Accumbans dormiuit, vt Leo, & quasi leena quam suscitare nullus audebit.

Item Leo erit in iudicio quando emittet rugitum terribilē. Amos 4. Leo rugiet quis non timebit. Quartò expressit Christi prosapiā: quia de tribu Iuda, seipse natus. Mic. 5. Et tu Bethlehem Ephrata paruula es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel. Et ex hoc excluditur error illorū, qui dicunt, quod Christus non assumpserit carnem de Virgine: sed de æthere fecit sibi corpus, & sic transfundit se in vterum Virginis. Vnde dicunt, quod Christus natus est de virgine, sed non factus de virgine, contra quos dicit Apost. 4. At vbi venit plenitudo tēporis misit Deus filiū suū factū ex muliere, factū sub lege. Sequitur radix Dauid. glo. i. procedēs à Dauid, vel fundamentum Dauid, imò vtrunq; procedens à Dauid quo ad humanitatē. Isa. 11. Egredietur virga de radice Iesse: fundamentū Dauid quo ad diuinitatē, quę est radix, & principiū omniū. Io. 1. Oia p ipsum facta sunt. Ap. 22. Ego sum radix & genus Dauid, stella splēdida, & matutina.

Quintò expressit Christi efficaciam, s. aperire librū, & soluere septem signacula eius. quasi dicat, In hoc quod vicit, librū aperuit, & diuinā dispositionē impleuit. i. genus humanū redemit. Et septē signacula soluit, id est, occulta mysteria declarauit. Dicitur autem soluisse septē signacula, quia septē Christus in se manifestauit nostrę redemptionis sacramenta in lege figurata, & à prophetis prædicta.

Primum fuit conceptio siue incarnatio quæ fuit figurata in conceptione Isaac. Gen. 22. & prophetata Isa. 8. Accessi ad prophetissam, & concepit filium.

Secundum est eius natiuitas: quæ fuit figurata in natiuitate Isaac, & prophetata. Ge. 27. Isa. 9. Nu. 16. Ecce virgo concipiet, & pariet filium. Vtrunque figuratum fuit in virga Aaron quæ nocte vna frondu it, floruit, & fructum fecit. Tertium est passio: quæ figurata fuit in morte Abel, & Gen. 4. in imolatione vitulę rufę Nu. 19. & agni. Exo. 2. & prophetata. Isa. 53. Sicut ouis ad occisionē ducetur. Hier. Ego quasi agnus māsuet⁹, qui portatur ad victimam. Quartum est descensus ad inferos: qui fuit figuratus in Sāsone Iud. 16. qui tulit portas Gazæ. & prophetatus Zac. 9. Tu autē in sanguine testamētu eduxisti vinctos de loco carceris, &c.

Quintū est resurrectio, quæ figurata fuit I resuscitatione filij mulieris Sareptanæ. 3. Re. 17. prophetata Ose. 6. Viuificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos. Sextū est ascēsio quæ figurata fuit in translatione Enoch, Gen. 5. & in raptu Heliæ 4. Re. 2. ꝓphetata Isa. 63. Quis est iste qui venit de edom. Psal. 46. Ascendit Deus in iubilo. &c. Septimū est aduentus ad iudiciū: qui figuratus fuit in arcu cælestis post diluuiū per colorē igneū. Gen. 9. & prophetatus est. Isa. 3. Dominus ad iudiciū veniet, cū senioribus populi sui.

Itē Christi vita assimilatur illi libro, de quo agitur apoc. vbi dicitur, Accipe librū apertū de manu Angeli stātis supra mare, & super terrā. quasi apertius diceret: Ex vita Christi accipe eruditionē, quia liber est: vnde accipe librum istū, vt erudiaris. In hoc enim libro tot sunt litteræ, quot virtutes: humilitas enim est vna littera, patiētia est alia, charitas alia: & sic de aliis: quas scilicet litteras ipsemet Christus scripsit in se. Iob. Librū scribat ipse qui iudicat. i. filius, cui pater omne iudiciū dedit. Ad exēplar igitur huius libri scribere quilibet suum debet: quia hoc est exemplar verax. Vnde in iudicio omnibus apertius ostendetur, vt videāt omnes in eo falsitates librorū suorum. Ap. 20. Liber qui est vitę apertus est: & iudicati sunt mortui ex his quę scripta erant in libro.

Item para te ad lectionē: quia liber iste apertus est: & ideò dixit librum apertū. Hic liber fuit clausus in armario vteri virginalis in incarnatione, tractus inde in natiuitate, sed apertus fuit in passione. Ibi Christus clauis ferreis habuit apertas man⁹, vt erudiret nos de agendis.

Item

Item lãcea habuit apertum latus, vbi est cor, vt eru diret nos de credẽdis. Nam Ro. 10. corde creditur ad iustitiam, vel de diligẽdis. Luc. 10. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

Item apertos pedes, vt erudiret nos de appetendis, quia pedes animæ, sunt eius affectus.

Item de operis imitationẽ, quia liber ille de manu Angeli accipiendus est. Angelus est prædicator, qui non tam verbo, quàm exemplo annũciat vitam Christi. Vnde talis librum istũ idest vitam habet in manu, idest in operis imitatione. Qui ergo talis prædicatoris sequitur exemplum, rectè de manu Angeli librum accipere dicitur. Vnde terrestris Angelus Paulus librũ istum accipere de manu nos hortatur dicens 1. Corin. 11. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ergo librum accipe de manu Angeli. i. exemplum tene boni magistri, qui facit, & docet opera Christi. Talis magister est qui mare, & terram pedibus calcat, idest aduersa, & prospera superat. Vnde dicit stãtis supra mare, & super terram. Per mare enim aduersa: prospera verò per terram intelliguntur.

Finis libri septimi.

PROLOGVS LIBRI OCTAVI IN quo exempla de legibus, idest de iure Canonico, & Ciuili quamplurima exactè conscribuntur.

Legum conditores iusta decernunt. Pro. 8. & liberum arbitrium hominis, ex quo opera humna proueniunt, non est determinatum ad vnum: contingit homines semper ratione procedere, sed pluries et rare: propter quod fuit necessarium homini habere in suis actibus regulam dirigentem. Quanquam autem ratio, quæ est primum, secundum philosophum, principium in agendis, sit communis mensura, vel regula operum humanorum, diuersa tamen hominum opera mediantibus diuersis habitibus ab ea regulantur. Nam opera humana extrinseca, quæ ad vitam ipsius hominis pertinent corporalem, regulantur à ratione humana arte mediante. Vnde Aristot. 1. metha. dicit, quòd hominum genus arte, & ratione viuit, & est ars, vt diffinit Arist. in Ethi. recta ratio factibiliũ, & vocat ipse stabilia opera, quæ possunt ex exteriori materia fieri corporali. Ea verò hominis opera, quæ pertinent ad vitam moralem regulantur mediante virtute. Est enim virtus moralis, habitus electiuus immediatè, cõ[si]stens determinata ratione, prout vtique sapiẽs de[termi]nabit. Sicut eam diffinit philosophus in libro Ethicorum.

Item philosophus etiam dicit, ꝙ virtus est, quæ bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit. Cetera [vero] hominum opera, quæ pertinent ad vitam ciuilem, ratio mensurat, & regulat lege decernente. Sunt enim ciuilia opera in quibus vnus communicat alteri in ordine ad bonum commune, & talium est lex humana, quæ bonum commune respicit, regula, & mensura. Vnde dicit de ea Isid. in Etym. quòd lex est nullo priuato commodo, sed pro communi vtilitate omniũ [con]scripta. Est ergo hic actuum regula humana, secũdum quam inducitur aliquis ad agendum, vel abiagẽdo retrahitur. Sed quia talia ciuilia opera lex secundũ æquitatem iustitiæ regulat, & mensurat, rectè in verbis propositis dicitur, quòd legum cõditores iusta decernunt. In quibus verbis non tantum describitur humanarum legum origo: sed & arctitudo insuper, & rectitudo earum. Nam legum origo manauit ex sapientia conditorum. Coartatio verò sumitur ex violentia præceptorum, ad quorum scilicet obseruãtiam ciues per pœnas legales coguntur, quod exprimitur in nomine legum, quia lex à ligando, idest cogendo est dicta: vnde lex coartationem importat: sed legum rectitudo perpẽditur in iustitia decretorum, quia iusta decernunt. Est autem circa primum notandum, quòd legum conditores iustarum, non omnes indifferenter homines esse possunt, quia condendi leges auctoritas solum communitati, vel principi competere videtur: propter quod Isi. dicit, & habetur etiam in decretis, ꝙ lex est constitutio populi in qua maiores natu cum plebibus aliquid sanxerũt. Sunt tamẽ secundũ Isi. quędam leges quę vocantur constitutiones principũ, quæ pertinent ad monarchiã, idest ad ciuitates, vel regnũ, quæ gubernãtur, & reguntur ab vno. Aliæ verò leges sunt, quæ vocantur responsa prudentum, & senatuscõsulta, & hæ pertinent ad aristocratiam, ad principatũ optimorum, siue optimatum. Alię quoque sunt leges, quæ dicuntur ius prætorium, & hæ pertinent ad oligarchiam, quæ est principatus paucorum diuitum, & potentum. Aliæ etiam leges sunt, quæ plebiscita vocãtur, & hæ pertinent ad dimocratiam, quæ est populi principatus. Aliæ insuper sunt leges communes quas maiores natu (vt dictum est) cum plebibus sanxerũt, & hæ ad regnum optimum pertinent, quod est ex supradictis commixtum. Patet ergo, ꝙ priuatæ personæ nõ competit ferre legem, sed solum admonere ex eo, quòd sua monitio ab aliquo cõtemnatur omnino habet vim coartatiuam, quã oportet habere lex: ad hoc, vt efficaciter inducat ad virtutem, prout Ari. 10. ethi. dicit, sed coactiuam vim habent populi multitudo, vel publica persona; ad quam pertinet pœnas infligere. Est autem (prout tradit Arist. 2. rheto.) vtilius, & melius omnia ordinare lege, quàm dimittere arbitrio iudicis; propter tria.

Primò quidem, quia facilius est inuenire paucos sapientes, qui sufficiunt ad rectas leges ponendas, quàm multos, qui requiruntur ad iudicandum de singulis.

Secundo,

Secundò, quia illi qui leges ponunt, ex multo tempore considerant, quod lege ferendum sit: sed iudicia de singulis factis fiunt ex casibus subito exortis. Facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit, quàm solum ex aliquo vno facto.

Tertiò, quia legislatores iudicant in vniuersali, & de futuris: sed homines iudiciis præsidentes iudicant de præsentibus ad quæ afficiuntur amore, vel odio, vel aliqua cupiditate: & sic eorum deprauatur iudicium. Quia igitur iustitia iudicis quæ dicitur animata, non in multis inuenitur & quia etiam flexibilis est, idcirco necessarium fuit, vt in quibuscunque est possibile lege determinaretur, & paucissima arbitrio hominũ cõmitterẽtur. Sunt. n. singularia quædã, quę lege prehendi nõ possunt: & talia necessariũ est, vt iudicibus cõmittãtur, puta de eo quod est factũ esse, vel nõ esse, & de aliis cõsimilibus his; vt Philosoph⁹ ait ibid.

Secundò in nomine legum notanda est legis coactio, cum lex à ligando dicatur (vt supra dictũ est) quę ligatio, vel obligatio ipsarum legum non solũ ad corporalia, sed etiã ad spiritualia se extendit ex eo, quod iustè legis transgressio eos qui legi subduntur non tã tum ad pœnam obligat, sed etiã ad culpã. Vnde leges humanæ cum iustæ sunt, habent vim obligandi in foro conscientiæ à lege æterna, à qua deriuantur, secundum illud Pro. 8. vnde sumptum est verbum propositum, Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Dicuntur autem leges iustæ ex fine, cum ordinantur ad bonum commune.

Itẽ ex auctore, scilicet, quando lex, quæ lata est, nõ excedit potestatem ferentis.

Item ex forma, vt quando propriè secundum ęqualitatem proportionis imponuntur subditis onera in ordine ad bonum commune. Cum. n. vnus homo pars multitudinis sit, quilibet homo hoc ipsum, quod est, quod habet, est multitudinis, sicut & quælibet pars id, quod est, totius est. Vnde & natura, vt saluet totũ, nonnunquam parti infert aliquod detrimentum. Vnde leges huiusmodi onera proportionaliter inferentes iustæ censentur, & obligant in foro cõsciẽtiæ. Si autem econtrario aliquis præsidens leges imponeret aliquas subditis onerosas nõ pertinẽtes ad vtilitatem communem, sed magis ad propriã cupiditatẽ, vel gloriam, vel si vltra sibi commissam potestatẽ aliquis legẽ ferret, aut etiam inæqualiter onera multitudini dispensaret, etiã si fortè ad bonum commune ordinari viderentur, in omnibus profectò his casibus leges iniustæ essent, & magis violentiæ, quã leges nuncupãdæ: quia (sicut Aug. de li. arb. dicit) lex esse nõ videtur, quę iusta non fuerit. Vnde tales leges nõu obligant in foro cõsciẽtiæ, nisi fortè propter vitandum scandalum, aut turbationem, propter quod etiã homo debet cedere iuri suo, secundũ illud Mat. 5. Qui te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo. Et qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & palliũ. Sed multo fortius sunt leges iniustæ, quæ sunt contra bonũ, vel mandatum diuinũ, sicut leges tyrannorum inducentes ad idololatriã: vel quodcunque aliud, quod sit contra legem diuinã. Et tales leges nullo modo est licitum seruare. Quia Act. 5. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.

Sed de legum rectitudine. Tertiò est notandum, q̃ rectæ leges sunt illæ (vt dicit Isid.) in quibus iusta, & æqua decernuntur. Talia autem sunt quæ consonant, siue congruunt rationi, religioni, disciplinæ, & saluti. Vnde Isid. dicit, quod lex erit omne, q̃ ratione constiterit duntaxat, quod religioni congruat, disciplinę cõ ueniat, quod saluti proficiat. Hoc enim est recta lex, quæ est mensura iusta, & debitè regulata. Mensura autem hic est triplex.

Prima enim lex est æterna: de qua August. dicit, q̃ lex æterna est summa ratio cui semper obtemperandũ est. Hæc autẽ nihil est aliud quàm diuina sapientia est secundum quòd directiua est omnium actuũ, & motionum.

Secunda est lex naturalis, quæ nihil aliud est quàm participatio legis æternæ in rationabili creatura. Vnde Rom. 2. super illud, Cũ gentes, quæ ignorant legẽ, naturaliter quæ legis sunt faciunt, dicit Glossa, Et si non habent legem scriptam, habent tamen legem naturalẽ, qua quisque intelligit, & sibi conscius est, quid bonũ & quid malum, de qua etiã ait Psalmus: Signatũ est super nos lumen vultus tui domine, &c. quia lumen naturalis rationis, quo decernimus, quid sit bonum, & malum, quid sit iustum & quid iniustũ, quid decens sit, & quid indecens: quod pertinet ad legem naturalem, nihil aliud est, quàm impressio diuini luminis in nobis.

Tertia mensura, vel regula est ipsa finis legis: quia vniuscuiusque rei quæ est propter finem necesse est, quod forma determinetur secundum proportionem ad finem, sicut forma serræ talis est qualis cõuenit sectioni, vt patet apud Arist. 2. physi. Oportet, quod ipsa lex suo fini cõmensuretur, quia est vtilitas publica, siue cõmune bonum. Quia igitur iusta lex huic triplici mensuræ concordat, tria Isid. posuit. s. quod religioni congruat inquatum. s. est proportionata legi diuinæ, & quod disciplinæ cõueniat, inquãtum est proportionata legi naturæ, Et quod salui proficiat, inquantum est proportionata vtilitati humanæ. His igitur de legibus generaliter prælibatis: quia iam in præcedẽtibus libris de sensibilibus, & imaginabilibus rebus quædã sunt introducta exempla. Restat nunc secundũ ordinem à principio libri promissum aliqua de rationabilibus rebus excẽpla, vel similitudines addere. Et quia ratio est legis factiua, & ipsam legem ratio commendat, vt patet di. 1. c. consuetudo. & Inst. de iure naturali, gen. & ciuili. §. quod verò naturalis ratio: oportet rationabilia esse quæ lege decernũtur. Et idcirco in hoc libro octauo de decretis: vel constitutionibus legis tanquam de rationalibus rebus aliquas ad nostrã doctrinam adaptando moraliter similitudines inducemus, sumptas. s. ex variis libris tam ciuilis, quàm canonici iuris. Sciendum. n. est, quòd totum corpus iuris ciuilis cõprehenditur in 50. libris. Pãdect. 4. Inst. 12. C. ix. Col. auctẽn. nouella lombar. 's, & constitut. Frederici. Corpus verò iuris canonici habetur in decretorũ volumine, & etiam in decretalium libro. Nam primo quidem ex dictis sanctorum patrum: & etiam ex legibus fuit liber decretorum compositus, prout in ipso patet.

patet,& extra.de acc.c. Qualiter. 2. Postea verò eum multæ decretales epistolæ extra corpus decretorum vagarentur,Magister Het.Papiensis præpositus primã compilationem cõposuit. Sed & tempore procedente,magister Gisebertus summã effecit aliam, & Alanus,demum Hen. Compostulanus in curia Romana morã faciens ex registro domini Innocẽtij tertij quãdam compilationem extraxit,quæ Romana appellata fuit.Sed quia ibi quædã erant decretales quas ipsa Romana curia minimè admittebat. Ideo ipse idẽ Innocẽtius per manum Petri Beneuentani compilationẽ edidit,quæ tertia vocabatur. Qua recepta magister Ioannes Gallensis ex duabus dictis cõpilationibus Gisebertii,& Alani vnam compilauit, quæ vocabatur secũda,postmodum consilio generali celebrato per eundem Innocentiũ quartum,tam ex constitutionibus generalis consilij, quàm de alijs decretalibus eiusdẽ Innocentij compilatio quarta processit, postmodum quinta cõpilatio per Honoriũ tertium facta fuit.Sed postmodũ Greg.ix.volẽs cõfusionem,& prolixitatem dictarũ decretaliũ amouere,antiquis cõpilationibus abrogatis,per fratre Raymundũ Capellanũ, & pœnitẽtiarium suum qui.l.fuit de ordine Fratrũ Prædicatorũ,imo eiusdẽ ordinis postea magister,opus decretalium,quod modo tenetur cõposuit. Cui postea Bonifac us octauus add.dit sextũ librũ. Nos igitur in hoc præsenti tractatulo ex prædictis iuris vtriusq; libris aliquasl.ect pauca,& breuia diuersis adaptanda materiis introducamus exẽpla,ordinẽ in superioribus habitũ in materiis , & capitulis cõformiter persequẽtes.

Iura quibus de causis aliquos vocitent prædones, qui vero sint quot sint,qui nobis bona spiritualia prædari contẽdant,declaratur. *Cap. I.*

ADuersarij hominis spirituales,scilicet diabolus, caro, & mundus assimilantur prædonibus. Nã secũdũ iura prędo dicitur aliquis tribus modis.

Primò,enim prædo dicitur quicũque alios prædatur:& tales sunt qui itinerantibus auferunt bona sua. Et hoc modo dæmones sunt prædones qui nobis viatoribus,idest qui per huius mundi itinera ad patriam tendimus,bona quæ propriè nostra sunt,scilicet spiritualia auferre contendunt.Illos enim qui sunt in patria expoliare nõ possunt, sed tantum nos qui sumus in via,Iob 24.Nudos dimittunt homines vestimenta tollentes,quibus non est operimentum in frigore.

Secundò dicitur prædo miles, qui vltra stipendiũ sibi taxatum quærit.Idcirco enim militibus sunt stipendia constituta,ne dum sumptus quæritur prædo crassetur. 23.q.1.Militare. Ex hoc modo caro dicitur prædo:quia vltra stipẽdium necessitatis sibiã natura taxatum,de quo 1.Tim.6.Habentes alimenta,& quibus tegamur,his contenti simus timor adhuc sibi ex quirit varia delectamenta voluptatis. Vnde Apostolo. Rom.8.Debitores sumus non carni,.vt secundũ carnem viuamus.

Item prædo dicitur prælatus,qui vltra quam legato feruat,extorquet à subditis,quærens potius præ dam quàm subsidiũ in subiectis.extra,de censib.c.plerũq;. Et hoc etiam modo Dominus venter,cui tanquã prælato suo multi obediũt,quorum Deus venter est,dicitur prædo,quia parum spiritui seruit,& tamen multa requirit,& expendit.Vnde qui sibi obediũt huiusmodi non Christo seruiunt,sed suo ventri,vt dicitur Ro. 17.Alio modo dicitur prædo iudex pecuniis , seu patrimoniis inhiãs, qui alienum iurgium reputat prædã suam. C.ad l.Iul. repe.l. omnes.Et hoc modo prædo est mundus, cuius auaritia ad pecunias & lucra inhiãs,lites,& iurgia suscitat.Vnde dicit Sen.quod quietissimè homines viuerẽt, si hæc duo pronomina meũ, & tuum , de medio tollerentur. Genes. 13. Dixit Abraham Loth,Ne quæso sit iurgiũ inter me,& te, &c.

Quæ pœna sit plectendus adulator,qui blandiendo, & laudando aliquem ad operandum inducit,ciuilis legis exẽplo terminatur. *Cap. II.*

ADulator,& suggestor, cuius falsa suggestione, vel adulatione alicui damnum infertur, est duplici pœna dignus,scilicet propter falsum suggestum,& propter damnum illatum. Cuius exemplum apparet in his,qui per suggestionem falsi literas impetrant.Qui scilicet secundum iura primo condemnandi sunt ad expensas,quas altera pars fecit in ea re , & circa ipsum,&c.vt extra,de rescrip. Cæterum, in fine, & C.de his,qui accu.primus.l.qui crimen. & alias seueritati subiaceant iudicantium,vt 15.q.2.& fine cognitio.Nam & l.Cornelia, de falsis puniri possunt , vt d.l.Cornel. de falsis,l.si quis irrepserit. Similiter ergo adulator:qui falso laudando furem,vel raptorem,vel huiusmodi induceret eum ad furandum , vel rapiendum,vel aliud documentum proximo inferendum, si eius adulatione hoc faciat,aliàs non facturus,tenetur ad restitutionem damni insolidum,sicut tenetur & iubens & cõsulens,si propter eorum iussum, & consiliũ damnum infertur,& præter hoc etiam adulator talis puniendus est à Deo de falsa, & iniqua adulatione. Ezech. 13. Væ qui consuit puluillos sub omni cubito manus.Puluilli enim sunt verba blãda, & laudatoria, quæ audienti mollia videntur, & suauia:quos sub cubito manus consuit, qui laudando, & blandiendo ad malè operandum aliquem inducit.

De amor quãdiu in nobis operetur,suiq; ipsius nimia dilectio quantum hominem decipiat,ac suum peruertat iudiciũ,canonica,necnon ciuilis legis exẽplo demõstratur. *Cap. III.*

AMor Dei quamdiu est,operatur. Vnde deficiente operatione , deficit amor. Cuius exemplum est,quia si detur alicui priuilegium ad agendũ, vtpotè ad decimas quas quis nunquam habuerat exigendas,tanto tẽpore durat priuilegiũ quanto tẽpore durat actio, quia non est verisimile Papam,vel Principem, qui priuilegium concedit,velle mutare naturam actionis,vt extra, de electione c.ecclesia, C. de inofficio. testamen.l. si quando. Similiter etiam amor Dei(sicut dicit Grego.) operatur magna si est, si autẽ operari desinit,iam amor non est.Rectè,sicut ignis quamdiu est calefacit : quando autem desinit calefacere,ignis non est.Datus enim amor Dei ad agendũ.

Vnde

Vnde dicitur. 1. Io. 3. Non diligamus verbo neque lingua, sed opere, &c.

Amor proprius hominem decipit, & eius iudicium peruertit. Et ideo secundum iura in causa propria, vel in re sua nõ potest quis esse iudex, vt 4. quæst. 4. cap. j. & C. ne quis in causa sua iudicet. Dicunt tamen quidam, quòd bene potest quis punire propriam iniuriã sibi factam, maximè si superiorem non habet. art. 45. dist. Et qui emendat: quia neque tenetur aliquis remittere propriam iniuriam sibi factam, nisi velit. de pœni. di. v. c. vltimo. 23. q. 4. si illis. Alij verò dicunt, & melius, q nullus debet vlcisci propriã iniuriã, etiã si superiorem non habeat. Vnde super illud Ioan. 8. Ego gloriam meam non quæro, est qui quærat, & iudicet. dicit Gregorius: Illatas contumelias, patris iudicio reseruat, vt nobis profecto insinuet quantum nos esse patientes debemus: dum se adhuc vlcisci non vult, & ipse qui iudicat. Nam sicut ibidem præcedit, Pater omne iudicium dedit filio. Si ergo iudex iudicum non vult in facto proprio iudicare: multo minus alius debet hoc præsumere quantum est de stricto iure, nisi alius præsupponat se mandatis suis. In quo casu si immoderatum quid præcipiat, redigatur, & reguletur ad arbitrium boni viri: vt extra, de iureiur. veniens, & c. quintaual. Et licet Papa solutus sit legibus, vt C. de legibus. l. digna vox. tamen ipse delegat. infrà eo. c. j. Ad idem accedit. ff. de offic. præsidis. l. senatus. Et de iurisdicti. omnium iud. l. qui iurisdictioni. & l. prætor. Hæc probantur extra, de restit. spoliat. c. conquærente. Et extra de accu. qualiter enim. in fine. Sic ergo generaliter prohibetur, ne quis in causa sua iudicet: quia vitiũ est aliquem suæ rei iudicem fieri. ff. de iudiciis. Iulianus ait. vnde non debet quis in sua re sententiam ferre, quia non potest seipsum condemnare, nec sibi præcipere, vel absoluere. ff. de arbi. l. penultima. Et differẽtia debet esse inter iudicem, & iudicatũ, extra, de institu. cap. fin. extra de iure patronatus. c. per vestras. extra de dilationibus. c. debitum, extra de verbo. sig. c. forum. si quis igitur aliquid iniuriæ patiatur, non debet propter hoc tumultum facere, nec seditionẽ mouere, sed liceat ei adire iudicem, & legum postulare præsidium. C. de his, qui ad ecc. cõfu. l. denunciamus. Alioquin si quicquam publicè, vel priuatim exortum sit, cum pœna triplici restituetur. Vnde non est licitũ, quòd aliquis rem aliquam tanquam suam occupet, alioquin pœnam habet. ff. quod metus causa. l. extat. C. vnde vi. l. si quis in tantam. ff. de reli. & sumptibus fu. l. ossa. Fallit hoc forte secundum Azonem, vbi quis nõ habet copiam magistratus. ar. C. de Iudæis. l. nullus. ff. de orig. iur. l. 2. §. post orig. Quod intelligas quo ad hoc, vt si forte aduersarius meus fugiat, liceat mihi ipsum detinere, & etiam manus iniicere, ad hoc, vt ipsum ducam coram iudice competente. ff. de his, quæ in fra. credi. l. ait prætor. & l. si debitorem C. de curialibus. l. generali. li. x. Et est arg. quòd si clericus delinquat, & fugiat, quòd possit sine metu canonis duci coram episcopo, & quousque sibi redditus fuerit, detineri, sicut vtitur ecclesia Gallicana. Sed nõ diffinio vtrum excommunicatio euitetur, quia nõ inuenio hoc expressum in iure canonico. Et semper quantumcunque delinquat, quousque corrigibilis est, priuilegium retinet. extra de sententia excommuni. c. in audientiam, & c. contingit. 2. Patet ergo, quod non liceat homini, vt sit propriæ causæ diffinitor, vel propriæ iniuriæ vltor vel suæ rei occupator. Nam proprius amor fallit, & ab æquitate recedere facit. Sed, nota, quòd sicut homo in foro iudiciali non debet esse iudex causæ suæ, ita nec in foro pœnitentiali debet esse iudex culpæ suæ. Aposto. 1. Cor. 9. Neque me ipsum iudico. sed iudicio sacerdotis debet eam dimittere. Luc. 17. Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c.

Quibus, quantisque bonis anima humana cœlesti sponso viduata priuetur, Ecclesia Episcopo, seu Archiepiscopo carentis similitudine declaratur.

Cap. IIII.

ANima dicitur viduata amisso cœlesti sponso Deo, sicut dicitur viduata ecclesia carẽs Episcopo, vel Archiepiscopo. Dicitur enim sine Archiepiscopo ecclesia viduata, quo ad quædam, puta consilij conuocationem, chrismatis confectionem, basilicarum dedicationem, clericorum ordinationem, episcoporum cõsecrationem. Similiter episcopalis ecclesia viduata dicitur, quo ad quædam episcopalia, puta chrismatis fronte confirmationem extra de consuet. c. quanto. virginum consecrationem, pœnitẽtium publicè remissionem, seu reconciliationem, xxvj. quæst. vj. §. & c. 68. dist. quamuis coepiscopi. c. 25. dist. perlectis. vbi ad episcopum Ecclesiarum reconciliationẽ, extra de consecratione ecclesiæ, vel altaris. Abbatum benedictionem, de ætate; & qualitate. c. cum contingat. Maioris inquisitionis discussionem, & monasterij consecrationem. extra de ele. c. transmissa. In his enim omnibus ex similibus dicitur viduata ecclesia Episcopalis. Similiter anima priuata per peccatũ cœlesti spõso, caret consilio, idest consortio ecclesiæ, quia & si sit de ecclesiæ numero: non tamen merito.

Itẽ Chrismate gratiæ, & dedicatione personæ, quia neque templum animæ neque corporis est Deo dicatum quamdiu est in peccato.

Item ordinatione vitæ, quia vita peccatoris inordinata est.

Item consecratione animę: quia non est peccatoris anima Deo consecrata: nec contra tentationes habet robur, siue firmitatem, nec conseruationem virginalis munditiæ.

Item caret peccatorum remissione, & reconciliatione offensæ.

Item benedictione misericordiæ. Hæc est enim benedictio abbatum, idest patrum qui benedicuntur in semine eleemosynarum. Vnde & misericordibus dicetur illud Mat. 25. Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab initio mũdi.

Item caret discussione pœnitentiæ, quia peccator seipsum non discutit, nec aspicit. Apost. 1. Cor. 11. Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique à Domino iudicaremur.

Superiorum potestas, & dispensatio quemadmodum inferiorum delicta excuset, lege & exemplo tum sacra scriptura testimonio demonstratur. *Cap. V.*

Auctorita-

AVctoritas, & dispēsatio superioris excusat inferiorum delicta. Cuius exemplum apparet in simonia. Potest enim dari tēporale pro spirituali ex prouisione superioris: vt extra, de pactis. c. cum p[ro] dem Et extra de præsbyteris in fi. Quasi super oris auctoritas vitium purget, vt ff. de his qui notantur infa. furti. §. quibus iussu. Et extra, de transac. statuimus, & c. veniēs. Sic etiam auctoritas principis, minus solenne testamentum facit solenne. C. de testamen. l. omni quæ facit ex nudo pacto dari actionem, vt ff. de pact. l. legitima, quæ mutat substantiam, vt C. communia de legatis. l. 2. C. de rei vxor. actione l. j. Et sic forsan filij Israel excusantur à furto, quia furati sunt Aegyptiis vasa aurea, & argentea de mandato, & auctoritate domini.

Item authoritatem præstans faciendi malum, puta mandando illud fieri, vel concedendo licentiam reputatur, vt faciens malum. Et ideo dicit Impetator omnia nostra facimus, quibus à nobis impartitur auctoritas, vt C. de veteri iure, en. l. j. §. cūmque, & § sed neque.

Item auctoritatem habent maiores ordinandis de minoribus. Vnde princeps cum suis proceribus potest facere constitutiones, vt C. de officio præfec. l. humanum.

Bona in charitate cōfecta ab aliquo fidelibus alium absque meriti amissione conferri posse, exemplo, pluribúsque legum auctoritatibus confirmatur.

CAP. VI.

BOna, quæ quis facit existens in charitate, si transferat in alium, non propterea ipse illa perdit, quantum ad meritum. Cuius exemplum est, quia licet populus Romanus auctoritatem condendi constitutiones, seu etiam leges legatur transtulisse in principem, vt C. de veteri iure en. l. j. §. & hoc etiam. tamen intelligitur translata, id est concessa non, quòd omnino populus à se abdicauerit potestatem. Et sic dicitur transferri iurisdictio à delegante in delegatum: vt ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio l. j. §. qui mandatum. Nam & si olim potestatem condendi leges populus in principem transtulisset, tamen postea reuocauit, vt ff. de orig. iur. l. 2. §. ex actis. & §. cum placuisset. Sed licet, sic esset antiquitus, hodie tamen dicunt aliqui, quòd nec populus, nec senatus potest condere legem generalem, sed soli principi, licet condere legem talem. C. de legibus, leg. fin. Quod ego verum credo, vt etiam patet. C. de veteri iur. enu. l. 2. § sed hoc. Sicut enim translato sacerdotio, necesse est, vt leg. s translatio fiat: sic dici potest, quod translato imperio, necesse, quòd potestatis condendi leges, translatio etiam fiat, extra de constit. c. translato. Nam qui vi[ri] retinuit, insolidum præsumitur transtulisse, arg. extra de offi. d[e]leg. c. venerabili. Sed & prima opinio vt sent. Hosti. est de consuetudine inumbrata, quæ nec dum opinionem, sed etiam legem tollit, vt in proœmio Inst. § igitur post libros, & in Auth. de hære. & fal. § j. Coll. 1.

Spiritualia carnalibus digniora maiora & fortiora esse clericis laicisque comparatione & exemplo per similes leges approbato asseritur, carnemq; spiritui semper fore subditendam sacra scripture auctoritatib. confirmatur.

CAP. VII.

CAro debet esse subiecta spiritui, & nō econuerso quia spiritualia maiora, digniora, & fortiora sunt quàm carnalia. Et hinc est, quod clericus non potest conueniri sub iudice seculari, extra de iudi. decernimus. Et etiam episcopus non potest hodie laico delegare, etiam si clericus consentiret, extra. de foro compe significasti. Nec obstat, quod habetur. 11 q. j. placuit & iterum. 11. q. j. clericus nullus. xvj. q. 7. filius se. Hoc enim intelligitur de deposito, & incorrigibili qui non potest per alium distingi. extra, de cleri. excommuni. c. 2. an fi. & de sent. excommuni. vt fame. 17. di. nec licuit. 23. q. v. de Liguribus. Nam si relicto habitu immisceat se prælis, vel faciat bellum, impune occiditur, extra de senten. excommuni. cum nō ab homine, in fine. Vel hoc potest fieri auct. pontificia l. j. papæ, vt secunda. q. v. cū deuotissimam. Laicus autem bene conuenitur sub iudice ecclesiastico in multis casibus. vt in causa seruorum, & rusticorum ecclesiæ. 89. di. indicatum. 12. q. c. ecclesiarum seruos.

Item in causis pœnitentium. 12. q. 2. aliud.

Item in causis libertorum, pupillorum & viduarū, & debilium personarum. 87. dist. desolatis. & præcipue quantum ad tuitionem, & defensionem, ne à potentioribus opprimantur 33. q. v. administratores extra de cēsibus, licet. 3 4. q. 3. si quis de potentiotib.

Idem etiam est in peregrinis, mercatoribus, & agricultoribus, & mare nauigantibus, extra. de treu. & pa. innouamus. 24. q. 3 si quis Romiperas.

Idem cum agitur de feudo ecclesiæ, & inuasores etiam locorum ecclesiarum, vel raptores, seu malefactores possunt conuenire clerici sub quocunque maluerint iudice. Et similiter quādo iudex ecclesiasticus iustitiam reddere negligit, vel suspectus est, vel subditum lædit, recognoscit episcopus, vt in auctent. vt differ. iudi. 1. R. 1. & §. j. & §. si tamen contingit Coll. ix.

Idem est de iure in ciuitatibus quæ iudicibus carent. Quia ergo ecclesiastica ad spiritum, secularia vero referuntur ad carnem, sicut clericus sub seculari iudice non debet conueniri, ita quoque neque spiritus debet sub lege carnis teneri, de qua Apost. Rom. 8 ait, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, &c. Ro. 8. Debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus. Sed quasi econuerso sub iudice ecclesiastico laicus conuenitur, quando sub moderamine spiritus carnalis, appetitus restringitur. Gal. 5 Spiritus ambulate, & desideria carnis non perficietis.

Item mortificanda est ne anima pereat, sicut homo incendium timēs, destruit domū vicini, ne sua ardescat. Est enim licitum hoc secūdum leges. Nam si defend. ndi me: causa tuum ædificium incendio orto dissipauerim nomen ... tibi & ideo Vlpianus reprobat Labeonē qui ait in hoc casu, & in eo nomine etiam familiæ iudicium dandum, vt ff. eo. l. 3 §. q. ait prætor, posset tamen dici, q Labeonis sententia fuit vera; vbi iustus non fuit metus, quia adhuc non peruenerat ignis vsque ad domum vicini, quam destruxit, tunc enim teneor in simplicium act. l. aequil. Sed si peruenerat, velut... dubitabam, an peruen ret,

quia fortè tempus vitiosum erat, habet locum, quod Vlpianus dixit, Neque enim damnum dare videor æquè perituris ædibus, vt ff quod vi aut clam. l. Si alius §. Est & alia exceptio Quamuis autem non peruenerit, tamen putabam, ignem vlterium: adhuc cessat actio, sic intelligitur ff. ad l. aqui. l. Si quis fumo. §. ant dicitur. Sic etiam parcitur ei qui causa mercium suarum seruandarum alienas proiicit in mare: vt ff. de præscr. verbis. l. qui seruandarum Respon. j. Multo ergo magis, debet homo spiritualiter plus curare de anima quàm de carne Est enim anima quasi domus Dei propria: caro autem quasi aliena. Vnde Dominus ait, *Mat.* 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus: super animam autem non habent iam amplius quid faciant: ergo domus carnis, seu concupiscentia mortificando per pœnitentiam destruantur, ne, scilicet libidinis incendio domus mentis absorbeatur. Ro. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis: Et hic præcipuè est necessarium cum quis perflare senserit tentationis ventum, & vbi se fragilem sentiens, metuit ruinæ periculum.

Sunt etiam carnis delectationes velut alienæ merces in mare proiiciendæ, id est in amaritudinem pœnitentiæ conuertendæ, vt mentis internæ virtutes quasi propriæ merces saluentur. Matth. Si pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proiice abs te. Et idem. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te, &c. Ex. 15. Equum. & ascensorem eius proiecit in mare. Equus enim est corpus. Ascensor eius delectationis appetitus, qui ei dominantur qui proiiciendus est in mare pœnitentiæ. Ostendunt etiã nobis præfata legum exempla, quòd magis homo de propria salute, quàm aliena debet curare.

Item eum à carne permittit se spiritus superare, est velut quædã collusio damnabilis, & in qua. Tunc. n. spiritus assimilatur ei, qui colludit in causa status, puta cum dominus accepta pecunia, vel alias malitiosè permittit se à seruo in status iudicio superari: quæ collusio detegenda est, & dantur præmia detegenti, & adiudicatur ei seruus. Vnde ille, qui colludit in causa status, perdit ius in personam illius de cuius statu agebatur, & applicatur illi, qui collusionem detexit. ff de collusion. bus. l. 1. C. eo. l. fin Similiter cum caro & spiritus sibi inuicem quasi litigantes aduersentur, & cum spiritus habeat ius domini super corpus, si propter delectationem acceptam à carne permittat, se in tentationis causa, seu lite superari per consensum, est quasi collusionis peccatum. Quod tamen si per pœnitentiam, vel confessionem detegatur caro in seruitutem redigitur ipsius pœnitentis. Et tunc tollitur dominium carnis à spiritu prænarrante, & subditur eidem spiritui pœnitentiæ eius persona dicebat Apost 1. Cor. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.

Quando casus malus in aliquo ob eius culpam sit conferendus ac plectendus mediterum exemplo terminatur.

CAP. VIII.

CAsus malus non imputatur alicui, nisi vbi culpa interuenit, sicut medico non imputatur, si potionem dat, & infirmus aliquo casu fortuito moriatur, ita quòd medicus non deprehendatur in culpa ante factum, vel in facto, vel post factum i extra de cler. ægro. c. ad aures. Ante factum deprehenditur in culpa, quando non est peritus in arte, vel quando intromittit se de ministerio alieno, puta est religiosus, qui intromittit se de chirurgia, quod officiũ non pertinet ad ipsum. extra de homici. c. tua nos. In facto autem deprehenditur in culpa, quando non dedit potionem iuxta traditionem artis, imò innitebatur prudentiæ suæ, contra iura de consti. ca. ecce ne innitatis. Et post factum deprehendit, quando circa custodiam infirmi nõ apponit diligentiam, quam debet: nec excusatur si custodem minus diligentem dimisit vbi videbat periculum imminere. arg. extra de officio Arch. c. ea quæ. Caueat ergo quomodo plures curas simul & semel suscipiat, quia si infirmus continuam diligentiam exigit, pluribus intentus, minor est sensus tali, ad antes ff. ad l. Aqui. l. qua actione. §. fi. & l. seq.

Quantum circuitus Ecclesiarum dispendia sint vitanda, curiæ Romanæ consuetudine, & lege breuibus monstratur verbis.

CAP. IX.

CIrcuitus & dispendia vitanda sunt, cuius exemplum habetur à consuetudine curiæ Romanæ. Nam licet per postulationem hoc acquiratur postulato, quod redditur habilis ad hoc, vt eligatur postulatione admissa, vt extra de ele. c. Innotuit. in fi. hunc tamen ordinem, & si à iure procedat, non seruat Ro. curia. Nam si ab ea aliquis postuletur, postulatione admissa non sequitur electio, sed approbatio postulationis, & postulati pro electione, & confirmatione habent, & simile, extra de electio. c. Cũ inter canonicos. & hoc ideo facit, vt euitetur circuitus. Qui certè vitandi sunt, vt ff. de cond. indeb. l. dominus, & vt vitentur dispendia ecclesiarum, vt extra de elec. c vlt.

Mali cogitatio quando peccatum veniale, seu mortale existat, quando ve merita præcedentia euacuet ac gratiam tollat, sanctorum Doctorum auctoritate, testatorisque exemplo ostenditur.

CAP. X.

COgitatio interior peccati sine consensu operis, non tollit gratiam, nec euacuat merita præcedentia, nisi sit cum delectatione morosa, quia tunc interdum est mortalis culpa. Exemplum huius est, quia voluntas testatoris imperfecta non tollit solenne testamentum præcedens, sed eum decennio tollit, vt C. de testamentis. l. scimus. Sicut ergo morositas temporis auctenticat imperfectam voluntatem testatoris, Sic etiam morositas peccatoris augmentat culpam interioris cogitationis. vnde peruersæ cogitationes sicut dicitur Sap. 1. separant à Deo, s. quando sunt morosæ. & ideo, sicut dicit Isido. cum te titillat cogitatio, cum tibi aliquid suggerit illicitũ, non ibi teneas animũ calca serpentis caput, calca prauæ cogitationis initiũ. Est. n. periculũ in mora. Aduertendũ tamẽ hic est, quod propriè loquendo, delectatio cogitationis dicitur morosa nõ ex mora tẽporis, sed ex eo, quod ratio deliberans circa eã immoratur, nec tñ eã expellit tenens, & volens libẽter eã statim, vt attingerũt animã respui debuerũt, vt Aug 1; de tri. dicit Item non quod cogitatio ipsa secundũ se non est peccatum mortale, immo quandoque est veniale tantum:

tū:puta cum aliquis cogitat vtiliter de fornicatione, s. vt de ea prædicet, vel disputet, Sed si aliquis circa cogitationem fornicationis immoratur. vt delectetur de ipso actu cogitato tunc est peccatum graue, immo etiam consensus in talem delectationē, & absq; consensu exterioris operis dicitur esse mortalis.

Peccatorum confessio conscientiæq; examinatio quomodo sit agenda, vt suum patiatur effectum, eorum, qui secundum iura sunt consecrandi exemplo edocetur.

CAP. XI.

COnfessionem debet præcedere diligens cōscientiæ perscrutatio,& examinatio. Nam secundum iura, antequam quis consecretur, vel ordinetur, debet præcedere per triduum scrutinium, scilicet vt incipiatur in feria quarta præcedente sabbatum ordinum, & debet per triduum diligenter inquiri de genere, de patria, de institutione in titu.ad quem ordinatur, de ætate, de loco in quo conuersatus est, de scientia, de fide, & de alijs huiusmodi, & sic examinati per triduum cōtinuum, Sabbato qui probati sunt Episcopo præsentantur.24.di.c.quando, Similiter antequam pœnitens se sacerdoti in cōfessione repræsentet, vt beneficium absolutionis, & sacramentalis gratiæ consecrationem recipiat, debet semetipsum primò diligenter perscrutari, & conscientiam suam per triduum,i. diutius examinare, vel per triduum, idest de triplici tempore, s. de iuuentute, virili ætate, & senectute. vel per triduum, i. tripliciter, scilicet de commissis in Deum, in proximum, & in seipsum. vel per triduum, quia debet esse consideratio pœnitentium, seu cōfitentium circa personas, circa peccata, circa circunstantias peccatorum. Debet quoque fieri examinatio pœnitentis de tota vita sua, quando vult generaliter confiteri, & debet fieri examinatio non solum de actibus peccatorum, sed etiam de circunstantijs, scilicet de conditione personæ, de loco, de facto, de causa, de modo, de tēpore, de auxilijs quib. operatus est. Sicut in hoc versu cōtinetur. Quis, quid vbi, quibus auxilijs, cur quomodo, quando. Sicut clericus, vt dictum est examinatur non solum de persona, & vita, sed etiam de alijs circunstantijs.

Diu peccatum in conscientia non esse ferendum, ne suo pondere in aliud trahat, vnico Canonistarum circa Ecclesiæ grauamen exemplo instruimur.

CAP. XII.

COnscientiæ grauamen non est sustinendum, Sed est per pœnitentiā protinus remouendum. Nam secundum iura non tolerandum est grauamen ecclesiæ, vnde cōsuetudines inductæ in grauamē ecclesiarum, non debeat obseruari, sed reuocari, extra de consuetudine. cap. 3. Sicut ergo est reuocandum, quod infert grauamen ecclesiæ. Ita etiā est remouendum, & purgandum, quod infert grauamē conscientiæ, scilicet peccatum, ex eo, quòd quamdiu retinetur semper peccator ipse ruit de malo in peius. Greg. peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. & ad idem de pœni. di. 4. cap. 2. & 37. quæst. 2. & sc. propter quod hortatur Apostolus Heb. 12. deponentes omne onus, & circunstans peccatum, &c. maxime autem peccandi consuetudo est, que conscientiam grauat. Psal. 4. Filij hominum vsquequo graui corde? scilicet per peccandi consuetudinem, quæ cor indurat, & aggrauat.

Quemadmodum viri spirituales, & à quibus in delictis sint corrigendi, & puniendi, ne quis in errorem incidat, breuibus ostenditur verbis.

CAP. XIII.

COrripiendi sunt spirituales viri non per carnales, sed per spirituales, sicut clerici non sunt corrigendi, vel verberandi per laicos, sed tantum per clericos. vnde si prælatus percuteret subditos, siue alios, non per clericos. sed per laicos, vterque esset excommunicatus, & qui præciperet, & qui verberaret, vt extra, de sen. excom. cap. vniuersitatis, nisi fortè sint incorrigibiles, qui non possunt commode per clericos comprehendi. Tunc enim per laicos possunt, dum tamen non plus se extendat violentia laicorum, quàm requirat rebellio clericorum. vt extra de senten. excom. ca. vt famæ. § laici. Item correptio prælati debet esse moderata. Nam si esset nimis atrox & violenta in clericum ita vt mors sequeretur, non transeunda esset sine punitione. Vnde si subditum suum non habito respectu ad ordinem sibi datum, Episcopus eqd. crudeliter iusserit, & in continenti mortuus fuerit, homicida iudicatur, at. 51. dist. si qua fœmina. Si autem per 8. menses, vel amplius, vel vnius ad arbitrium iudicis redigendum vixerit, & postea moriatur, quamuis præsumatur ex alia infirmitate, tamen suspendendus est dominus ad tempus vel vsque ad duos menses, vel secundum quòd videbitur inspecta persona, vt extra de clerico percussore. præterea, & si se non emendauerit, postea deponatur, vt eo ti. c. 1.

Sanctorum corpora post extremi iudicij diem fore glorificanda, & cum animabus beatificanda auctoritate, & exemplo confirmatur.

CAP. XIIII.

COrpora Sanctorum post resurrectionem erunt & præmiabuntur in cœlo sicut & spiritus eorum, & similiter corpora damnatorum in inferno. Tenet n. in homine spiritus quasi vicem viri, Caro autem quasi vicem vxoris. & secundum iura vxor sequitur forum mariti, vt ff. de iurisd. om. iud. l. penul. C. de incol. l. vltima. ff. de munici. l. ea quæ. & l. de iure. §. vltimo, & l. filijs, §. 1. Similiter etiam caro sequitur forum spiritus: quia vbi præmiatur, vel punitur spiritus, etiam caro, Luc. 10. Timete eum qui habet potestatem animam, & corpus mittere in gehennam. Congruum enim est, vt sicut hoc corpus simul cum anima peccat, vel meretur, ita tandem simul cum anima puniatur, vel præmiatur. & ideo potest dicere anima beata de corpore: volo patet, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Nam sicut corpus hoc coniungitur animæ ad ministerium laboris, ita in cœlo ei copulabitur ad consortium mercedis.

Damnatos qui in inferno iam existunt suffragia aliquo pacto conferri non posse, nec ipsi alijs eo qu- hac ratione potissimum ab his, qui in Purgatorio, & in Cœlo, & in Mundo existunt, differre commonstratur.

CAP. XV.

DAmnati, qui sunt in inferno nec suffragia valent recipere, in quo differunt ab his, qui sunt in purgatorio, nec ipsi alijs cōferre possunt: in quo differunt ab his, qui sunt in cœlo, & in Mun-

do. Vnde in hoc damnati assimulant clericis suspensis, qui ibus secundū iura, beneficia conferri non possunt, extra de ætate, & qualitate ord. ptæ. cap. cum bonæ memoriæ. nec ipsi alijs possunt conferre, vt extra de concessione præben. vel ecclesiæ non vacan. c quoniam diuersitatem. Similiter dānatis suffragia conferri nō possunt, quia in inferno nulla est redemptio, sicut patuit in diuite epulone: Luc. 16. Similiter etiam ipsi bona alijs conferre non possunt, qui bonis omnibus sunt priuati. Psa. 75. Nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

Quando culpa damnum inferentis excusabilis existat, & quando non, idque ante factum in facto & post factum posse euenire, pluribus Leg starum aperitur exemplis.

Cap. XVI.

Damni dati culpa aliquando est excusabilis, nam aliquando excusat eam modus, vt cum quis se defendendo damnum dedit, tunc enim non tenetur dum tamen modum seruauit. Talis enim culpa caret, quia secundum legem fecit. ff. de iustitia, & iure. l. vt vim. Aliquādo vero excusat eum metus. Nam mihi quencunque ferro me perentem quamuis non percutientem, interficere licet. sufficit enim terror armorum. Hac etiam ratione excusor si furem nocturno tempore interfecero, vt dicitur in tabernario reposcente lucernam, vt tamen cum clamore hoc testificetur sed de die non licet nisi se telo defendat, sed si potui ipsum capere non occidendo, & tamen occidi, tunc teneor. ff ad legem Aquil. l. quarta, §. fin. & l. 5. & l. si ex plagis § tabernarius. extra de homic. dio. cap. 2. & 8. Aliquando vero excusat eum impulsus, quia sine culpa etiam est, qui alterius impulsu, vel ventorum violentia damnum dedit ff ad l. Aquil. l. quemadmodum. §. si nau. s. & l. si ex plagis. §. in diuino capitolio.

Item culpa damnum inferentis aliquando est, ante factū, aliquando in facto, aliquando post factum. Ante factum est sicut cum aliquis malè composuit lapides in plaustro, & propterea lapides ceciderunt, & damnum dederunt: vel in stipulam suam ignem appuluit in die ventoso, vel quia non adhibuit diligentiam, quam debuit de damno, quod sequutur, tenetur: quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Porro si omnem diligentiam adhibuit, quam debuit, ita quòd nihil dimisit, de contingentibus non tenetur. ff. ad l. Aquil. l qui occidit. §. in hac, & l. qui foueas. & l. idem iure. §. milionem. & l. si seruus, §. si explanato. extra de iniurijs, & dāno dato. c. si egressos. Quando verò culpa sequitur factum, vt in medico, qui bene secuit, & postea circa curam negligens fuit. Quandoque autem est in facto, vt si medicus imperite secuit. ff ad l. Aquil. l qua actione. §. si. & l. idem iure. Et probauit hæc tria. extra, de ætate, & quali. c. ad aures. & de homicid. c. tua nos.

Septem hic potissima causa Ecclesiæ curam renunciantis annotantur, quibus etiam homo, vt Diabolo ac eius pompis renunciet admonetur, illiusque suggestio quanta sit, declaratur.

CAP. XVII.

Diabolo renūciare debet homo, & omnibus pōpis eius, de causis pluribus similibus his quibus episcopi renunciatio admittitur. Sunt enim hæ iustæ causæ, quibus talis est renūciatio admittenda. Cōscientia criminis, non cuiuslibet, sed illius duntaxat, propter quod ipsius officij executio post peractā pœnitentiam etiam impeditur. puta si sit enorme delictum, secundū Bernar. Gof. & Host. Et dicitur enorme delictum, secundum Host. de homic. 50. di. c. minor. 1 q. 7. ca. si quas omnem. de consti. di. 1. cap. 1. Item hæresis, in qua post vulnus sanatū cicatrix remanet. 1 q. 7. si qui. Item simonia in ordine. extra, de accusa. inquisitis.

Secūda causa est debilitas corporis, nec omnis debilitas, quæ ex infirmitate, & senectute procedit sufficit, sed illa duntaxat, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale.

Tertia est defectus scientiæ: sed quamuis desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen est competens toleranda, extra de elec. c. qualiter.

Quarta causa est malitia plebis, quando scilicet adeo duræ ceruicis existit, & in rebellione sua ita pertinax inuenitur, quod prælatus nequit proficere apud ipsam quod si mortis periculum immineat, iusta est causa renuntiationis. extra, de renun. cap. ad supplicationem. & extra de ele. bonæ memoriæ. Hoc periculum intelligitur secundum quod parochiani ipsum capitaliter persequuntur. In quo casu superior, ad quem spectat etiam ex officio, & si nihil petatur, eum transferre debet agrum extra de rerum permu. c. quæsitum, siue quia aer idem est pestilens, & mortifer 84. dis. c. quorundam.

Sexta causa est graue scandalum, & scilicet, quādo de ipso prælato grauiter scandalizantur subditi.

Septima causa est irregularitas personæ, vt si bigamus, & tunc non remanet: vel illegitime natus & nūc ex dispensatione remanere potest, vt patet extra de renun. c. nunc pridem: vbi ista plenius exponuntur. Omnia autem prędicta quodam modo diabolo competunt, quia ipse crimina enormia suggerit, vt hæresim, & simoniam, & homicidium. Ioh. 8 Ille homicida erat ab initio, &c. Ipse quoque vires nostras tam spirituales, quàm corporales infirmat, & cōstringit, ipse obscuritatem nobis dubietatis, & ignorātiæ ingerit: Ipse sua malitia pertinax, & immutabilis existit. & insuper nos ad periculum æternæ mortis pertrahit. Capitaliter enim nos persequitur, & pestifero nos flatu venenosæ suggestionis inficere conatur. Grauia etiam nobis scandala suscitat, & inducit, & dum affectum spiritus à ratione recta subtrahit, & voluptati carnis per consensum coniungit, quasi bigamum irregularem efficit: ex quo etiam adulterina ptoles carnalis operis procedit. Ex quibus omnib. patenter apparet, quod diabolo renunciandum est & omnibus eius pōpis. Apostolus 1. Cor. 10. Nolo vos socios esse demoniorum. Et Eph. 6. Nolite locum date diabolo.

Quemadmodum à fidelium vnione ab Ecclesiaq; meritis per excōmunicationem, Ecclesiarū incēdiarij excludūtur, sic & multo

multo magis à Sanctorum consortio ignem discordiæ incendentes, excludi demonstratur.

CAP. XVIII.

DIscordiæ, vel odij ignem incendentes excludentur à consortio Sanctorum, sicut incẽdiarij ecclesiarum excluduntur per excommunicationem à consortio fidelium. Nam incendiarij Ecclesiarum, qui scilicet ecclesiam, vel locum religiosum, vel semeterium, vel ea, quæ sunt infra spacium priuilegiatum, vt legitur. 17. q. 4. sicut antiquitus incenderunt, vel effregerunt, sunt excommunicati ipso iure. Ita quod ex quo denuntiati sunt in ecclesia non possunt absolui nisi per Papam, vt extra, de senten. excommu. c. tua nos. ca. conquæsti. Excipitur tamen mortis periculum imminens, vt extra. ca. vt super eo. & c. in literis. Alij autem incendiarij, scilicet aliorum locorum non sunt excommunicati, sed excommunicandi. Et excommunicati non absoluuntur nisi damno restituto, & iuramento præstito, quod ignem vlterius non apponant, vt 23. q. vlt. c. pessima. Et heredes coguntur satisfacere damnum passis. Consuetudo tamen approbata, (vt dicit Hostien.) reddit tales incendiarios excommunicatos ipso iure, quamuis denuntiati non sint, siue in ecclesijs, siue in villis incendium commiserint dolo malo. Consuetudo autem conseruanda est, cum sit optima legum interpres: vbi autem cõsuetudo non apparet, sentiendum est cum Alano, scilicet, quod incendiarij tã aliorum locorum, quàm ecclesiarum non sunt excommunicati, sed excommunicandi. Si ergo per excommunicationẽ excluduntur à consortio fidelium, qui incẽdunt ecclesiam, vel templum materiale, multo magis excluduntur à beatorum consortio, qui incendunt igne discordiæ, vel odij templum spirituale, scilicet animæ. Ps. 73. incenderunt igni sanctuarium tuum.

Præsumptio secundum Iuristas quot modis distinguatur, dubiáque animæ periculum inducentia, quo pacto sint iudicanda, & decernenda, legum auctoritatibus, pluribusq́; exemplis definitur, & malam suspicionem tribus de causis prouenire asseritur.

CAP. XIX.

DVbia in quibus vertitur periculum animæ, debent trahi ad partem, & præsumptionem tutiorem extra, de sponsalibus. ca. iuuenis. Ideo in dubio secundum iura. pręsumitur quis excommunicatus extra, de sent. excom. cum desideres.

Item in dubio præsumitur, quis fornicator. 3. q. 5. ca. alter, & c. nostrates.

Item in dubio præsumitur, quis paganus siue non baptizatus. de consecr. di. 4. c. paruulos. ca. si nulla. & extra de bap. cap. primo. Item in dubio præsumitur, quis non ordinatus 78. d. ssinct. cap. presbyteri. Item in dubio præsumitur ecclesia non consecrata. de consec. dist. 1. cap solennitates. & c. ecclesia. Notãdum est hoc, quòd iuristæ distinguunt multiplicem præsumptionem. Est enim quædam præsumptio iudicis, & contumaciæ hominis. vt quando episcopus citauit clericum suum & non redit ad ecclesiam, præsumit iudex quòd habeat ecclesiam pro derelicta ar. à contrario sensu. 7. q. 1. c. præsentium. Sed hæc pręsumptio bene admittit probationem cõtrariam. Et de hac etiam legitur. 2. quæstio. 5. cap. omnibus nobis. circa finem. Alia præsumptio est famæ, vt quando quis infamatus est, nec apparent alia indicia, & hæc admittit probationem in contrarium aliquando per inquisitionem, aliquando per purgationem. Alia verò est naturæ, vt si pater exhæredauit filium, præsumitur, quod iniustè, quia non permittit natura præsumere, quòd filius patrem offendat, C. de inof. testamento. omni modo & Authen. non liceat patri, quòd nullus affectus vincit paternum, vel maternum. C. de cura furi. l. vlt. Ex hac etiam præsumptione contingit, quòd non præsumitur frater contra fratrem falsum testimonium dicere, maxime in crimine hęresis, vel & alio graui. Naturale enim fœdus non permittit quicquam falsi criminis suspicari, extra, de coha. cle. & muli. c. j. & c. vlt. Alia verò præsumptio est. iuris tantùm, cum ius præsumit aliquid, sed non statuit ius super præsumpto: vt si vir diu fuit cum vxore sua in lecto, præsumit ius quòd eam cognouit, si ipse hoc dicat quãuis vxor neget, ext. de desp. imp. c. continebatur, & c. duo pueri. 32. q. 1. cap. si quis acceperit. Tamen bene admittit probationem in contrarium. 27. q. 1. ca. nec aliqua. Sed notandum, quod aliquãdo lex fingit bonum quod canon malũ præsumit. Nam in liberæ mulieris coniunctione, & cohabitatione lex fingit matrimonium ff. de ritu nup. l. in liberę Canõ vero præsumit stuprum, seu contubernium propter periculum, 30. q. 5. c. 1. & 2. Et hoc propter periculum, quod accidere potest ex clandestina desponsatione. Nam quamuis verè matrimonium contractum sit inter aliquos, si tamẽ alter diuertat, non distringetur per ecclesiam nisi matrimonium probetur. 30. quæst. 5. c. his ita.

Item secundum pręsumptionem iuris si chirographum cancellatum sit pręsumitur debitor liberatus, nisi probetur contrarium, ff. de probationibus. l. si chirographis.

Item instrumento, & literis statur prima facie, nisi contra probetur, extra, de proba. post testimonium, C. de probatio. iubemus.

Item præsumitur à iure, quòd quicquid habet vxor, de bonis mariti acquisierit, nisi contrarium probetur. ff. de donat. inter virum, & vxorem. l. Quintus Mutius. C. de dona. inter virum, & vxorem. Etiam sic in clerico administrationem habente. Vnde si relinquatur clerico ab extraneo, præsumitur relictum intuitu ecclesiæ, nisi contra probetur, extra de testamentis requisisti. Item præsumit ius, quòd quilibet sit idoneus nisi probetur contrarium. extra. de scruti. in or. fac. c. 1. Et quòd sit soluendo. ff. de pri. cre. l. si creditores. in fin. & præsumitur quòd quilibet sit bonæ fidei nisi probetur malæ C. de eui. l. penult. Et ideo, qui dolum dicit, dolum debet probare ff. de probationibus. l. quotiens §. qui dolo Dominus tamen Gulielmus Alumen. Parisi. episcopus dicebat, quòd potius debemus præsumere malum, quàm bonum, quia pro vno bono inueniuntur decem mali. Nam multi sunt vocati, pauci vero electi. Sed illud quod dictum est in contrarium. fit de ęquitate & benignitate iuris. Et quia de omnibus du-

bijs benigna interpretatio fieri debet, extra de te. iu.c.estote. Et similiter quædam glossa super epistolam ad Ro. dicit, quod dubia in meliorem partem sunt interpretanda. Vnde Theologi dicunt, quòd ex leui de aliquo malam opinionem habere absque sufficienti causa est ei iniuriam facere. Et quamuis contingat, sic interpretatem sæpius falli circa malos, de quibus bonam habet opinionem, tamen melius est bonam opinionem habere de malis per talem deceptionem quàm rarius falli, & habere malam opinionem de bono homine. Dicunt etiam Theologi quòd habere malam suspitionem de aliquo ex leuibus indicijs potest prouenire ex tribus. Vno modo ex hoc, quòd aliquis malus est, & ideo ex leuibus de alio iudicat malum.

Secundò ex odio, & inuidia ad alterum, ex qua faciliter de eo suspicatur malum.

Tertiò ex longa experientia. Vnde Arist. 2. Rhet. dicit, quòd senes sunt maximè suspiciosi, quia multoties experti sunt aliorum defectus. Primæ duæ causæ manifestæ important peruersitatem affectus. Tertia diminuit de ratione suspitionis, quia experientia ad certitudinem proficit. Et nota etiam quod ex leuibus indicijs de bonitate alterius dubitare est veniale, sed pro certo, & quasi diffinitiuè ex leuibus indicijs malitiam examinare si sit de grauibus non est sine peccato mortali: quia non est sine contemptu proximi. Iudex autem si ex sola suspitione procedat ad aliquem condemnandum, cum manifestè sit contra iustitiam, semper mortaliter peccat. Alia præsumptio est iuris, & de iure, vt cum ius fingit aliquid, & statuit super ficto, & hæc non admittit probationem in contrarium, vt si quis semel deierauerit, nunquam admittitur in testimonium: quia præsumitur, quòd se nuper deierare. extra, de testib. cap. testimonium. Item si aliqua mulier innita tradatur marito, & habitat secum per annum, & dimidium, de cætero non potest reclamare. Idem si permittit se cognosci, quamuis non habeat annos legitimos. Nam & carnalis copula facit de sponsalibus matrimonium iure præsumente quòd consenserint: & de hac præsumptione ius facit, vnde dicitur præsumptio iuris, & de iure extra de sponsalibus.ca.ad idé. extra de desponsationibus impub.capit.de illis à nobis. Quandoque tamen ius fingit aliud esse quàm sit. Nam fingit mulierem stipulatam dotem, quæ non est stipulata. C. de rei vxoriæ l.i.in princ. Fingit etiam natum, quod non est. ff. de sta. ho. l. qui in vtero Item fingit viuere, quod non viuit. insti. de excu.tu. §. filij autem. Sed & fingit esse natum, quod natum est. ff de lib. & posthum. s. cuius testimonio. § Lucius. l. preterea fingit non conceptum quod nascitur mortuum. ff. de verborum significationibus. l. qui mortui. Alia est præsumptio qualitatis, & facti: quæ et am est de iure, quia scilicet ius propter qualitatem facti: præsumit, quòd bene, vel malè actum. Inde dicitur per exteriora. Nam si quis simpliciter humiliter, & continenter vixerit, & cum honestis, & discretis libéter conuersetur, præsumuntur eius opera bona, & recta, & munda. Et econtra si libenter non orauerit, non ieiunauerit, non humiliter se habuerit, sed cum luxuriosis, lusoribus, & potatorib. se exposuerit, huius opera præsumi possunt inhonesta, & mala. Et ex malo quoque opere præsumitur malus animus. extra de elect. c. Osius. & extra de cleric is non resid. capit. i. & impudicus oculus impudici est cordis nuncius, secundum. Aug. in reg. Et quicquid iniuriosum fit aut dicitur, præsumitur animo iniuriandi factum, aut dictum nisi contra probetur, vt. C. ad l. Cor. de sic. l. prima, & de iniurijs sine conuitiis, licèt delinquens dicat, quòd ludens fecerit. Nam ludus noxius in culpa est. ff. ad l. Aquil. l. nam ludus. Et ideo non debet remanere impunitus. ff. de furtis. l. in furti actione §. vlt. quis enim ludos appellabit, ex quibus crimina oriuntur vt in consti. ff. veteris. §. illud notatur. Ideo præsumitur de facili cótra vsurarios, qui consueuerunt exercere vsuras.

Eleemosynam charitatisq; opera (veluti etiam in ecclesiastica electione alicui eueni re debet) propinquo digniori, & indigentiori fore conferendam approbatur.

CAP. XX.

Eleemosynarum dispẽsator si habet in domo vel familia, vel collegio suo indigentem, non debet eum negligere, quia propinquus est vel collegæ: cuius exemplum est in ecclesiasticis electionibus. Nó enim prohibetur aliquis eligere consanguineum, dummodo sit idoneus. Et similiter si idoneus in ecclesia in qua facienda est electio inuenitur, de ea est eligendus, vt 24. dist. in nomine Domini. 61. dist. nullus inuitis Sed in hoc est differentia, quia in electionibus est in fauorem cuiuslibet congregationis indultum, vt de se eligat si ibi idoneus inuenitur, 70. di. c. nec emeritis. & ca. nullus Potest congregatio huic iuri fauorabili renunciare, & alium eligere, vel postulare tota, vel maior pars congregationis ipsius, quãuis in ea aliquis dignus existat, vt extra de elect. cum Vintonensis & c eum inter canonicos sed in eleemosynis dandis dicit Apostolus 1. Timo 5. quòd si quis suorum & maximè domesticorum curam nó habet, fidem negauit, est infideli deterior. Vnde magis coniunctus est alij necessariò præferendus, cæteris paribus. Puta si alius non occurrat magis indigens, vel æquæ indigens, & melior, vel reipublicæ vtilior, in quibus casibus præferendus est coniunctus.

Error iure tolerandus, qui sit, manifestatur, peccantiumque error, vendentium & ementium errori assimilatur, quorum hic sex annotantur errores, ac omnium sua apperiuntur exempla.

CAP. XXI.

Error vulis toleratur. Cuius exemplum est, quia cum seruus non possit esse iudex, quia nec arbiter, quòd minus est. ff. de arbit. l. pedius. §. si Tamen si credatur liber, & sententiam ferat, tenet sententia propter vtilitatem eorum, quia apud eum egerunt. ff. de officijs præfecti. l. Barbarius. tamen in veritate iudex non est: ar. ff. de eur. l habemus Medecianos. Ad idem insti. de test. §. sed neque

C. de.

C.de testi.l.t.C de lati.lib.toll.l.1.§.sed & qui domini.& §. sed & si quis homini libero. Sic dicimus de excommunicato,arg.extra de procu.c.si.Et extra de exce.c.exceptionem,extra,de sent.& re iu.c.ad probandum.

Item si quis gerat se pro legato,cum non sit, certè valebunt eius sententiæ,si homines ad ipsum tanquam ad legatum bona fide recursum habuerint. arg. ff ad Macedonianum. l. 3. Item error intentionis,qui est sine dolo,aliquando excusat, licèt non ex toto: quod patet per exemplum in rapina. Nam raptor non dicitur, qui violenter rem alicui rapit,nisi dolus malus interueniat, quia si quis rem propriam alicui violenter auferens credens sibi interesse, tunc cessat actio raptoris, licèt talis mulctetur per constitutionem,si quis in tantam.Instit. de vi bonorum rapt.§ sed nec dum talia,& præcedenti. Item si publicanus pecus meum abduxerit, dum putat me aduersus legem vectigalis aliquid commisisse, & sic moriatur, non tenetur quamuis errauerit. Secus si ideo inclusit ne pascatur,& fame perierit: quia tunc tenetur ff.de iur.& iu.l.2 §.si publicanus.

Item error peccantium assimilatur errori ementium, & vendentium, inter quos contingunt plerunque sex errores impedientes contractum emptionis, & venditionis. Primus est in pretio, vt si puto vendere decem, tu putas emere quinque.secus econtra. ff.locati.l.si locem.Iste error est in hypocritis:qui opera pœnitentiæ,vel iustitiæ, quæ sunt magni valoris,vendunt vili precio humanæ laudis. Hoc enim est, quia hypocrita præmium humanæ laudis maioris valoris extimat,quàm sit.

Secundus error est in contractu,vt quia puto vendere,tu putas tibi donari.ff.de rebus cre. l.si ego. Similis error in malis prælatis ecclesiæ, qui bona ecclesiastica pro libito suo tractant tanquam liberè sibi donata, idest tanquam essent veri domini,cum tamen sint non domini, sed dispensatores, & ministri.Et ideo in fine inuenient ea caro precio sibi vendita, grauem scilicet pœnam pro eis exoluentes.

Tertius error in corpore,id est in ipsa re, vt quia puto vendere Sempronianum,tu putas emere Cornelianum. vt ff.eo.l.in venditionibus.Sed quid si vendo tibi Petrum cocum cum sit Pelliparius.& si is,qui cocus est, Martinus vocatur, si habui nota nomina seruorum,tunc is debetur, qui nominatus est, sed si non habui nota,is videtur venditus,cuius artificium est adiectum. ff.de rebus dub. l. qui habebat. Talis error est inter diabolum,& luxuriosum. Cui diabolus offert opus carnis, & ille accipit credens emere, id est percipere solum delectationem, & diabolus intendit ei tradere magis amaritudinem,quia voluptas tristes habet exitus, vt dicit Boetius.Prou.5. Nouissima illius amara quasi absinthium.

Quartus, & quintus si in substantiali qualitate siue materia erretur, vt si æs pro auro, vel plumbum pro argento destiuatur, & sic etiam acetum veneat pro vino, quod ab initio acetum fuit, emptio non valet: secus si postea acetum fit, quia eadem propriè substantia est. Est enim idem corpus, probatur hoc. ff. eodem. l. in venditionibus. §. vltimo.& l.alioquin. & l. aliter. Sed si in parte erretur in substantiali qualitate, tenet pro parte in qua non erratur,vt ff.eodem tit.l.quod tamen.& l.cum ab eo. §. vlti. Iste error est in auaris, quia quasi plumbum recipiunt pro auro,& acetum pro vino,id est corporalia pro spiritualibus,& temporalia pro æternis.Appreciantur enim magis plumbum, quam aurum, id est magis temporalia,quàm æterna.

Sextus est si erretur in sexu,vt puto vendere puellam, tu putas emere puerum: secus si putas emere virginem cum iam sit corrupta,vt ff.eo. l.aliquorum. §. quod & si ego. Sed venditor sciens corruptam, tenetur actione ex empto ad resoluendum contractum. ff. de act.empt & vend. l.ex empto.§.si quis virginem.

Item si erretur in esse, nulla est emptio, vt si tibi vendo domum. quæ iam combusta est, & vterque ignorat. Talis error etiam inuenitur in hypocritis, qui dare Deo videntur fœminam, id est carnem, inquantum macerant eam per pœnitentiam,sed Deus vult puerum,id est spiritum purum.

Item vendunt domum iam combustam,illæ scilicet personæ:quæ cum luxuriatæ fuerint, in Christo volunt nubere,sicut dicit Apostolus.1.Tim.5.

Quibus, quantisque se subijciat pœnis excommunicatus, Adæ exemplo edocentur, ac in sex casibus aliquem in excommunicationem maiorem posse incurrere instruimur.

CAP. XXII.

Excommunicatus assimilatur Adæ, qui fuit expulsus de Paradiso, & separatus ab Angelorum consortio:& priuatus eorum alloquio, & etiam priuatus esu ligni vitæ,Gen.3.Per primum significatur, quòd excommunicatio excludit à regno cælorum,ex eo, quòd excommunicatio si rectè feratur, ligat etiam quo ad Deum. Matth. 16. Quodcunque ligaueris super terram,&c.Ex eo vero,quòd fuit separatus ab Angelorum consortio & colloquio, ostenditur quod excommunicatio separat à communione fidelium.Et dicit lex,quod maioris pœnę visum est, non versari inter homines,vel hominum carere suffragiis,quàm eiici extra ciuitatem, puta exiliū deferri.& nemotis.C.ne sanctum baptisma reite. l.qui sanctum.Et alibi Bannitus à rege,& excommunicatus æquiparantur.vt in.l.feudorum. Ex eo verò, ꝙ Adam fuit priuatus esu ligni vitæ,ostenditur, ꝙ excommunicatio separat à sacramentis. 11. q. 3. c.nemo.& hoc intelligitur de excommunicatione maiori.Item excommunicatio tollit homini gratiā, cuius similitudo est,quia eliditur rescriptum,si ab excōmunicato fuerit impetratum, vt extra de æta. & qual. ord.præsi.c.cum bonæ memoriæ,& extra de proba. c.vlti. Item nota, quod excommunicatus à iure pro aliquo delicto potest etiā excommunicari à iudice. Cuius exemplum apparet in statutis factis contra libertatē ecclesiæ, extra de sententia excōmunicationis.Circa quæ ponūtur ibi sex casus: in quibus ipso iure maior excōmunicatio incurritur scđm Host.Primus est,qui de cætero seruari fecerūt statuta,edicta,

& consuetudines introductas contra libertatem ecclesiæ, nisi de ea de capitularibus siue chartularis suis, vel aliis libris 23. q. j. c. & hæc si quis antiquata. Intelligas quo ad statuta in scriptis redacta intra duos menses post huius publicationem sententiæ non fecerit aboleri. ergo in duobus casibus sint tales excommunicati quo ad statuta.

Primus est, si ipsa intra duos menses, de libris suis non deleuerint.

Secundus est si ipsa seruari fecerint, verum quo ad consuetudinem in vno tantum, scilicet si ipsas de cætero seruari fecerint. Alius casus est in his, qui de cætero talia statuta fecerint. Alius contra illos, qui ea lia statuta scripserint. Alius contra potestates, consules, & rectores, & consiliarios locorum, vbi huiusmodi statuta, & consuetudines de cætero editæ fuerint, vel seruata, subaudi quamuis non statuerint vel seruare fecerint, vt sic differat à præcedentibus casibus. Alius est contra illos qui secundum ea præsumpserint, iudicare. Alius contra illos, qui scribere præsumpserint iudicata, sicut hæc omnia colliguntur extra de sententia exc. c. nouerit fraternitas tua. Omnes tales secundum Hostien. excommunicati sunt ipso iure. Sed, quia adhuc à iudice possunt excommunicari, etiam subditur in decretali. Ideóque fraternitati tuæ mandamus, quòd in consiliatios, & officiales ciuitatis ipsius, nisi statuta ipsa deleri fecerint & donecè sicut res exigit cauerit, quòd similia de cætero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procures, subaudi ratione contumaciæ, quia nolunt idoneè cauere. Insuper excommunicatos denuncies, qui hoc attentant, vt extra de sententia excommunicationis. c. nouerit. Sed aduerte, quod non est absonum, vel absurdum si excommunicatos à iure iterum dicamus excommunicari ab homine. Nam excommunicatus excommunicatur, extra de sententia excommunicationis. c. cum pro causa. Quod addit, quod debeant idoneè cauere &c. intelligitur sub certa pœna, & hypotheca, vel datis sufficientibus fideiussoribus, at. extra de præsumptio. litteras. Et hoc notat satis meus verborum idoneè, sicut res exigit.

Falsitatem in scripto, in dicto, in facto, & denique in vsu committi, hocque tum in tẽporalibus, tum in spiritualibus posse accidere demonstratur, falsidicumq; tribus obnoxium esse personis declaratur.

CAP. XXIII.

Falsitas committitur in spiritualibus, sicut & in tẽporalibus, & corporalibus. Nã falsitas in temporalibus cõmittitur quãdoque in scripto, siue scribat quis falsum; siue deleat verum, vt res idest rei veritas non appareat, siue instrumentum publicum, vel priuatum, siue sint tabulæ ligneæ siue cereæ, vel rationes, vt ff. de crimine falsi. l. ij. § quæ in rationib. & l. Paulus. §. Paulus.

Secundò committitur falsitas in dicto, vt testis falsidicus, & iudex sciẽter iniquè contra constitutiones iudicans, & qui testem, vel iudicem corrompit, & recipiens pecuniam ne veritatem dicat: vel vt testem instruat, locutionem prauam edocendo, vel qui falsis legibus vtitur allegando, & sic compilatio antiqua non videtur alleganda. Et hæc probantur. ff. de crimine falsi. l. 1. §. Item qui ob instruendam. & l. sed si aliquis. §. qui iudicem. & §. sed & si iudex. & l. eos. & l. vlti. C. de veteri iure eo. l. 2. §. hoc autem, & §. eaudem pœnam. Et si quis mentitur præsidi, vel principi, & per obreptionem aliquid obtinuerit, non tenetur. vt ff. eo. l. si quis oppresserit, vnde & mendax impetrator debet carere impetratis, extra de imper. c. super litteris. C. si contra ius, vel vtil. publ. l. & si de legibus, & de diu. app. l. ij. Ideo puniendi sunt iudices, qui vetant precum argui falsitatem. C. si contra ius, vel vtil. publ. l. puniri. Falsidicus autem testis tribus personis est obnoxius.

Primò Deo, ideo imponitur ei pœnitentia septem annorum, vj. q. 1. c. quicunque.

Secundò iudici, ideo infamis fit, xxij. q. 1. c. si quis conuictus. & verberibus castigatur. v. q. v. l. illi, qui, vel extraordinariè punitur, vt C. de testibus. l. nullum.

Tertiò proximo, & ideo iuxta modum læsionis punitur. 3. q. 9. c. Nihilominus 11. q. 2. quisquis. Vnde falsidicus testis peccat contra Deum, assumens eum in testem falsi. Sed contra iudicem peccat faciens cum condemnare innocentem, & absoluere reum. Sed contra proximum peccat, faciens eum iniustè damnari.

Item dicto committit falsum aduocatus, vel procurator: quia aduersario secreta causæ aperuit, vel instrumenta prodidit. ff. eo. l. is, qui deposita. ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. si quis instrumentum, & § instrumenta. Aliquando etiam condemnatur ad interesse. 1. 2. q. 2. c. si quis de clericis. Alias tenetur iniuriarum. ff. depositi. l. 1. §. si quis tabulis. ff. ad l. Aqu. l. quis testamentum. § sed, & si quis tabulas. Et etiam talis proditor dici potest. 46. dist. c. clericus, & sic falsum committit qui secretum aperit, extra de offi. dele. c. olim magis.

Tertiò falsitas committitur in facto, vt in moneta, & mensura, ff. eod. l. quicunque, & l. lege, & l. penul. §. 1. extra de contrahen. empt. c. 1. Et ponitur exemplum de his, qui nummos pattim raserunt, vel finxerunt. In quo casu liberi bestiis subiiciuntur, serui vltimo damnantur supplicio. Sed etiam de diminutione habes extra de iur. inrau. c. 4

Item ponitur exemplum de eo, qui auro aliquid vitij addiderit, vel argenteos nummos adulterinos finxerit, vel eorum tale quid non prohibuerit, vel nummos stanneos seu plumbeos emerit, vel vendiderit dolo malo. Qui tamen falsam monetam percusserit si in totum formare noluerit suffrag o iustæ pœnitentiæ absoluetur. Pro mensura autem falsa duplex pœna imponitur, & insuper relegatur. ff. e. l. qui falsam. & l. vltima.

Item facto committitur falsum in partu supposito, in quo priuata est actio. Nam de eo soli accusant parentes, vel hi ad quos ea res pertinet, non quilibet ex populo, vt publicam accusationem intendant, vt ff. eo. qui falsum. §. 1. & in l. Corn. §. 1. & in notorum sigillorum corruptione. extra de fid. instrum. c. inter dilectos.

Quartò

Quartò committitur in vsu, vt si quis vtitur falsis litteris, vel instrumentis, & huiusmodi ab alio confe ctis, vel impetratis.

Item si quis se pro milite gesserit, cum non esset, vel illicitis insignijs vsus est, vel falso diplomate, id est interdicto certi loci, itinere breu ott via cōmeauerit, & talis est pro admissi qualitate grauissimè puniendus. ff. e. l. eos qui. §. vlt. Et idem est in non ordinato qui gerit officium ordinati, extra de clericis nō ordinatis, & ministris. c. 1. & 2. Idē est in eo, qui sub prætextu clerici cum hoc munus nō impleat ab his se muneribus subtrahere conatur. C. de sacr. san. eccl. l. qui sub prætextu. extra de vita, & honest. cler. c. fi.

Item in eo, qui cum non sit clericus, tanquam clericus nititur beneficium ecclesiasticum obtinere, extra de transactionibus c. ex litteris, extra de rescriptis. c. cum à Deo. Spiritualiter autem hæc quadruplex falsitas referri potest ad quatuor genera peccatorum, quia falsitas scripturæ pertinet ad hæreticos, qui sacras scripturas, (quæ sunt velut instrumenta, vel testamenta Dei. Vnde & vetus, & nouum continent testamentum) falsis glossis, & expositionibus deprauant, & corrumpunt. Falsitas autem dicti generaliter pertinet ad mendaces, quorum sunt varia genera: inter quæ præcipuum, & pessimum est mendacium in doctrina spirituali contra fidem, & bonos mores. Sed falsitas facti refertur ad hypocritas, qui falsant monetam, idest bona opera, quibus cæleste regnum mercari possumus. Falsitas autem vsus refertur ad dæmones, qui semper contra nos falsitatibus, & deceptionibus vtuntur, & præcipuè quando transfigurāt se in Angelos lucis, prætēdentes se esse, quod non sunt. Vnde omnes hæ falsitates vitādæ sunt subtiliter, & cauendæ. Mat. 7. Attendite à falsis prophetis, &c.

Ille mali fautor esse dicitur, qui nb his quibus infertur, nō propulsat iniuriam, idq; quomodo pertinenus lege & exemplo declaratur. Cap. XXIIII.

FAutor mali præsumitur qui ipsum prohibere, & impedire potest, & non facit. Cuius exemplum apparet in clericorum defensione, quia incidit in canonem latæ sententiæ pro iure, & maiori excommunicatione ligatur qui potest defendere clericum à violenta manuum iniectione, & non defendit, extra de senten. excommu. c. quantæ præsumptionis. Hoc enim non solum restringitur ad illos qui tantū ratione potestatis, & officij, hoc prohibere possunt. 23. q. 4. fortè, & c. duo ista nomina: Sed etiam intelligitur de illo qui & si non ratione potestatis, vel officij hoc prohibere potest, potest tamen aliter, puta, quia scit hoc fieri debere per illum, Cui si diceret, Caueas ne illud facias, statim alius abstineret, vt patet satis apertè in c. decretali, quando dixit, ne antē solos violentia huius actores, vel præcipiunt hoc fieri, vel in hoc expressè consentiunt aliquorum præsumptio eximet puniendos, facientes, & consentiētes pari pœna puniendos catholica condemnat auctoritas. eos delinquentibus fauere interpretās, qui subaud. q[illegible] his expressè non consenserint, tamen hoc fieri [illegible] escientes, cùm possent, subaudi nudo verbo, tamen hoc prohibere manifesto facinori desinunt obuiare. 83. dist. §. 1. & c. sequenti, & c. error, & 87. dist. faciatis. ff. ad se. con. Silla. l. 2. §. potuisse, & §. sequenti, & §. penul. Et hoc hodie comprobatur in auth. dist. 2. immo. extrà, d sent. excom. dist. c. innotuit. Quod habendum est tantum verbo, sed facto, & plus: quia hoc locum habet non tantum in clerico, sed etiam in vicino, & proximo.

Fidei significata decem apponuntur, per quæ apud iuristas homo quisque fidelis iure optimè nuncupatur.
Cap. XXV.

FIdelis dicitur esse homo multipliciter prout fides secundum iuristas multis modis accipitur. Nam primò ponitur pro sacramento baptismi. 45. dist. c. de iudæis extra, de baptismo. c. debitum. Et secūdum hoc dicitur fidelis quilibet ritè baptizatus.

Secundò pro castitate thori. 27. q. c. coniuges. secūdum hoc dicitur fidelis, qui thori fidem seruat.

Tertiò pro conuentionali securitate quæ etiam hosti seruanda est. 23. q. 1. c. hosti quàm graue est fidem fallere. ff. de const. pec. l. 1. Rei. 1. sic dicitur fidelis qui pacta fideliter seruat.

Quartò pro conscientia, extra, de rest spoliato. c. litteras. & de præscri. c. quoniam omne. 28. q. 1. § 1. de pœniten. distin. 3. c. illud. vltra medium, ad fin. distin. & sic fidelis dici potest, qui conscientiam habet non fictam, sed veram.

Quintò pro credulitate secundum quam credimus id, quod non videmus. Gregorius fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, & sic fidelis dicitur, qui catholicè credit.

Sexto pro legalitate, vel confidentia. Institu. de rerum diui. §. vēdite, & sic dicitur fidelis qui est legalis.

Septimò pro æqualitate, & exuberātia actionum. Institu. de act. §. actionum, & extra de exceptio c. cū venerabilis. & sic dicitur fidelis, qui operatur quantum potest.

Octauò pro fidelitate, & legalitate dolo contraria, idest de præsenti bona fides, & sic dicitur fidelis in commisso, idest non fraudulentus, vel dolosus.

Nonò pro probabili ignorantia. ff. de acquirend. rerum do. l. qui bona fide. & l. bonæ fidei. vel probabili credulitate. ff. de verborum significat. bonæ fidei emptor.

Decimò pro simplicitate bona, seu innocentia, vnde dicitur communiter bonæ fidei homo est, quasi dicatur non est duplex, non est malitiosus, sed innocens, qui omni verbo credit. 22. q. 4. c. innocens.

Quempiam verè Dei filium adoptiuum esse, verbo confessionis, affectu dilectionis, legitimáque conuersatione, iuxta legis ciuilis exemplum lucidè ostenditur.

Cap. XXVI.

FIlius Dei ostenditur aliquis esse tripliciter, sicut triplicitēr probatur aliquis esse filius presbyteri, vel alterius.

Primò verbo, scilicet confessionis. Nam is qui confitetur se filium fore, quamuis de illegitimo thoro sic creditur esse, extra, de elec. c. innotuit. habetur enim ei fides cōtra se. ff. de interrog. ac. l. de ætate. §. 1. Hoc

etiam modo probatur quis esse filius Dei. Est enim confessio triplex, fidei, criminis, & diuinæ laudis. Quicunque ergo veram fidem confitentur, & peccata propria in confessione non celant, & Deum sæpius laudant, hi quasi ex confessione sua filij Dei esse probantur. 1. Ioan. 4. Omnis spiritus qui confitetur, Christum Iesum in carne venisse: ex Deo est. hoc quantum ad fidem humanitatis subditur in eodem: Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo.

Secundò probatur ex affectu, extra, de præsum. c. affecte. c. 2. q. 6. c. ad Romanam ecclesiam. C. de inoffic. testamen. l. si mater. Sic etiam probatur quis esse filius Dei ex affectu charitatis, quia charitas sola distinguit inter filios Dei, & filios perditionis, secundū August. Et intelligitur de affectu dilectionis non tātum Dei, sed etiam proximi. 1. Ioan. 3. Omnis qui nō est iustus, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum.

Tertiò probatur ex cohabitatione. Nam dato, quod aliquis neget se filium sacerdotis: si tamen constet, quod mater eius cum sacerdote morabatur tempore conceptionis, eius filius præsumitur. extra, qui fi. sint le. c. Causam quæ. Econtra autem si potest probare negans, quod mater sua maritum habebat legitimum, cum quo morabatur tempore conceptionis, probat se legitimum. Quamuis enim mater eius de facili sciri possit. ff. de insti. no. l. quia semper. Impossibile est tamen probare patrem in hoc casu per testes idoneos. Ideo dicit lex, quod hæc conditio est impossibilis, scilicet si probaueris te esse filium talis. ff. de conditio. & demonstrat. l. lucius. Paterna ergo filiatio illegitima de facili non probatur, licet certa indicia admittantur, si per testes legitimos comprobentur. In his enim, in quibus certa probatio haberi non potest, vt in furtis, & similibus, indicia probabilia: & præsumptiones violentæ sufficiunt. C. de rei vend. l. indicia. C. de quæstionib. l. milites. ff. de re mili. l. non omnes. §. à barbaris. Consimiliter etiam quodam indicio ostēditur, an homo sit filius Dei, an nō. Nam velut mater parturiens, pœnitentem in esse gratiæ pœnitentia est, quæ tunc moratur cum legitimo viro, cum fit propter Christum. Et hæc est in verè pœnitentibus: sed tunc quasi cum alio viro moratur, & adulteratur, quando ficta intentione operatur. Et talis est pœnitētia hypocritarū. Vnde colligitur, quod verè pœnitentes sunt legitimi filij Dei: sed hypocritæ, & falsi pœnitentes sunt filij spurij, & non Dei, sed diaboli, quibus competit illud: Vos ex patre diabolo estis, &c.

Sicuti lex ciuilis quatuor fraudatur modis, idq; quod ex facto sequitur, euacuat, sic quoque Hypocritam meritum ex bono consequens opere, penitus amittere terminatur.

Cap. XXVII.

FRaudulentus, & hypocrita perdit meritum boni operis, quod facit. Cuius exemplum est: quia si quid fiat in fraudem legis, non valet quod sequitur ex eo, vel ob id, vt C. de legi. l. non dubium. Verbi gratia potest hoc ostendi quatuor exemplis, secūdum quòd quatuor modis fit fraus legi.

Primò de contractu ad contractum, vt cum coniunx qui donare non potest, vt extra de donationibus inter virum, & vxorem, c. vlt. Vendidit precium non exacturus, ideóque non valet cōtractus: vt ff. de dona. inter virum, & vxor. l. si sponsus § circa.

Secundò de persona ad personam, vt si coniunx interponat aliam personam, cui donet, vt coniugi suo detur. ff. de donat. inter virum, & vxorem. l. 3. §. si tantum.

Tertiò de re ad rem, vt cum filiofamilias, cui non potest tradi pecunia mutua sine metu Macedoniani patre inscio, & ratum non habente. vt C. ad Macedon. l. 1. & vlt. traditur species certo precio, vt ipsam vendat, & precium recipiat, vt ff. ad Macedonia. l. sed si filius. §. mutui.

Quarta de contractu ad eundem contractum, sed altero modo: vt cum trado tibi mutuum, vt des mulierem pro fideiussore: ego sciens eam tutam Velleiano, volo, quod ipsa constituat se principalem, & tu fideiubeas pro ipsa, vt ff. ad Velleianum. l. quamuis §. sicut esset. Sicut ergo fraus legis euacuat id quod sequitur ex facto, ita fraus, & fictio hypocrisis euacuat meritum consequens ex opere bono. Vnde Mat. 6. dicitur de hypocritis. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Ideo dicit: receperunt, quia nullam recepturi sunt mercedem in futuro, sed potius supplicium.

Consuetudo (quæ pro altera lege nonnunquam ponitur) quid sit, quatuorq; efficere bona, per quæ etiam quantum confessio saluti humanæ expediat, demonstratur.

Cap. XXVIII.

FRequentatio cōfessionis quatuor bona facit animæ. Et hoc patet per exemplum in consuetudine. Est enim consuetudo ius quoddam moribus institutum, quod pro lege accipitur, cum deficit lex, dist. 1. c. consuetudo dist. 8. c. frustra. Et dicitur moribus institutum, idest assiduis, vel frequentibus actibus hominum, secundum iuristas. Et ideo actus confessionis assiduitas, & frequentatio has virtutes habet respectu mentis, quas dicitur cōsuetudo habere respectu legis: primò. Nam consuetudo habet virtutem legem imitandi.

Imitatur enim legem, idest supplet vbi lex deficit, extra de consuetudine. c. cum olim. extra de sepulchris. c. de vxor. in fi. & c. cert. ficari. Insti. de iure naturali. §. ex non scripto. Sicut autem consuetudo supplet defectum legis, ita quoque frequentatio confessionis supplet defectum contritionis. Nam cum in peccato duo sunt, scilicet culpa qua offenditur Deus, & pœna quæ pro culpa debetur. In contritione quidem Deus remittit culpam, & pœna æterna in temporalem mutatur, sed nihilominus manet adhuc ligatus ad pœnam temporalem. Vndé si decederet sine confessione, nō contēpta tamē, sed præuenta, iret ad purgatorium, quod (sicut dicit Aug.) est maxima pœna. Quando ergo confiteris, sacerdos absoluit te ab hac pœna vi clauium, cui subiicer is in confessione. Et quando semel confitetur aliquis, dimittitur aliquid de pœna huiusmodi, similiter quādo iterum confitetur, & posset totiens confiteri, quòd tota dimitte

ta dimitt

ta dimitteretur,& ita (sicut dictum est) supplet frequentatio confessionis defectum contritionis.

Secundò habet cõsuetudo virtutem dubium ius interpretandi. extra de cõsue. c. cum dilectus. §. j. ad fi. ff. de consue. l. si de interpretatione. Similiter, dum homo frequenter discreto sacerdoti confitetur, frequenter de suis factis & dubiis casibus, per eius sapientiam & consilium declaratur, & sic per frequentiam confessionis claritatem de dubiis recipit.

Tertiò habet virtutem ius tollendi, & abrogandi. Nam consuetudo si sit rationabilis, tollit ius in loco in quo viget. ff. de leg. & fi. coo. l. de quibus. Similiter confessionis frequentatio ius diaboli ab homine tollit. Habet. n. ius diabolus in homine (ex eius inductu peccante) sicut homo in suo pecore. Et totiẽs hoc ius renouatur, quotiens peccatum perpetratur, sed hoc ius diaboli per confessionem abrogatur, & diaboli chirographũ, i. peccatũ cassatur. Vnde quia frequenter peccamus, confessionem iterare frequenter indigemus.

Quartò habet virtutem præsumptionem inducẽdi. Est. n. aliqua consuetudo specialissima, secundum quam in dubiis iudicatur, & hęc præsumptionem inducit, cui pręstatur fides, nisi forte contra probetur. Hæc est consuetudo patrisfamilias. ff de pigno. act. l. vniuersorum. ff. de vsuris. l qui se miles. ff. de legib. l. si seruus plerunque. §. si vis. extra, de præsump. c. ex studiis, & c. mandata. & c. cum in iuuẽtute. Similiter, quanto frequentius per confessionẽ conscientia purgatur, tanto maior præsumptio, i. de peccatorum cõfessorum venia generatur, Psalmus, Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

Dei gratiam semper per peccatum ab anima remoueri, nec in ea sine propria voluntate operari affirmatur.

CAP. XXIX.

GRatia tollitur, siue perditur per vnum actũ peccati mortalis. Cuius exemplum est, quia quãdoque derogatur priuilegio, vel statuto per vnicum actum contrarium, vt si Papa statuat in aliqua ecclesia certum numerum canonicorum, & superiam inducto. vel statuto ab aliis, & per ipsum Papam confirmato, literæ concedantur, huiusmodi priuilegio derogatur per vnicum actum contrarium, vt extra de consti. c. cum acc. ssissent, & extra de præbẽdis c. pro illorum. & extra de his, quæ fiũt à ma. par. ca. c. ex ore 11. q. 5. c. priuilegium. C. de iure do. l. im pe & l. 2. C. de pac. inter empt. & vẽditor. l. commissis.

Item gratia diuina non operatur in homine sine ipsius voluntate, & dispositione, quod patet in susceptione sacramentorum, quæ gratiam continent, nã sacramenta ipsa talia sunt accipiẽtibus quali corde, & conscientia suscipiuntur. 1. q. 1. c. Ecce cum Dominus declarauit, ideò sunt mala ad iudiciũ. de consecra. d. st. 2 Dicit etiam Hostien. quod qui inuitus recipit sacramentum, etiam characterem non recipit. c. extra de baptismo. maiores. ideo non cogitur quis præcisè ordines suscipere.

Hæretici qui sint vocandi, quáque pœna sint plectendi, determinatur.

CAP. XXX.

HÆretici diuinas scripturas deprauantes, & malitiosè exponentes, grauem pœnitentiam merentur. Namqui leges, vel constitutiones, seu rescripta Principia malitiosè interpretantur, efficiũtur infames, vt C. de legibus, & constitu. l. 2. Multo ergo magis qui malignè interpretantur, & exponunt scripturas diuinas continentes leges & statuta Dei, confusione, & damnatione sunt digni. Nam tales inter hæreticos computantur, licet. n. stricto modo propriè dicatur hæreticus qui aliter sentit de articulis fidei, quàm Romana Ecclesia. 24. q. j. c. hęc est fides, & c. quoniam. Tamen largius accepto vocabulo hominis: qui male interpretatur sacram scripturam, idest qui ipsam aliter intelligit quã Spiritus sanctus efflagitet, à quo inspirata est, licet etiam talis ab ecclesia non recesserit, nihilominus hæreticus dicitur. 24. q. 3. c. hæresis.

Iuris ciuilis seu canonis ignorantia quibus casibus excusare videatur, aut non videatur, claris aperitur exemplis.

CAP. XXXI.

IGnorantia iuris excusat ad tempus. Cuius exemplum est, quia ignorantes constitutionem factam infra duos menses post diuulgationem, non ligantur, extra de consti. c. cognoscentes, & 82. dist. nec c. proposuisti. in fin. Nam constitutio post duos menses à publicatione incipit arctare, vt in auth. factæ nouæ con. in ipsa rescrip. & c. resc. § primo, columna quinta, extra ne clerici, vel monachi. c. viii. extra, de sent. excommuni. c. noner. t. Elapso hoc tempore nõ potest quis allegare ignorantiam, quia non singulorum auribus inculcanda. 16. dist. c. quod dicitis. 12. q. 2. c. qui in humanis.

Item, quòd ignorantia canonis, aliquando excusset, patet, quia si quis episcopus constitutionem ediderit, quod quicunque furtum fecerit, excommunicatus sit, vel consimilem aliam, extranei qui etiã intra eius territorium contra hoc faciunt, si ignorant sententiam latam, nec tantum moram traxerunt, quod scite præsumantur, non ligantur, arg. extra, qui matrimonium ac. poss. ca. fin. extra de adulte. c. si ea. Nec enim ligatur excommunicatus sententia, nisi sciens, extra, de senten. excommuni. c. significauit, & capit. cum desideres. Nec etiam talis extraneus tenetur scrutari decreta alterius regni. C. de commercii. l. mercatores. Si verò hoc sciat vel magnam moram ibi contraxerit, iam incipit esse subitus ratione delicti, & sententiæ latæ. Nam & de furto tenetur ibi respondere vbi commisit, extra, de rapt. c. j. vj. qu. 3. c. placuit.

Item ratione delicti, & præses aduersus extraneos homines delinquentes imperium habet. Nec enim distinguitur, vnde sit. ff. de officio præsidis l. 3.

Item ignorantiæ excusatio non admittitur, vbi potest homini aliquid imputari. Si enim puto per

currentem

cutientem me percutere,&percutio alium,hac igno rantia non excusor.ff.ad l.Aquil.l.v.§.j.& l. sciētiam. § pen.Vnde in hac actione culpa leuissima imputatur:Nam si quis cisternam fodit,& ipsam apertam di miserit,vel sic non cooperuit,quod animal in eā nō possit cadere,& bos ibi ceciderit, tenetur,extra,de damnis datis,ca.2.

Inobedientia grauitas contumaciaeque malignitas ac diuersitas per plures diuersorum peccatorum similitudines ostenditur.

CAP. XXXII.

Inobedientia est grauis culpa, & ideo secundū iura contumacia grauiter punitur. Est enim contumacia erga iudicem,vel prælatum commissa inobed ētia. Vnde multo grauior est inobedientia erga Deum.Sed nota,ꝙ contumax dicitur aliquis multis modis.Nam vno modo dicitur contumax, qui citatus tribus edictis,vel vno pro omnibus, nō venit ad iudicium.ff.de re iudic.l.contumacia Et hoc modo peccator citatus à Deo tripliciter,s per eius flagella, per eius verba,per eius beneficia,si non venit ad iudicium,est contumax.

Secundò modo dicitur contumax:quia non vult puta qui impedit,vel procurat qcitatio ad ipsum nō perueniat,& talis pro citato debet haberi.ff. de reg. iuris.l.ad ea.§.semper.ff.de condi.& demonstra. l.iu re ciuili & l.quibus diebus. Et huic assimilantur pec catores qui prædicatores,& prædicationes fugiunt. Sunt enim prædicatores quasi quidam Dei nuncij,& præcones.Et eorum verba sunt velut iudicis edicta. Vnde de talibus peccatoribus dicitur Iob 21. Dixe runt Deo,Recede à nobis,scientiam viarum tuarum nolumus.

Item contumax est, si venit ad præsentiā iudicis, &quod iudex ipsum cognoscat,sed potius latitat retro colūnas,aut stationes.ff.quibus ex causis in poss. l.fuleinius.§.quid sit latitare,& §.Idem scīēd.Huic assimilatur:qui venit ad pœnitentiæ: siue confessionis iudicium:sed non se confitetur,quod sacerdos eius conscientiam cognoscere possit:aut quia occul tat,aut quia palliat,vel excusat,vel huiusmodi.Vnde etiam dicitur contumax qui iudici obscurè respondet,& sic qui confitetur per verba obscura,& inuoluta.

Tertiò dicitur contumax,qui recedit sine licentia. in authen.de litigio.§.omnium vero. Talis est qui recidiuat in peccatum,vel qui pœnitentiam sibi impositam non perficit,sed absque dispensatione,vel li centia sacerdotis eam dimittit.

Quartò dicitur contumax,qui ad præceptum iudicis non restituit, in quo casu res manu militari ei auferri iubetur.ff.de rei vendicatione.l. qui restitut. & ne vis fi ei.qui in poss.l.si quis missus.Et his assimi lantur qui ad dictum sacerdotis aliena non restituūt postquam confessi sunt.vnde Deus quandoque per alias vias aufert eis,ex quo noluit restituere:pro hu iusmodi autem criminibus dicit cauō contumaces excommunicari debere.11.quæst. tertia,c.certum. Omnis autem contumacia graue crimen potest dici.Est enim quasi peccatū idololatriæ repugnare vel le,& quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.8.q. t.c.sciendum.

A Deo hominibus inspirata quantæ existant aucthoritatu,legis canonicæ veterisque testamenti exemplis enucleatur.

CAP. XXXIII.

Inspirata hominibus à Deo excipiuntur à commu ni lege.Cuius signum & exemplum est in iure canonico:quia electio per inspirationem non est in forma iuris sed exceptio àformis,vt extra de electio nibus,c.propter diuersas. Et similiter secundum legem diuinam ea quæ inspirantur à Deo,excipiuntur à lege communi sicut patet in Patriarchis, qui acceperunt plures vxores,vt Iacob,qui habuit Liā & Rachel,& similiter Dauid,quod tamen ex lege cōmuni non licebat:lex.n.de vnica vxore uō est humanitus, sed diuinitus instituta,nec vnquā verbo, aut litteris tradita,sed cordi impressa, sicut & alia quæ ad legē naturæ qualitercunque pertinēt,& ideo in hoc à lo lo Deo dispensatio fieri potuit Nam illi ex cuius au ctoritate lex efficaciam habet te seruantur, vt licentiam præbere legem prætermittendi in illis casibus ad quos legis efficacia non se extendere debet.Et ta lis licentia dispensatio dicitur. Et in hoc, ꝙ.s.al quis haberet simul plures vxores,à solo Deo dispensatio sibi fieri potuit per inspirationem internā, quæ qui dem principaliter sanctis patrib. facta est, & per eorum exempla ad alios deriuata eo tēpore quo oporte bat.Prædictum vero præceptum,s.de vnitate vxoris prætermittitur,vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ.

Quot modis iniuria committatur quibusque viis maxime li Christum iniuria afficiant præcipueq; Iudæi,quantum iniuriati fuerint modis & quomodo inexcusabiles extant aperte ostentatur

CAP. XXXIIII.

Iniuriantur aliqui Christo tripliciter,Cuius similitudo apparet in ipsis iniurijs hominū. Iniuriatur enim vnus homo alteri tripliciter vno modo rei, hoc fit quotiensecunque manus infertur.

Secundò verbis,vt quando conuicium fit,Et dicitur conuitium à conuocatione vel conuentione, id est collectione vocum.Cum enim in vnū plures voces conferuntur,specialiter conuicium dicitur quasi conuocium.Et fit nedum præsenti,sed etiam absenti.Nam si quis ad domum tuam,vel tabernam venit conuicium facit,etiam te absente,si vociferatur, vel alios ad vociferandum inducit contra certam personam,nam viæ nulla est executio ff.de iniuria. l.j. § iniuriam,& l. item apud Labeonem.§.conuicium & § fecisse & §.tibi.

Tertiò fit iniuria in literis,vt cum quis librū, vel historiam,vel chartam ad infamiam alicuius pertinentem scripsit,vel cōposuit,vel edidit, vel dolo ma lo fecit,quod quid eorum fieret,puta dimisit scripturam cadere in plateam,ar.ff.de verb.sign.l.late. Nec distinguitur vtrum nomine suo,vel alterius hoc edi derit expresso noīe proprio illius quē infamare intēdit,vel nō expresso Eodē mō tenetur qui huiusmodi scripturā vendere curauit,vel emere. Eodē modo te netur.

netur etiam sine scriptura si in notam, vel signum aliquod horum prodiderit, puta veste lugubri, vel squalida vtitur in iniuriam alicuius, vel barbam dimittit, vel capillum submittit. ff. de iniur. l. Item apud Labeonem. §. ait prætor, ne infamandi causa, & sequenti. 5. quæstione 1. c. quidam maligni spiritus. Et nota, quod de famoso libello agi potest criminaliter secundum l. scilicet ad pœnam capitis tam contra illũ qui fecit, quàm contra illum qui inuenit, nisi ipsum corruperit, vel combusserit, vel inuentum nulli reuelauerit. C. de famoso libello. l. ista. quinta quæstione 1. c. si quis famosum libellum. Et potest in hoc casu quilibet de populo accusare, & accusatori constituitur preciũ pro modo substãtiæ accusatæ personæ, vel si erat seruus producitur in libertatẽ. Quod enim si publica vtilitas ex hoc emergat ff eo. l. j. §. si & l. senatus consultum, & C. de famo. libe. l. vnica. Potest etiam ciuiliter agi actione iniuriarum quæ non publici iudicij, sed priuati continet querelam. C. eod. l. iniuriarum. ff eo. l. constitu. §. vnico. Vnde & de omni iniuria etiam si descendat ex lege Cornel. ciuiliter agi potest, vt ibi, & de omni alia quocunque actione. ff. eo l. prætor edixit §. post se. hodie secundũ canon. qui famosum libellum conficit flagellatur, & excommunicatur. v. quæstione 1. c. qui in alterius, & c. 15. qui. Sed & si certum est quis confecerit potest accusari, & deponi, cum sit graue crimen, & accusatione ac damnatione dignissimum 25. distinctione. c. nunc autem.

Primo ergo modo, scilicet re iniuriati sunt Christo Iudæi, qui manus miecerunt in eum, & ligauerunt, & hi, qui eum verberauerunt, & crucifixerunt. Sed secundò modo iniuriantur ei maledici, & blasphemi, qui linguas suas contra ipsum relaxare præsumunt.

Tertiò autẽ modo hæretici qui falsa de ipso Christo scripserunt, & contumeliosa, vt Manicheus, & Arrius, & alij consimiles. Notandum autem, quod Iudæi iniuriantes Christo, quasdam falsas excusationes prætendere conati sunt, vt non iniuriosè, sed iuste eũ perdere crederẽtur. Nam secundum iura, iniuria a cui facta excusari posset ea tribus.

Primò ex culpa, siue delicto, puta ex eo, quod ille cui conuiciatum est, verè deliquerat. Nam peccata nocentium nota esse, & expedit, & oportet. ff de iniur. l. cum qui nocentem, & C. eo. l. siquidem animam tuam, vbi nõ se perseueret. Alias tenetur nunciator. C. & si non es nunciator. Hanc ergo excusationem Iudæi contra Christum prætendere voluerunt, quã do dixerunt Pilato: Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. Ioan. 18. sed verè mentiebãtur, quia ipse peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. 1. Pet. 2.

Secundo excusatur iniuria ex causa, puta, si fecit iniuriam causa venerandæ reipublicæ, vt si magistratus scutum alicuius perforauit, quia in bello se malè habuit ff. eo. l. qui reipublicæ. Ideóque excusatur sacerdos à canone ratione turbationis diuini officij extra, de senten. excom. c. veniens. Hanc excusationẽ prætenderunt Iudæi cum dixerunt. *Luc.* 23. Hũc inuenimus subuertentem gentem nostram. Sed in hoc etiam mentiebantur, quia ipse gentem suam, id est *Iudæos* non subuertere, sed saluare conatus fuerat, secundum illud Matth. 1. *Ipse* enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Tertiò excusatur iniuria à præeminentia, quia ratione dignitatis præsumitur pro aliquo, quod non animo iniuriandi quid agat, vt si minister reipublicæ iubet aliquem duci, quia decretum prætoris non obtemperat, quia iuris executio non habet iniuriã, & non tenetur. Et quæ iussu potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent. Et inde est, quòd nec magister incidit in canonem, si causa correptionis scholarem in minoribus ordinibus constitutum percusserit. extra de senten. excom. c. cũ voluntate. §. si qui vero Hanc excusationem obtendentes Iudæi primo Christum tanquam blasphemũ per principem sacerdotum, & concilium reum mortis adiudicari fecerunt: Et postea per præsidem Pilatum tanquam contradicentem Cæsari, & tributa dari prohibentem à Pilato crucifigi eum petierũt Sed tamen etiam in his mentiti sunt, quia nec blasphemus, sed Dei cultor verus, nec tributum Cæsari negari iussit, imò dixit, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c.

Item iniuriantur aliquę ecclesiæ. Nam secundum iura, omnis iniuria tripliciter infertur. Aut enim infertur in corpus, aut in dignitatem, aut in famam. infertur in corpus cum quis pulsatur, vel verberatur, vel cum vi aliquis domum alterius ingreditur. In his enim tribus casibus, agitur iniuriarum, ex lege Cornel. Et est pulsare sine dolore, cædere verberare autẽ cum dolore, sed & dicitur verberasse abusiuè, qui pugnis cęcidit. ff. de iniuriis l. Item apud Labeonem. §. verberasse. Domus autem mea accipienda est, non solum, si propria sit, sed & si cõducta fuerit, vel gratis concessa, sed tamẽ ad meritoria, vel stabula non pertinet, vt omnia hæc probantur. ff. e. l. §. in omni, & l. lex Cornel. de iniur. Res. t. § 1. 2. & 3. Fortè etiam in his casibus agetur iniur. de iure prætorio cum filio familias. Putato debetur patri prætoria actio iniuriarum: filio verò debetur ex l. Cornel. §. illud. Et hoc modo iniuriantur ecclesiæ illi, qui in personas ecclesiasticas manus violentas temerè iniiciunt, eas capientes, vel verberantes, vel etiam ipsa loca ecclesiastica occupantes vi Ad dignitatem verò minuendam fit iniuria: cum Comes qui comitatur, & sequitur: siue liber sit: siue seruus, siue mulier: vel masculus: vel etiam pędagogus non tamen tenetur: qui cœpit adducere: sed qui adduxit: vt Comes non esset cum ea. Sed nihil interest vtrum vi hoc fecerit vel persuadẽdo vt eam relinqueret ff. de iniur. l. 1. §. omnem úmque. & l. Item apud Labeonem. § comitem. & §. adduxisse. Hoc iniuriantur ecclesiæ rectores mali, qui ecclesias sibi commissas sine gubernatore: & officiatore relinquunt. Vel mali pastores: qui plebes sibi commissas tempore prosperitatis comitãtur, sed tempore aduersitatis & persecutionis eos fugiunt, & dimittunt. Ad famam autem alicuius fit iniuria cum alicuius pudicitia attentatur vt fœmina ancillari, vel meretricia veste induta sit, hoc fit per appellationem vel affectationem. Et appellare dicitur blanda ex actione pudicitiam alicuius attentare, cum s. agitur vt ex pudica vel impudica fiat, sed qui verbis

turpibus

p'bus vtitur, non tentat pudicitiam, & iniuriarum tenetur. Affectari verò est cum quis tacitus frequenter sequitur contra bonos mores. Assiduæ enim frequentatio nonnullam infamiam præbet. ff. eo. l. t. §. omnium que. & l. apud Labeonem. §. tenetur. & §. si quis. & § inter aduectius & § qui turpibus, & præcedenti & l sed est quæstionis. § fi. Hoc modo iniuriatur ecclesiæ hæretic. Qui blandis fictisque verbis pudicitiam sinceritatem fidei siue morum in ecclesiasticis personis corrumpere moliuntur, vel illi, qui blandis colloquiis, seu prouocatiuis nutibus, vel cōminis, & pestiferis exēplis ad impudicitiam trahūt. Apost. 1. Cor. 15. Corrumpunt mores bonos colloquia praua.

Illicitum opus (licet intentio bona existat) castitatis vsura q; exemplo a pœna haud fore liberum confirmatur.

Cap. XXXV.

INtentio bona non liberat à pœna, si opus sit stultum, & illicitum. Cuius exemplum apparet secondum iura in eo, qui vt sit castus, & volens placere Deo, qui abscindit sibi membra impudica. Nam talis irregularis efficitur. 55 d ltm. c. si quis absciderit. Non enim ferro, sed animo castitas quæri debet. 55. q 5. c. tūc sanabitur. Ergo de rigore iuris is, qui etiā, (vt sit castus) hoc facit heri, deponendus est, licet credat placere Deo. Nam (vt ait versus) Displicet imprudens, vnde placere putat. Et secundum hoc intellige. 55 dist. c. si euangel. ca. & c. si quis à medicis. & c. qui per partem & c si quis per ægritudinem. Nec obstat, extra de corpore vitiat. s. c. significanit, quia ibi gratia fit Hiero. Illi eunuchi placent, quos castrauit non necessitas, sed voluntas.

Item intentio, & spes plus recipiendi, etiam sine pactione, quasi vsurarium facit, nam etiam sine pacto, si hac intentione principaliter ductus, vt aliquid mihi dares, tibi mutuarem pecuniam alias non mutuaturus, licet in foro iudiciali non possit censeri vsurarius, vt extra, de vsu. c. in ciuitate. tamen in foro pœnitentiali inducendus sum, vt pecuniam sic receptā restituam. Luc 6. Date mutuum, nihil inde sperātes. extra de vsu. c. consuluit. 14. quæst. o. 3. c. si festinanter. Si tamen alias essem mutuaturus, sed secundario spero, quod nihil subuenias, vel me remuneres in nullo, vel in modico pecco secundum Host. arg 5 t. d. 4 c quid proderit. 59 dist. ca. si officia 77. dist. c. in singulis. 1 q. 2. c. quampiam. extra de testa. c. cum in offi... is ff. de petitio. hæreditat. l. sed & si. §. consuluit. extra de simonia. c. tua. Si autem nullo pacto ab initio interueniente, neque exactione ex post facto hoc ita, debitor aliquid gratis offerret, recipi posset sine aliquo peccato, dummodo intentio non fuisset ab initio Nullam. n maculam oblatio suscipienti ingerit, quæ non ambientis petitione processit. 1. q. 2. c. sicut Ep. scopum.

Quid apud iuristas sit iudicium, ac quomodo id Dei iudicium extremū sit agendum per partes similitudinēs quæ plurimum humani iudicij clari desinatur.

Cap. XXXVI.

IVdicium Christi, quod fiet in fine mundi, erit in aliquo simile iudiciali foro hominū. Nam iud. eius, (vt describunt iuristæ) est actus legitimus triū personarum, s. iudicis, actoris, & rei, qui redditur in inuitum, vt differat ab arbitrio secundum Azonē. &c. Ad hoc extra, de verb. sig. c. forus, & ff. de ver. ob. l. in ter stipulantem. §. 1. Sed etiam si factū negetur, quarta persona s. testis inducitur 4 q 4. ca. 1. Nomine testium accipias instrumenta, & etiam argumenta, vt in prædicta decretali c. forus. §. causa, secundum gl. Similiter in illo iudicio Christi finali erit iudex Christus, actor diabolus, rei peccatores, testes Angeli, instrumenta conscientiæ, vel scripturæ diuinæ, argumenta peccata patientia, vel ipsæ creaturæ cōtra peccatores commoræ. Isa. 42. Iudicium gentibus profert. Et nota, quod illud iudicium hoc ordine, sim.litudinariè loquendo, fiet. Quia primo præcedet citatio, s. monitoria, præceptoria, & perēptoria. 1. The 4. Ipse dominus in iussu. Ecce citat o præceptoria, de qua etiam in Psalm 7. Exurge domine in præcepto, quod mandasti, & synagoga populorum circūdabit te, & propter hanc in altum regredere. Dominus iudicat populos. Sequitur, In voce Archangeli. Ecce citatio monitoria, de qua Ioel. 3. Consurgant, & ascendant omnes gentes in vallem Iosaphat, quia ibi sedebo, vt iudicem omnes gentes Et subditur, In tuba Dei descēdet de cœlo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Ecce citatio peremptoria Apoc. 10. Angelus quem vidi stantem supra mare, & super terram leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per viuentem in secula seculorum quia tempus amplius non erit Sed in diebus vocis septimi Angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei.

Secundò sequitur examinatio, Examinabit enim citatos primò de bonis eis commissis, scilicet de corpore, de quo malam rationem reddēt luxuriosi qui in luxuriis illud nutrierunt. Et de anima de qua malam rationem reddent superbi, qui ipsam omnibus bonis per superbiam euacuauerunt. Et de rebus temporalibus de quibus malè respondebunt auari, qui pauperibus ex eis nihil dare voluerunt Et etiā de tēpore, de quo male respondebunt ociosi, qui ipsum tē pus negligenter expenderunt.

Item examinabit de bonis omissis siue non faciendo siue non multiplicando, siue non continuando.

Item examinabit de malis cōmissis. Iudex enim terrenus rationem non requirit de minimis, nec de alienis, neque de occultis, sed iudex æternus tantæ erit seueritatis, quòd requiret rationem de minimis, puta de verbis ociosis, & de alienis, puta de prælatis, de subditis, & de occultis, scilicet de cordis secretis.

Itē examinabit de malis commissis, siue de peccatis, puta originali, mortali, & veniali, siue etiā de supplicijs. Vnde examinabit, & de absolutione culpæ, & de remissione pœnæ.

Tertiò sequetur conuictio quia scilicet examinatos conuincet per authentica instrumenta, scilicet per sancta Euangelia. Roman. 2. In die cum iudicabit Deus occulta hominum secundum euangelium meum. Et benè dicit occulta hominum: quia quoddam est opus Dei tantum, vt opus creationis, quoddam verò Dei, & hominis, sicut opus iustificationis, in quo

in quo per consensum liberi arbitrij adiutores Dei sumus,& quoddam est solius hominis, scilicet opus transgressionis, scilicet peccatum,& hoc solum erit opus quod iudicabitur,& condemnabitur. Quartò sequetur sententiæ prolatio, quia contra conuictos sententiam diffinitiuam proferet dicens. Ite maledicti in ignem æternum,&c. Et nota, quòd ista sententia nullo auxilio iuris poterit subleuari, scilicet neque per appellationem, neque per supplicationem, neque per querelam falsi, neque per in integrum restitutionem. Appellatio enim ibi locum nõ habebit, quia crimẽ cuiuslibet notorium erit, s. per confessionem propriam, quia cuiuslibet conscientia confitebitur suum scelus.

Item per euidentiam facti, quia omnia facta hominis, (vt dicit Hierony.) quasi in quadam tabula picta demonstrabuntur.

Item erunt notoria per præsumptionem violentiam, s. eo ipso, quod stabunt à sinistris. Ex hoc enim præsumetur, quòd sint damnãdi sicut de bonis, qui stabũt à dextris præsumetur, quòd sint saluandi. Nõ etiam habebit ibi locum supplicatio, in humanis enim iudicijs cum sententia profertur à Principe, nõ licet appellare, sed supplicare, supplicationes autem & preces ibi non valerent, etiã si beata Virgo,& Martyres omnes Confessores,& virgines & omnes sancti Cœlestis curiæ intercederent.

Item non habebit ibi locum querela falsi, vt scilicet dicatur, quòd illa sententia sit lata per falsos testes, vel falsa instrumenta iudice circumuento, quia ille iudex non poterit decipi, nec circumueniri, cum sit veritas,& sapientia Dei. Vnde contra ipsius sapiẽtiam nihil valebunt loquacitates aduocatorum, aut sophismata philosophorum, aut facundiæ oratorũ, aut argutiæ versutorum. Non enim poterit releuari, vel reuocari per in integrum restitutionem, vt scilicet de cætero ad pristinum statũ restituãtur. Heb. 6. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, &c. & prolapsi sunt scilicet per finalem impœnitentiam seu sententiam rursus reuocari ad pœnitentiam.

Iudicium temerarium fore vitandum, rectũmque à minori de maiori nonnunquam agi posse, & tandẽ quas iudex habere debeat partes, declaratur.

CAP. XXXVII.

IVdicium suspiciosum,& incertum de malo, est vitandum. Quia secundum iura de quolibet præsumendũ est bonum, vbi non cõstat contrarium. Vnde quem homo nescit indignum, debet præsumere esse dignum, extra de præsumptione. c. dudum. ff. de manumiss. testamen. l. literas seruas. ff. de leg. 2. l. cum pater. §. rogo. extra de iudic. c. cum deputa. ff. de fideicommiss. liberta. §. sorore. Nec obstant, quæ habẽtur C. de his, qui ve. ætа impe. l. 3. & C. de probat. l. ex persona ciuis. ff. de magistra. con. l. 1. Quia licet hæc iura probent, quòd præsumitur quis non soluendo, & pauper, nisi probetur contra, non enim præsumitur diues nisi euidens sit. ff. qui satisda cogan. l. si vero. § qui pro rei qualitate. Tamen aliter est de bonitate, quã de diuitijs, quia virtutes quib. aliquis bonus est, congruunt homini naturaliter, non scilicet quia naturaliter insint, sed quia homo aptus natus est ad eas, secundum philosophum. Insunt etiam homini virtutes actu: vel habitu post baptismum, in quo cõfertur gratia, de consecr. dist. 4. c. 2. & c. per aquam. Sed congregatio diuitiarum ex accidenti venit, vt in auth. vt omnes obe iu. §. 1. coll. 5. Vel refert vtrum appareat, quòd semel fuerit soluendo,& sic adhuc præsumitur, nisi contra probetur. Vel quod semel cessit bonis: & sic adhuc præsumitur esse non soluendo, nisi contra probetur. argu. C. de probatio. l. siue possidetis.

Item quòd dictum est: quòd quilibet præsumitur bonus, verum est, quando quæritur de persona promouenda, secus autem est quando quæritur de persona saluanda, quia persona carnalis, & honores carnales, aĩa vero spiritualis,& saluatio spiritualis.

Item nota, quòd iudicatur aliquando licitè maior à minori, quod patet in Papa qui est maximus,& tamen iudicio alterius subdi potest tripliciter. vno modo propter hæresim, sic enim ab alio,& iudicari & accusari potest, alias autem non. 40. di. c. si Papa. 9. q. 3. c. aliorum.

Secũdò si ipse se subiecit iurisdictioni alterius 2. q. 7. c. nos si incõpetẽter ff. de iurisd. om. iud. l. est re.

Tertiò si ipsemet se deponat, vt 21. distin. c. nunc autem.

Item nota, quòd iudici est multiplex perfectio necessaria.

Prima est naturæ, s. quantum ad ætatem, vt nõ sit puer. nam impuberes iudicare prohibentur ff. de iudi. c. cum prætor, § non autem omnes. vnde impuberem nõ potest delegare quilibet nisi princeps, de cuius delegatione disputare sacrilegij instar est. Nam dignus præsumitur, quem Imperator eligit C. de crimine sac. l. disputari 17. q. 4. §. qui autem. in authẽ vt iudices, sine quoquo suffra § cus autem. Ibi, quis enim non diligat coll. 2. Alius autem delegare nõ potest, inuitis partibus, nisi talem, qui sit maior viginti annis. sed de consensu potest, dum tamen sit maior octodecim annis, sed non cogetur sententiam dicere ff. de arb. c. cum lege.

Item requiritur perfectio naturæ quantum ad sexum, quia fœminæ non potest delegari, quia regulariter fœminæ remotæ sunt ab omnibus viriibus actibus ff. de reg. iu. l. 2. ideo non possunt iudicare. 23. q. 5. c. mulierem Nec excommunicare. extra de maio. & obe. c. dilec. Nec pœnitentias dare, extra de pœnitentia c. noua quadam, nec ciuilibus actibus fungi 3. q. 4. § tria.

Secundò requiritur in iudicio peritia scietiæ. Oportet enim cui committitur iudicium, quòd iura non ignoret. extra de consangui. c. 1. & quòd sit prouidus, extra de officio iudi. del. c. cum R. canonicus: sed quo ad causas temporales sufficit, quòd peritiã habeat, vel per lectionem librorum, vel per experiẽtiã. ar. C. de episcopis,& clericis l. paulatim. C. de iud. l. certi. iur. est. In auth. de iudic. j. R. coll. 6.

Tertiò tranquillitas animæ, quã tollit ira, & furia. Vnde furiosus nõ est aptus iudicare, quia nõ sentit. 3. q. 9. c. iud. 32. q. 7. c. nec furiosus. 17. q. 1. c. Gõsaldus. extra, de succ. ab inte. c. fi. extra, de reg. c. sicut tenor.

Quartò requiritur integritas famæ, quia infames à legitimis actib. phibẽtur. extra de test. c. 1. 3. ex quadã, extra de excess. præl. c. inter dilectos. Dicũtur aũt

infames

quia fortè tempus vetosum erat, habet locum, quod Vlpianus dixit, Neque enim damnum dare videor æquè perituris ædibus, vt ff. quod vi aut clam. l. Si alius §. Est & alia exceptio Quamuis autem non peruenerit, tamen putabam, ignem veturum: adhuc cessat actio, sic intelligitur ff. ad l. aqu. l. Si quis fumo. §. aut dicitur. Sic etiam paretur ei qui causa mercium suarum seruandarum alienas proiicit in mare: vt ff. de præscr. verbis. l. qui seruandarum Respon. j. Multo ergo magis, debet homo spiritualiter plus curare de anima quàm de carne. Est enim anima quasi domus Dei propria: caro autem quasi aliena. Vnde Dominus ait, Mat. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus: super animam autem non habent iam amplius quid faciant: ergo domus carnis, seu concupiscentia mortificando per pœnitentiam destruantur, ne, scilicet libidinis incendio domus mentis absorbeatur. Ro. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis viuetis: Et hic præcipuè est necessarium cum quis perflare senserit tentationis ventum, & vbi se fragilem sentiens, metuit ruinæ periculum.

Sunt etiam carnis delectationes velut alienæ merces in mare proiiciendæ, id est in amaritudinem pœnitentiæ conuertendæ, vt mentis internæ virtutes quasi propriæ merces saluentur. Matth. Si pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proiice abs te. Et idem. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te, &c. Ex. 15. Equum, & ascensorem eius proiecit in mare. Equus enim est corpus. Ascensor eius delectationis appetitus, qui ei domionatur qui proiiciẽdus est in mare pœnitentiæ. Ostendunt etiã nobis præfata legum exempla, quòd magis homo de propria salute, quàm aliena debet curare.

Item cum à carne permittit se spiritus superare, est velut quædã collusio damnabilis, & iniqua. Tunc. n. spiritus assimilatur ei, qui colludit in causa status, puta cum dominus accepta pecunia, vel alias malitiosè permittit se à seruo in status iudicio superari: quæ collusio detegenda est, & dantur præmia detegenti, & adiudicatur ei seruus. Vnde ille, qui colludit in causa status, perdit ius in personam illius de cuius statu agebatur, & applicatur illi, qui collusionem detexit. ff. de collusion. bus. l. 1. C. eo. l. fin. Similiter cum caro & spiritus sibi inuicem quasi litigantes aduertentur, & cum spiritus habeat ius domini super corpus, si propter delectationem acceptam à carne permittat, se in tentationis causa, seu lite superari per consensum, est quasi collusionis peccatum. Quod tamen si per pœnitentiam, vel confessionem detegatur caro in seruitutem redigitur ipsius pœnitentis. Et tunc tollitur dominium carnis à spiritu prænarrante, & subditur eidem spiritui pœnitenti ex cuius persona dicebat Apost. 1. Cor. 9. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.

Quando casus malus in aliquo ob eius culpam sit conferendus ac plectendus medicorum exemplo terminatur.

CAP. VIII.

CAsus malus non imputatur alicui, nisi vbi culpa interuenit, sicut medico non imputatur, si potionem dat, & infirmus aliquo casu fortuito moriatur, ita quòd medicus non deprehendatur in culpa ante factum, vel in facto, vel post factum i extra de cler. ægro. c. ad aures. Ante factum deprehenditur in culpa, quando non est peritus in arte, vel quando intromittit se de ministerio alieno, puta est religiosus, qui intromittit se de chirurgia, quod officiũ non pertinet ad ipsum. extra de homici. c. tua nos. in facto autem deprehenditur in culpa, quando non dedit potionem iuxta traditionem artis. imò innitebatur prudentiæ suæ, contra iura de constr. ca. ecce ne innitatis. Et post factum deprehendit, quando eis ca custodiam infirmi nõ apponit diligentiam, quam debet: nec excusatur si custodem minus diligentem dimisit vbi videbat periculum imminere. arg. extra de officio Arch. c. ea quæ. Caueat ergo quomodo plures curas simul & semel suscipiat, quia si infirmus continuam diligentiam exigit, pluribus intentus, minor est sensus tali, ad aures ff. ad l. Aqui. l. qua actione. §. fi. & l. seq.

Quantum circuitus Ecclesiarum dispendia sint vitanda, curia Romana consuetudine, & lege breuibus monstratur verbis.

CAP. IX.

CIrcuitus & dispendia vitanda sunt, cuius exemplum habetur à consuetudine curiæ Romanæ. Nam licet per postulationem hoc acquiratur postulato. quod redditur habilis ad hoc, vt eligatur postulatione admissa, vt extra de ele. c. Innotuit. in fi. hunc tamen ordinem, & si à iure procedat, non seruat Ro. curia Nam si ab ea aliquis postulectur, postulatione admissa non sequitur electio, sed approbatio postulationis, & postulati pro electione, & confirmatione habetur, & simile, extra de electio. c. Cũ inter canonicos. & hoc ideo facit, vt euitetur circuitus. Qui certè vitandi sunt, vt ff. de cond. indeb. l. dominus, & vt vitentur dispendia ecclesiarum, vt extra de elec. c. vlt.

Mali cogitatio quando peccatum veniale, seu mortale existat, quando vè merita præcedentia euacuet ac gratiam tollat Sanctorum Doctorum auctoritate, testatorisque exemplo ostenditur.

CAP. X.

COgitatio interior peccati sine consensu operis, non tollit gratiam, nec euacuat merita præcedentia, nisi fit cum delectatione morosa, quia tunc interdum est mortalis culpa. Exemplum huius est, quia voluntas testatoris imperfecta non tollit solenne testamentum præcedens, sed cum decennio tollit, vt C. de testamentis. l. sermus. Sicut ergo morositas temporis authenticat imperfectam voluntatem testatoris, Sic etiam morositas peccatoris augmentat culpam interioris cogitationis. vnde peruersæ cogitationes sicut dicitur Sap. 1. separant à Deo, s. quando sunt morosæ. & ideo, sicut dicit Isido. cum te titillat cogitatio, cum tibi aliquid suggerit illicitũ, non ibi teneas animũ calca serpentis caput, calca prauæ cogitationis initiũ. Est. n. periculũ in mora. Aduertendũ tamẽ hic est, quod propriè loquendo, delectatio cogitationis dicitur morosa nõ ex mora tẽporis, sed ex eo, quod ratio deliberans circa eã immoratur, nec tñ eã expellit tenens, & volens libẽter ea frui, vt attingerẽt animã respui debuerũt, vt Aug. 12. de tri. dicit. Item non quod cogitatio ipsa secundũ se non est peccatum mortale, immo quandoque est veniale tantum:

tū: puta cum aliquis cogitat vtiliter de fornicatione, f. vt de ea prædicet, vel disputet, Sed si aliquis circa cogitationem fornicationis immoratur. vt delectetur de ipso acto cogitato tunc est peccatum graue, immo etiam consensus in talem delectationē, & absq; consensu exterioris operis dicitur esse mortalis.

Peccatorum confessio conscientieq; examinatio quomodo sit agenda, vt suum patiatur effectum, eorum, qui secundum iura sunt consecrandi exemplo edocetur.

CAP. XI.

Confessionem debet præcedere diligens cōscientiæ perscrutatio,& examinatio. Nam secundum iura, antequam quis consecretur, vel ordinetur, debet præcedere per triduum scrutinium, scilicet vt incipiatur in feria quarta præcedente sabbatum ordinum,& debet per triduum diligenter inquiri de genere, de patria, de institutione in tito. ad quem ordinatur, de ætate, de loco in quo conuersatus est, de scientia, de fide,& de alijs huiusmodi,& sic examinati per triduum cōt ouium, Sabbato qui probati fuot Episcopo præsentantur. 24. di. c. quando, Similiter antequam pœnitens se sacerdoti in cōfessione repræsentet, vt beneficiom absolutionis,& sacramentalis gratiæ consecrationem recipiat, debet semetipsum primò diligenter perscrutari, & conscientiam suam per triduum, i. diotius examinare, vel per triduum, idest de triplici tempore, f. de iuuentute, virili ætate, & senectute. vel per triduum, i. tripliciter, scilicet de commissis in Deum, in proximum, & in seipsum. vel per triduum, quia debet esse consideratio pœnitentium, seu cōfitentium circa personas, circa peccata, circa circunstantias peccatorum. Debet quoque fieri examinatio pœnitentis de tota vita sua, quando vult generaliter confiteri,& debet fieri examinatio non solum de actibus peccatorum, sed etiam de circunstantijs, scilicet de conditione personæ, de loco, de facto, de causa, de modo, de tēpore, de auxilijs quib. operatus est. Sicut in hoc versu cōtinetur. Quis, quid vbi, quibus auxilijs, cur quomodo, quando. Sicut clericus, vt dictum est examinatur non solum de persona,& vita, sed etiam de alijs circunstantijs.

Diu peccatum in conscientia non esse ferendum, ne suo pondere in aliud trahat, vnico Canonistarum circa Ecclesie grauamen exemplo instruimur.

CAP. XII.

Conscientiæ grauamen non est sustinendum, Sed est per pœnitentiā protinus remouendum. Nam secundum iura non tolerandum est grauamen ecclesiæ, vnde cōsuetudines inductæ in grauamē ecclesiarum, non debent obseruari, sed reuocari, extra de consuetudine. cap. 3. Sicut ergo est reuocandum, quod infert grauamen ecclesiæ, ita etiā est remouendum,& purgandum, quod infert grauamē conscientiæ, scilicet peccatum, ex eo, quòd quamdiu retinetur semper peccator ipse ruit de malo in peius. Greg. peccatum quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit.& ad idem de pœn. di. 4. cap. 1. & 37. quæst. 2. & sc. propter quod hortatur Apostolus Heb 12. deponentes omne onus, & circunstans peccatum, &c. maxime autem peccandi consuetudo est, que conscientiam grauat. Psal. 4 Filij hominum vsquequo graui corde? scilicet per pec-

candi consuetudinem, quæ cor indurat,& aggrauat.

Quemadmodum viri spirituales, & à quibus in delictis sint corrigendi,& puniendi, nequis in errorem incidat, breuibus ostenditur verbis.

CAP. XIII.

Corripiendi sunt spirituales viri non per carnales, sed per spirituales, sicut clerici non sunt corrigendi, vel verberandi per laicos, sed tantum per clericos. vnde si prælatus percuteret subditos, siue alios, non per clericos, sed per laicos, vterque esset excommunicatus,& qui præciperet,& qui verberaret, vt extra, de sen. excom. cap. vniuersitatis, nisi forte sint incorrigibiles, qui non possunt commode per clericos comprehendi. Tunc enim per laicos possunt, dum tamen non plus se extendat violentia laicorum, quàm requirat rebellio clericorum. vt extra de senten. excom. ca. vt famæ. § laici. Item correptio prælati debet esse moderata. Nam si esset nimis atrox & violenta in clericum ita vt mors sequeretur, non transeunda esset sine punitione Vnde si subditum suum non habito respectu ad ordinem sibi datum, Episcopus cedi crudeliter iusserit, & in continenti mortuus fuerit, homicida iudicatur, ar. 51. dist. si qua fœmina. Si autem per 8. menses, vel amplius, vel minus ad arbitrium iudicis sed geudum vixerit, & postea moriatur, quamuis præsumatur ex alia infirmitate, tamen suspendendus est domious ad tempus vel vsque ad duos menses, vel secundum quòd videbitur inspecta persona, vt extra de clerico percussore. præterea,& si se non emendauerit, postea deponatur, vt eo ti. c. 2.

Sanctorum corpora post extremi iudicij diem fore glorificanda,& cum animabus beatificanda in æternum, exemplo confirmatur.

CAP. XIIII.

Corpora Sanctorum post resurrectionem erunt & præmiabuntur in cœlo sicut & spiritus eorum,& similiter corpora damnatorum in inferno. Tenet enim in homine spiritus quasi vicem viri, Caro autem quasi vicem vxoris.& secundum iura vxor sequitur forum mariti, vt ff. de iurisd. om. iud. l. penul. C. de incol. l. vltima. ff. de muneri. l. ea quæ.& l. de iure. §. vltimo,& l. filijs, §. 1. Similiter etiam caro sequitur forum spiritus: quia vbi præmiatur, vel punitur spiritus, etiam caro, Luc. 20. Timete eum qui habet potestatem animam,& corpus mittere in gehennam. Congruum enim est, vt sicut hoc corpus simul cum anima peccat, vel meretur, ita tandem simul cum anima puniatur, vel præmiatur.& ideo potest dicere anima beata de corpore: volo pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Nam sicut corpus hoc coniungitur animæ ad ministerium laboris, ita in cœlo ei copulabitur ad consortium mercedis.

Damnatis qui in inferno sunt, nullo suffragia aliquo pacto conferri non posse, nec ipsi alijs ea, hac ratione potissimum ab his, qui in Purgatorio, & in Cœlo, & in Mundo existunt, differre terminatur.

CAP. XV.

Damnati, qui sunt in inferno, nec suffragia valent recipere, in quo differunt ab his, qui sunt in purgatorio, nec ipsi alijs conferre possunt: in quo differunt ab his, qui sunt in cœlo,& in Mun-

D 2 do

do. Vnde in hoc damnari assimulant clericis suspensis, quibus secundũ iura, beneficia conferri non possunt, extra de ætate, & qualitate ord. præ. cap. cum bonæ memoriæ. nec ipsi alijs possunt conferre, vt extra de concessione præben. vel ecclesiæ non vacan. e quoniam diuersitatem. Similiter dãnatis suffragia conferri nõ possunt, quia in inferno nulla est redemptio, sicut patuit in diuite epulone: Luc. 16. Similiter etiam ipsi bona alijs conferre non possunt, qui bonis omnibus sunt priuati. Psa 73. Nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.

Quando culpa damnum inferentis excusabilis existat, & quando non, idque ante factum in facto & post factum posse euenire, pluribus Legistarum aperitur exemplis.

Cap. XVI.

Damni dari culpa aliquando est excusabilis, nam aliquando excusat eam modus, vt cum quis se defendendo damnum dedit, tunc enim non tenetur dum tamen modum seruauit. Talis enim culpa caret, quia secundum legem fecit. ff. de iustitia, & iure. l. vt vim. Aliquãdo vero excusat eum metus. Nam mihi quencunque ferro me petentem quamuis non percutientem, interficere licet. sufficit enim terror armorum. Hac etiam ratione excusor si furem nocturno tempore interfecero, vt dicitur in tabernatio reposcente lucernam, vt tamen cum clamore hoc testificetur sed de die non licet nisi se telo defendat, sed si potui ipsum capere non occidendo, & tamen occidi, tunc teneor. ff. ad legem Aquil. l. quatra, §. fin. & l. 5. & l. si ex plagis § tabernarius. extra de homic. dio. cap. 2. & 8. Aliquando vero excusat eum impulsus, quia sine culpa etiam est, qui alterius impulsu, vel ventorum violentia damnum dedit ff ad l. Aquil. l. quemadmodum. §. si nau. s. & l. si ex plagis. §. in diuino capitolio.

Item culpa damnum inferentis aliquando est, ante factũ, aliquando in facto, aliquando post factum. Ante factum est sicut eum aliquis male composuit lapides in plaustro, & propterea lapides ceciderunt, & damnum dederunt: vel in stipulam suam ignem apposuit in die ventoso, vel quia non adhibuit diligentiam, quam debuit de damno, quod sequitur, tenetur: quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Porro si omnem diligentiam adhibuit, quam debuit, ita quòd nihil dimisit, de contingentibus non tenetur. ff. ad l. Aquil. l quoccidit. §. in hac, & l. qui foueas. & l. idem iure. §. milionem. & l. si seruus. §. si explanato. extra de iniurijs, & dãno dato. c. si egressos. Quando verò culpa sequitur factum, vt in medico, qui bene secuit, & postea circa curam negligens fuit. Quandoque autem est in facto, vt si medicus imperite secuit. ff ad l Aquil. l qua actione. §. si. & l. idem iure. Et probantur hæc tria. extra, de ætate, & quali. c. ad aures. & de homicid. c. tua nos.

Septem hic potissima causa Ecclesiæ curam renunciantis annetantur, quibus etiam homo, vt Diabolo ac eius pompis renunciet admonetur, illiusque sug gestio quanta sit, declaratur.

CAP. XVII.

Diabolo renũciare debet homo, & omnibus põpis eius, de causis pluribus similibus his quibus episcopi renunciatio admittitur. Sunt enim hæ iustæ causæ, quibus talis est renũciatio admittenda. Cõscientia criminis, non cuiuslibet, sed illius duntaxat, propter quod ipsius officij executio post peractã pœnitentiam etiam impeditur. puta si sit enorme delictum, secundũ Bernar. Gof. & Host. Et dicitur enorme delictum, secundum Host. de homic. 50. di. c. minor. j q. 7. ca. si quas omnem. de coust. di. j. cap. i. Item hæresis, in qua post vulnus sanarũ cicatrix remanet. j q. 7. si qui. Item simonia in ordinc. extra, de accusa. inquisitis.

Secũda causa est debilitas corporis, nec omnis debilitas, quæ ex infirmitate, & senectute procedit sufficit, sed illa duntaxat, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale.

Tertia est defectus scientiæ: sed quamuis desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen est competens toleranda, extra de elec. c. qualiter.

Quarta causa est malitia plebis, quando scilicet adeo duræ ceruicis existit, & in rebellione sua ita pertinax inuenitur, quod prælatus nequit proficere apud ipsam quod si mortis periculum immineat, iusta est causa renuntiationis. extra, de renun. cap. ad supplicationem. & extra de ele. bonæ memoriæ. Hoc periculum intelligitur secundum quod parochiani ipsum capitaliter persequuntur. In quo casu superior, ad quem spectat etiam ex officio, & si nihil petatur, eum transferre debet agrum extra de rerum permu. c. quæsitum, siue quia aer idem est pestilens, & mortifer 84. dist. c. quorundam.

Sexta causa est graue scandalum, & scilicet, quando de ipso prælato grauiter scandalizantur subditi.

Septima causa est irregularitas personę, vt si bigamus, & tunc non remanet: vel illegitime natus & tũc ex dispensatione remanere potest, vt patet extra de renun. c. nunc pridem: vbi ista plenius exponuntur. Omnia autem prędicta quodam modo diabolo competunt, quia ipse crimina enormia suggerit, vt hæresim, & simoniam, & homicidium. Ioh. 8 Ille homicida erat ab initio, &c. Ipse quoque vires nostras tam spirituales, quàm corporales infirmat, & cõstingit, ipse obscuritatem nobis dubietaris, & ignorãtiæ ingerit: Ipse sua malitia pertinax, & immutabilis existit, & insuper nos ad periculum æternæ mortis pertrahit. Capitaliter enim nos persequitur, & pestifero nos flatu venenosæ suggestionis inficere conatur. Grauia etiam nobis scandala suscitat, & inducit, & dum affectum spiritus à ratione recta subtrahit, & voluptati carnis per consensum coniungit, quasi bigamum irregularem efficit: ex quo etiam adulterina proles carnalis operis procedit. Ex quibus omnibus patenter apparet, quod diabolo renunciandum est & omnibus eius põpis. Apostolus 1. Cor. 10. Nolo vos socios esse demoniorum. Et Eph. 6. Nolite locum dare diabolo.

Quemadmodum à fidelium vnione ab Ecclesiaq; meritis per excõmunicationem, Ecclesiarũ incẽdiarij excludũtur, sic & multo

multo magis à Sanctorum consortio ignem discordiæ incendentes, excludi demonstratur.

CAP. XVIII.

Discordiæ, vel odij ignem incendentes excludentur à consortio Sanctorum, sicut incēdiarij ecclesiarum excluduntur per excommunicationem à consortio fidelium. Nam incendiarij Ecclesiarum, qui scilicet ecclesiam, vel locum religiosum, vel cemeterium, vel ea, quæ sunt infra spacium priuilegiatum, vt legitur. 17. q. 4. sicut antiquitus incenderunt, vel effregerunt, sunt excommunicati ipso iure. Ita quod ex quo denuntiati sunt in ecclesia non possunt absolui nisi per Papam, vt extra, de senten. excommu. c. tua nos. ca. conquæsti. Excipitur tamen mortis periculum imminens, vt extra. ca. vt super eo. & c. in literis. Alij autem incendiarij, scilicet aliorum locorum non sunt excommunicati, sed excommunicandi. Et excommunicati non absoluuntur nisi damno restituto, & iuramento præstito, quod ignem vlterius non apponant, vt 23. q. vlti. c. pessima. Et hęredes coguntur satisfacere damnum passis. Consuetudo tamen approbata, (vt dicit Hostien.) reddit tales incendiarios excommunicatos ipso iure, quamuis denuntiati non sint, siue in ecclesijs, siue in villis incendium commiserint dolo malo. Consuetudo autem conseruanda est, cum sit optima legum interpres: vbi autem cōsuetudo non apparet, sentiendum est cum Alano, scilicet, quod incendiarij tā aliorum locorum, quàm ecclesiarum non sunt excommunicati, sed excommunicandi. Si ergo per excommunicationē excluduntur à consortio fidelium, qui incēdunt ecclesiam, vel templum materiale, multo magis excluduntur à beatorum consortio, qui incendunt igne discordiæ, vel odij templum spirituale, scilicet animæ. Ps. 73. incenderunt igni sanctuarium tuum.

Præsumptio secundum Iuristas quot modis distinguatur, dubiáque animæ periculum inducentia, quo pacto sint iudicanda, & decernenda, legum authoritatibus, pluribusq́; exemplis definitur. & malam suspicionem tribus de causis prouenire asseritur.

CAP. XIX.

Dubia in quibus vertitur periculum animæ, debent trahi ad partem, & præsumptionem tutiorem extra, de sponsalibus. ca. iuuenis. Ideo in dubio secundum iura. pręsumitur quis excommunicatus extra, de sent. excom. cum desideres.

Item in dubio præsumitur, quis fornicator. 3. q. 5. ca. alter, & c. nostrates.

Item in dubio præsumitur, quis paganus siue non baptizatus. de consecr. di. 4. c. paruulos. ca. si nulla. & extra de bap. cap primo. Item in dubio præsumitur, quis non ordinatus 78. distinct. cap. presbyteri. Item in dubio præsumitur ecclesia non consecrata. de consecr. dist. 1. cap solennitates. & c. ecclesia. Notādum est hoc, quòd iuristæ distinguunt multiplicem præsumptionem. Est enim quædam præsumptio iudicis, & contumaciæ hominis. vt quando episcopus citauit clericum suum & non redit ad ecclesiam, præsumit iudex quòd habeat ecclesiam pro derelicta ar. à contrario sensu. 7. q. 1. c. præsentium. Sed hæc pręsumptio bene admittit probationem cōtrariam. Et de hac etiam legitur. 2. quæstio. 5. cap. omnibus nobis. circa finem. Alia præsumptio est famæ, vt quando quis infamatus est, nec apparent alia indicia, & hæc admittit probationem in contrarium aliquando per inquisitionem, aliquando per purgationem. Alia verò est naturæ, vt si pater exhæredauit filium, præsumitur, quòd iniustè, quia non permittit natura præsumere, quòd filius patrem offendat, C. de inof. testamento. omni modo. & Authen. non liceat patri, quòd nullus affectus vincit paternum, vel maternum. C. de cura furi. l. vlt. Ex hac etiam præsumptione contingit, quòd non præsumitur frater contra fratrem falsum testimonium dicere, maxime in crimine hęresis, vel & alio graui. Naturale enim fœdus non permittit quicquam falsi criminis suspicari, extra, de coha. cle. & muli. c. j. & c. vlt. Alia verò præsumptio est. iuris tantùm, cum ius præsumit aliquid, sed non statuit ius super præsumpto: vt si vir diu fuit cum vxore sua in lecto, præsumit ius quòd eam cognouit, si ipse hoc dicat quāuis vxor neget, ext. de desp. imp. c. continebatur, & c. duo pueri. 32. q. 1. cap. si quis acceperit. Tamen bene admittit probationem in contrarium. 27. q. 1. ca. nec aliqua. Sed notandum, quod aliquādo lex fingit bonum quod canon malū præsumit. Nam in liberæ mulieris coniunctione, & cohabitatione lex fingit matrimonium ff. de ritu nup. l. in liberę Ca nō vero præsumit stuprum, seu contubernium propter periculum, 30. q. 5. c. 1. & 2. Et hoc propter periculum, quod accidere potest ex clandestina desponsatione. Nam quamuis verè matrimonium contractum sit inter aliquos, si tamē alter diuertat, non distringetur per ecclesiam nisi matrimonium probetur. 30. quæst. 5. c. his ita.

Item secundum pręsumptionem iuris si chirographum cancellatum sit pręsumitur debitor liberatus, n si probetur contrarium, ff. de probationibus. l. si chirographis.

Item instrumento, & literis statur prima facie, nisi contra probetur, extra, de proba. post testimonium, C. de probatio. iubemus.

Item præsumitur à iure, quòd quicquid habet vxor, de bonis mariti acquisierit, n si contrarium probetur. ff. de donat. inter virum, & vxorem. l. Quintus Mutius. C. de dona. inter virum, & vxorem. Etiam sic in clerico administrationem habente. Vnde si relinquatur clerico ab extraneo, præsumitur relictum intuitu ecclesiæ, nisi contra probetur, extra de testamentis requisisti. Item præsumit ius, quòd quilibet sit idoneus nisi probetur contrarium. extra. de secuti. in or. fac. c. 1. Et quòd sit soluendo. ff. de pri. cre. l. si creditores. in fin. & præsumitur quòd quilibet sit bonæ fidei nisi probetur malæ C. de eui. l penult. Et ideo, qui dolum dicit, dolum debet probare ff. de probationibus. l. quotiens §. qui dolo Dominus tamen Gulielmus Alumen. Parisi. episcopus dicebat, quòd potius debemus præsumere malum, quàm bonum, quia pro vno bono inueniuntur decem mali. Nam multi sunt vocati, pauci vero electi. Sed illud quod dictum est in contrarium. fit de ęquitate & benignitate iuris. Et quia de omnibus du-

bijs benigna interpretatio fieri debet, extra de re. iu.c.estote. Et similiter quædam glossa super epistolam ad Ro. dicit, quod dubia in meliorem partem sunt interpretanda. Unde Theologi dicunt, quòd ex leui de aliquo malam opinionem habere absque suf ficienti causa est ei iniuriam facere. Et quamuis contingat, sic interpretantem sæpius falli circa malos, de quibus bonam habet opinionem, tamen melius est bonam opinionem habere de malis per talem deceptionem quàm tatius falli, & habere malam opinionem de bono homine. Dicunt etiam Theologi quòd habere malam suspitionem de aliquo ex leuibus indicijs potest prouenire ex tribus. Vno modo ex hoc, quòd aliquis malus est, & ideo ex leuibus de alio iudicat malum.

Secundò ex odio, & inuidia ad alterum, ex qua faciliter de eo suspicatur malum.

Tertiò ex longa experientia Vnde Arist. 2. Rhet. dicit, quòd senes sunt maximè suspiciosi, quia multotiens experti sunt aliorum defectus. Primæ duæ causæ manifestæ important peruersitatem affectus. Tertia diminuit de ratione suspitionis, quia experiẽtia ad certitudinem proficit. Et nota etiam quod ex leuibus indicijs de bonitate alterius dubitare est veniale, sed pro certo, & quasi diffinitiuè ex leuibus indicijs malitiam examinare si sit de grauibus non est sine peccato mortali: quia non est sine contemptu proximi. Iudex autem si ex sola suspitione procedat ad aliquem condemnandum, cum manifestè sit contra iustitiam, semper mortaliter peccat. Alia præsumptio est iuris, & de iure, vt cum ius fingit aliquid, & statuit super ficto, & hæc non admittit probationem in contrarium, vt si quis semel deierauerit, nunquam admittitur in testimonium: quia præsumitur, quòd semper deieraret. extra, de testib. cap. testimonium. Item si aliqua mulier inuita tradatur marito, & habitat secum per annum, & dimidium, de cætero non potest reclamare. Idem si permittit se cognosci, quamuis non habeat annos legitimos. Nam & carnalis copula facit de sponsalibus matrimonium iure præsumente quòd consenserint: & de hac præsumptione ius facit, vnde dicitur præsumptio iuris, & de iure extra de sponsalibus ea.ad idẽ, extra de desponsat.on.bus impub.capit.de illis à nobis. Quandoque tamen ius fingit aliud esse quàm sit. Nam fingit mulierem stipulatam dotem, quæ non est stipulata. C. de rei vxoriæ. l.i.in princ. Fingit etiam natum, quod non est. ff de sta.ho.l.qui in vtero Item fingit viuere, quod non viuit. Insti. de excu.tu. § filij autem. Sed & fingit esse natum, quod natum est. ff de lib. & posthum s.conus test.monio. § Lucius. l. præterea fingit non conceptum quod nascitur mortuum ff de verborum significationibus. l qui mortui. Alia est præsumptio qualitatis, & facti: quæ etiam est de iure, quia scilicet ius propter qualitatem facti præsumit, quod bene, vel malè actum. Inde dicitur per exteriora. Nam si quis simpliciter humiliter, & continenter vixerit, & cum honestis, & discretis libẽter conuersetur, præsumuntur eius opera bona, & recta, & munda Et econtra si liberter non orauerit, non ieiunauerit, non humiliter se habuerit, sed cum luxuriosis, lusoribus, & potatorib. se exposuerit, huius opera præsumi possunt inhonesta, & mala. Et ex malo quoque opere præsumitur malus animus. extra de elect. c. Osius. & extra de clerie is non resid. capit. j. & impudicus oculus im pudici est cordis nuncius, secundum. Aug. in reg. Et quicquid iniuriosum fit aut dicitur, præsumitur animo iniuriandi factum, aut dictum nisi contra probetur, vt. C. ad l. Cor. de sic.l. prima, & de iniurijs siue conuitijs, licet delinquens dicat, quòd ludens fecerit. Nam ludus noxius in culpa est. ff. ad l. Aquil. l. nam ludus. Et ideo non debet remanere impunitus. ff. de furtis. l. in furti actione. § vlt. quis enim ludos appellabit, ex quibus crimina oriuntur vt in consti. ff. veteris. § illud notatur. Ideo præsumitur de facili cõtra vsurarios, qui consueuerunt exercere vsuras.

Eleemosynam charitatisq; opera (veluti etiam in ecclesiastica electione alicui euenire debet) propinquo digniori, & indigentiori fore conferendam approbatur.

CAP. XX.

Eleemosynarum dispẽsator si habet in domo vel familia, vel collegio suo indigentem, non debet eum negligere, quia propinquus est vel collega: cuius exemplum est in ecclesiasticis electionibus. Nõ enim prohibetur aliquis eligere consanguineum, dummodo sit idoneus. Et similiter si idoneus in ecclesia in qua facienda est electio inuenitur, de ea est eligẽdus, vt 24. dist. in nomine Domini. 61. dist. nullus inuitis Sed in hoc est differentia, quia in electionibus est in fauorem cuiuslibet congregationis indultum, vt de se eligat si ibi idoneus inuenitur, 70. di. c. nec emeritis. & ca. nullus Potest congregatio huic iuri fauorabili renunciare, & alium eligere, vel postulare tota, vel maior pars congregationis ipsius, quàuis in ea aliquis dignus existat, vt extra de elect. eum Vintonensis. & c cum inter canonicos. sed in eleemosynis dandis dicit Apostolus 1. Timo 5. quòd si quis suorum & maximè domesticorum curam nõ habet, fidem negauit, est infideli deterior. Vnde magis con iunctus est alijs necessariò præferendus, cæteris paribus. Puta si alius non occurrat magis indigens, vel æquæ indigens, & melior, vel reipublicæ vtilior, in quibus casibus præferendus est coniunctus.

Error iure tolerandus, qui sit, manifestatur, peccantiumque error, vendentium & ementium errori assimilatur, quorum hic sex annotantur errores, ac omnia suis apperiuntur exemplis.

CAP. XXI.

Error vtilis toleratur. Cuius exemplum est, quia cum seruus non possit esse iudex, quia nec arbiter, quòd minus est. ff de arbit. l. pedius. § si Tamen si creditur liber, & sententiam ferat, tenet sententia propter vtilitatem eorum, quia apud eum egerunt. ff. de officijs præfecti. l. Barbatius. tamen in veritate iudex non est: ar. ff. de cur. l habemus Medesanus. Ad idem insti. de test. §. sed neque C.de.

C.de testi.l.1.C.de lati.lib.toll.l.1.§.sed & qui domini.& §. sed & si quis homini libero. Sic dicimus de excommunicato,arg.extra de procu.c.fi.Et extra de exce.c.exceptionem.extra,de sent.& re iu.c.ad probandum.

Item si quis gerat se pro legato,cum non sit, certè valebunt eius sententiæ,si homines ad ipsum tanquam ad legatum bona fide recursum habuerint. arg. ff.ad Macedonianum. l. 3. Item error intentionis,qui est sine dolo,aliquando excusat, licèt non ex toto: quod patet per exemplum in rapina. Nam raptor non dicitur, qui violenter rem alicui rapit,nisi dolus malus interueniat, quia si quis rem propriam alicui violenter auferens credens sibi interesse, tunc cessat actio raptoris, licèt talis mulctetur per constitutionem,si quis in tantam.Instit. de vi bonorum rapt.§.sed nec dum talia,& præcedenti. Item si publicanus pecus meum abduxerit,dum putat me aduersus legem vectigalis aliquid commisisse, & sic moriatur, non tenetur quamuis errauerit. Secus si ideo inclusit ne pascatur,& fame perierit: quia tunc tenetur ff.de iur.& iu.l.2.§.si publicanus.

Item errat peccantium assimilatur errori ementium, & vendentium, inter quos contingunt plerunque sex errores impedientes contractum emptionis, & venditionis. Primus est in pretio, vt si puto vendere decem, tu putas emere quinque.secus econtra. ff.locati.l.si locem.Iste error est in hypocritis:qui opera pœnitentiæ,vel iustitiæ, quæ sunt magni valoris,vendunt vili precio humanæ laudis. Hoc enim est, quia hypocrita præmium humanæ laudis maioris valoris extimat,quàm sit.

Secundus error est in contractu,vt quia puto vendere,tu putas tibi donari.ff.de rebus cre. l.si ego. Similis error in malis prælatis ecclesiæ, qui bona ecclesiastica pro libito suo tractant tanquam liberè sibi donata, idest tanquam essent veri domini,cum tamen sint non domini, sed dispensatores, & ministri.Et ideo in fine inuenient ea caro precio sibi vendita, grauem scilicet pœnam pro eis exoluentes.

Tertius error in corpore,id est in ipsa re, vt quia puto vendere Sempronianum,tu putas emere Cornelianum. vt ff.eo.l.in venditionibus.Sed quid si vendo tibi Petrum cocum cum sit Pellifarius.& si is,qui cocus est, Martinus vocatur, si habui nota nomina seruorum,tunc is debetur, qui nominatus est, sed si non habui nota,is videtur venditus,cuius artificium est adiectum. ff.de rebus dub. l. qui habebat. Talis error est inter diabolum,& luxuriosum. Cui diabolus offert opus carnis, & ille accipit credens emere, id est percipere solum delectationem, & diabolus intendit ei tradere magis amaritudinem,quia voluptas tristes habet exitus, vt dicit Boetius. Prou. 5. Nouissima illius amara quasi absinthium.

Quartus, & quintus si in substantiali qualitate siue materia erretur, vt si æs pro auro, vel plumbum pro argento destruatur, & sic etiam acetum veneat pro vino, quod ab initio acetum fuit, emptio non valet: secus si postea acetum fit, quia eadem propriè substantia est. Est enim idem corpus, probatur hoc. ff. eodem.l. In venditionibus.§. vltimo.& l.alioquin. & l. aliter. Sed si in parte erretur in substantiali qualitate, tenet pro parte in qua non erratur, vt ff.eodem tit.l.quod tamen.& l.cum ab eo. §. vlti. Iste error est in auaris, quia quasi plumbum recipiunt pro auro,& acetum pro vino,id est corporalia pro spiritualibus,& temporalia pro æternis. Appreciantur enim magis plumbum, quàm aurum, id est magis temporalia,quàm æterna.

Sextus est si erretur in sexu,vt puto vendere puellam, tu putas emere puerum: secus si putas emere virginem cum iam sit corrupta,vt ff.eo. l.aliquorum. §. quod & si ego. Sed venditor sciens corruptam, tenetur actione ex empto ad resoluendum contractum. ff. de act.empt & vend. l.ex empto.§.si quis virginem.

Item si erretur in esse, nulla est emptio, vt si tibi vendo domum. quæ iam combusta est, & vterque ignorat. Talis error etiam inuenitur in hypocritis, qui dare Deo videntur fœminam, id est carnem, inquantum macerant eam per pœnitentiam,sed Deus vult puerum,id est spiritum purum.

Item vendunt domum iam combustam,illæ scilicet personæ:quæ cum luxuriatæ fuerint, in Christo volunt nubere,sicut dicit Apostolus.1.Tim.5.

Quibus, quantisque se subijciat pœnis excommunicatus, Adæ exemplo edocentur, ac in sex casibus aliquem in excommunicationem maiorem posse incurrere instruimur.

CAP. XXII.

EXcommunicatus assimilatur Adæ, qui fuit expulsus de Paradiso, & separatus ab Angelorum consortio:& priuatus eorum alloquio, & etiam priuatus esu ligni vitæ,Gen.3.Per primum significatur, quòd excommunicatio excludit à regno cælorum,ex eo, quòd excommunicatio si rectè feratur, ligat etiam quo ad Deum. Matth. 16. Quodcunque ligaueris super terram,&c.Ex eo vero, quòd fuit separatus ab Angelorum consortio & colloquio, ostenditur quod excommunicatio separat à communione fidelium. Et dicit lex,quod maioris pœnę visum est, non versari inter homines,vel hominum carere suffragiis.quàm eiici extra ciuitatem, puta exiliū deferri.& nemoris.C.ne sanctum baptisma itere. l.qui sanctum.Et alibi Bannitus à rege,& excommunicatus æquiparantur.vt in.l.feudorum. Ex eo verò, ꝙ Adam fuit priuatus esu ligni vitæ,ostenditur, ꝙ excommunicatio separat à sacramentis. 11. q. 3. c.nemo.& hoc intelligitur de excommunicatione maiori.Item excommunicatio tollit homini gratiā, cuius similitudo est,quia eliditur rescriptum,si ab excōmunicato fuerit impetratum, vt extra de æta. & qual. ord.præfi.c.cum bonæ memoriæ,& extra de proba. c.vlti. Item nota, quod excommunicatus à iure pro aliquo delicto potest etiā excommunicari à iudice. Cuius exemplum apparet in statutis factis contra libertatē ecclesiæ, extra de sententia excōmunicationis.Circa quæ ponūtur ibi sex casus: in quibus ipso iure maior excōmunicatio incurritur scd̄m Host.Primus est,qui de cætero seruari fecerūt statuta,edicta,

& consuctudines introductas contra libertatem ecclesiæ, nisi de ea de capitulatibus siue chartulariis suis, vel aliis libris. xj. q. j. c. & hæc si quis antiquata. Intelligas quo ad statuta in scriptis redacta intra duos menses post huius publicationem sententiæ non fecerit aboleri. ergo in duobus casibus sint tales excommunicati quo ad statuta.

Primus est, si ipsa infra duos menses, de libris suis non deleuerint.

Secundus est si ipsa seruari fecerint, verum quo ad consuetudinem in vno tantum, scilicet si ipsas de cætero seruari fecerint. Alius casus est in his, qui de cætero talia statuta fecerint. Alius contra illos, qui talia statuta scripserint Alius contra potestates, consules, & rectores, & consiliarios locorum, vbi huiusmodi statuta, & consuetudines de cætero editæ fuerint, vel seruata, subaudi quamuis non statuerint vel seruare fecerint. vt sic differat à præcedentibus casibus. Alius est contra illos qui secundum ea præsumpserint, iudicare. Alius contra illos, qui scribere præsumpserint iudicata, sicut hæc omnia colliguntur extra de sententia exc. c. nouerit fraternitas tua. Omnes tales secundum Hostien. excommunicati sunt ipso iure. Sed, quia adhuc à iudice possunt excommunicari, etiam subditur in decretali. Ideóque fraternitati tuæ mandamus, quòd in consiliarios, & officiales ciuitatis ipsius, nisi statuta ipsa deleri fecerint & idoneè sicut res exigit cauerit, quòd similia de cætero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procures, subaudi ratione contumaciæ, quia nolunt idoneè cauere. Insuper excommunicatos denuncies, qui hoc attentant, vt extra de sententia excommunicationis. c. nouerit. Sed aduerte, quod non est absonum, vel absurdum si excommunicatos à iure iterum dicamus excommunicari ab homine. Nam excommunicatus excommunicatur, extra de sententia excommunicationis. c. cum pro causa. Quod addit, quod debeant idoneè cauere &c. intelligitur sub certa pœna, & hypotheca, vel datis sufficientibus fideiussoribus, at. extra de præsumptio. literas. Et hoc notat satis mens verborum idoneè, sicut res exigit.

Falsitatem in scripto, in dicto, in facto, & denique in vsu committi, hocque tum in tẽporalibus, tum in spiritualibus posse accidere demonstratur, falsidicumq; tribus obnoxium esse personis declaratur.

CAP. XXIII.

FAlsitas committitur in spiritualibus, sicut & in tẽporalibus, & corporalibus Nã falsitas in temporalibus cõmittitur quãdoque in scripto, siue scribat quis falsum; siue deleat verum, vt res idest rei veritas non appareat, siue instrumentum publicum, vel priuatum, siue sint tabulæ ligneæ siue cereæ, vel rationes, vt ff. de crimine falsi. l. j. § quæ in rationib. & l. Paulus. §. Paulus.

Secundò committitur falsitas in dicto, vt testis falsidicus, & iudex scienter iniquè contra constitutiones iudicans, & qui testem, vel iudicem corrumpit, & recipiens pecuniam ne veritatem dicat: vel vt testem instruat, locutionem prauam edocendo, vel qui falsis legibus vtitur allegando, & sic compilatio antiqua non videtur alleganda. Et hæc probantur. ff. de crimine falsi. l. 1. §. Item qui ob instruendam. & l. sed si aliquis. §. qui iudicem. & §. sed & si iudex. & l. eos. & l. vlti. C. de veteri iure en. l. 2. §. hoc autem, & §. eandem pœnam. Et si quis mentitur præsidi, vel principi, & per obreptionem aliquid obtinuerit, non tenetur. vt ff. eo. l. si quis oppresserit, vnde & mendax impetrator debet carere impetratis, extra de impet. c. super litteris. C. si contra ius, vel vtil. publ. l. & si de legibus, & de diu. app. l. ij. Ideo puniendi sunt iudices, qui vetant precum argut falsitatem. C. si contra ius, vel vtil. publ. l. puniri. Falsidicus autem testis tribus personis est obnoxius.

Primò Deo, ideo imponitur ei pœnitentia septem annorum, vj. q. 1. c. quicunque.

Secundò iudici, ideo infamis fit, xxij. q. 1. c. si quis conuictus. & verberibus castigatur. v. q. v. l. illi, qui, vel extraordinariè punitur, vt C. de testibus. l. nullum.

Tertiò proximo, & ideo iuxta modum læsionis punitur. 3. q. 9. c. Nihilominus 11. q. 2 quisquis. Vnde falsidicus testis peccat contra Deum, assumens eum in testem falsi. Sed contra iudicem peccat faciens eum condemnare innocentem, & absoluere reum. Sed contra proximum peccat, faciens eum iniustè damnari.

Item dicto committit falsum aduocatus, vel procurator: quia aduersario secreta causæ aperuit, vel instrumenta prodidit. ff. eo. l. is, qui deposita. ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. si quis instrumentum, & § instrumenta. Aliquando etiam condemnatur ad interesse. 12. q. 2. c. si quis de clericis. Alias tenetur iniuriarum. ff. depositi. l. 1. §. si quis tabulis. ff. ad l. Aqu. l. quis testamentum. §. sed, & si quis tabulas. Et etiam talis proditor dici potest. 46. dist. c. clericus, & sic falsum committit qui secretum aperit, extra de offi. dele. c. olim magis.

Tertiò falsitas committitur in facto, vt in moneta, & mensura, ff. eod. l. quicunque, & l. lege, & l. penul. §. 1. extra de contrahen. empt. c. 1. Et ponitur exemplum de his, qui numos partim raserunt, vel finxerunt. In quo casu liberi bestiis subiiciuntur, serui vltimo damnantur supplicio. Sed etiam de diminutione habes extra de iur. iuran. c. 4

Item ponitur exemplum de eo, qui auro aliquid vitij addiderit, vel argenteos numos adulterinos finxerit, vel eorum tale quid non prohibuerit, vel numos stanneos seu plumbeos emerit, vel vendiderit dolo malo. Qui tamen falsam monetam percusserit si in totum formare noluerit suffrag o iustæ pœnitentiæ absoluetur. Pro mensura autem falsa duplex pœna imponitur, & insuper relegãtur. ff. e. l. qui falsam. & l. vltima.

Item facto committitur falsum in partu supposito, in quo priuata est actio. Nam de eo soli accusant parentes, vel hi ad quos ea res pertinet, non quilibet ex populo, vt publicam accusationem intendant, vt ff. eo. qui falsum. §. 1. & in l. Corn. §. 1. & in notorum sigillorum corruptione. extra de fid. instrum. c. inter dilectos.

Quartò

Quartò committitur in vsu, vt si quis vtitur falsis litteris, vel instrumentis, & huiusmodi ab alio confectis, vel impetratis.

Item si quis se pro milite gesserit, cum non esset, vel illicitis insignijs vsus est, vel falso diplomate, idest interdicto certi loci, itinere breui ort via commeauerit, & talis est pro admissi qualitate grauissimè puniendus. ff. e. l. eos qui. §. vlt. Et idem est in non ordinato qui gerit officium ordinati, extra de clericis nõ ordinatis, & ministris. c. 1. & 2. Idẽ est in eo, qui sub prætextu clerici eum hoc munus nõ impleat ab his se muneribus subtrahere conatur. C. de sacr. san. eccl. l. qui sub prætextu. extra de vita, & honest. cler. c. fi.

Item in eo, qui cum non sit clericus, tanquam clericus nititur beneficium ecclesiasticum obtinere, extra de transactionibus c. ex litteris, extra de rescriptis. c. cum a Deo. Spiritualiter autem hæc quadruplex falsitas referri potest ad quatuor genera peccatorum, quia falsitas scripturæ pertinet ad hæreticos, qui sacras scripturas, (quæ sunt velut instrumenta, vel testamenta Dei. Vnde & vetus, & nouum continent testamentum) falsis glossis, & expositionibus deprauant, & corrumpunt. Falsitas autem dicti generaliter pertinet ad mendaces, quorum sunt varia genera: inter quæ præcipuum, & pessimum est mendacium in doctrina spirituali contra fidem, & bonos mores. Sed falsitas tacti refertur ad hypocritas, qui fallant monetam, idest bona opera, quibus cæleste regnum mercari possumus. Falsitas autem vlus refertur ad dæmones, qui semper contra nos falsitatibus, & deceptionibus vtuntur, & præcipuè quando transfigurãt se in Angelos lucis, prætẽdentes se esse, quod non sunt. Vnde omnes hæ falsitates vitãdæ sunt subtiliter, & cauendæ. Mat. 7. Attendite à falsis prophetis, &c.

Ille mali fautor esse dicitur, qui ab ijs quibus infertur, nõ propulsat iniuriam, idq; quomodo perueniat lege & exemplo declaratur. Cap. XXIIII.

Fautor mali præsumitur qui ipsum prohibere, & impedire potest, & non facit. Cuius exemplum apparet in clericorum defensione, quia incidit in canonem latæ sententiæ ipso iure, & maiori excommunicatione ligatur qui potest defendere clericum à violenta manuum iniectione, & non defendit, extra de senten. excommu. c. quanta præsumptionis. Hoc enim non solum restringitur ad illos qui tantũ ratione potestatis, & officij, hoc prohibere possunt. 23. q. 4. forte, & c. duo ista nomina: Sed etiam intelligitur de illo qui & si non ratione potestatis, vel officij hoc prohibere potest, potest tamen aliter, puta, quia scit hoc fieri debere per illum, Cui si diceret, Caueas ne illud facias, statim alius abstineret, vt patet satis apertè in c. decretali, quando dixit, ne autẽ solos violentiæ huius actores, vel præcipiunt hoc fieri, vel in hoc expressè consentiunt aliquorum præsumptio existimet puniendos, facientes, & consentiẽtes pari pœna puniendos catholica condemnat auctoritas, eos delinquentibus fauere interpretãs, qui subaud. qua [illegible]nis expressè non consenserint, tamen hoc fieri [illegible]e scientes, cùm possent, subaudi nudo verbo, tamen hoc prohibere manifesto facinori desinunt obuiare. 83. dist. §. 1. & c. sequenti, & c. error, & 87. dist. faciatis. ff. ad se. con. Silla. l. 2. §. potuisse, & §. sequenti, & §. penul. Et hoc hodie comprobatur in auth. dist. 3. immo. extrà, d sent. excom. dist. c. innuitur. Quod habendum est tantum verbo, sed facto, & plus: quia hoc locum habet non tantum in clerico, sed etiam in vicino, & proximo.

Fidei significata decem apponuntur, per quæ apud iurista homo quisque fidelis iure optimè nuncupatur. Cap. XXV.

Fidelis dicitur esse homo multipliciter prout fides secundum iuristas multis modis accipitur. Nam primò ponitur pro sacramento baptismi. 45. dist. c. de iudæis extra, de baptismo. c. debitum. Et secũdum hoc dicitur fidelis quilibet ritè baptizatus.

Secundò pro castitate thori. 27. q. c. coniuges. secũdum hoc dicitur fidelis, qui thori fidem seruat.

Tertiò pro conuentionali securitate quæ etiam hosti seruanda est. 23. q. 5. c. hosti quàm graue est fidem fallere. ff. de const. pec. l. 1. Res. 1. sic dicitur fidelis qui pacta fideliter seruat.

Quartò pro conscientia, extra, de rest. spol. aio. c. litteras. & de præscri. c. quoniam omne. 28. q. 1. § 1. de pœniten. distin. 3. c. illud. vltra medium, ad fin. distin. & sic fidelis dici potest, qui conscientiam habet non fictam, sed veram.

Quintò pro credulitate secundum quam credimus id, quod non videmus. Gregorius fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum, & sic fidelis dicitur, qui catholicè credit.

Sextò pro legalitate, vel confidentia. Institu. de rerum diui. §. vẽdite, & sic dicitur fidelis qui est legalis.

Septimò pro æqualitate, & exuberãtia actionum. Institu. de act. §. actionum, & extra de exceptio c. cũ venerabilis. & sic dicitur fidelis, qui operatur quantum potest.

Octauò pro fidelitate, & legalitate dolo contraria, idest de præsenti bona fides, & sic dicitur fidelis in commisso, idest non fraudulentus, vel dolosus.

Nonò pro probabili ignorantia. ff. de acquirend. rerum do. l. qui bona fide. & l. bonæ fidei. vel probabili credulitate. ff. de verborũ significat. bonæ fidei emptor.

Decimò pro simplicitate bona, seu innocentia, vnde dicitur communiter bonæ fidei homo est, quasi dicatur non est duplex, non est malitiosus, sed innocens, qui omni verbo credit. 22. q. 4. c. innocens.

Quempiam verè Dei filium adoptiuum esse, verbo confessionis, affectu dilectionis, legitimaque conuersatione, iuxta legis ciuilis exemplum lucidè ostenditur.

Cap. XXVI.

Filius Dei ostenditur aliquis esse tripliciter, sicut tripliciter probatur aliquis esse filius presbyteri, vel alterius.

Primò verbo, scilicet confessionis. Nam is qui confitetur se filium fore, quamuis de illegitimo thoro sic creditur esse, extra, de elec. c. innotuit. habetur enim ei fides cõtra se. ff. de interrog. ac l. de æta. §. 1. Hoc

 etiam

etiam modo probatur quis esse filius Dei. Est enim confessio triplex, fidei, criminis, & diuinæ laudis. Quicunque ergo veram fidem confitentur, & peccata propria in confessione non celant, & Deum sæpius laudant, hi quasi ex confessione sua filij Dei esse probantur. 1. Ioan. 4. Omnis spiritus qui confitetur, Christum Iesum in carne venisse: ex Deo est. hoc quantum ad fidem humanitatis subditur in eodem: Quisquis confessus fuerit, quoniam Iesus est filius Dei, Deus in ipso manet, & ipse in Deo.

Secundò probatur ex affectu, extra, de præsum. c. afferte. c. 2. q. 6. c. ad Romanam ecclesiam. C. de inofficio. testamen. l. si mater. Sic etiam probatur quis esse filius Dei ex affectu charitatis, quia charitas sola distinguit inter filios Dei, & filios perditionis, secundum Augusti. Et intelligitur de affectu dilectionis non tantum Dei, sed etiam proximi. 1. Ioan. 3. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo: & qui non diligit fratrem suum.

Tertiò probatur ex cohabitatione. Nam dato, quod aliquis neget se filium sacerdotis: si tamen constet, quod mater eius cum sacerdote morabatur tempore conceptionis, eius filius præsumitur. extra, qui fi. sint le. c. Causam quæ. Econtra autem si potest probare negans, quod mater sua maritum habebat legitimum, cum quo morabatur tempore conceptionis, probat se legitimum. Quamuis enim mater eius de facili ferri possit. ff. de insti. no. l. quia semper. Impossibile est tamen probare patrem in hoc casu per testes idoneos. Ideo dicit lex, quod hæc conditio est impossibilis, scilicet si probauens te esse filium talis. ff. de conditio. & demonstrat. l. lucius. Paterna ergo filiatio illegitima de facili non probatur, licet certa indicia admittantur, si per testes legitimos comprobentur. In his enim, in quibus certa probatio haberi non potest, vt in furtis, & similibus, indicia probabilia: & præsumptiones violentæ sufficiunt. C. de rei vend. l. indicia. C. de quæstionib. l. milites. ff. de re mili. l. non omnes. §. à barbaris. Consimiliter etiam quodam indicio ostenditur, an homo sit filius Dei, an non. Nam velut mater parturiens, pœnitentia in esse gratiæ pœnitentia est, quæ tunc moratur cum legitimo viro, cum fit propter Christum. Et hæc est in verè pœnitentibus: sed tunc quasi cum alio viro moratur, & adulteratur, quando ficta intentione operatur. Et talis est pœnitētia hypocritarū. Vnde colligitur, quod verè pœnitentes sunt legitimi filij Dei: sed hypocritæ, & falsi pœnitentes sunt filij spurij, & non Dei, sed diaboli, quibus competit illud: Vos ex patre diabolo estis, &c.

Sicuti lex ciuilis quatuor fraudatur modis, ideo, quod ex facto sequitur, euacuat, sic quoque Hypocrita meritum ex bono consequens opere, penitus amittere terminatur.

Cap. XXVII.

FRaudulentus, & hypocrita perdit meritum boni operis, quod facit. Cuius exemplum est: quia si quid fiat in fraudem legis, non valet quod sequitur ex eo, vel ob id, vt C. de legi. l. non dubium. Verbi gratia potest hoc ostendi quatuor exemplis, secundum quod quatuor modis fit fraus legi.

Primò de contractu ad contractum, vt cum coniunx qui donare non potest, vt extra de donationibus inter virum, & vxorem, c. vlt. Vendidit precium non exacturus, ideóque non valet cōtractus: vt ff. de dona. inter virum, & vxor. l. si sponsus. § circa.

Secundò de persona ad personam, vt si coniunx interponat aliam personam, cui donet, vt coniugi suo detur. ff. de donat. inter virum, & vxorem. l. 3. § si tantum.

Tertiò de re ad rem, vt cum filiofamilias, cui non potest tradi pecunia mutua sine metu Macedoniani patre inscio, & ratum non habente. vt C. ad Macedon. l. 1. & vlt. traditur species certo precio, vt ipsam vendat, & precium recipiat, vt ff. ad Macedonia. l. nec si filius. §. mutui.

Quarta de contractu ad eundem contractum, sed altero modo: vt cum trado tibi mutuum, vt des mulierem pro fideiussore: ego sciens eam tutam Velleiano, volo, quod ipsa constituat se principalem, & tu fideiubeas pro ipsa, vt ff. ad Velleianum l. quamuis §. sicut ei sit. Sicut ergo frans legis euacuat id quod sequitur ex facto, ita fraus, & fictio hypocritis euacuat meritum consequens ex opere bono. Vnde Mat. 5. dicitur de hypocritis. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Ideo dicit receperunt, quia nullam recepturi sunt mercedem in futuro, sed potius supplicium.

Consuetudo (quæ pro altera lege nonnunquam ponitur) quid sit, quatuorque efficere bona, per quæ etiam quantum confessio saluti humanæ expediat, demonstratur.

Cap. XXVIII.

FRequentatio cōfessionis quatuor bona facit animæ. Et hoc pater per exemplum in consuetudine. Est enim consuetudo ius quoddam moribus institutum, quod pro lege accipitur, cum deficit lex, dist. 1. c. consuetudo dist. 8. c. frustra. Et dicitur moribus institutum, idest assiduis, vel frequentibus actibus hominum, secundum iuristas. Et ideo actus confessionis assiduitas, & frequentatio has virtutes habet respectu mentis, quas dicitur cōsuetudo habere respectu legis: primò. Nam consuetudo habet virtutem legem imitandi.

Imitatur enim legem, idest supplet vbi lex deficit, extra de consuetudine. c. cum olim. extra de sepulchris. c. de vxor. in fi & c. certificari. Insti. de iure naturali §. ex non scripto. Sicut autem consuetudo supplet defectum legis, ita quoque frequentatio confessionis supplet defectum contritionis. Nam cum in peccato duo sunt, scilicet culpa qua offenditur Deus, & pœna quæ pro culpa debetur. In contritione quidem Deus remittit culpam, & pœna æterna in temporalem mutatur, sed nihilominus manet adhuc ligatus ad pœnam temporalem. Vnde si decederet sine conf. ssione, nō contēpta tamē, sed præuenta, iret ad purgatorium, quod (sicut dicit Aug.) est maxima pœna. Quando ergo confiteris, sacerdos absoluit te ab hac pœna vi clauium, cui subiicer s in confessione. Et quando semel confitetur aliquis, dimittitur aliquid de pœna huiusmodi, similiter quādo iterum confitetur, & posset totiens confiteri, quòd tota dimit

ta dimitteretur, & ita (sicut dictum est) supplet frequentatio confessionis defectum contritionis.

Secundò habet cōsuetudo virtutem dubium ius interpretandi. extra de cōsue. c. cum dilectus. §. j. ad fi. ff. de consue. l. si de interpretatione. Similiter, dum homo frequenter discreto sacerdoti confitetur, frequenter de suis factis & dubiis casibus, per eius sapientiam & consilium declaratur, & sic per frequentiam confessionis claritatem de dubiis recipit.

Tertiò habet virtutem ius tollendi, & abrogandi. Nam consuetudo si sit rationabilis, tollit ius in loco in quo viget. ff. de leg. & si. con. l. de quibus. Similiter confessionis frequentatio ius diaboli ab homine tollit. Habet. n. ius diabolus in homine (ex eius inductu peccante) sicut homo in suo pecore. Et totiēs hoc ius renouatur, quotiens peccatum perpetratur, sed hoc ius diaboli per confessionem abrogatur, & diaboli chirographū, i. peccatū cassatur. Vnde quia frequenter peccamus, confessionem iterare frequenter indigemus.

Quartò habet virtutem præsumptionem inducēdi. Est. n. aliqua consuetudo specialissima, secundum quam in dubiis iudicatur, & hęc præsumptionem inducit, cui pręstatur fides, nisi forte contra probetur. Hæc est consuetudo patrisfamilias. ff de pigno. act. l. vniuersorum. ff. de vsuris. l qui se miles. ff. de legib. l. si seruus plerunque. §. si vis. extra, de præsump. c. ex studiis, & c. mandata. & c. cum in iuuētute. Similiter, quanto frequentius per confessionē conscientia purgatur, tanto maior præsumptio, i. de peccatorum cōfessorum venia generatur, Psalmus, Dixi, Confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei.

Dei gratiam semper per peccatum ab anima remoueri, nec in ea sine propria voluntate operari affirmatur.

CAP. XXIX.

GRatia tollitur, siue perditur per vnum actū peccati mortalis. Cuius exemplum est, quia quādoque derogatur priuilegio, vel statuto per vnicum actum contrarium, vt si Papa statuat in aliqua ecclesi[illegible] certum numerum canonicorum, & super iam inducto, vel statuto ab aliis, & per ipsum Papam confirmato, literæ concedantur, huiusmodi priuilegio derogatur per vnicum actum contrarium; vt extra de const. c cum acc[illegible] fissent, & extra de præbēdis c. pro illorum. & extra de his, quæ fiūt à ma. par. ca c[illegible] xore 11. q 3. c. priuilegium. C. de iure do. l. im pe & [illegible] 2 C. de pac. inter empt. & vēdito. l. commissis.

Item gratia diuina non operatur in homine sine ipsius voluntate, & dispositione, quod patet in susceptione sacramentorum, quæ gratiam continent, nā sacramenta ipsa talia sunt accipiētibus quali corde, & conscientia suscipiuntur. 1. q. 1 c. Ecce cum Dominus declarauit, ideò sunt malis ad iudiciū. de consecra. d. st. 2 Dicit etiam Hostien. quod qui inuitus recipit sacramentum, etiam characterem non recipit. c. extra de baptismo. maiores. ideo non cogitur quis præcisè ordines suscipere.

Hæretici qui sint vocandi, quáque pœna sint plectendi, determinatur.

CAP. XXX.

HÆretici diuinas scripturas deprauantes, & malitiosè exponentes, grauem pœnitentiam merentur. Namqui leges, vel constitutiones, seu rescripta Principis malitiosè interpretantur, efficiūtur infames, vt C. de legibus, & constitu. l. 2. Multo ergo magis qui malignè interpretantur, & exponunt scripturas diuinas continentes leges & statuta Dei, confusione, & damnatione sunt digni. Nam tales inter hæreticos computantur, licet. n. stricto modo propriè dicatur hæreticus qui aliter sentit de articulis fi dei, quàm Romana Ecclesia. 24. q. j. c. hęc est fides, & c. quoniam. Tamen largius accepto vocabulo homi nis: qui male interpretatur sacram scripturam, idest qui ipsam aliter intelligit quā Spiritus sanctus efflagitet, à quo inspirata est, licet etiam talis ab ecclesia non recesserit, nihilominus hæreticus dicitur. 24. q. 3. c. hæresis.

Iuris ciuilis seu canonis ignorantia quibus casibus excusare videatur, aut non videatur, claris aperitur exemplis.

CAP. XXXI.

IGnorantia iuris excusat ad tempus. Cuius exemplum est, quia ignorantes constitutionem factam infra duos menses post diuulgationem, non ligantur, extra de consti. c. cognoscentes, & 82. dist. nec e proposuisti. in fin. Nam constitutio post duos menses à publicatione incipit arctare, vt in auth. factæ nouæ con. in ipsa rescrip. & c. rele § primo, columna quinta, extra ne clerici, vel monachi. c. vlti. extra, de sent. excommuni. c. noner. t. Elapso hoc tempore nō potest quis allegare ignorantiam, quia non singulorum auribus inculcanda. 16. dist. c. quod dicitis. 12. q. 2 c. qui in humanis.

Item, quòd ignorantia canonis, aliquando excuset, patet, quia si quis episcopus constitutionem ediderit, quod quicunque furtum fecerit, excommunicatus sit, vel consimilem aliam, extranei qui etiā intra eius territorium contra hoc faciunt, si ignorant sententiam latam, nec tantum moram traxerunt, q scire præsumantur, non ligantur, arg. extra, qui matrimonium ac. poss. ca. fin. extra de adulte. c. si ea. Nec enim ligatur excommunicatus sententia, nisi sciens, extra, de senten. excommuni. c. significauit, & capit. cum desideres. Nec etiam talis extraneus tenetur scrutari decreta alterius regni. C. de commerciis. l. mercatores. Si verò hoc sciat vel magnam moram ibi contraxerit, iam incipit esse subitus ratione delicti, & sententiæ latæ. Nam & de furto tenetur ibi respondere vbi commisit, extra, de rapr. c. j. vj. qu. 3. c. placuit.

Item ratione delicti, & præses aduersus extraneos homines delinquentes imperium habet. Nec enim distinguitur, vnde sit. ff. de officio præsidis l. 3.

Item ignorantiæ excusatio non admittitur, vbi potest homini aliquid imputari. Si enim puto per

cumerem

cutientem me percutere,&percutio alium,hac ignorantia non excusor.ff.ad l.Aquil.l.v.§.j.& l. sciētiam. § pen. Vnde in hac actione culpa leuissima imputatur. Nam si quis cisternam fodit,& ipsam apertam dimiserit,vel sic non cooperuit,quod animal in eā nō possit cadere,& bos ibi ceciderit, tenetur,extra,de damnis datis,ca.2.

Inobedientiæ grauitas contumaciæque malignitas ac diuersitas per plures diuersorum peccatorum similitudines ostenditur.

CAP. XXXII.

INobedientia est grauis culpa, & ideo secundū iura contumacia grauiter punitur. Est enim contumacia erga iud.cem,vel prælatum commissa inobedientia. Vnde multo grauior est inobedientia erga Deum.Sed nota,q̄ contumax dicitur aliquis multis modis.Nam vno modo dicitur contumax. qui citatus tribus edictis,vel vno pro omnibus, nō venit ad iudicium.ff.de re iudic.l.contumacia.Et hoc modo peccator citatus à Deo tripliciter,s.per eius flagella, per eius verba,per eius beneficia,si non venit ad iudicium,est contumax.

Secundò modo dicitur contumax: quia non vult puta qui impedit,vel procurat q̄ citatio ad ipsum nō perueniat,& talis pro citato debet haberi.ff. de reg. iuris.l.ad ea.§.semper.ff.de condi.& demonstra. l.iure ciuili & l.quibus diebus. Et huic assimilantur peccatores qui prædicatores,& prædicationes fugiunt. Sunt enim prædicatores quasi quidam Dei nuncij,& præcones. Et eorum verba sunt velut iudicis edicta. Vnde de talibus peccatoribus dicitur Iob 21. Dixerunt Deo,Recede à nobis,scientiam viarum tuarum nolumus.

Item contumax est, si venit ad præsentiā iudicis, sequod iudex ipsum cognoscat,sed potius latitat retro colūnas,aut stationes.ff.quibus ex causis in pos. l.fulcinius.§.quid sit latitare,& §.Idem sciēd.Huic assimilatur:qui venit ad pœnitentiæ: siue confessionis iudicium:sed non sic confitetur,quod sacerdos eius conscientiam cognoscere possit:aut quia occultat,aut quia palliat,vel excusat,vel huiusmodi.Vnde etiam dicitur contumax qui iud.ci obscurè respondet,& sic qui confitetur per verba obscura,& inuoluta.

Tertiò dicitur contumax,qui recedit sine licentia. In authen.de litigio.§.omnium vero. Talis est qui recidiuat in peccatum,vel qui pœnitentiam sibi impositam non perficit,sed absque dispensatione,vel licentia sacerdotis eam dimittit.

Quartò dicitur contumax,qui ad præceptum iudicis non restituit , in quo casu res manu militari ei auferri iubetur.ff.de rei vendicatione.l. qui restitut. & ne vis fi.ei.qui in pos.l.si quis missus.Et his assimilantur qui ad dictum sacerdotis aliena non restituūt postquam confessi sunt.vnde Deus quandoque per alias vias aufert eis,ex quo nolunt restituere:pro huiusmodi autem criminibus dicit canō contumaces excommunicari debere.t 2.quæst. tertia,c.certum. Omnis autem contumacia grauę crimen potest dici.Est enim quasi peccatū idololatriæ repugnare velle,& quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.8.q. 1.c.sciendum.

A Deo hominibus inspirata quanta existant authoritatis,legis canonicæ veterisque testamenti exempli enucleatur.

CAP. XXXIII.

INspirata hominibus à Deo excipiuntur à communi lege.Cuius signum & exemplum est in iure canonico:quia electio per inspirationem non est in forma iuris sed exceptio à formis,vt extra de electio nibus.c.propter diuersas. Et similiter secundum legem diuinam ea quæ inspirantur à Deo,excipiuntur à lege communi sicut patet in Patriarchis, qui acceperunt plures vxores,vt Iacob,qui habuit Liā & Rachel,& similiter Dauid,quod tamen ex lege cōmuni non licebat:lex.n.de vnica vxore nō est humanitus, sed diuinitus instituta,nec vnquā verbo, aut litteris tradita,sed cordi impressa , sicut & alia quæ ad legē naturæ qualitercunque pertinēt, & ideo in hoc à solo Deo dispensatio fieri potuit.Nam illi ex cuius authoritate lex efficaciam habet reseruantur, vt licentiam præbeat legem prætermittendi in illis casibus ad quos legis efficacia non se extendere debet.Et talis licentia dispensatio dicitur. Et in hoc, q.s.al quis habetet simul plures vxores,à solo Deo dispensatio sibi fieri potuit per inspirationem internā , quæ quidem principaliter sanctis patrib. facta est, & per eorum exempla ad alios deriuata eo tēpore quo oportebat. Prædictum vero præceptum,s.de vnitate vxoris prætermittitur,vt maior esset multiplicatio prolis ad cultum Dei educandæ.

Quot modis iniuria committatur quibusque viis nonnulli Christum iniuria afficiant,præcipueq; Iudæi,quan tis cum iniuriis fuerint modis & quomodo inextinguibiles exstant aperte ostentatur

CAP. XXXIIII.

IN iuriantur aliqui Christo tripliciter,Cuius similitudo apparet in ipsis iniuriis hominū. Iniuriatur enim vnus homo alteri tripliciter vno modo rei, hoc fit quotienscunque manus infertur.

Secundò verbis,vt quando conuicium fit,Et dicitur conuitium à conuocatione vel conuentione, id est collectione vocum.Cum enim in vnū plures voces conferuntur,specialiter conuicium dicitur quasi conuocium.Et fit nedum præsenti,sed etiam absenti.Nam si quis ad domum tuam,vel tabernam venit conuicium facit,etiam te absente,si vociferatur , vel alios ad vociferandum inducit contra certam personam,nam vitæ nulla est executio ff.de iniuria. l.j. §.iniuriam,& l.item apud Labeonem.§.conuicium & § fecisse & §.ubi.

Tertiò fit iniuria in literis.vt cum quis librū , vel historiam,vel chartam ad infamiam alicuius pertinentem scripsit,vel cōposuit,vel edidit, vel dolo malo fecit,quod quid eorum fieret,puta dimisit scriptu ram cadere in plateam,ar.ff.de verb.signi.l.iare. Nec distinguitur virum nomine suo,vel alterius hoc ediderit expresso noie proprio illius quē infamare intēdit,vel nō expresso Eodē mō tenetur qui huiusmodi scripturā vendere curauit,vel emere. Eodē modo tenetur

netur etiam sine scriptura sit in notam, vel signum aliquod horum prodiderit, puta veste lugubri, vel squalida vtitur in tuxuriam alicuius, vel barbam dimittit, vel capillum submittit. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. ait prætor, ne infamandi causa, & sequenti. 5. quæstione 1. c. quidam maligni spiritus. Et nota, quod de famoso libello agi potest criminaliter secundum l. scilicet ad pœnam capitis tam contra illũ qui fecit, quàm contra illum qui inuenit, nisi ipsum corrupetit, vel combusserit, vel inuentum nulli reuelauerit. C. de famoso libello. l. ista. quinta quæstione 1. c. si quis famosum libellum. Et potest in hoc casu quilibet de populo accusare, & accusatori constituitur preciũ pro modo substãtiæ accusatæ personæ, vel si erat seruus producitur in libertatẽ. Quid enim si publica vtilitas ex hoc emergat. ff. eo. l. j. §. si & l. senatus consultum, & C. de famo. libe. l. vnica. Potest etiam ciuiliter agi actione iniuriarum quæ non publici iudicij, sed priuati continet querelam. C. eod. l. iniuriarum. ff. eo. l. constitu. §. vnico. Vnde & de omni iniuria etiam si descendat ex lege Cornel. ciuiliter agi potest, vt ibi, & de omni alia quocunque actione. ff. eo. l. prætor edixit §. post se. hodie secundũ canon. qui famosum libellum conficit flagellatur, & excommunicatur. v. quæstione 1. c. qui in alterius. & c. is. qui. Sed & si certum est quis confecerit potest accusari, & deponi, cum sit graue crimen, & accusatione ac damnatione dignissimum 25. distinctione. c. nunc autem.

Primò ergo modo, scilicet re iniuriati sunt Christo Iudæi, qui manus iniecerunt in eum, & ligauerunt, & hi, qui eum verberauerunt, & crucifixerunt. Sed secundò modo iniuriantur ei maledici, & blasphemi, qui linguas suas contra ipsum relaxare præsumunt.

Tertiò autẽ modo hæretici qui falsa de ipso Christo scripserunt, & contumeliosa, vt Manichæus, & Arrius, & alij consimiles. Notandum autem, quod Iudæi iniuriantes Christo, quasdam falsas excusationes prætendere conati sunt, vt non iniuriosè, sed iustè eũ perdere crederẽtur. Nam secundum iura, iniuria alicui facta excusari posset ex tribus.

Primò ex culpa, siue delicto, puta ex eo, quod ille cui conuiciatum est, verè deliquerat. Nam peccata nocentium nota esse, & expedit, & oportet. ff. de iniur. l. eum qui nocentem, & C. eo. l. siquidem auunam tuam, vbi nõ se perseueret. Alias tenetur nunciator. C. & si non es nunciator. Hanc ergo excusationem Iudæi contra Christum prætendere voluerunt, quãdo dixerunt Pilato: Si non esset hic malefactor non tibi tradidissemus eum. Ioan. 18. sed verè mentiebãtur, quia ipse peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. 1. Pet. 2.

Secundò excusatur iniuria ex causa, puta, si fecit iniuriam causa venerabilis reipublicæ, vt si magistratus scurum alicuius perfurauit, quia in bello se malè habuit ff. eo. l. qui reipublicæ. Ideóque excusatur sacerdos à canone ratione turbationis diuini officij extra, de senten. excom. c. veniens. Hanc excusationẽ prætenderunt Iudæi cum dixerunt. Luc. 23. Hũc inuenimus subuertentem gentem nostram. Sed in hoc etiam mentiebantur, quia ipse gentem suam, id est Iudæos non subuertere, sed saluare conatus fuerat, secundum illud Matth. 1. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Tertiò excusatur iniuria à præeminentia, quia ratione dignitatis præsumitur pro aliquo, quod non animo iniuriandi quid agat, vt si minister reipublicæ iubet aliquem duci, quia decreto prætoris non obtemperat, quia iuris executio non habet iniuriã, & non tenetur. Et quæ iussu potestatis à magistratu fiunt, ad iniuriarum actionem non pertinent. Et inde est, quòd nec magister incidit in canonem, si causa correptionis scholarem in minoribus ordinibus constitutum percusserit. extra de senten. excom. c. cũ voluntate. §. si qui vero Hanc excusationem obtendentes Iudæi primo Christum tanquam blasphemũ per principem sacerdotum, & concilium reum mortis adiudicari fecerunt: Et postea per præsidem Pilatum tanquam contradicentem Cæsari & tributa dari prohibentem à Pilato crucifigi cum petierũt Sed tamen etiam in his mentiti sunt, quia nec blasphemus, sed Dei cultor verus, nec tributum Cæsari negari iussit, imò dixit, Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, &c.

Item iniuriantur aliquę ecclesiæ. Nam secundum iura, omnis iniuria tripliciter infertur. Aut enim infertur in corpus, aut in dignitatem, aut in famam. Infertur in corpus cum quis pulsatur, vel verberatur, vel cum vi aliquis domum alterius ingreditur. In his enim tribus casibus, agitur iniuriarum, ex lege Cornel. Et est pulsare sine dolore, cædere verberare autẽ cum dolore, sed & dicitur verberasse absiuè, qui pugnis cęcidit. ff. de iniuriis l. item apud Labeonem. §. verberasse. Domus autem mea accipienda est, non solum, si propria sit, sed & si cõducta fuerit, vel gratis concessa, sed tamẽ ad meritoria, vel stabula non pertinet, vt omnia hæc probantur. ff. e. l. §. in omni, & l. lex Cornel. de iniur. Res. 1. § 1. 2. & 3. Fortè etiam in his casibus agetur iniur. de iure prætorio cum filio familias. Pulsato debetur patri prætoria actio iniuriarum: filio verò debetur ex l. Cornel. §. illud Et hoc modo iniuriantur ecclesiæ illi, qui in personas ecclesiasticas manus violentas temerè iniiciunt, eos capientes, vel verberantes, vel etiam ipsa loca ecclesiastica occupantes vi Ad dignitatem verò minuendam fit iniuria: cum Comes, qui comitatur, & sequitur: siue liber sit siue seruus, siue mulier: vel masculus: vel etiam pędagogus non tamen tenetur: qui cœpit adducere: sed qui adduxit: vt Comes non esset cum ea. Sed nihil interest vtrum vi hoc fecerit vel persuadẽdo vt eam relinqueret ff. de iniur. l. 1. §. omnium unquc. & l. item apud Labeonem. § comitem. & §. adduxisse. Hoc iniuriantur ecclesiæ rectores mali, qui ecclesias sibi commissas sine gubernatore: & officiatore relinquunt. Vel mali pastores: qui plebes sibi commissas tempore prosperitatis comitãtur, sed tempore aduersitatis & persecutionis eos fugiunt, & dimittunt. Ad famam autem alicuius fit iniuria cum alicuius pudicitia attentatur vt fœmina ancillari, vel meretricia veste induta sit, hoc fit per appellationem vel affectationem. Et appellare dicitur blanda ex actione pudicitiam alicuius attentare, cum sagitur vt ex pudica vel impudica fiat, sed qui verbis

in quo per consensum liberi arbitrij adiutores Dei sumus,& quoddam est solius hominis, scilicet opus transgressionis,scilicet peccatum,& hoc solum erit opus quod iudicabitur,& condemnabitur. Quartò sequetur sententiæ prolatio, quia contra conuictos sententiam diffinitiuam proferet dicens, Ite maledicti in ignem æternum,&c. Et nota,quòd ista sententia nullo auxilio iuris poterit subleuari, scilicet neque per appellationem , neque per supplicationem, neque per querelam falsi,neque per in integrum restitutionem. Appellatio enim ibi locum nõ habebit, quia crimẽ cuiuslibet notorium erit,s. per confessionem propriam,quia cuiuslibet conscientia confitebitur suum scelus.

Item per euidentiam facti,quia omnia facta hominis,(vt dicit Hierony.)quasi in quadam tabula picta demonstrabuntur.

Item erunt notoria per præsumptionem violentiam,s. eo ipso,quod stabunt à sinistris. Ex hoc enim præsumetur,quòd sint damnãdi sicut de bonis , qui stabũt à dextris præsumetur,quòd sint saluandi. Nõ etiam habebit ibi locum supplicatio,in humanis enim iudicijs cum sententia profertur à Principe, nõ licet appellare,sed supplicare,supplicationes autem & preces ibi non valerent,etiã si beata Virgo,& Martyres omnes Confessores,& virgines & omnes sancti Cœlestis curiæ intercederent.

Item non habebit ibi locum querela falsi,vt scilicet dicatur , quòd illa sententia sit lata per falsos testes,vel falsa instrumenta iudice circumuento, quia ille iudex non poterit decipi,nec circumueniri, cum sit veritas,& sapientia Dei. Vnde contra ipsius sapientiam nihil valebunt loquacitates aduocatorum, aut sophismata philosophorum, aut facundiæ oratorũ, aut argutiæ versutorum. Non enim poterit releuari,vel reuocari per in integrum restitutionem, vt scilicet de cætero ad pristinum statũ restituãtur. Heb. 6. Impossibile est eos,qui semel illuminati sunt, &c. & prolapsi sunt scilicet per finalem impœnitentiam seu sententiam rursus reuocari ad pœnitentiam.

Iudicium temerarium fore vitandum,rectúmque à minori de maiori nonnunquam agi posse,& tandẽ quas iudex habere debeat partes,declaratur,

CAP. XXXVII.

Iudicium suspiciosum,& incertum de malo,est vitandum. Quia secundum iura de quolibet præsumendũ est bonum,vbi non cõstat contrarium. Vnde quem homo nescit indignum,debet præsumere dignum,extra de præsumptione.c.dudum.ff.de manumiss.testamen.l.literas seruas.ff de leg.2.l cum pater,§.rogo.extra de iudic.c. cum deputa. ff de fideicommiss.l.[illegible].§.sorore. Nec obstant,quæ habẽtur C.de his,qui ve[illegible] impe.l.3.& C.de probat.l.ea persona eius.ff.de magistra. con.l.1. Quia licet hæc iura prob[illegible],quòd præsumitur quis non soluendo, & pauper,nisi probetur contra,non enim præsumitur diues nisi euidens sit.ff.qui satisda cogan l.si vero.§ qui pro rei qualitate. Tamen aliter est de bonitate,quã de diuitijs,quia virtutes quib. aliquis bonus est,congruunt homini naturaliter,non scilicet quia naturaliter insint,sed quia homo aptus natus est ad eas,secundum philosophum, Insunt etiam homini virtutes actu:vel habitu post baptismum,in quo cõfertur gratia,de consecr.dist.4.c.2.& c. per aquam. Sed congregatio diuitiarum ex accidenti venit,vt in auth.vt omnes obe iu.§.1.coll.5. Vel refert vtrum appareat,quòd semel fuerit soluendo,& sic adhuc præsumitur,nisi contra probetur. Vel quod semel esset bonis : & sic adhuc præsumitur esse non soluendo, nisi contra probetur.argu.C.de probatio.l.siue possideris.

Item quòd dictum est: quòd quilibet præsumitur bonus,verum est, quando quæritur de persona promouenda,secus autem est quando quæritur de persona saluanda,quia persona carnalis, & honores carnales,aĩa vero spiritualis,& saluatio spiritualis.

Item nota,quòd iudicatur aliquando licitè maior à minori,quod patet in Papa qui est maximus,& tamen iudicio alterius subdi potest tripliciter. vno modo propter hæresim,sic enim ab alio,& iudicari & accusari potest,alias autem non. 40.di.c.si Papa.9.q.3. c.aliorum.

Secũdò si ipse se subiecit iurisdictioni alterius 2. q.7.c.nos si incõpetẽter ff.de iurisd.om.iud l. est re.

Tertiò si ipsemet se deponat,vt 21.distin.c. nunc autem.

Item nota,quòd iudici est multiplex perfectio necessaria.

Prima est naturæ.s.quantum ad ætatem, vt nõ sit puer.nam impuberes iudicare prohibentur ff.de iudi.c.cum prætor,§ non autem omnes. vnde impuberem nõ potest delegare quilibet nisi princeps,de cuius delegatione disputare sacrilegij instar est. Nam dignus præsumitur,quem Imperator eligit C.de crimine sac.l disputari 17.q 4.§.qui autem.in authẽ.vt iudices,sine quoquo suffra § eos autem. Ibi, quis enim non diligat coll.2. Alius autem delegare nõ potest,inuitis partibus,nisi talem,qui sit maior viginti ann s.sed de consensu potest,dum tamen sit maior octodecim annis,sed non cogetur sententiam dicere ff de arb.c.cum lege.

Item requiritur perfectio naturæ quantum ad sexum,quia fœminæ non potest delegari, quia regulariter fœminæ remotæ sunt ab omnibus viri bus actibus ff de reg.iu.l.2.ideo non possunt iudicare. 33. q.5.c mulierem Nec excommunicare. extra de maio.& obe.c dilec. Nec pœnitentias dare, extra de pœnitentia c noua quadam, nec ciuilibus actibus fungi 3 q.4 §.tria.

Secundò requiritur in iudicio peritia scientiæ. Oportet enim cui committitur iudicium , quòd iura non ignoret.extra de consangui.c.1.& quòd sit pronidus,extra de officio iudi.del.c.cum R.canonicus: sed quo ad causas temporales sufficit, quòd peritiã habeat,vel per lectionem librorum,vel per experiẽtiã.ar C.de episcopis,& clericis l.paulatim.C de ind. l.certi iur.est.In auth.de iudic.j.R coll.6.

Tertiò tranquillitas animæ,quã tollit ira, & furia. Vnde furiosus nõ est aptus iudicare, qa nõ sentit.3. q.9.c.iud.32.q 7.c.nec furiosus.17.q.1.c Gõsaldus. extra,de succ.ab inte.c.si.extra,de reg.c.sicut tenor.

Quartò requiritur integritas famæ, quia infames à legitimis actib ,phibẽtur.extra de test.c.13 ex quadã,extra de excess.prælat.c.inter dilectos. Dicũtur aũt infames

infames hæretici, fures sacrilegij, capitalib. criminibus irretiti, sepulchrorum violatores, & qui aduersus patres, scilicet Episcopos armantur. 3. quæst 4 c. hi qui episcopos, & q. 5. c. omnes. & c. constituimus. Similiter incestuosi, homicidæ, periuri, raptores, malefici, venefici, adulteri, & pro suis sceleribus anathematizati: & demum omnes quos ecclesiasticæ, vel seculi leges infames pronunciant. probantur hæc. 3. q. 1. c. infames.

Quintò requiritur libertas fortunæ siue conditionis scilicet vt non sit seruus: quia seruus non potest esse iudex, quia nec arbiter, quod est minus. ff. de arbitr. l. pedius §. fi.

Iuramentū quibus casibus fit, & quibus non violari absque peccato possit, huiúsque peccati grauitas innuitur.

Cap. XXXVIII.

Iuramentum non violat, qui illud in melius commutat, vnde Potestas, qui iurauit regimē ciuitatis tenere per annum, & magister, qui iurauit regimē scholarium tenere per annū, & capellanus clericus vel seruiens, qui ecclesiæ, vel domino iurauit seruire per annum, & alij consimiliter aliquid iurantes, possunt sine violentia iuramenti religionem intrare, cum illud in melius commutent, secundum Goff. extra de iureiur. c. peruenit. Hosti. autē licet putet, quod talis posset se obligare: tamen consuluit, quòd prius seruet, & adimpleat, quod iurauit antequam intret. Quia (vt dicit) hoc tutius est ei, quàm si ad religionē intraret iuramenti religione contempta, nisi ab illo cui iuramentum præstitit, posset licētiam obtinere, extra, de iureiur. c. debitores. Et expressum est istud consilium extra, de spon. c. commissum. 22. q. 4. §. vltimo. Et soluit Hosti. illud, quod allegat Goffredus de iureiuran. c peruenit dicens illud esse intelligēdum, quando promissio facta est Deo tantum, & nō quando homini iuratum est. In quo casu Deus in testē induci videtur extra de iureiur. c. at si Christus,

Qui nimo quasi fideiussor inducitur Deus Ideóque falsid cus test s tribus person.s est obnoxius, extra de crimine falsi. c. 1. Quando ergo homo deierat Deus contemnitur, proximus decipitur, & ipse deierans d firmatur. Non est ergo mirum si difficilius franguntur triplex funiculus, quā simplex, vel duplex extra de treug. & pace. c. 1 Deus enim tanquam plenus misericordia temtur de facili, non sic homo, extra, quod metus causa, c. 1. Nec verisimile est ipsum cum iactura alterius, velle fieri locupletiorem, arg. ff. de cond tione inde bi. l. nam hoc natura. vbi tantū autem Deo iuratum est, non diminuitur in casibus prædict s seruitium domino, sed potius cumulatur.

Quo pacto pauci iusti iure multis præferantur peccatoribus exemplo electionis per scrutinium rectissimè demonstratur.

CAP. XXXIX.

Iusti pauci benè viuentes, præferuntur multis peccatoribus, de quibus dicitur Mat. 22. Multi sunt vocati, pauci vero electi, vnde etiam in electionib. ecclesiasticis prælatorum in aliquo casu præualet cō sensus paucorum. Nam si maior pars eligentium cō sentiat in viam compendij. & compromissi, pauci in viam scrutinij, tenet curia Romana, quod illi, qui eligunt viam scrutinij præualeant hac ratione. Quia via scrutinij est via ordinaria, per quam cuilibet tanum est in quem vult dirigere votum suū, secus antem in compromisso contingit, per quod plerunque prouideretur de persona, de qua non esset creditum, nec spectatū, vt extra de elec. c. d lectus filius. Arc. Morm. cum nullus inuitus sit dandus Episcopus, vt 60. dist. c. nullus ad compromissum nullus inuitus compellitur, vt ff. de arbitr. l. sed & si § siquis iudex. 3 q. 8. §. 3 Sic, & secundum Deum iusti, qui eligunt viā certam, & ordinariam, scilicet bene viuēdi, licet pauciores sint tamen præualēt peccatoribus, qui ponūt se in incerto, scilicet proponendo pœnitere in futuro, quod non est in eorum arbitrio Et ideo frequentius superuenit eis iudicium, quod non spectabat, vnde August. Tene certum, & dimitte incertum 2 Pe. 1. vos autem magis satagite, vt per vestra bona opera vocationem vestram certam faciatis. Notandum est tamen, quòd licet ita sit de consuetudine Romanæ ecclesiæ, (vt dictum est) tamē de rigore iuris, (vt dicunt aliqui) paucorū contradictio in hoc non præualet, sed succumbit, quia hoc est generale in cūctis actibus ecclesiæ, vt obtineat sententia plurimorum vt extra, de his quæ fiunt à ma par. ca. per totum. Et hoc etiam potest contra peccatores inflecti, quia licet aliqui pauci pœnitentes in fine leguntur fuisse à Deo misericordiam consecuti. vt latro in cruce, & quidam alij. tamen secundum rigorem diuinæ legis, quæ dicit. Pro 1. Despexistis omne consilium meū, & increpationes meas neglexistis. ego quoque in interitu vestro ridebo, &c. Quod videlicet consilium ab eis despectum traditur Ecc. 17 vbi dicitur, Confiteberis viuens, viuus, & sanus confi eberis. patet, quòd quamuis plures sint derisibiles, erunt, qui scilicet vsque in finem se emendare distulerunt, Apostolus Phil. 3. Quorum finis interitus.

Quantum Dei iustissima lex in pœnitentiali foro diuersè modè à lege humana iudicet & puniat, & quam rectè seruetur, quibúsque casibus a nonnullis interdum fit prætermissa, legum veteri que testamenti exemplis terminatur.

Cap. XL.

Lex diuina differt à lege humana, quia lex diuina punit animum, sed lex humana punit manum, idest factum. Nam in foro pœnitentiali, idest in iudicio animæ sola voluntas punitur, vt patet de pœnitentia. dist. 1 c homicidiorum, & 5. e. ibi sequenti, & c super tribus. 6 dist n. c. testamet. 32. quæst o. 5. c sicut h. & ca. 1. quod vider. 1. 8 qu. 1. c. sciendum. Deus enim nō ex operibus iudicat, sed ex corde 22. q. 5. c. qui perurate. & cor respicit. & non manum, 14. quæst. 5. c. si quid inuen. sti. Et Mat. 15. ex corde procedunt adulteria, homicidia, & extera peccata. 15. quæst: o. 6. c. 1. ante medium & ad finem Talia enim cum latentia sint, soli Deo, & sacerdoti eius Vicario (si confiteantur) relinquimus iud. canda, vel terminate.

mittenda,sic intellige. 32. dist. c. erubescant. 6. quæst. 1. c. si omnia. 32. q. 5. c. Christiana. extra de pœnitentia. c. omnis. Quamuis intrinseca per extrinseca sæpius præsumantur. Ad hoc 27. q. 1. c. nec aliqui. 21. quæstio. 2. ca. si verum. de conse. di. 3. c. de pœnitentibus. 32. quæstio. 5. c. nec solo. Quod intelligas de cogitatione deliberata: ex quo quis consensit peccato faciendo, multo fortius, si delectatus sit, vt de pœnitentia distinctione prima, capitulo super tribus. sed in foro cōtētioso aliter est. Nā volūtas stetit in suis finibus, & nō est processum ad actum, & sic nullam pœnam meretur, vt ff. de pœnis. l. cogitationis. ff. de furtis. l. si quis. & leg. 1. & l. inficiando. ff. de acquiren. possess. l. si rem apud te. nisi in casibus sicut hæresis, extra de hæret. cap. ad abolendam. & capit. excommunicamus. §. credentes.

Item in crimine læsæ maiestatis. C. ad leg. Iul. maie. l. quisquis. Et in eo, qui cogitauit fugientem de ecclesia extrahere. C. de his, qui ad eccle confug. l. fin. cum tamen non processit ad actum. Et eodem modo potest intelligi præcedens lex, quisquis. Si verò voluntas ad actum progreditur, & actus perficitur, puniendus est quantumcunque pœniteat. Nemo, inquit lex, tali pacto pœnitentia ductus innocens esse desinit. ff. de ædil. edict. l. quis sit fugitiuus, post prin. ff. de fur. l. qui ea mente. ff. vi bo. rapto. l. non prodest. ff quod quisque iuris in alium. l. 3. R. 3. ff. de postu. l. 1. §. bestias. vt in casibus quibus circa tempora pœnitētiæ locus est. ff de seruis fugitiuis. l. 1. §. 1. de pub. & ve. l. 3. § quod si fecerit, ff quod metus causa. l. item si cum exceptione. §. satis clemēter, C. de crimine stellio. l. 1. §. 1. Quod si actus non perficiatur, & is, qui processit actum ipsum perficere potuisset, sed noluit quia pœnituit, non incidit in pœnam, immo ei parcē dum est, ff ad legem Cornel. de falsis: l. qui falsam. ff. de iureiur. l. item apud Labeonem. §. si curauerit. vel mortem sibi consciuerit. vbi punitur conscientia criminis iam commissi, ff. de bonis eorum, qui mor. sibi consci. lege tertia. Si autem ideo non perficit actū quia non potuit, sed bene voluisset perficere, puniēdus est ac si fecisset, ff. ad l. Pom pe. de particid. l. prima, in fi. ff. de re milita. lege tertia, §. is, qui. C. si quacunque prædius potest, l. 1. C. de episcopis, & clericis, l. si quis non dicam. ff. de fur. l. si quis alieno. C. ad l. Iul. de adulte. l. eum qui. C de incest. nup. l. qui.

Item nota: quòd ille legē bene seruat, qui implet mentem legislatoris. Quod patet, quia ille, qui verba quidem legislatoris, sed non mentem seruat, legem fraudare dicitur. Nam aliud est facere contra legem, & aliud facere fraudem legi. Contra legem enim facit, qui facit, quod lex prohibet. Sed fit fraus legi, quando circumuenitur seruatis verbis, mens, vt ff de legibus, l. contra legem, & l. sequenti. Vnde patet, quod Iudæi literam legis solam seruantes, & mysticam significationem, quam legem tradere principaliter intendebat relinquētes, fraudem leg faciūt, vnde Apostolus. 2. Cor. 3. Non litera, sed spiritu, &c.

Item nota, quod lex communis, & regula aliquando permittit licitè ex causis specialibus. Cuius exemplum est in iure vbi ea, quæ sunt regulariter de iure communi prætermittuntur aliquando licitè, siue propter priuilegium, siue propter vtilitatem, siue propter consuetudinem, siue propter honestatem. Nam regulare est: vt ad collegium cuiuscunque ecclesiæ spectet electio: & tamen plerunque ex consuetudine, vel priuilegiis alieni intrant, vt extra de electio. Cumana. & extra, de causa possessio. & proprie. cap. cum ecclesia. & de postula. cap. bonæ, & extra de consuetudine, cap cum dilectus. & extra de iure patronatus. cap. nobis. Vocantur etiam aliquando religiosi ex honestate non ex debito; vt 22. distinct. capit. in nomine domini. 79. distinct. capitulo quinto. Vocatur etiam populus non ad eligendum, sed ad consentiendum, vt 79. distinct. ca. electiones. & cap. sequen. Vocantur etiam principes, vt ab oppressionibus defendant. vt 61. distinct. capit. principibus. Sic etiam ex specialibus causis quidam antiquorum patrum legem Dei communem licitè prætermiserunt, sicut Sāson se ipsum occidit: Iacob duas vxores simul habuit, Dauid laicus panem sanctum comedit, quæ omnia non licebant secūdum legem communem.

Hominis sanctificationem non à loco, sed à Spiritusancto, & voluntate etiam locum sanctificante prouenire authoritatibus declaratur.

CAP. XLI.

Locus non sanctificat hominem, sed homo locum. 40. dist. c. multi sacerdotes. vnde vbi Papa est, ibi Roma, non econtra. Nam res accedūt hominibus, non econuerso. ff. de ædil. edict. l. iustissimè etiam. Propter hoc etiam dicit Beatus Gregor. quòd non prodest locus, vbi deest spiritus. Et de beato Benedicto dicitur, quòd locum, sed non hostem mutauit. Similiter etiam dicimus, quòd homo inficit locum, non econuerso, vnde dicitur 2. Mac. 5. Non propter locum gentem, sed propter gentem locū dominus elegit. Ideóque & locus ipse particeps factus est populi malorum.

Lenocinātes ea pœna, quam grassatores pro homicidio sufferre debent, plectendos esse iustissima ratione demonstratur.

CAP. XLII.

Luxuriæ mediatrices, vt sunt quædam maledictæ vetulæ, iuuenculas decipientes, quæ iusto vocabulo lenæ appellantur, peiores sunt, quàm grassatores, quia illis mediantibus, procuratur occisio corporis, & interdum vnius hominis tātum, sed per tales mediatrices procuratur mors animæ, & non vnius tantum, sed vtriusque luxuriantium, scilicet viri, & mulieris. Vnde apud Deum non minori pœna digni sunt tales mediatrices, quàm inferatur grassatoribus. Circa quos Ecclesia statuit, quòd quicūque principes vel prælati, seu quæuis aliæ ecclesiasticæ, vel seculares personæ, quæ quempiam Christianorum per grassatores interfici fecerint vel etiam mandauerint, quanquàm mors ex hoc forsitan nō sequatur, nec non etiam contra illos, qui dictos grassatores receptauerint, vel defēderint, seu occultauerint

non solum excommunicationis, vel depositionis in currunt sententias ipso facto, sed sunt etiam cũ omnibus bonis suis omnib. Christianis expositi,& perpetuò diffidati.Ita,quod ex quo de prædictis, vel aliquo eorum probabilibus constiterit documentis,scilicet quòd aliquod scelus tam execrabile cõmiserint nullatenus alia excommunicationis seu depositionis, vel diffidationis sententia requiratur, sed & beneficia talium per illos ad quos pertinet collatio liberè conferantur,vt in auth. Domini nostri extra de hopro humani redemp.generis. Multo ergo magis mediatrices animarum mortem procurantes: & qui etiam mittunt eas,sunt à Deo maledicti,& excõmunicat & dæmonibus expositi, & ab Angelis custodientibus diffidati.

Matrimonij distinctio,& varietas,perfectio,dignitas, institutionisq; locus ac tempus,perquam plurimis legum,sacræq; Scripturæ auctoritates egregiè,& eruditè definitur.

CAP. XLIII.

Matrimonium spirituale assimilatur carnali, & significatur per ipsum. Est n matrimoniũ aliud carnale, aliud spirituale. Carnale quidẽ matrimonium fuit Adæ,& Euæ in paradiso contractum,& est modo vnum de septem Ecclesiæ sacramentis,quòd venerabile existit, tum ratione auctoris,qui ipsum instituit,scilicet Dei,tum ratione loci in quo instituit,scilicet in paradiso,tum ratione temporis,quia tempore innocentiæ,tum ratione prioritatis,quia prius est tẽpore,& ideo dici potest , quòd potius est iure.extra de maio.& obed. c. t. Tum ratione intentionis peccati euitandi,& suscipiẽdæ prolis. Sed nota,quòd matrimonium illud Adæ,& Euę fuit initiatum. Genes.1.Immisit Dominus soporem in Adam,&c.sed contractum fuit.Gene.2. vbi ait Adam,Hoc nunc os ex ossibus meis,& caro,&c.Et ratificatum, cum ait.Propter hoc relinquet homo patrem,& matrem,&c.Consummatum autem, Gen.4. vbi Adam cognouit vxorem suam:&cæ. Sicut nunc matrimonium carnale Christianorum ,quod est sacramentum , initiatur per verba de futuro , scilicet per sponsalia ff.de sponsal.l. t. 30. quę.quinta,c.nostrates.Contrahitur per verba de præsenti.27.qu.2. §.1.extra de sponsa.c.cum locum. Ratificatur quando per ecclesiam approbatur. 30. quæstione quinta, c.1.& 2.& c. sponsus.per totum. extra de clandestina despon.c.cum inhibitio. Ideo inter infideles ratum non habetur,quia non habent sacerdotium.extra de consti.c.translatum.Vel secundum aliquos ratificatur matrimonium in sacramento fidei, scilicet in baptismo , qui est fundamentum omnium sacramentorum.Vnde inter fideles repuitur libellus repudij,qui inter infideles admittitur , vt innuit Aug. 28.q.9.§.fi.Consummatur autem per carnis copulam,extra de conuersione coniu.c. ex publico.ad fi. & c.ex parte.2.ad fi.per quam vna caro fiunt:& vniuntur inseparabiliter,quamdiu vixerit:ita tamen,quòd licet in veritate duo sunt corpora,vnum tantum corpus censetur,extra de conuersio.coniuga. c.ad apostolicam ? Matrimonium verò spirituale etiam distinguitur,quia aliud est laudabile, aliud vituperabile.Et laudabile adhuc est multiplex.

Primum inter Deum,& B.Virginem Mariam, vnde & ipsa dicitur sponsa. Can.4.Veni de Libano spõsa,&c.Et de hoc matrimonio legitur. 27.q. 2.§.1.& 2 & §.ecce,& sequenti. Istud matrimonium potest dici initiatũ.Lucæ 1. Missus est angelus Gabriel ad Mariam,&c.Contractum in eodem,ibi,Inuenisti enim gratiam apud Deum:ecce concipies , & paries filium,&c.ratificatum in eodem.Spiritussanctus superueniet in te,&c Consummatum in eodem: Ecce ancilla Domini,fiat mihi,&c.

Secundum matrimonium etiam inter diuinam,& humanam naturam in vtero virginis Mariæ inestabiliter contractum,& indissolubiliter seu irreiterabiliter vniens naturas hoc fuit initiatum.Isa.7. Ecce virgo concipiet, &c.Hie.21. Nouum faciet Dominus super terram mulier circundabit virum.Et, similiter per verba aliorum prophetarum, qui dixerunt aperte filium Dei humanam naturam assumpturum.Hęc enim fuerunt verba de futuro , per quæ(vt dictum est)sponsalia contrahuntur. Contractum autem fuit per verba Gabrielis dicentis.Luc. 1. Aue gratia plena: Dominus tecum Et per responsionem Virginis dicentis in eodem.Ecce ancilla Domini,fiat mihi secundum verbum tuum. Nam matrimonium etiam carnale per mutuum consensum mediantibus internuncijs per verba de præsenti contrahi potest.ff. de sponsalibus.l.sufficit, & l.in sponsalibus. nihil interest.& l.finali.Ratificatum autem fuit diuina auctoritate, & voluntate.Tantum enim matrimonium alterius voluntate,& auctoritate ratificari non potuisset.Vnde Gala.4. Misit Deus filium suum factum ex muliere,factum sub lege.Consummatum autem est in incarnatione.Nam sine aliqua corruptione Spiritusancto operante, Verbum caro factum est.Ioan. 1. Et in hac consummatione tota Trinitas operata est, quia indiuisa sunt opera Trinitatis.extra,de summa Trinitate.c. 1. Tertium matrimonium est Christi , & ecclesiæ,initiatum in Christi natiuitate,contractum in eius prędicatione,ratificatum diuina auctoritate, & in miraculorum operatione,consummatũ in passione,vel initiatum quando Christianus incępit prędicare, Mat.4 Exinde cœpit Iesus prædicare:&cæ. Cõtractum in Eucharistiæ institutione, Mat. 14.Mãducantibus illis,accepit Iesus panem, &c.ratificatũ in Spiritussancti missione Acto.2. Factus est repente,&cæ. Consummatum in euangelij diuulgatione. Gal.4.Eijce ancillam,& filium eius.

Quartum matrimonium est Episcopi,& ecclesię, initiatum in electione.Heb. 5. Nec quisquam sumit sibi honorem,&c.Contractũ in confirmatione extra.de transla.c.inter corporalia.Vel contrahitur per mutuum consensum eligentium & electi. extra de elec.c.cum inter canonicos.ratificatur cum ad obedientiam suscipitur.ar.extra de iureiuran.c. ego.vel in confirmatione ratificatur. Consummatur autem in consecratione,extra de translatio.c.licet.

Quintum matrimonium est sacerdotis, & ecclesiæ suæ,quòd initiatur in eius canonica electione , si ue præsentatione,extra de iure patronatus. c. quod autem.

autem. Per assensum autem huic præsentationi præstitum contrahitur. Quando verò prælatus ipsum admittit,& confirmat ratificatur: quando curam cõmittit consummatur.ar.extra de inst.c.ex frequentibus. Et de hoc etiam matrimonio legitur.40.dist.c. sicut.c.21.q.2.sicut in vnaquaque. Et dicit decretalis,quod sicut Episcopus præest matrici,idest cathedrali ecclesiæ suæ,sic & archipresbyter plebi suæ,extra de officio archipresbyter.c.si.ad si.

Sextum matrimonium est Dei, & animæ fidelis initiatum in creatione.56.distin.nasci.c.contractum in baptismo.Ose.2.Sponsabo te mihi in fide.Ratificatum in sancta operatione,quia per hanc anima firmatur cum Deo.Psal.111. Qui facit hoc,non commouebitur in æternum, vel ratificatur in Dei dilectione.1.Cor.6.Qui adhæret Deo, vnus spiritus fit cũ eo.Consummatur in morte,quando ab impio seculo siue mortali subtrahitur.26.q.6.c.si presby.

Septimum matrimonium est Dei, & animæ pœnitentis,quòd initiatur in contritione per verba de futuro.i.propositum confitendi.Sed contrahitur in cõfessione per verba de præsenti vbi loquitur, & confitens peccatum dicendo, & sacerdos vice Dei absoluendo. Ratificatur impositione pœnitentiæ, & susceptione, & consummatur in plena satisfactione.Est etiam aliud matrimonium Dei, & animæ sanctæ,quòd initiatur in gratiæ præuentione, cõtrahitur in præuenientis gratiæ susceptione, siue in assensu liberi arbitrij. Ratificatur in boni operis executione, consummantur in boni operis assuefactione,& continuatione. Ad hæc.11.quæst.3.c.æstimant. Matrimonium autem vituperabile est diaboli, & animæ,quod initiatur in suggestione, quæ delectat,contrahitur in consensu, qui acceptat,ratificatur in opere, quod confirmat. Sed consummatur in peccandi consuetudine in qua est consummata malitia scilicet contemptus. Nam peccator cum in profundum venerit peccatorum, contemnit,vel cõsummatur in morte.11.q.3.c.æstimauit.de conse.dist.4. c.firmissimè.

Homo de condigno,an de congruo vitam à Deo mereatur æternam exemplis,& auctoritatibus ostenditur.

Cap. XLIIII.

MEreri vitam æternam,licèt homo non valeat ex condigno, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.Ro.13.Deus tamen ex bonitate sua facienti quod in se est, ex congruo tenetur eam dare,vnde vocatur.2.Ti.4. corona iustitiæ. Cuius plura exempla habentur in iure,Nam licèt ex gratia sit,quòd postulatio admittatur, vt postulato, vel postulanti competet actio, vt admittatur. ar.ad hoc.ff.de adimendis lega.l.rem legatam.ff.de euict. l.ad res donatas. Veruntamen si postulatio fiat in concordia, & de digna persona ex debito incumbit superiori ipsam admittere, & si non admiserit, iniuriam facit postulantibus, & postulato. Similiter præsentatus petere non potest per actionem se institui, quia ius non habet in re. Nam,& sine iuris offensa, & sine præsentati iniuria potest præsentator laicus variare,& alium præsentare,vt extra de iure patronatus.c.cũ aduocatus. vnde antequam à prælato fuerit approbatum, ratum non est,quod à patrono fuerit inchoatum, vt extra de iure patr.c.quòd autem cõsulis.Et tamen offendit prælatus si præsentatum primò,& dignum non instituit. Vnde non admissus,agit contra illum à quo respuitur,vt ei prouideat de beneficio competenti, vt extra de iure patro.c.pastor.Sic etiã similiter dicimus, quod dispensatio non ex iure, sed ex gratia petitur. Et tamen ad eam concedendam superior tenetur ex causa.vt 50.dist.c.ponderet.& c. dono sancto,&c. si quis presbyter,vel diaconus. Similiter ad eleemosynam pauperi contra diuitem actio non datur, & tamen diues saltem in casu extremæ necessitatis,vel de superfluo tenetur Luc.6.Quòd superest, date eleemosynam.Et patronus,(vt dictum est)de gratia admittitur præsentare,vt 16.q.5.c.si quis episcopũ. extra de iure patrona. c. quantum.extra de pœnitentia. in c.quibusdam.Et tamen iniuria fit ei si non admittitur,& si præsentatus ab eo non instituatur,vt ff. de aqua quotidi.& æsti.l.1.§.penul.ff. qui satisdare coguntur.l.si verò.in fine.

Miracula principaliter à Deo instrumentaliterq; ab hominibus oriri pariterque peccata remitti, iuris ciuilis exemplo & ratione confirmatur.

Cap. XLV.

MIracula solus Deus facit,quamuis, Sãcti miracula dicantur facere,quia non faciunt nisi in virtute eius. Et similiter solus Deus peccata remittit,quamuis sacerdotes absoluentes remittere dicantur,secundum illud Io.20. Quorum remiseritis peccata,&c.Cuius exemplum est, quia dicitur in iure,quòd soli principi licet condere leges, vt C.de legibus,& constitu.l.vlt. Et tamen alibi dicitur,quòd senatus legem condere possit, vt ff. de legi. & sena. con.l.non ambigitur,Quod est, quia superiores de quibus est,vt possint condere legem, principis auctoritate condere intelliguntur. Sic in Papa dicendum est, vt legati,prælati,capitula,& concilia auctoritate ipsius facere constitutiones intelligantur. Vnde in conciliis excepta intelligitur auctoritas domini Papæ,vt extra de elec.c.significauit.17.distin. per totum.2.q.6.c.dudum peregrina.9.q.3.c.cuncta.

Culpa non est in Deo aliqua conferenda si quempiam in æternam damnationem ire permittit,qui per pœnitentiam ad eam spernit redire.

Cap. XLVI.

MIsericordiæ Dei non præiudicat quòd peccatorem finaliter destituat,qui diutius expectãs per pœnitentiam redire negligit. Cuius exemplũ est,quoniam secundum iura,nõ præiudicat spõsæ quæ sponsum in eadẽ prouincia degentẽ per biẽniũ expectauit, vel p triẽniũ si erat in alia prouincia. Quia per triennitũ expectandus est si ad aliã prouin-

etiam se transferat, vt patet. C. de diuor. & repu. l. liberum. cum per sponsum stetisset si alij nupsit. Tunc enim nihil fraudis, i. pœnæ est ei, quod nuptias maturando vota sua eludi diutius non est passa. C. eo. l. 2. Similiter non est fraus aliqua imputanda diuinæ misericordiæ, si peccatorem per triennium. i. per trium ætatum decursum scilicet iuuenilis, virilis, & senilis. Vel per biennium. i. tempus vitæ, & mortis expectatum, & non redeuntem finaliter deserit & in æternā damnationem ire permittit.

Hominem mala dispositione morientem omnia præcedentia bona amittere, dumq; ipse viuit etiam homini, & post mortem soli Deo subditum esse rationabiliter terminatur.

Cap. XLVII.

Morientis in mala dispositione seu voluntate, omnia præcedentia bona fiunt irrita, & à mercede vacua, sicut ciuiliter vltimæ voluntatis dispositio idest vltimum testamentum omnia præcedentia euacuat. Nam vltima voluntas seruanda est, vt 3. q. 2. Et est ratio ne libertas supremi iudicij restringatur, vt ff. pro socio. l. cum duobus. §. idē. R. Nil enim ita debetur hominibus, sicut, vt vltimæ voluntatis liber sit stylus, vt C. de sacrosanctis ecclesiis l. 1. Hoc tamen fallit in testamento inter liberos, quòd per secundam dispositionem non tollitur, nisi testator in secundo testamento declaret primum nolle valere, vt C. de testamentis. in Auth. sed hoc inter liberos.

Item cum quis in primo testamento interdixit sibi licentiam iterum testandi: quia tunc primum tolli non intelligitur, nisi in secundo de primo mentio habeatur, vt ff. de leg. 3. l. si quis in princ.

Item mors liberat hominem à seruitute humana. Nam subditur homo homini, quādiu viuit: sed post mortem subditur soli Deo. Et hinc est, quòd in officio ecclesiæ, scilicet in principio lectionum dicitur, Iube Domne benedicere. In fine autem dicitur: Tu autē Domine miserere, &c. vnde in principio petitur benedictio ab homine per nomen diminutum siue syncopatum, quòd est Domne, sed in fine petitur misericordia à Deo per nomen perfectum, quòd est, Domine, quia scilicet principium signat vitam hominis, & quamdiu quis viuit est sub homine, excepto Papa. 14. dist. c. qui cathedram, & c. sequent. & c. nulla ratione. Et ideo, vt recognoscat se subditum, petit benedictionem propter bonum obedientiæ. Finis verò signat mortem, quando iam non homini subest, sed soli Deo, vel est sensus, vt nos Dominus taliter viuere faciat sub regimine hominis, quòd in fine misereatur nostri. Ideo autem vtitur in principio nomine diminuto, in fine verò integro, quia in principio, vt dictum est, quæritur benedictio ab homine, cuius opera imperfecta sunt. C. de veteri iure enuc. lege secunda. § sed quia diuinæ. in Auth. de Instru. cautela. idest. R. in fine. coll. 6. & de non alie. re. §. an aut. coll. 2. Sed in fine petimus misericordiā à Deo, qui pater est misericordiarum. 26. q. 6. cap. si quis presbyter. Et qui opus imperfectū non cognouit. extra de baptismo. c. maiores.

Itē ideo primò petimus ab homine, postea à Deo, vt scias, quod illud, quod homo minus bene facit, Deus supplet, vnde ad ipsum vltimo recurritur tanquam ad vltimum refugium. Ps. 83. Domine refugiū factus es nobis.

Pœnitentiæ conuersionisq; dilatio, & in bonum operando negligentia, quantum Deo displiceat, hominique detrimentum afferat, lege, & exemplo discutitur.

Cap. XLVIII.

Negligentia, & dilatio operis, tollit operandi potestatem. Cuius exemplum est secundum iura canonicā in electione, quia ad eligendum est concessum tempus trium mensium, vt cap. viso post quam. 63. distin. c. obeuntibus. Vlterius enim vacare debet cathedralis, vel regularis ecclesia. vnde si infra tres menses non fuerit celebrata electio iusto impedimento cessante, ad superiorem proximum deuoluitur potestas promouendi. extra de electione. c. fides. Et si infra alios tres menses non fuerit petita consecratio, episcopus metropoli sui iudicio cedat, quod tempus similiter negligētibus cēdit, extra de translationibus. c. inter corporalia Et idem est de metropolitano respectu suorum superiorum. Similiter secundum Deum, qui negligit ad Deum conuerti tempore ad hoc sibi concesso, quod signatur per tempus triū mensium propter tres principales ætates, scilicet augmenti, status, & declinationis, quæ sunt peccatori in hac vita ad pœnitendum concessæ, postea morte intercedente deuoluitur eius causa ad iudicium Dei, & priuatur facultate pœnitendi, & dignitate cœlestis regni, vnde salubriter consulitur peccatori. Eccl. 5. Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem, &c.

Item negligentia eorum quæ homo facere debet, & potest, sicut sunt præcipuè spiritualia, & pertinentia ad salutem, valde periculosa est: vnde, & à Deo punitur sicut secundum iura punitur negligentia prælatorum, quæ aliquando punit pœna leuiori, scilicet excommunicatione duorum mensium. 1. quæstione 3. Aliquando pœna grauiori, scilicet depositionis. 81. dist. c. dictum. 89. dist. c. 1. extra de transla. c. inter corporalia. C. de officio præf. orien. l. e. si quis. ff. de cust. & exh. actor. l. carceri, & similiter. 11. q. 1. ca. placuit. Prima ergo pœna locum habet in modica negligentia, posterior autem in magna, quæ culpam sapit, & per consequens dolum. ff. de verborum signifi. c. lata culpæ, & l. magna. Similiter secundum Deum, aliquando est negligentia magna, quæ est peccatum mortale, & meretur pœnam magnā, non solum amissionis gratiæ, vel gloriæ, sed etiam gehennę. Et hoc vno modo consideratur ex parte eius, quod per negligentiā prætermittitur, puta si negligatur id, quod est de necessitate salutis, siue sit actus, siue circunstantia. Alio modo ex parte causæ, puta si voluntas intantum sit remissa circa ea, quæ sunt Dei, vt totaliter à charitate deficiat. Et hoc præcipuè contingit, quando negligentia sequitur contemptum. Pro. 19. Qui negligit viam suam, mortificabitur. Aliquando verò negligentia modica, quæ est veniale peccatum, & ideo

meretur

meretur pœnam leniorem, puta temporalem. Vnde, quando ex negligentia pertermittitur aliquis actus, vel circunstantia quæ non est de necessitate salutis nec hoc fiat ex contemptu, sed ex aliquo defectu feruoris qui impeditur interdum per aliquod veniale peccatum, vnde tunc negligentia non est aliquod peccatum mortale, sed veniale. Eccl. 7. De negligentia tua purga te cum paucis.

Obedientia obiectum quale, ac quando homini sit parendum, & quando non pluribus legis ciuilis exemplis aperitur nonnihilque de Pontificia auctoritate disseritur.

CAP. XLIX.

Obedientia non respicit præcipientis sanctitatē, sed auctoritatem. Vnde in his, quæ pertinent ad administrationem ecclesiasticarum rerum potius fuisset obediendum Papæ, quàm Paulo Apostolo, quod patet etiā nunc, vnde Paulus dixit, quod oportet ordinandum sine crimine esse, vt 25. distin. § nunc autem. Et tamen auctoritate pontificum Episcopi dispensare possunt in crimine adulterij, & in minoribus. Et hoc, quia Papa maior est Paulo in administratione, vt 21. dist. §. 1. Nam Papa est loco Petri, vt 24 quæstione prima, c. quoniam verus. & si sic vicarius Iesu Christi, vt extra de transla c. inter corporalia. & extra, vt beneficia ecclesiastica sine di. cōfe. c. vt nostrum. Petrus autē in administratione maior fuit Paulo, vt 2. q. 7. c. puto. 21. dist. c. in nouo. Itē obediendum non est alicui contra mandatum Dei vnde si à Papa aliquod mandatum, vel rescriptū prodiret, quod esset contra dictum Dei, omnino respuēdum esset, vt 25. quæstione prima, c. sunt quidā. quia nedum minor in maiorem, sed & par in parem non habet imperium, vt ff. de arbitris. l. nam. ff. ad senatusconsultum Trebel. l. aliquo. §. tempestiuum. Dicta tamen Christi, vel euangelia Papa potest modificare sicut illud, quod Dominus dixit, Quos Deus coniūxit, homo non separet, modificatur per summum pōtificem sic, Quos Deus coniunxit consensu animorum, & carnis copula. Alias si primum interueniat, non secundum, separantur per religionis ingressum, vt extra de conuersi. coniuga. c. verum, & c. ex publico. Non sic si alius coniugum velit in domo propria remanere, vt eo. tit. cap. ex parte tua in fi. Item obedientia pro communi vtilitate iniuncta, nec propter humilitatem, neque propter propriam incommoditatem licitè recusatur. Vnde si Prælatus præcipit clerico suo, quòd vadat Romam, vel aliàs pro negotiis ecclesiæ, & ille non vult obedire dicens, quòd alij sunt ibi magis idonei, vel priores eo, hæc iniquā excusatio iniusta est, quia ordo in legationibus non seruatur. ff. de legat. l. secundum. §. penul. Si autem excusat se, quòd non possit relinquere curam rei familiaris, & tunc dubio excusatio iusta, si pro vtilitate alicuius personæ priuatæ mitteretur, quia nemo tenetur relinquere propria negotia pro alienis, scilicet priuatis vt patet ff. quemadmodum testa. aperi. l. Sed & si quis ex seuatoribus. C. de testa. l. si quando. § 2. ff. de arbitris. l. licet. ff. de in. l. si longius. cum suis si.

Sed si mittitur pro communi ecclesię vtilitate nō est excusatio iusta, quia cōmunis vtilitas præferēda est priuatæ, extra, de postul. prælat. c. bonæ. 1 Et plurimorum vtilitas vnius vtilitati præferenda est. 7. q. 1. c. scias. In auth. de rest. & ea. quæ pat. in 11. mense. §. quā obrem. Nec. n. prælatus vtilitatem suā vtilitati ecclesiæ præponere debet, alioquin obligatur. 12 qu. 4 c. quicunque ff. de administrat. tuto. & curator. l. secundum dignitatem. §. 1 Nec debet clericus ordinarius occasione propriorum negociorum negotia ecclesię relinquere, nisi relaxetur licentia impetrata, argum. 7. q. 1. c. præsentium, & c placuit, vt veni. & 16. q. 1. c. qui verè. Si. n. indistinctè prædicta admitteretur excusatio: nō inueniretur de facili, qui munera publica subiret. ff. de vaca. mune l. 1. circa principiū. Obedire ergo tenetur clericus. argu. C. de episcopis, & cleri. l. si quis presbyte. ad fi. ibi ex gestis negotiis subaudi. vel gerendis. Nisi possit remanendo gratiam obtinere. Si. n. sunt aliqua munera reipublicæ temporalis quæ excusationem non admittunt, vt ff. de vacatione mu. l. sunt munera. multo fortius in munere reipublicæ ecclesiasticæ oportet indistinctè, & generaliter obtinere, argu. ff. de iust. & iure l. 1. & ff. de reli. & sumptu fu. l. sunt personæ. Dicto tamen esse æquissimum, quod Episcopus qui regere habet omnia. 11. q. 1. c. si regenda. clericum releuet si detrimentum graue sibi viderit imminere, argum ff. ad l. Rodiam, de iac. l. 1. & l. 2. § æquissimum, & ff. qui por. in p. g. hab. l. interdum, & l. sequenti. Item obedientiæ iniunctæ recusatio aliquando est debita, sicut quando præcipitur aliquid, quod sit contra Deum. Nā secundum canones, semper obediendum est. nisi id, quod iniūgitur, apertè sit contra Deum. 23. q. 1. c. quid culpatur. Aliquando verò est licita, puta si id quod præcipitur, non pertinet ad diuini cultus obsequium, vel ecclesiasticam vtilitatem. 7. qu. 1. ca. frater, & coep. scopus. Vnde si Episcopus pręcipiat alicui clerico suo, quod libros suos accommodet nepoti suo vel ecclesię suę renunciet, vt alij conferat obedire nō tenetur, quia nec ad diuini cultus obsequium pertinet, nec ad ecclesiæ vtilitatem. Nā & si præcipiat, quod repleatur bursa sua, cum ipse non egeat: nō tenetur obedire Ideo dixit Cancellarius Par. sicut quòd non tenebatur ad obedientiam bursalem, siue argentariam, neque mulinam, neque equinam. intelligas sine causa indictā, argumen. extra. de censi. c. cum apostolus. 16. qu. 1. c. prædicatur. Sed si episcopus præciperet clerico duræ ceruicis, vt libros suos commodaret clerico bonæ indolis, vt insisteret in studio theologiæ ad quam ipsum mitteret, vt proficeret, videtur, quod ei sit obediendum, quia non mouet ipsum charitas, sed ecclesiastica vtilitas, & communis. arg. in d. c. 7. qu. 1. quia frater. extra de magistris. c. super specula. Potest ergo dici, quòd si occasione ecclesiæ vel de bonis ecclesiasticis libros acquisierit, obedire tenetur. Alias contrarium. extra de test. c. requisisti, & de iure patronatus. c. cum dilectus. Aliquando verò excusatio obedientiæ videtur rationabilis: & acceptanda, s. secundum aliquos, quando allegatur damnum proprium. Distinguunt enim, quòd si clericus, cui iniuncta est aliqua obedientia ab episcopo, puta quòd vadat ad aliquem locum, vel huiusmodi allegās pu

uatam vtilitatem,certat de damno vitando,est audiē dus,sed si de lucro captando,audiendus non est Ad quod pertinet C.de iure delíberan.c. sancimus. & si verò creditores.C de codicill.l fi.§.penul.Nec debet inobedientiæ notam incurrere pro aliquo commodo temporali,extra,de maioritate, & obedientia.ca. illud.

Bonam intentionem Deum potius quàm opus respicere, tum exemplo,tum Diui Gregorij confirmatur auctoritate.

CAP. L.

Opus hominis acceptatur à Deo secundum intentionem,& mentē facientis magis,quàm secundum illud,quod factum est Cuius exemplum habetur ex consuetudine,quæ inducitur cum populus incipit aliquid obseruare ea mente, vt de cætero sit consuetudo,vel vt dicunt aliqui cū expressè placet populo aliquid obseruari pro cōsuetudine in futurum,alias verò non eo ipso, quod aliquid fit,ius consuetudinarium inducitur,argu.ff de itinere actúque pri.l.vit.Ergo intentio consideratur in facto magis quàm ipsum factum,vt consuetudinem inducat. Sic etiam est de nostris operib. apud Deum, quia Deus (sicut dicit Gregorius) cor,& non substantiam pensat,nec cogitat,quantum,sed ex quanto in suo officio offeratur.

Deo humilitate,& charitate ab hominibus ex gratia, & non ex merito omnia iusta esse in orationibus petenda,affirmatur.

CAP. LI.

Orando postulari potest à Deo humiliter ex gratia,quod non debetur ex iustitia, nam secūdū iura,postulatio est gratiæ petitio,vt cū ex gratia petitur aliquem ineligibilem licenter eligi,vel cōcedi.Hoc.n.non tam ex iustitia quàm ex gratia meretur,vt extra.de postul.c. bonæ me.il primo.

Item orantes,vel postulantes à Domino misericordiam,& gratiam,non sunt digni exaudiri,si sint ad inuicem in discordia,vel rancore. Vnde Ecc.11. Homo homini seruat iram,& à Deo quærit medelā? quasi dicat frustra quærit Cuius exemplum est,quia secundum iura postulatio debet fieri in concordia. Cunt.n.per postulatorum gratia requiratur concorditer,& communiter est petenda, vt extra de postulatione.c bonæ memoriæ.in prin.Aliter.n.Romana Ecclesia non consueuit recipere.

Velum multiplex esse describitur, quibúsque virtutibus homo spiritualiter animam ornare tenetur, exprimitur.

CAP. LII.

Ornantur animæ nostræ spiritualiter sicut moniales velātur corporaliter.Est.n. multiplex velum,s.velum professionis,quod suscipitur à virgine,vel corrupta cū profitetur de altari, vel de manu alienius,sed in duodecimo anno ad minus. 20.q. 1.can.1.& q.2.can.puella.

Item velum consecrationis,quod imponitur virgini tantum,& 26.anno ad minus. 20 q.1.c.placuit, 77.di.c.placuit.Et dicit Hostien quod ex ipse obtinuit Lugduni,quod in hoc casu in anno vigesimo consecraret,sed tamen periculum est in mora.

Item est velum ordinationis, quod olim dabatur diaconissis in quadragesimo an.20.q 1.c.diaconissā.

Item est velum prælationis,quod olim dabatur abbatissis in quadragesimo anno.20.q.1.iuniculas. Ad dit etiam Hosti.velum quintū,s.conuersionis.Et tūc si per annum postea stat exire non potest , & sic potest intelligi,extra de regula.c.vidua,& c.statuimus. In his ergo quinque velis repræsentantur quinque virtutes,quib.debemus spiritualiter ordinari,prima, est obedientia,quæ competit profitentibus, secunda est continentia: quæ potissima est in virginibus, in tertio designatur scientia,siue prudentia,quæ præcipuè competit ordinandis,in quarto velo designatur iustitia,quæ præcipuè competit præsidentibus,siue prælatis,in quinto pœnitentia, per quam ad Deū conuertimur,& ideo incipientibus competit.

Quanta sit filiorum obligatio erga parentes, & quo casu pater filium vendere pignorique obligare queat,aperitur.

CAP. LIII.

Parentum necessitati nullo modo debet deficere filius,& præcipuè indigentiæ patris,nam secundum leges pater potest vendere filium necessitate famis ingruente, vt tamen precio præstito,vel à filio vendito, vel alio quocunque emptori quandocunque restituto ad ingenuitatem perueniat,vt C.de patrib. qui fil.distrax.l.2. Multo fortius potest pignori obligare,quia cui,quod maius est conceditur,multo magis & quod minus.ff.de regu.iu.l.nō debet cuiquam.Sed nunquid seruus efficietur. Sic,secundum Azonem.Alij contra,sed tamen seruire debet.argu.C.commun.a de manumiss.l.j.Et nunquid in alio casu quàm necessitatis potest vendi à patre? Non,quia lex generaliter dicit,quòd non licet patri filium vendere.C.de patribus qui fil.distrax.l 1.ergo generaliter ei prohibitum intelligitur,nisi casu ei cōcesso.Sed nunquid mater potest filium vendere? Dicitur,quòd non.argu.C de transact.matris,nec lege concessum reperitur,quia nec filium habet in potestate,sicut pater.

Virum innata passio aliqua in homine tolli seu leuiri possit,terminatur.

CAP. LIIII.

Passio innata,vel vitium nullo conatu, vel vsu totaliter tollitur.Cuius exemplum est in iure naturali,quod nulla consuetudine abrogatur. Nam consuetudo contra ius naturale nullo tempore conualescit,vt 32 q.7.c.flagitia.Similiter passio innata,siue vitium,ad quod homo ex cōplexione,vel natura inclinatur,licet per contrariam assuetudinem refrenetur,vel mitigetur,tamen non totaliter extirpatur. Sene.Quod innatum est vel infixum,nō tollitur, sed lenitur.Poeta.Naturam expelles furca, tamen vsque recurret.

Quanta peccatum mortale damna animæ afferat humanæ,quibusque modis committatur,augeatur, & cumuletur,atque venialia ipsa delicta haud charitatem,bonique operis meritum remouere quamplurimis exemplis ciuili lege confirmatis approbatur.

CAP.

Cap. LV.

Peccati vinculum faciliter nectitur, sed non faciliter soluitur. Cuius ratio est, quia peccatum est quid spirituale, spiritualia autem à corporalibus distant, quia corporalia facilius destruuntur quàm construantur, vt patet. ff de pecul. l. non stan. ff. de acquirend. poss. l. possideri. §. in admittenda Spiritualia verò econtrario, facilius construuntur quàm destruantur. Episcopus enim qui solus ordinat, non solus deponit, quia Episcopus à duodecim episcopis auditur, presbyter à sex, diaconus à tribus. 15. q. 7. c. fœlix præter proprium episcopum. 2. q. 5. c. presbyter. Subdiaconus autem eodem priuilegio gaudet, extra de seruis ordinandis. c. mitam. Sed nec causa illorum audienda est sine præsentia clericorum, idest canonicorum. 15. quæstio. 7. c. solus, & duobus c. ibi sequentibus. Sed episcopus qui à metropolitano cōsecratur. 64. dist. c. 1. & sequenti. Ergo similiter vinculum spirituale scilicet peccatum facilius est ad nectendum quàm ad dissoluendum. Isa. 5. Quasi vinculum plaustri peccatum.

Item peccatum vilificat hominē, & deponit eum à sua dignitate. Et hinc est, quod secundum iura, aliquando superior dignitate, vel par punitur ab inferiori, vel æquali, ratione delicti, scilicet, quando facit contra sententiam canonis ab eo editi, & scienter incidit in factum damnatum. 14. quæstio. 1. c. 1. 2 & 4. arg. 6 distin. ca. 2. vt Ambrosius ratione criminis in sua parochia commissi damnauit Imperatorē: quod aliàs non fecisset. Facit enim ad hoc, quod talis delinquens, & ex certa scientia contra canonem veniendo, se facit inferiorem, arg. 40. distinctione. c. multi, ad fin. & sic inferioris imperio tacitè se submittit, quod fieri potest, secunda quæstione septima. c. nos si incompetenter. vnde iam non est superior, sed inferior. Sed ista secundum Hostiensem intelligenda sunt maioribus, vel paribus, extraneis etiam exemptis, quibus scilicet ille, constitutionem vel canonem facit, non subest, puta cum intra eius territorium existentes scienter contra eius constitutiones delinquunt. Sed in eo superiori, cui episcopus subest, qui canonem edidit, minimè locum habet, puta metropolitano proprio. Nam sicut sententia, vel canonem proferentem non ligat, ita nec proferentis superiorem, extra, de maioritate, & obedientia c. cum inferior. ff. de arbitris. l. pen.

Item nota, quòd peccata puerorum pueritis ætas non semper excusat: quod patet per exemplum tam humanæ quàm diuinæ legis. Nam secundum leges humanas quædam crimina sunt, quæ minoribus, siue pueris imputantur post 14. annum tantùm. Nam in adulterio, vel alio crimine, quod pro adulterio lex Iulia posuit, puta, si pecuniam accepit pro comperto stupro, vel domum præbuit ad stuprum, vel adulterium committitur, districtè punitur minor, quia in nullo eidem patet tur aduersus præcepta legum venienti, cum committit in legem, vt ff de minoribus l. auxilium. §. in delictis, & lege ex causa. Hæc enim iura loquuntur de minore, maiore 14. annis, quia in non 14 annis, prædicta lege Iulia non tenetur. Solet autem in quibusdam malitia anticipare tempus pubertatis, extra de desponsalibus. c. impube à nobis, & cap. pubes. Et aliquando tentant quod forsitan complere non possunt, extra de sponsali. c. iuuenis. & cap. fin. In quo casu ipsos peccare intelligas, si alias mulieres tentauerint, quàm vxores. Ius tamen præsumit, quòd in pueris locum non habent peccata, quæ membris genitalibus committuntur, extra, de delict. puer. capitulo primo. Alia autem crimina, seu delicta imputantur pueris etiam infra 14. annum, scilicet à septennio vsque ad 14. quia omne delictum carnis scilicet quo ad pœnam spiritualem, & quo ad pœnitentiam à sacerdote petendam: ex quo scilicet septem annos excessit, quia talis potest mentiri & verum dicere Vnde dicit Augustinus, sic enim habetur in glossa super canonem de consecratio. distinctione quarta, capitulo paruuli. Septennis ætatis pueri, & mentiri, & verum loqui, & confiteri, & negare possunt. Et ideo cum baptizantur, & symbolum reddunt, & ipsi per se ad interrogata respondent. Nam & mendacius & periurus plena est ætas puerilis, extra de delictis pue. capitulo primo. Et quamuis iurare non debeant 22. quæstione 6. cap. pueri, & cap paruuli, & capitulo honestum. si tamen iurauerit valet pupilli iuramentum. Potest ergo puer deierare ff de libera. causa. l. vltima Et furtum committere, vt ff. de fur. l. impuberem Etenim malorum vires infirmitas animi non excusat, vt C. si aduersus delictum. lege 1. Hoc denotat mens verbi positi eodem capitulo primo pueris grādiusculis, non dicit infantibus, nec dicit pueris grandibus, sed grandiusculis quasi de maioribus septem annorum loquatur. Sic ergo maior septē annis delinquere potest quo ad Deum, & spiritualiter puniri.

Puniuntur etiam talium delicta pœna temporali, quia si conuenitur ex delicto suo commisso ex proposito, non parcitur ei, vt C. de pœnis. l. impunitas, 15. quæstione prima. ca. p. illa. 26. quæstione quinta, cap. si quis cuiuslibet. Vbi qui clericum damnatum per episcopum defendere vult, non excusatur propter ætatem, vel sexum. ff. si aduersus delictum. lege prima. & ff. de damno infecto. l. damn.. §. si pupillus Et ad Sillanianum senatusconsultum. 2 §. impuberes. Non ergo talibus parcitur. nisi quibus miseratio ætatis perduxerit iudicem ad moderationē, siue mitiorem pœnam, vt extra de delict. puer capitulo eo. ff. de mino. l. auxilium. § in delictis. Sic & parcitur senectut. ff. de termino amo. l. 2. Ad idem extra, de apostatis. c. ex literarum. Sed infra ætatem, septem annorum dicunt quidam quòd si pupillus proximus sit infantiæ, nō tenetur de delicto, sicut nec infans, vt C. de iure deliberand. l. si infanti, quia illa ætas quicquid videt ignorat C. de fal mone. prima. de com. distinctione quarta. c. eos. ff. de edil. edi. l. eum autem. §. excipitur.

Vnde nec periurare potest, quia sciens, fallere non videtur ff de iureiurand. l. qui iurasse, & § vltimo ff. de iuris, & facti ignor l. vltim. & de arbitris. l. diem proferre. §. coram, & de acqu tend. hæredit. l. pupil. ex quibus causis in pos. ea. Si pupillus proxi-

mus sit pubertati, punitur etiam temporaliter. De pœna autem spirituali quantum ad Deum legitur in quarto dialogorum Greg. quod puer quidam 5 annorum propter peccatum blasphemiæ, à diabolo raptus est. Dicunt tamen quidam, quòd puer ille non fuit damnatus, nec mortaliter peccauit. Sed visio illa fuit ostēsa ad patrem contristandum, qui peccato illo peccauerat, nō corrigens eum. Sed hoc est expresse contra intentionem Gregorij d cāt 5, quod pater pueri animam filij negligens, non paruum peccatorem gehennæ ignibus nutriuit. Vnde dicendum est, quod in illo malitia supplebat ætatem. Vnde puero si non esset doli capax etiam septennio non imputaretur peccatum. ff. de reg. iur. l. pupilli. ff. ad l. Aquil. l. sed & si quicunque. §. 1. & de dolo, l. hæredib. §. 1. Regulariter tamen dicitur in iure, quod minor septem annis non sentit: & ideo non punitur.

Item peccatum mortale aufert omnia bona gratuita: sicut ciuiliter ex delicto auferuntur omnia bona temporalia, vt C. de bon. damna. l. per totum, &c. Et extra de Iudæis, & sarracenis. c. ad liberandam, & extra de hæreticis. c. vrgentis: & extra ne clerici, vel monachi. c. relatum.

Item peccatum mortale, quantumcunque sit occultum, & inuisibile, tamen impedit, & tollit gratiā, sicut tollitur rescriptum ex vitio inuisibili, & intelligibili. Et vocatur vitium inuisibile, & intelligibile, vt suggestio falsitatis, & suppressio veritatis. Tollitur enim rescriptum si per suggestionē falsi, vel suppressionem veri fuerit impetratum, & scienter, vel ignoranter, sed per talem, qua non interueniente non fuisset obtentum., vt extra de rescriptis. cap. super literis.

Item peccatum mortale bino actu mentali inducitur, scilicet cogitatione, & morosa delectatione, vel saltem terno, scilicet cogitatione, delectatione, & consensu. Cuius exemplum est sicut secundum iura binus actus inducit consuetudinem vt 25. q. 2. c. ita nos C. de episcopali audien. l. 3. in fine. Et binus actus, vel trinus inducit possessionem, vel quasi, vt extra de causis poss. & propriet. licet etiam vnico actu acquiratur possessio, vel perdatur, vel quasi, vt C. de seruitu. & aqua. l. cum talis, & extra de constitutio. c. cum oportet, & extra de præbenda. c. pro illorum.

Item peccata venialia, quia parua sunt, non tollūt charitatem. nec vitam æternam, nam secundum iura modica damna tolerantur, vt argu. 1 1. q 2. c. terrulas, & c. si quis, & c. bonæ rei. extra de his, quæ fiunt à prælatis sine consensu. c. pastoralis. ff. de in integrū restitutio. l. Scio. Sic & deceptio modica toleratur, vt ff. de mino. l. in cau ç. §. idem Pomp.

Item veniale peccatum non euacuat boni operis meritum, sicut rescriptum, quamuis sit contra ius priuatæ personæ, tamen si leuem, & modicam læsionem infert, non euacuatur, sed valet, vt si Papa mandet in suo rescripto, quod non admissis dilatoriis exceptionibus procedatur in principali, vel si mandet actionem, seu petitionē alicuius differri, vel cum indulget cruce signatis non conueniri tempore crucis, vt C. de precibus impera. offe. l. quæcunque, & l. rescripta.

Peccatores nothis spuriis mazeribusq; ac seruis per varios eorum defectus comparātur quorum status distinctè describitur seruitutisque pariter & peccati origo ac damna aperiuntur & tandem peccatores (qui etiam Diaboli venatores vocitantur) à reatu diuini iudicij, nisi per pœnitentiam prius satisfaciant, haud liberari demonstratur.

Cap. LVI.

PEccatores assimilantur filiis illegitimis quorum quidā dicūtur nothi, sicut qui nat⁹ est de adulterio, qui videtur verus, & non est verus. Et his assimilātur hypocritę: vel hæretici de quib. dicitur, Attēdite à falsis prophetis: qui veniunt ad vos in vestimētis ouiū &c. Vel p nothos intellige peccatores publicos, & infames. Dicitur enim noth⁹ à nota, id est, infamia, q multū affligit hominē, sicut dicitur nota quartana quæ multū affligit, si sit antiqua: sic & talis merito sperni potest. ff. de re indic. c. quidā. Et tamen nō est peccatum illius, qui nascitur, sed illius, qui generat. 56. dist. c. nasci. Sed quia de graui peccato natus est, fama vigilatur. 32. q. 7. c. quod in omnibus. Quidam vero dicuntur spurij, i. de cōcubina nati, qui etiam dicuntur naturales. Et dicuntur spurij à spurcitia incontinentiæ. Licet enim concubinatus per legē antiquam admittebatur. ff. de concubinis. l. in concubinatu, in fine. arg. 34. di. c. 1. & 2. Hodie tamē talis cōcubitus prohibetur etiam per legē, quæ monet omnes castè viuere, & punire lenones castratis pestiferos vastatores. in authen. de lenonibus R. 1. & §. sancimus. colla. 3. Et quib. mo. na. fi. le. effi. §. illud quoq;. colla. 6. Et si etiam hoc lex concederet, cum hoc vertatur in periculum animæ, non dedignaretur sacros canones imitari. extra de secundis nuptiis. c. fi. Ergo per spurios per spurcitiam incontinētiæ de concubina natos, accipe peccatores carnales, & luxuriosos, qui ex concubina id est, secundum carnem nati sunt, & in spurcitiis carnalium peccatorum inuoluti, Apostolus. Gal. 4. Qui de ancilla secundum carnem natus est. Quidam verò dicuntur manzeres, id est, de scorto nati, & tales signant inconstantes, qui omni tentationi cedunt, Nam mulier fornicatrix omnem virū excipit. Vel per hos intelligūtur cupidi, & auari, quia mulier stat in scorto plus cupiditate lucri, quàm delectationis. Et ideo (secundum philosophum), magis debet dici cupida, quam luxuriosa.

Vnde tales vocantur meretrices à mercede. Prou. 6. Precium scorti vix vnius est panis.

Item peccator assimilatur seruo. Nam Ioan. 8. qui facit peccatum, seruus est peccati. Et hæc similitudo attenditur quo ad tria.

Primo quo ad originem, quia seruitus (secundum iura) non est à natura immo potius contra naturam. Vnde diffinitur à iuristis, quod seruitus est constitutio iuris gentium, qua quis contra naturam subiicitur domino alieno. Insti. de iure personarum. §. seruitus. 50. dist. c. ius gentium. 12. q. 2. cum Redemptor. Cum enim iure naturali omnes liberi nascerentur, non erat cognita libertas, cum seruitus esset incognita. Institu. de libertinis. quia de iure naturali omnia communia erant. Sed ius gentium, & regna diuisit, & seruitutem, & obligationem induxit. 8. dist. ea. quo inte. Insti. de iure naturali, gentiū. Ius autē ciuile, nomina obligationū & actiones induxit. ff. de pactis. l. conuentionum, & l. iure gentium. Insti. de actionibus

nibus. Similiter peccatū non est à natura, id est à iure naturæ, immo potius contra naturā tanquam eius corruptela, vnde August. ait: Peccatū non est natura, sed vitiū naturæ appetentis id, quod non est sui ordinis. Vnde natura fuit creata libera ab omni peccato. Et iterum per peccatū subiicitur homo dominio alieno, i. diabolo, vel necessitati peccandi, quia homo in peccato positus (sicut dicit Chrs.) non facit, quod vult, sed quod Diabolus vult. Apost. Ro. 7. Non quod volo, bonum hoc ago, sed quod nolo, malum. nec ista necessitas, vel voluntas excusat, quia nō est coactionis, nec excludens arbitrij libertatem.

Itē ab eisdem hominibus incœpit seruitus, & peccatum scilicet à primis parentibus. Non est. n. verum dictum quorundā dicentium, q seruitus accepit initium ab ebrietate Noë, quod probant per illud. 35. dist. 6. c. die. Nō esset hodie seruitus, nisi ebrietas fuisset. quia exponi potest: Non esset, s. hoc modo inducta, i. per maledictionē, & propter ebrietatem. seruitus. n. fuit ante diluuium: quia Nemroth, qui fuit oppressor fuit ante diluuium. Possemus autem dicere, quod seruitus fuit ab ebrietate spirituali. Nā primi parētes satis possunt dici fuisse ebrij quando peccauerunt, quia sine mensura fuerunt, nec verū intellectū habuerunt, nec veram electionē, sicut nec ebrius habet. Et si illa ebrietas nō fuisset, seruitus subsecuta nō fuisset, saltē coactionis, & afflictionis. Vnde post peccatū stati dictū est Euæ Ge. 3. Sub viri potestate eris.

Secundò quo ad conditionē, quia conditio seruitutis sequitur vētrem, i. mulierē. Nā si mater est serua, & partus seruus. Et si libera aliquo tempore, scilicet dum prægnās erat, ingenuus iudicatur partus. Insti. de ingenuis, in prin. ff. de stat. hom. & seruor. l. 2. Similiter seruitus peccati, vt libertas iustitię sequitur matrē, id est voluntatem, quæ quasi mater est in actibus, & operibus humanis. Vnde ipsa est (secundū Aug.) qua peccatur, & rectè viuitur. Posset etiā dici, quod velut mulier serua est caro: velut autem libera est mens: vnde carnis est seruire: mentis vero iubere, vnde Sen. lib. 3. de ben. dicit: Errat, si quis æstimat seruitutē in totum hominem descendere. Pars eius melior excepta est: corpora obnoxia sunt adscripta dominis. Mens quidē est sui iuris. Hinc est, quod in his, quæ pertinent ad interiorē motum voluntatis, homo non tenetur homini obedire. quia igitur caro serua est, mens verò libera, qui secundū carnem viuunt, sunt serui, hi verò, qui secundū mentem: sunt liberi. Gal. 4. Qui de ancilla secundum carnem natus.

Tertiò quo ad liberationē, quia quandoq; seruus de gratia dñi sui fit liber: & sic peccator per diuinā gratiam fit iustus. Sicut ergo quādiu aliquis in seruitute positus est manui, & potestati suppositus: sed manumissus à manu, & potestate liberatur. Instit. de libertinis. Ita quādiu aliquis est in peccato manui, & potestati diaboli subiectus est: sed per pœnitētiam ab eo liberatur. Nā (secundū Boetiū) erat antiquitus quædā virga prætoris, quæ dicebatur vindicta: qua manumittendus ter percutiebatur à prætore dicente, Aio te liberum. C. si aduersus liberta. l. 2. secundū Azonem. Et ex hoc fortè processit forma absolutionis canonicæ, quæ cum virgis fit, & verbis, & aliis consuetis, extr. de sen. excom. c. à nobis. 2. Sed adhuc hæc virga pœnitentia est: quasi pœnitens ter percutiatur, i. in contritione, confessione, & satisfactione, absoluetur à seruitute peccati, & restituetur in gratiæ libertatem.

Item peccans in seipsum non minus puniendus est, quàm peccans in alium, quod patet per exemplum eius, qui sibi ipsi iniicit manus violentas, quia talis secūdum iura sic irregularis est, q nō promouetur, & promotus deiicitur. Et assignatur triplex ratio.

Prima, quia præsumitur, q in alios omnem tyrannidem tute exerceat, qui in seipsum ausus est sæuire. ff. de hæred. ac. cum autem. §. accipitur, vnde versus. Qui sibi nō parcit tibi, vel mihi quomodo parcet. ff. de bon. eo. qui mor. si. ante sen. consci. l. 1. § antepe.

Secunda ratio est, quia alienum inuadit, & sic furtum facit. Furtum enim est contrectatio rei alienæ inuito domino. Insti. de ob. quæ quasi ex maleficio nas. §. 1. C. vnde vi. §. fi. Nemo autē dominus videtur membrorum suorū. ff. ad l. Aquil. l. liber homo. §. 1.

Tertia autem ratio est, quia sui ipsius est homicida, & conditioni Dei inimicus. 55. dist. c. si quis absciderit. In illo igitur, qui sibi amputat causa irregularitatis, est sæuitia, siue magnum membrum amputet siue paruum, appareat, vel non appareat, nisi causa incisionis iusta fuerit puta langor. Est enim caro putrida resecanda. 5. quæstio. 5. cap. 1. 24. quæstio. 3. cap. resecandæ. Verum in his, quæ sine culpa ab alio, vel casu fortuito mutilantur est causa irregularitatis deformitas in membris apparentibus, & debilitas in non apparentibus. Sed quanta debilitas, vel deformitas, vel qualem irregularitatem inducat, superioris iudicio derelinquitur. arg. extra de corpo. viciatis. c. 1. & 2. & c. pen & vltim. & extra de clerico ægro. c. 1. Nec est verū, quod dicūt rustici, q vbi presbyter ab hostibus sectus est non possit celebrare, nisi testiculos siccos, & puluerizatos gerat in bursa: quasi tunc intelligatur omnia membra sua habere, siue. n. habeat siccos siue virides defectus illius mēbri, nec deformitatem, nec debilitatem inducit.

Item peccatores sunt venatores diaboli. Est enim multiplex venatio. Nā quædam est oppressiua, & ista est tyrannorum, aliorum opprimentiū, Gen. 10. Cœpit Nemroth robustus esse venator coram Domino, idest oppressor hominum. 6. dist. §. his ita.

Secunda adulatoria, & ista est histrionum, & similium, quotiens placendi causa dicunt bona de aliquo, ipsum falsè commendando. Et hęc adulatorum venatio est omnibus illicita, & secundum iura infamiam infert, vt 86. dist. c. sunt nonnulli. & 9. q. 1. c. plurimi. 3. q. 7. tria.

Tertia est arenatoria, cum quis recipit salarium, vt in arena pugnet cum bestiis feris, secus de mansuetis. Item secus si non pugnet pro pecunia, sed vt probitatem suam probet, seu virtutem experiatur. Et hæc etiam secundum iura est omnibus illicita. vt 3. quæstio. 7. §. tria. ff. de postu. l. 1. § Item senatus. & §. bestias. Et de hac etiam loquitur 86. dist. c. qui venatoribus, c. & duobus. c. sequ. §. Goff. Hæc autem venatio moraliter refertur ad auaros, qui propter cupiditatem lucri pugnant, idest litigant in arena, idest auro, quia omne aurum tanquam arena est exigua.

Quarta est occupatiua, & hæc aliquando est saltuosa, quæ in saltu, siue nemore fit canum, auium, & hominum multitudine congregata, quæ licèr non sit prohibita la cis. ff. de vi. publ. l. 1. & Iusti. de te. diuisi. §. feræ igitur besti. ff. de acquir. te. do. l. naturale. & l. Pomp. Clericis tamen omnino est interdicta, vt 86. dist. cap. qui venatoribus. Sed mens dicti decreti etiã de laicis intelligitur, quibus ipso tempore. Quadragesimæ, & ieiuniorum hæc venatio prohibetur. Moraliter autem hæc venatio refertur ad persecutores aliorum, qui vel detrahendo, quod pertinet ad canes mordaces, vel rapiendo, quod pertinet ad aues rapaces, vel expugnando armis, quod pertinet ad homines feroces, alios persequi, & lædere student.

Item peccans non absoluitur à reatu diuini iudicij, nisi per pœnitentiam satisfaciat: cuius exemplũ est, quia secundum ius ciuile, si ratis tua vi fluminis in agrum meum delata sit, non aliter cogor date tibi potestatem extrahendi, nisi de præterito damno mihi caueas, vt ff. eo. l. l. 5. & ff. de exi. l. tellus. § si ratis, & de dam. infe. l. prætor ait. §. hoe edictum. & l. hoc amplius. §. Neratius. Tunc autem moraliter adaptãdo, ratis et fluminis in agrum deuenit, quando anima vi tentationis per peccati naufragium diuinæ iræ iudicium incurrit, à quo ratis animæ erui nequit, quamdiu per pœnitentiam Deo satisfactum non fuerit.

Item peccans sciens, non est dignus misericordia, sed peccans ignoráter, misericordiam in aliquo meretur. Cuius exemplum habetur in eo, qui ordinatus est b Episcopo excommunicato, quia si sciens tet quis à tali recipi ordines, indignus est dispensatione, extra de ordi. ab episcopo. qui renuncia. vel excommuni. cap. 1. sed si ignorantet potest cum eo per proprium episcopum dispensari, extra eo. c. 2. dispensabitur autem quo ad executionem tantùm. Nam excommunicatus licèt characterem quem habet transferat, executionem tamen quam non habet transferre non potest. 1. q. 1. c. gratia, & cap. statuimus. 1. q. 7. c. Diabertum.

Tum spiritualis tum etiam corporalis pœna distinctio multiplex hic annotatur & qui iustè à Deo ab hominibúsque puniendi sint, quáque publicè vsurarij pœnis sint plectendi explanatur.

CAP. LVII.

Puniri debent illi, qui sunt in culpa: vnde iurisiæ dicunt, quod pœna suos debet tenere actores. Sed hoc non intelligitur de omni pœna. Vnde distinguitur ab aliquibus, quòd est duplex pœna, scilicet æterna, & temporalis. De æterna ergo dicunt, quòd generaliter verum est, scilicet, quod pœna suos tantùm tenet actores. Ezech. 18. Filius non portabit iniquitatem patris. Fallit tamen in originali peccato, quod ad omnes transiit, & ab Adam descendit. vnde Apostolus. Rom. 5. Per vnum hominem intrauit mors, & per omnes transiit. Sed quo ad pœnas temporales benè punitur interdum vnus pro alio, & sic loquitur, 24 q. 5. si habes. 1. q. 4. c. Item pro peccato, & 6. q. 1. c. quisquis. 15. q. vltima. cum multæ. extra de sponsa. c. non est vobis. extra de offi. dele. c. sane.

Alij distinguunt, quod est triplex pœna, scilicet æterna, corporalis, & spiritualis, Aeterna pœna nunquam punitur vnus pro alio, vt 1. q. 4. c. 1. & c. iã itaque. nisi sit imitator sceleris, vbi quidem non tam pro alieno, quàm pro suo edicto, punitur. 1. quæstio. 1. ca. cito turpem. extra de renunc. c. vbi est pridem. & sic intellige. 1. q. 3. c. contra dominus ad Moysen. Corporalis verò pœna duplex est. Quædam enim est circa corpus, & illa sæpe punitur vnus pro alio, vt patet per diuersa iura. 1. q. 4. § item pro peccato criminum. Quædam verò circa statum, vt seruitus, vel infamia, & illa etiam sæpe punitur vnus pro alio, 6. quæstio. 1. § verum.. 15. quæstio. si c. cum multæ. extra de fil. presby. c. literas, & extra de pœna. c. ac cedẽs. extra de pœnis. c. ad aures, & in c in quibusdam, spiritualis verò pœna quadruplex est.

Prima est pœna excommunicationis, & illa nunquam punitur vnus pro alio. 24 q. 3. c. si habes.

Secunda est pœna interdicti loci. & illa frequenter punitur vnus pro alio. extra de spon. c. non est nobis. extra de offi. dele. c. sane, & c 1. & 6.

Tertia remotio ab oblationibus. & illa similiter punitur vnus pro alio. 17. q. 4. c. mitor.

Quarta ordinis, & illa punitur vnus pro alio Nam maritus repelliter ab ordinibus propter delictum vxoris 34. dist. c. si cuius.

Item si pater emit ecclesiam pro filio ipso ignorante, licet non repellatur ab ordinibus, ecclesiam tamẽ amittere debet. 1. q. 5. c. 7. extra de simoniac. c. de regularib. & duob. c. sequ.

Item punitur quis in eo, in quo deliquit. Cuius exemplum est in illis, qui in eadem vocatione eligendo peccauerunt, scienter eligendo indignum: extra, de electio c cum in cunctis, & c. innotuit, & c. bonæ memoriæ Magunti. quo casu sunt ipso iure potestate eligendi priuati. Et idem si peccatur in postulando.

Item punitur quis sine culpa, sed non sine causa. Causa autem quare quis iure suo siue culpa sua priuatur consueuit his versibus denotari. Paupertas, odium, vitium, fauor, scelus, ordo, Personas spolians, & loca iure suo. Qui versus sic exponuntur. Paupertas, propter quam vniuntur duæ ecclesiæ, & vna amittit dignitatem suam. 15. q 1. c. & temporis qualitas. Odiũ scilicet ciuium interficientium suũ episcopum. 35. q. 2 c. nos, & extra de pœn. c. ad aures, & c. in quibusdam. Vnde si occiderunt ciues duos episcopos proprios successiuè, vel fortè ex alia causa simili sibi ita enormi, perdit ipsa ecclesia episcopũ. Vitiũ s. lepræ, extra de clerico ægroto, vel debilitato. c. tua nos. Vnde propter vitium lepræ remouetur episcopus ab administratione ecclesiæ. Fauor scilicet Constantinopolis ciuitatis. 2 2. di. c. renouantes Fuit enim datus Constantinopoli ciuitate primus locus præter Romanum, & amisit eum Alexandrina. Scelus. 27. c. sic. multorum. Vnde propter scelus patris, vel dñi spoliatur tota familia cõmunione. Vnde aliquando remouetur ac deponitur familia ab oblationib altaris pro peccato dñi, & clericus, vt supra dictũ est, à beneficio ob simoniam à patre cõmissam.

Ordo,

Ordo propter cuius fauorem dominus seruum suum amittit. § 1. dist. c. frequens generalis. Et accedit. ff. de oper. libertorum. l. interdum, vbi ratione dignitatis superuenientis amittit quis operas quas habuit in liberta, quia indignum est, vt liberta seruiat ex quo tamiam adepta est libertatem. Eodem etiam modo priuatur aliquis etiam secundum iudicium diuinum sine culpa, sed non sine causa, sicut Tobias priuatus est visu, & Iob filijs vt per patientiam probarentur, ad aliorum exemplum. Vnde dicitur Thob. 2. quòd hanc tentationem permisit dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius, sicut & sancti Iob. Sicut etiam cæcus natus priuatus est visu non ex culpa, quia neque peccauit, neque parentes eius, vt cæcus nasceretur. sed tamen non sine causa, scilicet pro gloria Dei.

Item puniendi sunt peccatores manifesti, non solum à Deo, sed etiam ab hominibus, quod patet per exemplum in vsurarijs manifestis, qui præter pœnam æternam, quam merentur apud Deum, secundum canones triplici pœna puniuntur. Nam vsurarij manifesti nec ad communionem altaris admittūtur, nec Christianam si in hoc peccato decesserint accipiunt sepulturam, sed nec viuorum oblationes recipi debent quod si quis clericus contrauenerit. quod accipit reddere cogitur & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfecerit ab officij sui manet executione suspēsus. Vocantur autem vsurarij manifesti, secundum Hostien. notorij, vel ex euidentia facti: quia vsurarius mensam tenet paratā ad pecuniam mutuandam cuilibet sub vsuris, sicut meretrix in prostibulo patet. arg. extra, de cohabi. cler. c. tua. & cap. si Et in hoc casu ipso iure pœnam patitur canonis prætaxatam. Vel manifesti intelliguntur notorij iuris, puta quia sunt per Episcopum in ecclesia publicati, secus si adhuc ab ecclesia tolerentur, vt extra de cohabi. cle. & mul. c. nostra. Nam si manifesti sunt per famam tantum non tamen notorij, non patiuntur hanc pœnam ipso iure, sufficit autem ad publicationem faciendā quòd vocati confitentur, vel negantes per testes cōuincantur. vt de cohabitatio cleri. c. tua. Sufficiūt autem & certa argumenta, vt extra de vsur. c. cum tu. §. dist. c. si qui sunt.

Item punitur vnus pro malitia alterius inquantum de ipsa malitia participat, sicut hęres vsurarij tenetur restituere pro eo in quantum patiuntur vires hæreditatis percepę: extra de appel. c. qua fronte. & de raptoribus. c. in literis. Vnde & si alter hæredum factus sit non soluendo, tenetur alius in solidum, saltem quantum ad ipsum de hæreditate peruenit. Nam & res hæreditaria obligata videtur, extra de vsur. c. cum tu.

Item quod quædam pœnę sunt priuatiuæ, quæ vocantur pœnæ damni. Exemplum cuius in iure de excommunicatione, qua priuatur homo potestate eligendi, quia excommunicatus eligere non potest. extra de constitu. quod intelligitur de excommunicatione maiori, vt extra de clerico excommunicato, & inter. cap. penul.

Item de suspensione, quia etiam suspensi eligere non possunt extra de consuetudine. ca. cum dilectus, extra de donatio. cap. apostolicæ: suspensi etiam celebrando irregularitatem incurrunt, extra de clerico excommunicato. c. apostolicæ. secus de excommunicatis minori excommunicatione.

Item interdictum est pœna, quæ priuat potestate eligendi, quia nec interdicti possunt eligere. extra de electione. c. cum inter. 12.

Vera pænitentiæ fructus, & vtilitas quanta sit, & quot modis de culpa ad gratiam hominem trāsferat, & multiplex apponitur translatio, confessionisque pænitētia, sacerdotum arbitrio quomodo sit relinquenda, declaratur.

CAP. LXVII.

Pœnitentia sequēs peccata præcedentia destruit, sicut & peccatum sequens destruit præcedentia merita. Eze. 18. Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominationes quas operari solet impius, numquid viuet? omnes iustitiæ quas fecerat non recordabuntur. Sicut constitutio posterior derogat priori, vt extra de cognatione spiritu. c. 1. ff. de legi. & constitu. l. non nouum. Etiam si nulla in posteriori de prima mentio habeatur. sic & posterior vita derogat priori. Nam posterior culpa derogat priori iustitiæ, & posterior pœnitentia delet præcedentem culpam. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam: vita viuet, & nō morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua, quam operatus est, viuet.

Item pœnitentia transfert hominem de culpa ad gratiam. Et hæc translatio multipliciter fit sicut patet per exemplum in translationibus prælatorum. Nam talis translatio aliquando fit causa necessitatis, puta cum prælatus in ecclesia sua persecutionem patitur, & hostilitatem, extra de renun. c. nisi cum pridem. §. propter malitiam. Talis autem est translatio siue conuersio eorum qui propter tribulationes, seu aduersitates, vel infirmitates ad Deum conuertuntur. Nam mala, quæ nos hic premunt, ad Deum nos ire compellunt, sicut dicit Greg. Transtulit illos, s. pœnitentes per mare rubrum, i. per tribulationem. Psa. 15. Multiplicatæ sunt infirmitates eorum postea accelerauerunt.

Aliquando verò fit causa vtilitatis, puta cum in ecclesia sua inutilis est, & in alia vtilis. Est enim tam vtilitas quàm necessitas legitima causa trāslationis. 6. quæstio. 1. c. omnes qui. & ca. episcopus. Et hac etiam ex causa debet homo conuerti, & transire de statu culpæ ad statum gratiæ, quia scilicet in statu culpæ est omnino inutilis quātum ad merendum, quia nec sibi nec alteri meretur, sed dum est in statu gratiæ operatur fructuosè quia meretur, & propterea conuersio peccatoris vocatur translatio de morte ad vitam, & de inutili ad vtile. Vnde 1. Io. 3. Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam.

Aliquādo fit translatio causa leuitatis: puta quòd ex leuitate alteri ecclesiæ adhæreat, vel suā pro derelicta habeat, puta quòd vxorē duxerit, vel miles factus sit, vel quòd ab ipsa ecclesia sua desit per tres septimanas, vel duos menses: sine iusta cā vel absq; licētia sui superioris.

In

in quibus casibus,& similibus priuari potest ecclesia, debito iuris ordine seruato. Et ideo talis causa non commendabilis est. Et talis est conuersio puerorum impuberum, qui quadā lenitate animi potius,quàm deuotione,& sine licentia parentum religionem intrant,vel profitentur,& maximè si pueri sint non doli capaces : de quibus manifestum est, quod ex sola lenitate hoc fecerunt.& ideo non obstante tali professione, quam infra pubertatis annos fecerunt, à parentibus repeti,ac reuocari possunt.

Aliquando verò fit huiusmodi translatio causa cupiditatis,vel ambitionis: & tunc secundum iura priuādus est ecclesia habita,s. prima,& ambita,s. secunda, vt nec primam possideat, quam per superbiam spernit,nec secundam quam per auaritiam concupinit,extra de clerico non re.§.fi.7 q.1.cap eos, & c. si quis episcopus.Prima tamen ecclesia ipsum repetere potest, si voluerit.7.q.1.nō oportet.Talis ergo est cōuersio siue pœnitentia ficta hypocritarum,s. vel propter cupiditatē terreni lucri, vel propter ambitiōē honoris,qui duplici præmio priuantur,s.cœlesti, quod contemnunt,& interdum etiam tēporali. Tum quia seipsos aliquando affligunt abstinentia,& huiusmodi,& sic priuant seipsos commodo corporali. Tum quia etiam aliquando, dum eorum hypocrisis deprehenditur,confunduntur,& vituperantur , sic priuantur præmio æterno quod spreuerunt, & temporali,quod ambierunt.

Aliquando fit trāslatio causa humilitatis, puta religionis In quo casu inferioribus Episcopis sufficit petere licentiam, Alioquin si nec petita licentia transeat,ecclesia potest ipsum repetere. similiter. 7. q. 1. si qui vero.& c.si quis presbyter.Ipse autē ecclesiam repetere non potest 7 .q. 1.c.eos, & extra de renun. c.cum in dubijs. Sed hic sciendum , quòd si ob conscientiam criminis dimissa prælatura , ad vitam monachalem quis descēderit,ad prælaturam secularem resurgere non potest de iure:aliàs secus.4.q.1.c.hoc nequaquam.Et extra de renun. c.post trāslationem. Et huic trāslationi assimilatur conuersio eorum,qui culpam suam,& miseriam erubescētes, humiliter ad pœnitentiam veniunt , interdum quidem remorsu conscientiæ puncti & stimulati.Qui postquàm conuersi sunt ad pristinam culpam & conuersationem secularem,i. inordinatam vitam,non redeunt. Ista est vera conuersio peccatoris,cuiusmodi fuit conuersio Magdalenæ.Luc. 7. Item nota, ꝙ pœnitentiæ, quæ iniunguntur à sacerdotibus , sunt hodie arbitrariæ: quia de eis nō possit dari certa diffinitio sine regula, & ideo relinquuntur sacerdotū arbitrio,seu iudicio determinandæ , sicut etiam secundum iura ea , quæ certa regula diffiniri non possunt,iudicis arbitrio relinquuntur,sicut de fide testibus adhibenda. Ideóq; hoc fidei iudicis recipiētis relinquitur,quia ipse magis scire potest quàm alius,ff.de testibus, & attest.l. fides vel verba epistolæ. Item in mora , cuius diffinitio non traditur.ff.de vsuris,leg.ex mora. Re.1. Item in impensis factis in rebus dotalibus. Nam & si deduci debeant,non tamen facile est in vniuersum diffiniri,sed singula ex genere,& magnitudine impēdiorū æstimari possunt ff.de impen.in re.dota.factis,l. quod dicitur,in fin. Similiter ergo & in quantitate pœnitentiæ peccatoribus imponendæ conuenit vnde tempora pœnitudinis habita moderatione constituenda sunt sacerdotis iudicio, prout conuersorū animos prospexerit esse deuotos,habito respectu ad ætatis pericula,& ægritudinum necessitates.26.q 7. c.tempora,& c.hoc sit.

Perseuerantia bona, quæ consuetudini similis esse dicitur, breuiter censetur.

CAP. LIX.

PErseuerantia bonæ vitæ excludit ius Diaboli ab homine & acquirit in eo ius Deo. Vnde assimilatur consuetudini, quæ si sit rationabilis tollit ius in loco in quo viget,ff.de leg.&sen.cōs.l.de quib. Itē consuetudo rationabilis ius inducit. Insti.de iure naturali,gen.& ciui.§.ex non scripto.Itē perseuerantia, & continuatio boni præualet legi peccati , sicut etiam consuetudo vincit leg³. scilicet si sit à tāto tēpore seruata,vt nō sit in memoria hominū quando id cœpit,vt ff.de aqua pluui.arcen l.1.in fi & ff.de aqua quoti.& æstiua.l hoc iure.§.ductus aquæ & similiter consuetudo,quam Romana seruat ecclesia, & precipit ab alijs seruari, etiam vincit legem.vt 11. dist.ca. nolite.de consecra.dist.1.c.basilicas.

Item continuatio pœnitentiæ,& bonæ vitæ sequētis,abolet culpam,& infamiam malæ vitæ præcedentis:sicut consuetudo posterior tollit priorem. extra de cogna. spiritu.ca. 1. Et hoc verum est si in eodem municipio diuersæ consuetudines diuersis temporibus oriuntur.Nam si diuersis,secus,vt 12.dist.cap sit sancta. Hæ enim diuersæ aliquorum consuetudines aliorum debent contrario more subuerti,vt 12. dist.c.illud.

Papa suprema potestas circa spiritualia, & temporalia duobus in gladijs designata describitur, quæ pariter in vsu pallij designari declaratur. Cap. LX.

POtestas non solùm spūalis,sed etiam temporalis est apud Papam. Nam Papa vtrunq; gladium hēt.22.di.c.1.63.di.c.tibi domino.Vnde & Reges deponit.15.q.6.c. alius.& c.uos sanctorū.& c. iuratorū.1.q.4.c.quia præsulatus.96.di.c. duo sunt.Et non solum regem constituit,imo transfert.de elect. c.venerabilem, immo etiam Imperatorem electum Papa habet approbare,electionem confirmare vel infirmare,& ipsum confirmatum etiam consecrare. Et hæc omnia probantur in prædicta decretali venerabilem.Ipse etiam Papa Imperatorem deponere potest.Si.n. Zacharias Papa Regem Francorum , qui à Romano pontifice coronā non recipit,nec per eum examinatur,nec comprobātur ab eo,vel reprobatur non tam pro suis iniquitatibus quàm pro eo , quòd tantę potestati erat inutilis, à regno deposuit,& aliū loco eius instituit.15.q.6.c.alius.multofortius Imperatorem,qui specialius quodammodo subest ei, potest remouere.99. dis.c.duo sunt.& c. si imperator.

Item potestatis, vel officij plenitudo in maioribus prælatis & repræsentatur,& designatur in vsu pallij. Nam in Papa pallium designat plenitudinem potestatis plenissimam.extra de au.& vsu pallij.c. ad honorem,& extra de elect.c.illa quotidiana. In Patriarchis verò plenissimā officij designat potestatē, arg. extra de priuile. cap. antiqua.In Archiepiscopis pleniorem

pleniorem officij potestatem. extra de auct. & vsu pal. c. nisi.& c. ad honorem. In Episcopis verò plenam officij potestatem, quibus quandoque conceditur scilicet aliquibus, vt Papien. ac Cumē & Messano,& Ostien. Quibus ex longa consuetudine, & ecclesiarum suarum priuil. debētur, quę seruanda sunt, extra de officio ord. c. duo simul. 25. q. 2. c. 1. 2. & 3.

Prælatorum in subditos potestas ac regimen in virga correptionis, doctrinaque prædicationis pergit, ac quemad modum corrigere prædicaréque debeant, aperitur.

CAP. LXI.

PRælatorum regimen præcipuè in duobus consistit, scilicet in virga correctionis, & doctrina prædicationis. Nam latratu canum lupi arcendi sunt, baculóque pastorum 45. dist. §. 3. Sed in virga disciplinæ attendere debet, vt corrigat beneuolenter, scilicet non ex odio, sed ex charitate, quia falsa iustitia dedignationem habet, vera compassionem.

Item, vt corrigat prudenter. s. vt cum discretione corripiantur tumidi, tolerentur infirmi, & quos castigare seuerius necesse est non sæuientis plectantur animo, sed medentis, vt 86. dist. c. a.

Item congruenter. s. vt rigor iustitiæ, vbi congruit remittatur,& vbi expedit intendatur. Est aut remittendus siue temperandus ex duobus.

Primo ex multitudine peccantium, 1. q. 7. c. quotiens. extra de trans. c. fi. Vnde versus cōis. Ob populum multū crimen pertransit inultum. Quando autem est multitudo in causa, tunc prælatus incipere debet à spiritualibus proximis, vt eorum exemplo frangatur cætera multitudo. 54. di. c. comessationes.

Item puniendi sunt maiores de vniuersitate, qui alios trahunt ad peccatum, extra de cler. excom. c. latores.

Secundò temperatur rigor ex qualitate peccantiū, quia deferendum est personæ,& dignitati, extra de off. del. c. sanè, c. quia & c. past.& ext. de mai. & obe. c. per tuas. 45. di. c. cū beatus. 50. di. contumaces. 2. q. c. quisquis. 24. q. 1. c. qui contra pacem. ff. de pœ. l. vt seruorum. ita tamen, quòd deferatur iustitia vitæ, quia secundū Aug. siue plectendo, siue ignoscēdo hoc solum bene agitur, vt vita hominū corrigatur, 22. q. c. prodest. Est etiā interdū rigor augendus ex duobus. Primū enim peccatum ex auctoritate defenditur, de pœni. di. 6. c. 1. in fi. Itē secundò cum visitatum est ma. ū,& multis grassantibus, opus est exempl. 1. q. 1. e. reperiuntur. ff. de pœnis. l. aut facta §. vl. [illegible] a, quod si superior modū excedit nimis corrigendo, & peccet 24. q. 4. c. quo peccat, in fi. nō tamen [illegible] subditis verò postulare, ne dum nimium seruatur humilitas, regendi frāgatur auctoritas. Aug. in Reg. & 6. di. c. quando. Sæpe. n. ex conuersatione [illegible] co. temptus nascitur dignitatis. ff. de offic. præsidis obseruandū. Debet. n. prælatus ex ingenio suo dignitatē augere, ne contemptibilis habeatur. ff. de of. proc. l. nec quicquā §. circa. 50. di. c. 1. extra de accu. c. qualiter,& qñ. Secundò pertinet ad regimē prælati doctrina prædicationis. Vbi primò necessaria est charitas intus ardens. 1. Cor. 13. Si linguis hominū loquar,& Angelorū, charitatem autē non habeam, factus sum, velut æs sonās. Secūdo vita exterius lucens. Gre. Cuius vita despicitur, restat, vt eius prædicatio contēnatur. 3. q. 7. §. porrò, in fi. Ambr. Iudicet ille de alterius errore, qui non habet in se, quod condemnet, vt e. q. c. iudicet. Grego. In grauibus peccatis quis positus, dum suis premitur, aliena non diluit, vt e. q. c. In grauibus. Chryso. Male viuendo, & bene docendo *Deum* instruis, qualiter te debeat condemnare. 40. di. c. multi. Talis secundum Hieronymum assimilatur cineri, per quem lixiuium trāsiens lauat, & non lauatur. 83. dist. §. vlt. Et secundum Augustinum assimilatur lapideo canali, per quem aqua doctrinæ transit ad vrceolos. i. ad subditorum corda, in quibus aliis fructum facit. 1. q. 1. c. si fuerit. Et secundum Nicolaum Papam assimilatur faci ardenti, quæ se ipsam consumens, aliis lucem ministrat. 15. vlti. c. vltimo.

Tertiò necessarius est actus prædicationis, discretè docens: circa quam quatuor considerabis. Tempus, vt non loquatur semper, sed temporibus opportunis, si enim semper plueret, terra non germinaret. Vnde Leui. 15. Vir qui fluxum seminis scilicet spiritualis, id est verba Dei, patitur, immundus erit. Ideo *Paulus* dicturus importunè, præmisit, opportunè. 43. dist. c. sit rector. in fine.

Item considerandus est locus, vt scilicet in ecclesia, vel alio loco publico, vel honesto, non in priuatis domibus ne suspitio sit de hæresi. 30. di. c. si quis.

Item modus scilicet, vt fiducialiter,& liberè prædicetur. 11. q. 3. c. noli te. Et in priuatis locis possunt aliqua proponi non solemniter, sed in modum simplicis exhortationis, seu collationis, extra de hæreticis. c. cum ex iniuncto. circa prin. Debet esse etiam prædicatio humilis, extra, de maioritate,& obedientia, c. humilis doctrina. quia asperitatis nimiæ increpatio, nec correptionem recipit, nec salutem. 45. di. c. cum beatus. ff. ad le. aquil. l. præceptoris.

Quartò consideranda est docendorum,& auditorum qualitas. Nam secundum capacitatem audientium docenda sunt alta & profunda, & subtilia, & infima plana,& simplicia. 43. di. c. sit rector. 8. q. ne oportet. Aliàs si non intelligentibus profunda diceret, non esset prædicator, sed percussor. In fine nota, quòd prælatus, qui non audiuio Donatum, & est nimis insufficiens, deponendus est. extra de æta. & quali. c. vltim.

Item prælatus debet diligenter custodire gregem suum. quòd ex negligentia vel incuria sua nullus in eo iacturam patiatur: alioquin reus efficitur. Vnde prælati in hoc similes sunt illis, qui habitant in littoribus maris. Quia secundum leges, si non inueniatur, qui rapuit res ex naufragio, hi, qui iuxta litora maris in quibus nauis infixa, vel tracta fuit inter fines agri cuiusque prædia possident siue morantur, ex edicto diui Adriani tenentur, & à præsidibus condemnari debent damnum passis, vt sic possessores territorij, quamuis nihil rapuerint, in omni eo, quòd damnum sibi naufragio ademptum probauerint, condemnentur. Et est ratio naturalis, quia sic debent custodire inter litora, ne etiam ab extraneis ibi aliquid diripiatur. Inuigilent ergo,& ponant custodes, ne detrimentum patiantur, secundum quòd legitur de officio præfecti vigilum. lege prima, secunda, &

tertio

tertia. Similiter si de domo, vel villa expugnatis aliquid raptum sit, quamuis verba edicti desint, tamen ex mente Labeo ait huic edicto locum fore. Nec enim minus in mari quàm in villa, vel econuerso possumus per latrunculos infestari, vt ff. eo. l. 3. §. Labeo scripsit. Et similiter ex mente diui Adriani dici potest, quòd si quis extraneus in ciuitate aliqua, vel eius territorio fuerit spoliatus, vel res eius furto amissæ, communitas teneatur. Hæc actio, & contra hæredes datur, vt ff. eod. l. 4. in fine. Si ergo communitas quælibet tenetur custodire diligenter territorium suum: multo magis custodire, & conseruare tenetur quilibet prælatus gregem suum. Alioquin dicetur ei illud Zach. 11. O pastor, & idolum derelinquens gregem. Vnde sicut idolum hominis non est homo simpliciter, sed homo secundum quid: sic etiam pastor non custodiens gregem suum.

Item prælati peccatum periculosum est subditis non solum publicum, sed etiam occultum: quod patet per exemplum in simoniacis. Quia si episcopus sit simoniacus in ordine, & occultus, suspensus est quo ad omnes. Et probatur. 32. di. c. nullus, & c. præter hæc. Simoniacus enim in ordine habet characterem vitiosum. 1. q. 1. c. reperiuntur, & c. quibusdam narrantibus. Vnde si scio eum simoniacum in ordine occultum nullo modo ab eo ordinari. 1. q. 1. c. si quis à simoniacis. extra de simonia per tuas. Et si ignoro eum simoniacum esse, eum sit in veritate, nõ recipio executionem, sed dispensatione indigeo in detestationem criminis, vt in dicto c. si quis à simoniacis. extra de ordinatis ab episcopo. c. 1. in fi & c. 2. Si autem scio, sed coactus sum recipere, si absolutè coactus fuerim, tunc nec characterem recipio. 50. di. c. presbyteros. extra, de bapt. c. maiores. Si vero coactus fuerim conditionaliter, tunc aliud est, quàm ignoranter. 1. q. 1. c. constat. Recipio enim executionem, sed non ibi. Et ratio est, quia magis constat de voluntate coacti, quàm ignorantis, extra de simonia. c. sicut nobis. Si autem credo, vel scio episcopum simoniacum, non in suo ordine, sed in collatione ordinum, seu beneficiorum, si possum obtinere, quod ab alio ordiner, debeo vtique hoc facere. Alioquin quandiu toleratur ab ecclesia, & occultus est, si compellat me, securè recipio, non obstante conscientia repugnante, quia erronea est. 13. dist. c. nerui. 11. q. 3. c. Cui est illata. licet sit ar. contrarium. ff. de libe. l. causa igitur. §. 1. Et quia omne, quod fit contra conscientiam &c. 28. q. 1. §. ex h s. extra de præscriptio. c. quam omne. Sed intellige conscientiã ex præcepto, vel prohibitione formatã, vel q fit contra conscientiã non erroneam, q si mala audieris de prælaro, sis fidelis, & non nimis credulus. ff. quod eũ falso. tu. l. 1. in fi. ff. de eo per quẽ factũ est. l. 1. §. 1. ext. de in int. rest. c. ex literis, quia dictũ vnius facilè sequitur multitudo, extra de purgatione. can. c. cum in iuuentute, ergo de facili autem non præbeas. 11. q. 7 c. si quid ig tut. 86. dist. c. si quid verò de quocunque. 38. dist c. habuisse.

In purgatorio existentes non posse seipsos, vel ligare ad culpam, vel soluere à pœna, hacque de causa excommunicationi comparari explanatur.

CAP. LXII.

PVrgatorij pœna assimilatur excommunicationi, vel pœna legali, per quã scilicet nullus se ipsum ligare potest, vel soluere. ff. de arbitris. l. pen. 4. q. 4. c. 1. C. ne qui in causa sua iudi. l. vnica. Est tamẽ contrarium ar. de sen. excommuni. c. cum desideres. vbi innuitur, quòd si episcopus communicet cum illo, quem excommunicauit, sententiam incurrit. Sed dic, quod ille non ligatur sententia propria, sed canonis. Et si expressè diceret, quod participans cum excommunicato, ab eo non ligaretur, non valeret. extra de sent. excom. c. nuper. 11. q. 3. excommunicatis, & c. cum excommunicato. Similiter nullus in purgatorio existẽs potest seipsum, vel ligare ad culpam, vel soluere à pœna. Et ideò à nobis expectant suffragia, quibus à pœna illa solui mereantur siue per suffragia eleemosynarum, seu orationum, & huiusmodi. 2. Mac. 12 Sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Item nota, q purgantur aliquando animæ defunctorum extra locum communem purgatorij, in quo generaliter animæ purgari dicuntur, sicut patet ex 4 dialo. beati Greg. Et hoc conceditur aliquibus ex priuilegio speciali, vt scilicet exemptæ sint a communis purgatorij loco sicut per priuilegiũ eximitur quis à foro. 16. q. 1. c. frater. extra de priuil. c. cum capella. ff. de excu. mu. l. pen. §. si potest. ff. de excu. tu. c. spadonem. §. scite. ff de admin. l. is cui. Conceditur ergo hoc priuilegium gratiæ, quorundam hominum animabus, vt in aliquo loco super terram purgentur, vt eorum status hic existentibus facilius innotescat, vt scilicet ab eis citius adiuuẽtur, vel propter alias causas Deo notas.

Rationis virtus, quæ participatio luminis diuini interdum vocatur, quantum cæteras animi virtutes excellat, ostenditur.

CAP. LXIII.

RAtio, cum sit virtus eminentior in homine, debet regere totam animã, & omnes partes eius: sicut dicunt iura, q quælibet ecclesia episcopatus regenda est iuxta dispositionẽ, & ordinationem Episcopi. 10. q. 1. c. decretum. & c. regenda. Nam Episcopus est maior omnibus, sicut Christi vicarius. 33. q. 5. c. mulierem. Vnde inobediens ei, morte s. excommunicationis occidetur, extra de maio. & obed. c. 1. & 2. quia omnes sub eo sunt, vt c. 11. c. omnes. Similiter, quia ratio (secundũ Phi.) est supremum in homine, gerens similitudinẽ Dei, Psalm. Signatum est super nos, &c. Est. n. lumen rationis quædam participatio diuini luminis, Idcirco debet esse super nos, idest principari, & dominari in nobis, ita vt omnes partes hominis, & actus secundum eius dispositionem, & ordinationem regulentur. Et si caro, vel aliquod membrum illius ei non obediant, occidenda sunt mortificatione pœnitentiæ. Vnde Apostolus. Ro. 8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.

Quæ, & quando Religiosis corporis recreatio conueniat pluribus legum auctoritatibus comprobatur.

CAP. LXIIII.

Recreatio

Recreatio quieta, & modesta cuilibet, licet pro tempore, sed dissoluta & inquieta non competit viris spiritualibus. Hinc est enim (secundum iura,) quòd clericis non prohibetur piscatio: licet enim clericis non solum causa necessitatis, vel vtilitatis, sed etiam causa recreationis cum retibus piscari, dummodo tamen cum silentio, & modestia fiat. Nam & monacho, licet retia texere pro piscibus capiendis. de conse.di.v.c.nunquam, Prohibetur tamen clericis venatio. vt 86.di.ca.venatoribus. Ideo ergo piscatio côceditur, & venatio prohibetur, quia venatio fit cû inquietudine, & clamore: piscatio verò cum quiete. Et quia maior delectatio, & dissolutio est in venatione, quàm in piscatiône, venator enim currit per deuia, sicut diabolus cum ducit animam captiuam. verum est tamen quod licèt clericis prohibeatur fatuosa venatio, & clamosa, tamen quieta, & recreatiua conceditur, scilicet quando fit non causa voluptatis, sed recreationis ad excitandum forsitan apetitum, vel calorem naturalem. ar. extra de homicidio. ca. dilectus filius.e.capellanus. & extra de iureiurando. cap. & si Christus.de conse.dist.v.c.sint tibi ieiunia. 1. & 2. licet secundum quosdam episcopo sit omnino interdicta. Sic intelligunt. 34.dist.ca.j. Ostien. autem dicit, quòd venatio est omnibus interdicta, si fiat eo tempore quo debent homines in ecclesia esse, vel orare, siue sint clerici, siue laici. 89.dist.c.amputatis.de con se. di.3.c.irreligiosum,& d.v.c.ieiunium. quia venatorem scilicet in venatione mortuum neminem legimus sanctum 86.dis.c.qui venatoribus. Et non solum in diebus ieiuniorum est illicita, sed etiam in festis quibus homines debent venire ad ecclesiam, nisi forte necessitate famis ingruente. Et idem est si apri venirent, & vastarent segetes, vel vineas clericorum vel monachorum. Aliis autem diebus licita est laicis pro canibus, & pellibus habendas, alias non secundum Raimun. & Goffredum Qui & de ipsa venatione decimas dare iubentur. 16 q.1. quicunque & extra de decimis non est in potestate. Clericis autem est illicita si nimis apponat mentem in venatione, ita quòd ecclesia in spiritualibus, vel temporalibus exinde detrimentum patiatur, vel aliquod onus inde habeat. extra de cler. vena. ca.1. & 2. Necessitate ergo ecclesiæ exigente licita est venatio clericis: & monachis. Et similiter causa vtilitatis, & recreationis aliquotiens possunt venari sine sint Episcopi, siue alij dummodo venatio sit quieta, & non proficiscantur cum canibus, & auibus quando debent visitare, & prædicare.

Iuru exemplo eiusdémque authoritate quando damnum alicui illatum, & quibus casibus poßit absque culpa remitti docetur

CAP. LXV.

Remitti non potest damnum alicui illatum sine consensu illius, nisi propter necessitatem pacis, vel alicuius consimilis vtilitatis communis. Vnde pone quòd bellum fuerit inter duos milites, vel principes, & hinc inde iniuriæ multæ, & damna sint [illegible]ta, postea facta est pax inter ipsos, & damna hinc inde data remissa sunt, nunquid ista remissio extenditur ad homines, & valitores vtriusque? Non videtur, nisi de consensu eorundem sit facta. at. C. de transact.l.j.& l. transactionis placitum, & l. præses. & l.ver.pe.a.re. extra de mai.& obed.c.si ff.de transact. lege 3.& l.qui eum toto.& nulli ff.de pact.l.sumus §. pact.l.vbi. & l.in summa. & l.si côuenerit. Vel nisi forte aliter nô possit haberi pax vbi quidem vtiliter partis geritur negocium vtriusque. Et sic potest intelligi ff.de pact. l.conuentionum. Aliter quomodo possunt remittere in hominis mei, cum nec possem ab eodem tantundem extorquere sine rapina.

Quemadmodum restitutio sit agenda, vt iusta existat, quásque conditiones habere debeat, aperitur.

CAP. LXVI.

Restitutio præsupponit tria, scilicet damnum, factum, & peccatum.

Primo enim non videtur cadere restitutio nisi damnum datum sit. Vnde secundum legem ciuilem si oliuam meam maturâ decerpsisti, vel secuisti, vel seruum meum puerum castrasti, & præciosiorem fecisti, & expensas quas in prædictis fecisti donasti, id est fingis donasse, tu mihi ad restitutionê non teneris, quia non intulisti damnum, sed si aliquod horum interemisti, vel surripuisti, furti tenens, & pro seruo castrato iniuriarum erit agendum, vt ex edicto edi. aut ex l. 12.tabularum in quadruplum. Si autem oliuam vel messem immaturam collegisti, damnum intulisti: & ideo locum habet actio de damno dato, & per consequens restitutionis obligatio. ff. ad legem Aquiliam. l.si seruus seruum. § rupisse, & § si oliuam, & l.sere.ff.de edi.edicto.l. ediles. §.sed etenim.

Secundò præsupponit restitutio, quòd factum hominis interuenit, & intelligo factum commissum, vel omissum. Vnde secundum iura, cum sine facto hominis ex correptione ipsius rei damnum prouenit, non tenetur. Et ideo secundum iuristas, si vsufructuarius riuos patiatur corrumpi, vel vites non succiderit, non tenetur. l.Aquil. ff. de vsufr. ca. si cuius §. denique. Porrò si propter negligêtiam hominis ignis non ex ipsis rebus, sed extrinsecus prouenit Aquil. agitur, vt l.3.§ si fornicarius, & extra de dam. da. ca. si egressus. Sicut eum negligentia plaustrarij lapides eciderunt, & damnum dederunt ff. ad l.Aquil. l. si seruus §. si ex plaustro.

Tertiò restitutio præsupponit culpâ interuenisse: aliàs secundum iura cessat actio de damno dato. Et ideo neque furiosus, neque infans doli carens tali actione tenetur, si sit doli capax. ff.ad legem Aquil. l.§. § iniuriam. extra, de delic. pue. cap. j.

Omnia sacramenta noua legis institutionem à Christo habuisse, eorúmque irreuerentia quantum periculosa existat, apertè monstratur.

CAP. LXVII.

Sacramêta à Christo instituta partim habentur ex scriptura Euâgelica, sicut baptismus, eucharistia, & quædâ alia, partim verò ex traditione Apostolorum sine scriptura, sicut confirmatio, ordo & huiusmodi. Sicut etiam ius humanum constat ex scripto, & non scripto, sed quod in scriptis redactum est, vocatur lex, siue constitutio, Quod autem in scriptis non est, vocatur consuetudo, vt j. distinct §. cum ita.

que.

quę Consuetudo enim est ius quoddam moribus, idest assiduis actibus hominum institutum quod pro l. scribitur cum deficit lex, vt t. di. e. cōsuetudo Aliàs etiam dicitur Constat ius nostrum ex scripto, & non scripto, vt Insti. de iure natura. gen. & ciu. §. constat.

Item sacramentorum iniuria, vel irreuerentia est valde periculosa: & hoc patet per exemplum in baptismo, cuius iteratio, quia esset iniuria sacramenti, de co- sec. dis. 4. § fi. magna pœna punitur. Nam pœna iteratis baptismum secundum l. est vltimum supplicium. C. ne sanctū baptisma rei. l. 2. Sed ei qui sanctum baptisma geminat, pœna depositionis imponitur, tanquam indigno sacerdotio. C. eo. titu. l. j. Illi autem qui sponte, vel conditionaliter coacti, promoueri non possunt. Et idem intellige si ignoranter, & postea eum scierunt, tatum habuerunt. Item si ab hæreticis scienter. 50. dis. confirmandum. 1. quæst. 1. c. ventum in fin. & qu. 7. c. Qui in qualibet, & c. conuenientibus. in habitu tamen clericali debent isti viuere, & sic retinebunt priuilegium clericale 81. di. c. dictum. de conse. dist. 5. ca. dictum est. Qui autem ignoranter, sunt baptizati, sicut frequenter fit de infantibus, vel coacti absolutè, possunt promoueri, secundum quosdam de iure, secundum alios, quod tutius est, de dispensatione episcopi. 1. quæstio. quatta. c. placuit. de vtrisque habetur de consec. di. 4. ca. quis bis. vbi dicitur, quod si ignoranter fit aliquis baptizatus, non indiget pœnitentia, sed tamen est irregularis, & promoueri non potest. sed illud dictū fuit olim in odium rebaptizantium, & de rigore magno, vel loquitur de ignorant a iuris quæ non excusat in talibus. & quod dictum est de rebaptizato, idem & de reconfirmato. argu. 68. distinct. ca. 1. de conse. dist. v. c. d ctum.

Virginis salutatio quomodo naturam humanam prius per Adæ peccatum maledictam rebene dixerit, vnico comprobatur Pontificis exemplo.

CAP. LXVIII.

SAlutatio Beatę Virginis continet benedictionem, cum dicitur, Benedicta tu in mulieribus. Quia per eam humana natura, quæ prius maledicta & excommunicata fuerat rebenedicta, & absoluta, sicut reconciliata fuit. Nam hæc ei salutatio à Deo missa est. Dicunt enim iura, quòd si Papa ex certa scientia aliquem excommunicatum salutauerit, vel eidem aliàs participauerit, quod ille absoluitur ab excommunicatione, quia eo ipso p̄sumitur q̄ velit ipsum absoluere arg. extra de priui. c. cum olim essemus. extra de sent excommu. c. si aliquando 63. dis. cap. cum Adrianus. de cōse. di. 2. c pacē Nec obstat, q̄ formam absolutionis non seruat, quare videtur contradicere, extra de sen. excommu. c. cum desideres, & cap. à nobis. quia dici potest, quòd princeps sola voluntate manumittit. ff. de manumiss. apud eum. Multo ergo magis absoluit salutatio Dei.

Quo pacto pecunia, vel alterius rei restitutio sit à nobis agenda, breuiter erudimur.

CAP. LXIX.

SAtisfactio debetur ei, qui læsus est vel alteri qui sit loco eius. Vnde vsura restituenda est ei à quo extorta est, vel hæredi suo: & si talis non inueniatur, est pauperibus eroganda, vt extra, de vsu. ca. cum tu: & ar. extra. de homi. ca. Sicut. & 14. quæstio. v. c. 1. Quod si debitor, vel hęres eius absens est, dicunt quidam, quod vsurarius adhuc debet ei mittere, sed sumptibus debitoris absentis. arg. ff. de oper. liber torum. l. operæ. quod verum est, quando is à quo extortę sunt vsuræ, vel hæres eius alibi se transtulerunt. Sed si vsurarius, qui est malęfidei alibi se transferat, quàm vbi vsuras exercuit, tunc proprijs sumptibus tenetur mittere. Sicut aperte probantur hæc. ff. de ter vendic. l. si res, & l. si vero, & sequen. & de leg 1. l. cum res. §. 1. & de edendo. l. prætor. ait. §. vlti. & l. sequen. Item hoc, quod dictū est quòd vsurarius debet mittere absenti, verum est si vsurarius nouit vbi debitor habitat: aliàs non tenetur vagari. argum. ff. de ope. libertorum, l. quòd nisi hat. § j. Item si summa expensarum itineris excedit summam vsuræ, pauperibus erogetur, secunda quæstione septima. ca. anteriorum. extra de iudæis. c. cum sit. Sed cum de eius proximo aduentu speretur, tunc pecunia deponetur, & consignabitur. C. de vsuris, l. acceptum.

Regula apponitur generalis, qua plurima quidem sacræ scripturæ loca intelligere dubiaque nonnulla soluere, facillime admonemur.

CAP. LXX.

SCripturæ sacræ verba in quibus sunt generales permissiones. vel concessiones alicuius gratię, vel potestatis, semper intelligēda sunt supposita quadam conditione, & si illa non exprimatur. Sic igitur. Mat. 21. quęcūque orantes petieritis, credite quia accipietis & fiet vobis. sub intelligendum est si dignè petieritis, vnde Ia. 4. Petitis, & nō accipitis, eo q̄ malè petatis, & illud. Mat. 23. Quodcunque solueris super terram, & in cælis. intelligitur si solueris claue non errante. Vnde dicit Orige. quòd multos sacerdotes excludunt, quos tamen Deus retinet, & econuerso etiam est de alijs consimilibus. Cuius exemplum est. Quia in rescriptis quędam conditiones intelliguntur, & sine expressione aliqua sunt obseruanda, vt illa: si preces veritate nitantur, extra de rescriptis. ex parte. Si quis idoneus, vel si qua idonea fuerit, extra de ele c. causam. ff. de muner. & hon. l. vi gradatim. in fine primi rescripti. Idem natalibus restituitur, subintelligitur conditio hæc: Si is qui restituitur ex ingenua natus sit. nam si ex ancilla, per talem restitutionē nil agitur, vt ff de nata. rest. l. j. Item in concessione viæ, tacitè intelligitur hæc conditio, vt his qui conceditur ciuiliter viatur, vt ff. de seruit. l. sicut. Item in generali mandato patris quærendi sponsum filię suę hic subintelligitur, vt persona sponsi patri ostendatur nec prius nuptiæ fiant. vt ff. de ritu. nupt. l. generali. Itē scriptu æ sacræ verba quæ videntur inuicem contraria, concordantur per aliam scripturam, vel per distinctionem temporum vel alio modo. Sicut id, quod dixit Christus de Io. Baptista,

Ipse

Ipse est Helias. & id quod dicit Io. Non sum Helias, concordat Gregorius per illud Lucæ quod dixit angelus Zachariæ de ipso Ioann. Ipse præcedet ante ipsum in spiritu, & virtute Heliæ, ex quo colligitur, quòd Ioan. non fuit Helias quo ad personam, sed quo ad similitudinem, primò officij, quia præcedet ante ipsum in primo aduentu, sicut Helias. Secundo quo ad similitudinem zeli, & ideo subiunxit in spiritu, scilicet zeli. tertio modo viuendi, vnde addit, & virtute, scilicet temperantiæ, vel pœnitentiæ. Sic etiam in legibus iura iuribus ad concordiam reducuntur, vt C. de inofficioso testamento l. vna. Similiter consuetudo puri priuilegij contraria reducitur ad concordiam per interpretationem. extra de consuetud. c. cum dilectus.

Item scriptura sacra non semper sequitur ordinẽ temporis, quia quandocunque, quod est posterius tempore, ponitur prius secundum ordinem scripturæ. Sicut Mat. 1. in Genealogia Christi Dauid præmittitur Abrahæ, cum tamen fuerit posterior tempore, & Matth. 4 primo ponitur Christus fuisse assumptus à diabolo in sanctam ciuitatem, & postea in montem excelsum, cum tamen istud fuerit post illud, nam vltima tẽtatio fuit in templo, vt patet Luc. 4. Sicut etiã fit in legibus, vt lex codicis quæ confirmat codicem factum, & consummatum, post codicem edita est, & tamẽ in principio codicis posita est, vt C. de Iustinia. cod. confir. lege prima. Sic, & lex quæ est in C. de sacram. ca. l. vna. facit mentionem de lege posterius edita. C. de suis de leg. hær. l. Si defunctus, nec enim ordo scripturæ inspiciendus est, vt ff. de solutio. l. nec eorum.

Legum ciuilium exemplo simplicitatem interdum alicuius culpam excusare animaduertimus.

CAP. LXVI.

Simplicitas, aliquando excusat errorem, sed non totaliter. vnde secũdum iura aliquando suggestio falsitatis, & suppressio veritatis ex simplicitate veniens, non elidit rescriptum, impedit tamẽ formã, & tunc datus iudex pro tenore veritatis, & non pro deprecantis affectione cognoscere debet, vt extra de rescriptis. c. super literis. 25. q. 2. c. præscriptione. C. si contra ius, vel vti. publ. l. præscriptiones.

Clerici ne, an laici Dei gratiam cœlestéque regnum adipiscantur exquiritur, ac vt eo ciuilis legis exemplo definitur.

CAP. LXXII.

Status laicorum altiori munere gratiæ indiget ad assequẽdam dignitatem regni cœlestis quàm status clericorum, ex eo, quod est magis implicitus, & minus idoneus. Cuius exemplum est, quia ad assequendam dignitatem ecclesiasticam altioris dispensationis gratia indiget laicus, quàm clericus postulatus. Vnde laicus vndecũque sit, siue de eadem diœcesi, siue aliunde postulandus est à Papa, cum sit inelegibilis simpliciter, vt 61. dist. per totum. & extra de electio. c. cum ad nostram. & ca. officij. Sed clericus, qui postulatus est de aliena diœcesi, cum non sit Ineligibilis simpliciter, quia non est ineligibilis in diœcesi propria postulatus, à suo prælato peti debet vt Sum. de Exempl.

cum concedat, vt 71. dist. c. fraternitatem. 85. dist. c. Florentinum archidiaconum. 63. dist. cap. literas. 85. distinctio. c. dilectionis. 84. distin. capitulo primo, & secundo.

Intentioni semper fore resistendum in principio exemplo, & auctoritate instruimur, vt diabolum superare queamus.

CAP. LXXIII.

Tentationi non resistens statim à principio, damnum incurrit: quod qui statim resistit, euadit. Cuius exemplum est, quia secundum iura, qui vim inferenti incontinenti defendendo resistit, reatum non incurrit, quem tamen post interuallum se vindicans, non effugit. Nam si aliquis incontinenti legitimè restiterit, culpas omnium delictorum tempore violentię, commissorum, siue ex parte aggredientis, siue aggressi aliquis occidatur in aggredientem cõstat redundare debere, vt C. de vi publi. l. quoniam multa facinora. & ff. si quadru. pauper. fe. dic. l. 1. §. cum arietes. At ille qui est repulsus cum aliquid fecerit ad vindictam, vel cum ex interuallo possessionem suam recuperauerit, prædonem de ea expellendo, ciuiliter & criminaliter punitur, vt C. eodem. l. si quis. & Inst. de publ. iudicijs. §. inter. iul. Similiter quoque criminis reatum euadit, qui legitimè certando incõtinenti à principio tentationi resistit: sed qui per negligentiam resistendi se primo expoliari permittit antequam per pœnitentiam recuperare possit, criminis reatum incurrit: Vnde Isidorus dicit: Calca serpentis caput, calca prauæ cogitationis initium. Anima enim præcedit carnem in crimine: repelle ergo cogitationes ab anima, & caro non peccabit. Ps. 136. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Paruula enim sunt ipsa tentationum initia, quę ad Petram mox cum orta fuerint, allidenda sunt antequam crescant.

Bonum quomodo agendum à nobis sit, quoue pacto quis transgressor iure dicatur exprimitur.

CAP. LXXIIII.

Transgressor est etiam, qui bonum facit, si illud non bene, vel bono animo facit: sicut mandati transgressor est non solùm qui cõtra illud facit, sed etiã qui illud indebito modo implet. Vnde periurus dicitur non solùm qui iuramentũ nõ seruat, sed etiam qui malè iurat. Vnde si quis, vt seruaret sabbatum spirituali opere vacaret malè sabbatum celebraret & mandati transgressor esset. Et similiter qui mãdatum cum alicuius iniuria impleret, puta si propter dilectionem alicuius, hostem eius feriret, vel occideret. Vnde secundum iura finis mandati exceditur cũ aliud vel aliter exequitur quàm manderur, vel cum exequendo mandatum præter commissum iniuria infertur. Et ideo tunc potest ab iniuria appellari. vt C. de appel. l. si quis prouocatione.

Mundi tribulationes quæ iure optimo legatis comparantur, nuncij Dei vocitantur, qualisque sit eorum finis lepidè ostenditur.

F CAP.

CAP. LXXV.

Tribulationes, vel infirmitates, quæ peccatoribus in hac vita eueniunt, sunt quasi quidā nuncij, vel legati Dei, missi ad commonendum eos, & prouocandū ad reconciliationem pœnitentiæ. Vnde patienter & reuerenter suscipi debent quantumcunque videantur hostiles: nam & nuncij, & legati quos apud nos etiam hostes mittunt, recipiuntur Et secundum iura, quia sanctates est horum causa legatorum, si quis eos pulsauerit, hostibus quorum legati erant tradendus est ff. de legationibus. l. vltima. Similiter qui hos nuncios diuinæ iustitiæ repulerit, incidet in manus eius Sic Rex filiorum Amon incidit in man' Dauid, qui eius nūcios dehonestauerat. 2 Reg. 4. Item pro Christo tribulationes & persecutiones sustinentes, sicut fuerunt socij eius, passionum, sic etiam erunt cum eo socij consolationum: exemplo scilicet mercatorum, quorum socij, sicut participant de periculo, siue damno, ita possunt licitè participare de lucro: vnde etiam si contrahatur societas, quòd vnus ponat pecuniam, & alius operam, licitum est, dum tamen lucrum, & damnum communiter sentiant. sed si periculum pertinet ad recipiētem in solidum, & non ad tradentem, illicita est talis societas, & etiam leonina. Et talibus assimilātur, qui volunt participare Christi consolationes, sed nolunt sentire eius passiones.

Triplex mutui. locatiq; differentia apponitur vsurariamque prauitatem excommunicationi assimilari declaratur.

CAP. LXXVI.

Vsurarius assimilatur ei, qui vult habere lucrum, & non stare periculo, vel ei qui venderet rem suam pro sua, vel ei qui venderet illud, quod non esset. Cuius contrarium est in locatore. Est enim inter mutuum, & locatum hæc triplex differentia.

Primo, quia periculum rei locatę ad locatorem pertinet, sed rei mutuatæ ad debitorem, vt ff. de rei vend. l nauis. Ideoq; incendium non liberat debitorem, vt C. si certum petatur. l. incendium. Sed hac ratione tantum considerata, fœnus nauticum licitum esse, quod tamen falsum est, vt extra de vsuris. c. nauiganti. vnde est alia differentia qua sumitur alia ratio quare locatio licita est non autem vsura: quia rei locatæ dominium retinemus, adeo, ꝙ conductor de proprietate quæstionem referre non potest. C. de pignor. actione. l. nec creditores. Et ideo pro vsu rei propriæ, quem concedimus, pecuniam recipimus: quod licitum est, quia nec aliquis cogitur de proprio beneficium facere. 10. quæstione secunda. c pręcariæ. Sed rei mutatæ dominium transferimus. Ideo pro vsus rei propriæ debitoris probè pecuniam exigimus ab eodem. & facit ad hoc illud, quod habetur extra de rei ven. c. si nauis.

Tertia differentia est, & ratio, quia vsus rei locatæ aliquis est sine consumptione, vsus autē rei mutuatę nullus est sine consumptione, & ita vendit id quod res non habet.

Item vsuraria priuatas similis est excommunicationi, quę non solum ligat eos in quos fertur, sed etiā participantes cum eis in casibus non concessis, inquantum incurrunt saltem minorem excommunicationem. Similiter non solum vsuras exercentes peccant, ad restitutionem obligantur, sed etiam eo adiutores inficiuntur, sicut patet in notarijs conficiētibus instrumenta vsuraria, qui ex hoc efficiuntur periuri, & infames, & conficiendi instrumēta officio priuati. Periuri quidem quia quando creantur iurant, quòd hoc non facient, ergo de cætero nec testificari poterunt, nec publica conficere instrumenta. periurus enim testificari non potest, quantumcunque pœnitentiam egerit. c. j. extra de testibus, ex parte, & cap. si. ex hoc etiam sunt infames, quibus sunt actus legitimi interdicti. extra, de testib. c. sed ex quadam.

Quemadmodum prælatus dum est vni ecclesiæ alligatus, ad aliam ineligibilis redditur: sic etiam vnam habens vxorem, ea viuēte alteri minime matrimonialiter potest copulari.

CAP. LXXVII.

Vxorem vnam habens illa viuente non potest alij matrimonialiter copulari, & si de facto contraheret, non esset matrimoniū. Cuius exemplum est in matrimonio spirituali, scilicet prælati, & ecclesiæ suæ alligatus ineligibilis est in alia, quia ligatas habet alas quibus satagit volitare, vt extra de electis. cap. vlti. Et si super electis de facto processedatur, non valet electio. vt patet ibidem. In hoc tamen differt à matrimonio carnali, quia in spirituali vel ecclesiæ alligatus potest ab ea separati, & alteram suscipere, saltem dispensatiuè ex causa necessitatis, vel vtilitatis. vt extra de electis. c. in causis, in fi. & septima quæstione prima. ca. omnis qui. Et ideo in tali necessaria est postulatio, extra de postulatione. c. bonæ memoriæ, in secundo. Hæc autem dispensatio in matrimonio carnali locum non habet.

Quanto diuturnius vitium in anima extitit tanto periculosius esse per consuetudines exemplum vnusquisque conspexerit.

CAP. LXXVIII.

Vitium nunquam debet approbari. Cuius exemplum est in iure, quia consuetudines malæ adinuentæ nullo tempore confirmātur, vt in Auth. vt nulli iudi. § primo. Item vitium quanto diuturnius tanto periculosius, sicut consuetudo mala secundum iura quanto diuturnior, tanto perniciosior, & periculosior. extra de Simonia. c. non satis. extra de consuetu. cap. vltim. 25. quæstione prima, cap. schisma. & capitulo fiat.

Explicit Liber Octauus.

PRO-

PROLOGVS LIBRI NONI, IN QVO DE ARtificialibus rebus, quas humana ratio in exteriori naturali materia per artis habitum directa producit: interdúmque de artium operibus, nonnunquam de artificibus, aliquando etiam de artium instrumentis exemplariter fore pertractandum proponitur.

IN manu artificum opera laudabuntur, inquit Ecclesiasticus. Humanũ genus post lapsum peccati à sua decidẽs integritate naturæ, caligat ignorantię tenebris, concupiscentiæ caloribus æstuat, crebráque infirmitate dissoluitur. Sed depellit ignorantiæ tenebras vtcunque sapientiæ studium, cohibet concupiscentiæ impetus & cuiuslibet passionis insultus moralis virtutis dominium: labentique infirmitati succurrit multiformis artis ingeniũ. Si enim, vt testatus Galenus, immortale, & impassibile esset corpus, & semper maneret ei optima compositio, non indigeret arte constituente ipsum. Quia igitur corpus humanum multipliciter alteratur, & patitur, ac insuper ex passibilitate multiplici diuersis necessitatibus subditur, ex industria, vel ratione humana quædam artes inuentæ sunt, ipsius humani corporis necessitatibus obsequentes, quæ ad differentiam liberalium artiũ seruiles nominantur. Quia enim in speculabilibus rebus per modum cuiusdam operis aliquid inuenitur, puta orationis congruæ, seu syllogismi constructio, ac etiam numerandi, vel mensurandi opus, quicunque ad huiusmodi operationis speculatiui habitus ordinantur, per quandam similitudinem artes appellantur. Sed tamen liberales ad illarum differentiam artium, quæ ordinantur ad extrinseca opera exercitata per corpus: Quæ scilicet dicuntur seruiles, inquantum corpus seruiliter animæ subiugatur, sed illę econtra dicuntur liberales, quia magis ad animam pertinent, secundũ quam libertas in homine reperitur. Et hinc est, quòd duæ scholæ habebantur antiquitus Romæ, scilicet liberalium artium vna, quæ in triuium, & quadriuium distinguuntur communiter. Sunt enim vniuersaliter septem, quarum scilicet primæ tres triuium, reliquæ vero quatuor quadriuium appellantur. Grammaticam enim, & logicam, & insuper rhetoricam, triuium comprehendit. Quarum prima grammatica sermocinalis à literis nominatur. Nam gramma Grę cè litera Latinè, theca verò reconditio dicitur. Est enim ipsa scientia non tantum rectè loquendi, sed etiam rectè scribendi, & origo, & fundamentum omnium liberalium artium.

Secunda vero dicta est logica, idest rationalis, videlicet à logos, quod est ratio. Nam logos (vt testatur Hieron.) apud Græcos multa signat, verbum est enim, & ratio, & supputatio, & causa vniuscuiusque rei, per quam sunt singula quæ subsistunt. Est ergo logica rationalis scientia, scilicet ad ratiocinandum inuenta.

Tertia vocatur rhetorica, id est apiè loquendi scientia, dicta Græcè rhetorica, id est copia locutionis. Resis enim Græcè locutio. Rhetor autem orator vocatus. Et fuit disciplina rhetoricæ à Græcis primo inuenta, videlicet à Gorgia, Aristotele, & Hermagora: & à Latinis postea Tullio, & Boetio ac Victorino, & aliis plurimum dilatata. Quadriuium verò quatuor has artes comprehendit, scilicet Arithmeticam quæ est numerandi scientia, & dicitur ab ares, quod est virtus, & rithmos, quod est numerus, id est numerorum virtus. Item Geometria quæ est mensurandi scientia. Musica quoque quæ est sonorum consonantiarum peritia. Et dicitur à moys, quod est aqua, ex eo, quod musicus sonus præcipuè fit ex aquæ humore. Astronomiam etiam quadriuium includit, quæ astrorum, & cœlestium corporum motus certis temporibus, & reditus inuestigat. Hæ septem liberales artes secundum poeticas fabulas septem ancillæ sunt, quas à philologia Mercurius accepit in dotem.

Secunda verò schola, quæ Romæ habebatur erat de mechanicis artibus, quas supra seruiles vocauimus. Quæ ideo vocantur mechanicæ, id est adulterinæ, quia sicut mœchus est adulter, qui ad alterius vxorem accedit, sic & artifex mechanicus dicitur, qui ad alterius similitudinem agit, scilicet ad exemplar naturæ. Nam qui vestium vsum inuenit, naturæ similitudinem sumpsit, quæ ea quæ extrinsecus possunt lædi, quibusdam tegumentis muniuit, videlicet corticibus arbores, velleribus oues, ac plumis, & pennis varijs quasque vestiuit aues. Similiter, & in operibus aliis inquantum potest ars naturam imitatur, prout Aristot. 2. Physic. dicit. Vel ideo fortè vocantur mechanicæ dictæ artes, quia internum rationis consilium, seu mentalem conceptum ad exteriorem materiam applicant corporalem, sicut homo mœchari dicitur qui extraneæ carni, id est alienæ vxori applicat corpus suum. Est enim operatio artis circa exteriorem materiam. Quia igitur harum artium vsus est hominibus multipliciter vtilis, & in eis rationis industria plurimum delectatur, non immerito in verbis propositis earundem artium opera laudabilia memorantur. In manu, inquit, artificum opera laudabuntur vbi sine artis instrumentũ attendere vel. s. in manibus, siue ipsius principia notare in artificibus, siue ipsius cõmoda mirari in operibus omni quaque virtutes, & laudes artium apparebunt. Nam laus artificibus, laus eorum manibus, necnon & eorum operibus frequẽter exhibetur: sed idcirco in laudem operum manus primò commemoratur artificum, quia non ex interiori cõsilio, sed ex exteriori artificio, quod manu fecit, artifex cõmendatur. Non. n. laudatur artifex, quia penes se bene prouiderit, vel ex eo, q̃ intus in animo

prudenter dispofuerit, quæ agere oportet, nisi postmodum manu exterius vtile opus agat. primũ.n.ex prudentia prouenit. secundũ vero ex arte. Est.n.prudentia secundũ Arist.9.meta. recta ratio agibilium. Ars verò esse dicitur recta ratio factibilium, quãuis vtrunque ars circa factibiliũ dirigat, s. & rationẽ, & manũ. Differunt tamen agere, & facere, quia (vt dicitur) Factio dicitur actus trãsiens in exteriorem materiam, sicut ædificare secare, & huiusmodi. Agere autẽ est actus permanens in ipso agente, sicut intelligere, velle, & huiusmodi. Quia igitur ipsa factio artis in exteriorẽ materiam trãsiens, non est perfectio facientis, sed facti, sicut motus est actus mobilis: patet ꝙ bonũ artis, & laus consideratur nõ in ipso artifice, sed magis in artificio, quod manu operatur. Et licet sint multa, & varia artiũ, vel artificiũ Instrumenta separata, ex eo, ꝙ ars quælibet vtitur propriis instrumentis, Instrumentũ tamen coniunctũ artificũ generaliter omniũ dicitur esse manus propter qđ forsitan Arist.3.de ani.dicit, ꝙ ipsa manus est organũ organorum, quia omniũ artium instrumenta, vel organa, aut manu mouentur, aut fiunt. Nã martellus manu fit fabri, & ab eadem etiã dum percutit agitatur. Mola.n.fit manu artificis, sed molendo ab aqua ducitur, vel à vento, vel iumento. Fiunt.n. molendina ad aquam ad ventum, & ad iumenta. Expositores tamen Philosophi prædictũ verbum cõiter referunt ad organa natura. Vnde manum esse intelligunt organum organorum, ex eo ꝙ manus datæ sunt homini loco omniũ organorum, quæ siue ad defensionẽ, siue ad purgationẽ, siue ad coopertimentum cunctis aliis animalibus data sunt à natura. Nihilominus tamen manus, (vt dictũ est) artificũ quasi omniũ est instrumentũ primum, à quo constructio operis, & laus inchoatur. Sap. 10. Manum tuã laudauerunt pariter. Cæterum opifices artiũ.i.artifices omnes, aut humanę vitæ multiplici necessitate deseruiunt, aut ad cõmoditatem conferunt, aut iocũdis solatiis præsentis vitæ tædia subleuant onerosa. Humanis námque necessitatibus artifices illi seruiũt, s.qui eas artes exercent, quibus victus, vel vestitus conquiritur, & quibus insuper opertimenta tectorum.i.domus, & habitacula congrua construuntur. De his.n.1.Tim.6.ait tanquam de necessariis rebus. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Non enim tantum vestibus tegimus, sed domibus, & tectis quibus, s.à ventis, & pluuiis, & æstibus defensamur: propter quod dicitur, Ecc.29.& panis, & vestimentum, & domus protegens, &c. Sed vlterius.33.cap.eiusdem libri additur istis ferrum, cum dicitur: Initium necessariæ rei vitæ hominum aqua, ignis, ferrum, &c. Constat enim quod panis, mel, & insuper sal, & oleum in cibum assumuntur, quibus quidẽ est necessarius ignis coquens. Aqua verò, & liquor vuæ, quod viuũ communiter dicitur, pertinet ad potum, ad tegendum autem hominẽ, qui nudus, & passibilis nascitur, additur vestimentum. Sed quia artes, quã ad ista deseruiunt, operari sine ferro non possunt, vt de agricolis, & vineatorib. patet, & insuper de factoribus vestiũ, & domorũ, ad istæ cõgruè additur etiã ipsum ferrum.

Sũt igitur operarij quidam, qui humanæ vitæ deseruiunt ad cibum, & ad potum, quorũ primi computantur agricolæ, qui assiduis laboribus suis de arboribus, & agris, & vineis, & etiam de hortis fructus, fruges, & vinum, & olera hominibus recolligunt ad cibum, & ad potum. Horum artem, quæ agricultura vocatur, apud Græcos Hesiodus docuit, & Virgilius apud Latinos, cuius laudibus referta est Catonis maioris distinctio tertia. Sed huius quatuor species communiter distinguuntur, s.arualis, quę docet loca culturæ deputate. Consita, quæ de arboribus docet: pascua, quæ de pratis pertractat, & florida, quæ de rosariis, & violariis, & aliis consimilibus instruit.

Confert quoque ad victum hominum etiam pastorum custodia, quorum custodire est oues, & capras, & pecora, & boues, aliáque iumenta domestica, quadrupedia, vel pennata, vt sunt gallinæ, & anseres, & huiusccemodi, quorum carnes, vel lacticinia conueniens præbere probantur hominibus nutrimentum.

Piscatores quoque, & aucupes, & venatores insuper syluestrium bestiarum ad victum corporis conquirendum laborant, multis modis, & variis instrumentis. Nam retibus, pedicis, laqueis, arcubus, vel iaculis communiter venatio agitur: aucupium vero laqueis, pedicis viscóq; ac retibus, vt plurimum exercetur: sed hamo, retibus, sagenis, & iaculis vtuntur piscatores.

Sunt etiam molendinarij, & furnarij, pistores, & macellarij, & pincernæ, caupones, & coci, aliique operarij similes variis, & assiduis studiis, quæ ad cibũ, vel potum pertinent præparantes.

Vecturales quoque ac nautæ, qui ea, quæ necessaria sunt ad victum, vel vsum hominum iumentis, curribus, vel nauibus, de loco ad locum transportant, humanæ vitæ necessitatibus variis non modicum obsequuntur. Hi enim penuriam profugãt, bella sedant, pacem firmant, & pro communi vtilitate omnium remotissimas gentes confederant.

Pigmentarij quoque artifices, siue apothecarij, qui in pulueres cõtundunt aromata, & sirupos, electuaria, variásque confectiones, & validas medicorum præcepto componunt. Et insuper ipsi medici, qui argumentis, & remediis variis humani corporis corruptioni resistunt. Et rursus chirurgi, qui apostemata, vel vlcera curant, & qui vulnera quæque consolidant ab extra violenter illata: omnes inquam humanæ salutis necessarij sunt ministri: propter quod dicit Ecclesiastic. Honora medicum, propter necessitatem: etenim illum creauit Altissimus.

Quia verò non solum victus, sed etiam vestimentum, vt dictum est, inter humanę vitæ necessaria cõputatur, quamquam etiam deseruiant homin. ad honestatem & dignitatem vestium ornamenta. Iccirco ex industria hominum ad vestes conficiendas, & ad earum varias materias præparãdas plures inuentæ sunt artes de lano, lino, canape, sericóque, ac bombice vel aliis similibus opera facientes, texendo, consuendo, vel etiam retorquendo variis instrumentis, vt acu, vel fuso, subula, vel girgillo, pectine, vel calamistro, vel instrumentis aliis operantes, in vsu vestium, & tegminum aliorum filorum vel cordarum, & cortinarum, vel galeorum, & aliorum quorumcunque

cunque similium, quæ ad lanificium, linificium, sericificium, pellificium, & aliorum consimilium vsum pertinere noscuntur. Cum quibus etiam artificibus vestium hi quoque qui pelles præparant siue ad vestium pilosas, quos scilicet pellicearios dicimus, siue depilatas ad calceos, quos coriarios dicimus, & etiam ipsi calcifices merito computantur, tanquàm necessarius tegumentis corpori seruientes.

Porro, qui villas, ciuitates, & castra cum mœnibus atque turribus, & alia munitionibus suis, & domus siue quæque palatia, cum portis, fenestris, solatiis, & diuersis mansionibus earundem construunt, cæteráque habitacula hominum in quibus vita mortalis socialis, vel salutaria dicitur, & conseruatur. etiam hi inter necessarios artifices computantur, vt sunt videlicet latomi, id est lapidum diuisores, camerarij, atque murarij, tegularij, quoque, & laterarij, carpentarij, seu tignarij, sculpentes, pingentes, pollentes, & dolantes quocunque operent instrumento dolabro, seu ascia, terebro, vel secu ri, serra, amussi vel linea, vel quocunque operentur alio instrumento. Et quia ferrum, (vt supra dictum est) etiam inter necessaria vitæ sacra scriptura commemorat, cum quo fortè & æs intelligitur, etiam ferrarij, vel ærarij, id est fabri possunt forte inter artifices necessarios computari, quorum quidam malleatores sunt, quidam fusores. Malleatores nanque dicuntur, qui feriendo massam, & dilatando ad artis formam deducunt. Et horum quidam ferrarij, quidam argentarij, & aliqui aurearij nuncupantur. Quorum quilibet artificia fabricant diuersis operibus hominum, & vsibus oportuna. Facit enim faber ferrarius vomeres aratoribus, falces messoribus, ascos sutoribus, gladios & enses militibus, & ferè artificibus omnibus fabri seruire noscuntur. Consimiliter etiam fabri argentariis atque ærariis monetas varias formant: vasa diuersa ex auro, & argento, ære, metallo, & stanno fabricant, vt sunt metallicæ ollæ, siue caldaria ærea, aut conchæ, scyphi, vrceoli, & bacilia, cæteráque consimilia. Hi etiam fabricant annulos, formant calices, sculpunt sigilla, includunt lapides, & plura opera ab eis alia fiunt. Quibus & nõ ratione materiæ, ratione tamen formæ, vel operum figuli similantur, qui vasa consimilia diuersis necessaria vsibus de lutea materia formãt, videlicet ollas, carabos, conchas, & vrceos. Et etiam quædam aquaria, & olearia vasa. Fusores autem fabri vocantur, qui quæque metallica opera fundendo operantur, vt sunt campanarij, statuarij, & alia fusibilia de quacunque minerali materia facientes. Vnde eis assimilantur vitrarij, qui conflant ex materia vitrea ciatos, & ampulas, aliáque vitrea vasa. quibus, & qui soccula, & ocularia de vitro conficiunt annumerari possunt.

Secundo sunt quidam artifices quorum artes hominibus conferunt ad quandam commoditatem, quædam quidem ad commodum pacis, prout est ars militiæ, quæ ad munitionem reipublicæ contra rebelles, & hostes communem pacem patriæ perturbantes, noscitur instituta. Cui ars subseruit equestris, & per consequens frenefactiua, & quæcunque alia fabricans siue parans equestria instrumenta. Armorum quoque fabricatio atque vsus, vt clypei, galeæ, ensis loricæ, atque lanceæ, & aliorum multorũ, quæ ad equites, & milites pertinẽt. Fũdibularia quoque, & sagittaria, & quæque ars alia facit ad bellicũ apparatũ, ad militaris artis officiũ similit̃ ordinãtur.

Porrò scriptorum opera super omnia conferre videtur humanæ commoditati, vtpote, quæ non tantũ corporali, sed etiam spirituali humanæ vtilitati deseruit. Hæc. n. quæ sæpe in literis absentiũ vota denunciat. Hæc insuper in chirographis humana pacta confirmat, & habet In sapientium libris vtilissima erudimenta. Hæc est quoque quæ memoriam reparat, informat intellectum, & affectum inflammat, dirigit opera, patefacta arcana, & futura atque præterita quasi præsentia facit. Chartularij autem, qui pelles ad pergamena purgant, subtiliant, & desiccant, & rasores chartarum & confectores incausti, omnes ipsi opera sua scriptoribus subministrant. Illuminatores autem, & ligatores librorum cum scriptoribus computantur. Barbarij quoque fullones, campsores, & mensurarum, vel ponderum æquatores, qui lance, vel stathera vtuntur ad talentum, marcã, vel libram vnciam statherẽ, quadrantem, aut sextulã, drachmam, obolũ, calculũ, aut assem, aliquid ponderantes Et quæque ad mensurã cannæ, vel brachij, cubiti, palmi, pedis ac digiti, perticæ, vel iugeri, miliarij, leucæ, vel stadij, pannos, vel spacia, aut res quasque continuas metientes. Et qui etiam discontinua, vel liquores ad mensuram, gomor, chori, vel modij, congij, sextarij, mnæ, amphoræ, vel metretæ mensurant: hi omnes eisque, consimiles humanis vtilitatibus, & cõmodis subministrant. Sunt insuper multæ aliæ artes, ad hominũ cõmoditates inuẽtæ, quę non possunt prę multitudine breuiter numerari.

Tertiò sunt quidam artifices, quorum conatus, & studia sunt ad ludum, & solatium hominum: quæ si honestè, & cum moderatione fierent, debitis personarum, temporum, & locorum circunstantiis obseruatis, mortalis vitæ tædia subleuant, animos recreant, sensus delectant, infirmos roborant, mœstósque consolantur, & plura alia vitæ mortalium conferunt iuuamenta. Antiqui ergo in diuersis locis diuersis vtebantur solatiis, siue ludis. Nam in theatris tragœdiæ recitabantur, vel comœdiæ in carminibus à personis cum laruis, & cæteris mecharis, in gabillis ducebant choreas, in gymnasiis luctabantur, in amphiteatris cursitabant, In arenis pugiles exercebantur, in conuiuiis rithmis, & musicis instrumentis vtebantur, in templis autem Deorum laudes canebant. Et horum omniũ disciplina siue ars theatrica dicebatur, quia theatrum erat locus celebrior, & magis frequentatus. Sed hodie quasi tota archistrionica siue musica quæ ad hominum solatia studet, aut gestu fit, aut cantu, aut certè instrumentorũ sono, qui flatu fit, vel pulsu. Nam gestibus fiunt repræsentationes, cantibus modulationes. Instrumentis autem, fiunt soni, & consonantiæ musicales. Et aliquando quidem flatu, vt tibiis, & tubis, & organis. Aliquando vero pulsu, vt cymbalis, tympanis, citharis, atque liris, & cæteris consimilibus musicis instrumentis.

De artificum autem operibus est vltimo attendendum, ꝙ triplex in eis distinctio communiter assignatur, vt colligitur ex verbis Arist. 1. Ethi. ex artium fine, ordine, & dignitate. Nam fines quorundam artium sunt ipsæ operationes, aliquarum verò fines sunt ipsa operata. Cum enim omnis ars operetur circa exteriorem materiam, quandoque artifex assumit materiam solummodo quo ad vsum, sicut citharam ad citharizandum, & nauem ad nauigandũ: quandoque verò assumit materiam, vt transmutet ad aliquam formam, sicut lignum ad formam lecti, & ferrum ad formam cultelli, vnde opera in manu artificum multipliciter collaudantur. Nam in primis horum artificum laudatur operatio ipsa, vnde in manu cytharistæ laudatur, ꝙ bene cytharam pulsat. In secundo verò laudatur præcipuè res operata, puta cultellus, vel arca, quæ bene facta sit. Nam in quibus operata sunt fines præter operationem, nobiliora sunt operata ipsis operationibus, sicut finis nobilior est, quàm ea, quæ sunt ad finem.

Secunda verò distinctio attenditur ex ordine operum: quia quorundã aliorum artificum opera ordinantur, & deputantur ad opera quorundam aliorũ, quod ex ordine ipsarum artium faciliter apparet. Patet .n. ꝙ quædam artes sub aliis ordinantur, sicut ars frenefactiua sub arte equitandi, quæ dicitur equestris sub arte militari. opera ergo militiæ laudabiliora sunt operibus equestris, & equestris opera magis laudantur, quàm frænefactiuæ, & simile est de aliis artibus subinuicem ordinatis.

Tertia distinctio sumitur ex artium dignitate, & quædam artes architectonicæ sunt respectu aliarũ, Quæ quidem in duobus excellunt, primò in dominio, qui architectonicæ est præcipere arti, quæ est sub ea, vt equestris frænefactiua præcipit qualiter, & quid operetur. Secundo excellunt in vsu, quia. s. architectonica ars ad finem suum vtitur arte, quæ est sub ipsa, sicut militaris vtitur equestri, vel fundibularia sagittaria ad finem suum, i. ad pugnandum propter victoriam. Nam dicebãtur antiquitus milites non solum equites, sed quicunque pugnantes ad vincendum, vnde sub militari non solum equestris, sed quæcunque alia ars, & virtus, quæ est ad operationem bellicam ordinata. vnde architectonicorum artificum opera sunt magis laudabilia, quàm earũ, quæ sub ipsis. His igitur de mechanicis artibus, & earum artificibus instrumentis, & artificiis summatiè prælibatis, postquàm in libro præcedenti Octauo de quibusdam rationalibus, i. de humanis legibus, quæ certis rationibus constant, iam aliqua exẽpla præmisimus. Restat nunc in hoc Nono libello de rebus artificialibus, quas humana valet ratio ex exteriori naturali materia per artis habitum directa producere, aliquas similitudines addere. Interdũ quidem de operibus artium, interdum autem de artificibus, interdum verò de instrumentis artium exempla inducendo, & diuersis adaptando materiis comprehensis more solito sub ordine alphabeti.

Actiua ac contemplatiua vita, quæ amore, Deiq; timore perficitur, tribus de causis sepulchro, & pluribus rationib. agri culturę, colleq; mariã assimilari demõstratur.

CAP. I.

Actiua, & contemplatiua vita assimilantur sepulchro propter tria, primò ratione receptionis, quia. s. sepulchrum non viuentes, sed tantum mortuos recipit. & similiter vtraque non viuentes mundo, vel peccato, sed vtrique mortificatos requirit. vnde Col. 3. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo, vnde Greg. homi. quid sepulchri nomine nisi cõtemplatiua vita signatur, quæ nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit, dum à terrenis desideriis susceptos in intimis abscõdit? Actiua quoque vita sepulchrum est, quia à prauis nos operibus mortuos tegit. Ex quibus quidem verbis colligitur, ꝙ actiua vita mortuos peccato, cõtemplatiua verò super hoc etiam mundo mortuos requirit. vnde idẽ Gre. subdit, ꝙ contemplatiua perfectius sepelit. quia à cunctis mundi actionibus funditus diuidit.

Secundò ratione absconsionis, quia. s. in sepulchro corpus includitur, & ab hominum aspectibus absconditur, eo modo quo Christus docuit. Matt. 5. Attendite ne iusti. ve. ap. co. Vbi prohibet, ꝙ non fiant ad gloriã humanæ ostentationem, sed solum ad Dei laudem, & proximorum vtilitatem. Similiter de contemplatione siue oratione dixit. Tu autem cum oras, intra cubi. tu. & clau. ho. ora patrem tuum, &c.

Tertio ratione combinationis, quia vtraque vita, & non altera tantum requiritur pro loco & tẽpore. In cuius signum legitur. Ge. 23. Quod Abrahã coniugem mortuã in sepulchro duplici sepeliuit. Quia nimirum, (vt dicit Greg. perfectus quisque extinctã à præsentis vitæ desideriis sub bonæ operationis tegmine & contemplationis abscondit: neque perfectus prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationũ instantiam contemplanda præponit.

Item actiua & etiam contemplatiuá vita indiget timore, & amore: nã timor humiliat, & amor sollicitat, quorum vtrumque requiritur in actiua, sicut in naui requiritur & anchora nauem tenens, cui assimulatur timor humilians: & etiam vela impellens, cui assimulatur amor sollicitans, & similiter in contemplatiua necessarius est timor per sobrietatem aggrauans, secundum illud. Rom. 12. Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. & iterum, Nõ plus sapere ad sobrietatẽ, & tutius necessarius est amor per auiditatem eleuans secundum illud. Col. 3. Quæ sursum sunt sapite, &c. vnde Greg dicit, anchora cordis est pondus timoris: sed quasi vela mentis, est vis amoris, quæ hanc dum à mundo extrahit in alta tollit: in cõtemplatione igitur veritatis quasi in quodam alto pelago maris mens proficiendo non pergit quam vela amoris feruidi non impellit. Et rursus si hanc timor non aggrauat præsumptione sensuum quasi procella fluctuum inaniter iactata erroris voraginem naufragat.

Item actiua vita similis est agriculturæ: nã (sicut dicit Pall.) eligendi, & bene colendi agri ratio quatuor rebus consistit, aere, aqua, terra, & industria. aer sit salutaris & clemens, aqua salubris, & facilis, vel ibi nascens, vel aliunde deducta, vel imbre collecta, terra verò commoda situ, & fœcunda.

Industria

Industria quoque colendi agrum est etiã necessaria circa loca,tempora, & opera. Quæ omnia necessaria sunt in actiua vita se exercitantibus, scilicet vt sint aerei per benignitatem compassionis. Nã aer facillime ex aliis immutatur, & patitur, Apost. 2. Cor. 11. Quis infirmatur,& ego non infirmor? quis scandalizatur,& ego non vror? Debet ergo homo actiuus esse clemẽs in cõpassione, & salutiferus in operãdo.

Item debet esse aqueus in facilitate subuentionis. Quia sicut aqua in loca vacua faciliter confluit, ita homo misericors indigentibus faciliter tribuit, Tob. 4. Omni petenti te,tribue. Luc. 1. Esurientes impleuit bonis,&c. Imbuit enim aqua loca vacua,sed non plena.

Item debet esse terreus. idest fœcundus per multiplicitatẽ exhibitionis:quia sicut fœcũda terra multos fructus gignit.ita pius & actiuus hõ multas eleemosynas tribuit 1. To. 4. Si multũ tibi fuerit tribue.

Item debet esse industrius per sagacitatẽ discretionis,primò circa loca:debet enim attendere ad loca vbi sunt pauperes magis indigentes. Dicit.n.idem Palladius, q̃ semina citius degenerant in locis humidis,quàm in siccis. Nã quasi loca humore plena,sunt diuites, qui abundant tẽporali substantia, & in istis semen.i.datũ degenerat,quia meriti fructũ non germinat. Sed quasi terra sicca est pauperis indigẽtia,in qua semẽ eleemosynæ nõ degenerat,quia eleemosyna pauperi data,meriti fructu abũdat:propter quod Deus dixit Lu 14. Cum facis prandium,aut cænã,noli vocare diuites, qui hñt vnde retribuant tibi, sed voca pauperes,& debiles,&c.

Item dicit idem Pall. quòd non est magnopere desiderandus color terræ, quia bonitatis incertum est signum. Est enim velut color terræ fauor, vel fama eleemosynæ quem eleemosynarius desiderare vel quærere ad sui gloriam non debet, Vnde Dominus Matt. 5. Cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te. Nam talis fama non certum est signum vel causa bonitatis.

Item debet esse industrius ad discernendum tempus,in quo dandæ sunt eleemosynæ. Eccl. 4. Tempus custodiendi,& tempus abijciendi. Psal. 144. Tu das escam illorum in tempore oportuno Dicit autem idem Pall. q̃ omnia,quæ seruntur crescente Luna, & in diebus tepidis sunt serenda. Nam tepor euocat fr gis inclusum. Sic mittens semen eleemosynæ, vel boni operis crescente Luna idest defectu vel caristia, tũc,præcipuè debet serere. idest elemosynas dare. Et debet esse remotus à frigore acidiæ,& ab æstu impatientiæ,siue iræ. Vnde debet esse tepidus,idest moderatus,vt neque frigescat per torporem negligentiæ, neque excandescat per feruorem impatientiæ.

Item debet esse industrius circa opera.s.vt videat, & quid & qualiter est agendum,siue plantando, siue putando,siue serendo, & cætera alia faciendo, quæ spectant ad culturam. Sic etiam debet homo actiuus esse,& industrius,& stud osus ad putandum vitia, ad plantandum virtutes, & etiam ad serendum semina bonorum operum.

Item contemplatiua vita similis est cellæ vinariæ. De qua dicitur. Cant. 2. Introduxit me rex in cellam vinariam. Talis enim cella, (vt dicit Pall.) debet esse remota à quinque.

Primò quidem à calore, debet enim esse frigida. & à feruore remota. Sic vir contemplatiuus debet esse frigidus ab æstu concupiscentiæ, & ab ardore libidinis remotus, quæ oculum mentis obtenebrat, & excæcat, Psa. 57. Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.

Secundò à lumine, quia scilicet debet esse quasi obscura:& hæc obscuritas fit in viro contemplatiuo per humilitatem, per quam non reputat se quasi aliquid scire,vel videre. vnde. Ps. 17. 1. Qui illuminas lucernam meam illumina tenebras meas. Vel hæc obscuritas refertur ad fidem, qua non videtur Deus à contemplãtibus in quadam obscuritate, vnde. 1. Thi. 5. Lucem habitat inaccessibilem, quam nemo hominũ videre potest. Et alibi. Cor. 13. 1. Videmus nunc per speculum in ænigmate. Tob. 5. In tenebris sedeo & lumen cœli non video. Vel ista tenebra fit in Sanctis quando considerant proprios defectus, diuinum iudicium formidantes. Ps. 54 Timor & tremor venerunt super me,& contexerunt me tenebræ, vel forte,quia sancti viri timent, & fugiunt nimiã claritatẽ mundanæ prosperitatis, Psal. 55. Ab altitudine diei timebo: & ido non recusant noctem aduersitatis. Ps. 138. nox illuminatio mea in delicijs meis. Vnde etiã in die bonorum non sunt immemores malorum.

Tertiò debet esse remota à septentrione, idest debet esse opposita septentrioni. Septentrio enim dicitur arcturus siue vrsa, & dicitur septentrio à septem stellis frigidis arcturi. In quibus designatur septentrionatius vitiorum, quibus sancti, & contemplatiui viri oppositi sunt,& resistentes, & contra ea pugnantes, iuxta illud dictum Sen. in Ep. Pacem cum hominibus habebis,bellum cum vitijs.

Quartò debet esse remota ab humore, à cisternis, & aquis, hæ aquæ sunt doctrinæ siue rationes philosophiæ, quorum cisternæ sunt philosophorum libri, à quibus homo contemplatiuus in his quæ ad fidem pertinent debet remoueri, quia fides non habet meritum cui humana ratio præbet experimentũ. Et ideo Aug. dicit, Tolle argumentum, vbi fides quæritur. de his cisternis dicitur. Hie. 2 Duo mala fecit populus meus q̃a me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, & foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas. Hæ dissipatæ cisternæ sunt libri philosophorum errãtium, vt Auerrois, & quorumdã aliorum contra fidẽ Christianorũ loquẽtiũ, quos fonte viuo sacræ scripturæ relicto quidam Christiani fodiunt, idest studiosè discunt,& credunt.

Quintò debet esse remota à fœtore. Vnde fieri debet lõge ab alueis, & stabulis, & sterquilinijs. Si quidem in alueis intelliguntur voluptatis delitiæ: In stabulis dignitatis excellẽtiæ:quia viri magni,& Principes præcipuè delectantur in multitudine & pompa equorum, quibus stabula repleantur. Vnde de Salomone Rege dicunt quòd habuit Salomon xl. millia equorũ in stabulis. In sterquilinijs aũt intelliguntur mundanæ diuitiæ. De quibus Apo. Phi. 3 ait, Oĩa detrimẽtũ feci, & arbitror vt stercora. Hæc.n. omnia quæ mundanis redolent, Sanctis fœtent, qui cœlestiũ odorẽ per olfactũ internæ discretionis. & contẽplationis percipiunt. Et ideo ab his tanquã à rebus fœ-

uidis longè fugiunt, secundum illud Psalm. 54. Ecce elongaui fugiens. s. à fœtore mundi.

Dei amor quot bona nobis conferat, & quo pacto in nobis conseruetur, mundique amatoribus interdum condonetur musti similitudinibus aperitur.

CAP. II.

AMor Dei conseruatur in suo feruore, sicut mustum in suo dulcore. Nam sicut legitur in libro de vindemiis, quem Burgundo transtulit de Græco in Latinum. Si quis vellet mustum per totum annū habere, vel per lōgum tempus in dulcedine seruare hoc modo fieri potest. Quando calcantur botri quod ex illis stillat mustū mitte in vas pice interius perunctum, vel exterius, vt semiplenum vas sit, & obtura diligenter gypso. multò enim tempore manet mustum valde dulce, & multo magis seruabitur, si vas musti sit pice perūctum interius, & exterius, & in puteum mitatur ita, vt sola labia supereemineant, & hoc per experientiam crebram visum est optimè. Et oportet vuas ex quibus huiusmodi mustum egreditur quiescibiliter conculcari ita, vt non comprimantur. Quid est autem tenaci pice vas interius, & exterius linire, nisi mentis, & corporis puritatem iugi, & firma custodia munire? Et quid est vas in puteo tenere, nisi cor in humilitate seruare? Et quid est labia supereminere, vel os vasis gypso albo obstruere, nisi sublimi, & pura locutione, linguam siue os occupare, & ab infimis, vel impuris verbis abstinere? His profectò musti idest, amoris diuini feruor, & dulcor diutius conuersatur, scilicet in custodia puritatis, in refrigerio humilitatis, in puritate locutionis. Alij autē sunt, qui tale vas musti in arenam humidam suffodiunt, quòd etiam efficax est ad mustum conseruandum. Sed quid est arena humida, nisi de grauibus peccatis compuncta conscientia, & humore lachrymarum repleta: & hæc valet ad conseruandum mustum. i. amorem diuinum. Conseruatur enim feruor amoris in lachrymis compunctionis.

Item amor Dei facit hominem obedientem. Nam cera ad ignē calefacta de facili flectitur, & metalla ad ignem liquefiunt, & sic de facili formam rei cui infunditur accipiunt. Sic etiam cor in quo calefactio diuini ignis, idest amoris, est ad obedientiam flexibile, & ad iussum prælati ductibile. Lu. 12. Ignem veni mittere in terram. Amor autem terrenorum siue mūdi, impedit salutem. Nauis enim adhærens terræ, ad portum non graditur, sed periclitatur. Sic qui terrenis adhæret diuitijs per amorem, ad portum salutis non venit, Psa. 61. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere, Vnde dominus dixit. Mat. 19. quòd facilius est camelum per foramen acus trāsire, quàm diuitem introire regnum Dei. Si igitur nauis animæ est nimis onerata diuitiarū pondere siue cura, remedium est eam alleuiare eleemosynarum largitione.

Item amatores mundi, vel carnis aliquando per diuinam gratiam cōuertuntur, & efficiuntur feruentes amatores Dei, sicut mustum acerbum, vel corruptū, per decoctionem, & admixtionem aquæ pluuialis conuertitur in vinum purum, & dulce. Dicitur enim in supradicto libro de vindemiis, quòd mustū de vuis acerbis, vel corruptis ita est curandum. Aqua enim pluuialis vsque ad dimidium est excoquenda. Et ex hac aqua decocta quāta est musti decima pars debet superinfundi vino, Rursus autē cū vino decoqui, vt consumetur in decoctione decima pars. Quidam tamen aliter faciunt, quia in ipsis vuis immittūt aquam commiscentes ad futurum mustum tertiam partem post conculcatis vuis mustum coquunt tantum, vt eius consummatur tertia pars. Aqua itaque pluuialis, est gratia cœlestis, cuius decoctio fit in feruore contritionis, cuius mixtio debet esse cum musto siue vua lachrymosæ compunctionis, de quo in Psa. 59. Potastinos vino compunctionis sed decima pars refertur ad obediendiam decalogi, idest mandatorum diuinæ legis. Vbi enim ista assunt scilicet admixtio gratiæ, feruor pœnitentiæ, compunctio lachrymæ, subiectio obedientiæ, mutatur vinum acerbum, idest amor mundi, vel mustum corruptum, idest amor carnalis in vinum. idest in amorem diuinum dulcissimum, & purissimum. Et hoc patet in conuersione Matthæi publicani, & Mariæ Magdalenæ, Vel tertia pars aquæ, idest pœnitentiæ assumitur in restitutione, & calcantur vuæ in confessione, quia tunc exprimitur vinum, idest manifestatur peccatum: sed decoquitur mustum cum aqua in assidua compunctione, & sic amor mundi, vel peccati conuertitur in amorem Dei.

Item nota, quòd in homine proficiente conuertitur compunctio timoris in dulcedinem, & securitatem amoris cuius exemplum est, quia per semē porri immissum in dolium aceti, acetum ipsum mutatur in vinum sicut in præfato libro vindemiarum legitur quid autem est semen porri, nisi profectus boni? Nam porrum nō primo anno, sed secundo semen producere dicitur. Et proficientem signat qui non statim à principio perfectus esse potest, sed paulatim & successiuè perficitur: ergo per semen ipsius porri de aceto vinum efficitur, quia per continuum profectum in bono pœnitentis timor in amorem conuertitur. Perfecta enim charitas foras mittit timorem. 1. Io. 4.

Rationalis anima quo pacto sit colenda, vt à carnali purgetur amore, per agri similitudinem demonstratur: quæ pariter Paradiso voluptatis, tritticóque acetuo cōparatur.

CAP. III.

ANima hominis ad modum agri est diligenter colenda. Agro enim (vt dicit Pall.) tria æqualiter nocent. scilicet sterilitas, colēris morbus, & malus vicin⁹. Nā sterilitas refertur ad ociū, per quod videlicet anima à fructu boni operis vacat, sed morbus refertur ad vitium, quo. s. ipsa aīa lethaliter ęgrotat. sed vicinus malus refertur ad prauum socium, siue ad carnem, quæ ipsam animam frequenter molestat. Ocium autem multum nocet animæ, quia ipsam ad malum acuit. Eccl. 33. Multam malitiam docuit ociositas. Facit enim in agro animæ vrticas vitiorum succrescere. Prouerb. 24. Per agrum pigri hominis transiui, & ecce totum repleuerunt vrticæ. Contrà, quòd dicitur ibidem. Diligenter exerce agrū tuum.

Morbus peccati etiam multum obest, quia animam interficit. Eze. 12. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Et iterũ de peccato dicitur. Ec. 21. Dentes leonis, dentes eius interficientes animas hominum: prauus socius multum officit, qui animam corrumpit, scilicet exẽplo, vel verbo. 1. Cor. 5. Modicũ fermẽtum totam massam corrumpit. Et 1. Cor. 15. Corrũpunt bonos mores colloquia praua. Vnde hæc ab agro animæ sunt prorsus repellenda. Dicit etiam idẽ Pall. quòd in agro periclitantur interiora, nisi colantur extrema. Sic etiam interiora bona animæ perdit, qui exteriora membra, vel sensus non custodit.

Itẽ anima iusti assimilatur horto voluptatis. i. paradiso terrestri, quem agricola cælestis, de quo Christus Io. 10. Pater meus agricola est, à principio mundi plantauit. Et hæc similitudo congrua videtur triplici ratione. Et primo quidem ratione situationis. Nam ille hortus fuit situatus in loco fertili, & ideo vocatur Paradisus delitiarum, & similiter anima iusti est locus delitiarum spiritualium Domini, qui dicit. Prouerbior. 8. Delitiæ meæ esse cum filiis hominum.

Item erat ille hortus in loco eminenti, ita, vt dicatur excedere altitudinem terræ, & esse sub globo lunari, quia videlicet mens iusti omnia terrestria excedit. & contemplatione ac desiderio vsque ad cœlestia pertingit. Apost. Phi. 3. Nostra conuersatio in cœlis est.

Item erat ille hortus in loco Orientali. Per Orientem autem intellige aduentum ad iudicium. Vnde in euangelio: Sicut fulgur exit ab Oriẽte, &c. Vel per Orientem intellige Christum, de quo Zach. 6. Oriẽs nomen eius. Vel per Orientem intellige originem hominis, ita debet plantari mens fidelis ad Orientẽ, vt præ oculos habeat terrorem iudicij, & recordationem dominicæ passionis, & abiectionem suæ conditionis, qualiter. s. creatus & factus est de limo terræ. Vnde in Leuit. 1. præceptum est, vt vesicula auiculæ poneretur ad Orientem altaris in loco vbi erant cineres, hoc est per recordationem iudicij motus elationis reprimere.

Item quando motus elationis surgit in te ex operibus tuis, pone te ad Orientem. i. Christum, & attẽde quàm parua sunt, quia nulla sunt respectu illorũ, quæ fecit pro te. pone etiam ad Orientem abiectioni tuæ conditionem, & hoc est in locum, vbi erãt cineres. i. memorare, quàm vilis es, & elides motus elationis in te.

Secundò ratione plantationis, quia produxit Dominus Deus, de humo omne lignum pulchrum visu & ad vescendum suaue, lignum etiam vitæ in medio Paradisi, lignumque scientiæ boni, & mali, vt dicitur. Gen. 2. Hoc lignum pulchrum visu est in homine ex conuersatione bona. sed ad vescendum suaue est ex conscientia munda. Nam secura mens quasi iuge conuiuium, vt dicitur. Pro. 15. Debet etiã ibi esse lignum scientiæ, boni, & mali, idest prudentia inter bonum, & malum discernens.

Item lignum vitæ. i. gratia Christi, cui totum debet homo ascribere, non sibi. Apo. Gal. 2. Viuo autẽ iam non ego, viuit verò in me Christus.

Tertiò ratione irrigationis. Qui fluuius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum Paradisum, qui diuiditur in quatuor capita. Nomen vni Phison. Ipse, est, qui circuit omnem terram Euilath, vbi nascitur aurum, & aurum terræ illius est optimum, bdellium, & lapis onichinus. Et nomen fluuio secundo Geon, Ipse est qui circuit omnem terram Aethiopiæ. Nomẽ verò fluuij tertij Tigris, Ipse est qui vadit contra Assyrios. Fluuius autem quartus ipse est Eufrates. Iste fluuius est gratia Spiritussancti, quę fluit de loco voluptatis. i. à Christo, in quo delectari debemus. Ps. 36. Delectare in domino. Iste egreditur ad irrigandum paradisum. i. mẽtem humanam: & diuiditur in quatuor flumina, id est, quatuor virtutes Nam Phison signat prudentiam: Prudens enim est, qui nouit os mutare. Phison enim interpretatur oris mutatio. Aliter enim loquendum est maioribus. Eccles. 24. Qui adimplet, quasi phison sapientiam. Et hic circuit omnem terram. Euilath, quæ interpretatur dolens, quia prudens est, qui nouit dolere in hoc mũdo. ibi etiam nascitur aurum optimum. quia optimũ est lugere pro peccatis. Et bene dicit, qui circuit omnem terram Euilath quæ habet quatuor partes. s. dolere pro peccatis proprijs, & alienis, pro incolatu huius miseriæ, & pro dilatione patriæ. Bdelliũ autem sunt opera misericordiæ, Lapis onychinus discretio, ab onyx, quod est vnguis, nam per figuram vnguis significatur discretio, vel per lapidem orationem intellige. His tribus curatur peccator operibus misericordiæ, & orationibus cum carnis afflictione sine dolore.

Per Geõ verò, qui interpretatur hiatus terræ, significatur temperantia, quæ omnem terrenitatem absorbet à nobis.

Et contra Aethiopiam vadit, quia malos motus in nobis destruit. Mali autem motus sunt, mali mores, quos significãt Aethiopes. Hie. 13. Si mutare potest Aethiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos bene poteritis facere, cum didiceritis malum. Tigris, qui velox interpretatur, signat fortitudinem, quæ impugnat Assyrios, id est, dæmones. Fortis enim debet esse, qui vult contra demones pugnare. Eufrates autem, qui frugifer interpretatur, significat iustitiam, quæ multum fert fructum. Vana enim sunt omnia temporalia, sed sola iustitia fructifera: sed de ista non determinat scriptura contra quos vadat, quia iustitia ad omnes pariter spectat. Vel fluuius iste est gratia cõpunctionis, quæ diuiditur in quatuor, quæ sunt, contritio, confessio, satisfactio, & continuatio, siue perseuerantia Phison enim, id est, oris mutatio, significat contritionem in qua mutatur facies peccatoris.

Sed per Geon, qui interpretatur hiatus significatur confessio, in qua aperiuntur peccata, sicut in hiatu aperitur terra. Per tigrim, qui interpretatur velox, satisfactio significatur, quæ est quasi medicamẽtum vulneris. Sicut enim extracto ferro de vulnere; si statim medicina non apponitur, cito vulnus putrescit: Ita si peccata de corde extrahis, & vt iubetur nõ protinus satisfacis, vulnus tuum de facili corrumpatur. Per Eufratem verò, qui interpretatur frugifer, perseuerantia, designatur, quæ nobis confert fructũ vitæ æternæ.

Itẽ anima iusti assimilatur aceruo tritici, qui multis me

tis mediis in horreo reconditur. Nam triticum (ſicut dicit Greg.)

Primò in ſegete Sole tangitur, quia in hac vita humana anima reſpectu ſuperni luminis illuſtratur, pluuiam accipit, quia veritatis eloquio pingueſcit, vento concutitur, quum tentationibus exercetur: & ſecũ creſcentes paleas portat, quia nequiorem contra ſe quotidie vitã peccantium tolerat: atque ad areã deductum triturationis pondere premitur, vt à palearum connexione ſoluatur, quia mens noſtra cæleſti diſciplinæ ſuppoſita dum correptionis flagella percipit à ſocietate carnalium mundior recedit, & relictis paleis ad horreum ducitur, quia foris remanẽtibus reprobis electa anima ad ſupernæ manſionis gaudia ſubleuatur.

Item animæ ſalus debet corpori, & diuitiis præferri. Nam cũ quis neceſſitate aſtringitur, quòd in mare oportet merces proiicere, vel perſonas ſubmergi, merces potius exponuntur, & in bello manus enſi exponitur, vt caput ſanum ſeruetur, quia mortuo merces non proſunt, nec manus valent capite abſciſo. Sic cum quis ad hoc deuenit, quòd corporis aut animæ habere detrimentum oportet, debet corpus, & diuitias exponere, ſicut ſerpens, & caudam exponit, & corpus, vt caput. i. vitam ſeruet. Matth. 5. Eſtote prudentes ſicut ſerpentes. Diuitiæ enim corpori mortuo, & animæ damnatæ nil proſunt. Matth. 16. Quid prodeſt homini, ſi lucretur vniuerſum mundum, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur?

Item anima illa eſt apta ad Deum diligendum, cuius affectus eſt à carnali amore purgatus, ſicut illa vua dicitur eſſe apta ad vindemiandum, & muſtum exprimendum, cuius granum exit purum ſine carnoſitate. Dicitur in libro de vindemiis, quòd ad probandum, quando tempus eſt ad vindemiandum vuas, quidam vuam accipiunt, & exprimũt, & ſi quidem, eſſluxerit granum mundum, nõ continens carnem, maturas eſſe ad vindemias approbant vuas. Si verò eſſluxerit granum cum parte carnium, non eas eſſe maturas. Similiter illa anima eſt ad vindemiam muſti, ideſt ad affectum amoris diuini parata, quæ habet intrinſecum granum. i. interiorem affectum à carne. i. carnali amore ſeparatum, & depuratum. Illa autem quæ eſt cum carne, ideſt cum carnali amore non eſt vindemiationi. i. ſpirituali dilectioni accommoda. Vnde Apoſt. 1. Cor. 2. dicit, quòd animalis homo, ideſt carnalis, non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei.

Decem præcipuè in militum armatura eſſe neceſſaria ſacra ſcriptura teſtimonio confirmatur quæ omnia ſpirituali armaturæ myſticè conuenire, quàm plurimis aſſeritur exemplis.

CAP. IIII.

Armatura ſpiritualis ſimilis eſt armaturę corporali. Eſt enim duplex genus armorũ, quia ſunt arma ad defenſionẽ vt clypeus, & huiuſmodi, & ſunt arma ad offenſionẽ, vt gladius, & huiuſmodi, & neutrũ genus ſine altero ſufficit in prælio exiſtenti, quod etiã ſimiliter accidit in armatura ſpirituali. Vnde dicit Gre. in moral. quòd ſicut ad corporalia bella quaquã bene armatus pergit, qui aut clypeum ſumens, gladius non vtitur; aut vtens gladius, clypeo nõ munitur. Sic etiam miles Dei aduerſitatis bello deprehenſus, & ſcutum patientiæ debet ante ſe ferre, ne pereat, & ad portandum promptus amoris inferre iacula, vt vincat. Vnde mens Sanctorum in hoc tẽtationũ prælio, & munita patientiæ clypeo, & gladius amoris accincta ad perferenda mala ſumit fortitudinem, ad impendendum bona exercet benignitatem quibus, & odiorum tela patienter excipiat, & amoris iacula valenter reddat.

Item nota, quòd ſacra ſcriptura introducit decẽ, quæ communiter neceſſaria ſunt in militum armatura. Nam inter arma quibus milites vtuntur ad ſui defenſionem quædam neceſſaria ſunt ad protegendum partem ſuperiorem vt caput, & huiuſmodi: ad hoc vtuntur galea ſiue caſſide ærea. Quædam ad muniẽdum partem inferiorẽ, puta crura, & huiuſmodi, & ad hoc portant ocreas æreas. Quædam muniũt partem mediam, vel in parte ſicut ſcutum, quod portatur in ſiniſtra: vel in toto ſicut lorica. Torax autem protegit pectus, & cor, & renes. Hæc erat armatura Goliath, de quo dicitur. 1. Reg. 17. quòd caſſis ærea erat ſuper caput eius. & lorica hamata induebatur, & ocreas æreas habebat in crurib. & clypeus ęreus tegebat humeros eius. Inter arma verò offenſibilia quædam ſunt, quibus percutiunt à remotis, ſicut eſt arcus, & ſagittæ. Et hæc fuerunt arma Eſau, de quibus dicitur Gen. 27. Sume armatura, pharetram, & arcum &c. Quædam percutiunt de propinquo, ſicut gladius, vel enſis. & hæc erant arma fortium Salomonis, de quibus dicitur Can. 3. Lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael, omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi. Quædã verò percutiũt medio modo inter propinquum, & remotum, ſunt lanceæ. Et hæc erat armatura Saul. 1. Re. 18. Tenebat Saul lanceam, &c. Decet etiam militem habere equum ſaltem cum fręno, & ſella, & cõſequẽter oportet, quòd habeat calcaria. Hæc omnia ſunt arma, quæ etiam neceſſaria ſunt militię ſpirituali. Nã primò neceſſarium eſt ſcutum fidei, quòd muniat in parte ſiniſtra in aduerſis. Eph. 6. In omnibus ſumentes ſcutum fidei, &c.

Secundò neceſſaria eſt galea ſpei, quæ ſuper caput ſe erigit, quia ſpes ad ſuperna tendit. Eph. 6. Galeam ſalutis aſſumite. quod exponens 1. Theſ. Et galeam ſpem ſalutis.

Tertiò neceſſaria eſt lorica charitatis, de quo Apoſt. ibidẽ Induti lorica fidei, & charitatis. Nam ſicut annuli in lorica inuicem connectuntur, ita fideles in charitate inuicem vniuntur.

Quartò neceſſaria eſt thorax iuſtitię, & æquitatis. Sap. 5. Induet pro thorace iuſtitiam.

Quintò ſunt neceſſariæ ocreæ ferreæ, quæ muniunt à parte inferiori. i. duplex humilitas, quæ dum animi elationẽ reprimit, quaſi ab inferiori parte munit. Eſt autem humilitas neceſſaria duplex, id eſt, interior in corde, & exterior in conuerſatione. Vel quaſi ocrea cruris dextri eſt humilitas in proſperitate, qua aliquis reputat ſe indignum, ſed ocrea cruris ſiniſtri, eſt humilitas in aduerſitate, qua aliquis reputat ſe dignum.

Sextò

Sextò necessaria est lancea prudentiæ siue prouidentię,quæ à remotis hostem percutit antequam propinquet. 2.Reg.18.Tulit Ioab tres lanceas in manu sua,& infixit eas in corde Absalon. Hæ tres lanceæ sunt tres partes prudentię,scilicet memoria pręteritorum,intelligentia præsentium, & prouidentia futurorum quibus inimicus perimitur.

Septimò est ensis continentiæ,quo fęmur in quo est voluptas muniatur:Cant.3.Vniuscuiusque ensis super fæmur suum.

Octauò necessarius est gladius,idest dolor pœnitentiæ quæ vlciscatur de delectatione culpæ. Iob 19. Vltor iniquitatis gladius,vel gladius , idest dolor cõpassionis & misericordiæ.Luc.3.Tuam ipsius animã pertransibit gladius.

Nonò necessarius est arcus,scilicet sacræ scripturæ cum sagittis doctrinæ.In hoc arcu est lignum durum,s.austeritas veteris testamenti,& corda mollis. s.lenitas testamenti noui. Ex hoc arcu emittuntur sagittæ potentis acutæ,idest diuina verba corda hominum velociter penetrantia.

Decimò necessarius est equus,i.corpus subditum spiritui cum fræno temperantiæ.Iac.3. Equis frænũ in ora mittimus.& cum sella patientiæ, in qua faciliter onus portatur.Hest.6 Homo quem rex honorare cupit:debet indui vestimentis regiis & imponi super equum,qui de sella regis est. Sella regis est patiẽtia Christi , cui sellæ oportet imponi quicunque ab ipso rege debet honorari.

Nonnulla breuiter ipsius auaritiæ damna annectuntur, quæ etiam naturalibus exemplis quantum sint grauia,confirmantur.

CAP. V.

Auaritia terrenorum lucrorum facit sterilescere animas à fructibus spiritualib. operum. Sicut enim vinacia cibus facit gallinas sterilescere,& cessare ab ouatione,sicut dicit Pallad.Sic & terrenorum lucrorũ auarus appetitus sterilitabit,& cessare facit à spiritualium operum exercitatione vnde Mat. 3 dicitur quòd sollicitudo seculi istius,& fallacia diuitiarum,suffocat verbum, ne scilicet perueniat ad boni operis fructum.

Item auaritia aduersatur operibus bonis,sicut lętamen anseris aduersatur satis.dicit,enim Pall.quòd stercus auium maximè necessarium est agriculturę, excepto anserum lætamine, quod omnibus satis inimicum est.Vnde anser sicut ipse dicit locis consitis inimicus est,quia sata.& morsu lædit,& stercore. Quid.n.est morsus anser nisi rapacitas cupidi hominis?Quid autem anseris stercora , nisi auarorum terrena lucra?De his dicit Apost. Phi.3.Omnia detrimentum feci,& arbitror,vt stercora,vt Christum lucrifaciam,hæc ergo sata lædunt,quia in agro,vidz licet cordis spiritualis doctrinæ, seu virtutum germina crescere non sinunt.

Item auaritia nõ satiatur ex adeptione auri, quia sicut vinum in dolio sitim corporalem non sedat,sic pecunia in arca sitim auaritiæ nõ satiat,quod est,quia pecunia non potest intrare,vbi sitis est auaritiæ,s.in corde. Pecunia est res corporalis,anima verò est res spiritualis.Res autẽ spiritualis corporali impleri nõ potest,sicut nec corporalis spirituali. Vnde sicut arca impleri non potest sapientia,ita nec anima pecunia. Eccl.5.Auarus non implebitur pecunia.

Item auarus alienorum detentor,assimilatur vasi paruo de terra,quod Thuseo vocabulo dicitur salnada quod.s.denarios sigillatim recipit,sed nõ possunt inde haberi, nisi frangatur. Sic auarus raptor, vel vsurarius redditur morte,quod non permittitur de mundo portare.Iob 27.Diues cum dormierit, nihil afferet.

Boni viri:quæ via eorum corda à sordibus peccatorum debeant custodire,per Apum custodiam, vasisq; argenteis restaurationem demonstratur,idque pluribus eorum similitudinibus declaratur.

CAP. VI

Boni viri debent custodire corda sua,sicut custodienda sunt apũ aluearia.Sunt.n.præcipuè quæ nque prout colligitur ex libro Pallad.quæ apibus maximè nocent,à quibus eorum aluearia sunt penitus remouenda.

Primum est ventus,vnde dicit,ꝙ debent collocari non longè à domibus , vel in parte secreta horti à ventis remota ita,ꝙ ventis frigidioribus altus paries resistat.Sic nimirũ boni viri qui habent aluearia plena apib.i. corda plena virtutibus debent ea munire contra ventum,idest contra diabolicę tentationis insultũ:hic enim vbi potest intrare,frigus malitiæ immittit,& apes,idest virtutes extinguit. Vnde opponẽda est ei altitudo parietis idest eleuatio ordinis:& contemplationis,sicut dixit Dominus discipulis. Mat.26. Orate,vt non intretis in tentationem. Vel debent sancti viri custodire aluearia apum,idest studia bonorum operum ne à vento vanæglorię disperdantur,& extinguantur,quia superbia(vt dicit Aug in Reg.)bonis operibus insidiatur,vt pereant.Vnde opponenda est altitudo parietis.i. firma custodia humilitatis cuius fabrica tanto altius exurgit , quanto cor se ipsũ ad ima per sui despectũ reducit,sine custodia enim huius parietis ventus apum aluearia dissipat,quia virtutum studia superbia vastat,n si humilitas obstet.perit.n.omne, quòd agitur , si non in humilitate sollicitè custoditur, quia qui cæteras virtutes sine humilitate congregat quasi puluerem in ventum portat,sicut Greg.dicit.

Secundum,quod multum nocet apibus est frigus. Et ideo ea(vt Pallad.dicit)in calidiori parte horti locare debemus.Vnde etiam aditus earum debent esse omnes oppositi Soli.Vas etiam ipsarum debet esse de tali ligno,quòd vim frigoris ad eas nõ transmittat.Et inter omnia meliora sunt(vt ipse dicit) aluearia facta ex cortice suberis,vbi haberi possunt,quia non transmittunt vim frigoris aut etiam caloris. Quamuis,enim apes timeant frigus non tamen diligunt excessiuum calorem sed temperatum,vnde pessima vasa sunt quæ in hyeme gelantur & in æstate feruescunt.Similiter spiritualibus & actiuis viris qui esse debent velut apes solliciti & fructuosi summè nocet frigus acidiæ.Et ideo debent ad locum calidum & secretum redire,idest ad secretum orationis & contemplationis,vbi feruor spiritus excitatus frequenter se reducere sicut apes frequenter redeũt ad aluearij locum.

Item eorum aditus idest cogitatus,vel affectus dicunt

eunt respicere Solem.i.Christum,vt considerans laboribus & passionibus quos ipse sustinuit pro nobis, alleuientur labores nostri, & nō acidiemur in eis. Vas etiam cordis debet esse sic dispositum, vt frigus acidiæ non recipiat, sed repellat. Vnde bonus est cortex suberis .i. exēplum conuersationis alicuius sancti & solicite hominis, vt dum in eius cōuersatione, & imitatione mor mur, repellatur pariter à nobis & ardor concupiscentiæ, & frigus acid æ.

Tertium, quod multum nocet apib. est locus fœtidus, vel inquietus, vnde debent eorū aluearia longè collocari ab omnibus, quæ sunt horrendi odoris, vt à stabulis, & balneis, coquinis, fusoriis & huiusmodi & fœtore fœni. Et etiam non debent poni in loco vbi resonat echo, qui ad humanam vocem falsa imitatione respondet. Sic etiā boni viri debent se remouere à consortiis, & familiaritatib. personarū corruptarum, & infamium, ne, s. eorū fœtore, i. infami & corrupta conuersatione ipsi, vel in cōscientia vel in fama lædantur. Debēt etiā sibi cauere à blāditorib. qui ad modum echonis, vnicuique deceptoriè resonāt. i. loquuntur iuxta vocem suam, idest prout credunt ei placere.

Quartum est fumus præcipuè cāceri adusti. Quid. n. per cancerū adustum, nisi mundum accipimus: malo igne auaritiæ, vel luxuriæ inflammatum? 1. Ioā. 5. Totus mundus in maligno positus est. cauet etiam Lunæ mutabilitatē sequitur, quia. s. secundū augmētum, & decrementum Lunę repletionē, & vacuitatē, patitur. Et similiter ipse mūdus secundū fortunæ mutabilitatem mutatur. 1. Io. 2. Ecce mundus transit, & cōcupiscētia eius Boe 2 de cōs Hūc cōtinuum ludū ludimus, rotam volubili orbe versamus. Infima summis, suprema infimis mutare gaudemus. Vnde quidā metricè dixit, Ludus fortunæ variatur, vt orbita Lunæ. Huius igitur cancri fumus tunc ad apes pertingit, quando vel mundi affectus, vel terrenæ occupationis actus bonos viros inuoluit, & nonnunquā ex eis aliquos etiam inuoluendo extinguit. Vnde debent se boni viri à tali fumo quantū possunt elongare Apoc. 18 Cum viderint fumum incendij eius, lōgè stantes, supple, fuut.

Quintū, quod nocet opetibus apū, est succus quarundam herbarū, vel florū, sicut sunt elleborus casia, absinthium, cucumer agrestis, & similia, quarū. s. amaritudo impedit dulcedinē mellis. Vnde talia ab aluearib. apum debent penitus remoueri, & debent poni iuxta arbores, vel herbas, quib. nulla amaritudo respōdeat in flore, aut succo. Quid aūt est herba rum malus succus, nisi tristis, & pœnitudine plenus voluptatum, & libidinum exitus? Vnde de meretrice muliere dictum est. Pro. 5. Fauus distillans labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius. Nouissima autem illius amara quasi absinthiū. In quo ostendere voluit Salomō, quod voluptas, licèt in principio, vel in medio. i. cogitatu, vel actu habeat delectationē, in fine tamen relinquit amaritudinem. Vnde incipit à melle, procedit ad oleū, & terminatur ad absinthiū. Hic est ergo succus amarus, i. luxuriæ fructus, quem si apes, i. personæ spirituales, & si tantū cogitatu, vel affectu degustent, perditur dulcedo mellis. i. suauitas, & delectatio internæ consolationis, & deuotionis. Nam, sicut dicit Ber. Delicata est diuina consolatio, & non datur admittentib. alienā, propter quod Apost. 1. Cor. 2. dicit, quod animalis, i. carnalis homo nō percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.

Item boni viri assimilantur vasis argenteis, quæ frangūtur, & vrūtur, vt reparentur. Sic boni viri in odo franguntur per tribulationes, vel vruntur per infirmitates, vt reparētur, & meliorentur, sed mali sunt tanquam vasa testea, vel vitrea, quæ fracta non reparantur. Psal. 2. Tanquam vas figuli confringes eos.

Item vasa argentea limantur, vt clarescant, sic Deus suos affligit, vt puriores sint, & clariores. Aug. Quod lima ferro, quod fornax auro, quod flagellū grano, hoc facit tribulatio viro iusto.

Item boni viri affliguntur, vt perficiantur, & ideo assimilantur imaginibus, & sigillis, de quibus Greg. in dialogo dicit, quod sicut imperiti homines, needum perfectè sculpta sigilla, vel imagines aspiciūt, & iam quasi perfecta laudant, & tamen artifex considerat, & limat, & laudari iam audit, & tandem tamen meliorando non desinit, Sic plerunque illi quos iā perfectos homines existimāt adhuc in oculis summi Opificis aliquid imperfectionis habent, propter quod infirmitatibus, & tribulationibus quotidie limātur.

Charitatis necessitas, vtilitas, perfectio, & ordo definitur quæ singula per ferri ignati ac fundamenti proprietates pluribus aperiuntur exemplis.

CAP. VII.

Charitate deficiente, nō potest aliquis bene operari. Nam de ferro frigido nō potest faber operari, nisi calefaciat illud igne, nec potest flecti, sed frangitur sub martello. Vnde (sicut dicit Aug.) Ferrum calidum dum cuditur, dilatatur, frigidū autem frangitur. Sic homo non est aptus bene operandi, nisi calefactus fuerit per ignem charitatis. Thre. 1. De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me.

Item charitas assimilatur fundamento, vnde Apo. Eph. 3. In charitate radicati, & fundati. Vnde nota, quod Apost. assimilat charitatem radici, in eo quod dicit, Radicati, quia sicut omnis fructus à radice procedit, sic opus bonum à charitate. Vnde Greg. dicit, quòd non habet viriditatem ramus boni operis, nisi manserit in radice charitatis.

Item assimilat eam fundamento domus in eo, quod dicit, Et fundati, quia sine fundamento stare nō potest, sed destructo fundamento cadit. Charitas, enim omnia sustinet. 1. Cor. 13. Est alia etiam ratio quia charitas assimilatur fundamento: quia fundamentū (vt dicit Pallad.) consueuit tripliciter poni, scilicet aut in petra, aut in argilla solida, aut in terra labili, & in his tribus significantur tria charitatis opera. Tria enim propter charitate sunt diligēda, scilicet Deus, qui signatur in petra, spiritus qui in argilla solida, siue sit spiritus angelicus, siue humanus, tertiū est corpus, siue proprium, siue proximi. & hoc designatur in terra fluxibili. Et nota, quòd si fundamentū ponatur in sarcofago, vel in petra dēt (vt dicit Palladius) forma fundamēti sculpi vnius pedis altitudine, vel duorū, vnius quod pedis altitudinē charitas qua Deus

Deus diligitur, habet, quia uno tantum affectu seu respectu Deus diligi debet, scilicet propter seipsum, hoc enim est de ratione veræ amicitiæ, vt amicus sui gratia diligatur. Et ideo ille qui Deum mercedis intuitu diligit, verus eius amicus non existit. Potest tamen ipsa Dei dilectio adhuc alterum pedem, idest alium affectum, siue respectū habere, scilicet ad mercedem, id est, ad beatitudinem creatam, quam ab ipso Deo habemus, non, ita scilicet, quòd ipsa sit finis amati, ita quòd Deus propter illam diligatur, eo, quòd hic esset, vt dictum est non verè diligere Deum, sed prout ipsa beatitudo ex parte amantis est finis amoris, & cuiuslibet virtuosæ operationis. Si verò fundamentum ponatur in solida argilla constricta, tunc debet habere quintam, vel sextam partem altitudinis eius, quæ super terram, scilicet in parietibus est futura. Similiter etiam charitas, qua proximi spiritum nostrū diligimus, debet quinque, vel sex gradus habere altitudinis, idest perfectionis Et primus gradus est, vt diligamus verè: tunc autem verè diligimus aliquem, cum amamus eum ad bonum sui ipsius, & non ad vtilitatem nostram. 1. Cor. 13. Charitas non quærit quæ sua sunt. Vnde tūc aliquis verè diligit animam proximi sui, vel suā, quādo diligit eam ad salutem eius. Et isto modo Apostolus proximos secundum spiritum diligebat. Vnde dixit. 2. Cor. 10. Non quærens, quod mihi vtile est, sed quod multis prosit, vt salui fiant.

Secundus gradus altitudinis huius fundamenti est, vt diligamus rectè. Tunc rectè diligimus aliquē, cum maius bonum suum minori præponimus, puta vt magis diligamus animam, quàm corpus, & spiritualia quàm temporalia.

Tertius gradus est, vt diligamus sanctè Idest in ordine ad Deum, & propter Deum. Et ideo debemus odio habere in anima nostra, vel proximi, quicquid repugnat Deo, puta peccata, & cogitationes peccatorum. Ps. 104. Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.

Quartus gradus est, vt diligamus operosè. 1. Ioā. 3. Non diligamus verbo, neque lingua sed opere, & veritate.

Quintus gradus est, vt diligamus perfectè, scilicet non tantum amicorum animam, sed etiam inimici, ad salutem enim inimici non tantum generalem, sed specialem affectum habere: & pro eo specialiter orare perfectionis est. Vnde Mat. 5. Diligite inimicos vestros. & c. & postea concludit: Estote perfecti. Vel si volumus huic fundamento charitatis, qua scilicet proximi spiritum diligimus, date sex partes altitudinis; tunc per sex gradus accipiamus, vel eleemosynas spirituales, quibus animab. proximorū subuenire debemus, quæ in hoc versiculo continentur. Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora. Debemus enim eis in dubiis consulere, & delinquentes eos castigare mœstos cōsolari, offensas remittere, eos sufferre, pro eis orare: quęq; ad charitatis altitudinem pertinēt. Si autem fundamentum ponatur in terra labili, debemus tantum fodere quousque inueniatur argilla munda sine sterquilinio. Et si argilla nō inueniatur, tunc sufficit immersisse quartam partem altitudinis quæ futura est super terrā, vt ipse Pall. dicit. Ex quo patet, quòd charitas, qua corpus nostrum, vel proximi diligimus, primo debet esse mūda à sterquilinio, idest ab amore carnali, vt nō sit dilectio carnalis, sed spiritualis, scilicet vt diligamus non carnaliter, sed spiritualiter.

Itē debet habere quatuor gradus altitudinis Primus est, vt magis diligamus corpus, siue proprium, siue proximi, quàm alias res corporales exteriores.

Secundus est, vt quantum ad res corporales magis diligamus corpus proximi quàm proprium. Nā etiam quidā Gentiles sine spe vitæ æternæ pro amore amicorum se morti exposuerunt. Vnde multo magis hæc charitas facit cum pertineat, ad bonum virtutis. Vnde etiam Arist. 9. Eth. dicit, quod homo debet amicos ad tristia vocare tarde, sed ad læta & prospera prompte. Econtra autem ad eorum prosperitates, & lætitias debet se tarde ingerere, sed ad tristitias celeriter, & prompte. Vnde secūdum carnis amicitiam, plura bona corporalia sunt impendenda amicis quàm nobismetipsis: sed de bonis spiritualibus semper plus nobis quàm amicis impendere, & velle debemus: & similiter etiam de malis vitandis.

Tertius gradus est: vt minus diligatur corpus quā spiritus. Debet enim corpus diligi in ordine ad spiritum.

Quartus gradus est, vt quantum ad actum exteriorem charitatis, qui est eleemosyna, etiam ipsa corpora quodam ordine diligamus: & iste ordo attendi secundum tria scilicet secundū debitū, secundum necessitatē, & secundum honestū. Secundū debitū quidē: quia parentib. ac propinquis, & benefactoribus, & eis à quib. spiritualia accipimus, debemus, quando indigerent, magis eleemosynam facere quàm aliis. Secundū necessitatē verò, quia cæteris parib. debemus magis subuenire indigentibus. Secundum verò honestum, cæteris paribus, magis debemus dare melioribus. Licet assignare in singulis quantum vnum alteri eorū præferat, est impossibile, quia singulares conditiones quę attendendæ sunt, infinitæ sunt, & non cadunt sub arte, vnde de his magis vnctio docet quàm prudentiæ consiliū. Dicit enim Pall. quòd fundamenta debent ex vtraque parte esse latiora quàm paries futurus sit semipedis spacio, quod signat, quòd fundamentū charitatis in sanctis viris latius est in interiori affectione quàm possit ostendi in exteriori opere, vel conuersatione.

Item charitas, & zelus fraternæ salutis reddit sanctos viros sollicitos, & studiosos ad attrahendom alios ad Deū. Vnde assimilatur balsamo, & cumino. Dicit enim Palladius quòd columbæ si cumino pascantur assiduè, vel si alarum ascellæ balsami liquore tangantur, inducūt alias columbas ad columbarium domini sui. Quid autē est cuminus qui secūdum medicos in secundo gradu est calidus nisi fraternæ salutis & charitatis zelus.

Primus nanque gradus charitatis est circa salutem sui.

Secundus verò est circa salutem proximi, hoc ergo cumino quotidie sancti viri pascuntur, qua scilicet proximorum salute quotidie sollicitātur. Apost. 2. Cor 11. Instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Est autem velut balsami liquor, ipsius fraternitatis amor. Balsami nanque liquor fœtum mortuum de ventre prægnantis educere perhibetur,

betur, quia dum quisque vir sanctus proximorum amore succensus aliquem ex eis sua sancta exhortatione conuertit, ea: quæ peccatū mortale de conscientia eius expellit quasi virtute balsami fœtum mortuum de vētre prægnantis educit. vel quia scriptum est: Qui non diligit, manet in morte, dum ipsa fraterna charitas odium de corde propellit, quasi de ventre matris mortuum fœtum educit, 1. Io. 3. Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Sunt autem velut duæ alæ columbarum duæ spirituales vitæ Sanctorum, scilicet contemplatiua, & actiua: Vel duo genera eleemosynarum, scilicet spiritualium, & corporalium. Vnde tunc ascellæ alarum balsamo tanguntur, quando ipsi sancti viri fraternæ dilectionis compassione ad vtriusque, vel eleemosynæ studia impelluntur, quibus videlicet studijs protinus ad colūbarium domini colūbas alias ducunt: quia vtriusque eleemosynæ beneficio, scilicet & corporaliter subueniēdo, & prædicationis, & orationis auxilio etiam peccatores proximos ad domini gratiam trahunt.

Carnem humanam nunquam delitiis fore nutriendam, sed ieiuniis, laboribus, & aduersitatibus pro Animæ salute exponendam, frumēti similitudinibus edocetur.

CAP. VIII.

CAro non est delitiis nutrienda, sed laboribus pœnitentiæ, & passionib. exponenda. Nam agricola, qui nollet granum ad tempus in terra perdere, & ventis, & tempestatibus exponere, sed tantum in horreo seruare; fructum inde non reciperet, imo ei putrefieret, & corrumperetur. Sic qui tantum amat carnem suam, quod in quiete, & delitiis vult eam seruare, nec ieiuniis, & laboribus vult eam exponere, nihil ex ea, nisi corruptionē habebit. Mat. 3. Qui voluerit animam suam, id est, animalem, vel corporalem vitā saluam facere, perdet eam: & qui perdiderit animam suam in hoc mūdo, inueniet eam, scilicet in futura gloria: quasi dicat agricolæ, Frumentū si perdis seruas, si seminas inuenies. Io. 12. cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet.

Item caro non delectabilibus, & blandis, sed amaris & afflictiuis conseruatur à corruptione tentationum, & vitiorū, & sicut frumentorum in horreo non cum dulcibus, & lenitiuis, sed cum asperis & amaris folijs, & succis præseruatur à putrefactione, & læsione curculionum, & aliorum vermium, Docet. n. Pall. in libro suo de agricultura, q̄ si factis granariis amurca luto mixta parietes liniantur, cui aridi oleastri folia, vel oliuæ pro paleis adijciantur, quo tectorio sic cato rursum amurca respergatur: & vbi hæc siccata fuerit, frumenta cōdantur, à curculionibus, & aliis vermibus tuta seruabuntur.

Item herba coniza, vt Græci asserunt, substrata frumentis addit ætatem, Constat enim quòd & oleastri, & oliuæ folia amara sunt, & etiam amurca. Coniza est etiam herba lethalis quæ cum tritico generatur, qua tamen turdi vescuntur. Vnde similiter caro nostra amaris, & mortificatiuis à vitiis præseruatur. Vnde Apo. Col. 3. dicebat, Mortificate membra vestra. Item negat Columella quem Pallad. in libro suo frequenter allegat, ventilanda esse frumenta, quia magis miscentur animalia totis aceruis, quæ si non moueantur in summitate intra mensuram palmi subsistent, & hoc velut corrupto corio cætera illæsa durabunt. Et asserit idem noxia animalia vltra prædictam mensuram non posse generari. Sic etiam fuerunt quidam feruentissimi Sancti, qui quasi nullius ventilationis refrigerium carni suæ præstare voluerunt. Voluerunt enim potius ipso exteriori cortice, id est carne mala sentire, quàm tentationum, & vitiorum puncturas, & corrosiones ad mentis suæ intima penetrare, sicut patet de Beato Germano Altisiodoren. & Hylarione, & Beato Martino, & quibusdā aliis, qui laboriosissimam & austerissimam vitam duxerunt continuè. sed tamen Palla. dicit quòd nihil tā diu custodiendis frumentis commodius erit, quàm si ex areis in alterum vicinum locum transfusa refrigerentur aliquantis diebus atque ita horreis inferantur. In quo figuratur, quod noui, & imperfecti, qui sunt similes frumento, quod de area trahitur: non sunt in tanta austeritate, & arctitudine tenendi, sed interdum ad breue spacium temporis aliqua recreatione refrigerandi. & post hoc ad horreum asperitatis, & laboris reducendi, ex hoc enim feruentius laborabunt, & magis etiam consolati in labore perseuerabunt. Seneca: Non semper in actu sis, sed interdum animo tuo requiem dato, sed & ipsa requies plena sit sapientia, bonisque cogitationibus.

Item caro est pro salute animæ periculis, & aduersitatibus exponēda Nam pugnator clypeum diligit, & charum habet, sed non tantum, quod non exponat ictibus, vt corpus seruetur illæsum. Sic caro diuersitatibus, & periculis exponenda est, vt anima eruetur illæsa, & indemnis. Vnde Apo. dixit Act. 20. Vincula, & tribulationes Hierosolymis me manent, i. expectant, sed nihil horum vereor, nec facio animam meam. i. vitam animalem, & corporalem preciosiorē quàm me, idest quàm vitam meam spiritualem.

Iudæorum ministri quibus olim vestimentis ornabantur, necnon Ecclesiæ Catholicæ Clerici, & Episcopi, summusq; Pontifex quibus vtantur ornamentis, eorúmque mystica mysteria patefiunt, & Papa cur Petri baculo non vtatur, aperitur.

CAP. IX.

CLerici, & episcopi debēt ornari illis vestibus spiritualiter, quibus pontifices, & ministri Iudæorum ornabantur, & vestiebantur corporaliter. Habebat enim tunc pontifex octo ornamenta.

Primò enim habebat vestem lineam.

Secundò tunicam hyacinthinam, in cuius extremitate versus pedes ponebantur tintinnabula quædam per circuitum, & mala punica facta ex hyacintho, & purpura coccoque bis tincto.

Tertiò habebat superhumerale, quo tegebat humeros, & anteriorem partē vsque ad cingulū, quod erat ex auro, & hyacintho & bysso retorta. Et super humeros habebat duos onychinos, in quibus erant sculpta nomina filiorum Israel.

Quartum erat rationale ex eadem materia factū, quod erat quadratum, & ponebatur in pectore, & coniungebatur superhumerali. Et in hoc rationali erāt duodecim lapides preciosi per quatuor ordines, in quibus etiam erant sculpta nomina filiorum

Israel

Iſrael,ſ.ad deſignandum : quod ferebat onus totius populi per hoc,quod habebat nomina eorum in homeris,& quòd iugiter debebat de ſalute eorum cogitare per hoc,quòd portabat eos in pectore quaſi in corde habens. In quo etiam rationali mandauit Dñs poni doctrinam,& veritatem,quia quędã pertinentia ad veritatẽ iuſtitiæ, & doctrinæ ſcribebãtur in illo rationali. Iudæi tamen fabulantur, ꝙ in rationali erat lapis qui ſecundum diuerſos colores mutabatur ſecundũ diuerſa quæ debebant accidere filiis Iſrael,& hoc vocant veritatem & doctrinam. Quintum erat baltheus, i. cingulus factus ex prædictis quatuor coloribus.

Sextum erat tyara,i.mitra quædam de byſſo.

Septimum erant femoralia linea, vt operirent carnem turpitudinis ſuæ,quando accederet ad ſanctuarium,vel altare.

Octauũ erat lamina aurea pendens in frõte eius in qua erat nomen Dñi. Ex iſtis ergo octo ornamentis minores ſacerdotes quatuor habebant, ſ. tunicã lineam,femoralia,& balthcũ,& tyaram. Per iſta ergo ornamenta deſignatur ſanctitas miniſtrorum Dei. Sunt.n.quatuor neceſſaria omnib.miniſtris, ſ. caſtitas quæ deſignatur per femoralia,puritas vitæ, quæ ſignificatur per lineam tunicam, moderatio diſcretionis,quæ ſignificatur per cingulum,rectitudo intentionis quæ ſignificatur per tyaram protegentem caput. Sed ſuper hæc Põtifices debẽt quatuor habere.

Primò iugem Dei memoriam in contemplatione, & hoc ſignificabat lamina aurea habens nomen Dei in fronte.

Secundò:ꝙ ſupportet infirmitatem populi, quod ſignat ſuperhumerale.

Tertiò,quòd habeat populum in corde, & in viſceribus per ſolicitudinem charitatis:quod ſignificatur per rationale.

Quartò quod habeat conuerſationem cœleſtem per opera perfectionis,quod ſignatur per tunicã iacinctinam. Vnde & tunicæ iacinctinæ adiungebantur in extremitate tintinabula aurea,per quod ſignatur doctrina diuinorum,q̃ debet cõiungi cœleſti cõuerſationi Pontificis. Adiunguntur etiam mala punica per quæ ſignatur vnitas fidei,& cõcordia in bonis morib.quia ſicut mala punica habent ſua grana vnita,ſic vnita debet eſſe eius doctrina, vt per eã pacis & fidei vnitas non rumpatur.

Item clericorum,& miniſtrorum eccleſiæ Chriſti idoneitas ſignificatur in eorum veſtib.quib.ſ.induũtur,quãdo in eccleſia miniſtrant. Quædã n.ſunt quę generaliter in omnibus miniſtris requirunt, vt ſint idonei ad tractandum diuina. Quædam verò requiruntur ſpecialit.r in ſuperioribus. Et ideo quædam veſtes ſunt omnibus miniſtris cõmunes. Quædam ſuperiorum tantum. Omnib.n.miniſtris cõpetit amictus,humeros tegens , in quo ſignatur fortitudo ad diuina officia,quibus mancipantur Et ſimiliter alba quæ ſignat puritatem vitæ,& cingulum,quod ſignat repreſſionẽ carnis. Sed ſubdiaconus vlterius habet manipulũ in ſiniſtra,in quo ſignatur extetſio multarum macularum.quia manipulus eſt quaſi ſudarium ad extergendum vultũ. Ipſe.n.eſt qui primo ad ſacra tractanda admittitur. Hẽt etiã tunicã ſtrictã,per quã doctrina Chriſti ſignatur. Vnde in veteri lege(vt ſupra dictum eſt)in tali tunica tintinnabula pendebãt. Subdiaconus.n.primo admittitur ad doctrinã nouę legis annũciandũ. Sed diaconus hẽt amplius ſtolam in ſiniſtro humero in ſignũ,ꝙ applicatur ad miniſterium in ipſis ſacramẽtis,& dalmaticã, quæ eſt veſtis larga ſic dicta,quia in dalmatię partib primo fuit vſus eius,ad ſignãdũ,ꝙ ipſe primò ponitur diſpẽſator ſacramentorũ. Ipſe.n ſanguinẽ diſpenſat, in diſpenſatione autẽ largitas requiritur. Sed ſacerdoti ſtola in vtroque humero ponitur,vt oſtẽdatur ꝙ plena poteſtas diſpẽſandi ſacramẽta ei datur, nõ vt miniſtro alterius. Et ideo ſtola deſcendit vſque ad inferiora. Hẽt etiã caſulam,quæ ſignat charitatẽ,quia ſacramẽtum charitatis cõſecrat,ſ euchariſtiã. Sed epiſcopis adduntur nouẽ ornamẽta ſuper ſacerdotes,quę ſunt caligæ,ſandalia,ſuccinctoriũ,tunica,dalmatica, mitra,chirothecę,baculus,& annulus,quia.ſ nouẽ ſunt quæ poſſunt ſupra ſacerdotẽ ſ.clericos ordinare, virgines benedicere,baſilicas dedicare,clericos deponere,ſynodos celebrare,chriſma cõſecrare,& veſtes & vaſa etiã cõſecrare,vel per caligas ſignatur rectitudo greſſuũ. Per ſandalia quæ pedes tegunt, contẽptus terrenorũ. Per ſuccinctoriũ quo ſtola ligatur cũ alba,amor honeſtatis,per tunicã perſeuerantia, quia Ioſeph tunicã talarẽ habuiſſe legitur , quaſi deſcendentẽ vſque ad talos per quod deſignatur extremitas vitæ,per dalmaticã largitas in operib. miſericordię,per chirothecas cautela in operatione,per mitrã ſcientia vtriuſque teſtamẽti: vnde & duo cornua habet,& per baculũ cura paſtoralis,qua debẽt colligere vagos,quod ſignat curuitas in capite baculi,ſuſtẽtare infirmos,quod ſignat ſtipes baculi , & pungere lentos,quod ſignat ſtimulus in pede baculi,vnde verſus,Collige , ſuſtẽta:ſtimula, vaga,morbida : lenta. per annulum ſignatur vnitas fidei qua eccleſia deſpõſatur Chriſto. Epiſcopi.n ſunt loco Chriſti qui eſt eccleſiæ ſpõſus. Sed vlterius Archiepiſcopi palliũ habẽt in ſignũ priuilegiatæ poteſtatis,ſignat.n. torquẽ aureã quã ſolebãt legitimè certantes accipere. Et iſta ornamẽta correſpondent veſtibus pontificis veteris legis. Nam pro lamina quæ pendebat in fronte , hẽt pontifex noſter crucẽ, (vt Innocentius dicit.) Sicut pro femoralib. habet ſandalia,pro linea albã,pro baltheo cingulũ,pro podere tunicã,pro Ephot annulũ, pro rationali amictũ,pro ſuperhumerali ſtolã , pro tyara mitram. Nota etiã ꝙ Romanus põtifex nõ vtitur baculo,quia Petrus miſit ipſum ad ſuſcitandum quendam diſcipulum ſuũ, qui poſtea factus eſt epiſcopus Treuerenſis. Et ideo in diœceſi Treuerenſi Papa baculũ portat,& non in aliis. Vel in ſignũ ꝙ nõ hẽt coartatã poteſtatẽ,quod curuatio baculi ſignat.

Peccatorũ confeſsio quantum ſit neceſſaria animęq; peccatrici expediens,& quid ei præcedere debeat vt ritè peragatur exprimitur. CAP. X.

Confeſſio neceſſaria eſt ad ſanandum vulnera animæ. Nã quãdiu ferrũ manet in vulnere,non poteſt corpus ſanari. Et ſic quãdiu peccatũ retinetur in cõſciẽtia,aĩa nõn ſanatur. Educitur autẽ de conſcientia peccàtum per confeſſionis iudiciũ. Vnde dicitur Iob.34. Nun quid qui non amat iudiciũ ſanari poteſt?

Itẽ confeſſionẽ debet præcedere conſcientiæ examinatio,ſicut diuiſiuum ſiue ꝓpræparatiuũ præmittitur pur

titur purgationi. Nam purgandus infirmus prius pręparationem recipit, quæ humores commoueat, vt postea medicina liquens melius eiiciat. Sic prius debet homo examinare peccata, & diiudicare apud se antequam confiteatur. Eccl. 18. Ante iudicium para iustitiam tibi.

Item confessio necessaria est ad cordis illuminationem. Est enim cor simile domui. Domus enim illuminatur, quando fenestra aperitur, quia Sol tunc in eam ingreditur. Similiter quādo cor Domino aperitur per confessionem, gratia Dei intrat in ipsum, & illuminat. Chrys. Confessio cor emundat, sensum illuminat, animam sanctificat, & ad susceptionē Christi præparat. Vnde dicitur in Cant. 5. Aperi mihi soror mea.

Item confessio est necessaria ad mortis æternæ euasionem. Nam quando apostema conuertitur ad interiora: & ibi crepat, est causa mortis corporalis, sed quando conuertitur ad exteriora, possibile est ad sanitatem redire. Sic peccatum abscondi tum internus causa est mortis æternæ. Conuersum verò exterius, & manifestum per confessionem, est spiritualis salutis indiciū. Vnde si inconfessus lates, inconfessus condemnaberis.

Cordis compunctio quæ vino, & aceto quibusdam exemplis comparatur, quantum sit animæ iusto proficua nonnullis demonstratur exemplis.

CAP. XI.

Compunctio cordis assimilatur vino, secundum illud Psalm. 59. Potasti nos vino compunctionis. Nam vinum semper emittēdo fęces, se purgat, & semper est in motu & tremore, donec separetur purum ab impuro. Sic qui verè compunctus est, semper est in motu, & tremore donec separetur ab eo immunditia peccati.

Item compunctio assimilatur aceto.

Primò ratione confessionis, quia ex eisdem cor cō pungitur quibus acetum ex vino conficitur. Nam si quis velit ex vino aliquo optimū acetum conficere, hoc modo facere potest. Accipiat cornalia quando incipiunt rubescere, & centimora, quæ nascuntur in campis quando similiter incipiunt rubescere, & de labruscis antequam incipiāt tumescere, & de brugnolis cepasum acerbis ante , & puluerizet subtiliter omnia simul. Et tunc accipiat de meliori aceto, quod inuenerit, & distemperet cum puluere illo, & ita conficiat panes bene desiccatos. Et si vinum de quo vult facere acetum, fuerit forte, ponat de pane illo parum, & si fuerit debile ponat plus, & fiet acetum fortissimum. Quia igitur illa quatuor, ex quibus primo pulnis conficitur, acerbum habent: & agrestem saporem, scilicet immatura cornalia, centimora, & labruscæ, & brugnolæ. Possumus in istis quatuor mala intelligere, quæ facit peccatum homini, quorum, sc licet memoria velut acerbus fructus, cō scientiam non parum mordicat, & pungit, scilicet quia tollit Deum, claudit cœlum, destruit meritum, & obligat ad infernum. Sed ista quatuor debent puluerizari, idest subtiliter discuti, & cōsiderari, deinde ac num appoui, idest exemplum alienius fortiter per tentus in memoria haberi. Et de his cō ficitur panis lachrymarum, de quo in Psa. 79. Cibabis nos pane lachrymarum, ex quo posito in vase vini, idest in memoria ipsius peccati fortissimum acetum efficitur, idest fortissima compunctio generatur.

Secundò ratione purgationis, quia purificat conscientiā sicut acetum purificat mustum. Dicitur. n. in libro de vindemiis, quòd si quis mittat in metretam dulcis musti conculam aceti, per tres dies erit purum, & similiter compunctionis acetum purificat cor à fęce peccati turbulentum. Vnde Amb. dicit, Scindite corda vestra ferro, & aceto compunctionis ab vsu inueteratæ consuetudinis.

Item compunctio amara peccati valet contra tentationes diaboli, & confortat etiam cor in bono. Dicit enim Psal. quòd potest fieri vinum contra pestilētiam salutiferum, stomacho multum proficuū hoc modo. In optimi musti metreta vna antequam ferueat, tum si absinthij octo vncias linteo inuolutas dimittas, & exactis decem diebus curabis auferre, id vinum refunde lagenis minoribus, & vtaris, quia valet ad ea, quæ dicta sunt. Quid autem est metreta dulcis musti, nisi memoria delectabilis peccati? Et quid linteus cōrusi absinthij, nisi compunctio, & amaritudo animi contriti? Ergo tunc absinthium musto immittitur, quādo ex memoria delectationis perpetrati peccati conscientia compuncta vehementer amaricatur, & tale profectò est compunctionis vinum, quod animum purificando confortat, & contra pestilentiam: idest corruptelam tentationis, seu recidiui salubriter defensat. Exod. 5. Sacrificemus Deo, ne forte accidat nobis pestilentia. Hoc sacrificium contra pestilentiam valens, est compunctio animi contribulati, secundum illud. Psal. 50. Sacrificium Deo, spiritus contribulatus.

Consolationis ordo qualis esse debeat, vt quempiam afflictum à mœrore retrahere possimus, ferri exemplo declaratur.

CAP. XII.

Consolari non potest dolentem, & afflictum, qui per tristitiæ compassionem, & doloris ostensionem non concordat eius dolori. Cuius exemplum est, quia ferrum ferro nō iungitur, si non vtrū que ex vstione ignis liquetur, & durum molli nō adhæret nisi prius duritia eius temperata mollescat, vt quasi hoc ipsum fiat, quod curatur, vt teneat. Sic prius emolliri debet consolari volentis animus, vt afflicto congruat, & congruens adhæreat, & inhærendo trahat. Alioquin si à mentis afflictione discrepat: minus ab illo recipitur à quo mentis qualitate separatur. Ergo ordo consolationis est, vt cùm volumus afflictum quempiam à mœrore suspēdere, studeamus prius merendo eius luctui cōcordare, vt Greg. dicit.

Peccandi consuetudo postquam calluerit quàm difficulter ab anima remoueatur, pluribus naturalibus similitudinibus aperitur.

CAP.

CAP. XIII.

CONsuetudo peccandi difficilius dimittitur, si ei non resistitur antequam induratur. Nam vestis rectam formam de facili recipit: si nondum prauam receperit, sed si cõtrarium fit, vix potest rectam suscipere, & cera dum mollis est, facilius impressionem sigilli recipit, quã cum indurauerit. Vnde Ecc. 30. Curua ceruicem eius, scilicet filij tui in iuuentute, tunde latera eius, dum infans est, ne forte induret, & non credat tibi. Vnde Aug. Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas. Lepra.n. inueterata, & gutta inossata non de facili curatur. Iob 9. Ossa eius implebuntur vitiis adolescentiæ eius. Et Beda super Lucam dicit, Diabolus quãto ipsum hominem diutius tenet, tanto difficilius dimittit, sicut rusticus, qui diu terram tenuit, vult eam hæreditariè tenere.

Arca Noe constitutio, & partium ipsius situatio, multis similitudinibus nos erudiet qualis nostra conuersatio esse debeat.

CAP. XIIII.

COnuersatio bona assimilatur arcę Noe propter quatuor.

Primò ratione structuræ, quia. s. fuit à Noe constructa, & fabricata. Noe autem, qui interpretatur requies, est homo iustus, qui vt requiescat in domo propriæ conscientiæ, & sit tutus ab innundatione aquarum, idest ab impetu tentationum, vel tribulationum, ædificat arcam, idest conuersationem bonã. De qua Psal. 131. Exurge domine in requiem tuam tu & arca sanctificationis tuæ. Arca enim deo sanctificata est conuersatio bona ad Deum ordinata, quæ dicitur esse requies Dei, quia in Deũ secũdũ ea mẽs hominis requiescit.

Secundò ratione materiæ, quia arca fuit facta ex lignis leuigatis, bituminatis, & quadratis. Sic bona conuersatio ædificatur ex lignis leuigatis, idest ex bonis operibus pura intentione factis. Bituminatis, idest charitate informatis. Quadratis, vt sit mens hominis stabilis, quia corpus quadratum residet firmũ.

Tertiò ratione formæ, circa quam primò attende mensuram dimensionum. Habebat enim longitudinem .ccc cubitorum, latitudinem 50. & altitudinẽ 30. Superius autem erat in vno cubito consummata Longitudo.n. arcæ, est memoria dominicæ passionis: quã Thau figura repræsentat, quę ccc. signat. Vel etiam longitudo arcæ perseuerantia in continuatione boni. vel longitudo. 30. cubitorum, est fides Trinitatis. cum perfectione boni operis, sine qua fides mortua esset. Latitudo autem est dilectio Dei, & proximi amici, & inimici, & signatur, in 50. cubitis, quia quinquagesima die à passione Christi datus est Spiritussanctus, per quem (vt dicit Apo Rom. 5) Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris. Altitudo autem est spes, & desiderium seculi venturi, quæ spes designatur in 30 cubitis, quia scilicet tricenarius numerus ex ternario, & denario ducitur, ter, enim decẽ faciunt 30. In ternario autem triplex spes signatur, scilicet de venia, de gratia, & gloria. In denario autem addito adimpletio decalogi, vt scilicet adsis nobis impletio decalogi sub spe prædicta triplici. Alioquin spes sine meritis: vel operibus non esset vera, sed præsumptio. Consummatio autem in vnum cubitum est, vt omnes motus, & affectus dirigantur in deum, sicut dicit psal. Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum, vel hæc consummatio fit in perfectione consiliorum. Mat. 10. Adhuc vnum tibi deest, si vis perfectus esse, &c. Dicitur autem quòd ille cubitus arcæ fuit geometricus, qui valet sex vsuales ad ostendendum, quòd per sex misericordiæ opera ad vnitatem perfectionis diuinæ consolationis, & supernæ pacis ascenditur.

Secundò in forma arcæ considera aperturam locorum. Habebat enim in duobus locis aperturam, vnam ad lumen recipiendum, scilicet fenestram, aliã à latere ad ingrediẽdum, s. ostium. Fenestra ergo est gratia, quæ illuminat domum mentis. Vel fortitan est intelligentia, per quam lumen sapientiæ, & scientiæ suscipimus. Ostium autem est liberum arbitriũ, quod aperit primò gratia. Vnde Bernar. Et si adiuuari potest, præuenitri non potest.

Tertiò considera distantiam mansionum. Nam secundum Aug. Arca fuit inferius bicamerata, & superius tricamerata, nam in inferiori mansione, idest super tabulatum sentinæ, fuit duplex camera, quarum vna dicebatur stercoraria, alia autẽ apothecaria. Sed supra istam mansionẽ fuit alia mansio superior, quæ habebat tres cameras, duæ cameræ laterales erant vna immitium animalium, & serpentium. Altera verò mitium, media autem camera erat hominum, & auium, ostium autẽ erat ibi, bicamerata, & tricamerata coniungebantur. Bicameratio nanque arcę attẽditur in delectatione sensualitatis, quæ maximè inuenitur in actibus duarum potentiarum vegetatiuę partis, scilicet propagatiuæ siue generatiuæ, quantũ ad actum venereum, & ista est, vt sentina stercoraria, & nutritiuæ quantum ad esum, & ista est apothecaria. Tricamerata autem attenditur in ratione, cuius tres vires sunt, scilicet irascibilis, quæ detestatur malum, & ista est habitatio immitium passionũ, vt iræ, & audaciæ, & huiusmodi.

Item concupiscibilis, & hæc est quæ bonum prosequitur. Et hæc est habitatio mitium passionum, vt amoris, mansuetudinis, & huiusmodi. Et duæ hæ vires dicuntur rationales non per essentiam, sed per participationem secundum philosophum, inquantũ scilicet natæ sunt rationi obedire. Tertia autem est rationalis per essentiam, quæ ratio vocatur. Et hæc est, quę discernit bonum, honestum, & verum. Vnde hæc dicitur habitatio hominum, scilicet actiuorũ, & auium, scilicet contemplatiuorum. Quorum primi reguntur prudẽtia, secundi eleuantur sapientia. Alij autem sunt qui dicunt huiusmodi cameras arcæ, fuisse dispositas solum in altitudine. Et dicunt, quòd inferius in fundo erat sentina siue stercoraria, supra quam erat apothecaria, & supra hãc erat immitium animalium. Et ostium erat medio vbi apothecaria coniungebantur cameræ immitium, supra hanc habitatio mitium animalium. Et in suprema erat habitatio hominum, & auium. Et ideo per stercorariam potest accipi peccati in anima fętentis detestatio. Per apothecariam lachrymarum effusio, postquam diabolus suscitatur ad impugnandum, & ideo sequitur habitatio immitium animalium, idest multiplicatio tentationum. Sed quia Deus adiuuando, & cõ

solando subuenit, sequitur habitatio mitium, idest gratia consolationum, postquam sequitur habitatio hominum, idest exercitatio actiuorum, & auium, id est perfectio contemplatiuorum.

Quartò assimilatur bona conuersatio arcę, ratione clausuræ, quia ingresso Noe in arcam cũ his, qui debebant ingredi, clausit eam Dominus deforis, ita vt inundatio diluuij non noceret eis. In quo docetur homo iustus, vt si inundauerit diluuium carnis intret arcam tranquillæ mentis. Et licet circunfluant torrentes iracundiæ, flumina luxuriæ voragine gulæ licet ebulliant torrentes delectationum abyssus, cupiditatum, maria conturbationum, intrat tamẽ Noe arcam, idest quietus animus clauso de foris silentij hostio, possidet animam. Et quanto magis caro laborat in actione, tanto spiritus volat sublimius in contẽplatione. Vnde Paulus, qui plus omnibus laborauit in fame, & siti, in frigore, & nuditate, &c dixit, Nostra conuersatio in cœlis est.

Quemadmodum cor Dei gratia repleri, custodirique debeat à peccato mundatum, per quinque vasis similitudines demonstratur.

CAP. XV.

COr custodiendum est, vt vas omnium thesaurorum cœlestium, & sicut castrum in terra inimicorũ situm. Pr. 4. Omni custodia serua cor tuũ. Est enim, vt vas preciosum, quod carius emitur, & in eius fractura magnum damnum incurritur, & difficilius reparatur, & ideo à Sanctis viris diligentius custoditur. Apost. 1. Te. 4 Sciat vnusquisque vestrũ vas suum possidere in sanctificatione, & honore.

Item vas cordis, vt possit optimo liquore gratiæ repleri, primo oportet, quòd euacuetur, scilicet ab amore seculi. Vas autem repletum vno liquore, nõ potest recipere alium nisi euacuetur, sicut plenum vino, non recipit oleum, quin effundatur. Tanquã vinum, quod mentem inebriat & infatuat est affectus, & amor mundi, sed tanquam oleum, quod illuminat, & sinat, & lætificat, est gratia Dei. Vnde oportet, quòd euacues fętidum vinum: si vis recipere limpidum oleum. Vnde 4. Reg 4. Vasa vacua repleuit Eliseus.

Secũdò oportet, quòd lauetur, scilicet à sordibus peccatorum Aliquando etiam euacuato vase adhærent aliquæ sordes quas oportet lauari, ne liquorẽ immittendum corrumpant, nec potest intrare gratia Dei vbi sunt sordes peccati, ergo sicut dicitur Hier. 4. Laua à malitia cor tuum.

Tertiò oportet, quòd vas siue dolium cordis obstruatur siue ligetur, ne. s. liquor immissus effundatur nullus, enim sapiens immitteret vinum in vase, ex quo videret statim esse effundendum. Vnde illi, qui gratiam recipiunt, & statim effundunt, dicuntur esse fatui, secundum illud Ecc. 20. Gratiæ fatuorum effundentur. Et hoc est, quia fatuus nõ habet vas cordis ligatum, vel solidum, sed confractum, secundum illud, Ecc. 21 Cor fatui quasi vas confractum.

Quartò oportet, quòd inclinetur siue subiiciatur rei immittendæ Non, enim posset vas repleri aqua fluminis, vel putei; nisi inclinaretur, vel profundè immergeretur. Sic cor hominis non impletur gratia, nisi humilietur, Eccl. inclinaui modice aurem meam excepi illam, scilicet sapientiam, vel gratiam.

Quintò oportet si esset euersum, vel etiam postquam est inclinatum: quòd erigatur, & hoc est per desiderium, vel orationem ad Deum. Sap. 7. Optaui, & datus est mihi sensus, inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, qui est etiam spiritus gratiæ.

Itẽ nota, ꝙ cor purum etiã minima peccata metuit. Nã in panno albo minima macula apparet, & nimis displicent, sic in corde puro minima peccata. Eccl. 9. Omni tempore sint vestimenta tua candida.

Itẽ cordis intimum quandoque assimilatur lecto sicut dicitur. Cant. 2. In lectulo meo per noctem quęsiui, quem diligit anima mea Greg In lectulo, & per noctẽ dilectus quæritur, quia nimirum etiam inuisibilis conditoris species expressa omnis corporeæ visionis imagine in cubili cordis inuenitur. Quandoque verò assimilatur cubili secũdum illud Psa. 149. Exultabunt Sancti in gloria, lætabuntur in cubilib. suis. quia. s. cum mala Sancti ab exterius fugiunt securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tunc lætitia perfecta erit, cum carnis exterius pugna non fuerit, nam quousque ad illicita per carnem trahimur, quia quasi domus nostræ paries quęritur etiam cubile cordis perturbatur. Quandoque verò assimilatur strato secundum illud psal. Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius, quia videlicet cum nos tẽtatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam stratum cordis confundit.

Corporis delitiis sedulò inseruire signum maximum reprobationis esse, primorum reproborum exemplo sese in varias mechanicas artes principaliter occupantium confirmatur.

CAP. XVI.

COrpori seruire, & animam negligendo, se totaliter circa ea, quæ sunt corporis, occupare, proprium est reproborum. Et hinc est, quòd artes illæ mechanicæ, quæ commodis & delicijs corporis maximè inseruiunt, à reprobis hominibus primitus sunt inuentæ, scilicet à Cain, & filijs eius. Nã ipse primus reprobus, scilicet Cain fuit, qui vt auaritiæ suæ consuleret, sicut dicitur in historijs scholasticis, primo agriculturæ se dedit.

Item primus qui terminos terræ posuit, & qui vitæ hominum simplicitatem adinuentione mensurarum, & ponderum, ad calliditatem, & corruptionem perduxit.

Item ipse Cain fuit qui primam ciuitatẽm ædificauit, & vocauit eã ex nomine filij sui Enoch. Greg. Quid sibi vult, ꝙ Cain primũ filium Enoch vocat, atque ex hoc nomine ciuitatem quam condidit appellat? Cain primus ciuitatem construxisse describitur, vt aperte monstretur, ꝙ ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate ęternę patriæ alienus extitit. Peregrinus nanque à summis fundamentum quasi longe habitationis in infimis posuit, qui stationem cordis in infimis collocauit. Vnde in eius stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur primus nascitur, sed de electorum progenie Enoch septimus fuisse memoratur, quia reprobi in hac vita, quę

est ante semetipsos ædificando dedicant. Electi verò ædificationis suæ dedicationem in finem temporis expectant.

Ite Iabel, qui fuit de stirpe Cain, fuit primus, qui inuenit tentoria portatilia de loco ad locum propa storum, s. cõmoditate, & deliciis. Et ideo signat peccatorem, & proptũssimè prælatum qui tabernaculo corporis desetuiens in deliciis, transit de loco ad locum. i. tuit de vitio ad vitium, & nomen fratris eius Iubal, qui fuit pater canentium in cithara, & organo. i. primus inuentor consonantiarum musicalium, vt s. labor pastoralis in delicias verteretur: hoc. n. pertinet ad voluptatem aurium, contra quos Iob. 21. Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Item postea Tubalcain de eadem stirpe genitus fuit, primus faber, & operans in ære, & ferro. Vn de iste fuit malleator, qui primo inuenit vsum armorum. Et in hoc significat oppressores. Et iterum fuit faber, & sculptor, qui sculpturas operum in metallis in libidinem oculorum fabricauit. Vnde in hoc signat curiositatem oculorũ. Soror autem Tubalcain fuit Noema, quæ artem textoriam adinuenit, quæ. s. pertinet ad mollitiem, & curiositatem vestium. Cuius contrarium commendatur in Sanctis. s. asperitas, & vilitas vestium, sicut de Ioanne Baptista patet, & pluribus aliis.

Bonorum, malorúmque Prælatorum correptionem humiliter fore à subditis omnibus suscipiendam, Barbitonsoris exemplo, & quomodo etiam eamet sit agenda, vt correptorum corda, & opera immutare queat, diuersimodè suadetur.

CAP. XVII.

Correptionem prælati etiam dyscoli, debet subditus humiliter portare, attendens eum raditur barba alicuius quàm patienter se habet sub rasorio, & permittit caput suum à rasore modo in dextrũ, modo in sinistram duci, nec audet mentum leuare, nec os aperire, ne rasori resistat, vulnus incurrat. Attende claustralis sub manu rasoris te positum, noli sub rasorio correptionis rebellare, sed rasoris manibus humiliter te tractari permittas, ne læsiones grauiores incurras tam in mente, quàm in corpore.

Item qui sub manu rasoris inepti raditur, necesse est, vt patientius se habeat, quia facilius læderetur quàm à bono. Sic sub dyscolo, & inepto prælato plurimum expedit patientius se habere. Nõ enim tantũ bonis subiectus esse debes, sed etiam dyscolis, vt ait 1. Petr. 2. O quàm graue est à malo tondente, & cum rasorio dentato sine aqua radi, qui cum deberet scindere pilos, scindit carnem. Quid per rasorium dentatum, nisi mordax correptio, & contentiosa intelligitur. per aquam verò lenitas correptionis designatur. Noli ergò ô prælate aquam omittere in barba radenda, idest lenitatem, & compassionem à correptione amouere, sed dentes remoue à rasorio tuo, idest à correptione contẽtionum. Et nota quòd ille qui habet rigidum pilum magis sub rasorio patitur. Sic qui rigidus est sub disciplina, & culpam suam defendere vult, deterius habet. Pro. 16. Qui corripientem se dura ceruice contemnit, repente superueniet ei interitus.

Item correptio acuta, & doctrina discreta immutant non tãtùm corda, sed etiam opera correptorũ, sicut cultelli perforatio, & aquæ coloratæ infusio im mutant fructus arborum. Dicunt. n. agriculturæ auctores, quòd siquis vult arborem pomiferam siue fructiferam producere fructus siue poma rubicũda vel alio colore colorata, hoc modo fieri potest. Fac foramen in arbore cum cultello, & quemcunque colorem vis distempera cum aqua, & infunde, & colorabitur fructus eodem colore. Quid autem est cultelli perforatio, nisi subtilis, & pungens delinquentis correptio? Et quid est aqua colorata, nisi prędicantis vel exhortantis doctrina discreta, & decenti pronunciatione prolata: Hęc sunt enim quę faciunt arbores id est, audientes discipulos producere poma pro varietate correptionis, seu persuasionis ipsius diuersa rum virtutum quasi diuersorum colorum pulchritudine adornata.

Item quòd delinquẽtis correptio debeat esse mixta, siue temperata ex asperitate & lenitate, patet alio exemplo. Dicunt enim viri de agricultura periti & experti, quòd si arbor, quæ facit acetosum, vel amarum fructum perforetur, ita quòd foramen per arborem transeat, & in ipsum foramen aqua mellita perfundatur & cum clauo, qui fit de ligno eiusdem arboris, ipsum foramen obstruatur; talis, inquiunt, arbor facit fructum dulcem.

Quid autem est arbor faciens fructum acetosum, vel amarum, nisi peccator faciẽs opus malum, quod tandem conscientiam pungit, & amaræ pœnę reatum inducit? Sed eius foramen tunc aqua mellita infunditur, cùm blanda eius auri correptio adhibetur, quæ tunc cum clauo obstruitur, cùm terrore pęnæ, & comminatione cohibetur. Ex quibus patet, quòd in correptione delinquentis, misceri dicunt adinuicem aqua id est, sapientia locutionis mel, id est, dulcor mansuetudinis, & clauis, id est, terror pœnæ, vel comminationis.

Et talis correptio sic arborem, id est, hominem immutat, vt quæ primo faciebat poma acetosa vel amara id est opera corrupta, & praua producat econtrario suauia, & dulcia, id est opera de cætero faciat honesta & gratiosa.

Item corripiens nimis durè similis est ei qui veteres reparat patellas; qui volens vnum foramen vno ictu mallei obstruere multa foramina facit, vel vnum magnum maius quàm antè, vel aliquando patella cõ fringitur.

Et quid est correptio nisi vasorum fractorum reparatio? Eccl. 21. Cor fatui quasi vas confractum. sed ictus nimis fortis, id est correptio nimis dura non corrigit sed deteriorem efficit.

Item sicut medicus nimia potione vel medicina occidit ægrotum, sic qui nimis dura correptione corripit non emendat sed perire facit. Senec. Vitia animi sicut vitia corporis leniter tractanda sunt.

Quibus viis Dæmones expellantur eorúmque potentia comprimatur, nonnullis remediis, quibus ad eiiciendas Pulices, Cynifes, & formicas uti solemus, lucidissimis erudimur exemplis.

CAP. XVIII.

Dæmones repellendi sunt sicut pulices, cynifes, & formicæ. Docet enim *Pal.* in libro suo, quòd contra pulices remedium est amurca per pauimentum frequenter aspersa, vel cyminum agreste cũ aqua tritum, cucumeris semen agrestis cum aqua resolutum, vel cum aqua lupinorum sileris austeritatibus inuncta, si eis locus pulicum fuerit aliquotiens infusus. Sed cynifes (vt dicit) extinguuntur amurca, & felle bubali, lectis, aut locis perunctis, vel foliis hederæ tritis ex oleo, vel incensis sanguisugis. Sed contra formicas, (vt dicit) si habent foramen in loco vnde eas volumus expellere, cor noctuæ admoueamus. Si autem de foris veniunt, omne loci spacium cinere, vel creta candida signabimus. Ex his ergo multiplex remedium contra dæmones colligere possumus. Nam prædictorum remediorum quædã sunt vnctuosa, sicut amurca, vel oleum: quædam sunt amara, sicut agreste cyminum, vel cucumer, vel hedera, vel lupinus, & fel bubali, & aqua cum eis mixta: quædam verò austera, vt siler. quædam verò sunt fumosa, vt incensæ sanguisugæ. In vnctuosis ergo notatur deuotio, in amaris contritio: in austeris abstinentia, & carnis mortificatio, in incensis, & fumosis feruida oratio. Sed viterius contra formicas additur cor noctuæ, per quod significatur cordialis amor Christi, quem ostẽdit nobis in morte. Vnde & latus eius apertum est, vt ipsum cor pateret, & ipse Christus absconditus mansit in sepulchro, vt nycticorax in domicilio, vt dicitur in Psalm. 101. Vnde admotio cordis noctuæ, est meditatio crucis, siue mortis Christi.

Item additur cinis, in quo signatur memoria mortis nostræ & insuper candida creta, per quam intelligitur conscientia munda. His enim potissimè remediis dæmones à nobis repelluntur, & eorum tentationes, & molestiæ superantur, scilicet vnctione deuotionis, amaritudine contritionis, mortificatione corporis, feruore orationis, meditatione dominicæ crucis, memoria nostræ mortis, & emendatione vitæ.

Item contra nos pugnat ad modum militis. Nam si miles etiam satis fortis, ad pugnam vadit inermis faciliter hosti cedit, sed si bene armatus incedit, faciliter hostem ferit. Similiter antiquus hostis quasi nos inermes aggreditur, cum mala apertè suggerens humanæ menti bona, simul omnia destruere conatur, & tunc tanto facilius vincitur, quanto apertius cognoscitur, sed quasi armatus venit quando bona aliqua corrumpit. Nam sæpè quosdam intellectu non tentat, eisque in sacri eloquij meditatione non obuiat, sed tamen eorum vitam in operatione supplantat, quia dum de virtute scientiæ laudantur, nequaquam suorum operũ damna respiciunt, cúmque in fauoris delectatione animus decipitur, vitæ suæ vulnera nõ medetur. Hunc ergo armatus hostis rapit, quem fraude tectus ex alia deserens ex alia parte vincit, vt dicit Gregorius.

Ex fimi proprietate, ac varietate, diuitiarum pariter proprietas, & varietas, diuitiarúmque vsus bonus qualis esse debeat, similitudinibus edocetur.

CAP. XIX.

Diuitiæ terrenæ, nõ prosunt retentæ, sed pauperibus erogatæ: nam fimus congregatus in terra, non fructificat, nec facit eam fertilem, nisi dispergatur per campos: sic diuitiæ conseruatæ non prosunt, sed dispersæ. Psa. 111. Dispersit dedit pauperibus. Vnde Greg. Terrena omnia, quæ seruando amittimus, largiendo seruamus: patrimonium nostrũ retentum perditur, manet erogatum.

Item nota secundum Pall. quòd triplex est genus fimi, siue stercoris, quidã s. qui est terræ quasi valde proficuus, sicut fimus asinorum, & caprarum, & ouiũ & iumentorum. Quidam verò valde nociuus, sicut stercus porcinum. Quidam verò valde ardẽs, & calidus sicut columbinus. Sũt autem quidam homines, à quib. eorum diuitiæ misericorditer tribuũtur. Et istæ sunt valde proficuæ, quia fœnerantur Deo, qui miseretur pauperi. Vnde tales s. misericordes, & actiui sunt sicut iumenta Dei, & oues, & capræ, & asini, scilicet humiles, innocentes, fructuosi, & laboriosi. Seruiunt. n. proximis non solum de fimo suo. i. de diuitiis, sed etiam de corpore suo. Psa. 72. Vt iumentũ factus sum apud te. Quidã verò alij sunt, à quib. ipsæ diuitiæ turpiter consumuntur, sicut sunt voluptuosi, & luxuriosi, vt patet de prodigo, qui dissipauit substantiam suam, viuendo luxuriosè. Vnde tales diuitiæ sunt valde nociuæ, quia sunt dãnationis causa. Lu. 16. *Mortuus* est diues, & sepultus est in inferno. vnde sunt sicut fimus porcorum. Quidam alij sunt, à quib. ipsæ diuitiæ ardenter diliguntur, sicut sunt auari. Vnde eorum diuitiæ sunt, vt fimus columbarum. Eccl. 4. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. *Tales*. n. à diuitiarum amore seducti, decipiuntur: quia dum credunt possidere, diuitias, ipsi potius à diuitiis possidentur. Vnde dicitur Ose. 7. Factus est Effraim quasi columba seducta, non habens cor. Cor. n. auarorum non est in eis, sed in ipsis diuitiis. Math. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

Prelati qui Agricolę meritò nuncupantur, quemadmodum seipsos, Deique ecclesiam vinea Noe comparatã & in tabernaculo Moysi ritè figuratam gubernare debeant, multis instruuntur exemplis.

CAP. XX.

Ecclesiæ gubernatio est sicut illius vineæ cultura, quam plantauit Noe, quod apparet, prim. ò ratione plantationis. Dicitur enim Gen. 9. quòd cœpit Noe vir agricola exercere terram, & plantauit vineam. Sic prælatus agricola est, ad quem spectinet agrum. s. vitã sibi commissæ plebis colere, & terram propriam. i. semetipsum ad pietatem exercere. Hic vineam plantat, quando verbo & exemplo ecclesiam dilatat. Pro. 31. De fructu manuum suarum plantauit vineam, in qua plus proficit opere, quàm sermone.

Secundò

Secūdò ratione potationis: qum subditur ibidem de ipso Noe, quòd bibens vinum inebriatus est,& nudatus iacuit in tabernaculo suo. Tunc enim prælatus de sua vinea bibit vinum, quando lætatur de profectu subditorum, sed tunc vino inebriatur, quādo plus debito gloriatur, nudatur autē quando magnificat fimbrias suas,& aliis opera sua commēdat, thesaurum suum publicè in via portat, & depredari desiderat, sed turpius nudatur, quando propter immoderatam gloriam, in ignominiosam luxuriam cadere permittitur, vt per confusionem ignominiæ curetur ostentatio gloriæ. Bernar. Magnum peccatum quòd tā vili emplastro curatur, hoc sæpe accidit prælato, vt denudentur fœmora sua propter luxuriam. 2. Reg. 10. nunciis Dauid truncantur tunicæ, vsque ad nates. hoc fit quando vsque ad pudenda luxuriæ dehonestantur prædicatores. Inebriatio autem est cordis elatio ex profectu virtutum, vel abundantia temporalium. Verendorū denudatio est infirmæ cogitationis demonstratio, dum humana prælati infirmitate conceptio gratiationis cogitatæ per quamlibet iactantiam, vel inanem gloriam, vel per aliquam humani excessus intemperantiam manifestatur.

Tertiò ratione filialis affectionis, Idest filiorum Noe circa ipsum, quia vnus filiorum verecundiam patris irrisit,& aliis notam fecit. Alij autē auersis vultibus eum operuerunt. In filio irridente significantur reprobi subditi, qui defectus prælatorum suorū derident,& publicè detrahendo, & infamando eorum excessus, aliis pandunt, sed in filiis cooperientibus signantur subditi boni, qui quasi pallium in humeris ponunt: dum eorum infamationi resistunt. Gregor. Quid est, quod filij verenda patris superiecto dorsis pallio auersi venientes operiunt? auersari dicimus, quod reprobamus bonis subditis, sic præpositorum suorum mala displicent, vt tamen ab aliis hæc occultent, operimentum auersi deferunt, quia diiudicantes factum,& venerantes magistros, nolunt videre, quia tegunt. Ber. Dissimulamus interim de magnis ecclesiarum prælatis. Sic enim faciendum est pro reuerentia diuinæ ordinationis non pro personarum meritis. Et si placet illis, vt euadant humana iudicia, cum durum iudicium in his, qui præsunt fiet: nec est ridendum, sed flendum. Augu. Non sit delectatio minorum, lapsus maiorum, sed casus maiorū sit minorum timor.

Item ecclesia fidelium figurata est in tabernaculo Moysi, nam per exterius tabernaculum, quòd dicebatur sancta, figurabatur status fidelium veteris legis, vt dicit Apost. Heb. 11. Quia ad Dei tabernaculum semper introibāt sacerdotes sacrificiorum officia consummantes. Per interius verò tabernaculum quod dicebatur sancta Sanctorum, vel cœlestis gloria, vel status fidelium nouę legis, quæ est quædam inchoatio futuræ gloriæ, in quem statum nos Christus introduxit, Introduxit etiam ipse nostrum tabernaculum cœlestis gloriæ per suam ascensionem in cœlum, quod figurabatur per hoc, quòd semel in anno summus sacerdos in sancta sanctorum introibat, velum autem, quòd erat intermedium, significabat occultationem spiritualium sacrificiorum in veteribus sacrificiis, quod velum quatuor coloribus erat ornatum. Bysso quidem ad designandum carnis puritatem, Purpura ad designandas passiones quas Sancti sustinuerunt pro Deo. Cocco bis tincto, ad designādum charitatem geminam Dei,& proximi. In hiacintho significabatur cœlestis meditatio. Ad statum autem veteris legis aliter se habuit populus,& aliter sacerdos. Nam populus ipsa corporalia sacrificia considerabat, quæ in atrio offerebantur. Sacerdotes verò rationem sacrificiorum considerabant, habentes fidem magis explicitā de mysteriis Christi. Et ideo intrabant in exterius tabernaculum, quod etiā quodam velo distinguebatur ab altero. Quia quædam erant velata populo circa mysterium Christi, quę sacerdotibus erant nota, non tamen eis plenè reuelata sicut postea in nouo testamēto, vt habetur Eph. 3.

Eleemosyna, quæ lucernæ accensæ assimilatur quomodo, quibus: & quando sit agenda, hic addiscitur.

CAP. XXI.

ELeemosynam hilariter dans pro Deo, hilariter remunerabitur ab eo, quia Deus est similis speculo. Nam si quis arridet speculo,& speculum arridet ei. Et sic Deus ei, qui hilariter dat hilariter retribuit. Apost. 2. Cor. 11. Hilarem datorem diligit Deus.

Item eleemosyna assimilatur lucernæ vel candelæ accensæ. Nam eleemosyna, quæ datur in vita est sicut lucerna, quæ præcedit aliquem seruans eum, vt non cadat in lutū, vel foueam. Sed, quæ post mortē datur, est sicut lucerna, quæ fertur post tergum, quæ non custodit quin cadat in foueam inferni. Itē eleemosyna non debet dimitti propter aduersitatem, vel detractionem. Nam sicut semen gelu pressum,& retardatum vberius fructificat. Sic aliquando eleemosyna, quæ aduersitate premitur, maiorem habet remunerationem, quàm illa, quæ cum prosperitate fouetur,& illa etiam cui detrahitur, quàm illa, quæ laudatur. Vnde Mat. 7. Sit eleemosyna tua in abscondito.

Item eleemosyna danda est indigenti. Vinea. n. illa libentius sumptuosè colitur, quæ bonum vinum affert, quàm illa quæ prauum vel nihil. Sic pauperes magis inuitandi sunt quàm diuites, quia remuneratio maior habetur. Melius. n. est lucrari in stuppis & botello quàm perdere in gēmis & scarlato. Sic melius est dare pauperibus & vilibus quā diuitibus de quibus in futuro nullum lucrum habebitur. Luc. 14. Cum facis conuiuium aut cœnam noli vocare amicos diuites.

Cera, virgulaq; ac aliarum rerum exemplis naturalibus quare iuuenilis ætas, senilis pœnitentiis aptior videatur, faciliusque tenera, quàm caro dura domatur, breuiter ostenditur.

CAP. XXII.

AEtas iuuenilis aptior est disciplinæ, vel pœnitentiæ, quā senilis, quia mollior est & flexibilior, sicut cera dum mollis est recipit impressionē sigilli, quā non ita recipit postquā indurauerit. Sic etiā tenera virgula si curua fuerit, potest ad rectitudinē reduci, trabem autē nullus potest reducere. Sic quā-

do contrarium gratiæ Dei occupauit hominem, scilicet peccatum, difficilius in eo gratia Dei recipitur, quia inuenit, quod sibi repugnat. Sicut latomus, vel p.ctor non ita de facili sculpit, vel pingit in lapide habéte formam sicut in lapide nudo, & plano. Sicut etiam materia, quæ habet aquam difficilius suscipit ignem.

Item si in tenera ætate caro non domatur, in senectute magis contumax efficitur. Stultus esset, qui non domaret equum suum vsque quo esset senex, sic qui non domat carnem suam in iuuétute sua, sed nutrit eam delicatè. Vnde non potest eam postea tenere, sed proiicit eum in lutum peccati. Pro. 29. Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, i. corpus, postea eum inueniet contumacem.

Malos non absque ratione interdum exaltari à Deo permittitur, immo id rationabiliter euenire exemplu declaratur.

CAP. XXIII.

EXaltatur interdum homo non propter suũ meritum, sed propter aliorum profectũm. Cappa. n. pluuialis siue mantellus nõ ideo supponitur cæteris vestib. quia charior habeatur, sed vt sola detur petur, & vt alia vestimenta custodiat. Et sicut fumarium, vel caminus cæteris partib. & officinis domus altius eleuatur, non quia dignius aut charius, sed vt ipsum solum fum gerur, & per alias partes domus fumus non spergatur, ne. s. deturperur à fumo. Sic etiã interdum indignus ratione vitæ propter vtilitatem aliorum exaltatur, quia expedit, vt vnus moriatur pro populo.

Item si vis ventilare granum cum palea: granum descendit, & palea ascendit, sed non est palea super granum propter suum valorem, sed propter suam leuitatem. Sic sunt superbi super bonos. Et tamen dicitur. Matth. 3. q dominus paleam comburet igne inextinguibili, sed triticum congregabit in horreũ suum, scilicet cœlum.

Sanctorum virorum corda quas habeant perfectiones, & quid in eis Spiritussancti feruor operetur, vnico vasis ænei exemplo declarum redditur.

CAP. XXIIII.

FEruor spiritus quando intus calescit in sanctis viris non potest cohiberi quin ad exteriora prorumpat. Cuius exẽplũ est, quia si fiat vas æneũ concauum habens paruum foramen supra, & aliud foramẽ in ventre parum maius, & habeat pedes ita, quòd venter non tangat terram, & impleatur aqua, & lignis optimis obstruatur vtrunque foramen, & ponatur in igne vehementer calido, generabitur intus vapor, qui fortificatus erũpet per aliud foramen, & si erumpit desuper. proiicit aquam super loca propinqua, si inferius proiicit aquam in ignẽ, & proiicit titiones, & carbones, & cineres calidos. Cor. n. hominis sancti debet esse æneum per patientiæ soliditatem, concauum per humilitatem, superius perforatum & apertum ad Dei contemplationẽ, licet hoc foramen sit paruum: quia parum de Deo possumus contemplari in hoc mundo.

Item debet esse perforatum, & apertum inferius ad dilectionem proximi.

Item à terra eleuatum per contemptum temporalium.

Item aquę sapientię repletum & debent obstrui, & claudi foramina, i. per custodiam sensuum. Tunc autem in igne vehementer calido ponitur, quando diuina eloquia meditatur, sicut Psal. 118. ait. Ignitũ eloquium tuum vehementer. Vel quando meditatur de dolore passionis Christi, quia talis dolor renouatus in corde per memoriam meditatis, vehementissimè accendit, secundum illud Psalm. Dolor meus renouatus est: concaluit cor meum intra me, & in medio mei exarsit ignis. Vnde tũc generatur vapor. i. deuotionis feruor, qui superius per oculos proiicit aquam lachrymarum. Inferius autem ad proximos facit proiicere titiones. i. ignita sanctorum exempla, & carbones, id est feruẽtia verba, & cineres calidos. i. humilia, & feruentia opera pœnitentiæ.

Tabernaculi Moysi constitutio, ipsiusq; partium omnium spiritualis significatio per quas Christi fidelium status rectissimè figurari aperitur.

CAP. XXV.

FIdelium Christi status figuratus est in tabernaculo Moysi. Nam totum corpus tabernaculi cõstabat ex quibusdã tabulis, in longitudine erectis, quæ quidem interius tegebantur quibusdã cortinis ex quatuor coloribus variatis, scilicet de bysso retorta, & hyacintho & purpura, cocco bis tincto, sed huiusmodi cortinæ tegebant latera solum tabernaculi. In tecto autem tabernaculi erat operimentum vnũ de pellibus hyacinthinis. Et super hoc aliud de pellibus arietum rubricatis, & desuper tertium de quibusdam sagis ciliciuis, quæ non tantum operiebant tectum tabernaculi, sed etiã descendebant vsque ad terram, & tegebant tabulas tabernaculi. Per tabulas igitur. ex quibus constructum fuit tabernaculum, significabantur fideles Christi, ex quib. construitur ecclesia. Tegebatur autem tabula interius cortinis quadricoloribus. quia fideles interius ornãtur quatuor virtutibus. Nam in bysso retorta, vt gl. d. cit designatur caro castitate renitens. In hyacintho mens superna cupiens. In purpura caro passionibus subiacens, in cocco bis tincto mens inter passiones Dei, & proximi dilectionem refulgens. Per operimenta verò tecti designantur prælati, & Doctores in quib. debet renitere cælestis cõuersatio, quæ significatur per pelles hyacinthinas, prõptitudo ad martyrium, quã signant rubricatæ pelles, austeritas vitæ, & tolerantia aduersorum, quæ significantur per saga cilicina, quę erant exposita ventis, & pluuiis, vt dicit glossa.

Item nota, quòd fideles Christiani antiqui fuerũt feruentiores modernis, sicut vinum vetus calidius nouo. Dicitur in li. de vindemiis, quòd nouum vinũ frigidius est propter terrestreitatem, & aquositatẽ. Vetus. n. vinum calidius, & fortius, & magis odoriferum, quod. n. in eo erat aquosum, tempus consumpsit. Sic antiqui Sancti caruerunt terrestreitate auaritiæ, & aquositate luxuriæ. Vnde fuerunt feruentiores in amore, fortiores in persecutione: & redolentiores in conuersatione. Eccl. 9. Vinum nouum, &c.

Diuina

Diuinæ iustitiæ flagella, quæ sagittis comparantur quantum nobis prosint, quoq; modo, & cur, interdũ Deus animam, & corpus vulneret, vt ad salutem reuocet, varijs ostenditur similitudinibus.

CAP. XXVI.

FLagella diuinæ iustitiæ assimilantur sagittis, ex eo, quòd sagittarum more percutiendo prosternunt. Nam dum corpus vulnerant, spiritum humiliant. Vnde Iob. 6. dicitur, Sagittæ domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meũ. Quid. n. est spiritus hominis nisi spiritus elationis. Sagittæ autem domini spiritum ebibunt, cum supernæ animaduersionis sententiæ afflicti mentem ab elatione compescunt.

Item sagittæ domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsus trahunt.

Item sagittarum indignatio spiritum hominis ebibit, quia supernæ sententiæ electos, quos in peccatis inueniunt, dum vulnerant, immutãt, vt duritiam suã transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere sanguis confessionis currat. pensant nanque vnde lapsi sunt, pensant à quanta beatitudine ad quæ corruptionis suæ tormenta ceciderunt: & non solum gemunt in his, quę sustinent, sed insuper metuunt, hoc quod districtus iudex delinquentibus de gehennæ ignibus comminatur. Vnde iustorum mens non solum perpendit, quod tolerat, sed etiam pauet, quod restat, videlicet qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc grauiora patiatur, sicut Gre. dicit.

Item flagellum, & percussio Dei, est ad animæ salutem, eo modo quo medicus vulnerat ad corporis sanitatem. Vnde Iob 5. Ipse vulnerat, & medetur, percutit, & manus eius sanabunt. Vbi Gre. dicit, ꝙ duobus modis omnipotens Deus vulnerat quos ad salutem reducere curat. aliquando. n. carnẽ percutit. & mentis duritiam suo pauore tabefacit, vulnerando ad salutẽ reuocat, cum electos suos affligit exterius, vt interius viuant. Vnde per Moysem loquitur dicẽs: Ego occidã, & ego viuere faciã: percutiã & ego sanabo. Occidit. n. vt viuificet, percutit vt sanet. Quia idcirco foras verbera admonet, vt intus delictorũ vulnera curet. Aliquando autem si flagella exterius cessare videatur, intus vulnera infligit, quia mentis nostræ duritiã suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat, quia terroris sui iaculo transfixos ad sensum nos rectitudinis reuocat. Corda. n. nostra malè sana sunt, cum nullo Dei amore sauciantur, cum peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cum erga infirmitatem proximi quamlibet nec min mo affectu languescunt, sed vulnerantur, vt sanentur, quia amoris spiculis mentes Deus insensibiles percutit, mòxque has sensibiles per ardorem charitatis reddit. Vnde ei sponsa in Cãt. 4. dicit, Vulnerata charitate ego sum: malè. n. sana anima, atque in huius exilij cæca securitate prostrata nec videbat dominum nec videre requirebatur, percussa autem charitatis eius spiculis vulnerat in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis, & miro modo viuificatur ex vulnere, quæ prius mortua iacebat in salute, æstuat, anhelat & iam videre desiderat, quem fugiebat. Percussione. n. ad salutem reducitur, quæ ad securitatem quietis intimæ amoris sui perturbatione reuocatur.

Dei gratiæ distinctio, effectus & perfectio, quæ mænibus, ciuitatisque munitionibus assimilatur, quemadmodũ in anima infundatur exprimitur.

CAP. XXVII.

GRatia Dei non infunditur, animæ, nisi prius sit purgata, & munda. Nam sicut in pergameno nisi prius rasum fuerit non scribitur, ita cordi humano nisi prius purgatũ fuerit, gratia non infunditur. Ber. Balsamum est gratia Dei, vas purissimum requirit.

Item herbæ malæ, & spinę prius eradicantur, à terra quàm seratur triticum. Sic cogitationes, & actiones malas prius amouere debemus à nobis, si nos volumus esse agri *Dei*, & gratiæ semen suscipere, & fructum bonum ferre. Hier. 3. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. i. super peccata.

Item gratia Dei assimilatur mænibus, & munitionibus ciuitatis. Mænia enim in vrbibus pro ornamẽto sunt, munitiones pro defensione, vt Gre. dicit. Mę nibus enim assimilantur gratiæ gratis datę, sicut prophetia, doctrina, gratia linguarum, virtus curationũ: quæ licèt animam ornent, tamen sine eis anima stare potest munita per fidem, & iustitiam. Sed gratia gratum faciens ex qua est fides, spes, charitas, & cæteræ necessariæ virtutes, assimilatur munitionibus: quia si hęc habere negligimus hostilibus insidiis patemus, vt Greg. dicit. Et de his mænibus, & munitionibus dicitur Thre. 2. Factus est dominus velut inimicus, pręcipitauit in Israel mænia eius, dissipauit munitiones.

Quo pacto humilitas in tentationum impetum corroboret fideles, cæteràsque in eis virtutes conseruet, Rosarum ollaeque similitudine indicatur.

CAP. XXVIII.

HVmilitas cogitationum firmat bene operantes contra motum tentationum: Cuius exemplum apparet in rosis siccatis, & puluerizatis: quia puluis rosarum siccarum, vt dicit Plinius dentes mobiles firmos efficit. puluis quippe rosarũ, est humilitas mentium, siue cogitationum. Dentes autem qui aliis membris cibum siue nutrimentum præparant, terẽdo sunt actiui, qui proximorum nutritioni, siue sustentationi seruiunt. Vel prædicatores qui aliis cibũ spiritualem verbi Dei terendo, vel exponendo præparant, & porrigunt. Vt ergo hi dentes firmentur, ita vt tentationum, vel superbiæ impulsu non moueantur, oportet, quòd puluere rosarum. i. humilitate cogitationum teneantur.

Item humilitas conseruat virtutes, sicut olla rudis conseruat rosas virides. Dicit enim Pallad. quòd illi qui volunt rosas seruare virides, in rudi olla conditas, & bene munitas sub diuo obruunt ac reseruãt. Et quod est rosas seruare virides in virore, nisi tenere virtutes in suo spirituali vigore, quæ tũc in olla rudi reconduntur, qñ sub inculta conuersatione, & humili abscõdunt. Sed tunc bene sub diuo obruuntur, cũ in humilem mentem cõclusę per ostentationem,

vel iactantiam ad publicum non ducuntur, secundū illud Mat.6. Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis. Sed quia humilitas vera nequaquam esset, quæ opportuno tempore virtutes absconditas .i. ab opere vacuas, seu ociosas teneret. Oportet iterum ipsas virtutes, sic seruare in mente humili quemadmodum, & rosæ recentes in canna viridi seruantur. Dicit.n. idem Palla. quòd rosas nondum patefactas seruabis si in canna viridi stante fixa reducas, ita vt fixam crescere patiaris, & eo tempore cannas recidas quo rosas virides habere volueris. Quid autem est canna viridis, nisi mens virtuosa & humilis quæ semper, scilicet in bono opere crescit, & tamen intus à superbiæ spiritu vacua existit. In hac rosæ nondum apertæ .i. virtutes nō dum propalatæ sic sunt abscondēdæ hominibus, vt tamen eis tempore congruo ad exercenda spiritualia opera non denegetur egressus.

Quinque contra inconstantiæ hominis naturam, ac ad peccandum procliuitatem remedia apponuntur, singulaque exemplis non obscuris corroborantur.

CAP. XXIX.

INconstans, & leuis homo cedit omni tentationi. Nam sicut gallus supra pinnaculum ecclesiæ cuilibet vento se vertit: sic quoque homo inconstans cuilibet cedit tentationi. Iob.26. Tollet eum ventus vrens; & auferet de loco suo, paleam enim tollit ventus, non granum, Iob.21. Erunt sicut palea ante faciem venti, & sicut fauilla quam turbo dispergit. Poma putrida, & vermiculosa cadunt de arbore ad modicum ventum, sed sana bene se tenent. Sed nota, quod secundum Pall. contra caduca poma specialiter Persici potest adhiberi remedium. Nam si poma Persici incipiunt esse caduca, radices eius cum securi, aut alio instrumento findere debes, & fissuris eius truncos factos de pino imprimere, vel foraminibus cum terebello factis clauos ex salice factos cum malleo fortiter infigere. Quid igitur sunt caduca Persici poma, nisi inconstantium hominum infirma opera, vel recidiua peccata? Et quid est radicem arboris securi findere, nisi memoria mortis mentem hominis exercere? Matth.4. Iam securis ad radicem arboris posita est. Succidit enim ipsa mors hominem, velut securis arborem: sed quia radix arboris, est ipsa mens, vel cor hominis, ad quam dum scissio securis .i. consideratio mortis reducitur, peccatum euitatur secundū illud. Eccl.7. Memorare nouissima tua, & in æternū non peccabis. Sed quasi fissuræ securis truncus pini, quæ est arbor semper virens inseritur, dum eiusdē mortis memoriæ futuri seculi, quod semper manet cogitatus adiungitur; sed quasi foramē terebelli, est timor diuini iudicij, quasi verò salicis clauus, est æterni supplicij reatus, quia, sicut salice vius ligatur ad palū, sic ex peccati perpetratione anima obligatur ad supplicium; quasi autem mallei percussio, est diuini verbi auditio. Hier. Sermo Dei quasi malleus cōterēs petras. Habes ergo multiplex remediū cōtra caducum pomū .i. cōtra inconstantis hominis opus recidiuū, quorum primum est timor mallei mortis, per quā peccatum finitur. Secundum est consideratio æternæ beatitudinis, quæ per peccatum amittitur. Tertiū est diuini timor iudicij, cui peccator assistitur. Quartum est timor gehennę, qua peccatum punitur. Quintum est auditus diuini verbi, ex quo peccator conteritur.

Inferni ingressus qui domus Dædali, & nassæ comparatur quantum damnatis sit facilis, gradusque reuocatio difficilis, auctoritatibus, exemplisque confirmatur.

CAP. XXX.

INfernus similatur domui Dædali, cuius facilis est ingressus, sed negatur egressus & est sicut nassa, quam faciliter intrant pisces, sed exitus est impossibilis. Virgilius: Facilis descensus Auerni, Noctes atque dies patet atri ianua Ditis. Sed reuocare gradū, superasque euadere ad auras, Hoc opus, &c. Sapiē.2. Non est agnitus qui sit reuersus ab inferis. Sed nota hoc, quòd exitus de inferno potest dupliciter intelligi. Vno modo, ita quòd simpliciter inde aliquis exeat, ita vt iam amplius eius locus nō sit infernus, & sic nullus inferno finaliter deputatus, inde exire potest. Iob.14. Qui descendit ad inferos, non ascendit. Alio modo potest intelligi, vt exeat inde ad tempus. & sic secundum ordinem diuinæ prouidentiæ permittuntur aliquando damnati viuentibus apparere ad eruditionem eorum, & terrorem, nō autem frequenter hoc accidit.

Primò, quia damnati ita sunt pęnis oppressi, vt de sua miseria magis doleant quàm curent alijs apparere.

Secundo, quia hoc non possunt, nisi diuinitus permissi: neque etiam, quando sic apparent dānati, sunt liberi à pœna inferni, quia locus inferni cedit in pœnam, vel dolorem animæ ex eo, quòd tali loco deputata est, ab hoc autem non absoluitur quamuis ad horam exire permittatur, sicut nec captiuus absoluitur à carcere vel à vinculis ex eo, quod ad horam exeat. Vndę pęna inferni, siue dolor manet in anima etiam extra infernum. Et quamuis damnati aliquando præsentialiter sint in loco vbi apparent, non tamen credendum est, quòd hoc accidat semper: quia aliquando huiusmodi apparitiones fiunt, vel dormiēdo, vel vigilando operatione bonorum, vel malorum spirituum ad instructionem, vel deceptionem viuētium sicut etiam aliquando viui homines aliis apparent, eis multa dicunt in somniis, cum tamen constet eos non esse præsentes, sicut Augu. per multa exempla probat in libro de cura pro mortuis agenda.

Plura in Moysi lege meritò reputabantur immunda, cuius rei rationes assignantur, quas mentis immunditiæ varietas metaphoricè aperitur.

CAP. XXXI.

IMmunditia mentis repręsentabatur in lege Moysi per immunditiam domus, & vestis, & vasis. Nam in lege veteri reputabatur immunda domus, vel vestis quæ erat leprosa, vel vas, quod non habebat operculum, vel ligaturam etiam dicebatur immundum. Dicebantur ergo domus, vel vestes leprosę per similitudinem, quia sicut in corpore lepræ morbus est ex humore corrupto, putrefaciente carnem, & corrumpente, ita etiam propter aliquam corruptionem & excessum humiditatis, vel siccitatis fit aliquando corruptio in lapidibus, vel vestimento. Et

to. Et ideo hāc corruptionem lex vocauit lepram, ex qua domus, vel vestis immunda iudicabatur, tum quia omnis corruptio ad immunditiam pertinebat, tum quia contra huiusmodi corruptionem Gentiles Deos ponentes colebant. Et ideo lex præcipit huiusmodi domus, in quibus esset talis corruptio perseuerans destrui, & vestes comburi ad tolendā idololatriæ occasionem. Vasa etiam quę non habebant operculum, vel ligaturā desuper reputabātur immunda, quia in talia vasa de facili poterat aliquid immundū cadere, vnde poterat immundari.

Item valebat hoc ad vitandum idololatriā. Credebant enim idololatræ, quod si mures, aut lacertæ, vel aliquid huiusmodi dum immolabant idolis, citò caderent in vasa, vel in aquas quòd essent dijs gratiosa. Vnde etiam adhuc aliquæ mulierculæ dimittunt discoopérta vasa in obsequium nocturnorū numinum, quæ ranas vocant.

Figuraliter autem per lepram domus significatur immunditia cōgregationis hæreticorum. Per lepram verò in veste linea significatur peruersitas morum ex amaritudine mentis. per lepram vestis laneæ significatur peruersitas adulatorum. Per lepram verò in stamine significātur peccata carnalia. Sicut enim stamen est in subtegmine, ita anima in corpore. per vas autem, quod non habet operculum, vel ligaturam significatur homo qui non habet aliquod velamentaciturnitatis, qui non constringitur aliqua censura disciplinæ.

Hominis impatientis querula natura per nonnullorum animantium irrationabilium exempla apertè monstratur.

CAP. XXXII.

IMpatiens homo semper est querulus, sicut currus qui semper stridet, siue sit in bona via, siue in mala: imo quanto melius habent quidam, tanto magis murmurant: Vnde sunt sicut anser qui, quando extra domum est ad ventum, & pluuiam non pipat, sed tacitè quærit victum suum, sed quando est in domo, vadit pipando per domum cum tamen melius habeat quam extra. Et sicut gallina quæ vadit clusando; & sicut auis in cauea quę satis habet ad comedendum, & tamen ad quodlibet foramen trahit caput suum cupiens exire: & sicut inclusus porcus qui semper grunit, & non vult stare in pace. Prou. 7. Garrula, & vaga, quietis impatiens, talis persona.

Vnde dicatur inuidus, inuidique hominis natura quàm sit praua, authoritatibus, & exemplis edocetur.

CAP. XXXIII.

INuidus homo de profectu aliorum deficit, sicut ignis græcus qui in aquis ardet, & seipsum consumit, sicut ignis cōsumit ligna, Nec potest bona aliorū videre, sicut Heli, qui nō poterat videre lucernā donec extingueretur: vnde inuidia dicitur à non vidēdo, quia nō potest videre bona aliorū. Et hæc displicētia boni quæ est in inuidia, potest notari per visionem interiorem, sicut vult Sen. dicens, Quicquid mente fugimus, iniectis oculis videmus. Grego. Mēs inuidi cum de alieno bono affligitur, quasi de radio Solis obscuratur. Itē inuidis qui de bonis aliorum torquentur, bona cooperantur in malum, sicut econtrà bonis mala cooperantur in bonum. Vnde sunt inuidi quasi quidam artifices praui, vt potè, quia aurum conuertunt in cuprum: gemmas in lutum, granum in paleam, vinum in aquam, mel in fel, diem in noctem gaudium in mœrorem, rosam in paliurum, balsamum in sterquilinium, electuariū in venenum. Isa. 5. Væ qui dicitis bonum malum.

Hypocritæ falsis libris comparantur, quoniam in hac vita difficulter cognoscuntur, eósque à Deo interdum puniri, similitudine non obscura explanatur.

CAP. XXXIIII.

HYpocritarum conscientiæ assimilantur libris falsis quorum falsitas non agnoscitur quandiu clausi tenentur: sed quando aperiuntur, & leguntur. Sic quia in vita ista conscientiæ clausæ sunt, ideo in hoc mundo multi hypocritæ non cognoscuntur: sed in iudicio, quādo libri aperti erūt, tunc literæ eorum, idest opera falsa apparebunt. Et ideo ipsi hypocritæ, vt falsarij iudicabūtur. Apo. 20. libri aperti sunt, & iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris.

Item hypocritæ ex diuina sententia quandoque feriuntur, & deteguntur, & deijciuntur, vt scilicet in melius immutentur. Dicūt enim periti agrorum cultores, quòd si poma arboris putrescant, & efficiantur rugosa, tunc oportet, quòd cortex eius vbi sanus est, cum cultello acuto aperiatur, & cum inde modicus humor effluxerit, tūc stercora eam, & vulnus obstrue diligenter cum argilla, & ita poma producentur sana. Quid aūt sunt poma putrida, vel rugosa, nisi hypocritarum, corrupta, vel malitiosa opera. Hæc autē in melius immutantur cum gladius diuinæ sententię exteriorem corticem, qui sanus videtur, idest fictam apparentiam, qua bonus credebatur percutit, & aperit, idest ex ipsa percussione, quia ficta esset, patefacit. Tunc modicus humor, scilicet apparentis deuotionis abscedit. Tunc stercoribus circundatur, quia ab hominibus circumquáque vilipenditur. Sed tamē si argilla, idest humili pœnitentia vulnus cordis obstruatur, protinus sanatur, ita quòd faciat opera sana quæ prius faciebat corrupta Mat. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ.

Homines iracundos domui lignea comparari, & diabolum perperam rationis oculos caligare, quāque via hominis ira impetus habeat regulare enucleatur.

CAP. XXXV.

IRacundi hominis mens est, sicut domus lignea. Accidit enim homini domum ligneam habenti, quòd in vespere diues est, & in mane nihil habet, quia ignis omnia sibi abstulit. Sic homo ad sibilum vnius verbi gratiam Dei & omnia spiritualia perdit, dum in iram, vel odium cadit. Eccl. 2. Væ his qui sustinentiam perdiderunt. Item est, sicut olla nimium ignē habēs, quę ebulliendo emittit quicquid in ea est. Pro. 15. Cor stultorum ebullit stultitiam: quicquid sentit in corde, profert ore.

Item ira cæcat oculum mentis, & ideo sicut equo operiūtur oculi, vt circūeat ad molendinū, ita diabolus excęcat hoīem per irā & sic excęcatū ducit quocūq; vult. Ita Philistei Sāson excęcauerunt, & postea fecerūt eū ire ad molā. i. ad pœnā circuire. Iob 27. Ca

liganit ab indignatione oculus meus.

Item diabolus facit sicut piscator, qui turbat aquã, vt pisces non videntes nassam intrent. Sic diabolus turbat hominẽ, vt peccatũ non agnoscẽs adimpleat. Soph. 1. Tribulabo homines, & ambulabũt, vt cæci.

Item nota, ꝙ ira facilius vitatur vel superatur si prius animus per prouisionem sit armatus, sicut miles securius hostem accipit quem ante se armando præuidit. Vnde Greg. dicit, Mens aduersa venientia tanto securius excipit, quanto se cautius ex præsentia armauit. Qui enim improuidus ab aduersitate deprehenditur, quasi ab hoste dormiens inuenitur, eúque eit. us inimicus necat, quem ante repugnationẽ præfocat: nam qui mala imminentia per sollicitudinem prænotat, hostiles incursus quasi insidius vigilans expectat. Solerter ergo animus ante actionis suæ primordia, cũcta debet aduersa meditari, vt cogitans semper contrà hæc thoracem patientiæ munitus, & quicquid accepit prouidus superet, & quicquid non accesserit lucrũ putet. Item ira quæ est per zelũ iustit. ꝙ primò oculum rationis perturbat sed postea clarificat, sicut infirmanti oculo cũ collyrium immittitur, lux penitus negatur, sed inde causa post paululum veraciter recipit. Vnde hanc ad tempus salubriter amittit, sicut dicit Gre. Sed notandum, ꝙ ipsum collyriũ posset sic oculo immoderatè infundi, ꝙ oculus cæcaretur. Sic etiam zelo nimio oculus mentis cæcatus, si rationis præuenientis moderamini non subdatur. Et ideo cum per zelum animus mouetur curandum summoperè est ne hæc eadem, quæ instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, ne quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata à rationis tergo nunquam recedat.

Tunc enim robustius contra vitia erigitur, cũ sub dita rationi famulatur, vt idem Greg. dicit.

Iudicij dies, in quo iustè Dei electi suorum operum gloriosum fructum, reprobiq; pœnam adepturi sunt æternã, regni porta vocatur, idque porte exemplo confirmatur.

CAP. XXXVI.

Iudicij dies assimilatur portæ. Nam sicut vrbis aditus, porta dicitur, ita & dies iudicij porta regnĩ, quia per eum ab electis patriæ gloriã intratur. Hãc portam sancta electorum ecclesia securè ac lætanter adibit, quia ibi suorum operum, & laudem suscipiet, & retributionẽ videbit, secundũ illud. Prou. 31. Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius. Tunc quippe sancta ecclesia de fructu manuum suarũ percipit, cum eã ad percipienda cœlestia laboris sui retributio attollit. Tunc eam sua opera in portis laudant quando eius membris in ipso regni aditu citetur. Math. 25. Esuriui, & dedisti mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, &c. Econtra autem reprobi trementes ad hanc portam peruenient, quia ibi sunt conterendi, secundũ illud Iob 5. Conterentur in porta, & non erit qui eripiat. Filij enim huius seculi ante portã elati sunt, sed in porta conterentur: quia scilicet amatores mũdi in præsenti vita superbiunt, sed in ipso regni aditu æterna aduersitate ferientur. Vnde & subditur, Et non erit qui eripiat. Illos quippe veritas ab æterna aduersitate eripit, quos in temporaliũ prosperis per disciplinam premit. Qui enim hic renuit premi, tunc non valet eripi, quia iniqui eum quem per disciplinam negligunt habere patrem, afflictionis suæ tempore per adiutorium non inuenient creatorem.

Pluribus naturalibus exemplis & pulcherrimis cur à multis iniquè iudicium committatur temerariũ, aperitur.

CAP. XXXVII.

Iudicium suspitiosum, & temerarium procedit quandoque ex corruptione iudicantis, quia iudicat alium secundum quod sentit in se. Metallum enim, quando funditur, qualem in modulo reperit formam, talem sibi assumit. Vnde sic qui formã cordis sui habent deformatam, quicquid inciderit, totum inuen tur corruptum & deformatũ. Sicut etiam in vase corrupto quicquid infunditur, inuenitur corruptum. Sunt etiam tales similes infirmis quibus cibus quandoque sapidus, & bonus, videtur amarus. Et hoc non est ex vitio cibi, sed ex corruptione palati. Sed iudicium malum non ex facto proximi, sed ex corruptione iudicantis procedit. Item baculus in aqua positus videtur confractus propter reflexionẽ vmbræ.

Item turres, & montes iuxta aquã videntur transuersi. Eodem modo cordi translucido, & vitiato omnia videntur vitiata, & transuersa. Vnde Eccl. 10. Stultus in via ambulans cum ipse stultus sit, omnes stultos æstimat. Item semper credit latro, ꝙ omnes sint ei similes. Greg. Omnis homo secundum se, alterum iudicat. Vnde quicquid in bono corde cadit, in totũ bonum, & dulce efficitur. sicut apis quæ amaros, & venenosos succos in mel conuertit.

Compunctionis lachrymas mentis ægritudinem sanare ac æternæ mortis sententiam delere, quibusdam naturalibus exemplis præcipuéque Iordanis similitudine ꝙ rudimur.

CAP. XXXVIII.

Lachrymæ compunctionis delent sententiam, & scripturam mortis. nam sicut literæ delentur aqua, vel alio liquore, sic lachrymæ delent literas mortis quas diabolus scripsit manu propria. Qui enim peccat tradit ei quasi chirographum. Lachrymæ enim delent delicta, quæ pudor est confiteri, vt dicit Aug.

Item lachrymæ humilis compunctionis sanant ægritudinem mentis. dicit enim Palla. ꝙ si arbor malicitonij efficiatur ægra, amurca aquæ æqualiter mixta, radicibus eius debet infundi, & sic sanatur. Tũc enim citonij arbor ægrotat, quando mens alicuius probi viri, aut vitij alicuius passione, aut tentationis læsione laborat. Cuius sanitas procuratur, si cordis eius radicibus. i. cogitationibus, seu affectionib. amurca aquæ mixta infundatur. Quid autem per amurcam accipere debemus, nisi humilem consideratiònem proprij defectus? Nam sicut oleum superiora vasis petit, sic amurca ad imum. i. ad fundum descendit. Vnde sicut per oleũ superiora petẽs, intelligitur deuotio, qua quis eleuatur in cõtemplationem Dei, ita per

ita per amuream significatur humilitas qua quis descendit ad considerationem defectus, & reatus sui. Et quasi amureæ aqua miscetur, dum ex ipsa cogitatione suæ malitiæ lachrymarum compunctio generatur. Dumque humiliata atque compuncta mens lachrymarum largo imbre perfunditur, quasi salubri quadam medicina purgata à suo languore sanatur. Vnde dictum est Naamam Syro. 4 Reg. 5. Lauare in Iordane & recipiet sanitatem caro tua. Nam Iordanis interpretatur descensio, vel riuus iudicij. Vnde ille in Iordane se lauat, qui humiliter seipsum diiudicans, lachrymis se purgat. Et hæc est lotio Iordanis, quę lauat languorem mentis.

Cur diabolus hominis perpetuus hostis sedulo in nobis ignē incendat luxuriæ diuersimodè ostenditur.

CAP. XXXIX.

Lvxuriæ ignem non succendit Deus, sed diabolus. Sicut enim faber quando non potest ferrum ad voluntatem suam ducere, illud in ignem mittit & exufflat tantum quòd calefactum ducit ad libitum suum. Sic facit diabolus, quando non potest aliquem ducere ad peccatum, calefacit eum igne luxuriæ, vt eum sic flectere possit ad peccatum. Isa. 54. Creaui fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum. Succenditur ignis flatu sollium i. suggestione vermiarum, quæ sunt quasi sufflatorium diaboli ad accēdēdum ignem luxuriæ. Hier. 1. Ollam succensam ego video, idest vetulam nigrā. Olla enim quantumcunque alba sit, si tamen ponitur sæpe ad ignem, denigratur: & sic anima per luxuriæ frequentiam. Thren. 4. Denigrata est super carbones facies eorum. Olla bulliens si non haberet nisi vnam fabam, eam superponeret, & monstraret. Sic luxuriosi luxuriam cohibere non possunt quin saliat, aut per os turpe loquendo, vel cantando, aut per oculos impudicè respiciendo, aut per tactum vel ornatum, sicut de domo incensa exit ignis per fenestras, & ostia.

Mansuetudo qua animam, vt antemurale in periculis conseruat hominisque gratiam conciliat, quantū Deo grata sit, exemplu clarum efficitur.

CAP. XL.

Mansuetudo animam seruat, quia est sicut antemurale in castro animæ, lapides durorum verborum leniter excipiens, & omnes ictus sustinens, & homines à læsione custodiens. Sicut ergo vasa vitrea inuoluuntur in fœno, vel in alia molli re, vt sic à confractione seruentur. Sic quoque anima in mansuetudine conseruatur. Ecc. 10. Fili, in mansuetudine conserua animam tuam. Mansuetudo est Deo, sicut culcitra mollissima cum lectado florido conscientiæ. Can. 1. Lectulus noster floridus. Vnde sicut homo libentius dormit in lecto molli quàm in duro, sic Deus in corde mansueti: quia in pace factus est locus eius.

Item mansuetudo gratiam hominibus impetrat. Nam sicut adamas trahit ferrum, sic mansuetudo corda hominum. Eze. 3. Vt adamantem, & silicem dedi faciem tuam. Eccl. 3. Fili, in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloriam diligeris.

Mendacium, quod veneno, & falso denario varijs de causis assimilatur, quantum sit graue peccatum, quámque pœnam mendaces iure patiantur describitur.

CAP. XLI.

Mendacium est, sicut quoddam venenum tātæ efficaciæ, quòd in ipso ore existens hominem interficit. Sap. 1. Os, quod mentitur, occidit animam. Item mendax homo similis est falso denario. Nam tantum præualet homo verax mendaci, quantum denarius verus falso. Vnde enim bonus denarius valet centum falsos. Sic homo verax, centum mendaces. Magna stultitia, quia volunt omnes homines denarios esse veros, & bonos, & displicet eis multum si inueniunt vnum falsum. Vnde plus videntur diligere denarios quàm se ipsos: quia cum ipsi sint falsi volunt tamen denarios esse veros, & sic volunt eos esse meliores se ipsis. Pro. Cor. impiorum pro nihilo. Et sicut denarium falsum nullus vult recipere, ita nec homini mendaci vult aliquis credere. Et ideo mendaces hac pęna puniuntur, quia nec verum eis creditur. Et insuper alia pœna, quia nec ipsi credunt alijs, quia iudicant alios secundum se ipsos, scilicet mendaces.

Mortis meditatio quomodo sit vitæ spiritualis gubernatio ex regiminu nauis exemplo comprobatur.

CAP. XLII.

Mortis meditatio valet ad vitæ directionem. Qui enim vult nauem suam gubernare, debet se ponere in fine nauis, & ante se nauem dirigere, & pericula euitare. Sic qui vult vitam suam gubernare, debet se ponere in fine vitæ suæ meditatione, vt possit ad bonum exitum nauem suam, idest vitam dirigere. Sen. Considera quàm pulchra sit res ante mortem vitam suam consumere, deinde securè expectare reliquam sui temporis partē O quam sollicitè longè nautæ sibi prouident de nauis directione, quando habent malum passum transire. Sic quilibet debet sibi prouidere ante, quomodo possit periculosum passum transire mortis, quia illic naues per transibūt, scilicet animæ per artum foramen mortis.

Item mors pessima hominum peccatorum firmat, & stabilit sanctos viros in bono. Dicit enim Pallad. columbæ non pereunt, nec deserunt locum, siue columbarium suum, si per fenestras aliquid de strangulati hominis vinculo, aut fune suspendatur. Tunc autem columba in fenestra sua habet funem strangulati hominis, quando in memoria & consideratione sua habet malum exitū hominis peccatoris, quo prospecto nidum suum non deserit, quia bonam conscientiam relinquere non præsumit. Greg. Festiua consolatio bonorum est, cōsideratus finis malorum.

Moysi Tabernaculum quoad singulas eius partes distinctè describitur: quæ quidem totam Mundi machinam optimis similitudinibus significare videtur: in quib. ut partes

pariter quamplurima aperiuntur arcana.

CAP. XLIII.

MVndi totius vniuersitas repræsentabatur in tabernaculo Moysi. Nam illud tabernaculum distinguebatur in duas partes. Quarũ vna dicebatur sancta sanctorum, quæ erat Occidentalis. Alia vocabatur sancta quæ erat ad Orientem. Et iterum ante tabernaculum erat atrium, & inter vtrũque tabernaculum erat velum quatuor colorum.

Item interiora tabernaculi latera tegebantur cortinis diuersorum colorum, & supra tabernaculum erat tectum, habens tres coopertura. Pars igitur illa quæ dicebatur sancta sanctorum, significabat seculum altius spiritualium substantiarum. pars verò, quæ dicebatur sancta, signabat mundum corporalẽ. Velum distinguens inter vtrunque, erat ex quatuor coloribus, per quos quatuor elementa designantur, scilicet bysso per quam designatur terra, quia byssus, id est linum de terra nascitur: purpura per quam designatur aqua, quia fiebat purpureus color ex quibusdam conchis quæ inueniuntur in mari: hyacintho per quem designatur aer, quia habet aereum colorem. Et cocco bis tincto, per quem signatur ignis. Et hoc ideo, quia in materia quatuor elementorum est impedimentum per quod velantur nobis incorporales substantiæ, & ideo interius tabernaculum, id est sancta sanctorum solum summus sacerdos, & semel in anno intrabat, vt designaretur, quòd hæc est finalis perfectio hominis, vt illud seculum introeat. In tabernaculum verò exterius, quod dicebatur sancta, introibant sacerdotes continuè non autem populus, qui solum ad atrium accedebat, quia scilicet ipsa corporalia populus percipere potest, ad interiores autem rationes eorum soli sapientes, vel considerantes attingere possunt. per cortinas autem quæ tegebant latera tabernaculi interius, & erant ex variis coloribus, signabatur cœlum sidereum, quod est diuersis stellis variatum. per saga autem, quæ erant super tectum tabernaculi, significabantur aquæ, quæ sunt supra firmamentum: per pelles autem rubricatas, de quibus erat secunda tabernaculi coopertura, significabatur cœlum empyreum in quo sunt angeli. Sed per pelles hyacinthinas ex quibus erat tertia coopertura significabatur cœlum sanctæ & indiuiduæ Trinitatis.

Item in tabernaculo interiori tria continebantur, scilicet arca testamenti, in qua erat vrna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronduerat, & tabulæ, in quibus erant scripta decem præcepta legis. Hæc autem arca sita erat inter duos Cherubin, qui se mutuis vultibus respiciebant. Et super arcam erat quædam tabula quæ dicebatur propitiatorium super alas Cherubin, quasi ab ipsis cherubin portaretur ac si imaginaretur, quod tabula esset sedes. Vnde & propitiatorium dicebatur quasi exinde populo propitiaretur ad preces summi sacerdotis. Et ideo portabatur à Cherubin quasi Deo obsequentibus: arca verò testamenti erat scabellum sedentis super propitiatorium. Per hæc ergo designabantur tria, quæ sunt in illo seculo altiori, scilicet Deus, qui super omnia est, & incomprehensibilis omni creaturæ, & propter hoc nulla similitudo eius ponebatur ad repræsentandum eius inuisibilitatem, sed ponebatur quædam figura sedis, quia scilicet eius creatura comprehensibilis est, quæ est subiecta Deo, sicut sedes sedenti. Sunt etiam in illo altiori seculo spirituales substantiæ, scilicet Angeli. Et hi significabantur per duos Cherubin mutuo se respicientes, ad designandum concordiam eorum ad inuicem, secundum illud Iob. 25. Qui facit concordiam in sublimibus suis: & propter hoc etiam non fuit vnus tantum Cherubin, vt designaretur multitudo cœlestium spirituum, & excluderetur cultus eorum ab his, quibus præceptum erat, vt solum Deum colerent. Sunt etiam in intelligibili seculo rationes omnium eorum, quæ in hoc seculo perficiuntur quodammodo clausæ, sicut rationes effectuum clauduntur in suis causis, & sicut rationes artificiatorum in artifice: & hoc signabatur per arcam, in qua repræsentabantur per tria ibi contenta, tria, quæ sunt potissima in rebus humanis, scilicet sapientia per tabulas testamenti, potestas Regis per virgam Aaron, & vita per manna. Vel per hæc tria repræsentabantur tria Deo attributa, scilicet sapientia in tabulis, potentia in virga, bonitas in manna, tum propter dulcedinem, tum quia Dei misericordia est populo data, & ideo in memoriam diuinæ misericordiæ seruabatur. In exteriori verò tabernaculo, quod signabat præsens seculum continebantur etiam tria, scilicet altare thimiamatis, quod erat directè contra arcam, mensa propositionis super quam duodecim panes ponebantur, & erat posita ex parte aquilonari. Candelabrum verò positum ex parte australi: quæ tria videbantur respondere illis tribus, quæ erant in arca clausa, sed magis manifestè eadem repræsentabant. Oportet enim rationes rerum ad manifestiorem demonstrationem deduci, quæ scilicet, sunt in mente diuina, & Angelorum ad hoc, quòd homines sapientes eas cognoscere possint, qui signabantur per sacerdotes ingredientes tabernaculum. In candelabro autem designabatur: sicut in sensibili signo sapientia, quæ intelligibilibus exprimebatur verbis in tabulis. Per altare verò thimiamatis signabatur officium sacerdotum quorum erat populum ad Deũ reducere Et hoc etiam signabatur per virgam. Nam in illo altari incendebatur thimiama boni odoris, per quod signabatur sanctitas populi acceptabilis Deo. Dicitur enim Apoc. 8. quod per fumum aromatum significabantur orationes Sanctorum. Conuenienter autem sacerdotalis dignitas in arca significabatur per virgam: in exteriori verò tabernaculo per altare thimiamatis: quia sacerdos mediator est inter Deum, & populum per potestatem diuinam quam virga significabat, & fructum sui regiminis .i. sanctitatem populi Deo offert quasi in altari thimiamatis. Per mensam autem signabatur nutrimentum vitæ, sicut & per manum: sed est communis hoc, & grossius nutrimentum, illud autem suauius, & subtilius. Conuenienter autem candelabrum ponebatur à parte

à parte australi, mēsa autem à parte aquilonari: quia australis est dextra pars mundi. Aquilonaris autem sinistra, vt dicitur in secundo cœli, & mundi. Sapientia autem pertinet ad dexteram, sicut & spiritualia bona. Temporale autem nutrimentum ad sinistram, secundum illud, Prou.3. In sinistra illius diuitiæ, & gloria: potestas autem sacerdotalis est media inter temporalia, & spiritualem sapientiam: quia per eam spiritualis sapientia, & temporalia dispensantur.

Item candelabrum habebat.7.calamos, vt *Iosephus* dicit, ad designandum.7.planetas quibus totus mundus illuminatur. Et ideo ponebatur candelabrū à parte australi, quia ex illa parte est nobis notus planetarum cursus. In mensa etiam ponebātur 12. panes ad designandum. 12.tribus Israel. *Mensa* autem non ponebatur directè in medio ante propitiatoriū, ad excludendum ritum idololatriæ. *Nam* Gentiles in sacris Lunæ proponebant mensam coram idolo Lunæ. Vnde Hierem.7. Mulieres conspergunt adipes, vt faciant placentas Reginæ cœli. in atrio vero extra tabernaculum continebatur altare holocaustorum, in quo offerebantur Deo sacrificia de his, quæ erant à populo possessa. Et ideo in atrio tali poterat populus esse, qui huiusmodi Deo offerebat per manus sacerdotum. Sed ad altare interius in quo ipsa deuotio & sanctitas populi Deo offerebatur, non poterant accedere nisi sacerdotes, quorum erat Deo populum offerre. Erat autem hoc altare extra tabernaculum in atrio constitutum, ad remouendū cultum idololatriæ. Nam Gentiles infra templa altaria constituebant ad immolandum idolis.

Item mundus assimilatur scaccario, cuius tota familia currit transuerso vt apprehendat aliquid mentiendo vsurpando & huiusmodi faciendo.

Item in scaccario quamdiu durat ludus vnus est Rex, alius miles, & huiusmodi, Et aliquando duo videntur tenere totum, sed quando cessauit ludus, idem fit de milite, & rege, quod de minima familia, quia communiter reponuntur in sacco vno, quandoque Rex in fundo sacculi, & minima familia in superiori parte. Sic quoque mundus est ferè, vt ludus scaccarij, quia quamdiu durat hoc mundus, vnus est rex, alius miles, vnus magnus, vnus paruus: sed adueniente morte in sacco terræ reponuntur, ita fit de Rege sicut de milite, tunc sicut dominus ita, & seruus eius. Eccle. 9. Communionem mortis scito, quia moritur doctus similiter, & indoctus. Et aliquando diues vadit ad fundum inferni, & pauper ascendit superius ad gaudia paradisi, sicut patet de diuite epulone, & Lazaro paupere Luc.16.

Item mundus in morte totaliter aufertur. Viella enim quando tota die cantauerit, & denarios receperit, in sero auferuntur ei denarij, & nihil ei remanet, sed ponitur in forello veteri, & dissipato. Sic homo nihil in fine portat de labore suo, nisi linteamen laceratum, exemplum de Saladino, qui fecit portare linteamen, in quo debebat sepeliri, per terram suam, & dicere, Nihil reportat imperator de omnibus diuitiis Regni sui, nisi linteamen illud. Iob.27. Diues cum dormierit, nihil secum affert. Item mūdum debet homo relinqui re, ne corrumpatur ab eo. Nam quando vinum corrumpitur, vel deterioratur super fæces in dolio, debet transferri in aliud vas, vt non corrumpatur. Et sic homo à mundo debet exire, ne corrumpatur ab eo Hier.48. Fertilis fuit Moab adolescentia sua, & requieuit in fæcibus suis, nec transfusus est de vase in vas.

Murmurationis vitium habentes, gratia diuina vacuos esse, exemplis à reb. naturalibus depromptis ostēditur.

CAP. XLIIII.

Murmuratores ostendunt se defectum habere diuinæ gratiæ. Nam vasa vacua percussa resonant, plena non. Sic vacuus à gratia murmurat, non plenus. *Ecc.* 10. Vir prudens, & disciplinatus non murmurabit correptus.

Item olla vacua ad ignem posita crepat, & magnum sonum crepans reddit, plena verò olla non. Eccles 27. Vasa figuli probat fornax.

Item murmurans est quasi rota non bene vncta gratiæ vnctione, & ideo murmurat sicut rota currus malè vncta. Eccl. 33. præcordia fatui quasi rota carri, quæ fœnum portat, & murmurat. Sap. 1. Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest.

Nouitios seu incipientes donec aliquantisper proficiant saltim, optimis viris esse sociandos, caulium similitudine suadetur.

CAP. XLV.

Nouitiis siue de nouo conuersis non sunt admiscendi alij sine sociandi, nisi quorum vita bona nota est, & doctrina sana, saltem quousque sint in spiritu, vel religione prouecti, sicut dicit Pal. quod in pastinato solo inter nouellas vites omnino nihil esse conserendum Græci iubent, exceptis caulibus tertio anno, quæ libebit immergere. Sic inter nouiter conuersos vsque ad tempus quo sunt prouecti, non sunt quilibet admiscendi nisi noti, & docti, qui assimilantur caulibus, qui sunt olera nota, & quorum ius siue aqua est sana. Vnde significant homines, quorum bona vita est nota, & doctrina sana. Tales enim inter eos possunt admitti. Psal. 143. Filij eorum sicut nouellæ plantationes, &c.

Veram obedientiam præceptorum Dei, castro, & fictam arcui male comparari eorum, similitudinibus demonstratur.

CAP. XLVI.

Obedientia mandatorum Dei hominem à malis custodit. Nam sicut castrum custodientes se custodit, ita mandatum Dei seruat seruantes se. Vnde dicitur. Ecc. 20. Si volueris mandata *Dei* seruare seruabunt.

Idem obedientia ficta assimilatur arcui prauo qui à parte ventris, multum potest incuruari, sed à parte dorsi frangitur. Sic multi in prosperis obediunt, & in his quæ corpus delectant: sed in duris laboribus & aduersis refugiunt, & recalcitrant, sicut equus habens dorsum excoriatum contra onus, non attendentes, quod dicit Greg. quòd obedientia quanto plus habet de suo, tanto minoris est meriti.

Opus

Opus bonum, quod debet ex bona intentione pendere, quemadmodum fit agendum, vt Deo gratum fiat, operantique meritum afferat, duabus veteris testamenti mirificis exemplis, & alijs naturalibus similitudinibus ostentatur.

CAP. XLVII.

Opus bonum, & perfectum debet assimilari illi thimiamati siue pulueri quem dominus fieri mandauit. Exo. 30. vbi dicitur, Sume tibi aromata stactem, & galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, facièsque thimiama compositum opere vnguentarij mixtum diligenter, & purum. Thimiama quippe ex aromatibus facimus, cum in altari bo ni operis virtutum multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum fit, quia quanto virtus virtuti iun gitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur, vbi etiam bene subiungitur. Cumque iu tenuissimum puluerem vniuersa contuderis, pones ex eo coram testimonij tabernaculo. In tenuissimum puluerem aromata conterimus, cum bona nostra quasi in pila cordis occulta discussionem rūdimus, & si ve raciter bona sint subtiliter pertractamus. Vniuersa ergo in puluerem redigere, est virtutes recogitando terere, & vsque ad subtilitatem occulti examinis reuocare. De quo etiam puluere subditur, Pones ex eo coram testimonij tabernaculo. Quia tunc bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cum hęc mens subtiliter recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durúmque sit bonum, quod agitur, ne si hoc arcta recogitationis manus non comminuat, odorem de se subtilius non aspergat, prout Greg. dicit.

Item opera virtutum à Deo non acceptantur, nisi prius à vitiis separentur: Vnde messor grana frumenti in horreo non recondit nisi prius excussa à paleis. Et ideo habetur in lib. Iudi. 6. quod Hierobahal cū à paleis frumenta excuteret, Angelum vidit, ad cuius imperium protinus hœdum coxit, quem supra petram posuit. & ius carnium desuper effudit, quæ Angelus virga tetigit, eáque ignis exiens de petra consumpsit. Quid est autem frumenta virga cedere, nisi rectitud ne iudicij à vitiorum paleis virtutū gra na separare? Sed hoc agēribus Angelus apparet: quia tanto mag s omnia interiora denunciat quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant. Qui oc cidit hœdum præcipit. i. omnem appetitum nostræ carnis immolari. Carnésque supra petram poni, & ius desuper fundi. Quem alium significat petra, nisi eum de quo per Paulum dicitur, 1. Cor. 10. Petra autem erat Christus? Carnes ergo supra petram ponimus, cum corpus nostrū in Christi imitatione cruciamus. Ius etiam carnium desuper fundit, qui in conuersatione Christi ipsas etiā carnales cogitationes exinanit. Quasi enim ius ex carnali quodam in petra fundirur, quando mens etiam à cogitationum carnaliū fluxu vacuatur, quæ tamen mox Angelus virga tangit, quia intentionē nostram nequaquam potestas diuini adiutorij deserit. De petra autem exit ignis, & ius carnésq; consumpsit, quia afflatus à Redēptore spiritus tanta cor nostrum flamma compunctionis concremat, vt omne, quod in eo est illicitum & operis, & cogitationis exutat, sicut Grego. dicit.

Item opera bona non sunt differenda postquàm sunt consulta, & deliberata, sicut non differenda est vindemia postquam vna est matura. Nam (sicut dicitur in libro de vindemiis.) Tardè vindemiantes non solum v neā læ sunt vitia quàm oportet eam ferentem, sed grando, & gelu si fiant, facilè passibilius faciunt vinum. Vnde aiunt Demetrius, & Africanus, quod sex solummodo dies debet vua non plus matura permanere Etsi granum vuæ non viride, sed nigrum appareat signat eam esse maturam. Sicut ergo non est differenda vindemiatio post vuæ maturationem, sic nec boni operis executio post deliberationem, quia periculum est in mora. Apo. Ro. 12. Sollicitudine non pigri.

Item opera bona non faciens, sed ociose in collegio, vel religione viuere volens non est sustinendus. Sicut agricola ramum viridem licèt, sed sterilem in medio oleæ non debet sustinere, sed ipsum abscindere, velut totius arboris inimicum, vt dicit Palladius. Et similiter homines pestilentes, sicut & otiosi non sunt tolerandi: vnde membra insanabilia solent abscindi Sicut etiam in ipsis arboribus (vt idem Palladius dicit) anditas, & sterilitas æquo modo fugiendæ sunt. Galat. 5. Abscindantur, qui vos conturbant.

Item operis bonitas dependet ex bonitate intentionis Cuius exemplum patet in pomis siue in fructibus arborum. Si enim aliquis voluerit, vt piro, vel pomo aliqua gemma inueniatur, aut etiam margarita, aut obulus aut aliud simile, accipiat aliquod talium, & cum pomum, vel pirum aliquod floruerit, & aliquantulum creuerit impr mat in prę putium eius, profunde quodcunque horum voluerit, & notet ipsum per aliquod signum appositum, & sinat crescere, & sic tandem inuenitur in pomo. Est autem velut pomum arboris, opus cuiuslibet hominis, quòd floret in cogitatione, crescit in deliberatione. Sed quasi pomi præputium est ipsius operis initium. Est autem inchoatio operis ab ipsa intentione agentis. Gemma ergo, quæ in pomo reperiri debet, pręputiu pomi imprimitur: quia virtus sequētis operis in intentione iudicatur. Qualis enim est intentio, quæ præcedit, tale est omne opus quod sequitur, prout Grego. dicit. Ergo ibi imprimenda est margarita puritatis, gemma honestatis, obolus charitatis, à qua est precium sine meritum operis.

Item opus bonum factum sine tædio, simile est fructui nascenti sine nucleo. Docent enim agricolæ, quod si quis vult plantare arborē, cuius fructus non habeat nucleos, hoc modo facere potest. Surculi plātandi extremitates reflectat, & cum cultello ambas aptatas infigat ipsi trunco. Et cum ambæ conualuerunt amputet extremitatem maiorem, minorem verò sinat crescere. Quid autem est sureulus plantandus, nisi homo ad conuersionem, vel ingressum religionis dispositus? Huius duæ extremitates sunt timor, & amor, quarum vtraque gladio verbi Dei apparatur, quia scilicet Dei, & timorem incutiunt, & ad amorem alliciunt. Sed tunc vtraque extremitas trunco infigitur, cum timore, & amore Christo inhære-

inhæretur. Ipse enim Christus quasi truncus est, nos autem quasi ramusculi eius, sicut ipse dixit. Ioan. 15. Ego sum vitis,& vos palmites. Sed quamuis in conuersionis initio plus abundet timor, quàm amor, tamen postea in pœnitentis profectu amputatur maior extremitas,& minor crescere finitur, quia scilicet amor crescit,& seruilis timor emittitur 1. Ioa. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem. & hæc est planta, quæ producit fructus sine nucleo, quia scilicet homo charitate feruẽs operatur sine difficultate,& tædio: propterea dicitur, quòd qui amat, non laborat.

Oratio compunctiua quantum animam impinguet, vini similitudine,& ipsamet, quid existat breui declaratur.

CAP. XLVIII.

ORatio compunctiua,& feruida impinguat animam. Cuius exemplum est, quia per sublimationem cõuertitur liquor vini in pinguedinem olei. Nam si vinum distilletur ad modum aquæ rosaceę distillat humiditas aquea insipida & illud, quod remanet fit oleagineum,& pingue. Et si iterum illa substantia sublimetur, egreditur inde oleum, & hoc plus fit de forti, quàm de debili, & præcipue de musto. Per vini ergo fortis liquorem intellige compuncti hominis feruorem, de quo in Psa. 59. Potasti nos vino compunctionis, qui tunc sublimatur, quando orando eleuatur. Est ergo oratio, secundum Damascenum, ascẽsio mentis in Deum. Et ideo sublimatio fortis vini, est oratio hominis compuncti: quæ vertitur in pinguedinem olei, quia scilicet ipsi oranti acquirit abũdantiam gratiæ spiritualis gaudij, quod est vt quædam pinguedo siue repletio animi. Ps. 44. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ.

Mulieris ornatus, qui meritò Diaboli rete nuncupatur, quomodo mortis spiritualis indicium existat, exemplo notabili, auctoritatibusq; eiusdem deceptio demõstratur.

CAP. XLIX.

ORnatus corporis mulieris est sicut rete diaboli ad decipiendas animas intuentium. Nam licèt aliquæ se excusent dicentes quòd nõ se ornent ad decipiendum: nihilominus similes sunt latroni, qui non audet piscari in viuario domini sui, vel venari in foresta ejus, tamen accommodat rete suum latroni audaciori. Sic & istę accommodant corpora sua diabolo ad decipiendum, & capiendum animas, & bene volunt concupisci licèt non concupiscant. Aug. Cm Reg. Non solum appetere, sed & appeti velle criminosum est. Et Chrisost dicit, quod mulier si se decorauerit,& oculos intuentium ad se traxerit, & si plagam non intulerit, vindictam tamen exoluet extremã, venenum enim intulit,& si nullus, qui biberet, inuentus sit.

Item ornatus mulieris est signum mortis spiritualis. Nam quando pannus sericus ponitur super feretrum, signum est cadaueris mortui & quòd ibi iacet mortuus. sic in corpore ornato signum est, quod ibi sit anima mortua. Vnde mulier ornata non est nisi feretrum animæ mortuæ. Abac. 2. Ecce coopertus est auro,& argento, & spiritus non est in visceribus eius. Vnde potius mulier deberet plangere filiã suam ornatam, quàm si videret eam mortuam ante se. Eec. 22. Super mortuum, scilicet in anima, plora: defecit enim lux eius, scilicet gratię.

Item mulieres se ornantes, se habent ad modum cati, qui difficile excoriatur in capite, quia s. huiusmodi mulieres vix volunt dimittere ornatum capitis, ideo decaluabit Dominus verticem filiarum Siõ, & crinem earum nudabit. Isa 3.

Item mulier ornata decipit, sicut pellipartius, qui volens vendere veterem pellem, vt decipiat rusticos, dealbat aliquantulum aliqua albedine, qua excussa parum post portata, apparet vetustas eius. Sic impudicæ mulieres volentes decipere, viros, colores ponunt in facie sua, quibus, recedentibus apparent rugę,& maculæ: quia nihil absconditum, quod non reueletur. Math. 6. Vnde tales sunt fumariũ opertũ niue, & quando recedit nix, apparet turpitudo eius. Isa 47. Reuelabitur ignominia tua,& videtur opprobrium tuum.

Christi, Sanctorumq; passiones nostras decorare tribulationes,& amaritudines in dulcedinem vertere, impatiẽtẽq; que reprehensione maxima dignos esse exemplis, & rationibus suadetur.

CAP. L.

PAssio Christi, & Sanctorum suorum dulcorat nobis tribulationes nostras. Nam aqua amara transiens per aquam dulcem, dulcis efficitur, & vinum dulce transiens per gariusilum fit glariophylatum. Sic tribulationes, & tentationes, quæ prius per Christum, & sanctos suos transierunt, exemplo illorum nobis debent esse dulciores Betnar. Magnę consolationes mẽbris ex capite. Hebr. 12. Recogitate eum qui talem sust nuit &c. Grego. facta præcedentium recolamus,& nõ erunt grauia, quæ toleramus. Sed quidam sunt similes simiæ, quæ inueniens amaritudinem in cortice nucis, eã projicit, & ideo non gustat de dulcedine nuclei. Sic aliqui infœlices amaritudinem pœnitentiæ, & tribulationis sentientes exterius eam projiciunt, & ideo consolationem interius non sentiunt. Sapi. Sapientiam & disciplinam qui abijcit, infelix est. Dicitur, quòd in palatio Iouis erãt duo dolia vini, vnũ de amaro vino, aliud de optimo quia quicunque volebat bibere de optimo, oportebat eum prius bibere de amaro. Sic si mens appetit quòd demulcet, oportet prius bibere, quod dolet, vt dicit Greg.

Item passionis & crucis Christi deuota consideratio amaritudinem in dulcedinem vertit. Vnde assimilatur arbori nucis. Si enim vis vt amari persicorum nuclei efficiantur dulces surculũ persici planta super stipitem arboris nucis, & talis persicus producit magna poma, si tamen eum florent irrorentur lacte caprino. Quid enim est amarus persici nucleus, nisi turbati,& passionati hominis amarus animus? q tũe stipiti nucis inseritur, qñ pęnas crucis meditatur. tunc enim nõ tantũ amaritudo dulcescit, sed etiã magna poma persicus producit. q s. amarus animus considerãs pęnas Christi nõ solũ amaritudinẽ suã pro nihilo ducit, sed etiã in magna desideria prorũpit, quæ

quidem

quidem tunc florent, quando in animo feruent: quæ tamen lacte capræ ſunt irroranda, ideſt, diſcretionis moderamine temperanda. Eſt enim lac caprinum in tribus ſuis ſubſtantijs poſt fœmininum lac maxime temperatum. Vnde merito lac capræ deſignat moderamen prudentiæ: quod eſt neceſſarium in tribus ſubſtantijs, ideſt in tribus partibus operis, ſcilicet in principio, & in medio, & in fine.

Patientiam veram, quæ roſæ non immeritò aſſimilatur, vitæ regimen eſſe, ac animam intrepidam cuſtodire multis rationibus exprimitur.

CAP. LI.

PAtientia aſſimilatur roſæ cū qua artificialiter fit qua roſacea mel, & oleū roſaceum, & ſaccarum roſaceum. Sic quoque patientia præbet aquam odoriferæ compūctionis, mel, ideſt, dulcedinem internæ conſolationis, oleum fraternæ compaſſionis, ſaccarum, ideſt ſuauitatem & dulcorem æternæ refectionis.

Item patientia cuſtodit animam, ſicut arca theſaurum. *Luc.* 21. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Vnde ſicut homo multum diligeret arcam in qua poſſet theſaurum ſuum cuſtodire, ſic debet diligere patientiam.

Item multum diligeret homo etiam illum, qui fabricaret ſibi talem arcam gratis: & ſic debet diligere tribulationem, qui fabricat arcam iſtam. Apoſt. Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur. Quot enim contumelię dicuntur tibi, quot iniurię fiunt, tot ligaturæ, & claui ad fortificandum ſcrinium tuum apponuntur. Vnde magnas gratias debes agere, & non contumelias reddere.

Item patientia vita gubernatur. Hoc enim facit patientia cordi, quod facit gubernaculum naui. Vnde. Pro. 14 Qui patiens eſt, multa gubernatur ſapientia, quia doctrina viri per patientiam noſcitur. Pro. 19. Vnde ſicut nauis fracto gubernaculo ventis, & turbinibus agitatur, & tandem tempeſtate conuulſa frāgitur ad rupes, vel ad ſcopulos: Sic etiā cor impatiens. Vnde dicitur. Pro. 54 Paupercula conuulſa tempeſtate abſque vlla conſolatione. Hæc paupercula eſt impatiens anima, virtutum poſſeſſione & gratia ſpoliata, quam cuiuſlibet tentationis tempeſtas à ſua ſtabilitate diuellit, & abſque conſolatione relinquit.

Item patientia tribulationis requirit ſoliditatem amoris & virtutis. Nam cruda tegula ſi ponatur in flumine diſſoluitur, cocta vero non. *I*ta quoque homo carnalis, qui non eſt igne charitatis, vel tribulatione decoctus, deficit in aqua tribulationis.

Item fons lutoſus iacto lapide, facile turbatur, arenoſus verò non. Sic homo plenus luto peccati, de facili grauatur, virtuoſus non, quia non contriſtabit iuſtum quicquid ei acciderit.

*I*tem qui in hac vita eſt ſine patientia ſimilis eſt homini, qui in tempore pluuiæ ſine pluuiali mantello, ſiue capa eſt. *E*t ſicut homo inermis eſt in medio hoſtium ſuorum. Pro. 30 Qui impatiens, eſt ſuſtinebit damnum.

Cor hominis, quod caſtro comparatur, ſeptem conditionibus hic expoſitis facillimè pacatum cuſtoditur.

CAP. LII.

PAcem cordis ſiue conſcientiæ ſeruare volens, debet ipſum cor ſiue conſcientiam cuſtodire, ſicut cuſtodiret caſtrum tempore belli. Nam quando caſtrum alicuius impugnatur ab aliquo, & non poteſt cum eo componere neque pacem habere, debet primò diligenter cōſiderare, vtrum in caſtro illo ſint aliqui, qui pacem eius turbent. *E*t primò debet eos ſi quos inuenerit eijcere, & de eis iuſtitiam facere, & poſtea caſtrum munire, & bene clauſum tenere. Et ſi in omnibus his non poteſt caſtrum tenere, debet domino legitimo illud commēdare, vel reddere. Et quibus colliguntur ſeptem quæ cuilibet neceſſaria ſunt ad cuſtodiendum caſtrum cordis in pace, quod verè eſt tanquam caſtrum inter inimicos ſitum, & vndique obſeſſum, & ante ipſum tenet ſedem ſuam diabolus, qui tanquam Leo circuit quærens quem deuoret. Vbi gloſſa dicit. 1. Pe. 5. Circuit tanquam hoſtis clauſos muros explorans, an aliqua pars ſit minus ſtabilis qua ad interiora penetret. Sunt ergo cōtra inſidias eius ſeptem neceſſaria.

Primum eſt diligens conſcientiæ præſeruatio, vt ſ. videatur ſi quid eſt in corde quod pacē cordis conturbet. Apoſt. Heb. 3. Videte ne forte ſit in aliquo veſtrum cor malum.

Secundum eſt peccatorum confeſſio, quæ ſcilicet eijciet de caſtro cordis peccata, quæ pacem cordis perturbant. Iſa 57. Creaui fructum labiorum pacem. & 1. Mac. 14. Quandiu ſupereſt Iudas, ideſt quandiu differtur confeſſio, impoſſibile eſt pacem, ſcilicet cordis eſſe negocijs.

Tertium eſt operis ſatisfactio, vt fiat iuſtitia detur bantibus pacem. Iſa. 32 Eſt opus iuſtitiæ pax. Et Pſa. 84 Iuſtitia, & pax oſculatę ſunt. Solet dici, quòd terra pacifica eſt, & ſecura, in qua tenetur iuſtitia: ſed multi ſunt ſicut latrones, qui non faciunt de ſe iuſtitiam, ſed fit de eis iuſtitia. & iſti ſunt qui patiuntur in pœnam inuiti. 1. Pe 4. Nemo veſtrum patiatur, vt homicida, aut fur.

Quartum eſt cordis clauſio, ſcilicet caſtrum cordis clauſum tenendo: quod fit ſenſus corporis reſtringendo. Sunt enim ſenſus portæ cordis, per quas hoſtes ingrediuntur, pacem turbantes Hier. 9. Aſcēdit mors per feneſtras, ſcilicet ſenſuum, & ingreſſa eſt domum noſtram, ſcilicet conſcientiam. Luc. 11. Dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, ſcilicet clauſum tenendo, in pace ſunt omnia, quæ poſſidet.

Quintum eſt virtutum munitio, vt ſcilicet fortiter muniatur foſſa, & muris virtutū. Sicut. n. muri ingreſſum hoſtium impediunt, ſic virtutes vitijs obſiſtunt. charitas enim impedit ne intret auaritia, caſtitas ne intret luxuria. humilitas ne intret ſuperbia, & ſic de alijs. Vnde Iud. 10 Filij Iſrael muris circundederunt vicos ſuos in præparationem pugnæ contra Holofernem. Sed nota, quòd vna ruptura muri, ideſt vnius virtutis defectus ſufficeret hoſtibus ad ingrediēdū. Iob. 6 Quaſi rupto muro, & aperta ianua irruerunt ſuper me. Ideo dicitur. Phi 4. Pax De, quæ exuperat

omnem

omnem sensum,custodiat corda nostra.

Sextum est necessariorum prouisio,vt castrum cor dis sit bene munitum victualibus,& armis,s. de pane verbi Dei,& scientiæ,& vino compunctionis huiusmodi. Et nota, quòd quanto castrum est melius talibus munitum,tanto magis peccant, qui reddunt , & quia mandata Dei pertingent ad tale munimentum, dicitur,Isa.48. Vtinam attendisses mandata mea facta fuisset sicut flumen pax tua.

Septimum est Deo recommendatio,vt scilicet reddatur cordis castrum domino legitimo, dicendo.Pater in manus tuas commendo sp.itum meum. Nam. Psa.126 nisi dominus custodierit ciuitatem,frustra vigilat qui custodit eam.Ipse autem est,qui quando placet ei omnia reddit pacata. Prou. 16. Cum placuerit domine viæ hominis,inimicos quoque eius conuertet ad pacem.

Peccatū.quod animæ infirmitas vocitatur,puteo, gladio latroni, infirmatatique comparatur , & qua via peccator qui caco, & scaccario ludenti similis efficitur , peccati ægritudinem expellere valeat,edocetur. Cap LIII.

PEccatum opere impletum,appetitum malum nō satiat,sed amplius accendit,sicut fabri stillicidiū ad horam ignem mitigat,sed postea feruet ardē tius,& sit peccatū perpetratum plus exardescit,quàm antè.Ose.4.Comedent & non saturabuntur, fornicabuntur,& non cessabunt.Glo. Vires fornicantium deficiunt,sed desideria inardescunt.

Item peccatum vnum quotidie trahit ad aliud.Est enim peccatum quasi puteus sine fundo. Lapis enim proiectus,vel cadens,si fundum non inuenit, semper est in casu.In peccato autem fundus non est. Vnde cadens in peccatum, semper in casu est continuo , nisi manu gratiæ sustentetur.Psal.41.Abyssus abyssum inuocat. Abyssus enim dicitur, quasi sine basse , i. sine fundo,Gregorius.Peccatum , quod per pœnitentiam non diluitur,mox suo pondere ad aliud trahit.

Item peccator est sicut ille,qui ludit ludum scaccarum , qui vno ictu,vel tractu non facto,vel male facto,totum ludum,vel totum lucrum perdit,& sic vno opere malefacto , vel neglecto totus fructus vitæ nostræ amittitur, & gratia Dei, & regnum æternum.Ezech.18. Si auerterit se iustus à iustitia, & fecerit iniquitatem,omnes iustitię eius quas fecit non recordabuntur.

Itē peccator est sicut ille, qui habet oculos velatos, & portatur de loco ad locum, & nescit quo ducatur, vel vbi sit.Thre.5. Væ nobis, quia peccauimus , ideo obtenebrati sunt oculi nostri.

Item est peccator similis cæco,qui cecidit in lutū, & non videt se inquinatum, cum tamē multum sit deturpatus.Psal.39.Compræhenderunt me iniquitates meæ,& non potui,vt viderem, & sicut cæcus cadit sæpe,& offendit;sic & peccator.Tob.11.Cæcus pater cępit offendens pedibus currere.

Item nota,quòd peccatum est sicut gladius in corde,& sicut serpēs in sinu,sicut venenum in stomacho, & sicut latro in domo.Est enim peccatum vt gladius vulnerando naturam,vt serpens mordendo conscientiam , vt venenum extinguendo vitam,s.charitatem,

quæ est vitalis calor animæ.

Item est,vt latro expoliando animam, scilicet gratuitis donis. Item peccati impuritas non aufertur à corde sine operibus pœnitentiæ,cuius exemplum apparet in stuppa , Stuppa enim est lini purgamentum, & ab eo multis carpinationibus separatur. Similiter etiam purgamentum culpę iod get multis carp natio nibus pœnitentiæ. Quarum vna fit in corde per contritionem,alia in ore per confessionem,tertia in opere per satisfactionem.

Item peccata , quæ sunt quædam infirmitates animæ,sanātur sicut infirmitates corporis.Sanatur enim corpus primò per emplastrū,& sic sanatur anima per verbum Dei,quod trahit dolorem ab anima,sicut emplastrum à corpore.Isa. 38. Iussum est vt super vlcus Ezechiæ cataplasmaretur massa ficuum , quæ dulcedinem verbi Dei significat.

Item per sudorem, qui humorem noxium repellit à corpore.Et sic anima per timorem,qui peccatū expellit à mente.Eccl.1.Timor domini expellit peccatū Prou.3. Time dominū,& recede à malo, sanitas quippe in vmbilico tuo erit.

Item per lotionem,vel balneum.4.Reg. 5. Vade lauare septies in Iordane,& recipiet sanitatem caro tua. Sic sanatur homo spiritualiter per lachrymarum effusionem in compunctione.

Item per vomitum,sic anima per confessionem. Ecc 31. Si coactus fueris in edēdo multum,surge de medio,& vome,scilicet per confessiones venenū mortiferum,vt refrigeret te.Qui sanari desiderat,necesse est,vt vulnus detegat.Vnde dictum est leproso. Vade ostende te sacerdotibus.&dum iret mundatus est.

Item per dietam,i.per abstinentiā à peccato Apost. Tim.4. Abstineatis vos à fornicatione. Eccl.37. Qui abstinens est adiiciet vitam.

Item per putridorum resecationem.i.per tribulationē.Iob.5. increpationem domini ne reprobes, quia ipse vulnerat,& medetur.

Item per vnctionem,i.deuotionem , vel pietatem, quæ mentem lenit Matt. 6. Vngebant oleo multos ægrotos,& sanabantur.

Item per munitionem.i.eleemosynam,quando homo minuit de bonis suis dando pauperibus. Luc.6. Quod superest,date eleemosynam,& ecce omnia mūda sunt vobis.

Amara pœnitentia,quæ timore,spe,prudentia, & humilitate est agenda,quantum boni in homine operetur mira similitudine scamonea in arbore Pyri apposita sua detur Vereq; pœnitēs quid agere debeat.vt peccatorum veniam suscipiat, Agricola. Lini, Medicique exemplis plurimis ostentatur. Cap. LIIII.

POEnitentia amara facit in homine sicut scamonea in arbore. Nam sicut dicit.Arist.li. de pome. Si visut aliqua pirus ferat pyra soluentia,distempera scamoneam cum aqua,& infunde ipsam in foramen , quod fit cum terebello vsque ad medullam arboris, & obstrue foramen clauo , qui sit factus de eadem pyro, vel alia, & fient pyra soluentia,& vat de relaxatiua. Sed non durat ista virtus nisi per annos Vnde oportet si volueris.quòd iterum vigoretur, vt alia scamonea infundatur iterū. Et hoc est experti

mento prolatum Et eadem ratione forte possent pyra stiptica, & contra fluxum valentia si arbori fuerit infusa stiptica medicina. Et similiter ego opinor quod hoc dilatari possit ad quarumlibet medicinarum effectus, vt in fructibus se manifestet, immo etiam probabile est, quòd omnis species aromatica eodem modo infusa arbori, vt balsamus, muscus, & lignum aloes tam in sapore, quàm in odore aromatizando se in fructu manifestaret. Intellige ergo per pyrũ vsq; ad medullam terrebello perforatam, hominem per verbum Dei vsque ad intima cordis compunctum, scamonea aqua distemperata infunditur, quando pœnitentię amara tristitia, seu amara peccatorum memoria cum lachrymarum irrigatione miscetur. Sed tunc foramẽ clauo obstruitur, quando per timorem domini cor peccato, seu diabolo clauditur. Et tunc de tali arbore nascentur pyra relaxatiua, quia: à tali homine fiũt opera satisfactoria, & peccati expiatiua Quòd autem ad conseruandam virtutem oportet scamoneam itera to infundere est, quia ad conseruandam gratiam oportet pœnitentiam, & peccati amaritudinem seu tristitiam frequẽter innouare. Psa. 38. Dolor meus renouatus est.

Item pœnitentia est, vt arena fossicia, quæ arena licèt sit grauis in pondere, est tamẽ vtilis in opere, quia ex ea cum calce confecta ædificatur domus materialis. Similiter pœnitentia, licet sit grauis corpori, tamẽ est vtilis spiritui, quia ex ea informata caritate ædificatur domus spiritualis, scilicet conscientię. Sed nota, quod arena fossicia, quæ est bona ad ædificia, tribus modis est eligenda, secundum Palla. quia cognoscitur ex stridore, ex colore, & ex inhæsione. Ex colore quidẽ quia aut est nigra, aut rufa, aut cana. Rufa quidem omnibus est melior, & post illam cana, post eã nigra. Similiter pœnitentia est quædam rufa, vt illa, quę incipit in iuuentute, quãdo feruet in homine sanguis, aut rubea colera. Quædam verò est cana, vt quę incipitur in senectute. Quędã verò est nigra, vt quæ differtur in morte, prima est optima, secũda pigra, tertia est dubia. Psal. 6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui. Nam qui non est memor Dei in vita, multo minus est in morte.

Secundo cognoscitur ex stridore, quia scilicet illa arena, quę manu compressa edit stridores, est vtilis fabricanti. Sic ille, qui mane comprimitur. i. tactu alicuius tribulationis præmitur, si emittit stridorem non impatientiæ, sed pœnitentiæ, est aptus ad fabricandũ domum conscientiæ. Non autem ille, qui ex flagello non mutatur.

Tertio cognoscitur ex inhæsione, quia si in panno vel in linteo cadidæ vestis inspersa, & excussa nihil maculæ reliquerit aut sordis, egregia est. sic illa est egregia pœnitentia, quæ nullam maculam, aut remorsum relinquit in conscientia. Apo. 1. Cor. 4. nihil mihi conscius sum.

Item pœnitens debet facere sicut agricola, qui quã to laboriosius agrum suum excolendo exercet, tanto vberius domum suam fructibus replet. Ager enim noster est corpus, quod quanto quis magis excolit pœnitentiæ laboribus, tanto domus mentis interior spiritualibus pinguescit virtutibus, vnde dicitur. Pro. 24. Diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.

Item pœnitens debet viuere in timore, & spe. Sicut enim nauis concutitur in aqua, vna pars eius descendit sub aqua, & alia eleuatur. Sic anima pœnitẽtis partim debet descendere se humiliãdo per timorẽ, partim verò assurgere se confortando per spem.

Item pœnitentia in mortali facta est sicut moneta falsa, vnde sicut non liberatur homo soluens monetam falsam, vel quæ non habet formam debitam. Sic non liberatur faciens pœnitentiam in mortali peccato quo ad Deum, & præmium vitæ æternæ, nisi sit informata charitate. 1. Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Item pœnitere proponens in morte similis videtur esse illi, qui ludit ad scaccos etiam parum de ludo sciens, & cogitat apud se. Ego primò permittam mihi familiam auferri. Deinde matabo illum cum quo ludo, & in fine in angulo concludam eum, & vincam eum, cum ille cum quo ludit sit peritissimus lusor. Sic velut lusor imperitissimus est peccator, qui semper in ludo tentationum succumbit, qui familiam virtutum, & bonorum operum per peccatum amittit. Et peritissimus lusor est diabolus qui scilicet à principio mũdi exercitatus est in ludo tentationum. Qua ergo prę sumptione confidit peccator, quòd in angulo debeat eum matare, id est in fine suæ vitæ? Dicit enim Gregorius, quòd tanto diabolus grauiores tentationes ingerit, quanto magis fini propinquari conspicit.

Item sicut fatuus reputaretur nauta, qui expectaret nauẽ suam gubernare quousque incideret in periculum, sic & qui vitam suam non dirigit ad portum salutis antequam incidat in periculum mortis. Prou. 15. Vir prudens dirigit gressus suos.

Item auis non expectat ictum sagittę, quando videt arcum extentum, sed antè euolat, sed miser homo expectat ictum mortis ante conuersionem. Ps. 15. Nisi conuersi fueritis. &c.

Item pœnitentia humilis renouat faciem mentis. Vnde assimilatur cuidam vnguento, quod fit ex fimo cocodrilli, quo facies vnctæ ostenduntur lenes ellę velut iuuenes facies. Quasi enim fimus cocodrilli est vtilitas peccati, ex cuius recognitione salubre vnguentum conficitur humilis pœnitentiæ. Quod videlicet faciem mentis vetustate deformem renouat, & reformat Ephe. 4 Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, &c.

Item pœnitentia quanto magis est laboriosa, tanto magis est fructuosa Vnde assimilatur lino, quia linum requirit multum laborem, quia seminatur, purgatur, & maturatũ recolligitur, & in fasciculos coaptatur, atque macerandũ exponitur, extractũ Soli desiccandũ exponitur, tandem multis tunsionibus, & artificijs à suis superfluis purgatur, & per decoctionẽ, & multas lotiones fila ex eo facta ad albedinem deducũtur. Nõ enim linum à suo virore terrestri perfectè spoliatur, nec perfecto candore decoratur, nisi multoties contundatur, decoquatur, & soli expositum aqua sæpius aspergatur. Sed sicut linum requirit multos labores, ita & sine dubio habet multas vtilitates. Nam ex eo fiũt vestes ad induendum, vela ad nauigandum, retia ad venandum, & piscandum, fila ad suendum, funes ad ligan-

ligandum,cordulæ ad sagittandum,ligamina ad connectendum,lineæ ad mensurandum, lintcamina ad quiescendum,cortinæ,ad ornãdum,sacci,& bursæ ad continendum,mantilia ad conuescendum. Similiter etiam non potest homo sine multo labore conscientiam emundare,vnde multa laboriosa requiruntur in pœnitentia, vt contritio,cõfessio,satisfactio,siue restitutio,ieiuniũ, eleemosyna,& oratio. Sed sicut habet laboriosum exercitium,ita habet copiosum fructũ. Habet enim peccata purgare, naturã,resuscitare, gratiam,virtutes,& merita reparare,cœlum aperire,infernum claudere,ecclesiæ reconciliare, & multa alia bona facere.

Item pœnitens debet curare peccata, sicut medicus vulnera curat. Nam primo medicus vulnus detegit,deinde medicamentum apponit, quasi enim vulnus detegit,qui peccatum confitendo prodit,sed qui ipsum cum amaritudine plangit quasi medicamentũ apponit. Et ideo (sicut dicit Grego.) Qui mala,quæ perpetrabat,insinuat & flet, quæ insinuauit accusat, quasi subducta veste vulnus detegit,sed torpenti mẽte medicamentum vulneri non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est vt mæror exequatur,ne vulnus proditum,sed neglectum,quod licentius iam per humanam notitiam tangitur, deterius putrescat. Psa. 37. iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

Perseuerantia in bonum, qualis esse debeat, nauigantium exẽplo, ipsiusque Ioseph tunica pulcherrima similitudine pariter, & auctoritatibus exprimitur.

CAP. LV.

PErseuerãtiã boni incepti nõ dẽt homo dimittere propter aduersitatẽ siue difficultatẽ, vel propter tẽtationẽ. Sicut qui mare nauigant propter contrarium ventum nõ dimittunt nauigare,sed cõtra vẽtum perseuerantes laborant,donec ad portum veniãt. Et canis venaticus sequitur leporem per spinas, & tribulos donec apprehendat. Et sic nos Deum. 1. Cor. 9. Sic currite,vt comprehendatis.

Item perseuerare non potest in bono,qui habet in anima infirmitatem,vel corruptionem peccati. Sic homo sanus,& fortis continuat viam suam, sed homo æger,& debilis,& si incipiat viam,cito deficit, sic iustus perseuerat,sed peccator non cõtinuat. Iob. Tenebit iustus viam suã & mundis manibus addet fortitudinem. Poma n. putrida,& vermiculosa,& sine cauda cadunt de arbore,sed sana bñ se tenent vsque ad maturitatem. Sic peccatores interius putridi, & vermiculosi,& carentes cauda perseuerantiæ cito cadũt à modico vento tentationis. Iob 27. Tollet eum ventus vrens de loco suo.

Itẽ perseuerantia boni operis assimilatur tunicę Ioseph. Nam Ioseph (sicut ait Grego.) qui inter fratres suos iustus vsque ad finem ipse perseuerasse describitur, solus talarem tunicam habuisse perhibetur. Nam quid est talaris tunica,nisi actio consummata? Quasi enim protensa tunica talum corporis operit,cum bona actio ante Dei oculos vsque ad vitæ nos terminũ tegit. Incassum quippe bonum agitur,& ante vitę terminum deserant,quia & frustra velociter currit, qui postquam ad metam veniat,deficit.

Prædicator qui quatuor rationibus semini comparatur, qualiter quando, & cui verbũ Dei seminare debeat, quibusque mali ac boni prædicatores assimilẽtur clarissimũ redditur.

CAP. LVI.

PRædicator assimilatur seminatori, qui.s. quando vult seminare,quatuor attẽdere debet. Primò loci qualitatẽ,quia semen est secundũ qualitatẽ terrę densius;vel rarius seminãdũ. Similiter prædicatione secũdũ qualitatẽ auditorũ sermo doctorum, vt Gre. dicit. Et ideò secundũ dispositionẽ,& indigẽtiã auditorum est rarius,vel frequẽtius,& breuius,vel prolixius prædicandum.

Secundò cõsiderare debet tẽporis cõgruitatẽ quia alicubi est tardius:& alicubi celeri° seminãdũ. Nã in locis humidis seminãdũ est celerius:ne semen imbre putrescat,& in siccis tardi°,vt aqua proueniat:ne diu iacens penitus euanescat. Quasi loca humida sunt loca fœtida,& ad peccandũ parata,quibus verba sanctæ exhortationis citius impendenda sunt q̃ labãtur in putredinẽ criminis,sed in hominibus aridis,& indeuotis aliquãdo tardius exhortationis semen nõ in cõsultæ differtur, vt ex ipsa dilatione auidius suscipiatur,vel q̃a minus fructuosè porrigit' homini verbũ sanctæ prædicationis,dũ est in accidia, & ariditate mẽtis; & fructuosi° expectatur,vt ei porrigatur postq̃ profusus fuerit aqua cõpũctionis. Et nota,q illud,qd̃ seminatur celerius,dẽsi° eẽ dẽt,quàm id,quod seminatur tardi°, quia.s. plura,& frequentia monita necessaria sunt homini tentato,quàm homini compuncto.

Tertiò considerare dẽt seminis quãtitatẽ,quia minus de semine iaciendum est in terra pingui & humida, & quàm in macra, eo quod in pingui nimis se multiplicat,cõculcat,& deuastat,sed in macra nõ totũ crescit,sed aliq̃n perit. Quasi aũt terra pinguis est anima deuota,in qua exhortationis semen auidius recipitur,si parcius,& temperatius dicitur,sed terra macra est peccatoris cor carens pinguedine gratiæ, in quo,quia semen verbi plerunque perditur, oportet vt frequentius seminetur, Eccl. Mane semina semen tuum,& vespere non cesset manus tua.

Quartò considerare debet seminis vtilitatem. Sũt enim quædam semina vtilia:quædam verò sterilia ad fructum producendum,quod quidam Aegyptiorum agricolæ hoc modo probare dicuntur. Aream breuẽ loco subacto,& humido in mense Iunij excolunt, & in ea diuisis spatijs omnia frumenti, & leguminum semina spargunt,deinde in ortu Caniculæ qui apud Romanos. 14. die kalendarum Augusti tenetur, explorant quæ semina ortum sidus exurat,& quæ illæsa custodiat,his abstinent,illa procurant, quia iudicium noxæ,aut beneficij per annum futurum generi vnicuique sidus aridũ p̃nti exitio, vel salute promit, vt Pal. refert. Semina ergo inutilia,quę scilicet ad ortũ Caniculæ efficiuntur arida,sunt curiosorum prędicatorũ quędã ampullosa,seu philosophica verba,quę quidẽ arida,& inutilia sunt,quia à canicula adurũtur, ideo sunt indeuota,& infructuosa quia ex vana gloria proferuntur. Illa igi. sunt vtilia quæ humore deuotionis plena canicula.i. curiositas. vel inanis gloria nõ desiccat, Mat. 13. Seminauit bonum semen in agro suo.

Item prædicationis bonus fructus sequitur, & prouenit ex prædicatoris bonis operibus,doctrinam

cius præuenientibus sicut ex bona semente sequitur bona messis Gregor. ille vberes fructus prædicationis colligit, qui semina bonæ operationis præmittit.

Itē sicut ex bona cultura agrorū sequuntur abundātis frugum, sic ex præcedenti bona vita tribuitur prædicatori verborum vtilium affluentia. Vnde Grego. refert, & dicit, q̃ tanto fœcundius prædicationis verbum tribuitur, quanto in prædicatoris pectore perfectæ operis exaratione præuenitur. Ille nāque bene loquendi fœcundiam accipit, qui sinū cordis per rectè viuendi studia extendit, nec loquentem conscientia, præpedit cum vita linguam antecedit.

Itē prædicatores qui dicunt, & non faciunt, similes sunt lanijs qui carnes bonas alijs vendunt, & ipsi peiores comedūt. Et sutoribus, q bonos sotulares alijs præparant, & ipsi peiores portant. Sic sunt sacerdotes, qui verbum salutis alijs ministrant, & ipsi peiora, quā alij perpetrant.

Itē prædicator debet attendere qualiter, & quando, & cui prędicat. Vnde Greg. dicit. In omne, quod dicitur, necesse est, vt causa, tempus, & persona pēserur, si verba sententiæ veritas roboret, si hoc tempus congruum postulat, si & veritatē sententia, & congruentiā tempus personę qualitas, non impugnat. Ille enim laudabiliter spicula emittit, qui prius hostem quem feriat, conspicit. Malè namque validè arcus cornua subijcit qui sagittam fortiter dirigens, ciuem ferit.

Item prædicatores qui dicunt, & non faciunt assimilantur nautis, poma portantibus. Nō hi qui poma portātes, maria transmeant, ipsi quidē fructū odore perfruuntur, sed eorundem fructuum refectione carent. Tales ergo prædicatores dum verba profunda scripturæ legunt, & alijs annuncianda in mente dispo nunt, quasi per altum mare in naui mentis alijs poma ferunt. Ex quorum ipsi nō fructu, sed solo odore pascuntur, cum non doctrinæ opere, sed sola meditatione potiantur. Vel nota, q̃ nautæ, qui poma portant, hæc paleis admiscent, vt ad terras illæsa deferāt, quia scilicet prædicatores discreti inter grania, vel ditheilia dogmata quędā leuia & facilia interponunt. Nam aliquando scripturæ verba dubia, vel difficilia per leuia & aperta declarant, vt ad cords audientium sano intellectu pertingant.

Item prædicatorum verba assimilātur vittis, quia corda audientium ligant. Vnde Cantic 4. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Labia sponsæ prædicatores sunt ecclesiæ, quorum prædicatio est, vt vitta, quia in auditorum cordibus diffusas cogitationes ligant, ne temissē defluant, ne se per illicita spargant, ne sparsē cordis oculos deprimant, sed ad vnam intentionem colligant. Dicitur etiam coccinea, quia sanctorum prædicatio solo charitatis ardore flammescit, sicut Grego dicit.

Item prædicatores sancti assimilantur lampadibus quia est in eis ardor vitæ, splendor doctrinę, fulgor famæ. Per ardorem ergo vitæ, idest per feruorem spiritus purificant, & consolidant seipsos. Sed per splendorem doctrinæ illuminant sibi propinquos, scilicet illos qui eorum audiunt dogmata, & verba, à quorū scilicet cordibus per flammam verbi errorum tenebras repellunt, sed per fulgorē bonæ famæ ædificant, & rectificant distantes, & remotos. Lampades. n. (vt dicit Greg.) lucem suam longius spargunt, & cum in alio loco sint in alio resplendent. Et ideo sancti prędicatores, quorum opinio longe latéque claret, quia lōge à depositis lucent, quasi eorum itineri ne in pecca torum tenebras corruant, velut accensæ lampades refulgēt. Nā qui eorum fama, vel exemplis auditis ad amorem cœlestium surgunt, in eo, quòd bona opera exhibēt quasi ex lampadis lumine resplendent. Eze. 1. Similitudo animalium, & aspectus eorum quasi aspectus lampadarum.

Item verba prædicantium congruere debent moribus audientium, quia tunc sicut dicit Grego. vim suæ rectitudinis amittunt, quando auditori nō cōgruunt, sicut medicamina vires perdunt quæ sanis membris apponuntur. Vnde etiam Greg. Nazanzienus dicit, quod sicut non vna medicinæ species omnibus adhibetur, ita nec idem sermo congruit vniuersis.

Quo pacto homo spiritualis in via Dei, proficiat per exemplum formationis casei hic cuilibet aspicienti patefiet.

CAP. LVII.

PRofectus animæ in via Dei habet quatuor gradus, quod apparet per exemplum in formatione casei. Vbi primo est lactis emunctio, secundo lactis coagulatio, tertio casei recentis, & teneri formatio, quarto eius per moram temporis induratio. Emūctio fit per hoc, quòd lac scilicet ab vberibus separatur. Et hoc fit in homine, quando per manus Dei, ex pressionem, i. per diuinæ virtutis operationem mens eius ab vsu vetustæ cōsuetudinis abstrahitur, Iob 10. Nonne sicut lac mulsisti me. Deinde lac coagulo stringitur, & hoc fit per hoc, quòd pœnitens diuino timore se à peccatis continet & restringit, & ad iustitiæ soliditatem colligere se contendit. Post autem ca seus recēs in quadam teneritudine formatur. Caseus enim recens est aliquantulum solidus, ita quod non defluit, & est pinguis, & adhuc aliquantulum mollis. Et hoc est quādo mens cōuersi peccatoris in cōstipa tione pinguescētis cogitationis astringitur, vt nequaquam iam per desideria defluat, sed in vno amore se colligens ad solidam formationem surgat. Sic ergo est aliquantulum solida per amoris formationem, pinguis per crescentem deuotionem, sed adhuc mollis per lachrymarum de præteritis peccatis compunctionem.

Itē adhuc mollis, & pauida propter carnis ex vsu veteri contradictionem. Post modum autem caseus a quoso humore consumpto induratur. Et hoc est, quā do rumore excluso, charitate solidatur, ita vt nisi gladio verbi Dei non aperiatur. Et nota, quòd caseus qui exterius est durus, est mollior quandoque interius, quia amic' Dei, licet sit exterius durus, vel sibi per carnis afflictionem, vel alijs per iustitiæ correptionem, semper tamen interius seruat māsuetudinis ac pietatis molliciem ac dulcorem. Vel licet exterius dura patiatur, intus tamen molli medulla diuinæ consolationis, & gratiæ impinguatur. Iob 10. Sicut caseum me coagulasti.

Perspicuis exemplis, & authoritatibus temporalium rerum prosperitatem indicium perditionis existere, breuiter definitur. CAP. LVIII.

Prosp

PRosperitas temporalis est indicium perditionis, & econuerso aduersitas signum salutis. Nam illi qui in hoc mundo in omnibus prosperantur, similes sunt infirmis desperatis, voluntati suæ à medicis derelictis, quibus nihil, quod expetunt denegatur. vnde (sicut Grego. dicit) Desperatis relictis ægris, medici quicquid possunt dari præcipiunt. Qui autē ad salutem reduci possunt, multa dari contradicunt. Sic peccatores quibus hoc prospera ad vota succedunt, de æterna salute desperati sunt. Sed qui saluandi sunt, aduersitatibus coercentur. Vnde Deus maius beneficium confert homini quando ipsum affligit, quàm quando ipsum prosperari permittit. Augu. Cum mala voluntas potestatem accipit efficiendi, quod cupit, Deus dando irascitur, & non dando miseretur. Psal. 80. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. Greg. Mactandus vitulus libet ad pascua dimittitur, seruandus iugo premitur. Quia iniustus ad æternam mortem currens, effrenatis voluptatibus vtitur. Iustus verò à delectatione transitoriæ iocunditatis restringitur.

Corporalem vestiumque pulchritudinem vanam esse parietis, & corui mirifico exemplo demonstratur.

CAP. LIX.

PVlchritudo corporalis vana existit, quia est sicut pulchritudo parietis. Nam pulchritudo parietis est ex exteriori pictura, qua sublata apparet lutum, quod erat interius. Pro. 31. Fallax gratia, & vana est pulchritudo.

Item pulchritudo vestium, quam quidā homines quærunt, vana est, quia non est pulchritudo, sed pulchritudo accommodata. Sicut pulchritudo corniculę de qua dicit fabula, quod ornauit se pennis diuersarum auium, quibus ablatis sibi ab aliis auibus, apparuit nigredo carnis eius. Multum erubesceret aliquis nobilis superbus mendicare ab ignobilibus. Sic erubescere debet homo, quando à vermibus, & auibus mendicat pulchritudinem exteriorem, cui pulchritudo naturalis sufficere debet, sicut aliis creaturis, vt Soli, rosæ, & aliis. Guido Carthusien. ait vestes te ornant, pulchritudo esset, si tu eas ornares, ideo ornatū quærendo, ostendis te esse turpem: decor qui cū veste induitur, cū veste deponi, vestis proculdubio est, non vestit. Bern. Fulgent monilibus, sordent moribus.

Peccatorū punitio interdum diploidi cōparari asseritur, quia hic & in alia vita peccatores iusta animaduersiōe puniūtur.

CAP. LX.

PVnitio peccatorum quorundam assimilatur diploidi, de qua in Psal. 108. Induantur sicut diploide confusione sua. Diplois quidem, sicut dicit Gregorius, duplex vestimentum dicitur. Confusione ergo, sicut diploide induti sunt, qui iuxta reatus sui meritum, & temporali, & perpetua animaduersione feriuntur. Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos mutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt.

Homo qui rationem habet eáque minimè vtitur, bestiis comparari exemplo vnico, & auctoritate monstratur.

CAP. LXI.

RAtione vti, & secundum rationem viuere competit homini ex propria forma, scilicet ex anima rationali. Et ideo qui ratione non vtitur, & secundum rationem non viuit, propriè non est homo, sicut (secundum Philosophum) serra lignea non est serra, & lapidea nauis, nō est nauis, eo quòd nō habet vsum, & actum nauis qui est à forma, licet habeat figuram propter materiam figurabilem in qua est. Sic quodam modo est de homine. Bern. Quid bestialius homine rationem habente, & ratione non vtente? vnde philosoph⁹ dicit, Metha. quod animalia omnia memoriis, & imaginationibus viuunt. Hominum verò genus arte, & rationibus viuit. Psa. 48. Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Peccatorum recidiuatio quantum animæ obsit cum Dei gratiam non retineat, tribus similitudinibus suadetur.

CAP. LXII.

REcidiuantes in peccata similes sunt sotularibus, vel pelliceis veteribus, qui suturam tenere nequeunt, & ideo in lutum proiiciuntur. Sic recidiuantes non retinent gratiam, vel charitatem, & ideo in lutum inferni proiicientur. psal. 17. Vt lutum platearum delebo eos, scilicet de libro vitæ.

Item similes sunt recidiuantes spasmis & aridis militibus victis syncopi, qui solo timore cedunt, & fugiunt de prælio. Sen. plura nos terrent quàm premāt, & plus opinione quàm re laboramus.

Item similes sunt infirmis recidiuantibus in ægritudinem, qui debiliores fiunt quàm antè. Et sic quanto frequentius cadunt, tanto plus læduntur, & difficilius resurgunt. Luc. Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

Humanorum corporum resurrectio à Christo in ictu oculi posse fieri tribus tum artis tum naturæ exemplis prouide exploratum efficitur.

CAP. LXIII.

REsurrectionem humanorum corporum virtute Christi fieri posse tam artis quàm naturæ exempla persuadent. Nam si artifex de cineribus arborum, vel herbarum vitrum purum facit, & fractū vitrum liquefacit, & reformat, & de metallo imaginem hominis facit, & de terra ferrum, Quid mirum si summus artifex hoc faciat de corporibus hominum? Phi. 3. Saluatorem expectamus, dominū nostrum Iesum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

Item de puluere phœnicis, quæ sola auis est, & aliā auem facit natura & ad rugitum Leonis suscitantur leunculi. Quare ergo, non poterunt suscitari homines de pulueribus suis ad vocem filij Dei? Ioa. 6 Mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent.

Item si semina, quæ prius moriuntur & putrescūt, virtute naturæ postea viuificantur, multo fortius virtute omnipotentis Dei mortui resurgent. 1 Cor. 15. Insipiens, quod tu seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, &c.

Satisfactionem peccatorum iuxta mēsurā delicti fore debere, auctoritatibus persuadetur, & exemplis.

CAP. LXIIII.

SAtisfactio pœnitentiæ debet esse secundum mensuram culpæ. Qui ad magnam mensuram acquirit, ad magnam oportet quod reddat. Deute. 25. Pro mensura peccati erit, & plagarum modus

Match. 3 Facite fructus dignos pœnitentiæ. Glossa. Nam debet esse par fructus boni operis eius, qui multum, & illius qui parum peccauit. Et vbi abundauit delictum, abundet & gratia, & operario bona. Debet enim esse gladius secundum mensuram vaginæ. Et sic afflictio pœnitentiæ, secundum mensuram culpæ, & qui plus bibit de vino delectationis, plus oportet eũ soluere symbolum pœnæ. Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormenta, & luctum.

Sensus exteriores qui veluti cordis ostia se habent quantum sint cautè custodiendi, vt mentis puritas conseruetur quatum pulcherrimus exemplis indicatur.

CAP. LXV.

SEnsuum cautela necessaria est ad cordis custodiã, sicut clausura ostij ad custodiam domus Thesaurus enim non est securus, vbi sunt omnia ostia aperta.

Sic non est thesaurus cordis securus, vbi sensus exteriores sunt patuli, vel incauti, scilicet os ad loquendum, oculi ad videndum, & sic de alijs, vnde sicut diligeret homo ostium, & arcam bandis, & clauis ferreis munitam, ita debet multo diligentius sensuum suorum custodijs puritatem interiorem seruare, quæ est thesaurus cordis.

Item si claudis ostium, & fenestras contra ventum, & pluuiam, quare non magis contra tribulationes, & tentationes? Dominus enim vult ianuas esse clausas, Vnde ad discipulos ianuis clausis intrauit. Diabolus autem econuerso vult eas tenere apertas. Eze 48. Porta clausa hæc erit. Quando Ioseph erat clausus, dominus erat cum eo. Genes. 39.

Item quando fit in ciuitate aliquis tumultus in aliquo vico, burgenses sapientes claudunt ostia sua, & fenestras suas, sed stulti exeunt, & resiliunt in mediũ, & redeunt frequenter vulnerati. Sic & sapiens contra opprobria litigationis, & tribulationes claudit ostia oris sui, vel aurium suarum. Psal 37. Ego, inquit, tanquam surdus, non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.

Item cupidus diligenter circuit dolia vini sui, & claudit vndique, & obturat, ne vinum effluat. Sic & tu sensus tuos ne gratiam, & auxilium Dei effundas. Felix ergo, qui dicere potest, Ostium meum clausum est, & pueri mei, idest cogitationes, & affectiones mecum sunt in cubili, idest in secreto conscientiæ.

Sacram scripturam quæ speculo, ac pani à Domino in deserto populis tradito comparatur, mentis humilitate, cordis puritate, animi tranquilitate, deuotionis suauitate, & postremo affectionis auiditate inuestigandum fore, aqua materialis exemplis explanatur.

CAP. LXVI.

SCriptura sacra assimilatur speculo. Vnde Gregorius dicit, Scriptura sacramẽtis oculis quasi quoddam speculum opponitur, vt interna nostra facies in ipsa videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra nostra conspicimus. ibi sentimus quantum proficimus, ibi à profectu quàm longè distamus.

Item sacræ scripturæ sermo assimilatur illi pani, quem Dominus præbuit populo in deserto, de quo dicitur. Panem de cœlo præstitisti eis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suauitatem. Panis namque ille omne in se delectamentum, & saporis suauitatem habuit, quia scilicet in ore spiritualium iuxta voluntatem edentium saporem dedit, quia diuinus sermo, & omnibus cõgruens, & à semetipso non discrepans, qualitati audientium condescendit, quem dum electus quisque vtiliter iuxta modum suum intelligit, quasi acceptum manna in voluntatum saporem vertit, sicut Grego. dicit.

Item sapientia sacræ scripturæ inuestiganda est ad modum aquæ.

Primò, cũ mẽtis humilitate. Docet enim Pal. de agr. quod si quis vult puteum fodere, & in quo loco inuenire possit aquam inuestigare, hunc modum tenere debet Mane ante ortum Solis his locis quibus aqua quærenda est, æqualiter pronus mento ad solũ depresso iacens in terra spectare debet Orientem, & in quo loco aspiciens subtilem nebulam in aere consurgere viderit, ex se velut rorem spargere, signo antiquo vicinæ stirpis, vel arboris denotare. Nã constat siccis locis vbi hoc fieret, aquam latere. Sicut ergo, cum prostratione corporis quærenda est aqua materialis, ita quoque cum humilitate mentis inuestiganda est aqua sapientiæ salutaris. Pro. 16 Vbi humilitas, ibi sapientia. Sed notandum, quòd qui se ad terram prosternit, ad Orientem debet spectare: quia qui humiliter scripturæ sacræ perscrutatur mysteria, à Christo de quo scriptum est, Ecce vir, Oriens nomẽ eius, eorundem intelligentiam debet, & petere, & sperare, Vnde Iacob. 1. dicit, Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, &c. Ipse enim Christus Deus est sapientiam præstans paruulis, idest humilibus. Vnde iacens, & Orientem conspiciens, subtilem nebulæ vaporem conspicit qui se velut rorem spargit. Quia qui humili mente à Christo sapientiam petit, primò hanc quasi subtili, & tenui vapore, idest consideratione percipit, quæ post paulatim excrescens velut ros desuper veniens copiosius ac largius se infundit Mat. 11. Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Secundò inuestiganda est cum cordis puritate. Dicit enim idem Palladius, quòd si in aliquo loco, vbi non sit lacuna, neque aliquis ex cõsuetudine humor insideat, aut transeat, in tenui saltu salix syluatica virens, atũdo, hederaque humore gignantur, fodiatur locus ille latitudine pedum trium, altitudine pedum quinque, & proxime ad Solis occasum mundum vas æreum, vel plumbeum interius vnctum immersum ponatur in fundo ipsius fossionis, & supra fossam cratis de virgis ac frõdibus additàque terra spaciũ omne cooperiatur, sequenti die aperto loco, si in eodem vase sudores intrinsecus inuenientur, aut stillæ, aquas ibi esse non dubites. Sicut ergo, ad inueniendam materialem aquam congruit habere vas mundum, ita ad inuestigandum spiritualem sapientiam conuenit habere cor purum. Sapient. 1. In maliuolam animam non introibit sapientia. Sed notandum, quod idem vas de solida debet esse materia, scilicet æreum, vel plumbeum, vt videlicet inuestigator spiritualis sapientiæ ipsum vas cordis solidum habeat, non contra-

confractum,sicut illud de quo dicitur Ecclesiast. 21. Cor fatui quasi vas confractum omnem sapientiam non tenebit.

Item debet idem vas esse interius vnctum illa vnctione videlicet de qua dicitur, Vos vnctionem quā accepistis ab eo,maneat in vobis,& non necesse habetis,vt aliquis doceat vos,sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus.

Item quòd idē vas debet sub crate viminea per diē operiri,sequenti die discooperiri,signat,quò i sacri in uestigator eloquij, & debet se tacendo aliquando occultare,& aliquando scilicet oportuno tempore se docendo propalare.Vel primò debet se abscondere ad studendum & meditandum,& postea se propalare ad aquam doctrinæ stillandum. Sed iterum nota, quod non est quærenda aqua sapientiæ salutaris in lacunis, idest inhæreticorum doctrinis, seu libris, neque vbi sit humor transiens,idest mundana scientia quæ solum transitoria quærit,sed in herbis humosis,& semper virentibus, idest in sacræ scripturæ, seu Sanctorum doctrinis,in quibus abundat humor spiritualis deuotionis,& viror virtutis, vel perpetuæ veritatis.

Tertiò inuestiganda est cum mentis tranquillitate.Dicit enim idem Palladius.quòd si vas figuli siccū neque coctum eadem ratione ponatur ac similiter operiatur,altera die si aquarum vena est in præsenti vas concep o humore sudetur.Similiter in inuestigando diuinam sapientiam debet esse vas siccum ab humore concupiscentiæ, & non coctum caloribus iræ.Nam istæ duæ passiones maximè mentem inquietant & reddunt ineptam ad percipiendum lumen sapientiæ,scilicet passio concupiscentiæ, & iræ,vnde oportet Inuestigatorem diuini eloquij ab vtraque passione mentem habere tranquillam.Et ideo castitas,& mansuetudo maximè conferre dicuntur ad contemplationem sapientiæ.Iaco.1.in mansuetudine suscipite insitum verbum.

Quartò inuestiganda est enim deuotionis suauitate Nam idem Pallad us dicit,quod lucerna oleo plena,& incensa,si ibi similiter recta ponatur,& secunda die inueniatur extincta superstitibus alimētis,aquas idem locus habebit.Similiter inuestigator sacræ scripturæ debet habere lucernam,idest mentem oleo deuotionis plenam,quia talis mens est,quæ aquam veræ sapientiæ efficacius,& fructuosius inuenit Sed notandum,quod in ipsa aquæ inuestigatione lucerna accensa extinguitur,quia in contemplatione diuinæ sapientiæ,vel in ipsa profunditate scripturæ humani ingenij claritas obumbratur,ita vt mens nihil quasi se scire credat,quæ valde se fortè prius scientem reputabat,sed lucerna extincta aqua dignoscitur,quia humiliatæ menti,& insciam se reputanti , sapientia cœlestis infunditur.

Quintò inuestiganda est cū affectionis auiditate, dicit enim idem Palladius,quod si in eo loco focum feceris,& terra vaporata humidum fumum nebulosumque ructauerit,aquas ibi esse cognoscis.Sic in inuestigatione scripturæ necessarius est focus,idest feruens ardor discendi. Damas. Si fuerimus affectuosè discentes ,erimus,& multa scientes. Sed notandum, quod ab hoc igne consurgit fumus humidus, & nebulosus, i.inquisitio quæ est ne bulosa idest obscura in dubitando,sed humida,idest facilis in suscipiēdo, sicut id,quod est humidum , vel molle impressiones faciliter recipit.

Item est fumosa,idest subtilis est in inuestigando, & est feruida in addiscendo.

Sextò quoque manifestatur aqua salutaris scientiæ,idest sacræ scripturæ intelligentia ex doctrinæ cōmunicabilitate,vt idē sæpe dictus auctor testatur.Vel lus lanæ æquè positum,vel coopertum si tantum humorem colligit,vt alia die fundat expressum, copias aquæ ibi esse testabitur.Sic qui docendo aquam sapientiæ copiosè aliis fundit,signum est,quod copiosè hauserit.philosophus,Signum sapientis est posse docere.Cum expressione aquæ,idest ex ipsa communicatione doctrinæ reuelatur per lanque doctori aqua intelligentia cœlestis sapientiæ.

Hominem per subtractionem, appositionem, ac impressionem similem Deo posse fieri, naturalibus commonstratur exemplis.

CAP. LXVII.

Similis Deo fit homo tripliciter. Nam secundum artem similitudo alicuius rei in aliquam materiā inducitur. Vno modo per subtractionem,sicut in sculptura. & sic anima efficitur similis Deo per ablationem culpæ,vel per subtractionem concupiscentiæ materialis substantiæ.Est enim Deus actus purus,& immaterialis.3.Reg 7.Sculpsit cherub,leones & palmas, & similitudinem hominis stantis.

Secundò per appositionem,sicut in pictura vbi apponuntur lineamenta, & colores.Et sic anima efficitur Deo similis per appositionem gratiæ. & virtutum. Eccle.38.Cor suum dabit in similitudinem picturæ.

Tertiò per impressionem,siue adhæsionem , sicut in figura sigilli,quando inhæret ceræ.Et sic anima efficietur similis Deo per inhæsionem gloriæ, Ecc. 45. similem illum fecit in gloria Sanctorum , & 1.Ioan. 4. Scimus quoniam cum apparuerit,similes ei erimus.

Iusti simplicitas hic non sine ratione lampadi comparatur quantumque malitiæ subtilitas sit euitanda, mystico Dei præcepto docetur.

CAP. LXVIII.

Simplicitas innocentiæ non conuenit cum subtilitate malitiæ.Vnde prohibetur,Leuit. 9. Vestem quæ ex duobus texta est,non indueris. Nam in vestimento ex duobus cōtexto,s.lana,& lino interdicitur coniunctio simplicitatis innocentiæ , quæ significatur per lanam,& subtilitas malitiæ,quæ significatur per linum.

Item simplicitas iustorum assimilatur lampadi. Habet enim vitrum purum in carnis honestate , papirum album in mentis puritate , oleum pingue in operis pietate , ardet dilectione , lucet discretione , sed aliquando contemnitur ex humili ostensione. Iob 12. Lampas contempta apud cogitationes diuitum, Gregor. in mora. Sæpe contingit , vt electus , qui ad æternam fœlicitatem du-

citur,continua hic aduersitate deprimatur,non hunc rerum abundantia fulciat, non dignitatum gloriam honorabilem ostendat, nulla ei obsequentium frequétia suppetat,nulla hunc humanis oculis vestium pópa componat,à cunctis verò despicabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æstimatur. Sed tamẽ ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis corruscat,honorari metuit,despici non refugit.Corpus continentia afficit,sola in animo delectatione pinguescit, mentem sempet ad patientiam præparat. Et erectus pro iustitia,de perceptis contumeliis exultat,afflictis in corde compatitur,de bonorum prosperitatibus quasi de propriis, lætatur, sacri verbi pabulum mente solicitus ruminat. Et inquisitus, quod habet eloquij duplicis ignorat. Vnde itaque iusti simplicitas,& lampas esse dicitur, & contempta Lampas,quia interius lucet, intus ardet flamma charitatis,foris nulla gloria resplendet decoris ,lucet ergo,& despicitur,quia flagrans virtutibus abiectus æstimatur.

Huius seculi solicitudo Molæ comparatur,qua ex paupertatis asperitate,laudis cupiditate, voluptatisque amore ortum habere exemplis pluribus admonemur.

CAP. LXIX.

Solicitudo,& actio seculi assimilatur molæ farinã molenti.Nam mola in gyro ducitur, & farina profertur. Vnaquæque igitur mundi actio est mola. Quia dum multas curas colligit, humanas mentes quasi per gyrum vertit,atque ex se velut farinam proijcit,quia seducto corde semper munitissimas cogitationes gignit sicut Greg.dicit.

Item solicitudo seculi causatur ex tribus. Tria enim præcipuè sunt,quæ reddunt homines seculi solicitos,& operosos,scilicet asperitas paupertatis,cupiditas laudis,&amor voluptatis.Vnde homines seculares similes sunt columbis,de quibus dicit Palladi⁹, quòd fœtus frequentant si ordeum teretactum , vel fabam,vel orobũ sæpe consumant.Quid enim est columbas fœtus multiplicare,nisi seculares homines per lucra frequentiã pecunias augere,etiã per solicita studia laboriosa,& secularia opera frequẽtare?Ad quæ videlicet ideo compelluntur,quia ordeo,faba, & orobo pascuntur.Si quidem in ordeo asperitas,in faba vero ventositas,in orobo onerositas incurrunt.Vnde in ordeo asperitas paupertatis.Nam etiam pauperes tu sti rordeaceo pane pascuntur.Faba verò,cum sit ventosa,inflationis est generatiua Vnde gloriæ, vel laudis humanæ,signat appetitum,qui inflationem, & tumorem superbiæ inducere consueuit Orobus autem est genus leguminis,quo tauri impinguari dicuntur. Vnde amorem voluptatis significat,quæ taurus,.dicit caro indomita,idest nõ subiecta spiritui,delectatur. Quia igitur ex his tribus vitijs omnis mundana solicitudo causatur,dicitur. 1.Ioan.2.Omne quod est in mundo est concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum,& superbia vitæ.Nam concupiscentia carnis,voluptatem requirit. Concupiscentia oculorum, idest auaritia,paupertatem fugit. Superbia verò vitæ ex humana laude,vel gloria velut ex faba venter intumescit.

Spes Ancoræ,& Baculo similis esse dicitur,quia anima nauẽ hominisque vitam in hoc mundo peregrinantem sustentare videatur.

CAP. LXX.

Spes assimilatur Ancoræ , quia scilicet nauẽ,idest animam seruat,ne à procella tentationum, & tribulationum irrumpatur,vt innuit Apost.Qui cõfugimus ad propositam nobis spem,quam sicut Anchoram habemus tutam,& firmam, Vnde dicit Aug.super pa.epi.Si videtis te fluctuare in mari huius mundi,noli abrumpi ab Anchora,antequam intrẽs in portum,fluctuat nauis,sed non longe à terra proijcietur, nec in æternum fluctuabit,& si ad tempus fluctuat.

Item spes baculus est in via huius vitæ peregrinãti,& qui huic baculo innititur non corruit. Psal.33. Non delinquent omnes,qui sperant in eo.

Item non fatigatur,nec deficit. Esa.40.Qui sperant in domino,mutabunt fortitudinem.

Superiores à subditis nisi (maxima vrgeat necessitas) haud fore reprehendendos , Oza Dei Arcam tangentis exemplo confirmatur.

CAP. LXXI.

Subditi multum peccant temerè reprehendendo facta suorum maiorum.Et similiter infirmi, vel peccatores temerè iudicando , vel redarguendo facta,vel dicta iustorum. Cuius exemplum ostenditur in arca testamenti,quam bobus calcitrantibus inclinatam Leuites,qui casuram credẽs erigere voluit, mox sententiam mortis accepit. 2.Re.6.Quid nanque (sicut dicit Gregor.)est mens iusti,nisi arca testamẽti? Quæ gestata bobus calcitrantibus inclinatur, quia nonnunquàm etiam qui bene præest dum subiectorum populorum confusione concutitur,ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione mouetur, sed in hoc,quòd dispensatoriè agitur inclinatio ipsa fortitudinis,casus putatur ab imperitis.Vnde & nonnulli subditi contra hunc manum reprehensionis mittunt,sed à vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt.Leuites igitur quasi adiuuans,manum tetẽdit, sed delinquens vitam perdidit.Quia dum infirmi,qui quæ fortium facta corripiunt ipsi à viuentium sorte reprobantur.Aliquando etiam sancti viri quædam minimis condescendentes dicunt,quædam verò summa contemplantes proferunt,dumque vim vel cõdescensionis nesciunt,vel altitudinis, hæc stulti reprehendunt Et quid est iustum de sua condescensione velle corrigere,nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu eleuare?Et quid est iustum de prorogata locutione reprehendere,nisi modum eius fortitudinis lapsum reputare?Sed perdit vitam,qui arcã Dei tumide subleuat.Quia nequaquam quis Sanctorum corrigere recta præsumeret,nisi de se prius meliora sensisset.Vnde & Leuites idem recte Oza dicitur,qui videlicet robust⁹,Dei interpretatur,quia præsumptores quique nisi audaci mente robustos se in domino crederent,nequaquam meliorum facta,vel dicta velut infirma iudicarent. Cum igitur quædam facta meliorum deterioribus displiceant, nequaquam hoc,quod mentem mouet,reticendum est,scil. sed cũ humilitate magna proferendum,vt intentio præsentientis eo modo seruet formam rectitudinis,quo per iter graditur humilitatis.Et liberè ergo dicenda sunt quæ sentimus,& valdè humiliter proferenda,quæ dicimus,ne quod rectè tutendimus,hoc elatè proferẽdo,non recte faciamus,sicut Greg.dicit.

Turris

Turris Babel cur, quando, vbi, quomodo, & à quibus fuerit ædificata, distinctè describitur ex quorum similitudinibus superbiæ grauitas, Tyrannorúmque proteruitas aperitur.

CAP. LXXII.

SVperbia secularis potentiæ assimilatur turri Babel Gen. 11. Et hoc primò ratione causæ, scilicet propter quam fuit ædificata, quæ s. fuit triplex.

Primò fuit timor diluuij. Timebant. n. homines, ne iterum diluuium fieret, & ideo se contra ipsum præmunire voluerunt ædificando excelsissimam turrim, quam aqua diluuij non posset operire. In quo signatur, quòd superbi, & potentes semper sunt in timore, ne a sua altitudine deiiciantur. Vnde conantur se præmunire, ostendendo tyrannicè aliis altitudinẽ suæ potentiæ, ad hoc, vt semper plus timeantur, & maiores reputentur.

Secunda causa fuit pro cupiditate dominandi. Hoc enim factum est ab hominibus de consilio Nemroth, qui volebat dominari eis. In quo significatur ambitio mundanorũ, propter quam vnus appetit alteri dominari, sed sicut dicitur. Ecc. 8 interdum dominatur homo homini in malum suum.

Tertia causa fuit pro celebratione nominis, vnde dixerunt, Venite, faciamus nobis ciuitatem, & turrim cuius culmẽ pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum, antequam diuidamur in vniuersas terras. Vbi attende quadruplex studium tyrannorum, & superborum.

Primum est ad commoditates corporales habendum, propter quod isti cogitauerunt ciuitatem facere, vt s. commodius viuerent.

Secundum est ad fortificandum, propter quod cogitauerunt turrim maximã ædificare, s. ad fortitudinem. Vnde dicit Iosephus, quòd tanta fuit grossitudo eius vt aspicientibus de propè longitudo videretur minor.

Tertium est ad se exaltandum, vnde cogitauerunt cœlum attingere, imitantes, s. illum, qui dixit Isa. 14. In cœlũ ascendam, & super astra cœli exaltabo soliũ meum.

Quartum studium est ad nomen suum dilatandũ. [illegible] cogitauerunt isti nomen suum celebrare, siue apud præsentes præ magnitudine & pulchritudine [illegible]eris, siue apud posteros de operis firmitate, & perpetuitate. Psal. 48. Vocauerunt nomina sua in terris [illegible].

Secundò superbia potentũ assimilatur illi turri ratione materiæ, quia habuerunt lateres coctos pro saxis, bitumen pro cæmento. Sicut autem in cæmento, quod fit ex calce viua, intelligitur vnitas charitatis, in [illegible]o verò boni operis firmitas, Sic in bitumine accipitur vnitas, & colligatio impietatis, qua corũ sequaces confœderantur, qui loco saxi, i. veræ constantiæ habent laterem coctum pertinacis malitiæ.

Tertiò rõne patriæ, siue terræ, vbi fuit ædificata, [illegible]a in terra Sennaar. Vnde dicitur Gen. 11. ꝙ cũ proficiscerentur de Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo, & ibi postea ædificauerunt. Vbi nota primò superbiæ originem in eo, ꝙ isti ædificatores turris profecti sunt de Oriẽte, per quem signatur claritas originis. i. nobilitas natalium, ex qua frequenter nascitur, & prouenit ambitio dominandi. Vel per Orientem intellige Christum, de quo dicitur Zach. 6. Ecce vir Oriens nomen eius, à cuius claritate, & humilitatis exemplo superbi, & ambitiosi discedunt & inueniunt campum, scilicet latitudinem, & licentiam voluptatis corporis, quæ lata via est perditionis. Vnde dicitur esse in terra Sennaar. i. fœtoris, Quia s. libertas voluptatis est causa perditionis animæ, & fœtoris infamiæ. Vel turris superbiæ ædificatur in campo Sennaar. i. fœtoris, quia licet superbia floreat, et oleat mundo, tamen Deo maximè fœtet. Vnde superbi assimilantur ardeis, qui alta scandunt, et fœtidi sunt.

Quarto rõne pœnę, quia punita fuit hæc superbia pęna diuisionis, et cõfusionis linguarum, et hæc diuisio linguarum est dissensio superborum. Pro. 27. Inter superbos semp sunt iurgia, vbi enim superbia, ibi et cõtumelia. Item pp linguarũ cõfusionem vocatũ est nomẽ illius Babel, qa ibi confusum est labium vniuersæ terræ. In malis. n. est confusio affectionum. Tot enim linguis loquuntur mali, quot æstuãt desideriis. Et bene sequitur turri Babel, quia superbiam sequitur confusio. Pro. 29 Superbum sequetur humilitas, et humilem spiritu suscipiet gloria.

Item superbus homo difficulter corrigitur. cib. n. in quo nimis est sale quasi perditus est, sed non ille in quo parũ est, quia põt apponi. Facilius. n. sal cibo apponitur q̃ subtrahitur Sic homo superb. qui nimis habet de sensu, ppter difficulter obedit alteri, et ideo nõ est flexibilis ad obedientiam. Sed humilis ecõuerso, est, quia humilis recedens à sensu suo recipit alienũ, quia videns sensum suum non sibi sufficere, alieno sensui acquiescit.

Item superbus prælatus similis est oui, cui pastor imponit molam ad collũ, quę quantumcũque sit misera, omnes tamẽ quasi domina pręcedere satagit. Sic homo quantũcunque imbecillis fuerit, si fiat prælatus, omnes tamen præcedere se credit, et se existimat omnibus meliorem contra quod dicitur Ecc. 32. Rectorem te posuerunt noli extolli, etc.

Item superb. similis est illi, qui vult altam domũ facere sine fundamento. Nã vult eleuari ad gradum dignitatis sine base humilitatis, et ideo certus potest esse de ruina Pro. 18. Qui altam facit domum suã, quærit ruinam.

Itẽ superbus est, quasi lucerna, quæ de nocte lucet, et in die vix apparet. Et similiter ligna putrida, et quidam vermes de nocte lucent, sed de die non. Sic superbi modo lucent in tenebris huius mũdi, sed in die iudicij quando Sol iustitiæ apparebit, quales sint apparebũt, quia tũc videbuntur in colore proprio Pro 13. Lucerna impiorũ extinguetur, i. extincta mõstrabit.

Os hominis, quod non incongruè ostio, ciuitati sine muro molendino sine exclusa, nous absque regimine ac equo sine freno assimilatur quantopere sit custodiendum, & silentium obseruandum, demonstratur.

CAP. LXXIII.

TAcere dolorem, et indignationem conceptam aliquando non est bonum. Nam (sicut dicit Gre

go.) *Vulnera clausa plus cruciant, quia cum putredo, quæ intus feruet, eiicitur, ad salutem dolor aperitur.* Sic plerunque nimis taciturni dum nonnulla iniusta patiuntur, eo in amariorem dolorem prodeunt, quo ea quæ sustinent non loquuntur. Nam si illatas molestias cor tranquille dicerent, a conscientia dolor emanaret.

Item tacere, & loqui debet homo pro tempore. Cuius exemplum apparet in ostiis. Ostium nanque aperitur, & clauditur, Vnde Dauid Ps. 140 ori suo ostium petiit dicens, Pone domine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis. ex quo apertè docuit quòd & per disciplinã lingua retineri debeat, & ex congruitate laxari, quatenus os discretum, & cõgruo tempore vox aperiat, & rursum taciturnitas claudat.

Item qui ori suo silentij, & locutionis discretionem non apponit, est sicut ciuitas sine muro. Pro. 25. Sicut vrbs patens absque murorum ambitu, ita vir, qui in loquendo non potest cohibere spiritum suum. Glossa. S. murum silentij non habet, patet inimicorũ iaculis ciuitas mẽtis, & dum per verba extra semetipsam proiicit, apertam se aduersario ostendit. In periculo autem est ciuitas, cuius porta semper aperta est tempore belli, & in terra inimicorum sita. Tales sunt illi apud quos nullum est silẽtium, nullum secretum, nihil celare, vel abscondere sciunt, quicquid audiunt, vel vident, in publicum referunt. Contra quos dicitur, Pro. 25. Quæ viderunt oculi tui, ne proferas, in iurgio cito, ne prorumpas, ne forte emendare non possis, cum dehonestaueris amicum tuum.

Item ille est sicut molendinum sine exclusa, qui abundat verbis malis. sicut aqua ad molendinum Vnde sicut molendino submittitur exclusa, quæ fluxum aquæ retinet, qua amota fortius currit quàm antè, Sic amota cẽsura silentij maiori impetu loquitur, quàm prius. Pro 17. Qui dimittit aquam, caput est iurgiorũ. Aquam dimittit, qui se à fluxu verborum nõ restringit, qui est causa iurgiorum, & discordiæ. Eccl. 25. Ne des aquæ tuæ exitum, nec modicum.

Item est sicut nauis sine gubernaculo, quæ vadit non quò vult, sed quò ventus ducit.

Item nauis in aqua cito submergitur, nisi obstruatur. Sic homo, qui os suum nõ restringit à verbis superfluis, cito in peccata cadit. Pr. 27. Os lubricũ operatur ruinam.

Item est sicut equus sine freno, qui se impingit vbi non vult dominus eius, Ita homo non gubernans linguam ad ruinam tẽdit. Ecc. 3. Lingua imprudẽtis subuersio ipsius est.

Item sicut ad portam domus. vel castri maior custodia apponenda est, quia qui habet portam de facili habet castrum, Sic ad portam oris custodia est ponenda. Psal. 38 Posui ori meo custodiam. Pro. 14. Qui custodit os suum, custodit animam suam. quia mors, & vita in manibus linguæ. Item est sicut vas sine operculo, quòd immundum est, & cito refrigeratur. Sic homo, qui non custodit linguam suam immundus est Nu 18

Vas, quod non habuerit operculum, & ligaturam desuper, immundum erit.

Nouem signa sanitatem, mortémve futuram significantia scitè describuntur, quę spiritualis infirmitati tentationis adaptantur. Necnon quibus quantisque modis Diabolus nos tentet, & in quo præcipuè peccatores ac etiam pœnitentes aggrediatur, exprimitur.

CAP. LXXIIII.

Tentatorum, vel peccantiũ infirmitas habet quasdam pronosticationes. i. spiritualis mortis, vel salutis futuræ significationes ad modum infirmitatis corporalis. Sunt enim nouem modi signorum sanitatem, vel mortem futuram infirmi significantium, quos Hyppocrates in prognosticis commemorat, & de quibus in eodem libro pertractat, ad quos medicum oportet attendere, tam corporalem, quàm suo modo etiam spiritualem.

Primum itaq; signũ est fortitudo infirmi, morbum faciliter tolerantis, & hoc est signu bonũ. Contrarium autẽ signũ est debilitas, sicut morbum pati nequeuntis. Spiritualiter autẽ infirmatur, qui tẽtatur. moritur autem qui desperat. Licèt igitur quis peccet, si tamẽ adeo fortis remanet, vt à bono opere nõ cesset, signũ est bonum talis fortitudo infirmi. Si autem adeo fuerit ægri animus debilis, vt cesset ab effectu bonæ operationis, signum est mortis, i. futuræ damnationis.

Secundum signum bonum, est leuitas infirmi, facile se mouentis. Contrarium autem est grauitas infirmi, inertiam morum habentis. Cum enim homo interior aliqua tentatione afficitur, & adeo leuis est vt faciliter conuertatur, reparandæ salutis spes indicatur. Si verò tanta est grauitas infirmi, vt obstinatus à peccato nequeat conuerti, signum fiu.s est mali.

Tertium est effigies membrorũ, quæ est sibi sano similis. Contrarium verò est effigies sano dissimilis. Hæc effigies est in interiori homine, compositio morũ, & mentis, Exterius verò distributio actionũ. Quæ est sibi sano similis, quandiu actiones sequuntur temperamentum religiosæ mentis Tunc verò non est sibi sano similis, quando variatur per opera peruersitatis.

Quartum est sanitas mentis, & facilis appetitus. Oppositum eius est perturbatio mentis, & difficilis appetitus, Sanæ mentis esse dicitur, quia à rectitudine consilij non alienatur. Facilè vero cibum appetit, qui verbum vitæ, quod est cibus animæ, libenter audit. Qui verò est turbatæ mentis, & cuius appetitus est difficilis, si verbum vitæ non appetit, sed fastidiat, necesse est, vt mortem perpetuæ damnationis incurrat

Quintum est suauitas somni congruo tempore facti, infirmum iuuantis. Contrarium verò est eius malitia somni non congruo tempore facti, infirmum nocentis. Tempore congruò dormit, qui dormit in nocte, id est, qui mentis tranquillæ est in aduersitate, in hac quietè Deum somniat, & huiusmodi somnus infirmum iuuat. dormit verò non cõgruo tempore, qui dormit in die, id est, qui delectatur in mundi prosperitate Hic enim somnus quanto magis placet, tanto magis infirmo nocet.

Sextum est suauitas spiritus. Oppositum eius angustia spiritus. Suauitas spiritus. i. anhelitus, est sermo consolatorius. vt cum lenitate peccantem corripiat fratrem, Angustia verò spiritus est sermo durus, de quo dicitur, Eze. 34. *Vos autem cum austeritate imperabitis*

rabitis

tabitis eis,& cum potentia.

Septimum eſt qualitas pulſus naturali ſimilantis. Contrarium verò eius inæqualitas pluralis,vt modò ſit magn',modò paruus modò fortis, modò debilis. Arteriæ procedunt à corde. Aequalitas autem pulſus in arteriis eſt identitas vitæ procedens ex affectu cordis. Cum autem mens in contrarium vitium vertitur, tunc per diuerſos motus inæqualitas pulſus variatur & ſic inæqualitas mentis deſignat periculum mortis.

Octauum eſt fortitudo virtutis in loco decoctionis,contrarium eius debilitas virtutis in loco. Primus decoctionis locus eſt ſtomachus,ſecundus hepar,tertius cætera membra. Cum enim cib. animæ decoquitur in ſtomacho memoriæ,per recordationem, in calore hepatis per dilectionem,in cæteris membris.per operationem,tunc fortitudo virtutis, eſt in loco decoctionis. Si verò ſequitur debilitas virtutis ſignũ eſt mortis.

Nonum eſt laudabilis purgatio per ſudorem. Contrarium verò eius vituperabilis purgatio per ſudorẽ. Sicut autem in quolibet infirmo aperiũtur pori corporis vt per ſudorẽ fiat purgatio morbi. Sic ꝑ confeſſionem peccati, fit laudabilis purgatio animi. Laudatur etiam ſudor mediocris, ſi habeatur in omnibus membris. Cum enim ſudor à toto corpore exit, omnium membrorum fortitudinem deſignat, quod eſt ſignum bonum. Similiter oportet,vt ſudor confeſſionis fiat de peccato cuiuſlibet operationis. Cum autẽ ſudor fit tantum in quadam parte corporis,vt in capite,contingit ex membrorũ debilitate. Moraliter igitur per ægrum intellige animum,per caput intentionem,per reliquum corpus actionum ſequentium diſtributionem,per ſudorem confeſſionem. Cum aliquis igitur intẽtionem ſuam laudat,& hoc, quod male geſſit conſcius excuſat,creditur eſſe vituperabilis huius purgatio ſudoris. Quia ſudor confeſſionis poros non aperit,quos excuſatio clauſos per obſtinationem ſtringit.

Item nota,quod diabolus amplius tentat hominẽ de illo peccato,ad quod nouit eum promptiorem,ſicut bellator impugnat caſtrum ex illa præcipuè parte, vbi debilius eſt. Greg. Diabolus mores vniuſcuiuſque conſpicit,cui vitio ſit propinquus, & illa ponit ante faciem,ad quæ viderit facilius inclinari mẽtem. Sicut etiam venator ponit laqueos,vbi conſueuerũt beſtiæ frequẽtare. Pſal.139. In via hac,qua ambulabã,abſcõderunt laqueum mihi. Abſcondit enim diabolus peccati pœnam,& oſtendit delectationem, & abſcõditur malum à diabolo ſicut pedica ſub folio. Iob. 18. Abſcõdita eſt in terra pedica eius,& decipula eius ſuper ſemitam.

Item ſicut laqueus ſub g[illegible]no,& ſicut venenum ſub murſello,& hamus ſub cibo. Ecc.9. Sicut piſces capiũtur hamo,& ſicut aues cõprehenduntur laqueo, ſic capiuntur homines tempore malo.

Item tentat diabolus plus fortes,quã debiles,quia debiles fortè tentari Deus non permittit,nam miles non mittit filiũ ſuum ad prælium, quando paruulus eſt,ſed quando fortis eſt,& poteſt arma ferre.

Item Rex villas campeſtres impugnare dedignatur,& mouere exercitum contra eas, ſed contra fortia caſtra,ſic diabolus fortiores impugnat acrius. Vnde quando bellator aliquis vult terram alicuius capere,primò impugnat ipſius fortius caſtrũ, quo capto tota terra capitur,quia per illud impugnat dominũ caſtri,& totam terram eius. Sic diabolus magis impugnat eos,qui eminent in iuſtitia,& fama, vt exemplo eorum alij capiantur. Vnde. 1. Reg. vlt. dicitur, quod totum pondus prælij verſum eſt in Saul. Et in libro Iudicũ dicitur, ꝙ Philiſtei,qui figurant dæmones,acceperunt Samſonem,qui interpretatur Sol. eorum i. illuminans alios,& erutis oculis molere eum fecerũt. id eſt peccando circuire.

Item plus tentat diabolus pœnitentes quàm peccatores non pœnitentes. Nam pœnitentes ſibi rebellant,ſed peccatores ei obediunt. Sicut Reges caſtrũ ſibi ſubditũ,vel ſibi ſubditos nõ impugnant,ſed ſibi cõtrarios,& rebelles. Sic diabolus ſibi rebelles magis impugnat. Greg. Hoſtis noſter quanto magis ſib. rebellare nos cõſpicit,tãto amplius expugnare cõtendit. Iudith 12. ego nunꝗ nocui viro,qui voluit ſeruire Nabcuhodonoſor Regi Babylonis,populus autẽ tuus ſi nõ contẽpliſſet me,nõ leuaſſem haſtam meã cõtra eum. Itẽ miles,vel Rex aliquis quando caſtrum amiſit,nititur amicos requirere,& congregat exercitum magnum ſicut fecit Pharao ad perſequendum filios Iſrael fugientes ab eo. Exo.14. Sic facit Diabolus cõtra pœnitentes. Ambroſius. Quotidianis experimentis didicimus,eos,qui conuerti deliberant tentari acrius à concupiſcentia carnis,& vrgeri grauius in operibus luti,& lateris qui Aegyptum egredi, & pharaonem fugere voluerũt. ideo dicitur Luc. 11. Quòd dum immundus ſpiritus exierit ab homine conuerſo tunc dicit, Reuertar in domum meam, vnde exiui,& vadit,& aſſumit ſeptem ſpiritus nequiores ſe,&c. Iſti ſeptem ſpiritus,ſunt ſeptem vitia, quibus diabolus obſidet animam,quaſi Rex cum exercitu ſuo.

In quo exercitu ſuperbia quaſi vexillum portat. Pſal.73.

Poſuerunt ſigna ſua. Grego. Euidentiſſimum ſignũ reproborum eſt ſuperbia,& electorũ humilitas, quã cum quiſque habet in ſe aperte cognoſcitur ſub quo Rege militat. Vnuſquiſque enim quendam titulum operis quo facile dignoſcitur ſub cuius poteſtate ſeruiat rectoris. Inuidia ſagittas trahit detrahendo aliis. Hier.9. extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacij,& non veritatis,lingua eorum dolum locuta eſt. Ita autem quaſi funda lapides iactat, ingeminans improperia. 2. Reg.16.

Semei maledicebat Dauid mittens lapides aduerſus eum,ſed ipſe prius ſe percuſſit in capite, quàm alium in veſte Ecc. 28.

Qui in altum mittit lapidem,ſuper caput eius cadit. Acedia foſſatum euacuat ab aquis gratiæ. Spiritus enim triſtis exſiccat oſſa Iud.12. Holofernes fecit præcludi aquæductum,ne veniret in ciuitatem cordis ipſam lætificans,Pſal 45. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Auaritia foſſata implet per terreuorum cumulationem.

Dan. 11. *Veniet Rex* Aquilonis,& comportabit aggerem. ſ. diuitiarum, & capiet vrbes munitiſſimas. Multi videntur captionẽ ſuã multum diligere,qui nõ ceſſant foſſatum paupertatis implere diuitias cõgregãdo, Eccle. 8. *M*ultos perdidit aurum,& argentum.

Luxuria

Opus bonum, quod debet ex bona intentione pendere, quemadmodum fit agendum, vt Deo gratum fiat, operantique meritum afferat, duabus veteris testamenti mirificis exemplis, & alijs naturalibus similitudinibus ostentatur.

CAP. XLVII.

Opus bonum, & perfectum debet assimilari illi thimiamati siue pulueri quem dominus fieri mandauit. Exo. 30. vbi dicitur, Sume tibi aromata stactem, & galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, faciésque thimiama compositum opere vnguentarij mixtum diligenter, & putum. Thimiama quippe ex aromatibus facimus, cum in altari boni operis virtutum multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum fit, quia quanto virtus virtuti iungitur, tanto incensum boni operis sincerius exhibetur, vbi etiam bene subiungitur. Cumque in tenuissimum puluerem vniuersa contuderis, pones ex eo coram testimonij tabernaculo. In tenuissimum puluerem aromata conterimus, cum bona nostra quasi in pila cordis occulta discussionem tūdimus, & si vere tacite bona sint subtiliter pertractamus. Vniuersa ergo in puluerem redigere, est virtutes recogitando terere, & vsque ad subtilitatem occulti examinis reuocare. De quo etiam puluere subditur, Pones ex eo coram testimonij tabernaculo. Quia tunc bona nostra veraciter in conspectu iudicis placent, cum hęc mens subtiliter recogitando conterit, & quasi de aromatibus puluerem reddit, ne grossum durúmque sit bonum, quod agitur, ne si hoc arcta recogitationis manus non comminuat, odorem de se subtilius non aspergat, prout Greg. dicit.

Item opera virtutum à Deo non acceptantur, nisi prius à vitiis separentur: Vnde messor grana frumenti in horreo non recondit nisi prius excussa à paleis. Et ideo habetur in lib. Iudi. 6. quod Hierobahal cū à paleis frumenta excuteret, Angelum vidit, ad cuius imperium protinus hœdum coxit, quem supra petram posuit. & ius carnium desuper effudit, quæ Angelus virga tetigit, eáque ignis exiens de petra consumpsit. Quid est autem frumenta virga cedere, nisi rectitud ne iudicij à vitiorum paleis virtutū grana separare? Sed hoc agentibus Angelus apparet: quia tanto magis omnia interiora denunciat quanto se studiosius homines ab exterioribus purgant. Qui oc cidit hœdum præcipit. i. omnem appetitum nostræ carnis immolari. Carnésque supra petram poni, & ius desuper fundi. Quem alium significat petra, nisi eum de quo per Paulum dicitur, 1. Cor. 10. Petra autem erat Christus? Carnes ergo supra petram ponimus, cum corpus nostrū in Christi imitatione cruciamus. Ius etiam carnium desuper fundit, qui in conuersatione Christi ipsas etiā carnales cogitationes exinanit. Quasi enim ius ex carnali quodam in petra funditur, quando mens etiam à cogitationum carnaliū fluxu vacuatur, quæ tamen mox Angelus virga tangit, quia intentionē nostram nequaquam potestas diuini adiutorij deserit. De petra autem exiit ignis, & ius carnésq; consumpsit, quia afflatus à Redēptore spiritus tanta cor nostrum flamma compunctionis concremat, vt omne, quod in eo est illicitum & operis, & cogitationis exurat, sicut Grego. dicit.

Item opera bona non sunt differenda postquàm sunt consulta, & deliberata, sicut non differenda est vindemia postquam vua est matura. Nam (sicut dicitur in libro de vindemiis.) Tardè vindemiantes non solum vineā lædunt vltra quàm oportet eam ferentem, sed grando, & gelu si fiant, facilè passibilius faciunt vinum. Vnde aiunt Demetrius, & Africanus, quod sex solummodo dies debet vua non plus matura permanere Etsi granum vuæ non viride, sed nigrum appareat signat eam esse maturam. Sicut ergo non est differenda vindemiatio post vuæ maturationem, sic nec boni operis executio post deliberationem, quia periculum est in mora. Apo. Ro. 12. Sollicitudine non pigri.

Item opera bona non faciens, sed ociose in collegio, vel religione viuere volens non est sustinendus. Sicut agricola ramum viridem licèt, sed sterilem in medio oleæ non debet sustinere, sed ipsum abscindere, velut totius arboris inimicum, vt dicit Palladius. Et similiter homines pestilentes, sicut & otiosi non sunt tolerandi: vnde membra insanabilia solent abscindi. Sicut etiam in ipsis arboribus (vt idem Palladius dicit) ariditas, & sterilitas æquo modo fugiendæ sunt. Galat. 5. Abscindantur, qui vos conturbant.

Item operis bonitas dependet ex bonitate intentionis. Cuius exemplum patet in pomis siue in fructibus arborum. Si enim aliquis voluerit, vt piro, vel pomo aliqua gemma inueniatur, aut etiam margarita, aut obolus aut aliud simile, accipiat aliquod talium, & cum pomum, vel pirum aliquod floruerit, & aliquantulum creuerit impr mat in preputium eius, profunde quodcunque horum voluerit, & noret ipsum per aliquod signum appositum, & sinat crescere, & sic tandem inuenitur in pomo. Est autem velut pomum arboris, opus cuiuslibet hominis, quòd floret in cogitatione, crescit in deliberatione. Sed quasi pomi præputium est ipsius operis initium. Est autem inchoatio operis ab ipsa intentione agentis. Gemma ergo, quæ in pomo reperiri debet, preputio pomi imprimitur: quia virtus sequētis operis in intentione iudicatur. Qualis enim est intentio, quæ præcedit, tale est omne opus quod sequitur, prout Grego. dicit. Ergo ibi imprimenda est margarita puritatis, gemma honestatis, obolus charitatis, à qua est precium sine meritum operis.

Item opus bonum factum sine tædio, simile est fructui nascenti sine nucleo. Docent enim agricolæ, quod si quis vult plantare arborē, cuius fructus non habeat nucleos, hoc modo facere potest. Surculi plātandi extremitates reflectat, & cum cultello ambas aptatas infigat ipsi trunco. Et enim ambæ connalue-runt amputet extremitatem maiorem, minorem vero sinat erescere. Quid autem est surculus plantandus, nisi homo ad conuersionem, vel ingressum religionis dispositus? Huius duæ extremitates sunt timor, & amor, quarum vtraque gladio verbi Dei apparatur, quia scilicet Dei, & timorem incutiunt, & ad amorem alliciunt. Sed tunc vtraque extremitas trunco infigitur, cum timore, & amore Christo inhære-

inhærerent. Ipse enim Christus quasi truncus est, nos autem quasi ramusculi eius, sicut ipse dixit. Ioan. 15. Ego sum vitis,& vos palmites. Sed quamuis in conuersionis initio plus abundet timor, quàm amor, tamen postea in pœnitentis profectu amputatur maior extremitas,& minor crescere finitur, quia scilicet amor crescit,& seruilis timor emittitur 1. Ioa. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem. & hæc est planta, quæ producit fructus sine nucleo, quia scilicet homo charitate seruēs operatur sine difficultate,& tædio: propterea dicitur, quòd qui amat, non laborat.

Oratio compunctiua quantum animam impinguet, vini similitudine,& ipsamet, quid existat breui declaratur.

CAP. XLVIII.

ORatio compunctiua,& feruida impinguat animam. Cuius exemplum est, quia per sublimationem cōuertitur liquor vini in pinguedinem olei. Nam si vinum distilletur ad modum aquæ rosaceę distillat humiditas aquea insipida & illud, quod remanet fit oleagineum,& pingue. Et si iterum illa substantia sublimetur, egreditur inde oleum, & hoc plus fit de forti, quàm de debili, & præcipue de musto. Per vini ergo fortis liquorem intellige compuncti hominis feruorem, de quo in Psa. 59. Potasti nos vino compunctionis, qui tunc sublimatur, quando orando eleuatur. Est ergo oratio, secundum Damascenum, ascēsio mentis in Deum. Et ideo sublimatio fortis vini, est oratio hominis compuncti: quæ vertitur in pinguedinem olei, quia scilicet ipsi oranti acquirit abūdantiam gratiæ spiritualis gaudij, quod est vt quædam pinguedo siue repletio animi. Ps. 44. Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ.

Mulieris ornatus, qui meritò Diaboli rete nuncupatur, quomodo mortis spiritualis indicium existat, exemplo notabili, auctoritatibusq; eiusdem deceptio demōstratur.

CAP. XLIX.

ORnatus corporis mulieris est sicut rete diaboli ad decipiendas animas intuentium. Nam licèt aliquæ se excusent dicentes quòd nō se ornent ad decipiendum: nihilominus similes sunt latroni, qui non audet piscari in viuario domini sui, vel venari in foresta eius, tamen accommodat rete suum latroni audaciori. Sic & istę accommodant corpora sua diabolo ad decipiendum, & capiendum animas, & bene volunt concupisci licèt non concupiscant. Augu. in Reg. Non solum appetere, sed & appeti velle criminosum est. Et Chrisost. dicit, quod mulier si se decorauerit,& oculos intuentium ad se traxerit, & si plagam non intulerit, vindictam tamen exoluet extremā, venenum enim intulit,& si nullus, qui biberet, inuentus sit.

Item ornatus mulieris est signum mortis spiritualis. Nam quando pannus sericus ponitur super feretrum, signum est cadaueris mortui & quòd ibi iacet mortuus. sic in corpore ornato signum est, quod ibi sit anima mortua. Vnde mulier ornata non est nisi feretrum animæ mortuæ. Abac. 2. Ecce coopertus est auro,& argento, & spiritus non est in visceribus eius. Vnde potius mulier deberet plangere filiā suam ornatam, quàm si videret eam mortuam ante se. Ecc. 22. Super mortuum, scilicet in anima, plora: deficit enim lux eius, scilicet gratię.

Item mulieres se ornantes, se habent ad modum cati, qui difficile excoriatur in capite, quia s. huiusmodi mulieres vix volunt dimittere ornatum capitis, ideo decaluabit Dominus verticem filiarum Siō, & crinem earum nudabit. Isa. 3.

Item mulier ornata decipit, sicut pelliparius, qui volens vendere veterem pellem, vt decipiat rusticos, dealbat aliquantulum aliqua albedine, qua excussa parum post portata, apparet vetustas eius. Sic impudicæ mulieres volentes decipere, viros, colores ponunt in facie sua, quibus recedentibus apparent rugę,& maculæ: quia nihil absconditum, quod non reueletur. Math. 6. Vnde tales sunt fumariū opertū niue, & quando recedit nix, apparet turpitudo eius. Isa 47. Reuelabitur ignominia tua,& videtur opprobrium tuum.

Christi, Sanctorumq; passiones nostras decorare tribulationes,& amaritudines in dulcedinem vertere, impatiētésque reprehensione maxima dignos esse exemplis, & rationibus suadetur.

CAP. L.

PAssio Christi, & Sanctorum suorum dulcorat nobis tribulationes nostras. Nam aqua amara transiens per aquam dulcem, dulcis efficitur, & vinum dulce transiens per gariofilum fit gariophylatum. Sic tribulationes, & tentationes, quæ prius per Christum, & sanctos suos transierunt, exemplo illorum nobis debent esse dulciores Bernar. Magnę consolationes mēbris ex capite. Hebr. 12. Recogitate eum qui talem sustinuit &c. Grego. facta præcedentium recolamus,& nō erunt grauia, quæ toleramus. Sed quidam sunt similes simiæ, quæ inueniens amaritudinem in cortice nucis, eā proijcit, & ideo non gustat de dulcedine nuclei. Sic aliqui infœlices amaritudinem pœnitentiæ, & tribulationis sentientes exterius eam proijciunt, & ideo consolationem interius non sentiunt. Sapi. Sapientiam & disciplinam qui abijcit, infelix est. Dicitur, quòd in palatio Iouis erāt duo dolia vini, vnū de amaro vino, aliud de optimo: quia quicunque volebat bibere de optimo, oportebat eum prius bibere de amaro. Sic si mens appetit quòd demulceat, oportet prius bibere, quod doler, vt dicit Greg.

Item passionis & crucis Christi deuota consideratio amaritudinem in dulcedinem vertit. Vnde assimilatur arbori nucis. Si enim vis vt amari persicorum nuclei efficiantur dulces surculū persici planta super stipitem arboris nucis, & talis persicus producit magna poma, si tamen cum florent irrorentur lacte caprino. Quid enim est amarus persici nucleus, nisi turbati,& passionati hominis amarus animus? q tūc stipiti nucis inseritur, qñ pęnas crucis meditatur. tunc enim nō tantū amaritudo dulcescit, sed etiā magna poma persicus producit. q a s. amarus animus considerās pęnas Christi nō solū amaritudinē suā pro nihilo ducit, sed etiā in magna desideria prorūpit, quæ

quidem

quidem tunc florent, quando in animo feruent: quæ tamen lacte capræ sunt irroranda, idest, discretionis moderamine temperanda. Est enim lac caprinum in tribus suis substantijs post fœmininum lac maxime temperatum. Vnde merito lac capræ designat moderamen prudentiæ: quod est necessarium in tribus substantijs, idest in tribus partibus operis, scilicet in principio, & in medio, & in fine.

Patientiam veram, quæ rosæ non immeritò assimilatur, vitæ regimen esse, ac animam intrepidam custodire multis rationibus exprimitur.

CAP. LI.

PAtientia assimilatur rosæ cũ qua artificialiter fit qua rosacea mel, & oleũ rosaceum, & saccarum rosaceum. Sic quoque patientia præbet aquam odoriferæ compũctionis, mel, idest, dulcedinem internæ consolationis, oleum fraternæ compassionis, saccarum, idest suauitatem & dulcorem æternæ refectionis.

Item patientia custodit animam, sicut arca thesaurum. *Luc.* 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras. Vnde sicut homo multum diligeret arcam in qua posset thesaurum suum custodire, sic debet diligere patientiam.

Item multum diligeret homo etiam illum, qui fabricaret sibi talem arcam gratis: & sic debet diligere tribulationem, qui fabricat arcam istam. Apost. Rom. 5. Tribulatio patientiam operatur. Quot enim contumeliæ dicuntur tibi, quot iniuriæ fiunt, tot ligaturæ, & claui ad fortificandum scrinium tuum apponuntur. Vnde magnas gratias debes agere, & non contumelias reddere.

Item patientia vita gubernatur. Hoc enim facit patientia cordi, quod facit gubernaculum naui. Vnde. Pro. 14. Qui patiens est, multa gubernatur sapientia, quia doctrina viri per patientiam noscitur. Pro. 19. Vnde sicut nauis fracto gubernaculo ventis, & turbinibus agitatur, & tandem tempestate conuulsa frãgitur ad rupes, vel ad scopulos: Sic etiã cor impatiens. Vnde dicitur. Pro 54 Paupercula conuulsa tempestate absque vlla consolatione. Hæc paupercula est impatiens anima, virtutum possessione & gratia spoliata, quam cuiuslibet tentationis tempestas à sua stabilitate diuellit, & absque consolatione relinquit.

Item patientia tribulationis requirit soliditatem amoris & virtutis. Nam cruda tegula si ponatur in flumine dissoluitur, cocta vero non. *Ita* quoque homo carnalis, qui non est igne charitatis, vel tribulatione decoctus, deficit in aqua tribulationis.

Item fons lutosus iacto lapide, facile turbatur, arenosus verò non. Sic homo plenus luto peccati, de facili grauatur, virtuosus non, quia non contristabit iustum quicquid ei acciderit.

Item qui in hac vita est sine patientia similis est homini, qui in tempore pluuiæ sine pluuiali mantello, siue capa est. *Et* sicut homo inermis est in medio hostium suorum. Pro. 30 Qui impatiens, est sustinebit damnum.

Cor hominis, quod castro comparatur, septem conditionibus his expositis facilimè pacatum custoditur.

CAP. LI.

PAcem cordis siue conscientiæ seruare volens, debet ipsum cor siue conscientiam custodire, sicut custodiret castrum tempore belli. Nam quando castrum alicuius impugnatur ab aliquo, & non potest cum eo componere neque pacem habere, debet primò diligenter cõsiderare, vtrum in castro illo sint aliqui, qui pacem eius turbent *Et* primò debet eos si quos inuenerit eijcere, & de eis iustitiam facere, & postea castrum munire, & bene clausum tenere Et si in omnibus his non potest castrum tenere, debet domino legitimo illud commẽdare, vel reddere. Et quibus colliguntur septem quæ cuilibet necessaria sunt ad custodiendum castrum cordis in pace, quod verè est tanquam castrum inter inimicos situm, & vndique obsessum, & ante ipsum tenet sedem suam diabolus, qui tanquam Leo circuit quærens quem deuoret Vbi glossa dicit. 1 Pe. 5. Circuit tanquam hostis clausos muros explorans, an aliqua pars sit minus stabilis qua ad interiora penetret. Sunt ergo cõtra insidias eius septem necessaria.

Primum est diligens conscientiæ præseruatio, vt s. videatur si quid est in corde quod pacẽ cordis conturbet. Apos. Heb. 3. Videte ne forte sit in aliquo vestrum cor malum.

Secundum est peccatorum confessio, quæ scilicet eijciet de castro cordis peccata, quæ pacem cordis perturbant. Isa 57. Creaui fructum labiorum pacem. & 1. Mac. 14. Quandiu superest Iudas, idest quandiu differunt confessio, impossibile est pacem, scilicet cordis esse negocijs.

Tertium est operis satisfactio, vt fiat iustitia deturbantibus pacem. Isa. 32 Est opus iustitiæ pax. Et Psa. 84. Iustitia, & pax osculatæ sunt. Solet dici, quòd terra pacifica est, & secura, in qua tenetur iustitia: sed multi sunt sicut latrones, qui non faciunt de se iustitiam, sed fit de eis iustitia, & isti sunt qui patiuntur pœnam inuiti. 1. Pe. 4. Nemo vestrum patiatur, vt homicida, aut fur.

Quartum est cordis clausio, scilicet castrum cordis clausum tenendo: quod fit sensus corporis restringendo. Sunt enim sensus portæ cordis, per quas hostes ingrediuntur, pacem turbantes Hier. 9. Ascẽdit mors per fenestras, scilicet sensuum, & ingressa est domum nostram, scilicet conscientiam. Luc. 11. Dum fortis armatus custodit atrium suum, scilicet clausum tenendo, in pace sunt omnia, quæ possidet.

Quintum est virtutum munitio, vt scilicet fortiter muniatur fossa, & muris virtutũ. Sicut. n. muri ingressum hostium impediunt, sic virtutes vitijs obsistunt. charitas enim impedit ne intret auaritia, castitas ne intret luxuria, humilitas ne intret superbia, & sic de alijs. Vnde Iud. 10. Filij *Israel* muris circundederunt vicos suos in præparationem pugnæ contra Holofernem. *Sed* nota, quòd vna ruptura muri, idest vnius virtutis defectus sufficeret hostibus ad ingrediẽdũ. *Iob.* 6 Quasi rupto muro, & aperta ianua irruerunt super me. *Ideo* dicitur. Phi 4. Pax Dei, quæ exsuperat

omnem

omnem ſenſum,cuſtodiat corda noſtra.

Sextum eſt neceſſariorum prouiſio, vt caſtrum cordis ſit bene munitum victualibus,& armis,ſ. de pane verbi Dei,& ſcientiæ,& vino compunctionis huiuſmodi. Et nota, quòd quanto caſtrum eſt melius talibus munitum, tanto magis peccant, qui reddunt, & quia mandata Dei pertingent ad tale munimentum, dicitur, Iſa.48. Vtinam attendiſſes mandata mea facta fuiſſet ſicut flumen pax tua.

Septimum eſt Deo recommendatio, vt ſcilicet reddatur cordis caſtrum domino legitimo, dicendo. Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum. Nam. Pſa.126 niſi dominus cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat qui cuſtodit eam. Ipſe autem eſt, qui quando placet ei omnia reddit pacata. Prou.16. Cum placuerit domine viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.

Peccatũ quod animæ infirmitas vocitatur, puteo, gladio latroni, infirmitatique comparatur, & qua via peccator quo cæco, & ſcaccario ludenti ſimilis efficitur, peccati ægritudinem expellere valeat, edocetur. Cap. LIII.

PEccatum opere impletum, appetitum malum nõ ſatiat, ſed amplius accendit, ſicut fabri ſtillicidiũ ad horam ignem mitigat, ſed poſtea feruet ardẽtius, & ſit peccatũ perpetratum plus exardeſcit, quàm antè. Oſe.4. Comedent & non ſaturabuntur, fornicabuntur, & non ceſſabunt. Glo. Vires fornicantium deficiunt, ſed deſideria inardeſcunt.

Item peccatum vnum quotidie trahit ad aliud. Eſt enim peccatum quaſi puteus ſine fundo. Lapis enim proiectus, vel cadens, ſi fundum non inuenit, ſemper eſt in caſu. In peccato autem fundus non eſt. Vnde cadens in peccatum, ſemper in caſu eſt continuo, niſi manu gratiæ ſuſtentetur. Pſal.41. Abyſſus abyſſum inuocat. Abyſſus enim dicitur, quaſi ſine baſſe, i. ſine fundo, Gregorius. Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox ſuo pondere ad aliud trahit.

Item peccator eſt ſicut ille, qui ludit ludum ſcaccariorum, qui vno ictu, vel tractu non facto, vel male facto, totum ludum, vel totum lucrum perdit, & ſic vno opere malefacto, vel neglecto totus fructus vitæ noſtræ amittitur, & gratia Dei, & regnum æternum. Ezech.18. Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia, & fecerit iniquitatem, omnes iuſtitię eius quas fecit non recordabuntur.

Itẽ peccator eſt ſicut ille, qui habet oculos velatos, & portatur de loco ad locum, & neſcit quo ducatur, vel vbi ſit. Thre.5. Væ nobis, quia peccauimus, ideo obtenebrati ſunt oculi noſtri.

Item eſt peccator ſimilis cæco, qui cecidit in foveã, & non videt ſe inquinatum, cum tamẽ multum ſit de turpatus. Pſal.39. Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, vt viderem, & ſicut cæcus cadit ſæpe, & offendit; ſic & peccator. Tob.11. Cæcus patrem cępit offendens pedibus currere.

Item nota, quòd peccatum eſt ſicut gladius in corde, & ſicut ſerpẽs in ſinu, ſicut venenum in ſtomacho, & ſicut latro in domo. Eſt enim peccatum vt gladius vulnerando naturam, vt ſerpens mordendo conſcientiam, vt venenum extinguendo vitam, ſ. charitatem,

quæ eſt vitalis calor animæ.

Item eſt, vt latro expoliando animam, ſcilicet gratuitis donis. Item peccati impuritas non auffertur à corde ſine operibus pœnitentiæ, cuius exemplum apparet in ſtuppa, Stuppa enim eſt lini purgamentum, & ab eo multis carpinationibus ſeparatur. Similiter etiam purgamentum culpę indiget multis carpinationibus pœnitentiæ. Quarum vna fit in corde per contritionem, alia in ore per confeſsionem, tertia in opere per ſatisfactionem.

Item peccata, quæ ſunt quædam infirmitates animæ, ſanãtur ſicut infirmitates corporis. Sanatur enim corpus primò per emplaſtrũ, & ſic ſanatur anima per verbum Dei, quod trahit dolorem ab anima, ſicut emplaſtrum à corpore. Iſa.38. Iuſſum eſt vt ſuper vlcus Ezechiæ cataplaſmaretur maſſa ficuum, quæ dulcedinem verbi Dei ſignificat.

Item per ſudorem, qui humorem noxium repellit à corpore. Et ſic anima per timorem, qui peccatũ expellit à mente. Eccl.1. Timor domini expellit peccatũ. Prou.3. Time dominũ, & recede à malo, ſanitas quippe in vmbilico tuo erit.

Item per lotionem, vel balneum. 4.Reg.5. Vade lauare ſepties in Iordane, & recipiet ſanitatem caro tua. Sic ſanatur homo ſpiritualiter per lachrymarum effuſionem in compunctione.

Item per vomitum, ſic anima per confeſsionem. Eccl.31. Si coactus fueris in edẽdo multum, ſurge de medio, & vome, ſcilicet per confeſsiones venenũ mortiferum, vt refrigeret te. Qui ſanari deſiderat, neceſſe eſt, vt vulnus detegat. Vnde dictum eſt leproſo. Vade oſtende te ſacerdotibus, & dum iret mundatus eſt.

Item per dietam. i. per abſtinentiã à peccato Apoſt. Tim.4. Abſtineatis vos à fornicatione. Eccl.37. Qui abſtinens eſt adiiciet vitam.

Item per putridorum reſecationem. i. per tribulationẽ. Iob.5. Increpationem domini ne reprobes, quia ipſe vulnerat, & medetur.

Item per vnctionem, i. deuotionem, vel pietatem, quæ mentem lenit Matt.6. Vngebant oleo multos ægrotos, & ſanabantur.

Item per munitionem. i. eleemoſynam, quando homo minuit de bonis ſuis dando pauperibus. Luc.6. Quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia mũda ſunt vobis.

Amara pœnitentia, quæ timore, ſpe, prudentia, & humilitate eſt agenda, quantum boni in homine operetur mira ſimilitudine ſcamoneæ in arbore Pyri appoſita ſua detur Vereq; pœnitẽs quid agere debeat, vt peccatorum veniam ſuſcipiat, Agricolæ, Lini, Medicique exemplis plurimis oſtentatur. Cap. LIIII.

POEnitentia amara facit in homine ſicut ſcamonea in arbore. Nam ſicut dicit. Ariſt. li. de pome. Si vis vt aliqua pirus ferat pyra ſoluentia, accipe ſcamoneam cum aqua, & infunde ipſam in foramen, quod fit cum terebello vſque ad medullam arboris, & obſtrue foramen clauo, qui ſit factus de eadem pyro, vel alia, & fient pyra ſoluentia, & valde relaxatiua. Sed non durat iſta virtus niſi per annos Vnde oportet ſi volueris, quòd iterum vigoretur, vt alia ſcamonea infundatur iterũ. Et hoc eſt experi

mento prolatum. Et eadem ratione forte possent pyra stiptica, & contra fluxum valentia si arbori fuerit infusa stiptica medicina. Et similiter ego opinor quod hoc dilatari possit ad quarumlibet medicinarum effectus, vt in fructibus se manifestēt, immo etiam probabile est, quòd omnis species aromatica eodem modo infusa arbori, vt balsamus, muscus, & lignum aloes tam in sapore, quàm in odore aromatizando se in fructu manifestaret. Intellige ergo per pyrū vsq; ad medullam terrebello perforatam, hominem per verbum Dei vsque ad intima cordis compunctum, scamonea aqua distemperata infunditur, quando pœnitentię amara tristitia, seu amara peccatorum memoria cum lachrymarum irrigatione miscetur. Sed tunc foramē clauo obstruitur, quando per timorem domini cor peccato, seu diabolo clauditur. Et tunc de tali arbore nascuntur pyra relaxatiua, quia s. à tali homine fiūt opera satisfactoria, & peccati expiatiua. Quòd autem ad conseruandam virtutem oportet scamoneam iterato infundere est, quia ad conseruandam gratiam oportet pœnitentiam, & peccati amaritudinem seu tristitiam frequēter innouare. Psa. 38. Dolor meus renouatus est.

Item pœnitentia est, vt arena fossicia, quæ arena licèt sit grauis in pondere, est tamē vtilis in opere, quia ex ea cum calce confecta ædificatur domus materialis. Similiter pœnitentia, licet sit grauis corpori, tamē est vtilis spiritui, quia ex ea informata caritate ædificatur domus spiritualis, scilicet conscientię. Sed nota, quod arena fossicia, quæ est bona ad ædificia, tribus modis est eligenda, secundum Palla. quia cognoscitur ex stridore, ex colore, & ex inhæsione. Ex colore quidē quia aut est nigra, aut rufa, aut cana. Rufa quidem omnibus est melior, & post illam cana, post eā nigra. Similiter pœnitentia est quædam rufa, vt illa, quę incipit in iuuentute, quādo feruet in homine sanguis, aut rubea colera. Quædam verò est cana, vt quę incipitur in senectute. Quædā verò est nigra, vt quæ differtur in morte, prima est optima, secūda pigra, tertia est dubia. Psal. 6. Quoniam non est in morte qui memor sit tui. Nam qui non est memor Dei in vita, multo minus est in morte.

Secundo cognoscitur ex stridore, quia scilicet illa arena, quę manu compressa edit stridores, est vtilis fabricanti. Sic ille, qui mane comprimitur, i. tactu alicuius tribulationis premitur, si emittit stridorem non impatientiæ, sed pœnitentiæ, est aptus ad fabricandū domum conscientiæ. Non autem ille, qui ex flagello non mutatur.

Tertio cognoscitur ex inhæsione, quia si in panno vel in linteo cādidæ vestis inspersa, & excussa nihil maculæ reliquerit aut sordis, egregia est. sic illa est egregia pœnitentia, quæ nullam maculam, aut remorsum relinquit in conscientia. Apo. 1. Cor 4. nihil mihi conscius sum.

Item pęnitens debet facere sicut agricola, qui quāto laboriosius agrum suum excolendo exercet, tanto vberius domum suam fructibus replet. Ager enim noster est corpus, quod quanto quis magis excolit pęnitentiæ laboribus, tanto domus mentis interior spiritualibus pinguescit virtutibus, vnde dicitur. Pro. 24. Diligenter exerce agrum tuum, & postea ædifices domum tuam.

Item pœnitens debet viuere in timore, & spe. Sicut cum nauis concutitur in aqua, vna pars eius descendit sub aqua, & alia eleuatur. Sic anima pœnitētis partim debet descendere se humiliādo per timorē, partim verò assurgere se confortando per spem.

Item pœnitentia in mortali facta est sicut moneta falsa, vnde sicut non liberatur homo soluens monetam falsam, vel quæ non habet formam debitam. Sic non liberatur faciens pœnitentiam in mortali peccato quo ad Deum, & præmium vitæ æternæ, nisi sit informata charitate. 1. Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Item pœnitere proponens in morte similis videtur esse illi, qui ludit ad scaccos etiam parum de ludo sciens, & cogitat apud se. Ego primò permittam mihi familiam auferri. Deinde matabo illum cum quo ludo, & in fine in angulo concludam eum, & vincam eum, cum ille cum quo ludit sit peritissimus lusor. Sic velut lusor imperitissimus est peccator, qui semper in ludo tentationum succumbit, qui familiam virtutum, & bonorum operum per peccatum amittit. Et peritissimus lusor est diabolus qui scilicet à principio mūdi exercitatus est in ludo tentationum. Qua ergo prę sumptione confidit peccator, quòd in angulo debeat eum matare, id est in fine suæ vitæ? Dicit enim Gregorius, quòd tanto diabolus grauiores tentationes ingerit, quanto magis fini propinquari conspicit.

Item sicut fatuus reputaretur nauta, qui expectaret nauē suam gubernare quousque incideret in periculum, sic & qui vitam suam non dirigit ad portum salutis antequam incidat in periculum mortis. Prou. 15. Vir prudens dirigit gressus suos.

Item auis non expectat ictum sagittę, quando videt arcum extentum, sed antè euolat, sed miser homo expectat ictum mortis ante conuersionem. Ps. 15. Nisi conuersi fueritis. &c.

Item pœnitentia humilis renouat faciem mentis. Vnde assimilatur cuidam vnguento, quod fit ex fimo cocodrilli, quo facies vnctæ ostenduntur leues esse velut iuuenes facies. Quasi enim fimus cocodrilli est vtilitas peccati, ex cuius recognitione salubre vnguentum conficitur humilis pęnitentiæ. Quod videlicet faciem mentis vetustate deformem renouat, & reformat Ephe. 4 Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, &c.

Item pęnitentia quanto magis est laboriosa, tanto magis est fructuosa. Vnde assimilatur lino, quia linum requirit multum laborem, quia seminatur, purgatur, & maturatū recolligitur, & in fasciculos coaptatur aquę macerandū exponitur, extractū Soli desiccandū exponitur, tandem multis tunsionibus, & artificijs à suis superfluis purgatur, & per decoctionē, & multas lotiones fila ex eo facta ad albedinem deducūtur. Nō. n. linum à suo virore terrestri perfectè spoliatur nec perfecto candore decoratur, nisi multoties contundatur, decoquatur, & soli expolitum aqua sæpius aspergatur. Sed sicut linum requirit multos labores, ita & sine dubio habet multas vtilitates. Nam ex eo fiūt vestes ad induendum, vela ad nauigandum, retia ad venandum, & piscandum, fila ad suendum, funes ad ligan-

ligandum,cordulæ ad ſagittandum,ligamina ad connectendum,linea ad menſurandum, linteamina ad quieſcendum,cortinæ,ad ornãdum,ſacci,& burſæ ad continendum,mantilia ad conueſcendum. Similiter etiam non poteſt homo ſine multo labore conſcientiam emundare,vnde multa laborioſa requiruntur in pœnitentia,vt contritio,cõfeſſio,ſatisfactio,ſiue reſtitutio,ieiuniũ, eleemoſyna,& oratio. Sed ſicut habet laborioſum exercitium,ita habet copioſum fructũ. Habet eius peccata purgare, naturã,reſuſcitare,gratiam,virtutes,& merita reparare,cœlum aperire,infernum claudere,eccleſiæ reconciliare, & multa alia bona facere.

Item pœnitens debet curare peccata, ſicut medicus vulnera curat. Nam primo medicus vulnus detegit,deinde medicamentum apponit, quaſi enim vulnus detegit,qui peccatum confitendo prodit,ſed qui ipſum cum amaritudine plangit quaſi medicamentũ apponit. Et ideo (ſicut dicit Grego.) Qui mala,quæ perpetrabat,inſinuat.ſ.falſè, quæ inſinuauit recuſat, quaſi ſubducta veſte vulnus detegit,ſed torpenti mẽte medicamentum vulnerum non apponit. Confeſſionis igitur vocem ſolus neceſſe eſt vt mæror exequatur,ne vulnus proditum,ſed neglectum,quod licentius iam per humanam notitiam tangitur, deterius putreſcat. Pſa. 37. iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

Perſeuerantia in bonum,qualis eſſe debeat,nauigantium exẽplo,ipſiusque Ioſeph tunicæ pulcherrima ſimilitudine pariter,& authoritatibus exprimitur.

CAP. LV.

PErſeuerãtiã boni incepti nõ dẽt homo dimittere propter aduerſitatẽ ſiue difficultatẽ, vel propter tẽtationẽ. Sicut qui mare nauigant propter contrarium ventum nõ dimittunt nauigare,ſed cõtra vẽtum perſeueranter laborant,donec ad portum veniãt. Et canis venaticus ſequitur leporem per ſpinas, & tribulos donec apprehendat. Et ſic nos Deum. 1. Cor. 9. Sic currite,vt comprehendatis.

Item perſeuerare non poteſt in bono,qui habet in anima infirmitatem,vel corruptionem peccati. Sic homo ſanus,& fortis continuat viam ſuam, ſed homo æger,& debilis,& ſi incipiat viam,cito deficit, ſic iuſtus perſeuerat,ſed peccator non cõtinuat. Iob. Tenebit iuſtus viam ſuã,& mundis manibus addet fortitudinem. Poma.n. putrida,& vermiculoſa,& ſine cauda cadunt de arbore,ſed ſana bñ ſe tenent vſque ad maturitatem. Sic peccatores interitus putridi, & vermiculoſi,& carentes cauda perſeuerantiæ cito cadũt à modico vento tentationis. Iob 27. Tollet eum ventus vrens de loco ſuo.

Itẽ perſeuerantia boni operis aſſimilatur tunicæ Ioſeph. Nam Ioſeph (ſicut ait Grego.) qui inter fratres ſuos iuſtus vſque ad finem ipſe perſeueraſſe deſcribitur, ſolus talarem tunicam habuiſſe perhibetur. Nam quid eſt talaris tunica, niſi actio conſummata? Quaſi enim protenſa tunica talum corporis operit,cum bona actio ante Dei oculos vſque ad vitæ nos terminũ tegit. In caſſum quippe bonum agitur,& ante vitæ terminum deſeratur,quia & fruſtra velociter currit, qui priuſquam ad metam veniat,deficit.

Prædicator qui quatuor rationibus ſemini comparetur, qualiter quando,& cui verbũ Dei ſeminare debeat,quibus ſique mali ac boni prædicatores aſſimilẽtur clariſſimũ redditur.

CAP. LVI.

PRædicator aſſimilatur ſeminatori, qui.ſ. quando vult ſeminare,quatuor attẽdere debet. Primò in el qualitatẽ,quia ſemen eſt ſecundũ qualitatẽ terræ dẽſius,vel rarius ſeminãdũ. Similiter prædicatione ſecũdũ qualitatẽ auditorũ ſermo doctorum, vt Gre. dicit. Et ideò ſecundũ diſpoſitionẽ,& indigẽtiã auditorum eſt rarius,vel frequẽtius,& breuius,vel prolixius prædicandum.

Secundò cõſiderare debet tẽporis cõgruitatẽ,quia alicubi eſt tardius:& alicubi celeri⁹ ſeminãdũ. Nã in locis humidis ſeminãdũ eſt celerius:ne ſemen imbre putreſcat,& in ſiccis tardi⁹,vt aqua proueniat:ne diu iacens penitus euaneſcat. Quaſi loca humida ſunt loca ſluida,& ad peccandũ parata,quibus verba ſanctæ exhortationis citius impendenda ſunt q̃ labãtur in putredinẽ criminis,ſed in hominibus aridis,& indeuotis aliquãdo tardius exhortationis ſemen nõ in cõſultæ differtur, vt ex ipſa dilatione auidius ſuſcipiatur,vel q̃a minùs fructuosè porrigit hominiverbũ ſanctæ prædicationis,dũ eſt in accidia, & ariditate mẽtis, & fructuoſi⁹ expectatur,vt ei porrigatur poſtq̃ profuſus fuerit aqua cõpũctionis. Et nota,q̃ illud,qđ ſeminatur celerius,dẽſi⁹ cẽdẽt,quàm id,quod ſeminatur tardi⁹, quia.ſ. plura,& frequentia monita neceſſaria ſunt homini tentato,quàm homini compuncto.

Tertiò conſiderare dẽt ſeminis quãtitatẽ,quia minus de ſemine iaciendum eſt in terra pingui & humida, & quàm in macra, eo quod in pingui nimis ſe multiplicat,cõculcat,& deuaſtat, ſed in macra nõ totũ creſcit,ſed aliq̃ñ perit. Quaſi aũt terra pinguis eſt anima deuota,in qua exhortationis ſemen auidius recipitur,ſi parcius,& temperatius dicitur,ſed terra macra eſt peccatoris cor carens pinguedine gratiæ, in quo,quia ſemen verbi plerunque perditur, oportet vt frequentius ſeminetur, Eccl. Mane ſemina ſemen tuum,& veſpere non ceſſet manus tua.

Quartò conſiderare debet ſeminis vtilitatem. Sũt enim quædam ſemina vtilia:quædam verò ſterilia ad fructum producendum,quod quidam Aegyptiorum agricolæ hoc modo probare dicuntur. Aream breuẽ loco ſubacto,& humido in menſe Iun j excolunt, & in ea diuiſis ſpatijs omnia frumenti, & leguminum ſemina ſpargunt,deinde in ortu Caniculæ qui apud Romanos. 14. die kalendarum Auguſti tenetur, explorant quæ ſemina ortum ſidus exurat,& quæ illæſa cuſtodiat,his,abſtinent,illa procurant, quia iudicium noxæ,aut beneficij per annum futurum generi vniuſcuiuſque ſidus aridũ præſignificatio, vel ſalute promittit, vt Pal. refert. Semina ergo inutilia,quę ſcilicet ad ortũ Caniculæ efficiuntur arida,ſunt curioſorum prædicatorũ quædã ampulloſa,ſeu philoſophica verba,quę quidẽ arida,& inutilia ſunt,quia à canicula aduruntur, ideo ſunt indeuota,& infructuoſa quia ex vana gloria proferuntur. Illa igi ſunt vtilia quæ humore deuotionis plena canicula i. curioſitas. vel inanis gloria nõ deſiccat, Mat. 13. Seminaui bonum ſemen in agro ſuo.

Item prædicationis bonus fructus ſequitur, & prouenit ex prædicatoris bonis operibus,doctrinam

cius præuenientibus ficut ex bona femente fequitur bona meſſis Gregor. ille vberes fructus prædicationis colligit, qui femina bonæ operationis præmittit.

Itē ficut ex bona cultura agrorū fequitur abundātia frugum, fic ex præcedenti bona vita tribuitur prædicatori verborum vtilium affluentia. Vnde Grego. refert, & dicit, q̃ tanto fœcundius prædicationis verbum tribuitur, quanto in prædicatoris pectore perfectī operis exaratione præuenitur. Ille itáque bene loquendi fœcundiam accipit, qui finū cordis per rectè viuendi ſtudiū extendit, nec loquentem confcientia, præpedit cum vita linguam antecedit.

Itē prædicatores qui dicunt, & non faciunt, fimiles funt lanijs qui carnes bonas alijs vendunt, & ipſi peiores comedūt. Et futoribus, q̃ bonos fotulares alijs præparant, & ipſi peiores portant. Sic funt facerdotes, qu. verbum falutis alijs miniſtrant, & ipſi peiora, quā alij perpetrant.

Itē prædicator debet attendere qualiter, & quando, & cui prędicat. Vnde Greg. dicit. In omne, quod dicitur, neceſſe eſt, vt cauſa, tempus, & perſona pēſetur, fi verba fententiæ veritas roboret, fi hoc tempus congruum poſtulat, fi & veritatē fententia, & congruentiā tempus perſonę qualitas, non impugnat. Ille enim laudabiliter fpicula emittit, qui prius hoſtem quem feriat, confpicit. Malè namque validè arcus cornua fubiicit qui fagittam fortiter dirigens, ciuem ferit.

Item prædicatores qui dicunt, & non faciunt aſſimilantur nautis, poma portantibus. Nō hi qui poma portātes, maria tranſmeant, ipſi quidē fructuū odore perfruuntur, fed eorundem fructuum refectione carent. Tales ergo prædicatores dum verba profunda fcripturæ legunt, & alijs annuncianda in mente diſponunt, quaſi per altum mare in naui mentis alijs poma ferunt. Ex quorum ipſi nō fructu, fed folo odore paſcuntur, cum non doctrinæ opere, fed fola meditatione potiantur. Vel nota, q̃ nautæ, qui poma portant, hæc paleis admiſcent, vt ad terras illæſa deferāt, quia ſcilicet prædicatores diſcreti inter grana, vel difficilia dogmata quædā leuia & facilia interponunt. Nam aliquando fcripturæ verba dubia, vel difficilia per leuia & aperta declarant, vt ad corda audiētium fano intellectu pertingant.

Item prædicatorum verba aſſimilātur vittis, quia corda audientium ligant. Vnde Cantic 4. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Labia fponfæ prædicatores funt eccleſiæ, quorum prædicatio eſt, vt vitta, quia in auditorum cordibus diffuſas cogitationes ligant, ne remiſſè defluant, ne fe per illicita fpargant, ne ſparſē cordis oculos deprimant, fed ad vnam intentionem colligant. Dicitur etiam coccinea, qu a fanctorum prædicatio folo charitatis ardore flammefcit, ficut Grego dicit.

Item prædicatores fancti aſſimilantur lampadibus quia eſt in eis ardor vitæ, fplendor doctrinæ, fulgor famæ Per ardorem ergo vitæ, id eſt per feruorem ſpiritus purificant, & conſolidant feipſos. Sed per fplendorem doctrinæ illuminant fibi propinquos, fcilicet illos qui eorum audiunt dogmata, & verba, à quorū fcilicet cordibus per flammam verbi errorum tenebras repellunt, fed per fulgorē bonæ famæ ædificant, & rectificant diſtantes, & remotos. Lampades. n. (vt dicit Greg.) lucem fuam longius fpargunt, & cum in alio loco fint in alio reſplendent. Et ideo fanct prędicatores, quorum opinio longe lateque claret, quia lōge à fepoſitis lucent, quaſi eorum itineri ne in peccatorum tenebras corruant, velut accenſæ lampades refulgēt. Nā qui eorum fama, vel exemplis auditis ad amorem cœleſtium furgunt, in eo, quòd bona opera exhibēt quaſi ex lampadis lumine reſplendent. Eze. 1. Similitudo animalium, & aſpectus eorum quaſi aſpectus lampadarum.

Item verba prædicantium congruere debent moribus audientium, quia tunc ficut dicit Grego. vim fuæ rectitudinis amittunt, quando auditori nō cōgruunt, ficut medicamina vites perdunt quæ fanis membris apponuntur. Vnde etiam Greg. Nazanzienus dicit, quod ficut non vna medicinæ fpecies omnibus adhibetur, ita nec idem fermo congruit vniuerſis.

Quo pacto homo ſpiritualis in via Dei, proficiat per exemplum formationis caſei hic cuilibet aſpicienti patefiet.

CAP. LVII.

PRouectus animæ in via Dei habet quatuor gradus, quod apparet per exemplum in formatione caſei. Vbi primo eſt lactis emunctio, fecundo lactis coagulatio, tertio caſei recentis, & teneri formatio, quarto eius per moram temporis induratio. Emūctio fit per hoc, quòd lac fcilicet ab vberibus feparatur. Et hoc fit in homine, quando per manus Dei, ex preſſionem, i. per diuinæ virtutis operationem mens eius ab vſu vetuſtæ cōſuetudinis abſtrahitur, Iob 10. Nonne ficut lac mulſiſti me. Deinde lac coagulo ſtringitur, & hoc fit per hoc, quòd pœnitens diuino timore fe à peccatis continet & reſtringit, & ad iuſtitiæ foliditatem colligere fe contendit. Poſt autem ea feus recēs in quadam teneritudine formatur. Caſeus enim recens eſt aliquantulum folidus, ita quod non defluit, & eſt pinguis, & adhuc aliquantulum mollis. Et hoc eſt quādo mens cōuerſi peccatoris in cōſtipatione pinguefcētis cogitationis aſtringitur, vt nequaquam iam per deſideria defluat, fed in vno amore fe colligens ad folidam formationem furgat. Sic ergo eſt aliquantulum folida per amoris formationem, pinguis per creſcentem deuotionem, fed adhuc mollis per lachrymarum de præteritis peccatis compunctionem.

Itē adhuc mollis, & pauida propter carnis ex vſu veteri contradictionem. Poſt modum autem caſeus a quoſo humore conſumpto induratur Et hoc eſt, quādo timore excluſo, charitate fol datur, ita vt niſi gladio verbi Dei non aperiatur. Et nota, quòd caſeus qui exterius eſt durus, eſt mollior quandoque interius, quia anima Dei, licet fib per exterius durus, vel fibi per eas ius afflictionem, vel aliis per iuſtitiæ correptionem, femper tamen interius feruat māſuetudinis ac pietatis mollitiem ac dulcorem. Vel licet exterius dura patiatur, intus tamen molli medulla diuinæ conſolatio nis, & gratiæ impinguatur. Iob 10. Sicut caſeum me coagulaſti.

Perſpicuis exemplis, & auctoritatibus temporalium rerum proſperitatem indicium perditionis exiſtere, breuiter definitur. CAP. LVIII.

Proſp

PRosperitas temporalis est indicium perditionis, & econuerso aduersitas signum salutis. Nam illi qui in hoc mundo in omnibus prosperantur, similes sunt infirmis desperatis, voluntati suæ à medicis derelictis, quibus nihil, quod expetunt denegatur. vnde (sicut Grego. dicit) Desperatis relictis ægris, medici quicquid possunt dari præcipiunt. Qui autē ad salutem reduci possunt, multa dari contradicunt. Sic peccatores quibus hoc prospera ad vota succedunt, de æterna salute desperati sunt. Sed qui saluandi sunt, aduersitatibus coercentur. Vnde Deus maius beneficium confert homini quando ipsum affligit, quàm quando ipsum prosperari permittit. Augu. Cum mala voluntas potestatem accepit efficiendi, quod cupit, Deus dando irascitur, & non dando miseretur. Psal. 80. Dimisit eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis. Greg. Mactandus vitulus libere ad pascua dimittitur, seruandus iugo premitur. Quia iniustus ad æternam mortem currens, effrenatis voluptatibus vtitur. Iustus verò à delectatione transitoriæ iocunditatis restringitur.

Corporalem vestiumque pulchritudinem vanam esse parietis, & corui mirifico exemplo demonstratur.

CAP. LIX.

PVlchritudo corporalis vana existit, quia est sicut pulchritudo parietis. Nam pulchritudo parietis est ex exteriori pictura, qua sublata apparet lutum, quod erat interius. Pro. 31. Fallax gratia, & vana est pulchritudo.

Item pulchritudo vestium, quam quidā homines quærunt, vana est, quia non est pulchritudo, sed pulchritudo accommodata. Sicut pulchritudo corniculę de qua dicit fabula, quod ornauit se pennis diuersarum auium, quibus ablatis sibi ab aliis auibus, apparuit nigredo carnis eius. Multum erubesceret aliquis nobilis superbus mendicare ab ignobilibus. Sic erubescere debet homo, quando à vermibus, & auibus mendicat pulchritudinem exteriorem, cui pulchritudo naturalis sufficere debet, sicut aliis creaturis, vt Soli, rosæ, & aliis. Guido Carthusien. ait vestes te ornant, pulchritudo esset, si tu eas ornares, ideo ornatū quærendo, ostendis te esse turpem: decor qui cū veste induitur, cū veste deponi, vestis procul dubio est, non vestiti. Bern. Fulgent monilibus, sordent moribus.

Peccatorū punitio interdum diploidi comparari asseritur, quia hic & in alia vita pulcatores iusta animaduersione puniūtur.

CAP. LX.

PVnitio peccatorum quorundam assimilatur diploidi, de qua in Psal. 108. Induantur sicut diploide confusione sua. Diplois quidem, sicut dicit Gregorius, duplex vestimentum dicitur. Confusione ergo, sicut diploide, induti sunt, qui iuxta reatus sui meritum, & temporali, & perpetua animaduersione feriuntur. Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos mutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt.

Homo qui rationem habet eáque minimè vtitur, bestiis comparari exemplo vnico, & auctoritate monstratur.

CAP. LXI.

RAtione vti, & secundum rationem viuere competit homini ex propria forma, scilicet ex anima rationali. Et ideo qui ratione non vtitur, & secundum rationem non viuit, propriè non est homo, sicut (secundum Philosophum) serra lignea non est serra, & lapidea nauis, nō est nauis, eo quòd nō habet vsum, & actum nauis qui est à forma, licet habeat figuram propter materiam figurabilem in qua est. Sic quodam modo est de homine. *Bern.* Quid bestialius homine rationem habente, & ratione non vtente? vnde philosophus dicit, Metha. quod animalia omnia memoriis, & imaginationibus viuunt. Hominum verò genus arte, & rationibus viuit. Psa. 48. Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.

Peccatorum recidiuatio quantum animæ obsit cum Dei gratiam non retineat, tribus similitudinibus suadetur.

CAP. LXII.

REcidiuantes in peccata similes sunt sotularibus, vel pelliciis veteribus, qui suturam tenere nequeunt, & ideo in lutum proiiciuntur. Sic recidiuātes non retinent gratiam, vel charitatem, & ideo in lutum inferni proiicientur. psal. 17. Vt lutum platearum delebo eos, scilicet de libro vitæ.

Item similes sunt recidiuantes pauidis & aridis militibus victis syncopi, qui solo timore cedunt, & fugiunt de prælio. Sen. plura nos terrent quàm premāt, & plus opinione quàm re laboramus.

Item similes sunt infirmis recidiuantibus in ægritudinem, qui debiliores fiunt quàm antè. Et sic quanto frequentius cadunt, tanto plus læduntur, & difficilius resurgunt. Luc. Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.

Humanorum corporum resurrectio à Christo in ictu oculi posse fieri tribus tum artis tum naturæ exemplis prouide exploratum efficitur.

CAP. LXIII.

REsurrectionem humanorum corporum virtute Christi fieri posse tam artis quàm naturæ exempla persuadent. Nam si artifex de cineribus arborum, vel herbarum vitrum purum facit, & fractū vitrum liquefacit, & reformat, & de metallo imaginem hominis facit, & de terra ferrum, Quid mirum si summus artifex hoc faciat de corporibus hominum? Phil. 3. Saluatorem expectamus, dominū nostrum Iesum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

Item de puluere phęnicis, quæ sola auis est, & aliā auem facit natura & ad rugitum Leonis suscitantur leunculi. Quare ergo non poterunt suscitari homines de pulueribus suis ad vocem filij Dei? Ioa. 6 Mortui audient vocem filij Dei, & qui audierint, viuent.

Item si semina, quæ prius moriuntur & putrescūt, virtute naturæ postea viuificantur, multo fortius virtute omnipotentis *Dei* mortui resurgent. 1 Cor 15. Insipiens, quod tu seminas non viuificatur, nisi prius moriatur, &c.

Satisfactionem peccatorum iuxta mēsurā delicti fore debere, auctoritatibus persuadetur, & exemplis.

CAP. LXIIII.

SAtisfactio pœnitentiæ debet esse secundum mensuram culpæ. Qui ad magnam mensuram acquirit, ad magnam oportet quod reddat. Deute. 25. Pro mensura peccati erit, & plagarum modus

Matth. 3. Facite fructus dignos pœnitentiæ. Gloſſa. Nam debet eſſe par fructus boni operis eius, qui multum, & illius qui parum peccauit. Et vbi abundauit delictum, abundet & gratia, & operatio bona. Debet enim eſſe gladius ſecundum menſuram vaginæ. Et ſic afflictio pœnitentiæ, ſecundum menſuram culpæ, & qui plus bibit de vino delectationis, plus oportet eũ ſoluere ſymbolum pœnæ. Apoc. 18. Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date illi tormenta, & luctum.

Senſus exteriores qui veluti cordis oſtia ſe habent quantum ſint cautè cuſtodiendi, vt mentis puritas conſeruetur quatum pulcherrimum exemplu indicatur.

CAP. LXV.

SEnſuum cautela neceſſaria eſt ad cordis cuſtodiã, ſicut clauſura oſtij ad cuſtodiam domus Theſaurus enim non eſt ſecurus, vbi ſunt omnia oſtia aperta.

Sic non eſt theſaurus cordis ſecurus, vbi ſenſus exteriores ſunt patuli, vel incauti, ſcilicet os ad loquendum, oculi ad videndum, & ſic de alijs, vnde ſicut diligeret homo oſtium, & arcam bauòis, & clauis ferreis munitam, ita debet multo diligentius ſenſuum ſuorum cuſtodijs puritatem interiorem ſeruare, quæ eſt theſaurus cordis.

Item ſi claudis oſtium, & feneſtras contra ventum, & pluuiam, quare non magis contra tribulationes, & tentationes? Dominus enim vult ianuas eſſe clauſas, Vnde ad diſcipulos ianuis clauſis intrauit. Diabolus autem econuerſo vult eas tenere apertas. Eze. 48. Porta clauſa hæc erit. Quando Ioſeph erat clauſus, dominus erat cum eo. Geneſ. 39.

Item quando fit in ciuitate aliquis tumultus in aliquo vico, burgenſes ſapientes claudunt oſtia ſua, & feneſtras ſuas, ſed ſtulti exeunt, & reſiliunt in mediũ, & redeunt frequenter vulnerati Sic & ſapiens contra opprobria litigationis, & tribulationes claudit oſtia oris ſui, vel aurium ſuarum. Pſa. 37. Ego, inquit, tanquam ſurdus, non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum.

Item cupidus diligenter circuit dolia vini ſui, & claudit vndique, & obturat, ne vinum effluat. Sic & tu ſenſus tuos ne gratiam, & auxilium Dei effundas. Felix ergo, qui dicere poteſt, Oſtium meum clauſum eſt, & pueri mei, ideſt cogitationes, & affectiones mecum ſunt in cubili, ideſt in ſecreto conſcientiæ.

Sacram ſcripturam quæ ſpeculo, ac pani à Domino in deſerto populis tradito comparatur, mentis humilitate, cordis puritate, animi tranquillitate, deuotionis ſuauitate, & poſtremò affectionis auiditate inueſtigandum fore, aquæ materialis exemplis explanatur.

CAP. LXVI.

SCriptura ſacra aſſimilatur ſpeculo. Vnde Gregorius dicit, Scriptura ſacramẽtis oculis quaſi quoddam ſpeculum opponitur, vt interna noſtra facies in ipſa videatur. Ibi enim fœda, ibi pulchra noſtra conſpicimus. ibi ſentimus quantum proficimus, ibi à profectu quàm longè diſtamus.

Item ſacræ ſcripturæ ſermo aſſimilatur illi pani, quem Dominus præbuit populo in deſerto, de quo dicitur. Panem de cœlo præſtitiſti eis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem. Panis námque ille omne in ſe delectamentum, & ſaporis ſuauitatem habuit, quia ſcilicet in ore ſpiritualium iuxta voluntatem edentium ſaporem dedit, quia diuinus ſermo, & omnibus cõgruens, & à ſemetipſo non diſcrepans, qualitati audientium condeſcendit, quem dum electus quiſque vtiliter iuxta modum ſuum intelligit, quaſi acceptum manna in voluntatium ſaporem vertit, ſicut Grego. dicit.

Item ſapientia ſacræ ſcripturæ inueſtiganda eſt ad modum aquæ.

Primò, cũ mẽtis humilitate. Docet enim Pal. de agr. quod ſiquis vult puteum fodere, & in quo loco inuenire poſſit aquam inueſtigare, hunc modum tenere debet Mane ante ortum Solis his locis quibus aqua quærenda eſt, æqualiter pronus mento ad ſolũ depreſſo iacens in terra ſpectare debet Orientem, & in quo loco aſpiciens ſubtilem nebulam in aere conſurgere viderit, ex ſe velut rorem ſpargere, ſi quo antiquo vicinæ ſtirpis, vel arboris denotare. Nã conſtat ſiccis locis vbi hoc fieret, aquam latere. Sicut ergo, cum proſtratione corporis quærenda eſt aqua materialis, ita quoque cum humilitate mentis inueſtiganda eſt aqua ſapientiæ ſalutaris. Pro. 16. Vbi humilitas, ibi ſapientia. Sed notandum, quòd qui ſe ad terram proſternit, ad Orientem debet ſpectare: quia qui humiliter ſcripturæ ſacræ perſcrutatur myſteria, à Chriſto de quo ſcriptum eſt, Ecce vir, Oriens nomẽ eius, eorundem intelligentiam debet, & petere, & ſperare, Vnde Iaco. 1. dicit, Si quis indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, &c. Ipſe enim Chriſtus Deus eſt ſapientiam præſtans paruulis, ideſt humilibus. Vnde iacens, & Orientem conſpiciens, ſubtilem nebulæ vaporem conſpicit qui ſe velut rorem ſpargit. Quia qui humili mente à Chriſto ſapientiam petit, primò hanc quaſi ſubtili, & tenui vapore, ideſt conſideratione percipit, quæ poſt paulatim excreſcens velut ros deſuper veniens copioſius ac largius ſe infundit. Mat. 11. Abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.

Secundò inueſtiganda eſt cum cordis puritate. Dicit enim idem Palladius, quòd ſi in aliquo loco vbi non ſit lacuna, neque aliquis ex cõſuetudine humor inſideat, aut tranſeat, in tenui ſaltu ſalix ſyluatica virens, arũdo hederaque humore gignantur, fodiatur locus ille latitudine pedum trium, altitudine pedum quinque, & proxime ad Solis occaſum mundum vas æreum, vel plumbeum interius vnctum immerſum ponatur in fundo ipſius foſſionis, & ſupra foſſam cratis de virgis ac frõdibus additáque terra ſpaciũ omne cooperiatur. ſequenti die aperto loco, ſi in eodem vaſe ſudores intrinſecus inueniantur, aut ſtillæ, aquas, ibi eſſe non dubites. Sicut ergo, ad inueniendam materialem aquam congruit habere vas mundum, ita ad inueſtigandum ſpiritualem ſapientiam conuenit habere cor purum. Sapient. 1. In maliuolam animam non introibit ſapientia. Sed notandum, quod idem vas de ſolida debet eſſe materia, ſcilicet æreum, vel plumbeum, vt videlicet inueſtigator ſpiritualis ſapientiæ ipſum vas cordis ſolidum habeat, non

contra-

conſtractum,ſicut illud de quo dicitur Eccleſiaſt. 21. Cor fatui quaſi vas conſtractum omnem ſapientiam non tenebit.

Item debet idem vas eſſe interius vnctum illa vnctione videlicet de qua dicitur, Vos vnctionem quã accepiſtis ab eo,maneat in vobis,& non neceſſe habetis,vt aliquis doceat vos,ſed ſicut vnctio eius docet vos de omnibus.

Item quod idẽ vas debet ſub etate viminea per diẽ operiri,ſequenti die diſcooperiri,ſignat,quòd ſacri inueſtigator eloquij, & debet ſe tacendo aliquando occultare,& aliquando ſcilicet opportuno tempore ſe docendo propalare.Vel primò debet ſe abſcondere ad ſtudendum & meditandum,& poſtea ſe propalare ad aquam doctrinæ ſtillandum. Sed iterum nota, quod non eſt quærenda aqua ſapientiæ ſalutaris in lacunis , ideſt inhæreticorum doctrinis, ſeu libris, neque vbi ſit humor tranſiens,ideſt mundana ſcientia quæ ſolum tranſitoria quærit,ſed in herbis humoroſis,& ſemper virentibus , ideſt in ſacræ ſcripturæ, ſeu Sanctorum doctrinis,in quibus abundat humor ſpiritualis deuotionis,& vigor virtutis , vel perpetuæ veritatis.

Tertiò inueſtiganda eſt cum mentis tranquillitate Dicit enim idem Palladius,quòd ſi vas figuli ſiccũ neque coctum eadem ratione ponatur ac ſimiliter operiatur,altera die ſi aquarum vena eſt in præſenti vas concepto humore ſoluetur.Similiter in inueſtigando diuinam ſapientiam debet eſſe vas ſiccum ab humore concupiſcentiæ , & non coctum caloribus iræ.Nam iſtæ duæ paſſiones maximè mentem inquietant & reddunt ineptam ad percipiendum lumen ſapientiæ,ſcilicet paſſio concupiſcentiæ , & iræ,vnde oportet Inueſtigatorem diuini eloquij ab vtraque paſſione mentem habere tranquillam. Et ideo caſtitas,& manſuetudo maximè conferre dicuntur ad cõtemplationem ſapientiæ.Iaco.1.in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum.

Quartò inueſtiganda eſt cum deuotionis ſuauitate Nam idem Palladius dicit,quod lucerna oleo plena,& incenſa,ſi ibi ſimiliter tecta ponatur,& ſecunda die inueniatur extincta ſuperſtitibus alimẽtis,aquas idem locus habebit.Similiter inueſtigator ſacræ ſcripturæ debet habere lucernam,ideſt mentem oleo deuotionis plenam,quia talis mens eſt,quæ aquam veræ ſapientiæ efficacius,& fructuoſius inuenit Sed notandum,quod in ipſa aquæ Inueſtigatione lucerna accenſa extinguitur,quia in contemplatione diuinæ ſapientiæ,vel in ipſa profunditate ſcripturæ humani ingenij claritas obumbratur,ita vt mens nihil,quaſi ſe ſcire credat,quæ valde ſe fortè prius ſcientem reputabat,ſed lucerna extincta aqua dignoſcitur,quia humiliatæ menti,& inſciam ſe reputanti , ſapientia cœleſtis infunditur.

Quintò inueſtiganda eſt cũ affectionis auiditate, dicit enim idem Palladius,quod ſi in eo loco focum feceris,& terra vaporata humidum fumum nebuloſumque ructauerit,aquas ibi eſſe cognoſcis.Sic in inueſtigatione ſcripturæ neceſſarius eſt focus,ideſt feruens ardor diſcendi.Damaſ. Si fuerimus affectuosè diſcentes,erimus,& multa ſcientes. Sed notandum, quod ab hoc igne conſurgit fumus humidus, & nebuloſus, i.inquiſitio quæ eſt nebuloſa ideſt obſcura in dubitando,ſed humida,ideſt facilis in ſuſcipiẽdo, ſicut id,quod eſt humidum , vel molle impreſſiones faciliter recipit.

Item eſt fumoſa,ideſt ſubtilis eſt in inueſtigando, & eſt feruida in addiſcendo.

Sextò quoque manifeſtatur aqua ſalutaris ſcientiæ,ideſt ſacræ ſcripturæ intelligentia ex doctrinæ cõmunicabilitate,vt idẽ ſæpe dictus auctor teſtatur.Vellus lanæ æquè poſitum,vel coopertum ſi tantum humorem colligit,vt alia die fundat expreſſum, copias aquæ ibi eſſe teſtabitur.Sic qui docendo aquam ſapientiæ copiosè aliis fundit,ſignum eſt,quod copiosè hauſerit.philoſophus,Signum ſapientis eſt poſſe docere.Cum expreſſione aquæ,ideſt ex ipſa communicatione doctrinæ reuelatur plerunque doctori aqua intelligentia cœleſtis ſapientiæ.

Hominem per ſubtractionem,appoſitionem,ac impreſſionem ſimilem Deo poſſe fieri,naturalibus commonſtratur exemplis.

CAP. LXVII.

Similis Deo fit homo tripliciter.Nam ſecundum artem ſimilitudo alicuius rei in aliquam materiã inducitur.Vno modo per ſubtractionem,ſicut in ſculptura. & ſic anima efficitur ſimilis Deo per ablationem culpæ,vel per ſubtractionem conceptus materialis ſubſtantiæ.Eſt enim Deus actus purus,& immaterialis.3.Reg.7.Sculpſit cherub,leones & palmas, & ſimilitudinem hominis ſtantis.

Secundò per appoſitionem,ſicut in pictura vbi apponuntur lineamenta , & colores.Et ſic anima efficitur Deo ſimilis per appoſitionem gratiæ.& virtutum. Eccle.38.Cor ſuum dabit in ſimilitudinem picturæ.

Tertiò per impreſſionem,ſiue adhæſionem , ſicut in figura ſigilli,quando inhæret ceræ Et ſic anima efficietur ſimilis Deo per inhæſionem gloriæ, Ecc. 45. ſimilem illum fecit in gloria Sanctorum , & 1.Ioan. 4. Scimus quoniam cum apparuerit,ſimiles ei erimus.

Iuſti ſimplicitas hic non ſine ratione lampadi comparatur quantumque malitiæ ſubtilitas ſit euitanda ,myſtico Dei præcepto docetur.

CAP. LXVIII.

Simplicitas innocentiæ non conuenit cum ſubtilitate malitiæ.Vnde probibetur,Leuit. 9. Veſtem quæ ex duobus texta eſt,non indueris. Nam in veſtimento ex duobus contexto,ſ.lana,& lino interdicitur coniunctio ſimplicitatis innocentiæ , quæ ſignificatur per lanam,& ſubtilitas malitiæ,quæ ſignificatur per linum.

Item ſimplicitas iuſtorum aſſimilatur lampadi. Habet enim vitrum purum in carnis honeſtate , papirum album in mentis puritate , oleum pingue in operis pietate , ardet dilectione , lucet diſcretione , ſed aliquando contemnitur ex humili oſtenſione. Iob 12. Lampas contempta apud cogitationes diuitum, Gregor. in mora Sæpe contingit , vt electus , qui ad æternam fœlicitatem du-

citur, continua hic aduerſitate deprimatur, non hunc rerum abundantia fulciat, non dignitatum gloriam honorabilem oſtendat, nulla ei obſequentium frequētia ſuppetat, nulla hunc humanis oculis veſtium pōpa componat, à cunctis verò deſpicabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æſtimatur. Sed tamē ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat, vitæ meritis corruſcat, honorari metuit, deſpici non refugit. Corpus continentia afficit, ſola in animo delectatione pingueſcit, mentem ſemper ad patientiam præparat. Et erectus pro iuſtitia, de perceptis contumeliis exultat, afflictis in corde compatitur, de bonorum proſperitatibus quaſi de propriis, lætatur, ſacri verbi pabulum mente ſolicitus ruminat. Et inquiſitus, quodlibet eloquij duplicis ignorat. Vnde itaque iuſti ſimplicitas, & lampas eſſe dicitur, & contempta. Lampas, quia interius lucet, intus ardet flamma charitatis, foris nulla gloria reſplendet decoris, lucet ergo, & deſpicitur, quia flagrans virtutibus abiectus æſtimatur.

Huius ſeculi ſolicitudo Molę comparatur, qua ex paupertatis aſperitate, laudis cupiditate, voluptatiſque amore ortum habere exemplis pluribus admonemur.

CAP. LXIX.

SOlicitudo, & actio ſeculi aſſimilatur molæ farinā molenti. Nam mola in gyro ducitur, & farina profertur. Vnaquæque igitur mundi actio eſt mola. Quia dum multas curas colligit, humanas mentes quaſi per gyrum vertit, atque ex ſe velut farinam proiicit, quia ſeducto corde ſemper minutiſſimas cogitationes gignit ſicut Greg. dicit.

Item ſolicitudo ſeculi cauſatur ex tribus. Tria enim præcipuè ſunt, quæ reddunt homines ſeculi ſolicitos, & operoſos, ſcilicet aſperitas paupertatis, cupiditas laudis, & amor voluptatis. Vnde homines ſeculares ſimiles ſunt columbis, de quibus dicit Palladi⁹, quòd fœtus frequentant ſi ordeum teretactum, vel fabam, vel orobū ſæpe conſumant. Quid enim eſt columbas fœtus multiplicare, niſi ſeculares homines per lucra frequentiā pecunias augere, etiā per ſolicita ſtudia laborioſa, & ſecularia opera frequētare: Ad quæ videlicet ideo compelluntur, quia ordeo, faba, & orobo paſcuntur. Siquidem in ordeo aſperitas, in faba vero ventoſitas, in orobo oneroſitas inuenitur. Vnde in ordeo aſperitas paupertatis. Nam etiam pauperes ruſtici ordeaceo pane paſcuntur. Faba verò, cum ſit ventoſa, inflationis eſt generatiua. Vnde gloriæ, vel laudis humanæ, ſignat appetitum, qui inflationem, & tumorem ſuperbiæ inducere conſueuit. Orobus autem eſt genus leguminis, quo tauri impinguari dicuntur. Vnde amorem voluptatis ſignificat, quæ tauro, id eſt carni indomitæ, id eſt nō ſubiectæ ſpiritui, delectatur. Quia igitur ex his tribus vitiis omnis mundana ſolicitudo cauſatur, dicitur. 1. Ioan. 2. Omne quod eſt in mundo eſt concupiſcentia carnis, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ. Nam concupiſcentia carnis, voluptatem requirit. Concupiſcentia oculorum, id eſt auaritia, paupertatem fugit. Superbia verò vitæ ex humana laude, vel gloria velut ex faba venter intumeſcit.

Spes Ancorę, & Baculo ſimilis eſſe dicitur, quia animā nauē hominiſque vitam in hoc mundo peregrinantem ſuſtentare videatur.

CAP. LXX.

SPes aſſimilatur Ancoræ, quia ſcilicet nauē, id eſt animam ſeruat, ne à procella tentationum, & tribulationum irrumpatur, vt innuit Apoſt. Qui cōfugimus ad propoſitam nobis ſpem, quam ſicut Anchoram habemus ratam, & firmam, Vbi dicit *Aug.* ſuper pa. epi. Si videris te fluctuare in mari huius mundi, noli abrumpi ab Anchora, antequam intrēs in portum, fluctuat nauis, ſed non longe à terra proiicietur, nec in æternum fluctuabit, & ſi ad tempus fluctuat.

Item ſpes baculus eſt in via huius vitæ peregrināti, & qui huic baculo innititur non corruit. Pſal. 33. *Non* delinquent omnes, qui ſperant in eo.

Item non fatigatur, nec defi[illegible] Iſa. 40. Qui ſperant in domino, mutabunt fortitudi[illegible].

Superiores à ſubditis niſi (maxima vrgeat neceſſitas) haud fore prehendendos, Oza Dei Arcam tangentis exemplo confirmatur.

CAP. LXXI.

SVbditi multum peccant temerè reprehendendo facta ſuorum maiorum. Et ſimiliter infirmi, vel peccatores temerè iudicando, vel redarguendo facta, vel dicta iuſtorum. Cuius exemplum oſtenditur in arca teſtamenti, quam bobus calcitrantibus inclinatam Leuites, qui caſuram credēs erigere voluit, mox ſentētiam mortis accepit. 2. Re. 6. Quid namque (ſicut dicit Gregor.) eſt mens iuſti, niſi arca teſtamēti? Quæ geſtata bobus calcitrantibus inclinatur, quia nonnunquàm etiam qui bene præeſt dum ſubiectorum populorum confuſione concutitur, ad diſpenſationis condeſcenſionem ex ſola dilectione mouetur, ſed in hoc, quòd diſpenſatoriè agitur inclinatio ipſa fortitudinis, caſus putatur ab imperitis. Vnde & nonnulli ſubditi contra hunc manum reprehenſionis mittunt, ſed à vita protinus ipſa ſua temeritate deficiunt. Leuites igitur quaſi adiuuans, manum tetēdit, ſed delinquens vitam perdidit. Quia dum infirmi, quique fortium facta corripiunt ipſi à viuentium ſorte reprobantur. Aliquando etiam ſancti viri quædam minimis condeſcendentes dicunt, quædam verò ſumma contemplantes proferunt, dumque vim vel cōdeſcenſionis neſciunt, vel altitudinis, hæc ſtulti reprehendunt. Et quid eſt iuſtum de ſua condeſcenſione velle corrigere, niſi inclinatam arcam ſuperba reprehenſionis manu eleuare? Et quid eſt iuſtum de incogitata locutione reprehendere, niſi modum eius fortitudinis lapſum reputare? Sed perdit vitam, qui arcā Dei tumide ſubleuat. Quia nequaquam quis ſanctorum corrigere recta præſumeret, niſi de ſe prius meliora ſenſiſſet. Vnde & *Leuites* idem rectè Oza dicitur, qui videlicet robuſt⁹ Dei interpretatur, quia præſumptores quique niſi audaci mente robuſtos ſe in domino crederent, nequaquam meliorum facta, vel dicta velut leuiſſima iudicarent. Cum igitur quædam facta meliorum deterioribus diſplicent, nequaquam hoc, quod mentem mouet, reticendum eſt, ſcil. et cū humilitate magna proferendum, vt intentio perè ſentientis eo modo ſeruet formam rectitudinis, quo per iter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicenda ſunt quæ ſentimus, & valde humiliter proferenda, quæ dicimus, ne quod rectè intendimus, hoc elatè proferēdo, non recte faciamus, ſicut Greg. dicit.

Turris

Turris Babel cur, quando, vbi, quomodo, & à quibus fuerit ædificata, distinctè describitur ex quorum similitudinibus superbia grauitas, Tyrannorúmque proteruitas aperitur.

CAP. LXXII.

SVperbia secularis potentiæ assimilatur turri Babel Gen. 11. Et hoc primò ratione causæ, scilicet propter quam fuit ædificata, quæ fuit triplex.

Primò fuit timor diluuij. Timebant.n. homines, ne iterum diluuium fieret, & ideo se contra ipsum præmunire voluerunt ædificando excelsissimam turrim, quam aqua diluuij non posset operire. In quo signatur, quòd superbi, & potentes semper sunt in timore, ne a sua altitudine deiiciantur. Vnde conantur se præmunire, ostendendo tyrannicè aliis altitudinē suæ potētiæ, ad hoc, vt semper plus timeantur, & maiores reputentur.

Secunda causa fuit pro cupiditate dominandi. Hoc enim factum est ab hominibus de consilio Nemroth, qui volebat dominari eis. In quo significatur ambitio mundanorū, propter quam vnus appetit alteri dominari, sed sicut dicitur. Ecc. 8 interdum dominatur homo homini in malum suum.

Tertia causa fuit pro celebratione nominis, vnde dixerunt, Venite, faciamus nobis ciuitatem, & turrim cuius culmē pertingat ad cœlum, & celebremus nomen nostrum, antequam diuidamur in vniuersas terras Vbi attende quadruplex studium tyrannorum, & superborum.

Primum est ad commoditates corporales habendum, propter quod isti cogitauerunt ciuitatem facere, vt commodius viuerent.

Secundum est ad fortificandum, propter quod cogitauerunt turrim maximā ædificare, sad fortitudinem Vnde dicit Iosephus, quòd tanta fuit grossitudo eius vt aspicientibus de propè longitudo videretur minor.

Tertium est ad se exaltandum, vnde cogitauerunt cœlum attingere, imitantes illum, qui dixit Isa. 14. In cœlū ascendam, & super astra cœli exaltabo soliū meum.

Quartum studium est ad nomen suum dilatandū. Sic cogitauerunt isti nomen suum celebrare, siue apud præsentes præ magnitudine & pulchritudine operis, siue apud posteros de operis firmitate, & perpetuitate. Psal. 48. Vocauerunt nomina sua in terris suis.

Secundò superbia potentū assimilatur illi turri ratione materiæ, quia habuerunt lateres coctos pro saxis, & bitumen pro cœmento. Sicut autem in cæmento, quod fit ex calce viua, intelligitur vnitas charitatis in bono vero boni operis firmitas, Sic in bitumine accipitur vnitas, & colligatio impietatis, qua eorū sequaces confœderantur, qui loco saxi, i. veræ constantiæ habent laterem coctum pertinaciæ malitiæ.

Tertiò rōne patriæ, siue terræ, vbi fuit ædificata, quia in terra Sennaar. Vnde dicitur Gen. 11. q̄ cū proficiscerentur de Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt in eo, & ibi postea ædificauerunt. Vbi nota primò superbię originem In eo, q̄ isti ædificatores turris profecti sunt de Oriēte, per quem signatur claritas originis, i. nobilitas natalium, ex qua frequenter nascitur, & prouenit ambitio dominandi. Vel per Orientem intellige Christum, de quo dicitur Zach 6. Ecce vir Oriens nomen eius, à cuius claritate, & humilitatis exemplo superbi, & ambitiosi discedunt & inueniunt campum, scilicet latitudinem, & licentiam voluptatis corporis, quæ lata via est perditionis. Vnde dicitur esse in terra Sennaar. i. fœtoris. Quia s. libertas voluptatis est causa perditionis animæ, & fœtoris infamiæ. Vel turris superbiæ ædificatur in campo Sennaar. i. fœtoris, quia licet superbia floreat, et oleat mundo, tamen Deo maximè fœter. Vnde superbi assimilantur ardeis, qui alta scandunt, et fœtidi sunt.

Quarto rōne pœnę, quia punita fuit hæc superbia pęna diuisionis, et cōfusionis linguarum, et hæc diuisio linguarum est dissensio superborum. Pro. 27. Inter superbos semp sunt iurgia, vbi enim superbia, ibi et cōtumelia. Item pp linguarū cōfusionem vocatū est nomē illius Babel, qa ibi confusum est labium vniuersæ terræ. In malis.n. est confusio affectionum.

Tot enim linguis loquuntur mali, quot æstuāt desideriis. Et bene longitur turri Babel, quia superbiam sequitur confusio. Pro. 29 Superbum sequetur humilitas, et humilem spiritu suscipiet gloria.

Item superbus homo difficulter corrigitur. cib. n. in quo nimis est sale quasi perditus est, sed non ille in quo parū est, quia pōt apponi facilius.n. sal cibo apponitur q̄ subtrahitur Sic homo superb. qui nimis habet desensu ꝓpter difficulter obedit alteri, et ideo nō est flexibilis ad obedientiam. Sed humilis econuerso, est, quia humilis veniens à sensu suo recipit alienū, quia videns sensum suum non sibi sufficere, alieno sensui acquiescit.

Item superbus prælatus similis est oui, cui pastor imponit molam ad collū, quę quantumcūque sit misera, omnes tamē q̄ si domina precedere satag t. Sic homo quantūcunque imbecillis fuerit, si fiat prælatus, omnes tamen præcedere se credit, et se existimat omnibus meliorem contra quod dicitur Ecc. 32. Rectorem te posuerunt noli extolli, etc.

Item superb similis est illi, qui vult altam domū facere sine fund mento. Nā vult eleuari ad gradum dignitatis sine base humilitatis, et ideo certus potest esse de ruina Pro. 18. Qui altant facit domum suā, quæ rit ruinam.

Itē superbus est, quasi lucerna, quæ de nocte lucet, et in die vix apparet. Et similiter ligna putrida, et quidam vermes de nocte lucent, sed de die non. Sic superbi modo lucent in tenebris huius mūdi, sed in die iudicij quando S. iustitiæ apparebit, quales sint apparebūt, quia tūc videbuntur in colore proprio Pro 13. Lucerna impiorū extinguetur, i. extincta mōstrabit.

Os hominis, quod non incongruè ostio, ciuitati sine muro molendino sine exclusa, naui absque remmine ac equo sine freno assimilatur quantopere sit custodiendum, & silentium obseruandum, demonstratur.

CAP. LXXIII.

TAcere dolorem, et indignationem conceptam aliquando non est bonum. Nam (sicut dicit Gre

tabitis eis,& cum potentia.

Septimum est qualitas pulsus naturali similantis. Contrarium verò eius inæqualitas pluralis,vt modò fit magn⁹,modò paruus modò fortis, modò debilis. Arteriæ procedunt à corde. Aequalitas autem pulsus in arteriis est identitas vitæ procedens ex affectu cor dis. Cum autem mens in contrarium vitium vertitur, tunc per diuersos motus inæqualitas pulsus variatur & sic inæqualitas mentis designat periculum mortis.

Octauum est fortitudo virtutis in loco decoctionis,contrarium eius debilitas virtutis in loco. Primus decoctionis locus est stomachus,secundus hepar,ter tius cætera membra. Cum enim cib. animæ decoque tur in stomacho memoriæ,per recordationem, in ca lore hepatis per dilectionem,in cæteris membris,per operationem,tunc fortitudo virtutis, est in loco decoctionis. Si verò sequitur debilitas virtutis signū est mortis.

Nonum est laudabilis purgatio per sudorem. Contrarium verò eius vituperabilis purgatio per sudorē. Sicut autem in quolibet infirmo aperiūtur pori corporis vt per sudorē fiat purgatio morbi. Sic p confessionem peccati,fit laudabilis purgatio animi. Laudatur etiam sudor mediocris, si habeatur in omnibus membris. Cum enim sudor à toto corpore exit, omnium membrorum fortitudinem designat, quod est signum bonum. Similiter oportet,vt sudor confessio nis fiat de peccato cuiuslibet operationis. Cum autē sudor fit tantum in quadam parte corporis,vt in capi te,contingit ex membrorū debilitate. Moraliter igitur per ęgrum intellige animum,per caput intentionem,per reliquum corpus actionum sequentium distributionem,per sudorem confessionem. Cum aliquis igitur intētionem suam laudat,& hoc, quod ma le gessit conscius excusat,creditur esse vituperabilis huius purgatio sudoris. Quia sudor confessionis po ros non aperit,quos excusatio clausos per obstinatio nem stringit.

Item nota,quod diabolus amplius tentat hominē de illo peccato,ad quod nouit eum promotem,sicut bellator impugnat castrum ex illa præcipuè parte, vbi debilius est. Greg. Diabolus mores vniuscuiusque conspicit,cui vitio sit propinquus, & illa ponit ante faciem,ad quæ viderit facilius inclinari mētem. Sicut etiam venator ponit laqueos,vbi consueuerūt bestiæ frequētare. Psal. 139. In via hac,quā ambulabā,abscō derunt laqueum mihi. Abscondit enim diabolus pec cati pęnam,& ostendit delectationem, & absconditur malum à diabolo sicut pedica sub folio. Iob. 24. Abscōdita est in terra pedica eius,& decipula eius super semitam.

Item sicut laqueus sub g[illegible]no,& sicut venenum sub morsello,& hamus sub e[illegible]c. Ecc. 9. Sicut pisces capiū tur hamo,& sicut aues cōprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo.

Item tentat diabolus plus fortes,quā debiles,quia debiles fortè tentari Deus non permittit,nam miles non mittit filiū suum ad prælium, quando paruulus est,sed quando fortis est,& potest arma ferre.

Item Rex villas campestres impugnare dedignatur,& mouere exercitum contra eas, sed contra fortia castra,sic diabolus fortiores impugnat acrius. Vnde quando bellator aliquis vult terram alicuius capere,primò impugnat ipsius fortis castrū, quo capto tota terra capitur,quia per illud impugnat dom nū castri,& totam terram eius. Sic diabolus magis impu gnat eos,qui eminent in iustitia,& fama, vt exemplo eorum alij capiantur. Vnde. 1. Reg. vlt. dicitur, quod totum pondus prælij versum est in Saul. Et in libro Iudicū dicitur, q Philistei,qui figurant dæmones,ae ceperunt Samsonem,qui interpretatur Sol. eorum i. illuminans alios,& erutis oculis molere eum fecerūt. id est peccando circuire.

Item plus tentat diabolus pœnitentes quàm pec catores non pœnitentes. Nam pœnitentes sibi rebellant,sed peccatores ei obediunt. Sicut Reges castrū sibi subditū,vel sibi subditos nō impugnant,sed sibi cōtrarios,& rebelles Sic diabolus sibi rebelles magis impugnat Greg. Hostis noster quanto magis sib. rebellare nos cōspicit,tāto amplius expugnare cōtendit. Iudith 12. ego nunq̄ nocui viro,qui voluit seruire Nabuchodonosor Reg. Babylonis,populus autē tuus si nō contēpsisset me,nō leuassem hastam meā cōtra eum. Itē miles,vel Rex aliquis quando castrum amisit,nititur amicos requirere,& congregat exercitum magnum sicut fecit Pharao ad persequendum filios Israel fugientes ab eo. Exo. 14 Sic facit Diabolus cō tra pœnitentes. Ambrosius. Quot diuinis experimentis did. cimus,eos,qui conuerti deliberant tentari acrius à concupiscentia carnis,& vigeri grauius in operibus luti,& lateris qui Aegyptum egredi, & pharaonem fugere voluerūt. ideo dicitur Luc. 11. Quòd dum immundus spiritus exierit ab homine conuerso tunc dicit,Reuertar in domum meam, vnde exiui,& vadit,& assumit septem spiritus nequiores se,&c. Isti septem spiritus,sunt septem vitia, quibus diabolus obsidet animam,quasi Rex cum exercitu suo.

In quo exercitu superbia quasi vexillum portat. Psal. 73.

Posuerunt signa sua. Grego. Euidentissimum signū reproborum est superbia,& electorū humilitas, quā cum quisque habet in se aperte cognoscitur sub quo Rege militat. Vnusquisque enim quendam titulum operis quo faciem gnoscitur sub cuius potestate ser uiat rectoris. Inuidia sagittas trahit detrahendo alijs. Hier. 9. extenderunt linguam suam quasi arcum men dacij,&non veritatis,lingua eorum dolum locuta est Ira autem quasi funda lapides iactat, ingeminans im properia. 1. Reg. 16.

Semei maledicebat Dauid mittens lapides aduersus eum,sed ipse prius se percussit in capite, quàm alium in veste Ecc. 28.

Qui in altum mittit lapidem,super caput eius cadit. Acidia fossatum euacuat ab aquis gratiæ Spiritus enim tristis exsiccat ossa Iud. 12 Holofernes fecit pręcīdi aquæductum,ne veniret in ciuitatem cordis ip sam lætificans,Psal 45. Fluminis impetus læt ficat ciuitatem Dei. Auaritia fossata implet per terrenorum cumulationem,

Dan. 11. Veniet Rex Aquilonis,& comportabit ag gerem.s. diuitiarum, & capiet vrbes munitissimas. Multi videntur captionē suā multum dirigere,qui nō cessant fossatum paupertatis implere diuitias cōgregā do, Eccle. 8. Multos perdidit aurum,& argentum.

Luxuria

Luxuria ignem concupiscentiæ incendit, Iob 31. ignis est vsque ad consumptionem deuorans, & Gula hunc ignem nutrit, & accendit, proponendo ligna cibariorum Re. 12. Nabuzardam succendit domum domini, Psalm. 73. incenderunt igni Sanctuarium tuum.

Item à tentationibus cito capitur, qui non expellit à se cogitationes carnales, vel terrenas affectiones. Nõ enim diu potest teneri castrum, vbi non sunt homines fortes, & defensabiles. Vnde cum obsidentur castra extra mittuntur paruuli, & mulieres, quia non sunt vtiles ad bellandum. Sic facere debes de corde tuo ne cogitationes puetiles, & affectus molles, muliebres, et terrenas. Mulieres enim sunt cogitationes, & affectiones, circa carnalia versantes, vnde dicitur, Naum 3. Ecce populus tuus mulieres in medio tui. Paruuli verò casti cordis, sunt affectiones terrenorum. Paruulus enim plus diligit pomum, quàm regnum. Pro. 1. Vsque quo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia cupient.

Item nota, quod tentatus, & impugnatus à diabolo, debet orationi insistere Debet. i. petere succursum à Deo ille, qui tentatur sicut faciunt obsessi in castro. Vnde viri Iabes miserunt ad Saul pro succursu, cum obsedisset eos Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, & significat diabolum. Frequens n. oratio, vitiorum impugnationem extinguit.

Item tentatio diaboli vincitur per humilitatem. Rete. n. diaboli non capit pisciculos. i. humiles, ad modum scilicet retium magnorum piscatorum.

Item diabolus vadit per montes superbiæ. Humiles verò per valles humilitatis. & ideo eos non inuenit, quia non vadunt per viam suam. Greg. Quotidie tela tentationum accipimus, & nos contra illum tela mittimus, si confectis tribulationibus humilia respondeamus. Vnde humilitas (sicut dictum est Antonio) euadit omnes diaboli laqueos.

Item, nota, quòd tentator decipit animam sicut piscator murenulam. Nam quia serpens cum murenula coire volens, eam sibillo ad se vocat, ideo etiam à piscatoribus sibillo vocatur, & capitur. Sibilus ergo serpentis est delectatio carnis, Sed sibillus piscatoris ei consimilis est ipsa tentatio carnis, in qua tentator malignus animę ipsam carnis delectationem ad imaginationem adducit, & suæ fraudulentiæ ei speciem abscõdit, quia ad quid eã deducere finaliter debeat, tentando non ostendit.

Item nota, quod Deus permittit non semper tentari, vel tribulari hominem, sed quousque sit purgatus, & probatus sicut paterfamilias non dimittit bladum in campo. & vinum in vinea, quousque putridum sit, sed quousque sit maturum. Et furnarius non dimittit panem in furno, quousque combutatur. sed quousque decoquatur. Sic Deus in tentatione, vel tribulatione hominem non omnino derelinquit. sed donec ipse purgetur. vel probetur, Pet. 11. Nouit Dominus pios de tentatione eripere.

Item tentationes vehementes fatigant, & debilitant animam rationalem, sicut imbres pluuiales ante vindemiam debilitant, infirmant, & imbecille reddũt vindemiatum mustum. vnde hæc fatigatio repellenda est ab anima sicut debilitas huiusmodi remouetur à musto. Dicitur enim in libro de vindemiis, quòd si pluuialibus imbribus multis superuenientibus vuæ in vinea adhuc existentes, vel post vindemiam amplius quàm oportet madefiant ex necessitate ipsas calcantibus Et si vindemiatum mustum imbecillius esse didiceris, quod quidem docebit te gustus. quòd vinum in doliis mittitur post primam ebulitionem, confestim transfundatur in alia dolia. Manet n. in fundo omne limosum propter grauedinem, & addatur vinum aliud ad decem scilicet metretas cotulæ tres. Quidam autem melius faciẽtes vinũ coquunt quousque vigesima pars eius consumatur immittentes gypsi centesimam Paulatim verò eo vsque ad ignem dimittunt vinum, quousque quinta eius consumatur, & eo postea vtuntur.

Habes ergo multiplex remedium contra debilitatum vinum i. contra lassatum, vel tepefactum ex tentationibus animum.

Primò per transuasationem. i. occupationem, quia varietas operis tędium tollit.

Secundò per decoctionem. i. scientię meditationẽ, quæ inflammatur in nobis ignis amoris. Psa. 38. In meditatione mea exardescit ignis.

Item per gypsi immissionem i. per sacræ doctrinæ studium quia sicut mediante gypso scriptura imprimitur tabulæ, sic mediante studio scripturæ doctrina imprimitur animæ

Item per vini consumptionem. Nam ignis, cui vas cordis adhærere debet, est consideratio passionis Christi. Ibi enim ignis diuini amoris, maximè exarsit, & ideo tepida corda, & frigida maximè calefacit, Ps. 17. Ignis à facie eius exarsit. Et hic ignis omnem accidiã consumit, & animæ nouas vires addit.

Item tentationis languor repellitur sicut languor persici. Dicunt enim sapientes de agricultura periti, ꝙ si persicus languere incipiat varigandus est, & inde stercorandus. Et dicit Pall. quòd stercorizatio eius melior est ex fæcibus vini, quia talis stercorizatio valet etiam contra pruinas. Alij etiam dicunt, quòd melior est stercorizatio si irrigetur cum aqua decoctionis fabarum. Similiter si homo languere incipiat ex tentatione luxuriæ, oportet ꝙ ligonizetur. i. aliquo laborioso opere, vel obedientiæ onere exercitetur. Vel quasi ligone terram scindens, est pœnitentia carnem affligens. per quam languor tentationis luxuriæ optimè repellitur à carne. Si autem languet ex tentatione superbię tunc debet stercorizari. Homo autem superbus tunc stercorizatur, quando ei suus defectus, & vilitas ad memoriam reuocatur. Ad hoc etiam valet aqua decoctionis fabarum. Quid enim sunt fabæ, nisi honores, & dignitates mundanæ quæ vento superbiæ implent mentem, sicut fabæ ventrem? sed istæ fabæ aqua decoquuntur quia scilicet in dignitatibus, & honoribus positi multiplici tribulatione replentur. Vnde irrigatio huius aquæ. i. consideratio tribulationis, & inquietudinis dignitatis, & potestatis mundanæ expellit languorum persici, id est, ambitionem, & appetitum domini, sed si animus languet, & tentatione auaritiæ, stercorizetur ex fæcibus vini. Quid. n. sunt fæces vini, nisi impuritates, et vilitates mundi, quas dum animus prudenter attendit, ea quæ mundi sunt velut stercora contemnit, secundum illud

lud.Col.3.omnia detrimentum feci, & arbitror, vt ſtercora,vt Chriſtum lucrifaciam.

Hac in vita tantùm tempus eſſe merendi, & demerendi in alia verò tempus iudicandi aſſeritur.

CAP. LXXV.

TEmpus præſens conceſſum eſt homini ad merē dum,ſed in futuro erit tempus Domini ad iudicandum.Ille enim,qui ludit ad decios,facit auātagium compati ſuo, quando dat ei decios, vt iactet ſicut voluerit.Sic facit Deus peccatori, quando quaſi decios dat ei tempus ad benè operandum, modò decios habemus,id eſt,tempus.Seneca. Tempus tantùm noſtrum eſt,ſed poſt mortem non eſt noſtrū ſed tūc accipiet,vel habebit decios ipſe ſcilicet Chriſtus & iactabit contra nos decios iræ.inuocabit aduerſum nos tempus.Pſal.74.Cum accepero tempus, ego iuſtitias iudicabo.

Quomodo Dei timor,hominis mentē corroboret, amorémque introducat,tribus clarum efficitur exemplis.

CAP. LXXVI.

TImor Domini ſtabilit mentem, ſicut lapides ſuperpoſiti aſſeribus ſiue tegulis ſuper tecta cuſtodiunt eas,ne à vento moueantur.Sic timor Domini,vt dicitur ſuper omnia ſe ſuperponit.Et ſicut ancora tenet nauē ne mergatur,ita timor tenet cor ſtabile ne periclitetur.Greg.22. Ancora mentis eſt pondus timoris.

Item timor introducit amorem.(vt Augu.dicit) ſicut ſeta introducit filum.Et ſic intelligitur de timore ſeruili.Seta namque ſic filum inducit, vt ipſum præcedat,ſed cum ipſo nō permaneat. Sic timor ſeruilis charitatis amorem præuenit, ſed amore proficiente diſcedit.1.Io.4.Perfecta charitas foras mittit timorem.

Cur Deus electos ſuos quantum ipſimet ſufferre queant, vexari permittat quantumque tribulationes fidelibus expediant, non paucis exemplis, & auctoritatibus ſuadetur.

CAP. LXXVII.

TRibulatio probat animum ſicut pomum, vel malum immiſſum dicitur probare muſtum. Nā ſicut dicitur in libro de vindemiis illi qui volūt probare muſtum,an purum ſit, vel aqua mixtum, malum aliquod mittunt in vas,melius verò eſt pyrū. Alij autem locuſtam,alij cicadam, & ſi ſupernatant, purum eſt vinum.ſi merguntur, mixtum eſt aqua.Similiter animus an ſit verus,vel fictus,probatur ex incurſu,vel illatione alicuius rei aduerſæ, vel contumelioſæ,quæ tunc ſupernatare probatur,quando ſine ira toleratur. Tunc verò ſubmergitur, quando cor per iras ingreditur,Gr.Qualis quiſq; apud ſe lateat, illata contumelia probat.

Item tribulatio probat animum, ſicut per contritionem probatur fortitudo ſynapis, & per feruorem fornacis virtus vaſis.Non enim eſt magnum ſi lucerna nō extinguatur,vbi nō eſt ventus,vel pluuia, ſed magnum eſt lucere cum vento tentationis, & ardere in aqua tribulationis.Sap.7. Inextinguibile eſt lumē illius.Can.8.Aquæ multæ nō poterūt extinguere charitatem.

Item tribulatio quanto amarior, tanto maiorem conſolationem meretur.Nam quāto amariores ſunt herbæ medicinæ,tanto plus ponetur de ſaccaro, vel de melle,vt infirmus,potionem abſorbeat.Sic eſt de conſolatione,& tribulatione,Pſal.Secundum multitudinem dolorum in corde meo,conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam.

Item tribulatio ad bonum compellit, & etiam feſtinare facit.Nam quādo aliquis paſtor,vel alius porcum ſuum, vel ouem ducit ad paſcua,vel ad forum,& non vult eum ſequi,ligat fune,vel virga percutit, & ita inuitum ducit. Sic dominus ligat nos infirmitatibus,& aliis defectibus, qui aliter eum nolumus ſequi.Vnde dicitur.Oſe.11.in funiculis Adæ traham eos,in vinculis charitatis.

Item paſtores pecora ſua, ſequentibus hoſtibus, ad loca munita fugere compellunt.

Sic nos de tribulationibus, & infirmitatibus ad cœleſtem patriam intrare compellimur Lu.15. Compelle intrare.Gloſſ.Qui aduerſitatibus fracti ad amorem Dei redeunt compelluntur intrare.

Item ſicut homo percutit equum, vel aſinum ſuū, vt ad viam redeat,vel vt citius vadat, ſic Deus vrget nos tribulationibus,Iſa.27.Domine in anguſtia requiſierunt te Pſa.82.Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum domine.Et ideo.Pſ.15. Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum,poſtea accelerauerunt.

Item tribulatio ſanctum hominem probat. Nam ferrum calidum debet malleari,non frigidū. Sic Sancti amore Dei ſuccenſi debent tribulationibus probari.Sicut n.ferrum calidum dum tūditur, dilatatur, ſed frigidum frangitur, Sic boni ex tribulationibus creſcunt,mali verò deficiunt.

Item potus lutens vacuus ad ignem crepat,& magnum ſonitum reddit,ſed plenus nō.Ita homo à gratia vacuus per impatientiam crepat tribulatione.Ecc.27.Vaſa figuli,probat fornax,& homines iuſtos tētatio tribulationis.

Item tribulari permittit Deus Sanctos ſuos, & quādoque non cito liberat eos à pœnis præſentibus, ſicut pater non liberat filium ſuum à manu medici chirurgici,vel magiſtri,licet videat eum affligi, quia ſcit ſibi prodeſſe in futurum.Sic Deus ſuos non liberat à tormentis.Non enim liberauit Petrum à cruce, vel Paulum ab enſe Heb.11.Alij autem diſtenti ſunt &c.Et poſtea ſequitur, Vt meliorem inuenirent reſurrectionem.

Item pater filium ab ictibus in torneamento non liberat,etiam ſi videat eum graues ictus ſuſtinere, vt laudem patiendo acquirat.Sed ſi videat eū in periculo,nō poſſet ſuſtinere,quin ipſum adiuuaret. Similiter etiā Deus amicos ſuos ſuſtinet affligi in præſenti, vt laudē,& gloriā cęleſtis patriæ acquirant. Sed ſi in periculo animæ eos videat, eos liberat.Ideo De⁹ Iob expoſuit periculo corporis,&c.Sed dixit diabolo, Verùm tamē in animā illi⁹ ſerua.Pſa.9 Adiutor in opportunitatib.in tribulatione. Tunc enim oportūū eſt, cum agitur de periculo animæ.

Item tribulatio iuſtos purgat.Mulier enim bonos pannos ſæpè lauat, ſed viles, & veteres putreſcere

per

permittit. Sic Deus iustos flagellat in præsenti, sed peccatores putrescere permittit in peccatis. Apost. Heb. 12. Flagellat omnem filium, quem recipit.

Item tribulatio est scyphus, & calix Domini, vnde potat amicos suos. Vnde sicut non irasceretur homo si Rex faceret eũ sedere iuxta se, vt de scypho suo potaret, Sic etiam non debet irasci de tribulatione. Mat. 20. Calicem quidem meum bibetis.

Itẽ tribulatio, & pœna vtilior est in vita ista, quàm in alia. Nam tam diu est moneta vtilis ad lucrandum, quamdiu est in cursu modò moneta tribulationis, & pœnitentiæ est in cursu, quia vna denariata in isto seculo valet centum in alio seculo. Vnde dicitur Eze. 4 Diem pro anno dedi tibi.

Vana gloria, quæ Molendino, Chamæleonti, ac naui assimilatur semen diaboli simul cum Zizania appellatur, cuius hic filiæ septem numerantur.

CAP. LXXVIII.

VAna gloria similis est molendino ad ventum, quòd sine vento non molit, & est sicut chamæleo, qui ex vẽto pascitur, & viuit. Ose. 2. Effraim pascit ventum, &c. Et est etiam sicut nauis, quæ sine vento non currit. Vnde merito dicitur Iob. 26. Tollet eum ventus vrens. Et nota quòd vana gloria zizania est, & sementis mala, quam diabolus seminat in agro cordis inter fruges bonorum operũ, vt destruantur. Et sicut ex vno grano mali seminis nascũtur multa, sic ex ipsa vana gloria nascuntur multa vitia. Vnde secũdum Grego. Inanis gloria generat septem filias. Quarum prima est inobedientia quia vana gloria in nullo vult videri inferior, quòd fieret si faceret mandatum.

Secunda est contentio, quia vult vincere cum clamore, & per hoc apparere.

Tertia est iactantia, qua quis enarrat bona sua, vt laudabilis appareat.

Quarta est hypocrisis, qua quærit hominibus ex exterioribus apparere.

Quinta est pertinacia, quæ factum suum malũ, vel dictum defendit, ne errasse videatur.

Sexta est discordia, qua contra omne dictum assumit contrarium propter vanam gloriam. Septima est nouitatum præsumptio, qua quis noua, vel dicit, vel inuenit, vt laudetur.

Dei verbum cuius plurimi fructus hic recensentur, sagittis, gladio, Medicinæ, aquæ ac pluuiæ comparari ostentatur.

CAP. LXXIX.

VErba Dei assimilantur sagittis, quia secundum Greg. Eò quòd durius feriunt, malè viuentium corda transfigunt. Vnde Redemptori nostro de his sagittis à Psal. 118. dicitur, Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent.

Item verbum Dei assimilatur gladio, quia penetrat cor, sicut gladius penetrat corpus, Apost. Heb. 4. Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti. Et nota, quòd eandem vim habet gladius in manu debilis, vel fortis, parui vel magni, sed non eundem effectum cum fortiter, vel debiliter percutit. Sic, & verbum Dei in ore prædicantium.

Item verbum Dei purgat sicut medicina, lauat sicut aqua, & fœcundat sicut pluuia. Nam sicut medicina purgat à corruptis, & superfluis humoribus Sic verbum Dei à prauis, & superfluis affectionibus, & Ideo animam sanat. Sap. 16. Neque herba neque malagma sanauit eos, sed sermo tuus domine qui sanat omnia.

Item sicut aqua lauat, & mundat vestẽ, sic verbum Dei mentem, Ioan. 14. Vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis. Sed nota, quod cribrum si ponatur in aqua, statim impletur, sed cum extrahitur nihil intus remanet, Sic multi sunt in sermone, qui dum audiunt, pleni sunt aqua compunctionis & deuotionis, sed cum recesserint, vacui remanent, & auditorum memoriam non habent. Ecc. 21. Cor fatui quasi vas confractum, omnem sapientiam non tenebit. Sed nihilominus attende, quòd vas cui aqua infunditur, licet aquam non retineat, est tamen mundius quàm si non infunderetur, Sic ille qui frequenter audit verbum Dei, quàm ille qui non audit.

Item mulier cùm in speculo sordes aspicit aqua abluit. Sic verbum Dei ad modum speculi maculas cordis ostendit, & dat aquam gratiæ ad lauandum. Pro. 12. Doctrina bona dabit gratiam.

Item verbum Dei fœcundat animam sicut pluuia terram. Deu. 32. Concrescat vt pluuia doctrina mea. Pluuia enim facit exire de terra vermes, bufones, & herbas germinare. Sic verbum Dei peccata ab homine facit exire, & bonum propositum germinare. Leu. 26 Dabo vobis pluuias temporibus suis, & agri gignent germen suum.

Item verbum Dei mundat, et purificat affectum, sicut manipulus coriandri purificat oleum. Dicit etiam Palladius, quòd si animal in oleum ceciderit, et oleum putredine ac nidore vitiauerit iubent Græci coriandri manipulum in olei metreta suspendi, atque ita paucis diebus manere & si nihil de nidore dimiserit, mutandum esse coriandrum, donec superetur hoc vitium. Tunc quippe animal in oleum incidit, quãdo carnalis tẽtatio in cor deuotum incurrit, quando putredine vitiatur, quando delectatione polluitur. Sed quid per manipulum coriandri, nisi studium significatur diuini verbi, Coriandrum quippe canibus dicitur esse contrarium, quia nimirũ diuinum eloquiũ peccatoribus est aduersum. Manipulus autem dicitur eo, quod manu capiatur. Vnde coriandrum manipulum dicitur, quando verbi diuini studium ad opus ordinatur. Manipulus ergo Coriandri. i. studium diuini verbi, corruptionem animalis ab oleo abstrahit, quia delectationem tentationis carnalis ab animo repellit. Vnde Hiero. Ama sciẽtiam scripturarum, & carnis vitia non amabis.

Peccatorum verba ipsorumque malos mores mirandum in modum iustis displicere vnico exemplo pluribúsque authoritatibus suadetur.

CAP. LXXX.

VErba, & mores peccatorum & carnalium hominum displicent iustis, sicut displicet gustui cibus insulsus. Vnde Iob. 5.

Nunquid comedi poterit insulsum, quod nõ est sale cõditum? Verba quippe moresq; carnaliũ, quasi ciba

ria se nostris mentib. ingerunt, vt in delectationis vetere rapiantur, sed electus quisque insulsa non comedit, quia prauorum dicta tactaque diiudicans ab ore cordis repellit. Paulus.n. ad esum mentium, insulsa inferri prohibuit, cũ discipulis, dixit Sermo videtur semper in gratia sicut sale conditus. Et Ps. 118 quęque vete ba reproborum in cordis ore insulsa rapiebat, & dicebat, Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua. Sæpe autem verba carnalium, dũ importunẽsc nostris aurib. ingerũt, in corde bellũ tẽtationis gignũt. Et quamuis hæc ratio reprimat, & lingua reprehẽdat, cum labore tamen intus vincitur, quod foris eum au ctoritate iudicatur. Vnde necessariũ est, quod nec ad aures veniat, quod à cogitationis auditu vigilãs repellat. Sancti igitur viri qui ad æternam desiderio anhelãt, tanta se altitudine vitæ subleuãt, vt audire iã quæ mũdi sunt grauia sibi ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens ac tolerabile æstimant quicquid illud non sonat, quod intus amant, sicut Grego. dicit.

Virginitatis perfectio, quæ lampadi accensæ assimilatur in quib. potissimum consistat, claris similitudinib. aperitur.

CAP. LXXXI.

Virginitas assimilatur lampadi, quia sicut lampas fracta non reparatur, sic virginitas amissa nõ recuperatur. Nam si quis amiserit virginitatem suã si totum mundum daret plenum auro, non recuperaret eam. Amos 5 Virgo Israel proiecta est in terrã suã non est qui suscitet eam.

Item virginitas sine charitate & gratia, est sicut lampas sine oleo. Ber. Subtrahe oleum, lampas non lucet, tolle charitatem castitas non placet.

Item virginitas corporis plena secularis desiderij, similis est latrinę habenti orificium deauratum, & lampadi integræ plenæ stercore. Et etiam simillis est sepulchro, & feretro exterius ornato. Mat. 23. Væ vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis.

Item virgines debẽt esse solitariæ, & paucæ, nõ audaces, vel domesticæ. Animalia.n. syluestria pulchriorem habent pellem, quàm domestica, & onager siluestris quàm domesticus. Similiter etiam virgines solitariæ pulchriores esse solent quàm affabiles. Nam familiaritas, & affabilitas viam ad luxuriam præparat.

Sanctorum virtutes vnguentis olentib. liquoribusque & præcipuè vino comparari, eorum exemplis confirmatur.

CAP. LXXXII.

Virtutes Sanctorum vnguẽtis assimilantur. Sicut enim vnguenta redolere latius nesciunt, nisi cõmota, & sicut aromata odorem suum nõ, nisi cũ conteruntur, expandunt, ita sancti viri omne, quod virtutes redolent, in tribulationib. innotescunt, sicut Gregor. dicit.

Item virtutes assimilantur liquorib. s. vino, oleo, & melli. Omne en m vinum in medio sui vasis melius est, & oleum in superficie, sed mel est melius in fundo. Et ideo vt dicũt experti vir [illegible] vini trãsuasatio, quod in supremo, vel in fundo, tunc bibatur, mediũ autem reseruetur. Hinc est, quod quidam pro loco proponant amicis suis triplex vinum de vno vase, dando de supremo, medio, & infimo. Sicut ergo inter liquores aliquis eligit locum supremum, aliquis mediu, aliquis infimum, sic etiam inter virtutes supremum quęrit charitas, infimum petit humilitas, medium autẽ tenet qualibet virtus moralis, de qua philosophus dicit, quod virtus est habitus electiuus in medietate consistens.

Præsens ac futura vita ratione mutabilitatis, & tabernaculo ac veteris Testamenti templo figuratiue breuiter exprimatur.

CAP. LXXXIII.

Vitę præsentis ac futuræ status figuratus est in tabernaculo, & templo veteris testamenti. Nã per tabernaculum quod erat mutabile, figurabatur status mutabilis præsentis vitæ. Per tẽplum verò, quod erat fixum & constans figurabatur stabilitas vitæ futuræ, quæ est omnino inuariabilis. Et propter hoc in ædificatione templi dicitur, quod non est auditus sonitus mallei, vel securis, ad signandũ, quod omnis perturbationis tumultus longe est à statu futuro. Aliqui tamen dicũt, quod per tabernaculum figurabatur status veteris legis Per templũ autem à Salomone cõstructum, status legis nouæ. Vnde ad constructionẽ tabernaculi soli Iudæi sunt operati. Ad ædificationẽ verò templi operati sunt etiam Gentiles, scilicet Tyrij, & Sydonij.

Trib. mirificis telæ similitudinib hominis vitæ status, miseria & breuitas prouide terminatur.

CAP. LXXXIIII.

Vita hominis corporalis assimilatur telæ propter tria.

Primò ratione contextionis, quia sicut tela cõtexitur filis, ita vita hominis dieb. perficitur. Sed quo augmentum percipit, eo ad incisionẽ tendit. Nam cum tempora percepta prætereũt, futura duplicantur, & de vniuerso vitæ spatio tanto fiunt pauciora quæ voluunt, quo multa sunt quæ transierunt. Iob 7. Dies mei velocius transierunt quam à texente tela succiditur.

Secundo ratione [illegible]. Tela quippe infra supraque ligata duob. lignis innectitur, vt texatur. Sed quo inferius texta inuoluitur, eo superius texenda deplicatur, vt vnde se ad augmẽtum multiplicat, inde fit minimum, quod restat. Sic nimirum vitæ nostræ tempora & transacta quasi inferius voluimus, & ventura quasi superiora deplicamus, quia quo plus sunt prætérita, eo minus esse incipiunt futura.

Tertio ratione successionis. Tela enim breui tempore texitur, & ideo cito succiditur Sic homo breuiuẽs tempore, cito moritur Isa. 38. Præcisa est velut à texente vita mea. Vnde Greg. dicit, quod tela tardius tẽ pronectus, vita autem præsens moram desectus, nõ habet. In illa námque cum laborantis manus figitur adueniens terminus elongatur. In ista verò, quia tempore desinens indesinenter consumimus, ad finem nostri itineris etiam quiescendo peruenimus, & per cursum nostri trãsitus etiam dormientes imus. Electi ergo, quia præsentis vitæ momenta decurrere sub festinatione conspiciũt, nequaquam in hoc mobilitatis itinere cordis intentionem figunt, sicut dicit Gregorius.

Vitam

Vitam tum corporalem, tum spiritualem hominis propter pugnæ necessitatem contra diaboli malignitatem, propriam infirmitatem ac vitiorum nascentium prolixitatem deberepugnare: nec non stuppa trib rationib. comparari, exemplis demonstratur apertis.

CAP. LXXXV.

Vita humana spiritualis assimilatur militiæ.

Primò propter pugnæ necessitatem, quandiu enim in hac vita præsenti homo tenetur, pugnare necesse est eum.

Primo propter diaboli malignitatem. Vnde Iob.7. secundum vitam litteram dicitur. Tentatio est vita hominis super terram. Grego Quid tentationis nomine, nisi pugna contra malignos spiritus exprimitur? Ergo vita hominis tentatio est, quia dum contra malignorū spirituum insidias vigilat, in belloru procinctu procul dubio desudat.

Secundo habet pugnare contra propriam infirmitatem. Sponte quippe à statu cōditionis lapsus, corruptionis suæ putredini subditus, dum sibi ex seipso mollest as gignit, in quadam pugna varietatis extitit. Vnde nunc, & si ad summa appetenda & etiam consequēda se erigit mutabilitatis lubricę impulsu protinus ad semetipsum cadit, vult in contemplatione stare, sed non valet cogitationis egressum figere, nititur sed infirmitatis suę lapsib eneruatur. Qui nimirum mutabilitatis suæ onera, quia volens expetiit, nolens portat. Quietus homo carnem possidere potuit, si bene ab auctore conditus possidere voluisset. Cumque se erigere contra conditorē studuit, in semetipso protinus carnis contumelias inuenit. Sed quia cum culpa simul ab origine etiam pœna propagatur, infecto infirmitatis vitio nascimur, & quasi cum hoste deducimur, quem cum labore superemus. Ipsa ergo hominis vita pugna est, cui ex semetipsa nascitur, vnde perimatur.

Tertio habet pugnare contra vitiorum nascentium perplexitatem, quia scilicet pœnitentis anima semper in pugna est, quod & si semper ex virtute succedat, quod ex infirmitate generat, semper tamen ex infirmitate generat quod ex virtute succedat. Nam & si tā ab iniquitatis perpetratione compescitur, in ipsis tamen bonis operib. modo malorum memoria, modo seductionis caligine tentationis suę interpretatione fuscatur. Alius namque à luxuria iam carnem refrenat, sed tamen adhuc luxuriæ phantasmata tolerat, quia qui volēs fecit, horum etiam inuitus meminit, & pœnam sustinet, quod voluptatem putauit. Quia verò ad deniectam culpam retrahi metuit, ventrem mirè rigore abstinentiæ constringit, vultusque ex abstinentia pallescit. Cum que pallor in facie aspicitur, venerāda ab hominib. vita laudatur, mox que inanis gloria abstinentia animam cum verbis fauoris concutit, quam cōcussa mens dum subiicere non valet, eum, per quem veneratur tergere à facie pallorē quærit, sicque fit, vt infirmitatis nexib. ligata, aut pallorem abstinētiæ fugiēs iterum per abstinētiā subdi luxuriæ metuat, aut impulsum luxuriæ per abstinentiam superans, pallorem suū inani gloriæ militate pertimescat. Alius lapsum superbiæ superans, toto iam desiderio statutum humilitatis apprehendit. Cúmque superbientes quosdā vsque ad oppressiones innocentium erumpere conspicit, postponere aliquantulum cogitur, quod decreuit, vim rectitudinis exerit, & praua non mansuetudine, sed auctoritate contradicit. Vnde plerunque fit, vt aut per humilitatis studium rectitudinis zelum deserat, aut zelo rectitudinis turbet humilitatis studiū, quod tenebat. Cúmque seruari simul, & zeli auctoritas, & proposita humilitas non possit, sibimetipsi homo ex perturbatione incognitus redditur, ita, vt vehementer ambigat, ne apud seductum animū, aut superbia se auctoritate zeli insinuet, aut torpor pauidus humilitatem fingat. Alius quanta sit fallaciæ culpa, & fidei virtus considerans, arcem veritatis eligēs, decernit, vt ex ore iā falsus sermo non prodeat, seque fundi tus à mendacij transgressione disiungat. Sed fit plerumque, vt dum verū dicitur, vita proximi grauetur. Cumque ingerere alteri lęsionē metuit, ad hoc quod dudum presserat fallaciæ vitium, quasi ex studio pietatis redit, sicque fit vt si malitia mentem non teneat, in eo tamen veritatis iudicium vmbra mendacij obscuret. Vnde & sæpe, quia percunctatus quisque conticere non valet, aut falsum dicens suam mentem trucidat, aut verum loquens proximi vitā grauat. Alius amore conditoris excitatus, à terrenis cogitationibus mentē curat assidua oratione suspendere, atque hāc in secreta quietis intimæ securitate collocare. Sed in ipso suæ orationis ascensu, dum eleuare animū ab infimis nititur, infirmorum phantasmatib. reuerberatur, atque ad intuendum lucem mentis oculus tēditur, sed ex corporeo vsu surgentib. terrenorum imaginib. obscuratur. Vnde fit plerumque, vt intendentis animus ipsa sua infirmitate fatigatus, aut orationē deserens, desidia torpeat, aut si diu in oratione permanserit, apud eius oculos obortarum imaginum caligo densescat. Propter quæ omnia rectè dicitur, quod militia siue tentatio est vita hominis super terram.

Secundò vita hominis assimilatur militiæ propter armaturæ contrarietatem. Quia scilicet mens humana ipsis suis spiritualib. armis, quib. se defendere nititur, impugnatur. Vnde fit, vt si eis careat, progrediendo superetur. Et rursus si & illa sumat, eisdem ipsis vulneretur, nam ecce iste ab eruditione diuinæ legis alienus ignorantia sua deprimitur, ne quid obtinendæ salutis operetur. Ille diuinæ legis scientia præditus, dum sibi præ aliis gaudet intellectū suppetere, quia priuato gaudio exultat, percepti intellectus in se munera dissipat, & inde in iudicio cæteris deterior exhibetur, vnde cæteris ad tempus clarior ostenditur. Hunc quia virtutum dona non subleuant etiam vitam simplicem rectitudinis declinat, & velut extraneum, se à cœlesti munere deputans, quasi eo securius praua agit, quo superni doni sublimia munera non percipit. Illū verò prophetię spiritus replens ad præscientiam subleuat, eique ventura quasi iam præsentia ostendit. Sed dum sæpe, & in multis super semetipsum tollitur, vt futura veraciter contempletur, mens in sui confidentiā deducta eum qui haberi non semper potest, semper sibi adesse prophetiæ spiritum æstimat, cúmque omne, quod senserit, prophetiam putat. Et quia sibi hanc, & cum non habet tribuit, & inquantum haberi potuit amittit.

Sicque

bineque fit, vt inde post aliorum'me ira trist s redeat, vnde æstimationem omnium lætus præibat. Militia er go, siue tentatio est vita hominis super terram, quæ aut aliena a virtutibus ad cœleste præmium fugere non valet, aut ditata donis spiritualibus aliquando de terius ex occasione virtutum fuit.

Tertiò vita humana etiam corporea assimilatur militiæ propter deficientiæ velocitatem Nam per mi litiæ transitum ad finem quotid e tenditur, cùmque per ord nem militiæ locus crescit, tota militia simul homini deficit. Militia ergo est vita hominis super ter ram. Quia dum vnusquisque ad vitæ prouectum per temporum augmentum tendit, augendo vitam viuere desinit. Dies quippe expectantur, vt veniant, sed cum ad augmentum vitæ veniunt iam ab augmento vitæ subtrahuntur. Quia & itinerantis gressus dum in vlteriora proficit, quod restat iter decrescit. Vita er go nostra militia est, quæ quanto ad augmenta duci tur, eo vt non sit, finitur.

Item vita nostra assimilatur stuppæ Ecc. 4. Propha næ stuppæ collectio synagoga prætereuntium. Primo propter visum. Fiunt enim ex stuppa fila grossa, inæ qualia, debilia, & nodis plena. Talia autem sunt ope ra peccatorum, scilicet grossa propter defectum pru dentiæ, inæqualia propter defectum iustitiæ, debilia propter defectum constantiæ, siue fortitudinis, & no dosa, i. nex bus voluptatum plena, propter defectum temperantiæ.

Secundò propter siccum. Est enim stuppa multum sicca, & iden citò arripit flammam, & cito vertitur in fauillam. Sic mens peccatoris cum sit sicca ab humore gratiæ, cito inflammatur à tentatione, & peccati dele ctatione, sed citò deficit delectatio operis, quæ tan dem vertitur in fauillam, i. in cruciatum ignis.

Tertiò propter fumū. quia fumus stuppæ dum ex tinguitur, amarus, & tenebrosus inuenitur, oculis no ciuus, & naribus fœtidus. Fumus ergo stuppæ, est de lectatio culpæ quæ extinguitur cum opus peccati fi nitur, & tunc relinquit in conscientia amaritudinem, in anima tenebrositatem, oculis intuentiū nocet per malam ædificationem, & naribus per infamiæ fœtorē.

Virtutes in anima veluti in terra semina fore inserenda, vitiaque semper fomitem in nobis relinquere naturalibus similitudinibus clarum efficitur.

CAP. LXXXV.

Vitia sunt prius extirpanda, & post inserendæ vir tutes Nam si camporum sentes sator non e ris scissione non eruit, terra accepta semina in segetem non producit. Et si putredinem medicus vul neris, vel vlceris apertione non eicit, nequaquam in loco putredinis sana caro consolescit.

Item vitia etiam per pœnitentiam, vel emendatio nem purgata aliquam post se notam vel virtutum de bilitatem, seu ad peccandum pronitatem relinquūt, sicut etiam post sanationē vulneris remanet cicatrix. Simon ergo ille quem dominus à lepra mundauit, e tiam post emundationem semper vocabatur Simon leprosus & sicut qui vulneratur in pede etiam post sanationem vulneris claudicat. Sic etiam post vitio- rum consuetorum correctionem remanet pronitas quædam & debilitas.

Vnitas spiritualis quatriplici corporali vnitati assimilatur. quantum bonus tum corporalibus tum spiritualibus prosit, pluribus edocetur exemplis.

CAP. LXXXVII.

Vnitas spiritualis assimilatur vnitati rerum cor poralium Est enim in rebus corporalibus tri plex vnitas. scilicet artificialis, naturalis, & so cialis Artificialis quidem est ex partium integritate, sicut est vna domus constans ex multis partibus, quarum nulla per se domus dicitur, omnes verò in si mul vnitæ constituunt domum vnam. Vnde Boetius, Vnum est indiuisum in se, ab aliis autem diuisum. Et talis res quàm diu est, vna est, vnde si diuidatur nō est Sicut patet in cultello, qui vnus est ex manubrio, & ferro. Vnde si ferrum à manubrio separetur iā non est cultellus, sed duo frusta. Hęc vnitas spiritualiter debet esse in homine, respectu sui quo ad mentis in tegritatem. Cordis enim diuisio signum est mortis. Osee. 10. Diuisum est cor eorum, proptereà interie runt. Vnde anima, quę diuidit affectiones suas circa multa, est sicut candela, quæ tot parietibus adhæsit, quòd auulsa cera sua, vix suus lygnus remansit in ea. Vnde de anima sancta dicitur Cant. 6. Vna est colum ba mea.

Secunda est vnitas naturalis, sicut animę, & corpo ris in vna persona, & plurium consanguineorum in vna parentela, & talis vnitas competit homini respectu Dei. 1. Cor. 6. Qui adhęret Deo scilicet per fidem, & charitatem, vnus spiritus est cum eo. Et nota, quòd in homine caro vnita spiritui, suscipit ab eo multa bona, s. vitam, motum, sensum, & huius modi. Et similiter pauper homo consanguinitate cō iunctus diuiti, suscipit ab eo multa dona. vnde mul tum appetit pauper nobilis matrimonium mulieris diuitis propter bonorum communicationem. Ergo multo magis appetenda est vnitas charitatis cū Deo qui est summum bonum, à quo est omne datum opti mum, & omne donum perfectū. Vnde anima ex cha ritatis cōiunctione assequ tur cōmunicationem mul torum, & magnorum bonorum. Sap 8. Sciens quoniā mecum communicabit de bonis, & Sap. 7. Venerunt mihi omnia bona. &c.

Tertia est vnitas socialis, sicut multorum mercato rum in vna societate. Sic debet homo in charitate v niri, & sociari proximo ad lucrum vitę æternę, ita vt possit dici Ps. 132. Ecce quàm bonum, & quàm iocun dum habitare fratres in vnum. Hanc ergo vnitatem facit vinculum charitatis ad proximum, sine qua mu tua pax, aut spiritualis gratia non conseruatur, sed ef funditur, & euacuatur, sicut vinū de dolio sine vincu lo. Et nota, quod hęc vnitas & vinculū charitatis mul torum congregatorum in vnum, valet ad multa. Pri mò quidem ad laborandū Nam sicut homo debilis fortiori sociatus portat, seu trahit quod per se solus trahere, vel portare nō posset, sic est vnus homo alte ri in charitate vnitus. Ephe. 4. Supportantes inuicem in charitate.

Item valet ad inflammandum Ligna enim pariter cōgregata maiorē ignē faciūt. Ecc. 4. vn' quō calefiet?

Item valet ad impetrandum, quia multi rogantes faciliter exaudiuntur, sicut Abbas faciliter audit conuentum, quando simul aliquid petunt. Et similiter, quando omnes ciues alicuius regni aliquid petunt à Rege, non de facili negat eis. Et vnus denarius minus bonus recipitur aliquando cum multis bonis, qui per se refutaretur. Sic preces vnius admittuntur ratione alterius. 1. Pet. 3. Omnes vnanimes in oratione estote.

Item valet ad pugnandum. Nā quotiens filij Israel congregari fuerunt, victores extiterunt, dispersi verò victi sunt. Pugna enim vnanimiter aggressa victoriam parit, sicut cauda equi diuidendo pilum à pilo faciliter potest rumpi, sed non simul accepta. Eccl. 4. Si quispiam præualuerit vni, duo resistunt ei. Dicitur, quod Saladinus, cum moreretur, vocauit filios suos, & iussit, vt singuli afferrent virgas, quas diuisas de facili fregerūt, sed simul iunctas frangere non potuerunt. Et dixit eis, Sic filij, si fitis vnum inter vos, & vnanimes non poteritis vinci, nec frangi, sed si diuisi, & separati, vincemini.

Item valet ad supportandum. Leuis enim est sarcina quantumcunque debili, quando iuuatur à plurib. sicut patet in ceruis, quando transeunt aquas, quorū vnus, sustentat caput alterius, & membra etiam corporis inuicem se supportant. Ro. 12. Vnū corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Itē ad securandum. Miles enim non est securus extra exercitum, nec obsessus extra castrum. Sic nec fidelis extra congregationem bonorum.

Item valet ad congaudendum. Nullius enim rei sine socio iocunda est possessio. Apis enim plurium florum humorem in vnum congregat, vt mellificet. Vnde in vita æterna verè erit perfecta vnitas, & perfecta iocunditas. Nā ibi erit vna vox lætantium, vnus ardor cordium, amor perfectus, & vnus omnium spiritus, Ioan. 17. Vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus.

Dei gratiam in corde alicuius persistere, quatuor clarissimis signis nos posse cognoscere, exemplis & auctoritatibus erudimur.

CAP. LXXXVIII.

Vnctio spiritualis gratiæ quatuor signis ostenditur, cum est internus in corde.

Primum est, si mandata Dei seruat. Ligna enim, & ligmen oleo vncta, ignis facilius accedit, & vrit. 1. Io. 2. Vnctio quam accepistis, maneat in vobis quæ. s. ad obseruanda Dei mandata coimplet, & inflammat.

Secundum est, si vinculū diaboli, id est, peccatum totaliter euadit. Pugil enim bene vnctus non diu à socio tenetur. Ecc. 11. Qui vngis Reges ad pœnitentiā. Tertiū est, si lucidè de rebus iudicat. Res enim vncta lucidior est. Sic anima gratia vncta, clarè ac lucidè, & verè iudicat de mundanis. Ioā. Vos vnctionem habetis à Sancto. Vbi glosa, non est necesse, vt doceamini sed vnctio docet vos, quæ s. tenenda sunt, & quę non.

Quartum est si onera tribulationum, & infirmitatum, & pœnitentiæ, & huiusmodi patienter, & sine murmure portat. Quadriga enim si est bene vncta currit, sine stridore. Ecc. 38. In his curans mitigabit dolorem. Vnguentarius faciet pigmēta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis. Sed nota, quòd vnctum locum inuadunt muscę, & inquinant. Sic dęmones illos quos viderint habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus. Ecc. 10. Muscæ morientes i. immundæ cogitationes, perdūt suauitatem vnguēti. i. bonorum operum meritum, vel deuotionem orationis.

Astutos subtilitatémque ingenij habentes, propria voluntati inniti tribus confirmatur exemplis.

CAP. LXXXIX.

Voluntati propriæ maximè consueuerunt inniti homines astuti, & religiosi, vel prælati. Nā pellis quanto est subtilior, tanto est difficilior ad excoriandum. Sic, qui plus habēt de subtilitate ingenij, vel religionis, difficilius exuuntur propria voluntate.

Item caput animalis difficilius excoriatur, quàm alia membra. Per caput vbi magis vigent sensus corporis, quàm in aliis membris, significantur prælati, & illi, qui plus videntur habere discretionis. Tales difficilius excoriantur à propria voluntate quàm simplices, eo quòd in multa sapientia multa sit indignatio.

Item anguilla pellem lubricam habet, & vix teneri potest ad excoriandum. Sic multi ita lubrici, & mobiles sunt, quòd pelle propriæ voluntatis expoliari non possunt, semper rationes ad excusandum, vel cōtradicendum habentes. Hæ sunt pelles contradictionis, quibus comminatur Dominus dicens. Abac. 3. Turbabuntur pelles terræ Madian, s. in præsenti seculo, vel in futuro iudicio.

Vsurarij, quidum aliena retinent, à Diabolo detinentur, animalibus carnificibus emptis comparantur.

CAP. XC.

Vsurarius quamdiu detinet alienum bonum, ipse diabolo detinet. Vas enim plenum aqua in fundo firmius tenetur, & hoc non esset, nisi aquam in se teneret, & tam diu tenebitur, quamdiu aquam continebit. Sic qui tenet alienum, tenetur ipse à diabolo.

Item vsurarius, quod per vsuras extorquet super seipsum accu. i. super animam suam, & dum pignus accepit à proximo, animam suam impignerat diabolo. Vnde quicquid de vsurario lucro expendit, super seipsum expendit. Et ideo similis est animalibus emptis à laniis quæ ad occidendum impinguantur, pro quibus quicquid lanius expendit super ea expendit. Hiere Congrega eos tanquam gregem ad victimam & sanctifica eos in die occisionis, id est, separa eos tāquam ea, quæ solent immolari.

Christum, qui hic iure optimo stateræ comparatur, in his singulis quæ in tabernaculo Moysi, & in Arca continebantur, necnon in duplici Altari figuratum esse, variis similitudinibus confirmatur.

CAP. XCI.

Christus assimilatur stateræ, Quia, vt Grego. dicit ad pensandum vitæ nostræ meritum venit, ac secum iustitiam simul, & misericordiam detulit, sed misericordiæ lance praeponderans culpas nostras parcendo leuiauit. In manu etenim patris quasi statera multi libraminis factus, hinc in se calamitatem nostram, & illinc peccata suspendit. Sed grauis ponderis cal.

tis calamitatem moriendo innotuit, & apud misericordiam suam Deus leue esse peccatum relaxando monstrauit, quid hoc primum gratię contulit, quia pœnam nostram nobis cognoscibilem fecit. Nā quanta pœna nostris deberetur peccatis, ex pœnis, & morte apparuit ipsius Redemptoris.

Item Christus figuratus est in lege veteri per illa, quæ continebantur in tabernaculo Moysi. Ipse enim figurabatur per ea, quæ erant in tabernaculo interiori, per propitiatorium, quia ipse est propitiatio pro peccatis nostris, vt dicitur. 1. Io. 2. Et conuenienter hoc propitiatorium à Cherubin portabatur, quia de seipso scriptum est. Psal. 69 Adorent eum omnes Angeli eius. Qui sedes super Cherubin, &c. Ipse etiam figurabatur per arcam, quia sicut arca erat constructa de lignis Sethim, ita corpus Christi de membris purissimis constabat. Erat autem deaurata, quia Christus fuit plenus sapientia, & charitate, quæ auro signantur. Intra arcam autem vrna aurea erat, i. anima habens manna, id est, omnem plenitudinem deitatis. Erat etiam in arca virga, id est potestas sacerdotalis, quia ipse factus est sacerdos in æternum. Erant etiam ibi tabulæ testamenti ad designandum, quod ipse Christus est legislator.

Item Christus figurabatur per ea, quæ erant in tabernaculo exteriori, s. per candelabrum, quia ipse dixit. Ioan. 8. Ego sum lux mundi. Et per septem lucernas septem dona Spiritussancti notantur, quæ fuerūt in eo. Ipse etiam figurabatur per mensam, quia ipse est spiritualis cibus secundum illud. Ioan. 6. Ego sum panis viuus. Duodecim autem panes figurabant duodecim Apostolos, vel doctrinam eorum. Vel per cādelabrum, & mensam, potest significari doctrina, & fides ecclesię, quæ illuminat, & spiritualiter reficit.

Ipse etiam Christus figurabatur per duplex altare, id est, holocaustorum, & thimiamatis, & quia per ipsum oportet nos offerre omnia virtutum opera sine illa quibus affligimur, quæ offerebantur in altari holocaustorum, siue illa, quæ maiori mentis perfectione. i. spiritualia perfectorum desideria Deo offerūtur in Christo quasi in altari thimiamatis, secundum illud Heb. 13. Per ipsum ergo offeramus hostias laudis semper Deo. Et nota. ꝙ Exo. 13. Dominus mādauit, quòd fieret altare de terra, vel saltem de lapidibus non sectis. Et iterum quòd etiam non facerent altare excelsum, ad quod oporteret ascendere per gradus, ad designādum, quòd in Christo domino nostro, qui est verum altare, debemus confiteri verā carnis naturam quantum ad humanitatem, quod est altare de terra, vel lapide facere, quantum ad deitatem debemus in eo confiteri patris æqualitatem, quod est non ascēdere per gradus ad altare. Ipse enim Christus non minor patre est, aut Spiritusancto, sed coæternus, & coæqualiter vtrique viuens, & regnans Deus in secula seculorum. Amen.

Explicit Liber Nonus.

I 2

PROLOGVS LIBRI DECIMI, IN QVO

succinctè de residuis humanis operibus, quæ ad vitæ necessitatem rationabili de causa præter legis humanę decretum homines operantur, ac de moribus, & consuetudinibus quàm plurimis, quę ex rationabilibus causis inter homines obseruantur, exempla, & similitudines ad moralem instructionem inflectere proponitur.

Cursuũ dabit in consummationẽ operũ. Eccl. 38. Quia omne agens agit propter finem, generaliter operari omne cœptum appetit opus perficere, maximéque, quod laboribus plurimis lõgísque prosecutum est studus sine desideiat debito fœliciter consummare. Postquàm igitur in præcedentibus libris exempla de rationis operibus, quæ homines, aut lege iubente, aut arte dirigente producunt, quàmplurima sunt inducta, ad reliquorum consummationem operũ humanorum, de quibus exẽpla promisimus, libet eot, & stylũ connectere, & de residuis humanis operibus, quæ ad vitæ necessitatem, vel commodum rationabiliter præter legis humanæ decretũ vel præter artis habitum homines operantur, ac de moribus, & consuetudinibus varus, & quæ ex rationabilibus causis inter homines obseruantur, & inter dũ etiam de fortuitis casib. in hoc vltimo nostri operis libro exẽpla, vel similitudines ponere ac ea, vt de aliis fecimus, ad moralem instructionem inflectere. Cum his insuper inducentur exempla de moribus, & actib fidelium Israelitici populi, & de quibusdam particularibus actibus insignium personarum, quæ in illo fidelium populo celebres extiterũt. De morib. quoque, & actib. clericorum ministrantiũ, & populi Christiani, & de his rursum, quæ ad fœmineum sexum, vel puerilem ætatem pertinent, ac de his, quæ ad defectum spectant tam corporalis q̃ spiritualis vitæ, nec non, & quæ ad damnum, vel tędium plerunque inter homines fiunt, nonnullæ similitudines introducentur. Dabit itaque huius operis auctor in hoc libello eor suum iuxta verbum propositum in consummandis exemplis operum humanorum, vt videlicet huiusmodi opus similitudinib. cõsummatis labor suscepti operis totaliter terminetur. Cæterũm ne ordine dilapsa à prior b. posteriora digererẽt, secundum modum obseruatũ superius diuersorum capitulorum materias volo sub alphabeti literis, & ordine disponere.

Peccati turpitudine abiectos à mundo, Christum vt plurimum suscipere seruo Amalechitæ exemplo, quem Dauid inuenit, Ducémque sui itineris constituit, asseritur, idque Diui Gregorij sententia mysticè interpretatur.

CAP. I.

Abiectos à mundo Christus plerunque suscipit, sicut nonnunquam vna ciuitas suscipit, & honorat expulsos ab alia. Et sicut etiam vnus homo misericors famulum suscipit pauperem, & infirmum ab alio crudeli domino derelictum, sicut legitur 1. Reg. 30. de quodam Aegyptio puero in via lassescente, quem Amalechita ægrotum in itinere deseruit, Dauid verò inuenit, cibo refecit, ducem sui itineris fecit, Amalechitam persequitur, epulantem reperit, & extinguit. Quid enim est, sicut Greg. dicit, q Aegyptius ab Amalechita puer in itinere lassatur, nisi quod amator præsentis seculi peccati sui nigredine operatus, sæpe ab eodem seculo infirmus despectúsque relinquitur, vt eum eo nequaquam currere valeat, sed fractus aduersitate torpescat. Sed hunc Dauid inuenit, quia Redẽptor noster veraciter manu fortis, nonnunquã quem fractum à mundi gloria reperit in suo amore conuertit, cibo pascit, quia verbi scientia reficit, ducẽ itineris eligit, quia suum etiam prędicatorem facit. Et qui Amalechitam sequi non valuit, dux Dauid efficitur, quia is quem indignum mundus deseruit, non solum conuersus in sua mente dominum recipit, sed etiam prædicando hucusque ad aliena corda perducit. Quò videlicet duce Dauid Amalechitam conuiuantem inuenit, & extinguit, quia ipsis Christum prædicantibus mundi lætitiam destruit, quos mundus comites habere despexit.

Cum Deus omnium sit largitor bonorum si ea interdum alicui auferat etiam innocenti, eum nunquàm iniustum fore iudicandum clarissimo humano exẽplo confirmatur.

CAP. II.

Ablatio, & priuatio temporalium alicui etiam innocenti facta diuino iudicio nõ ostendit Deũ esse iniustum, cum ipse ea dederit, & omnia sua sint. Cuius exemplum est, quia nec aliquando iniustus est creditor, qui dum præfixo requirendi tempore non constringitur, quando vult exigit, quod fœneratur. Ita dum Deus aufert, quę dedit, non aufert nostra, sed recipit sua. Vnde dicitur, Iob. 1. Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factũ est, sit nomen domini benedictum. Sen. ad Marc. Nõ est, quod nos suspiciamus tanquam inter nostra positi, mutuata accepimus, vsufructusque noster est Cum ipse arbiter sui muneris imperat, nos oportet in prõptu habere, quæ in certum diem data sunt, & appellatos sine querela reddere, pessimi debitoris est creditorem facere iniustum.

Vitia adulterum quàmplurima tanquam Diaboli instrumenta ad homines alliciendos varijs similitudinibus patesiunt.

CAP. III.

Adulatores similes sunt proditoribus, quia fosculo otis tradunt hominem hostibus suis, vt Iudas Christum, & Ioab Amasam.

Item ipsi sunt lactatrices diaboli, lactãtes peccatores, & in peccatis dormire facientes cantando eis Placebo

cebo, cantilenam Diaboli Pro. 1. Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.

Item ipsi sunt diaboli ioculatores nun permittentes suos in aliquo contristari. Ose. 7. *In malitia sua lætificauerunt Regem, & in mendaciis suis Principes.*

Item sunt diaboli incantatores, quia faciunt hominibus credere, quòd sint id, quod non sunt, & vbi nihil sunt, aliquid esse ostendunt.

Item sunt diaboli aucupes. Pro. 20 Qui blandis blesisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit gressibus suis.

Sui ipsius ac Mundi amor inordinatus qui causa perditionis existit. Amicúsque qui tantum propria vtilitate proximum amore prosequitur quàm sit improbandus, tribus similitudinibus edocetur.

CAP: IIII.

AMor sui ipsius inordinatus quo aliquis nimis sibi parcit, est ei causa perditionis. Sicut qui nimis diu seruat frumentum suum, perdit illud, quia corrumpitur, Sed si seminat, reseruat. Vnde glossa super illud, Nisi granum frumenti, &c. dicit, Insipiens, quod tu seminas non viuificatur, nisi prius moriatur. Ioan. 12. Qui amat animam suam perdet eã. Augu. Si male amaueris, odisti, si bene oderis, tunc amasti.

Item amicus, qui amat proximum causa vtilitatis tantùm, adhęret quidem ei in prosperitate, sed ipsum in aduersitate relinquit. Homo enim arborem diligẽter seruat, & frequenter visitat, quamdiu in ea fructus fuerit, sed ablatis fructibus sine custodia relinquit. Sicut patet in vineis, & hortis, qui tempore fructuum clauduntur, & custodiuntur, sed amotis fructibus exponuntur. If. 1. Relinquetur filia Sion sicut vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, s. cum non sunt fructus.

Item amator mundi similis est homini qui inebriatur ex aliqua re amara, qui scilicet propter ebrietatẽ nõ sentiret amaritudinem. *Vnde* Thr. 3. inebriauit me absynthio. Ebrius quippe, sicut dicit Grego. quod patitur, nescit. Absynthio ergo est ebrius, qui pro amore præsentis seculi à sensu rationis est alienus, qui dũ quicquid pro mundo sustinet, leue reputat, laboris amaritudinem quam tolerat, ignorat, quia nimirum delectabiliter ad omnia ducitur in quibus pœnaliter fatigatur. At contra vir iustus ad mundi pericula pro mundo toleranda esse debilis studet, finem suum cõspicit vitam præsentem quàm sit transitoriam attendit, & pro ea labores perperi exterius renuit, cuius intrinsecus delectationem vincit.

Auarus, qui ebrustio in aquis assimilari videtur, quanta animæ iactura mentiendo, iurando multáque illicita perpetrando, aliena lucretur explanatur.

CAP: V.

AVari cum magno damno animę suę lucrantur illicita. Cæcis enim in ludo stultorum paruus porcus ad lacerandum traditur, & cum cęcus credit scindere porcum scindit manum socij, & ille suam, & reportat modicum frustum, sed magno stipendio vulneris illud emit. Sic cupidi modicum lucrum temporale acquirunt mentiendo, iurando, & alia illicita dicendo, vel faciendo, sed magna vulnera peccatorum, quæ non attendunt, contrahunt. Et hoc est, quia cæci sunt. Excęcauit enim eos malitia eorum. Sap. 2.

Item auarus est similis ei, qui est submersus in aquis, qui quicquid manu tenet, ita fortiter tenet, quod non vult dimittere, sed secum submergi. Sic auarus diuitias etiam malè acquisitas per quas etiam totam familiam secum submergit.

Item si caput hominis sit extra aquam, & totũ corpus sit in aqua, non submergitur. Sic si homo sit in diuitiis multis, & cor nõ sit ibi, non nocet, sed si tot sit ibi, perit. Thr. 3. Inundauerũt aquæ super caput meũ, & dixi, Perij.

Vnum os duasque aures homini à natura datas esse, vt plus audiat quàm loquatur, quidque dum audit, attendere debeat, quove modo verbum Dei percipiatur, vt proficiat, authoritatibus multisque exẽplis terminatur.

CAP. VI.

AVdire debet homo libentius, quàm loqui. Natura enim vnicuique dedit vnum os, & duas aures, vt velociores simus ad audiendum quàm ad loquendum. Iac. 1. Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.

Item aures habet homo erectas, i. tendentes ad cęlestia & Dei verba, non pendentes ad terram, vt animalia. Sed multi contra legem plus habent aures ad terrena pendentes quàm ad cœlestia erectas. 2. Ti. 3. Erit enim tempus cum sanã doctrinam non sustinebunt, sed à veritate quidem auditum auertent.

Item auditor deberet attendere non ad dicentem, sed ad id, quod dicitur. Stultus enim est ille, qui vult emere frumentum, vel vinum, & plus attendit ad saccum, vel ad dolium, vnde exit, quàm ad ipsum frumẽtum, vel vinum. Sic est ille, qui attendit in sermone non quod dicitur, sed à quo dicitur, cum tamen Dominus dicat. Io. 10. Sermonem quem audistis, nõ est meus. Sene. Non te moueat dicentis auctoritas, nec quis dicat, sed quid intendas Luc. 10. Qui vos audit, me audit.

Item audiunt quidam verba doctrinæ, nõ vt faciãt, sed vt sciant loqui, qui similes sunt lingentibus, qui gustant plura vina, non vt emant, sed vt possint dicere aliis: illud bonum illud melius. Sic isti audiunt non vt faciant, sed vt loquantur & detrahant.

Item similes sunt militibus, & clericis euntibus ad nundinas, non vt emant, aut vendant, sed vt inde loquantur Ps. 69 Firmauerunt sibi sermonem nequam. s. vt referrent, sed bonum reliquerunt. Eze. 33. Audiunt sermones tuos, & non faciunt eos. &c.

Item auditor obliuiosus similis est cribro, quod si ponatur in aquam, statim impletur, sed cum extrahitur, nihil remanet.

Sic multi cum sermonem audiunt aqua compunctionis, & deuotionis pleni sunt, sed cum recesserint, vacui remanent, & auditorum memoriam non habent Ecc. 21. Cor fatui quasi vas confractum, omnẽ sapientiam non tenebit.

Item sicut nihil prodest cibus, qui statim sumptus emittitur, & partus conceptio quam statim mors sequitur, vel imprimere figuras in aquam, cum eas non

retineat, vel capere autem quæ statim emittitur. Sic non prodest audire verbum Dei, & proiicere illud. Aggæi. 1. Qui cógregauit mercedes, misit eas in sacculum pertusum.

Item audire debet homo verba Dei cum reuerentia, & auiditate Nam cum magna reuerentia, & desiderio iret infirmus ad reliquias Sanctorum per quas crederet sanari. Tales autẽ reliquiæ sunt verba Dei, quæ expellunt omnem languorem. Sap. 16. Neque herba neque malagma sanauit eos domine, sed sermo tuus, qui sanat omnia. Et quia verbum Dei maioris efficaciæ est, quàm aliquæ reliquiæ Sanctorum, mirabile est quomodo aliquis infirmus remanet, vbi à sermone curaretur. Solent etiã homines ad reliquias Sanctorum aliquid offerre, sed ad istas reliquias nihil petitur, nisi intentio, & operatio.

Item si aliquis haberet lapidem preciosum, qui præualeret omni auro, & argento, & omnem infirmitatẽ curaret, non proiiceret illum, sed diligenter custodiret. Sic nec homo debet proiicere verbum Dei, sed diligenter illud custodit, quia præualet omni auro, & argento sicut dicitur in Ps. 118 Bonum mihi lex oris tui super milia auri & argenti. Glosa. Plus diligit charitas Dei legem, quàm cupiditas milia auri, & argẽti.

Peculiares Iudæorum solennitates ipsarũmque modus celebrandi ac institutionis causæ rectissime recensentur, in quibus præcipua à Deo nobis per Christum collata beneficia rationabiliter figurantur.

CAP. VII.

Beneficia per Christum nobis exhibita figurata fuerunt in illis festiuitatibus, quas Iudæi consueuerant celebrare. Nam in veteri lege erant septẽ solennitates temporales, vel speciales, & vna cótinua, vt potest colligi Nu. 28. Erat enim quasi festum continuum, quòd quotidie mane, & vespere immolabatur agnus, ad repræsentandũ perpetuitatem diuinæ beatitudinis Aliæ autem erant festiuitates speciales, Inter quas prima erat sabbatum in qualibet septimana in memoriam creationis vniuersalis. Secunda erat Neomonia in qualibet mense in innouatione Lunæ, ad commemorandum opus diuinæ gubernationis, quia inferiora præcipuè variantur secundum motũ lunæ. Aliæ vero quinque fiebant tantũ semel in anno, scilicet phase primo mense, ad commemorandum beneficium liberationis de Aegypto. Et festum pentecostes quinquagesima die ad recolendum beneficium legis datæ. Aliæ tria celebrantur mense septimo, quæ quasi totus erat solennis sicut dies vnus. In prima enim die mensis septimi erat festum tubarum, in memoriam liberationis Isaac, quando Abraham inuenit arietem hærentem cornibus, quem repræsentabant per cornua quibus buccinabãt. Sed decima die celebrabant festum expiationis, ad rememorandum beneficium propitiationis Dei super adoratione vituli ad preces Moysi. Post hoc autem celebrabant festum sceenophegiæ, i. tabernaculorum septem dieb. ad commemorandum beneficium protectionis, & deductionis per desertum vbi in tabernaculis habitauerunt. Vnde in hoc festo debebant habere fructum arboris pulcherrimæ. s. buxum, & lignum densarũ frondium. i. myrtum, quæ sunt odorifera, & spatulas palmarum, & salices de torrente, quæ diu retinent suum virorem, & hæc inueniuntur in terra Promissionis, ad significandum, quòd per terram aridam deserti eos duxerat Deus ad terram deliciosam. Octaua autem die celebrabant festum cætus atque collectæ, in quo colligebantur à populo ea, quæ necessaria erãt ad expensas cultus diuini. Et figurabatur adunatio populi, & pax præstita in terra promissionis.

Figuratiuè autem per iuge sacrificium significabatur perpetuitas Christi, qui est agnus Dei. Heb. Iesus Christus heri, & hodie ipse, & in secula. Per sabbatũ autem spiritualis requies nobis data per Christum. Per Neomeniam autem, quæ est incensio lunæ nouæ, significabaẽ illuminatio primitiuæ ecclesiæ per Christum eo prædicante, & miracula faciente. Per festum autem pentecostes descensus Spiritussancti in Apostolos. Per festum expiationis emundatio à peccatis populi Christiani. Per festum tabernaculorum peregrinatio eorum in hoc mundo, in quo ambulant, in virtutibus proficiendo. Per festum autem cœtus, & collectæ congregatio fidelium in regno cœlorum. Et illud festum dicebatur sanctissimum. Et hæc tria festa erant continua adinuicem, quia oportet expiatos à vitiis proficere in virtute quousque perueniãt ad Dei visionem. Vnde dicitur in Psa. 83. Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.

Bonum semper ex mali admixtione corrumpi praui sacrificij Pilati exemplo aliisque rationibus suadetur.

CAP. VIII.

Bonum corrumpitur ex admixtione mali. Sicut legitur Luc. 13. quòd Pilatus miscuit sanguinem cum sacrificio Galilæorum, quod fit, quãdo id, quod secundum spiritum diligi debet, secundum carnem diligitur, vt in Beguinagio, vbi sub prætextu dilectionis spiritualis, quæ est quasi sacrificium Deo, latet sanguis carnalis affectionis, de pallio religionis operitur latrina vitiorum, & de Christo fit ostium lupanario, cum propter Deum dilectio simulatur. Gal. 3. Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini.

Caro quæ semper spiritui aduersatur, & veluti ignis sua concupiscentia, quàm sæpissimè inflammatur, quo tempore, ac quemadmodum sit domanda, & extinguenda, diuersimodè edocetur.

CAP. IX.

Caro domanda est in iuuentute, & in seruitutem spiritus redigenda. Stultus enim esset, qui nõ domaret equum suum, vsque dum senex esset. Sic qui non domat carnem suam in adolescentia, sed nutrit eam delicatè, ita quod non potest eam postea tenere, sed proiicit eum in lutum peccati. Prouer. 29. Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum, id est, corpus suum, postea illum sentiet contumacem.

Item ignis concupiscentiæ extinguendus est, dum paruus est, quia tunc de facili potest extingui. Fatuus reputaretur ille, qui expectaret ignem amouere à domo sua, donec esset magnus, & ferè tota domus combusta. Sic qui in adolescentia non restringit carnem suam. Ber. Abscondis ignem in sinum, iam veste defluente, exusto iam latere adhuc consulendum est, an extin-

an extinguas illum? Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo,& veſtimenta illius non ardeāt?

Item caro quantumcunque luxurioſa,poteſt vinci abſtinentia. Non eſt enim adeo forte caſtrum,quòd non poteſt capi,ſi victualia ſubtrahātur,nec adeo magnus ignis,qui per ſubtractionem lignorum non extinguatur.Pro.26.Cum defecerint ligna,extinguetur ignis.i.luxuria ex defectu delitiarum.

Item caro eſt ſicut mulier,quæ blandiendo attrahit homines ad peccandū.Pro.7.dicitur de muliere, quæ multis ſermonibus,& blanditiis labiorum protraxit iuuenem,ſtatim ſecutus eſt eam,quaſi bos ductus ad victimam.

Item eſt ſicut latroniſſa, quæ peregrinis obuians in ſylua,vel ambiguo viæ promittit ſe ducturam eos ad rectā viam,vel ad bonum hoſpitium, & poſtea ducit eos ad malum, & ponit eos ad manus latronum. Ideò dicitur Eccl.18.Poſt concupiſcentias tuas non eas &c.

Quemadmodum Leuitæ in veteri lege corporaliter mundabantur,& ſacrabantur,eo pacto Eccleſiæ Chriſti miniſtros ſpiritualiter debere mundari & lauari eorúmque perfectionem ac dignitatem in capitis tonſura oſtendi admonemur.

CAP. X.

Clericorum perfectio, & dignitas oſtenditur ex tonſura,& raſura capitis eorum.Fit enim eis tonſura in modū coronæ,quia corona eſt in ſignum regni,& perfectionis cum ſit circularis.Illi autem qui diuinis miniſteriis applicantur,adipiſcuntur regiam dignitatem,& perfecti in virtutibus eſſe tenentur.Cōpetit etiā eis ratione ſubtractionis capillorū,&ex parte ſuperiori per raſuram,ne mens eorum temporalib. occupationibus à contemplatione diuinorum retardetur,& ex parte inferiori per tonſuram ne eorū ſenſus temporalibus obuoluantur.

Item clerici,& miniſtri eccleſiæ Chriſti debent ſe lauare, & ſanctificare ſpiritualiter, ſicut miniſtri,& Leuitæ in veteri lege faciebant corporaliter.Nam qn̄ intrabant tabernaculum,lauabant ſacerdotes manus &pedes Radebant ſacerdotes omnes pilos carnis ſuę aſpergebantur etiam aqua luſtrationis.

Item conſecrabantur,quæ ſcilicet conſecratio fiebat iſto modo.Nam pontifices, & ſacerdotes primò poſtquam abluti erant induebantur quibuſdam veſtimentis ſpecialibus. Specialiter autem pontifex oleo vnctionis in capite vngebatur. Leuitæ verò non habebant aliam conſecrationem,quàm,q̄ offerebantur Domino à filiis Iſrael per manus pontificis, qui orabat pro eis Minorum verò ſacerdotum ſingulæ manus conſecrabantur,& de ſanguine animalis immolati tingebatur extremum auriculæ dextrę ipſorum , & pollices pedis,aut manus dextræ Aſpergebantur etiā ipſi, & veſtimenta ipſorum ſanguine animalis immolati.Offerebantur etiam in conſecratione ipſorū huiuſmodi ſacrificia,vitulus pro peccato,aries in holocauſto,aries etiam conſecrationis , caniſtra panum. Imponebantur autem ſuper manus eorum adipes arietis,& torta panis vnius,& armus dexter. Leuitæ vero applicabantur ad miniſteria,per hoc,q̄ intromittebantur in tabernaculum fœderis,quaſi adminiſtrandum circa vaſa Sanctuarij.

Similiter ergo clerici,qui ſunt conſecrandi ad ſpirituale miniſterium Chriſti,ſunt primò purificandi per myſterium baptiſmi.i.lachrymarum in fide paſſionis Chriſti,quę eſt expiatiuum,& purgatiuum ſacrificiū, & debent radere pilos carnis.i.omnes prauas cogitationes.Debent etiam ornari veſtibus virtutum,& cōſecrari oleo Spiritusſancti,& aſperſiōe ſanguinis Chriſti,& ita debent eſſe intenti ad exequenda ſpiritualia miniſteria.

Malæ cogitationes veluti latrunculos , & internuntios, domum diabolo aperire,& parare demonſtratur.

CAP. XI.

Cogitationes malę pręparant locum Diabolo. Nā quando aliquis magnus dominus vult hoſpitiū habere in aliqua domo , præmittit nuncium ad præparandum ſibi hoſpitium,& vbi recipitur,ibi deſcendit.Sic diabolus præmittit malas cogitationes , vt ei præparet hoſpitium,& vbi recipiuntur, ibi declinar dicens,Qui vos recipit,me recipit,& qui vos ſpernit, me ſpernit.

Item parui latrunculi,per paruum foramen domus intrantes,aperiunt domum magnis latronibus.Sic vanæ & inutiles cogitationes per ſui frequentiam aperiunt domum conſcientiæ magnis peccatis per conſenſum mentis,& captiuam ducunt animam ſpoliatā gratuitis,ſicut dicitur 4 Reg.5. Latrunculi Syriæ captiuam duxerunt de terra Iſrael puellam.

Quando peccator peccata confiteri,& quid ante confeſſionem agere debeat,vt mereri veniam poſſet aperitur.

CAP. XII.

Confiteri debet homo ante mortem.Latro enim ſentiens venire iudicem ad domum ſuam, furtū eiicit de domo,antequam iudex veniat. Sic peccatum eſt per confeſſionem eiiciendum de domo animæ ante mortem.Ecc. 31. Præuenire prior in domum tuam,&c.Et in eodem,Confiteberis viuens, viuus et ſanus confiteberis.

Item confeſſionem præcedere debet peccatorum præmeditatio.Nā diſpenſator domus, vel villicus expenſas coram domino ſuo computaturus, prius per lapilloscomputat antequam domino ſuo appareat,et diem,et cauſam.Sic et tu peccatorum tuorum computationem facias,antequam domino tuo in confeſſione appareas.

Item orator,vel aduocatus antequam coram iudice veniat,rationes ſuas,vel allegationes ordinat,et affirmat.Sic et tu ad forum confeſſionis pręmeditatus accedas Eccl.17.Ante iudicium para iuſtitiam tibi.

Lachrimarum compunctio ex deſiderio ſupernę patriæ proueniens,quam diabolus ſedulo impedire conatur,lotioni quæ cum niue agitur , comparatur,quòd pluribus niuis effectibus declaratur.

CAP. XIII.

Compunctio,quæ prouenit ex deſiderio ſupernę patriæ,aſſimilatur lotioni, quæ fit cum niue.

Nam nix, quæ manus multum mundat,& abluit de super proced:r,& in terram descendit. Sic lachrymarum compunctione manus sordidæ: opera fœda vitiorum mundantur. Vnde Iob.9. Si lotus fuero quasi aquis niuis,&fulserint velut mũdissimæ manus meę. Cum enim per compunctionis fletum lauatur anima,manus,id est,opera,efficiuntur fulgida,& mũda.

Item illa compunctio bene animã abluit quæ desuper procedit.Nam(sicut dicit Greg.)sunt plerique, qui per orationum lamenta se cruciant, sed tamẽ eũ tous lamẽtorum laboribus ad sola terrena desideria exudant,compungũtur in fletibus,vel precibus,sed felicitatis transitoriæ gaudia exquirunt.Hos itáque ui uis aqua non abluit,quia eorum fletus ab imis venit. Qui verò idcirco plorant,quoniam superna præmia desiderant,à qua niuis hos diluit,quia cœlestis compunctio infundit. Nam cum perennem patriam per lamenta apperunt,eiúsque accẽssi desideriis plangũt, à summis,accipiunt vnde mundentur.

Item nix inferius ad terram descendit,in quo designatur compunctionum humilitas.Vnde Greg.Aquę niuis sunt lamenta humilitatis.Sunt enim nonnulli, qui lamenta habent,sed humilitatem non habẽt,qui afflicti plangunt sed tamen in ipsis fletibus cõtra proximorum vitam superbiunt,vel contra ordinationem conditoris eriguntur.Hi nimirum aquas habent, sed aquam niuis non habent,& ideo mundi esse nequeũt, quia humilitatis fletib. minimè lauantur.Psa 67. Nine dealbabuntur in Selmon.Selmon enim interpreta tur sensus Et nix ergo in Selmon, est in sensu mentis humilitas compunctionis,qua scilicet dealbãtur, qui vitiorum nigredine fuerant obfuscati.

Item compunctionis feruorem diabolus impedire conatur,immittendo aliquam affectionẽ, & occupationem terrenam Sicut homo quãdo vinum siue mu stum multum bullit,& feruet,ita quod timetur ne fort te dolium rumpatur, tunc immittit intus caseũ terre strem,& tunc recipitur vapor,& feruor in poris casei, & cessat periculum,&ebullitio temisso feruore Quid est enim vinum seu mustum bulliens, nisi cõpunct o feruens de quo Ps 59.ait,Potasti nos vino cõpunctionis?Cui nimirum diabolus feruorem tollit cum caseũ terrestrem immittit

Quia dum compunctam mentem ad terrenam affectionem,vel occupationem trahit,feruentem spiritum citius frigefacit.

Item compunctionis lachrymæ diabolum cũ exer citu suo submergunt.

Vnde Exo.4 Pharao cum exercitu suo submersus est in mari Psal.14. Ex 73 Contribulasti capita draconum in aquis.

Humilibus ac tribulatis non autem peccatoribus, carnis, vel mundi oblectamenta quærentibus,diuinas consolationes condonari nonnullis naturalib. exemplis asseritur.

CAP. XIIII.

Consolationes diuinę humilibus dantur,non superbis.Nam mater dat lac filio quando paruus est,sed quando magnus est,subtrahit ei,sic Deus humiles consolatur,non superbos.Ps.130. Si non humiliter sentiebam,sed exaltaui animam meam, sicut ablactatus est super matrem suam,ita retributio in animam mea.Ind.8. Expectemus humiles consolationẽ eius.2.Co 7 Qui consolatur humiles, consolatus est nos Ps.118.Hæc me consolata est in humilitate mea.

Item consolationes spirituales non dantur peccatoribus quęcumque consolationes, mundi, vel carnis Nam mater non lactat filium cum comedit alia cibaria Bernar Delicata est diuina consolatio, non conceditur admittentibus alienam. Ideo filiis Israel non est datum manna,donec defecit farina, quam tu lerant de Aegypto.Item clamatores vini,vel taberna rij non dant gustare de vino suo porcis, vel canibus, vel leprosis. Sic etiam Deus non dat de consolatione sua luxuriosis,gulosis,detractoribus, & aliis peccatoribus.

Et sicut dicit Aug.Impius dulcedinem Dei non sen tit,quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit.

Item consolationes cœlestis dulcedinis dantur Sãctis in mundo isto quasi ad prælibandum,vt magis ad plenitudinem gratiæ feruescat desiderium. Nam vini venditores aliquantulum dant gustare volentibus emere,vt suauitate vini prægustata ad emendum alliciantur.Aug Gustaui te,& esurio,tetigisti me,& exarsi in pacem vel concupiscentiam tuam.similiter aucu pator parum prælibat accipitrem suum, vt ardentius volet ad prędam.Et ille,qui vult vendere bladum suũ, parum portat ad forum,& dicit mercatoribus de tali satis vendam vobis,habeo enim atria mea plena. Sic Deus amicis suis in vita ista dat parum de dulcedine sua,vt eos alliciat ad eam.Ps.20 Præuenisti eũ in benedictionibus dulcedinis.Et ideo Apostolis aliquantulum de gloria sua ostendit in transfiguratione.

Item consolationes diuinæ dantur tribulatis, & amaricatis.Dicit enim Boe de conso. quòd in palatio Iouis erant duo dolia vini, vnum de optimo vino aliud de amarissimo,& quicunque volebat bibere de bono,oportebat,quòd prius biberet de amaro. Sic, qui vult bibere de vino diuinæ consolationis, oportet quod prius bibat de vino amaritudinis,quàm de vino consolationis.Gregorius,Si mens appetit,quod demulcet,prius guttet,quod doler.

Viri contemplatiui qui dormientibus assimilantur, quid dum contemplantur, efficiant, quibusdam somnij proprietatibus ostenditur.

CAP. XV.

Contemplatiui viri dormientibus assimilantur, quia, sit ut dicit Greg. frequenter homines dum in lecto quiescunt,somniorum visione turbãtur. Quasi enim somnia,vel visiones sunt imaginationes vltimi districtique examinis,quod iam vtique per timorem cernimus,sed tamen, & veraciter non videmus.

Beati itaque viri ad cordis semper secreta redeunt, cum ab hoc mundo, vel vltra votum prospera, vel vltra vires aduersa patiuntur, atque à terrenis laboribus

boribus fessi quasi stratum, vel lectum cubile mentis petunt. Sed dum quibusdam imaginibus cogitationum, quàm sint subtilia iudicia diuina, conspiciunt, quasi intra status sui requiem somnij visione turbantur. Contemplantur enim quàm districtus iudex veniat, qui dum vi immensæ magnitudinis cordiũ secreta illuminat, omnes ante oculos culpas reuocat, pensant, quanta illa sit verecundia in conspectu tunc totius humani generis, Angelorum omnium, Archangelorúmque confundi, perpendunt quis post confusionem cruciatus maneat, cum & tetram animam immortaliter morientem, & indeficientem carnem gehenna consumat. Cum itaque tam pauida imaginatione mens quatitur, quid aliud nisi triste somnium videtur? Vnde Iob 7. Si dixero, Consolabitur me lectulus meus, & releuabor loquens mecum in stratu meo, terrebis me per somnia, & per visiones horrore concuties.

Quo pacto continentia sit seruanda, carnisque pericula vitanda, exemplis naturalibus commonetur.

CAP. XVI.

Continentiam seruare volens, & à gulæ delectationibus non abstinens, similis est ei, qui domũ suam illæsam custodire disponit, & tamen ignẽ, & ligna proprijs manibus apponit. Nam cibi, & potus calidi, sunt concupiscentiæ, & ignis luxuriæ vehementer inflammatiui. Eccl. 28 Secundum ligna siluę sic ignis ardescit. Vnde talis si de luxuria tentatur, nõ inuitus sed voluntarius vtitur. Debet etiam qui vult esse continens, mulierum vitare consortia: alioquin similis est ei qui suorum hostium insultus formidat, & tamen sicut fatuus eorum loca, vel consortia non vitat. Talis ergo si tentatur ab eis quasi ipse seipsum occidit. Et talis est continens qui mulierum consortiis sedulo se immiscet. Ecc. 11. Qui amat periculum, in illo peribit.

Cor nostrum in Deo tantum esse collocandum illique sicut thalamus sponso fore aperiẽdum vt suam percipere queat legem, auctoritatibus ac claris similitudinibus suadetur.

CAP. XVII.

Cor suum non debet aliquis alicui rei apponere, nisi primò bene videat vbi apponit. Lusor.n. scaccum à scaccario subleuatum diu tenet in manu, cũ magna deliberatione prouidet, vt in tali loco assideat, ne ab aduersario capiatur. Sic debet homo facere de corde suo cauendo ne in loco turpi, & periculoso, & aduersario discooperto illud ponat, sed in Deo qui est securitatis locus, & custos inuiolabilis.

Itẽ cor aperiendũ est Deo sicut schola aperitur magistro ad audiendum. Iob. 34. Adaperit aures virorũ, & erudiens eos instruit disciplina. Sed multi claudũt ei aures cordis, vt nõ audiant more aspidis surdæ, & obturantes aures suas, ne audiat vocem incantantis.

Item aperiendum est, sicut fenestra lumini ad videndũ 2. Mac. 1. Adaperiat dominus cor vestrum in lege sua. Sed multi claudunt, vt quietius dormiant. Iob. Ipsi fuerunt rebelles lumini, & tales similes sunt noctuis, & ul. ... coqui fugerat beatum Martinum, vt non illuminaretur.

Item aperiendũ est, sicut thalamus sponso ad suscipiendum. Apo. 3. Ego sto ad hostium, & pulso. pulsat enim Deus manu beneficiorum, vel virga flagellorũ. Solet enim dici, ꝙ qui pulsat magno strepitu, non venit manu vacua, sed aliquid portat. & ideo hilariter recipitur. Quanto ergo magis sponso aperiẽdũ est, qui cum magna multitudine donorum venit vtraque manu plena, scilicet sinistra temporalibus, & dextra spiritualibus? Cant. 5. Surrexi, vt aperirem dilecto meo.

Crucis Christi virtus, & contra Diabolum eius potestas quãta sit nonnullis veteris testamenti figuris demonstratur.

CAP. XVIII.

Crux Christi est sicut virga Moysi, qua Pharao. i. diabolus multipliciter flagellatur. Crux est tropheum aduersus diabolum, vt nõ appropinquet vastator.

Item qua magorum serpentes. i. dæmonum tentationes deuorantur.

Item est, sicut lignum Moysi ostensum quo aquæ amaræ. i. tribulationum, & aduersitatum amaritudines dulcorãtur. Eccl. 27. Nonne à ligno indulcorata est aqua?

Item est sicut virga Assueri, qua ad Regis aulam. s. ad Dei gloriam itur præparatur. Hest. 2. Nullus transibat ad Regem, nisi virga deosculata.

Quanta virtute mentis aditus sit muniendus, ne quando in eã insidiantes penetrẽt hostes, Isboseth exemplo erudimur.

CAP. XIX.

Custodia sui mala & debilis, est causa mortis, & perditionis animæ, sicut ille qui haberet inimicos feroces, & capitales eum quærentes, si ostiũ domus in qua quiesceret, aut apertum dimitteret, aut ibi debilem custodem poneret, faciliter occideretur, sicut patet. 2 Reg. 4. Exemplo Isboseth, qui ad custodiam domus non ostiarium posuit, vnde venientes filij Remõ Berothitæ, Rechab, & Banaa, ingressi sunt domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suũ meridie, & ostiaria domus purgans triticum obdormiuit. Ingressi sunt autem domum latenter assumentes spicas tritici, & percusserũt eum in inguine. sicut enim dicit Gregorius, ostiaria triticum purgat, cum mẽtis custodia discernendo virtutes à vitiis separat, quæ si dormiat in mortem proprij domini insidiatores admittit, quia cum discretionis solicitudo cessauerit ad interficiendum animam malignis spiritibus iter pandit, qui ingressi spicam tollunt, qui mox bonorum cogitationum germina auferunt atque in inguine feriunt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire est vitam mẽtis carnis delectatiõe perforare. Nequaquam autem Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem i. ad mentis aditum mollẽ custodiam deputasset. Fortis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Vnde bene Isboseth appellatus est, quia à custodia fœminæ hostilibus gladijs traditur. Isboseth quippe vir confusionis dicitur. Vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus nõ est. Quia dum virtutes se habere æstimat subintrantia vitia nescientem necant. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis, ne quando eam insidiantes hostes penetrent foramine neglectæ cogitationis.

Quisquis præsentis vitæ delectationibus pascitur vuam acerbam comedere videtur, quoniam interni eius sensus

hic

hic facillimè alligari demonstratur.

CAP. XX.

DElectationes præsentis vitæ quærens, assimilatur ei qui comedit vuam acerbam. Illi enim qui comedit primò vuam acerbã, obstupescũt dentes, ita, quòd non põt postea alios meliores cibos cõterere. Et illi qui sumit præsentes vitæ delectationes mentis sensus ligantur, vt non possit capere delitias spirituales. Hier. 31. Omnis qui comederit vuam acerbam, obstupescent dentes eius. Grego. vua acerba, est fructus ante tempus. Quisquis enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur vuam acerbam comedit, dentes eius obstupescũt, quia qui præsentis mũdi delectationibus pascitur, interni eius sensus ligantur, vt iam spiritualia incidere, i. intelligere nequeãt: quia vnde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt, & eum de peccato anima pascitur, panem iustitiæ edere non valet, quoniam ligati dentes, idest sensus ex peccati consuetudine, gustũ, quod intus sapit, comedere nequaquam possunt.

Diabolus qui mulieri muscas capere volenti, ac latroni comparatur & quo pacto hominem per peccati consensum capiat, declaratur.

CAP. XXI.

DIabol⁹ similis est mulieri volẽti capere muscas, quæ linit ollam suam intrinsecus cum lacte, & tunc muscæ intrant, & cum multitudo intrauerit includit eas, & succendit. Sic diabolus delectationem peccati offert, & hominem capit per consensum peccati, & captum ligat per consuetudinem, deinde in ignem inferni tradit. Ideo in principio tentationis clamandũ esset, sicut dicitur 4. Reg 4. Mors in olla, mors in olla, scilicet corporis, & animæ in delectatione venenosa.

Item diabolus est sicut latro, qui permittit conductum viatoribus, & postea iugulat, diuertere faciens à via recta. Sicut patet exemplo iuuenis qui volebat ire ad amasiam, & inuenit pontem ruptum super magnam aquam, & astitit diabolus ei super magnum equum, & fecit eum ascendere post se, promittens ei conductum bonum, & statim insiliens in aquam, præcipitauit eum, & suffocauit.

Diuitiarum paupertatisque varij effectus, exitus exprimuntur, idque similitudinibus ac sacra scriptura authoritatibus explanatur.

CAP. XXII.

DIuitiæ sunt causa timoris, & persecutionis, & paupertas est causa securitatis. Nam si arbor non haberet fructus, non inueniretur qui proijceret lapidem super eam, vel ramum traheret. Cum autem abundat fructibus, vix transit aliquis qui nõ proijciat super eam lapidem, vel ramum frangat. Sic qui diuitias habet, insidias latronum, & oppressiones Principum, & exactiones violatorum officialium nõ euadet, à quibus pauperes sunt immunes. Abac. 2. Væ ei qui multiplicat non sua vsquequo, & aggrauat contra se densum lutum, &c.

Item diuites qui habere volunt abundantiam mũdi, habebunt penuriam inferni. Consuetum est enim quod qui abundanter pransus est, vel conuiuauit, vt parum supersit ei, quod cœnet. Diuites ergo mali in hoc mundo conuiuant abundanter, & ideo iũstum est, vt parum supersit, quod patet in diuite epulone. Multum enim splendidè in mane huius vitæ comedit, & ideo merito in vespere huius vitæ, i. in fine parum cœnauit, quia ad cœnam suam guttam aquæ habere non potuit. Sed econuerso sancti pauperes in mane huius vitæ comedunt parum, idest paruam, vel nullam huius mundi delectationem habent, & ideo iustum est, vt in vespera huius vitæ habeant magnã cœnam.

Mentem quæ per elationem quasi in tyrannidem erumpit, tẽtatione adueniente superbiæ fastum deponere tyranni exẽplo ostenditur.

CAP. XXIII.

ELatio eiicitur à mente adueniente tentatione, sicut tyrannus eiicitur de ciuitate adueniente fortiori hoste. Mens enim cum in elationem se erigit, quasi in tyrannidem erumpit, habet autem tyrannidis suæ satellites, fauẽtes sibimet cogitatiões suas, sed cum super tyrannum hostis irruit, fauor mox satellitum cessat. Instante namque aduersario satellites fugiunt, eumque territi declinant, quem in pace postum calida persuasione laudabant, subductis verò satellitibus hostis solus remanet. Quia recedentibus elatis cogitationibus perturbatus animus se solummodo in tentatione videt. Et idcirco pia Conditoris dispensatione agitur, vt de se confidens anima tentatione pulsetur, quæ infirmata quid sit inueniat, & præsumptionis fastum deponat, vt dicit Gregorius.

Triplici ratione Dei electi serui in hac vita existentibus comparantur, quod auctoritate vnica, pluribúsque rationibus edoceretur.

CAP. XXIIII.

ELecti Dei assimilantur seruis, dum sunt in vita præsenti, triplici ratione, scilicet subiectionibus, affectionis, & passionis. Et hæc triplex ratio tangitur. Iob 7. Sicut seruus desiderat vmbrã, sic & ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi. In eo enim, quod dicit, Seru⁹ tãgit subiectionem. Sunt enim electi Dei seruituti corruptionis subiecti, quousque ad libertatem perueniant gloriæ filiorum Dei. Vnde, sicut dicit Gre. electus quisque quousque infirmitatis corruptionem constringitur, sub dominantis corruptionis iugo quasi sub æstus anxietate retinetur. Qui nimirum cum corruptione exutus fuerit, tunc sibimetipsi liberè tranquillus innotescit. Vnde dicitur. Ro. 12. quod ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Ac si apertè diceret, pœna corruptionis nunc aggrauat, sed tunc incorruptionis gloria exaltat. Et quantum ad præsentis necessitatis pondera nunc in filiis Dei de libertate nihil ostenditur, tantum ad subsequentis libertatis gloriam, tunc in famulis de seruitute nihil apparebit. Creatura ergo seruitute corruptionis exuta, & dignitate libertatis accepta,

in filiorum Dei gloriam vertitur, quia vnita Deo per spiritum quasi hoc ipsum, quòd creatura est, transisse ac subegisse declaratur.

Secundò tangitur ratio affectionis, siue desiderij, quia desiderat vmbram. Nam electus Dei quousque iugum miseræ corruptionis portat, sub angustia tentationum æstuat, & ideo vmbram, idest refrigerium quietis desiderat. Vnde Greg. Vmbram desiderare est post tentationis æstum sudorémque operis æterni refrigerij quietem quærere. Hanc namque vmbram seruus ille desiderabat, qui dicebat Psa. 41. Sitiuit anima mea ad Deum viuum, &c.

Tertiò tangitur ratio passionis, cũ additur, Sic ego habui menses vacuos, & noctes laboriosas enumeraui mihi. Nam seruus multa incommoda patitur, siue in victus defectu, siue in laboris excessu. Sic electi (prout dicit Greg.) quamuis rerum conditori deseruiant, sæpè tamẽ eos rerum inopia coangustat, per amorem Deo inhærent, & tamen subsidio vitæ præsentis egent. Qui ergo per actiones suas præsentia non quærunt, à mundi compendiis vacuos menses [illegible] rũt, noctes quoque laboriosas tolerãt, quia aduer[illegible]um tenebras non solum vsque ad inopiam, sed [illegible]que ad corporis cruciatum portant. Despectũ [illegible]æ egestatémque perpeti, laboriosum mentibus [illegible]is non est Sed cum vsque ad afflictionẽ carnis ad[illegible]ras vertitur, labor proculdubio ex dolore senti[illegible]l forte, ideo Dei seruus menses vacuos habere dicitur, quia laborem iam sustinet, sed præmium nõdum tenet, hoc tolerat, illud expectat. Noctes verò laboriosas enumerat, quia aduersitates sibi præsentis temporis sæpe in virtutibus exercẽdo coaceruat. Nam si proficere in mente nũc appetit, minus fortasse aspera, quæ mundi sunt sentit.

Quid agere debeãt Christiani, ne bene facere stultè vllo tempore erubescant, duobus suadetur exemplis.

CAP. XXV.

ERubescentes benefacere, debent facere, sicut fit equis vmbraticis. Equi enim vmbratici sonitu tintinabuli, vel folij, vel vmbra arborũ terrentur, & non audent transire Sed armigeri, qui eos equitant, faciunt eos transire frequenter per loca quæ formidant. Sic & illi facere debent, vt ea quæ magis formidant frequentius faciant

[illegible]s sunt, sicut pueri qui timent latratum cati, [illegible] qui adhuc modere nesciunt. Sed mater puer. [illegible] securat, catulum capiendo. & ad puerum adu[illegible]o. Et sic talibus illa opera quæ stultè erubescunt, vel timent, præcipuè sunt imponenda.

Sacra Missæ mysteria, quæ ad nouem præcipua reducuntur, eucharistiæ præstantiam rectissimè indicantia, hic quàm scitissimè explanantur.

CAP. XXVI.

EVcharistiæ sacramentum quantæ sit dignitatis, quantámque idoneitatem gratiæ in se habeat, repræsentat sacerdos in his, quæ dicit, siue facit in Missa, quæ sunt nouem. Nam primò præmittitur præparatio quædam continens quatuor partes.

Prima enim pars eius est laus diuina in introitu Missæ.

Secunda verò pars continet commemorationem præsentis miseriæ, inuocando Dei misericordiam, ter dicẽdo kyrieeleison, prima vice pro persona patris, secunda filij, tertia Spiritussancti. Et hoc contra triplicem miseriam, ignorantiæ, culpæ & pœnæ.

Tertia pars commemorat cœlestem gloriam, ad quam ibimus post præsentem miseriam in excelsis. quod in festis dicitur, in quibus prædicta gloria recolitur. Intermittitur autem in officiis luctuosis, quæ ad commemorationem præsentis miseriæ spectant.

Quarta verò pars continet orationes quas sacerdos pro populo facit, vt digni tanto mysterio habeantur.

Secundo verò loco præmittitur instructio fidelis populi, quia hoc sacramentum est signum, vel sacramentum fidei. Et hoc dispositiuè fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, quæ in ecclesia legitur, scilicet à Subdiaconibus, vel Diaconibus prædicata. Sed quia Christo credimus tanquàm veritati diuinæ, lecto euangelio symbolum fidei cantatur. Cantatur autem in festis, de quibus fit aliqua mentio in symbolo, vt in festis Christi, Beatæ Mariæ, & Apostolorum qui hanc fidem fundauerunt.

Tertiò populo præparato, & instructo, consequenter acceditur ad celebrationem mysterij, quod quidem offertur, vt sacrificium, & consecratur, & sumitur, vt sacramentum. Vnde primò peragitur oblatio, secundo consecratio materiæ, tertio perceptio eiusdem Circa primũ duo aguntur, Laus populi in cantu offertorij, & oratio sacerdotis petentis, vt oblatio populi sit Deo accepta. Deinde in consecratione quæ supernaturali virtute agitur, primò excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde monetur sursum habere corda, & ideo post præfationem populus laudat deitatem Christi cum angelis dicens, Sanctus, sanctus, sanctus. Et humanitatem cum pueris dicens, Benedictus qui, &c. Prima autem crucis signatio quæ fit super illa verba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata, signat Christi traditionem, quæ facta est à Iuda, & Iudæis, & gentibus.

Secunda est Christi venditio quæ facta est sacerdotibus scribis, & Pharisæis, & hæc signatur per aliã crucis signationem super illa verba, Benedictam, adscriptam, ratam, ad ostendendum pretium venditionis triginta denarijs. Adduntur autem duæ cruces super illa verba, Vt nobis corpus, & sanguis. &c ad designandum personam Iudæ venditoris, & Christi venditi.

Tertiò autem duo fuerunt in cœna, scilicet panis, & vinum præfiguratiua passionis Christi, ad quod signandum fiunt duæ cruces, vna in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis.

Quartò fuit ipsa passio Christi, vnde ad repræsentandum quinque plagas, fit quintuplex crucis significatio super illa verba, Hostiam puram, &c.

Quintò repræsentatur extensio corporis, & effusio sanguinis, & fructus passionis, per trinam crucis signationem, quæ fit super illis verbis, Corpus, & sanguinem sumpserimus.

Sextò repræsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce, vnam persecutoribus cum dixit, Pater ignosce, &c.

Secundam pro liberatione à morte, cũ dixit, Deus deus meus.

Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, In manus tuas commẽdo spiritum meum Et ad hoc repræsentandum fit trina crucis signatio super illa verba Sanctificas, viuificas, & benedicis.

Septimò repræsentatur horæ tres quibus Christus pependit in cruce, scilicet à sexta vsque ad nonam. Et ad hoc repræsentandum sit iterum trina crucis signatio super illa verba. Præstas nobis per ipsum, &c.

Octauò repræsentatur separatio animæ à corpore per duas cruces extra calicem factas.

Nonò repræsentatur resurrectio tertia die facta per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba. Pax domini, &c. Nota etiam, quòd extensio brachiorum quam facit sacerdos, ostendit extensionem brachiorũ Christi in crucem. Quod autem manus interdũ iungit, & inclinat suppliciter, & humiliter orans, designat humilitatem, & obedientiam Christi pro qua passus est. Quod autem digitos tenet vnitos post consecrationem, fit hoc, vt si aliqua particula adhæsisset, non dispergatur. Nota etiã quòd sacerdos se quinquies vertit ad populum, ad designandum, quòd Christus in die resurrectionis quinquies apparuit. Episcopus autem qui repræsentat personam Christi, dicit: Pax vobis primo, ad populum, sicut Dominus dixit post resurrectionem Apostolis. Nota quòd fractio hostiæ designat primo ipsam diuisionem corporis Christi quæ facta est in passione, secundo distinctionem corporis mystici secundum diuersos status, tertio distributionem gratiarum procedentium à passione Christi. Nota etiam, quòd pars hostiæ in calicem missa, designat ipsum Christum, & beatissimam Virginem, & si qui alij resurrexerunt cum eo, pars comesta ambulantem adhuc super terram, pars reseruata vsque in finem Missæ, corpus Christi in sepulchris Hoc autem hodie nõ seruatur, scilicet reseruando partem vsque in finem Missæ Tamen signatio partium manet. Vnde versus Hostia diuiditur in partes tincta beatos, Plene sumpta notat viuos, seruata sepultos.

Quantum fit mulierum consortium, earumque familiare colloquium à viris continentibus fugiendum, quibusdam sua detur similitudinibus.

CAP. XXVII.

Familiaritas multa virorum cum mulieribus periculosa est. Quia sicut papillo iuxta candelam tantum volitat, quòd tandem se comburit, Sic homo iuxta mulierem sedendo, & colloquendo. vnde Hier. dicit Ostium tuum mulierum pedes nunquam intrent. Sed si videris mulierem bene conuersantem, recede dil ge non corporali frequentia, quia non secernit fœno. & stuppe esse iuxta ignem. Bern. Cum muliere semper esse, & eam non cognoscere maius est quàm mortuum suscitare & si quod minus est, nõ potes, quo modo quod magis est, credam. Terra bona est, & aqua bona & munda, tamen si simul apponantur, faciunt lutum, & se inuicem polluunt. Sic est de homine, & muliere.

Fides, quæ lumen oculúsque animæ dexter vocitatur, quemadmodum à Diabolo auferatur, hoc per mercatores coruo, & latronis similitudinem clarum redditur.

CAP. XXVIII.

Fidem præ omnibus alijs conatur diabolus homini auferre, quia est lumen animæ, sicut latro qui intrat domum, lumẽ extinguit, & fœnestras claudit, ne videatur. Et sicut mercator decep or tenebras quærit, vt decipiat. Ioa. 3. Qui malè agit odit lucem. Hæc est etiam oculus dexter quem eruaas Ammonites, qui interpretatur serpens, idest diabolus, petebat eruere viris Iabes Galaad, 1. Reg. 11. Est enim diabolus sicut coruus, qui primo eruit oculum cadaueris. Nec mirum, quia hostis est inuisibilis, & sine fide nõ videtur. Dicitur in vitis patrum, quod quando operiuntur oculi animalis, circuit ad molẽdinum. sic diabolus si operuerit oculos mẽos, idest fidem humiliat ad omne peccatum. Iud. cum 16 Samson erueruntur oculos, & molere fecerunt. Ideo dicit Sen. Qui fidem perdit, nihil proficit.

Tribulationes, & flagella quantum bone in malis operentur vnico virgarum exemplo ostenditur.

CAP. XXIX.

Flagella tribulationum assimilantur virgis scoparum. Quia sicut virgulis scoparum nouolis, & duris pueri castigantur, atque de earum fasciculis domorum habitacula à sordibus purgantur, Sic ex tribulationum flagellis insipientes peccantes expiantur, & meliorati ex eis ad Deum per pœnitentiam redeunt, vitam suam in melius commutantes. Flagellum enim tunc diluit culpam, cum mutauerit vitam. Nam cuius non mutat mores, nõ expiat actiones.

His qui mundo tantum sunt corde. Deum suam infundere gratiam atque elargiri, clarè aperitur.

CAP. XXX.

Gratia Dei non infunditur, nisi cordi disposito. Nullus n. sapiens in vase immundo, vel pleno, vel confracto preciosum liquorem infundit. Sic nec deus cordi humano per luxuriam inquinato, vel vento superbiæ pleno, vel discordiam fracto, vel ad terrena incuruato gratiam suam infundit Et ideò dicit Apostolus 1. Ti. 4. Sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore si enim vasa in quibus reliquiæ Sanctorum ponuntur mundè, & honorabiliter seruantur, quanto magis vas cordis, in quo tam preciosæ reliquiæ, gratiæ scilicet & corporis Christi ponuntur. Ideo dicitur Pro. 4. Omni custodia serua cor tuum &c.

Mentis humilitas sterquilinio comparatur idque Diui Gregorij clara interpretatione hic cognoscitur.

CAP. XXXI.

Humilitas mentis assimilatur illi sterquilinio in quo legitur Iob sedisse. Vnde Greg. ibi dicit, quod in sterquilinio sedere, est vilia de se quempiã, & abiecta sentire.

Item dicit, quòd in sterquilinio sedere, est mentis oculos ad ea, quæ illicitè gessimus pœnitendo reducere Cũ enim ante nos peccatorũ stercora cernimus, omne quod in animo de elatione surgit, inclinamus.

Item in sterquilinio sedet, qui infirmitatem suam solicite

solicite respicit, & sese de bonis quæ per gratiam per ceperit, non extollit.

Quo pacto incipientes in via Dei sint instituendi, naturali exemplo declaratur.

CAP. XXXII.

INcipientibus, & adhuc in spiritu debilibus debent imponi leuiora. Cuius exemplum est, quia homines primæ ætatis non frugibus, aut carnibus, & solidis cibis, sed cibis leuioribus, scilicet oleribus & pomis nutriebantur. Vnde olus ab alendo est dictum secundum Isid. 11. quia oleribus ante diluuium homines alebantur, sicut animalia herbis. Et ideo in olere leuis institutio accipitur, quæ infirmioribus tradi debet. Vnde Ro. 14. Qui infirmus est, olus manducet.

Cum humanus animus illa in qua conditus fuerat, iustitiæ soliditate non figatur, varium semper mutabilemque esse, infirmi granitér laborantis exemplo monstratur.

CAP. XXXIII.

INconstans, & mutabilis homo similis est infirmo in graui, & afflictiua infirmitate constituto, qui nocte adueniente optat, quòd cito transeat, & dies ad surgendũ fiat, & rursus in die afflictus vesperam, & noctem expectat, sperans, ex varietate tẽporis minui vim doloris. in nocte n. quæ est dormiẽdi tempus acc pitur torpor ocij, per diem verò, quæ est tempus operis exercitatio actionis intelligitur. Similiter in vespere, quia somno congruit, rursus ocij desidia significatur. Incõstans ergo animus in nocte diem quærit, quia in quiete existens exercitium actionis appetit: & rursus in die vesperam expectat, quia in exercitio positus ocium quietis exoptat. Vnde dicitur Iob 7. Si dormiero, dicã, Quãdo surgam? & rursum expectabo vesperam. Humanus.n animus, (vt Aug dicit,) quia illa in qua fuit conditus iustitiæ soliditate non figitur, alternantis semper desiderij motu variatur, vt quietus actionem desideret, & occupatus ad ociũ anhelet. Vnde si dormiero. s. per quietis ocium, quando surgam, s. ad actionis exercitium? Et rursus in exercitio positus expectabo vesperam, idest quietis desidiam. Posset tamen hoc exemplum beati Iob & aliter intelligi, vt per dormire accipiamus statum peccatoris. Prou 6. Vsquequo piget dormis? Grego. Dormire nanque est in peccatis iacere, sed per surgere accipimus pœnitere, per quòd scilicet ad lumen iustitiæ transitur. Ephe. 5. Exurge, qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Sed per vesperam propter tenebras aduersita, vel tentatio signatur. Dicit ergo si dormiero. s. in peccati somno, dicam s. compũctus interius, quando surgam. s. vt per pœnitentiam lumen iustitiæ videam? Et rursus in lumine iustitiæ positus, & superbiæ tentatione pulsatus, expectabo vesperam, i. aduersitatẽ, quæ s. mentem humiliet, & liberet à peste superbiæ, vnde Grego dicit circa virtutum prospera mentem eleuata adiutrix aduersitas desideratur, vt profecto animus cum virtutũ suarum gaudio plus quàm debet attollitur, per contrarietatem præsentis vitæ edito mærore solidetur. Vnde & nequaquàm formidabo vesperam dicitur, sed Expectabo, Expectamus etenim prospera, & formidamus aduersa. Vir igitur iustus vesperam expectat, quia cum exterius habet tribulationem intus ipsa ei fit aduersitas prospera. Vel dicit Expectabo vesperam. i. tentationem. Expectabo, i. non optando, sed incurrendo, quia quanto violentius à peccati somno ad iustitiæ lumen exurgitur, tanto antiqui hostis tentatio vehementior, & obscurior sequitur. Et hinc est, quòd Ge. 1. cũ ordo temporis creationis rerũ narratur, primò mane, & post vesperum nominatur, quia primo dicit factum est mane, & postea dicit, Factum est vespere, vbi, s. dicit Greg quòd creator omnium humanæ culpæ præscius tunc expressit in tempore, quòd nunc versatur in mente. Mane quippe ad vesperam ducitur quia nimirum lumen rectitudinis vmbra sequitur tẽtationis Sed quia electorũ lux tentatione non extinguitur nequaquàm nox sed vespera facta perhibetur, Quia nimirum sæpe tentatio in corde electorum lumen iustitiæ abscondit, sed non interimit, quasi ad palorem trepidationis pertrahit, sed funditus non extinguit. Electi ergo post somnum surrectionem appetunt, post surrectionem vesperam præstolãtur, quia de peccati tenebris ad iustitiæ lumen euigilant, & in ipso iustitiæ summe positi semper se contra illecebras tentationum parant, quas nimirum non timẽt, sed expectant, quia vtilitatis suæ rectitudini etiam tentamenta proficere non ignorant.

Incontinentes seu in proposito benefaciendi non perseuerãtes, qui rectè inuolutis comparantur, facillimè in solita incurrunt delicta cuius rei causæ hic breuiter patefiunt.

CAP. XXXIIII.

INcontinentes, & illi qui non se tenent in eo, quòd est secundum rationem rectam deliberatum, scilicet propter passionem superuenientem, vt sic accipiatur incontinens non tantum circa luxuriam, sed large pro omni eo, qui recedit à ratione recta propter tentationem. Tales inquam assimilantur eis, qui inuolutis itineribus pergũt. Vnde (vt Greg dicit.) Omne quod inuoluitur in se ipso replicatur. et sunt nonnulli, qui sedneenti bus vitijs obuiare quasi toto intẽtione deliberant, sed ipso ueniente tentationis articulo in proposito non perdurant. Alius nanque prauo vsu superbiæ inflatus cum magna esse præmia humilitatis considerat aduersus semetipsum se erigit, exhibere se in quibuslibet cõtumelijs humilem promittit. Sed cũ repente hunc vnius iniuria verbi pulsauerit, ad consuetam protinus elationem redit, sicque ad tumorem reducitur, vt nequaquàm, quia bonum humilitatis concupierat, recordetur. Alius quoque per auaritiam æstuans, augendis facultatibus anhælat. Is cum præterire omnia velociter conspicit, vagantem per concupiscentias mentem figit decernit iam nihil appetere, & adepta tantummodo sub magni moderaminis fræno possidere Sed cum repente fuerint oculis obiata, quæ placeant in ambitionem protinus meus anhelat, semetipsam non capit, adipiscendi hæc occasionem quærit & oblita continentiæ quam secum pepigerat, cogitationum se stimulis per desideria acquisitionis inquietat. Alius luxuriæ tabe polluitur, & longa iam consuetudine captus tenetur. Quanta autem sit castitatis munditia conspicit, & carne vinci turpe deprehendit. Restringere ergo voluptatum fluxa deliberat, & reluctari consuetudini se totis viribus parat, sed vel obiecta oculis specie, vel ad memoriam

motiam reducta cum subita tentatione confutitur, protinus à pristina præparatione dissipatur. Et qui cō tra hunc clypeum deliberationis exercetat, delecta tio n s iaculo confossus iacet, sicque cum luxuria enerue superat, ac si nulla contra eam intentionis arma præparasset. Alius iræ flammis accenditur, eiusque stimulis ad inferendas proximis contumelias effrenatur. Cum verò nulla furoris occasio animum pulsat, quā ta sit mansuetudinis virtus, quantàque patientiæ altitudo, considerat, seque etiam contra contumelias patienter parat. Sed cum parua qualibet commotionis occasio nascitur, repente ad voces, & cōtumelias medullitus inflammatur, ita, vt non solùm ad memoriam patientia promissa non redeat, sed & semetipsam mens, & ea, quæ loquitur cōuitia non agnoscat. Cum quę furori plenè satisfecerit, quasi post exercitium in tranquillitatem redit, & tunc se ad silentij claustra recolligit, linguæ non patientia, sed procacitatis suæ satisfactio frænum ponit, vix igitur seto post conuitia illata se cohibet Quia & à cursu sæpè spumantes equos non frena dentis dextra, sed campi terminus coercet. De omnibus ergo huiusmodi talibus dicitur Iob. 6 Inuolutæ sunt semitæ gressuum eorum. Quia recta quidem deliberando appetunt, sed ad consueta mala tempore replicantur, & quasi extra se extensi, ad semetipsos per circuitum redeūt. Et bona quidem cupiunt, sed à malis nunquam recedunt. Esse quippe humiles, sed tamen sine despectu, esse contenti propriis, sed sine necessitate, esse casti, sed non sine restrictione corporis, esse patientes, sed sine contumelijs volunt. prout Greg dicit.

Infernalis pœna meditatio quantum ad Mundi carnisque contemptum nos inducat, nutricis exemplo filium à dulcedine lactis remouentis confirmatur.

CAP. XXXV.

Infernalis pœnæ meditatio valet ad contemptum mundi. Nam sicut in vitis patrum dixit quidam senex, Nutrix quando vult ablactare puerum, & à dulcedine lactis amouere, ponit aliquod amarum in mamilla, quod sentiens puer retrahitur à mamilla Sic & tu amaritudinem inferni delectationibus mundi opponas, & retraheris ab eis. Iob Nunquid gustare potest aliquis, quod gustatum affert mortem? quanto ergo magis si afferat homini mortem æternam? Consumit etiā infernalis ignis meditatus in homine carnalem affectum. Sicut enim baculus, qui versatur in igne consumitur in eo cortex, ita necesse est, vt consumatur in eo carnositas, qui sæpe de inferno meditatur.

Hypocritæ, qui quidem non causa Deo sed Mundo merenge rendi operantur, hoc in loco non incongrue falsis nuncijs edictibusque assimilantur.

CAP. XXXVI.

Hypocritæ assimilantur falsis nuncijs qui portāt arma regis picta in pixide, sed intus non habent literas, vel sigillum eius. Tales sunt hypocritæ, qui non operantur intentione placendi Deo, sed mūdo. Et ideo opera eorum, & ipsi condemnabuntur, vt falsi testes in iudicio, quando libri conscientiarum aperti erunt, & dicetur eis, Nescio vos.

Item hypocritæ, qui de suis operibus, & laboribus in præsenti vita remunerari cupiunt, similes sunt illis qui fructus suos maturari non sinunt, sed ante maturationem colligunt. Et gulosis, qui non sinunt cibos suos diligenter præparari, & illis qui segetes suas in herba colligunt, qui nihil habent tunc in autumno. Sic qui non expectant remunerationem suam à Deo, sed volunt hic remunerari per vanam laudē, vel corporis sanitatem, vel temporalem prosperitatem, non remunerabuntur in iudicio futuro. Mat 6. Amen amē dico vobis, receperunt mercedem suam. Iac. 5 Ecce agricola expectat preciosum fructum terræ, patiens donec accipiat temporaneum, & serotinū. Patientes ergo estote fratres vsque ad aduentum Domini.

Iracundi lignis aridis assimilantur, quorum hi quatuor species ex Diui Gregorij sententia numerantur.

CAP. XXXVII.

Iracūdi sunt similes illis materijs, in quibus homo ignem accendit. Nam sicut dicit Greg quidam iracundorum sunt accensis calamis similes, quidam vocibus perstrepunt, quasi quoddam accensionis suæ sonitus reddunt, citius quidem flammam faciunt, sed protinus in fauillam frigescunt. Alij autem lignis grauioribus duriotibúsque non dispares accensionem tardè suscipiunt, sed tamen accensi semel difficilius extinguuntur & quia tardius in asperitate se concitant furoris sui diutius ignem seruant. Alij autē quod est nequius, & citius iracundiæ flammas excipiunt, & tardius deponunt. Nonnulli verò has, & tardè suscipiunt, & citius amittunt. In quibus nimirum quatuor modis liquido lector agnoscit, quia & ad tranquillitatis bonum vltimus plusquàm primus appropinquat, & in malo secundum tertius superat.

Diuinum iudicium quemodo agatur humani flatus pulcherrima similitudine declaratur.

CAP. XXXVIII.

Iudicium diuinum assimilatur flatui humano. Quia (sicut dicit Grego.) nos rum flamus, aerem ab exterioribus interiorsus trahimus, & introrsus tractum hunc exterius reddimus. Quasi igitur flate in vindictæ retributione videtur, qui ab exterioribus causis introrsus iudicij consilium concepit, & ab intimo cō silio extrorsus sententiam amittit, quasi enim flante Deo ab exterioribus aliquid introrsus trahit, quādo foras mala nostra conspicit, & intus iudicium dispo- nit. Et rursum, quasi flante Deo ab interioribus spiritus extrorsus emittitur, quando ab interiori concepto consilij exterius iudicium damnationis infertur.

In die iudicij extremi quàm strictè homines reddituri sint Deo rationem, nonnulli sclar s aperitur exemplis.

CAP. XXXIX.

Iudicij dies cùm venerit, reddent homines de omnibus rationem. Nam sicut in fine hebdomadæ solent pueri recitare lectiones totius septimanæ, & qui nescit reddere, verberatur, & qui scit euadit, & operarij solent recipere mercedes pro operibus suis, & deficientibus nundinis vadunt mercatores ad solutionem. Sic etiam in fine mundi oportebit reddere rationem de omnibus, & recipere mercedem iudicatam, Eccle. 12. Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium

iudicium pro omni errato siue bonum sit, siue malū.

Item in iudicio omnium hominum opera parebunt. Vnde sicut creditor probat debitum suum per literas parentes, quas habet à debitore, Sic diabolus probabit in iudicio se actorem eorum coram summo Iudice per opera mala, quæ fecerunt, quæ tunc omnibus apparebunt. Apoc. 20. iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris.

Qui aliorum vitia iudicare intendit, qualis esse debeat, authoritatibus breuiter demonstratur.

CAP. XL.

Iudicans aliorum vitia, debet ipse immunis esse à vitiis. Et corrigens aliorum delicta, debet ipse mundus esse deliciis & præcipuè ab aspectu, & affectu terrenorum. Quia (sicut dicit Grego.) nequaquam puré in membro maculam considerat oculus, quem puluis grauat, & superiectas sordes tergere non valēt manus, quæ lutum tenent. Et hinc est, quod Deus in iudicio adulteræ Iudæis dixit. Io. 8. Qui sine peccato est vestrum primus in illam lapidem mittat.

Lingua iure flagello comparatur, idque quomodo existat, Diui Gregorij verbis desinitur.

CAP. XLI.

Lingua contumeliosa assimilatur flagello, secundum illud Iob 5. flagello linguæ abscondetis. vbi Greg dicit, quòd flagellum linguæ est exprobratio illatæ contumeliæ. Flagello enim linguæ bonos feriunt, qui eorum opera irridendo persequūtur. Sæpè enim linguā à bono opere dum vituperat reuocat, & quasi flagellum se erigit, quia dorsum timidæ mentis cœdit. Sancta autem anima à flagello linguæ absconditur, quia dum in hoc mundo honorem laudis non quærit, nec contumelias detractionis sentit.

Quemadmodum sit loquendum ne sermo reprehensione sit dignus, neque in ipso error committatur rectè edocetur.

CAP. XLII.

Loqui irreprehēsibiliter volens, debet ipse prius examinare, quòd dicit. Nam sicut per dissidētes arbiter medius constituitur, qui vtriusque partis meritis discussis eos ad rectitudinē æquitatis reducat. Ita qui in dictis suis reprobari metuit, ipse pri⁹ examinando, quod dicit inter cor. & linguam, quasi æquus quidam districtūsque arbiter sedeat subtiliter, pensans si recta verba cor offerat, quæ vtiliter suscipiens ad auditorum iudicium lingua perducat, sicut Grego dicit.

Quid diabolus agit, vt in nobis ignem luxuria inflammet, quinque ignis simil tud nibus facillimè indicatur.

CAP. XLIII.

Luxuriæ ignis accenditur per exemplum maledictarum vetularum. Nam quando aliquis ignem non potest incendere in viridibus lignis, accipit lignum siccum, vt facilius succendatur. Sic facit diabolus quando non potest in iuuenibus accendere ignem luxuriæ, accipit vetulam siccam, & per eam facit, quod per se facere non potest. Vnde diabolus decepit primam mulierem per serpentem habētem vultum virgineum similem sibi.

Item accenditur ignis iste per ornatum. Sicut etiā raptores, & prædones quando volunt vnam villam comburere, ponunt ignem in vna domo, & per illam aliæ succenduntur. Sic diabolus ignem luxuriæ ponit in vna ioculatrice, quæ ornata discurrens per cōtratam, omnes in se aspicientes comburit. Hæ sunt vulpeculæ Samsonis habentes ignem in caudis.

Item accenditur ignis iste ex appositione combustibilium .s. lignorum, vel olei, vel picis. Sic ignis luxuriæ ex appositione cibórum, & potuum. Luxuriosis. n. bonus morsellus, aut scyphus vini est quoddam incentiuum luxuriæ. Non ergo videtur habere bonam voluntatem extinguendi illum ignē, qui bonos morsellos, & fortia vina frequentat, sicut non videretur habere bonam voluntatem extinguendi domum succensam, qui oleum, & ligna in ignem proijceret, Venter enim, & genitalia vicina sunt. Hiero. Venter mero æstuans facile despumat in libidinem.

Item accenditur ignis iste familiaritatibus mulierum, & colloquijs Eccle 9. Colloquium illius quasi ignis exardescit Mutilegus albam pellem iuxta ignē comburit, & papillo iuxta candelam volitans comburit se. Sic homo iuxta mulierem sedens Nulla securitas est fœno, vel stuppę iuxta ignem esse, sic homini iuxta mulierem. Hier. 9. Omnis caro fœnum

Item accenditur hic ignis flatu oris, suggestione diaboli. Iob. 41. Halitus eius prunas ardere facit.

Cur Pharisæorum mandata legis in fronte in manibus ac in angulis palliorum ferre mos esset, idque quid nobis insinuet aperitur

CAP. XLIIII.

Mandata Dei debent haberi in meditatione, & operatione cum recta intentione. Mos enim Pharisæorum erat portare mandata legis scripta in membranis in fronte quasi coronam, vt ante oculos mouerentur. & etiam ligatas ad manus in angulis etiam palliorum ipsi & etiam communiter Iudæi hyacinthinas fimbrias inserebant. Sic. n. præceptū fuerat Deute. scilicet, quod ligarent præcepta Dei quasi signum in manu sua, & quod scriberent in limine ostiorum, & quod per angulos palliorum facerēt fimbrias, in quibus ponerēt hyacinthinas vittas in memoriam mandatorum Dei, vt habetur Nu. 15 quod. s. mandatum pharisæi ad litteram intelligebant, & seruabant sed intentio Dei mādantis fuit, vt legerentur in manu, idest in operatione, & essent ante oculos in meditatione. in hyacinthinis autem vittis, quæ pallijs inserebantur, signatur cœlestis intentio, quæ omnibus operibus nostris debet adiungi.

Vita humanæ miseria quanta sit in quibusque consistat, & quomodo et iam ipsamet salus ægritudine indicanda sit? Diui Gregorij testimonio confirmatur

CAP. XLV

Miseria, & grauedo humanæ vitæ ostenditur à defectibus corporis, & ex varijs med camētis. Nam præter hoc, q corpus diuersis infirmitati b⁹, & febribus, & doloribus frequēter affligitur, etiā ipsa hæc nostri corporis, quæ salus vocatur, ægritudo est, vt dicit Gre. Nā ocio tabesci, opere deficit, inedia deficiēs, cibo reficitur, vt subsistat, refectiōe lassescet abstinentia

abstinentia eleuatur, vt vigeat, aqua perfunditur, ne arescat, linteis tergitur, ne ipsa nimis perfusione liquescat, labore vegetatur, ne quiete torpeat, quiete refouetur, ne laboris exercitatione succumbat, fatigata vigiliis somno reparatur, oppressa somno vigiliis excutitur, ne sua peius quiete lassetur, vestibus tegitur, ne frigoris aduersitate penetretur, quæ si æstus fit calore deficiens, auratum flatu refouetur. Cúmque inde molestias inuenit, vnde vitare molestias quærit, malè sauciata, (vt ita dixerim) de ipso suo medicamine languescit. Remotis ergo febribus, cessantibus doloribus, ipsa nostra salus ægritudo est, cui curandi necessitas nunquam deest. Quot enim solatia ad viuendi vsum quærimus; quasi tot nostræ ægritudini medicamentis obuiamus. Sed ipsum quoque medicamen in vulnus vertitur, quia exquisito remedio paulo diutius inhærentes ex eo grauius deficimus, quod prouiso ad refectionem paramus. Sic enim tumor debuit præsumptio corripi sic superbit elidi tur, quia enim elatum semel sumpsimus spiritum, ecce delibués quotidie portamus lutum.

Mortem necessariam esse iuuenésque prius quàm senes sæpissimè inuadere eamque sanctos appetere, similitudinibus, & auctoritatibus terminatur.

CAP XLVI.

MOrs citius aliquando inuadit iuuenes quàm senes, immo fortè plures moriuntur iuuenes quàm antiqui. Sicut de animalibus accidit, qui plures occiduntur agni quam pecudes, & ita cito frangitur vas nouum sicut antiquum. Et similiter scinditur citius arbor iuuenis, quàm antiqua. Isa 30. Subito dum non speratur, veniet contritio illius.

Item mors timenda est propter necessitatem. Quicunque enim in carne viuit, oportet, quòd moriatur. Terra enim cum homine transit ad hominem, & sic cato cũ mortalitate Eccl. 8. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatẽ in die mortis. Qui videt domum proximi sui ardere, non debet multum de sua confidere. Eccl. 38 Memor esto iudicij mei, sic enim erit & tuum, mihi heri, tibi hodie.

Item viri sancti quanto plus appropinquant morti, tanto feruentiores fiunt: sicut quærentes thesaurum eo ardentius fodiunt, quo iuxta quæsitum aurum magis appropinquando pertingunt. Et corpus naturali meatu tanto mouetur velocius, quanto plus ad suæ quietis terminum appropinquat.

Qui vere mundo mortui sunt eis pariter mundum mortuũ esse, mortificantésque seipsos spiritualiter fodientibus thesaurum assimilari, ac veram sapientiã in inuisibilibus consistere rationabiliter affirmatur.

CAP. XLVII.

MOrtuus est homo mundo, & mundus ei, quãdo nec mundus curat de ipso, nec ipse de mũdo, sin in vtro loco sit mortuus, & viuens, & si mortuus viuum non videt, viuus tamen mortuum videt, si vero mortui sunt vtrique, alter alterum nequaquam videt. Ita qui iam mundum non amat, sed tamen ab illo, vel nolens amatur, & si ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus ad huc mortuus non videt, si verò, nec ipse in amore mũdum retinet, nec rursus in amore mundi retinetur, vicissim sibi vtrique extincti sunt, quia dum alter alterum non appetit, quasi mortuus mortuum non attendit. Et talis erat Paulus, qui dicebat, Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Item qui est mortuus mundo, odiatur & à mundo: Nam sicut mortua corpora mare à se expellit, viua verò sibi retinet, sic mundus detinet suos amatores tanquam sibi viuentes, & eiicit contemptores tanquam sibi defunctos. Ioan. 15 Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. nunc verò, quia de mundo non estis propterea odit vos mundus.

Item mortificantes spiritualiter se ipsos assimilantur fodientibus thesaurum, De quibus dicitur. Iob 3 Quasi effodientes thesaurum gaudéntque vehementer cum inuenerint sepulchrum. Mundum enim sicut dicit Greg. per inuisibilem sapientiam moriendo. Quæ thesauro assimilatur. Pro 2. Si quæsieris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam Sapientia quippe in rerum superficie non iacet, quia in inuisibilibus latet, & tunc mortificationem nostram sapientiam contingentes apprehendimus, si relictis visibilibus in inuisibilibus abscondamur, si sic hanc effodiẽtes quærimus, vt ratione omne, quod terrenum mens cogitat, à semet ipsa manum sanctæ discretionis eiciat, thesaurum virtutum, qui latebat se agnoscat Facile enim in se thesaurum inuenit, qui eam, quæ se male pressetat, molem à se terrenæ cogitationis repellit. Qui autem quæsitam mortem sicut thesaurum dicit, rectè subiungit. Gaudéntque vehementer cum inuenerint sepulchrum. Sicut enim sepulchrum locus est, quo absconditur mortuus, ita diuina contemplatio quoddam sepulchrum est, quo absconditur anima. Quasi enim huic adhuc mundo viuimus cum mente in eum foras vagamur. Sed mortui in sepulchro abscondimur, cum mortificati exterius in secreto internæ contemplationis cœlamur. Sancti igitur viri ab importunitate desideriorum temporalium, à tumultu inutilium curarum, à clamore perstrepentium perturbationum semet ipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atque intus ante Dei faciem in occulto mentis se abscondunt Col. 3. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Qui ergo mortem quærit, gaudet dum sepulchrum inuenit, quia qui mortificare se appetit, valde ad inuentam requiem contemplationis hilarescit, vt extinctus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondat. Sciendum etiam quòd antiqui mortuos cum diuitiis sepeliebant. Et ideo qui thesaurum quærit, gaudet cum sepulchrum inuenerit, quia sapientiam perquirentes cùm sacræ scripturæ paginas voluimus, cum exempla præcedentium sanctorum perscrutamur, quasi ex sepulchro gaudium sumimus, quia mentis diuitias apud mortuos inuenimus, quia qui huic mundo perfectè extincti sunt, in occulto cum diuitijs requiescunt. sepulchro ergo diues efficiuntur, qui per exempla iustorum contemplationis virtute subleuantur.

Sequens mundum, qui aliud permittit aliudquid soluit, fatuo ac puero papilionem sequenti comparatur, quod auctoritatibus

vatibus affirmatur.

CAP. XLVIII.

Mundum sequens assimilatur fatuo, qui summo mane surgebat, vt sequeretur vmbram, quæ semper eum fugiebat, & nunquam eam apprehendebat Eccl. 34. Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum, sic qui attendit ad visa mendacia, id est res temporales, quę aliud promittũt, & aliud soluunt, sicut mendacia aliud sonant, & aliud continent.

Item mundum sequens assimilatur puero, qui sequitur papilionem, quem non capit sed ab eo fugit, vel ipsum dimittit. Eccl. 11. Si secutus fueris, non apprehendis.

Iudicibus munera omnia sordis, oris, & operis, veluti venenum fore vitanda, Diui Pauli similitudine suadetur.

CAP. XLIX.

Munera debent manus iudicis tenuere, sicut renuunt serpentem tangere, vel venenosum vermẽ super se tenere. Si enim vermis venenosus super manum ascenderet, protinus ipsum excuteret, ne eum venenaret. vnde dicitur, quòd Paulus viperam, quæ manum suam inuasit, & ad ipsam pendebat, in ignem excussit. Tunc enim vipera, vel venenosus vermis manum Iudicis inuadit, vt vitam eius veneno extinguat, quando aliquis eum muneribus tentat, vt cupiditatis veneno iustitiam corrumpat.

Sed probus index eam in ignem excutit, quia hanc cum quodam quasi furore, & indignatione repellit. Vnde dicitur. Isa. 33 Beatus qui excutit manꝰ ab omni scilicet munere. Quia triplex est munus, cuius acceptio, vel expectatio corrumpit nõ solum manus iudicantis, sed etiam interdum cuiuscunque bona operantis. Vnde Grego. Tres sunt acceptiones munerum, ad quæ ex fraude festinatur. Munus namque ex corde, est vana gratia per cogitationem. Munus ab ore, est vana gloria per fauorem. Munus ex manu, est præmium per dationem. Sed iustus quisque ab omni munere manus excutit, quia in eo, quod rectè agit, nec ab humano corde vanam gratiam, nec ab ore laudem, nec à manu dationem accipere quærit. Solus igitur in Dei operatione fraudem non facit, qui cum ad studia bonæ actionis inuigilat, nec ad corporalis rei præmia, nec ad laudis verba, nec ad humani iudicis gratiam anhelat.

Ei qui obedientiæ operibus est assuetus, omnia onera esse facilia, Deoque obtemperanti cuncta pariter obsequi, exemplis demonstratur.

CAP. L.

Obedienti Deo, obediunt omnia, & creator, & creatura. Quod patet exemplo Iosue, quando mandauit Soli, quod staret, & stetit. Vnde Iosue. 10. Non fuit postea tam longa dies obediente Domino voci hominis. Gre. Si obedientes fuerimus præceptis diuinis, obediet Dominus orationibꝰ nostris.

Item assuefactio ad opera obedientiæ facit ea videri facilia. Equus enim assuefactus circumuolutionibus, de facili ad voluntatẽ sessoris flecti potest. Pro. 25. Equus paratur ad diem belli, Dominus autem salutem tribuet. Equus iste religiosus est, cui frenum obedientiæ imponitur, quia paratus est per assuefactionem ad obediendum, vt ad dexteram, vel sinistram vertatur. Psa. 118 Paratus sum, & nõ sum turbatus, vt custodiam mandata tua.

Opus bonum à nobis omnibus Deus, veluti à qualibet pomarij arbore Herus fructum requirit bonum, idque quemadmodum sit perficiendum, duplici veteris testamenti figura clarissimè insinuatur: & faciens bonum, sed à malis se minimè custodiens cui comparetur, explanatur. L I.

Opus bonum debet offerri Deo purè, & complerè, Sicut iubebatur offerri hostia in lege. Nam in lege iudæis præceptum erat, vt subtracta pelle hostiæ, artus in frusta conciderent. Pellem namque hostiæ (sicut Grego dicit) subtrahimus cum à mentis nostræ oculis superficiem virtutis amouemus, cuius artus in frusta concidimus, cum distinguentes subtiliter eius intima, membratimque cogitamus. Itẽ Le. 3. Præceptum est, vt cauda hostiæ in altari offerretur, vt videlicet omne bonum, quod incipimus, etiã perseueranti fine compleamus.

Item operantes bona propter difficultatem, assimilantur ascendentibus, mala verò propter facilitatẽ descendentibus. Nam (sicut dicit Grego.) omnis ascẽsus in labore est, descensus in voluptate. Quia per nixum gressus ad superiora tenditur, per remissionem verò ad inferiora declinatur. Ad montis enim verticem ipsum saxum subuehere magni laboris est, ipsumque à summis ad ima dimittere laboris non est. Sine mora videlicet proruit, qui magnis conatibus ad summa peruenit, longo studio seges seritur, Soli atque imbri diu committitur, sed tamen vna, & subita scintilla consumitur. Paulatim ædificia ad alta proficiũt, sed repẽtinis casibꝰ terriã petũt. Robusta arbor in aere per tarda incrementa se erigit, sed quicquid diu ad alta protulit, semel & simul cadit. Sicque fit, vt iusti ad summa per tarda incrementa proficiant, sed iniqui ad vitiorum ima sine vllo obstaculo ac difficultate descendant.

Item opus bonum requirit Deus ab homine, sicut homo de qualibet arbore, quæ est in orto suo vult habere bonum fructum. ad hoc enim plantauit, & si nõ portat fructum bonum, scindit, & comburit. Sic Deus de quolibet homine, quem posuit in mundo, fructum bonorum operũ requirit. Alioquin scindetur, & in ignem æternum mittetur. Mat. 6. omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Item materia mollis cito dissoluitur, sic opus mollium, & tepidorum citò deficit. Prou. 18. Qui mollis, & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis.

Item bona opera faciens, & à malis se non custodiens, similis est fatuo, qui mittit aquam in cisternam perforatam, vel vinum ponens in vegetẽ fractum, frumentum in saccum pertusum. Quia quantum ex vna parte poneret, tãtum ex alia exiret. Ita talis quicquid lucratur ex operibus bonis, consequenter perdit ex malis. Agg 1. Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculũ pertusum. De pertuso enim sacculo, sicut dicit Gre. aliunde exit, quod aliunde mittitur. Quia indiscretæ mentes mercedem, quam ex bono acquirunt, non aspiciunt, quomodo ex malo opere perdũt. Alius namque castitatem corporis seruat, seque vigi-

lanter circumspicit,nec quid foris repræhensibilis admittat,suis contentus est,aliena non diripit,sed tamē odium fortasse in corde contra proximum seruat,cū scriptum sit.1.Ioā.3.Qui odit fratrem suum, homicida est. Considerat enim,quòd sit mundus foris in opere,& non perpendit,quòd sit crudelis in mente. Alius iam aliena non diripit,iam corpus ab immunditia custodit,iam mente pura proximum diligit, & malorum præteritorum conscius lamentando se in precibus afficit,sed finita prece,læta de quib⁹ in hoc mundo gaudeat,exquirit,temporalibus gaudiis negligenter animum dimittit,nec curat ne in eo lachrymarum mensurā immoderata gaudia sequantur.Fitque vt bonum nimis ridendo pergat, quòd plangendo luctatus est.

Quantopere Mulieribus corporis ornatus sit vitandus,cuiusque rei signum sit,& quibus tales comparentur, exemplis non obscuris demonstratur.

CAP. LII.

ORnatus corporis est signum meretricij, & luxuriæ, Vacinat enim de templo Dei papillionem meretricis.Quia sicut papilio signum est scorti,sic ornatus exterior.Pro.7. Ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio præparata.

Item solēt equorum venditores equis suis imponere ramum,vel stramen super capita eorū,vel in caudis,in signum,quod volunt eos vendere.Ita mulieres imponunt ornamenta capitibus suis in signum,quod corpora eorum venalia sunt.Si quis alicuius nobilis equo imponeret signum venditionis , & per villam circumduceret eum quasi venalem,multum offenderetur.Sic offenditur Deus de sponsa sua.i.de virgine,& maritus de vxore sua offendi deberet.Pro.6.Zelus,& feruor non parcet &c.

Item mulieres se ornantes sunt incendiariæ diaboli,templa Dei comburentes,ferentes ignem in caudis,vt vulpes Samsonis.Psa 73.Incenderunt igni sanctuarium tuum.

Item mirabile esset si mulier veniret ad Missam in morte mariti sui,vel patris ornata floribus. Sic est de illis,quæ veniunt ad Missam ornatæ, cum omnis Missa celebretur in memoriam Christi crucifixi, cui corona spinea imposita est & tu imponis tibi coronā de floribus,& rosis.Sap 2.Coronemus nos rosis &c.

Hominem ociosum veluti signum ante Diabolo sagittam esse locumque ocio Diabolo parare affirmatur.

CAP. LIII.

OCiosus homo locum facit diabolo,sed in homine occupato non habet Diabolus locum sicut res perfectè occupata non est capax alterius. Vnde Hier.dicit,Semper aliquid boni facito, vt diabolus inueniat te occupatum.

Item homo ociosus est sicut signum ad sagittam, quod vndique à sagittariis.i. dæmonibus sagittatur sagittis tentationum.Thr.3.Tetēdit arcum suum,& posuit me quasi signum ad sagittam.Sed occupatio est velut clypeus cōtra sagittas diaboli.Ecc.20.Super scutum potētis.i.viriliter operantis,& super lanceam aduersus inimicum tuum pugnabit.

Passionis Christi meditatio quantum nos ad ipsius timorem inflammet,queue modo cordis magnam afferat compunctionem prauásque expellat cogitationes,edocetur.

CAP. LIIII.

PAssio Christi inflammat corda frigida ad amorem.Non enim est lignum sic frigidum,vel aquosum,quod si homo miserit in clibanum,vel fornacem ardentem,non succendatur. Similiter etiam nec cor est aliquod ita tepidum , quòd si ponatur in fornace amoris diuini,intuendo quantum exarsit in passione,quin accendatur ad amandum ipsum.Psal.17.Carbones succensi sunt ab eo.Ber.Super omnia te reddit mihi amabilem bone Iesu calix passionis quem bibisti,opus redemptionis.Hic.n.amorem nostrum facilè sibi vendicat totum.

Item passionis Christi memoria generat compunctionem, quæ expellit omnes prauas cogitationes. Vnde Angelus Raphael dixit filio Thobiæ de pisce, quem ceperat,Particulam illius pone super carbones & fumus illius fugabit dæmonem.Hic enim piscis est Christus,qui exenteratur,quando interiora passiōis eius considerantur,&quomodo deitas latuit. Sed sal reseruatur,&quādo amaritudo illius memoriæ cōmēdatur.Cor reseruatur,quando charitas eius consideratur.Particula super carbones ponitur , quando de illa dilectione cogitatur,& inde fumus compunctionis generatur,qui fugat omne genus dæmoniorum. Quia omnis strepitus prauæ cogitatiōis obmutescit.

De patientia peccatorem diu ad pœnitentiam expectantis quantum sit tandem formidanda mulieris parturientis similitudine suadetur.

CAP. LV.

PAtientia Dei assimilatur grauidæ mulieri,quæ scilicet conceptum,quem diu portauit,postea eum magno dolore eiicit.sic Deus diu quidem peccatorem tolerat per patientiam,& expectat ad pœnitētiam,sed diu expectatum,& non emendatum quādo que subito percutit,& cum magno vindictæ feruore quasi cum magno dolore proiicit , quem diu tolerauit. de dicitur. Psal 41 Tacui,semper silui , patiens fui. sicut parturiens loquar. Non est ergo Dei patientia contemnēda ex dilatione sed amplius formidanda.Quia sicut dicit Val.in li.1.Lento gradu ad vindictam diuina procedit ira,tarditatémque iudicij grauitate pensat.

Quis merito patiens homo debeat nuncupari,paucis naturalibus exemplis approbatur.

CAP. LVI.

PAtientia hominis quanta sit,non nisi in tribulatione cognoscitur.Nā sicut aliquis habens quartanas,vel tertianas nō dicitur curatus esse , si in diebus in quibus non est accessio,non febricitet. Similiter nullus debet dici patiēs pro eo,quòd ipse nō turbatur cum nulla sit ei molestia,sed si instante tribulatione,vel miseria patiens esset.tunc diceretur patiens,sicut ille,qui in tempore accessionis nō febricitat,diceretur esse curatus,& sanus à febre.

Item si nullus esset ventus , arbor quæ tunc non moueretur,non diceretur propter hoc immobilis.Similiter lignum,quod non ardet igne absente nō diceretur propter hoc incombustibile. Et sic de aliis.Sic homo sine tribulatione non debet dici patiens. Gregorius.Qualis quisque,apud se lateat illata contumelia probat.Sap.2.Per tormenta interrogemus eū, & probe-

probemus patientiam illius.

Peccatum quantopere fugiendum sit, quantumque graue & ponderosum existat, & quomodo ante Solem sedenti cæco, defunctoque sepeliendo comparetur eorummet exemplis pluribusque ostenditur auctor tat. hor.

CAP. LVII.

PEccato homo non solùm non debet consentire, sed neque in eius delectatione vel animo detinere. Sicut malum, & venenosum cibum homo nõ solum nõ vult comedere, sed nec etiam gustare. Differunt enim gustare, & comedere, sicut delectari, & consentire. Nam gustare est sine glutitione super linguam tenere, sicut quando gustatur cibus si benè sit sapiens, sed comedere est cum intus cib⁹ in corpore trahitur. Sic qui intentione non vult consentire, sed tamen immoratur in delectatione cogitationis, iste & si non comedit, tamẽ gustat, sed ille comedit, qui peccato cõsentit. Col 3. Neque tetigeritis per cogitationem, neque contrectaueritis per consensum, vel operationem. Et nota, quòd multiplicata gustatio comestioni, vel haustui æquipollet, sicut patet in his, qui vina probant. Sic frequens delectatio plerúnque inducit consensum. Si ergo mortem animæ, quam facit consensus times, time tale gustàre, quod disponit ad mortem.

Item peccatum creaturas, quæ in se bonæ erant, fecit homini noxias. Nam venenum est mors homini, & tamen est vita serpenti. Sic ergo Deus res à se bene conditas nobis in flagellum format, vt ea ipsa & per dolorem quo feriunt delinquentibus mala sint, & per naturam, qua existunt bona, sicut dicit Greg.

Item peccatorum onus multum grauat animam. Psal 37. Sicut onus graue grauatæ sunt super me, scilicet iniquitates meæ. sed miser homo non sentit modo onus illud, sed sentiet postea, sicut ille, qui portat, vel trahit onus in aqua non sentit bene pondus, donec exeat de aqua Sic onus peccati aquis delitiarum non sentitur bene, sed quando exierit de aqua. i. peccato, vel mundo in morte sentietur. Ideo hic deponẽda essent peccata tanq tam onera grauissima in infernum trahentia, ille. n. qui habet magnum onus super collum suum non cessat currendo ire, vt veniat ad locum, vbi debet deponere, sic debet homo festinare cõfessionem, & ibi onus peccati proiicere. Vnde He. 12. Deponentes omne onus, & circunstans nos peccatum.

Item ille, qui debet portare aliquod onus, tentat prius quãtum pondetet, & quãtum portabit, & stipẽdium considerat Sic homo quando vult peccare, & onus peccati sibi assumere, debet cõsiderare onus peccati prius, quòd tantum ponderat, q decedentes cum eo in puncto ad inferna descendũt. Tantũ. n. ponderat, q neque firmamentum ipsum hora vna potuit sustinere Luc. 10 Videbam sathanã sicut fulgur de cœlo cadentẽ. Et quamdiu portabit, quia forte sine fine, quod nescit, q si assumit, & q non poterit deponere. Psa. 38. Laborabit in æternũ, & viuet adhuc in finem. Et stipẽdiũ peccati, quod est mors ęterna. Ro. 6. Finis eorum mors est. Et ibidem dicitur: Stipendia enim peccati, mors.

Item peccator assimilatur cœco sedẽti ad solẽ. Nã cæcus cum in sole cõsistit, ipse radijs solis perfunditur, sed tamen lumen nõ videt, quo illustratur sic peccator cum peccat, licet peccati delectatione, & ardore cœcatus ipse nõ videat Deum neque attendat ad ipsum, Deus tamen cui omnia patent, bene conspicit illũ Vnde de peccatoribus cœcatis dicitur in psal. 57. supercecidit ignis. i. ardor peccati. & non viderũt solem.

Item peccator assimilatur defuncto sepeliẽdo. Nã defunctus ad tumulum aliquãdo cum magna honoris pompa deferunt, sed postmodum in terra sepultus in putredinẽ, & cinerẽ vertitur, tu põpa igitur honoris ad tumulũ. i. exterminiũ mortis breui transitu deferuntur superbi, sicut de quodã psa. 36. dicit, Vidi impium superexaltatũ, & eleuatum sicut cedros Libani, & transiui, & ecce non erat. sed in carnis putredinem fœtidam conuertuntur luxuriosi. Vnde possunt luxuriosi dicere illud Iob. 7. Induta est caro mea putredine, sed in puluerẽ terræ rediguntur auari, qui dum sagaci solicitudine terrenis actionibus subduntur, quasi subtili terræ puluere asperguntur, sordibus pulueris cutis mea aruit. Cutis enim, quæ puluere respergitur, & quæ arescendo atteritur, mentes auarorum signat, quæ tunc puluere resperguntur, quando terrenis affectibus replentur, sed ideo arescunt, quia à cælestibus desiderijs vacuæ, quasi subtracta pinguedine inanescunt, cuius contrarium Dauid petiit dicẽs, sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea. Adeps quippe pinguedinis animam replet, cũ hanc cõtra præsentium desideriorum æstum supernæ spei infusio refouet. Cutis ergo arescens contrahitur cũ corporibus exterioribus deditum atque ex dispensatione illarum in actoris sui amore non tenditur, sed in semetipso, (vt ita dixerim) rugosa cogitatione replicatur.

Item sicut stultus esset electus in episcopum, si ante confirmationem aliquid cõmitteret, vnde episcopatum perderet, sic qui peccatũ mortale committit, vnde vitã æternã amittit. Eph. 1 Elegit nos ante mũdi constitutionem, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate.

Inferni tormenta singulis damnatis, nequaquam æqualia esse Solis similitudine ostenditur.

CAP. LVIII.

POena gehennæ, licèt sit in damnatis omnibus ab eodem igne, nõ tamen eodẽ, vel pari modo oẽs cruciat. Cuius exemplum apparet in hominibus, qui stãt ad æstum solis. Quia licet aliqui ab eodem sole calefiant, non tamẽ pari modo æstuant, quia iuxta qualitatem corporis sentitur pondus caloris. Quod ergo respectu solis facit dispar valetudo corporum, hoc facit respectu gehennæ dispar ttas meritorum. Vnde in eodem igne est diuersitas cruciatuum, secũdum diuersitates & gradus meritorium.

Pœnitens quomodo vt verè pœniteat, parturienti mulieri debeat comparari, & postea suamet opera studiose discernere, vitiorumque vetustatem destruere, & nouitate virtutum sese decorare exemplis demonstratur, cuius pœnitentiam non esse differendam sed continuo, perseueranter moderatéque peragendam fore asser tur.

CAP. LIX.

POenitens esse parturienti similis. Mulier.n. cum delectatione concipit, sed cum dolore vehementissimo parturit, & quia non est ita minimum mẽbrum in parturiente, quod non doleat. Ita nullũ debet esse membrum in corpore, quod pœnitentiã non faciat. Quia cum omnia membra fuerint instrumẽta vitiorum, debent similiter esse instrumẽta pœnitentiæ. Sic fuit Magdalena, quæ tot ex se exhibuit holocausta, quot habuerat oblectamenta Rom. 6. Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete ea seruire iustitiæ in sanctificationem.

Item pœnitens, vel tentatus debet studiose opera discernere, & corrigere. Cuius exemplum est, quia mos antiquorum fuit, in dolore vestimenta scindere. Vestimenta enim, sicut Greg. dicit. scindimus, cũ discernendo nostra opera pertractamus. Si enim apud Deum nostra opera nos quasi vestimenta non tegerẽt, nequaquam voce angelica diceretur Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem eius. Turpitudo enim tunc nostra cernitur, cum vita nostra ante iustorum oculos repræhensibilis monstratur. Tanquam enim sub sequentis operis tegmine velamur, quando culpa tẽtati ad lamenta accendimur, atque ipsis lamentis excitati ad perspiciendum lumen iustitiæ subtilius oculos mentis aperimus. Quasi in dolore vestimẽta scindimus, quando ex fletu dilectione crescente, cuncta quæ agimus districtius irata manu iudicamus.

Item sicut dicit Gregorius, Pœnitẽtium corda sterquilinio assimilantur, quia dum mala sua flendo considerant, quasi ante se stercora sese abiiciendo coacervant.

Item pœnitens debet destruere vetustatem vitiorum, vt habeat nouitatem virtutum. Pueri enim vestes veteres laniant, vt nouas recipiãt. Et armiger destruit malum equum, vt habeat meliorem. Et homo dissipat domum veterem, vt faciat pulchriorem. Similiter debet homo per pœnitentiam destruere veterẽ hominem, vt induat nouum. 2 Cor. 5. Scimus quoniã si terrestris domus nostra dissoluatur, domum non manufactam habemus. &c.

Item differens pœnitẽtiã vsque ad senectutem; similis illi est, qui haberet quatuor asinos, & debiliori eorum totum ipsorum quatuor onus imponeret, quia talis profecto impius, & stultus reputaretur. Sic est ille qui totum onus pœnitentiæ suæ vult in senectute sua portare, quando iam non potest laborare. Vnde Mal. 1. Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votũ faciens immolat Domino debile.

Item pœnitentia accelerata, & in ætate iuuenili incepta præseruatã à putredine carnalium desideriorum. Nam sicut carnes custodiuntur ex salis appositione, aliàs putrescerent, & scaturirent vermes quin sal citò apponeret, Sic caro hominis vermes peccati, & prauæ delectationis scatutit, nisi in ætate iuuenili dometur, & in seruitutem spiritus redigatur.

Item omne onus alleuiatur ex consideratione mercedis. Nam portio lignorum vel bladi maius onus libenter assumit in humeris suis, vt maiorem mercedẽ habeat. Sic debet facere pœnitens maiora scilicet onera laborum, & ieiuniorum sibi assumere, vt magis remuneretur. Vnusquisque enim mercedẽ accipiet secundum laborem suum.

Item, qui indiscretè per pœnitentiam se affligit, similis est illi qui vermem vult excutere, de arbore, & excutit florem, vel fructum cum verme. Et lotrici quæ pannos lacerat lauando super lapidem, & percutiendo. Et monacho qui tãtum equitauit, quod oportuit equum remanere in crastino in stabulo.

Item ille qui aufert vitam alicui, qui victurus esset per annum, homicida iudicatur. Quãto magis ille qui nimiis ieiuniis, & afflictiõib⁹ efficit, vt decẽ annis citius moriatur quàm esset moriturus? Ber. Nõ habet callidus hostis efficacius machinamentũ ad tollendum de corde charitatem, quod si efficere possit, vt in ea incautè, & sine discretione ambuletur.

Item tardius pœnitentiam faciens, similis est ei, qui debitum incurrit ad vsuram, qui quanto plus differt soluere mutuum, tanto plus crescit debitum super eum, & tanto plus oportet eum dare tempore solutionis. Sic quanto diutius fuerit aliquis in peccatis, tanto plus soluet in pœna. Roma. 2 Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, &c. Verè enim magna est vsura, quando pro vno peccato soluitur pœna infinita, i. pro vna delectatione peccati pœna æterna.

Item pœnitentia est appetenda, & si non propter pœnam, quam infligit, saltem propter gratiam, quam acquirit. Solet enim homo aliquis nobilis vetulam mulierem ducere, & ignobilem in vxorem, non propter se, sed propter diuitias magnas quas habet, & propter magnam hæreditatem quam possidet. Sic & tu pœnitentiam assume tibi in vxorem, & si non propter se, quia tibi videtur grauis & turpis, tamen propter thesaurum gratiæ, & virtutum quem secum defert, & hæreditatem æternam, quam promittit. Sap. 8. Hanc amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui illam sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius. Et ibidem, Sciẽs quoniam communicabit de bonis suis. Et Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

Viri perfecti, vt in Dei amore feruentiores reddantur superuacaneas cogitationes exemplo Nazareorum à mente reijcere admonentur.

CAP. LX.

PErfecti viri studẽt resecare superfluas cogitationes, vt scilicet in diuino amore fiant feruẽtiores. Cuius exemplum quidem ostenditur in Nazareis, qui in veteri lege capillos eorum quos in deuotione nutrierant, expleta deuotione radere, & in ignẽ ponere iubebantur. Quid est enim, vt Grego. dicit, ꝙ Nazarei capillos nutriũt, nisi quòd per vitam magnæ continentiæ præsumptionũ cogitationes crescũt? Et quid est deuotione completa capillos radere, nisi ꝙ tunc ad perfectionis summam contingimus, cum sic exteriora vitia vincimus, vt etiam cogitationes superfluas à mente resecemus? Quas nimirũ sacrificii igne concremare, est flammis amoris diuini incendere, vt totaliter mens, in amore Dei ardeat, & cogitationes

super-

superfluas concremamus, quasi Nazarei capillos deuo tio[...]s perfectione consumat.

Ad finem vsque in bonis instanter esse perseuerandum, hostia sacrificij, pauonisque exemplo hic admonemur, vt Dei gratiam impetrare queamus.

CAP. LXI.

Perseuerantia necessaria est in opere bono, sicut cauda animalis in sacrificio. Vnde cauda hostiæ iubetur offerri in sacrificio. Leui. 3. Indecens est enim animal sine cauda. i. opus inceptum sine fine, vel complemento. Vnde dicitur, quòd pauo auis, quando am[...]it caudam, non audet apparere præ verecundia. Sic sine cauda perseuerantiæ non audebit aliquis coram Deo in iudicio apparere.

Item perseuerantia impetrat gratiam. Nā si homo tantum perseueraret in oratione, quantum pauper ad ostium diuitis pro eleemosyna, citius impetraret spiritualem eleemosynam, quàm ille corporalem. Vnde Apostoli perseuerantes in oratione, Spiritum sanctū acceperunt.

Piger homines naturam plurium Dominorum castrorū agroque neglecto assimilari declaratur. CAP. LXII.

Piger homo similis est castro pluriū dominorum inter quos ille qui remissus est totum amittit, alius.n. paulatim aufert eius suum. Sic si spiritus remissus fuerit, caro quæ aduersus spiritum concupiscit, quotidie aliquid contra ipsum acquirit. Prou. 12 Manus fortium dominabitur, quæ autem remissa est tributis seruiet.

Itē piger homo similis est agro neglecto, qui herbas inutiles profert, si in pace dimissus, nec fossus, nec purgatus sæpe fuerit, & bonis seminibus seminatus. Sic homo vitiorum spinas, & tribulos generat, ut si vel libus occupetur laboribus.

Prædicatores bona docentes eaque ipsimet non agentes, cæcis ac claudis comparari affirmantur. CAP. LXIII.

Prædicatores qui dicūt, & nō faciūt, similes sunt cęcis, & claudis, qui sedēt in introitu eiu[...] tatis mē dicantes, qui trāseuntibus viam ostēdunt, sed nūquam in ea pedem ponunt. Contra illud Iac. 2 Sic loquimini, & sic facite.

Item sicut esset deridendus qui argento vas fictile ornare vellet, decorate lutū, vt solidate argentū. Sic irrisione dignus est, qui cum malus sit, bona dicit. Pro. 26 Quomodo si argento solido ornare velis vas fictile, sic tumētia labia cū pessimo corde sociata.

Quantum laborandum sit, vt diuina merita adaugeamus, seminantis ditantisque exemplo instruimur. LXIIII.

Proficere debet homo continuè in operibus suis bonis. Nam volenti ditari, non sufficit sibi non perdere, nisi annuatim crescat in aliquo. Similiter desiderans ditari in bonis spiritualib', debet annuatim, & quotidie bona sua amplia[...]re, vt dicitur. 1. Thes. 4. Ambuletis, vt abundetis magis.

Item nullus vellet semen suum terræ cōmittere, nisi crederet illud multiplicarū colligere. Ergo sicut laboraret homo ad multiplicandū semina, sic debet laborare ad multiplicandum merita, quod est secundum Deum proficere. Apostolus. In omni opere bono fructi[...] antes, & crescentes in scientia Dei.

Peccatores hac in vita prosperantes, qui insanis ac freneticis simi.les indicantur ferè per amena prata pulchraque itinera ad interitum duci edocetur.

CAP. LXV.

Prosperantes in peccatis similes sunt illis, qui per pulchra itinera ad suspendium pertrahuntur, vel qui per amęna prata ad carcerem damnationis ducuntur. vnde Greg de peccatore prosperitatibus mundi florente dicit, Honoratur in via, in peruentione damnabitur, & quasi per amœna prata ad carcerē peruenit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitū tendit.

Item prosperitas peccatorum exultantium in peccatis, similis est insaniæ, quia tales, vt dicit Greg non prosperitate eriguntur, sed insania quam subeunt, vnde assligi debuerunt, & exinde miseri in exultatione dessiunt, vnde altius flendi sunt.

Item peccatores tales sunt phreneticis similes, qui insaniam virtutem putāt, quia ex morbo esse nesciūt hoe quòd amplius sani possunt. Et quasi creuisse viribus se æstimant dum ad vitæ terminum per augmenta doloris appropinquant, quia rationis sensum non habentes sent, & ridēt, & tanto magna æstimatione se dilatant quanto insensibiles malum, quod patiuntur ignorant

Rationis vis quanta sit, & qua via semper animi cogitationes exemplo ostendatur.

CAP. LXV.

Ratio debet regere cogitationes sicut domina regit ancillas, & familiam Nam videmus (sicut dicit Greg.) quòd absente domina familia deordinatur, quia ancillarum linguæ perstrepunt silentiū deserunt, deputata operis officia negligunt, totū ordinem sibimet confundunt. At vbi repente domina venerit mox perstrepentes linguę reticent, officia vniuscuiusque operis repetūt, sicque ad opus propriū ac si non recessent reuertuntur. Similiter si ad momētū ratio discedat quasi absente domina cogitatio se clamor velut garrula ancillarū turba multiplicat. Vt autem ratio ad mentem redierit mox se confusio tumultuosa compescit, & quasi ancillæ se ad iniunctū opus tacitè reprimunt, dum cogitationes protinus causis se propr[...]is ad vtilitatem subdunt.

Religiosorum vita qualis esse debeat mortuorum similitudinibus quibusdam facile terminatur.

CAP. LXVII.

Religiosus debet esse mortuus mundo, i. ad modum mortui se habere. Nam mortuus in sepulchro absconditur, & religiosus debet abscondi in claustro, & non discurrendo vagari Coll 4. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo Deo.

Item anima mortui à carne separatur. Et sic religiosus debet à carnali amore se parari. Eccl. 47. Quasi adeps separatus à carne, in ad pe enim signatur denot o spiritualium, quæ debet esse in religioso separata ab amore carnalium.

Item caro mortui à vermibus cōsumitur, scilicet in sepulchro Quia religiosus per pœnitentiā debet consumere corpus suum in hoc mundo, mente antē debet esse in cœlo. Iob. 7 Elegit suspendium anima mea, i. desiderium æternorum, & mortem ossa mea. i. mortificationem carnalium desideriorum,

Item mortuus nō sentit si pungatur, vel deiiciatur vel

vel eleuetur. Et sic verè mortuus mundo 1. Reg 19. Sicut angelus domini dominus meus, nec benedictione, nec maledictione mouetur.

Item mortuus omnia temporalia relinquit. Et sic religiosus omnem proprietatē debet resignare, & omnia eo. à Deo, & fratribus repræsentare, & nihil sibi attogare. 1. Cor. 4. Quid habes, quod non accepisti? Bernardus. *Monacho* habenti proprium, negabit Deus suum proprium, scilicet cœlum.

Sacerdotum veteris legis corporales perfectiones exterioresque ipsorum immunitates negatiuè recensentur, quibus Christi sacerdotum clara similitudine spiritual. ornamenta aperiuntur. CAP. LXVIII.

SAcerdotes Christi, & clerici immunes debent esse ab illis maculis spiritualiter, à quibus clericos seu sacerdotes Iudæorum oportebat esse immunes corporaliter. *P*rohibetur. n. esse cæcus, i. ne sit ignorans: claudus, i. instabilis, & ad diuersa inclinans. Et ne sit paruo, vel grandi, vel curto naso. i. ne habeat defectū discretionis ne plus, vel minus, aut aliqua praua exerceat Per nasum enim signatur discretio, quia est discretiuus odorum.

Itē ne sit fracto pede, vel manu, i. ne amittat virtutē operādi bene, vel procedendi de virtute in virtutē.

Itē repudiatur, si habeat gibbū ante, vel retro per quem signatur superfluus amor terrenorum.

Item si lippus i. si per carnalē affectum eius ingeniū obscuratur Contingit enim lippitudo ex fluxu humoris Repudiatur etiam si habeat albuginem in oculo, idest præsumptionem candoris iustitiæ in sua cogitatione.

Item si habeat iugem scabiem. i. petulantiam carnis Et si sit habens impetiginem, quæ sine dolore corpus occupat, & membra corporis fœdat. per quam auaritia designatur Et etiam si sit herniosus, vel ponderosus qui gestet ponderis turpitudinis in corde, licet non exerceat opere.

Mercenarijs sancti viri quatuor rationibus nec non illis qui corporaliter suspenduntur comparantur, eosque in alia vita ab omni corporis atque perturbatione tandem à Leo fore liberandos demonstratur. CAP. LXIX.

SAncti viri assimilātur mercenariis. Primo ratione temporis quia tempus præsens cito finiri exoptant vt feliciter ad vitæ præmia perueniant.

Sicut mercenarij præstolantur finem diei, vt labor cesset, & recipiant præmium operis sui. Iob. 7. Sicut dies mercenarij dies eius. Vbi dicit Greg. Dies suos mercenarius cui uitius exoptat, vt ad laboris sui præmium sine tarditate perueniat Dies itaque hominis à vera & æterna sapientia rectè diebus mercenarij comparantur, quia præsentem vitam exilium, nō patriam, militiam, non palmā deputat. & eo longius à præmio se conspicit, quo tardius ad finem venit.

Secundo ratione laboris Nam, sicut dicit Grego. Mercenarius in alienis laboribus exsudat, sed tamen sibi præmium proprium præparat Omnes ergo, qui spe cœlestium præditi exercitatione vitæ præsentis atteruntur, in alieno laboramus: Nam sæpe & reprobis seruire cogimur, mundo quæ mundi sunt reddere coartamur, & alieno quidem labore fatigamur, sed tamen præmia nostra percipimus, & per hoc peruenimus ad propria, quod purè ministramus aliena.

Tertiò ratione operis. Nam, sicut dicit Greg. Mercenarius sollicitè curat inspicere ne vnquam dies vacuus labatur ab opere, & expectatus finis temporū inanis veniat ad remunerationē. In laboris namque studio conspicit quid percipere in tempore remunerationis possit. Nam cum opus crescit, præmij fiducia proficit. Cum verò opus torpuerit, spes à remuneratione lassescit vnde & electus quisque vitam suam, quasi mercenarij diem pensans, tanto fidentius ipse tendit ad præmium, quanto nunc robustius perdurat ad laboris incrementum, qui sit decursus præsentis temporis pensat, dies cum operibus numerat, ne à labore vacua trāseant vitæ momenta formidat, aduersis gaudet, passione reficitur, mœrore refouetur, quia sequentis vitæ præmiis tanto se largius remunerari conspicit, quanto pro amore illius quotidianis se mortibus uberius impendit.

Quartò ratione mercedis. Quia consideratio mercedis, homini mercenario leuiat pondus laboris. Et similiter Sanctis Viris consideratio præmij minuit laborē exercitij. Vnde Grego. dicit: Mercenarius cum facienda opera conspicit, mentem protinus ex longinquitate, & pondere laboris adiicit. Cum verò lassescētem animum ad considerandum operis præmium reuocat, vigorem mox animi ad exercitium laboris reformat, & quod graue perpendit ex opere, leue æstimat ex remuneratione Sic electi quique cum mundi huius aduersa patiuntur cum honestatis contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant esse grauia quibus exercentur pensant. Sed cum mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione præmij, quàm sit leue, quod patiuntur inueniunt, quod enim valde esse importabile ex dolore ostenditur consideratione prouida ex remuneratione leuiatur.

Item Sancti Viri assimilantur illis, qui corporaliter suspenduntur, *Q*uia sicut ille, qui suspenditur corpore ad alta sustollitur, vt ibi moriatur, Sic quoque Viri Sancti ad alta per contemplationem se subleuant, vt affectibus terrenis intereant. vnde Iob. 7 Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea Greg. Sancti Viri certissimè sciunt, quia habere in hac vita requiem nequaquam possunt, Et ideirco suspendium eligunt, quia nimirum desideria terrena deserentes, ad alta animum tollunt, suspensi autem mortem suis ossibus inferunt, quia amore supernæ patriæ in virtutum studiis accincti, hoc quod fortes prius in mūdo fuerant, vinculo humilitatis insequuntur.

Item Sancti post hanc vitam liberantur ab omni pœnalitate, & molestia, quam patiuntur in hac vita. Nam licet cardui, & vrticæ granis in cāpo socientur, tamē cū ponūtur in horreo, societas illa separatur Et sic afflictiones, & tribulationes quib⁹ modo Sācti cōiūcti sunt in cāpo Mundi omnes separabuntur ab ipsis, cum reponentur in horreo cæli. *A*po. 21 Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, &c.

Mysticam sacræ scripturę intelligentiam assidua eius lectione haberi, vnica hominis ignoti cognitionis similitudine breuiter ostenditur.

CAP. LXX.

Scripturæ

SCripturæ sacræ intelligentia mystica assidua ei⁹ lectione aperitur. Cuius exemplum est(secundū Greg.)Sicut Ignotorum hominum facies, cerni mus,& corda nescimus,sed si familiari eis locutione coniungimur, vsu colloqui eorum, & cogitationes indagamus Ita eti in sacro eloquio sola historia aspi citur,nihil aliud quàm facies videtur Sed si huic assi duo vsu communicamus, intimam mentem ex collo cutionis familiaritate penetramus. Dum enim alia ex aliis colligimus,facile in eius verbis cognoscimus aliud esse,quod intimant,aliud,quod sonant.

Tanto autem quisque notitia illius extraneus red ditur,quanto in sola eius superficie ligatur.

Silentij vtilitas quanta sit, linguaque refrenatio quantum prosit,duobus naturalibus indicatur exemplis.

CAP. LXXI.

SIlentium fervorē deuotionis seruat. Solet enim obstrui vas,in quo est vinum, vt vinum fortius sit,vel fit.& potus coopertus colorem suum, & munditiam conseruat. Sic qui vult deuotionem cor dis,& munditiam conseruare,debet os clausum tene re Psa.38.Concaluit cor meum intra me,&c.

Item silentiū seruare est os,vnde exit ignis,& fiant ma omnia comburens,obstruere.Iaco.3.Lingua ignis est,&c. Ecce quantus ignis quam magnam syluam in cendit,idest virtutem bonorum operum consumit.

Simoniacus Leoni ac Latroni comparatur, cuius peruersitas ex istorum simil tudinibus indicatur.

CAP. LXXII.

SImoniacus assimilatur Leoni,quia procurat,quòd ecclesia quæ est sponsa Christi, aliunde grauida sit quàm de suo viro quæ de solo Spiritusancto cō cipere debet,sed simoniacus facit,quod concipit de spiritu maligno,& sic ea facit nutrire filios adulteri nos,& filios proprios exhæredat à patrimonio Chri sti,constituens hæredes filios diaboli. Ecc 23. Om nis mulier rel nquens virum suum peccabit, & sta tuens hæreditatem ex alieno matrimonio.

Item Simoniacus assimilatur latroni. Facit enim Si monia homines esse latrones,& sacrilegos,quia scili cet sacra sunt ea circa, quæ latrocinium exercent. Absurdum est en m d.cere eum qui furatur,vel capit calicem alicuius ecclesiæ sacrilegum, vel furem esse,& non eum qui furatur tam ecclesiam quam quę a l eam pertinent. Ioann. 10. Qui non intrat per ostium in ouile ouium,sed ascendit aliunde, ille fur est,& latro.

Quam plurimis perspicuisque exemplis sacræ scripturæ testi monijs quantopere malorum societas, qui cum bonis viris nunquam versantur,ne eorum malitia patefiat,sit fugien da enu.leatur.

CAP. LXXIII.

SOcietatem bonorū fugiunt mali,ne eorum ma litia appareat Sicut mulier turpis non libenter se det iuxta pulchram,ne turpitudo illius magis ap pareat,quia opposita iuxta se posita magis elucescūt Sic mali non sociantur bonis libenter,ne malitia sua eorum bonitate magis euidens fiat. Ioan 3. Omnis qui male agit,odit lucem,& non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.

Item societas mala trahit ad peccatum sicut acci dit de spinis quòd vna trahit aliam. Pro 8 Fili mi,si te lactauerint peccatores,ne acquiescas eis,&c. Et id circo,sicut non est tutum ægroto esse in aere corru pto,quia ex hoc cito recidiuum patietur,sic non est tutum bonis esse in consortio peccatorum, ex hoc enim ad peccatum inducuntur Pro. 13. Amicus stul torum efficietur similis. Vnde,sicut non est secura o uis iuxta lupum,nec stuppa iuxta ignem, nec sagimē iuxta catum,sic nec iustus iuxta peccatorem,nec mu lier iuxta peccatorem 1. Cor. 5. Corrumpunt mores bonos colloquia mala.

Item societas mala est vitanda. Nam qui non vult esse leprosus,debet vitare consortium leprosorum, sana poma sociata putridis citius corrumpūtur. & sa ni cum infirmis citius infirmāntur. Psa.17. Cum per uerso peruerteris Prou 4. Non delecteris in semitis impiorum,nec tibi placeat malorum via.

Item societas mala non est toleranda propter vtilita tem temporalem. Nam si quis esset in domo succen sa,vbi non esset,nisi vna fenestra,per quam non pos set exire indutus,& oneratus,potius omnia sua dimit teret antequam non exiret. Sic quilibet dispendium suorum, & carnis quantumcumque potius deberet sustinere quàm in consortio malorum remanere in periculo suo. Vnde Gen. 30. Ioseph. relicto pallio in manu fœminæ,fugit. Et homo de periculo mar s libē ter nudus euadit.

Item socius malus abijciendus est,sicut dens putri dus de ore deijcitur,ne alios corrumpat. & ouis mor bida de grege abarū, & leprosus de consortio homi nū. Et pomum putridum de aceruo aliorū. 1 Cor. 5. Modicum fermentum totam massam corrumpit.

Quàm bene gne bon s temporalibus viris præsertim sp ritua libus prou deat Deus,tum exemplis tum auctoritatibus ostentatur.

CAP. LXXIIII.

SOllicitudo temporalium est viro spirituali contē nenda. Nam qui ad fontem vadit non est solici tus quid bibat. Quid ergo times stulte,prouiden tia Dei maior est fonte. Cogita,quod seru⁹ debet esse sollicitus quomodo bene seruiat domino suo,& do mini est prouidere ministro suo Vnde dicitur,Omnē sollicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniā ipsi cura est de vobis Mat 6. Nolite solliciti esse dicē tes,quid manducabimus,&c. Chrysos. Escam corpo ris si sollicitus non fueris,habebis, iustitiam verò si sollicitus non fueris non habebis. Quis est pater qui nō prouideat filiis suis,cum viderit eos egere?Mat.6. Scit pater vester,quia his omnibus indigetis.

Quopacto spes tuta fiat,& quantum sit semper in Deo spe randum term.natur.

CAP. LXXV.

SPes innatur ex bonis operib⁹,securus n. debet esse de re,qui habet bonū pign⁹ apud se. Securi itaq; sūt de regno futuro,q habēt bona opera, q̄ quasi

pignora sunt regni cœlestis. Greg. Cum opus proficit, regni cœlestis fiducia crescit.

Item spes iuuatur ex tribulationibus. Certus enim potest esse de re venali, qui precium apud se habet. Sic debet esse certus de regno æterno qui multas tribulationes sustinuit, quibus regnum cœlorum emit. Acto. 14 Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

Item sperandum est in Deo, quia sperantes in se, sustinet ne cadant. Naturaliter. n. qui debilis est, & timet cadere, alicui rei adhæret, vt patet in puero, vel infirmo. Sic naturalis ro dictat animæ cognoscenti debilitatem suam, quod fortiori se inniti debeat, scilicet Deo. Quia de facili transit malum passum, qui habet bonam appodiationem, scilicet Deum, qui bene potest eum extra malum passum eiicere. Veritatis enim est præstare fulcimentum innitenti sibi, sed vanitatis est negare. Vnde cum Dominus veritas sit, innitenti sibi non se subtrahit, sicut solent facere mali pedissequi eis qui appodiant se sibi, quia subtrahunt se, vt cadant. *Isa. 1*. Speret in nomine domini, & innitatur super Deum suum.

Valde monstruosum esse de Dei gratia superbire differitur, atque superbos humore gratiæ carentes à propria voluntate deflecti definitur.

CAP. LXXVI.

SVperbire de gratia à Deo data, monstruosum est. Nam sicut monstruosum esset, quod ex muliere nasceretur bufo, sic monstruosum est, quod aliquis ex gratia Dei, sibi data à Deo efficiatur superb⁹. Et talis etiam de vita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamento interficitur Gre. Qui de virtutibus se extollit, non de gladio, sed medicamento se interficit.

Item superbi difficulter à propria voluntate, quia carent humore gratiæ. Virgula enim quanto plus habet de humore, tanto citius flectitur. Sic qui plus habet de gratia, citius obedit, sed lignum aridum cito frangitur, dum flecti creditur, sic superbi qui sine humore gratiæ sunt, flecti non possunt. Eccl. 6. *Non* te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus, ne forte elidatur per stultitiam virtus tua, & comedat folia tua, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in deserto. i. sine merito.

Diaboli tentatio in quo pessimum sit peccato, illi qui obsequi quantum obsit, ac quos præcipue Deus in hoc mundo tentari tribularique patiatur. quomodóve tentationibus resistendum sit, ad amussim explanatur.

CAP. LXXVII.

TEntat diabolus hominem de illa re, qua magis consueuit decipere, sciens quòd membrum citius frangitur, vbi prius fractum fuerit, quàm alibi. Et citius incenditur lignum, quod aliquando fuit in igne, quàm si nunquã fuisset. Et citius cadit homo in infirmitatem quam aliquando habuit, quàm in aliam. Sic homo facilè inclinatur ad peccatũ, quod aliquando fecit.

Item tentationis delectatio corrumpit sinceritatẽ animæ, etiã sine consensu operis, sicut mulier nõ dicitur casta, quę libẽter audit verba corruptoris, dato etiam quod ei in opere non consentiat, & quæ appetit diligi, etiam si corrumpi non appetat. Aug. in Reg. Non solum appetere, sed appeti velle, criminosum est. Sic nõ est reputanda casta anima, quæ tentationes diaboli recipit, & in eis delectatur, quamuis peccatum facere non velit.

Item tentat diabolus, & impugnat maximè illos, qui ipsum deserunt, & ad Deum se conuertunt, vt Pharao filios Israel fugientes persecutus est. Glosa. Qui ab illecebris mundi abstinere, & in Christo piè vult viuere, persecutionem patitur. *Dum* enim diuino seruitio constringi exoptat, bellum diaboli contra se excitat, sicut rex sibi subditos non impugnat, sed aduersarios.

Item tentationibus, & suggestionibus non resistẽtes, non possunt coniungi *Deo*. Vnde assimilantur illis mulieribus, cum quibus in veteri lege non poterat sacerdos matrimonium contrahere. Nam *Leuit.* 21. Præceptum est sacerdoti, vt virginem tantùm duceret in vxorem, sed viduam, & repudiatam, sordidã, & meretricem non acciperet. *Per* viduam enim intelligitur anima, cuius mortuus est carnalis vsus, sed nõ affectus, quàm sola necessitas retrahit à malo, nõ charitas. Et talis potest dici vidua de vno marito, quæ lãbit vbi mordere non potest, idest delectationes præteritas quas habere nõ potest, cupit: sicut canis lingit hastile, & scutellã post cibũ. 1. Tim. 5. Vidua in delicijs viuens, mortua est. Glo. morte peccati, vel morte animæ. Talis enim vidua, quando contingit ei aliquid, quod tædet, semper recogitat maritum, quamuis pessimus fuerit, & talis est anima, cui quando contingit aliquid aduersi semper suspirat ad ea, quæ dimisit, vt filij Israel ad ollas carnium in Aegypto. Per repudiatam significantur illi quos negocia mondana repudiant, & ad illa se ingerunt non vocati, & à mundo contemnuntur, & opprimuntur, & tamen mundum non contemnunt. Sicut meretrix ad leccatorem suũ accedit, licet ab eo frequenter verberetur & cum eo multas molestias sustineat. Aug. *Ecce* turbat te mundus, & amatur, quid si tranquillus esset? quomodo inhæreres formoso, qui sic amplecteris fœdum? Tales etiã similes sunt leccatoribus, qui in curijs Principũ bonis nutriti morsellis, licèt fastidiantur, & licentientur, tamen expulsi per vnum hostium, redeunt per aliud. Sic quidam ita sunt allecti illecebris, & delectationibus mundi, quod licet aduersitatibus, & molestijs impugnentur ab eo, tamen non recedũt. Per sordidam intelligitur animam, quæ immundis affectionibus maculatur. Si vis ergo desponsari Christo, auferas tibi vestimenta sordida, vt omni tempore vestimenta tua, idest opera sint candida *Rom.* 13. Abiiciamus opera tenebrarum, &c. Per meretricem autem, quæ cuilibet patet libidini, intelligitur anima, quæ cuilibet cedit tentationi. Hier. 2. In omni via prosternebaris meretrix. Nulla ergo talis anima est Deo coniungi apta.

Item tentari, & tribulari Deus hominem permittit, etiam postquam ei magna dona contulit. Vnde Salomon (sicut dicit Gregor.) diuinitus sapientiam accepit, & statim post meretricum mulierum quæ-

stione

ftione pulsatus fuit. Quod igitur Salomon mox post tantam reuelationem certamen turpium mulierum pertulit, designauit, quòd mentem nostram sæpè con cessis virtutibus respectus intimę largitatis illuminat, sed hanc protinus etiã lubricæ cogitationes turbãt, vt quæ subleuata immenso munere exultat, etiam tẽtatione pulsata, quid sit inueniat. Sic Helias diuina gratia præditus, sermone cœlos aperuit, & tamen pro batus subito infirmus per deserta fugiens, vnam mulierem expauit. Sic & Paulus ad tertium cœlum ducitur paradisi penetrans secreta considerat, & tamen ad semetipsum rediens contra carnis bellum laborat, legem aliam in membris sustinet, cum impugnatione in se fatigat, spiritus legem dolet.

Item tentat diabolus primo blandiendo, quasi procando, sicut leccator primò salutat mulierem procando, sed postquam fuerit ab eo corrupta semel, sequitur eum non rogata, nec habet audaciam postea aliquid ei denegare, sed plerunque cõtra cor suum obedit ei in omnibus. Sic anima diabolo semel exposita per consensum peccati non habet amplius audaciam ei resistendi, sed dicit illud Hier. 2. Adamaui alienos, post eos ambulabo.

Item tentatio mala est statim à principio repellenda, sicut ignis antequam crescat, extinguendus est, & infirmitas antequam radicetur, sanari potest. Greg. Si tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, ea dem mora qua nutritur roboratur. Iac. 3. Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Esto ergo sicut Dangerolus epulator, qui cibos immundos, seu non bene paratos vertit, vel reiicit in faciem apponentis. Sic cum indignatione tentationes reiiciens quasi scutella sua diabolum in fronte percutit. Item qui pannos suos com buri sensit, ignem amouet. Et miser homo se sensit combusti igne concupiscentiæ malæ, & luxuriæ, & pedem mentis non retrahit.

Item tentatio mala vincitur oratione Exod. 17. Cũ leuaret Moyses manus, & oraret, vincebat Israel. Iudith 4. Memores estote serui Dei, Moysi, q Amalech non in ferro pugnando, sed precibus sanctis orando euicit. Plus enim valet vnus Sanctus orãdo, quàm mul ti peccatores præliando. Item tentationes repelluntur per confessionem. Latrones enim fugiunt eos accusantes. Sic dæmones fugiunt peccata reuelantes, & confitentes. Hier. Reuelata traditione confusus fu git inimicus. Eccles. 27. Qui reuelat arcana amici, fidem perdit.

Item vincitur tentatio carnis spiritualiter per fugam, sicut extinguitur ignis per separationem lignorum. 1. Cor. 6. Fugite fornicationem.

Peccatorum causa hominum vitam abbreuiari, serui vnico exemplo, duabúsque sacræ scripturæ auctoritatibus approbatur.

CAP. LXXVIII.

Tempus abbreuiatur homini propter peccatum. Nam si aliquis haberet seruum, vel filium, cui de disset pecuniam ad negociandum, & totam con sumeret filius prodigus, vel etiam de pecunia sua ipsum impugnaret, nõ plus ei daret, sed potius residuũ ei auferret. Sic facit Deus plerunque peccatori de tẽpore, quod dedit ei ad pœnitentiam, & ille abutitur eo in superbiam, & Deum impugnat. Pro. 10. Timor Domini apponit dies, & anni impiorum breuiabuntur. Sicut medicus membri abscinditur ne totũ corrumpatur. Psa. 54. Viri sanguinum, & dolosi non dimi diabunt dies suos.

Hominis ad benefaciendum tepiditas quantum Deo displiceat, & quot animæ damna afferat, breuibus ostenditur verbis exemplisque perspicuis.

CAP. LXXIX.

Tepiditas iram Domini prouocat, sicut aqua tepida prouocat vomitum. Apoc. 3. Quia tepidus es, incipiam te euomere de ore meo. Tepidus à Deo euomitur cum in deterius labi permittitur, vel cum impœnitens moritur.

Item tepiditas fiduciam tẽtandi Diabolo præstat. De multis enim tentat tepidum, de quibus non aude ret tentare feruentem. Ollæ enim feruenti muscæ nõ insident.

Item tepiditas reddit hominem impotentem, & cõ tractum, vt patet in illis, qui cum fortes sint corpore, tamen possunt vix partem pœnitentiæ facere, quàm facit vna vetula totam. Quod accidit ex tepiditate eorum, quia paruum habent desiderium. Bernardus, Forsitan non possumus, quia non multum volumus.

Verus timor hic Animæ ostiarius iure nuncupatur, qui quidem à seruili timore facilè seiungitur, & quantum Dei timor nobis prosit, aperitur.

CAP. LXXX.

Timor est sicut ostiarius animæ. Nobiles enim in egressibus habent ostiarios cum baculo turbam arcentes, ne comprimant eos, & personas suppositas, ne super collum suum se ingerant, expellunt. Sic anima iusti, quando exit ad loquendum, vel videndum, timorem habet pro ostiario, cuius baculus est totus infernus ad expellendum turbas malarũ cogitationum, ne ab eis comprimatur Iesus, id est sa lus animæ per cõsensum. Vnde Turbę te comprimũt, dictum est ei. Et ideo non est exeundum sine ostiario. Sed timor seruilis non est ostiarius vinus, sed pictus, quia manet in timore serui peccandi voluntas, & sequererent opus, si putaretur impunitas, vt dicit Aug. Est ergo timor seruilis, vel mundanus sic verè sicut ostiarius pictus in portis diuitum, qui eleuata claua videtur percutere ingredientes, & ingressum prohibere, quod non facit. Sic timor, qui sine charitate est, videtur peccatum expellere, sed non expellit. Item timor bonus præparat cor hominis Deo. Quando enim aliquis magnus vult hospitari in aliqua domo, præmittit nuncium, qui domum mundet, & præparet. Sic Deus facit immittendo timorem Eccle. 2. Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, scilicet ad recipiendum eum, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Item timor mundanus quo quis magis eligit malum animæ corporis, facit eum similem rustico, qui eũdo ad forum portat sotulares suos in collo suo magis eligens lædere pedes suos, quàm sotulares.

Tribulationum, quæ & flagellis ac aquis optime iure assimilantur, maximus ostenditur fructus, & cur Deus in hoc mundo nos torqueat, quantúmque fugientes tribulationes sint improbandi, pluribus exemplis atque sacra scriptura testimoniis declaratur.

CAP. LXXXI.

TRibulatio separat hominem ab amore mundi, & peccati: est enim velut absinthium, quo viri spirituales à temporali cōsolatione separantur, sicut pueri aliqua amaritudine à lacte matris separātur. Electis enim suis Deus iter asperum facit, ne dū delectantur in via, obliuiscantur eorum, quæ sunt in patria. Sed sicut pulmentum adhæret ollæ, in qua decoquitur, n. si sæpè moueatur, sic cor hominis adhæret mundo, n. si tribulationibus pulsetur. Augu. Ecce turbat me mundus, & amatur, quid si tranquillus esset? quomodo inhæreres formoso, qui sic amplecteris fœdum.

Item tribulationes similes sunt flagellis, seu virgis scoparum nodosis, & duris quibus pueri castigantur, & earundem etiam fasciculis, domorum habitacula à sordibus, & immundicijs expurgantur, similiter etiā ex tribulationum flagellis castigantur insipientes peccantes, & purgātur, qui humiliati ex eis ad Deum per pœnitentiam redeunt, vitam suam in melius commutantes. Flagellum enim (sicut Gregorius dicit) Diluit culpam, cum mutat vitam. Nam cuius non mutat mores, non expiat actiones.

Item tribulari permittit Deus hominem, vt liberet eum à pœna & vt proficiat in disciplina. Sicut pueri quanto plus verberantur, tanto magis addiscunt, & melius faciunt commodum suum, quàm si dimitterētur voluntati suæ. Isa. 26. Misereamur impio, & non discet facere iustitiam.

Item tribulationem fugiens in mundo isto, magis tribulabitur in alio. Nam scestus, qui non vult, vel nō potest soluere, de sua taberna spoliatur, vel verberatur ad valorem. Sic peccator, qui non vult modo facere pœnitentiam, & soluere quod debet, verberatur in præsenti infirmitate, vel alia tribulatione, vt soluet in centuplum in inferno, vel in purgatorio. *Vnde* Isido. Nequaquam delinquenti parcit, quoniam peccatorem, aut flagello temporali ad purgationem ferit, aut iudicio æterno puniendum relinquit, aut ipse in homo pœnitendo punit, quòd malè admisit.

Item tribulatio temporalis ad libertatem æternæ gloriæ perducit. Si homo diu tenet bestiam, quā emit ligatam in domo sua, donec fuerit domestica, & tunc dimittit eā liberè ire per domum. Sic ligat Deus nos tribulationibus modo, & infirmitatibus in præsenti, sed pòst dimittit nos liberè in domo sua cœlesti, cum creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Rom 8.

Item tribulatio à peccato retrahit, & ignem concupiscentiæ extinguit. Est. n. succursus homini missus à Deo. Si enim domus alicuius esset igne succensa, si quis ei aquam ad extinguendum illum ignem afferret, obsequium, & subsidium reputaret, & non nocumentum. Tribulatio. n. aqua est, quæ domum conscientiæ igne concupiscentiæ succensam extinguit. Eccle. 3 Ignem ardentem extinguit aqua.

Item si quis ab hostibus suis duceretur super equū velocem, vbi esset occidēdus, gratiam haberet, si quis equum illum occideret, vel necaret, vt sic ab hostibus liberaretur. Quantum ergo gratum debet esse ei, qui corpus suum, à quo ad mortem ducitur, infirmitate, vel tribulatione aliqua debilitat, vt scilicet à dæmonibus, & à pœna liberetur? Grego. Durum non æstimes, quòd pateris, dum ab æternis cruciatibus in tua passione liberis.

Item ad vitam rectam errātes reducit. Quando. n. aliquis porcum suum vel ouē ducit ad pascua, vel ad forum, & non vult sequi, ligat eum fune, virga percutit, & sic inuitum ducit. Sic Deus ligat nos infirmitatibus, & alijs defectibus, quia aliter nolumus eum sequi, nisi ligati. Ose. 11. *In* funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis.

Item tribulationes fugientes, & gloriam Christi adipisci cupientes, similes sunt his, qui sociant se mercatoribus in lucro tantùm & non in damno, sic tales volunt esse comites Christi in consolatione non autē in passione, cum tamen dicat Apost. 2. Cor. 1. Sicut socij passionum estis, sic eritis & socij consolationis.

Verbo Dei carentes spiritualiter grauitérque famescere naturali similitudine, & authoritate monstratur.

CAP. LXXXII.

VErbi Dei carentia assimilatur fami. Vnde *Greg.* Sicut fames carnis, est subtractum subsidium corporis, ita fames mentis, est silentium diuinæ locutionis. Vnde rectè per prophetam Amos 8 dicitur, Emittam famem in terra non famem panis neque aquæ, sed audiendi verbum Domini. Sicut ergo pauperes festinant ad portam diuitis, vt habeant refectionem corporalem diei, & multum infirmus est, vel debilis, qui illuc non properat, sic ad refectionem animæ multo magis debemus currere. Iac 2. Sit autē omnis homo velox ad audiendum.

Vitam æternam quæ in Dei consistit visione nos ab omni malo liberare & omni bono replere, iuréque hæreditario fidelibus conuenire, quamplurimis sacra scriptura exemplis redditur perspicuum.

CAP. LXXXIII.

VIta æterna erit in visione Dei, quæ liberabit ab omni malo. Nam si visio serpentis ænei liberabat ab omni morsu serpentino, quanto magis Dei visio liberabit ab omni nociuo?

Item replebit omni bono Nā si visio Heliæ in curru igneo subleuati, impleuit omnem petitionem Helisæi, & votum, multo magis diuina visio, & fruitio implebit omni bono desiderium cordis humani. Et si mannæ degustatio in deserto dabat omnis saporis suauitatem, multo magis Dei fruitio in cœlo dabit omnis delectationis volupsatem. Psal. 35. Torrente voluptatis suæ potabis eos.

Item vita æterna debetur nobis iure hæreditario. Vnde sicut turpe est, quando terra aliqua venditur, quod ab eis, qui sunt de cognatione vendentis non ematur, sic cum nos homines simus fratres Christi, hæreditatem regni cœlestis, quam venditioni nobis exponit, emere debemus. Iud. 32. Eme agrum meum, qui est in Anach, tibi enim competit iure hæreditatis. Item Deus ostendit multum valere gloriam vitæ æternæ, quando eam tam durè vendit amicis, quos nullo

modo

modo deciperet. Petrus enim emit eam martyrio crucis, Paulus amputatione capitis, & sic de aliis. Et ipse filius Dei emit eam amicis suis effusione sanguinis. Magna ergo insania videtur esse illius, qui credit ad melius forum habere rem venalem, quam filius aut seruus, vel quàm ipse paterfamilias. Sic qui paradisum ad melius forum vult habere, quàm sancti viri, ant ipse Christus. Luc. 24. Nonne Christum oportuit pati? &c. Gre. Quis Sanctorum sine tribulatione coronatus est? facta præcedentium recolamus, & non erunt grauia, quæ toleramus.

Quot modis vocet nos Deus, quóue modo ad cælestes nuptias intrare compellat, præclarissimè enucleatur.

CAP. LXXXIIII.

Vocat Deus hominem multipliciter, solet enim inter homines fieri vocatio, scilicet per litteras, per nutum, per vocem, & per nuncios. Litteræ igitur Domini offeruntur tibi per prædicatores, quas litteras Dei sui audit, vel legit, qui audit verbum Dei, si autem seruus alienius magni Domini cum litteris Domini sui veniret, & apportaret bonum nuncium, cum deuotione, & honore susciperetur, sic & prædicator debet recipi. Lucæ decimo cap. qui vos recipit, me recipit. Sed multi literas Domini sui non recipiunt, nec audire volunt, nec ad citationes eius veniunt, licèt omnia teneant ab eo, sed ad citationes mundi, & diaboli. sad quos non tenentur, citò vadunt. Prou. 1. Vocaui scilicet per literas prædicatorum, & renuistis.

Item sicut gallina vocat pullos suos propter miluum, qui ad ipsam currunt, & abscondit eos sub ala. Sed miserrimus pullus aliquando est intentus circa spicam vnam, & non venit, & capitur à miluo. Sic miser homo intentus nimis rebus temporalibus nō vult ad Deum venire, quando vocatur à Deo, & ideo rapitur à diabolo, Hier. 8. Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti. Mirabile est, quod canis vocatus à Domino statim venit, & currit ad eum. Et factura ad creatorem, filius ad patrem, beatificandus ad beatificatorem, infirmus & ægrotus ad medicum, & sanatorem, egenus & pauper ad ditatorem, & locupletatorem, seruus ad Dominum ne contemnit. Ideo cōqueritur Dominus. Iob 29. Seruum meum vocaui, & non respondit mihi, ore proprio deprecabar illum. Gloss. ore prædicatorum. Si rex vocasset pluries seruum suum, & contemneret venire, multum indignaretur. Et quomodo non irascetur Rex cœli, qui toties vocat hominem, & venire non vult? Isa. 65. Omnes in cæde corruetis pro eo, quod vocaui, & non respondistis mihi.

Secundò vocat nos nutu manus, vel signis creaturarum, quæ nobis innuunt, vt ad Deum veniamus. Malus est monachus, qui non intelligit signum Abbatis sui Prou. 1. Extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Extendit enim Deus manum suam beneficia largiendo, innuendo per hoc, vt ad eum veniamus, sicut vocatur accipiter, vel canis, cibum ostendendo. Sed nota, quod accipiter saturatus non reddit ad Domini nutum, sed famelicus. Et ita non diuites ad Deum, sed pauperes famelici veniunt. Et ideo addit, Nō fuit, qui aspiceret. Stultus reputatetur ille, qui signum, quod ponitur ad vinum, i. est circulū, vellet cum vino portare, sic qui ista visibilia, quæ sunt signa regni cœlestis vult habere cum regno, vel pro regno. Aug. Væ illis, qui diligunt nutus tuos pro te.

Item volunt habere oua, & obolum vnum & nummum pro regno. Hiero. Impossibile est, vt quis fruatur bonis præsentibus, & futuris, vt hic ventrem, & illic mentem impleat, vt de diuitiis ad diuitias, de delitiis ad delitias transeat, vt in cœlo & in terra gloriosus appareat.

Tertiò vocat voce, idest inspiratione. Isa. 30. Aures tuæ audient verbum post tergum monentis, Psal. 84. Audiā, quid loquatur in me Dominus Deus. qui stat ad ostium cordis, & pulsat. Sed multi ei non aperiunt, quod est magna rusticitas non aperire Domino suo. Et ideo sequitur. Despexistis omne consilium meū. Audiens consilium amici tui de rebus tuis seruandis, & de salute animæ tuæ consilium Dei non audis.

Item vocat per nuncios, idest per flagella, quæ deferunt nobis signa salutis. Sap. 16. Ad correctionem in breui turbati sunt, signum habentes salutis. Libenter recipit homo nuncios ab amico suo sibi transmissos. Sic debemus amplecti tribulationes à fideli amico nobis transmissas. Prou. 3. Quem diligit Dominus corripit, & quasi pater in filio complacet sibi, Gossa, Tanto minus de flagello quo castigamur murmurare debemus, quanto in eo paternæ dilectionis munus accipimus. Isti ergo nuncij deferūt nobis arras salutis, Heb. 12. Flagellat omnem filium, quē recipit. Istis nūciis debemus respondere per contritionem, confessionem, & satisfactionem, non turpiter eiicere, nec sine honore remittere, sicut dicitur. 2. Reg. to de nunciis Dauid ad Amon missis. Isti nuncij compellunt nos intrare ad nuptias æternas. Vnde dicitur, Compelle intrare. Glo. Qui tribulationibus tracti ad amorem Dei redeunt, compelluntur intrare Luc. 15. Et nota quomodo solicitus est nobis. Quando aliquis inuitat aliquem ad prādium, vellet forte, quòd non veniret, sed Deus non ita, immo vim infert, vt secum maneamus, & inuitat nos, vsque ad vestium laniationem, vel lacerationem, & trahit per subtractionem temporalium, & infirmitates, quod est vestes laniare Ose. 11. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis, quia multos seducit prosperitas, quos aduersitas reducit. Hoc patet in Paulo, quem cæcitas humiliauit & in filio prodigo, quem fames reuocauit, & in Manasse, quē aduersitas conuertit. 2. Para. 36.

Hominis voluntas ad bonum operandum variata, cui comparetur, exemplis pulcherrimis demonstratur.

CAP. LXXXV.

Voluntatem bonam quidam nunquam habent. Et isti sunt, sicut mulieres steriles, quæ nunquā concipiunt. Quidam verò bonum propositum concipiunt, sed non ad opus perducunt. Et hi similes sunt mulieribus, quæ concipiunt, & non pariunt, sed partus in vtero suffocatur. Et quid prodest prolē concipere, quæ statim emittitur, vel moritur, vel auem capere, & statim dimittere? Ose. 9. Effraim quasi auis auolauit. Isa. 33. Cōcipietis ardorē, & parietis stipulā. Stultus

Stultus esset ille, cui Rex Franciæ vellet dare ciuitatem, vel castrum, si differret per mensem, vel annum accipere. Posset enim Rex voluntatem suam vel consilium mutare, sed magis fatuus est ille cui Rex cœli vult Regnum æternum vel gratiam suam dare, quando differt accipere, ne fortè accipiat alius, & ipse vt indignus repellatur. Mat. 21. Auferetur à vobis Regnũ Dei, & dabitur genti, facienti fructus eius.

Item tales similes sunt sacerdoti qui proponebat ire Romam, & dicebat, quòd non poterat in æstate propter calorem ire, nec in hyeme propter frigus, & malas vias, nec in verè propter cultum agrorum, & vinearum, nec in autumno propter messem, & vindemias. Aug. Ligatus eram non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate. Velle meum tenebat inimicus, & inde fecerat mihi catenam, & constrinxerat me. Quidam verò bonum concipiunt, sed non perficiunt, qui similes sunt mulieribus, quæ pariunt, & non nutriunt. Isa. 37 Facti sunt sicut herba tectorum, qui exaruit antequam maturesceret. Quid prodest ignem accendere, qui statim extinguitur, nec lignis, aut flatu nutritur? Debet enim feruor voluntatis bonæ nutriri, sicut ignis nutritur lignis. Prouerb. 26. Cum defecerint ligna, extinguetur ignis.

Tria præcipua, verba scilicet, herbas & lapides nobis Christum elargitus est & quid significent declaratur.

CAP. LXXVI.

CHristus nobis tradidit tria multum virtuosa, quę similia sunt illis tribus, in quibus dicitur communiter esse magna virtus, scilicet verbis, lapidibus, & herbis. Quæ tria quidam expertus est semel, dum propter mala verba, quæ dicebat socio suo, socius ipsum impegit in fossatum, vbi punctus est ab vrtica, & lapis de muro in caput suum cadens ipsum vsque ad effusionem sanguinis vulnerauit, & tunc recognoscens errorem suum, à socio petiit veniam dicés, quòd nunc didicerat verum esse, quòd virtus erat in verbis, quæ ipsum impegerãt, & in herbis, quæ ipsum pupugerant, & in lapidibus qui ipsum cruentauerãt. Nos igitur à Christo domino habemus verba doctrinæ, lapides, idest exempla solida iustitiæ, & herbas, i. medicamina, siue sacraméta gratiæ. Et his herbis anima non solum sanatur, sed etiam pascitur, & vegetatur. Sicut patet præcipuè de Eucharistia. Eze. 34. Requiescent in herbis virentibus.

Zelus spiritualis qualis sit, & quando fraterna correptio sit agenda, vario exemplo exprimitur.

CAP. LXXVII.

ZElo bono corripiens quàm asperius debeat, assimilatur, qui in lignum cedendo hominem præter intentionem percutit, & occidit. Et hoc etiam dicitur Deut. 19. Si quis abierit cum amico suo simpliciter in syluam ad ligna cedenda, & lignum securis fugerit de manu, ferrũ que lapsum de manubrio amicum eius percusserit, & occiderit, hic ad vnam supradictarum vrbium confugiet, & viuet. Ne fortè proximus eius cuius effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animã eius. Tunc enim vt Gregor. exponit, homo ad syluam cũ amico abit, quando enim quolibet proximo suo conuertitur ad sua delicta intuenda. Et tunc ligna simpliciter incidit, quando delinquentis vitia pia intentione corrigendo resecat. Sed tunc lignum de manu exit, quando asperius quàm debeat corrigit. Et tunc ferrum de manubrio prosilit, cum de correptione sermo durior exit, vel procedit. Et quasi amicum percutiens occidit, qui auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit, quia dum aliquis plus iusto corripitur, ad tres vrbes fugiat, vt in vna earum defensus viuat. Quia si ad pœnitentiæ lamenta conuersus in vnitate sacramenti sub fide, spe & charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur. Et ideo occisi fratris, idest durius correpti, & ad odium prouocati proximus. i. Christus qui nobis proximus factus est per naturæ consortium, eum non occidit. i. pro huius correptionis excessu nõ æternaliter punit. Magnæ ergo virtutis est zelus spiritualis, qui scilicet veniam recipit. Vnde Grego. dicit, quòd apud misericordem iudicem nequaquam sine venia culpa relinquitur, cum per feruorem zeli, ex eius amore peccatur.

Item qui gratiam, & dignitatem acquirit 1. Mac. 2. Phinees pater noster zelando zelum Dei, accepit testamentum sacerdotij æterni.

Item qui ad cœlestem gloriam finaliter perducit. Quod fuit figuratum in Helia, de quo dicitur in eodem, quòd Helias, dum zelat zelum Dei, raptus est in cœlum, in quo scilicet datur intelligi, quòd quicũque tenuerit spiritualis amoris zelum, incunctanter admittendi sunt ad cœlestis gloriæ premium, vbi scilicet, vt Aug. testatur, quicquid amabitur, aderit, nec desiderabitur, quod non aberit. Nam omne ibi erit bonum, & quod est omnino beatissimum, ita semper stare certum erit. Ibi vacabimus, & videbimus, videbimus, & amabimus, amabimus, & laudabimus eũ, qui erit finis sine fine. Nã quis alius noster est finis, nisi peruenire ad regnũ, cuius nullus est finis? Ad quod nos regnũ perducere dignetur, qui trinus, & vnus viuit, & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

FINIS.

SOPHOLOGIVM SAPIENTIAE FRATRIS IACOBI MAGNI ORDINIS EREMITARVM SANCTI AVGVSTINI.

Diuiditur præsens opus in decem libros partiales quorum primus est de amore sapientiæ; continens sexdecim capitula.

Quomodo sapientia reddat homines felices.

CAP. I.

Dicit Arist. decimo Ethicorum, hominem sapiétem maximè felicem esse, & Seneca ad Lucillum. Beatam inquit, vitam sapientia perfecta efficit. Et sequitur Scio neminem benè viuere, sine sapiétię studio. Vnde veteres philosophi acquisitis vitæ necessariis, incipiebant philosophari, inquit Aristoteles in procemio meta. Quo enim iure tam famosus Salomon habetur. Nempè sapientię munere obtinuit principatum & honorem ipso dicente de sapientia. Prçposui inquit illam regnis, & sedibus. Et sequitur. Infinitus enim est thesaurus hominibus Et prouerb. 2 Melior est, inquit, acquisitio eius acquisitione auri & argenti, ipsa enim est preciosior cunctis opibus. Quid amplius? Nam philosophi veteres imaginem sapientiæ in foribus omnium templorum pingi faciebant, ibique scribi, vsus me genuit, peperit memoria, sophiam me vocant Græci, Latini sapientiam. Ecce quàm amabilis Grçcis & Latinis fuit. Hi autem sapientiã non amant, qui legibus rectis nutum proferunt corruptum, quod fecisse gentiles quosdam narrat Policra. lib 4 c. 6. qui tamen gentiles se iactabant sapientiæ amatores. Attendat igitur lector, quòd ille sapientiã amat, qui veræ scientiæ opera consumat. De tali loquens Salomon, Sap. 8. Hanc amaui & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui eã mihi sponsam accipere. & ibidem, Sapientiæ septimo, Optaui, & datus est mihi sensus. Inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ. Quo enim pacto Philosophi ita vocati sunt? Nã philosophia amor sapientiæ est. Quãobrem Philosophus nomen est honoris vnde Alpharabius lib. suo de diffinitione sapientiæ Philosophia, inquit, est diuinarum, humanarumque rerum cognitio, cum studio bene viuendi. Hi igitur sapientes non sunt, quorum studia parent criminosa. Nam vbi malicia, ibi aut non est, aut vacat vera sapientia. Rursus porrò conspiciamus, quòd Alexander toti dominãs orbi, sapiam sibi elegit amicã, cuius ope potius quàm viribus sublimatus est. Habuit enim Aristotelem in doctorem, narrãte A Gelli. noctium Acticarum Vnde pater Alexandri scilicet Philippus Macedo Alexan. nato, Aristoteli misit epistolam talem. Philippus Aristoteli salutem. filium inquit mihi genitum scito, quapropter diis gratias agere debeo, non quia natus est mihi, sed quia tuis temporibus ipsum nasci cõtingit, spero. n. quòd tua eruditione fiet dignus regno. In super Alexander Nequam li. de naturis refert, qualiter Aristoteles occasione Alexandri logicam scripsit, & sedulus naturarũ inquisitor extitit. Ecce quòd laudabile est principem amatorem sapientiæ fore, cuius occasione sapientes fiunt sapientiores, & suos principatus per sapientiam reddunt stabiliores. Adhuc inquiramus, qualiter pro studio Alexander vitam exposuit. Narrat enim Alexander Nequam vbi suprà, quomodo Alexander in vase vitreo mare intrauit, vt piscium naturas depræhenderet. Cçterum inquit Plinius, Alexander inflammatus cupidine cognoscendi animalium naturas, Aristoteli summo in omni doctrina multa millia hominum conuocauit. Itaque totius Asiæ atque Græciæ animalia venatu, & aues aucupio capi fecit quo vsque de qualibet specie aliquod haberet, vt nullius rei natura, ignoraret. cuius occasione Aristoteles fere quinquaginta volumina de animalibus scripsit Rursus Seneca epistola xciij Alexander inquit geometriæ studuit, & cum sciuisset quòd terra tam modica erat, tunc ait, quòd Alexander magnus vocari non debebat, eo quòd pusillo terrę dominabatur, itaque geometriæ studio sui dominij quãtitatem agnouit His igitur narrationibus concluditur, quòd qui fama & honore cupit dotari solicitè debet sapientiam venari.

Quomodo veteres sapientiam amauerunt.

CAP. II.

Vlixes, vt tradit Ouidius ix Metamorpho. cõtra Herculem militię gloriam obtinuit, cum sapiẽs esset. Ille autem fortissimus leonisque depressor. Nam illustriorem reddit sapientia virum quàm

corporis

corporis vites. Vnde Apuleius libro de Deo Socratis, si laudas inquit, quia diues, hoc fortunæ debetur, si quia fortis, ægritudine fatigabitur, si quia nobilis, nō ipsum sed parentes eius laudas, si quia pulcher, pulchritudo in senectute abiet, sed si laudas virum, quia sapiens & quotumlibet bonis moribus ornatus, tūc ipsum virum laudas, quia hoc non est de ætate cadu cum, casúve pendulum, nec à genitoribus hæreditatum, hæc in effectu Apuleius. Cæterum veterum studia commemoremus. Narratur enim in prologo historiæ tripartitæ, qualiter Theodosius in armis per diem exercitabatur, & nocte libros sollicitè intuebatur, quapropter maximus fuisse naturalis, ex dictis Sozomeni colligitur. Vnde Boetius primo de conso. narrat, Platonem dixisse quòd resp. felix esse inciperet, si eam studiosi sapientiæ regerent, vel si eius rectores sapientiæ studere contigisset. Idem ponit Valerius li vij. ca. 2. Idémque Socratem dixisse narrat Policraticus li. iiij. ca. vj. qui tamen Socrates ab Apolline sapiētissimus vocatus est. Quid amplius. Nunquid Abraham, qui fuit pater multarum gentium peritus non fuit in omni sapientia Aegyptiorum? Actuūm vj Nunquid Dauid non habuit sapientiā sicut Angelus Dei. ij. Reg. xiiij Nunquid Salomon non petiuit sapientiā ad regendum populum & obtinuit? iij Reg. iij. Nam regale opus est sapere, & diiudicare, vt Tul. li. 1. de diuinationibus. Vnde Eccles. x. Iudex sapiens iudicabit populum suum. Rursus & alios legimus principes sapientiæ studium dilexisse. Nero enim quanquam crudelis esset, elegit tamen Senecam sapientem in doctorem, qui de clementia librum eius occasione scripsit. Nunquid Traianus non habuit Plutarchum, cuius occasione factus est liber de institutione Traiani, vt patet ex epistola, quā scripsit, in qua Traianus plus laudabat sapientiā Plutarchi, quàm suam formam vel potentiam. Cæterum de Iulio Cæsare legimus, quòd studiosissimus extitit, cursúmque solis inuestigās dies per horas & momenta diuisit, bisextum inuenit, multósque libellos scripsit, vt patet libro de vita Cæsaris parte prima De cuius doctrina Solinus libro primo, capitulo primo, Doctrina inquit Iulij recta ratione fundata est, & eodem libro paulo ante finem, Cæsare inquit nullus celerius scripsit, nullus velocius legit. Vnde quatuor epistolas simul dictasse perhibetur. His igitur principatus debetur, quia sapientiam dilexerūt, per quam reges regnant, & principes imperant Vnde Seneca epistola nonagesima quarta. In illo seculo, quod aureum vocabatur, sapientes regnabant, quo vtilia suadebant, & inutilia dissuadebant, cauebant pericula, & augebant beneficia. Dos ergo principum sapientia est. Vnde narratur in ecclesiastica historia capitulo quinto, qualiter Ptolemæus sapientiam dilexit non solum humanam sed diuinā. Vnde septuaginta interpretes conuocauit, vt notitiam diuinæ legis haberet, & sapientibus regiti sui communicaret. Item tāgit Augustinus viij. de ciuitate Dei capitulo quarto. Rursus de Carolo magno legimus, quòd studiosissimus fuit, & libros Augustini præcipuè legit, Alcuinūque doctorem elegit, à quo dialecticam, rhetoricam, & astrologiam didicit. Vir igitur illustris fieri cupiēs, si doctus non sit doctorem habeat, vt sapiens fiat. Nā Dauid secum habebat Natam prophetam, & Sadoch sacerdotem, vt sapientium consilio non egeret. His igitur narrationibus concluditur, quòd sapientia studiosè quærenda est, vt honoris nomē adipisci possit, quod obtinuerunt hi qui sapientiam dilexerunt. Cuius amor artes scientiásque singulas ministrauit. Quis enim dedit Moysi, vt litteras inueniret? Vnde habuit Gorgias rhetoricam, Apollo medicinam, Pythagoras arithmeticam, Iulo geometriam, Abraham astronomiam, Iubal musicā, Phoroneus, Solon, aut Licurgus leges? Hi enim hæc omnia inuenerunt, eo quòd sapiētiæ studio adhæserunt.

Quomodo fœminæ quasdam artes inuenerunt.

CAP. III.

Plurimas artes atque scientias olim fœminę repererunt, sua quoque prudentia plura regna rexerunt, & hæc omnia sapientiæ dono, cui adhæserūt. Nam Isis regina Aegyptiorum litteras Aegyptus inuenit, vt ponit Isid. libro 1. etymologiarum. Et Carmentis nympha alio nomine dicta Nicostrates, primas litteras tradidit Italicis, & Noema soror Tubalchaim mechanicas adinuenit artes. Erythrea quoque atque Tiburtia aliæque sibyllę futura multiplici carmine descripserunt, prout narrat Lactan. lib. 1. Sibyllarum rursus Lybia sua sapientia dirigente, gloriosissimè regnauit. Itaque meruit, vt suo nomine regnū suum nuncuparet Abnathea quoque alio nomine dicta Deiphebes virgo fuit inclita, & annis longęua, & referentibus poetis, sua virginitate diuinitatem obtinuit, vaticiniáque plurima scripsit in Baione iuxta lacum, vbi dicitur suum fuisse oraculū, vsque in hodiernum diem intuētibus inducit admirationem. De hac refertur, quòd plurima secula vixit. Et Tarquino Prisco ix. libros, quos ediderat, attulit, de quibus tres cōbussit, & sex residuos Romani cum magna diligentia seruauerunt. Cæterum Semiramis regina vetustissima sua fortitudine & sapientia regna plurima subiugauit, armáque viris intolerabilia portauit. Ops quoque alio nomine dicta. Ops fœmina fuit, quę sua prudentia louem, Neptunum, atque Plutonem suos filios vna cum Saturno contra hostes sęuissimos à morte liberauit. Et ideo fuit adepta tam grande nomen, vt ipsa diceretur mater Deorum. Vnde publica templa sibi consecrata fuerunt. Rursus Iuno, quæ fuit Opis filia, & Ioui tandem nupta, olim regina cœlorum arbitrata est. Et vt eius memoria non periret, sibi templum grande fecerunt veteres, & ex marmore vario eius imaginem sculpi fecerunt, in templóque præposuerunt. Cæterum Minerua alio nomine dicta Pallas, vt quidam referunt, numeros primum reperit, & in ordinem redaxit, quibus vtimur vsque in hodiernum diem De ipsa ferunt poetæ, quòd ex osse tibiæ vnius auis fistulas pastorales primitus inuenit. Dicunt tamen aliqui, quòd de calamo, fistulam primò composuit. Hæc Minerua apud Athenienses dea sapientiæ nuncupata est.

Rursus Marsepia sua sapientia & fortitudine regna obtinuit, mammillámque dexteram abscidit, ne à sagittationis exercitio impediretur. Atachne quoque Asiatica, atque Pheboia fœmina fuit, quæ artem tex

rerũ atque lanificij reperisse fertur. His igitur enarra tionibus patet fœminas sapientiæ adhæsisse, eiúsque gratia nomen honoris adeptas fuisse. Nunqu.d insuper alias fœminas sapientia viguisse legimus, nũquid Rebecca suum filium Iacob instruxit, vt benedictionem paternam obtineret, suóque cõsilio à fratris persecutione liberauit, vt patet in Genesi. nunquid Bersabe suo prudenti sermone pro suo filio Salomone regnũ adepta est, vt tradit liber Regum, Hester quoque sua sapienti locutione ab Assuero rege, quod vo lnit obtinuit. Abigail etiam sua prudentia Nabal virũ suum à morte eripuit, & Iudith ab Holoferne populum liberauit. Fœminæ igitur sapientiæ gratia viguerunt, suique sexus impositam hebetudinem cooperuerunt.

De studio sapientiæ à iuuentute.

CAP. IIII.

Apud Hebræos mos olim erat iuuenes instruere in iis scientiis, quæ securæ erant, vt recitat Origenes super cantica in principio. Itaque non sufficit iuuenes erudire, sed vlterius conspicere oportet, ne in malis actibus seu moribus instruantur, quia teste Aristo. 2. Ethico. In iis delectari est nobis naturale, in quibus ab infantia delectari incepimus. Vnde Anselmus li. de similitudinibus. c. liij. mollis cera imaginẽ sigilli faciliter recipit, sed cũ indurata fuerit, retinet, nec de facili admittit. Adolescẽtes igitur ab exordio in sanctis & virtutibus instrui debent, prout faciendũ tradit August. xij de ciuitate capi. lj. Infans inquit suã capacitatem non excedat. q. d quòd in sapientiæ studio temperamento regulari debet. Illorum reprobanda est vita, quorum occupatio vanitas est, & senectus morum dissipatio erit, sceleratáque abyssus. Cur enim artes liberales dicuntur, nisi quia liberis signanter nobilium debentur, à quibus tamen communiter deseruntur. Vtinam ij attenderent, quanto sapientiæ studio prædecessores vacarunt in senectute pariter & iuuentute. Narrat enim A Gelius. lib. vij. capi x. qualiter Euclides sapientiæ studium tantum dilexit, vt periculo mortis se exponeret, quia non obstante decreto Atheniensium, Socratis doctrinam audire disposuit. Insuper Hierony. epistola xxxiij narrat qualiter aliqui philosophi propter studium sapientiæ calcabant hon res. Alij proiiciebant diuitias. Alij acceptis iniuriis, gaudebant. Alij pœnas spreuerunt. Alij eremum intrantes soli philosophiæ se dedicarunt. Vnde teste Valerio. libro viij cap. vij. Carneades laborio sus, & diuturnus sapientiæ miles nonaginta annis studio sapientiæ vacauit, ita vt studij causa nutrimentum sæpius acc. pere obliuisceretur. Insuper Hugo in didascalon parte ij narrat qualiter philosophi omnia relinquebant, vt sapientiæ studio vacarent. Nam Parmenides xv. annos in rupe Aegyptiaca sed. sse legitur studij causa. Et Prometheus meditandi causa in mõte Caucaso vulturi expositus memoratur. Themistocles quoque expletis centum & vij. annis, mortem deflebat dicens se dolere mori, cum sapere cepisset. Plato vno & octogesimo anno scribens mortuus est. Isocrates librum, qui panathenaicus conscribitur, nonagesimoquarto anno scripsisse dicitur, vixitque quinquennium postea. His igitur exemplis patet, quòd amandum sit sapientiæ studium. Cuius sunt duæ claues, quas expressit quidam senex Carnotensis narrante Policratico lib. vij cap. xiij Prima clauis est amor docentium prout ait Quintilia. lib. de instructione oratorum. Secunda clauis est sollicitudo studentium, quia tunc optimè docet, qui legit, si amat eos, quibus legit, & audientes optimè proficiunt, si attentè, & sollicitè audiunt. O quàm enorme, tardum pigrúmque plurimum reperit studium. Quot sunt patres, filios permittentes sterilescere. Vnde Tul. in primo rhetoricæ veteris, quid inquit agis, et perdis adolescentẽ & sunt verba Terentij. & idem Tul. in primo officiorum. Est igitur inquit adolescentis, maiores natu vereri, ex hisque deligere optimus, ac probatissimos, quorum consilio atque auctoritate vtantur, insuper Chrysostomus super Matthæum homel. x. sicut terra infructuosa, sic iuuentus neglecta. Nil ergo laudabilius iuuentute culta & studiosa, & nil ediuerso vituperabilius iuuentute stulta & incolta, vnde Valerius libro vj. c. v. Ciuitas nostra nobilium iuuenum ingenia ab insolentia reuocando, magnos & vtiles ciues fecit, honoribúsque meritos. Quamobrem Hierony. lib. de instructione filiæ, nihil discat audire, nihil loqui, nisi quod pertinet ad timorem Dei, turpia non intelligat, mundi cantica ignoret. Eiúsque lingua psalmis dulcibus imbuatur. eccl. vij Filiæ tibi sunt, erua corpus illarum, & non ostendas hylarem faciem tuã ad eas Ideo beatus Grego. in registro. peto inquit, vt paruulos tuos, quos nutris, pręcipuè moribus instruere cures, vt scilicet ea loqui debeant, quæ mentes eorum in charitate postulant iuxta illud eccle. x. Lætare iuuenis in adolescentia tua, & in bonis sit cor tuũ. Nunc autem sapientiæ studio relicto, iuuenes vice doctorum sceleratos imitantur corruptores morum. Quapropter dicit Augu. epistola lxxxix Eligendus est mag. ster probæ ætatis, sanctæ vitæ, eruditionis, vt scilicet eius exemplo iuuenes imbuantur, qui massa diligunt, in quibus nutriuntur. Si enim de Alexandro legimus, quòd exemplo Leonidis magistri sui multa vitia retinuit, quibus omnino carere non potuit. Vnde Hieron. epistola lxxviij In tenera ætate facilius sanctæ conuersationis vsus inolescit, animúsque indura tus non de facili ad arbitrium volentis trahi potest. Ideo Tul. libr. officiorum primo dicit, quòd ineuntis ætatis inscitia, senum constituenda & regenda prudentia est.

Ineunte enim adolescentia tunc est maxima imbecillitas consilij, ipsi enim sunt ad leuitates prompti. Vnde vinum negandum esse pueris, docet Seneca libro ij. de ira, ipsósque cibis non esse inflandos, docuit Plato. Nam gastrimargia sapientię studio nimis contradicit, eo quòd nutrix est voluptatis, quæ maximè philosophię inimicatur, vt inquit Augu li. iiij. cõtra iulianum. Vnde Hugo in didascalicon parte secunda narrat, qualiter cuidam sapienti fuit petitum, quæ erant necessaria studenti, qui respondit, mens

humilis,

humilis, vita quieta, scrutinium tacitū, læta paupertas, terrę limina aliena, non erubescere petendo, & scientia adepta, neminem cōtemnere. Et concludit ibidē, quòd quatuor portant lecticam philosophiæ, scilicet amor, labor, cura, & vigilia. His ergo modis scientia acquiri potest, quæ tunc efficaciam sortitur, si ita cō scientiæ conformetur. Vnde Hieron. epistola xxxiiij. narrat qualiter Hypocrates discipulos adiurauit, antequam eos doceret, quòd mansuetudini & moribus insisterent. Socrates etiam vniuersam philosophiam ad mores corrigendos reduxit, vt ait Seneca ad Lucil. epistola lxxxiij. Et Aug. vi j. de ciui. cap. iij. Item ponit Tul. in Tuscu. quæstion. bus li. quinti prologo dicens, Socrates autem primus philosophiam deuocauit è cœlo, & in vrbe collocauit, & in domos etiam introduxit, & coegit de vita & moribus rebúsque bonis & malis quærere. Rursus iuuenis attendat, ne prauam doctrinam discat. Vnde apud Lacedæmones libri Archiloci de ciuitate sua eiecti fuerunt, eo quòd quædam turpia licet subtilia continebāt, narrāte Valerio libro iij. cap. vj. Discat ergo iuuenis doctrinas sanas, nam insanæ doctrinæ falsitatibus permixtę sunt, atque doctrinę non merentur vocari, vnde Bernard. super cantica, homelia xxxv. Est omnis scientia bona, dū veritati subnixa sit. Sed quidam scire volunt eo fine tantum, vt sciant, sed turpis curiositas est, sunt etiam, qui scire volūt, vt scire videātur, sed turpis vanitas est. Et subdit, sicut cibus indigestus corpus corrūpit, sic scientia (igne charitatis scilicet bonis operibus nō digesta) animæ corruptio est. De tali sapientia loquitur sapiens Eccles. i. *In multa sapientia, multa indignatio.*

Quomodo sapientia est necessaria regibus.

CAP. V.

IOseph enim à suis fratribus fuisset venditus, non deuitiarum multitudine, sed per sapientiam obtinuit, vt dominaretur in omni terra Aegypti. Gen. xlij. vnde *Vegetius* li. 1. de re mili. nullus est, cui sapiētia magis congruat, quàm principi, cuius doctrina omnibus debet prodesse subiectis, ideo iuuenes nemo eligit iudices, quia non constat eos esse prudentes, vt dicitur in Topi. Nam sapientia fecit Romanos dominari, vt inquit Pol. cra. lib. vij. & libr. iiij. Romani inquit viguerunt, quandiu litterati fuerunt, sed ex quo virtus litterarum in eis languit, ex tunc manus armata infirmata est. Eccę dicit principatus, quoniam Sap. ēria ait, per me reges regnant, Prouerb. viij. Cur ergo Troianus olim hortabatur regem Francorum, vt suos filios in artibus liberalibus erudire iuberet? narrante Pol. cra. li. vi. quia rex illiteratus, est asinus coronatus. Rex enim insipiens perdet populum suum. Eccle. x. vnde Hieroboam ex sua imprudentia decem regna perdidit, quæ sibi dimiserat pater suus. Sapientia ergo regna stabilia facit, vnde in morali dogmate philosophorum narratur, qualiter Xerxes rex *Medorum* innumerabilem habens exercitum contra paucos græcos bellaturus accessit. Cui quidam dictus Damacetus, ista inquit multitudo tibi placet domine mi rex, sed metuenda, quia dubium est indoctam multitudinem reg. prodesse, nec diu durare potest, quod regi non valet, vnde *Vegetius* li. iij. dicebat se esse deceptum, eo quòd multos habebat homines, sed nullos habebat disciplinæ subiectos. Prudentia ergo princip bus victoriam præbet vtrique honestatem, quia impossibile est, prudentem non esse entem bonum. vj. Ethy. Vtinam ergo principes sapientiam diligerent, sed forsan sis superbia eleuauit corda eorum, ita vt negligant omnia, quæ à prudentibus scrutari debent. Vtinam reminiscerentur, qualiter Dionysius licet tyrannus Platonem sapientem honorificè suscepit narrante Po ll. vij. c. xxxviij. Sed sapientes non amant, quæ sapientes fieri non curant. Eorum ergo principatus ruinæ gerit timorem.

Quomodo sapiens omnia possidet, & stultus nihil.

CAP. VI.

NIhil possidetis, qui sapientia caret, aut seipsum non habet. Stultus verò se nō possidet, eo quòd se regere nescit. Sapiētis autem sunt omnia, quia nullo eget. vnde Sene. epistola ix. Allegat Crispinum dicentem, sapientem nulla re egere, & tamen multis illi rebus opus esse. Econtra stultum nullius indigere, sed et nulla re opus est, nulla enim re vti scit, nempè egere ille dicitur, qui desiderat, quod ab eo non haberur, & exinde molestatur, quod sapiens nō facit, quia ex sibi possibilibus contentatur, vnde idem Sene. lib. vij. de beneficiis. Dicunt stoici, omnia sapientis esse, quomodo ergo potest aliquis dare sapienti, si omnia eius sūt? nihil. n. prohibet, bona Ciceronis esse, & sapiētis, quæ tamen ea non possidet. Sed quomodo sua erunt, si non est possessor eorum. Ideo etiam sua esse dicuntur, quia suo subsunt imperio, & quomodo sub sunt, ex quo ea non habet?

Reuera nec habere petit, & si petat, tunc ea habebit, alias, enim petere, sapientis nō est. Ecce ergo quomodo sapientis sunt omnia. Studeat ergo quis homo sapiens fieri, non præstudeat ditari, quia omnis sapiens diues. Multi esse sapientes credunt, qui non sunt sapientes. *Vnde* Lactan. libro de falsa sapientia naturam inquit hominis Deus hanc esse voluit, vt duarum rerum homo cupidus ac appetens esset, religionis & sapientiæ. Sed homines, ideo falluntur, quoniam aut religionem sine sapientia suscipiūt, aut sapientiæ, soli student, religione omissa. *Vetuntamen* altera sine altera esse non potest. Nomine autē religionis honestas capitur, & nomine sapientiæ vera philosophia, qua mores astruuntur. Vnde Plato dicit, amatorem Dei philosophum esse, teste August. c. viij. de ciui. Dei, ne tamen quis credat veram philosophiam esse illam, quam studio humano acquirimus, sed illam, quam nemo mortalis est assequutus. Vnde Tul. in ll de amicitia. Negant inquit veteres, quēquam esse bonum virum, nisi sapientem, sed illam sapientiam interpretantur, quam nemo mortalis est assecutus. Quæres igitur fortassis, quæ sit illa vera sapientia. Reuera ipsa est qua Deus cognoscitur. Vnde Lactan. lib. de vero cultu, sicut in itinere faciendo nihil prodest viam nosse, nisi conatus ac vires suppetāt ambulandi, ita vera scientia nihil prodest, si virtus propria deficiat. Scientia autem est *Deum* noscere.

Dicet

Dices tamen philosophiæ plurimas esse partes. Supre ma autem pars est, qua Deus cognoscitur. Et alia qui dem pars est, qua homo in agendis dirigitur. De qua Tul. in Tusculanis quæstionibus lib. 5. Sapienti pro prium est, nihil propter quod pœnitere possit, facere, nihil inuitè, sed splendidè, & constanter omnia pera gere, nihil expectare pro certo futurum, nihil cum ac ciderit admirari, suisque stare iudiciis.

O quàm desideranda est hæc sapientia qua bene viuitur, qua liber homo efficitur. Vnde Tul. de para doxis, sicut improbo & stulto homini bene esse non potest, sic vir sapiens & bonus miser esse non po test. Omnis sapiens liber, omnis stultus seruus. Huic tamen sapientiæ multi stulti cõtradicunt, illósque præ dicant stultos, qui studiis sapientiæ insistunt, honũ ta men teste Senec. epistola 14 nunquam in tantum cõ ualescet nequitia, nunquam sic contra virtutes con firmabuntur, vt non philosophiæ nomen venerabile & sacrum maneat, quoniam vt ex Prouer. sapientum colligitur, rem maximam tibi sapientia promittit, vt te reducat tibi. Sed hanc paucissimi habent. Vnde Ca to, Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis. Si ta men sapientia haberetur, diuitiæ, quæ magno labore acquiruntur, velut inutiles prætermitterentur. Vnde Claudius in maiori opere. Magnas ingenij copia vin cit opes, quia scilicet homo ingeniosus & sapiens vin cit magnas opes. Nam opibus non fit sapiens homo, sed sapientia diues.

De dispositione ad sapientiam, & de quiete contẽplantium.

CAP. VII.

Nulla est via melior ad veram & ineffabilem sa pientiam, quàm vita virtuosa, vnde Aug. in lib. octuaginta trium quæstionum allegat dictum cuiusdam sapientis. Fontei nomine, quod scripsit quidam paganus post modum baptizatus, hoc agite, scilicet baptizemini, ne vnquam polluat hoc domicilium spi ritus malignus, nec sensibus immixtus infestè animæ sanctitatem, lucémque mentis obnubilet, Nam ipsis adhæret sensibus, latet in ira, implétque omnes mea tus, intelligentiæ, per quos lumen rationis solet infun di, itaq; apparet quòd sanctè, ac catholicè viuere me dium veræ sapientiæ est, sed quia in virtutibus stulti reperiunt amaritudinem, & in criminibus volupta tem, ideo mala pro bonis amplectuntur, vnde Lactã. in . de falsa religione, quia inquit in virtutibus ama ritudo permixta est, vitia verò voluptate cõdita sunt, ideo stulti illa amaritudine offensi, & voluptate de cepti, mala pro bonis amplectuntur, & idem Lact. li. de vera religione & sapientia, veritas inquit acer ba est omnibus his, qui vitam suam mortiferis vo luptatibus dedicarunt, sed reuera menti virtuosæ nil pulchrius sit do sapientiæ est, vnde Quin. lib. 8. insti tutionum oratoriarum pulcherrimum opus est vaca re studio, quia mens non vitiis, sed studio libera est. Illi igitur reprobandi sunt, qui studio vacare pigre scunt, vnde ex Prouer. sapientium colligitur, vt auri aliquid extrahamus, terras euertimus, vt autem sum mum aucupemur, pectus seruari piget, quia. s. om nes labores accipimus, vt aurũ possideamus, sed pro sapientia qua Deus cognoscitur, laborare prætermit timus Arbitror enim peccata hoc facere, vnde Sene ca epistola 53. vitia sua confiteri, sanitatis indiciũ est.

Qui sapiẽs igitur fieri cupit, delicta tollat, quibus stu dium offenditur. Vnde Prudentius. O quoties animã vitiorum peste repulsa, sensimus incaluisse Deo, quo tiẽsque tepefactum cœleste ingenium post gaudia candida rettocessisse in stomacho. Quæ verba nil a liud sonãt, nisi quòd vitiis repulsis, anima inhæret stu dio sapientiæ, sed per vitia retardatur. Vnde Prosper in epigram. Cor mundum & sapiens fructu virtutis alatur. Et Christi in nostro pectore regnet amor. Nẽ pe amor Christi studentem excitat, & moram face re non permittit. Sollicitum ergo erit studium, in a more si fundetur. Vnde Ouidius lib. 2. de arte aman. Est amor certa breuis, lentescunt tempore curæ, vanc scitque absens, & nouus intrat amor. Vir ergo studio sus sapientiam quærat, qua mens perficitur. Qua etiã in hoc crescit homo, in quo brutis dominatur. Rur sus petunt quietem omnes, sed quietus esse non po test, qui sapiens non est. Vnde Senec. episto. 56 nulla placida est quies, nisi quam ratio composuit, nulláq; tes animi sollicitudines euocat, nullúsque auium cõ centus interrumpit cogitationes. Itaque in bonis co gitationibus & studiis quies est. Vnde narrat Gel. li. 1. noctium Atticarum, quomodo Socrates à solis or tu vsque ad occasum immobilis studio vacabat, atq; oculis in eundem locum directis, contemplationi in sistebat. De mundi enim sollicitudinib. minimè cura bat, totiúsque mundi incolam & ciuem se arbitraba tur, nihil se scire dicebat, nisique hoc ipsum quòd ni hil sciret, vnde & Carneades sapientiæ studio vacãs, cibum sæpius capere prætermisit, vt alibi dictum est, narrante Valerio lib. 8. ca. 8. Cur ergo mundani quie tem non habent? quia non in diuinorum sed huma norum studio se occupant, vnde Senec. ad Lucil. epi sto. 8 mihi crede, nam qui nihil agere videntur, maio ra agunt humana diuináque simul tractant, quasi di ceret quòd humano studio non ita insistendum est, quinetiam diuino intendendum sit, aliàs mentis quies haberi non potest, dicente beato Aug. Domine inquietum est cor nostrum, donec quiescat in te. Hu ius autem quietis via, est vita virtuosa.

Quomodo sapientia omnia vincat.

CAP. VIII.

Sapientia omnia complectitur, nihilque ignorare permittit, & singulorum notitiam præbet, quàm igitur amanda est sapientia? quid enim iucundius aut felicius tibi, quàm eum humana contempseris, di uinas scias scientias? Reuera præbet pabulum animæ studiũ sapientiæ. Attendamus igitur quàm sit delecta bile naturalia perscrutari, vnde Tul. in dialogo ad Hortensium, est inquit animorum, ingeniorúmque naturale quasi pabulum quoddam contemplatio na turæ. Et Didymus ad Alexandrum. Nulla inquit spe ctacula vel certamina tantum affectamus, sicut sapiẽ tiæ studium, in qua sapientia videmus cœlum pulchrè formatum, signorum varietatem, stellarum fulgorem rutilare, videmus quòd pelagus purpureo colore ve nustum germanam terrã amplectitur, cuius pelagi mul tiformes pisces per æquoreas vndas saltus exercent, camporum etiam virentium specie delectamur, ex qui

bus odor gratissimus flores suauitatis exalans, oculos hominum simul pascit, & animum. Nemorum quoque adest opacitas, & fontium arridet amœnitas. Adsunt & volueres, dulce concinentes melos. Hæc, inquit, sunt naturæ spectacula, quæ & imitari difficile est, & refutare difficile. Sed nunquid hæc omnia sapientia præbet? Reuera sic, quia omnium naturas docet. Vnde Senec. de naturalib. quæstio. libro quarto, dicit, sapientem debere naturalium inquisitioni vacare, dulce, inquit, spectaculum est, singula scrutari. Sed reuera prætermisso sapientiæ studio, plures inanibus occupationibus agitantur, & quærunt extra studium campum, extra nemora sapientiæ feras. Itaque malunt rerum corruptibilium vius, quàm notitiam perpetuò duraturam. vnde Fulgen. lib. 2. Mithologiorum narrat, ꝙ cum Diogenes dolore grauatus tor quereretur & vidisset homines ad amphitheatrum currentes, aiebat, Quanta hominum stultitia, currunt, vt videant homines repugnare feris, & me prætereunt, cum naturali dolore certantem. Hi etenim sapientes non erant, quia cursibus non acquiritur sensus, sed opere bono, sedulóque studio. Vnde Virgilius in Georgic. primo, Fœlix qui potuit rerum cognoscere causas. Et Tulius lib. de diuinatione, Si quis mortalis colligationes omnium causarum animo prospicere posset, nihil eum profecto falleret. Nam ex notitia mortalium cognitio percipitur conditoris. Vnde Prosper in epigra. In miris operum signis ostenditur actor, auctorémque sua condita quemque canunt. Cum igitur sapiens humana conspexerit, Deum inueniet, In cuius contemplatione quietabitur. Audisti igitur, sapiētiam naturæ causas edocere, nunc autem de diuinis loquentem meditare, nam ipsa sapientia infima & excelsa perscrutatur. Si enim eam possideris, quantum tibi suppetit, omnia cognosces. Vnde Lactan. in libro de origine erroris, inquit propriè datum est, cœlum intueri, vt Deum, quem oculo videre non possumus, mente contemplemur, quid tam perspicuum, cum natura cœlestia contemplamur, quorum consideratione manu ducimur ad contemplandum, ita qualis sit natura Deorum. Vnde Tullius libro secundo de natura Deorum, nihil inquit difficilius, quàm consuetudine oculorum aciem mentis abducere. Ecce quanta difficultas est, Deum venari, cuius tamen cognitionem ex visibilibus sapientia præbet, iuxta illud Apostoli 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, à creatura mundi intellecta conspiciuntur. Vnde Tullius in libro de creatione mundi Parentem vniuersitatis huius inuenire difficile est, quia soli sapientes Deum cognoscere possunt. Vult autem sapienti credit conspiciat cr. sapi. creaturas Dei vt Deum cognoscat ipse, vnde Boe. l. 5 de consolatione. Qui recto cœlum vultu petis, in sublime feras animum quoque. Iuuencus li. 1. Fœlices puro, puro qui cœlum corde tuentur. Visibilius Deus his per secula cuncta manebit. Nam & Deus homini vultum erectū præbuit, vt cœlum conspiciendo, Deum cognosceret. Bruta verò terrā cernunt, in quā resoluitur eorum vita. Vnde Ouid. lib. 1. metamor. Pronáque cum spectēt animalia cætera terras, Os homini sublime dedit, cœlumque videre iussit, & erectos ad sidera tollere vult*. Et Berna. Syluester in microcosmo. Hæc patentes habeat tardos animalia sensus. Curua deiectis vultibus, ora ferunt sed maiestatem mentis testante figura. Tollit homo sanctum solus ad astra caput. Vt cęli leges inde, flexóque meatus, Exemplum vitæ possit habere suæ. Vnde cum quidā ab Empedocle philosopho quęreret, cur viueret, respondit, vt astra inspiciam, cœlum subtrahe, & nullus ero. Iste est Empedocles, qui sic Deum legitur descripsisse. Deus est sphæra, cuius centrum est vbique, & circumferentia nusquam. Alibi tamen legi Democritum hoc dixisse. Quicquid sit tamē Empedocles sapientiæ studio mediante, Deum pro viribus inuestigauit, & vt refert Lactan. mortem sibi intulit, eo quòd animas æternas suspicabatur. Ex prædictis ergo patet, qualiter philosophia naturalium & diuinorum notitiam præstat.

Quomodo est iugiter studendum.

CAP. IX.

AD hoc datus est homini intellectus, vt intelligat & cognoscat. Via autē cognitionis studiorū cōtemplatio est. Sed quia teste Hipopocrate in aphorismis, sed vita breuis, ars verò longa, congruit volenti sapiens fieri, studiosissimè & sollicitè sciētias contemplari. Nam licet prædicta verba de arte medicinæ dicta sunt, nihilominus quælibet ars & scientia longa est. Et ad eius adeptionē vix humana vita sufficere potest. Nā teste Tullio in dialogo ad Hortensium, omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus. Est enim & in ipsis rebus obscuritas, & in iudiciis nostris infirmitas. Vnde fertur, ꝙ Theophrastus Aristotelis discipulus accusabat Deum, dicēs. Cur inquit ceruis & cornicibus vitā diuturniorē pręstas, quàm hominibus, quorū si ætas possit esse longior, omnib. perfectis artibus eorum vita erudiretur? Vita igitur breuis. Sint igitur studia sollicita. Quid enim dulcius ocio litterario, inquit Tul. lib. 5. de Tuscu. quæst. Erubescant igitur indociles & idiotæ, quibus discere, nulla cura est, aut quia scientiam sapiunt quā ignorāt, aut quia sciētiam iactant se habere, quam non habent. Nam teste Tul. de diuina. lib. 1. omnis temeritas in rebus turpis est. Vnde Socrates sapientissimus se nihil scire dicebat. Non igitur tollat studium tuum desidia vel superbia. Nam teste Ouid. 4 de tristibus Ingeniūque meū longa rubigine lęsum, Torpet, & est multo quàm fuit ante minus. quod verū est his, qui minimè studēt. Nā studendo & contēplando gaudet natura varietate, vt ponit Varro in suis sententiis Et Arist. 1. ethi. ex Hesiodo refert, ꝙ iste quidem optimus, qui ex seipso omnia intellexerit, bonus autē rursus & ille, qui benedicenti obediet, qui verò nec ipsemet intelligens est, nec aliū audiens in animo ponet, hic rursus inutilis vir videtur. Quid enim inter humanas occupationes delectabilius quàm scientias meditari, veritates cōtemplari, & artibus illustrari? Nil enim melius inter humanas cōplacētias noui. Nam studio & contemplatione fit homo sapiens, & fœlix, & amabilis cunctis. Vnde narrat Valer. Maxi. ꝙ Marcellus captis Syracusis. Archimedi philosopho pepercit, eius visa prudentia, qui floruit cuiusque studium sapientiæ olim quæuis beneficia impetrauit. attēdamus quoniā teste Sen. ad Lucil. epist. 48. dociles natura nos condidit, & rationem dedit imper

dit imperfectam, sed quæ perfici posset Et episto. 76. quandiu viuis, tamdiu discas. Et. 5. li. 2 institutionum. Sicut officium præceptorũ est, docere, sic discipulorũ, dociles se præbere, scientia conualescere nequit, nisi tradentis & accipientis concordia sociata fuerit. Itaque congruit sapientiæ studio se exhibere, aut saltẽ arte in aliqua se occupare, nihil tamẽ sapiẽtię studio melius. Sed vt ait *Apuleius* li. de Deo Socra. in quibusdam mirandum est, ꝙ minimè discere volunt, & causam eorum quæ vident, negligunt. Huiusmodi sunt hi, qui sapientes fieri non amant, qui pro statu aut victu corporis laborant. Vtinam hi attenderent Socratis studia, de quo refert Vale. libro octauo, quòd addiscere quotidie non desistebat De Pythagora etiã fertur, quòd doctrinis iugiter insistebat. *V*nde Eunodius, artium magister est instantia, nouerca eruditionis est negligentia, ideo Cato Instrue præceptis animũ, nec discere cesses. Nã sine doctrina vita est quasi mortis imago. Ne pudeat quę nescieris, te velle doceri. Scire aliquid, laus est, pudor est, nil discere velle. Posco igitur, vt attendat lector superbiam ignorantię matrem existere. Plures nanque vano fastu seducti discere verentur à doctoribus suis, ne detegatur eorum ignorantia. Malunt enim, vt arbitrentur homines, eos scire, quod nesciunt, quàm interrogãdo scientiam acquirere, quam adepti non sunt Tales etenim in sua ignorantia vitam deducunt, parũmque proficiũt, quia docentem non libenter audiunt, maximè tamen desiderant sapientes, vt famam habeant, nam eorum desiderium gloria est, eo tamen pacto quo scire petunt, vt honorẽtur, scire recusant, ne humiliẽtur. Superbia itaque scientiã postulat, quã accipere dependenter recusat. Ignarus tamẽ semper erit, qui discere erubescit. Si nempè fœlix fieri peroptas, vt omnes cupiunt viuentes, quomodo ergo studium sapientiæ cõtemnis? cur renuis doceri eam, teste Ouid. 5 metamor. Fas est, & ab hoste doceri, quia nullo casu debet id prætermitti, quod mentẽ perficit, vnde Ouidius primo de arte amãdi. Ingeniũ cœleste suis velocius annis surgit. Sed nõ nisi per doctrinã, quia teneris b. postulanda est. Rursus quęso animaduertamus, quanto zelo veteres sapientiæ studio inhæserunt. Sæpe nẽpe quosdam numeraui, & numeraturus sum, sed non adest scribendi facultas eos, quorũ studia iure cõmemorãda sunt. Plures nãque meditationẽ ita dilexerũt, vt relinquerent vrbes locupletissimas, & vastã solitudinẽ eligerẽt, quia nihil potro studiosę mẽti tam cõgruũ est, sicut solitudo, nã qui cũ multis est, secũ nõ est, & qui sibi abest, cõtẽplari nescit. Vnde Tul. 1 de offi. multi tranquillitatẽ sperantes, à negotiis publicis se remouerũt, inter quos nobilissimi viri philosophi & homines graues fuerunt, qui nec populi nec principũ mores ferre potuerũt, vixerũntque nõnulli in agris. Vnde Sene. lib. 7. de naturalib quæst on. fac Lucilli, quod facere cõsueuisti, & à turba quantũ potes, te separa. Et idẽ Sene. epist 2. primũ argumentũ cõpositæ mẽtis existimo, posse cõsistere, & secũ morari Et idẽ epist. 7. Inimica est multorũ cõuersatio. & vtique quo maior, & populus, cui miscemur, hoc omnis periculi est. Et epist. 15. Quicquid facias, cito redi à corpore ad animũ tuum, illum q; dieb. ac noctib. exerce. Et epist. 19 Si potes, subduc te istis occupationib. His. n. documẽtis clarè deducitur, ꝙ cõtẽplãtib. bona est solitudo. *V*nde in Prouerb. sapientiũ dicitur, tã maximã tibi sapientiã promitti, vt reducat sibi solitudinẽ, quæ vult cum innocentib. viuere. Et Ouid. 4. tristium. Viue tibi, & lõgè nomina magna fuge. Vnde Prosper lib. epigra. *Seruari* legem possunt, si à strepitu mundi libera corda vacent, itaq; contẽplationis locus solitudo est. Sed nunquid solitudo melancholiã gignit? quis autẽ melancholicus studere valet Attende nempe, ꝙ melancholia pro tristitia capitur sępè. Et ita studiũ impedire solet. Si autem melancholia capiatur pro ista natura, quę melancholia dicitur, melancholicus fieri ne dubites, quia cæteris complexionib. melancholia est ingeniosior, & licet sit terrestrior, est tamen cognitione acutior, dicente *Tull.* in *Tusculanis* quæst lib. 1. Aristoteles, inquit, ait omnes ingeniosos melancholicos esse, méque tardiorem iis esse, molestè non feram.

Quomodo non sufficit legere, sed etiam audire oportet.

CAP. X.

Libros euoluere seu legere pro studio eiúsque vtilitate, nõ sufficit, sed doctores idoneos audire cõgruit. Nam auditus via est ad disciplinã. Si vis ergo doctus fieri, virũ elige doctum, cui obtẽperes, cuius doctrinæ acquiescas. Nam discipulũ proficere facile nõ est, si proteruire, aut redarguere suum præsumat doctorẽ. Vnde in li. 5. musicę veteris fertur, ꝙ cũ Pythagoras discipulos instrueret, nullus sibi cõtradicere audebat, nec rationem quęrere eorum, quæ dicebat, sed erat eis ratio, docentis auctoritas. Nam & in philosophia Guil. de Cõchis, quẽ librũ duci Normanorum ascripsit, me legisse recolo, ꝙ olim discipuli per septẽnium suos magistros audiebant, antequã aliquid loquerentur Huius verò temporis scholares redarguere suos doctores non verentur. Quinimo & de ea quęstione, de qua interrogant, determinare præsumunt, quod nõ est facere viam ad disciplinam. Fortassis etiã doctorũ insufficiẽtia viam disciplinæ claudit, & auditorũ temeritatem propter hebetudinẽ refrenare nõ audẽt. Doctus ergo fieri si poscas, idoneum exquiras doctorem. Vnde Varro in suis sententijs Illum quidem eruditorem elige, quẽ magis mireris in suis, quàm in alienis. Nil enim magnificum docebit, qui à se nil didicerit. Absit igitur à te, vt doctorem imperitum eligas, sed in limitibus tui Ingenij consistas, tuęq; capacitati magistrum exquiras. Et hoc maximè, dũ iuuenis es, tenerísque ætatis. tunc enim quicquid conceperis, facilius radicabitur, vt tangit Quintil. li. 1. institu. Vnde Varro in sentẽ. sapiũt vasa, quicquid prius acceperunt. sic inquit est de infantib. & Aug. li. 1. de cõfes. De seipso lamentabiliter fatetur, iuuẽtutẽ ludis, & nõ semper studijs exposuisse. In scholas, datus sum, vt litteras discerem, In quibus quid vtilitatis esset ignorabam miser, sed ludere, delectabar. Cum igitur vir tantæ doctrinæ, vt narrare nequeamus, de modico iuuentutis ludo lamentatur, maximè erubescãt qui totam iuuentutẽ lasciuiæ præbuerunt. Nec tamen congruit, artib. quibuscũq; animũ exhibere aut quorũlibet scrutiniorũ notitiã adipisci. Nam qui metas suæ capacitatis excedit, cum putat ad scientiarum culmẽ peruenisse, errorum tenebris nubilatur. ideo Cato. *Mitte* archana Dei, cœlum inquirere quid sit. Cum sis mortalis, quæ sunt mortalia cura. Et Horatius

lib. 1. carminum. Tu ne quæsieris scire, quẽ mihi, quẽ tibi finem dij dederint. Nec Babylonios temptaris numeros, vt melius, quicquid erit, pati, seu plures hyemes, seu Iupiter tribuit vltimam. Desistant igitur suspiciosi magicæ artis scrutatores, fallacias inuestigare, in quibus non nisi fraus diabolica continetur. Nẽpe mirabile esset, si principes tenebrarum & errorum dæmones, scilicet sapientiæ collatores essent. Mirabile, si maleficia, si indebita sacrificia, si caracteres vanæque cærimoniæ sapientiam præbere inueniantur. Talibus enim viis à Deo fonte sapientiæ receditur, & sicut à sole elongatus eo minus videt, quo magis distat, sic etiam quicquid dicant homines, quicquid libri sortilegiorum scribant, his non obstantibus, quis eo fit stultior, quo à diuino cultu & fidei obedientia fit distantia. Vnde Teren. Vt quid aliena cures, quę ad te non pertinent? Aliena sunt enim potissimè ea, scrutinia, quorum diabolus inuẽtor est, vnde Varro in sententiis. Nusquã deueniet, qui tot sequitur calles, prętermittas igitur vana scrutinia, artibúsque veris intẽdas, sollicitè quoque doctorem audias, frequẽter legito. Nempe cõtinuatio discipulum facit magistrum. Vnde. Pli. in epistola ad Vrsum. Sicut faces ignem assidua concussione custodiũt, dimissumque ęgerrimè reparant, sic & docentis calor, & audientis intenta cõtinuatio seruatur, & remissione languescit.

De habitudine & modo docendi.

CAP. XI.

SI in omnibus exigitur modus, in hoc præcipuè tamen quod docere est, quia teste Arist. 1. meta. Sapientis signum est, posse docere. Si quis igitur se scire dicat, & docere nequeat, dubius est sermo eius, vt modum audienti vtilem exquirat, eiúsque capacitatem, ætatem, & sensum concernat, nec instruere incipiat artes, sed prius imbuat artes. Plures enim altarum scientiarum documenta quædam audierunt, quia tamen artes ignorant, ideo vix ad plenum aliquid intelligunt. Docenti igitur assit instruendi forma. Vnde Palladius in li. 1. de agricultura, pars prima prudentiæ est, vt consideres personam eius, cui præcepturus es, neque enim informator aut instructor agricolæ debet artibus & eloquentia artes imitari. Nã stultum est, rusticos perfectissimorum virorum alloqui stylo. Vnde Varro in sententiis, lucidissimum genus docendi est, exemplorum subditio. His ergo concluditur, docendi oportere habere modum, vt audientis cõsideretur qualitas, exemplorúmque conformitas non prætermittatur. Rursus doctori congruit eloquentem esse. Verborum enim honesta abundatia intentionem declarat loquentis, quia teste Sene. ad Lucil. epistola 40. inopia verborum & exilitas minus intentum auditorem facit. Fortassis tamẽ quãdoque cõtingit, vt verborum inopiam ignorantia causet. Nam teste Ouid. 2. tristium, quod minimè non erit, dicere nemo potest. Ne quis igitur docere præsumat, quod nescit, attendat quàm turpe sit, propriã ignorãtiã suo sermone attestari. Pulchrũ tamen & laudabile nimis id erudire, quod scitur, quia teste Lactã. li. de vero cultu, nihil tam præclarum homini, conueniénsque esse potest, quàm homines ad iustitiã erudire. Nam legere discentibus prodest, sed viua vox magis & opus maximè. De voce etenim Symmachus ait, Aptius est negotijs intimandis, viuæ vocis indicium. Et Ouidius li. 1. de fastis. Prospera lux oritur, linguis animisque fauete. nunc dicenda bono sunt bona verba die. Veruntamẽ sufficit minimè, vt verbo quis doceat, nisi opere instruat. Hæc enim optima sapientiæ via est, opera sanis conformare doctrinis. Vnde Prosper lib. epigram. Non satis est, domini præcepta euoluere lingua. non meminit legis, qui immemor est operis. O quot sunt doctores, quorum opera doctrinis contradicũt. ideo sæpè contemnitur, quod docent. Sed vtinam tam multi benefacerent quàm bene loquuntur, vt optat Lactan. li. de vera religione. & in prouerbijs sapientium dicitur, quòd doctor turpis est, qui in officio labitur, cuius vult esse magister. Et Seneca, epistola 24. ad Lucil. hoc turpissimum est, quod nobis obijci solet, verba nos philosophiæ, non opera tractare. vnde Cato, Quæ, culpare soles, ea tu ne feceris ipse. Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. Plurimi tamen doctrinis insanis intendunt, qui vitam brutalẽ ducunt, vt tangit Arist. 1. Ethi. Quos odio habuisse fertur quidam dictus Pacuuius, vt ponit A. Gelius & Alimandus in chronicis. De quibus Lactantius li. de falsa sapientia. Quidam inquit sub obtentu philosophiæ vitia sua celantes, domi faciunt ea quę in scholis arguũt, sicque qui docent tantum nec faciunt, ipsi præceptis suis pondus detrahunt. Et ibidem turpe est ad philosophiam tendere, & sapientiæ opera non agere. talis enim vita non vera, sed palliata est. Quomodo enim putabis veteres suis profuisse doctrinis, nisi quia verbis & operibus docuerunt? Legimus enim philosophũ Xenocratem suis doctrinis multos correxisse. Vnde narrat Valerius. li. vi. quòd cum Polemon adolescẽs, quidam luxuria & voluptate infamis esset, nec non de tali infamia gaudiosus, accidit vt quodam mane prædicti philosophi Scholas ingrederetur, quem cum Xenocrates vidisset, prætermisso suæ lectionis proposito, de modestia & temperantia atque continentia loqui cepit, & prædicti animum à dissolutione vitæ euocauit, quòd facere nequiuisset, nisi opera doctrinæ conformia exhibuisset. Nam teste Sene. ad Lucil. epistola 24. Turpe est aliud loqui, & aliud sentire. His igitur sermonibus discant viri prudentes docentes docendi formam, suósque discipulos studiosos fieri suadeant, non solum libros euoluendo, sed etiam mores componendo. Verùm quia vir deditus speculationi & qui libros amat, à criminum fœditate facilimè abstinet, & eam multóque maiorẽ in studio complacentiam inuenit quàm voluptas exhibere possit, inconsulta verum tamen quorumdam est doctrina, & immodesta quorumdam studia. Omnia enim opera quamtumcunque bona fuerint, mensuram expetũt, nec decet laboribus aut studijs vires suas destruere, quod faciunt ij, qui sine requie docent, legunt, vel student. Nam teste Ouidio 2. de arte amandi, habenda est requies. Dat (inquit) requiem requietus ager, bene credita reddit. & Cato, Interpone tuis interdũ gaudia curis. Vnde Tibull. Ite procul curæ, durum genus, ite labores. Et Maximianus. Intermissa minus sarcina pondus habet. Et magister Seylo. Me grauat ille labor, sub cuius põdere labor. Et Ouid. in epistolis. Quod

cares

caret alterna requie, durabile non est. Hæc reparat vires fessaque membra leuat. Itaque labor ordinatus, studiumque non fastidiû, vires amplíat. Vnde Cassiodorus ep. lt. 23. Latet sub ocio laudabilis fortitudo, quia scilicet gaudium interpositum fortificat animû.

De vera philosophia eiúsque descriptione & vsu.

CAP. XII.

VEra philosophia sapientiæ amor est, sed illa non est sapientia quæ stulta fieri suadet, cuiusmodi est sapientia animalis & diabolica, cuius doctrina seductio est Cuius amor nô philosophia sed mortis via est. Quæso igitur, vt conspiciamus gentiles vera philosophia floruisse.

Erubescant igitur christiani, qui sapientiam præter mittunt, & si philosophiæ studio intendant, solû quæ sunt apparatus verbales, & instructiones non exquirunt morales. Nam Socrates & Seneca sic studio sapientiç vacarunt, q̃d difficultatibus naturalium bonos mores præmitterunt. Vnde Socrates ad corrigendos mores, vniuersam philosophiam applicauit, vt testatur August. 8. de ciui. Dei, & Hiero. contra Iouinianû in suis epistolis. Vnde Hiero. epist. vj. Quod inquit Dauid extorsit de manu hostis gladium, & Goliæ caput proprio mucrone truncauit, vt dicitur primo regum. Hoc quidem philosophi propriis dictis egerunt, tanquam dicat. q̃ philosoph. suis documentis malos mores sic supp. eruerunt sicut Dauid Goliam gigantem suppressit. Dicamus igitur, philosophorum lauam esse docti. nam, dummodo quædam superflua abradantur. Vnde Hiero vbi supra. quod inquit mirum si sap ẽtiam secularem propter venustatem eloquij ancillam Israeliticam facere cupio?

Nam quidquid in ea mortuum est idololatria vel voluptate, præcindo vel abrado, & tunc ex ea vernaculos genero domino D. o sabaoth. Ibiq; multa enumerat exẽpla de sactis doctoribus, qui vsi sunt philosophia ad ecclesiæ vtilitatẽ. Illi igitur sileant, qui verã philosophiã reprobant, dicẽtes philosophorum dicta inutilia fore si m. hi. n. nô credût, saltẽ Hier. credant. Nullum n. inconueniens apparet, cuiuscunque gentis dicta colligere, & suo proposito rationabiliter applicare. Vnde Sene. epist. 50. Non miretis inquit, ex eadem materia suis studiis quémque apta colligere. In eodẽ prato bos herbam quærit, canis leporem, cyconia lacertam, quasi diceret, nullius doctrinam spernendam esse, quia sapiens in quolibet quærit, quod bonum est, & ita proficit & reprobat quod malum est, & ita id tollit, quod alios inficit.

Quamquam igitur sacra eloquia quibuscunque philosophorum dictis stabiliora, & merito laudabiliora sint, nullatenus tamen deprimenda Vnde Isaiæ 23. Erubescit Sydon, ait mare, super quo verbo Gregorius primo moralium, in Sydone inquit fingatur stabilitas positorum in lege, in mari autem vita gentilium. Erubesce igitur Sydon, ait mare, quia ex vita gẽtilium redarguitur vita sub lege positorum, atque ex actione secularium confunditur actio religiosorum, dum illi etiam promittendo non seruant, quod in præceptis audiunt, & isti viuendo, etiã ea custodiût, in quibus nequaquam legalibus præceptis astringuntur, iuxta illud Roma. 2 Gentes enim, quæ legem non habent, quæ legis sunt faciunt. Quæ omnia ideo allegata sunt, quòd dicta gentilium philosophorum non sunt contemnẽda, quia prodesse sæpius inueniuntur Et si mala intẽtiõe aut causa laudis flagella tulerint, eorum exemplo redarguimur, si propter æternam fœlicitatem ea ferre contemnimus, quę pro terrena voluptate pertulerunt. In ipsis ergo eorum malis instruimur, non quòd imitationem mereantur, sed quia potius ea propter deum facienda sunt, quæ ipsi propter inanem gloriam & voluptatem peregerunt. Vnde Aug. v. de ciuita. Dei, ca. 8 Postquàm Romanorum acta magnifica narrauit, concludit quòd si Romani pro ciuitatis terrenæ gloria tanta fecerunt, nos por° pro æterna. vnde Chrysosto. super Matthæum homelia 7. ante finem. Excogitate inquit Græcorum philosophorû acta, & tunc scietis, quanto supplicio sumus digni, eo quòd leges diuinas transgredimur. Quibus omnibus attentis, patet quoniam philosophia doctrina vtilis est ipsámque reuelatam gentilibus philosophis, referunt plures, vt tangit. August. t 8. de ciuita. Dei. cap xlviij. Nempe gentiles infideles gentilium testimonijs alliciuntur, quibus quamquàm scriptura sacra non egeat, illi tamen egent, qui cum sint gentiles, absque testimonijs gentiliû côuerti recusant. Vnde Iulia. apostata volẽs subuertere ecclesiam Dei, interdixit filijs Galilæorum, poetarum atque philosophorum legere disciplinas. Nouerat etiã in ipsis multa contineri legis testimonia. Concludimus itaque gentilium dicta in via veræ sapientiæ prodesse.

De dignitate & vtilitate sapientia.

CAP. XIII.

VT sæpe dictum est, sapientia philosophiç amor est, cui veteres philosophi inhæserunt. Eo quòd teste Sene ad Lucilium epistola xciij. A sapientia inquit nûquam recedit religio, iustitia, & pietas, quia nullum putat bonû, nisi quod honestum est, quę nec fortunæ nec hominis parati potest muneribus cuius hoc precium est, non posse precio capi. O igitur quãtus est sapientiæ amor, cuius studio nil occurrit præferendum, cuius adeptio nulli potest precio comparari. Ideo Prouer. v j dicitur. Quid prodest stulto, habere diuitias, cum sapientiam emere non possit? Reuera nil sapientia melius, cuius verus amor philosophia est. De qua Tul. li. 2. de officijs. c. 1. q̃d enim est, per deos optabilius, quid præstantius, quid melius, quid homine dignius sapientia, qua philosophi nominantur? Non est inquit aliud philosophia, præter studium sapientiæ, cuius nomen adipisci non merētur hi quorum stulta vita est. Vnde olim non decebat ali quem philosophum appellari, nisi vita viueret honesta. Vnde A. Gell. lib. xvij. abominabile inquit fuit apud philosophos nobiles, quòd vita ignobiles siue degeneres appellarentur philosophi, nec immeritò, quia philosophi nomen sanctum est, de quo loquens Tul. in Tusculanis quæstionibus lib 2. ca. 3. philosophia inquit medetur animis, Inanes sollicitudines detrahit, à cupiditatibus liberat, pellit timores. Et Sen. ad Lucil. epistola xvj. hæc inquit quieta est, & contemni nõ potest. quinimo apud pessimos honori est,

Et Augu. 22. de ciuita. Dei. ca. 22. philosophia inquit vel sapientia est donum Dei, & auxilium contra miserias huius vitæ. De qua loquens Apuleius in li. de Deo Socratis in fine, hac inquit comitante, omnia horrenda Vlyxes subiit, omnia aduersa superauit, ea quippe adiutrice, remeauit ab inferis, Scylla nauigauit, sed exceptus est, Charybdin transiuit, nec detentus est, ad Lotophagos accessit, nec remansit, Syrenes audiuit, nec accessit. Nec enim aliud in eodem Vlyxe Humerus docet, nisi quòd semper ei comitem voluit esse prudentiam, quam poetico ritu Mineruam nuncupauit. Nunquid ergo sapientia amabilis est, quæ aduersis succurrere solet? Reuera sic. Ipsius autem amor, vt sæpè diximus, philosophia est. De qua Tul. in Tusculanis quæst. lib. 5. Philosophia inquit est vitæ dux, virtutum indagatrix, inuentrix legum, magistra morum & disciplinæ. Nam ipsa est lex vitæ vt inquit Sene. ad Lucil. epistola 98. Ipsius ergo studium commendabile est, dum modo fine bono terminetur fine, quia nihil prodest philosophari, nisi finis sit adeptio vitæ beatæ. Vnde refert August. 3. li. sermone 74 de quodam philosopho Ioanne, a quo cum quæreretur, quare philosopharetur, respondit propter vitam beatam, & quærenti quando haberet illam, Respondit, cum hoc corpus relinquo in terra. Itaque finis philosophiæ vita honesta est, per quam vita beata potest adipisci. Ideo Seneca epist. 93. in fine epistolæ, scribe, vt dum scribis, legas omnia, ad mores & sedandam rabiem affectuum. Et illi ergo philosophi nuncupari non merentur, quorum finis nõ est correctio morum. Vnde Polycrates lib. 3. ca. 9. loquẽs de philosophis sic ait. In ipsis inquit fuit imago virtutis, & vtinam inueniatur in nobis, qui virtutis imaginem teneat. Quis vmbras virtutũ induit, quibus videmus floruisse gentiles. Quis enim Themistoclis diligentiã, Frontonij grauitatem, continentiam Socratis, Fabricij fidem, pudicitiam Scipionis, lõganimitatem Vlyxis, Catonis parcitatẽ, Titi pietatem imitatur? Hi enim laudabiles viri quasi quædam seculorum suorum sidera splenduerunt, illustrantes tempora sua. Hæc ille, quis ergo sapientiam amicam sibi non constituet, ex quo laudem & omnium bonorum genera præstat?

De famosis illustribusque philosophis, qui sapientiam amauerunt.

CAP. XIIII.

Plurimi philosophi sapientiæ studio floruerunt, inter quos septem præcipui dicti sapientes extiterunt, vt tangit Aug. 18 de ciuita. Dei cap. 20 quorum muneribus sublimata est ciuitas Atheniensium, quorum responsis tanquam cœlestibus oraculis totus orbis certificatus, & tanquam septem planetis nõ erraticis illustratus. Philosophorum tamen nomina quæso & laudes specificemus. Refert enim A. Gel lib. 22. quòd Solon fuit vnus ex septem sapientibus, qui primus Atheniensibus leges instituit. Et refert Pompeius libro 2. Athenienses loco legum libitum habebant, sed fuit Solon vir insignis, electus vt leges ciuitati propitias conderet quod fecisse non dubitatur. Hic autem studiosissimus extitit proximúsque morti sapientiæ indagini vacabat, vt refert Valerius libro viij. ca. vij. Rursus veritatem dicere non timuit, quem prout refert Tullius libro de senectute. Phisistratus tyrannus eum interrogauit, qua spe fretus, tã audacter sibi responderet, respondit senectute. Quasi diceret pro dicenda veritate, se paratum mori. Rursus Anaxagoras sapientiam sic amauit, vt se natum ad eius contemplationem fateretur. Qui etiam videns suas possessiones deseri, minimè curauit, vt inquit Valerius libro viij capitulo octauo, mortémque cõtempsit. Vnde sicut refert Tullius tusculanarum quæstionum. lib. primo. Quidam quærenti ante mortem, an in patriam suam vellet deferri, respondit, non est necesse. Vndique enim ad inferos tantumdem viæ est. Cæterum Diogenis philosophi sapiẽtiam legimus, qui ob eius amores diuitias contempsit vt refert Hieronymus contra Iouinianum, omnibúsque venditis, solum palliolum pro veste reseruauit, & in dolio volubili pro domicilio morabatur, vt tangit Iuue. li. primo satyra secunda. vnde gloriabatur, quòd fuerat ex diuite factus pauper, nilque sibi deerat, quia nil desiderabat, iniurias quoque non timuit. Vnde cum quidam adolescens faciem eius conspueret, iratus non fuit, vt refert Seneca libro tertio de ira ante finem. Cúmque etiam quidam alius in faciem eius conspuisset, loco vindictæ suam faciem abstersit. Hic etiam mori non timuit, nec sepulturæ fastum quæsiuit. Quinimo, vt refert Tulius in Tusculanis quæstionibus libro primo, moriens iussit se proiici inhumatum seu insepultum. Rursus commemoremus Socratis laudes, qui princeps fuit philosophiæ, & de cœlo eam euocauit, & in nubibus collocauit, vt inquit Tullius vbi suprà. Huic autem Socrati comes fuit spiritus, ipsum in multis erudiens, sicut ait Apuleius, qui prælibatum spiritum Deum Socratis credidit, & ob hoc librum de Deo Socratis intitulauit. Hic autẽ Socrates nil de se præsumpsit, immo se nihil scire affirmauit, vt ponit commentator super primo li. ethicorum, vitæ quoque sobrijssimæ extitit, vt refert A. Gellius libro 2. Patientissimus etiam fuit, vt refert Seneca epist. 17. Exemplum inquit si desideratis accipere Socratem senem per omnia aspera iactatum inuictũ, quia scilicet in aduersitatibus patientissimus fuit omnésque diuitias contempsit, vt inquit Tullius 5. de Tusculanis quæstionibus. Vnde & princeps philosophorum meruit fieri, idolaque venerari recusauit. Vnde Tul. vbi suprà, taceo inquit de philosophis, Socrate cõtentus, qui in contumelias Deorum, quercum & canẽ diligebat. Sed & propter ea mortuus Socrates, quia Deos destruebat, vt refert Boetius primo de consolatione. Et Augustinus libro de vera religione cap. 1. ipsum commendat, eo quòd per Deos iurare, contempsit. Vnde refert commentator Boetij, quòd Socrates vnicum Deum professus est, cuius nomine venenum sumptum sibi non nocuit, sed in nomine pluriũ Deorum venenum sumere coactus, mortuus est. Sed quis Socratem docuit, vnum Deum profiteri nisi vera sapientia, cuius amator extitit? suisque doctrinis complures suis temporis homines illustrauit, nec tyrannorum minis territus est, sed potius eodem vultu, quo triginta tyrannos solus aliquando in ordinem redegerat, eodem vultu carcerem intrauit, nec enim poterat carcer videri, in quo Socrates erat, vt refert Senec. ad Heluinam. Et idem Sene. de prouidentia post principiũ.

Socrates

Socrates inquit illam potionem publicè mixtã non aliud quam medicamẽtum immortalitatis obduxit, de morte disputauit, vsque ad ipsam suam mortem præsomniauit, vt refert Tul. li. 1. de diuinatione, sepulturæ quoque culmen spreuit, vt tangit Tul. in Tusculanis quæst. li. 2. ante finem. Cæterum Platonis philosophi laudes, quasi diuini non prætermittamus, quem multi referunt non aliter nisi de partu virginis editum, vt refert Anaxi des li. 4. philosophiæ. Cuius narratio licet falsa sit, Platonis tamen laudes ascribit, de quo etiam narrat Tullius lib. 1. de diuinatione, quòd cum in cunis paruulus dormiret, apes in suis labiolis considebat, suæque futuræ facundiæ signum fuisse, respõsum est, cuius etiam partus matri eius ex quadã diuina reuelatione intimatus est, habetur in li qui dicitur de Gen. Hic etiam Plato Aegyptum partésq; Italię trãscurrit, vt philosophiæ doctrinam adipisceretur. Vnde ad tantam eminẽtiam philosophiæ suo ingenio atque studio peruenit, vt tam antecessoribus quàm etiã successoribus philosophis imperare visus sit, vt refert Policr. li. 7. ca. 5. Vnde Cicero Platonem vocauit Deum philosophorum, vt refert Augu. cõtra Iuli. 1. ca. 4. ante finem. Hic etiam Plato libidinum atque concupiscentiarum sectas fugauit, & ab vrbe recedens villam Academiæ pro studio philosophiæ elegit, & de morte cogitans nullam complacentiam in mundo constituit. Vnde philosophiam meditationem mortis dixit, vt refert Macrobius li. 1. saturnalium hũc etiam Platonem cæteris philosophis Aug. præfert 8. de ci. ca. 8 Et idem Aug. in li. confessionum fatetur, se legisse in libris Platonis principium euangelij Ioan. vbi habetur. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ. Hunc etiam Platonem innumerabiles historiæ commendant, eius que doctrina legitur laudibus digna, nã meditationibus sapientiæ ita inhæsit, vt cogitando & meditando moreretur, & ipsum ad Deos translatum esse fertur anno vitæ suæ. 81. De cuius obitu refert Ponerat li. 6 quòd sol è cęlo visus est cecidisse eo die, quo philosophorum princeps Plato rebus excessit humanis. Rursus Aristotelis eius discipuli, summiq; philosophi laudes transcurramus, qui cum iuuenis esset, doctrinam eloquentiæ docebat, vt habetur in commentis Homeri, & cum factus esset 17. annorum philosophiari Athenis accessit, & cum Socrate tribus annis moratus Et Socrate mortuo, Platoni 20. annis adhæsit. Post mortem vero Platonis vixit. 13. annis, in quibus partim docuit Alexandrum & in parte libros composuit, cuius consilio fuit Alexander doctus qui post modum toti orbi imperauit. De quo Aristotele loquens Augustinus 8 de ciui. Dei. ca. 2. Aristoteles inquit Platonis discipulus vir excellẽtis ingenij sectam Peripateticam condidit Et Tul. libr. 1. de diuinatione, ca. 2. Aristoteles inquit singulari & pœnè diuino ingenio floruit, fuitque vitæ moderatæ, & voluptates respuebat, respuendasque docebat vt inquit Vale li. 4 t. c. 7 Hunc etiam egregium philosophum nuncupat Auicenna libro tertio, suæ meta. capit. 5 & principem philosophorum Rabbi Moyses ipsum appellat. Cæterum alij philosophi fama grandi & nomine floruerũt, sed Xenocrates mundi contemptor, diuitiarúmque spretor. Nam Alexandri munera repulit, vt refert Tul. in Tuscul. quæstionibus li. 6. Floruit etiam Phedron Socraticus, qui librum de immortalitate edidit, vt refert Gel. li. 3. Floruerunt Apuleius Speusippus virtutis ingenio quoque grandi. Theophrastus quoque Aristotelis discipulus plurimos scripsisse libros fertur. Pythagoras quoque sapientiæ studio totam sollicitudinem suam exhibuit, qui eum interrogaterint, an sapiens esset, respondit, quod non sapiens, sed sapientię amator extiterit, itaque hoc nomen philosophus ex tunc manauit, vt ponit Tul. in Tusculanis quæstio. libro quinto. Nam philosophus amator sapientiæ interpretatur Hic etiam Pythagoras musicam adinuenisse fertur, vt ponit Macrobius libro 2. post principium. Rursus Carneades fuit vehementissimi studij, vt ponit Valerius libro 8 cap 7. Et Demosthenes industriosus extitit, & eloquentia persoruit. Isocrates quoque Democritus, & Hippocra sapientiæ studio viguerunt, vt tangitur à Gel. libro 2. Rursus Zenon constantia atque moderantia, & Taurus patientia, ac magnanimitate philosophi illustres floruerunt. Rursus laudes innumerabiles de Macro. Tullio, de Chiione, de Seneca, de Plinio, quæ scribi possent, quorum laudibus breuitatis causa prætermissis, concludamus philosophos illustres dono sapientiæ, quam dilexerunt extitisse.

De studiis atque sectis philosophorum.

CAP. XV.

PHilosophorum variæ sectæ diuersaque studia cõmemorantur. Vnde inter sectas famosas quædam peripatetica dicta est, quam Aristoteles condidit

Alia autem secta philosophorum dicta, fuit Stoicorum, cuius princeps fuit Zeno & Chrysippus, vt dicitur à Gel & recitat Aug 9 de ciui Dei. cap. 4 Et Seneca ad Elbiam, dicit quòd à Zenone incepit rigida & virilis Stoicorum sapientia, & apud istos dolor dicebatur indifferens, & non malum. Dicebant enim, quòd passiones non cadunt in sapiẽtem. Et teste Tul. libro 3. de officiis. ca. 1. dicebant sapientes esse amicos sapientibus, & nihil esse amabilius virtute, vt ponit Tul li. 1 de natura Deorum. Dicebant etiam, omnes insciences insanire, vt ponit Tul. in Tuscul. quęstionibus, libro quarto. Cæterum alia fuit secta Academicorum, qui dicti sunt ab Academia villa, quam Pla. pro studio elegerat, qui de singulis dubitabant, nec que affirmabant certum, quorum opinionem videtur confirmasse Heraclitus. Verumtamẽ in hoc defecerũt, quia nil certum crediderunt, quia saltem apud eos certum erat, nil certum esse, prout arguit August. In plurimis tamen scientiis & virtutibus huius sectæ philosophi claruerunt, licet in prædicta opinione defecerunt. Insuper alia fuit Epicuro Atheniense, qui posuit voluptatem esse summum bonum, vt ponit Gel. lib. 14.

Ponit etiam, duo esse bona, scilicet corpus sine dolore, & animum sine perturbatione, vt ponit Seneca epistola 67. ad Lucilium. Huiusmodi autem secta si fœlicitatem in voluptate carnis posuerat, reprobanda est, si autem in voluptate mentis, supportanda est. Et ita posuisse Epicurum, Seneca arbitratur libro de constantia sapientis, & libro 4. de bene-

ficiis. ca. 1. vbi declarat Epicurum fęlicitatem in voluptate mentis credidisse. His igitur narrationib. apertè ostenditur multiplicem fuisse philosophorum sectam, omnium tamen finis fuit attingere sapientiam, & licet ad diuinam non peruenerint. humano tamen ingenio, artibus, inuentionibúsque humanis intenderunt, appropriantes grammaticam lunæ, logicam soli, rhetoricam Veneri, arithmeticam Marti, musicam Ioui, geometriam Saturno, astronomiam aliáque secretiora alijs conscripserunt. Horum insuper quædã famosa studia commemorantur, quæ olim à principibus studiosis exordium acceperunt. Vtinam ab indoctis principibus casum habere non incipiant. Vnde Alexander Nequam lib. de naturis rerũ cõmemorans antiqua tempora, sic ait, O fœlicia antiquorum tẽpora, quibus ipsi imperatores mundum superantes seipsos philosophiæ dederunt, vt Alexander, Iulius, Ptolemeus, qui fuerunt viri studiosi, & subdit, cuiuslibet regni gloria creuit in immẽsum, quandiu artium floruerunt studia, victoria enim militiæ, & gloria philosophiæ quasi simul concurrunt. Nam ex quo Græci Romanique studia perdiderunt, ex tunc semper deciderunt. Vnde de regnantib. Atheniensibus. Minerua id est sapientia colebatur, vt refert Augu. 18. de ci. Dei. Numerus ergo studiorũ philosophicorũ quæ famosa fuerunt, vt cum historiographis dicamus, fuisse tria cęteris solẽniora, quorũ primũ Atheniense, secundũ Romanum, & tertium Parisiense. De studio autem Atheniensi refertur, ꝙ solennissimum extitit. Vt de ciuitate Athenarum, quæ liberalium artiũ atque philosophorum nutrix fuit. Vnde Hieto prælibatam ciuitatem commendat dicens studio aptissimam fuisse, primóq; leges tradidit, alijsque ciuitatibus inde transmisit. In qua fuit Dionysius Christianæ religionis doctor eximius Huius autem studij scilicet Atheniensis introitus solis patientib. permittebatur. Vnde ad portã ciuitatis sedebat senex ad obiurgandum volentes intrare, & si videbat signa impatientię repellebantur, si autem patientiæ, admittebantur. Aliud autem studium scilicet secundum dictum Romanum, in quo floruit Italicum genus philosophorum. Ibique refulserunt Iulius Cęsar, Cato, Virgilius, Tulius Nam de Iulio ꝙ floruit pater libro de vita Cæsaris. De Catone narrat Solinus. Ibique docuit Rhetoricam Augustinus, vt ipsemet fatetur libr. quinti. confessionum. Cæterum aliud studium & tertium dicendum est Parisiense, quod florere cœpit tempore Caroli magni, quod quidem studiũ Alcuinus de Roma pertulit, huiúsque studij quatuor fuerunt fundatores, scilicet Rabanus, Alcuinus, Clandius, & Ioãnes Scotus. Et prout narratur in chronicis metropolis Arelatentium tempore Caroli magni, duo monachi scoti cum mercatoribus ad Franciã accesserunt, & interrogabant, si quis sapientiam emere vellet. Ob hoc plurimi stultos ipsos putabant, Nihilominus tamen hæc verba ad regem peruenerunt, qui bus adductis interrogauit, an sapientiam haberent, quam vendere vellẽt, qui responderunt, quòd sic. Qui bus rex, quid pro ea vultis? Qui responderunt, tria petimus, locum opportunum, discipulos ingeniosos, & victum cum vestitu. Quibus concessis, studium Parisiense inceptum, & ex tunc dilatarũ est. Tunc verò tempo ris quoddam castrum dictũ Iseos, sic dictum à nomine cuiusdam deæ dictæ Isis, quæ ibi colebatur, quod castrum Meldunum nunc vocatur, & inde Parisius nomen accepit, quia dicitur Parisius, quasi Pariseos, Nã In hoc par erat, quia supra Sequanam, quemadmodũ Meldunum sit. De hac ciuitate Parisiẽsi loquitur Boetius primo de disciplina scholarium. In ciuitate inquit Iulij, quod Parisius dicebatur, multas artes mendicare prospeximus, vbi ait expositor, quòd Iulius Cęsar ampliauit Parisios, sed non fundauit.

Quomodo magicæ artes sunt inutiles, & reprobandæ.

CAP. XVI.

MAgicæ artes non sunt nisi seductiones, & adinuentiones diaboli, & ideo inter numerum sciẽtiarum non debent situari, sed potius resecari debent tanquam herbæ malæ, nullatenus seminari in agro veræ sapientiæ. Solent autem artes magicæ nominari septem. Quædam enim dicitur geomantia, cuius diuinatio fit in terra, geos enim idem est, quod terra, & mantia diuinatio nuncupatur. Secunda dicitur hydromantia, ab hydros, quod est aqua, quia eius diuinatio in aqua fieri solet. Tertia dicit aeromãtia, cuius diuinatio in aere fiat. Quarta dicitur pyromantia quę fit in igne Nam pyr idem est, quod ignis.

Quinta dicitur chiromantia cuius diuinatio solet fieri in manibus. Nam chir idem est quòd manus. Sexta dicitur armomantica, cuius diuinatio solet fieri in scapulis bestiarum, nam armus scapula est. Septima dicitur necromantia. cuius diuinatio solet fieri ex mortuorum corporibus, necros enim mortuum significat. Harũ autem artium magicarum tanta est superstitiositas, vt non solum veritatem non contineant. quinimmo solum mendacijs replete sunt, nec solum malæ sunt quia prohibitæ. immo potius ideo prohibitæ, quia pessimæ & vsq; quaque friuolæ sunt. Verum quia talium artium amatores hæc dicta voluntaria reputarent, nisi ratione aliquali ostenderentur, Inquiramus ergo an aliqua in prædictis artibus veritas contineatur, & ratione b. respondeamus eorũ, qui eas veras opinari videntur. Seruandæ igitur dubietatis huius veritaté catholicè profiter habemus, prædictas artes, & quascunq; similes friuolas, & inutiles, fatidicas omnino existere, ipsarúmq; studium nulli sapienti congruere. Vnde Leuiti. xix. præcipiendo dicitur Ne declineris ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Vnde Saul abstulit magos, & ariolos de terra & interfecit eos quæ phytones habebant in ventre, vt dicitur. i. regum xvi. j. Postmodum tamẽ consilium à muliere phytonissa accepit, & non sperauit in domino, ideo interfecit eum dominus & transtulit regnum eiũs, vt dicitur. i. paralipo x Ruffus & Manasses à domino punitus fuit, eo quòd somnia & auguria obseruauit, magos quoque & incantatores habuit. vt patet 2. paralipo xxxiij vnde eccle xxxiij. dicitur quòd diuinatio erroris & auguria mendacia, & somnia malefacientium vanitas est. Et Zachariæ x. dicitur quòd diuini viderunt mendacium, somniatores loquuti sunt frustra. Sed restat, vt rationibus obijcientium respondeamus Quis enim dicere posset, quòd cum dæmonibus loqui peccatum esset, quia & hoc fecisse Christum legimus, vt patet Marcæ quinto, vbi habetur, ꝙ Christus dæmonẽ interrogauit dicens ei Quod est nomen tuum? Qui respondit legio, multi enim sumus. Si ergo ars magica

cum

cum dæmonibus loqui doceat, hoc prohibendũ nõ apparet. Huic autẽ ambiguitati fas est respondere. Dicendo, quòd dæmonem interrogare magia nõ est sed fortem aut spem cõstituere in dæmonibus, superstitiosum est, quod Christũ fecisse, absit vt credamus. ait enim vade retro sathana. Huic autem responsioni alludit Beda Marthæ. viij. Rursus diuinationes quędã fiunt veridicas. Nã Saul interrogauit de euentu futuri belli, & à muliere habẽte spiritum phytonicũ responsum fuit, illud quod postmodum accidit, vt patet j. regnum xviij. Videntur ergo diuinationes veritatẽ continere, quod absit.

Nam dæmones quãdoq; vera prædicunt, sed subtilissimus ille mendax ideo vera quandoque profert, vt suis mendaciis aggreget fautores, nam mendacius si semper fuisset, quis ei crederet? nullus nimirum, ergo si diuinatores quandoque verũ dixisse legamus, hoc tamẽ in se non habet ars magica aliqua, sed diabolica astutia vera quandoque propinat, vt ad superstitiosam credulitatẽ homines alliciat. vnde Augustinus libro de do. christia. Cõcludit, quòd omnes tales artes ordinantur ad malum finem, vt puta ad deceptionẽ, & idololatriæ speciẽ. Sed quid dicemus de Ioseph, qui augurari solebat de scypho, qui posit⁹ fuit in sacco Beniamin, vt patet Genesi xliij. Videtur ergo, quòd augurari non sit illicitum. Hic dicimus, quòd Ioseph tantummodo se diuinatorem fingebat, vt suis fratribus terrorem incuteret, omnes enim suos fratres cognoscebat, & tamẽ per augurium ipsos se nõ cognoscere simulabat. Rursus quid dicemus, quoniam in auibus auguria quædam fieri creduntur. Vnde Hiere. viij. dicitur, quòd miluus in cęlo cognouit tempus suum. Refert etiam Eutropius, quomodo Romanis a vulturibus suum futurum imperium dedicit & Carolus magnus hoc idẽ auium voce fertur accepit. His verò nõn obstantibus, auguria vana sunt. Auium tamen naturę multæ sunt, & temporum varietatem quandoque designant. nec diuinatio. Item poris qualitatem ab auibus accipere. Quo nimo vera philosophia est, sed superstitio vi veritatem adhibere vanitas, & superstitio est. Ministerio tamẽ diuino aut fortasse diabolico numine multa miranda eum auibus fieri potuerunt. Nulla est tamen in auguriis adhibẽda veritas, nisi quãtũ ex rerũ naturis tẽporis cõmunes passiones accipi possunt. Et hoc est, quod credimus. Hieremiã de miluo dixisse velle. Rursus quid dicemus, quia narrat Iosephus ix. li antiquitatis iudaicæ qualiter in destructione ciuitatis Hierosolẽ quidã ex ista iudæ. ũ mediantibus herbis quibusdam, & ... characteribus quendam dęmoniacum à dæmone liberauit, & hoc factum fuisse coram Tito & Vespasiano refert. Poterat etiã hoc faciẽdi erat exorcistarum Iudæorum, prout affirmabat, & in signũ expulsionis dæmonis ponebant peluim aqua pleuũ, & dæmon exiens subuertebat, eius autẽ subuersio sui exitũ designabat. Albertus etiam de mirabilibus multa mirab... refert facta in partibus Germaniæ mediãtibus caracteribus impressis in lapidib⁹ preciosis. Ex quibus narrat omnibus videtur fortem meriro posse ponit in bis, quæ per diuinationem fiunt. Nihilominus tamen oporret, vt dicamus nullam in istis virtutẽ existere. negare tamẽ non possumus, mirabilia quàm plurima mediantibus herbis, & lapidibus facta fuisse. talium autem virtus non magica sed naturalis est. De characteribus autem dicemus, nullam virtutem ipsos habuisse, sed omnia, quæ facta sunt autem virtute officij, aut & fraude dæmonis peracta fuisse, credere libet.

Virtus autem officij hæc potuit esse, quia exorcistę etiam veteris legis sub vocationis & dignitatis ratione quędã agere potuerunt, & sicut de nostris acolitis dicimus, sic fortassis super dæmones aliqualem & fortitam magnam potestatem habuerunt. Ceterum quid dicemus de arte notoria, quæ artem magicam sentire videtur. Plures enim ipsam asserũt, validam veracẽ, & efficacem. Huius autem artis libellos duos vidi mihi alieno motu exhibitos, quorũ vnus incipit, ego sum alpha & o. cuius cõpositor. Ptolemæus creditur. Ali⁹ verò incipit. Aue gratia plena, cuius inuẽtor Ioannes monachus Carnotẽsis refertur, quorũ librorum volumina prima facie grata apparebant, & diuinationibus quàm plurimum fauere videbantur, pluribũ que testimoniis prædictorũ compositorum quilibet suum intentum astruebat. Quid ergo dicemus, nonquid arti notoriæ præbebimus fauorem, etiam diuinationes aspernando? Hõc nequaquam, quia magicis artibus atque diuinationibus ars notoria valde & nimis vicina est. Sed restat, vt satisfaciamus prædictis testimoniis Ipsis autẽ satisfacere, facile est. Sibi enim mutuo contradicentes, seipsos interimunt. Nã Ioannes monachus Carno. artem Ptolemæi repudiat & omnino calũniari nititur. eo quòd verba quædam occulta in arte Ptolemæi inseruntur, quibus vt affirmat, diaboli inuocantur. Sed mirum vt ipse Ioannes hoc dicere non vereatur, viso, quòd suæ artis fabulosum eundem eundem continere defectum inuenitur, ver bis quoque extraneis, & occultis, vt eis potius decipere quàm instruere videatur, & sciẽtiarum infusionem sub tali forma deposcit, vt narrare non nisi delusio sit. Huius ergo artis compositores sibi contradicunt, & hoc ideo est, quia ex regno diaboli sunt. omne aũt regnum in se diuisum, desolabitur. Nunquid etiam sciẽtia Dei donum nõ est, dicẽte apostolo. 1 Cor. xij. Hæc inquit omnia operatur vnus atque idẽ spũs, scilicet sanctus, diuidẽs singulis, prout vult. Stultum est ergo arbitrari sciẽtiam acquirere posse, diuinũ deserendo cultum. Nam Augu. x de ci. Dei, allegat Porphyrium fatentem & dicentẽ, quòd ab operationibus dæmonũ nõ cõsurgit purgatio animæ, nec idoneitas intellectus, nam soli Deo conuenit, scientias infundere. Sic enim legimus Salomonis Sapiẽtiam à domino infusam fuisse, vt dicitur 3. Reg. 2. & ij. paralipo. j Similiter etiam fuit infusa in Apostolis. Vnde Lucæ xxj Ego inquit dabo vobis os & sapientiam, cui non poterũt resistere aduersarij vestri. Adhuc testat, vt dicamus, cur dæmones non possint sciẽtias infundere, cũ possint corpora trãsmutare, vt inquit Au. l. j de trin. Hinc dicimus dæmones multa reuelare posse, Deo permittẽte, quantũ tñ in eis est, semper decipere petũt Ab ipsis ergo, si aliquod bonũ procedat, nõ ipsorũ, sed Dei donũ est. Quis ergo tã amens, vt Deo spreto pro sciẽtijs diabolũ imploret? Omnia etenim Dei sunt. Vnde Augu. xxj. de ciui allicĩũtur inquit dæmones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit. Si ergo Deus

cōd dit omnia: quis alium inuocabit? Fortassis dices, quòd ars notoria diabolum inuocare non præcipit, sed potius ieiunijs & orationibus vacare iubet. Hæc autem nūquid honesta, & bona sunt? Dicemus, quoniam ieiunare & orare quantū ex se bona opera sunt, dummodo finem bonum prætēdant. sed finis ille nō bonus est, quādo quis suis operibus sortem adhibet, credens cæremonias huius virtutis existere, vt scientias in momento acquirat. non sufficit ergo, vt bona opera videantur, sed congruit, vt bono innitantur fini. Vnde Aug. li. 1. de doctrina Christiana, cęremonias magicas malas asserit quantumcunq; bonę videātur, quia malo innituntur fini. Eandem sententiam tangit Chrisosto. super Matthæ. Adhuc restat, vt de somnijs inquiramus, an scilicet reuelationem aliquam inuenire videantur. Plures enim dicunt, omne somnium aliquid designare futurum vel venturum. Et ad hoc roborandum quædam possunt allegari. Nam Gedeon, qui positus est in numero sanctorum, vt patet hebræ. 11. ipse credidit īterpretationi somniorū, vt patet Iudic. 7. Ioseph. quoque interpretatus fuit somniū Pharaonis, vt habetur Genesis, 40. Et Daniel interpretat° fuit somnium regis Babylonię, vt apparet Danielis 2. & 4. Auerrois etiam super libro de somno & vigil a dicit, somnia esse ab angelis. Nūquid igitur somnia quędam non sunt futurorum signa & ferè quædam pręsagia? Ex prædictis sic apparet, sed obstat illud Deut. 23. nō inueniatur in te, q obseruet somnia. Et Cato ait, Somnia ne cures. Huius autem cōtrouersiæ enodatio talis est. Dicimus enim, quòd somnia quādoque sunt signa futurorum, eo quòd quandoque causantur iuxta dispositiones corporis vel tēporis. Vnde Alber. magnus super li. de somno & vig. narrat qualiter quidam sommauit semel, quòd pix nigra fundebatur super pectus suum, & in crastinum choleram nigram emisit, quamobrem idem Albertus cum Aristotele concludit, quòd medicis prodest de somnijs interrogare, quia quandoque sunt signa qualitatis corporis. hoc autem modo somnia interpretari, nō superstitiosum, sed rationabile est. Alio verò modo contingit interpretari somnia secundum diuinam reuelationem, iuxta illud Numeri 12. Si quis fuerit inter vos propheta domini, apparebo ei, vel per somnia loquar ad illū. Hoc enim modo somnia interpretari, magnum & laudabile est, sed non omnibus concessum. Hoc autem modo Ioseph & Daniel, vt piè creditur, somnia interpretati fuerunt. Si quis autem somnia interpretetur secū dum voluntariam coniecturam aut super studiosam adhæsionem seu dæmonis suggestionem, talis interpretatio friuola & vana est, & à religiōe Chirstiana recedit. His ergo rationibus concludamus somnia diuinationes, artésque magicas nullius existere vtilitatis, quamobrem merito reprobatur in decreto 26. q. 2. & 5. Et Deuterono. 18. dicitur, non sit qui phytones cōsulat, neque diuinus. Ex quibus omnibus concluditur prædictum problema sine prouerbium.

Sophologij libri primi,

FINIS.

SOPHOLOGII LIBER SECVNdus qui est de inuentione scientiarum, fęliciter incipit.

De grammatica & eius inuentoribus.

CAP. I.

GRāmaticę exordium inuētorésque narrare expedit. Ad cuius euidētiā aduertendū quòd grāmatica dicitur à gramma litera, quia est scientia de literis, & cōsequenter de idiomatibus. Vnde aduertendum quòd grāmatica docet idioma congruū & artificiosum commune nationibus multis, quæ diuisæ quantum ad linguas proprias olim fuerunt. Vnde aūt processit linguarū diuisio, satis patet ex lib. Genesis Isidorus etiā li. 9. etymo. narrat diuersitatem linguarum exortam fuisse ex ędificatione turris Babyloniæ. Nam quidam Nembroth dictus, superbia tumescens, vt populo dñaretur, secretaque Dei audire posset, turrim altissimā cōstruxit, sed occasione superbię eius, linguas diuisisse creditur Deus. Prius enim lingua vnica erat. Idiomatum verò multitudo secundum aliquos numerata est numero filiorum, qui processerūt à filijs Noe. Sciendum igitur, quòd à filijs Noe processerunt gentes septuaginta tres, vel secundum alios septuaginta duę, scilicet ab ipso Sem 27. ab ipso Chā 31. & ab ipso Iaphet 15. & totidem linguæ diuidi ceperunt. Aduertendum tamē, q tres sunt linguę principaliores ceterisque excellentiores, s. hebræ græca, & latina. Inter quas linguas prima fuit hebręa, cum lingua cū mater nuncupata. Vtūtur aūt hębræi 22. litteris, quarum inuentor creditur Moyses. Syrorū aūt & Chaldeorum litteræ crēduntur ab Abraham inuentæ fuisse. Hebræorum autem, & Chaldeorum, & Syrorum literæ in numero & sono concordant, solis aut characterib. & figuris discordāt. Aegyptiorū verò literas Isis regina Inachi filia de gręcia veniēs in Aegyptum reperit & Aegyptijs tradidit. Veteresque Aegyptij differentes habent literas quasdam. s. pro vulgo, & quasdā pro sacerdotibus. Secunda lingua principalis dicitur Gręca. Litterarum autem primatum Græcarum visum primum Phœnices repererant, vt tradit Lucanus. Sed Camus Agenoris natus gręcas prim° in gręciam attulit, s. 17. & postmodum alię literæ additæ fuerunt. Nam Palamedes de bello Troiano rediens, tres addidit & Simonides postmodū tres adiunxit, & tandem Pythagoras Saminus y græcā prius formauit, vt tradit Persius. habēt autem græci litteras quinque mysticas, quarum vna dicitur thita, quæ mortem designat. Nā habet per medium sui telū seu lineā quę signū mortis est. Vñ iudices olim illā literam apponebant nominib. illorum, quos affligi volebant. Secūda litera mystica dī y græcū, quæ designat vitam humanā, eo q semper tēdit ad natiuitatē more vitæ humanæ. Tertia litera mystica dicitur tau, quæ figurā habet dñicę crucis, de qua dictū est in Ezechiele ad angelū, transi per mediū Hierusalē, & signa tau in frontibus virorum gementium & dolentium. Rursum aliæ duę sunt mysticę, s. prima quę dicitur alpha, & vltima, quę dicitur omega. Et istas duas sibi vēdicat Christus, iuxta illud Apoca. 1. Ego sum alpha, & omega, principiū

& fi

& finis Omnes autem litteræ apud Grecos verba cõponũt,& numeros faciunt,nã alpha significat vnum, duo vita,gãma tria,delta quatuor,& sic de alijs Notandũ etiã,quòd oẽs literę Græcæ incipiunt noĩa sua à propria voce,quam habent & desinunt in vocalem vt delta vita & sic de alijs. Aduertendum etiam, quòd Græci nõ habẽt litteram b,quin:mo & eius loco habẽt literam,quæ dicitur vita. Verũ quia latini proferunt b ipsam vocant betha, sed Græci talem literam nunquam proferunt,quia strictis labijs nil consueuerunt proferre,laxis labijs & dentib.omnia proferũt. & hoc modo littera b non potest proferri. quinimo sonus literæ b,nisi stringãtur labia, mutatᷣ in sonum litteræ u cõsonantis. Vlterius notandum quòd alpha de se apud Gręcos est prima vocalis, & tantum valet quantum a, sed si iungatur quibusdam vocalibus, tunc mutat sonum & fit diphthongus, & similiter dicendum est de epsilon Litera, & de iotha,& de omicron,quæ oẽs tres mutant sonum suum quando quibusdam adiungũtur. vt vero quinta vocalis apud Gręcos dicitur pura diphthongus, nec solet scribi,nisi adiungatur sibi omicron & epsilon. Rursus sciendum quòd istę quatuor Literę thita,phi,chi,psi non habẽtur apud latinos,sed loco ipsarum plures literas scribim⁹ th,pro psi scribimus ps,pro phi, scribim⁹ ph & pro chi,ch. Verũ Græci etiã carẽt aliquibus litteris latinis quia non habent c,nec q. sed loco istarũ scribunt literam kappa. Vlterius est notãdum,quòd Græci habent duo i,quorum vnum dicitur ita,& aliud iota.& habent sonum satis conformem. In hoc tamen differunt, quia ita est longum & iota est breue. Habent etiam Græci duplex o quorum vnum dicitur omicron,& aliud omega,& habent eundem sonũ Differũt tñ in hoc quòd omicrõ breue & omega longũ. vñ omicron id est paruũ o.& omega i.magnũ O. Rursus principalitᷣ aduertamus, quod tertia lingua principalis dicitur Latina,quã plures dicũt esse quadruplicem. Quædam enim est prisca,quædam Romana,quædam mixta,& quædam perfecta Omnes tamen sunt vna lingua,sed à modo pronunciandi talis differentia orta est. Nam diuersæ nat ões diuersimode pronunciant,esto,etiam quòd eandem linguam habeant. Sic enim dicimus, quòd gentes orientales communiter verba formãt in gutture, sicut Hebręi & Syri occidentales autem formant in dentibus vt Italici Hispani. Gentes autem mediterraneæ verba formãt palato, vt Græci & Asiani. Ex tali ergo varietate pronunciandi differentia prædicta oriri potuit. Sed inquiramus quis litteras latinas inuenit. Refert Isidorus, qui quo ad ista narrator maximus, quòd nympha Carmentis litteras latinas primo tradidit italicis, quæ Carmentis alio nomine vocatur Nicostrates. Verum xvj litteras solum exhibuit,postmodum vero aliæ litteræ additæ sunt. Vnde primæ literæ xvij. fuerunt istę a b c d e f g i l m n o p r s t u postmodum autem h littera pro nota aspirationis addita est. vnde proprie non est littera sed aspirationis nota vocatur. Litteram etiam q latini in processus temporis inuenerunt, loco cuius veteres scribebant. Hanc autem literam scilicet q non habent Hæbrei nec Græci,sed soli Latini. Rursus Salustius ludi magister primus litteram k adinuenit, loco cuius veteres scribebant c & q & superuacuaꝗ̃ à quibusdam nominantur. Insuper ex tempore Augusti x. littera adiuncta est. Et postremo tempore eiusdem Augusti latini à græcis duas litteras mutuauerunt, scilicet y græcum & z propter nomina græca melius scribenda prius autem loco z scribebant duas ss,& loco ipsius y græci scribebant i latinum.

Omnibúsque computatis,ex xxiij. litteris alphabetum latinorum constare dignoscitur. Rursus grammaticæ inuentores enarremus. Nuper enim legi in quadam chronica marciniana,latinum fuisse inuentum à quodam rege romanorum qui nominabatur latinus & exinde latinum tale nomen accepit. Nostrę verò grammaticæ fuerunt præcipui scriptores, sicut Donatus, Priscianus,& alij quàm plurimi Ceterum refert Isidorus, quòd homines primitus scripserunt super folijs maluarum,& hoc narrat Catullus. Postmodum autem græci cum stylo ferreo in cera scribere ceperũt & exinde Romani cum stylo osseo scripserunt. Vnde in satyra quadam romana dicitur, vertamus vomeres in cera,mucronéque aremus osseo. postea vero ciues Memphitis chartas papireas inuenerunt Vnde Lucanus. Conficitur bibulo Memphitis charta papiro,& per temporum successum reges pergamenorum vsum pergameni primo inuenerunt. Vnde pergameum ita vocatũ est. Et postremo Romani membranis politissimis primo vsi fuerunt. Ceterum apud romanos AEmilius primus libros composuit, & Marcus Varro grãdem bibliothecam primitus cõdidit Sed Pollio bibliothecas Romæ pri⁹ publicauit.

De logica & eius Inuentoribus CAP. II.

TEste Isido 2. Etymo. Logica est rationalis scientia, in qua disputatur, quaẽdmodum in caulis, aut vitæ moribus veritas ipsa quæratur. Et dicitur logica à logos, quod est sermo, eo quòd circa sermonem ratiocinantem versatur. Alio nomine etiã dialectica nominatur, eo quòd disputatio ex duorũ sermone conficitur. Hanc autem scientiam primitus inuenit Plato, qui floruit cathegorijs, Postmodum eius discipulus Porphyrius floruit isagogis, & Boetius sophisticis argutijsque ænigmatibus. Aristoteles quoque libros quamplurimos scripsit de hac scientia, videlicet librum perihermenias, in quo agit de terminis, librum prædicamentorum, in quo agit de ordine terminorum ad sua genera, librum priorum, in quo agit de syllogismis. librum elenchorum, in quo agit de fallacijs, librum posteriorum, in quo agit de demonstrationibus. Augustinus etiam logicam scripsit, quam incompletam vidi. Vlterius aduertendum, quòd dialectica dicitur ars artium, scientia scientiarum, sine qua nulla scientia perfectè scietur. vnde Isidorus li. 2. dialectica est disciplina ad dignoscendas rerũ causas inuenta. Alio ergo modo põt dici, quòd logica tres habet partes, quia scilicet considerat de terminis, de propositionibus, & de argumentis, vnde argumentatio est subiectũ logicæ, eo quòd oĩa logica cõsiderantur, ad argumentationẽ reducuntur. Argumentationis duo sunt genera, quia quędã est formalis, sicut syllogistica, quæ tenet in omnibus terminis consimili forma retenta. Forma autem tunc tenetur, quãdo qualitas & quãtitas propositionũ seruantur. Alia est argumentatio materialis, quæ tenet

solum

solummodo gratia terminorum. Cuiusmodi sunt cō sequentiæ in locis Rursus in dialectica quædam sophistica dicuntur insolubilia, non quia solui non possunt, sed quia de difficili soluuntur, rōne multiplicationis, eo q̄ falsificant seipsa. Vlterius in logica est quædā ars, quæ dicitur obligatiouū, per quā docetur homo pertinēter respōdere, & propter concessionem possibilis, ab impossibili cauere. Hæc autē omnia & similia speciali tractu indigent. Pro nūc aūt scire sufficit, quòd dialectica docet verum à falso discernere, licitè arguere, fallacias euitare, & huiusmodi.

De Rhetorica & eius inuentoribus.

CAP. III.

TEste Isidoro rhetorica est bene dicēdi sciētia, & sic nominatur à copia locutiōis. Nā rhesis apud Græcos locutio dicitur. Differt autē rhetorica à dialectica in duob⁹, prout tāgit Boeti⁹ i Top. Primo, quia dialectica cōsiderat orationes in se sine circūstātiis, nō curādo d̄ rebus. Rhetorica verò cōsiderat, cui, quis, qñ, vbi, & huiusmodi. Secundo differūt, quia dialectica vtitur propositiō bus breuibus, & discōtinuis, rhetorica verò cōtinuo sermone perorat. Sciētiæ aūt inuentores apud Græcos fuerūt Gorgias Hermagoras, & apud Latinos floruit Tullius. Finis aūt rhetoricæ est pulchrè loqui, verum suadere, & huiusmodi, quibus orator in suo sermone placidus redditur. Cōtinet aūt rhetorica colores varios. Nā quidā dicūtur colores verborū, quorū ornat⁹ cōsurgit ex verbis à vocabulis cuiusmodi sunt repetitio, gradatio Nā repetitio cōsurgit ex repetitione alicuius dictionis, in pluribus orationibus conuenienter se habentibus, sic diceremus superbia fecit cadere potentes, superbia renūciat amicū, & parē cōtēnit, superbia semper petit preesse, paritéque recusat Alij autem sunt colores dicti sententiarū, quorū ornatus nō ex terminis, sed ex rebus & sententiis accipitur, cuiusmodi sunt colores qui dicūtur similitudo, cōtrarium. Sicut enim de superbo diceremus, hic more lapidis duri intumescit, humilē terrā, ex qua processit nō imitatur de his aūt omnibus latius multo alibi scripsi. Rursus aduertēdum, quòd à rhetorica dicti sunt rhetores, alio nomine dicti oratores, quorum institutio facta fuit pro defensiōe iuris reipublicæ. Vnde Quintilianus in libro de oratoria institutione dicit, quòd orator debet esse vir celebris, & in tēpo debet tenere statū mediū, nullūque formidare, iuri assistere, decreta tenere. Vnde Isidorus lib. etymologi. Orator inquit est vir bonus, dicendi peritus, vtrāque moribus, & artibus imbutus, cui scilicet oratori memoria maximè cōgruit, quia teste Tullio li. de oratore. Memoria est thesaurus omnium rerum, qui nisi rebus inuentis custodiatur, omnia in mente oratoris pereunt

De nomine poetria, & de auctoribus eius, & fine propter quem inuenta est. CAP. IIII.

ALpharabius in libro de diuisione sciētiarū dicit poetriā esse vltimā partē logicæ, vnde dicit, q̄ poetria est sciētia ordinādi metra secūdū proportionē dictionū & pedū. Nihilominus tamen poetria propriè non habet pro obiecto metrificare, sed potius fingere, siue sit ī prosa, siue ī metro. Vnde poetria dicitur à poeto quod est fingere Huius aūt sciētiæ multi fuerūt auctores famosi, sicut Homer⁹ apud Græcos, Virgilius apud Latinos. Narrat Lacta. lib. ij. c. xiij. q̄ poetria inuēta fuit à sapiēib⁹ Romanos, eo q̄ veritatē clarè dicere non audebāt. Ob hoc fictis sermonibus loqui didicerūt. Vnde Ouidius ob hāc causam librū de tristibus cōpegit, in quo poetico sermone ea descripsit, quæ plano eloquio dicere nō audebat, vt patet librū eius intuenti. Rursus sciēdū, quòd poetria nō est inuenta propter mentiri, aut propter turpia de diis fingere. Quinimmo Boccatius nouellus poeta libro de genealo. deorū illos poetas redarguit, qui suorū deorū canūt illecebras. Finis ergo poetarū non est mentiri vel irritare, sed ex similitudinibus rerū vnā pro alia intelligere, & ita veritati semper intēta, ficto sermone suum conceptum exprimere.

Quis enim crederet Argum habuisse oculos centum, aut Io in vaccam conuersam fuisse, aut Lycaonem in lupum? Hæ enim omnes fictiones fuerunt, nō tamen mēdacia Quinimmo aliquas historias veras ad mentē auctoris referunt, & nos alias historias per illas intelligimus, quia vt plurimū mentē poetarū ignoramus Verbi gratia si Romę virgo aliqua violata fuerit ab imperatore, cuius virginis custos fuisset vir aliquis oculatissimus & sapientissimus, nunquid Virgilius rationabiliter fingere non potuit Io à Ioue violatā fuisse & [illegible] in vaccam cōuersā ratione peccati carnis, quod naturale est His enim similitudinibus fictiones rationabiliter inuētę fuerūt, & ex bona sciētia procedūt ingenioque sano. Sunt autem poetarum septem genera secundū septē modos, secundū quos cōtingit facere poeses Vnde poesis septem sunt species, scilicet comedia, tragœdia, inuectiua, satyra, fabula, historia, argumentum. Est autem comedia poesis habens principium triste, finemque lætum. Tragedia verò à [illegible] principiū inchoat, & tristem finem habet. Inuectiua autem est carmen reprehēsorium mala intentione compositum. Satyra est carmē reprehēsorium bona intentione cōpositū. Fabula est narratio quæ nec vera nec verisimilis est ad litterā, verum tamē aliquā veritatem semper intendit, alias nō mereretur dici poesis. Historia autem est rei gestæ narratio Argumentū verò est rei vilis voluntaria similitudo. Sciēdū insuper quòd poetę, quidā dicti sunt lyrici, eo quòd eorū carmina cum lyra canebant. Alij verò dicti sunt tragœdi, eo quod quādo canebant sua carmina, habebant hircum pro præmio, q̄ apud Græcos vocabatur tragos Alij aūt appellati sunt comedi à comessatiōe, eo quòd homines solebāt post cibū, vt puta post prādiū ire ad audiēdū carmina eorū. Alij aūt dicti sunt satyrici vel satyri à saturitate, eo quòd de pluribus rebus canebant, & audientium animos saturabant. Notandū insuper, quòd q̄dā sunt poeses, in q̄bus solus poeta loquitur, sicut Virgilius in Georgicis, & dicūtur characteres Aliæ sūt aūt, in quibus nūquā poeta loquitur, vt in Buccolicis, & dicūtur carmina dragmatica & huiusmodi sūt cōmunit̄ tragoediæ & comediæ Aliæ aūt poeses sunt mixtæ, quia scilicet poeta aliquādo loquitur, & aliquādo nō, & huiusmodi est liber Aeneidos. Ceterum aduertendum, quòd poesis multa sortitur nomina. Nā quādoq; dicitur prosa, quādo scilicet nō habet legem pedū, seu certos pedes. Aliquando autem dicitur metrificatura, quando certis pedibus mensuratur, quandoque etiam

etiam carmē rhithmicum vocatur, quia sine simili terminatur, & si carmen contineat paucos versus à quibusdam vocatur italicum. Si autem contineat duos versus vocatur dysticon. Si autem vnum cōtineat versum, vocatur monostichon, & si carmina multos contineant versus & de multis rebus, tunc vocantur cētones. Si autem carmen loquatur de pastoribus, vocatur bucolicum, & dicitur à bobus, si loquatur de gestis hominum fortiũ, tunc dicitur heroicum. Nam hæros Græcè dicuntur viri aerei & cœlo digni propter sapientiam & fortitudinem. Si autē carmen cōtineat miserias, tunc dicitur elegiacum. Et si contineat lamentum vocatur threnos. Si conueniat sepulchro, vocatur epithaphium. Si carmen sit aliquis titulus, vel superscriptio, vocatur epigramma. Insuper fabulæ sunt duplices, quædam enim dicuntur Esopicæ, vel quæ fingunt animalia bruta mutuo loqui. Aliæ sunt Lybisticæ, quæ fingunt homines cum brutis loqui, & econuerso. Hic tamen dicendũ videtur, quo iure poetria debeat admitti. Plures enim eam inuadunt, eo ꝙ vel ipsam nesciunt, vel quia turpia quædam in poetis legerunt.

Quomodo poetria non est contemnenda & qualiter poetæ claruerunt.

CAP. XV.

POetæ plures olim famosi fuerunt. Inter quos claruisse Virgilius fertur, qui poetarum fuit præclarissimus & optimus, vt inquit Augustinus v. de ciuitate dei. c. iij qui Virgilius dictus est à virga, eo ꝙ mater eius somniauit se peperisse virgam quandam, quæ vsque ad cælum pertingeret, quod nihil aliud fuit, nisi quòd Virgilium paritura erat, qui loquendo de altis, cœlum tangeret, vt ait Hugo. Hic autē Virgilius in philosophia, & necromantia peritissimus fuit, mirabiliáque ipsum fecisse refert Alexander nequam libro de naturis rer. Refert enim, quòd cum ciuitas Neapolitana peste sanguisugarũ vexaretur, liberata est ab eo, proiiciendo sanguisugam seu hirudinem auream in fundo putei, euolutisque multis annis postmodum prædicta hirudo de puteo extracta est, mox tota ciuitas repleta est hirudinibus infinitis seu sanguisugis, nec sedata est pestis antequam sanguisuga aurea in puteũ mitteretur. Rursus de ipso refert idem, quòd pontem aureum cōstruxit, & Romæ palatium solenne ædificauit nomen collisæum, in quo cuiuslibet regionis imago ligneam campanā manu tenebat, & quotiens aliqua regio Romanis rebellabat mox campanam imago regionis illius pulsabat, & miles ligneus in summitate prædicti palatij stabat, & hastam vibrabat illā in partem, quæ regionē illam respiciebat. Hoc enim ideo narrat Hugo. Vnde licet arti necromanticæ laus nō debeatur, operibus tamen Virgilij admiratio debetur, eiusque subtilitas huiusmodi narrationibus declaratur. Rursus alij fuerunt famosi poetæ, vt Ouidius, & qui præcessit Homerus, quorũ dicta quasi vaticinia vocati sunt. Floruit etiam Esopus, cuius fabulas cōmendat A. Gellius libro ij Sed mirum est, si fabulæ sint mendosæ, an ipsis vti liceat. Quibusdam enim apparet, non licere, quoniam ars poetica inter scenicas seu meretriculas numeratur, vt ponit cōmentator Boetij primo de cōsolatione, ca. primo. Vnde Plato iussit poetas à ciuitate expelli, eo quòd dicebat eos virtutibus inimicos, & in hoc commēdat eum Tulli⁹ in Tusculanis quæ. li. ij. Quibusdam igitur videtur poetriam detestandā fore quorũ imaginario non credo, quia poetria vtilis est, si debito intitur fini, si licito exerceatur vsu. vnde Augu. li. i. confessionum, loquens de poe. sic ait, Didici in eis multa verba vtilia. vnde & sacra scriptura fictionibus vti quandoque inuenitur, Nam in li. iudi. fertur ligna sibi regē fecerant, sed quomodo regem fecerunt si loqui nesciāt. Reuera sic fictio fuit, quòd significatio intenta verissima fuit. Itaque non fuit fictum quod intēditur. Si fictum est quod ex prædictis verbis prima facie concipitur. De vera autem poetria conformiter fatebimur, cuius finis non est mentiri, sed verbis fictis veritatem describere. Verum fictionum quædam sunt vanæ & inutiles, aliæ autem vtiles Vnde Macrobius li. i. super somniũ Scipionis Quędā Inquit sunt fabulæ voluptatis gratia, & aliæ sunt exhortationis causa. primas illuminauit sapientia, & in alijs quandoque loquitur. Vnde sicut dicitur in li. de ortu scientiarum, sancti Doctores in libris suis quandoque fabulas introduxerunt, sicut Ambro. qui in li. iij. de officijs recitat fabulam de illo qui inuenit anulum in equo æneo sub terra, quem cum haberet in manu à nullo videri posset, de qua fabula dicit Ambrosius, quòd & si vim veritatis, non habeat, tamen rationē habere, vt iuxta eā possit veritas manifestari Eandem etiā fabulā narrat Tullius iij. de officiis. Tales igitur fabulæ quibus veritas prætenditur. reprobandæ non sunt. Vnde idem Ambrosius super Luc. ix Interserit fabulam de illo rege qui cum aliquid tangeret, aurum fiebat, & sic fercula mortalia sibi fiebant aurum, & cibus in ore nō alimēta sed vulnera dabat, potum quoque deglutire nequibat. Talia inquit Ambrosius, sunt beneficia idolorũ, vt cum videātur prodesse plus noceāt. Ecce videmus fabulam documentum prætendisse. Rursus Augu. li. ij. sermonũ, sermo. xxvij. introducit fabulam illius, de quo fertur, quod vites suæ augebantur, quotiens terrā tangebat. Cum que ergo pugnaret eo pacto, quod aduersarius eum prosternebat, ille viribus præualebat, quam fictionē Christo conuenisse August. tradidit, qui cecidit per mortem, vt gloriosus resurgeret. Cæterum Hieronymus epistola. xix. introduxit fabulam Esopianam de cane tenente os in ore, qui cum vidisset maiorem vmbram ossis in fonte, os quod tenebat, dimisit propter vmbram. Ex his ergo apparet, quod fabularum quoddam est genus vtile & sacris eloquiis quādoque honestum. Sed quid dicemus ad ea, quæ in contrariũ obiiciebātur. Dicebat enim A Gellius, quod poetria meretricula est, ratione cuius Plato poetas expulit ab vrbe referente Tullio. Dicemus enim quoniā poetria ideò meretricula dicitur, quæ ex principalibus sciētiis nō est vna, sed inter min⁹ principales numeratur. Alias enim sapientiæ nō astitisset, cui tamen assistebat, vt etiam inquit præallegat⁹ expositor Boetij. Rursus ad Platonē dicimus quod illos reprobauit poetas, quib⁹ mētiri vsus est, & quorũ fictiōes turpia sonāt. Alios autē poetas repudiare nō intēdit, quorũ scilicet

scilicet fictiones veritatē prætendunt. Alias enim doctores sancti ipsas exponendo Christo non applicassent. Insuper & philosophos fabulas vti nouimus. Vnde Apuleius libro de deo Socratis fabulam introduxit de coruo tenēte carnē in ore, cui enim dixisset vulpecula, quòd cignus melius cantabat illo, volens coruus probare contrarium, aperuit os, & sic emisit carnes ex ore, & volens cātare potius crocitauit quā cantaret, suúmque defectum publicauit. Hæc enim fabula prætendit hanc veritatem, quia scilicet multi se magnificare volentes, vltra modū ruinam patiūtur. Insuper T. Liuius lib. secundo introducit fabulam de conspiratione membrorum contra stomachum, ex hoc quòd omnia cōsumebat in quibus laborant mēbra. Et cum fuisset adiudicatum quòd stomacho nihil daretur, membra omnia languerunt. Vnde oportuit stomacho iterum dare necessaria, vt membris distribueret. Hæc siquidem fabula hanc prætendit veritatem, qua scilicet multi aliorum bonis derogant, à quibus tamē sustentātur, & cum procurauerint illorum destructionem, ipsi procurantes indigentiores fiunt illiúsque vel illorū procurant restitutionem, cui vel quibus subtrahendum suaserunt. hanc etiā eādē fabulam introduxit Policra. li. v. ca. ij. Ex quib⁹ omnibus clarè patet, poemata nō esse repudiāda eo modo quo aliqui poetriā ignorātes, repudiant, quia teste eodē Polcra. li. vij. cap. ix. Sicut omnia animātia fuerūt cōcessa homini, excepto quòd nō debuit comedere carnē cū sanguine, vt patet Gen. ix. Sic omnes scriptoræ tā poetarū quā gentilitū legi possunt ad vtilitatē, exclusis tamē erroribus, quæ p sanguinē intelliguntur.

De arithmetica secundum Isidorum.

CAP. VI.

Arithmetica est disciplina numerorum. Græci enim numerum rithmon vocant. Quam scriptores exterarum litterarum inter disciplinas mathematicas ideo primam esse voluerunt, quoniam ipsa vt sic, nulla alia indiget disciplina. Musica autem, & geometria, & astronomia quæ sequuntur, vt sint atque subsistant, istius egent auxilio. Numeri disciplinam apud Græcos primum Pythagoram nuncupant scripsisse, ac deinde à Nichomaco diffusius esse dispositam. Quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius transtulerunt. Quid sit numerus? Numerus est multitudo ex vnitatibus aggregata. Nam vnum semen numeri, non numerum esse dicimus. Vnde numero nummus nomen dedit, & à sui frequentatione vocabulum indidit. Vnus à Græco nomen trahit, Græci enim vnum, en dicunt, sicut duo & tres, quos illi dyo & tria appellant. Quattuor verò à figura quadrata nomen sumpserunt. quinque verò nō secundum naturam, sed secundum placitum voluntatis vocabulum acceperunt, ab eo, qui numeris nomina indidit. Sex autem & septem à Græco veniunt. In multis enim nominibus, quæ in Græco aspirationem habent, nos pro aspiratione s, ponimus. Inde est, quòd pro ex, sex, & pro epta, septem, sicut pro herpillo herba serpilum. Octo verò per translationem sicut illi, & nos ita. Illi ennéa nos nouem. Illi déka, nos decem. Dictā à decem Græca etymologia, eo quòd ligāt & coniungunt infra iacentes numeros. Nā desmeyein coniungere vel ligare apud eos dicitur. Porro viginti sunt decem bis geniti, v, pro b litera posita. Triginta, quod trinatio denario gignantur, sic vsque ad nonaginta. Centum verò vocati à centu, quod est circulus, ducenti à duo, & centum, sic & reliqua vsque ad mille. Mille verò à multitudine, vnde & militia. Quid præstent numeri. Ratio numerorum nō contēnēda est. in multis enim sacrarū scripturarum locis quantum mysterium habeat lucet. Non enim frustra in laudibus Dei dicitur, omnia in numero, mensura, & pondere fecisti. Senarius itāque numerus qui partibus suis perfectus est, perfectionē mundi quadā numeri significatione declarat. Similiter & xl. dies quibus Moyses, & Helias, & ipse dominus ieiunauerūt, sine numerorū cognitiōe nō intelligūtur. sic & alij in scripturis sacris numeri existūt, quorū figuras nō nisi periti hui⁹ artis scire soluere possunt. Datū ē nobis ēt ex aliqua pte sub numerorū cōsistere disciplina, qn horas p eā discimus, quādo mēsiū curricula, spaciū anni redeuntis cognoscim⁹. Per numerū siquidē ne cōfundamur, instruimur, tolle numerū rebus omnib⁹, & omnia pereunt, adime seculo cōputū. & cuncta ignorātiā complectuntur, nec differre possunt à cæteris animalibus qui calculi nesciunt rationem.

De geometria inuentoribus, & de vocabulo eius.

CAP. VII.

Geometria disciplina primum ab Ægyptiis reperta fuisse dicitur, quia inundāte Nilo, & omnibus possessionibus eius limo obductis, initiū terræ dinidebantur per lineas, mensura nomē artis dedit. quæ deinde lati⁹ acumine sapiētū ē pfecta est, & maris & cœli & aeris spacia metiūtur. Nā prouocati studio sic cæperunt post terræ dimēsionē & spacia quærere, quā to interuallo luna à terris & à luna sol ipse distaret, & vsque ad verticē celi quāta mensura distenderent, sicque interualla ipsa cæli orbisque ambitum per numerū stadiorū rōne probabili distinxerūt. Sed qa ex terræ dimensiōe hæc disciplina initiū sumpsit, & initium sui & nomē seruauit. Nā geometria de terra, & de mēsura nūcupata est, geos enim Græcè terra vocatur Latinē, & metros mensura. Huius disciplinę ars cōtinet in se lineamēta, interualla, magnitudines, figuras dimēsiōes, & numeros. De diuisiōe geometriæ. Geometria quadripartita est diuisa, in planū, in magnitudinē rationalē, in figuras solidas, & magnitudinē numerabilē. Planæ figuræ sunt, quæ & longitudine & latitudine cōtinētur, quæ sunt iuxta Platonē numero quinque. Numerabilis magnitudo est, qui numerus arithmeticè diuidi pōt. Magnitudines rōnales sunt quarū mēsurā scire possumus. Irrationales verò, quarū mēsuræ quātitas cognita nō habetur. De differentia geometriæ arithmeticæ, & musicæ inter eas hoc interest, vt media inuenias.

In arithmetica primo si quæris mediū aliquorum numerorum, coniungis extrema, & diuidis, & facis medium, vt puta fac extrema esse sex & xij. simul iūgis & faciunt xviij. partiris media, & facis ix. quod est analogicum arithmeticæ, vt medium. Nam quot monadibus superat primum tot superatur ab extremo, supat enim sex tribus monadibus, & bis supatur à xij. secūdū geometricā verò ita qtis, extrema multiplicata tm faciūt, quātū media multiplicata, vt puta vj. & xij. sint extrema illa multiplicata, faciunt lxxij.

Media

Media autem, quæ sunt octo, & nouem, multiplicata, etiam tantundem faciunt. Secundum musicã ita quæ ris, in qua primi parte superatur medium à primo, ex eadem extremi parte superatur medium ab extremo, vt puta octo duabus partibus superant sex, quæ duæ partes sunt tertia senarij pars, ideo media pars, scilicet octo in quatuor partibus ab vltimo superatur, quæ est xij. cuius quidem numeri tertia pars est quatuor. Quod numeri infiniti existūt. numerum autem esse infinitum certissimum est, quoniam in quocunque numero finem faciendum putaueris, idem ipse vno addito, non dico augeri, immo quantumlibet sit magnus, & quantumcunque ingentem multitudinem contineat in ipsa ratione atque scientia numerorum non solùm duplicari, verumetiã multiplicari potest. Ita verò suis quisque numerus proprietatibus terminatur, vt nullus eorum par esse cuicunque alteri possit. ergo & dispares inter se atque diuersi sunt, & singuli quinque finiti sunt. & omnes infiniti sunt.

De Musica, & eius vtilitatibus.

CAP. VIII.

Artis musicæ multæ sunt vtilitates. Ad cuius declarationem animaduertendũ, quòd teste Aristot. 8. Polit. iuuenes debent erudiri in musica. Nempe iuuenes plus cæteris hominum statibus in continua mutabilitate deuoluuntur, & lasciuijs infestantur. Ipsis igitur vtile est, si operibus de bonorum genere complaceant et adhæreant. A ijs enim iuuenes lasciuiæ deseruient, itaque cum senuerint, impietatis amatores erunt. quoniam, vt dicitur lib. Ethico. in iis delectari est nobis, vt illa, in quibus ab infantia delectari incipimus. Si ergo iuuenis in musicalibus eam reperit complacentiam, quam in vanitatibus quære re solet, sibi autem facilè apparebit, quæ praua sunt relinquere, & potiori complacentiæ animum exhibere. Ex quibus colligitur prima musicæ vtilitas, quæ est iuuenes à malis complacentiis reuocare. Alia vtilitas est, quia lætificat tristes, & lætos magis ac magis lætificat, vt ponit Aristot. in suis problematibus parte. ix problemate primo Et idem Aristotel. viij polit. anima inquit naturaliter delectatur in musica. & facit animas sic intentas, vt nihil aliud cogitent, sicut dicit Cassiodorus Rursus Constãtinus in suo viatico refert, Orpheum dixisse, quod per suam musicam mu tabat principũ corda de tristitia ad lætitiã Cæterum musica excitat dormientes, & dormitare facit vigilã tes, sanat et ã à melãcholia Vnde Aristotel. in politica dicit, quòd musica est amica omni ætati, & signanter iuuenili. Vnde musicam amãt animalia bruta, sicut boues, cerui, aues, & pisces Nã aues incessanter cãtãt, si audiant cantãtes, & pisces ad melodiã cõgregãtur. Vnde refert Gellius li. xvij. Noctium Atticatũ quòd e tharista Arió in mari proiect⁹, à delphinis saluatus est, eo quod cithara dulcè sonũ peregerat, priusquàm submergeretur, & idem refert Plinius. Fingit etiam Ouidi⁹, quòd Orpheus citharæ pulsatione arbores cõgregauit. Hu⁹ aũt artis melodiã nõ perpendens rex Mida, aut saltē malè de musica iudicãs, aures suas in aures asineas mutatas habuit. Vnde Persius Auriculas asini rex Midas habet. Dixerat enim, quòd eius Pan dulci⁹ harmonisabat cũ cannis segetalibus quàm Apollo cũ cithara. Et licet hæc fictio sit, tamē designat, sano intellectui harmoniã placere debere

De inuentoribus artis musicæ. CAP. IX

Musicæ testat inuentores designare. Ad cu⁹ eui dentiã cõmemoremus ea, quæ legimus. Referunt enim Græci Pythagorã philosophũ musicę artē ex sonis malleorũ primũ excogitasse. Audiēs enim ex ma leis sonorum disparitatem aut melodiã causari conclusit merito harmoniam humana voce per amplius fieri posse. Huic etiam narrationi alludunt Boetius & Macrobius. Alij autē Tubal musicæ inuentorem extitisse volunt, de quo tradũt historię, quod cum artē musicæ adinuenisset, in columna duplici eam scripsit, quarum vna marmorea, & altera la teritia. Audierat enim Adã prophetasse, duo futura mundi diluuia, vnũ scilicet aquarũ, & aliud igneum. Vt igitur ars per eum inuenta, nõ deleretur, ipsam in marmore scripsit, ne per aquã periret, & in lateribus, ne per ignem aboleretur. Vnde Iosephus has duas columnas narrat Syriæ hucusque permansisse. Huic aũt narrationi alludit Moyses genere v. Patrem enim musicorum ipsum appellat. Ceterũ aliqui dicũt Moyſē musicæ inuētorē fuisse, aquatiq; sonitu harmonias penitus perpendisse. Rursus quidã veteres philosophi harmonias dicunt à celorũ motibus originē accepisse affirmantes, quòd ex celorũ motibus maxima consurgit melodia, ratione confricationis corporum celestium, in quibus creditur maxima amicitia, seu concordia, vt docuit Empedocles. Insuper affirmauerunt, quòd ab orbibus celestibus maxima causatur melodia. sed non perpendimus, eo quòd, vt dicunt, ab exordio natiuitatis sub orbibus nutriti sumus, & ita assiduitate audire non credimus. Ob robur autem suæ imaginationis inducunt exemplum de ijs, qui à iuuētute nutriti inter fabros, malleorum ictus aut non audiunt, aut saltem se audire non attē dunt Huic opinioni proximus videtur fuisse Plato, qui super quemlibet orbem celestem vnam syrenem stare putauit. Hãc autem opinionē reprobat Aristo. li. de proprietatibus elementorum, & secundo celi. Harũ au ē narrat onũ cõttouersia nec tõtte, nec experientia dissolui potest. Non enim ratione, quia in facto histor acũ narrationibus credere oportet, nec experientia, quia prædictæ narrationes nostra tēpora præcesserunt Attrrãdũ est, tamē quòd multi fuerũt inuentores iuxta varietatē tēporum & regionũ. Si autē quæramus, quis inter omnes inuētores primus extiterit, puto quòd ipse Tubal primus fuit, quia cæteros tempore præcellit, sacra etiam scriptura ipsum inuentorem commemorat, alios autem nequaquam.

De astronomia & eius inuentoribus.

CAP. X.

Astronomia est astrorũ lex, quæ cursus syderũ & figuras & habitudines stellarũ circa se, & circa terrã indagabili rõne percurrit. Astronomiam primi Ægyptij tenuere. Astrologiã verò & natiuitatis obseruãtiã Chaldei primi docuerunt. Abrahã autem istã misisse Aegyptios, in Astronomia Iosephus auctor asserit. Græci autē dicũt, hãc artē ab Athlãte pri⁹ excogitatã. Ideò dict⁹ est sustinuisse celũ. Quisquis ille fuerit motu cæli & rõne animi excitatis p tēporũ vices, per Astrorũ rotas, diffinitósque cursus, per interuallorum spacia moderata consideraũit, dimensiones

quasdam

quasdã, & numeros, quæ diffiniendo ac secernendo ordinẽ nectens astrologiã repetit. In vnaquaque autẽ lingua diuersorũ sunt q̃dã de astronomia scripta volumina. Inter quos Ptolemeus apud Græcos præcipuus habetur, hic etiam & canones instituit quibus cursus astrorũ inuenitur. De differentia astronomiæ & astrologię. Inter astronomiam enim & astrologiã aliud interest. Nam astronomia celi conuersionẽ ornatus, ortus, obitus, motusque siderum continet, vel qua de causa ita vocentur. Astrologia verò partim naturalis partim superstitiosa est. Naturalis, dum exequitur solis & lunę cursum, vel stellarum certas temporum stationes. Superstitiosa verò illa est, quam mathematici sequuntur, qui in stellis augurantur quandoque etiã xij. celi signa per singula animę, vel corporis mẽbra disponunt, syderũmque cursum, natiuitates hominũ, & mores predicare conantur. De Astronomiæ ratione modis plurimis cõstat. Diffinit enim, quid sit mũdus, quid celum, quid sphera situs, & cursus, quid axes celi & poli, quid sint climata, quid cursus solis, & lunæ, atque astrorum.

De medicina & eius inuentoribus.

CAP. XI.

Medicina est quæ corporis vel tuetur, vel restaurat salutem, cuius materia versatur in morbis, & vulneribus. Ad hanc itaque pertinet, non ea tantum, quæ ars eorum exhibet, qui propriè medici nominantur, sed etiam cibus, & potus, & regimen de sensio omnis atque munitio, qua nostrum corpus ad uersus externos ictus, casúsque seruatur. De nomine eius. Nomen medicinæ à modo, id est temperamento impositũ existimatur, vt non statim, sed paulatim adhibeatur, nam in multo cõtristatur natura, medio cri pharmaco autẽ gaudet. Vnde & qui & antidota, & potus vel assiduè bibunt, læduntur. Immoderatio enim omnis non salutem, sed periculum affert. De inuentoribus eius. Medicinę autem artis actor & repertor apud Grecos perhibetur Appollo. Hanc filius eius Esculapius laude & opere amplificauit, sed postquàm fulminis ictu Esculapius interiit, interdicta fertur medendi cura & ars simul cum auctore deficit, latuitque per annos quingentos vsque ad tempus Arthaxerxis regis Persarum, tunc eam reuocauit in lucẽ Hippocrates Asclepeo patre genitus in insula Choo.

De auctoribus legum.

CAP. XII.

Moyses gentis Hebraicę primus omnium diuinas leges sacris litteris explicauit. Phoroneus rex Græcis primus leges, iudiciáque cõstituit. Mercuri⁹ termegestus primus leges Aegyptiis tradidit. Solon primus leges Athenẽsibus dedit. Licurgus primus Lacedemoniis iura ex Apollinis auctoritate confinxit. Nũma Pompilius, qui Romulo successit in regno primus leges Romanis tradidit. Deinde cũ populus seditiosus magistratus ferre non posset, decem viros legibus scribendis creauit, tunc leges, ex libris Solonis, in latinum sermonem translatis, duodecim tabulis exposuerunt. Leges autem redigere in libros primus consul Pompeius instituere voluit, sed nõ perseuerauit ob decretorũ metum. Deinde Cęsar cepit id facere, sed ante interfectus est quàm absolueret. Paulatim autem antiquæ leges vetustate atque incuria desierunt, quarum, & si iam nullus vsus est, noticia tamẽ videtur necessaria. Nouæ à Constantino Cęsare ceperunt, & reliquis succedẽtibus, erántque permixtæ & inordinatæ. Postea Theodo. minor august⁹ ad similitudinẽ Gregoriani & Armogeniani, codicem factum constitutionem à Constantini temporibus sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit, quem à suo nomine Theodosianum vocauit.

De politica & regimine ciuitatis.

CAP. XIII.

Politica dicitur à polis, quod est ciuitas quia finis politicę est ciuitatem bene regi.

Vnde scientia politica est, qua vrbes reguntur seu res publica dirigitur, vt patet, sicut satis innuit Augu. libro xix de ci. Dei. Politica igitur concernit regimẽ ciuitatis. Est aũt ciuitas ciuium vnitas, & secundum Isid. xv. etym. ciuitas est concors hominum multitudo, societatis vinculo adunata, quæ aliquando vrbs vocata est, & aliquando respublica nuncupatur. Quam diffiniens Scipio dicit, eam esse rem populi. Populus autẽ nõ dicitur qualibet multitudo, sed solum illa multitudo, quæ habet cõmunionem & consensum ad communẽ vtilitatẽ, hoc narrat Augu. li. ii. De ciui. Dei. & Isidorus. li. xix etymo. Aduertendũ igitur, quod respu. est sicut quoddã corpus, quod diuino numine animatur, & regitur, vt tangit Helinãdus in chro. lib. ij Huius autẽ corporis caput dicitur princeps, & senatores locũ cordis tenẽt. Iudices autẽ & præsides tenẽt locũ oculorũ, & aurium, & oratores locum linguæ. ceterisque membris personæ aliquæ reip. comparari, possent. Dicuntur autẽ senatores à senio, eo quod antiqui ras senes in senatores eligebãtur, quorum institutionẽ Romulus inuenit, & nomina eorũ præsente populo in tabulas aureas retulit. Olimque filij senatorũ illi dicebãtur, qui nascebãtur tẽpore, quo patres senatores erant, alij verò nõ. Et hoc scripsit Vlpianus vt patet digestis li. i. Rursus in politia nõ eligẽdus est princeps qui secundum genituram, principatũ obtineat, qui princeps nõ cupidus, aut luxuriosus inueniatur. Vnde Tul. li. de paradoxis, quomodo inquit, imperabit vrbi, qui nõ potest cupiditatib⁹ imperare. Reprimat ergo princeps libidines, frenet iracundiam, caueat auaritiam, coerceat ceteras animi labes. Princeps etiam non debet eligi nimis pauper, aut nimis diues. Vnde olim prout refert Valerius li. vj. Duo viri coram Scipione & senatu, vt ad Hispaniã mitterentur contendebant, quorũ vnus ditissimus alter pauperrimus erat de quibus Scipio ait.

Neuter mihi placet eo quòd alter nihil, alter satis. Ceterum indignus est principatu aut gradu superiori, qui se nõ benè regit in inferiori, vt ponit Põpeius li. xij. Nec debet quis appetere regnum, vel principatum, quia teste Seneca de beneficijs lib. iij. regnũ est, nolle regnare cum possis. Vnde Galtarus in primo Alexandreidos. Asperius nihil est humili cum surgit in altum. Illud tamẽ, Horatij sępius accidit, In libro enim sermonum ait, populus quoque stultus honores sæpe dat indignis. Et Claudia. Iam non ad culmina terum iniustos creuisse querat. Tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant. Quibusdam tamẽ princeps nullus placet, omnibúsque detrahunt. Illud Sydonij in

epistolari

epistolari suo lib. v dicere videtur sic: gimus humile, vocatur subiectus, si rectū superbus, si doctum, inflatus, si imperitum, irridebitur, si seuerum, crudelis erit, si indulgentem, facile culpabitur, si simplicem, despicietur, si diligētem, superstitiosus credetur, si quietū, ignauus vocabitur, si abstinentem, auarus, bene se pascentem, gulosus putabitur. His ergo virtus nulla placet. Quidquid sit tamen virtuosi semper sunt eligendi in principes, quorū conditiones & mores narrat Helinandus, vbi suprà. Princeps inquit cōstitutus nō multiplicabit sibi equos, nec subditis erit onerosus, neque multiplicabit seruos, nec canes aut bestias, sed quod satis est tenebit, histriones, mimos, lenones, meretrices repudiabit, inferiores nō corrumpet exēplo, quia teste Claudiano lib. 3. Mobile mutatur semper cum principe vulgus, vxoré quę non habebit plures, litteris intendet, & cum iudicabit ad alteram ptem nō declinabit, Deū prȩcipuè colet, munera nō accipiabit, suósque officiales frequenter non mutabit. vnde Tiberius, prout refert Iosephus, Procuratores suos vix aut nunquam mutauit, in hoc enim se dicebat parcere plebi.

Nā procuratores scientes, ad modicum tempus se habere procurationem, quicquid possunt, rapiunt.

Quomodo principes subditos suos regere, & defendere debent.

CAP. XIIII.

PRinceps habeat milites bellicosos, qui prȩliari debent non pro iniuria inferenda, sed repellenda, patriáque defendēda, nec debēt timere viri bellicosi, quin Deo placeant, quia sanctus Dauid bellis intendebat, & Centurio pariter, qui domino ait, Dñe non sum dignus, vt intres sub tectū meum. hæc Aug. ad Bonifacium Et idem August. libro de verbis dñi. Militari inquit non est delictum, sed propter prædam militare, peccatū est. Nec rempu. gerere criminosum est, sed ideo gerere rēpubli. vt diuitias augeas quæ videntur esse damnabiles. Vnde prælia non debent fieri cupiditate ac crudelitate, sed pacis studio gerantur, vt mali coerceantur, & boni subleuentur. Vnde Greg. vniuersis militibus Neapolitanis scribēs, Sūma inquit militię laus inter alia bella merita hęc est, obedientiam reip. vtilitatibus exhibere. Ceterum Isidorus etym li. 9 iustum inquit bellum est, quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulsandorū hominum causa. vnde Aug. li. 8 3. Quęstionū. Dominus inquit Deus noster non ad Hierusalem ire iubet, vt constituat sibi tectorsum Insidias, scilicet insidiantes bellatores, ad insidiandum hostibus & ibidem, iusta inquit bella gerebantur à filijs Israel contra Amorreos, à quib. transitus negabatur, qui iure æquissimo humanæ societatis patere debebant. Aduertebantautem bellatores, vt non præbarentur iniutiam inferendo, sed ab iniutiam defendendo. Vnde Ambr. li. de offic. 3, non inferenda sed repellenda iniuria. lex virtutis est & Anastasius Papa, qui inquit potest obuiare, & perturbare peruersos, & non facit, nihil aliud est, quam fauere impietati eorum, nec caret scrupulo societatis eorum occultæ, qui manifesto facinori desinit

Sum. de exempl.

obuiare. Eandem sententiam tangit Ambro. li. de offi. & Hiero. super Sophoniam. Rursus Helinandus vbi suprà, dicit principē sic debere viuere, vt à subditis diligatur. Nam Codrus Atheniensium rex pro victoria populi sui seipsum morti tradidit Nam mutato habitu regio sarmenta colligens, castráque hostium ingressus, à milite quem falce in iurgio percusserat, interfectus est. Rex igitur aut princeps sic suos diligat, vt etiam pro ipsis mori non timeat. Vnde Iulius Cæsar dicere solitus erat, dux qui non laborat vt militibus charus sit, milites nescit amare. Vnde Seneca, Si vis amari, ama. Nam Iulius pistorem misit in vincula, eo quòd sibi meliorem panem quàm cæteris militibus attulerat. Alexander quoque videns militē suum Macedonem præ nimia senectute frigore obstupefactum, de sede sublimi descendit, & suis manibus dictum militem in sedem posuit. Nam princeps, qui à suis militibus non diligitur, tanquam tyrannus dominatur, nec securitate vbi est fruitur. Vnde cum Dionysius tyrannus iuberet suum corpus à multis militibus custodiri, quidam ei dixit, Quid inquit, malum fecisti, vt à tot militibus custodiri debeas? Vnde Claudianus, Non sic excubiæ, non circunstantia tela, vt tutatur amor. quasi diceret, quòd qui amatur non indiget custodia.

De legibus diuinis & humanis.

CAP. XV.

DE inuentoribus legum dictum superius capit. 12. Nunc igitur supersedendum de eo. Sed aduertendum, quòd leges humanæ diuinis conformandæ sunt. Vnde Gratianus, Constitutiones inquit principum, ecclesiasticis non præeminent, sed ecclesiasticis legibus postponendæ sunt. Vnde Helinardus in Chronicis libr. 2. Humanæ leges eatenus valent, quatenus à diuinis non discrepant. Alioquin tale sum est quod in lege scriptum est, quod princ. placet, scilicet, Deo, legis habet vigorem. Cæterum sciendum, quòd sicut lex est commune præceptum, sic ex communi consensu confici debet, vt traditur ex Summa Azonis. Vnde Papinianus libro x. diffinitionum. Lex inquit est præceptum commune virorum prudentum, quæ lex fieri non debet propter aliquem casum particularem, sed pro coertione malorum, quæ vt cōmuniter cōtingere possunt reipublicæ, vt ponit Iulius Celsus libro quinto. Vnde legis effectus est, imperare, vetare, punire, inquit Modestinus libr. primo regularum. Princeps igitur non solum armis, sed etiā legibus rempublicam debet defensare, vt tangit Iustinianus libro institutionum. Rursus aduertendum, quòd ius canonicum & ciuile quodammodo sunt partes politicæ. Itaque politica scientia est communis ad omnia iura. Vnde ius nomen generale est, lex autem species eius. Vnde ius dicitur, quia iustum est, seu dicitur à iustitia, vt ponit Vlpianus libro primo institutionum. Lex autem dicitur aliquando quia ligat, aut ab eligendo, quia eligitur. Sunt autem multæ species iuris, Quoddam enim dicitur ius publicum, quod pertinet ad sacerdotes & magistratus. Aliud priuatum, quod ad vniuscuiusque vtilitatem pertinet.

lib.1.carminum.Tu ne quæsieris scire,quē mihi, quē tibi finem dij dederint.Nec Babylonios temptaris numeros, vt melius , quicquid erit , pati,seu plures hyemes,seu Iupiter tribuit vltimam. Desistant igitur suspiciosi magiæ artis scrutatores, fallacias inuestigare,in quibus non nisi fraus diabolica continetur. Nēpe mirabile esset,si principes tenebrarum & errorum dæmones,scilicet sapientiæ collatores essent.Mirabile,si maleficia,si indebita sacrificia , si caracteres vanæque cærimoniæ sapientiam præbere inueniantur. Talibus enim viis à Deo fonte sapientiæ receditur,& sicut à sole elongatus eo minus videt, quo magis distat,sic etiam quicquid dicant homines , quicquid libri sortilegiorum scribant,his non obstantibus,quis eo fit stultior,quo à diuino cultu & fidei obedientia fit distantia. Vnde Teren. Vt quid aliena cures, quę ad te non pertinent? Aliena sunt enim potissimè ea,scrutinia,quorum diabolus inuētor est,vnde Varro in sententiis.Nusquā deueniet,qui tot sequitur calles, prętermittas igitur vana scrutinia, artibúsque veris intēdas, sollicitè quoque doctorem audias,frequēter legito Nempe cōtinuatio discipulum facit magistrum. Vnde.Pli.in epistola ad Vrsum. Sicut faces ignem assidua concussione custodiūt,dimissumque ęgerrimè reparant,sic & docentis calor, & audientis intenta cōtinuatio seruatur,& remissione languescit.

De habitudine & modo docendi.

CAP. XI.

SI in omnibus exigitur modus, in hoc præcipuè tamen quod docere est,quia teste Arist. 1. meta. Sapientis signum est,posse docere. Si quis igitur se scire dicat,& docere nequeat, dubius est sermo eius, vt modum audienti vtilem exquirat , eiúsque capacitatem , ætatem , & sensum concernat , nec instruere incipiat artes, sed prius imbuat artes. Plures enim altarum scientiarum documenta quædam audierunt,quia tamen artes ignorant,ideo vix ad plenum aliquid intelligunt.Docenti igitur assit instruendi forma.Vnde Palladius in li.1.de agricultura, pars prima prudentiæ est,vt consideres personam eius , cui præcepturus es,neque enim informator aut instructor agricolæ debet artibus & eloquentia artes imitari. Nā stultum est,rusticos peritissimorum virorum alloqui stylo. Vnde Varro in sententiis , lucidissimum genus docendi est,exemplorum subditio. His ergo concluditur,docendi oportere habere modum,vt. audientis cōsideretur qualitas , exemplorúmque conformitas non prætermittatur. Rursus doctori congruit eloquentem esse. Verborum enim honesta abundantia intentionem declarat loquentis,quia teste Sene.ad Lucil epistola 40.inopia verborum & exilitas minus intentum auditorem facit. Fortassis tamē quādoque cōtingit,vt verborum inopiam ignorantia causet. Nam teste Ouid. 2. tristium,quod minimè non erit , dicere nemo potest.Ne quis igitur docere præsumat, quod nescit,attendat quàm turpe sit,propriā ignorātiā suo sermone attestari. Pulchrū tamen & laudabile nimis id erudire,quod scitur,quia teste Lactā.li. de vero cultu,nihil tam præclarum homini, conueniénsque esse potest,quàm homines ad iustitiā erudire.Nam legere discentibus prodest,sed viua vox magis & opus maximè.De voce etenim Symmachus ait, Apertus est negotijs intimandis,vrus vocis iudicium. Et Ouidius li.1. de fastis.Prospera lux oritur,linguis animisque fauete.nunc dicenda bono sunt bona verba die. Veruntamē sufficit minimè,vt verbo quis doceat , nisi opere instruat. Hæc enim optima sapientiæ via est,opera sanis conformare doctrinis.Vnde Prosper lib. epigram. Non satis est,domini præcepta euoluere lingua, non meminit legis,qui immemor est operis O quot sunt doctores,quorum opera doctrinis contradicūt. ideo sæpè contemnuntur,quod docent. Sed vtinam tam multi benefacerent quàm bene loquuntur , vt optat Lactan. li. de vera religione. & in prouerbijs sapientium dicitur,quòd doctor turpis est, qui in officio labitur, cuius vult esse magister. Et Seneca,epistola 24.ad Lucil.hoc turpissimum est,quod nobis obijci solet, verba nos philosophiæ, non opera tractare. vnde Cato. Quæ,culpare soles,ea tu ne feceris ipse.Turpe est doctori,cum culpa redarguit ipsum.Plurimi tamen doctrinis insanis intendunt, qui vitam brutalē ducunt, vt tangit Arist.1.Ethi.Quos odio habuisse fertur quidam dictus Pacuuius, vt ponit A. Gelius & Alimandus in chronicis. De quibus Lactantius li.de falsa sapientia. Quidam inquit sub obtentu philosophiæ vitia sua celant,domi faciunt ea quę in scholis arguūt, sicque qui docent tantum nec faciunt , ipsi præceptis suis pondus detrahunt. Et ibidem turpe est ad philosophiam tendere, & sapientiæ opera non agere. talis enim vita non vera,sed palliata est. Quomodo enim putabis veteres suis profuisse doctrinis, nisi quia verbis & operibus docuerunt? Legimus enim philosophū Xenocratem suis doctrinis multos correxisse. Vnde narrat Valerius.li. vi. quòd cum Polemon adolescēs,quidā luxuria & voluptate infamis esset,nec non de tali infamia gaudiosus,accidit vt quodām mane prædicti philosophi Scholas ingrederetur, quem cum Xenocrates vidisset, prætermisso suæ lectionis proposito, de modestia & temperantia atque continentia loqui cepit,& prædicti animum à dissolutione vitæ reuocauit,quòd tacere nequiuisset, nisi opera doctrinæ conformia exhibuisset. Nam teste Sene. ad Lucil.epistola 24. Turpe est aliud loqui,& aliud sentire. His igitur sermonibus discant viri prudentes docentes docendi formam,suósque discipulos studiosos fieri suadeant,non solum libros euoluendo , sed etiam mores componendo. Verùm quia vir deditus speculationi & qui libros amat, à criminum fœditate facilimè abstinet,& eam multóque maiorē in studio complacentiam inuenit quàm voluptas exhibere possit, inconsulta verum tamen quorumdam est doctrina, & immodesta quorumdam studia. Omnia enim opera quantumcunque bona fuerint , mensuram experiūt,nec decet laboribus aut studijs vires suas destruere,quod faciunt ij,qui sine requie docent,legunt, vel student. Nam teste Ouidio 2. de arte amandi, habenda est requies. Da (inquit) requiem requietus ager,bene credita reddit.& Cato,Interpone tuis interdū gaudia curis. Vnde Tibull. Ite procul curæ,durum genus, ite labores. Et Maximianus. Intermissa minus sarcina pondus habet. Et magister Seylo.Me grauat ille labor, sub cuius pōdere labor. Et Ouid. in epistolis. Quod

caret

caret alterna requie, durabile non est. Hæc reparat vires fessaque membra leuat. Itaque labor ordinatus, studiumque non fastidiū, vires ampliat. Vnde Cassiodorus epist. 23. Latet sub ocio laudabilis fortitudo, quia scilicet gaudium interpositum fortificat animū.

De vera philosophia eiúsque descriptione & vsu.

CAP. XII.

Vera philosophia sapientiæ amor est, sed illa non est sapientia quæ stulta fieri suadet, cuiusmodi est sapientia animalis & diabolica, cuius doctrina seductio est. Cuius amor nō philosophia sed mortis via est. Quæso igitur, vt conspiciamus gentiles vera philosophia floruisse.

Erubescant igitur christiani, qui sapientiam pręter mittunt, & si philosophiæ studio intendant, solū quærunt apparatus verbales, & instructiones non exquirunt morales. Nam Socrates & Seneca sic studio sapientię vacarunt, q̄d difficultatibus naturalium bonos mores præmiserunt. Vnde Socrates ad corrigendos mores, vniuersam philosophiam applicauit, vt testatur August. 8. de ciui. Dei, & Hiero. contra Iouinianū in suis epistolis. Vnde Hiero. epist. vj. Quod inquit Dauid extorsit de manu hostis gladium, & Goliæ caput proprio mucrone truncauit, vt dicitur primo regum. Hoc siquidem philosophi propriis dictis egerunt, tanquam dicat. q̄ philosophi suis documentis malos mores sic oppresserunt sicut David Goliam gigantem suppressit. Dicamus igitur, philosophorum sanam esse doctrinam, dummodo quædam superflua abradantur. Vnde Hiero vbi supra. quid inquit mirum si sapiētiam secularem propter venustatem eloquij ancillam Israeliticam facere cupio?

Nam quidquid in ea mortuum est idololatria vel voluptate, præcindo vel abrado, & tunc ex ea vernaculos genero domino Deo sabaoth. Ibiq; multa enumerat exēpla de sacris doctoribus, qui vsi sunt philosophia ad ecclesiæ vtilitatē. Illi igitur sileant, qui verā philosophiā reprobant, dicētes philosophorum dicta inutilia fore. Si mihi. n. nō credūt, saltē Hier. credant. Nullum. n. inconueniens apparet, cuiuscunque gentis dicta colligere, & suo proposito rationabiliter applicare. Vnde Senec. epist. 50. Non mireris inquit, ex eadem materia suis studiis quémque apta colligere, In codē prato bos herbam quærit, canis leporem, cyconia lacertam, quasi diceret, nullius doctrinam spernendam esse, quia sapiens in quolibet quęrit, quod bonum est, & ita proficit & reprobat quod malum est, & ita id tollit, quod alios inficit.

Quamquam igitur sacra eloquia quibuscunque philosophorum dictis stabiliora, & merito laudabiliora sint, nullatenus tamen deprimenda Vnde Isaiæ 23. Erubescit Sydon, ait mare, super quo verbo Gregorius primo moralium, in Sydone inquit figuratur stabilitas positorum in lege, in mari autem vita gentilium. Erubesce igitur Sydon, ait mare, quia ex vita gētilium redarguitur vita sub lege positorum, atque ex actione secularium confunditur actio religiosorum, dum illi etiam promittendo non seruant, quod in præceptis audiunt, & isti viuendo, etiā ea custodiūt, in quibus nequaquam legalibus præceptis astringuntur, iuxta illud Roma. 2 Gentes enim, quæ legem non habent, quæ legis sunt faciunt. Quæ omnia ideo allegata sunt, quòd dicta gentilium philosophorum non sunt contemnēda, quia prodesse sæpius inueniuntur. Et si mala intētiōe aut causa laudis flagella tulerint, eorum exemplo redarguimur, si propter æternam fęlicitatem ea ferre contemnimus, quę pro terrena voluptate pertulerunt. In ipsis ergo eorum malis instruimur, non quòd imitationem mereantur, sed quia potius ea propter deum facienda sunt, quæ ipsi propter inanem gloriam & voluptatem peregerunt. Vnde Aug. v de ciuita. Dei, ca. 8 Postquàm Romanorum acta magnifica narrauit, concludit quòd si Romani pro ciuitatis terrenæ gloria tanta fecerunt, nos potius pro æterna. vnde Chrysosto. super Matthęum homelia 7. ante finem. Excogitate inquit Græcorum philosophorū acta, & tunc scietis, quanto supplicio sumus digni, eo quòd leges diuinas transgredimur. Quibus omnibus attentis, patet quoniam philosophia doctrina vtilis est. Ipsāmque reuelatam gentilibus philosophis, referunt plures, vt tangit. August. 18. de ciuita. Dei. cap xlviij. Nempe gentiles infideles gentilium testimonijs alliciuntur, quibus quamquàm scriptura sacra non egeat, illi tamen egent, qui cum sint gentiles, absque testimonijs gentiliū cōuerti recusant Vnde Iulia. apostata volēs subuertere ecclesiam Dei, interdixit filijs Galilęorum, poetarum atque philosophorum legere disciplinas. Nouerat etiā in ipsis multa contineri legis testimonia. Concludimus itaque gentilium dicta in via veræ sapientiæ prodesse.

De dignitate & vtilitate sapientia.

CAP. XIII.

Vt sępe dictum est, sapientia philosophię amor est, cui verè philosophi inhęserunt. Eo quòd teste Sene ad Lucilium epistola xciiij. A sapientia inquit nūquam recedit religio, iustitia, & pietas, quia nullum putat bonū, nisi quod honestum est, quę nec fortunæ nec hominis patari potest muneribus cuius hoc precium est, non posse precio capi. O igitur quātus est sapientiæ amor, cuius studio nil occurrit præferendum, cuius adeptio nulli potest precio comparari. Ideo Prouer. vij dicitur. Quid prodest stulto, habere diuitias, cum sapientiam emere non possit? Reuera nil sapientia melius, cuius verus amor philosophia est. De qua Tul. li. 2. de officijs. c. 1 q̄d enim est, per deos optabilius, quid præstantius, quid melius, quid homine dignius sapientia, qua philosophi nominantur? Non est inquit aliud philosophia, præter studium sapientiæ, cuius nomen adipisci non merētur hi quorum stulta vita est. Vnde olim non decebat aliquem philosophum appellari, nisi vita viueret honesta. Vnde A. Gell. lib. xvij. abominabile inquit fuit apud philosophos nobiles, quòd vita ignobiles siue degeneres appellarentur philosophi, nec immeritò, quia philosophi nomen sanctum est, de quo loquens Tul. in Tusculanis quæstionibus lib 2. ca. 3. philosophia inquit medetur animis, inanes sollicitudines detrahit, à cupiditatibus liberat, pellit timores. Et Sen. ad Lucil. epistola xvj. hæc inquit quieta est, & contemni nō potest. quinimo apud pessimos honori est,

Et Augu. 22. de ciuita. Dei. ca. 22. philosophia inquit vel sapientia est donum Dei, & auxilium contra miserias huius vitæ De qua loquens Apuleius in li. de Deo Socratis in fine, hac inquit comitante, omnia horrenda Vlyxes subiit, omnia aduersa superauit, ea quippe adiutrice, remeauit ab inferis, Scylla nauigauit, sed ereptus est, Charybdin transiuit, nec detentus est, ad Lotophagos accessit, nec remãsit, Syrenes audiuit, nec accessit. Nec enim aliud in eodem Vlyxe Homerus docet, nisi quòd semper ei comitem voluit esse prudentiam, quam poetico ritu Mineruam nuncupauit. Núquid ergo sapientia amabilis est, quæ aduersis succurrere solet Reuera sic. Ipsius autem amor, vt sæpè diximus, philosophia est. De qua Tul. in Tusculanis quæst. lib. 5 Philosophia inquit est vitæ dux, virtutum indagatrix, inuentrix legum, magistra morum & disciplinæ. Nam ipsa est lex vitæ vt inquit Sene ad Lucil epistola 98 Ipsius ergo studium commendabile est, dum modo recto terminetur fine, quia nihil prodest philosophari, nisi finis sit adeptio vitæ beatæ. Vnde refert August. 3. li sermone 74 de quodam philosopho Ioanne, à quo cum quæreretur, quare philosopharetur, respõdit propter vitam beatam, & quærenti quando habeset illam, Respondit, cum hoc corpus relinquo in terra. Itaque finis philosophiæ vita honesta est, per quam vita beata potest adipisci. Ideo Seneca epist. 93. in fine epistolæ, scribe, vt dum scribis, legas omnia, ad mores & sedandam rabiem affectuum. Et illi ergo philosophi nuncupari non merentur, quorum finis nõ est correctio morum. Vnde Policrates lib. 3. ca. 9. loquẽs de philosophis sic ait. In ipsis inquit fuit imago virtutis, & vtinam inueniatur in nobis, qui virtutis imaginem teneat. Quis vmbras virtutũ induit, quibus videmus floruisse gentiles. Quis enim Themistoclis diligentiã, Frontonij grauitatem, continentiam Socratis, Fabricij fidem, pudicitiam Scipionis, lõganimitatem Vlyxis, Catonis puritatẽ, Titi pietatem imitatur? Hi enim laudabiles viri quasi quædam seculorum suorum sidera splenduerunt, illustrantes tempora sua. Hæc ille, quis ergo sapientiam amicam sibi non constituet, ex quo laudem & omnium bonorum genera præstat?

De famosis illustribúsque philosophis, qui sapientiam amauerant.

CAP. XIIII.

PLurimi philosophi sapientię studio floruerunt, inter quos septem præcipui dicti sapientes extiterunt, vt tangit Aug. 18 de ciuita. Dei cap 20 quorum muneribus sublimata est ciuitas Atheniensium, quorum responsis tanquam cœlestibus oraculis totus orbis certificatus, & tanquam septem planetis nõ cerat ccis illustratus. Philosophorum tamen nomina quæso & laudes specificemus. Refert enim A. Gel. lib. 22. quòd Solon fuit vnus ex septem sapientibus, qui primus Atheniensibus leges instituit. Et refert Pompeius libro 2. Athenienses loco legum libitum habebant, sed fuit Solon vir insignis, electus vt leges ciuitati propitias conderet quod fecisse non dubitatur. Hic autem studiosissimus extitit proximisque morti sapientiæ indagini vacabat, vt refert Valerius libro viij. ca. vij. Rursus veritatem dicere non timuit, quem prout refert Tullius libro de senectute. Phisistratus tyrannus eum interrogauit, qua spe fretus, tã audacter sibi responderet, respondit senectute. Quasi diceret pro dicenda veritate, se paratum mori Rursus Anaxagoras sapientiam sic amauit, vt se natum ad eius contemplationem fateretur. Qui etiam videns suas possessiones deseri, minimè curauit, vt inquit Valerius libro viij capitulo octauo, mortẽmque cõtempsit Vnde sicut refert Tullius tusculanarum quæstionum. lib. primo. Quidam quærenti ante mortem, an in patriam suam vellet deferri, respondit, non est necesse. Vndique enim ad inferos tantumdem viç est. Cęterum Diogenis philosophi sapiẽtiam legimus, qui ob eius amores diuitias contempsit vt refert Hieronymus contra Iouinianum, omnibúsque venditis, solum palliolum pro veste reseruauit, & in dolio volubili pro domicilio motabatur, vt tangit Iuue. li. primo satyra secunda. vnde gloriabatur, quod fuerat ex diuite factus pauper, nilque sibi deerat, quia nil desiderabat, iniurias quoque non timuit. Vnde cum quidam adolescens faciem eius conspueret, iratus non fuit, vt refert Seneca libro tertio de ira ante finem. Cúmque etiam quidam alius in faciem eius conspuisset, loco vindictæ suam faciem abstersit. Hic etiam mori non timuit, nec sepulturæ fastum quæsiuit. Quinimo, vt refert Tulius in Tusculanis quæstionibus libro primo, moriens iussit se proiici inhumatum seu insepultum. Rursus commemoremus Socratis laudes, qui princeps fuit philosophiæ, & de cœlo eam euocauit, & in nubibus collocauit, vt inquit Tullius vbi suprà Huic autem Socrati comes fuit spiritus, ipsum in multis erudiens, sicut ait Apuleius, qui prælibatum spiritum Deum Socratis credidit, & ob hoc librum de Deo Socratis intitulauit. Hic autẽ Socrates nil de se præsumpsit, immo se nihil scire affirmauit, vt ponit commentator super primo li. ethicorum, vitæ quoque sobriissimæ extitit, vt refert A. Gellius libro 21 Patientissimus etiam fuit, vt refert Seneca epist. 17. Exemplum inquit si desideratis accipere Socratem senem per omnia aspera iactatum inuictũ, quia scilicet in aduersitatibus patientissimus fuit omnesque diuitias contempsit, vt inquit Tullius 5. de Tusculanis quæstionibus. Vnde & princeps philosophorum metuit fieri, idolaque venerari recusauit. Vnde Tul. vbi suprà, taceo inquit de philosophis, Socrate cõtentus, qui in contumelias Deorum, quercum & canẽ diligebat. Sed & propter ea mortuus Socrates, quia Deos destruebat, vt refert Boetius primo de consolatione Et Augustinus libro de vera religione cap. 1 ipsum commendat, eo quòd per Deos iurare, contempsit. Vnde refert commentator Boetij, quòd Socrates vnicum Deum professus est, cuius nomine venenum sumptum sibi non nocuit, sed in nomine plurĩũ Deorum venenum sumere coactus, mortuus est. Sed quis Socratem docuit, vnum Deum profiteri, nisi vera sapientia, cuius amator extitit? suísque doctrinis complures suis temporis homines illustrauit, nec tyrannorum minis territus est, sed potius eodem vultu, quo triginta tyrannos solus aliquando in ordinem redegerat, eodem vultu carcerem intrauit, nec enim poterat carcer videri, in quo Socrates erat, vt refert Senec. ad Heluinam. Et idem Senec. de prouidentia post principiũ.

Socrates

Socrates inquit illam potionem publicè mixtã non aliud quam medicamentum immortalitatis obduxit, de morte disputauit, vsque ad ipsam suam mortem præsomniauit, vt refert Tul. li. 1. de diuinatione, sepulturæ quoque culmen spreuit, vt tangit Tul. in Tusculanis quæst. li. 1. ante finem. Cæterum Platonis philosophi laudes, quasi diuini non prætermittamus, quem multi referunt non aliter nisi de partu virginis editum, vt refert Anaxilides li. 4. philosophiæ. Cuius narratio licet falsa sit, Platonis tamen laudes ascribit, de quo etiam narrat Tulius lib. 1. de diuinatione, quòd cum in cunis paruulus dormiret, apes in suis labiolis considebant, suæque futuræ facundiæ signum fuisse, responsum est, cuius etiam partus matri eius ex quadã diuina reuelatione intimatus est, habetur in li. qui dicitur de sapien. Hic etiam Plato Aegyptum partesq; Italiæ trãsiuit, vt philosophiæ doctrinam addisceretur. Vnde ad tantam eminẽtiam philosophiæ suo ingenio atque studio peruenit, vt tam antecessoribus quàm etiã successoribus philosophis imperare visus sit, vt refert Policra li. 7. ca. 5. Vnde Cicero Platonem vocauit Deum philosophorum, vt refert Aug. cõtra Iuli. 1. ca. 4. ante finem. Hic etiam Plato libidinum atque concupiscentiarum sectas fugiuit, & ab vrbe recedens villam Academiæ pro studio philosophiæ elegit, & de morte cogitaos nullam complacentiam in mundo constituit. Vnde philosophiam meditationem mortis dixit, vt refert Macrobius li. 1. saturnalium hũc etiam Platonem cæteris philosophis Aug. præfert 8. de ci. ca. 8. Et idem Aug. in 7. confessionum fatetur, se legisse in libris Platonis principium euangelij Ioan. vbi habetur. In principio erat verbum, & verbum erat apud Deũ. Hunc etiam Platonem innumerabiles historiæ commendant, cuiusque doctrina legitur laudibus digna, nã meditationibus sapientiæ ita inhæsit, vt cogitando & meditando moreretur, & ipsum ad Deos translatum esse fertur anno vitæ suæ. 81. De cuius obitu refert Poncia li. 6. quòd sol è cęlo visus est cecidisse eo die, quo philosophorum princeps Plato rebus excessit humanis. Rursus Aristotelis eius discipuli, summiq; philosophi laudes transcurramus, qui cum iuuenis esset, doctrinam eloquentiæ docebat, vt habetur in commentis Homeri, & cum factus esset 17. annorum philosophaturus Athenis accessit, & cum Socrate tribus annis moratus. Et Socrate mortuo, Platoni 20. annis adhæsit. Post mortem vero Platonis vixit. 13. annis, in quibus partim docuit Alexandrum & in parte libros composuit, cuius consilio fuit Alexander doctus qui post modum toti orbi imperauit. De quo Aristotele loquens Augustinus 8. de ciui. Dei. ca. 2. Aristoteles inquit Platonis discipulus vir excellẽtis ingenij sectam Peripateticam condidit. Et Tul. libr. 1. de diuinatione, ca. 2. Aristoteles inquit singulari & pœnè diuino ingenio floruit, fuitque vitæ moderatæ, & voluptates respuebat, respuendásque docebat vt inquit Vale li. 4. c. 1. Hunc etiam egregium philosophum nuncupat Auicenna libro tertio, suæ meta. capit. 5. & principem philosophorum Rabbi Moyses ipsum appellat. Cæterum alij philosophi fama grandi & nomine floruerũt, sed Xenocrates mundi contemptor, diuitiarúmque spretor. Nam Alexandri munera repulit, vt refert Tul. in Tuscul. quæstionibus li. 6. Floruit etiam Phedron Socraticus, qui librum de immortalitate edidit, vt refert Gel. li. 3. Floruerunt Apuleius Speusippus virtutis ingenio quoque grandi. Theophrastus quoque Aristotelis discipulus plurimos scripsisse libros fertur. Pythagoras quoque sapientiæ studio totam sollicitudinem suam exhibuit, qui cum interrogaretur, an sapiens esset, respondit, quod non sapiens, sed sapientię amator extiterit, itaque hoc nomen philosophus ex tunc manauit, vt ponit Tul. in Tusculanis quæstio. libro quinto. Nam philosophus amator sapientiæ interpretatur. Hic etiam Pythagoras musicam adinuenisse fertur, vt ponit Macrobius libro 2. post principium. Rursus Carneades fuit vehementissimi studij, vt ponit Valerius libro 8 cap. 7. Et Demosthenes industriosus extitit, & eloquentia perfloruit. Isocrates quoque Democritus, & Hippocras sapientiæ studio viguerunt, vt tangitur à Gel. libro 2. Rursus Zenon constantia atque moderantia, & Taurus patientia, ac magnanimitate philosophi illustres floruerunt. Rursus laudes innumerabiles de Macro. Tullio, de Chilone, de Seneca, de Plinio, quæ scribi possent, quorum laudibus breuitatis causa prætermissis, concludamus philosophos illustres dono sapientiæ, quam dilexerunt extitisse.

De studiis atque sectis philosophorum.

CAP. XV.

PHilosophorum variæ sectæ diuersaque studia cõmemorantur. Vnde inter sectas famosas quædam peripatetica dicta est, quam Aristoteles condidit. Alia autem secta philosophorum dicta, fuit Stoicorum, cuius princeps fuit Zeno & Chrysippus, vt dicitur à Gel. & recitat Aug. 9. de ciui Dei cap. 4. Et Seneca ad Elbiam, dicit quòd à Zenone incepit rigida & virilis Stoicorum sapientia, & apud istos dolor dicebatur indifferens, & non malum. Dicebant enim, quòd passiones non cadunt in sapientem. Et teste Tul. libro 3. de officiis. ca. 1. dicebant sapientes esse amicos sapientibus, & nihil esse amabilius virtute, vt ponit Tul. li. 1. de natura Deorum. Dicebant etiam, omnes insciences insanire, vt ponit Tul. in Tuscul. quęstionibus, libro quarto. Cæterum alia fuit secta Academicorum, qui dicti sunt ab Academia villa, quam Pla. pro studio elegerat, qui de singulis dubitabant, nihil quæ affirmabant certum, quorum opinionem videtur confirmasse Heraclitus. Verumtamẽ in hoc defecerũt, quia nil certum crediderunt, quia saltem apud eos certum erat, nil certum esse, prout arguit August. In plurimis tamen scientiis & virtutibus huius sectæ philosophi claruerunt, licet in prædicta opinione defecerunt. Insuper alia fuit Epicuro Atheniense, qui posuit voluptatem esse summum bonum, vt ponit Gel. lib. 14.

Ponit etiam, duo esse bona, scilicet corpus sine dolore, & animum sine perturbatione, vt ponit Seneca epistola 67. ad Lucilium. Huiusmodi autem secta si fœlicitatem in voluptate carnis posuerat, reprobanda est, si autem in voluptate mentis, supportanda est. Et ita posuisse Epicurum, Seneca arbitratur libro de constantia sapientis, & libro 4. de bene-

ficiis.ca. 1. vbi declarat Epicurum fœlicitatem in volu ptate mentis credidisse. His igitur narrationib. apertè ostenditur multiplicem fuisse philosophorum sectam, omnium tamen finis fuit attingere sapientiam, & licet ad diuinam non peruenerint, humano tamen ingenio, artibus, inuentionibúsque humanis intendentes, appropriantes grammaticam lunæ, logicam soli, rhetoricam Veneri, arithmeticam Marti, musicam Ioui, geometriam Saturno, astronomiam aliaque serutinia aliis conscripserunt. Horum insuper quædā famosa studia commemorantur, quæ olim à principibus studiosis exordium acceperunt. Vtinam ab indoctis principibus easum habere non incipiant. Vnde Alexander Nequam lib. de naturis rerū cōmemorans antiqua tempora, sic ait, O fœlicia antiquorum tēpora, quibus ipsi imperatores mundum superantes seipsos philosophiæ dederunt, vt Alexander, Iulius, Ptolemeus, qui fuerunt viri studiosi, & subdit, cuiuslibet regni gloria creuit in immēsum, quandiu artium floruerunt studia, victoria enim militiæ, & gloria philosophiæ quasi simul concurrunt. Nam ex quo Græci Romanique studia perdiderunt, ex tunc semper deciderunt. Vnde de regnantib. Atheniensibus, Minerua id est sapientia colebatur, vt refert Augu. 18. de ci. Dei. Numerus ergo studiorū philosophicorū quæ famosa fuerunt, vt eum historiographis dicamus, fuisse tria ceteris solēniora, quorū primū Atheniense, secundū Romanum, & tertium Parisiense. De studio autem Atheniensi refertur, q̃ solennissimum extitit. Vt de ciuitate Athenarum, quæ liberalium artiū atque philosophorum nutrix fuit. Vnde *Hiero.* prælibaram ciuitatem commendat dicens studio aptissimam fuisse, primóq; leges tradid t, aliísque ciuitatibus iura transmisit. In qua fuit Dionysius Christianæ religionis doctor eximius. Huius autem studij scilicet Atheniensis introitus solis patientib. permittebatur. Vnde ad portā ciuitatis sedebat senex ad obiurgandum volentes intrare, & si videbat signa impatientiæ repellebantur, si autem patientiæ, admittebantur. Aliud autem studium scilicet secundum dictum Romanum, in quo floruit Italicum genus philosophorum. Ibique refulserunt *Iulius* Cæsar, Cato, Virgilius, Tulius Nam de Iulio q̃ floruit patet libro de vita Cæsaris. De Carone narrat Solinus. Ibique docuit Rhetoricam Augustinus, vt ipse met fatetur libr. quint. confessionum. Cæterum aliud studium & tertium dicendum est Parisiense, quod florere cœpit tempore Caroli magni, quod quidem studiū Alcuinus de *R*oma pertulit, huiusque stud j quatuor fuerunt fundatores, scilicet Rabanus, Alcuinus, Claudius, & Ioānes Scotus. Et prout narratur in chronicis metropolis Arelatentium tempore Caroli magni, duo monachi scoti cum mercatoribus ad Franciā accesserunt, & interrogabant, si quis sapientiam emere vellet. Ob hoc plurimi stultos ipsos putabant, Nihilominus tamen hæc verba ad regem peruenerunt, quibus adductis interrogauit, an sapientiam haberent, quam vendere vellēt, qui responderunt, quòd sic. Quibus rex, quid pro ea vultis? Qui responderunt, tria petimus, locum opportunum, discipulos ingeniosos, & victum cum vestitu. Quibus concessis, studium Parisiense inceptum, & ex tunc dilatatū est. Tunc verò tempore is quoddam castrum dictū Iseos, sic dictum à nomine cuiusdam deæ dictæ Isis, quæ ibi colebatur, quod castrum Meldunum nunc vocatur, & inde Parisius nomen accepit, quia dicitur *P*arisius, quasi Pariseos, Nā in hoc par erat, quia supra Sequanam, quemadmodū *M*eldunum fit. De hac ciuitate Parisiēsi loquitur Boetius primo de disciplina scholarium. In ciuitate inquit Iulij, quod Parisius dicebatur, multas artes mendicare prospeximus, vbi ait expositor, quòd Iulius Cæsar amphauit Parisios, sed non fundauit.

Quomodo magicæ artes sunt inutiles, & reprobandæ.

CAP. XVI.

MAgicæ artes non sunt nisi seductiones, & adinuentiones diaboli, & ideo inter numerum sciētiarum non debent situari, sed potius resecari debent tanquam herbæ malæ, nullatenus seminari in agro veræ sapientiæ. Solent autem artes magicæ nominari septem. Quædam enim dicitur geomantia, cuius diuinatio fit in terra, geos enim idem est, quod terra, & mantia diuinatio nuncupatur. Secunda dicitur hydromantia, ab hydros, quod est aqua, quia eius diuinatio in aqua fieri solet. Tertia dicitur aeromātia, cuius diuinatio in aere fiat. Quarta dicitur pyromantia quę fit in igne Nam pyr idem est, quod ignis.

Quinta dicitur chiromantia cuius diuinatio solet fieri in manibus. Nam chir idem est quòd manus. Sexta dicitur armomantica, cuius diuinatio solet fieri in scapulis bestiarum, nam armus scapula est. Septima dicitur necromantia, cuius diuinatio solet fieri ex mortuorum corporibus, necros enim mortuum significat. Harū autem artium magicarum tanta est superstitiositas, vt non solum veritatem non contineant, quinimmo solum mendacijs repletę sunt, nec solum malæ sunt quia prohibitæ, immo potius ideo prohibitæ, quia pessimæ & vsq; quaqu friuolæ sunt. Verum quia talium artium amatores hæc dicta volūtaria reputarent, nisi oratione aliquali ostenderentur, Inquiramus ergo an aliqua in prædictis artibus veritas contineatur, & rationib. respondeamus eorū, qui eas veras opinari videntur. Scrutandæ igitur dubietas huius veritatē catholicē profitentes habemus, prædictas artes, & quascunq; similes friuolas, & inutiles, fallacias omnino existere, spiritaliumq; studium nulli sapienti congruere. Vnde Leuiti. xix. præcipiendo dicitur Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Vnde Saul abstulit magos, & ariolos de terra & interfecit eos quæ phytones habebant in ventre, vt dicitur. i. regum xvi j. Postmodum tamē consilium à muliere phytonissa accepit, & non sperauit in domino, ideo interfecit eum dominus & transtulit regnum eius, vt dicitur. i. paralipo x. Rursus & Manasses à domino punitus fuit, eo quòd somnia & auguria obseruauit, magos quoque & incantatores habuit. vt patet 2. paralipo xxxiij. vnde eccle. xxxiiij. dicitur quòd diuinatio erroris & auguria mendacia, & somnia malefacientium vanitas est. Et Zachariæ x. dicitur quòd diuini viderunt mendacium, somniatores loquuti sunt frustra. Sed restat, vt rationibus obijcientium respondeamus Quis enim dicere possit, quòd eum dæmonibus loqui peccatum esset, quia & hoc fecisse Christum legimus, vt patet Marthæi quinto, vbi habetur, q̃ Christus dæmonē interrogauit dicens ei Quod est nomen tuum? Qui respondit legio, multi enim sumus. Si ergo ars magica

eum

cum dæmonibus loqui doceat, hoc prohibendũ nõ apparet. Huic autẽ ambiguitati fas est respondere. Dicendo, quòd dæmonem interrogare magia nõ est sed sortem aut spem cõstituere in dæmonibus, superstitiosum est, quod Christũ fecisse, absit vt credamus. ait enim vade retro sathana. Huic autem responsioni alludit Beda Matthæ. viij. Rursus diuinationes quędã struunt veridicas. Nã Saul interrogauit de euentu futuri belli, & à muliere habẽte spiritum phytonicũ responsum fuit, illud quod postmodum accidit, vt patet j regum xviij. Videntur ergo diuinationes veritatẽ continere, quod absit.

Nam dæmones quãdoq; vera prædicunt, sed subtilissimus ille mendax ideo vera quandoque profert, vt suis mendaciis aggreget fautores, nam mentitus si semper fuisset, quis ei crederet? nullus nimirum, ergo si diuinatores quandoque verũ dixisse legamus, hoc tamẽ in se non habet ars magica aliqua, sed diaboli ca astutia vera quandoque propinat, vt ad superstitiosam credulitatẽ homines alliciat. vnde Augustinus libro de do. christia. Cõcludit, quòd omnes tales artes ordinantur ad malum finem, vt pura ad deceptionẽ, & idololatriæ speciẽ. Sed quid dicemus de Ioseph, qui augurari solebat de scypho, qui posit' fuit in sacco Bẽiamin, vt patet Genesi xliiij. Videtur ergo, quòd augurari non sit illicitum. Hic dicimus, quòd Ioseph tantummodo se diuinatorem fingebat, vt suis fratribus terrorem incuteret, omnes enim suos fratres cognoscebat, & tamẽ per augurium ipsos se nõ cognoscere simulabat. Rursus quid dicemus, quoniam in auibus auguria quædam fieri creduntur. Vnde Hiere. viij. dicitur, quòd miluus in cęlo cognouit tempus suum. Refert etiam Eutropius, quomodo Romulus à vulturibus suum futurum imperium didicit & Carolus magnus hoc idẽ auium voce fertur accepit. His verò nõn obstantibus, auguria vana sunt. Auium tamen naturę multæ sunt, & temporum varietatem quandoque designant. nec diuinatio sit temporis qualitatem ab auibus accipere. Quin immo vera philosophia est, sed superstitio ei veritatem adhibere vanitas, & superstitio est. Ministerio tamẽ diuino aut fortassis diabolico iuuamine multa miranda cum auibus fieri potuerunt. Nulla est tamen in auguriis adhibẽda veritas, nisi quãtũ ex rerũ naturis tẽporis cõmunes passiones accipi possint. Et hoc est, quod credimus Hieremiã de miluo dixisse velle. Rursus quid dicemus, quia narrat Iosephus ix. li. antiquitatis iudaicæ, qualiter in destructione ciuitatis Hierusalẽ quidã exorcista iudeorũ mediantibus herbis quibusdam, & aliquibus characteribus quendam demoniacum à dæmone liberauit, & hoc factum fuisse coram Tito & Vespasiano refert. Potestas etiã hoc faciẽdi erat exorcistarum Iudæorum, prout affirmabat, & in signũ expulsionis dæmonis ponebant peluim aqua plenũ, & dæmon exiens subuertebat, eius autẽ subuersio suũ exitũ designabat. Albertus etiam de mirabilibus multa in tabula refert facta in partibus Germaniæ mediãtibus caracteribus impressis in lapidib' preciosis. Ex quibus narrat omnibus videtur fortem merito posse poni in his quæ per diuinationem fiunt. Nihilominus tamen oportet, vt dicamus nullam in illis virtutẽ extitisse. negare tamẽ non possumus, mirabilia quàm plurima mediantibus herbis, & lapidibus facta fuisse. talium autem virtus non magica sed naturalis est. De characteribus autem dicemus, nullam virtutem ipsos habuisse, sed omnia, quæ facta sunt aut ex virtute officij, aut & fraude dæmonis peracta fuisse, credere libet.

Virtus autem officij hæc potuit esse, quia exorcistę etiam veteris legis sub vocationis & dignitatis ratione quædã agere potuerunt, & sicut de nostris acolitis dicimus, sic fortassis super dæmones aliqualem & forsitam magnam potestatem habuerunt. Ceterum quid dicemus de arte notoria, quæ artem magicam sentire videtur. Plures enim ipsam asserũt, validam veracẽ, & efficacem. Huius autem artis libellos duos vidi mihi alieno motu exhibitos, quorũ vnus incipit, ego sum alpha & o. cuius cõpositor. Ptolemæus creditur. Ali' verò incipit. Aue gratia plena, cuius inuẽtor Ioannes monachus Carnotẽsis refertur, quorũ librorum volumina prima facie grata apparebant, & diuinationibus quàm plurimum fauere videbantur, pluribũ que testimoniis prædictorũ compositorum quilibet suum intentum astruebat. Quid ergo dicemus, nunquid arti notoriæ. præbebimus fauorem, etiam diuinationes aspernando? Hõc nequaquam, quia magicis artibus atque diuinationibus ars notoria valde & nimis vicina est. Sed restat, vt satisfaciamus prædictis testimoniis ipsis autẽ satisfacere, facile est. Sibi enim mutuo contradicentes, seipsos interimunt. Nã Ioannes monachus Carno. artem Ptolemæi repudiat & omnino calũniari nititur. eo quòd verba quædam occulta in arte Ptolemæi inseruntur, quibus vt affirmat, diaboli inuocantur. Sed mirum vt ipse Ioannes hoc dicere non vereatur, viso, quòd suæ artis fabulosum compendium eundem continere defectum inuenitur, verbis quoque extraneis, & occultis, vt eis potius decipere quàm instruere videatur, & sciẽtiarum infusionem sub tali forma deposcit, vt narrare non nisi delusio sit. Huius ergo artis compositores sibi contradicunt, & hoc ideo est, quia ex regno diaboli sunt. omne aũt regnum in se diuisum, desolabitur. Nunquid etiam sciẽtia Dei donum nõ est, dicẽte apostolo. I Cori. xij. Hæc inquit omnia operatur vnus atque idẽ spũs, scilicet sanctus, diuidẽs singulis, prout vult. Stultum est ergo arbitrari sciẽtiam acquirere posse, diuinũ deserendo cultum. Nam Augu. x de ci. Dei, allegat Porphyrium fatentem & dicentẽ, quòd ab operationibus dæmonũ nõ cõsurgit purgatio animæ, nec idoneitas intellectus, nam soli Deo conuenit, scientias infundere. Sic enim legimus Salomonis Sapiẽtiam à domino infusam fuisse, vt dicitur 3. Reg. 2. & ij. paralipo. j Similiter etiam fuit infusa in Apostolis. Vnde Lucæ xxj Ego inquit dabo vobis os & sapientiam, cui non poterũt resistere aduersarij vestri. Adhuc restat, vt dicamus, cur dæmones non possint sciẽtias infundere, cũ possint corpora trãsmutare, vt inquit Au. l. j de trin. Hinc dicimus dæmones multa reuelare posse, Deo permittẽte, quantũ tñ in eis est, semper decipere petũt Ab ipsis ergo, si aliquod bonũ procedat, nõ ipsorũ, sed Dei donũ est. Quis ergo tã amens, vt Deo spreto pro sciẽtijs diabolũ imploret? Omnia etenim Dei sunt. Vnde Augu. xxj. de ciui allieiũtur inquit dæmones per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit. Si ergo Deus

cõdidit omnia: quis alium inuocabit? Fortassis dices, quòd ars notoria diabolum inuocare non præcipit, sed potius ieiuniis & orationibus vacare iubet. Hæc autem nũquid honesta, & bona sunt? Dicemus, quoniam ieiunare & orare quantũ ex se bona opera sunt, dummodo finem bonum prætẽdant. sed finis ille nõ bonus est, quãdo quis suis operibus fortem adhibet, credens cæremonias huius virtutis existere, vt scientias in momento acquirat. non sufficit ergo, vt bona opera videantur, sed congruit, vt bona inuitantur fini. Vnde Aug. li. 1. de doctrina Christiana, cęremonias magicas malas asserit quantumcunq; bonę videãtur, quia malo mittuntur fini. Eandem sententiam tangit Chrisosto. super Matthæ. Adhuc restat, vt de somnijs inquiramus, an scilicet reuelationem aliquam inueni re videantur. Plures enim dicunt, omne somnium aliquid designare futurum vel venturum. Et ad hoc roborandum quædam possunt allegari. Nam Gedeon, qui positus est in numero sanctorum, vt patet hebræ. 11. ipse credidit interpretationi somniorũ, vt patet Iudic. 7. Ioseph. quoque interpretatus fuit somniũ Pharaonis, vt habetur Genesis, 40. Et Daniel interpretat⁹ fuit somnium regis Babylonię, vt apparet Danielis 2. & 4. Auerrois etiam super libro de somno & vigilia dicit, somnia esse ab angelis. Nũquid igitur somnia quędam non sunt futurorum signa & ferè quædam pręsagia? Ex prædictis sic apparet, sed obstat illud Deut. 23. nõ inuenietur in te, q obseruet somnia. Et Cato ait, Somnia ne cures. Huius autem cõtrouersiæ enodatio talis est. Dicimus enim, quòd somnia quãdoque sunt signa futurorum, eo quòd quandoque causantur iuxta dispositiones corporis vel tẽporis. Vnde Alber. magnus super li. de somno & vig. narrat qualiter quidam somniauit semel, quòd pix nigra fundebatur super pectus suum, & in crastinum choleram nigram emisit, quamobrem idem Albertus cum Aristotele concludit, quòd medicis prodest de somnijs interrogare, q. quandoque sunt signa qualitatis corporis. hoc autem modo somnia interpretari, nõ superstitiosum, sed rationabile est. Alio verò modo contingit interpretari somnia secundum diuinam reuelationem, iuxta illud Numeri 12. Si quis fuerit inter vos propheta domini, apparebo ei, vel per somnia loquar ad illũ. Hoc enim modo somnia interpretari, magnum & laudabile est, sed non omnibus concessum. Hoc autem modo Ioseph & Daniel, vt piè creduntur, somnia interpretati fuerunt. Si quis autem somnia interpretetur secũdum voluntariam coniecturam aut super studiosam adhæsionem seu dæmonis suggestionem, talis interpretatio friuola & vana est, & à religiõe Chirstiana recedit. His ergo rationibus concludamus somnia diuinationes, artésque magicas nullius existere virilitatis, quamobrem merito reprobatur in decreto 26. q. 2. & 5. Et Deuterono. 18. dicitur, non sit qui phytones cõsulat, neque diuinet. Ex quibus omnibus concluditur prædictum problema siue prouerbium.

Sophologij libri primi,

FINIS.

SOPHOLOGII LIBER SECVNdus qui est de inuentione scientiarum, fęliciter incipit.

De grammatica & eius inuentoribus.

CAP. I.

GRãmaticę exordium inuectorésque narrare expedit. Ad cuius euidẽtiã aduertendũ quòd grãmatica dicitur à gramma litera, quia est scientia de literis, & cõsequenter de idiomatibus. Vnde aduertendum quòd grãmatica docet idioma congruũ & artificiosum commune nationibus multis, quæ diuisæ quantum ad linguas proprias olim fuerunt. Vnde aũt processit linguarũ diuisio, satis patet ex lib. Genesis. Isidorus etiã li. 9. etymo. narrat diuersitatem linguarum exortam fuisse ex ędificatione turris Babylonicæ. Nam quidam Nembroch dictus, superbia tumescens, vt populo dñaretur, secretaque Dei audire posset, turrim altissimã cõstruxit, sed occasione superbię eius, linguas diuisisse creditur De⁹. Pri⁹ enim lingua vnica erat. Idiomatum verò multitudo secundum aliquos numerata est numero filiorum, qui processerũt à filijs Noe. Sciendum igitur, quòd à filijs Noe processerunt gentes septuaginta tres, vel secundum alios septuaginta duę, scilicet ab ipso Sem 27. ab ipso Chã 31. & ab ipso Iaphet 15. & totidem linguæ diuidi cœperunt. Aduertendum tamẽ q tres sunt linguę principaliores cęterisque excellentiores, scilicet hebræa, græca, & latina. Inter quas linguas prima fuit hebręa, quĩ lingua cũ mater nũcupata. Vtũtur aũt hebræi 22. litteris, quarum inuentor creditur Moyses. Syrorũ aũ & Chaldeorum litteræ credũtur ab Abrahan inuentæ fuisse Hebræorum autem, & Chaldeorum, & Syrorum literæ in numero & sono concordant, solis aũt characterib. & figuris discordãt. Aegyptiorũ verò literas Isis regina Inachi filia de gręcia veniẽs in Aegyptum reperit, & Aegyptijs tradidit. Veréque Aegyptij differentes habent literas quasdam. s pro vulgo, & quasdã pro sacerdotibus. Secunda lingua principalis dicitur Gręca. Litterarum autem primarum Græcarum vsum primum *Phœnices* repererant, vt tradit *Lucanus*. Sed Camus Agenoris natus gręcas prim⁹ in gręciam attulit, s. 17. & postmodum alię literæ additæ fuerunt. Nam Palamedes de bello Troiano rediens, tres addidit & Simonides postmodũ tres adiunxit, & tandem Pythagoras Saminus y græcã prius formauit, vt tradit Persius. habẽt autem græci litteras quinque mysticas, quarum vna dicitur thita, quæ mortem designat. Nã habet per medium sui telũ seu lineã quę signũ mortis est. Vñ iudices olim illã literam apponebant nominib. illorum, quos affligi volebant. Secũda litera mystica dĩ y græcũ, quæ designat vitam humanã, eo q semper tẽdit ad natiuitatẽ more vitæ humanæ. *Tertia* litera mystica dicitur tau, quæ figurã habet dñicę crucis, de qua dictũ est in Ezechiele ad angelũ, transi per mediũ Hierusalẽ, & signa tau in frontibus virorum gementium & dolentium. Rursum aliæ duę sunt mysticę, s. prima quę dicitur alpha, & vltima, quę dicitur omega. Et istas duas sibi vẽdicat Christus, iuxta illud Apoca. 1. Ego sum alpha, & omega, principiũ

& fi

& finis Omnes autem litteræ apud Grecos verba cõponũt, & numeros faciunt, nã alpha significat vnum, duo vita, gãma tria, delta quatuor, & sic de alijs Notandũ etiã, quòd oẽs literę Græcæ incipiunt noĩa sua à propria voce, quam habent & desinunt in vocalem vt delta vita & sic de alijs. Aduertendum etiam, quòd Græci nõ habẽt litteram b, quinimo & eius loco habẽt literam, quæ dicitur vita. Verũ quia latini proferunt b ipsam vocant betha, sed Græci talem literam nunquam proferunt, quia strictis labrijs nil consueuerunt proferre, laxis labijs & dentib. omnia proferũt. & hoc modo litera b non potest proferri. quinimo sonus literæ b, nisi stringãtur labia, mutat in sonum litteræ u cõsonantis. Vlterius notandum quòd alpha de se apud Gręcos est prima vocalis, & tantum valet quantum a, sed si iungatur quibusdam vocalibus, tunc mutat sonum & fit diphthongus, & similiter dicendum est de epsilon Litera, & de iotha, & de omicron, quæ oẽs tres mutant sonum suum quando quibusdam adiungũtur. vt vero quinta vocalis apud Grecos dicitur pura diphthongus, nec solet scribi, nisi adiungatur sibi omicron & epsilon. Rursus sciendum quòd istę quatuor Literę thita, phi, chi, psi non habẽtur apud latinos, sed loco ipsarum plures literas scribim⁹ th, pro psi. scribimus ps, pro phi, scribim⁹ ph & pro chi, ch. Verũ Græci etiã carẽt aliquibus literis latinis quia non habent c, nec q sed loco istarũ scribunt literam kippa. Vlterius est notãdum, quòd Græci habent duo i, quorum vnum dicitur ita, & aliud iota & habent sonum satis conformem. In hoc tamen differunt, quia ita est longum & iota est breue. Habent etiam Græci duplex o, quorum vnum dicitur omicron, & aliud omega, & habent eundem sonũ Differũt tñ in hoc quia omicrõ breue & omega longũ. vñ omicron id est paruũ o, & omega i. magnũ O. Rursus principalit̃ aduertamus, quod tertia lingua principalis dicitur Latina, quã plures dicũt esse quadruplicem. Quædam enim est prisca, quædam Romana, quædam mixta, & quædam perfecta Omnes tamen sunt vna lingua, sed à modo pronunciandi talis differentia orta est. Nam diuersæ natiões diuersimode pronunciant, esto, etiam quòd eandem linguam habeant. Sic enim dicimus, quòd gentes orientales communiter verba formãt in gutture, sicut Hebręi & Syri occidentales autem formant in dentibus vt Itali Hispani. Gentes autem mediterraneæ verba sonãt palato, vt Græci & Asiani. Ex tali ergo varietate pronunciandi differentia prædicta oriri potuit. Sed inquiramus quis litteras latinas inuenit. Refert Isidorus, qui quo ad ista narratur maximus, quòd nymphi. Carmentis litteras latinas primo tradidit italicis, quæ Carmentis alio nomine vocatur Nicostrates. Verum xvij litteras solum exhibuit, postmodum vero aliæ literæ additæ sunt. Vnde primæ litteræ xvij. fuerunt istę a b c d e f g i l m n o p r s t u postmodum autem h littera pro nota aspirationis addita est. vnde proprie non est littera sed aspirationis nota vocatur. Litteram etiam q latini in processus temporis inuenerunt, loco cuius veteres scribebant. Hanc autem litteram scilicet q non habent Hæbrei nec Græci, sed soli Latini. Rursus Salustius ludi magister primus litteram k adinuenit, loco cuius veteres scribebant c & q & superuacuã à quibusdam nominantur. Insuper ex tempore Augusti x. littera adiuncta est. Et postremo tempore eiusdem August. latini à græcis duas litteras mutuauerunt, scilicet y græcum & z propter nomina græca melius scribenda prius autem loco z scribebant duas ss, & loco ipsius y græci scribebant i latinum.

Omnibúsque conputatis, ex xxiij. litteris alphabetum latinorum constare dignoscitur. Rursus grammaticæ inuentores enarremus. Nuper enim legi in quadam chronica marciniana, latinum fuisse inuentum à quodam rege romanorum qui nominabatur latinus & exinde latinum tale nomen accepit. Nostrę verò grammaticæ fuerunt præcipui scriptores, sicut Donatus, Priscianus, & alij quàm plurimi. Ceterum refert Isidorus, quòd homines primitus scribebant super folijs maluarum, & hoc narrat Catulus. Postmodum autem græci cum sty o ferreo in cera scribere ceperũt & exinde Romani cum stylo osseo scripserunt. Vnde in satyra quadam romana dicitur, vertamus vomeres in cera, mucronéque aremus osseo. postea vero ciues Memphitis chartas papireas inuenerunt Vnde Lucanus. Conficitur bibulo Memphitis charta papiro, & per temporum successum reges pergamenorum vsum pergameni primo inuenerunt. Vnde pergameum ita vocatũ est. Et postremo Romani membranis politissimis primo vsi fuerunt. Ceterum apud romanos AEmilius primus libros composuit, & Marcus Varro grãdem bibliothecam primitus cõdidit Sed Pompo bibliothecas Romæ pri⁹ publicauit.

De logica & eius Inuentoribus CAP. II.

Teste Isido 2. Etymo. Logica est rationalis scientia, in qua disputatur, quaẽdmodum in caulis, aut vitæ moribus veritas ipsa quæratur. Et dicitur logica à logos, quod est sermo, eo quòd circa sermonem ratiocinantem versatur. Alio nomine etiã dialecthica nominatur, eo quòd disputatio ex duorũ sermone conficitur. Hanc autem scientiam primus inuenit Plato, qui floruit cathegorijs, Postmodum eius discipulus Porphyrius floruit isagogis, & Boetius sophismatibus argutijsque ænigmatibus. Aristoteles quoque libros quamplurimos scripsit de hac scientia, videlicet librum per hermenia, in quo agit de terminis, librum prædicamentorum, in quo agit de ordine terminorum ad sua genera, librum priorum, in quo agit de syllogismis. librum elenchorum, in quo agit de fallacijs, librum posteriorum, in quo agit de demonstrationibus. Augustinus etiam logicam scripsit, quam incompletam vidi. Vlterius aduertendum, quòd dialecthica dicitur ars artium, scientia scientiarium sine qua nulla scientia perfectè scietur. vnde Isidorus li. 2. dialecthica est disciplina ad disquirendas rerũ causas inuenta. Alio ergo modo põt dici, quòd logica tres habet partes, quia scilicet considerat de terminis, de propositionibus, & de argumentis, vnde argumentatio est subiectũ logicæ, eo quòd oĩa logica cõsiderantur, ad argumentationẽ reducuntur. Argumentationis duo sunt genera, quia quędã est formalis, sicut syllogistica, quæ tenet in omnibus terminis consimili forma retenta. Forma autem tunc tenetur, quãdo qualitas & quãtitas propositionũ seruantur. Alia est argumentatio materialis, quæ tenet

solum

solummodo gratia terminorum. Cuiusmodi sunt cõsequentiæ in locis. Rursus in dialectica quædam sophistica dicuntur insolubilia, non quia solui non possunt, sed quia de difficili soluuntur, rõne multiplicationis, eo ꝙ falsificant seipsa. Vlterius in logica est quædã ars, quæ dicitur obligationũ, per quã docetur homo pertinẽter respõdere, & propter concessionem possibilis, ab impossibili cauere. Hæc autẽ omnia & similia speciali tractu indigent. Pro nũc aũt scire sufficit, quòd dialectica docet verum à falso discernere, licitè arguere, fallacias euitare, & huiusmodi.

De Rhetorica & eius inuentoribus.

CAP. III.

TEste Isidoro rhetorica est bene dicẽdi sciẽtia, & sic nominatur à copia locutiõis. Nã rhesis apud Græcos locutio dicitur. Differt autẽ rhetorica à dialectica in duob⁹, prout tãgit Boeti⁹ i Top. Primo, quia dialectica cõsiderat orationes in se sine circũstãtiis, nõ curãdo d rebus. Rhetorica verò cõsiderat, cur, quis, qñ, vbi, & huiusmodi. Secundo differũt, quia dialectica vtitur propositiõ.bus breuibus, & discõtinuis, rhetorica verò cõtinuo sermone perorat. Sciẽtiæ aũt inuentores apud Græcos fuerũt Gorgias Hermagoras, & apud Latinos floruit Tullius. Finis aũt rhetoricæ est pulchrè loqui, verum suadere, & huiusmodi, quibus orator in suo sermone placidus redditur. Cõtinet aũt rhetorica colores varios. Nã quidã dicũtur colores verborũ, quorũ ornat⁹ cõsurgit ex verbis à vocabulis cuiusmodi sunt repetitio, gradatio. Nã repetitio cõsurgit ex repetitione alicuius dictionis in pluribus orationibus conuenienter se habentibus, sicut diceremus superbia fecit cadere potentes, superbia renũciat amicũ, & parẽ cõtẽnit, superbia semper perit pręesse, pariq; recensat Alij autem sunt colores dicti sententiarũ, quorũ ornatus nõ ex terminis, sed ex rebus & sententiis accipitur, cuiusmodi sunt colores qui dicũtur similitudo, cõtrarium. Sicut enim de superbo diceremus, hic more lapidis dum intumescit, humilẽ terrã, ex qua processit nõ imitatur de his aũt omnibus latius multo alibi scripsi. Rursus aduertẽdum, quòd à rhetorica dicti sunt rhetores alio nomine dicti oratores, quorum institutio facta fuit pro defensiõe iuris reipublicæ. Vnde Quintilianus in libro de oratoria institutione dicit, quòd orator debet esse vir celebris, & in tẽpo. debet tenere statũ mediũ, nullũque formidare, iuri assistere, decreta tenere. Vnde Isidorus lib. etymologi. Orator inquit est vir bonus, dicendi peritus, vtãque moribus, & artibus imbutus, cui scilicet oratori memoria maximè cõgruit, quia teste Tullio li. de oratore. Memoria est thesaurus omnium rerum, qui nisi rebus inuentis custodiatur, omnia in mente oratoris pereunt.

De nomine poetria, & de auctoribus eius, & fine propter quem inuenta est. CAP. IIII.

ALpharabius in libro de diuisione sciẽtiarũ dicit poetriã esse vltimã partẽ logicæ. vnde dicit, ꝙ poetria est sciẽtia ordinãdi metra secũdũ proportionẽ dictionũ & pedũ. Nihilominus tamen poetria propriè non habet pro obiecto metrificare, sed potius fingere, siue sit ĩ prosa, siue ĩ metro. Vnde poetria dicitur à poeo quod est fingere. Huius aũt sciẽtiæ multi fuerũt auctores famosi, sicut Homer⁹ apud Græcos, Virgilius apud Latinos. Narrat Lact. a. lib. ij. c. xiiij ꝙ poetria inuẽta fuit à sapiẽ. ob⁹ Romanos, eo ꝙ veritatẽ clarè dicere non audebãt. Ob hoc fictis sermonibus loqui didicerũt. Vnde Ouidius ob hãc causam librũ de tristibus cõpegit, in quo poetico sermone ea descripsit, quæ plano eloquio dicere nõ audebat, vt patet librũ eius intuenti. Rursus sciẽdũ, quòd poetria nõ est inuenta propter mentiri, aut propter turpia de diis fingere. Quinimmo Boccatius nouellus poeta libro de genealo. deorũ illos poetas redarguit, qui suorũ deorũ canũt illecebras. Finis ergo poetarũ non est mentiri vel irritare, sed ex similitudinibus rerũ vnã pro alia intelligere, & ita veritati semper intẽta, ficto sermone suum conceptum exprimere.

Quis enim crederet Argum habuisse oculos centum, aut Io in vaccam conuersam fuisse, aut Lycaonem in lupum: Hæ enim omnes fictiones fuerunt, nõ tamen mẽdacia. Quinimmo aliquas historias veras ad mentẽ auctoris referunt, & nos alias historias per illas intelligimus, quia vt plurimũ mentẽ poetarũ ignoramus. Verbi gratia si Romę virgo aliqua violata fuerit ab imperatore, cuius virginis custos fuisset vir aliquis occulatissimus & sapientissimus. nunquid Virgilius rationabiliter fingeret non potuit Io à Ioue violatã fuisse & Iõ in vaccam cõuersã ratione peccati carnis, quod brutale est. His enim similitudinibus fictiones rationabiliter inuẽtę fuerũt, & ex bona sciẽtia procedũt ingenioque sano. Sunt autem poetarum septem genera secundũ septẽ modos, secundũ quos cõtingit facere poeses. Vnde poesis septem sunt species, scilicet comedia, tragœdia, inuectiua, satyra, fabula, historia, argumentum. Est autem comedia poesis habens principium triste, finẽmque lætum. Tragedia verò à læto principiũ inchoat, & tristem finem habet. Inuectiua autem est carmen reprehẽsorium mala intentione compositum. Satyra est carmẽ reprehẽsorium bona intentione cõpositũ. Fabula est narratio, quæ nec vera nec verisimilis est ad litterã, verum tamẽ aliquã veritatem semper intendit, alias nõ mereretur dici poesis. Historia autem est rei gestæ narratio. Argumentũ verò est rei vilis volũtaria similitudo. Sciẽdũ insuper quòd poetę, quidã dicti sunt lyrici, eo quòd eorũ carmina cum lyra canebant. Alij verò dicti sunt tragœdi, eo quod quãdo canebant sua carmina, habebant hircum pro præmio, q apud Græcos vocabatur tragos. Alij aũt appellati sunt comedi à comessatiõe, eo quòd homines solebãt post cibũ, vt puta post prãdiũ ire ad audiẽdũ carmina eorũ. Alij aũt dicti sunt satyrici vel satyri à saturitate, eo quòd de pluribus rebus canebant, & audiẽtium animos saturabant. Notandũ insuper, quòd quędã sunt poeses, in quibus solus poeta loquitur, sicut Virgilius in Georgicis, & dicũtur characteres. Aliæ sũt aũt, in quibus nũquã poeta loquitur, vt in Buccolicis, & dicũtur carmina dragmatica & huiusmodi sũt cõmuniter tragoediæ & comediæ. Aliæ aũt poeses sunt mixtæ, quia scilicet poeta aliquãdo loquitur, & aliquãdo nõ, & huiusmodi est liber Aeneidos. Ceterum aduertendum, quòd poesis multa sortitur nomina. Nã quãdoq; dicitur prosa, quãdo scilicet nõ habet legem pedũ, seu certos pedes. Aliquando autem dicitur metrificata, quando certis pedibus mensuratur, quandoque

etiam

etiam carmẽ rithmicum vocatur, quia ſine ſimili terminatur, & ſi carmen contineat paucos verſus à quibuſdam vocatur italicum. Si autem contineat duos verſus vocatur dyſticon. Si autem vnum cõtineat verſum, vocatur monoſtichon, & ſi carmina multos contineant verſus & de multis rebus, tunc vocantur cẽtones. Si autem carmen loquatur de paſtoribus, vocatur bucolicum, & dicitur à bobus, ſi loquatur de geſtis hominum fortiũ, tunc dicitur heroicum. Nam heros Grecè dicuntur viri aerei & coelo digni propter ſapientiam & fortitudinem. Si autẽ carmen cõtineat miſerias, tunc dicitur elegiacum. Et ſi contineat lamentum vocatur threnos. Si conueniat ſepulchro, vocatur epithaphium. Si carmen ſit aliquis titulus, vel ſuperſcriptio, vocatur epigramma. Inſuper fabulæ ſunt duplices, quædam enim dicuntur Eſopicæ, vel quæ fingunt animalia bruta mutuo loqui. Aliæ ſunt Lybiſticæ, quæ fingunt homines cum brutis loqui, & econuerſo. Hic tamen dicendũ videtur, quo iure poetria debeat admitti. Plures enim eam inuadunt, eo ꝙ vel ipſam neſciunt, vel quia turpia quædam in poetis legerunt.

Quomodo poetria non eſt contemnenda & qualiter poetæ claruerunt.

CAP. XV.

POetæ plures olim famoſi fuerunt. Inter quos claruiſſe Virgilius fertur, qui poetarum fuit præclariſſimus & optimus, vt inquit Auguſtinus v. de ciuitate dei. c. iij. qui Virgilius dictus eſt à virga, eo ꝙ mater eius ſomniauit ſe peperiſſe virgam quandam, quæ vſque ad cælum pertingeret, quod nihil aliud fuit, niſi quòd Virgilium paritura erat, qui loquendo de altis, cęlum tangeret, vt ait Hugo. Hic autẽ Virgilius in philoſophia, & necromantia peritiſſimus fuit, mirabiliáque ipſum feciſſe refert Alexander necquam libro de naturis rer. Refert enim, quòd cum ciuitas Neapolitana peſte ſanguiſugarũ vexaretur, liberata eſt ab eo, proiiciendo ſanguiſugam ſeu hirudinem auream in fundo putei, euolutiſque multis annis poſtmodum prædicta hirudo de puteo extracta eſt, mox tota ciuitas repleta eſt hirudinibus infinitis ſeu ſanguiſugis, nec ſedata eſt peſtis antequam ſanguiſuga aurea in puteũ mitteretur. Rurſus de ipſo refert idem, quòd pontem aureum cõſtruxit, & Romæ palatium ſolenne ædificauit nomen colliſeum, in quo cuiuslibet regionis imago ligneam campanã manu tenebat, & quotiens aliqua regio Romanis rebellabat mox campanam imago regionis illius pulſabat, & miles ligneus in ſummitate prædicti palatij ſtabat, & haſtam vibrabat illã in partem, quę regionẽ illam reſpiciebat. Hoc enim ideo narrat Hugo. Vnde licet arti necromantiæ laus nõ debeatur, operibus tamen Virgilij admiratio debetur, eiuſque ſubtilitas huiuſmodi narrationibus declaratur. Rurſus alij fuerũt famoſi poetæ, vt Ouidius, & qui præceſſit Homerus, quorũ dicta quaſi vaticinia vocati ſunt. Floruit etiam Eſopus, cuius fabulas cõmendat A. Gellius libro ij. Sed mirum eſt, ſi fabulæ ſint mendoſæ, an ipſis vti liceat. Quibuſdam enim apparet, non licere, quoniam ars poetica inter ſcenicas ſeu meretriculas numeratur, vt ponit cõmentator Boetij primo de cõſolatione, ca. primo. Vnde Plato iuſſit poetas à ciuitate expelli, eo quòd dicebat eos virtutibus inimicos, & in hoc commẽdat eum Tulli⁹ in Tuſculanis quæ. li. ij. Quibuſdam igitur videtur poetriam deteſtandã fore quorũ imaginatio non credo, quia poetria vtilis eſt, ſi debito innititur fini, ſi licito exerceatur vſu. vnde Augu. li. i. confeſſionum, loquens de poe. ſic ait, Dixi in eis multa verba vtilia. vnde & ſacra ſcriptura fictionibus vti quandoque inuenitur, Nam in li. iudi. fertur ligna ſibi regẽ fecerunt, ſed quomodo regem fecerunt ſi loqui neſciãt. Reuera ſic fictio fuit, quòd ſignificatio intenta veriſſima fuit. Itaque non fuit fictum quod intẽditur. Si fictum eſt quod ex prædictis verbis prima facie concipitur. De vera autem poetria conformiter fatebimur, cuius finis non eſt mentiri, ſed verbis fictis veritatem deſcribere. Verum fictionum quædam ſunt vanæ & inutiles, aliæ autem vtiles. Vnde Macrobius li. i. ſuper ſomniũ Scipionis Quędã inquit ſunt fabulæ voluptatis gratia, & aliæ ſunt exhortationis cauſa. primas illuminauit ſapientia, & in alijs quandoque loquitur. Vnde ſicut dicitur in li. de ortu ſcientiarum, ſancti Doctores in libris ſuis quandoque fabulas introduxerunt, ſicut Ambro. qui in li. iij. de officijs recitat fabulam de illo qui inuenit annulum in equo æneo ſub terra, quem cum haberet in manu à nullo videri poſſet, de qua fabula dicit Ambroſius, quòd & ſi vim veritatis, non habeat, tamen rationẽ habere, vt iuxta eã poſſit veritas manifeſtari. Eandem etiã fabulã narrat Tullius iij. de officiis. Tales igitur fabulæ quibus veritas prætenditur, reprobandæ non ſunt. Vnde idem Ambroſius ſuper Luc. ix. Interſerit fabulam de illo rege qui cum aliquid tangeret, aurum fiebat, & ſic fercula mortalia ſibi fiebant aurum, & cibus in ore nõ alimẽta ſed vulnera dabat, potum quoque deglutire nequibat. Talia inquit Ambroſius, ſunt beneficia idolorũ, vt cum videãtur prodeſſe plus noceãt. Ecce videmus fabulam documentum prætendiſſe. Rurſus Augu. li. ij. ſermonũ, ſermo. xxvij. introducit fabulam illius, de quo fertur, quod vires ſuæ augebantur, quotiens terrã tangebat. Cumque ergo pugnaret eo pacto, quod aduerſarius eum proſternebat, ille viribus præualebat, quam fictionẽ Chriſto conueniſſe Auguſt. tradidit, qui cecidit per mortem, vt glorioſus reſurgeret. Cæterum Hieronymus epiſtola. xix. introduxit fabulam Eſopianam de cane tenente os in ore, qui cum vidiſſet maiorem vmbram oſſis in fonte, os quod tenebat, dimiſit propter vmbram. Ex his ergo apparet, quod fabularum quoddam eſt genus vtile & ſacris eloquis quãdoque honeſtum. Sed quid dicemus ad ea, quæ in contrariũ obiiciebãtur. Dicebat enim A. Gellius, quod poetria meretricula eſt, ratione cuius Plato poetas expulit ab vrbe referente Tullio. Dicemus enim quoniã poetria ideò meretricula dicitur, quæ ex principalibus ſcientiis nõ eſt vna, ſed inter min⁹ principales numeratur. Alias enim ſapientiæ nõ aſtitiſſet, cui tamen aſſiſtebat, vt etiam inquit præallegat⁹ expoſitor Boetij. Rurſus ad Platonẽ dicimus quod illos reprobauit poetas, quib⁹ mẽtiri vſus eſt, & quorũ fictiões turpia ſonãt. Alios autẽ poetas repudiare nõ intẽdit, quorũ

ſcilicet

ſcilicet fictiones veritatē pretendunt. Alias enim doctores ſancti ipſas exponendo Chriſto non applicaſſent. Inſuper & philoſophos fabulis vti nouimus. Vnde Apuleius libro de deo Socratis fabulam introduxit de coruo tenēte carnē in ore, cui cum dixiſſet vulpecula, quòd cignus melius cantabat illo, volens coruus probare contrarium, aperuit os, & ſic emiſit carnes ex ore, & volens cātare potius crocitauit quā cantauit, ſuúmque defectum publicauit. Hæc enim fabula prætendit hanc veritatem, quia ſcilicet multi ſe magnificare volentes, vltra modū ruinam patiūtur. Inſuper T. Liuius lib. ſecundo introducit fabulam de conſpiratione membrorum contra ſtomachum, ex hoc quòd omnia cōſumebat in quibus laborant membra. Et cum fuiſſet adiudicatum quòd ſtomacho nihil darent, membra omnia languerunt. Vnde oportuit ſtomacho iterum dare neceſſaria, vt membris diſtribueret. Hæc ſiquidem fabula hanc prætendit veritatem, quia ſcilicet multi aliorum bonis detogant, à quibus tamē ſubſtentātur, & cum procurauerint illorum deſtructionem, ipſi procurantes indiligentiores fiunt illi úſque vel illorū procurant reſtitutionem, cui vel quibus ſubtrahendum ſuaſerunt. hanc etiā eādē fabulam introduxit Policra. li. v. ca. ij. Ex quib⁹ omnibus clarè patet, poemata nō eſſe repudiāda eo modo quo aliqui poetriā ignorātes, repudiant, quia reſte eodē Policra. li. vij. cap. ix Sicut omnia animātia fuerūt cōceſſa homini, excepto quòd nō debuit comedere carnē cū ſanguine, vt patet Gen. ix Sic omnes ſcripturæ tā poetarū quā gentiliū legi poſſunt ad vtilitatē, excluſis tamē erroribus, quæ p ſāguinē intelliguntur.

De arithmetica ſecundum Iſidorum.

CAP. VI.

ARithmetica eſt diſciplina numerorum. Græci enim numerum rithmon vocant. Quam ſcriptores cæterarum litterarum inter diſciplinas mathematicas ideo primam eſſe voluerunt, quoniam ipſa vt ſit, nulla alia indiget diſciplina. Muſica autem, & geometria, & aſtronomia quæ ſequuntur, vt ſint atque ſubſiſtant, iſtius egent auxilio.

Numeri diſciplinam apud Græcos primum Pythagoram nuncupant ſcripſiſſe, ac deinde à Nichomaco diffuſius eſſe diſpoſitam. Quam apud Latinos primus Apuleius, deinde Boetius tranſtulerunt. Quid ſit numerus? Numerus eſt multitudo ex vnitatibus aggregata. Nam vnum ſemen numeri, non numerum eſſe dicimus. Vnde numero nummus nomen dedit, & à ſui frequentatione vocabulum indidit. Vnus à Græco nomen trahit, Græci enim vnum, en dicunt, ſicut duo & tres, quos illi dyo & tria appellant. Quattuor verò à figura quadrata nomen ſumpſerunt. quinque verò nō ſecundum naturam, ſed ſecundum placitum voluntatis vocabulum acceperunt, ab eo, qui numeris nomina indidit. Sex autem & ſeptem à Græco veniunt. In multis enim nominibus, quæ in Græco aſpirationem habent, nos pro aſpiratione s, ponimus. Inde eſt, quòd pro ex, ſex, & pro epta, ſeptem, ſicut pro herpillo herba ſerpillum. Octo verò per tranſlationem ſicut illi, & nos ita. Illi ennéa nos nouem. Illi déka, nos decem. Dictū à decem Græca etymologia, eo quòd ligāt & coniungunt infra iacentes numeros. Nā deſmeyein coniungere vel ligare apud eos dicitur. Porro viginti ſunt decem bis geniti v, pro b litera poſita. Triginta, quod trinario denario gignantur, ſic vſque ad nonaginta. Centum verò vocari à centu, quod eſt circulus, ducenti à duo, & centum, ſic & reliqua vſque ad mille. Mille verò à multitudine, vnde & militia. Quid præſtent numeri Ratio numerorum nō contēnēda eſt. In multis enim ſacrarū ſcripturarum locis quantum myſterium habeat lucet. Non enim fruſtra in laudibus Dei dicitur, omnia in numero, menſura, & pondere feciſti, ſenarius itāque numerus qui partibus ſuis perfectus eſt perfectionē, mundi quadā numeri ſignificatione declarat. Similiter & xl. dies quibus Moyſes, & Helias, & ipſe dominus ieiunauerūt, ſine numerorū cognitiōe nō itelligitur ſic & alij iſcripturis ſacris numeri exiſtūt, quorū figuras nō niſi peritis hui⁹ artis ſcire ſoluere poſſunt. Datū ē nobis ēt ex aliqua parte ſub numerorū cōſiſtere diſciplina, qñ horas p eā diſcimus, quādo mēſiū curricula, ſpaciū anni redeuntis cognoſcim⁹. Per numerū ſiquidē ne cōfundamur, inſtruimur, tolle numerū rebus omnib⁹, & omnia pereunt, adime ſeculo cōputū, & cuncta ignorātiā complectuntur, nec differre poſſunt à cæteris animalibus qui calculi neſciunt rationem.

De geometriæ inuentoribus, & de vocabulo eius.

CAP. VII.

GEometria diſciplina primum ab Ægyptiis reperta fuiſſe dicitur, quia inundāte Nilo, & omnibus poſſeſſiōibus eius limo obductis, initiū terræ diuidebantur per lineas, menſura nomē arti dedit. quæ deinde lati⁹ acumine ſapiētiū cū pfecta eſt, & maris & cæli & aeris ſpacia menſūrut. Nā prouocati ſtudio ſic cæperunt poſt terræ dimēſionē & ſpacia quærere, quāto interuallo luna à terris à luna ſol ipſe diſtaret, & vſque ad verticē celi quāta menſura diſcederent, ſicque interualla ipſa cæli orbiſque ambitum per numerū ſtadiorū rōne probabili diſtinxerūt. Sed qa ex terræ dimenſiōe hæc diſciplina initiū ſumpſit, & initium ſui & nomē ſeruauit. Nā geometria de terra, & de mēſura nūcupata eſt, geos enim Græcè terra vocatur Latinè, & metros menſura. Huius diſciplinę ars cōtinet in ſe lineamēta, interualla, magnitudines, figuras dimēſiōes, & numeros. De diuiſiōe geometriæ Geometria quadripartita eſt diuiſio, in planū, in magnitudinē rationalē, in figuras ſolidas, & magnitudinē numerabilē. Planæ figuræ ſunt, quæ & longitudine & latitudine cōtinētur, quæ ſunt iuxta Platonē numero quinque. Numerabilis magnitudo eſt, qui numerus arithmeticè diuidi pōt. Magnitudines rōnales ſunt quarū mēſurā ſcire poſſumus. Irrationales verò, quarū mēſuræ quātitas cognita nō habetur. De differentia geometriæ arithmeticæ, & muſicæ inter eas hoc intereſt, vt media inuenias.

In arithmetica primo ſi quæris mediū aliquorum numerorum, coniungis extrema, & diuidis, & facis medium, vt puta fac extrema eſſe ſex & xij. ſimul iūgis & faciunt xviij. partiris media, & facis ix. quod eſt analogicum arithmeticæ, vt medium. Nam quot monadibus ſuperat primum tot ſuperatur ab extremo, ſupat enim ſex tribus monadibus, & bis ſupatur à xij. ſecūdū geometricā verò ita qris, extrema multiplicata tm̄ faciūt, quātū media multiplicata, vt puta vj. & xij. ſint extrema illa multiplicata, faciunt lxxij.

Media autem, quæ sunt octo, & nouem, multiplicata, etiam tantundem faciunt. Secundum musicã ita quę ris, in qua primi parte superatur medium à primo, ex eadem extremi parte superatur medium ab extremo, vt puta octo duabus partibus superant sex, quæ duæ partes sunt tertia senarij pars, ideo media pars, scilicet octo in quatuor partibus ab vltimo superatur, quæ est xij. cuius quidem numeri tertia pars est quatuor. Quod numeri infiniti existũt. numerum autem esse infinitum certissimum est, quoniam in quocunque numero finem faciendum putaueris, idem ipse vno addito, non dico augeri, immo quantumlibet sit magnus, & quantumcunque ingentem multitudinem contineat in ipsa ratione atque scientia numerorum non solùm duplicari, verumetiã multiplicari potest. ita verò suis quisque numerus proprietatibus terminatur, vt nullus eorum par esse cuicunque alteri possit. ergo & dispares inter se atque diuersi sunt, & singuli quinque finiti sunt. & omnes infiniti sunt.

De Musica, & eius vtilitatibus.

CAP. VIII.

Artis musicæ multæ sunt vtilitates. Ad cuius declarationem animaduertendũ, quòd teste Arist. 8. Polit. iuuenes debent erudiri in musica. Nempe iuuenes plus cæteris hominum statibus in continua mutabilitate deoluuntur, & lasciuiis infestantur. Ipsis igitur vtile est, si operibus de bonorum genere complacenter adhæreant. A štis enim iuuenes lasciuiæ deseruient, itaque cum senuerint, impietatis amatores erunt. quoniam, vt dicitur lib. Ethico. in iis delectari est nobis, vt illa, in quibus ab infantia delectari incipimus. Si ergo iuuenis in musicalibus eam reperit complacentiam, quam in vanitatibus quærere solet, sibi autem facilè apparebit, quæ praua sunt relinquere, & potiori complacentiæ animum exhibere. Ex quibus colligitur prima musicæ vtilitas, quæ est iuuenes à malis complacentiis reuocare. Alia vtilitas est, quia lætificat tristes, & lætos magis ac magis lætificat, vt ponit Aristot. in suis problematibus parte. ix problemate primo Et idem Aristotel. viij polit. anima inquit naturaliter delectatur in musica, & facit animas sic intentas, vt nihil aliud cogitent, sicut dicit Cassiodorus Rursus Constãtinus in suo viatico refert, Orpheum dixisse, quod per suam musicam multabat principũ corda de tristitia ad lætitiã Cæterum musica excitat dormientes, & dormitare facit vigilãtes, sanat et ã à melãcholia Vnde Aristotel. in politica dicit, quòd musica est am ea omni ætati, & signanter iuuenili. Vnde musicam amãt animalia bruta, sicut boues, cerui, aues, & pisces Nã aues incessanter cãtãt, si audiunt cantãtes, & pisces ad melodiã cõgregãtur. Vnde refert Gellius li. xviij. Noctium Atticarũ quòd e tharista Ariõ in mari proiect', à delphinis saluatus est, eo quod cithara dulcẽ sonũ peregerat, priusquàm submergeretur, & idem refert Plinius. Fingit etiam Ouidi', quòd Orpheus citharæ pulsatione arbores cõgregauit. Hi' sũt artis melodiã nõ perpendens rex Mida, aut laltẽ malè de musica iudicãs, aures suas in aures asininas mutatas habuit. Vnde Persius Auriculas asini tea Midas habet Dixerat enim, ꝙ dius Pan dulci' harmonisabat cũ cannis segetalibus quam Apollo cũ cithara. Et licet hæc fictio sit, tamẽ designat, sano intellectui harmoniã placere debere

De inuentoribus artis musica. CAP. IX

Musicæ testãt inuentores designare. Ad cui' euidentiã cõmemoremus ea, quæ legimus. Referunt enim Græci Pythagorã philosophũ musicę artẽ ex sonis malleorũ primũ excogitasse. Audiẽs enim ex malleis sonorum disparitatem aut melodiã causari conclusit merito harmoniam humana voce per amplius fieri posse. Huic etiam narrationi alludunt Boetius & Macrobius. Alij autẽ Tubal musicæ inuentorem extitisse volunt, de quo tradũt historię, quod cum artẽ musicæ adinuenisset, in columnas duplici eam scripsit, quarum vna marmorea, & altera latericia. Audierat enim Adã prophetasse, duo futura mondi diluuia, vnũ scilicet aquarũ, & aliud igneum. Vt igitur ars per eum inuenta, nõ deleretur, ipsam in marmore scripsit, ne per aquã periret, & in lateribus, ne per ignem aboleretur. Vnde Iosephus has duas columnas in terra Syriæ hucusque permansisse. Huic aũt narrationi alludit Moyses genere v. Patrem enim musicorum ipsum appellat. Ceterũ aliqui dicũt Moysẽ musicæ inuẽtorẽ fuisse, aquarũque sonitu harmonias penitus perpendisse. Rursus quidã veteres philosophi harmonias dicunt à celorũ motibus originẽ accepisse affirmantes, quòd ex celorũ motibus maxima consurgit melodia, ratione confricationis corporum celestium, in quibus creditur maxima amicitia, seu concordia, vt docuit Empedocles. Insuper affirmauerunt, quòd ab orbibus celestibus maxima causaretur melodia, sed non perpendimus, eo quòd, vt dicunt, ab exordio natiuitatis sub orbibus nutriti sumus, & ita assiduitate audire non credimus. Ob roborautem suæ imaginationis inducunt exemplum de iis, qui à iuuẽtute nutriti inter fabros, malleorum ictus aut non audiunt, aut saltem se audire non attẽdunt Huic opinioni proximus videtur fuisse Plato, qui super quemlibet orbem celestem vnam syrenem stare putauit. Hãc autem opinionẽ reprobat Aristo. li. de proprietatibus elementorum, & secundo celi. Harũ au ẽ nartat onũ cõtrouersia nec tõne, nec experientia dissolui potest. Non enim ratione, quia in facto histo arũ narrationibus credere oportet, nec experientia, quia prædictæ narrationes nostra tẽpora præcesserunt Ar b trãdũ est, tamẽ quòd multi fuerũt inuentores iuxta varietatẽ tẽporum & regionũ. Si autẽ quæramus, quis inter omnes inuẽtores primus extitit, puto quòd ipse Tubal primus fuit, quia cæteros tempore præcessit, sacra etiam scriptura ipsum inuentorem commemorat, alios autem nequaquam.

De astronomia & eius inuentoribus.

CAP. X.

Astronomia est astrorũ lex, quæ cursus syderũ & figuras & habitudines stellarũ circa se, & circa terrã indagabili rõne percurrit. Astronomiam primi Ægyptij tenuere. Astrologiã verò, & natiuitatis obseruatiã Chaldei primi docuerunt. Abrahã autem instituisse Aegyptios, in Astronomia Iosephus auctor asserit. Græci aũt dicũt, hãc artẽ ab Atlãte pri' excogitarã. Ideò dict' est sustinuisse celũ. Quisqs ille fuerit motu cæli & rõne animi excitatus p tẽporũ vices, per Astrorũ rotas, diffinitósque cursus, per interuallorum spacia moderata considerauit, dimensiones quasdam

epistolari suo lib. v. dicere videtur si el gimus humilē, vocatur subiectus, si rectū superbus, si doctum, inflatus, si imperitum, irridebitur, si seuerum, crudelis erit, si indulgentem, facilè culpabitur, si simplicem, despicietur, si diligētem, superstitiosus credetur, si quietū, ignarus vocabitur, si abstinentem, auarus, bene se pascentem, gulosus putabitur. His ergo virtus nulla placet. Quicquid sit tamen virtuosi semper sunt eligendi in principes, quorū conditiones & mores narrat Helinardus, vbi supià. Princeps inquit cōstitutus nō multiplicabit sibi equos, nec subditis erit onerosus, neq; multiplicabit seruos, nec canes aut bestias, sed quod satis est tenebit, histriones, mimos, lenones, meretrices repudiabit. inferiores nō corrumpet exēplo, quia teste Claudiano lib. 3. Mobile mutatur semper cum principe vulgus, vxorē quę non habebit plures, litteris intendet, & cum iudicabit ad alteram ptem nō declinabit, Deū præcipuè colet, munera nō acceptabit, suósque officiales frequenter non mutabit. vnde Teberius, prout testatur Iosephus, Procuratores suos vix aut nunquam mutauit, in hoc enim se dicebat parcere plebi.

Nā procuratores scientes, ad modicum tempus se habere procurationem, quicquid possunt, rapiunt.

Quomodo principes subditos suos regere, & defendere debent,

CAP. XIIII.

PRinceps habeat milites bellicosos, qui prǣliari debent non pro iniuria inferenda, sed repellenda, patriáque defendēda, nec debēt timere viri bellicosi, quin Deo placeant, quia sanctus Dauid bella intendebat, & Centurio pariter, qui domino ait, Dñe non sum dignus, vt intres sub tectū meum. hæc Aug. ad Bonifacium. Et idem August. libro de verbis dñi. Militati inquit non est delictum, sed propter prædam militare, peccatū est. Nec rempu. gerere criminosum est, sed ideo gerere rēpubli. vt diuitias augeas quæ videntur esse damnabiles. Vnde prælia non debent fieri cupiditate ac crudelitate, sed pacis studio gerantur, vt mali coerceantur, & boni subleuentur. Vnde Greg. vniuersis militibus Neapolitanis scribēs, Sūma inquit militię laus inter alia bella metita hęc est, obedientiam reip. vtilitatibus exhibere. Ceterum Isidorus etym. li. 9. iustum inquit bellum est, quod ex edicto geritur de rebus repetendis, aut propulsandorū hominum causa. vnde Aug. li. 83. Quęstionū. Dominus inquit Deus noster non ad Hierusalem ire iubet, vt constituat sibi retrorsum insidias, scilicet insidiantes bellatores, ad insidiandum hostibus, & ibidem, iusta inquit bella gerebantur à filijs Israel contra Amorreos, à quib. transitus negabatur, qui iure æquissimo humanæ societatis patere debebant. Aduertebant autem bellatores, vt non præharentur iniuriam inferendo, sed ab iniuriam defendendo. Vnde Ambr. li. de officijs, non inferenda sed repellenda iniuria. lex virtutis est & Anastasius Papa, qui inquit potest obuiare, & perturbare peruersos, & non facit, nihil aliud est, quam fauere impietati eorum, nec caret scrupulo societatis eorum occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare. Eandem sententiam tangit Ambro. li. de officijs & Hiero. super Sophoniam. Rursus Helinardus vbi suprà, dicit principē sic debere viuere, vt à subditis diligatur. Nam Codrus Atheniensium rex pro victoria populi sui seipsum morti tradidit. Nam mutato habitu regio sarmenta colligens, castráque hostium ingressus, à milite quem falce in iurgio percusserat, interfectus est. Rex igitur aut princeps sic suos diligat, vt etiam pro ipsis mori non timeat. Vnde Iulius Cæsar dicere solitus erat, dux qui non laborat vt militibus charus sit, milites nescit amare. Vnde Seneca, Si vis amari, ama. Nam Iulius pistorem misit in vincula, eo quòd sibi meliorem panem quàm cæteris militibus attulerat. Alexander quoque videns militē suum Macedonem præ nimia senectute frigore obstupefactum, de sede sublimi descendit, & suis manibus dictum militem in sedem posuit. Nam princeps, qui à suis militibus non diligitur, tanquam tyrannus dominatur, nec securitate vbi est fruitur. Vnde cum Dionysius tyrannus iuberet suum corpus à multis militibus custodiri, quidam ei dixit, Quid inquit, malum fecisti, vt à tot militibus custodiri debeas? Vnde Claudianus, Non sic excubiæ, non circunstantia tela, vt tutatur amor. quasi diceret, quòd qui amatur non indiget custodia.

Sum. de exempl.

De legibus diuinis & humanis.

CAP. XV.

DE inuentoribus legum dictum superius capit. 12. Nunc igitur supersedendum de eo. Sed aduertendum, quòd leges humanæ diuinis conformandæ sunt. Vnde Gratianus, Constitutiones inquit principum, ecclesiasticis non præeminent, sed ecclesiasticis legibus postponendæ sunt. Vnde Helinardus in Chronicis libr. 2. Humanæ leges catenus valent, quatenus à diuinis non discrepant. Alioquin falsum est quod in lege scriptum est, quod principi placet, scilicet, Deo, legis habet vigorem. Cæterum sciendum, quòd sicut lex est commune præceptum, sic ex communi consensu confici debet, vt traditur ex Summa Azonis. Vnde Papinianus libro x. diffinitionum. Lex inquit est præceptum commune virorum prudentum, quæ lex fieri non debet propter aliquem casum particularem, sed pro coerctione malorum, quæ vt cōmuniter cōtingere possunt reipublicæ, vt ponit Iulius Celsus libro quinto. Vnde legis effectus est, imperare, vetare, punire, inquit Modestinus libr. primo regularum. Princeps igitur non solum armis, sed etiā legibus rempublicam debet defensare, vt tangit Iustinianus libro institutionum. Rursus aduertendum, quòd ius canonicum & ciuile quodammodo sunt partes politicæ. Itaque politica scientia est communis ad omnia iura. Vnde ius nomen generale est, lex autem species eius. Vnde ius dicitur, quia iustum est, seu dicitur à iustitia, vt ponit Vlpianus libro primo institutionum. Lex autem dicitur aliquando quia ligat, aut ab eligendo, quia eligitur. Sunt autem multæ species iuris, Quoddam enim dicitur ius publicum, quod pertinet ad sacerdotes & magistratus. Aliud priuatum, quod ad vniuscuiusque vtilitatem pertinet.

Quoddam etiam est ius, quod vocatur gētium, quòd concern t d quod debetur Deo, & parentibus vt ponit Pompeius Aliud est ius prætorium, quod prætores introduxerunt pro salute reipublicæ, quod commemorat Papinianus libro primo diffinitionū. Quoddam est ius humanū, quod dicitur positiuum, quod positum est ab homine. Aliud est ciuile, quod pertinet ad populum vel ciuitatē diuina humanáque causa institutum. Aliud est ius Quiritum id est Romanū, quia quirites & romani ipsum inuenerunt. Ius autem canonicū dicitur ecclesiastica institutio, cuius plurimi fuerunt scriptores, primus fuit Isidorus qui primus scripsit librum apostolicorum decretorum, deinde Iuo episcopus Carnotensis regulas canonum per capitula ordinauit. & ad numerum decem librorum redegit, multæque abreuiationes post modum factæ fuit, auctores non occurrunt. Verum Gratianus decretum scripsit Ceterum aduertendum quòd ius ciuile à duabus ciuitatibus emanauit scilicet ab Athenis & Lacedæmone. Vnde regnante Ioas in Iuda Lycurgus Lacedæmonijs iura composuit, quæ Lycurgus quęcūq; præcepit, prius obseruauit, vt tāgit Iustinus libro tertio Primo enim statuit, vt auri & argenti vsus non haberetur, terrásque & patrimonia per æqualia diuisit. Et coniuraci omnes publicè iussit. Iuuenēs que voluit vna sola veste pro anno vti. virgines etiā absque dote desponsari. multáque alia decreuit quæ indigent narratione longa. Rursus apud Romanos postmodum creuit. Vnde Pompeius libro singulari tradit Romulum diuisisse Romā in tres partes, quas curias appellauit, quia ibi causæ agebātur Leges quoque fiebant in prædictis curijs, quæ omnes conscriptæ fuerunt tempore Tarquini superbi. Liber autem illarum legum vocatus est liber Papirianus, non quia Papirius eas fecisset, sed quia ordinatè scripsit. Postmodum autem Romani decem viros constituerunt, cui leges à ciuitatibus Græcorum collegerunt, quas susceperunt scriptas in decem tabulis eburneis datúmque fuit illis posse, vt illas leges corrigerent, & ideo duas tabulas prædictis tabulis adiunxerunt Vnde leges duodecim tabularum ab omnibus vocabantur, quia duodecim tabulæ in omnibus erant.

Post hoc Appius Claudius leges redaxit ad librum vnum. & Flauius scriba libertus populo tradidit, vnde senator fieri meruit. Deinde Cornucanius primus scientiam iuris ciuilis publicè professus est. Verum Papirius leges reg as prius in vnum volumen cōtulerat. Et Appius Claudius duodecim tabulas ex legibus scripsit. Publius vero decem libros reliquit iuris. Maculius eiusdem Brutus vij & Mutius Publij filius iuris ciuilis scientiam in libros xvij redegit, qui digesti sunt ab Aufidio Multique alij scripserunt, quorum fama vetustissima est, de nouellis autem memoria publica est.

De regimine domus. vxoris filiorum. seruorum, & generaliter de œconomia,

CAP. XVII.

Oeconomia est ars vel scientia in qua domesticarum rerum sapiens et ordo disponitur, vt inquit Isidorus li. etymo. Richardus autem libro descriptionum dicit, quòd œconomia est scientia, quę familiaris officij curam mediocri dispositione componens distribuit. Hac igitur scientia indiget quicunque pater familias, vt suam domum sapienter regat & dirigat, quia dominus ex domo honestatur, vt tangit Tul. lib. i. de offi. Nam decorum est valde pacem domus illustrium virorum habere, vt tangit idem. li. 2. de offi Vnde ipse Tullius contra Salustium, reprobando ipsum, dicebat. Nec, quicquam turpius domi tuæ, quàm tu Et Valerius li. 2. Quid prodest foris esse strenuum, Si domi malè viuitur. Et ibidem, quorum operta splendorem suum procul obtinuisse videntur, eorum dignitate indignum est, domi collabi Vnde Tibullus, quid prodesse potest graue pondus diuitis auri, araáque pinguia, quid si fundant munera boues? quidve domus prodest, firmis innixa columnis, auratęque trabes, marmoreúmque solum. Quasi diceret, ista nihil prodesse, nisi domus rectè gubernetur, ideo Seneca de quatuor virtutibus dicit quòd sapiens non debet velle vocari dominus à domo, quia domus à domino debet nuncupari. Circa igitur regimen domus maximè attendendum est ad regimen vxoris, quia nihil est crudelius infesta muliere, vt ponit Fulgentius libro suarum mithologiarum. Si tamen mulier bona fuerit, domum optimè disponit, vt autem bona sit, maximum remedium est, si vir bonus ipse fuerit, vnde narrat Hiero. contra Iouinianum li. j de quoddam qui cum vxore pudicissimè vixit, vnde cum os sibi feteret, ipso tamen ignorante, quidam ei improperauit, & tunc vxori suæ dixit Cur ei non intimauerat, quæ respondit, putabam inquit, omnibus viris sic os olere Itaque summa castitas in ambobus fuit vnde Tibullus li. j. Casta precor coniunx maneas sanctique pudoris Assideat custos sedula sēper anus Qui versus prætendunt, vt fidelis custodia assit mulieri, quia mulier de se fragilis est facilitérque decipitur. Vnde narrante Valerio Maximo, Socrates cuidam quærenti, an sibi expediret nubere vel non, respondit. pœnitentiam se facturum quodcunque fecisset, Si inquit non nupseris, sollicitudo te affliget, & si vxorem duxeris, sollicitudo te concitabit. Forrassis autem ideo coniugia sunt onerosa, quia decenter non contrahuntur amore, sed cupiditate interueniente fiunt. vnde narrat Valerius lib. vij de quodam, qui habens vnicam filiam, consuluit Themistoclem virū bono viro pauperi, aut minus probato diuiti filiam collocaret. Ego vero, inquit, malo virum, qui pecunia egeat. quàm pecuniā, quæ viro Narrat etiam de Marcia filia Catonis minoris, quòd cum peteretur ab ea, cur perdito viro, denuo non nuberet, respondit, non se inuenire virum, qui se vellet magis quàm sua Non sunt igitur mulieres propter pecuniam assumendæ, alias enim coniugia malè fiunt Nam & Philosophi plures timentes in coniugio fraudari. nubere distulerunt Nam Cicero rogatus ab Hircio, vt post repudium Terentiæ, sororem eius duceret, omnino facere supersedit, dicens, non posse se vxori & philosophiæ pariter operam dare. Nam si pulchra erit, difficile est custodire, quòd plures amant, si autem turpis, molestum est possidere, quod nemo habere dignetur. plures ergo nubere contempserunt. Coniugia tamen licita sunt, dummodo licitè contrahantur, quia teste

teste Ouidio in lib. de rem. amo. Turpe vir & mulier tancti modo ptoc nus hostes, quia scilicet quod malo titulo iunctū est, malo terminatur fine, plurimaq; contingunt incommoda. Vnde Terentius. Vnoquoque an mo omnes soetus oderunt notus, ecce odiū. Et Ouidius libro primo Metamorphoseos. Imminet exitio vir coniugis illa mariti. Filius ante diem patrios nquirit in annos. ecce labores. Sed etiam plurima resurgunt commoda, vtputa, educatio filiorum, corporisque proprij custodia.

Rursus aduertendum, quòd œconomia exigit filios deb tè nutrire. vnde Quintilianus libro primo, vtinam inquit, liberorum nostrorum mores nos ipsi non perderemus. Nam mollis educatio, quam indulgentiam vocamus, neruos omnes mentis & corporis frangit Itaque pueri, sunt corrigendi, non tamē nimis asperè, quia teste Quintil. li. 2. ingenia puerorum nimia emendationis seueritate deficiunt. nam & desperant, & dolent, & nouissimè oderunt, & quod maxime nocet, eft dum omnia timent, nih l conātur. Moderatè igitur sunt corrigēdi, sed multi non attendūt, quia tanquā viros puerulos concutiunt, vt ponit Valerius l. 2. alij verò liberos suos non instruunt, cuius oppositum Augustus Cęsar fecisse legitur. Nā filiam suam & nepotes suos iussit lanificio insistere, vt ponit Suetonius li. 2. de 12. Cęsaribus. Rursus paterfamilias suos debet discretè regere seruos, non spernendo, sed amicabiliter alloquendo. vnde Seneca ad Lucilium ep stola 47. Illos inquit rideo qui turpe ex stimant eum seruis suis cœnare. hoe enim superbia facit vt cęnante domino stantium seruorum turba circunstet Vnde D dymus rex Bragmanorum ad Alexādrum magnum, in homines nostri similes, seruitute non ponimus Alioquin sęuicia est, in obsequium cogere eos, quos nobis fratres eadē natura progenuit. & qu bus a Deo patre commun um bonorum spondetur hæreditas Seruis ergo nō sunt imponenda grauia onera vnde narrat Valerius lib. 4. quòd cum Plato aduersus seruum suum propter deuictum vehemēter exarsisset, ne vind ctæ modum excederet, castigationem sui serui Seusippo amico suo commisit. vnde Plautus. væ aūt apud quos domini vigiliam multam in noctē protrahunt. tantum enim seruis de vita, quātum de nocte auferunt.

Quòmodo paterf. m lias debet sibi acquirere amicos.

CAP. XVII.

Pater familias amicos sibi vēdicare debet. Nam teste Senec. libr. 3. de benefi. nemnē tam aliē secula potuerunt, vt non illi amicus magis desit quod nihil absit seu abest. Et idem Sene. li. de temeri js fortuitorum. Quęre inquit amicos inter honesta officia, quæte in laboribus. Ad mensam res ista non quæritur. nam modicus amicus est, qui dumtaxat est amicus mensę. De tali amico dixit Sapiens, vinum nouum amicus nouus Expedit ergo sapienti œconomo amicum vel amicos bonos comparare nec de facili pretermittēda est incepta amicitia. quia teste Tul. l. de ami Veterrima amicitia sicut vinū vetus dicitur esse suau ssima M xima enim est vis vetust. tis, & cōsuetud n s Elegat e go sapiens amicum quē semper custodiat, & ei, sicut sibi ipsi credat, alias enim nō est amicus, vt inquit Seneca epistola 3. ad Lucilium. Sed talē am. cum difficile est possidere, nisi bonus sit, qui amat, & qui amatur Quamobrem amicitia deliberatè contrahenda est. sed contracta eum fuerit, manu teneri debet, vnde Sueton us lib. 2. de 12 Cæsaribus narrat, quòd Augustus Cæsar amicitias non facilè recipiebat ideo Plautus in au u aria in amicitiam inquit & fidem stultum ne receperis. Nam insipientium atq; improborum facilius od umquam collegium. Qui ergo sapiens est, bonum insequitur, & amicum eligit prudentem, quem multi non reperiunt, quia multos amicos habere volūt, & ignotos notis preferunt, quibus cōtra teste Theophrastus, expedit inquit amicos iam probatos amare, non amatos probare vnde Cato ignotum tu tibi noli preponere notis. Et sequitur, Cum tibi vel socium vel fidum quæris amicum. Non tibi fortuna hominis, sed vita petēda est. Et cum amicum etiam bonum sap ens inuenerit, commodè diligat vnde Cato Dil ge lic alios, vt sis tibi carus amicus. Sic bonus esto bonis, ne te mala dāna sequātur. Cęterum amico nō sint onera imponenda incōgrua, ne forsan perdatur, vnde Macro. in li Saturnalium. ita amicum habeas, vt inimicum posse fieri putes. Et Salu Veros inquit amicos neq; armis cogere, neque auro parare q eas, sed officio & fide parantur. cum quibus amicis breues orationes, & longas amicitias habere oportet. Exord um autem amicitiæ est bene loqui, & principium inimicitię maledictio est. amicus enim eito amittitur, & tato acquiritur hęc Salust. Cæterū œconomicus bona, quæ possidet, prudēter distribuere debet. Vnde maior est in conseruandis reb q̃ in reperiendis adhibenda cautela, vt ponit Cassiodorus epistola 33. Claudia. In maiori volumine, plus est inquit seruasse repertum, quàm quæsisse nouum. vnde philosophus quidam d ctus Demas, amico inquit, me roganti, si dedero pecuniam mutuo, & ipsum & per un am perdo, quod intelligendū est apud auaros. itaque bona discretè sunt d stribuenda Veruntamen qui mutuo capit, gratis reddere debet. Vnde ex prouer. Sap. colligitur. quòd fraus est accipere, quod non possis reddere. Et Ambros. in li. de Thobia. Paupertas inquit non habet crimen, sed debere verecundum est, & non reddere verecundius. & subdit, Si diues es, nullam patiaris petendi necessitatem, si pauper es soluendi considera d fficultatem. Vnde Seneca li. de benefi primo docendi sunt, qui libenter accipiunt libenter reddere, quia si b neficia gratis collata reddenda sunt, multo fortius mutua H s autem sermonibus mutuare non dissuadetur n si non amicis aut his, qui reddere nolunt Vnde August lib de doctrina Christiana docet am cis subueniendum esse, cum inquit omnibus prodesse nō possis, his pot ssimē succurras, qui tibi tempore suæ oportun tatis commu ni quadam sorte iungebātur. quia scilicet amicis bona propria mutuo vel dono sunt distribuenda.

Sophologij liber secundus finit.

LIBER TERTIVS, QVI EST de amore virtutum, continet tredecim cap.

Quomodo virtutes sunt naturaliter appetendæ.

CAP. I.

Virtus medicina est corporis pariter, & animæ. virtutésque appetere, vnicuique naturale est. Cuiuslibet igitur studium pro adipiscendis virtutibus debet applicari. vnde Boet. lib. de consol. Omnis inquit mortalium cura quòd multiplicium studiorũ labor exercet, diuerso quidem calle procedit, sed ad vnum beatitudinis finem nititur peruenire. quo quis adepto, nihil vltra desiderari queat. est enim cuncta intra se bona continens. Hoc enim bonum medio virtutis adipisci põt, quod multi credẽtes obtinere, itinera minus virtuosa sectari sunt. vnde Aug. xvij. de ciu. Dei narrat qualiter philosophi quidam suum finem voluptatem constituerunt, vt Aristippus. Alij in virtute vt Antisthenes. Alij in sensibus corporis. Omnes tamen aut à sensu naturali defecerunt, aut bonum, & virtutem appetierunt. Nam virt⁹ sua dignitate animum trahit, sicut arbor diligitur propter fructum, vt ponit Tul. in rhetorica. Nam oĩa honesta concordant rationi inquit Aristo. in Ethi. & Quintil. de oratoria institutione. lib. 1. nihil, inquit potest placere, quòd non decet, scilicet voluntati non corruptæ. Bonum enim appetere, naturale est. vnde Sene. ad Lucilium epi. xlvij. Omne inquit honestum voluntarium. Non enim potest honestum esse, quod non est liberum. & libro de benefi. iij. Rerum honestarum precium in ipsis est. Et in suo Oedipo, vbi inquit turpis est medicina, quæ sanari piget, ex quibus apertè concluditur quòd voluntas seu libertas humana virtutes & honesta petit naturaliter. vnde Tullius 2. de Offic. Idipsum quod honestum decorúmque dicimus, per se nobis placet, animósque omniũ sua natura commouet. Idem ponit libro 3. quia scilicet natura id petit, quod honestum est, aut saltem videtur appetere. si autem iudicium fallit, peccatum hoc agit. vnde Tul. libro de parado. quod inquit honestum est, id solum esse bonum stoici testantur.

Vnde Hecaton stoicus omne inquit honestum in arduo est, quia scilicet mens ardescit, vt quod honestum est habeat, cuiusmodi est virtus, quia teste Tul. in li. de amicitia, nihil est virtute amabili⁹, nihil quod magis alliciat ad diligendum. Nam propter virtutẽ & probitatem eos quos nunquam vidimus, diligim⁹, virtus igitur omnino amabilis est. Nempe ipse Tullius in rethorice. Virtus inquit est habitus animæ iudicio rationis consentaneus. & ibidem. Virtus est habitus, à quo quis bonus existit, & opus suum bonum reddit Et Tullius libro de legibus, virtus est recta ratio. Vnde Arist. 2. Ethi. virtus est, quæ habentem perficit, & opus suum bonum reddit. & lib de fine boni & mali Tullius inquit, Virtus est habitus conformis iudicio rationis. Libro quoque de offi. primo. Virtus est, cuius laus in actione consistit. Ipsius tamen virtutis comes est inuidia, quia scilicet virtuosis multi inuident. vnde Africano virtus æmulos comparauit, vt inquit Tullius in rhetori. 2. Nihilominus virtus oĩa vincit, quomodo virtuti oĩa pareant vt ponit Salustius in Catilinario, & per virtutem opus redditur facile, résque prius apparẽs impossibilis, redditur possibilis, vt fertur dixisse Solon in suis exhortationibus, narrante Chalcidio in procœmio super Timæum Platonis. Sapiens igitur virtutes quærat, per quas oblinisci possit damnorum quæ gessit Vnde Seneca ad Lucilium epistola 14 Quando, inquit, virtus salua fuerit, non senties quando abscesserit. Nam ita, cupiditas pericula per virtutem prætereunt. Et idem Seneca, Nulla, inquit, virtus latet, & si lateat, nõ ipsius damnum. veniet enim dies qua publicabitur. Vnde idem Seneca libr. de natura mortis. Vna, inquit, res est virtus quæ nos immortalitate donare potest, & pares facere diis, per virtutem enim homo sapiens fieri potest. Vnde Lactantius libro de falsa sapientia, Virtus, inquit, cum scientia coniuncta sapientia est. Nimirum ergo si virtus iuxta problemata appetenda est.

Qualiter natura incipit virtutes.

CAP. II.

Virtutes tanquam perfectissimas & conuenientissimas homo natus est suscipere. vnde Aristo. libro 2. Ethico. Neque inquit, à natura, neque præter naturam fiunt virtutes, sed innatum est nobis per assuefactionem recipere ipsas. ex similibus enim actibus fiunt similes habitus. vnde Prosp. in lib. epigram nos hortatur. dicens, Ad patriam vitæ de noctis velle vocati, virtutũ gradibus scandite lucis iter. Omnis virtutum semper substantia salua est. Inuitus Christi munera nemo rapit. Rursus Gauffredus in sua poetria noua, Sectemur, inquit, honesta, & mala vitemus, quia virtus optima rerum, pessima res vitium, nihil æquè perniciosum. Et Iuuenal. lib. 4. Satyra prima, Nobilis, atque animosa est, atque vnica virtus. Quis ergo virtuosus fieri non desiderabit? Nam teste Maximiano Fuluo, Virtus est preciosior auro, nec perit, sed in aduersis crescit, vt inquit Lactan. li. 5. Si ergo virtutis amator esse cupis, attende quoniam virtus nihil aliud est, nisi exemplar honesti. vt inquit Lactã. lib. 9. Nempe virtus ridet in aduersis. Studeat ergo vnusquisque in virtutibus abundare, vt in se habeat quod in aliis amat. prout ex Prouerbiis Sapientum edocetur, virtus ad beatam vitã perducit. vnde Tul. lib. 1. de legib. virtus, inquit, est perfecta ratio, itaque nihil præstantius hac natura petit, quia constat nos ad iustitiam esse natos. virtus enim omnium animos natura sui commouet, inquit Tul. 2. Officio Reuera multò magis est secundum naturam cõmunitas, iustitia, libertas, quàm cupiditas, aut voluptas. nihil enim est tam secundum naturam, quàm humanitas. Hæc Tul. lib. 4. de Offi. Si ergo laudabile est naturam imitari, igitur virtutes habere desiderandũ est. Idem Tul. de Amicit. Illos viros bonos appellandos putemus, qui assequuntur quantũ homines possunt, naturam optimam bene viuendi ducem. Quinti. lib. 1. de oratoria instit. Omnia quæ ars consummauerit, certum est à natura initia duxisse. Nobis igitur ad virtutes sunt quædam semina à natura concessa, etiam antequam doceamur. Si enim in virtutibus foret anxietas, & criminibus solum insistere delectabile esset, fortassis virtuosè viuere pœnosum fieret, & benè agẽdi excusatio præberetur, sed in virtutib. gaudium perfectum

fectum habetur, & homo ex conditione suæ naturæ ad honesta ducitur, nullatenus ergo excusatur. Sene. ad Luci. habet hoc optimũ in se generosus animus, quòd concitatur ad honesta, magnarum rerum spes ad se vocat & attollit, docilésque natura non edidit, & rationem dedit imperfectam, quæ tamen virtutibus perfici posset, hæc Sene. epistola lxxviij. Rursus enim, si virtuosum fieri coactionis opus esset, laudabile bonum fortassis non videretur. Nullus enim laudabilis est in eo, quod vitare nequit. Sed proculdubio opera virtutum liberè fiunt, nuísque spontaneo assumũtur, vt ponit Didym. in epist ad Alex. Nullũ inquit virtutis iudiciũ est, quod vitari nõ possit, nã ad bene viuẽdũ, libero incitamur arbitrio, sed plurimi virtutes opinãtur graues, quia benè viuere nolũt, sed quæso vt hi saltem doleant, eo quòd bona voluntate carent. Si enim boni fieri cuperent, virtutibus faciliter insisterent, nulla enim tam facilis res, quin difficilis sit quam inuitus facias, inquit Terentius. Vtinam igitur huiusmodi libenti animo bona desiderarent. Vtinam saltem mala, quæ facere nequeunt, non appeterent, iuxta illud Terentii poetæ. Quandoquidem id non potes facere, quod vis, id velis, quod possis. itaque si mala quæ cupis, explere nõ vales, bona facias, quæ peragere potes. Sed aliqui dicũt ad plurima opera vitiorum se cogi. qui si verum dicant, stulti reputandi sunt, quia teste Tullio de parado. Soli sapienti cõuenit, vt nihil faciat inuitus, nihil dolens, nihil coactus. Vnde stoici dixerunt, ea sola voluntatem desiderare, quæ rationabilia sunt, vnde & in solo sapiẽte voluntatem esse dixerunt, vt refert Tul. in *Tuscul.* quæstion. libro 4. Si ergo est in stultis libido innata aut cupiditas effrenata, non voluntas est rationalis, sed appetitus est brutalis. quia voluntas ratione dirigitur, & appetitus sensualitate decipitur. O vtinam qui mali sunt, saltem boni fieri cupiant nam magna pars bonitatis est, velle fieri bonum, vt inquit Seneca ad Lucil. epistola xxxiiij. Si autem dicas, hoc velle non posse, audi Tul. lib de fato, motus inquit, voluntarius eam naturam continet in se, vt in nostra potestate nobisque pareat, nam omne honestum volũtarium est. non enim honestum potest, quòd non est liberum, vt inquit Sen. ad *Lucil.* epistola lxvj Sed proh dolor, plures nec benè agunt, nec quod magis dolendum est, emendari volunt. Veruntamen magna pars profectus est velle proficere, inquit Seneca epistola 2. Nunquid ergo laudabile foret, si quæ Deo placent, homo solũ velit, vnde Seneca ad Lucil. epistola lxxiij placeat homini, quicquid Deo placet. sed multis hoc graue est, nec de facili posset eorum impietas reuocari, quia teste Quin. li. 4. de oratoria institutione. nihil facilè persuaderet inuitis. Si quis etiam aliquid inuitus agat, laudem non promeretur. vnde narrat Valerius libro secundo.

Si quis olim bona inuitus fundebat pro republica, maior laus dabatur exigenti quàm præstanti. *Ex* inuito enim opere laudem nullus reportat. nec tamen hi laude priuantur, qui bonum quod cupiunt, facere nequeunt. Vnde Ouidius de põto. Sponte sua probitas officiúmque iuuat, si desint vires, tamen est laudanda voluntas. Rursus inter eos, qui bene agunt, hi laudabiliores sunt, qui bona faciunt amore, magis q̃ timore. Qui etiam mala prætermittunt charitate plusquàm qui formidine. Singulis tamen licet non æqualis laus datur. De quibus Horatius in epistolis, Oderũt peccare mali formidine pœnæ. qui mali etiã quandoque mala dimittunt, eo quod ipsa facere non possunt. Vnde Maximianus, Amplecti mundum quo rundam vota laborant, sed votis obstat verbere trita caro. Nam nos à vitijs mundanis sæpe retardat corporis anxietas, damna, flagella, fames De talibus enim fatendum appatet, quòd peccata nõ deserunt, sed potius à peccatis deseruntur, quia si sponte deseterent, nulla mutatione facta quantum ad labores ipsorum eo pacto demererentur. Discat ergo sapiens virtutes acquirere quas natura petit, quibus etiam totus perficitur homo.

Quomodo virtutes non quærunt mercedem temporalem.

CAP. III.

VIrtus non ita perficeret, si ex sua conditione se uilem hominem redderet, aut si temporalis fructus mercedem dumtaxat perciperet. *Igitur* virtutes propter aliud creatum non quærantur, sed increato bono soli referantur. vnde Senec. li. j. de clementia. Ratione factorum, id est operum virtuosorũ verus fructus ipsis est, nec vllum precium virtutum dignum illis extra ipsas est, quod de precio creato accipiendum est. Idem Seneca 4. de bene. rerum honestarum precium in ipsis est. vnde Plinius in epistola ad Cautulium. *Magnitudo* animi nihil ad ostentatione, sed omnia ad conscientiam refert, rectéque facti non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. Illi igitur virtutes fortassis non habent, qui ex operibus mercedem temporalem expectant. vnde Tul. in dialogo ad *Hortensium*. Nulla quidem virtus esse potest, nisi gratuita sit. *Nam* si mercede aliqua ad officium impellitur, non est virtus, sed falax quædam imitatio ac simulatio virtutis. Tul. idem libro primo de legibus. Id ipsum quoque iustissimum est, iustitię mercedem non quærere. Et Claudianus in maiori. *Perdurat* non empta fides, nec pectora merces alligat, ipsa quidem virtus precium sibi, soláque late fortunæ secura nitet, nec fastibus vllis erigitur plausu, nec vult clarescere vulgi, non quærit precium vitam, qui debet amori gaudia pręmissi cumulant inopina dolores. Proh dolor igitur multorũ opera suspitione non carent, qui bene agere secreto non curant, sed palam ideo bonum faciunt, vt laude fruantur publica fortunámque mundi præferunt virtuti. Vnde Ouidius de Ponto. Et cum fortuna statque caditque fides. Nec facile inuenies multis in millibus vnum. Virtutem precium, qui putet esse sui. *Ipse* decor recti facti si præmia desint. Non mouet, & gratis pęnitet esse probum. nil nisi quod prodest carum est, at detrahe menti Spem fructus auidi, nemo petendus erit. & subdit, Sponte sua probitas officiúmque iuuat. Iudice te mercede caret, per séque petẽda est. Exterius virtus incomitata bonis. Nunquid ergo non detestabile est, si quis ea faciat, quæ virtuosa videntur, & ex desiderio præmij temporalia operum suorum fructum perdit. Dolendum est enim, quia nullus virtutem complectitur, præmia si tollas, vt inquit Iuuenalis li. 4. Nihilominus tamẽ virtus debet fortunæ præ

esse, nec est appetenda virtus, vt fortunæ munera succedant. Tullius in retho. 2. sola inquit virtus in sua potestate est, omniáque præter eam sub fortunæ subiecta sunt dominatione. Nam virtutis diuitiæ pedissequæ sunt. illéque liber æstimandus est, qui nulli turpitudini seruit. Si ergo omnes cupiunt homines liberi fore, cur virtutibus abiectis, diuitias seruiles præferunt. Si enim agere maxima insipientia est, quia teste Tulli. de paradox. Omnis sapiens liber, omnis stultus seruus. Quid est enim libertas, nisi potestas viuendi, vt velis.

Quis igitur viuit, vt vult, nisi qui recta sequitur, qui gaudet officio, cui viuendi via considerata atque prouisa est, qui legibus quidem non propter metum paret, sed sponte eas sequitur, atque colit, quòd salutare maxime esse indicat, qui nihil dicit, nihil facit, nihil denique cogitat, nisi libenter ac liberè, cuius omnia consilia, résque omnes, quas gerit, ab ipso proficiscuntur, eodémque referuntur. Soli igitur hoc contingit sapienti, vt nihil faciat inuitus, nihil dolens, nihil coactus. Si enim seruitus sit, sicut est, obedientia fracti animi, atque abiecti, & carentis suo arbitrio, quis neget, omnes leues homines, omnes cupidos, omnes denique improbos seruos esse. An tibi ille liber videtur, cui mulier imperat, cui leges imponit, cui præscribit, iubet, & vetat quòd ei videtur, nec illi imperanti aliquid negare potest, nihil audet recusare. Ego verò, inquit Tulli. illum non modo seruum, sed nequissimum seruum appellandum puto, etiam si in amplissima familia natus sit. Omnis enim animi debilitas, & humilis & fracta timiditas seruit⁹ est. hęc ille. Quę igitur restat gloria amasiis veneris, qui nunc maxime famulantur etiam fœdissimæ turpitudini, quando eorum iudicio maxime gloriantur. itaque sensus eorum ita hebetatur, vt ignominiam gloriam credāt & seruitutem principatum. hi etenim suomet vitio miseri fiunt, quia teste Sene. epistola lxxxvij. Nemo nisi suo vitio miser est. Si igitur cupis liber fieri, vitia euita. Nam liber & gulosus esse nō potest, inquit Marcialis. Et subdit, contemtúsque tua si potes esse togs. Vereantur ergo diuites seculi huius, qui se putant liberos, & maxime seruiunt, non quidem Deo, nec hominibus, sed nummis & pecudibus, suorúmque ararorum curam gerunt tanta sollicitudine, vt quietem perdant. nec tamen sana sollicitudo reprobanda est, sed illa quam cupiditas infert, quę vtique hominem seruilem reddit.

Vnde Seneca in Thieste. Nescitis, quo regnum cupidi iaceat loco regem non faciunt opes, non vestis tyrię color, non auro nitidæ trabes. Rex est qui cam. bitio vulgique fauor non mouet, qui est in tuto positus loco, & omnia infra se videt. Et Claudi. in maiori: Si metuis, si praua cupis, si duceris ira seruitij patie te iugum, tolerabis iniquas interius leges. Et. sub d. t. tūc omnia iure tenebis, cum poteris rex esse tui. Nulli soli liberi sunt, qui sibijpsis dominatur. Quid ergo hominib. prodest, molestiarū causas accruare. Hoc enim faciunt, qui delictorum occasiones laboribus quærunt, nunc fœminarum imitando collegia, nunc pompatis assumendo fastigia, nunc bonorum cupiēdo encenia Hæc enim omnia ruinosa & labilia sunt, libertatē auferunt, & cuminū morbos ampliant, seruitutem aggrauant, & ab omni bono retardant, opere pęnam inferunt, Nam cernimus diuites eo fieri ad bonum tepidiores, quo fiunt ditiores. Vnde Prosper in libro epigram. Quid iuuat in longum causas producere morbi. Cur dubium expectat cras hodierna salus. Scimus correctis veniam non esse negādam. Sed nulli nostrum est vltima nota dies. Libertas nulla est maior, maiórue potestas, quàm seruire Deo, cui bene seruit amor. Absque iugo posita est ditionis amica voluntas, quæ viget affectu, non gemit imperio Et Ganfridus in poetria noua. Liber est à vitijs, qui non inseruit, abundans, cui satis est, quod habet, pauper est, qui plus cupit. Ecce ergo patet, virtutem seruilem non esse, nec mundi sperare præmia, quæ præmia non nisi bonis deficiunt. Vnde Eunodius. Semper enim studijs merces reseratur honestis. Qui vult ergo fieri liber, virtutum quærat ornatum, mundanis à se abiectis.

Quomodo virtus consistit in medio.

CAP: IIII

Voniam in medio tanquā in centro boni consistit virtutis affectus, ergo virtus est mediū tenere, & ad extrema non verti. vnde Horat. lib. epist. Virtus est medium vitiorum, vtrinque redactū, quia scilicet virtus recedit ab omnibus vitijs. Et Seneca epistola lxvj Omnis virtus in medio est. Illi igitur virtuosi non sunt, qui extrema quærunt. Nam & bona quædam faciunt, sed non benè, quia quod nimium est assumunt. Nempe ieiunare bonum, sed nimis ieiunare, virtus non est. Virtus enim semper medium quærit. In prouer. sapientum dicitur, quòd bonarum rerum nimia consuetudo pessima est. Omne enim quod est nimium, vertitur in vitium. Sed miraris quomodo in bonis possit esse nimietas. Nam si nimietas fuerit, iam res bona non est. Attende quæso quia res multæ bonæ sunt, ex se, sed forsassis in te bonæ, non sunt, eo quòd à te benè non fiunt. Quis enim formidat pœnitentiam non esse bonam, si tamen indiscretè eam feceris, in te bona non est. Ita quòd pœnitentia ex se hominem perficit. Sed homo insipiens per eam non semper perficitur. Sic enim experimur quòd ventus suauis nutrit ignem, sed excellinus extinguit. vnde Ouidius secundo de reme. Vēto nutritur, vēto restinguitur ignis, leuis alit flāmas, grādior aura necat. Eapropter Ouidius secundo meta. Medio tutissimus ibis. Et Mart. maior enim mediis gratia rebus adest. Et Gaufridus in poetria noua. In omnibus vna est virtus seruare modum, iuxta illud prouerbium commune. Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus Sapiens igitur virtutes acquirat vt medium & modum in omnib. teneat, quia teste Horatio in libro sermonum. Est modus in rebus, sunt certi denique fines, quos vltra citraque nequit consistere rectum. vnde Aristo. libro primo ethicorum ostendit, quòd virtus odit superfluum, & tenet medium, itaque liberalitas est medium inter auaritiam & prodigalitatem Sed fortassis quæris an inter vitia aliquod medium sit, quod si fuerit, virtus esse putabitur. Hic vtique dices, omne peccatum tenet extremum, licet alterum altero magis sit extremum,

vitius

virtus autem mediat, quia peccata vndique repudiat. Nam omnia cupere vitiũ est, omnia indebitè erogare, stultitia est. quod autem congruit tenere, & quod licet, hilariter distribuere, liberalitas est. medium ergo in omnibus sapiens teneat. Vnde Horatius. virtutem immitte furori furorẽ virtuti misce. Verum plurimi medium tenere nesciunt, vnumque vitium extremum vitare volentes, in aliud extremum incidũt. Nam plurimos vidi tanta temeritate superbos, vt cęteros aspernarentur, & rursus reprehensi aut propria imaginatione ducti ita se prosternebãt, vt potius abiecti quàm humiles viderẽtur, eo tũcq; humiliatio locum non habebat. Alios vidi furiosos, vbi tamẽ occasio non mouebat. Et rursus beneuoli & taciturni videbantur, vbi tamen reprehensionis stimulus non aderat. De talibus Hora. li. sermo. ait, Dum stulti vitãt vitia, in contraria currunt. omnibus hoc vitium est cantoribus, inter amicos, vt nunquam inducant animũ cãtare rogati. & idẽ Hora. in epistolis. Alter in obsequium plus ergo pronus, & alter rixatur de lana sępe caprina. Si ergo quæris virtutes, habere medium quæras, quod pluribus tenere difficile est, signãter quando tristia occurrũt. Vnde teste Arist. 4. ethi. Mollicies inquit est, fugere laboriosa. Difficilius tamen est tristia sufferre, quàm delectationibus resistere. Itaque difficilis est inuentio medij quãdo, scilicet grauis imminet anxietas. Reperibile tamen est medium, si assit bona voluntas. Verùm virtus est circa difficile. peccare autem facillimum est. nec mirũ, quia cadere possunt, qui sunt impotẽtes, resurgere autem nequeũt, peccare, enim deficere. & cadere est, sed virtuosè viuere, potentia est. Vnde Seneca de naturali. quæstio. li. 7. Difficilis inuentu est virtus, ducem docẽ, rectorẽmque desiderat. sed sine magistro vitia discuntur. Vnde Oui. de arte. li. 2. Nulla nisi ardua virt⁹. Idẽ Oui. de Põtẽ. it in ardua virtus, itaque virtus in arduis & necessarijs probatur, in quibus homo perficitur. Vnde Prosper in epigram. Amplis incedit spacijs terrena voluptas. Angusto virtus limite celsa petit. quia, scilicet viæ obliquæ sunt multæ, sed via recta est vna, quæ petit celsa, scilicet diuina. quæ via ad tenendum difficilis est, nisi homo gratia Dei roboretur, quia teste Petronio, nihil est tam arduum, quod improbitas nõ extorqueat. Virtutum ergo via difficilis est, sed recta, atque in omnibus media.

Quomodo mens naturaliter respuit vitia.

CAP. V.

SI peccare lege diuina aut humana, aut alia quapiã prohibitum non esset, adhuc peccata humanę displicerent menti, nõ corruptæ, per quę ipsa mens laceratur & concutitur. Vnde Quintilia. de oratoria institutione libro octauo, nihil est inquit, iam occupatum, tam multiforme, tam varijs affectibus concisum, atque laceratum sicut mala mens. Nam cum insidiatur, vt malũ agat, labore constringitur, & cum sceleribus intendit, tunc solicitudine pœnarũmque expectatione torquetur. Igitur peccare si pœnosum est nũc & in posterũ, cur mens humana tanto desiderio studet ea facere, quib. anxiatur? Reuera hoc facit animus æger, qui cupere non desinit, vt ponit Tullius in Tuscu. quæstion. li. 3. Sed peccator diceret, q̃ rerum occasione peccat, vt fortassis quia diuitiæ animum eius alliciunt. Reuera sic dicens, friuolè se excusat. Vnde Seneca epistola 17. Non est inquit in rebus vitium, sed in ipso animo. Et illud quod paupertatẽ nobis grauem facit, diuitias etiam graues facere potest, quasi dicat, q̃ ab animo procedit omne vitiũ & tædium. Et subdit, quemadmodum nihil differt, vtrũ ægrum in lecto ligneo, aut aureo colloces, quocumque enim transtuleris cum morbum suũ secum transfert, sic nihil refert, vtrũ æger animus in diuitijs aut in paupertate ponatur. Malum enim suum vbique sequitur. Idẽ epi. 17. Si vis oĩa tibi subijcere, te subijce rationi. Multos enim reges, si te illa rexerit, & ab illa disces, quemadmodum, & quid agere debeas. hęc ille. Fateatur igitur peccator, non à rebus peccatum suum procedere sed à corrupto animo suo, qui animus de peccato in peccatum cadit. In peccatis tamẽ nunquam requiescit. in sola enim virtute quies est. vnde Tul. li. 3. de natura deorum, versutos eos appello, quorum celeriter mens versatur, cuiusmodi sunt peccatores, quorum mens inquieta est. O quàm turpe spectaculum animus ęger, vt ponitur in prouer. sapientum. Et reuera spectaculum deforme est, quando animus, à quo vires procedere habent, hominem totum in ruinam ponit. De tali animo seu mente loquitur Ouidius li. de tristib. Omnia peruersas possunt corrũpere mentes, sunt tñ illa suis omnia tuta locis. Tanquam diceret, quòd non à rebus, sed ab ipso animo corrupto peccata deriuantur. O vtinam animus peccãtis virtutes adamare disponeret. Vtinam si peccator Deũ diligere negligit, saltẽ se diligat, suámque pacem quærat. Attẽde enim pacem in peccatis nõ haberi, vnde Prosper in li. epi. Fallaces curis semper torquentur amaris, & mala mens nunquam gaudia pacis habet. Et Tibullus li. 1. Sollicitant pectus facta nefanda reũ. vnde Ouidius, multa miser timeo, quę feci multa proterue. Exemplique metu terreor ipse mei. & Horatius li. 2. O quàm per inania currit mẽs ignara boni & Persius O curuę in terris animæ & cœlestium inanes, quasi diceret, quod animæ curuæ. s. malę sunt inanes, & inaniter celestis sedes promittitur eis. Sapiens igitur peccata respuat, quæ mentem affligũt, & virtutib. intẽdat, per quas requies, hic paratur & æterna pax procuratur. Valerius li. 9. Quid vitijs fędius? quid etiã damnosius? quibus virtus atteritur, victoriæ languescunt, sopita gloria in infamiam conuertitur, animíque pariter, & corporis vires expugnãtur. vnde Boetius de cõso. li. 4. Qui inquit virtute deserta, homo esse desinit cum in diuinam conditionẽ transire non possit, vertitur in beluam. Cũ igitur quilibet dicat hominẽ se velle esse, cur per delicta facit homo, vt bestiæ comparetur. Nam & Io luxuriata in vaccam conuersa fingitur ab Ouidio lib. Metamor. Abscedant igitur vitia inimica virtuti humanæque conditioni. Sæpius enim vitia videntur amicari, sed obsunt, eaq; immerito cõmendamus. Nã superbos sæpe honorabiles dicimus, iracundos aĩosos, auaros prouidos. Itaque sub pelle vulpina peccata nos inuadũt, & quasi virtutes essẽt, ita nobis suo apparatu ap

plaudunt. Tulli. in prima rheto. Vnicuique virtuti vitium reperitur vicinum, scilicet primo aspectu, sed est reuera contrarium, sic enim pro audacia celebratur pertinacia, & pro religióe superstitio. Sed nihilómin⁹ virtuti vitium contrariatur, licet apud vulgus pro vitio virtus capiatur. Hęc tñ virtutis conditio est, vitia expellere, vitijs quoque repellũtur virtutes. vnde Lactant. li. de vero cultu. Porro si virtutes ruferas, vitia sponte decident, si vitia eximas, virtutes vltro subibunt, sic enim bonorum & malorũ constituta est natura vt se semper expellant Hoc tamen peccatorum expulsioni maximè obiicitur, quia scilicet plurimi peccata quædam etiam grauia non detestantur. nam suas libidines & crapulas dogmatizantur. Veruntamen teste Augu. 4. de ciui. Illi philosophi, qui veritati propius accesserũt, iram atque libidinem vitiosas animi partes esse cõfessi sunt. Cur ergo scelerati quidam ex delictis non verentur? cur veritate audita, nõ conuertuntur? Obscurata est enim mens eorum, veritatemq; si audiũt, eius tamen lumen non concipiunt, Boe. j. de consola. Nubibus atris condita, nullum fundere possunt sidera lumen, quasi diceret quia quemadmodum nubes lumen non accipiunt, & sic mentes vitijs obscuratæ veritatis lumine se non corrigũt. O vtinam hi formidarent tẽpora mortis, vitæ, casum, genituræ turpitudinem. His enim consideratis, vir sapiens reuocabit animum suum peccaréque timebit, & virtutibus intendet. vnde Prosper li. epigram. Scire volens, in qua sis rerum parte locandus, discute quid timeas, quidve sit, quod amas. Nam cuncti gemino nascuntur fomite Motus. Respondéntque suis germina principijs. quæ verba nil aliud sonant, nisi quòd sapiens disponere volens, quid sit facturus, respicere habet quod amat, & quod timet, ex his duob. fontib. omne opus manat, operáque suis iũgũtur principijs, quia qualis fuerit timor, aut amor, tale op⁹ erit. Qui igitur rectè viuere cupit, timeat quod timẽdũ est, & amet quod amãdũ. Nam Deus est, qui præ cęteris est amandus pariter, & timendus, nam timẽdus, quia iudex, amandus vtique, quia beneficiorum omniũ collator est ipse, qui præstitit animã, & ratione vtamur perfecta. O quàm igitur vile, si pecudib. assimilemur, si omni virtute careamus. vnde Tul. libr 2 de parado. Tu cum tibi siue Deus siue mater, vt ita dicam, rerũ omnium natura dederit animam, quo nihil est præstantius neque diuinius, sic teipsum abijcies, atque prosternes, vt nihil inter te, & quadrupedem putes interesse. Idem Tullius in philippicis. Et inquit quo maior est vis animi, quàm corporis, eo grauiora sunt mala, quæ aĩo concipiuntur quàmquę corpore ferũtur. Miser est igitur, qui peccatũ cõcipit quod facere nequit, licet sit vterque miser. Sed vnde cæcitas tanta, vt sit ita euersus, vt etiam suæ creationis non reminiscatur, séque rationalẽ opere non ostendat? Hæc enim facit dilectio cęca Claudianus in maiori. Heu quã cæcus inest vitijs amor, scelera procreat, & procreata cum fuerint, in maiora tãdẽ cõmutat, ineptísque desiderijs corpus & animã pariter mortificat. Sene. ep stu. 54 In his quoque morbis quib. afficiuntur animi quanto quis peius habet, tanto minus sentit. nam quodlibet vitium suum præmiũ etiã placitũ afferre videtur. nam auaritia pecuniã promittit, luxuria voluptatem, ambitio pompã, itaque vitia peccatorem sua mercede exercent, vt tãgit idẽ Seneca epistola 69. His ergo persuasionibus concluditur, vitia esse deserenda. Vnde Mattheus li. de Tobia. Est grauius meritum pœna quàm pęna necari. In cruce credo minus, quàm meruisse crucem. Quid ergo dicturi sunt seculi amatores, qui de peccatis puniri non timent, Deúmque ipsos videre fortassis nõ putant? Sene. li. de morib. nihil interest, quo animo facias, quod vitiosum est fecisse, quinimo & si Deus atq; proxim⁹ malum non viderent, minimè tñ faciendum esset. vnde Tulli. li. 3. de offi. Certè inquit si omnes deos hominésque celare possemus, nihil tamen iniustè vel libidinosè faciendum est, quinimo vir bonus nõ solum nõ facere sed nec cogitare quidẽ audebit, quod non audeat prædicare Ex quibus patet. vitijs spretis, virtutibus esse insudandum, vt sana possit natura.

De honestate vitæ intus, & deforis.

CAP. VI.

VIri virtuosi cũ nõ sint, hypocritę, interíus exteriúsque virtuosi esse debent. Interius, cũ Deus videat Exterius, vt proximum instruant. Sene. epistola 10. Sic viue cũ hominib. tãquã Deus videat, sic loquere cũ Deo tãquam homines audiant. & epi. 29. Multo magis tibi expedit, nosse qualis tibi videaris, quàm qualis alijs, iuxta illud Cato. Pl⁹ alijs de te, quàm tu tibi credere noli. Illos igitur, virtuosos esse dubitamus, quibus bene viuere, tædium est, nisi laudes ab hominibus impẽdãtur eis. Vtinam attenderẽt illud Sene. epistola 41. Sacer inquit spiritus inter nos sedet malorũ bonorúmque nostrorum obseruator & custos hic prout à nobis tractatus est, ita nos tractat Si enim benè egeris, tibi sufficiat conscientiæ tuę testimoniũ, quia non est benè agendum, vt de te loquantur homines, vt ipse tecũ loquaris inquit Sene. epistola 78. Nempe miser es, si cõscientiæ tuæ cõtẽmnis testimoniũ. ibidẽ epistola 44 Sed multi corã hominibus parent, & solitarij Deum prętermittunt: qa virtus in eis non est, cũ tamẽ Seneca vbi suprà epistola 83. dicat, sic certè viuendũ est, tanquam in conspectu alicuius viuam⁹ Quid enim obest ab homine aliquid esse secretum? Sufficit enim, quòd Deo nihil clausum est, coram ergo illo bene agere sufficit, qa coram illo cum agimus, tunc sumus coram iudice, omnia cernente, vt tang i Boetius quinto de consolatione. Sed plurimi famã, pauci verò cõscientiã verẽtur. vt habetur Prou. sap. vñ Tibul. li. 1. Nec tibi celãdi spes sit peccare paráti, Et Deus occultos qui vetat esse dolos Oui. 1. de art. Innocuè sempervivite, numẽ adest: Hæc autem omnia ideo adducta sunt, quia virtuosus gloriam ex opere non quærit, sed Deum petit in iudicem. & seipsum in testẽ, nõ corã hoĩbus, sed coram Deo, qui testimonia nouit. Erubescat ergo homo etiã solitarius peccare præsumens. qa & si Deũ nõ timeat, saltẽ suæ cõscientię testimonió erubescat. Sene. li. de morib. Nullũ peccatorũ tuorũ cõsciũ magis timueris, q̄ teipsum, alium em̃ effugere potes, te aũt nũquã Sed nũqd virt⁹ de foris testimoniũ nõ petit. Reuera testio non eget. sed deforis in exemplum testes si habuerit prodest. Nã sicut solis radius sparsis pluribus proficit rebus, sic vita beata videntibus prodest. vñ Terenti. in adel. Inspicere tanquã in speculo

culo vitas hominum iubeo. Senec. epist. 7. Cum his versare, qui te meliorem facturi sunt. Illos admitte, quos tu potes facere meliores. Optimum quidem est maiorum vestigia sequi, si rectè præcesserunt. Cato. Proximus esto bonis, si non potes optimus esse. Nam teste Ouid. 3. de arte. Tunc bene fortis equus reserato carcere currit, cum quos prætereat quosque sequatur, habet. Nimirum ergo si dominus in euangelio dicat. Luceat lumen vestrum coram hominibus, tunc enim lumen lucere dicitur, cum bonum opus deforis in exēplum ostenditur, proprióque periculo cauere videns instruitur, quamobrem Tul. li. 2. Fœlix quicunque dolore alterius didicit posse cauere suum. Vnde Gaufredus in poetria, Syrenis exemplar habe doceatis in illis. Casibus in lætis semper peiora cauere. Nam syrenarum cantus lætificat, sed submersio nauigantium sequitur frequenter. Quid est tamen, quod multi se virtuosos dicunt, sed nec exemplum exhibent nec in ceptis bonis continuantur? Hoc fortassis ideo est, quòd virtuosi non sunt, sed tales putantur.

De bona consuetudine.

CAP. VII.

QVod noua testa capit, inueterata sapit, ergo fiat virtuosa iuuentus. Verum quælibet iniqua & mala consuetudo vitáque praua solet animum retardare à bonis teste Galtero 6 Alexādreidos Consuetudo potēs est, sed natura fortior est ipsa, itaq, mala consuetudo allicit, sed non necessario vincit. Rursus & si mala consuetudo bona fit. Vnde Ennodius. Tempore difficiles veniunt ad aratra iuuenci. Tempore lenta pati fræna docentur equi. Ferreus assiduo cōsumitur anulus vsu, & subdit, Nihil assuetudine maius, quod malè fers assuesce, feres bene. Ex quib. verbis cōcluditur, ꝙ sicut equus per assuefactionem nō renuit frænum, anulúsque ferreus, ex frequenti vsu consumitur, sic per amplius homo docilis bona consuetudine mediante, virtuosus efficitur. Vnde Senec. lib. 1. de moribus. Educatio ac disciplina modo facit, & id sapit quisque quòd didicit. itaque bona consuetudo excutiat, quod mala instruxit, & idem. li. 1, de naturali quæst. Quis non intelligat, omnia cōsuetudine vim perdere suam? Qui cupit ergo virtuosus fieri, consuetudinē sibi quærat honestā Vnde Arist. 2. meta. Illud quidē, ad quod assueti fuimus, magis animo est applicabile, vnde multi per assuefactionē audiēdi apologos, & fabulas, animum à veritate diuerterunt, quia teste Iulio Celso li. 2. Omnium rerum magister est vsus. & Salustius in Iugurt. Plura sunt, quæ licet grauia sint, tamē ex cōsuetudine pro nihilo habentur. Vnde quia plures peccandi consuetudiné habent, ideo peccata grauia non videntur eis, si tamen virtutibus conformiter adhæsissent, facilitatem benè agendi & æqualiter, & per amplius inuenissent. Vnde Tul. in philippica 6. Omne malū nascēs facilè opprimitur. Inueteratū autē plurimū, fit robustius. Mala igitur antequā vetera sint, extirpari debēt. quia consuetudine maximè vis est. inquit Tul. 1. Tuscu. quæst. li. 2. & li. 3. de diuinatione cōsimilē sententiā ponit, vnde ipse Tul. in oratione pro Cornelio Balbo. Vsus inquit assiduus vni rei deditus, & ingeniū & artē vincit. Quamobrē sero artū rerū cōsuetudo pessima & grauissimarum, quia est imperiū cōsuetudinis. Nam consuetudo est altera natura vt inquit Auerro. in prologo 4. physicorū, & Horatius in epistolis eandē tangit sententiā epist. 2. ad Loliū dicens, Ira furor breuis est, animū rege, qui nisi paret, Imperat, hunc frænis, hunc tu cōpelle catena. Fingit equum tenera docilem ceruice magister. Ire viā, quā mōstrat eques, venaticus ex quo tempore ceruinam pellem latrauit in aula. Militat in siluis catulus, nunc adhibe puro Pectore verba puer, nunc te melioribus offer. Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem testa diu.

Hec omnia sapientem instruunt, vt assuescat viuere sanctè, prudenter loqui, quia teste Quint. li. 1. Consuetudo est certissima loquendi magistra. Discat igitur sapiens virtutibus lucescere, vt moribus & vita sibi cæterisque valeat proficere. Ad quod faciēdū prodest honesta societas, quæ virtutum exēpla docet. Senec. epist. 7. sic inquit. Trāsi cū Socrate viue cum Zenone cū Chrysippo, cum Possidonio, hi tibi tradēt humanorum diuinorúmque notitiā. Iubebunt in opere expedire, vt non tantū scitaa eloqui, in oblectatione audientiū verba iactare, sed animū indurare, & aduersus iniurias te erigere. Merito ergo apostolus primo ad Corinthio. 6. dicebat. Nolo esse vos socios dæmoniorū i. quon ā cū peruerso peruerteris, iuxta prophetā. Quicunque ergo in virtutibus perfici cupit, bonos & prudētes insequatur viros. Ambrosi. in lib. de offi. Pulchra est societas seniorum & adolescentium Alij testimonio, alij solatio fiunt, alij magisterio alij delectatione conuiuunt. Si quis enim hominem vitiosum in sociū elegerit, ipse cum illo peribit. Prouer. 22. Noli esse amicus homini iracundo, nec ambules cum homine furioso, ne discas semitas eius. Super quo verbo Greg. homel. 9. ait. Infirmi debēt declinare societatem prauorum, ne mala, quæ frequenter aspiciunt, & corrigere non valent, eos amplius inficiant, & si de infirmis hoc cauetur, potius ergo de sanis hoc accipi debet, ne suam sanitatem, scilicet morum honestatē, aliorum exemplo perdant.

Quomodo vitanda est mala vita & mundi vanitas.

CAP. VIII.

VNum peccatum aliud trahit, nā & scriptū est per prophetam. Abyssus abyssum inuocat. itaque nisi scelus corrigatur, homo totus in abysso mergetur delictorum, sed seculi vanitas plurimum correctionem impedit. Sen epist. 69. Cogito mecū, quātus ad spectaculum lusorum fiat cōcursus, quanta sit cōtra bonas artes solicitudo, quàm imbelli animo sint, quorum humeros lacertósque mirantur, quia scilicet vanitas seculi peccata consuetudinémque peccandi generat. Sene. idē epist. 46. Vbi causa sublata est peccandi, adhuc locum peccati meruimus cōsuetudinis causa, nam illicita amantur, vt ponit idem Seneca in Hercule, & idem Sene. in Agamēnone. V sponere mores, seculū fuge. Per scelera enim transire, tutū iter nō est, nec scelus vnicū erit. Vnde Sene. li. 5. de beneficiis, Dictis ô stoici, omnes stulti mali sunt, & qui vnū vitiū habet, & omnia, quod si est, nonne vndique humano generi cōuitiū est. Nōne publica querela est, beneficia periisse, & paucissimos esse, qui de bene merētib.

non inuicem pessimè mercātur. Nescio inquit, qui nō ex philosophorum domo clamat, & subdit, non est hospes ab hospite tutus, non socer à genero, fratrū quoque gratia rara est, imminet exitio vir coniugis, illa mariti. Beneficia in scelus versa sunt. & sanguini eorū nō parcitur, pro quibus languis fundendus est. Hæc ille ex quibus verbis concluditur, quod mundus totus in maligno positus est, omnis'que virtus perit, & peccata præsident, nec gratia ex consuetudine putantur, vt tāgit Salust. in Iugur. Vnde Plau in aulularia, parsimonia, desidiæ, acrimonia crudelitati assignātur, sic euertuntur omnia, itaque peccatis omnes seruiunt. Boe. 4. de consolatione. Quāta rerum lubrica versat fortuna vices, & sequitur. At peruersi resident celso mores solio, sancta que calcāt iniusta vice colla nocentes. latet obscuris cōdita virtus, clara tenebris, itaque mor but særis præferuntur crimina, quæ non à rebus, sed malis prodeunt hominibus, dicente Tul. de paradox. Non autem peccata rerum euentu, sed vitiis hominum expēdenda. Vtinam autem attenderent homines quo pacto veteres sublimati sunt. Non enim operibus similibus nostris. Vnde Salu. in Catilina. Maiores & prædecessores plurima bona fecerunt, qui nobis nulla sunt. Nam apud eos fuit domi industria, foris iustitia, animus in colendo liber, immunitas à delicto, libidinis odium. Pro his autem modo habemus luxuriam, atque auaritiam, & subdit. Omnia virtutis præmia ambitio possidet, & domi est voluptas, foris autem non iustitiæ, sed pecuniæ seruitur. Nunquid ergo illud Ouidij de tristibus verificari non potest, cum inquit, alta labetur ab æquore terro vnda, dabit ignis aquas. Terra feret stellas, cœlum scindetur aratro, omnia naturæ præpostera legibus ibunt, omnia iam fient fieri quæ posse negabam, quæ verba nil aliud sonant, nisi quòd mundus vis obliquis ambulat, & omnia lege versa fiunt. Lucanus li. 5. Iur in omne nefas, iuuat & nocentes idem facimus. Ouid. 1. de arte. Cui est sua cuique voluptas. Idem li. de tristibus. Nubila sunt nostris tempora nostra malis, & idem. 1. metamor. Effodiuntur opes irritamenta malorum Iāmque nocens ferrum ferróque nocentius aurum, sequitur Filius ante diem patrios inquirit in annos, victa iacet pietas, & subdit. Quo mare, quo tellus correctáque regia cœli ardeat, & mundi moles operosa laboret, & sequitur. Gignitur excessus, quia cum caro clamat, cùmque spiritus exaudit, consensu culpa creatur. Inque creando nefas, caro fit spiritus vxor. Hæc enim grandis abusio est spiritum carni subiici, quod tamen peccatum facit. Vitanda ergo sunt peccata, ne per ipsa dissipetur homo, ratióque peccat.

Quomodo vitanda est peccati opportunitas.

CAP. IX

PLurimi ideo peccant, quia contradictores nō habent, itaque scelera committunt, quia peccandi opportunitatē habent. Si autem peccare ipsis prohiberetur, aut si malè agendi facilitatem non inuenirent, sæpius malè agere desisterēt. Vnde Prosper in epigr. Cum datur insulto peccandi optata potestas, vt mala mens prauum, quod cupit efficiat. Ira est magna Dei multos sic quoque punit, vt quibus exultant, criminib pereant, & sequitur. Nunquid erit morbi quod dominabitur illi, cui supra auxilium iam medicina sie gat. Quicūque ergo filios aut familiares tecturi sunt, caueant, ne eis opportunitatem peccandi exhibeant, quia nefas præmissum, vile fit sæpius, inquit Maxi. Peccare etiā nō incipientib. cauta prohibitio faciēda est, ne prohibitionis occasione, malum cogitare incipiāt, quod prius factibile non perpenderunt. aut ne prohibitione aspera imminente, vetitum experiri studeant. Ouid. li 3 sine titulo. Nitimur in vetitum semper cupimū que negata. Rursus alij plures scientiam peccādi sic habere putāt, eo quòd reprehensores nō habēt Fortuna. n. sic eos sublimauit, vt quod pauperes iracūdia incitāti faciunt, id superba auctoritate præsumūt. Vnde Salust. in Catilina. Sępè alia aliis licētia est, quia magno præditi imperio quod volūt, agūt. & quę apud alios iracundia dicitur, hæc in eis superba crudelitas appellatur. In fortuna tamen etiam maxima peccandi nimia licentia est Tul. in Philippica 13 Id licere dicimut, quando legibus institutisque maiorum conceditur, neque enim quod quisque potest, id licet ei, aut si nemo obstat, nec propterea permittitur. Ipeccandi licentia, nam & Plato dixisse fertur. Illa est verissima iustitia, quæ erga inferiores seruatur, nam triumphus innocentis est, non peccare. vbi liceat posse. Inquantū ergo plus potes peccare desine, quia scilicet peccandi potestas legitimum oput non reddit. Vnde Claudi. Procliuior vsus in peiora datur, suadē que licentia luxu. Non tibi quid possis, sed quid fecisse decebit. Occurrat, mentémque domet respectus honesti. & Prosper, vbi suprà Qui se peccatis gaudet fœliciter vti in fœlix nimis est prosperitate sua. Plurimi tamen scientiæ occasione à peccatis se excusant, nō quod ubi faciunt, sed dicūt ea impunè facere posse, nullum tamē vitiū licitā excusationē habet, omne enim peccatū nō esset. Vnde in Prou. sapientū dicitur Omne peccatū est voluntarium. Omitte ergo excusationē, nemo enim inuitus peccat. Tales enim malūt sua vitia excusare quàm effugere, vt ponit Sen in declamationibus li. 5. Alij verò mala faciunt, sperantes postremo excusari, de quibus idem Sen. in Oedipo. Malorū praua spes est & Terē. in Eunucho. Si quis post factā iniuriā se purget, parum mihi prodest. Sępius tamen peccant aliqui, veniā obtinere non diffidentes, itaque dicūt, quod peccasse nū quā placu sset, si remittendū peccatū suū non putassent. Vnde venia, cuius amore, à delictis tenebātur desistere, criminibus apud eos videtur excusationē præbere Contra quos loquitur Ouid li. de Ponto Ne factum defende tuum, mala causa silēda est, nil nisi sollicitæ sint tua verba preces, nec tua si fletu findantur verba, nocebit, interdum lachrymæ pondera vocis habēt, quæ verba nil aliud sonant, nisi quod peccator potius lachrymis quàm excusationibus intēdere debet, suūmque delictum fateri. Vnde Martialis simpliciter pateat vitiū fortasse pusillū, quod tegitur maius credimus esse nefas. Sed in hoc aliqui pereūt, quia peccati sui qualitatē nō cognoscunt, curari ergo non possūt, eo quod incognitū vulneris medelā nō capit. Maxi. non intellecti nulla est curatio morbi, si quis ergo peccatū sentiat, fateatur ipsum, excusatio nunquā deuiā quærat. Vnde Fulgētius li. 3 Mythologiarum formidolosa suspitio semper excusandi suffragia quærit, & subdit, Ignorantiā iuris absoluat venia, quę culpā scire nō consueuit, quasi dicat, quod excusatio nulla est, nisi vbi

ignorantia etiam inuincibilis habetur.

De cautela vitandi & cognoscendi peccata.

CAP. X.

MVlta sunt vitia, quæ si cognoscerentur, vitarentur, in hoc verò decipiuntur homines, quia multa sunt vitia, quæ virtutis speciem habēt, à quibus cauere difficile est, nisi cautè quis attendat. Quintil. de oratoria institu. li. 2. Est quædam vitiorum virtutumque vicinitas, qua temerarius pro forti, & effusus seu prodigus pro copioso accipitur, & Sene. epist. 45. Vitia nobis sublarentur virtutum nomine occurrunt. Nam temeritas sub titulo fortitudinis latet, moderatio vocatur ignorantia, pro cauto timidus accipitur. In his. n. magno periculo erramus, & idē epist. 59. Omnia vitia ad modum morbi in aperto leuiora sunt, & tunc sunt perniciosissima, quādo simulata sanctitate succedunt. Quæcunque ergo agimus, eum magna deliberatione faciēda sunt, operique cōsiliū quærendū congruit, vt maturè fiat opus sicut tangit Salu. in Catilina dicēs, Priusquam incipias consulto, & vbi cōsulueris, maturè facto opus est. Vnde Tul. in Catilina Habuit inquit Catilina viros improbos sub vmbra virtutum, optimisque viris se iunctū simulabat, nusquam inquit tale mōstrū in terris visum fuisse puto, & subdit, Quis enim clarioribus viris quandoque iocundior? quis turpioribus cōiunctior? quis aliquando melior? quis hosti ciuitati, deterior? quis in voluptatibus inquinatior? quis in laboribus patientior? quis in rapacitate auarior? quis in largitione effusior. Illud quoque in eo erat mirabile, naturam suam versare & tegere ad tempus, atque huc & illuc torquere, flere cū tristibus, seruire cū rem ssis, cum luxuriosis luxuriose viuere, hæc ille, quæ omnia designant, peccatores & peccata sæpius dissimulari, nec facie prima cognosci. Sæpè etenim eum viris optimis te iunctū esse putabis, & cum vitiorum amatoribus te sedebis. Inquirat igitur sapiēs quod peccatum, vt caueat, quis peccator, vt se non coniūgat, quod faciebat Sidonius, vt patet in suo epistolari li. 4 de quodam, enim sic dicebat, Et hic ipse loquax aut dicax ridiculus vel lætus, arrogans, aut constans, curiosus, vel perspica. Talia enim de eo quærenda sunt, si non verbo, saltem mente, cui quo viuere petis, quia timidus quandoque se vocat cautum, etiam prodigus parcum, vt ex Priones. sæpè rū cong tur. N... uid n sepu chra deaurata non sæpè ...imus, in q... s nisi putredo latet? Aspectu quidē p...hra sunt ... us sordida. Sic & vitia quædā honestatis speciem ...erunt φ tamen ab omni lege, atque iure recedūt q... æ non obstante apparatu, vitāda sunt, quo... iā teste Ouid. in de reme. & mala sunt vicina bonis errore sub ipso pro vitio virtus crimina sæpe tulit. Vnde Iuue.li. 5 Falli t enim vitium specie virtutis & vmbra. Ga... tte in poe F... l mod cum totū mel amaricet, ... nice ... eda totale faciē d... ffamat. Quamquā ergo vitia ... nesta videātur, quia tamen ... semac... lata fiunt ... ie tro ... spernantur, qui nimo & bona acci pi nō d... bēt, n... si sine bono suscipiātur. Vnde Lact. lib. de vero cultu. Etiam ea, quæ bona s... nt, fines suos habent, quos si excesserūt, in vitia labuntur. Nam constantia nisi pro virtute accepta sit, obstinatio est, quia fortitudo in temeritatem conuertitur. His igitur attētis, etiam mina sunt præcauenda, & bona quæ sunt, iusto fine exequenda, alias cuius vir efficitur criminū amator, sicut de Iulio legimus. Vnde Tul. 2. de offi. In Iulio Cæsare tanta libido peccandi fuit, vt peccare ipsum delectaret, etiā si causa nō esset. Idē etiā Tul. cōtra Catilinā absentē dicebat. Sic enim iam tecum loquor, non vt odio permotus esse videar, quo debeo, sed misericordia, quæ tibi nulla debetur. Neque enim is es, vt te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuocarit. Ibi enim mala plurima cōmemorat Tul. contra Catilinam, quæ siue vera sint, siue non, fallaciter tamē in peccatis submergitur, qui peccare non veretur. Arbitror tamen Tullium in prædictis satis ample locutum fuisse, quia potius forsan, vt Salustio suo contradictori contradiceret, quàm vt veritatem modestè scriberet, & de Salustio contra Tullium idem opinor. vnde Salusti. contra Tul Homo leuissimus, supplex inimicis, contumeliosus amicis, modo harum, modo illarū partium patronus, pronus, mercenarius cuius nulla pars corporis turpitudine vacat, lingua vana, manus rapacissimę, gula immēsa, pedes fugaces, quæ honestè nominari non possunt inhonestissima. his enim verbis parum adhæreo. Sed ex prædictis sit iste fructus, quòd vitia sæpe virtutes apparent, & peccare qui assuefecit vitia vitare nequit. Nec tamen non credas, omnia opera esse vitia, quia & si decipitur, qui vitia virtutes credit, etiā deficit ille, qui omnes malos iudicat actus, vnde multi dicunt illud Gaufr edi in poetria noua. Præsens blāditor, absens detractor, amicus apparēs, hostis tectus, possessor auarus, exactor dirus, prædo grauis, ambitiosus institor, itaque de bonis & malis paria indicia formant, quod minimè faciendū est, sed bonum à malo discernendū malòque prætermisso, bonum eligendū. Plures tamen sunt, quibus sufficit, si boni credantur, bonique fieri non curant. Tales enim sunt homines non re, sed nomine, vt ponit Tulli. libr. de offi. Hi enim ambitione pro mercede quærunt, sicut enim de Alexandro legimus, φ tribus insolentiæ gradibus sua fœlicitat exultauit, narrante Valet. li. 9. Caueat ergo vnusquisque ne compareret ei, de quo Sidonius in suo epistolari li. 5 Et hic importunus petendi, derogator negati, æmulator accepti, callidus reformādi, querulus flagitati, garrulus restituti, venditor præstiti, publicator occulti, inficiator soluti, sectator epularū, de bene viuente nullam bonam proferens famam, hic auidus bibendi, auidior detrahēdi, & huiusmodi quę proh dolor de multis verificantur.

Quomodo sunt vitanda peccata leuiora, ne contingant grauiora.

CAP. XI.

VItia quantumcūque parua vitanda sunt, quia & si in se magna non sunt, semina tamen sunt ma... orum. vnde Ouid. 2. de reme. Parua necat morsu spaciosum vipera taurum. An cane non magno sæpe tenetur aper. Sic etiam quæ parua videntur, hominem frequenter ad interitum ducunt, multaque peccata parua, grande gignunt & nutriunt, Vnde Ouid ibidem. Collige de multis, grandis

accetuus

accersitus erit. Quo tua non possunt offendi pectora facto Forsitan hoc alio iudice crimen erit. Grandia per multos glomerantur flumina riuos. Hi igitur attendant, qui peccata venialia nimimè pōderant: quia amanti Deum omne peccatum pondus est. Ouidius meta. 3. Nimiū est, quod amantibus obstat. & Tul. 1. de offi. Quæ quidem parua videntur esse delicta, si à multis intelligi non possunt, his vtique sunt declaranda, quia peccatum quantumcunq; paruū nocet, signanter his, quorum fragilis est animus, vitáque læsa. Vnde Oui. 2. de reme. Luminis causa pusila nocet. Et Martialis encus. Simpliciter pateat, vitiū fortasse pusillū, quod tegitur, maius creditur esse nefas, vt alibi dictum est. Quis tamen diceret peccata quæcunque vitare nos posse, cum Cato dicat. Nemo sine crimine viuit? Hic dicendum, quòd omnia si vitare non possis, saltē sub spe veniæ, etiam parui delicti, peccare nō præsumas. Si autē ex lapsu leuiter peccare te contingat, etiā perdidisse merita nō credas, quia peccata qui venialia nū cupantur, sic obsunt, quòd diuinæ gratiæ munus, grādiáque merita nō tollunt. Vnde Prosper in epigram. Non merita obstruit grandia culpa leuis. Illi igitur laudabiles sunt, qui sine peccato viuunt, si qui fuerint tales, nec illaudabiles, quorum desideriū est peccare nolle, quibus multum prodest, si carnis subiiciāt motus, à quibus lex membrorum tota dissoluitur, quos motus reprimere, difficillimum esse videtur nisi amor Christi proponatur menti. Vnde Prosper li. præallegato Mens nulla poterit carnis compescere motus, nisi fuerit Christi semper amore potēs. Fideles ergo Christum in exemplar accipiant. Passionisque suę commemorēt mysterium, vt caro mortificata fletibus, vitia germinent. Nam facilius est vitiorū initia prohibere, quàm impetum regere Ouidius primo de reme. Terra salutiferas herbas eadémq; nocētes nutrit, & vrtice proxima sæpe rosa est, vtile propositum est, primas extinguere flamas, & subdit Dum noua sunt, sub ito tollas semina morbi, nanque vires mora dat, teneras mora percoquit vuas. Quod si non hodie, cras minus aptus eris. Vidi ego, quod primum fuerat sanabile vulnus, dilatum longè damna tulisse moræ. Quæ verba nil aliud sonant, nisi quòd absque dilatione motus carnis sunt deprimend., cupiditatésque subiiciēdę. Vnde ex Prouerb. sapientum colligitur, quòd fortior est putādus, qui cupiditates subiicit, quàm qui hostes, vt autē cupiditates subiiciantur, multum prodest, si oculus & auris perceptione mundanorum subtrahātur. Vnde Senec. ad Lucil. epist. 69.

Qui ponere vult desideria rerum omnium, quarū cupiditate flagrauit, & oculos, & aures ab his auertat, nā cito affectus, quocunque se vertit, rebellat. Et idē Sen. epist. 2. Proiice quæcūque cor tuum dilaniāt, quæ si aliter extrahi nequeant, cor ipsum cum illis euellas, iuxta illud euangelij. Si oculus tuus scandalisat te, erue eum, & proiice abs te.

De sinceritate vita antiquorum.

CAP. XII.

TEste scriptura, nostri antecessores bonum cupierunt Cicero in Tus. quæst. li. 5. stoici finem bonorum esse censent, congruè naturæ, & cum ea conuenienter viuere, nam teste Apuleio libr. de Deo Socratis, nihil est Deo gratius, & similius, quàm vir animo perfectus, & bonus, qui cæteris antecellat. His igitur testimoniis deducitur, veteres bonam vitā collaudasse. Vnde Tullius in oratione pro Ligario. Nihil tam populare, quàm bonitas, & Lactan. lib. de falsa religione. Benedicere quidem ad paucos pertinet, bene autem viuere ad omnes, nam qui malè viuunt, naturam offendunt, qui autem benè viuunt, naturā dotant. Tul. de amicitia. Illos bonos viros appellandos putemus, qui assequuntur, quātum homines possunt, naturam optimam bene viuendi ducem. Et in Tusc. quæst. li. 4. Amplissima omnium artium est, benè viuendi disciplina, quā vita magis quàm litteris quidā proscenti. Ad hoc enim natus est homo, vt virtutib. proficiat. Vnde Varro in suis sententiis. Viatores non essent, nisi vt eant, sic & vita non sine causa fit, sed vt in ea aliquid præclarum fiat. Et epistola 77. Senec. ad Lucil. Vita non est imperfecta si honesta est, & concludit quòd tam vita longa, & diuturna sunt bona opera. Antiquos enim nouimus virtutibus intendisse, vitámque honestam commendasse. Horum igitur exēplo benè viuere Christiani discant, quibus ex iure maior obligatio competit. Nam teste Horatio in sermonib. Homo factus est ad bene viuere, quia scilicet vita eius legibus præcisis cumulata est. Dices fortassis, te benè viuere non posse propter obloquaces, quibus mos est iustorum despicere simplicitatem, & deuotos hypocritas nuncupare, cultúmque in derisum pro viribus subuertere. Quęso tamen, vt horum loquacitas à bono animum tuum non reuocet. quorum friuola sunt obloquia, stulta, & irrita, nullóque pondere digna Vnde Cato. Cum rectè viuas, ne cures verba malorum. Arbitrij nostri nō est, quod quisque loquatur. Proximus esto bonis, si non potes optimus esse Horatius in carminibus, nihil est ex omni parte beatum. Tutum est igitur proximorum exemplo doceri. Attēdat igitur prudens, vt eius vita bona sit, & caueat ne virtutes acquirere cesset. Vnde Petrus Riga in biblia versificata Te decet hoc, vt eas, festino curre gressu virtutum semper ad meliora celer. Vnde Ouidius 4. de arte. Magnum opus est, mores cōposuisse bonos. Sed reuera teste Claudia. in maiori. Inquinat egregios adiuncta superbia mores, quia s. plurimorum vitam superbia deducit ad ruinam, aut quia sua præsumptio impedit eos, ne Deum timeant, aut quia sua temeritate viræ acerbitatem attemptant, quam manutenere valent. Omnis enim virtus bona, omniúmque virtutum opera licita sunt, sed nullus omnia facere potest. vnde Virg. in buccol. Fraxinus in siluis pulcherrima, pinus in ortis. Populus in fluuiis, abies in montibus altis. Et subdit, Non omnia possumus omnes, quia s. sicut nullus arbores omnes attingere vel secare potest, sic nemo viator virtutes omnes potest adipisci, sic tamen vt omnium opera magister exerceat, omnium tamen virtutum habitibus potest illustrare. Sed quis diebus istis benè viuere valebit? Nam peccare pudor non est, sed potius viuere sanctè irrisio videtur. Delictorum quoque innumerabilia currunt exempla, quis ergo resistet? Reuera tunc benè agere laus est, quando virtutes deprimuntur, nunquid non laudatur certamen militum, dum hostes irruuntur? nunquid parui luminis sydus in nocte

in nocte non candescit, & cādelæ exiguæ suffragio do mus grandis illustratur quæ nullum in die præbēt ob sequium? Quomodo enim tua lucebunt opera, si in tenebris huius temporis fiant, si bonus temporibus malis inoeniatis, iuxta illud Martialis coei. Temporibus malis autus es esse bonus quod laudabile ett, vt quanto asperior est fortuna, viuendiq; norma difficilior, tāto quis fit melior. Bonitas verò in mot b. bonis cōsistit, de quibus Sen. li. de 4. virtutibus. Non sis arrogans, nou audax, admone libenter, reprehende patiēter, contendenti cede, cunctis esto benignus, & huius modi, quæ Sene. ibidem extensius docet. Vnde idē Senec. epist. 5. Id agamus, vt meliorem vitam potius sequamur, quàm vulgus. & subdit, Temperetur vita inter bonos mores, & publicos, quia teste Aug. Turpis est omnis pars, vniuerso suo non congruens. Nec tamen decet virum prudentem, quorumlibet moribus se conformare, quot enim capita tot sensus, & gestus, sufficit enim volontariDei se spõte submittere. Quis enim posset tot hominum volūtatibus obedire? Nam teste Persio, mille hominum species, & rerum discolor vsus, velle suum cuique est, nec voto viuitur vno, & Sedul. 1. hic lóquitur nimis, ille tacet, hic ambulat, hic stat, Alter amat fletus, alter risus quærit, diuersisque modis par est vesania cunctis. Itaque hominum non eadem est voluntas. Ipsis ergo non oportet alludere, vt benè viuatur, quia teste Ouidio primo de arte. Non eadem tellus parit omnia, vitibus illa conuenit hæc oleis, hic bene farra virēt. Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ. Qui sapit, innumeris moribus aptus erit Sed difficile est, vt quis omnes mores lapiat. Sufficit enim ad bonam moralitatem virtutibus intendere, & pacis gratiam cum proximus obseruare, alienæque compati angustiæ, & prosperitati applaudere, iuxta illud Horatij in poetria, vt ridentibus arrident, ita flentibus assipt humani vultus.

De odio peccati. CAP. XIII.

Shom mes mortem odiunt, ergo oobis peccata odiosa fiunt, exēplo prophetę dicētis. Iniquitatē odio habui, & abominatus sum, legem autē tuā dilexi. Vnde Hugo li. 2. de sacram. par. 13. c. 10. Vitia odiosa sunt, quā superbia aufert homini Deum, inuidia proximū, ira seipsum, acedia spoliat, auaritia flagellat, gula seducit, luxuria subuert, ex quo sequitur, q anima rationalis in sanitate sua vas est solidum & integrū nullam habens corruptionem, ipsa tamen vitia deturpāt ipsam, & corrūpunt. Nam per superbiam inflatur, per iondiam arescit, per irā crepat, per acediā frangitur, per auaritiam dispergitur, per guiā inficitur, per luxuriā cōeincatur. & in lutum conuertitur. In his ergo erubescendis pudor & vereeūdia est. Cū. s. iudicas, q malè agis nec tamē desistis, nunquid teipsum nō iudicas, nunquid ubi contrarius nō es? Si ergo erubescētia est propria sententia e dēnari, atq; sibi cōtrariari in omni ergo peccato pudor est, ideo dicitur Ec. 21. Quasi ā facie eo ubri fuge peccatum, & sequitur, Dentes leonis dentes illius, interficientes animas hominū, qua si rōphea bis acuta iniquitatis. Vnde ad Romanos 6. Per peccatū enim serui estis. cui obedistis, scilicet diabolo. Sed nūquid erubescēt a nō est creaturā rationalem sub ici dæmoni obsequio? nunquid turpe nō est, vt ribi dominetur, qui sui ipsius dominus non est? Hæc tamen seruitutem atque confusionē crimina inducunt, ideo Seneca epist. 41 dicebat Desidero cōtra ambitionē continueliosè agere, cupio luxuriam obiurgare, & huiusmodi. Cōsideret igitur peccator, quā morte moritur per peccatū, quia sicut ait Aug. de duabus animabus, tunc anima moritur, quādo à Deo deseritur, aut quandocunque à Dei cognitione se auertit. Idem ait ipsemet Aug. 13. de ciui. Dei. c. 1 Nempe detestabile est, vt te viuente, per culpam propriam moriatis, atque in tuo sensu erubescas per peccatū, quando. s. in idoneum te factutum oosti.

Sophologij libri tertij finis.

SOPHOLOGII LIBER QVARtus, in quo agitur de quatuor virtutibus theologicis incipit, Cuius nouem sunt capitula.

Quomodo credendum est articulis fidei, etiam quodammodo in lumine naturali.

CAP. I.

IN lumine naturali quædam articulorum euidentia potest quodammodo licet nō exactè inueniri, ad eius declarationem primo videndum est. quid sit lumen naturale, & dicunt aliqui quòd est vis animæ considerata secūdum latitudinem eorū, qui ex puris naturalibus perpendere potest. Hoc autē lumē vocatur intellectus agens, qui se habet ad intelligibilia, sicut lumen ad visibilia. Et iste intellectus agens non est intellectus intelligens, sed eius officium est species illustrare, & intellectum actuare. Verum autem aliqui ponunt, quòd est quoddam accidens innatum, & concreatum, sed credo melius si dicamus, quòd est ipsamet anima considerata, prout seipsam. Vnde si oculus esset in se luminosus, extrinseco lumine non egeret, sed mediante seipso, visibilia videret. Et tamē a ia ratione diceretur oculus, & alia ratione lumē vel luminosus. Sic suo modo de anima imaginabitur, scilicet, quia ipsa est lumen, & cum hoc potentia intellectiua, secūdum diuersos respectus. His autem pręmissis probatur prædicta propositio signanter, quo ad quattuor articulos fidei, vō sic arguo. Articuli trinitatis, incarnationis, creationis, & resurrectionis in lumine naturali quodammodo perpenduntur, ergo propositio vera. consequentia patet, quia isti sunt articuli, de quibus minus videtur. sed antecedens probatur, & primo de articulo trinitatis, nam in lumine naturali cognoscitur imago trinitatis in tribus potētijs animę quæ sunt vna essentia, ergo. vnde Aug 4. de trinitate ca. xv. & ix. de trini. ca. vj & xij hoc modo. s. per imaginem veneratur articulum trini. Item in alijs rebus est vestigiū trinitatis cognoscibile lumine naturali. Vnde aliqui posuerunt vestigium consistere in numero, pōdere, & mēsura, sicut sap. c. tę secūdo Ali q posuerūt illud principiū mediū, & finē sicut Pythagoras. Alij modū, & speciē, & ordinē, sicut Aug 4. super Geoe. Alij substātiā & virtutū, & operationū, iuxta imaginationē Aristoteles primo cœli & mondi Itaque in omnib. reb. est vestigiū trinitatis. Omnes autē sunt cognoscibiles in lumine naturali, ergo. Itē dicimus in

sius in naturalibus, quòd effectus habent vestigium superiorum causarum, sicut patet de niuibus cadentibus sub forma stellati ab influxu stellarum, præter etiam de natis sub signis, quæ habent conditiones signorum, ergo à prima etiam causa res productæ habent similitudinem primæ causæ, scilicet trinitatis. Itē philosophi naturales in lumine naturali ad notitiam trinitatis peruenerunt, vnde commentator 12 metaph. refert antiquos philosophos posuisse in diuinis ternarium, & Arist. prim. cœli & mundi numerū ternariū diuinum vocat. Item Aug. 9 cōfes. c. 9 refert ex libris Platonis suadentis, quòd in principio erat verbum vsque ad illud, & verbum caro factum est. Et Hermes de verbo æterno, monas monades genuit, & in suum reflexit ardorē, id est pater generat filiū, ex quibus procedit ardor scilicet persona spiritussancti. Item quęlibet scientia in lumine naturali possibilis posse in ternario fundari videtur. Nam congruitas grammaticalis suppositum cum apposito triplici conditione concordat. Logicus termino, propositione, atque figura formaliter concludit. Rhetoricus & poeta triplici vtuntur stylo. Geometria à triangulo figuras rectilineas incipit. Astrologia à puncto, meridie, & planetarum motu inuestigat. Musicus tribus primo armonisat. Arithmeticus numerum ternarium primū cōpletū tradit, vt etiā dicit Arist. primo cœli & mundi, quia primus numerus est habēs principium, medium, & finem. Physicus tribus principiis naturam construi docet. Item si creatum intelligendo, & volendo actū producit, cur Deus etiam intelligendo non produceret filium, & volendo spiritumsanctum Vitellius hoc idem probat de articulo creationis mundi. Nam sicut inter res est naturalis ordo perfectionis & dependentiæ, sic debet esse durationis in se signanter, quoniam prima causa non agit naturaliter, sed liberè. Vnde Aristo. ordinem dicit esse optimum bonum, vt patet 7 Polit. & redarguit Aristippum negantem ordinem. Et elenchorum secundo dicit bonum vniuscuiusque rei ex ordine decorari. Item nulla est ciuitas, cuius auctor nō inueniatur, ergo. Item philosophi naturales, qui fidem non habuerunt ad notitiam huius articuli peruenerūt. Vnde Hermes, quem Aristoteles patrem philosophorū nuncupat, libro suo de verbo æterno. ca. 2 Res inquit non erant ante mundi creationē nisi in ipso Deo, vnde nasci habuerunt. Itē Galenus in sua alchimia narrat Hermetem dixisse quòd in tabula smaragdina in verustissima littera scriptum erat mundum creatum fuisse. Item Aug. 6 de ciui. ca. c. 9 refert Platonem in suis libris ferè de verbo ad verbum dixisse verba Moysi. In principio creauit Deus cœlum & terram. verúmque aliqui dicunt Platonem descendisse in Aegyptum, & vidisse libros Hieremiæ. Sed Aug. ibidem probat ex intentione hoc fieri non potuisse ex vicissitudine temporum. Item Arabes & sacerdotes Aegyptij dicunt solem creatum in signo Leonis vt refert Soli li. suo de mirab. libus mundi, quod refert Plato in Timeo. Item Ptolemæus in secundo prologo almagesti post multas laudes Aristote. concludit, quòd in hoc sibi non consentit, quòd mundum creatum non dicit. Verúmque existimo Arist. non putasse mundum æternum à parte ante, licet eius verba sonare videntur, quæ sunt intelligenda sic, quòd mundus quantū est ex natura, potest perpetuari. Vnde Aristo. Deum creatorem nuncupat li. suo de regimine principū, quem edidit ad petitionem Alexandri, narrante philosopho eius translatore. & lib. de secretis secretorum pariter confitetur Deū esse creatorem, quem librum Arist. edidit, testante Ioanne translatore eius, li. & multi obstē.. Item Hyppocra. li. suo hebdomadarum dicit planetas eodē modo moueri, sicut ab exordio mouebātur ergo exordium habuerunt. Item Albumazar li. 1. de cōiunctionibus, differentia prima, dicit mundum ante diluuium solū durasse per duo millia annorum cum ducentis viginti sex annis, vno mense tribus diebus, & quarta parte vnius horæ. Et differentia 8. Creauit inquit Deus hominem, & fecit ipsum nobilissimum animalium, & differentia decima refert Heraclitum cōcessisse, mundū originem habuisse. Item refertur, quòd quidam sacerdos Aegyptius Soloni philosopho dixit, quamet sapientem viderat ex delubris Aegyptiorum deratu in quo scriptum erat quòd mundus nouem millibus annis durauerat. Et eandem sententiam scripsit sacerdos quidam magister Alexandri In Aegyptiorū quoque n... ūdū cētū millibus annorū duraturū putauerūt, vt refert Aug. li. 18 de ciui. Dei. Quæ omnia & si talia sūt, tamē mūdū exordiū habuisse cō euicunt. Vnde Ouid. licet poeta 1. metam. Ponit mundi exordiu per quattuor ætates ante diluuiū, &c. Vitellius de incarnatione hoc idē patet. quia video, quòd Deus pōt supplere quod liber genus causæ. cur non vnire potest æque bene sibi naturā humanā, sicut supposito creato vnit accidētalem? Quo facto æquè benè denominabit natura substantialis, vt puta humanitas Deū esse hominē, sicut albedo faciei Socratē denominat albū. Plura & quasi innumerabilia sunt testimonia & primo ... veteris testamenti. Vnde Isa. 64. dicebat V. nam disrumperes cœlos, & descenderes & Daniel 7. Aspiciebam inquit in visione noctis, & ecce cum nubibus cęli quasi filius hominis veniebat, nec tamē soli fideles Christū incarnandum sperauerunt, quinimmo & gentiles opum miranda de Christo futuro contemplerunt. Vnde Albumasar in suo maiori introductor o differentia prima narrat, quòd in cęlo apparuit virgo honesta, & mūda, prolixa capillis facie pulchra in manu tenēs spicas sedēs super stratum, nutriebat puerum, cui exhiberat sollicitè ad comedendum. Hæc enim visio nil aliud designat, nisi quòd virgo incorrupta virtutibus ac genere clara, duas spicas id est naturas in se concepit. & sedens super stratum, idest super mundi machinam, quoniam luna sub pedibus eius, ipsa siquidem puerum se licet Christum ex purissimis sanguinibus spiritu sancto cooperante, nutriuit. Huius autem visionis maiorem attestationem narrat Orosius dicēs, quòd cum Octauius orbē Romæ imperator totū sua virtute fecit sibi tributarium, quamobrem populus Romanus sibi applaudere cupiens, honores diuinos sibi impendere disposuit, quia tamen cognoscebat, quòd non propria, sed in diuina virtute orbē subiecerat, ideo prædictos honores suscipere destulit. & Tyburtinam sibyllam quid super hoc facturus esset, interrogauit, quæ multiplici ratione suasit, ne diuinos suse peteret honores. Vnde ipsa suadēte, cœlum illico apertū est splēdór que nimius effulsit super eū, viditque in cœlo virginē pulcherrimā stantē super altare tenentē puerū in brachiis

chris suis, sed cum Octauianus id admiraretur, vocẽ audiuit dicentem, hæc ara filij Dei est. Quibus verbis auditis Octauianus statim se in terram proiecit, & virginem cum filio pariter adorauit. Hoc autem mirabile Romæ accidit in camera Octauiani, in qua ubi est ecclesia minorum. Igitur propheta in persona Dei dicebat, arcus meus in columna nubis, quia scilicet Christum futurum in cœlo tamen patuit. Nec tamen mirabile, si virginem Christũ peperisse fatemur, quia narrat Plinius 8. natura Absque masculis equas grauidari, cui alludens Solinus lib. 3. de mirabilibus mũdi hoc dupliciter fieri docet. Vno modo Flatibus ventorum, alio modo solo masculi odoratu, & dat exemplum conforme de perdicibus europę. Insuper Virg. in Geor. similem sententiam attestatur dicens, scilicet ante omnes furor est insignis equarum continuóque annis, vbi subdita Flamma medullis, vere magis quia calor redit ossib⁹ ille. Ore omnes versę in zephyrum stant rupibus altis, exceptántque leues auras, & sæpè sine vllis coniugiis, vento grauidæ, mirabile dictu. Saxa per & scopulos, & depressas & conualles dif fugiunt. Ouidius a. de vetula virginem partura prædixit, quæ dalphæbes vocabatur. Dicebat enim nasci debere prophetam absque maris coitu, cuius erat cõcepis complexio prærua futuræ, & ibidẽ notatur à quibusdam in expositoribus, quòd per sex annos cum modicis horis ante Christum aduentum gloriosa fuit cõiunctio Iouis & Saturni in principio arietis, quia Dei & hominis coniunctionem insinuauit, & hoc videtur quasi prophetasse Ouidius, vt aliqui dicunt, &c. Eodẽ etiam tempore decima reuolutio Saturni completa fuerat quate mundi diuinũ debebat renouari, quia principatum vat etas penes decem reuolutiones Saturni maximè attenditur prout dicit Albumasar li. 2. de coniunctionibus differentia 8. Virginis etiam partum Valerius lib. 8 approbat, referens virginem tulam oratione cribrum aqua plenum de Tybri ad templũ detulisse, sic etiam Mar a forem cœli portauit. Insuper Solinus de mirabilibus mundi narrat Puellam vo tu castitatis metu ise principatũ pudicitiæ. Ouidius etiam li. 4. de fastis. Cybelen virginem matrem Deorum appellauit Narrat insuper Paulus diaconus, q eũ Romulus palatiũ Romæ construxisset dictũ pro tunc palatium pacis, statuam ibidem posuit, dicens non cadet hæc statua, donec virgo pariet Die autẽ natiuitatis Christi etiam à Romanis perhibetur corruisse. Narrat etiam Eutropius quòd circulus similis cęlesti, qui dicitur Iris eadem die apparuit circa solem, atque in taberna meritoria fons detecta illa tota die emanauit Et sic iuxta vaticinium Isaiæ idola Aegypti corruerunt quia nullum templum fuit, quin saltem aliquod idolum caderet in die natiuitatis. Quantũ verò de articulo resurrectionis, ex multis probatur rationibus etiã naturalibus, & primo ex perpetuitate animæ. Nam anima dicenda est perpetua, vt patet ternorie de anima, & hoc quia refert ctur, & consequenter est spiritualis, & immortalis. Vnde Plato eam circulo supra se conuerso assimilauit. Item Algazel 8. physicę suæ capitulo vltimo, dicit animam rationalem esse immortalem. Item Hermes de verbo æterno c. 3. Idem dicit & concludit animam bonam Deo coniungi. Idẽ sensit Arist. libro de secretis, & li. de pomo. Et Plato in Timeo futuram gloriam, & infernum expressè fatetur. Item Xystus Pythagoricus fatetur futuram fœlicitatem adesse bonis. Item Macrobius libro de somnio Scipionis circa exordium ait Beatos æterna gloria frui. Item Varro & Porphyrius quosdam resurrexisse mortuos ferunt, vt Aug. narrat 21. de ci. Dei. c. 7. Vnde Plinius 7. lib. fœminam exanimem refert ad vitam rediisse, & puerum, quinquaginta annis post mortẽ vixisse. Itẽ Tul. li. de repub. 6. fingit q post mortem Scipionis vidit eum Scipio minor cum suis prædecessoribus, quod somnium exponens Macro. concludit beatitudinem. Idem sentiunt Ptolemæus in 1. almagesti prologo, & Albumasar in 6. articulo introductorij differentia 26. & Auicenna 8. meta. Item Ouidius Flumina infernalia sæpè commemorat, cuius et si ba licet transumptiua, non tamen mendosa. Item de cõbustione corporis absque consumptione satis sunt exempla naturalia, vt ponit Aug. 21. de ciuit. ca. 4. De montibus Siciliæ qui ab exordio creationis comburuntur, & non minuuntur. Item de lapide ioeusto fit pannus incombustibilis, vt refert Albertus magnus li. de mirabilibus. Ex quibus omnibus concluditur, quòd articuli fidei sunt deducibiles in lumine naturali. Et hoc circa demonstrationem. Hic tamen notandum, q aliqui dicunt, q huiusmodi auctoritates vel nihil faciunt ad propositum articulorum, vel ipsas fuisse reuelatas Nihilominus tamen existimo, quòd & licet plures philosophi habuerunt reuelationes, tamen in lumine naturali multa de articulis fidei excogitare potuerunt. Potest etiam dici, q philosophi quo ad aliqua viderunt libros prophetarum. Sic n. refert Aug. de doctri. Christiana c. 2. quòd Plato vidit libros Hieremiæ prophetæ.

De cultu & veneratione Dei.

CAP. II.

Qvæcunque laudabilia possidemus, à Deo accepimus. Si igitur serui dominis obsequuntur, si hos possessorẽ nouit, per amplius fidelis Deũ colere debet, dicente Catone. Si Deus est animus nobis, vt carmina dicunt, Hic tibi pręcipuè sit pura mẽte colẽdus. Vnde Mercurius termegistus ad Asclepiũ solũ inquit, animal homo duplex est, quia scilicet inter animalia homo solus duplici cõstat natura. Immortalis & æterna, & subdit Mercurius Illa pars simplex. Anima diuinæ similitudinis formam habet, ergo humanitas semper memor naturæ & origin s suæ in diuinatis imitatione perseuerat. Nos igitur agentes gratias adoremus Deũ. Quæ verba clarè innuũt hominẽ debere Deũ colere, tanto celebrius, quanto plura beneficia à Deo suscepit, & sublimior factus est cæteris rebus per imaginẽ Dei, quã accepit. Vnde Xystus Pythagoricus in suis sententiis Deus liberratẽ arbitrij hominibus permisit, vt purè ac sine peccato viuentes similes fiãt Deo. Nã tẽplũ Dei est mẽs pura, & altare optimũ est ei cor mundũ. Vir castus, & sine peccato potestatẽ accepit à Deo, esse filius Dei per adoptionẽ. hęc ille. Ecce vides ô tu homo, quoniã tẽplũ Dei es. Si ergo in tẽplo cultus Deo debeatur, nũquid Deũ tamẽs colere nõ debet? Nã prouerbiis sapiẽtũ dicitur. Nõ aspiciat quàm plenas, sed q̃ puras quis Deo man⁹ offerat.

Nil ex

Nil ergo refert, si munera grandia offeras Deo, sed sua deuotio toræ orationi valorem imponit. Pros enim paupercula æra duo exhibendo placuit Deo, quàm Cresus talentorum decem millia. Illa siquidem magis placuit, non quòd magis obtulerit, sed maiori conatu, deuotioneque affectiori æra vel obolum obtulit, quàm Cresus talenta, vt satis refert *Hiero.* in fine prologi bibliæ. Placeat ergo homini quòd Deo placet, vt monet Senec. ad Lucilium epist. 74. Tunc enim placet homini quod Deo placet, quādo cultum exhibet, qui debetur ei. Quod fecisse philosophi leguntur. Nam sicut ait Plato philosophus est amator Dei, vt narrat Aug. 8 de ciuita. Dei. Amator autem Dei philosophus non esset si cultum Deo debitum subtraheret. Vnde Prosper in li. epigram. Hac desiderij Deus est pietate colendus, iustitiæ vt merces tota sit ipse Deus. Optima vota Deo, quorum est dator ipse, vouentur, & subdit. *L*ibertas nulla est melior maiórve potestas, quàm seruire *Deo*, cui bene seruit amor, absq; iugo posita est ditionis amica voluntas. Quę viget affectu, non viget imperio. Ecce clarè innotescit, quòd qui Deum amat, ipsum etiam colit, prout iubet catholica fides. Nam & pecudes suis balatibus elephantesque suis flexionibus celsa venerātur, arbores crescendo sursum eleuantur, elementa cœlorum impressionibus obediunt, semperque leges suas cœlorum orbes obseruant. Quibus attētis, mirum si fidelis maioribus dotatus gratiis obedientiam pariter & reuerentiam Deo exhibere prætermittat, nec solum hoc mirum, sed ingratitudinis signum est. Eos tamen non arbitror fore dignos laude, qui Deum dum colunt, plus cæremoniis quàm affectibus intendunt. Et quæ putatur eorum deuotio, sæpè superstitio est de quibus Cicero in oratione. Et etiam quidam religionis modus, & subdit.

Nimiúmque superstitiosum esse non oportet. Nos etiam commendandos non reputo, qui diu no cultui licet assistant, sceleribus tamen vsquequaque pleni sunt, quale enim potest horum esse obsequium? Regi enim nō placet iniquus seruitor, quomodo ergo Deo placebit iniquus peccator? tales enim profanatores videntur sanctuarij Dei. Vnde Ouid. lib. epistolarum, Pone Deos, & quæ tangendo sacra prophanas, non bene cœlestes impia dextra colit. Rursus redarguendi hi apparent in diuinis sacrificiis, qui se ingerunt, altaribúsque sacris temerariè se iungunt, contra quos Tibullus libro secundo.

Vos quoque abesse procul iubeo, discedat ab aris, cui tulit hesterna gaudia nocte venus. Itaque veteres Deos suos colebant. Et quamquam erroribus subiacerent apud omnes tamen sanctum olim erat Deos debere coli, dicente philosopho, Diis non possumus aliud reddere condignum. Illi ergo, qui fidem professi sunt, Deum potissimè venerari debent. Sed quæreres, quid Deum colere sit, aut quomodo venerari debeat? Attēde quæso, quoniam diuinus cultus oratione perficitur. Vnde *Porphyrius* Deus omnium pater nullius indiget, sed nobiscum bene est, cum per iustitiam & castitatem eum adoramus, ipsam precem ad eum fundētes per imitationem & inquisitionem de ipso. Inquisitio enim purgat, imitatio deificat affectionem, ad ipsum aptando. Vnde Didymus ad Alexandrum, Verbo Deus propiciatur orantibus. Deus quoque solum est cum homine, suáque similitudine delectatur. His non sermonibus apparet, quòd Deum colere ipsum orare est. Vnde teste Valerio libro 7. Socrates humanæ sapientiæ oraculum congrue dixit à diisque immortalibus nihil pretendendum esse arbitrabatur, nisi vt bona tribuerent ea, quòd sciunt quid vtile nobis. Cuius contrarium faciunt hi, qui certa munera à Deo orando petunt, séque non credunt exauditos, nisi habeant id numero, quod postulant. Diuinæ enim prouidentiæ, remittere singula tenentur, sperando id Deum facturum, quod melius erit, iurata prælibasum Socratis documentum. Rursus plures ignorantes aut voluptatibus excæcati Deo supplicant, vt eorum impietati coadiuuet, vt etiam vires præstet, quibus sua mala exercere possint. O quàm stulta deprecatio à iusto iudice petere scelus, Deúmque putare consctum malorum. Vnde Athenedores Stoicus. Nihil inquit Deum roges, nisi quod possis rogare palam, & Iuuenalis 4 satyra. t. Si consilium vis, permittes ipsis expendere numinibus quid cōueniat nobis, rebúsque sit vtile nostris, nam pro iocundis aptissima quæque dabunt dij Carior est illis homo quàm sibi, & subdit. Orandum est, vt sit mens sana in corpore sano. Forte posce animū, mortis terrore carentem. Qui spacium vitæ extremū inter munera ponat. Naturæ qui ferre queat quoscūque labores. Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores Herculis ærumnas credat, seuósque labores Et venere & cenis & pluma Sardanapali. Nos igitur fideles Deū oramus, & deprecemur, quoniā teste Ouidio primo de arte. Flectitur iratus voce rogante Deus. & lib. de Ponto Confugit interdum templi violator ad aram, nec petere offensi numinis horret opem quia sæpe iect veteres offensis numinibus, veniam persceb. nt. Deo igitur peramplius id faciendum est, quia ipsius inæstimabilis pietas & potestas. Sed parum cultus & oratio prosunt, nisi cor sentiat, quod exprimunt voces. Vnde Prosper in epigramma. Laus verace Deo depromitur ore precantis Siqua voce fluunt, intima cordis habēt. Qui dedit vt quæras, addit vt inuenias. Sed Deus affectum precibus non præstat iniquis. Nam qui se nullo iam munere credit egere. Crescere non cupiēs, perdit adepta tepeus Quæ verba nil aliud sonant, nisi quòd vir catholicus iugiter Deum orare debet, & nō existimare, quod nullo egeat quia sic opinari, præsumptio, & non oratio est. Vtautē orationi fideles melius vacare possint, sacris diebus cultus præcipitur exhiberi, vt quæ cæteris feriis homo prætermisit, diebus suppleat solennibus. Vnde Seneca ad Lucilium epistola 18 Festiuis maximè diebus animo imperandum est, vt à voluptatibus maximè abstineat. Ouidius li. de fastis Prospera lux oritur linguis animisque fauete. Iste vacent aures, insanáque protinus absint, quia scilicet diebus sacris paci & orationi est insistendum. Vnde Tibulus libro secundo. Luce sacra requiescat humus, requiescat arator, & graue suspenso vomere, cesset opus & subdit, Omnia sunt operata Deo, non audeat vlla lanifica conis imposuisse manum, itaque nullus operibus, sacris diebus intendere debet. Absit tamen vt credat aliquis ab operibus pietatis se fore excusatū. Nam qui pietatem prætermittit iniquus est, nullo autem die iniquè agere licet. Vnde Prosper in epigram. Non recto seruat legalia sabbata cultu, qui pietatis opus

opus credat in his vetitum. Nulla dies actus hominū non damnat iniquos. Omnia conueniunt tempora iustitiæ. Ex quibus omnibus concluditur, quòd sacris diebus sic à labore est desistendum, vt pietatis munera non prætermittātur. Nam in bonis operibus cultus maximè seruatur.

De idololatria, & de nominibus Deorum & Dearum.

CAP. III.

Veteres Deū inquirere nequeuntes, in quàm plurima turpia delapsi sunt. Vnde quia Deum verū nō cognouerūt, ideo finxerūt Deos, simulachra depinxerunt, sic enim legimus Hermetem statuas posuisse. Aegyptus quoque Deos posuit, ab hominibus productos. Pompilius quoque Deos fabricauit, quos secum sepeliuit. Alij quamplurimi Deum inquirendo errauerūt, vt narrat August. 14. de Ciuitate Dei. Horum igitur theologia non est ipsa, quam fides profitetur, sed ipsa est fabula, quæ sub specie doctrinæ falsissimo colore coloratur, tangit Augu. 14. de ciuit. Dei. allegando Marcum Varronem. Dicant igitur Christiani horum assertiones detestari, quorum studiū fuit nouos excogitare Deos, variísque oramentis figmentare sollicitati sunt. Nempe dixerunt barbatum Iouē, imberbem Mercurium. Saturnum senem, & Faustulū floribus præesse crediderunt. Innumerabilibus super stitionibus Deos perscrutati sunt, quorum omnium pater fuit Ninus Rex Assyriorum idololatra primus, de quo refert Petrus Comestor in historia scholastica. Refert inquā q cum fuisset mortuus Belus pater. Tunc Ninus ad subleuamē doloris imaginem patris fecit. Cuius imagini tanquam Deo reuerentiam exhibebat, aliósque exhibere faciebat. Quin immo ad se venientibus indulgebat, si quid mali egissent, dummodo patris imaginem reuerebantur. Dicta autem fuit præfata statua aut imago Bela nomine patris Nini, q Belus vocabatur. Cuius rei occasione alienationes statuas erexerunt, & iuxta sua idiomata nuncupauerūt, vnde apud aliquos fuit Bel, apud allos Baal, aliqui Baal alij Belphegor, alij Belsebuch acceperunt, vt dicit Isido. 8. etymo. Rursus apud Aegyptios Isis, apud Cretā Iupiter, apud Mauros Iuba, apud latinos Faun⁹, apud Romanos Quirinus, apud Athenienses Minerua, apud Samū Iuno, apud Paphos Venus, apud Lemnos Vulcanus, apud Naxos Liber, apud Delos Apolo. Rursus apud Romanos Esculapius Deus medicinæ nuncupatus Babylonij quoque Bel idolum acceperunt, de quo superius. Et Græci complures præcipuum Deum horum nuncupauerunt, Belsebuch quoque de quo superius fuit Deus in Acharon, & interpretatur Deus muscarū, nā sebuch musca est. Hi ergo sunt dij, de quibus propheta. Quoniā omnes dij gētiū dæmonia. Rursus quæ legimus cōmemoremus. Legimus. n. q Saturnus or go Deorū à paganis designatur, & ideo Saturnus, dictus est à tēporis longitudine, seu à saturitate annorū, quia ipsum antiquissimū ferūt, de quo etiam fertur, q filios suo deuorauit, patrísque Cœli abscidisse genitalia fertur. Alij quoque dicūt, q ex suis genitalib. in mari proiectis, nata est Venus. Cæterū alij Iouē à iuuādo dictū patrē Deorū appellant, ipsumque optimū referunt. Et quandoque fingunt taurū eo q Europam rapuit, taurus enim maximè libidinosus est, quandoque etiā ipsi fingunt eum aquilam, modo serpentē, modo agnū secundū varietatem eorum, quæ fecisse creditur. Cæterum alij dicunt, Ianum cœli ianitorē, seu ianuā, duásque facies ipsum habere ferūt, & ex cōsequenti bifrontē ipsum appellāt. Ecce qualis Deus monstruosus est. Alij quoque Neptunū Deū aquarū prædicauerūt, alij dicūt Vulcanū Deū ignē. Vnde Vulcanus, quasi volicanus, quia sua velocitate fertur volasse per aera more ignis. De isto dicit Homerus, q fuit præcipitatus de aere in terrā, & exinde fulmina oriri putantur. Ipse etiā Vulcanus de femore Iunonis fingitur natus. Et fertur Claudus more ignis, qui nū quā rectè sed curuatim mouebatur, cæterū alij Plutonem Deum affirmauerunt, quē Latini vocāt Diespitrem. Alij verò Orcū ipsum nuncupant, & fertur receptator mortuorū, Deúsque infernū poetis fingitur, alij quoque Liberū depinxerunt more muliebri delicatū, & Deum libidinis ipsum descripserūt. Sed quidā dicunt, q ipse nō libidinis, sed potius Deus vini nuncupatur, qui alio nomine Bacchus dicitur, fertúrque cornutus, & corona vitiea coronatus. Insuper alij fingunt Mercuriū pēnas habere, ferūtque Deus sermonis & eloquentię Vnde Mercurius sermo est. Pingitūrque Mercurius cū capite canino, & alas in capite, & pedib. habuisse fertur, furtíque magister creditur. Insuper alij dixerunt Martem Deum belli. Apollinem Deum medicinæ, qui etiam Phœbus sol vel Titan appellatur. Cæterū vltra Deos alij Deas elegerunt, quidā. n. Dianam, quā dicūt binā, atque virginem susceperūt, & dicitur Diana, quasi duana, eo q die & nocte apparet, & alio nomine Lucina vocatur. Alij autē Cererē in Deā elegerunt, per quā terrā intellexerūt, quā dixerunt magnā matrē atque vehi in curru cū tympanis & cymbalis Alij autē Mineruā, vt dictū est, elegerūt, vt Athenienses, qui eā dixerunt multorū ingeniorū inuētricē. Et dicunt eā de capite Iouis natā, in cuius pectore fingunt caput Gorgonis. Alij autem elegerunt Palladem, quæ Pallantem gigantem sic dictū interfecit Alij elegerūt Venerem, vt superius dictum est. Rursus gētilium alij, Cupidinē dixerunt Deum, licet videatur nomē fœmineum, & hunc depinxerunt sub forma pueri, & dixerunt ipsum Deum fornicationis, vnde & sagittā, & facē tenere fingitur, quia lubricus amor more sagittæ vulnerat, & more facis inflāmat Cæterum Græci dixerūt Pā Deum rusticorum, quē Latini vocant Deum siluarum, & hunc fingunt habere cornua ad similitudinem solis & lunæ, rubétque eius facies ad similitudinē ætheris. Et fert 7. fistulas, quibus armonisat, captinásq; vngulas habere fingitur. Insuper apud Aegyptios maximus Deus fuit dictus Serapis, qui cū primo fuisset rex argiuorū, dicebatur Apis, sed postmodū transfectus in Aegyptum, ibíque mortuus Serapis appellatus est. Cæterum apud paganos Faunus fuit Deus, sic vocatus à faneo es, eo q fanebat eis, & futura prædicebat. His ergo delusionib. gētiles adhæserunt, fatáque sua dixerunt Deos. fortunā Deā dici nō prætermiserunt. Deásque aquatū nimphas appellarunt, & Deos, quos in domo colebant dixerunt penates, Deóque mortuorū manes nuncupauerunt. Itaque in suis erroribus perseuerantes viam ve

ritatis ignorauerunt. Rursus errores d lucidemus, nationis ú q; diuisim ascribamus, à Chaldeis incipiētes, de quibus refert Nathor, q Chaldei Deum nescierūt, sed elementa & creaturas coluerunt, sub quę Deos custodientes statuerunt, ne à confinibus raperentur. Heu quales dij, qui custodia egēt. Ipsorum autē Chaldeorum plurimi ignem posuerunt Deum, eo q omnia deuorare videtur. Sed modica est ratio, immo ridiculosa, quia saltem videre potuerūt, quòd ignis ab aqua extinguitur. Cæterum Græcorum errorem narremus, qui dicentes se sapientes, stulti facti sunt. Elegerūt.n. Leum Saturnum Comestorem filiorum, Iouem secū dum eos adulterum, Herculem homicidam, ecce quales dij. Cæterū Aegyptij deteriores animalia bruta coluerunt, vt ouem, vitulum, hircū, & porcum, coruum, accipitrem, vulturem, aquilam, cocodrilum, lupum, simiam, draconem, & aspidem. Itaque brutis occasione cuiusdam vtilitatis vel obsequij sacrificabāt, vt tāgit Tul. li. 1 de natura Deorum, de quibus Isaiæ 14. *Facta sunt simulachra eorum bestijs & iumentis similia.* Cæterum Romani Deos ineptos colebant, dicentes eorum ope imperium suum dilatari, vt tangit Aug. 4. de ciui. Dei. Cum tamen Gothorum gens ipsos opprimeret, idolis iuuare nequeūt bus so o Christi nomine mediante, euadere potuerunt. *Nec* mirū, qui cum dij non essent, iuuare nō poterāt. Vnde Chrysantus ad *D*arium. Quomodo inquit possunt vobis esse custodes, qui cum non custoditi fuerint nocte à canibus, à furibus rapiuntur. Vnde Aug. li. 1 confessionū. *N*on ergo intelligo & tonantem Iouem, & adulterantem, & vt que non posset hæc duo. Verumtamen gentiles eorum testantur illecebras, in quibus cōfidunt. Horum autem fabulis Socrates & Plato non adhærētes, *D*eum summum & vnum cognouerunt.

Quomodo per fidem saluamur.

CAP. IIII.

Fides est fundamentum legis, & consequenter via salutis. Vnde fidem quia plures reciperunt, ideo cœlestis gloriæ plenitudinem nō acceperunt. Nē per fides Christianos facit hæredes, quam tamē multi respuerunt. sicut Romani quondam, qui infœlices per fidem factos esse putarunt. Alij vero fidem susceperunt, sed ab ea recesserunt, & alij fidē, quā susceperūt retinēt, sed eius opera negligunt. Hæc autem omnia faciunt. vt liberi fiant serui, hæredes que per temporalia reddantur exules, quia ratio dominandi porta est pro peccato, prout ait *A*ug. li. 10 de ciui. ca. 15. *N*ec tamen illa vera est Romanorum opinio, qui per fidem infœlices se factos dicunt. Rerum scātui quæso illius historiæ, quā narrat Salustius apud eos authenticus, quā etiā commemorat Aug. li. 3 de ciui ca. 18. Narrat. n. q ciuitas Romana ante fidei suscepti o e ab Annibale sic oppressa fuit, totque milites Rom. in exercitus corruerunt, q Annibal inuasor ipsorum tres modios plenos misit in quibus tantūmodo anuli erant, qui de digitis militum Romanorum extracti fuerant, qui quidē milites corruerāt. Quis. n. casum grauiorē legit? nec tamen fidei Christianæ, quam nōdum nouerāt, imputare possunt. Potius ergo studeant imputare peccatis, quoniam, vt ait *A*ugustinus in suo tractatu de excidio Romanæ vrbis, Deus permisit Romanos flagellari, quia seruus sciens voluntatē domini, & non faciens, plagis vapulabit multis Lucæ 3. Nam in ignē ponitur aurum, vt purificetur, & cum tribulatur triticū purgatur, sic etenim puniti fuerunt, vt conuerterentur. Vnde Iosephus Iudæos alloquens, sic inquit, Si vobis obest longęua persecutio, quid dicam ignoro, nisi quia scio quòd illis bene est, cum quibus Deus, quasi diceret, quia ipsos propter peccata De⁹ deseruit. Quā obrem ipse Iosephus libro 6. sic dicebat, Deus inquit vos deseruit, quia pietatis cultum deseruistis, sperantes enim in dominum, sed qui vos defendebat, migrauit ad hostes, quæ autem colebatis Romani venerantur, vos autem offendistis. Hæc. n. verba dirigūtur Iudæis existentibus in captiuitate Romanorum, vnde ibidē subditur. Non in multitudine, sed in timore domini Abraham penetrauit Aegytum. dormiebat Abraham & torquebatur Pharaon. Moyses contra Aegyptios orabat. Iosue, Gedeon Ezechias non virtute, sed oratione præualuerunt, quoniam non in multitudine exercitus belli victoria, sed de cœlo est fortitudo vt dicitur. 1 Macha. 3. & Iudi. 8. Sed *D*eus nobiscum est, cur apprehenderunt nos hęc omnia s. mala? quasi diceret, quòd malum non habuerunt, qui cum Deo sunt per fidem. Quapropter Aug. ep. 1 Fidei Christianæ impugnatores sic alloquitur. Qui enim ausi sunt fidem Christianā impugnare, dent precor sine fide tales mores, tales ciues, tales iudices, aut reges, quales Christiana lex commendet. Exhibeant pro laboribus talem mercedem, sicut fides promittit. Nostra siquidem lex continentiam, beneuolentiam, iustitiam atque cōcordiam prædicat. Nunquid enim hæc omnia honesta sunt? Fortè illis tamen ignara mens fit querula, cum illa audit, rationem quorum ignorat, illáque credere recusat, experimento quæ non videt. Horum. n. ignominiam redarguit. Aug. 22 ciui 4. dicēs stultum fore eorum, quæ creduntur postulare rationem, quia in naturalibus plurima fatemur, quorū rationē ignoramus. Cur. n. mirari, si audis corpus igne cremari, nec tamē cōsumi. Nā facile montes vsque nunc, & de nceps flāmis æstuant, & integri perseuerant. Non ergo cōsumitur omne quod ardet. Non est ergo incredibile hominum corpora tempiterno supplicio in igne puniri sine detrimēto. Vnde ibidē Aug. Quis inquit nisi Deus dedit carni pauonis, vt non putresca? quod tamen auditum incredibile videtur. Accidit vt apud Carthaginē hæc auis cocta nobis apponeretur, de cuius pectore seruari iussimus, & tamen nihil putredinis inuenimus. Vnde post dies plusquam triginta nulla eo turpior inuenta est, nisi quòd aliquantulum corpulentiæ siccioris & contractioris fuit. Quis inquit Aug. dedit paleę, vt poma immatura maturet? vel vt obrutas niues seruet? quid est quòd ignis cum pulcherrimus sit, colore lignum denigrat, & lapides dealbat? quid est q aqua frigida, quæ immiscatur igni, calcē feruescere facit? oleum tamen quod magis est fomes ignis, nulla sui perfusione feruere facit. Hoc enim mirabile, cum de aliqua Indię regione legeremus, siue audiremus. & in nostrum experimentum venire nō posset, profectò vel mendacium vel granditer miraremur, quod de magnete dicemus. qui ferrum rapit, si tamen adamas ei iungatur, tunc ferrum quod rapuerat, mox remittit. Hæc adduxi, quia non est quorundam experientia eorum, qui creduntur, nec minus credenda sunt, experimento

mento si careant. Vnde Genes. 15. dicitur quòd Abraham credidit Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.

De consolatione spei.

CAP. V.

SPes consolatur mētem, & vires eleuat, labores patienter ferre largitur. Vnde Seneca in polito, spes amāntium credula & Luc. li. 2 liceat sperare timē ti, nam spes præbet operanti vires, terminandi opus. Vnde Ouidius libro epistola. Spes bona, vitia timore capit. fallitur augurio spes bona sæpè suo, ex quibus verbis apparet, quòd spes bona consolidat operantem, qua deficiēte tepescit Vnde Tibullus libr. tertio. Spes fouet, & melius cras fore semper agit. Itaque per spem sperant omnes bonum, eis'affuturum Sed friuola spes est illorum, qui bonum expectant, quod mereri non student. Galterius in gestis Alexandri magni, spes quam meritum propriam non præuenit illa deniat, & verum Dat ei præsumptio nomen Cur n. in eo speras, quod tibi meritis aequitete non vis! Cur n. speras, nisi desideres. & si desideras, cur non quæris? Requeta non quæris, si habenti quod petis non subseruis O quàm vana spes multorum est. Plures enim credunt D nm propicium eis cuius præcepta contemnunt. Alij quoque iuuentutis præ ereunt dies absque operibus bonis, & in diebus senectutis se benefacturos confidunt. Sed qui de longè vitam secutus est, stultus est Stultus ergo est, qui spē vitæ suę diuturnitatē ponit, & qui sub spe vitæ breuis alterius successionē habere confidit, Stultus etiam, qui suis somniis spem adhibendo, credit bonum affuturū. Quos omnes redarguit Cato, Sōnia ne cures, nā mens humana quod optat, Dū vigilat sperat, per somnum cernit id ipsum. Stultitia est mortem alterius sperare salutem. Tempora longa tibi vitæ promittere noli. Quocunq; e ingre dieris, sequitur mors corporis vmbram. Non igitur hæc spes habenda est, sed illa, de qua propheta Beati, qui sperant in domino, spera in eo & ipse faciet. Plures autē in eo spem non ponunt, sed abiecta spe futuræ gloriæ, omne quod possunt hic gaudium, licèt vanum accipiunt Dicit n Quintil. causa prima. N. hil est se difficilius, quàm differre gaudium, quod verum est de his quæ visa tantummodo credunt, & licèt sperā dis animas suas minimè alliciunt. Dicunt. n. illud Ouid. 3. de trist. bus. Denique non possum nullam sperare salutem. Cum non sit pœnæ causa cruenta meæ. Hoc enim plurimi dicunt, dum enim affligūtur se causam habere omnes negant, & quod prauius est, de salute non sperant. Vtinam dicerent illud Ouid. de Pōto, quamuis sint semper meritis indebita nostr. s, magna tū spes est in bonitate Dei Nam teste Sedulio in carmine Paschali li. 4 Nil difficile est cōferre Deo, cui adest facultas, vt. s. possit planare curua, mitigare dura, & quicquid natura negat, se iudice præstat. Et in carmine de mediatore. H c homo, qui Deus est, spes est antiqua priorū, spes in fine pius, hic homo qui loquit Deus est, quia f Christus spes fuit antiquorū pa tr est enā spes finalis iustorū. Nā & ipse homo, & D.º est, De' an e spes omnū profiretur, vnde orator li. 2 Certè quæ humanū transcendunt gaudia votum, hoc facilè est præstare Deo, cui muneris vsus sit potior, quæ nemo putat.

¶ Stulti ergo sunt, qui se bona habituros diffidunt ea, si fecerint, quæ debent, sed fortassis ideo cōfidentiā perdunt quia incessanter cupiunt, & quod possidēt perdere metuūt. Contra quos Seneca epist. 5. ad Lucilium. Apud Catonē nostrū inueni cuj idiratum finem etiam ad timoris remedia proficere. Desines inquit timerē si sperare desieris, quia scilicet illi cū timore vadūt. qui sperant ea, quæ secura non sunt, nec sperant in eo, cuius est prouidere cunctis. Felices enim essent si spe prætermissa vanorū, fiduciam totam in domino apponerent Nam teste Sen. epist. 12. Ille beatissimus est, & securus sui possessor, qui crastinum sine sollicitud ne expectat, dicente domino in euangelio, Nihil sollicit: sitis. Væ ig tur ill.s, quorum spes posita est in mundo. Labilis ergo & caduca, sed paupertas expedita est, & secura, vt ponit Sen. epist 17. O nnis n. qui cō fidē sā mortalib posuerūt in maiori sua necessitate sue currere sibi nō valuerūt. Vnde narrat Vale. li. 7. q̃ cum Rex Gāges vel secūdū alios Gyges Rex Lydorū opulētissimus etiā ab Apoline peti jt, an aliquis mortaliū ipso felicior esset, vocēmque audiuit dicentem Agilanm Soph dum eo feliciorem, qui tamen Agilaus pauperrimus erat, ætatēque senex, & tamen sui campi metas nūquam excesserat. Ratio verò, cur felicior erat, hæc est, quia pauper est securior, rex, autem præ fatus in fortuna tim dior. ideo Lucanus li. v. O vita tuta facultas pauperis. & Iuuena libro 4. Cantabit vacuus coram latrone viator. Itaque in diuitijs spes. nullatenus constituenda est, eo quòd in ipsis nulla est securitas. Vnde Tibul. libro 1. Diuitias alius fuluo sibi congerat auro, quas labor assiduus vicino terreat hoste. & subdit Me mea paupertas vita traducat inerti, dum meus exiguo luceat igne focus Et idem libr. 2. Non me regna iuuant, non lidius aurifer omnis, nec quas terrarum sustinet orbis opes hoc alij cupiant, liceat mihi pauper cultu securo vitę munere posse frui. Quæ omnia concludunt nullam in terrenis fore securitatem In quibus tamen ferè omnes spem suam constituerunt, quamobrem in spe falluntur sua, eo quòd in bonis æternis consolationem sibi affuturam non præstituunt, non quotum spe omnis consolatio soli datur.

De perpetuitate animæ & de spe vitæ futuræ.

CAP. VI.

ANima de nihilo creatur, & non educitur de potentia materiæ, plures putauerunt hæretici, dicentes animam cum corpore generari naturali semine, corruptóque corpore, corrūpi, itaq; post hanc vitam nullam aliam sperantes, lubricitatem atque voluptatem summā fœlicitatem crediderunt. Cuius opinionis fuit Aristippus, vt in pluribus passibus narrat Aug. de ciu. Dei De talibus loquitur Tul. li. 2 de Tusculanus quæst. Vides inquit nōnullos pecuniæ cupidine & gloriæ multos libidinum seruos. Et Policrat. lib 7 c. 1. Mundum dimensi sunt, naturæ vanas securati sunt causas, & quasi mole gigantea intumuerunt, induxerūtque bellū gratiæ Dei, sed defecti sunt, dū alleuarentur, vnde ad Romanos primo, Deus illis manifestauit, & tamen euanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiens cor eorum, dicentes se

sapientes, stulti facti sunt, mirum enim, si philosophi post hanc vitam naturali dictamine dicere teneantur animā non perpetuari. Mirum insuper, si post hāc vitā alia non debeat sperari, quia legebam nuper Aristot. lib. de pomo dicentē, animam virtuosam suo debere creatori coniungi, hominéque viuente, affirmat, animam incarcerari. Item Plato in Timeo dicit, quòd anima ad hoc coniuncta est corpori, vt scientias & virtutes accumulet. Si autem venerit cum fœnore magno, à suo creatore benignè suscipietur, si autem non, relegabitur ad inferna. Ex his ergo concluditur, quòd naturales philosophi dicere tenentur animam humanā creari, & de nihilo fieri, & ex consequenti ipsam perpetuari. Pro cuius ampliori declaratione, quattuor occurrunt rationes. Prima ratio est, quia anima intellectiua est indiuisibilis, ergo est incorruptibilis, consequentia clara est, quia quod indiuisibile non potest alterari, vel attingi ab aliquo corporali, & antecedens patet per Aristo. 3. de anima dicentem, quòd intellectus est simplex, immixtus, & perpetuus. Item patet ratione, quia intellectiua est locus specierum, vt dicitur 3. de anima. Si ergo species locum non occupant, vt deducitur, sequitur quòd anima est indiuisibilis, in qua recipiūtur, quia quicquid recipitur in aliquo, recipitur ad modum recipientis. Sed quòd species non recipiātur occupatiuè, satis patet. Quis enim tam hebes est, vt dicat, species seu conceptus humanos locū occupare? Nam tūc dicere oportet virum multum sapiētem non posse sapiētiorē fieri, quia sui conceptus totalem eius animam occuparent. Itaque noui conceptus non possent superaddi, quod dicere ridiculosum est, ideo dicebat auctor sex principiorum, quòd anima nullum locum occupat. Secunda ratio est, quia anima libera est, eo quòd habet liberum arbitrium, vt patet per Boetium 5. de conso. Ergo non subest influctiis superioribus, & per cōsequens non est corruptibilis. Nam si eis subesset, tunc etiam tanquā brutum secundum diuersitatē influentiarū necessitaretur, cuius oppositum experitur. Ideo Sene. in suis tragedijs li. 4. narrat qualiter omnia certa naturalia certis legibus stabilita sunt, quas non possunt relinquere, homo verò nullas habet leges, quas infringere non possit. Cōcludamus ergo cum Aristotele primo de anima, quòd anima seu intellectus est quid diuinum, & immortale. Tertia ratio est, quia anima seu intellectus reflectitur supra se, quia experimur quòd anima cognoscit se, cognoscere per actum reflexum, quod non potest facere aliqua virtus seu potentia organica, vt corporalis, ergo anima est res spiritualis, & consequenter incorruptibilis, ideo dicit Arist. 3. de anima, quòd intellectus est separatus ab aliis potentiis sicut perpetuum à corruptibili. Quarta ratio est, quia iustitia est virtutum præclarissima, vt dicitur 5. ethi. Debet igitur maximè conuenire primo enti. cum ergo experimur in vita præsenti plures impios sublimari, & iustos calumniari, & opprimi, ponenda est vita post hāc vitam, in qua iustitia vnicuique fiet, alias. n. dicere oportet, vniuersum per iustitiam nō regulari, atq; supremum iudicem iustitia non illustrari, quod incredibile apparet. Ex his ergo rationibus cōcludere possumus, animam esse perpetuā, aliámque vitam post istā debere sperari. Ex quo sequitur, quòd anima de potētia materiæ nō educitur, sed potius de nihilo creatur, vt prius notabatur. Ideo dicebat Themistus philosophus, quòd inter omnia miranda in rebus naturalib. mirandum est de anima. Hoc enim narrat commentator Auerroes primo de anima His rationib. tamen non obstantib. plures in speculis vanitatis mundū vt paradisum elegerunt, qui similes sunt tygridi, de qua narrat Plinius naturalis, quòd à venatorib. per specula frequenter decipitur, vnde venatores catulum suū sibi volentes auferre, in via specula ponunt, cūmque venatores catulum suum deportant, ipsa tygris venatores insequitur, sed in via specula inueniens, in eisque suam similitudinē prospiciens, catulum suum putat se inuenisse, sicque catulum suum perdit, & deportari permittit. Similiter faciunt mundi amatores, quia lætitiam vanam cum habuerint, paradisum inuenisse credunt, & ita catulum scilicet animam eis collatam damnari permittunt. Venatores scilicet dæmones, humanam fragilitatem cognoscentes, eorum oculis specula mundanæ & humanæ vanitatis proponunt, vt in eis delectari, atque quietati studeant, celsámque fœlicitatem acquirere prætermittant.

De charitate, & bona amicitia.

CAP. VII.

Amicitia omnis boni exordium est, si bona fuerit, tunc bona verò est, si inter bonos extiterit. Aliàs enim amicitia nūcupari non videtur, quę amicitia præciosissimum genus est diuitiarum. Inimicorum autem fœdus non preciosum, sed vile est. Ergo amici fieri studeamus, amicitiáque in Christo sit. Tunc enim prosperabimur in spiritu mutuis monitionibus, & orationibus, & in corpore mutuis subsidijs, atque adiutorijs, tunc eadem erit voluntas, idem desiderium. Quid enim melius, aut optabilibus hisquam ob rem Sene. epist. 4. dicit, quòd vbi est idem velle, & idem nolle ibi dulcissimum manere est. quoniam concursus sensuum, & vnitas voluntatum tanquam riuuli amicitię scaturiant. Vnde Ambrosius 3. de offi. Custos inquit pietatis est amicitia. quæ facit, vt superior inferiori se exhibeat ęqualem, inter enim dispares nō potest esse amicitia. Plurimum tamen amicitia fallax est, & in momento deficit.

Et ideo ecclesiastici 12. dicitur, quod non cognoscitur amicus in bonis nec inimicus in malis, sed lex amicitię hęc est, vt nō plus vel minus velit diligi, quā diligat, vt inquit Tul. li. 1. Nempe beatus Aug. li. 4. confessionum verum amicum se habuisse narrat. Vnde ipso mortuo, plangebat eū dicens, quòd perdiderat dimidium vitæ. Et ibidem concluditur, quòd non est vera amicitia, nisi fuerit conglutinata charitate. Huius enim amicitiæ Christus exemplum dedit, Luc. 22. dicens. Non dico vos seruos, sed amicos. Seneca epist. 103. Quendam plangentem filium redarguit dicens, Quid inquit faceres si amicum perderes, ex quo paruulum incertæ spei sic plangis? quasi diceret, ꝙ filio præferendus est amicus, si vetus fuerit. Sicut tamen dicit Tullius libro primo de officiis. In amicitia nulla pestis maior est, quàm adulatio, & vitiosa simulatio, quæ verum iudicium tollit, & amicitiā adulterat. Vnde Aug. 10. confessio. dicit, quòd amici adulantes amicitiam peruertūt, & inimici litigantes plurimum corrigunt.

rignot. Nec tamen amici sunt quorum bona diuiduntur, quoniam sicut dicitur, decimo Ethicorum Arist. & à commentatore ibidem Amicis est anima vna,& omnia communia, nec est amicus nisi amico cor suum præbeat, vt ponit Tul. vbi suprà, & Augu. 2. confessio. dicit, quòd amicitia dulcis est propter bonitatem animorum,& qui amicus est, amico omnia communicet. Prima tamen lex amicitiæ est, vt ab amicis honesta petamus, inquit Tul. vbi suprà. Vnde Valerius lib. 4. c. 6. de pluribus narrat, quorum vnus pro alio hostibus se obtulit. Item narrat de duobus, qui dicebantur Damon & Pithias, qualiter cum Dionysius tyrannus voluit vnum occidere, alius exposuit se morti, quod cum vidisset tyrannus, admiratus supplicium remisit. Nam & Aug. 4. confessio. de amico loquens dicebat. Nescio inquit, an vellem pro illo mori. Similiter enim legitur de Oreste & Pilade, quòd magis eligebant simul mori, quàm non simul viuere. Etenim si attendamus, homo ex natura amicari constat, quoniam dicit Seneca li. 4. de benefi. Hominem non faciunt vngues, neque dentes terribiles, sed nudus natus est, vt nulli videatur inimicus, & ibidem concludit, quòd societas dedit homini dominium animaliũ, & imperiũ gentium. His itaque sermonibus patet, quàm vtilis sit societas atque amicitia, quam plurimi veteres habuerũt. Vnde fertur de duobus mercatoribus, qui ita se dilexerunt, vt vnus eorum, qui Aegyptius erat, vxorem propriam pulcherrimam alteri amico relinqueret, eo quòd ipsius amore languebat, quam tamen vxorem ipse Aegyptius nunquam cognouerat. In processu verò temporis contigit Aegyptium propter homicidium morti condemnari, quod sciens amicus, qui beneficium susceperat, venit dicens homicidium se fecisse, & loco illius se moriturum obtulit, malebat. n. pro amico mori, quàm amicum mori irremuneratũ, ideo sapiens dicebat, si inueneris amicum fidelem, sit tibi sicut anima tua. Sed reprobandi sunt hi, qui amicos quærunt, vt ab eis illicita obtineant. Veruntamen teste Tul. lex amicitiæ est, vt non rogemus turpia, nec faciamus rogati. Sunt etiam redarguendi qui omnes putant amicos, ideo sapiens, multi inquit sint tibi pacifici, sed vnus sit consiliarius ex mille. Camicus tuus, de quo attendes, quòd bonus sit. Nam maximum genus infortunij scias tibi contigisse, si de peruerso amicum facias, aut si amicum te habere putes, cum non habeas. Sed experimur malos frequẽtius cæteris amicari, feruentiorique fœdere sibi inuicem adhærere quàm plurimos, quorũ fama vitiuosa promulgatur. Veruntamen teste Tul. 3. de officiis. In malis fictio est, in bonis verò amicitia. Vnde Arist. 8. ethi. describens tres species amicitiæ, ostendit ipsas consistere in tripli ci genere boni. Omnis ergo amicitia in bonis est. Vnde Augus. 4. cõfessionum. statim post principium dicit, quòd non est amicitia, nisi inter habentes charitatẽ. Qui enim non ex charitate se amant, sunt de numero eorum, de quibus Hier. 9. dicitur, Omnis amicus fraudulenter incedit, tales non charitate sed vtilitate sæpius fœderantur, iuxta illud Ouidij de ponto. Vulgus amicitias vtilitate probat. Quamobrem talis amicitia minimè durat, aut saltem necessitatis tempore, vel cõmunis res nõ perseuerat. Verũ naturalis amicitia bene perdurat. Nam declarat Arist. 8. ethi. Fratres se diligere mutuò debere, quia eandem naturam communicant. Et signanter illi, qui in Christo fratres sunt, atque legem Christianam professi sunt, illi potissimè diligere debent, quoniam frater qui iuuatur à fratre, quasi firma ciuitas, vt inquit scriptura. Narrat enim Valerius li. v. ca. v. quòd cum quidam miles in castris Pompei alium quendam militem interfecit, ipsúmque iacẽtem spoliaret, statim vt suum fratrem geminum esse cognouit, Deos de tãta impietate victoriæ criminari cœpit. Vnde preciosa veste fratrem suum operuit mortuum, & protinus eodẽ gladio suo, quo illum interfecerat, pectus suum penetrauit, & super corpus fratris sui se prosternendo, flammis seipsum cremandum exhibuit. Idem etiam narrat Aug. li. 3. ciui. ca. xxvj. Insuper Valerius vbi suprà narrat de [illegible]bio, qui triumphũ victoriæ sibi oblatũ respuit, quia frater suus in illo prælio ceciderat. Si ergo Christiani ex lege & natura fratres sint, pro seipsis meritò certare debent, nullàque dissensio inter fratres debet oriri, nam li. vij ecclesiasticæ historiæ ca. xxix. narratur de duobus, quòd ipsi stagnum vnum cõmune habe[illegible]rent, sed concordes esse nõ poterant, vnde bella mortalia quamplurima commiserũt. Ad quos diuina prouidente gratia, Greg. Cæsariensis peruenit, & videns fratrum furiam, pro modici stagnis diuisione, sic dicebat. Nolite ô filij rationales animas vestras pro mutis animantibus, scilicet pro piscibus violate, ne quęso fraternam pacem cupiditas dissoluatur. Et subditur ibidem pro oratione fusa, aquæ illius stagni euanuerunt, & vbi erat stagnũ, vsque in hodiernum diẽ campus habetur. Sic etiam ipse postulabat, ne fraterna pax diluetetur. Insuper narrat Põpeius li. 2. quòd Xerxes se debere regem esse affirmabat, sed cum frater suus obsisteret ipsi, pariter causam Ariferno paterno suo cõmiserunt, qui cognita causa, Xerxẽ præposuit, cuius frater contentus extitit. Itaque omne litigium sopitum fuit, muneráque sibi inuicem dederunt. Merito igitur increpandi sunt Christiani, qui pro similibus tota die pugnãt, nec fratrem liberare, sed potius inuadere petunt.

De vera amicitia, & de eius vtilitate atque fidelitate.

CAP. VIII.

TEste Tullio de amicitia. Amicitia omnib. rebus humanis præponenda est, nihilque est naturæ tam aptum, tãque conueniens ad res prosperas vel aduersas, quanta sit vis amicitiæ. Est autẽ amicitia nihil aliud, nisi omnium diuinarum humanarũmque rerum cum beniuolentia & charitate consensio. Idẽ Tullius in rhetorica secunda. Amicitia est voluntas erga aliquem bonarum rerum quem illius ipsius causa quo diligit cum pari voluntate. Ex quo apertè apparet quòd amicitia paritatem semper prætendit. Vnde Secundus philosophus. Quid est amicitia? æqualitas animorum. Quid amicus? desiderabile nomen, homo vix apparens infœlicitatis refugium, indesinens fœlicitas. Nempe amicus raro inuenitur, in penuria probatur, & indesinenter amicatur. Alias enim amicus non est, aliqui autem amicos se dicunt, cum bona dederint quædam, sed amicus non es, nisi teipsum animũmque dederis. Vnde Seneca li. 6. de benefi. Nescis quantum sit amicitiæ precium, si non intelligis te ei daturum, quem diligis. Rẽ seculis tarã, que nõ alicubi

magis deest, quàm vbi creditur abũdare, quia sæpius creditur amicitia magna, vbi nulla est. Veruntamen amicitiæ munus omnium virtutum munera confert, & quę duo sunt, ad vnũ redigit, mirabiliq; puritate dispares vnit. Vnde Chalcidius in proœmio super Timeo Platonis. Tanta vt opinor est vis amicitiæ, quòd parificat res ex se diuersas, cum alter ex amicis alteri voto complacēti operis administrat effectum, nam amicitia multos dispares coadunat. Nec tamē vera est amicitia eorum, qui quosdam stultè diligunt, itaque credendo amicitiæ donum exhibere, se ipsos damnificant & concutiunt, quos redarguens Cato sic ait.

Dilige sic alios, vt sis tibi charus amicus.
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.

Malis igitur absit amicitia, sed vera & discreta nō prætermittatur, quia teste eodem Cato. Vtilius regno est meritis acquirere amicos Et Hecaton stoicus, quicquid profeci, hoc est, ꝙ amicus esse cœpi. Nil igitur amicitia vtilius, nil in rebus humanis desiderabilius. Vnde Quintilianus causa 8. Non reperio in rebus humanis aliquid præstātius amicitia. Et subdit, Quid enim fore humano generi fœlicius, quàm si omnes possent esse amici. Omnia enim mala discederent. Vnde in Prouerbiis sapientum dicitur. Quid dulcius, quā habere amicum, cum omnia audeas, quem sic credas vt te, cui sic loquatis, vt tecum? multi tales amicos habere voluerunt, & ipsi tales esse nō possunt. Vnde Tul. lib. de ami. pręallegato consimilem ponit sententiam. Rursus parum amicis prodest, nisi amicorum constās & fidelis adhæsio fuerit. Vnde Seneca in Thieste, quos verus amor tenuit, tenebit. Vnde Augustus Cęsar amicitiam non facilè amisit, sed cōstantissimè retinuit, vt refert Suetonius li. secundo. Nam amicus non est, qui cito deserit amicum, nec amicus qui de amico cito malè iudicat. Tul. li. de amicitia, boni viri & sapientis est, hæc duo tenere in amicitia, primum est ne quid fictum aut simulatum sit, nam apertè odisse magis laudabile est, quàm occultare sententiam. Deinde suspitio non debet esse, nec existimare aliquid ab amico esse violatum. Nempe suspicatur iam amicum habere non arbitratur. Heu quot sunt verbales amici, qui tēpore necessitatis recedunt, qui nullum diligunt, nisi quantum beneficia suscipiunt Cum Valer. lib. 4 dicat Sinceræ fidei amici pręcipuè in aduersis rebus cognoscuntur. In quibus quicquid pręstatur, à cōstanti beneuolentia proficiscitur, nam gratum beneficium est, quod mercedis suspitione caret. Absit tamen, vt aliquis credat amicorum occasione se peccare posse, aut obsequendo ea debere agere, quæ prohibentur, nam teste Tul. de amicitia. Nulla est excusatio peccati, si amici causa peccaueris non debet ergo in malis amicus obedire amico. Vnde & Valer. lib 6. c. 4 narrat ꝙ cū Rutilius amico indigna petenti non obediret, tunc amicus dicit Quid mihi est opus amicitia tua, si quod rogo non facis? Cui Rutilius immo quid mihi tua, si propter te aliquid inhonestè facturus sum? ideo Cato dicit. Quod iniustum est petito, vel quod videatur honestum. Nam stultum est petere, quod possit iure negari. Non ergo exigit amicitia crimina pro se mutuo cōmitti, nihilominus teste Claudiano in maiori multis delicta fuere nexus amicitiæ, quia scilicet multi amicorum occasione peccauerunt. Hoc tamen absit, quia teste Tullio de officiis, amicis nō tribuere, quod rectè possis, & tribuere quod non sit æquum, contra amicitiæ officium est, itaque saluo conscientiæ iure amicus amico succurrere debet, ea postponendo, quę possessio continet terrena. Vnde Sidonius lib. 2. non magis cordi esse debet, aut voluptati ager cum reditibus amplis, quàm amicus aut vicinus sibiipsi ęqualis. Omnis enim amicitia paritatem prætendit Si ergo par est amicus tibi, quomodo preponas amico tuas opes, si te sibi parem plus opibus diligas? Hoc enim si feceris, nec paritas, nec amicitia est, cum Galterius in Alex. lib. 7. dicat, ꝙ inter æquales, & inter pares est nodus amoris. Diligamus ergo animo æquo amicúmque moribúsque sanum eligamus, ne vitiorū eminente turpitudine, amicitiam iure deserere oporteat. Nam quod honestum est amare natura postulat, quod autem obliquum diu diligere rationi molestū est. Vnde Tul. li. 2. de officiis, qa inquit idipsum quod honestum decorúmque dicimus, per se nobis placet. Idcirco illos, in quibus hoc esse arbitramur, naturaliter diligere cogimur. li de amicitia, nihil est, tam aptum naturæ, tanquam conueniens sicut amicitia. Sed hanc scio debere in solis bonis esse. Sed precor vereantur, qui veræ amicitiæ fœdus seruare recusant. Nam minimè attendunt, quomodo diligant, dummodo eius quem diligunt, sub titulo proficiant, nec attēdunt si bonus, sed si diues, & in obsequiis prodigus. Ea autem, quæ possident, ipsorum ita sunt, vt cōmunicare non audeant, nisi communicādo sua bona ampliari videant, amicorum tamen omnia debent esse cōmunia Terentius in Adelphis, verus verbum hoc est, communia esse amicorū inter se omnia, & Salustius in Catilina. Idem velle, & idem nolle, ea demum vera amicitia est. Itaque etiam si quis à culpa vacuus in amicitiam prauorum venerit quotidiano vsu atque illecebris facillimè similis cęteris efficitur. Caueat ergo, qui amat, vt quem diligit bonus sit, in malo enim amicitia non est. Vnde idem Salustius in Iugurtino Omnes eadem cupere, eadémque odisse, inter bonos amicitia, & inter malos est, & non amicitia. Quomodo enim amicitia esset, ex quo peccatum eos copulat? Nēpe vnum vitium aliud trahit, & si auarus fuerit amicus, forte superbus erit, si autem superbus, ita superbiet, ecce qualis amicitia nulla enim est, ex quo peccato maculatur. Quis n. diuisit angelos amicos? superbia Quis primos fratres? auaritia. Sic & plures, qui putantur amici, similibus ex causis dissoluuntur. Nā inter amicos debet esse charitas sine temeritate, communitas sine cupiditate, Vnde Sene. epist 48 Consortium rerum omnium inter nos facit amicitia, & subdit, Omnia cum amico communia amicus habebit. Nam Pythagoricorum opinio fuit, amicorum omnia esse communia, & amicum esse alterum seipsum, vt refert Hierony. contra Rufinum. Vnde Ouidius 4. de tristibus. Hi duo corporibus vnus erāt, & loquitur de amicis, & Arator li. 2 reperitur in diuersa trahens, cū spiritus efficit vnum, quæ vnitas ex concordia venit. Concordia verò in bonis est Vnde Prosper li. epigrāma. Moribus iniustis pulchra est cōcordia pacis. Sed inquiramus, quo pacto queat vera amicitia vēdicari, Audiamus Ouidium lib. 3. de arte ita dicentem. Vt ametis, amabilis esto, dulcibus est verbis alliciendus amor.

mor. Vnde Matthæus libro de Thubia. Est brauio dignus amoris amor, & Hecaton stoicus, si vis amari, ama. Ex quibus apparet, quòd nullo laqueo amor tã cito capitur sicut amore, qui obsequiorum dulcedine consetuatur. Vnde Cato. Vincere cum possis, interdum cede sodali. Obsequio quoniam dulces retinentur amici. Ira odium generat, cõcordia nutrit amorẽ. Sunt quędam, quę ferre decet patienter amicum. Itaque mutuis patientiis amicabilis conuictus seruatur, verbísque beneuolis & hortationibus, & iustis increpationibus inter sapientes amor solidatur. Vnde Tullius libro primo de officiis. Vita, victus, cõsilia, sermones, exhortationes interdum, & obiurgationes maximè in amicitiis vigent, idque est iucundissima amicitia, quã similitudo coniugauit, nec mireris, si libeat redarguere te amicum, quia redargutio amore prolata, sapienti placet. Cæterum sciscitemur, cur inter homines amicitiæ nunc non vigeant.

Aut enim homines sunt, quales non fuerunt, aut veteres sicut nec præsentes se mutuo dilexerunt, quod absit. Quod igitur dicendum libeat non occurrit, nisi quòd imparitas est voluntatum, & distinctio desideriorum amicitiæ detrahit. Nam teste Horatio in suis epi. Oderunt hylarem tristes, tristémque iocosi. Sedatum celeres, agiles gnauúmque remissi. Potores bibuli media de nocte Falerni, Oderunt porrecta negãtem pocula, itaque gulosi abstenios non amant, nec lubrici castos.

Quamobrem appetitiuum varietate confunditur amor. Impiis ergo non est fœdus amoris exhibẽdum, eo quòd contrarium amori impedimentum habent. Vnde Plautus in aulularia. Conuentus bachorum & ioca friuola non quæro, vt amorem pariant, vtinam nihil odiosum darent. Talibus igitur ineptis desideriis veræ delectationi contradicitur sæpè. Rursus animaduerte frequenter quosdam fore amicos nõn hominum sed munerum. Hi sunt sodales, non amicitię, sed fortunæ, de quorum amicitia inquit Seneca epistola 9. Qui vtilitatis causa assumptus est, tamdiu placębit, quamdiu vtilis fuerit. Nam circa diuites amicorum turba circũsedet, sed circa euersos solitudo est, quia talos fugiunt amici, vbi probantur. Vnde Varro in sententiis suis. Si vis amicum experiri, calamitosus fias, & Quintil. c. 15. Nescis inquit, an diligat, qui experimenta non habet, nisi fœlicitatum, plures enim in fœlicitate diligunt, sed adueniente infortunio, discedunt, quia deest fortuna, gratia cuius amabant. Boet. de con. li. 2. Quemcunque fœlicitas amicum fecit, infœlicitas faciet esse inimicũ, nulla pestis efficacior ad nocendum, quàm familiaris inimicus. Nam causa deficiente amoris, non mirum, si deficit zelus antiquus. Nam Tarquinius exilio datus, tunc primo cognouit quos fidos habuit amicos. In prosperitate enim non cognouerat, vt narrat Tul. lib. de amicitia. De talibus ait Ouid. li. de ponto. Vulgus amicitiam vtilitate probat. Reuera tamen, prout dicit idem Oui. Turpe sequi causam, & fortunæ credere amicum. Et nisi fœlix esse negabit eum. Vnde Ouidius id in exilio positus lib. de tristib. suis amicis dicebat. Vix duo tres ve mihi de tot superestis amici. Cætera fortunæ non mea turba fuit. Illud amicitię sanctũ & venerabile nomen. Re tibi pro vili sub pedibus iacet. Donec eris fœlix, multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila solus eris. Et Petronius. Cum fortuna manet, vultũ seruatis amici. Cum cecidit turpi vertitis ora fuga. O qualis amicitia tenera ficta est nullíusque precij sollicitudine quærenda est, nam teste Cato. Vna dies, qualis fuerit, monstrabit amicum. Proh dolor tamen, vt dicit Matthęus in libro de Thobia. Fluctuat ad censum venalis amicus, egenum nec virum refouet nec fabricatus amor. Martialis cocus, hic quem mẽsa tibi, quẽ cœna parauit amicum. Aptum amat, & pullos & semẽ & ostrea, non te. Tam benè si cenet est, noster amicus erit. Tales enim amici sunt empritij, sermonibúsque tantummodo coniunguntur. Mẽte verò vel factis minimè adhærent. Vnde Tullius li. 2. Ne vos decipiãt blandentia brachia collo, Ne capiat blãda sordida lingua prece, quia scilicet à talibus cauendũ est. Vnde Sedulius in carmine Pascha. libro quinto. Traditor immitis, ferè proditor, impiè latro, Quid sanum siniuias, & amicum fraude salutas. Heu quales, quàm ficti amici. Nam præsentibus fauent, & post tergum insidiãtur. Horatius in libro sermonum. Absentem qui rodit amicum, qui non defendit, alio culpante, sodales, fingere qui non visa potest commissa tacere, hic niger est, hunc tu Romane caueto. Nam cauendi sunt, qui nec secretum tenere sciunt, nec assistere laudibus, nisi pręsentibus eis. Consimilium itaquę discedat amicitia, quorum finis interitus est. Vnde Tullius libro de amicitia. Præcipiendũ est bonis, vt si in prauorum amicitias ignoranter inciderint, ne existiment ita se alligatos, vt ab amicis in re publica peccantibus non discedant, quia nulla tenenda est amicitia, quæ recto nõ coniungitur fine. Omnium autem finis Deus est, gratia cuius cætera debent amari.

De correptione charitatiua.

CAP. IX.

NOn est amicus, qui peccantem amicum non corripit. Amicitia enim in Christo esse debet, sed nõ est in Christo, sic peccata libenter permittit. Vnde Cato. Cúmque mones aliquem, nec se velit temporè moneri. Si tibi sit carus, noli desistere cœptis. Quod nosti factum non rectè, noli tacere. Ne videare malos imitari velle tacẽdo. Vulnera dum sanas, dolor est medicina doloris, quia teste Hor. in epist. Et neglecta solent incendia sumere vires, quia scilicet peccata de facili crescunt, ideo Tul. li. de amicitia. Mouẽdi inquit sunt sæpè amici & obiurgandi, sic tamen vt monitio acerbitate, & obiurgatio contumelia careat, & tunc beneuoles fiunt. Veruntamen mos est hodie plurium, corrigi nolle. Ipsis enim veritas est odiũ, iuxta illud Terentij in Andria. Obsequium amicos, veritas odium parit, maxima autem in eo culpa, qui fraudem quærit, & qui scilicet veritatem spernit. Salustius in Iugurtino. Odium quærere extremæ dementię est. Illi verò odium quærunt, qui veritate audita correptionis charitatiuę, sub prætextu impatienter audiunt, nec reputant amorem, nisi eorum faueatur etiam illicitæ voluptati. Veruntamen qui fidelis amicus est, à correptione charitatiua non desistat, iuxta illud Senecæ 2. de clementia. Ma-

lo inquit verbis offendere vetis, quàm adulãdo placere. Veruntamen correptio charitatiua frequenter ab amicis prætermittitur, atque curam de aliis minimè habent. Dicũt enim in eis dibus suis, quid mihi, quid alij agant, iuxta illud Terentij Vt quid aliena cures, quæ ad te non pertinent. Alij verò corrigere prætermittunt, quòd ipsorum amici suse pere correptionem recusant, sed minimè recusare debent. Omni enim tẽpore correptio bona est. Tũe enim beneuola dicitur, quando asperitati aliqua dulcedo miscetur. Vnde in Prouerb. sapientum dicitur, obiurgationi semper aliquid admisceas blanditiei, eiũmque Dei commemore, & in te peccantibus misereans, sed plurimi aures refusetunt, & veritatem ab amicis audire nequeunt.

Vtinam attenderent illud Senec. ep. 25. ad Lucil. Mutua inquit emendanda sunt vitia, nec amo illum, si proficere non curo, malo enim mihi successum, &c. quàm fidem deesse, ideo Tullius in oratione pro Cœlio. Admoneo enim te, vt à rerũ turpitudine caueas, & ne in alterum dicas, quæ cum dixeris, dixisse erubescas. Sed quis audebit amicum aũt alium redarguere? nam mundi tanta superbia est, vt nullus redargui velit, non solum priuatim aut personaliter, quinimmo ea, quæ publicè dicuntur in opprobrium delictorum, plures malè accipiunt, & pro seipsis dici palalog zant, contra quos Plautus in aulu'aria. Nemo inquit sibimet arbitretur dici, quòd nos dicimus populo, neque sibimet causam constituet communem ex ioco. Aduertant autem, alios qui corrigere petunt, ne corrigendo eum, tangant quem nouerunt corrigi nõ posse, obstinatis enim prędicare non prodest. Fortassis enim eorum peccata crescunt eo pacto, quo commemorantur, & peccandi voluntas ex reprænsione frequenter illis accrescit, iuxta illud Ouid. j li. de Ponto. Vulneris id genus est, quod cum sanabile non sit, non contrectari tutius esse puto. Curando fieri quædam maiora videmus vulnera, quæ melius non tetigisse fuit, vnde idem libro secundo, de tristibus. Erpit interdum, modo dat medicina dolorem, itaque correptio non omni tempore prodest, sed persona & mensura consideranda est. Vbi tamen quis amicum senſit, corripere non desistat, etiam si molestè capiat quod ei dicitur. Durus enim animus assiduis correptionibus ad lachrymam quandoque reducitur, ipsiúsque furia correptionis acerbitate modetãda est. iuxt. illud Ouidij primo de reme. Dum furor in cursu est, currenti cede furori, difficiles aditus impetus omnis habet, & subdit, Impatiens animus nec adhuc tractabilis arte, respuit, atque odio verba momentis habet.

Et ideo sequitur. Aggredi at melius tunc cum sua vulnera tangi iam finet, & veris vocibus aptus erit. Cum dederit lachrymas, animúmque impleuerit ægrum, Ille dolor verbis & moderandus erit. Temporibus medicina valet, data tempore prosunt. Et data non apto tempore vina nocent. Itaque alium corripere cupiẽs præsertim amicum temporis opportunitatem quærat, & mediocrem acerbitatem obseruet, ne superbiæ signaculum aut rancoris materiem continere videatur, sed potius charitatiua & amicabilis perpendatur.

De pietate.

CAP. X.

Pietatem humana suadet natura, omnes enim homines vnius naturæ sumus, quamobrem penes oẽs pietatis opera sunt exhibẽda. Sen. in Thieste, Nulla vis maior pietate vera est, quoscunque enim verus amor tenuit, hos pietas tenebit, quasi dicat, ꝙ hi alios non amant, nisi pietatis officio eos confoueant. Attendamus enim, quoniam qui pius est aliis, pietatẽ pro seipso impetrat. Valer. li. 5. ca. 3. & 5. humanitatis dulcedo, & effrenata barbarorũm ingenia penetrat, & hostium oculos mollit, & inter districtos mucrones placidum iter reperit. Nulla inquit acerbitate fortunę precium charæ pietatis cuilescit. Vnde ibidem narrat de muliere quadam ingenui sanguinis, quæ apud tribunal capitali crimine damnata triumuiris in carcere necanda tradita fuit, sed carceris custos misericordia motus, non eam protinus strãgulauit, præfatæque mulieris filiam ipsam adire permisit, si tamen, vt nullus cibus ei exhiberetur. Existimans futurum, vt inedia consumeretur. Transactis ergo pluribus diebus, mirabatur carceris custos, cum mulier non moreretur, sed curiosius obseruata filia, animaduertit, quòd filia suo vbere exerto famem matris lactis sui subsidio leniebat, quæ pietas iudicibus innotuit, & præfatæ mulieri veniam impetrauit, similisque historia de quadam alia filia ibidem narratur, quæ patrem suum Cymonem consimili fortuna affectum pariique custodiæ traditum atque senissimum pariter gubernauit, veniámque ei sua pietas conformiter impetrauit. Nil ergo magis propitium, vt delictorum obtineatur venia, quàm pietatis exercere opera, prout charitas petit. Rursus idem Valerius ibidem refert, quòd cum Rex Darius contra Scithas impetum faceret, interrogauit eos per legatos, quem finem fugiendi, aut quod initium pugnandi facturi essent, responderunt, nec vrbes vllas, nec agros cultos habere, pro quibus dimicarent, sed cum ad parentum suorum monumenta venissent, sciturum, quemadmodum Scythæ præliari solerent. Quodimo immanis & barbara gens ab omni feritatis discrimine se redemit. Prima ergo & optima rerum natura pietatis magistra est, quæ nullo vsu literarum indigens propriis viribus charitatem parentum liberorum pectoribus infundit. Si enim quis etiam loqui nesciat, nihilominus à natura amare pietatem docetur. Vnde Valerius vbi suprà. Quis enim plaustris vagos, & siluarum latebris corpora sua regẽtes in modúmque ferarũm lan atu pecudum viuentes, sic Dario respondere docuit? quasi d ceret, ꝙ natura, quę docet pietatem in aeuitre, si non verbis, operibus tamen. Quæquidem natura filium Cresi loquendi vsum defectum, ad protegendam patris incolumitatem ministerio vocis instruxit. Nempe inter omnes pietas esse debet, & signanter si consanguinitas aut parentela habeatur. Vnde Statius Thebaidos libro 10. Prolis amor crudelia vincit pectora, & Tul rheto. prima. Pietas est, per quam sanguine coniunctis patriæque beneuolis officium & diligens cultus tribuitur. Vnde Petronius. O maxima rerum pietas, hominum tutissima virtus, quæ pietas in hoste probatur, vt inquit Ouid. 3.

Oul. 3. de tristib. His ergo attentis, erubescant fideles, in quibus modica vel nulla pietas est. Fortassis enim gentilium probatam p[ie]tatem non imitantur, quia non solùm pietatem negant [illegible], quibus inimicantur, sed etiam quibus se amicari iactant, quod fecisse veteres tyranni legimus. Valerius enim vbi suprà c. 1. narrat quòd cum quidam adolescens accensus esset amore filiæ Pisistrati Atheniensium tyranni, in publico obuiam sibi factam osculatus fuit. Præfati igitur tyranni suadebat vxor, vt capitali supplicio puniretur. Cui tyrannus, si eos, inquit, qui nos amant interficimus, quid his faciemus, quibus odio sumus? Hæc enim vox ex ore tyranni de humanitate manauit. In hunc itaque modum filiæ tulit iniuriam, ac multò laudabilius suam. Rursus de eodem tyranno refert Valerius vbi suprà, quòd cum quidam eius amicus inter cœnam sine fine conuitio eum lacerasset, & insuper concitatæ temulentiæ impetu euectus, os eius sputo respersisset, nec tamen in vindictam sui valuit eum accendere. Quinimo suos filios violatæ patris maiestati subuenire cupiẽtes, retraxit, posteróque die eo se humiliante, in pristinum fœdus amoris eum sibi reconciliauit. Cæterùm idem Valer. de Pirrho rege refert, quòd cum audisset quosdam in conuiuio Tarentinorum turpia de ipso loquentes, percôtari cœpit à quodam, qui conuiuio interfuerat, qui respondit, nisi inquit, vinum nobis defecisset, ista quæ tibi relata sunt, pręhis quę de te locututi eramus, lusus ac iocus fuissent. Quo dicto, tam vrbana crapulæ excusatio, veritatisque simplex confessio, iram regis conuertit in risum, præfatique regis clementiam obtinuit, vt & Tarentini sobrij sibi gratias agerent, & ebrij bene precarentur. Audiamus ergo pietatem id adeptam fuisse, quod crudelitas obtinere non solita est. Illi ergo se homines non dicant, qui pietatem humanitati debitam non habent, nec debet putari magnitudo animi virtus, si comes non fuerit pietas. vnde Tul. lib. 1. de offic. Porrò magnitudo animi remota pietate, & coniunctione humana, feritas quædam, & inhumanitas est. Et idem lib. 3. Sicut quædam membra amputantur, si languere & spiritu carere cœperint, ne noceant reliquis partibus corporis, sic ista in figura hominis feritas & immanitas beluæ à cômuni tãquam humanitate segreganda est. Nam pietate côditio humana obseruatur, & indignatus homo mitigatur. Nã teste Horat. in epistol. Nemo adeò ferus est, vt nô mitescere possit. His ergo concludatur sermonib. charitatis opus pietatem esse, naturámque pietatẽ quęrere.

De pace & concordia.

CAP. XI.

CHaritatis filia pax est, nec mutuò chari sunt, qui concorditer non viuunt. vnde Tul. phil. p. 2. Nullum armatorum pręsidium est, nisi beneuolentia & charitate sit susceptum, nomen certè pacis est dulce, & ipsa res salutaris, nec est aliud quàm tranquilla libertas Illa tamen non est reputanda pax, quæ vitiis consentit. vnde Sene. lib. de morib. Pacẽ habeto cum hominib. cum vitiis bellum Fulgen. lib. mytholog. 2. Sapientes viri maiorem cum vitiis quàm cum inimicis pugnam gerunt. Nunquid ergo lamentandũ non occurrit, si vt plurimũ pacem se habere dicant ij, quorum voluntates cõsentaneæ sunt in malũ? Quomodo enim pax erit, vbi princeps discordiæ diabolus regnat? quomodo etiam pax est tecum, si tua voluntas tuæ rationi contradicat? si aliud vis, & aliud te debere velle indicas. in nullo enim scelere pax est Rursus pacem habeant, qui rempubli. prosperè gerere petunt. Nam teste Salust. in Iugurt. Concordia paruæ res crescunt, discordia maximæ dilabuntur. & Varro in sent. Alit autem concordia mores, & cohabitantium animos format Illi igitur rempublic. non regunt, qui non nisi prælia quærunt. Nõ sunt enim quærenda prælia nisi vt pax melior habeatur. Qui autem bellant, vt pacem habeant, non discordiam, sed pacem quęrunt. quia si pacem haberent, vtique non pugnarent, cum autem pugna via pacis est. Qui verò pugnãt, pace inuenta dissipatores communitatum sunt Vnde Tul. li. 1. de offic. Quare inquit, suscipienda sunt bella ob cã causam, vt sine iniuria in pace viuatur. itaque bellum suscipiatur, vt nihil aliud nisi pax haberi videatur vnde Didymus ad Alexandrum, Nos bella nõ gerimus, sed pacẽ moribus non viribus confirmamus, sola fortuna est, aduersus quam sæpe pugnamus, & semper vincimus. itaque non contra pacem, sed contra fortunam pugnabant, sic enim pugnantium, scilicet cõtra pacem, praua intentio est. Vnde meritò à veteribus mos vsque ad præsentia tempora habetur, vt nulli pugnare liceat, nisi tractatus pacis pręcedat. Vnde tẽpus ante pugnam figitur, in quo pars vna alteram alloquitur, si autem pax inde haberi non possit, prælium consequitur. Si autem ad huiusmodi tractatum se flectere noluerint arbitrando se omnia obtinere posse, nõ mirum, si casus contingat illis. vnde Iulius Cæsar in lib. de bello Ciuili, Tempus hoc vnum agendi de pace est, dum sibi vterque confidit, quòd si alteri paululum fortuna tribuerit, vix victor conditionib. pacis, qui superior videbitur, nec æqua parte contentus erit, qui omnia credit se habiturum. Sed proculdubio, qui pacem abnegat, iure meretur ruinam. Ille tamen pacem non abnegat, qui suo renunciare iuri recusat. Aliquando tamen vtique melius est, iuris partem relinquere, quàm sui occasione animas perdere quia pace nihil melius est. vnde Prosper in epigram. Moribus in sanctis pulchra est concordia pacis. Tolluntur mundi prælia pace Dei. Et Lucanus libro primo, Heu qui bella gerunt. & subdit, Impia, & æternam ruperunt sęcula pacem Et idem Lucanus libro secundo. Minima rerum discordia pacem turbat. Et libr. decimo, Nulla fides pietásque viris, qui bella sequuntur. Venalésque manus, ibi, fas vbi maxima merces, quia scilicet plures armigeri omne illud reputant esse licitum quod est lucribundum. Absit igitur discordia quæcunque nobis, quia teste Cato. Ita odium generat, concordia nutrit amorem & Prudentius, pax plenũ virtutis opus, pax summa laborum, pax belli exacti præciumque pericli, nil placitum est sine pace Deo, nec munus ad aram. & subdit. Omnia perpetiuntur patiens. atque omnia credit, nunquam læsa dolet, cuncta offensacula donat Ex quibus appatet, quòd vir sapiens est pacificus. Viri autem pacifici munera Deo placent, litigatorum nunquam.

De vero & ficto amore.

CAP. XII.

Dilectio ficta vel decipere quærit, vel saltem obse qui non intendit, quicunque tamen fuerit fictus amor, proditionis est suspectus. Absit ergo talis, sed verus amor assistat, quia singula verus amor iungit, offensas mutuas cauet obsequia quoque impendere facit. Virgilius in bucolicis. Omnia vincit amor, & nos cedamus amori. Ouidi. in epistolis. Res est solliciti plena timoris amor. Credula res amor est au ...bus interdum voces captamus. Nempe qui amat sol ...ite placet, & nocere timet protegere quærit. Vnde Ouidius libro siue titulo. Felix qui quod amat defendere fortiter audet. vt ponit idem Ouidius libro de fastis *P*auci veruntamen bene amare sciunt & Rarò que verus reperitur amor, quoniam amare & sapere vix à Deo conceditur, vt ex Prouer. Sapien. colligitur. Plures etenim ideo amant, quia precium ex amore sperant. tales autem non hominem sed eius munus diligunt. quia vt ponit Ouid. li. præallegato de fastis. non quærit precium, vitam qui debet amare. & Prosper. in epigramm. Ancipitis vitæ qui vis superare labores dilige quod semper verus amor debeat, quia scilicet homo debet contentari de eo, quòd amicus habet, nec debet prætermitti amor, si munerũ copia desit. Vnde teste Sidonio in suis epistolis li. v. *Perfecta* dilectio nõ tam debet recolere quod officiorum soluerit quàm meminisse quod debeat. quia scilicet perfecta dilectio beneficiorum quantitatem non cernit, sed voluntate contentatur. nam teste Matthæo in Thobia. Gratia dum nubit naturæ tum fructus amoris plenior est. Nullus enim amor melior quàm ille, cuius radix nõ est cupiditas, sed gratia. quæ vtinam in Christo termi netur. Vnde Sedulius Fortia vincula dedit peccati sæua potestas. Dulcis amor Christi fortia vincula dedit. Sed proculdubio quanquam teste philosopho, omnia bonum appetant, plurimorum tamen inest nõ Christo, sed vitiis amor. nam quibus nutriti sunt, hæc diligunt omnes. Si habeant ergo mali quod diligũt, abutuntur amato, si autem careant, tunc vitiorũ flamma grãdiori æstuat amore. vnde & qui pauperes quãdoque sunt, absentia bona auidius cupiunt & qui venereis actibus coinquinari expetunt, feruentiori amore, licet prauo. anhelant Ouid. 3. de arte Mota semper amantes incitat & lib. 4 Meta. Tempore crescit amor, quo magis æstuat ignis, &c. & idem libr. 7. Nec capiunt inclusas pectora flammas. Iste est mundanorum amor, qui non clarescere, sed palescere facit. iuxta illud Ouid primo de arte, Palleat omnis amans, hic est color aptus amanti. O vtinam à cordibus iste recedat amor, qui non solum allicit, sed inficit. primò placet, tandem displicet, magno labore vendicatur, cũ gaudio exiguo possidetur. talis enim est omnium terrenorum amor. Discat ergo fidelis bona spiritualia verè adamare, in quibus dum sperantur & non habentur, est plenitudo desideriorum, & eum possidentur, est amplitudo gaudiorum. Rursus discant homines mutuò se amare in Christo Alius enim amor erit depetit. Experimur enim tot in seculo se prædicare amicos inter quos sola fictio est, quia eorum amor non in Christo, sed vanitate est. Amor autem vanus semper est fictus, & amor vanitatis mox decidere solet. Hoc enim amore liberi plures suos diligunt parentes, quorum mortem fictis lachrymis plangunt, sed vitam eorum non diuturniorem cupiunt, de quibus Senec. epistola 63. Quis autem ferat hos, qui negligentissimè cum amicos habeant, miserrimè lugent, nec amant quempiam nisi perdiderint. Ideo tũc effusius mœrentur, quia verentur ne dubium sit an amauerint. De ipsorum lachrymis inquit Tull. nihil lachryma citius arescit Et Iuuenalis in libr. 5 Satyra prima, Et maiore domus gemitu, maiore tumultu planguntur numi, quàm funera, nemo dolorem fingit in hoc casu, vestem deducere summam contentus, vexare oculos humore coacto, ploratur lachrymis amissis, pecunia veris. Itaque tales amici non diligunt, sed diligere fingunt, nec lugent pro amico, sed pro damno. flere videntur, & dolere & hoc faciunt voluntario more. vnde Ouid. 2. de remed. Vt flerent oculos erudiere suos. Et Galterius Alexandreidos 6. Leue tibi lachrymæ veniunt leuiusque recedunt, Et subdit, Impendunt lachrymas in feris arcentibus illis, quia scilicet, tales seipsos arcent, & cogunt vt fleant. vtinam tales seipsos primitus flerent, eo quod finguut quod minimè habent *H*oratius in poetria Si me vis flere, dolendum est primum ipsi tibi. Tristia mœstum vultum verba decent Nam homines ploratores stultis fœminis comparantur vnde Cato Fœmina dum plorat, hominem superare laborat. Audiuimus ergo reprobandũ amorem, quorum fletus pro amicis ficti sunt, & apparentes. sed eorum etiam reprobandus est amor, quorum ficta sunt gaudia. De quibus Tibullus, Heu quàm difficile est imitare gaudia falsa. Difficile est tristi fingere mente iocum. Non bene mendaci risus componitur ore. Non bene solicitis ebria verba sonant. vnde Sidonius in epistolis libro quinto, Quasi inquit, quidam barbarismus est morum sermo iocundus, & animus afflictus & Tul. 1. de of. Turpe est, valdéque vitiosum in re conuiuio digna verba, aut delicatũ aliquem inferre sermonem, quæ omnia faciunt ficti amici, in quibus nulla veritas est. Valer. narrat de Rutilio. qui nolebat facere, quod eũ amicus suus factutũ rogabat quia non erat iustum, quapropter amicus hęc videns Rutilio dicit, Quid mihi ergo opus est tua amicitia, quandoquidem id nõ facis quod te peto? Cui Rutilius, Sed quid quæso, mihi valet amicitia tua. si propter te aliquid inhonestè facturus sum. vnde narrat Alfonsus, qualiter vnus philosophus de Arabia petiit à filio suo quot amicos haberet, cui filius respõdit multos se habere. & tunc pater, Miror, inquit, quia iam senex sum, & in tota vita mea non potui mihi acquirere nisi vnũ solum. Petens à filio, an ipse nõ magnũ reputaret multos habere, & dicens ei, quòd bonum est amicos habere probatos, sed ante est probare, quàm amare. & ad probandũ amicos præcepit filio suo porcum occidere. & occisum in saccum ponere, fingeréque hominẽ esse, quem occid flet. &c. Idem Alfonsus narrat de duobus mercatoribus, vno de Baldach, & altero de Aegypto, simul manentibus in Aegypto, quorum Aegyptius volebat vxorem ducere. quam tamen ille de Baldach amabat, vbi verò hoc sensit Aegyptius, vxorem ei dimisit cum dote sua, malens vxorem peid

rem perdere, quàm amicum. Paulo post ille de Baldach repatriauit secum, ducens vxorem suam: & diues maximè effectus est. Alter verò in tantam paupertatẽ deuenit: vt hostiatim panem quæreret, & panem quærendo peruenit vsque ad illum locum vbi ille de Baldach manebat, ibique intrauit ecclesiã, & eo dormiente ante hostium ecclesiæ: homo quidam interfectus fuit. Et dum homicida non inueniretur: ille per suspitionem captus confessus est homicidium, malẽs mortem obire, quàm diu tantam sustinere miseriam. Verũ ipsum amicus suus de Baldach cognouit, dum ante iudicem adducebatur ad cõdemnandum, alta voce exclamãdo, quòd ipse interfecerat hominem, alter autem ex opposito instabat, se fecisse. quam pijssimam altercationem videns ille, qui homicidium veraciter commiserat, compũctione tactus, & videns innocentes condemnari velle, narrauit veritatẽ, & iudex vbi factum resciuit, propter amicorum necessitudinem homicidæ indulsit.

De adulatione, quæ est ficta amicitia.

CAP. XIII.

Adulatio veritati inimica est, & omnis adulator verbo vel nutu mentitur ideo veteres sapientes non solũ adulari sed etiam adulatores nuncupari timuerũt Tul. in rhetorica 2. Nolo esse laudator ne videar esse adulator & Socrates. Præsentẽ minimè laudare decet Nam adulator est auribus blandus. & syreni mortiferæ comparatur. nam blãditur auribus, & interitum quærit. vnde Seneca. li. 8. de naturalibus quæstionibus, adulatoribus latus non præbeas, sunt enim artifices ad captandos superiores.

Hoc enim habent adulationum blanditiæ ꝙ etiã cum reijciuntur, placent, & ad id iã dementiæ venimus, vt qui parcè adulatur pro maligno sit. Ipse tamẽ Seneca adulari respuebat, ipso dicente li. de clemẽtia, malo inquit vero offendere, quàm malis adulando parcere. Raro enim hæc simul cõtingunt, vt eadem vox sit dulcis & solida, teste ipso Senec. in declamationibus li. 3. Qui verò sapiens est, adulatoribus minimè credat, fictis enim sermonibus adulantur homines, sicut prætexta pabuli hamo capiuntur pisces vnde Petronius adulatores ficti cum cœnas diuitum captant nihil prius vel posterius meditantur, quà in id quod gratissimũ adulatorib. putant fore. Sidon. in epist. li. 3. Sectator epularum laudabilem profert sententiam, non de bene viuente, sed de bene pascente. tales enim cũ aliquid volunt, prius laudant, postmodum postulant. vnde Varro in suis sententijs Adulationis species est, cum laus postulationem præcedit, O vtinam tales ficti adulatores non essent, nam errores in principibus generãt. suóque veneno suaui aspidis more mori dormitãdo cogũt per suũ venenũ, s. orationem blandã quo veneno pasci Diogenes recusauit. vnde narrat Valerius Maximus ꝙ Diogeni olera lauanti, Aristippus dixit. Si Dionysio adulari velles, ista non esses. Cui ille respõdit, At si tu hæc edere velles, Dionysio adulari nõ curares. Rursus philosophus quidã dictus Speusippus, qui fuit nepos Platonis ex sorore adulatores contempsisse legitur. Vnde cuidam adulanti sic dicebat, Nihil inquit proficis, cum te intelligam & merito, quoniã teste Prudentio, latitat lupus ore cruento, lacticolam mentitus ouem sub vellere molli. Nempe quicquid adulatores dicant decipere nihilominus semper intendunt, quorum impia verbositas in peccatis detinet multos. Vnde Prosper in li. epigrã. Lingua assentatrix vitium peccantis aceruat, & delectatum crimine laude ligat. Mirum igitur, cur sapiens talibus mendacibus credat. Sed mirabilius, si quis ex labe suæ turpitudinis gloriam accipiat. quod hi faciunt, qui ex peccatis gloriantur. de quibus propheta Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate? Horum enim gloria nimis vana est Bonus igitur si fueris, ne pro mercede adulatorum mendacia suscipias. Si autem peccaueris, væ tibi, si adulatori credideris Absit enim vt alieno sermoni, plusquam tuæ cõscientiæ credas docente Catone Plus alijs de te, quàm tibi credere noli, Cuiuscunque ergo gradus extiteris, adulatorem respuas. Vnde Seneca libro de quattuor virtutibus. Tam tibi triste sit laudari à turpibus, quàm vt lauderis ob turpia. Difficillimum tamen opus continentiæ assentationes adulatorum repellere, quorum sermones animum quadam voluptate resoluunt, nulliusque per assentationem amicitiam merearis, nec alium tuam obtinere sine. & subdit, Nõ acerba sed blanda verba timeas His autem adulatores promouentur. licet Policrates li. 3. c. 5. dicat, quòd omnis adulator virtutis inimicus est, loquelam habet, & tamen fraudem & perditionem intendit. Cum igitur diliguntur tales, & veraces odio habentur, vtinam adulatorum consortia tanquam venenosa vitarentur Exemplo Vlyxis, de quo refert Seneca epist. 54. quòd claudebat aures suas syrenibus, quibus adulatores intelliguntur. Ideo idẽ Sene. epist. 67 Venit ad me pro amico blandus inimicus. s. adulator Adulatio autẽ cui fit, ipsum infatuat, vt dicit idem Seneca epist. 62. Quo igitur abijt magnatum sapientia. Vocibus enim adulatorum infatuati sunt, si autẽ sapientes existerent, adulatorum oleo non impinguarentur. Vnde propheta. Oleum peccatoris non impinguet caput meum. super quo verbo dicit Augustinus, Lingua adulatoris alligat homines in peccatis Quamobrẽ Policra. li. 3. c. 13. loquens Augusto dicebar. Si deceptores istos, idest adulatores istos exterminaueris. Deos te præcellere non putabis. Nã adulatores suis mendacijs homines mortales deificant hi enim sunt scorpiones facie blandientes, cauda percutientes, vt inquit Hierony. epist. 84. Absit igitur illud Ezechielis 4. tibi merito posse dici, cum scorpioni habitas semper. super quo verbo Grego. libr. 1. homel 9. Adulator tanquam scorpio palpando incedit, sed cauda ferit, & sicut apis mel in ore gerit, sed pungere quærit. Et idem Grego moralium 4. adulatores inquit lactant illos, quos laudant, sed attende, quid sapiens prouerbiorũ primo dicat. Si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Vnde Isaię 3. Popule meus, qui te beatum dicũt, te seducunt super quo Hierony. Adulatores sunt hostes, & scintillæ diaboli. propinant autem pocula mortis Quapropter Alex. Nequam libro de naturis rerum. Adulationem vocat venenum melle mixtum. Hi tamen hominib. placẽt, quia blanditias licet mendosas exhibent.

De

De hospitalitate.

CAP. XIIII.

CHaritas exigit vt fratrem, & proximum in hospitio suscipiamus. Nam Abraham hospitalitatis amatur extitit. Vnde tres Angelos, quos credebat homines, benignè suscipiens refecit. Quamobrē, meritis quamplurimis apud Deum claruit. Attendamus enim quoniam & animalia irrationalia hospitalitatē habēt: prout ait Ambrosius in suo exameron homel. v. Discant ergo homines hospitalia seruare iura & ex quib. cognoscant quid hospitibus sit deferendū quæ obsequia deputanda: quibus scilicet hospitibus cornices pericula sua negare nō soleant. Vnde ibidem narrat qualiter cornices ciconias sibi inimicas in hospitio recipiunt: & ideo Christianis loquens Ambro. dicit. Nos inquit hospitibus ianuas claudimus, quibus aues animas suas conferunt. Insuper narrat Policra. li. 8 ca. 13, quòd infideles etiam proprios hospites cōsueuerunt in hospitio suscipere. Vnde apud eos lex habebatur quòd qui hospiti negabat hospicium, etiā vsque ad quartum diem infamis erat. esto etiā, quòd esset hostis regionis vel ciuitatis, si tamen vltra quattuor dies hospitem quis detinebat, crimē incurrebat. Cæterum li. 7. ecclesiast. historię ca. 28. narratur quomodo sacerdos, qui erat custos idolorum, & inimicus religionis Christianę nihilominus Grego. episcopum gratis suscepit. Cum tamē Grego. ab eo recessit tunc sacerdos ille more solito ad suum idolum ibat, vt responsa ab eo haberet sed cum nihil responderet, sacerdos multiplicabat victimas, nec tamen ei proderant, quia idolū semper tacebat. Accidit tamē vt de nocte dęmō sibi reuelaret, qualiter Grego episcopus ipsum de templo proiecerat, nec ingredi audebat nisi Gregorius eum licentiaret. sed tunc ille sacerdos ad episcopum accessit supplicās, vt propter hospitalitatem dānum non incurreret. Petebat igitur, vt idolum suū loqueretur vt prius, & tunc Gregor. epistolam in hęc verba scripsit, Apolini scilicet diabolo permitto tibi ad locum tuum redire, & agere quæ consueuisti, quā epistolam detulit sacerdos ille, & tunc idolum mediāte dæmone vt prius loquebatur, quod videns sacerdos, cogitauit quoniam Gregorius idolo suo fortior erat atque ei imperabat Relictis ergo idolis, ad Gregoriū cucurrit, & baptisatus in fide tantū profecit, ꝙ in episcopatu sibi succedere meruit Ecce quā bona hospitalitas, quæ hospiti salutē ministrauit. Quapropter Tul. 2. de benefi. rectè inquit, laudāda est hospitalitas, quia valde est decorum domum hominum patere hominib. Vn̄ narrat ibidem de quodā, qui Simon dicebatur, ꝙ hospitalitatē summè amauit, & suis subditis imperauit, vt hospitib. de omnib. prouiderent. & Gre. li. 2. homel. 3. dicit ꝙ hospites non solū inuitādi, sed trahēdi. Vnde Cassianus li. 2. coll 2. narrat de quodam, qui si per quinq; dies hospites nō habuisset. tūc refectionē suā deferebat, & in sabbato ad ecclesiā pergēs, an essent aliqui peregrini diligēter inquirebat, & pietate motus humana hospiti prouidebat. ideo prima Pet 4 dicitur hospitales inuicē sine murmuratione. Sen. 4 de beneficijs. c. 28 de quodā milite narrat, qui cum benignè fuit susceptus in hospitio cuiusdā per tres dieb. tūc excessit dicens. Faciam tibi gratiam, si me contigerit videre dominum meū. Cum ergo peruenisset ad Philippum regem Macedonum, petijt sibi dari prædia sui hospitis, quæ sibi placuerūt: & suum hospitem expulit cum tamen regi narrata fuisset militis ingratitudo, prędia iussit restitui priori possessori, s. hospiti. Amanda est igitur hospitalitas, quę tāta beneficia confert Vnde August. epist. 27. Omnes inquit sunt recipiendi, ne boni excludantur.

Sophologij lib 4 finis.

LIBER QVINTVS, IN QVO agitur de quattuor virtutibus cardinalibus & continet decem & septem capitula.

De vera iustitia.

CAP I.

IVstitiam sibi qui in suo iure aut causa prospera fieri petit, iustitiæ debet amator esse, vt scilicet vnicuiq; quod suū est reddat, iuxta illud Ambrosi. Iustitia est quæ vnicuique suum reddit, alienum non vēdicat, vtilitatem propriam non negligit, vt æquitatem custodiat communē, quæ. s. iustitia rectissimè cardinalis dicitur, quia circa illam omnes alię versantur. Nec tamē iustitia valet in eo qui timet, ratione cuius timoris iustitiam facere nō audet. Tullius li. 2. de offi Nemo iustus esse pōt, qui mortē, qui dolorē, qui exilium, qui egestatē timet. aut qui ea quę sunt contraria his ęquitati anteponit. Nempe iustitia est vna omniū domina reginaq; Virtutū, vt ponit idem Tul li. 3 Fortassis iustitiā multi facere recusant, quia minas vel munera sentiunt Hi enim instinctū naturæ subuertūt quia teste Tul. li. 3 de legib. Nihil præstantius, quàm intelligi nos ad iustitiā esse natos. Non enim opinione, sed natura ius est constitutū. Sene li. de quatuor virtutib. Iustitia est naturæ tacita conuentio in adiutoriū multorū inuēta. Illi ergo vereantur, in quorum manib. iustitia posita est, eodē tamen pacto quo iustitiā deserūt, naturam propriam, & alienā offendunt, eo quòd ius proximis non impendunt. Iustinianus li 1. institutionum, iustitia est constans animi voluntas, ius suū vnicuique tribuēs. Hugo. iustitiæ opus est motus mētis rationalis, qui secundum Deū incedit à cordis cōceptione surgens, & foras vsque ad actionem corporalem procedens. Absit igitur, vt quis iustitiā pro munere subuertat, quia teste Tul. lib. prallega. de legib. Iustitia est obtemperatio legibus scriptis institutisq; populorum, & subdit. Idipsum autē iustum est iustitię mercedē nō quærere. Qui enim pro iustitia mercedem quærit, iustus nō est, eo quòd stateram suis muneribus ex altera parte traheret, oēs tn̄ quoad iustitiā ęquales sumus. Absit igitur, vt propria commoditate quis seductus iniustitiam alteri faciat. Vn̄ Mercurius termegistus. Iustitia inquit nihil est aliud, quàm Dei vocatio Et subdit. Deus, qui hominem generat, & inspirat oēs pares esse voluit, eandēmq; viuēdi cōditionē oībus proposuit, immortalitatē oibus spopōdit. nemo apud eum seruus est, nemo dominus, nemo pauper est, nisi qui iustitia indiget, nemo diues, nisi qui in virtutibus plenus est, ea propter Lactātius li. de vero cultu. Primū iustitiæ officium est, coniungi cū Deo. Secūdū est cōiungi cū hoīe. sed illud primū religio dicitur, scd̄m vero hūanitas nominatur. Itaq; tā Deo ꝗ

proxi

proximo iustitia debetur. Iudex ergo sic iudicet: vt proximum nō offendat, Deum non irritetur. Non est enim iustitia, vbi credulitas exercetur. Nempe Cambises tam seuerus fuit, vt iniustum iudicem excuriari fecerit, & super iudiciariam sellam pellem eius iussit extendi, filiúsque eius pro iudice sedere mandauit, vt iniustè iudicare timeret, ne simile iudicium pateretur, prout narrat Limandus li. t 5. Hęc siquidem magna seueritas fuit, qui quanquam iustitiam debuit iubere conseruari, asperitas verum tamen fuit fortassis, iubere excuriati. Sua igitur sententia quo ad zelum iustitiæ sancta fuit, sed executione nimis aspera, vt quidam affirmāt. Quibusdam tamen alijs placet, nimio rigore iustitiam seruari non posse. vnde Vale. lib. 5. c. vj. narrat de Zeleuco, quòd cū filius eius propter adulteriū vtroque oculo priuari deberet, ne lex quam ediderat, ipsius occasione violaretur, sibi vnum, & filio alterum oculum erui fecit. Et ita videndi vsum vtrique relinquēs debitum supplicij modum legi reddidit æquitatis admirabili temperamento se inter misericordem patrem, & iustum legislatorē partitus. ecce quàm strictè iustitiam seruauerunt. Vnde arbitror quantum ex me, impium iudicem quasi asperè nimis punite non posse, quia teste Ouid. primo de arte. Nec enim lex æquior vlla quàm necis artifices arte perire sua. Nam iudex damnatur, cum nocens absoluitur. non mirum igitur, si iudex lege pereat sua. Cur enim conditę sunt leges, nisi obseruentur? nam lege tecta qui peccat, puniendus est, ille signanter qui leges quas condidit, violauit. vnde narrat Valerius li. 8. c. vj. quòd cum Licinius lege sanxisset, ne quis amplius quàm qningenta agri iugera possideret, ipse mille compararit. vt tamen crimen simularet, filio dimidiam partem mancipauit. Ob hocá Marco Popilio accusatus primus lege sua cecidit, docuitq; nihil aliud debere præcipi, nisi quod prius imperauit quisque sibi. Nam teste Tertuliano in apologetico suo, suspecta est lex, quę probari nō vult: aut quæ probata si fuerit, non dominatur, tanquam dicat, quòd lex si bona, obseruanda est, signanter ab eo, qui eam constituit. Vnde Cato,

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogatu quoniam lex si bona nō fuerit, adhuc timenda est. Mala lex tamen non meretur lex nominari, quia teste Tul. li. 1. de legibus. Lex est ratio summa insita in natura, quæ iubet ea, quæ facienda sunt prohibétque contraria. & ibidem. Lex est recta ratio imperandi ac prohibēdi, quam qui ignorat, iniustus est. subdit, Iustitia est obtemperatio legibus scriptis institutísque populorum. Ipse tamen idem Tulli. Leges propriè non putauit humanas, sed bonæ si fuerint, quasi à Deo sunt. vnde Tul. li. 2. de leg. Hanc inquit video sapientissimorum virorum esse sententiam, legem nec hominum ingenijs excogitatā, nec aliquid esse populorū, sed æternum quoddam, quod vniuersum mundum regeret, imperandi prohibendique sapientia. vnde idem Tul. philippic. 2. Lex nihil aliud est, quàm recta ratio à numine Deorum tracta, imperans honesta, & prohibens contraria. Legum ergo seruanda est fides vt ponit Vergil. in Georg. lib. 4. Alioqui tamen stulti iudices voluntatem pro lege sumunt. vnde Iuuenal. li. 2. Sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas. In his autem nulla iustitia est.

De eloquentia aduocatorum.

CAP. II.

PRo iustitia exequēda aut saltem dirigenda cum non omnes clerici queant esse oratores & aduocati, constituti sunt, quorum eloquentia non nisi iuri fauere debet. Væ igitur horum eloquentię, quę non nisi fallere petit. Vnde Didymus ad Alexandrū. Artem bene loquendi non discimus, neque facundię rhetorum orationúmque operam damus, quorum officium est phaleratis sermonibus pigmentare menda cia, nocentiæ fidem conferre, criminibus parricidij reos assignare pijssimus, qui dum putant alienæ fraudis fructū per iniquam victoriam rapuisse, nesciunt se munimentū suę cōscientię perdidisse. Nempe huiusmodi plures aduocati reperiuntur, sed vtinā multi tam benè viuerent, quàm bene loquuntur, vt supplicat Lactātius de vera religione & sapiētia. Sed proh dolor multis mortifera est sua facundia, vt inquit Iuuenalis 4. Vnde Prosper in epigram. Non prodest cui quam solis bona dicere verbis. Impia mens habeat, quod bene lingua sonat. Nā fari rectè miserū est, & viuere pranè. Parum igitur prodest facundiā habere, & fauori delectatum ipsam applicare. Parum insuper prodest elegantiam verbi obtinere, & sapientia non pollere. vnde Tul. in prologo rhetor. primæ. Sapientia quidem sine eloquentia parum prodest. Eloquentia verò sine prudentia nunquā, sed plurimū nimium que obest. Studeant igitur oratores & fari facundè in subsidium iuris. Nam grata elegantia veritatē detegit, & ipsius ad amorem auditores allicit, vñ qui oratorū funguntur officio, vt elegātes fiant, studiosissimè laborare debent. Vnde narrat Valer. lib. 8. c 7. cum Demosthenes primam literam artis rhetoricæ proferre nō posset, Oris sui vitiū tanto studio expugnauit, vt nullus expressius quod volebat proferre suām; vocem gracilem nimia exercitatione continua ad naturam, & gratum auribus sonum perduxit. Attendat igitur lector, vt in codē li. c. 10. Valerius dicit, quod eloquentiæ ornamēta in pronunciatione apta & conueniente corporis motu consistunt, nec debet orator magnas quærere moras, quia teste Seneca in Oedipo, quid verba quæris? veritas odit moras. Nō debet etiā in singulis propositis insistere multum, alias enim principaliter intendit prætermittere Vnde Varro in sententijs. Nusquam deuenit, qui quod videt, nō sequitur. Nec debet orator detrahere veritati nil tibi aut verbis. nā sæpe veritas offenditur ex modo narrandi. Terentius in Phormio. Nihil est tam bene dictum quin malè narrando possit deprauari. Et Tul. li de paradox. Nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile. nihil tam horridū atq; incultū, quod non splendescat oratione. Sed orator attendat, ne sua eloquentia sic abutatur. Debet enim lento vti sermone, quia teste Quintil. li. 1. Orator debet vti publica forma, vsitatis enim tutius vtimur, nouáq; verba nō sine periculo fingimus. Rursus debet esse breuis, quia teste Tu. rhetorica prima. Breuitas est cū nullum nisi certum assumitur verbū quod oratori facere congruit, nec licet abuti ea re qua cæteris bestijs præponimur, sed eloquentia. vñ Tul. in prologo rhetoricę primę, cum homines multis in reb. sunt meliores bestijs

bestijs, hac in te maximè videntur præesse bestijs quòd loqui possunt: quare mihi quoddam præclarũ videtur adeptus, qui in ea re hominibus ant cellit, qua in te homines bestijs præsunt. Si ergo eloquentia sit dos oratorum, erubescant si abutatur ista, sce lera torum adhærendo impietati, quod forrassis plurimi faciunt. Vnde Plautus in aulularia. Da mihi ad uocati gratiam, & subdit. Vnde vocem vnde linguã. nec tamen quibusdã eis sufficit, vt suum vẽdant eloquium: sed etiam vendunt silentium. Vnde refert Helinandus li. 2. quod cum Demosthenes Aristodemum auctorem fabularum interrogasset, quantum mercedis pro suis fabulis accepisset: respondit talentum accepi cui Demosthenes Plus inquit accepi vt tacerem. Vnde cum Demosthenes à senatu Atheniensium in patrocinium: & aduocatum peteretur contra Philippum regem Macedonum, respondit se graui infirmitate detentum Itaque non solum eloquijs, sed etiã silentijs munera sibi vendicant, causasque confessas etiam protegũt. de quibus Quintilianus c. 12. Qui vero confessum defendit, non absolutionem sceleris petit, sed licentiam. Vnde Oui. li. de Ponto. Non est confessi causa tuẽda rei scilicet peccantis. Vnde Symmachus li. epistolarum, pro optimis viris si quis interuenit, non magis illorũ debet iuuare commodum quàm suum commẽdare iudicium. Cuius contrariũ plurimi faciunt, non erubescendo impiarum causarũ se fore defensores nuncupati.

De æquitate iudicum.

CAP. III.

IVdex æquus debet esse sic, vt ad nullã partiũ se flectat, nulloq; pacto ita misericors debet esse, aut ita indulgere, vt æquitatem offendat. Nam teste Tul. 2. de offi. iudicis est semper in causis verũ sequi. & li. 3. Iudex bonus nunquam contra temp. neque cõtra iusiurandum seu ennria fidem faciet etiam si iudex fuerit de ipso amico. sed tantum dabit amicitiæ, vt amici causam mali esse veram, quàm optimam, non tñ, quòd falsam defendat, & pro moderanda lite tempus quod leges permittunt, accõmodare poterit, sed iudicet recte, cum meminerit se Deum restem habere, quæ verba nil aliud sonant, nisi quòd iudex amicitiæ sic fauere non debet, vt æquitatem prætermittat. nec debet prius affligere, quàm sententiam audire. Vñ Tul. in oratione sua, pridie ꝙ iret in exilium, Nemo tam facinorosa iuuentus est vita, vt non tam iudicũ prius sententijs cõmitteretur, quàm supplicijs adijceretur, itaque iudex repente pœnas infligere non debet, nec fauere muneribus. Vnde Galterus in Alexandreide. 1. Si his inciderit, te iudice dirige libram iudicij, nec flectat amor, nec munera palpent, nec moueat stab tem personæ ac deceptio mentem. muneris acce pti tenlor iniquus. munus enim à norma recti distot quet acumẽ iudicis & terra nuoluit caligine mentẽ. Cũ semel intonuit vitiorũ mater in aula pestis auaritię, quę sola incarcerat omnes virtutum species, spreto moderamine iuris. Corruit in facinus, nec leges curia curat, ligatur iustus & iniustos absoluit curia mendax. & idem Galterus li. 7. Censor iniquus auertit su'd as à causa pauperis aures. & fouet iniustã corruptus munere causam. Vnde Ciceronius. Quid faciũt leges, vbi sola pecunia regnat Aut, vbi paupertas vin cere nulla pōtest. Iam nunc Iudicium nihil est nisi publica merces. Tutius est paruo ære tẽ perditã teceperate, quamuis ambiguæ, præbere liti venalis populus, venalis curia primum, ipsaque maiestas auro corrupta iacebit. Merito ergo ait Tul. li. 1 de legibus. Idipsum quoque iustissimum est, iustitiæ mercedem nõ quærere. Aduertant ergo iudices, ne fauore munerũ seducantur, sed æquitate præsideant. Nam sicut colligitur ex codice Theodosiano li. 1 Aequitas est rerũ conuenientia, quę cuncta coæquiparat, & in paribus causis paria iura desiderat. Sed quid dicemus, quia teste Quinti. li. 1. de oratoria institutione. Naturale est iudicibus, vt his, quos libentius audiunt, facilius etiam credant. Quomodo igitur iudex suam naturam poterit deserere, quam si nõ deseret, quomodo æquè iudicabit? Attendat iudex, vt à limitibus nõ recedat, vt prauam causam nõ defendat si autem veritati melius prolatę facilius credat, peccatũ non est, aut si amicorum iustas causas sedulius fouet naturale est. Si autem omnibus partibus causis, æquè beneficia impẽdat, hoc ceteris melius, & commendabilius esset. Rursus caueat iudex iracundiã. vnde Claudianus Ne cunctos paucorum crimine damnes, futuri pœna fetus est legũmque videtur vindictam pręstare sibi cum viscera lesse cauerunt dijs prox mus ille, quem ratio, non ira mouet, nam quatuor sunt à bono iudice vitãda, s. ira, munus, timor, & fauor, quorũ occasione vel iudicia subuertuntur, vel ad tempus indebitum prætermittuntur periuria quoque sæpius fiunt, & prędictorum occasione aggregantur. vnde nota istos versus. Quatuor ista timor, odium, dilectio, census, Sæpe solent hominum rectos peruertere sensus Contra quæ omnia loquens Ouidius li. 1. fine titulo ait. Non bene cõducti vẽdunt periuria testes Nec bene selecti iudicis archa patet. Nõ obest tñ, si iudex sit quandoque tardus, quantum leges permittunt, vt veritas elatius innotescat, quia teste eodem Ouidio li. b. 2. vbi supra. Culpa nec ex facili quamuis manifesta probatur.

De misericordia iudicis.

CAP. IIII.

IVstitia fine misericordia iustitia nõ est, sed crudelitatis species & gerit, vbi pctõrũ nõ habetur spes conuersionis, sed diffidẽtia Itaq; iustitię verę terminos habet, qui mĩam subintrare permittunt. Verum sub iustitiæ pretextu iudices quandoque exercent suas crudelitates, nec se timent casuros, aut alijs indigere posse. vt in Prouer. sapientũ dicitur. bona præsidia cõparat mĩa, ab alio enim expectes, quod alteri feceris habet in aduersis auxilia, qui in secundis idem prospe ris cõmodat. Quinti. causa. v. In aliena fame sui quisque miseretur. nam quilibet timere habet, ne fames sibi contingere possit. hominum enim est, miserus fieri posse. Se ig tur hominem abnegat, qui alteri non compatitur. Vnde Sene. in Hercule furente. Quęcunque misetum videris, hominem scias. ideo Cassio, epistola. 38 Proclinior semper ad misericordiam via bonis mẽtibus patet. Lactã. li. de vero cultu. Nullius opera indigere se putat, qui suã alteri denegat. qui perituro succurrere potest & nõ succurrit, occidit. vñ Ou. de ponto Regia crede mihi res est, succurrere lapsis. Animaduertant igitur iudices, vt reos in e-

ricord...e

ricorditer puniant,ne fint de numero illorum,de quibus Galter.in Alexandro. Desperare solet alios in tempore duro,quod multi faciunt desperationis occasionem criminosis tribentes.Attendant enim illud Tul. in oratione sua pro Quinto Ligatio. Nulla de virtutibus plurimis admirabilior nec gratior misericordia. Homines enim ad deos nulla re propius accedunt, quàm dando misericordiam hominibus.nihil habet fortuna melius,quàm vt possis,nec natura meli⁹, quã vt velis seruare quamplurimos. itaque bona natura nemini nocere petit.Sed quæres, quæ sit misericordia Ad hoc respondet Tul. in tuscula.quæstionibus libro 4.Misericordia est ægritudo ex miseria alterius iniuria laborantis.itaque ille miseretur,qui alienæ cõpatitur anxietati.Vnde Quintilia causã quinta.Voluit nos ille mortalitatis artifex Deus in commune succurrere,& per mutuas auxiliorum vices quemquam in alterum conferre.O igitur iudices clementiam vestis iudic is astituerem facite. His indulgere acquiescatis,quorum conditio vestra est,quibus etiam similes fieri potestis.Si vos sublimauit fortuna, naturam quæso propriam non negligatis. mementote vos eu pere Deum propicium iudicem habere, sed quo pacto merem ni,si nulli misereminini? Attendite illud Ouid.d Ponto.Parcendum est animo miserabile vulnus habenti. Quæres fortassis,cur iudices aliqui indulgere contemnunt?Miror inquam, & non miror, miror,quia legi naturæ obuiant,sed non miror, q nia sibi ipsis non indulgent, séque peccatis onustos non attendunt,pœnarumque infernalium flagella non redimunt. Vnde Galte.in Alexan.li.8. Non verisimile est alieno parcere cuique qui sibi non parcit. Verum tamen vbi sibi non parcunt, aliis adhuc misereri tenentur iuxta illud,Senecæ.De moribus alteri semper ignoscito,tibi ipsi nunquam. quia scilicet vnusquisque se punire debet secundum ea, quæ commisit delicta. Vtinam igitur hi,qui multos concussisse gloriantur,multis pepercisse lætarentur, quia teste Sene.l.b. de quattuor virtutibus, scito honestum & magnum esse vindictæ genus,ignoscere. Ouid.li.de arte. Dextra piæ pne capit indulgentia mentes, asperitas odium sæuàque bella mouet.& libro de Trist.b. Quàto quis maior tanto placabil s iræ, & facies motus mens generosa capit.idem.3 sine titulo. Si sapis,indulge seruo,vultúsque seuetos exue Ex his tamen arbitretur nullos,ita misereri oportere,vt iustitia prætermittatur.Vnde Sene.lib. de elementia. Tam omnibus ignoscere,quàm nulli,crudelitas est. Modum tenere debemus, sed quia difficile temperamentum est, ideo quicquid in partem humaniorem præponderat, magni animi proprium est. iniur ss atque offensiones despi ere v ri est,muliebre autem litigare, & morem iræ suæ gerere. Ex quibus apertè apparet,quòd cum misericordia iustitia facienda est,potius tamè misericordiam,vbi iustitia nõ contradicit. Nam ex prouer. sapientũ colligitur.Optimũ est semper ignoscere, tanquam si ipse quotidie peccers.Res inquit magnæ clementiæ est,indulgendo,peccata,potius quàm iudicãdo corrigere,& Horat. in ll sermonũ. Aequũ est,peccatis veniã poscẽti reddere Rursus,&assit regula peccatis,quæ pœnas irroget æquas.Itaque sic indulgendũ,vt etiã corrigendũ.His aũt præcipuè indulgendũ est,quib.adest sincera veniã petendo humilitas, quã habere hi debẽt indulgentiam obtinere qui petunt. Exemplo Ouidij 2.de tristibus dictis,His precor exemplis tua nunc fortissime Cæsar, fiat ab ingenio mollior ira meo,Illa quidẽ iusta est,nec me meruisse negabo,sed nisi peccassem,quid tu concedere posses Materiã veniæ sors tibi nostra dedit,Si quotiens peccant homines,sua fulmina mittat iupiter,ex guo tempore inermis erit.

De virtute temperantia habenda.

CAP. V.

Intemperantia corpus exterminat,vitia congregat hominem desidem facit,hominum intellectum depravat,sensum hebetat,& totũ hominem ignominiã stultitiæ deturpat,nec meretur quis ratione dotatus censeri,qui agenda moderamine librato nõ temperat,nam teste Tul. Temperantia est in animo continens moderatio cupiditatum. & idem Tul rhetor.r. Temperantia est rationis in libidinem & alios nõ rectos impetus animi moderata & firma dominatio & idem in Tuscul quæst. lib 4. Omnium perturbationum fons est intemperantia, quæ est à recta ratione defectio. Ambr autem dicit,quòd temperãtia est virtus quæ modum & ordinem eorum quæ dicenda vel agenda sunt, seruat. Hac igitur virtute eget sapiens omnis,eo quòd sine ipsa rectè viuere nõ contingit,vnde Senec ep sto. 34.Omnia dicta & facta tua inter se congruant,ac si respondeant,quia non est animus rectus,cuius acta d scordant,quod intemperatis cõtingit,eo quod immoderata opera mut.. .. serepant.Si enim qui capientes sunt temperantiæ valorem attenderent,eius reg las nunquam infringerent vnde Gellius lib t refert Socratem tantæ temperantiæ extitisse,vt omnia tempora vitæ suæ validè obtinuit.qui Socrates d cebat, multos homines propterea velle viuere,vt ederent & biberent,sed docet eos comedere & bibere vt viuant, quia nec potationes nec comessationes nec copulæ fœminarum,nec copia piscium vitam faciunt,sed moderata sobriàque nutritio. Moltæ en in ex deliciarum epulis molestiæ generantur. vnde Gaufridus in poetria noua inquit, In omnibus vna est virtus seruare modum & habitum. Modus enim maximè est seruandus erga tres criminum insultus,scilicet,erga libidinem,cupiditatem,& iram. Lactant. de vero cultu. Poetæ tres furias esse dixerunt, quæ mentes hominis exagitant, Nam ira vltionẽ desiderat,cupiditas opes,libido voluptates, sed Deus limites statuit, quos transcendere non licet. In remedium iræ data est iustitia.In remedium lib dinis coniugium pro sobole propaganda. In remed um cupiditatis data sunt necessaria nobis.Sapiens g tur modestè viuat.per quam modestiam virtuosus effici poterit.Tul rhetor.r. Modestia est per quã pudor honestus elarã & stab lẽ cõparat auctoritatẽ eius quod habere instituit Ideo Tul. t.de of. Non nim s ornanda est dom⁹,nõ nimis corporalis forma. Sufficit enim vt fugiat inhumanã negligentiam.In vestib.autem mediocritas optima est. Cauendum itaque est,ne ingressu tarditatibus mollioribus vtamur, ne pomparum ferculis similes videamus,nec nimiam celeritatem in festinatione suscipiamus,in qnib.est significatio incõstantiæ.Et subdit,Sit vox loquẽtis dulcis, & nõ contentiosa,

tentiosa, nec languens neque canora, videatque in primis de quibus rebus loquantur, si de seriosis, seueritatem adhibeat, si de iocosis, leporem. In omnib. itaque modestia seruanda est. vnde Senec. de quatuor virtutibus cardinalibus, de continentia. Si continentiæ studes, habita nō amœnè, sed salubriter, nec dominum velis esse notum à domo, sed domum à domino. hoc magis obserua. ne patcitas tibi immunda sit, nec parsimonia sordida, nec simplicitas neglecta, nec leuitas lāguida. Si autem res exiguæ tibi sint, non sint tamen angustæ, nec tua defleas, aut aliena misereatis, sermones vtiles magis quàm facetos & affabiles ama, rectos potius quàm obsecundantes, misce bis interdum serijs iocos, sed temperatos, ac sine detrimento dignitatis ac verecundiæ. Nam reprehensibilis est risus, si est immodicus, si pueriliter effusus, si muliebriter, fractus odibilem quoque facit hominē risus, si superbus & elatus, si malignus & furtiuus, si malis alienis euocatus. & subdit, Sit vox sine clamore, incessus sine tumultu, quies sine desidia, & dum ab alijs luditur, tu aliquid sancti honestique tracta, non sis arrogans, non audax, admone libenter, reprehende patienter, dicenti esto tacitus auditor, requirēti facile responde, cōtēdenti facile cede. hæc ille. Claudi. in maiori. Non tibi quid liceat, sed quod fecisse decebit, occurrat, mentémque domet respectus honesti. Hæc omnia vanitatum amatores si conspicerent, ebrietatibus & gastrimargijs non vacarent, sed legibus rectis vitam suam moderarent. Apuleius libro de Socrate. Solet apud prudentes viros esse in operibus elaboratis iudicatio. In rebus autem subitaneis venia prolixior. Nulla inquit res potest eadem esse festinata & examinata, nec est quisquam, qui simul habere possit laudem diligentiæ, & gratiam celeritatis. itaque cum moderamine omnia sunt facienda. Nam quicquid benè fit, satis cito fit. vt dicebat Augustus Cæsar narrante Suetonio libro de xij Cæsaribus & in Prouerbijs sapientum dicitur, quòd mora omnis odio est, sed facit sapientiam. vnde Socrates, velox consilium sequitur pœnitentia, maximéque consilio contraria sunt festinatio & ira. & Varro in suis sententijs. Imperiositatis signum est, exigere difficillimū fieri cito. Quæ omnia designant cum moderamine & maturitate singula esse peragenda. Vnde Gaufredus in poetria. Si quis habet fundare domum, non currat ad actū impetuosa manus intrinseca linea cordis præmeditetur opus, seriémque sub ordine certo. Interior præscribit homo, totúmq; figurat. Quæ verba nil aliud sonāt, nisi quòd sicut artifex sapiens mentè præcogitat, quid facturus sit, sic in morib' moderatè procedendum est. Ouidius in epistolis. Ha nimium properas, & adhuc tua messis in herba est. Et Tibullus. Quid fraudare iuuat crescentibus vuis. Et modo nata mala vellere poma manu. Vnde Petronius. Nolo quod cupio statim timere, nec victoria mihi placet parata. quia teste Claudiano. Sæpius incautæ nouit victoria turbæ. Absit tamen, vt hi temperatos se credant, in quibus vita temperantiæ negligentia est. quia & nocet festinatio nimia, & immoderata. Nimiè etiam prodesse creditur pigra & sonnolenta operatio. Sæpius tamen pigri natura creduntur. Humanáque iudicia in hoc falluntur. Nam omnis virtus in medio consistit, vt alibi deductum est. Ille ergo temperatus resistit, qui nec festinatione deducitur, nec corpore seu desidia detinetur. Vnde Lucanus libro primo. Semper nocuit differre paratis. & in prouer. Sapientum. Etiam celeritas in desiderio norma est. Plinius ad Cornelium tacitum. Est gratior multis actio breuis. & Symmacus in epistolis. In arduis autem causis & rebus multum. Itaque vera temperātia medium in agēdis tenere debet. Valerius libro quarto capitulo secundo. Nihil tam præclarum, aut tam magnificum est, quod nō moderatione temperari desideret. Illa ergo potentia tua est, quæ viribus suis modum imponit. Vnde Pytachus moderatione pectus suum instructum habuit sic, quòd poetā Alceū contra se pertinacissimū, cum posset affligere, nō curauit, sed tantūmodo quid in opprimendo posset, admonuit. Vnde Statius in thebaidos lib x. Da spaciū, te neque moram, male cuncta ministrat impetus. idē lib. xj Hic miseris furor est instare periculo. quod faciunt intemperati in agendis.

De modestia linguæ.

CAP. VI.

Lingua, quæ pacem perturbat, vicinum scandalizat, secreta reuelat, infamiā procurat, germinat lites, incendítque iras. Ob hoc præ cęteris membris temperamento maximè indiget. Vnde Quintil. libro de causis. Nihil difficilius credo, quàm silentij virtutem habere. Faciliter enim sermone promptissimo delinquimus, sed tacendi constantiam ferre non possumus. quamobrem in prouer. Sapientum dicitur, Neminem cito accusaueris, vel laudaueris nullum sine teste loci putaueris, quod tacitum esse vix nulli dixeris, quia non poteris ab alio silentium exigere, si tibi ipsi non præstas. libentius ergo audias quàm loquaris Nam tacere qui nescit, loqui nescit. Hęc tamē dissolutio mundū occupat ita, vt iuuenes sicut senes, fęminæ prout viri loqui audeant, nulóque verecundiæ fræno linguæ trahitur habena. Ea propter Ambrosius libro de offi. Sicut in senibus grauitas, & in iuuenibus alacritas sic in adolescentibus verecūdia velut quadam naturæ dos commendatur, hęc in ipso corporis motu, gestu & incessu tenenda est. Nam verecundia est verba superflua reprimere vel respuere. Sed hæc verecundia abscessit. quia tum nihil gratius est ad consiliandum animos, vt inquit Quintil. lib. 8. de oratoria institutione. Heu quid dicā, quia senes, quibus præ alijs loqui competit, ea turpia enormiáque proferre non audent, quæ absque metu verecundiæ vtriusque sexus iuuenes quasi effrontes proferunt. Vtinam pudorem gererent, quo mediante lingua temperatur. Senec. epistola xj. ad Lucil. Verecundia in adolescentem bonum est signum. & epistola xxvij. Nutriendus est pudor, qui quàm diu animo durauerit, aliquis bonæ spei locus erit, sed peccantium copiosa multitudo tollit pudorem, vt ait Tul. de benefici. Pudor inquit tollit multitudinem peccantiū, & desinunt esse probata maledicta. Sed dubiè negare non possum huius temporis linguas tam maledicas esse, vt quasi non nisi turpia placeant, seriosáque proferentes vel odio habentur, vel silere mox arctantur, nullúmque hominum genus enormibus assistere veretur eloquijs etiam continuis. Et vtinam audire

sufficeret,&nou proficeret:quorũ omnium occasio defectus verecundiæ est, quæ si haberetur, huiusmodi nefanda vitarentur:quia teste Vale li.4 c.5. verecundia parens est omni honesti consilij,tutela omnium solemnium officiorum,magistra innocentiæ,clara proximis,accepta alienis:omni loco:omni tempore fauo tabilẽ præferens vultum.Symmachus in suo epistolari quotũ mens honesta est, imbecilla frons est Sed effrõ tes inueniuntur,quorum memoria præcta est.quibus silere si mos esset,honesta conuersatio vigeret,quę turpiloquio exanimata est, mer io ergo Cato dicebat, Pauca in conuiuio loquere. & idem in merito. Virtutem primam esse puto compescere linguã. Proximus ille Deo,qui se t ratione tacere. & subdit. Inter conuiuas fac sis sermone modestus Vnde Socrates Sepul tos apud te sit sermo, quẽ solus audieris Vnde olim Pythagor eorũ disciplina erat. Discipulos tacere per qu nquennium,&postea eru.d tos loqui.vt refert Hie rony sup ecclesiastic.ũ.Idẽ cõmemorat Guillelmus de Conchis in exordio suę philosophię,quam duci Normanorum ascripsit.Vnde Gaufre.in poetria.Non manus ad calamum princeps, nõ lingua sit ardens ad verbum Quorunda tamẽ silentia laude ind gna sunt,eorum,s qui loqui nesciunt,aut qui tacent,vbi loqui eõ grueret.Quæ enim gratia tibi,si taces, loqui cum nescias.Nam maius non est d xisse.quod noueris,quàm siluisse,quod nesciueris,vt ponit Sidonius in epistolis li 5 Rursus nec laudãdi sunt,quorum taciturnitas nocet.Expedit enim easib.congruis loqui.Ouidius 2.de arte Qui sermone placet noctutna silentia viret. Qui canit arte canat, qui bibit,arte bibat,Exigua virt⁹,pręstare silentia rebus.At contra grauis est culpa, tacenda loqui.itaq; tacere quãdoque loqui est.Sæpe enim taciturnitas interroganti secretum innuit.

Temperet ergo sic quisque linguam, & sit mutus, vt nec tacendo,nec loquẽdo superflua annuere videatur.Ouid li.2. fine titulo. Qu s minor est nunquam, quàm tacuisse labor.

De vitando mendacio & periurio.

CAP. VII.

Mendacium hominem reddit infamem.& periurium infidelitatis crimen videtur.vt plurimum tamen homines vt filij diaboli in vaniloquijs &mendacijs gloriantur,nec curant quid dicãt, solum vt loquantur,de quibus Seneca epist.87.Iam quidam etiam vbi causa sublata est,mentiuntur causa cõsuetudinis Verumtamen omne mendacium fraus est,teste Hugone.Mẽdacium est falsa vocis significatio cũ voluntate fallendi.Omne g tur mendacium prod tio nis speciem obtinet.Vnde redargi ẽdi sunt qui vtilitatis aut vendit onis causa mentiri non erubescunt.Tol. de officijs,I liberales & sordidi sunt quęstus mercenariorum omnium, quorum opera, non quorum artes emuntur,qui dum mercantur,nih l se proficere putant,nisi admodum mentiatur.Item Tullius.li. 3.Tol len am est ex rebus contrahend s omne mẽdacium. Symmachus in suo epistolari Minus est alienã sententiam spernere.quàm à propria dilerepare,quod faciũt mendaces,qui aliud dicunt,aliud sentiunt,verbisque proprijs menti suę contradicunt.Attendant igitur mẽdaces mendacium sic peccatum censeri,vt non solum vitium sit apud amicum,sed etiam apud inimicũ.Lactan 2.de vero cultu.Vir iustus non solum huiusmodi amico & familiari, sed inimico & ignoto existima, bit mentiri non esse suum, nec aliquando permittet vt lingua à suo sensu discordet. Huius autẽ ratio est quia vt prætactum fuit omne mendacium vitium est quia scienter committitur,alias mendacium non est Si autẽ ocosẽ mentiatis, & sic peccatum mortiferum non est,saltem habitum præparat mortis.Absint ergo à quocunque fideli mendacia,quia princeps mendaciorum diabolus est,cui seruiunt eius fil j mendaces Inter quos potior j correctione indigẽt,qui sua mẽdacia iuramentis affirmant. Nam teste Quint l.lib l Iurare nisi vbi necesse est,graui viro parum conuenit si tamen quis ita iuret, hæsitabit lector,an iuramento assistere teneatur. Cui dubietati sane respondendum apparet,iuramento absq; necessitate minime vtendũ. expedit,si tamen iuramentũ interueniat, non semper congruit sibi obedire,vt puta illicitum si fuerit. Vnde Tul. 1.de officijs.Est ius bellicum,fidésque iur iuran di & cum hoste sæpe seruanda,sed non semper.q od enim ita iuratum est,vt mens fieri oportere conceperit,id seruandum est, quod aũt aliter si non feceris, nullum periurium est,vt si prædonib.vel piratis p ctũ pro rediniendo capite nõ tenueris.Nulla inquit fraus est etiam si iurauetis,quod non feceris. Nam cum pirata communis omnium hostis,nec iuramẽtum, nec sibi fides debet esse coĩs.Idẽ 3.de offi.Si promiseris alicui te daturũ beneficium,&postea scias esse malum, aut dabis aut non.Si das sciens peccas si nõ das, etiã peccas,promisisti enim,Cui dubietati respõdetur,sapiẽtes nũquã pœnitẽt de eo q od promiserint.vt dicũt Stoici,hoc tamen verbum superbum est. Non est inquit turpe,mutare consiliũ.Idem phil ppica 12 Optimus est portus penennti mutatio consilij N.hilominꝰ tamen præmissa obedientia iustitiąastare iuramentis vir quilibet bonus tenetur. Vnde de Alexãdro narrat Valerius, quòd iuramenta sua violare noluit. Vnde cum iter ad d ffipãdum ciuitatem nomine Lapsarum, obuiam habu t Anaximenem præceptorem suum. Sciens igitur Alexander,quòd pro ciuitate interpellaret,iuramento præuenit,dicens,se nou factutũ quod petijsset.tunc Anaximenes postulauit, vt præibatam ciuitatem destrueret.quod audiens Alexander, ciuitatem suæ paci relinquit. Nunc autẽ principes sua iuramenta non obseruant,nec solum frangunt ea,quæ ex voluntate personali fecerunt,sed etiam ea,quæ ex iure regni vel dominij prędecessorũ more fecerunt. Nõ mirum igitur si proditorum aut infidelium seruitorum com t uam habent,suis enim periurijs talẽ promerentur.dicunt enim illud Oui. Amplector sanctas, quę dant bona se misericordia fraudes,quia.s.prauas societates amplexantur. Sed tandem fraus repellitur fraude,iuxta illud Ouid. li.3.de arte.Iudice me,fraus est concessa repellere fraudem. Armáque in armatos sumere iura sinunt.Rursus lector attendat,ne mentiri præsumat,etiam si vera fuerit mens ipsius,quia nõ sistit mendaciũ in eo,quod cogitat,aut in eo quod significant verba,quæ profert.sed tunc mentitis,quãdo fallere intendis auditorẽ.Tunc autem fallere intẽdis,quando id scis nõ fore verum,quod credis auditorem ex verbis capere tuis. Verbis autem Tul. 1.de:

offi. non obstantibus, nullo pacto iurare habes, quod tenere nolis. Sed caue quid iurabis. Male enim si iura ueris, vt si iuraueris malè te victurum malè iurasti, iuramentúmque tenere non debes. iurando tamen te obligasti ad faciendum quod non debes. Iustitia autem te obligat, vt bene viuas, & te iniustitia tua malè victurum obligauit. Itaque contra dicentibus obligationibus subiaces, quarum vna irritanda est, nec obe lite iure teneris, sed ex opere tuo quantum in te obli atio friuola est. de iuramento tamen & mala obliga one pœnitere habes.

De regimine temperato corporis.

CAP. VIII.

EX temperie corporis fit homo sanus, sapiens, atque modestus. tam in sermone quàm in affectu. Itaque redditur homo bonus, & à dissolutione vitæ fit immunis, nam teste *H*oratio libr. sermonum, homo factus est ad vnguem, quia scilicet sub terminis præcisis vita eius constituta est. ob hoc viuat sub lege præcisa, vt motibus compositus inueniatur. Nā magnum opus est, mores composuisse bonos. Sæpius autem fit vita immodesta temeritate superbiæ ingrgenre. Vnde Claudia. in maiori. Inquinat egregios ad iuncta superbia mores. Veteres autem non ita vixere. Nam superbiæ fastu derelicto, comessationúmque, & ebrietatum deglutione spreta, moderamine vitam duxerunt. Vnde Hierony. cōtra Iouinianum, allegat Stoicum narrantem, qualiter sacerdotes Ægypuj mū di negocijs post positis, in templo semper *D*eum co luerunt, rerúmque naturas studiosissime cōtemplati sunt, nunquam mulieribus se miscuerunt, nunquam cognatos & propinquos aut liberos viderunt, ex eo tempore, quo diuino cultui se māciparunt, carnibus & vino se semper abstinuerūt propter castitatē, & pane raro vescebāntur, ne onerarent stomachum, oleum tamen in pulmentis nouerant, & hoc patum propter nauseam. cubile eis erat de folijs palmarū contectū. Vtinam enim temporibus huius viri sapientes præci puè sacerdotes vitam suam pariter moderarent. tunc perirent excessus aut saltem minuerentur, quibus hu mana vita maculatur. Vnde Lucanus li. 2. Innata crea t s secta fuit tenere modum, quia ab exord o rebus singulis vitæ moderamen inductum est. Vnde philo sophi veteres humanā vitam tripartitam distinxerūt, vt refert Fulgentius li. 2. mythologiarū. primā vitam dixerunt contemplatiuam. & illam applicauerunt Mi neruæ, quæ Græcè immortalitatis virgo dicitur, quia sapientia est immortalis. Ipsa autem Minerua dea sapientiæ Athenis vocabatur, in cuius memoriam veteres sapientes noctem elegerunt, eo quòd sapientia in tenebris maxime lucet, scilicet in anxietatibus occur rentibus. Rursus aliam vitam dixerunt actiuam, quā attribuerunt Iunoni, quæ quasi à iuuādo dicta est, quę Iuno regnis præesse dicitur, cum sceptro depingitur, & diuitiarum creditur mater. *I*n cuius memoriā pauonem acceperunt qui diuitijs cōparatur, eo ꝙ posteriora nudat, & anteriora ornet, sic diuitiæ ad tempus vitā ornāt, sed postrema hominis nuda deserūt. Rursus tertiā vitam voluptariam dixerunt, quā *V*ene ri ascripserūt, eo quòd dea voluptatis creditur, & alio nomine dictam Aphrodisa quasi spuma, fertur enim nata ex virilibus Saturni proiectis in mare. Hanc veteres nudam depinxerunt, eo quòd suos amatores denudare solet, *I*n cuius memoriam rosas acceperunt, quia sicut rosa delectat, & citó marcescit, sic libido. Aliqui tamen in eius memoriā columbas depinxerunt, eū sint in coitu feruidæ. Alij vero conchā marinam, eo quòd libidini tota immixta est. hæc Hieron. Audisti ergo triplicem vitam philosopos descripsisse, quasi prima sapientum est, & tēperatissima, secunda verò est in mūdo viuentium, in qua modestia competens potest obseruari, tertia antē vita, quæ voluptuosa dicitur, ipsa est, quam manu ducunt vanitatis amatores ebrietatem sectātes, omnémque vitæ regulam respuentes, in qua vita fama perditur, diuitiæ consumuntur, corpus corrūpitur, vita breuiatur, visus minuitur, senectus celeratur, sensus dissoluūtur, studiū periclitatur, & ferè innumerabilium vitiorum gene ra huius vitæ occasione aggregantur. Hæc enim vita solum de copore curat, & tamen curando ipsum exterminat. O quàm laudabilis cura fœdum nutrire, & corpus cum sterco rum tanta munire custodia. Seneca epist. 14. Multis seruiet, qui corpori seruit, qui pro eo nimiū timet qui ad illud omnia refert, quasi dicat, ꝙ magna seruitus est regere corpus. *E*xpedit tamen sic ipsum regere, vt vitæ honestati non derogetur, quod intēperati non faciunt. *V*nde idem Seneca vbi supra subdit, Sic getere nos debemus tāquam nō possumus sine corpore, scilicet in vita præsenti, & sub dit. Agatur cura eius diligentissimè, ita tamē, vt cum exigeret ratio vel fides, etiam in ignem mittendum sit. Idem epistola 23 Corpusculum, rem necessariā magis crede quàm magnā. nihil inquit sine illo fieri potest. Itaque nutriēdum est corpus, non ad voluptatē, sed ad necessitatem, eo quòd corpus nō est domus voluptatis animæ, sed potius commodatum hospitium. *I*dē epist. 17. Vis aduersus hoc corpus liber esse? tanquam migraturus illud inhabita. Expedit igitur corpus temperatè regere, ne sua intemperies scelera germinet. Si enim primo refrenare non possis saltem occurrenti rationi acquiescas. Sapiens est tamen, qui peccatorum exordijs obstat. Senec. epistola 35. Facilius vitiorū initia prohibere, quàm impetū regere. Sed diceret aliquis, quia si corpus domari potest, animus tamen videtur superari nō posse Quomodo igitur quis tēperatè viuet? Cice Nulla inquit est tanta vis corporis, quæ frangi nō possit. Animam autem vincere, aut iracūdiā prohibere, nemo potest, qui enim hoc fecerit, nō summis viris sed Deo simillimus est. Quæ verba innuere vidētur, animum tēperari non posse Hoc tamen non ita credas, nec ex verbis prædictis intelliges impossibilitatē, sed difficultatē. quia scilicet animi passiones difficulter reprimūtur, ab eo signanter, cuius vita dissoluta, & intemperata est. Omnes tamen animi motus sedula corporis castigatione discretóque cōsilio reprimi possunt. *S*ic saltem, vt ad peccatum mortale non ducant.

De prudentia acquirenda.

CAP. IX.

PRudentia dirigit hominem in cunctis agendis, & quasi virtutū dicitur oculus, pronidúmque hominem reddit quo ad ea, sine quib. nullos prosperos terminos

terminos vitæ attingere potest. Hæc enim prudentia non solum præsentia, sed etiam præterita & futura cõcernit. Vnde Terentius in Adelph. Isthuc est sapere, non modo quod ante pedes situm est videre, sed etiã illa, quę futura sunt prospicere. Vnde Hierony contra Rufinum narrat Pythagoram dixisse, duo tempora maxime prospicienda esse. Intuenda enim sunt illa, quæ acturi sumus, & quæ gessimus, quia, si prudens præterita debet meditari, vt eorũ exẽplo deliberare queat in posterum, quę sit facturus, & quo fine opus futurũ terminare valebit. Boetius 2 de consolatione. Non quod ante oculos situm est, sufficit intueri, sed rerum exitus prudentia metitur. Quin. nti.li.8. institutionum. prudẽtis est, vt sui operis principium intelligat, & cur hoc bonum sit sciat. non vt qui pernitiosum est, vites fiducia pręsentis, quia scilicet stultitia est, sic in vitibus propr ijs cõfidere, vt non meditetur. quid possit accipere. Vnde Gaufredus in poetria, Gressum pretentant oculi, pręconsule mentem. Et vires metire tuas, si fortis es, aude grandia, si fragilis, humeris impone minora: quia scilicet vnusquisque prudẽs opus debet assumere iuxta quantitatem virium, quę suppetunt ei: si tamen virtus debilis fuerit, spe atque fiducia debet animari. Nam sæpe fragiles spei gratia viriles fiunt: & ideo subdit Gaufredus vbi supra. Si posse sit arctum dilates animum si corpus sit debile, mens sit fortis, & exiguas suppleat memento scilicet, per spem grãdem vires suppleri debent. hoc enim agere magna ars atq; prudentia est. Vnde Ouidi. 1. de arte. Arte citæ naues remis diriguntur. In omnibus enim ars & prudentia prodest. Sed plures prudentiæ stultitiã præponũt, nec attendũt id nocere posse, quod sępius dicunt, quos redarguit Oui. 1 de põto. Tu modo fac timeas, & quę tibi lęta videntur, Dum loqueris, fieri tristia posse puta. Nam teste Virgilio 1. Æneidos. Res animos incognita turbat. Prudentes igitur studeant pręcognoscere, quid sint facturi. Rursus prudens fieri cupiens veteres conspiciat dies. & antiquorum exempla suis oculis proponat, prout faciendum instituit Se. c. 7. de natu ralibus quæstionibus. Hæc enim via prudentiæ summa est veterum exemplis doceri, proprijsque periculis corrigi oportere, quod minimè faciunt seculi sapiẽtes, quorum sapientia stultitia est, præferũt enim virtutibus inutiles diuitias cum tamen diuitiæ virtutib. seruire habent. Vnde Sene. epist. 8 1. ad Lucilium. Seruiant deteriora melioribus, si virtutibus fortuita, quę nihil h. bent magnificum, nisi quia illa mirari consueuimus, si enim diuitię ex se bonæ essent, suum perficerent possessorem, sicut virtutes hominem reddunt virtuosum, sed procul dubio diuitię & opes sępius prauis assunt quàm virtuosis. Vnde Sene. epi. 87. illud inquit quòd contẽptissimo atque pessimo contingere potest ex se bonum non est. huiusmodi autem sunt opes, lenonibus enim cõtingunt sæpe. diuitijs ob hoc igitur non est præintendendum. Nam teste Tu. li. de patado. Eã non sunt optima existimanda, quæ naufragio aut incendio amitti possunt, sed virtutum precium grande est, quia nec subripi potest, neq; incendio aut naufragio amittitur. lateat ergo vtilitatis species & valeat honestas. vt inquit Tul 3. de offi. Absit ergo vt prudẽs animũ figat in his transitoris, quę nõ sunt nisi forinseca ornamenta, hominẽmq; interius non perficiũt. Vnde Apuleius li. 5. Deo Socratis. Non æquè diuites spectare solemus, vt equos, quos mercamur, neque enim in equis emendis phaleras consideramus, sed ipsum equum nudum, & solum vt sit ad speciem honestus, ad cursum leuis, ad vecturam validus, sed hominum stultitia hæc est. illos prudentes virtuosósq; putare, quibus ridet fortuna. Vnde Seneca ad Lucilium. Quẽadmodum stultus est, qui equum empturus, non ipsum inspicit, sed stratum eius & frena, sic insipiens est, qui hominẽ ex veste aut fortuna existimat. & in Senc. epist. 76. loquens de diuitibus ait. Cum præsert te populo elati incesserunt, nemo tamen eorum, quo diuitiæ extollunt magnus est, quasi diceret quòd in virtutes prudentibus magnę existimantur. Et ideo c sto. 81 inquit Abstrahamus à rect tud ne diuitias honores & c. quæ opinione nostra chara sunt, tunc enim vilia precio fiant.

De prouidentia circa fortuita.

CAP. X.

Vt prouidus considerare debet præsentia præterita & futura, & bonis præst. t:s non abuti. Nã ex præteritis homo docetur cauere futura, & regulare pręsentia. Stulti autem ista non considerant: sed de præsẽp tib. solum sollicitantur. ideo in processu tẽporis communiter deficiunt. Vir autem prudẽs, qui rebus bene vtitur tempore opportuno non indigebit. Prudens ergo intueatur quid sib conti gere potest, & casibus prouideat fortuit s. Tul. li. 1. de officijs. Illud magni ingenij est cogitat one percipere, & ante considerare, quid euenire possit, & quid agendum sit, cum euenerit. Senec. epist 4. Adiectus omnia quę accidere possunt, te adhortare, & indura & subdit, Noli huic tranquillitati confidere. momẽto enim mare cõuertitur. Lamentandum igitur est, quia rerum possessores abutuntur eis, temporéque necessitatis sibi succurrere nequeunt, eo quòd proui di non sunt. Al j vero prouid. fieri credentes, quæ habent ita custodiũt, vt vti eis etiam vbi congruit, non audeant. itaque laboribus assiduis & forsan criminibus interuenientibus plurimi opes aggregant, quibus minimè prospectantur. Horum autem nulli prouidi sunt, sed amborũ mentes stultitia occupat. Vnus enim stolida dispensatione, alius tenacissima bonorum detentione insipiẽs comprobatur. vnus peccat, quia se nũquam egere formidat, alius deficit. Horatius li. car. Non possidentem multa vocabis rectè beatum, rectius enim occupat nomen beati qui scit Deorum muneribus sapienter vti, duràmque pauperiem pati. Ideóque beatiorem, qui scit pati angustiam, quàm qui bonorum amplam possidet copiam, nec etiam fœlix aut prudens esse dicitur, qui bonorũ prodigus dispensator inuenitur. vnde Cicero Bonorum mobilium facultates nõ res magnæ geruntur, sed consilio. Beatus enim rerum conditor varias species formauit in mundo, quarum vsum humano arbitrio permisit discernendum. Nam hominem deus constituit principem rerum, vt eis prouide & prudenter vtatur. & licet omnia bona sint, sępius tamen nocent homini bona non ex se, sed ex humano abusu. Vnde Ouid. 2. de tristibus, Nil

prodest, quòd non lædere posset. idem Prosper in epigram. Et bona quæ prauis naturæ dona supersunt au gent peccati pondera, cuncta bonis prosunt, quos & mors ipsa beatos efficit, vt sumant præmia. & Maximianus. Non res in vitio, sed malefacta cadunt. Quę verba nil aliud sonant, nisi quòd prouide rebus est vtendum, alias in rebus peccat homo, quæ tamen in se bonę sunt. Animaduertat igitur prudens, quid ēpus ex gat. Nam teste Socrate. Melius est cauere, quàm pauere & in prouer. Sapientum dicitur, quòd omnium est in alieno mala fugienda aspicere, nec debet prospicere solum fortuna præsens licet prospera, vn Terentius in phormione. Dum maxime hominum prosperę sunt res, tunc maxime eum meditari oportet, quo pacto aduersus ærumnam ferat, quòd impro uidi non faciunt, ideo concutiente eos fortuna, desperant, quoniam futura non præcogitant. Vnde Sene. ad Lucil. epistola lxxxvj. Præcogitati mali mollis est ictus, sed stultis, & fortunæ credentibus omnis videtur noua rerū facies inopina, magnaque pars est apud imperitos mali nouitas, ideo sapiens assuescit se malis futuris, vt qui alteri diu patiendo fiunt lenia, huic leuia fiant, diu cogitando. Quot en m huiusmodi improuidos vidi. Iaculis enim imminentibus fere insen sati fiebant, sed prospera manente fortuna, tanto applausu titillabant, vt tota eorum facies gaudio mirabili sed inconsulto dedita esset. Si ergo prouidus es, præcogita te cadere posse, & si casus euenerit tibi, ne putes inopinatum tibi accidisse. Cato. Cum fueris fęlix, quę sunt aduersa caueto Prospice qui veniūt, hos casus esse ferendos. Nam melius stat non in copia ex tendenda, sed in bene vtēdo illa. & Didymus ad Alexandrum. tibi quicquid prænidimus ante. Quòd tibi suspectū est, confestim discute quid sit. Nāque solēt primo quæ sunt neglecta nocere. Trāquillis reb. quę sunt aduersa caueto. Rebus in aduersis melius spera re memento. Ex quibus apparet fortunæ asperæ amicos sib. debere prouidere præmeditando casus possibiles eis vt leuius lędant, quorum præmed tatio alieno experimento optime concitatur. Tulli. Felix quæ cunque dolore alterius didicit posse cauere suum. & O[uidius] d[e] a[rte] de arte. Difficile ab alijs vestris mederi quęre lis, quia vtidem lib. de remedijs. quæ nimis apparent rei a vita tau s. S[e]d forsan congrui vt excogitemus causam sapientię hom nū huius secul. partes cum pro u[i]de non vivunt quia tempus non discernunt a tempore, nec agenda congruis d stribuunt horis. Verun tamen teste sap. ente. Omnia tempus habent, omnique negocio tempus est, & magna pars prodent æ. est temporis oportun ta[s] obseruare Vnde O[uidius] de remed js. Tempore b[ene] s apt[o] s medicamina adhib[i]ta prosunt. Et data non apto tempore, iure nocent. Principijs obsta, sero medicina paratur. Cum mala per longas conualuere moras Quæ verba nil aliud sonant, nisi quòd prouidus sui operis opportunitatem quærit, temporēque cōgruo agere disponit. Vnde Cato. Tempor.b. mores sapiēs sine crimine mutat. Insipiens esto, cum tēpus postulat, aut res. Stultitiam simulare loco prudentia summa est Itaque omnia tēpus habent. Ouid. [...]s de ponto. Leta quidem lætus ce cini, cano tristia tristis. Conueniens operi tempus vtrique suum. O vtinā hi saltem qui se doctos putāt, pro uide viuerent, temporib. congruis singula distribuerent. Dices fortasse, quòd sapiens non es, tu ergo con silium quære, vt si proprio sensu te regere nescis, alieno saltē cōsilio te dirigi ne recuses. Vnde Salustius in Catilinario. Priusquam incip.as cōsulito, ac vbi cōsu lueris, mature facto opus est Tul de senectute. Non viribus aut velocitate corporum res magnæ geruntur, sed auctoritate & sententia. nā consilio qui non vtitur nō mirum si operis sui bonū finem non sortitur. Tul philip. xj. maiorū cōsilium est, prouidere, ne quid triste accidat, sed magnanimi est, fortiter ferre, si euenerit. Itaque laudabile est, & consilio prænidere tristitiā, & patiēter ferre omnia. nam teste Quintil. li. 12. Plurimū in consilijs valet auctoritas. Nam & optimus, & prudentissimus consul haberi debet, cui de virtut bus atque honestis credere omnes velint.

Sed plurimi incōsulte viuūt, stultorūmque cōsilia, quæ ita dici nō merentur. quærunt enim cōsilia, recu sant, co q[uod] cōsentire sap entib. non intēdunt. Nemo tamen tam prudens est ex proprio sensu. quin alieno egere possit. Sidonius in suo epistolari lib. 3. Plurimū laudes sic viuētes, quòd suis moribus applicant, quo tiens aliquid negociaturi sunt, consilia peritorum. Cato Cōsilium arcanū tacito committe sodali. Vtile cōsiliū domin[us], nec despice serui. Nullius sensum, si prodest, spreueris vnquam. Gaufredus in poetria. Si bene vis duci, te certo committe duci. nec tamen hi consilio vti videntur, qui propriæ voluntati maxime innitūtur. Nec vota quęrunt ab alijs, vt cōsentiāt, aut vt se dirigant, sed vt temprent, aut vt prudentum mo rem habere videantur de quibus Apuleius li. de deo Socratis. Qu dam per angiportum reuertentes cōsilia nō ex suo co de sed ex alienis vocibus coll gūt. & vt ita dixerim, non animo, sed auribus cogitant. itaque animum suum cōsilijs accipiendis non applicāt. cū tamen Quint. li. vi j dicat Nouit quisque qu d factur[us] sit nō tātum ex præceptis, quinimmo ex sui natura ex pedit, vt cōsiliū capiat formandę actionis. Senec. epistola 23. Bon[a] viti auiditas est, quæ sibi dir tuta ex bo na conscientia, & honestis consil js Pauci enim sunt, qui cōsilio se suaque regant. Ob hoc quòd more eorum, qui in fluminibus natant, non eūt, sed feruntur. Sed turpe est ire, sed ferri & subito in medio turbine rerum stupere. & quærere, q[u]omodo huc veni, vt in quit Seneca epistola lxxxvij Prudentes ergo consilia quærant non præsēte vt aude nt, sed etiam vt acquiescant, vt veniente prosperitate, lætitia habita & incognita non sit, vt etiā aduersis i m nen b terreri nō oporteat. Tul[lius] j de offi Fortis animi & cōstantis est, nō perturbari in rebus aspei s, sed cōsi io vti, & ratione, nec à ratiōe discedere Vnde bon[i] ing[enij] est, fo[rt]unā percipere, & ante constituere quid euenire possit, & quid agēdum sit dum venerit. Si quis enim hoc fecerit, qui prosperitate nō seducetur, & asperitate non desperabitur. ideo in prouer. Sapientum dicitur, q[uod] diu deliberandum est, quod statuendum est semel. nec tamen sufficit cōsilium capere, nisi maturum fuerit. Cōsilia enim leuia quandoque non dir gunt, sed potius deuiant. vnde Socrates Ve. ox consi um contra[rium] sequi tur pœnitentia. max. mēque consilio contraria sunt festinatio & ira.

De facili credulitate reprobanda. CAP. XI.

Pro

PRudentis est, vt de facili nō credat, cum non pertat maturitas leuitatem congruens prudentib. Petronius, Nunquam rectè faciet, qui cito credit. Namque qui cito credit, cito fertur in consultus. Itaque sapientes non viuit. Prudentis igitur credulitas nec suspicionis modum habeat, sicut opinio, nec certitudinē mox accipiat. sed more med o se gerat, quia teste Varrone in suis sententijs. Fides est media, & opinionis & scientię neutrum attingens. Prudens igitur de facili non credat, etiam famosum quod audit si ex stiterit. nam plurima sunt famosa, quę tamen sunt mēdosa. ideo Tullius in theto. 2. Facta, non famam specta ri oportet. & Tertullianus. in apologetico. Famæ non credit, nisi sit inconsideratus sapiens. quia sapiens nō credit incerto: ne forte illud os mendacis seminanetur, quod sępe fit, aut igenio ęmulationis, aut arbitrio suspitionis, aut assueta quibusdam mentiendi voluptate: Vnde Alexandro scripserunt famæ nō fore credendum. Seneca in Hippolyto, contēne famam. idē 3. de virtutib Prudentis proprium est, ex animo consiliari & non cito facili credulitate ad falsa prælabi. Sed inquiramus, cur tam facilis est plurium credulitas. Multi enim facillime credunt, etiam si falsum sit quia fieri cupisit De quibus Senę in Hercule furēte. quod fieri miseri volunt, hoc facile credunt. hi enim laudandi non sunt, quia eorum stultitia credulitatē g gnit. Sed nec sunt commendabiles, qui nullis credere volūt ni si videant & audiant Nam teste Sene. epistola ad Lucilium 3. Vitrumque vitium est; & omnib. credere, & nulli. Quintil. c. 15. Facinus est illud tantum credere, quod est de rebus humanis actum. Prudentes tamen citius bons quàm mala credere debent, ipsorumque auria ad crimina difficilis esse debet vt in prouer. Sapientum docetur. Verumtamen bonis potius credendū est. plurimi tamen potius malis quàm bonis credunt. Vnde Ouidius li. 4 de fastis Sed nos in vitiū cre dula turba sumus. ideo Cato. Nil temere crede. Vnde Prosper in epigram. Non pateant faciles sæuis rumoribus aures quæ nescire iuuat, credere non libeat. nā certior aure arbiter est oculus inquit Gaufre. in poetria. Sæpe illud Ouidij de reme. li. 1. ver ficatur, Dum sibi quisque placet, credula turba sumus. ideo idem Ouid 4 de ar Non cito credideris, quantum cito credere lędat, exemplum nobis non leue Procris erit & idem in epistolis. Tarda solet magnis rebus inesse fides. Quia ergo plurimorum stultorum credulitas leuis est, ideo plurima falsa pro veris habentur, errores gignuntur & pro tenēdis promulgantur, à quibus discedere facile non est, si credulitatem exhibueris. Se. li. 3. de benefi. Non est lenitas, à cognito errore discedere. Nā superbę stultitiæ perseuerantia est, dicere & semel dixi quodcūq; sit, fixum ratumq; sit. Tales enim suos verentur errores, non est tamē turpe, cum re mutare consilium, Sene epist. 2. Cęci ducem quærunt, nos autem sine duce erramus, & ideo difficiliter ad sanitatem perueniimus, quia nos ægrotare nescimus. hæc enim omnia mala faciunt errores, qui ex leui credulitate sustinetur Nec tñ dico, aliquē hominem fore, errare qui nō possit, saltē quantum ex humana imperfectione contingit. nec inde tamen laudandus sed illaudabilior est Et vt verū dicā, detestabilis in errore qui perseuerat. Tul. Philip. xij. Cuiuslibet hominis est erra

re, multis autem insipientibus, perseuerare in errore. Posteriores enim cogitationes, vt aiunt, solent esse sapientiores. idem Tul. li. de legibus Non est bonum errare, & diligere quod per se non est diligēdum. Vti nā igitur erroribus nullus se impliceet, quibus prudentia offenditur, & perditur, ad quam etiam obtinendā homo per errores indisponitur. quia teste Vale. li. 9 ca 9. Temeritati proximus est error, quēadmodum ad lædendum par, ita cui facilius quis ignouerit, quia non sua sponte, sed vanis concitatus imaginibus culpa implicat. In hoc quidam etiam decipiuntur, quia veorum vice veritati credere putant. Itaque falsitas veritatis imaginem sępius monstrat. nonquid enim enūciatio veridica videtur, quæ iuramētis affirmatur, quę nutibus & signis solidatur, quę testibus firmatur. Hęc enim omnia quādoq; falsitas supperit. Itaque falsum pro vero sępius accipitur, nec de facili vnū ab altero discernitur, quandoque refertens mendosus non creditur, aut quādo auctoritate perficitur, aut si coloribus verisimilib. ab ipso prolatum deducitur. Quid igitur prudens facturus erit. aut falso credet, quod nō libet, aut discredet, eum tamen discredendi color sibi non adsit. Reuera si prudēs fuerit non de facili credet, sed deliberatione præhabita, si discredendi causa non interuenerit, sub quadam tempestie absque temeritate falso sibi non cognito consentire. aut saltēm non dissentire poterit Sapiens aūt quandoque errasse nullus formidet vbi præcipue falsitas veritatis speciem detulit Oui. r de reme. Et mala sunt vicina bonis errore sub ipso. pro vitio virtus crimina sæpè tulit. & orator. li. 2. Repellitur error in diuersa trahens cum spiritus efficit vnum.

De stultitia fugienda.

CAP. XII.

STultitia hominem bestijs æquat, & ab Angelorū cœtu elongat, stultitia hominem titubare cogit, & terminū pōdera non sentire facit Generat vaniloquium, nutus incōpositos, & d floratos risus & omnium maleficiorum genera de facili stulto coor ngūt. Vnde Lactā. li. de vera iustitia. Stultitia est in factis di ctisque per ignorantiam boni atque recti erratio. Tul. de Sene. Tanta inest stultitiæ inconstantia atque peruersitas, quòd omnes vt senectutē adipiscantur exoptāt, & eandem depti accusant. Idē Tul. li. 1 de natura Deorum Stulti nec vitare ventura, nec ferre præsentia possunt. Discernamus tamen stultitiarum varietatem, quidā eī m stulti sunt, eo quòd naturalibus donis ab exordio genituę carent Horum siquidem stultitia excusabilis est, nec peccata gerit. si etiam post genituram quā à casu non procurato in eam inciderit. Aliorum autem stultitia est voluntaria ca vsibus prauis cōtracta. quorum desiderium est histriones habere, & cachinnationibus quosque irritare n plateis dissolutiones ostendere atque tanto magis gloriari quāto ab eis turpius fiunt vel narrātur. quibus etiam nulla adest complacentia, nisi in turpibus, & operibus ab omni ratione discrepantibus. hi enim miseri & serui sunt. Vnde Tul lib. de paradoxis. Stultorum sententia fuit, quia scilicet taliter sententiati sunt, quòd om

nes insaniunt, & serui sunt. Hi enim aliorum crimina detegunt, & suorum præ nimia multitudine obliuiscuntur. Vnde Tul. in tuscu quæstioni. li. 3. Stultię proprium est aliorum vitia cernere, & suorum obliuisci. Stultus si qua refert, à falso nil puto differt. Ipsius vero a nullo sunt pondere digna. Absit tamen vt eos stultos putemus, quorum cautela est, stultitiam loco simulare, vt pœnas euitare queant. Plures enim stultis fere non dedignantur, qui tamen, sapientibus æmulentur. Cato. Insipiens esto, cum tempus postulat aut res. Stultitiam simulare loco, summa prudentia est. Ouidius 4 de tristibus. Forsitan hoc studium possis furor esse videri. Sed furor hic aliquid vtilitatis habet. Hi ergo non stulti, sed sapientes sunt, eorúmque stultitia prudentia est. Sed hi stulti sunt, quorũ finis ineptus, quorum desideria praua, & mores inhonestatis speciem gerunt. Excessus quoque cōtinue sectantur, & omni prudentiæ temperamento contrariantur, Sene. epist. xxxix magni animi est, mediocria malle, quã nimia. Necesse est enim, vt excæcet cupiditas, quæ naturalem modum transilit, quia scilicet stultorum appetitus euanescunt. eo quòd naturæ limitibus non refrenantur, ideo stulti nuncupati sunt, quorum lætitia improba, & tristitia amentiæ maneriem ostendit. Vnde Symmachus in libro epistolarum. lætitia res loquax est, atque ostentatrix, quod de lætitia stultorũ intelligendum est. Nam improborum lætitia cito ad perniciem cadit. eorúmque laus & lasciuia nunquam habent cōcordiam, vt ex Prouer. sapientum colligitur. Nempe stulti in singulis extremiscunt, & in suis lætitijs indigestis, & inconsultis ita gloriantur, vt se posse cadere nō timeãt. sed teste Eunodio nulla fides lætis integra, nec dubijs. Et Gaufridus in poetria exemplar syrenis habere doceatis in illis, casibus in lętis semper peiora cauere. O igitur stulti attendite, quoniam vestra lætitia tristitia est, exultatio casus, risus planctus, laus dedecus. munera quoque vobis facta vias perditionis vobis ministrant, vestrisque nutibus stultis hominum tempora vana deriuetis, cuminib. quoque in vobis, & ceteris fomentum ministratis. Ouidius 1. de arte. Mens erit apta capi, tunc cum lętissima rerum. Et seges in pingui luxuriantur humo. Pectora tunc gaudent, nec sunt astrita dolore. Ipsa patent, blanda tunc subit arte venus. Heu lamentabilis lætitia quę veneri famulatur, quæ stultorum lætitia nũcupatur. Attēde enim illud Ouidij li. de ponto Tu modo fac timeas. & quę tibi læta videntur dum loqueris, fieri tristia posse puta. q̃ stulti minime considerãt.

De stulto amore cauendo.

CAP. XIII.

Fatuus amor iudiciũ impedit rationis. Et propter amorem ad seipsum in propria causa frequenter vnusquisque seducitur. Amor enim excæcat, & vera iudicare non permittit. Prudēs igitur si fieri cupis medio interposito tuã discerne causam, & alterum tibi præstituas, & illud quod iutaueris de teipso arbitrare iudicãdum. nosti enim, teste Aristo. 2. de anima. Visum causari sine medio non posse, & obiectum sensui suprapositum, sensationē impedit. si ergo tu tibi propinquior sis, & immediatior quã res quæcunq; visui suppositã, quomodo ergo de te verè iudicare poteris? Tu ergo medium quæras, & in alio considera, quod de te iudicare cupis, quia plurimos proprius excæcat amor. nam vt ex Prouer. sapientum colligitur. Amare & sapere vix à Deo conceditur, quia fit raro accidit. q̃ homo sapienter iudicet de eo, quod amat. Vnde Varro in suis sententijs. Nullus tam modestè sua iudicat, sicut aliena. hoc autē ex eo accidit, quòd nemo sibi inuidet. nã olim Thobares magno Alexãdro dicebat. Natura inquit mortalium hoc modo praua & sinistra dici potest, eo quòd in suo quisque negocio hæbetior est, quã in alieno. & Terentius in adelphis. Hum ne imperito nil iniustius, qui nihil rectum putat. nisi quod ipse fecerit, omniũ hominum ferè natura est, vt aliena melius iudicēt quàm sua. Vir igitur prudens, vt de proprijs bene iudicet, aliena consideret. Sed reuera teste Plinio In epistola ad Corneliũ Tacitum, suæ quisque intentioni fauet. & Quintilianus libro secundo, Aliena quoque vitia magis vult quisque reprehēdi quàm sua. vnde Lactãtius libro de falsa sapientia. Nemo potest de se recte iudicare, sed aliena iudicat melius quã sua. Et Tullius primo de officijs. Nescio quomodo fit, vt mag s in alijs quã in nobismet ipsis cernamus, si quid delinquitur. Hæc enim omnia proprius facit amor. Senc. ad Lucilium epist. 26. Vna est cathena quæ nos alligatos tenet, scilicet amor. Vnde aliqui sunt, qui nil rectũ nisi quod placet dicunt. vt inquit Horatius In epistolis. Ouidius de ponto. Illud quod fecit quisq; te tuetur opus Martialis Cocus. Quis damnat sua vota libenter, quasi diceret, nullus. Ecce audiuimus, quomodo omnes homines in factis proprijs male iudicant. Et ideo suorum delictorum correctionē non assequuntur, quia teste Quintiliano, non intellecti nulla est curatio morbi. Nec solum tamē homines peccata propria intelligunt, sed etiam bona quædam si fecer nt sublimare valde cōtendunt. iuxta illud Petronij. Omnes apti s oculis bona sua computant. Pluri mi etiam alios putant velle quicquid volunt, & in alijs esse quod in ipsis sentiunt. itaque imprudentissimum ipsorum iudicium est nō tantum quo ad ea, quę de seipsis iudicant, sed etiam quo ad illa, quæ de alijs ex seipsis arbitrãtur vnde Iulius Celsus li. 2. Quæ volumus libenter credimus, & quæ nos sentimus alios quoque sentire speramus. Horum autem iudicium falibile est nimis, & sæpius erroneũ. Nec tamen reprobo alteri si facias, quod tibi fieri petis. aliorum tamen tuis desiderijs conformem non semper æstimabis. Attendant igitur sapientes, vt recte iudicent, vt proprio amore non decipiantur, nec etiam vitia virtuti præferant. Iuuenalis libro tertio. Summum crede nefas, facinus præferre pudori. Quod faciunt plures, naturalib. desiderijs sua crimina imponentes. eodemque pacto quo de ipsis male iudicãt friuole se excusant. Heu quàm cæcus inest virijs amor, inquit Claudianus in maiori. Præfata veruntamen desideria naturæ nullus imponat sed malitiæ. Nam vitiũ omne naturæ metas excedit. vñ Pruden. Sũma quies, velle nil plusq̃ postulat vs⁹, sit vict⁹ simplex alimonia vestis& vna. Ex plerũq; modum naturę nō trahat vltra. q̃ verba nil aliud sonãt, nisi quod naturale desideriũ cōtētatur habere victum & vestitum. Et si qu d vltra desideram⁹, naturæ transcendimus metas. Absint ergo hu usmodi de-

di desideria vana, absit amor inutilis rerũ. Vñ Theodorus. Mortales cũcti q̃d intendũt adipisci, Nec si per ficiant vitæ discrimine quærant: quia scilicet sic res debent desiderari, vt eorum obtentu delicta committi non habeant.

De habenda fortitudine & constantia mentis.

CAP. XIIII.

Fortitudo est virtus, qua ceteræ solidãtur, & sine qua in bono non perseueratur Expedit ergo volentibus spiritualiter proficere hac nõ carere virtute, vt sint animo fortes: quia fortitudo est qua omnia roborantur, & moderantur. Vnde Aristo. 2. ethi. Fortitudo inquit tenet medium inter timores & audacias & Tul. rheto. 1 Fortitudo est contemptio cõsiderata periculorum, laborũmq; perpessio. & alibi, Fortitudo est rerũ magnarum & humilium contẽptio, laborisq; cum vtilitatis ratione perpessio. & idẽ li 4. rhetho. Fortitudo est contẽptio laboris, & periculi cũ vtilitatis ratione, & commodorum cõpensatione & idẽ Tul. in tuscu q li 4 Fortitudo est affectio animi legi summæ, perpetiẽdis reb. obtẽperans: vel conseruatio stabilis iudicij in eis rebus, quæ formidolosç videntur subeundis, & repellendis vel scientia rerum formidolosarum contrariarũmq; aut omnino negligendarum conseruans earũ rerum stabile iudiciũ. Ex quibus omnibus clarè apparet quòd fortitudo habet in arduis locũ, & in gradib. probatur Hanc siquidẽ virtutem si quis habuerit, minas non timebit, immo nec mortem pauebit, quia teste Tul. li. inuectiuarum. Nequaquam viro forti turpis mors accidere potest. Quintus Curtius de gestis Alexandri li. 4. Fortium virorũ est magis mortẽ contemnere, quàm odisse vitã. & Cassiodorus epist 23. Latet sub ocio laudabilis fortitudo & dum se probandi non habet spacium occulta est lux tota meritorũ Hęc enim virtus in aduersis maxime patet. Vnde Vale. li. 4 Fortiter se in aduersis gerere quid aliud est, quàm fortunam sæuientem in adiutorium sui pudore victam vertere? Tunc enim vir est animo fortis, quando aduenientibus malis in bono robuste perseuerat. Nec tamen optanda sunt pericula si contingant, valide tolerare. Vnde Sen. epist. 47.

Non sum inquit tam demens, vt ægrotare cupiam, sed si ægrotandũ fuerit, sufficit vt nil effœminatè faciã. Non enim pati tormenta optabile est, sed pati fortiter. Idem Sene. 3. li. de naturalibus quæstionib. Humano animo à bonis artib. robur venit, & à consideratione naturæ. Quid est enim, cur ego hominẽ, aut feram, aut sagittam, aut lãceam timeam? maiora pericula me spectant. Vnde Lactãtius. de vero cultu, timidi & imbecillis est animi, aut dolorem metuere, aut egestatem, aut mortem, quæ omnia siquis non exhorruerit, fortissimus iudicatur. qui autem Deũ metuit, il la omnia non metuit. Galte. li. 5 Alexandreidos Nulla rei non ras peruertere fortia debet pectora. quasi diceret, ꝙ nullus propter infortunium debet desistere, aut ex fortuna decidere. Illos tamẽ fortes non dicimus, qui suorum delictorũ existunt defensores, qui non verẽtur eum malefecerint, se validos nuncupare. quia teste Ouid. 2. fine tri. Felix qui quod amat defendere fortiter audet, quasi diceret, illi sunt felices, qui illa amant, quæ palam & iure defendere possunt. O igitur militas præcipuè Christiani assit animis vestris fortitudo, ne subeat dæmonis versutia, viribus si caretis, animos erigite, quia vincere vos nullus potest, nisi propria libertate succumbatis. Vnde sicut in Prouer. Sapientũ dicitur, Nunquam periculum sine periculo vincitur. nihil est magnũ in rebus humanis nisi animus fortis. Quid enim prodest tua sapientia in periculo, si non prosit? Quid temperãtia, si cadere permittat. Omnes enim virtutes sine virtute sunt, si fortitudo ut fuerit comes, quinimo virtutum nomen fortitud maxime conuenit. Nam à viribus virtus, & in viribus fortitudo est. Non mirum igitur si fortitudo virtutis nomẽ præ ceteris habet. Vnde Galterus in Alexãdreide li. 6. Nihil est, quod fortis & ardua virtus linquat inexpertum, monet omnia, & omnia temptat. & Oui. li. de ponto. Omnia deficiunt, animus tamẽ omnia vincit ille etiam vires corpus habere facit. Et idẽ Ouid. 10. Metamor Audẽtes Deus ipse iuuat. Prosper. li. epigram. Qui valet in aduersis quietam ducere vitam, hic magni est animi. Vnde Horatius li. carminũ, Rebus in angustis animosus atque fortis appareat. Vt unam ergo commemoremus prædecessorum fortitudinem ethnicorũ, que valitudinem. Refert enim Iustinus in compendio Pompei. lib. 3. Quomodo in Salaminio prælio quidam adolescens animo floruit valde cuius nomen Cynegerus. Refert enim quòd hostes post prælij innumeras cædes fugã acceperunt. Quos cernẽs præfatus adolescens ad naues hostium fugit & cum manu dextera nauem tenuit, nec prius dimisit quã dexterã amitteret, qua amissa sinistra quoque manu nauem tenuit, qua rursus amissa, morsu nauem detinuit. Itaq; nec cædibus fatigatus, nec manibus amputatis victus est.

Vnde ad vltimum velut rabida fera dentibus dimicauit. ducẽtáque millia Persarũ eo prælio ceciderũt. Ecce quàm laudabilis victoria quę fortitudine vendicata est Seneca epist. 13 Non potest magnos spiritus athleta habere, nisi sanguinẽ suum viderit, tunc enim proiectus animã non proiicit. sed cum magna spe ad pugnam descendit. O vtinam tanta inhæreret nobis fortitudo, exercendo militiam christianam, quantã plurimi pro temporali protectione habuerunt Hi enim sunt laudabiles, sed illi multo laudabiliores. Nec tamẽ putemus omnes pugnatores fortes debere nuncupari, virtutem habẽt fortitudinis, si licito titulo pugnant. & si lucrum non spetent vnde Tul. li. 1 de officijs. Fortes quoque & magnanimi sunt habendi non qui faciunt pugnam, sed qui propulsant iniuriam. Vix tamẽ inueniũtur qui laboribus susceptis periculísque aditis, non quærãt mercedem aut gloriam. Animaduertãt igitur seculi amatores, qui lucrum & fastum ex suis laboribus expectant, in ipsis enim nulla virtus est. Nam virtus mercedem terrenam non quærit. Non dico tamẽ si vincas, quin gaudere nõ possis, aut damna tua quæ inimicorum occasione tulisti, recuperare non valeas. Horum tamen adeptio finis tuus esse non debet, quia præter ista vir armiger tempo. tueri tenetur. Sed proculdubio illud Tullij verificatur, Tusculã. quæstio. lib. 1. Nemo sine magna spe se propriam offert ad mortẽ. Quæ spes immortalis est quãdoque re, tunc bona est & diuina, aliquando vero

O 4

immortalis opinione pugnantium. quia scilicet ideo plurimi pugnant, quia se famandos in posterum per petuis diebus sperant. hæc autem spes vana est. Vtinã autem spes fiat non sub spe superbiæ, sed æternæ gloriæ, vt fortitudo, quæ virtus est, tali spe mediante habeatur.

De perseuerantia in bono habenda.

CAP. XV.

Bene agere parum prodest, si mens labilis existet. Non enim ex actibus generatur habitus, nisi affuerit boni operis perseuerantia. Vnde in prouerbi. sapientum. Nihil prodest didicisse bene facere, si cesses. Nã turpe est bona opera cepta deserere. Quintilianus 4 de oratoria institutione. Perseuerãdum est animo saltem, quia sæpius, & si vires deficiunt, animo tamen perseueremus. Nam teste Tul. in rhetorica prima. Perseuerantia est in ratione bene considerata, stabilis perpetuàque permansio. Illi igitur perseuerant, qui bona incepta cõtinuãt. Dicis forsitã te perseuerare nõ posse, quia teste Senec. in Thieste. Leue quidem est, iniurias ferre, sed ferendo continue perseuerare, graue est idem Seneca in Hercule furente. Per nulla opera virtus laxari solet, quibus attentis, mirum est, si quis perseuerare possit, huic dubietati respondeo, omnibus agendis modũ debere præberi, vt enim perseueres, nõ oportet vt laboribus incessanter assistas. Sufficit enim, vt mala euites, & horis opportunis bonis intendas, & si frequenter bona facere nequeas, saltem dum feceris, diu perseueres. Iuxta illud Senecę in Oedipo. quòd sæpe fieri non potest, fiat diu. Sed quid dicemus de his, qui non gloriantur, nisi excogitando meritorum varietaten, nullámque obseruant stabilitatem. Vna etenim die vota ieiuniorum celebrant, altera studio tempus dispensant orare nũc promittũt, & continere in posterum præordinant, & postmodũ his omnibus cõtraria faciũt. Rursus vno tempore velut eremitæ viuunt, & in alteo publico conuictui assistunt. tales enim vna die videbis tam tristes, & mœstos tam marcidos & pallidos, vt ferè mortui credantur. innumerabiléſque pænas pro regno cælorum pati existimantur, eósque quoque postmodum videbis risibus deditos, in iocis primos, ebrietatibus dissolutos, mulierum tactibus infectos, & quicquid à sua voluptate subtraxerunt, hoc postmodum inepte super addunt. In ipsis enim non est perseuerantia, eo quòd ab eis non desideratur nisi fastus & apparentia. Talib. enim prodesset, si potius studerent in bonis cæptis continuare, quàm sic nouitatem meritorum, & vt melius dicam, apparatum excogitare sollicitẽtur. Senec. epist. 16. Plus operis est vt proposita custodias, quàm vt honesta proponas. perseuerandum est enim, & assiduo studio attendendum, quoúsque bona mens fiat bona voluntas. Et idem epist. 22. Turpe est cedere animum luctari cũ officio, quod semel recepisti. quia vir non est fortis ac strenuus, qui labotem fugit & Horatius li. carmi. 2. ode. 3. Aequam memento in rebus arduis seruare mentem, nõ secus in bonis ab insolenti temperatam lætitia. Nempe qui vult fortis & perseuerans fieri, potius in bonis crescere quàm feruere habet, nec cum fortuna debet mutari, quod tamen instabiles faciunt. vnde Ouidi. libro de tristibus. Rara quidem virtus, quã nõ fortuna gubernat. quæ maneat stabili cum fugit illa pede. item Boetius primo de cõsolat. metro pri. Qui cecidit, stabili nõ erat ille gradu. Oui. libro epistol. Cæpisti melius, quàm desinis, vltima primis cedunt, dissimiles hic vir, & ille puer. quia videlicet vnus constans, qui melius definit, & alius inconstans, qui faciliter desinit. Sed plurimi se viros appellant, qui fœmineis moribus turbant miniméque perseuerant. De quibus Horatius in epistolis. Quod petijt spernit, repetit, quòd nuper omisit æstuat, & vitæ disconuenit ordine toto. Quod faciunt incõstantes, quia suæ instabilitatis calumniam locis imponũt. Itaque loca incessanter mutant, nec tamen peramplius hoc in bonis continuant. Vnde Socrates cuidam querenti, Cur mutatio locorum nil sibi prodesset, ad depositionem vitiorũ, respondit Quid miraris, nihil, tibi peregrinari prodesse, cũ te circunferas quasi diceret, quòd vitiosus melioratur non ex mutatione loci, sed mentis. Vnde Seneca. ep. st. 28. Animum debes mutare, non cælum, licet enim vastum transferis mare, sequuntur te vitia, quocunque perueneris. Quæris enim, quare fuga ista te non adiuuet. quia tecum fugit vitium. & epist. lxxix. Frequens de loco ad locum migratio, instabilitas animi est. Hæc enim omnia dicta sunt ideo, quia viri instabiles locum ita úsque permutãt, credentes deforis mederi, cum sit tamen interior morbus, mentem enim non extrinseca mutare oportet. Vnde Horatius libro epistolarum, epistola prima. Impiger extremos currit mercator ad indos, Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes, ne cures ea, quæ stulte miraris & optas. Discere, & audite, & meliori credere non vis Vilius argẽtũ est auro, virtutib. aurũ. O ciues, ciues, quærẽda pecunia primũ est virtus post nummos. hæc ianus summus & ab imo prodocet &c. & epist 23 Tu quancũnque deus tibi fortunauerit horam Grata sume manu, nec dulcia differ in annum, vt quocunque loco fueris vixisse libenter, te dicas Nam si ratio & prudentia curas, Non locus effusi late maris arbiter aufert. Cælum non animum mutant, qui trans mare currunt. Nunquid plures iuuenes non cõspeximus, quibus paterna doctrina dicebat, Discurrere per orbem, vt sapientes sitis. Heu discursus iste sapientes homines non facit, sed instabiles animo talem medicinam quærunt. Tales etenim vbicunque sunt, nusquam habitant. quia vbique ambulant, & nullibi resident. Vnde Martialis in li. epigram. Dic mihi quo veniam, dic qua te parte requiram. quisquis vbique habitat, maxime nusquam habitat. Quid ergo prodest homini laborãti, vt cõgnè vinat, si nõ perseuerat, aut quid prodest inimicos homines vincere, & vitia non domare. Qui enim peccatis subijcitur, & si moles immẽsas possit deferre, nihilominus fragilis est Vnde Senec. 7. de natural quæstionũ quærit. Quid est in rebus humanis præcipuũ? & respondet animo omnia vicisse. Nulla enim victoria maior est quã vitia domasse. Innumerabiles siqui dem sunt, qui populos & vrbes habuerunt in sua potestate, paucissimi vero seipsos habuerunt. & subdit. Quid maius, quàm erigere animum supra miserias, præmissa fortunæ? quid maius, quàm contra calamitates esse constantem? & cœli ... Quid ... tor insanio? quid adhuc? quid infudo? quid terram ... versso.

verso? Multo opus est magis, vt à sordibus discedam', & à corpore animum seducamus, & tandem in occultis subtilitatibus veritatem inquiramus. Dicet autem peccator & vir instabilis, quomodo permanebo aduersus fortunam, dum videbo fortunæ præmissa grãdia muneta, quæ non de facili animus refugit? Quæso attende fortunam mutabilem, & animum stabilem fieri debere. teste Seneca epistola octaua. Cogita nihil esse immutabile præter animum, omnia enim fortuita lapsu intereunt, animus autem bonus perseuerat. Seneca epistola 71. Eadem virtute & mala fortuna vincitur, & bona ornatur. Virtutem intelligo animosam & excelsã vim, quæ omne id irritat, quicquid infestat, non inquit mirum est, in tranquillitate non concuti, sed illud mirare, vbi omnes fugiunt, aliquem stare. Dicet forsan, quis me stabilem faciet, aut qua virtute permanere valebo? Nunc enim paupertas me affligit, nunc timeo exilium, nunc incarcero, nunc infirmor, quomodo igitur subsistam? cui querelæ respondet Sen. epist. 24. Parua fiam, & si quis respondet, inter pauperes ero, exul fiam, vbique viuam, alligabor, ad hoc enim natura me genuit, vt corpore graui astringar, infirmabor, cessabit langor sanitate vel morte, moriar, vt melius viuam. In omnibus ergo animus superstat sapientis, & constantes sumus, igitur fortes aduersus fortuita, quia teste Sene. episto. 36. In mores fortuna vim non habet animus ad tranquillium termi num venit, qui in eodem habitu est, scilicet qui perseuerat.

Qualiter à constantia nullus debet recedere.

CAP. XVI.

TEste Tul. de natura Deorum. Inconstantia non debet cadere in sapientem, cui nil nocere potest. Verum est tamen, quòd multi tanquam epicurei nulla volunt stabilitate formari. Sene. 1. de constantia sapientis narrat, quòd epicurei multum pepercerunt, dicentes non licere sapientem ferre molestiam, qua propter voluptatem tanquam fœlicitatem summam elegerunt, non decet tamen hominem mobilitate seu fragilitate sic agitari, vt pro quacunque tribulatione immutetur, immo licet in tribulationibus constituatur, nihilominus constanter debet tolerare. narrat enim Augustinus 9. de ci. Dei. c. 4. quòd licet Æneas multas tribulationes haberet in parte sensitiua, vsum rationis tamẽ in mẽte nõ perdidit. Ideo de ipso Virg. inquit, mens immota manet. lachrimæ voluuntur inanes. quapropter 3. de nugis philosophorum narratur, Socratem dixisse sapientem offendi non posse, immo aduersus omnem fortunam constans & immobilis manet Vale. li. 2. de morte Socratis refert, ꝙ forti animo cõstantíque vultu potionem venenosam licet mortiferam accepit. Et cum eius vxor lamentaretur, dicens. Vir meus innocens moritur, Socrates dicebat, Malè inquit conquereris. Nam si me diligis, debes cupere, vt innocens moriar. Turpe est enim, morte dignũ mori. Ipse. n. Socrates omnes in mũdo seruiẽtes miseros vocauit nã cũ ab eo peterent, quis miser esset, ipse respõd. Miser est inquit. q nũquã miser fuit, quasi diceret, ꝙ ille miser est, qui miserias mũdi nunquã sustulit. Nã veteres legimus in magnis angustijs perseuerasse, & licet onerosa fortuna ipsos persequeretur, nihilominus animo constantes permanserunt. narrat enim Vale. lib. v. ca. x. quòd Anaxagoras philosophus audita morte filij sui, quẽ maxime diligebat, immutatus permansit. Vnde sibi annunciantı respondit ita, vt fertur, rem nouam seu inexpectatam non annuncias. Sciebã enim quòd omne natum ex me esset mortale. Sciebam insuper, quòd sicut nullus moritur, nisi qui prius vixerit, ita nullus viuit, qui nõ moriturus sit. Ibidem etiam recitat Valerius, quòd Xenophõ audita morte sui primogeniti filij, minime cõmotus fuit. Vnde cum sacrificaret, & coronam in capite haberet, statim vt mortem filij audiuit coronam pro lamentatione tantummodo de capite deposuit, cum tamen interrogaret qualiter mortuus fuisset, sibi relatũ est, quòd in bello pugnando mortuus fuisset, quo audito, Xenophon statim coronam reposuit, & sub iuramento sacrificij affirmabat, quòd plus gaudebat de virtute filij, quam bellando habuerat, quàm de ipsius morte tristaretur. Ex his ergo patet, quòd prædictorum virorum animos fortuna perturbare nõ potuit. Valerius li 7. ca. 2. de quodam alio philosopho scilicet Biante narrat, quòd cum patriam eius Prienẽ hostes inuasissent, omnibus, quos modo sæuitia belli incolumes abire passa fuerat, preciosarum rerum põdere onustis fugientib. interrogatus, quid ita nihil ex bonis suis secum ferret. Ego verò inquit bona mea mecum porto. pectore enim illa gestabat, non humeris. nec oculis videnda, sed æstimanda animo, quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium nec Deorũ manibus labefactari queunt, & vt manentibus præsto sunt, ita fugientes non deserunt. Nec tamen in solo virili sexu talem mentis constantiam legimus, immo etiam in muliebri fragilitate perseuerantiam commemoratam reperimus. narrat enim Ambrosius lib 3. de virginitate seu de virginib. ꝙ mater quædã eiúsque filia in tantũ amauerunt castitatem, quòd maluerunt in fluuium præcipitati quàm lubricitatis dedecore cõtaminari, vnde cum violari timerent, se mutuo amplexantes, & quasi choreas lætas ducẽtes, in fluuiũ se proiecerunt. Insuper Aug. 1. ciui. Dei. de Lucretia narrat, ꝙ cũ à Tarquinio violata fuisset, parentes statim conuocauit, & præ grandi animi constantia præsentib. parentibus. se interfecit, lugens suæ castitatis integritatem violatam fuisse. Si igitur muliebris animus morti non pepercit, vir igitur fortis, & iuuenis perseueranter in bonis operibus permanere debet atque vitia cõstanter debet detestari. Seneca libro 2 Nunquid cum vitiis satis litigamus? Ea igitur persequere sine modo, sine fine. Nam in vitiis non est modus nec finis quia mentem sine venia laniant. Si igitur extrahi non possunt cum illis potius est cor euellẽdum. Ex his igitur concludamus cõstantiam maximè habendam ad mala compescenda Huius autem temporis nulla est cõstantia virorum sed fragilitate immitente modiciq; timoris occasione decidunt. Quæso tamen vt veterũ constantiam commemoremus narrat enim Valerius lib. 2 ꝙ vir quidã dictus Códrus morti se exposuit etiam vltra vires vt sui victores efficerentur. Item Aug. 5. de ciui. Dei. c. 18 Narrat de quodam qui se in foueã præcipitauit eo quòd audiuit à diis fuisse dictũ ꝙ Ro

mani perderēt id, quod optimum habebant. Narrat etiam de Bruto, qui filios suos occidit, quia fuerant cō tra rempublicam, vnde poeta. Natósque pater noua bella mouentes, ad pœnam pulchra pro libertate necauit. Item narrat de alio, qui filium occidit, eo quòd contra voluntatem imperij fecerat, & pro patria pugnasset, atque vicisset. Nam existimabat peius imperium contemnere, quàm absque voluntate imperij tiam pro patria gloriosè vincere. His ergo exemplis colligimus antiquos cōstantes, ideóque famosos fuisse, itaque ratione suæ animositatis nomen accepisse.

De constantia manu tenenda.

CAP. XXVII.

Nullū redditur opus laudabile, aut inter coronata merita numerandum, si constantia desit. Vbi an rem quis permanet constans, sui operis precium adipisci meretur. Nempe constantia veritatem prædicat, iudices prauos redarguit, omnium virtutum genera ad salubrem portum deducit, nunquam Diogenes veritatem dicere singulis formidabat. Narrat enim Vale. 4. c. 3. qualiter Aristippus Diogeni olera lauāti dicebat, O Diogenes si Dionysio adulari velles, ita non esses, cui Diogenes. Si tu inquit ita esse velles, non adulareris Dionysio. Ecce quanta viri constātia, qui maluit pauper fieri pro veritate dicenda, quàm adulari, & exinde ditari. Sed nec in solis viris constantiam reperimus, sed etiam fœminas animo fortes extitisse legimus. Narrat enim Vale. li. 6 c. 2. qualiter mulier quædam absque demeritis à Philippo rege temulento cōdemnata, prouocare se ad Philippum inquit, sed sobrium. Excussit itaque crapulam oscitanti, ac præsentia animi ebrium resipiscere, causáque diligentius inspecta, iustiorem sententiam ferre coegit. Igitur æquitatem, quam impetrare non poterat, extorsit potius præsidium à libertate, quàm ab innocentia mutauit. Insuper narrat, qualiter cum Dionysius tyrānus propter nimiam crudelitatem deberet succumbere, mulier quædam vltimæ senectutis quotidie matutino tempore sola orabat, vt Dionysius incolumis esset, quod cum audisset Dionysius, eam interrogauit, cur hoc diceret, ipsa autem respondit, cum inquit essem puella tyrannum crudelem habuimus, cui crudelior successit, tu autem tertio adueniens, exteris crudelior fuisti. Itaque timēs, ne si tu fueris absumptus deterior in locum tuum succedat, caput meum pro tua salute deuoueo, tam sanctam audaciam Dionysius punire erubuit. Laudanda est igitur virtus constantiæ fortitudinis, quā siquidem virtutem Macrobius. li. 1. sic describit, Fortitudo seu constantia est, animum supra periculum erigere, nihilque nisi turpia metuere, fortiter tolerare aduersa, & humiliter prospera. Qui enim hac virtute caret, nullam in suis operibus prosperitatem obtinebit, nam per ipsam constantiam martyres præualuerunt, confessores vsque ad obitum perseuerauerunt, & principes dominari meruerunt. Narrat enim Valer. vbi suprà qualiter Pompeius cuidam viro antiquo suam ætatem improperabat dicens, ipsum mortuum fuisse in senectute, & exinde resuscitatum, cui senex respondit. Non menti ris, inquit Pompei, quia cum mortuus essem, iui ad inferos, ibiq; vidi multos de te conquerentes, eo quòd iniustè per te condemnati fuerunt, atque perditionis eorum causa fuisti. Viri ergo Christiani in via domini constanter ambulare debēt, non timendo eos, qui occidunt corpus, sed in domino fiduciam constituere, Vnde Tul. in rheto. li. 2. confidentiam sic describit, Confidentia est virtus, per quā magnis & honestis rebus animus cum spe certitudinis fiduciam collocauit. Hanc tamē fiduciam plurimi non habēt, quia nec in Deo, nec in hominibus confidunt. Cuius oppositum legimus de Alexandro secundum Vale. li. 4. c. 8. quod narrat qualiter cum Alexander infirmaretur, & suus medicus nomine Philippus potionem ei dare vellet, tunc quidam dictus Parmenion Alexandro scripsit, vt caueret ab insidiis Philippi, Perinde ac pecunia corrupti à Dario. Cuius litteras cum legisset, potionē indilatè sumpsit, & Philippo litteras legēdas tradidit. Itaque prius sumpsit potionē, quàm medico nunciaret suspitionē. Narrat etiam idem Valerius li. 4. c. quòd Plato de Xenocrate discipulo suo tam constanter moderatus fuit, vt cum audisset eum de se multa impia locutum, sine vlla cunctatione criminatorem respuit. Et cum instaret toruo vultu index causam quærens, cur sibi fides non haberetur, adiecit, non esse credibile, vt ille tantopere amaret, ab eo inuicem non diligeretur. Postremo cum ad iusiurandum ille confugisset ne de periurio eius disputaret, affirmauit nunquam Xenocratem illa dicturum fuisse, nisi ea dici sibi expedire iudicasset. Confidenter igitur eamus, non de Deo, nō de proximo diffidentes. Nam Iacob claudicabat, & tamen præualuit, quia dominus cum illo erat, narrat Valer. lib. 3. cap. 7. qualiter cum cuidam Spartano claudo in aciem descendenti vnus properaret dicens, quid ibidem faceret, ille respondit, propono pugnare, non fugere, licet ergo claudus esset, tamen confidebat. Narrat etiam de quodam, cui cum diceretur, quòd sagittæ aduersariorum scilicet Persarum propter multitudinem obscurabant solem, ipse respondit bene narras, in vmbra enim melius præliabimur, hoc enim ex magna cōfidentia dicebat. Insuper ibidem narrat Valerius de quodam eiusdē vrbis atque animi viro, qui hospiti suo patriæ suæ muros excelsos latósque ostēdens, dixit, si mulieribus istos comparastis, rectè, si viris, turpiter. Constanter ergo & confidenter speremus in domino, quia teste propheta, Qui sperant in domino non confundentur.

Sophologij libri Quinti finis.

Liber

LIBER SEXTVS, QVI EST de ſeptem peccatis mortalibus, & de virtutibus contrariis eiſdem.

De humilitate, quomodo exaltat, & ſuperbia deprimit.

CAP. I.

Viri Glorioſi humilitatis gratia Deo placuerũt. vnde narrat Gregorius in dialogo li. 1. c. 25. qualiter Conſtantinus humillimus fuit. Nã cum quidam ipſius Conſtantini audiuiſſet famam, acceſſit vt ipſum videret, quem cum vidiſſet, ait, Ego inquit credebam iſtum hominẽ grandem eſſe, ſed nihil habet de homine, quod cum audiſſet Conſtantinus, gratias agebat dicens, Tu ſolus es, qui in me oculos apertos habuiſti Ecce magis amauit deſpicientem quàm laudantem. Vnde Aug. ſupra Ioannem homelia prima, Vera inquit humilitas in nullo ſuperbire, in nullo murmurare, in nullo ingratum eſſe, vel querulum, in omnibus Deo gratias agere, & idem Aug. epiſtola 13. Nõ eſt inquit alia via ad obtinendam veritatem, niſi humilitas, quia per eam vnuſquiſque ſe cognoſcit, & ibidem narrat de Demoſthene oratore, qui cum interrogaretur, quidnam eſſet in dicendo efficaciſſimum, reſpondit, quòd pronunciatio, & cum ſecundo & tertio ab eodem idem peteretur, pariter idem reſpondit, ſic inquit Aug. Quotiens de præceptis humanæ legis me interrogas, quod magis obſeruandum nihil aliud reſpondere licet, niſi ſerua humilitatem, quę quidem humilitas non errorem, ſed ſcientiam gignit, ſi vera fuerit. Vnde Anſelmus li. de ſimilitudinibus c. 23. Septem inquit ſunt gradus humilitatis, primus eſt cognitio ſui, ſecundus dolor de culpis propriis, tertius ſui peccati confeſſio, quartus voluntaria perſuaſio, ſcilicet ꝙ fateat ſe peccatorem, quintus contemptus ſui, ſextus tolerantia iniuriarum, ſeptimus gaudium ſuæ humilitatis. Quorumdam tamen ſcientia non humiliat, ſed inflat, ad hoc tamẽ nõ eſt ſcientia, ſed ignorantia eſt, quoniam teſte Gre. morali. 23. Vera ſcientia non extollit, ſed lamẽtare facit. Dicitur enim Eccl. 2. Qui addit ſcientiam addit dolorem. Vnde Bernar. de gradibus humilitatis ſic humilitatem deſcribit, Humilitas eſt virtus, qua veriſſima ſui cognitione ſibiquiſque vileſcit, ideo humilitatem Au. ſuadet ſuper Ioannem home. 15 dicens Vt inquit omnium vitiorum turpitudinem curare deſcendit filius Dei, & humilis factus eſt. Si ergo te pudeat imitari humilem ſeruum, imitare ſaltem humilem Deum. Vnde Matthæ. 11. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde, & Gre. moralium 34 Quanta inquit humilitatis virtus eſt, per quam Deus ſine æſtimatione viuebat homo, licet magnus factus eſſet paruulus Item Hieronym. epiſtola 87. Illam inquit ſequatur humilitatem, quam Deus docuit, quia multi eius vmbram, pauci verò eius veritatem attingunt. Auferantur igitur omnia figmenta verborum, ceſſent ſimulati geſtus. Quoniam non ceremonia ſed iniuriæ patientia humilem probat. Attendamus autem quoniam per humilitatem virgo ſublimata eſt, & omnis ſuperbia poſtulat caſum. Nã Phaethon cecidit ſuperbus, vt dicitur 2. metamor. Et Dædali filius aera ſcandere volens, præcipitatus eſt. Romani quoque ſua ſuperbia ſubiecti ſunt, quoniam ſuperbis Deus reſiſtit, teſte propheta.

Nam & humilitatis exemplum à Chriſto ſuſcepimus, omnéſque ſuperbos deiectos legimus. Nunquid Aman, qui propter ſuperbiam ſuam ab omnibus adorari voluit, in patibulo ſuſpenſus non fuit, quod parari fecerat? Heſter 6 Nunquid ſuperbia Babylonis linguas non diuiſit, & ſuperbia volentium turrim ædificare vſque ad cœlum per linguarum confuſionem humiliata non eſt, & deſtructa? vt habetur Geneſ. 11. Nam propter ſuperbiam Baltaſar, filius Nabucbodonoſor Rex Babylonis, interfectus, & Nabuchodonoſor de ſolio deiectus eſt, vt habetur Iudith 2. & Daniel. 2. Nichanoris ſuperbia debellata fuit. 2. Macha. 15. Et Antiochus propter ſuperbiam inſanabili plaga, à domino percuſſus eſt, vt dicitur. 2. Machabe. Nempe ſicut fecit ſuperbia caſum, ſic humilitas exaltat. Nã Dauid fuit minimus inter fratres ſuos ſuper quos tamen fuerat exaltatus, vt patet. 1. Regum 16 Ruſus Manaſſes præceſſit Effraim, qui tamen Effraim habuit benedictionem vt patet in Gene. 28. Nunquid Adonias natus non eſt ante Salomonem ? & tamen Salomon obtinuit regnum, dicitur 4. Regum 23. Illi ergo maiores fuerunt, qui tempore poſteriores, & corpore minores fuerunt, ſcilicet humiles, qui autem ambitionem peramauerunt, mox per ruinam conſumpti ſunt. Nam Chore, & ſui complices perierunt, quia dominium ambiebant, & Moyſi detrahebant. Item Abſalon detrahens patri ambiebat regnum, ideo deiectus eſt. 2. Reg. 15. Abimelech procurabat dominium, ſed poſtmodum in crimina maxima incidit, quoniam fratres proprios interfecit. Et Roboam ambitioſus peſſimè regnauit 3. Reg. 13. Quomodo enim fieri poteſt, vt ſiſtat firmo gradu ſuperbus? Nam ſi vanus, qualiter fixus erit? Si violenter ſcandere, altúmque tranſcendere præſumit nunquid præcipitio non lugebit, cum nullum violentum perpetuum natura patiatur? Faſtus nãque ſuperborum fundamento caret, cum non ratione roboretur, alias ſuperbia non eſſet, qui enim ratione eriguntur, ſuperbi non ſunt.

Sed nunquid difficile nõ eſt illud permanere, quod in altum eminet, ſi fundamento non ſolidetur. Ecce vides ſuperbis Dei iudicio contingere caſum 3. Reg. 18. Iabin occidit dominum ſuum. vt regnaret, ſed nõ regnauit. niſi ſeptem diebus. Ptolemæus etiam propter ambitionem ſuam falſo occupauit regnum Alexandriæ, ſed mortuus eſt tertia die, primo Machabeorum 15 Adonias dicebat, regnabo poſt patrem meũ, ſed contrarium accidit, ſicut patet 3. Reg. 1. cap.

De humilitate.

CAP II.

SE humiliare, exaltare eſt. Ideo Apoſtolus 2. Corinth. vlt. ad humilitatem nos hortatur dicẽs, Ipſi vos probate, an cognoſcatis voſmetipſos, quaſi dicat. ꝙ homo ſeipſum cognoſcẽs de facili humiliatur, ideo beatus Auguſt. li. ſoliloquiorum orãdo dicebat, Vtinam

Vtinam nouerim te, & noueris me, nam qui se cognoscit, videt quia putredo, & cinis est. Vnde Ge. 18 dicitur, qualiter Abraham loquens cum Deo dicebat. Loquar inquit ad dominũ meũ cum sim puluis & cinis, de hac cognitione loquitur Bernardus super cantica home. 26. Volo inquit prouidere animam primo scire seipsam, quod postulat ratio ordinis, quoniam apud nos sumus primum omnium. Talis enim scientia inflat, sed humiliat, vnde Macrobius li. 1. narrat qualiter in fronte templi Apollinis scriptum erat, hæc est via ad beatitudinem, si teipsum cognoueris. Vnde vox de cœlo descendisse creditur, dicens, scito teipsum, vt tradit Policrates lib 3. c. 2. cui concordat Iuuenalis dicens, quòd illa vox de cœlo descendit, dicens gnosti seautou, id est scito teipsum. Vnde Augu 4. de trinitate. c. 1. Scientiam inquit cœlestium atque terrestrium magnam existimat humanum genus, sed profecto meliores sunt, qui scientiis huiusmodi seipsos nosse præponunt, quia laudabilior est animus, cui nota est sua infirmitas, quàm qui ea non respects, vias syderum scrutatur. Insuper Bernardus super cantica homelia 36. Superbia est inquit ignorantia, cui cum melior quàm sis, tua decepit is cognitio esse mentitur.

Nam vitia sæpè se virtutes fore simulant, vt ait Gregorius moralium 30 ponens exempla, & dicẽs, quòd dissoluta misericordia pietas habetur, & pertinacia cõstantia creditur, timor incompetẽs dicitur humilitas, & vocis iactantia liberalitas, vocatur pigritia maturitas, inquietudo sollicitudo nominatur, & sic de aliis. Multi ergo sibiipsis mentiuntur, quia sua vitia virtutes putant, & se ignorantes, crimina multiplicant. Homo igitur suam debet examinare conscientiam, vt quod malum est, corrigat, & quod bonum est teneat, nam de sanctis animalibus in Ezech. legitur, quòd corpus eorum erat plenum oculis, & de viris iustis Gregorius exponit super Ezech. libr. primo homel. 7. a t. Cæterum Hugo de claustro animæ sicut inquit, conuentus hora statuta ad capitulum confluit, vt mala corrigat, sic ratio ad secreta cordis debet conuenire, & quod nefas est corrigere, iuxta illud Isaiæ 46. Præuaricatores redite ad cor. Et ibidem Isaiæ 64. Reduc me ad memoriam, vt iudicemur simul, quoniam cogitationes iustorum iudicia. Prouerbio. 12. Nõ quidem iudicia ad iudicandum alios, sed ad iudicandum seipsos, iuxta illud ecclesiastici 31. Præcurre prius in domum tuam, & illuc aduoca te, & Ezechie. 40. Labia eorum reflexa intrinsecus per circuitum. Quod quidem Grego. libro 2. homeliarum 9. exponit de vera cognitione sui, ex qua sequitur humilitas. Vnde Seneca libro 3. de ira narrat, qualiter Sextius omni die seipsum interrogabat, qualiter vixisset, sicut alias tactum est. Pariter etiam quisque facere debet. Verumtamen sicut ait Gregorius super Ezechi. libro 1. homeli. 11. Sicut aqua concussa seu mota non repræsentat imaginem intuentis, sic anima inquieta seipsam cognoscere non potest, tunc autem anima est inquieta, quando mundanis sollicitudinibus occupatur, & de diuinis muneribus non contemplatur. Si ais igitur teipsum cognoscere intra cubiculum domus tuæ, & exclude omnia præter Deum, vt docet Augustinus in suis meditationibus. Si quis enim ad hoc peruenia, vt sua cognita fragilitate, clarissimè concludat se mortis expectatorem assiduum, peccatorem se cernat, se cinerem vilem, immundum, ignarum, immemorem beneficiorum Dei, his nempe cognitis, non erigetur in altum, non iactantiis aut laudibus hærebit, sed humili planctu fatebitur, eos tantummodo laudibus dignos, quorum mens tendit ad suprema, sincero contemptu sui O vir perite quid tibi peritiæ aut lecturæ prosunt, si te tibi propinquum, tibique intimum non noscas. Syderum forsan perenductaris motus, & proprios negligis actus. Planetarum situs forsitan vsque ad minutias quæris, & peccata tua grauissima nõ cernis, scis tamen, quia nil tibi facilius, nil vilius, quàm si in vera tui cognitione cunctaris. Obstat fortassis vanum seculi lumen, cuius Intu tu mens excæcata veritatem non perpendit, aut eius decore tracta, se supra se non reflectit.

Quomodo humilitas facit homines acceptos.

CAP. III.

HVmilitas reddit hominem acceptum, amabilẽ, & sublimẽ, quod do præcipuè humilitas non est coacta Vnde Aust. 5. meta Qui humiliatur sponte, melior est, quàm qui humiliatur vi. Si n. humilieris, te rennente, quæ gratia tibi debetur? tunc enim mereris quando in medio voluptatum, & honorum teipsum corde vilipendis. Vnd- Ber. Humilitas est virtus, qua homo verissima sui cognitione vilescit, ideo Seneca ad Lucil. epistola 7 Recede te ad praua, ex quibus esse non possis. Vnde Valc. Max mus lib 6 ca. 9. narrat quòd cum Valerius Fa. ens secundi belli punici tempor. bus luxu perditam adolescentiã inchoasset vt facilius à vitiis recederet, ad curam sacrorum & ceremoniarũ cõuerso animo vsus duce frugalitatis rel gione, quãtum prius luxuriæ fuerat exẽplũ, tantũ postea modestiæ & sanctitatis specimen euasit. Vnde Prudentius li. de conflictu vitiorum Humilitas inceda gressum mediocriter, os quoque parcè èrigit, & Ouid. 3. de tristi. Tu quoque formida nimium sublimia semper, propositique tui contrahe vela precor. nã teste Hora. li. ep. ssolatum. Paruum paruis decent, omnis autẽ homo paruus, quare versificator ait. Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese, spernere se sperni, quattuor hæc bona sunt. O quanta eorũ stultitia, qui in seipsis gloriantur, non aduertunt enim, omnes superbos corruisse, sed potius piẽ diẽa vbique petunt, nullum reuerentur, nulli obediunt, Inciferiqꝫ videntur vest gia sequi, eo quòd de bonis si qu d habuerunt, Deo gratias non impendunt, & cum fortuna ditauit eos, tunc Deum negligunt, & postponũt, & seipsos Deificos putant. Legimus tamen, quòd cũ Xenophon sacrificaret, Deum venerari nõ prætermisit, licet mistot filiorum suorum in prælio cecidisset, ipso sacrificante, audiuerit, vt refert Valc. li. 5. ca. 10. Hoc enim superbia mundi fieri non prætermittit, tanta est enim, vt si quis nedũ filium, immo etiã nocuum aliquid acceperit, statim insurgit, blasphemat Deum, irretetur, & cetnices contra Deum omnipotentem erigere non formidat. Heu quàm stulta superbia quæ Deo submitti recusat, nam teste Virgi. in bucolicis. A Ioue principiũ, sed à Deo est omne bonũ, ad cuius obedientiam

dientiam homo conditus eſt,ſed tranſgreſſionis primam præuaricationem ſuperbia cauſauit. Vtinam ergo illi obediremus,cuius imperium vitare non poſſumus,cuius dominium toti præſidet orbi. Illi ergo obedimus,cui obedire,ſeruire eſt,cui ſeruire,regnare eſt. De qua obedientia Hugo, Vera inquit obedientia eſt pro amore Dei ſeruare mandatum. Plurimi tamē nō Dei mandatum ſed proprium arbitrium ſectātur. Vnde Caſſiodo. epiſtola 73. Animus doloſus non ſequitur Dei arbitrium, ſed ſuas explet voluntates. Vnde Terentius in adelphis Quid tu illic agis, nemo obtēperat. pauci enim obediunt Deo, cum tamen Auguſtus Cæſar in exclamatione quam fecit contra vltimū Virgilij iuſſum de abolitione Aeneidis dicat. Eſt legum ſeruanda fides, ſuprema voluntas quod mandat,fierique iubet,parere neceſſe eſt. Veruntamē nullus leges diuinas infringere timet, tantáque hominū temeritas eſt, vt ſuum nutum diuinæ præferant legi, moráque legum ſtatuta contemnunt, minimè ergo maioribus obediunt, iuxta illud Saluſtij in Catilinario. Quomodo poteris in minori negotio legem timere,ſi ea negotia maiora neglexeris? Nam leges ſunt ſicut telæ aranearum , quibus infirmiora animalia capiuntur,& validiora non, ſic leges obſeruare pauperes coguntur,& à ſuperbis leges cōtemnuntur, vt ponit Valer. 7. Vnde Horat. in epiſtolarum lib. 2 epiſtola prima. Clamant periiſſe pudorem , cuncti penè patres,ea cum reprehendere coner. Quæ grauis Aeſopus,quæ doctus Roſcius egit,vel quia nil rectum,niſi quod placuit ſibi dictum,vel quia turpe putant, parere minoribus. Et quæ imberbes didicere,ſenes perdēda fateri,hoc enim ſuperbia facit, quæ bonis morib. obedire non permittit. Rurſus ſuperbia homines reddit ingratos. Dei hominúmque beneficia cognoſcere diſſuadet Quot ſunt enim, qui ſuperbiæ tumore ſeducti ,parentes fugiunt pauperes , à quibus bona primitus ſuſceperunt? Alij quoque ſuos magiſtros tenerè teri verentur,à quibus eorum doctrina exordium cœpit Superbia tu facis,vt homo ſeipſum negligat, beneficijque accepti immemor fiat,& ingratum eum reddis,cui maximè congruit beneficij cognoſcere ſuſcepta,eo quòd non ineſt ſibi ratio,& mens,qua ſingula ta[...]a cognoſci poſſunt Vnde de ingratitudine loquens Seneca libro 1. de beneficiis, inter vitia inquit maxima nil eſt frequentius quàm ingratitudo animi, & ibidem libro ſecun. Quidam inquit furtiuè gratias agunt,& in angulo & ad aurem,& ſubdit. Ingratus eſt,qui remotis arbitris, agit gratias. Et idem Seneca ad Lucilium epiſtola 81. Nihil charius exiſtimamus quàm beneficium quod diu petimus, nihil vilius cum accepimus,quod eſt verum apud ſuperbos, ſed humiles bona ſuſcepta cognoſcunt ſuáque gratitudine vēdicant amicos Saul paſcebat aſinas , & Dauid oues, & tamen reges effecti ſunt Quo abiit piſcatio Neronis qui piſcabatur cum retibus aureis? Vbi eſt potētia Pharaonis,vbi ciuitas Troiæ?vbi Babylonia , quæ tam famoſa & eleuata fuit? Quorſum abierunt Agrippa,& Iulianus,quos fortuna ita alte erexerat? Stultus eſt igitur,qui in talibus confidens ſuperbit. Quid ſuperbis ô homo?an propter ſapientiam? Salomon nonne ſapiens ſed tamen idolatrauit? Achitophel conſiliarius Dauid tandē laqueo ſe ſuſpendit?Nonne ſapiens Cato ſe occidit,& Democritus? Si propter pulchritudinem,pulcher fuit Abſalon ,& tamen ſuſpenſus ad arborem fuit,& elephas propter pulchritudinem dētium ſæpè morti datur. Gamalion pulcherrimus in vita,ſed turpiſſimus in morte. Iſtud conſiderabat Xerxes,qui videns magnam multitudinem dixit,Heu cito hæc in cinerem redigentur. Iouinianus ingentem diligentiam adhibuit,& multum laborauit,vt regnaret,ſed die illo quo rex eſſe debuit,interiit.

De ſuperbia qualiter fugienda eſt.

CAP. IIII.

SVperbia eſt eleuatio indebita mentis,quæ ſute maturat caſum,hominem infatuat, amicitiam ſeparat,generat iurgia,patientiam tollit, exceſſus ſuadet,correptionem reſpuit,eloquium tumeſcere facit, mores elatos reddit,deprecari diſſuadet , ſe ſubiectere non permittit, nullúmque vitium magis propriè dæmonibus hominem æquat. Vnde Plautus in aulula. Res nimium ſingularis eſt homo ſuperbus , non patiens. Nam ſuperbi minores deſpiciunt,maioribus inuident,& æqualibus diſſentiunt, vnde ſicut Prouerb. ſapientum dicitur. Cito fit ignominia ſuperbi gloria. Nec tamen illos exiſtimo ſuperbos, qui famulatū hominum ſic accipiunt,quòd eos non contemnunt. Vnde Sen. ad Lucilium epiſtola 47. In homines inquit ſimiles nobis ſuperbiam non agimus,minimámque ſeruitutem exigimus. Verum quòd corpus famulari permittimus,ſed non minus appreciamur. Ipſos enim fratres nobis natura eadem progenuit. Proh dolor, tamen ſuperbia de die in diem creſcit. Illi quoque , qui ſuperbiores ſunt,nobiliores volunt nuncupari, iuxta illud Saluſt. in Iugurtino. Superbia commune nobilitatis malum eſt,hi enim cæteros ruſticos vocant, conditioniſque ſeruilis,eo tamen pacto quo cæteris iniurantur,ignobiles ſe fore oſtendunt. Nobilium enim non eſt,niſi ea facere opera,quæ nobilia ſunt, ſi enim adeſt fortuna proſperā,cur ſuperbiunt,ſcientes quòd ſolida non eſt? Vnde Tul. li. 1. de offi. In rebus autem proſperis ſuperbia fugienda eſt,& arrogantia. Nā aduerſas res & proſperas immoderatè ferre,leuitatis eſt. Vtinam ſuperbi verſificatoris documentum mente cōſpicerent. Ait enim Vnde ſuperbit homo,cuius conceptio culpa,Naſci pœna,labor vita,neceſſe mori? Vana ſalus hominis,vanus labor,omnia vana. Inter vana nil vanius homine. poſt hominem vermis,poſt vermē fit cinis. Heu heu ſic cadit in cinerem gloria noſtra ſuum. Si tibi copia, ſi ſapientia formaque detur. Sola ſuperbia deſtruit omnia ſi comitetur, & Proſper lib. epigra. Sola eſt innumeris armata ſuperbia telis, quia ſcilicet ſola ſuperbia infinitas ſagittas gignit peccatorum, vnde ironicè Iuuenalis libro 4 Superbos ita alloquitur,quia tu gallinæ filius albæ,nos viles populus nati infœlicibus annis,quæ verba prætendunt,vt nullus præſumat de ſemine vel matre iactare ſeipſum,omnes enim eiuſdem naturæ ſumus,nec pulchritudo debet gignere faſtum. Veruntamen teſte Ouid. libr. 1. de faſtis. Faſtus ineſt pulchris ſequitur ſuperbia formā, Si tamen attenderent pulchri,ſe turpes futuros,clarè cernerent eorum gloriam exiſtere vanā. Inquitamus

ergo

ergo, vnde oritur in homine fastus aut præsumptio. Si enim ex malo, tunc superbiæ occasio non est, si ex bono, cur superbit, cum non ab ipso, sed ex Deo sit? Stultus enim est, qui de non suo iactantiã facit. Vnde Galterus lib. 5. Alex. Parcite mortales, animas extollere fastu. Parcite victores ingrati viuere summo, victores vires, sceptrum, diadema, triumphos. diuitias dare qui potuit, auferre valebit. Itaq; omnia bona ex Deo sunt. Si quis etiam ex bonis superbiam accipiat bonis tam caret. Vnde Prosper li. epigram. Quicquid non eceidit, proprijs sibi viribus aptat Hoc ipso quo se stare putat, cecidit. Ecce vides, omnem superbiam postulare casum, licitaque ratione carere, nam fastus omnis non ex ratione, sed ex mera stultitia deriuatur ita quẽ stultiores illi sunt, qui de sua fortuna aut sapientia superbiunt, qui cæteris sapientiores existere credunt, qui doctiores eis se posse instruere præsumunt, dicente Varrone in suis sententiis, contra omnes sapere, decipere est, & non sapere. & Tullius libro de academicis, ineptè quis Mineruam docet, & Syluester. Pudeat docuisse Mineruam. Euanescant ergo mundi sapientes, quorum superbia mera insipientia est. Ambiunt enim principatus dominia, plateas, familiam, & seipsos non possident, seipsos ignorant, eóque pacto superbiunt fatuisant. Vnde Sene. li. de quattuor virtutibus. Ne in ea altiori te ponas, in qua stanti tremendum, descendenti cadendum est, & idem Senec. epistola 73. Ambitiosis non tam iucundum est, multos vide re subiectos, quam graue aliquem ante se habere parem. Hæc enim ambitiosorum stultitia est, sibi parẽ pati non posse, aliisque præcesse peroptant, sibi autem si præcesseut, non tumescerent superbia. Vnde in Prouer. sapientum dicitur. Vis habere honorem: do tibi imperium magnum impera tibi. Nullum enim imperiũ vtilius, quam sibi ipsi imperare. Vnde Socrates. Stultũ est, vt imperare quis velit aliis, cum ipse sibi imperare non possit, & Fulgentius li. 2. mythologiarũ. Qui plus quærit esse, quam licet, minus erit quàm vellet. Si igitur ascenderit, sic stare studeat, vt cadere nõ oporteat. Vnde Macrobi. lib. saturnaliorum Ad summum inquit gradum claritatis cum veneris, ægre consistes, & citius quam ascenderis cades. Væ autẽ regibus, & principibus, qui gloriam mundi quasi perpetuam arbitrantur, casus enim nõ habent timorem, quia fortassis nõ cognoscunt Deum maiorem, de quibus Sidonius in suo epistolari libro secundo. Sicut inquit hominibus reges imperant, ita dominandi desideria regibus dominantur. Cur igitur superbiunt reges? his enim subseruiunt, quibus præesse se iactant. Nam si rex bonus es, tunc scrutaberis, quid seruus faciat, vt malum corrigatur bonúmque præmietur. Studeas enim quid imperabis, quomodo rempublicam defendabis, quas leges facies, quibus officia committes, quo pactó æmulos contentabis, quo tramite amicis placebis. In his cum omnibus tibi famulantibus subseruis, cur igitur superbis? Dices enim, quòd hæc omnia aliis cõmittes. Quomodo igitur regis? reuera rex non es, nisi populum regas, quem si rexeris, vt præfertur, famularis. Absit ergo, vt superbias, ex dominio suscipias quod fecisse legitur Alexander. Vnde Valerius 8. capitulo 15. Alexandri inquit pectus insatiabile laudis, qui Anaxarcho, comiti suo auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mundos esse referenti, Heu me inquit miserum; quòd ne vno quidem adhuc sum potitus. Et de eodem Alexãdro refert Quintus Curtius libro sexto. Scythas dixisse. Si dij habitum corporis tui auiditatis animo parem esse voluissent, orbis te nõ caperet. Altera manu orientem, altera occidentem cõtingeres. Deinde si humanum genus omne superaueris, cum feris, bestiísque gesturus es bellum, vide ne dum ad acumen peruenire conẽdis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo aliquando minimarum auium pabulum fit. At tu, qui te glorians ad latrones persequendos venire, omnium gentiũ, quas adisti latro es. Si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes nõ sua eripere. si autem homo es, id quod es, semper esse te cogita. Ex his ergo princeps omnis documentum accipiat & superbiam, si quam gerat deferat, quia teste Galtero in lib. Alexãdreidos, quàm friuola gloria mundi, quàm nomen inane, & Plautus. Qui præesse cupit, prodesse recusat magnus in exemplo est, cui non sufficit orbis, excisso de fossa marmore petra, quinque pedum fabricata domus, qua nobile corpus exigua requieuit humo, & loquitur de Alexandro, quæ omnia concludunt superbiæ fastum vitari debere. Nota exempla sacræ scripturæ de Lucifero de Adam, de Agar, de Nẽbroth, de Pharaone, Amã, de Abimelech, de Balthasar. Nabuchodonosor, & Nicanor, Absalon, de Dauid, de Herode Nota etiam de Icaro. Quare enim ille Icarus, qui filius fuit Dædali submersus fuit, nisi quia propter superbiam suam voluit nimis alte volare, & præcepta non tenere patris sui Dædali? Quid aliud quàm superbia fecit cadere Phæthontem, nisi quia voluit currum patris sui Phœbi regere contra consilium ipsius patris: ideo cecidit turpissimè.

De vana gloria minimè affectanda.

CAP. V.

Inanis gloria idem sic vocata est, quia inutilis est & vana. Et sicut stulti hi merito arbitrantur, qui vmbris se putant diuites fieri, sic stulti videntur hi, quorum desiderium & sollicitudo vanitas est. De quibus Horatius libro sermonum. Gaudent prænomine molles auriculæ. Et Auianus. Hic quicunque noua sublatus laude tumescit dat merito pœnas, dum meliora cupit, & Martialis coco. Cum voco te dominũ, noli tibi carpere fastum. Sæpè etiam seruum sic resaluto meum. Nam plurimi in solis vocibus gloriantur, & ex honore vano in seipsis tumescũnt, proprióque ore laudibus se extollunt, quos redarguit Cato dicẽs, Nec te collaudes, nec te culpaueris ipse. Hoc faciunt stulti, quos gloria vexat inanis. Quid dicemus tamẽ, quia singuli ex operibus gloriam expectant? vnde narrat Valerius lib. 9. c. 12. quòd cum Sophocles vltimæ iam senectutis cum in certamine tragœdiam dixisset, ancipiti sententiarum euentu diu sollicitus, aliquando tamen vna sentẽtia victor, causãm mortis gaudiũ habuit, & Plinius in epistola ad Auianum. Necesse est vt laudis suæ spacio, & cursu, & peregrinatione quisq; lætetur. Eandem sententiam tangit Tulli. in Tusculanis quæstionibus libro primo. Honos inquit alit ar-

tes, om

tes, omnésque incendantur ad studia gloria. Quibus omnibus attétis, quibusdam appatet ex operibus pos se gloriam capere congruè. Huic autem dubitationi respondendum sic apparet. Nam si bene feceris non mirum, si te benefecisse læteris, non vana gloria, immo vtilis est, sed obest, si de tuo suscipias opere gloriam, quam Deo non referas, de qua Deo gratias humillimè non repēdas, talis gloria non tui est, nisi quia Dei est. Si enim ex bono opere sit, læteris, quòd tamen Deo regratieris, tua tunc lætitia non est inanis, qu a bono limitatur fine, sed illa gloria vana est, & inanis, quam in te, & ex te accipis, qua mediante proximorū despicis, inflattisque, & iactantus tumescis. Absit hæc à iustis gloria hypocritarum, quorum opera ficta, quorum etiam merces vanitas est. De quibus Tul. libro 1. de offi. Totius inquit iniustitiæ nulla capitalior, quàm eorum qui quod agant simulant. vt boni fieri videantur, & idem Tulli. libro 2. Omnia ficta celeriter tanquam flosculi decidunt, nec simulatum quicquam potest esse diuturnum. & li. 3. Omnes inquit aliud agētes, & aliud simulantes, perfidi sunt, improbi, & malitiosi. Nullum eorum factum vtile esse potest, cum tot sit vitiis inquinatum, nam teste eodem Tullio libr. de amicitia, Omnium rerum simulatio vitiosa est, tollit enim indicium veri, nec tamen reprobandi sunt qui peccata sua tegunt, nec peccandi occasionē alijs præbeant, sic enim agere hypocrisis non est. Sed vana est eorum gloria, qui non ob aliud bonos se ostendunt, nisi glorientur, vt laudes habeant, vt promoueantur, ac dominentur. Itaque hi mali non sunt, eo quòd malam mentem eorum tegunt, sed quia bonum simulant, quod nō intendūt, hominūmque iudicia sub spe gloriæ subuertunt. Hi enim vulpibus similes appatēt, atque lupis Vnde Persius Satyra quinta. Es modicus voti præsolate dulcis amicis. Iam nunc astringis, iam nunc granaria laxas. Hæc mea sunt, teneo cum verè dixeris, libétque ac sapiens prætoribus ac Ioue dextro. Si tu cum fueris nostræ paulo ante farinæ, pelliculam veterem retinens, & fronte politus. Astutam sapido frnas sub pectore vulpem. Quæ dederam suprà, repeto funémque reduco, & Prudentius. Latitat lupus ore cruento, lacteolam mentitus ouem sub vellere moll. vnde Horatius in poetria. Si carmina condens, nunquam te fallant animi sub vulpe latētes, cuiusmodi sunt hypocritæ. Ipsi enim se ostēant, vt Deo famulari credantur, dæmonūsque sunt filij, sed iucem gerere videntur. Si enim opera ipsorum vera existerent, mercedem vanitatis ex operibus non expectatēt Vnde Plinius, ad Caluium. Magnitudo animi nih l ad ostentationem, sed omnia ad conscientiam refert, rectè fact non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit. Nam sicut opera sunt, sic præmia consormia quærunt. in quorum persona Boetius loquens secundo de consolatione, Nos inquit nisi ad populares aures inanésque rumores rectè facere nescimus, & relicta conscientia, virtutisque præstantia, de alienis ser munculis laudem captamus. Horum etenim vita fictio est, & mores sunt imagines absque vita, mox ideo delentur & decidunt, quia teste Seneca de clementia libro 1. Nemo potest diu personam ferre fictam, cito enim in naturam suam recidunt, quibus veritas nō subest, qui autē ex solido nascuntur tēpore, in melius proficiunt. Nempe vani & hypocritæ sic cognoscuntur. raro enim perseuerant, & viuendi manetiem mutant, laudes amāt, iactantiásque facilliter producunt, adulari gloriantur, à quolibet reuerētis expectant, quicquid agunt, arbitrantur bonum, de alijs praua iudicant, corrigi nolunt, corrigendi vero occasionem quærunt, quæ autem faciunt aut facturi sunt sibi præcipi dolent. Arbitrātur enim proprio sensu se regere posse, in alijs enim obedientiam ponunt, viuendique normam nō habent vnicam, & in agendis semper extrema sequuntur, in omnibus singularitati student, & quod facere solliti sunt, multos si facere videant. mox viuendi nouum modum excogitant, gestibus, & signis pluribus cæremonijs se ostētāt, faciéque se incoruant, & humilitatem, quam minime habent, fingunt, dum loquuntur ab omnibus audiri cupiunt, sed neminis sermonem benigne audiunt. inuite salutant, nisi signis vel nutu vt meditationi vel orationi vacare existimentur. ad iracundiam facile mouentur, & turbati cum fuerint, mordentes irritant, suæque superbiæ veneno tumescunt, studiosèque mendicant, quod malum est de alijs. licet cooperté dicere possint, quod in seipsis habere non credantur, vt exinde gloriam accipiant, non lib nter laudant, nec laudātes auscultāt, frequenter murmurant, & sub nebula detrahere non cessant, si veró sui status plurimos videant, hos palā sequuntur, vt ex eorum consortio famam vendicent, recusant tamen patrem quemque eis forte, sed maiores eis hypocritas sectantur, vt laudis participes fiāt, minores cupiunt sequaces, vt eorum doctores videātur, cum patibus verò voce vel mente contendunt. His enim signis hypocritæ cognoscuntur, & in consimilibus præmiantur, eorum enim opera atque præmia vana sunt. Rursus eorum tanta est temeritas, vt omnia præsumant, nihilque difficile arbitrentur eis, intolerabilésque pœnitentia inchoant, sed tandem fatigantur, & de corporis debilitate se excusant, sub tali enim prætextu balneis, dum placet vtuntūr, quia dum volunt infirmantur, eo enim pacto fingunt virtutem non habitam, pariter infirmitatem fingere sciunt. Et cum infirmitatis speciem acceperint, plus quibuscunque alijs volunt plangi, nec potest eis sufficienter seruiri. Pruritus enim atque linimenta, lectum mollem, lintea odorifera, & quæuis oblectamēta cæteris sub vmbra fictæ infirmitatis postulant. Rursus cum hypocrisi diutissimè vacauerint, si exinde honores non participant, si opes non obtineant, si secularibus vacantes desiderijs, videantur ipsis præfecti, si conspiciantur suum deprimi statum, & odio à cunctis haberi, tunc mores præhabitos deserunt, & secularibus se conformant, postremóque cæteris dissolutiores fiunt? Et solum hoc plangūt, quòd se voluptatibus non dederunt tempore, quo hypocrisi seruierūt. Horū igitur Inutilis labor, ieiunia friuola, fructū nō capiunt ex operib. suis, vanæ gloriæ deditos seducit laus ab adulatorib. oblata, qui quātū in eis est, eos interficiunt. quos suis laudibus inficiūt. Nā teste Oui. lib. 8. meta. Et obest sua gloria multis, ideo Matthæus in Tobi. Non credas titulis famæ, te consule, credéque menti, & Mar. coc. Hunc volo laudari, qui sine morte

morte potest. Absit tamen vt ens laudari prohibeã, in quibus virtus est, quia teste Ouidio li. de ponto. Excitat auditor studium, laudatáque virtus crescit, & immensum gloria calcar habet, & idem Ouid. 4 de tristibus. Non paruas animo denique dat gloria vires, & fœcunda facit pectora laudis amor. Absit ergo, vt hos virtuosos dicamus laudari non debere, periculum est tamen, quemcunque laudare, nescis enim qui virtuosus sit, credis enim virtutem augere laudibus, & virtuosum forsan suis spoliabis virtutibus. Sint ergo parcæ laudes tuæ, nisi eum agnoscas virtuosum, quem laudaueris, quo cognito laudare non desistas temporibus opportunis, vt sibi virtus accrescat, dicente Senec de quatuor virtutibus. Lauda parce, vitupera parcius. Quæso tamen vt quotundam laudes commemoremus, plures enim alios laudant, quia principibus placent, sed hæc laus modica est, dicente Hora. in epistolis Principibus placuisse viris, nõ vltima laus est. Alij verò bonos laudant, non in eo quod boni sunt, sed vitia eorum, qui ex fama boni sunt, commendãt, hæc enim laus stulta est. Vnde Varro in sentẽ. 1 s. Qui in magnis excellit, & mutus laudatur. Nouimus enim temporibus istis quosdam ex fama bonos, quibus turpia, quinimo turpissima contigerunt, sed omnia pro sunt in laudem eis, nescit enim vulgus à fama recedere inita. Bonos igitur laudemus in eo, quod boni sunt, de peccatis verò taceamus. Vnde Cassiodorus epist. 4. Debemus inquit omnibus bene gerentibus impendere laudes non quidem falsas, sed veras, quia teste Sidonio in suo epistolari libro secundo, Sicut vera laus hortatur, ita falsa corrumpit, & Valerius libro tertio capitulo secundo. Publica religione consecrata virtus nulla priuata laudatione indiget, & Plinius in epistola ad Cornelium Tacitum. Hoc ipsum amantis est, amatum non honorate laudibus, veruntamen virtus laudanda est, vnde in idem Plinius in eadem epistola, prauum ac malignum est, non admirari hominem admiratione dignissimum. Ex quibus omnibus colligitur, quòd licet laudibus virtutes non egeant, virtuosos tamen laudare discretè & parcè cõ[?]uit, dummodo iniurum virtuti non credatur obesse, sed saluti prodesse Redarguendi sunt igitur & qui præ inuidia laudare recusant, & qui more adulatorum falsis sermonibus applaudiunt. Vnde Ennodius. Laudatio inquit tantum gloriæ tollit, quantum falsitatis immiscet, & Terentius in adelphis. Coram inquit alio laudare, verecundia est, ne adulationis causa facere videatur, in hoc tamen positus est mundus, quòd omnes etiam mendaciter laudari cupiunt, & qui non laudant, aduersarij putantur, vir tamen circũspectus potius laudibus egere, quàm abundare cupere debet. Nescis enim quanta dæmonis astutia, de laudibus enim tibi propinatis mucronem suę tentationis efficit. Absit igitur vt laudes appetas, si tamen acceperis ipsas Deo referas. Vnde Sen. ad Lucilium epistola septuagesima secunda. Quid inquit lętaris ab omnibus laudari? Reuera minimè prodest, nisi forsan stabilis extiteris, virtúsque laudibus crescat, quod consigere videtur. Quæso enim si lauderis, vt teipsum cognoscas, nec aliis de te ipso plusquam tu tibi credas, dicente Catone. Cum te aliquis laudat, iudex tuus esse memento. Plus aliis de te, quàm tu tibi credere noli. Et Horatius in epistolis epistola secunda. Quid de quoque viro, & cui dicas, sæpe videto. Percontatorem fugito, quia garrulus idem est. Nec retinent patulæ commissa fideliter aures. Et semel emissum volat irreuocabile verbum, & subdit, Qualem commendes etiam atque etiam aspice, ne mox incutiant aliena tibi peccata pudorem. Vtinam ergo laudes cadere non faciant. Si enim ministrantur, vt virtutes tibi accrescant, heu qualis cooueć. sin, si tibi noceant? Attende quia tibi non nocebunt, si teipsum cognoueris, ideo enim laudibus aliqui decipiuntur, quia sui immemores fiunt, & laudum præco nia se cognoscere prætermittunt. Vnde Galterus in Alexandro libro septimo. Dum sequitur pinsugi bona momentanea mundi, allicit illecebris animam caro, nec sinit esse principij memorem, vel cuius imaginis instar facta in aqt quorsum resoluta carne, reuesti debeat, vnde boni subit ignorantia veri. Bona enim mundi laudes quandoque arbitrantur, quibus occurrentibus sæpe homo non reminiscitur suę factvræ, & seipsum ex toto ignorat. Quicquid tamen audieris, veritatem proferas animo tuo, quia teste Lactantio libro de falsa religione. Nullius suauior animæ cibus, quàm cognitio veritatis. Veritatem autem illi odio habent, qui verbis adulantium magis intendunt, quàm propriæ naturæ, quam in seipsis nouere. Veruntamẽ qui seipsum nõ nouit, faciliter errat, verbo seducitur, resurgereque nescit. In quorum persona loquens Seneca epistola quinta. Cæci inquit ducem quærunt, nos autem sine duce erramus, & ideo ad sanitatẽ difficulter peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Illi enim ægrotare se nesciunt, qui suæ mentis delicta nõ nouerunt. Nil melius tamen, quàm seipsum cognoscere. Nam cognitio tui te superbiam vitare docebit, & laudibus non decipi præstabit. Nec paruum donum est seipsum cognoscere. De cœlis enim processisse legitur Vnde Macrobius lib primo de somnio Scipionis De cęlo inquit descendit gnosti seauton, id est cognosce teipsum Vnde fertur, quòd cuidam quærenti, quo itinere ad beatitudinem perueniret, vox delphici oraculi respondit. Si te inquit agnoueris, beatus eris, vnde in fronte templi hæc sententia scripta fuit, homini bona est cognitio sui. His autem omnibus attentis, nec laudes, nec opes, nec fama superbiam in te generabit, si teipsum cognoueris. Conspicies enim ex vili materia te progenitum, menstruis enim te nutritum in vtero turpitudinibus videbis, tuam infantiam maculatam fuisse. Iuuẽtutis quoque tuæ tempora fuere plurimis exposita periculis, senectus te prosequitur, & mors petit occasum, peccatisque forsan inuolutus es, nulla est tua prosperitas secura, ecce quanta humilitatis incitamenta, ergo te cognosce, superbiam vitare si velis. Sed diceres, nunquid laudibus audiis, desistere poteris à fastu? nunquid ex eis gloria vana tibi non cõsurget? Nequaquam enim, si te bene cõsyderes Vnde Martialis cocus Ardua res hæc est, opibus non trahere mores, quia scilicet propter diuitias cor exaltari non debet Vnde Galterus in Alexand. libro 8. Quid tibi diuitiis opus est, quæ semper auarum esuriem patiunt? quanto tibi plura parasti, tanto plura petis, & habendis acrius ardes, sicque famem rursus defecta copia nutrit Prudens ergo in pecuniis nõ glorietur, nec ex laudibus tumorem accipiat, se se cognoscere

cere dicat. Vnde Tullius in oratione sua pro *Milone*, esse volo, vt qualis te cognoscas, talémque te homines existimenr. Quid enim prodest laudibus vanis extolli? nam recte eundem Tul. in *Tusculanis* quæst. lib. 3. Qui summa in vanitate versatur, nullam effigiem eminentem virtutibus, sed vmbram imaginis gloriæ sectatur, quasi diceret, quod vir vanitatibus superbiæ deditus more imaginis debilis est. Vnde *Valerius* Maximus narrat Socratem dixisse, Conscientiam inquit plusquam famam attende, per famam enim falli poteris, per conscientiam nunquam. Vnde Sen. epist. 26. Remoue existimationem hominum, dubia semper est, & in partem vtramque diuiditur, tanquam diceret, de laudibus parum esse curandum, vnde narrat Valer. lib. 7. c. 2. quòd Aristoteles de semetipso in neutram partẽ loqui debere prædicabat, quoniam laudare se vani, vituperare, stulti esset. Vnde Symmachus in suo epistolari. Omnis ostentatio non caret suspitione mendacij, quia quicquid assumitur, proprium non putatur, & Quintilianus de oratoria institutione lib. 4. Verecundius dicere est sua, quàm aliena laudare, & Ouidius sine titulo. Quis furor est, quæ nocte latent, in luce fateri? Et quæ tiam facias, facta referre palã? Vnde Cato. Ne sis ventosus, dũ vis bonus esse videri. Nẽpe qui se laudat, se superbum & vitiosum esse demonstrat. Vnde Quin. li. 8. de oratoria institutione vitiosa res est iactãtia pariẽque fastidium, & plurimum odiũ. & subdit, Qui enim supra modum se extulerit, alios despicere creditur. Ob hoc *Prudentius* li. de conflictu vitiorũ & virtutum. Desine grande loqui, frangit Deus omne superbum, magna cadunt, inflata crepãt, tumefacta præmuntur, scandunt celsa humiles, tradũtur ad ima feroces Et Gaufridus in poe. noua. Vincit opus verbum, minuit iactantia famam.

De habenda patientia.

CAP. VI.

Patientia vincit malitiam, vir quoque patiens superat æmulos, nec eam prębere vindicta potest victoriam, quam patiẽtia donat. Ipsa enim mala tolerare facit benignè, itaque pati qui nouit, ferè impassibilis est, eique nemo nocere potest, eo quòd nocinũ nil sibi apparet *Vnde* Lac. lib. de vera iustitia. Patientia est inquit malorum, quæ aut afferuntur, aut accidunt, cum æquanimitate tolerantia. Vnde Plato. Totũ inquit philosophiæ robur est patientia, & Tul. in rheto. 1. Patientia est honestatis siue vtilitatis causa, rerum arduarum ac difficilium voluntaria, vel diuturna perpessio. Hanc siquidem patientiam habent sapientes, vt ex Prouerbio sapientum colligitur. Sapientes enim dolores merito ferre debent, quia doloribus castigatur corpus, & animæ subijcitur, dicẽte Sen. epist. 78 ad Lucilium. In remedium cedant honesta solatia, & quicquid animum erexerit, etiam corpori prodest, scilicet ad correctionem, & subdit. Noli mala tua tibi facere grauiora, & te querelis onerare. Nam leuis est dolor, si nihil illi opinio adiecerit, & idem Senec. epist. 6. ad *Paulum*. Feramus æquo animo, & vtamur foro, quod sors concessit, donec fœlicitas finem malis imponat. Nam apud Athenienses Solon patientissimus fuisse legitur, vt tangit Vale. li. 7. Et Tertullianus in apologetico, *Epicurus* inquit omnem cruciatum dolorémque damnat. Reuera noui, plurimos esse impatientes potius opinione propria quàm vexatione extrinseca, quia teste Quintilia. lib. 6. Subit libens pietas pœnam, & idem Quintilianus lib. 10. Nulla pęna est nisi inuito, nullum habemus nisi ab impatientia dolorem, & vt aliquid crudele sit, metus facit. *Veruntamen* multi suis simulationibus viros etiam virtuosos ad impatientiam redigunt, dicente Sene. lib. 1. de clementia. Temeritas hominum & contumacia sæpè à tranquillissimis pectoribus patientiam extorsit. O vtinam in hac vita mortali, in quo pro certamine constituti sumus, pati discamus. Dolent enim milites fame & siti, ipsis etiam non tetendentibus, vexari Milites ergo Christiani ea libẽter ferant, quæ aduersa fortuna pro certamine ministrat nocumenta. Tũc enim fortuna victa est, virum patientem si inuenerit, quoniam recte Prudentio libro de cõflictu vitiorum & virtutum, ecce molesta graui stabat patientia vultu, per medias immota acies variósque tumultus spectabat fixis oculis, & læta manebat. Inde quieta manet patiẽtia fortis ad omnes, omnibus vna quies virtutibus associatur, nam vidua est virtus, quam nõ patientia firmat. Vnde recte Lucano lib. 3. *Gaudet* duris, & Ouid. lib. 2. de arte amatoria. Cede repugnanti, cedendo victor abibis, & idem Ouid. li. 1. de reme. amo. Posse pati, facilè est, tibi impatientia desit. Flumine perpetuo torrens solet altius ire. Sed tamen hæc breuis est, illa perennis aqua. quę verba nil aliud sonant, nisi quod sicut aqua torrentis quandoque instar fluminis, quod est altius, eiúsque aquam perpetuat, sic patientia omnia vincit, & vir patiens fortiores se superat, ideo Martialis cecinit. Qui sua meritur pondera, ferre potest, & Seneca ad Lucilium epist. 7. Bonus quicquid acciderit, ei, æquo animo sustinebit, sciet enim ita accidisse lege diuina, qua vniuersa procedunt.

Hæc siquidem ratio magnam patientiam suadet. Nam si consideres, à Deo singula fieri cui nulla vis resistere potest, cum molestum tibi est ea sustinere, quę Deo placent. dicente Senec. epist. 74. ad Lucilium. Placeat homini quicquid Deo placet, & idem Seneca in Hercule furente. Nullo premetur onere, patiẽter qui tulit, nam virtus est domare, & subdit, quod durum fuit pati, meminisse dulce est. Vnde Valer. li. 3. Non parua gloria contemptu doloris acquiritur, quia titulus sapientiæ datur. Terent. in Hecyra. Ex quo tibi fuerunt commoda, æquum est, te ferre incommoda. Vnde Macrobius li. saturnalium. Qui suos dolores anxietatẽsque dissimulant, patientiæ beneficio ad *Maximã* voluptatem perueniunt, & ibidem refert, quomodo admiranda fuit patientia Aug. *Innumerabiles* enim iniurias tulit libenter *Vt* autem patiẽtiam quis obtineat, considera an mali aliquid gesserit, & si culpabilem se reperiat, pœnas necnon rẽtes suo crimini imponat, quas tunc libenter ferat, ex quo propria facta illas meruerunt, dicente Caro, Quod merito pateris, pat ẽter ferre memẽto. Cúmque reus tibi sis, ipsum te iudice dãna. *Vnde* Valer. lib. 4. Refert quòd tum Syracusanus *Dion* à Dionysio tyranno patria pulsus esset, *Megaram* petierat, vbi cum Theodorum principem eius vrbis domi cõuenire vellet, neque admitteretur, mul

tum diu que ante fores retentus comiti suo patienter hoc ferendum est ait, Forsitan enim & nos cum in gradu dignitatis nostræ essemus, aliquid tale fecimus, qua tranquillitate consilij Ipse sibi conditionem exilij placidiorē reddidit, & idem Ouid. lib. a. sine titulo, Aequo animo pœnam, quam meruere ferunt. Attendamus enim veræ patientiæ commoditates, nam patientia exercet animum, & corpus laboribus exercitat. Vnde Galterus in Alex. lib. 3. Exercet interdum vires dolor & patientis sæpè reatum vis illata leuat, minuitque coactio culpam, omnia desceđūt à summo culmine rerum. Quæ verba designant, duas patientiæ commoditates, dat enim patientia exercitium & contra culpam remedium. Vnde idem Galterus lib. 6. Asperior sanat grauiores potio morbos, & Matthæus in li. de Thobia. Nomine passa Dei tedolet patientia, pateit passio, delectet læsio, pœna sapit. Reuera patientia merita auget, deuotionis confert erementa, & in aduersitatibus eresceit. Vnde orator lib. 2. Miserrima sors est, pœnarum, quas vota regunt, tegni que facultas, perpetuo pro rege perit, mansutáque virtus eresceit inaduersis Et si enim quis pro nomine Dei pœnā sufferat, hanc libenter sufferat, quia pro illo eet rat, qui superabundanter omnibus rebus recompensat. Rursus consideremus ægros pro sanitate plurima flagella pati, quæ licet sint aspera, libenter tamen ferunt sub spe futuræ sanitatis. Nunquid igitur pro sanitate mentis pœnas si occurrant libenti animo ferre non congruit? Vnde Ouid. lib. 1. de remedijs. Sæpè bibi succos, quamuis inuitus amaros, æger, & oranti mensa negata mihi, vt corpus redimas, ferrum patieris, & ignes, arida nec sitiens ora lauabis aqua, quia scilicet pœnæ sunt tolerādæ pro corporis medela Veruntamē pro corporę homines multa ferunt, sed pro mente rara, eo quòd corporis molestiam sentiūt, animæ verò calumniam multi hæberati non conspiciūt. Veteres tamen plurimi pœnas ferè innumerabiles tolerasse feruntur. Ipso dicente Ouidio libro de tristib. Tot mala sum passus, quot in æthere sydera lucent, paruáque quot siccus corpora puluis habet. & eodem libro, Fert sapiens animus casus patienter amaros. Frena nec indomiti more recusant, equi, quia scilicet sapientes ferunt libenter, quæ tolerandā sunt. Animaduertant igitur mundi amatores, quanta dulcedine vitam deduxunt, sæpius sceleratam, cuius mollicies asperitatem gignit, pœnarum succedentium pro delitiis, in quibus delectantur. Eorum tamen arbor spinosa est, sed rosas conspiciunt dulces, & arboris spinas nō attendunt, quia extrinseca delectamenta degustant, & delicta intrinseca nisi increpant, hi similantur arbori spinosæ, producenti rosas, dicente Ouid. … de Ponto. Sæpè creat molles aspera spina rosas. Iupiter in multos temeraria flumina torquet, qui pœnam culpa nō meruere pati. Peramplius igitur illi pœnam ferre patienter debent, qui propriis delictis eam meruerunt, quinimmo lætari debent, qui deliquerunt, si pœnis in hac mortali vita afficiantur quamquam enim eum peccatoribus dissimulet Deus, nil tamen inultum manebit, sed pœna grauior multo parebit post obitum. Vnde Prosper libr. epigramma. Multa diu summa disfert patientia regis suspendens æqui pondera iudicij, subdit, Et curat medicus vulnera vulneribus. Ad veniam tendunt iusti pia verbera regis. Ira breuis tecti s gaudia longa dabit, quia scilicet post vitam præsentem Deus sceleratos puniet, & iustos præmiabit. Illos per pœnam, istos per gloriam æternam. Absit igitur, vt quis impatiens fiat ex vitę præsentis modico verbere, sed potius medicorum consilio adiuuemur. Consuluit enim membra languida truncari, vt residua corporis pars valida maneat, huius etiam vitæ solatia postponamus, carnisque macerationem non recusemus, vt salus futura præsterut nobis. Vnde Claudianus. Truncentur & artus, vt liceat reliquis secure viuere membris, & in Prouerbio sapientum dicitur. Feras quod lędit, vt quod prodest feras, quia teste Ouid. libr. 1. sine titulo. Leue fit quod bene fertur. Recolo etenim impatientes plurimos viros vidisse, quibus omnia nocebant, alios autem conspexi patientes, quibus omnia prospera videbantur. Nam quanto quis minus nouit pati, tanto sæpius, & frequentius affligitur. Quanta enim pœna eis adest, qui de omnibus vindictam quęrunt, verbisque importunis contra singulos contendunt. Et si superandi spes affuerit, nunquam indulgēt, vel pascunt. Vtinam attenderent illud Catonis. Quē superare potes, interdum vince ferendo. Maxima etenim de etenim morum est patientia virtus Cum rectè viuas ne cures verba malorum. Arbitrij nostri non est, quòd quisque loquatur. Dices forsitan pati molestū fore tibi, eo quòd pacem cum omnibus quæris. Sed hominum impietas te anxiat, vt enim attendas illud Prosperi in lib. epigram. Impia nam mundi est infesta piorum. & subdit, Pullant exterius diuersis motibus hostes. Intus ciuile est, & sociale malum, quasi diceret quòd anxietas à malis de foris impulsa viro non noceret, si eius mens abiurus sana quietáque esset. Sed fortassis superbia mentem occupat, ob hoc leuis infestatio iram concitat, beneficiorumque collata possessio rigidiores sæpè animo facit. Itaque gratia de sursum collata fomentum frequenter in patiente ministrat. Ob hoc magister Sesio sic ait, De gratiam vitam noli corrūpere vita. Ne vitæ merita demerearis Ita. Heu vnde hoc accidit, quòd munera Dei patientiæ contrariantur, non quidem hoc est ex se, sed ipsa qui habēt, impatientes eorum occasione fiunt, quod est, quòd nullus verba tolerare potest, sed ex modica iniuria quisque mouetur Attendamus enim verba vento cōparari, & tunc minimè nocent, quando de ipsis nulla cura præbetur, aut quando obliuioni traduntur. Turpe est enim illi inimicis, quo affligaris. Vnde in Prouer. sapientum dicitur. Miserrima est enim fortuna, quę inimico caret. Si enim nullos inimicos tibi faciat iniuria, multos tamē facit inuidia. Vnde viri boni est, pati nelentéque facere iniuriam. Nam iniuria est infamia eius, qui facit. Ideo teste Varrone in suis sententiis Contemnendi sunt in eruditorum contemptus, & Salustius in Iugurtino. Bono more tamē us est vinci, quàm malo iniuriam vincere. Vnde Seneca ad Lucilium epistola 76. Aequo animo audienda sunt imperitorum conuitia, & ad honesta vadēti contemnendus est ipse contemptus Quod enim tibi curæ est, si ab imperitis contemnaris, cum ab eis laudari non est honor? Eorum igitur irritationes tanquam friuolas sperne, & benignè patere. Si enim attendamus veterum tolerantiam, exemplo eorum singula pati discemus. Vnde

Vnde Cassianus in libro collationum refert quòd Socrates iniurianti nocere noluit, quando eum quidam corruptorem puerorum vocasset, tunc discipuli eius irruere volebant in eum. Sed Socrates ait. Consodales quiescite, corruptor enim sum, si me contineo. De ipso etiam Socrate. Refert Hieronymus contra Iouinianum libro primo, quod patientissimus fuit, Nam vxores duas eum haberet ipsas sæpius irridebat, eo quòd propter ipsum disceptarent. Cur inquit pro me disceptatis, nam fœdissimus homo sum, naribus simus, simo te recaluatus, facie pilosus? Nouissimè tamen præfatæ vxores impetum mutuum verterunt in eum, aquá qua fœdissima eum deturpauerunt, qui nihil respondit, nisi sciebam inquit futurum, vt ista tonitrua hymber sequeretur. Ipse etiā Socrates teste Seneca ad Lucilium. Dixisse fertur, quòd nihil patitur, qui secum patientiam habet. quod dicit, quòd vir patiens patiēdo non patitur, quia ex pœna non molestatur, itaque impatiens maximè patitur, quia maximè angustiatur. Si autem patientiam haberet, quæ virtus est, tunc patiendo non pateretur.

De ira vitanda.

CAP VII.

IRa perturbat animum, sensum nō permittit discernere verum, & illum plus affligit, cui inhæret, quàm eum contra quem ipsa mouetur, nam semper inest angustia iratis. Tibi igitur pareas, alius si non pareis, vnde de ira loquens Tullio sua oratione pro Marcello. Iracundia inquit consilio est inimica, & victoria insolens atque superba, vnde Epicurus. Ita immoderata insaniam gigni, & Eunodius. Ira iustè suum plusquam alios lacessit auctorem. Vnde Tul. in Tusculanis quæstionibus libr. quarto. Ira inquit est libido puniendi eum, qui tulisse videtur iniuriam, sed patientia vt præfertur habenda est. Ira igitur compescenda creditur. Vnde Horatius in epistolis epistola 2. Ira furor breuis est, animum rege, qui nisi paret, imperat, hunc frænis, hūc tu compesce catenis, quoniam teste Catone. Ira odium generat, concordia nutrit amorē. Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Eandē tangit sententiam Prudentius lib. de conflictu vitiorum, & Virg. libro 2. Aeneidos. Furor inquit mentem totam præcipitat, & Luca. libro 3. Inuenit arma furor. Vnde Ouid. 4 de arte emandi. Ora tument ira, nigrescunt sanguine venæ. Quælibet extinctos iniuria suffocat ignes, & libro metamor. Sæpè suum feruens oculis fert ira furorem, & idem Ouidius libro de Ponto. Quem non obrueret taciti quoque Cæsaris ira? Addita sunt pœnis aspera verba meis. Quæ omnia nil aliud designant, nisi quod ira maximè affligit iratos. Sicut igitur qui stulti putantur, seipsos affligunt, sic & magna insipientia est eorum, qui faciliter irascuntur. Nam ira grauissimus dolor est, & quanto vir probior, tanto grauior. Vnde in Prouerbiis sapientum dicitur, quod bonus animus læsus multo grauius irascitur. Nam probi hominis iracundia grauissima est. Si ergo probus es, tanto magis irasci timeas. Eodem enim pacto, quo te affliges, sensum confundes, & cum hoc peccabis, itaque salutis viam postergabis. Discas igitur discas benignè pati, vt tuus in pace quiescat animus. Vnde Galterus Alexandr. libro primo. Blandicus indignus erit molique potiri fortunæ qui dura pati vel amara recusat, quasi dicat, quòd non est dignus bonis potiri, qui aduersa ferre nō valet. Si enim prudens cogitaret bona quæ ex patientia sibi affutura sunt, fortassis bene vitaret iras. Sed teste Quintiliano, causa quinta Humanæ infirmitatis ista natura est, vt ex omnibus actionibus grauissimum putet quisque, quod patitur.

Verumtamen teste eodem Quintiliano causa duodecima. Nulla pœna est, nisi inuito, nullū habemus nisi ab impatientia dolorem, & vt aliquid crudele sit, metus facit. Vnde Iulius Celsus libro primo. Animi est illa mollicies non virtus, paulisper ferre non posse. Facilius enim reperiuntur, qui se vltro morti offerant, quàm qui diu dolorem faciliter ferant, quia teste Salustio in Catilinario. Nulli mortalium iniuriæ suę parue videntur. Vtinam tamen hæc recederet conditio à nobis, vtinam iram refrænaremus, qua corpus extirpamus, animum debilitamus, sensum eneruamus, omnisque boni speciem ira destituimus. Quæso dic mihi, si sapiens es, cur irasceris? esto etiam quòd prauæ voluntatis extiteris, iniuriam si accepisti & patientia tibi pro Christi nomine astiterit, tunc ira cessabit. Et si tua virtus tanta non fuerit, & te vindicare quæras, aut hoc potes, aut non, si potes, cur irasceris? ex quo emendare potes, si nō potes, cur irasceris? Nosti enim, quòd ira tua te non vindicat, solum ex ea hoc reportabis, quòd fatigaberis tu ipse, & exinde lætabitur inimicus tuus, iuxta illud psalmistæ. Exultabunt inimici mei, si motus fuero. Itaque dum irasceris, vindictam, quam in alio desideras in teipso facis. Quæso igitur, iterum quæso, vt tui miserearis. O ira effrænata quot perdidisti viros, quot prælia seminasti, quot fratres diuisisti, quot necasti, téque feriente, quot subito & improuisè decesserunt? Multos enim in stultitiam deduxisti, tuisque stimulis plurimos exasperare fecisti, & te molestante, quidam suspendio alij submersione, alij proprio mucrone seipsos necauerūt. Omnia enim ferè delicta suum auctorem ad tempus delectant, aut delectare creduntur. Nam delectatur superbus in fastu, lubricus in luxu, edax in gustu, piger in requie, auarus in desiderio. Sed tu ira nihil nisi flagella confers. Mirum igitur, cur te homines non fugiant ex quo nihil delectationis apparētis vel existentis in te inueniunt. Tu enim ira machinas, enses, gladios, arma reperisti, & omnium crudelitatum genera, te docente processerunt. Vnde Tibullus, quàm fuit horrendus primus, qui protulit enses quàm ferus, & verè ferreus ille fuit, sed teste Ouidio 1. de arte. Nec enim lex æquior vlla est, quàm necis artifices arte perire sua.

Vobis igitur parcite, vobis indulgeatis ô vos irati, quia teste Galtero in Alexand 8. Non verisimile est alieno cuiquam parcere, qui sibi non parcit. Sapiens igitur discat mitigari, & consulat sibi. Nemo est enim adeo ferus, qui non mitescere possit, inquit Horatius in epistolis.

De odio & crudelitate.

CAP. VIII.

SI ipse odio habeas quemque, tu ipse odiosus eris, muneráque tua Deo non placebunt, peccatorúmque veniá non impetrabis, quia misericordiá non meretur, qui proximo misereri contēnit. Discas igitur eum diligere, quem præcepto diligere teneris, iuxtáq; naturæ. Nam amicitia bona spiritualia atque temporalia congregat, & mentium vnitatem conseruat. Vnde Valer. li. 9 c. 3. Ira quoque aut odium in pectorib. humanis magnos fluctus excitant, illa pro cursu celerior, noccédi cupidine hoc pertinacius, & subdit quàm vehemens est cōtra rempu. odiū, nihil enim est quod bono communi tantum obsit. Et quamquam omnia sint odia mala, vt communiter tamen tantum nequiora sunt illa, quæ latent. Vnde in Prouerb. sapientum dicitur, Multorum odia sub occulto latent, & sequitur, peiora sunt tecta quàm aperta. In hoc tamen positus est mundus, quòd semper iurgia erunt, væ tamen iurgiosis. Nam princeps odiorū est diabolus, qui pro magna parte imperat mundo, difficulter ergo pax vniuersalis erit. Vnde Ouid. in Ibin Desinet esse prius contrarius ignibus humor, & tepidus gelido flabit ab axe notus, & ver autumno, brumæ miscebitur æstas, atque eadem regio vesper & ortus erit, &c antequam sit vera pax mundo. Nam mundus in maligno positus est, pacéque nunquam fruetur veraci, & vtili.

Sed sapienti sufficiat propria pace quietari, odia fugiat, rancores euitet, & cum pace mentis virtutibus intendat. Nam odium hominem reddit crudelem, & propria natura discedere facit, nam fertur à Valerio libr. 9. c. 2. quòd Ochus, qui postea dictus est Darius crudelissimus extitit, virórq; optimos interfici morte cōmoni non contentabatur, sed crudelissimum mortis tormētum excogitauit, sicut autem crudelis erat, crudelitatem postmodum repetitè metuit, nam sicut dicitur in Prouerbio sapientum. Multos timere debet, quem multi timēt. Itaque respue crudelitatem, & matrem crudelitatis iram. Vnde Seneca in Agamennone. Dignus est tyrannus morte, qui pœnam exigit, & in declamationum lib 3. Zelus est occidere tyrannū, & libro primo de clementia. Ferina enim ista rabies est sanguine gaudere, atque vulneribus, tale enim gaudium facit hominem in siluestre animal transire, vnde libro de vero cultu. Qui hominē quamuis ob merita damnatum in conspectu suo iugulari pro voluptate petit, conscientiam polluit, tanquam si homicidij, quod fit, occultus spectator & princeps fiat. Absit igitur ab homine crudelitas, quæ naturæ propriæ cōtradicit. Vnde Tul. li. 1 de offi Magnitudo inquit animi remota cōditione humana feritas quidē est, & idē li. 3 Hominū natura, quā maximè debemus sequi, inimica est crudelitatis. Vnde Valer. c. 2. lib. 9 Crudelitatis horridus est habitus, truculenta species, violentus spiritus, vox terribilis. Vnde ibidē refert de crudelitate Phalaridis tyranni, qui nouum genus cruciatus à Perilo suscepit. Nā taurū æneū fecit, in quo cruciandi includebantur, suæ tamē inuentionis experientiā primus merito gessit, Annibale illud idē iudicāte, qui Annibal tā crudelis extitit, vt in flumine Gello de corporibus Romanis ponte facto exercitum transduxit. Sed recedat quæso ab animo tuo crudelitas quæcūque, crudelis enim si fueris, malè peribis.

De contentione & procacitate.

CAP. IX.

EX contentione enim immodesta excitantur iurgia, & exinde secreta sæpius reuelantur. Vnde cōtendere nulli sapienti congruit, neque vel perfectè. Potius enim experimur res quanto imperfectiores, tanto ad contentionem promptiores esse. Nam vt debis inter fœminas frequentius lites, inter canes latratus, inter pauperes strepitus, & in omni re contentio eo citius oritur, quo imperfectior est mens seu status eorū, qui cōtendere sollicitantur, ideo sapiens est ille, qui contendentibus respondere non curat, dicente Catone. Rumores fuge, ne incipias nouus auctor haberi. Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum, & Iuuenalis libro quarto satyra prima. Torrens dicendi copia multis, & sua mortifera est facundia, nam in multiloquio non deest peccatum. Vnde in Prouer. sapientum dicitur. Turpia ne dixeris, paulatim enim pudor per verba exenitur, quia scilicet contentiosi de facili inuerecundi efficiuntur bonósque mores corrūpūt, iuxta illud Menandri Comici, corrumpūt bonos mores confabulationes pessimæ. Nimirum est tamē, cum tacere sit facilius, quàm loqui, cur tā difficile est pluribus contentiones euitare ex quibus iurgia sequuntur, dicente Ouidio 2. de arte. Exigua est virtus præstare silentia rebus, at contra grauis est culpa, tacenda loqui. Nempe ex locutione superflua ira incenditur, & frequenter tristitia gignitur, atque plurima eloquia lætè inchoantur, quæ tristi terminantur fine. Vnde Ouid. li. de ponto. Tu modo fac timeas, & quæ tibi læta videntur, Dum loqueris, fieri tristia posse puta. Sed proh dolor, humana hæbetudo nil tolerare potest, sed verbis & contentionibus exterminium procacissimum iugiter quætit. & quod indecentius est, illi frequenter magis contendunt, quibus loquēdi minor facultas competit, aut naturæ malefiero aut fortunæ casu. Vnde Symmachus in epistolis. Lætitia inquit loquax res est, atque ostentatrix sui, & subdit ad propositum. Natura rerum est, vt qui balbutiunt, plus loquantur, affectant enim copiam sermonis, pudore defectus. Rursus verborum procacitas, & turpitudo ex mala vita sæpius causatur, nam qui malè viuit, tato bene loqui potest. Vnde Tullius in inuectiua contra Salustium. Neque enim qui ita viuit, vt tu aliter actu loqui potest. Nec qui tam illoto sermone vtitur, vita honestior est, quasi dicat, prauum eloquium prauam iudicare vitam facit, mala enim vita prauos sermones generat; Hæc autem omnia ideo dicta sunt, vt caueat sapiens verbositatem, & contentionem, quibus lites oriuntur & impatientia generantur. Nempe cōtentio veritati, & consequenter omni disciplinæ inimicatur, dicente Seneca in Prouer. Nimium altercādo, veritas amittitur. & Quintilianus li. 2. de oratoria institutione Non est inquit conscientia, sed victoria litigantis præmium, ideo stultitia est, cum verbosis cōtendere, quia non bene loqui, sed solum vincere poscunt.

scunt. Quamobrem idem Quintil. c. 17 Contentiosi inquit quod probare non possunt, affirmationis temeritate astruunt, de quibus Lactan. lib. de vita beata. Qui contradicenti studio insaniunt, dum sua falsa defendunt, aliorum etiam vera subuertunt, ideo Cato. Contra verbosos noli contendere verbis. Sermo datur cunctis, animi sapientia paucis. Lis minimis verbis interdum maxima crescit litis preteritę noli maledicta referre. Sunt quædam quæ ferre decet patienter amicum. Sapiens igitur non sit procax, nec ad lites promptus. Nam via sapientiæ veritas est, cui contentio contradicit secundum illud Ambrosij Contentio est impugnatio veritatis per confidentiam clamoris. Quælo enim vt qui contendis, quid agis attendas, aut enim obscurum est id, pro quo contendis. Expecta igitur quousque id clarum fiat, antequam clamore verbum tuum confirmes. Si verò id, clarum est, quod dicis, cur contendis? Nam stultum est in meridie sole lucente, candelam accensam deferre. Vnde Quinti. 5. de oratoria institutione. In rebus inquit apertis tam stultum est argumentari, quàm stultum in clarissimo sole mortale lumen afferre. Hominum tamē hæc est procacitas, quod vbi ius nesciunt, maximè clamitant & vbi veritatis clarum habent testimonium, minimè contentantur, nisi impetuosus interueniat clamor, vtinam attendissent illud Xenophontis philosophi. Ego inquit conscientia teste didici maledicta contemnere. Reuera contentio omne malum aggrauat, & si pro bono fiat, ipsum bonum in malum commutat. Vnde Sene. epistola 1. ad Lucilium Cum fatuo inquit delectari volo, non enim longè mihi quærendus est, me enim ipsum rideo, & ideo plures contentiosi sunt, quia singulos reprehensibiles putant, & omnes deridendos existimant, eáque solum bene dicta arbitrantur, quę proferunt ipsi, si tamen suos defectus cognoscerent, & conspicerent, non contenderent, seu quærerentur. Vnde Iuuenalis lib. 1. Satyra 2. Loripedem rectus derideat, Aethiops albus. Quis tulerit Gręcos de seditione quęrentes? Quis cœlum terris non misceat, & mare cœlo? Si fur displiceat Verri, & homicida Moloni. &c. quasi dicat, quod alium deridere non habet, qui gerit sibi vitia. Cæterum non sufficit multos contentiosis & derisoribus pacem macuiare, quinimo anathemate maledictionibúsque plurimos alios infestāt. Dicunt enim quorum tanta est procacitas, & non nisi malum aliis affectant illud Ouid. libro 1 sine titulo. Dij dent tibi nullósque lares inopémque senectam, & longas hyemes, perpetuámq; sitim. & illud Ouidij in Ibin. Terra tibi fruges, amnis tibi deneget vndas. Deneget afflatus ventus & aura suos. Nec tibi sol calidus, nec sit tibi lucida phœbe. Destituant oculos sidera clara tuos. Nec tibi vulcanus, nec se tibi præbeat aer. Nec tibi det tellus, nec tibi pontus iter. Exul, inops erres alienáque limina lustres. Exiguúmque petas ore trementе cibum. Nec corpus querulo, nec mens vacet ægra dolore. Nóxque die grauior sit tibi, nocte dies. Sísque miser cunctis, nec sis miserabilis vlli. Gaudeant aduersis fœmina virque tuis. Quæ mala cum tuleris plurima, plura feras Causáque non desit tibi, semper copia mortis, optatam fugiat vita coacta necem. His etenim verbis maledictionibúsque cōsimilibus stulti litigāt, iram concitant, & quietem mentis subuertunt, quorum contemnendus est sermo, rixáque spernēda, iuxta illud Varronis in suis sentētiis, Contemnendi sunt ineruditorum cōtemptus, si vis ad summa progredi.

De abstinentia & sobrietate.

CAP. X.

Victus modestus honestatem corporis sanitatem quoque, atque mentis prosperitatem cōseruat. Vnde Seneca libro de quattuor virtutibus. Ede citra saturitatem, bibe citra ebrietatem obserua ne in conuiuio, nec in qualibet communitate, quos imitaberis, damnare videaris. Nec præsentibus delitiis inhęrebis, nec desiderabis absentes, victus tibi sit ex facili, nec ad voluptatem, sed ad cibum accede palatum tuum fames excitet, non sapores, desideria tua paruo redime, quia hoc tantum curare debes, vt desinant, atque ita quasi ad diuinum exemplar compositus, à corpore ad spiritum quantum potes abducere, festina. ideo Terentius in Andria actu primo, & scena prima. Id arbitror apprimè in vita vtile esse, ne quid nimis, & Hieronymus contra Iouinianum. Galenus inquit doctissimus interpres Hippocratis athletas, quorum vita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinæ nec viuere posse diu, nec sanos esse, animásque eorū ita nimio sanguine & dapibus inuolutas, vt nihil tenue, nihil cœleste curent, sed semper de carnibus & victu & ventris ingluuie cogitare sollicitentur. Absit igitur à viro sapiente crapula. Nam veteres cum parsimonia vixisse leguntur. Vnde Socrates, sole occidente, conuiuium cogitato. Ipse enim Socrates temperatissimus extitit, vt vnica refectione serotina contentaretur. Ipsius temperantiam commendat Au. Gellius lib. 2. Plurimorum tamen exorbitant iudicia. Suam enim gulam prætextu vitę excusant. Dicunt enim viuere oportere quod verum est, sed gastrimargiæ voluptas non est via ad vitam, sed dissipatio naturæ est. Vnde Boetius 2. de consolatione. Paucis minimísque naturæ contenta est natura, cuius satietatem superfluis seplere si velis aut iniocundum aut innoxium volnetur. Itaque nil congruentius viro iusto, & prudenti, quàm sobrietas, dicēte Ouidio in epistolis. Est virtus, placitis abstinuisse bonis, nec conquereris si te faciat abstinentia frugalem. Nā frugalitas moderata sæpius est nutrix virtutū, iuxta illud Valerij libr. 2. c. 1. Bonæ quoque valitudinis quasi quædam mater est frugalitas, inimica luxuriosis epulis, & aliena nimiæ vini abūdantiæ, & ab immoderato veneris vsu auersa. Nec ergo timeas per abstinētiā frugalis fieri si moderata fuerit, tunc. n. vitiis alimenta tollis quando immoderata fercula atque pocula tenuis, ideo Senec. lib. de moribus. Abstinentia inquit est summa medicina, & Valc. lib. 2. c. 1. Fuit inquit antiquorū illa simplicitas in cibo capiēdo humanitas simul, & cōtinentiæ index certissima, itaq; pes cibi simplicitatē obtinuerunt, vt eorū humanitas continentia esset, & subdit, Maximis viris prandere, & cœnare in propatulo nō erat verecūdiæ, quia nec epulas habebant, quas oculis populi subiicere erubescerent. Vini etiā vsus olim Romanis fœminis ignotus fuit, ne in aliquod dedecus prolaberentur, proximus à libero patre intēperantiæ gradus

ad inconcessam venerem esse consueuit. Et Au. Gelli. lib. 1 Parsimonia inquit apud veteres Romanos & victus atque scenarum temeritas non solum domestica obseruatione ac disciplina, sed etiam publica animaduersione legum custodita est. Vnde Didymus ad Alexādrum, Gens inquit Bragmanorum pura & simplici vita viuit, nullis rerum capitur illecebris, nihil appetit amplius quàm ratio naturæ efflagitat. Facilis inquit nobis alimonia, luxuriæ sagittas non perquirit, sed quā tellus ferro laborata nobis profert alimoniam, hanc nostris mensis apponimus. Et hinc est, q nulla genera morborum scimus, sed diuturna salute perfruimur. Medicinæ enim remediū nobis parsimonia est, quę non solum in ipsos potest curare dolores, sed etiam procurat ne veniāt. His igitur verbis atque exemplis clarè apparet, maximæ vtilitatis fore sobrietatem, qua corporis & mentis prosperitas roboratur, qua mediante, veteres sanctæ atque virtutibus floruerunt. Illos tamen sobrios aut abstinentes non credimus, quibus mos est, aquam bibere, panem grossum edere, nisi ex his contententur. Nam tunc verè abstines, quando in parsimonia vitæ non molestaris, sed delectaris. nulla enim coacta virtus est. Seneca ad Lucilium. Non est inquit iocunda res aqua & polenta, aut frustum ordeacei panis, sed summa voluptas est posse capere etiam ex his voluptatē, & ad id se duxisse, quod eripere nulla fortunæ iniquitas possit, tanquam dicat, quòd virtus abstinentiæ tunc summa est, quando qui abstinet & abstinendo delectatur, ideo Gaufredus in poe. Quando te reficis dapibus, non sis ita plenus, vt nihil apponi queat, & subdit, Nō quantū posses, sed quantum prosit. & magister Serlo, Vis ne inquit conuiuari, vis delitiis saturari? Istud tibi presto dictum bene; sobrius esto. Nam qui sobrius non est, sed potius edax, brutis comparatur, & corpore non mente pascitur. Vnde Oui. li. 1. de arte. Certa tibi datur à nobis mensura bibendi, officium præstent membra ménsque suum. Re vera sobrietatem in se amare habet, in aliis qui quærit. Petunt enim omnes patres filios ac vxores abstinentes. Nunquid ergo vita tenui contentari non debent, ex quo eam desiderāt, in his quos amant? Nam Priamides Helenam rapuit speciosissimam, sed eam odio habuisset, si auide comedentē prospexisset quia scilicet omnes sobrietatem in suis vxoribus petunt. Vnde Ouid. 3. de arte. Carpe cibos digitis, est quidam gestus edendi. Priamides Helenā auide si spectet edentem, oderit, & dicat stulta rapina mea est. Veruntamen vt frequētius gula imperat multis, cui vietatique plurimi intendunt, quibus nulla dies læta videtur, in qua non crapuleutur. Vtinam attendetēt illud Tibulli. li. 2. Mixtaque sit bacho sobria lympha modo, & Lucanus, Discite quàm paruo liceat producere vitam, & quantum natura petat, quæ scilicet edendum est citra saturitatem, & signanter si quis æger fuerit, si vitiis aliquibus deditus, quinimmo vitis etiam studiosis sobria vita competit. Vnde Ennodius, Sobrietas semper studiis referatur honestis. Nulla fides lętis integra, nec dubius, amplector sanas quas dāt bona numina frondes.

De ebrietate. CAP. XI.

EBrietas mentem hebetat, secreta reuelat, gestus deturpat, eloquium scandalizat, lætitiam inceptam immittit, lites generat, corporis vires exterminat, cadere iubet, bene agere prohibet, tequiē impedit, sensum alienat, obliuionem indicit, libid. nem mouet, nauseam prouocat, visum minuit, membrorū tremorem causat, & ab omni virtute hominem destituit, si præcipuè continuata fuerit. Vnde Galterus in Alexā. libr. 3. Rationis vile sepulchrum ebrietas ob hoc est. Oui. de arte. Vina parant animos, faciūntque coloribus aptos Nunc veniunt risus, tunc pauper cornua sumit, tunc dolor & curæ rugáque frontis abit, quia scilicet ebrietas sæpius colorem & venustatem extrinsecam ostendit, & lubricitatis deuia quærit, & ideo subdit, Iurgia præcipuè vino causata caueto, & nimium faciles ad fera bella manus, ideo secūdo de remediis. Vina parant animos veneri, si plurima sumas, vt stupeant multo corda sepulta mero, his etenim verbis patent damna, quæ per ebrietatem generantur. Vnde Seneca ad Lucilium epistola 82. Nihil aliud est ebrietas quàm voluntaria insania, omne vitium incendit, & detegit, verecundiam remouet, verba dubia, oculos incertos, gressum errantem, vertiginem capitis, & cetera huiusmodi causat. Nam ebrii-feto omnia quævis promittunt, sed mane obliuioni tradunt. Vnde Martialis cocus. Non faciunt quicquam pocula nostra reū. Si enim per ebrietatem commoditas resultaret, si vini repletio corporis validitatem augeret, ebrietas fortassis excusationem haberet. Ipsa tamen omnia incōmoda infert, nullíusque honestatis speciem habet. Vnde Seneca de naturalibus quæstionibus. Iubes me inquit cum luxuria litigare, quotidianū istud & sine effectu iurgiū est, litigemus tamē, & subdit, Vbi inquit est ebrietas, continuè in corpus incalescit, nec ebrio sus sitim extinguit, eius enim sitis naturalis non est, & cor eius luxuria coquit. Hi etenim quanto plus satiari putant, tanto magis pocula peroptant, quia effrænatus est appetitus eorum, & seclusus ab omni iugo rationis, cum quibus etiam litigare turpiloquium est, ex quo minimè ratio dominatur in eis. Vnde in prouer. sapientum dicitur, q absentē lædit, qui cum ebrio litigat. Nam qui ebrius est, licet corpore præsens, nō tamen adest mente, quia vsu rationis caret, eiusque mens absens est, nec litiganti adest. Si igitur stultum est litigare cum absente, quid igitur ab ebrioso petis? Ipsius enim non sunt sermones, quos profert, sed crapula suo veneno fauces, & linguā deturpans, in execrabilia verba sæpius prorumpit & lætitiam quādam stultam vanā & loquacem gignit. Vnde Symmachus in epistolis. Lætitia res loquax est, atque ostentatrix sui, nam ebriosi cum suis crapulis lætificati cum fuerint iactantias emittunt, laudibus propriis intendunt, & qu equ d proferunt, stultitiam innuit, plurimósque sapientes ad ignominiam ebrietas deduxit.

De vitio gulæ.

CAP. XII.

GVla superfluitas, omne autem superfluum resecādum est, alias n. corpori nocet. Gula etenim sua voluptate animum allicit ad praua, & more serpētino occulta sua venena diffundit, iuxta illud Virgilij in bucolicis. Trahit sua quemque voluptas, & sequitur.

tur. Qui legitis flores, & humi nascentia fragra, frigidus ô pueri fugite hinc, latet anguis in herba, quia scilicet in vita delicata & gulosa vi[illegible] a venenosa [illegible]tant. Nempe in grandi comessatione scelera eterunt. Vnde Petrus de riga Spiritus ad corpus victus ab hoste redit. Viribus animam sic princeps destruit armis, & subdit ad propositum. Cui parat ipse cocus dans recondátisque cibos. Nam neque quis poterit virtutum tangere culmen. Si dominetur eis ventris iniquus amor. Veruntamen mundi sequaces gulæ studio tantũ modo vacant, & conuiuiorum adinuentiones excogitant, varietatique ciborum studentes in ferculorum abundantia gloriantur. Hæc autem omnia Diogenes philosóphus sprcuisse legitur, narrante Valerio li. 4. 3. vt suprà dictum est. Heu quid tibi prodest, si vẽtre repleto, pigritate incipias? Si enim comedere gloria tua est, cur ergo tãtum comedisti, vt tibi desit gloria tua, cur edere amplius non possis? Reuera comessatio turpis gloria est. Veruntamen qui in ea gloriantur, gulositate ea priuantur. Si enim sobrietatem non diligis, eo quòd virtus sit, saltem sis sobrius, vt comedere peras, & edendo delecteris, nam absque desiderio manducare, nulla complacentia est. Discant igitur comessatores euitare gulam, vt eorum gloria licet turpis non perdatur. Vtinam tamen abstinerent, non comessandi sed pœnitendi causa propter Deũ. Id enim quòd sine merito facerent, in Deum referendo sibi proficeret, & fortassis illud onus abstinendo non inuenirẽt, quod comessando reportat. Vnde Tull. in rhetorica secunda. Comedere inquit oportet, vt viuas, non tamen viuere vt comedas. Sed proh dolor teste Sen lib. 7. de naturali quæstione. Homines non sunt ad popinam dentibus, ventre, & ore contenti, sed oculis gulosi sunt. Ideo Seneca ad Lucilium epistola 6. Taurus inquit paucissimorum iugerum pascua impletur, & vna silua pluribus elephãtibus sufficit, homo verò ex terra pascitur & mari. Veruntamen non fames hoc ventris facit, sed ambitio. Si enim regularet quis vitã suã, delectabiliter modico cibo contentaretur. Ciborum enim varietas & delicacitas sæpius opinione potius quàm replacere creditur. Nam plurimi cibos magnis sumptibus sibi iubent deportari, quibus tamen accidit, vt ea postponat ferculis quotidianis, quibus vti soliti fuerunt. Vnde Quint. libro 8 In grandibus cœnis hoc sępè nobis accidit, vt cum optimis satiati sumus, varietas tamen ex vilioribus quandoque nobis grata est, itaque edacitas non necessitate aut bonitate, sed potius voluptate fertur. Vnde Lucanus, O prodiga rerum luxuries, nunquam paruo contenta paratu, ambitiosa fames, & lautæ gloria mensæ, discite quàm paruo liceat producere vitam. Et Eunodius Tuberta, perdices, grus, turtur, & huius non explent vterũ corpora mille rnum, quasi dicat, ꝙ gulosi satiari nõ possunt, cum tamẽ venter humanus modicus existat. ideo Martialis cocus. Liber non potest, & gulosus esse, libet eris, cœnare foris si maximè nolis vegentana tuã si domet vna sitim. Quæ verba nil aliud sonãt, nisi ꝙ vir gulosus seruus est, & subiectus gastrimargiæ, & auiditati, quæ sæpius prouenit ex conuiuiis forinsecis, quibus hominis regula violatur. Ob hanc enim causam legimus Augustinũ extra domum propriam conuiuari noluisse. Nã teste Petronio, ingeniosa gula est, debet ergo contentari homo, id sumere, quod pro vita satis est. Vnde Bernardus siluester in microcosmo. Effluit occiso corpore, totus homo. Sic sibi deficiens, peregrinis indigitesseis. Sudat in hoc vitam denihilatque dies, quia scilicet trãsit homo vitam, diésque suos cum cibo mortali, quo vti habet. Magna igitur ineptitudo est cum Epicureis in comessatione gloriam cõstituere, qua omne bonum corporis, & animæ retardatur.

De pœnitentia non differenda.

CAP. XIII.

POenitẽtia medicina est animæ in remedium peccatorum, quàm graue est igitur infirmo medicinam expectare, tam onerosum magis est impœnitẽti aut esse debet, pœnitentiam delictis propriis diferri. Sene. 2 de moribus. Multos inquit vitam differentes mors incerta præuenit. Omnis itaque dies velut vltimus ordinandus est, itaque nulla dilatio facienda est, idem Seneca epist. 1 ad Lucil. Quicquid inquit ætatis est, mors tenet. Stultũ est igitur differre id, quod te postmodum posse facere nescis, & epist. 71. Id agamus, vt omne tempus nostrum sit quod non erit, nisi prius nostrũ esse reparemus. & li. 5. de bene. Quis extremo die audeat dicere vixi, & quẽ dederat cursum fortuna peregi? Hoc enim dicere non possunt, qui pœnitere differunt, qui bene agere procrastinant, tales enim non viuunt, sed languent, quia teste Oui. de põto. Nam genus est mortis, male viuere O igitur quàm reprimenda eorum stultitia, qui de die in diem se victuros putant, insipientibúsque dilationibus totam vitam absque meritis terminant, de quibus Martialis cocus Cras te victurum, cras dicis posthume semper. Dic mihi cras istud posthume quãdo venit? & subdit, quàm longe cras istud, vbi est, aut vnde petendũ? Nũquid apud Parthos, Armeniósve latet? hoc cras, cras illud, quanti dic mihi possit emi, & concludit. Crede mihi non est sapientis dicere viuam. Hæc tamen insipientia hominum est, quòd in spe trãseunt dies suos, & vsque ad senectutem absque bonis moribus perueniunt. Sen. epist. 13. ad Lucilium. Quid turpius quàm senex viuere insipiens? & epist. 22. Quidã tunc viuere incipiunt, cum desinendum est, & epist. 6. Ante senectutẽ curaui, vt bene viuerem, vt in illa bene moriar. Reuera prudentes hoc faciunt, quia dicẽ absque bono opere aut pœnitentia abire non permittũt, quod facere stulti negligũt. Vnde Possidonius. Vnus inquit dies hominum eruditorum plus placet, quàm imperiti longissima tempora. Sed vnde plurium gignitur stultitia, ita etiã vt in nõ certo tempore cõfidant. Hoc enim ideo accidit, vel quia tanquã bruta sine consideratione mortis viuunt, aut vitã futurã nõ sperant, aut Deũ iudicẽ nõ credũt, vel peccata sua grauia nõ putãt, vel propter spẽ misericordię diuinæ pœnitere non curãt, quod tamẽ gẽtiles plurimi fecisse legũtur. vnde Sen. ad Lucil epist. 28. Initiũ inquit salutis est notitia peccati. Nã ꝗ peccare se nescit, corrigi non vult. ideo quantum potes, teipsum argue, scilicet per pœnitentiam, quia teste eodem Sene. in Agamennone Quem pœnitet peccasse, penè innocens est. Vnde li. de moribus Alteri semper ignoscit, tibi ipsi nunquã, quia scilicet vnusquisq; pro delicto semper pœnitere habet. Ille autẽ pœnitet, cui verecũdia delicti adest. Vnde Socra

tes. Peccatum geminat, quod non est pudibundum, ideo Ouidius in epistolis. Erubui gremióque pudor deiecit ocellos. Hæc satis in facie signa fatentis erát, & 2. de tristibus. Heu mihi cur vidi? cur noxia lumina flexi? His verbis manifestè apparet, gentiles pro suis delictis pœnituisse. Per amplius ergo gens Christiana pro criminibus pœnitere tenetur, cū sit ex gratia obligatior in lege celsior, in spe potior, in vocatione specialior. Assit igitur pro sceleribus pœnitentia, vt sine dilatione euanescant. Vnde Sedulius libr. 1. Culpa fugit, cedunt lachrymis delicta refusis, & Prosper lib. epigramma. Conuerti nanque ad dominum certissima vita est. Et pacem offensi quærere, sola salus. Qui terret, parcit, qui percutit, ipse medetur, scilicet per pœnitentiam.

De liberalitate.

CAP. XIIII.

Liberalitas vendicat amorem, & homines ad magnos promouet honores, vnde liberalitatem describit Didymus ad Alexand. Liberalitas est rei communicatio, nesciens pati dispendium, cum in alterum participata transfunditur, & sicut ex vna face si lumina succendis, nullum damnum sequitur, sic nec liberalitatis beneficium incommodum affert, dicente Boe. 2. de consola. Diuitiæ inquit magis effundendo, quàm coaceruando nitent, tunc enim preciosa est pecunia, cum translata in alios, largiendi vsu desinit possideri. Auaritia semper odiosos, claros largitas facit. Vnde Cassiodorus epistola 4. Libenter inquit omnibus præbeamus assensum, quotiens iusta est vox poscentium, nec decet esse difficile beneficiū, quod non potitur largitate detrimentum. Hi tamen liberales putandi non sunt, quorum largitas & vt melius dicā expensa immoderata est, sub prodigalitate aut cum reciproca vtilitate, vnde Seneca li. 1. de benefi. Commēdat beneficium non ex quantitate muneris, sed ex voluntate, beneficium inquit est beniuola actio, spontanea, atque gaudiosa, nec refert quid detur, sed qua mente: & subdit, Magis inquit nos obligat, qui parua dedit magnificè, & libenter, quàm qui dando se accepturum putauit, muneris sui occasione. Vnde Varro in sententiis. Ex animo dantis cēsetur munus magnū, & in Prouer. sapientum dicitur ꝙ bis datum est, quod opus est, quia scilicet muneris circunstantia bona est, quando qui dat, indigentiam respicit accipientis. His etenim documentis clarè apparet, beneficia eo fieri laudabiliora, quo fiunt discretius, animóque meliori. Vnde Matthæus in lib. de Tho. Affectus præit effectū, non aspice quantum, sed finat ex quāta sedulitate datum, & subdit, Verus animus dantis in affectu, nō datione patet. Da cito, da gratis, gratū ne gratia fiat veralis grato munere, gratus eris, prodigus mensurā excedit, largus honori seruit, fructificat parens, auarus eget, & ancilla Dei simplex eleemosyna mortis antidotū, veniæ porta, salutis iter, liberat à mortis laqueis, eleemosyna, sordes abluit, actori dulce perorat opus, vitam perpétuat, venturum præstat honorē. Vnde Martialis cocus, grande sui precium muneris actor habet. Quas dederis, solas semper habebis opes. Erubescant igitur auari, sua largiri timentes. Nam terrena possessio solum cōmodata est, quam distribuere recusant, imperante dominio culus est. Vult enim Deus, vt pauper non egeāt his, quæ in tua potestate posita sunt. Verum distributio sapienter & caute facienda est. Nā iustè & merito iusto largienda est facultas, suæ necessitati succurrens. Itaque considerare oportet personā, tempus, facultatem, obsequia, impensa, & huiusmodi, quę liberalitatem concernunt. Tullius li. 1. de officiis. Liberalitas inquit & beneficientia nihil est naturę hominis accommodatius, sed habet multas cautiones. Videndum enim primum, ne obsit benignitas & iisipsis, quibus benignè videtur fieri, & cæteris. Sunt enim multi equidem cupidi splendoris & gloriæ, qui aliis eripiunt, quod aliis largiantur, & sic aliis nocent, vt in alios liberales existant. Nos autem ea liberalitate vtamur, quæ amicis prosit, & nemini noceat. Deinde attēdamus, ne maior sit liberalitas quàm facultas, & tādem vt pro dignitate cuique tribuatur, quod est fundamentum iustitiæ, nihil enim liberale est, quod non est iustum. Deinde spectandi sunt mores eius, in quem beneficium confertur, & animus eius erga nos, & communitas ac societas vitæ, & ad nostras vtilitates officia prius collata, hæc Tullius. Commemoremus tamen temporis huius largitiones. Rapiunt enim principantes à laborantibus, vt distribuant pigritantibus, nec cernunt personæ qualitatem, sed propriam voluntatem, eáque sæpius præbent, quæ dare illicitū est, non tamen liberalitas est, iniustum munus cōferre. Seneca libro de beneficiis. Nocius inquit non dare impetrātibus, sed necare beneficium existimamus. Nam turpissimi damni genus est inconsulta donatio, grauiúsque est, beneficium malè dedisse, ideo Cato. Cui des videto. Et Macrobius in libro saturnalium. Beneficium dando accepit, qui digno dedit. Itaq; cōsulte & prouide largienda sunt bona collata nobis. Nunc tamen hoc contingere videmus, quòd solis diuitibus munera dantur, nec dant diuites egentibus, sed egentes diuitibus præbent, iuxta illud Terentij in Phormione. Quam iniquè comparatum est, vt hi qui minus habent, semper aliquid ditioribus addant, & Martialis cocus. Dantur opes nullis nūc nisi diuitib.

De beneficiis cito & gratis dandis.

CAP. XV.

Beneficiū eo gratius quo citius & sine spe mercedis tribuitur. Vnde Seneca 2. de beneficiis. Ingratum est beneficium, quod inter manus dantis hęsit. Grauissimis inquit viris nulla res charior constat, quàm quæ precibus empta est. Molestum est verbum & onerosum, demisso vultu dicere rogo, itaque maioris gratiæ munus est, quo minus diu pependit. Ab Antigono enim cynicus petiit talentum, & respondit Antigonus plus esse, quàm cynicus petere deberet. Repulsus ergo petiit denarium, & respondit Antigonus, minus esse quàm deberet dare. Turpissima certè huius cauillatio, qua inuenit quomodo neutrū daret, in denario regē, in talēto cynicū respexit, cū posset denariū tāquā cynico dare, & talētū tāquā rex, nihil. n. tā exiguū est, qđ nō honestè humanitas tribuat. Ex quib⁹ apparet, ꝙ vir liberalis dilatiōis occasionē quęrere

non

non debet, sed præsto id cōmunicate, quod decēs cōcernit, nec tñ dandi tanta debet esse velocitas vt inconsulta fiat donatio: sed deliberatione præhabita. Si munus hoc exigat munus dandum cito, & hilariter debet impendi. Vñ. Se. li. 1. de benefi. eos reprehēdit, qui difficulter & displicenter dāt: qui fatigati distribuūt aut qui inconsulti impēdunt. Vnde Antigonus in qt. Aut donū distulit, aut timide negauit, aut ꝓmisit, sed difficulter & supductis supcilijs, aut superbia abiecit, aut fatigatus dedit. His em̄ modis munera libere nō impēdūtur, nec tñ deliberatio reprobāda est, qa q̄ stulte aliquid prębet, laudem non meretur, & qui inuite præbet, gratias habere non debet. Vñ Varro in suis senten. Ficte referat quis gratiā, inuite danti, quod vix datum est, ne putes beneficiū, sed prædam. Semel dedit, qui rogatus bis nō acquieuit extorquere aūt est plusquam semel rogare. Vnde Euodius. Argumētū est nō merētis, rogare diu. & In Prouer. Sapiētum Beneficium vere is dat, qui celeriter dat. & Cato. Quod præstare potes, ne bis promiseris vlli. Plurimos tamē nouimus, quib. mos est plurima promittere, & modica dare, & si quid dederint, hoc dāt fastidio, aut præ pudore, aut pro sperato seruitio vel mercede, in quibus nulla liberalitas est, quia nil dant spōte absq; reciproco munere, & si quid dederint, adimproperāt, & homines ipsos seruos fieri suadēt. Verum tñ teste Se. 2. de benefi. Taceat qui beneficium dedit, narret qui accepit. ꝑ. li. 1. Qui dat beneficia, Deū imitatur, qui aūt repetit, fœnerator est, & Terentius in Andria. Frequens cōmemoratio beneficij quasi exprobratio est, & Tul. de amicitia. Meminisse inquit debet beneficiorū ipse, in quē collata sunt, non cōmemorare autem, qui contulit. & in Prouer Sapientum. Beneficium qui se dedisse dicit, petit. Vnde stoici à colatore dixerunt beneficiū non debere prædicari, prout narrat Se. li. 7. de beneficijs. & Marcialis coquus. Quę mihi pręstiteris, in æuū sempérq; tenebo. & subdit, Crede mihi, q̄uis īgētia posthumedones. Actoris pereūt garrulitate sui. Quot sunt em̄, qui distribuere nil vellēt, nisi famā vel cōmoditatem exinde se habituros sperarent? Iactantijs quoq; tumescunt, & in omni conuiuio quæ dedere, & quæ non, referunt, & si quid dederint hoc ideo faciunt, vt cultibus, & reuerentijs venerētur Horū eī munera beneficia non sunt, quia nō alteri sed sibi prodesse quęrūt. Veruntamen beneficium gratuitum esse debet, & sine spe reciprocę vtilitatis. Vnde Sene. 2. de benefi. Hęc beneficij īter duos lex est, alter enim obliuisci statim debet, & alter memor esse accepti. & subdit. Detrahenda est inanis iactatio, résque loquantur nobis tacentib. nam teste Varrone in suis sententijs. Turpissimū est in datis sperare. & in Prouer. Sapiētum dicitur, ꝙ pulcherrimū est, oīa præstare, nihil exigendo. Attendere nihilominus hñt beneficia, qui præbent non solū vt commodū ex dato non sperent, sed etiam vt bonus sit ipse, cui beneficiū impendunt. qa teste Se. 5. de benefi. Nullus malo beneficium dare potest quia quicquid ad illum peruenit, prauo vsu corrūpitur, & quicquid illi commiseris, id onus suum, & miseriam facit. Quæcunque enim illis contingunt in suā miseriā vertuntur. ideo Tullius de officijs In beneficijs inquit collocandis mores hominum non fortunā sequi, honesta ratio est. Attēdat ergo beneficij collator personę qualitatem, nullámq; exigat commoditat[illegible]

De beneficijs cognoscendis.

CAP. XVI.

SIcut illiberalis est, q sub spe mercedis munera p̄bet, sic ingratus nulloq; beneficio dignus est, q susceptum non cognoscit beneficium. Plurimum em̄ ingratitudo munera dari prohibet, hominū liberalitatē executione carere iubet. Vnde in Prouer. sapiētum dicitur, quòd ingratus vnus miseris omnibus nocet. Reuera beneficiorum memoria fragilis est. Se. ad Lucilium. Nullum inquit maius malum habet cupiditas, quàm ꝙ ingrata est propter obliuionem acceptorum. Verū multi munera præbentes ingratos eos faciunt, quibus dant, eo quòd de ipsis diffidunt, & se perdidisse quod dederunt dicūt, iuxta illud Sene. 1 de benefi. Multos quidem ingratos experimur, sed plures facimus. Ipse enim perdit beneficia, qui perdidisse cito credit. Nihilominus tamē turpissimum est ingratitudinis vitium, mentémq; molestat ingratā, iuxta illud Se. epi. 16. ad Luciliū. Torquet inquit se ingratus, & marcet, odit quę accepit, quia redditurus est beneficia, faciem extenuat, & iniurias dilatat & auget. Verum tamē sapiens beneficiū commendat, & qui gratus est assidua cōmemoratione delectatur, qui etiam beneficiū dedit, ex ingratitudine, prudens si fuerit, nō anxiatur, ingratitudinemq; nulli imputat nisi fortunę, & benignè interpretando suffert: nec mutat animum suū aduersus bene meritos. Sed proh dolor plurium ingratitudo hoc perpetrauit excidium. vt bene facere proximo videatur plurib. periculum. Nā beneficia quę susceperunt, frequenter solent eos fugere, à quib. susceperunt præ pudore, quem gignit superbia ingratitudinis mater. Alij vero suscepto vno beneficio ad aliud mox absque rubore currunt, & beneficentiam munificorum in fastidium vertunt. Alij vero beneficium cum susceperint, superbiæ conferentium ascribūt Illósque infamant, à quib. acceperunt, affirmantes ex munerib. non nisi gloriam quærere ac fastum. Alij vero qui beneficia suscipiunt, indigentię conferētiū attribuūt. Nam penes se dicunt, ideo hæc dedit, quia me eget, vel indigebit. Nouit enim aut aliquo sibi proficere posse, aut meę familię sperat obsequium. Dicunt etiam plures, beneficia cōferri laudis sub prętextu. Dicunt enim dona ipsis ideo fieri, vt surripiatur vxor, cum pulchra sit, vel vt filia rapiatur, famulus subtrahatur, vel vt familiaritate secretum aliquod eliciatur. His etenim modis plurimi beneficia, quæ etiā gratis dantur in venenum, & opprobrium mutant itaque magnificentiam plurimi retardant. Rursus alij dona cum acceperint minime recognoscūt, sed quod mutuo susceperunt, sibi dari contendunt, restitueréque recusant. ideo Sene. primo de beneficijs. Docendi sunt inquit, qui libenter accipiunt, libenter reddere, & eos quibus obligati sunt re animóque non tantū æquare, sed etiam vincere. Vnde eodem teste Seneca 3. de benefi, Quidam inquit cum aliquid susceperint, nihil se debere restantur. Alij verò mutuum susceptū mox remittunt, ne videantur debitores fieri, sed nimis cito soluere cupit, qui inuitus debet, & qui inuitus debet, ingratus est, quod ita intelligas, quia inuite debere, sæpius quædam superbia est. humilis autē

bonis

bonis obligari non debet vereri, & quædam ingratitudo est, mutuo aliquid capere, absque vsu illius, nisi causa nõ indigentiæ appareat, qua comparente, mutuum fieri non debebat, sicut enim qui concedit, vult sibi mutuum reddi, sic etiam ex vsucaptio beneuolentiam sperat. Ingratus est igitur, qui non reddit quòd accepit. Ingratus etiam qui mutuatæ rei vsum contemnit, vterque enim fraudat largitorem. vnde Metrodorus. Beneficia inquit crescunt mora, & tanto plus soluendum est, quanto tardius, & subdit ad propositum. Ingratus est inquit, qui beneficium reddit absque vsu. Nam sæpe quod datur, exiguum est, quod autem sequitur ex eo magnum. Pulcherrimum est tamen cum fœnore moderato data reddi. vt inquit Varro in suis sententijs.

Sed quomodo ista cõuenire possunt? vnus enim docet mutuatæ rei vsum capere, alius suadet cito reddere. Renera vsum mutui spernere, ingratitudo & superbia est, cito nõ reddere, facultate habita, etiam ingratitudo est. ille autem cito reddit, qui vsu capto cõuentionis tempore oportuno restituit, qui vero dedignatur vsum accipere conuentionis, e tenere formam, non dico quod cito, sed nimis cito reddit. nam qui mutuat, non solum id sperat, quòd largitur sibi restitui, sed beneuolentiam, fidẽ, & amorem exinde captare licite in reddit. Absit tamen, vt munus reciprocum expectet, absit etiam qui recepit, vt soluere cõtemnat. Dicis fortassis, te accepisse quòd reddere non potes, aut enim te posse dum accepisti sperasti, aut non, si hoc sperasti, fortuna improuisa est, te nõ posse. Spera igitur quod tuæ fortunæ miserebitur ipse, à quo accepisti, quæ si recusset, fortunam patienter patere, cuius mos est, instabilẽ esse. Si verò te reddere nõ posse præsciuisti, cur ergo accepisti, nam fraudasti tuum largitorem. vnde in prouerbi. sapiẽtum dicitur, quòd fraus est accipere, quod non possis reddere, & subditur. Plurima beneficia accipit, qui scit reddere idem Cato. Beneficij accepti memor esto. vñ refert Seneca, quod rex Archelaus frequenter Socratem inuitauit, vt eum honorare posset, sed Socrates renuebat dicens, se nolle ab eo beneficia accipere, cui non posset paria reddere. His ergo documentis colligitur, quòd gratus est, qui beneficium reddit, & qui suscepit beneficij vsum non respuit. Aliud tamen est, beneficium petere, aliud est, beneficium datum capere. Non decet enim, vt diues à paupere petat. Decẽs est, vt munus à paupere datum gratanter accipiatur. iuxta illud Catonis Exiguum munus cũ det tibi pauper amicus, Accipito placide, plene & laudare memento.

De sufficientia & paupertate.

CAP. XVII.

Ditissimus est, sufficientiã qui habet. nec est indigentia, nisi ex immodesto appetitu, nam stultum est appetere, quòd habere non possis, si autẽ habere potes, tibi hoc posse sufficiat. Nil enim aliud petũt homines etiam sæpius ambitiosi. Si enim ex insufficientia aut molestia paupertate bonum aliquod cõtingeret, tunc fortassis irreprehensibiles essent hi, qui diuitias iugiter desiderant, aut qui rerũ modicitatem habent, sed hæc non nisi angustiam præbent homóque contentus per sufficientiam rebus ex modicis fit lætior & hilarior, diuitibus continuis desiderijs vacãtibus, quorum mens inquieta tristis & sollicita est, rebusque suis præ cupiditate vti non audẽt, sed his aggregant quibus postremo sunt in derisum. Contenta te igitur exigua domo tua, & in pace viuas, his vtendo, quæ tibi sufficere debent, vnde Quin. ca. 11. Humilem inquit tugurium cum sufficientia regnum facit. & Varro in suis sententijs Nõ essemus pauperes, si nesciremus quid esset paupertas. Illi autem quid sit paupertas nesciunt qui suam modicitatẽ mediante sufficientia paupertatem non arbitrãtur, quia teste Valerio 4. capitulo quarto, Omnia nimirum habet, qui nihil concupiscit, eo quidem certius quo cuncta possidet, quia dominium rerum collabi solet. bonæ mentis vsurpatio nullum tristioris fortunæ recipit cursum. & Seneca epist. 1. ad Lucilliũ. Non puto pauperem, cui quantumcunque satis est. & idem epistola 2. Pauper est, non qui parum habet, sed qui multũ cupit. Quid enim refert quantum in horreis iaceat &c. & subdit. Optimus inquit diuitiarum modus est habere, quod necesse est, & proximus habere quod satis est. idem epistola 4. Magnæ inquit diuitiæ sunt composita paupertas lege naturę. Nam lex naturæ scit quo egeamus. Pero enim non esurire, non sitire, non algere. Sed nõ est necesse maria tnãsire, castra sequi, aut ex forma pendere. ideo Plautus in aulularia. Sibimet esse sufficientẽ primum bonũ est. Posco autem vt attendamus veterum sufficiẽtiam, paupertatẽmque placitam. Nam de Diogene refert Seneca, quòd potentior erat Alexandro, omnia possidẽte, quia plus erat quod ille nollet accipere, quã quod ille posset dare. De isto Diogene Valeri. 4. ca. 3. narrat, quòd Alexander qui cognomen inuicti adeptus est, continentiam Diogenis cynici vincere non potuit. & ibidem refert quòd cum Syracusis Diogenes olera lauaret Aristippus ei dixit Si inquit Dionysium adulari velles, non ista esses. cui Diogenes, Et si ista velles esse, Dionysium non adulareris. vnde Hieronymus cõtra Iouinianum de Diogene refert, quòd duplici pallio vsus fuit propter frigus, peram pro cellario habuit & clauam ob fragilitatem & senectutem ad membra sustentãda ferebat, in dolio volubili se habere domum iocabatur, & in vestibulis portarũ morabatur. temporéque frigoris os dolij vertebat in meridiem, & iuxta motum solis voluebat, & cum quemdam puerum manu bibentem vidisset, tunc vasculum suum ad terram proiecit dicens, Nesciebam quòd natura poculum haberet. Ecce quanta sufficientia & quàm læta paupertas. vnde Tul. in li. de amicitia Honesta inquit res est læta paupertas. Illa vero nõ est paupertas, si læta non est, sed misera. Si enim alicui sua non videtur amplissima, licet etiam totius mundi dominus sit, tamen miser est, & idem Tullius in paradoxis. Contentum esse rebus suis optimæ certissimæque sunt diuitiæ. Si enim ad naturam viuas, nunquam porro pauper eris, sed ad opinionem si vixeris, nunquam eris diues. Nam exiguum desiderat natura, opinio immensum, multísque parasse diuitias miseria fuit. Renesa penes me consimiles senectus semper euoluens didici, quòd tanto quis est infelicior pauperior, & miserior, quanto de operibus cõtinuãdis curiosior. Quosdã etenim

noui

noui quorum totum studium ditari fuit, non quidem per insufficientiam, sed per abundantiam. quibus etiam cura non fuit, quo pacto vel qua fraude facultatem sibi aggregarent, eorúmque somnia de solis nummis erant, turpique quæstu etiam notorio repleri nō erubescebant: qui tamen in plenitudine desideriorū suorum decesserunt, & ad mortem dum agonisarent, solicitudo eorum tota de suis facultatibus erat: & ex fraudis timore lectum fieri petebāt in loco plenitudinis bonorum suorum: pluribúsque monentibus de salute vt cogitarent, audire contemnebant, itaque in suis infelicissimis desiderijs vitam vt Deus scit, terminabant, vtinam feliciter. O mala cupiditas, ó desiderium insatiabile, cur hominem ita inuoluis? Non potest enim corpus nisi vestes modicas ferre, paucisque cibis pascitur venter. Abscedat ergo infesta cupiditas, & læta paupertate vitam manu ducamus, dicente Catone. Infantem nudū cum te natura creauit. Paupertatis onus patienter ferre memento. Quod nimiū est fugito, paruo gaudere memēto. Cōmoda naturę nullo tibi tēpore deerunt. Si contentus eo fueris, quod postulat vsus. & Gaufrid. in poe. liber ia est vitijs, qui non inseruit abundans, cui satis est quod habet, satis illū constat habere. pauper autem est, qui plus cupit. Vnde Galterus libro 4. in Alexandro. Animum nullius egentem non res efficiunt, sed sufficiunt, sed sufficientia, quamuis sit modicum si sufficiat nullius egebit & Matheus in Thobia. Non rerum cumulus, sed sufficiētia ditat. Si tibi sufficiant paucula, diues eris.

De auaritia vitanda.

CAP. XVIII.

AVaritia abysso cōparatur insatiabili, sicut enim ea aquas sine fine deglutit, sic auaro nihil sufficit. nam teste Salust. in catil. Auaritia fidem, & probitatem, ceteránsque bonas artes subuertit, & pro his superbiā, crudelitatem, Deum negligere, omniaq; venialia habere docuit, auaritia pecū ę studiū habet, quam nemo sapiens cupiuit. hæc virilem effeminat, insatiabilis est, nec copia vel inopia minuitur. Vnde Seneca in declamationibus libro 3. Muliebrium vitiorum fundamentum est auaritia. & idem Seneca ad Lucilium epistola 73. Stulta inquit auaritia mortalium proprietatem discernit. nec quicquam suum esse credit, quia semper diffidit. Quamobrem Quintil. libro octauo, Aeque deest auaro quod habet sicut quod nō habet. quia teste Boe. 2. de conso. Auaritiæ nihil est satis. Vnde Tull. libr. secundo de offic. Nullum vitium deterius est auaritia. & lib. de senectu.

Quid inquit auaritia senilis sibi velit, non intelligo. quid enim absurdius esse potest, quàm quo minus restet viæ, eo plus viatici quærere. quod faciunt aliqui senes, qui quāto sunt seniores, quanto minus sunt victuri, tanto fiunt cupidiores. Cesset igitur cesset auaritia in animo tuo, quia teste Tull. rheto. 1. Auaritia omnem hominem ad quoduis maleficium impellit. Vnde Vale. libro nono, capitulo quarto, Auaritia inquit est latentiū indagatrix lucrorum, manifestæ prædæ auidissima vorago, neque habendi fructu felix cupiditate quærendi misera. hæc enim plurimos occidi suasit, & ad desperationem plurimos induxit. Vnde refert, quòd cum Septimulus propter multitudinem auri & argenti in mari se periturum videret, maluit mergi, quàm suas opes in mare proijcere. Hic enim diuitias non possedit, sed ab eis possessus est, titulo rex insulæ, animo pecuniæ miserabile mancipium. Auarus namque plusquam in Deo suis opibus confidit nullique prodesse curat ex his, quæ habet, pauperes odit, & diuitibus etiam non amicatur. Vnde in Prouer. sapientum. Auarus nisi cum moritur, nihil facit, nec potest auaro fere peius optari quàm vt diu viuat. Nulli enim auarus bonus est, sed inopi pessimus, negandi causa nunquam auaro deficit, sapienti tamē congruit pecuniæ imperare non seruire. nam pecunia non satiat, sed irritat. Vnde Hora. in primo epistolarum epistola secunda Semper auarus eget. certum voto pete finem. ob hoc versificator. Cur homo, qui cinis es per auaritiam sæpe lis es: Cur hæres æris, qui non eris hęres quando sepultus eris, possessor non eris. Dici sæpe putes, tu qui sub marmore putes Non hodie quod heri nouus hæres impetat æri. Sed ad hoc homines non attendunt, nec considerant diem extremum, in quo omnia deserentur, Vnde Galterus 8. in Alexand. Quid tibi diuitijs opus est. & subdit, Quanto tibi plura parasti, tanto plura petis, & habendis acrius ardes. & Ouidius primo metamor. Effodiuntur opes, irritamenta malorum. Iamque nocēs ferrum ferróque nocentius aurum & lib. 3. Inopem me copia fecit. & libro secundo, Auarus vix opes ipse suas animo capit. & Maximianus. Parcis pœna est incūbere rebus quas cum possideas est violare nephas, efficior custos rerū magis ipse meatum, conseruans alijs. quæ periere mihi, & semper retinens nil timuisse puto, auari cęcus amor, natiuum vincit amorem. & Ouidius secundo sine titulo. Quærit auarus opes, & qui lassauit eūdo æquora, periuro naufragus ore bibit, quia scilicet mare sæpius absorbet, quòd auari magnis laboribus coacervant. Hi etenim bona, quædam tanta auiditate quandoque tam diu custodiunt, quod perduntur, consumuntur, aut saltem deteriorantur, pauperibúsque dare noluut ea, quibus vti non possunt. de quibus Iuuenalis libro quinto, satyra 1 dicit, Diuites bona plurima custodire, quæ pretermittunt pauperibus erogare. ideo sic ait, Sed quo diuitias, hæc per tormenta coactas? Cum furor haud dubius, cum sit manifesta phrenesis, vt locuples moriaris, egenti viuere fato. Interea pleno cum turget sacculus ære. Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit. Et minus hanc optat, qui non habet. Tantis parata malis, cura maiore metúque seruant Misera est magni custodia census. Tul. rhe. 1. Cupiditas est genus omnium libidinum, & in prouerbijs sapientum. Cupiditates fugere, regnum est vincere. Valerius 7. Inutiliter aliquid cupere, & in eo perseuerantem morari, hęc dulcedo venena est exitio. ideo Seneca ad Lucilium epist. 28.

Nemo inquit nostrum idem est, quod fuit pridie. Nam quicquid vides, currit cum tempore, nihilque stabile vel solidum est, & nos tamen ea cupimus, tanquam

tanquam sint semper prospera nobis, aut tanquam simus ea semper habituri. Reuera hæc auaritię conditio est, in egestate cupere, & bonis aduenientibus pe sam plius desiderare. Tul. libro de paradox. paradox. 3. neque expletur vnquam, neque satiatur cupiditatis sitis, nec solum agendi ea, quæ habent, libidine cruciatur homines, sed etiam amittendi metum vnde Didymus ad Alexandrum. Est inquit ferocissima pestis cupiditas, quæ solet homines egenos, quos capit, efficere. Omnis enim cupidus egenus est, quia & si bona habet ipsis non audet vti. vnde refert Euuandus, quod in obsidione Annibalis trecenti Prænestini reclusi fuerunt, victualibúsque carebant. cúmque tamen inter eos auarus quemdam murem accepisset, maluit alteri cuidam pro ducentis denarijs vendere quàm suę fami prouidere. itaque ipse auarus cum ducentis denarijs fame mortuus est, sed emptor Dei prouidentia vixit. Ecce quãta cupiditas, quę hominem ita detinuit, vt potius seruiret cupiditati quàm proprię saluti vnde Lucanus lib 3. Ferum mortę nque timere, auari nescit amor. & Virgilius 3. Æneidos Quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames? ideo Cato. Dilige denarium, sed parce dilige formam. Illi enim parce denariorum formam diligunt, qui pro sola necessitate quærunt Sed formam illi desiderant, qui denarios vendicant non pro necessitate, sed pro superflua auid tate. quod faciunt diuites. iuxta illud Petronij. Hoc magis sitiens erit, omnia cernens. Qui tenet, & siccu decoquit ore famem. & Martialis coquus. Fortuna multis dat nimis, nulli vero satis signauter auaris. Prosper in epigramm. Nec sollicitis, nec modus est cupidis & magister Sello. Non bene dignus æquo, cui charior est equus æquo, quod tamen accidit auaris, qui res vitta æquum id est iustum diligunt.

De rapina & fraude.

CAP. XIX.

RAptor nil licite suo raptu conquirit. Quicquid enim prætextu fraudis acquiritur, malè possidetur. Tullius 4 de offi Detrahere aliquid alteri, & hominis incommodo suum commodum agere magis est contra naturam, quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cetera, quæ possunt autem corpori accidere, aut rebus externis. & philippica. 2 Male inquit parta, malè dilabũtur. Nempe difficile est, vt quis ex rapina prosperetur. si quis enim suis diebus gaudere videatur his, quæ rapuit, eius tamẽ prosperitas aut non erit diuturna, aut in successoribus non durabit. iuxta illud Sene. ad Lucilium. Nulli inquit, cui rapina feliciter cessit, gaudium rapti durat in posteris. Nec mirum. quia nullum violentum perpetuum. Rursúsque mirum apparet atque displicibile nimis, eos videre maiores raptores, quibus bonorũ plenitudo maior collata est, & qui possessionibus amplioribus fecuntur, rapere pauperibus sollicitantur, quinimmo & raptores à raptoribus rapiunt. vnde Plautus in aulula. Sæpe condita luporum fiunt rapinæ vulpium. itaque vulpes, quãdoque lupis rapiunt ea, quę lupi rapuerunt, hoc enim merito contingit, vt arte praua artifex pereat fur, deforme est tamen virtutis gloriam magnitudine prædę minuere. Sed prohdolor diebus istis rapere mulus, non apparet pudibũdum, quoniã magni latrones latronum sunt iudices, eósque non castigãt, quorum præda affertur eis, sed solũ illos & iudicant, & rigorose sententiant, quorũ rapinæ eis non suffragantur. Quot enim regibus & principibus seruiunt raptores, qui pauperũ bona nunc propria auctoritate, nũc stolida temeritate tollũt, quãdoq; etenim debita negant, & negare si nequeant, ad satisfactionem cogi non formidant, quia fauorem iudicum sentiunt, minas inferunt, & verbera sæpe, omnisque extorsionis vias excogitant. & hoc fortassis, quia suos dominos paria vel maiora facere vident. vnde illud Ouidi. 1. metamor. accidisse videtur Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus & idem Oui li. 2 sine titulo. Fit cito per multas præda petita manus. Vtinam qui rapiunt illud attenderent, quod Orator li primo. Auri cecus amor, qui pectora semper adurit, Quo rapitur mortale genus, quo pullulat omne De radice malum, cum vis violentius ardet, Ambitio crescit, stimulántque rapinis addita lucra famem. O igitur raptores attendite seculi diuitias transitorias esse. Quid enim prodest habere, quod alterius est, perpetuo obligati ad restituendũ, alias enim morte mala moritur raptor. Verũ cupiditas mundi homines fere singulos prędomat, superbia quoque ad rapinam plures inducit, plurimi ex fastu assueto statum quem nequeunt tenere, cupientes cum ex se non habent alijs rapiunt & maluunt ex raptu pompam ostendere, quàm in simplicitate absque fraude manere. Seneca ad Lucilium epistola quinta. Magnus est ille inquit, qui fictilibus sic vtitur, quomodo argento. Illos tamen non reprobo, in quibus honestas maior quàm ex fictilibus apparet, si cõdecens facultas præstet, & ideo subdit ibidem Seneca Nec ille quidem minor, qui sic argento sicut fictilibus vtitur. infirmi animi est, diuitias non posse pati. Lamentandum tamẽ pompas nimias adinuentas esse, quibus rapinæ occasio datur, eo quod infelicem se putat, qui statibus vitiorum non æquatur, sed teste Ouidio primo de remed. ãs. Decipimur cultu, gẽmis auróque regũtur omnia. & Martialis coquus. Nõ n. si delicijs conuenit hic habitus Hæc enim verba de vestibus præsentis seculi merito intelligi possunt, non nisi vana & curiosa est. Pro qua curiositate imitanda, raptores fuerunt plurimi vanitate seducti Si enim regibus sufficeret honestas absque pompositate, tunc non exigerent à populo quæstus eorũ. Etenim exactiones eorum rapinæ sunt, quia hoc solũ petere habent, quòd licita iura concedunt, aut quòd necessitati eorúmque honestati congruit curiositate sublata. Commemoremus enim antiqua quædam tempora detestanda tamen, quæ red ịsse videntur. Narrat enim Valerius libro Ix. c 2. quòd Antiochus rex Syriæ deductus superbia, clauos aureos in equis, vasáque argentea ad vsum culinæ comparauit, innumerabilibúsque pompis suum apparatum instruxit, auaro potius hosti præda optabilis, quàm vlla ad vincendum strenuuo mora. Rursus Plinius libro xxxiij. de historia naturali refert de Pompeia coniuge Neronis, quæ soleas ex auro suísque iumentis ferramenta fieri iubebat, & carrucas ex argẽto aliaque plurima vana potius q̃ sana & quę absque rapina rarissime fiunt. Nunquid principi sufficere nõ habet, vt honeste & grãditer viuat, familiares quoque prosperos habeat? Nũquid

dissolu

dissolutio corporis non est, si caput alijs à membris vl-tū auferret. Mox enim illa mēbra mortificarentur, quæ alimento carent: sic & in pollitia mors est quando principum rapina subditos in pace vinere non permittit. Non sic etenim Didymus fecit, licet Bragmanorum rex esset. Nempe domorum curiositatem non requirebat: sed speluncis & cauernis contentabatur. Vnde ipse Didymus ad Alexandrum. In construendis in quit domib. igne saxa non voluimus, nec admixtione pulueris cęmenta componimus sed in telluris speluncis muntiūmque latebris habitamus, nullos ibi vento rum fremitus nullius turbinis tēpestatē formidamus. Nam tutius nos defendit ab imbre spelunca quàm tegula, cuius geminus nobis est vsus, mansionis dum vivimus, & sepulturæ, dum morimur. Si enim similibus principes contenti essent, rapinæ studia non quęrerēt, sed pomparum fastidium prorsus relinquerēt, diebúsque suis non permitterent. Nam diebus istis omnib. scorta placent, & laxi crines, habet innumerabilia nomina noua vestis, vt inquit Petronius. Verūtamen Didymus vbi suprà Nullus inquit nobis preciosus est amictus fęminéque nostræ non ornantur, vt placeant, sed velantur pudore, nec sciunt in augenda pulchritudine plus affectare, quàm natæ sunt. Nam quis potest opus naturæ corrigere, quod cum fuerit, aut fructuosum est, aut criminosum? Sed diebus istis viri pręcipuè fœminæ vestimentorum nouitatem excogitāt, & ornatum pro magnitudine atq; sumptuositate rapuerunt aut enormibus delictis se exponunt & scelerum suorum ex prætextu pompas manu tenent. quicquid tamen mali occasione accipiunt, etsi non raptū saltem indebite vendicatum est. Merito igitur sapientes veteres tales fastus prohibuerunt. Simmachus in epistolis.

Odi in paruo corpore longa velamina. Illa enim vestis decenter induitur, quæ non trahit puluerem, nec in humum demissa calcatur. Vnde Vale. li. 9. ca. 1. Sed quid ego de fœmin.s vlterius loquor, quas & imbecillitas mentis & grauiorum operum negata affectatio omne studium ad curiosiorem sui cultum hor tatur conferre, cum temporum superiorum & nominis & animi excellentes viros in hoc priscæ continēntię ignotum diuerticulum prolapsos videā, idque iurgio ipsorum pateatur. Hæc autem omnia ideo præsentibus inserui, quia pomparum curiositas plurimos, plurimásque facit rapaces.

De fortuna & eius instabilitate.

CAP. XX.

FOrtuna instabilis est, ideo stultos est, quia in ea cōfidit: quia si elephas arboris fraudatur in casu, frequentius solent fortunæ amatores in ea decipi Vnde in Prouer. Sapientum dicitur, quòd fortuna vitrea est, & cum splendet, frangitur Male igitur geritur, quicquid fortunæ fide geritur. stulti ergo diuites & auari sunt, qui spem suam commiserunt fortunę nā teste Seneca epistola 8. ad Lucil. Non est tuum, quod fortuna fecit tuum, quasi dicas, quod omnia fortunæ munera dubia sunt. & Tull. in rhetori. Sola inquit virtus in sua potestate est. omnia præter eā fortunę subsunt dominationi. Errant igitur, qui in rebus prosperis omnes impetus fortunæ subegisse putant Sapientes autem sunt, qui cogitant in temporibus prosperis casus aduersos formidare, tanquam dicat omnia fortunę beneficia ruinosa fore Omnia enim fortunę munera insidiæ sunt inquit Sene. vbi supra. O si fortuna immutabilis esset, quàm infelices miseri, & quàm felices locupletes essent, Deo enim seruire non oporteret, vnus namque suo infortunio desperatus, & alius sua prosperitate fere beatus esset, sed voluit Deus, vt fortuna mutationi subiaceat, vt diei nox, & nocti dies succedit, ita prosperæ aduersa, & aduersę prospera fortuna succedant, nec calamitosus diffidat & locuples inaniter glorietur. Iulius celsus libro quarto, Fortuna inquit plurimos, quos ben. ficijs ornauit, ad duriorem casum reseruat. Vnde Childebertus de exilio suo. Nuper eram locuples, multisque beatus amicis & subdit, Heu mihi nulla est cōstantia rebus. Res ipsę quid sint, mobilitate docent Et venir à summo summa ruina gradu, cunctaque ancipiti, pendent mortalia casu. Et respōdent p. optia mobilitate fugam. quicquid habes hod e. etas te fortasse relinquet, aut modo dum loqueris, desinet esse tuum. Has ludit fortuna vices, regeq; superbos, aut lenios humiles non finit esse diu. Illa mihi quondam vultu blandita sereno. Mutauit vultus nubila facta suos. His etenim verbis fortunæ mutabilitas perpenditur. Ouid. tristium. Passibus amb guis fortuna volubilis erat, & manet in nullo certa tenaxque loco.

Sed modo lęta manet, modo vultus sumit acerbos, Et solum constans mobilitate sua est. idem Ouidius lib de ponto Omnia sunt hominum tenui pendentia filo. Et subito casu quę valuere, ruunt.

Ludit in humanis diuina potētia rebus. & certam præsens non habet hora fidem. Et Gausre. in poetria noua. Nulla fides tecti, sequitur post mella venenum, Et claudit nox atra diem nebulæque serenum. Turpia fata diem ducūtque crepuscula noctem. O ig tur auari his testimonijs vestram perpendite spem, mu a bilem, posco ne domum venio exposita n construatis, cadet enim in tempore, quod fortassis te ędificare non valebitis. Hæc enim domus fortuna est, quæ leui solet deprimi casu Boe. 1. de consolati Cur tantas lubrica versat fortuna vices, Premit insontes debita sceleri noxia pœna, At peruersi resident celso more solito, sanctáque calcans iniusta vice colla nocentes: Nam impios sublimatos sæpe videmus bonósque deprelsos Vnde idem Boetius secundo de consolatione ostendit fortunam aduersam meliorem prospera. Illa inquit scilicet prospera semper specie felicitatis blā de mentitur, hæc autem scilicet aduersa, ... per vera est, illa fallit, hæc instruit. Nempe videmus plures pię inopia fieri sapientes, Illos autem stultos aut ignaros experimur, quibus ignota est fortunę aduersitas. Ideo pluribus opportunum fuit quandoque penuriam pati, vt fortunæ dicatur mutabilitas, ex cuius stulta confidentia plurimi seducti sunt, & qui prosperrima prius floruere fortuna, infelicissime corruerūt, dicente Boetio secundo de consolatione. Omnes subita rerum mutatio non sine quodam conflictu contingit animorum. & subdit, Infelicissimum infortunij genus est, recordari

hoc nō perpendūt qui seculum amāt. Vñ narrat Vale. li. 8. c 7 ꝙ cum Anaxagoras post longam peregrinationē studij ad patriam suā redisset, possessiones suas desertas cum vidisset, dixit, Ego saluus inquit non essem, nisi istæ perissent. Et Crates philosophus natione Thebanus suas diuitias in mare proiecit dicens, abite pessimæ diuitiæ: ego vos mergam, ne ego mergar à vobis. Rursus Bias philosophus cū omnia bona sua incendio perdidisset, cuidam interroganti, an doleret, quia omnia pdidisset. Omnia inquit bona mea mecum porto, pectore enim illa gestabat, non humeris. Vnde Didymus ad Alexandrum, Nos inquit nō sumus incolæ huius mundi, sed aduenæ, iuxta illud apostoli. Non habemus hic ciuitatem manentem. Sapiens est igitur, qui seculum cōtemnit, & ea, quę in eo sunt. Varro in suis sententijs. Nunc in segetibus, nunc in herbis, & frumentis bona sunt, sed nolite ibi spem animam ponere. Nam sępe audiui inter os & offam multa interuenire posse. Se. epi. 15. ad Lucilium Discedūt aliquando ista bona insidiosa: in quibus si aliquid solidi esset, aliquando implerent: sed sitim concitant, & epi. 17. Nemo tam timidus est, quin malit semper pēdere, quàm semel cadere. Illos autem pendere dicit, quibus vanitas seculi non placet, sed in ea viuunt ad tempus. Illi verò cadunt, qui à felicitate mundi in qua sperabant, decidunt, & ideo epi. 62. Contemnere inquit aliquis omnia pōt, sed habere oīa nemo potest. itaque breuissima quędam via est ad diuitias, cōtemptus diuitiarum. & epi. 84. Relinque diuitias, relinque voluptates, quia moliunt & eneruant. Vnde Empedocles tria dicit esse præcipua, s. mobilis affluentiæ contemptus, futuræ felicitatis appetitus, & mentis illustratio, quorum primo nil honestius, secūdo nil felicius, tertio nil ad amborum adeptionem efficacius. hoc enim Empedoclem dixisse refert Aristo libro. de vegetabilibus. Magnæ igitur est honestatis, seculum contēnere. Nam honestatis est, de vilibus curam non habere. Omnia autem bona mundi vilia sunt, & caduca. Vñ Tul. in oratione pro domo sua. Caduca sunt inquit & mobilia temporum munera & idem Tul. in oratione priusquam iret in exilium. Præsentes inquit fructus negligamus, & posteriori gloriæ, seruiamus. Viuam de his essemus, de quibus Prosper in libro epigram. Est & in hac vita requies multis data felix, quorum animo mundus non tenet occiduus. quos desiderijs nullis peritura fatigant. Et quibus bonum est christus & omnis honor. & subdit, Qui rerum nil cupiunt, perdere nil metuunt, tāquam dicat, quòd hi felices sunt in mūdo, qui nō sperant, aut qui mūdo mortui sunt. Vnde magister Seilon, si mundo morieris, moriendo non morieris, mundus clamat aue sed aue conuertit in ha væ. Eius cerne vices ô flos modo, fex modo dices. Si mundum sequeris, post esse fuisse quæreris. Hic status absque statu, locus hic locat in cruciatu. Hæc tria verba fidem non dant tibi postmodo pridē. post pendet cecidit, pridem modo non tibi fidit Vnde versificator. Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese, spernere se sperni, quattuor hæc bona sunt. Sed fortassis mundum spernere mundana blandicies non permittit, sed à licit & infecit, mitandaque mēdaciter promittit, & ita sed. icit, vt beati se credāt, qui fortuita possident. vnde tñ narrat Valerius libro sexto, capitul. secundo, Anaxagoras cuidam interrogauti, quisnam esset beatus, Nemo inquit ex his, quos tu felices existimas, beatus est, sed eum in illo numero reperies, qui à te ex miseris constare creditur. Non erit ille diuitijs & honoribus abundans, sed aut exigui ruris, aut non ambitiosæ doctrinæ fidelis ac pertinax cultor, in secessu quàm in fronte beatior. Non enim diuitiæ quemquam faciūt beatum, potius enim spiritu pauperes beati sunt, dicente Seneca ep. stol. 3. ad Lucil. Ille beatissimus est & securus sui possessor qui crastinum sine sollicitudine expectat. Hoc tamen de beatitudine aut felicitate propriè accepta intelligi non debet. Nullus enim in vita præsenti propriè beatus est, aut fel. x nam teste Prospero in epigram. Felices non faciunt opes aut beatos. Nam mundi ex opibus breuis ac peritura voluptas, edita perpetuæ semina mortis habet. Cato. Felices obeunt, quorum sine crimine vita est. Itaque beatitudo non in diuitijs consistit, nec in vita, sed post bonam vitam plane habetur Ouidius tertio metamor Vltima semper expectanda dies homini est, dicique beatus ante obitum nemo supremaq; funera debet, quia scilicet post mortem beati boni erunt. Sapiens igitur mundum contemnat, vt post mortem domino viuat.

De contemptu diuitiarum.

CAP. XII.

Diuitiæ nullius certitudinis sunt, maiorique necessitati succurrere nequeunt. Vnde Varro in suis sententijs. Eodem animo dimittendę sunt diuit. ę, quo accipiendæ. & Lactantius lib. de falsa sapientia. Laudatur Democritus, eo ꝙ agros suos relinquerit, eósque pascua publica passus sit fieri. Cato, Despice diuitias, si vis animo esse beatus, quas qui suscipiunt mendicant semper auari. & Tertullianus in apologetico, contemptorem diuitiarum Diogenem commendat, vt superius audisti. Nempe diuitiæ non conferunt homini, vt proprium bonum, sed vt valde forinsecum, quia teste Se. ad Lucilium. Nō est tuū, quod fortuna fecit tuum. Varro in suis senten. Nemo suum putet, quod extra ipsum est. Et in Prouer. sapiētum dicitur, nihil proprium dicas, quod mutari potest, sed diuites seculi quæ habent, propria dicunt, nec attendunt quibus maleficijs diuitiarum occasione subiaceant. Prosper in epigram. Terrenis opibus cum diues gaudet iniquis, vetis se miserum nescit egere bonis. & sequitur. At bona iustorum nullis obnoxia damnis, hostes, furta ignes, & mare non metuunt omnis virtutum semper substantia salua est. tanquam d cat, quòd sapiens nō diuitias mutabiles sed virtutes acquirere debet, quia non pecunijs, sed virtutibus perficitur vita. Galterus in Alexandrei. t. Auferre pecunia mores, non afferre solet. quem vero morum non rerum copia ditat. Quem virtus extollit, habet quod proferāt auro. Non eget externis, qui morbus intus abundat. Nobilitas sola est, quæ animam moribus ornat. Hora. in epistolis. Imperat, aut seruit collecta pecūia cuique. Sultitia pascuntur opes, verum si stulti diui-

tes

tes fuerint,sapientes reputãtur,sed procul dubio stul ti arbitrandi sunt, quia nil insipientius, quàm fœlicitatem labili fortunæ præbere. Inquiramus tamen, cur homines ita diuitijs intendunt, earumque occasione cur se felices putant. ideo hoc fortassis est, quia teste Horatio in epistolari li.1.epistola.vj. scilicet vxorem cum dote, fidémque & amicos, & genus, & formam regina pecunia donat. & Petronius. Quisquis habet nummos,secura nauigat aura, fortū námque suo temperat arbitrio Carmina componit, declamat,increpat omnes.Iuuenalis li.1.Quantū quisque sua nummorum seruat in archa,tantum habet & fidei, quia scilicet tantum sibi subseruiunt homines, & credunt quantum pecuniæ habet. His itaque verbis & consimilibus diuites huius sæculi suam fortunam anctorizant, & felicitatem similibus ex causis in eis constituunt.Sed proculdubio mudica sunt illa, quæ præbent diuitiæ bona.Nam diues secure non nauigat,aut itinerat,quia quanto quis ditior,tanto timidior,si gaudet carmine,in luctū n cõuertetur carmẽ eius,si imperat tandem obediet morti,si increpat,tãdem etiam increpabitur iudice Deo.Attendamus igitur non fortunæ prosperæ commoda,quæ labilia,sed quomodo in mentibus nostris renouemus. Nam vt ait Plautus in aulularia. Pecunia rerum atque sollicitudinum causa,&caput est.& A.Gellius noctium Atti ca.Sapientes inquit dixerunt eum multis indigere,qui multa habet,magnam indigentiam nasci non ex magna inopia,sed ex magna copia.Senec. 14. ad Lucil. Terrena inquit bona libertatem nobis extorqueut. Nostri enim essemus si ista nostra non essent.Ideo Se ne.li de moribus.Facilius est pauperi cõtemptum effugere,quàm diuiti inuidiam. Hæc igitur quid posco commemoremus.Non audiuimus,quòd diuitiæ præbent solicitudinem,causant indigentiam,inuidiam gignunt,libertatem tollunt?Nunquid hæc incommoda grau a non sunt?Nam teste Socrate,Damnum non nisi ex abundantia raro venit.& Sidonius, Diuitias dicit esse causam malorum. Cur igitur in eis speremus, ex quo tot incommoda ferunt,nullâque stabilitate sistunt?vnde Valerius libro sexto.Nullo in loco, nulla in persona diuitiæ radicibus stabilibus cõsistunt,sed statu incertissimo fortunæ huc & illuc deuoluuntur. Marcialis coquus. Callidus afflatam nummis fur anferet arcã. Prosternet patrios impia flamma lares De bitor vsuram pariter cum sorte negabit. Non reddet sterilis semina iacta fruges.

Dispensatorem fallax spoliabit amicus. quia scilicet diuites talibus periculis subiacent, eorúmque di uitias nunc fur tollit,nunc ignis comburit,nũc vsura rapit,nunc terra germinat fructum, nunc familiares fraudant & fraudantur. Ecce quàm incertæ sunt diuitiæ. quamobrem sapientes sunt,à quibus spernũtur. Sed dicunt aliqui, quòd paupertas est eis grauis.For tassis enim ideo grauis, non quia in se grauitatem habeat,sed cupiditas animi eam moleste supportat. Nil tamen lætius aut tutius est vera paupertate. Vnde Se cundus philosophus Quid est paupertas?odibile bonum,sanitatis mater,curarum remotio,sapientiæ reparatrix,negocium sine damno, possessio absque calumnia,sine solicitudine felicitas. Sene.ad Lucil.22. Multis ad philosophandum obstitere diuitiæ.Pauper tas autem expedita & secura est,non circundat illam turba seruorum,ad quos pascendos transmarinarum regionum est optanda fertilitas.& subdit.

Si vis vacare animo,oportet vt pauper sis,aut pauperi similis.Quintilianus causa sepuma. Paupertatis proprium est exercere liberalitatẽ Lucanus lib.v.Dat vires fortuna maior O vitæ tuta facultas,& fortunatus.pauper in angusto regnat,habendo Deum.Verum tamen teste Lucano libr.primo.Fœcunda virorũ paupertas fugitur.Sed hoc immerito,quia vt inquit Iunẽ cus libro primo, Felices humiles, pauper quos spiritus ambit.Illos nam cæli regnum sublime receptat vnde legimus quòd Aristotel paupertatem grauem non habebat,sed pauperibus non posse succurrere dolebat. Sed nunquid in derisum pauperes non habentur?gra nis est ergo paupertas Renera deridert ratione tolerari potest quia ex natura pauperes omnes sumus,& si fortuna quosdã sublimauerit, in derisum sublimitas vertetur eorum.Iuuenalis li.1.Nil habet infelix paupertas durius in se,quàm quod ridiculos homines facit.commune hoc vitium est iam viuimus ambitiosa paupertate omnes,quia scilicet omnes ex natura pau peres sumus, & fortuna vertetur in ruinam.& qui in diuitijs gloriati sunt, aliquando dicent illud H.ere.1. Peccauimus,vanitate seducti sumus.Vtinam igitur attenderet vnusquisque sapiens Eccle.v.dicentem. Noli attendere ad possessiones iniquas non proderũt in tempore vindictæ & tribulationis.vnde Augu v de ci.ca 24.Imperatores felices nõ dicimus,vel quia diu tius imperauerunt, quia imperatores filios suos reliquerunt, aut quia hostes domuerunt, aut vel quia diuitias obtinuerũt.Hæc enim omnia hu.us vitæ munera sunt, quibus similia etiam cultores dæmonum accipere meruerunt, quæ non pertinent ad Dei regnum.Quibus verbis apparet,bona temporalia hominẽ non facere felicem, ideo Augu. ibidem subdit. Imperatores inquit felices dicimus,si instè imperant, si per obsequia humiliter salutantium non extollun tur,sed se homines esse meminerint,si suam potesta tem ad Dei cultum dilatandum applicant, si plus amant futuri regni habere consortes, quàm vanitatis huius cohortes. itaque omnia huius mundi munera vana sunt.vnde Aristo.ad Alexandrum in epist.O Alexander noli appetere transitorium,& quando oportet cito te relinquere. sed pete diuitias incorruptibiles. vnde Hermogenes fertur dixisse, quòd plenitudo perfectionis in principe est abstinẽtia à pecunijs. vnde eccle.8.Qui aurum diligit,non iustificabitur.

De negligentia.

CAP. XXIIII.

Vt piger indignus est bonis, & qui sollicitudinẽ non habet,nullo meretur beneficio dotari. Ad hoc enim natus est homo, vt laboret corpore pro victu,& mente pro virtutibus adipiscendis sed pi gritia multos desides facit,eo quòd plurimi laborare formidãt.nam teste Tullio in Tuscula. quæstionibus li.quarto.Pigritia est metus consequẽtis laboris.Quidam autem sunt ita molles,quòd non nisi pigrescere quærunt.nam teste Aristo.4.ethicorum.Mollicies est, fugere laboriosa.Sed quid quòd quidam vanitatis so lici

licitì sunt,& pro bono pigrescunt:Hos enim excitat Persius satyricus satyra quinta.Mane piger stertis,surge inquit,non queo,surge.Et quid agam? rogitas en Saperdam aduehe pôro castoreum stupas hebenum, thus,lubrica choa.Tolle recens primus piper,& sitiēte camelo verte aliqd intra, quasi dicat surge piget surge,quia instat surgēdi ratio.Vnde Gaufredus in poetria. Quid facimus? torpemus imagine pigri. Scis ne pigri morem? si mane vocetur,obaudit: si citetur adhuc,iterata voce,sonora nare vigil stertit: tandem clamore coactus,ore tamen lento linguam monet, & mihi qd vis,inquit,Surge veni, nox est,permitte quiescam: immo dies est,surge: Deus meus en ego surgo. vade,sequar,nec enim sequitur, quem negligis? & tu non venies? dudum venissem, sed mihi vestes quæro, nec inuenio nihil est te hytria noui.Surge cito, domine sum præsto nec tamen immo vel caput huc, illuc vertit,vel brachia scalpit,vel membra in longum distendit.sic sibi quasdā vndelibet morulas quærit,semper venit ore non pede.si veniens nunquam venit ille coactus forte mouens gressum trahit à testitudine morum.huius imago sumus,ad gaudia vera vocati,delicijs varijs capitis vel pectoris aurem obstruimus,vel si patet auris,ad illa venire differimus semper, vel si forsasse venimus,nolentes tracti motu testudinis im⁹ &c.itaque vanis excusationibus pigri suum torporē defendere nituntur.Quæso enim attendas,quo tramite honores,virtutes,sententiæ,diuitię solent adipisci. His etenim dēptis,quos Deus speciali gratia illustrat, omnes sua sollicitudine & diligentia talia sibi conquirunt,nam ipse Tul.in tusculanis quæstionibus lib. 4. Tardis intuitibus non facilè virtus committitur. Virgilius in bucolicis.Tardi venere bubulci.omnis enim tardus brauio carebit.Cato. Pl⁹ vigila,semp nec somno deditus esto Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat.Ouidius 2.sine titulo.Infelix tota quæcunque quiescere nocte sustines, somnos præmia magna vocas.Stulte quid est somnus,gelidæ nisi mortis imago? Longa quiescendi tempora fata dabunt. Vnde Philippus secūdus,Quid est somnus,nisi mortis imago,laborum quies, infirmantium votum miserorum desiderium,qui miseri pigrescere semper optant? sed vir prudens sic debet esse deditus somno,vt vigilię intendat.Vnde orator,corpore somnus erat huic,sed vigilabat in illo,Qui nescit dormire, fides hæc cantica clamant.quia scilicet viri fideles pro suis amicis vigilant semper.Quamobrem pigros redarguit Ouidius libro præallegato.Omale præsto quies.ô semper debita somno pectore.Nec tamen reprehendēnda est debita quies naturæ,quia teste Horatio in poetria. Et quandoque bonus dormitat Homerus Itaque pigritia mala,sed somnus moderatus bonus est. Nempe se pigri suáque negligunt,& velut bruta in fęcibus suorum delictorum deuoluuntur, & ociositate desides fiunt, omnéque licitum exercitium fugiunt. Veruntamen fomentum vitiorum ocium est. Seneca ad Lucilium 68 Gloriari ocio,mors est. Oui.1.de remedijs, Ocia si tollas,periere cupidinis Arcus. Contemptæque iacent,& sine luce faces quam plātanus vino gaudet, quam populus vnda. & quam limosa canna palustris humo,tam venus ocia amat.quæ verba hoc sonant, quod ocium est fomentum libidinis & vitiosū.

Quintilianus causa 13.Ad omne votum fluente fortuna lascinit ocium.& causa quarta.Necesse est,vt in facinus ardor ociosus erumpat,quia scilicet homo ociosus de facili in malum prorumpit. & ideo prouerbiorum Græcorum olim fuit istud, Quam quisque norit artem in hac se exerceat, vt refert Tullius in tusculanis quæstionibus libr. primo. Vnde Didymus ad Alexandrum. Auaritiam non exercemus, ocium turpe deuitamus. Nec tamen omnis requies ocium vocatur,saltem repræhensibile.Anima enim sedendo fit prudens,teste Aristotele.Viri quoq; stud oti apud vulgus ociosi dicuntur,quia manibus non laborant,non tamen pigrescunt,quia mente contemplantur. Horum autem ocium si ita vocari debeat, laudabile est, Tullius in Tusculanis quæstionibus libro 5. Quid est dulcius ocio litterario? Ocium autem literarum studium est,sed agricolæ aliique opifices, qui literas nesciunt,corpore nisi laborant, in vitia faciliter cadunt.Sen ad Lucillum 82.Ocium sine literis mors est hominis viui sepultura.

De castitate & pudicitia:

CAP. XXIIII.

CAstitas hominem facit angelicum,in mente viuaciorem,in apparatu pulchriorem, in vita diuturniorem,in fama & gustu honestiorē.Et castitatē non obseruanti difficile est alicui studio aut virtuti intendere. Nam libido totam mentem occupat,totum corpus extenuat,& tandem vires singulas destruit. Ideo Didymus ad Alexandrum.Nos Bragmani membra libidini non damus, nec reprobādi sunt,qui copulati coniugio propter bonum prolis,& nō propter libidinem conueniunt,quia teste Xisto Pytagorico in suis sententijs.Adulter est in suam vxorem amator ardentior quia,s. speciem adulterij sapere videtur, qui sua vxore ex ardore nimio abutitur. hic tamen large acceptum est.Caueant tamen coniugati, ne prætextu coniugij libidine feruere præsumant. Nā veteres omnem libidinem feruentem respuerunt. Vale li. 6.c.4.narrat quòd Sulpitius Gallus vxorem suam dimisit,eo q ipsam capite aperto foris versatam cognouerat. Lex inquit tibi meos præfinnit oculos, quibus formam tuam approbes. His decoris instrumēta compara, his esto precisa,horúmq; certiori crede notitiæ,vlteriori tui conspectus supernacua irritatione accersitus in suspitione & crimine hæreat necesse est, ideo Tibullus.Casta precor coniunx maneas sanctique pudoris, nec sis casta quæso metu,sed mente fideli.Sed lamentandum est pudicitiam iam fere ex toto perijsse, & fęmine in quibus pudor existere habet,vt plurimum viros prouocant,coniugij fidem deserunt, virginésque suum quærunt violatorem, & viduæ amasium. veteres quoque à lubricitate sępius non cessant,tales etenim vt frequentes temporis huius sunt mulieres, & si factis talia non exerceant,mente veruntamen vt frequentius corruptæ inueniuntur, & metu potius quā proprio motu continent Vnde Oui. 3. sine tit.Si qua metu dempto,casta est, ea deniq; casta est, quæ quia non licet,non facit,illa facit,& quamuis serues bene corpus adultera mens est,nec custodiri ni velit ille potest,nec mentem seruare potest licet omnia claudas.

omnibus exclusis, intus adulter eris, quasi dicat, quòd mulier continens metu, casta non est. Sed nunquid non turpe & scandalosum, si carnis luxus rationi supereminear? Quis enim vellet ancillæ fœdissimæ ancillari, cuiusmodi caro luxuriosa est? Ob hoc enim olim sapientes loca solitaria, & deserta elegerũt, ne limperibus libidinis fatigarentur. vnde refert Hierony mus contra Iouinianum, quòd cum Plato esset diues, elegit sibi vnam villam Athademiæ procul ab vrbe, vt libidinem euitaret. Tertulianus refert, quòd Democritus oculos sibi eruit, eo quòd mulieres sine cõcupiscentia aspicere non valebat. O quàm periculosus est fœminarũm intuitus. nam teste Hierony. vbi supra. Inutile crebro videre, per quæ aliquando captus es, & eorum te experimento committe, qui hoc perpenderunt. Nam pythagorici. Solitudinem & deserta ob hoc inhabitare elegerunt. Aulus Gel. li. noctium acticarũ refert, quòd Democritus sibi oculos eruit, ne à bonorũ studio impediretur. iuxta illud euangelij, Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proijce abs te. Heu attendamus qualiter oculis plures offendantur. Nam teste Quintil. causa prima. Hominis libertas est, oculos perdidisse, oculi sunt, per quos paupertatẽ ferre non possumus, oculi tota nostra luxuria, hi nos in omnia quotidiana vitia præcipitant. Sene. li. de remedijs infortuitorum. Intelligendum est partem esse innocentiæ cæcitatem. Oculi enim sunt irritamenta vitiorum, duces scelerum. O vtinam oculos vanitati sic non exhiberemus, quia impudicus oculus impudici cordis est nũcius ideo Ouidius 2. Tristium. heu mihi cur vidi, cur noxia lumina flexi, peccatúmque, oculos est habuisse meũ. Nam plurimi non peccarent, si peccandi occasionẽ non viderent, & maxime libidinem incitat oculus. Ob hoc debet modestè tegi, in vanis non fixari. Nam sicut piscis capitur hamo, sic oculo capitur vir lubrico nec solum tamẽ cauere quis habet, vt vana non intueatur, sed etiam qui pulchritudinẽ habet libidinis incitatiuam, cauere tenetur, ne quis occasione eius peccet. narrat Valerius libro 4. quòd quidã adolescens Spurina nomine cũ pulcherrimus esset, feminęque illum sollicitarent, oculos ne peccandi alteri occasio esset, sibi eruit. pulchritudinem suam fœdauit, & oris decorem vulneribus abstulit, maluit enim turpis fore, quàm alienæ libidinis irritamẽtum. Rursus Augustin. primo de ci. Dei refert, quòd cũ Marcus Marcellus vrbem ornatissimã Syracusanorum cepisset, suis commilitonibus præcepit, vt castitatem seruarent, edictum fecit, ne quis corpus liberum violaret. His igitur exemplis patet viros illustres pudicos fuisse, alienumque thorum violare cũ potuissent, noluisse vnde Boe. 3. de consolatione approbat sententiã Euripidis qui dixit, carentem libidine felicem Vale. li. 4. ca. 3. refert, quòd cum Scipio esset xxiiij annorum in Ispania Cartagine oppressa maioris Cartaginis capiendæ sumpsisset auspicia, multósque obsides, quos in ea vrbe pene clausos habuerant, in suam potestatem redegisset, eximiæ inter eos formæ virginem ætatis adultæ, & iuuenis & cælebs, & victor postquam comperit illustri loco inter celtiberos natam, nobilissimóque gentis eius Indibili desponsatã in accersitis parentibus, & sponso inuiolatam tradidit, aurum quoque, quòd pro redemptione puellæ allatum erat, summæ dotis adiecit, qua continentia ac munificentia Indibilis obligatus, Celtiberorum animos Romanis applicando meritis eius debitam gratiam detulit. Quot sunt similia faciẽtes, timeo quòd pauci. Potius enim vnde lugendum est, viri dicti nobiles lasciniæ student, veneri subseruiunt. puellas virgines desponsare iugiter quærunt, & tunc credunt magnam militiam exercuisse, quando iuuenculam ignominiæ tradiderunt.

O quale duellum, o qualis triumphus, puellam fragilem & innocentem vincere, & vitam contaminate, suisque sæpius garciferis prostituendam exhibere. Hi enim satellites, lenonésque suos habent, quos nutriũt, & stipendiant, vt virgines filias pauperum rapiant, eorúmque nutui subducant. Ecce quales scutiferi, tales enim sunt, quales domini, quibus subseruiunt. omnes enim venerem colunt. Rursus claustra monacharum, & religiosarum violant, coniugia discriminant, suaque fœdissima luxuria omnes si possent coinquinare feminas vellẽt, Si castra, vel vrbes ceperint, hoc primum est, quod cogitant, vt libidini vacent. Horum si quidem vita non nobilis sed ignobilis est, vilissima quoque Ouidius libro epistolarum. Nulla reparabilis arte læsa pudicitia est Hi tamen satisfecisse credũt, si virginem corruptam suis donis munificent, facultates siquidem tribuere possunt, sed virginitatis decorem præbere nunquam Forsassis antẽ voluptatum occasiones mulieres producunt. in quibus alia sollicitudo non est ornatus, námque excogitant, vt se pulchriores ostendant, impudicissimísque nutibus viros inficiunt, suísque crinibus, risibus, & vestibus viros ad libidinem concitare meditantur. Vtinam Lucretiæ exẽplum acciperent. De qua refert Valeri. vj. ca. 1. Dux inquit Romanæ pudicitiæ Lucretia, cuius virilis animus maligno errore fortunę muliebre corpus sortitus est, à Tarquino regis Superbi filio per vim stuprata, cum suam iniuriam grauissimis verbis in concilio necessariorum deplorasset, ferro, quod clam secum attulerat, se interemit non tamen est approbanda, cum nullus mortem sibi inferre debeat, sua autem castitate laudẽ promeruit, quia non sponte, sed vi succubuit. Vnde Prosper in epigramma.

Mens illęsa nihil violato in corpore perdit, inuitam carnem vulnera non maculant, nec crimen facti recipit non mixta voluntas, velle magis facinus quàm tolerate nocet. quę verba nil aliud sonant, nisi, quòd illę peccant feminæ, quæ sua voluntate libidini consentiunt violare vero culpam non habet. Sed restat quæ sit violata mulier. Plures esse violatas dicunt, quę modicis verbis obedierunt. Verũ mulier fragilis est, facili occasione seducit plurimum. Verum tamen violari creditur, nisi quantum in ea est, etiam vsque ad mortẽ vim repellat, aut nisi opprobrij maioris pœnę timore ignominiam suam permisisse contesteruı, quod fecisse Lucretiam legimus. Plus enim stuprũ quàm mortem timuit, nec violatorem formidauit dicentem ei te interficiam. sed tunc tremor irruit in eam, cum subiunxit vnum ex garciferis tuis, te interfecta iuxta te interfectum in lectulo ponam, & dicam, præ dolore tui stupri hanc necem me peregisse. Quibus auditis, non mirum, si fœmina fragilis fuit. Opprobrium enim plus morte timuit, quia postmodum restituto honore, mortem vitæ prælegit. Huius autem so

 litudinis

litudinis nescio si fœminæ reperientur hoc tempore e scio tamen impudicissimum genus earum vniuersas fere plateas occupare & quæ impudicę sunt, alias pudicas sibi similiari pertractant, vt multitudine & conformitate erubescentiam suæ libidinis effugiant, & tractare si nequeant, saltem verbis eas scandalizant, & similes eis omnes alias prædicant, quæ non similantur eis. de quibus narrat Valerius libro præallegato cap. 1 Refert enim, quòd coniuges Teuthonicorum orauerunt Marium victorem, vt ab eo virginibus vestalibus dono mitterentur. Promittebãt & affirmabant illas viriles concubitus futuras expertes, quia scilicet se iactabãt, quòd illas peruenerent: sed quod petebãt, non obtinuerunt, & ipsa nocte se laqueis suspenderũt. Huius autem maleficij plurimi sunt qui non cessant puellas ad venerem concitare, libidinem suadere, & criminis pondus falsis orationibus alleuiare eoque quia in eis sexus suspitione caret, ideo talibus tractasibus indubie, & proh dolor impune se exponũt. Quędã monialis virgo fuit, cuius dulci aspectu cor regis captum fuit. ita vt rex ipse vi & violentia eam rapere concupisset: qđ vbi præfata virgo resciuit, oculos proprios ipsa eruit sibi, & pro munere ad regem misit. Augustinus de ciui Dei narrat, quomodo Marc⁹ Marcellus antequã Syracusas cepisset, fleuit: & pronunciari fecit sub pœna mortis, ꝙ nulla mulier violaretur.

De luxuria vitanda

CAP. XXV.

LVxuria omni virtuti est inimica. Ipsa via perditionis, opprobrium, facultatum desertatio, studiorũ licitorum impedimentum, sanitatis excidium, ipsa vitam breuiat, mortem festinat, iuuentutem minuit, decorem infirmitates gignit, corpus sordidat, mẽtem obdurat, sensum obnubilat, visum præcipue minuit, Ipsa fons & origo omnium calamitatum animæ & corporis, de quo loquens Valerius libro decimo, capitulo primo, Blandum malum inquit est luxuria, quã accusare aliquãto facilius est quàm vitare. & li. quarto, c. 3. idem Valerius refert, quòd cum Sophocles iam senex esset, & quidam ab eo quæreret, an etiam nunc venereis rebus vteretur. Dij meliora, inquit, libenter enim istinc tanquam ex aliena furiosa profugi dominatione. Et merito, quia teste Tul. 1. de officijs. Luxuria cum omni ętati turpis sit, senibus maxime fędissima est & libro de senectute O præclarum munus ętatis senectutis scilicet, siquidem id aufert nobis, quod est in adolescentia vitiosissimum scilicet libidinem corporis. Seneca in declamat. libro 2. Adolescens luxuriosus peccat, senex luxuriosus insanit. & subdit, Quæ malam faciem habent, sæpe impudicæ sunt. non enim deest animus corrupturi. His enim documentis apparet luxuriam maxime vitari debere. Salustius in Catilinario. Multos pessima luxuria atque auaritia vexant. Fulgentius 2. mythologiarum, quamuis enim in omnibus libidinis amor turpis sit, turpior est tamen in honestis, nam luxuria maiestati est contraria. hoc habet luxuria, quòd excęcat. nec perpendit homo luxuriosus quid faciat. Ideo Fulgentius vbi suprà libro tertio. Amor cum periculo sæpe concordat, & dum ad illud solum vocat, quod diligit nunquam videt, quod expedit, quia luxuriæ amor cæcus est. quamobrem veteres libidinem spreuerunt tanquam honoris inimicam. nam referente August. libro de ciuitate Dei. Scipio Nasica prohibuit theatra, seu loca meretricia, quę licet possint absque fraude permitti, nullo pacto tamen debent sũaderi. plurimi tamen omnem delectationem in suis libidinibus credũt, quibus, teste Helinando. Omne delectamentum in libidine est, & quicquid extra libidinem occurrit offensio est. Accusent ergo non tempora sed theatra, in quibus ad aram luxurię virtutum victimæ trucidantur O quàm vile spectaculum, quàm fedum collegium fęminarum pro solo vitio congregatarum. Propriam etenim carnem venditioni exponunt, & prætextu vitæ suæ fornicatione victum sibi acquirunt, quas non excusat carnis tentatio, aut fragilitas sexus, aut violentia. Nullo enim feruntur amore, etiam corrupto. Si enim amare humanæ fragilitatis excusatione participarent, sed nec amãt, nec amare quærunt, sed ex fędiori luxuriæ parte suæ execrabili cupiditati seruiunt. Harum nempe fędius est corpus cadauere putrido, cuius fœtorem terra resoluit, sed illarũ horror luxuriæ turpitudinibus iugiter crescit. De consimilibus ait Theodolus Mens rubrista viri leuitati cadit muliebri, quia scilicet fęmina impudica laqueus est viri. & ideo subdit Deflent Assyrij, quòd crediderunt mulieri. Nunc tamen illud Iuuenalis a. verificatur. Est eadem summis pariter minimisque libido, & plurimi diebus nostris veneri vacant. Sed quæso vt fęminarum discant amatores, quæ. sit eorum delectatio, & vita. Nempe ex amore fęmineo non nisi ferè dolores generantur, nec est amor quietus, sed anxius, non ampliatiuus, sed corrosiuus. Ouid. secundo de arte. Quot lepores in Atho, quot apes nascuntur in Hybla, cęrula quod baccas palladis arbos habet, littora quot cõcę, tot sunt in amore dolores, quod iuuat exiguum est, quod lædit amantes. Ecce quantum lucrum fęminarum amatores reportant, suo tamen infelicissimo amore se putant fęlices, & ea consumunt in voluptatibus, quæ sæpius grandi labore acquisierunt. Attendant enim exemplum Demosthenis, de quo fertur, ꝙ Thaidis meretricis mammas palpitans, quæsiuit, quanti hoc est, quæ ait, mille denarijs. cui Demosthenes, Ego precio tanto dolorẽ non emo, & merito. Nam stultum est magno precio id emere, cui dolor succedit. Nunquid enim tales veneris amatores vt plurimum non lugent, consummatis voluptatibus suis, facultatibúsque consumptis Lugent nempe, & vitæ præteritę lacrymose scelera recolunt, consumpta affectant, se deceptos lamentantur, & laboribus necesse est, vt bona conquirant quæ voluptuose consumpserunt. Animaduertant igitur illud Ouidij sexto metamor. Nihil est, quod non effrenos captus amore ausis, nec capiũt mẽtes inclusas pectore flammas. Vnde Versificator. Fęmina, corpus, opes, animam, vim, lumina, vocem. Polluit, anihilat, necat, eripit, orbat, acerbat & alibi. Corpus, opes, animam consortia, fœdera famam. Debilitat, perdit, necat, odit, destruit, aufert. Ecce quanta incommoda quę amatores fęminarum studiosissime perquirunt.

vnde Hieronymus cõtra Iouinianum ex dictis Aristo telis,& Plutarchi,& Sene.hæc verba colligit. Amor in quit formæ scilicet mulieris rationis obliuio est,insaniæ proximus est etiam fœdus minime conueniens animo,sapientũ turbat consilia, altos& generosos spiritus frangit,à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit,homiuésque querulosos iracundos temerarios facit,pluraque tempora suspitionibus lachrymis, & conquestionibus perdit,odium facit sui, & ipse nouissime odium est. Seneca declamationum li. primo. Nil est tam mortiferum ingenij, vt luxuria. & lib.viij. Luxuria blanda pestis victrix orbis immensas opes auaris abstulit. Claudianus in maiori,Luxuriç prædulce malum,& hæbetat caligine sensus. & in minori idẽ Claudianus. Dissuasor honesti luxus & humanas obliuiat copia mentes. Reuera inenarrabilia sunt dãna,quæ libidinem comitantur. Galterus Alexandrei. primo. Te non emolliat intus prodiga luxuries , nec fortia pectora frangat,mentis motibus amori. Si Bacco Venerique vacas,quæ cetera subdis, sub iuga veni sti,periit delita vacantis libertas animi,veneris flagrãte camino,mens habet interius, rixásque & bella moueri imperat,& suadet rationis vile sepulchrũ,si caro, ebrietas rigidos enernant hæc duo mores. parca voluptati sit eis, explete voluntas,quæ leges hominum & mundi moderantur habenas,scilicet Bacchus & Venus.& libro vj. Nil sinr in tantum nullis contenta libido.

De voluptate carnis.

CAP. XX.

Voluptas carnis gerat incontinentiam. Incontinentia vero damna infert,quæ superius enumerat sunt, & fient virtus depetit,nisi actibus roboretur,sic voluptate prætermissa carnisque delectamentis infrigidatur. ideo Tullius in senectute, Voluptas inquit impedit consilium rationis,inimica mentis, vt ita dicam, præstringit oculos, nec habet vllum eũ virtute commercium. Seneca epistola 14 ad Luciliũ. Ipsę inquit voluptates in tormentis vertuntur, epulæ cruditatẽ generant neruorũmque torporem, libidinẽque,& articulorum deprauationẽ. Valerius 7.ca.2.Aristo.inquit vtilissimũ præceptum est, vt voluptates abeuntes consideremus,si enim cõsideratæ fuerint prę termittẽtur. Prohdolor tamen teste Lactan. li. de falsa sapientia Voluptas à cunctis appetitur, sed honesti vim non habet.& li.de vero cultu idem Lactantius. Illecebræ inquit voluptatum arma sunt illius,cuius opus est expugnare virtutẽ, scilicet diaboli.Scit enim quia mortis fabricatrix est voluptas.Vnde et refert Tullius in libro de senectute Archita Tarentinus magnus in primis, & præclarus vir nullam capitaliorem pestem quàm voluptatem corporis hominibus dicebat à natura datam,cuius voluptatis auidæ libidines temerè & effrenate ad potiendum incitarentur, hinc rerũ publicarũ subuersiones,hinc cum hostibus clandestina colloquia nasci. Nullũ denique scelus, nullum facinus malum esse, ad quod suscipiendum non libido voluptatis impellat, & Virgilius in bucolicis. Trahit sua quẽque voluptas Ouidius primo de arte. Curæ est sua cuique voluptas. Cato. Pauca voluptati debẽnt,plura saluti. Morbi causa mali est sua nẽpe cuique voluptas. Prosper in epigrãmate. Non semper vere est infelix impleta voluptas. His itaque testimonijs clare deducitur,quòd voluptas nutrix est libidinis, omniũmque scelerum carnis,merito ergo vitanda. Hi tamen voluptatem amant,qui delicate viuunt,& escarum varietate replẽtur,& exinde luxuria infestantur. ideo refert Tullius libro de senectute, Platonem dixisse escam esse voluptatẽ malorum, quòd ea videlicet homines capiantur,vt hamo pisces, quia scilicet in gula vitia nutriuntur. Ouid.li.primo sine titulo. Nox,& amor,vinũque nihil moderabile suadent.illa pudore caret, liber amórque metu. Impia sub dulci melle venena latent. Hæc enim tria quærunt voluptuosi, scilicet noctem, vt euitent pudores,& libertatem, amorem vt neminẽ timeant,vináque postulant, vt luxuriç fomẽta nutriãt. itaque voluptabis carnẽ,& spiritum inficiunt,& quanto voluptas maior est,eo quòd magis animum à sede sua,& statu dimouet,sed teste Quintil.li.4. Fallit voluptas.& Boeti.de cõso. Voluptatum appetentia plena est anxietatis,satietatis vero pęnitẽtię. Si igitur viuere continenter cupis,voluptati nõ intendas, nec delicijs vaces,quod faciũt senili amatores,qui nihil aliud pręter carnis edulia somniant,melos,& carmina quærũt, choreas & iocos , & quicquid voluptati subseruit,sed teste Ouidio 3 de arte. Res est blanda canor,scilicet voluptuosis,sed eodem Ouidio teste 2.de reme. Eneruant animos citharę,cantúsque , liræque. Nam cantibus vanis harmonijsque libido sępius mendicatur, & voluptate nutritur. Si enim sobriè viueres,& delicatè corpus nõ foueres,periret rebellio carnis , lubricitas discederet , & innumerabilium tentationum genera sub iugo rationis teneres,vitæ delicacitas comessatio nes, superfluitas luxũ incessanter procurat. Macrobi. li.saturnalium. Ea quæ ex tactu atque ex gustu voluptas est omniũ rerum fœdissima, cósque maxime, qui sę his duabus dedere voluptatibus,incontinentes & intęperatos dicimus. Tul.li.de finibus bonorum & malorum.vna voluptas multis obscuratur voluptatibus in vita voluptaria. Abscedãt igitur hi,qui volupta tes virtutib.prætulerunt,sicut Aristippiani, vt tangit Augustinus,v.de ciui. Dei. Horum etiã speciaes sunt adulteri,ceterique libidinose viuentes,voluptas enim nõ solum eam libidinem prouocat, quam natura non prohibet,sed etiam vsque abusus indicibiles concitat. Nam voluptuose viuens,brutis bestialior fit,atque immoderatior.bruta nempe indicibile.sodomitie in ersmen respuunt , quòd tamen voluptas in quibusdam peruersissimis hominibus quãdoque plantauit. Bruta tamẽ suæ naturæ leges non ita infringũt, teste Ouidi. 9 metamor Non vacã vaccę,nec equas amor vrit equarum,vrit oues aries,sequitur sua fęmina ceruum. Vnde igitur hoc enorme vitium processit,vt ceteris animalibus perfectius,& celsius, scilicet homo ordinem naturæ quandoque peruerteretur præsumpserit? Heu in limitibus naturæ tot sunt peccandi genera. Magna igitur illius est iniquitas, quòd hæc omnia transcendit. Nescio quis peccatũ hoc adinuenire potuit. Arbitror enim nullum primo ipsum excogitare potuisse, sed dęmones delictorum inuentores quòd fęminis se copulasse feruntur,vitisque, ex quibus gigantes processisse leguntur,non quidem eorum ex semine, quia non habent, sed ex translatio virorum semine consimilia

mitia fecisse narrantur. Hi igitur Dæmones, qui naturę suę leges subuertunt, homines quosdam, vt existimo, ad hanc enormitatem deduxerunt, vt sodomitæ fierent, & pro fœminis masculos acciperent, quod fecisse legitur Nero, vt narrat Eunodius. Ludit ancipiti constans fallacia sexus. Fęmina cum patitur, peragit cum turpia, mas est. ideo Ouidius libr. epistolarum. Sint procul à nobis iuuenes, vt fœmina compti. Re vera miror satisq; mirari nequeo quę libido aut complacentia in pari sexu existat. nulla enim ratione aut rationis colore hoc vitiũ excusari potest, seu quouis modo alleuiari. De ipso igitur tanquam de indicibili sileamus: & eam lubricitatem reprobemus, in quam frequenter prob dolor decidunt homines, quam voluptas nutrit: nunc adulteria, nunc raptus, & stupra hominum societati inferendo. namque tanto vsu huiusmodi fornicationes exercentur, vt pro erubescentia non habeantur. immo certe pro hono e & gloria: vix enim veretur mulier adultera nũcupari. Viri quoque iugiter adulterari minime timent. Refert tamen Valeri. li. 6. c. 5 vt suprà narratum est, quòd filius Seleuci propter adulterium vtroque oculo priuari condẽnatus fuit.. Itaque adulteria olim sic impunita, sicut nunc non permittebantur. Nam teste Terentio in andria. Ingenium hominum procliuè est ad lib dinem. Ouid. de ponto. Veneris damnosa libidò non solet in mœstos sæpe venire choros: sed potius quieta coniugia rumpit. Ideo consulit Tibullus li. 3. Ne vos decipiant prudentia brachia collo, nec capiat blanda sordida ligna prece. Nempe eloquia ficta, quæ blande vi deutur, vtriúsque sexus homines sæpe decipiunt. ornatibus quoque atque muneribus alliciunt iuxta illud Oui. j. de remed ijs. Decipiunt cultu auro. gemmísque teguntur. Omnis pars minima est ipsa puella sui. quia, s. puellæ plurimæ plus ferunt in ornatu quàm in proprio corpore toto. suis ergo apparatibus ducuntur homines ad viam perditionis, ibique felicitatem quærunt, vbi nõ nisi fęditas, & corruptio est. Attendat igitur sapiens, quibus coniungitur consortijs. Nam vt qui tangit picem, inquinabitur ab ea, sic vir insertus fęminarum conuiuijs, de difficili continens est. Vnde Ouidius 2. de remedijs. Non facile est taurum, visa retinere iuuenca. Vt pene extinctum cinerem si sulphure tangas. Viuit & ex modico maximus ignis erit. Itaque modica occasione libido totum hominẽ vrit. Sed quid sapiens facturus erit, vt caste viuat? nam que expedit, vt fęm narum visum, & tactum fugiat. sobrie viuat, vitáque voluptuosa non viuat. Nam teste Ouidio vbi suprà Diuitijs alitur luxuriosus amor. Nõ habet vnde suum paupertas pascat amorem. & subdit ad propositum. Vina parant animos veneri, si plurima sumas. ideo Cato. Cum te detineat veneris damnosa voluptas, Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica est. Nempe si sobrie vixeris, faciliter castus eris. Si autem per gastrimargiam castitatem neglexeris ad omnium vitiorum præcipitationem faciliter declinabis.

De inuidia.
CAP. XXVII.

Inter vitia minus excusabile est inuidia, occasione non solum vera, sed etiam apparente caret. Quid eĩ tibi si bene proximo fuerit? aut cur inde anxiaris? Si autem quis lugeat, quale tibi inde gaudium assurgit? Dices enim, quòd te offendit, sed tunc non inuidia, sed ira & vindicta tuum odium est. Rursus dices, bonum alienum tibi obesse, aut male factum prodesse, eo quòd prosperitas proximo collata, tua esset, si non foret ipse, aut si casu vel obitu decederet. sed tunc peccatum tuum non prope inuidia, sed potius ambitio vel auaritia est. Tunc autem inuides, quãdo ex propria malitia alterius bonum videre nequis, aut malum cernere lætaris. Si enim eadem nec bonum deerit stat, nec malum contingat, inexcusabilis vt que malitia tua est. Vnde inuidus quasi non vidẽs dictus est, quia quòd inuidet alterius prosperitatem libenter nõ videt, de consimili vitio loquitur Ouid de ponto Lædere viuos liuor & iniusto capere dente solet, quia scilicet inu di istis semper inuident, quorum malicia liuor merito nuncupatur. Claudianus in maiori Rabẽ liuoris acerbi nulla quies placare potest. Horatius in epistolis. Inuidus alterius rebus marcescit opimis, inuidia Syculi non inuenere tyranni maius tormentũ. Martialis coquus. Rumpatur quisquis rumpitur inuidia. Nullum enim maius flagellum mentis quàm sit inuidia, corpus namque desiccat, faciem pallidat, suspiria gemebunda infert, cor triste facit, dentium rugitus concitat, detrahere petit, ignominiam alterius libenter enarrat, sed honorem proferre renuit quærit inuid a nõ qd aut quõ dicat, penes se murmurat, seipsum affligit, nec deforis venit, sed ex interiori malitia manat. Hoc enim vici ũ Dęmones habẽt, humanæ inuidentes proli, quorum filij perditionis sunt homines inuidi, alterius bonũ proferri dolentes, quibus mora est omne, quod proximorum est apperere, etiam si melius possideant. Dicunt enim illud Ouidij primo de arte Fertilior seges est alienis semper in agris, vicinúmque pecus grãdius vber habet. O impia turpis, nequissimáque inuidia quot viros perdidisti, quot degradasti bonos & prudẽtes. cætera tamen vitia occasionẽ licet non sufficientem, aliquatenus tamen apparentem exhibere possunt, sed tu inuidia tuæ malitiæ causam ignoras. Est enim quis superbus, quia diues, quis iracundus quia læsus, quis gulosus quia edacib' iunctus: quis lubricus, quia mulier infestat, quis piger, quia pinguis, aut senex, quis auarus, qa deficere timet. Sed non apparet cur inuidus quis existat, nisi ex propria malitia, qua quis seipsum prouocat, & de bono alieno dolorem sibi aggregat. Vnde in prouerbijs sapientum dicitur, Inuidia est animi dolor ex alienis commodis. Nulli enim inuidet vir bonus & prudens. & subditur Scias cum multis abundare virtutibus in te, qui aliena amat. Tullius in oratione pro Cornelio Balbo. Est hæc seculi malitia quędam atque labes virtuti velle inuidere, ipsúmque liuorem dignitatis infringere. Erubescant igitur inuidi qui sui criminis occasionem nesciunt, dicente Tullio in tusculanis quæst., libro quarto, Inuidentia est ægritudo suscepta propter alterius res prosperas, cum nihil noceant inuidenti. ideo Socrates ait, Malum alienum tuum ne feceris gaudium. Nempe magnis tristitijs affligitur, qui semper dolet, vbi proximus prosperatur. Nam alterius molestia ex compassione quadam naturali animum molestat etiam inuidi recusantis saltem ad tempus, quanquam non perpendat, nisi cum totus in magnis fuerit. & si rursus de bono alterius dolet, in quo

Sum. de Exempl.

igitur gaudebit? Hæc enim miseria inuidorum est, quòd seipsos affligunt, nō solum aduersitatis occasione, quod faciunt irati, sed etiam propria malitia, & imaginatione. Quid enim obfuisset Fabio, si regi Antiocho naues elargitus fuisset, quas secauit, & interitui dedit? Narrat enim Valerius lib. vij. quòd cum Fabius regem Antiochum superasset, dimidiámque partem suarum nauium ex pacto recipere deberet, tunc Fabius naues singulas per medium iussit diuidi, vt regem Antiochum classibus priuaret, sed quid sibi profuit? Nunquid melius ei nō fuisset, ex quo victor erat si pactum prospere tenuisset. Hoc tamen fieri inuidia non permisit, quæ nullius bonum permittere potest. Heu nouí, quoniam inuidia fera pessima est, suóque veneno eo citius inficit & pungit, quo aliquem meliorem & virtuosiorem sentit. quoniam teste Tullio in rhetorica secunda. Virtutis comes est inuidia. Africano siquidem dedit industria virtutem, virtus gloriam, & gloria æmulos comparauit Salustius in iugurthino. Post gloriam memineris inuidiam sequi. Itaque inter mortales difficillimum gloria inuidiam vincere. Nam diabolus illius fator est: Consideret igitur prudens, quàm graue peccatum sit inuidia, quæ sponte & ex propria malitia in animo concipitur. vnde Tul. In philippica 2. Hæc inquit grauiora sunt mala, quæ animo concipiuntur, quàm quæ corpore feruntur. Miserior igitur est, qui in se suscipit scelus, quàm qui alterius facinus suscipere cogitur.

¶ *Finis libri sexti.*

LIBER SEPTIMVS, QVI EST de morte, & consideratione eius. Et primo præmittitur prologus.

STatus omnis humanus ruinosus est, nullóque in se status debet vocari, nisi rebus decliuioribus compararetur. Omnes enim diuites & potentes olim, qui floruerūt modico terræ angulo cōclusi sunt. Itaque mors cūctis pompis & honoribus terminum imposuit quamobrem huic 7. li. prologū de morte præmitto. Arbitror enim mortem fore speculum quorūlibet statuū mundi, nam qui se moriturum considerat, si celsus est, minime gloriatur, cernēs suo principatui ignotū finē præberi. Si pauper quis est tolerantiæ remediū mors ipsa præstat, eo quòd facilius dolorem animus gerit, quem nouit breui cursu consummari. Fiet igitur processus vt in precedentibus per problemata.

De miseria & breuitate huius vitæ

CAP. I.

VItæ huius breuis cursus anxietatibus fatigatur. itaque vita præsens nihil aliud videtur nisi miseria breuis vnde Iob. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miseriis. & ex prouerbijs sapientū colligitur quòd homo vitæ cōmodatus est, non donatus. Lex enim vniuersalis est, quę iubet & nasci & mori, itaque male viuūt, qui se semper victuros putāt. Nēpe nō ex debito, sed ex mutuo viuimus. Quæso igitur ne quis dicat tot vel tot annos habeo, quia anni tui nō sunt, ex quo mutuo accepisti. vn cuidā dicenti. 14 annos habeo, responsum est 14 annos cōmemoras, quos non habes, quia nō possides. hæc tangit Senec. li. de naturalibus quæstionibus. Igitur sileant, qui prægrandi iuuentute de futuris annis glorientur. sileant & qui sua vetustate laudem sibi ascribunt, miranda se vidisse iactant. Nam isti gloriantur de eo, quod omnino præterijt. Iuuenes autē in eo sperāt, cuius securitatem ignorant. Ouidius sine titulo li. 1. Labitur occultæ fallitq; volubilis ætas. Et celer admissis labitur annis equis. & idem 3 de arte. Ludite formosæ teneræ cantate puellæ. Nam defluunt anni more fluentis aquæ. Nec quæ præterijt, iterum reuocabitur vnda. Nec quæ præterijt, hora redire potest. O quomodo putas eos fastibus eleuari, qui solum mundū obtinēt, eo quòd sui transitus proximitatem negligunt, quanta enim esset temeritas eorum, si absque fine viuerent, ex quo modica vitæ morula extollit cornua ipsorum. Attendant enim illud Oui. xv methamor. Cuncta fluunt nihil est, quod stato præter in orbe, ipsa quoniam assiduo voluuntur tempore motu. Ouidius li. vj. de fastis. Tempora labūtur, tacitisque senescimus annis. Petronius. Heu nos miseros, quàm totus homuncio nil est. nil erimus cūcti postquam nos auferet orcus. Nunquid ergo laudabile non foret, si nos ipsos conspiceremus, dierúmque breuitatem oculis anteponeremus? tunc enim superbia periret, diuitiæ sufficerent paucæ, diuinóque cultui singuli vacarent. Porro nullus tam effrons tam impœnitens inueniri posset, quin tremore mortis reconciliari Deo nō disponeret. Nouimus tamen quòd mori oportet. Sed non attendimus, & si occurrat memoria quædam, tunc procrastinamus, mundíque vanitatibus nos occupātes faciliter desistimus illud Maximiani. Cuncta trahit secum, vertitque volubile tempus, nec patitur certa currere quæque via. Iam nihil est totum, quòd proximus, omnia secum tempus prætereiens, hora que summa trahit. Rursus si breuitas vitam spernere nō docet, saltem hoc faciat ipsius breuitatis miseria. Nam teste Apuleio li. de Deo Socratis. Fortuna caduca sigillatim mortales voloto tempore vocat, anxiisque mentibus & obnoxiis corporibus viuū. vnde Secūdus philosophus. Quid est inquit homo? & respondet, mens incarcerata, phantasma temporis, speculator vitæ, mancipium mortis, transiens viator, loci hospes, anima laboriosa, parui temporis habitaculum. His igitur attentis, quis sapiens de vita præsenti solicitabitur, in qua non nisi miseria reperitur. Et licet bruta vitæ miseriam habeant, angustiorem vita humana, cui natura minime prouidit, bestijs autem necessaria dedit. vnde Plinius in historia naturali li. vij. Cæteris inquit animantibus varia tegumenta natura tribuit, vt cornua, spinas pēnas squamas, villos, arbores, cortices. hoīem vero nudū natura produxit, d cēte Catone. infantē nudū cū te natura creauit, Paupertatis onus patiēter ferre memento. Sidonius in suo epistolari li. v. O necessitas salutis nascendi, miseria viuēdi, dura moriēdi Valerius libro 9 ca. 1 humanæ vitæ cursus prout fortuna gubernaculum rexeris, modo aspero, modo tranquillo motu peragitur, spe semper minori, dum & cupide votis extenditur & se te sine ratione consumitur. Mirum est igitur, cur sapientes, qui se reputāt tantis criminibus miseræ vitę fomenta rōquirunt. Nullus enim in corpore viuens

felix

felix esse potest: si qua tamẽ felicitas fuerit: ideo est, quia vita mẽte abutitur præsens, futura ẙ; bonis operibus expectatur. nam dicit Plautus in aulula. Timor, cupiditas, auaritia felicem esse non sinunt hominem, scilicet in præsenti vita Boe. 3. de consola. Dignitatib. fulgere vis, & præire cęteros honore cupis? sed tandẽ obnoxius periculis parebis. gloriã petis? sed securus esse desistes. Nempe & non considerans quid mors sit, gaudeo, & lugeo, gaudeo inquam vitæ futuræ visa magnitudine, cuius aditus bona mors est, sed lugeo, quia corpus formidat mortem, langores habere timescit, & in cinerem redigi recusat. Reuera tamen sapiẽs si fuero, plus adest mihi gaudij quàm luctus. Nam si mors me molestat spes futuri seculi magis me delectat. Noui enim quòd mors transitus breuis est. Vnde Hildebertus de exilio suo. Mos est inquit hic hominis semper cum tempore labi, & semper quadam cõditione mori, Est hominis nudum nasci, nudúmq; reuerti, est hominis puttere solo, limúmque fateri, & miseris gradibus in cinerem redigi, res & opes præstantur & famulantur ad horam. est locuplex mane, vespere pauper erit, Martialis coquus. Gaudia non remanent, sed fugitiua volant, scilicet post mortem. Vnde Maximianus. O quàm dura premit misera conditio vitę Nec mors humano subiacet arbitrio. Dulce mori miseris, sed mors optata recedit. At cum tristis erit, præcipitata venit. Mortem melius quàm mortis ducere vitam. Pœna minor certam subito proferre ruinam quàm ꝙ pertimeas sustinuisse diu. & subdit. Quot bona tunc habui, tot modo damna fleo. Nonne placet melius certis considere rebus. Euentus varios res noua semper habet. Felix qui potuit trãquillam ducere vitam, Et lætos stabili claudere fine dies. Ex quibus concluditur breuitas miseriáque vitæ præsentis.

Quomodo vita præsens est carcer animæ.

CAP. II.

ANima rationalis Dei formis est sibi, ergo carcer est corpori iungi mortali, carnisq; prona tas spiritum ad scelera trahit, velut mancipata carceri, sic anima fenestrulis angustis res de foris conspicere potest, vt tangit Hildebertus de exilio suo. Vñ, loquendo in persona animæ sic ait. Egrediar, sed nescio quo, sed nescio quando, & fortasse dies iste supremus erit. Est ergo ponenda domus, quæ libera tristi carcere perpetuo iure carere queat, itaque anima petit, vt extra corpus sit, carcerẽque careat, sibi igitur tędiũ est corpus Vnde & sapientes plures corporis tædia vitare volentes seipsos interfecerũ. Vnde narrante Eusebio in chronicis. Anno imperij Augusti. 41. Marcus Porcus Cato latinus declamator tædio duplicis quartanæ seipsum interfecit In hoc autem attestari minime debet, quia se necare nullius iure potest, ipsũ nq; atque Lucretiam hac de causa redarguit Aug. in lib. de ciuitate Dei. Sufficiat autem, quòd prælibata historia in hoc seruit nobis, ꝙ vita præsens tædiosa est, Ipsius animæ carcer. Nã corpus sordibus constringit animam. Vnde Prudentius. Aestuat & sordes, atq; arcta vincula recusat, s. anima Galterus Alex 7. Allicit illecebris ahi nã caro, nec sinit esse principij memorẽ, ꝙ eius imaginis instar facta sit &c. quia, s. carne inclinata, anima sæpius obliuiscitur, quod sit imago Dei, quando scilicet operibus rationis se nõ conformat. Eandem sententiam tãgit Bernardus in microcosmo. Sed lector quærere potest, an mori appetere liceat, visa miseria vitę. Cui respondendum occurrit, quòd vir sapiens mortem curare non tenetur, sed vitã exire vt dñs disponit libenti animo. Vnde Sene. ad Lucil epi. 4 Quotidie morimur, quotidie eñ demitur aliqua pars vitæ, & subdit, Ridiculum currere ad mortem tædio vitę, Vir inquit fortis & sapiens non debet ex vita fugere, sed exire. idem Se. epi. 77. Nec vita sit tædio, nec mors timori. & subdit, Quicquid enim expectatum est diu, leuius accidit. Itaque si mortem absque timore expectaueris, eam non ita formidabis. Vnde Quintus Curtius li. 4. Fortium virorum est magis mortẽ contemnere, quàm vitam odisse. Valerius maximus li. 9 Ratio vitam diligere, mortem non timere præcipit. Epicurus Ridiculum est currere ad mortem tędio vitæ, vt superius Se & subdit Epicurus. Quid inquit tã rid culum quàm appetere mortem, cum vitam inquietam tibi feceris metu mortis: Nam sæuitia est velle mori, vt inquit Lucanus li. 5. Nempe aliud est vitam contemnere, aliud est non timendo mortem, vitam odisse. Nulli enim fas est, vitam odio habere, ipsam autem contemnere, sapiẽtis, Galterus Alex. 6 Fortis animi est contemnere vitam, non tamen odisse. Aliqui tamen vitam non ex virtute sed ex miseria contemnũt. Vnde Martialis coquus Rebus in angustis facile est contemnere vitam, fortiter ille facit, qui miser esse potest Ex prædictis ergo colligamus, ꝙ nec ad mortẽ currendum, nec vita præsens amanda est. Qui enim mortem quærit, dies breuiat, in quibus proficere habet, qui autem vitam diligit, animam incarcerari non metuit. vitam ergo potes non odisse, sed contemnere licet lætteris animam immortalem corruptibili corpori applicari.

De contemptu mortis.

CAP. III.

INsipientis est formidare quod vitari non põt, quod cum accidit ipsi sapienti, vtique melius est Sed nunquid mortem formidare natura non perit? Quis igitur quantumcumque sapiens non timebit? Nempe mortem absque delicto formidare potest, si eam naturali quodam desiderio refutes, sed sapienter si deliberaueris eam non timendam concludes. Aliud enim est primis motibus impellentibus timere mortem, aliud deliberatione præhabita, non contemnere mortem, quod faciunt insipientes. Vnde Seneca libro de remedijs fortuitorum. Stultum est timere, quod vitare non potes. idem libro 6. de natu. quæstio Contemne mortem, & omnia quæ ad mortem ducunt, siue bella fuerunt, siue naufragia, siue grauia pondera, nunquid ampliꝰ facere possunt, quã vt corpꝰ aĩa resoluãt? quod nulla diligentia, nulla potentia euitare potest: nã separatio corporis & animæ hominis vtrámq; partem suæ naturæ restituit. nam terræ debetur corpus cũ ex illa plasmatũ fuerit. cœlis aũt immortalib. ĩmortalis aĩa debetur. Sapiẽs igitur contẽnat mortẽ. Valeri li 9 Corporis & animæ societas non infirmo vinculo cohæret, facile dirimitur. Nam stultũ est, ĩ eo cõfidere, qđ leui pellitur casu. Varro in suis sententijs. Is cũ natura litigat, qui mori graue fert, duplex malum est.

cum moleste ferimus, quòd necesse est. Seneca de naturalibus quæstionibus. Pusilla res est hominis vita, sed ingens res contemptus vitæ, hanc qui contempserit, securus videbit maria turbari, securus aspiciet hor tidam faciem fulminantis cœli.

Quid inquit ad me, quàm magna sint quibus pereo. Ex quibus concluditur, quòd vita contemnenda est cuius contemptu sequitur contempt⁹ mortis. & idē Seneca in Troade Optanda res est, sine metu mortis mori. idem In Thieste. Abeāt questus, discedat timor. idem in Hercule Oetheo. Nusquam ille miser est, cui facile est mori, O vtinam diuites mundi ista respicerent, mortémque non ita timerent, quàm ideo formidant, quia sua possedta diligunt nimis, quia timent his priuari, in quibus confidunt. Si enim in bonis post mortem futuris confiderent, mortem vtique contemnerent. Vtinā attenderent illud Sene. ad Luci. 16 Quę querela est, aut incommodum, si quicquid debeat desinere deficit. Et quis exitus melior, quàm in finem suum natura soluente dilabi. Nempe mors præcessit, & mors secuta est. vt ponit idem Sene. epistola quinquagesima quarta. & idē Sene. epistola. lxxvij. Nemo inquit imperitus est, vt nesciat se quandoque moriturum esse, & tamen cum prope accesserit, tremit & plorat. Nunquid ille inquit tibi non videtur stultissimus qui fleuerit eo quòd ante mille annos non vixerit? Æquè stultus est ille, qui flet eo quòd post annos mille non viuet. Quid enim fles, ad hanc legem enim sis natus? idem epistola lxxxij. Non autem est mors gloriosa, sed fortiter mori, est gloriosum. quæ dementia est fugere, cum retrorre non possis. Tullius in philippica 8. Turpi fuga mortis, omníque morte peior est. qui ergo sapiens est, mortem non metuit, idem Tullius libro secundo de tusculanis quæstionibus, quia mori necesse est, & quia mors nihil habet, quod sit horrēdum, mortem ideo non timeo, vnde refert Valerius li. vj. cap. 2. quòd cum Theodorus Cyreneus regem Lysimacum increpasset, eo quòd quædā nimis indigesta fecerat, ob hoc Lysimacus iussit Theodorū cruci affigi. & tunc Theodorus ait. Mea siquidē nihil interest humi ne an sublimè putrescā. Cato. Fac tibi proponas, mortem non esse timendam. Quæ bona si nō est, finis tamen illa malorum est. Non metuit mortē, qui scit contemnere vitam. vnde Lucanus libro octauo. Mori vltima pęna est metuenda viris. Si enim aliquo pacto mors effugi posset, aut si post mortem nulla vita esset, vtique formidanda foret. Sed à nullo euadi potest. Sanctéque moriens, vita post mortē fruetur potiori. Nulli igitur sap ētis restat pauor mortis. vnde Secūdus philosophus. Quid inquit est mors? & respondit extremus somnus, diuitum pauor, pauperū desideriū, ineuitabilis euentus, fuga vitæ, resolutio oim. Horatius Debemus morti nos, nostráque. Et subdit, mortalia facta peribunt Ouidius in epistolis. Occurrūt animo pereundi mille figuræ. Morsque minus pęnæ quàm mora mortis habet. & Horatius in odis Omnes vna manet mors, & calcanda via semel lethi, & Seneca in tragœdijs. Fatis agimur cedite fatis, nō sollicitæ non possunt curæ mutare rati stamina fati, serius aut ocius sedē properamus ad vnā. Ecce igitur sperte conspicimus, mortē vitare nō posse. Nō mirū igitur, si contēnenda consulitur. Attendamus igitur, quoniam teste Claudiā. in minori. Omnia mors capit, vnde mortiloquēdo, sic dicebat. Quicquid liquidus complectitur aer, quicquid alit tellus, quicquid maris, æquora pascūt, trinere paludes, cunctis tua pariter cedunt animalia regnis, lunari subiecta globo, sub tua purpurei veniunt vestigia reges, deposito luxu turba cū paupere mixtim omnia mors æquans. Oui. 4. fine titulo. Omne sacrū & mors importuna prophanat. Omnib. obscuras iniicit illa manus, viue pius, moriere pius, cole sacra colentem, mors tamen templis in caua busta trahit. quæ verba nil aliud sonant. tam Claudiani quā Ouidij, nisi φ omnia, quę sunt sub concauo lunæ perībunt, omnísque homo pius vel impius suos morte terminabit dies. Nēpe mori naturale est. & omnia post mortē in id petunt resolui, ex quo processerunt. vnde Maximia. Ortus cuncta suos repetūt, matrémque requirunt, & reddit in nihilū, quòd fuit ante nihil, & Lucanus. Capit omnia tellus, quæ genuit cælo. Statius in thebaida, Mille modis lethi miseros mors vna fatigat. Prosper in epigram. Ferro, peste, fame, vinculis, ardote, colore.

Mille modis miseros mors rapit vna homines, quibus attentis, mors contēnenda est, quam euitare nullus etiā sapiēs valet. Innumerabiles enim laqueos hominib. tendit, & insperate venit. vnde Ennodius. Mors nō expectatis ordinibus venit. Ipsa est enim omniū mortalium finis, sed ipsa finē non habet, quandiu seculū præ ens manebit. quinimmo & mors peccatorū semper mors erit. est ergo sine fine finis. vnde Seilo. Mors omne durū præsens graue, triste futurum. Fine carēs finis, & plena ruina ruinis. Omnia enim mors eadere facit, sed post illā viuenti pie celsus iudex Deus miranda promittit. Vir ergo sapiens est, qui mortem contemnit.

De preparatione & desiderio bona mortis.

CAP. IIII

Mors bona in æternā commutat vitam mortalē, neque bene morientibus mors vere cōtingit, sed vita multo celebrior assignatur, vnde Mercurius termegistus ad Aselepium. Nos quidem pijssimis votis optamus si diuinæ placeret pietati, vt nos mundana custodia absolutos superiori parti naturæ restituat & hæc est merces piè sub Deo, diligenter, & cum Deo viuentum Oui 4. meta Vltima semper expectanda dies homini est, dicitque beatus ante obitū nemo, supremáque funera debet Nā vita presens beatitudine frui non potest, mors ideo bona, qua vir pius Deo coniungitur Gaufrid in poe noua. Quando quidem mortem non posse vitare necesse est transeat in formam virtutis, quasi dicat quòd facienda est de necessitate virtus. Nam tunc virtus est, si bene appetis, quòd bene habere potes. tūc enim mortem bene habes quando vt bene mori ates prouides. vnde Macro. li. 1 . de somno Scipionis dicit mortē philosophantibus esse appetendam, ipsamque philosophiam esse meditationem moriendi. vnde Plato duas mortes hominis nouit, quarum vnam natura, & alteram virtutes. præstant. Homo enim moritur cum anima corpus relinquit, solutum lege naturæ. mori etiā dicitur, cum & ipsa anima adhuc in corpore constituta corpōreas ille celebras philosophia docēte, contēnit & cupiditatum

litatum dulces insidias relinquásque omnes passiones exuerit, & hanc mortem dicit Plato sapientibus esse appetendam. Sic enim mori nihil aliud est, nisi vitæ voluptates contemnere, & futuram vitam desiderare. Martialis cocus. Dulcia defecta modulatur, & carmina lingua. Cătator cignus funeris ipse sui, itaque sicut cignus cantat, dum est moriturus, sic sapiens lætari debet, dum moritur, melius victurus, sed mors plurimis formidatur, eo ꝙ pauci ad bene mori præparantur. Quomodo enim bene mori poteris, si tuæ mortis casum non præuides, si vt bene moriaris, opera bona nõ præficis? Nempe si scires te bene moriturum, morti forsan non ita contradiceres. Vis autẽ scire, quę mors tua erit, viuere sic studeas, vt bene mori queas, qualis enim vita fuit, talis ipsa mors erit. Vnde Tul. in lib. de sene. Hoc præmeditatum ab adolescentia debet esse, mortem & negligamus, sine qua meditatione trãquillo animo nemo potest esse. Moriendum enim certè est, & id incertum, an eo ipso die. Mortẽ igitur omnibus horis impendentem timens, qui poterit animo æquo consistere? Sapiens igitur quisque æquo animo moritur, & ab hac vita discedit tanquam ex hospitio. Cur igitur multis mors est sic onerosa? ideo est quia inopinate morimur nec de futuris bonis post mortem habendis sollicitãtur. Tul. de para. Mors terribilis est his, quorum cum vita omnia extinguũtur, non his, quorum laus emori non potest. idem Tul. in Tuscu. quæst. li. 1. Tota inquit philosophorum vita, vt ait Plato, commentatio mortis est, nam quid aliud agimus, cum à voluptatibus, id est à corpore, cum à re familiari, quæ est mi[n]istra & famula corporis, cum à rep. cum à negotio omni seuocamus animum, quod inquantum agimus, nisi animum ad seipsum aduocamus, secum esse cogimus, maximéque à corpore abducimus? Secernere autem à corpore animũ, nequicquam aliud est quàm mori discere, quare hoc cõmẽtemur mihi crede, disiũgamus nos à corporibus, idest consuescamus mori. Ille ergo viuens moritur, qui carnis desideria non sequitur. Nam quid est mors, nisi separatio animæ, à corpore? quæ tunc separatur, quando voluptates ipsius non imitatur. Seneca in Agamenone. O quàm miserũ est, nescire mori. Illi enim mori nesciunt, qui se tanquam morituros nõ disponũt. Nullum enim bonum adiuuat habentem, nisi ad cuius amissionem præparatus est animus, vt Sen. inquit ad Lucil. ep. sto. 4 quasi dicat ꝙ ad mortẽ sic se debet præparare homo, vt quæ possidet sic diligat, ꝙ perdere nõ timeat. Senec. ad Lucil. epist. 26 Qui mori didicit, naturæ seruire didicit, supra omnẽ potentiã mors est, & certè extra omnem. Quid ad illum scilicet moriturũ carcer, & claustra & custodia? Mors enim liberum ostium habet. Illum igitur lauda & imitare, quem nõ piget mori, cum amet viuere. Quæ enim est virtus, cum eiiciaris, exire? Sapiens enim nil inuitus facit, necessitatẽ effugit, hæc Seneca ad Lucil. libr. 8 O vos igitur seculi sapientes discite præuenire mortẽ, viam præparate vobis, nec differatis. Nescitis enim diẽ, neque horã, qua mors ventura sit, verificatur Ne sis securus hodie, vel eras moriturus. Intus siue foris est plurima causa timoris. Conctis sis horis hominis memor interioris, sed immemores illi inueniũtur, qui corporis desideria complere tantummodo nituntur.

Vtinam animaduerterent corporis tędia futuris animæ solatiis comparari nõ posse. Salust. in Catili. Mors ærumnarum requies est, non cruciatus nec mors mala est, quia nullũ malũ gloriosum, mors autẽ gloriosa est, vnde & zenomanus sibi mortẽ intulit, vt fœliciter post mortẽ viueret, narrante Lact. & licet bene fecisse nõ credatur, vitæ tamẽ futuræ celsitudinẽ attestatur. Vnusquisq; igitur ita se præparet, vt morte gloriosa finiat vitã. Sen. 3. de naturalib. quæst. Mors est lex, tributum, officiúmque mortalium, malorúmque omnium remedium est, & subdit. Mortis igitur nomen non formides, effice illam cogitatione multa tibi familiarem, vt illi obuiam exire possis. Vnde in Prouer. sapientum colligitur, quòd cum vita, est grata, conditio mortis est optima, & Boetius 1. de cõso. Mors hominum fœlix, quę se nec dulcibus annis insetit, & mœstia sępè vocata venit. Hæc etenim sæpius considerãs, clarè conspicio bene viuere oportere, bene cupienti mori, bonáque mors præbebit, quæ vita non potest exhibere præsens. Sene. ad Lucil. 24. Multum fuit Carthaginem vincere, sed amplius mortẽ non timere, cuius beneficio nil anteferendum. Licet tamen mors vt prælibatum est, bona sit, nulli tamen mortem licet inferre, Seneca in Agamenone. Rudis itaque tyrannus est, morte qui pœnam exigit, vita igitur quantũ Deo placet, vnicuique permittẽda est, nisi sceleribus mors promereatur. Ex prælibatis igitur hoc suscipiat documentum lector, vt scilicet bene viuendo mortis vendicet propicium diem, legémque molestè non ferat omnibus æquam, Boetio testante secundo de consolatione. Mors inuoluit hominem pariter, & celsum caput, æquátque summis infima. Horatius li. carminũ. Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, regúmque turres, vitæ summa breuis spem nos vetat inchoare longam. Claudianus in minori, loquendo morti ait. Omnia mors æquas, tu damnatura nocentes, Tu requiem datura piis, te iudice sontes Impia cogentur iure commissa fateri. Vnde Hildebertus Cœnomanensis. Mors dominum seruo, mors sceptra ligonibus ęquat. Dissimiles simili conditione trahens. Senec. 3 de naturalibus quæstionibus. Nihil inquit interest, vtrum me lapis vnus elidat, aut totus mons premat. Nam hoc habet natura præcipuum, quòd cum ad exitum venimus, æquales sumus. Quibus attentis, mors benignè sufferenda est, animóque sollicitè vnusquisque ita se disponere habet, vt morte veniẽte, oblito saeto decedat, & patiẽter angustias illius suscipiat.

De patientia mortis sub spe gloriæ futuræ.

CAP. V.

Milites grandibus periculis se exponunt sub spe temporalis honoris & gloriæ. Nunquid igitur mors sapiẽti spiritualitérque militanti exiguũ non generat fastidium si spes immensæ incogitabilisque gloriæ habeatur? Nempe veteres philosophi huius vitę scilicet futuræ sub confidentia vsque ad mortem lætabundi triumpharunt, vnde vt etiam commemorat Tullius in libro de senectute, Xenophon in libro de Cyro narrat, qualiter Cyrus maior moriẽs dixit. Nolite arbitrari filij mei carissimi me cum à vobis discessero, nusquam aut nullum fore, nec enim dum eram vobiscum, animum meum videbatis, sed eũ scilicet animum esse in hoc corpore ex iis rebus quas

gerebam intelligebatis. Eundem igitur in cœlis esse credito te, etiam si nullum esse videbatis. Pereat igitur stultissima eorum assertio, qui vitam futuram abnegant, animámque putant mortalem. Reuera Plato eam immortalem credidit, vt patet in suo Phœdrone, quem transtulit Cicero, in quo valentissimis argumentis animæ immortalitas asseritur, prout narrat Macrobius super Somnio Scipionis, vnde refert Tul. in primo Tusculanarum quæstionum. Cum librum prædictum Platonis quidam legisset, dictus Cleombrotus ambraciota, animæque immortalitatem didicisset, è muro se præcipitem dedit præ desiderio melioris vitæ. Vnde Tullius de senectute. Non est inquit lugenda mors, quam immortalitas sequitur, idé primo de Tuscu. quæst. Nemo vnquam sine magna spe immortalitatis se pro patria offert ad mortem, & subdit, Sed nescio quomodo inhæret mentibus quasi seculorum quoddam augurium futurorum. Idque in maximis ingeniis & altissimis animis & existit maximè, & apparet facillimè, quoquidem dempto scilicet augurio futurorum quis esset tam amens, qui semper in laboribus & periculis viueret? quasi diceret nullus. Si igitur innumerabiles gentiles olim morte sponte subiacuerunt, si pro republica tuenda corpori proprio non pepercerunt, aut fuerunt amentes, quod absit, aut futuræ gloriæ iocunditatē expectauerunt. O igitur quàm infelices, qui post mortem animā cum corpore euanescere credunt. Contra quos Ouidius quarto meta. Morte carent animæ. Statius in Thebaidos lib. 7. Ite alacres nostri nunquam morientur honores. Si enim omnia sapientum scripta legeremus, omnes ferè vitā æternam sperasse inueniremus. Orator li. 2. O quàm per inania currit mens ignara boni. Certéque humanum transcēdunt grandia votum. Tullius in de senectute O præclarum illum diem, cum ad illud diuinū animorum concilium, cœtúmque proficiscar, cúmque ex hac turba & colluuione discedam. Tullius in philip. 13. Grauis à natura nobis data est vita, sed memoria dstūt vitæ sempiterna, quæ si nō esset longior, quàm hæc vita, quis tunc esset tam amens, quòd maximis laboribus & periculis ad summam laudē gloriamque contenderet? quasi dicat nullus, prout tangit suprà idem Tulli. licet alio loco. idem Tullius in Tuscula. quæst. lib. 1. Cum corporibus facibus ad omnes ferè cupiditates inflamari soleamus, cóque magis incendi, q̄ his æmulemur, qui ea habeant, quę nos habere cupiamus, profectò beati erimus, cum corporibus relictis & cupiditatum & æmulationum erimus expertes, quódque nunc facimus, cum laxati curis sumus, vt spectare aliquid velimus, & videre, id multum faciemus liberius, totósque nos in contemplandis rebus, prospiciendisque ponemus, propterea q̄ natura inest mentibus nostris insatiabilis quædam cupiditas veri videndi, scilicet ipsum Deum, qui est sola veritas, quid amplius? nūquid Mercurius trismegistus Asclepio non dicebat, post mortem vitam æternā bonis Deū daturū? & Q uinti. li. 4. Si quis sciat, quis est sinis hominum, quæ te vera fœlicitas, nunquam sibi videbitur præmatura morte perituras, quia scilicet illi per mortem se perire non credunt, qui de vita æterna cōfidunt, quam vitam Sen. ad Lucil. epist. 20. O quando ille veniet dies, qui in honorem tuum celebretur, & loquitur Lucilio. Idē ad Lucil. epist. 71. Miraris homines ad Deos ire, & Deus ad hominē venit immo in homines Nulla enim bona mēs sine Deo est Idē epist. 6 ad Paulum Feramus æquo animo, & vtamur læto, quod sors concessit, donec inuicta fœlicitas finé malis imponat. Ecce quantis testimoniis etiam gentiliū vita futura prædicatur, & speratur. Vnde Prosper in libro epigram. Semper erunt quod erant æterna gaudia vitæ. Gaudendi quoniam causa erit ipse Deus, nec varios pariet motus diuersa voluntas. Vnum erit in cunctis lumen, & vnus amor. Inque bonis summis posita experientia fœlix. Nec valet augeri, nec metuit minui. Ad patriam vitæ de noctis valle vocati. Virtutū gradibus scādite lucis iter. Gratior est fructus, quàm spes productior erit. Exulta agnoscens te verbi in carne renasci, &c. Ex quibus patet, quanto desiderio vita futura speranda sit, mors præsens ferenda.

De resurrectione mortuorum, & immortalitate animæ.

CAP. VI.

Nihil prodest sepulturarū vanitas, aut sepulchrorum fastigium impiis. Quid enim post mortem tibi proderit, cum mortuus fueris si in peccatis decesseris, tumuli curiositas? Reuera nil quinimmo testimonium fortassis est illius iactantiæ, quam in seculo dilexisti. O igitur quàm detestanda illa hominum curiositas, qui cum diem extremum claudere petant, natura quasi ex toto ruente, exequiarum tamen atque sepulturarum desiderant pompas, nec his sufficit ina nis cura, in qua vixerunt corporalibus appetentis desideriis satisfacere atque iactantiis, sed etiam absque dilatione cum sint morituri, vana quadam superstitio sitate famam inutilem sib. aggregant, caro quiescere petit, suæ resolutionis postulans aditum spiritúsque quietam fœlicitatem repetit. Homo tamē ex his duobus constat vtriusque postulationi contradicit, quia licet etiā repente se videat recessurum, ipse tamen laborioso sensu mundanam quęrit gloriam edere. Sed nunquam post mortem viri sancti, de exequiis atque sepulturis gloriati fuerunt, & non potius in conscientiæ testimonio? Nequaquam, prout ait Aug. li. de cura pro mortuis agenda, vbi narrat corpora quędam sanctorum concremata, Alij verò in fluminibus proiecta, ne qualiscunque memoria de ipsis in posterum haberetur. Hoc autem diuina permissione factū est, vt discant Christiani, q̄ tūc Christum maximè sententur, quando vanitatis huius quęcunque munera contemnunt, nam li. 2. de vita patrum narratur, q̄ vir quidam impius honorifice sepultus erat, iustus autem à bestiis comedebatur. Cuidam igitur admiranti angelus respondit. Ille inquit scilicet impius bonum parū egerat in hoc seculo, temporalē igitur accepit mercedem, ille verò iustus paucum peccauit, tēporalē igitur in remedium accepit pœnam. Rationabiliter igitur cōcludit Aug. 1. de ciui. c. 14. q̄ curatio funeris, cōditio sepulturę, pōpa exequiarū magis sunt viuorū solatia quàm subsidia mortuorū, & ideo antiqui philosophi de talibus parū curauerūt. Sen. de remediis fortuit. tū sic dicebat, Insepultus iacebis, supple diceret aliquis,

quis, cui ille respondit, Facilis est iactura sepulchri. Si enim non sentio, quid ad me attinet corporis sepulturas? si verò sentio, omnis tūc sepultura est pœna. Hic tamē posset moraliter quæri, an prosit animabus corpora sepeliri in locis sanctis, seu consecratis. Ad hoc respondit Aug. li. de cura pro mortuis agenda, dicens q̄ si pro defunctis supplicationes non fiant recta fide ac pietate, tunc spiritibus non prodest loci sanctitas, quia tamen loca sancta orationibus dedicata sunt, cō sequēter in locis sanctis sepeliri, animabus prodest, vnde narrat ibidem Aug. de quadam muliere, quæ filium suum defunctū in basilica martyris petiuit sepeliri, sperans precibus sancti martyris filium adiuuari. Hæc autem spes inquit Aug. sana fuit, quia martyris oratio ob hanc causam filio profuit. Locus tamen in se, vt proficeret, non habuit. Attendamus igitur, quia nec tumuli prodest altitudo, nec sculpturarum eminentia, sed sola merita cum suffragiis prosunt. Cur. n. si impius es, tui memoriam relinquere cupis? ant quæ tibi gloria, si tua impietas per orbem memoretur? Si verò iustus es, nunquid lapis te faciet sanctiorē? Absit quia nec sanctus est, nec quemquam sanctificare valet. Tuo igitur sufficiat animo, Deum fore memorem tui. nec si mundi gloriam quæras, vt propter sepulturæ fastum sedem gloriæ perdas. Narrat enim Seneca li. de tranquillitate animæ ca. 18 quòd cum tyrannus quidam philosopho Theodoro minaretur dicens, Morieris, & sine sepultura corpus tuū erit. ipse Theodorus respondit, An inquit me sic ineptum putas, vt mihi cura sit, an supra terram, aut in terra putrescā? Nā vtrimque mihi æque facile est. Vir igitur in ætate senili constitutus mente quiescat, nec in talibus superstitionibus solicitetur, atque consideret, quòd repente moriturus sit. Nunquid non tradit Tullius libro primo de Tusculanis quæstionibus, quòd Diogenes proiici se iussit inhumatum? Tunc vero amici dixerunt volucribus ne, & feris, minime vero inquit, sed baculum prope me, quo eas abigam, ponite. tunc illi. quid poteris? non enim senties. tunc Diogenes, Quid igitur mihi ferarum laniatus oberit, nil sentienti? & ibidem narrat præclarum Anaxagoræ dictum, qui cum Lampsaci moreretur, quærentibus amicis, vellet ne Clazomenas in patriam siquid accidisset conferri, nihil necesse est, inquit. vnde enim ad inferos tantundem viæ est. Nunquid Lygurgus rex corpus suum iussit in mari proiici, ne ipsius titulo leges infringerentur? vt tradit Pompeius li. 3 Hi igitur caruerunt sepultura non tamen periit eorum memoria, quia merita remanserūt. vnde Hieronym⁹ cōtra Iouinianum narrat, quòd populus Masagetarum cognatos & propinquos deuorant. Dicunt enim, quòd decentius est vt ab amicis potius, quàm à vermibus cōsumantur, & quanquā ritus insanus sit, inducimur tamen per hoc, sepulturarum spernere pompas.

De consideratione mortis. CAP. VII.

VTilis est mortis cōsideratio, nam dicitur ecclesiasti. 38. Memēto nouissimorum. & noli obliuisci, & alibi, Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Tulli. 1. de Tuscula quæst. narrat Socratē dixisse, q. tota philosophorū vita est cōtēplatio mortis. Alpharabius l. 1. de diuisione sapiētiæ narrat Platonē dixisse, quòd philosophia est sollicitudo mortis, & per mortē intelligit mortificationē prauorū desideriorū. Sene. ad Lucilium 17. Meditare mortē, cā enī mortē meditari libertas est, quia per eius. s. meditationem vitia quæ sunt seruitia euitantur, nam in vita Ioannis eleemosynarij legitur, quòd olim quādo imperatores coronabantur, eis monumenta mortuorū ostendebātur, atque interrogabantur, quale sibi monumentū fieri vellent, ne sui solij celsitudo eos in superbiā eleuaret. quamobrē Greg. lib. 12 moraliū. Cū culpa animū tentat, necesse est, vt breuitatē vitæ suæ aspiciat, ne nocētem mors cūctis imminens rapiat. idem morali. 21. dicit. Imminēte tempestate, & fluctibus tumentibus, nulla nauigantibus tēporalium rerū cura, nulla carnis delectatio ad mētē reducitur, omnesque res in despectū veniunt, si cesset amor viuēdi, si timor præcogitetur mortis. Hæc siquidē recogitabat Iob dicens, Nudus egressus sum. & c. Iob primo. Nec tamen ex mortis cōsideratione debet animus desperare, aut irasci, sed potius in virtutibus prosperari. Seneca 3. de natura. quæst. circa fi. sic ait. Cur enim irasceris? sustine paululū, ecce mors veniet quæ nos pares faciet. & idē epist. xcv ad Lucilium. Mors omnes æquat, & omnes pares morimur. & ecclesiastes 1. Sicut quis egressus est nudus de vtero matris, sic reuertetur. O vtinā mortis memoria nobis adesset. tunc enim indesinenter bene agere sollicitaremur, & nostræ vitæ diuturnitati minime confidentes, tanquā nūc morituri essemus, sic ad vitæ futuræ adeptionem properaremus. ideo sapiens ecclesiastes ix. dicebat. Quodcunque potest manus tua, instanter operare. & ibidem secundo. Mane vt verificetur illud prophetæ. venietes cum exultatione portantes manipulos suos. vnde apostolus ad Galatas vltimo Dum tempus habemus, operemur bonum, quoniam ista vita est mors viuentium, & vita morientium vt inquit Augustinus nono confessionum. Ideo Iob 14. dicebat Breues dies hominis sunt. & ibidē septimo. Dies mei consumpti sunt absque vlla spe. vnde Augustinus de verbis domini sermone xvi. Breuis inquit est vita, & breuitas semper incerta. & ibidem sermone 7. Quid est diu viuere, nisi diu torqueri? & sermone 4. Diu viuere quid est, nisi ad finem currere. Nam vita ista similis est morti, vt ponit etiam Sene. ad Lucilium lxxiiij. Quia quòd viuimus proximum est nihilo. Si igitur vita breuis, & mors ineuitabilis, cur igitur de sepultura felici non consideramus? quis est enim, qui viuet, & non videbit mortem? inquit propheta. Omnes enim morimur, & quasi aqua dilabimur in terram, vt dicitur 3. regum. 14. Vnde in quodam veteri libello narratur historia de quodam iuuene, qui timore mortis ductus religionem ingressus est, cuius pater dolens, ad eum accessit, & ipso inuito de religione eū sentrahere voluit, cum tamen hoc iuuenis vidisset, dixit patri suo, quòd faceret quicquid vellet, dummodo suæ patriæ vnam constitutionem tolleret.

Cumque pater interrogasset, quę esset illa constitutio, filius respondit, quòd hæc constitutio erat, quod iuuenes quemadmodum & senes moriebantur. Quo audito pater in religione filium suum permanere dimisit. vnde Matthei 4. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. & Apoca. 3. Si non vigilaueris, veniam tamquam fur, & nescies qua hora veniam. Meditanda igitur est dies mortis, vt per vi-

merita obitum sanctũ mereamur, vnde Lucę 14. Quis rex iturus committere prælium, non prius sedẽs cogitat? Nam cogitare debemus, vt bene moriamur, & Matthæi 6 Thesaurizate vobis thesauros in cœlo. Nam mundus est sicut illa ciuitas, de qua narrat Balaan quòd in illa ciuitate talis erat mos, vt principem omni anno mutarent, & in fine anni dabant pro præmio sibi vnum ouum, ipsũmque spoliabant, & exulẽ faciebant. Accidit tamen, quòd quidam sapiens ibidẽ princeparetur, qui audita lege, sua bona atq; diuitias in alienam patriam misit. Itaque in exilio positus, se locupletem inuenit. Sic enim non in mundo, sed in cęlo proficisci debemus. Illi enim in cœlestibus proficiscuntur, qui non de præsenti vita sed de requie post mortem meditantur, quoniam sicut dicit Seneca libr. 2. de natura rerum. c. vlt. Vndique tela in nos iaciũtur, & omnes reseruamur ad mortem.

De prouidentia futurorum.

CAP. VIII.

Sic viuere cõgruit, vt de futuris diebus cogitemus, vitámque præsentem sic transire fas est, vt de futura præcogitemus. Sed amatores huius seculi solũ pro nunc viuere curant, nec de futura vita prouident. Ideo fame, & siti in gehenna inferni cruciantur, quoniam sicut dicitur Iob 27 Diues cum dormierit, nihil secum affert, aperiet oculos suos, & nihil inueniet, super quo Gregorius moralium 18 narrat exemplũ de diuite epulone, qui sepultus est in inferno, vt dicitur Lucæ 16. & de stulto proponente dilatare horrea sua, cui dictum est. Stulte hac nocte repetent diaboli à te animam tuam, quia scilicet illa nocte moriturus es, vt dicitur Lucæ 12. Quid igitur nobis prodest superbia sapientiæ? quasi diceret, quòd nihil. Nã subito moriemur, & media nocte, vt dicitur Iob 34. Super quo Gregor. moralium 25. Subitum est inquit, quod ante non cogitatur, qui ergo dum viuunt, de morte seu futura vita nõ cogitant subito moriuntur, quoniã mors peccatorum pessima, iuxta prophetam. O igitur mors quam amara est memoria tua homini iniusto. Eccle. 41. Et licet amara sit, eius tamen memoria vtilis est, vt peccator cõuertatur, vnde venerabilis Beda lib de gestis Anglorum narrat qualiter Deus multis ostẽdit pœnas infernales, & gloriã cœli, vt cõuerterentur. Aliqui tamen correctionem, & alij desperationem exinde susceperunt, vnde narrat de quodam fabro, qui vidit infernum, satanam, & dæmones infernales, & exinde desperatus sine pœnitentia defunctus est. Absit tamen vt illam futuram gehennam sic formidemus, vt etiam futuram gloriam desperemus. Exemplo beati Stephani, qui mortuus est, intendens in cœlum, vidit cœlos apertos, & gloriam Dei, vt patet Actuum 7. Nã qui sic moriũtur, licet secundum carnem moriantur, nihilominus vitam amabiliorem sibi acquirunt, quoniam mors carnis non est, nisi vmbra mortis, vt ait Grego. moralium 20. Sed mors illa terribilis est, qua moritur anima per peccatum. Nam tunc moritur corpus, quando anima ipsam deserit, sed tunc moritur anima, quando à Deo deserta est, vt inquit Aug. 13. de ciui. Dei. c. 2. Quanto igitur melior est Deus anima, tanto mors animæ magis formidanda est, quàm mors corporis, nam vt Susanna mortẽ animæ potius quàm corporis timuit. Vnde Danielis 13 ipsa dicebat. Melius est inquit me absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Dei. Insuper Aug. 12. de ciui. Duplicem mortem designat, scilicet illam primam, quæ est corporis, & secundam, quæ est animæ, dicens prima mors animam nolentem pellit, secunda animam volẽtem in corpore tenet, sed tempus veniet, quo anima viuere non poterit, Deum non habendo, nec doloribus corporis carere moriẽdo, quia in inferno mors est sine vita mors etiam sine morte, quia est sine fine. De tali morte dicit Apoca. 20. quòd diabolus missus fuit in stagnũ ignis, & sulphuris, vbi à bestiis pseudoprophetæ cruciabantur die ac nocte in secula, nec tamen solę pœnæ erunt in flagellum dęmoniorum, quinimmo pœna maxima erit à visione Dei beatifica priuari. Vnde Chrysostomus super Matthæum homelia 22. Multi gehennam abhorrent, ego autem casum illius gloriæ multo amariorẽ puto, quoniam melius est sustinere decem millia flumina, quàm faciem illam mansuetam videre à nobis auersam, atque dicentem illud Matthæi 25 Ite maledicti in ignẽ æternum. Sic igitur viuamus, vt postmodũm mortem huiusmodi non incurramus, sed potius illam superiorum vitam consequamur, quã desiderans Paulus Apostolus ad Philippenses primo dicebat. Cupio dissolui, & esse cum Christo. Vir enim iustus sperat in morte sua. Prouerb. 14. Et ideo quidam propheta. Num. 23. dicebat. Moriatur anima mea morte iustorum, tunc enim liberabitur de exilio & intrabit hæreditatẽ, iuxta psal dicentem. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini, & Iob 11 Cum te consumptũ putaueris, orieris vt lucifer. Nam teste Seneca episto. 100. Mors viri virtuosi est eadies natalis eius.

¶ *Finis liber septimus.*

LIBER OCTAVVS, QVI EST de statu ecclesiasticorum. Cuius primũ capitulum est, qualiter viri ecclesiastici debent habere curam de subditis in moribus & scientia.

Viri ecclesiastici tanquã ecclesię vigiles atque custodes pro eius munitione certare debent. Vnde Isa. 62. Super muros tuos posui custodes tota die & nocte perpetuo non tacebunt. Vnde Bernar. super cantic. homel. 47 Viris ecclesiasticis suadet, vt sint vigiles pro dormientibus, & pro animabus, pro quibus rationem sunt reddituri Boni inquit custodes vigilant, atque insidias explorant, consilia malignantium anticipant, laqueos depręhendunt, & tendiculas ęmulatorum dissipant. Hi sunt fratrum amatores, & populi Christiani, qui multũ orant pro populo, &c. Itaque de ipsis verificari poterit illud primæ ad Corinth. 3. Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis, & sequitur, vt sapiens architectus fundamentũ posui Nũc tamen, quod lamentandum est cum Beato Bernardo ibidem homel. 75. dicere possumus, quoniã pauci sunt, qui nõ quęrant, quæ sua sunt, ex omnibus charis suis, scilicet ecclesiæ. Diligunt enim munera, nec possunt pariter diligere Christum, qui manus dederunt.

runt mammonæ. Vnde enim existimas talibus rerum affluentiam superare, vt puta vestium splendorem, mensarum plenitudinem, vasorum argenteorum, & aureo rum congeriem, nisi de bonis sponsæ? & inde est, quòd ecclesia inops & nuda relinquitur, nec student ornare sponsam, sed spoliare, non custodire, sed perdere, non instituere, sed prostituere, non quærunt pascere gregem, sed mactare, & deuorare, dicete domino per prophetam. Qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Ideo Hiero. epist. 94. Obsecro te iterum atque iterum, ne officium clericatus genus antiquæ militiæ in vanū assumas, & ne lucra seculi in Christi militia quæras, ne plus habeas, quàm quando clericus esse cœpisti. & sequitur, Procuratores atque dispensatores domorum alienarum, quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Nunquid enim ecclesiam fraudare non sacrilegium est, aut accepisse, quod pauperibus & esurientibus erogā dum est? Etenim optimus dispensator est, qui nihil sibi reseruat, vnde dicitur in decreto dis. 16. q. clericus debet esse immunis à cupiditate. Lamentandum tamen est, quòd viri ecclesiastici suis cupiditatibus populum innocentem affligant infestant & corrumpūt, licet clericos se dicant, in vanis tamen occupationib. laicis præferuntur. Quamobrem per diuinæ sententiæ iaculum timendum est, ne cum peccatoribus intereant. Nihilominus tamen aduertēdum est, quomodo apud gentiles sacerdos ministrique templorum viuebant, atque populum moralibus exhortationibus instruebant. Vnde Plato in Timeo lib. 1. ait, quòd qui apud Athenienses sacerdotio præditi erant, à populo separatim conuiuebant, ne aliqua prophana contagione eorum castitas seu vita pollueretur. Vnde Seneca in declamationibus recitat, quod apud gētiles nullus obtinere poterat sacerdotium, si homicidium vel fornicationem commisisset. Sed ille non est homicida, qui malo exemplo innocentem seducit? Nunquid ille pollutus nō est, qui carnales libidines sequitur, at que delectationes sectatur? Aut igitur apud gentiles sacerdotes digniores erant, aut tempore moderno sacerdotium pauci merentur. Attendamus igitur Hieronymum contra Iouinianum dicentem, Iamblicus inquit vir eloquētissimus de vita antiquorum sacerdotum loquēs ait, quod omnibus postpositis negociis, semper in templo fuerunt, & rerum naturas atque causas, syderūmque motus studiosissimè contemplatur, & nunquā se mulieribus miscuerunt, nunquā eo gnatos propinquos vel liberos viderunt ab eo tempore, quo diuino cultui seruire cœperunt, à carnibus & vino semper abstinuerunt propter teneritatem sensus, & vertiginem capitis, & libidinis refrænationem, pane raro vescebantur, ne onerarent stomachum, cubile de foliis palmarum habebant, & ocio nunquam torpebant, & subdit idem Hieronymus quomodo Euripides refert, quòd prophetę Iouis in Creta regione non solum à carnibus, sed etiam à coctis cibis quibus cuoque abstinebant. Insuper ibidem Hieronymus refert verba Iosephi libr. 2. c. 18. dicentis quòd Saducei & Pharisæi atque Essæi ab vxoribus & vino abstinebant, & quot d anum ieiunium in naturam vertebāt. Et nominanter ibidem quidam alij veteres eorundē imitatores, scilicet Caures & Asclepides. Idem Pigmalion narrat, quòd in oriente eius carnium non habebatur, & Ambrosius narrat, quomodo apud Persas viri doctissimi farina & oleribus tantummodo vtebantur. His ergo exēplis dictis apparet, vt sacerdotes Christiani potiusquàm gentiles virtutibus floreant, quoniā duplici honore digni sunt, qui bene præsunt presbyteri, vt dicitur prima ad Timo. 5. Nempe Hieronymus epist. 98. recitat, quòd sacerdotes olim castissimi erant virginésque Vestæ & Apolini seruientes in perpetua sacerdotij virginitate viuebant. Absit igitur, vt viros ecclesiasticos libido seducat, & innocens vulgus sacerdotum exemplo inquinetur.

De exemplaritate prælatorum.

CAP. II.

Viri ecclesiastici & potissimè prælati si malam vitam duxerint, subditorum mores corrumpunt. Debent igitur vitæ sanctitati, orationi quoque, & bonis operibus iugiter intendere, quia teste Bernardo, Viri ecclesiastici pascere debent populum Dei orationum fructibus, & populo Dei debent intercedere, ipsum quoque populum Deo debēt reconciliari exēplo Moysi, de quo Exo. 31. Qui Deo dicebat, aut dele me de libro tuo, aut dimitte eis hanc noxam. Nūc tamē prælati vxorem ancillæ postponunt, & ancillam præponunt, quia suis derelictis ecclesiis, absque magna necessitate secularibus occupationibus præintēdunt, & in suis ecclesiis si fuerint de ipsius protectione non sollicitātur, sed qualiter sua crimina liberius exercere possint, iugiter meditantur. Deberet autem episcopus sui nominis attendere interpretationē. Scopos enim interpretatur intentio, & ideo episcopus dicitur quasi superintendens. Necesse est autem eū, qui præficitur, superintendere, vt inquit Aug. 9. de ci. Dei. c. 19. Episcopus ergo nomē habet potius oneris quā honoris. Vnde Bernardus ad Eugeniū li. 2. Nomen inquit episcopi non sonat dominium, sed seruitiū, ideo prælatis Actuum 2. dicitur. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo posuit vos Deus episcopos regere ecclesiam Dei. Idem Bernardus ad pontificem Senonēsem inquit, secundum etymologiam nominis ille pōtifex dicitur, qui seipsum facit pontem inter Deum & proximum. Iste enim pons pertingit vsque ad Deum, quando non propriam sed Dei gloriam, quærit, & vsque ad proximum venit, quando per pietatem non sibi sed proximo desiderat prodesse. Bonus inquit pōtifex seu mediator Deo offert preces populorum, bene dictionem, & gloriam Deo imputat, & pro excessib. delinquentium maiestatem eius inuocat atque peccatores pro diuina iniuria punit, nec de suis operibus lucrum, sed Dei gloriam expectat. Insuper Hier. epist. 100. loquens ad episcopum nomine generali. Domus tuæ conuersatio constituta est in grania publicæ disciplinæ, quicquid feceris, omnes faciendum esse putant. Caue igitur ne malum committat, quoniam qui reprehendere volunt, repudiantur, si delinquentes fore videantur, & subdit subuenire pauperibus, visitare languentes, gaudere cum gaudentibus, debet scilicet prælatus, etiam sit caecorum baculus, stendentium cibus, spes miserorum, solatium lugentium. Ex his igitur patet, qualiter prælatus etiam ab interpretatione nominis de sua sponsa ecclesia curam habere debet. Sed nunc illud Apo. 3. verificatur. Nomē habes, quòd

viuas, & mortuus es, quia scilicet nomen sanctitatis habent prælati, & mortis opera in se & in suos subditos exercẽt. Et licet omnia vitia in prælato turpia sint, illa tamen magis sunt cauenda, in quibus ancilla, scilicet caro dominatur, videlicet gula & luxuria, quia inter vitia magis infamia sunt, & quæ talia prælati ecclesiæ maiestatẽ magis offendunt, ideo Apostolus dicebat, quòd non oportet episcopũ esse vinolẽtum, id est vino plenum. Super quo verbo Hier. epist. 44. Vinolẽtia inquit comessationumque excessus in prælatis non sunt, quoniã venter mero æstuans, de facili despumat in libidinẽ, nã in vino est luxuria, qui autem luxuriatur, mortuus est viuens, qui autem inebriatur, mortuus & sepultus est. Nũquid Noe ad vnius horæ ebrietatem femora non nudauit, qui per sexcentos annos inbrietatẽ protexerat? Gen. 10. Nunquid Loth nesciẽs quid faceret libidini se nõ miscuit, & incestum commisit, quem Sodoma non vicerat, vina subegerunt? vt dicitur Gene. 18. Quapropter sacerdotibus legalibus bibere vinum prohibitum erat, vt patet Leuitici 10. Ad designandum, quòd prælati, & sacerdotes nouæ legis sobrij esse debent. Vnde Lucæ 21. Ne grauentur corpora vestra crapula & ebrietate. Vnde Gregorius moralium primo. Cum inquit maiores voluptati deseruiunt, non mirum si in minoribus lasciuiæ fræna laxantur. Dum inquit nos scilicet prælatos lætos aspiciunt scilicet subditi, ipsi tunc ad illicita resoluuntur. Vnde lib. 2 de vitis patrum parte 10. legitur, quod abbas quidam postquam fuit factus episcopus vitam asperiorem quam prius ducere cœpit, & cur hoc faceret, cum interrogaretur, respondit, Dum inquit essem in eremo, corpusculum meum gubernare volebam, ne infirmaretur, nunc autem quia in seculo sum positus, assunt excessuum occasiones plurimæ, ideo est maximè abstinendum. Nam si & infirmari cœpero, aderũt succurrentes. Simile etiam legitur eodem libro parte 1. de abbate Opi, qui episcopus factus, vitam quã in eremo prius duxerat, non prætermisit, Deo tamẽ reuelante vitæ suæ asperitates quodammodo mitigauit. Hæc igitur omnia designant, qualiter prælati ancillam scilicet opera carnalia seu quæcunque secularia suis ecclesiis postponere debent, vt bonis exemplis sibi subditum populum dirigant, iuxta illud Numeri 18. Excubate in custodia sanctuarij, & in ministerio altaris, ne oriatur indignatio super filios Israel.

De electione prælatorum.

CAP. III.

PRælatus vices Dei gerit, quamobrem vocatione Dei sublimari debent. Vnde Apostolus ad Hebræos 5. Nemo sibi sumat honorem, nisi qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Quid tamen dicemus quia Apostolus 1 ad Timo. 3. dicit, quòd si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat? Attendamus enim qualiter Apostolus episcopatum bonũ opus vocat, quasi dicat, quod qui vult episcopari debet bene operari. Sed plurimi volunt episcopi vocari, qui tamen non curant veridice episcopari. Nam sicut dicit Aug. li. 5. de ciui. Dei. c. 19. Ille non est bonus prælatus, nec episcopus, qui non proficere sed præferri quærit. Insuper Hier. epist. 14. Episcopatum desiderat, qui non dignitatem sed laborem quærit, nõ delitias, sed opus, sic quòd humilitas non decrescat, nec per fastigium dignitatis ipse intumescat. Vnde Ecclesia. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtutibus irrũpere iniquitates. Vnde Grego. 21. moralium. Sancti inquit viri cum præsunt non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt, nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse, sciunt enim, quòd antiqui patres non solum reges hominum, sed etiam pastores pecorum fuisse commemorantur. Cur enim de tua dignitate audes superbire? nunquid non in vtero te fecit, qui & illũ operatus est. Iob 30. Omnes enim naturæ vnius sumus. Nam Greg. vbi supra concludit, Malo inquit humillimæ considerationis deprimẽdus est tumor elationis. Vnde Iob. 13. Eleuasti me, & quasi supra ventum ponens elisisti me valide, scio tamen, quia morti trades me. O quàm humilis consideratio in prælato, si fuerit. ideo Propheta dicebat. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me. Nã teste Greg. moralium 20. Mundana fœlicitas tanquã aura subleuat, vt repentine ad infirma sternat, & idẽ Greg. moralium 17. Quanto inquit altius quis erigitur, tanto curis grauioribus onciatur, aliisque populis mente ex cogitatione supponitur, quibus dignitate supraponitur. Homo inquit in sublime eleuatus, tanto super se sustinet, quantos suppositos regit, & ibidẽ concludit. Ipsa inquit occupatio secularium dignitatum, tanto fœdioribus vitiis premitur, quanto maioribus curis grauatur. Quapropter Anselmus lib. de similitudinib. c. 25. Prælatos ambitiosos comparat pueris venantibus papiliones, qui dum sequũtur illos, in foueã cadunt. Ex quibus concluditur, quòd quilibet prælatus in nomine scilicet & in fama virtutum crescere debet. Quapropter concludit Hugo, quòd canones rationabiliter diffiniunt nullum esse in episcopũ eligendum, nisi prius in sacris ordinibus fuerit religiosè conuersatus. Plures tamen insipientes sunt viri, qui vita maculati ad præsidiũ sublimãtur & quod detestandum nimis est, ad præsidentiã tanquã ad patrimonium curritur, vererũ quòd exempla negliguntur. Animaduertamus enim, quomodo Ambrosius in episcopum electus omnino recusauit. Nunquid mulieres publicas in suam domum ingredi non fecit, vt illis visis electio reuocaretur? Nunquid fugam non accepit? sed prodiens à Leontio, reuerti coactus est, vt in ipsius vita legitur. Nunquid Gregorius non fugit electus, sed columna fulgida super ipsum descendente cognitus est? Nunquid beatus Marcus pollicem sibi non abscidit, vt indignus sacerdotio haberetur, vt dicitur libro secundo qui dicitur paradisus. Nunquid beatus Ammonius cum fuisset electus in episcopum, & ad benedictionem duceretur euaderéque non posset non aurem suam sinistram ferro relecauit, dicens, Nunc inquit probatur non posse quod cupitis compleri, quia nullus aure præcisa debet ordinari, cui Dorotheus episcopus respondit. Lex inquit Iudæorum est, sed ego inquit virum auribus truncatum, moribus probum nõ dubito facere episcopum. Cum ergo vim inferrent beatus Ammonius, respondit. Si me inquit vltra coegeritis, etiam linguam meam propter quam mihi molesti estis, abscidam, & tunc ipsum dimiserunt. Insuper li. 3. historiæ tripartitæ de quodam monacho legitur, quòd electus in episcopum, recusabat, sed Theophilus sibi suadebat. vidés igitur monachus,

quòd

quòd euadere non posset, ad se venientibus respōdit. Cras inquit determinabitur, quid sit faciēdum. Vnde in crastinum fusa oratione, migrauit. Si igitur viri sancti prælationem recusarunt, cur igitur peccatores etiā publici prælationem quærunt? Nam teste Greg. in pastorali c. 9. Virtutibus etiam pollens ad regimen coactus accedere debet, & idem Greg. in quadam epistola ad Senonensem archiepiscopum. Multi inquit non tanta fiducia & alacritate currerēt ad honores, si sentirent onera grauia, si metuerent periculum dignitatis, sed ambitio insatiabilis est, & de gradu in gradum scandere petit. Væ tamen, qui coniungitis domum ad domum. Absit igitur, vt fiant prælati, nisi qui meliores sunt, vt debitos suscipiant à subditis honores.

Quomodo non debet eligi fauorabiliter prælatus.

CAP. IIII.

PRælatus curam gerit animarū, aut gerere debet. Quamobrem ipsius electio non fauore sed sola charitate fieri debet, sic vt eligatur non qui dilectior, sed qui melior, aut commodior videtur. Nā hæc est voluntas Dei, vt ille præsideat, qui melior, publicæque vtilitati commodior est. Vnde Hie. epist 43 Electio inquit facienda est, non ob aliquam commoditatem temporalem eligentium vel emolumenti spē nec ob humanam intercessionem vel suasionem, vel comminationem, nec ob inordinatam affectionem ad personam eligibilem, siue carnalem affectionē, sed sunt eligendi ob diuini honoris cumulationem, ob ecclesiæ Dei vtilitatem, ob profectus siue vtilitatis animarum spē, & ob morum ipsius eligēdi atque virtutum perfectionem. Hoc etiam satis notatur in decreto 25. & 6. di. Quamobrem Greg moralium 24 Curam inquit animarum suscipere non præsumant nisi qui bella tētationum subegerint, vnde dominus ad Moysem Leui. 6 ait. Congrega omnem cœtum ad ostium tabernaculi in electionē Aaron & filiorum eius, vt sciāt omnes, quòd qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, & virtutibus eminētior ille eligatur ad sacerdotiū, super quo ait Origenes. Illi inquit, qui eligunt aliis modis, quàm prædictis timeāt Dei iudiciū, atq; sibi imputēt damnū siue perditionē animarū, & ruinā ecclesiæ Dei, quæ destruitur per institutionem mali prælati. vnde Greg in dialogo li. 4. c 39. narrat de Pascasio qualiter erat in loco pęnarū, & cū interrogaretur, cur hic esset, respōdit ꝗ nulla alia causa erat, nisi quia cōsenserat in partē Laurētij contra Symmachū, ipsum eligēdo in prælatū. Quapropter Greg. in registro lib. 1. ait, necesse est, vt omnes culpas & negligētias sibi imputet, ꝗ ministeriū virtutis infirmo cōmisit. Sic igitur prælatus eligēdus est, vt bene agat, sic pariter electionē acceptare nō debet, nisi vt in Deo proficiat, & hoc cū humilitate & tremore vnde Aug. 9. de ciui. Dei c. 19. Nō est inquit in acceptatione amandus honor in hac vita, sed opus, quod per eundē honorē fit vel potētiā. ideo Apostolus dicebat. Qui episcopatū desiderat, bonū opus desiderat, quia episcopatus nomē est operis, & nō honoris, vt suprà dictū est, quapropter Greg in suo registro li. 7. ait, ꝗ sicut locus regiminis desiderātib. est negandus, sic fugientib. est dādus, ne quis sumat sibi honorē. ibidē li. 9. Qui ambit, aut se ingerit, procul dubio repellēdus est, ideo ꝗ nititur ad altiora ascendere. Cōgruit igitur, in crescendo decrescat, & in ascendendo descēdat. Qui igitur eligitur, dicat, quòd doceat & informet quod teneat, nam casum appetit, qui ad summa loci fastigia, postpositis gradibus per abrupta, quærit ascensum, hæc ille. ideo Isaię 6. dicitur. Ecce ego, mitte me, quasi dicat, quòd nullos debet ex se præsumere. ideo Greg. in suo pastorali li. 2 c. 7. Nullus inquit se extollat ex electione, sed magis se humiliet, & Bernardus in epistola ad episcopum Senonensem. Noli inquit altum sapere, quia altum sapere difficile est, & omnino insitatū. & quāto insitatius, tanto periculosius. Non ergo fœlicem se putet, qui aliis præest. vnde Augus. epist. 66. Pete inquit, vt cogites, nihil esse hominib. in hac vita, & hoc tēpore fœlicius lætius & acceptabilius, episcopi aut presbyteri, aut diaconi officio, si tamen non præsumptuosæ aut adulatoriæ res agitur, sed nihil apud Deū miserius, tristius, & damnabilius, si male fiant.

De moribus sacerdotum, & aliorum ecclesiasticorum

CAP. V.

SAcerdotes dicti sunt quasi sacra dantes. ideo sacram debent ducere vitam, iuxta illud Isa. lij. Mūdamini, qui fertis vasa domini. quia tamen presbiteri à sanctitate eis debita recedunt, ideo iugo indebito deprimuntur, nam Leui 21. dicitur quòd sacerdotes sancti & immaculati esse debent, & qui habeat maculā nō debeat offerre panes vt si cæcus, vel claudus esset. Super quo Greg. in suo pastorali li. 2. c. xj. Cęcus est inquit, qui diuinæ contemplationis lumen ignorat. Claudus autem est, qui viam vitæ non valet tenere. ideo Apostolus ad Roma 13. Monet abijcere opera tenebrarum, & induere arma lucis. Illi enim sacerdotes arma lucis induunt, qui in virtutibus proficiunt, nam teste Hierony. episto. 32. Clericus dicitur à cleros græce, quod est sors latinè, & propterea vocantur clerici, quia de sorte domini sunt, aut quia dominus est sors eorum, scilicet possessio. Clericus igitur talem se debet exhibere, vt possideat dominum, & ipse possideatur à domino, hæc ille vnde Hugo li 2. parte 3. c. 4. Signaculum inquit clericorum est corona, signatur clericos deputatus ad officium Dei seu ministerium, cui seruire regnare est. Nam corona regale decus est, quod non immerito datur, iuxta illud primæ Petri 2. regale sacerdotium. &c. Et ibidem subdit, Hugo, quòd capitis coma clerico in modum coronæ tondetur, & summitas capitis desuper denudatur, vt per hoc detur intelligi, quòd ad regiam potestatem assumitur, & vt reuelata facie gloriam domini Dei contempletur, hæc ille Quapropter clerici comam nutrire prohibentur, vt patet in decreto distinct. 23. Clerici comati. A sollicitudinibus temporalibus eximuntur, ne vanitatibus mentes eorum impediantur. vnde Hieronymus epistola 34.

Negotiatorem inquit clericum tanquam pestem fuge, quia nemo militās Deo, implicat se negotiis secularibus, & ideo de ipsomet Hiero. refert, Policrates lib. 8. c. 13. qualiter à mensa sua tres clericos exclusit, quia incompositi erant. Dicebat enim viro honesto & graui nō licere in eius cōsortio aliquē incōpositū habere. Inhonestū igitur est, aliquē se clericū profiteri, & vanis occupationib. detineri, ne de clericis verificetur illud Thren 4. qui nutriebātur in croceis, amplexati

xati sunt stercora. Nunquid olim sacerdotes Nazarenorum ob vitæ continentiam caput non radebant,& capillos in igne sacrificij ponebant?vt dicitur Num. 6. Illi enim moraliter capillos radũt,qui temporalia mẽte deserunt,& tunc sacrificant, quando Deo famulari disponunt,hæc enim omnia corona clericalis designat. Nunc tamen clerici suam vocationem prætermittunt,& ideo in subiectiones plurimas incidũt,sed apud Aegyptios sacerdotes omnia reliquerũt,& ideo eximi sicut dictum est apud Pharaonem meruerunt, vnde Hiero. ad Eustachium epist. 84. narrat quòd in Aegypto tria fuerunt genera monachorum, scilicet cœnobitarum, qui in communi viuebant, anachoritarum, qui soli in desertis habitabant,& aliorum,quo rum genus dicebatur in lingua Aegyptia enuch, qui bini vel trini habitabant simul. Et de primis scilicet cœnobitis loquens Hieronymus dicit,quòd nullus in cibo erat strepitus,sed pane & leguminibus pascebantur,soliqne senes vino vtebantur. Aliáque plurima laudabilia narrat Philo, prout allegat Hieronymus. De aliis verò scilicet anachoritis narrat Iosephus, quod acerbissimam vitam duxerunt. Clericorum igitur, & signanter religiosorum vocatio est ad diuinũ cultum,& mundanum occupamentum. Vnde Anselmus li. 2. De similitudinibus narrat, in somnis se vidisse Angelum Dei describentem sibi, quis esset verus monachus,& concludit ibidem, quod verus monachus est, qui locum suæ habitationis perpetuum eligit,in quo perpetuo habitare disponit. Sed nunquid lamentandum nõ est,quòd viri ecclesiastici atque religiosi mũdo se renunciasse dicunt,& tamen curis temporalium maximè intendunt, non attendentes verba beati Bernardi,in quodã sermone dicentis,quod natus filius Dei, elegit pauperem domũ, & tenuit paupertatis formã. Aut igitur mundus, vel Deus fallitur,& errat,sed diuinam impossibile est falli sapientiam. Melior est ergo status ille,quem elegit,& ibidem Bernar. in sermone de vigilia natalis domini. Quid inquit paupertate ditius?quid preciosius, qua regnũ cœlorum emitur,& gratia acquiritur?Vnde Hiero. epist. 116. Apostoli inquit gloriantur, quod omnia dimiserunt, & secuti sunt saluatorem. Nunc autem viri ecclesiastici Christum sequuntur,vt munus accipiant,aut vt liberius sua desideria impia adimpleant,veruntamen Matth. 5. dicitur. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Et Matth. 19. dicitur. Si vis perfectus esse,vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus,& sequere me. Mundi igitur spector debet vir religiosus,tãquam agricola suam animam excolere,scilicet vitia extirpare, & virtutes inserere. Vnde Apuleius li. de Deo Socratis dicit,quod sicut volens acutè videre purgat oculũ,sic desiderans in virtutibus proficere,debet colere animum. Quapropter Augustinus de verbis domini sermone 12. Quid inquit prodest plena bonis archa,inani conscientia? bona vis habere,& bonus esse non vis? Erubescere igitur debes de bonis tuis,si domus tua plena est bonis & te malum habet,& ibidem concludit,Bona exteriora si possent contra peccatorem ad dominum clamarent,iuxta illud Abacuc 2. Lapis de pariete clamabit. Quid enim prodest stulto habere diuitias,cum sapientiam emere non possit?Ecclesiast. 5. Non igitur diuitias,sed sapientiam & virtutes acquiramus, vt eximi promereamur,& improperia hominum non exponamur, iuxta prophetã dicentem Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.

De continentia virorum ecclesiasticorum.

CAP. VI.

Viri ecclesiastici ad hoc deputati sunt, vt in castitate Deo famulẽtur. Quale enim erit obsequiũ tuum,si mens tua polluta fuerit? aut quomodo sacrificium offeres Deo, si tua vita maculata extiterit?sit ergo vita tua continens,& immaculata,vt Deo pro te,& pro aliis placere possis. Sed vnde est quod ecclesia tantis luxuriis inquinatur?Quis concubinagia ita seminauit?Reuera existimo, quòd consortia,cõniuia, colloquia cum mulieribus solita viros ecclesiasticos à contemplatione retardant & voluptate & lasciuia corruptissima inficiunt. Attendamus enim quid dicat Hiero. Gladius inquit igneus species mulieris,nã qui tangit picem,coinquinabitur ab ea vnde Augu. dicit, quod asper sermo atque rigidus atque breuis semper cum mulieribus est habendus, quia mulier si audiat amicabilia,tunc surgit vt hostia, demolitur hominẽ, deprædatur mentem,inclinat animum, atque mentis statum effœminat,corpus eneruat,bursam euacuat,rationem commaculat,proximum scandalizat, & eum negligit. vnde Bern. li. 1. de contemptu mundi sic inquit. Colloquium mulierum non nisi virus amarum. Præbens sub mellis dulcedine pocula fellis. Nam decor illarum laqueus fallax animarum. Illaqueaut stultos,ducunt ad tartara multos. Vnde Chrysostomus sermone de Chananea dicit,quod mulier est caput peccati,arma diaboli,expulsio paradisi, corruptio legis,à qua si canere cupis,fuge illam,quia vt serpens inficit & venenat,vnde in vitis patrum li. 2. parte 4. legitur, qualiter sancta mulier monacho cuidam,moniales inuenti dicebat. Si inquit monachus perfectus esses, nos ita non respexisses. Item ibidem parte 2. de Arsenio abbate legitur,quòd cum mulier a se postularet, vt in oratione haberet memoriam eius, ipse respondit. Rogo inquit Deum, vt ipse auferat memoriã tuã de corde meo. Item ibidem parte 4 legitur de muliere sancta in monasterio ægrotante, quæ non permisit vt frater suus eam visitaret, ne ipsius occasione inter fœminas staret, vnde dicit ei, Vade frater,ora pro me, quia Christo annuente videbo te in regno cœlorum, Aug li. de cura pro mortuis agenda narrat de Ioanne nobili monacho,qui habuit spiritum propheticum, qui cum videret mulieres quasdam interfectas esse,vt ipsum viderent,tũc dixit, Eamus, vbi non est mulier. Ex his ergo patet,qualiter fugienda est libidinis occasio. ideo apostolus ad Romanos 8. dicebat. Non estis in carne,sed in spiritu.

De moribus prelatorum.

CAP. VII.

Prælati vices Christi gerunt, Dedecus ergo magnum est,si contradicant domino, à quo constituti sunt,non vt in terrenis insistant,sed vt bonis moribu

moribus populum Dei construant. vnde Hugo lib. 1. parte 8 ca. 19. dicit quòd episcopi vtuntur sandaliis, quæ sunt calciamenta prælatorum, ne terrenis polluātur, baculo vtuntur, vt rebelles corrigāt, qui recutuus est, vt mites re.trahant consolabiliter, ornantur annulo, vt ecclesiam sanctam sponsam profiteantur, & cōcludit Hugo, quòd vestimenta sacerdotum & prælatorū virtutes eis debitas designant, tunica mundiciciam, zona continentiam, stola patientiam, casula charitatem, & huiusmodi. Sed proh dolor, multi nunc nec virtutes habent, nec de subditis sollicitantur, iuxta illud Zachariæ 11. O pastor & idolum derelinquens gregē. vnde in tractatu de 12. abusionibus prælatus negligens numeratur. O quanta abusio, quia se dicunt rectores, nec tamen regunt, sed de temporalibus tantā curam accipiunt contra exhortationem Bernardi li. 4 ad Eugenium dicentis. *Memento inquit, saluatorē Iudam œconomum habuisse. Quid episcopo turpius, quam incumbere supellectili, & substantiolæ suæ, omnia sciscitari, de singulis morderi, de suspicionibus moueri, ad quæque deperdita.* Attendat enim prælatus, qualiter Phutiphar omnibus traditis *Ioseph* quid haberet in domo sua nesciuit, vt dicitur Gen. 39 Alius igitur temporalia dispenset, & tu de disciplina prouide, illud nemini tradas, sed super moribus manū viciscentem adhibe. Vt quid enim diuino cultui viri deputantur, si præ cæteris Deo non famulantur Vnde Exod. 18. Prouide tibi viros de omni plebe potentes & timentes Deum, exemplo Pharaonis, qui noluit cōmittere pecora, nisi viris doctis, vt patet Genes. 42. nunc tamen verificatur illud *Isaiæ* tertio. Dabo pueros principes eorum, nam prælati pueri sunt, quia nescij & inexperti comperiuntur. Attendat enim prælatus, quòd architector fundamentum prospicit, grandésque lapides in fundamento ponere solet, sicut fecit *Salomon* 3. Reg. 5. Lapides enim grandes viros virtuosos & religiosos designant, super quibus ecclesia fundata est, iuxta illud ad Ephe. 2. Superædificati estis super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, hi columnæ erant, vt dicitur ad Galatas 2. Nunc tamē dici potest illud Isai. 49. Venerunt serui tui destruentes te. Merito igitur Bernard. miratur lib. 4 ad Eugenium Cur prælati tot inueniunt, quibus curam animarum committant, & tamen inuenire nolunt, quibus suas facultates in curam exhibeant. Veruntamen ars artium est regimen animarum, vt ponit Greg. in suo pastorali. li. 1. ca. 1. Ad huius ergo regimen exercendū sapientiam & virtutem habere quàm maximè necesse est. Fortassis autem mali, qui prætermisso sapientiæ studio, solis facultatibus intendunt. Veruntamen teste Apostolo ad Timo. Oportet episcopum non esse auarum.

De oratione facienda, sic vt vnus oret pro alio.

CAP. VIII.

QVid oratione efficacius? Reuera nihil. vnde Luc. 11. dicitur Si qs perseuerauerit pulsans, & subditur. Surget, & dabit illi, & ad Timo. 2. Volo inquit vos orare in omni loco, leuantes puras manus. Tunc enim manus sunt puræ, quando conscientia mūda, & tunc oratio magnæ est efficaciæ. vnde 1. Ioan. 3. Si cor nostrum non reprehenderit nos fiduciam habemus, quia quicquid petierimus accipiemus, & Ioā. 16 Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. vnde Thren. 3. Leuemus corda cum manibus, super quo Greg dicit, quòd ille cum corde manus leuat, qui orationem suam operibus roborat. quoniam virtus orationis est celsitudo charitatis, vt dicit Greg. li. 2. super euangelium homelia 7. Nempe Christiani tanquam fratres orationibus, & aliis munimentis spiritualib. se debent iuuare, ne ab hoste dissipentur, quoniam debemus animas ponere pro fratribus. vt dicitur Io. 3. Si enim vnus pro alio intercesserit, tunc cōgregatio Christianorum erit terribilis vt castrorum acies ordinata, Canti. 6 super quo Greg. li. 2 super Ezech. hom. 7. Tūc inquit acies est ordinata, quādo in nullo est interrupta oratio, & quando per inimicitias locus nō vacuatur, locus non dissipatur. Nam si per charitatem fideles vniantur, tunc malignus hostis ingredi non valet Cur enim voluit Deus, vt ex vno homine totum genus humanum diffunderetur, nisi quia vult, quòd homines sibi ad inuicem adhæreant, & vniātur? vt inquit Aug. 12. ciui. c. 21. Nam charitas multos animos vnum, & multa corda vnum facit, vt inquit idem Aug super Ioannem. homel 83 Nunc tamen hominum corda diuisa sunt, nec vnus alteri succurrere curat, nec in temporalibus, nec in spiritualibus subsidiis. de quibus 1. Ioan 3. dicitur Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet cum illo? quasi dicat. quòd non. vnde ad Ephe. 3. supportantes inuicem in charitate. Illi enim in charitate se supportant, qui corpori necessaria sibi inuicem exhibent, & deuotis orationibus pro alienis delictis, quantum in eis est, Deum mitigant. *Legimus* enim apud antiquos tantam fuisse erga proximos dilectionem, quòd pro salute proximorum non solum orare, immo etiam quæcunque flagella tolerare disponebant. vnde in li. qui dicitur paradisus legitur de Serapione, quòd se vendidit paganis precio 20. solidorum, & eis seruiuit, donec ipsos ad legem Christianam conuertit Cúmque igitur ab eis recederet, pecuniam restituit Illi autem suadebāt, vt pauperibus eam daret, sed ipse tenuit dicens, date eam vos, quia nō mea, sed vestra est. De eodem etiam legitur, quòd *Manichæo* cuidam se vendidit, cui seruiuit, & tandem eum conuertit. Si igitur propriū corpus pro salute proximorum veteres exposuerunt, nos. merito, & peramplius orationes impēdere debemus.. Vnde Apostolus ad 2. Corin capitulo vltimo dicebat.. *Ego* libentissimè impendā & superimpendar pro animabus vestris. Nempe fas est, vt aduertamus quoniā. Abraham semper solicitus fuit altare domino ædificare, eiúsque nomen inuocare, sic vir Christianus preces domino effundere sollicitus esse debet, quoniam teste Aug. epist. 47. Oratio vitam beatam facit, quam omnes appetūt. Quid enim aliud oportet orare nisi quòd cupiūt omnes? & subdit, Oratio plus gemitibus quàm sermonibus agitur, plus fletu quàm affatu. Absit in oratione multa locutio. sed non desit feruens intentio. Vnde Iob 31. dicebat. Quis mihi tribuat adiutorem, vt desiderium meum omnipotens audiat? super quo Grego. 22 moralium. Vera postulatio non est in oris vocibus, sed in cordis cogitationibus. apud aures Dei non faciunt verba, sed desideria. Ideo de Moyse Exo.

s 3. dicitur. Quid clamas ad me? quasi dicat, quòd clamor nil prodest. Et de Anna 1. Reg. 1. dicitur, quòd orabat, & non loquebatur. Vnde Matthæi 6. Intra cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum, nã in vitis patrum parte vltima legitur, quòd Iulianus apostata misit quendam dæmonẽ, vt portaret ei quoddam responsum, qui dæmon transiens per locum, vbi erat probus monachus, vlterius transire non potuit, eo quòd dictus monachus orabat, quod cum audiuisset Iulianus, dicto monacho comminabatur, sed ipse Iulianus cito interemptus est. Oratio igitur dæmonem vincit, atque superat. Debemus ergo sine intermissione orare & non deficere, vt inquit Apostolus. 1. ad Timotheum 5. & 1. Petri 3. dicitur, Vigilate in oratione, & hoc in spiritu & veritate.

De prædicatoribus.

CAP. IX.

PRædicatorum vocatio veritas sit, & non propria commoditas. Si enim prædicans regnum Dei propriam commoditatem veritati præponat sua prædicatione parum proficere valebit. Veris autem verbi diuini exclamatoribus ait dominus per prophetã. Præparabitur veritas mea in eis. Nempe lib. 3. histos. tripar itæ c. 2. dicitur, quòd cum plurimi pro disputationis delectatione traherentur ad negocium fidei, vnus quidem ex confessoribus laicis simplicem habẽs sensum dialecticis obuiauit dicẽs, Audite fratres, quoniam artem dialecticam non tradiderunt nobis Christus & Apostoli, non vanã verborum fallaciam, sed puram scientiam, fide & bonis operibus obseruandam. Ipsos igitur imitando, veritas est prædicanda. Insuper etiam ibidem narratur, qualiter senex quidam ad veritatem sic hortabatur quẽdam philosophum dicens, O philosophe audi dogmata veritatis Vnus est creator omnium, & verbum eius, quo creauit omnia filius eius est. Hoc ergo si credis, noli inuestigare studio, ad cuius verba philosophus mirabili quadam virtute ẽnucisus est. Vnde Psal. 67. Dabit enim dominus verbum euangelizantibus virtute multa. Nã in vita sancti Cæsarij legitur, ꝙ spiritusſanctus sermonem suum disponebat, vt hominũ cõscientias sua prædicatione cõuerteret, ex quo potest colligi, ꝙ non ex nobis, sed ex spiritusancto in prædicatione loquendum est. Insuper Aug. 6. confessio de ipso narrat, ꝙ ipso prædicãte Alipius intrauit, quo intrante Aug. prædicare cœpit valde mordaciter contra ludos quosdã, quibus Alipius intentus erat, & de ipso tamẽ Alipio nullo modo cogitabat, & tamen Alipius omnia propter se dici cogitabat, & subditur, ꝙ Alipius conuersus est eiúsque correctio Augustino fuerit attributa, & ideo subdit Aug. Per me inquit licet me nesciente, bene operatus es domine. Similiter etiã de eodẽ Aug. in eius vita narratur, quomodo ipso nõ cogitante, Deo tamẽ ministrante, contra errorẽ Manichæorum in mensa sedendo loquebatur, ibique interfuit quidã qui Manichæus erat, qui post biduum venit ad eum flens, & cõfitens se fuisse Manichæum, quousque audiuit eum loqui. Patet igitur, qualiter prædicatio à spiritusancto ministratur & per ipsum roboratur. Nunc autẽ plures prædicantes potius in proprio ingenio, quàm in diuina inspiratione confidunt, nec veritatẽ curãt promulgare, sed potius auditorib. cõplacere volentes, dulcia quędã proponunt, itaq; nõ docẽt, cũ tamẽ docere teneãtur, quibus Eze. 4 dicitur. Quia tu repulisti scientiã, ego te repellã, ne fungaris mihi sacerdotio. Illi. n. scientiã à se repellũt, qui veritatẽ prædicare negligũt, quibus Greg. 1 a. mora. sic ait, absq; iure fluctus ecclesiæ comedũt, qui ecclesiastica cõmoda ad vsum corporis accipiunt, & exhortationis ministeriũ populo nõ impendunt. Nos inquit pastores officium præconis suscepimus, & ecclesiastica alimẽta corpori debita suscipimus, & quod subditorũ est, nõ eis impendimus, quod est cõtra illud Ezech. 3. Audies verbũm ex ore meo, & annũciabis eis. cæterũ Greg. li. 1. hom. 2. Præpositus inquit sine culpa nõ est, quando verba vitę sibi subiectus populus non audiẽs, ex sua culpa moritur. Ille. n. occidit, qui tacẽdo morti consentit, qui igitur præẽst si tacuerit, reus mortis tot vicibus inuenitur, quot permittit homines tacẽdo duci ad mortem, & ideo ibidẽ homel. 18. Pẽlemus inquit, cuius dominationis sit, sic sine labore laboris mercedẽ percipere, quasi dicat, ꝙ viuentes ex bonis ecclesiæ, ad veritatis prædicationẽ debẽt insudare. Nã doctrina à sacerdotibus expectatur, vt sonant præcepta veteris legis, vt inquit Hier. epist. 44 & Apostolus ad Titũ Oportet inquit episcopũ in doctrina esse fidelẽ, vt potens sit exhortari sana doctrina. Ille enim potẽs est, qui nõ solũ verbis se etiã vitæ bonæ exẽplo prędicat, quoniã peccatori dicit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentũ meũ per os tuũ, quia. s. prędicãtes sermonẽ efficacẽ nõ habẽt, si operib. verbis cõtradicãt, quapropter Greg. moraliũ 39. tũc inquit sermõ est viuus & efficax, cũ prędicator in vita pura, sanctus atque perfectus est sicut fuit Stephanus, de quo Act. 9. dicitur, ꝙ nõ poterãt resistere sapientię & spiritui, quo loquebatur. Itẽ li. 10. ecclesiasticæ historiæ c. 30. legitur ꝙ cũ sancti patres olim cõuenissẽt ad cõsiliũ Nicænũ, ibi philosophi disputationes & dubia mouebant, in tantũ quòd maximũ fuit spectaculũ, maximáque cõgregatio audientiũ, nec poterat quidã philosophus ibi existẽs ab aliquo cõcludi, sed vt ostenderẽt Deus, quia non in sermone regnum Dei, sed in virtute cõsistit, quidam ex confessoribus simplicissimæ naturæ vir, & nihil aliud sciẽs nisi Christũ Iesum, & hũc crucifixũ, inter cęteros auditores episcopus aderat, qui cũ vidisset philosophũ insultantẽ nostris, & callida se disputationis arte iactantẽ, poposcit ab omnib. velle se paucis cũ philosopho sermocinari. Tum verò nostri, qui simplicitatem viri, & imperitiã in sermone duntaxat nouerãt, cœperũt pauere, & velut pudorem quendã pati, ne fortè apud callidos homines ridiculus efficeretur sancta simplicitas. Perstitit tamẽ senior, & hinc mouit sermonis exordiũ. In nomine inquit Iesu Christi philòsophe audi, quæ vera sunt. Deus vnus est, qui fecit cęlũ & terrã, quique homini, quẽ de terrę limo formauerat, spiritũ dedit, & vniuersa quę videntur, & quę nõ videntur, virtute verbi sui creauit. & spiritus sui sanctificatione firmauit hoc verbũ ac sapientia, quẽ nos filium dicimus, humanos miseratus errores, ex virgine nascitur, & per passionem mortis à perpetua nos morte liberauit, ac resurrectione sua æternam

nam nobis contulit vitam, quem & expectamus iudicem omnium, quæ gerimus esse venturũ. Credis hęc ita esse philosophiæ? At ille velut si nunquam vllum sermonem contradicẽdi didicisset, ita obstupefactus virtute dictorum mutus ad omnia, hoc solũ potuit respondere ita sibi videri, nec aliud verũ esse quã quod dixerat, itaq; ille qui à nullo cõstringi poterat per humanã scientiã, à simplicissimo viro conuictus est. Ex quo patet, ꝙ vitę sanctitas, & non intellectus ingenio suas verbum prædicãtis efficax reddit, cæterum eodẽ libro c. 2. legitur, ꝙ mulier quædã captiua fuit apud gentem Hiberorum, quæ in sua captiuitate sanctissimã vitã ducebat. Accidit tamen vt adolescens quidã ægrotaret, cuius mater per singulas domos ibat remediũ petẽs. Ad illã igitur captiua cũ venisset, interrogauit an remedium pro suo filio sciret, quæ respondit ꝙ aliud remediũ nesciebat, nisi quòd Christus, in quem credebat, ipsum sanare poterat. Oratione igitur fusa, infantẽ sanũ reddidit, cuius mater miraculum per totum regnu promolgauit. Regina igitur hoc audiens cum infirma esset ad prædicta captiuã accessit, & fusa oratione, sanitatẽ accepit in nomine Iesu Christi. Quapropter regina Christũ verum Deũ esse suo marito & omnibus nunciauit. Cúmque rex cõuerti differret, accidit vt in venatione ĩ tenebris maximis esset. Christum igitur inuocauit dicẽs O Christe, si Deus es, me nũc libera, & protinus luce clarescente, liberatus, & cõuersus est. Ecclesiam igitur ædificari fecit, & ad Cõstantinum vt sacerdotes mitteret, scripsit, quod & fecit. Cũmque columna quędã ecclesiæ humana virtute eleuari non posset. prædicta captiua oratione impetrauit vt eleuaretur, ex hac ergo historia patet, quòd sanctitas vitæ plus facit ad conuersionẽ quàm sciẽtiæ ingeniositas, vnde Isaię 40. Super mõtẽ excelsum ascẽde tu, qui euangelizas Sion. Ille autem super mõtem ascẽdit, qui in sanctis operibus viuit. Ille enim euangelizat, qui diuinum verbum prædicat. vnde Ezech. 3. Speculatorem dedi te, qui in alto conspicis.

De scholasticis. CAP. X.

Licet omnia scire bonum sit, diuinæ tamen veritati potissimè intendendum est, quia nec fallit nec fallere potest. Legimus enim Genes. 16. qualiter Abraham ancillam dominæ subiecit, sic omnes humanæ sciẽtię diuino scrutinio debẽt ancillari. vnde Aug. libr. 2 de doctrina Christiana sic inquit. Homo quicquid extra sacrã scripturã didicerit, si noxiũ est, ibi dãnatur, si vtile est, ibi inuenitur, vnde idem epist. 3. Nullæ litterę cõparãdæ sunt duobus præceptis domini, in quibus omnis ars. Ibi n. physica, quia Deus est causa omniũ naturarũ, ibi ethica, quia nõ nisi diligendo Deũ vita bona formatur, ibi logica, quia Deus lumen est animæ, ibi salus reip. quia nisi dominus custodierit ciuitatẽ, frustra vigilat qui custodit eã. Ideo ipsa sacra sapiẽtia Prou 8 inquit Audite quoniã de rebus magnis locuta sum, & aperientur labia mea, vt rectè prædicent, veritatem meditabitur guttur meũ. Hæc enim dat intellectum paruulis. vnde Sap. 7. Optaui inquit. s. sapiẽtiam, & datus est mihi sensus inuocaui, & datus est mihi spiritus sapiẽtiæ. In hac autẽ sapientia teste Hugo. in didascali. parte 5. In proprio ingenio non est cõfidendũ, quia potius oratione quàm studio acquiritur. vnde Matth. 11. Abscondisti hæc à sapientibus, & prudẽtibus, & reuelasti ea paruulis, vnde Cassianus in collationibus patrum. Cupiẽs inquit ad notitiam scripturam pertingere nequaquam debet suos labores commentariis impendere, sed omnem industriam mẽtis & intentionẽ cordis erga emẽdationem vitiorũ detinere, quibus expulsis, scripturarum sacramenta contempletur sicut ab oculo purificato colores cernuntur. narrat etiam Cassiodo li. de insti. scripturarum, quòd cum explanationem cuiusdã quæstionis inquireret, septem diebus & noctibus in oratione perstitit, quousque Deo reuelãte cognouit. Huiusmodi igitur sapientię studium bonis operibus potissimè exercetur. vnde Hugo vbi supra. Bene inquit scripturam audit, qui ea, quæ audit, opere cõplet, vnde lib. 9 historiæ tripartitæ de quodam abbate legitur, quòd cum audisset versum illum psal. Dixi custodiã vias meas, &c. Tunc amplius noluit audire, dicens, sibi sufficere, si quod audierat, posset adimplere, vnde anno vitæ suæ 49. Interrogatus si prædictũ versum didicisset & compleuisset, respondit, quòd vix cõplere potuerat. Non ergo in magnis difficultatibus, sed in bonis operibus sacræ scripturę studiũ versatur. vnde Ecclesia. 43. Piè agentibus dedit Deus sapientiam. Quis enim tam est stultus, vt eum dicat sapientem. cuius vita mala est dissoluta & enormis? Omnis enim dissolutio ex insipiente radice manat. Ille igitur sapiens putandus est, qui sua opera sapienter dirigens ea facit, quæ sapientem facere decet. Nã iste est fructus veræ philosophię, scilicet bene loqui secũdũ suũ statũ, & cõsequẽter bene viuere, vt dicit Apuleius libr. de Deo Socratis. vnde Aristippus philosophus cuidã tyrãno interroganti, quid istud studium philosophiæ proficeret sibi, respõdit. Vt inquit cũ omnibus hominibus secure intrepidéque sciã fabulari. Nã Apostoli populũ Dei sic cõuerterunt, quia vnumquẽque secũdũ suũ statũ docuerũt, nũc dominis, nũc seruis, nũc patrib. nunc filiis, nunc vxorib. veritatem suadẽtes. vnde ad Ephe. 5. Viri diligite vxores vestras, & ibidem 6. Filij obedite parẽtibus, serui obedite dominis. 1. Pet. 2. Serui subditi estote. & ibidem. 13 Mulieres subditę sint viris suis, & 1. Ioã. 2. Scribo vobis patres, scribo vobis adolescentes, scribo vobis infantes. Insuper gentiles conformiter fecerunt. vnde Põpeius li. 8. & Policrates libro 7. cap. 7. pariter narrant, qualiter Pythagoras audiens vrbem Crotoniorum esse dissolutam, venit vt doceret, itaque alio affatu viros, alio quoque matronas hortabatur, vnicuique veritatem prędicans. Itaque secundum statuum diuersitatem leges & mores descripsit. Ratione igitur ponori diuini verbi prędicator animo valido veritatem detegere debet. Sed plurimi suis abditis proximis detrahunt, quorum peccata corrigere vbi fas est, negligunt. ibi loquuntur, vbi tacendum est, nam Eccles. 32. Vbi non est auditus, non effundas sermonem. Congruit ergo loquendi tempus, & locum explorare. Vnde primo saturnalium legitur, quòd Socrates orator Gręcus in conuiuio existens, rogatus fuit, vt de fonte suę eloquentię aliquid proponeret, qui rennuit, dicens, Nihil inquit tam gratum philosophię, sicut locis &

temporibus aptare sermones. Vnde Eccl. 11. Prudentiæ statuta ponderabuntur, quia scilicet loquendum est iuxta exigentiam locorum & personarum, Valerius li. 6. c. vlt. narrat de Xenocrate. Qui cum gratis eloquiis mores astrueret, vidit quendam superuenientem, cuius crimina grandia erant, & ideo materiam de qua loquebatur prætermisit, vt peccata illius detestari posset. ideo Eccl. 27. dicitur. Cum viro irreligioso de sanctitate tracta. & cum iniusto de iustitia. vnde Sen. epist. dicit quòd talis debet esse philosophus, vt ad ipsum veniens semper aliquid ferat, & in aliquo meliore. Potius igitur verbo prædicantis profectus debeat haberi, quàm iam sicut dicitur ad Cor. 2 Sermo meus & prædicatio mea non est in persuasibilibus humanæ scientiæ verbis, sed in diuinis eloquiis.

¶ *Finit liber octauus.*

LIBER NONVS, QVI EST DE statu principum & nobilium, & habet vingintiquatuor capitula, cuius primum est de clementia principum.

Clementiam habere debent principes maximè exemplo antiquorum. Narrat enim Vale. li. 8. c. 1. de Sergio Galba, qui propter homicidium morti condemnatus erat, & cum proximus morti esset, iudici dixit. *M*eam inquit non recuso mortem sed meos defleo paruulos, quos tibi recommendo. Misericordiam ergo obtinuit pietatis causa. Itaque innocentia veniam non impetrauit, vbi pietas periculorum indulgeri fecit. Narrat etiã de quodam, qui libidinis causa condẽnatus erat, sed veniam impetrauit, eo quòd suam impudicitiam sponte declarauit. Beati igitur misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. *M*at. 5 narrat etiam Aug. 8. de ciui. c. 10. de quodam, cuius nomen Orestes, qui morti condemnatus erat, & homicidio reus habebatur iudicantibus tamen. 12. diis absolutus à sententia sex illorum 12. *D*eorum, qui venerabantur apud Athenienses, quibus lex erat, quòd si voces iudicum erant æquales tunc absolutio iustitiæ præponebatur. Si igitur gentiles Deum non cognoscẽtes, indulgere studuerũt, merito & potius Christiani iudices hoc facere debent, vt scilicet potius indulgentiam quàm rigorem exerceant. Veruntamen iudices prælatique plures fauor vel ita seduxit, causas subditorum non diserũt, sed cum rigore suæ temeritatis subditos affligunt. vnde narrat Aug. in confessio. c. 11. De Alipio collega suo, quomodo apud Carthaginem fuit deprehensus de furto, licet sine causa, accidit tamen diligenti discussione facta, quod immunis inuentus est, & innocens, puero quodam reueiante, qui furtum commiserat, repertus est, & concludit idẽ Aug. Non arbitror enim aliam ob causam Deum hoc permisisse, nisi vt vir ille scilicet *A*lipius, qui tantus futurus erat, inciperet discere, quod non de facili iudicandus est homo, vnde de seipso narrat, quod assistendo iudicio, prætulit æquitatem cuicũque potestati iuxta præceptum domini Exo. 23. Nec iudici plurimorum acquiesces, scilicet, vt à vero deuies, & ibidem. Non declinabis in iudicio pauperis. vnde Leui 9. Non iniustè iudicabis, & subditur. Noli facere iniquum aliquod in iudicio, sed omnia in regula, pondere, & mẽsura, ideo iniunxit beatus Ambro. Theodosio imperatori, vt ante 30. diem nullum condemnaret morti, quia non ex libito, nec ad libitum procedendum est, nam à domino Gen. 18. dictum est, qualiter clamor Sodomorũ venit coram eo, non tamen statim condemnauit, sed ait, descendam, & videbo, &c. quia scilicet cum magna deliberatione iudicandum est, & nõ cũ ira vel furore. Sapientiæ 12 Et tu cum tranquillitate iudicas. Ira quidem viri iustitiam Dei nõ operatur, Iacobi 1. vnde Seneca li. 1. de ira narrat de quodam iudice tyrãno, qua liter tres milites innocentes propter iram suam condemnauit. *P*rimum enim condemnauit, quia redierat sine suo commilitone seu socio, imponens ei, quòd illum interfecerat. Præcepit ergo cuidam militi, vt eum ducerent ad locum supplicii Cumque tamen eum duceret venit commilito seu socius eius, qui ad suppliciũ ducebatur, & tunc ad iudicem rediit, vt ille excusaretur, quod videns iudex iratus est, primóque militi dixit te iubeo interfici, quia semel condemnatus es, secundo autem dixit, quia causa damnationis tui commilitonis fuisti, similiter te iubeo interfici, tertio dixit, & te iubeo occidi, qui iussus occidere, præcepto nõ paruisti, ideo Isidorus 3 de summo bono c. 25. Iudex inquit iracũdus examen iudicii cernere nõ valet, quia caligine furoris excæcatus non videt. Vnde *A*ug. epist. 55. ante finem concludit dicens. Non debet inquit iudex vendere iustum iudicium aut detestari verum iudicium, licet vendat aduocatus iustum patrocinium & iurisperitus verum consilium. Illi enim inter vtramque partem examinis adhibentur. Isti verò ex vna parte cõsistunt. Nihil ergo turpius, nil sordidius, quàm iudicium vendere, vt ponit Aug 7. confessionum. Nam iudicium si fiat ad precium sordibus computatur, vt ait Policrates 5. li. c. 2. quia cum iudex sit famulus iustitiæ si igitur iustitiam vendat, suam dominam precio exponit Veruntamen illud Iosue 3. verificatur.

Puellam inquit vendiderunt vino, vt biberent scilicet iustitiam, sed qui emit non læteturt, vt dicitur Ezechielis 7. quia vẽditor & emptor peccant. Tales enim figurantur Numeri 22 in Balaach, qui corrupit Balaã muneribus, & excæcauit. vnde Petronius sic ait Quid faciunt leges, vbi sola pecunia regnat, aut vbi paupertas nullo iure vincere potest? Iam igitur iudicium nihil est, nisi publica merces. Quapropter Tullius libro 3 officiorum dixit, quòd à maioribus hoc accepimus, vt contra iustitiam nil agamus, maiores enim prædecessores vocantur. *V*nde A Gellius lib 5. de imagine iustitiæ narrat qualiter Chrysippus os & oculos iustitiæ vultumque seuerum depinxit, verbáque venerandacolorauit & sequitur Forma virginali aspectu vehementi sine formidine eam intonizauit quia scilicet iudices formidare non debent, quin iustitiam agant, nam *V*alerius lib 6. c. 3 de Cambise narrat qualiter fuit per eum iudex quidam excoriatus, eo quòd nullam iustitiam fecerat & super eius pellem filium tanquam iudicem sedere iussit. Faciendum est ergo iustitia a ... tamen decenti pietate ... sicut Ioseph fecisse legitur.

De bonis principibus.

CAP. II.

PRincipes sunt constituti, vt populum foueant & protegant. Vnde Moyses orabat, vt Deus prouideret hominem super multitudinem populi, qui posset exire & intrare ante eos, vt dicitur. Numeri 27. Olim enim non genealogia sed merita eos sublimabant, quia bonis & non tantum generosis principatus debetur. Nam Quintus Cincinatus cum propriis manibus coleret terram, factus fuit consul, itaque ab aratro vocatus est ad dominiū, & cum suo consilio victoria adepta fuisset, ad pristinam paupertatem reuersus est, vt narrat Aug. 5. de ciu. Dei. 8. Non igitur dominandi ambitio sed succurrendi atque regendi auiditas principibus adhærere debet. vnde Valer li. 4 c. 4. de Attilio narrat, qualiter ab aratro vocatus est ad imperium Romani populi suscipiendum, & ideo de tempore illo dicit, ꝙ patriæ rem vnusquisque nō suā augere properabat, paupérq; in diuite imperio, quàm diues in paupere cōuersari malebat. vnde Soli. li. 5 c. 4. loquēdo de populo cuiusdā insulæ. Populus inquit elegit spectatum moribus, & inueteratum clementia. Nā de regibus Israel dictum est, reges Israel clemētes sunt. Nunquid Ioseph clemens non extitit. Nunquid tamen qui dominantur tyranni non sunt, & suæ fortitudini dominia, quæ obtinent, & non Deo asseribunt? nihilominus omnis potestas à domino Deo est, vt dicitur ad Romanos 13. & Ioan. 19. dicitur Non haberes in me potestatem, nisi tibi datū esset desuper. Sed nunc verificatur illud Oseæ 8. Ipsi regnauerunt & non ex me, principes extiterunt scilicet mali, quorum tamen dominia diuinæ ordinationi non sunt imputada, sed subditorum prauitati, iuxta illud Iob 34. Ipse regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi, & Oseæ 13. Dabo tibi reges in furore meo. Si ergo nunc populus peccat, non mirum, si princeps impius regnat. Nam principes impij sunt qui cū fouere debent, tantummodo rapiunt, muneribúsque iustitiam peruertunt, & qui positi sunt in defensam populi, ipsi offensam inferunt, cuius oppositum Romanos nobiles fecisse legimus, vt narrat Pompeius li. 18. quòd cum Cyneas Romam fuisset missus à Pyrrho, vt pacem confirmaret grandia munera secum tulit, sed suscipere volentem neminem inuenit. vnde Romani iudices ostia claudebant, ne cum muneribus quis intrare posset. Similiter etiam narrat Valer. li. 4. c. 3 & li. 8. c. 5 de Pyrrho, qualiter partem agri ex consensu omnium sibi oblatam refutauit dicens, Virtutis gloriā magnitudine prædæ minui. Sed quid dicemus? nam teste Senec. epist. 18. Reges Parthos non poterat quis salutare sine munere, & tamen ecclesiastici 20 dicitur. Quoniam pecunia & dona excæcant oculos iudicum, ideo propheta inquit. Qui munera super innocentem non accepit, semper habitabit in tabernaculo tuo. vnde Greg. moralium 9. Tres sunt inquit acceptiones munerū, ad quas ex fraude festinatur. Nā accipi solet à corde gratia, ab ore gloria, à manu pecunia, à quibus iustus debet excutere manus, & idem in registro libro 2. Encænia inquit vestræ sanctitatis accipere nolui, quia incongruū est à pauperibus quærere quàm accipere. vnde Salustius narrat, qualiter Roma in cupiditatem versa est, & ideo ipsam cito perituram annunciauit, de qua Iuuenalis. Omnia inquit Romæ cum precio fluunt. Attendant igitur principes, vt nō propriam commoditatem, sed rei publicæ vtilitatem intendant, quia teste Augustino super Matthæum 10. Gentiles olim ob amorem reipublicæ filiis propriis non pepercerunt.

De misericordia & pietate principum.

CAP. III.

CVm principibus sit commissum vniuersi regimē, expedit vt membrorum defectibus compati discant, alias enim respublica diuturna esse non potest. vnde Oui. li. de tristibus, Si quotiens peccant homines, sua fulmina mittat Iupiter, exiguo tēpore inermis erit, quæ verba sonant, principem debere misereri, vnde & veteres clemētes extiterūt. Narrat. n. Vale. lib. 5. c. 1 quòd Marcus Marcellus hostes suos Syracusanos cœpit, inter quos fuit vnus, qui erat ditissimus, quē intuens Marcus, & considerans suū infortuniū, à lachrymis abstinere nō potuit. Narrat etiam qualiter Cæsar aspiciēs caput Pōpei inimici sui, lachrymas dedit. vnde Sene. Magnarum virtutum est, offensam negligere, & Boet. Maximum genus vindictæ est, posse vlcisci, nam sufficit posse. Item Valerius vbi supra narrat, qualiter Cæsar audita morte Catonis æmuli sui, doluit, & patrimonium suis liberis incolume reseruauit, ipsósque fouit, & protexit. Hoc etiam recitat Aug. 5. de ci. Dei. c. 9. vnde Virgilius 6. li. Aenei. Tu regere imperio populos Romane memento. Parcere subiectis, & debellare superbos, & alibi. Sit piger ad pœnas princeps, ad præmia velox. vnde Solinus de Cæsare dixit, ꝙ clementia potius, quàm armis vicit. Item Valer. li. 5. de Alexandro narrat, qualiter videns in suo exercitu militem antiquum, frigoris tempestate afflictum, sibi compassus, propriis manibus eum accepit de sua sede sublimi descendens, & in sua sede eum posuit, &. ideo Iacobus in sua canonica ait, Iudicium fiet sine misericordia illis qui non faciunt misericordiam, vnde veteres clementes extiterunt, quia sicut narrat Vale. li. 5. c. 1. Marcus Marcellus clementissimus fuit. Nā cum multos Syracusanos captiuos haberet, ipsósque afflictos videret, flere cœpit præ nimia cordis tristitia, quam habebat de eorum infortunio. Insuper Virgilius lib. 6. Aeneidos narrat. ꝙ Aeneas pijssimus fuit, sic dicens, Tu regere imperio populos Romane memento, hæ tibi artes erunt, pacique imponere morem, parcere subiectis, & debellare superbos. Item in historia Romanorum legitur, quòd Titus tantæ clementiæ erat, quòd omnibus prodesse cupiebat, nullique nocere studebat. Item Valerius lib. 5. ca. 1. recitat, quòd Pōpeius regem Armeniæ cum cepisset, qui tamen contra Romanos multa mala gesserat, ac etiam Mitridatem Romanis infestissimum suis viribus protexerat, ipsum regem Armeniæ nihilominus benignè suscepit, & diadema, quod de capite suo abiecerat, ei imposuit, atque in pristinam fortunam restituit, iudicās æquè pulchrum esse, reges facere, sicut vincere. Quapropter Sene. 1. de clementia capitu. 5. dicebat. Nullam rem magis quàm clementiam principes habere decet. vnde libro eodem, capit. 5. narrat de quodam, qui diebus cunctis vitę suę semper studuerat qualiter

de hostibus suis vindictam habere posset, cúmque tamen contigisset semel, quòd hostem vincere non poterat, à sua vxore consilium petiit, quid facturus esset. Ipsa autem respondit, quòd more medicorum facere deberet, nam medici experti dum vident, quòd vna medela non proficit, aliam contrariam tribuunt. Sic pariter ipsa dicebat viro suo, quòd diceret, vt tentaret, si clementia sibi proficere posset, ex quo vindictam exercere non poterat. Nihil inquit enim crudelitate hucusque profecisti, nunc igitur tenta quomodo cedat tibi clementia.

His igitur dictis, vir ille gauisus fuit, & læto animo inimico suo pepercit, quem exinde amicum suū fidelissimum inuenit. Patet ergo, quòd vtilior est clementia crudelitate. Nam inimicū vincere, si laudabile est, laudabilius tamen est, sine inimico viuere, maximéq; laudabile est, inimico indulgere. Ideo concludit ipse Sene. li. præallegato c. 10. quòd licet apes aculeum habeant, Rex tamen aculeo caret. Clementia igitur virtus est, quæ principi debetur, ideo Christus Luc. 6. dicit. Estote misericordes, sicut pater vester cœlestis misericors est. Tradit enim Policrates lib. 5. c. 6 quòd Plato suis discipulis sæpius dicebat, Cum inquit potestas sæuit in subiectos, idem est, ac si pupillum tutor persequatur. Sicut ergo tutor erga pupillum esse debet clemens, sic viri alicuius potestatis debent subditorum fauere iuri. Naturale enim est, vt animal, quod est potentius, etiam sit clemētius. Nam catulus ab hinnulo nil patitur, leo etiam homini prostrato indulget. Vnde Vegetius li. 4. c. 4. narrat ꝙ Philippus muliercul æ cuidam pauperculæ intantum misertus fuit, quòd licet ipsa verbis eum offendisset, nihilominus de facultatibus suis secretissimis eam recreauit. Quā obrem multum rationabiliter Sene. 1. de clementia 4. c. ad clementiam hortatur dicens, Libet vt clemens sit, qui vult Deos sibi esse clementes, vt talis sit vnusquisque, quales vult sibi esse Deos.

Quomodo principes debent colere Deum & ecclesiam.

GAP. IIII.

SIcut narratur in historia tripartita li. 1. Constantinus factus Christianus, cultum diuinum intantū dilexit, ꝙ tabernaculum ad instar ecclesiæ factum secum deferri iubebat. Cui sacerdotes & ministri ecclesiæ assistebant, precibúsque intendebant, Romanorum quoque diuersæ cohortes eius exemplo similiter fecerunt. Varium tamē diem secundum diuersas opiniones elegerunt, vnde sacerdotes & diaconi diem dominicam coluerunt, Alij verò feriam sextam prætulerunt, quia in ea dominus passus est, vnde apud Romanos feria sexta prius celebrabatur, nec rationabili causa hoc caruit, quia sicut narratur vbi supra, Cōstātinus in virtute crucis multas victorias obtinuit. Nā cum præliaturus esset, quasi in somno constitutus vidit signū crucis in cœlo, angelósque dicentes. O Constantine in hoc vinces, & ex tunc signum crucis iussit præferri ante se tanquam vexillum signum victoriæ, hoc etiam habetur li. 10. ecclesiasticę historię c. 19. vbi dicitur, ꝙ in dextera sua gerebat signum crucis ex auro factum. Non mirum ergo, si Romani feriam sextam, antequam diem dominicam diu coluerūt. Quia tamen in resurrectione consummatio facta fuit nostræ redemptionis, ideo ecclesia diem dominicam colendā ordinauit. Nec tamen illi colunt, qui iocis insistunt, seu qui ocio torpent, sed illi tantum, qui bonis operibus orationibúsque insistunt. Posco igitur, vt attendamus, quanto studio prædecessores nostri dies celebres coluerunt. Narratur enim in historia tripartita li. 20. ꝙ Theodosius apud Thessalonicam ciuitatē ferè septem millia hominum iussit occidi, eo ꝙ indignatus erat, quia suos quosdam iudices lapidauerāt, hoc tamen peracto ad Mediolanum regrediens, ecclesiam ingredi voluit, cui occurrēs deforis beatus Ambrosius, ipsum ingredi non permisit, dicens, non licere tantæ necis auctorem ad sacra limina ingredi, vnde sic eum alloquebatur. O imperator attende, quia dominus vnus est rex omnium, & creator, quibus igitur oculis aspicies domini templum, aut quibus pedibus calcabis sanctum illius pauimētum? qualiter manus extendes, de quibus sanguis iniustus adhuc stillat? Quomodo his manibus sanctum domini corpus suscipies? vnde subdit, Fortè enim recognitionem peccati prohibet potestas imperij, decet tamen, vt ratio vincat potestatem. Recede igitur, tuámque nō quæras augere iniquitatem. His igitur sermonibus obediens flendo ad regalia remeauit, cúmque tamē octo mēsibus ecclesiæ ingressu priuatus fuisset, dū éstque natiuitatis saluatoris propinqua esset, tunc Theodosius lachrymis, & gemitibus feruentissimè lugebat dolēs, quòd tantę diei cultui assistere non valebat, sed cum tantas lachrymas vidisset Rufinus suæ militiæ princeps, causam tanti gemitus inquisiuit, cui Theodosius, Tu inquit Rufine luges, & ego lamentor. Nam meis seruis tēpla aperta sunt, me autē exorantem ingredi prohibetur. Rufinus autem apud Ambrosiū exhibuit se intercessorē sed nil obtinuit. Theodosius autē lachrymis & precib. sibi veniā dari meruit, & in cunctis tanquā filius ecclesiæ sponte obediuit. Ex hac igitur historia discat fidelis, quantū fuit Theodosio cultus diuini desiderij, quantū diē celebrē venerari petiuit, quātę obedientię extiterit, & ideo dominus sibi benedixit, & in Dei virtute inimicos suos superauit, vt narratur vbi supra c. 26. Decet igit principes Deū, & ecclesiā colere. Nā veteres cū omni genere musicorū Deos suos colebāt, qui tamē dij inualidi, nulliúsque potestatis erāt. Potius igitur Deū verū tenemur venerari. Narrat enim Vale. li. 3. c. 3. ꝙ Alexādro sacrificāte, astabat ei vnus turribularius, in cuius brachio carbo ardens delapsus est, quo & si ita vrebatur, vt adusti corporis eius odor ad circunstātiū nares perueniret, tamē & dolorē silētio pressit, & brachiū immobile tenuit, ne sacrificiū Alexādri aut cōcusso turibulo impediretur, aut edito gemitu, regias aspergeret aures. Ecce quantus zelus ad diuinū cultū. Attendamus insuper qualiter Dauid licet occuparetur 12 regnis. Nihilominus tamē septies in die laudes Deo refundebat, vnde dicit in psalmo. Septies in die laudē dixi tibi super iudicia iustitiæ tuæ. Item refert Cassianus de be. Antonio, qualiter tota nocte orabat, & cū sol oriretur mane, dicebat. O sol cur me impedis ab huius veri luminis claritate? nā tota nocte in cōtemplatione steterat. Item de beato Eusebio legitur, qualiter è vespetis sabbati vsque ad solis ortum die dominicę immobiliter manibus extensis permanebat,

Ex quibus omnibus concluditur, quòd diuino cultui insiſtendum eſt, maximè cum beneficia ſuſcepimus. Vnde Greg. in homel. Cum, inquit, augentur dona, rationes etiam creſcunt donorum. Tanto igitur humilior, & ad ſeruiendum Deo promptior debet eſſe ex munere, quanto ſe obligatiorem eſſe conſpicit in reddenda ratione.

De moribus Principum.

CAP. V.

NObiles ſic nuncupari non merentur, niſi bonis & honeſtis moribus floreant, quia teſte Caſſiodo epiſt. 9. Decet quemque honorem quem gerit nomine, moribus exhibere. vnde Tul. Philip. 1. *Vos nobiles quidem ſpectare decet non pecuniam, neque opes violentas, ſed charitatem ciuium, & gloriā concupiſci.* quia teſte Caſſiod. epiſt. 3. *Conuentus ſapientum dignitas eſt imperantium.* Erubeſcāt igitur temporis huius nobiles, quibus mos eſt ex ſua nobilitate peccandi ſumere audaciam, vanámque iactantiam ex ſuis parentibus promulgant, eo tamen pacto, quo parentes eorum ſua virtute nobilitatem inceperunt, eo pacto iſti ſua vitioſitate nobilitatem terminauerunt. Expedit enim, teſte Sidonio in ſuo epiſtolari, li. 5. Nobilem eſſe ſine ſuperbia, ſine inuidia, potentem, ſine ſuperſtitione religioſum, ſiue iactantia literatū. Nunc autē filij nobiles ſe putant, qui faſtum ſuis inceſſibus monſtrant, habēt enim calceos acutos, vt ingreſſibus ambulare diſcant, ferunt dextrocheria, armillas, & ornamenta, & veſtium varietatem, atque diuerſitatem excogitant. Non ſunt tamen arguendi ex honeſtate, ſed pōpoſa vanitate. Cur enim diuitias obtinent, niſi vt regant? ſed, regere quomodo poterunt, ſi ſeipſos regere nequeant? Dicit enim *Socrates*, quòd qui multarum rerum poteſtatem habet, primum purgare conſcientiam debet. Stultum eſt enim, vt imperare quis velit aliis, cum ipſe ſibi imperare non poſſit. & ſubdit, Age ſic alienum, vt tuum non obliuiſcaris negocium, nulliſque imponas quod ipſe pati non poſſis: hoc exhibe quod tibi optaueris exhiberi, ſi bene egeris, ipſe tibi perſonę auctoritatem dabit. Quomodo igitur dicuntur iſti principes, quorum potius ſuperbia, quàm patientia regnat, nec curant leges obſeruare quibus alios aſtringunt, impunè enim necāt, ſtuprant, rapiunt, adulterantur, & ſimilia facientes anathematizant. vnde Cato ait, Patere legem quam tu ipſe tuleris. Si enim attendit princeps qualis eius vocatio fuerit peccare verebitur, cum ſit datus populo nō tantum in dominum, ſed etiam in exemplum. nā teſte Seneca, Principem peccare non decet cum poſſit, prætoreque non ſolum manus, & linguam, ſed etiam oculos continere debet. vnde Galterius *Alexandreid.* lib. 6. *Maieſtas regia magni pōderis eſſe ſolet.* & Ouid. quarto triſtium. *O qui nominibus generoſis flores, exuperas, ac morum nobilitate genus.* Aduertant igitur principes & nobilitatem morib. exornent; vt etiā potius virtutib. q̄ pōpis intendant. *Nā ſuperbia reges plurimos ſedi xii, & forſan adhuc captiuat.* Plures nāque ſunt, qui tāto tumore ſuperbiūt, qꝫ ſuis ſubditis loqui dedignantur, turpéq; putāt popularib. exhibere colloquiū. *Narrat tñ Vale.* lib. 4 qꝫ Publ. Vale. Cōſul Romanus adeò maieſtatē populi Romani veneratus eſt, vt meritò Publicola cognominatus ſit, & Eutropius refert, quòd cum Vulpius ab amicis redargueretur, et quòd nimis communis eſſet, reſpondit egregie dicēs talem imperatorem debere eſſe priuatis, qualem ſibi imperatorem priuatus optaſſet, quia igitur quilibet imperatorem optat ſibi propicium, ideo debet ipſe ſubditis propicius, & communis eſſe.

De vitiis principum. CAP. VI.

PRinceps eſt oculus plebis, qui cōtagioſus ſi fuerit, mox inficit. vnde Statius in theba. regna porro cū ſcelere omnibus exiliis ſunt grauiora. vnde Quin. c. 3. Hæc eſt inquit ſuperiorum conditio, vt quicquid faciunt, præcipere videantur, & Boet. 3. de conſ. imperante nequitia, virtus non ſolum præmio caret, verum etiam ſceleratorū pedibus ſubiecta calcatur, & Ouid 6. de faſtis. Sic agitur cēſura, & ſic exēpla parātur. Cum iudex, alios quod monet, ipſe facit. & li. 2. ſine ti. Quod decuit reges, cur mihi turpe putem? & Iuue 3. li. Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe crimen habet, quanto maior qui peccat habetur. vnde in Prouer. ſapien. dicitur quòd inferior horreſcit quicquid peccat ſuperior, & Claudia. in maior. *In commune iubes, ſi quid, cenſéſque tenendū. Iuſſa prius tu fac, tunc obſeruantior, æqui Fit populus, nec ferre negat, cum viderit ipſum Auctorem parem ſibi, componitur orbis Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus Humanos edicta valent, quam vita regentis. Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.* His igitur teſtimoniis clarè apparet, periculoſiſſima in principibus ſcelera fore. *Eorum* enim exēplo populus delinquit. vnde Caſſio. epiſtola 3. dicit, Sub iudice bono populum corrigi, porro inquit facile recti perſuaſorem innocens iudex, ſub cuius prædicabili conuerſatione pudet mores probabiles non habere. Sed prohdolor ſicut planeta planetarum ſcilicet ſol eclipſatur, ſic in principibus lumen honeſtatis rariſſimè cernitur. vnde Senc. in Agamennone. Non intrat regnum lumen, aut fides, ſed precio vincitur, & Ouid. li. ſine ti. Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores. Inde grauis iudex, inde ſeuerus eques. *Idem* de faſtis 6. Regia res ſcelus eſt, & idem in epiſtolis dicit. *Imperat heu populis, timidæ non imperat irę.* Poſſidet & vitiis regna minora ſui, quibus verbis innuitur regna delictis eſſe ſubiecta, & quanquam in principe omne vitium ſit graue, quædam tamen aliis grauiora ſunt, quia teſte Tul. lib. 2. de offi. Nullum vitium eſt deterius auaritia, præſertim in principibus, & rempublicam gubernantibus. Habere enim quæſtui rempublicam non ſolum turpe, ſed etiam ſceleratum, & nefarium eſt. Rurſus in principe auiditas feſtinatáque præceptio nocet. vnde Suetonius lib. 2. de 12. Cæſaribus Auguſtum redarguit, eo quòd nil melius feſtinatione arbitratus eſt. vnde Salu. in Iugurtino Animi cupiditas commune nobilitatis malū eſt. Cæterum turpis amor principi minimè congruit. vnde Fulgentius li. 2. mythologiarum, quamuis omnib. libidinis amor turpis ſit, nunquā tamē deterior quàm in honorato. nā Iupiter in cignū conuerſus cū Leda concubuit, quæ peperit ouū, vnde tres nati ſunt, ſ. Caſtor Pollux, & Helena. Nom. ne. n. Iouis principes intelliguntur, & Leda à lędendo dicitur, immūdiciámque deſignat. Omnis igitur principatus libidine maculatur, vnde ferunt poetę in huius rei teſtimonium.

gnum esse plenum conuitiis, ipso quoque clamantes, canes tacent, Helena etiam discordiæ seminarium fuit. Et Castor malum exemplum nuncupatur. Pollux verò à prodendo dicitur. Itaque omnis mali libido occasio est. Rursus principi summe impatientia nocet. vnde Statius in thebaidos primo. Gentiles subit fragor inuidia, atque parens odij metus. Sed nec ob hoc his vitiis prælibatis, vt cōmuniter principes scelerantur. Nā auaritia, libidine, impatientiaq; molestatur. vnde Petronius. Venalis populus, venalis curia primū. Iā quoq; maiestas auro corrupta iacebit. Vnde autē hæc procedant vitia inquiramus. Timendum est enim, ne prauorum societas ad prauitatem eos inclinet. Aliqui etenim satellites peccatisque pleni principes sectantur, vt placendo ditentur. In hoc autem placere student quod crimina suadent. Hic comparantur animalibus quærentibus non hominem, sed prædam iuxta illud Sen. de remedio fortuitorum. Mel muscæ sequuntur, cadauera lupi, frumenta formicę. Ista turba prædam sequitur, non hominem. Nempe familiares regum ipsos sæpius euertunt, iuxta illud Boet. 3. 2. de consola. Regum familiares regiam potestatem sępius prosternunt. vnde Varro in suis sententiis. Amici inquit diuitum paleæ sunt.

De patientia & clementia principum.

CAP. VII.

QVanto quis in gradu est sublimiori, tanto ad misericordiam & clementiam existere debet promptior. vnde Sene. li. de clementia ad Neronem. Nullum inquit ex omnibus magis quàm clementia regem, aut principem decet. Apes enim aculeum habent, sed rex apum aculeo caret. Saluum regem clementia in aperto monstrabit, vnde & inexpugnabile munimentum est amor ciuium. Quid inquit pulchrius est, quàm viuere in cunctis operantibus pacem? Verecundiam etiam peccandi facit ipsa clementia regentis. Nec minus principi turpia sunt multa supplicia, quàm medico multa vulnera, remissiúsque imperanti melius paretur. Natura enim contumax est, & facilius ducitur quàm trahitur. Attendat princeps igitur ciuibus ne recuset misereri, quia ipse veniam indigere potest. Nam teste Tullio lib. 1. de officiis. Nihil est laudabilius, nihil dignius placabilitate & clementia, quæ tamen ita probanda est, vt adhibeatur reipub. seueritas, sine qua ciuitas administrari nō potest, & idem Tulli. Philipp. 2 Præsidium inquit charitate & beneuolentia ciuium oportet esse septum, nō armis Discant igitur milites, reges, & principes misereri, & iracundiæ veneno non intumescant. Ipsi nempe mœstos debent consolari. Periculum ergo est si eorum iracundia alios prouocet. Nam si turbationis occasionem habeant posco, vt differant, iuxta illud Galteri Alex. lib. 1. Vindictam differ, donec pertrāseat ira, nec meminisse velis odij post verbera. Nam teste Ouid. 3. tristium. Quanto quis maior, tanto placabilis iræ, Et faciles motus mens generosa capit. Itaque ignobilitatis signum est sæpe irasci. Et de difficili rectè vdeat ille, cuius mentem ira possidet. Vnde Tullius in primo de offic. Nunquam inquit qui iratus ad puniendum accedit, mediocritatē illam tenebit, quæ est inter nimium & parum. ideo Seneca in troade. Quo inquit plura patienter feras, & li. primo de clementia idem Senec. Rex læsus animum in potestate habeat, longéque sit exorabilior in suis iniuriis quàm in alienis. Nam quemadmodum magni non est, sed qui quod alteri donat, sibi detrahit, ita clementiam cum non facit alieni doloris tolerantia, sed proximorum stimulorum patientia, magnique animi est, iniurias in summa potestia pati, nec quicquā gloriosus est principe impunè læso. vnde Galterus in Alexandreidos lib. 1. Instabile est regnum, quod non clementia firmat. Animaduertant quæso domini, & principes homines ipsos esse, nec etiam propriam naturā abstulit, cuius est misereri, & fratri proximo indulgere, vnde Terentius in Adel. vt homo es, ita mores geras, nam teste Claudiano in maiori. Sis pius in primis, nam cum vincamur in omni. Sola Deos æquat clementia nobis. Pax maiora docet, peragit tranquilla potestas, quod violētia nequit, & subdit, Nunquam libertas gratior exstat, quàm sub rege pio. vnde Quintus libro 6. Regum ducumque clementia non in ipsorum numero est, quæ communia sunt, sed ingeniositatem mentisque valitudinem insinuat. His igitur testimoniis clarè deducitur clementiam principi maximè congruere, qua talis sit, vt ne iustitiæ deroget, nec fauore gignatur, sed clementiæ superbia detrahit, quæ quorundam principum corda sic detinet, vt misereri & clementiam exhibere nolint, sed offensi, mox interimere omnes cupiunt, sibi similes in natura homines. & proximos virtutibus forsan eis celebriores Huius autem superbiæ atque impietatis nutrix est ambitio, quia multi sola sibi non debita vsurpare præsumpserunt, eodémque pacto quo superbia eos intro non lauit, impiè pariter regnare facit Veruntamen principatus non debet ambitione obtineri, aut superbia possideri. vnde Galterus in Alexan. libr. 8. Tutius est non ascendere, quàm post ascensum regredi. Veteres enim sapientes principatum potius recusarunt, quàm ambierunt. vnde refert Sene. 3. de benefi. quòd cùm Antigonus hostem sui patris superasset, nihilominus præmium belli ad patrem transtulit, & subdit, Hoc est regium nolle regnare cum possis. vnde Vale. lib. 4. c. 1. refert Fabium officium consulatus pro filio suo recusasse, multis tamen deprecantibus. & lib. 6. c. 4 refert de Manlio consimilem historiam, qui consulatum recusando inquit, nam si me gerere eum coegeritis, nec ego mores vestros ferre potero, nec vos imperium meum perpeti poteritis Non sic tamen istis temporibus homines principatum recusant, sed auidissimè quærunt, eiusque occasione superbiunt & superbè regnant, atque sine clementia principantur.

De ludis principum.

CAP. VIII.

PRincipes subditorum sunt exemplar. Ideo si ludorum vanitatibus intendant, si ludorum inceptorum enormitates adinuenire studeāt, ipsorū porro familiares atq; subditi cōsimili lib. occupationib. faciliter occupabūtur, & se putabūt viuere sane, qui

ea fa

ea faciunt, quae suos dños facere viderunt. Quis taxillorum aut alearum ludos ita magnificauit principes & domini inconsulti hoc ferunt. Nec tñ reprobãdum est, si quis in honesto solatio spiritũ suum recreet: sed reprobatissima illorum est vita, quibus mos est, totũ vitæ suæ tempus ludis & stultiloquijs exhibere. Hi nocturnas vigilias amant, & ludorum vanitati fere vsq; ad fatigationem intolerabilem intẽdunt, sed cum die lucente, surgere debeant, vt populũ regant, & foueãt ipsi somno tũc sunt dediti, & tandem ex vitę dissolutione in maleficijs corporis, & animæ grauissimè decidunt. Rursus ij cum refectionem sũpserint, non de militari exercitio contendũt nec virorum illustrium acta commemorant, in exemplum, sed feruentissimo ineptissimoque desiderio taxillorum alearũmque fortunis se committunt, quorũ occasione periuria, execrationes, & forsan blasphemias exprimunt, irascuntur, tristantur, itaque mens, quæ ex iocis recreari deberet, ludis talibus ineptissimis inquietatur. Ideo Seneca in Prouerb. dicebat, Aleator quanto in arte doctior, tanto est nequior. vnde fertur, quòd Themistocles dicebat, Non decet magistratus ludis vacare, sed à quibuscunque leuitatibus debet animum arcere, ne resp. ludere videatur. aut ne relicta grauitate, perire possit. vnde Sene. epist. v. Quid mihi lusoria illa ponis? non est iocandi locus Refert Aug 8. de ciuit. cap. 16. quomodo cuidam Romano in somno dictũ fuit, vt ludi prohiberentur & in sum. de casib. li. 1. dicitur, quòd ludentes ad aleas vel taxillos peccant, non solũ ludentes, sed etiam concomitantes, quia ibi sunt desideria lucrandi, voluntas spoliandi, mendacia, periuria, blasphemiæ, & huiusmodi, quoniam alea mendaciorum, & periuriorum mater est, vt dicit Policrates lib. 1. Vnde de Chilo legimus, quòd cum missus fuisset ad Corinthios, vt fœdus cum eis contraheret, inuenit duces & seniores aleis ludẽtes, ideò absque verbo reuersus est, dicens, cum taxillatoribus nolle con trahere societatem. Nempe reges & principes ludis sibus insistere non licet, quia sicut narrat Policrates vbi suprà, Rex Parthorũ dedit talos aureos Regi Demetrio in signũ opprobrij, eo quòd nimis leuis erat in morib. & iocis, vt igitur grauior efficeretur, talos aureos sibi contulit. vnde Chrysost. super Matth. home. 6 dicit, quòd Deus non dat ludere, sed diabolus. Si in quit, luserimus ante certamen, tunc in certamine deficiemus Nec tamen ludi honesti per hoc reprobãtur, quia teste Seneca lib. de tranquillitate, Philosophi sapientes lud s quandoque vacarunt, sicut Socrates, qui cum puerulis ludere non erubescebat. & Cato laxabat animum curis publicis fatigatum, & concludit ibidẽ, quòd assiduus labor frangit vires. & dat exemplũ de agris, qui melius fructificant, si quietem interpositam habeant. vnde sicut somnus est necessarius, si tamen fuerit continuus, mors est, sic ludus honestus mẽtem disponit, si tamen fuerit assiduus, sensum hebetat. vnde Cassianus lib. 7 Collationum, narrat de sancto Ioanne qualiter interdum se demulcebat, seu laxabatur, quod cum videret iuuenis quidam, mirabatur virum tã sanctum & senem hoc facere, cui sanctus ait, Quid, inquit, portas in manu tua? qui respõdit, arcum fero. cui Ioannes, Cur arcum semper tensum non habes? cui iuuenis. Ne, inquit assidua curuatio vires eius non minuat. Sic inquit Ioannes modica laxatio scilicet temperata lætitia homines meliorat, & vires fortificat.

De dominio principum, quomodo debet esse virtuosum.

CAP. IX.

Non debent putare principes, eorum imperia diuinis iussionibus preferẽda. Nã à Deo acceperunt dominiũ quod habent, & ineptissimè dominãtur nec merentur principari, nisi quantũ virtutibus præpollent, peruersorum tamẽ principum malicia tẽpore nostro præsidẽtium ita viget, vt domina ri potius credantur peccãdi licentia, quã virtutũ præ excellẽtia. Hi enim principes peruersi id solũ habent dignitatis, quòd fallax hominum opinio dedit, vt tangit Boetius. 3 de cõsola. c 4. Attendant igitur principes, quoniã terræ dominantur corporibúsque mortalibus: cur igitur superbiunt, cur momẽtanea luce tumescũt? Refert enim Hieronymus epistola cxix. & Valerius li. vltimo ante finẽ qualiter rex Xerxes pro totius Asię armata iuuẽtute, quòd intra cẽtũ annos eẽt obitura, profundere lachrymas fuerit coactus. & subdit ibidẽ Valerius, quod suã conditionẽ scilicet mortalitatẽ in aliena specie deplorare visus sit. Si enim aduerterẽt principes quanta est mundi principatibus annexa calumnia, nunquã aut tãto principati appeterent. vnde Ægesippus li. 4. narrat de Vespasiano qualiter cum esset in obsidione Hierosolymitana, audita fuerũt noua quòd Nero erat occisus. & ideo Vespasianũ milites in imperatorẽ elegerunt. sed Vespasianus omnino renuebat, verum milites omnino instabant, itaque minis mortis ipsum infestabant. Ille autẽ indignum se reputabat, sed milites suadebant, vt imperiũ acciperet, quia potius erat cura quã honor. vnde Val. li. ix. ca. 1. narrat, qualiter rex quidã diadema sibi traditum diu conspexit, antequã capiti imponeret, dicẽs quòd diadema magis faciebat hominẽ nobilem, quã fęlicẽ, quòd scilicet si quis penitus cognosceret, quã multis sollicitudinibus & periculis & miserijs esset referrtũ, nec humi quidẽ tollere vellet. Mirũ igitur, quòd hæc mundana iure primogenituræ putamus, & cœlestia omnino negligimus. Nempe veteres prine parũ nõ quærebant. vnde narrat Vale. li. v. ca. vj de quodã, qui cũ ex iret portam ciuitatis, subito veluti cornua erumpunt capiti eius, responsũmque est, eum regem fore, si in vrbem reuertisset, sed reuerti noluit, quinimmo ne illud accideret ipse sibi voluntarium ac perpetuum exiliũ indixit. In cuius rei memoria in prędicta porta ipsius effigies inclusa, & posita fuit. Cęterum Valerius li. 4. cap. 1. narrat de quodam Antiocho qui cũ perdidisset Asiam regionem & quasi iã vicinas gentes, gratis egit populo Romano, quia modico regno vteretur. Nunquid etiam Io. vj non legitur, qualiter christus fugit in montem, quãdo cognouit, quòd populi veniebant, vt eũ raperent, & regem facerẽt, super quo Chrisosto. homelia 21 Christus inquit, erudiens nos fugere mũdanas dignitates, atq; cõtẽnere ea, quæ scilicet temporalia desidere, futura adamare, moderuis tñ tẽporibus omnes ad dignitates rutrũt, nõ tñ sap ẽ tiã aut virtutes quærũt, quib loquit Bernat. 2. ad Eugeniũ. Simia inqt in tecto est, sicut rex fatu' in solio, vnde sicut turpitudo simiæ magis patescit, quãto plus

ascēdit, sic homo indignus tāto fœtidior apparet, quāto in gradu celsior. Quamobrem Augu. 9. de ci. Dei. c. 11. narrat, qualiter cōiūctæ erant ædes virtutis, & honoris, quæ pro dijs & deabus reputabantur, ad designandum ꝙ vir honoratus per dignitatē vel per potestatem debet esse virtuosus. & ideo illę ædes erant cōiunctę nec tamē reprobāda est potestas seu bonum dignitas, quoniam omnis potestas à dn̄o Deo est, vt dicitur Roma. 13. Sed reprobandi sunt illi, qui sine meritis dignitates assumunt, aut in dignitatibus cum fuerint, se & alios peruerse regunt. & de modica gloria, quam habent, ne priuentur timentes, in nullia confidunt. Nam Tullius li. 3. de officijs narrat de Dionysio tyranno, qualiter barbitonsores timebat, ne ipsum interficerent, barbam eius si raderēt, ideo pilos barbę, cōburebat. narrat insuper de Alexandro quodā qui de vxore timebat. vnde antequā cubiculū ingrederetur, expoliari faciebat, an eius vxor gladium vel aliud instrumentū haberet, finaliter tamē ab ea interfectus fuit. Insuper Val li. vltimo ante finē, narrat de Massinissa rege, qui cum dormiret, custodiam sui corporis nō hominibus sed canibus commisit. Hæc enim omnia contingunt, quia impij ad dignitates eleuantur, & vitæ huius exiguā gloriā supernę felicitati anteponunt. Animaduertant autē illud ecclesiasti. x. Omnis potestas breuis vita. vnde Iob. 24. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. Nā vita hominis est vapor, ad modicū parens. Iaco. 4 & Isa. 4. Omnis caro fœnū, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Rursus in principibus non solum superbiā sed etiam gulam certo redarguendā, vbi autem gula regnat nulla honestas sed dissolutio Castrimargiæ semper comes est. Itaque ad nobiles maxime pertinere dignoscitur sobrietas, ex quo nobilium statui præcipuè congruit honestas. Sed rassis tamē qui se nobiles dicunt, suā vocationem diuertūt. Qui enim sunt edaciores curialibus, qui tamē de nobilitate se iactant? Potationes etenim fetorinas habent, & mane suis sensibus nondum excitatis, pocula petunt. Hæc aūt non est nobilium, sed ignobiliū vita, non ad vitā sed ad mortē via. Talibus autem comessatoribus quorum occupatio in cibis, & potibus est, loquitur Isa. ca. v. dicens, Væ qui potentes estis ad bibēdum vinum. vnde Seneca epist. lxxxvij. narrat de quodam potente, qui maiorē partē noctis in conuiuio exigebat, & fere die tota dormiebat. O quāta vitæ indiscretio corpus suis comessationibus distemperant, & inquinant, & animā perdere non formidant. vnde Isai. v. Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & subditur, Cithara, & tympanū, tibia, & vinum in conuiuijs vestris. & opus domini non respicitis. Hoc siquidē vitium habent maxime curiatum sectatores, qui inpleret præterm ssa salute, cibis & potibus vacant. vnde Policrates in prologo narrat, qualiter Socrates philosophus ea contemnebat, quæ aulici ambiunt scilicet quæ curiales petunt. Quamobrē Tale li. 9. ca. primo. Ventrem inquit distentum cibo sequitur voluptas genitaliū. Idem ponit Grego epist. 37. Insuper Seneca de comessatoribus ad Elinam sic loquitur. O miserabiles, quorum palatum non nisi ad pretiosas escas excitatur. Non enim viuit, qui libidini & somno viuit. vnde Virg. Æneidos li. 1. Didonem redarguit, eo ꝙ in conuiuijs tēpus detinebat, ideo dicebat. Infelix Dido longúmque bibebat amorem. & ibidem dicitur. Postquam prima quies epulis, mēsæque remotæ crateras magnos statuunt, & vina coronant. Fit strepitus tectis, vocēque per ampla voluiāt, &c. ex quibus colliguntur comessatorum enormitates in quibus suum paradisum sperant.

De tyrannide principum.

CAP. X.

PRincipes & domini cōstituti sunt, non vt dissipēt plebem, sed vt foueant, non & bona subiectis auferāt, sed potius, vt quod habent benigne conferent. sed proh dolor dominia quàm plurima tyrannidem sunt, multique principes pauperes subditos opprimunt, & vt ipsos prætextu iuris confundere videātur, prauissimas leges excogitant, quibus Isaiæ x. dicitur. Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperem. vnde psalm. Sedet in insidijs cū diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem. Hi enim sunt similes castori, de quo narrat Solinus li. 3. ca. 35 quòd cum hominem inuaserit, ipsum deserit quoúsque ossa eius confregerit, sic tales pauperes esse in pace non permittunt, quoúsque taliter eneruauerunt eos. Vnde Micheæ 3. Pelles eorum desuper excoriauerunt, & ossa eorum confregerunt, & conciderunt. Hi tamen inexcusabiles sunt, quia diuites sunt, & tamen aliena rapiunt, quibus Ambrosius primo de offi. loquitur. Diues inqt, eras: qua ergo causa aliena rapiebas? egestas non compulit. ideo te feci diuitē, vt excusationem nō haberes, te feci potentem, vt non inferres, sed repelleres violentiam. Eripite igitur egenum, & pauperem de manu peccatoris liberate. Nā teste Seneca epi. 75. Ea ista faciunt, quæ creaturæ irrationabiles abhorrent, quoniā teste Aristo. li. vj. De animalibus, non est mos aniū vnius speciei, ꝙ vna comedat aliā, isti tamen suos fratres deuorant. vnde Micheæ ix. qui comederūt carnem populi mei. Nempe attendere deberent, quoniam pauperes exaudiuit dominus, qui tamē pauperes cōtra eos clamāt, & iustitiā Dei petunt. vnde eccle. 35. Lachrymæ viduæ ad maxillas descendunt, & ascendunt vsque ad cęlum, & Deus exaudiens nō delectabatur in illis, scilicet principibus tyrannis, quoniam propter multitudinem calumniarum clamabūt. vt dicitur Iob 35. Væ igitur illi, qui congregat auaritiam malam, dominæ suę, quia lapis de pariete clamabit cōtra eum, vt dicitur Abacuc primo. Narrat enim Petrus Damianus de quodam, qui proximus mortu erat, & à sanctis Andrea & Gregorio male affligebatur, quia sex nummos à paupercula vidua acceperat. vnde ecclesiasti. 34. Qui offers sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Regimus enim de Tyberio in chronicis breuibus, quòd cum sibi suaderetur, vt sua tributa augmētari iuberet, respondit, Boni inquit pastoris non est, pecus deglubere, sed tōdere, vnde Isaiæ tricesimotertio. Vę qui prædaris, nonne & ipse prædaberis? Hi enim crudeliores sunt lupis, quia de lupis in historijs Romanorū legitur, quomodo nutrierunt Romulum infantem, expositum bestijs. Isti verò pauperes subdi

tos tanquā lupi rapaces lacerāt. vnde Chrysostomus, homelia tricesimatertia. Quid inquit ouis in medio luporum? quid columba in medio accipitrum? Impius enim iudex siue dominus vt leo rugiens, & vrsus esuriens princeps impius super populum pauperem, pro uerbiorum vicesimooctauo. Nam pauperes sunt sicut oues in medio luporum.

De iustitia principum.

CAP. XIII.

Exemplo Atheniensium, qui iustitiam propriç cōmoditati prætulerunt, in principibus iustitia residere debet. vnde narrat Vale. li. vj. cap. v. quòd cū salubertimo consilio Themistoces migrare Atheniēses in classem coegisset, Xerxéque & populis eius grę cia pulsis ruinā patriæ in pristinum habitam reformaret, & opes clandestinis molitionibus ad principatū Greciæ capessendum nutriret, in concione dixit, habere se rē deliberatione suam promissam, quā si fortuna ad effectum duci passa esset nihil maius aut potentius Atheniensi populo futurum, sed eam vulgari nō oportere, postulauitque, vt aliquis sibi, cui illam tacite exponeret daretur, datus est Aristides, is postquam cognouit classem illam Lacedæmoniorum, quæ tota apud Githæum subducta erat velle incendere, vt ea consumpta. dominatio maris ipsis cederet, processit ad ciues, & retulit Themistoclem, vt vtile consilium, ita minime iustum animo voluere, è vestigio vniuersa cōcio quòd æquum non videretur, non expedire quidam proclamauit, ac protinus Themistoclem incepto iussit desistere. Patet igitur, quòd veteres olim plus iustitiam quā propriā cōmoditatem amauerunt, narrat insuper Va. vbi supra de Tarunde Tytio, quòd ad euitandum seditiones, leges statuit, concionem seu consilium ciuitatis nullus cum gladio intraret, tēpore tamen Tarundes ex longinquo rure veniens, oblitus est deponere gladium, quo præcinctus erat, & ita concionem intrauit. Cum igitur monitus fuisset de fractione legis. Idem inquit ego illam sanciam, ac protinus ferro, quòd habebat destricto incubuit, malens mori, quàm iustitiam seu legem per eum violari. ideo Cato inquit, Patere legem, quam tu ipse tuleris. & licet in hoc imitari non debeat, ꝙ se interfecit, in hoc tamen amorem iustitiæ, quam gerebat ostendit. Veterum igitur exemplo viri, & præcipue boni principes iustitiam affectuosissimè diligere debent, vt tanquam dies vera æquitate luceār. Cur enim antiquitus consules Romani pauperrimi fuerūt, nisi quia maluerunt cū paupertate iustitiæ fauere, quàm iustitiæ detrahendo, quouis modo ditari.

Horum enim paupertatem narrat August. libro quinto de ci. Dei, capitu. 18 vnde Lucius Valerius defunctus in suo consulatu vsque adeo pauper extitit, vt nummis à populo collatis eius sepultura curaretur. Narrat insuper Veget. 4. de re milit. quòd cū quidam Regulus de hostibus victoriam habuisset, & ad maguos vocaretur honores, ipse tamen in solita paupertate voluit permanere. Insuper Augu. vbi suprà, de Quintio narrat, quòd cum quatuor iugera possideret & ea suis manibus coleret, ab aratro fuit abductus, vt Dictator fieret, maior vtique honor quā n Cōsul, victisque hostibus, ingentem gloriam consecutus, in eadem paupertate mansit & post pauca subdit, quòd rempublicam cum haberet opulentissimam atque ditissimam. sic ipsi in suis domibus erant pauperes, vt quidam eorum, qui iam bis Consul fuisset, ex senatu pauperum hominum pelleretur notatione censoria, quòd decem pondo argenti in vasis habere compertus est, ita idem ipsi pauperes erant, quorum triumphis publicum ditabatur ærarium, q[illegible], sicut dicitur Deut. 20. Dominus aduersatur omnem iniustitiā. Cæterùm narrat Valer lib. 5. c. 8 & Aug. 5 de ciuita. Dei, vbi suprà, quomodo Brutus pro tribunali sedens, filiis suis non pepercit, quia Tarquinium exulem, reique publicæ dissipatorem reducere volebant, eos reprehensos virgis ferit cædi, & securi percuti vnde Virgil. in 5. Aeneid Natósque pater noua bella monētes, Ad pœnā pulchra pro libertate vocauit. Et Helinandus hystoriographus narrat de Aelio, quòd cùm senex esset, & imperatoris officium exercere nō posset, oblatum fuit sibi, vt proprium filium imperatorem constitueret, ipse autem respond. t, sufficere debet, inquit, vt ego ipse regnauerim cum non mereter, quia non sanguini sed meritis principatus debetur. ideò Eccle. 7. dicitur, Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute perrumpere iniquitates Ex his ergo patet, ꝙ licet homo communiter vincatur patriæ aut sanguinis amore, aut etiam laudis cupidine, vt inquit Aug. 8 c. 15. Nihilominus tamen veteres omnia postposuerunt iustitiç, quoniam ancilla, scilicet, omnis fauor, & vtilitas postponenda est iusti, quoniam impij iudices in corruptione sua peribunt, percipientes mercedem iniustitiæ, vt dicitur 2. Pet. 2.

Quòd victoria à Deo est.

CAP. XII.

NON in multitudine exercitus victoria est belli, sed de cælo fortitudo est, vt dicitur 1. Mach. 3. Vnde Moyses manus in cælum leuabat, & ita vincebat, vt dicitur Exod. 17 Nam sicut in archa homines saluabantur, eo ꝙ ipsa erat super aquas, sic etiā mens contemplatiua si fuerit ad cælestia tendens, & aquis. i. vanitatibus si præfuerit, saluari poterit. vnde Deut. 20. Appropinquanti bello stabit sacerdos ante faciem, & sic loquetur. Nolite metuere, quia Dominus noster in medio est vestri. Sic etiam Theodosium fecisse legimus, quia sicut legitur in historia Romana, cum se vidisset à suis hostibus circumseptum, orationibus vacare cæpit, & signo crucis anteposito, victor effici meruit Sed quid dicemus, qui in propria virtute confidunt, & tamen i. paradisum ingredi non curāt, quinimmo ecclesiā, viròsque ecclesiasticos infestant, persequuntur, & laniant, Tales enim in momēto peribunt, quia dux eorū diabolus ipsorū interitū quærit.

Natra

Narratur enim in historijs præallegatis Romanorũ, quòd quidam dictus Marcellinus Romanus præpotens ecclesiã Dei violauit, & in ea existentes crudeliter extraxit, eosdem turpiter excidio interemit. Attendamus igitur historiam de Attila, quam ibidem legimus, de quo fertur, quòd cum Italiã dissiparet, ad eũ accessit vir sanctus Leo papa, dicens vt inceptam crudelitatem dimitteret, sed papa mortuo, interrogatus fuit, cur ipse sic præfato papæ obediuisset, qui respondit, quòd papa sibi loquente, senem reuerendum viderat gladium in manu tenentẽ, terrore cuius intantũ expauit, quòd non obedire ausus nõ fuit, itaque ecclesia non debet pugnatoribus opprimi. vnde narrat Paulus diaconus li. 12. suarum historiarũ, & Orosius li. 7 quòd cum Romani à Gothis captiuarẽtur, illi soli euaserũt, qui in nomine christi ecclesiam ingressi fuerunt. vnde Gothi Romanos capere poterant, sed ad reuerẽtiã nominis christi in ecclesia manentes liberos dimittebant. Quamobrem Aug. li. de ci. Romanorum ingratitudinẽ increpabat, eo quòd dicebãt nomen christi eis obfuisse. & tamen vbi eorum idola succurrere eis non valebãt, ipsi in nomine christi liberati fuerunt. ex qua historia inferunt aliqui, quòd ab illo tẽpore citra principes tẽporales libertatem in ecclesia malefactorib' concesserunt. Quoniam laus eius in ecclesia sanctorum, inquit propheta.

De humilitate principum.

CAP. XIII.

Superbia semper postulat casum. Nullus igitur principatus stabilis, vbi superbia regnat. vnde gen. xj. dicitur, quòd homines propter suam superbiam turrim erexerunt, ex quo ipsi qui vnius idiomatis erant, diuisi fuerunt. Attendamus enim, quoniam superbia diuisit angelos, superbia depressit Neronẽ, omnisque seditio à superbia exordium capit. ideo Seneca Lucilium sic monebat, cũctis esto benignus, omnes tibi pares facias, inferiores superbiendo ne contemnas, superiores debite viuendo non metuas. vnde libro de nugis philosophorum legitur de Cæsare, quòd suis militibus nunquã dicebat ite, sed semper venite, quia scilicet non volebat solum sibi seruiri, sed etiã seruire promptus erat. De quo ibidem legitur, quòd cum quidam veteranus quadam die cõdemnaretur coram iudicibus, rogauit Cæsarẽ, vt descenderet, & iuuaret eum, cui Cæsar dedit bonum aduocatum in sui adiutorium, cui veteranus ait, Ego inquit te periclitãtem in bello Asiatico non quæsiui aduocatũ, sed ego pro te ipso pugnaui. Vide inquit vulnera, quę pro te suscepi, tunc Cæsar vulnera videns, erubuit, & mox ad verbũ eius descẽdit, timens ne superbus aut ingratus videretur, vnde dicebat. Ille se militẽ nescit amare, qui non laborat, vt militibus charus sit. Insuper Seneca li. 4 de ira narrat de humilitate Antigoni regis, quòd quadã nocte audiẽs suos milites sibi contradicentes, eo quòd ratione ipsius onera maxima deferebãt, ipse igitur Antigonus clãdestine descendit, & ipsis nescientibus, quis esset, eos iuuabat in portãdis onerib', ipsisque tandem dixit. Nũc inquit maledixistis Antigono, cuius vitio in has miserias incidistis. Nũc ergo bene optate ei, qui eius laboribus interuenientibus pœnã grandẽ euasistis. ecce igitur quanta principũ humilitas. Sed nũc, quid dicemus, nisi quia oẽs fastũ, & superbiam quærunt, & principes in suo sceptro glorian tur, duces in solio, & imperatores in diademate gloriantur. Sed reuera vir quantũcunque nobilis existat, attendere debet illud Iob dicentis, Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur & solum mihi superest sepulchrum. vnde Iesus filius Syrach dicebat, Omnis inquit potẽtatus breuis vita, & Gloriosus philosophus de Alexandro loquẽs sic dicebat. O quàm friuola gaudia mũdi quã rerum fugitiuus honor. Nã cui non sufficerat orbis, modica fossa sufficit terræ. Hoc enim nõ attẽdũt huius tẽporis principes, sed in suis fastibus assiduè eleuantur similes Alexandro, de quo narrat Vale. libro 8. ca. xv quòd quia audiuit ab Anaxarcho comite suo, ex auctoritate Democriti præceptoris referri, innumerabiles esse mũdos, quasi nõ contentus vni mundo dominari, dixit, heu me miserum, qui ne vno quidem adhuc sum potitus. de quo Alexandro egregius versificator sic ait Vir bone, quid curas res viles, res perituras, Nil profuturas damno quã doq; futuras. Nemo diu mansit in turbine, sed cito transijt. Et breuis atque leuis in mũdo gloria quæuis. Qui fuit hic imus statuetur in ordine primus. vnde Quintinus narrat, quòd vir quidã canus Alexandro dicebat Vide inquit, ne cadas, cũ perueneris ad culmen, ad quòd peruenire cõtẽdis. Merito igitur sapiẽtiæ v. dicitur. Quid nobis profuit superbia, aut diuitiarũ iactãtia quid contulit? transierunt omnia sicut vmbra. & Isai. 3 t. dicitur, statue tibi speculum pone tibi amaritudines dirige cor tuum in viã rectã, scilicet humilitatis & gratiæ. O quã indocta est illa persona, quæ de se præsumit, & de vita fragili atque incerta eleuatur. vnde Innocẽtius papa superbos sic alloquitur. Cur inquit superbis, vermis, & cinis, cur diuitias pauperibus, dispergendas accumulas, cũ propheta dicat, Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt, omnes viri diuitiarũ in manibus suis. Vitę igitur breuitas, & possessionum instabilitas hominem sapientem, & humilem reddunt. Commemoremus historiã Valerij libr. 7. ca. 2. narrãtis de quodam rege, cui dũ diadema traderetur, retentũ diu considerauit, priusquã suo capiti imponeret, dicẽs, quod diadema magis facit hoĩem nobilem, quã felicem, quia si qs cogitet, quãtis sollicitudinibus & periculis diadema plenũ sit, nonquã illud etiã si humi iaceret, tollere vellet. Itaq; tõc principatus nõ eleuabatur ille, sed humiliabatur. vñ Sene. Altiori inquit rei te nõ imponas, quia status talis timendus est, atque regẽtibus peius instat periculum quàm subditis, quia princeps nẽs timet, cęteri vero vnũ principem timent. & concludit, Si vere inquit igitur prudens eris, vbique idem eris, & non extollaris laudatus, nec turberis iniuriatus.

De castitate principum.

CAP. XIIII.

PRinceps incõtinens subditorũ maculat vitã suo prauo exẽplo. vnde timẽdum, ne luxuriosus princeps subditorum filias, & cõiuges violet. Magna igitur securitas est in domino, si castus princeps extiterit. Nempe viri veteres & celebres castitate florentes laudis præmium hucusque meruerunt.

Quæso enim, vt Scipionis castitatem cõmemorem', narrat

narrat enim *Vegetius* de re militari 3. ca.x. quòd Scipioni Africano virgo pulcherrima,&nobilis adducta fuit,quam licet naturaliter affectaret. nihilominus diligentissime eā custodiuit.& cum captiua esset eā redemit,suóque sponso,qui nōdū eam cognouerat,virginem tradidit,cuius nomē Alicius,& pro dote nuptiali munera grandia præbuit.Simile etiam de Alexādro,legim⁹. Insuper de Octauiano legim⁹ in Policrat. li.3.cap.x.Quomodo virgo Cleopatra ad eum accessit,eiúsque oculos ratione pulchritudinis sollicitauit. *Verumtamen* eius pulchritudo pudicitię non obfuit. vnde poeta. Vultus adest præcibus, faciésque intacta perorat. ceterum Vege.libro 3.ca. 3. narrat quomodo *Annibal* vigilijs & abstinētijs corpus suum macerabat,per quam abstinentiam libido extinguebatur. Legimus insuper abstinuisse Cesarem Iulium, prout narrat Policra.li.v.ca.vj.& ideo ecclesiasti. x. dicitur. væ terræ, cuius rex puer est, & cuius principes mane comedūt.Beata autem terra,cuius principes vescūtur in tempore suo,scilicet ad reficiendum,& non ad luxuriandum.

Attendamus quomodo amor mulieris eneruauit potentiam Sansonis,infatuauit sapientiam Salomonis sanctimoniam Dauid fędauit,prout ait *Hiero*.epistola 34.&subdit.Nec Salomone sapientior,nec Dauide sanctior,nec Sansone fortior, & tamē illi à muliere decepti sunt.Nullum enim imperium durabile, nec principatus stabilis,quando regnat in principe libido luxurię.vnde Policrates lib.vj.ca. xij dicit,quòd imperium Romanum exhaustum est Nerone imperante,cuius gula omnia deuorauit, & maculauit, libido exhausit,auaritia superbia cum luxuria exinaniuit. Insuper Ægesippus li.primo.loquens de Antonio,ipsi augūsto dicebat. Ille inquit scilicet Antonius non est victus virtutibus tuis, sed magis est victus moribus suis.

Vicit enim eum Cleopatra vxor, cum qua maluit vinci,quàm sine ea vincere. Vale.narrat li. ix.ca. i.qualiter vrbs Volcinensium erat optime legibus regulara,sed per luxuriam prolapsa est & ideo ante concludit.quid fœdius, quid dāmnosius est scilicet luxuria, per quam virtus atteritur,victoriæ relanguescunt, & cæpta gloria in infamiā conuertitur,animique & corporis vires expugnantur adeo vt nescias ab hostibus ne an ab illa cap. perniciosius habendum sit?

De moribus principum.

CAP. XV.

PRincipum maxime est, morales esse, sicut dicit Augu.de ciui Dei.libro 2.ca 21 & narrat versum Ennij poetæ dicentis. Moribus antiquis stat Romana,virisque. Nam quandiu Romani morales fuerunt,tandiu orbi pręfuerūt.vnde Augu.v.de ci.xij verba Catonis narrans dicit Nolite inquit existimare maiores nostros rempu. augmentasse. Nam si ita esset, multo pulcherrimam nos eam haberemus Quippe sociorum atque ciuium præterea armorum, & quorum maior copia nobis quàm illis est. sed alia fuere, quæ illos viros magnos fecerūt,quæ nobis nulla sunt,domi industria,foris iustū imperiū,animus consulendo liber, neque libidini, neque delicto obnoxius, pro his nos habemus luxuriam,atque auaritiā,publ cęegestatē,priuatum opulentiā,laudamus diuitias,sequimur inertiam.inter bonos & malos discrimen nullū omnia virtutis pręmia ambitio possidet,hæc Aug Ex quibus cōcluditur,quòd virtutes morales Romanos tenuerunt,atque exemplū colligitur,quòd vita spūalis in hmōi moribus cōsistit atque roborantur, vnde Augu.li.i.ca.32.loquens de Scipione ait,quòd nō censebat ille scilicet Scipio Rēpub. esse felicem, stantib.męnibus ruentibus moribus.& eodē li. ca 2. *Romani* inquit ceciderunt non murorum casu, sed morum defectu,neque ignibus eorū tecta ardebāt, sed corda cupiditatibus inardescebant,atque præsidēdi potius quàm corrigendi voluntas Romanos contriuit,& quia homo quasi ciuitas est,cuius valuę sunt sensus,ciuésque vires sunt animæ,quibus imperat voluntas.debet ergo tanquam ciuitas moribus ornari, quia sicut ait Seneca epistola lx.Mos est mentis habitus,ex quo singulorum operum assiduitas manat. Itē Policrates lib.v.cap.3.dicit,quòd virtutib. fiunt mores,& à moribus virtutes acquirūtur Sed quia multa vitia prauos mores non credūt propter assiduitatem, vt ait Sene.lib.de vita beata.Ideo absque pudore homines criminibus seruiunt,virtutésque acquirere nō curāt.& concludit ibidem Sene.quòd aliter est agengū in via morū,& aliter pedum,in moribus non est tuta via,quā sæpius multi sequuntur. sed in via pedū frequenter contrarium est,& si mores congruunt sapiēti,maxime tamen principi.Sed quęso inquiramus, vnde principū corūpuntur mores. existimo enim,quod fastus & superbia hoc faciunt. Nam princeps si humilis existeret,moribus floreret.sed superbis tollit sensum,corrumpitq; mores.Vtinā attenderent principes verba Darij loquentis Alexādro.vnde fertur in historijs Alexandri,qualiter Darius vulneratus,& in lecto positus Alexandro dicebat,fili Alexander,vt plenius tua sapientia nouit,totus mundus in corruptione positus est.Sic enim diuina prouidentia à principio ordinauit,nihil vt esset constans,tutum,vel firmum,sed totum variationi subiectum.

Cum autem quis ad tanti dominij ascendit culmē, vt iam non hominem sed *Deum* se existimet,mox ad ima ruit.&dum eius casum se meruisse cognouit,deorū benignitatē innocauerit, ne laqueū desperationis incurrat,subito misericordia subleuatur.& subditur. Cōsidera inqt fili, qd fui heri,& qd sū hodie.heri nāque rex regū.& dūs dominantium vocabar, & nunc absque potestate lugeo.quia vna superstitione seductus dijs volui assimilari. Consideranda est etiam ipsius Nabuchodonosor historia, quæ cum eleuaretur,excæuit sensū perdidit: & tanquam animal brutum cum feris vixit Humiliatus tñ postmodū restitutus fuit. ideo propheta dicebat, Quoniā iniquitatē meā ego cognosco Absit ergo superbire propter bona, que in mūdo sunt,in quib.nulla securitas est,vnde Bernardus. Nusquàm inqt est securitas neque in cælo,neque in terra, neque in paradiso. Nāque de cælo cecidit angelus de sede maiestatis,Adā cecidit de paradiso voluptatis,& de mūdo cecidit *Iudas* de scola sanctitatis. Humiliemur ergo cōsiderātes diei finalis terrorē. vñ Gregorius. Tunc inqt erit superius iudex iratus, inferius chaos horrendum dextris peccata accusantia sinistris infinita dæmonia ad supplicia trahentia. Interius erit conscientia vrens & exterius mūdus ardēs Quid igitur facite

tur facite

ter facit peccator, nam latere impossibile erit, & patere horribile, ecce quanta humilitatis occasio. De quodam rege legimus in legendis sanctorum, quòd cum vidisset duos christi pauperes de curru descēdit, vt ipsos honoraret, quod videns frater eius, ipsum increpauit dicens, quòd nō decebat regem sic humiliari corā pauperibus: quo audito rex iussit suis præconibus, vt ipsum citarēt cū familia & liberis, quod vidēs ille, qui regem reprehenderat, cū habitu humilitatis coram rege accessit cum liberis & familia, quem cum vidisset rex ait. O inquit stulte præconem fratris timuisti, & licet non peccaueris, tamē te humiliasti ad verbum præc[illegible]is fratris tui veterini. Nunquid igitur potius præcones Iesu Christi pauperes formidare & reuereri non debemus, cum de ipsis in euangelio dicat veritas, Qui vos honorat, me honorat, & qui vos spernit, me spernit, & iterū, quod vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. Humilis ergo mens nostra existat, nullum spernat, sed futuri iudicij terrorem concernat. Vnde Hiero. Siue comedā, siue bibam, semper illa vox resonare mihi videtur in auribus meis surgite mortui, venire ad iudicium. Quia tamen domini & principes fastū, & superbiam amant, ideo in auribus suis sit resonatrix vox Sophoniæ prophetæ humiliare eos. Dicit enim Sopho. ca. I. loquendo in persona domini. In illa inquit die visitabo super principes & super filios regis, & super omnes, qui arroganter ingrediuntur super limen, & compleuerunt domum domini Dei sui iniquitate & dolo. & sequitur, Disperierūt omnes inuoluti argento, & qui dicunt in cordibus suis, non faciet bene dominus &c. & sequitur. Fortitudo eorum in direptione erit, & domus eorum in desertum, ædificabunt domos, & nō habitabunt in eis, plantabunt vineas, & non bibent vina earum. & sequitur. Cōturbabo homines, & ambulabunt vt cæci, quia domino peccauerunt, & effundetur sanguis eorum sicut humus, & corpora eorum sicut stercora, sed argentum & aurum eorum non poterit eos liberare in die iræ domini. Vtinam principes talibus verbis corrigerētur, moribúsque suis rempubli. dirigerent, exemplo Titi, de quo legitur, quòd tam modestè Rempub. rexit, vt de sola clementia argui posset. Vnde principibus pulcherrime suadet Seneca de quatuor virtutibus capitu. 3. Impone inquit concupiscentiæ frænum, ede citra [illegible] bibe citra ebrietatem, obserua ne in cō[illegible], aut in aliqua communitate hos damnare videatis quos imitabere is, nec delicijs tibi præsentibus inhæreb[illegible]s, nec absentes desiderabis. & sequitur, Odibilem quoque hominē facit ritus superbus, & elatus, ac etiam malignus, & furtiuus. Si igitur risus iocos exigit, hos cū dignitate sapientiæ gere, [illegible] tuus incessus sine tumultu, & quies sine desidia, adulationes euita, non acerba, sed blanda verba timebis, esto vitiorum tuorum fugax, aliorum vero non sis curiosus scrutator, doctrinum esto facilis auditor, requirēti facile responde, superiores rectè viuēdo nō timeas, senior esto iudicio quàm sermone, vita q̄ vultu clementior, esto famæ bonæ, neque tu rixaniator neq; alieni inuidus, ad iram tardus, ad misericodiā pronus, in aduersis firmus, in prosperis cautus, quæ nosti, sine arrogātia postulanti communica, & quæ nescis, sine occultatione ignorantiæ tibi postula impartiri. Hæc in omnia licet non eodē ord ne documenta sunt Senecæ vbi supra, quibus modestia & morū honestas suadetur, quæ ad pricipes maxime pertinere dignoscitur. nā Isido. ix. etymo ca 3 dicit quòd rex dicitur à regēdo, nec est rex qui non regit. In principibus igitur nō ambitio, sed de subditis cura eē dēt. Greg ii. morali. tīPcipes vocātur qui malis cogitationibus principātur. & ibidē 26. Illi enim principes sunt, qui elationis gloriā declinant, qui liuores mitigāt, furores extinguunt, qui tētationibus nō consentiūt, sed regēdo præesse nouerunt. vnde Horatius in carmine Lyrico sicut narrat Aug v de ci. Dei ca. 13. dicēs. Latius regnes, tuum domādo spiritum. & Clau. alloquendo Theodosium dicebat. Licet inquit late domineris, si tamen praua cupis, si duceris ira, ceruici iugū pateris, si autem tollis, & leges interius feras, tunc omnia iura tenebis. Insuper de Valerio imperatore octuagenario legimus, q̄ cū adhuc virgo esset, & suæ felicitatis præmia recolit aud eet ait de vna tantūmodo victoria glorior, & requisitus quæ fuisset illa, respondit. Quia inquit inimicorum domū scilicet carnē meā domaui & superaui. Hoc enim narrat Vale. in quodam suo paruo tractatu. Illi ergo reges sunt, qui se regere nouerunt. vnde Grego. mora 4 Illi inquit regnāt, qui corpora sua regere sciunt qui desideria rem petant, & cogitationes legibus regulant. & ideo Væ terræ, cuius rex est puer. Ecclesiastes 10. Nūc tamen principes seipsos regere nō curant, & regna regere se iactant, & qui suos inimicos se vincere dicunt, modica tētatione vincuntur. vnde Seneca epist. 16. Multi inquit hostem vincūt, sed vincuntur cupiditate, & cum agere videantur, ipsi tamē aguntur. Idē epist. c. de Alexandro loquens, ita dicebat. O inquit victor tot regū atque philosophorū ira atque tristitia succubuit. & omnia præter se in sua potestate habebāt. Sibi tamē imperare maximū imperiū est. Idē epi. 38. Si vis oīa tibi subijcere, subijce te rationi. Multos. n. reges, si rexerit te rō. Ab ipsa eīdisces, quid & quemadmodū aggredi debeas. Idē epist. cxvj. Animus inquit noster modo est rex, modo tyrānus. Nā rex est, cum honesta petit atque corporis salutē quærit, sed tunc tyrānizat, quando turpia iubet, & iura contemnit. vnde Augu. 4. de ci. Dei ca. 3. concludit, q̄ qui peccat, etiā si regnet, seruus est, nec vnius hominis, sed quod est grauius, tot dominorū, quot vitiorū Nam melior est, qui dānatur animo suo, expugnatore vrbium vt scribitur prouer. 15. De bono igitur rege dici potest illud prouer. xx. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo.

De liberalitate principum

CAP. XVI.

VT dicitur prouerbio vigesimonono. Diuitiæ recogatæ addunt plurimos amicos. & Policrates li. 3. ca. decimotertio narrat, qualiter Titus ratione liberalitatis factus fuit amabilis, atque sui patris auaritiam tota liberalitate curauit, vt tota eius cōplacentia in largiēdo foret, & tāto animo munera dare affectabat, q̄ vltra posse dona promittebat, & cum redargueretur, dicebat, Nemo inquit à facie principis debet recedere tristis. vnde cū quodam die nihil cōtulisset,

lisset, dicebat. O amici mei, diē hūc perdidi. Nullum eī vitiū deterius auaritia signanter in principibus. vt ait Tullius primo de officijs ca. 23. Nempe largitas facit principes famosos & claros, vt ponit ibidē Tulli⁹ capitulo decimooctauo. & Boecius primo de consolatione capitulo quinto. dicit quòd claros largitas facit. Moraliter ergo auferenda est auaritia de cordibus, vt celestis gloriæ clatitudinem mereamus. Nam sicut liberalitas in seculo reddit homine famosos, sic largitio in Christi nomine facta, facit rapere cęlos. Reprobādæ sunt tamen plurium principum largitiones stultæ. vnde Sēneca libro primo de beneficijs cap. vndecimo. Respiciendæ sunt facultates, quas præstamus, atque personę, quibus damus. & reprobat largitatem Alexandri, qui dedit vrbem cuidā eleemosynā petenti, & cum ille diceret, quòd sibi talis eleemosyna nō conueniebat, Alexander respondit. Non curo inquit, quid te accipere deceat, sed quid me dare congruat. Hæc vox inquit Seneca, regia videtur, & animosa, sed est stultissima, quia decet cōsiderare, quid, cui, quādo, & quare largimus. Idem Seneca ibidem de nimia cupiditate redarguit Antigonum, à quo cum quidam peteret talētum, respōdit quòd plus petebat quàm decebat habere. Ille igitur videns, se repulsum, petijt denarium, cui Antigonus.

Non decet inquit regem tam modicam rem dare. itaque per cauillationem nihil se daturum conclusit. Si igitur Alexandri reprehendibilis indigesta liberalitas, potius Antigoni detestanda est cupiditas. Nempe Tullius primo de of. ca. 17. dicit, quòd largitas debet exercesi cum intentione ordinata non ad iactantiā & pompam, sed ad profectum suscipiendum. Nam fatuam largitionem sequuntur rapinę. itaque nō sua sed aliena distribuūt. vnde Ambrosi⁹ li. de offic. Non est inquit largitas, si quid largiaris vni, & alteri extorqueas, & subditur. Perfecta largitas est, necessitatibus singulorum occultè subuenire, vt liberalitatē audiet os pauperis. & nō labia propria. Nesciat sinistra tua quid faciat dextra tua. Mathæi sexto & Tullius primo de quod offi. c. decimoquarto. Ea inquit liberalitate vtamur, quæ psit amicis, noceat nemini. Nil a. est liberale, quod non est iustum. Insuper Sen. li. 1. de clemen. c. decimotertio. Nō est inquit liberalis, qui de alieno est liberalis. Certū non sufficit de suo dare proprio, sed oportet hilariter & libere dare vnde Seneca primo de beneficijs capitulo sexto. Beneficium aspere datum vocat panem lapidosum, quem esurienti capere est necessarium, tamen acerbum. Valerius libr. quinto capitulo primo narrat de legatis Carthaginēsium. Qui cū venissent Romā ad liberandum suos captiuos, senatus protinus his nulla pecunia accepta, reddidit iuuenes numero duum millium & septingentorum quadraginta trium expletissimos rerum. vnde tantum hostium exercitum dimissum, tantam pecuniam, contemptam, tot Punicis iniurijs veniam datam, ipsos legatos obstupuisse arbitrandum est, ac secum dixisse ô munificentiam gentis Romanæ, deorum benignitati æquandam. O etiam nostram legationem supra vota felicem. Nam quòd beneficium nunquam dedissemus, accepimus. Vnde per liberalitatem Romani famam atque dominia sibi cōquisierunt, sic pariter pauperibus Christi bona erogantes cælorum regnum sibi acquirunt. Itaque liberalitas decens est in principe maxime, nihilque turpius in ipso quàm auaritia. vnde Innocentius papa sic dicebat. Quid inquit prosunt tibi ô frater diuitiæ, quid gloriæ, quid lætitię? cū non liberent hominem à morte, non defendunt à verme, nō eripiunt à febre. Ecce qui iā gloriosus sedebat in aula, modo iacet despectus in tumba, & qui vescebatur delicijs in cœnaculo, modo consumitur à vermibus in sepulchro. & subditur, Timeant igitur diuites illud Iacobi. Agite nunc diuites pœnitentiam, plorate vlulantes in miserijs, quæ aduenien[t] [v]obis, cum dicetur. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tinea comesta sunt. Aurum & ar[gentum] vestrū vastauit erugo, & in nouissimis dieb[us] [t]hesaurizatis vobis iram domini, & in luxurijs nutristis corda vestra. Pauperes igitur Christi fame perierunt, quos nō subueniendo occidistis, & ecce sanguis eorum clamat. Vindica domine sanguinem nostrū. hæc Innocentius. Nec tamen pœna cōminata, ab auaritia animū debet reuocare, quinimo secundū dictamen rationis honor debet præferri vtilitati. Vnde Valerius li. vj. ca. 4. narrat qualiter Dario iam vno & altero prælio virtutē Alexādri experto, atque ideo partē regni Tauro tenus mōte, & filiam in matrimonium cum decies centum millibus talētorū pollicēte. cum Parmenio Alexādro dixisset, se si Alexāder esset, conditionē adm[i]ssurum, Alexander respondit, & ego vterer, si Parmenio essem. Ex qua historia colligitur quòd Alexāder potius honorem quàm cupiditatē amabat. Nempe auaritia in principe signanter pessima est, ideo apostolus dicebat. Nec auaritia nominetur in vobis, quę est idolorum seruitus. & Ecclesiasti xv. dicitur, quòd diuitiæ congregatæ in malum domini sui, pereunt in afflictione pessima. ideo Cato, Dilige denarium, sed parce dilige formam, quia scilicet pecunia non ad cupiditatē, sed ad necessitatem acquirenda est.

De patientia principum.

CAP. XVII.

Patientia & si omnes, principē tamen maxime decet, exemplo apostoli 2. corinth. 4. In omnibus inquit tribulationem patimur, sed non angustiamur, aporiamur, sed nō destituimur, persecutionem patimur, sed non derelinquimur. Fratres igitur confortamini in domino, & in potentia virtutis eius, scribitur ad Ephe. vj. Attendamus enim, quāta fuit in antiquis anim. patientia atque constantia. narrat enim Polic[r]eta. de Cæsa. Augusto li. 3. c. 14. quòd miræ patientiæ fuit. sic dicebat, quòd rex habere dēt in auribus diligentiā, in lingua taciturnitatem, & in animo quietem. Hęc enim didici in iuuentute mea. vnde Greg. 20. moraliū dicit. quòd princeps refrenare debet impatientiā, ex consideratione parentatis suæ, cum illis, quib. præest. vnde Sene. li. 1. de clemētia dicit. quòd principes cauere debēt impatientiam, quæ deformat hominē exteriorem, et confundit interiorem, quapropter idem Senęc. li. primo. Nihil inquit æque proficit iratis, sicut intueri suam deformitatem. Nam ira faciem turbat, ora pulcherrima fœdat, ac toruos vultus ex tranquillissimis reddit, omnisque decor relinquit iratos. & ideo

dix[it]

dixit Xystus, quòd iratis profuit aspexisse speculũ, vt imago repercussa ostendat homini suam deformitatem, quoniam ira viri iustitiam Dei non operatur, Iacob. 1. Decet igitur in tribulationibus constanter permanere, vt sit fortitudo & decor indumentum eius, atque verificetur illud Ecclesiasti. xlv. Vsque in senectã permansit illi virtus. Etenim libro de vita Cęsaris legitur, quòd Cæsar patiẽtissimus fuit, atque de sibi dictis iniuriis vindictam non egit, sed dissimulauit atque cũ suos aduersarios subiectos habebat, sæpius pepercit. Nam vir bonus audiens improperia, debet cogitare eorum stultitiã seu ignorantiam, vt ponit Seneca lib. 3. de ira, vbi narrat quòd cum Chimargies historiarũ scriptor quædã contra Cæsarem scripsisset, monuit Cæsar, vt sermone moderatiori vteretur, quod facere renuebat, nec tamen Cæsar se vindicauit, sed solum domum suam sibi interdixit. Et ideo concludit Seneca. Non qui offendit, fecit quod voluit, tanquã inimicus sed qui prudens erat alienæ stultitiæ remisit. Insuper Seneca de mira patientia Antigoni narrat ibidem. Qui cum multa improperia audiret, dicebat quòd militem decebat, non solum certare baculo, sed etiã animò viriliter. Ergo agite & confortetur cor vestrũ, omnes qui speratis ĩ domino, iuxta prophetam. Quid enim prodest, ira suum animum affligere, qui enim sapiens est, pati discit, nec de leui mouetur.

De legibus.

CAP. XVIII.

SIne legibus politia regulari nescit. Vnde Romani suis legibus suam politiam sublimauerunt, vt ponit Policrates lib. vj. capi. xij. & Tullius in sua prima rhetorica libro primo ait. quòd oẽs leges ad cõmodũ reipublicæ referendæ sunt, & sicut medicina corpori prodest, sic reipublicæ leges. Insuper Ambro. in suo exameron homilia v. dicit quòd reipubli. est vsus esse cõmunes, atque obseruari deuotione cõi, quasi plures patres venereri, quorum consilio respublica gubernetur. Nec tamen leges sunt quibus mala imperãtur, quoniam lex est recti præceptio, prauique depulsio, vt ait Tul. li. de natura deorum. vel lex est ius scriptum asciscens honestum, prohibensque contrariũ, vt ait Gratianus. Nam lex est interpres æquitatis: rerũque diuinarum, & humanarũ compos, vt ait Chrysippus. Ea propter veteres legib⁹ politias regularũt. Sicut Solõ & Lycurgus, sed crescẽtib⁹ vitijs leges perierũt, vt ait Seneca epistola xciiij. vnde Augu. 2. de ciu. Dei. ca. xvj. & A. gellius li. 2. c. xj. narrat. quòd apud Athenienses leges Soloni assetibus ligneis incisæ erant, vt sempiternæ manerent. nam leges sunt sicut capistrũ vel frenum equo, vt ait Chrysostomus super Iob homelia 36. Nunc tamen vnusquisque voluntatem pro lege cap. 1. Abusio tamen maxima est populus sine lege, qui licet legem se habere profiteatur, diuinam tamen censuram non imitatur, quia teste Augustino 42. de ciuitate Dei capitulo vj. Omnis lex est inanis, nisi ipsius censura diuinæ legis imaginem gerat. Quapropter diuina sapientia prouerbiorum octauo ait.

Per me inquit reges regnant, & legũ conditores iusta decernunt. Fidelium ergo ciuitas lege diuina reguletur. quia tunc ciuitas est Dei, quando rex est veritas, lex est charitas, & modus est æternitas, inquit Augustinus epistola quinta. Sed ciuitas tunc est diaboli, quando rex est mẽdacitas, lex est impietas, & modus est instabilitas. Huius enim ciuitatis ciues sunt impij homines, qui lege diuina relicta, vtilitatem propriã æquitati præferunt. sed lex diuina licet sit vna omnibus, tamẽ sufficit, quòd multiplex est in fructu, & virtute, vnde Iob vndecimo, multiplex lex eius. Ipsam tamen plures non sufficere putant, aut ipsius obseruantiam spernunt, sicut Athenienses, qui cum æquissima iura, Sed iniquissima ingenia haberent, maluerũt suis moribus, quã legib. vti, vt ait Valerius li. 3. ca. 3. Tales enim sunt sicut telæ aranearum, quæ animalia infirmiora detinent, sed validiora abire permittunt, quia tales condunt leges, quas iubent seruari, sed ipsi obseruare nolunt, prout ait Valerius libro septimo capitulo tertio. Quia eorum leges solum pauperes opprimunt, & diuites in suis malicijs nõ puniũt, iuxta illud prouerbiorum 17. Qui iustificat impium, & cõdemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum. Legibus igitur ipsius Christi reguiescmus in presenti vita dum viuimus.

De consilio principum.

CAP. XIX.

PRincipes absque consilio plebem faciliter dissipabunt. Nulla enim politia absque consilio prosperari potest. vnde Tul. 1. de offi. c. xxij. Modica inquit sunt arma foris, nisi cõsilium interius fuerit, & ibidem concludit, quòd ciuitati Atheniensium plus profuit cõsilium Solonis, quàm victoria Themistoclis. Insuper Seneca li. de trãquillitatẽ animi circa principiũ dicit, quòd ille solus reipublicæ non prodest, qui de pace tantummodo vel de bello curat, sed qui iuuentutem exhortatur, atque bonis pręceptis ad virtutem instituit. atque ruentes ad pecuniam seu luxuriam retrahit. Tul. de senectute. Consules comparat illis, qui regunt nauem. Sana igitur & matura imitanda sunt consilia, quæ in senibus reperiuntur, vt frequenter.

Vnde Roboam dereliquit cõsilium senum, & iuuenum adhæsit cõsilio, & ideo regnum amisit, vt dicitur. ij. regum, xij. Nam in antiquis est sapientia, vt dicitur Iob xij. narrat enim Valerius lib. 7. c. 2. de Marco Castritio, qui Cn. Carboni, sibi minanti, & dicenti multos se habere gladios, respondit, & ego annos, quasi dicat. ideo te non timeo. Insuper Au. epistola. 38. ad Dioscorum narrat de Demosthene qualiter habitu simplex erat, accidit tamẽ vt rogaretur, quatenus vellet canere cum lyra, sicut olim facere mos erat, qui recusauit dicẽs, se nescire, cui mulier quædam ait, quid igitur nosti? respondit. Rem inquit publicam noui, ex parua facere magnam. Non igitur leuia sed matura quęrenda sunt consilia, quoniam teste Arist. 1. rhetoricæ ca. 23. Prudentis est bene consiliari, & commentator dicit, quòd bona consilia est habitus coniectutatiuus secundum ratiocinationem operabilium, & bonus consiliator dicitur ille, cui talis habitus inest, cuiusmodi est homo iustus, & sapiẽs Vñ. 7. ethico. dicitur,

eletur, quod homo naturaliter est consiliatiuus, non tamen quicunque homo, sed qui sapiens est ille consulere nouit. A sapiente igitur perquire consilium, vt dicitur Thobię 4. & non ab insipientibus, vt dicitur Ecclesia. 8. Cũ fatuis cõsilium non habeas, vt dicitur ibidẽ, vnde Prouer. 13. Astutus omnia agit cum consilio & Seneca in tractatu de virtutibus sic ait, Si prudens esse cupis, futura prospice, & quæ possunt contingere animo intende. Nihil tibi subitum sit, sed totum ante perspicias, qui enim prudens est, non dicit non putaui, hoc fieri. Non enim dubitat, sed expectat, non suspicatur, sed cauet.

De militibus.

CAP. XX.

Militibus eo pacto virtutes competunt, quo milites interpretari voluit. Miles enim vt est quasi ex mille electus, sed qualis electio erit, nisi virtutibus floreat ipse, qui tot homines præcellit? Militibus igitur virtutes competunt corporis, & mentis, vt corpus in bello valeat, & mens bona prudentia dirigatur. Et quamquã omnẽ virtutẽ habere militẽ decet esset, quasdã tamẽ sibi prę cęteris congruere legimus. Decet enim militẽ forte strenuum ac promptũ ad labores & honestos labores, iuxta illud Quin. ca. vj. Labori inquit oportet insistere vbi effectus promittitur, quia naturalis est fauor pro laborantibus, vt inquit idem Quintil. lib. 4. de oratoria institutione. vnde Sen. ad Lucillum. Generosos animos labor nutrit, nec est viri timere sudorẽ. Nam mollicies est fugere laboriosa, vt inquit Ar. 3. ethi. erubescant ergo milites tẽporis huius, in quibus non strenuitas sed mollicies est, loco galeæ pileum castoreum accipiũt, pro lãcea baculum sceptro similem, pro armis vestes subricatas & politas, & omnem militiæ laborem planè ad volũtatem transtulerunt. Veruntamen teste Virgi. in Geor. li. 1. Labor omnia vincit, & Matthæo in Thob. Est carnis cultura labor, caro nuda labore, Fit sterilis, spinis obsita, messis inops. Vereantur igitur milites ociosi ad labores tardi. Nam teste Valer. li. viij c. viij. Ocium industriæ maximè videtur contrariũ, itaq; milites exercitio frequẽter debent habilitari, vt laboribus subesse non ita timeant. nam teste Gaufrido in poetria. Ara tritos vsus promptos imitatio reddit Artifices aptos tria concurrentia summos. & Oui. 4. tristium ingeniũmque meũ longa rubigine læsum. Torpet, & est multo quã fuit ante minus. Fertilis assiduo si non renouetur aratro, Nil nisi cum spinis gramẽ habebit ager. Contulit ingenium patientia longa malorum. quæ verba innuũt exercitio indigere volentẽ fieri virtuosum, eum præcipue, cuius vocatio militia est, vnde magister Serlo Dilecte ne cesses, aderunt post semina messes Post lachrimas risus, post exitium pata dirus. Fle si solari ieiuna si satiari Da si ditari, serui si vis dominari. vnde Tul. in tuscula. quæstio. li. 1. Græcorum inquit prouerbium est, quã quisque nouit artem, in hac se exerceat. Erubescant igitur nobiles pigri, & pusillanimes, quibus mos non prælia sed eduliã sequi nõ irruũt cõtra hostes, sed proximos ęmulãtur. Castra vi nõ capiunt, sed feminas & puellas violare non metuũt, vitã nõ exponunt pro reipublice defẽsione, sed potius breuiant dies ex gulosa comessatio

ne, non petunt naues vt transeant flumina, sed nauis vice odorifera poscunt balnea, nõ se vento exhibent aut pruinę, sed vmbrã domicilioũ sectantur. His etenim modis exercitium militiæ pręteremittunt.

De fidelitate militum.

CAP. XXI.

Militãtibus congruit vt sint fideles. In hoc enim militia fundata est, vt nulla fraude vituperetur. vnde in prouer. sap. ẽtiũ dicitur qui od etiã hosti congruit tenere fidẽ. Qui enim fidẽ perdidit, nihil potest vltra perdere. Quintilia causa 8. nõ habet inquit causam loquendi, cui credi nõ potest aut cui ablatã est omnium verborum fides, omnisque sermonis autoritas. Abscedant igitur hi, qui se dicunt nobiles, & tamen fraudibus & infidelitatibus sua prauia exercẽt, quod promittunt, minime tenent. Veruntamẽ Tul. primo de officijs Fundamentum primum iustitiæ est fides, & Seneca ad Lucil. epi. lxxxviij Fides est sanctissimũ humani pectoris bonũ, nulla necessitate ad fallendum cogitur, nullo præmio corrumpitur. vnde teste Valerius libro quarto, cap. tu 8 q cum Fabius captiuos ab Annibale interposita pactione nummorum recepisset, & illi à senatu non præstarentur, misso in vrbem filio, fundũ, quẽ vnicũ possidebat, vendidit, eiusque pretiũ Annibali protinus numerauit. vnde Valer. li. 8 Bonæ fidei venditorẽ nec cõmodorum spem augere, nec incõmodorũ cognitionẽ obscurare oportet. & li. 9 ca. 1. Occultum & insidiolum malum est perfidia, cuius efficacissimæ vires sunt mentiri, & fallere. Fructus in aliquo commisso scelere cõsistit, nephariji que vinculis circũdat, & tm incommodi affert humano generi quãtũ salutis bona fides præstat. Nihilominus teste Salustio in Iug paucis charior fides quã pecunia. Omnes etenim fideles esse, honestũ est. Illos tamen præcipue, quorum status militaris, quorũque vocatio est, rempublicam defensare. Nempe tales si fidelitate careãt, non mirum, si eorum hostes fidelitatem eis non teneant. itaque fidei perditio vtrãque partem pugnantium fugabit, vnam vi, aliam proditione, & sic absque fidelitate nulla fiet defensa, sed vndique gignetur offensa. Audiui etenim sæpius, quoddã genus bominũ fidelitate carere. Mirum est igitur, cur oppositi milites fidelitatem eis expectant. Infinitis nẽpe proditionibus fraudati sunt ab eis, in quibus confidere non cessant. vnde Tulius in rethorica prima Summa inquit clementia est in eorum fide spem habere, quorum perfidia totiens deceptus sis Heu heu miserum, nusquã tuta fides inquit Virgilius 4 Aeneidos. & Lucanus Nulla fides regni soc js. & subdit Nullis credite & Oui. de li de ponto. Et cum fortuna stã que cadit que fides, quia scilicet multi extra manus hostium politi, promissa obseruare contemnunt, Nihilominus nulla grauior infamia, nullum peius infortunium, quãm infidelitatis habere nomen. Nec sapiens miles tantum odit hostes fideles, quãm eum commilitiones infideles, vnde Oui. 1 de arte amandi Reddite depositum, pietas sua fœdera seruet & Lucanus lib. 8 Ardua quippe fides robustos exigit annos, tanquã diceret, quòd robustus animus fidelis est, sed fragilitatis & nimiæ iuuentutis est, frangere fidem de qua orator libro secundo. Hæc est vera fides, qua lex cõmuni catur amoris. & medijs tenebris apparet radiata fides.

Fit laurea iustis ex precio, quod terror agit, mensurá que virtus crescit in aduersis. quę verba nil aliud sonāt, quā quòd nulla ex causa frangenda est fides, sed fidelitas in aduersitate probatur, & crescit. Et sicut milites fideliter obseruare debent quòd promittunt, ita attēdere debent, ne capt.⁹ aliquid vti petant, quòd infidelitatis occasionem exhibere possit Attendant etiā, ne mala occasione quó (que) inuadant. Nā genus infidelitat.s est, non solum à promisso recedere, sed etiā friuole ali (qu)ē insidiari, aut proximo prælijs æmulari. Hę sito enim, in titulo prauo pugnātes, in hostibus fide litatē reperire mereātur, aut vtiū promissa obseruare teneantur. Sic enim bāsico, vt quia quicquid arbitter, fidelitatem ser per bonam esse atque laudabilem, qc quid non vitiosum promittitur, iure tenetur. Nihilominus tamen iustoDei iudicio fit, vt qui inique absq; ratione prę[l]antur, in promissis decipiantur. itaque existimo istos hoc mereri Difficile est tamen, vt credam alios in promissis non teneri, vbi promissum vitio caret, vt præfertur. Esto etiam, quòd conscientia hos nō obliger tamen hoc vult militis, vt fidelitatem in omnibus obseruare nominentur. Attendāt igitur milites, vt iuridice prælia suscipiant vnde Ouid us de arte. Iu dice, me fraus est concessa, repellere fraudem, armá que in armatos sumere iura sinunt. & li sine titulo. Sępe soporatos inuadere proficit hostes, scilicet iuridice, & ibidē li. ij. Pugna relnctāti cessat in hoste manus. & 3. tristium. Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet. Attendat aūt miles, ne de se nimis cōfidat, etiam si ius habeat, quia teste Cato. Victorem à victo superari sæpe videmus. & Claudianus in maiori. Sæpius in causæ nocuit victoria turbæ Sit etiam miles animosus in iure suo, iuxta illud Ouidij in epistolis. Nō faciunt molles ad fera bella manus. Paruum certamen prælia magna mouet. Milites igitur iuri suo ideo faueant, fidelitérque prælientur, alienoque iuri minime derogēt, vt infidelitas sibi oriatur. Quæ enim tibi militiæ gloria, si propriam patriam inuadis, si ex ira vel super bia præliari concitaris? aut si proprio opere vincaria, aut si maius damnum ex casu quā commodum ex victoria sperare videaris? Nomine enim commodi non solum facultates sed etiam famam & honorem intelligi puto. Nēpe aliqui prædictis ex causis prælia susceperunt, quorum opus iure laudéque caret. quia teste Tullio in Antonium, omnino nulla causa iusta cuidā, cōtra propriam patriam pugnare. & idem Tullius pro Marcello. Iracondia inquit, & superbia consilio est, eius occasione prælia fieri non debent. Rursus in prouerbijs sapientum dicitur, quòd bis punitur, qui proprijs armis perit. Diu ergo præparandum est bellum, vt vincas celerius. Cęterū Suetonius li. de duodecim cæsaribus. Augustus inquit prælium suscipiendū omnino negabat, nisi maior emolumenti spes, quā damni metus ostenderetur. His itaque allegationibus clarè patet, pugnam iuxta rationem tantummodo assumi debere. Itaque fidelitas non solum in promisso, sed etiam in aggressu circumspicienda est. Militia autem dedecus parit, nisi fideliter exerceatur, & in militе nil pulchrius est quàm fides eius, non solum erga homines, sed & maxime attendere habet, vt sua militia deo subseruiat. Nullus enim miles tantum princi pi, quantumDeo tenetur, Attendant igitur milites domi nia suis fideles, Deo tamen non neglecto, debere existere. vnde Policratus li. vj. ca. v. dicit, quòd duo sūt præcipua in milite. electio, & sacramentum. vt scilicet fœdus promissum teneat. Et Vegetius loquens de re militari dicit, quòd tota reipublicæ salus in hoc consistit, vt tyrones scilicet milites non tantum corporibus, sed etiam animis præstantissimi compareāt, atque iuramenta suis principibus facta obseruēt. Verū tamen est, quòd milites principi tēporali potius quā Deo fidem seruant. vnde prohdolor illa solennis consuetudo inoleuit, qua fiebat, vt quilibet miles ipsa die, quæ miles fiebat, ingrederetur ecclesiam atque gladio super altare posito, & oblato, solenniter iurabat, se pro defensione fidei certare, & Deo perpetuo famulari. vnde Vege. li. 4. capi t. narrat, quomodo milites Deo iurare debent, suóque principi perDeum scilicet de fidelitate seruanda. Narrat etiam Tul. 1. de offi. ca. xj quomodo Pompilius imperator filium Catonis in suo exercitu admittere noluit, nisi prius eum sacramento fidelitatem sibi iuraret Hæc autem omnia dicta sunt, quia fideles sed Christi milites vsque ad mortem certare debent, vt scilicet ecclesia protegatur, vt legis christianæ veritas promulgetur. vnde Policrates li. 6. ca. 7 Huius inquit militiæ est ordinatē meri ecclesiā, & pro fideli pugnare, sacerdotium venerari, pauperem defensare iniurias placare Et si opus est animā ponere, ne scilicet de illis verificetur illud prophetæ, Gladij ancipites in manibus eorum. Nunc tamen hominum militia fidem christianam non fouet, sed potius deprimit. Verumtamen legimus apud antiquos hunc morem fuisse, quia scilicet milites spolia hostiū dijs consecrabant Valerius li. a ca. t. de Iulio Cæsare narrat, quòd prohibuit spoliari tēpla, & ideo per biennium remansit inuictus, donec præsumpsit insurgere contra deos, atque inuadere templum Apollinis. Idē etiam narrat Policrates vbi supra. Item Egesippus narrat, quomodo Pompeius nō permisit spoliari templa, & ideo sibi pepercit Alexander. Ex his igitur, paret ꝙ militia ecclesiā debet defensare Moderni tamen milites corā mulieribus de bellis narrant, & eorum simplicibus de victoria illustrium militum se iactant, nec tamē habent bellandi vsum vel artē, quia lasciuię potius quàm militiæ intendunt. Verumtamē lasciuia milites eneruat, vt docet Sen. epi. 53. vnde ibidem ait, quòd indurandus est animus militis, & blandimentis voluptarum procul abstrahendus. Nempe Annibalem induratum nisibus, & laboribus, campaniæ fomenta eneruauerunt. Armis inquit vicit, fuit tamē vitijs victus. Attendendum est igitur, quomodo Gedeon cum trecentis viris, qui aquam non biberunt, sed curuatis genibus diutissime pœnam sustulerūt, victoriam obtinnit. Sic enim milites non in voluptatibus, sed in laboribus exercere debent militiam, vt tanquam animalia diuisa sunt, in perpetuum signum fœderis.

De bellis.

CAP. XXII.

Prelium illicita occasione susceptum, malo iuridice debet fine terminari. Vnde Augustinus quinto de ciuitate Dei capite vigesimo secundo. conclu-

concludit, quòd bellum nunquam debet fieri sine magna necessitate. & sine iusta causa. nam *Iudith* v. legitur quòd Achior alloquēdo Olofernē, post quamplurima Dei beneficia recitauit, conclusit dicēs. Nūc igitur domine perquirere, si est aliqua iniquitas eorū in cōspectu Dei, & ascēdamus ad illos, quoniā tradēs tradet illos Deus eorum tibi si autē non est offensa populi huius corā Deo suo, tunc nō poterimus resistere ei, quasi diceret, quòd nō est bellādum nisi cū iusta causa, si autē iusta causa fuerit nō est timendū. Vñ Numeri 13 *Nolite* timere, dominus vobiscum est. & Leuitici 26. Si in præceptis ambulaueritis &c. & sequitur Persequemini inimicos vestros, & corruent corā vobis Nec tamen sufficit, vt bellandi causa iusta fuerit, sed etiā vt iusti sint, qui præliantur *V*nde Iosue 7. legitur. quòd propter peccatum ipsius Achor multi de populis fuerunt occisi Principes igitur sunt informandi tempore belli vt dicitur eccle. 3. Sed nūc proh dolor videmus aut prælia sine iusta cā fieri, aut ab iniustis personis bella Compleri. atque modernorū dominia in tyranniā mutata sunt, nec dominātur vt foueant. sed vt spoliare studeāt. Attendamus enim illud Iob 55 Numerus annorum incertus est tyrānidis eius. quia s. dominium tyrānorum breue est & casum de iure postulat, quinimmo signum maximū perditionis est dominij, qñ principes ad tyrannidem inclinantur, aut suos officiales tyrannizare permittunt. ideo ecclesia. 10. dicitur.

Regnum à gente in gentē trāsfertur propter iniustitias, & cōtumelias, et diuersos dolos, vt patet de Saule 1. regū. 12. Quapropter quicunque tyrannus est, de periclitatione dominij sui formidare habet. *I*lle autem est tyrannus, qui est rex iniustus, vt ponit Augustinus 2 de ciui Dei. ca. xx. & Aristo. 8. ethicorum ponens differentiam inter regem & tyrānum dicit quòd tyrannus est qui commodum proprium intendit. Rex autem dicitur, qui subditorum quærit vtilitatē. vnde in prouer. 28. Leo rugiens, & vrsus esuriens princeps impius super populū pauperem, dux vigens prudētia, multos opprimit per calumniam. de quibus *I*saiæ primo dicitur. Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera. vnde Seneca 54 de naturalibus quæstio. capitulo 1 potius inquit decet, deorum opera celebrare, quàm Philippi aut Alexandri latrocinia, nec præcipuum est in rebus humanis, classibus mare trāsire, seu æmulorum iniurias subegisse. Nulla inquit maior est victoria, quàm vitia domuisse, quia innumerabiles sunt, qui vrbes & populus habuerunt in sua potestate, sed paucissimi peccatis caruerunt. Nūc tamen principes vitia domare non curant, sed omni tyrannia prætenta, subditorum vtilitatem atque virtutum acquisitionem prætermittunt, nec bella intercipiunt, vt iustitiam foueant, sed potius. vt suis pompis, & iactantijs satisfacere queant. Tales enim nō reges, sed tyranni sunt, quia non aduersarios sed subditos inuadere petunt, de quibus Poli. lib 8. ca. 1. dicit, quòd tyrāni sunt, qui non legibus sed proprio arbitrio imperant. Reges autem sunt qui proprium arbitrium legibus submittunt. & idem Policrates libro tertio. concludit, quòd tyrannum occidere, iustum & æquum est. vnde Tul. 3 de officijs. ca. 7. Nulla est inquit nobis societas cum tyrannis, sed potius summa distinctio, Neque enim contra naturam est, tyrannum spoliare, si possis, sed etiā necare, est honestū. Etenim membra amputanda sunt, si sanguine & spiritu careant, ne ceteris mēbris noceant. Illa igitur infirma hominum feritas, & inhumanitas à communitate segreganda est, ne subditam plebem contaminare possit.

De regimine militum.

CAP. XXIII.

Militia prosperari nequit, vbi nulla virtus, vbi sensus nō habitat. vnde Romani teste Policrate li. 6. c 7. Præualuerunt aduersus multitudinem Gallorum, proceritatē Germanorum, vires *H*ispanorum, dolos Afrorū, & hoc per felicitatē & sapientiā. Sic etiam per fidē atque veritatis studium quęcūque peccatorū contagia subiugare poterimus. vnde quātum ex narrationibus colligitur, milites olim potius ingenio & sapientia præualuerunt, quā viribus corporis, sic pariter in via morum potius est incedendū secundū sapientiam Christianæ legis, quàm secundū vires corporis. Nā sicut in Genes. legitur, Esau in viribus corporis erat fortior Iacob. & tñ ab ipso scilicet Iacob Esau supplantatus fuit. Non igitur viribus proprijs cōfidendum, sed in sapientia legis meditandum est, vt scilicet non nobis, sed scripturæ sacræ cōsilijs acquiescamus, in qua thesauri sapientiæ absconditi sunt. vnde Pompeius li. 11. narrat quòd Alexander à patre suo exiguā militiā accepit. Verūtamē docta & in prælijs assueta erat. & ideo ipsa mediante innumerabiles hostes suppressit. sic etiam dū nascimur modicā militiā, & modicas virtutes accipimus, si tamē in fide instruamur & in bonis operibus exercitemur, cōtra hostes præualebimus. vnde Vege. li. 4. c. 1. narrat, quòd Nasica licet nauiū vsu nō indigeret, ne tamē milites torperēt, iussit naues ædificari, & milites ibidem exercitari, & sic nunquā ociosi esse debemus, ne carnis desideria succūbere nos faciant. Plures tamē non exercitium bonorum sed malorum frequentant. nihilominus tamen narrat *V*ege. vbi supra, qualiter Cato suis militibus præcepit, vt rapinas non facerent, sub pœna abscisionis dextræ manus, quia inquit militi prædari nō licet. Insuper li. de vita Cæsaris exemplum satis conforme legitur. Non debemus in prauis sed in bonis, & licitis operibus exercitari, atque non de proprio sensu sed de consilio sacræ scripturæ cōfidere tenemur. vnde narrat *V*ale. li. 2. c. 2. quòd disciplina militaris Romano imperio multarū vrbium donationem, regnorum & gentium regimē largita est. Simus igitur sapientes. quoniam vita hominis militia super terram. Dicit enim Policra. li. vj. ca. 8. quòd militum vocatio est, vt non permittant Rempub. egere, aut perire. Non sunt ergo milites, qui propriam animā peccatis damnari permittunt. vnde Ægesippus li. v. allegat dictum Titi dicentis, quòd in exercitu non solū requiritur virtus corporis, sed etiā mētis, nec contra hostem fortitudo, sed disciplinæ norma, ne scilicet miles crudelis, vel ipius, aut ne prędæ potius, quā victoriæ sit intentus. vñ Lucę 3. *M*ilitibus dicitur, contenti estote stipendijs vestris. & est verbum beati *I*oannis baptistæ. Pla

res autem huius temporis viri se iactant nobiles, indeque superbiunt, & alios contemnunt, cæterósque rusticos nuncupant, & tamen ipsi qui talia frequenter dicunt, vilissimis operibus suam nobilitatē ostendūt, & cum aliis iniuriantur, se ignobiles attestantur. Vtinam attenderent illud Iob. 31. Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum? super quo Greg. 21. moral. c. 21. Omnes, inquit, homines natura fecit æquales. De nobilibus ait propheta Ozeę 9 Gloria eorum ab vtero & partu & Boet. 3. de consolat. c. 6. O inquit, quàm inane, & quam inutile quis videat. Et declarat ibi quia liter nobilitas non est nisi laus parentum, nec debet aliquis gloriari de laude aliena. vnde Hieronym. epist. 3. Non est, inquit, gloriandum de nobilitate carnis, quia nec virtutes, nec vitia parentum imponenda sunt filiis, nisi supple fuerint imitatores parentum Et Chrysost. super Math homel. 5. Nobilitas, inquit, seu bonitas parentum non valet, nisi fuerimus nos ipsi boni. & homelia 49. concludit, quòd non valet habere Iob in patrem, sine operibus Iob. & homelia 19 sic ait, Nihil enim prodest malis bonitas parentum, & nihil obest bonis malitia. Etenim illi non sunt nobiles, qui à splendore parentum recesserunt, sordibus, & nequitijs vacantes, vt declarat Valer. lib. 3. c. 1. Quamobrem de tali nobilitate Iuuen. dicebat, Omne animi vitium tanto conspectius in se crimen habet, quanto qui peccat maior habetur. Nam ille nobilis est, qui virtutib. clarer, vt ait Seneca epist. 45. Nam talis nobilitas donum naturæ est, nec debet exinde quis gloriari, quinimmo debet quisque tanto esse humilior ex munere, quanto se obligatione esse conspicit in reddenda ratione, vt inquit Gre. libr. 1. homelia ix. & Apostolus Corin. 3 Quid inquit habes, quòd non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? ideo Hiere. ix dicitur Non glorietur sapiēs in sapiētia sua, nec fortis in fortitudine sua. Ea enim, quæ natura dedit, nec laudem nec vituperium faciunt, sed ea solummodo, quæ liberè contrahuntur & fiunt. ideo Apostolus 1. ad Cor. 11. dicebat, Gloria enim nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ quasi dicat, quòd nō ex naturalibus debemus gloriari, sed ex moribus, seu propriis operibus.

Finis Libri Noni.

LIBER DECIMVS, IN QVO tractatur de diuersis statibus viuentium sub Principe: & habet xvij. cap. cuius primum est de diuitibus, & eorum statu.

QVI sectantur auaritiam virtutibus vt plurimū non intendunt, sed quid prosunt diuitiæ si virtutes non habeantur? Narrat enim Valer. lib. 3. quòd Scipio omnia temporalia postponens, virtutes prætulit, vnde cū ipse apud Senatū Romanū accusaretur, ipse respōdit, Cū ego inquit, Africā vobis subegissem nihil aliud exinde, nisi cognomē portaui, quia. s. fuit dictus Scipio Africanus, eo quod Africā Romanis subiiceret, & ideo statim subdit, Locupletior, inquit, sum inuidia, quàm pecunia, quia. s. homines inuidebāt plus virtutib. quā pecunijs suis, quia etiam virtutes quærebat potius, quā diuitias. Sicut enim dicitur pro. 15. Conturbat domū suam, qui sectatur auaritiam, & prouer. 29. Qui odit auaritiā longi fient dies eius. Narrat enim Vale. li. v. quòd cōsules Romani in tantū pauperes erant, quòd dum morerentur, liberis suis nihil relinquebant. vnde Senatus Romanorū eorū liberis prouidere cōsueuit. Insuper li. 2. de nugis philosophorum de Attagogle. legitur, quòd aurū tanquā fictilia spreuit, vnde dicebat. quòd præstantius est fulgere moribus, quā rebus. Ipse enim, vt ibidē dicitur, Rex Sycilię fuit, & hoc per fortunam, quia pater suus figulus fuerat, & ideo vasis fictilibus semper vtebatur. vnde dicebat. Non debeo propter fortunam meā negare naturam meā. cęterū Vale. li. 4. c. 2. de Q. Tuberone narrat, quòd licet ditissimus esset, fictilibus semper vtebatur, dicēs, quòd maior est thesaurus continentiæ, quā pecunię. vnde cū sibi munera præsentarentur, ipse respondit, Referte inquit thesaurū vestrum, & meum relinquite. Ipse enim nouerat illud primæ ad Corinth. v. quoniā auari regnum Dei non possidebunt. Insuper Vale. li. 4. ca. 3. de M. Curio narrat, quòd fuit abstinentiæ norma, & spectaculum fortitudinis Romanorū. Ipse enim in humili disco comedebat, atque in domo exigua morabatur. De foris igitur Samnitū legati venerāt, sperātes propter sui inopiā muneribus eū posse corrūpere, magnū pōdus auri publice missum sibi offerēter, sed nō præualuerūt, vnde repondisse fertur, Malo inquit locupletib^9 imperare, quā locuples fieri. Munera inquit vestra referte, & memētote me nec acie vinci, nec pecunia corrūpi posse. Attēdebat enī illud Apostoli ad ephe v. Scitote intelligētes, quoniā oīs auarus non hēt hæreditatem in regno Dei, quoniam auaritia est idolorū seruit^9. Nūc tñ illud isa. 7. verificatur. Oēs in viā suā declinauerūt vnusquisq; ad auaritiā suā. & tāquā desperātes semetipsos tradiderūt in auaritiā. ad ephe. 4. Attendam^9 igitur facultatū abondantiā amicā esse auaritię, pacisq; inimicā. Nā Abrahā & Loth fuerūt diuisi, quia substātia eorū erat multa vñ Augu. sermone lv. Difficile inquit est habere diuitias, & nō amare ipsas: ideo periculosæ sunt suis possessorib.

Quamobrem Christus suis discipulis Matth. 18 dicebat. Si vis esse perfectus vade & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, quoniā facilius est camelū per foramen acus transire, quā diuitem intrare in regnū cælorū. vnde Sapien. v. Quid nobis profuit superbia? quid diuitiarum iactantia? & sequitur. Transierunt omnia tanquā vmbra. ideo Seneca sic dicebat, Non est inquit homo æstimandus vel reputandus ex his, quæ fortuna dedit. vnde Abacuch. 2. Væ ei, qui multiplicat non sua. Vsquequo aggrauat contra se densum lutū. & Hierony epist. xcvij Omnis inquit diues iniquus, aut iniqui hæres est. & prima ad Tim. v. Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. quapropter Gregori. 18. moralium. Diu inquit cum rebus nostris durare non possumus quia illas aut moriendo deserimus, aut illæ nos viuentes quasi pereundo deserentur, quoniā diues cum dormierit, nihil secum auferet, vt dicitur Iob 27. vnde Lucæ vj Væ vobis diuitibus, qui habetis hic consolationes vestras. vnde Augu de verbis domini sermone 12. sic dicebat. Quid prodest plena bonis archa, inani conscientia, bona vis habere, &

te, & bonus non vis esse. Eru bescere debes de bonis tuis, si domus plena est bonis, & te habet malū. Nam teste Seneca epistola 7. Munera fortunæ sunt insidię, & epistola xl Segetem nimia vbertas sterneit, rami onere franguntur, ad maturitatem nō peruenit nimia fœcunditas. vnde Gregorius registro 3 Omnia inquit in hoc mundo mutabilitatis ordo corrumpit. Non igitur in prosper s elenari, nec in aduersis turbari debemus, sed aduersitatis memoriam tanquā humilitatis anchoram in mente teneamus, quoniam sicut dicitur prouer primo. Prosperitas stultorum perdet eos. vnde Augusti. epistola lxxxj Mundus est periculosior blādus, quā molestus, quia scilicet in abundantia temporalium timendum est ne cupiditas seducat, quia sicut dicit Gregor. morali. 18. Prosperitas gressus obliquat, vt vix ad bona redire possint. Quamobrem Aug. epist. l. concludit, quod nihil est infelicius felicitate peccātium, quia scilicet felicitate pœnalis nutritur iniquitas & mala voluntas. velut hostis interior roboratur. & subdit, Si inqu.t Deus permittit pollere iniquos in prosperitate, tunc indignatur grauius, si delicta impunita dimittantur. quapropter Sene. 2. de prouidentia ait, quòd nihil est infelicius eo, cui nunquā accidit aliquid aduersi. Et ponit ibi exēplum de Regulo, qui secundum quātitatē tormentorum maiorē gloriam habuit. vnde Grego. morali. vj. Quasi inquit per amena prata ad carcerē venit, qui per præsentis vitæ prospera ad interitum currit. Ideo Iob 18 Præcipitabit eū consilium suum scilicet mundanæ prosperitatis. vnde Sene. epi. 37. Res inquieta felicitas, quæ aliū exagitat, mouet cerebrum, & de vno genere ad aliud irritat quosdam per superbiam, alios per luxuriā, illos mollit. Quamobrem Vale. li. 7. ca. 2. narrat dictū Solonis dicētis. Nemineē dum viueret, beatum dici debere, quòd ad vltimum vsque fati diem ancipiti fortunæ subiecti essemus. Ibidē etiam narrat, qualiter Anaxagoras cuidam quærenti, quis beatus esset, respōdit, Nemo inquit beatus est ex his, quos tu fel ces existimas, sed eū in illo numero reperies, qui à te ex miseris cōstare creditur, non erit ille diuitijs & honoribus abūdans, sed exigui ruris aut non ambitiosę doctrinæ fidelis nec pertinax cultor, in secessu, quā in fronte beatior, quasi dicat quòd bona temporalia nullū faciunt beatum. Attendendum est enim, quòd multi diuites fuerūt, qui postmodū corruerunt, sicut de pluribus narrat Valerius li vj ca. vlti. sicut de Crasso, qui locupletissimus fuit, & postmodum ad tantā inopiam deuenit, vt bona eius à creditoribus, quia solidum præstare non poterat, vendebantur. Ibidem etiam narrat de Q. Cæpione, qui prætura splendore, & triumphi claritate consulatus decore maximi pontificis sacerdotio vt senatus patronus diceretur assecutus in publicis vinculis spiritū deposuit, corpusque eius funesti carnificis manib⁹ laceratū Scalis gemonijs iacēs magno cum horrore totius fori Romani conspectū est. De tēporalibus igitur non est curandum se gloriando vnde Augu de verbis domini, sermone 83. Magnę inquit virtut s est, cum felicitate tēporali luctari, ne alliciat, ne corruptione subnectat. vnde apostolus ad Phil. p 4 In omnibus institutus sum, scio humiliari & abundare. super quo Gre. super Eze. li. 2. homel. 7. Magna inquit ē ars, & mirę scientię d. sciplina,

atq; toto cordis visu discenda, scilicet scire sustinere prospera & aduersa. idē Senec. de prouidentia. Fugite inquit delicias, fugite eneruantem fœlicitatem, qua animi madescunt, & si excesserit periculosissima est, atque mentes ad imaginationes vanas euocat. Cur igitur confidunt homines in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur?

De pauperibus & eorum stat-

CAP. II.

Paupertas de se mala non est, sed pauperes quandoque mali, & quod optimum est, cęlum scilicet paupertate potius emitur quā diuit.js. vnde Iacob 2. dicitur. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo. Nam desiderium pauperum exaudit dominus, inquit propheta. Narrat enim Gre. circa finē sui dialogi, qualiter ipse prohibuit, ne fratres sui accederent ad quendam religiosum in morte, prohibuit etiā ne ipsum sepelirēt, ideo quòd ipso viuēte habuit tres aureos. quos iussit proijci super eū, in detestatione suæ cupiditatis. O quāta diffidentia, si credas egere aut perire, dum æterno regi famularis. Nonne qui omnes habet thesauros, te ditare potest? ipse significanter, qui liberalissimus, qui potentissimus, qui omnia nouit, quibus indigere potes. vnde Matth v. Beati pauperes spiritu, qui scilicet veram in spiritu habent humilitatem atque sufficientiam. vnde Greg. in dialogo lib. 1. ca. 22. Parū prodest paupertas, nisi affuerit humilitas, quoniam pauperem superbum odit Deus & alibi dicitur. Quoniā pauper est non qui minus habet, sed plus cupit. Ex quo patet, quòd vera paupertas spiritū humilem & satiatum reddit. Si igitur satiati omnes appetimus, cur veram paupertatem abdicamus? Narrāt enim naturales, quòd ceruus licet sitiat, tamē non bibit quousque plenitudinem aquæ inueniat, ex qua possit satiari. Cur igitur de torrente huius caducitatis potam⁹, cur in tēporaliū acquisitione sollicitamur. Expectemus illam plenitud.nem glorię celestis, in qua satiari valeamus, quoniā omnes hui⁹ seculi fontes, & flumina nō nisi amaritudo sunt. vnde apostoli Matthæ. 18. dicebant, Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quoniā apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Nunquid non experimur, quòd omnis auarus sitit? & hoc non immerito, quia auaritia calorē, qui sitim facit, quam dij infernales seminant, ipsi qui ignibus atroc ssimis vtūtur, nam vt prædixi, Omnis auaritia idolorum seruit⁹ est. Consideremus enim illud, quod Valerius narrat libro quarto, capitulo tertio de Fabritio, qui refutauit aurum, & argentum sibi missum. Item Diogenes omnia spreuit, teste etiam Seneca libro de prouidentia. Democritus diuitias proiecit tanquam onerosas. Libro etiam de tranquillitate animi narrat de quodam, qui cum omnia sua perdidisset, gaudens etiam dicebat. Iubet inquit fortuna, expeditius philosophari. vnde libro secundo de vitis patrum legitur, quòd thesaurus monachi est voluntaria paupertas. Et de quodam ibi legitur, quòd vēdidit euangelium, vt pauperibus succurreret dicens, Verbum inquit vendidi, quod iubet omnia vendi, & dati pauperibus. His ce-

go verbis patet paupertatē merito esse tolerādā, mūdique diuitias contēnēdas fore. vnde narrat Hie. epi. 5 quòd Chrates Thebanus homo quondam ditissimus, cum ad philosophādum Athenas pergeret, magnū pondus auri abiecit, quia non putauit se simul diuitias & virtutes posse possidere. Insuper idē Hiero. epist. 16. de quodā philosopho recitat, quòd multarū possessionū preciū i pelag⁹ proiecit dicēs, Abite in profundum maris, melius enim vos submergere, quàm ego submergar à vobis. Ecce igitur quomodo sapientes huius mundanarum dulcedinē tāquam amaritudinem spreuerunt. quinimo in hoc solum putabant ditari, cum tu, diuitijs cor non apposuerat. vnde de Fabricio narrat Vale. li. 4 ca. 3. quòd locupletem & diuitē faciebat ipsum non multa possessio sed modicū desideriū. Solas enim diuitias virtutē putauit. Insuper de Zenone philosopho narrat A. Gell. ꝙ omnia tēporalia cōtempsit. quia cum fortunam suam bonam semel perdidisset, dicebat. O inquit felix fortuna, quæ me iubet lætius philosophari. hoc idem narrat Seneca libro de tranquillitate animi. Et Tul. libro de tusculanis quæstio. Ecce patet, quomodo felix est læta paupertas. Qui autē volunt diuites fieri, incidunt in laqueū diaboli, & desideria multa iuxta apostolum. Attendamus enim illud Isaiæ xlviij. Elegi te in camino paupertatis, quia scilicet in mundo ad paupertatem voluntariam vocati sum⁹, vt scilicet nil cupiamus, vel habeamus, sed solum habeamus, vt viuamus. vnde Chriso. super Mat th homelia 4. Paupertas inquit est caminus, qui calidior est igne. Sicut enim æger non debet grauari de medicamēto, nec qui purgandus est purgamento, sic pauper de paupertate nō grauatur. ideo Thobi. 4 dicebat. Fili pauperē vitā gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum. vnde Seneca epist. 2. Honesta inquit res est læta paupertas, nec est paupertas, nisi læta sit. Nam qui cum paupertate bene conuenit, diues est, nec pauper est, qui parū habet, sed qui plus cupit. Et Greg super Ezechi. lib. 2. homelia vj. Ille inquit, pauper est, qui appetit, quòd nō habet, qui tamen non habet, nec habere petit, diues est. Ideo sapiēs prouer. 13. dicebat. est quasi diues, cum nihil habet, quasi dicat, quòd diues esse pōtest, qui nihil appetit, licet etiā nihil habeat. Quamobrem Greg. vbi supra, paupertas inquit est inopia mentis, nec cōsistit in qualitate possessionis. Lamentandum est tamen nunc, quòd quilibet studet esse filius procuratoris, scilicet huius mūdi. omnes enim auaritiæ student, & tamen diuitiæ conseruatæ sunt in malum domini sui, atque pereunt in afflictione sua, vt dicitur ecclesiast. v. Quod ā Aug. li. confess. recitat, quòd transiens per vicum, vidit quēdam pauperem hilarem, & lætū, & ingemuit, suisque socijs dixit, omnibus inquit conatibus laboramus, vt ad securam lætitiam peruenire possumus, in hoc tamē pauper iste nos præcessit. Et subdit Augustinus, ille lætabatur, ego anxius, securus ille, ego trepidus. Vnde poeta, ô vere tuta facultas pauperis, angustique laris ô munera nondum intellecta Dei. Vnde Matthei v. dicitur, beati pauperes spiritu. Et Isaiæ xlix. pauperū suorum miserebitur. Vt igitur hæredes non mundo sed Christo nascamur, vt simus filij & hæredes, nec quæramus diuitias terræ, sed gratiæ, & gloriæ Dei. quoniam vt dicitur Isa. 33. diuitiæ salutis sapientia, scientia timor domini, tempore est thesaurus eius. Ideo Greg moralium 22. minus inquit inops est, qui vestem non habet, quàm qui humilitatem. est ideo odibilis Deo pauper superbus. Ecclesiasti. 25. Rationabiliter igitur concludit Augustinus quinto de ciuitate Dei, capitulo decimooctauo, quòd ipse Deus est opulentia mentium, & sua plenitudine homines facit felices. Eius igitur diuitiæ sunt appetendæ. quoniam gloria & diuitiæ in domo eius, iuxta prophetam. Heu si attenderemus quanta mala diuitiarum occasione fiunt, quantúsque dolor ipsarum gignitur occasione, paupertatem opibus præponeremus. Nunquid Absalon per capillos suspensus non est? vt dicitur regū ca. 18. sic enim diuitiarum amatores in ipsis suspenduntur, & pereunt. Etenim attendere deberent verba apostoli ad Philippēses 3. dicētis, omnia propter Christū detrimentum feci, & arbitror vt stercora, vt Christū lucri faciam. quoniam nō proderunt diuitiæ in die vltionis, vt dicitur prouer. 11. Vnde Horatius in suis epist. epi. 12. sic dicebat. Si rectus fueris, non est vt copia maior A Ioue donari possit tibi, tolle querelas. Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus. si ventri bene est, si lateribus, pedibúsque tuis, nil diuitiæ maius regales addere possunt. Item Seneca li. de remedijs fortuitæ sic dicebat, paupertas inquit mihi grauis est, & respondet sed tu paupertati, quia nō in paupertate vitiū, sed in paupere. Illa quidē hilaris & tuta. vñ Iuuena. Cātabit vacuus corā latrone viator. quāobrē Aug li. de verbis apostoli, serm. 37. sic paupertatem suadet. Non inquit displiceat tibi paupertas tua, quia nihil ea ditius inuenire potes, vis cognoscere, quàm locuples sit, qui cœlū emit? Vide igitur, quibus thesauris conferri possit, quòd paupertati videmus indultum Nempe vt ad regnum cælorū perueniret diues possessione sua obtinere non po. hæc ille. vnde Isa. xxix. Pauperes homines in sancto Israel exultabunt, & propheta sic dicebat. Tibi derelictus est pauper & orphano tu eris adiutor. & Lucę primo, dicitur, quòd diuites dimisit inanes. Nam verè sunt inanes, eorūmque spes vana est, eo quòd per confidentiam diuitiarum salutis æternæ gloriam adipisci prætermittūt atque se putant a Deo haberi odio, si eorum facultates ab eis tollantur. quibus tamē seducuntur. Fingit etiam Seneca in suis declamationibus, quòd ciuitas olim erat, in qua lex fuit posita, vt nullus alienum caperet aut damnificaret. quod si quis faceret, atrocissimis puniendus erat verberibus.

Contigit igitur, vt vir quidam desperatus laqueo se suspenderit, quòd videns alius sibi compatiens, laqueum gladio scidit, ne ille moreretur. Ille autem, qui se suspenderat, coram iudice veniens, querelam fecit, cur ille laqueum sibi damnificasset. O quanta insania, de laqueo fracto conqueritur, & de vita recuperata, & obseruata non lætatur. Sic enim plures in suis diuitijs se suspendunt & mortem æternam propter ipsas incurrunt. & si Deus eorum facultates minuat, ipsi tunc conqueruntur & Deum eis odiosum arbitrantur. ecce quanta stultitia. Nam de terrena substantia querelam faciunt & vitæ æternæ fœlicitatem, quam propter diuitias perdebant, non plangunt. Ea propter beatus Iacobus in sua epist. c. 2. dicebat, Nonne Deus elegit pauperes in hoc mondo, vt nos faceret diuites in fide,

in fide, & cohæredes regni, quod promisit Deus diligentibus se.

De mercatoribus

CAP. III.

Mercantia fideliter fieri debet, nec prætextu venditionis aut emptionis fraus in proximũ dẽt excogitari, nec vsura tractari. vnde Exodi. 17. Nec vsuris opprimes eum, scilicet proximum. & Leui. 26. Pecuniam tuã non dabis ad vsuram. & Lucæ vj. Mutuum dantes, nihil inde sperantes. ideo propheta dicit. Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram. vnde Ambros. 3. de offi. Cur inquit ad fraudem conuertis naturæ industriam? cur affectas inopiam proximi? cur optari facis a pauperibus sterilitatem? cur exploras, quando tempus sterile erit? Hanc vocas industriam, quæ est fraudis astutia, & quod vocas remedium, latrocinio coniunctum est. Nunquid Iudæis non prohibitum fuit, ne fratribus suis accomodarent ad vsurã? Deutero. 16. vñ Aug. epi. 36. Quid dicã de vsuris, nisi quia crudelior est, qui substantiam subtrahit diuiti, quàm qui fœnore trucidat pauperem. Item Chrysto. super Matthe. homelia v. Nihil inquit vsura turpius, nihil crudelius. Nam vsurarius lucrum suum aduersitatẽ alterius facit. Insuper Tul. li. 2. de officii. quæstionibus, Cato quærenti quid expediret faciendum in re familiari, respondit. Bene pascere, bene vestire, bene arare &c. Sed quæreret, an liceret fœnerari, scilicet ad vsuram concedere, respondit. Quid est inquit hominem occidere? quasi dicat quòd fœnerari idem est quod hominem occidere. Commemoremus enim historiã, quæ habetur in historia tripartita lib. j de Spiridione episcopo, qui pauperibus mutuabat triticũ. Volebat tamen, vt tẽpore prosperitatis quod acceperunt restituerent, vt alijs pauperibus subueniretur. Accidit tamen quòd quidam mutuo semper accipiebat, & nunquam reportabat, sed cum semel ad episcopum venisset, vt triticum acciperet, dixit ei episcopus, vade & accipe. ille autem abijt, sed cum in horreo nihil inuenisset, episcopo retulit, cui episcopus. Mirum inquit, quòd tu solus horreum vacuum inueneris. & tunc ille confessus est delictum, totũ que restituit. Non igitur indebite acquirenda est proximorum substantia, à potiori rõne frater fratrem vendere non debet, quoniã qui vẽdidit fratrẽ suũ, sui sanguinis immemor est. Attendant igitur mercatores, vt feliciter in sua vocatione procedãt. vnde prouer. 20. Abominatio est apud Deum pondus iniquum, & statera dolosa vnde Micheæ vj. Adhuc ignis in domo impij, thesaurique iniquitatis & mensura minor iræ plena & subdit, Nũquid iustificabo stateram impiam, & pondera dolosa, in quibus diuites eius repleti sunt iniquitate, habitatores in ea loquebantur mendacium & lingua eorum fraudata in ore eorum? Quapropter dñs Leuitl. 19. præcipiebat fidelitatẽ mercantiarũ dicens, Statera iusta & æqua sint pondera, & iustus modius, æquusque sextarius. Inquirit tamen Tullius libro 3. de officijs. c. 12. An liceat venditori rei quam vendit, vitia promulgare. Vnde narrat ibidem disputationem Diogenis & Antipatri sui discipuli. Nã Diogenes sic dicebat. Quid stultius, quã venditorem vitia rei, quã vendit narrare, seu tanquam præco dicere domũ pestilentem vendo. In contrarium tamen Antipater sic dicebat, nisi vitia narrat improbe facit, & proximum decipit. Concludit ergo Tullius, quod non boni viri sed fallacis est, vitia rei celare vendẽdo [illegible] Diogenem defendit vtilitas, sed Antipatrem præfert [illegible] narrat ibi exemplum de Phithio qui cum intellexisset C. Caninium velle ortum suum emere, fecit piscatores ante suum ortum venire cum nauiculis & tubis, & pisces alibi captos afferri, ac si ibidem capti essent, quod videns Caninius carius emit ortum, sed in crastinum piscatores nullos reperit, quinimmo audiuit nũquam pisces ibi captos solitum fuisse, & ita deceptus est, & ideo Ecclesiastici 37. dicitur cum negotiatore & cum emptore tracta dirigendo eos.

De seruis & laboratoribus.

CAP. IIII.

Legimus primo regũ quomodo Ioab licet victor esset, noluit tamen capere vrbem, vt victoria non sibi, sed dño suo ascriberetur. Sic etenim apud gentiles suis dominis serui fideles fuerunt, sicut narrat Vale. li. 6. c. 8. Idem etiam habetur li. de vita Cæsaris, quod scilicet quidam seruus Cæsaris ab Antonio fuit captus, qui Cæsaris inimicus erat, vt tamen seruus ille Cæsarem abnegaret, tunc seruitia vel beneficia, nunc supplicia exhibebat, sed nihilominus seruus constanter dicebat. Iube inquit me iugulari, quia nec salutis beneficio, nec mortis supplicio Cęsaris miles esse desinam, aut tuus esse incipiam. Gratia cuius constantię dictus seruus apud Antonium incolumitatem impetrauit. ibidem narratur de quodã alio qui potius voluit mori quàm à suo domino separari. Vnde Scipio salutem ei præsentabat dũ vellet Põpeio famulari, seruus autem respondit, Gratias inquit tibi ago, quia grande seruitium offers. Nulla tamen ratione deseram dominum meum. Milites igitur Christiani Christum nulla ex causa debent deserere & alteri scilicet mundo vel Mammonę famulari. Vnde Apostolus. Rom. 8. dicebat. Quis separabit nos à charitate Christi? quasi dicat, nullus. Insuper Vale. libro. 6. capitulo octauo, narrat de seruo Panopionis, qui cum vidisset aliquos esse deputatos, vt dominum suum occiderent ipse cum domino suo vestem & anulum commutauit, & loco Panopionis interfici voluit. Conforme etiam ibidem habetur exemplum de seruo Antonij, qui miranda supplicia pro suo domino tolerare voluit.

Item Seneca. de bene capitol. 24. narrat similem historiam prællegatæ historiæ secundum Vale. Narrat insuper de quodã seruo, qui dño suo incarcerato venenum petenti obedire cupiens, loco veneni medicamẽ obtulit. & exinde suo dño veniã impetrauit. Ceterum Pompeius libr. 4 narrat, quòd Agesilaus filios suos relinquit paruos sub tutela serui sui spectatę fidei, quem tantum dilexit, vt eius amor quasi filialem præcelleret amorẽ. ideo propheta nos admonet dicens,

Seruite domino in timore, & exultate ei cũ tremore. quoniam seruus, qui scit voluntatẽ domini sui, & non facit, plagis vapulabit multis, vt habetur Lucę 12. Nunc tamẽ seruorum viget infidelitas, quia nec Deo, nec hominibus fideliter famulantur. Nam qui peccatis seruiunt, Deo famulatum non impendunt. Tales enim sunt similes seruo de quo narrat Põpeius li. 18. Narrat enim quòd cũ aliqui serui victores fuissent, ordinauerunt inter se, vt inter dominos suos ille rex esset, qui primo solis splendorem mane videret, qua ordinatione facta, seruus cuiusdam qui Strato dicebatur, suo domino suasit, vt versus occidentem intueretur itaque dies magna extitit, & fulgorem ille nõ videbat. Huius tamen fraudis cognitione habita, Strato fuit rex factus. Sic enim multi suos dominos seducunt, & per adulationes impediunt, ne videant orientem, scilicet ne veritatem agnoscant, & suadent intuitum occidentis s. opera tenebrarum. Non sic igitur, sed Christo famulandum est. vnde Matthæi 22. dicitur. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. quia quęcũque seruitia humana in Christi nomine compleri debent, atque ipsorum occasione diuina opera non debẽt prætermitti. vnde Vale. li. 3 ca. 3. narrat quomodo seruus quidam barbarus subito interfecit Astrubalem, eo quòd dominũ suum interfecerat. & cũ ratione homicidij vehemẽter cruciaretur. nihilominus lætitiam, quam ex vĩdicta ceperat in ore constantissime retinuit. sic etiam pro offensa nominis Christi certare debemus, atque blasphemantes seu æmulantes suo nomini sanis correctionibus & consilijs inuadere debemus. vnde Ecclesiastici x. *In cogitatione tua regi nõ detrahas.* Idem apostolus ad Ephe. vj. Serui obedite dominis carnalibus cum timore, in simplicitate cordis. sed fortassis plurimi se putant infelices, eo quòd aliorũ sunt serui, alij quoque qui dominantur eis, famulantes despiciunt. *V*tinam vtriusque conditiones homines attẽdant, quoniã nec famulari dedecus est, nec dominari fastus esse debet.

De peregrinatione.

CAP. V.

Vita præsens est quasi quoddam peregrinagium ob hoc status peregrinorum est laudabilis, dũmodo recta intentione peregrinari discãt. Quęso igitur, vt veterum peregrinationes commemoremus. Attendamus enim, quoniam sicut dicitur genes. 12. Abrahã terram propriam atque cognationem dimisit & ad mandatũ domini ad alienam terram profectus est quapropter benedictionem *De*i promeruit. Sic enim vir Christianus relinquere debet domum propriam, scilicet propriam voluntatem, & quosque amicos, & parentes, vt dominico præcepto obediat. nam Christus dicit. qui non odit patrem matrem, adhuc autẽ & animã suam, nõ potest meus esse discipulus. sed quæ est terra, ad quam proficisci debem⁹, nisi celestis gloria. In cuius spe tanquam fideles peregrini viuere debemus, quoniam teste apostolo Non habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus. Sed quid est quòd Abrahã altare dño ædificauit, nisi ꝙ fideles peregrini in hac mortali vita diuino cultui insistere debent, quoniã laus eius in ecclesia sanctorum, ait propheta. Sed Abraham suã vxorem voluit sororem vocari: sic debent peccatores. Nostra siquidem vxor caro nostra est, cui Deus animã nostrã desponsauit: sed dum peregrinamur in Ægypto scilicet in hoc mortali mũdo, nostram carnẽ tãquam vxorem amare nõ debemus, sed potius amore quodã naturali, & nõ carnali ipsam diligere tenemur, qm̃ teste ap̃lo Roman. 8 Si spiritu carnis inquinamenta mort. fi caueritis, viuetis. Sed qd est Pharao, nisi diabolus. qui nostram carnem subiugo tenere, cupit, & ad peccatũ ducere intendit, si tñ vir, id est spiritus, iustus, fuerit, sicut erat Abraham, tunc Deus Pharaonẽ s. diabolum concutit, & ab eius seruitute animam eripit, qm̃ non vidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem, teste propheta. *E*x his igitur patet, qualiter sit peregrinandum nõ in carne, sed in spũ. non hic manendo, sed ad cęlestia cor erigendo. Experimur enim ꝙ planta valde crescit, si in terra aliena plãtata fuerit, nec potest in propria terra, scilicet, vbi seminata est, seu primo plantata sic germinare sicut in aliena terra. *I*deo xp̃us dicebat. *N*emo propheta in patria acceptus est. Vt igitur in virtutibus & gratijs proficiamus, mundi huius caducitate spreta ad regnum cęleste toto mentis affectu peregrinemur. Attendamus igitur quoniã peregrinus domum quietam non habet, sed ad terminum quietis tẽdit, quãtum ambulat, semper meditatur, & cũ hospite semper rationem proponit. sic enim cõgruit, vt cum Deo sæpe computemus, nunc delicta fatendo, oẽs beneficiorum impẽdendo laudes, & gratiarum actiones, & quantum ambulamus, s. quantum proficimus, sed quantum melioramur, frequenter meditari debemus. Nã sicut narrat Se. li. 3. de ira. c. Philosophus quidã dictus Sextimus oĩ die computabat sua merita atque demerita, vt sciret de quanto melior aut deterior esset. Plurimi tñ sine consideratione vitæ peregrinantur, quia suæ vitæ qualitatem non cõsiderant. Alij vero tarde ambulantes terminum attingere nequeũt, quia t[e]pralibus occupantur, & in via salutis ambulare negligũt, & si ambulare inceperint, videlicet si bonũ aliquod facere disposuerint, cito fatigãtur, cito attędiãtur, quia s. impotẽtes vel propter nimiã iuuentutẽ, s. ignorãtiã, vel p nimiã senectutẽ, l peccatorũ, aut ꝓpter nimiã corporis grauitatem, s. diuitiarũ facultatem. *I*nquiramus enim, cur angeli mouentes cęlos non fatigẽtur. Huius enim ratio est, quia sunt immortales atque pure spirituales. Vt igitur in bonis operibus non fatigemur, non carni sed spiritui subijciamur Commemoremus enim philosophi Platonis peregrinationem, de quo fertur in li. qui dicitur Suda, quòd ad Italiam profectus fuit, vt Pythagoricorum phylosophorum doctrinam audiret. & de eodem narrat Policrates libro quarto capitulo quinto, quòd in Aegyptum peregrinatus fuit, vt astrologię vacaret, ibique à pluribus creditur didicisse oracula prophetarũ. Exinde tamen in Italiam redijt, & pythagoreum Archytam Tarentinum secutus est. quinimmo vsque ad Indos & Medos profectus fuisset, nisi bella Persica ꝓhibuissent. *I*nsuper de *P*ythagora philosopho narrat Poli. libro secundo, capitulo quarto, quòd pro scientijs acquirendis in plures regiones profectus est. Vnde pro motibus siderum recognoscendis iuit primo in

in Aegyptum. deinde in Babyloniam, & deinde regressus ad regiones Cretarum & Lacedęmonum, vt Minois & Lycurgi leges inclitas percipere valeret. Ex quibus patet, qualiter pro scientia etiam humana acquirenda philosophi profecti sunt. Nunquid igitur non magis decet, pro cęlesti gloria adipiscenda peregrinari, Christo dicente Mathei xxv. Venite benedicti patris mei, percipite regnũ &c. In hoc enim mundo gloriari non debemus. nam vita præsens transitoria est, & tanquam peregrinagium continuis subiacet motibus. Tanquam igitur peregrini hac vita viuere debemus nostram felicitatem in hac mortali vita non constituendo. Nam filij Abrahæ quadringentis annis peregrini fuerunt postmodum terram promissionis obtinuerunt. Quid est enim peregrinari spiritualiter nisi affectu abdicare quęcunque terrena sunt, & mente cęlestia desiderare? Vnde Mat. xvj. Qui vult venire post me, abneget semetipsum. &c. Super quo verbo Grego. lib. 7 super Euangelium homelia 21. Tunc inquit nosipsos abnegamus, cũ vitamus, quod per vetustatem fuimus, & ad hoc nitimur, vt per merita renouemur. Et ponit exempla de oleribus, quæ transponuntur, vt proficiant, & eradicantur, vt crescant, quasi dicat, quòd spiritualiter peregrinandum est, vt in meritis proficiamus. Tunc enim bene peregrinamur, quãdo in nulla re terrena affectum ponimus. Multi tamẽ peregrinantur, sed exinde non meliorantur, quia suũ onus secum deportant. nunc enim experimur, quòd peregrinus oneratus nimis affligitur. Sic enim illi peregrini onerati sunt, qui per mundum discurrunt, ad suas tamen possessiones habent affectũ, & quocunque vadunt secum desiderium cupiditatis portant. ideo Socrates cuidam interroganti, cur suæ pregrinationes non prodessent, respondit dicẽs. Cur inquit miraris peregrinationes tibi non prodesse, licet enim hinc inde transferaris. id tamen te opprimit, quod te de patria expulit.

Quid enim prodest terrarũ nouitas aut fuga? quid iuuat, si cum fugeris, onus tecum defers? quasi dicat, quòd parum prodest peregrinari, nisi à mundanis affectibus mens peregrini sit exonerata. Nec sufficit pauperem esse, sed nil cupere oportet, non prodest instabiliter per orbem progredi, sed pondus oportet excutere. Multi enim per mundum discurrũt, aut quia locum non inueniunt, in quo suorum vitiorum plenitudinem exercere possint, aut quia iactantiã de his itineribus sperent. Nec tamen de peregrinatione corporali hoc tantum modo verum est, sed etiam de spirituali, quia multi peregrini s. in suis mẽtib se proficere fingunt dãt eleemosynas, alijsque munera largiter impendunt, ecclesias ędificãt, quia tamen laudem vel commodum exinde sperant temporale, ideo secum onus deferunt, & peregrinationis consummationem non attingunt. Talibus loquitur Greg homelia prędicta. Videmus inquit quosdam habitum non animum mutasse, ita vt religiosam vestem sumerent, & præterita vitia non calcarent, sed potius remanent, cũ iræ stimulis, cum horrore malitiæ, & ad proximi læsionẽ feruescunt, atque de bonis operibus ostensis superbire, huiusque mundi lucra quærere student, & de solo exteriori habitu sanctitatis fiduciam habere curant. Hi igitur cum suo onere pergunt & ideo de facili fatigantur, sed illi onus deponunt, qui pronitates ad malum mortificant, & euellunt, quod faciebat Diogenes philosophus, de quo dicitur in collationibus patrũ, quòd cum quidam eum intuens, diceret eum iniuriar, tunc discipuli eius in eum volebant irruere, sed Diogenes prohibuit dicens Quiescite ô sodales hic enim mihi dixit, quoniã mei oculi corruptione pleni sunt. Reuera talis sum, scil esset corruptus, quantum ex natura est sed me contineo Ex qua quidem responsione patet, qualiter Diogenes ab omni libidine animum spoliabat, & ideo virtutibus & scientia, tanquam peregrinus exornatus floruit.

Quomodo senes debent esse venerabiles & virtuosi.

CAP. VI.

SEnectus est ætas venerabilis, ideo moribus honestis ornari debet. vnde Policr. li. 4. ca. 8. narrat Lucium dixisse, quòd Senes tanquam medici inter homines commorari debent, nunc consilia præbendo, nunc tristes consolando, nunc dolentibus compatiendo. vnde Varro in suis senten. Tam verò ridenda est in sene puerilitas, quàm stupenda in puero morũ optimorum constantia vnde Sen. ad Lucilium epist 4. Hoc inquit peius est, si habemus auctoritatem senũ, & vitia puerorum, & epist. 13. Quid turpius quàm senes viuere insipienter? & epistola 37. Numera annos tuos, & pudebit eadem velle, quæ volueras puer. Verumtamen sæpius videmus senes vitijs innutos. vnde Symmachus in suo epistolari. Scio senes ad capessendum labores senes fieri, sed eorum vitia cum tempore crescunt, & Martialis coquus. Heu mei male cõputentur anni, quòd se quatuor tempora vitia vidẽt. His itaque verbis clarè patescit, turpe esse, senes non morigeratos, in quibus omnia vitia turpia sint, illa tamen sunt fediora, in quibus frequentius delitant, cuiusmodi sunt auaritia, & luxuria. vnde Senec. libro de moribus. Monstro similis est auaritia senilis. Quid enim stultius, quàm vita deficiente, viaticum augere? Rursus de luxuria senum Tullius primo de officijs. Luxuria inquit cum omni ætati sit turpis, in senibus maximè fœdissima est, & Sen. li. 2. declama. Adolescẽs luxuriosus peccat, senex luxuriosus insanit. & Tibul. li. 1. eleg. loquẽs, ait. Quid tibi nũc prodest, molles coluisse capillos. Et manibus canas fingere velle comas? & subdit. Tollere nunc cura est albos stirpare capillos. Et facie dempta pellem conficere nouam. Itaque stultorum quorundam senum sollicitudo stulta est renouari, & iuuenes apparere. Sed teste Oui. 1 de fastis. Nequitia est, quæ te non sinit esse senẽ, quia malitia quosdam senes sic excæcat, quòd suam senectutem fateri recusant, & plus iuuenibus saltem affectu libidini vacant O vtinam senes delicta relinquerent, ex quo ab eis deseruntur. Et si peccatis seruierint: sufficiat ipsis, vt residuum temporis Deo exhibeant, quod natura respuit, id vitium odio habeant. Tulli. li. de senectute. O præclarum munus ætatis senilis, auferri enim vitiũ carnis auctoritatem præbet, vnde in senatu senum sententia prius patrum tenebat, plurimáque senectus honorum stipendia præbet. Dat enim loquendi audaciam, vt refert Vale. libro sexto capitulo secundo,

Pauper aũt similiter non timet, quia non habet, quod perdat. Dicit enim Sene. epist. 61. quòd nil aliud spectat senectus, nisi ductum ad mortem. Quapropter idem epist. 14. concludit. nil inquit turpius quàm senex insipiens, quia scilicet mori minimè formidat. Nec tamẽ molesta debet haberi senectus, quinimmo est ætas iocundissima. Nunquid enim non dulce est, cupiditates fatigasse aut reliquisse? inquit Sen. epi. 12. Numera ergo annos tuos, & pudebit eadẽ velle, quæ volueras. Moriantur ante te vitia, inquit Sene. episto. 23. Desine igitur eadem velle senex, quę voluisti puer, opusque tuũ sit malis imponere finem inquit Sene. epist. 6. Quid enim stultius, quàm via deficiente augere cibum viaticum? inquit Sene. lib. de moribus. & subdit, Honestior est inquit, qui ad senectutem quietem retulit, quàm quæ in ocio inuenit & tunc laborare incipiat. Vnde Cato. Fac tibi succurrant iuuenis, quæ feceris ipse. Quamobrem Seneca libro de naturalibus quæstionibus circa finem, sic inquit, Ex quo igitur non restat seni spes de vita, & impossibile est tibi diuturna dilatio mortis. Restat igitur, vt studeat bene mori enim sanctis patribus, & vt bene moriatur, nil velit, quàm si bene viuat. Vnde ecclesiast. 25. Quæ in iuuentute tua non cõgregasti, quomodo iuuenies in senectute tua? quasi dicat nunquid qua propter Deuteronomij tricesimo. ertio dicitur. Sicut enim dies iuuẽtutis tuę sic & senectus tua. & ecclesia. 25. quàm speciosa inquit veterana sapientia. & sequitur, Corona senum multa sapientia. Tradit enim Seneca epistola octuagesimanona, quòd senes non solum docere, quinimmo & discere, debent. Et concludit, quòd nulli ætati magis quàm senectuti discere cõuenit. Vbi enim maior corporis ægritudo, vbique nauis magis ægra, ibi rector sapientior exigitur. Senes enim, vt dicitur li. Saturnalium. Fragiliores atque ad infirmitates procliuiores sunt ceteris ętatib. Maiori igitur indigent sapientia regi. Rursus quia necesse est principem sapientem esse, sapientia autem in se maxima est, decet igitur senes principari. Vnde Plato in Timeo dicit, ꝙ non decet rem antiquam à post genitis regi. Quapropter Lycurgus rex in suis legibus ordinauit, iuuenes senioribus debere famulari, vt tradit Pompeius, cuius ratio colligi potest ex 28. capitulis libri secundi rhetoricorum Aristotelis, vbi Aristoteles multiplici laude senes commendat dicẽs, quòd in senibus est continentia, quia frigidi sunt, nec excessibus infestantur. Sunt insuper misericordes, quia humanam fragilitatem ratione senectutis maximè sæpe sentiunt. Faciliter enim miseretur, qui & molestias in proprio corpore gerit. Item in suis eloquijs non sunt pertinaces. Nam quia seipsos aliósque deceptos viderunt, ideo cum ambiguitate quicquid dicũt, asseriũt, quod faciendum Academici philosophi tradiderunt, vt ponit Policrates li. 5. c. 3. Si igitur libido regna cõsumpsit si curiositas Salomonem depressit, deturpauit, imperiúque Neronem, si pertinacia cum Manicheis Arrianos concussit, non igitur iuuenes debent principari. Vnde propheta super senes intellexi, quia mandata tua quæsiui.

De iuuenibus, & eorum statu.

CAP. VIII.

IVuenes talem vitam ducere in posterũ putant, qualem docere in exordio cœperunt, ipsis igitur maximè expedit moribus intendere bonis, & virtutes adipisci bonis vsibus & disciplinis. Vnde Seneca libr. de moribus dicit, educatio & disciplina mores facit, & id sapit quisque, quod didicit. Vnde Quintilianus li. 1. parentes alios corrigit, qui suos filios non instruũt Vtinam inquit liberorum nostrorum mores non ipsi perderemus. Infantiam enim statim delicijs soluimus, mollisque educatio quam indulgentiã vocamus, mẽtis & corporis vires frangit. Item Quintil. libr. ij. ingenia inquit puerorum nimia emendationis seueritate deficiunt, quia sicut ex defectu correctionis nequam fiunt, sic ex nimia seueritate obstinantur, & desperant, & dum omnia timent, nihil conantur. Modestè igitur erudiendi sunt. Nam teste Ouid. de arte amandi, in puero est ætas mollis, & apta regi, ingeniũ celeste suis velocius annis surgit. Et idem Oui. in epistolis. Et teneros lædunt iuga prima iuuencos Fieri a que vix patitur de grege captus equus. Sic maie vixque subit primos mores vnde pectus, quia de difficili doctrinam suscipiunt homines rudes & annosi. Ideo congruit in ætate puerili doceri. Vnde Horatius in epistolis Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu, tractari mollius ætas imbecillis solet, quibus verbis apertè concluditur, ætatem iuuenilem disciplinis aptissimam fore. Sed prohdolor teste Seneca in declamationibus. li. 1. torpent ingenia desidiosæ iuuentutis, nec labore vigilantur cantandi, saltandique obscena studia, effęminatáq; tenẽt, capillũ frangere, & ad muliebres blanditias voces extenuãt, molliciei corporis cum fęminis certare, & immundissimis rebus se excolere, nostrorum adolescentiũ mos est, molles eneruésque nati, vitio manent, expugnatores sunt alienæ pudicitiæ, negligentésque suæ. Huiusmodi sunt etiam huius temporis iuuenes frequẽter talibúsq; re sordidantur, in quibus est pudor, sed inuerecundè turpitudines suas faciunt. Veruntamẽ, teste Sen. ad Lucil. epist. 5. verecundia bonũ in adolescente signũ est. Sed vnde tãta dissolutio iuuenũ procedit. Parentum nanq; atq; rectorũ suorum exempla turpia impios faciunt illos. Porro enim difficile est iuuenem immodestum, & iniquum esse, si cum bonis & honestis nutriatur viris. Vnde Tullius 2. de offic. Prima inquit adolescentis commendatio proficiscitur à modestia, & disciplina parentum suorum, & de facili in bonum deficitur, si cum bonis & honestis assiduus fuerit. Veruntamen ipsi adolescentis bonos viros, vt communiter fugiunt, quia redargui reculant, sed eos, qui regere debent, verberibus, aut minis domare seipsos tenentur, dum tamen modus in omnibus teneatur. Virgil. in 3. Geor. Iam vitulos hortare, viámque insiste domandi. Dum faciles animi, iuuenũ dũ mobilis ætas, tunc enim maximè sunt dociles, quãdo sunt teneræ ætatis Sed libido & lasciuia ipsos infestat, & quam deberent Deo exhibere iuuentutem, Veneri in suã perditionẽ offerũt, iuxta illud Oui. 2. de fastis Cũ iuuenilib. annis luxuriãtur, & idẽ Oui. 1. sine tit. Militat omnia amãs, & habet sua castra cupido. Quę bello est habilis, veneri quoq; cõuenit ætas, & Clau. in minori. Teneris est lubrica moribus ætas. O vtinã iuuenes animaduerterẽt suã ꝑditiõẽ luxuriã fore, qua

qua totus homo destituitur, & si libidini quis iuuenis hæreat turpi vita pollutâ ignauus fiet. Sed reuera teste Sen. in Troade. Iuuenile vitium est, regere nō posse impetum, hoc enim ideo dicitur vitium iuuenile, quia carnis impetibus vt plurimum solēt iuuenes obtemperare. Si enim iuuenis es, si angiaris carnis mole stia, aut mores ... notas, consilia prudentum quære, cū quibus ve... vt diriganis. vnde Sidonius in suo epistolari lib. 3. P... imum inquit laudis est, si iuuenes moribus se applicant, & quotiens de negotiorum meritis ambigunt, ad peritorum consilia recurrunt. Hoc tamen facere negligunt, sed in spe vitæ diuturnæ desides fiunt, & suæ pulchritudinis occasione abusus quā plurimos peragunt. Sciant tamen, quoniam entū pulchritudo vanitas est. vnde Secūdus philosoph', Quid est pulchritudo? flos marcidus, carnalis fœlicitas, humana concupiscentia. & Senec. in Hippolyto. Res est forma fugax. idem epist. 80. ad Lucilium. Cogito inquit mecum, quàm imbecilles sunt ij, quorum lacertos humerósque miramur, & Petronius. Raram facit mixturam cum sapientia forma, quia scilicet pulchritudo nihil facit ad sapientiam. Ideo fertur Arist. dixisse, quòd si lynceis oculis homines vterentur, vt melius viderent, & corpus penetrarent. tunc circumspectis visceribus, etiam pulcherrimum corpus turpissimum viderent. ideo Boetius 3. de consulatione. Te inquit pulcherrimum videri, non natura tua, sed spectātium oculorum facit infirmitas. Cur igitur iuuenes in sua pulchritudine gloriantur? cur inde superbi fiunt? quia non ipsi pulchri, sed entum pellis forsitan venusta est. vnde Ouid. us i 2. metamor. Forma bonum fragile est, quæcūque accedit ad annos, Fit minor, & spacio carpitur ipsa suo. Nec viole semper, nec lilia candida florent. idem 3. tristium. Ista decens facies longis vitiabitur annis, rugáque in antiqua fronte senilis erit. Cúmque aliquis dicet. fuit hæc formosa dolebis. Et speculum mendax esse quærere tuum. vnde Calphurnius in bucolicis. Non hic semper eris, perdunt & gramina flores. Perdit spina rosas, nec semper lilia cādēt, donū forma breue est. Quib. attētis, de sua pulchritudine superbire sapiens non habet. Nec iuuenes in suo decore aut vigore gloriari debent, & in vitę diuturnitate sperare non debēt. Vnde Tullius lib. de senectute. Frustra ... tur sperat vel promittit adolescēs se diu victurum. Quid enim stultius, quàm incerta pro certis habere? Facilius enim in morbos adolescentes incidunt, grauius ægrotant, tristius curantur, & in hoc melioris conditionis est senex, quia quod sperat adolescens, ipse senex iam consecutus est. Ille enim vult diu viuere, ed iste diu vixit. Absit igitur, vt quis iuuenis glorietur in his mundanis, quæ caduca sunt, sed viuat cum timore Dei, prudentes imitetur, parentibus obediat, & in bonis moribus viuere assuescat, in quibus perseuerare honestum est. Nam iuuenes cum senuerint, eam volunt ducere vitam, quam in iuuentute consueuerunt. Ipsis igitur cō gru... à primæua ætate capere cos mores, quos in posterum tenere ipsis libeat. vnde Ecclesiast. 11. Lætare iuuenis in adolescentia tua, & in bonis sit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ. Nam in his delectari, est nobis naturale, in quibus ab infantia delectati incepimus, vt patet quinto ethicorum. Ideo Ecclesiasti. 25. dicitur. Quæ in iuuentute tua inquit non congregasti, quasi dicat quòd non inuenies. Ideo sapiens Prouerbio quinto dicebat. Ne des alienis tuum honorem, & annos tuos ne des crudeli, ne forte impleātur extranei viribus tuis. Cuius contrarium plures faciūt iuuenes, qui tantum suis dominis temporalibus famulari student, & propter sui salutem deserunt, & suis obsequiis dominos impinguant, suámque animam damnant. Iuuenes igitur mores acquirant, quibus insistere in senectute desiderant, qui & si sani sunt, bene operentur, nec ad diem extremum differant. vnde Greg. in suo pastorali lib. 2. c. 4. 2. Admonendi sunt incolumes, vt salutem corporis exerceant ad salutem mentis, ne acceptæ incolumitatis gratiam ad abusum inclinent, ne etiam deteriores fiant, aut ne opportunitatem salutis promerendæ despiciant. Nempe si peccatis nulla deberetur pœna, adhuc plurima vitia propter corporis sanitatem sunt vitanda. Vnde Senec. epistola 99. Multos inquit morbos multa fercula ferunt, & med. cina quondam paucarum herbarum scientia fuit, sed postmodum mille inuentæ sunt cōditurę, & vt auiditas gastrimargiæ exercitari posset. Nā desiderantibus alimenta ægritudines contingunt, nunc pallor, nunc neruorum vino madētium tremor, nunc oculorum, nunc auium enormitas, & innumerabilia ... onera crapula gignit, quoniam propter crapulam multi obierunt, & qui abstinens est, adiciet vitam.

Quomodo coniuges debent conuiuere in amicitia.

CAP. IX.

APostolus dicit ad Ephes. 5. Viri diligite vxores vestras, sicut Christus ecclesiam. Nempe veteres in coniugio etiam vsque ad mortem se amauerunt. vnde Vale. li. 4. c. 6. narrat quòd C. Gracchus Corneliam suam vxorem intantum dilexit, quòd pro ipsa à morte liberanda, mori voluit, atque seipsum interitu serpentis occidi sustinuit, quia sibi aruspex seu diuinator dixerat, vxorem suam à morte aliter liberari non posse. Item narrat ibidem, quòd Q. Plautius audita morte vxoris, doloris impotens pectus suum gladio petenstit. Narrat etiam ibidē, quod M. Plautus cum vxor sua Orestilla decessisset, funerata ea, & in rogum imposita, inter officiū vngendi & osculandi districto ferro incubuit, quē amici sicut erat, togatū, & calceatū corpori coniugis iunxerunt, ac deinde subiectis facibus vtrúsque cremauerunt. Ecce quātus virorum dilectio. Sed nunquid fœminę viros non sic amauerunt? narrat enim ibidē Valer. quod cū Iulia filia Cæsaris, vidisset vestem sui cōiugis, scilicet Pompei magni cruore conspersam, ipsa territa metu, ne sibi violentia facta fuisset, partū, quē in vtero conceptū habebat, præ nimio dolore emittere fuit coacta. Narrat insuper ibidē Valer. quod Porcia filia Catonis, cum vidisset virū suū, scilicet Brutum interemptum ferrum postulabat, vt se ipsam interficeret, & quia non dabatur, ideo carbones ardētes ore haurire non dubitauit, & nouo genere mortis cōsumpta est. Ibidē etiā de vxore Mitridatis regis legitur, quod virū suū in tātum amauit, vt se ipsam in habitum virilem transformauit, tonsisque capillis, suū decorem ex toto spreuit, vt sui coniugis periculis interesse posset, vnde cū Mitridates à Pōpeio fuisset deuictus ...

ctus, ipséque fugeret, eius vxor semper insecuta fuit, suique viri persecutionẽ alleuiãs per omnia consolata fuit. Si igitur gentiles in coniugio tantam amicitiã seruauerunt, nunquid fidelibus non est opportunum, vt amicitia in eis comperiatur? Nã prosperitati amicitia mater est. Fœdus enim coniugij & amore inchoatur, & amore manutenetur, non quidem amore voluptatis, sed gratificæ societatis sub spe obtinendæ prolis, vnde Hugo. li. 1. de sacramentis parte 5. c. 8. inquit. Bonum coniugij est, vt spes prolis deuote expectetur, amanter suscipiatur, religiosè nutriatur: & ibidem c. 6. Institutio inquit coniugij ante peccatum fuit ad officium, vt natura multiplicaretur, sed post peccatũ est ad officium & remedium, ad officiũ, vt proles habeatur, & ad remedium, vt vitium euitetur. Merito igitur Apostolus 1 Cor. 7. dicebat. Qui habent vxores, sint tanquam nõ habentes, quia scilicet nõ libido, sed proles quærenda est vnde Hier. contra Iouinianũ. Vir inquit ideo debet amare vxorẽ, vt non feratur ad voluptatis imperiũ, quia nihil fœdius est, quàm vxorẽ diligere sicut adulterã, & narrat ibidẽ de quodã, qui vxorẽ suã tantum diligebat, quod eius præsentia carere non poterat, & ideo dicit Hier. Origo amoris honesta, sed magnitudo difformis, quasi diceret, quod coniugiũ honestum est, sed talis amor vilis est. Commemoremus aurẽ veterum castitatẽ. Narrat enim Vegetius libr. 2. de continentia Alexandri, quod cum fuisset ei oblata virgo pulcherrima, cuidam tamen principi desponsata, illã non aspexit, sed cum donis ad virum suum remisit, & exinde omnes principes sibi reconciliauit. Simile etiam narrat Vale. de Scipione lib. 4 c. 3. vt dictum est. Insuper idẽ Valer. narrat, de Xenocrate philosopho, quod cum apud Athenienses esset pulcherrima puella, nobilium vsui deputata, sibi iuuenes promiserũt precium argenti dare, si posset corrumpere continẽtiam Xenocratis. At illa permisit, & si non posset precium duplicatũ restituere consensit. Nocte igitur ad Xenocratem accessit, quem mutare non potuit. Mane igitur nunciauit, & nobilibus petentibus promissum respondit. Non inquit de statua pignus posueram, sed de homine, quasi diceret, quod Xenocrates ratione suæ immobilitatis erat quasi statua.

De fidelitate coniugum. CAP. X.

TEste Hugone de sacramentis libr. 1 parte 5. c. 7. Quilibet eorum scilicet coniugum debet tenere fidem alteri firmiter. Vir enim non habet potestatem sui corporis sed mulier, & econtra, vt etiam habetur 1. ad Cor 7. vnde Ambrosius in suo examero. Nolite quærere viri alienum thorum, nolite insidiari alienæ copulæ, quia graue peccatum est adulterium. Nam Deus Euam fecit de costa Adæ, atque iussit ambos esse in vno corpore, & in vno spiritu viuere. Cur igitur vnum corpus separas? cur vnum spiritum diuidis? Adulterium siquidem naturæ vitium est. Nam bos & equus suos compares diligunt. Tradit enim Alexan. Nequam lib. de naturis rerum, quòd ciconia abhorret adulterium, vnde si fœmella alteri ciconiæ iuncta fuerit, tunc suus compar conuocatis multis aliis ciconiis, ciconiam adulteram interimit, & narrat ibidem exemplum, quomodo miles qui dam ciconiã adulterantẽ viderat, sed ad suum comparem rediens se lauabat. miles tamẽ impediuit, ne post adulteriũ se lauare posset. itaque multis aduenientib. ciconiis, ipso vidente ciconia adultera interempta fuit. Ecce ergo patet, quod natura fidelitatẽ coniugij postulat. Nempe quondam inter coniuges maxima fidelitas viguit. Narrat enim Valer. lib. 6 c. 7 quòd cũ Sulpicia à matre sua Iulia diligenter [illegible] custodiretur, ne virũ suũ Lentulũ proscriptũ à Triumuiris in Siciliam prosequeretur, ipsa tamen simulata veste cũ duab. ancillis, & totidem seruis clandestinè fugiens ad suum virum peruenit, nec recusauit seipsam proscribere, vt ei fides sua in coniuge proscripto constaret. Narrat insuper ibidem, quòd Turia Q. Lucretium virum suum à Triumuiris proscriptum, inter cameram & tectum cubiculi abditum, vna conscia ancillula ab imminẽti exitio non sine magno periculo suo tutũ præstitit, singularique fide id egit, & cũ cæteri proscripti in alienis & hostilib. regionib. per summos corporis & animi cruciatus vix euaderent, ille in cubiculo & coniugis sinu salutem retineret. Itẽ narrat Solinus lib 10. c. 6. & etiã Tull. lib 5. de Tuscul quæst. quòd in India licet plures mulieres virum habeant vnum, est tamen tanta fidelitas ipsarum ad virũ, quòd viro mortuo, coram iudicibus accedunt, atque contendunt, quæ ipsarũ cum viro sepeliatur, illáque fœliciorem esse se putat, quæ cum viro sepeliri meretur. Aliæ verò cũ nota infamiæ viuunt, & præ tristitia frequenter decedunt. Si igitur vni viro plures fœminæ sunt tam fideles, Nunquid igitur peramplius in religione Christiana vna non debet esse viro fidelis, & econuerso?

Quomodo coniugia legitimè sunt contrahenda. CAP. XI.

QVoniã vt ait magister Sent. li. 4. di. 27. Matrimonium est legitima cõiunctio maris & fœminæ, vnionẽ xp̃i. & eccl'æ repræsentãs: quia si in xp̃o omnia matrimonia firmari debẽt. Vñ Vale. li. 7. c. 2. narrat quomodo Themistocles quẽdã virũ filiam vnicã habentem cõsulebat, qualiter eam desponsare deberet. s. vni aut pauperi aut locupleti sed virtuoso. Vnde dicebat. Malo inquit virũ pecunia, quã pecuniã viro indigentẽ. quasi diceret, quòd præferendæ sunt virtutes diuitijs. Sed nũc matrimonia omnia ferè corrupta sunt, & per auaritiã peruersa sunt: & ideo posuit legem Lycurgus rex, quòd virgines sine dote desponsarentur, sicut narrat Põpeius li. 3. Quædam enĩ matrimonia per concupiscentiã cõtaminãtur, cuius oppositum de Isaac legimus, qui vxorẽ incognitã de remotis partib. adductã accepit. vt habetur Geñ. 45 Sic enim nõ per concupiscentiam vxor assumenda est, vt honorabile sit coniugium, & thorus immaculatus. ad Hebræ 13. Sed alii qui fornicationibus, & adulteriis vacantes matrimonia dissuadent, contra quos loquitur Aug. 1 de ciui. Dei. c. 17 dicens, quòd matrimonium fit inter homines, vt honesta concordia inter eos habeatur. vnde homelia 8. dicit Aug. quòd Deus nuptiis interfuit præsciens hæreticos futuros, matrimonia prohibentes. Sed quid dicemus, quòd multi sapientes vxorem ducere dissuaserunt. vnde Valeri. vbi supra narrat, quòd dicet Socrates cuidam adolescentulo quærenti, verum vxorem duceret, respondit. Quodcunque enim feceris noue

tui, noueris te pœnitentiam acturum. Nam continere, carni pœnosum est, vt vxorem ducere, sollicitudo est perpetua. Item Theophrastus li. suo de nuptiis matrimonium dissuadet. Vnde quærit, an sapiens debeat vxorem ducere, & concludit, quòd non, quia impedit studia philosophiæ, sumptus exigit, variáque onera. Et vxori si domum regendam commiseris, seruus eris, si autem tuo arbitrio aliquid reseruaueris, fidem sibi haberi non [illegible] t, & litigia quærit, & venena diffundet. & [illegible] ibidem. Si pulchra, cito adamatur, & difficulter custoditur, si autem fœda, molestum est possidere, quod nemo habere dignatur. Ex quibus omnibus matrimonium dissuadet, dicens, quòd multæ sunt molestiæ nuptiarum. Cæterum narrat Hieronymus contra Iouinianũ, quomodo Cicero rogatus fuit ab Hircio, vt vxorem suam duceret. Ille autem respondit, se nõ posse vxori, & philosophiæ operam dare. His autem non obstantibus, matrimonia licitè sunt contrahenda, licet castitas sit præhonorãda, & licet viris studiosis, & viris ecclesiasticis matrimonia non competat, prout prædictæ narrationes concludunt, nihilominus aliis seculariter viuentibus, licitè matrimonia congruunt. vnde 1. ad Cor. 7. *Virgo* cogitat, quę Dei sunt, quæ autem nupta est, cogitat quę sunt mundi. Aduertendum tamen, quòd in ducendo vxorem atque manutenendo, multa exigitur patientia atque cautela. Narrat enim Hieronymus, vbi supra, quòd Socrates vxores duas habebat, quæ cum crebro inter se iurgarentur, & ille eas irridere esset solitus, quòd propter se fœdissimum hominem simis naribus, recalua fronte, pilosis humeris, et repandis cruribus disceptarent, nouissimè verterunt in eum impetum. Cúmque autem resisteret, aquam immundam super ipsum proiecerunt, qui terso capite respondit. Sciebam inquit, post hæc tonitrua quod futura erat pluuia. *Item* per patẽtiam vxores superauit. Nẽpe in vxoribus plures sunt importunitates, quapropter prudentia in talibus magna exigitur. *Narrat* enim Hieronymus vbi supra, quòd *Marcus* Cato licet vxorem humili loco natam accepisset, *Ipsa* tamen vinolenta, importuna, & superba erat, & concludit. Non putet igitur aliquis si pauperem duxerit, sibi de concordia satis prouidisse. *Itẽ* ibidem narrat, qualiter Philippus rex Macedonum vxorẽ habuit, quæ ipsum in cubiculum introeuntem exclusit, qui exclusus iniuriam tolerauit, atque versu tragico seipsum cõsolari studuit. Item Gorgias librum de cõcordia edidit, quẽ *Græcis* in gentibus recitat. Sed cũ recitaret quidam eius inimicus dictus Melantius, respondit. Tu inquit vnius regni concordiam præcipis, & in tua domo tres personas concordare non vales, quia vxor eius, eo quòd castus erat, sibi iniuriabatur, & ancillæ, quia pulchrior erat, inimicabatur. *Et* eadem forsan orta est consuetudo, quòd scilicet pro quiete habenda vxores nolunt ancillas se pulchriores tenere. Ex his omnibus concludit Hier. quòd importunitates sunt maximæ matrimonij, vnde ibidem recitat, quòd licet Epicurus voluptatis amator esset, eidẽ tamen interroganti, an vxorẽ duceret, respõdit, quòd sapienti non congruit coniugium, quia multa incõmoda mixta sunt in nuptiis, & subdit. Graue inquit est viro sapienti venire in dubium, virum bonam vel malam vxorem ducturus sit, quia sicut scribit Herodotus, mulier cum veste deponit verecũdiam. vnde Hieronymus ibidem narrat, quomodo *Melantius* vxorẽ licet castam repudiauit, & cũ argueretur ab amicis, pedem delecto tanquam læsus esset, deposuit, dicens. Lectus inquam, quem cernis nouus & elegans est, sed nemo scit præter me, vbi me premit, quasi diceret, quòd sic est de vxore. *Licet* igitur commendanda sint legitima matrimonia, caute tamen sunt contrahenda.

De parentibus erga filios. CAP. XII.

Sicut dicitur 8. eth. Pater filio causa est essendi, causa nutriendi, & causa disciplinæ. vnde Eccl. 7. Si filij tibi sunt, erudi illos, & Prou. 23. Noli subtrahere à puero disciplinam. ideo Apostolus ad Hebr. 3. Quis inquit filius, quem non corripit pater? Nempe veteres suos erudierunt. vnde Policrates libro 6. c. 4. narrat qualiter Octauianus imperator, filios suos ad gradum militarem & cursum & talium fecit exercitari, suasque filias in lanificio fecit instrui, vt si aduersa fortuna suos filios ac liberos vexaret, saltem suis laboribus viuere possent. Insuper Tullius pri. de Tusculanis quæstioni. narrat, qualiter Lycurgus suis laboribus iuuenes erudiuit venando, currendo, esuriendo, sitiendo, algendo, abstinendo. *Nam* qui bene instruũtur in tenera ætate, quando prouecti sunt de facili ad bona inclinantur, vt ponit Seneca lib. 4. de ira. *Idem* etiam li. de prouidentia dat exempla dicens.

Quomodo nautis corpora in mari sunt dura, similiter agricolæ habent manus duras, & milites agilia membra, & huiusmodi. quę omnia contingunt, si vsu & exercitio acquiruntur, ideo Apostolus ad Ephes. 6. dicebat. Educate illos scilicet filios in disciplina & correctione domini. Nunquid Brutus proprios filios nõ fecit cędi eo quòd Tarquinio dominationem pręrendẽbant? vt narrat Vale. lib. 5. c. 8. Nunquid Cassius, & Mãlius Torquatus, aliique plures filios non correxerũt? Cur igitur patres filiorum crimina supportant? *Narrat* enim Aug. 5. de ciui. *Dei*. cap. 18. qualiter Aulus filium suum mortis supplicio condemnauit, eo quòd cum Catilina inimico suo amicitiam contraxit. Horũ tamen feritas non est approbãda, quia licet filios corripere, bonum sit, exterminare tamen sæpius non licet, quia tunc paternalis disciplina prodest, quando clementia adest. vnde Vale. li. 5. c. 9. narrat de quodã, cui suus filius insidiabatur, quæ cum hoc percepisset filium suum in desertum duxit, sibique gladium tradidit, & caput amputandum obtulit. quod cum vidisset filius, gladium abiecit dicens *Tu* pater viue, sed iã tum quæso ne meus erga te amor eo sit tibi vilior, quòd à pœnitentia oritur. Ecce qualiter patris dulcedo filium conuertit. eodem lib. c. 7. narrat Antiochus filius Seleuci regis incidit in amorem grauissimum suę nouercæ, in tantúmque morti proximus erat. Cum igitur medici perpendissent causam morbi, patri retulerunt, quod audiens pater propriam coniugem filio cõcessit, dicens in filio magnum pudorem fuisse, eo quòd vsque ad mortem amorem dissimulauerat. Seueritas ergo parentum erga filios quandoque bona non, sed correctio cum clementia semper vtilis est. Nunc tamen parentes filios corrigere prætermittunt, & ideo quando sperant de eorum operibus lætari, tunc desolantur.

lantur. Attendant enim, qualiter Heli à Deo punitus fuit, eo quod filios suos corrigere prætermiserat, vt dicitur 1. Reg. 3. vnde Greg. in dialogo lib. 4. c. 27. narrat de puero, qui consueuerat Deum blasphemare, patre permittente, & ideo in sinu patris à dæmone percussus est, & interemptus. Insuper Boetius li. de disciplina scholarium narrat de filio Lucretij, qui fuit absque disciplina nutritus, vnde in aleis, & meretricijs operibus totam vitam suam occupauit, & à patre sæpius de morte redemptus fuit, nihilominus tandem morti cõdemnatus est, nec à patre propter pecuniã redimi potuit. Cum lachrymis igitur à patre osculum petiit, & cum pater accessisset, nasum illius morsu acutissimo secuit dicens, Quare meis primis erroribus non obfuisti, sed incastigatus euasi, magistri mei documentis non obediui? quasi dicat, quare me non castigasti? vnde Tul. li. 1. de offi. dicit, quod optima hæreditas à patre traditur, quando virtutum & bonorum morum exemplum exhibetur. Sic igitur aquila valde diligit filios suos, & in locis altissimis facit eis nidum, ne coluber violet fœtum, aut veneno queat nocere, sic pater suos filios à cõsortio peccatorum debet separare, ne ipsorum exemplo polluãtur. Hoc enim exemplum tãgit Hier. super Isa. c. vlt. Sicut igitur in nidis aquilarũ reperitur lapis preciosus, qui dicitur Berices, vt ponit Solinus li. 8. c. 6 Sic in vita filiorum virtutes reperiuntur, dummodo nidus eorum ab istis inferioribus separatur. Tunc enim separatur nidus, quando in iuuentute mala prauáque consortia vitare filius docetur.

De filiis erga parentes. CAP. XIII.

EXodi 20. dicitur. Honora patrem tuum & matrẽ tuam, quod est mandatum primum in promissione, vt bene sit tibi. vnde Apostolus ad Eph. 5. Filij obedite parentibus vestris, quia teste Boe. lib. de cõso. Si menti humanæ incerta est boni verique cupiditas, tanto magis incertum est parentes suos filios honorare, quia scilicet filij debent honorare parentes. Vale. enim lib. 5. c. 4. narrat de quadam filia, quæ matrem suam in carcere nutriuit lacte mamillarum suarum. Idem de alia narrat ibidem. Quæ patrem suum in custodia traditum, atque in vltima ætate constitutum tanquam infantem alimonia sui pectoris nutriuit. Insuper Solinus lib. 1. circa finem narrat de filia, quę inuenta est nutriẽs ab vberibus patrem, & in memoriam tanti præconij locus ille consecratus, & reseruatus est. Posco igitur cum Sene. 3 de benefi. c. 16. Vt filij parentes honorent. Inquiramus tamen, an liberi possint dare maiora beneficia parentibus, quàm acceperint, & videtur quòd non, quia teste Arist. Magistris & parentibus non possumus reddere æquiualens. Hoc quidem etiam concludit Sen. vbi supra. vnde ibidem narrat exemplum de Scipione, qui patrem suum in prælio seruauit. & c. 18 ponit exemplũ de Aenea, qui patrem suum senissimum per medium inimicorũ atque ignium detulit. Narrat etiam de quibusdam iuuenibus qui per vrbes vagarunt ad liberandos parentes. Merito igitur dicitur Eccl. 3. Qui honorat patrem suum, vita viuet longiori, & ibidẽ. Qui honorificat matrem suam, & qui honorat patrem suum, iocũdabitur in filijs, & in die orationis suæ exaudietur. Narratur in historia Baalam & Iosaphat, quod quidã paterfamilias de vxore sua adultera tres habere filios credebatur, suæque vxori improperabat adulterium, dicens, quòd illorũ triũ filiorũ vnus tantũmodo suus erat, sed quis esset, declarare nolebat. Cúmque mortuus fuisset, filiũ suum legitimũ successorẽ bonorum suorum dimisit, ipsum in non nominauit, ad iudicium ergo vocati sunt, vt viderent quis ille esset, iudex igitur protulit sententiã, vt qui fortius percuteret in corpus patris mortui cum sagitta, ille obtineret hæreditatem. Duo ergo illorum cum sagitta corpus patris validissimè penetrauerũt, sed accedens tertius percutere noluit, sed cum lachrymis corpus patris veneratus fuit. & ideo verus esse filius declaratus est. Vnde Vale. li. 5. c. 4. dicit, quòd diligere patẽtes prima lex naturæ est. Vnde Petrus Rauenna Tolle inquit à sole radiũ, & nõ lucet, riuum, à fonte, & arescit, ramum ab arbore, & desiccatur. mẽbrum à corpore, & putrescit. sic separa filiũ à deuotione paterna, & iam non est filius, sed est collega illorũ, de quibus dicitur, vos ex patre diabolo estis. Nunquid Ambrosius in suo examerõ nõ narrat, qualiter ciconiæ parentes suos nudatos regunt, illos fouent, & alimento pascũt, & in volatu subleuant, & concludit Ambrosius. Non est inquit graue, quod pietate plenum est, nec est onerosum, quod soluitur naturæ debito. ideo nõ recusant aues, patrem pascere, & tamen ad hoc lex scripta non astringit eas, nec hoc accipiunt ex præcepto, sed gratiæ naturalis officio. Hæc ille. Vnde August. 22. de ciui. Dei. c. 8. narrat qualiter filij à matre maledicti membrorum tremorẽ incurrũt & in ecclesia beati Stephani sanati fuerunt. Commemorandum est ei qualiter saluator noster parentibus obediuit, iuxta illud Lucę ij. Erat autẽ subditus illis. O quàm mirabile, quòd Deus subditus est hominibus, qui tamen angelis dominatur, sed non mirum, quoniam teste Apostolo ad Phil. 2 Humiliauit semet ipsum, factus obediens vsque ad mortem. Attendamus igitur, qualiter Rechabitę à domino laudati fuerunt. quia patri suo obedierunt, scilicet ipsi Ionadab filio Rechab à quo Rechabitæ dicti sunt. vnde Hier. 35. Nunquid non recipietis disciplinam, vt obediatis verbis meis, præualuerunt sermones Ionadab filij Rechab, qui præcepit filiis suis, vt non biberent vinum, & non biberunt vsque ad diem hanc, quia obedierunt pręcepto patris sui. Ego autem locutus sum ad vos, & nõ obedistis mihi, dicit dominus. Filios igitur decet parentibus obedire.

De obedientia filiorum erga parentes.

CAP. XIIII.

PArẽtibus post Deum maximè obedire tenemur, quia Exodi 20. dicitur. Honora patrem. & matrem tuam, &c. & Eccles. 3. Qui honorat patrem suum, vita viuet longiori, & ad Ephes. 6 Filij obedire parentibus vestris. Idem habetur ad Colo. 3. Nempe desideranda est patris benedictio, & timenda est matris maledictio. vnde narrat August. 22. de ciu. cap 8. quòd fuerunt decem fratres, quorum septem erant masculi, & tres fœminæ propter maledictionem matris puniti fuerunt tremore membrorum horribili,

quorum

quorum duo, scilicet vnus fratrum, & vna sororum sanati fuerunt in ecclesia beati Stephani. Timenda est igitur parentum maledictio. Nempe teste Vale lib. v. ca. 4 Prima lex naturæ est parentes diligere. vnde narrat ibidem de quadam filia, quæ matrem in carcere condemnatam pro capitali crimine suo lacte nutriuit, nam qui carcerem custodiebat, filiam matrem adire permittebat, prouidebat tamē, ne cibum sibi portaret. Cùm nque tamē custos miraretur, quomodo absque cibo mater incarcerata tamdiu viueret, vice quadam filiam explorauit, & vidit qualiter suæ matri lac exhibebat. Retulit igitur iudicibus, qui audientes tantam filiæ pietatem, suæ matri pœnam remiserunt vnde Vale. vbi supra narrat de filio Cresi, qui mutus erat, cum tamen vnus ex numero Persarum patrem suum interficere vellet, angebat ille, eo quòd dicere non poterat, eo quòd pater suus rex erat, ne ipsum interficerent. Accidit igitur, vt qui mutus fuerat, loqui promereretur tantæ pietatis, quam erga patrem habuerat. Prima inquit Vale. & optima rerum natura pietatis est magistra. vnde ibidem narratur, qualiter populi Scytharum cum Darius in totam regionem totis viribus regni sui impetum faceret, ipsi paulatim cedentes ad vltimas Asiæ solitudines peruenerant, & interrogati deinde à Dario per legatos quem finem fugiendi, aut quod initium pugnandi facturi essent, responderunt se nec vrbes vllas, nec agros cultos, pro quibus dimicarent, habere. Cæterum cum ad monumenta parentum suorum venissent, Darium sciturum, quemadmodum Scythę præliari solerent, quo quidam vno tam pio dicto immanis & barbara gens ab omni feueritatis se crimine redemit. Narrat insuper de Coriolano, qui relegatus à Romanis ad Volscos Romanorum inimicos iuit, quorum imperium acquisiuit, & Romanis infestissimus fuit, cum quibus fœderari nullis precibus valuit, quod videns eius mater, quæ Romæ manebat, accessit cum filiis, quam supplicantem exaudiuit, atque castra, quę possidebat, matri petenti exhibuit, dicens Expugnasti, & vicisti iram meam, patria, precibus huius admotis. cuius vtero te quamuis merito mihi inuisam, dono, continuóque agrum Romanorum hostilibus armis liberauit. Ex his igitur rationibus patet, qualiter filii parentes tueri tenentur. Ad hoc propositum Sene. 3. de benef. cap. 16. quærit An liberi suis parentibus ad condignum, quæ susceperunt, beneficia reddere possint. & declarās hic quæstionem concludere videtur, quòd non est possibile, vnde ponit exempla de Scipione, de Aenea, de quibus in præcedenti ca. Etenim natura vnumquemque obligat, vt parētes tueatur, nam vt ponit Ambrosius in suo examerō homelia 5. Ciconiæ sunt huius cōditionis, &c. sicut præfertur in alio capitulo.

De mulieribus. CAP. XV.

DOminus naturaliter in muliere verecundiam posuit, vt ipsa ad peccatum prouocare formidet, vitióque vt famuletur, condita est, non quidem, vt sibi insidietur, ipse tamen sui status neglecto more, sictis blandimentis, adulationibus, & nutibus virorum excidium procurant, & scandalum ignominiosum in giter gignere sollicitantur. vnde Hier. epist. 18. loquitur. Illi oculos Christianos scandalizant, qui spurcissimo vnguento faciem vngunt, oculósque depingunt, quorum facies nimio candore deformes sunt, & tanquam idola mentiuntur. Ipsas enim nec annorum numerus, nec alia vetustas docere potest, quòd vetulæ sint & capillos cum perdiderint alienis capillis verticem ornant, & præteritam iuuentutem in rugis anilibus polluunt. Erubescat igitur mulier Christiana, si naturam cogat in decorem, si carnis curam facit in concupiscentiis O guis iuuenum, fomenta libidinū, impudicæque mentis excidium est ornatus iste, nec est velamen Christi, sed antichristi, vt idem Hie. epist. 94. vnde Ambro in exameron vltima homelia. Noli delere picturam Dei, & assumere picturam meretricis, illa pictura vitij est, non decoris, fraudis, non simplicitatis, fallit, decipit vnúque illi placeas, cui placere desideras tuóque displices auctori dū videt opus suum deletum. Nam artifex indignatur, si opus suū deleatur. Graue igitur crimen est, vt putes quòd melius depingat homo quā Deus. vnde Guil parisiensis li. de vniuerso, narrat de quadam muliere, quę dum in sinceres pectinaretur, atque cur ostr. ti capillorum, alia quædam mulier sibi apparuit dicēs, & maximum cruciarum tolerabat, quia huiusmodi curiositati dum viueret, insistebat. Non igitur in talibus, sed in virtutibus crescere debent, vt nomine perpetuo hæreditari possint. Debent esse castę, sobriæ, & taciturnæ. vnde Vale. li. 2 c. 1 narrat, quòd mulieribus olim vsus vini ignotus fuit, ne in aliud dedecus laberentur. vnde Eccle. 26 Mulier ebriosa ira magna, & cōtumelia, & turpitudo eius non tegetur. Nunc tamen illud Senecæ episto. 199. verificatur dicentis. Mulieres non minus viris potant, quinimmo o e., & mero viros prouocant, suique sexus beneficium suis veneficiis prodiderunt, & quod fœminarum est, exuerunt, moribúsque virilibus implicatæ sunt. Quamobrem Valerius li. 2. cap. 1. dicit quòd ab excessibus cauere debent, quia vētrem plenum sequitur voluptas. Ideo teste Hieronymo epist 28. Viri antiquitus cauebant, ne vinum biberēt. vnde Valerius li 6 cap. 3. narrat, quòd Metellus vxorē fuste percussam interemit, eo quòd vinum bibisset, nec tamen exinde reprehensus fuit, quia tunc omnes existimabant illam deberi violenter mori quæ sobrietatem debitam violauerat. vnde Augustinus 9 cōfessio. narrat quomodo decrepita quædam mulier suā filiam adhuc puellam regebat cum maximo moderamine, vt sobrietatis in posterum consuetudo sibi maneret, & ibidem quomodo cum mater sua quadam vice à moderamine solito recessisset, eius ancilla eam redarguit, & eam meri bibulam vocauit, quo audito stimulo percussa suam fidelitatem respexit, & exinde abstinuit. Animaduertant igitur mulieres, vt sobrietate floreant, & exinde pudicitia, quę ipsis congruit, polleant. vnde Eccle. 26. sicut sol oriens in mundo in altissimis diei est principium, sic mulieris bonæ species in ornamentis domus suæ, quoniam gratia super gratiam mulier sancta & pudorata, vt ibidem dicitur. Attendamus enim, quāto affectu veteres castitatem amauerunt. Nam gradus maximus abusionis est, fœmina sine pudicitia. vnde sicut prudentia custodit virum, sic pudicitia fœminam, narrat enim Vale. li. 6. c. de pluribus mulieribus, quæ maluerunt perdere vitā

quam

quàm pudicitiam. vnde grae ca quædā fœmina Hyp pa nomine, cū ab hostibus capta esset capta, in mare se, vt morte pudicitiā tueretur, abiecit. Et ideo apud græcos laudib⁹, & sepulchro extolli meruit. Narrat insuper de quodam, qui filiam suam interfecit, eo ꝙ Appius Claudius violēter ad stuprum ipsam inducere volebat. Malebat enim propriæ filiæ esse interemptor, quàm pater corruptæ. vnde Ambrosius de virginitate esp. iij. narrat de Pelagia, quæ cum esset apud Antiochum ætatis xv. annorum, & prædonibus circumseptam se videret, & matre absente, fuit cum sociabus in aquam se proiecit, ma'ens mori, quam violari. Et licet non deceat pro pud citia seipsum interimere, nihilominus laudandæ sunt vtcnes in hoc, quòd pud citiam tantū amauerunt. Tradit enim Aug. li. j. de ci Dei c. xvj. ꝙ pudicitia est virtus mentis, quæ non potest inuitæ auferri. Si ergo corpus violenter contaminetur, nihilominus pudicitia manet, dūmodo mens integra fuerit. Pro pudicitia igitur prædictæ mulieres seipsas interficere nō debebāt, nisi forsam insp. ratæ hoc fecerint, prout tangit Aug. vbi supra c. xxv. vnde sic sit de fœminis, quæ in flumine se præcipitauerunt. Aut hoc fecerunt humanitus deceptæ, & sic errauerunt, aut diuinitus inspiratæ, & sic obedierūt deo quid sit tamen, in hoc commendabiles fuerunt, ꝙ pudicitiam dilexerunt. Animaduertendum etiam, quanto z lo pagani pudicitiam seruauerunt. Narrat enim Solinus li. vij c xv. ꝙ in India quædam est regio, in qua nulla libido inuenitur, atque petulantiam esse ignorant homines, itaque nulla sunt coniugia, nulliqué homines ibi nascūtur, & tamē ibidem plurimi homines commorantur, nullus tamen ibi admittitur, n si castitatis meritum prosequatur, & castitatem si quis non seruauerit, à prædicta reg one submouetur, atque perpetuo exil. o datur. Insuper Valerius lib vj. c j narrat, quomodo Ptmenius tristi exemp'o filiæ suæ præcepit. ꝙ non solum virginitatem il libatam, sed etiam oscula sincera ad virum præferre deberet. Cæterum Hieronymus contra Iouinianum recitat, qualiter quidam vxorem tantæ continentiæ duxit, vt omnibus continentibus esset exemplū. Accid t igitur, ꝙ is iam senex, & trementi corpore, in quodam iurgio audiuit exprobrari sibi ꝙ os fœtidū haberet, quo audito, ad vxorem accessit, ipsam redarguens, cur sibi hoc non intimasset, quæ respondit. Fecissem inquit, nisi putassem omnibus viris sic os olere. Ecce quanta pudicitia mulieris, quæ nunquam alterius viri flatum sensit.

De virginibus. CAP. XVI.

Virginitas nomen honorabile, est status mundus, vita quoque virgines angelos imitatur. Vnde virginitatis exemplum ab antiquis suscepimus, quoniam plures secundum carnem viuere intantū contempserunt, ꝙ maluerūt mori, quàm obedire carni, vnde in libello, qui intitulatur de virginibus, legitur, ꝙ apud Romanos virgines, quæ secundum carnem viuere contempserunt, maximæ reputationis apud eos extiterunt, vnde ibidem narratur de quibusdam filiabus, quarum mater dicta fuit Cedasa, quæ cum absente patre duos iuuenes prætereuntes iure hospitalitatis suscepisset, ipsi quoque iuuenes honori filiarum non indulserunt, sed dictis filiabus virginibus nocte violentiam intulerunt. Quamobrem prædictæ virgines mutuis mucronibus, seu gladiis se conciderunt. Narratur insuper ꝙ Thebana virgo, quam hostis Macedo corruperat, aliquantulum dissimulauit violentiæ sibi factæ desolatorem, nihilominus tandem suum violatorem iugulauit, & mox gladio seipsum interfecit, nolens perdita virginitate ducere vitam. Quid exēpla ista designant, nisi ꝙ carni non est assentiendum? quin immo melius foret à præsenti vita migrare, quàm in desideriis carnalibus vitam ducere, ideo apostolus ad Ro. viij dicebat. Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. & Gala v Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis vnde Aug. Viuentes in carne, præter carnem ange'os vocat libro suo de sancta virginitate, dicēs. Sicut igitur familiam angelorum Deus habet in cœlis sic etiam familiam virginum voluit habere in terr s. Illi enim angeli sunt, qui non secundum carnem viuunt. ideo Hieronymus ad Eustochiū dicit, Statim vt Dei filius ingressus est super terram, nouam sibi familiam sibi elegit, vt qui ab angelis adorabatur in cœl s, haberet etiam angelos, scilicet virg nes in terris. Quapropter Augustinus de doctrina christiana libro iiij dicit. ꝙ virg nes sunt illustrior portio greg s Christi. Illi enim virgines dici possunt, qui non secundum carnem viuunt, sed qui carnem spiritui subiiciunt. vnde 2. Corinth. 10 In carne ambulantes non secundum carnem militamus. Quid enim prodest viro seu fœminæ, si sua voluptate eam puritatem tollat, per quam reginam cœlorum imitatur, scilicet Mariam. Laudabilis est igitur virg nitas, sed non sufficit ipsa, nisi bonis operibus illustretur.

Nam in euangelio virgines quinque fatuæ legūtur. Et ideo ex sua virginitate introitum ad ianuam cœlestem meruisse non creduntur. Pulchrum est ergo, si virgo sis, sed multo pulchrius, si eā virginitate operibus floreas faciens, nunc orationi, nunc meditationi mentem sedule exponendo. Nam teste Hieron. ad Eustochiū. Virgo debet esse orationib⁹ factis virtuosisque laboribus occupata. Et epistola 87. ad Demetriadem sic dicebat. Debet inquit virgo esse quieta, honestáque societate comitata, non vaga, discurrens per plateas exemplo Mariæ, quam inuenit angelus in cubiculo. Sit autem sermo virginis prudens, modestus, & rarus, non eloquentia, sed pudore preciosus, sit humil s gestu, quia per humilitatem placuit Deo Virgo Maria. Nam virginitas sine hac minus laudanda est, quia teste Ambro. li. de virginitate. Virginitas supergreditur naturæ humanæ conditionem, per quam homines angelis associantur. Vnde apostolus 1. Corinth 7. Virgo cogitat, quę domini sunt, vt sit sancta corpore, & spiritu. Hieronymus alloquens matrem de institutione filiæ epistolo 89. dicebat, Reddat inquit tibi quotidie pēsum de scripturarum floribus, & post assuescat ad orationes, & psalmos nocte cōsurgere mane canere hymnos, & sequenter, Discat lanam facere, tenere colum, rotare fillum, & tenere fusum, & similia. Nam virginitas in talibus conseruatur, nam vt idem dicit ad Eustochiū. Virginitas thesaurus est irrecuperabilis.

Caueas igitur, vt de te dicat Deus, virgo cecidit, & non est qui suscitet, & cum omnia Deus possit suscitare, tamen virginem non potest. Si igitur ad thesaurum tecuperabilem custodiendum solliciti sunt homines, potius de virginitate seruanda solliciti esse debent. Non igitur discurrant, quoniam teste Gregorio Homelia 12. depredari desiderat, qui thesaurum in via publicè portat. Solitariæ ergo maneant, quoniam, sicut dicit Iob. 34. Per noctem adulteri oculus quasi fur obseruat caliginem. Nempe olim virgines sollicitam suæ virginitatis custodiam habuerunt. Vnde Ambros. lib. 2. de virginitate narrat de quadam virgine, quæ fuit Antiochiæ, cuius pulchritudo appetebatur, vnde violenter ad lupanar introducta fuit, quæ cum ibi fuisset flebat, & orabat, dicens, Domine, qui dedisti virginibus leones domare, nunc da mihi vt mentes hominum domare possim, ne violetur exiguum templum tuum, cum igitur orationem compleuisset, ecce miles introiuit, Ne, inquit, timeas, quoniam superueni saluare animam tuam, Mutemus, inquit, vestimenta, vt tua vestis me faciat verum militem. Vnde sic factum est, vt virgo vestem militis acceperit, & sic euasit, & miles loco eius cum veste muliebri ibi remansit. Cum igitur alius ingrederetur, & loco puellæ virum inuenisset, aliis nunciauit, & loco virginis miles condemnatus fuit ad mortem, quod cum audisset puella, festinanter cucurrit ad locum supplicij, quæ pro ipso mori contendebat, & econuerso miles pro ea. Itaque ambo contenderunt, & martyrij palmam susceperunt. Insuper Ambrosius libro tertio narrat, qualiter beata Sotheris cum esset pulcherrima, gaudebat faciem suam martyrio fœdari, ne tentationis occasio existeret. Cæterùm de beata Brigida legitur, quòd cùm pater eius cuidam nobili vellet desponsare, ipsa orauit vt aliqua deformitas sibi contingeret, ratione cuius coniugium vitaret, ipsaque orante, vnus eius oculus crepuit, quod videns pater, permisit illam velari, & ad Dei cultum deputari, & oculus eius sanatus est. Insuper de pluribus aliis similiter legimus, quæ licet viros secum haberent, nihilominus virginitatem obseruauerũt. vnde in lib. qui dicitur parad. sus, legitur de quadã virgine, quę dicebatur Iuliana, quę videns Origenem metuentẽ, seditiones Paganorum fugientem, per biennium ipsum suscepit, & celauit, necessariaque ministrauit. Narrat insuper Hieronymus epist. 45. de quadam virgine, quæ à beato Martino noluit videri, cùm tamen ipsam desideraret visitare, tanquam moribus & charitate præcelsam, vnde ipsa beato Martino per fenestrulam dixit, Ora, inquit pro me, quia à viro nunquam sum visitata. Gratias itaque egit Sanctus Martinus, eámque benedixit. Narrat insuper Hieronymus epistola 39. qualiter cuiusdam virginis patruus cœpit tentare, vt virginis mentem permutare posset, volebat enim quòd nuberet, sed eadem nocte apparuit angelus minas inferens, & dicens, Quomodo, inquit, ausus es viri imperium præferre Christo? Nam virgines Christi sponsæ sunt. Nam virginitas Deo dedicata est. Vnde Apoc. 14. Virgines sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit. Super quo Augustinus libro de bono virginali, Gaudia, inquit, virginum sunt, de Christo, in Christo, cum Christo, per Christum, post Christum. & idem Augustinus epistola 118. Beatius est, inquit, carne imitari vitam angelorum, quàm ex carne augere numerum mortalium. Nam vberior est fœlicitas mente grandescere, quàm ventre grauescere, orationibúsque cœlum parturire, quàm in visceribus fœtum enutrire. Vnde Gregor. dialogo quarto de virginibus narrat, qualiter Deo placuerunt. Nam de Thar silla narrat, qualiter duas sorores habebat, quæ cùm visitarent ipsam ait, Recedite, inquit, quia sponsus meus, scilicet Iesus venit. Ibidem etiam narrat de quadam puella, quæ dicebatur Mosa, cui beata virgo cum puero apparuit, quærens ab ea, an sibi seruire vellet, quæ respondit, quòd sic. Tunc beata virgo sibi præcepit, vt omnes amores puerilis dimitteret, quæ sic fecit, & ad tantam maturitatem deuoluta est, vt virginum exemplar efficeretur. Ex his igitur patet quantis laudibus olim virginitas floruit. Nam Deut. 22. præcipitur virgo lapidari, nisi pro violentia clamasset. Insuper apud Saxones lex fuit olim, vt virgo sponte defloratã, viua sepeliretur, & violator super ipsam suspendi debebat. Item apud Barbaros lex fuit, vt virgo fornicaria seu sponte grauidata de monte altissimo præcipitaretur, eius violator capite truncaretur. Insuper in prologo historiæ Romanorum legitur de quadã, quæ cùm genuisset filios, secundũ legẽ viua fuit sepulta. Ex quibus omnibus satis patet, quanto studio virgines se custodire debeant. Nunc tamen blanditiis, nunc muneribus seducuntur, vnde Ambros. lib. 1. de virginitate, narrat de quadam virgine Pythagorea quæ tantæ fuit constantiæ, vt tormentis non posset vinci Vnde cùm interrogaretur à quodam tyranno de quodam secreto reuelando, linguã suam morsu abscidit, vt respondendi causam non haberet. Ista tamen quæ vinci non potuit tormentis, postmodum victa fuit muneribus, & quæ prius præualebat animo, postmodum erubuit tumescente vtero.

De Viduis. CAP. XVII.

Vidualis status simplex & modestus esse debet, & virum bonum si habuerit, caueat ne mutet fortunam, si autem prauum, consimilem inueniret timeat. Plurimas autem oppositæ conditionis viduas vidimus, quia & si virum pessimum habuerint, mox pòst mortem illius ad alium currunt, si verò bonum habuerint illius facillimè obliuiscuntur, & aliũ habere studiosissimè sollicitantur. Veterũ enim exempla vtinam animaduerterent. Vnde Hieron. contra Iouinianum libro 1. narrat de Marcia Catonis filia, quæ cum lugeret virum, matronæ ab ea petiuerunt, quem diem haberet luctus vltimum, respondit, quem & vitæ De alio ergo viro non cogitabat. Ibidẽ etiam narrat de Annia, quam eum propinquus moneret, vt alteri nuberet, dicens, quòd sua ætas nuptui conueniebat. Ipsa tamen respondit, Hoc, inquit, nequaquã faciam, quia si bonum virũ inuenero, vt ante habui, nolo timere, ne perdam, si verò malum, quid necesse est post bonum pessimum sustinere. Narrat insuper de Marcella maiore, quę interrogata à matre sua, gauderetne se nupsisse, respondit, ita valde, vt amplius nolim.

lim. Narrat etenim de Valeria Marcellorum sorore, quæ amisso Seruio viro suo, nulli voluit nubere, & cum interrogaretur, cur hoc faceret, ait, sibi semper maritum Seruium viuere. Attendant autem viduæ, quoniam Anna vidua fuit ab adolescentia sua, & non recedebat à templo diebus neque noctibus. Nunquid etiam vidua Sareptana pro salute filiorum famem non tolerauit, neque virum quæsiuit, vt patet 3 Reg 17 Nunquid celebris vidua fuit Iudith? His igitur attentis, dicit Hieron. vbi suprà, loquendo viduæ, quid angustiarum habent nuptiæ didicisti, & quasi cum canibus vsque ad nauseam saturata es. Quid igitur vis tibi rursum ingredi, quod noxium est. Nam bruta seu aues in eadem retia non incidūt, quid igitur peris? & subdit, Imitare potius sanctā matrē Iesu Christi. Vidua p. quæ non potest continere, vel non vult, maritum potius accipiat, quàm diabolum. Itaque Hieron. detestatur secunda matrimonia, nisi magna iuuentus fuerit. Et ideò Apost. 1 Timoth. 5. Volo, inquit, adolescentulas & iuniores nubere. Cæterùm Hieron. epistola 96. narrat de quodam viro qui sepelierat viginti vxores, & postmodum accepit mulierem quæ habuit viginti maritos. Cùmque ergo fuissent matrimonio copulati, totus Romanus populus instanter astabat videre, quis eorum vinceret. Maritus tamen vicit & totius vrbis populo confluente coronatus est, & palmam in manibus tenebat, clamans, ô mea vxor nube nunc cum feretro. Et ideo Hieronymus viduam alloquēdo dicit, Obsecro inquit, tibi sufficiat, quod perdidisti primum virginitatis gradum, & per tertium scilicet coniugium præcedēs venisti ad secundum, scilicet viduitatem, vnde licet coniugium præcedat viduitatem tempore, non tamen castitate. Item Hieronymus epistola nonagesimaquinta. Caueas inquit, ne iuxta te ambulet procurator, vel histrio, non iuuenis nitidus, sed habeto tecum viduarum, & virginum choros, tuique sexus sodalitia quære. Sit in manibus tuis diuina lectio, & in ore deuota oratio, vt adolescentiæ cogitationes huiusmodi et [illegible] repellantur. Vnde ardentes diaboli sagittæ ieiuniorum, & vigiliarum frigore sunt restinguendæ sunt. Cæterum animaduertamus narrationem Ambrosij in suo exaemeron homelia quinta, qui narrat de turture, quòd si perdiderit compatrem, iterare coniunctionē recusat. Discite ergo mulieres, inquit Ambrosius, quantæ sit dignitatis viduitatis gradus, qui etiam in auibus prædicatur. Melius est tamen nubere quàm vri, id est fornicari: ideo Hieronymus epistola nonagesimaquinta, Tolle quod peius est, & suscipe quod per se bonum non est, scilicet nubere, & loquitur viduæ.

FINIS SOPHOLOGII.